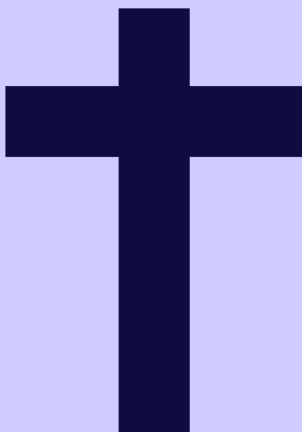

Tuma-Irumu

The New Testament and portions of the Old Testament in the
Tuma-Irumu Language of Papua New Guinea

Tuma-Irumu
The New Testament and portions of the Old Testament in the
Tuma-Irumu Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela Olpela Testamen long long
tokples Tuma-Irumu long Niugini

copyright © 1997, 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tuma-Irumu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 May 2025 from source files dated 3 May 2025
914cbf46-f59a-54d1-b209-0f763534edb5

Contents

Ahakahäk	1
Rut	87
Sam	93
Matiyu	244
Mak	318
Luk	361
Jon	438
Aposoro	494
Rom	568
1 Korin	604
2 Korin	637
Galesia	659
Efesus	671
Pilipai	683
Kolosi	691
1 Tesalonaika	699
2 Tesalonaika	706
1 Timoti	710
2 Timoti	720
Taitus	727
Piremon	732
Hibru	734
Jems	760
1 Pita	769
2 Pita	779
1 Jon	785
2 Jon	794
3 Jon	795
Jut	797
Kwawak Iwoṅārewani	800

(Stat)
Ahäkahäk
Anututä yäputpenpāj imaka imaka tänpāj penkuko,
ba ämawebe inita yämagutta tawañ penkuko unitño
manbiñam

Anututä kunum kome pewän ahäjnkumäno unitäño manbiñam

¹ Yäput penpāj Anututä kunum kenta kome pewän ahäjnkumän.

² Tänpäkañ kome u täñkuräk-kuräk ikek, jopitā parirän bipmāj uranitā uwäk täñkuk. Tänpāj gwägu pähap terak uwä Anutu täño Munapiktā punin jop kuñatkuk.

³ ✧ Tänpäkañ Anututä yäjnkuk; Yäjewän! Yäwänä yäjñnkuk.

⁴ Yäjññirän Anututä penyäjñek u kawän tägañkuk. Kawän tägawäpāj bipmāj urani ba penyäjñek yäpmāj daniñpāj inigän inigän yepmañkuk.

⁵ Ude yäpmāj daniñpāj penyäjñek täño wäpi Kepma yäj iwetkuk. Täñkañ bipmāj urani täño wäpi Bipani yäj iwetkuk. Eruk, kome bipmājñpāj yäjññirän edap kubä u täreñkuk.

⁶ ✧ Edap kubä u täreññirän, eruk Anututä yäjnkuk; Ume bämopiken бага kubä ahäjñpāj ume yäpmāj daniwän!

⁷ Ude yäwänä ume bämopiken бага kubä ahäjñpāj ume yäpmāj daniñkuk. Yäpmāj daniñpāj punin kubä täñkuko gubam. Täñkañ kome terak umeinik. Ude täññirän punin inigän, komen inigän täñkuk.

⁸ Ude ahäjññirän Anututä бага unitäño wäpi Kunum yäj iwetkuk. Eruk, kome äneñi bipmājñpāj yäjññirän edap yarä u täreñkuk.

⁹ Edap yarä u täreññirän, eruk Anututä yäjnkuk; Kunum gämoriken ume kubäkengän it moreññirä kome kawuki ahäwän! Ude yäwänä ahäjñkuk.

¹⁰ Tänpājñä Anututä kome kawuki täño wäpi Kome yäj iwetkuk. Tänpājñ ume kubäkengän it moreñkuño unitäño wäpi Gwägu Pähap yäj iwetkuk. Ude ahäjññirän Anututä kawän tägañkuk.

¹¹ Ude täñkañ Anututä yäjnkuk; Imaka yeri-yeri kome terak tädorut! Ketem mujipi nitek mebäri mebäri ba päya mujipi nitek mebäri mebäri tädorut! Ude yäwänä udegän ahäjñkuñ.

¹² Kometä towiññirä ketem mujipi nitek doni iniken iniken terak, ba päya mujipi nitek doni iniken iniken terak ahäjñkuñ. Ahäwäkañ Anututä yabäwän tägañkuñ.

¹³ Eruk, kome äneñi bipmājñpāj yäjññirän edap yaräkubä u täreñkuk.

¹⁴ Edap yaräkubä u täreññirän, eruk Anututä yäjnkuk; Kunum terak kepma ba bipani yäpmāj danikta topän ahäwut! Unitä iwän kadäni, edap kadäni, orekirit kadäni api yäjahäk täneñ.

15 Täñpänj kunum täñjo topän u ahäñpänj kometa penjyäñek imut. Yäwänä udegän ahäñjuk.

16 Anututä ude yäñpänj topän pähap yarä pewän ahäñkumän. Kubä tarji uwä kepma watäni itta, kubä täpuri uwä bipani watäni itta u yepmanjuk. Täñkañ guk bok pewän ahäñkuñ.

17-18 Pewän ahäñkuño uwä kometa penjyäñek imikta, bipani kep mata watäni itta, ba bipmänj urani ba penjyäñek yäpmänj danikta u Anututä kunum gänañ yepmanjuk. Ude yepmanpänj Anututä yabäwän tägañkuñ.

19 Eruk, kome äneñi bipmänpänj yäñeñirän edap yaräbok-yaräbok u täreñjuk.

20 Edap yaräbok-yaräbok u täreñirän, eruk Anututä yäñjuk; Ume gänañ tom bumtainik, jirañ ahäwut! Täñkañ barak punin terak piänj kuñarut! Ude yäwänä udegän ahäñkuñ.

21 Anututä gwägu tom tarji pähap ba imaka kuñat-kuñat ikek mebäri mebäri, wareñ täñpani mebäri mebäri gwägu gänañ kuñat täkañ, ba barak mebäri mebäri pewän ahäñkuñ. Pewän ahäñkuño u yabäwän tägañkuñ.

22 Täñpäkañ Anututä man yeri nitek ñode yäwetkuk; In bäyañ wenpänj gwägu tokñewut, ba barak imaka, bäyañ wenpänj kome tokñewut!

23 Eruk, äneñi bipmänpänj yäñeñirän edap ket kukñi kudup u täreñjuk.

24 Edap ket kukñi kudup u täreñirän Anututä yäñjuk; Kome terak tom ñode ahäñpänj ini-ini bäyañ wewut; Tom yepmänj towikta yäwani ba tom ägwäri ba gämok kejima mebäri mebäri udegän bäyañ wewut! Ude yäwänä udegän ahäñkuñ.

25 Anututä tom ägwäri ba yepmänj towikta yäwani mebäri mebäri ba gämok gwakgwak mebäri mebäri ude u pewän ahäwäpäñj yabäwän tägañkuñ.

26 ✨ Ude täñkañ Anututä yäñjuk; Eruk, ninin bumik äma pena ahäwut yäk. Ude täñjitna äma unitä gwägu tom ba barak ba tom yepmänj towikta yäwani ba kome terak irojänj kuñarani, u kuduhtagän kanj yabänj yäwarut.

27 ✨ Ude yäñpänj Anututä ini bumik äma pewän ahäñkuñ. Ämani peñ webe peñ täñjuk.

28 Täñpänj man yeri nitek ñode yäwetkuk; Intä kome mähem täñpänj bäyañ wewäpäñj kome tokñewut. Täñpänj tom gwägu gänañ nanik ba barak ba imaka imaka kome terak kuñarani u kuduhtagän kanj yabänj yäwarut.

29 Anututä ude yäñpänj yäwetkuk; Ketem imaka yeri nitek kudup ba päya mujipi näñpani kudup u nakjinta peñ tamitat.

30 Täñpänj tom kejima, barak kejima ba imaka gwakgwak kome terak kuñarani unitä nakta tokän peyat.

31 Täñpäkañ Anututä imaka kudup täñpewän ahäñkuño u yabäwän tägagämäninik täñkuñ. Eruk, kome äneñi bipmänpänj yäñeñirän edap 6 u täreñjuk.

2

1 Eruk, kunum kome yarä ukät äboriye pähap pewän ahäñ moreñkuño unitäño manbinam uba.

2 ✨ ✨ Täñpäkañ edap 7uken Anututä piäni täñkuko u täreñirän edap uken itpäñ-nadäкта orek itkuk.

³ Anututä edap 7u ini kon täñ imiñpäj ini pärik, kudupi api irek yäj yäjñuk. Imaka kudup ahäj morewäpäj itpäñ-nadäk täñpa yäjñpäj orek itkuko unita edap u ini pärik, kudupi penjñuk.

Adam kenta Iv täño manbiñam

⁴ Nöwä kunum kome pewän ahäjñkuño unitäño manbiñam. Yawe Anututä kunum kome pewän ahäjñkuño kadäni uken päya ba ketem imaka mebäri mebäri kome terak nämo ahäwani. Yawe Anututä iwän takta nämo nadäj imiññuk. Ba piäni täkta äma kubä nämo itkuk.

⁶ Täñpäkaj woñ tañi kome gänaj naniktä ahäjñpäj kome pähapta ume imiññuk.

⁷ ✧ Täñpäkaj Yawe Anututä komepäñ äma kubä gatäñpäj injami gänaj irit täño woñ piäj iwatkuk. Piäj iwat-pewän äpmonjirän äma u imaka irit ikek ahäjñkuk.

⁸ Ude täñpäj Yawe Anututä edap abani käda ketem piä kubä Iden komeken täññuk. Piä u täñpäj äma gatäñkuko u Iden piä uken teññuk.

⁹ ✧ Teñpäj Yawe Anututä päya mebäri mebäri kañgärip ikekkät mujipi ätu täga naktä bok pewän ahäjñkuñ. Täñkañ piä u bämopiken päya kubä wäpi Irit päya, kubäwä wäpi Waki ba Täga täño Mebäri Nadäwani päyatä itkumän.

¹⁰ Täñpäkaj Iden kome bämopiken naniktä ume tañi kubä piäta gakñi imikta kuññuk. Kuñkañ yäpmäj danijñpäj ume yaräbok-yaräbok ini-ini kuñkuñ.

¹¹ Ume kubä wäpi Pison, unitä Havila kome kudupken kuñjat moreññuk. Kome uken gol mobä kome gänaj itkuk.

¹² (Gol mobä uken nanik gwäki ärowani. Täñpäj ukengän päya kubä umumi käbäñi säkgämän ikek itkuk, ba mobä kañgärip ikek wäpi Kanilian imaka itkuk.)

¹³ Täñpäkaj ume kubä wäpi Gihon, unitä Kus komeken kuñjat moreññuk.

¹⁴ Täñ, ume kubä wäpi uwä Taigris. Unitä Asiria kome edap abani käda u kuññuk. Täñ, ume kubä wäpi Yufretis.

¹⁵ Täñpäkaj Yawe Anututä äma gatäñkuko u yäpmäjñpäj Iden piä uken piä takta, ba watäni irekta teññuk.

¹⁶ Teñkañ äma u man kehäromi ñode iwetkuk; Gäk piä ño gänaj päya mujipi nitek it yäpmäj kukanj unitäño mujipi täga api näñpen.

¹⁷ Upäjñkañ Waki ba Täga täño Mebäri Nadäwani päya unitäño mujipi nämoinik näñpen! U nañpäjñä kumäkinik api täñpen. U jop nämo gäwetat yäj iwetkuk.

¹⁸ Täñpäkaj Yawe Anututä yäjñkuk; Äma u inigän irirän nämo tägatak. Ini bumikgän not täñkentäki kubä gatäwa!

¹⁹ Eruk, Yawe Anutu u tom mebäri mebäri, barak punin nanik komepäñ täñkuko u kudup äma unitä wäp yämikta injamiken yäpmäj äbuk. Yäpmäj äbäjirän äma unitä yabäjñpäj wäp ini-ini yämiññuk. Wäpi yämiññuk uwä wäpi ubayäj.

²⁰ Äma unitä ude täñkuko uwä tom yepmäj towikta yäwani, barak ba tom ägwäri u kuduypatgänta wäpi yämiññuk.

Ude täñkuko upäjñkañ täñkentäki ini bumik kubä nämo kañ-ahäjñkuk.

²¹ Unita Yawe Anututä äma u täñpewän dämpmon patguñ tañjirän äma unitäño järapi kujat kubä dätpäj toharipäj äneñi täñpipiññuk.

22 Ude täñkañ Yawe Anututä järapi kujat yäpuko upäj webe kubä täñpäj äma uken imagut yäpmäj kuñkuk.

23 Imagut yäpmäj kuñjirän äma unitä kañpäj yänjuk;

Wisik! Nowä kujatnek kubägän, tohatnek kubägän.

Nowä ämanek nanik yäpami unita wäpi webe yäj api iwetneñ.

24 ✧ Eruk mebäri unita ämatä miñi nani yepmañpeñ webeni kentänjirän gupi tohari kubägän api tädeñ.

25 Täñpakañ yanäpi yarä u moräj bok itpäñ mäyökkät nämo itkumän.

3

Äbek ora wanjukmäno unitäño manbiñam

1 ✧ Eruk, Yawe Anutu u tom ägwäri pewän ahänjuño upänkañ gämok täño yänjukat mantä ärokinik täñpäj tom päke u yärepmitkuk. Täñpakañ gämok u webe ñode iwet yabänjuk; Anututä piä gänañ päya kuduptagän mujipi nämo nakta täwetkuk ba jide?

2 Yänjirän webetä gämok u iwetkuk; Nek piä gänañ päya kuduptagän täño mujipi täga nädeñ yäj niwetkuk yäk.

3 Täñ, päya kubä piä bämopiken itak unitäño mujipi uwä Anututä initta ba nakta yäjiwätkuk. Ude täñpänjä kumäkinik api tädeñ yäj niwetkuk yäk.

4 Yäwänä gämoktä webe iwetkuk; Ude nämo! Nämo api kumdeñ!

5 U Imata, Anututä ñode nadänpäj täwetkuk; Ek mujipi u nanjirän dapunjek ijiwän kwäpäñ ek Anutu ini bumik täñpäj kädet täga ba waki unitäño mebäri api nadäwän täreneñ yäj nadänjuk yäk.

6 Gämoktä ude iweränpäj webetä päya u kañpäj ñode nadänjuk; Päya unitäño mujipi kañgärip ikek. U täga näñpet. U nanpäj nadäk-nadäk kañ-ahäk ikek yäj nadänpäj gäripi nadänjuk. Ude nadänpäj mujipi u dätpäñ nanjana moräki äpita imän nanjuk.

7 Nanpänjä yarä u nadäk-nadäki piräreñjirän moräj kuñatkümano u kawän tärenjuñ. Ünita gupi täñpipikta pähäm tañi ätu yäpmäjkañ bipumän.

8 Täñkümano kome komkom täñjirän Yawe Anututä piä gänañ kuñjarirän yanäpi yarä u mämäni nadänküman. Nadänpänjä umuntanpäñ päya jopäniken käbop itkumän.

9 Käbop irirän Yawe Anututä äma unita gera yänjuk; Adam, gäk de?

10 Yänjirän iwetkuk; Näk gäkä piä gänañ kädet kuñjariri mämäka nadänpäj moräj kuñjat unita umuntanpäñ käbop itat yäk.

11 Yäwänä Anututä iwetkuk; Moräj kuñatan u netä gäwerak? Gäk päya mujipi näñpentawä yäj gäwetkuro u kubä nan ba?

12 Ude yäwänä äma unitä yänjuk; Ude nämo! Webe näkkät itta naminjkuno unitä päya mujipi u namän nat yäk.

13 ✧ Ude yänjirän Yawe Anututä webe iwetkuk; Imata ude tän? Ude yäwänä webe unitä iwetkuk; Näk nämo! Gämoktä yännäñjat-pewän nat yäk.

14 Yäwänkañ Yawe Anututä gämok u ñode iwetkuk; Gäk ude täno unita tom towiwani ba ägwäri päke u täga bumik irirä, tagwän gäkä terakgän peyat. Gäk kome terak irojäj kuñatpäñ käpäpok nañ yäpmäj api kwen.

15 ✧ Tänpäj gäkkät webekät iwan pähap täñ yäpmäj api kudeñ. Gäkño kodakikayekät webe täño kodakinijekät iwan pähap api täñ yäpmäj kuneñ.

✧ 2:24: Mat 19:5; Mak 10:7-8; 1Ko 6:16; Efe 5:31 ✧ 3:1: Rev 12:9, 20:2 ✧ 3:13: 2Ko 11:3; 1Ti 2:14

✧ 3:15: Rev 12:17

Tānpāṅ ukāt nanik kubätä gwākka api yeṅ jakṅirek. Tānjirān kowatawā kuroṅiken api iwen yāk.

16 Ude yānpāṅ Anututā webe uwā ḥode iwetkuk; Nanak kok itkaṅ kuṅjariri komi bumta api gamet. Tānjira komi nadānpāṅ nanak api bāyawen. Tānpāṅ āpkata gāripi nadāṅiri, unitā intājukun api it gamek yāk.

17 ✧ Ude yānpāṅ Adam ḥode iwetkuk; Gāk webe tāṅo man buramiṅpāṅ pāya mujip nāmo nakta gāwetkuro u nano unita kome terak tagwān peyat. Gāk komi piā tārek-tāreki nāmo api nadāwen. Komi piā tānpāṅ ketemka api yabāṅ ahāwen.

18 Tānjiri dārāk-dārāk ba mup waki ātu piākaken kurāk ahājirā uken nanik ketem nanpāṅ kaṅ kuṅjat!

19 Komi nadāṅopāṅ woṅ imātpāṅ ketem u mujipi naṅ yāpmāṅ kuṅtāṅgān kumāṅpāṅ gāk kome gānaṅ āneṅi āyāṅutpeṅ api āpmonṅpen, gāk komepāṅ tāṅpani unita. Gāk komepāṅ tāṅpanigān unita kumāṅpāṅgā kome gānaṅ āneṅi api āpmonṅpen.

20 Eruk, Adam webeni unitā āmawebe kuduptagān tāṅo miṅi intājukun yāput peṅkuk. Unita Adamtā webeni wāpi Iv yāṅ iwetkuk.

21 Tānpākaṅ Yawe Anututā tom gupipāṅ tekta bipmāṅpāṅ Adamkāt webenikātta tāṅ yāmiṅkuk.

22 ✧ Tānpāṅ Yawe Anututā ḥode yāṅkuk; Apiṅo āma ḥo ninin bumik āworetak. Waki ba tāga unitāṅo mebāri nadāwani. Unita āma u Irit pāya unitāṅo mujipi yāpmāṅpāṅ nakta бага peṅ imine. U nanpāṅ paot-paori nāmo irek.

23 Ude yānpāṅ Yawe Anututā Adam yanāpi Iden piāken itkumānopāṅ yāwat kireṅkuk. Yāwat kireṅpāṅ bibikpāṅ Adam gatāṅkuko unita bibik inṅit-inṅit epān tāṅpāṅ nanpeṅ kuṅjata yepmaṅkuk.

24 Ude yāwat kireṅpewān kuṅjirān, Anututā aṅero ātu ba, pāip pāraṅi, kādāp mebet ikek āyāṅutpāṅ āyāṅutpāṅ tāṅpani Iden piā yāmaniken yepmaṅkuk. Ude tāṅpāṅ Irit pāya tāṅo kāderi tāṅpiṅkuk.

4

Kein kenta Abel tāṅo manbiṅam

1 Tānpākaṅ Adamtā webeni Ivkāt yanāpi tānpāṅ kuṅjarirān nanak kok itpāṅ nanak wāpi Kein bāyaṅkuk. Bāyaṅpāṅ yāṅkuk; Yawetā tāṅkentāṅ namiṅjirān nanak kubā bāyatat yāk.

2 Tānpāṅ māden monāni Abel bāyaṅkuk. Bāyaṅkuko tāgaṅpāṅ Abeltā sipsip watā āma ude kuṅjat tāṅkukonik. Tāṅ Keintā ketem piā tāk tāṅkukonik.

3 Tānpāṅ ittāṅgān kepma kubāta Keintā piāniken nanik ketem ātu yāpmāṅ ābāṅpāṅ Anututā biṅam peṅkuk.

4 ✧ Tānjirān Abeltā udegān tom intājukun ahāwani uken nanik ātu dāpmāṅpāṅ madāṅpāṅ gākṅi yāpmāṅ ābā Anututā biṅam peṅkuk. Tānjirān, Yawetā Abel ini ba tom peṅkuko unita nadānjirān tāga tāṅkuk.

5 Tāṅ Kein ini ba ketem yāpuko unitawā nadānjirān gāripi nāmo tāṅkuk. Anututā ude nadānjirān Keintā bānepi wawāpāṅ inṅami dapun āpuṅkuk.

6-7 Ude tānjirān Yawetā Kein iwetkuk; Imata bānepka wawāpāṅ āpuitan? Gāk kudān siwoṅi tāṅpeṅ kuṅjariri uyaku not api tāṅ gamet. Upāṅkaṅ kādet tāga nāmo iwareno uwā wakitā kābop itpāṅ gāk gabāṅ gāwarek. Waki uwā gepmāṅjitta gāripi nadātak upāṅkaṅ gāk kehārom tanpāṅ kaṅ irepmit.

8 ☆ Eruk, Anututä ude iweränä Keintä monäni Abel iwetkuk; Nek piäken kuda yäj yäwänä piäken kuṅkumän. Kuṅpänä Keintä Monäni Abel injtpän kumäj-kumäj utkut.

9 Täñjirän Yawetä Kein ṅode iwetkuk; Monäka Abel de? Iweränä Keintä iwetkuk; Näk nämo nadätat. Näk notnapak täño watä äma ba?

10 ☆ Yäwänä Yawetä iwetkuk; Gäk imapän tän? Monäka täño nägät kome terak piwän kuṅo unitä näkken gera yäjirän nadätat yäk.

11 Unita tagwän gäkä terak pewa ärotak. Täñpän kome ṅo meni aṅenjirän monäka täño nägät ketkaken nanik yäpmäñpän nako uken nanikpän yäj-gawatat.

12 Eruk apiṅonitä pänku ketem piä täñjiri ketem bureni ket nämo api ahäneñ. Täñkañ gähä kuṅat-kuṅatgän api täñpen.

13 Yäwänä Keintä Yawe iwetkuk; Kowata namitan u bäräpiinik. Näkä u täga kotanañi nämo.

14 Gäk apiṅo piä täñpän nakna komeken nanik yäj-näwatan unita näk injamkaken nanik api paoret. Paot pänku uken irit api täñtän kuṅaret. Täñjira, äma kubätä nabän ahäñpän kumäj-kumäj api nurek yäk.

15 Yäwänä Yawetä iwetkuk; Ude nämo! Äma kubätä Kein utpän kowata ärowaniinik api yäpek yäk. Ude yäñpän äma kubätä Kein kañ-ahäñpän kumäj-kumäj nämo urekta Yawetä Kein gupi terak wären täñjuk.

16 Ude täñpän Keintä Yawe injamiken nanik ämet pänku kome kubä wäpi Kuṅat-kuṅatgän uken itkuk. Kome u edap äbani käda, Iden kome gägäniken itak.

17 Täñpäkañ Keintä webeni yäpmäñpän kuṅattängän webeni nanak kok itkuk. Nanak kok itpän nanaki Enok bäyañkuk. Kadäni uken Keintä yotpärare kodaki kubä täñ irirän nanaki ahäñkuko unita yotpärare u wäpi Enok yäj iwetkuk.

18 Täñpäkañ Enok u tägañpän nanak kubä wäpi Irat bäyañkuk. Täñpän Irattä nanaki wäpi Mehujael bäyañkuk. Täñkañ Mehujaeltä Metusael bäyañkuk. Täñkañ Metusaeltä Lamek bäyañkuk.

19-20 Täñpäkañ Lamek uwä webe gwaräp yäpuk, kubä wäpi Ada, kubä wäpi Sira. Täñkañ Adatä nanaki Jabal bäyañkuk. Jabal uwä äma bipiken yottaba gänañ itkañ tom towik täkañ unitä intäjukun täñjuk.

21 Täñ monäni wäpi Jubal u kap tektek täño tuṅum mebäri mebäri u yäput peñkuk.

22 Eruk, Lamek täño webeni kubä wäpi Sira unitä nanak kubä bäyañpän wäpi Tubalkein yäj iwetkuk. Äma unitä kome änek-änek täño tuṅum ainpän täñpani unitäño intäjukun täñjuk. Tubalkein unitäño wanori wäpi Nama.

23 Täñpäkañ kadäni kubä Lamektä webeniyat ṅode yäwetkuk;

Webenayat Ada, Sira, ek juku peñpän näkṅo man ṅo nadäwun.

Äma kubätä äbä nägät uränkañ näkä akuñpän kowata kumäj-kumäj utkut.

Ba äma gubañi kubätä komi namiñkuko unita kowata utpewa kumbuk.

24 ☆ Äma kubätä Kein utpänä, kowata tañi käwep nadäwek.

Upänkañ äma kubätä näk nutpänä, kowata ärowaniinik api imet.

25 Täñpäkañ Adamä webenikät kuṅatgän nanak kok äneñi itkuk. Nanak kok itpän nanak kubä bäyañpän ṅode yäñpän wäpi Set iwetkuk; Keintä

Abel utkuko unitäño komenita Anututä nadäj naminjirän nanak kubä ahäj namitak yäk.

²⁶ Eruk Set uwä tägañpäñ nanak kubä bäyañpäñ wäpi Enos yäj iwetkuk.

Täñpäkañ kadäni ukengän ämawebetä Anutu wäpi yäñpäñ kuñat-kuñat uken yäpüt penjkuñ.

5

Adam äboriye täño wäpi tawañ

1 ✦ Adam äboriye täño wäpi tawañ ñode kudän täwani;

Anututä ämawebe pewän ahäjkuño uwä Anutu ini bumik gatäjku.

2 ✦ Ämani bok webe bok gatäjpäñ man yeri niked yäwetpäñ wäpi tañi Äma yäj yäwetkuk.

³ Täñpäñ Adamtä obañ 130 irirän nanaki gweki wäpi Set ahäjku. Set u nani ini injami dapun bumik ahäjku.

⁴⁻⁵ Set ahäwänkañ, nani Adam äneñi obañ 800 u bämpiken äperiye nanak ätu ahäj yäpmäj kuñirä obañ 930 ude täreñirän kumbuk.

⁶ Adam nanaki Set unitä obañ 105 täreñirän nanaki tuäni wäpi Enos ahäjku.

⁷⁻⁸ Nanaki Enos u ahäwänkañ, nani Set uwä äneñi obañ 807 u bämpiken äperiye nanak ätu ahäj yäpmäj kuñirä obañ 912 ude täreñirän kumbuk.

⁹ Täñpäñ Enos unitä obañ 90 täreñirän nanaki tuäni wäpi Kenan ahäjku.

¹⁰⁻¹¹ Kenan u ahäwänkañ nani Enos uwä äneñi obañ 815 u bämpiken äperiye nanak ätu ahäj yäpmäj kuñirä obañ 905 ude täreñirän kumbuk.

¹² Täñpäñ Kenan unitä obañ 70 täreñirän, nanaki tuäni wäpi Mahalalel ahäjku.

¹³⁻¹⁴ Mahalalel u ahäwänkañ nani Kenan uwä äneñi obañ 840 u bämpiken äperiye nanak ätu ahäj yäpmäj kuñirä obañ 910 ude täreñirän kumbuk.

¹⁵ Täñpäñ Mahalalel unitä obañ 65 täreñirän, nanaki wäpi Jaret ahäjku.

¹⁶⁻¹⁷ Jaret u ahäwänkañ nani Mahalalel uwä äneñi obañ 830 u bämpiken äperiye nanak ätu ahäj yäpmäj kuñirä obañ 895 ude täreñirän kumbuk.

¹⁸ Täñpäñ Jaret unitä obañ 162 täreñirän, nanaki tuäni wäpi Enok ahäjku.

¹⁹⁻²⁰ Enok u ahäwänkañ nani Jaret uwä äneñi obañ 800 u bämpiken äperiye nanak ätu ahäj yäpmäj kuñirä obañ 962 ude täreñirän kumbuk.

²¹ Täñpäñ Enok unitä obañ 65 täreñirän, nanaki tuäni wäpi Metusela ahäjku.

²²⁻²³ Metusela u ahäwänkañ Enoktä Anutukät kentäñpäñ obañ 300 u bämpiken äperiye nanak ätu ahäj yäpmäj kuñirä obañ 365 ude täreñirän kumbuk.

²⁴ ✦ Enok uwä Anutukät kentäñpäñ kuñattängän paotkuk. Paotkuko uwä Anututä ini komegup ikek imagutkuk.

²⁵ Täñpäñ Metusela unitä obañ 187 it yäpmäj äronjirän nanaki tuäni Lamek ahäjku.

²⁶⁻²⁷ Lamek u ahäwänkañ nani Metusela uwä äneñi obañ 782 u bämpiken äperiye nanak ätu ahäj yäpmäj kuñirä obañ 969 ude täreñirän kumbuk.

²⁸ Täñpäñ Lamek unitä obañ 182 täreñirän nanaki tuäni ahäjku.

29 Nanaki tuäni ahänjirän wäpi Noa yän iwetpäñ ñode yänkuk; Anututä kome terak tagwän penjuko unita komi piä, butewaki piä pähap täñpäñ kuñjaritna nanak ñonitä api ninij kawatäwek yäk.

30-31 Noa u ahäwänkañ Lamek uwä äneñi obañ 595 u bämopiken äperiye nanak ätu ahän yäpmäj kuñjä obañ 777 ude täreñjirän kumbuk.

32 Täñpäñ Noa unitä obañ 500 täreñjirän nanaki yaräkubä ahänkuñ. Kubä wäpi Siem, kubäwä Ham, kubäwä Jafet.

6

Anututä ämawebe täño irit kuñat-kuñat kanjirän wakiinik täñkuk

1-2 ✧ Eruk ämatä kome terak mäyap ahän yäpmäj äbuñ. Täñkañ äperiye bäyankuño u Anutu täño nanakiyetä injami dapun yabänğarip täñpäñä iniken iniken gäripi terak webeniyeta yäpuñ.

3 Täñjä, Yawetä yänkuk; Ämawebe u paotpaot ikek yäk. Kadäni käronjita nämö api täñkentän yämet yäk. Näkño Munapiktä ämakan nämö it yäpmäj äronjirän obañ 120 udegän itpäñ api kumneñ yän yänkuk.

4 ✧ Täñpäkañ Anutu täño nanakiyetä komen äma täño äperiye ukät nädapi täñjä nanakiye ahänkuñ. Uwä äbot biani, inide kubä, ämik täkta kehäromi nitek. Ämawebetä äbot unitäño kudän pähap kanpäñ biñam pähap yäk täñkuñonik. Täñpäñ wäpi Nefirim yän yäwet täñkuñonik. U kadäni uken, ba kämi imaka, kome terak it täñkuñonik.

5 ✧ Täñpäñ ämatä kome terak wakiinik mebäri mebäri täñjit bänepiken nanik nadäk-nadäk wakigän nadän yäpmäj äbänjä Yawetä yabänpäñ-nadänkuk.

6 Yabänpäñ-nadänkañ imata ämawebe u gatäñpäñ kome terak penjkut yän nadänpäñ bänepiken jägämiinik nadänkuk.

7 Jägämi nadänpäñ yänkuk; Äma näkña kome terak pewa ahänkuño u kudup-tagän kome terak nanik kan awähut morewa! yäk. Bänepna jägämi täyak unita ämawebe ukät tom ba gwak ba barak bok, kuduptagän api däpmäj morewet yän yänkuk.

8 Täñpäkañ Yawetä Noata nadänjirän tägañkuk.

Noa täño manbiñam

9 ✧ Täñpäkañ Noa täño manbiñam ñode; Noa uwä siwonj kuñat täñkuñonik. Ämawebe ätu päke u bämopiken, Noa-tägän kuräki, momini nämö, kuñat täñkukonik. Täñkañ Anutukät kentäñpäñ kuñat täñkukonik.

10 Täñpäkañ unitäño nanaki yarä kubä. Kubä wäpi Siem, kubä Ham, kubä Jafet.

11 Eruk, komen äma kudup Anutu injamiken wañ moreñjä kome terak ämik kädet mebäri mebäri bumta tokñenjuk.

12 Tokñenjirän Anututä kome kanjirän wakiwakitä komen äma täño irit kuñatkuñari u täñpäñ wakinik täñkuk.

13 Täñpäñ wakinik täñjirän Anututä Noa ñode iwetkuk; Näk komen äma api däpmäj paoret. Unitäño ämik kädettä kome terak tokñetak unita däpmäj paorayän. Näk bureni yäyat, ämawebe bok kome bok api awähuret.

14 Ude täñpayän täro unita gäk päya kehäromi kehäromi madänpäñ upän gäpe kubä kan tä. Täñpäñ gäpe gänäñ täñkireki täñkireñpäñ täñkireñpäñ kan pe yäk. Täñpäñ gupiken kukñi kukñi nämäkpäñ kan urumäjpi.

15 Tãñpãñ ñode kañ tä; Järäpita 140 mita, keräpinita 23 mita, käroninita 13 mita ude kañ tä.

16 Tãñkañ pujiñi penpãñ, järäpi tãñpipiñ yãpmãñ äroniri mänit kädetta bägup jopi haf mita ude piri gämoriken jop kañ irän. Tãñpãñä järäpi bä mopiken yäma kubä kañ tä. Tãñpãñ bukä yarä punin tãñkañ kubä gänañ umude kañ tä.

17 Anututä ude yãñpãñ iwetkuk; Nadätan? Näk kome terak, ämawebe ba imaka irit kuñat-kuñat ikek kudup dãpmãñ morewa yãñpãñ ume gwägu tañj api pewa ahäwek. Tãñpãkañ imaka kudup kome terak itkañ u api paotneñ.

18 Upãñkañ gäkkät topmãk-topmãk kubägän tãñira gäpe gänañ äronpãñ api iren. Tãñkañ u gäkñagän nämo. Gäk ba nanakaye webeka ba äbekaye uwä gäkkät gäpe gänañ äro api itneñ.

19-20 Tãñpãñ tom mebäri mebäri kudup yarä-yarä, ämani webeni gäkken äbãñirä gäpe gänañ kañ yepmañ. Barak mebäri mebäri, tom mebäri mebäri, gämok mebäri mebäri ba gwakgwak mebäri mebäri u yarä-yarä gäkkät bok nämo paotneñta äronpãñ kañ irut.

21 Ketem mebäri mebäri in ba barak tom unitä nak täkañ u kämi nakta yãpmãñpãñ gäpe gänañ pewi ärowut yäk.

22 ✧ Tãñpãkañ Noatä Anututä man iwetkuko udegän buramiñpãñ tãñ moreñkuk.

7

Noatä tom mebäri mebäri yämagutkuk

1 Eruk Yawetä Noa ñode iwetkuk; Gäk äma äbot ño bä mopiken siwoñi kuñariri gabäwa tägatak unita gäkkät äbotkaye in kudup gäpe gänañ äron morewut!

2 Gäpe gänañ ärowayãñä tom nakta nämo yäjiwäranu mebäri mebäri ämani 7, webeni 7 ude kañ yãpmãñ äro. Ba tom nämo nakta yäjiwäranu mebäri mebäri ämani yarä webeni yarä kañ yãpmãñ äro.

3 Tãñkañ barak mebäri mebäri udegän, ämani 7 webeni 7 ude yãpmãñpãñ pewi gäkkät bok gäpe gänañ kañ äron morewut. Imaka mebäri mebäri irit kuñat-kuñat ikektä nämo paotneñta ude kañ tä.

4 Kepma 7 täreñirän näkä yãñira iwän pähap api tawek. Kome terak iwän tañ yãpmãñ kuñtäyon kepma bipani 40 ude api tärewek. Iwän ude tañirän imaka irit kuñat-kuñat ikek kome terak pewa ahãñkuño u kuduhtagän api dãpmãñ morewet.

5 Ude iweränkañ Noa Yawetä man iwetkuko uwä buramiñpãñ tãñ moreñkuk.

6 Tãñpãkañ Noa tãño obañ 600 ude täreñirän gwägu pähap kome terak tokneñkuk.

7 ✧ Tãñirän Noa ume tokneñkuko u irepmitta webeni nanakiye ba äbekiye kudup yãñ-yãñkat yãpmãñ gäpe gänañ äron moreñkuñ.

8-9 Tãñirän tom nakta nämo yäjiwäranu ba nämo nakta yäjiwäranu ba barak, gämok, gwakgwak imaka mebäri mebäri ämani bok webeni bok Noaken äbuñ. Äbãñirä Anututä Noa iwetkuko udegän yãñ-yãñkat yãpmãñ gäpe gänañ äronkuk.

Kome terak gwägu pähap tokneñkuk

10 Gäpe gänañ ärowäkañ kepma 7 täreñirän kome terak gwägu pähap tokneñkuk.

11 ✧ Noa täño obañ 600 unitäño komepak yarä kepma 17 kadäni uken gwägu pähap kome gānañ naniktä ume dapuri uken bārāñeñ ahāñjirä kunum gānañ nanik iwān pähap tañkuk.

12 Tañ yāpmāñ kunjtäyon kepma bipani 40 ude täreñkuk.

13 Täñpäkañ kepma iwān pähap yāput peñpäñ tañkuko ugān Noa, webeni nanakiye Siem, Ham, Jafet ukät webeniyekät kudup gāpe gānañ äronkuñ.

14 Täñpäñ tom ägwäri ba yepmāñ towiwani mebäri mebäri ba gāmok gwakgwak mebäri mebäri ba barak mebäri mebäri ba imaka piri nikek u kuduptagān bok äro itkuñ.

15 Bureni, imaka irit kuñat-kuñat ikek mebäri mebäri kudup, yarä-yarä Noaken äbāñpäñ gāpe gānañ äronkuñ.

16 Anututä Noa iwetkuko udegān äron moreñkuñ. Ämani bok, webeni bok äronkuñ. Äron moreñjirä Yawetä gāpe täño yāma täñpipiñpäñ täñkehārom tañkuk.

17 Täñpäkañ kepma 40 udetä gwägu kome terak tokñeñ yāpmāñ äronjirān gāpe u punin orañ yāpmāñ äronkuñ.

18 Bureni, kome terak ume umuri pähap tokñeñjirān gāpetä gwägu terak kuñ abāñ täñkuk.

19 Gwägu uwä kome terak bumta tokñeñpäñ pom kārōñi kārōñi kuduptagān umetä uwäk täñkuk.

20 Ume gwägutä pom miñgupi 7 mita ude irepmitkuk.

21 Ude täñpäñ imaka kome terak itkuño u kuduptagān paot moreñkuñ. Barak, tom yepmāñ towiwani ba ägwäri, gwak, gāmok ba ämawebe u kuduptagān kumāñ moreñkuñ.

22 Yarägān nämo paotkuñ. Nämo, imaka mäñit yāpmäk-yāpmäk ikek kuduptagān-inik kome terak kuñarani u paotkuñ.

23 Bureni, Anututä imaka irit kuñat-kuñat ikek kome terak irani kuduptagān, äma ba tom, gwak kejima, barak u kudup awähutkuk. Noakät gāpe gānañ itkuño ugānpāñ yepmanjuk.

24 Täñpäkañ ume gwägu pähap kome punin terak tokñeñ irirān kepma 150 ude täreñkuk.

8

Ume gwägutä wädāñ äpäñjirān kome keke yāñkuk

1 Täñpäkañ Anututä Noakät tom ägwäri ba towiwani päke ukät gāpe gānañ itkuño unita kudup nadāñ yāmiñkuk. Nadāñ yāmiñpäñ mäñit pähap iniñ kireñpewān piāñjirān gwägu pähap äpuk.

2 Täñpäñ ume bian kome gānañ nanik abuño u kawuk tañkuñ. Ba iwān tañkuko u imaka, däkñeñkuk.

3-4 Täñpäñ gwägu tañi u äneñi kwikinik kwikinik wädāñ äpmonjuk. Kepma 150 ude täreñjirān ume gwägutä ätu wädāñ äpmonjirān gāpe u Ararat Pom terak dāpān yewāpäñ itkuk. Kadäni gāpetä pom terak itkuko u komepak 7 unitäño kepma 17.

5 Irirān ume gwägu pen wädāñ äpmonjirān komepak 10 unitäño kepma 1 kadäni uken pom miñgupi kwawak pat yāpmāñ kuñkuñ.

6 Eruk äneñi kepma 40 ude täreñjirān Noatä gāpe täño mäñit kädet bian täñkuko u dätkuk.

7 Dätpäñ Noa barak kubä yägu bumik pewän uken-uken piäj kuñat irirän ume gwägu kawuk tañkuk.

8 Täñpākañ Noatā kome terak ume itak ba nämo itak yäj kañpäñ nadäkta känäram kubä tewän kuñkuk.

9 Tewän päñku känäram u mañira yäjkañ gwägu pen parirän täñpän wañkuñ. Täñpän wawäpäñ äneñi äyäjutpeñ Noaken äbuk. Äbäjirän Noatā ket kewarirän kerī terak mañitkuk. Mañiränkañ yäpmäj gäpe gānañ äbuk.

10 Täñpāj kepmā 7 itkañ känäram u äneñi tewän kuñkuk.

11 Tewän yäpmāj päñku kuñattängän bipāda äneñi äyäjutpeñ äbäjirän kañkuk; Olip päya pähämi kodaki kubä meniken irirän kañkuk. Ude kañpājā Noatā ñode nadäjkkuk; Ume wādāj äpmoñirän kome kwawak itak yäj nadäjkkuk.

12 Täñpāj kepmā 7 itkañ känäram u äneñi tewän kuñkuk. Eruk tewän kuñkuko uwā äneñi nämo äbuk.

13 Noa obañ 601 unitäño komepak kubä täño kepmā 1 täñirän kome terak ume kawuk tañkuk. Täñpāj Noatā gäpe täño medäp dārämütpäñ kañkuk; Kome terak ume kawuk tañirän.

14 Ätukät itpäñä komepak yarä unitäño kepmā 27 täñirän okā kudup kawuk-tañ moreñpäñ patkuk.

15 Kometā ude kawuk tañirän Anututā Noa iwetkuk;

16 Gäk, webeka ba nanakaye äbekaye gäpe gānañ naniktā yāman aput.

17 Tom, barak, gämok, gwakgwak u imaka yepmañpi äput. Yepmañpi äpäñpäñ bäyañ weñpäñ kome tokñewut yäk.

18 Ude iwerirän Noakät webeni nanakiye äbekiye äpuñ.

19 Ba tom kome terak kuñarani kudup, barak, gämok, gwakgwak u kudup-tagän gäpe gānañ naniktā äbot ini-ini tawañ äpuñ.

20 Äpäñ moreñpäñä Noatā Yawe iniñ oretta mobā bukā kubä täñpāj tom ba barak nakta nämo yäjiwārani kudup ukät nanik ätu yäpmājpäñ iñij imiñkuk.

21 Iñij imiñirän Yawetā kībāñi säkgämän nadäjpäñ bānepitā ñode nadäjkkuk; Ämata yäñpäñ kome terak tagwän wari nämo api täñpet. Äma nanakinik kentā bānep nadäk-nadāki wakigän api täñ yäpmāj kuñatneño upäjkañ täñkuro udegän näk imaka imaka kuñat-kuñat ikek kuduptagän äneñi nämoinik api däpet.

22 Nāmo!

Kome täño kadāni it yäpmāj ärowayāj täyak udegän piñpäñ naknak, mänit ba komi, iwän ba edap kadāni, kepmā bipani u pen api it yäpmāj ärowek.

9

Anututā Noakät topmāk-topmāk täñkuk

1 ✧ Täñpāj Anututā Noakät nanakiye man yeri nitek ñode yäwetkuk; In nanak weñbāyak täñirā kome kañ tokñewän.

2 Täñpākañ tom ägwāri, barak, gämok gwakgwak kome terak kuñat täkañ u ba gwägu tom u kuduptagän in ketjinken peyat. Ude täñira inta umun pähap nadäjpäñ api kuñatneñ.

3 Imaka irit kuñat-kuñat ikek u nakta tamitat. Bian tokän peñ tamiñkuro udegän apiño imaka imaka kudup nakta tamitat.

4 ✧ Upānkaṅa tom nägäri nämo piwä kwani u nämo näneṅ, nägät u irit täṅo kehāromi nīkek unita.

5 Nadākaṅ? Nägät pikpik täṅo kowata u näkä api dāpmāṅ tärewet. Äma kubätä noripak kubä ureko uwä kowata näkä bureni-inik api täṅpet. Ba tom kubätä äma kubä ureko uwä kowata udegän näkä api dāpmāṅ tärewet.

6 ✧ U imata, äma kubä täṅo iṅam dapun nämo.

Anutu näkṅa bumik täṅpani unita äma kubätä noripak kubä utpewän nägäri piwän kuneṅo unitäṅo kowata äma-tägän udegän äma u utpewän nägäri api piwän kuneṅ.

7 ✧ Täṅpākaṅ Noa, intäwä yeri nīkek täṅpāṅ bāyaṅ weṅirä kome kaṅ tokṅewän.

8 Anututä ude yāṅpāṅ Noakät nanakiye ṅode yāwetgän täṅkuk;

9 Näkä apiṅo in ba yerijiyekät bok, topmāk-topmāk täyat.

10 Täṅpāṅ imaka kome terak irit kuṅat-kuṅat ikek inkät penta gāpe gānaṅ naniktä äpuṅo, barak, tom ägwäri ba yepmāṅ towiwani u kudup inkät topmāk-topmāk täyat yäk.

11 Näk inkät topmāk-topmāk täyat uwä ume putputtä imaka kome terak kuṅat täkaṅ ba kome ini äneṅi nämoinik api awähuret.

12 Anututä ude yāṅpāṅ äneṅi kubä ṅode yāwetgän täṅkuk; Näk inkät imaka kuṅat-kuṅat ikek kuduptagän inkät bok it täkaṅ, ba imaka kuduptagän kämi ahäka yāwanikät bok, topmāk-topmāk täyat unitäṅo kudän ṅode;

13 Näkṅo gämok wära kudän gubam terak peyat. Peyat u kaṅkaṅ topmāk-topmāk komekät täṅkuro unita kaṅ juku piwut.

14-15 Näkä täṅpewa gubam gwägätpāṅ gämok wära ahāṅirän näkä inkät ba imaka irit kuṅat-kuṅat ikek mebäri mebäri ukät topmāk-topmāk täṅkuro u api nadāwet. Nadāṅira ume putputtä kome terak imaka irit ikek kudup wari nämo api dāpek.

16 Täṅpāṅ gubam terak gämok wära parirän kaṅpāṅ kome terak imaka irit kuṅat-kuṅat ikek inkät topmāk-topmāk tärek-täreki nämo täṅkuro u api nadāwet.

17 Anututä ude yāṅpāṅ Noa ṅode iwetkuk; Kome terak imaka irit kuṅat-kuṅat ikek in kuduptagänta topmāk-topmāk täyat unitäṅo kudän u api kak täneṅ.

Noa nanakiye täṅo manbiṅam

18 Noa nanakiye gāpe gānaṅ naniktä äpuṅo unitäṅo wāpi Siem, Ham, Jafet. Täṅkaṅ Ham uwä Kenan täṅo nani.

19 Noa nanakiye yarākubä uken naniktä kome äma äbori äbori ahāṅ patpat täṅpāṅ komeṅi komeṅi it yāpmāṅ kuṅkuṅ.

20 Noa uwä ketem piä täkta, äma ude itkuk. Täṅpāṅ Noa u yäput peṅpāṅ päya kubä wāpi wain, u piä täṅkuk.

21 Täṅpākaṅ kämiwä wain ume yāpmāṅpāṅ naṅkaṅ täṅguṅguṅ täṅpāṅ yot-taba gānaṅ morāṅ patkuk.

22 Morāṅ parirän Kenan täṅo nani Ham unitä nani Noa morāṅ parirän kaṅpāṅ noripakiyat äpmo biṅam yāwetkuk.

23 Yāweränkaṅ Siem kenta Jafet tek kubä yāpmāṅpāṅ mädeni käda ämetpāṅ yāpmāṅkaṅ nan morāṅ parirän käde yāṅ nadāṅpāṅ mäde kädagän päro ämet imiṅkumän.

24 Tärpärj Noa u waintä urirän patkuk kädagän akunpärj nanaki gweki Hamtä imaka tärj iminjukko unita nadärpärj ñode yärjuk;

25 Tagwäntä Kenan terak kañ äröwän!
U äpaniiniik itkañ noriye täño piä tärj yämiktagän.

26 Ude yärpärj äneñi ñode yäkgän tärjuk;
Yawe, Siem täño Anutu u iniñ oretna!

Tärkañ Kenan u Siem täño piä tärj imiktagän.

27 Tärpärkañ Anututä Jafet tärkentärj iminjirän komeñi tañigän kañ pipiyäwän.
Tärjirän Jafet täño yeriniyekät Siem täño yeriniye bok kañ irut.

Tärpärkañ Kenan täño uwä piä tärj imiktagän.

28 Tärpärkañ gwägu pähaptä paorirän Noa uwä äneñi obañ 350 ude it yäpmärj kuñjuk.

29 Kuñarirän obañ 950 ude tärenjirän kumbuk.

10

Noa äbeki oraniye täño manbijam

1 Gwägu pähaptä paoränkañ u punin terak Noa nanakiye Siem, Ham, Jafet unitäño nanakiye ahänkuñ. Äma yaräkubä unitäño manbijam ñode;

2 Jafet täño nanakiye wäpi ñode; Gome, Magok, Madai, Javan, Tubal, Mesek ba Tiras.

3 Gome täño nanakiye wäpi ñode; Askenas, Rifat, Togama.

4 Javan täño nanakiye wäpi Elisa, Tasis. Tärkañ ämawebe Saipras kenta Dodan komeken nanik u imaka, Javantä äbotken nanik.

5 Tärkañ äbot u bäyañ wenjirä äbot mäyap ahän yäpmärj kuñkuñ. Äbot mäyap unitäño komeñi ba mani kotäk inigän inigän. U ini buap-buap gwägu dubiniken ba kome kubäkubä gwägu bämopiken ittärj kuñkuñ.

6 Ham täño nanakiye wäpi ñode; Kus, Isip, Libia, Kenan.

7 Kus täño nanakiye wäpi ñode; Seba, Havila, Sapta, Rama, Sapteka. Rama uwä nanakiyat wäpi Seba kenta Dedan.

8 Kus uwä Nimrot täño nanä. Nimrot u täganpärj äma kehäromi, wäpi bijam nitek tärjuk.

9 Yawetä tärkentärj iminjirän tom däpmäkta intäjukun ämata itkuk. Mebäri unita äma kehäromi ätuta U Nimrot bumik, Yawetä tärkentärj iminjirän tom däpani äröwani itkuko u yärj yawet täkañ.

10 Tärpärj Nimrot unitä Babilonia kome tañiken yotpärare mäyap tärjuk. Intäjukunä yotpärare ñode tärjuk; Babel, Ere, Akat, Kalne.

11 Eruk, Babilonia kome peñpeñ Asiria komeken kuñjuk. Kome uken yotpärare wäpi Ninive, Rehobot, Kala, Resen tärjuk.

12 Resen yotpärare uwä Ninive Kala yotpärare bämopiken itak. U yotpärare pähap.

13 Isip täño yeri äbot-äbot ñode ahänkuñ; Lidia nanik, Anam nanik, Lhap nanik, Naptu nanik,

14 Patarus nanik, Kaslu nanik, Krit nanik. Krit naniktä Filistia nanik ahän patpat tärkuñ.

15-18 Kenan nanaki wäpi Saidon intäjukun ahänkuñ. Saidon ahänkuko u punin terak Kenan täño yeri äbot ätu wäpi ñode ahänkuñ; Hit, Jebus, Amo, Gilgas, Hivi, Alka, Sini, Alvat, Semar, Hamat. Äbot ude ahän yäpmärj kuñkuñ.

Kadäni u punin terak Kenan nanakiye täño äbori äbori uken-uken kunjtänpä kunjkuñ.

¹⁹ Kunj tänpä kunjkuño unita Kenan nanakiye äbori äboritä kome tañi tokñej moreñkuñ. Kome tañi tänpäh Saidon kometä päñku kome ban ätu unitäño бага terak täreñkuk. Kome ban u wäpi ñode; Geral, Gasa, Sodom, Gomora, Atma, Seboim, Lasa u täreñkuk.

²⁰ Eruk tawan it yäpmäh äbäkañ u Ham nanakiye. Unitäño buap, mani kotäk, komeni, äbori u wäpi wäpi terak tawan pewani.

²¹ Jafet monäni wäpi Siem u imaka, nanakiye ätu ahähkuñ. Siem u Ebe nanakiye täño orani.

²² Siem nanakiye wäpi ñode; Elam, Asu, Apaksat, Lidia, Aram.

²³ Aram nanakiye uwä ñode; Us, Hul, Geta, Mas.

²⁴ Apaksat uwä Sela täño nani. Selawä, Ebe täño nani.

²⁵ Ebe täño nanaki yarä ahähkumän. Kubä wäpi Pelek. Unitäño kadäniken ämawebetä äma äbot-äbotta kome yäpmäh daniñkuño unita nanitä wäpi Pelek yäh iwetkuk. Monäni wäpi Joktan.

²⁶⁻²⁹ Joktan unitäño nanakiye wäpi ñode; Almodat, Selep, Hasamawet, Jera, Hadoram, Usal, Dikla, Obal, Abimael, Seba, Ofi, Havila ba Jobap. Äma u kudup Joktan nanakiye.

³⁰ Siem äboriye unitäño kome pom-pom ikek, edap dapuri abani käda itkuk. Mesa kome yäput peñpäh päñku Sefa täretak.

³¹ Tawan it yäpmäh äbäkañ u Siem nanakiye. Unitäño buap, mani kotäk, komeni, äbori u wäpi wäpi terak tawan pewani.

³² Äma tawan it yäpmäh äpäkañ ño u Noa nanakiye äbori äbori ahähkuño udegän. Gwägu pähap paotkuko u punin terak äbot u naniktä äbori äbori ba kome deken deken kunjtänpä kunjkuñ.

11

Man kotäk yäpmäh daniwani täño manbijam

¹ Kadäni uken ämawebe komeni komeni man kotäk kubägän yäk täñkuñonik. Ba imaka wäpi wäpi uwä kudup kubägän yäk täñkuñonik.

² Tänpäh ämawebe kome dapuri äpmonpanikentä bäyañ wenñäh äbähkä awañ kubä wäpi Babilonia kome ahähpäh uken yotpärare tänpäh itkun.

³ Tänpäh yot täna yähkañ yähpäh-nadäk ñode täñkuñ; Eruk, gähpäh tänpäna kwäkä yäwäkañ kädäpken ijinñäna kehärom tawut yäk. Ba gäh kehärom täwani yäpurärätpäñ däpmäh gatäktä kome yäpmäki kome gänañ nanik upäh kañ däpmäh gatäna yäk. Ude täñkuño uwä äma kome ätuen naniktä yot mobähpäh täk täñkuño u nämo täñkuñ. Ba mobä yäpurärätpäñ däpmäh gatäktä gähpäh täk täñkuño u nämo täñkuñ.

⁴ Tänpäkañ äma unitä yähpäh-nadäk ñode täñkuñ; Eruk yotpärare tañi kubä täna. Täñkañ yotpärare u bämopiken yot käroni kubä yäpurärätpäñ täñtäh äronitna miñgupitä kunum kañ yäpurän! Ude täñitna wäpnin bijam nizek itpäñ komeni komeni kunjtäna kuneñtäwä yäk.

⁵ Ude yähpäh yotpärare pähap ba yot käroni u täñ irirä Yawetä yabäwayäh äpuk. ⁶ Päpä yabähpäh Yawetä yähkuk; Burení, ñowä äma äbot kubägän, mani kotäk kubägän unita yot käroni ño tänpäh mäden imaka imaka täna yähkañ tagägän api täneñ.

7 Eruk, nin äpmonpāj man kubägän yäk täkaŋ u awähutpena manta täŋguŋuŋ kaŋ taŋput yäk.

8 Yawetä ude yänpāj äma äbot pähap u yäpmāj daniŋpāj yepmanpän yotpärare pähap täŋ itkuŋo u peŋpeŋ komeni komeni kuŋtäŋpā kuŋkuŋ.

9 Täŋpākaŋ Yawetä kome uken mani kotäk kubägän yäpmāj daniŋpewän imätpeŋ komeni komeni kuŋ moreŋkuŋo unita kome, yot käroni täŋkuŋo unitäŋo wäpi Babel yäŋ iwetkuk. Babel mebäri u yäŋuruk-uruk pähap.

Siem nanakiye täŋo wäpi tawaŋ

10 Siem täŋo äbekiye oraniye täŋo manbiŋam ŋode;

Gwägu pähap paoränkaŋ obaŋ yarä täreŋirän Siem uwä obaŋ 100 täŋkuk. Obaŋ 100 täŋirän unitäŋo nanaki tuäni Apaksat ahäŋkuk.

11 Apaksat ahäwänkaŋ obaŋ 500 it yäpmāj äronirän u bä mopiken äperiye nanak ätu ahäŋkuŋ.

12 Apaksat uwä obaŋ 35 täreŋirän nanaki tuäni Sela ahäŋkuk.

13 Sela ahäwänkaŋ Apaksat u obaŋ 403 it yäpmāj äronirän u bä mopiken äperiye nanak ätu ahäŋkuŋ.

14 Sela uwä obaŋ 30 täreŋirän nanaki tuäni Ebe ahäŋkuk.

15 Ebe u ahäwänkaŋ Sela u obaŋ 403 it yäpmāj äronirän u bä mopiken äperiye nanak ätu ahäŋkuŋ.

16 Ebe uwä obaŋ 34 täreŋirän nanaki tuäni Pelek ahäŋkuk.

17 Pelek ahäwänkaŋ Ebe u obaŋ 430 it yäpmāj äronirän u bä mopiken äperiye nanak ätu ahäŋkuŋ.

18 Pelek uwä obaŋ 30 täreŋirän nanaki tuäni Reu ahäŋkuk.

19 Reu ahäwänkaŋ Pelek u obaŋ 209 it yäpmāj äronirän u bä mopiken äperiye nanak ätu ahäŋkuŋ.

20 Reu uwä obaŋ 32 täreŋirän nanaki tuäni Seruk ahäŋkuk.

21 Seruk ahäwänkaŋ Reu u obaŋ 207 it yäpmāj äronirän u bä mopiken äperiye nanak ätu ahäŋkuŋ.

22 Seruk uwä obaŋ 30 täreŋirän nanaki tuäni Naho ahäŋkuk.

23 Naho ahäwänkaŋ Seruk u obaŋ 200 it yäpmāj äronirän u bä mopiken äperiye nanak ätu ahäŋkuŋ.

24 Naho uwä obaŋ 29 täreŋirän nanaki tuäni Tera ahäŋkuk.

25 Tera ahäwänkaŋ Naho u obaŋ 119 it yäpmāj äronirän u bä mopiken äperiye nanak ätu ahäŋkuŋ.

26 Tera uwä obaŋ 70 täreŋirän nanakiye ŋode ahäŋkuŋ; Abram, Naho, Haran.

27 Eruk Tera täŋo manbiŋam ŋode; Tera nanakiye Abram, Naho, Haran ahäŋkuŋ. Täŋpāj Haran täŋo nanaki Lot ahäŋkuk.

28 Haran nani wäpi Tera u pen irirän Haran uwä ini ahäwani yotpärare wäpi Ur uken kumbuk. Ur u Kaldia komeken itak.

29 Täŋpāj Abram kenta Naho webe yäpumän. Abram webeni wäpi Sarai yäpuk. Täŋpāj Naho webeni wäpi Milka yäpuk. Naho webeni u Haran täŋo äperi. Haran uwä äperiyat Milka kenta Iska.

30 Täŋpāj Abram webeni Sarai äruŋ itkuk.

31 Täŋpāj Teratä nanaki Abram, Abram webeni wäpi Sarai, orani Haran täŋo nanaki wäpi Lot, u kudup yäŋ-yäkŋat yäpmāj Kenan komeken kuŋkuŋ. Kome it täŋkuŋo u wäpi Ur, Kaldia kome bä mopiken itak u peŋpeŋ kädet moräki yäput peŋkuŋ. Kuŋkä kädet bä mopiken Haran komeken ahäŋpāj itkuŋ.

32 Täjpäkanj Tera u obañ 205 it yäpmäj äronjpäj Haran komeken kumbuk.

12

Anututä Abram inita biñam yäpmäj danijjuk

1 ✧ Eruk Yawetä Abram ñode iwetkuk; Gäk komeka, notkaye, äbotkaye u yepmanjiri kome gäwonjärewayäj täyat uken päñku kañ it.

2 Täjpäj näkä iron täj gaminjira äbotkayetä äbot pähap api itneñ.

Ude täj gaminjira gäkä wäpka biñam ikek itkanj ämawebe mäyap api täñkentäj yämen.

3 ✧ Äma iron täj gaminayäj täkanj uwä näkä udegän iron api täj yämet.

Täj kubätä gäk waki täj gameko uwä näkä udegän waki api täj imet.

Täjpäkanj gäkä terak ämawebe äbori äbori komeni komeni kuduhtagantä iron pähap api yäpneñ.

4-5 Eruk Abram obañ 75 tärenjirän Yawetä iwetkuko ude man buraminjpäj komeni wäpi Haran penpeñ kuñjuk. Inigän nämo kuñjuk. Webeni Saraikät gweki täño nanaki Lot ba piä ämaniye tuñumi Haran itkanj yäpuño päke u kudup yäj-butuwänkanj Kenan kome tanji u kuna yäñpäj komeni Haran penpeñ kuñkuñ. Kädet käronji kuñtängän kome tanji Kenan uken ahäjkuñ.

6-7 ✧ Abram Kenan kome kuñtängän kome täpuri kubä wäpi Sekem uken ahäjkuñ. Kome uken päya tanji kubä äma kubä wäpi Moretä bian piwani itak. Kadäni uken ämawebe Kenantä äbotken nanik uken itkuñopäj Yawetä Abram ahäj iminjpäj iwetkuk; Nanakjiye ba äbekjiye orajiyeta kome ño api yämet yäk. Man ude iwetkuko unita Abramtä Yaweta yäñpäj mobä bukä kubä täjkuñ, Yawetä ahäj iminjkuko unita.

8 Ude täjpäj Sekem kome u penpeñ äneñi kuñtängän edaptä äbani käda pom u dubiniken yottaba täjpäj itkuk. Betel kome edaptä äpmonpani käda, Ai kome edaptä äbani käda u bämopiken itkuk. Täjpäj kome uken Yaweta yäñpäj mobä bukä kubä täjpäj Yaweken yäñapiñjuk. 9 Täjpäj äneñi akumanj Negev komeken kuñjuk.

Abram Isip komeken kuñjuk

10 Eruk kadäni uken kome Abramtä itkukken uwä nakta jop itkuñ. Ketem nämoinik unita Isip komeken itpäñ-nadäka kuñjuk.

11-12 Eruk Isip kome keräp tanjpäj webeni Sarai ñode iwetkuk; Nadätat yäk. Gäk webe säkgämän gabätat unita Isip ämatä gabäñpäj api yäneñ; Ai, ño webeni yäj nadäñkanjä näk kumäj-kumäj nutkanj gäk api gabäj koreneñ.

13 ✧ Ude api yäneño unita ñode kañ yäwet; Näk unitäño wanori yäj kañ yäwet yäk. Gäk ude yäweriwä gäka yäñpäj näk nabäj koreñpäj täga käwep api täj naminenj yäk.

14 Ude yäñpäj kuñtängän Abram Isip komeken ahäjkuñ. Ahäjirän Isip ämatä Sarai u säkgämäninik kanjanj kangärip täñkuñ.

15 Täjpäkanj Isip täño intäjukun äma Fero unitäño piä ämaniye ätutä Sarai u kanjanj päñku Fero biñam iwetkuñ. Ude iweräwä Ferotä yäwerän Sarai imagut yäpmäj Ferotä ini yotken äronkuñ.

16 Ferotä yotken äronjirän kanpäj Saraita yäñpäj Ferotä Abram iron täj iminjkuk. Sipsip, bulimakau, donki ämani webeni, epän ämawebekät kamel ätu ude iminjkuk.

17 Upānkaŋ Abram webeni Saraita yānpāŋ Yawetā Feroḱāt āboriye kāyām wakiwaki pewān ahāŋ yāmiŋkuŋ.

18 Ude ahāŋ yāmiŋirān Ferotā Abramta yānpewān ābānpāŋ ŋode iwetkuk; Wa! Abram, jide tāŋ namin? Ŋo webena yāŋ imata nāmo nāwetkun?

19 Imata ŋo wanotna yāŋ nāwetpewi webenata yāput? Eruk, webeka ŋo imagut yāpmāŋ ku!

20 Tānpāŋā Ferotā piā āmaniye yāwet-pewān ābā Abram iwetkuŋ; Webeka tuŋumka kudup yāŋporiŋ yāpmāŋ ku! yāŋ iwetkuŋ. Iwerāwā kuŋkuŋ.

13

Abram Lot ini-ini kuŋkumān

1 Tānpāŋ Abramtā webeni, Lot ba tuŋumi kudup yāŋ-butuwānkaŋ Isip kome peŋpeŋ Negev komeken āneŋi āroŋkuŋ. (

2 Abram u Isip kome itkukken tom towiwani, golkāt siliwa monēŋ māyap yāpmānpāŋ tuŋum āma tāŋkuk.)

3-4 Eruk, Negev kome u peŋpeŋ kuŋtāŋgān Betel kome bian itkukken u ahānpāŋ itkuk. Betel kome, Ai kome bāmopiken bian yottaba tānpāŋ mobā bukā tāŋkukken u kuŋpāŋā Yawe iniŋ oretkuk.

5 Tānpākaŋ Lot Abramkāt kuŋatku māno u imaka, sipsip, bulimakau ba yot tom gupipāŋ tāŋpani māyap it imiŋkuŋ.

6 Tānpāŋ Abram kenta Lot bok ude irirān yawakiye māyapinik ahāŋirā tomtā nakta ketemta wāyākŋeŋkuŋo unita bok itnaŋi nāmo tāŋkuk.

7 Ude tānpāŋ Abram tāŋo piā āmaniyekāt Lot tāŋo piā āmaniye bāmopiken yāŋwawak pewā ahāŋkuk. (Tānpākaŋ) kadāni uken Kenan tāŋo āboriyekāt Peres tāŋo āboriyetā kome māhem tānpāŋ itkuŋ.)

8 Yāŋwawak yāŋtāko Abramtā Lot ŋode iwetkuk; Nek ba piā āmaniye bāmopinken āmik man ahāŋirān nāmo tāgatak. Nek yanani.

9 Eruk kāyan? Kome pāhap pātak u! Unita yāpmāŋ danida yāk. Gākā bure kāda kwayāŋ nadāwiwā nākā kāpmāk kāda api yāpet. Tāŋ gākā kāpmāk kāda kwayāŋ nadāwiwā nākā bure kāda api yāpet yāk.

10 ✧ Eruk Lot dapun ijiŋpewān kwāpāŋ Jodan awaŋ pāhap, ume tāga nīkek. Kome uwā Iden piā Yawetā piwani ude bumik, ba Isip kome tāga, Soa kome kāda itak u bumik. (Kadāni uwā Yawetā Sodom Gomora yotpārare u nāmo dāpukken Jodan kometā ude itkuk.)

11 Tānpāŋ Lottā Jodan awaŋ pāke u inita korekta yāŋkuk. Ude yānpāŋ edap ābani kāda u kuŋkuk. Ude tāŋkuko uwā Abram kenta Lot ini-ini pāŋku itkumān.

12 Tānpākaŋ Abram Kenan komeken pen irirān Lottā Jodan kome tāŋo yotpārare itkuŋo u kubāwā wāpi Sodom u dubiniken kuŋpāŋ yot tānpāŋ itkuk.

13 Sodom uwā māhemiwā wakiinik. Imaka Yawetā momi yāŋ nadāŋkuko u bumta tāŋtāŋ kuŋat tāŋkuŋonik.

14 Eruk Lot Abram teŋpeŋ kuŋirān Yawetā Abram ŋode iwetkuk; Gāk bāmop ŋo itkaŋ kome ŋo ijiŋ pārewat.

15 ✧ Kome kudup kāyan u gāka ba gākŋo ābotkaye māden ahānayāŋ tāŋo unita biŋam.

16 Nākā yānpewa ābotkaye keŋkeŋ jiraŋ ude api ahāneŋ. Āma kubātā keŋkeŋ jiraŋ tāga daniweco uwā ābotkaye māden ahānayāŋ tāŋo u imaka, tāga daniwek. Upānkaŋ tāga nāmo, u jiraŋinik api ahāneŋ.

17 Eruk akumaņ pāņku kudup yabāņ yāwattāņ ku. Kome pāke ņo gākagān ganiņ kiretat yāk.

18 Yawetā Abram ude iwerānkaņ tuņumi kuduptagān yāpmāņkaņ kuņtāngān Hebron kome pāya āma kubā wāpi Mamretā piwani u dubiniken pāņku ugān itkuk. Pāņku u itkaņ Yaweta yāņpāņ mobā bukā kubā tāņkuk.

14

Iwantā Abram gweki tāņo nanaki Lot topmāņpāņ yāpmāņ kuņkuņ

1-7 Kadāni uken āma Sodom, Gomora, Atma, Seboim ba Soa komeken naniktā Elam kome tāņo intājukun āma wāpi Kedolaomi unitāņo gāmoriken obaņ 12 ude it yāpmāņ ābāņkā eruk obaņ 13 uken gaņani pāhap nadāņpāņ intājukun āmaniye wāpi Bela, Bisa, Sinap ba Semebetā bānep kubāgān tāņpāņ Kedolaomi, komi piā tāņ yāmiņkuko ukāt āmik pewā ahākta yāņpāņ-nadāņkuņ.

Ude tāņirā obaņ 14 uken Kedolaomi, Elam kome tāņo intājukun āma unitā kome ātu tāņo intājukun āmakāt āboriyeta gera yāņpewā āmikken tāņkentāņ imikta ābuņ. Tāņkentāņ imikta ābuņo u Babilonia, Elasa ba Goim kome unitāņo intājukun āma wāpi Amrafel, Ariok, Tidal. Eruk intājukun āma ukāt āboriye ābākaņ pengān kome ātukāt āmik tāņpāņ kehāromini yāpmāņ āpuņ. Āma ābot-ābot kehāromini yāpmāņ āpuņo u wāpi Refa, Sus, Em, Hol. Tāņkaņ kome ņodeken āmik tāņkuņ; Asterot-Kanaim, Ham, Save-Kiriataim, ba Sei kome tāņo pomkentā pāņku Elparan, kome jopi dubiniken itak u. Tāņpākaņ ābot ātu u kehāromini yāpmāņ āpāņkaņ eruk āyāņut pāņku Enmispāt kome, wāpi kubā Kades u kuņkuņ. Kuņpāņ uken Amalek ābot kuduptagān dāpmāņpāņ yāwat kireņkuņ. Ude tāņkaņ Amo ābotken nanik Hasason-Tama komeken irani u dāpuņ.

8-9 Eruk ude tāņirā Sodom, Gomora, Atma, Seboim ba Soa kome tāņo intājukun āmaniye kāt āboriyetā Sidim Awaņ, Kumbani Gwāgu dubiniken itak u kuņpāņ Kedolaomi, Tidal, Amrafel ba Ariok ukāt āmik pewā ahāņkuņ. Āmik pewā ahāņkuko uwā kome 5 tāņo intājukun āmatā kome 4 tāņo intājukun āmakāt āmik pewā ahāņkuņ.

10 Tāņpākaņ Sidim Awaņ uken gwāgu kāroņi okā nābā nikek bumta itkuņ. Tāņkaņ iwaniyetā Sodom Gomora tāņo āma ārowanikāt āboriye kudup yāwat kireņirā metāņpeņ kuņpāņ ātu okā gwāgu u gānaņ āpmonpāņ paotkuņ. Tāņirā ātu metāņpeņ pāņku pom terak āroņpāņ kābop itkuņ.

11 Ude tāņirā iwaniye kome 4 uken nanik unitā Sodom, Gomora yotpārare uken pāņku u nanik tāņo tuņum ketem kudup yāyomāgatkuņ.

12 Abram gweki tāņo nanaki Lot Sodom yotpārare itkuko u imaka, iņitpāņ tuņumi bok yāpmāņ kuņkuņ.

13 Āmik tāņirā Sodom nanik kubātā metāņpeņ pāņku Abram u imaka ahāņkuko unitāņo biņam iwetkuk. (Abram unitā āma ātutā Hibru ābotken nanik yāņ yāk tāņkuņonik. U pāya āma kubā wāpi Mamretā bian piwani u dubiniken it tāņkukonik. Mamre uwā Amotā ābotken nanik. Unitāņo noripakiyat Eskol kenta Ane. Āma yarākubā ukāt Abramkāt bānep kubāgān tāņpāņ itkuņ.)

Abramtā Lot iwan keriken nanik imagutkuk

14 Eruk, Abramtā nanaki topmāņpāņ yāpmāņ kuņkuņo unitāņo manbiņam nadāņpāņ ņode tāņkuk; Inikāt nanik āmik tāņpāņ nadāwani āmaniye yarāgān

318 ude yämagutkuk. Yämaguränpäj iwan yäwat yäpmäj kunjätgän Dan yotpärareken ahänkuj.

¹⁵ Ahänpäj bipani ugän Abramtä ämaniye yäpmäj daninpäj ini äbot-äbot yepmanpäj yäwerän päñku iwaniye ahäj yämiñkuj. Ahäj yämiñpäj däpmanpäj yäwat kireñtäj kunjätgän Hoba yotpärare Damaskus guno käda uken ahänkuj.

¹⁶ Uken ahänpäj tuñum iwantä yäyomägat yäpmäj kuñkujo u kuduptagän äneñi yäpuñ. Täñpäj Abram gweki täño nanaki Lotkät Lot täño tuñum, ukät webe ba ämawebe ätu iwantä kubota täñkujo u äneñi yämagutkuk.

¹⁷ Täñkañ Abram Elam täño intäjukun äma Kedolaomi ukät intäjukun äma noriye däpmanpäj yäwat kirewä kuñirä eruk äyähutpäj komeniken kuñkuk. Kuñirän Sodom täño intäjukun äma Abram käwayäj Save Awañ komeken ahäj imiñkuk. (Save Awañ kome u wäpi kubä Intäjukun äma täño Awañ.)

¹⁸ ✧ Täñpäkañ Salem täño intäjukun äma wäpi Melkisedek u imaka, äbä Abram ahäj imiñkuk. (Melkisedek uwä Anutu Ärowaniinik unitäño bä mop äma epän täk täñkukonik.) Eruk, ahäj imiñpäj käräga kenta wain ume Abramta imiñkuk.

¹⁹ Imiñpäj kon man ñode iwetkuk;

Abram, Anutu Ärowaniinik kunum bibik gatäwanitä imaka tägatäga täñ gamiton!

²⁰ Täñkañ Anutu Ärowaniiniktä iwankaye ketkaken yepmankuko unita wäpi iniñ oretsi!

Ude iweränä Abramtä tuñum iwan keriken nanik yäyomäгатkuko ukät nanik ätu buñät imiñkuk.

²¹ Ude täñ imiñkañ ätu nanak kuñirän Sodom täño intäjukun ämatä Abram ahäj imiñpäj ñode iwetkuk; Ämawebenaye nomäгатkujo u äneñi naniñ kire. Täñ, tuñumä gäkñata it gamikot yäk.

²²⁻²³ Yäjirän Abramtä Sodom täño intäjukun äma u iwetkuk; Yawe Anutu Ärowaniinik, kunum kome täñkuko u wäpi terak man kehäromi ñode gäwetat; Näk tuñum täpuri-inik u ba u ketkaken nanik kubä nämoinik yäpayäj. Imata, gäkä ñode yäwenta; Näkä Abramta tuñum mäyap imiñira tuñum äma täñkuk yäj yäwenta yäk.

²⁴ Täñpäkañ ketemka täpuri ämanayetä kädet miñin naño unita täga nañ yäj nadäsi yäk. Ba äma näkkät ämiktä kuñkumäño wäpi Ane, Eskol, Mamre, tuñum unitä täga yäpnañ nadäj yämiñiri yäput yäk.

15

Anututä Abramkät topmäk-topmäk kubägän täñkuk

¹ Ude täñpäj mäden Yawe täño mani kotäktä Abram ayäbu ahäj imiñpäj iwetkuk;

Abram, umun täwentawä!

Näkñagän gäkñjo kurepä ude api it yäpmäj ärowet!

Täñkañ näkñawä gwäki ärowani ude api it gamet.

² Yäwänä Abramtä iwetkuk; Ekäni Yawe, gäk imatäken kubä namayäj yänpäj yäyan? Näk kadäni käronji it yäpmäj äbatat upänkañ nanakna kubä nämo. Näkñjo kome ba tuñum piä ämana Damaskus komeken nanik wäpi Eliesa unita biñam api täneñ yäk.

³ Nadātan? Gāk nanak kubā nāmo namin̄kun! Unita epān āmana kubātā nāk̄ŋo kome ba tuŋum api korewek yāk.

⁴ Ude yāwānā Yawe tāŋo mani kotāktā ŋode ahāŋ imiŋkuk; Āma wāpi yāyan unitā gāk̄ŋo kome ba tuŋum nāmo api korewek. Nāmo, gāk̄ŋaken nanaka ahāwayāŋ tāyak unitā gāk̄ŋo tuŋum api korewek.

⁵ ✧ Ude iwetpāŋā yāŋik̄ŋat pāŋku yāman umu ŋode iwetkuk; Gāk dorāŋpāŋ kunum terak iŋŋepewi ārowān. Iŋŋepewi ārowānpāŋ guk tāga daninaŋi tāŋpāwā, korew dani! Ude yāŋpāŋ iwetkuk; Nanakaye ahānayāŋ tāŋo yabātan udegān api ahāŋ yāpmāŋ kunēŋ yāk.

⁶ ✧ Tāŋpākaŋ Abram Yawetā iwetkuko u nadākinik tāŋkuko unita āma siwoŋi yāŋ yāŋtāreŋ imiŋkuk.

⁷ Tāŋkaŋ ŋode iwetgān tāŋkuk; Nāk Yawe, kome ŋo ganiŋ kirewa gāk̄ŋata biŋam tākta Ūr yotpārare Kaldia komeken nanik gāmagut yāpmāŋ āburo u.

⁸ Ude iwerākaŋ Abramtā iwetkuk; Ekāni Yawe, jide tāŋpāŋ kome ŋo nākā bureni korewetta yāŋ nadāwet?

⁹ Yāwānā ŋode iwetkuk; Bulimakau gubaŋi kubā, meme kubā ukāt sipsip āmani kubā, obaŋ yarākubā tārewani ukāt kānarām kubā notek kubā u yāpmāŋ nākēn ābi.

¹⁰ Ude yāwānā Abram udegān tāŋkuk. Yāpmāŋ pāŋku kwāk duŋpāŋ kukŋi ini terak, kukŋi ini terak tawaŋ peŋkuk. Barakā kumān ikek peŋkuk, kwāk nāmo duŋkuk.

¹¹ Ude peŋirān barak taŋi ātutā tom madāŋ peŋkuko u nānayāŋ āpāŋirā Abramtā tāŋ-yāwatukuk.

¹² ✧ Eruk edap āpmonpayaŋ tāŋirān Abram patguŋuŋ tāŋirān bipmāŋ urani umuri pāhap kubātā uwāk tāŋkuk.

¹³ ✧ Tāŋpākaŋ Yawetā Abram iwetkuk; Bureni-inik gāwera nadā; Kāmiwā, ābotkaye kāmi ahānayāŋ tākaŋ uwā kome kudupiken pāŋku irirā kome unitāŋo māhemtā komi piāken api yepmanēŋ. Obaŋ 400 udetā komi piāken itkaŋ āma kerī terak komi bumta api nadāneŋ.

¹⁴ ✧ Upāŋkaŋ komi piā tāŋ yāminayāŋ tāŋo unita kowata nākā api yāmet. Tāŋpākaŋ kāmiwā ābotkaye komi piāken nanikpāŋ tuŋum ārowani nīkek api āpāmaŋ kunēŋ.

¹⁵ Gāk̄ŋa uyaku tāgawani tāŋpāŋ kumāŋpāŋ ābekaye oraŋkaye tāŋo itpāŋ-nadāk komeken api āpmonpen yāk.

¹⁶ Tāŋpāŋ Amo tāŋo āboriye unitāŋo waki-wakini yāpurārātpāŋ yāpurārātpāŋ tāŋ yāpmāŋ āroŋirā obaŋ 400 bumik tārewākaŋ Amo āboriye dāpmāŋpāŋ yāwat kireŋira ābotkaye āneŋi āyāŋutpeŋ api āmneŋ yāk.

¹⁷ Yawetā ude iwerirān kome dapuri āpmonpāŋ bipmāŋ urirān kādāp gāyākkāt topān mebet ahāŋpāŋ tom duŋpāŋ peŋkuko u kukŋi kukŋi irirān bāmpogān kuŋkumān.

¹⁸⁻²¹ ✧ Kepma ukengān Yawetā Abramkāt topmāk-topmāk tāŋpāŋ iwetkuk; Kome ŋo gāk̄ŋo ābotkayeta yāmikta yāŋkehārom tāyat. Kome uwā Isip tāŋo ume wāpi Nail unitā pāŋku Yufretis ume u tāretak. U Ken, Kenas, Katmon, Hit, Peres, Refaim, Amo, Kenan, Gilgas, Jebus unitāŋo komeni gāk̄ŋo ābotkayeta api yāmet.

✧ 15:5: Rom 4:18; Hib 11:12 ✧ 15:6: Rom 4:3; Gal 3:6; Jem 2:23 ✧ 15:12: Jop 4:13, 14 ✧ 15:13: Kis 1:1-14; Apos 7:6 ✧ 15:14: Kis 12:40-41; Apos 7:7 ✧ 15:18-21: Apos 7:5

16

Abramtä Haga webenita yäpuk

¹ Täppäkaŋ Abram täŋo webeni Sarai u nanak kubä nämo bäyaŋkuk. Täŋirän Sarai täŋo piä watä webe Isip nanik kubä itkuko u wäpi Haga.

² Irirän Saraitä Abram ŋode iwetkuk; Nadätan, Yawetä nadäŋirän äruŋ itat unita watä piä webena ukät pätkon. Parirän webe uterak nanak ätu käwep ahäŋ nimek yäk. Ude iweränä Abramtä Sarai täŋo man buramiŋkuk.

³ Eruk, Abramtä Kenan komeken obaŋ 10 ude irän täreŋirän, Saraitä Isip nanik watä piä webeni wäpi Haga u api Abram webenita iniŋ kireŋkuk.

⁴ Iniŋ kirewän bok parirän nanak kok itkuk. Täppäŋ Haga nanak kok itat yäŋ nadäŋpäŋ Saraita nadäwän äpani täŋkuk.

⁵ Ude täŋkuko unita Saraitä äpi Abram ŋode iwetkuk; Näkä mäyäk nadätat uwä gäka biŋam täyak yäk. Näkä watä webena gamiŋpäŋ kupäŋka terak peŋkut. Täppäŋ unita Hagatä nanak kok itat yäŋ nadäŋpäŋ näka nadäŋirän äpani täyak yäk. Unita gäkkät nek bämopneken man pätak u Yawe ini-tägän yäpmäŋ daniwän yäk.

⁶ Ude yäwänä Abramtä iwetkuk; Ude nämo! Piä watä webe u mähemi gäkä täyan. Unita u ba u täŋ ima yäŋpäŋä täga api täŋ imen yäk. Yäwänä Saraitä Hagata iwan täŋ imiŋtäyon metäŋpeŋ kuŋkuk.

⁷ Haga metäŋpeŋ päŋku Su kädet kuŋtäŋgän kome äma nämo iraniken ume täpuri kubäken ahäŋpäŋ itkuk. Uken irirän Yawe täŋo aŋero ahäŋ imiŋkuk.

⁸ Ahäŋ imiŋpäŋä ŋode iwetkuk; Haga, Sarai täŋo watä webe, gäk de naniktä äbätan? Ba de kwayäŋ? Yäwänä Hagatä iwetkuk; Intäjukun webe Sarai kaŋumuntaŋ äbätat yäk.

⁹ Ude iweränä Yawe täŋo aŋero unitä ŋode iwetkuk; Gäk intäjukun webeka äneŋi kuŋkaŋ mani kaŋ burami yäk.

¹⁰ Nadätan? Näkä täŋpewa gäköŋo äbekaye oraŋkaye bumta, ämatä daninaŋi nämo ude api ahäneŋ yäk.

¹¹ Ude yäŋpäŋ Yawe täŋo aŋero unitä ŋode iwetgän täŋkuk; Nadätan? Gäk nanak kok itan. Nanak ämani u bäyaŋpäŋä wäpi Ismael kaŋ iwet, Yawetä konäm butewaki täŋiri nadäŋkuko unita yäk.

¹² Tägaŋpäŋ tom ägwäri udewani api irek yäk. Nanaka uwä ämata iwan täŋ yämiŋirän ämatä udegän api täŋ imineŋ. Noriye kuduŋtagänta iwan täŋ yämiŋtäŋ api kuŋarek yäk.

¹³ Ude iwetkuko unita Haga bänepitä ŋode nadäŋkuk; Nabäŋpäŋ-nadäwani unitä kwawak ahäŋ namiŋirän karo unita Yawe täŋo wäpi ŋode iwetat; Gäk Yawe nabäŋpäŋ-nadäwani u yäk.

¹⁴ Mebäri unita ume terak itkuko u wäpi ŋode yäk täkaŋ; Irit mähemi nabäŋpäŋ-nadäwani unitäŋo ume dapuri. Ume u Kades yotpärare, Beret yotpärare bämopiken pen itak.

¹⁵ ✧ Eruk, kadäni täreŋirän Hagatä Abramtä nanak kubä bäyaŋ imiŋkuk. Bäyawänä Abramtä nanak wäpi Ismael yäŋ iwetkuk.

¹⁶ Täppäkaŋ Abram täŋo obaŋ 86 täreŋirän Hagatä nanaki Ismael bäyaŋ imiŋkuk.

17

Anututä Abramkät topmäk-topmäk täŋkuko unitäŋo kudän

1 Abramtä tãjo obañ 99 tärenjirån Yawetå ahån iminjãpån ñode iwetkuk; Nåk Anutu kehãromi mãhemi yåk. Gåk gãmotnaken itkañ siwonjigån kuñat täyi yåk.

2 Täñjiri näkä gäckkåt topmåk-topmåk tañpån äbotkaye mãyap api pewa ahån gamineñ.

3 Ude iwerånå Abramtä injami kome terak yãpån äpmonpãpån parirån Anututå iwetkuk;

4 Nadåtån? Nåk gäckkåt topmåk-topmåk täyat uwå ñodeta; Gåk åma äbori äbori unitãjo nani api tañpen.

5 * Täñkañ wãpka Abram uwå wari nåmo api gãweret. Nåmo, gåk åma äbori äbori unitãjo nani yån nadån gaminjira kuñarayån täno unita wãpka Abraham api gãweret yåk.

6 Täñkañ näkä tañpewa nanakaye mãyapinik api ahåneñ. Ahånppånå ätutåwå intåjukun åma irit piå api täneñ. Nanakaye mãyap ahånayån tãjo unitå äbori äbori komeni komeni api it yãpmån kuneñ.

7 * Topmåk-topmåk gäckkåt täyat ñonitå gåk ba nanakayetå äbotkentå äbekiye oraniyeken tärek-tãreki nåmo, api pat yãpmån kwek. Täñjirån nähå gåka ba äbekaye orañkaye kåmi-kåmi ahånayån täñkañ unitãjo Anutu api iret yåk.

8 * Apiño Kenan komeken itan ñowå äbani ude itan upånkañ kome ño gåk ba äbekaye orañkaye kåmi-kåmi ahånayån tåkañ unitå mãhemi tärek-tãreki nåmo täneñta api taniñ kirewet. Täñpån äbotkaye unitãjo Anutu api iret yåk.

9 Ude iwetpån Anututå Abraham ñode iwetgån täñkuk; Gåhåwå topmåk-topmåk gäckkåt täyat unitãjo kåderi iwat yãpmån kañ kuñat. Täñjiri äbekaye orañkaye kåmi ahånayån tåkañ u udegån kañ iwat tañput.

10-13 * Topmåk-topmåkna tãjo kudån ñode; Nanak åmani ahånppån kepmå 8 ude tärenjirån gupi moråk madån yåmik täneñ. Nanak åmani kuduhtagån apiñotå kåmi ahånayån tãjo uwå udegån kañ tåk tañput. Inå ude tänayån tãjo uwå näkä gäckkåt topmåk-topmåk unitãjo kudån ude api irek. Täñpkañ nanakayetagån nåmo yåyat. Gåkño piå åmakaye tãjo nanak ba kome kubåken nanik monenpån suwawani unitãjo nanakiye udegån gupi moråk madån yåmineñ. Täñkañ topmåk-topmåk näkä inkåt täyat uwå tärek-tãreki nåmo api it yãpmån årowek.

14 Täñpkañ åma kubå gupi moråk nåmo madåwewo uwå åma uwå äboriken nanik iwat kirewåkañ inigån api kuñarek, åma uwå näkño topmåk-topmåk yãpmån dåkñewayån tåko unita.

15 Ude yånppån Anututå Abraham åneñi kubå ñode iwetgån täñkuk; Webeka Saraita gãwera; U wåpi Sarai yån nåmo api iweren. Nåmo, Sara yån kañ iwet.

16 Bureni-inik, näkä iron täñ iminjira Saratå koki itpån nanak kubå api bãyañ gamek. Saraken nanik åma äbori äbori api ahåneñ. Ba uken nanikgån åtu uwå äbot tãjo intåjukun åma api ahån yãpmån kuneñ.

17 Anututå ude iwerånå Abraham kome terak injami yãpån äpmonpãpån patkañ årãpi nadånppån ñode nadånkuk; Wåra! Åma kubå obañ 100 tärewani nåk udewanitå nanak kubå täga pewån ahåwew? Ba webena Sara obañ 90 tärewånkañ nanak kubå täga bãyawew? Nåmoinik!

18 Ude nadånppån Anutu iwetkuk; Nanakna Ismael bian bãyañkuro unitå gåkño iron terak täga itnañi nåmo?

19 Yäwänä Anututä iwetkuk; Ude upäjkaŋ webeka Saratä nanak kubä bäyaŋ gamänkaŋ wäpi Aisak yäj kaŋ iwet. Ahäppäj tagawänkaŋ ukät topmäk-topmäkna api täŋpet. Täŋpäŋ äboriyekät udegän, topmäk-topmäk uwä tärektäreki nämo api it yäpmäj kwet.

20 Täŋ Ismaelta yäno u nadäj gamiŋpäŋ iron täŋ imiŋpewa äboriye mäyap api ahäj iminej. Täŋpäŋ nanakiye 12tä wäpi biŋam ikek itkaŋ yabäj yawat piä api täneŋ. Täŋkaŋ näkä täŋkentäj imiŋjira nanaki ahäj yäpmäj kuntäko äbot taŋi kubä api täŋpek.

21 Upäjkaŋ Ismael ukät topmäk-topmäkna nämo api täŋpet. Nanaka Aisak ukät uyaku api täŋpet. Täŋkaŋ nanak uwä Saratä obaŋ kubä gunonita api bäyaŋ gamek yäk.

22 Eruk, Anutu Abrahamkät man yäŋtäreŋpäŋ Abraham teŋpeŋ äronjuk.

23 Teŋpeŋ äronkuko kepma ugän Abrahamtä Anutu täŋo man buramiŋpäŋ nanaki Ismael gupi moräk madäj imiŋjuk. Nanaki Ismaelkät piä ämaniye inikät irani ba kubäken nanik suwawani u ämani kudup gupi moräk madäj yämiŋjuk.

24 Täŋpäkaŋ Abraham ini uwä obaŋ 99 tärewänkaŋ gupi moräk madäj imiŋkuŋ.

25 Täŋ nanaki Ismael uwä obaŋ 13 täreŋjirän nanitä gupi moräk madäj imiŋjuk.

26 Bureni, kepma ugän, Abrahamkät nanaki Ismael gupi moräk madäj yämiŋkuŋ.

27 Täŋkaŋ Abraham täŋo piä ämaniye, ini ugän bäyawani ba kome kubäken nanik monerpäŋ suwawani u imaka, kuduŋtagän gupi moräk madäj yämiŋkuŋ.

18

Anututä Abraham ahäj imiŋjuk

1 Kadäni uken Abrahamtä päya, äma kubä wäpi Mamre unitä piwani u dubiniken it täŋkukonik. Täŋpäŋ kadäni kubä, kepma bämopiken Abraham yottaba yäman maŋit irirän Yawetä ahäj imiŋjuk.

2 ✧ Abraham maŋit ittängän ijiwän kwäpäŋ yabäjkuŋ; Äma yaräkubä iŋamiken käroŋ wädäj irirä. Yabäŋpäŋ dubiniken bäräŋeŋ kuŋkaŋ oraŋ yämikta gwäjin äpmonpäŋ yäwetkuk;

3 Ärowaninaye, in näka täga nadäj namiŋpäŋä piä ämajin näk, nämo närepmitneŋ yäk.

4 Näkä yänpewa ume yäpmäj äbäpäŋ kuroŋjin ärutkaŋ päya ŋo äyurken itpäŋ-nadäk täkot.

5 Täŋjirä ketem ätu tama naŋ täpäneŋkaŋ kuna yäŋpäŋä kukot yäk. Näkä yotken äbäŋo unita nadäj namiŋjirä ude täŋkentäj tama! Yäwänä iwetkuŋ; Täga, yäyan ude täyi yäk.

6 Täga yäj iweräkaŋ Abrahamtä yot gänaŋ äro webeni Sara iwetkuk; Eruk, plaua ätu bumik gwetkaŋ awähutpäŋ käräga säkgämän ätu bäräŋeŋ ijin yämisi yäk.

7 Iwetpäŋä Abraham bäräŋeŋ päŋku bulimakau nanaki säkgämän kubä yäpmäj päŋku piä ämani kubäta imänkaŋ bäräŋek madäŋpäŋ ijinjuk.

8 Täñjirän bulimakau nonoñ umeni ba gакñikät bulimakau madäñpäj ijiko u penta yäpmäj päbä yämiñkuk. Yämän nañ irirä iniwä päya äyuyken käroñ wädäj itkuk.

9 Käroñ wädäñjirän iwet yabäñkuñ; Webeka Sara de? Yäwäwä yäwetkuk; Yot gänañ itak yäk.

10 ✧ Yäñjirän Yawetä iwetkuk; Apiño kadäni itkamäj ñodeken obañ kubä gunonita näk äneñi api äbet. Äneñi äbäñjira Saratä nanak kubä api bäyawek yäk. Täñpäkañ Sara äma itkuño u mädeniken yot yämaken itkañ man yäñkuño u nadäñkuk.

11 Abraham kenta Sara uwä tägawaniinik täñkumän. Täñpäj Saratä nanak bäyanañi nämo täñkuk.

12 ✧ Unita Saratä ñode nadäñpäj mägayäñkuk; Näk gupna tepmom ikek. Äpna u imaka, tägawanigän unita bok patpäj jide täñpäj gäripi nadäwet?

13 Sara ude nadäñjirän Yawetä Abraham ñode iwet yabäñkuk; Sara imata näk webe pähap täyat ñopäj nanak täga nämo bäyawet yäñ nadäñkañ mägayätäk?

14 ✧ Yawetä imaka u ba u kubä täñpayäñä täga nämo täñpän waneñ. Nämooinik! Obañ kubä gunonita, kadäni gäweraro udeken äneñi äbäñjira Sara nanak api bäyawek.

15 Yawetä ude yäñjirän Sara umuntañpäj äwo yäñpäj yäñkuk; Näk nämo mägayät yäk. Yäwänä iwetkuk; Mägayänopäj jop yäyan yäk.

Abrahamtä Sodom yotpärareta Anutuken konäm butewaki täñkuk

16 Äma yaräkubä Abrahamkät itkuño u akumañ kuna yäñkañ Sodom yotpärare etä päpmo kañkuñ. Täñjirä Abrahamtä kädet miñjin yepmañpa kut yäñkañ bok kuñkuñ.

17 Kuñkañ Yawe nadäk-nadäki-ken ñode nadäñkuk; Jide täkta nadätat uwä Abrahamta käbop nämo peñ imet.

18 Nadäñ imiñjira Abraham täño oraniyetä bureni-inik äbot tañi ba kehäromi nikek api täneñ. U wäpi terak täñkentäj yämiñpewa ämawebe kuduypagän uken-uken nanik iron pähap api ahäj yämineñ.

19 Abrahamtä nanakiye ba oraniye äbekiye näkño kädet yäwoñäreñpewän näkño man buramiñpäj kuñat-kuñat siwoñi iwatpäj täneñta unita näk Abraham näkñata yäpmäj daniñkut. Ude täñjirä näk Yawetä imaka Abrahamta biñam yäñkehärom tañpäj iwetkuro unitäño bureni näk täga api pewa ahäj imineñ yäk.

20-21 Ude nadäñpäj Yawetä Abraham iwetkuk; Sodom Gomora yotpärareken nanik täño irit kuñatkuñari wakiinik täñpewä jukunaken yäñkuruk-kuruk bumta ahätak unita yabäñpäj-nadäkta kwa yäk. Yäñkuruk-kuruk nadätat uwä bureni ba jop käwep yäk.

22 Täñpäj äma yarä u Abraham teñpeñ Sodom käda kuñkumänopäj Abraham Yawekät itkumän.

23-24 Ittäñgän Abrahamtä Yawe iñamiken kuñpäj butewaki man ñode iwetkuk; Bureni? Gäk äma waki ba äma siwoñi bok api däpmäj paoren? Ñode täga nämo täñpen? Ämawebe siwoñi kuñjarani 50 ude itneño uwä yotpärare kudup täñpi waneñtäwä. Äma siwoñi kuñjarani 50 unita yäñpäj päke u täga nämo yabäj korewen?

²⁵ Ämawebe siwoŋi bok waki täŋpani bok däpayaŋ täno uwä imaka tänaŋi nämo päŋ täŋpen. Gäkŋo mebarika nadätat. Gäkä äma waki täŋpani ba äma siwoŋi kuŋarani yäpmaŋ daniŋpäŋ kudän siwoŋi täk täyan unita äma täga ba waki bok u däpnaŋi nämo yäk.

²⁶ Yäwänä Yawetä iwetkuk; Sodom ämawebe siwoŋi kuŋarani 50 ude yabäŋpäŋä unita yäŋpäŋ ämawebe kudup api yepmaŋpet yäk.

²⁷⁻²⁸ Yäwänä Abrahamtä iwetkuk; O Ekäni, gäk ärowani. Näk äma äpani upäŋkaŋ näk nämo mäyäk taŋkaŋ äneŋi gäwetat. Näk 50ta yäropäŋ siwoŋi äma 45 ude itneŋowä gäk täga yepmaŋpen? Yäwänä Yawetä iwetkuk; Ämawebe siwoŋi 45 ude yabäŋpäŋä yotpärare u nämo yäpa waneŋ.

²⁹ Ude yäwänä Abrahamtä äneŋi iwetgän täŋkuk; Ämawebe 40gän ude yabäŋpäŋ däpen ba? Yäwänä iwetkuk; Eruk ämawebe 40 unita yäŋpäŋ kudup yabä kätäwet yäk.

³⁰ Iweränä Abrahamtä yäŋkuk; O Ekäni äneŋi gäwetat unita nämo nebewen! Ämawebe siwoŋi kuŋarani 30gän ude iräwä jide api täŋpen? Api däpen ba nämo api däpen? Yäwänä Yawetä iwetkuk; Ämawebe siwoŋi kuŋarani 30 unita yäŋpäŋ nämo api däpet yäk.

³¹ Yäwänä äneŋi Abrahamtä iwetgän täŋkuk; O Ekäni, näk nämo mäyäk taŋkaŋ äneŋi gäwetat. Ämawebe siwoŋi 20gän itneŋo uwä däpen ba nämo däpen? Yäwänä Ekänitä iwetkuk; Ämawebe 20 ude itneŋo unita yäŋpäŋ kudup yepmaŋpet yäk.

³² Ude yäwänä Abrahamtä yäŋkuk; O Ekäni, nämo nebewen! Kubäkät yäwayäŋ; E, ämawebe 10gän iräwä jide täŋpen? Yäwänä Ekänitä yäŋkuk; Ämawebe siwoŋi kuŋarani 10 ude iräwä yotpärare u nanik kuduptagän api yabäŋ korewet yäk.

³³ Eruk Yawetä Abrahamkät ude yäwän tärewän kuŋirän Abraham äneŋi äyänutpäŋ yotken kuŋkuk.

19

Sodom naniktä wakiwaki täk täŋkuŋo unitäŋo manbiŋam

¹ Eruk bipäda ugän Lottä Sodom yotpärare täŋo kädet moräkiken irirän aŋero yarä ukeŋo ahäŋ imiŋkumän. Ahäŋ imiŋirän yabäŋpäŋ päŋku iŋami yäpän äpmonŋpäpän yäniŋ oretkuk. Yäniŋ orepäŋ yäŋkuk;

² Ärowaninayat, näkä yotken äbäŋirän täŋkentäŋ tama! Näk kuroŋjek ärutpäŋ bipani ŋo itpäŋ pätna yäŋewänkaŋ kaŋ kun yäk. Ude yäwänä iwetkumän; Nämo, yotpärare täŋo käbeyä bägupken jop pätdayäŋ yäk.

³ Jop uken pätdayäŋ yäwänä man kehäromigän yäŋtäyon Lottä yotken kuŋkuŋ. Kuŋpäŋ yot gänaŋ äro irirän Lottä käräga yiskät nämo awähurani u ba ketem tägatäga ätukät ijiŋ yämän naŋkuŋ.

⁴ Naŋkaŋ däpmon pätnayäŋ täŋirä Sodom nanik äma ekäni gubaŋi päke u kudup Lot täŋo yot u it äyänutkuŋ.

⁵ ✪ It äyänutpäŋ Lot gera täŋpäŋ iwetkuŋ; Äma yarä gäkken äbämäno ukeŋo de itkamän? Äma yarä u yäŋ-yäkŋat yäpmaŋ ninken äbi yäk. Yarä u yäpmaŋ ninken äbikaŋ yäjitna yäŋ nadäkamän yäk.

⁶ Ude yäwäwä man yäna yäŋkaŋ Lot yäman äpmonŋpäŋ yäma ukät yäwatuk.

⁷ Yäma ukät yäwatpäŋ yäwetkuk; O notnaye, wakiwaki tänayäŋ nadäkaŋ u nämo täneŋ yäk.

8 Nämö, näk äpetnayat gubaŋi yarä ŋo ämakät nämö pärani unita yarä u yäpmäŋ äbä tamakaŋ ukät jide tänayäŋ nadäkaŋ uwä täkot yäk. Täŋ äma yarä ban naniktä näkken äbumäno uwä näkä watäni it yämimat unita waki täŋ yämineŋo!

9 Ude yäwänä iwetkuŋ; Keweŋ nimi! Gäk kome mähem nämö unita kädet udewanita gäkä man täga nämö niweren yäk. Nadätan? Yarä unita täŋ yäminayäŋ täkamäŋ uwä irepmiŋpäŋ gäka waki-inikinik api täŋ gamine! yäk. Ude yäŋpäŋ Lot pimiŋ iwat-pewä kwänpäŋ yäma däpmäŋ eränayäŋ täŋkuŋ.

10 Täŋirä äma yarä yot gänaŋ itkumäno u bäräŋeŋ päbä yäma dätpäŋ Lot kerigän iŋitkaŋ wädäŋ yäpmäŋ yot gänaŋ ärowänkaŋ yäma ukätkumän.

11 ✧ Täŋpäŋ äma yarä unitä täŋpewän äma yäman itkuŋo uwä dapuri bipmäŋ utkuŋ, äma ekäni bok, gubaŋi bok. Dapuri bipmäŋ uräpäŋ yämata puŋ ijiŋkuŋ.

Lotkät äboriye Sodom yotpärare peŋpeŋ kuŋkuŋ

12 Eruk äma yarä unitä Lot iwetkumän; Gäk nanakaye äpetkaye yepmaŋkaye ba nägät moräkaye ätu yotpärare ŋoken iräwä kuduŋtagän yäwetpäŋ yämagurikaŋ yotpärare ŋo peŋpeŋ kut yäk.

13 Nek yotpärare ŋo däpmäŋ moredayäŋ nadäkamak. Yotpärare ŋonitäŋo waki mebari mebaritä yäŋkuruk-kuruk pähap ude Yawe jukuniken äpmonkuko unita peŋ niwet-pewän yotpärare ŋo däpmäŋ morekta äbumäk yäk.

14 Lottä man iwetkumäno u nadäŋpäŋ päŋku yepmaniyat, äperiyatta iwoyäwani u yäwetkuk; Oi, bäräŋeŋ! Yawetä kome ŋo däpmäŋ morewayäŋ täyak yäk. Yäweränkaŋ Lot jop yäŋnikŋatak yäŋ nadäŋkaŋ mani nämö buramiŋkumän.

15 Eruk yäŋewänä tamimaŋ bipani aŋero yarä ukeŋonitä Lot peŋ iwetkumän; Bäräŋeŋ bäräŋeŋ! yäk. Webeka ba äpetkayat ŋo yäŋ-yäkŋat yäpmäŋ ku yäk. Ude täŋpayäŋ täno uyaku inä yotpärare ŋokät bok nämö paotnayäŋ yäk.

16-17 ✧ Täŋpäkaŋ Lot kwikinik kwikinik täŋirän Yawetä butewaki nadäŋ yämiŋpäŋ aŋero ukeŋo yäwet-pewän nädamiŋi-nani kerigän yepmäŋiŋtpäŋ yäŋ-yäkŋat yäpmäŋ yotpärare gägäniken kuŋpäŋ aŋero kubätä yäwetkuk; Bäräŋekinik kukot! Äyähutpäŋ ijik ba awaŋ uken itpäŋ-nadäk nämö täneŋ. Bäräŋeŋ kumaŋ pom uduken kaŋ kut. Uyaku nämö api kumneŋ yäk.

18 Ude iweränä Lottä yäŋkuk; Ärowanina, ude nämö! yäk. Ude täga nämö täŋpet.

19 Gäk iron taŋi täŋpäŋ oraŋ namiŋirän nämö kumaro upäŋkaŋ pom udu baninik itkaŋ unita waki ahäwayäŋ täyak unita pom uken nämö ahäŋkaŋ bämopiken paoret yäk.

20 Yotpärare täpuri udu ka! U täpuri, ei yäŋ? U uyaku tuän bumik yäk. Uken nepmaŋpi yäpmäŋ kwayäŋ täro uyaku nämö paoret yäk.

21-22 Ude yäwänä iwetkuk; Eruk yäyan unita täga nadätat yäk. Yotpärare gäkä yäyan u nämö däpayäŋ upäŋkaŋ bäräŋeŋ metäŋpeŋ kut yäk. Yotpärare uken ahäwikaŋ uyaku kome ŋo täga täŋpa wanayäŋ yäk.

(Yotpärare u Lottä täpuri yäŋ yäŋkuko unita wäpi Soa yäŋ yäk täkaŋ. Soa u nininken man terak täpuri.)

23 Kuŋtäyon edap dapuri äbäŋirän Lot yotpärare täpuri Soa uken ahäŋkuk.

24-25 ✧ Ahäŋirän Yawetä täŋpewän iwän kädäkut mebet ikek Sodom Gomora yotpärare terak äpuk. Iwän kädäkut mebet ikek äpuko u Sodom Gomora nanik

✧ 19:11: 2Kn 6:18 ✧ 19:16-17: 2Pi 2:7 ✧ 19:24-25: Mat 10:15, 11:23-24; Luk 10:12, 17:29; 2Pi 2:6;

ba awaŋ pähap uken nanik ämawebe ba ketem imaka imaka u kudup ijin moreŋkuk.

²⁶ ✧ Täŋjirän Lot webeni kuŋtäŋgän äneŋi äyäjutpäŋ Sodom yotpärare kaŋpäjä bewe äworeŋkuk.

²⁷⁻²⁸ Täŋpäkaŋ patkuko kome yäŋe-yäŋeta Abraham akumaŋ kumaŋ päŋku kome bian Anutu iŋamiken itkukken uken ahäŋkuk. Päŋku ahäŋpäj kaŋkuk; Sodom Gomora ba kome awaŋ pähap uwä gupe kädäp mebet ikek bumik akuŋjirän.

²⁹ Yawetä Sodom Gomora awaŋ pähap Lottä iraniken u nanik kudup däpmäj moreŋkuko upäŋkaŋ Abrahamta nadäŋpäj Lot uken nanik imagut yäpmäj kuŋkuk.

Lot kenta äperiyat täŋo manbiŋam

³⁰ Täŋpäj Lot u Soa yotpärare täpuri uken itta umuntaŋpäj äperiyat yäwän yäpmäj pomken kuŋkaŋ mobä käwut kubäken it täŋkuŋonik.

³¹⁻³² Eruk kadäni kubäken Lot äperi mokitä wenäni iwetkuk; E, nek täŋo nannek tägawani täyak yäk. Täŋjirän ämawebe komeni komenitä täk täkaŋ ude äma nek yäpmäjpäŋ nektä nanak bäyakta nämoinik itkaŋ unita wain mujipi täŋo ume täkätpäj nanta imida naŋpäj täŋguŋ tawänpäj ukät patkaŋ nanak kok ikek kaŋ itda. Ude täŋjitda nan täŋo nägät moräk api it yäpmäj ärowek yäk.

³³ Eruk bipani ugän wain ume imän naŋpäj täŋguŋ takinik täŋpäj nämo nadäŋjirän äperi moki nanikätk patkumän.

³⁴ Täŋpäj äneŋi patkuŋo yäŋewänkaŋ mokitä wenäni iwetkuk. Näkkät uku kwep bipani päramäko u yäk. Unita apiŋo äneŋi wain ume imida naŋjirän gäkkät bipani kaŋ parun yäk. Ude täŋpäj uyaku nek bok nannektä nanak kaŋ nimän yäk.

³⁵ Eruk bipani ugän nanita wain ume imän naŋpäj täŋguŋ takinik täŋpäj nämo nadäŋjirän äperi wenänikätk patkumän.

³⁶ Täŋpäj Lot äperiyat nanikätk ude täŋpäj nanak kok itkumän.

³⁷ Ittäŋgän mokitä nanak ämani bäyaŋpäj wäpi Moap yäŋ iwetkuk. Apiŋo Moap äbot itkaŋ uwä Moap, Lot äperi mokitä bäyaŋkuko u täŋo orani pähap.

³⁸ Täŋpäkaŋ wenänitä udegän nanak ämani bäyaŋpäj wäpi Benami yäŋ iwetkuk. Apiŋo Amon äbot itkaŋ uwä Benami, Lot äperi wenänitä bäyaŋkuko u täŋo orani pähap.

20

Abraham kenta Abimelek täŋo manbiŋam

¹ Abrahamtä Mamre kome peŋpeŋ kome taŋi kubä wäpi Negev uken kuŋkuk. Negev kome u Kades Su kome bämopiken uken. Täŋpäj Abrahamtä yotpärare kubä wäpi Gera uken itkuk.

² ✧ Itkaŋ webeni Sarata u wanotna yäŋ yäŋkuk. Biŋam u nadäŋpäj Gera yotpärare täŋo intäjukun äma Abimelektä yäŋpewän Sara yäŋjikaŋ yäpmäj päŋku imä webenita yäpuk.

³ Täŋpänkaŋ bipani kubäken Anututä Abimelek däpmonken ahäŋ imiŋpäj iwetkuk; Gäk webe ŋo äpi nikekpäj gäŋjata yäpuno unita kumbayäj yäk.

⁴ Ude iweränä Abimelektä iwetkuk; Näk Sarakät bok nämo päramäk. Ekänina, näk äma siwoŋi! Unita näkkät äbotnayekät nämo nidäpen yäk.

⁵ Abrahamtä ini-tägän wanotna yäj yäjirän webeni Saratä Abrahamta udegän wanotna yäj yäjukuk yäk. Näk bänep siwoŋina terak täŋkuro unita näkken waki kubä nämo pätak yäk.

⁶ Yäweränä Yawetä iwetkuk; Bänep siwoŋi terak täŋkuno u bureni nadätat. Unita webe u inirenta бага peŋ gamiŋpäŋ täŋkentäj gamiŋira waki kubä nämo täŋkun yäk.

⁷ Eruk, gäk webe u äpiken iniŋkire. Abraham uwä profet kubä unita gäka yäŋpäŋ näkken yäŋapiŋirän gäk nämo api kumben. Täŋ webeni nämo imayäj täno uwä gäk ba äbotkaye bureni-inik api kumäj moreneŋ.

⁸ Eruk patkuŋo kome api yäŋerirän Abimelek akuŋpäŋ piä ämaniye änok yepmaŋpäŋ man däpmonken nadäŋkuko u yäwerirän umun pähap nadäŋkuk.

⁹ Ude täŋkaŋ Abimelektä Abraham yäŋpewän äbänkaŋ ŋode iwet yabäŋkuk; Gäk jide täŋ nimiŋkun? Näk waki kubä jide täŋ gamiŋkutta kowata komi näk ba äbotnaye terak peŋ nimiŋkun? Ude uwä nämo tänaŋipäŋ täŋkun yäk.

¹⁰ Gäk jide nadäŋpäŋ ude uwä täŋkun?

¹¹ Ude yäwänä Abrahamtä iwetkuk; Kome ŋo naniktä Anutu nämoinik oraŋ imik täkaŋ unita webena yäj yäwawä api nutneŋ yäj nadäŋpäŋ ude täŋkut yäk.

¹² Etäj, u bureni wanotna yäk. U nannek kubägän upäŋkaŋ meŋnek inigän inigän. Upäŋkaŋ webenata yäput yäk.

¹³ Täŋpakaŋ Anututä näwet-pewän nana täŋo yotpärare peŋpäŋ kome kudupiken äba yäŋpäŋ Sara iwetkut; Kome uken ba uken kuŋpäŋä nadäŋ namikinik täŋpäŋä ŋo wanotna yäj kaŋ yäwet tä yäj iwetkut.

¹⁴ Ude iwerirän Abimelektä sipsip, bulimakau ba piä ämawebe yäpmäŋpäŋ Abrahamta biŋam iniŋ kireŋkuk. Täŋpäŋ webeni Sara bok iniŋ kireŋkuk.

¹⁵ Iniŋ kireŋpäŋ Abraham iwetkuk; Nadätan! Injamkaken komena pat kuyak ŋo gäk uken ba uken ira yäŋpäŋä täga api iren yäk.

¹⁶ Ude yäŋpäŋä Sara ŋode iwetkuk; Äbotkayetä nadäŋ gamiŋirä mäyäk nadäweno ujeta ba gabäŋpäŋ gäk webe siwoŋi yäj nadäŋ gaminenta wanotka Abrahamta siliwa moner 1,000 ude imitat yäk.

¹⁷⁻¹⁸ Täŋpakaŋ Abimelektä Sara webenita yäpuko kadäni uken Anututä Sarata yäŋpäŋ Abimelek webeni ba piä webeniye nanak nämo bäyakta kädet täŋpipiŋ yämiŋkuk. Äruŋ itneŋta nadäŋ yämiŋkuko uwä Abrahamtä Sara äneŋi yäpmäŋpäŋ Anutuken yäŋapiŋirän nanak bäyakta kädet äneŋi peŋ yämiŋkuk.

21

Aisak ahäŋkuk

¹⁻² ✧ Kadäni uken Yawetä ini bian yäjkehäromtak man yäjukuko uterakgän Sarata iron täŋ imiŋirän nanak itpäŋ Abraham tägawani täŋirän nanak bäyaŋ imiŋkuk. Anututä kadäni uken api bäyawen yäj bian yäjkehärom taŋkuko kadäni ukengän bäyaŋkuk.

³ Täŋpakaŋ nanak Saratä bäyaŋ imiŋkuko u Abrahamtä wäpi Aisak iwetkuk.

⁴ ✧ Aisak ahäŋpäŋ kepma 8 täreŋirän Abraham u Anututä man iwetkuko u iwatpäŋ Aisak u gupi moräk madäŋ imiŋkuk.

⁵ Täŋpakaŋ Abraham obaŋ 100 täreŋirän nanaki Aisak u ahäŋkuk.

⁶ Ahäŋirän Saratä ŋode yäjukuk; Anututä kädet täwit namiŋkuko unita bumta oretat yäk. Kubätä nadäŋpäŋä bok api oretde.

7 Ude yänpäj yäkgän ñode täñkuk; Netätä Abraham Saratä nanak kubäta nonoñ api imek yäj iwerän? Täga nämo, upäjkañ Abraham tägawaniinik täñjirän nanak kubä bäyañ imitat yäk.

Abrahamtä Ismael iwat kireñkuk

8 Eruk, nanak u tägañpäñ nonoñ peñkuko kepma uken Abrahamtä äñnak-äñnak pähap täñkuk.

9-10 ✧ Täñpäkañ kadäni kubäken nanak Isip webe Hagatä Abrahamta bäyañ imiñkuko u Aisakkät täñoret täñ irirän Saratä yabänpäj Abraham iwetkuk; Gäk piä webe ukät nanaki bok yäwat kire! yäk. Piä webe u täño nanakikät nanakna Aisak, yarä unitä gäkño tuñum bok nämoink api koredeñ yäk. Nanakna Aisak unitägän gäkño tuñum api korewek yäk.

11 Saratä ude yäñjirän Abraham jägämi nadäñkuk, Ismael imaka, u unitäño nanakigän unita.

12 ✧ Jägämi nadäñjirän Anututä Abraham ñode iwetkuk; Nanaka ba piä webeka unita nadäwätäk nämo täñpen yäk. Saratä man gäwerako u burami yäk. U imata? Aisak täño nanakiye-tägän wäpka biñam u terak api pat yäpmäj äroweko unita yäk.

13 Upäjkañ näkä täñpewa piä webeka täño nanaki uterak äma äbot pähap kubä api ahäneñ. Ismael u gäkño nanakgän unita api nadäñ imet yäk.

14 Eruk patkuko yäñjirän Abraham akumañ ketemkät ume ehät täñtuñum täñpäñ Haga täño piriken peñkañ nanaki iniñ kireñpäñ yäwet-pewän kuñkumän. Kuñtäñgän Beseba kome äma nämo iraniken uken täñguñguñ täñtäñ kuñatcumän.

15-16 Kuñattäkon umetä paorirän nanaki päya äyuñken tewän irirän nanaki kañjirän kumäkta bitnänpäj inigän ban bumik päñku itkuk. Päñku itkañ butewaki nadänpäj konäm kotkuk.

17 Täñpäkañ nanaki imaka, konäm korirän Anutu nadäñkuk. Nadäñjirän Anutu täño añero kunum gänañ itkañ Hagata gera ñode yäñkuk; Jide ahäñ gamänpäj kotan? Umuntäweno! Anututä nanaka pat itkañ kotak u nadätäk yäk.

18 Akumañ päñku nanaka yäpmäj akuñpäñ iniñ bitnä. Nadätan? Näkä täñpewa nanak uterak äbot pähap api ahäneñ yäk.

19 Täñpäñ Anututä nadäñ imänpäj dapun iñjipewän kwäpäñ ume dapuri kubä kañkuk. Ude kañpäñ päñku ume ehät piwän tokñewänkañ yäpmäj päñku nanaki towiñkuk.

20 Täñpäkañ Anututä nanak u watäni irirän tägañkuk. Kome jopi uken it yäpmäj kuñpäñ tom däpmäkta mebäri kudup nadäñkuk.

21 Täñkañ kome jopi wäpi Paran u irirän miñitä Isip webe kubä yäpmänpäj imiñkuk.

Abraham kenta Abimelek bänep kubägän täñkumän

22 ✧ Kadäni uken Abimelek ba komi ämaniye täño watä äma wäpi Fikol ukät päñku Abraham iwetkumän; Imaka u ba u täk täyan uwä Anututä täñkentäñ gamiñjirän täk täyan yäk.

23 Unitä näk ba nanaknaye ba nanaknaye täño nanakiye jop kubä nämo yäj-yäkñarenta apiño kome ñokengän Anutu wäpi yänpäj yäñkehäromtañ nimi

yäk. Gäk kome mähe mi nämo itan unita näkä iron täñ gamik täyat udegän gäkä näka ba ämawebe ño nanikta iron täñ nimik täyi yäk.

²⁴ Ude iweränä Abrahamtä ñode iwetkuk; Näwetan ude yänkehärom täyat yäk.

²⁵ Ude yäñpäñ Abrahamtä Abimelek ñode yänhäñpäñ iwetkuk; Nadätan? Gäñjo piä ämakayetä ume nakta awañ äneñpani kubä niyomägakun yäk.

²⁶ Iweränä Abimelektä iwetkuk; Äma netä ude täñ gamiñkuño u näk nämo nadätat yäk. Bian man täpuri kubä nämo näweriri nadänkuropäñ apiñogän yäjiri nadätat yäk.

²⁷ Ude iweränkañ Abrahamtä sipsip ba bulimakau mäyap Abimeleka buñät imänpäñ bänep kubägän täñkumän.

²⁸ Täñpäñ Abrahamtä sipsip nanaki, webeni 7 ude yäpmäñ danipäñ inigän yepmañkuk.

²⁹ Yepmañirän Abimelektä yabäñpäñ yänkuk; Ima mebarita sipsip webeni 7 ño yäpmäñ danitan?

³⁰ Yäjirän iwetkuk; Näkä ume awañ äneñkuro näkñaken yäj nadäñpäñ sipsip webeni 7 gamitat ño yäpmäñkañ bureni yäj nadäwen yäk.

³¹ Täñpäkañ Abraham kenta Abimelek kome uken bänep kubägän täñkumäno unita kome u wäpi Beseba yäj iwetkun.

³² Eruk bänep kubägän täñpäñ itkañ Abimelekkät komi ämaniye täño watä äma Fikol ukät Filistia komeken äneñi kuñkumän.

³³ Kuñjirän Abrahamtä päya kubä Beseba komeken piñkuk. Täñpäñ ukengän Ekäni Yawe Tärektäreki Nämo u iniñ oretkuk.

³⁴ Ude täñpäñ Abrahamtä Filistia kome uken kadäni käronji itkuk.

22

Abrahamken täñyabäk ahäñkuk

¹ ✧ It yäpmäñ kuñtängän Anututä Abraham iwet yabäñkuk; Abraham! Yäwänä yänkuk; Ei! Näk ño yäk.

² ✧ Yäwänä iwetkuk; Gäk nanaka kubägän, gäripi nadäñpäñ orañ imik täyan u imagut yäpmäñ Moria komeken ku. Kuñpäñ pom kubä gäwoñärewapäñ uken Aisak utpäñ ärawata kañ ijin nam yäk.

³ Eruk patkuko kome ket nämo yäñejirän Abrahamtä akuñpäñ doñkini kädet kukta ket utkuk. Täñpäñ Aisakkät piä ämani yarä yämagurän yäpmäñ kuñkun. Ärawa ijikta kädäp duñpäñ däkänkuko u imaka yäpmäñpäñ Anututä kome iwetkukken ukäda kuñkun.

⁴ Kuñtäko kepma yaräkubä täreñjirän kome yänkuko bankentä kañkuk.

⁵ U kañpäñ piä ämaniyat yäwetkuk; Ek ño doñki watäni irirän Aisakkät nek udu päñku Anutu iniñ oretkañ ämdayäj yäk.

⁶ Ude yäñpäñ Abrahamtä kädäp Aisakta imän yäpänkañ kädäp moräkkät mujuk imaka bok yäpmäñkañ kuñkumän.

⁷ Kuñtängän Aisaktä nan yäj iweränä Abrahamtä iwetkuk; Nanakna, ima? Ude yäwänä Aisaktä iwetkuk; Nan, kädäp moräk ba kädäp yäpmäñkamäk ño. Täñkañ ärawa täkta tom de?

⁸ Yäwänä Abrahamtä iwetkuk; Nanakna, Anututä ini-tägän tom ärawa täkta binjam pewän ahäwayäj yäk. Ude iweränkañ kuñkumän.

9 ✧ Kuñtängän Abraham Anututä kome yänkukken ahänpäj mobä bukä kubä tänpäj kädäp uterak peñkuk. Kädäp peñpäñä Aisak injtpäj päädä täñkañ kädäp-bukä mobä bukä terak peñkuko u terak punin teñkuk.

10-11 Punin teñpäñ mujuk yäpmäj akuñpäñ nanaki urayäj täñirän Yawe täño aņero kunum gänäñ itkañ gera yänpäñ iwetkuk; Abraham! Abraham! yän yänirän Abrahamtä yänkuk; Ei, näk ño yäk. 12 Yäwänä aņerotä iwetkuk; Nanaka ño u ba u täñ imeno! Gäk nanaka kubägäninik näka namikta nämo iyap täñiri gabänpäj gäk Anutu u umuri yän nadänpäj orañ naminpäñ kuñat täyan yän nadätat yäk.

13 Ude iwerirän Abrahamtä dapun ijiwän kwäpäñ kañkuk; Sipsip ämani kubä yen obättä joñanigän wabiwänkañ irirän kañkuk. Irirän kañpäñ päñku sipsip u yäpmänpäj nanaki komenita Anututa ärawa täñ ima yänpäñ ijin iminikuk.

14 Tänpäkañ Abrahamtä kome u wäpi Yawetä Api Täñkentäj Namek yän iwetkuk. Unita apiño Yawe iniken pomi terak api täñkentäj nimek yän pen yäk täkañ.

15-17 ✧ Tänpäkañ Yawe täño aņerotä Abrahamtä gera äneñi yänkuk. Yawe näkä ñode yäyat yäk. Gäk nanaka kubägän nämo iyap tano unita täñkentäj gaminpewa kunum terak guk mäyapinik itkañ ude, ba gwägu gägäniken mobä jirañ ude orañkayetä api ahäneñ. Täñkañ orañkayetä iwan täño yotpärare inita api koreneñ yäk.

18 ✧ Ba orañkaye terak näkä nadäj yäminpewa äma äbot uken-uken nanik kuduypagäntä iron pähap api yäpneñ yäk. U imata, gäk näkño man buramik täyan unita. Man yäyat ño Yawe näkña wäpna terak yänkehärom täyat yäk.

19 Ude tänpäj Aisak yanani äneñi päñku piä ämaniyat yämaguränkañ Beseba komeken penta kuñkuñ. Tänpäkañ Abraham kome uken pen it yäpmäj kuñkuk.

20-23 It yäpmäj kuñtäyon kadäni kubäken Abraham manbinam ñode iwetkuñ; Monäka Naho unitäño webeni Millkatä nanaki ñode bäyan iminikuk; Usi intäjukun, eruk mäden Busi, Kemuel (u Aram täño nani), Keset, Haso, Pildas, Jitlap, Betuel yäk. Tänpäkañ Betueltä Rebeka bäyanukuk.

24 Täñ Naho täño webeni kubäwä wäpi Reumatä nanak ätu bäyankuko wäpiwä ñode; Teba, Gaham, Tahas, Maka.

23

Abrahamtä äma kumbani äneka kome suwanjuk

1 Tänpäkañ Sara obañ 127 tärewänkañ kumbuk.

2 Yotpärare Hebron, Kenan komeken kumbuk. Kumäñirän Abrahamtä päñku konäm butewaki täñ iminikuk.

3 Abraham konäm kottängän eruk akumañ Hit äboriyetä itkuñken u kuñpäñ yäwetkuk;

4 ✧ Näk kome mähem nämo, äma äbanitä in bämojpinken it täyat unita in webena kumbuko u äneka kome kubä näwonärewäkañ monen tamayäj yäk.

5-6 Yäwerirän Hit ämatä iwetkuñ; Ärowaninin, juku peñiri gäweritna nadä; Nin gäka äma ekäni pähap yän nadäj gamik takamäj unita nintäño äma kumbani äneka awañ äneñpani kubä kawı gärip tawänä upäj täga gamine yäk. Ninken

nanik kubätä iyap tãnanji nãmo yãk. Uken ba uken ba webeka kumbuko u tãga api àneñpen yãk.

⁷ Yãñirã Abrahamtä Hit àma gwãjiñ àpmon yãmiñpãñ yãwetkuk;

⁸⁻⁹ Intã webena komejinken àneñpetta bureni nadãñ namiñpãñã ñode tãñ namikot; Mobã awañ wãpi Makpela upãñ yãpayãñ nadãtat unita kome u mãhemi nõka biñam iwerirã naniñ kirewãñkanj api suwawet yãk. Mobã awañ uwã mãhemi Efron, Soha tãño nanaki u. Awãñ uwã unitãño kome morãkiken itak yãk. Injamjinken mobã awãñ u gwãki mãhemitã yãwãñkanj uterakgãñ api imet yãk. Ude tãñ namiñirã webena bãmopjinken api àneñpet yãk.

¹⁰⁻¹¹ Tãñpãkanj Efron ini bok itkanj yãñjirãñ nadãñkuk. Nadãñpãñ noriye kãbeyã tãñkuñken àbã itkuño unitã nadãñirã Abraham iwetkuk; Àrowanina, yãyan ude nãmo yãk. Nãkã nadãtat ude gãwera. Kome ukãda gãka biñam ganij kiretat. Mobã awãñ àma kumbani àneka biñam ukãt kome u kãda bok jop ganij kiretat yãk. Notnaye itkanj ño kudup injamiken ganij kiretat yãk. Gãka biñam tãyak unita webeka u kanj àneñ yãk.

¹²⁻¹³ Iwerãñkanj Abrahamtä kome u nanik gwãjiñ àpmon yãmikgãñ tãñpãñ àmawebe itkuño u nadãñirã Efron ñode iwetkuk; Ude nãmo, nãkã nadãtat ude gãwera nadãsi; Kome u jop naminãñi nãmo. Kome gwãkita gama yãpmãñiri webenawã api àneñpet yãk.

¹⁴ Iwerãñã Efrontã yãñkuk;

¹⁵ Àrowanina, kome yãyan unitãño gwãki siliwa monerj 400 peyat yãk. Imata man wari yãde? Webeka yãpmãñ pãñku u àneñ yãk.

¹⁶ Iwerirãñ Abrahamtä tãga yãñ nadãñpãñã gwãki Hit àmawebetã nadãñirã yãñkuko ude yãpmãñ daniñpãñ imiñkuk. Kome mãhem tãño siliwa monerj tãño bãrãpini kanpãñ nadãwani uterak siliwa monerj 400 ude yãpmãñ daniñpãñ imiñkuk.

¹⁷⁻¹⁹ Eruk, monerj imãnpãñ Hit àmawebe kãbeyã tãñkuñken àbã itkuño u injamiken Abrahamta biñam kome Makpela, Mamre kome kãda yãñkuko u iniñ kireñkuk. Kome, pãya ba awãñ àma kumbani pekta biñam àneñpani u kudup iniñ kireñkuk. Tãñpãkanj Abrahamtä mobã awãñ suwãñkuk-ken webeni Sara u àneñkuk. Kome uwã Kenan kome bãmopiken itkuk.

²⁰ Ude tãñkuño uwã Hit kome mãhemtä kome ba awãñ uwã Abrahamta biñam yãntãreñ imiñpãñ iniñ kireñkuk.

24

Abraham Aisakta webe kubã kanj-ahãñkuk

¹ Abraham kadãni kãronji it yãpmãñ àronjtãngãñ tãgawani tãñkuk. Imaka imaka tãñkuko uwã Yawetã iron tãñ imiñjirãñ sãkgãmãñ ahãñkuñ.

²⁻⁴ Tãgawani tanpãñ kadãni kubãken Abrahamtä piã watã àmani intãjukun tãñpani, tuñumi kuduptagãnta watã irani u ñode iwetkuk; Ketka gãyeknaken penpãñ Yawe, kunum tãño Anutu ba kome tãño Anutu u injamiken yãñkehãromtak man ñode nãwet; Nanakata Kenan webe, kome itkamãñ ñoken nanik kubã nãmoinik kanj-ahãñ imet yãñ nãwet! Gãk Aisakta webe kanj-ahãñ imayãñ nadãñpãñã nãkña komeken kuñkanj nãkño àbotken nanik webe kubã kanj yãpmãñ imi.

⁵ Ude yãwãñã piã watã àmanitã iwetkuk; Webetã nãkkãt ño àbãkta gãripi nãmo nadãwãñã jide kanj tãñpet? Nanaka kome ño penpenj komekaken kãwep api imagut yãpmãñ kwet?

6 Yäwänä iwetkuk; Nämö! Nanakna u komenaken nämoinik imagut yäpmäj kwen!

7 Kunum täño Anutu Yawetä näkña kome kujatna ba nanatä äbot bämopiken nanikpäñ nämagut yäpmäj äbäñpäñ man kehäromi ñode näwetkuk; Yerikayeta kome itan ño bureni api yämet yäj näwetkuk. Unita nanaknata webe kubä näkña komeken nanikpäñ kañ-ahäj imayäj täñjiri Yawetä añeroni iwerän päñku intäjukun kuñ gamiñpäñ api täñkentäj gamek yäk.

8 Webe kañ-ahäwayäj täno unitä gäkkät äyäjutpeñ äbäkta gäripi nämö nadäwänä eruk yäjkehäromtak man näwetan unita nadäwätäk nämö täñpen. Upäñkañ ñode nadä! Nanakna komenaken nämoinik imagut yäpmäj kwen!

9 Ude yäwän nadäñpäñä piä watä ämani uwä keru, mähemi Abraham gäyekiken peñkañ man iwetkuko u täkta yäjkehärom täñkuk.

10-11 Ude yäjkañ piä watä ämani uwä mähemi Abraham täño kamel ätu itkuño ukät nanik 10 yämagutkuk. Täñpäñ mähemi täño tuñum imaka tägatäga mebäri mebäri kobet täñ yäpmäj kuñkuk. Tuñum ude täñpäñ yäpmäj kuñtängän Mesopotemia komeken Naho täño yotpärare keräp täñpäñ ume näñpaniken ahäjku. Ahäjpäñ itpäñ kamel yäwerän gukuri imäpmok täñkuñ. U bipäda ahäjku, webe u nanik täño ume gwetgwet kadäni bumik täñjirän.

12 Täñkañ piä watä äma unitä Anutuken ñode yäjapiñkuk; O Yawe, mähemna Abraham täño Anutu, gäk apiño Abrahamta yäñpäñ iron täñ imiñpäñ täñkentäj namiñjiri piä täga täñpa.

13 Näka nabä! Näk ume dapuriken ño irira kome ño nanik täño webe gubañi umeta äbäkañ yäk.

14 Ñode irira webe gubañi kubä äbäñpäñ ume gwet nami näñpayäj iwerapäj ñode näwerän; Ño nanjiri kamelkayeta gwet yäma nanput yäj. Ude yäwayäj täko webe u uwä piä ämaka Aisakta biñam iwoyänkun yäj nadäwayäj yäk. Ude näweränä mähemna Abrahamta iron täñ imitan yäj nadäwayäj yäk.

15 Man ude Anutu nämö iwet moreñjirän uteragän Rebekatä ume gwetta ume käbot buramiñ yäpmäj äbuk. Webe uwä Milka nanaki Betuel unitäño äperi. Milka uwä Abraham monäni Naho täño webeni.

16-17 Täñpäkañ Rebeka uwä iñami dapun säkgämän. Webe gubañi, ämakät nämö pärani ba kuñarani. Webe unitä ume dapuriken äpmo ume gwetkañ äneñi äbäñjirän piä watä äma unitä dubiniken bäräñej kuñpäñ iwetkuk; Nadäj namiñjiri ume käbotken ño ätu näñpa yäk.

18 Ude iweränä Rebekatä ume käbot u piriken nanik yäpmäj äpäñpäñ iwönäñpäñ iwetkuk; Ekänina ño nañ yäk.

19 Nanpikañ kamelkayeta udegän gwetpäñ yämiñjira nañpä koki täñput yäk.

20 Ude yäñpäñ ume käbotken nanik kamelta gäpe gänañ bäräñej piwän äpmonkuñ. Piwän äpmonpäkañ äneñi bäräñej päñku ume ätukät gwet yäpmäj äbuk. Ude täñtäyon kamel 10 u ume nañpä tägañkuñ.

21 Ude täñ irirän Yawetä nadäj imiñpäñ piäni täño bureni webe ño terak pewän ahätak ba nämö yäj u kañpäñ nadäkta piä äma unitä webe u ket täñpäñ kañiwat itkuk.

22 Eruk, kameltä ume nañ morewäkañ piä äma uwä iñami epmäget täñ imiñpäñ siworok yarä keru kukñi kukñi peñ imiñkuk. Epmäget uwä golpäñ täñpani, gwäki täñpäñ peñ imiñkuk.

23 Peñ imiñpäñ iwet yabäjku; E nanka wäpi netä? Täñkañ ninä intä yotken täga pätnayäj?

24-25 Ude iweränä iwetkuk; Nana wäpi Betuel, Naho kenta Milka täño nanaki yäk. Ninkät täga pätnayäj. Täñkañ nintä yotken ketem kamelkayetä naktä mäyap itkañ ba unitä däpmon patta bägup täga itkañ yäk.

26-27 Yäwänkañ piä watä ämatä gwäjin äpmonpäñ Yawe iniñ oretpäñ yänkuk; Mähemna Abraham täño Anutu Yawe u wäpi yäpmäj akutat yäk. Anutu uwä mähemna Abrahamtä nadäj imiñpäñ bänep iron täñpäñ yänkehäromtak man yänkuko unitäño bureni nämo iyap tañkuko unita iniñ oretat yäk. Täñkañ näka imaka, nadäj namitak. Yawe u kädet siwonji nämagut päbä nepmanpäñ mähemna täño nägät moräktä yotken ahätat yäk.

28 Täñpäkañ webe gubañi uwä bäräñej päñku miñjitä yotken ahäñpäñ ämawebe itkuño u ume terak imaka ahäñkuko u manbiñam kudup yäwetkuk.

29-30 Iwerirän Rebeka wanori wäpi Laban unitä epmäget injamiken ba siworok keriken u yabäñkañ manbiñam yänkuko u nadäñpäñ bäräñej kumañ Abraham täño piä watä äma kamelkät ume terak irirä yabäj ahäñkuk.

31 Yabäj ahäñpäñ iwetkuk; Anututä iron täñ gamani gäk äbikañ kuna yäk. Yotpärare gägäniken ño imata itan? Näk gäka ba kamelkayeta irit patpat kome ket urat yäk.

32 Ude yäñpäñ äma ukät kamelniye yämagut yäpmäj Rebeka miñjitä yotken kuñkuk. Kuñkañ kamel terak nanik tuñum ketärenpäñ peñkañ kamelta ketem yämän nañ irirä äma yarä u yot gänañ äronkumän. Äronpäñ Abraham täño piä watä äma ukät piä ämaniye bok äbuño unita kuroñi ärutta ume gäpe gänañ piñ yämiñkuk.

33 Ude täñkañ ketem peñ yämiñkuñ. Peñ yämiñirä Abraham täño piä watä ämatä yänkuk; Nadäj namiñirä man nadätat u yäwa tärewänkañ ketem kämi näñpayäj yäk. Yäwänä Labantä iwetkuk; Yäyan ude tä yäk.

34 Yäwänä watä äma unitä yänkuk; Näk Abraham täño piä äma yäk.

35 Yawetä mähemna Abrahamtä iron pähap täñ imiñkuko unita tuñum äma täyäk yäk. Sipsip, bulimakau, siliwa ba gol monen, piä äma, piä webe, kamel, doñki ude imani.

36 Täñpäkañ mähemna täño webeni Sara uwä webe pähap terak nanak kubä bäyañ imiñkuk. Bäyañ imän tägawänkañ Abrahamtä tuñumi kuduhtagän nanakita äriwän äpmon imiñkuk.

37 Täñpäñ mähemnata mani buramikta man kehäromi näwet-pewän yänkehärom tañkut yäk. Ñode täñpen yäj näwetkuk; Gäk nanaknata webe kubä Kenan kome it täyat ñoken nanik nämo yäpmäj imen yäj näwetkuk.

38 Nanatä komeken näkña äbotken kuñkañ nanaknata webe uken nanikgänpäñ kañ yäpmäj imi. Ude näwetkuk.

39 Ude näwerirän mähemna ñode iwetkuk; Webe unitä ño äbäktä gäripi nämo nadäwanä jide api täñpet? yäj iwetkuk.

40 Ude iwerawä kowata ñode näwetkuk; Yawe injamiken it yäpmäj äbäk täyat unitä añero kubä peñ iwet-pewän gäkkät itpäñ täñkentäj gamiñirän piä gamitat ño unitäño bureni api ahäwek yäj näwetkuk. Gäk näkña kome kujat nanatä koñken nanik nanaknata webe kubä api yäpmäj imen yäj näwetkuk.

41 Näkño äbotken naniktä webe kubä nanaknata nämo gamawä, eruk, yänkehärom täyan unita nadäwätäk nämo täñpen yäj näwetkuk.

42 Täñpäkañ apiño ume dapuriken ahäñpäñ Anutu ñode iwerat; Yawe, mähemna Abraham täño Anutu, piä täñpayäj äbätat unita gäk täñkentäj namiñiri bureni täga ahäwayäj?

43-44 Ume dapuriken ɲo irira webe gubanɲi kubätä äbānpān ume täpuri gwet nami nānpayān iwerapān ɲode näwerän; ɲo nanjiri kamelkayeta gwet yāmayān. Ude yāwayān täko webe uwä mähemna täno nanaki unita bijam, Yawetä iwoyānkuko u yān nadāwayān yäk.

45-46 Eruk, bānepnatä ude nämo yāntärenira uterakgän Rebekatä ume käbot buramin päbä ume dapuriken ahānpān ume gwerak. Täñirän ɲode iwerat; Ume nami nānpa yān iwerira uterakgän ume käbot piriken nanik yāpmān āpānpān ume gwetpān näwerak; Nanjiri kamelkayeta udegän gwet yāmayān yäk. Ude yān nadānā ume gwet namän nanjira kamelta udegän gwet yāmän nanɲ.

47 Ude tänpänä iwerat; Gäk netä täno äperi? Ude yāwawä näwerak; Näk Naho Milka nanaki Betuel unitāno äperi yäk. Ude näweränä epmäget injamiken peɲpān siworok keru kukɲi kukɲi peɲ imit.

48 Ude tänpān gwājīn āpmonpān Yawe iniñ orerat yäk. Bureni, mähemna täno Anutu Yawetä monāni täno äbeki nanakita webe bijam yāpmäkta kädet täga terak nämagutkuko unita wāpi yāpmān akut!

49 Eruk näwerut; In mähemnata nadān imikinik tänpān iron täñ imikta nadākaɲ ba nämo? Nämo yān nadānpānā näwerākaɲ u ba u api tänpet yäk.

50 Ude yāweränkaɲ Labankät nani Betueltä iwetkumän; ɲowä Yawe täno kudän unita nektä u ba u yānaɲi nämo yäk.

51 Rebeka injamkaken itak ɲo. Mähemka täno nanakita webe bijam Yawetä yānkuko udegän tänpān kaɲ imagut yäk.

52 Ude yāñirä nadānpān Abraham täno piä watä ämatä Yawe gwājīn āpmon imiñkuk.

53 Ude tänpān epmäget siliwa golpān tänpāni, tek kejima Rebekata imiñkuk. Tänpān tunum gwäki ārowani ätu uwä Rebeka miñi wanorita yāmiñkuk.

54 Yāmānkaɲ Abraham täno piä watä äma ukät äma ätu bok äbuño u ketem ume yāmän nanpān ugän patkuñ. Patkuño yāñewänä yāwetkuk; Nepmanpākaɲ mähemnaken kwa yäk.

55 Ude yāwänä miñi wanoritä yāñkumän; Webe gubanɲi uwä kepma 10 ude bumik ninkät itkaɲ kaɲ kut yäk.

56 Yāwawä piä watä äma unitä yāwetkuk; Nabä kätawä kwa yäk. Yawetä täga täñ namñirän piäna täno bureni ahāñirän imata nepmāñitkamän? Mähemnaken nabä kätawä kwa yäk.

57 Ude yāwänä iwetkumän; Eruk webe gubanɲi u imagutpān iwetpān-nadāna yäk.

58 Ude yānpān yānpewän äbāñirän Rebeka iwet yabāñkumän; Gäk äma ɲokät kuka nadātan? Iweränä Ei, näk kwayān nadätat yān yāwetkuk.

59-60 Ei yān yāwänä miñi wanoritä Rebekakät iniken watä irani webe ba Abraham täno piä watä äma ukät yepmanpān kunayān täñirä Rebekata kon man ɲode iwetkumän;

O wanotniñ, gäk äbot pähap täno miñi täyi.

Täñiri äbotkayetä iwaniye yāwat kirenpān kome mähemi täkot!

61 Ude iwerākaɲ Rebekakät piä webeniyetä tunum tänpān kamel terak ārowākaɲ piä äma unitä yān-yäkñat yāpmān kuñkuñ.

62 Tänpākaɲ kadāni uken Aisak ume kubä wāpi Irit Mähemitä Nabäk Täyak u peɲpeɲ Negev kome pāñku it täñkukonik.

63 Eruk kadāni kubäta bipäda itpān-nadäkta piäken kuñkuko ittāngän dapun iññepewän kwäpān kamel äbāñirä yabāñkuk.

⁶⁴ Tärjirän Rebekatä udegän dapun ijpewän kwäpän Aisak kanjuk. Kanpän kamel terak naniktä apmonpän piä äma node iwet yabänjuk; Äma piäken naniktä äbatak u netä?

⁶⁵ Ude yäwänä piä watä amatä iwetkuk; U mähemna ubayän yäk. Ude yärjirän injami dapun penpipikta tek wädän pewän äronjuk.

⁶⁶ Tärpän dubiniken ahänpän itpän piä amanitä imaka imaka tänkuko u Aisak bijam iwetkuk.

⁶⁷ Iwerän tärewänkan Aisaktä Rebeka imagut yäpmän minji Saratä yotken yäpmän äronpän webenita yäpmänpän nadän imikinik täj iminjirän it täjkumänonik. Ude tänpän minji kumärjirän butewaki nadänpej kunjatkuko u paotkuk.

25

Abraham täjo nanakiye ätu

¹ Saratä kumbänkan Abraham äneji webe kubä yäpuk, wäpi Ketura.

² Unitäwä nanak node bäyan yepmanjuk; Simran, Joksan, Medan, Midian, Isbak, Sua.

³ Joksan uwä Seba kenta Dedan unitäjo nani. Täjkan Dedan uwä äma äbot node täjo orani; Asu, Letus, Leum.

⁴ Täjkan Midian täjo nanakiye nodetä ahänkuj; Efa, Efe, Hanok, Abida, Elda. Äma u kudup u Ketura täjo oraniye.

⁵ Täjpäkan Abraham uwä monej tunjumi kuduptagän Aisakta bijam bujät iminjuk.

⁶ Üpänkan kodak pen itpän webeniye ätu unitäjo nanakiyeta tunjum ätu yäminpän nanakna Aisakkät nämo itne jänpän edap äbani kända yäwerän kuj morenkuj.

Abraham kumbuk

⁷⁻⁸ Abraham u it yäpmän ärontäyon tägawaniinik tänpän oban 175 ude tärewänkan kumbuk. Kumbänkan änejkuj.

⁹ Nanakiyat Aisak, Ismael unitä Makpela awänken änejkumän. Awan uwä Hit äma Soha nanaki Efron unitäjo piä Mamre udude kända itkuk.

¹⁰ ✧ Piä u Abrahamtä bian Hit nanikpän suwanpän webeni Sara änepani-kengän änejkumän.

¹¹ Täjpäkan Abraham kumärjirän Anututä nanaki Aisakta iron pähap täj iminjuk. Aisak uwä ume awän kubä wäpi Irit Mähemitä Nabäk Täyak u dubiniken it täjkukonik.

Ismael täjo oraniye

¹²⁻¹³ Eruk Abraham nanaki Ismael, Sara täjo watä piä webe Isip nanik wäpi Haga unitä bäyan iminjuko unitäjo nanakiye wäpi tawan node; Tuäni Nebaiot, monäni Keda, gweki Atbel, awäni Mipsam.

¹⁴⁻¹⁵ U punin terak Misma, Duma, Masa, Hadat, Tema, Jetu, Nafis, Kedema.

¹⁶ Ismael täjo nanakiye 12 unitä äma äbot 12 unitäjo oraniye pähap ude täjkuj. Äma äbot 12 unitäjo yottabatä ittän kunjkujo u yotpärare wäpi udegän yän-danijkuj.

¹⁷ Eruk Ismael it yäpmän ärontängän oban 137 ude tärenjirän kumbänkan änejkuj.

18 Ismael oraniye täño irit kome uwä Havila kenta Su kome u bä mopiken, u Isip kome täño edaptä äbani kädatä päñku Asiria baganiken it yäpmäñ kuñkuñonik. Täñkañ Ismael oraniye täño äbot unitä Abraham täño nanakiye ätukät not nämo täñpäñ inigän inigän it täñkuñonik.

Jekop kenta Iso täño manbiñam

19-20 Täñpäkañ Abraham täño nanaki Aisak unitäño manbiñam ñode; Aisak u obañ 40 ude täreñirän Betuel täño äperi Rebeka webenita yäpuk. Betuel u Aramtä äbotken nanik Mesopotemia kome mähem. Rebeka wanoriwä Laban.

21 Rebeka äruñ ittäyon äpi Aisaktä webenita yäñpäñ Yaweken yäñpik man yäwän nadäñ imiñirän Rebekatä nanak kok itkuk.

22 Nanaki yarä nikek miñi koki gänañ patkañ kowat ämiwän täñkumän. Täñirän miñitä yäñkuk; Wära! Imata näkä terak ude ahäj namitak? Ude nadäñpäñ Yawe iwet yabäñkuk.

23 ✧ Iwet yabäwänä Yawetä iwetkuk; Äma äbot yarä kokka gänañ itkamän. Äbot yarä gäkken naniktä ahäñpäñä ini äbot-äbot api itneñ. Äbot kubä täño kehäromitä kubä täño api irepmirek. Intäjukun naniktä mäden nanikta watä piä api täñpek yäk.

24 Täñkañ nanak ahäk-ahäk kadäni täñirän eruk, gwabäyak ahäñkumän.

25 Intäjukun ahäñkuko u gupi gämäni täñkañ pujiñ-pujiñ ikek, tom pujiñi ude bumik unita wäpi Iso yäj iwetkuñ. (Ninin man terak Iso uwä pujiñ yot.)

26 Täñ mäden ahäñkukotä tuäni Iso täño mämeki injitañ ahäñkuk, u wäpi Jekop yäj iwetkuñ. (Jekop u ninin man terak mämeki injirani. Täñkañ Isrel naniktä man wärani yäñkañ äma jop man yäwanita mämeki injirani yäj yäwet täñkuñonik.)

Aisak u obañ 60 ude täreñirän nanakiyat uwä ahäñkumän.

27 Täñpäkañ nanaki yarä ahäñkumäno u tägañpäñ Isotä äwanken kuñatpäñ tom däpmaкта mebäri nadäñkuk. Ude täñirän Jekop uwä kwikinik irani, yotkengän irani.

28 Täñpäkañ nani Aisak u tom ägwäri täño toharita gäripi nadäñkuko unita gäripini Iso terak patkuk. Upäñkañ miñi Rebekatä Jekopta gäripi nadäñ imiñkuk.

29-30 Eruk kadäni kubäken Jekop käpek gämäni käbot ijiñ irirän Iso bipiken naniktä äbäñpäñ nakta wakiinik inkuñ. Äbäñpäñ Jekop iwetkuk; Bärañeñ, imaka gämäni ijiñtan u ätu nami näñpa. Nakta bumta nekañ! yäk. Mebäri unita wäpi kubä Edom yäj iwerani. (Ninin man terak Edom u imaka gämäni.)

31 Ude iweränä Jekoptä ñode iwetkuk; Gäk intäjukun ahäwani täño tuñum yäpmaкта biñam wäp u naniñ kirewikañ uyaku yäk.

32 Yäwänä Isotä man kowata ñode iwetkuk; Eruk yäk. Wäpna biñam unitä täñkentäk jidewani api namek? Nämo! Nakta kumäkinik täyat yäk.

33 ✧ Ude yäñirän Jekoptä iwetkuk; Naniñ kirekta yäñkehäromtañ nam! Ude yäwänä Isotä intäjukun ahäwani täño tuñum yäpmaкта biñamta yäñkehärom tañpäñ Jekopta iniñ kireñkuk.

34 Iniñ kireñirän Jekoptä Isota käreagakät käpek gämäni ijiñkuko u imiñkuk. Imän nañkañ kuñkuk. Bureni, Isotä intäjukun ahäwani täño tuñum yäpmaкта biñam wäpi unita nadäwän mewuni täñkuk.

26

Aisak täŋo manbiŋam

¹ Kadäni uken nakta jop irit äneŋi ahäŋjuk. Bianä Abraham täŋo kadäniken kubä ahäŋjuk. Täŋ äneŋi ahätak ŋowä Aisaktä Filistia äbot täŋo intäjukun äma wäpi Abimelek, Gera yotpärareken irirän päŋku ahäŋ imiŋjuk.

² Täŋpakaŋ Yawetä Aisak ahäŋ imiŋpäŋ ŋode iwetkuk; Isip komeken nämo kwen. Näkä kome kubä gäwoŋärewakaŋ uken päŋku kaŋ it yäk.

³ ✧ Kome uken ätu iriri näkä gäkkät itpäŋ api täŋkentäŋ gamet. Täŋkentäŋ gamiŋpäŋ gäk ba nanakaye oraŋkayeta kome kudup u api tamet. Bureni, yäŋkehäromtak man nanka Abraham iwetkuro u api täŋkehärom tawet yäk.

⁴ Näkä täŋpewa oraŋkayetä nanak bäyaŋ wenjirä kunum terak guk itkaŋ ude bumta api ahäneŋ. Äbekaye oraŋkaye äbot u terak ämawebe äbot komeni komeni kudupta iron pähap api täŋ yämet.

⁵ U Abrahamtä näkŋo бага man ba jukumanna u kudup nadäŋpäŋ buramiŋ moreŋkuko unita ude uwä api täŋpet yäk.

⁶ Yawetä ude iweränkaŋ Aisak Gera yotpärare uken it yäpmäŋ äroŋjuk.

⁷ ✧ Irirän kome u naniktä webenita iwet yabäk täŋjirä Aisaktä yäwetkuk; U wanotna yäk. Webena yäŋ yäwetta umuntaŋjuk. Man bureni yäwawä ŋo naniktä Rebeka iŋami dapun säkgämän u kaŋgärip täŋpäŋ näk api nutneŋ yäŋ nadäŋjuk.

⁸ Eruk uken kadäni käroŋi ittängän kadäni kubäken Aisaktä webeni Rebekakät täŋoret täŋjirän Abimelek, Pirstia täŋo intäjukun ämatä ini yotken itkaŋ dapun pärewat täŋpäŋ yabäŋjuk.

⁹ Yabäŋpäŋ Aisak yäŋpewän äbäŋjirän iwetkuk; Nadätat! Rebeka u webeka yäk. U wanotna yäŋ imata yäŋkun? Yäŋjirän Aisaktä yäŋjuk; Bureni, näk Rebeka iŋami dapun täga u kaŋpäŋ nutneŋ yäŋ nadäŋpäŋ ude yäŋkut yäk.

¹⁰ Yäŋjirän Abimelektä iwetkuk; Wa! Umuri pähap täŋkun yäk. Ämanaye kubätä webeka Rebekakät patkumän yäwänä momi pähap nintä terak pätek yäk.

¹¹ Ude yäŋpäŋ ämawebeniye ŋode yäwetkuk; Kubätä äma ŋo ba webenita imaka waki kubä täŋ yämayäŋ täko uwä kumäk-kumäkta biŋam api täŋpek yäk.

¹² Täŋpakaŋ Aisaktä kome uken ketem piä täŋjuk. Täŋjirän Yawetä iron täŋ imiŋjirän obaŋ ugän ketem bumtainik ahäŋ imiŋkuŋ.

¹³⁻¹⁴ Aisak uwä sipsip bulimakau ba piä watä ämaniye ahäŋ bumbum täŋjirä tuŋum äma pähap täŋjuk. Ude täŋjirän Filistia ämatä kaŋpäŋ nadäwäwak täŋ imiŋkuŋ.

¹⁵ Nadäwäwak täŋ imiŋpäŋ ume awaŋ bian nani Abrahamtä itkaŋ piä ämaniye yäwerän äneŋpani u Filistia ämatä kome äneŋi kudup yejämbuŋ.

¹⁶ Ude täŋjirä Abimelektä Aisak ŋode iwetkuk; Gäk nin nirepmitpäŋ äma kehäromi nitek itan unita nipmaŋpeŋ kome kubäken ku yäk.

¹⁷ Ude yäwänkaŋ Aisak Gera kome pipiyäwani pähapken äpmonpäŋ yottaba täŋpäŋ kome uken kadäni käroŋi bumik itku.

¹⁸ Täŋpakaŋ ume awaŋ Abrahamtä irirän äneŋpani Filistia ämatä Abraham kumäŋjirän yejämbuŋo u äneŋi äneŋtäŋ kuŋjuk. Ude täŋpäŋ ume awaŋ unitäŋo wäpi wäpi nanitä yäwani udegän yäŋtäŋ kuŋjuk.

¹⁹ Täŋ Aisak täŋo piä watä ämaniyetä ume dapuri kudupi kubä kome äneŋpäŋ kaŋ-ahäŋkuŋ.

²⁰ Kaŋ-ahäŋirä Gera kome täŋo sipsip watä ämatä Aisak täŋo sipsip watä ämakät yäŋawätpäŋ yäŋkuŋ; Ume ŋo nin täŋo yäk. Yäŋawätkuŋo unita Aisaktä ume awaŋ uwä wäpi Esek yäŋ iwetkuk. (Ninin man terak Esek uwä yäŋawät-awät).

²¹ Ude täŋirä äneŋi ume awaŋ kubä änekgän täŋkuŋopäŋ unita äneŋi yäŋawätgän täŋkuŋ. Äneŋi yäŋawätgän täŋkuŋo unita wäpi Sitna yäŋ iwetkuk. (Ninin man terak Sitna u iwan täktäk).

²² Ude täŋirä kome u peŋpeŋ päŋku ume awaŋ äneŋi kubä äneŋkuk. Ume unita man nämo ahäŋkuk. Man nämo ahäwänpäŋ Aisaktä yäŋkuk; Yawetä kome taŋi ŋo namiŋirän nanak bäyaŋ wenpäŋ api itne yäŋ yäŋpän ume awaŋ u wäpi Kome Taŋi yäŋ iwetkuk.

²³ Eruk, Aisak kome uken naniktä Beseba komeken päŋku ahäŋkuk.

²⁴ Päŋku ahäŋirän bipani ugän Yawetä ahäŋ imiŋpäŋ iwetkuk; Näk nanka Abraham täŋo Anutu. Näk gäkkät api itdero unita nämo umuntäwen yäk. Piä ämana Abrahamta yäŋpän näk gäkkät itkaŋ täŋkentäŋ gamiŋpäŋ äbekaye oraŋkaye mäyap api pewa ahäneŋ.

²⁵ Yawetä ude iwerirän Aisaktä mobä bukä kubä täŋpän Yawe iniŋ oretkuk. Ude täŋpän yottaba kome uken täŋirän piä ämaniyetä ume awaŋ kubä äneŋkuŋ.

Aisak Abimelekkät bänep kubägän täŋkumän

²⁶ ✧ Kadäni kubäken kome uken nanik täŋo intäjukun äma Abimelek ukät watä äma wäpi Ahusat ba komi ämaniyete täŋo intäjukun äma wäpi Fikol u Gera komeken naniktä äbä Aisak ahäŋ imiŋkuŋ.

²⁷ Ahäŋ imiŋirä Aisaktä yäwetkuk; Imata näkken äbäkaŋ? Iwan täŋ namiŋpäŋ näwat kireŋpewä kome ŋoken äburopäŋ imata äbäkaŋ?

²⁸⁻²⁹ Ude yäwänä Gera naniktä yäŋkuŋ; Nin Yawetä gäkkät it täyak u kakiniŋ täŋkumäŋo unita bämopninken yäŋkehäromtak man kubä peŋpäŋ gäkkät bänep kubägän tänayäŋ nadäkamäŋ yäk. Nintä gäka waki kubä nämo täŋ gamiŋpäŋ bätaki terak gepmanapäŋ ŋoken äbun. Äbäŋiri Yawetä täŋkentäŋ gamiŋkuk. Unita gäk udegän, waki kubä nämo täŋ nimenta bänep kubägän kaŋ täna yäk.

³⁰ Ude yäŋirä Aisaktä äŋnak-äŋnak pähap täŋ yämän naŋkuŋ.

³¹ Naŋpäŋ patkuŋo yäŋewänä bänep kubägän itta Aisakkät äma äbuŋo u yäŋkehäromtak man yäŋkuŋ. Ude täŋkaŋ Aisaktä bänep kwini terak yepmanpäŋ kuŋkuŋ.

³² Eruk, edap ugän Aisak täŋo piä ämaniyete äbä ume awaŋ äneŋkuŋo unita Aisak biŋam ŋode iwetkuŋ; Nin ume kaŋ-ahäkamäŋ yäŋ iwetkuŋ.

³³ Iwerirä ume awaŋ unitäŋo wäpi Seba yäŋ iwetkuk. Unita yotpärare unitäŋo wäpi Beseba yäŋ iwetkuŋo unitä pen itak. Ninin man terak Beseba u Yäŋkehäromtak Man.

³⁴ Täŋpakaŋ Iso obaŋ 40 ude täreŋirän Hit nanik kubä wäpi Beri unitäŋo äperi Judit webenita yäpuk. Täŋpän Hit nanik kubä wäpi Elon unitäŋo äperi Basemat u bok yäpuk.

³⁵ Täŋpakaŋ webe yarä Isotä yäpuko unitä Aisak yanäpita goret täŋ yämiŋirän bänepitä jägämi pähap nadäk täŋkumänonik.

27

Jekoptä nani täŋiŋjat-pewän kon man imiŋkuk

¹ Täñpähäñ Aisak u it yäpmähñ äronpäñ äma tägawani täñpähñ dapuri wañirän imaka imaka ket nämo yabähñkuk. Eruk, kadäni uken nanaki tuäni Iso yähñewän äbähñpäñ Nanakna! yähñ yäwänä Näk ño yähñ iwetkuk.

² Iweränä nani Aisaktä iwetkuk; Nadätan? Näk äma tägawani täyat. Äma tägawani täñpähñ kumäk-kumäkna kadäni u nämo nadätat.

³ Unita äpa kuwek yäpmähñ päñku bipiken tom kubä kañ ut nam.

⁴ Utpähñä ketem näñña gäripi nadäk täyat ude kañ iñijñ nami ñähpa. Nañ paotpäñä näk nämo kumähñkañ kon manna kañ gäwera tärewän yäk.

⁵⁻⁶ Eruk Aisak nanaki Isokät man yähñpäñ-nadäk ude täñjirän Rebekatä juku penpäñ nadähñkuk. Nadähñpäñä Iso tomta bipiken kuñjirän Rebekatä nanaki Jekop iwetkuk; Ai, nadätan? Nankatä tuäka ñode iwerirän nadätat yäk.

⁷ Gäk tom kubä yäpmähñ päbä ketem gäripi nikek iñijñ namiñjiri Yawe inamiken kon manna gäwetkañ kañ kumba yähñ iwetak.

⁸ Ude iwetak unita nanakna, näkä man gäwera nadähñpäñä burami.

⁹ Gäk ñodetä kuñkañ meme gubanji säkgämän yarä yäpmähñ äbi. Yäpmähñ äbähñjiri nankata ketem ini gäripi nadäk täyak u iñijñ imayähñ yäk.

¹⁰ Iñijñ imakañ yäpmähñ nankaken yäpmähñ ärowipähñ nañkañä gäkpähñ kon mani gäwetkañ kañ kumbän yäk.

¹¹ Ude iwerirän Jekoptä miñji Rebeka iwetkuk; Ude täga upähñkañ Iso u puñijñ yot, nähä dudumi yäk.

¹² Nanatä nepmähñitpäñ nadäwektagän yäk. Ude täñpero uwä gäk täñjikñarani äma yähñ näwetpäñ kon manta kowata tagwän man näwerek yäk.

¹³ Yähñirän miñjitä iwetkuk; Nanakna, ude nämo! Tagwän man uwä näkä terak kañ ärowän yäk. Gähähwä manna buramiñpäñ imaka unita gäwetat u päñku yäpmähñ äbi yäk.

¹⁴ Ude iweränkañ Jekop päñku meme yäpmähñpäñ miñjita imiñkuk. Imänkañä miñjitä ketem nanitä gäripi nadäk täñkuko ude iñijñ imiñkuk.

¹⁵ Ude täñkañ nanaki tuäni täño tek täga kubä enji gänañ itkuko u yäpmähñpäñ Jekopta täñ imiñkuk.

¹⁶ Täñ imiñpäñ tom däpuko unitäño puñijñi yäpmähñpäñ keru kotäki dudumi uwä uwäk täñkuk.

¹⁷ Uwäk täñ imiñpäñä tom ba käräga gäripi nikek iñijñkuko u imiñkuk.

¹⁸ Imänkañ ketem u yäpmähñkañ naniken kuñpäñ iwetkuk; Nan yäk. Yäwänä iwetkuk; Nanakna, gäk netä?

¹⁹ Yäwänä Jekoptä nani iwetkuk; Näk nanaka tuäka, Iso yäk. Man näwerano u täñ moretat. Gäk akuñpäñ itkañ ketem yäpmähñ äbätat ño nañkañ kon man näwet yäk.

²⁰ Yäwänä Aisaktä nanaki iwetkuk; Nanakna, jide täñpähñ tom u bärähñekinik kañ-ahätan? Yäwänä ñode iwetkuk; Yawe, gäkño Anutu unitä näwoñärewänkañ kañ-ahätat yäk.

²¹ Ude yäwänä Aisaktä iwetkuk; Nanakna, äbikañ gäk nanakna Iso yähñ siwoñji nadäkta gepmähñit nadäwa.

²² Ude yäwänä Jekoptä nani dubiniken kuñjirän inñit nadähñkuk. Inñit nadähñpäñ yähñkuk; Manka kotäk nadähñira Jekop täño man kotäk bumik täyak upähñkañ ketka gepmähñitpäñ nadäwa Iso täño bumik täyak yäk.

²³ Ude yähñpäñ keru Iso täño bumik puñijñi nikek yähñ nadähñpäñ nämo kañkuko unita kon imayähñ nadähñpäñ yähñyabäk ñode täñkuk;

²⁴ Gäk bureni nanakna Iso ba? Yäwänä Jekoptä yähñkuk; Näk ubayähñ.

25 Näk ubayäj yäj yäwänä nanitä iwetkuk; Nanakna, tom ketem ijiwani u yäpmäj äbi nanpäjä kon manna gäwerayäj yäk. Ude iwerirän Jekoptä ketem u yäpmänpäj imän nanjuk. Tänpäj wain ume bok imän nanjuk.

26 Nanj paotpäjä nani Aisaktä ñode iwetkuk; Nanakna, dubinaken äbänpäj bumumnaken nenpäjä naniñ oret yäk.

27 ✧ Ude iweränä Jekop nani dubiniken kuñpäjä iniñ oretpäjä nani bumumiken iñjuk. Täñirän teki käbäj nadänpäj kon man ñode iwetkuk; Nanakna täño gupi käbäj u äwan täño käbäj bumik, säkgämän, Yawetä gäripi nitek peñkuko u bumik yäk.

28 Anututä guk näburum ba kome täño gakñi gamiñirän säguom ba wain ahäj bumbum täkot.

29 ✧ Äma komeni komenitä orañ gamiñpäjä piä täñ gamik täkot.

Täñirä notkayeta intäjukun täñ yämisi.

Ba meñka täño äbotken naniktä orañ gamik täkot.

Täñkañ kubätä tagwän man gäweränä unita kowata tagwän man u terak äroton.

Ba kubätä ganiñ orerirän kowata udegän ahäj imiton.

Iso, nantä kon man näwerän yäñkañ butewaki man iwetkuk

30 Aisaktä Jekop kon man ude iweränkañ Jekoptä nani mäden täñ imiñirän uterakgän tuäni Iso bipiken naniktä äbuk.

31 Äbänpäj ketem gäripi nitek Jekoptä iñjukuko udegän iñnpäj naniken yäpmäj äbänpäj iwetkuk; Nan, akuñpäjä itkañ ketem yäpmäj äbätat ño nanpäjä kon manka näwet yäk.

32 Iweränä Aisaktä iwetkuk; Gäk netä? Iweränä Näk nanaka tuäka Iso yäj iwetkuk.

33 Iwerirän Aisaktä bärom pähap tänpäj yäñjuk; Netä unitä tom utpäjä iñj päbä namän nat? Gäk api äbäjiri tom ketem u nanpäjä kon manna iwera tärek. Kon manna imiro uwä bureni yäpmäñtak, jopi nämo api täñpek yäk.

34 Aisaktä ude iwerirän Isotä konäm kotpäjä jäpi nadäñkañ nani iwetkuk; Nan! Kon manka näka udegän näwet yäk.

35 Yäwänä iwetkuk; Monäkatä yäñnäkñatpäjä kon manna gäka biñam u gomägarak yäk.

36 ✧ Ude iweränä Isotä yäñjuk; Wa! Wäpi Jekop yäj iwerani uku ubayäj! Kadäni yarä yäñnäkñarani täyak. Kubäwä intäjukun ahäk-ahäk täño tuñum yäpmäkta biñam wäp uwä nomägatuk yäk. Tänpäkañ apiñowä nana täño kon man näka namikta yäwani nomägatak yäk. Ude yänpäj yäñjuk; Näka biñam kon man kubä itak ba nämo?

37 Ude yäwänä Aisaktä nanaki Iso iwetkuk; Nadätan? Ude täñ imiro uterak monäkatä intäjukun api täñ gamek. Ba noriye kuduptagäntä watä piä api täñ imineñ. Ba säguom ba wain umetä ahäj bumbum api täñ imineñ. Unitä nanakna, jide tänpäj imaka de nanikpäjä gamet?

38 ✧ Ude yäwänä Isotä iwetkuk; O nana, kon manka kubägän paorako uba? Näk imaka, kon man näwet yäk. Ude yäñpäjä konäm kähän yäñpäjä kotkuk.

39 ✧ Konäm korirän Aisaktä iwetkuk; Guk näburumtä nämo api täñkentäj gamek. Ba kome gakñi nämoken api kuñaren.

40 ✧ Bureni, gäk ämik tänpäj ketem api kañ-ahäwen.

Täñkañ gäk monäkata watä piä api täñ imen.

Upäñkañ gäk piä täñ imikta gañani nadäñpänjä ärowani täñ iminpäñ kañumuntañ api kwen.

⁴¹ Täñpäkañ Isowä nanitä kon mani Jekopta iminükko unita yänpän kokwawak nadän yäpmän kuñatkuk. Täñpän bänepitä ñode nadänükuk; Nana täño kumäk-kumäki keräp täyak. Kumänjirän butewaki nadäwa tärenjirän monäna Jekop kumän-kumän api uret yäk.

⁴² Eruk Rebekata nanaki tuänitä man yänükko u biñam nadäñpänjä Jekop yänpewän äbänkañ ñode iwetkuk; Nadätan? Tuäka Iso uwä bänepitä kowata däpmän tärekta nadäñpän gäk kumän-kumän gutta nadäñpeñ kuñatak yäk.

⁴³ Unita nanakna, gäk akumañ ämetpeñ wanotna Labantä itakken Aran yotpärareken ku! Gäwetat udegän pengän iwat.

⁴⁴ Wanotna ukät kadäni keräpigän iriri tuäka täño kokwawak u kañ bam tawän.

⁴⁵ Bam tañjirän imaka täñ iminükko unita täñguñ tañjirän man pewakañ kañ äbi. Imata kepma kubägän tabän äwaräkuk täñjira nanaknyat bok paotdeñ?

Jekop ämetpeñ kuñkuk

⁴⁶ Täñpäkañ Rebekata äpi Aisak ñode iwetkuk; Yäke! Näk Iso täño webeniyat Hit äbotken nanik unita bitnäkinik täyat yäk. Jekoptä udegän kome ño nanik, Hit webe udewani kubä yäpeko uwä kañ kumba yän api nadäwet!

28

¹ Rebekata man ude iwetkuko unita Aisaktä Jekop yänpewän päbä kon man äneñi iwetpäñ man kehäromi ñode iwetkuk; Gäk Kenan kome ño nanik webe kubä nämoinik yäpen yäk.

² Unita akumañ Mesopotemia komeken meñka täño nani Betuel uken ku. Uken meñka täño wanori Laban unitäño äperi kubä webekata kañ yäpmän.

³ Ude täñjiri Anutu Kehäromi Mähemitä täñkentän gaminjirän nanakaye mäyap ahäkot. Nanakaye mäyap ahänjirä gäk äbot mäyap täño nani ude isi.

⁴ Anututä Abraham täñkentän iminükko gäk ba äbekaye orañkaye udegän täñkentän taminjirän kome ño kañ kore. Kome ñowä Anututä Abrahamta inin kireñkuko upäñkañ apiño gäk kome mähem bureni nämö, äbani ude itan.

⁵ Man ude yänpän Aisaktä Jekop tewän yäpmän Mesopotemia komeken äwänji Labanken kuñkuk. Laban uwä Betuel, Aramtä äbotken nanik unitäño nanaki ba Rebeka wanori, Jekop kenta Iso täño minji u.

Isotä webe kubäkät yäpuk

⁶⁻⁷ Täñpäkañ Isotä biñam ñode nadänükuk; Nantä Jekop kon man iwetpäñ Kenan webe yäpmäkta yäjiwätpäñ webe yäpmäkta Mesopotemia komeken kukta peñ iwetkuk. Biñam ude nadäñpän pen ñode nadäkgän täñkuk; Peñ iwerirän Jekoptä minji nani täño man buraminpäñ Mesopotemia komeken kuñkuk.

⁸ Isotä biñam ude nadäñpän bänepiken ñode nadänükuk; Nana Aisaktä webe Kenan nanik yäpuro unita nadäwän täga nämö täk täyak yän nadänükuk.

⁹ Ude nadäñpän päñku Abraham nanaki kubä Ismael unitäño äperi kubä wäpi Mahalat, Nebaiot täño wanori u webenita yäpuk. Yäpmänpäñ webeniyat itkumänkengän tewän yäräkubä täñkuñ.

Jekoptä kunum täño terak kañkuk

10 Tänpäkan Jekoptä Beseba kome penpen Haran yotpärareken kuŋkuk.

11 Kuŋtäyon edap äpmonjirän kädet bämopiken dämpon pärayän täŋkuk. Kome uken mobä mäyap itkuŋo u kubä yäpmänpän kunowäta penpän patkuk.

12 ✧ Patpän däpmonken, terak kubä moräki kome terak, moräki kunum gänaŋ yäputpän irän kaŋkuk. Terak u terak Anutu täŋo aŋerotä äroŋ äpän täjirä yabäŋkuk.

13 ✧ Ude täjirä Yawetä terak moräkiken unu itkaŋ yäŋkuk; Näk Yawe, oraŋka Abraham ba nanka Aisak täŋo Anutu. Kome pätan ŋo gäk ba äbotkayeta api taniŋ kirewet.

14 ✧ Äbotkayetä ahän bumbum täntäko kome terak kenken jiraŋ pätkan ude api ahäneŋ. Tänpän kome kukŋi kukŋi umude ba unude api tokneŋ yäpmän kuneŋ. Täjirä gäk ba äbekaye oraŋkaye terak ämawebe komeni komeni u kuduŋtagänta iron pähap api täŋ yämet.

15 Nadätan? Näk gäkkät itkaŋ kome kuŋarayän täno udegän watäni api it gamet. Tänpän gämagut yäpmän äbänjira kome ŋoken äneŋi api äben. Näk nämo gepmaŋpän gäkkät irira imaka imaka api gamet yän yänkehärom taŋkuro u api ahän morewek yän iwetkuk.

16 Ude iweränkaŋ Jekoptä akuŋpän ŋode nadänkuk; Wära! Näk jop pätat yän nadäropän Yawetä kome ŋo it-inik täyak yäk.

17 Ude nadänpän umuntaŋpän yänkuk; Kome ŋo umuri-inik. Bureni-inik, ŋowä Anutu täŋo irit kome. Eruk kunum täŋo yäma ŋo yäk.

18 Eruk kome yäŋerburu taŋjirän Jekop akuŋpän mobä kunowäta pen patkuko u yäpmän akuŋpän kämi kaŋpän nadäkta käroŋ yäputkuk. Tänpän Anututa biŋam täkta oliŋ gakuŋi umeni piŋ ibatkuk.

19 Gakuŋi piŋ ibatpänä kome u wäpi kodaki Betel yän iwetkuk. (Ninin man terak Betel u Anutu täŋo yot). Kome unitäŋo wäpi biani Lus yän iwerani.

20-21 Ude tänpän Jekoptä ŋode yänkehärom taŋkuk; Anutu gäkä näkkät itkaŋ kädet kuŋarayän täro uken nabän näwatpän ketem ba tek pewi ahän namiŋjirän nanatä yotken äneŋi säkgämän äbänpänä eruk Yawe gäka näkŋo Anutu yän api nadän gamet.

22 Eruk mobä yäputat ŋonitä Anutu ganiŋoret bägup api irek yäk. Täŋkaŋ imaka imaka namayän täyan u kuduŋtagän yäpmän daniŋpän moräki gäka api gamik täŋpet yäk.

29

Jekop äwäŋi Labanken ahänkuk

1 Tänpäkan Jekop kuŋtäŋgän ämawebe edap äbani käda itkuŋken uken ahänkuk.

2 Ahänpän dapuri ijiwän kwäpän ume awaŋ kubä kaŋkuk. Uken sipsip äbot yaräkubä yabänkuk. Kome mähemitä awaŋ uken yawakiye yepmän towik täŋkuŋonik. Täŋkaŋ ume awaŋ unitäŋo meni mobä pähap kubäpän täŋpipiwani.

3 Mähemiyetä sipsipta ume gwet yäminayän nadänpänä mobä uwä kireŋ täbot-pewä kuŋjirän ume gwetpän sipsip yepmän towik täŋkuŋonik. Yepmän towiŋ morenpänä mobä u yäpmänpän äneŋi komeniken täŋpipik täŋkuŋonik.

4 Eruk, Jekoptä sipsip watä äma uwä ŋode yäwet yabänkuk; Notnaye, in de nanik? Yäwänä iwetkuŋ; Nin Haran nanik yäk.

5 Ude iwerirä yäwet yabāṅkuk; In Naho orani wāpi Laban u nadākaṅ? Yāwānä Ei, u nadākamāṅ yāk.

6 Nadākamāṅ yāṅ iwerāwä yäwetkuk; U tāga itak? Yāwānä iwetkuṅ; Ei, itak yāk. Äperi Resel sipsip yāmagut yāpmāṅ äbatak udu kāyan?

7 Ude yāwāwä Jekoptä yāṅkuk; Ai! Sipsip yotken yepmakta kadāni nāmo tāyak. No kepma yāk. Unita ume gwetpāṅ yepmāṅ towiṅpāṅ yāmagut yāpmāṅ ketemi nāṅpaniken āneṅi yepmanaṅi yāk.

8 Ude yāwānä iwetkuṅ; Ude nāmo. Yawak äbot äbāṅ morewākaṅ uyaku ume awaṅ meni tāṅpipiwani mobä kireṅ tābotpena kuṅirān sipsip kudup ume yepmāṅ towinayāṅ yāk.

9 Man ude yāṅpāṅ-nadāk tāṅ irirä Reseltä nani tāṅo sipsip yāmagut yāpmāṅ äbuk, u sipsip watä webe ude itkuko unita.

10 Eruk, Jekop Reseltä äwāṅi Laban tāṅo sipsip yāmagut yāpmāṅ äbāṅirān kaṅpāṅ pāṅku awaṅ meni tāṅo mobä kireṅ tābotkuk. Mobä kireṅ tābot-pewān kuṅirān Laban tāṅo sipsip ume yepmāṅ towiṅkuk.

11 Ude tāṅpāṅ Jekoptä Resel bumumiken iṅpāṅ konām bumta kotkuk.

12 Konām ude kotpāṅ itkaṅ Resel iwetkuk; Nāk nanka tāṅo nāgät moräk, Rebeka tāṅo nanaki yāk. Ude iwerirān Resel kuṅpāṅ nani manbiṅam u iwetkuk.

13 Pāṅku iweränä Labantä wanori tāṅo nanaki Jekop unitāṅo biṅam nadāṅpāṅ bārāṅeṅ pāṅku bāyaṅ imiṅpāṅ bumumiken iṅkuk. Tāṅpāṅ imagut yāpmāṅ yoriken āroṅkuk. Äro itkaṅ Jekoptä manbiṅam kuduṅtagān Laban iwetkuk.

14 Iwet morewānä Labantä iwetkuk; Bureni, gäk nākṅo nāgät moräkna yāk.

Jekoptä Lea kenta Resel webeniyatta yäpuk

Eruk Jekop komepak kubä irirān Labantä iwetkuk;

15 Gäk nāgät moräkna itan upāṅkaṅ imata piä jop api tāṅ namiṅ iren? Gwäki jide yāpayāṅ nadātan?

16 Tāṅpākaṅ Laban äperiyat yarä, moki wāpi Lea, wenāni wāpi Resel.

17 Lea u dapuri waki. Tāṅ Resel uwä iṅami dapun säkgämān, gäripi nikek.

18 Jekoptä Reselta gäripiinik nadāṅkuko unita äwāṅi iwetkuk; Nāk obaṅ 7 ude piä tāṅ gamiṅjira äpetka wenäka Resel u kaṅ nam yāk.

19 Ude iweränä äwāṅitä yāṅkuk; Täga yāk. Äma kudupita imiṅjira waki tāṅpek. Gäka gamayāṅ tāro uyaku tāga api tāṅpek yāk. Unita näkkät ṅo kaṅ itda.

20 Ude yāṅirān Jekoptä Reselta nadāṅpāṅ obaṅ 7 äwāṅita piä tāṅ imiṅ yāpmāṅ āroṅkuk. Upāṅkaṅ Reselta gäripi nadāṅkuko unita obaṅ 7 unita nadāṅirān kepma yarägān bumik tāṅkuk.

21 Eruk obaṅ 7 tāreṅirān Jekoptä äwāṅi iwetkuk; Kadānina tāretak unita webena Resel namikaṅ kuṅatkāda yāk.

22 Ude yāwānä Labantä äṅnak-äṅnak pähap tāṅkaṅ kome mähem kuduṅtagān yāmagutkuk.

23 Äṅnak-äṅnak pähap tāṅkaṅ bipani ugān Labantä äperi moki Lea uwä Jekopken tewānkaṅ bok patkumān.

24 (Labantä piä watä webe Silpa Leata piä watä tāṅ imikta imiṅkuk.)

25 Eruk patkumāno yāṅeṅirān Jekoptä Lea kaṅpāṅ kikuṅtuk. Kaṅpāṅ äwāṅi Laban pāṅku iwetkuk; Ai, ima kudān tāṅ namitan? Nāk Reselta nadāṅpāṅ piä tāṅ gamiṅkut yāk. Imata ṅode tāṅnākṅatan?

²⁶ Yāwānā iwetkuk; Kome ŋo nanik tāŋo kādet uwā moki jop irirān wenānitā jukun āma yāpnaŋi nāmo yāk.

²⁷ Unita gāk mokikāt kuŋarirān yanāpi tāŋo oretoret āŋnak-āŋnak kepma 7 ude tārenjirān wenāni api gamet yāk. Upāŋkaŋ webe unita gwāki uwā āneŋi obaŋ 7 ude piā kaŋ tāŋ nam yāk.

²⁸ Labantā Jekop ude iwetkuko udegān tāŋkuk. Leakāt yanāpi tāŋkumāno unitāŋo oretoret āŋnak-āŋnak tārenjirān Labantā āperi Resel webenita imiŋkuk.

²⁹ Tāŋpāŋ Reselta watā epān tāŋ imikta webe kubā wāpi Bilha imiŋkuk.

³⁰ Tāŋkaŋ Jekop Reselkāt patpāŋ unita gāripi nadāŋkuko u webeni Lea pengān yāpuko unita nadāŋkuko u irepmiŋkuk. Tāŋpākaŋ Jekop Labanta piā tāŋ imiŋ yāpmāŋ āronjirān obaŋ āneŋi 7 ude tārenjūk.

Jekop nanakiye ahāŋkuŋ

³¹ Tāŋpākaŋ Yawe Jekoptā Leata gāripi nāmo nadāŋ imiŋjirān kaŋpāŋā Lea nanak bāyakta nadāŋ imiŋjirān Resel āruŋ itkuk.

³² Tāŋpāŋ Leatā nanak kok itpāŋ bāyaŋkuko u wāpi Ruben yāŋ iwetkuk. Ŋode nadāŋpāŋ Ruben yāŋ iwetkuk; Anututā butewakina kaŋpāŋ nadāk tāŋpāŋ tāŋkentāŋ namitak yāk. Nanak bāyaŋ imitat unita āpnatā gāripi bureni kāwep api nadāŋ namek yāk.

³³ Ude tāŋkaŋ it yāpmāŋ āronpāŋ āneŋi nanak kubākāt bāyaŋkuk. Bāyaŋpāŋ yāŋkuk; Āpnatā gaŋani nadāŋ namiŋjirān Anututā nadāŋ namiŋpāŋ āneŋi nanak kubā ŋo namitak yāk. Mebāri unita wāpi Simeon yāŋ iwetkuk.

³⁴ Ude tāŋkaŋ it yāpmāŋ āronpāŋā āneŋi nanak kok itpāŋ kubā bāyaŋpāŋ yāŋkuk; Eruk, nāk nanak yarākubā bāyaŋ imitat unita āpnatā nāka gāripi bureni api nadāwek yāk. Mebāri unita wāpi Livai yāŋ iwetkuk.

³⁵ Tāŋpāŋ āneŋi it yāpmāŋ āronpāŋā nanak kok itpāŋ bāyaŋpāŋā yāŋkuk; Apiŋo Anutu iniŋ oretat yāk. Ude yāŋpāŋ wāpi Juda yāŋ iwetkuk. Tāŋkaŋ āneŋi nanak kubā bārāneŋ nāmo bāyaŋkuk.

30

¹ Tāŋpākaŋ Resel āruŋ itpāŋ Jekopta nanak kubā nāmo bāyaŋ imiŋkuk. Iniken mebāri ude nadāŋpāŋ moki Leata nadāwāwak tāŋ imiŋpāŋ Jekop ŋode iwetkuk; Nāka nanak kubā kaŋ nam! Nāmo namiwā api kumbet yāk.

² Ude yāŋjirān Jekoptā jāpi nadāŋ imiŋpāŋ iwetkuk; Anututā nadāŋ gamiŋpāŋ nanak nāmo gamiŋjirān nākā u irepmiŋpāŋ nanak tāga gamet?

³ Ude iwerānā Reseltā yāŋkuk; Ŋo watā piā webena Bilha. Ukāt patpāŋ nanak bāyaŋjirān nāka biŋam tāŋpākaŋ nanak tāŋo miŋi kaŋ ahāwa yāk.

⁴ Reseltā ude yāŋpāŋ piā watā webe Bilha imān Jekoptā patkumān.

⁵ Patkumāno Bilhatā nanak kok itpāŋ Jekopta nanak kubā bāyaŋ imiŋkuk.

⁶ Bāyaŋjirān Reseltā yāŋkuk; Anututā tāŋkentāŋ namikta nadāwān tāgawāpāŋ manna nadāŋpāŋ nanak kubā namitak yāk. Mebāri unita wāpi Dan yāŋ iwetkuk.

⁷ Tāŋpākaŋ Resel tāŋo watā piā webe āneŋi nanak kok itpāŋ Jekopta nanak kubā bāyaŋjirān yarā ude tāŋkuk.

⁸ Tāŋkaŋ Reseltā yāŋkuk; Moknakāt āmiŋtāŋgān eruk irepmiŋtat uba yāk. Ude yāŋpāŋ nanak wāpi Naptali yāŋ iwetkuk.

⁹ Tāŋpākaŋ Leatā nanak bāyak-bāyak kādānini paotak yāŋ nadāŋpāŋā watā piā webeni Silpa Jekop webenita iniŋ kireŋkuk.

¹⁰ Iniŋ kirewānkaŋ Silpatā Jekopta nanak kubā bāyaŋ imiŋkuk.

11 Bäyaŋ imiŋirän Lea wisikna yaŋ nadäŋpäŋ wäpi Gat yaŋ iwetkuk.

12 Eruk, it yäpmäŋ äronpäŋ Silpatä Jekopta äneŋi nanak kubä bäyaŋirän yarä ude täŋkuk.

13 Täŋirän Leatä ŋode yaŋkuk; Näk bumta oretat unita notnaye ätutä näka oretoret täŋpani yaŋ api näwetneŋ yäk. Ude yaŋpäŋ nanak u wäpi Ase yaŋ iwetkuk.

14 Täŋpäkaŋ wit bureni däpmäk-däpmäk kadäniken Lea täŋo nanaki tuäni Rubentä piäken kuŋkaŋ päya pähäm nanak itta näŋpani u ätu yabäŋ ahäŋkuk. Yabäŋ ahäŋpäŋ yäpmäŋkaŋ miŋi Leaken yäpmäŋ kuŋkuk. Yäpmäŋ päŋku imänkaŋ Reseltä u kaŋpäŋ Lea iwetkuk; Ai, päya pähäm nanak itta näŋpani nanakatä yäpmäŋ äbuko u ätu täga namayäŋ?

15 Iweränä Leatä iwetkuk; Äpna nomägatkuno unita nadäwi pidäm tawänpäŋ päya pähäm nanak itta näŋpani nanaknatä yäpmäŋ äbuko u imaka, nomägarayän täyan? Yäwänä Reseltä iwetkuk; Eruk, päya pähäm yäpmäŋ gamiŋkuko u namiwä apiŋo bipani gäk äpnakät täga patdayäŋ yäk. Ude yäwänä Leatä nadäŋ imiŋkuk.

16 Nadäŋ imiŋpäŋä bipäda Jekop piäken naniktä äbäŋirän Leatä päŋku kädet miŋin ahäŋ imiŋpäŋ iwetkuk; Apiŋo gäk näkkät pätdayäŋ yäk. Nanakna täŋo päya pähäm nanak itta näŋpani upäŋ gäk suwatat yäk. Yäwänkaŋ bipani uken bok patkumän.

17 Täŋpäkaŋ Anututä Lea nadäŋ imiŋirän nanak kok itpäŋ Jekopta nanak kubä bäyaŋ imiŋirän nanakiye 5 ude itkuŋ.

18 Bäyaŋpäŋ yaŋkuk; Näk watä piä webena äpnata imiŋkuro unita kowata Anututä nanak kubä namitak yäk. Ude yaŋpäŋ nanak u iniken man terak wäpi Isaka yaŋ iwetkuk.

19 Eruk ude täŋkaŋ it yäpmäŋ äronirän Leatä nanak kok itpäŋ Jekopta nanak kubä bäyaŋ imiŋirän nanakiye 6 ude itkuŋ.

20 Bäyaŋpäŋ yaŋkuk; Anututä iron täga täŋ namiŋirän äpnata nanak 6 ude bäyaŋ imiŋkut yäk. Unita näk api oraŋ namek yäk. Ude yaŋpäŋ nanak u iniken man terak wäpi Sebulun yaŋ iwetkuk.

21 Eruk it yäpmäŋ ärontäŋgän äperi kubä bäyaŋkuko u wäpi Daina yaŋ iwetkuk.

22 Ude ahäŋ moreŋirä Anutu Reseltä yäŋapik man yäŋkuko u nadäŋ imiŋirän äruŋ iranitä nanak kok itkuk.

23 Nanak kok itpäŋä nanak kubä bäyaŋpäŋ yaŋkuk; Äruŋ itpäŋ mäyäk nadäŋkuro uwä Anututä nomägatak yäk.

24 Eruk, Anututä nanak äneŋi kubä kaŋ namän! yaŋ yäŋpäŋ nanak u wäpi Josep yaŋ iwetkuk.

Jekop tuŋum äma täŋkuk

25 Reseltä Josep bäyawänkaŋ Jekoptä äwäŋi Laban iwetkuk; Komenaken kwayäŋ nadätat unita nabä kätäwi kwa yäk.

26 Webenayat nanaknayeta nadäŋpäŋ watä piä täŋ gamiŋkuro unita naniŋ kirewipäŋ yämagut yäpmäŋ kwa yäk. Piä jide täŋ gamiŋkuro uwä gäkŋa nadätan yäk.

27 Ude iweränä äwäŋitä iwetkuk; Ude nämo. ŋode gäwera nadäsi. Näk kären ŋode kaŋkut; Yawetä gäka yäŋpäŋ iron taŋi täŋ namiŋkuk.

28 Unita piäka täŋo gwäki ude nami yaŋ nadäŋpäŋ yäwikaŋ api gamet yäk.

29 Yāwānā Jekoptā iwetkuk; Nāk piā taŋi taŋ gamiŋkuro u kaŋpāŋ nadātan? Gākŋo bulimakau sipsip yabāŋ yāwarira jide ahāŋkuŋo u gākŋa nadātan yāk.

30 Nākā nāmo ābutken āhan yarāgān bumik itkuŋopāŋ apiŋowā ahāŋ bum-bum taŋ gamikaŋ. Nāk piā taŋ gamiŋira Yawetā gāk taŋkentāŋ gamiŋ yāpmāŋ ābatak yāk. Unita kadāni ŋoken nākŋaken ābotnayeta piā taŋ yāmiŋpāŋ taŋkentāŋ yāmayāŋ nadātat.

31 Ude yāwānā āwāŋitā iwetkuk; Unita kowata jide api taŋ gamet? Ude yāwānā Jekoptā iwetkuk; Gāk imaka kubā nāmo namen yāk. Nāk bānepnaken man patak u gāwera nadāŋiri tāga taŋpeko uwā gākŋo sipsip meme āneŋi watāni api iret yāk.

32 Uwā ŋode; Nāk apiŋo tom ābori ābori yabāŋpāŋ sipsip kudāri ba yāput-toroktorok ikek, sipsip nanaki kubiri ba meme nanaki yāput-toroktorok ikek u kudup yāpmāŋ daniŋpāŋ inigān yepmaŋpayāŋ yāk. Tom yarāgān udewanita piā taŋ gamik tāyat unitāŋo gwāki api yāpet yāk.

33 Ude tājira kudān siwoŋi tāyak ba siwoŋi nāmo tāyak yāŋ tāga api kaŋpāŋ nadāwen. Gāk piā tāk tāyat unitāŋo gwāki siwoŋi yāpmāŋtak yāŋ kaŋpāŋ nadāwayāŋ ābāŋpāŋā meme yāput-toroktorok ikek nāmo, ba sipsip nanaki kubiri nāmo, nākŋo ābotken irirā yabāŋpāŋ kubota tāyak yāŋ kaŋ nadāk tā yāk.

34 Ude yāwānā āwāŋitā yāŋkuk; Yāyan u tāga. Ude kaŋ ahāwān yāk.

35 Ude yāŋpāŋ āwāŋi Labantā kepma ugān meme āmani jaum ba yāput-toroktorok ikek, meme webeni yāput-toroktorok ikek ba pujiŋi bāmop uken paki, ba sipsip nanaki kubiri u kudup nanakiyetā watāni itneŋta yāpmāŋ daniŋpāŋ yepmaŋkuk.

36 Ude tāŋpāŋ Jekop peŋpeŋ kepma yarākubā udeta kuŋtāŋgān kome ban kubāken ahāŋkuk. Ahāŋpāŋ u irirān Jekoptā āwāŋi tāŋo meme sipsip ātuta watāni itkuk.

37 Eruk Jekoptā pāya mebāri yarākubā unitāŋo karāni kodaki tokātpāŋ gupi uken-uken tātuŋ āyāŋutkuk. Uken-uken tātuwānkaŋ bānepi paki kwawak ahāŋpāŋ kudān ikek tāŋkuŋ.

38-39 Tāŋpāŋ pāya karāni tātuŋkuko u yāpmāŋpāŋ sipsip memetā u kaŋkaŋ ume kaŋ naŋput yāŋpāŋ ume nāŋpaniken peŋkuk. Eruk sipsip memetā webeniye yāwatnayāŋ ābāŋpāŋā ume naŋpāŋ pāya karānitā inamiken irirān webeni yāwarāntāk tāŋkuŋ. Ude tāŋpāŋ nanak bāyaŋkuŋo u pāya karāni udewanigān kudān-kudān nitek ahāŋkuŋ.

40 Nanak ahāŋkuŋo u yāpmāŋ daniŋpāŋ inigān yepmaŋkuk. Yepmaŋpāŋā sipsip meme biāni uwā Laban tāŋo sipsip meme kudān-kudān nitek itkuŋ kāda ukāda kowat yabāwān tāŋput yāŋpāŋ yepmaŋpāŋ itkuŋ. Ude tāŋpāŋ sipsip meme inita yāwani yāpmāŋpāŋ inigān yepmaŋkuk. Ude tāŋpāŋ yepmaŋpāŋ Laban tāŋo inigān inita yāwani inigān itkuŋ.

41 Kadāni kadāni meme sipsip gupi tāgatā iniken tāŋirā Jekoptā pāya karāni ukeŋo āneŋi yāpmāŋpāŋ ume nāŋpaniken peŋkuk. Ude tāŋjirān meme sipsip pāya karāni u kaŋkaŋ webeni yāwarāntāk tāŋkuŋonik.

42 Upāŋkaŋ meme sipsip gupi waki uwā pāya karāniken nāmo yepmak tāŋkukonik. Ude tāŋjirān meme sipsip gupi waki Labantagān itkuŋ. Meme sipsip gupi tāgatāga u Jekop tāŋo biŋamgān tāŋkuŋ.

43 Ude tāŋ yāpmāŋ kuŋtāŋgān Jekoptā tuŋum āma tāŋkuk. Meme sipsip bumta, piā watā webe bok āma bok ba kamel doŋki nitek itkuk.

31

Jekoptä äwäñi Laban kañumuntañ metäñpeñ kuñku

¹ Jekoptä kädet ude täñ yäp್ಮāñ äbāñtäyon Laban täño nanakiyetä kañpāñ yāñkuñ; Jekoptä nan täñkñatpāñ nan täño tuñum kudup yäyomāgatak. Tuñum äma täyak uwä nan täño tuñum terak täyak yäk. Man ude yāñirä Jekoptä nadāñkuk.

² Täñpāñ ñode imaka kañpāñ nadāñkuk; Äwo apiño not säkgāmān nämo täñ namik täyak uwä bian nämo täñ namik täñkukopāñ udewä täyak yäk.

³ Ude nadāñirān Yawetä Jekop iwetkuk; Gäk äneñi äyāñutpeñ nankaye nägät moräkkayetä kome kujatken kañ ku! Kuñiri watä api it gamet yäk.

⁴ Anututä ude iwetkuko unita Jekoptä webeniyat Resel kenta Lea ñode yäwetkuk; Näk tom epānaken kuñira ek ätu itkañ kañ äbun yäk. Eruk man ude yäwetpāñ kuñirān ätu itkañä yarä uwä pāñku ahāñ imiñkumān.

⁵ Ahāñ imänä yäwetkuk; Näk ñode käyat yäk. Nanjek u bian not täñ namiñpāñ kuñatkuko udegān apiño nämo täñ namitak. Upāñkañ nana täño Anututä näk täñkentāñ namik täyak yäk.

⁶ Näk nanjekta watä piä kehāromi täkinik täñ yäp್ಮāñ äbäk täyat u nadākamān, ei yāñ?

⁷ Ude täk täyat upāñkañ nanjektä piä täñ imik täyat unitāño gwäki namikta yāñnäñat yäp್ಮāñ äbāñirān kadāni 10 tärenkuk. Upāñkañ nanjektä waki ude täñ namayāñ täñirān Anututä ukätpipik ñode täñ imik täñkukonik;

⁸ Nanjektä tom yäput-toroktorok ikek piä gwäkita kañ yäp್ಮāñ yāñ näwerirān eruk Anututä nadāñirān tom miñitā nanaki yäput-toroktorok ikekgān bäyañkuñ. Täñ tom gwärärekkudān ikek gākñata yäp್ಮāñ yāñ näwerirān eruk Anututä nadāñirān tom miñitā nanaki gwärärekkudān nikekgān bäyañkuñ yäk.

⁹ Ude täñ yäp್ಮāñ äbätāñgān Anututä nanjek täño tom kudup yomāgatpāñ näñjata biñam naniñ kireñkuk yäk.

¹⁰ Ude yāñpāñ ñode yäwetkuk; Kadāni kubä yawaktä iniken täñirä dāpmonken ñode täñkut; Kadāni uken meme ämanitā webeni yäwatkuño uwä yäput-toroktorok, gwärärekkudān ikek yäk.

¹¹ Täñpāñ Anutu täño añerotä dāpmonken ñode näwetkuk; Jekop! yäk. Jekop yāñ yāwānä Itat ño yāñ iniñ yāñkut.

¹² Yāwawä näwetkuk; U yabäl yäk. Meme ämanitā webeni yäwatkañ u yäput-toroktorok, gwärärekkudān ikekgān yäk. Äwāñka Labantä yāñgākñat yäp್ಮāñ äbuko u kak täyat unita nadāñira udewä ahākañ yäk.

¹³ ✧ Täñpāñ nadātan? Gäk Betel komeken näka yāñpāñ mobä änok kubä buñätkañ oliip gākñi uterak piñ ibatpāñ yāñkehāromtak man yāñkun. Eruk, kome uken iriri ahāñ gamiñkuro uwä Anutu näk ño yäk. Unita akuñkañ äyāñutpeñ kome kujatkaken kañ ku yäk. Man ude näwetkuk.

¹⁴ Eruk, ude yāweränä webeniyattä iwetkumān; Nanta butewaki nämo nadākamäk yäk. Nekta biñam tuñum kubä nämo iwoyāñ nimiñkuk.

¹⁵ Nan uwä äbani bumik niäk täyak yäk. Gäkken monēñ yäp್ಮākta niniñ kireñkuk. Upāñkañ monēñ yäpuko uwä kudup nañkuko unita imata ño itde?

¹⁶ Ude yāñpāñ yāñkumān; Anututä nannek täño tuñum kuduñtagān yomāgarirān nin ba nanakniye ninta biñam täyak yäk. Unita Anututä gāwetak ude kañ tä yäk.

17 Ude yāwānā Jekop komeniken āneḡi kukta tuḡum tāḡpāḡ webeniye nanakiye kamel terak yepmaḡkuk.

18 Ude tāḡpāḡ sipsip, bulimakau, tuḡum ba imaka kudup Mesopotemia komeken irirān ahāḡ imiḡkuḡo u yāpmāḡpāḡ Kenan komeken nani Aisaktā itkukken kwa yāḡpeḡ kuḡkuk.

19 Akumaḡ kunayāḡ tāḡkuḡo kadāni uken tuḡum ḡode tāḡkuḡ; Labantā sipsip puḡiḡi madāwa yāḡkaḡ kuḡirān Resel nanitā yotken āroḡpāḡ nani tāḡo āboriyeta watā irani yāwik kubo tāḡpāḡ yāpmāḡ āpāmaḡ kuḡkuk.

20 Tāḡ Jekoptāwā āwāḡi Laban, Aramtā ābotken nanik u tāḡiḡkaḡtpeḡ nāmo iwerān nadāḡirān kuḡkuk.

21 Eruk tuḡum ude tāḡ paotpāḡā tuḡumi kuduptagān kobet tāḡ yāpmāḡ Yufretis ume weḡpeḡ Gileat pom kāda kuḡkuḡ.

Labantā Jekop iwat yāpmāḡ kuḡkuk

22 Jekop kuḡirān kepma yarākubā tārewānkaḡ Jekoptā metāḡpeḡ kuḡkuko unita manbiḡam Laban iwetkuḡ.

23-25 Eruk manbiḡam u nadāḡpāḡā āmaniye yāmagurānkaḡ Jekop iwat yāpmāḡ kuḡtāyon kepma 7 tārewānkaḡ Gireat pom Jekoptā ahāḡpāḡ yottaba tāḡpāḡ itkuko u ahākta kerāp taḡkuḡ. Uken ahāḡpāḡ Laban ba āmaniye yottaba tāḡpāḡ patkuḡ. Parirā Anututā Laban dāpmonken ḡode iwetkuk; Laban! Gāk Jekop man kādāp ikek kubā iwerentawā! yāk.

26 Patkuḡo yāḡewānkaḡ Labantā Jekop ahāḡ imiḡpāḡā iwetkuk; Ima kudān tāḡ namitan? Imata jop tāḡnākḡatpāḡ iwan tāḡ gamapāḡ bumik āpetnayāt nomāgatpāḡ yāpmāḡ ābātan?

27 Yāḡahāḡpāḡ nāwetkuno uyaku kap teḡpāḡ gepmana yāpmāḡ ābim yāk.

28 Nāk āpetnayāt oranaye nāmo yāniḡ orerira yāmagut yāpmāḡ ābān. Gāk guḡ kudān tān yāk.

29 Nāk gāk gutnaḡipāḡ nanka tāḡo Anututā bipani dāpmonken ḡode nāwetpāḡ naniḡ bitnāk; Gāk Jekop man kādāp ikek kubā iwerentawā yāḡ nāwetkuk.

30 Gāk komekata nadāwātāk tāḡpāḡ āmetpeḡ ābāno uwā tāḡa upāḡkaḡ nākḡo ābotnayeta watā irani yāwik imata kubo tāḡpāḡ yāpmāḡ ābān?

31 Ude yāḡirān Jekoptā Laban man kowata ḡode iwetkuk; Gāka umuntaḡkuro uwā ḡodeta; Gākā āpetkayāt nomāgaren yāḡ yāḡpāḡ unita nāmo gāwetkaḡ ābāmāḡ yāk.

32 Upāḡkaḡ itkamāḡ ḡo kubātā yākken yāwikka u kaḡ-ahāwayāḡ tāno uwā āma ba webe u kumākta biḡam tāḡpān. Āmaniye iḡamiken tuḡum pāke yāpmāḡ kuḡḡat ḡo gākḡata biḡam kubā kaḡpāḡā kaḡ yāpmāḡ yāk. Jekop uwā webeni Reseltā yāwik kubo tāḡkuko u nāmo nadāḡkaḡ man kehāromi u yāḡkuk.

33 Eruk, Laban Jekoptā yottaba gānaḡ āroḡpāḡ yāwik ukeḡonita kawān wawāpāḡ, Leatā yottaba gānaḡ āroḡpāḡ udegān kawān waḡkuḡ. Tāḡpāḡ piā watā webe yarā unitā yottaba gānaḡ udegān kawān waḡkuḡ. Ude tāḡkaḡ kumaḡ Reseltā yottaba gānaḡ āroḡkuk.

34 Reseltā yāwik kubo tāḡkuko ukeḡo kamel tāḡo yāk tuḡum pewani u gānaḡ kābop daiḡkukopāḡ uterak maḡirirān Labantā yottaba u gānaḡ wāyākḡewān waḡkuḡ.

35 Ude tāḡkaḡ Reseltā nani iwetkuk; Nana, gāk nāka kokwawak nadāweno. Nāk tāḡa nāmo akwayāḡ. Webetā nininken kāyām ahāḡ namitak unita

tāga nāmo akwayāŋ yāk. Iwerānkaŋ nanitā pāŋku yot kudup gānaŋ yāwika wāyākŋewān waŋkuŋ.

³⁶ Ude tāŋjirān Jekoptā koki wawāpāŋ Laban ŋode kaŋ yāŋkuk; Oi! Nāk waki jide tāŋ gamiŋkuro unita tom bumik nurayāŋ nāwarān tāyan?

³⁷ Gākā nākŋo tuŋum pāke ŋo yabāwi tārekaŋ. Unita gākā imaka kubā gākŋopāŋ nāk ba ābotnaye ŋo bāmopninken kāyan u tāŋpāwā notniye tāŋo iŋamiken kwawak pewipāŋ kaŋkaŋ nek tāŋo mebāri kaŋ yāpmāŋ daniwut!

³⁸ Nāk gākā watā piā tāŋ gamiŋjira obaŋ 20 ude tāreŋkuk. Kadāni u bāmopiken gākŋo yāwakaye watāni ket irira sipsip ba meme nanaki kubā nāmo dātdāt maŋkuŋ. Ba gākŋo sipsip ābotken nanik sipsip āmani kubā nāmo utpāŋ naŋkut yāk.

³⁹ Ba tom āgwāritā gākŋo sipsip yewa gānaŋ āroŋpāŋ sipsip kubā utpāŋ naŋpānā nākŋakenpāŋ komenitā peŋ gamiŋkut. Tāŋkaŋ keŋma ba bipani kubāta gākŋo sipsip kubā kubo tāŋkuŋo unita komenitā nākŋakenpāŋ gamikta nāwet tāŋkunonik.

⁴⁰ Nāk gākŋo sipsipta watā irira edaptā bumta nek tāŋkukonik. Bipaniwā mānit nadāŋpāŋ dāpmon sākgāmān nāmo pat tāŋkuronik yāk.

⁴¹ Nāk komi piā ude gāka obaŋ 20 tāŋkut. Obaŋ 14 āpetkayatta nadāŋpāŋ watā piā tāŋ gamiŋkut. Ba obaŋ 6 āneŋi tom ātu nāka biŋam tāneŋta watāni it gamiŋkut. Tāŋpāŋ kadāni u bāmopiken piā tāŋ gamiŋkuro unitāŋo gwāki namikta tāŋnākŋariri kadāni 10 ude tāŋkuk.

⁴² Gāk ude tāŋ namiŋkuno upāŋkaŋ nana tāŋo Anututā nāka watā it namiŋkuk. Anutu uwā orana Abraham ba nana Aisak unitāŋo Anutu pāhap. Anututā nāka watā nāmo itkuk yāwānā jopinik nepmaŋpi ābātet. Upāŋkaŋ Anututā butewaki terak komi piā tāŋ yāpmāŋ āburo u kaŋpāŋ imaka kubā nāka nāmo tāŋ namenta dāpmonken man kehāromi gāwetkuko u yāk.

Laban Jekoptā bānep kubāgān tāŋkumān

⁴³ Jekoptā man ude yāwānā Labantā iwetkuk; Webekayat ŋowā āpetnayāt, ba nanakaye ŋowā nākŋaken ābeknaye oranaye. Ba tom kuduptagān pāke ŋo u imaka, nākŋakengān. Imaka kuduptagān iŋamnaken itkaŋ ŋowā nākŋakengān. Upāŋkaŋ apinowā jide tāŋpāŋ āpetnayāt ba ābeknaye oranaye āneŋi yāpet? U tāga nāmo.

⁴⁴ Unita nek bānep kubāgān tāda yāk. Tāŋpāŋ bānep kubāgān tākamāk ŋonita nāmo guŋ tādeŋta mobā ānok kubā ŋo peda yāk.

⁴⁵ Man ude yāwānkaŋ Jekoptā mobā kāroŋi kubā yāpmāŋpāŋ siwoŋ yāputkuk.

⁴⁶ Tāŋpāŋā noriye yāwet-pewān mobā u dubiniken mobā ātukāt buŋātkuŋ. Ude tāŋpāŋā mobā ānok u dubiniken ketem naŋkuŋ.

⁴⁷ Tāŋpākaŋ Labantā mobā ānok peŋkumāno iniken Mesopotemia man terak wāpi Jega-Sahaduta yāŋ iwetkuk. Tāŋpāŋ Jekop uwā iniken Hibru man terak wāpi Galet yāŋ iwetkuk. (Ninin man terak ‘nāmo guŋtakta’).

⁴⁸ Tāŋpāŋ Labantā Mobā ānok pekamāk ŋo kaŋpāŋ bānep kubāgān tākamāk unita nāmo api guŋ tāde yāŋ Jekop iwetkuko mebāri unita mobā ānok unitāŋo wāpi Galet yāŋ iwetkumān.

⁴⁹ Tāŋā Labantā kome u wāpi kubā Misa iwetkuko uwā man ŋode yāŋkuko unita; Yawetā gāk gākŋagān, nāk nākŋagān kuŋaritda nek nibāŋpāŋ nadāwān.

⁵⁰ Tāŋpākaŋ Labantā Jekop āneŋi kubā ŋode iwetkuk; Gāk āpetnayatta gaŋani nadāŋpāŋ komi yāmeno, ba nākā nāmo nadāŋjira webe kodaki ātu yāpeno uwā ŋodeta ket nadāwen; Anutu nibātak yāŋ nadāwen yāk.

⁵¹⁻⁵² Mobā kāronji yāputat ŋo ba mobā ānok bāmopnekken peyat ŋo ka! Njowā kanpeŋ kuŋatpānjā bānep kubāgān tākamāk ŋonita nāmo api guŋ tāde yāk. Nāk ŋo irepmitpānj nāmo guret. Gāk udegān, ŋo irepmitpānj nāmo nuren.

⁵³ Tāŋpānj gāk ba nāk bānep kubāgān tākamāk ŋopānj irepmitdawā Anutu, Abraham kenta Naho tāŋo Anutu unitā kowata kaŋ nimān yāk.

Ude yāwānkaŋ Jekoptā Anutu, nani Aisaktā gāmoriken kuŋarani unitāŋo wāpi terak yāŋkehārom taŋkuk.

⁵⁴ Tāŋpānj Anutu iniŋ oretta pom terak āronpānj gupe ijiŋ ima yāŋpānj tom kubā utpānj ijiŋ imiŋkuk. Ude tāŋpānj āboriyekāt ketem bok nāna yāŋkaŋ yāmagutkuk. Yāmagurānpānj ketem naŋkaŋ pom terak ini ugān patkuŋ.

⁵⁵ Patkuŋo yāŋewānā Laban akuŋpānj āperiyat, oraniye ābekiye yeŋpānj yāniŋ oretpānj kon man yāwetkaŋ komeniken āyāŋutpeŋ kuŋkuk.

32

Jekop tuāni Iso kaŋ-ahāŋkuk

¹ Eruk Jekop kome u peŋpeŋ kuŋirān Anutu tāŋo aŋero ātutā kādet miŋin ahāŋ imiŋkuŋ.

² Ahāŋ imiŋirā yabāŋpānjā nadāŋkuk; Wa! Njowā Anutu tāŋo ābot yāk. Ude yāŋpānj unita kome u wāpi Mahanaim yāŋ iwetkuk.

³ Kadāni uken Jekop tāŋo tuāni Iso Sei kome, wāpi kubā Idom uken itkuk. Irirān Jekoptā tuāna uken itak yāŋ nadāŋpānj watā āma yāwet-pewān intājukun kuŋkuŋ.

⁴ Kunayāŋ tāŋirā yāwetkuk; In ekānina Iso ŋode iwerut yāk. Watā piā āmaka Jekoptā ŋode yāyak; Nāk kome ban pāŋku āwāŋnek Labankāt kadāni kāronji it yāpmāŋ ābut.

⁵ It yāpmāŋ ābāŋkā sipsip, bulimakau, doŋki, watā āmawebe it namikaŋ. Unita ekānina, gāk not tāŋ nam yāŋ nadāŋpānj manbiŋam ŋo gāka pewa ārekaŋ yāk. Jekoptā manbiŋam ude pewān kuŋkuŋ.

⁶ Watā piā āmaniyetā manbiŋam ude yāpmāŋ kuŋkuŋotā āneŋi āyāŋutpeŋ ābāŋpānj Jekop ŋode iwetkuŋ; Nin tuāka Iso kaŋ-ahāŋkumāŋ yāk. Unitā gāk gabāŋ ahāwayāŋ nadāŋpānj āmaniye 400 yāmagurān ābāŋ itkaŋ yāk.

⁷ Ude iwerākaŋ Jekop umun pāhap nadāŋpānj-nadāwātāk tāŋkuko unita āmaniye, sipsip, bulimakau, kamel kudup yāpmāŋ daniŋpewān ābot yarā tāŋkuŋ.

⁸ U ŋode nadāŋpānj yāpmāŋ daniŋkuk; Isotā ābāŋpānj ānok kubā nidāpānā ānok kubātā api āmetpeŋ kuneŋ yāk.

⁹ Ude nadāŋpānj Jekoptā Anutu yāŋapik man terak ŋode iwetkuk; O Anutu, orana Abrahamkāt nana Aisak tāŋo Anutu! Gāk ŋode nāwetkun; Gāk komekaken ba notkaye itkaŋken āyāŋutpeŋ kuŋiri api tāŋkentāŋ gamet. Man ude nāwetkun.

¹⁰ Nāk piā āmaka tāga nāmo upāŋkaŋ nadāŋ namikinik tāŋpānj bānep iron tāŋ namiŋ yāpmāŋ ābāk tāyan. Bianā āhottaba-gānpānj yāpmāŋkaŋ Jodan ume weŋpeŋ kuŋkut. Apiŋowā nāk ābot taŋi yarā ŋo nikek ābātāt yāk.

¹¹ Unita gāk tāŋkentāŋ namiŋiri tuāna Isotā nurektawā. Tuānatā ābāŋpānj nākŋa ba nanak nādamiŋi nidāpek yāŋpānj umuntāyat yāk.

¹² ✧ Gāk bian ŋode nāwetkuno āneŋi nadāsi; Nāk bānep tāga nadāŋ gamiŋpānj nanakaye pewa gwāgu pomiken mobā jiraŋ māyap, daninaŋi nāmo itkaŋ ude api ahāneŋ. Ude nāwetkun yāk.

¹³ Eruk, patkuko yāñewänä Jekoptä akunpāñ tuāni Iso iron imikta tuñumi päke uken nanik ätu iwoyāñ imiñkuk. Tuñum irona iwoyāñ imiñkuko uwä ñode;

¹⁴⁻¹⁵ Meme webeni 200, ämani 20, sipsip webeni 200, ämani 20, kamel webeni nanakiye nikek 30, bulimakau webeni 40, ämani 10, donki webeni 20, ämani 10 ude iwoyāñ imiñkuk.

¹⁶ Iwoyāñ imiñpāñä memeta watä äma kubä penkuk, sipsipta kubä, kamelta kubä, bulimakauta kubä, donkita kubä. Ude yepmanpāñ watä äma u ñode yäwetkuk; Intäjukun kut yäk. Näk mäden täwarayāñ. Upāñkañ änok kubägän kunenjo. Banban kut yäk.

¹⁷⁻¹⁸ Eruk kunayāñ täñirä Jekoptä watä äma intäjukun kwayāñ täñkuko u iwetkuk; Gäk kunjiri tuāna Isotä gabāñ ahāñpāñ gäwet yabäk ñode api täñpek; In netä täño watä äma? De kukan? Tom äbot ño mähe mi netä? yāñ gäwerirän ñode kañ iwet; Nowä watä ämaka Jekop, unitäño yäk. Tom äbot ño ekänini gäka iron täkta pewän äbäkañ. Täñkañ monäka mäden näwatak yāñ kañ iwet.

¹⁹⁻²⁰ Ude iwetkañä piä watä äma mäden kunayāñ täñkuño u man piä watä äma intäjukun iwetkuko udegän ñode yäwetkuk; In Iso kañ-ahāñpāñä äma intäjukun kuyak u iweraro udegän kañ iwerut yäk. Watä ämaka niwatak yāñ ude iwetneñ yäk. Täñpākañ Jekoptä ñode nadāñkuk; Näk tom äbot ño irona intäjukun pewa kunjirä tuāna Iso näka bānep waki nadätak u penpāñ kowat kawän täñpāñä not käwep täñ namek yäk.

²¹ Ude nadāñpāñ tom äbot ukenjo intäjukun pewän kunjirä bipani ini ugän patkuk.

Jekop Anutukät ämik täñkumän

²² Eruk bipani bämopiken Jekoptä akunpāñ webeniyatkät watä webeni yarä ukät nanakiye 11 ude yämagut yäpmāñ pāñku Jabok ume pipiyāwaniken wenkuñ. ²³ Wenpen kuñ moreñirä Jekoptä tuñumi päke u kudup ume ani kukñi udude pewän kuñkuñ.

²⁴ ✧ Pewän kuñ moreñirä ume ani kukñi ño kada inigän itkuk. U irirän äma kubätä ahāñ imānkañ ämiñtäkon kome yāñenburu-buru täñkuk.

²⁵ Ämiñtäñgän äma Jekop ahāñ imiñkuko u Jekop täño kehäromini täga nämö yäpmāñ äpayāñ yāñ nadāñpāñ keritä Jekop jopänikengän injirirän jopäni jok tädotkuk.

²⁶ Tädorirän äma unitä Jekop iwetkuk; Kome yāñewayāñ täyak unita nabä kätäwi kwa! yäk. Yäwänä Jekoptä kowata ñode iwetkuk; Ude nämö! Gäk kon man kubä näwerikañ uyaku gabä kätäwayāñ yäk

²⁷ Yäwänä iwetkuk; Wäpka netä? Yäwänä Näk wäpna Jekop yāñ iwetkuk.

²⁸ ✧ Jekop yāñ iweränä äma unitä yāñkuk; Gäk Anutukät ba äma ätukät ämiñpāñ gäkägän yärepmitan unita gäk wäpka Jekop penpāñ wäpka kodaki Isrel yāñ gäwetat. (Ninin man terak Isrel uwä Anutukät ämiñkumän)

²⁹ ✧ Wäpi kodaki Isrel yāñ iweränä Jekoptä yāñkuk; Eruk, gäkño wäpka täga näwerayāñ? Yäwänä iwetkuk; Imata wäpna nadäwayāñ yāyan? Ude yāñpāñ kon man kubä iwetpen kuñkuk.

³⁰ Kunjirän Jekoptä nadāñkuk; Wära! Näk Anutu injami dapun karo unita nutnanjipāñ nabāñ orerak yäk. Näk Anutu injami dapun kat yāñ nadāñkuko unita kome u iniken man terak wäpi Peniel yāñ iwetkuk.

³¹ Tānpāṅ tamimaṅ edap dapuri abāṅirān Jekop Peniel kome u peṅpeṅ kuṅkuk. Peṅpeṅ kuṅkukopāṅkaṅ kuroṅ sākgāmān nāmo yeṅtāṅ kuṅkuk. Jopāni jok tādotkuko unita tāṅāro pāreṅtāṅ kuṅkuk.

³² Tānpākaṅ mebāri unita kadāni ukentā pābā apiṅo Juda āmawebetā tom tohari jopāni jokken nanik nāmo nak tākaṅ, Jekop jopānikengān iṅirirān jopāni jok tādotkuko unita.

33

Jekop tuāni Isokāt abā peronṅkumān

¹ Eruk Jekop tāṅāro pāreṅtāṅ kuṅtāṅgān Iso, āmaniye 400 udekāt ābāṅirā yabāṅkuk. Eruk yabānpāṅ Jekoptā nanakiye yāpmāṅ daniṅpāṅ webeni Resel kenta Leata, ba watā webeni yarā unita yāmiṅkuk.

² Ude tānpāṅ watā webe yarā ukāt nanakiye intājukun yepmaṅpān kwāwā nanaki ātukāt Leakāt u mādeniken yepmaṅpān kuṅkuṅ. Yepmaṅpān kuṅjirā nanaki Josepkāt Resel mādeninik yepmaṅpān kuṅkumān.

³ Tuṅum ude tānpāṅ ini intājukuninik kuṅjirān iwatkuṅ. Intājukuninik pāṅku tuāni kaṅkaṅ oraṅ imikta kadāni 7 ude iṅami yāpān āpmonṅpāpāṅ patkaṅ akuk tāṅtāṅ kuṅkuk.

⁴ Tāṅtāṅ kuṅjirān tuāni Isotā kaṅpāṅā bārāṅeṅ ābā bāyaṅ imiṅpāṅ iṅpāṅ iniṅ oretkuk. Ude tānpānkaṅ konām kotkumān.

⁵ Tānpāṅ Isotā Jekop webeniyekāt nanakiye yabāṅpāṅ Jekop iwetkuk; Ai! Webe nanak pāke ṅo netāṅo? Yāwānā Jekoptā iwetkuk; Anututā watā āmaka nāka iron tāṅ namiṅjirān imaka pāke yabātan ṅo ahāṅ namiṅkuṅ.

⁶ Ude yāwānkaṅ watā webe yarā u nanakiye yāṅ-yāṅṅat yāpmāṅ Iso du-biniken kuṅpāṅ gukut imāpmok tāṅkuṅ.

⁷ Tāṅjirā Lea nanakiyekāt ābānpāṅ udegān tāṅkuṅ. Mādeninik Resel nanaki Josepkāt ābānpāṅ udegān gukut imāpmok tāṅkumān.

⁸ Tāṅjirā Isotā iwetkuk, Ai, tom ābot intājukun yāpmāṅ ābāṅirā yabāro u imata? Yāṅjirān Jekoptā iwetkuk; Ekānina, gāk bānep tāga nadāṅ nami yāṅpāṅ pewa ābāṅo u! yāk.

⁹ Ude iwerānā Isotā yāṅkuṅ; Monāna waki! Nākṅo tuṅum māyapinik it namikaṅ unita tuṅum u gākṅata yāpmāṅsi!

¹⁰ Yāwānā Jekoptā yāṅkuṅ; Ude nāmo! Gāk bānep paki nadāṅ namiṅpāṅā tuṅum gamitau u gākṅata biṅam yāpmāṅ yāk. Gāk gabānpāṅ tāgagāmān nadātat. Gāk not tāṅ namitan unita iṅamka gabāṅjira Anutu iṅami bumik tāyak yāk.

¹¹ Ude yāṅpāṅ āneṅi gwāk pimiṅpāṅ iwetgān tāṅkuṅ; Tuṅum gamiro u gākṅata yāpmāṅ yāk. Anututā tāṅkentāṅ namiṅjirān imaka tāpuri kubāta nāmo wāyākṅek tāyat. Ude peṅ iwettāyon Isotā tuṅum u yāpuk.

¹² Yāpmāṅpāṅ Isotā yāṅkuṅ; Eruk kuna! Nākā jukun kuṅjira nāwarut yāk.

¹³ Yāwānā Jekoptā iwetkuk; Ekānina, gāk nadātan? Nanaknaye bārāṅeṅ kukta kehāromini nāmo. Ba sipsip bulimakau nanakiye nikek unita imaka, nadāwātāk tāyat. Bārāṅeṅ jide tāṅpāṅ kuneṅ? Bārāṅeṅ kuṅpāṅā nanakiye kuduṅtagān kumneṅ yāk.

¹⁴ Unita gākā jukun Idom kome pāṅku ninta itsāmāṅjiri nāk māden tomkāt nanaknaye-kāt nin kwikinik āreṅpāṅ api gabāṅ ahāne.

¹⁵ Ude yāwānā Isotā iwetkuk; Eruk, tāṅkentāṅ tamikta āmanaye ātu gākken yepmaṅpakaṅ tāmagut yāpmāṅ kunayāṅ yāk. Yāwānā Jekoptā iwetkuk; Iron taṅi tāyan upāṅkaṅ man yāyan ude nāmo. Jop waki, nāka bānep tāga nadāṅpeṅ kweno uwā tāga yāk.

16 Eruk man yäwän tärewänpäñ Iso uwä iniken kome wäpi Idom kepma ugän äneñi kuñkuk.

17 Idom kome kuñkukopäñ Jekop uwä Sukot komeken päñku itkuk. Kome uken inita yottaba kubä täñit, tomta yottaba ätu täñit täñkuk. Päñku yottaba täñpäñ itkuko unita iniken man terak kome u wäpi Sukot yäñ iwetkuñ.

18 Eruk, Mesopotemia kome peñpeñ äbuko, Sukot kome uken ätu it yäpmän kuñtäñgän eruk akumañ päñku Kenan kome Sekem täño yotpärare wäpi Salem uken ahäñpäñ u dubiniken kome yäpmäñpäñ itkuk.

19 ☆ Kome yäpmäñpäñ itkuko unitäño mähemitä kome gwäkita siliwa monerñta iwetkuk. Iwerä udegän yämiñkuk. Kome mähe mi uwä Hamo täño nanakiye. Hamo uwä Sekem täño nani.

20 Täñpäkañ Jekop kome uken mobä bukä kubä täñpäñ Anutu iniñ oretta tom uterak däpmäñpäñ ijik täñkukonik. Ude täñkañ wäpi 'Anutu, Isrel täño Anutu' yäñ iwetkuk. Iniken man terak wäpi 'El, Elohe Isrel' yäñ iwetkuk.

34

Sekemtä Daina iwarän täñkuk

1 Eruk, kepma kubäta Jekop kenta Lea äperi wäpi Daina uwä webe kome uken nanik ätukät itpäñ-nadäk täñpayäñ kuñkuk.

2 Kuñjirän äma kubä wäpi Sekem unitä Daina u kanjärip täñpäñ iwarän täñpäñ inñitpäñ waki täñ imiñkuk. Sekem nani wäpi Hamo uwä Hivitä äbotken nanik, kome unitäño intäjukun äma itkuk.

3 Täñpäkañ Sekemtä Daina waki täñ imiñpäñä eruk webe unita gäripi nadäñpäñ näkñata kañ yäpa yäñkañ man gäripi nitek ätu iwetkuk.

4 Ude täñpäñ päñku nani Hamo ñode iwetkuk; Nan! Webe gubañ ño näka biñam yäpmän nam yäk.

5 Täñpäkañ Sekemtä Daina waki täñ imiñkuko manbiñam u Jekoptä nadäñkañ itkukonik. Nanakiye tomta watä itta kuñ moreñkuño unita ini äbäkañ manbiñam u yäwera yäñpäñ itsämbuk.

6 Nanakiyeta itsämäh irirän Sekem nani Hamo uwä äbuko Jekopkät man yäñpäñ-nadäk täñ itkumän.

7 Man nämo yäntäreñirän Daina wanoriye tom piäken naniktä yoriken äbäñpäñ biñam u nadäñkuñ. Sekemtä Daina waki täñ imiñkuk yäñ nadäñpäñ Isrel ämawebe ninta mäyäk pähap täñ nimitak yäñ nadäñkuñ. Imaka tänañi nämopäñ täñkuko unita bänepi utpäñ kokwawak tañi pähap nadäñkuñ.

8-9 Kokwawak nadäñ irirä Hamotä Jekopkät nanakiye ñode yäwetkuk; Nanakna Sekem uwä äpetka yäpmäkta gäripiinik nadätak yäk. Iniken gärip u iwatpäñ gäwet yabätat yäk. Jide nadätan? Täga api yäpek ba nämo? Eruk, bänep kubägän pedayän tamäko uyaku kämiwä nanakniye äpetniye kowat wapiwän täga api täneñ.

10 Kowat wapiwän täñpäñ in nintä komeken ño penta kañ itna yäk. Ude täñpäñ itkañ intä ninken tuñum suwañ namiñ gamiñ täga api täne yäk. Ba nintäño kome ätu imaka, injinta täga api yäpneñ.

11 Sekem nanitä ude yäwänä Sekem ini uwä Daina nani wanoriye ñode yäwetkuk; Intä ei yäñ yäwäwä imaka kubä injin gäripi nadänayän täño ugänpäñ api tamet yäk.

12 Ba monerñ udepäñ nimi yäñ näweräwä täga api tamet yäk. Upäñkañ webe ño iwoyäñ namiñirä näka biñam ude täñpäñ yäk.

13 Sekemtä ude yäwänä Jekop nanakiyetä Wanotninta imaka mäyäk ikek täñ imiñkuko unita jop yäj-yäkñatna yäjñpäñ Sekemkät nani ñode yäwetkuñ;

14 Ude nämo yäk. Nin wanotnin uwä äma gupi moräk nämo madāwaniken täga nämo tena kwek yäk. Ude täkta mäyäk ikek yäk.

15 Upäjkañ in äma kuduhtagän gupjin moräk madäjñpäñ nin bumik äworeneño uyaku täga api nadäj tamine yäk.

16 Nintä kädet pekamäj u bureni iwaräwä eruk inkät bänep kubägän täñpäñ äbot kubägän ude itkañ kowat wapiwän täga api täñ yäpmäj kune.

17 Täñ gupjin moräk madäkta täwetkamäj u nämo täñpäwä nin kome ño penpäñ wanotnin u yäjñkat yäpmäj api kune yäk.

18 Ude yäjirä Hamokät nanaki Sekemtä nadāwän tägañkuñ.

19 Nadāwän tägawäpäñ Sekem Jekop äperi yäpmäkta gäripiinik nadäjñkuko unita man Jekop nanakiyetä yäwetkuño u bäräñeñ buramiñkuk. (Sekemtawä iniken äboriyetä nadäwä ärowani täk täñkuñ.)

20 Eruk, Sekemkät nani Hamotä yotpärare u täño käbeyä komeken päñku äma uken nanikkät käbeyä täñpäñ man ñode yäwetkumän;

21 Nadäkañ? Jekopkät äboriye uwä ämawebe täga. Ba komenin imaka, täñ unita nadäj yämiñitna kome ño yäpmäjñpäñ itkañ suwan namiñ gamiñ täñjit kowat wapiwän täñpäñ api täk täne yäk.

22 Upäjkañ nintä täkinik täñput yäj nadäkañ uwä ämani nin kuduhtagän gupnin moräk madänero uyaku penta ñogän itta täga api nadäneñ.

23 Täñkañ äbot kubägän itpäñ sipsip, bulimakau ba tuñumi päke u ninta biñam api täneño unita penta kañ itna yäj nadäj yäminal

24 Ude yäweränä yotpärare u nanik ämawebe kuduhtagäntä Sekem yanani täño man unita nadäwä tägañkuñ. Nadäwä tägawäpäñ ämani kuduhtagän gupi moräk madäjkuñ.

25-26 Eruk, gupi moräk madäjkuño kepma yaräkubä ude täreñjirän unitäño komi nämo paorirä Daina wanoriyat, Simeon kenta Livai, yarä unitä ämik täkta päip yäpmäjñpäñ käbop penkañ äma täga dapun jop täñyäkñatkañ yotpärare u kuñatkumäno u naniktä yabäjñpäñ-nadäk nämo täñkuñ. Yabäjñpäñ-nadäk nämo täñjirä Simeon kenta Livai ämik pewän ahäjkuñ. Ämik täñpäñ Sekem yanani ba ämaniye kudup kumäj-kumäj dāpumän. Däpmäjñpäñ Daina Sekemtä yäpukopäj imagut yäpmäj kuñkumän.

27 Ude täñpeñ kuñjirän noriye ätu mäden yäwatkuño unitäwä wanori waki täñ imiñkuko unita kowata dāpumäj tärekta yotpärare u kuñpäñ äma dāpumäno u yapmittäj kuñpäñ tuñum tägatäga inita koreñkuñ.

28-29 Uwä sipsip, bulimakau, doñki ba webeniye nanakiye ba imaka tägatäga yori gānañ ba piäniken itkuño u kuduhtagän poriñkuñ.

30 Ude täñjirän nani Jekoptä biñam nadäjñpäñ kikuñtupäj Simeon kenta Livai yäwetkuk; Wa! Ek ämawebe ño nanik inamiken näk wäpna täñpän wakañ yäk. Ektä ude täñjirän Kenantä äbotken nanik ba Perestä äbotken nanik ba äbot kuduhtagän näka gañani pähap api nadäj namineñ. Näkä äbotken äma mäyap nämo ño unita äma äbori äbori unitä yäj-akuñpäñä nin nädamiñi-nani kumän api nidäpneñ yäk.

31 Nanitä ude yäwerirän nanakiyat unitä Jekop kowata man ñode iwetkumän; Umun man täga niwetan upäjkañ wanotnin kubokäret webe bumik waki täñ imiñkuko u täga nadätan ba?

35

Jekop Betel komeken äneji kuŋkuk

1 ✧ Kome uken ittängän Anututä Jekop ɲode iwetkuk; Gäk Betel komeken kuŋpäŋ kome kaŋ yäpmäŋpäŋ it yäk. Kome uken Anutu näk naniŋ oretta mobä bukä kubä kaŋ tä. Nähä Anutu gäk tuäka Isota umuntaŋ päŋku pariri ahäŋ gamiŋkuro u yäk.

2 Anututä ude iweränä Jekoptä webeniyat äperiye nanakkät piä ämawebeniye kudup yäŋpäbä yepmaŋpäŋ ɲode yäwetkuk; Bämopjinken yäwikta anutunin yäŋ nadäk täkaŋ u ureŋ täŋpä kwäpäŋ bänepjin ket utpäŋ tekjin imaka, ärutpak täwanipäŋ wädäwä ärokot yäk.

3 Nadäkaŋ, nin Betel komeken api kune yäk. Näk butewaki nadäwätäk terak kuŋarira Anutu kädet miŋin ahäŋ namiŋkuko u iniŋ oretta mobä bukä kubä uken api täŋpet yäk. Anutu unitä uken-uken kuŋatkutken u täŋkentäŋ namiŋirän kuŋatkut yäk.

4 Ude yäweränkaŋ guŋ äbot täŋo yäwik yäpmäŋ kuŋatkuŋo u ba jukuwabik imaka kudup Jekopta imiŋirä Sekem täŋo kome u gägäniken kupähä päya kubä mebariken awaŋ äneŋpäŋ yejämbuk.

5 Ude täŋpeŋ kuŋirä Anututä ämawebe yotpärare kukŋi kukŋi itkunjo unita umun pähap pewän ahäŋ yämiŋirän Jekop nanakiye däpmäkta nämo yäwarän täŋkuŋ.

6 Eruk kuŋtäŋgän Jekoptä äboriye Kenan komeken kome täpuri wäpi Lus, wäpi kubä Betel uken ahäŋkuŋ.

7 Uken Jekoptä mobä bukä kubä täŋpäŋ wäpi Betel Kome Täŋo Anutu yäŋ iwetkuk. Tuänita umuntaŋpeŋ kuŋirän Anututä Betel kome uken ahäŋ imiŋkuko unita wäpi ude yäŋkuk.

8 Uken ittängän Rebeka täŋo watä piä webe wäpi Debora u kome uken kumäŋirän Betel kome gägäni kupähä päya mebariken äneŋkuŋ. Päya kupähä u mebariken Konäm Butewaki Kome yäŋ iwetkuk.

Anututä Jekop wäpi kodaki Isrel yäŋ iwetkuk

9 Täŋpäkaŋ Jekoptä Mesopotemia komeken naniktä äbäŋpäŋ itkuko kadäni uken Anututä äneji ahäŋ imiŋpäŋ kon man ɲode iwetkuk;

10 ✧ Gäk wäpka Jekop upäŋkaŋ wäpka Jekop wari nämo gäwetpäŋ wäpka kodaki Isrel yäŋ api gäwetneŋ. Ude yäŋpäŋ Anututä wäpi Isrel yäŋ iwetkuk.

11 ✧ Täŋpäŋ iwetkuk; Nadätan, näk Anutu kehäromi mähem. Gäk nanak bäyaŋ wek täŋpäŋ ahäŋ bumbum täŋjiri äbot kubägän nämo, äma äbot ini-ini api ahäŋ yäpmäŋ kuneŋ. Ba gäkä äbotken nanik intäjukun äma imaka, api ahäneŋ. Ahäŋirä gäk orani pähap api iren yäk.

12 Täŋpäkaŋ Abraham Aisakta kome yäniŋ kireŋkuro u gäka biŋam api ganiŋ kirewet. Täŋkaŋ äbekaye oraŋkaye kämi ahänayäŋ täkaŋ unita biŋam imaka, api yäniŋ kirewet yäk.

13 Eruk, Anututä ude yäŋpäŋ Jekop teŋpeŋ kuŋkuk.

14 ✧ Täŋpäkaŋ Jekop Anututä man iwetkukken mobä käronji kubä kämi kaŋpäŋ nadäkta yäputkuk. Täŋpäŋ Anututa biŋam täkta wain ume piŋ ibatpäŋ oliŋ gakiŋ imaka piŋ ibatkuk.

15 Ude täŋpäŋ Anututä Jekop man iwetkuko kome u täŋo wäpi Betel yäŋ iwetkuk.

Resel kumbuk

16 Eruk Efrata kome kuna yänpäj Betel kome u peņpeņ kuņkuņ. Kuņtängän kädet bämopiken Resel nanak bāyawayäj komi nadäjkkukopäj nanak bārāņej nāmo ahäjkkuk.

17 Komi taņi ude nadäj irirän täņkentäki kubätä ņode iwetkuk; Umuntāweno! Nanak āmani āneņi kubä ahätak yäk.

18 Eruk nanak kwawak ahāwänkaņ miņi Resel kumbayäj täņpäj nanaki wāpi Benoni yäj iwetpäj pengän kumbuk. Täņpākaņ Benoni yäj iwetkukopäj kumājirän nanitā nanaki uwā wāpi Benjamin yäj iwetkuk. (Ninin man terak Benoni uwā Komi piāna täņo nanak. Täņ Benjamin uwā Nanakna bānepnaken nanik.)

19 Eruk, Resel kumbänkaņ Efrata kome nāmo ahäjkaņ kome bämopiken, kädet gägāniken āneņkuņ. Efrata uwā apiņo wāpi Betlehem yäj yäk tākamāj.

20 Resel āneņpājā awaņ terak mobā kārōņi kubä, kāmi kaņpāj nadākta āneņkuk. Äneņkuko apiņo pen itak.

21 Eruk Jekop kome u peņpeņ kome täpuri wāpi Mikita-Ede u irepmitpāj ätukät kuņpāj yottaba täņpāj itkuņ.

22 ✧ Uken itkaņ Jekop nanaki tuāni wāpi Rubentā nani täņo watā piā webe kubā wāpi Bilha ukät pājku parirän nanitā biņam nadājpāj kokwawak taņi nadāj imiņkuk

Jekop nanakiye täņo manbiņam

23 Jekop täņo nanakiye 12. Webeni Leatā bāyaņkuko uwā ņode; Ruben u intājukun nanik. Mädenā Simeon, Liviā, Juda, Isaka, Sebulun unitā ahäjkuņ.

24 Täņ webeni Reseltāwā Josep kenta Benjamin bāyaņkuk.

25 Täņkaņ Resel täņo watā piā webe Bilha u nanakiyat Dan kenta Naptali.

26 Täņ Lea täņo watā piā webe wāpi Silpa uwā nanakiyat Gat kenta Ase. Jekop nanakiye uwā Mesopotemia komeken ahäjkuņ.

Jekop nani Aisak kumbuk

27 ✧ Täņpāj Jekop, nani kāwa yänpāj Mikita-Ede kome peņpeņ Mamre kome, nani Aisaktā itkukken u kuņkuk. Mamre kome u Hebron yotpārare u dubiniken itkuk. Hebron wāpi kubā Kiriāt-Aba, Abraham kenta Aisaktā bian itkumāno u.

28-29 Aisak tägawaniinik täņirän obaņ 180 ude täreņirän kumbuk. Kumājirän nanakiyat Iso kenta Jekoptā āneņkumān.

36*Iso nanakiye täņo manbiņam*

1 Iso, wāpi kubā Idom, unitāņo manbiņam ņode;

2 ✧ Webeniye Kenan komeken nanik ņode yāpuk; Kubāwā Elon täņo āperi Ada. Elon uwā Hit ābotken nanik. Kubāwā Ana täņo āperi Oholibama. Ana uwā Sibeon nanaki, Hivi ābotken nanik.

3 ✧ Webeni kubāwā Ismael āperi wāpi Basemat yāpuk. Basemat uwā Nebaiot täņo noripak.

4 Täņkaņ Iso webeni Ada uwā nanaki kubägän wāpi Erifas bāyaņkuk. Täņ webeni Basemat uwā nanaki kubägän wāpi Ruel bāyaņkuk.

5 E, webeni Oholibama uwä nanakiye Jeus, Jalam, Kora bäyaŋkuk. Täŋpākaŋ Iso nanakiye wäpi tawaŋ danikamāŋ uwä Kenan komeken itkaŋ ahāŋkuŋ.

6-7 Täŋpākaŋ Jekop tuāni Isokät Kenan kome u bok itdeŋta nadāwän kome taŋi nämo täŋkuk. Äboriye ba yawakiye mäyap unita jide täŋpāŋ ketem ninekta ba yawaktä nakta yabāŋ ahäde yāŋ nadāŋkumän. Ude nadāŋpāŋ eruk Isotä monāni Jekop kakätāŋpeŋ kome kubäken kwa yāŋpāŋ webeniye nanakiye piä ämawebeniye yawakiye ba tuŋumi Kenan kome itkaŋ yäpuko u kuduptagän kome ban kubäken kuŋkuk.

8 Kuŋtāŋgän Idom kome pom-pomken ahāŋpāŋ kome u yäpmāŋpāŋ itkuk.

9 Iso uwä Idom äma äbot kome uken ahāŋkuŋo unitāŋo orani itkuk. Nanakiye oraniye täŋo wäpi tawaŋ ŋode;

10 Iso webeni wäpi Ada unitä nanak Erifas bäyaŋkuk. Täŋ webeni kubäwä wäpi Basemat unitä nanaki Ruel bäyaŋkuk.

11 Eruk, nanaki Erifas unitāŋo nanakiye 5 ude ahāŋkuŋ. Nanakiye 5 ahāŋkuŋo u wäpi ŋode; Teman, Oma, Sefo, Gatam, Kenas.

12 Täŋ Erifas webeni burenitä nanak 5 ude bäyaŋkuk. Täŋkaŋ watä piä webeni wäpi Timna yanäpi täŋpāŋ nanak Amalek bäyaŋkumän. Nanak uwä Iso webeni Ada unitāŋo oraniye.

13 Täŋ Iso nanaki Ruel unitāŋo nanakiye yaräbok-yaräbok ŋode; Nahat, Sera, Sama, Misa. U uwä Iso webeni Basemat unitāŋo oraniye.

14 E, Iso webeni mäden yäpuko uwä Oholibama. Oholibama uwä Ana täŋo äperi, Sibeon täŋo äbeki. Oholibama unitāŋo nanakiye uwä Jeus, Jalam, Kora.

15-16 Täŋpākaŋ Iso täŋo oraniye ätu äboriye täŋo äma ekänita itkuŋ. Äma ekäni itkuŋo uwä wäpi tawaŋ ŋode; Iso nanaki tuāni Erifas unitāŋo nanakiye äma ekänita itkuŋo u wäpi Teman, Oma, Sefo, Kenas, Kora, Gatam, Amalek. U uwä Iso webeni Ada täŋo oraniye.

17 Täŋ Iso nanaki Ruel unitāŋo nanakiye äboriye täŋo äma ekänita itkuŋo u wäpi Nahat, Sera, Sama, Misa. U uwä Iso webeni Basemat täŋo oraniye.

18 E, Iso webeni Oholibama unitāŋo nanakiye äboriye täŋo äma ekänita itkuŋo uwä wäpi Jeus, Jalam, Kora. U uwä Iso webeni Oholibama, Ana äperi unitāŋo oraniye.

19 Täŋpākaŋ wäpi tawaŋ it yäpmāŋ äpākaŋ uwä Iso, wäpi kubä Edom, unitāŋo nanakiye oraniye äma ekäni itkuŋ.

Sei oraniye täŋo manbiŋam

20-21 Täŋpāŋ Sei, Ho äbotken nanik, unitāŋo nanakiye Idom komeken itkaŋ ahāŋkuŋo u wäpi ŋode; Lotan, Sobal, Sibeon, Ana, Dison, Ese, Disan. Sei täŋo nanakiye u Ho äboriye täŋo äma ekänita itkuŋ.

22 Täŋkaŋ Lotan nanakiyat Hori, Heman. (Timna, Iso täŋo watä piä webeni uwä Lotan täŋo wanori).

23 Täŋkaŋ Sobal nanakiye ŋode; Alvan, Manahat, Ebal, Sefo, Onam.

24 Täŋkaŋ Sibeon nanakiyat Aia, Ana. Ana uwä kome äma nämo iraniken itkaŋ nani täŋo doŋkiniyeta watä it täŋkukken u ume komi nitek kome gānaŋ nanik äbāŋirän intäjukun kaŋ-ahāŋkuk.

25 Täŋpākaŋ Anatä nanak yarä bäyaŋkuk. Nanaki Dison, äperi Oholibama.

26 Dison nanakiye ŋode; Hemdan, Esban, Itran, Keran.

27 Täŋ Ese nanakiye ŋode; Bilhan, Savan, Akan.

28 E, Disan nanakiyat Us, Aran.

29-30 Tāḡpākaḡ Ho āboriye tāḡo āma ekāni ḡode itkuḡ; Lotan, Sobal, Sibeon, Ana, Dison, Ese, Disan. Āma uwā āma ābori ābori Idom komeken ittāḡ kuḡkuḡo unitāḡo āma ekāni.

Idom kome āma ābori ābori unitāḡo intājukun āma wāpi tawaḡ

31 Tāḡpākaḡ Isrel āmawebetā intājukun āma kubā nāmo yāpmāḡirā Idom āmawebe tāḡo intājukun āma māyap ḡode it yāpmāḡ ābuḡ;

32 Intājukunā Beho nanaki wāpi Bela, u Idom komeken yabāḡ yāwat piā tāḡkuk. Āma u Dinhaba yotpārareken nanik.

33 Eruk, Belatā it yāpmāḡ āroḡpāḡ kumāḡirān Sera tāḡo nanaki wāpi Jobaptā komeni yāpmāḡpāḡ intājukun āmata itkuk. Āma unitāḡo komeni Bosra.

34 Eruk Jobaptā it yāpmāḡ āroḡpāḡ kumāḡirān Husamtā komenita itkuk. Husam uwā Teman komeken nanik.

35 Eruk Husamtā it yāpmāḡ āroḡpāḡ kumāḡirān Bedat nanaki wāpi Hadattā intājukun āmata itkuk. Hadat uwā Moap komeken āmik tāḡpāḡ Midian kome tāḡo komi āma kehāromini yāpmāḡ āpuk. Hadat uwā yotpārareni Avit.

36 Eruk Hadattā it yāpmāḡ āroḡpāḡ kumāḡirān Samlatā komeni yāpuk. Samla uwā Masreka komeken nanik.

37 Eruk Samlatā it yāpmāḡ āroḡpāḡ kumāḡirān Saultā komenita itkuk. Uwā Rehobot yotpārare, Yufretis ume ani kuḡḡi uken nanik.

38 Eruk Saultā kumāḡirān Akbo nanaki Balhanantā komeni yāpuk.

39 Balhanantā it yāpmāḡ āroḡpāḡ kumāḡirān Hadattā komeni yāpuk. Āma uwā Pau yotpārareken nanik. Webeniwā Matret āperi wāpi Mehetabel. Matret uwā Mesahap āperi.

40-43 Iso āboriye tāḡo āma ekāni ekāni wāpi ḡode; Timna, Alva, Jetet, Oholibama, Ela, Pinon, Kenas, Teman, Mipsa, Makdiel, Iram. U uwā Idom nanik āmawebe ābori ābori unitāḡo āma ekāni. Tāḡpākaḡ wāpi Idom uwā Iso tāḡo wāpi kubā. Isotā orani pāhap itkuko unita kome u ba āmawebe ābot u wāpi Idom yāpuḡ. Ābot kubāḡān nāmo itkuḡ. Ābori ābori itkuḡo u kome ini-ini yāpuḡ. Kome u ini-ini yāpmāḡpāḡ āma ekāni wāpi tawaḡ it yāpmāḡ āpākaḡ ḡo ābori ābori unitāḡo āma ekānita itkuḡ.

37

Josepkāt noriye tāḡo manbiḡam

1 Tāḡpākaḡ Jekop, nanitā bian itkukken, Kenan komeken u itkuk.

2 Eruk Jekop nanakiye tāḡo manbiḡam u ḡode; Nanaki kubā wāpi Josep u gubaḡi, obaḡi 17 ude. Uwā noriyekāt sipsip kenta memeta watāni ittāḡ kuḡat tāḡkuḡonik. Noriye uwā nani tāḡo watā piā webe Bilha kenta Silpa unitāḡo nanakiye. Tāḡkaḡ Josep uwā noriyetā kādet wakiwaki tāḡpeḡ kuḡat tāḡkuḡo u yabāpāḡ pāḡku nani Jekop manbiḡam iwet tāḡkukonik.

3 Tāḡpākaḡ nani tāḡawaniinik tāḡirān Josep ahāḡkuko unita nanitā Josepta ḡāripiinik nadāk tāḡkukonik. Unita tek sāḡḡāmān kāroḡi kubā, kerī kāroḡipāḡ bipmāḡ imiḡkuk.

4 Tāḡpākaḡ noriyetā ḡode kaḡpāḡ nadāḡkuḡ; Nanitā Josepta ḡāripi nadāḡ imiḡkuko u ninta nadāḡ nimik tāyak u irepmitak yāḡ kaḡpāḡ nadāḡkuḡ. Ude kaḡpāḡ nadāḡpāḡ Josepta ḡaḡani pāhap nadāḡ imiḡkuḡ. Kokwawak iḡam dapun iḡipāḡ man tāḡa kubā nāmo iwet tāḡkuḡonik.

5-7 Kokwawak ude nadāḡ imiḡpāḡ kuḡarirā eruk bipani kubā Josepta dāpmonken tāḡkuk. Tāḡpān yāḡeḡirān dāpmonken kaḡkuko u ḡode yāwetkuk;

Näkä dāpmonken karo u yāñahāwa nadāwut yāk. Nin kuduṭtagān piā gānañ itkañ tepārañ ātu pādā tāñ iramañonik yāk. Tāmāñopāñkañ nākā pādā tāro uwā akuñpāñ kāroñ wādāñ irak yāk. Tāñirān intā tāño unitāwā nākā tāro u it āyāñutpāñ gukut imāpmok tāñ imiñirā yabāt yāk. Dāpmonken karo ubayāñ yāk. Ude yāwerirān nadāñpāñ noriyetā gañani nadāñ imiñkuño u irepmitpāñ gañaniinik nadāñ imiñkuñ.

8 Ude yāwānā noriyetā iwetkuñ; Gāk ninta intājukun āma api iret yāñ nadātan? Bure? Ude iwetpāñ dāpmonken kañkuko u ba man yāk tāñkuko u nadāñpāñ kokwawak tañi pāhap nadāñ imiñkuñ.

9 Eruk bipani kubāta dāpmonken āneñi kubā kañkuk. Kañpāñ noriye ñode yāwetkuk; Dāpmonken karo u ñode yabāt yāk. Edap dapuri, komepakāt guk 11 ude ināmnaken gukut imāpmok tāñ namiñirā yabāt yāk.

10 Eruk noriye ude yāwetkañ nani imaka, pāñku iwetgān tāñkuk. Iwerānā nanitā kañ-yāñpāñ ñode iwetkuk; Wa! Dāpmonken jidewanipāñ tān! Gāk meñka notkayekāt nintā ināmkaken gukut imāpmok kañ tāñ namut yāñ nadātan?

11 ✧ Tāñpākañ Josep noriyetā kokwawak nadāñ imik tāñkuño upāñkañ nani Jekop uwā nanakitā man yāñkuko u kudup nadāñpāñ iyap tāñkuk.

Noriyetā Josep āmata iniy kireñpāñ gwāki yāpuy

12-13 Eruk kadāni kubā Josep noriye Seken komeken sipsipta watāni itta kuñkuño irirā nani Jekoptā Josep iwetkuk; Notkaye sipsipta watāni itnayāñ Sekem komeken kuñkuño itkañ yāk. Gepmañpa yāpmāñ notkayeken kwayāñ unita tuñum tāyi yāk. Yāwānā Joseptā Tāga, kwayāñ yāñ iwetkuk.

14 Yāwānā nanitā iwetkuk; Gāk kome udeken kuñkañ notkaye ba tom imaka, sākgāmān itkañ ba, goret itkañ yāñ kañ yabā yāk. Kudup yabāñpāñ-nadāñkañ ābā manbiñam kañ nāweri nadāwa yāk. Jekoptā ude iwetpāñ Hebron awañ u nanik nanaki Josep tewān yāpmāñ kuñkuk. Eruk Josep kumañ Sekem komeken ahāñkuk.

15 Sekem komeken ahāñpāñā noriyeta wāyākñeñtāñ kumān kuñat moreñkuk. Kuñattāngān āma kubā ahāñ imānā iwetkuk; Gāk imata wāyākñetan?

16 Iwerānā Joseptā iwetkuk; Nāk notnaye yawakiyeta watāni itkañ unita wāyākñetat yāk. Gāk uken itkañ yāñ nadātan?

17 Iwerānā āma unitā iwetkuk; Notkaye kome ño peñpeñ kuñkuñ yāk. Uwā kome ño peñpeñ Dotan komeken kuna yāñirā nadāñkut yāk. Ude iwerānā eruk Josep noriye yabāñ ahākta kuñtāngān Dotan komeken ahāñkuk.

18 Ahāñpāñ ban uduken kuñ irirān noriyetā kañpāñ kumāñ-kumāñ utta ñode yāñkuñ;

19 Wisiknin! Āma dāpmonken kāwani ukeño ābatak udu yāk.

20 Eruk, inñitpāñ kumāñ-kumāñ utpāñ ume awañ kubā gānañ pena āpmonpāñ yāk. Utnakañ dāpmonken kak tāñkuko u jide tāñpāñ bureni api ahāneñ? Ude tāñkañ pāñku nan ñode kañ yāñikñatna; Tom āgwāri kubātā utpāñ nanñkuk yāñ kañ iwetna yāk.

21 Eruk noriyetā ude yāñirā tuāni Rubentā nadāñpāñ Josep tāñkentāñpāñ tewa yāpmāñ nanken kañ kwān yāñ nadāñpāñ man ñode yāwetkuk; Kumāñ-kumāñ utnero!

22 Ba nägät iminero. Josep jop injtpäj kome jopi njoken ume awañ kubä gänañ tena äpmonpäñ yäk. Uwä yabäj paotpäñ Josep äneni yäpmanpäñ nanken kañ tewa kwän yäj nadäñpäñ man ude yäwetkuk.

23 Ude yäwerän nadäñpäñ irirä Josep, noriye dubiniken äbäjirän injtpäj tek kerī kəronji täñkuko u weñ täñpä kuñ imiñkuñ.

24 Weñ täñpä kuñ imiñirä injit yäpman päñku ume awañ gänañ tewä yäpman äpmo itkuk. Awan uwä kawuki, umeni nämo. 25 Ude täñkañ päñku manjit itpäñ ketem nañkuñ. Ketem nañ itkañ Ismael äbotken nanik ätu Gileat komeken naniktä Isip kunayäj äbäjirä bankentä yabäñkuñ. Äma äbuño unitäño kamel terak imaka gäripi ba kábäñi säkgämän nīkek Isip komeken Isip naniktä yämiñpäñ gwäki yäpmäkta bumta penpäñ yäpmankañ äbuñ. Ismael äbot uwä wäpi kubä Midian.

26 Ismael äbot wäpi kubä Midian u äbäjirä yabäñpäñ Josep noripak kubä wäpi Judatä noriye ätu njode yäwetkuk; Notninpak utpäñ kábop penayäj täkamäj u kowata imataken upäj api yäpne?

27 Unita utnero. Ismael äbot äbäkañ unita yämiñpäñ gwäki yäpna yäk. Ude tänayäj täkamäj unitä täga bumik. Josep uwä notninpak, nägät moräk kubägän yäk. Judatä ude yäweränä noriye ätu u nadäwä tägañkuñ.

28 ✱ Ude yäj irirä Midian moner tuñum äma u dubiniken äbuñ. Äbäjirän noriyetä Josep awañ gänañ nanik wädäj yäpman äbuñ. Ude täñkañ Ismael äbot unita yämiñkuñ. Yämawä Josep gwäkita siliwa moner 20 ude yämiñkuñ. Yämiñpäñ yäjikñat yäpman Isip komeken kuñkuñ.

29 Ude täñirä eruk Ruben mäden äbä awañ gänañ Josepta kawän wawäkañ butewaki tañiñnik nadäñpäñ konäm kotpäñ teki weñ-gajähutkuk.

30 Ude täñpäñ päñku noriye yäwetkuk; Nanak u awañ gänañ nämo itak yäk. Unita näk jide täñpayäj?

31 Ude yäjirän noriye ätutä päñku meme gubañi kubä utpäñ Josep täño tek kəronji uterak nanitä kakta nägəri däpä jññkuñ.

32 Däpä jiwäpäñ yäpmankañ nani iwönäreka enjiken kuñkuñ. Päñku nani ahäj imiñpäñ tek kerī kəronji, meme nägəri nīkek u iwönäreñpäñ njode iwetkuñ; Nan, njoka! Njosep täño tek ba?

33 Ude iwet yabäjirä nanitä kañpäñ yäjñkuk; Wära! Njosep bureni nanakna Josep täño tek yäk. Tom ägwəri kubätä utpäñ nak yäj nadätat yäk.

34 Jekop ude yäñpäñ butewaki tañi nadäñpäñ iniken teki weñ-gajähut manpäñ kuñkuñ. Weñ-gajähut manpäñ kwäkañ tek wakiwaki yäpmanpäñ täñkuk. Täñpäñ nanaki Josepta yäñpäñ kadäni kəronji konäm butewaki täñ itkuk.

35 Ude täñirän nanakiye äperiye kuduñtagän nanitä itkukken ugän äbäj moreñkuñ. Äbäjpäñ nani iniñ bitnänayäj nadäñkuñopäj konäm butewaki pekta nämo nadäñkuk. Täñpäñ yäjñkuk; Nämo! Konäm kot yäpman kuñtängän kumäñpäñ nanaknatä kukken ugän api iwaret yäk.

36 Täñpäkañ Isip kome uken Midian nanik ukenonitä gwäki yäpmäkta Josep Potifata imiñkuñ. Potifa uwä Isip kome täño intäjukun äma Fero unitäño täñkentäki kubä, komi äma Fero täño eni watä itkunjo unitäño äma ärowani.

38

Juda kenta Tama täño manbijam

1 Kadäni uken Juda noriye yepmanpeḡ pänku äma kubä wäpi Hira ukät itta Adulam yotpärareken kuḡkuk.

2-3 Pänku ittängän webe gubanḡ kubä kaḡgärip tänpänḡ webenita yäpuk. Webe uwä nani wäpi Sua, Kenan komeken nanik. Eruk yanäpi tänpänḡ bok ittängän webeni nanak kok itpänḡ nanaki tuäni bäyaḡkuk. Bäyawanpänḡ nani Judatä wäpi Era yän iwetkuk.

4 Tänpänḡ ittän kuḡtängän webeni äneḡi koki itpänḡ monäni bäyaḡkuk. Bäyaḡpänḡ wäpi Onan yän iwetkuk.

5 Tänpänḡ ätu it yäpmänḡ kuḡtängän nanak kok äneḡi itpänḡ nanak gweki bäyaḡpänḡ wäpi Sela yän iwetkuk. Sela uwä Kesip yotpärareken ahänḡkuk.

6 Eruk Judatä nanaki tuäni Erata webe kubä iwoyänḡ imiḡkuko uwä wäpi Tama.

7 Tänpäkaḡ Era u kädet goret-goret kuḡjarirän Yawetä kawän nämo tägawäpänḡ kumänḡ-kumänḡ utkuk.

8 Ude täḡirän Judatä nanaki monäni Onan iwetkuk; Tuäkatä nanak kubä nämo bäyaḡkaḡ kumänḡtak unita gäkä nin täḡo kädet u iwatpänḡ webeni kajat gäkä koreḡpänḡ tuäkata nanak kaḡ bäyaḡ imi yäk.

9 Nanitä ude iwetkukopänḡ monänitä ḡode juku piḡkuk; Näk tuäna webeni kajat yäpayanḡ täyat uwä nanak bäyaḡjirän ämawebetä U gäkḡaken nanak nämo yänḡ api näwetneḡ. U tuäka kumbuko u täḡo biḡam yänḡ api yäneḡ yänḡ nadänḡkuk. Ude nadänḡpänḡ eruk bok pat täḡkumänken nanak kok irektawä yänḡ nadänḡpänḡ ibini jopiken piak täḡkukonik. Ude täḡtänḡ kuḡkuko unita tuänita biḡam nanak kubä nämo ahänḡkuk.

10 Onantä ude täk täḡkuko uwä Yawetä kawän täga nämo täḡpänpänḡ u imaka, kumänḡ-kumänḡ utkuk.

11 Urirän kaḡpänḡ Judatä äbeki Tama ḡode iwetkuk; Nankaken kaḡ kul yäk. Pänku iriri gwekna Sela unitä tägaḡpänḡ webe yäpnaḡi ude täḡirän äneḡi äyänḡutpeḡ näkken ḡo kaḡ äbi yäk. Judatä tuäke monäke webe yäpmanpänḡ kumbumäno udegän yäpmanpänḡ kumäkḡänḡ täḡpek yänḡ nadänḡpänḡ äbeki iwetpewänḡ naniken kuḡkuk.

12 Ude iwetpewänḡ kuḡjirän it yäpmänḡ äronḡängän Juda webeni (u Sua äperi) kumbuk. Kumbänpänḡ äneḡkaḡ kupämta irän täreḡjirän eruk kepma kubäta noripaki Adulam yotpärareken nanik wäpi Hira u imaguränkaḡ Timna komeken piä ämaniyetä sipsip pujiḡi madänḡ itkuḡken u kuḡkumänḡ.

13 Kome uken ahänḡpänḡ irirän äma kubätä Tama iwetkuk; Nadätan? Oraḡka sipsip pujiḡi madäwayänḡ Timna komeken kuḡkuk yäk.

14 Ude iwerirän Tamatä nadänḡkuk; Orana Juda, nanaki gweki wäpi Sela u tägatak upänkaḡ näka biḡam nämo iniḡ kiretak yänḡ nadänḡkuko unita ḡode täḡkuk; Tek webe kajatä täḡpeḡ kuḡjari u yänḡopmanpänḡ tek kudupi kubä tänpänḡ ämatä nämo kaḡpänḡ nadäkta injami dapun uwäk täḡpipiḡkuk. Ude täḡkaḡ Judatä Temna kädet ḡo äbayänḡ nadänḡpänḡ pänku Enaim yotpärare kädet moräkiken maḡit itkukonik.

15-16 Eruk Juda uwä kuḡtängän webe u kädet miḡin maḡit irirän kaḡpänḡ ḡode nadänḡkuk; Webe ḡo tektä injami dapun täḡpipiḡkuko unita kubokäret webe käwep yänḡ nadänḡkuk. No äbekna yänḡ nämo nadänḡkuk. Tänpänḡ dubiniken kuḡpänḡä iwetkuk; Nadänḡ naminjiri nek bok pätdayanḡ yäk. Iweränä webe unitä man ḡode iwetkuk; Bok pätdayanḡ näwetan unita imapänḡ namayanḡ?

17 Yäwänä Judatä iwetkuk; Nadäwätäk täḡpeno yäk. Kowatawä meme gubanḡi kubäpänḡ pewa äbayänḡ yänḡ iwetkuk. Yäwänä iwetkuk; U täga

upāņkaŋ imaka kubā namikaŋ uyaku u kaŋpāŋ meme bureni api namen yāŋ nadāwayāŋ. Meme u bureni namiwā tuŋum ŋo āneŋi api gamet yāk.

18 Yāwānā Judatā iwetkuk; Kaŋpāŋ nadākta imatākenpāŋ gamet? Yāwānā iwetkuk; Imaka kubā gākŋa wāpka kudān nitek ukāt āhottaba iŋitan u bok nam! Ude iwerānā mani buramiŋpāŋ yāŋkuko udegān tāŋkuk. Tāŋpāŋ eruk bok parirān webe u nanak kok itkuk.

19 Tāŋpānkaŋ Tama yotken pāŋku tek iŋami dapun tāŋpipiŋkuko u yāŋopmāŋpāŋ peŋkaŋ tek webe kajattā tāŋpani upāŋ āneŋi tāŋpāŋ itkuk.

20-21 Tāŋpākaŋ Judatā iniken tuŋumi ātu webe unita imiŋkuko ukeŋo āneŋi yāpayāŋ nadāŋpāŋ noripak Hira u meme gubaŋi kubā imiŋkaŋ webe unita imikta peŋ iwet-pewān kuŋkuk. Peŋ iwet-pewān pāŋku webe unita wāyākŋewen wawāpāŋ āma ātu Enaim yotpārare u nanik ŋode yāwet yabāŋkuk; Kubokāret webe kādet miŋin maŋit irani u de itak? Yāwānā iwetkuk; Kubokāret webe udewani ŋo nāmo yāŋ iwetkuŋ.

22 Ude iwerirā Hira āneŋi āyāŋutpeŋ Judaken kuŋkuk. Kuŋpāŋ iwetkuk; Webe ŋokeŋo nāmo kaŋ-ahātāt yāk. Webe udewani kome ŋoken kubā nāmo itak yāŋ nāwetkuŋ.

23 Ude iwerān nadāŋpāŋ Judatā yāŋkuk; Tāga yāk. Nāk nadāwātāk nāmo tāyat. Tuŋum imiŋkuro uwā inita biŋam tāyak. Webe unita wari nāmo wāyākŋewen. Pen wāyākŋeŋtāŋ kuŋaritada āmawebetā api nibāŋ māgayāneŋ. Meme gubaŋi u webe unita imikta yāwanipāŋ wāyākŋewi wakaŋ unita tāga, ini jop kaŋ irān yāk.

24 Tāŋpākaŋ it yāpmāŋ āronŋāŋgān komepak yarākubā tāreŋirān āma ātutā ābāŋpāŋ Juda iwetkuŋ; Ābeka Tama ukeŋowā kubokāretta kuŋattāŋgān nanak kok ikek irirān kākamān yāk. Ude iwerāwā kokwawak pāhap nadāŋkuk. Tāŋpāŋ yāŋkuk; Pāŋku iŋit yāpmāŋ pāŋku kādāp gānaŋ pewā iŋiputpeŋ kwān! yāk.

25 Ude yāwerānā pengān iŋit yāpmāŋ yāman āpāŋirā webe ŋokeŋo orani man ŋode iwetkuk; Nabāwut! Nanak kok itat ŋo netāŋo? Imaka wāpi kudān nitek ba āhottaba iŋitat ŋonitā āma unitāŋo yāŋahāwayāŋ yāk.

26 Tamatā ude yāwānā Judatā imaka imaka imaka imiŋkuko u yabāŋpāŋ ŋode yāŋkuk; Wāra! Webe ŋonitāŋo momi nāmo. Nākā goret tāŋkut! Nāk nanakna Sela tāgawānkaŋ webe ŋonita inin kirekta yāwanipāŋkaŋ nāmo inin kireŋkuro unita udewā tāŋkuk yāk. Ude yāŋpāŋ eruk webe ukāt bok wari nāmo patkumān.

27-28 Tāŋpāŋ ātu it yāpmāŋ āronpāŋ webe u nanak kok itkuko bāyawayāŋ tāŋirān webe tāŋkentāŋ imikta ābuko unitā kaŋpāŋ nadāŋkaŋ iwetkuk; Nanak kokkaken ŋo nanak yarātā itkamān yāk. Ude iwerirān nanak kubātā jukun keru pewān kwawak ahāŋirān tek morāk gāmāni kubā yāpmāŋpāŋ keriken topuk. Tāŋpāŋ yāŋkuk; Nanaki ŋonitā jukun ahātāk yāk.

29 Ude yāwānā nanak u keru āneŋi wādāŋ yāpmāŋ āronkuk. Tāŋirān noripak kubā kābop itkuko unitā jukun ahāŋkuk. Tāŋirān watā webe unitā kaŋpāŋ yāŋkuk; Wa! Baga imata yeŋ weŋpāŋ intājukun ahātān? Baga yeŋ weŋpāŋ intājukun ahāŋkuko unita iniken man terak wāpi Peres yāŋ iwetkuŋ.

30 Tāŋ noripak kubā tek gāmāni topuko u māden ahāŋkuk. Ahāŋirān wāpi Sera yāŋ iwetkuŋ.

¹ Tānpākaŋ Ismael naniktā Josep u Isip komeken yānjikŋat yāpmāŋ kuŋjirān Isip tāŋo intājukun āma unitāŋo tāŋkentāki kubā wāpi Potifa unitā monēŋ yāmiŋpāŋ Josep watā piā jop tāŋ imekta imagutkuk. Potifa uwā Isip kome tāŋo intājukun āma wāpi Fero unitāŋo watā āmata itkuk. Tāŋkaŋ komi āma tāŋo intājukun āma ude itkuk.

² ✧ Eruk, Anutu Josepkāt irirān Potifa tāŋo eŋi gānaŋ watā piā tāŋ yāpmāŋ kuŋkuko u tāŋjirān bureni sākgāmān ahāŋkuŋ. ³ Ude tāŋ irirān Potifatā kaŋpāŋ nadāŋkuk; U Yawetā bok itkaŋ kehāromi imik tāyak unita imaka imaka tāk tāyak u kudup sākgāmān ahāk tākaŋ yāk.

⁴ Ude kaŋpāŋ nadāwān tāgawāpāŋ eŋini ba tuŋumi pāke u yabāŋ yāwatta teŋkuk.

⁵ Tāŋjirān Yawetā Josepta yāŋpāŋ iron taŋi tāŋjirān Potifa tāŋo ābot, tuŋumi ba epāni kudup sākgāmāninik ahāŋkuŋ.

⁶ Yawetā ude tāŋjirān Potifatā Josep imaka imaka pāke u yabāŋ yāwatta iniŋ kireŋkuk. Iniŋ kireŋpāŋ ini uwā imaka kubāta nadāwātāk nāmo tāŋkuk. Ketemgān naŋkaŋ nadāwātāk ikekāt nāmo it tāŋkukonik.

Josep komi yotken teŋkuŋ

Tānpākaŋ Josep uwā gupi ba iŋami dapun sākgāmān.

⁷ Unita kadāni kāroŋi nāmo itkaŋ Potifa webenitā Josep u kaŋgārip tāŋpāŋ iwetkuk; Bok pātda yāk.

⁸⁻⁹ Ude iwerānā Josep bitnāpāŋ yāŋkuk; Imata nāk kādet waki ude wani tāŋpet? Ŋo yabā; Tuŋum pāke itkaŋ ŋonitāŋo māhemitā watāni itta nepmaŋkuk. Watāni irira ini uwā imaka kubāta nadāwātāk nāmo tāk tāyak. U eŋi ŋo watāni itta wāpi biŋam iniken bumik namiŋpāŋ imaka kubāta nāmo naniŋ bitnāŋkuk. Upāŋkaŋ imaka kubātagān naniŋ bitnāŋkuk, uwā gāk yāk. Unita imata nāk kādet waki ude wani tāŋpāŋ Anutuken momi tāŋpet?

¹⁰ Ude iwerirān gwāk pimiŋpāŋ kadāni kadāni pen iwet yabāk tāk tāŋkukopāŋ Joseptā nāmoinik nadāŋ imiŋpāŋ bok patta ba dubiniken kukta bitnāk tāŋkukonik.

¹¹ Tānpākaŋ keŋma kubāta piā āma kudup kuŋ moreŋjirā Josep piā tāŋpayāŋ yot gānaŋ āroŋkuk.

¹² Āroŋjirān webe unitā iwatpāŋ tekigān iŋitpāŋ wādāŋkaŋ iwetkuk; Eruk, apiŋo bok pātdayāŋ yāk. Tāŋjirān Josep umuntaŋpāŋ teki punin nanik u webe keri terak yāŋopmāŋpāŋ peŋpeŋ yāman umu āpāmaŋ kuŋkuk.

¹³⁻¹⁴ Āpāmaŋ kuŋjirān webe u Josep tāŋo tek ŋokeŋo iŋit itkaŋ piā āma ātuta gera yāŋkuk; Oi! Ābā ŋo kawut! Hibru āma āpnatā nintā yotken imagut yāpmāŋ ābuko ukeŋonitā māyāk nimitak yāk. Nākā dāpmon patpat bāgupken ābā nepmāŋjirayāŋ tāŋjirān kāhān yāyat yāk.

¹⁵ Kāhān yāŋjira metāŋpeŋ kuyak! Tāŋkaŋ teki gupi terak nanik ŋo yāŋopmāŋpāŋ ketna terak peŋpeŋ kuyak ŋo kawut! yāk.

¹⁶ Ude tāŋpāŋ tek u pen iŋitkaŋ irirān āpi Potifatā yoriken ābānā Josep tāŋo tek u iwōŋāreŋkuk.

¹⁷ Iwōŋāreŋpāŋ manbiŋam piā āma ātu yāwetkuko udegān āpi iwetgān tāŋkuk; Gākā āma imagut yāpmāŋ ābuno ukeŋowā nākā dāpmon patpatken ābāŋpāŋ māyāk namik yāk.

¹⁸ Ude tāŋjirān nākā kāhān yāŋpewa kikuŋtupāŋ teki peŋpeŋ yāman āpāmaŋ kuk yāk.

19 Potifa, webenitā jop manman ude iwerirān nadāḥpāḥ kokwawak pāhap nadāḥkuk.

20 Tāḥpāḥ komi āma yāwerān Josep iḥitpāḥ Fero tāḥo komi yotken teḥkuḥ.

21 ✧ Eruk Josep komi yotken teḥkuko irirān Yawetā orakorak tāḥ imiḥirān komi yot tāḥo watā āma intājukun tāḥpanitā Josep kaḥpāḥ nadāwān āma tāga tāḥkuk.

22 Ude kaḥpāḥ nadāḥkaḥ Joseptā āma komi yot gānaḥ irani u ba epān u gānaḥ tākta yāwani u kudup yabāḥ yāwatta teḥkuk.

23 Tāḥpākaḥ Yawetā Josep tāḥkentāḥ imiḥpāḥ watā āmata teḥirān piā tāḥkuko u tāgagān ahāḥ moreḥirā intājukun āma unitā kaḥpāḥ nadāwātāk kubā nāmo tāḥkuk.

40

Joseptā dāpmonken tāḥo mebāri yāḥahāḥkuk

1 It yāpmāḥ āronḥāḡān kadāni kubāken Isip tāḥo intājukun āmata wain ume piḥ imik tāḥpani ukāt kārāga iḥiḥpāḥ imik tāḥpani, āma yarā unitā piā goret tāḥkumān.

2-3 Piā goret tāḥirān Ferotā nadāwān wawākaḥ komi yot kubā, komi āma tāḥo watā intājukun tāḥpanitā watāni it tāḥkuko uken yepmaḥpāḥ itkumān. Komi yot uwā Josep pewā itkukken ukengān āma yarā u pāḥku yepmaḥkuḥ.

4-5 Tāḥkaḥ komi yot watā āmata āma yarā unita watā irekta Josep iwoyāḥkuk. Eruk komi yotken kadāni kāroni it yāpmāḥ āronpāḥ bipani kubāken āma yarā unitā dāpmonken kaḥkumāno uwā mebāri inigān inigān yabāḥkumān.

6 Patkumāno yāḡewānkaḥ Joseptā āma yarā unitā itkumānken āronpāḥ nadāwātāk tāḥ irirān yabāḥkuk.

7 Yabāḥpāḥnā yāwetkuk; Oi, ek imata nadāwātāk tāḥ itkamān?

8 Yāwerānā iwetkumān; Nek dāpmonken tāmāko unita mebāri netā niwerek yāḥpāḥ nadāwātāk tāḥ itkamāk yāk. Ude iwerānā Joseptā yāwetkuk; Nadāwun! Dāpmonken tāḥo mebāri nadāk-nadāk u Anutu tāḥo epān unita nāwerun!

9 Ude yāwerānā āma Ferota wain ume piḥ imik tāḥpani unitā dāpmonken tāḥkuko unitāḥo manḥiḡam ḥode iwetkuk; Nāk ḥode kaḥkut yāk. Nāk kaḥ-iwarira wain pāya kubā tādotpāḥ āronkuk.

10 Tāḥpāḥ unitāḥo kānani yarākubā āronpāḥ irori tāḥkuk. Irori tāḥpāḥ bureni ahāḥpāḥ gāmāneḥkuḥ yāk.

11 Bureni gāmāneḥirā nāk Fero tāḥo ume ehāt ketna kukḥitā iḥitkaḥ ketna kukḥitā wain bureni iḥitpāḥ tākātpewa umeni ehāt gānaḥ āpmonkuḥ. Āpmonpākaḥ Ferota imiḥkut yāk.

12 Ude yāḥirān Joseptā iwetkuk; Mebāri ḥode gāwera yāk. Kānani yarākubā uwā edap yarākubā ude itta kaḥkun.

13 Edap yarākubā tāreḥirān Ferotā gāmagut pāḥku piākaken āneḥi api gepmaḥpek. Tāḥpākaḥ gāk bian wain umeni piḥ imik tāḥkuno āneḥi udegān api piḥ imik tāḥpen yāk.

14 Ude tāḥpāḥ bānep tāga terak kuḥatpāḥnā nāka butewaki nadāḥpāḥ Fero iwerikaḥ yot ḥo peḥpeḥ kaḥ kwa!

15 Nadātan? Nāk Kenan komeken nanik kubota nāmagut pābā kome ḥoken komi piā tākta nepmaḥkuḥ. Tāḥkuḥopāḥ waki kubā nāmo tāḥjira jop nadāḥ komi yot ḥoken nepmaḥkuḥ!

¹⁶ Joseptä ude yänjirän äma Ferota käräga ijinpäñ imik täñpani unitä Joseptä noripaki u däpmonken täño mebäri täga yänjahäñpäñ iwetak yän nadäñpäñ ñode iwetkuk; Näk däpmonken udegän kañkut yäk. Uwä ñode; Näk käräga basket yaräkubä gwäknaken peñpäñ yäpmäñ kuñatkut.

¹⁷ Yäpmäñ kuñarira basket punin u gänañ Ferota biñam käräga gäripi mebäri mebäri irirä baraktä äbäñpäñ nañ paotkuñ yäk.

¹⁸ Ude iwerirän Joseptä man kowata ñode iwetkuk; Mebäri ñode gäwera; Basket yaräkubä uwä edap yaräkubä ude itta kañkun.

¹⁹ Edap yaräkubä täreñjirän Ferotä yäniñ kireñpewän kotäkka madäñ täkñeñpäñ gupka päya terak wabiñjirä baraktä api nañ paotneñ.

²⁰ Joseptä ude yäweränkañ edap yaräkubä täreñjirän Fero iniken ahäk-ahäk kadäni täñjirän äñnak-äñnak pähap täñpa yänkañ piä ämaniye intäjukun täñpani yämagutkuk. Ude täñpäñ äma Ferota wain ume piñ imik täñpani ukät äma Ferota käräga ijinpäñ imik täñpani yarä u komi yot gänañ nanik bok yämagutkuk.

²¹ Yämagutpäñ äma wainta mebäri nadäwani uwä piä bian täñpani äneñi täñpekta inin kireñkuk.

²² Upäñkañ käräga ijin imani äma uwä Joseptä iwetkuko udegän kotäki madäñ täkñeñpäñ gupi päya terak wabiñkuñ.

²³ Ferotä ude täñpänkañ wainta mebäri nadäwani äma unitä Josepta juku nämo peñpäñ guñ tañpäñ itkuk.

41

Fero däpmonken kubä täñkuk

¹⁻² Eruk it yäpmäñ ärontäko obañ yarä täreñjirän Ferotä däpmonken ñode täñkuk; Fero ini Nail ume dubiniken käron itkañ bulimakau 7 gupi täga Nail ume gänañ naniktä äbäñpäñ tepärañ nañ irirä yabäñkuk.

³⁻⁴ Bulimakau 7 ude äbäkañ bulimakau 7 äneñi abunjo uwä kujarigän, intäjukun ahäñkuñjo udewani nämo. Unitä abämañ noriyetä itkuñken u kuñkuñ. Kuñpäñä noriye gupi täga uwä nañpäñ kämä äpmonkuñ. Eruk Fero ude kañpäñ kikiñtutkuk.

⁵ Kikiñtutkañ äneñi patpäñ däpmonken äneñi kubä ñode täñkuk; Säguom kubä tädotpäñ äronjirän kañkuk. Uterak bureni 7 tañi, tägatä ahäñkuñ.

⁶ Eruk u punin terak äneñi kubä tädotpäñ äronkuko uwä bureni 7 mänit kädäp ikektä däpani pogopigän ude ahäñkuñ.

⁷ Täñpänkañ bureni pogopigän unitä bureni täga uwä kudup kämä äpmonkuñ. Kämä äpmonjirä kañpäñ Fero äneñi kikiñtutkuk. Kikiñtutpäñ ño däpmonken täyat yän nadäñkuk.

⁸ ☆ Patkuko yänewänä Ferotä däpmonken täñkuko unita nadäwätäk pähap täñpäñ ämaniye nadäk-nadäk ikekkät kären käwani äma u kudup yämagut päbä yepmañkuk. Yepmañpän irirä däpmonken täñkuko yäwetpäñ unitäño mebärita yäwet yabäñkuk. Yäwet yabäñjirän däpmonken täño mebäri kubä nämo yänjahäñpäñ iwetkuñ.

⁹ Täñpänkañ äma Ferota wain ume piñ imik täñpani unitä Fero ñode iwetkuk; Wäral Näk apinjo momina kubä nadätat u yänjahäñpäñ gäwera yäk.

¹⁰ Gäk piä ämakayat nekta nadäwäwak täñ nimiñpäñ äma käräga ijinpäñ gamik täñpani ukät nek komi yot kubä, komi äma täño watä intäjukun täñpanitä watäni it täñkuko uken nipmañkun.

11 Komi yotken nipmanꝑkuno kadāni uken bipani kubākengān nek dāpmonken bok tānꝑkumāko uwā mebāri inigān inigān.

12 Tānꝑān kadāni uken Hibru āma gubaꝑi kubā komi yot tāno intājukun āma unitāno watā piā tān imani itkuko unitā dāpmonken tānꝑkumāko u iwetdapān mebāri ini-ini niwetkuk.

13 Mebāri niwetkuko udegān ahān nimiꝑkuk; Nāk nāmagut pābā piānaken āneꝑi nepmanꝑkun. Tān, āma gāka kārāga ijiꝑān gamik tānꝑani uwā pāya terak wabiꝑkun yāk.

14 Ude iwerirān Ferotā komi āma peꝑ yāwet-pewān Josep bārāneꝑ imagut yāpmān ābuꝑ. Imagut yāpmān ābānꝑān gwāki geꝑi pujiꝑ bok madān imiꝑān tek kodaki tān imiꝑkaꝑ Fero inamiken yānꝑkaꝑ yāpmān kuꝑkuꝑ.

15 Yānꝑkaꝑ yāpmān kwāwā Ferotā Josep ᅑode iwetkuk; Nadātan? Nāk bipani dāpmonken tānꝑkuro unitāno mebāri nadākta yāwet yabāwān kubātā dāpmonken tāno mebāri nāmo nāwerak yāk. Tānkaꝑ gāka ᅑode yānꝑirā nadāt; Gāk dāpmonken tānꝑān gāwerirā mebāri yānꝑahānꝑān yāwet tāyan. U bureni ba?

16 Ude iwerirān Joseptā Fero man kowata ᅑode iwetkuk; Nākᅑa-tāgān tāga nāmo tānꝑet. Mebāri nadāwayān tāyan uwā Anututā gāwerayān yāk.

17-18 Ude iwerānā Ferotā Josep iwetkuk; Nāk dāpmonken ᅑode tānꝑkut. Nāk Nail ume dubiniken kāroꝑ wādān itkaꝑ bulimakau 7 gupi tāga Nail ume gānaꝑ naniktā abānꝑān tepāraꝑ naꝑ irirā yabānꝑkut.

19 Bulimakau 7 ude intājukun abākaꝑ uterak āneꝑi 7 ude abuꝑo uwā kujarigān, Isip komeken nākā nāmo yabāwani.

20 Bulimakau kujarigān unitā abāmaꝑ noriyetā itkuꝑken kuꝑkuꝑ. Kuꝑānā noriye gupi tāga uwā naꝑān kāmā āpmonꝑkuꝑ.

21 Naꝑān kāmā āpmonꝑkuꝑoꝑān ude tānꝑkuꝑ yān nāmo yabānꝑān-nadāwen. Nāmo, kōki nāmo tokᅑeꝑān irani udegān itkuꝑ. Dāpmonken ude tānꝑān kikuꝑtkut yāk.

22 Kikuꝑtꝑān akuꝑkaꝑ āneꝑi patꝑān dāpmonken ᅑode tānꝑkut; Sāguom kubā tādotꝑān āroꝑirān kaꝑkut. Uterak bureni 7 taꝑi, tāgatā ahānꝑkuꝑ.

23 U punin terak āneꝑi kubā tādotꝑān āroꝑkuko uwā bureni 7 mānit kādāp ikektā dāpani pogopigān ude ahānꝑkuꝑ.

24 Tānꝑākaꝑ bureni pogopigān unitā bureni tāga uwā kudup kāmā āpmonꝑkuꝑ. Dāpmonken ude tānꝑkut yāk. Dāpmonken ude tānꝑkuro unitā kāren kāwani āmatā mebāri nāwerut yānꝑkaꝑ yāwerakaꝑ mebārita tānꝑguꝑ taꝑkuꝑ yāk.

25 Ude iwerānā Joseptā Fero ᅑode iwetkuk; Dāpmonken yarā tānꝑkuro unitāno mebāri kubāgān. Anututā kudān kubā pewān ahānayān tākaꝑ unita kwawak gāwoꝑāreꝑkuk.

26 Bulimakau 7 gupi tāga dāpmonken yabānꝑkuno uwā obaꝑ 7 ude itta tāyak. Ba sāguom bureni tāga nikek 7 yabānꝑkuno uwā udegān obaꝑ 7gān. Dāpmonken yarā unitāno mebāri kubāgān.

27 Tān bulimakau 7 gupi kujarigān, tohari nāmo uwā obaꝑ 7 nakta jop itnayān tā māno unitāno wārani. Ba sāguom bureni mānit kādāp ikektā dāpani pogopigān ahānꝑirā yabānꝑkuno u imaka, udegān.

28 Unita nadāsī! Gāwetat ᅑo bureni api ahāwek. Anututā pewān ahānayān tāno uwā gāwoꝑāreꝑkuko u yāk.

29 Nadātan? Isip kome pāhap ᅑoken obaꝑ 7 u gānaꝑ ketem ahānꝑ bumbum api tāneꝑ.

30-31 Upānkaꝑ kadāni tāga u tāreꝑirān u punin terak nakta jop irit obaꝑ āneꝑi 7 api it yāpmān āroneꝑ. Kadāni uken nakta jop irit wakiinik ahānꝑirān

sākgāmān itkuṇo unita guṇ takinik api tāneṇ. Bureni, kome ṇo api waṇ morewek.

³² Unita Fero, gāk ṇode nadāsi; Dāpmonken kadāni yarā tāṅkuno u mebāri kubāgān tāṅkuno uwā mebāri ṇodeta; Anututā imaka u bureni api pewa ahāneṇ yāṇ nadāk peyak. Tāṅkaṇ imaka u ahākta kadāni kerāpi tāyak yāk.

³³ Ude yāṅpāṅ Joseptā Fero ṇode iwetgān tāṅkuk; Eruk, gāk āma nadāk-nadāki tāga kubā iwoyāṅpāṅ Isip kome pāhap u kudup watāni irekta epān kaṇ imi yāk.

³⁴ Ude tāṅpāṅ kaṇiwat āma ātu yepmaṅpipāṅ obaṇ 7, tāṅ-bumbum kadāni ahāwayāṅ tāko u gānaṇ ketem ahāṅjirā āma unitā ketem morāki gapmanta biṅam yāpmāṅpāṅ kāmita kaṇ pek tāṅput yāk.

³⁵ Kaṇiwat āma uwā kadāni tāga uken ketem kāmi nakta u yāpmāṅ dan-inayāṅ tāṅo uwā kudup yotpārare kubākubā tāṅo ketem pewani yot gānaṇ pewā kuṅjirā watāni kaṇ irut yāk. Tāṅpākaṇ Fero, epān uwā gākṅa wāpka terak kaṇ tāṅput.

³⁶ Ketem penayāṅ tāṅo uwā nakta jop irit obaṇ 7 ahāwayāṅ tāko unita biṅam kaṇ pewut. Ude tānayāṅ tākaṇ uwā nakta jop irit kadāni uken kubātā nāmo api kumbek.

Ferotā Josep watā āma ārowani ude teṅkuk

³⁷ Ude iwerānā Ferokāt piā āmaniye Joseptā man yāṅkuko u nadāwā tāgaṅkuṇ.

³⁸ Nadāwā tāgawāpāṅ Ferotā piā āmaniye ṇode yāwetkuk; Nin āma Josep udewani, Anutu tāṅo Munapik ikek, netāpāṅ api kaṇ-ahāne? Imata āma kubāta wāyākṅene?

³⁹ Ude yāṅpāṅ Josep iwetkuk; Bureni, man niwetan u Anututā yāṅahāṅpāṅ gāwetak. Unita āma nadāk-nadāk ikek gāk ṇodewani kubā nāmo itak yāk.

⁴⁰ ✧ Unita gākā nākṅo kome pāhap ṇo watā irenta gepmaṅtat yāk. Gāk man yāṅjiri āmawebenaye kudup gākṅo man api buramineṇ. Tāṅpākaṇ āma kubātā gārepmitnaṅi nāmo. Nāmo, nākāgān gākṅo ārowani api iret yāṅ iwetkuk.

⁴¹ Ferotā ude yāṅpāṅ ṇode iwetgān tāṅkuk; Eruk, Isip kome pāhap tāṅo watā ārowani gepmaṅtat yāk.

⁴² ✧ Ude iwetpāṅ siworok kerī nanakiken pewani Fero ini wārani nīkek u keriken nanik ketāreṅpāṅ Josep kerī nanakiken peṅ imiṅkuk. Tāṅpāṅ tek sākgāmān wādāwān āroṅ imiṅpāṅā meran kubā golpāṅ tāṅpani meran tāṅ imiṅkuk.

⁴³ Ude tāṅpāṅ Ferotā Josep ṇode iwetkuk; Gāk nākṅo āpani ude itan unita nākṅo karis namba 2 hostā wādāwani uterak kuṅat tāyi! Uterak kuṅariri āma ātutā intājukun kuṅpāṅ ṇode api yāwettāṅ kunen; Gukut imāpmok tāṅ imut! Yāṅ ude api yāwettāṅ kunen yāk. Ude tāṅkuko uwā Ferotā Josep Isip tāṅo watā āma pāhap teṅkuk.

⁴⁴ Ude yāṅpāṅ Josep āneṅi ṇode iwetgān tāṅkuk; Nāk Isip tāṅo intājukun āma itat upāṅkaṇ gākā nāmo nadāṅ yāmiṅjiri Isip komeken āma kubātā ini nadāṅpāṅ imaka kubā tāga nāmo api tāṅpek. Gākā nadāṅjiri uyaku tāga api tāṅpek yāk.

⁴⁵ Tāṅpāṅ Ferotā wāpi kodaki Safenat-Panea yāṅ iwetkuk. Wāpi kodaki iwetkaṅā eruk webenita Heriopolis yotpārare tāṅo bāmop āma wāpi Potifera

unitäno äperi wäpi Asenat u iminjkuk. Tänpäkan Joseptä Isip kome pähap täno watä äma intäjukunta itkuk.

⁴⁶ Josep uwä obaŋ 30 ude täreŋirän Ferotä Isip kome kaŋiwat piä u täkta inin kireŋjkuk. Täŋirän Josep Fero tenpeŋ päŋku Isip kome kudup kaŋiwat piä täntäŋ kuŋatkuk.

⁴⁷ Ude tänpäŋ kuŋarirän Isip komeken obaŋ 7 ketem ahäŋ bumbum täŋkuŋ.

⁴⁸ Täŋkaŋ obaŋ 7 u gänaŋ ketem kämi nakta u kudup yotpärare kubäkubä täno ketem pewani yot gänaŋ pewä kuŋ moreŋkuŋ. Ketem kämita penkuŋo uwä yotpärare kubäkubä epän iniken iniken u gänaŋ nanik.

⁴⁹ Joseptä ude täkta yäwettäŋ kuŋarirän ketemtä yot tokŋeŋpäŋ jiraŋ ude patkuŋ, ämatä täga daninaŋi nämo tänpäkan ketem danik-danik epän u penkuŋ.

⁵⁰ Tänpäkan nakta jop irit kadäni u nämo ahäŋirän Josep webeni Asenat uwä nanaki yarä bäyaŋjkuk.

⁵¹ Nanaki tuänitä ahäŋirän Joseptä ŋode yäŋkuk; Anututä täŋkentäŋ namiŋirän notnaye meŋna nanata nadäwätäk täŋkuro u täretak, ba komi nadäŋ yäpmäŋ äburo u täretak. Unita nanakna tuä ŋo wäpi Manase yäŋ iwetat.

⁵² Tänpäŋ nanaki monänitä ahäŋirän ŋode yäŋkuk; Komi piäna kome ŋoken Anututä nanaknaye namitak unita wäpi Efraim yäŋ iwetat yäk.

⁵³ Tänpäkan Isip komeken ketem ahäŋ bumbum obaŋ 7 u täreŋjkuk.

⁵⁴ ✧ Tärewänkaŋ nakta jop irit obaŋ 7 Joseptä bian yäŋkuko u ahäŋjkuk. Ude ahäŋirän kome päke uken ketem nämo upäŋkaŋ Isip komeken ketem täga nanpäŋ itkuŋ.

⁵⁵ ✧ Eruk nakta jop irit u wakiinik täŋirän Isip ämawebetä nakta Ferotä ketem yämikta yäŋapiŋkuŋ. Yäŋapiŋirä Ferotä ŋode yäwetkuk; In Josepken kwäkaŋ unitä yäwänkaŋ uterakgän kaŋ täŋput yäk.

⁵⁶ Tänpäkan nakta jop irit u wakiinik tänpäŋ Isip kome u kudup pat yäpmäŋ kuŋjkuk. Ude ahäŋirän Joseptä ketem yot it yäpmäŋ kuŋkuŋo u dat yämiŋirän Isip ämawebetä suwaŋpäŋ nak täŋkuŋonik.

⁵⁷ Täŋkaŋ kome ätuken udegän, nakta jop irit waki ahäŋirän ämawebe uken nanik-naniktä äbäŋpäŋ Josepken yäŋapiwäpäŋ nadäŋ yämiŋirän ketem suwaŋkuŋ.

42

Josep täno noriyetä Isip komeken ketemta kuŋkuŋ

¹ Kenan komeken nakta jop udegän itkaŋ Jekoptä manbiŋam ŋode nadäŋjkuk; Isip komeken ketem suwaŋpäŋ-nak täŋ itkaŋ. Ude nadäŋpäŋ nanakiye yäwetkuk; In imata jop itkaŋ kowat kawän täŋ itkaŋ?

² ✧ Isip komeken ketem itkaŋ yäŋ nadätat unita uken kuŋpäŋ ketem suwaŋpäŋ yäpmäŋ äbut, jop itpäŋ nakta kumneta!

³ Nanitä ude yäŋpäŋ yäwet-pewän Josep noriye 10 udetä ketem suwanayän Isip komeken kuŋkuŋ.

⁴ Upäŋkaŋ Jekoptä Josep noripaki mäden nanik-inik wäpi Benjamin u noriye kät kukta yäjiwätükuk. Kädet miŋin kuŋtäŋgän bäräpi kubä ahäŋ imek yäŋ nadäŋpäŋ iyap taŋkuk.

⁵ Täŋkaŋ Jekop täno nanakiye uwä Kenan kome mähemkät penta kuŋkuŋ, nakta jop irit Kenan komeken imaka, ahäŋkuko unita.

6 Täppäkan Joseptä Isip kome täño watä äma pähap itkan, ämawebe uken-uken nanikta ketem yäminjirän suwanķun. Ude täñ irirän Josep noriye ukeño päñku ahän imiñpäñ gwäjin äpmon imiñķun.

7 Täñirä Joseptä noriye yabäñpäñ-nadäñkukopäñ mebärini nämo yäñahäñpäñ yäwetkan man kädäp ikek ñode yäwet yabäñķuk; In de naniktä äbäkan? Ude yäwänä iwetķun; Ketem suwanayäñ Kenan komeken naniktä äbäkamäñ yäk.

8 Joseptä notnaye yäñ nadäñkukopäñ kowata nämo kanpän nadäñķun.

9* Täñpäñ Joseptä däpmonken bian täñkuko unita juku piñpäñ ñode yäwetķuk; Nadätat! In nintäño iwaniyetä nibäñpäñ nadäk tänayäñ äbäkan. In ninkät ämik täkta nadäñpäñ kome kubä de uken watäni nämo itak yäñ kanpän nadäk tänayäñ äbäkan. Ude nibäñpäñ nadäñķan komejinken kuñpäñä intäjukun ämajije ñode api yäwetneñ; Uken ba uken watäni nämo itkan yäñ api yäwetneñ!

10 Ude yäweränä noriyetä yäñķun; Ärowanina, ude nämo! Watä ämakaye ninä, ketem suwakta äbäkamäñ.

11 Nin äma kubä täño nanakiyegän. Ninä jop man nämo yäwani. Yäyan udetä nämo äbäkamäñ yäk.

12 Iweräwä yäwetķuk; Jop man yäkan! Nintäño iwantä nibäñpäñ nadäk täna yäñpäñ äbäkan yäk.

13 Yäwänä iwetķun; Yäke, ude nämo! Nin ninin buap 12 ude ahäñķumäñ, äma kubä täño nanagän, Kenan komeken irani. Täñķan nintäño mäden nanik kubä naninkät itkamän. Täñ notninpak kubä paotķuk yäk.

14 Ude yäñirä Joseptä yäwetķuk; Ude nämo. Näk bian täweraro ude; In nintäño iwaniyetä nibäñpäñ nadäk tänayäñ äbäñ ño unita mebäri kwawak ahätak.

15 Näk Fero täño wäpi terak man kehäromi ñode täwetat; Intäño notjinpak mäden nanikjin unitä kome ño nämo äbeko uwä in kome ño naniktä äneñi äyäjutpeñ komejinken nämo api kuneñ yäk.

16 Unita notjinpak kubä peñ iwet-pewä päñku notjinpak nanikät itkamän u imaguränķan äbun! In ätuwä komi yotken irirä man yäkan u jop ba bureni yäñ api kanpän nadäwet. Notjinpak nämo ahäwänä in jop man yäwani, nintäño iwantä nibäñpäñ nadäkta äbäkan yäñ bureni-inik api nadäwet yäk.

17 Ude yäñpäñ komi yotken yepmanjirän edap yaräkubä ude tärenķuk.

18-19 Edap yaräkubä tärewäkan Joseptä ñode yäwetķuk; Nadäkan? Näk Anutu u umuri yäñ nadäñpäñ kuñat täyat yäk. Unita näkä tepmanpa kukta nadäñpäñä ñode kan täñput; In äma täga siwonji kuñatkan u täñpäwä, notjinpak kubägänpäñ tewa komi yot gänañ irirän in ätuwä ketem tama yäpmäñ päñku mähemjiye ketemta jopinik itkan unita yämut yäk.

20 Yäminķan notjinpak mäden nanik uwä imagut yäpmäñ äbut. Intä ude täñpäwä in man bureni näwetkan yäñ nadäñpäñ kumäñ-kumäñ nämo api tadäpet yäk. Joseptä ude yäweränä yäñkuko udegän täkta nadäñķun.

21 Täñķan ini-tägän näwetgäwet täñpäñ yäñķun; Bureni! Mäden naniknin waki täñ imiñķumäño unita kowata umuri pähap ño ahäñ nimitak yäk. U konäm butewaki täñ nimiñjirän mani nadäñpäñ kowata nämo täñķentäñ imiñķumäño unita kudän umuri ño kowata ahäñ nimitak yäk.

22* Ude yäñpäñ Rubentä yäwetķuk; Näk täwetkuro uwä! Notninpak u waki täñ imineño yäñ täwerakan nämo nadäñ namiñķuño unita kumäk-kumäki täño kowata ahäñ nimitak ño yäk.

23 Joseptä noriye tãño man nadãñkukopãñ man yãwerayãñ nadãñkañ man yãpmãñ äyãñurani äma iwerirãñ äma unitã man yãpmãñ äyãñutpãñ yãwetkuko unita noriyetã nin tãño man nãmo nadãtak yãñ nadãñkuñ.

24 Ude tãñpãñ inigãñ pãñku konãm kotkuk. Konãm korãñ tãgawãkañ äneñi äbãñpãñ noriyetã kañirã Simeon inñitpãñ keriyat pãdãt tãñkuñ.

25 Ude tãñkañ piã ämaniye yãwet-pewãñ ketem ini yãkken-yãkken daiñ yãmiñkuñ. Yãkken daiwã tokñewãpãñ uterak moneñ ketem u suwakta yãpmãñ äbuño u äneñi daiñ yãmiñkuñ. Ude tãñpãñ kãdetta dãkum yãmikta yãwetkuk. Yãwerirãñ udegãñ tãñkuñ.

26 Ude tãñpãkañ Josep noriye ketem suwañkuño u doñki terak peñpãñ yãpmãñ kuñkuñ.

27 Kuñtãñgãñ kome bipãnpãñ patkuñken noripak kubãtã doñkinita ketem imayãñ nadãñpãñ iniken yãk meni pitpãñ kañkuñ; Moneñ ketem suwañkuko u yãk meniken irirãñ.

28 Kañpãñ noriye yãwetkuk; Nãkñño moneñ äneñi peñ namĩñkuño yãk meniken itak ño yãk. Ude nadãñpãñ-nadãwãtãk pãhap tãñpãñ yãñpãñ-nadãk ñode tãñkuñ; Nin kãdet siwoñi tãmãñopãñkañ mebãri imata Anututã bãrãpi ño pewãñ ahãñ nimitak yãk?

Josep noriye nani Jekopken äneñi kuñkuñ

29 Parã yãñewãnkañ kuñtãñgãñ Kenan komeken ahãñpãñ nani Jekop manbiñam kuduptagãñ iwet moreñkuñ.

30 Manbiñam ñode iwetkuñ; Isip kome unitãño äma ärowanitã man kãdãp ikek ñode niwetkuk; In iwan tãñ nimikta äbãkañ yãñ niwetkuk.

31-32 Ude niwerãnã ñode iwetkumãñ; Nin äma tãga, ninin buap 12, nanin kubãgãñ. Ninkãt nanik kubã-tãgãñ paotkuk. Tãñ mãden nanik-inikã naninkãt komeñin Kenan u itkamãñ yãñ iwetkumãñ.

33 Ude iwetnawã kowata ñode niwetkuk; In äma tãga ba waki yãñ nadãkta ñode tãñirã kañ nadãwa; Inkãt nanik kubã ñogãñ irirãñ in ätuwã mãhemjiye nakta jop itkañ unita ketem yãpmãñ pãñku kañ yãmut yãk.

34 Äneñi äbãñpãñã mãden nanikjin imagurãkañ kañ äbut yãk. Intã ude tãñpãwã In äma tãga yãñ api nadãwet. In äma tãga yãñ nadãñ tamĩñpãñ notjĩnpak ño taniñ kirewapãñ in kome ñoken ketem suwakta tãga äbãñkañ kuk api tãneñ yãk. Man ude niwetkuk.

35 Nani manbiñam ude iwetkañã ketem yãkken nanik ketem pewaniken äreñpã kuñkuñ. Ude tãñpãñã moneñ ketem suwakta yãmani ukeno kuduptagãñ yãk meniken yabãñ ahãñkuñ. Moneñ u yabãñpãñ nani ba nanakiye kudup umun pãhap tãñkuñ.

36 Moneñ yabãñpãñ nani Jekoptã ñode yãwetkuk; In ude tãñpãñ nanaknaye kudup nomãgatnayãñ. Josep paotkuk, udegãñ Simeon ño nãmo itak. Tãñpãñ Benjamin imaka, nomãgatnayãñ tãkañ uwã butewaki pãhap u nãkãgãñ api nadãwet yãk.

37 Ude yãñirãñ Rubentã nani iwetkuk; Nãk Benjamin äneñi nãmo yãpmãñ äbawã unita kowata nanaknayat bok kañ dãpmãñ yãk. Unita Benjamin nãk ketna terak pe. Nãk äneñi tãga api yãpmãñ äbãñ gamet yãk.

38 Ude iwerãnã Jekoptã yãñkuñ; Nanakna ño inkãt nãmoĩnik api kwek! Bianinitã kumbukopãñ inigãñ it namitak. In kãdet miñin kuñtãñgãñ umuri kubã ahãñ tamĩñirãñ nanakna Benjamin ño kãwep kumbek. Ude ahãweko uwã intã tãñpewã äma tãgawani nãk kumbet yãk.

43

Josep noriye Isip komeken āneji kuṅkuṅ

¹ Tāṅpākaṅ nakta jop irit uwā Kenan komeken pen wakiinik itkuk.

² Ude irirān Isip komeken nanik ketem yāpmāṅ ābuṅo uwā naṅpā paorirān Jekoptā ṅode yāwetkuk; In ninta ketem suwakta āneji kaṅ kut yāk.

³ Ude yāṅirān Judatā nani iwetkuk; Nan, nadātan? Isip tāṅo intājukun āma unitā man kehāromi ṅode niwetkuk; In māden nanikjinkāt bok nāmo ābāwā nāk nāmo api tabāwet yāk. Injingān ābāṅkaṅ injamnaken nāmo inik api ahāneṅ yāṅ ude niwetkuk.

⁴ Unita nan, gākā Benjamin bok kukta ninir kireweno uwā tāga pāṅku ketem api suwane yāk.

⁵ Upāṅkaṅ iyap tawiwā nāmo api kune, āma unitā ṅode yāṅkuko unita; Injingān nāmo inik āmneṅ yāk. Notjinpakkāt bok nāmo ābāwā nāmo api nadāṅ tamet yāṅ niwetkuk.

⁶ Judatā ude yāwānā nani Jekoptā yāwetkuk; In Benjamin tāṅo manbiṅam āma u imata iwetkuṅ? Ude tāṅkuṅo uwā komi namikaṅ yāk.

⁷ Yāwānā nanakiyetā iwetkuṅ; Āma unitā yāṅyabāk māyap ṅode niwetkuk; Nanjin kumbuk ba itak? Ba notjinpak māden nanik kubā itak? Yāṅyabāk ude niwerirān itkamāṅ ude manbiṅam iwetkumāṅ. Ude iweritna kowata ude api niwerek yāṅ nāmo nadāṅkaṅ iwet moreṅkumāṅ.

⁸ Ude yāṅpāṅ Judatā nani iwetkuk; Benjamin nāka naniṅ kirewipāṅ aku-maṅ kuna yāk. Ude tāṅpeno uyaku gāk ba nintāṅo webe nanak kudup nakta nāmo api kumne.

⁹ Tāṅkaṅ ṅode yāṅkehārom tāyat; Nākṅa Benjamin tā watāni api iret. Tāṅ āneji nāmo imagut yāpmāṅ ābawā unitāṅo momi nāka biṅam irirān kome terak it yāpmāṅ kuṅjira api tārewek yāk.

¹⁰ Eruk kuna! Kadāni kāroṅi jop itkamāṅ. Yāṅ-nadāwātāk nāmo tāṅkumāṅ yāwānāku Isip kome kuṅkaṅ ābāk kadāni yarā uku tānam yāk.

¹¹ Yāṅirān nanitā yāwetkuk; Yāyan ude tānaṅi tāṅpāwā in kuna yāṅpāṅ imaka gāripi nīkek kome ṅo nanik upāṅ yāṅjinken daiṅpāṅ yāpmāṅ kaṅ kut yāk. Pāya mujipi nāṅpani, pāya umumī kābāṅi nīkek ba kāhārāp umeni nāṅpani, imaka udewani ātu ironjinta yāpmāṅ pāṅku āma unita kaṅ imut!

¹² Tāṅpāṅ moneṅ taṅi yāpmāṅkaṅ kut yāk, moneṅ kodaki bok bian ketem yāk meniken daiṅkaṅ tamiṅkuṅo u bok. Tāṅguṅ taṅpāṅ tamiṅkuṅ kāwep yāk.

¹³ Ude tāṅkaṅ Benjamin imagurākaṅ āma ukenā kut! yāk.

¹⁴ Intā kuṅjirā Anutu Kehāromi māhemitā tāṅkentāṅ tamiṅirān notjinpak Simeon ba Benjamin ṅo bok tepmaṅpānkaṅ kaṅ ābut. Tāṅ nanaknaye paot namikta biṅam tāṅpāwā ini kaṅ paot namut!

¹⁵ Ude yāwānkaṅ eruk nanakiyetā iron tāṅo tuṅum, moneṅ kodaki ba biani bok yāpmāṅkaṅ Benjamin imagurākaṅ Isip komeken kumaṅ pāṅku Josep ahāṅ imiṅkuṅ.

¹⁶ Ude tāṅjirā Joseptā Benjamin kaṅpāṅ yori watā āma iwetkuk; Āma ābākaṅ u yāṅ-yāṅkat yāpmāṅ pāṅku yotna gānaṅ yepmaṅ yāk. Ude tāṅkaṅ tom kubā utpāṅ ijiwut. Ijiwāpāṅ kepma āma ukāt ketem bok nānayāṅ yāk.

¹⁷ Ude iwerānkaṅ yāṅkuko udegān iwatpāṅ Joseptā yotken yāmagut pāṅku yāmaken yepmaṅkuṅ.

¹⁸ Joseptā ini yotken yāmagut yāpmāṅ kuṅjirān noriyetā bumta umuntaṅpāṅ yāṅkuṅ; Wāra! Intājukun ābumāṅo ugān yākninken moneṅ āneji daiṅ

nimiŋkuŋo unita kāwep ŋo nipmaŋkaŋ yāk. Nin yot ŋo iritna äbä nidäpmanjöpän doŋkinin niyomägatpärj komi piäniken api nipmanej yāk.

¹⁹ Ude yänpän Joseptä yot yämaken ahänpän itkaŋ yot watä äma u ŋode iwetkuŋ;

²⁰⁻²¹ Nadätan? Nin bian ketem suwakta äbumänjöpärj ninin komeken äneji kuŋtäŋgän kädet miŋin patkumänken yäk gänaŋ nin kubäkubä täŋo monej kudup irirä yabänkumän. Ude täŋkumänjöpärj monej u äneji yäpmanj äbäkamän yāk.

²² Ba ugän nämo, monej kodaki, ketem äneji suwakta yäpmanj äbäkamän. Monej biani u netä daiŋ nimiŋkuŋo u nämo nadäkamän yāk.

²³ Ude yäwäwä yäwetkuk; Umuntäneŋo! Anutuŋin, Nanjin täŋo Anutu unitä yäkjinken daiŋ tamiŋkuk yän nadäwut! Näk monejŋin uku täga yäput yāk. Ude yänkaŋ päŋku Simeon komi yot gänaŋ nanik imagut yäpmanj noriyetä itkuŋken äpuk.

²⁴ Imagut yäpmanj äpäŋpänä noriye kudup Joseptä ini yot gänaŋ yän-yäkŋat yäpmanj äroŋpän ume gwet yämiŋirän kuroŋi ärutkuŋ. Ume gwet yämiŋkaŋ doŋkinita imaka, ketem yämiŋkuk.

²⁵ Ude täŋkaŋ Joseptä ketem bok nakta kepma äbayän yän ude nadänpän irona tuŋum yäpmanj äbuŋo u täŋtuŋum taŋkuŋ.

²⁶ Ude täŋ irirä Joseptä äbänä iron tuŋumi yäpmanj äbuŋo u injamiken peŋkuŋ. Peŋpän gwäjinj äpmonj imiŋkuŋ.

²⁷ Gwäjinj äpmonj imiŋirä Joseptä yäwetkuk; Ai, näwerut! Nanjin tägawanita näwetkuŋo ukeŋo apiŋo jide itak? Täga itak ba kumbuk?

²⁸ Yäwänä yänkuŋ; Piä ämaka nanin u täga itak yāk. Ude yänpän gukuri imäpmonj täŋpän gwäjinj äpmonj imiŋkuŋ.

²⁹ Gwäjinj äpmonj imiŋkaŋ akuŋirä iniken monäni Benjamin u kaŋpän yänkuŋ; Notjinpak nanjinkät irirän näwetkuŋo ukeŋo ŋo? Ude yänpän Benjamin iwetkuk; Nanakna, Anututä täŋkentän gamiton! yāk.

³⁰ Ude iwetpän iniken monäni kaŋkuko unita butewaki nadänpän konäm korayän uruŋ käda bäräneŋ päŋku kotkuk.

³¹ Konäm korän tärewäpän injami dapun umetä ärutpän kehärom taŋpän äneji noriye dubiniken kuŋkuk. Noriye dubiniken kuŋpän watä äma iwetkuk; Ketem gwet nimi! yāk.

³² Ude iweränä watä äma unitä ketem ini äbot-äbot peŋ yämiŋkuk. Josepta inigän, Josep noriyeta inigän, eruk Josep täŋo piä ämaniye, Isip nanik unita inigän peŋkuk. Isip naniktä Hibru ämakät ketem penta nakta taräki nadäk täŋkuŋo unita udewä täŋkuk.

³³ Josep inigän irirän noriye Josep injamiken inigän tawaŋ terak tuänitä it päŋku mäden nanik Benjaminen täreŋkuk. Ude itkaŋ Josepkät kowat kawän täŋ itkaŋ nadäwä inide kubä täŋkuŋ.

³⁴ Ude irirä watä äma unitä ketem gäripi nitek Josep inita pewani yäpmanj yämiŋkuk. Ude täŋpän noriyeta kubäkubä yämiŋkaŋ Benjaminä mäyap peŋ imiŋkuk. Eruk, ketem naŋpän ume komi bok naŋpän kuduŋtagän oretoret täŋkuŋ.

44

Joseptä noriye täŋyäkŋarani täŋkuk

¹ Komeniken äneji kunayän täŋirä Joseptä yot watä irani ŋode iwetkuk; Gäk äma ŋonita ketem mäyap, ini yänpaŋi uterakgän yäkiken gwet yämi yāk.

Ude täppäjä iniken iniken monej ketem suwakta yäpmej äbuņo u udegän ini yäkken-yäkken meniken änej daiņ yämi.

² Täppäj näknaken ume gwet näņpani siliwapäj täņpani u mäden naniki täņo yäk meniken peņkaņ ketem täņo monej bok daiņ imi yäk. Joseptä watä äma iwet-pewän udegän täņ moreņkuk.

³ Täppäj patkuņo yäjewänä eruk noriye u, doņki tuņumikät yepmaņpä yäpmej kuņkuņ.

⁴⁻⁵ Yotpärare peņpeņ ban nämo kuņirä Joseptä yot watä ämani iwetkuk; Eruk, gäk yawat yäpmej ku! Päjku yabäppäj ñode yäwet; Imaka umuri pähap täkaņ yäj päņku yäwet. Täga täņ tamänkaņ kowata imata waki täņ imiņpäņ ume gwet näņpani siliwapäj täņpani u kubota yäpmaņ? Ärowaninatä ukengän ume nak täyak. U it imiņirän däpmonken täņo mebäri yäjähäk täyak. Ude täjirä wakiinik täyak! yäj yäwet yäk.

⁶ Man ude iwetpäņ peņ iwet-pewän päņku yabäj ahäņpäņ Joseptä yäjku udegän yäwetkuk.

⁷ Ude yäweränkaņ kowata ñode iwetkuņ; Ärowanin! Man ude imata niwetan? Nin kudän udewani nämo täk täkamäj.

⁸ Nin bian ketem yäk meniken monej yabäj ahäņkumäņo u Kenan komeken nanik änej yäpmej äbumäj. Unita imata äma ärowanika täņo monej tuņum kubota yäpne?

⁹ Unita tuņum u ninken nanik kubä täņo yäk gänaņ kaņ-ahäwiwä kumäkta biņa kaņ täppän! Täppänkaņ nin ätu gäka komi piä api täne yäk.

¹⁰ Yäwäwä yäwetkuk; Yäkaņ ude kaņ ahäwän! Ume gwet näņpani ukeņo kubätä yäkken kaņ-ahäwawä äma unitägän näkņo watä piä api täņpek. Ätu uwä yepmaņpa jop api kuneņ yäk.

¹¹ Ude yäwänä yäki bäräņej yäpmeņpäņ komen peņpäņ meni kudup pitkuņ.

¹² Meni kudup pitkaņ irirä Josep täņo watä äma unitä yäk kubäkubäken duiņ ijinuk. Tuäniken jukun yäput peņkaņ yabäntäj päņku mäden nanik Benjamintä yäkken ume gwet näņpani ukeņo bureni kaņ-ahäņkuk.

¹³ Kaņ-ahäwänä umuri pähap nadäņpäņ teki weņpäņ tuņum ketem täņ butuņpäņ doņki terak peņpäņ äyäjutpeņ yotpärareken änej kuņkuņ.

¹⁴⁻¹⁵ Kuņpäjä Josep yoriken pen irirän Judakät noriyekät yori gänaņ äronpäņ Josep gwäjin äpmon imiņirä yäwetkuk; Wa! In kudän ude imata täkaņ? Äma näk ñodewanitä kären täppäj intäņo mebäri käbop irani täga kaņpäņ nadäwek yäj nämo nadäņkuņ?

¹⁶ Yäwänä Judatä yäjku; Yäke, ima manpäņ gäwetne? Anuttutä nintäņo mebäri kwawak peyak unita jide gäweritna nadäwi tägawek? Nadätan? Not-ninpak mäden nanik unitäņo yäk meniken ume gwet näņpani kaņ-ahätak unitägän nämo, nin kumäntagän gäka watä piä api täņ gamine.

¹⁷ Ude iweräwä Joseptä yäjku; Ude nämo! Yäk meniken ume gwet näņpani kaņ-ahätak unitägän näka watä piä api täņ namek. In ätuwä säkgämän kumaņ nanjinken kukot!

¹⁸⁻²⁰ Yäwänä Judatä Josep iwetkuk; Ärowanina! Nadäj namiņiri man gäwerira kokwawak nadäj nameno yäk. Gäk Fero bumikgän itan unita kadäni kubä äbäņitna ñode niwetkun; Nanjin itak? Ba notjinpak kubä itak? yäj ude niweriri ñode gäwetkumäj; Ei, nanin itak. Täņkaņ mäden naniknin kubätä itak. Uwä nanin tägawani irirän ahäņkuk. Täņ iniken tuäni uwä kumbuk.

Minjitā nanak yarābok ugān bāyaŋ yepmaŋkukopāŋ kubā-tāgān itak. Unita nanintā māden nanik unita gāripi taŋi nadāk tāyak.

21-22 Ude gāweritna ŋode niwetkun; In u imagut yāpmāŋ nākken ābāŋirā api kāwet yāŋ niweriri ŋode gāwetkumāŋ; Nanak unitā nani teŋpeŋ kunaŋi nāmo. Teŋpeŋ kuŋjirān nani butewakita kumbek.

23 Ude gāweritna niwetkun; Māden nanikjŋ u nāmo imagut yāpmāŋ ābāŋpāŋā nāk āneŋi nāmo api nadāŋ tamet!

24 Man ude yāŋjiri nintā kuŋpāŋ watā piā āmaka nanin gākŋo manbiŋam iwetkumāŋ.

25 Iweritna nanintā Ketem suwakta āneŋi kut! yāŋ niwetkuk.

26 Ketem suwakta āneŋi kut yāŋ niwerirān iwetkumāŋ; Tāga nāmo api kune yāk. Benjamin bok kunayāŋ tākamāŋ uyaku tāga api kune. Benjaminkāt bok nāmo kunero uwā Isip kometa watāni pāhap itak unitā tāga nāmo api nadāŋ nimek.

27-28 Ude iwetnapāŋ nanintā niwetkuk; Webenatā nanakna yarā ugān bāyaŋ namiŋkuko u nadākaŋ? Kubātā waki nepmaŋ paotkuk. Tom āgwāritā kāwep utpāŋ naŋ paotkukopāŋ nāmo kak tāyat yāk.

29 We! Nanakna māden nanik-inik ŋo nomāgatnayāŋ tākaŋ? In kādet miŋin kuŋtāŋgān umuri kubā ahāŋ tamiŋjirān nanakna Benjamin ŋo kāwep kumbek. Ude ahāweco uwā intā tāŋpewā āma tāgawani nāk api kumbet yāŋ niwetkuk.

30-31 Nanin uwā man ude niwetkuko unita notninpak māden nanik ŋo tāga nāmo teŋpeŋ kune yāk. Nanintā notninpak māden nanik ŋonita gāripi taŋi nadāk tāyak unita watā piā āmakaye nintā teŋpeŋ kunero uwā nanintā iŋamta wāyākŋewān wawāpāŋ api kumbek. Kumāŋjirān momi nintā yāpne yāk.

32 Nāk notnapak māden nanik ŋo nan iŋamiken āneŋi yāpmāŋ kwetta man kehāromi ŋode iwetkut; Nākŋa Benjaminta watāni api iret. U āneŋi nāmo imagut yāpmāŋ ābero uwā unitāŋo momi nāka biŋam irirān kome terak it yāpmāŋ kuŋjira api tārewek yāŋ iwetkut.

33 Unita ārowanina, nadāŋ namipāŋ notnapak māden nanik ŋonita kowata nākā itpāŋ gākŋo watā piā tāŋ gamiŋjira noriyekāt kaŋ kut! yāk.

34 Niningān tāga nāmo api kune. Butewaki ārowani pāhap udewani nana terak ahāŋjirān kakta nāmo nekaŋ yāk.

45

Joseptā iniken mebāri yāwetkuk

1 ✧ Noriyetā ude yāŋjirā Joseptā piā āmaniye itkuŋo u yabāŋpāŋ iŋamiken koret yāŋ nadāŋpāŋ ŋode yāŋkuk; In kuduŋtagān āpāmaŋ kut! yāk. Ude yāŋjirān āpāmaŋ kuŋjirā Joseptā noriye mebāriŋi yāŋahāŋpāŋ yāwetkuk.

2 Ude tāŋpāŋ kuŋām mabiŋ kot tāŋjirān piā āmaniye yāman itkuŋo u nadāŋpāŋ Ferotā yotken biŋam man tewān kuŋkuŋ.

3 Tāŋkaŋ Joseptā noriye ŋode yāwetkuk; Nāk notjinpak Josep! Nana itak? Ude yāwerān nadāŋpāŋ noriyetā bumta umuntaŋpāŋ kowata man nāmo iwetkuŋ.

4 Umuntaŋ irirā Joseptā noriye yāwetkuk; In tuān ŋogān ābut yāk. Yāwetpewān dubiniken ābāŋjirā ŋode yāwetkuk; Nāk māden nanikjŋin Josep yāk. Intā gwāki yāpmākta Isip komeken nepmaŋpā āburo u nāk ŋo! yāk.

⁵ Nadäwätäk täneŋo. In moner yäpmpäpän kome ŋoken nanin kireŋkuŋo unita injinta kokwawak nämo nadäneŋ. Ämawebetä kumneŋ yäŋpän Anututä ini nadäpän nepmaŋpän äbut yäk.

⁶ Apiŋo nakta jop irit ahäŋjirän obaŋ yarä täretak. Piä kodakiken yänat täktäk kadäni nämo keräp täyak. Unita jop it yäpman äronayän täkamän u obaŋ 5 ude äneŋi it yäpman api äroneŋ yäk.

⁷ In ba äbotjiye paotneŋ yäŋpän Anututä intäjukun nepmaŋpän äbut yäk. Anututä näkä täŋkentän tamikta ude täŋkuko uwä ini pärik kubä täŋkuk yäk.

⁸ U nadäkan? Intä nämo nepmaŋpä äbut. Nämo, Anututä ini-tägän nepmaŋpän äburo unita Fero nadän iminirän Ferotä iniken yot watä ba Isip täno watä äma ärowani iretta nepmaŋkuk yäk.

⁹ ✧ Ude yäŋpän yäŋkuk; Eruk, inä bäräneŋ kuŋkaŋ nana manbiŋam ŋode kaŋ iwerut; Nanaka Joseptä gäka man ŋode yäŋkuk; Anututä Isip kome pähap unita äma ärowani nepmaŋkuk. Unita kadäni käronj nämo iren. Bäräneŋ näkken kaŋ äbi yän iwerut.

¹⁰ Äbikan Gosen komeken tuän ugän api tepmaŋpet. Äbayän täno u gäkŋagän nämo. Nanakaye, äbekaye, oraŋkaye, yawakaye it tamikaŋ u kudup yämagurikaŋ kaŋ äbut yän iwerut.

¹¹ Nadäkan? Nakta jop irit uwä pen it yäpman kuŋjirän obaŋ 5 ude api tärewek. Unita in uken irirä näkä tabän täwarira gäk ba äbotkaye yawakaye nakta nämo api kumneŋ.

¹² Näkŋo mebäri apiŋo nadäkan. Dapunjintä nabäŋjirä näkŋaken monäna Benjamin imaka, udegän nabätak yäk.

¹³ Näk Isip komeken piä ärowani täpän itat unitäno manbiŋam bok, imaka imaka yabäŋpän-nadäk täkaŋ unitäno manbiŋam nana kaŋ iwerut! Ude täpän bäräneŋ kaŋ imagut yäpman äbut.

¹⁴ Ude yäwetpän monänikät kowat bäyan imän täpän korän kotkumän.

¹⁵ Konäm korit-korit päŋku noriye ätuwä bäyan yämiŋpän bumumiken yeŋpän konäm kot yebatkuk.

¹⁶ Ude täŋ irirä äma kubätä Ferotä yotken kuŋpän Ferokät ämaniye manbiŋam ŋode yäwetkuk; Josep noriye äbäkan yäk. Yäwerirän bänep täga nadäŋkuŋ.

¹⁷⁻¹⁸ Ude täpänä Ferotä Josep iwetkuk; Notkaye ŋode yäwet yäk. In doŋki terak tuŋum ketemjin peŋpän Kenan komejinken äyänutpeŋ kuŋpän nanjin ba webe nanakjiye yämaguräkaŋ näkken kaŋ äbut! Täŋpakaŋ kome täga tanin kirewapän Isip komeken ketem ahän bumbum pätak ŋo naŋpän kaŋ irut yäk.

¹⁹ Ferotä ude yäpän ŋode yäkgän täŋkuk; Ŋode yäwet yäk. In webejiye nanakjiyeta nadäpän Isip komeken nanik karis tomtä wädäwani ätu kaŋ yäpman kut. Täŋkaŋ nanjin bok kaŋ imagurut! yäk.

²⁰ Ude täŋkaŋ imaka tuŋum yot gänaŋ nanik unita nadäwätäk täneŋtäwä. Isip komeken tuŋum udewanigän tägatäga itkaŋ u api tamine yäk.

²¹ Ferotä man iwetkuko u Joseptä noriye yäwetpän karis tomtä wädäwani ätu ba ketem kädet miŋin nakta yämiŋkuk.

²² Täŋkaŋ noriye ätuta tek kubäkubä daiŋ yämiŋkuk. Ude täpänä Benjaminä tek säkgämän 5 ude iminpän uterak moner taŋi siliwa moner 300 ude iminŋkuk.

²³ Täñkañ nanitawä doñki 10 terak Isip kome täño tuñum gäripi niked ätu peñkuk. Täñpäh äneñi doñki webeni 10 uterak ketem ätu nanita biñam nanñtäñ Isip komeken äbekta peñpäh peñ yäwet-pewän kuñkuñ.

²⁴ Peñ yäwet-pewän kunayäh täñirä ñode yäwetkuk; In kuñtängän kädet minjin yähawät-awät nämo täneñ yäk.

²⁵ Ude yäwet-pewän Isip kome peñpeñ kumañ päñku Kenan komeken nani Jekop ahäh imiñkuñ.

²⁶ Ahäh imiñpäh manbiñam ñode iwetkuñ; Nanaka Josep itak! yäk. Unitä Isip kome pähap unitäño äma ärowani itak. Ude yähirä Jekoptä man iwetkuño u nadähpäh kikuñtuñ nadäwän bureni nämo täñpäh jop yabäh itkuk.

²⁷ Nadäwän bureni nämo täñpäkañ Joseptä man yäwetkuko udegän iwet moreñkuñ. Täñpäh karis tomtä wädäwani Joseptä nanita biñam pewän kuñkuño u yabähpäh bäneptä oretoret nadähkuñ.

²⁸ Ude täñpäh yähkuñ; Täga. Nanakna Josep itak unita näk nämo kañkañ kumbero ujeta eruk päñku kañ käwa! yäk.

46

Jekop Kenan kome peñpeñ Isip komeken kuñkuñ

¹ Ude yähpäh Jekoptä imaka imaka kuduptagän kobet täñpäh päñku Beseba komeken ahähpäh nani Aisak täño Anutu iniñ oretta tom kubä utpäh iñiñ imiñkuñ.

² Ude täñirän Anututä däpmonken ñode iwetkuk; Jekop! Jekop! Yäwänä Jekoptä yähkuñ; Näk ño yäk.

³ Yäwänä yähkuñ; Näk nanka Aisak täño Anututä nadäh gamitat unita Isip komeken kukta umuntäweno. Uken uyaku gepmañpa nanak wenbäyak täñiri äbotkaye tañi api ahäh yäpmäh kuñeñ.

⁴ Näk gäkkät bok Isip komeken api kude yäk. Täñpäkañ ittängän uken nanikpäh äneñi api gämaguret. Täñkañ nanaka Joseptä watä it gamin yähpäh kuñirän api kumben yäk.

⁵ Anututä ude iweränkañ Jekoptä Beseba kome pena yäh yähirän nanakiyetä nani ba webeniye nanak kudup karis tomtä wädäwani Ferotä pewän äbuño uterak yepmañpä äronkuñ.

⁶⁻⁷ ✧ Kenan komeken itkañ tuñum päke yäpuño ukät yawakiye kudup bok yämagut yäpmäh kuñkä Isip komeken ahähkuñ. Jekoptä äperiye nanakiye äbekiye oraniye u kudup Isip komeken yämagut yäpmäh kuñkuñ.

Jekop nanakiye oraniye wäpi tawañ

⁸ Ñowä Jekop nanakiye oraniye Isip komeken kuñkuño unitäño wäpi tawañ. Täñkañ webeni kubä wäpi Leatä nanakiye ñode bäyañ imiñkuñ; Nanaki tuäni Ruben.

⁹ Ruben nanakiye Hanok, Palu, Hesron, Kami.

¹⁰ Täñ nanaki kubä wäpi Simeon. Unitäño nanakiye ñode; Jemuel, Jamin, Ohat, Jakin, Soha, Saul. (Saul uwä, Simeon webeni Kenan komeken nanik yäpuko unitä bäyañkuñ.)

¹¹ Täñ nanaki kubäwä wäpi Livai. Unitäño nanakiye ñode; Geson, Kohat, Merari.

¹² Täñ nanaki kubäwä wäpi Juda. Unitäño nanakiye ñode; Era, Onan, Sela, Peres, Sera. (Era kenta Onan u Kenan komeken kumbumän). Peres uwä nanakiyat Hesron, Hamul.

13 Tāḡ nanaki kubāwā wāpi Isaka. Isaka tāḡo nanakiye ḡode; Tola, Puva, Iop, Simron.

14 Tāḡ nanaki kubāwā wāpi Sebulun, unitāḡo nanakiye ḡode; Seret, Elon, Jalel.

15 Nanakiye u Leatā Mesopotemia komeken Jekopta bāyaḡ imiḡkuk. Äperi kubā wāpi Daina kome ugān ahāḡkuk. Äperi nanakiye ba oraniye kuduptagān 33 ude. Uwā Leatā bāyawani.

16 Eruk, Jekop webeni kubā wāpi Silpatā nanakiye bāyaḡkuko uwā ḡode; Kubāwā Gat. Gat nanakiye Sefon, Hagi, Suni, Esbon, Eri, Arodi, Areli.

17 Tāḡ nanaki kubā Ase. Unitāḡo nanakiye ḡode; Imna, Isva, Isvi, Beria. Äperi kubāḡān wāpi Sera. Beriawā nanakiyat Hebe kenta Malkiel.

18 Nanakiye oraniye uwā Silpatā tawaḡken ahāḡkuḡ. Silpa uwā Lea tāḡo watā piā webe, nani Labantā imiḡkuko u. Nanakiye oraniye 16 ude ahāḡkuḡ.

19 Tāḡpākaḡ Jekop webeni Reseltā nanakiyat Josep kenta Benjamin bāyaḡkuk.

20 ✧ Joseptā Isip komeken webeni wāpi Asenat yāpmāḡirān nanakiyat Manase kenta Efraim bāyaḡkuk. Webeni uwā Potifera, Heliopilis kome tāḡo bāmop āma, unitāḡo äperi.

21 Tāḡ Benjamin tāḡo nanakiye ḡode; Bela, Beke, Asbel, Gera, Naman, Ehi, Ros, Mupim, Hupim, At.

22 Jekop webeni Reseltā nanak ude bāyaḡ imiḡkuk. Nanakiye, oraniye 14 ude Reseltā tawaḡken nanik.

23 Tāḡpākaḡ Jekop webeni kubā wāpi Bilhatā nanakiye ḡode bāyaḡkuk; Kubāwā Dan. Dan nanaki kubāḡān wāpi Husim.

24 Tāḡ nanaki kubā Naptali. Unitāḡo nanakiye ḡode; Jasel, Guni, Jese, Silem.

25 Nanakiye oraniye 7 u Bilhatā tawaḡken nanik Jekopta biḡam bāyawani. Bilha uwā Resel tāḡo watā piā webe, nani Labantā imiḡkuko u.

26 Eruk āmawebe Jekoptā äbotken ahāwani Isip komeken kuḡkuḡo u kuduptagān 66 ude. (Nanakiye tāḡo webeniye u nāmo daniḡkaḡ 66 ude ahāḡkuḡ.)

27 ✧ Joseptā Isip komeken irirān nanak yarā ahāḡkumāno u bok daniḡpāḡ Jekop äboriye Isip komeken itkuḡo u 70 ude itkuḡ.

Jekop Isip komeken pāḡku ahāḡkuk

28-29 Tāḡpāḡ Jekoptā Gosen komeken kwa yāḡpāḡ nanaki Juda intājukun Josepken iwet-pewān kuḡkuk. Pāḡku Josep iwerānkaḡ karis hostā wādāwani kubā tuḡum tāḡpāḡ uterak nani imagutta Gosen komeken kuḡkuk. Josep pāḡku nani Jekop kaḡ-ahāḡpāḡ bāyaḡ imiḡpāḡ kadāni kāroḡi kot ibat itkuk.

30 Konām kot ibattāyon Jekoptā nanaki Josep iwetkuk; Eruk, iḡamka dapun gabāḡpāḡ itan yāḡ nadātat unita kumākta pidām tāyat yāk.

31 Ude iwerirān Joseptā noriyekāt nani pāhap ḡode yāwetkuk; Nāk pāḡku Fero man ḡode iwerayāḡ; Notnaye ba nana tāḡo äboriye Kenan komeken iranitā nākken äbākaḡ.

32 Äbot uwā sipsipta watāni itkaḡ bulimakau piā bok tāk tākaḡ. Yawakiye, tuḡumi kuduptagān yāpmāḡ äbuḡ. Nāk Fero man ude iwerayāḡ yāk.

33-34 Unita nadāwut! Ferotā yāḡ-tāmagut pāḡku tepmaḡpāḡ In ima piā tāk tākaḡ? yāḡ tāwet yabāḡirān ḡode kaḡ iwerut; Watā piā āmakaye nin nanak tāpuriken sipsip yawakta watāni itkumāḡonitā it yāpmāḡ äbākamāḡ, oraniyetā

tāŋpani udegän. In man ude iweräwä Ferotä nadäwän taräki tāŋirän kome gägäni kubä wäpi Gosen uken api tepmaŋpek. Isip naniktä piä ude tāŋpanita taräki nadäk täkaŋ unita yäk.

47

Jekoptä Fero ahäj imiŋkuk

¹ Eruk Joseptä man ude yäwet paotpäŋä Feroken kuŋpäŋ iwetkuk; Nana, notnaye, yawak ba tuŋumi u kudup yäpmäŋpäŋ Kenan komeni peŋpeŋ äbuŋo Gosen komeken itkaŋ yäk.

² Ude iwetkaŋ noriye 5 udepäŋ Fero inamiken yepmaŋkuk.

³ Yepmaŋirän Ferotä Josep noriye ŋode yäwet yabäŋkuk; E! In ima piä täk täkaŋ? Ude yäweränä yäŋkuŋ; Watä piä ämakaye nin yawak sipsip watäni it täkamäŋ, oraniyeta tāŋpani udegän yäk.

⁴ Nin kome ŋoken itpäŋ-nadäka äbumäŋ. Kenan komeninken nakta jop irit pähap ahäŋkuko unita yawakninta ketem kubä nämo itkuŋ. Unita gäkä nadäŋ nimiŋiri Gosen komeken api itne yäk.

⁵⁻⁶ Ude yäwänä Ferotä Josep iwetkuk; Nankakät notkaye gäkken täga äbuŋ yäk. Nadätan? Isip kome pähap ŋo gäk ketka terak itak. Unita nankakät notkaye Gosen kome tägaken yepmaŋpipäŋ itkot. Uken itkaŋ äbotkaye ukät nanik kubä äma nadäk-nadäk ikek u tāŋpäwä yepmaŋpipäŋ näkŋo yawak-nayeta watäni kaŋ irän yäk.

⁷ Ferotä ude yäweränkaŋ Joseptä nani imagut yäpmäŋ Feroken kuŋkuk. Päŋku ahäj imiŋpäŋ Jekoptä Fero kon man iwetkuk.

⁸ Kon man iweränä Ferotä iwet yabäŋkuk; Gäkŋo obaŋ jide?

⁹ Yäwänä Jekoptä iwetkuk; Kome terak ittäŋ kuŋatkuro uwä obaŋ 130 ude täreŋkuk. Kadäni keräpi u komi butewaki nikek itku. Upäŋkaŋ nanaye oranayeta kome terak itpäŋ-nadäk kadäni käreŋi tāŋkuŋo udegän nämo kaŋ-ahätat.

¹⁰ Ude yäŋpäŋ kon man iwetpeŋ kuŋkuk.

¹¹ Täŋpäkaŋ Ferotä man yäŋkuko ude Joseptä noriye kät nanita Isip kome kukŋi inita biŋam yäniŋ kireŋkuk. Kome u tägagämän, Rameses yotpärare käda yepmaŋpäŋ itkuŋ.

¹² Josep ude tāŋpäŋ nani ba noriye ba noriye täŋo webeniye nanakiye yawakiyeta ketem yämiŋkuk. Uwä nanakiye jide itkuŋo u terak ketem yämiŋkuk.

Joseptä Isip kome watäni itkuk

¹³ Täŋpäkaŋ komeni komeni nakta jop irit ahäntäŋ kuŋtäyon Isip kome ba Kenan kome mähe mi bok, nakta bumta yeŋkuŋ.

¹⁴ Ude ahäŋirän ämawebe u naniktä äbä ketem gwäkita moneŋ peŋkuŋ. Peŋirä Joseptä moneŋ u kudup yäpmäŋpäŋ Ferotä yotken kubäkengän peŋkuk.

¹⁵ U punin terak, eruk Isip ba Kenan komeken moneŋ paotkuk. Moneŋ paorirän kome mähemtä äbäŋpäŋ Josep iwetkuŋ; Gäk ketem jop nimi. Ketem nämo nimiŋpäŋ ni bän äwaräkuk tāŋiri dapunkaken kumnyäŋ. Nintäŋo moneŋ kudup paotkuko ubayäŋ yäk.

¹⁶ Ude yäwäwä Joseptä yäwetkuk; Moneŋjin paoräwä yawakjiye kaŋ yäpmäŋ äbut! Yäpmäŋ äbäŋirä unita kowata ketem api tamet yäk.

¹⁷ Ude yäŋirän yawakiye ketem gwäkita yäpmäŋ äbuŋ. Hos, sipsip, meme, bulimakau, doŋki kuduptagän yäpmäŋ äbäŋirä kowata Joseptä ketem yämiŋkuk. Ude tāŋ yäpmäŋ kuŋtäko obaŋ u täreŋkuk.

18 Obaŋ u tärenjirän obaŋ äneŋi kubä keräp taŋjirän Josepken äbäŋpäj iwetkuŋ; Ärowaninin, imata jop man gäwetne? Nin täŋo monerj kudup paotkuŋ, ba tom imaka, u gäka biŋamgän täŋ moreŋkuŋ. Unita ninin ba komenin ugänpäj täga ganiŋ kirene.

19 Täŋkaŋ iŋamkaken imata ninin ba komenin bok jop paotneŋ? Ude nämo! Gäk nin ba komenin suwaŋpäj ketem nimikaŋ komenin Ferotä inita biŋam täŋjirän nininä Ferota watä piä kaŋ täŋ imina. Kumäŋpäj paoritna kometä jop päreko udeta ketem yeri niniŋjiri yeri piŋpäj naŋpäj nämo api kumne.

20 Ude iweräkaŋ Joseptä Isip kome kudup Ferota biŋam suwaŋkuk. Ketem kubä nämo irirän unita ämawebe Isip komeken nanik kuduŋtagän ini komen komen ketem gwäkita Ferota biŋam iniŋ kireŋkuŋ.

21 Ude täŋjirä Joseptä Isip kome kukŋi kukŋi umude unude äma itkuŋo u kuduŋtagän Ferota watä piä täkta biŋam yämagutkuk.

22 Kome päke u suwaŋkaŋ bä mop äma täŋo kome ugänpäj nämo suwaŋkuk. Ferotä bä mop äma piäni gwäkita ketem yämik täŋkuko unita komeni nämo yäpuk.

23 Ude täŋpäj Joseptä ämawebe ŋode yäwetkuk; Näk apiŋo inŋin ba komejin suwawapäj Ferota biŋam täkaŋ unita ketem yeri ŋo yäpmäj päŋku piwut! yäk

24 Ketem piwäpäj bureni ahäŋjirä äbot 5 ude kaŋ pewut. Eruk, ketem äbot 4 uwä in ba webejiye nanakiyeta näkta ba yerita peŋkaŋ äbot kubäwä Ferota biŋam kaŋ pewut yäk.

25 Ude yäweränä ämawebetä iwetkuŋ; Gäkä täŋkentäj niniŋjiri nämo kumbumäŋo unita nibäwi tägawäpäj Fero täŋo watä piä kaŋ täna yäk.

26 Ude täŋpäj Joseptä Isip kometa kädet ŋode pewän ahäŋkuko pen itak; Ketem piäken nanik äbot 5 ude peŋkaŋ äbot 4 piä mähe mi inita biŋam. Täŋ äbot kubäwä Ferota biŋam. Täŋpäkaŋ bä mop äma täŋo komewä Ferotä nämo suwaŋkuk.

Jekop täŋo kumäk-kumäk kadäni keräp taŋkuk

27 Isrel ämatä Gosen kome mähem ude täŋpäj irirä äperiye nanakiye mäyap ahäŋkuŋo udegän tuŋum ahäŋ bumbum täŋkuŋ.

28 Täŋpäkaŋ Jekop Gosen komeken obaŋ 17 it yäpmäj äroŋjirän iniken obaŋ 147 tärenkuk.

29 ✧ Eruk, kumäk-kumäk kadänini keräp taŋjirän nanaki Josep yäŋ-imagutpäj ŋode iwetkuk; Näka gäripi nadäŋpänä oraŋ namiŋpäj ketka gäyeknaken peŋkaŋ gupna Isip komeken nämo api äneŋpet yäŋ yäŋkehäromtä.

30 Isip nanik nämagut päŋku nanaye oranaye äneŋpani-kengän kaŋ nepmaŋ yäk. Yäwänä Joseptä iwetkuk; Yäyan ude api täŋpet yäk.

31 Yäyan ude api täŋpet yäŋ iwerirän Jekoptä yäŋkuk; Man yäyan u bureni yäŋkehäromtä! yäk. Ude iweränä Joseptä yäŋkehäromtak man iwetkuk. Iwerän tärenjirän ähottaba inŋitkaŋ gwäjiŋ äpmonkaŋ Anutu iniŋ oretkuk.

48

Jekoptä Josep nanakiyat kon man yäwetkuk

1 It yäpmäj äroŋtängän Josep manbiŋam ŋode iwetkuŋ; Nanka käyäm täyak yäk. Ude iwerirä Joseptä nanakiyat Manase Efraim yämagurän yäpmäj oranitä yotken kuŋkuŋ.

2 Pāṅku ahāṅjirā āma kubātā Jekop iwetkuk; Nanaka ābatak yāk. Ude iwerirān nadāṅ moreṅ aku itkuk.

3 ✧ Tāṅpāṅ Josep iwetkuk; Nadātan? Anutu Kehāromi Māhemitā Lus yotpārare Kenan komeken bian ahāṅ namiṅpāṅ ṅode nāwetkuk;

4 Nākā nadāṅ gamiṅjira āpetkaye nanakaye, ābekaye, oraṅkaye māyap ahāṅ bumbum api tāneṅ. Tāṅpākaṅ gāk āma māyap tāṅo nani pāhap tāṅjiri ābotkayeta kome ṅo yāmiṅjira inita biṅam yāpmāṅpāṅ kome ṅo māhemi api tāneṅ. Anututā ude nāwetkuk.

5 Nāk Isip komeken nāmo ābāṅjira nanakayat Isip komeken ahāṅkumāno uwā nāka biṅam! yāk. Efraim, Manase uwā nanaknayat Ruben kenta Simeontā it namikamān ude itdenṅa yāwani yāk.

6 Tāṅ āpetkaye nanakaye māden ahānayāṅ tāṅo unitā gākṅata biṅam kaṅ tāṅput yāk. Māden ahānayāṅ tāṅo uwā tuāni monāni yarā u wāpi terak kome māhemi api tāneṅ.

7 ✧ Nāk Mesopotemia komeken naniktā ābāṅjira Efrata yotpārare kerāp taṅjirān Kenan komekengān webena Reseltā kādet miṅjin kumbuk. Kumāṅjirān butewaki nadāṅpāṅ āneṅkut. (Apinowā Efrata yotpārare u wāpi Betlehem yāṅ iwet tākaṅ).

8 Eruk Jekoptā Josep nanakiyat yabāṅpāṅ iwet yabāṅkuk; Ai! Nanak ṅo netā tāṅo?

9 Yāwānā Joseptā nani iwetkuk; Nanaknayat kome ṅo irira Anututā namiṅkuko u yarā ṅobayāṅ yāk. Yāwānā Jekoptā yāṅkuk; Yepmaṅpi dubinaken ābānkaṅ kon man yāwera yāk.

10 Jekop tāgawani tāṅjirān dapuri waṅkuṅo unita oraniyat ket nāmo yabāṅpāṅ-nadāṅkuk. Ude tāṅkaṅ Joseptā nanakiyat orani dubiniken yepmaṅjirān bāyaṅ yāmiṅpāṅ bumumiken peṅkuk.

11 Ude tāṅpāṅ Josep ṅode iwetkuk; Nāk āneṅi nāmo api gabāwet yāṅ nadāṅkuropāṅ Anututā nadāṅjirān gāk nanakayatkāt bok tabātat.

12 Ude iwerirān Joseptā nanakiyat orani bakāniken nanik pudātpāṅ yepmaṅpān irirān inami kome terak yāpān āpmonkuṅ.

13 Ude tāṅpāṅ Jekop kerī kāpmāk kāda nanaki monāni Efraim teṅkuk. Tāṅpāṅ kerī bure kāda nanaki tuāni Manase teṅkuk.

14 Joseptā ude yepmaṅjirān Jekoptā kerī bure kāda tuāni Manase gwākiken penaṅjipāṅ kerī kowat irepmirān kerī bure kāda monāni Efraim gwākiken peṅkuk. Peṅpāṅ kerī kāpmāk kāda Manase gwākiken peṅkuk.

15 Ude tāṅpāṅ nanaki Josep kon man ṅode iwetkuk;

Nana Aisak ba orana Abraham, Anututā yabāṅ yāwarirān inamiken kuṅatcumān. Anutu unitāgān nāka watāni itkukotā itak. Unitā nanak yarā ṅo kon tāṅ yāmān.

16 Tāṅkaṅ Aṅero, komi butewaki mebāri mebāri uken nanikpāṅ nāmagutkuko unitā nanak yarā ṅo kon tāṅ yāmiṅjirān nākṅo wāpnatā yarā ṅoniterak pat yāpmāṅ kuyon, ba nana Aisak, orana Abraham unitāṅo wāpitā bok. Anututā nadāṅ yāmiṅjirān nanak yarā ṅonitā nanak weṅbāyak tāṅjirān kome terak ahāṅ bumbum kaṅ tāṅput.

17 Kon man ude yāṅ paorirān nanitā kerī bure kāda Efraim gwākiken peṅkuko unita Joseptā kawān nāmo tāgawāpāṅ nani kerī bure kāda yāpmāṅkaṅ Efraim gwākiken nanik Manase gwākiken pewayāṅ yāpuk.

18 Ude tänpän yänkuk; Nan! Ude nämo. Nanak ñonitā intājukun nanik unita ketka bure kāda ño tuā gwäkiken pe!

19 Yāwänā Jekoptā Josep täño man utpän yänkuk; Nāk nadāwa tärewākañ ude täyat yäk. Manase u āma wāpi biñam ikek itpän kuñarirān oraniye māyap api ahāneñ. Upänkañ monānitā irepmitpän nanakiye oraniye āma ābot pähap tänpän api itneñ.

20 ✧ Ude yänpän kepma ugān kon man āneñi kubā ñode yäkgān täñkuk; Kāmi-kāmi Isrel āmawebetā āma kubā kon man iwerayän nadänpänjä ek wäpjek terak wohutpän ñode api yāneñ; Anututā Efraim Manase täñkentän yāmiñkuko gāk udegān täñ gamiton! Jekoptā ude yänpän monāni Efraim intājukun penpän tuāni Manase māden teñkuk.

21 Jekoptā ude tänpän nanaki Josep ñode iwetkuk; Nadātan? Nāk kumbayän täyat upänkañ Anututā gäkkät itpän kāmiwā tāmagut yäpmän orajiyetā kome kujatken āneñi api kwek yäk.

22 Tänpäkañ Amo āmawebe ābot dāpmänpän yāwat kirenpän komeni wāpi Sekem yāyomāgatkuro u notkaye ātuta biñam nämo, gāka biñam ganin kiretat yäk.

49

Jekoptā nanakiye imaka kāmi ahän yämikta yāwetkuk

1 Jekop nanakiye yänpäbā kubäkengān yepmanpän imaka kāmi ahän yāmayän täñkuko u kudup ñode yāwetkuk;

2 Nanaknaye, in ket nadāwut! Nanjin näkä man täwerayän täyat u yäpmänpän nadāk-nadākjin-ken pekot.

3 Eruk, nanakna tuāna Ruben, gabänpän kehāromtak täyat! Nāk gubañi itkañ intājukun gāk bāyañkut. Bāyawakañ āmawebetā nabāñirā näk āma bureni kehāromina nīkek ahāñkut. Gākño kehāromikatā notkaye ātu yārepmi morek täyak.

4 Upänkañ gākño irit kuñat-kuñat uwā umetā wakiinik tokätpän päna täk täyak udewani. Gāk näka nämo nadän namīnpän watā webena kubā yänjikñatpän dāpmon bok patkumāno unita näk māyäk nadänkut. Mebāri unita gāk notkaye täño intājukun āma nāmoinik api iren yäk.

5 Jekoptā Ruben man ude iwet morenpän eruk nanakiyat Simeon kenta Liviā ñode yāwetkuk; Ek mebārijek kubägān. Ek āmik täño tuñum yäpmän kuñatpän āmik täk täkamān.

6 Unitā näk ekkät itpän-nadāk penta täga nämo täne yäk. Ek āma dāpmākta man yänpän-nadāk täkamān unita. Ek kokwawak tänpän āma bārāñek dāpmäk täkamān. Ba gāripita tom päriki jop-nadän dāpmän tokät täkamān yäk. Kädet wakiwaki udewani täk täkamān.

7 Ek kokwawak wakiinik nadänpän täñpeñ kuñat täkamān unita injek terak bārāpi ñode api kotadeñ; Nākā ek ba nanak pewān ahānayän täkañ u täwat kirenpewa päñku Isrel āma ābot ātu gānañ kubākubā api ittän kuneñ. Äbot kubägān nämo api itneñ yäk.

8 Jekoptā man ude yāwetpän nanaki Juda ñode iwetkuk; Juda, notkayetā wäpka biñam yäpmän akuñpän punin api penen yäk. Ba iwankayetā gutna yänkañ api täñburut täneñ. Täñirā gākägān yepmäñitpän ureñ täñpi kuk api täñpen. Gāk ude täñiri notkayetā api gwājñi āpmon gamineñ yäk.

9 ✧ Gāk laion gubaŋi udewani. Laion u kepma tom dāpmāŋ nanṭāŋ kuŋattāŋgān kome bipmāŋirān āneŋi āyāŋutpeŋ dāpmon patpat bāgupken kuŋkaŋ parirān tom kubātā ābā tāga nāmo tāŋikŋareko udegān āmawebe kudup gāka api umuntak tāneŋ.

10 Juda, gākŋo ābotken nanik āma yabāŋ yāwat piā tākta api ahāŋ yāpmāŋ kuneŋ. Bureni, oraŋkaye ahānayāŋ tākaŋ unitā intājukun āma ude itkaŋ yabāŋ yāwat piā tāŋirā āma ābot komeni komenitā ābā gwāŋir āpmon yāmiŋpāŋ tuŋum api buŋāt yāmik tāneŋ.

11 Juda uwā wāpi biŋam ikek it tāyak. Unitāŋo wain piāni taŋi pāhap unita doŋkinatā bureni nāneŋ yāŋ yāŋpāŋ nadāwātāk nāmo tāŋkaŋ wain pāya terakgān topmāk tāyak. Ba āma jopitā tek umepāŋ ārut tākaŋ ude nāmo. Āma unitā moneŋ ikek unita wain umeniŋānpāŋ tek ārut tāyak.

12 Umeta iwāwā wain umeniŋānpāŋ nanṭāyon dapuri gāmānek tāyak. Ba bulimakau nonoŋi tākātpeŋ nak tāyak unita meni kujat kurāki pakiŋnik tāk tākaŋ. Bureni! Juda uwā jāwāri nāmo, āma ini pārik kubā api irek.

13 Eruk, Jekoptā Judata man ude yāŋpāŋ nanaki Sebulun ŋode iwetkuk; Sebulun, gāk gwāgu taŋi gāgāniken api iren yāk. Kome irayāŋ tāyan u sākgāmān, gāpe taŋi taŋitā ābā tāga itneŋ yāk. Gwāgu pomi terak gākā irayāŋ tāyanken unitā paŋku Saidon kome unitāŋo kome māhemi ude api iren yāk.

14 Ude yāŋpāŋ nanaki Isaka ŋode iwetkuk; Isaka, gākāwā doŋki kehāromi kubā. Tuŋum bārāpi bārāpi mādeka terak peŋirā kādet kuŋatta bitnāŋpāŋ jop uken maŋit itan yāk.

15 Upāŋkaŋ komeka ba irit bāgup tāga kubā kaŋpāŋ piā tāga tāŋpen. Āma tāŋo watā piā āma ude api tāk tāŋpen yāŋ iwetkuk.

16 Jekoptā Isaka man ude iwetpāŋ nanaki Dan ŋode iwetkuk; Dan, gāhāwā intājukun āmatā itkaŋ āmawebe ābotkaye api yabāŋ yāwaren, notkayetā iniken āboriye yabāŋ yāwat tākaŋ ude yāk.

17 Nanakna, ude irayāŋ tāyan upāŋkaŋ gāk gāmok komi kubā, kādet jāmjām pārani ude api iren. Gāmok jājām irirā hos kubātā ābānā māmekiken iŋpewān hostā kikuŋpāŋ āma uterak maŋirani u api kwarut maŋpān kuneŋ. Gāk udewani yāk.

18 Jekoptā man ude yāŋ moreŋpāŋ ŋode yāŋkuk; Yawe, gākŋo tāŋkentāk piā kehāromi nīkek ahāwayāŋ tāko unita itsāmāŋtat! yāk.

19 Eruk ude yāŋpāŋ nanaki Gat ŋode iwetkuk; Kadāni ātuken kubo āma ātutā gāk ba ābotkayekāt āmik api pewā ahāk tāneŋ yāk. Upāŋkaŋā in kehārom taŋpāŋ api yāwat kirek tāneŋ yāk.

20 Ude yāŋpāŋ yāŋkuk; Nanakna Ase, gāhāwā kome tāgaken itkaŋ piā tāŋpayāŋ tāyan u ketem tāgatāga ahāŋ bumbum api tāneŋ yāk. Ketem ahānayāŋ tākaŋ uwā sākgāmān, āma wāpi nīkektā yabāŋgāriŋ tāŋpāŋ api nak tāneŋ yāk.

21 Ude yāŋpāŋ nanaki Naptali iwetkuk; Gāk meme āgwāri bumik. Uwā iniken gāripi terak kuŋatkaŋ nanak sākgāmān bāyak tākaŋ udewani yāk.

22 Jekop ude yāŋpāŋ eruk nanaki Josep ŋode iwetkuk; Josep, gāk wain pāya tāga muŋipi bumta pewā wādāk tākaŋ udewani yāk. Pāya uwā ume gāgāniken itkaŋ kubirigān āroŋirān momitā bumta iriŋ wādāk tāyak.

23 Gāk ittāŋ kuŋariri āma komi gāka kokwawak nadāŋpāŋ gabāŋ ahāŋpāŋ āpatā gamneŋ yāk.

24 Täñjirä gäkä ehutpäñ äpa gwäñjñpäñ pära nämo api yamben yäk. Ketka kujat kehäromi täñpayäñ täko uwä nanka Jekop täño Anutu kehäromi mäheми, unitä täñkentäñ gamññirän kehäromi nitek api iren yäk. Anutu uwä Isrel täño Watä Pähap ba Isrel täño Mobä Kujat, unitäño kehäromitä api täñkentäñ gamek yäk.

25 Bureni, nanka täño Anutu unitägän täñkentäñ gamik täyak. Anutu kehäromi mäheми uwä iron mebäri mebäri ñode pewän ahäj gamik täkañ; Iwän punin nanik ba ume kome gänañ nanik, ba nanakaye mäyap, ba yawakaye imaka mäyap. Iron ude pewän ahäj gamik täkañ.

26 Nanka näkño kon man terak iron ahäj gamayäñ täyak uwä buñät yäpmäj ärok täyon pom biani biani u kañ yärepmirän. Ba iron u imaka säkgämän oranayetä bian yäpuño u imaka, kañ yärepmirän yäk. Täñpäñ Josep, gäk yäpmäj danñpäñ notkaye yärepmitpäñ wäpka biñam ikek itan unita iron pähap yäyat ño gäka terak kañ äronj morewut yäk.

27 Jekoptä Josep man ude iwetpäñ nanaki Benjamin ñode iwetkuk; Gäk añ komi tom däpmäjñpäñ näñpani kubä udewani yäk. Tamimañä tom ätu däpmäjñpäñ pengän kudup nak täyak. Täñpäñ bipäda ätu däpmäjñpäñ nañkañ ätu däkumta pek täyak.

28 Eruk, Jekop täño nanakiye uwä ini äbot-äbot ittäj kuñkuño u Isrel kome täño äma äbot 12 udetä itkuñ. Jekop nanakiye 12 u kubäkubä täño mebäriniye yabäñpäñ-nadäk täñpäñ uterakgän kon man yäwetkuko u äbä täretak ño.

Jekop kumbäñpäñ äneñkuño unitäño manbiñam

29-30 ✧ Jekop nanakiye man ude yäwet paotpäjä ini kumäkta manbiñam ñode yäwetkuk; Näk kumbani notnayetä itkañken u kukta keräp täyak yäj nadätat. Näk kumäjira kome nanaye oranaye äneñkuñken kañ äneñput yäk. Kome u Kenan komeken, kome täpuri wäpi Makpela, Mamre kome edap abani käda uken itak yäk. U äma Hit nanik wäpi Efron unitäño piä tobät gägäniken itak, kome orana Abrahamtä ini ba äboriye äneneñta suwañkuko u yäk.

31 ✧ Kome uken äbekna orana Abraham yanäpi äneñkuñ. Täñpäñ meñna nana Aisak yanäpi pähap u imaka ugän äneñkuñ. Webena Lea imaka u äneñkut yäk.

32 Kome ba awañ uwä Abrahamtä Hit nanik täñopäj suwañkuk. Näk u kañ äneñput.

33 ✧ Eruk Jekop nanakiye man ude yäwet moreñpäñ patpäjä eruk kuroñi mugwäñjñpäñ waki kumbuk.

50

1 Eruk nani kumbuko parirän Josep nani bäyañ imiñpäñ konäm butewaki täñpäñ injamiken inñkuk.

2 Ude täñpäñ itkañ eruk mäden Josep nani täño komegup bäräñeñ nämo parañpäñ kehäromigän pen irekta yäñpäñ Isip täño äma nadäwani ätu ñode yäwetkuk; In imaka käbäñi säkgämän nitek u yäpmäj päbä nana gupi terak ño kañ ärut imut yäk.

3 Ude yäweränä äma u Isip äma ätutä kumäjirä täk täñkuño u Jekoptä kumbänä udegän gupiken ärut imik täñ yäpmäj kuñ irirä kepma 40 ude

tärenkuk. Eruk ude täñ moreñpäñ Isip nanik ämawebe Jekopta konäm butewaki täñ yäpmän kuñirä kepma 70 ude tärenkuk.

4 Konäm butewaki täñ yäpmän kwä tärenjirän Joseptä Fero täño watä piä ämaniye ñode yäwetkuk; In näka gäripi nadäkan u täñpäwä man yäyat ño yäpmän päñku Fero ñode iwerut;

5 ✧ Nana täño kumäk-kumäki kadäni keräp täñjirän man kehäromi kubä ñode näweränpäñ yänkehärom täñkut; Näkä kumbawä Kenan komeken kome muni kubä näkña kumänjira änenenja suwanjutken ukengän kan äneñ yäk. Nana ude näwetkuko unita Fero gäk nepmanji päñku nana kome uken äneñkan äneñi äyänutpeñ ño api äbet yäk.

6 Ude yänjirän Ferotä nadänpäñ kowata man Josepken ñode tewän kuñkuk; Gäk päñku nankatä man gäwerirän yänkehärom täñkuno udegän täñkan äneñi kan äbi yäk.

7 Ude iwerirän Josep päñku nani Kenan kome uken äneñkuk. Jekop äneka kuñkuño u Fero täño äma wäpi nitek ba äma ekäni ekäni ba Isip kome täño intäjukun äma kuduptagän Josepkät bok kuñkuñ.

8 Josep webeni nanakiye ba noriye kuduptagän ba Jekop täño äboriye kuduptagän kuñkuñ. Ironji täpuri täpuri ukät sipsip, bulimakau unitägän Gosen kome uken itkuñ.

9 Täñjä äma ätu karis hostä wädäwani uterak ba hos terak Josepkät penta kuñkuñ. Äma äbot kuñkuño u kubägän nämo. Ämawebe bumta akuñ kireñkan Jekop äneka kuñkuñ.

10 Eruk kuñtängän Atat kome wit gupi tätuwani bägupken Jodan ume ani kukñi udude uken ahäñkuñ. Eruk uken ahänpäñä konäm butewaki pähap täñkuñ. Ude täñpäñ itkan Josep u täñbute-bute täñpäñ konäm butewaki täñ yäpmän kuñirän kepma 7 ude tärenkuk.

11 Konäm butewaki täñ irirä Kenan ämawebetä yabäñpäñ man ñode yänkuñ; U yabäwut! Isip naniktä konäm butewaki täñ pähap, kadäni käronji täñ yäpmän äbäkan yäk. Ude yänkuño unita kome u wäpi Abel-Misraim yän yäk täkan. Wäpi u mebäri Isip nanik täño butewaki pähap.

12-13 ✧ Jekop nanakiye ude täñkuño uwä nani täño man buraminpäñ Kenan kome uken äneñkuñ. Kome nani äneñkuñken u wäpi Makpela, Mamre kome dubiniken, kome Abrahamtä bian äma kubä Hit nanik wäpi Efron unita moneñ iminpäñ kome u inita yäpukken u.

14 Täñpäkan Josep nani Jekop u äneñpäñ yejämäñpäñ penkan mäden nanakiye, noriye, wanoriye, piä ämaniye bok kuñkuño u kudup äneñi äyänutpeñ Isip komeken kuñkuñ.

Noriyetä Josepta umuntankuñ

15 Eruk nani äneñpeñ äbä komeniken itkan noriyetä yänkuñ; Eruk apiño jide itkamän? Josep ninta kokwawak pen nadänpäñ yäwänäku imaka goret täñ iminikumäño unita kowata udegän täñ nimitäk yäk.

16 Ude yänpäñ man ñode pewä yäpmän Josepken kuñkuk; Kadäni nanka nämo kumänkan man ñode niwetkuk;

17 In goret täñkuñ. Notjinpak Josepta waki täñ iminikuño unita Josepken päñku ñode iwerut; Ninä waki täñ gaminikumäño unita kowata nämo täñ nimen. Momä täñkumäño u peñ nimisi yäk. Unita Josep, nin nanka täño Anutu unitäño piä ämaniyetä ñode gäwetkamän; Nantä man ude niwetkuko

unita butewaki nadäŋ niniŋpäŋ mominin nämo yäpmäŋ kuŋaren yäk. Yäŋjirä Joseptä nadäŋpäŋ konäm kotkuk.

¹⁸ Josep ude täŋjirän noriye dubiniken äbäŋpäŋ iŋami yäpä äpmonŋpäŋ patkaŋ ŋode iwetkuŋ; Nin apiŋo gäŋŋo watä piä äma ude itkamäŋ yäk.

¹⁹ Yäŋjirä Joseptä yäwetkuk; In näka umuntäneŋtawä yäk. Näk Anutu täŋo bägup yäpmäŋpäŋ Anutu bumik täga nämo iret.

²⁰ In bian näk yäpawakta man yäŋpän-nadäk täŋkuŋo upäŋkaŋ Anututä waki u yäpmäŋ äyänutpäŋ imaka täga kubä ŋode pewän ahäŋkuk; Ämawebe mäyaptä nakta jop itpäŋ kumnaŋi upäŋkaŋ Anututä intäŋo waki yäpmäŋ äyänutpäŋ näkä terak täŋkentäk pähap pewän ahäŋjirän näkä in täŋkentäŋ tamitāt ŋo.

²¹ Urita in nadäwätäk täneŋtawä. Näk täŋkentäŋ tamijira in ba nanakjiye täga api itneŋ yäk. Josep noriye man säkgämän ude yäwettäyon noriye umun pähap nadäŋkuŋo u paotkuk.

Josep kumbuko unitäŋo manbiŋam

²² Eruk Josep täŋo kumäk-kumäki kadäni keräp täŋjirän Jekop täŋo äboriye ukät Isip kome it yäpmäŋ kuŋjirän obaŋ 110 täreŋjirän kumbuk. Unitäŋo manbiŋam ŋode;

²³ Josep nämo kumäŋkaŋ nanaki monäni wäpi Efraim unitäŋo nanakiye oraniye yabäŋkuk. Ba kodak irirän nanaki tuäni wäpi Manase unitä nanaki kubä wäpi Maki bäyaŋkuk. Eruk Maki unitäŋo nanakiye ahäŋjirä Joseptä inita iwoyäŋpäŋ watäni it yämiŋkuk.

²⁴ Eruk Joseptä kumbayäŋ nadäŋkaŋ noriye yäŋpabä yepmaŋpäŋ ŋode yäwetkuk; Eruk näk kumbayäŋ täropäŋkaŋ Anututä ini inta watä api it tamek yäk. Täŋpän in yäŋ-täkŋat yäpmäŋ kome ŋo kakätäŋpeŋ kome kubäken api tepmaŋpek. Kome u Anututä Abraham, Aisak kenta Jekopta bureni api tamet yäŋ yäwetkukken u api yäŋ-täkŋat päŋku api tepmaŋpek yäk.

²⁵ ✧ Man ude yäŋpän noriye ŋode yäwetkuk; In ŋode täneŋta yäŋkehärom tawut. Anututä tämagurirän Isip kome ŋo peŋpeŋ kunayäŋ täŋpänjä näk kumbayäŋ täro u näkŋo kujatna imaka, yäpmäŋkaŋ kaŋ kut yäk. Ude yäwerirän yäŋkehärom täŋkuŋ.

²⁶ Täŋpäkaŋ Josep obaŋ 110 täreŋjirän Isip komeken kumbuk. Kumbänkaŋ Isip nanik täŋo äma nadäwani ätutä komegup nämo parawekta imaka käbänj täga nikek gupi terak ärutkaŋ bokis gänaŋ peŋpäŋ äneŋkuŋ.

Rut

Webe kubä Moap komeken nanik unitäŋo manbiŋam

Yanäbeki Naomi kenta Rut täŋo manbiŋam

1-2 Bian yäpmäŋ daniwani ämatä Isrel ämawebe yabäŋ yawat täŋkuŋo kadäni ugän ketemta jop itkuŋ.

Irirä äma kubä wäpi Elimelek, Efrata äbotken nanik Betlehem yotpärare Juda komeken it täŋkuko unitä webeni Naomikät nanakiyat Malon kenta Kilion yämaguränkaŋ Moap komeken itpäŋ-nadäka kuŋkuŋ.

³Päŋku ittängän Elimelek kumbänkaŋ webeni Naomi nanakiyat ukät itkuŋ.

4-5 Itkaŋ nanak yarä u webe yarä Moap komeken nanik wäpi Opa kenta Rutpäŋ yäpumän. Yäpmäŋpäŋ itkaŋ obaŋ 10 tärenjirän Malon kenta Kilion bok kumänjirän Naomi inigän, äpi nanakiye nämotä itkuk.

⁶Naomi ittängän nadänkuk; Juda komeken Yawetä ämawebeniye täŋkentän yämikta täŋ-bumbum pewän ahäkaŋ yäŋ nadänpäŋ äbekiyat yäwerän bok kukta tuŋum täŋkuŋ.

⁷Täŋpäŋ äbekiyatkät kome it täŋkuŋo u peŋpeŋ Juda kädet moräki yäput peŋpäŋ kuŋkuŋ.

⁸Kuŋtängän Naomitä äbekiyat ŋode yäwetkuk; Ektä näk ba äpjekyat kumbumäno unita watä it nimik täŋkumäno udegän Yawetä ekta watä it tamiŋjirän päŋku menjekyat-kät irun.

⁹Täŋpäŋ Yawetä täŋkentän tamiŋjirän äma yarä äneŋi kaŋ yäpmäŋkaŋ irun. Ude yäwetpäŋ kowat bäyaŋ imän täŋpäŋ konäm bumta kotkuŋ.

¹⁰Konäm kotpäŋ ŋode iwetkumän; Ude nämo! Nek gäkkät mähemkayeken u bok api kune yäk.

¹¹Ude yäwänä Naomitä äneŋi yäwetgän täŋkuk; Äbeknayat, äyänutpeŋ notjiyeken kun. Mebäri imata näk näwatta nadäkamän? Näkä jide täŋpäŋ nanak ätu bäyawakaŋ api yäpdeŋ?

¹²⁻¹³Ude täga nämo. Näk webe pähap täyat. Äma äneŋi täga nämo api yäpet unita kun. Ba äma apiŋogän yäpmäŋpäŋ nanak pengän bäyawero u yäpmäkta kadäni käronji täga nämo itsämdeŋ. Kadäni käronji irän wawäpäŋ äma ätupäŋ yäpdeŋ yäŋ nadätat. Äbeknayat, butewaki pähap. Yawetä mäde ut namitak unita butewaki ärowani nadäŋ tamitat.

¹⁴Ude yäweränä Rut kenta Opa konäm äneŋi kotkumän. Kotpäŋ Opa äbeki bäyaŋ imiŋpäŋ teŋpeŋ kuŋjirän Rut kukta bänepi bitnäkinik täŋpäŋ Naomikät itta nadänkuk. ¹⁵Ude täŋpänä Naomitä Rut iwetkuk; U ka! Gwaräpka noriyeken ba anutuniyeken kuyak. U iwat yäk.

¹⁶Ude yäwänä Ruttä iwetkuk; Nämo, näk gäkkät bok kudayäŋ. Näkä gäk gepmanpeŋ kukta man näwereno. Gäkä deken kwayäŋ täno u näk bok api kude yäk. Gäk de irayäŋ täno u bok api itde. Gäkŋo notkaye u näkŋo notnaye ude api itneŋ. Ba gäkŋo Anutu u imaka, näkŋo Anutu ude api irek.

¹⁷Gäkä kome deken kumbipäŋ änenayäŋ täno uwä näk kome ugän api äneneŋ. Imaka kubätä nek bämopneken madäŋ täkŋewektawä. Kumäk-kumäk kubä-tägän api madäŋ täkŋewek. Bureni-inik yäyat. Näkä man yäyat ŋo kudup nämo iwarawä Yawetä kowata wakiinik kaŋ namän.

18 Naomitä Rut man kehäromi ude yäjirän nadänpäj tenpäj kukta man kubä äneji nämö yäjkkuk.

19 Ude tänpäj bok kumañ Betlehem yotpärareken kuñkumän. Eruk kumañ Betlehem yotpärareken ahäjirän kome u nanik webetä bumta kikjuppäñ yäjkkuñ; Ño Naomi ini ba?

20 Ude yäwäwä Naomitä yäwetkuk; Wäpna Naomi yäj nämö näwetneñ. Unitäño mebäri uwä säkgämän. Upäñkañ kehäromi mähemitä mäde ut namiñkuko unita wäpna säkgämän yäj nämö näwetneño. Mara yäj näwerut. Unitäño mebäri jägämi yäk.

21 Kome ño penpeñ kuñkuro ugänä tunjum webe bumiktä kuñkut. Upäñkañ apiño Yawetä jopi jäwäriinik irira nämagut yäpmäj äbatak. Ude täñjirän mebäri imata Naomi, webe säkgämän yäj näwetneñ. Kehäromi mäheми unitä yäjpewän näk wakinik täñkut.

22 Eruk, manbiñam ño Naomitä äbeki Rut Moap komeken nanik imaguränkañ Moap kome penpeñ Betlehem yotpärareken wit madäk-madäk kadäniken ahäjkkumäno unitäño manbiñam.

2

Ruttä Boastä piäken piä täñkkuk

1 Betlehem kome uken Naomi äpi kumbuko unitäño nägät moräk kubä wäpi Boas unitä itkkuk. Boas uwä Elimelektä äbotken nanik, äma ekäni kubä, tunjum äma.

2✠ Tänpäkañ kepma kubä Ruttä äbeki Naomi ñode iwetkuk; Nadäj namiñiri äma kubätä piäken kuñkañ piä äma wit madäñtäj kuñjä ätu jop mäñpani u kañ yäpa yäk. Äma kubätä nadäj namänä unitä piäken api täñpet yäk. Ruttä ude iweränä Naomitä iwetkuk; Äbekna, yäyan ude tä yäk.

3 Ude yäwänä eruk Rut piä kubäken kuñpäj piä ämatä wit madäñtäj kuñjä mäñpani u yäp mäñtäj yäwatkkuk. Piä ude täñkkuko uwä Boas, Elimelek täño nägät moräk kubä unitä piäken täñkkuk.

4 Piä täñ irirän Boas Betlehem yotpärare penpeñ piäniken äbäñpäj piä ämaniye yabäñpäj ñode yäwetkuk; Yawetä inkät iton. Ude yäwänä kowata ñode iwetkuñ; Yawetä kon täñ gamiton yäk.

5 Tänpäj Boastä piä äma täño intäjukun äma ñode iwet yabäñkkuk; Webe gubañi u netätä äbotken nanik?

6 Yäwänä iwetkuk; U kome kubäken nanik, äbeki Naomikät Moap komeken naniktä äbumän yäk.

7 Webe unitä ñode näwerak; Nadäj namiñiri piä ämakaye yäwarän tänpäj wit pewä mäñpani kañ yäpa yäj näwerak. Ude näweränpäj täga yäwapäj piä tamimañ yäput penpäj täñ yäpmäj äbäko apinogän itpäñ-nadäk täyak u yäk.

8 Ude iweränkañ Boastä päñku Rut iwetkuk; Äpetna, man kubä gäwera nadä yäk. Äma kubätä piäken wit yäp mäktä kwentawä. Näkä piäken ñogän webe kwayak ñokät kañ täk täñput.

9 Webe u wit madäñjä yabäñkañ ugän yäwarän täk täyi. Nadätan? Näk piä ämanaye gäk wakä nämö täñ gaminenja yäjiwät man uku yäwerat. Tänpäj umeta gewäwä ume käbotken gwetpäñ penjo u täga api näñpen yäk.

10 Boastä ude iweränä Ruttä Boas dubiniken injami kome terak yäpän äpmonpäpän iwetkuk; Näk kome kubäken nanikpäñ mebäri imata nadäñ naminpäñ orañ namitan?

11 Ude iweränä Boastä ñode iwetkuk; Äpkatä kumänjirän äbekka Naomita täñkentäk mebäri mebäri täñ iminjkuno unitäño manbinjam yänjirä kudup nadänkut. Gäk kome kujatka ba meñkaye nankaye yepmanpeñ äbot kudupi gänañ itta äbuno u nadäñ gamitat.

12 Unita Yawe, Isrel täño Anututä watä it gamekta dubiniken äbuno unitä imaka täga täñjkuno unita gwäki tägagämän kubä gamiton.

13 Ude yäwänä Ruttä ñode iwetkuk; O intäjukun ämana, näk piä watä webekayetä itkañ ude nämo itat upänkañ orañ naminpäñ man kwini näweriri bänepna pidäm täyak yäk.

14 Täñpäkañ ketem naknak kadäniken Boastä Rut ñode iwetgän täñkuk; Äbä käräga kubä yäpmänpäñ wain ume gänañ yäputpäñ nañ. Ude iweränä Ruttä wit madäwani ämawebekät bok mañitkuñ. Mañit irirän Boastä wit mujipi ijinjkuko u imän nanpäñ koki täñpäpäñ moräki pewän itkuñ.

15-16 Ketem nañ paotpän akumañ päñku wit mänpani äneñi butuñkuk. Ude täñ irirän Boastä piä ämani ñode iwetkuk; Nadäñ iminjirä nämo yäpnaniken, wit pädä täwani bämopiken mänpani kañ yäpän. Ba ugän nämo, madäk-madäk kadäniken ätu yäpmän däkneñpäñ pewä mañ iminjirä kañ yäpän. Ude täñjirän nämo ibeneñ.

17 Täñpäkañ Rut piä täñ yäpmän kuñtäyon edap dapuri äpmonkuk. Ude täñpäñ wit kujari yäpuko u däpmän-pewä bureni täreñjirä tani, 10 kilos ude ahänjkuk.

18 Ude täñpäñ yäpmän päñku wit bureni yäpuko ukät ketem nankañ moräki penjkuko u äbeki Naomi iwonjäreñjkuk.

19 Iwonjäreñjirän Naomitä Rut ñode iwetkuk; Yäke, gäk netä piäken piä täñpäñ wit ño yäpmän äbätan? Anututä äma nadäñ gamiko u säkgämän täñ imiton. Ude yäwänä Ruttä iwetkuk; Näk piä uwä äma kubä wäpi Boas unitä piäken tät yäk.

20 ✧ Ude iweränä Naomitä yänjkuk; Yawetä Boas kon täñ imiton! Yawe uwä äma kumbani ba kodak irani watäni itta yänkehäromtak man yäwani u nämo irepmi täyak. Ude yänpäñ ñode iwetgän täñkuk; Nadätan? Äma uwä nintäño nägät moräk bureni, watä it nimikta yäwani yäk.

21 Yäwänä Ruttä iwetkuk; Äneñi man täga kubä ñode näwetkuk yäk. Gäk piä watä webenayekät itpäñ piä täñ yäpmän kuñjiri wit madäk-madäk kadäni kañ tärewän.

22 Ude iweränä Naomitä ñode iwetkuk; Äbekna, u täga gäwerak yäk. Piä watä webeniyekät piä tänayäñ täño u tägagämän. Kubätä piäken kweno uwä piä ämaniyetä wäki täñ gamineñ! yäk.

23 Täñpäkañ Ruttä Boas täño piä webeniyekät piä täñ yäpmän kuñjirä wit madäk-madäk kadäni täreñjkuk. Täreñjirän äbekikät pen it yäpmän äronjkumän.

3

Rut äma kubä kañ-ahänjkuk

1 Eruk ittänğän Naomitä äbeki Rut ñode iwetkuk; Gäkä säkgämän irenta äma kubä kañ-ahän gaminanji yäk.

²Node nadäsi; Boas, watä piä webeniye piä bok täjkuŋo u nägät moräknin yäk. U apiŋo bipäda wit bureni yäpmäkta kujari madäŋkuŋo u däpmäŋ käkäräyän yäk.

³Unita gäk ume ärutpäŋ tek säkgämän täŋkaŋ imaka kábäŋi nitek gupka terak ärutpäŋ Boastä piä täŋpayäŋ täyakken kuŋpäŋ injamiken kwawak nämo ahäŋ imen. Nämo, kábop iriri unitä epän täŋpän tärewäpäŋ ketem ume kaŋ naŋ paorän.

⁴Täŋkaŋ däpmon pärayäŋ täŋjirän unitä pärayäŋ täko u ket kaŋ kaŋpäŋ nadä. Täŋpäŋ däpmon patguŋ täŋjirän päŋku tek ämet pärayäŋ täko u yäpmäŋ akuŋpäŋ kuroŋi käda kaŋ pat. Pariri unitä kikuŋutpäŋ imaka gäkä tänaŋi u api gäwerek.

⁵Naomitä ude iweränä Ruttä iwetkuk; Täga, näwetan ude api täŋpet yäk.

⁶Ude yänkaŋ Ruttä wit däpmäŋ käkärani bägupken päŋku äbekitä piä man iwetkuko u kudup täŋkuk.

⁷Boas ketem ume naŋpäŋ bänep oretoret terak itpänä däpmona inpewä päŋku wit bureni änok itkuŋken u patkuk. Parirän Rut yeŋ-yeŋ päŋku Boas täŋo tek yäpmäŋ akuŋpäŋ kuroŋiken patkuk.

⁸Ude parirän Boas bipani bämopiinik kikuŋutpäŋ äyänutpäŋ kaŋkuk; Webe kubä kuroŋi käda parirän!

⁹Kaŋpäŋ iwetkuk; Gäk netä? yäk. Yäwänä iwetkuk; Näk Rut, piä webeka yäk. Gäk Elimelek täŋo nägät moräk, näk watä it namikta yäwani. Unita näk webekata kaŋ nämagut yäk.

¹⁰Ude iweränä Boastä ŋode iwetkuk; Äpetna, Yawetä kon täŋ gamiton! Kudän täyan ŋo imaka täga äbekkata täŋ imiŋkuno u irepmitpäŋ täyan. Äma gubaŋi, tuŋum ikek ba tuŋumi nämo u kubä täga yäpnaŋi upäŋkaŋ nämo, äbekka täŋo nägät moräk näkken äbätan.

¹¹Unita äpetna, umuntäwentawä. Imaka kubäta näwet yabäwayäŋ täyan uwä api it täŋkentäŋ gamet yäk. U imata, yotpärare ŋo nanik kudup u mebarika nadäkaŋ. Gäk webe täga.

¹²✧ Täŋpakaŋ näkä gäk watä it gamikta yäwani yän näwetan u man bureni upäŋkaŋ näk gägäni bumik. Nägät moräk bureniwä äma kubä itak.

¹³Unita ŋo pariri kome yänewänkaŋ näkä tami päŋku äma u iwet yabäwa gäka watä itta täga yäwänä täga. Täŋ täga nämo yäwänä eruk, näkŋa watäka api it gamet. Yawe irit mähemu u wäpi terak ude yänkehärom täyat. Eruk päsi yäk.

¹⁴Ude täŋpäŋ Boas kuroŋiken parirän kome yänŋ buruburu täŋjirän akwänkaŋ Boastä iwetkuk; Ämawebetä gäk ŋo pاران yän nadäneŋo unita kome ket nämo yänŋjirän kuyi yäk.

¹⁵Kwayäŋ täŋjirän Boastä ŋode iwetgän täŋkuk; Tekka punin nanik yänopmäŋpäŋ ŋo iri yäk. Iwerän ude täŋpänä wit bureni tek terak äreŋpän kuŋjirän 20 kilos ude täŋkuk. Täŋpänkaŋ Rut täŋkentäŋpäŋ wit uwäk u pudätpäŋ piri terak peŋkuk. Piri terak pewänkaŋ yotpärareken kuŋkuk.

¹⁶Kumaŋ päŋku Naomi ahäŋ imiŋjirän äbeki u ŋode iwet yabäŋkuk; Äbekna, kädet jide ahäŋ gamik? yäk. Ude iweränä Ruttä imaka Boastä täŋ imiŋkuko u kudup iwetkuk.

¹⁷Iwetpäŋ yänkuk; Äma unitä äbekkaken ketäŋ täga nämo kwen yän näwetpäŋ wit ŋo namän yäpmäŋ äbätat yäk.

18 Ude iweränä Naomitä iwetkuk; Eruk äbekna, nadänit nadänit isi yäk. Imaka bureni ahänjirän kañ kăda. Nadătan, Boas imaka tănpayăñ găwerako unita nămo mañjirän aþmonayăñ.

4

Boastă Rut webenita yăpuk

1 Eruk, Boastă kăbeyă băgup, yotpărare tăño yămabamken pănku mañjtpăn itkañ Elimelek tăño măden naniki Boastă Rut iwetkuko u äbănirän kañkuk. Kañpăn iwetkuk; Notnapak, äbikañ bok itda yäk. Ude iweränä pănku Boastă itkukken mañjtkuk.

2 Tănppănă Boastă yotpărare tăño äma ekăni 10 ujeta man pewăn kwăkañ äma ekăni ekăni abuñ. Äbăwă yăwerän bok mañjtkuñ. 3 Mañit iriră noripaki u ñode iwetkuk; Nadătan? Naomi Moap kome peñpeñ äbuko uwă moneñ yăpayăñ notnekpak Elimelek tăño kome kujat u äma kubăta imikta nadătak yäk.

4 Unita ñode găwetta nadătat; Kome u suwayayăñ nadănpănă äma ekăni ekăni itkañ ño inamiken yăntăre. Tăñ nămo yăpayăñ nadănpănă siwoñi yă. U imata, kome u găkă mähemi tănañi bumik, năkă jukun 'ei' tăga nămo yăwet yäk. Ude iweränä äma unită tăga, api suwawet yăñ yăñkuk.

5 Ude yăwănă Boastă iwetkuk; Nadătan? Kome u Naomi keriken suwanpănă Moap nanik webe kajat Rut u imaka, webekata yăpnañi yäk. Ude tăniri notnekpak kumbuko unităño wăpi nămo api paorek. Nămo, kome kujari u äbekiye oraniye ahănayăñ tăkañ unita biñamgăn api it yăpmăñ ärowek yäk.

6 Ude iweränă noripaki u ñode iwetkuk; Bureni, kome kujat u năkă mähemi tănañi upăñkañ năkă suwawero uwă kome u năkñaken nanaknayeta biñam nămo api ireko unita tăga nămo yăpayăñ. Unita găkñata biñam yäk.

7 * Kadăni uken Isrel naniktă ñode tăk tănkukonik; Äma kubătä kubă tăño tuñum kubă suwaweko ba äma yarătă tuñumi kowat imăn tădeño u tănkehărom takta tuñum unităño mähemită kuroñi ärărani yăñopmăñpăn äma tuñum yăpeko unita imek. Ude tănjiră piă u tăretak yăñ nadăk tănkuñonik.

8 Məbəri unita äma noripak unită kome kujat u Boas găkñata suwa yăñ ude iwetpănă kuroñi ärărani yăñopmăñpăn imiñkuk.

9 Ude tănjirän Boastă äma ekăni ekăni ukăt ämawebe păke itkuño u ñode yăwetkuk; Eruk nabănjiră in inamjinken Elimelek-kăt nanakiyat Kilion kenta Malon unităño tuñum Naomită inigăn yăpmăñ kuñatkuko u apiño năkă suwanpăn mähemi tăyat yäk.

10 * Ba ugăn nămo. Malon tăño webe kajat Rut, Moap nanik u imaka, webenata imagutat. Ude tănjira notninpak kumbuko unităño wăpi yotpărareni ñoken nămo api paorek. Nămo, kome kujari u äbekiye oraniye ahănayăñ tăkañ unita biñam api it yăpmăñ ärowek yäk. In inamjinken kudăn ño tăyat.

11 * Ude yăweriră äma ekăni ekăni ukăt ämawebe păke itkuño u ei-gera yăñpăn yăñkuñ; Tăniri gabăñpăn-nadăkamăñ. Unita Yawetă webeka tănKentăñ imiñjirän Resel kenta Lea, Isrel äbot nintăño äbeknin păhap yară ude äworenpăn nanak măyap kañ băyañ gamăn. Ude tănjirän găkñawă Efrata äbot tăño tuñum äma kubă tănppăn Betlehem yotpărareken wăp biñam ärowani nikek kañ it.

12 * Tănkañ Yawetă ekta nanak măyap tamiñjirän Juda kenta Tama tăño nanaki Peres unităño äbot păhap udegăn kañ ahăwut.

Boas täŋo nanak ba oranijeta man

¹³ Täŋpākaŋ Boastä Rut webenita yāpuk. Täŋjirān Yawetä nadāŋ iminjirān nanak kok itpāŋ nanak āmani kubā bāyaŋkuk.

¹⁴ Bāyaŋjirān kome u nanik webetä Naomi ŋode iwetkuŋ; Yawe täŋo wāpi iniŋ oretna! Unitä watä it gamikta oraŋka kubā gamitak yäk. Nanak unitä Isrel āmawebe bāmopiken wāp biŋam ārowani nīkek iton.

¹⁵ Nadātan? Äbekka Ruttä gāka gāripi nadāŋ gamikinik täŋpāŋ täŋkentäk taŋi täŋ gamik täyak uwä nanak 7tä täŋkentāŋ gamineŋo u irepmitak. Unita nanak apiŋo bāyatak unitä webe pāhap täŋjiri täŋpidām-pidām täŋ gamiŋpāŋ watä säkgāmān api it gamek yäk.

¹⁶ Ude iweräwä Naomitä nanaki bāyaŋ iminjpāŋ ini bāyawani bumik watāni it imik täŋkukonik.

¹⁷ Täŋpākaŋ webe kome u naniktä nanak u wāpi Obet yāŋ iwetkuŋ. Ude yāŋpāŋ yāŋkuŋ; Wisiknin! Naomitä nanak kubā yāpmāŋtak! Täŋpākaŋ Obet uwä Jesi täŋo nani. Täŋ Jesi uwä Devit täŋo nani.

¹⁸⁻²² Eruk ŋowä Perestä äbotken nanik täŋo wāp tawaŋ; Peres uwä Hesron täŋo nani. Hesron uwä Ram täŋo nani. Ram uwä Aminadap täŋo nani. Aminadap uwä Nason täŋo nani. Nason uwä Salmon täŋo nani. Salmon uwä Boas täŋo nani. Boas uwä Obet täŋo nani. Obet uwä Jesi täŋo nani. Täŋpākaŋ Jesi uwä Devit täŋo nani. Ugān.

Sam

Juda nanik täño kap buk

1

Äma täga ba äma waki täño kädet

- 1 ✧ Äma kubätä äma wakiwaki täño man nämo buramiwayänj täyak uwä bänep oretoret terak api kuḡarek.
Äma unitä kädet äma wakiwakitä iwat täkaḡ u nämo iwat täyak. Ba äma Anututa yänjårok man yåk täkaḡ udewanikät itpänj yänjpän-nadåk nämo tåk täyak.
- 2 ✧ Äma unitä Ekäni täño man ba kädet siwoḡita gåripi-inik nadåk täyak. Gåripiinik nadänpänj unita kepma bipani nadåk-nadåk epän tåk täyak.
- 3 ✧ Äma uwä päya ämatä ume pomu terak piwani ude bumik. U kehåromigån it täkaḡ. Pahåmi kubirigån itkaḡ bureni kadåni terakgån pat täkaḡ. Imaka imaka äma unitä täñpeko uwä kudup tägagån ahåneḡ.
- 4 Täñpåkåḡ äma waki täñpani uwä udewani nämo. U pen nämo api itneḡ. Nämo, u täpun-tåpun mänittä piån åreyånj täñpån kuk täkaḡ ude bumik.
- 5 Unita Anututä äma wakita komi yåmayånj täyak u täga nämo api irepmuḡneḡ. Täñpånj äma udewaniwä äma täga båmopiken itpänj Anutu nämo api iniḡ oretneḡ. Nämo inik!
- 6 ✧ Täñpåkåḡ äma Anutu täño man iwat täkaḡ, äma udewani Anututä oraḡ yåmiḡpånj watä it yåmik täyak. Täñ, äma waki täñpani kuduḡtagån api pewån paotneḡ.

2

Kome täño intåjukun ämatä inita nadåwä årowani nämo täneḡ

- 1 ✧ Guḡ åmawebetä imata årowani tåkta gåripi nadåk täkaḡ? Ba imata kädet wakiwaki tåkta man yänjpån-nadåk jop tåk täkaḡ?
- 2 Kome täño intåjukun äma uken-uken nanik imaka, åmik tänayånj tuḡum täkaḡ. Täñpånj Anutu ini ba äma Anututä intåjukun-inik itta iwoyånkuko u wåpi yåpmånj åpåkta kåbeyä täñpånj man yänjpån-nadåk täkaḡ.
- 3 Man yänjpån-nadåk täñpånj ḡode yåkaḡ; Yarä unitä topmånjpånj ini gåmoriken niḡpmaḡkumån yåk. Unita ketnin pådät täḡkumåno u yåpmånj dåkḡeḡ tåna kwåpånj nininken gårip terak itna yåk.
- 4 ✧ Komen ämatä ude yånjirä Ekånitå kunum gånåḡ itkaḡ yabånj mågayånjpånj såra yåwet täyak.
- 5 Täñkaḡ koki wawåpånj jukuman kehåromi yåwerirån bumta umuntaḡpånj kwaik täkaḡ.

✧ 1:1: Sam 26:4; Snd 14:15; Jer 15:17 ✧ 1:2: Jos 1:8; Sam 119:1, 119:35, 119:47, 119:92 ✧ 1:3: Ais 3:10; Jer 17:8; Ese 47:12 ✧ 1:6: Nah 1:7; Jon 10:14, 2Ti 2:19 ✧ 2:1: Sam 46:6; Apos 4:25-26 ✧ 2:4: Sam 37:13, 59:8; Snd 1:26

- 6 Koki wawäpän ñode yäwet täyak; Wa! Äma intäjukun itta yäwani iwoyänjkuro u näkña tenjkuro itak yäk. U pom kudupina wäpi Saion uken tenjkuro intäjukun-inik itak yäk. U nadän imut!
- 7 ✧ Täñpäkañ intäjukun äma Ekänitä iwoyänjpän tenjkuro unitä ñode yäyak; Eruk ämawebenaye, man Ekänitä kwawak yäjahänjkuro u täwera nadäwut. Ekäni uwä ñode näwetkuk; Gäk näkño nanakna. Apiño näkä gäkño nanka ude itat yäk.
- 8 ✧ Täñpän ñode näwetgän täñkuk; Gäk näwerikañ guñ ämawebe gäkña-tägän watä it yämenta api ganiñ kirewet yäk.
- 9 ✧ Ude täñira gämotnaken kañ irut yänpän pärip-pärip kehäromi initkañ äma komitä-yän intäjukun api it yämen yäk.
Bureni, ämatä käbotinik däpmän kärapmit täkañ ude gäk pärip-päriptä guñ ämawebe api däpmän kärapmiren. Ekäninatä man ude näwetkuk.
- 10 Unita kome täño intäjukun äma in, ba äma wäpi nike in, jukuñin penpän man täwerayän täyat ñonita ket nadäkot.
- 11 ✧ In Ekänitä umuntañpän gämori-kengän it täkot.
- 12 ✧ Nadäkañ? Anutu täño nanakitä äma wakita kokwawak bäräñen täk täyak unita kumän-kumän nidäpek yänpän kañ orañ imut.

Täñpäkañ ämawebe Anututä watä it nimän yänpän dubiniken kuk täkañ uwä Ekäni täño oretoret terak it täkañ.

3

Tamimañ täño yänpik man kubä

Kap ñowä Devittä nanaki tuäni Apsalom kañ-umuntañ kuñatkañ tenjkuk.

- 1 ✧ Ekäni, iwanaye bumta ahänkañ näk täñpä wanayän täkañ.
- 2 Täñkañ yänärok ñode näwet täkañ; Anututä täga nämo täñkentän gamek.
- 3 ✧ Ude näwet täkañ upänkañ Anutu gäk näkño kurepäna ude itan. Gäkña-tägän täñpewi iwanaye yärepmit täyat.
Anutuna tägagämän, gäk bänep nadän bäräpna täñpidäm tañ naminpän nepmanpi iwan injamiken bätakigän it täyat.
- 4 ✧ Nadäkañ? Ekänitä täñkentän namän yänpän gera yänira iniken pom kudupi terak itkañ gerana nadän namik täyak.
- 5 Unitä watä it namik täyak unita bipani däpmon patguñguñ täntängän akuk täyat.
- 6 ✧ Iwanaye bumta näk it gwäjik täkañ upänkañ nämo umuntak täyat.
- 7 ✧ Ekäni, gäkä iwanaye däpmäk täyan. Täñkañ äma waki u meni däpmän tokäriri näk nutta täñpä wak täkañ. Unita Ekäni Anutuna, täñ naminkuno udegän, gäk äbä iwan keru terak nanik nämagut!

✧ 2:7: Apos 13:33; Hib 1:5, 5:5 ✧ 2:8: Sam 72:8; Dan 7:13-14; Jon 17:4-5 ✧ 2:9: Sam 89:23; Rev 2:26-27, 12:5, 19:15 ✧ 2:11: Plp 2:12; Hib 12:28 ✧ 2:12: Jon 5:23, 1Pi 2:6 ✧ 3:1: 2Sml 15:13-17:22 ✧ 3:3: Sam 62:7 ✧ 3:4: Sam 4:3, 43:3 ✧ 3:6: Sam 23:4, 27:3, 118:10-13 ✧ 3:7: Jop 16:10; Sam 22:21, 57:4, 58:6

- 8 ✨ Ekäni gäk kubä-tägän ämawebekaye täga täñkentäj yämen. Unita Ekäni, ämawebekaye watä säkgämän it yämi.

4

Bipani kubäken Devittä kehäromi yäpmäktä yäñapik man yäñjuk

- 1 ✨ Siwoñi Anutuna, gäkken yäñapiñira nadäj namisi. Bian bänep nadäj bäräpna ketären naminñkuno unita apiño gerana nadäñpäñ orañ nami.
- 2 Ämawebe, in kadäni jidegän wäpna yäpmäj äpäktä piäni täk täkañ u api peney? Ba imaka jopi-jopi yäpmäj kuñat täkañ ba jopman nadäktä gäripi pähap nadäk täkañ u kadäni jidegän api peney?
- 3 ✨ Node nadäkot; Ämawebe Ekäni täño gämoriken kuñat täkañ u inita biñam iwoyäk täyak. Unita näkä gera yäñira nadäj namik täyak.
- 4 ✨ Unita ämawebe, in kuñatjin kwaiwäpäñ momi täktäk kädet pewut. Täñkañ dämpmon patpat kadäniken kwikinik patpäñ man täwetat ñonita juku pik täkot.
- 5 ✨ Täñkañ inä Ekänita nadäj imikinik täñpäñ ärawa täktäk kädet ini gäripi nadäk täyak ude täñ imik täkot.
- 6 ✨ Ekäni, ämawebe mäyaptä gäkken gera jop ñode yäk täkañ; Iron täñ nimi! Nadäj nimeno uyaku oretoret täga täne yäñ yäk täkañ.
- 7 ✨ Ketem piäniken ahäj-bumbum täñirä äma unitä oretoret nadäk täkañ. Upäñkañ Ekäni, oretoret nadäk täkañ u jopigän. Bänep oretoret gäkä namik täyan u tanji pähap. Bänepna täñpidäm tañ naminñiri oretoret bumta nadäk täyat.
- 8 ✨ Ekäni gäkña-tägän watä it naminñiri säkgämän it täyat. Unita imaka kubäta nämo umuntañkañ dämpmon bäräñek-inik päñku säkgämän patguñguñ täk täyat.

5

Anututä watä it imikta äma kubätä yäñapiñjuk

- 1 O Ekäni, näk komi nadäñpäñ yäñkähän-kähän yäñira juku penpäñ nadäj namisi.
- 2 ✨ Anutu intäjukun ämana, juku penpäñ täñkentäktä konäm kotat ño nadäj nam.
- 3 ✨ Ekäni, tami tami gäkken yäñapik man yäk täyat. Edap dapuritä abäñirän näk gäkken yäñapik man kehäromigän yäñpäñ gäkä kowata jide näwoñärewayäj täyan unita dapun täk täyat.
- 4 Anutu, anutu jopi ätu kudän wakita gäripi nadäk täkañ upäñkañ gäk anutu udewani nämo. Nämoïnik, äma waki täñpanitä gäk dubikaken täga nämo itneñ.
- 5 ✨ Ba äma inita nadäwä ärowani täñpani uwä inñamkaken täga nämo itneñ. Äma waki täñpani udewanita gañani pähap nadäk täyan.

✨ **3:8:** Sam 28:8, 29:11 ✨ **4:1:** Sam 17:6, 18:6, 18:18-19 ✨ **4:3:** Sam 6:8-9, 50:5, 135:4 ✨ **4:4:** Sam 77:6, 119:11; Efe 4:26 ✨ **4:5:** Lo 33:19; Sam 51:19, 62:8 ✨ **4:6:** Nam 6:26; Jop 7:7, 9:25 ✨ **4:7:** Sam 97:11-12, 119:14, 119:72 ✨ **4:8:** Jop 11:19; Sam 16:9 ✨ **5:2:** Sam 3:4, 65:2 ✨ **5:3:** Sam 30:5, 88:13, 130:6 ✨ **5:5:** Hab 1:13

- 6 ✧ Täŋkaŋ äma jop manman yäwanita täŋpəwak täŋ yämik täyan. Ba äma iwan täŋpəŋ kuməŋ-kuməŋ dəpanikət äma täŋyəkŋarani täŋpanita wakiinik nadək täyan.
- 7 ✧ Upəŋkaŋ gək näka butewaki pähap nadəŋ namik täyan unita gəkŋo kudupi yotken täga api ərowet. Əroŋpəŋ ganiŋ oretta gukut iməpmok api täŋpet.
- 8 ✧ O Anutu, iwanaye bumta itkaŋ unita näkŋo irit kuŋat-kuŋatnata watä it namiŋiri gəkŋo kədet siwoŋi kaŋ iwara.
Kədet näkä iwatta nadəwikaŋ pätak u näwoŋəre.
- 9 ✧ Näkŋo iwanayetä man bureni kubä nämoinik yək täkaŋ. Uwä äma täŋpə waktagən nadək täkaŋ.
Unitəŋo meni jinom uwä säkgəmən, gəkŋi nikektä äma täŋyəkŋatpəŋ kuməŋ-kuməŋ kədetken yəmagut täkaŋ.
- 10 ✧ Unita Anutu, manken yepmanpəŋ komi piä kaŋ yəmi. Täŋjiri iniken nadək tawaŋ wakiwakitə äyəŋutpəŋ kaŋ täŋpə wawut.
Ərowani täŋ gamiŋpəŋ momi bumta tək täkaŋ unita iŋamkaken nämo itta kaŋ yəwat-kire!
- 11 ✧ Täŋpəkaŋ əmawebe nadəŋ gamiŋjirä watä it yämik täyan uwä oretoret tək təkot. Bənep täga nadəŋpəŋ oretoret kap kadəni kadəni tek təkot.
Ude täŋjirä watä säkgəmən it yämik täyi. U imata, əmawebe uwä gəka gəripi pähap nadəŋ gamiŋpəŋ gəka yəŋpəŋ oretoret bureni tək täkaŋ.
- 12 ✧ Bureni Ekəni, äma gəkŋo man bureni iwarəntək täkaŋ unita kudən säkgəmən täŋ yämik täyan.
Nadəŋ yämik täyan unita kurepətə-yəŋ watä bureni it yämik täyak.

6

Äma bəräpiken irani täŋo yəŋapik man

- 1 ✧ O Ekəni, mominata yəŋpəŋ kokwawak nadəŋkaŋ nämo nebewen, ba momina täŋo kowata nämo namen.
- 2 ✧ Ekəni, kehəromina paotinik täyak unita butewaki nadəŋ namiŋpəŋ kehəromi əneŋi nam.
- 3 ✧ Bənepnaken nadəŋ bəräp pähap ahətək upəŋkaŋ Ekəni, gək bəräneŋ nämo täŋkentəŋ namitan. Unita jidegən api nadəŋ namen?
- 4-5 ✧ Nutpewi kumbero uwä täga nämo ganiŋ oreret. Äma kumbanitə nämo nadəŋ gamik täkaŋ. Udewaniwä gək täga nämo ganiŋ oretneŋ.
Unita Ekəni, pəbä bəräpi terak nanik nämagut. Gək butewaki məhemi unita nadəŋ namiŋpəŋ kuməŋ-kuməŋ dubiniken nanik nämagutsi.
- 6 Konəm kot yəpməŋ əbəntəyiwa kehəromina kudup paotək. Täŋpəŋ bipani bipani dapunna konəm pitotä əmetpərani tekna ba gwək kunowəna nəbətək täyak.

✧ 5:6: Sam 55:23; Rev 21:8 ✧ 5:7: 1Kn 8:29-30; Sam 132:7, 138:2 ✧ 5:8: Sam 24:4-5, 27:11 ✧ 5:9: Sam 62:4; Luk 11:44; Rom 3:13 ✧ 5:10: 2Sml 15:31, 17:14, 17:23 ✧ 5:11: Ais 65:13 ✧ 5:12: Sam 115:13 ✧ 6:1: Sam 38:1; Jer 10:24 ✧ 6:2: Sam 41:4; Hos 6:1 ✧ 6:3: Sam 90:13 ✧ 6:4-5: Sam 88:11, 118:17; Ais 38:18

- 7 ✧ Iwanaye mäyap unita konäm pen kot täyat. Konäm kottäyiwa dapunna pom tokñewäkañ dapun täga nämö ijik täyat.
- 8 ✧ Tägagämän! Ekänitä konäm korira nadatak. Unita äma wakiwaki täñpani in kewen namut!
- 9 Täñkentäta gera yäk täyat u nadäj namitak. Bureni, yäñapiñira täñkentäj namik täyak.
- 10 Unita nadätat; Iwanaye bäräpi pähap gänañ itkañ umun bumta api täneñ. Täñpäñ mäyäk pähap nadäñpäñ nepmañkañ täñguñ-gurap täñtäñ api ämetpeñ kuneñ.

7

Äma ño bäräpi nadäñkañ Anutuken gera yäñkuk

- 1 ✧ Ekäni Anutuna, iwanaye yabäj umuntañ gäkken käbop itta ärek täyat. Täñkentäj namiñiri äma näk kumäj-kumäj nutnayäj näwarän täkañ uwä nutneñtäwä.
- 2 Täñ ämatä täñkentäj namikta nämö iräwä, iwanayetä tom ägwäri ude wädäj gärepmäj päñku gupna api yäpmäj däkneneñ.
- 3-4 ✧ O Ekäni Anutuna, näk kudän waki kubä nämö täñkut yäj nadätat. Upäñkañ näkken kudän waki ätu itneño, ba not kubäta täñpäwak täñpero, ba notnapak täñ-ikñatpäñ man uterak yäñmañpa äroweko, ba jop nadäj iwanaye täñpäwak täñpero u täñpäwä, eruk ñode täga täñpen;
- 5 Iwanaye jop yabäjiri näwarän täñpäñ kañ nepmäñirut! Nut-mañpä äpmonjapapäj kumäj-kumäj täga api nutneñ. Täñpäñ gupna kome terak jop uken täga api pewä pärek.
- 6 ✧ Upäñkañ näk ude nämö täñpani unita Anutu, gäk kokwawak pähap nadäñkañ akuñpäñ iwanaye nutnayäj piä bumta täkañ u däpmäñpäñ yäwat-kire!
Imata, gäkäwä kudän siwoñitagän nadäk täyan unita äbä täñkentäj namisi.
- 7 ✧ Ude täñpäñ punin unu itkañ ämawebe kuduptagän yäweri gämotkaken irirä yabäj yäwasi.
- 8 ✧ Gähäwä ämawebe kuduptagän täño kudän yäpmäj daniwani unita Ekäni, iwanaye inamiken näka äma siwoñi yäj näwet!
Imata, näk waki täñjira kowata yäpmäkta yäwani nämö yäj nadätan unita.
- 9 ✧ Anutu, gäk äma siwoñi pähap. Gäk äma täño nadäk-nadäk ba gäripini kudup nadäwi tärek täkañ.
Unita gäk äma waki täño kudän waki kudup kañ pewi paorut. Täñkañ äma siwoñita gwäki täga kañ yämi.
- 10 ✧ Ämawebe, in nadäkañ? Anutu u näkño watä ämana. Äma unitäño man buramik täkañ u täñkentäj yämik täyak.

✧ 6:7: Jop 17:7; Sam 38:10; Kra 5:17 ✧ 6:8: Sam 119:115; Mat 7:23; Luk 13:27 ✧ 7:1: Sam 31:1, 31:15, 71:1 ✧ 7:3-4: 1Sml 24:11 ✧ 7:3-4: 1Sml 24:7, 26:7; Sam 109:4-5 ✧ 7:6: Sam 35:23, 94:2, 138:7 ✧ 7:7: Sam 22:27 ✧ 7:8: Sam 26:1, 43:1, 98:9 ✧ 7:9: Sam 34:21, 40:2, 94:23; Rev 2:23 ✧ 7:10: Sam 18:2, 18:30, 97:10-11

- 11 ✧ Anutu uwä man yäpmäj daniwani tägagämän. U äma wakiwaki nämo yabäj oretpäñ kowata yäpmäkta biñam yäntären yämik täyak.
- 12 ✧ Täñpäkañ äma waki u kudän waki nämo penayäj täño uwä Anututä päip boham täño meni api wädäwek. U äpa topmäjkañ gwäjikta pidäm täyak.
- 13 ✧ Täñpäñ ämik täño tuñum komi komi u yäpmäjpäñ kuwek kädäp mebet ikek äma u yamäkta täñtuñum täyak.
- 14 ✧ Eruk, äma waki unita nadäwut. U kudän waki täkta tawañ pek täkañ. Täñkañ täñjikarani kudän mebäri mebäri wari wari täk täkañ.
- 15 ✧ Uwä äma ätuta buñep täk täkañ. Upäñkañ buñep iniken unitä api äyäjutpäñ yepmäjirek.
- 16 ✧ U udegän, kudän waki iniken unitägän äyäjutpäñ ini terak täñpäwak api pewän ahäneñ.
- 17 U kawut! Anutu u siwoñji pähap unita bänep täga iwet täyat. Täñpäñ Ekäni Anutu ärowani unitäño wäpi biñam kap terak iniñoret täyat.

8

Anutu ima mebärita komen äma nin nadäj nimik täyak?

- 1 ✧ Ekäni Mähemnin, wäpka biñam gäripi gakñji nikektä kome kuduptagän intäjukun itak!
- Wäpka biñam ärowani unita kunum gänañ naniktä gäk ganiñoret täkañ.
- 2 ✧ Täñpäkañ iwankayetä mäyäk nadäwut yäñpäñ nanak pakikät ironiñoji yäwetpäñ yäwoñärek täñjiri kap terak ganiñoret täkañ.
Teñjirä iwankayetä nadäñpäñ umuntañpäñ man kum api itneñ.
- 3 ✧ Täñpäkañ Ekäni, näk kunum terak dapun täñpäñ imaka säkgämän ketkatä täñ peñkuno, komepak ba guk komeniken yepmañkuno u yabäj yäwatpäñ nadäwätäk ñode täk täyat;
- 4 ✧ Anutu, imata gäk äma mewuni ninta nadäwi ärowani täk täkañ? Imata ämawebe watä säkgämän it nimik täyan?
- 5 Nin äpani ude itnañjipäñ wäpnin biñam epmäget kudän nitek ude nipmañkun. Bureni, imaka päke u kudup yärepmitpäñ gäkña bumik nipmañkun.
- 6 ✧ Ude täñkañ imaka kudup ketkatä täñ-peñkuno u yabäj yäwatta nipmañkun. Ude täñjiri imaka kudup u gämotninken itkañ.
- 7-8 Yawakkät tom ägwäri, barak ba imaka imaka gwägu pähap gänañ komeni komeni kuñat täkañ u kuduptagän äma gämoriken yepmañkunotä itkañ.
- 9 Unita Ekäni Mähemnin, wäpka biñam gäripi gakñji nikektä kome kuduptagän intäjukun itak!

9

Anutu täño kudän siwoñji unita bänep täga man

- ✧ 7:11: Sam 50:6, 90:9 ✧ 7:12: Lo 32:41-42; Sam 64:7 ✧ 7:13: Sam 18:14, 45:5 ✧ 7:14: Jop 15:35; Ais 59:4; Jem 1:15 ✧ 7:15: Sam 57:6 ✧ 7:16: Sam 140:9-11 ✧ 8:1: Sam 113:4, 148:13 ✧ 8:2: Sam 44:16; Mat 21:16, 1Ko 1:27 ✧ 8:3: Sam 111:2 ✧ 8:4: Jop 7:17-18; Sam 144:3; Hib 2:6-8 ✧ 8:6: Stt 1:26-28, 1Ko 15:27; Efe 1:22; Hib 2:8

- 1 Ekäni, bänep nadäk-nadäkna kuduptä api ganiḡoret täḡpet. Täḡpäḡ näk ämawebe gäkä piä tägagämän täk täyan unita api yäwet täḡpet.
- 2 ✧ Täḡkaḡ Anutu ärowani, näkä nadäḡ gamiḡpäḡ oretoret kap tenḡpäḡ wäpka biḡam api yäpmäḡ ärok täḡpet.
- 3 Gäkä täḡkentäḡ namikta äbäḡiri iwanayetä gabäḡ umuntaḡ metäḡpeḡ kuk täkaḡ. Metäḡpeḡ kuḡkä maḡ-däpmäḡpäḡ kumäk täkaḡ.
- 4 Täḡpäkaḡ yäpmäḡ danik piä täk täyan uwä siwoḡiḡän täk täyan. Täḡkaḡ näkḡo manna yäpmäḡ daniḡpäḡ momika nämo yäḡ yäḡtäreḡ namiḡkun.
- 5 ✧ Gäk guḡ äbot äbori äbori nämo nadäḡ gamik täkaḡ u yebeḡpäḡ äma waki-waki u kumän däpmäḡ moreḡkun. Täḡjiri ämawebetä äma udewanita api guḡ täneḡ.
- 6 Bureni, iwaniye waḡkuḡo ubayäḡ. Inide ude api itneḡ. Gäk unitäḡo yotpärare yäpi waḡkuḡo unita ämawebetä kome unita täḡguḡ taḡpäḡ nämoinik api nadäneḡ.
- 7 ✧ Täḡpäkaḡ Ekäni uwä intäḡjukun äma inide api it yäpmäḡ ärowek. Uwä intäḡjukun-inik itkaḡ ämawebe yäpmäḡ danikta pidäm täyak.
- 8 ✧ Täḡpäḡ kudän siwoḡi terak api yäpmäḡ daniwek. Ude täḡkaḡ ämawebe kuduptagän iniken nadäk siwoḡi terak api yabäḡ yäwarek.
- 9 ✧ Ekäni uwä eḡi kehäromi kubä ude itak. Iwantä äma kubäta täḡpäwak täḡpänä, äma u Ekäniken paḡku täga irek.
Ba bäräpi kadänikenä Anutuken käbop täga paḡku irek.
- 10 ✧ O Ekäni, äma gäk gabäḡ tarek täkaḡ u kubä mäde nämoinik ut imiḡkuno unita ämawebe mebärika nadäwä tarek täkaḡ uwä gäkä terakgän api yeḡgämä penēḡ.
- 11 ✧ Unita ämawebe, in Ekäni, Saion yotpärareken intäḡjukun itkaḡ yabäḡ yäwat piä täk täyak u wäpi biḡami iniḡoret täkot!
Epän pähap täk täyak unita ämawebe komeni komeni yäḡahäḡpäḡ yäwet täkot.
- 12 ✧ Bureni, Ekäni uwä äma komi nadäk täkaḡ unitäḡo konäm gerata juku peḡpäḡ nadäḡ yämik täyak. Ude täḡpäḡ äma netätä komi u yämik täkaḡ unita kowata täḡpäwak täḡ yämik täyak.
- 13 Unita Ekäni, näka waki, butewaki nadäḡ namisi. Iwantä komi ba bäräpi namikaḡ ḡo yabä!
Kumäḡ-kumäḡ dubiniken itat ḡo nämaguri äneḡi täga kaḡ ira!
- 14 ✧ Ude täḡpayäḡ täno uwä näk paḡku Jerusalem nanik ämawebe iḡamiken itkaḡ wäpka api ganiḡ oreret!
Ba waki keriken nanik nämagurayäḡ täyan unita oretoret pähap nadäḡpäḡ wäpka api yäpmäḡ ärowet.
- 15 ✧ Täḡpäkaḡ äma guḡ äbotken naniktä nintä ärikta awaḡ äneḡkuḡo upäḡkaḡ ini-tägän awaḡi gänaḡ äriḡkuḡ.

✧ 9:2: Sam 5:11, 83:18 ✧ 9:5: Lo 9:14; Snd 10:7 ✧ 9:7: Sam 102:12, 102:26; Hib 1:11 ✧ 9:8: Sam 96:13, 98:9 ✧ 9:9: Sam 37:39, 46:1, 91:2 ✧ 9:10: Lo 31:6-8; Sam 37:25, 70:4, 91:14 ✧ 9:11: Sam 107:22 ✧ 9:12: 2Sml 4:11; Sam 9:18, 10:17, 22:24, 37:25; Ais 49:14-15; Hib 13:5 ✧ 9:14: Sam 13:5, 20:5, 35:9 ✧ 9:15: Sam 7:15, 94:23; Snd 5:22, 26:27

Nin nipmājitta buņep tājkuņo upāņkaņ buņep iniken unitā yepmāņitkuk.

- 16 ✧ Bureni-inik, Ekānitā āma tāņo tāktāki, kudān siwoņi terak yāpmāņ daniņpāņ kowata yāmik tāyak. Tāņirān āma waki uwā iniken kudān wakitā āyāņutpāņ tāņpāwak tāņ yāmik tākaņ.
- 17 ✧ Āma waki komeni komeni Anututa nadāņ āwarākuk tāk tākaņ unitāņo komeniwā kumbani kome ubayāņ.
- 18 ✧ Tāņpākaņ āmawebe tuņumi nāmo, tāņbute-bute tāņpaniwā Ekānitā jop yabāņ āwarākuk nāmo tāk tāyak.
Nāmo, āma bārāpi nitek udewani bureni-inik api tāņkentāņ yāmek.
- 19 Unita Ekāni, ābi! Ābā jop yabāņiri komen āmatā ārowani tāņ gamineņtawā! Āma nāmo nadāņ gamik tākaņ u kudup yepmaņpikaņ gākņo man piāken kaņ irut. Tāņpāņ unitāņo tāktāki kaņ yāpmāņ dani.
- 20 ✧ Ekāni, ude tāņiri kaņ umuntāwut. Kehāromika ude yāwoņāreņiri inita nadāwā āpani-inik kaņ tāņput.

10

Āma waki tāņpani u Anututā kehāromini tāga yāpmāņ āpek

- 1 Ekāni, komi butewaki ahāņ namiņirān gāk imata nepmaņpeņ pāņku kābop itan?
- 2 ✧ Ekāni, āma waki tāņpanita nadā! U ārowani tāņpāņ āma jopi jāwāri iwan tāņ yāmiņpāņ dāpmāņpāņ yāwat-kirek tākaņ u nāmo nadātan?
- 3 ✧ Āma waki tāņpani uwā iniken bānepi tāņo gāripi ugān iwatpāņ ārowani tāk tākaņ. Monēņ tuņumta nadāņgārip tāņpāņ Ekāni māde ut imik tākaņ.
- 4 ✧ Āma udewanitā nin ārowani yāņpāņ Anututa nāmoinik nadāņ imik tākaņ. Nāmo, Anututa nadāwā nāmo itak bumik yāņ nadāk tākaņ.
- 5 ✧ Tāņpāņ āma udewani tuņum pāhap ikek itkaņ kome terak sākgāmān it tākaņ. Upāņkaņ Anutu, āma uwā inita nadāwā ārowani tāņpāpāņ gākņo бага manta nadāwā āpani tāk tākaņ ba iwaniyeta udegān yāņārok yāwet tākaņ.
- 6 ✧ Tāņpāņ bānepitā ṅode nadāk tākaņ; Imaka kubātā nin tāga nāmo tāņpān waneņ. Nin tāgagān api itne yāņ nadāk tākaņ.
- 7 ✧ Āma udewani uwā meniken āma tagwān man yāwet-yāwet unitāgān abāmaņ kuk tākaņ. Meberitā jop manman, umun man ba tāņpāwak man yāk tākaņ.
- 8-9 ✧✧ Tāņpāņ kādet morākken kābop itpāņ āma siwoņi ba āma kehāromini nāmo, jop nadāņ dāpmāk tākaņ, aņ komitā kābop itpāņ tom dāpmāk tākaņ ude.
- 10 Āma wakiinik tāņpani uwā āma jāwāri u jiraņ yāņ nadāņkaņ yeņ yāwat pāpmo yepmaņpāņ ārowani tāņ yāmik tākaņ.

✧ 9:16: Kis 14:31; Snd 5:22 ✧ 9:17: Jop 8:13; Sam 50:22 ✧ 9:18: Sam 12:5; Snd 23:18, 24:14
 ✧ 9:20: Sam 62:9; Ais 31:3; Ese 28:2 ✧ 10:2: Sam 7:16, 9:15; Snd 5:22 ✧ 10:3: Sam 94:4; Rom 1:32
 ✧ 10:4: Sam 14:1-2, 53:1 ✧ 10:5: Sam 12:5; Ais 26:11 ✧ 10:6: Ais 56:12; Rev 18:7 ✧ 10:7: Jop
 20:12; Sam 12:2; Rom 3:14 ✧ 10:8-9: Sam 17:11; Hab 3:14 ✧ 10:8-9: Sam 17:12; Mai 7:2

- 11 ✨ Täŋkaŋ bänepitä ŋode yäk täkaŋ; Anutu u ninta guŋ taŋpärj dapuri täŋpipik täŋkuko unita nin nämo nibäk täyak yäk.
- 12 O Ekäni, gäk akuŋpärj äma waki täŋpani unita kowata yämi! Täŋkaŋ äma kehäromi paorani ninta guŋ täwentawä!
- 13 Anutu, äma waki täŋpani imata gäk ganiŋ wärät täkaŋ? Ŋode uwä jop nadäk täkaŋ; Kowata nämo api nimek!
- 14 ✨ Upänkaŋ Ekäni, gäk äma kädet waki täŋpani u yabäk täyan. Äma udewanitä komi nimiŋirä nibäŋ äwaräkuk nämo täk täyan.
Unita äma kehäromini nämo, gäkä täŋkentäŋ nimi yäŋpärj gäkgän gabäŋ tarek täkaŋ. U imata, gäk kubä-tägän äma jopi jäwäri täŋkentäŋ yämik täyan.
- 15 Unita Ekäni, gäkä äma waki täŋpani täŋo kehäromi yäyomägatpärj kowata komi kaŋ yämi!
- 16 ✨ Ekäni gäk intäjukun-inik it yäpmäŋ päŋku pen api it yäpmäŋ ärowen, paot-paotka nämo.
Unita äma gäka nämo nadäŋ gamik täkaŋ u yawat kireŋpewi kaŋ kuŋtäŋpä kut!
- 17 ✨ Ekäni, gäk äma jäwäri täŋo yäŋapik man nadäŋ yämiŋpärj bänepi täŋ-täpäneŋ yämiŋiri säkgämän api itneŋ.
- 18 ✨ O Ekäni, ironi kodäŋanikät äma bäräpi nadäwani unitäŋo yäŋapik man nadäŋ yämiŋpärj komi nadäk täkaŋ u datäreŋ yämik täyi.
Ude täjiri komen ämata äneŋi nämo api umuntäneŋ!

11

Äma kubätä Anututa nadäkinik täŋkuk

- 1-2 ✨ ✨ Umuri kubä ahäŋ namiŋirän Ekänitä watä it namän yäŋpärj uken kuk täyat.
Unita notnapak, imata guŋtä-yäŋ ŋode näwetan? Ai! Metäŋpeŋ ku! Äma waki täŋpanitä äma siwoŋi däpmäkta bipmäŋ uraniken käbop itkaŋ kuwek gwäjikaŋ u nämo yabätan? Gäk barak umuritä-yäŋ metäŋpeŋ pom udu ku! yäŋ man ude imata näwetan?
- 3 ✨ Yäke! Äma kuduptagäntä kädet siwoŋi mäde ut imäwä äma siwoŋi jide täneŋ? Käwep api metäŋpeŋ kuneŋ.
- 4 ✨ Upänkaŋ nähä nämo api metäŋpeŋ kwet! Nämo, Anutu ini kudupi tähaken itkaŋ dapun täŋ itak.
Kunum gänaŋ maŋitkaŋ intäjukun-inik it nimiŋpärj äma täŋo täktäki u kuduptagän yabäŋpärj-nadäk täyak.
- 5 ✨ Ekäni ini äma siwoŋi ba äma waki täŋpani yäpmäŋ daniŋpärj äma бага mani nämo buramik täkaŋ unita kokwawak pähap api pewän ahäŋ yämek.

✨ **10:11:** Jop 22:13; Sam 94:7; Ese 9:9 ✨ **10:14:** Sam 68:5, 2Ti 1:12, 1Pi 4:19 ✨ **10:16:** Sam 145:13; Jer 10:10; Dan 4:34, 1Ti 1:17 ✨ **10:17:** Kis 22:23; Sam 9:12 ✨ **10:18:** Sam 82:3; Ais 11:4 ✨ **11:1-2:** Sam 2:12, 121:1 ✨ **11:1-2:** Sam 7:12, 37:14, 64:3-4 ✨ **11:3:** Sam 87:1, 119:152 ✨ **11:4:** Mai 1:2; Mat 5:34 ✨ **11:5:** Stt 22:1; Sam 34:19; Jem 1:12

- 6 ✧ Ude täppäj kädäp mebet komigämän upäj piñ yabat-pewän komi bumta api nadänej. U imata, kowata udewani yäpmäkta biñam täkañ ubayäj.
- 7 ✧ Täppäkañ Ekäni ini uwä siwoñi unita äma siwoñi kuñaranita gäripi nadäk täyak.
Äma Ekäni täño meni jinom iwatpäj kuñat täkañ uwä Ekäni iñami api känej.

12

Äma kubä Anututä täñkentäj imikta yäñapik man yäñkuk

- 1 ✧ Ekäni, äma siwoñi kubä nämoinik itak. Ba äma man bureni yäwani kudup paotkañ unita äbä täñkentäj nimisi!
- 2 ✧ Ämawebe kuduptagantä noriye bänepi ärikta jop tänyäkñarani täk täkañ.
- 3 ✧ Unita Ekäni, gäk äma ätu jop yäj-yäkñatpäj waki kädet terak yämagut täkañ ba ärowani täk täkañ uwä meni teñpipiñ yämi!
- 4 ✧ Äma udewanitä ñode yäk täkañ; Nin äma ätu jop yäj-yäkñatpäj imaka yäpmäkta gäripi nadäk täkamäj u täga api yäpne.
Ba man yänayäj nadäppäjä udegän täga api yäk täne yäk. Ude täñjitna äma kubätä täga nämö ninij bitnäwek yäj yäk täkañ.
- 5 ✧ Ude yäk täkañ upäjkañ Ekänitä ini ñode yäyak; Eruk täga! Näk ärewayäj! Ämatä äma jäwäri yäpmäj äpähpäj komi piä yämiñirä yäñkähän-kähän yäj itkañ u nadätat.
Ärenpäj säkgämän itta gäripi nadäk täkañ u täñkentäj yämiñira udegän api itneñ yäk.

- 6 ✧ Ämawebe, in nadäkañ? Ekänitä täñkentäj nimikta man kehäromi yäñkuko uwä man bureni-inik yäñkuk. Man yäk täyak u siliwa mobä kädäpken iñjñpewä kodaki paki-inik äworek täkañ udewani.
- 7 ✧ Unita Ekäni, watä säkgämän kadäni kadäni it nimiñiri iwantä nidäpneñtäwä.
- 8 ✧ U imata, äma waki bämopiken itkamäj. U kudup kädet wakita tägagämän yäj nadäk täkañ.

13

Äma kubä Anututä änej nadäj imikta yäñapik man yäñkuk

- 1 ✧ Ekäni, kadäni jidegän änej api nadäj namen? Gäk näka mäde kadäni käronji api ut namen ba? Kadäni jidegän nadäj namiñiri iñamka änej api gabäwet?
- 2 ✧ Kadäni jidegän bäräpina ño api ketärenj namen? Butewaki pähap nadäj itat ño kepma bipani jide nadäj yäpmäj kuñira api paot namek? Kadäni jidegän täñkentäj namiñiri iwanaye gämoriken nämö api iret?
- 3 ✧ Ekäni, gäk näkño Anutuna unita yäñapik manna ño nadäj namiñpäj butewaki nadäj nami. Täppäj kehäromi namiñiri nämö api paoret.

✧ 11:6: Sam 75:8; Jer 4:11-12; Ese 38:22 ✧ 11:7: Sam 7:9-11, 16:11, 33:5 ✧ 12:1: Ais 57:1; Mai 7:2 ✧ 12:2: Sam 41:6; Jer 9:8; Rom 16:18 ✧ 12:5: Sam 10:18, 34:6, 35:10; Ais 33:10 ✧ 12:6: Sam 119:140; Snd 30:5 ✧ 12:7: Sam 37:28, 97:10 ✧ 12:8: Sam 55:10-11 ✧ 13:1: Jop 13:24; Sam 88:14; Ais 59:2 ✧ 13:3: Jer 51:39

- 4 ✧ Iwanaye yabä kätänjiri nintä irepmitkamäj yäjpäñ nabäwä mañ parira oretoret nämo täneñ.
- 5 Upäjkañ ude nämo! Gäk nadäj namikinik täk täyan unita nadäkinik täyat. Butewaki nadäñpäñ täñkentäj namayäj täyan unita oretoret täñ gamit.
- 6 ✧ Bureni Ekäni, gäk näka säkgämän täñ namij yäpmäj äbuno unita kap tenpäñ wäpka api ganiñ oreret.

14

Äma waki täño täktäk

- 1 ✧ Äma Anutu nämo itak yäj yäk täkañ uwä guñ bureni-inik! Äma udewani bänepi käbäj täwani. U kudän waki mebäri mebäri täk täkañ. Kubätä kudän täga kubä nämoinik täk täyak.
- 2 ✧ Nadäkañ? Ekänitä kunum terak ununitä etä päpä dapun pärewat täk täyak. U äma nadäwä tumbäpäñ Anutu kañ-ahäktä piäni täñpani udewani ätu itkañ ba nämo yäj nadäñpäñ yabäj ahäktä dapun pärewat täk täyak.
- 3 ✧ Upäjkañ nämo, kudup u kädet siwoñi irepmi moreñpäñ kädet waki täñpanigän. Uken nanik kubätä kudän täga kubä nämo täk täyak. Nämoinik.
- 4 ✧ Unita Ekänitä ñode yäyak; Jide? Ämawebe u nadäk-nadäki nämo? U jop orek patkañ näñño ämawebenaye uken tänyäkñatpäñ kubota täñ yämik täkañ. Ude täñkañ näkken yäñapik man kubä nämoinik yäk täkañ.
- 5 Upäjkañ Anututä ämawebeniye ukät itkentäk-inik täyak unita äma waki täñpani unita imaka umuri-inik kubä api ahäj yämek.
- 6 ✧ Äma waki uwä äma äpani jopi täño piä tawañ kañkañ yäniñ wärät täkañ. Upäjkañ Ekäni uwä äma äpanita watä it yämik täyak.
- 7 ✧ Eruk, Isrel ämawebe täñkentäj yämikta Ekänitä äma kubä Saion nanik kañ pewän äbän yäj nadätat. Ekänitä ude täñjirän äneñi säkgämän itnayäj täkamänken uken oretoret pähap api nadäne!

15

Kädet siwoñi Anututä gäripi nadäk täyak

- 1 ✧ Ekäni, kudupi yotkaken äma jidewanitä täga ärowek? Ba kudupi yotpärarekaken äma jidewanitä kadäni käronji täga it yäpmäj ärowek?
- 2 ✧ Eruk, nadätat, äma ñodewanitä Anutu inamiken täga it yäpmäj ärowek; Äma, Anutu täño manta gäripi nadäñpäñ kädet siwoñigän iwarani u. Ba äma kadäni kadäni man bureniğän yäk täñpani u.
- 3 ✧ Äma udewanitä noriye täño wäpi jop man terak nämo yäpmäj äpek. Ba noriyeta imaka wakiwaki nämo täñ yämek. Ba äboriye bämopiken yäj-yäkñarani man kubä nämoinik yäwek.

✧ 13:4: Sam 25:2, 35:19, 38:16 ✧ 13:6: Sam 116:7, 119:17 ✧ 14:1: Sam 10:4, 53:1 ✧ 14:2: Sam 33:13, 102:19 ✧ 14:3: Rom 3:10-12 ✧ 14:4: Ais 64:7; Jer 10:25; Amo 8:4 ✧ 14:6: Sam 9:9, 142:5 ✧ 14:7: Jop 42:10; Sam 53:6, 126:1 ✧ 15:1: Sam 23:6, 24:3, 27:4, 61:4 ✧ 15:2: Ais 33:15; Sek 8:16; Efe 4:25 ✧ 15:3: Kis 23:1; Sam 28:3, 50:20

Anututä äma udewanita gäripi nadäk täyak.

- 4 ✧ Äma udewanitä äma wakiwaki täjpanita gäripi nämo nadäk täyak. Nämöl Ämawebe Anutu täjjo kädet siwoŋi iwat täkaŋ unitagän oraŋ yämik täyak. Äma udewanitä imaka api täjpet yäj yäwani ugän iwatpäj täk täyak. Iniken mani u iwatpäj täjirän bäräpi mebäri mebäri ahäj imäpäj waweko upäjkaŋ gwäk pimiŋpäj mani ugän iwatpäj täjpek.
- 5 ✧ Äma udewanitä kädet siwoŋi ŋode täk täyak; Äma ätuta moner yämiŋkaŋ yäwerek; Kowata kämi kaŋ namut yäk. Eruk ude yäwerekopäj kowata imikimik kadänikenä jide yämeko udegän yäpek, u irepmiŋpäj nämo. Täjpäj äma udewanitä man käbeyäken man bureniŋän yäwek. Täjpkäkaŋ äma ätuwä noriye manken yepmakta jop manman yäk täkaŋ. Upäjkaŋ äma siwoŋitä kädet udewaniwä nämoinik täjpek.

In nadäkaŋ? Äma kädet tägatäga udewani iwat täkaŋ uwä paot-paotta biŋam nämo täkaŋ.

16

Äma kubätä Anututa nadäj imikinik täk täyak

- 1 ✧ Anutu, näk nadäj gamikinik täk täyat unita gäk watä säkgämän it namik täyi!
- 2 Näk Ekäni ŋode iwetkut; Ekäni, gäk näkjo intäjukun ämana. Imaka tägatäga näkken itkaŋ u gäkjo ketka terak nanik-tägän äbäk täkaŋ yäj iwetkut.
- 3 ✧ Ämawebe Ekänita nadäkinik täk täkaŋ udewaniät itta gäripi nadäk täyat.
- 4 ✧ Upäjkaŋ ämawebe mäjo wära nadäj yämik täkaŋ uwä komi api nadäner. Nähä mäjo wärata ärawa nämoinik api täj yämet. Ba wäpi menaken nämo api irek. Nämoinik!
- 5 ✧ Imaka imaka päke itkaŋ ŋonitä näka watä nämo it namik täkaŋ. Ekäni, gäk kubä-tägän watä it namik täyan. Täjpkäkaŋ imaka imakata wäyäkŋek täyat uwä gäkägän namik täyan.
- 6 ✧ Gäk watä säkgämän it namiŋjiri näk kome terak ŋo gäripi nikek it yäpmäj äbätat. Näk imaka kubäta nämo wäyäkŋek täyat.
- 7 ✧ Unita Ekänina wäpi biŋam yäpmäj akutat. Imata, uwä kädet siwoŋi kuŋatta nepmäŋit näwat täyak. Täjpäj bipani imaka, Ekänitä nadäk-nadäk siwoŋi näwetpäj näwoŋärek täk täyak.
- 8 ✧ Täjpkäkaŋ Ekänita guj taŋpäj nämo kuŋat täyat. Nämo, Ekäni uwä dubinaken it täyak unita imaka kubätä täjyäkŋat-pewän umuntaŋpäj täga nämo kwaiwet.
- 9 ✧ Unita bänepna pidäm taŋirän oretoret pähap nadäk täyat. Täjkaŋ imaka kubäta nämoinik umuntak täyat.

✧ 15:4: Jos 9:18-20; Het 11:35; Apos 28:10 ✧ 15:5: Lo 16:19; Ese 18:8 ✧ 16:1: Sam 7:1, 17:8
 ✧ 16:3: Sam 101:6, 119:63 ✧ 16:4: Jos 23:7; Sam 32:10, 106:37-38 ✧ 16:5: Sam 23:5, 119:57, 125:3;
 Kra 3:24 ✧ 16:6: Jer 3:19 ✧ 16:7: Sam 73:24, 77:6 ✧ 16:8: Sam 27:8, 73:23 ✧ 16:9: Sam 13:5,
 30:12, 108:1

- 10 ✧ Täppäkaŋ Ekäni, gäk watä säkgämän it namik täyan. Ude täŋiri näk kumäŋ-kumäŋ komeken nämo api kwet. Gäkŋo piä ämaka täga näk, nabäŋ äwaräkuk täŋiri kumäŋpäŋ jop nämo api parawet.
- 11 ✧✧ Täŋkaŋ gäkŋa-tägän kädet gäripi nadäk täyan u näwoŋärek täyan. Täŋiri gäk dubikaken itkaŋ bänep oretoret terak kuŋat täyat uwä tärek-täreki nämo!

17

Äma kubä Anututä watä it namän yäŋpäŋ gera yäŋkuk

- 1 Ekäni, gäkken gera yäŋira nadäŋ namisi! Kädet siwoŋi iwat täyat unita nadäŋ bäräpna gäkken yäpmäŋ äbäŋira täŋkentäŋ nami. Gäk yäŋgäkŋatta nämo yäyat unita yäŋapik manna ŋo nadäŋ namisi.
- 2 Näk nadätat, dapunka päraŋi-inik unita kudän siwoŋi u kudup kaŋpäŋ nadäwi tärek täkaŋ. Unita iwan iŋamiken äma siwoŋi yäŋ api yäŋtäreŋ namen.
- 3 ✧ Bänep nadäk-nadäkna kudup kawu tärek täyak. Bipani bipani nabäŋpäŋ-nadäk täyanken nadäk waki kubä nämo kaŋ-ahäk täyan. Imata, näk man waki, äma ätutä yäk täkaŋ ude nämo yäk täyat.
- 4 Gäkŋo man ugänpäŋ buramiŋpäŋ äma täŋpawak kädet kudän unita mäde ut imik täyat.
- 5 ✧ Gäkŋo kädet siwoŋi nämo irepmitpäŋ wari wari ugän iwat täyat.
- 6 O Anutu, gäkken yäŋapiŋira nadäŋ namik täyan. Unita apiŋo gäkken gera yäkgän täŋira juku peŋpäŋ nadäŋ namisi.
- 7 ✧ Dubikaken irira iwanayeta yäŋpäŋ watä säkgämän it namik täyan unita Anutu, nadäŋ namikinik täk täyan u kwawak pewi ahäwäpäŋ iwan keriken nanik nämagut.
- 8-9 ✧ Dapunka mujipta watäni it täyan udegän näka watä it namisi. Äma waki täŋpanitä näk nutta itgwäŋineŋo udetä nämagut päŋku jirokka gäriŋ käböŋ nepmaŋsi.
- 10 ✧ Äma udewani äma ätuta butewaki nämo nadäŋ yämik täkaŋ. Meni jinomkenä gup yäpmäŋ ärokärok man unitägän abäk täkaŋ.
- 11 U näwarän täŋkä nabäŋ ahäŋpäŋ nutta yewa täkaŋ. Ude täŋkaŋ näk täŋpawakta pidäm taŋpäŋ itkaŋ.
- 12 Aŋ ägwäri tom yenayäŋ pidäm taŋpäŋ it täkaŋ ude näk neŋpäŋ kwinit äwatta nabäŋ nawat itkaŋ.
- 13 Unita Ekäni, äbi! Äbä täŋkentäŋ namiŋpäŋ iwanaye däpmäŋ yawat kireŋpäŋ unitäŋo kehäromini yäpmäŋ äpäsi. Päip bohamka u yäpmäŋ päbä ämik täŋpäŋ äma waki keriken nanik nämagut.
- 14 Bureni Ekäni, äma kome terak ŋo imaka täpuri kubäta nämo wäyäkŋek täkaŋ u keriken nanik nämagut. Komi piä yämikta yäwani yäŋ yämiŋkuno u yäniŋ kiresi. Komi piä uwä yeritä yerita pen kaŋ yäniŋ kire!

✧ 16:10: Sam 49:15, 86:13; Apos 13:35 ✧ 16:11: Sam 36:7-8, 43:4 ✧ 16:11: Apos 2:25-28 ✧ 17:3: Sam 16:7; Sek 13:9; Mal 3:2-3, 1Pi 1:7 ✧ 17:5: Sam 119:133 ✧ 17:7: Sam 31:21 ✧ 17:8-9: Lo 32:10; Sam 91:1, 91:4; Sek 2:8; Mat 23:37 ✧ 17:10: 1Sml 2:3; Jop 15:27; Sam 73:7

- 15 ✧ Täppäkañ nähä waki nämo täppani unita kämi gakkät kowat kawän bureni api täde. Täñkañ dāpmon terak naniktä akuñpāñ dubinaken itan yāñ nadāñpāñ bānep oretoret pähap tokñek api nadäk täñpet.

18

Devittä iwaniye yārepmiñpāñ oretoret täñkuk

Ekānitä Devit, Sol ba iwaniye ätu kerit terak nanik imagurāñpāñ kap ño teñkuk.

- 1 O Ekāni, gäk näkño kehāromina unita gāka gāripi pähap inide kubā nadātät!
 2 ✧ Gäk näkño watä āmana, mobā yewa ude it namitan. Bureni, Anutunatä ude täñkentāñ namiñirāñ gupna koreñpāñ säkgāmāñ it täyat.
 U kurepä ude itpiñ namik täyak. Unitä itkentāñ namiñirāñ iwantä täga nämo nutneñ.
 3 Näk Ekāniken gera yāñira nadāñ namiñpāñ iwan keriken nanik nämagut täyak. Unitä Ekāni inin orera!
 4 ✧ Kumāñ-kumāñ täño yentä kwasikotpāñ nepmañkuñ. Täñpäwak täño kehāromitā näk uwäk tañpāñ nepmañkuk.
 5 Bureni, kumbani kome täño yentä pädat täñpāñ nepmāñ irirāñ awañtä näk nepmāñitta buñepta-yāñ itsāmbuk.
 6 ✧ Upāñkañ bārāpina u gānañ Ekāni Anutuna uken täñkentäktä gera yāñkut. Täñkentäktä ude yāñira ini kudupi yotken itkañ gera kotākna ba konām butewakina nadāñ namiñkuk.
 7 Nadāñ namiñirāñ kome bārom täñpāñ kwaiñkuk. Jop puningāñ nämo, mebāriken umu imaka, kwaiñkuk.
 U imata, Anututä iwanayeta kokwawak nadāñirāñ ude uwä ahāñkuk.
 8 Injami gāriñ gānañ nanik gupe yāñ täñpāñ āpuñ. Täñpāñ meni gānañ nanik täñpäwak kädāp mebet gāyek ikek añeñ täñpāñ abunñ.
 9 Ude täñkañ kunum yāpmāñ weñpewāñ kukñi kukñi kuñirāñ gubam kubiri pähap terak yeñtäñ āpuk.
 10 ✧ U imaka kunum gānañ nanik piri nitek uterak mañitkañ ukenode āpuk. U bārāñek-inik āpuk, mānit täño piri māmā terak yāñ.
 11 U bipmāñ uraniñpāñ tek ude uwäk täñkuk. Gubam tobori tobori ume nitek it gwājiñ imiñkuñ.
 12 Kādet täwit imikta yāpātä gubam kubiri u gānañ madāñ kireñtäñ ābāñirāñ mim ba kädāp mebet kome terak mañkuñ.
 13 Täñpäkañ Ekānitä iromañtä-yāñ kunum gānañ kārakñeñirāñ Ekāni Ārowani-inik unitāño man kotāk nadāñkuñ.
 14 Täñkañ āñini yāpä ude, gwājiñ täñpāñ ābāñirä iwaniye ämet täñpä kuñkuñ.
 15 Ekāni kokwawak täñpāñ iwaniye yabāñ yāñpāñ yabāñ kārakñeñkuk-ken gwāgu pähap kawuk tañirāñ kome mebāri kwawak patkuk.
 16 Ude täñpāñ Ekānitä punin unu naniktä näk nepmāñitta kewatpāñ ume gwāgu kārōñiken nanik wādāñpāñ nepmañkuk.

✧ 17:15: Sam 4:6-7, 16:11, 1Jo 3:2 ✧ 18:2: Hib 2:13 ✧ 18:4: Sam 116:3 ✧ 18:6: Jna 2:5-7

✧ 18:10: Sam 104:3

- 17 Bureni, äma näka kokwawak täjpani, kehäromini näkä yärepmitnaŋi nämo u keriken nanik nämagutkuk.
- 18 Iwanaye u bäräpi terak irira äbä nutnayän täjirä Ekänitä itpipiŋ namiŋkuk.
- 19 ✧ Wakiken-inik itkuro upäŋkaŋ bänepna gämäni-inik yän nadäŋpän unita wakiken nanik nämagutkuk.
- 20 ✧ Ekänitä näk kädet siwoŋi täk täyat unita gwäki säkgämän namik täyak. Näk momina nämo unita iron täj namik täyak.
- 21 Näk Ekäni Anutuna unita mäde nämo ut imiŋpän unitäŋo бага mani buramiŋpän iwat täyat.
- 22 Baga mani kudup iwatpän unitäŋo man käderi kubäta peŋawäk nämo täk täyat.
- 23 U iŋamiken momina nitek nämo it täyat. Waki kubä täŋpet yänpän nadäŋit nadäŋit kuŋat täyat.
- 24 ✧ Iŋamiken näk momina nämo, siwoŋi kuräki-inik kuŋat täyat unita gwäki säkgämän udegän namik täyak.
- 25 ✧ Unita Ekäni, ŋode nadätat; Äma nadän gamikinik täjpäŋ nämo gepmak täkaŋ unita kowata udegän nadän yämiŋpän oraŋ yämik täyan.
Täjpäŋ äma siwoŋi kuŋat täkaŋ unita kudän siwoŋigän täj yämik täyan.
- 26 Täjpäŋ äma bänep paki kuräki-inik kuŋat täkaŋ unita kudän tägagän täj yämik täyan. Täjkaŋ äma waki täk täkaŋ unita iwan täj yämik täyan.
- 27 ✧ Täjpäkaŋ ämawebe äpami kuŋat täkaŋ u täŋkentän yämik täyan. Täjkaŋ äma inita nadäwä ärowani täjpäpän kuŋat täkaŋ u mäyäk yämik täyan.
- 28 ✧ O Ekäni, bipmäŋ urani näk uwäktän äyänutak u iwat kirekta topän ijiŋ-yäŋeŋ namik täyan.
- 29 Bureni, kehäromi namiŋiri iwanaye täga däpmäŋpän yawat kirewet. Ba unitäŋo kehäromi täga yäpmän äpet.
- 30 ✧ Unita ämawebe, ŋode yänira nadäwut; Yawe Anutu ŋowä täktäki säkgämän, man yäk täyak u bureniŋän ahäk täkaŋ.
Uwä äma watä it nimän yän nadäŋpän uken kuk täkaŋ unita kurepä ude it yämik täyak.
- 31 ✧ Ekäni kubä unitägän Anutu. Ba Anutu unitägän nin gäarak itpäŋ täŋkentän nimik täyak.
- 32 ✧ Anutu unitägän kehäromi namik täyak, ba kädet kuŋat-kuŋatnaken watä säkgämän it namik täyak.
- 33 ✧ U tägaken ba geŋiken kuŋatta kuroŋna täjpidäm taŋ namiŋiran kwamäktä-yän pidämigän kuŋat täyat.
- 34 Täjkaŋ ämik täkta täjpäŋ-näwoŋäreŋ täyak unita ämik kadäniken äpa kehäromi täga gwäjiwet.

✧ 18:19: Sam 31:8, 118:5 ✧ 18:20: 1Sml 24:19 ✧ 18:24: 1Sml 26:23 ✧ 18:25: Sam 25:10, 31:23, 37:28, 40:11, 89:24 ✧ 18:27: Sam 101:5; Snd 6:17 ✧ 18:28: Jop 29:3 ✧ 18:30: Sam 17:7, 119:140; Dan 4:37 ✧ 18:31: Lo 32:31, 32:39, 1Sml 2:2; Ais 45:5 ✧ 18:32: Sam 91:2 ✧ 18:33: Lo 32:13; Hab 3:19

- 35 Ekäni, watä it naminpäñ wakiken nanik nämagut täyan. Ketka kehäromitä mehamtän naminpäñ watä it naminjiri säkgämän, wäpna biñam nikek it täyat.
- 36 ✧ Gäk kädet säkgämän täwit naminjiri kuñat täyatken yewa kwäpäñ nämö mañnut täkañ.
- 37 Nämö, iwanaye gwäk piminpäñ yawat kireñkä yepmäñitpäñ däpmäñ-äñan täñkañ it täyat.
- 38 Täñkañ akukta nämö, bumta däpmäñpäñ yepmañpa gämotnaken it täkañ.
- 39 Bureni Ekäni, gäk ämik täkta kehäromi naminjiri iwanaye täño kehäromi yäpmäñ äpäñ morek täyat.
- 40 Ba gäkä täñpewi iwanaye näka umuntañpäñ metäñpeñ kuñtäñpä kuk täkañ. Bureni, äma kokwawak täñ namik täkañ u täñpawak täkañ.
- 41 Ude täñjira täñkentäktä konäm gera täk täkañ upäñkañ kubätä nämö täñkentän yämik täyak. Ba Ekäniken gera yäk täkañ upäñkañ kowata nämö yäniñ-yäk täyak.
- 42 Nämö, näk yeñ kokoyäñ-pewa keñkeñ äworeñirä mänittä piäñ äreyäñ täñpän kuk täkañ. Ba okä kädetken nanik ude äma u terak yeñtäñ kuk täyat.
- 43 Bureni Ekäni, äma äbot peñawäk täñpani u keriken nanik nämagutpäñ guñ äbot yabäñ yäwatta iwoyänpäñ nepmañkun.
Ude täñjiri äma bian nämö nadäñkuro u apiño näkño watä piä ämanaye ude itkañ.
- 44-45 Täñpäñ man yäñjira äma kubäken naniktä umuntañpäñ kwaiñkañ käbop irani uken nanik kwawakgän ahäñkañ gwäñjir äpmon namik täkañ. Ude täñkañ manna buramik täkañ.
- 46 Unita ñode yäwa; Ekäni itak! Täñkentäkna iniñ orerut! Anutu waki keriken nanik nämagurani unitäño biñam yäñahäwut!
- 47 ✧ U imata, iwanaye yärepmitta kehäromi namik täyak. Täñpäñ äma äbori äbori täño kehäromi yäpmäñ äpäñpäñ gämotna-kengän yepmak täyak.
- 48 Bureni Ekäni, iwanaye yärepmitta kehäromi namik täyan. Täñkañ watä it naminjiri täñpawak äma komi komitä nämö nut täkañ.
- 49 ✧ Unita äma äbori äbori bämopiken kap terak yäñ-teñpäñ api ganiñoret täñpet.
- 50 U imata, Anututä Devit näk, intäjukun ämani itta iwoyänkuk. U kehäromi naminjirän iwanaye kudup yärepmit morek täyat.
U kadäni kadäni nadäñ namikinik täk täyak. Ba kämiwä yerinayeta udegän tärek-täreki nämö api nadäñ yämik täñpek.

19

Anutu täño ket kudän ba meni jinom täño biñam man

- 1 ✧ Kununtä Anutu täño wäpi biñam jidewani yäñ u kwawak pewän ahäk täkañ! Imaka imaka kudup kunum terak naniktä keru kudän säkgämän-inik u kwawak niwoñärek täkañ!
- 2 ✧ Kepma kubäkubätä yäpurärätpäñ yäpurärätpäñ pen yäñahäk täyak. Ba bipanitä udegän täk täyak.

✧ 18:36: Snd 4:12 ✧ 18:47: Sam 94:1 ✧ 18:49: Rom 15:9 ✧ 19:1: Sam 8:1, 50:6; Rom 1:19-20

✧ 19:2: Sam 74:16, 139:12

- 3 Bipani kepma yarä uwä man yäkyäкта meni nämotä man kwawak yäñjirän jukunintä nämo nadäk täkamäj.
- 4 ✧ Upäñkañ biñam man yäñpewän komeni komeni, yotpärare kubäkubä kuñ morek täyak.

Täñpäkañ kunum terak Anututä enji kubä edap dapurita täñ imiñkuk.

- 5 Täñkuko unita edap dapuritä ñode täk täyak; Äma gubañi kubätä webeni käwayäj oretoret terak enji gänañ naniktä äpämañ kweko ude abäk täyak. Ba äma kubä närepmirek gärepmirek-ken bäräñekta pidämtak täyak ude täk täyak.
- 6 ✧ Edap dapuri u pom kukñi kädä naniktä abämañ kumañ kukñi udude äpmok täyak. Imaka kubätä unitäño ägonita käbop täga nämo irek.
- 7 ✧ Täñpäkañ Ekäni täño бага man uwä siwoñi-inik. Unitä bänep nadäk-nadäknin täñ-kodaktak täyak. Täñkañ Ekäni täño man unita nadäñitna bureni-inik täk täyak. Unitäño man kubä pära nämo täk täyak. Unitä äma nadäk-nadäki täpuri unita nadäk-nadäk tañi Anutuken nanikpäñ yämik täyak.
- 8 ✧ Täñjirän Ekänitä man tägagämän u yäñpäñ niwoñärek täñjirän oretoret täk täkamäj. Täñkañ Ekäni täño man kädet u kudupi säkgämän-inik unita ämawebe nadäk-nadäki täñpirärek tak täyak.
- 9 ✧ Täñpäkañ Ekäni orañ imikimik kädet u kädet säkgämän. U tärek-täreki nämo it täyak. Täñpäñ Ekänitä ini kädet nintä iwatpäñ täkta yäñpäñ niwet täyak u siwoñi bureni-inik.
- 10 ✧ Ekäni täño man u gol säkgämän-inik u irepmitak unita man unita gäripi pähap nadäk täkäna! Uwä gäripi-inik, tom gakñi täño gäripini irepmit moretak.
- 11 ✧ Bureni Ekäni, gäkño man u jukuman täga niwet täyak. Ämawebe u buramiñpäñ iwat täkañ uwä kowata täga ahäj yämik täkañ.
- 12 ✧ Upäñkañ Ekäni, äma kubätä iniken momi kuduptagän täga nämo kañpäñ nadäwän täreneñ. Unita momi ätu käbop itkañ unita nämo nadätat u ärut nami!
- 13 ✧ Ärut namiñpäñ watä it namiñiri momi nadäj parit wari täñpetawä! Ude nämo täñ namiwä momi unitä intäjukun täñ namiñirän unita watä piä täñ imetta! Unita watä ude it namiñiri siwoñi-inik itkañ gäk mäde ut gamettawä.
- 14 ✧ Täñpäkañ Ekäni gäk käbop irit mobä käwutna, ba täñkentäk ämana bureni! Unita näkño gäripna tañi uwä ñode yäñahätat; Mena jinom, nadäk-nadäkna kañ kawi tägawut yäj nadäk täyat.

20

Äma kubätä intäjukun ämata yäñpäñ Anutuken gera yäjku

- 1 Intäjukun ämanin, gäk bäräpi terak irayäj täno uwä, Ekäni, Jekop täño Anututä täñkentäj gamiñpäñ watä it gamik täyon!

✧ 19:4: Rom 10:18 ✧ 19:6: Sam 113:3 ✧ 19:7: Sam 119:130 ✧ 19:8: Sam 12:6, 36:9, 119:128
 ✧ 19:9: Sam 119:138, 119:142 ✧ 19:10: Sam 119:72, 119:103, 119:127 ✧ 19:11: Sam 17:4
 ✧ 19:12: Sam 40:12, 51:1-2, 90:8 ✧ 19:13: Sam 18:32, 25:11, 119:133 ✧ 19:14: Sam 18:2, 31:5, 104:34

- ² Anutu u Saion komeken itak. Itkaŋ ini täha gänaŋ nanik täŋkentäk täga ganiŋ kirek täyon.
- ³ Iniŋ oretta gupe käbäŋi nikek ijiŋ imayäŋ täno ba bänep tägata bänep iron peŋ imayäŋ täno unita gäripi nadäŋ gamik täyon.
- ⁴ ✧ Imaka imaka bänepkatä gäripi pähap nadäk täyan u ganiŋ kirek täyon. Ba täŋkentäŋ gamiŋirän nadäk-tawaŋ pewayäŋ täno u bureni säkgämän kaŋ ahäwän!
- ⁵ ✧ Ude täŋkentäŋ gamiŋirän iwan täŋo kehäromi yäp mäŋ äpayäŋ täno uken nin oretoret pähap täŋpäŋ Anutunin api iniŋ oretre! Täŋpakaŋ Ekäni tä yäŋapik manka kudup nadäŋ gamik täyon.
- ⁶ Eruk, näk nadäta! Ekäni tä intäjukun äma ini iwoyänpäŋ tewani u täŋkentäŋ imik täyak. U kunum gänaŋ itkaŋ yäŋapik mani nadäŋ imik täyak. Täŋkaŋ keru kehäromitä täŋkentäŋ imiŋirän iwaniye täŋo kehäromi yäp mäŋ äpäc täyak.
- ⁷ ✧ Täŋpakaŋ äma ätu ämik täŋo tuŋum kehäromi kehäromi unitagän nadäkinik kehäromi täc täkaŋ. Upäŋkaŋ ninä Ekäni Anutunin unitäŋo kehäromitä nadäkinik täc täkamäŋ.
- ⁸ Äma udewani täŋo kehäromi kudup paoräkaŋ api maŋ-patäbotneŋ. Upäŋkaŋ ninä akuŋpäŋ kehärom taŋpäŋ api it yäp mäŋ kune.
- ⁹ Ekäni, gäkken gera yänayäŋ täkamäŋken uken nadäŋ nimiŋpäŋ intäjukun ämanin täŋkentäŋ imiŋiri iwaniye täŋo kehäromi kudup kaŋ yäp mäŋ äpäŋ morewän!

21

Isrel täŋo intäjukun ämatä Ekäni wäpi iniŋ oretkuk

- ¹ Ekäni, intäjukun ämata kehäromi imiŋiri iwaniye täŋo kehäromi yäp mäŋ äpäŋ moreŋkuko unita oretoret täc täyak.
- ² Imaka bänepitä gäripi pähap nadäŋpäŋ unita gäkken yäŋapiŋkuko u imiŋkun.
- ³ Gäk not täŋ imiŋpäŋ iron taŋi täŋ imiŋkun. Täŋkaŋ wäpi biŋam kwawak niwoŋärektä gwäpä golpäŋ täŋpanipäŋ ähäc imiŋkun.
- ⁴ ✧ U irit käroŋi itta gäkken yäŋapiŋkuko u nadäŋ imiŋiri udegän kadäni käroŋi it yäp mäŋ abukotä pen api it yäp mäŋ ärowek.
- ⁵ Täŋkentäŋ imiŋiri iwan täŋo kehäromi yäp mäŋ äpuko unita wäpi biŋam ikektä taŋi itak. Wäpi biŋamkäc kehäromi u gäkŋa imiŋkun.
- ⁶ ✧ Gäk iron pähap täŋ imik täyan u paot-paori nämo, pen api it yäp mäŋ ärowek. Ba dubiniken iriri unita oretoret pähap täc täyak.
- ⁷ ✧ O Ekäni täŋpämerek mähe mi, intäjukun äma u gäka nadäkinik täc täyak. Gäk nadäŋ imikinik täc täyan unita kehäromigän api irek.
- ⁸ Ude täŋkaŋ iwankaye kokwawak nadäŋ gamani u kuduŋtagän yäp mäŋ äpäŋpäŋ gäkŋa gämotka-kengän api yepmaŋpen.
- ⁹ ✧ Täŋpakaŋ Ekäni, gäkä kwawak ahäwayäŋ täyan ken uken kadäp mebet taŋitä imaka imaka ijiŋpewä paot täkaŋ ude iwan u kudup api däp mäŋ

paoren. Bureni, kokwawak taŋi nadäŋ yämiŋpäh däpmähpäh kädäptä kudup ijiŋpewi api paotneŋ.

- 10 Täŋiri unitäŋo yeri kubä nämo api irek. Nämo, u kuduŋtagän api däpmäh morewen.
- 11 ✧ Äma udewanitä waki täŋ gamikta yähpäh-nadäk täk täkaŋ upähkaŋ täga nämo täneŋ.
- 12 Nämo, kuwek gwäjiŋpewi yäwarirän api metähpeŋ kuneŋ.
- 13 O Ekäni, gäk kehäromika nitek unita wäpka biŋam kap terak ganiŋoret yäpmäh api kune!

22

Äma kubä komi nadähpäh Anutuken konäm gera täŋkuk

- 1 ✧ Anutuna, Anutuna, imata nepmaŋtan? Imata ban itkaŋ konäm kähänna nämo nadäh namitan?
- 2 ✧ Wära! Anutuna, näk kepma konäm kähän yähira kowata nämo naniŋ yäk täyan. Ba bipani udegän ehutpäh gäkken gera yähira nämo nadäh namik täyan.
- 3 Upähkaŋ näk nadätat; Gäk Anutu kudupi intäjukun iriri Isrel naniktä gäk wäpka yäpmäh akuk täkaŋ.
- 4 ✧ Täŋpäh bian äbekniye oraniyetä irit kuŋat-kuŋari gäk ketka terak peŋpeŋ kuŋarirä täŋkentäh yämik täŋkunonik.
- 5 Uwä gäkken yähapiŋirä iwan keriken nanik yämagut täŋkunonik. Täŋiri gäka nadäkinik täŋ gamiŋirä nadäkiniki jopi nämo täŋkuk.
- 6 ✧ Upähkaŋ nähä imaka jopi ude. Näk äma nämo! Ämawebetä nabähirä äpani täŋpäh yähärok näwerit iŋam täŋ namiŋit täk täkaŋ.
- 7 ✧ Täŋpäh nabäh mägayähit mebet ogät näreŋit täk täkaŋ.
- 8 ✧ Täŋpäh sära ŋode näwet täkaŋ; Ekäniken gera yähiri käwep täŋkentäh gamayäh yäk. Gäka gäripi nadähpähä imata nämo gämagut täyak? Man ude näwet täkaŋ.
- 9 ✧ Anutu, gäkä bian meŋ koki gänaŋ nanik täŋpewi ahähkut. Näk nonoŋ naŋ parira gäkä täŋkentäh namiŋkun.
- 10 ✧ Gäk näkŋo Anutu. Gäka nadäkinik täk täyat uwä meŋtä bäyaŋpäh nepmaŋkukken unitä pen it yäpmäh äbätat ŋo.
- 11 ✧ Unita apiŋo nepmaŋpentawä! Bä räpi ahäh namiŋtak ŋonita näk täŋkentäktä kubä nämo! Unita gäk ban nepmaŋpeŋ kweno.
- 12 Iwantä bulimakau komitä äma yäwat-kirek täkaŋ ude näwat-kirek täkaŋ. Burimäkau kehäromi Basan komeken nanik udewanitä-yäh näk yewa täk täkaŋ.
- 13 Aŋ komitä tom yenayäh yabäh kärkeŋpeŋ meni aŋek täkaŋ ude iwantä näk ude nenayäh täk täkaŋ.

✧ 21:11: Sam 2:1 ✧ 22:1: Sam 10:1; Mat 27:46; Mak 15:34 ✧ 22:2: Sam 42:3, 88:1 ✧ 22:4: Sam 78:53, 107:6 ✧ 22:6: Jop 25:6; Sam 31:11; Ais 41:14, 49:7 ✧ 22:7: Ais 53:3; Mat 27:39; Mak 15:29; Luk 23:35 ✧ 22:8: Mat 27:43 ✧ 22:9: Sam 71:5-6 ✧ 22:10: Ais 46:3, 49:1 ✧ 22:11: 2Kn 14:26; Sam 72:12; Ais 63:5

- 14 ✧ Tānpākaŋ kehāromina kudup paotak, ume piwā kwākaŋ kome terak pāŋku paot tākaŋ ude. Tānpāŋ kujatna kudup gapun tākaŋ. Ba nadāk-nadākna tom gakŋi kādāpken pewākaŋ mutpāŋ paot tākaŋ ude tāyak.
- 15 ✧ Tānpāŋ kotākna kawuk tawākaŋ mebetna dārawān tākaŋ. Gāk nabāŋ nāwarākuk tāŋjiri kumbayāŋ tāyat.
- 16 Tānpāŋ waki tāŋpani ābot pāhaptā bipmāŋ gwājiŋpāŋ aŋtā tom yek tākaŋ ude gupna neŋpāŋ yāpmāŋ dākŋek tākaŋ.
- 17 Tānpākaŋ kujatna kwawak parirā nabāŋkaŋ oretoret tāk tākaŋ.
- 18 ✧ Ba nākŋo tek inita yāpmākta nārepmirek-gārepmirek ude tāk tākaŋ.
- 19 ✧ Unita Ekāni, nepmaŋpeŋ ban kweno. Tāŋkentāŋ namik tāyan udegān apiŋo bārāŋeŋ abāŋkaŋ tāŋkentāŋ nam!
- 20 Gāk āneŋi nāmaguriri nutna yākŋat tāŋpā wawut! Gāk tāŋkentāŋ namiŋjiri āma aŋ bumik ŋowā kumāŋ-kumāŋ nutneŋo.
- 21 ✧ Nāk aŋ āgwāri keriken nanik yāyomāgariri tom āgwāri yek tākaŋ ude nāk nekta tāŋpā wawut! Tānpākaŋ bulimakau āgwāri itkaŋ ŋo joŋanitā nāputneŋo, Ekāni nāk nāmagut.
- 22 ✧ Ude tāŋpikaŋ manbiŋam gākā tāŋ namik tāyan u notnaye api yāweret. Tānpāŋ gāk ganiŋ oretta ābot kubāgān itkaŋ nākā gākŋo wāpka biŋam api yāpmāŋ akwet.
- 23 Eruk nāk ŋode yāyat; Anutu tāŋo ābot tāŋpani in Anutu wāpi yāpmāŋ akuwut! Jekop tāŋo āboriye in Ekāni oraŋ imikot! Bureni, Isrel ābot in, gwājiŋ āpmon imut!
- 24 ✧ U imata, Anutu uwā āma jāwārita māde nāmo ut yāmik tāyak. Unitāŋo komi nadāwātākita nadāŋjirān jopi nāmo tāk tāyak. Nāmo inik! U yāŋapiŋjirā nadāŋ yāmiŋpāŋ dubiniken ābāk tāyak.
- 25 ✧ Unita Ekāni, āmawebekayetā ganiŋ oretta kābeyā tāŋjirā gākŋo tāktākkata yāŋpāŋ kābeyā iŋamiken api ganiŋoret tāŋpet. Bureni, oraŋ gamikta gupe kābāŋi nikek ijiŋ gamikta yāŋkehārom taŋkuro u āmawebe gāka umuntak tākaŋ u iŋamiken api tāŋpa-tārewek.
- 26 ✧ Kadāni uken āma jāwāri imaka, naŋ tokŋek api tāneŋ. Ba āmawebe Ekāni dubiniken kuk tākaŋ uwā wāpi api iniŋ oretneŋ. Eruk, ude tāŋkaŋ tārek-tāreki nāmo sākgāmān it yāpmāŋ ārok tākot!
- 27 ✧ Tānpākaŋ āmawebe komeni komeni Ekānita nadānpāŋ āyāŋjutpeŋ gāmoriken api kuŋ moreneŋ. Kuŋ moreŋpāŋ api iniŋoret tāneŋ.
- 28 ✧ U imata, Ekāni uwā āmawebe komeni komeni kuduŋtagān intājukun it yāmiŋpāŋ yabāŋ yāwat tāyak.
- 29 ✧ Āma inita nadāŋjirā ārowani tāŋpanitā gukut imāpmok tāŋpāŋ Anutu api iniŋ oretneŋ. Bureni, komeŋ āmawebe kumāŋpāŋ parakta yāwani u kuduŋtagāntā Ekāni api oraŋ imineŋ.

✧ 22:14: Sam 73:26; Dan 5:6 ✧ 22:15: Sam 38:10 ✧ 22:18: Mat 27:35; Mak 15:24; Luk 23:34; Jon 19:24 ✧ 22:19: Sam 22:11, 70:5 ✧ 22:21: Sam 34:4, 118:5 ✧ 22:22: Sam 40:10; Hib 2:12 ✧ 22:24: Sam 31:22, 69:17, 69:33; Hib 5:7 ✧ 22:25: Sam 35:18, 40:9-10, 61:8 ✧ 22:26: Sam 40:16, 69:32 ✧ 22:27: Sam 2:8, 82:8, 86:9 ✧ 22:28: Sam 47:7-8; Sek 14:9 ✧ 22:29: Sam 89:48; Ais 10:16

- 30 ✧ Tānkaŋ āmawebe māden ahānayāŋ tākaŋ uwā Ekānita watā piā api tāŋ imineŋ. Ude tānkaŋ yeriniye ahānayāŋ tākaŋ unita Ekāni tāŋo tāktākita yāŋahānpāŋ api yāwet tāneŋ.
- 31 ✧ Bureni, āmawebe nāmo ahāwani uwā kāmi ahāŋjirā Ekānita āmawebeniye waki keriken nanik yāmagurani unita yāŋpāŋ-yāwoŋārek api tāneŋ.

23

Ekāni tāŋo iron sākgāmān

- 1 ✧ Āmatā sipsip watā it yāmik tākaŋ udegān, Uraktā nāka watā sākgāmān it namik tāyak. Unita nāk imaka kubāta wāyākŋek piā nāmo tāk tāyat.
- 2 ✧ Tāŋpākaŋ nāk yāŋnākŋat pāŋku nepmaŋpān ume dapuriken nānpakaŋ eruk āneŋi nāmagut pāŋku āyūŋken nepmaŋpān kwiniŋān itpāŋ-nadāk tāk tāyat.
- 3 ✧ Ude tānkaŋ irit kuŋat-kuŋatna tāŋ-kehāromtak tāyak. Tāŋpāŋ iniken wāpi tāga terak kādet siwoŋi-kengān nāmagut yāpmāŋ kuk tāyak.
- 4 ✧ Ekāni, kumāŋ-kumāŋ tāŋo bipmāŋ uranitā uwāk tāŋpāŋ nepmāŋirayāŋ tāko upāŋkaŋ umuri udewanita nāmo umuntāwet. Imata, gāk nākkāt bok itkaŋ kadā ba kāyāp injiri gabāŋpāŋ nāmo umuntak tāyat.
- 5 ✧ Ude tānkaŋ nāk nepmāŋ towikta ketem tuŋum tāŋpāŋ nāmagurani iwanaye jop nabāk tākaŋ. Ude tānkaŋ nāmagut pāŋku dubikaken nepmaŋpāŋ tāŋ-bumbum pewi ahāŋ namik tākaŋ.
- 6 ✧ Ekāni, gāk irit kuŋat-kuŋatnaken watā sākgāmān it namiŋpāŋ bānep iron tāŋ namik tāyan.
Unita gāripi pāhap tārek-tāreki nāmo, nadāk tāyat. Ba nāk gākkāt bok pen api it yāpmāŋ ārode.

24

Anututā āma jidewanita gāripi nadāk tāyak?

- 1 ✧ Kome pāhap ukāt āmawebe ba imaka kome terak itkaŋ u kuduptagān Anututā māhemi-inik tāyak.
- 2 ✧ Anutu unitāgān kome u gwāgu pāhap terak penpāŋ tāŋ-kehārom taŋkuk.
- 3 ✧ Unita āma jidewanitā Anutu unitāŋo kudupi pom terak tāga āroneŋ? Ba āma jidewanitā kudupi yoriken tāga āroŋpāŋ inin oretneŋ?
- 4 ✧ Āmawebe ŋodewani; Āma keritā kudān waki nāmo tāk tākaŋ u, ba āma bānepi kurāki-inik u. Ba āma bānep nadāk-nadāki mājo wāra terak nāmo pek tākaŋ u, ba āma imaka udewani tāŋo wāpi yāŋpāŋ jop manman nāmo yāk tākaŋ u.
- 5 ✧ Ekānita āmawebe udewanita nadāŋ yāmiŋpāŋ iron sākgāmān api tāŋ yāmek. Bureni-inik, yāmagurani Anutu unitā Siwoŋi āmawebenaye yāŋ api yāwerek.
- 6 ✧ Tāŋpākaŋ āmawebe udewaniwā gwāk pimiŋpāŋ Jekop tāŋo Anutu iwarān

✧ 22:30: Sam 102:18, 102:28 ✧ 22:31: Sam 71:18, 78:6 ✧ 23:1: Sam 34:9-10; Ais 40:11; Jon 10:11, 1Pi 2:25 ✧ 23:2: Sam 36:8, 65:11-13; Ese 34:14; Rev 7:17 ✧ 23:3: Sam 5:8, 19:7, 85:13 ✧ 23:4: Sam 16:8, 27:1; Ais 43:2; Mai 7:14 ✧ 23:5: Sam 78:19, 92:10; Luk 7:46 ✧ 23:6: Sam 25:7, 25:10, 27:4-6, 2Ko 5:1 ✧ 24:1: Kis 19:5; Lo 10:14; Sam 50:12, 1Ko 10:26 ✧ 24:2: Sam 104:5, 136:6, 2Pi 3:5 ✧ 24:3: Sam 15:1 ✧ 24:4: Sam 15:4; Ais 33:15-16; Mat 5:8, 1Ti 2:8 ✧ 24:6: Sam 27:8, 105:4

tānpāṅ tāṅkentākta Anutu ukengān kaṅ-tarek tākaṅ.

- 7 ✧ Unita Jerusalem tāṅo yāmabam biani biani, in kewerṅ iminjirā penjyāṅek pāhap tāṅo intājukun āma ārowani-inik u kaṅ ārowān!
- 8 Tānpākaṅ penjyāṅek tāṅo intājukun āma uwā netā? Uwā Ekāni kehāromi māhemi, iwan tāṅo kehāromi yāpmāṅ āpani ubayāṅ! Āma unitāgān penjyāṅek pāhap tāṅo intājukun āma itak.
- 9 Unita āneṅi tāwera! Jerusalem tāṅo yāma biani biani, in kewerṅ iminjirā penjyāṅek pāhap tāṅo intājukun āma ārowani-inik u kaṅ ārowān!
- 10 Tānpākaṅ penjyāṅek tāṅo intājukun āma uwā netā? Uwā Ekāni kehāromi māhemi ubayāṅ! Āma unitāgān penjyāṅek pāhap tāṅo intājukun āma itak. Bureni-inik!

25

Devit tāṅo yāṅapik man kubā

- 1 ✧ Ekāni, yāṅapik man gāwerayāṅ ābātat!
- 2 ✧ Gāk Anutuna unita nāk gākagān nadākinik tāk tāyat. Gāk tāṅkentāṅ nam! Nabāṅ āwarākuk tāṅiri iwantā kehāromina yāpmāṅ āpānpāṅ yāṅārok nāwerirā māyāk nadāwetawā.
- 3 ✧ Tānpākaṅ nāk ṅode nadātat; Āma gākā terak yēṅgāmā pek tākaṅ u yabāṅ āwarākuk tāṅiri nadākiniki jopi nāmo tāṅpek. Nāmoinik, āma gāka bitnāk tākaṅ unitāgān komi nadānpāṅ māyāk api nadāneṅ.
- 4 ✧ Unita Anutu, gāk nadāk-nadāk siwoṅjika nāwetpāṅ nāwoṅārek tāṅiri gākṅo kādet tāga u nadāwa tārewut.
- 5 ✧ Tānpāṅ nāmagurani Anutu, gākṅo man bureni pātak u nāwetpāṅ nāwoṅāreṅjiri kādet siwoṅji u kaṅ iwara. O Ekāni, nāk gāka nāmo guṅ tānpāṅ gepmāṅjit-inik tānpāṅ kuṅat tāyat.
- 6-7 ✧✧ Ekāni, ironka ba butewaki kādetka bian tāṅkunoniktā tāṅ yāpmāṅ ābātan unita nadānpāṅ nāk gubaniken kādet wakiwaki tāṅkuro u peṅ namisi. Gāk kudān tāga ba iron māhemi unita nadāṅ namisi!
- 8 ✧ Āmawebe, in nadākaṅ? Ekāni uwā tāgagāmān, siwoṅji-inik itak. Unitā āma momi tāṅpani kādet siwoṅji iwatta yāwetpāṅ yāwoṅārek tāk tāyak.
- 9 ✧ Ba āma gāmori-kengān kuṅat tākaṅ u kādet ini gāripi nadāk tāyak ude yāwoṅārek tāyak.
- 10 ✧ Bureni, āmawebe topmāk-topmāk kubāgān Anututā pewān ahāṅkuko u ba mani biṅam buramiṅpāṅ iwat tākaṅ unita nadāṅ yāmik-inik tāk tāyak. Anutu uwā nadāk-nadāk yarā nikek nāmo tāk tāyak, nadāṅkuko udegān pen api nadāṅ yāpmāṅ ārowek.
- 11 ✧ Ekāni, momina māyap upāṅkaṅ wāpka biṅamta yānpāṅ peṅ namisi.

✧ 24:7: Ais 26:2; Hag 2:7; Mal 3:1, 1Ko 2:8 ✧ 25:1: Sam 86:4, 143:8 ✧ 25:2: Sam 31:1, 41:11
 ✧ 25:3: Ais 21:2, 49:23; Hab 1:13 ✧ 25:4: Sam 27:11, 86:11 ✧ 25:5: Sam 40:1, 43:3, 79:9 ✧ 25:6-7:
 Sam 98:3, 103:17 ✧ 25:6-7: Jop 13:26; Sam 31:19, 51:1 ✧ 25:8: Sam 32:8, 86:5, 92:15 ✧ 25:9:
 Sam 23:3, 27:11 ✧ 25:10: Sam 40:11, 103:18 ✧ 25:11: Kis 34:9; Sam 79:9

- 12 Tǎŋpǎkaŋ ämawebe Ekäni tǎŋo mani buramik tǎkaŋ, ämawebe u Ekänitä kädet siwoŋi iwatta u yäwoŋǎrek täyak. Yäwoŋǎrenjirän ugän iwata tǎkaŋ.
- 13 ✧ Äma udewani säkgämän it tǎkaŋ. Ba unitǎŋo nanakiye imaka, kome terak täga api itnej.
- 14 ✧ Bureni-inik! Ekänitä ämawebe mani buramik tǎkaŋ u not säkgämän tǎŋ yämik täyak. Tǎŋpǎŋ topmäk-topmäk kubägän bian pewän ahǎŋkuko unitǎŋo mebäri kudup yäwetpǎŋ yäwoŋǎrek tǎk täyak.
- 15 ✧ Tǎŋkentǎŋ namikta Anutu-kengän gera yäk täyat. Tǎŋjira umuri u ba u kerit terak nanik yäyomägat täyak.
- 16 ✧ Unita Anutu, gäk näkken äbǎŋpǎŋ tǎŋkentǎŋ namisi. Gäk ban iriri näkŋagän itpǎŋ kehäromi nitek nämo nadätat.
- 17 ✧ Unita gäk nadǎŋ bǎräpna yǎpmǎŋ kewej namiŋjiri bǎnepnatä kwikinik kaŋ irän. Tǎŋkentǎŋ namiŋjiri bǎräpita kehäromina yǎpmǎŋ äpäk-inik nämo tǎŋpek.
- 18 ✧ Bureni Anutu, komi nadäwätäkna yǎpmǎŋ kewej namiŋpǎŋ momina kudup peŋ namisi.
- 19 ✧ Ekäni, iwanaye mäyap u yabätan? Unitä kokwawak pähap jop nadǎŋ-nadǎŋ namik tǎkaŋ.
- 20 Tǎŋpǎkaŋ gäk näkŋo watä ämana unita näk nämagutpǎŋ watä säkgämän it namiŋjiri iwantä nurirä mäyäk yäpettawä.
- 21 ✧ Näk nadǎŋ gamikinik tǎk täyat unita gäkä nadǎŋ namiŋpǎŋ kädet ba nadäk-nadäkna siwoŋi unita yǎŋpǎŋ kadäni kadäni watä säkgämän it namiŋjiri wawetawä.
- 22 ✧ Tǎŋpǎkaŋ Ekäni, gäk äbotkaye Isrel, bǎräpi mebäri mebäri gänaŋ nanikpǎŋ wädǎŋ tädotpǎŋ yepmaŋŋi säkgämän kaŋ irut.

26

Äma siwoŋi kubä tǎŋo yǎŋapik man

- 1 ✧ Näk kudän täga tǎk täyat upǎŋkaŋ iwanayetä yǎŋǎrok näwet tǎkaŋ. Unita Ekäni, iwanaye injamiken gäkäwä äma siwoŋi yǎŋ kaŋ näwet! Näk gäkagän nadǎŋ gamikinik tǎk täyat.
- 2 ✧ Ekäni, man yäkyäk ba täktäkna kuduŋtagän siwoŋi itak yǎŋ nadäkta nabǎŋpǎŋ-nadäk täyi. Tǎŋpǎŋ bǎnep nadäk-nadäkna jide itak yǎŋ nadäkta yǎpmǎŋ danisi.
- 3 ✧ Ekäni, gäk näka iron pähap tǎŋ namiŋpǎŋ kadäni kadäni kädet siwoŋi näwoŋǎrek täyan. Gäk intǎjukun it namiŋpǎŋ nämo nepmak täyan.
- 4 ✧ Tǎŋpǎkaŋ Anutu, gäk näkŋo mebärina nadätan. Näk äma waki tǎŋpanikät nämo kuŋat tǎkamǎŋ. Ba äma jop manman yäwanikät nämo it tǎkamǎŋ.
- 5 ✧ Bureni, näk äma goret tǎŋpanikät itpǎŋ yǎŋpǎŋ-nadäkta gäripi nämo nadäk täyat. Äma udewani mäde ut yämik täyat.

✧ 25:13: Sam 69:36; Snd 1:33; Jer 23:6 ✧ 25:14: Stt 17:1; Jop 29:4; Snd 3:32 ✧ 25:15: Sam 123:2, 124:7 ✧ 25:16: Sam 69:16, 143:4 ✧ 25:17: Sam 40:12, 107:6 ✧ 25:18: Sam 31:7, 103:3 ✧ 25:19: Sam 3:1-2, 9:13 ✧ 25:21: Sam 41:12 ✧ 25:22: Sam 130:8 ✧ 26:1: 2Kn 20:3; Sam 28:7; Snd 20:7 ✧ 26:2: Sam 17:3, 139:23; Sek 13:9 ✧ 26:3: 2Kn 20:3 ✧ 26:4: Sam 1:1; Jer 15:17 ✧ 26:5: Sam 1:1, 31:6, 139:21-22

- 6 ✧ Ekäni, bänepna, täktäkna siwoŋi yäj gäwoŋärekta ketna ärutpäŋ gäkŋo eŋi gänaŋ alta dubiniken ganiŋ oretkaŋ teŋ gwäjik täyat.
- 7 Näk ude täŋ gamiŋpäŋ kap kubä bänep täga man gäwetta teŋpäŋ täktäkka säkgämän u ämawebe yäwetpäŋ yäwoŋärek täk täyat.
- 8 Ekäni, eŋi gäkä it täyanken wäpka biŋam kwawak itak. Eŋi unita gäripi taŋi nadäk täyat.
- 9 ✧ Unita Anutu, näk äma waki täŋpani ba ämawebe kumäj-kumäj däpani ukät bok nämo nidäpen!
- 10 ✧ Äma udewanitä kädet wakiwaki pen täk täkaŋ. Moner yäpmäkta kädet waki mebäri mebäri täkta nämo umuntak täkaŋ.
- 11 Upäŋkaŋ Ekäni, nähä kädet udewani täga nämo täŋpet. Näk gäkŋo kädet siwoŋi ugän iwat täyat unita näk nadäj namiŋpäŋ gäkŋata biŋam nämagut.
- 12 ✧ Wisikna! Näk bägup tägaken itat yäj nadätat. Imaka kubätä näk täga nämo täŋpän waneŋ.
Unita Anutu, ämawebe gäk ganiŋoret käbeyä täŋ irirä wäpka biŋam api yäŋahäk täŋpet.

27

Äma kubätä nadäkiniki yäŋahäŋkuk

- 1 ✧ Ekäni uwä näkŋo peŋyäjekna. Unitägän täŋkentäj namiŋpäŋ watä it namik täyak. Unita netäta umuntäwet?
- 2 ✧ Anututä täŋkentäj namiŋirän äma wakiwakitä gupna awähutta täŋpawak täkaŋ. Ba iwantä näka kokwawak nadäŋpäŋ nutna yäŋkaŋ äbä Anutu kaŋ-umuntaŋ ämetpeŋ päŋku yewä kwäpäŋ maŋdäpmäk täkaŋ.
- 3 ✧ Nadäkaŋ? Irit kuŋat-kuŋatna Anutu-kengän pek täyat unita iwan äma äbot pähaptä nutna yäŋkaŋ näk it gwäjineŋo upäŋkaŋ nämo umuntäwet. Nämoinik!
- 4 ✧ Näk Anutuken imaka kubätagän yäŋapiŋkut. Nöde täŋ namikta gäripi-inik nadäŋpäŋ yäŋapiŋkut; Anutu, gäk nadäj namiŋiri gäkŋa eŋi-kengän ittäŋgän kaŋ paora. Eŋikaken itkaŋ dapun taŋpäŋ gabäŋgärip täk täyiwa.
- 5 ✧ Näk nöde nadätat; Kadäni waki ahäj namayäj täyak upäŋkaŋ Anututä yäŋnäŋat päŋku tähani gänaŋ nepmaŋpäŋ yäma ukätpäŋ watä säkgämän api it namek. Ude täŋirän näk tägagän api iret.
- 6 ✧ Watä säkgämän it namiŋirän iwan näk it gwäjinayäj täkaŋ u yärepmitpäŋ kehäromini api yäpmäj äpet. Täŋpäŋ bänep pidäm nadäŋpäŋ oraŋ imiŋpäŋ Anututä ini eŋi gänaŋ kap terak wäpi biŋam api yäpmäj akwet.
- 7 ✧ O Ekäni, näkä gäkken gera yäwayäj täyatken u butewaki nadäj namiŋkaŋ täŋkentäj nam.
- 8 ✧ Näkken äbi yäj näwetkuno udegän Ekäni, gäk ganiŋ oretta äretat.
- 9 ✧ Äreŋira näka käböp nämo iren. O Anutu, näk piä ämaka unita täŋkentäj

✧ 26:6: Sam 73:13, 1Ti 2:8 ✧ 26:9: 1Sml 25:29; Sam 28:3 ✧ 26:10: Lo 16:19, 1Sml 8:3; Ais 33:15
 ✧ 26:12: Sam 22:22, 27:11, 40:2, 107:32 ✧ 27:1: Sam 118:14; Ais 33:2, 60:20; Mai 7:8 ✧ 27:2: Sam 9:3, 14:4 ✧ 27:3: Jop 4:6; Sam 3:6 ✧ 27:4: Sam 18:6, 23:6, 90:17 ✧ 27:5: Sam 17:8, 31:20, 40:2, 50:15 ✧ 27:6: Sam 3:3, 107:22 ✧ 27:7: Sam 4:3, 13:3, 61:1 ✧ 27:8: Sam 34:4, 105:4; Amo 5:6
 ✧ 27:9: Sam 6:1, 40:17, 69:17, 94:14

nam! Näka kokwawak nadäŋ namiŋpäŋ nämo näwat kirewen. Nämo nepmanpen ba mäde nämo ut namen.

Kadäni kadäni täŋkentäŋ namik täŋkuno udegän täŋkentäŋ namik täyi.

- 10 ✧ Menŋnaye nanayetä mäde ut naminenjo upäŋkaŋ Ekäni gähä täga nabäŋ näwaren.
- 11 ✧ Unita Ekäni, imaka kaŋ tä yäŋ nadätan udegän näwoŋäreŋiri kaŋ täŋpa. Iwanaye mäyap itkaŋ unita kädet kukŋi kädagän kaŋ yäŋnäkŋat yäpmäŋ ku.
- 12 ✧ Ekäni, iwan yabäŋ äwaräkuk täŋiri näk nämo nepmäŋitneŋ. Iwan uwä näka jop manman yäŋit umun man näwerit täk täkaŋ.
- 13 ✧ Bureni-inik nadätat! Itkaŋ kämi Ekänitä ämawebeniye täŋkentäŋ yämiŋirän api yabäwet.
- 14 ✧ Unita ämawebenaye, ŋode täwera nadäwut; In Anututa nadäkinik täŋpäŋ Anututä ini täŋkentäŋ tamekta kaŋ itsämbut. Nadäwätäk pähap nämo täneŋ. Nämoink! Kehärom taŋpäŋ kaŋ irut.

28

Äma kubätä bäräpi gänaŋ itkaŋ Anutuken gera yäŋkuk

- 1 ✧ Täŋkentäkna bureni Anutu, gäkä täŋkentäŋ nami yäŋpäŋ yäŋapitat. Gera yäŋjira nadäŋ namisi. Gäk gerana nämo nadäŋ namiwä näk äma kumäŋpeŋ kwani ude äworewayäŋ.
- 2 ✧ Näk täŋkentäŋ nami yäŋpäŋ kudupi yotka käda ketna yaräbok kewatat. Täŋpäŋ yäŋapiŋjira manna kotäk nadäŋ namisi!
- 3 ✧ Anutu, näk äma waki-waki-kät bok nämo niwat kirewen. Äma waki udewani uwä noriyeta menitä not täŋ yämik täkaŋ upäŋkaŋ bänepitä nadäwäwak yäpmäŋ kuŋat täkaŋ.
- 4 ✧ Unita Ekäni, kädet waki täŋkuŋo u kowata udegän kaŋ yämi.
- 5 ✧ Gäk piä tägatäga täk täyan upäŋkaŋ äma udewanitä gäka mäde ut gamik täkaŋ. Unita nadätat, äma udewani uwä kumän api däpmäŋ morewen!
- 6 Bänep täga pähap! Näk Ekäniken yäŋapik man yäŋjira nadäŋ namiŋkuko unita ämawebenaye, Ekäni wäpi iniŋoret täkot!
- 7 ✧ Ekäni uwä näkŋo kehäromina. U kurepäna. Bänep nadäk-nadäkna u terak peŋ moretat. U täŋkentäŋ namik täyak.
Unita bänep tägagämän nadäŋpäŋ kap terak wäpi yäpmäŋ akutat ŋo!
- 8 Ekäni uwä kehäromi-inik. Unitä iniken ämaniyeta kehäromi yämiŋpäŋ inita iwoyäwani näk watä it namik täyak.

✧ 27:10: Ais 40:11, 49:15; Jon 16:32, 2Ti 4:16-18 ✧ 27:11: Sam 5:8, 25:4, 86:11 ✧ 27:12: Lo 19:18; Mat 26:60; Apos 9:1 ✧ 27:13: Sam 31:19; Jer 11:19 ✧ 27:14: Sam 62:5; Snd 20:22; Ais 25:9 ✧ 28:1: Sam 83:1, 88:4, 143:7 ✧ 28:2: Sam 5:7, 138:2 ✧ 28:3: Sam 26:9, 55:21; Jer 9:8 ✧ 28:4: 2Ti 4:14; Rev 18:6, 22:12 ✧ 28:5: Jop 34:27; Ais 5:12 ✧ 28:7: Sam 13:5, 18:2, 22:4

- 9 ✨ Täppäkaŋ Anutu, ämawebekaye waki keriken nanik ketären yepmaŋ. Täŋkaŋ gäknata iwoyäwani ämawebekayeta nadäŋ yämiŋpäŋ watä säkgämän kadäni kadäni kaŋ it yämi.

29

Iwän mänittä Anutu täŋo kehäromini kwawak pewän ahäk täkaŋ

- 1 ✨ Ei! Kunum gänaŋ it täkaŋ in Anutu gämoriken itkaŋ wäpi yäpmäŋ akuwut! Anutu-tägän kehäromi nikek unita wäpi biŋamta ba kehärominita yäŋpäŋ oretoret täŋput.
- 2 ✨ Anutu u kudupi inipärik kubä itak unita gwäjiŋ äpmoŋ imiŋpäŋ wäpi biŋam iniŋ orerut!
- 3 Gwägu pähap u punin terak iromäŋ pähap yäŋjirän äma komeŋi komeŋitä nadäk täkaŋ. U Anutu täŋo gera mämä.
- 4 Bureni! Anutu uwä kehäromini nikek. Gerani u yäŋjirän komeŋ ämawebetä nadäwä kehäromi ini pärik kubä täk täkaŋ.
- 5 Täppäkaŋ mäniŋ piäŋjirän puamäk täk täkaŋ uwä Anutu täŋo mämä. Anutu täŋo mämä unitä Lebanon komeken päya taŋi taŋi tokät täŋpä kuk täkaŋ.
- 6 Unitä karak yäŋjirän Lebanon kome täŋo pomtä oretoret nadäŋpäŋ piäŋ äroŋkaŋ mak, bulimakau nanakitä täk täkaŋ ude täk täkaŋ.
- 7-8 Bureni, Ekäniŋ karak yäŋjirän yäpä kwiniŋ täyak. U karak yäŋjirän kome kawuki wäpi Kades unitä kwaik täyak.
- 9 Ekäniŋ gera yäŋjirän tomtä nanaki bäyak täkaŋ. Ba gera yäŋpewän päya pähämi äreyäŋ kuk täkaŋ.
Ude täŋjirän Ekäni täŋo kudupi yot gänaŋ ämawebeniyeŋä ŋode yäk täkaŋ; Ekäni täŋo wäpi biŋam taŋi kaŋ täŋpäŋ! yäk.
- 10 ✨ Ekäni u ume ba gwägu pähap yäŋpewän tokŋeŋkaŋ äneŋi wädäŋ äpmok täkaŋ. Täppäkaŋ Ekäni u intäjukun-inik, paot-paori nämo it täyak.
- 11 Täŋkaŋ ämawebeniyeŋä kehäromi yämiŋpäŋ nadäŋ yämiŋjirän säkgämän it täkaŋ.

30

Kumäŋ-kumäŋken nanik wädäŋ tädotpäh niŋmaŋpani täŋo bänep täga kap

- 1 Ekäni, näk käyäm täŋpäŋ kumnaŋi upäŋkaŋ gäkä äneŋi nämagutkuno unita ganiŋ oretat! Gäkä täŋkentäŋ namiŋjiri iwanaye yäŋärok nämo näwetkuŋ.
- 2 ✨ O Ekäni Urakna, näk gäkä täŋkentäŋ nam yäŋpäŋ yäŋpaŋjira bäräpi ahäŋ namiŋkuko u ketären namiŋkun.
- 3 ✨ Näk kumäŋ-kumäŋta biŋam täŋkuropäŋ äneŋi wädäŋ tädotpäh nepmaŋkun. Näk kumbani äworeŋpäŋ patkuropäŋ kumbaniken nanik äneŋi nämagutkun.
- 4 ✨ Ai! Ekäni täŋo ämawebeniye, in oretoret täŋpäŋ wäpi biŋam yäpmäŋ akuwut!

✨ 28:9: 1Kn 8:51-53; Sam 78:1 ✨ 29:1: Sam 96:7-9 ✨ 29:2: 2Sto 20:21 ✨ 29:10: Stt 6:17; Jop 38:8, 38:25; Sam 28:8 ✨ 30:2: Sam 6:2, 88:13, 103:3 ✨ 30:3: Sam 28:1, 86:13 ✨ 30:4: Kis 3:15; Sam 135:13, 149:1

Ekänitā imaka imaka tāk tāṅkuko unita nadākinik tāṅpāṅ wāpi kudupi inij orerut!

- 5 ✧ Uraknin uwā kokwawak kadāni kāronjita nāmo nadāk tāyak. Tāṅ, iron tāṅ nimik tāyak uwā paot-paori nāmo.
Tāṅpākaṅ konām butewaki kadāni kerāpitagān tāṅkaṅ butewaki paorānkaṅ āneṅi oretoret tāk tākamāṅ.
- 6 ✧ Tāṅpākaṅ nāk sākgāmān itkutken uken ṅode nadāṅkut; Imaka kubātā tāga nāmo nepmāṅirek. Kehāromina nīkek pen api iret yāṅ nadāṅkut.
- 7 Ekāni, kadāni uken nāk pom ude, iṅamkaken kehāromi nīkek itkut. Upāṅkaṅ gāk nabāṅ umuntaṅ kuṅjiri umuntā kehāromina yāpmāṅ āpuk.
- 8 Ekāni, nāk umun ude nadāṅkaṅ, gākā butewaki nadāṅ nam yāṅpāṅ, gākken yāṅapiṅkut.
- 9 Nāk ṅode gāwetkut; Nāk kumāṅpāṅ āneṅi kome āworeṅjira nāmo tāgawek. Nāmoink! Ba āma kumbanitā wāpka biṅam tāga nāmo yāpmāṅ akwek. Ba āma kumbanitā gākṅo tāktākka tāṅo biṅam tāga nāmo yāṅahāwek yāṅ gāwetkut.
- 10 Unita Ekāni, nāk gākken yāṅapiṅjira butewaki āneṅi nadāṅpāṅ tāṅkentāṅ nam!
- 11 ✧ Eruk, kāyām tāṅkaṅ butewaki nadāṅ bārāp tāṅkuro u ketāreṅ namiṅpewi oretoret kap teyat ṅo! Butewaki pāhap nadāṅkuro u yāpmāṅ kewēṅ namiṅpāṅ bānep oretoret peṅ namiṅkun.
- 12 Unita mankum nāmoink api iret. Nāk wari wari wāpka biṅam api yāṅahāk tāṅpet!

31

Iwantā nidāpnayāṅ tāṅjirā Ekänitā api tāṅkentāṅ nimek

- 1 ✧ Ekāni gākā kābop nepmaṅ yāṅpāṅ dubikaken āretat. Gāk tāṅkentāṅ namiṅpāṅ iwan yabāṅ āwarākuk tāṅjiri nāmo nutneṅ.
Gāk kudān siwonji-inik tāṅpani unita tāṅpewi iwantā nurirā māyāk yāpettawā!
- 2 ✧ Tāṅpāṅ gāk nadāṅ namiṅpāṅ bārāṅjek nāmagut. Gāk mobā kāwutna, watā āmana unita kābop nepmaṅjiri iwantā nutneṅtawā.
- 3 ✧ Watā āmana gākā wāpka biṅamta yāṅpāṅ nāmagut yāpmāṅ kādet tāgaken ku!
- 4 Ekāni, iwantā nāk nepmāṅjitta buṅep tākaṅ. Unita nabāṅ nāwariri jibi kubā yāpettawā! Gāk kubā-tāgān watā āmana kehāromi.
- 5 ✧ Ekāni Anutuna, man bureni tāṅo māhemi, bānep nadāk-nadākna ba irit kuṅat-kuṅatna gāk-kengān peṅjira nāk nāmagut.
- 6 Gāk āmawebe ātutā mājo wāra yāniṅ oret tākaṅ unita bitnāk tāyan. Upāṅkaṅ nāk gāka nadāṅ gamikinik tāyat.
- 7 Gāk nadāṅ namikinik tāk tāyan unita oretoret tāyat. Nāk bārāpi tāṅjira nabāṅpāṅ bārāpina datāreṅ namiṅkun. Komi nadāṅjira nabāṅpāṅ komina utpewi maṅkuk.
- 8 ✧ Iwan yabāṅ āwarākuk tāṅjiri komi piāken nāmo nepmaṅkuṅ. Nāmo. Watā

✧ 30:5: Sam 103:9; Ais 26:20, 2Ko 4:17 ✧ 30:6: Jop 29:18; Sam 10:6, 62:2, 62:6 ✧ 30:11: Sav 3:4; Ais 20:2; Jer 31:13 ✧ 31:1: Sam 22:5, 71:1; Ais 49:23 ✧ 31:2: Sam 71:2 ✧ 31:3: Sam 18:2, 23:3, 25:11 ✧ 31:5: Luk 23:46; Apos 7:59 ✧ 31:8: Sam 18:19

säkgämän it naminjiri tägagän itat.

- 9 Ekäni, gäk butewaki nadäñ nam. Näk bäräpi kotatat. Näk konäm kottäyiwa dapunna pomi tokñekan. Täñpəkan kujatna imaka, kudup kwitakan.
- 10 ✧ Bänep nadäñ bäräpnatä irit kuñat-kuñatna urayəñ täyak. Täñjirän konäm kotkä kadäni károñi nämo iret yəñ nadätat. Bäräpinatä kehäromina yäpməñ äpəñpewän paotak. Täñjirän kujatna imaka, kudup kwitakan.
- 11 Kehäromina nitek nämo ude irira iwanayetä yəñärok man näwet täkan. Notnaye imaka, injam täñ namik täkan. Täñpəñ täñkentəñ namanitä näka gaña tañpəñ nabä-kätəkan.
- 12 ✧ Täñjirä ämawebe näka guñ täkan, äma kubäpəñ äneñpəñ täñguñ tañpəñ it täkan ude. Näk käbot awäram jirañken manpə kuk täkan udewani.
- 13 ✧ Täñpəñ iwan mäyaptä yəñpəñ-nabəñ näwat täñjirä nadäk täyat. Näk nutta man yəñpəñ-nadäk täñit waki täñ naminayəñ yəñit täñpewä bumta umuntak täyat.
- 14 Upəñkan gäk näkño Anutuna bureni-inik yəñpəñ-nadəñ gamikinik tək täyat.
- 15 Näk gäk ketka terakgän it täyat unita iwan nepmäñitnayəñ näwat-kirek täkan uken nanik nämagut.
- 16 ✧ Gäkño piä ämaka näk, iron täñ nami. Gäk iron mähemi unita äneñi nämagut.
- 17 ✧ Ekäni, näk gäka gera yäyat unita täñkentəñ nam. Gäk iwan yabəñ äwaräkuk täñjiri näkño kehäromina nämo yäpməñ äpneñ.
Upəñkan äma waki ini wawut! Ini kuməñpəñ kumäk-inik täñput!
- 18 ✧ Äma udewanitä ärowani täñpəñ yəñärok man ñode yäk täkan; Äma siwoñi kuñarani u äma waki yəñ yäwetpəñ yebek täkan.
Unita Anutu, äma udewani täño meni täñpipi.
- 19 ✧ Anutu, ämawebe gäka nadəñ gamikinik täñpeñ kuñat täkan unita iron säkgämän-inik täñ yämik täyan.
Ämawebe gäkä terak tubeñ kuk täkan u watä kehäromi it yämik täyan. Ude täñjiri ämawebe komeni komenitä kañpəñ nadäk täkan.
- 20 ✧ Täñpəkan ämawebekaye u iwantä täñpəwak täñ yäminəñ yəñpəñ dubikaken käbop yepmak täyan.
Täñjiri iwantä komi yämikta täñpə wak täkan. Ba äma waki täño mäyäk mantä täga nämo yäpməñ äpäc täkan.
- 21 ✧ Unita näk Ekäni inin orera! Iwantä yotpärarena däpməñ eränayəñ täñjirä Ekäni uwä iron pähap täñ naminjuk.
- 22 ✧ Bureni! Näk komi nadəñkan gäk käwep nepmañkun yəñ nadəñkuropəñ konäm butewaki täñjira nadəñpəñ täñkentəñ naminjuk.
- 23 Ekäni, gäk ude täñ naminjukuno unita ämawebe ñode yäwera; Ekäni täño äboriye in uwä Ekänita gäripi-inik nadäk təkot! U ämawebe mani buramik täkan u watä säkgämän it yämik täyak.
Upəñkan äma inita nadäwä ärowani tək täkan unita kowata yämik täyak.

✧ 31:10: Sam 32:3, 102:3 ✧ 31:12: Sam 88:4-5 ✧ 31:13: Jer 6:25, 20:3, 20:10; Mat 27:1 ✧ 31:16: Nam 6:25-26; Sam 4:6, 67:1 ✧ 31:17: 1Sml 2:9; Sam 25:2, 115:17 ✧ 31:18: 1Sml 2:3; Sam 12:3; Jud 15 ✧ 31:19: Ais 64:4, 1Ko 2:9 ✧ 31:20: Jop 5:21; Sam 27:5, 32:7 ✧ 31:21: 1Sml 23:7; Sam 17:7 ✧ 31:22: Ais 38:11-12; Jna 2:4

- 24 ✨ Unita ämawebe Ekäni nadäñ imikinik täk täkañ, in kuduhtagän Ekäni itak yäñpäñ kehäromigän it täkot.
Täñpäñ imaka umuritä ahäñ tamiñirä bätakigän kuñat täkot!

32

Momi ärutärut uwä imaka tägagämän kubä

- 1 ✨ Anututä äma kubä täñjo momi peñ imiñirän säkgämän it täyak.
- 2 ✨✨ Bureni, ämawebe Anututä momini ärut yämiñpäñ momijin nämo yäñ yäwet täyak uwä säkgämän it täkañ. Ämawebe udewani Ekäni täñjikjarani änenji nämo täk täkañ.
- 3 ✨ Bureni Anutu, momina gäkken nämo yäñahäñkañ käbop peñpäñ kepma bipani konäm kotkä gupna kudup putäreñkuk.
- 4 Kadäni uken kepma bipani bänepna sukurekta komi namiñiri kehäromina kudup paotkuk, edap tañi iññpäñ kome kawuktak täyak ude.
- 5 ✨ Täñpäñ kämi ñode nadäñkut; Näk momina Anutuken yäñahäwa! Ude nadäñpäñ momina kwawakgän peñpäñ yäñahäñira waki täñkuro unitäñjo momi ärut namiñkun.
- 6 ✨ Mebäri unita ämawebe gäkñjo manka buramik täkañ u kudup bäräpi ahäñ yämawä gäkken bäräñeñ kañ yäñapiwut! Täñirä bäräpi tañi-inik, umetä tokätpäñ äma yäpmäñ kuk täkañ ude täñpäñ nämo api däpek.
- 7 ✨ Bureni Anutu, näk imaka kubäta umuntañpäñ gäkken päñku käbop täga ired. Bureni, gäkä watä it namiñiri bäräpitä näk nämo yäpmäñ äpäk täkañ.
Wakiken nanik nämagut täyan unita näk ganiñ oretta kap tañigän tek täyat.
- 8 ✨ Täñpäkañ Ekänitä ñode näwetkuk; Kädet iwarayäñ täyan u näkä nadäk-nadäk siwoñigän gamiñpäñ api gabäñ gäwaret yäk.
- 9 Unita gäk hos kenta but ude nämo äworewen yäk. Yarä uwä nadäk-nadäki nämo yäk. U yen topmäñpäñ wädäwikañ manka buramiñpäñ gäkken ämdeñ yäk. Täñpäkañ gäkä udegän nämo äworewen yäñ näwetkuk.
- 10 ✨ Ämawebe, näkä ñode täwera nadäwut; Äma kädet wakiwaki täk täkañ udewani terak bäräpi mebäri mebäri ahäñ yämik täkañ.
Upäñkañ ämawebe Anututa nadäñ imikinik täk täkañ u säkgämän yabäñ yäwat täyak.
- 11 ✨ Unita ämawebe siwoñi, in bänep täga nadäk täkot! Täñpäñ imaka imaka täñ tamiñkuko unita oretoret täk täkot!
In ämawebe bänep sukurewani kudup, Anutu injamiken kap tenpäñ gera terak oretoret täk täkot!

✨ **31:24:** Sam 27:14 ✨ **32:1:** Sam 85:2, 103:3 ✨ **32:2:** Jon 1:47, 2Ko 5:19 ✨ **32:2:** Rom 4:7-8
 ✨ **32:3:** Sam 31:10, 38:8, 39:2-3 ✨ **32:5:** Wkp 26:40, 2Sml 12:13; Jop 31:33; Sam 103:12, 1Jo 1:9
 ✨ **32:6:** Sam 46:1-3, 69:1, 69:13 ✨ **32:7:** Het 5:1-31; Sam 31:20, 91:1, 121:7 ✨ **32:8:** Sam 25:8, 33:18 ✨ **32:10:** Sam 16:4; Snd 13:21; Rom 2:9 ✨ **32:11:** Sam 7:10, 64:10, 97:12

33

Anutu iniñoret-oret kap kubä

- 1 Ämawebe siwoñj kuñjarani, in oretoret täñpäñ Anutu kap iniñ ubiñ tewut. Jop manman nämo yäwani intä iniñoret kap teñ imiñirä tägawek.
- 2 Unita wagäm utpäñ wäpi biñam iniñ orerut!
- 3 Wagäm bigoñ säkgämän utpäñ kap kodaki kubä oretoret terak teñ imut!
- 4 Anutu täño man u bureni-inik. Ba imaka täk täyak uwä tägagän täk täyak. Goret kubä nämo täk täyak.
- 5 ✧ Unitä kudän siwoñitagän gäripi nadäk täyak. Täñkañ unitäño butewakitä kome pähap ño terak tokñek täyak. Uwä nämo paot täyak.
- 6 ✧ Täñpäkañ Anututä man yäñirän kunum, edap dapuri, komepak ba guk u kuduhtagän ahäñkuñ.
- 7 ✧ U man yäñirän ume kubäkengän äbä gwägu tañj ahäñkuk. Ahäñpäñ mani buramiñkañ bagani nämo irepmitpäñ ini iraniken ugän it täyak.
- 8-9 ✧ Unita ämawebe komeni komeni, in Anututa nadäwä umuri kubä täñpäpäñ iniñ orerut! Iniñ oretpäñ mani buramiwut!
- 10 ✧ Täñpäñ ñode nadäwut; Ekäni u intäjukun itak. Komen ämatä ude api täne täne yäñ man topmäk täkañ upäñkañ Anututä nadäñirän imaka u bureni täga nämo täk täkañ.
U täna yäkñat täppä wak täkañ.
- 11 ✧ Täñpäkañ Anutu ini, ude api täñpet yäñ nadäk täyak uwä bureniñän pewän ahäk täkañ. Nadäk-nadäki kubä jop nämoinik kuk täyak, ba nämo api kwek.
- 12 ✧ Unita äma äbot Anutu Bureni unitagän nadäk täkañ u oretoret terak kuñat täkañ. Ämawebe inita biñam iwoyäwani uwä bänep pidäm terak it täkañ.
- 13-14 ✧✧ Täñpäkañ Ekäni uwä kunum gänäñ intäjukun-inik itkañ ämawebe kuduhtagän kome terak kuñjarirä yabäñ yäwat itak.
- 15 ✧ Anututä ini-tägän ämawebe täño nadäk-nadäki pewän ahäñkuño unita mebärinin nadäñ morek täyak.
- 16-17 ✧✧ Täñpäkañ kome täño intäjukun ämatä ini-ini ñode nadäk täkañ; Nin täño komi äma mäyap-inik itkañ unita iwan täño kehäromini täga yäpmäñ äpne.
Ba ñode nadäk täkañ; Nin täño ämik tuñum u kehäromi nikek unita nin intäjukun itkamäñ yäñ nadäk täkañ.
Upäñkañ täga nämo! Ämik täño tuñum unitäño kehäromi terak säkgämän nämo itneñ. Nämoinik!

✧ 33:5: Sam 11:7, 37:28, 119:64 ✧ 33:6: Stt 1:6, 2:1; Sam 104:30; Hib 11:3 ✧ 33:7: Kis 15:8; Jos 3:16; Sam 78:13 ✧ 33:8-9: Sam 148:5 ✧ 33:10: Sam 2:1-3; Ais 8:10, 19:3 ✧ 33:11: Jop 23:13; Sam 40:5; Snd 19:21; Ais 55:8 ✧ 33:12: Lo 7:6; Sam 28:9, 144:15 ✧ 33:13-14: Jop 28:24; Sam 11:4, 14:2 ✧ 33:13-14: 1Kn 8:39, 8:43; Sam 102:19 ✧ 33:15: 2Sto 16:9; Jop 10:8; Sam 119:73 ✧ 33:16-17: Sam 44:6, 60:11 ✧ 33:16-17: Sam 20:7, 147:10; Snd 21:31

- 18 ✧ Tāŋ āmawebe Ekāni tāŋo mani buramik tākaŋ ba unitāŋo iron paot-paori nāmo u terak yeŋgāmā pewāpāŋ it tākaŋ uwā Ekānitā watā it yāmiŋjirān sākgāmān kuŋat tākaŋ.
- 19 ✧ Ekānitā ini tāŋkentāŋ yāmiŋjirān kāyām ba imaka umuri kubātā bārāŋeŋ nāmo dāpmāk tāyak.
- 20 ✧ Unita Ekāni kubā unitāgān tāŋkentāŋ nimikta itsāmāk tākamāŋ. Ekānitā ini-tāgān tāga tāŋkentāŋ nimek. Uwā nintāŋo ukātŋipik kurepā. U watā it nimiŋjirān sākgāmān it tākamāŋ.
- 21 Unita Ekānitagān gāripi pāhap nadāk tākamāŋ. Unitāŋo wāpi kudupi terakgān tubeŋ kuŋpāŋ it tākamāŋ.
- 22 O Ekāni, nin irit kuŋat-kuŋatnin gākā terakgān peŋpāŋ tāŋkentākta itsāmājitna gākŋo ironka pāhap paot-paori nāmōtā nintā terak āroton!

34

Ekāni tāŋo ironi tāgata kap tewani

Kadāni kubā Devittā nepmaŋpān kwa yāŋkaŋ iwani Abimilek iŋamiken guŋ ude āworeŋjirān Abimilektā kakātāŋ-pewān kuŋkuk. Tāŋjirān Devittā kap ŋo teŋkuk.

- 1 ✧✧ Nāk kadāni kadāni Ekāni wāpi biŋam yāpmāŋ akuk tāyiwa!
- 2 Imaka tāga tāŋ namik tāyak unita nadāŋpāŋ iniŋoret tāyat. Ude tāŋjira āmawebe nadāwātāk ikektā nākŋo man u nadāŋkaŋ bānep oretoret tākot.
- 3 ✧ Ai! In ābākaŋ Ekāni tāŋo wāpi biŋam bok yāŋahāŋitna nadāwut! Tāŋpāŋ penta iniŋ oretna!
- 4 ✧ In nadāwut! Nāk Ekānitā tāŋkentāŋ namikta yāŋapiŋjira nadāŋ namiŋkuk. Tāŋpāŋ umun mebāri mebāri nadāk tāŋkuro u iwat kireŋjirān bānep kwini terak bātakigān itkut.
- 5 Unita nadākot; In nadāŋ bārāp tāŋpāŋ Ekāniken tāŋkentākta yāŋapinayāŋ tāŋo uwā bānep oretoret pāhap api nadāneŋ. U imata, Ekānitā inta nāmo bitnāk tāyak unita.
- 6 ✧ Tāŋpākaŋ āma jopi jāwāritā Ekāniken gera yāŋjirā nadāŋpāŋ tāŋkentāŋ yāmik tāyak.
- 7 ✧ Bureni! Āmawebe Ekānita nadāŋ imikinik tāk tākaŋ u Ekāni tāŋo aŋerotā dubiniken itpāŋ tāŋkentāŋ yāmik tākaŋ.
- 8 ✧ Ekāni uwā tāgagāmān-inik. Unita ketem kudupi kubā nabāŋ nadāwā gāripi tāk tākaŋ udegān Ekāni dubiniken kuŋkaŋ tāŋpāŋ-kawut. Ude tānayāŋ tāŋo uwā Ekāni uwā gāripi-inik yāŋ api nadāneŋ!
- 9 ✧ Tāŋpākaŋ Ekāni tāŋo āboriye, in gāmori-kengān itkaŋ imaka kubāta nāmo api wāyākŋeneŋ.

✧ **33:18:** Jop 36:7; Sam 32:8-10, 1Pi 3:12 ✧ **33:19:** Jop 5:20; Sam 37:19; Apos 12:11 ✧ **33:20:** Sam 62:1, 115:9; Ais 8:17 ✧ **34:1:** 1Sml 21:13-15 ✧ **34:1:** Efe 5:20, 1Te 5:18, 2Te 1:3, 2:13 ✧ **34:3:** Sam 69:30; Luk 1:46 ✧ **34:4:** Sam 18:6; Mat 7:7; Luk 11:9 ✧ **34:6:** Sam 3:4, 34:17-19 ✧ **34:7:** 2Kn 6:17; Dan 6:22; Sek 9:8; Hib 1:14 ✧ **34:8:** Sam 2:12, 1Pi 2:3 ✧ **34:9:** Sam 31:23

- 10 ✧ Tom ägwäri uwä nakta kadäni kubäkubä wäyäkñewä wanenjo upañkañ ämawebe Ekänigän iwat täkañ u imaka täga kubäta nämö wäyäkñek täkañ.
- 11 Unita nanaknaye, in äbä dubinaken itpäñ Ekäni wäpi biñam orañ imikta täwetpäñ täwonjärewayäj täyat ño ket nadäwut.
- 12 Uwä ñode; In säkgämän itkañ oretoret terak kañ it yäpmäj ärona yäj nadäkañ?
- 13 ✧ Eruk ñode täñput! In jop manman ba man kábäñi kubä nämö yäneñ. Nämoinik!
- 14 ✧ In kädet waki u mäde ut imiñpäñ kädet täga ugän kañ iwarut. Täñpäñ kädet täga u kañ-ahäñpäñ ämawebe ätukät bänep kubägän kañ täñput.
Gwäk pimiñpäñ kädet tägatäga u kudup kañ iwarut.
- 15 ✧ U imata, Ekänitä ämawebe siwonji yabäj yäwatpäñ yäjapik man yäk täkañ u nadäj yämik täyak.
- 16 ✧✧ Täñ äma Ekäni täño mani nämö buramiwani uwä mäde ut yämik täyak. Mäde ut yämiñjirän äma udewani kumäjirä ämawebetä waki täñpani unita bäräñeñ guñ täñpäñ äneñi täga nämö api juku pineñ.
- 17 ✧ Unita äneñi täwera nadäwut; Ämawebe siwonjitä Ekäniken yäjapiñirä nadäj yämik täyak. Nadäj yämiñpäñ täñkentäj yämiñjirän bäräpi kubätä kehäromini nämö yäpmäj äpäk täyak.
- 18 ✧ Näk bureni täwetat. Ekäni uwä ämawebe nadäwätäk ikek u dubiniken it yämik täyak.
Ba ämawebe butewaki pähap terak it täkañ u orañ yämiñpäñ bänepi täñpidäm tañ yämik täyak.
- 19 ✧ Bureni, bäräpi mebäri mebäri uwä ämawebe siwonji kuñaraniken ahäj yämik täkañ upañkañ Ekänitä täñkentäj yämiñpäñ bäräpi u ketäreñ yämik täyak.
- 20 ✧ Täñpäñ watä it yämiñjirän kujari kubä nämö tokät täkañ.
- 21 Täñpäkañ imaka wakiwakitä äma waki täñpani kumäj-kumäj api däpneñ. Täñ ämawebe, äma nadäkinik täñpanita iwan täñ yämik täkañ uwä Ekänitä komi api yämek.
- 22 ✧ Täñpäkañ Ekänitä watä piä ämawebeniye watä it yämiñjirän säkgämän it täkañ. Täñpäñ ämawebe nadäkiniki u terakgän pek täkañ uwä paot-paotta biñam nämö api täneñ. Nämoinik.

35

Äma kubä Anututä täñkentäj namän yäjpäñ yäjapiñkuk

- 1 Ekäni, äma iwan täñ namik täkañ u iwan täñ yämisi. Ba äma näkkät ämik täk täkamäj ukät ämik udegän täkot!
- 2 Kurepäkat kupäñtek yäpmäjkañ täñkentäj namikta äbäsi.

✧ **34:10:** Jop 4:10-11; Sam 84:11 ✧ **34:13:** 1Pi 2:22 ✧ **34:14:** Ais 1:16-17; Rom 12:18; Hib 12:14
 ✧ **34:15:** Jop 36:7; Sam 34:6, 34:17 ✧ **34:16:** Snd 10:7; Jer 44:11; Amo 9:4 ✧ **34:16:** 1Pi 3:10-12
 ✧ **34:17:** Sam 34:6, 34:15, 34:19, 145:19-20 ✧ **34:18:** Sam 51:17; Ais 57:15, 66:2 ✧ **34:19:** Snd 24:16, 2Ti 3:11-12 ✧ **34:20:** Jon 19:36 ✧ **34:22:** 2Sml 4:9, 1Kn 1:29; Sam 103:4

- 3 Tānpāḡ āma nāwat kirek tākaḡ u kadā bohamka yāwoḡāresi. Tāḡkaḡ bānepna kwinigān itta api tāḡkentāḡ gamet yāḡ nāwet.
- 4 ✱ Tānpākaḡ āma nāk nutpewā kumākta yānpāḡ-nadāk tānpāḡ nāwat-kirek tākaḡ u āmikken kehāromini paorāpāḡ māyāk nadānpāḡ āneḡi āyāḡutpāḡ metāḡpeḡ kaḡ kut!
- 5 Ekāni tāḡo aḡerotā yāwat kireḡirān tāpun-tāpun mānittä piāḡ āreyāḡ tānpān kuk tākaḡ ude kaḡ āworewut.
- 6 Metāḡpeḡ kuḡirā kāderi bipmāḡ urani tānpāḡ itārop kaḡ tānpān. Tāḡirān Ekāni tāḡo aḡerotā kaḡ dāpān!
- 7 Mebāri nāmo nāka buḡep pek tākaḡ. U nepmāḡjitta awaḡ kāroḡi kādetnaken ānek tākaḡ.
- 8 Unita nāmo nadāḡirā tānpāwaktā kaḡ ahāḡ yāmān. Tāḡkaḡ buḡepi iniken unitā yepmāḡ irirān kaḡ wawut!
- 9 Ude tāḡirā Ekānita yānpāḡ oretoret api tāḡpet, tāḡkentāḡ namayāḡ tāyak unita.
- 10 Bānep nadāk-nadākna kuduḡtā Ekāni ḡode api iweret; Gāk bumik āma kubā nāmo itak. Āma kwini āma kehāromi nikektā dāpneḡ yānpāḡ tāḡkentāḡ yāmik tāyan.
Ba āma jāwāri āma tuḡum ikektā tāḡyākḡatneḡta watā it yāmik tāyan.
- 11 Āma waki tāḡpani manken nepmaḡpāḡ waki ude tāḡpani yāḡ jop nākḡat tākaḡ.
- 12 ✱ Tānpāḡ tāktākna tāgata kowata waki namik tākaḡ. Ude tāḡirā netātā tāḡkentāḡ namek yāḡ nadāḡkaḡ nadāḡ bārāp bumta tāk tāyat.
- 13-14 ✱ Upāḡkaḡ kadāni unitā kāyām tāḡirāwā, butewaki tek tānpāḡ nakjop it tāḡkuronik. Ude tāḡkaḡ notḡapak burenita yāḡ gwāḡiḡ āpḡoḡpāḡ Ekānitā tāḡkentāḡ yāmikta gera yāk tāḡkuronik.
Ba āma kubā miḡitā kumāḡirān konām butewaki tāḡpeko ude tāk tāḡkut.
- 15 Tānpākaḡ kadāni nākā bārāpi gānaḡ irira wisik-inik yāḡ yānpāḡ nāk it gwāḡiḡpāḡ yāḡārok nāwet tāḡkuḡonik. Āma kome kubāken nanik u nutpāḡ nutgān tāk tāḡkuḡ.
- 16 Ba āma wakitā guḡ yāniḡ wārātpāḡ ibeneḡo ude nebenpāḡ naniḡ wārāt tākaḡ.
- 17 Unita Ekāni jop yabāḡ āwarākuk tāk tāyan u jidegān api pewen? Bārāneḡ ābā aḡ gwāri nutnayāḡ tākaḡ ḡoken nanik nāmāḡut!
- 18 Ude tāḡiri āmawebekaye kābeyā tāḡirā iḡamiken bānep tāga man kwawakgān gāwetpāḡ api ganiḡ oreret.
- 19 ✱ Tānpākaḡ iwanaye jop manman yāwani u yabāḡ āwarākuk tāḡiri nāk nāreḡmitpāḡ wisik-inik, kehāromini yāpmāḡ āpakamāḡ yāḡ nāmo nāwetneḡ.
Ba jop yabāḡiri āma jop nadāḡ kokwawak tāḡ namik tākaḡ u komi namiḡpāḡ yāḡārok nāmo nāwetneḡ.

✱ 35:4: Sam 40:14, 70:2, 129:5 ✱ 35:12: Sam 38:20; Jer 18:20; Jon 10:32 ✱ 35:13-14: Jop 30:25; Mat 10:13; Luk 10:6 ✱ 35:19: Sam 69:5; Jon 15:25

- 20 Äma udewani uwä kwini man nämo yäk täkañ. Nämo, u äma kwini terak kuñaranita jop manman mebäri mebäri pewä ahäk täkañ.
- 21 Täñkañ, ude täñjiri gabämäño yäj jop yäjñakñatpäj wohut-wohut man bumta yäk täkañ.
- 22 Ude täñjirä upäjkañ Ekäni, kañpäj nadäno unita man kum nämo iren. Ekäni, näk nabäj umuntaj päjku ban nämo iren.
- 23 Nämo! Kikñutpäj ijiwä kwäpäj nabä! Äbä näk gäarak itkañ iwanaye näka äma täga yäj yäwet!
- 24 ✧ Ekäni, gäk siwoñi-inik unita näka momini nämo yäj kañ yäwet. Ude täñjiri iwanaye yäjärok nämo näwetnej.
- 25 Yabäj äwaräkuk täñjiri näka ñode nämo yänej; Tägagämän! U paotak!
- 26 Eruk, äma komi nadätat ñonita yäjärok näwet täkañ u kehäromini kudup paorirä tänguj tañpäj kañ irut!
Ba äma näka nadäwä äpami täñpöpäj inita nadäwä ärowani täk täkañ uwä wäpi biñam paorirän mäyäk pähap kañ nadäwut.
- 27 Täñpäkañ Ekäni, gäk täñkentäj namñjiri ämawebe näka äma siwoñi yäj nadäkinik täk täkañ u oretoret gera wari wari ñode kañ yäwut;
Ekäni wäpi biñam punin-inik it täyon! Epän ämani ñonitä säkgämän irirän gäripi nadäk täyak.
- 28 ✧ Ude yäjirä näk imaka, täktäka siwoñi unitäño biñam api yäjahäwet. Täñkañ yäjetak bipmäñtak wäpka biñam api ganiñoret täñpet.

36

Äma waki täño mebärikät Anutu täño bänep iron

- 1 ✧ Momitä äma waki bänepiken tokñek pat täkañ. Momi unitä peñ yäwerirä Anututa nämo umuntajkañ mäde ut imikinik täk täkañ.
- 2 Bänepitä täñyäkñarirän inita nadäwä ärowani täñpöpäj ñode nadäk täkañ; Wakinin käbop itak. Anututä unita yäjpäj manken täga nämo nip-manñek! yäj nadäk täkañ.
- 3 Meni jinomken man, nadäk ba täktäk waki unitägän abäk täkañ. Unita jop manmangän yäk täkañ. Imaka täga täkta nadäk tawañ siwoñi kubä nämo pek täkañ.
- 4 Nämo, däjmon patpari-kenä kädet waki täkta nadäk tawañ pek täkañ. Imaka täga täpuri-inik kubä nämo täñkañ waki täktäk kädet unita mäde nämo inik ut imik täkañ.
- 5 ✧ Täñpäkañ Ekäni, gäkä ninta butewaki nadäj nimik täyan u käroñi boham, kunum yäpureko ude bumik. Gäk ninta nadäkinik täñ nimik täyan u ärowani.
- 6 Imaka imaka tägagän täk täyan u yabäjpäj-nadäjnitna inide kubä täk täyak. Gäkä piä siwoñi täk täyan uwä ämatä nadäwä tärenañi nämo. Äma ba imaka tom tom gäkägän yabäj yäwat täyan.
- 7 ✧ Anutu gäkä komen äma ninta watä it nimik täyan unita gäka gäripi pähap inide kubä nadäk täkamäj. Watä it nimik täyan uwä baraktä nanaki uwijij pat täkañ ude täñ nimik täyan.

- 8 ✨ Ketem tägatäga gäripi nitek kawutkaken nanikpäñ nimik täyan. Nadäñ nimiriri gäkñjo ume gäripi nitek u nak täkamäj.
- 9 ✨ Irit kuñat-kuñat täño mähe mi u gäk kubägän. Gäk penyäñekka bänepninken penyäñeñ nimiriri kwawakgän it täkamäj.
- 10 Unita ämawebe gäka nadäñ gamikinik täk täkañ unita bänep iron pen täñ nimir yäpmäj kwen.
- 11 Täñpäñ äma ärowani täñpani yabäj äwaräkuk täñiri näk nämo yeñ jakñitneñ. Ba waki täñpani yabäj äwaräkuk täñiri näk nämo yokut täreneñ.
- 12 Wisik! Äma waki täñpani akukta nämo, mañ-däpaniken ugän pätkañ. U kañpäñ nadäwut!

37

Äma waki ba äma tägatä gwäki yäpmäk-yäpmäk täño manbirjam

- 1 ✨ Notnapak, äma wakiwaki täño täktäkita yäñpäñ nadäwätäk nämo täñpen. Ba äma unitäño tuñumita nadäñ gärip täñpäñ kokwawak nämo täñpen.
- 2 ✨ Äma udewaniwä piä täñpäñ pewä muyeñ bäräñeñ kubitak täkañ ude api paotpeñ kuneñ.
- 3 Unita gäk nadäwätäk nämo täñpäñ Ekänitagän nadäkinik täñpäñ kudän täga ugän täñpeñ kuñat täyi. Ude täñpayäj täno uyaku kome yäj gamaniken u säkgämän api iren.
- 4 ✨ Täñpäkañ oretoret bureni kañ-ahäkta Ekäniken kuñiri ini bänep nadäk-nadäkka täño gäripi api däpmäj täreñ gamek.
- 5 ✨ Irit kuñat-kuñatka kudup Ekänita inin kireñpäñ nadäkinik täñ iminiri api täñkentäj gamek.
- 6 ✨ Ude täñiri Ekänitä täktäkka täga u täñpewän edap täño penyäñekitä säkgämän ijik täyak ude ämawebe injamiken api ijin-yäñewek. Täñkañ Ekänitä ämawebe kwawak ñode api yäwoñärewek; Äma ñowä injamaken siwoñi-inik itak.
- 7 ✨ Unita äma kädet waki iwatpäñ tuñum äma täk täkañ udegän itta nadäwätäk nämo täñpen. Nämo, Ekänitä täñkentäj gamikta dapun täñpäñ kwikinik iren.
- 8 ✨ Nadäwätäk täñpäñ kokwawak täktäk kädet u mäde ut imi. Kädet udewani uwä bäräpi pewä ahäk-ahäk kädet.
- 9 ✨ Nadätan? Ämawebe Ekänita nadäkinik täk täkañ unitawä kome yäj yämäni u api koreñpäñ itneñ. Täñpäkañ waki täñpaniwä Anututä yawat kireñpewän api apamañ kuneñ.
- 10 ✨ Yawat kireñpewän apamañ kuñpäñä api paot täñpä kuneñ. Täñirä yabäj ahäkta wäyäkñewayäj täno upäñkañ täga nämo api yabäj ahäwen.
- 11 ✨ Nämo! Ämawebe inita nadäwä äpani täñpani uwä täñ-bumbum kome iwoyäj yämäni u koreñpäñ irit gapuni terak itkañ oretoret api täneñ.

✨ **36:8:** Jop 20:17; Sam 16:11; Rev 22:1 ✨ **36:9:** Jer 2:13; Jon 4:10, 4:14, 1Pi 2:9 ✨ **37:1:** Sam 73:3; Snd 23:17, 24:1, 24:19 ✨ **37:2:** Sam 90:5-6 ✨ **37:4:** Ais 58:14 ✨ **37:5:** Snd 16:3; Mat 6:25; Luk 12:22, 1Pi 5:7 ✨ **37:6:** Jop 11:17; Mai 7:9 ✨ **37:7:** Sam 62:1; Ais 30:15; Jer 12:1 ✨ **37:8:** Sam 73:3; Efe 4:26 ✨ **37:9:** Jop 27:13-14; Ais 57:13 ✨ **37:10:** Jop 20:9; Hib 10:36-37 ✨ **37:11:** Mat 5:5

- 12 Bureni, äma wakiwaki täñpanitä äma siwoñjita kokwawak täñ yämiñpäñ täñpäwakta nadäk täkañ.
- 13 Upäñkañ Ekänitä äma udewanita yänärok yäwet täyak. Imata, itkañ nämo, api wañ moreneñ yän nadäk täyak.
- 14 Äma äpani jäwäri u siwoñji upäñkañ äma wakiwaki täñpanitä äma däpmäkta äpa kuwek gwäjiñjit päip boham wepmärit täk täkañ.
- 15 Ude täk täkañ upäñkañ päip boham iniken unitägän äyänutpäñ ini api yäput täneñ. Täñkañ äpa kuweki uwä Anututä api ubiñ jukut täñpäñ kuneñ.
- 16 ✧ Täñpäkañ äma tägatäga tuñum täpuri pat yämitak unitä äma waki täño tuñum päke itkañ unitäño kehäromi Anutu inamiken kudup yärepmitak.
- 17 Imata, Ekänitä ini äma waki täñpani täño kehäromi yäyomägappäñ äma tägata watä api it yämek.
- 18 Bureni, Ekänitä ämawebe mani buramiñpäñ iwat täkañ u watä säkgämän it yämiñpäñ kome iwoyäñ yämani u inita biñam yäniñ kirewänpäñ uken tärek-täreki nämo api itneñ.
- 19 Täñkañ äma udewaniwä kadäni waki äbäñjirän tägagän api itneñ. Ba tagwän irit ahäwayäñ täyakken imaka, ketem tokñek api näneñ.
- 20 Upäñkañ äma waki täñpani uwä Ekäni täño iwan itkañ unita api kumneñ. Päya irori kadäni keräpitağän ahäñpäñ paot täkañ ude, ba gupetä äbutkuk täkañ ude api paotpeñ kuneñ.
- 21 Äma waki täñpani uwä äma täño tuñum yäpmäñkañ kowata äneñi bäräñeñ nämo yämik täkañ. Upäñkañ äma täga uwä iron säkgämän täñpäñ tuñumi ämata ño yämiñ-yämiñ täk täkañ.
- 22 Täñpäkañ ämawebe Ekäni täño iron ikek unitäwä kome yän yämani u api koreñpäñ itneñ. Täñ äma Ekäni täño kokwawak terak it täkañ uwä yäwat kireñpewän api kuñtäñpä kuneñ.
- 23 ✧ Täñkañ Ekänitä äma kubä täño irit kuñat-kuñari kañpäñ gäripi nadäñpäñä irit kuñat-kuñari kädet u täñ-kehäromtañ imik täyak.
- 24 Ude täñjirän äma udewani yewän kuneño uwä täga nämo mañutneñ. Nämo, Ekänitä täñkentäñ imiñjirän yeñ täpäneñpäñ irek.
- 25 ✧ Eruk, ñode nadäwut; Kadäni käronji it yäpmäñ äbäñkä äma tägawani täyatken ño bämopiken Anututä äma siwoñjita mäde ut yämiñjirän nanakiye nakta yänapik-apik kubä nämo täñjirä yabäñ yäpmäñ äbätat.
- 26 Nämo, äma täga udewani kadäni kadäni äma täñkentäñ yämikta iron tägatäga jop täñ yämik täkañ. Täñkañ äperiye nanakiyetä täga kuñarirä miñjiye naniyetä yabäñpäñ oretoret api täk täneñ.
- 27 Unita notnapak, kädet waki täkta mäde ut imiñpäñ kädet täga ugän kañ tä. Ude täñjiri kämiwä gäkño yerikaye uwä kome iwoyäwaniken ugän säkgämän api itneñ.
- 28 ✧ Imata, Ekäni uwä ämawebeniye kudän täga täñpäñ nadäñ imikinik täk täkañ u mäde nämo ut yämik täyak. Nämo, u yabäñ yäwat piä tärek-täreki nämo

✧ 37:16: Snd 15:16, 16:8, 1Ti 6:6 ✧ 37:23: 1Sml 2:9; Snd 16:9 ✧ 37:25: Sam 37:28, 59:15, 109:10

✧ 37:28: Sam 11:7; Snd 2:22; Ais 14:20

- täj yämik täyak. Täjpäkaŋ waki täjpani ini ba unitäŋo yeriniye uwä yawat kireŋpewän api kuner.
- 29 Täj ämawebe siwoŋitä kome yäj yämani u koreŋpäŋ uken tärek-täreki nämo api itner.
- 30 Täjpäkaŋ äma siwoŋi täjo meni jinomkenä man säkgämän säkgämän Anutuken nanik unitägän ahäk täkaŋ. Mani unitä ämawebe täŋkentäj yämik täyak.
- 31 ✧ Äma udewani Anutuni täjo бага man bänepiken inŋit-inik täjpeŋ kuŋat täkaŋ uwä nämo kakätäk täkaŋ.
- 32 Täj äma waki täjpani uwä äma täga däpmäkta yabäj yawat piä täk täkaŋ.
- 33 Upäjkaŋ Ekänitä äma täga uwä yabä kätäŋirän iwaniyetä kehäromini täga nämo yäpmäj äpneŋ, ba manken täga nämo yepmaner.
- 34 Unita Ekänitä täŋkentäj gamikta unitäŋo man kädet u kudup iwatkaj dapun täyi. Ude täjiri oraŋ gamiŋpäŋ kome iwoyäwani u ganij kireŋpäŋ iwankaye dapunka terak yawat kireŋpewän kuŋirä api yabäwen.
- 35 ✧ Eruk, äma kubäta ŋode täwera nadäwut; Äma waki kubä itkuko u ämawebeta komi yämik täŋkuk. U äma kehäromini nikek, päya taŋi, mäbi ude.
- 36 Upäjkaŋ mäden, äma unitä iraniken u kuŋpäŋ ini ba tuŋumi nämo irirän kaŋkut. Kaŋ-ahäwayäj wäyäkŋerŋkuro upäjkaŋ täga nämo kaŋ-ahäŋkut. U paotkuk.
- 37 ✧ Täj äma täga siwoŋi kuŋarani unita nadäwut; Äma bänep kwini terak kuŋarani täjo yeriniye uwä mäyap.
- 38 Täjpäkaŋ momi täjpani uwä paotpäŋ paot-inik api täneŋ. Ba yeriniye imaka, kudup api awähutneŋ.
- 39 Upäjkaŋ bäräpi kadäniken Ekänitä äma siwoŋi täŋkentäj yämiŋpäŋ watä it yämik täyak.
- 40 ✧ Äma udewanitä waki mebäri mebärita umuntaŋpäŋ käbop nipmanpäŋ yäjpäŋ Ekäniken kuk täkaŋ unita äma waki täjpani keriken nanik yäyomägatpäŋ watä it yämik täyak.

38

Äma kubä bäräpiken itkaŋ Anutuken yäjapiŋkuk

- 1 O Anutu, kokwawak nadäjkaŋ nämo nebewen, ba momina täjo kowata nämo namen.
- 2 Gäk kuwektä-yäj namäk täyan. Täjpäŋ nut-manŋpi kome terak äpmok täyat.
- 3 ✧ Gäkä nadäj waŋ namiŋiri käyäm taŋi täyat. Täjpäŋ momi täŋkuro unita gupnaken kehäromi nikek nämo nadäk täyat.
- 4 ✧ Momina unitä uwäk ude täjpäŋ nepmak täyak. Täjirän tuŋum bäräpi kubä, buraminaŋi nämo, ude bumik yäpmäj kuŋat täyat.
- 5 Gupnaken womäntä tabä täŋkaŋ käbäŋi bumta piäk täkaŋ. Näkŋa kudän goret täŋkuro unita udewä ahäŋirän taräki-inik täk täkaŋ.

✧ 37:31: Lo 6:6; Sam 40:8, 119:98; Ais 51:7 ✧ 37:35: Jop 5:3 ✧ 37:37: Ais 32:17, 57:2 ✧ 37:40: 1Sto 5:20; Ais 31:5; Dan 3:17, 3:28, 6:23 ✧ 38:3: Jop 33:19; Sam 32:4, 102:10; Ais 1:6 ✧ 38:4: Esr 9:6; Sam 40:12

- 6 Bänepnaken bäräpi bumta parirä nadäñira wakiinik täk täyak. Ude täñkañ kepmä käronj butewaki nadäñpäñ konäm kottäñ kuñat täyat.
- 7 Täñpäñ gupna kädäptä-yäñ ijinirän käyäm pähap täk täyat.
- 8 Komi tañi nadäñkañ goret-goret itat, imaka tañi kubätä yeñ nepmäñitpäñ irirän bumik.
- 9 ✧ O Ekäni, gäk näñjo nadäñ gäripna u nadätan, ba bänepnatä yäñkähän-kähän täyak u imaka, nadätan.
- 10 Bänepnatä tuptup yäpurirän kehäromina kudup paot-inik täyak. Ude täñjirän dapunna imaka, säkgämän nämo ijitak.
- 11 Ude täñjira notnaye jibinata yäñpäñ dubinaken äbäktä bitnä-k-inik täk täkañ. Ba meñ nan ba notnaye wanotnaye imaka, nabäñ umuntanpäñ päñku ban it täkañ.
- 12 Täñpäkañ ämatä näk nutpäñ waki täñ namikta man yäñpäñ-nadäk täk täkañ. Täñpäñ waki täñ namikta juku pintäñ kuñat täkañ. Ude täñkañ näk nutta buñep täk täkañ.
- 13 Täñjirä nähäwä guñ ude äworeñpäñ man yäk täkañ u nämo nadäk täyat. Täñpäñ man waki yäk täkañ uwä kowata täga nämo yäk täyat.
- 14 Butewaki! Näk man nämo yäwani, ba man nämo nadäwani ude äworeñpäñ man kum it täyat.
- 15 Upäñkañ Ekäni, gäk yäpmäñ wädäñpäñ itat. Täñpäñ Ekäni Anutuna, näk nadätat; Gäkä nadäñ namiñpäñ api täñkentäñ namen.
- 16 Unita iwanaye jop yabäñjiri näk komi nadäñpäñ goret irira nabäñpäñ wisik-inik yäñ näwetneñtäwä.
- 17 U imata, komi pen nadäñ itkañ wakinik täñpayäñ keräp täyat.
- 18 ✧ Täñpäkañ Anutu, momi täñkuro unita nadäwätäk pähap täñpäñ injamkaken kwawak yäñahäk täyat.
- 19 Täñ iwanaye bumta-inik uwä kehäromi nikekgän itkañ jop nadäñ kokwawak nadäñ namik täkañ.
- 20 Näk kudän siwoñi täñjira äma unitä iwan täñ namik täkañ. Äma udewaniwä kudän tägata kowata wäkigän täk täkañ.
- 21 ✧ Unita Ekäni, mäde ut namentawä! Ban nämo iren!
- 22 Gäk Ekäni, wakiken nanik wädäñ tädotpäñ nepmanpani unita bäräñeñ täñkentäñ namisi!

39

Devittä mominita nadäñ bäräp täñkuk

- 1 ✧ Näk ñode yäñkehärom täñkut; Irit kuñat-kuñatnata watä ket api iret. Täñpäñ mebetnatä momiken nepmanpektä watä imaka, api iret. Unita äma waki dubinaken irirä man kubä nämo api yäwet.
- 2 Ude yäñkuro unita bäräpi ño ahäñ namiñjirän man kum-inik itkut. Man täpuri kubä, waki ba täga nämo yäñkuro upäñkañ nadäñ bäräpna tañi täñkuk.
- 3 Täñpäñ nadäwätäk unitä bänepnaken agekotkuk. Nadäwätäkgän täñkä bäräpi bumta kañ-ahäñkuro unita ñode yäñkut;

- 4 ✧ Ekäni, kome terak ɲo kadäni jide api it yäpmäɲ ärowet? Ba jidegän api kumbet? Iritna jidegän api täreweko unitäɲo kadäni näwet!
- 5 ✧ Butewaki! Kome terak itta kadäni keräpitagän täɲpäɲ nepmaɲkun! Kodak irayäɲ täyat u kaɲiri imaka jopi ude täyak.
Bureni, äma kuduptagän itkaɲ u me woɲ bumik, kadäni keräpi-inik itta yäwani.
- 6 Ba wärani, edap ägonitä ahäɲpäɲ paot täkaɲ u irepmitpäɲ nämo. Täɲpakaɲ äma piä täk täkaɲ u imaka kehäromi kubä nämo pewä ahäk täkaɲ. Monɛɲ tuɲum pewä ahäk täkaɲ u netätä api koreneɲ yäɲ nämo nadäk täkaɲ.
- 7 Unita Ekäni, imatäken kubäta itsämbet? Gäk kubä-tägän täga täɲkentäɲ nameno unita gakaɲän itsämäɲtat.
- 8 Unita momi täk täyatken unitäɲo kowata yäpnaɲiken nanik nämagusi. Ba yabäɲ äwaräkuk täɲiri äma Gäka nämo nadäɲ gamanitä yäɲärok näwetneɲtäwä.
- 9 Nämo, Gäkɲa täɲpewi komi ɲo nadätat unita man kum irayäɲ. Man täpuri kubä nämo inik yäwayäɲ.
- 10 Unita komi piä wari namentawä! Nut yäpmäɲ äbäɲiri kumbayäɲ täyat!
- 11 Gäkɲo mebarika nadätat. Gäk momi täɲo kowata äma yabäɲ yäɲpäɲ komi piä yämik täyan. Ba imaka unita gäripi nadäk täkaɲ u gwaktä tek näɲpä tumäk täkaɲ ude täɲpiwak täkaɲ.
Bureni, ämawä me woɲ bumik, kadäni keräpi-inik itta yäwani.
- 12 Unita Ekäni, juku peɲpäɲ butewaki gera ba yäɲapik manna nadäɲ namisi. Täɲpäɲ konäm korira nabäɲpäɲ äbä naniɲ kawat tä.
Näk äbeknaye oranaye udegän kome terak ɲo Gäkkät kadäni keräpitagän itta iwoyäɲkun.
- 13 Eruk nabä kätäɲiri oretoret ätu täɲkaɲ kaɲ kuɲ kewewa!

40

Anutu wäpi iniɲoret kap kubä

- 1 Näk Ekäniken gera yäɲkaɲ täɲkentäɲ namikta kwikinik itkut. Irira butewaki nadäɲ namiɲpäɲ gera yäɲkuro u nadäɲ namiɲkuk.
- 2 ✧ Nähä äma kubä awaɲ käroni kubä Gänaɲ käbop itkaɲ kumbeko ude. Ude irira Ekänitä nabäɲpäɲ awaɲ Gänaɲ nanik wädäɲpäɲ nepmaɲkun.
Ba näk äma kubä okä näbä Gänaɲ äpmonpäɲ ireko ude irira Ekänitä wädäɲpäɲ kome tägaken nepmaɲpän äneɲi täga kuɲatkut.
- 3 ✧ Eruk, ude täɲpäɲ kap kodaki kubä nadäk-nadäkna-ken pewän ahäɲkuɲ. Uwä Anutunin wäpi biɲam iniɲ oretta.
Kap u teɲjira nabäɲpäɲ ämawebe mäyaptä Anutu täɲo kehäromita nadäwä inide kubä täɲpäpäɲ Ekänita nadäkinik api täneɲ.
- 4 ✧ In nadäkaɲ? Ämawebe Ekäni terak yeɲgämä pek täkaɲ uwä Ekäni täɲo iron nিকে. Äma udewanitä äma ärowani täɲo kädet nämo yäwat täkaɲ.

✧ 39:4: Sam 90:12 ✧ 39:5: Sam 62:9, 90:4, 144:4 ✧ 40:2: Sam 27:5, 69:2; Jer 38:6, 38:10-13

✧ 40:3: Sam 32:7, 33:3, 64:9 ✧ 40:4: Sam 84:12, 125:5

Ba Ekäni mäde ut imiņpāj mājō wära nāmo yāniņ oret tākaņ.
Nāmoinik!

5 ✧ O Anutu Ekänina, gäk piä tägatäga täņpāj täņkentäj nimiņkun. Äma gäk udewani kubä nāmo itak! Gäkägän intäjukun itan!

Täņkentäk bumta täj nimiakta nadäk tawaņ pek täyan unita täga nāmo yāwetpāj yāwoņärewa täreneņ. Nāmoinik! Täņkentäk nimik täyan uwä bumta-inik, daninaņi nāmo.

6 ✧ Anutu, gäk ganiņ oretta tom dāpmāņpāj ijik tākamāņ unita nāmo gek tākaņ.
Ba gupe kābāņi nīkek mominin ārutta ijik tākamāņ udewanita nadāwi ārowani nāmo tāk tākaņ.

Upāņkaņ nāk gākņata biņam iwoyāņpāj manka nadäkta jukuna biori tumbuņ. Täņpāj gākä nadäk-nadäk namiņiri manka buramik täyat.

7 ✧ Eruk Anutu, nāk āretat. Man nāka bian kudän täņkuņo udegän iwatpāj āretat.

8 ✧ Anutuna, kädēt gākä gāripi nadäk täyan nāk kädēt udegän täkta gāripi nadātat. Gākņo kädēt siwoņi u nadäk-nadākna-ken pätak.

9-10 ✧ Unita Ekäni, nāk man kum nāmo itkaņ kābeyāken āmawebekaye gākņo bānep irona ņode pen api yāņahāņpāj yāwet täņpet;

Ekäninintä nadāj nimikinik täņpāj wakiken nanik wādāj tädotpāj niņmak täyak yāņ api yāwet täņpet. Täņpāj manka täktäkka täņo biņam kābop nāmo pek täyat.

Ironka pähap ba imaka bureniğan tāk täyan u āmawebe yāwet täyat.

11 Unita Ekäni, nāka nadāj namisi! Gäk butewakika kābop nāmo pewen. Nāmo, nadāj namiņiri ironka ba manka burenitä watä säkgāmān it namiton.

12 ✧ Bārāpi mebāri mebāri ahāņ namik tākaņ, u daninaņi nāmo. Täņpākaņ momi tāk täņkuro unitä kehāromina yāpmāņ āpākaņ.

Bārāpi u ba u yārepmitta kädetta wāyākņewa wakaņ. Momina māyap iniktä gwākna pujiņ itkaņ u yārepmitkaņ. Unita umun terak itat.

13 Unita Ekäni, bārāņeņ abä täņkentāj namisi!

14 Äma nutnayāņ täkaņ u kehāromini yāpmāņ āpāņpāj nadäk-nadāki täņpewi guņtaņjirä māyäk tawut. Māyäk taņpāj nabä-kätāņpeņ kut!

15 Äma yāņārok man nāwet tākaņ u meni täņpipiņpāj yāwat kireņiri māyäk nadāwut.

16 Täņpākaņ Ekäni, āmawebe gäk gāwarāntäk tākaņ u oretoret tāk tākot! Imata, gākņa waki keriken nanik wādāj tädotpāj yepmaņkuno unita gākä gāripi pähap nadäk tākaņ.

Täņpāj kadāni kadāni ņode yäk tākot; Ekäni uwä wāpi biņam ikek kaņ irān!

✧ 40:5: Sam 71:15, 139:17-18; Ais 55:8-9 ✧ 40:6: Ais 1:11; Jer 6:20; Mai 6:6-8 ✧ 40:7: Hib 10:5-7

✧ 40:8: Sam 37:31, 2Ko 3:3 ✧ 40:9-10: Sam 89:1; Apos 20:20, 20:27 ✧ 40:12: Sam 18:5, 38:4, 65:3

- 17 O Ekäni, nähä waki, kehäromina nitek nämo. Upänkañ nadäñ namisi. Gäk kubä-tägän näkño täñkentäkna ba yäpätägak ämana.
O Anutuna, bäräñeñ äbä täñkentäñ namisi!

41

Devittä käyäm täñpäj yäñpik man yäñkuk

- 1 ✧ Äma, äma jäwärita nadäñ yämik täkañ uwä Anutu täño oretoret terak kuñat täkañ. Udewanitä bäräpi kañ-ahänayäñ täkañ uwä Ekänitä api täñkentäñ yämek.
- 2 ✧ Bureni, Ekänitä watä it yämiñpäj irit kuñat-kuñari api täñ-mehamtañ yämek. Täñpäj äma udewani täñpewän komeniken oretoret terak api itneñ. Irirä yabä kätäñjirän iwaniyetä kehäromini täga nämo api yäpmäñ äpneñ.
- 3 Täñpäj käyäm täñjirä Ekänitä täñkentäñ yämiñjirän gupi äneñi api koreneñ.
- 4 Täñpäkañ nähä Ekäni ñode iwetkut; Ekäni, näk gäkken momi täñkut. Upänkañ butewaki nadäñ namiñpäj nepmañpi tägasiwa.
- 5 Iwanayetä käyäm täñjira nabäñpäj man jägämi näwet täkañ. Uwä näkä kumäñjira wäpita kañ guñ täna yäñ nadäk täkañ.
- 6 Täñpäj äma u nabänayäñ äbäk täkañ u jop gupi-tägän äbäk täkañ. U näka waki ude itak yäñ yäñpäj yäñtäj kukta jop nabänayäñ äbäk täkañ.
- 7 Äma kokwawak täñ namik täkañ uwä näka waki ude ahäñ imitak yäñpäj yäñjiap-jiap yäñtäj kuk täkañ.
- 8 Näka ñode yäk täkañ; Wisik! U käyäm wakiinik kubä täñkañ kumäkta biñam täyak. U täga nämo api tägawek yäñ yäk täkañ.
- 9 ✧ Butewaki! Notnapak bureni, nadäñ imikinik täñpäj ketem namiñ-gamiñ täñpäj nak takamak u imaka, näka iwan täñ namik täyak.
- 10 Unita Ekäni, butewaki nadäñ namiñpäj nepmañpi tägañpäj iwanayeta kowata api yämet.
- 11 Ude täñkentäñ namiñjiri iwantä nämo närepmiräwä ñode api nadäwet; Anutu, gäk näka bänep täga nadäñ namitan yäñ api nadäwet.
- 12 Näk kudän tägagän täk täyat unita orañ namiñpäj injamkaken kwawakgän nepmañ iriri tärek-täreki nämo api iret.
- 13 ✧ Unita ämawebe, Ekäni, Isrel täño Anutu u iniñoret täkäna! U tärek-täreki nämo iniñoret täkäna! Burenitä bureni-inik!

42

Äma kubätä Anutu dubiniken kukta gäripi nadätak

- 1 ✧ Anutu, tomtä umeta yek täkañ ude, näk gäka udegän nek täkañ.
- 2 ✧ Anutu, Anutu irit mäheми, bänepnatä gäka nek täkañ unita kadäni jidegän gäkkät man yäñpäj-nadäkta kañ ärewet?

✧ 41:1: Snd 14:21 ✧ 41:2: Sam 27:12 ✧ 41:9: 2Sml 15:12; Sam 55:12-13, 55:20; Jer 20:10; Mat 26:23; Mak 14:20; Luk 22:21; Jon 13:18 ✧ 41:13: Sam 106:48 ✧ 42:1: Sam 119:131 ✧ 42:2: Sam 42:11, 43:5, 63:1, 143:6; Jer 10:10; Dan 6:26; Mat 26:63; Rom 9:26

- 3 ✧ **Kepma bipani butewaki nadäppäj konämna pitotä ketemna ude täk täyak.**
Kepma käroñ yänärok ñode näwet täkañ; Anutuka de? Imata nämö täñkentäj gamik täyak? yäj näwet täkañ.
- 4 ✧ **Näk komi nadäppäj imaka ñode juku pik täyat u yänahäjira bänepna pidäm tawän!**
Bian näk komenaken itkañ ämawebe tawañ käroñ näkä jukun yäj-yäkñat yäpmäj oretoret terak Anutu täño kudupi yot gänäñ ärok täñkumäjönik.
Äroñkañä Anututa oretoret kap teñ imiñitna unitä täñpidäm tañ nimik täñkukonik.
- 5 ✧ **Yäke! Butewaki imata nadätat? Bänepna imata jägäm täyak? Ude nämö!**
Näk ñode täñpet yäj nadätat; Näk Anutu tubeñ kuñkañ pen api iniñoret täñpet! Imata, Ekänina uwä nämagurani ämana bureni!
- 6 **Näk komenata nadäwätäk täñ itat. Upänkañ Anutu, ban kome ño Jodan ume dapuri kädakät pom yarä Hemon kenta Misa ñoken itkañ gäka nadäj gamayäj.**
- 7 ✧ **Wära! Ume damuntä gwägu gänäñ äpmoñirän gwägutä gera yäj itak. Wära!**
Waki nadätat! Täñpäik-päikkatä näk yejämäj moretak.
- 8 ✧ **Upänkañ ude nämö! Kepma kepma Ekänitä butewaki nadäj namik täyak.**
Ude täñjirän bipani bipani Anutu iniñoret kapnatä mena-kengän it täyak.
Kap teñkañ Anutuna, irit kuñat-kuñatna täño mäheми uken yäjapik täyat.
- 9 **Täñpäñ kadäni kadäni Anutu, mobä kujatna ñode iwet täyat; Imata näka guntak täyan? Imata iwan yabäj äwaräkuk täñjiri komi namik täkañ?**
- 10 **Kadäni kadäni iwantä sära ñode näwet täkañ; Anutuka de? Man ude näwet täkañ u äpa kuwektä-yäj namäk täkañ.**
- 11 **Yäke! Butewaki imata nadätat? Bänepna imata jägäm täyak? Ude nämö!**
Näk ñode täñpet yäj nadätat; Näk Anutu tubeñ kuñkañ pen api iniñoret täñpet! Imata, Ekänina uwä nämagurani ämana bureni!

43

Äma kubätä iwan it gwäjijirä Ekäniken yäjapinjuk

- 1 ✧ **Anutu, äma mäde ut gamik täkañ u wäpna yäpmäj äpnayäj täkañ. Unita gäkä näk gäarak itkañ jop man yäwani unitäjö mani utpäñ ñode yäwet; U siwoñi kuñat täyak.**
- 2 **Anutu, gäk näkño kehäromina ude itan upänkañ imata mäde ut namitan?**
Iwantä kehäromina yäpmäj äpäñjirä wakiinik nadätat.
- 3 ✧ **Unita Anutu, kädetka bureni näwoñäre! Topänka penyäjnej namiñjiri akuñpäñ kädet täga iwat yäpmäj Saion Pom terak, itanken u kañ ärewa.**
- 4 **Ude täñ namiñjiri enjikaken äroñpäñ gäk ganij orerayäj kudupi bukäkaken kwa. Bureni, Anutuna, gäk dubikaken kwa.**

✧ 42:3: Sam 80:5 ✧ 42:4: 1Sml 1:15; Jop 30:16; Sam 95:2, 100:4; Ais 30:29 ✧ 42:5: Sam 9:1, 38:6; Mat 26:38 ✧ 42:7: Sam 69:1-2, 88:7; Jna 2:3 ✧ 42:8: Sam 16:7, 57:3, 63:6, 149:5 ✧ 43:1: 1Sml 24:15; Sam 5:6, 26:1, 38:12 ✧ 43:3: Sam 36:9

Gäk bänepna täñpidäm tañ naminjiri oretoret pähap nadäk täyat unita Anutu Anutuna, wagäm utpäñ api ganiñ oreret.

5 Yäke! Butewaki imata nadätat? Bänepna imata jägäm täyak? Ude nämo! Näk ñode täñpet yäñ nadätat; Näk Anutu tubenñ kuñkañ pen api iniñoret täñpet! Imata, Ekänina uwä nämagurani ämana bureni-inik!

44

Isrel ämawebetä Anututä watä it yämehta yäñqinjuñ

- 1 ✧ O Anutu, äbekniye oraniyeta imaka tägatäga bian-inik täñ yäminjkuno unitäño biñam ñode niwerirä ninin nadäñkumäj.
- 2 ✧ Kome iwoyäj yämani uken nanik guñ äbot komi yäminjpäj yawat kireñpäj ämawebekaye gäkñaken unita yäniñ kireñkun. Yäniñ kireñjiri täñbumbunka u koreñkuñ.
- 3 ✧ Ämawebekaye u iniken kadä boham ba iniken kehäromi terak kome u nanik ämawebe nämo däpmäj yawat kireñkuñ. Nämo, gäkño kehäromika terak yengämä pewäpäj täñkuñ. Ba gäkä nadäj yämik-inik täñpäj dubiniken itkentäj yäminjpäj kehäromi yäminjiri täñkuñ.
- 4 Gäk intäjukun ämana ba Anutuna bureni. Isrel äbot nintäño iwaniye yärepmitta kädet peñ nimiñkun.
- 5 Täñkañ gäkä täñkentäj nimiñjiri iwaniye täño kehäromi yäpmäj äpäc takamäj.
- 6 ✧ Unita näk äpa kuwekna ba päip boham unitä api täñkentäj namineñ yäñ nämo nadäk täyat.
- 7 Nämo, gäkña-tägän täñkentäj nimiñpäj iwaniye kokwawak nadäj nimik täkañ u däpmäj yawat kireñpäj u keriken nanik yäyomägatpäj niñmak täyan.
- 8 Unita gäkño wäpka yäpmäj akuñpäj bänep täga man tärek-täreki nämo api gawet täne.
- 9 Upäjkañ waki, apiñode nibä kätäjiri iwaniyetä ämikken nirepmit täkañ. Komi ämaniye nämo itkentäj yämik täyan.
- 10 Ude täñjiri iwaniye yabäj umuntañ metäjpeñ kuñjitna nintäño tuñum korek täkañ.
- 11 Nibä kätäjiri sipisip däpmäk täkañ ude iwaniyetä nin mäyap nidäpuñ. Ude täñjiri ämatä komeken kubäkubä kuñ täna kuñkuñ.
- 12 Ämawebekaye ninta nadäjiri äpani-inik täñpöpäj nin iwaniyeta jop yäniñ kireñkun.
- 13 Gäk kudän nintä terak pewi ahäj nimiñkuño u kañpäj, äma nintä äbotken nanik nämo unitä yäjärok niwetpäj yäjpäj-nibäj mägayäk täc täkañ.
- 14 Täñpewi imaka jopi ude äworeñitna guñ äbotken naniktä yäjpäj-nibäj niwat täkañ.
- 15-16 Iwanaye ba äma näka kokwawak täc täkañ unitä yäjärok ude yäjirä mäyäk pähap nadäjpäj umuri nadäk täyat.

✧ 44:1: Kis 12:26-27; Sam 78:3 ✧ 44:2: Sam 78:55, 80:8 ✧ 44:3: Lo 8:17; Jos 24:12 ✧ 44:6: Sam 33:16; Hos 1:7

- 17 Jide? Gäka guŋ taŋpäj gäkkät topmäk-topmäk kubägän täŋpani u irepmit-
napäj imaka waki ude pewi ahäj nimitak? Nämo, nin ude nämo
täŋkumäj.
- 18 ✨ Gäk gepmaŋpäj бага mankata mäde nämo utkumäj.
- 19 ✨ Upäjkaŋ gäkä nipmaŋpikaŋ nin täŋkentäknin nämo, tom ägwäri bämopiken
itkamäj. Ba bipmäŋurani pähap gänaŋ ude itkamäj.
- 20-21 ✨ Nin Anutunin bureni gäk ganiŋ oretta bitnäŋpäj kome kubä täŋo anutu
jopi-jopi nadäj yämiŋkumäŋo yäwänäku uwä gäkku bian nibäj ahäwim.
Imata, gäk bänep nadäk-nadäknin käbop itkaŋ u kudup nibäwi tärek
täyak unita. Upäjkaŋ ude nämo täŋkumäj!
- 22 ✨ Nin gäkŋo ämawebekaye itkamäj unita yäŋpäj kadäni kadäni ninken nanik
mäyap nidäpmäk täkaŋ. Ba nibäjirä sipsip nakta däpmäk täkaŋ ude
itkamäj.
- 23 ✨ Unita Ekäni ijiwi kut! Imata dupiŋkaŋ itan? Mäde wari nämo ut nimen.
Aku!
- 24 Ninta imata käbop it nimitan? Komi bäräpi gänaŋ itkamäj ŋonita ninta
nämo guŋ täwen.
- 25 Yäke! Däpmäj jakŋitpäj nipmaŋpä kumbanitä-yäj kome terak pätkamäj.
- 26 Unita äbä täŋkentäj nimisi! Gäk nadäj nimikinik täk täyan udegän waki
keriken itkamäj ŋo nimagutsi!

45

Äma ekäni kubätä webe yäpmäjirän inij oretoret kap tewani

- Kora täŋo nanakiyetä intäjukun ämata gäripi pähap nadäŋpäj kap ŋo teŋkuŋ.
- 1 Man säkgämän säkgämän nadäk-nadäkna-ken tokŋek parirän intäjukun äma
u inij ubiŋpäj tewayäj. Äma meni pidämitä man säkgämän yäŋhäk
täkaŋ ude menatä äma ekäni u ŋode inij ubiŋ tekta pidäm täyat;
- 2 Gäk äma säkgämän, man yäkyäkka imaka, gäripi nikek. Äma gäk udewani
kubä nämo itak. Bureni, Anututä iron täŋ gamiŋkukotä pen api täŋ
gamiŋ yäpmäj ärowek.
- 3 Gäk intäjukun äma kehäromi pähap, wäpka biŋam ärowani-inik. Unita
kehäromika niwoŋärektä päip bohamka iŋitpäj isi!
- 4 Kehäromika nikek unitä iwan täŋo kehäromi yäpmäj äpäk täyi. Täŋpäj
man bureni ba kudän siwoŋi unitägän irun yäŋpäj täŋ-mehamtak täyi.
Kehäromikatä ämik täŋpäj iwan däpmäjirän kaŋpäj umun pähap täk
täkot!
- 5 Täŋkaŋ tenäj kuwek-kuwekkawä päraŋi-inik. U iwankaye yabä-tumäkta
nikek. Täŋiri äma äbori äbori gabäŋpäj gämotka-kengän maŋ pat täkaŋ.
- 6 ✨ Bureni Anutu, gäk intäjukun-inik itkunonitä api it yäpmäj ärowen. Kaŋiwat
piäka u kudän siwoŋi terakgän täk täyan.
- 7 ✨ ✨ Gäk kädet wakita taräki nadäŋpäj kädet siwoŋitägän gäripi nadäk täyan.
Unita Anutukatä ini gäkä kaŋiwat piä täkta iwoyäŋkuk. Piä ude täkta
iwoyäŋkuko unita notkaye yärepmiŋpäj oretoret pähap nadäk täyan.

✨ 44:18: Jop 23:11 ✨ 44:19: Sam 23:4 ✨ 44:20-21: Sam 139:1; Jer 17:10 ✨ 44:22: Rom 8:36
✨ 44:23: Sam 35:23, 78:65 ✨ 45:6: Sam 93:2, 98:9 ✨ 45:7: Sam 11:7 ✨ 45:7: Hib 1:8-9

- 8 Gäkŋo tek károŋi kudup kábäŋi säkgämän-inik, jiä däropä kábäŋ ikek bumik. Ba intäjukun äma ätutä gäkä eŋiken abä kap tenkaŋ ganiŋoret täkaŋ.
- 9 Täŋpäkaŋ äma jopi täŋo äperiyetä watä nämo it gamik täkaŋ. Nämo, kome ätu täŋo intäjukun äma täŋo äperiyetä unitä gäkä eŋiken itkaŋ watä it gamik täkaŋ. Täŋpäkaŋ webekawä omäk meran säkgämän täŋpäŋ dubikaken it täyak. Omäk meran uwä gol mobä säkgämän-inik, Opia komeken nanik upäŋ täŋpani.
- 10 Eruk webeni, gäka ŋode yäŋjira nadä; Gäk komekaken nanik ämawebe ba nägät moräkaye mäde ut yämiŋpäŋ unita juku kubä nämo pewen.
- 11 Ude täŋjiri intäjukun ämatatä gabäŋgärip täŋpäŋ gäka webe säkgämän yäŋ api gäwerek. Täŋ äpka uwä ekänika unita mani buramiwen.
- 12 Täŋpäkaŋ Tire komeken ban naniktä äbä bänep tägata iron api täŋ gamineŋ, ba tuŋum ämatä gäk ganiŋ oretta api ämneŋ.
- 13-14 Eruk ämawebe, nadäkot! Intäjukun ämajin täŋo webeni uwä ini eŋi gänaŋ säkgämän, kaŋgärip ikek ude itak. Teki uwä golkät bok täŋpani, unita ägo-ägo weŋjirän intäjukun äma dubiniken yäŋikŋat yäpmäŋ kukaŋ. Kuŋjirä webe gubaŋ noriye imaka, iwarän täŋjirä ugän yäŋ-yäkŋat yäpmäŋ kukaŋ.
- 15 U kudup, bänep täga pähap nadäŋpäŋ oretoret terak intäjukun äma täŋo eŋi pähap gänaŋ kumaŋ ärokaŋ.
- 16 Täŋpäkaŋ intäjukun ämana, gäka ŋode yäyat; Gäkŋo nanak ämani mäyap ahäŋpäŋ gäk ba oraŋkaye täŋo kome yäpmäŋpäŋ intäjukun äma udegän api itneŋ. Täŋjirä ämawebe komeni komeni yabäŋ yäwatta wäpi biŋam ärowani api yämen.
- 17 ✧ Täŋpäkaŋ nähä ätu mäden ahänayäŋ täkaŋ unitä nadäŋpäŋ kuŋatneŋta kap ŋo tenjira wäpka biŋamtä punin api kuŋarek. Ude täŋjira ämawebe kuduptä wäpka biŋam u tärek-täreki nämo api ganiŋoret täneŋ.

46

Anutu u ninkät itkamäŋ

- 1 ✧ Anutu u nintäŋo äyupŋin ba nintäŋo kehärominin. Bäräpi gänaŋ täŋkentäŋ nimikta pidämtak täyak.
- 2 Unita nin imaka kubätä nämoinik umuntäne. Nämoinik! Kenäŋ kwaiŋjirän kome kwähärep duneŋo uwä täga. Ba pom gwägu bämopiken duŋpeŋ äpmonerjo u imaka täga. Nämo api umuntäne.
- 3 ✧ Ba gwägu pähap mämä taŋi yäŋpäŋ tokätpäŋ porärak pakipaki täŋpek. Täŋjirän pom taŋi taŋi wareŋ täneŋo upäŋkaŋ imata umuntäne? Ninä nämoinik api umuntäne!
- 4 ✧ U imata, Anutu täŋo yotpärare bämopiken ume taŋi kubätä pätak. Ume unita ämawebe oretoret pähap nadäk täkaŋ. Yotpärare u kudupi-inik, Anutu ärowani täŋo irit bägup.
- 5 ✧ Uken Anututä it täyak unita nämo api wawek. Nämoinik, kepma bipani Anututä watä api it imik täŋpek.

✧ 45:17: Sam 138:4; Mal 1:11 ✧ 46:1: Sam 62:7-8, 91:2, 142:5 ✧ 46:3: Sam 93:3-4; Jer 5:22; Mat 7:25 ✧ 46:4: Sam 48:1, 48:8 ✧ 46:5: Jol 2:27; Sef 3:15; Sek 8:3

- 6 ✧ Bureni, Anutu u kehäromi-inik. Unita äma äbori äbori umun pähap nadäjpän kujari kwaik täkaŋ. Täŋirä Anututä kärak yäŋirän kometa ume bumik äworewek!
- 7 Upänkaŋ ninäwä nämo api umuntäne. Nämo, Ekäni kehäromi mähe mi u ninkät it täkamäŋ. Bäräpi kubätä ahäwänä Oranin Jekop täŋo Anutuken käbop täga api itne.
- 8 Ai, ämawebe in äbut! Äbäjpän Ekänitä piä täk täŋkuko u ŋo kawut! Imaka imaka täk täŋkuko u yabäjpän jäkjäk yamäjpän nadäwä inide kubä täk täyon!
- 9 Ekäni uwä komeni komeni täŋo ämik däpmäŋ täkŋek täyak. Täŋpän äpa kuwek yäp mäjpän tokät jukutpän kurepä kädäp gänaŋ ureŋ täŋpän äpmok täkaŋ.
- 10 ✧ Unita Ekänitä ŋode yäyak; Kwikinik itkaŋ näka ŋode nabäjpän-nadäwut; Näk Anutu bureni-inik. Näk intäjukun irira ämawebe komeni komeni ittän kukaŋ u gämotna-kengän it täkaŋ.
Kome kuduŋtagän täŋo Ekäni-inik u näk! yäk.
- 11 Unita ämawebe, in ŋode nadäwut! Ekäni kehäromi mähe mi, u ninkät it täkamäŋ. Bureni, bäräpi kubätä ahäwänä Oranin Jekop täŋo Anutuken käbop täga itne.

47

Anutu u äma komeni komeni täŋo ekäni pähap

- 1 Ämawebe kuduŋtagän kap teŋkaŋ ketjin utpän oretoret täk täkot! Täŋkaŋ oretoret gera terak Anutu iniŋ orerut!
- 2 Ekäni ärowani pähap uwä ini pärik-inik kubä itak. Kehäromini uwä umuri pähap. Uwä kome pähap ŋonitäŋo Ekäni ärowani-inik.
- 3 Uwä täŋkentän nimiŋpän guŋ ämawebe äbori äbori unitäŋo kehäromini yäp mäŋ äpärpän gämotninken yepmaŋkuk. Täŋkaŋ komeni ninta niniŋ kireŋkuk.
- 4 Täŋpäkaŋ bian Anututä ini kome u iwoyäjpän nimiŋkuko unita ŋode nadäkamäŋ; Jekop täŋo äboriye ninta nadäŋ nimiŋkinik täk täyak.
- 5 Ai, nadäwut! Anututä maŋirani bägupken äroŋkuko itak. Äro irirän ämawebetä bänep pidäm oretoret kap womat mämä terak teŋkuŋ.
- 6 Eruk! Unita nadäjpän in imaka, Anututa oretoret kap teŋ imut! Teŋkaŋ iniŋ orerut! Ekäni pähapnin oretoret kap teŋ imut.
Äneŋi täwetat; Iniŋ orerut!
- 7 Anutu uwä kome pähap ŋonitäŋo Ekäni ärowani itak unita oretoret kap teŋ imut!
- 8 Anutu ärowani pähap unitä maŋirani bägup kudupiken maŋitkaŋ ämawebe komeni komeni intäjukun-inik it yämiŋpän yabäŋ yäwat täyak.
- 9 Täŋirän guŋ ämawebe äbori äbori täŋo ärowaniniekät Abraham täŋo Anutu unitäŋo äbot ninkät käbeyä täk täkamäŋ. U imata, kome täŋo intäjukun äma kudup u Anutu gämori-kengän itkaŋ.

Anutu unitäño kehärominitä päke u yärepmit moretak! U
intäjukuntä intäjuninik itak.

48

Anutu täño yotpärare wäpi Jerusalem unita oretoret kap

- 1 Ekäni uwä wäpi biñam ärowani nikek. Unitäño yotpärare wäpi Jerusalem u pom kudupi kubä terak itak. Unita yotpärare uken äronpäj wäpi biñam yäpmäj akuna!
- 2 ✧ Saion Pom kudupi uwä käronji boham, tägagämän-inik, kañoret ikek. Ämawebe kome pähap ño nanik kuduhtagäntä Anutu täño pom u kañpäj oretoret täk täkañ.
Täñpakañ Ekäni Ärowani unitäño yotpärare pom u terak itak.
- 3 Anutu uwä kudupi yotpärare u bämopiken itkañ ämik kadäniken ämawebe uken nanikta yewa kehäromi täñ yämik täyak.
- 4 Bian kome ätu täño intäjukun ämatä Saion ämawebekät ämik tänayäj yotpärare u dubiniken äbuñ.
- 5 Äbäñkañ yotpärare kudupi u kañpäj jäkjäk yamäñpäj umuntañkañ metäjpeñ kuñkuñ.
- 6 ✧ Umuntañkuño uwä komi webetä nanak bäyanayäj nadäk täkañ ude nadäñpäj kujari kwainkuñ.
- 7 Ämik tänayäj gäpe tañi tañi pähap terak äbuño u gäkä mänit pähap inin kirenpewi gäpe uwä yäpmäj kärapmit täñpän kuñkuñ.
- 8 Täñpakañ bianä, Anutu täño täktäki kehäromi nikek unitäño manbiñamgän nadäk tänkumäjönik. Upäñkañ apiño dapunintä kañpäj nadäk täkamäj.
Ekäni uwä iniken yotpärare ño watäni säkgämän irirän kehäromigän pen api it yäpmäj ärowek. Yotpärare uwä Ekäninin, Anutu kehäromi mähemitä iniken.
- 9 O Anutu, kudupi yotka gänañ äronpäj ironka tärek-täreki nämo unitäño mehärita yäñpäj-nadäk täk täkamäj.
- 10 Wäpka biñam komeni komeni kuñ moreñkuko unita ämawebe komeni komenitä udegän ganiñoret täkañ. Täñpäj yabäj yawat piä täk täyan uwä nadäk-nadäk siwonji terakgän täk täyan.
- 11 Gäk ämawebe täño irit kuñat-kuñari u siwonjigän yäpmäj danik täyan unita ämawebe Saion yotpärareken nanik ba yotpärare tañi täpuri Juda komeken it yäpmäj kukañ u nanik kudup, oretoret täk täkañ.
- 12-13 Eruk, Anutu täño ämawebe, in Anutu täño kehäromini kañpäj nadäna yäñpähä ñode kañ täñput; Jerusalem yotpärare gägäniken kuñat äyäjutpäj yewa kehäromikät ämik täño tuñum tuñum ukät yabäñpäj-nadäwut.
Yabäñpäj-nadänayäj täño unitäño biñam uwä nanakjiye orajiye mäden ahänayäj täkañ u ñode kañ yäwerut;
- 14 ✧ Anutu unitägän nibäj niwat täyak. U nintäño Anutu, paot-paori nämo. Täñpakañ unitä kadäni kadäni api nipmähjit niwarek.

49

Money tujumta nadawätäk tänejtawä

- 1 Äma äbot, kome terak it yäpmäj kukaŋ in kudup man ɲo nadawut.
- 2 Äma wäpjin biŋam nikek ba wäpjin nämo, äma monerj ikek ba äma jäwäri, in kuduŋtagän man täwerayäj täyat ɲo juku peŋpäj nadawut.
- 3 Man kädet siwoŋi kubä nadätat u intä nadäneŋta yäŋahawayäj.
- 4 Man siwoŋi u man wärani terak täwerayäj. Täwet paotpäjä man wärani unitäŋo mebäri kap terak api yäŋahäwet.
- 5-6 ✧ Imata äma waki-wakita umuntäwet? Äma uwä monerjta nadäkinik täk täkaŋ. U näk monerj ikek yäŋkaŋ iniken wäpi biŋam yäpmäj akuk täkaŋ. Täŋpakaŋ äma waki udewanitä näk it gwäjiŋpäj nutnayäj täk täkaŋ. Upäŋkaŋ, äma udewanita imata umuntäwet?
- 7 ✧ Monerj päke unitä nämo api täŋkentäj yämek. Nämo inik! Nin nadäkamäj; Äma kubätä iniken gupi monerjpäj täga nämo suwawek. Nämo, äma kubätä irit kehäromi kaŋ-ahäwa yäŋpäj Anututa monerj peŋ imikimik kädet nämo pätak.
- 8 ✧ Nämo inik, äma täŋo gwäki suwak-suwak ärowani pähap. U monerj taŋi peneŋo upäŋkaŋ bäräŋeŋ täga nämo pewä tägawek.
- 9 Monerj terak äma kubätä irit kehäromi täga nämo kaŋ-ahäwek. Nämo, äma kuduŋtagän paot-paotta biŋam.
- 10 Bureni nadäkamäj. Äma kuduŋtagän kumäk täkaŋ. Äma nadäk-nadäk ikek kumäk täkaŋ. Ba guŋ ämakät äma kädet goret-goret täŋpani u imaka, kumäk täkaŋ. Kumäŋpäj monerj peŋirä äma ätutä yäpmäk täkaŋ.
- 11 Bianä, äma udewani komeni nikek. Upäŋkaŋ apiŋo kubäpäj äneŋirä kome ukengän paot-paori nämo api itneŋ.
- 12 Äma täŋo wäpi biŋamtä kumäk-kumäkita kädet nämo api täŋpipiŋ yämek. Nämo inik! Tomtä kumäk täkaŋ udegän api kumneŋ.
- 13 Kumäk-kumäk kädet uwä, äma inita nadäkinik täŋpäj täga itkamäj yäj nadäk täkaŋ uken api ahäj yämek. U kawut!
- 14 Äma udewani uwä tom udegän, kumäk-kumäk ikek. Kumäŋirä kumäŋ-kumäŋtä watä ämani ude api täŋpek. Äma äneŋpaniken äpmonjirä gupi bäräŋeŋ paraŋirä ämawebe siwoŋitä Wi! api yäwatneŋ.
- 15 ✧ Täŋpakaŋ nähä Uraktä nämagutpäj kumäŋ-kumäŋ täŋo kehäromiken nanik api wädäj tädotpäj nepmaŋpek.
- 16 Unita nadäkot! Äma monerj tujum ikek ba eŋi säkgämän nikek, udewanita ninin jide täŋpäj äma ude kaŋ äworene yäj nadawätäk nämo täneŋ.
- 17 ✧ Nämo inik! Äma udewani kämi kumäŋkaŋ tujumi u yäpmäŋkaŋ täga nämo api kuneŋ. Ba wäpi biŋamikät bok nämo api kuneŋ.
- 18 Täŋpäj äma udewani kodak itkaŋ kome täŋo tujumta gäripi nadäŋpäj Anutu täŋo iron terak itkamäj yäj nadäk täkaŋ. Säkgämän irirä äma ätutä wäpi biŋam yäpmäj akuk täkaŋ.

✧ 49:5-6: Jop 31:24; Sam 52:7; Mak 10:24 ✧ 49:7: Jop 36:18-19 ✧ 49:8: Sam 16:10, 22:29, 89:48

✧ 49:15: Sam 16:10-11, 73:24; Hos 13:14 ✧ 49:17: Sam 17:14, 1Ti 6:7

- 19 Upäñkañ äma udewani kumäñkañ, bian äbekiye oraniyetä kumäñpeñ päñku bipmäñ urani gänañ itkunken ugän api yäwatneñ.
- 20 Bureni-inik! Äma monerñ tuñum ikek upäkañ nadäk-nadäki nämotä irit kehäromita biñam nämo api täneñ. Uwä tomtä kumäñpäñ parak täkañ udewani.

50

Anututä ämawebe täño täktäki yäpmäñ danik täyak

- 1 Ai! Ämawebe in nadäwut! Anutu ärowani, Ekäninin unitä man yäwayäñ täyak. U ämawebe komeni komeni päke unita gera yäyak.
- 2 Anutu täño peñyänek kudän Jerusalem yotpärare säkgämän uken naniktä kwawakinik teñ yäñetak. U kawut!
- 3 Bureni! Anutunin kehäromi nikek u man yäwayäñ äbätak. Kädäp mebettä intäjukun kuñjirän iwän mäñit pähaptä itgwäñjirän äbätak.
- 4-5 Anututä ämawebeniye täño kudän yäpmäñ daniwayäñ yäñpäñ kunum kenta kometa gera ñode yäyak; Ek äbä ämawebe naniñ oret täkañ u kudup-tagän yämagut päbä inñamnaken yepmañpun yäk.
Ämawebe uwä näkkät topmäk-topmäk kubägän täñpäñ täñ-kehäromtakta tom däpmäñpäñ iñiñ namiñkuño u yäk.
Eruk, ude täñpänkañ man piä täñjira kañ nabäwut yäk.
- 6* Anututä ude yäñjirän kunumtä kwawak ñode yäñahäk täyak; Anutu ini uwä man yäpmäñ daniwani äma siwoñi-inik. Jop man kubä nämo yäk täyak.
- 7 Eruk, Anututä ämawebeniye ñode yäwetak; Isrel ämawebenaye, juku peñkañ nadäwut! Anutu bureni-inik, intäño Anutujin näkja in manken tepmañpayäñ yäk.
- 8 Tom kábäñi nikek iñiñ namik täkañ unita nämo tebetat yäk. Nämo, kadäni kadäni in tom kábäñi nikek iñiñ namik täkañ yäk.
- 9 Upäñkañ ñode täwera nadäwut; Näk bulimakau ba memeta nämo wäyäkñek täyat yäk.
- 10-11 Nämoinik, tom ägwäri bipiken itkañ, ba bulimakau pomken itkañ, barak ba gwakgwak imaka u kuduptagän näkñogän yäk.
- 12* Nakta newäwä inken nämo yäñapiwet yäk. Nämoinik, kome pähap ba imaka imaka u terak itkañ u mäheñi näk yäk.
- 13 Näk inipärik kubä. Tom koyani ba nägäri nämo nak täyat yäk.
- 14 Täñpänkañ naniñ oretoret kädet bureni gäripi näkä nadäk täyat uwä ñode; In naniñ oretpäñ bänep täga man yäk täkot. Uwä ärawa bureni ude api täñ namineñ.
Täñpäñ Anutu ärowani näka bänep täga täñ namikta yäk täñkuño uwä bureni täñ namineñ!
- 15* In ude täneño uwä bäräpi kubä inken ahäwänä näkken gera yäñjirä näkä in täñkentäk-inik api täñpet. Täñpakan in wäpna biñam punin api yäpmäñ akuney yäk.

* 50:6: Sam 75:7, 97:6 * 50:12: Sam 24:1, 1Ko 10:26 * 50:15: Sam 91:15, 107:6, 107:13, 107:19; Sek 13:9

- 16 Tǎŋpǎkaŋ Anututǎ äma waki tǎŋpani man ŋode yǎwetak; In jop, mejin-tǎgǎn nǎkŋo бага man ba topmǎk-topmǎk kubǎgǎn u yǎŋahǎk tǎkaŋ. Tǎŋirǎ nadǎwa siwoŋi nǎmo tǎk tǎkaŋ.
- 17 ✧ Tǎŋpǎŋ nǎkǎ in yǎpǎ tǎgǎkta bitnǎŋkaŋ kadǎni kadǎni nǎkŋo man ut tǎkaŋ.
- 18 In kubo äma yabǎŋkaŋ ukǎt not tǎŋpeŋ kuŋat tǎkaŋ. Yabǎŋirǎ intǎŋo notjiye ude äworek tǎkaŋ.
Ba ämawebe kubokǎretta tǎŋpani ba nǎdapitǎ duŋ-weŋpǎŋ ini-ini iranikǎt not tǎŋ yǎmiŋpǎŋ kuŋat tǎkaŋ.
- 19 In mejinta watǎ nǎmo itkaŋ man jop manman ba man wakiwaki yǎk tǎkaŋ.
- 20 Tǎŋkaŋ notjiye manken yepmaŋit yǎŋpǎŋ-yabǎŋ yǎwarit tǎk tǎkaŋ.
- 21 ✧ Intǎ ude tǎŋirǎ nǎkǎ jop dapun tabǎŋpǎŋ man kubǎ nǎmo yǎk tǎyat. Ude tǎŋira intǎ Anutu u nin bumik yǎŋ nadǎk tǎkaŋ.
Upǎŋkaŋ nǎmoinik! Apinjo teberpǎŋ manken kwawak tepmaŋpayǎŋ.
- 22 Unita ämawebe nǎka mǎde ut namik tǎkaŋ, in ŋode nadǎwut; In itkaŋ ude pen udegǎn itpǎŋǎ api waŋ moreneŋ.
Tǎŋkaŋ äma kubǎtǎ in tǎga nǎmo api tǎŋkentǎŋ tamek.
- 23 ✧ Tǎŋpǎkaŋ bǎnep tǎga man nǎwet-nǎwet unita gǎripi nadǎk tǎyat. Unita nadǎwa ärawa bureni ude tǎk tǎkaŋ.
Ämawebe ude tǎŋ namiŋkaŋ nǎkŋo man buramik tǎkaŋ uwǎ bureni-inik api yǎmaguret.

51

Wakini yǎŋahǎk-ahǎk

- Devit Basiba kubo tǎŋirǎn Natantǎ kaŋ-yǎŋkuko unita nadǎppǎŋ man ŋo kudǎn tǎŋkuk.
- 1 ✧✧ Anutu, gǎk butewaki mǎhemi unita nǎka butewaki nadǎŋ nami. Bute-waki nadǎŋ namiŋpǎŋ wakina kudup ketǎreŋ nami.
- 2 ✧ Ude tǎŋkaŋ wakiwakina ärut paktǎŋ nami.
- 3 ✧ Anutu, momi äma nǎk, wakina unita nadǎwǎtǎk tǎŋpǎŋ kuŋat tǎyat.
- 4 ✧ Momina uwǎ ämaken nǎmo, gǎkkengǎn tǎŋkut. Imaka u tǎŋira gǎkǎ nabǎŋiri tarǎki tǎŋkuk.
Unita inǎm man nǎwetkuno u bureniǎn nǎwetkun. Ba tǎktǎkna yǎpmǎŋ daniŋkuno u siwoŋigǎn yǎpmǎŋ daniŋkun.
- 5 ✧ Wǎra! Kǎdet wakina ŋowǎ kǎdet kodaki nǎmo tǎyat. Nǎmo! Nǎk meŋnatǎ momikǎt bok bǎyaŋpǎŋ nepmaŋkuk.
Tǎŋpǎnkaŋ momi tǎŋpani pen udegǎn it yǎpmǎŋ äbǎtat.
- 6 ✧ Anutu, gǎk nǎkǎ jop manman yǎkta gǎripi nǎmo nadǎk tǎyan unita gǎkŋaken nadǎk-nadǎk bureni nǎwoŋäre.
- 7 ✧ Tǎŋpǎŋ gǎk momina ketǎreŋ namiŋiri pakigǎn-inik ira.

✧ 50:17: Neh 9:26; Rom 2:21-22 ✧ 50:21: Sam 90:8; Ais 55:8-9, 57:11; Rom 2:4 ✧ 50:23: Sam 27:6
✧ 51:1: 2Sml 12:1-15 ✧ 51:1: Sam 109:26; Ais 43:25; Apos 3:19; Kol 2:14 ✧ 51:2: Ais 1:16; Jer 4:14;
Hib 9:14 ✧ 51:3: Ais 59:12 ✧ 51:4: 2Sml 12:13; Luk 15:21; Rom 3:4 ✧ 51:5: Jop 15:14; Efe 2:3
✧ 51:6: Sam 15:2; Snd 2:6; Jem 1:5 ✧ 51:7: Nam 19:18; Ais 1:18; Hib 9:19

- 8* Bureni Anutu, bäräpi pähap namin̄kuno u ketären̄ namin̄päŋ bänep oretoret peŋ nami.
- 9* Momi täŋkuro u ärut paktaŋ namin̄päŋ momina unita kaŋ täŋguŋta!
- 10* O Anutu, gäk bänep pakigän pewi ahäŋ namikot. Bänepna täŋ kodaktaŋ namin̄jiri gäkgänpäŋ kaŋ gäwaräntäwa!
- 11* Injamkaken nanik näwat kireweno, Anutu. Ba gäkŋaken Munapikka nomägareno!
- 12* Bian gäkŋata biŋam nämaguriri bänep oretoret nadäŋkuro u, apiŋo bänep oretoret udegän täŋ namisi yäŋ nadätat!
Gäkŋo man iwatta gäripi pewi ahäŋ namänkaŋ gäkä mehamtäŋ namin̄jiri man u buramiwa.
- 13* Ude täŋ namin̄jiri peŋawäk äma gäkŋo kädet siwoŋi api yäwoŋärewet. Täŋjira momi äma udewanitä bänepi api sukureneŋ.
- 14* Anutu, yäpätägak ämana, näk kumäkta biŋam täyat upäŋkaŋ näk kumäŋ-kumäŋ nämo nuren. Ude täŋpayäŋ täno uwä bänep oretoret terak gäkŋo kudän siwoŋi u pen api yäŋahäk täŋpet.
- 15* Ekäni, mena jinom täŋpidäm taŋjiri wäpka biŋam yäŋahäŋpäŋ ganiŋ orera!
- 16* Nadätat! Anutu, oraŋ gamikta gupe kábäŋi nitek ijin̄ gamik-gamikta bitnäk täyan. Unita gäripi nadäwipäŋ uyaku ijin̄ gamitet.
- 17* Upäŋkaŋ oraŋ gamik-gamik kädet gäkä gäripi nadäk täyan uwä ŋode; Äma manka buramin̄päŋ gämotkaken kuŋat täkaŋ unita gäripi nadäk täyan.
Näk nadätat, gäk äma iniken momita nadäŋ bäräp täŋpäŋ inita nadäwä äpani ták täkaŋ äma udewanita mäde nämo ut yämik täyan.
- 18 Anutu, gäkŋaken gärip iwatpäŋ ämawebe Jerusalem nanik täŋkentäŋ yämin̄jiri säkgämän kaŋ irut. Täŋpäŋ Jerusalem täŋo yewa pähap äneŋi täŋkodak taŋpäŋ kaŋ pe!
- 19 Ude täŋjiri ämatä gupe kábäŋi nitek ijin̄ gamin̄jirä gäripi taŋi api nadäwen.

52

Nin ima terak yeŋgämina pek täkaŋ?

Devit täŋo iwan kubätä päŋku Sol, Devit Ahimalektä yotken kábop itak yäŋ iwetkuko unita nadäŋpäŋ Devittä kap ŋo teŋkuk.

- 1* Äma kehäromi gäk, imata täktäkka wakita yäŋbiŋam-biŋam yäŋtäŋ kuŋat täyan? Anutu injamiken mäyäk tänaŋipäŋ imata wakika unita biŋam wari wari yäŋtäŋ kuŋat täyan?
- 2* Gäk äma täŋpawakta nadäk tawaŋ pek täyan. Meka jinom päraŋi-inik, mujuk päraŋ bumik. Jop manman kädet mebäri mebäri pewä ahäkta nadäk täyan.

✧ 51:8: Sam 35:10; Ais 35:10; Jol 1:16 ✧ 51:9: Jer 16:17 ✧ 51:10: Sam 78:37; Mat 5:8; Apos 15:9; Efe 2:10 ✧ 51:11: 2Kn 13:23; Ais 63:10-11; Jer 7:15 ✧ 51:12: Sam 13:5 ✧ 51:13: Sam 22:27; Apos 9:21-22 ✧ 51:14: 2Sml 12:9; Sam 35:28, 71:15 ✧ 51:15: Kis 4:15; Sam 9:14 ✧ 51:16: Sam 40:6 ✧ 51:17: Sam 34:18 ✧ 52:1: 1Sml 22:9-10 ✧ 52:2: Sam 50:19, 59:7, 64:3

- ³ Kudän tägata nadäwi äpani täjppäpäj waki täkta gäripi nadäk täyan. Ba jop manmanta nadäwi ärowani täjppäpäj man bureni ta ganjani nadäk täyan.
- ⁴ Jop manman yäwani gäk, ämawebe meka jinomtä komi yämikta gäripi pähap nadäk täyan.
- ⁵ Unita Anututä gäka komi gamayäj täyak u tärek-täreki nämo. U enjaken nanik u wädäj manpän kuñjiri äma itnayäj täkañ u wari nämo api nadäj gaminej.
- ⁶ Anututä ude täñjirän äma siwoñi kuñjaranitä u kañpäj api umuntäneñ. Täñpäj gabäj mägayäjpäñ ñode api yäneñ;
- ⁷ ✧ U kawut! Äma ñowä säkgämän itta Anutu terak nämo yengämän pek täñkukonik. Nämo, monej tuñumna pähaptä täga täñkentäj namineñ yäj nadäjpäñ säkgämän itta waki mebari mebari ehutpäñ täk täñkukonik.
- ⁸ Täñpäkañ nähä olip päya säkgämän Anutu täño enj dubiniken ärowani ude bumik itat. Täñpäj unitäño iron tärek-täreki nämo uterak yengäma pewäpäñ it täyat.
- ⁹ Unita Anutu, imaka täñ namik täyan unita bänep täga man api gäwet yäpmäj ärowet.
Täñpäj ämawebekaye inamiken gäk tägagämän yäj yäñhähjpäñ api yäwet täñpet.

53

Äma waki täño täktäk

- ¹ ✧ Äma Anutu nämo itak yäj yäk täkañ uwä guñ bureni-inik! Äma udewani bänepi käbäj täwani. U kudän waki mebari mebari täk täkañ. Kubätä kudän täga kubä nämo inik täk täyak.
- ² ✧ Nadäkañ? Anututä kunum terak ununitä etä päpä dapun pärewat täk täyak. U äma nadäk-nadäk täga nitek näk naniñ orerani udewani ätu itkañ ba yäj nadäjpäñ yabäj ahäkta dapun pärewat täk täyak.
- ³ ✧ Upäjkañ nämo, kudup u kädet siwoñi irepmi moreñpäñ kädet waki täñpanigän. Uken nanik kubätä kudän täga kubä nämo inik täk täyak.
- ⁴ Unita Anututä ñode yäyak; Jide? Ämawebe udewani uwä nadäk-nadäki nämo ba? U näkño ämawebenaye uken täñyäkñatpäñ kubota pidämigän täñ yämik täkañ. Ude täñkañ näkken yäñapik man kubä nämo inik yäk täkañ.
- ⁵ Upäjkañ umuri pähap kubä api nadäneñ. Bian umun udewani kubä nämo inik nadäjkuñ. Anututä ämawebeniye täño iwan kudup däpmäjpäñ kujari api ureñ täñpän kuñej. Bureni, Anututä mäde ut yäminkuko unita Isreltä iwaniye u täñpawakinik api täñ yämineñ.
- ⁶ Eruk, Anututä Isrel ämawebe täñkentäj yämikta äma kubä Saion nanik pewän äbän yäj nadätat. Anututä ude täñjirän äneñi säkgämän itnayäj täkañ unita oretoret pähap api nadäneñ!

54

Devittä Anutuken täjkenätäka yäjapinjuk

Sifa nanik ätutä päjku Sol, Devit nintä komeken käböp käwep itak yäj iwetkuņo unita nadäjpäj Devittä kap ņo tenjuk.

- 1 * Anutu, kehäromika terak iwan keriken nanik nämagutpäņ nepmaņpi äneņi säkgämän kaņ kuņara.
- 2 Gäkken yäjapinjira juku peņpäņ nadäj namisi.
- 3 Äma komi komi ba peņawäk täjpanitä näk kumäj-kumäj nutnayäj äbäkaņ. Äma udewanitä Anututa nadäjirä jopi täk täyak.
- 4 Täjpäkaņ Anutu iniwä täjkenätäņ namik täyak. Intäjukun ämanatä watä säkgämän it namiņirän täga it täyat.
- 5 Nämo nepmak täyak unita iwan komitä näka täj namik täkaņ ugänpäj Uraktä äyäjutpäņ kowata udegän yämiņirän paot-inik api täneņ.
- 6 O Ekäni, gäk tägagämän unita bänep täga man gäwetpäņ iron kowata täj gamayäj nadätat.
- 7 * O Ekäni, gäk täjkenätäņ namiņiri bäräpi yabäj ahäjnkuro u kudup paot moreņkuņ.
Täjpäj yabäjira gäkä iwanaye kuduhtagän däpmäj moreņkun.

55

Äma kubä noripakitä iwan täj imänkaņ yäjapik man yäjku

- 1 O Anutu, yäjapik mannata juku peņpäņ nadä. Butewaki terak gäwet yabäjira mäde nämo ut namen!
- 2 Nämo, juku peņpäņ kowata näwet. Imata, nadäwätäkntä kehäromina kudup yäpmäj äpätak.
- 3 Iwanayetä umun man näwerirä bumta umuntaņ itat. Äma waki täjpani uwä näka gaņani nadäjpäj kokwawak nadäj namik täkaņ unita nadäj bäräp taņi täyat.
- 4-5 * Bänepnatä komi inide kubä nadätat. Kujatna bumta kwaiwäkaņ umun pähap nadätat ņonitä täga nurek yäj nadätat.
- 6 * Unita ņode nadätat; Näk pitna nikek täjpän yäwänäku barak ude orek itta piäj päņku kubäken itet.
- 7 Ban kubäken-inik piäj päņku kome ämani nämoken täha bägup täjpäj itet.
- 8 Ude täjkaņ umuri ahäj namitak ņonita uken käböp itet.
- 9 Unita intäjukun ämana bureni, iwanaye täņo man yäkyäki täj-kuruktaņ yämi. Imata, yotpärare taņiken ämatä ämik kowata kowata täjkaņ ut täpätet mämä bumta täjirä yabätat.
- 10 U kepma bipani yotpärare u yewa täjpäj it gwäjijkaņ ämik ba kubota kudän bumta pewä ahäjpäņ tokņeņ pätak.
- 11 Täjpäkaņ waki kädet mebäri mebäritä uken-ukun kudup ahäj pätak. Yotpärare gänaņ kädet täpuri täpuriken täjyäkņat-yäkņat ba komi jop nadäj yämik-yämik kädettä udegän pätak.

- 12 Butewaki pähap! Iwan kubätä yänärok ude näwet tänpän yäwänäku täga bu-
mik nadätet. Ba kubäken nanik kubätä näka ude täñ namän yäwänäku
käbop päñku täga itet.
- 13 ✧ Upänkañ waki, notnapak bureni-inik, imaka imaka bokgän täñpani gäkä
ude täñ namitan!
- 14 Nek inaj kowat-kawän tänpän man yänpän-nadäk säkgämän täñkañ Anutu
iniñ oretta kudupi yotken bokgän kuk täñkumäko upän udewä täyan.
- 15 Unita iwanaye täño kadänini nämo tärenjirän kañ paorut! Ba kodak itpäñ
kumbani komeken kañ äpmonput! Imata, kudän wakiwakitä äma
udewanikäntä kentänpän it-inik täk täkañ.
- 16 Upänkañ näk Ekäni Anutuken gera yänjira api täñkentän namek.
- 17 ✧ Tamimañ ba kepma bipani bäräpinata nadänpän yänjapik-apik gerana uken
pewa äronjirän api nadän namek.
- 18 Ude täñkañ ämik pähap gänañ iwanaye mäyapkäät ämik tänayän täkamänken
uken nanik äneñi säkgämän nämagut yäpmän api äbek.
- 19 Bureni, Anutu intäjukun itpäñ kañiwat piä ärowani täñ yäpmän äbukotä
itak, pen api it yäpmän äroweko unitä yänjapik manna nadän namiñpäñ
iwanaye komi piäken api yepmañpek. Imata, äma uwä Anututa nämo
umuntañkañ kädet wakita mäde utta bitnäk täkañ.
- 20 Tänpäkañ notnapak iwan täñ namani unitä yänkehäromtak mani irep-
mitpäñ noriye mäyapta iwan täñ yämik täyak.
- 21 ✧ Menitä gakñi ärut namik täyak upänkañ bänepitä näka kokwawak namik
täyak. Mani säkgämän, gakñi nitek upänkañ päip pärañi udewani.
- 22 ✧ Unita ämawebenaye, ñode täwera nadäwut; Ekänitä äma siwonñi yabän
äwaräkuk täñjirän iwaniyetä täga nämo yärepmiñneñ. Unita nadän
bäräpjin kudup Ekänikengän penjirä api täñkentän tamek.
- 23 Tänpäkañ Anutu, gäk äma kumän-kumän däpani ba jop manman yäwani
unitäño irit kuñat-kuñari kudup nämo tärenjirän yän-yäkñat yäpmän
päñku ini awañ gänañ api yepmañpen. Täñ nähä gäka nadän gamikinik
pen api täñ yäpmän ärowet.

56

Devittä Anututa nadän imikinik tänpän yänjapik man ño yänjuk

Filistia naniktä Devit Gat komeken initkuño unita nadänpän kap ño tenjuk.

- 1 ✧ O Anutu, iwanaye jop nadän komi wari wari namik täkañ unita butewaki
nadän namiñpäñ täñkentän namisi!
- 2 Yänjetak bipmäñtak iwanaye nutnayän täk täkañ. Iwanaye u yarägän nämo,
mäyap-inik.
- 3 ✧ Ude täñjirä umuntañpäñ, Ekäni ärowani, gäkä terak tuben kuñpäñ it täyat.
- 4 ✧ Bureni, Anutu terak tuben kuñpäñä nämo umuntak täyat. Nämo, täñkentän
namikta yänkehäromtak man yänjukko u juku piñpäñ iniñoret täyat.
Ude täñjira ämatä imaka kubä täñ namikta nämo umuntak täyat.

✧ 55:13: 2Sml 15:12; Sam 41:9 ✧ 55:17: Sam 92:2; Apos 10:3, 10:30 ✧ 55:21: Sam 12:2, 28:3, 59:7;
Snd 5:3-4 ✧ 55:22: Sam 15:5, 37:5, 1Pi 5:7 ✧ 56:1: 1Sml 21:13-15 ✧ 56:3: 1Sml 30:6, 2Sto 20:3
✧ 56:4: Sam 118:6; Ais 31:3; Hib 13:6

- 5 Tānpākaŋ kepa kepa iwanayetā bārāpi mebāri mebāri namik tākaŋ. U tāga kubā tāŋ namikta nāmo nadāk tākaŋ.
Nāmo, waki tāŋ namiktagān yānpāŋ-nadāk tāk tākaŋ.
- 6 U kubākengān pāŋku kābop itpāŋ nāk nutta yānpāŋ-nadāk tāŋkaŋ nabāŋ nāwat tākaŋ.
- 7 Unita Anutu, wakinita kowata komi piāken yepmaŋ! Yabāŋ koreweno! Kokwawakka terak kehāromini dāpmāŋ tokāt yāmi.
- 8 Nāk bārāpi gānaŋ jide itat u kudup nadāŋ namitan. Ba konāmna pito jide māŋkaŋ u kudup daniŋpāŋ nadāk tāyan.
Bureni, u kudup tawaŋ terak kudān tāk tāyan.
- 9 ✧ Unita Anutu, gākken gera yāwayāŋ tāyatken nadāŋ namiŋiri iwanaye nabāŋ umuntaŋpāŋ āneŋi āyāŋutpeŋ api kuneŋ. Ude tāŋiri ŋode kaŋpāŋ api nadāwet; Anutu nāk gārak itak yāŋ api nadāwet.
- 10 Ekāni uwā tāŋkentāŋ namikta yāŋkehāromtak man yāŋkuko u juku piŋpāŋ iniŋoret tāyat.
- 11 ✧ Ude tāŋpāŋ Anutu terak tubeŋ kuŋpāŋā nāmo umuntak tāyat. Bureni, āmatā imaka kubā tāŋ namikta nāmo umuntak tāyat.
- 12 Unita Anutu, imaka gamikta yāŋkehārom taŋkuro u bureni api gamet. Uwā bāneŋ tāga man yāŋpāŋ api gamet.
- 13 U imata, nāk awaŋ pomiken nanik nāmagutkuno unita. Eruk, apiŋo Anutu iŋamiken irit tāŋo peŋyāŋek gānaŋ itat.

57

Āma kubā Anutuken tāŋkentāk yāpmākta gera yāŋkuk

Devittā Solta umuntaŋpāŋ metāŋpeŋ pāŋku mobā kāwut kubā gānaŋ kābop itkukken uken kap ŋo teŋkuk.

- 1 ✧✧ O Anutu, nāk watā it nami yāŋpāŋ dubikaken āretat unita butewaki nadāŋ namisi. Jirokaken āyūŋ tāŋ namiŋ yāpmāŋ kuŋiri imaka umuri nāk tāŋpāwakta itak ŋo kaŋ paorān!
- 2 ✧ Nāk Anutu tāŋpāmerek māhemiken tāŋkentāk yāpmākta gera yāyat. Anutu u tāŋkentāŋ namiŋirān imaka kubāta nāmo wāyākŋek tāyat.
- 3 Unita nadātat; Anututā nāka nadāŋ namikinik tāŋpāŋ nāmo nepmak tāyak. Nāmo! U kunum gānaŋ itkaŋ nākŋo yāŋapik manna nadāŋpāŋ wakiken nanik api nāmagurek. Nāmagutpāŋ iwanaye tāŋo kehāromi api yāpmāŋ āpek.
- 4 ✧ Aŋ āgwāri, āma yeŋpāŋ nāŋpanitā-yāŋ nāk it gwājikaŋ. Meni uwā pāraŋi-inik, tenāŋ kenta boham udewani. Tāŋkaŋ meberi uwā pāip pāraŋi ude.
- 5 Unita Anutu, wāpka biŋam ārowani kwawak pewi kunum gānaŋ ba komeŋi komeŋi ahāŋirān āmawebe kuduptagān kaŋ kaŋpāŋ nadāwut.
- 6 Nadātan? Iwantā nāk nepmāŋitta buŋep nākā kādetken tāŋpāŋ peŋkuŋo unita nadāŋ bārāptā nākŋo kehāromina kudup yāpmāŋ āpātak.

✧ 56:9: Sam 56:4; Rom 8:31 ✧ 56:11: Sam 56:4 ✧ 57:1: 1Sml 22:1, 24:3 ✧ 57:1: Sam 56:1, 63:7; Ais 26:20 ✧ 57:2: Sam 38:8 ✧ 57:4: Sam 55:21, 64:3; Snd 30:14

Tänpäkan wisik! Näk nepmäjitta bunep täņkuņo unitä äyäjutpäņ ini yepmäņitkuk!

- 7 ✧ O Anutu, bänepnatä gäka nadäkinik kehäromi täņ gamitat unita kap terak ganiņoret täyiwa!
- 8 Eruk bänepna, pidäm täyi! Täņkan wagäm gita in udegän, kap tekta pidäm täkot! Pidäm tanpäņ kome nämo yäņejirän kap tena!
- 9 Ekäni, wäpka käbop nämo api pewet! Nämo, ämawebe gäka nämo nadäk täkan u bämopiken bänep täga terak wäpka biņam api ganiņ oreret.
- 10 ✧ Tänpäkan Anutu, gäkä ninta butewaki nadäņ nimik täyan u käroni boham, kunum yäpureko ude bumik. Täņkan ninta nadäņ nimikinik täk täyan u ärowani.
- 11 Unita Anutu, wäpka biņam ärowani kwawak pewi kunum gänaņ ba komeni komeni ahäņirän ämawebe kuduhtagän kan kanpäņ nadäwut!

58

Anututä äma waki täņpanita kowata yämikta yäyapik man

- 1 Intäjukun äma, in man yäpmäņ danik piä täk täkan u siwoņi täk täkan ba nämo? Täņkan man siwoņi bureniģän yäk täkan ba nämo?
- 2 Nämoinik! Waki jide täkta nadäk täkan ugänpäņ täk täkan. Ude täņkan ämata komi jop nadäņ bumta yämik täkan.
- 3 Äma waki udewani goretģän kuņat täkan. Uwä jop manman yäkyäk kädet pengän ahäņpäņ yäwanitä yäņtäņ äbäk täkan.
- 4 Meni jinom u komi, gämok komi täņo meni ude. Ba jukuni pik täņpani.
- 5 U but ägwäri bumik. Mähemitä man yäņirän täga nämo nadäwek. Iniken gärip terakģän kuņarek.
- 6 Eruk Anutu, aņ komi umuri ñonitäņo meni däpmäņ tokät täņpi kut.
- 7 Ude täņiri ume madäņpewä kuk täkan ude kuņpäņ paot-inik kan täņput. Ba mup kädet miņin ämatä yeņ gatäk täkan ude yeņ gatäwut.
- 8 ✧ U gatäk-kubit yeņ kokoyäņ täņpä kuk täkan ude yeņ kokoyäwut. Ba nanak paki meņ koki gänaņ kumäņkan ahäņpäņ dupik ikek pat täkan ude kan äworewut.
- 9 Ba mup däpmäņ täkņek täkan ude nämo nadäņirä bäräņek-inik kan däpmäņ täkņeņ täņpä kut. Bureni, Anututä iniken kokwawaki pähap terak pen irirä api piäņ äreyäņ täņpän kuneņ.
- 10 Tänpäkan waki täņpanitä komi nadäņirä äma siwoņitä yabäņkan oretoret api täneņ. Täņpäņ waki täņpani täņo nägät gwägu ude tokņeņirän äma siwoņi kuroņitä api yeņ weneņ.
- 11 ✧ Ude ahäņirän ämawebe ätutä api yäneņ; Siwoņi ämawebe gwäki täga bureni-inik yäpmäk täkan.
Apiņo nadäkamäņ; Anutu kubä unitäģän ämawebe kuduhtagän kädet siwoņi terakģän yäpmäņ danik täyak. Ude api yäneņ.

59

Iwantä utnayäj jämjäm parirä Devittä Anutuken gera yäjku

Soltä komi ämaniye ätu Devit kumäj-kumäj utta yäwerän päñku yot yämaken jämjäm patkuño unita nadäjpäj kap ɲo tenjuk.

1 ☆ Anutuna, watä it naminpäñ iwan nutnayäj wari wari äbäk täkañ unita itpipiñ namisi.

2 Äma wakiinik, äma kumäj-kumäj däpani u bämopiken nanik nämagusi!

3 U yabä! Äma komi komi u änok kubägän itpäñ näk nutta itsämäjkañ u. Uwä näkä momi ba goret kubä täñkuro unita nämö.

4 Nämö! Ekäni, näk waki kubä nämö täñjira näk nutta bäräjnej äbäkañ.

5 Unita Ekäni Anutu ärowani, gäk kikuñutpäñ bäräjnej äbä täñkentäj namisi. Isrel täño Anutu gäk äbä äma waki täñ namik täkañ u kañ yabäjpäñ-nadä!

Ude täñkañ guñ äbot, äbori äboriken nanik äma wakiinik täñpani ɲo komi yämiñkañ nämö yabäj korewen.

6 Äma uwä bipani bipani añtä-yäj yäjgera-gera yäjkañ yotpärare gänañ käbop käbop kuñat täkañ.

7 Man komi komi ba yäjärok man yäk täkañ unita juku penpäñ nadäsi. Meni jinom uwä pärañi-inik, päip bumik.

Täjkañ äma kubä nämö nibäjpäñ nadätak yäj nadäk täkañ.

8 Upäjkañ nämö! Ekäni gäk guñ äbot u yäjärok yäwetpäñ yabäj mägayäk täyan.

9 ☆ Ude täñjiri unita kehäromikata nadäkinik täyat. O Anutu, gäk käbop irit mobä käwutna.

10 Ämawebe, in nadäkañ? Anutuna uwä nadäj namikinik täñpäñ dubinaken äbä it naminjirän iwanaye täño kehäromini api yäpmäj äpäñ morewet.

11 Täñpäkañ Anutu, kumäj-kumäj bäräjnej nämö däpen. Ude täñpayäj täno uwä ämawebenayetä gäkño kehäromikata bäräjnej guñ täneñta.

Unita Ekäni watä ämanin, kehäromika terak kehäromini yäpmäj äpäñpäñ jop yäwat kireñpewi kañ kuñtäñpä kut.

12 Äma uwä meni jinomken, man yäkyäkiken u momi täktäk täño man ugänpäj yäk täkañ unita ärowani kudän unitä äyäjutpäñ buñepta-yäj yepmäñjton.

13 Täñpäkañ man wakiwaki ba jop manman yäk täkañ unita yäjpäñ kok-wawakka terak kumän-inik kañ täñpi wawut.

Ude täñjiri ämawebe kudup ɲode api nadänej; Anututä Isrel ämawebe uwä yabäj yäwat täyak.

Täjpäñ ugän nämö. Kome pähap pat yäpmäj kuyak u kudup kañiwat täyak yäj api nadänej.

14 Iwanaye uwä bipani bipani añtä-yäj yäjgera-gera yäjkañ yotpärare gänañ käbop käbop kuñat täkañ.

15 U añtä ketem nanpäñ nämö tokñewäpäñ ijintäj kuñat täkañ ude kuñatkan naktä yewäpäñ yäjkhän-kähän yäñtäj kuñat täkañ.

- 16 ✧ Tänpäkan nähä kehäromikata yänpän kap terak ganiñ ubiñ api tek tänpet. Tamimañ tamimañ näka nadäñ namikinik täk täyan unita nadänpän kap kwawakgän api tek tänpet. U imata, gäk käbop irit mobä käwutna ude it namik täyan. Ba bäräpi kadäniken äyuñ täñ namik täyan.
- 17 ✧ Unita Anutu itkentäkna, gäk wäpka api ganiñoret tänpet. Gäk käbop irit mobä käwutna unita. Anutu, gäk nadäñ namikinik tänpäni Anutuna.

60

Juda ämawebe Ekänitä äneñi yämagutta gera yänkun

- 1 ✧ Anutu, gäk mäde ut niniñpän kehärominin kudup yäpmän äpäñ moretan. Gäk kokwawak nadäñ niniñkunopän apiño äneñi nimagut.
- 2 Gäkä ude täñ niniñkuno uwä tänpewi kome kwainpän kudup duñ-weko ude bumik. Unita äneñi yäpi tägawut!
- 3 Ämawebekaye ninta bäräpi täñ niniñiri, ämatä wain ume nanpän tängunguñ täk täkan ude täñtäñ kuñatkamän.
- 4 ✧ Upänkan ämawebe gäk gämotkaken kuñat täkan unitä kakta kudän kubä kwawak peñkun. U kanpän nadänpän iwan yärepmitpän gäkken säkgämän itta bäräñen pänku dubinaken irut yänpän ude täñkun.
- 5 Unita yänpik mannin nadäñ niniñpän ketka kehäromitä täñkentän nimi. Ude täñiri ämawebe gäkña gäripi nadäñ nimik täyan nin säkgämän kan itna.
- 6 Anutu ini eniken itkan ñode yänkuk; Iwan täño kehäromi kudup yäpmän äpäñ morenpän oretoret terak ñode api tänpet; Sekem kenta Sukot kome yäpmän danipän ämawebenayeta api yämet yäk.
- 7 Tänpän ugän nämo. Gileat Manase kome u imaka, näkño. Täñkan Efraim kome u näkño kurepä ude, ba Juda kome u kehäromina kwawak pewä ahäwani yäk.
- 8 Tänpäkan Moap kenta Idom kometä watä piä täñ namik täkan. Täñkan Filistia nanik täño kehäromini yäpmän äpänpän oretoret täyat yäk.
- 9 Eruk Anutu, netätä yotpärare yewa kehäromi nitek, Idom komeken itak uken ämik täkta nämagut yäpmän kwek?
- 10 Nämo! Gäk mäde ut niniñkuno unita jop itkamän. Gäk imata nintäño komi ämakät ämikken bok kukta gaña täk täyan?
- 11 ✧ Eruk Anutu, gäk täñkentän niniñiri uyaku iwan täga däpmänpän yawat kirene. Ämatä täñkentäk täk täkan u jopi, kehäromini nämo.
- 12 Unita nadäkamän! Anutu, gäkkät bok uyaku iwan täño kehäromini täga api yäpmän äpne!

61

Anututä watä it imikta yänpik man yäwani

- 1 O Anutu, näk gäkken gera yänjira nadäñ nami! Ba yänpik mannata juku peyi.

- 2 ✧ Komena penpen pänku kome gägäni kāda itpän nadän bäräp täyat. Unita gākä täñkentän nam yän nadänpän gākken gera yäyat.
Gākä äbä nämagut pänku pom migupi terak ude bumik nepmanjiri iwantä näk täñpä wanentawä.
- 3 ✧ O Anutu gäk kubä-tägän watä säkgämän it namik täyan. Ba gäk kubä-tägän yewa kehäromi täñ naminjiri iwantä täga nämö nutneñ.
- 4 ✧ Unita gäk nadän naminjiri dubikaken tärek-täreki nämö kañ it yäpmän ärowa. Barak minjitä nanaki piri gänañ uyiñ-piñitpän pat täkañ ude täñ nam.
- 5 O Anutu, imaka imaka täkta gākken yänkehäromtak man yänjira nadänkun. Täñpän ämawebe gäk ganiñoret täkañ unita imaka imaka yämikta yänkehäromtak man yänkuno udegän näka imaka, naminjukun.
- 6 Unita Anutu, Intäjukun äma täñkentän iminjiri kome terak ño kadäni karonji kañ it yäpmän ärowän.
- 7 Uwä gäk inamkaken irit bägupiken kehäromigän kañ irän. Täñpän iron gākä nanik unitä täñkentän iminjirän kañ kuñarän. Ba watä it iminjän nämö tewen.
- 8 ✧ Ude täñjiri yänkehäromtak man yänkuro uwä nämö api guñ täwet. Täñkañ kepma kepma kap terak wäpka api ganiñoret täñpet.

62

Anutu kubä unitägän nintäño watä äma bureni

- 1 ✧ Täñkentän namikta Anutu unitagän kwikinik itsämäk täyat. U kubä terakgän yengäma pek täkañ.
- 2 ✧ U kubä-tägän nabän näwatpän wakiken nanik nämagut täyak. U näk gäarak irirän iwanayetä näk täga nämö api närepmitneñ.
- 3 Eruk iwanaye, in ñode yänjira kowata näwerä nadäwa; Näk nutta wari wari api täk täneñ ba? Näk kehäromina nitek nämö, yewa yeñ wewani udewani unita näk täñpäwakta täk täkañ u jidegän api penenñ? Kowata näwerut!
- 4 Ämawebe naniñ oret täkañ upänkañ inä wäpna biñam yäpmän äpäktagän nadäk täkañ. Täñpän jop yännäknatta gäripi nadäk täkañ.
Täñkañ mejintawä man säkgämän näwet täkañ upänkañ bänepjintawä ini kañ wawän yän nadäk täkañ.
- 5 ✧ Upänkañ jop uken! Anutu kubä uterakgän yengäma pek täkañ. U kubä-tägän täñkentän namikta itsämäk täyat.
- 6 U kubä-tägän nabän näwatpän wakiken nanik nämagut täyak. U näk gäarak irirän iwanayetä näk täga nämö api närepmitneñ.
- 7 ✧ Täñpän Anutu unitägän täga api nämagurek, ba wäp biñam api namek yän nadänpän it täyat. U kubä-tägän watä kehäromi it naminpän käbop nepmak täyak.
- 8 ✧ Unita ämawebenaye, kadäni kadäni Anutu terakgän yengämä pek täkot. U käbop irit mobä käwutnin unita nadän bäräpjin u ba u kudup yänahänpän iwet täkot.

✧ 61:2: Sam 18:2, 42:6, 77:3, 94:22 ✧ 61:3: Snd 18:10 ✧ 61:4: Sam 17:8, 27:4, 91:4 ✧ 61:8: Sam 56:12 ✧ 62:1: Sam 37:39, 59:9 ✧ 62:2: Sam 62:6, 89:26 ✧ 62:5: Sam 62:1 ✧ 62:7: Sam 46:1, 85:9 ✧ 62:8: 1Sml 1:15; Sam 52:8; Ais 26:4

- ⁹ Tänpäkan ämawä imaka jopi, me woŋ bumik. Äpani ba ärowani u kubägän, jopigän. Anutu inamiken imaka bäräpi-inik nämo, pidämi-inik, ehät woŋ ude bumik.
- ¹⁰ ✧ Unita moner tuŋum terak nadäk kehäromi nämo pener. Äma tänyäkŋatpäŋ tuŋumi nämo kubo täner.
Nämo, kädet udewani terak imaka bureni kubä nämo api kaŋ-ahäner. Ba moner tuŋumjin taŋi pat taminerjo upäŋkaŋ uniterak nämo yengämä pewäpäŋ itner.
- ¹¹ Ude nämo! Anututä man ŋode yäkgän täŋirän nadäŋkut; Kehäromi mähe mi u Anutu näkŋa itat yäk.
- ¹² ✧ Bureni Ekäni, nadäŋ nimikinik täk täyan uwä siwoŋi uterakgän. Gäkŋa-tägän ämawebe kudup täktäki terak gwäki kowata yämik täyan.

63

Äma kubätä Anutu dubiniken itta gäripi nadätak

Devit Juda kome kawukiken kuŋatkaŋ kap ŋo teŋkuk.

- ¹ ✧ Anutu, gäk näkŋo Anutu. Gäkagän gäripi nadäk täyat. Näk dubikaken itta bänepnatä etä itak.
Äma kome kawukiken kuŋatkaŋ umeta wakiinik yek täkaŋ, näk gäka udegän nadäk täyat.
- ² Nadäŋ naminjiri kudupi yotken äronpäŋ gäk gabäwa! Äronjira kehäromika ba wäpka biŋam säkgämän kaŋ näwoŋäre!
- ³ Anutu, gäkä iron täŋ namik täyan unitä kome terak irit täŋo gäripi u irepmit täyak. Ude täŋ namik täyan unita ganiŋ oretat.
- ⁴ Täŋkaŋ kome ŋo terak irayäŋ täyat udegän ganiŋ orettängän api paoret. Ba ketna yäpmäŋ akuŋpäŋ gäkkengän yäŋapik man api yäk täŋpet.
- ⁵ Anutu, gäk mäjona towiŋjiri säkgämän it täyat, ämatä ketem gäripi nikek naŋkaŋ it täkaŋ ude. Unita oretoret täŋpäŋ menatä kap terak api ganiŋoret täŋpet.
- ⁶ ✧ Bipani, patpat bägupnaken kadäni käronji gäka nadäŋ gamiŋkaŋ pat täyat.
- ⁷ ✧ Bureni Anutu, gäk täŋkentäkna. Unita gäkä nabäŋ näwariri jirokka gänaŋ oretoret kap teŋpäŋ pat täyat.
- ⁸ ✧ Näk gäk tuber kuŋjira ketka bure kädätä täŋ-mehamtaŋ namik täyan.
- ⁹ Ude täŋkentäŋ namik täyan unita äma ätutä nutnayäŋ täkaŋ unita näk ŋode nadätat; Äma udewani täŋpä wawäpäŋ kumäŋ-kumäŋ komeken api äpmoneŋ!
- ¹⁰ Bureni, ämik ahäŋirän iwanaye u paorirä aŋ ägwäritä tohari api naŋ paotner.
- ¹¹ ✧ Tänpäkaŋ Juda täŋo intäjukun äma näk, Anututa bänep täga api nadäŋ yäpmäŋ ärowet. Täŋjira äma Anutu täŋo wäpi terakgän it täkaŋ, u kuduŋtagäntä Anutu api iniŋ oretneŋ.

✧ **62:10:** Ais 61:8; Ese 22:29; Luk 12:15, 1Ti 6:10 ✧ **62:12:** Jop 34:11; Sam 103:8; Jer 17:10; Mat 16:27; Rom 2:6, 1Ko 3:8; Rev 2:23 ✧ **63:1:** 1Sml 23:14 ✧ **63:1:** Sam 42:2, 84:2, 143:6 ✧ **63:6:** Sam 42:8, 119:55, 149:5 ✧ **63:7:** Sam 61:4 ✧ **63:8:** Ais 26:9 ✧ **63:11:** Lo 6:13; Ais 45:23

Täj Anututä jop manman yäwani unitäño meni täjppiñirän mankum-inik api itneñ.

64

Devit Anututä watä it namän yäñpäñ yäñapiñkuk

- 1 Eruk Anutu, näk bäräpi terak itat unita butewaki gerana ño nadäñ nami! Iwanayeta bumta umuntak täyat unita watä it naminñiri paoretawä.
- 2 Äma wakiwaki komi namikta änok änok kuñatkañ yäñpäñ-nadäk täk täkañ unita itpipiñ namisi.
- 3 Äma uwä meberi pärañi-inik, päip wädäwani ude. Man yäk täkañ u tenäñ ukeño ude namäkta gwäjik täkañ.
- 4 U jop manman yäkta mäyökkät nämo pidämigän yäñtän kuñat täkañ. U yäñpäñ-yabäñ yawat man terak äma täga täñpawakta bätakigän nadäk täkañ.
- 5 ✱ Waki täkta täñkentäk-kentäk terak täk täkañ. Täñpäñ äma yepmäñitta buñep udeken udeken kañ täna yäñ yäñpäñ-nadäñpäñ ñode yäk täkañ; Täñjitna ämatä täga nämo nibäneñ yäk.
- 6 Bureni, waki täkta yäñpäñ-nadäñpäñ ñode yäk täkañ; Tawañ pekamäñ ño säkgämän täkamäñ yäk. Ämatä wärämutnañi nämo yäñ yäk täkañ.
Yäke! Äma täño bänep nadäk-nadäkken waki pätak u nadäwä tärenañi nämo!
- 7 Upäñkañ äma udewaniwä Anututä tenäñpäñ yamäñirän jibi bäräneñ api yäpneñ.
- 8 Meni jinom komi unita yäñpäñ täñpän wañirä äma u yabäñkañ wisik yäñ api yäneñ.
- 9 Ude täñirän kañkañ ämawebe kuduptagäntä umuntañpäñ Anutu täño täktäki unita pen juku piñpäñ biñami api yäñtän kuneñ.
- 10 ✱ Bureni-inik, Anututä ude täñirän ämawebe siwoñitä kañkañ oretoret täñpeñ säkgämän itta uken api kuneñ.
Täñkañ ämawebe tägatäga u Anutu api iniñoret täneñ!

65

Anututa oretoret täñpäñ bänep täga man iwetkuñ

- 1 Anutu, nin pomka wäpi Saion u äronpäñ wäpka ganiñ oretpäñ imaka imaka täñ gamikta yäñkehäromtak man yäñkumäño u nämowä nämo api täne.
- 2 Gäk komen äma nintäño yäñapik man nadäñ nimik täyan unita ämawebe kuduptagän ganiñ oretta gäkkengän äpi ärenek.
- 3 Täñkañ mominininta nadäñpäñ mäyäk nadäwätäk pähap täk täkamäñ upäñkañ Anutu gäkä mominin peñ nimik täyan.
- 4 ✱ Bureni Anutu, äma gäkña iwoyäñpäñ enikaken yäñ-yäkñat yäpmäñ kuk täyan, äma udewani oretoret terak kuñat täkañ.
Imata, kudupi yotka u gänañ imaka gäripi mebäri mebäri itkañ u nimik täyan unita.

- 5 Anutu, nin gækken yänpiñitna gækña-tägän änerji nimagut täyan. Täñiri säkgämän it tákamäj. Imaka imaka täñ nimik täyan unita nadäna gäripi inide kubä ták täkañ.
Gäk ude ták täyan unita ämawebe komeni komeni, tuän ba gwägu pähap udude käda itkañ u gäk nadäj gamikinik ták täkañ.
- 6 Ekäni, gäk kehäromika nikek. Unita gäkä täñpewi pom pähap-pähap ahäntäj kuñkuño itkañ.
- 7 Gäk kubä-tägän gwägu pähap täñpewi mänit paoränkañ kwikinikgän it täyak. Udegän, komen ämawebe täño ämik täñ-urukuruk unitäño kehäromini yäpmäj äpak täyan.
- 8 Täñpäkañ nin-tägän nämo ganiñoret tákamäj. Nämo, ämawebe komeni komeni, edap äbäk täyak käda ba äpmok täyak käda u kudän kudupi ták täyan unita nadäwätäk pähap ták tákamäj.
Täñpäñ gäk wäpka biñam kap terak ganiñoret tákamäj.
- 9 * Anutu, gäk kometa watäni säkgämän itpäñ iwän iweri tañirän kome gækñi nikek ták täyak.
Gäkä komeni komeni ume kuduptagän peñkuno u nämo kumäjirä ketem säkgämän ahäk täkañ. Gækña täñpewi ahäk täkañ.
- 10 Bureni, gäkä iwän yänpewi tañirän piä gänañ kome näbäni täñirän ketem säkgämän ahäk täkañ.
- 11 Gäk kome nadäj imiñiri kome uken ketem ahäj-bumbum ták täkañ.
- 12-13 Ude täñiri kome kawukiken upäñkañ ketem säkgämän ahäjirä pom terak sipsip imaka, ahäj-bumbum ták täkañ.

Täñpäkañ pom ba imaka imaka kuduptagän gäka oretoret pähap nadänpäj kap tek täkañ.

66

Uraktä imaka imaka tägagän ták täyak

- 1 * Äma ba imaka kome terak kuñat täkañ, in kuduptagän bänep oretoret gera terak Anutu iniñ orerut!
- 2 Wäpi biñam yäpmäj akuñpäñ kap tej imut! Iniñ oretoret kap tek-inik täñ imut.
- 3 Täñpäñ Anutu ñode iwerut; Imaka ták täyan uwä tägagämän-inik! Kehäromikatä täñpewän iwankaye gämotkaken mañ-patäbot täkañ.
- 4 * Ämawebe kuduptagän orañ gamik täkañ. Orañ gamiñpäñ wäpka biñam yäpmäj akuk täkañ.
- 5 * Ämawebe, in äbut! Äbänkañ Anututä imaka imaka ták täñkuko unitäño biñami nadäwut. Äbä imaka kudupi, ämawebe bämopiken täñkuko unitäño manbiñam nadäwut.
- 6 * Anutu uwä ñode täñkuk; Ume tañi täñpewän däkneppeñ kukñi kukñi kuñirän kome kawuk tañirän kädet patkuk. Kädet parirän ämawebe kuroñitä bämopgän yeñtäj kuñkuñ.

* 65:9: Lo 32:2; Sam 46:4, 72:6, 104:13, 104:24, 147:8, 147:14 * 66:1: Sam 100:1 * 66:4: Sam 67:3, 96:1-2, 117:1 * 66:5: Sam 46:8 * 66:6: Kis 14:21; Jos 3:14-17

- Anututä ude täj yämiŋkuko u juku piŋpäŋ oretoret pähap nadäkot!
- 7 Anutu uwä intäjukun itkaŋ kehäromini terak kaŋiwat piäni täk täyak. Täŋkaŋ guŋ äbottä peŋawäk täj namineŋ yäŋ nadäŋpän yabäŋ yawat täyak.
- 8 Unita ämawebe, in Uraknin u iniŋ orerut! Wäpi biŋam yäpmäŋ akukta kap taŋjigän teŋjirä ätutä nadäwut!
- 9 ✧ Imata, Anutu unitä watä kehäromi it nimiŋjirän kadäni kəroni it yäpmäŋ äbəkamäŋ. Watä kehäromi it nimiŋjirän iwantä kehärominin täga nämo yäpmäŋ äpneŋ.
- 10 ✧ Anutu, gäk täŋyabäkken niŋmaŋkun. Upäŋkaŋ täŋyabäk uken jop nämo niŋmaŋkun. U nintäŋo irit kuŋat-kuŋatnin yäpä tägakta niŋmaŋkun.
- 11 Gäk niŋbäŋ äwaräkuk täŋjiri buŋeptä niŋmäŋitkuk. Täŋpän bərəpi taŋi nintä terak kotaŋ niwatkun.
- 12 Gäk niŋbäŋ äwaräkuk täŋjiri ämatä yeŋ niwat päpmo niŋmaŋkuŋ. Gäk nadäŋjiri ume ba kädäp gənaŋ niŋmaŋpə äpmonkumäŋ.
Ude täŋkuŋopän gəkä wädäŋ päbä kome säkgämən-ken niŋmaŋkun.
- 13-14 Täŋpəkaŋ Anutu, bian bərəpi ahəŋ namiŋjirən u ba u api täŋpet yəŋpän yəŋkehərom taŋkuro unita nämo guŋ täyat.
Nämo, ganiŋ oretta ŋode api täŋpet; Kudupi yotken äbä tom api iŋiŋ gamet.
- 15 Tom gupi taŋi, sipsip, bulimakau ba meme ämanipän api iŋiŋ gamet.
- 16 Eruk, ämawebe Anutu oraŋ imik täkaŋ, in kudup äbəkəŋ imaka imaka Uraktä täŋkentəŋ namik täŋkuko unita yəŋjira nadäwut.
- 17 Bian gera yəŋjira nadəŋ namiŋkuko unita kap terak wäpi biŋam yäpmäŋ akuŋkut.
- 18 ✧ Täŋpän kädət waki täkta gəriŋi nadəŋkaŋ Anutuken gera yəŋkut yəwənaku nämo nadəŋ namən.
- 19 ✧ Upäŋkaŋ, bureni-inik! Näkŋo yəŋapik manna nadəŋ namiŋkuk.
- 20 Unita Anutu iniŋ orerut! Imata, näkŋo yəŋapik geranata mäde nämo utkuk.
Täŋpəkaŋ butewaki nadəŋ namiŋpän nämo nepmaŋkuk.

67

Anututa bənep təga kap tewani

- 1 ✧ Anutu, gäk butewaki nadəŋ nimiŋpän iron täj nimi. Ude täj nimiŋjiri säkgämən kaŋ itna!
- 2 Ude täŋjiri komen äma äbori äboritə gəkŋo ironka ba yäpätəgak piäka u kudup kaŋ kawä tärewut.
- 3 Anutu, gäk ude täŋjiri äma äbot kuduptagän uken-ukən naniktä bənep təga nadəŋpän kaŋ ganiŋ orerut.
- 4 ✧ Täŋpəkaŋ äma mebəri mebəriŋä bənep təga nadəŋpän oretoret kap terak kaŋ ganiŋ orerut.

✧ 66:9: Sam 121:3 ✧ 66:10: Sam 17:3; Ais 48:10; Sek 13:9, 1Pi 1:6-7 ✧ 66:18: Ais 1:15; Jon 9:31; Jem 4:3 ✧ 66:19: Sam 116:1-2 ✧ 67:1: Nam 6:25; Sam 31:16, 119:135 ✧ 67:4: Sam 96:10, 96:13, 98:9

Imata, gäkä äma äbot täño mani ba nadäk-nadäki kädet siwoŋi terak yäpmäj danik täyan. Ba komen äma uken-uken nanik kädet tägaken yämagut yäpmäj kuk täyan.

⁵Unita Anutu, äma uken-uken naniktä Anutu gäk kaŋ ganiŋ orerut. Äma äbori äbori kuduptagäntä wäpka yäpmäj akuk täkot!

⁶ ✧ Ai, ämawebe, in nadäkan? Anutu täño iron pähap terak kometä ketem bureni nimik täyak.

Anutunin, Anutu Bureni-inik uwä iron pähap täŋ nimik täyak.

⁷Bureni! Anututä iron täŋ nimik täyak unita ämawebe it yäpmäj päŋku kome tärek-täreken itkaŋ in kuduptagän Ekäni oraŋ imut!

68

Isrel ämawebe Anututä täŋkentäŋ yämiŋkuko unita oretoret kap tewani

¹Anutu, bäräŋeŋ akuŋpäj iwankaye kokwawak nadäŋ gamik täkaŋ u däpmäj yäwat-kireŋ-pewi kuŋtäŋpä kut!

²Mänittä gupe piäj iwat-pewän paotpeŋ kuk täkaŋ ude däpmäj yäwat kireŋpewi kut. Ba tom gakŋi kädäpken ijiŋpewä mutpäŋ ume äworeŋpäj paot täkaŋ ude, wakiwaki täŋpani Anututä äbäŋirän udegän kaŋ täŋput!

³Täŋpakaŋ äma siwoŋitä Anutu iŋamiken ŋode kaŋ täŋput; Bänep täga nadäŋpäj oretoret gera kaŋ yäk täŋput!

⁴Anututa kap ten iŋiŋpäj wäpi punin-inik pewut! Gubam terak äbätak unita kädet ket ut imikot! U wäpi Ekäni, iŋamiken oretoret täŋput!

⁵ ✧ Anutu u kudupi yoriken itkaŋ nanak kodäŋa ba webe kajatta watä it yämik täyak.

⁶ ✧ Äma noriye nämotä eŋi yämiŋpäj komi eŋiken nanik yäniŋ kireŋpewän äpämaŋ päŋku oretoret terak it täkaŋ. Täŋ peŋawäk täŋpani yäwat kireŋpewän kome kekekiken ittäŋ kuŋat täkaŋ.

⁷⁻⁸ ✧ O Anutu, ämawebekaye yämaguri yäpmäj kome kawukiken kuŋat täŋkuŋo kadäni uken kome u kwaiŋirän kunum gänaŋ nanik iwän taŋi taŋkuk. Imata, Isrel nanik täño Anutu, Sainai pomken kehäromini kwawak yäwoŋjäreŋkuko u äbäŋirän ude täŋkuk.

⁹Täŋpakaŋ kome iwoyäj yämiŋkuno u gakŋi nämo irirän iwän yäŋpewi taŋirän kome uken gakŋi taŋi äneŋi täŋkuk.

¹⁰ ✧ Täŋiri ämawebekaye yotpärare u täŋpäj irirä ämawebe jäwäri unita iron täŋpäj yepmäŋ towiŋkun.

¹¹Ekänitä peŋ yäwerirän webetä manbiŋam ŋo yäpmäj kuŋatkuŋ;

¹²Iwaniye täño komi ämakät intäjukun ämaniye ämet täŋpä kuŋkuŋ. Ude täŋirä webe täha-kengän itkuŋo u iwan täño tuŋum yäyomägatkuŋo u yäpmäj daniŋpäj yäpuŋ.

¹³Tuŋum säkgämän säkgämän yäpuŋo ätu ŋode; Barak wärani siliwapäj uwäk täwani. Täŋkaŋ piritawä gol säkgämän-inikpäj täŋpani. Täŋ, in ätu imata ämik kadäniken yawakkät käbop jop itkuŋ?

- 14 Tǎŋpǎkaŋ Anutu kehäromi mäheimitä kome ätu tǎŋo intǎjukun äma Salmon pomken yawat kireŋ tǎŋpǎn kuŋtǎŋpǎ kuŋjirǎ mim tǎŋpewǎn pom uken bumta maŋkuŋ.
- 15 Wǎra! Basan pom pǎhap u jidewani? Pom äronkaŋ äpmok tǎŋpani mäyap-inik.
- 16 Upǎŋkaŋ Basan pom taŋi, gǎk imata Saion pom Anututǎ ini itta iwoyǎŋkuko unita iŋam tǎŋ imitan? Nǎmo nadǎtan? Ekǎni uken tǎrek-tǎreki nǎmo api irek!
- 17 Ekǎnitǎ komi ämaniye mäyap-jiraŋkät Sainai pomken naniktǎ äbämaŋ kudupi yori gǎnaŋ äronkuk.
- 18 ✨ U iwaniye yentǎ topmǎŋpǎŋ wǎdǎŋ yǎpmǎŋ punin unu äronkuk. Tǎŋjirǎn uken äma peŋawǎk tǎŋ imanitǎ gǎmoriken itpǎŋ tuŋum imiŋkuŋ. Tǎŋpǎkaŋ Ekǎnitǎ ukengǎn api irek.
- 19 ✨ Unita Ekǎni iniŋ oretna! U bǎrǎpinin kepma kepma ketäreŋ nimiŋpǎŋ tǎŋkentǎŋ nimik täyak unita.
- 20 ✨ Anutunin uwǎ waki keriken nanik nimagurani Anutu u. U Ekǎni, nintǎŋo Ekǎninin kumǎŋ-kumǎŋ-ken nanik nimagurani.
- 21 Anututǎ iwaniye, gwǎk pimiŋpǎŋ momi kǎdet iwarani unitǎŋo gwǎki bureni-inik api dǎpmǎŋ kokoyǎwek.
- 22-23 Unita Ekǎnitǎ ŋode niwetkuk; Intǎ iwanjiye dǎpmǎŋpǎŋ unitǎŋo nǎgǎri terak yeŋtǎŋ kukta, ba anjiyetǎ unitǎŋo nǎgǎri naŋpǎ koki tǎkta inken yǎmagut yǎpmǎŋ api äbet. Ukǎda-kǎda nanik, Basan pomken nanik ba gwǎgu mebǎriken nanik iwanjiye kudup u gǎmotjinken yǎpmǎŋ pǎbǎ api yepmaŋpet yǎŋ niwetkuk.
- 24 O Anutu, u bureni-inik tǎŋkun. Gǎk iwankaye tǎŋo kehäromi yǎpmǎŋ äpǎk-inik tǎŋkun. Ude tǎŋkuno unita ämawebe kuduŋtagǎn gabǎŋjirǎ oretoret terak kudupi yotka gǎnaŋ ärotan.
- 25 Äronjiri kap meniä yǎŋ-tewani intǎjukun kukaŋ. Kuŋjirǎ wagǎm mǎmä mebǎri mebǎri tǎŋpani u mäden äbǎkaŋ. Tǎŋjirǎ u bǎmopikenǎ webe gubaŋi wagǎm täpuri täpuri uttǎŋ kukaŋ.
- 26 Tǎŋjirǎ kap ŋode tekamǎŋ; Ämawebeniye tǎŋo kǎbeyäken Anutu iniŋ oretna! Jekop tǎŋo äbotken nanik nin, Ekǎni iniŋ oretna!
- 27 Tǎŋpǎŋ tawaŋ terak kudupi yotken ŋode ärokamǎŋ; Bejamin tǎŋo äbot täpuri unitǎ jukun kukaŋ. Tǎŋpǎkaŋ u mädeniken Juda äbot tǎŋo äma ekǎni ekǎni. U mädenikenǎ Sebulun kenta Naptali äbot tǎŋo äma ekǎni ekǎni.
- 28 Unita Anutu, gǎkŋo kehäromika bian niwoŋǎrek tǎŋkuno udegǎn kwawak pewi ahǎjirǎn kaŋ kǎna!
- 29 Jerusalem tǎŋo kudupi yotka unita yǎŋpǎŋ komeni komeni tǎŋo intǎjukun ämatǎ gǎmotkaken itpǎŋ tuŋum gamik tǎkaŋ.
- 30 Eruk Anutu, iwanka Isip, tom ägwǎritǎ-yǎŋ komi täyak u ibe! Ba guŋ äbot kehäromi kehäromi u yebe! Ba äbot ämik tǎkta gǎripi nadǎk tǎkaŋ u yawat kireŋ tǎŋpi ini-ini kuŋtǎŋpǎ kut! Ude tǎŋtǎyi gǎmotka-kengǎn pǎbǎ gwǎjiŋ äpmonŋ gamiŋpǎŋ siliwa monerŋ tuŋumi kaŋ ganiŋ kirewut!

- 31 Bureni, Isip nanik täŋo intäjukun ämatä iniken piä ämaniye Anutu gwäjiŋ äpmon imikta api yepmaŋpän kuneŋ. Ba Itiopia naniktä äbä ket kewatpäj Anutu bureniken yäŋapik man api yäneŋ.
- 32 Unita kome terak äbori äbori Anututa iniŋoret kap teŋ imik täkot!
- 33 Ekänitä kunum ini bian pewän ahäwani uterak kuŋ äbäk täŋ itak unita iniŋ orerut! Täŋkaŋ kehäromigän kärkeŋeŋirän juku peŋpäj nadäwut!
- 34 Anutu uwä Isrel äbotta intäjukun täŋ yämitak. Täŋkaŋ kehäromini kunum terak kwawak pewän ahäk täyak. Unita ämawebe nin imaka, Anutu unitäŋo kehäromi u kwawak yäŋahäk täkäna!
- 35 Isrel täŋo Anutu kudupi yoriken nanik äpätak u kawut! U umuri pähap, inide kubä! Täŋpäkaŋ ini uwä ämawebeniyeä kehäromi yämik täyak.
Unita Anutunin u iniŋ oretna!

69

Äma kubätä täŋkentäŋ namän yäŋpäj Anutuken gera yäŋkuk

- 1 ✧ Anutu, täŋkentäŋ namisi! Ume tokŋeŋ yäpmäŋ abäŋpäj kotäknaken itak.
- 2 ✧ Näk gwägu gänaŋ äpmonjira umetä tokŋeŋpäj nut maŋpän äpmotat. Yeŋ-täpäneŋpäj itta bägupta wäyäkŋetat.
- 3 Anutu, gera yäŋtäyiwa kotäkna kawuk tawäpäj kehäromi nämo nadätat. Täŋpäj dapunna imaka, Anutu gäka dapun käroŋ täŋtäyiwa dapunna komi nekaŋ.
- 4 Täŋpäkaŋ imaka kubä nämo täŋjira, äma mäyapiniktä jop nadäŋ kokwawak täŋ namik täkaŋ. Äma uwä kehäromi nikektä jop näkŋatpäj nutnayäŋ täk täkaŋ. Imaka kubä nämo kubo täŋkuro upäŋkaŋ äneŋi nimi yäŋ näwet täkaŋ.
- 5 Anutu, gäk näkŋo mebärina bureni nadätan. Momi kubäkubä täk täyat uwä iŋamkaken kwawak itak.
- 6 Ekäni kehäromi mäheŋi, Isrel täŋo Anutu, näk nabäŋ äwaräkuk täŋiri näkä kädet waki ätu täŋjira ämawebe gäk nadäŋ gamik täkaŋ unitä näka yäŋpäj mäyäk nämo yäpneŋ.
- 7 Nadätan? Näk nadäŋ gamik täyat unita äma ätutä yäŋärok man näwet täkaŋ. Näwerirä mäyäk nadäk täyat.
- 8 Näkŋaken notnayetä nabäŋjirä jiraŋ u dewani täyat. Ba näkŋaken mähemnaye imaka, eroni nabäk täkaŋ.
- 9 ✧ Upäŋkaŋ Anutu, gäkŋo eŋita yäŋpäj bänepna kädäp ijik täyak. Unita ämawebetä gäka yäŋärok yäŋjirä yäŋärokittä näkä terak ärok täyak.
- 10 Täpäj gäk ganiŋ oretta ketem nakta jop irira ämawebetä yäŋärok näwet täkaŋ.
- 11 Ba butewaki nadäŋpäj tek waki peŋpäj äpani kuŋarira nabäŋ mägayäk täkaŋ.
- 12 Ba ugän nämo, ämatä kädet miŋin käbeyä täpäj näk yäŋpäj-nabäŋ näwat täk täkaŋ. Täŋjirä äma ärowani, wain ume naŋpäj täŋguŋguŋ täŋpanitä kap naniŋ ubiŋ tek täkaŋ.

- 13 Upāṅkaṅ jop uken! Nāk yāṅapik manna Ekāni gākken pewa ärek täyak. O Anutu, gākṅo iron tokṅekinik pat täyak unita kadāni uken ba uken nadāwi tāgawānā kaṅ nadāṅ nami!
- 14 Tāṅkentāṅ namīṅjiri okā nābā gānaṅ āpmonṅpettawā. Iwanken nanik ba ume gwāguken nanik wādāṅ tādotpāṅ nepmaṅsi!
- 15 Ekāni, nāk nabāṅ āwarākuk tāṅjiri umetā tokātpāṅ uwāk tāwektawā. Bureni, watā it namīṅjiri iwantā kehāromina yāpmāṅ āpāṅjirā awaṅ gānaṅ āpmonṅpettawā.
- 16 O Ekāni, bānep ironka ārowani unita nadāṅ nami. Gāk kadāni kadāni butewaki nadāṅ namik tāyan udegān tāṅkentāṅ nami.
- 17 Piā āmaka nāka bitnāṅpāṅ kābop nāmo iren. Nāk bārāpi taṅi-inik nadātat unita nākṅo yāṅapik gera bārāṅeṅ nadāṅ nam!
- 18 Ekāni, dubinaken ābāṅpāṅ nāk iwan keriken nanik yāyomāgat!
- 19 Ekāni, māyāk nadāk täyat uwā nadātan, ba nāk man waki nāwetpāṅ wāpna yāpmāṅ āpāk tākaṅ uwā nadātan.
- 20 ✧ Yāṅārok nāwet tākaṅ unita bānepnaken butewaki pāhap nadāk täyat. Tāṅjira kehāromina paotak. Ātutā butewaki nadāṅ namut yāṅpāṅ dapun tāṅpa waṅkuṅ. Ba naniṅ kāmātta āma kubā nāmo kaṅ-ahāṅkut.
- 21 ✧ Tāṅpāṅ nakta neṅjirā tāṅ-nākṅatpāṅ nāk tāṅpāwakta ketem wakipāṅ namīṅkuṅ. Tāṅkaṅ umeta neṅjirā ume jāgāmi namīṅkuṅ.
- 22 ✧ Unita ṅode nadātat; Āma u ketem nak-nakiken ketem oretoret terak naṅjirā unitā āyāṅutpāṅ kowata kaṅ tāṅpā wawut! Tāṅkaṅ Anututa ārawa tāṅ imiṅjirā unitā āyāṅutpāṅ buṅep ude āworeṅpāṅ kaṅ dāpān!
- 23 Ekāni, dapuri yāpuri-tumbut. Tāṅkaṅ mādeni kujat imaka, yāpi wawut!
- 24 Tāṅpāṅ kokwawakka āma udewani terak kwawak pewi ahāwāpāṅ komi nadāṅpāṅ kaṅ paorut!
- 25 ✧ Paorirā komi u jop kaṅ parān! Āma kubā nāmoinik kaṅ-korewen, kuduṅtagān kaṅ dāpmāṅ more!
- 26 U imata, āma udewanitā āma gākā momita kowata komi yāmani unita yāpurārātpāṅ komi yāmīgān tāṅpāṅ yāṅārok yāwet tākaṅ.
- 27 Unita Anutu, āma udewani tāṅṅo momi tāpuri kubāta nāmoinik guṅ tāwen. Ba imaka tāga kubā nāmoinik tāṅ yāmen.
- 28 ✧ Tāṅpāṅ irit kehāromi tāṅṅo wāp tawaṅken wāpi itkaṅ u awāhūtṅpāṅ uken nanik āma kubā nākṅjata biṅam tākaṅ yāṅ kubā nāmo yāwen.
- 29 Yāke! Komi bārāpi nadāṅjira unitāṅṅo butewakitā nutak. Unita Anutu nāmagutpāṅ yāpi-tāgaṅ namut!
- 30 Tāṅjiri wāpka pāhap kap terak api ganiṅ oreret. Tāṅkaṅ bānep tāga nadāṅpāṅ unitāṅṅo biṅam apī yāṅahāk tāṅpet.
- 31 Ude tāṅjira Ekānitā gārīpi api nadāṅ namek. U bulimakaupāṅ gupe iṅṅ imero u irepmitpāṅ tāṅpek.
- 32 Ude tāṅjira āmawebe bārāpi kotāṅkaṅ itkaṅ unitā kaṅpāṅ oretoret api tāneṅ. Bureni, āmawebe Anutu iniṅoret tākaṅ u bānep nadāk-nadāki āneṅṅi api tāṅ-kehārom tāneṅ.

✧ 69:20: Jop 16:2; Sam 142:4; Ais 63:5 ✧ 69:21: Mat 27:48; Mak 15:36; Luk 23:26; Jon 19:28-29

✧ 69:22: Rom 11:9-10 ✧ 69:25: Apos 1:20 ✧ 69:28: Kis 32:32; Rev 3:5, 13:8, 17:8

- ³³ U imata, Ekänitâ äma jopi jäwäri täño gera nadäñ yämik täyak. Ba iniken ämawebeniye iwantâ yepmäñitpäñ komi enjiken yepmañkuño itkañ unita nämö guñtak täyak.
- ³⁴ Unita kunum, kome, gwägu ba gwägu tom imaka imaka gwägu gänañ itkañ in kuduptagän Anutu wäpi yäpmäñ akuwut!
- ³⁵ Nadäkañ? Anutu u Jerusalem täñkentäñ imiñpäñ iwan däpmäñ yäwat kireñirän äneñi gupi koreñpäñ api irek. Ba Juda täño yotpärare ätu iwantâ täñpä wawani u imaka, äneñi täñkodak tañpäñ api pewek. Ude täñirän ämawebeniyetä komeñi äneñi koreñpäñ uken säkgämän api itneñ.
- ³⁶ Täñpäñ watâ piä ämaniye unitäño yeriniyetañ ahäñpäñ kome ugän koreñpäñ api it yäpmäñ kuneñ. Bureni, ämawebe Anututa gäripi nadäñ imik täkañ u kome uken api it yäpmäñ kuneñ.

70

Bäräñeñ äbä täñkentäñ namisi!

- ¹ ✧ Anutu, bäräñeñ äbä täñkentäñ namisi!
- ² Äma nutnayäñ täkañ u kehäromini yäpmäñ äpäñpäñ nadäk-nadäki täñpi guñtañirä mäyäk tawut. Mäyäk tañpäñ nabä-kätäñpeñ kut!
- ³ Äma yäñärok man näwet täkañ u meni täñpiñpäñ yäwat kireñiri mäyäk tawut.
- ⁴ Täñpäkañ ämawebe gäk gäwaräntäk täkañ u oretoret täk täkot! Anutu, gäk waki keriken nanik wädäñ tädotpäñ yepmañkuno unita gäka gäripi pähap nadäk täkañ.
Täñpäñ kadäni kadäni ñode yäk täkot; Anutu u wäpi birjam ikek kañ irän!
- ⁵ O Anutu, nähä waki kehäromina nitek nämö unita bäräñeñ äbi! Gäk kubä-tägän näkño täñkentäk ba yäpätägak ämana.
O Anutuna, bäräñeñ äbä täñkentäñ namisi!

71

Äma tägawani kubä täño yäñapik man

- ¹ ✧ Ekänina, watâ it namiñiri iwantâ näk täga nämö täñpä waneñ. Gäk iwan yabäñ äwaräkuk täñiri mäyäk nämö namineñ.
- ² Täktäkka u siwonji-inik unita täñkentäñ namiñpäñ iwan keriken nanik yäyomägasi! Gäkken yäñapiñira nadäñ namisi.
- ³ ✧ Gäk yewa ba eñi kehäromi ude it namik täyan. It namiñiri näk u gänañ äronpäñ iwan yabäñ umuntañ päñku käböp irira watâ säkgämän it namik täyan.
- ⁴ Anutuna, äma waki keriken nanik wädäñ tädotpäñ nepmañsi. Nadätan? Iwantâ kehäromi-inik täñpäñ nepmäñitnayäñ täkañ.
- ⁵ Unita Anutu Ekänina, gäk kubä-tägän irit kuñat-kuñatnata watâ täga iren yäñ nadäkinik täyat. Näk ironjiken umunitä gäka nadäkinik täñ yäpmäñ äbätat.

- 6 Bureni! Gäk ketka terakgän it täyat. Näk nanak paki ahänkutken unitä apiño nepmäñ towiñ yäpmäñ äbätan. Unita näk wäpka biñam kadäni kadäni ganiñoret täyat.
- 7 Anutu, gäk watä kehäromi it namiñ yäpmäñ abuno unita ämawebe mäyaptä irit kuñat-kuñatna täga u kañpäj nadänpäj gäk Anutu udewani yäj nadäwä tärek täñkuñ.
- 8 Täñpäj kepma kepma, tamimañtä päjku bipäda menatä wäpka biñam ärowani u ganiñoret täyat.
- 9 ✧ Unita tägawani täñpäj kehäromina nämö itatken ñoken mäde ut namiñpäj nämö nepmañpen.
- 10 Nämö, iwantä näk nutta käbeyä täñpäj man yäñpäj-nadäk täk täkañ.
- 11 Täñpäj ñode yäk täkañ; Eruk! Iwat kireñpäj iñitna yäk. Anututä mäde ut imiñirän u täñkentäj imikta äma kubä nämö itak yäj yäk täkañ.
- 12 ✧ Unita Anutuna, nabä kätäñpäj gäkñagän päjku nämö iren. Nämö, täñkentäj namikta bäräñeñ äbi!
- 13 Ude täñjiri äma iwan täñ namik täkañ u komi nadänpäj mäyäk pähap nadäk täkot. Täñkañ iwaniyetä däpmäj yäwat kireñirä paot-inik kañ täñput.
- 14 ✧ Upäjkañ nähä gäkä täñkentäj namenta nadäkinik täñpäj api itsämbet. Ude täñkañ wäpka biñam wari wari api ganiñoret yäpmäj ärowet.
- 15 Täñpäj säkgämän täñkentäj namik täyan unita yäñpäj biñam api yäk täñpet. Täktäkka täga u kumän nadäwa-tärenañi nämö upäjkañ, jop uken, kepma kepma unitäño biñam api yäjahäk täñpet.
- 16 Ekäni Anutuna, kehäromika u nadänpäj wäpka api yäpmäj akuk täñpet. Täñpäj manbiñam ñodegän api yäjahäwet; Ekäni-tägän äma siwoñi-inik itak yäj ude api yäjahäk täñpet.
- 17 Anutu, näk ironijken umunitä apiño näwetpäj näwoñärek täñ yäpmäj äbätan. Unita imaka tägatäga täk täyan u yäjahäj yäpmäj äburotä pen yäjahäk täyat.
- 18 ✧ Unita Anutu, apiño tägawani täñpäj gwäkna pujiñ paki tädotak ñoken nämö nabä-kätäwen! Nämö, watä pen it namiñiri gäkño kehäromika pähap unita yäñpäj ämawebe mäden ahänayäj täkañ u yäjahäñpäj api yäwet täñpet.
- 19 U imata, Ekäni, kudänka siwoñi u käroñi boham, kunum yäpureko ude bumik. Gäk imaka umuri kudupi kudupi täñ yäpmäj äbun. Komen äma gäk udewani kubä nämö itak. Nämoinik, gäkägän kudup yärepmiñ moretan.
- 20 Gäk komi bäräpi mebäri mebäri namiñkuno upäjkañ nadätat; Äneñi api täñ-kehäromtañ namen. Kumbani ude iraropäj äneñi nämagutan.
- 21 Ude täñpäj wäp biñam bian yäpuro u irepmiñpäj namitan. Täñkañ komi bäräpi gänañ irira äneñi api naniñ kawat täwen.
- 22 O Anutuna, täñkentäj namikta yäjkehärom tañkuno udegän iwatpäj täñkentäj namik täyan unita Isrel täño kudupi äma gäk wagäm utpäñ wäpka yäpmäj akuñpäj api ganiñ ubiñ tewet.

- 23 Bänep oretoret pähap nadänpän bumta api ten gärepet. Bänep nadäk-nadäkna ba gupna kudup mäba ärowäpän api tek tänpet. Gäk wakiken nanik nämagutkuno unita yänpän ude api tänpet.
- 24 Bureni, kepma kepma täktäcka siwonji unita yänpän ämawebe yäghähnpän api yäwet tänpet. Imata, ämatä näk tänpä wanayän tänkunjo upänkanj gäkä unitäno kehäromi yäpmän äpänjiri mäyäk bumta nadänkunj.

72

Intäjukun ämata yänpän yänjuk

- 1 O Anutu, gäkä nintäno intäjukun äma gäknaken kudän siwonji ugänpän tänpän-iwonjäre. Tänjiri yäpmänj danik-danik piä siwonjigän kanj tänpän.
- 2 Ba ämawebekaye kudän siwonji terak yabän yäwatpän äma jäwäri kanj tänkentän yämän.
- 3 Tänpän kadäni irayän täyakken ämawebeniye piä tänayän täkanken imaka ahän-bumbum api täneñ. Ude tänjirä ämawebe u kädet siwonjika ugän api iwatneñ.
- 4 Tänpäkanj intäjukun äma unitä äma jäwäri täno bäräpi api tänpidäm tanj yämek. Ba ämatä tunumta wäyäknek täkanj u api tänkentän yämek.
Tän, ämatä noriye tänpäwak täkanj udewanita kowata api yämek.
- 5 Tänpäkanj intäjukun äma u kome terak irayän täyak uwä edap ba komepaktä ijin yäpmänj kudayän tämäno udegän api irek.
- 6 Unitäno täktäki säkgämän-inik api ahäwek, iwäntä piä gänäñ manjirän ketem säkgämän ahäk täkanj ude.
- 7 Ba kadäni yabän yäwat piä tänpayän täyakken u äma siwonjigän kuñaranitä säkgämän api itneñ. Ba komepaktä ijin yäpmänj kwayän täyak udegän täñ-bumbum terak api it yäpmänj äroneñ.
- 8 ✧ Tänpäkanj kome yabän yäwat täyak u gwägu pähap no kädatä pänku ban udude pätak ude. Komeni täno бага uwä ume wäpi Yufretis u yäputpenkanjä komeni komeni api kuñ morewek.
- 9 Tänpäkanj ämawebe komeni komenitä api oranj imineñ. Ba iwaniye kudup gämori-kengän api manj uyineñ.
- 10 Tänpän intäjukun äma u ärowani-inik irirän guñ ämawebe täno intäjukun äma Spen kome, Itiopia kome ba Arebia komeken naniktä päbä iron täñ iminpäñ takis moneñ kanj imut.
- 11 Bureni, kome kudup täno intäjukun ämatä api gwäjij äpmonj imineñ. Ba äma äbori äboritä watä piä api täñ imineñ.
- 12-14 ✧ Tänpäkanj äma jäwäri ba äma kehäromini nämotä yänpäinjirä api tänkentän yämek. Ba ämawebe äma ätutä tänkentän yäminanji nämo unitä gera yänjirä api tänkentän yämek.
Äma udewanita gäripi nadäk täyak unita äma wakitä däpnayän tänjirä äneñ api yämagurek.
- 15 Intäjukun äma u kadäni käronj kanj irän! Tänpäkanj Arebia kome täno äma ekäni ekänitä gämoriken kuñatpän gol moneñ pähap kanj imut!

Täppäj ämawebeniyetä Anutu täjkentäj imän yäj nadäppäj yäjapik man yäjirä Anututä api täjkentäj imik täjpek.

16 Intäjukun äma unitä kome kañ iwarirän saguom ba ketem ätutä ämawebe täjjo piäken kañ ahäwut, Lebanon komeken ahäk täkañ ude.

Täppäkañ muptä piäken tädot täkañ udegän ämawebe kome uken ahäj-bumbum kañ täjput!

17 ✧ Täppäkañ intäjukun äma täjjo wäpi biñamä edaptä pen iñij yäpmäj kuk täyak ude kañ it yäpmäj kwän.

Täppäkañ ämawebe äbori äboritä u wäpi terak täj bumbum pähap terak kañ irut. Itkañ wäpi biñam yäpmäj akuñpäj iniñoret-oret epän tärek-täreki nämo kañ täk täjput.

18 Täppäkañ ämawebe komeni komenitä Ekäni Anutu, Isrel täjjo Anutu u wäpi biñam kañ iniñoret täjput.

Unitägän kudän kudupi ini pärik kubä täk täyak.

19 Wäpi biñam säkgämän u pen orañ imik täkot. Wäpi biñamtä komeni komeni kañ toknej morewän! Burenitä bureni-inik!

20 Devit, Jesi täjjo nanaki, unitäjjo yäjapik kap teñirän kudän täk täjkuñjo u kudup äbä tärekañ ño. Ugän.

73

Äma kubä nadäkiniki täjjo mebäri yäjahäjjuk

1 Näk bureni ñode nadätat; Anututä Isrel ämawebeta säkgämän täj yämik täyak. U ämawebe bänep nadäk-nadäki kuräki säkgämän unita nadäj yämik-inik täyak.

2-3 ✧ Upäjkañ Anutu, nadäkinikna pära pewa putärenjuk. Äma wäki-wäki täjpanitä säkgämän itkañ tuñum pähap ikek kuñarirä yabäjppäj-nadäjkañ näkjata jop wäki ñode nadäjkut; Udegän itet yäj nadäjkut.

4 Ñode yabäjppäj-nadäk täyat; Äma udewani bäräpi nämo nadäk täkañ ba käyäm nämo kañ-ahäk täkañ.

5 Kome täjjo bäräpi ninta ahäj nimik täkañ uwä äma udewanita nämo ahäj yämik täkañ.

6 Täppäkañ iniken täktäki wäki u käbop nämo peñpäj gup yäpmäj ärokärok kudän ba ämata komi jop nadäj yämik-yämik kädet iwarän täjppäj täk täkañ u kwawakgän täk täkañ.

7 Bänep nadäk-nadäki-ken wakitä toknej patkañ abämañ kuk täkañ. Täppäkañ wäki ätu täkta nadäk-nadäki-ken ini yäjppäj-nadäk wari wari täk täkañ.

8 Ude täjkañ äma ätu yäjärok yäwetpäj kokwawak man yäwetgän täk täkañ. U ärowani kudän täjppäj äma ätu komi yämikta umun man yäwet täkañ.

9 Täjkañ Anutu kunum gänañ itak unita man wäki yäk täkañ. Ba iniken wäpi yäpmäj akuñpäj ämawebe komeni komenitä nintäjjo gärip ugän iwarut yäjppäj peñ yäwet täkañ.

10 Yäke! Ude täjirä unita Anutu täjjo ämawebe ätutäwä gäripi nadäjppäj man yäk täkañ unita nadäwä bureni täjppäj yäwarän täk täkañ.

- 11 Tãnjirã äma waki unitã ñode yãk tãkañ; Anutu ärowani täñpãmerek mãhemitã nintãño wakinin u yabãñ ahãkta kãdet kubã nãmo pat imitak.
- 12 Wãra! Äma waki täñpani täño mebãri udegãn pãtak! Tunum mãyap pat yãmiñirã upãñkañ äneñi ätukãt yãpmãkta piãni tãkgãn tãk tãkañ.
- 13 Butewaki! Siwonji kãdet kuñatpãñ momi täñpet yãñpãñ nãkñatta watã itpeñ kuñat täyat u jide? Jopi täyak ba?
- 14 Anutu, ude bumik täñpapãñ yãñ ukeñode kadãni kadãni kepma bipani komi mebãri kubã namik täyan.
- 15 Upãñkañ ude nadãwero! Anutu, äma waki täñpanitã yãñãrok gãwet täñkuño udegãn yãwero uwã ämawebekaye-kãt nanik kubã bumik nãmo iret. Nãmo, äma waki udewani gãn äworewet!
- 16 Täñpãkañ bãrãpi ñonitãño mebãri nadãwa tärewut yãñpãñ piãni täñkuropãñ mebãri tãga nãmo kañ-ahãñkut.
- 17 ✧ Ude tãñkã eruk, pãñku kudupi yotka gãnañ äronpãñã eruk nadãwa tärenkuk. Äma waki terak kãmi jide api ahãwek yãñ u nadãwa tärenkuk.
- 18 Burenì, äma waki udewani yãniñ kirewikañ itãrop yewã kwãpãñ mañdãpmãk-inik täñpãñ api wañ moreneñ!
- 19 Mañ-dãpnayãñ tãkañ uwã komi piã umuri kubãkengãn api itneñ. Ude täñpãñ pit kubãgãn api kumãñ moreneñ.
- 20 Uwã ämatã bipani dãpmonken täñpãñ pewã kwãkañ tamimañ pãñaku täñguntañ it tãkañ ude bumik. Burenì Ekãni, gãkã äbãñiri äma udewani api paotpeñ kuñeñ.
- 21-22 Täñpãkañ äma udewanita yãñpãñ bãnepnatã nadãwa jãgãm tawãpãñ kadãni uken gãkño mebãrika tãga nãmo nadãwa tärenkuñ. Nãmo, iñamkaken kudãn jide täñkuro u tomtã-yãñ guñ ude kuñatkut.
- 23 Upãñkañ apiño nãk gãkkãt it-inik täñjira gãkã ketnagãn nepmãñit nãwariri it täyat.
- 24 ✧ Ude tãñkañ juku-mankatã nãk jide itpãñ kuñaretta nãwetpãñ nãwonãrek tãk täyan. Ude tãñ yãpmãñ kuñkã mãden nãmagutpãñ epmãgetka kudãn api meran tãñ namen.
- 25 ✧ O Ekãni, nãka watã itta kunum gãnañ gãk udewani kubã nãmo itak. Nãmoinik. Gãk kubãgãn it namitan unita gãka gãripi inide kubã nadãk täyat. Unita kome tãño tunumta imata gãripi nadãwet?
- 26 ✧ Nãmoinik! Gup nadãk-nadãkna tãño kehãromi paoreko upãñkañ Anutu gãk nãkño kehãromina. Gãk nãkkãt tãrek-tãreki nãmo it-inik api täñpen.
- 27 Täñpãkañ ämawebe gãka mãde ut gamik tãkañ u kudup paot-inik api täneñ. Ba äma gãk gabãñ umuntañpãñ iniken gãrip terak kuñarani u kudup api tãñpi waneñ.
- 28 ✧ Upãñkañ tãgãgãmãn-inik! Nãhã gãk dubikaken itat unita säkgãmãn itat. Anutu Ekãnina, gãk nãkño yewana unita imaka tãñ namijnkuno unita nadãñpãñ u kudup kwawakgãn yãñahãwayãñ!

74

Anututã Isrel äbot äneñi täñkentãñ yãmikta yãñapik man yãwani

✧ 73:17: Sam 27:4, 37:38, 77:13 ✧ 73:24: Sam 48:14, 49:15, 58:11 ✧ 73:25: Sam 16:2 ✧ 73:26: Sam 16:5, 40:12, 84:2 ✧ 73:28: Sam 14:6, 40:5; Hib 10:22; Jem 4:8

- 1 O Anutu, imata nipmanjpi kodäjani njo de itkamäj? Ämawebekaye ninta kokwawak pen api nadäj yäpmäj ärowen ba?
- 2 Ämawebekaye gäkjata bijam bian iwoyäjpäñ komi piäken nanik nimagut yäpmäj äpamañ kuñkuno ninta äneji nadäj nimen. Ba Saion Pomka njo terak gäkja bian bämopninken irani unita nadäwen.
- 3 Komeka biani täñpäwawani njo pärewatkañ ka! Iwanijetä kudupi yot gänañ nanik imaka imaka kudup täñpä wañkuñ.
- 4 Anutu, iwankayetä yärepmitkamäj yäjpäñ kudupi yot gänañ oretoret gera mäma täñpäñ enji njo ninta bijam täyak yäjpäñ wären täñkuñ.
- 5-6 Ämatä bipiken päya madäk täkañ ude kudupi yot gänañ päya kujat säkgämän säkgämän painpäñ täñpani u kudup gwem kujat ba pinigontä däpmäj äreyäj täñpä kuñkuñ.
- 7 Kudupi yotka u ude täñpä wawapäñ kädap pewä ijinjirän injamkaken gäk ganiñ oretta bijam täha nämo täñkuk.
- 8 Ämawebekaye nin täñpäwakinik tänayäj nadäjpäñ komeninken noken ganiñ oretta bägup kudup pewä ijin paotkuñ.
- 9 Ude täñirä apiño kudän kudupi kubä nämo täñiri kak täkamäj. Ba meka jinom yänahäwani äma u kudup paotkuñ. Unita bäräpi njo udeken api paorek yäj äma kubätä nämo nadäta.
- 10 Iwantä gäkno wäpka yäjpäñ gabäj mägayäk täñirä kadäni jide api täñpek? Wäpka bijamta yänärok man yänirä tärek-täreki nämo api pärek ba?
- 11 Anutu, imata nin täñkentäj nimikta bitnäc täyan? Imata jop nadäj itkentäj nimik täyan?
- 12 Täñpäkañ näc nadätat; Gäk nintäño intäjukun äma ude yäput penpäñ it niniñ yäpmäj äbun. Ude täñkañ kadäni mäyap iwan keriken nanik nimagut täñkun.
- 13-14 ✨ Kehäromika terak gwägu däpmäj täkñepäñ gwägu gämok pähap wäpi Levitan unitäño gwäki däpmäj kokoyäjpäñ gupi madäj jukutpäñ kome kawukiken nanik tomta yepmäñ towiñkun.
- 15 Ude täñkañ ume dapuri täwitpewi ume äpuñ. Täñkañ ume tañi tañi täñpewi kawuktan yäpmäj kuñkuñ.
- 16 ✨ Gäkja-tägän kepma bipani yäjpewi ahäñkumän. Täñpäñ edap kenta komepak komeniken yepmanñkun.
- 17 ✨ Täñkañ kome pähap njonitäño бага kukñi kukñi täñ-kehärom tañpäñ penñkun. Täñpäñ iwän edap täño kadäni yäpmäj daniñpäñ penñkun.
- 18 Täñpäkañ Ekäni, iwankaye gäka gañani pähap nadäjpäñ Anutu bureni yäj nämo nadäj gamiñpäñ gabäj mägayäk täkañ. Unita nadäjpäñ kowata yämen.
- 19 Täñpäñ ämawebekaye täñkentäki nämo, iwan täño komi piä terak itkan u nämo nibä-kätäwen.
- 20 Nämo, topmäc-topmäc kubägän ninkät bian täñkuno unita äneji juku pi! Imata, kome njo täño käwuri kukñi kukñiken äma komi nimikta käbop ittäj kukanñ.

- 21 Unita iwan yabä-kätäjiri mäyäk nämo niminej. Nämo, täñkentäj nimejiri äma jopi jäwäri mewuni nin wäpka kañ ganinej oretna!
- 22 Eruk Anutu, bäräñej akuñpäñ iwankaye yabäj yäjiri goret takamäj yäj nadäwut. Äma udewani nämo nadäj gaminekañ kepma käronj gäk gabäj mägayäktagän nadäk täkañ u nadä!
- 23 Täñkañ iwankaye u kokwawak täñpäñ yäjgera-gera wari wari yäk täkañ unita nämo guj täwen! Nämo, komi kañ yämi.

75

Anutu uwä ämawebe täño täktäki yäpmäj daniwani

- 1 Bänep täga, Anutu, bänep täga gäkagän nadäj gamikamäj! Imaka säkgämän säkgämän, ba kudän kudupi kudupi täñ yäpmäj äbuno unitäño biñam yañahäk takamäj.
- 2 Anutu, gäkä ñode yäjkun; Yäpmäj danik-danik epän täkta kadäni kubä iwoyäñpäñ peñkuro itak. Kadäni uken kudän siwonji terak ämawebe uwä api yäpmäj daniwet.
- 3 Täñpäkañ imaka imaka kome terak it täkañ ba kome ini bärom täñpeko upäñkañ Anutu näkä meham täñjira api kehärom täneñ.
- 4-5 Näk äma waki täñpani gup yäpmäj ärokärok kädet peñpäñ injinken kehäromita nadäwä ärowani nämo täñpek yäj yäwet täyat yäk. Anututä ude yäjkkuk.
- 6 Nadäkañ, kome äma uken-uken nanik kubätä äma kubätä wäp biñam bureni yämik-yämik uwä täga nämo täñpek.
- 7 ✧ Nämo, u Anutu ini kubä unitägän ämawebe yäpmäj daniñpäñ ätu kowata waki yäpmäkta biñam yepmañkañ ätu wäpi biñam yäpmäkta biñam yepmak täyak.
- 8 Imata, Ekänitä ini kokwawaki umuri pähap, ume komi nitek bumik gäpe nitek injitak. Täñpäñ u piwän kuñirän äma waki täñpanitä kudup api nañ paotneñ. Kubätä nämoinik api irepmirek.
- 9 Täñ nähä Isrel täño Anutu unitäño täktäkita wari wari api yäjahäk täñpet. Ba kap terak iniñ oretta nämoinik api gaña täwet.
- 10 Nämo, Anutu u waki täñpani täño kehäromi api pewän paotneñ. Täñkañ äma siwonji täño kehäromi ätukät api yäpurärärek.

76

Anututä ämikken ämawebeniye täñkentäj yämiñkuk

- 1 Juda naniktä Anutu täño mebari nadäkañ. Ba Isrel nanik imaka, wäpi orañ imik täkañ.
- 2 Anutu täño eñini Jerusalem itak. Saion pom terak it täyak.
- 3 Kome uken itkañ iwan ämik tänayäj äbuño unitäño äpa kuwek, kurepä, kada boham u kudup ubiñ-jukutkuk.
- 4 O Anutu, gäka nadäjira epmäget kudän inipärik-inik kubä täk täyak. Ba täktäkka täño mebari ärowani inipärik kubä, pom käronji käronjiken tom ahäj-bumbum täk täkañ u kudup yärepmit moretak.

- 5 Iwan täño komi äma uwä kehäromi nitek upänkañ gäkä däpmäñpäñ tuñumi kudup yäyomägakun. Täñjiri kumäñpäñ däpmon patguñ-guñ ude täñ itkañ.
U ka! Kehäromini ba nadäk-nadäki u jopigän.
- 6 Jekop täño Anutu, däpayäñ täñyäkñariri komi ämakät hosniye pajiñ kumäñ mañkuñ.
- 7 Bureni Ekäni, äma kuduptagän gäka umuntak täkañ. Kokwawak täñjiri kubätä injamkaken täga nämo kehärom täñpäñ irek.
- 8 Gäk kunum gänañ itkañ iwanta kowata ude yäñtäreñ yämiñjiri ämawebe komeni komeni umuntañpäñ man kum itkuñ.
- 9 Kowata yäñtäreñ yämiñkuno uwä ämawebe iwan keriken irani u kudup yämagutta yäñkun.
- 10 ✧ Bureni Ekäni, äma ätutä kokwawak täñpäñ ämik täneño upänkañ kowata yämiñjiri ämawebe nadäwä täga täñpäpäñ ganiñoret täkañ.
Täñirä äma ämikken kehärom täñpäñ it täkañ uwä api ganiñoret täneñ.
- 11 Unita ämawebe, Ekäni Anutujinta täñ imikta bian yäñkehärom täñkuño u inita täñ imineñ.
Täñpäñ äma äbot tuän tuän itkañ in, iron yäpmäñ äbäñpäñ kañ imut.
U imata, Anutu unitagän umuntänañi.
- 12 Bureni, Anutu u äma wäpi biñam ikek täño wäpi yäpmäñ äpäk täyak. Ba intäjukun äma ärowani ärowani täñpewän bumta umuntak täkañ.

77

Äma ño bäräpi ahäñ imiñirän Anutuken gera yäñkuk

- 1 ✧ Anutuken konäm butewaki gera yäk täyat. Gera yäñjira nadäñ namik täyak.
- 2 Bäräpi kadäniken Ekäniken yäñapik täyat. Bipani käronj yäñapik man yäk täyatken uken ketna yäpmäñ akuñkañ Ekäni iwet täyat. Upänkañ bänepna nämo pidämtak täyak.
- 3 Ude täñkañ Anutu täño täktäkita nadäñpäñ bäräpi nadäk täyat. Unita juku piñjira nadäñ bäräp ahäñ namik täyak.
- 4 Unitä täñpewän bipani bipani däpmon kubä nämo pat täyat. Nadäwätäk täñj täñpäñ man kubä täga nämo yäwet yäñ nadäk täyat.
- 5 Ude täñkañ bian täga itkutken unita juku pik täyat.
- 6 ✧ Bipani käronj nadäk-nadäk pähap täñpäñ näkñaken bänepna ñode iwet yabäk täyat;
- 7 Jide? Ekänitä ninta mäde pen api ut nimek? Ninta gäripi änerji nämo api nadäñ nimek?
- 8 Nadäñ nimikinik täk täñkuko u nibä-katäñkuko ugän? Ba yäñkehäromtak mani wari nämo käwep api iwarek?
- 9 Orakoraki pewän paotkuko ubayäñ? Kokwawakitä orakoraki komeni yäpuk ba?
- 10 Ude nadäñpäñ yäñkut; Imaka ñonita nadäñjira bänepnaken däpmäñ päretak; Anututä kadäni käronji kehäromini näwoñäreñ yäpmäñ äbukopäñ apiño de itak?

- 11 Tānpākaŋ ude nāmo! Ekāni, imaka sākgāmān sākgāmān, ba kudān kudupi kudupi bian tāŋkuno unita āneŋi juku piwa!
- 12 Imaka tāgatāga kehāromi nitek tāŋ yāpmāŋ ābuno unita nadāk-nadāk epān kaŋ tāk tānpa!
- 13 Bureni Anutu, imaka imaka tāk tāyan u kumān kudupi siwoŋi-inik. Anutu kehāromi nitek gāk udewani kubā nāmo itak.
- 14 Kudān kudupi pewā ahāwani Anutu u gāk kubāgān. Kehāromika ārowani guŋ ābot bāmopiken pewi ahāŋirān kaŋpāŋ nadāŋkuŋ.
- 15 Ketka kehāromikatā āmawebekaye, Jekop kenta Josep tāŋo āboriye u komi epānken nanik yāmagutkun.
- 16 Tānpākaŋ ume gwāgu pāhaptā Anutu gāk gabāŋkaŋ umuntaŋpāŋ bārom-bārom tāŋkuk.
- 17 Yānpewi gubam gwāgārirān yāpā iromāŋ iwān bukŋa tāŋkuk.
- 18 Iromāŋ tānpewi yāŋpāŋ-wādāŋ iwarirān yāpā kwinitpāŋ penyāŋeŋirān komeni komeni kwawakgān itkuŋ. Ude tāŋirān kome kwainkuŋ.
- 19 Anutu, gāk gwāgu kāroŋi boham u bāmopiken kādet tāwitkun. Tāŋkuno upāŋkaŋ kuroŋka bārām āma kubātā tāga nāmo kaŋkuk.
- 20 Ude tāŋkaŋ āmawebekaye yawak ude irirā yāŋ-yāmagutkun. U Moses kenta Arontā watā it yāmiŋirān yāmagut pāŋku tāgaken yepmaŋkun.

78

Anututā āmawebeniye Isip komeken nanik yāmagutkuk

- 1 Eruk āmawebenaye, in nākŋo jukuman ŋo nadāwut. Juku sākgāmān penpāŋ man tāwerayāŋ tāyat ŋo nadāwut!
- 2 ✧ Jukuman ŋo man wārani terak tāwerayāŋ. Imaka bian ahāwani mebāri nitek unita tāwerayāŋ.
- 3 Bian oraniyetā yāŋpāŋ niwerirā nadāŋkumāŋo nadāk-nadāknin-ken pātak u tārewayāŋ.
- 4 Man ŋo nanakniye ahānayāŋ tākaŋ unita kābop nāmo peŋ yāmine. Nāmoinik! Ekāni u imaka sākgāmān sākgāmān tāŋkuk. Unita yāwetpāŋ yāwoŋārek tāŋitna epān kehāromi kehāromi tāk tāŋkuko u ba kudān kudupi tāŋkuko unita kaŋ nadāwā tārewut.
- 5 Ekāni u Jekop tāŋo oraniye, Isrel āmawebe it yāpmāŋ ābākamāŋ nintā iwatta бага mani bian penkuŋ. Tāŋpāŋ oraniye man kehāromigān ŋode yāwetkuk; In nākŋo бага man ŋo nanakjiye yāwetpāŋ yāwoŋārek kaŋ tāk tāŋput yāŋ yāŋkuk.
- 6 Ude tānayāŋ tāŋo uyaku yerijiye māden ahānayāŋ tākaŋ unitā yāŋpāŋ-nadāk pen api tāk tāneŋ. Ude tāŋkaŋ unitāŋo yeri ahānayāŋ tākaŋ unitā udegān api yāwetpāŋ yāwoŋāreŋeŋ.
- 7 Ude tānayāŋ tāŋo uwā ābot u imaka, Anututa nadākinik tāŋ imiŋ yāpmāŋ kuŋpāŋ kudān kudupi tāŋkuko unita nāmo api guŋ tāneŋ. Ba бага mani u api buramik tāneŋ.
- 8 Baga mani buramiŋpāŋā oraniyetā tāŋkuŋo ude nāmo api tāneŋ. Oraniye uwā Anutu tāŋo manta nadākinik nāmo tāŋpāŋ bānepitā Anutu injit-inik nāmo tāŋkuŋ. Tāŋpāŋ Anutu māde ut imiŋkuŋ.
- 9 Bian uken Efraim ābot unitāŋo komi āma uwā āpa kuwek yāpmāŋ kuŋat tāŋkuŋo upāŋkaŋ āmik ahāŋirān umuntaŋpāŋ āmetkuŋ.

- 10 U Anutukät topmäk-topmäk täjpani unita nadäj äwaräkuk täjpäj baga mani iwatta bitnäjkuj.
- 11 Ba imaka kudän kudupi injamiken täjkuko unita guj tak-inik täjkuj.
- 12 ✧ Ekänitä Isip täjo kome kubä wäpi Soan uken kudän kudupi oraniye naniye node täjpäj yäwojärenjuk;
- 13 ✧ U gwägu täj dämpäj täkjewänkan kujki kujki kuñirän Isrel ämawebe bämopgän yäj-yäkñat yäpmäj kuñjuk.
- 14 ✧ Yäj-yäkñat yäpmäj kuñpäjä kepmawä gubam kubä iwerän kädet yäwojärehta intäjukun kuñirän iwatkuj. Täj bipaniwä kädäp täjo peñyäjeki ägonitä udegän intäjukun kuñirän iwatkuj.
- 15 ✧ Täjpäkanj kome kawukiinikken mobä yäpurän tumäjirän ume gänarj umu nanik bumta abäjirä nañkuj.
- 16 Bureni, mobä jopi itäjpewän ume dapuri abani ude täjkuj. Ude täjirän ume täj ahäjkuj.
- 17 Ekäni ärowani pähaptä iron ude täj yäminkukopäj kome kawuki uken ehutpäj ärowani kudän pen node täj iminjuj;
- 18 ✧ Anutu iyapi yäj nadäjpäj yäjikñatpäj kakta ketem gäripi nitek ätukät nimi yäj peñ iwetkuj.
- 19 Ude täjpäj Anutu yäjärok node iwetkuj; Anutu kome kawuki nodeken ketem täga käwep pewän ahäwäpäj nimek? Ba täga nämo käwep! yäk.
- 20 Bureni, pengänä mobä yäpurän tumäjirän ume uken nanik abuk yäk. Upäjkanj jide? Tom ketem udegän nimiräji nämo käwep? yäk.
- 21 Yäjärok ude yäjirä Ekänitä mani u nadäjpäj kokwawak täj täjpäj Jekop täjo äbot uken kädäp mebet inij kireñpewän äjuk.
- 22 U imata, ämawebe uwä Anututa nadäkinik nämo täjkuj. Ude täjkanj Anutu ninta nadäkinik täjpäj täjkentäj nimik täyak yäj nadäwä bureni nämo täjkuj.
- 23 Ude täjkujo upäjkanj Anututä kunum iwerän añejkuj.
- 24 ✧ Añejirän kunum gänarj nanik ketem inide kubä pewän manjirä yäpmäjpäj nañkuj.
- 25 Ketem nañkujo u ketem tägagämän, añero täjo ketem bumikpäj nañkuj. Anututä iron täj yäminkuko u nañpäj koki täjkuj.
- 26-27 Ude täjpäj mäni pähap kubä iwerän piäjkuj. Piäjirän ämawebetä itkuñken u barak punin nanik päke uwä iwän ude bumik pewän manjuj. Barak uwä bumta, mobä jiraj ude.
- 28 Täjpäkanj u kome jopiken nämo pewän manjuj. Nämo! Ämawebetä yottaba täjpäj itkuñken ugän pewän manjuj.
- 29 Eruk, ude täjpäkanj ämawebetä barak päke u nañ tokñejkuj. Bureni, imaka Anutuken yäpmäkta yäjapiñkujo u yäniñ kireñ yäminkuk.
- 30-31 Ude täjkentäj yäminkukopäj momi kädet nämo peñkuj. Unitä ketem u pen nañ irirä Anututä kokwawak nadäj yäminpäj Isrel äma gubanji gubanji kehäromi nitek u pit kubägän dämpäj moreñjuk.
- 32 Upäjkanj momi pen täj yäpmäj kuñkuj. Anutu kudän kudupi päke täj yäpmäj äbuko unita nadäkinik nämo täjkuj.

- 33 Nadäkinik nämo täjkuŋo unita ehät woŋ pit kubägän abäŋpäj paot täkaŋ ude Ekänitä imaka umuri kubä pewän ahäŋjirän uterak pit kubägän kumäj moreŋkuŋ.
- 34 Eruk Anututä ätuniye ude däpmäj paorirän yabäŋpäj ätu bänepi äyäjutpäŋ Ekäni äneŋi iwatta bänep pek täjkuŋ.
- 35 ✧ Täŋpäj nadäŋkuŋ; Ekäni uwä nintäŋo mobä kujat kehäromi ude it nimitak. Unitägän wakiken nanik nimagut täyak.
- 36 Ude nadäŋkuŋo upäjkaŋ bänep äyäjut-äyäjut man yäjkuŋo u jop yäjŋjätkuŋ. Man yäkyäki täktäki u jopigän, bureni nämo.
- 37 ✧ Ekänikäät topmäk-topmäk täŋpani u nadäj äwaräkuk täŋpäj mani nämo buramiŋkuŋ.
- 38 Ude täjkuŋo upäjkaŋ Anututä kudup nämo däpmäj moreŋkuk. Nämo, oraŋ yämiŋpäj momini peŋ yämiŋkuk. Kokwawak taŋi täga täŋ yäminajpäŋ kadäni kadäni kokwawaki pewän maŋpöpäj ähan täŋ yämik täjkuŋ.
- 39 ✧ U imata, ämawebe unitäŋo mebärini ŋode nadäŋkuk; Uwä ämawebe jopigän, kadäni käroŋi itta yäwani nämo. Mänittä abämaŋ paotpeŋ kuk täyak udewani.
- 40 Wära, kome kawukiken peŋawäk wari wari täŋ imiŋjirä nadäwän jägämi täk täjkuŋ!
- 41 Isrel täŋo Kudupi Anutu u kadäni kadäni täŋjŋjät-ikŋjät kädet mäyap täŋ imiŋjirä komi nadäk täjkuŋ.
- 42 Uwä iniken kehäromini terak iwan keriken nanik bian yämagutkuko unita juku kubä nämo peŋkuŋ.
- 43 Nämo, Isip kome Soan käda uken kudän kudupi ŋode täjkuŋo unita nadäwä ärowani nämo täjkuŋ.
- 44 ✧ Kome uken Anututä ume yäjpewän nägät äworeŋjirän Isip nanik täga nämo naŋkuŋ.
- 45 ✧ Ba gäbäräm bipi ätu yäniŋ kirewänkaŋ abä äma gupi tätuŋ naŋkuŋ. Ude täŋpäjä wirit udegän yäniŋ kirewänkaŋ äbä imaka imakani kudup täŋpä waŋ yämiŋkuŋ.
- 46 ✧ Täŋpəkaŋ kapukbam mebäri mebäri ketemi epäni täŋpəwakta yäniŋ kireŋkuk.
- 47 ✧ Ude täŋpəjä mintä maŋpəŋ wain päya ba ketemi epän kudup täŋpän waŋkuŋ.
- 48 Ba ugän nämo, mim kenta yäpätä yawakiye kudup udegän däpmäj moreŋkuk.
- 49 Yäke! Anututä kokwawak wakiinik täŋpəŋ aŋero täŋpəwak pewä ahäwani u yäniŋ kireŋkuk.
- 50 Kokwawaki kwawak yəwoŋärektä kädet täwitpəŋ ämawebe yabəŋ äwaräkuk kubä nämo täjkuŋ. Nämo, käyäm wakitä mäyap däpmäj moreŋkuk.
- 51 ✧ Ekänitä ude täŋpəjä Isip nanik täŋo nanak ämani intäjukun ahäwani kudup däpmäj paotkuk.

✧ 78:35: Kis 15:13; Lo 7:8; Ais 41:14, 63:9 ✧ 78:37: Apos 8:21 ✧ 78:39: Sam 103:14-16; Jon 3:6-8; Jem 4:14 ✧ 78:44: Kis 7:17-21 ✧ 78:45: Kis 8:1-6, 8:20-24 ✧ 78:46: Kis 10:12-15 ✧ 78:47: Kis 9:22-25 ✧ 78:51: Kis 12:29

- 52 ✨ Täñ iniken ämawebeniye yawak ude kome kawukiken kädet yäwönjärenpäñ yämagutkuk.
- 53 ✨ Yämagut päñku yepmanpäñ umunkät nämo, säkgämän itkuñ. Täñpakan iwaniye uwä gwägutä uwäk täñpäñ däpmäj moreñkuk.
- 54 ✨ Eruk, yän-yäkñat yäpmäj kuñtäñgän iniken kudupi kome dubinken ahäñkuñ. Täñkañ kome uwä iniken kehäromi terak ämawebenijeta yämikta ñode täñkuk;
- 55 ✨ Kome u mähemiyä yawat kirenpäñ iniken ämawebenijeta yäpmäj daniñpäñ yämiñtäñ kuñkuk. Ude täñpänkañ Isrel äbori äbori erji täñpäñ ittän kuñkuñ.
- 56 ✨ Anututä ude täñ yämiñkuko upäñkañ Isrel ämawebetä Anutu ärowani unita täñkñjarani täñpäñ peñawäk täñ imiñkuñ. U jukumani kubä nämoinik iwatkuñ.
- 57 Kudän waki oranijeta bian täñkuño udegän iwatpäñ nadän imikinik nämo täñ imiñkuñ. Uwä äñin gwäjiwani gwäjiwäkañ siwoñi nämo kweko ude bumik.
- 58-59 Uwä anutu jopi yäniñ oretta kome iwoyäñpäñ peñkañ u kuk täñkuñonik. Ude täñirä Anututä yabäñpäñ näk nadän naminañi jidepäñ täkañ yän nadäñpäñ kokwawak täñ yämik täñkuk.
Ude täñpäñ Isrel äbot u mäde ut yämik-inik täñkuk.
- 60 ✨ Täñpäñ Silo komeken yottaba Anutu bureniä bämopiken itta yäwerän täñ imiñkuño u Anutu uken äneñi itta nadäk kubä nämo peñkuk.
- 61 ✨ Ude täñkañ iwan yäniñ kirenjirän topmäk-topmäk täño kudupi gäpe yottaba u gänañ itkuko u yäyomägatkuñ. Gäpe u terak Anutu täño kehäromi ba peñyänjeki kwawak kak täñkuñonik.
- 62 Ude täñkañ ämawebenijeta kokwawak nadäñpäñ iwaniye yäniñ kirenjirän däpuñ.
- 63 Kadäni uken Isrel täño äma gubañi ämik pähap gänañ kumbuñ. Kumäñjirä webetä äma deken yäpne yän yäñpäñ jop itkuñ.
- 64 Kadäni ugän bämop ämaniye udegän däpakan webeniye konäm kotkät nämo, jop kawuk tanpäñ itkuñ.
- 65 Eruk ude täñtäñ äbänkä Ekäni däpmon terak naniktä-yän akuñkuk. U äma wain ume nañkañ täñguñguñ täñpäñ pärekoopäñ kikñutpäñ akuñpäñ kärak yäweco ude bumik täñkuk.
- 66 Ude akuñpäñ iwaniye däpmäñpäñ pimiñ yawat kirenjirän mäyäk tärek-täreki nämo nadäñpäñ ämik äneñi täkta nämo nadäñkuñ.
- 67 Ude täñkañ Josep täño oraniye äbot unita mäde ut yämiñpäñ, Efraim täño äboriye imaka, nämo iwoyäñkuk.
- 68 Täñ Juda täño oraniye äbot u iwoyäñkuk. Täñkañ Saion pom, Juda täño komeken itkuko unita imaka, gäripi nadäk täñkuko unita iwoyäñkuk.
- 69 Täñkañ pom uken kudupi yori, pom karoni ude punin unu täñkuk. Täñpäñ kehäromi-inik täñkuk, kome pähap täñpäñ peñkuko inide it täyak ude bumik täñkuk.

✨ 78:52: Kis 13:17-22 ✨ 78:53: Kis 14:26-28 ✨ 78:54: Kis 15:17; Jos 3:14-17 ✨ 78:55: Jos 11:16-23

✨ 78:56: Het 2:11-15 ✨ 78:60: Jos 18:1; Jer 7:12-14, 26:6 ✨ 78:61: 1Sml 4:4-22

- 70-71 ✧ Tänpäkan Juda äbot uken nanik epän watä ämani Devit epäni täkta iwoyänjuk.
- U sipsip watä epän äma ude iraniken nanik imagutpäñ Isrel ämawebe ekäni ba täpurita watä irekta iwoyänjuk.
- 72 ✧ Ude iwoyänpäñ tejirän Devit iniken epän unitagän nadänpäñ ämawebenyeta watä säkgämän it yämik täñjuk. Eruk unita Devit uwä Isrel äbot täño watä äma tägägämän-inik ude itkuk.

79

Anututä iwan keriken nanik yämagutta yänpäñjuk

- 1 ✧ O Anutu, guñ äbottä gäkño kome inita korenayän äbuño itkan, u yabätan?
U kudupi yotka tänpä wañirä imaka jopi äworetak.
Ude täñkan Jerusalem yotpärare imaka, tänpewä wañ moretak.
- 2 Ämawebekaye, epän watä ämakaye u däpmänpäñ yepmanirä siän ba tom ägwäritä nañ-irähut täkan.
- 3 Ude täñkan ämawebekaye jopjop däpmänirä unitäño nägäri umeyäwa tägata kweko ude Jerusalem yotpärare bämpiken tokneñjuk.
Tänpäkan u äneka äma kubä nämo itkuk. U kumän paotkuñ.
- 4 Tänpäkan guñ äbot kukñi kukñi iranitä yänärok niwetpäñ nibän mägayäkuñ.
- 5 ✧ Unita Ekäni, jide? Ninta kokwawak pen api täñpen? Ba kokwawakka u kädäptä-yän pen api ijin yäpmän kwek?
- 6 Kokwawakka u ninta nämo, äbori äbori gäk nämo ganinoret täkan ba gäkken yänpäñ man nämo yäk täkan unita täñ yämisi.
- 7 Äma äbot unitä gäkño ämawebekaye däpmän-pewä kubäpäñ komeka u tänpä wañkuñ.
- 8 ✧ Äbekniye oraniyetä bian momi täñkuño unita yänpäñ komi epän nämo nimen. Nämo, bänep nadäk-nadäknin putärewani ninta butewaki nadän nimisi.
- 9 ✧ O Anutu, täñkentän nimiñpäñ iwan keriken nanik nimagusi. Ude tänpäñ wäpka biñamta yänpäñ mominin peñ nimisi.
- 10 Guñ äbottä Anutujin de yän niwerirä tägawek? Ude nämo, unita Anutu, guñ äbottä epän watä ämakaye täño nägäri piwä kuñkuño unita kowata komi yämiñiri kan yabäna!
- 11 Täñkan notniye komi enjiken yepmankuño yänkähän-kähän yän itkan u nadän yämiñpäñ kehäromika ärowani terak äma kumäkta biñam yänärewani u yäniñ kirenpewi äpäman kut.
- 12 O Ekäni, guñ äbot uken-uken nanik yänärok gäwet täñkuño unita kowata kwini nämo täñ yämen.
Nämo, täñ gamiñkuño u irepmitpäñ wakiinik täñ yämen.
- 13 Ude täñiri ämawebekaye nin, yawakaye ude itkan bänep täga man tärek-täreki nämo gäwetpäñ ganin oretoret api täñ yäpmän kune.

✧ 78:70-71: 1Sml 16:11-12, 2Sml 7:8, 1Sto 17:7 ✧ 78:72: 1Kn 9:4 ✧ 79:1: 2Kn 25:8-10, 2Sto 36:17-19; Jer 52:12-14 ✧ 79:5: Sam 85:5; Ese 38:19 ✧ 79:8: Sam 106:6; Ais 64:9 ✧ 79:9: 2Sto 14:11; Sam 25:11, 31:3

80

Isrel amawebe Anututä täñkentäj yämikta yäñapik man yäñkuj

- 1 ☆ Anutu, Isrel täño watä äma, gäk nadäj nimisi! Gäk Josep täño äbot nin, yawak ude watä it nimik täyan. Gäk anjero täño intäjukun äma iriri it gwäjik täkañ.
- 2 Unita gäk kehäromika oraniye Efraim, Bejamin kenta Manase täño äbot ninken kwawak pewi ahäwan! Äbä kehäromika nimirpäñ täñkentäj nimi!
- 3 Anutu, gäk äneñi nimagut yäpmäj dubikaken ku. Butewaki nadäj nimirpäñ täñkentäj nimirjiri paotnetawä!
- 4 O Anutu kehäromi mähemi, äbotkaye nintä gäkken yäñapinjitna kokwawak nadäj nimirkä kadäni jidegän api pewen?
- 5 Gäkä ude täñjiri konämpäj ketem ude nan itkamäj.
- 6 Täñpakañ iwaniyetä kukñi kukñi itkañ yabäj äwaräkuk täñjiri nidäpmanpäñ nintäño kome korenayäj täkañ.
Täñpäñ yäñärok niwetpäñ nibäj mägayäk täkañ.
- 7 Unita Anutu kehäromi mähemi, gäk äneñi nimagut yäpmäj dubikaken ku. Butewaki nadäj nimirpäñ täñkentäj nimirjiri paotnetawä!
- 8 ☆ Ekäni, bian gäk äbekniye oraniye, wain yeri kubä ude, Isip komeken nanik yäpmäj päbä kome kubäken piwayäj yäñpäñ äma kome uken nanik yäwat kireñkun. Täñpäñ wain yeri uwä kome u piñkun.
- 9 Täñpäñ yeri u pikta komeñi ket täñpäñ piñkun. Täñpikañ jäwäri ärmonpäñ tañi-inik täñpäñ kome tañi irin wädäj yäpmäj kuñkuk.
- 10 Täñpäñ wain päya unitäño momitä pom ba päya tañi tañi päke itkuño u kudup äyuj täñ yäminkuk.
- 11 Täñpakañ momini uwä kumañ päñku gwägu tañi wäpi Mediterenian unitä päñku Yufretis umeken täreñkuk.
- 12 Upäj gäk imata wain epän täño yewa u däpmäj weñkun? Täñkunopäj amawebe kädet miñin kuñat täkañ unitä bureni kubota täk täkañ.
- 13 Täñpakañ but ägwäritä jäwäri metäj gwäjik täkañ. Täñjirä tom ägwäritä mujipi nak täkañ.
- 14 Unita Anutu kehäromi mähemi, gäkä ninta äneñi nadäppäj kunum terak ununitä dapun täñpäñ nibäj niwat. Täñpäñ wain päyaka nin täñkentäj nimi.
- 15 Ninawä wain päya gubañi gäkä täñpewi kehärom tañkuko udewani. Gäkä yeri u ketka kehäromitä piñkun. Täñkuno unita täñkentäj nimik täyi.
- 16 Upäñkañ wain päyaka uwä madäppäj kädäp ijiwani. Unita iwaniye yabäj yäñjiri paot-inik täñput!
- 17 O Anutu, amawebe ninä gäkñata biñam iwoyäñkuno u täñkentäj nimirpäñ äneñi nibäj niwat täyi. Ba kehäromi äneñi nimik täyi.
- 18 Ude täñ nimirjiri nin ärowani täñpäñ manka äneñi nämo api irepmitne.
Täñkañ wäpka biñam api ganij oretne.

19 Unita Anutu kehäromi mähemi, gäk äneŋi nimagut yäpmäj dubikaken ku. Butewaki nadäj nimiŋpäŋ täŋkentäj nimiŋiri paotnetawä!

81

Kadäni pähap kubäken kap tekta jukuman yäjuk

1 Anutu u kehärominin. Unita bänep oretoret kap teŋ imina. Jekop täŋo Anutu u kap gera terak teŋ imut.

2 Oretoret kap yäput pena yäjpäŋä wagäm utkaŋ gita kurere bok utpäŋ iniŋoret kap teŋ imut.

3 ✧ Täŋpäŋ komepak api äbäŋirän womat kaŋ piäwut, ba komepak bämop taŋirän orekirit kadäni uken womat piäŋpäŋ kap kaŋ teŋ imut.

4 Isrel äbottä kap ude tekta бага pätak. Jekop täŋo Anututä man u yäjkehärom taŋkuk.

5 Anututä ämawebe Isip komeken nanik yämagutkuko kadäni uken man u Josep iwetpäŋ iwonjärek täŋkuk.

Täŋpäkaŋ näk man kotäk kudupi kubä ŋode ahäŋirän nadäŋkut;

6 Pitjin terak bäräpi patkuko u ketäreŋ tamiŋkut yäk. Ba komi epänjin täŋo tuŋum u täyomägatpäŋ peŋ tamiŋkut yäk.

7 ✧ Täŋpäkaŋ intä komi nadäŋpäŋ gera yäjirä nadäŋpäŋ täŋkentäj tamiŋkut yäk. Iromäŋ mämä gänaŋ käbop itpäŋ nadäŋ tamiŋkut yäk.

Täŋpäŋ komi gänaŋ nanik tämagut yäpmäj äbätängän Meriba ume terak täŋyabäkken tepmaŋkut.

8 Unita Isrel ämawebe äbotnaye, in jukuman täwerayäj nadätat ŋo ket nadänayäj ba nämo?

9 ✧ In mäjo wära nadäj yämiŋpäŋ nämoinik yäpmäj kuŋatneŋ yäk. Ba guŋ äma täŋo yäwik nämo gwäjij äpmon yämineŋ.

10 ✧ Nadäkaŋ? Näk Ekäni, intäŋo Anutu bureni-inik. Isip komeken nanik tämagut yäpmäj äburo u yäk. Unita in mejin aŋeŋirä ketem tepmäŋ towiwa.

11 Ude yäjkuŋo upäj ämawebenayetä mäde ut namiŋpäŋ näkŋo man unita juku nämo peŋkuŋ.

12 ✧ Ude täŋirä yabäj äwaräkuk täŋira iniken nadäk-nadäk terak kädet waki-waki iwatkuŋ.

13 Butewaki! Ämawebenaye, jide? In näkŋo man ŋo juku peŋpäŋ nadänaŋi. Isrel äbotnaye, in näkŋo kädet iwatnaŋi.

14 Ude täŋirä uyaku iwanjiye täŋo kehäromi yäpmäj äpätet. Ba ketnatä iwanjiye däpmäj paotet.

15 Ude täŋira iwanjiye, näka bitnäk täkaŋ uwä näka umuntaŋpäŋ gwäjij äpmon namikäneŋ. Täŋpäkaŋ komi epän tärek-täreki nämo yämitet yäk.

16 Upäŋkaŋ ämawebenaye, näk inta ketem säkgämän säkgämän tamakaŋ naŋ tokŋewut yäj nadätat.

✧ **81:3:** Nam 10:10 ✧ **81:7:** Kis 17:7; Nam 20:13 ✧ **81:9:** Kis 20:2-3; Lo 5:6-7, 32:12; Sam 44:20; Ais 43:12 ✧ **81:10:** Kis 20:2; Sam 37:4, 107:9 ✧ **81:12:** Jop 8:4; Apos 7:42; Rom 1:24-26

82

Anutu u intäjukun-inik itak

- ¹ Anututä äma ekäni ekäni unita gera yänpewän äbänpäj käbeyä täñirä Anututä ini käbeyä täño intäjukun äma itak.
Intäjukun itkañ käbeyäken äma itkañ uwä ñode yabäñ yäyak;
- ² In goret täk täkañ yäk. In man käbeyäken äma kädet goret täñpanita in täga täkañ yäj yäwet täkañ.
Ba inä yabäñ äwaräkuk täñirä äma wäpi biñam ikektä äma äpani täño wäpi yäpmäj äpäk täkañ yäk. Kädet u jidegän api peney?
- ³⁻⁴ Unita in kädet täga ñodepäñ kañ täñput; Man käbeyäken äma jopi jäwäri ba ironi kodäña udewani yäñkentäj yämineñ.
Täñpäñ ämawebe guñ ba ini gupi täga nämo täñkentänañi udewanita kädet siwoñi täñ yämineñ yäk.
Täñpäñ ämatä äma udewani komi epän täñ yäminayäj täkañ uwä kañ yäniñ bitnäwut.
- ⁵ ✧ Inä guñ, nadäk-nadäkjin nämo! Injin bipmäj urani gänañ kuñatpäñ ämawebe kädet siwoñi nämo yäwoñärek täkañ.
- ⁶ ✧ Näk bian ñode täwetkut; Inä anutu bumik, Anutu ärowani täño nanakiye itkañ yäj täwetkut.
- ⁷ Ude täwetkuro upäj apiño ñode täwera nadäwut! Inä kodak nämo api itneñ yäk.
In äma mewunitä kumäk täkañ udegän api kumneñ! Ba intäjukun äma ätutä kumäk täkañ udegän kumänpäj paot-inik api täneñ yäk.
- ⁸ Anutu, bureni yäyan! Gäk akuñpäñ kome terak yäñtärek epän tä! Äma äbori äbori kuduptagän u gäknjo biñam.

83

Isrel täño iwaniyetä paotta Asapatä yäñpik man ño yäjñjuk

- ¹ O Anutu, man kum nämo iren. Ba kubäkengän kwikinik nämo iren.
- ² Iwankaye yabäsi! Äma gäka gañani pähap nadäj gamik täkañ u ärowani täñ gamikañ.
- ³ Guñ äma u ämawebekaye watä it yämik täyan u däpmäkta man käbop käbop yäñpäñ-nadäj itkañ.
- ⁴ Täñpäñ ñode yäkañ; Eruk, Isrel äbot u wari nämo itta däpmäj morena. Ude täñitna wäpi paotpäñ paot-inik kañ täñpäñ.
- ⁵ Anutu, gäk täñpawakta guñ äma äbori äbori ñodetä bänep kubägän täkañ;
- ⁶ Idom kenta Ismael nanik, Moap kenta Hakri nanik,
- ⁷ ba Gebal, Amonkät Amalek nanik, ba Filistia kenta Tire nanik.
- ⁸ Täñpäñ Siria nanik, äbot kehäromi Lot täño oraniye täñkentäj yämiñkuño u imaka, yäpurärätgän täñkuñ.

- 9 ✧ Äma äbori äbori u gäk tänpäwakta bänep kubägän pekaŋ unita Midian nanikta bian jide täŋ yämiŋkuno ude täŋ yämen. Ba Kison umeken Sisera kenta Jabinta jide täŋ yämiŋkuno udegän täŋ yämen.
- 10 Äma uwä Endo komeken däpmäŋ-pewi kumäŋpäŋ kome äworeŋkuŋo u.
- 11 ✧ Täŋpäkaŋ Orep kenta Septa jide täŋ yämiŋkuno u intäjukun ämaniyeta udegän täŋ yämen.
Ba Sepa kenta Salmuna täŋpäwak täŋ yämiŋkuno u äma ärowaniniyeta udegän täŋ yämen.
- 12 Äma uwä ŋode yäŋkuŋo unita täŋpäwak täŋ yämiŋkun; Anutu täŋo kome u nininta api korene yäŋ yäŋkuŋ.
- 13 O Anutu, iwaniye u täŋpewi mänittä keŋkeŋ jiraŋ kenta täpun-täpun piäŋ äreyäŋ täŋpäŋ kuk täkaŋ ude kaŋ täŋput.
- 14-15 Täŋpäŋ kädäptä pom terak tepäraŋ pit kubägän ijiŋ paoreko ude täŋ yämen.
Täŋpäŋ yäpä iromäŋ mänitka terak yawat kireŋ täŋpi kuŋtäŋpä kuneŋ.
- 16 Ude täŋpäŋ kehäromika kaŋpäŋ nadäwä tärekta mäyäk pähap yämen.
- 17 Ude täŋiri kehäromini paoräpäŋ gäka tärek-täreki nämo umuntäneŋ. Täŋpäŋ mäyäki pen pat yämiŋirän kaŋ kumbut.
- 18 ✧ O Ekäni, kwawak yäwoŋäreŋiri ŋode kaŋpäŋ nadäwä tärewut; Gäk kubä-tägän Ekäni, kome pähap ŋo kaŋiwatta kehäromi ärowani pat gamitak.

84

Kora nanakiyetä Anutu täŋo eŋita gäripi nadäŋpäŋ kap ŋo teŋkuŋ

- 1 O Ekäni ärowani, kudupi yotkata gäripi inide kubä nadätat!
- 2 ✧ U gänaŋ Ekäni iŋamkaken itta bänepna kädäp ijik täyak u inipärik kubä. Bänep nadäk-nadäkna gupna kuduptä Anutu irit mähemi u oretoret kap yäŋteŋ iniŋoret täyiwa.
- 3 Barak imaka, eŋikata gäripi nadäk täkaŋ. Kurasisiptä gäripi nadäŋpäŋ tähani kudupi yotka piriken täk täkaŋ.
Ekäni ärowani Anutuna, barak ätu imaka, bägup säkgämän yäŋkaŋ eŋini täŋpäŋ kudupi bukäka dubiniken mujiŋi pek täkaŋ.
- 4 Bureni, ämawebe kudupi yotkaken itkaŋ kap terak wari wari ganiŋoret täkaŋ uwä gäkŋo oretoret terak it täkaŋ.
- 5 ✧ Ba ämawebe kehäromi yäpmäkta gäkkengän kuk täkaŋ u imaka, oretoret terak it täkaŋ.
Ämawebe udewani ganiŋ oretta Saion pom terak ärokta pidämtak täkaŋ.
- 6 Äroŋtäŋgän ämawebe täga u kome kawuki kubä wäpi Baka u irepmirirä iwän säkgämän taŋjirän ume dapuri abäŋpäŋ gwägu tokŋeŋ yäpmäŋ kuk täkaŋ.
- 7 ✧ Ude ahäŋjirän kaŋkaŋ oretoret täŋpäŋ Saion pom kaŋ-ahäkta ehutpäŋ kuŋkä nämo gaŋatak täkaŋ.

Nämo, u anutu jopi-jopi kudup yörepmirani Anutu bureni u Saion pom terak api känejo unita.

- 8 Ekäni Anutu ärowani, Jekop täjo Anutu, juku penpäñ yäñapik mannata nadäsi!
- 9 O Anutu, intäjukun ämanin iwoyäñkuno u iron täñ imisi.
- 10 * Täñpäñ ñode yäwa; Kudupi yotkata gäripi pähap nadätat. Kepma kubä uken irero uwä kepma mäyap uken-uken ittäj kwero u irepmitpäñ iret.
Äma ätutä äma waki täjo täha säkgämän säkgämän gänäñ itta gäripi nadäk täkañ upäñkañ nähä äma jopigän itkañ Anutuna täjo enj yäma täjo watä ude irero unita nadäñjira inide kubä täñpek.
- 11 * U imata, Ekäni uwä watä it nimiñpäñ intäjukun täñ nimik täyak. U kudän tägatäga terak iron täñ nimiñpäñ orañ nimik täyak.
U äma siwoñi kuñaranita imaka täga yämikta nämo bitnäk täyak.
- 12 Bureni-inik! Ekäni ärowani, ämawebe gäka nadäkinik täñpäñ gäkä terak yengämä pek täkañ uwä oretoret terak it täkañ.

85

Ekänitä äboriye watä it yämekta yäñapik man yäñkuk

- 1 Ekäni, komeka ba Isrel ämawebekaye ninta iron täñ nimiñjiri äneñi säkgämän itkumäj.
- 2 Gäk ämawebekaye nintäño mominin pen nimiñpäñ waki täk täñkumäño unitäño kowata awähutkun.
- 3 Kokwawak ninta nadäñ nimiñkuno upäñkañ pen nimiñkun. Nidäpnañipäñ kokwawakka äneñi mäde käda penkun.
- 4 Unita Ekäni, waki keriken nimagurani, äneñi gäkñata biñam nimagusi. Butewaki Anutu, gäk ninta nadäwäwak wari täñ nimentawä.
- 5 Ekäni, ninta kokwawak pen api täñpen? Ba gäkño nadäwäwakka pen api it yäpmäj ärowek ba?
- 6 * Ude nämo! Gäk täñkentäj nimiñpäñ irit kuñat-kuñat säkgämän äneñi nimiñjiri ämawebekaye nin oretoret täñpäñ kañ ganiñoret täna.
- 7 O Ekäni, bänep ironka äneñi niwoñärenpäñ waki keriken nanik wädäj tädotpäñ tägaken nipmañjiri säkgämän kañ itna.
- 8 Ai, ämawebenaye, nin kädet waki bian täk täñkumäño u äneñi täk tänetawä. Nadäkañ? Ämawebe iniñoret täkañ uwä Ekänitä irit säkgämän yämiñpäñ äbot kubägän yepmak täyak.
Mebäri unita Ekäni Anututä man yäñahäñjirän näk api nadäk täñpet.
- 9 Bureni! Ämawebe Anutu orañ imik täkañ u inita biñam yäpmäkta nämo bitnäk täyak. Nämo inik.
U nin äneñi nimagutpäñ Anutu ini ninkät penta itkañ komeninken säkgämän api itne.
- 10 Täñpäñ kadäni uken Anututä nadäñ yämik-inik täñjirän ämawebeniyetä bänep nadäk-nadäk Anutu-kengän api penej.

Ba Anututä iniken kädet siwoŋi ämawebeniye bämopiken pewän ahänjirän säkgämän, äbot kubägän api itneŋ.

- 11 Bureni! Kome terak Anutu täŋo ämawebeniyetä Anutu nadän imikinik täŋjirä Anututä käderi siwoŋi api yäwetpän yäwoŋärewek.
 12 Ude täŋkaŋ iron täŋ niniŋjirän imaka imaka tänayäŋ täkamäŋ u kudup säkgämän ahänjirä epäninken ketem ahänj-bumbum api täneŋ.
 13 Täŋpakaŋ Anutu täŋo kädet siwoŋitä intäjukun kuŋkaŋ Ekäni täŋo äbäkäbäk kädet api täwirek.

86

Äma kubätä Anutu täŋkentäŋ namän yänpän yänjapinŋuk

- 1 Ekäni, äma mewuni näka butewaki nadän namiŋpän täŋkentäŋ nam!
 2 Nadäk-nadäkna kudup gäkkengän peŋpän watä epän ämaka ude itat unita watä säkgämän it namiŋjiri wawetawä.
 3 Ekäni, kepma käroŋ gäkken gera yäntäyiwa butewaki nadän namiŋpän geranata juku peyi.
 4 Gäkgän ganiŋoret täyat unita nadän namiŋpän täŋpewi bänepnaken oretoret pähap kaŋ nadäwa.
 5 ✧ Ekäni, gäk orakorak mähe mi unita mominin peŋ nimik täyan. Ämawebe gäkken täŋkentäk yäpmaŋta gera yäk täkaŋ u gäripi pähap nadän yämik täyan.
 6 Unita Ekäni, näkŋo yänjapik manta juku peyi. Näk gäkä butewaki nadän nami yän yänpän gera yäyat u nadän nam.
 7 ✧ Näk nadätat, gäkken gera yäwayäŋ täyat u api nadän namen unita bäräpi kaŋ-ahäwayäŋ täyatken gäkken gera api yäk täŋpet.
 8 ✧ O Ekäni, gäk udewani Anutu kubä nämo itak. Gäkägän kuduŋtagän yärepmitan. Täŋpän gäkä epän täga täk täyan u udegän kubä nämo täk täkaŋ.
 9 ✧ Guŋ äbot täŋpän yepmaŋkuno u kudup abä gäk gämotkaken gwäjin äpmon gamiŋpän wäpka api ganiŋoret täneŋ.
 10 ✧ U imata, Ekäni gäk kubä-tägän imaka kudupi kudupi täk täyan. Gäk kubä-tägän Anutu bureni-inik.
 11 ✧ Unita Ekäni, gäk kädetka näwoŋärenjiri manka bureniŋän iwat täyiwa!
 Ket näwoŋärenjiri gäkägän nadän gamiŋpän ganiŋoret täyiwa!
 12 Ekäni Anutuna, näk bänepna gupna kuduŋtagäntä api ganiŋoret täŋpet. Täŋpän wäpka biŋam api oraŋ gamiŋ yäpmaŋ ärowet.
 13 Gäk butewaki taŋi nadän namik täyan. Kumäka biŋam täŋkuropän wädän tädotpän nepmaŋkun.
 14 Anutu, äma inita nadäwä ärowani täŋpani ätutä mäde ut namik täkaŋ. Uwä gäkŋo manka utpän nämoinik iwat täkaŋ.
 Täŋpän näka butewaki nämo nadän namiŋpän käbeyä täŋpän näk nuttagän man yänpän-nadäk täkaŋ.

✧ 86:5: Neh 9:17; Sam 25:8; Jol 2:13; Jna 4:2 ✧ 86:7: Sam 17:6, 50:15, 77:2 ✧ 86:8: Lo 3:24, 2SmI 7:22; Jer 10:6 ✧ 86:9: Sam 66:4; Ais 66:23; Rev 15:4 ✧ 86:10: Sam 72:18; Ais 44:6-8; Mak 12:29 ✧ 86:11: Sam 25:5; Jer 32:39

- ¹⁵ Upäñkañ Ekäni, gäk butewaki ba iron mäheми, kokwawak bäräñeñ nämo täk täyan.
Gäk ämawebekayeta gäripi-inik nadäk täyan. Täñpäj nämo nipmak täyan.
- ¹⁶ Unita äneñi nadäj namiñpäj butewaki nadäj nam. Piä ämaka näk kehäromi namisi. Piä watä webeka nanaki näk täñkentäj nami!
- ¹⁷ Näka not täñ namik täyan unitäño bureni kwawak peñiri käwayäj nadätat.
Ude täñiri kañpäj iwanaye imaka, Ekänitä täñkentäj imik täyak yäñpäj kañ mäyäk tawut!

87

Saion uwä äma äbori äbori täño yotpärare täga bureni-inik

- ¹ Ekänitä pom kudupi terak yotpäarani wäpi Saion täñpäj peñkuk.
- ² Täñpäj Isrel täño kome ätuta gäripi nadäk täyak u irepmitpäñ Saion yotpärareta gäripi ini pärik kubä nadäk täyak.
- ³ Unita Anutu täño yotpärare, gäk juku peñkañ Anututä gäka man tägatäga ñode yäyak u nadä;
- ⁴ Kome näkño man buramik täkañ unitäño wäpi tawañ api täñpet. U täñpayäj täyatken uken guñ kome, Isip kenta Babilon täño wäpi imaka, bok api kudän täwet. Ba Saion itta biñam wäpi kudän täwayäj täyatken uken guñ kome Filistia, Tire ba Itiopia nanik imaka, bok api kudän täwet.
- ⁵ Kadäni uken Saionta ñode api yäñeñ; Komeni komeni ämawebe täño eñi meñ bureni täyak. Täñpäj Anutu täñpämörek mähemitä ini täñ-kehärom tañpäj api pewek.
- ⁶ Täñpäj Saion täño kome mähem bureni-inik täño wäpi tawañ kudän täwayäj täyakken uken ämawebe komeni komeni nanik täño wäpi u kudup u gänañ api pewek.
- ⁷ Ude täñjirän ämawebe uwä kap teñ oretoret bumta täñpäj ñode api yäñeñ; Saion kome ñowä iron kädet mebäri mebäri pewä ahäj nimanä unitäño dapuri bureni-inik!

88

Äma kubä komi butewaki terak itpäñ Anutuken gera yäñkuk

- ¹ Ekäni Anutu täñkentäkna, kepma bipani konäm butewaki terak gäkken gera yäk täyat.
- ² Unita yäñapik manna terak gera yäyat ño nadäñpäj täñkentäj nami.
- ³ Bäräpi mebäri mebäri näkä terak äroñjirä kumäj-kumäj dubiniken itat.
- ⁴ Ämatä näka nadäñjirä kumäñpäj awañ gänañ pat täkañ ude täyak, kehäromina kudup paotkañ unita.
- ⁵ Näk kumbani ude nepmañpäkañ it täyat. Ba ämikken däpmäj-pewä kumbani, awañ gänañ pat täkañ udewani itat. Ba äma gäkä unita guñ tak-inik täñpäj nämo täñkentäj yämeno ude bumik itat.
- ⁶ Nähä awañ käroñi-inik bipmäj urani gänañ mebäri-ken-inik umu mañpi äpmonjero ude itat ño!
- ⁷ Kokwawakkatä näk kudup uwäk täñpäj yejamäñtak.
- ⁸ Gäkä nadäñjiri notnayetä nabäñpäj-nadäñjirä imaka taräki täñpöpäj nabäñkañ umuntak täkañ.

- Näk yewa kehäromi täga nämo abämañ kunañi, udewani gänañ itat.
- 9 Täñpäj dapunna gäyamigän ijin itat. Ude itkañ, Ekäni, kepma kepma ketna kewatpäñ yäñpik man terak gäkken gera yäk täyat.
- 10 Jide? Kumbanitä kakta kudän kudupi pewi ahäk täkañ? Nämo! Ba ude täñjiri kumbanitä akuñpäñ wäpka yäñpäñ ganiñoret täkañ? Nämo, u täga nämo täneñ!
- 11 Kumbani komeken naniktä gäkä nadäñ nimikinik täñpäj nämo nipmak täyan unitäño biñam yäñahäk täkañ? Nämo, u täga nämo täneñ!
- 12 Bipmäñ urani kome uken kudän kudupi kak täkañ? Nämo! Ba peñpäñ guñ tañpäñ irani kome udeken udeken naniktä gäkño bänep iron täga kañpäñ nadäk täkañ? Nämotä nämoinik!
- 13 Unita Ekäni, jop kumbero udetä täñkentäktä gera yäyat. Tamimañ tamimañ gäkken gera yäk täyat.
- 14 Täñjira imata nämo nadäñ namik täyan? Ba Ekäni, imata mäde ut namik täyan?
- 15 Näk gubañiken umunitä komi namiñ yäpmäj äbäñjiri kumäj-kumäj du-biniken it täyat. Komi unitä kehäromina kudup näyomägatak.
- 16 Näk nutta kädet mebäri mebäri terak nepmañpi wak täyat. Gäkño kok-wawakka wakiinik unitä näk däpmäj jakñitpäñ nepmañtak.
- 17 Komi u kepma käron näk itgwäñjipäj umetä tokätkañ täk täkañ ude yewa täñpäñ nepmak täyak.
- 18 Täñpäj notnaye-inik u imaka, täñpewi nabä-kätäñjirä bipmäñ urani-tägän näkño notnapak bureni ude itak.

89

Ekänitä ämawebeniye nadäñ yämik-inik täk täyak

- 1 ✨ O Ekäni, wari wari nadäñ nimik täyan unita juku piñpäñ kap api tek täñpet. Ba nämo nibä-kätäk täyan unitäño manbiñam pen api yäñahäk täñpet.
- 2 Imata, nadäñ nimikinik täk täyan uwä nämo api paorek yäj nadäk täyat. Ba kunum inide it täyak udegän nämoinik api nibä-katäweno unita nadäkinik täñpäñ api yäñahäk täñpet.
- 3 Ekäni, gäk man ñode yäñkun; Äma iwoyäñkuro Devit ukät topmäk-topmäk kubägän täñpäñ ñode yäñkehärom tañkut; Äma kubätä äbotken naniktä intäjukun äma nämo api irek.
- 4 ✨ Nämo, intäjukun ämata gäkä äbotken nanik-tägän api ahäj yäpmäj ärok täneñ yäj yäñkun.
- 5 Ekäni, kunumtä ini ba imaka u terak it täkañ unitä gäkño täktäktä tagagämän unita kap terak ganiñ ubiñ tek täkañ.
Ba nadäñ nimikinik täk täyan unita yäñpäñ añero kudupitä kap teñpäñ wäpka yäpmäj akuk täkañ.
- 6 ✨ Kunum gänañ kudupi añero ba imaka kubä gäk udewani nämo itak.
- 7 Bureni, kudupi añerotä Anutu kañpäñ nadäwä inipärik kubä, kehäromi nitek täñpäpäñ umuntak täkañ.

✨ 89:1: 1Kn 4:31 ✨ 89:1: Sam 101:1 ✨ 89:4: 2Sml 7:12-16, 1Sto 17:11-14; Sam 132:11; Apos 2:30

✨ 89:6: Sam 40:5, 86:8, 113:5

- 8 Unita Ekäni Anutu kehäromi mäheми, gäka imaka kehäromi kubä terak utpäñ täga nämo yäwet. Nämoиник, gäk kehäromi-иник, ba manka kudup iwatinik täk täyan.
- 9 Gwägu pähap gäk kubä-tägän kañiwat täyan. Ba gwägu tokärirän gäk kubä-tägän täga iniñ bitnäwen.
- 10 Gäk kubä-tägän Isip täño kehäromi kudup yomägatpäñ kehäromikatä iwankaye ätu kudup däpmäñpäñ yäwat kireñkun.
- 11 ✪ Kunum u mäheми gäk, ba kome imaka. Kunum kenta kome gäkägän täñ yepmañkun.
- 12 Kome moräki moräki, unudetä umude gäkä täñkun. Unita pom tañi yarä wäpi Tabo kenta Hemon unitä oretoret terak ganiñoret täkamän.
- 13 O Ekäni, gäk ärowani, kehäromi-иник.
- 14 Kañiwat epän täk täyan uwä kudän siwonji terakgän täk täyan. Nadäñ yämik-иник täño mäheми gäk.
Ba yäñkehäromtak man siwonji iwarani u mäheми gäk.
- 15 Unita Ekäni, ämawebe kap terak ganiñoret täkañ ba orakorakka täño penjäñek gänañ kuñat täkañ uwä oretoret pähap nadäk täkañ.
- 16 Gäka juku piñpäñ kepma käron bänep oretoret terak it täkañ. Täñpäñ iron täñ yämik täyan unita nadäñpäñ wäpka biñam yäpmäñ ärok täkañ.
- 17 Ämawebe unitäño kehäromi u gäk. Ba unitäño epmäget kudän u gäk. Bureni Anutu, gäk orañ nimiñiri iwaniye yärepmit morek täkamäñ.
- 18 Ekäni, Isrel ämawebe täño Anutu kudupi gäkä watä ämanin iwoyäñkuno unitä intäjukun it nimik täyak.
- 19 Anutu, bian-иник, gäk ayäbu terak epän ämakaye täga ñode yäwetkun; Näk komi äma kubä kañ-ahäñpäñ kehäromi imiñkut. Äma u ämawebenaye bä mopiken iwoyäñpäñ intäjukun äma ude teñkut.
- 20 ✪ Äma uwä epän ämana Devit. U intäjukun it tamikta olip umeni piñ ibatpäñ iwoyäñpäñ teñkut.
- 21 Unita kehäromi imiñira kehäromigän api it yäpmäñ ärowek.
- 22 Ude irirän iwaniyetä ämik täñpäñ kehäromini täga nämo api yäpmäñ äpneñ, ba äma wakitä täga nämo api irepmitneñ.
- 23 Nämoиник, iwaniye näkña-tägän api yeñ jakñiret. Äma iwan täñ iminayäñ täkañ upäñ api däpet.
- 24 Täñpäñ nadäñ imikinik täñpäñ nämoиник api kakätäwet. Nämo, wäpna terak kehäromigän itkañ iwaniye api yärepmit morewew.
- 25 Täñpäñ täñkentäñ imiñira kome tañi pähap, gwägu wäpi Mediterenian unitä päñku ume wäpi Yufretis u inita koreñpäñ api kañiwarek.
- 26 Ude täñ imiñira ñode api näwerek; Gäk näkño nanna ba Anutuna. Gäk watä ämana kehäromi pähap, mobä ude. Watä it namiñiri säkgämän it täyat.
- 27 ✪ Yäñirän gäk nanakna intäjukun nanik yäñ iwetpäñ intäjukun äma wäpi biñam ärowani nitek ude teñira wäpi biñamtä kome täño intäjukun äma päke u kudup api yärepmirek.
- 28 Topmäk-topmäk kubägän ukät täñkuro ba ude api täñ gamet yäñ yäñkehärom tañkuro u nämo api guñ täwet. Nämo, u pen api nadäñ yäpmäñ kuñaret.

- 29 Ude tänpäj näkä tänpewa kunumtä inide itpäñ nämo paot täyak udegän Isrel täño intäjukun ämawä, unitä äbotken nanik-tägän api ahäj yäpmäj ärok täneñ.
- 30-32 Tänpäkañ unitäño äboriye ahänayäj täkañ u бага manna nämo buramiñpäñ man kädetna mäde ut iminayäj täkañ uwä momini unita kowata yämiñjira komi api nadäneñ.
- 33 Upäjkañ Devit ba nanakiye oraniye nämoinik api yabäj kätäwet. Yäj-kehäromtak man iwetkuro u nämo api irepmiret. Nämo! Pen nadäj imikinik api täk täñpet.
- 34 ✧ Bureni-inik! Topmäk-topmäk ukät täñkuro u nämo api madäj täkñewet ba manna täpuri-inik kubä nämoinik api irepmiret.
- 35 Wäpna kudupi u terak bureni-inik ñode yäyat; Devit jopman kubä nämo iwetkut ba nämoinik api iweret.
- 36 Nämo, äboriye pen api weñ bäyanenñ. Näk mehamtäñ imiñjira edaptä ijin yäpmäj kwayäj täyak udegän kañiwat epänitä pen api it yäpmäj ärowek.
- 37 Ba komepaktä inide peñyäjek täyak udegän it yäpmäj äronjirä ämawebetä ñode api nadäneñ; U ka! Komepak inide it täyak ude, Anututä mani nämo guñ tänpäj kehäromigän iwat täyak.
- 38 Ekäni, ude yäjñkuno upäjkañ apiño intäjukun ämaka iwoyäjñkuno unita kokwawak nadäj imitan. Tänpäj mäde ut imiñpäñ itan.
- 39 Tänpäj topmäk-topmäk kehäromi epän ämaka ukät täñkuno u madäj täkñepäj gwäpäni säkgämän yäpmäjpäñ okä näbä gänäñ mañpi-äpmokañ.
- 40 Tänpäj yotpärareni täño yewa kehäromi pähap u wärämütkun.
- 41 Wärämuriri äma kuñ-äbäj täk täkañ uwä tuñumi kubotäj imiñpäñ kañ-mägayäk täkañ.
- 42 Yäniñ kireñjiri iwaniyetä kehäromini yäpmäj äpäñpäñ oretoret bumta nadäk täkañ.
- 43 Ämik tänpäj gäk täñpewi ämik täño tuñumitä nämo täñkentäj imiñjirä iwaniyetä irepmiñkuñ.
- 44 Gäk wäpi biñam yomägatpäñ gwäpäni säkgämän u jop mañpi kuñkuñ.
- 45 Ude täñjiri kadäni nämo täreñjirän äma tägawani, kehäromi niñek nämo, bäräneñ äworetak. Tänpäj mäyäk pähap nadatak.
- 46 Ekäni, butewaki. Käbop pen api iren? Ba kokwawakka kädäptä ijik täyak ude pen api täñpen.
- 47 Näkño mebärinata guñ täwentawä. Kome terak iritna u keräpigän. Nin kudup kumäk-kumäk ikek täñ nipmañkun.
- 48 Netätä nämo kumäjpäñ kadäni käronj irek? Äma kubätä kehäromigän itkañ awañ gänäñ täga nämo äpmonjek? Nämo inik.
- 49 O Ekäni, bian nadäj nimikinik täñkuno u de pewi kukañ? Tänpäj yäjñkehäromtak man Devit iwetkuno unita jide nadätan?
- 50 Guñ ämatä epän watä ämaka näka yäjñärok näwet täkañ unita nadäj äwaräkuk nämo täñpen. Nämo, kowata yämen!

51 Ekäni, nadä! Intäjukun ämaka näk iwoyäṅkuno u kome deken deken kuṅarira guṅ amatä sära man näwet täkaṅ u nadätan?

52 Eruk, Ekäni wäpi biṅam tärek-täreki nämo iniṅoret täkäna!

90

Anutu u pen api it yäpmäṅ ärowek, täṅ ninä paotpaotnin ikek

Anututa nadäkinik täṅpani Mosestä yäṅapik man ṅo yäṅkuk

- 1 ✧ Ekäni, gäk eṅinin bureni ude bian itkunonitä pen it yäpmäṅ äbätan.
- 2 ✧ Kunum kenta kome nämo pewi ahäṅirän gäk Anutu itkun. Gäk Anutu pengän itkunonitä pen api it yäpmäṅ ärowen. Paotpaotka nämo.
- 3 Gäk äma ṅode yäwet täyan; In äneṅi kome äworewut. Ude yäṅpäṅ äma täṅpewi kome äworek täkaṅ.
- 4 ✧ Täṅpäkaṅ kadäni käroṅi pähap, obaṅ 1,000 ude u nadäṅiri kepma kubägän ude täk täyak. Däpmon paritna bipani kubä ahäṅpäṅ paot täyak ude bumik.
- 5 Täṅpäkaṅ ume tokätpäṅ äma kumäṅ-kumäṅ däpmäṅpäṅ yäpmäṅ kuk täyak gäk äma täṅo irit ude täṅpewi paot täkaṅ.
Täṅiri amatä kome terak kadäni keräpi ayäbu täk täkamäṅ ude it täkamäṅ. Ba wädantä bäräṅeṅ ärok täkaṅ ude it täkamäṅ.
- 6 Tamimaṅ mänit säkgämän yäpmäṅpäṅ itkaṅ kome iṅirän bipäda bäräṅeṅ kubitak täkaṅ. Äma uwä dedewanigän.
- 7 Täṅpäkaṅ gäkṅo kokwawaktä nidäpmäk täyak. Ba gäkṅo bänep wakwakta bumta umuntak täkamäṅ.
- 8 Imaka wakiwaki käbop ba kwawak täk täkamäṅ u gäkä kwawakgän penpäṅ yabäk täyan.
- 9 Kokwawak nadäṅ niniṅiri nin kome terak ahäṅ paot täk täkamäṅ. Täṅpäkaṅ nin kähän yäṅpäṅ paot täkamäṅ.
- 10 Nin kadäni käroṅi nämo it täkamäṅ. Obaṅ 70 ude nämo itkaṅ paot täkamäṅ. Ba kehäromigän pen itpäṅä obaṅ 80 täga käwep kaṅ-ahäne.
- 11 Ekäni, kokwawakka täṅo kehäromi kudup niwoṅärewi yäwänäku äma kubätä täga nämo itek. Ba umun pähap jidewanipäṅ nadäkkäne?
- 12 ✧ Unita gäk kwawak niwoṅäreṅiri kome terak irit kuṅat-kuṅatnin u keräpigän it täkamäṅ yäṅ mebäri nadäna tumbut.
Ket ude nadäna tumbäpäṅ nininta nadäna äpani täṅpäpäṅ gäkken nanik nadäk-nadäk säkgämän u terakgän kaṅ kuṅatna.
- 13 ✧ O Ekäni, gäkṅo kokwawak jidegän api paorek? Ba gäk jidegän äneṅi äyäjutpäṅ epän ämakaye ninta butewaki api nadäṅ nimen?
- 14 Täṅpäkaṅ gäk tamimaṅ tamimaṅ ironka pähap iritninken pewi tokṅeṅirän bänep oretoret nadäṅpäṅ ganiṅoret kap tek täkäna.
- 15 Nin kadäni käroṅi-inik bäräpigän nadäṅ yäpmäṅ äbumäṅ. Eruk apiṅo gäk bänep oretoret taṅi nimisi, obaṅ jide bäräpi niniṅ yäpmäṅ äbuno udegän.

- 16 Kehäromika terak imaka tägatäga täk täyan u epän ämakaye niwoḡäre. Täḡpāḡ ironḡiniye ba oraniye ahānayāḡ tākaḡ uwā udegān kaḡ yāwoḡäre.
- 17 ✧ Täḡpākaḡ Ekāni Anutunin, konka pähaptā nintā terak äronḡirān imaka imaka tānayāḡ tākamāḡ unitāḡo bureni kwawak kaḡ ahāwut.

91

Anututā ninta watā säkgāmān it nimik täyak

- 1 ✧ Äma kubätä iwantā nutneḡ yāḡpāḡ Anutu ärowani-inik dubiniken kuḡirān kābop tewek.
- 2 ✧ Täḡpāḡ Ekāni ḡode iwerek; Näk kābop irit bäḡupkaken äreḡjira watā it namik täyan yäk.
Anutuna, näk nadāḡ gamikinik täk täyat yāḡ iwerek.
- 3 ✧ Bureni-inik, Anututā watā kehäromi it gamiḡirān, imaka kābop itak unitā gāk nämo täḡpān waneḡ. Ba käyām wakitā gepmāḡirekta api täḡkentāḡ gamek.
- 4 ✧ Anututā säkgāmān uwāk täḡpāḡ api gepmaḡpek, baraktā nanaki uyiḡḡiḡit pat tākaḡ ude. Näk watā it gamik täyat yāḡ yäk täyak uwā bureni-inik täk täyak.
Unita gāk Ekānikāt iriri ämatā ämik täḡo kurepä tagenḡāḡ it tākaḡ ude Ekānitā ude api täḡ gamek.
- 5 ✧ Anututā watā it gamiḡirān gāk bipani imaka umuri kubāta nämo umuntāwen. Ba keḡma imaka kubā gākä terak bārāḡeḡ-inik äronḡpāḡ täḡpān waneḡ yāḡpāḡ nämo umuntāwen.
- 6 ✧ Täḡpākaḡ gāk käyām taḡi ba imaka wakitā keḡma ba bipani ahāḡ namineḡ yāḡpāḡ nämo umuntāwen.
- 7 ✧ Äma mäyapiniktā dubikaken kumāḡirā näk udegān kumbet yāḡ nämo nadāwen.
- 8 ✧ Nämo! Gāk säkgāmān api iren. Täḡpākaḡ äma waki täḡpani u kowata Anututā kwawak yāmiḡirān api yabāwen.
- 9 Ekāni u gāka watā kehäromi-inik it täyak. Anutu ärowani uken päḡku imaka wakita kābop it täyan.
- 10 U iriri imaka wakitā gākä terak nämo api ahāwek. Ba käyām wakitā gākä eḡi gānaḡ nämo api ärowek.
- 11-12 ✧✧ Anututā aḡeroneye watā it gamikta yepmaḡkuko unitā api oranḡpāḡ gepmaneḡ. Ude täḡirā kuroḡka ba gukutka nämo api pimiḡ tädoren.
- 13 ✧ Täḡpākaḡ gāk aḡ komi ba gāmok täga api yeḡ yepmāḡiren.
- 14 ✧ Täḡpāḡ Anututā ḡode yāḡkuk; Ämawebe näka gäripi nadāk tākaḡ uwā api täḡkentāḡ yāmet yäk.
Ba ämawebe nadāḡ namikinik täk tākaḡ uwā watā it yāmet yäk.

✧ 90:17: Sam 27:4; Ais 26:12 ✧ 91:1: Sam 31:20, 121:5; Ais 25:4, 32:2 ✧ 91:2: Sam 14:6, 18:2, 56:4; Jer 16:19 ✧ 91:3: 1Kn 8:37; Sam 124:7; Snd 6:5 ✧ 91:4: Sam 36:7, 40:11, 63:7; Ais 51:16 ✧ 91:5: Jop 5:19-23; Sam 23:4, 27:1, 64:4 ✧ 91:6: 2Kn 19:35; Jop 5:22 ✧ 91:7: Jos 14:10 ✧ 91:8: Sam 37:34, 58:10 ✧ 91:11-12: Sam 34:7; Mat 4:6; Luk 4:10 ✧ 91:11-12: Mat 4:6; Luk 4:11 ✧ 91:13: Het 14:6; Dan 6:22; Luk 10:19 ✧ 91:14: Sam 9:10, 59:1, 145:20

- 15 ✧ Äma udewani näkken gera yänayän täkaŋ uwä api nadäŋ yämet yäk. Täŋpäkaŋ bäräpi ahän yämiŋjirä näk täŋkentän yämiŋpäŋ wäpi biŋam ikek api yepmaŋpet yäk.
- 16 Täŋpäkaŋ näkä kome terak irit kuŋat-kuŋari yäpurärät-pewa api karonŋtaŋ yämek yäk.
Ude täŋjira äma u ɲode api yäneŋ; Uraknin u täŋkentäknin bureni yän api yäneŋ.

92

Anutu täŋo irona bänep täga kap tewani

Juda naniktä kap ɲo Sabat kadäni kubäkubäken tek täŋkuŋonik.

- 1 Ekäni, gäk ärowani pähaŋ. Gäka bänep täga man gäwetpäŋ ganiŋ orerira bänepna pidämtak täyak.
- 2 Täŋpäŋ iron täŋ namik täyan unita tami tami yänahähŋit watä säkgämän it namik täyan unita bipani bipani yänahähjira bänepna pidämtak täyak.
- 3 Unita näk gita utpäŋ gäk wäpka yäpmän akuk täyiwa.
- 4 O Ekäni, gäk epän täŋjiri kaŋpäŋ bänepna tägak täyak. Ba ketka kudän kaŋpäŋ oretoret kap tek täyat.
- 5 ✧ Gäk nadäk-nadäcka ärowani-inik. Täŋpäŋ epän täk täyan u imaka, ärowani-inik.
- 6 Täŋjiri äma bänep nadäk-nadäki nämotä gäkɲo täktäkkata täŋguŋtak täkaŋ. Ba äma nämo nadäŋ tumbani, guŋ udewani täga nämo nadäŋ gamik täkaŋ.
- 7 Äma kädet waki täŋpani udewani nämo nadäŋ gamik täkaŋ upäŋkaŋ wädantä tägak täkaŋ ude tägaŋpäŋ imaka imaka yäpmäk täkaŋ.
Ude täk täkaŋ upäŋ kämiwä kudup api waŋ moreneŋ.
- 8 Imata, Ekäni gäk intäjukun-inik, paot-paotka nämo it täyan unita.
- 9 Ekäni, äma udewani unita ɲode nadäkamän; Äma waki täŋpanitä täga nämo api itneŋ. Nämoinik! Gäka iwan täŋ gamik täkaŋ uwä kudup api däpmän morewen.
- 10 Täŋpäkaŋ gäkä kehärominawä bulimakau ägwäri täŋo kehäromi ude peŋ namiŋkun. Ude täŋpäŋ nadäŋ namiŋpäŋ ume käbäŋi nikek ärut namiŋkun.
- 11 Täŋpäŋ täŋkentän namiŋjiri iwanaye kumän waŋ moreŋjirä yabätat. Ba äma waki täŋpanitä kähän yänjirä nadätat.
- 12 ✧ Täŋpäkaŋ ämawebe siwoŋi kuŋaraniwä agäba päyani ärok täkaŋ udewani. Ba päya karonjitä äromanŋ kuk täkaŋ ude säkgämän api it yäpmän äroneŋ yäk.
- 13 ✧ Uwä päya Ekäni täŋo eŋi yämaken piwani, säkgämän, kehäromi nikek udewani.

✧ 91:15: 1Sml 2:30; Jop 12:4; Jon 12:26

✧ 92:5: Sam 139:17; Ais 28:29, 55:8-9; Rom 11:33-34

✧ 92:12: Sam 1:3, 52:8; Ais 65:22; Hos 14:5-6

✧ 92:13: Sam 100:4, 135:2

- 14 ✧ Äma udewani uwä nadäkiniki kodakigän pen api it yäpmäj kwek. Uwä päya biani-päjkaŋ kodakigän itkaŋ bureni säkgämän pat täkaŋ ude bumik.
- 15 Unita ɲode api yäñahäneŋ; Ekäni u tägagämän yäk. Nin kehäromigän täñkentäŋ nimik täyak yäk.
Uken kädet goret kubä nämo kak täkamäj. Nämoinik!

93

Anutu ärowani-inik itak

- 1 Ekäni uwä intäjukun-inik itak. Uwä ekäni ärowani. Wäpi biŋam säkgämäntä teki ude it täyak.
Täñkaŋ pionj yamäk täkaŋ ude kehärominipäj yamäk täyak. U komeni komeni täñmeham täñpäj pewän wareŋi nämo it täyak.
- 2 ✧ Ekäni, gäk bian kome ɲoken imaka kubä nämo itkukken intäjukun itkun. Täñkaŋ bian umuken intäjukun itkunonitä paot-paori nämo intäjukun it yäpmäj äbätan.
- 3-4 Täñpäkaŋ kome terak imaka imaka kehäromi nikek itkaŋ uwä gäkä yärepmitan. Gwägu käroŋi boham uwä mämä taŋi yäk täyak.
Ba gwägutä taŋi tokätpäj mämä pähap yäk täyak upäjkaŋ Ekäni, gäkŋo kehäromika uwä ärowani pähap.
Gäkŋo kehäromikatä imaka imaka kuduptagän yärepmitak.
- 5 ✧ Ekäni, gäkŋo man kädet u kehäromigän, paot-paori nämo. Ba gäkŋo kome uwä kudupi-inik itkukoniktä api it yäpmäj ärowek!

94

Anutu-tägän yäpmäj daniwani äma ude itak

- 1 ✧ Ekäni, gäk äma wakita kowata yämani Anutu. Unita apiŋo kokwawakka kwawak pewi ahäñjirän käwa!
- 2 Gäk ämawebe kuduptagän täño täktäki yäpmäj daniwani Anutu. Unita bäräneŋ päbä äma gup yäpmäj ärokärok täñpani komi yäpnaŋi u yämi!
- 3 ✧ O Ekäni, äma wakiwaki täñpanitä wakinita yäñpäj oretoret täj yäpmäj kuñirä kadäni jidegän api tärewek? Kowata jidegän api yämen?
- 4 Äma udewanitä täñpäwak kudänita gupi yäpmäj äronpäj inita biŋam wari wari yäk täkaŋ.
- 5 Äma udewani ämawebe gäkŋata biŋam iwoyäñkuno u komi bumta yämiñpäj yeŋ däpmäk täkaŋ.
- 6 U webe kajat ba nanak kodäjani däpmäj-pewä kumäk täkaŋ. Ba kubäken nanik ninkät bok irani unita udegän jop nadäj däpmäk täkaŋ.
- 7 Ude täñkaŋ ɲode yäk täkaŋ; Kudän ude täk tämaŋ uwä käbop täk tämamäj. Ekäni, Isrel täño Anutu u nämo nibäñpäj nadäk täyak yäk.

✧ 92:14: Sam 1:3; Jon 15:2 ✧ 93:2: Sam 45:6, 90:2; Kra 5:19 ✧ 93:5: Sam 19:7, 29:2, 96:9, 1Ko 3:17

✧ 94:1: Ais 35:4; Nah 1:2; Rom 12:19 ✧ 94:3: Jop 20:5; Sam 13:2

- 8 Äma tänpäwak tänpäni in ude yäk täkan upänkan jidegän api nadäwä täreneŋ?
Inä guŋ bureni-inik!
- 9 ✧ Man ude yäk täkan uwä yänaŋi nämpän yäk täkan. Anutu, jukunin
dapunin tänkuko u täga nämo tabänpän nadäwek? U siwoŋi tabänpän-
nadäk tayak!
- 10 ✧ U guŋ äbotta komi yämik täyak unita inta komi udegän täga api tamek.
U ämawebe kuduptagän täŋo yänpän-yäwoŋärek äma unita nadäk-nadäki
nämo yän nämo nadäneŋ.
- 11 ✧ Nämo! Anututä äma täŋo nadäk-nadäki kudup yabänpän-nadäk täyak.
Nadäk jide pewä ahäk täkan u jopigän yän nadäk täyak.
- 12 ✧ Tänpäkan Ekäni, äma gäkä jukuman yäwetpän yäwoŋärek täŋiri buramik
täkan u gäkŋo oretoret terakgän kuŋat täkan.
- 13 Gäk bäräpi ketäreŋ yämiŋiri gup gapun gapun terakgän it täkan. Ude it
yäpman kuŋirä äma waki tänpäni awaŋ gänaŋ äpmoŋirä kan yabäwut!
- 14 ✧ Unita bureni-inik nadätat, Ekäni gäkä ämawebe gäkŋata biŋam iwoyänkunono
u nämo inik api yabä-kätäwen.
- 15 Nämo, äma waki tänpäni unitä ämawebe täŋo man goret yäpman danik täkan
u gäkä tänpewi siwoŋi api ahäwek. Ude täŋiri äma siwoŋi siwoŋitä kädet
u api täŋ-kehärom täneŋ.
- 16 Ämawebe, yän yabäk ŋode täwet yabäwa; Netätä äma wakiwaki tänpäni
injamiken näk gäarak itkuk? Ba näkŋo man netätä yänkentän namiŋkuk?
- 17 Unita man ŋode täwera nadäwut; Ekänitä täŋkentän namiŋkuk! Nämo
täŋkentän namiŋkuk yäwänäku näk bäräneŋ kumänpeŋ pänku kum irit
komeken iram.
- 18 ✧ Yäke! Näk man nutnayän täkan! yän yänkut. Upänkan nämo! Ekäni,
butewakika tärek-täreki nämo u terak oraŋ namiŋiri nämo man nutkuŋ.
- 19 Nadäwätäk bäräpi mebari mebari ahän namiŋirä upäkan gäkä naniŋ kawat
täŋiri oretoret terak kuŋat täyat.
- 20 Ekäni, näk nadätat. Gäk äma ekäni ekäni waki tänpänikät epän bok nämo täk
täkan. Äma udewaniwä kudän wakita siwoŋigän yän yäk täkan.
- 21 Ude täŋkan ämawebe siwoŋita komi yämikta tawaŋ penpän äma momini
nämo, jop nadän kumäkta yäniŋ kirek täkan.
- 22 ✧ Upänkan Ekäni Anutunatä äma waki injamiken näk gäarak itpän täŋkentän
namik täyak.
- 23 Täŋkan Ekäni Anutunintä äma waki mominita yänpän komi yämiŋpän
kudup api tänpän wanenŋ.

95

Inioŋoret mankät jukuman

- 1 Ämawebe, in äbut! Äbäkan Anututa inioŋoret kap teŋ imina! Anutu u watä it
nimiŋkan umuri-ken nanik nimagut täyak unita iniŋ oretna!
- 2 Injamiken ahänpän bänep täga kap iniŋ ubiŋ tena!

✧ 94:9: Kis 4:11; Snd 20:12 ✧ 94:10: Jop 35:11; Sam 44:2; Ais 28:26 ✧ 94:11: Jop 11:11, 1Ko 3:20
✧ 94:12: Jop 5:17; Snd 3:11, 1Ko 11:32; Hib 12:5 ✧ 94:14: 1Sml 12:22; Rom 11:1-2 ✧ 94:18: Sam
38:16 ✧ 94:22: Sam 59:9, 62:2, 62:6

- 3 Nadäkaŋ? Ekäni u Anutu pähap. Uwä wäbät ba imaka anutu yäŋ yäwet täkaŋ u kudup intäjukun-inik it yämik täyak.
- 4 Ume kubat ba pom käronji käronji kuduptagän u Ekäni täŋoniktä itkaŋ.
- 5 Ini-tägän kome ba gwägu pähap yäŋjirän ahänkuŋo unita mähe mi bureni-inik itak.
- 6 Unita in äbut! Ekäni nin kudup täŋpäj-nipmaŋpani u dubiniken äbäŋpäj gwäjiŋ äpmonpäj iniŋ oretna!
- 7 ✨ Uwä nintäŋo Anutu itkaŋ yawakiye ude iritna nibäŋ niwatpäj ketem nipmäŋ towik täyak.
- 8 ✨ ✨ Unita Ekänitä ŋode niwerirän nadäna; Äbekjiye orajiyetä bian Meriba Masa komeken näkŋo man bitnäŋpäj ärowani täk täŋkuŋo u in udegän nämo täneŋ.
Apiŋo näkŋo man nadäŋ parit ärowani nämoinik täneŋ yäk.
- 9 Nämo! Näk imaka tägatäga täjira yabäŋkuŋo upäŋkaŋ äbekjiye orajiyeye uwä mäde ut namikinik täŋkuŋ.
- 10 ✨ Ude täŋ namiŋirä kokwawak nadäŋ yäpmäŋ kuŋjira obaŋ 40 ude täreŋkuk. Täŋpäj yäŋkut; Näka nadäkinik nämo täŋ namiŋpäj näkŋo kädet iwatta bitnäk täkaŋ.
- 11 ✨ Unita kokna wawäpäj man kehäromi ŋode yäŋkut; Äbot uwä äbä orek näkkät nämoinik api itneŋ.

96

Anutu uwä intäjukun-inik itkaŋ kome ämawebe yabäŋ yäwet täyak

- 1 Kome ämawebe kuduptagän, nin Ekänita kap kodaki kubä teŋ imina!
- 2 Ekänita kap teŋ imiŋpäj wäpi iniŋ oretna! Täŋpäj yäpätägak epän täŋkuko unitäŋo manbiŋam kepma kepma ämawebe kap terak yäwet täkäna!
- 3 Bureni! Wäpi biŋam ärowani ba kudän kudupi täk täyak unitäŋo manbiŋam ämawebe kome ni kome ni yäŋahäŋpäj yäwetna!
- 4-5 Imaka imaka ämawebe kome ni kome nitä nadäŋ yämik täkaŋ uwä jopigän. Upäŋkaŋ Ekäni ini-tägän kunumkät imaka imaka punin itkaŋ u täŋpäj peŋkuk.
Bureni! Ekäni u wäpi biŋam ikek unita unitäŋo wäpi biŋamä yäpmäŋ akuŋpäj punin unu pena!
Täŋ, wäbät nämo nadäŋ yämine. Nämoinik! Ekänitagän umuntak täkäna!
- 6 Ekäni uwä wäpi biŋam pähap ikek unitä Intäjukun Äma itak. Ba iniken eŋini udegän, kehäromi, epmäget tägagämän ikek.
- 7 ✨ Unita äma äbori äbori, in kuduptagän Ekäni iniŋ orerut! Ekänitä iniken täktäki ba kehärominita yäŋpäj wäpi biŋam yäpmäŋ akukot!
- 8 Wäpi biŋam iniŋ oretkaŋ imaka kubä Ekäni iniŋ oretta pewani yäpmäŋ iniken eŋi gänaŋ ärowut!

- 9 ✧ Nadäkaŋ? Ekäni u kudupitā kudupi-inik unita ämawebe komeni komeni Anututa nadänpäj kwainej.
- 10 ✧ Tänpäkaŋ Anutu täŋo ämawebe, in äma äbori äbori ŋode kaŋ yäwerut; Ekäni uwä intäjukun itkaŋ kome täŋ-kehärom taŋkuk. Tänpäkaŋ kometä säkgämän itpäj wareŋi nämo pat täyak.
Tänpäkaŋ kämi Ekänitā iniken nadäk-nadäk siwoŋi terak äma äbori äbori yäpmäj daninpäŋ api yabäj yäwarek. Ude kaŋ yäwerut!
- 11 Ai! Kunum ba kome, ek oretoret tākon! Tänpäj gwägu pähap, gäk ba imaka imaka gäk gānaŋ kuŋat tākaŋ in gera māmā täŋput!
- 12 Epän, inkät ketem in gānaŋ itkaŋ u kudup Ekäni iniŋ orerut! Tänpäkaŋ Anutu injamikenä päya bipiken päke itkaŋ u kuduhtagän kap tenpäŋ oretoret kaŋ täŋput!
- 13 ✧ U imata, Ekäni uwä äbayäj täyak. Äbänpäjä ämawebe komeni komeni iniken nadäk-nadäk siwoŋi terak yabäj yäwatpäŋ man bureni terak api yäpmäj daniwek.

97

Ekäni uwä kaŋiwat epän ärowani täŋpani

- 1 Ekänitā intäjukun-inik itak. Unita kome taŋi, ba kome täpuri täpuri gwägu bämopiken itkaŋ, in bānep täga nadäj iminpäŋ oretoret tākot.
- 2 Ekäni uwä kudupi-inik. Gubam kenta bipmäj uranitā kumän uwäk täŋ paot täyak. Täŋkaŋ unitā ämawebe yabäj yäwat epän säkgämän siwoŋi tāk täyak.
- 3 Tänpäkaŋ uwä jop nämo kuŋat täyak. Nämo inik, kädäp mebet täŋpewän intäjukun kuŋkaŋ iwaniye ijin paot täyak.
- 4 Ekäni Anututā yäŋpewän yäpä kwirinirän kome yäŋek täyak. Ude ahäŋirän kometä kaŋkaŋ kwaik täyak.
- 5 Anutu uwä kome pähap täŋo intäjukun. U äbäŋirän kome pähap ŋo kokoyäk täyak.
- 6 Kunum ba imaka imaka u terak it tākaŋ unitā Anutu kudän siwoŋi tāk täyak unitäŋo manbiŋam pewä ahäk tākaŋ. Täŋirä ämawebe u kaŋpäŋ nadäk tākaŋ.
- 7 ✧ Unita ämawebe anutu jopi-jopi yäniŋ oret tākaŋ uwä bumta mäyäk tänaŋi. Anutuniye u tägagämän yäj yäk tākaŋ.
Upäjkaŋ nämo! Anutu jopi-jopi kuduhtagän u Ekäni iniŋ oret-naŋipäj.
- 8 Anutu, yäpmäj danik-danik epän tāk täyan u siwoŋi unita ämawebe kudup-tagän Saion yotpärareken nanik ba Juda komeken nanik bānep täga pähap nadänpäj oretoret pähap tāk tākaŋ.
- 9 ✧ Ekäni, gäk ekäni ärowani. Gäkä kome pähap ŋo watā it täyan. Gäk wäpka ärowani pähap. Imaka kome terak ba anutu jopi-jopi kumän yärepmitan.

✧ 96:9: 2Sto 20:21; Sam 33:8, 93:5, 114:7 ✧ 96:10: Sam 9:8, 67:4, 93:1, 98:9 ✧ 96:13: Sam 98:9

✧ 97:7: Kis 20:4; Lo 5:8, 27:15; Jer 10:14; Hib 1:6; Jem 2:19 ✧ 97:9: Kis 18:11; Sam 83:18, 95:3, 96:4

- 10 Tānpäkaŋ Anututä ämawebe imaka waki-wakita taräki nadäk täkaŋ unita gäripi nadäŋ yämik täyak.
Tānpäŋ ämawebeniye watä säkgämän it yämiŋpäŋ äma wakiwaki kerit terak nanik yämagut täyak.
- 11 Bureni, ämawebe kudän täga tänpäni u Anututä penjyänjek bänepiken penjirän oretoret terak it täkaŋ.
- 12 Ai! Ämawebe siwoŋi kuŋat täkaŋ, in Ekänijin unita yänpän bänepjinken oretoret pähap nadäk täkot!
Piä taŋi täk täyak u nadänpän inin oretkaŋ U äma kudupi-inik yän nadäk täkot!

98

Anutu ärowani uwä kehäromi ba kudän siwoŋi mähe mi

- 1 ✧ Ekänitä imaka mebäri mebäri tägagämän pewän ahäŋ nimiŋkuŋo unita kap kodaki kodaki terak ininoret täkäna!
Ekäninin u siwoŋi, kehäromini terak iwaniye kudup täŋo kehäromini yäpmän äpuk.
- 2 Ekänitä ämawebeniye iwan keriken nanikpäŋ yämagurirän ämawebe komeni komenitä kehäromini kwawakinik kaŋpän nadänkuŋ.
Ude täjirän kudän siwoŋi-inik täk täyak yän kaŋpän nadäwä täreŋkuŋ.
- 3 ✧ Isrel ämawebeta watä pen api it yämet yän bian yänkuko u nadänpän ämawebeniye nämo yepmaŋkuk.
Tänjirän ämawebe komeni komeni naniktä täktäki u kaŋpän nadänpän yänkuŋ; Anutu u ämawebeniye iwan kerit terak nanikpäŋ yämagutkuk yäk.
- 4 Unitä ämawebe in kuduŋtagän kome terak itkaŋ, in Ekäni ininoret kap tenpän wäpi yäpmän akuk täkot!
- 5-6 Ude tänpän bigoŋ utpän ininoret kap tenit womat piänjit, uhuwep bok piäk täkot yäk. Bänep tägagämän nadänpän Ekäni ärowani gera terak ininoret täkot!
- 7 Ai! Gwägu taŋi, tom gäk gänaŋ itkaŋ u ba kome ba ämawebe, in kuduŋtagän Ekäni wäpi yäpmän akuk täkot!
- 8 Ume, in mämä taŋi yäk täkot! Pom, in imaka udegän, Ekäni injamiken oretoret tänpän kap tek täkot!
- 9 U imata, uwä Anutu Bureni-iniktä äbänpän yabän yawat epän säkgämän siwoŋi täŋkaŋ iniken nadäk-nadäk siwoŋi terak ämawebe api yäpmän daniweco unita!

99

Anutu intäjukun-inik itak

- 1 ✧ Ekäni u intäjukun-inik itak. Anjero kerit kukŋi kukŋi irirä u bämopiken maŋit iitak.
Unitä ämawebe uken-uken nanik kaŋpän nadänpän umuntaŋpän kwaik täkot!

- 2 Ekäni uwä Jerusalem yotpärareken itkañ wäpi biñam ärowani nitek it täyak. Itkañ ämawebe äbori äbori komeni komeni intäjukun it yämik täyak.
- 3 Bureni! Ekäni u kudupi unita ämawebe päke u Ekäni intäjukun-inik itak yäñ nadäk täkot. Ude nadäñpäñ wäpi biñam yäpmäñ akuk täkot!
- 4 Intäjukun ämanin, gäk kehäromika nitek itkañ kädet siwoñitagän gäripi nadäk täyan. Ekäni, bureni, gäk Isrel ämawebe nin kädet siwoñi niwoñäreñjiri ugän iwat takamäñ.
Niwoñäreñjiri ämawebe ätu nämo täñyäkñjat takamäñ. Nämo, kudän täga-tägagän yäwoñärek takamäñ.
- 5 Unita ämawebe, Ekänijin wäpi yäpmäñ akuk täkot! U Anutuñin bureni. U kudupi-inik unita dubiniken kuñpäñ wäpi iniñoret täkot!
- 6 Nadäkañ? Moses kenta Aron uwä Ekäni unitäño bämop äma ude itkumän. Ba Samuel u imaka, Anutu iniñ orerani äma kubä.
Äma uwä Ekäniken yäñapiñirä nadäñ yämik täñkukunik.
- 7 ✧ Täñpakañ Ekäni uwä gubam gänañ itkañ бага man yämiñkuk. Yämänkañ бага man u kudup iwatkuñ.
- 8 ✧ Ekäni Anutunin, gäk ämawebekaye täño yäñapik man u nadäñ yämik täñkun. Gäk gäkña-tägän ämawebekaye ñode yäwoñäreñkun; Gäk momini peñ yämani Anutu.
Momini peñ yämik täñkuno upäñkañ wakini u yäpä-siwoñtakta komi yämik täñkun.
- 9 Unita ämawebe, Ekäni Anutunin wäpi yäpmäñ akuk takäna! Täñpäñ unitäño pom kudupiken kuñpäñ gwäjin äpmon imiñpäñ iniñoret takäna.
U imata, Ekäni Anutunin u kudupitä kudupi-inik itak.

100

Ämawebe, in äbä Anutu iniñ orerut!

- 1 Ämawebe uken-uken nanik, in kuduptagän oretoret gera terak Anutu iniñoret täkot!
- 2 Täñpäñ Anutu täño epän bänep pidäm terak täñpäñ kap teñpäñ injamiken kwawak äbut.
- 3 ✧ Ekäni uwä Anutu itak u nadäwut! Keri terak ahäñkumäño unita mäheminin ude itak. Täñpakañ ninä unitäño ämawebeniye.
Täñkañ ninä yawakiye unita nibäñ niwat täyak.
- 4 Eruk ämawebe, in kap teñpäñ iniñ oretpäñ Ekäni täño yotpärareken äbut!
Täñpäñ bänep täga man iwetpäñ wäpi yäpmäñ akuwut!
- 5 ✧ Imata, Ekäni uwä tägagämän. Bänep ironi paot-paori nämo. Watä säkgämän pen api it nimiñ yäpmäñ ärowek.

101

Devittä intäjukun äma itkañ siwoñi kuñatta Ekäni iwetkuk

✧ 99:7: Kis 33:9 ✧ 99:8: Nam 14:20; Lo 9:20; Jer 46:28; Sef 3:7 ✧ 100:3: Sam 79:13, 95:7; Ese 34:30-31; Efe 2:10 ✧ 100:5: 1Sto 16:34, 2Sto 5:13, 7:3; Esr 3:11; Sam 106:1, 107:1, 118:1, 136:1; Jer 33:11

- 1 Ekäni, gäkä nadäkta kap yän-tewayän täyat ñowä siwonji kuñatta ba gäkgänpäñ gäwaräntäkta tewayän.
- 2 Näk siwonjigän kuñatta nadänit nadänit api kuñarero unita gäk näkken jidegän api äben? Täñkañ ämawebenaye yabän yäwat täyat uwä bänep kuräki terak täk täyat.
- 3 ✱ Täñkañ kudän wakita not nämoinik api täñpet. Ba äma Anutu mäde ut imik täkañ unitäño täktäkita taräki nadänpäñ unita ukät itpäñ-nadäk kubä nämoinik api täñpet.
- 4 Näk täñyäkñarani kudän ba kudän waki ätu täño täktäkta bänep nämö api pewet.
- 5 ✱ Täñkañ äma yänpäñ-yabän yäwat täñpani u api yäwat kirewet. Ba äma inita nadäwä ärowani täñpöpäñ gup yäpmän ärokärok täñpani u nämö api yabän korewet.
- 6 ✱ Täñpökañ ämawebe nadäk kubägän penpäñ Anutu unitagän nadän imikinik täñpäñ kuñat täkañ u not täñ yämiñpäñ api yämaguret.
Ba nadän yämiñjira äma kudän siwonjigän täñpanitä watä epän api täñ namineñ.
- 7 ✱ Upänkañ jop manman yäwani ba täñyäkñarani täñpanitä dubinaken täga nämö api itneñ.
- 8 Nämö, kepma kepma äma waki täñpani Ekäni täño yotpärareken ba komenin kudupken nanik api däpmän yäwat kirek täñpet.

102

Äma nadän bäräp terak irani täño yänjapik man

Kap ñowä äma kubä nadän bäräp terak irirän kehäromini kudup paoräpäñ itkañ nadän bäräpi u Ekäni yänjähänpäñ iwetkuk.

- 1 O Ekäni, yänjapik manna ño nadän nami. Gäkä täñkentän nami yänpäñ gera ño yäyat.
- 2 Bäräpi täñi kañ-ahänpäñ nadän bäräp terak irira näka mäde nämö ut namen. Nämö, gera yänjira nadänpäñ bäräñeñ täñkentän nam.
- 3 Näkño iritna gupe kadäni keräpitañgän äronpäñ abutkuk täkañ ude. Täñpäñ gupna kädäp ijitak, kädäp gäyek ude.
- 4 Muyeñ päripmäñpäñ pewä kubitak täkañ udewani bumik itpäñ ketem nakta bänep kubä nämö nadätat.
- 5 Yäke! Gupna nämö, kujatna-tägän itkañ yänkähän-kähän yän itat.
- 6 Näk kwäwukbam kome jopiken inigän it täkañ ude itat.
- 7 Ba barak kubä inigän-inik päya moräk terak ireko ude. Däpmon bureni nämö pat täyat.
- 8 Butewaki, kepma käron iwantä nebenpäñ yänärok bumta näwet täkañ. Täñkañ wäpna täktäk waki terak penjëntänpäñ yäk täkañ.
- 9-10 O Ekäni, gäk näka kokwawak nadän namitan unita ketemta waki, kädäkutpäñ nak täyat. Täñkañ konämna pitopän umeta ude nak täyat. Näk jirañ moräk ude ureñpäñ mañpi kukañ.
- 11 Näk kadäni käroni kome terak nämö api iret yän nadätat. Mup däpmän pewanitä bäräñeñ kubitak täkañ udewani.

- 12 O Ekäni, gäk intäjukun itkañ kañiwat epänka tärek-täreki nämo täk täyan. Unita wäpka biñamtä udegän api it yäpmäñ ärowek.
- 13 Täñpäkañ Jerusalem ämawebeta orañ yämiñpäñ täñkentäñ yämikta kadäni ahätak ubayäñ. Unita butewaki nadäñ nimiñpäñ äbä täñkentäñ nimisi.
- 14 Butewaki, Jerusalem yotpärare yäpawawani upäñkañ epän ämakaye nintä unita gäripi pen nadäkamäñ. U täño moräk-moräki yabäñkañ butewaki tañj nadäk täkamäñ.
- 15-16 Upäñkañ Ekänitä Jerusalem u äneñi yäpmäñ akuñpäñ uterak kehäromini kwawak pewän ahäñjirän api käneñ. Kañpäñ ämawebe äbori äboritä Ekänita umuntañpäñ intäjukun ämaniye gämori-kengän itpäñ api orañ imineñ.
- 17 Täñpäkañ kadäni uken äma jäwäritä Ekäniken yäñapiñjirä nämo gaña tañpäñ api nadäñ yämek.
- 18 Eruk Ekänitä imaka täñkuko ñonitäño manbiñam kañ kudän täwut. Ude tänayäñ tämäño uyaku oraniye mäden ahänayäñ täkañ unitä kañpäñ nadäñpäñ Ekäni ñode api yäñ-iniñ oretneñ;
- 19 Ekäni ini iraniken punin unu itkañ kome terak iñjipewän äpuk.
- 20 Ude täñpäñ nadäñkuk; Äboriye komi eniken irani, kumäkta biñam täñkuño u komi nadäñkañ yäñkähän-kähän yäñjirä. Ude nadäñpäñ äpämañ kukta yäniñ kireñkuk.
- 21 Unita Ekäni täño wäpi u Saion pom terak Jerusalem yotpärareken api iniñ oretneñ.
- 22 Kadäni ugän äma äbori äbori äbä kubäkengän api itneñ. Täñpäñ intäjukun ämaniye ba äboriye kudup u Ekänitagän watä epän api täñ imineñ.
- 23 Täñpäkañ irit kuñat-kuñatna bämopiken Ekänitä kehäromina täñpän wawäpäñ nepmañkuk.
- 24 ✧ Unita ñode iwetkut; Anutuna, gäk itkunotä it yäpmäñ äbätan. Api it yäpmäñ ärowen. Näk tägawani nämo täñjira gäk näk bäräneñ nämo nämaguren!
- 25 ✧ Anutu, bian-inik kome ño gäkä täñkun. Täñpäñ kunum peñpäñ imaka imaka kudup peñ moreñkun, kome terak ba kunum gänañ.
- 26 Imaka imaka kehäromi u kudup api paot moreneño upäñkañ gäk pen api iren, paot-paotka nämo. Täñjiri imaka kunum ba kome terak peñkuno uwä ämatä tek täñ yäpmäñ kuñarirä wek täkañ udegän api täneñ.
Täñpäñ ämatä tek biani manpäkuk täkañ gäk udegän täñpewi ämawebe paot täkañ. Ude täk täyan unita ämawebe kadäni käronji nämo it täkañ.
- 27-28 ✧ Anutu, gäk itan ude pen api ireno unita nanakniyeta watä it yämiñjiri säkgämän api itneñ. Täñkañ unitäño nanakiye udegän, gäkñata biñamgän api itneñ.

103

Anutu iron mähe-mi-inik iniñ oretoret kap

- 1 Näk Ekäni täño wäpi biñam u yäpmäñ akuk täyiwa! Bureni! Gupna, nadäk-nadäkna u kuduptä Ekäni täño wäpi kudupi u iniñoret täppal!

✧ **102:24:** Jop 36:26; Sam 90:2; Ais 38:10; Hab 1:12 ✧ **102:25:** Hib 1:10-12 ✧ **102:27-28:** Ais 43:10; Mal 3:6; Jem 1:17

- ² Ekänitā iron tāḡ namik täyak unita guḡ täwetta yāḡpāḡ wāpi biḡam yāpmāḡ akuk täyiwa!
- ³ ✧ Ekāni unitā momina kudup peḡ namiḡ morek täyak. Tāḡpāḡ kāyāmma imaka, kudup nepmaḡpān tāgak täyat.
- ⁴ ✧ Ekänitā tāḡkentāḡ namiḡirān nāmo paot täyat. Bureni! Iron pāhap nākā terak buḡāt täyak.
- ⁵ ✧ Imaka imaka gakḡi gāripi nikek namik täyak unitā tokḡek itkaḡ yāḡ nadāk täyat.
Tāḡpāḡ gupna kwitaḡirā kehāromi namiḡirān gubaḡi āneḡi āworeḡpāḡ pidāmigān kuḡat täyat, siāḡtā kuḡat tākaḡ ude bumik.
- ⁶ Ekāni u kudān siwoḡi terak āmawebe yabāḡ yāwat täyak. Āma ātu iwantā kādet waki tāḡ yāmik tākaḡ, āma udewani tāḡkentāḡ yāmik täyak.
- ⁷ Tāḡpākaḡ bian, Anututā imaka imaka tāḡpayāḡ nadāḡkuko u kudup Moses iwet moreḡkuk. Ba imaka imaka āmatā tāga tānaḡi nāmo u tāḡirān Isrel āmawebetā yabāḡpāḡ-nadāḡkuḡ.
- ⁸ ✧ Bureni! Ekāni uwā butewaki ba iron pāhap tāḡ nimik täyak. U komen āma ninta kokwawak bārāḡeḡ nāmo tāk täyak.
Nāmo, iniken bānepi dātpāḡ nimik täyak.
- ⁹ U ninta kokwawak jop nadāḡ nāmo tāk täyak. Ba kokwawaki kadāni kāroḡi nāmo yāpmāḡ kuḡat täyak.
- ¹⁰ ✧ Tāḡpākaḡ momininta ba wakiwakininta kowata taḡi niminaḡipāḡ nāmo nimik täyak. Nāmoinik!
- ¹¹ ✧ Ekāni uwā āma oraḡ imik tākaḡ udewanita butewaki pāhap nadāḡ yāmikinik tāk täyak, kunum kenta kome u taḡi pāhap ude.
- ¹² ✧ Tāḡpākaḡ mominin yāpmāḡpāḡ ban-inik maḡpān kuk tākaḡ uwā edap dāpuri ābani kādatā āpmok täyak kāda u ban-inik itkamān ude.
- ¹³ ✧ Ba naniyetā ironiyeta nadāḡ yāmikinik tāk tākaḡ udegān Ekänitā āmawebe oraḡ imik tākamāḡ, ninta nadāḡ nimikinik tāk täyak.
- ¹⁴ ✧ Ekāni u nintāḡo mebārinin nadātak. Ninā kehārominin nikek nāmo, ninā komepāḡ gatāwanigān.
- ¹⁵ ✧ Iritninā mup ba irori udewani.
- ¹⁶ Mānittā piāḡirān irori u bārāḡeḡ paotpeḡ kuk tākaḡ. Kokoki kubā nāmo irek.
- ¹⁷ ✧ Upāḡkaḡ āma Anututa nadāḡ imikinik tāk tākaḡ unita iron pen api tāḡ yāmiḡ yāpmāḡ ārowek. Ba nanakiyetā oraniye terak pen api tāḡ yāpmāḡ ārowek.
- ¹⁸ Bureni, Ekāni tāḡo man kādet bian yāmiḡkuko u iwarani, ba unitāḡo jukuman buramiwani udewanita butewaki pen api nadāḡ yāmiḡ yāpmāḡ ārowek.

✧ **103:3:** Ais 33:24; Jer 17:14 ✧ **103:4:** Sam 34:22, 56:13 ✧ **103:5:** Ais 40:31 ✧ **103:8:** Jem 5:11
 ✧ **103:10:** Esr 9:13 ✧ **103:11:** Sam 57:10; Efe 3:18 ✧ **103:12:** Ais 43:25; Mai 7:18 ✧ **103:13:** Mal 3:17 ✧ **103:14:** Stt 3:19; Sam 78:39; Sav 12:7 ✧ **103:15:** Jop 14:1-2; Jem 1:10-11, 1Pi 1:24 ✧ **103:17:** Luk 1:50

- 19 Ekäni uwä kunum gänaŋ intäjukun-inik itak. Itpäŋ imaka imaka kunum gänaŋ ba kome terak unitäŋo mähe mi pähap itak.
- 20 Unita Ekäni täŋo aŋero, in wäpi biŋam yäpmäŋ akuwut! In Ekäni täŋo man buramik äma kehäromi niŋek ude itkaŋ unita manita juku pekot!
- 21 Täŋpäkaŋ Ekäni täŋo komi äma kunum gänaŋ itkaŋ, in udegän, wäpi biŋam iniŋ orerut. Inä epän ämaniye unita mani buramiwut!
- 22 Bureni! Imaka imaka komeni komeni Anututä pewän ahäŋkuŋo in kudup-tagän Ekäni iniŋ orerut. Ekänitä deken deken tabäŋ täwat täyakken uken iniŋ orerut.
- Ba näk udegän, gupna, nadäk-nadäkna kuduptä Ekäni täŋo wäpi biŋam yäpmäŋ akuk täyiwa!

104

Anutu imaka kuduptagän pewän ahäwani u iniŋ oretna!

- 1 Bänep nadäk-nadäkna Ekäni iniŋ orera!
O Ekäni Anutuna, gäk ärowani pähap. Gäk intäjukun-inik itkaŋ epmäget kudän säkgämän-inikkatä uwäktäŋ gaminjirän itan.
- 2 ✧ Penjäŋekka pähappäŋ tek ude yamäk täyan. Täŋpäŋ kunum terak guk keji ma ämatä tek iriŋ wädäŋpäŋ pek täkaŋ ude peŋkuno itkaŋ.
- 3 ✧ Täŋkaŋ irit bägupka ume punin itak u terak täŋkun. Täŋpäkaŋ gubam terak manjiri mäniittä yäpmäŋ kuŋat täyak.
- 4 ✧ Ude täŋkaŋ yäjiri mäniittä gäkŋo meka jinom komeni komeni yäpmäŋ kuŋat täyak, ba yäpätä epän ämakaye ude itak.
- 5 Täŋpäkaŋ kome pähap ŋo täŋ-kehärom täŋpäŋ peŋkuno iniken beki terak wareŋi nämo it täyak.
- 6 Kome täŋ-kehärom täŋpäŋ peŋkaŋ gwägu täŋpäŋ pewi kome pähap ba pom imaka, kudup yejämäŋpäŋ peŋkuk.
- 7 Ude täŋkunopäŋ mäden man kehäromi, iromäŋ ude yäjiri gwägu ämetkuk.
- 8 Gwägu pähap uwä pom kakätäŋpäŋ wädäŋ äpä kubari yäŋ imiŋkunken ugän itkuk.
- 9 ✧ Ude täŋkuno unita бага peŋ imiŋkuno u täga nämo wärämut täyak. Ude täŋkuno unita gwägutä kome äneŋi kudup nämo api yejämbeŋ.
- 10 Täŋpäkaŋ gäkŋa-tägän täŋpewi ume ini kubat-kubatken äpämaŋ päŋku pom mebäriken ämiŋkaŋ kubägän kukaŋ.
- 11 Täŋjirä tom ägwäri mebäri mebäri u naŋpäŋ kotäki irok tawäpäŋ it täkaŋ.
- 12 Ba baraktä ume pomi terak nanik päya uniterak eŋini täŋpäŋ itkaŋ iniken manman yäk täkaŋ.
- 13 Täŋpäkaŋ kunum gänaŋ nanik iwän yäjiri tak täyak. Iwän täŋpäŋ kometa gäkŋi tokŋek-inik imik täyak.
- 14 Ude täŋjiri ketem tomtä nakta ba ämatä piŋpäŋ nakta ahäŋ-bumbum täk täkaŋ.
- 15 Bureni Ekäni, gäk wain ume nimiŋiri naŋpäŋ oretoret täk täkamäŋ. Ba oriŋ gäkŋi iŋamninken äruŋitna ägo weŋirä kuŋatta nimik täyan. Täŋpäŋ gupnin täŋ-kehärom takta ketem nimik täyan.

- 16 Tānpākaŋ Ekāni, nadājiri gākŋaken pāya taŋi taŋi Lebanon komeken itkaŋ u iwāntā gākŋi sākgāmān yāmik tāyak.
- 17 Ude tānjirā barak mebāri mebāritā pāya uterak eŋini tānpāŋ it tākaŋ.
- 18 Tānpākaŋ tom taŋi taŋi pom kāroni terak kuŋjarirā tāpuri tāpuri ātutāwā mobā gānaŋ pat tākaŋ.
- 19 Tānpāŋ komepak tānpāŋ penkuno unitā imaka imaka tāŋo ahāk-ahāk unitāŋo kadāni wādāŋ yāpmāŋ ābāk tāyak.
Tānpākaŋ edap uwā kāderi iwātpāŋ kadāni udeken āpmok tāyat yāŋ nadātak.
- 20 Yānpewi edap āpmonjirān bipmānjurani ābāk tāyak. Ude tānjirān tom bipani kuŋjarani u kuŋat tākaŋ.
- 21 Aŋ āgwāri tomta wāyākŋeŋkaŋ gera yāntāŋ kuŋat tākaŋ. U, Anutu gākā nimi yāŋkaŋ gabāŋ tarek tākaŋ.
- 22 Eruk edap abānjirān patpat bāgupi, gānaŋken āneŋi āpmok tākaŋ.
- 23 Ude tānjirā āmawā akumaŋ epāniken pāŋku epān tāŋ yāpmāŋ kuŋjirā edap āpmok tāyak.
- 24 O Ekāni, gāk imaka mebāri mebāri pewi ahāŋkuŋo u daninaŋi nāmo. Nadāwi tārewāpāŋ tāŋ moreŋkun. Kome ŋo terak ketka kudāntā tokŋeŋ moreŋkuko pātak.
- 25 Tānpākaŋ gwāgu pāhap ŋode yāwa; U pipiyāwani pāhap. U gānaŋ tom ba imaka imaka tāga daninaŋi nāmotā pātkaŋ.
- 26 ✧ U terak āmatā gāpe yāpmāŋ kuŋat tākaŋ. Ba tom pāhap kubā wāpi Levitan tānpāŋ yepmaŋkuno u gānaŋ tāŋoret tāk tākaŋ.
- 27 Imaka imaka irit ikek kuduptā gākā ketem nimi yāŋkaŋ gabāŋ tarek tākaŋ.
- 28 Tānpākaŋ gākŋa-tāgān ketem yāmi naŋpā koki tāk tākaŋ.
- 29 Upāŋkaŋ gākā māde ut yāmiŋjiri umuntak tākaŋ. Gāk irit kuŋat-kuŋari yāyomāgariri kumāŋpāŋ kome āworek tākaŋ.
- 30 Tānpākaŋ gāk meka woŋ piāŋ yāwariri komenita ātu kodaki ahāk tākaŋ. Tānjiri imaka imaka kome terak kodaki ahāk tākaŋ.
- 31 Unita ŋode yāwa; Ekāni tāŋo wāpi biŋam ba penyāŋeki u paot-paori nāmo it tāyon! Tānpākaŋ Ekāni iniken ket kudān unita kaŋpāŋ kaŋgārip tāk tāyon.
- 32 Ekāni uwā kehāromi pāhap ikek. Kome jop kaŋjirān kwaik tāyak. Ba keritā pom jop tensumurirān gupe ārok tākaŋ.
- 33 Unita irayāŋ tāyat udegān Ekāni tāŋo tāktāki tāgata yānpāŋ kap api teŋ imik tāŋpet.
Bureni, it yāpmāŋ kwayāŋ tāyat udegān kap teŋpāŋ Anutu api iniŋoret tāŋpet.
- 34 Tānpāŋ imaka tāga-tāgatagān yānpāŋ-nadāk tānjira Anututā kawān tāgawut yāŋ nadāk tāyat. U imata, nāk Ekāninata yānpāŋ oretoret pāhap nadāk tāyat.
- 35 Upāŋkaŋ Ekāni, gāk āma momi tāŋpani kudup kaŋ dāpmāŋ! Āma waki tāŋpani kudup paorut yāŋ nadātat!

Eruk, Bänep nadäk-nadäknatä Anutu ininj orera!
Tänjira, ämawebe in kuduhtagän Ekäni udegän ininj orerut!

105

Anututä Isrel ämawebeken yäpätägak epän täñkuk

- 1-2 Eruk, Ekäni täño ämawebe, Anutu-kengän bänep täga man iwerit täñkentän nimikta yänjapik täk täkäna!
Uwä wäpi biñam ikek unita epän pähap täñkuko unitäño manbiñam ämawebe komeni komeni kañ yänjahänpän yäwetna. Täñpän kap teñpän wäpi kañ yäpmän akuna.
- 3 Nin unitäño ämawebe itkamän unita oretoret terak kuñat täkäna. Bureni! Ämawebe Anutuken yänjapik täkamän nin, oretoret täk täkäna!
- 4 Täñpän Anutu dubini-kengän kuñitna täñkentän nimik täyon. Ba kehäromi yäpna yänpänjä ukengän yänjapik täkäna.
- 5-6 Isrel ämawebe, in nadäkañ? Inä Anutu täño epän ämaniyat wäpi Abraham kenta Jekop unitäño oraniye. Inä Anututä inita biñam iwoyäwani. Unita kudän kudupi Anututä bian täñkuko unita nadäneñ. Ba äma wakita komi yämik täñkuko unita juku pineñ.
- 7 Ekäni uwä Anutunin. Unitäño бага man uwä kome äma uken-uken naniktä buramikta yäwani.
- 8 Ninkät topmäk-topmäk kubägän peñkuko u paot-paori nämo. Ba imaka imaka api täñ tamet yän yänkuko u kadäni kadäni yeritä yeri ahänayän täkañ udegän iwatpän api täñ nimek.
- 9 * Topmäk-topmäk kubägän uwä bian oranin Abraham kenta Aisakkät täñkuñ. Yän-kehäromtak man yänkuko u nämoinik api irepmirek.
- 10 * Täñpän man ugänpän Jekop iwetgän täñkuk. Bureni, topmäk-topmäk Isrel äbotkät täñkuko uwä itkukonitä itak.
- 11 Täñpän man kehäromi yäwetkuko uwä ñode; Kenan kome taniñ kirewayän täyat u gäk ba orañkaye mäden ahänayän täkañ inta biñam api täñpek yäk.
- 12 Täñpäkañ äbekniye oraniye bian äbot täñi nämo, täpuri. Uwä komeni nämo ude kome ñoken itkuñ.
- 13 Kome kubäkengän iräpmok-inik nämo täñkuñ. Nämo, ämatä komeken itpän wärämut täñtän kuñatkuñ.
- 14 * Ude täñkuño upänkañ Ekänitä yabän äwaräkuk täñjirän ämatä nämo täñpä wañkuñ. Nämo, ämawebeniye täñpän intäjukun äma ittän kuñkuño u jukuman kehäromi ñode yäwetkuk;
- 15 Ämawebe näñjata biñam iwoyäwani unita waki kubä täñ yämikta nämoinik nadäneñ yäk. Ba näñño man yänjahäwani ämanayeta udegän nämo täñ yämineñ yän yäwetkuk.
- 16 * Eruk, it yäpmän kuñtäko Ekänitä nadäñjirän kome uken nakta jop irit kadäni ahänkuk. Ketem päke u kudup pewän paotkuñ.

- 17 ✧ Ude tånkaŋ Josep iniŋ kireŋpewän intäjukun Isip komeken pånku itkireŋkuk. U noriyetä gwäki yäpmäkta nadäŋpån epän watä äma jopi ude itta ämata yäniŋ kireŋkuŋ.
- 18 ✧ Eruk, imagut yäpmäŋ kuŋpånä komi eŋiken teŋpån yen kehäromitā kuroŋiken topmäŋkaŋ kotäkikenä udegän imaka bäräpi kubäpån topmäŋpån tewä wädäŋkuŋ.
- 19 Komi eŋiken ugän it yäpmäŋ kuŋtäyon imaka ahäkta Ekänitā iwerirän yāŋahāŋkuko u ahāŋirän kaŋpån nadāŋkuŋ. Kaŋpån nadäŋpån Josep täŋo man u bureni yāŋ nadāŋkuŋ.
- 20 ✧ Eruk, Isip täŋo intäjukun ämatā ude nadäŋpånä äma kubā iwerän pånku Josep komi eŋiken nanik iniŋ kireŋpewän äpāmaŋ kuŋkuk.
- 21 ✧ Ude täŋpånä intäjukun äma u Josep tuŋum ba imaka imakani kudup unita watä it yämikta wāp imiŋkuk.
- 22 Ba ugän nämo. Iniken noriye Joseptā iniken gärip terak yabāŋ yāwatta kehäromi imaka imiŋkuk. Ba unitāŋo nadäk-nadäk ämaniye yāwetpån yāwoŋärektā wāp imiŋkuk.
- 23 ✧ Eruk, u punin terak, Jekoptā Isip komeken pånku itkuk.
- 24 ✧ U irirän Ekänitā nadāŋ imiŋirän äboriyeken yeriniye ahāŋ-bumbum täŋkuŋ. Ahāŋ bumbum täŋpån unitāŋo kehäromitā iwaniye täŋo kehäromi yārepmitkuŋ.
- 25 Täŋpākaŋ Ekänitā Isip nanik täŋpewän epän watä ämawebeniye unita kok-wawak täŋ yāmiŋpån komi yämikta kädetta yāŋpån-nadäk täŋkuŋ.
- 26 ✧ Eruk ude täŋkaŋ mäden Ekänitā epän watä ämani yarā iwoyāŋpån yep-maŋkuko Moses kenta Aron yäniŋ kireŋpewän Isip äbumän.
- 27 Äbāŋpån Isip ämawebe bämopiken Anutu täŋo kudän kudupi ŋode pewän ahāŋkuŋ;
- 28 ✧ Anututā yāŋirän bipmäŋ uranitā kome pähap u kudup uwäk täŋpån peŋkuk. Upāŋkaŋ Isip nanik u Anututā Moses meniken man yāŋahāŋkuko u kudup bitnäŋkuŋ.
- 29 ✧ Ude täŋkuŋo unita äneŋi ume täŋpewän nägät äworeŋirän ume gānaŋ nanik tom kudup kumāŋ moreŋkuŋ.
- 30 ✧ Ude täŋkaŋ äneŋi kubā ŋode täŋkuk; Yāŋirän wirit ahāŋ-bumbum täŋpån kome päke u kudup tokŋeŋpån patkaŋ, intäjukun äma täŋo patpat bägupken udegän tokŋeŋpån patkuŋ.
- 31 ✧ Eruk Ekänitā äneŋi yāŋirän gäbäräm kenta nämäk-nämäk pädā nikek ahāŋ patpån komeni komeni kudup tokŋeŋ moreŋkuŋ.
- 32 ✧ Ude täŋkaŋ Ekänitā nadāŋirän iwän bureni nämo taŋkaŋ yāpā kwirinirän mim-tägän maŋkuŋ.
- 33 Mimitā maŋpån wain päya ba ketemi epän kudup täŋpån wawāpån yāpätā päya iŋiŋ-gariŋpån peŋkuk.
- 34 ✧ Äneŋi yākgän täŋirän kápukbam daninaŋi nämo, bumta ahāŋkuŋ.
- 35 Ahāŋ patpån gwaktā imaka pähämi nikek kudup naŋ moreŋkuŋ. Ba Isip naniktā ketem piwani imaka, pähämi kudup naŋkuŋ.

✧ 105:17: Stt 37:28, 45:5 ✧ 105:18: Stt 39:20-40:23 ✧ 105:20: Stt 41:14 ✧ 105:21: Stt 41:39-41
 ✧ 105:23: Stt 46:6, 47:11 ✧ 105:24: Kis 1:7-14 ✧ 105:26: Kis 3:1-4:17 ✧ 105:28: Kis 10:21-23
 ✧ 105:29: Kis 7:17-21 ✧ 105:30: Kis 8:1-6 ✧ 105:31: Kis 8:16-17, 8:20-24 ✧ 105:32: Kis 9:22-25
 ✧ 105:34: Kis 10:12-15

- 36 ✧ Ude täntäj kuŋtängän Ekänitä Isip nanik täŋo nanak ämani intäjukun nanik u kudup dāpmāŋ moreŋkuk.
- 37 ✧ Eruk, ude täŋkaŋ Isrel ämawebe Isip nanik täŋo siliwa gol moneŋ bumta yāpākaŋ Ekänitā watāni itpāŋ Isip komeken nanik yāmagut yāpmāŋ āpāmaŋ kuŋkuk. Täŋirān kubātā bārāpi kubā nāmo kaŋ-ahāŋkuk.
- 38 Täŋpākaŋ Isip nanik Isrel nanikta umuntaŋkuŋo unita yepmaŋpeŋ kuŋirā oretoret täŋkuŋ.
- 39 ✧ Täŋpākaŋ ämawebeniye kuŋirā Ekänitā nadāŋirān gubamtā äyuŋ täŋ yāmikta gwāki terak itkuk. Täŋpākaŋ bipani peŋjyāŋek yāmikta kādāp mebet peŋkuk.
- 40 ✧ Ude täŋkaŋ ketemta yāŋapiŋirā barak ätu yāmiŋirān nak täŋkuŋ. Ba kārāga kunum gānaŋ nanik yāmiŋirān naŋ tokŋek tāk täŋkuŋ.
- 41 ✧ Täŋpākaŋ mobā kubā yāŋirān imārānkaŋ ume u gānaŋ naniktā āpāŋirān naŋkuŋ. Kome kawuki umeni nāmo upāŋkaŋ mobā gānaŋ nanik yāŋirān āpuko unitā täŋkentāŋ yāmiŋkuk.
- 42 Imaka päke ude täŋ yāmiŋkuko uwā bian epān watā ämani Abraham ukāt yāŋkehāromtak man yāŋkuko u iwatkaŋ täŋkuk.
- 43 Bureni, ämawebeniye inita biŋam iwoyāwani u yāŋ-yākŋat yāpmāŋ kuŋirān teŋ oretoret terak kuŋkuŋ.
- 44 ✧ Yāŋ-yākŋat yāpmāŋ kuŋpāŋ ābot ätu täŋo kome yāniŋ kirewān koreŋkuŋ. Kome äma ātutā ket urani koreŋpāŋ itkuŋ.
- 45 Täŋpākaŋ täŋkentāk taŋi täŋ yāmiŋ yāpmāŋ ābuko u jop nāmo täŋ yāmiŋkuk. Nāmo, u jukumani ba бага mani u kudup buramiŋpāŋ kuŋatneŋta täŋ yāmiŋkuk.
Unita Ekāni wāpi iniŋ orerut!

106

Isrel naniktā momini yāŋahāŋkuŋ

- 1 ✧ Ekāni wāpi iniŋ oretna! U säkgāmān täŋ nimik täyak unita bānep täga nadāŋ imik tākāna! Nadāŋ nimikinik tāk täyak uwā tārek-tāreki nāmo.
- 2 Imaka imaka taŋi taŋi tāk täyak unitāŋo mebāri netātā kudup täga yāŋahāwek? Ba netātā iniŋ orerān tārewek? Nāmoinik!
- 3 Ämawebe mani buramiŋpāŋ kādet siwonŋigān kuŋat tākaŋ uwā Ekāni täŋo oretoret terak kuŋat tākaŋ.
- 4 Unita Ekāni, ämawebekaye täŋkentāŋ yāmiŋpāŋ iwan keriken nanik yāmagurayāŋ täyanken uken nāk imaka, bok kaŋ nimagut!
- 5 Ude täŋjiri ämawebekayetā āneŋi täŋ-bumbum terak irirā yabāŋpāŋ oretoret bok kaŋ tāna. Ude täŋjiri ketka kudānkaye nintā gāka gārīpi inide kubā nadāk tākāna!
- 6 Butewaki, ābekniye oraniyetā momi täŋkuŋo nin udegān täŋkumāŋ. Täŋpāwak mebāri mebāri täŋkumāŋ.

✧ 105:36: Kis 12:29 ✧ 105:37: Kis 12:33-36 ✧ 105:39: Kis 13:21-22 ✧ 105:40: Kis 16:2-15
✧ 105:41: Kis 17:1-7; Nam 20:2-13 ✧ 105:44: Jos 11:16-23 ✧ 106:1: 1Sto 16:34, 2Sto 5:13, 7:3; Esr 3:11; Sam 100:5

- 7 ✧ Äbekniye oraniye Isip komeken itkuŋo u Anutu täŋo kudän tägatäga kaŋpäŋ nadäŋkaŋ upäŋkaŋ unita nadäwä äpani täŋkuk. Nadäŋ yämik-inik täŋpäŋ täŋkentäk mebäri mebäri täŋ yämiŋkuko upäŋkaŋ guŋ taŋpäŋ Gwägu Gämäniken peŋawäk täŋ imiŋkuŋ.
- 8 Ude täŋkuŋo upäŋkaŋ yäŋkehäromtak mani iwatpäŋ kehäromini ärowani u kwawak yäwoŋäreкта ñode täŋkentäŋ yämiŋkuk;
- 9 ✧ U Gwägu Gämäni peŋ iwerirän däkŋeŋpäŋ kukŋi kukŋi kuŋirän kädet parirän ämawebeniye kome terak yeŋtäŋ kuŋkuŋ.
- 10 Ude täŋkaŋ äma komi yämani, iwaniye u keriken nanik yämagut yäpmäŋ äpāmaŋ kuŋkuk.
- 11 Ude täŋpäŋ iwaniye uwä täŋpewän umetä kudup däpmäŋ moreŋkuk, kubätä nämo itkuk.
- 12 ✧ Ude täŋirän ämawebeniye tä kaŋpäŋ yäŋkehäromtak mani unita nadäwä bureni täŋpäpäŋ kap terak iniŋ oretkuŋ.
- 13 Upäŋkaŋ täŋ yämiŋkuko unita bäräŋeŋ guŋ taŋpäŋ jukumani nadäkta juku kubä nämo peŋkuŋ.
- 14 ✧ Nämo, kome jopiken kuŋatkä ketem mebäri kubä nakta wakiinik kubä nadäŋpäŋ Anutu jop nadäŋ peŋ iwetkuŋ.
- 15 Täŋirä imatäkenta nadäŋpäŋ yäŋapiŋkuŋo u bureni yämiŋkuko upäŋkaŋ käyäm waki kubä bok bämopiken pewän ahäŋkuŋ.
- 16 ✧ Kome jopiken u ittäŋ kuŋtängän Isrel äbotken nanik ätutä Moses ba Ekäni täŋo epän watä äma kudupi wäpi Aron, yarä unita kokwawak nadäŋ yämiŋkuŋ.
- 17 Täŋirä kome aŋeŋirän Datankät Abiram ini ba äboriye kudup kome gänaŋ äpmonirä kome äneŋi ämiŋ pipiŋkuk.
- 18 Ude täŋirä kädäp mebettä päpä äma yarä unitäŋo iwaräntäkiye wakiwaki täŋpani u kudup ijiŋ moreŋkuk.
- 19 ✧ Eruk, ittäŋ kuŋtängän Sainai pom mebäriken bulimakau wärami kubä golpäŋ täŋpani täŋkuŋ. Täŋpäŋ peŋkaŋ unita gwäjiŋ äpmon imik täŋkuŋ.
- 20 U Anutu wäpi biŋam ärowani nitek mäde ut imiŋpäŋ u komenita tom muyen näŋpani u peŋpäŋ wäpi iniŋoret täŋkuŋ.
- 21 Ude täŋkuŋo uwä Anutu Isip komeken iwaniye keriken nanik yämagutta kudän kehäromi mebäri mebäri täŋkuko unita guŋ taŋpäŋ ude täŋkuŋ.
- 22 U kawut! Imaka kudupi kudupi Isip kome täŋkuko ba imaka ämatä nämo tänaŋi Gwägu Gämäniken täŋkuko unita nadäna inide kubä täŋpän!
- 23 Täŋpākaŋ Anutu ämawebeniye kudup täŋpän wanayäŋ yäŋirän epän watä ämani Moses unitä ämawebeniye gäarak itpäŋ Anutu täŋo kokwawaki ukät-pipiŋirän nämo däpuk.
- 24 ✧ It yäpmäŋ kuŋtängän Anutu täŋo yäŋkehäromtak man yäŋkuko unita nadäwä bureni nämo täŋpäpäŋ kome säkgämän Anututä yäniŋ kirekta yäŋkuko u korekta bitnäŋkuŋ.
- 25 Bitnäŋpäŋ eŋi jopikengän itkaŋ Ekäni täŋo manta juku kubä nämo peŋkaŋ iniken gärip iwatpäŋ yäŋuruk-uruk man bumta yäŋkuŋ.

✧ 106:7: Kis 14:10-12 ✧ 106:9: Kis 14:21-31 ✧ 106:12: Kis 15:1-21 ✧ 106:14: Nam 11:4-34

✧ 106:16: Nam 16:1-35 ✧ 106:19: Kis 32:1-14 ✧ 106:24: Nam 14:1-35

- 26 Ude täñjirä Ekänitä jukuman kehäromi ñode yäwetkuk; Kome jopiken täñpewa in api paotnej yäk.
- 27 ✧ Yerijiye yäpmäj daninpäñ yepmañpa guñ äbotken kukñi käda päñku api kumäj täñpä kunej yäj yäwetkuk.
- 28 ✧ Eruk ittäj kuñtäñgän Peo komeken Anutu täño äbottä guñ äbot täño anutu jopi kubä wäpi Bal u iniñ oretta biñam täñkuñ. Täñpäñ anutu jopi, iriri nämo, u iniñ oretta tom ijiwani u nak täñkuñ.
- 29 Ude täñpewä Ekäni täño kokwawaki bumta ahäwänpäñ nadäñjirän ämawebe bämopiken käyäm wakiinik kubä weñ patkuk.
- 30 Ude ahäñjirän Finiastä kanpäñ nadäñpäñ ämawebe momi täñkuño u komi yämiñjirän eruk Anututä käyäm waki u täñpewän paotkuk.
- 31 Finiastä ude täñkuko uwä Anututä kawän tägawäpäñ äma siwoñi yäj pen, paot-paori nämo api nadäj yäpmäj ärowek.
- 32 ✧ Täñpäkan Meriba ume dapuriken ämawebe äneñi waki täñjirä Anututä kokwawak äneñi nadäj yämiñkuk.
- 33 Täñjirän Moses nadäj bäräp terak itpäñ bänepi jägäm tawäpäñ man jopjop mäyap yäjkuñ.
- 34 ✧ Eruk kome Anututä iwoyäj yämani uken ahäñkuño upäñkan Anututä kome u nanik guñ ämawebe päke u däpmäkta yäwetkuko udegän nämo täñkuñ.
- 35 Nämo, yabäj korenpäñ ämawebe u nanikkät kowat-yäpän täñpäñ guñ äbot täño kädet wakiwaki u iwarän täñkuñ.
- 36 Anutu täño ämawebeniye unitägän kome unitäño mäjo wära nadäj yämiñpäñ gwäjijñ äpmon yämiñkuñ. Nadäj yämiñkuño unita wañ moreñpäñ ñode täk täñkuñ;
- 37 ✧ Iniken äperiye nanak ätu däpmäñpäñ Kenan nanik täño anutu jopi unita ärawa ude täñ yämik täñkuñ.
- 38 ✧ U äperiye nanak waki kubä nämo täñjirä jop nadäj däpmäñjirä nägäritä kome u Anutu inamiken täñpän wañkuñ.
- 39 Täñpäkan iniken täktäki unitä ini imaka, Anutu inamiken taräki-inik ude itkuñ. Ude täñkuño unitäwä Anutukät bänep kubägän nämo täñkuñ. Nämo, iniken gärip iwarän täñkuñ.
- 40 ✧ Ude täñjirä Ekänitä iniken ämawebeniye unita ganjani pähap nadäñpäñ kokwawak täñ yämiñkuk.
- 41 Ude täñpäñ Anututä ini nadäñpäñ ämawebeniye yabä-kätäñjirän guñ ämawebetä äbä intäjukun täñ yämiñjirä gämoriken kuñatkuñ.
- 42 Täñjirä iwanijetä komi epän mebäri kubä täñ yämiñkuñ.
- 43 Täñpäkan kadäni kadäni Ekänitä ämawebeniye wakiken nanik yämagut täñjirän upäñkan waki täkta gwäk pimijpäñ äpmok-inik täk täñkuñ.
- 44 Ude täk täñkuño upäñkan Ekänitä konäm butewakini nadäj yämik täñkuk.
- 45 Butewaki nadäj yämiñpäñ topmäk-topmäk kubägän ämawebeniye kät bian täñkuko u juku piñpäñ nadäj yämik-inik täñpäñ jop yabäj oretkuk.

✧ 106:27: Wkp 26:33 ✧ 106:28: Nam 25:1-13 ✧ 106:32: Nam 20:2-13 ✧ 106:34: Het 2:1-3, 3:5-6

✧ 106:37: 2Kn 17:17 ✧ 106:38: Nam 35:33 ✧ 106:40: Het 2:14-18

- 46 Yabāṅ oretkaṅ äma komi epän yāmani u täṅpewän ämawebeniye gämoriken itkuṅo unita butewaki nadāṅ yāmiṅkuṅ.
- 47 Eruk Ekāni Anutunin, ude täṅkuno unita nin udegän täṅkentāṅ nimiṅpāṅ guṅ äbot täṅo komi epänken itkamāṅken ḡo nanik äneṅi nimagut yāpmāṅ äpāmaṅ kuyi! Ude täṅjiri bānep täga nadāṅ gamiṅpāṅ wāpka kudupī u täga api ganiṅoret täne.
- 48 Eruk ämawebe, Ekāni, Isrel täṅo Anutu u iniṅ oretna! Apiṅotä tärek-täreki nämo pen inide iniṅoret täkāna!
Unita kudup ḡode yāna; U Bureni. Ekāni wāpi iniṅ oretna!

107

Anututä komi epänken nanik yāmagutkuko unita oretoret kap tewani

- 1 ✧ Ekāni iniṅ orerut! Uwä täṅ-bumbum mähemi-inik. Unitä iron täṅ nimik täyak uwä paot-paori nämo patkukotä pätak.
- 2 Ekānitä komi epänken nanik tämagurani in kudup Ekāni iniṅoret man ude kaṅ yāwut.
- 3 Ekāni uwä ämawebe komeni komeni kuṅtäṅpā kuṅkuṅo u äneṅi yāmagutpāṅ kubäkengän yepmaṅkuko unita yāṅpāṅ ude kaṅ yāwut!
- 4 Komeni komeni kuṅtäṅpā kuṅkuṅo uken nanik ätutä kome kawuki bāmopiken kuṅatkaṅ yotpārare kubäken pāṅku itta kädetta ḡoba kuna-kuna täṅtāṅ kuṅatkuṅ.
- 5 U ketem ba umeta bumta yewäkaṅ ḡoken kumne yāṅ nadāṅkuṅ.
- 6 Komi bārāpi u gānaṅ itkaṅ Ekāniken gera yāṅjirä ketäreṅ yāmiṅkuṅ.
- 7 Ketäreṅ yāmiṅpāṅ yāmagut yāpmāṅ yotpārare eṅi täga täṅpāṅ itnaṅiken u ahāṅkuṅ.
- 8 Unita ämawebe u Ekāni täṅo iron tärek-täreki nämo unita yāṅpāṅ bānep täga pähap nadāṅ imik täkot. Ekāni uwä komen äma täṅkentäk säkgāmān täṅ yāmik täyak.
- 9 ✧ U äma umeta yeṅjirä ume yepmāṅ towiwän naṅpāṅ täga it täkaṅ. Ba äma nakta yek täkaṅ u ketem tägatäga yepmāṅ towiwän naṅ tokṅeṅpāṅ it täkaṅ.
- 10 ✧ Eruk, ämawebe kuṅtäṅpā kuṅkuṅo u ätutäwä yen terak komi eṅiken bipmāṅ urani gānaṅ itkaṅ komi bumta nadäk täṅkuṅonik.
- 11 U imata, Anutu ärowani unitāṅo manta mäde ut imiṅpāṅ iniken gārip iwarani unita.
- 12 Ude täṅkuṅo unita Ekānitä komi epän pähapken yepmaṅkuk. Ude yepmaṅjirān kehāromini paorākaṅ kwaṅiṅ äroṅtāṅ kuṅatkuṅ. Täṅkentāṅ yāmikta äma kubä nämo itkuk.
- 13 Komi epänken ude itkaṅ Ekāniken konām butewaki gera yāṅkuṅ. Yāṅjirä nadāṅ yāmiṅpāṅ komi butewaki nadāṅkuṅo u ketäreṅ yāmiṅpāṅ yāmagutkuk.
- 14 ✧ Bureni, u bipmāṅ urani pähap gānaṅ nanikpāṅ yen yāpmāṅ däkrṅeṅpāṅ yāmagutkuk.

✧ **107:1**: 1Sto 16:34, 2Sto 5:13, 7:3; Esr 3:11; Sam 100:5, 106:1, 118:1, 136:1; Jer 33:11 ✧ **107:9**: Sam 34:10; Luk 1:53 ✧ **107:10**: Jop 36:8; Ais 9:2, 42:16; Luk 1:79 ✧ **107:14**: Sam 68:6, 146:7; Apos 12:7

- 15 Unita ämawebe u Ekäni täño iron tärek-täreki nämo unita yänpän bänep täga pähap nadän imik täkot. Ekäni uwä komen äma täñkentäk säkgämän täñ yämik täyak.
- 16 U komi epän täño yewa kehäromi yeñ wek täyak. Ba komi eni täño eni kujari dämpän jukut täyak.
- 17 Eruk, ämawebe kuñtänpä kuñkuño u ätutäwä guñ ude äworenpän Anututa mäde ut imiñkuñ. Ude tänpän momi kädet mebäri mebäri täñkuño unita käyäm waki kubäken yepmañkuk.
- 18 Tänpän käyämtä tänpewän ketem nakta kudup bitnänpän pära kumäk täñkuñ.
- 19 Wakiinik ude itkañ Ekäniken gera yäñirä ñode täñkentän yämiñkuk;
- 20 U meni jinomtä yäpän tägawäpän yepmañkuk. Awanj pomi terak nanikpän yämagutkuk.
- 21 Unita ämawebe u Ekäni täño iron tärek-täreki nämo unita yänpän bänep täga pähap nadän imik täkot. Ekäni uwä komen äma täñkentäk säkgämän täñ yämik täyak.
- 22 Bänep täga nadän imiñpän ärawa täñ imiñpän bänep oretoret kap terak kudän täga täñ yämiñkuko unita yänpän teñ imik täkot.
- 23 Eruk, ämawebe kuñtänpä kuñkuño u ätutäwä moneñ epän täkta gäpe terak gwägu pähap terak kuñjatkuñ.
- 24 Gwägu terak kuñjarirä Ekänitä kudän kudupi ätu pewän ahäñirä ñode kañpän nadäk täñkuñ;
- 25 Ekänitä yäñirän mänit pähap kubä piänpän gwägu tänpewän tokätkuk.
- 26 Gwägutä tokätpän gäpe pudät mañpän äronkañ mak täñkuk. Ude täñirän äma gäpe terak kuñjatkuño unitä kumne yän nadänpän bumta umuntañkuñ.
- 27 Umuntañpän tänguñguñ täñkañ gäpetä säkgämän kukta nadäk täga kubä nämo yäpuñ.
- 28 Ude tänpän imaka umuri pähap u gänañ itpäñ Ekäniken gera yäñirä täñkentän yämiñpän bäräpi u ketären yämiñkuk.
- 29 Tänpän Ekänitä äneñi yäñirän mänit pähap u paorirän gwägu wareñi nämo patkuk.
- 30 Eruk gwägu wareñi nämo parirän kañpän bänep oretoret pähap täñkuñ. Ude täñirä Ekänitä yän-yäñjat yäpmän päñku kome kunayän nadänkuñken u yepmañkuk.
- 31 Unita ämawebe u Ekäni täño iron tärek-täreki nämo unita yänpän bänep täga pähap nadän imik täkot. Ekäni uwä komen äma täñkentäk säkgämän täñ yämik täyak.
- 32 Unita Anutu täño ämawebekät käbeyä tänpän Ekäni wäpi pähap yänpän punin unuken kañ yäpmän akuwut! Ba äma ekäni ekäni täño käbeyäken udegän Ekäni wäpi biñam yänpän kañ orañ imik täñput.
- 33 Tänpäkañ Ekänitä kome täga tänpewän ume täpuri ba tañi kawuk tañirä kome kekeki patkuk.
- 34 Tänpän ketem pikpik komeken tänpewän mobä gäjäräk ikek patkuk. Imata, ämawebe kome uken iranitä kudän waki mebäri mebäri täñkuño unita ude täñkuk.

- 35 Ekänitâ ude tãnkuko upãñkañ kome kawukiken yãñpewãn ume äpãñit, gwãgu parit tãnkuk.
- 36 Ude tãñkañ ämawebe nakta jop irani u yepmañpãnkañ kome uken yotpãrare tãñpãñ itkuñ.
- 37 Eruk yotpãrare tãñpãñ itpãñä ketem piñit wain pãya piñit tãñpãñ pewã bureni bumta ahãñkuñ.
- 38 Ekänitâ iron tãñ yãmiñirãn nanak wenjbãyak tãñkuñ. Ba yawakiye imaka, bumta wenjbãyanñkuñ.
- 39 Tãñpãkañ kehãromi nikek ude kadãni kãronjita nãmo itkuñ. Nãmo, iwantã abãñpãñä komi epãn ba butewaki terak yepmañirã ämawebe jopi ude itkuñ.
- 40 Bureni, Ekãni uwã äma wãp biñam ärowani nikek tãño wãpi biñam yãpmãñ äpãni. Äma udewani yãwat kireñjirãn kome jopiken kuñtãñpã kuk tãñkuñ.
- 41 Upãñkañ äma jäwãri komi butewaki gãnañ nanik tãñken tãñpãñ yepmañkañ iron tãñ yãmiñirãn nanakiye sipstãptã nanak wenjbãyak tãk tãkañ ude bumta ahãñkuñ.
- 42 Anututã ude tãñjirãn ämawebe siwonjita kañpãñ bãnep tãga nadãk tãkañ. Tãñ äma wakitã kañpãñ jop, man kum it tãkañ.
- 43 Unita äma nadãk-nadãk ikek in Ekãni tãño kudãn päke u kañpãñ nadãwã tärewut. Kañpãñ nadãwã tärewãpãñ Ekãni tãño iron pähap unita yãñpãñ-nadãk kañ tãñpeñ kuñarut.

108

Iwantã nidãpneñ yãñpãñ Devittã Anutuken gera yãñjuk

- 1 O Anutu, bãnepnatã gãka nadãkinik kehãromi tãñ gamitat unita kap terak ganiñoret täyiwa!
- 2 Eruk, bãnepna pidãm täyi! Udegãn, wagãm gita in kap tekta pidãm tãkot! Pidãm tañpãñ kap teñitna kome yãñewãn!
- 3 Ekãni, wãpka kãbop nãmo api pewet! Nãmo, ämawebe gãka nãmo nadãk tãkañ u bãmopiken bãnep tãga terak wãpka biñam api ganiñ oreret.
- 4 Tãñpãkañ Anutu, gãkã ninta butewaki nadãñ nimik täyan u kãronji boham, kunum irepmireko ude bumik. Tãñkañ ninta nadãñ nimikinik tãk täyan u ärowani.
- 5 Unita Anutu, wãpka biñam ärowani kwawak pewi kunum gãnañ ba komeni komeni ahãñjirãn ämawebe kuduaptãgãntã kañ kañpãñ nadãwut!
- 6 Tãñpãñ ninta nadãñ nimikinik tãk täyan unita yãñapik manna nadãñ naminiñpãñ ketka kehãromitã tãñkentãñ nimi. Ude tãñjiri säkgãmãn kañ itna.
- 7 Anutu ini eniken itkañ ñode yãñjuk; Iwan tãño kehãromi kudup yãpmãñ äpãñ moreñpãñ oretoret terak ñode api tãñpet; Sekem kenta Sukot kome yãpmãñ daniñpãñ ämawebenayeta api yãmet yãk.
- 8 Tãñpãñ ugãn nãmo. Gileat Manase kome u imaka, nãkño. Tãñkañ Efraim kome u nãkño kurepä ude, ba Juda kome u kehãromina kwawak pewã ahãwani yãk.

- 9 Tānpākaŋ Moap kenta Idom kometä watä epän täŋ namik täkaŋ. Täŋkaŋ Filistia nanik täŋo kehäromini yäpmäŋ äpäŋpāŋ oretoret täyat yäk.
- 10 Eruk Anutu, netätä yotpärare yewa kehäromi nikek, Idom komeken itak uken ämik täkta nämagut yäpmäŋ kwek?
- 11 Nāmo! Gäk mäde ut nimiŋkuno unita jop itkamäŋ. Gäk nintäŋo komi ämakät ämikken bok täga nämö api kuneŋ ba?
- 12 Eruk Anutu, gäk täŋkentäŋ nimiŋjiri uyaku iwan täga däpmäŋpāŋ yäwat kirene. Ämatä täŋkentäk täk täkaŋ u jopi, kehäromini nämö.
- 13 Unita nadäkamäŋ! Anutu, gäkkät bok uyaku iwan täŋo kehäromini täga api yäpmäŋ äpne!

109

Äma kubätä Anutuken butewaki man ŋo yäŋkuk

- 1 Anutu, näk ganiŋoret täyat unita nadäŋ äwaräkuk nämö täŋpen.
- 2 Nāmö, äma wakiwaki täŋpani ba jop manman yäwanitä näk jop man näkŋatpāŋ nut täkaŋ.
- 3 Mebärini nämö, man waki näwetpāŋ jop nepmäŋit täkaŋ.
- 4 Not täŋ yämiŋpāŋ täŋkentäŋ yämikta yäŋapik man yäk täyat upāŋkaŋ naniŋ wärät täkaŋ.
- 5 Täŋkaŋ not täŋ yämiŋpāŋ täŋkentäŋ yämiŋjira unitä kowata kokwawak nadäŋ namiŋpāŋ waki täŋ namik täkaŋ.
- 6 Unita Anutu, iwannaye u man käbeyäken yepmaŋpāŋ mani nadäkta äma waki kubä iwoyäŋpāŋ kaŋ te! Bureni, inikät nanik kubätä mani kotäk yäpmäŋ daniŋpāŋ kaŋ iniŋ wärärän.
- 7 Täŋpāŋ mani yäpmäŋ daniŋpāŋ äma ŋo waki täŋpani yäŋ kaŋ yabäŋ-ahäwän. Täŋkaŋ yäŋapik man terak yäŋikŋarani yäk täkaŋ unita imaka, wakigän yäŋ kaŋ yäwän.
- 8* Ude täŋjirän irit kuŋat-kuŋari udegän bäräŋeŋ kaŋ paorän! Paorirän moneŋ tuŋumi äma kubätä ahäŋpāŋ kaŋ korewän yäŋ nadätat.
- 9 Paorirän äperiye nanak kodäŋani kaŋ irut. Ba webeni imaka udegän, webe kajat, täkentäki nämö kaŋ irän.
- 10 Nanakiye kome kuŋari nämö ude itkaŋ äriŋ täpätek täŋtäŋ kaŋ kuŋarut! Ude täŋtäŋ kuŋarirä tähani wärämutpāŋ kaŋ yäwat kireŋ pewäkut!
- 11 Täŋpāŋ äma kubäken naniktä äma unitäŋo komeni ba moneŋ tuŋumi komi epän täŋpāŋ yäpani u kudup kaŋ yomägarut yäŋ nadätat!
- 12 Täŋpākaŋ kubätä not täŋ imiŋpāŋ äperiye nanak kodäŋani unita watä irektawä yäŋ nadätat.
- 13 Täŋpāŋ yeriniye mäden ahänayäŋ täkaŋ u kudup kaŋ kumbut yäŋ nadätat. Täŋjirä wäpitä paot-inik kaŋ täŋpän!
- 14 Täŋpākaŋ äbekiye oraniye täŋo kudän wakiwaki unita Ekänitä pen juku piŋpāŋ miŋi täŋo momini peŋ imektawä.
- 15 Ude täŋkaŋ ämawebetä äbot unitäŋo wäpita guŋ tak-inik täŋjirä upāŋkaŋ Ekänitä momini pen nadäŋ yäpmäŋ kaŋ kuŋarän yäŋ nadätat.

- 16 Iwana uwä orakorak kädet täpuri kubä nämoinik täjkuk. Nämo, u äma jopi jäwäri, täjkentäkiye nämo u komi jop nadäj yämiñpäj däpmäkgän täk täjkuk.
- 17 U täjpäwak man yähta gäripi nadäjukuko unita äyäjutpäj ini kañ täjpä wawut. Ba iron kädet täkta ganjani nadäjukuko unita kubätä iron nämo täñ imek.
- 18 Täjpäwak man u tek gupi terakgän irani ude täjkuk. Unita täjpäwak man u ini gupi kujari gänañ kudup umetä-yäj äpmonpäj tokñeñ morewut!
- 19 Ba tektä-yäj täktäki waki unitä gupi kudup uwäk täñpipiñpäj, pionpäj yäj puñ topmäjkañ pen it täyon.
- 20 Unita Ekäni, iwanaye man waki näk peñkentäjpäj näwet täkañ unita yäyat udegän täñ yämi.
- 21 Ude täñkañ Ekäni Anutuna gäkña wäpka biñam täga unita yäjpäj täñkentäj nam. Täñpäj säkgämän nadäj namikinik täk täyan unita iwan kerä terak nanik nämagut.
- 22 Butewaki! Näk täñkentäkna nämo, jopi. Nadäj-bäräpnatä bänepnaken komi, womäntä yäj neyak.
- 23 Edap äpmonjirän edap ägoniken wärana paot täyak ude paoret yäj nadätat. Mänittä gwakgwak piäj äreyäj täñpän kuk täkañ ude täñpet.
- 24 Butewaki nadäjpäj ketem bitnäñkuro unita gupna kudup putärewäkañ kehäromina nämo, kujatna kwini unitägän itat.
- 25 ✧ Ude irira iwanayetä nabäjkañ nabäj mägayäjpäj yäjärok näwet täkañ.
- 26 O Ekäni Anutuna, täñkentäj nam! Butewakika tärek-täreki nämo unita nämagut.
- 27 Ude täñiri iwanayetä ñode kañpäj nadäwut; Ekäni uwä täñkentäki bureni.
- 28 Unitä täjpäwak man näwetneño upäjkañ gäkä iron api täñ namen. Komi jop namani u täñpewi mäyäk tañjirä näk epän watä ämaka oretoret kañ täñpa.
- 29 Äneñi yäkgän ñode täyat; Mäyäktä iwanaye tek ämet päranipäj yäj kumän kañ uwäk täwut!
- 30-31 Ekänitä äma täñkentäki nämo itkentäj yämiñpäj äma wakitä kumäkta biñam yäñtäreñ yämiñjirä täñkentäj yämik täyak.
Unita, Anutu täño ämawebe käbeyä täñjirä u bämopiken itpäj bänep täga pähap nadäjpäj menatä Ekäni bumta api iniñoret täñpet.

110

Anututä Intäjukun ämani man ño iwetkuk

- 1 ✧ Ekänitä intäjukun äma ekänina ñode iwetkuk; Ketna bure kada mañjiriri iwankaye gämotkaken yepmañjira kañ yabä! Ude iwetkuk.
- 2 Nadätan? Yawetä Saion pom terak itkañ komeni komeni yabäj yäwatta wäp biñam gamiñpäj ñode api gäwerek;
Iwankayeta intäjukun täñ yämiñpäj kañ yabäj yäwat.
- 3 Täñpäkañ iwankayekät ämik tänayäj täkañken ämawebekayetä täñkentäj gamikta gupi api yäniñ kireneñ.

Tånkaŋ tamimaŋ tamimaŋ nāburum yabāk tākamāŋ ude āma gubaŋikayetā dubikaken ude api gāwarān tāneŋ.

- 4 ✧ Yawetā ŋode yāŋkehārom tanjukō u āneŋi nāmo api wārāmurek; Gāk bāmop āma tārek-tāreki nāmo api iren, bāmop āma biani kubā wāpi Melkisedektā itkuko ude.
- 5 Eruk, ŋode nadā; Ekāni u bure kāda itkentāŋ gamiŋkaŋ kokwawak tāŋpāŋā kome ātu tāŋo intājukun āma tāŋo kehāromi api yāpmāŋ āpek.
- 6 Ba guŋ ābottā kowata yāpmākta yāntāreŋ yāmiŋpāŋ āmikken bumta dāpmāŋirān ini ugān api kumāŋ manēŋ.
Bureni, komeni komeni tāŋo intājukun āmaniye tāŋo kehāromi u kudup api yāpmāŋ āpek.
- 7 Upāŋkaŋ intājukun āmana gāk, ume kādet miŋin sākgāmān naŋ tāpāneŋpāŋ iwan tāŋo kehāromi kudup yāpmāŋ āpāŋ moreŋpāŋ oretoret terak tāpāneŋpāŋ api iren.

111

Anutu tāŋo ironita yāŋpāŋ iniŋ oretna

- 1 Eruk, Ekāni wāpi iniŋ oretna!

Anutu tāŋo āmawebeniye tāga u kābeyā tāŋirā nāk bāmopiken itkaŋ bānepna gupna nadāk-nadākna kuduptagān Anutu bānep tāga man iwet tāyiwal!

- 2 Ekāni u epān tāgagāmān tāk tāyak. Tāŋirān āmawebe epāni unita gāripi nadāk tākaŋ uwā Anutu tāŋo tāktākita juku piŋtāŋ kuŋat tākaŋ.
- 3 Bureni-inik! Epān Anututā tāk tāyak u tāgagāmān-inik. Unita nadāwa inide kubā tāk tāyak. Tāŋkaŋ kudān siwoŋini uwā paot-paori nāmo. U pen api it yāpmāŋ ārowek.
- 4 Kudān kudupi Ekānitā tāk tāyak u inide kubā tāk tāyak. Unita bārāŋeŋ nāmo guŋtak tākamāŋ. U butewaki pāhap nadāŋ nimiŋpāŋ iron tāŋ nimik tāyak.
- 5 Āmawebe oraŋ imik tākaŋ u Ekānitā ketem yepmāŋ towik tāyak. Ba topmāk-topmāk ninkāt tāŋkuko unita nāmo guŋtak tāyak. Nāmo inik!
- 6 Tāŋpākaŋ ābot ātu tāŋo kome, iniken āmawebeniye tā yāniŋ kireŋkuko uwā iniken kehāromini kwawak pewān ahāŋkuk.
- 7 Bureni-inik! Imaka u ba u tāk tāyak uwā kādet siwoŋi terakgān tāk tāyak. Man kādet ba jukuman niwet tāyak u kuduptagān tāga tāŋkentāŋ nimek.
Man jopi kubā nāmo niwet tāyak!
- 8 Ba unitāŋo бага man kubā nāmo inik api paorek. Nāmo, uwā kudup siwoŋigān peŋkuko unitā pen api it yāpmāŋ ārowek.
- 9 Tāŋpākaŋ Ekāni u āmawebeniye nin komi epānken nanik nimagutpāŋ ninkāt topmāk-topmāk tāga, tārek-tāreki nāmo tāŋkuk.
Unita ŋode yāna; Anutu u kudupi, tāgagāmān-inik.

- 10 ✧ Unita ämawebe, in ñode nadäwut; Äma kubä nadäk-nadäk ikek ude kañ irayäñ nadäñpähä, eruk, Ekänita umuntanpäh orañ imek.
Bureni, ämawebe Ekäni täño man buramik täkañ uwä nadäk-nadäk täga nikek.

Unita Ekäni wäpi iniñ oretpäñ pen iniñoret täkäna!

112

Anutu orañ imanitä säkgämän-inik api itneñ

- 1 Ekäni wäpi yäpmäh akuna! Äma Anutu orañ imik täkañ uwä Ekäni täño oretoret terak kuñat täkañ. Äma udewanitä Anutu täño man buramikta gäripi nadäk täkañ.
- 2 Äma udewani täño äbekiye oraniyetä kome terak kehäromigän api itneñ. Siwoñi äma täño nanakiyetä Anutu täño täñkentäk ikek api itneñ.
- 3 Äma udewani täño äboriyekeken iron pähap ahähñ-bumbum api täñ yämek. Täñpähñ tärek-täreki nämo, säkgämän pen api irek.
- 4 ✧ Jop manman nämo yäwani ämata bipmähñurani gänañ penyähnek pähap api ahähñ yämek. Täñpähñ äma siwoñi, bänep iron täñpani ba äma ätuta täñkentähñ yämani unita penyähnek api ahähñ yämek.
- 5-6 Äma noriyeta butewaki nadähñ yämik täkañ uwä säkgämän kuñat täkañ. Täñpähñ äma monerj epän siwoñigän, täñyäkñarani nikek nämo täk täkañ uwä oretoret terak kuñat täkañ.
Äma udewani täño kehäromi pen api irek. Äma mäden ahänayähñ täkañ unitä wäpi biñam pen api yähñ yäpmähñ äronerj.
- 7 ✧ Äma udewanitä bäräpi kukñi këda ahähñirän nadähñpähñ nämo umuntak täkañ. Bänepitä Ekäni kwasikotpähñ unita nämo kwitak täkañ.
- 8 Äma udewanitä bätakigän kuñatpähñ imaka kubäta nämo umuntak täkañ. Ittäñgän iwaniye iñamiken kehärom tanpähñ bäri kap api tenerj.
- 9 ✧ Äma udewani jopi jäwärita butewaki nadähñ yämiñpähñ iron täñ yämik täkañ. Kädet siwoñini u paot-paori nämo api irek.
Unita ämatä wäpi biñam api yähähñ yäpmähñ kunerj.
- 10 Täñpähñ äma wakitä u kañkañ kokwawak nadäk täkañ upähñkañ gupi pewä putärenjirän meni nänäm tawähñpähñ ämik täkta täñpähñ uwä täkañ.
Täñpähñ imaka täga këmi yäpmäkta itsämäk täkañ uwä bureni nämo yäpmäk täkañ.

113

Imaka imaka täga täñ nimik täyak unita Anutu iniñoret täkäna!

- 1 Ekäni iniñoret täkäna!

Ekäni täño epän watä ämaniye nin u wäpi iniñoret täkäna! Äneñi yäwa! Ekäni wäpi yäpmähñ akuna!

- 2 Yänjetak bipmähñtak tärek-täreki nämo iniñoret täkäna!

✧ 111:10: Jop 28:28; Snd 1:7, 9:10

✧ 112:4: Jop 11:17; Sam 97:11

✧ 112:7: Sam 57:7, 64:10

✧ 112:9: 2Ko 9:9

- 3 Ämawebe kukŋi kukŋi nanik in imaka, kudup Ekäni wäpi iniŋoret täkot!
 4 Ekänitä ämawebe komeni komenita intäjukun-inik it nimik täyak. Wäpi biŋamtä imaka imaka kome terak ba kunum gänaŋ itkaŋ u kumän yärepmitak.
 5 Ekäninin Anutu udewani kubä nämo itak! Nämoinik, Ekäninin u punin-inik unu it täyak.
 6 Bureni, u punin-inik unu it täyak upäŋkaŋ kunum kenta kome unita nadäŋpäŋ etä päpä yabäŋ yawat täyak.
 7-8 Ekäninin kudän tägagämän täk täyak. U äma äpani-inik, jopi jäwäri täŋkentäŋ yämiŋpäŋ yepmaŋpän äma wäpi biŋam ikekkät kentäŋpäŋ it täkaŋ.
 9 Täŋpäkaŋ webe äruŋ iranita nadäŋ yämiŋirän nanak bäyaŋkaŋ oretoret pähap nadäk täkaŋ.

Unita Ekäni iniŋoret täkäna!

114

Ekänitä ämawebeniyeke kudän kudupi pewän ahäŋkuŋ

- 1-2 ✧ Kadäni Isrel nanik Jekop täŋo äbot unitä Isip komeken nanik äpämaŋ kuŋkuŋo uken, Juda äbot u Ekäni täŋo kudupi ämawebe ude äworeŋkuŋ. Bureni, kadäni ugän Isrel ämawebetä Ekänitä inita biŋam täŋkuŋ.
 3 ✧ Kadäni uken Gwägu Gämänitä Ekäni kaŋ-umuntaŋ ämetpeŋ kuŋkuk. Ba kadäni kubä Jodan ume imaka, bitnäŋpäŋ itkuk.
 4 Täŋkaŋ pom taŋi taŋi oretoret täŋpäŋ memetä-yäŋ tubupeŋtäŋ kuŋjirä, täpuri täpuriwä udegän sipsiptä-yäŋ tubupeŋtäŋ kuŋkuŋ.
 5 Eruk näwerut; Gwägu, gäk imapäŋ kaŋkaŋ metäŋpeŋ kuŋkun? Ba Jodan ume, gäk ima mebärita äpäkta bitnäŋpäŋ itkun?
 6 E, pom taŋi taŋi, in ima mebärita memetä-yäŋ tubupeŋtäŋ kuŋkuŋ? Ba täpuri täpuri in udegän, imapäŋ kaŋkaŋ sipsiptä-yäŋ tubupeŋtäŋ kuŋkuŋ?
 7 Ai, kome pähap, Yawe, Jekop täŋo Anututä äbäŋirän kaŋkaŋ injamiken bäromtä!
 8 ✧ Imata, Ekäni uwä yäŋpewän mobä kehäromi kubätä imärirän ume gwägu ahäŋkuk. Ba yäŋpewän geŋi kawukiken ume dapuri äpuk.

115

Anutu bureni u kubägän itak

- 1 Ekäni, nintäŋo wäpnin biŋam punin nämo irek. Nämo, nin täga nämo! Gäkŋaken wäpka biŋam peŋyäk ikek unitägän punin kwawakinik it täyon, gäk nadäŋ nimikinik täŋpäŋ nämo nipmak täyan unita.
 2 Guŋ äbottä sära man ŋode imata niwet täkaŋ; Anutujin u de itak?
 3 U nämo nadäkaŋ? Nin täŋo Anutu u kunum gänaŋ kehäromi nitek itak. U itkaŋ imaka kubä täŋpayäŋ nadäŋpänä u bureni gän täk täyak.
 4 ✧ Täŋ äma unitäŋo anutuwä siliwa kenta gol mobäpäŋ keritä inŋitpäŋ puŋ gatäŋpäŋ pek täkaŋ.

- ⁵ U meni nitek tāk tākaŋ upāŋkaŋ meni man tāga nāmo yāneŋ. Ba dapuri nitek tāk tākaŋ upāŋkaŋ dapuri wareŋ tāga nāmo tāneŋ.
- ⁶ Ba jukuni nitek tāk tākaŋ upāŋkaŋ man tāga nāmo nadāneŋ. Ba iŋami nitek tāk tākaŋ upāŋkaŋ imaka kubā tāga nāmo piāŋ nadāneŋ.
- ⁷ Keri nitek tāk tākaŋ upāŋkaŋ keru wareŋ tāŋpāŋ imaka kubā tāga nāmo iŋitneŋ. U kuroŋi nitek tāk tākaŋ upāŋkaŋ kādet tāga nāmo kuneŋ. Ba wareŋ tāŋpāŋ māmā tāga nāmo tāneŋ.
- ⁸ Unita āma imaka udewani tāŋpani, ba āma unita nadāŋ yāmik-inik tāk tākaŋ u imaka, imaka wārani tāŋpāŋ nadāŋ yāmineŋo udewanigān api āworeneŋ!
- ⁹ Eruk, Isrel āmawebe, Ekāniŋin tāŋkentāŋ tamiŋpāŋ watā it tamik tāyak unitagān nadāŋ imikinik tāŋput.
- ¹⁰ Anutu tāŋo bāmop āma, in udegān tāŋkentāŋ tamiŋpāŋ watā it tamik tāyak unita Ekāni unitagān nadāŋ imut.
- ¹¹ Bureni, āmawebe Anutu bureni u iniŋ orerani in kudup Ekāni tāŋkentāŋ tamiŋpāŋ watā it tamik tāyak unitagān nadākinik tāŋput.
- ¹² Ekāni u ninta nāmoinik guŋtak tāyak. Nāmo, u Isrel āmawebe ba Anutu tāŋo bāmop āma ninta nadāŋ nimikinik tāŋpāŋ iron pen api tāŋ nimik tāŋpek.
- ¹³ ✧ Anutu u āmawebe kuduptagān, āpani ba ārowani iniŋoret tākaŋ unita iron api tāŋ yāmek.
- ¹⁴⁻¹⁵ Ekāni kunum kenta kome pewān ahāwani unitā yeri kon tāŋ tamiton. Kon tāŋjirān nanak weŋ bāyak pen kaŋ tāŋ yāpmāŋ kut! Ba nadāŋ tamiŋjirān nanakjiyetā udegān kaŋ tāŋ yāpmāŋ kut!
- ¹⁶ Tāŋpākaŋ kunum uwā Ekānitā inita biŋam. Tāŋ kome uwā ninta ninin kireŋkuk.
- ¹⁷⁻¹⁸ Unita āmawebe kodak irani nin, Ekānita bānep tāga tārek-tāreki nāmo nadāŋ imik tākāna. U imata, kumāŋpeŋ pāŋku kum irit komeken naniktā Ekāni tāga nāmo iniŋ oretneŋ.
Eruk, Ekāni wāpi iniŋ oretna!

116

Ekānita bānep tāga kap tewani

- ¹ Ekāni tāŋkentāŋ nam yāŋpāŋ gera butewaki terak yāŋjira nadāŋ namik tāyak unita Ekānita gāripi pāhap nadātat.
- ² ✧ Nākŋo gerata juku pek tāyak unita nāk it yāpmāŋ kwayāŋ tāyat ude Anutu iniŋoret yāpmāŋ kaŋ kwa.
- ³⁻⁴ ✧ Nāk pāra kumāŋpāŋ unita bumta umuntaŋkut. Kadāni uken Ekānita gera yāŋpāŋ ŋode yāŋkut; Ekāni, butewaki nadāŋ namiŋpāŋ tāŋkentāŋ nam! yāŋ yāŋkut.
- ⁵ Ekāni uwā ninta bānep tāga nadāŋ nimiŋpāŋ tāŋkentāŋ nimik tāyak ba butewaki nadāŋ nimik tāyak.
- ⁶ Bureni! Āma ātu ini tāga nāmo tāŋkentānaŋi uwā Ekānitā tāŋkentāŋ yāmik tāyak. Nāk ude itkuro upāŋkaŋ tāŋkentāŋ namiŋkuk.

- 7 Tǎŋpǎŋ Ekānitā nāk nabāŋ nāwatpǎŋ tǎŋkentǎŋ namiŋkuko unita apiŋo imaka kubāta nadāwātāk nāmo tāk tǎyat.
- 8 Nāk konām kottāyiwa Ekāni gākā naniŋ bitnǎŋpǎŋ konāmna pito ārut namiŋpǎŋ nepmāŋjit nāwatkun.
Nāk kumbayǎŋ tǎŋkuropǎŋ Anutu gākā tǎŋkentǎŋ namiŋkun.
- 9 Unita nāk kome terak irayǎŋ tǎyat uwā Ekānikāt bok api it yǎpmǎŋ kuŋatde.
- 10 ✧ Nāk bumta wayat yǎŋ nadǎŋkuro upǎŋkaŋ Ekāni jop waki nadǎŋ imiŋkut.
- 11 Tǎŋpǎŋ nāk āma tǎŋo manta nadāwa bureni nāmo tǎŋpǎkaŋ Anutugān nadǎŋ imiŋkut.
- 12 Ekānitā sākgāmān tǎŋ namiŋ yǎpmǎŋ ābuko unita kowata jide api tǎŋ imet?
- 13-14 Nāk nadātat! Ude api tǎŋ gamet yǎŋ yǎŋkehārom tǎŋkuro unita āmawebe kudup iŋamiken ŋode tāga api tǎŋpet;
Anututa iron imikta wain ume gāripi nitek inita biŋam kaŋ piŋ ima, Ekānitā nāmagutkuko unita kowata.
Ude tǎŋkaŋ Ekāniken yǎŋapik man api yǎwet.
- 15 ✧ Tǎŋpǎkaŋ Ekānitā āmawebeniya nadāwān ārowani tāk tākaŋ. U kubātā kumāŋirān nadāwān jopi nāmo tāk tǎyak.
- 16 Unita Ekāni, ŋode gāwera; Nāk gākŋo epān āmaka ude kuŋat tǎyat, meŋnatā kuŋat tǎŋkuko ude.
Nāk yentā topmǎŋpǎŋ nepmaŋkuŋopǎŋ gākā pit namiŋkun.
- 17 Unita nāk gākā bānep tāgata iron tǎŋ gamiŋpǎŋ api ganiŋ oreret.
- 18 Tǎŋpǎŋ nāk ude api tǎŋ gamet yǎŋ gāwetkuro ude āmawebekaye iŋamiken api tǎŋ gamet.
- 19 Ekāni, nāk tǎŋpayǎŋ tǎyat u Jerusalem kudupi yotkaken api tǎŋ gamet.

Unita Ekāni wǎpi yǎpmǎŋ akukot!

117

Āma uken-uken nanik Ekāni wǎpi iniŋoret tākot!

- 1 ✧ Āma ābori ābori, in Ekāni iniŋ orerut! Āmawebe kuduŋtagān in wǎpi biŋam yǎpmǎŋ akuwut!
- 2 Ekānitā ninta gāripi pāhap nadǎŋpǎŋ wari wari nadǎŋ nimikinik tāk tǎyak. Unita iniken yǎŋkehāromtak man bian yǎŋkuko udegān iwatpǎŋ nāmoinik api niŋmaŋpek.

Unita āmawebe kuduŋtagān Ekāni wǎpi iniŋoret tākāna!

118

Anututā tǎŋkentǎŋ yāmiŋkuko unita nadǎŋpǎŋ bānep tāga man yǎŋkuŋ

- 1 ✧ Ekāni nadǎŋ nimik tǎyak unita bānep tāga man iwet tākāna. Bānep iron tārek-tāreki nāmo tǎŋ nimik tǎyak.
- 2 Unita Isrel āmawebe ŋode yākot; Bānep iron tārek-tāreki nāmo tǎŋ nimik tǎyak!

- 3 Anutu tãño bãmop äma udegän ñode yãkot; Bãnep iron tärek-täreki nãmo tãñ nimik täyak!
- 4 Ämawebe Anutu tãño man buramik täk tãkanj unitã ñode yãk täkot; Bãnep iron tärek-täreki nãmo tãñ nimik täyak!
- 5 ✧ Nãkã bãrãpi tãñi kotaljãpãñ Ekãnitã gera yãñkut. Gera yãñjira nadãñpãñ Ekãni uwã bãrãpina ketãreñ naminjirãñ pidãm tarjcut.
- 6 ✧ Ekãni uwã nãkkãt irirãñ nãmo api umuntãwet. Nãmo, ämatã imaka kubã tãñ namikta nãmo umuntak täyat.
- 7 Ekãni nãkkãt it tãkamãk. Tãñkanj ini tãñkentãñ namik täyak unitã kãmi iwanaye dãpmãñirãñ api yabãwet.
- 8 Burenì! Äma tãño täktãki-tagãñ nadãñjitna ärowani nãmo tãñpãpãñ Anututagãñ nadãñ imikinik tãñpeñ kuñatneño u tãgagãmãñ.
- 9 Komen äma tãño tãñkentãk u äpanigãñ. Ekãni tãño tãñkentãk u ärowani.
- 10 Unitã iwan mãyaptã it gwãjijñ naminjkuñopãñ Ekãni tãño wãpi terak kehãromini yãpmãñ äput.
- 11 Nãk it gwãjijñkuñopãñ Ekãni tãño kehãromi terak dãput.
- 12 Iwanayetã nãmãk-nãmãktã nintã terak bipmãk tãkanj ude tãñkuño upãñkanj dãpmãñ-pewa kumbuj, kãdãptã tepãranj bãrãñeñ ijij paot tãkanj ude.
Ekãni tãño kehãromi terak dãpmãñ moreñkut.
- 13 Ämik pãhap tãñpãñ nepmãñitpãñ nutnayãñ tãñjirã Ekãnitã tãñkentãñ naminjirãñ nãmo nutkuñ.
- 14 ✧ Burenì, Ekãnitã kehãromi pãhap naminjãpãñ tãñkentãñ namik täyak. U wakiken nanik nãmagutkuk.
- 15 Tãñpãñ unitã Anutu tãño ämawebe tãhaniken ininjoret kap teñit gera ñode yãk tãkanj;
Anutu tãño kehãromitã epãñ kehãromi-inik täk täyak! yãk.
- 16 Ekãni tãño kehãromitã tãñkentãñ niminjirãñ iwan tãño kehãromi yãpmãñ äpumãñ.
- 17 Nãk pengãñ ñode nãmo api kumbet. Nãmo! Nãk kodak itkanj Ekãni tãño täktãki unitãño manbijam api yãñahãk tãñpet.
- 18 Burenì, Ekãni uwã kumãñ-kumãñ nutta bitnãñpãñ nãk yãpã-siwonjtakta komigãñ naminjukuk.
- 19 Unitã kudupi yot yãma dãt naminjirã äro Anutu wãpi yãpmãñ akwa!
- 20 Ño ñowã Ekãni tãño yãma, ämawebe siwonji kuñarani unitãgãñ tãga äronen.
- 21 Ekãni, gãk nãkño yãñapik man nadãñ naminjãpãñ tãñkentãñ naminjiri sãkgãmãñ it täyat. Unitã ganij oretat!
- 22 ✧✧ Bek enj tãñpani ämatã kawã wawãpãñ gãgãniken manpã kuñkuño unitã enj tãño bek bãmopi ude itak.
- 23 Imaka uwã Ekãni ini-tãgãñ tãñjirãñ kanjãpãñ gãripi pãhap nadãkamãñ.
- 24 Tãñpãñ kadãni ñowã Ekãnitã peñ niminjukuk. Unitã oretoret tãñpãñ bãnep tãgagãmãñ nadãna!

- 25 ✧ Ekäni, gäk täñkentäj nimi. O Ekäni, täñpewi bureni säkgämän ahäj nimän!
 26 ✧ Anutu, äma gäkñaken wäpka terak äbayäj täyak uwä kañ oran imi. Täñjiri nin udegän kudupi yot gänañ äronpäñ wäpka api yäpmäj akune.
 27 Ekäni ini-tägän Anutu bureni! Ini-tägän ninta watä säkgämän it nimik täyak. Unita päya päham kehap täñpäñ alta teñ äyäjut täkot.
 28 Gäk Anutuna! Bänep täga man gäwetat. Gäk Anutuna! Gäkño wäpka yäpmäj akutat.
 29 Eruk ämawebe ñode nadäkot; Ekänitä ninta gäripi nadäñpäñ iron täñ nimik täyak u paot-paori nämo unita bänep täga man iwet täkot.

119

Anutu täño man u tägagämän-inik

- 1 ✧ Äma kädet siwonigän säkgämän kuñat täkañ uwä Ekäni täño oretoret terak it täkañ. Äma udewaniwä Ekäni täño man buramiwani äma.
 2 Äma Ekäni täño kädet siwonji iwat täkañ, äma udewani Ekäni täño oretoret terak it täkañ.
 Ekäni täño kädet u iwatta gäripi pähap nadäñpäñ ehutpäñ iwat täkañ.
 3 Bureni-inik, äma udewani kädet waki iwatta bitnäñpäñ Ekäni täño kädet siwonji ugän iwat täkañ.
 4 Anutu, gäk man kädetka siwonji u kudup niwetpäñ ñode yäñkun; Watäni itpäñ näkñaken kädet siwonji ugän kañ iwarut yäñ niwetkun.
 5 Unita Anutu, näk gäkño man kädet siwonji u iwatta gäripi pähap nadäk täyat udegän wari wari kañ iwat täñpa yäñ nadätat!
 6 Bureni, gäkño jukuman kuduhtagänta ket nadäñpäñ kuñarayäj täyat uwä momi täñpäñ nämo api mäyäk täwet.
 7 Ekäni, kadäni gäkño man kädet siwonji yäñpäñ-nadäk täñpayäj täyatken uken bänepna säkgämän paki-inik api irek.
 Ude täñkañ gäkño wäpka biñam api yäpmäj akuk täñpet.
 8 Näk gäkño irit kädetka kudup iwatta nadätat unita nämo nepmanñpen.

Anutu täño jukuman buramiwani äma täño manbiñam

- 9 Äma gubanji näk jide täñpäñ kädet siwonigän täga kuñaret? Näk gäkño man iwarero uyaku äma siwonji ude iret.
 10 ✧ Unita Anutu, näk gäkño kädet u iwatta gäripi pähap nadäñpäñ ehutpäñ iwat täyat.
 Gäkä täñkentäj naminjiri kädet siwonjita nämo bitnäñpäñ ugän api iwaret.
 11 Näk gäkken momi täñpetawä yäñpäñ gäkä nanik man ugänpäñ bänepnaken pek täyat.
 12 Ekäni, kädetka siwonji näwetpäñ näwonjäreke täñjiri ugän iwatpäñ wäpka biñam kañ ganij orera.

- 13 Nāk kādet kuduṭṭagān yāḡahāḡpāḡ niwetkuno u āmawebe kudup yāḡahāḡpāḡ yāwet tāyat.
- 14 Āmatā moneḡ tuḡumta ḡāripi pāḡhap nadāk tākaḡ u irepmitpāḡ nāk ḡākḡo man iwatta ḡāripi udegān nadāk tāyat.
- 15 ḡākḡo manka juḡu piḡpāḡ manka kādet siwoḡi u yāḡpāḡ-nadāk tāk tāyat.
- 16 ✧ Anutu, ḡākḡo kādet siwoḡi iwatta ḡāripi nadāḡpāḡ ḡākḡo mankata nāmo api ḡuḡ tāwet.

Ekāni tāḡo man kādetta ḡāripi nadāḡkuk

- 17 Unita Ekāni, epān watā āmaka nāka tāḡkentāk sāḡḡāmān tāḡ namiḡiri sāḡḡāmān itpāḡ ḡākḡo mangān kaḡ iwara.
- 18 Bānepna tāḡo dapuri birik ārut tāḡpi kuḡirā ijiwa-kwāpāḡ man bureni ḡāripi nikek ḡākḡo man kudān terak pātkaḡ u kudup nadāwa tārewut.
- 19 Nāk kome ḡo terak kadāni kāroḡi itta biḡam yāwani nāmo unita ḡākḡaken man kādet u nāka kāboḡ nāmo peḡ namen. Nāmo!
- 20 Nāk ḡākḡo manka biḡam u kepma kepma yāḡpāḡ-nadāk tāḡpāḡ iwatta bānepnatā kādāp iḡik tāyak.
- 21 Ekāni, nāk nadātat. Āma inita nadāwā ārowani tāḡpāpāḡ manka māde ut imik tākaḡ u yebeḡpāḡ māde ut yāmiḡiri paotta biḡam tāk tākaḡ.
- 22 Tāḡpākaḡ nāk ḡākḡo man buramiḡpāḡ iwat tāyat unita āma udewani yabāḡ āwarākuk tāḡiri yāḡārok ba māde kāda man wari nāmo nāwetneḡ.
- 23 Bureni Ekāni, āma wāpi biḡam ikektā kābeyā tāḡpāḡ nāk wāpna yāpmāḡ āpāḡta yāḡpāḡ-nadāk tāk tākaḡ upāḡkaḡ epān watā āmaka nāk ḡākḡo jukuman ehutpāḡ yāḡpāḡ-nadāk api tāk tāḡpet.
- 24 Imata, ḡākḡo jukuman unitā bānepna tāḡpidām tāḡpāḡ kādet nāwoḡārek tāyak.

Anutu tāḡo бага man ehutpāḡ iwatkuk

- 25 Wāra! Iwanayetā nāk nutpāḡ nāwat kireḡpewā kehāromina kudup paotak unita ḡāk bian nāwetkuno ude tāḡkentāḡ namiḡpāḡ kehāromi āneḡi namisi.
- 26 Irit kuḡat-kuḡatna tāḡo mebāri kudup yāḡahāḡpāḡ ḡāwerira kowata nāwetkun.
Unita apiḡo ḡākḡaken man kādet u nāwetpāḡ nāwoḡāresi!
- 27 Tāḡpāḡ nadāk-nadākna tāḡpewi piḡāreḡirān ḡākḡo jukuman nadāwa tārewākaḡ kudān kudupi tāḡkuno unita kaḡ juḡu piwa.
- 28 Wāra! Butewakitā nutpewān kumbet yāḡ nadātat unita nāwetkuno udegān kehāromi āneḡi namisi.
- 29 Tāḡpākaḡ bānepnatā tāḡ-nāḡḡat-pewān kādet wakiwaki tāḡpetta yāḡpāḡ бага peḡkireḡpāḡ yewa tāḡ namisi.
Tāḡpāḡ bānep tāḡa nadāḡ namiḡpāḡ бага manka nāwetpāḡ nāwoḡārek tāyi.
- 30 Imata, nāk ḡākḡo kādet bureni iwatta iwoyāḡpāḡ yāḡkehārom tāḡkut. Ude tāḡkaḡ man kādetka wari wari juḡu piḡpāḡ kuḡat tāyat.

- 31 O Ekäni, näk juku-manka injit-inik tänpäj yäpmäj kuṇat täyat unita yabäj äwaräkuk täjiri iwantä mäyäk nämo naminej!
 32 ✧ Eruk, wisik-inik! Bänepna tänpidäm taṇ namik täyan unita gäkṇo бага man kädetka ugänpäj kaṇ iwat tänpa!

Nadäk-nadäk yäpmäkta Anutuken yäṇajinṇuk

- 33 Ekäni, бага man kädetka ket näwoṇäreṇiri näk kädet u pen iwat yäpmäj äroṇtängän kaṇ kumba!
 34 ✧ Nadäk nadäk täṇkentäj namiṇiri бага manka buramiṇpäj kaṇ yäpmäj kuṇara.
 Gupna bänepna bok kaṇ yäpmäj kuṇara!
 35 Ekäni, бага manka kädetkaken yäṇnäṇat yäpmäj ku. Imata, u iwat täyatken uken bänep oretoret nadäk täyat.
 36 ✧ Unita bänepna tänpidäm taṇiri monej wädäk-wädäk täṇo gärip mäde ut imiṇpäj gäkṇo бага man iwattagän gäripi kaṇ nadäk tänpa!
 37 Dapunna teṇ-pipiwayäj täyan uyakuwä imaka jopi-jopita yabängärip nämo api täṇpet.
 Ude täṇkaṇ näwetkuno udegän iritnata watä säkgämän it namisi.

- 38 Anutu, ämawebe nadäj gamik täkaṇ u täṇkentäj yämikta yäṇkehärom taṇkun. Eruk, epän ämaka näkken udegän pewi kaṇ ahäj namän.
 39 Iwantä mäyäk man näwetta umuntäyat unita nadäj namiṇiri kaṇ närepmirän.
 40 O Ekäni, бага manka ba juku-manka iwatta gäripi pähap nadätat unita gäkṇaken nadäk siwoṇi terak iwatpäj irit säkgämän u namisi.

Anutu täṇo man yeṇgämän pewäpäj kuṇatṇuk

- 41 Täṇkaṇ Ekäni, gäk iron mähemi unita ironka u kwawak näwoṇäreṇpäj näwetkuno udegän wakiken nanik täṇken tänpäj kaṇ nämagut.
 42 ✧ Ude täṇ namiṇiri äma yäṇärok näwet täkaṇ unitäṇo man täga uret. Imata, gäkṇo manta nadäkinik täyat unita.
 43 O Ekäni, mena tänpidäm taṇiri manka bureni u yäṇahäk täyiwa.
 Imata, kehäromi kubäken nämo yäpmäk täyat, gäkṇo man terakgän yäpmäk täyat.
 44 Unita gäkṇo jukuman u tärek-täreki nämo buramiṇpäj api iwat täṇpet.
 45 Bureni, gäkṇo jukuman iwatta nadäk täyat unita iwanayetä täga nämo api topmäṇpäj nepmäṇitneṇ.
 Nämo, bätakigän api kuṇaret.
 46 Täṇpakaṇ kome täṇo intäjukun äma injamiken gäkṇo jukuman api yäṇahäk täṇpet.
 Ude täṇira manna u utpäj mäyäk täga nämo api namineṇ.
 47 ✧ U imata, gäkṇo mankata gäripi pähap nadänpäj buramiṇjira bänepnatä pidämtak täyak.

✧ 119:32: 1Kn 4:29; Ais 60:5, 2Ko 6:11-13 ✧ 119:34: Sam 119:73; Snd 2:6; Jem 1:5 ✧ 119:36: Mak 7:21-22, 1Ti 6:10-11; Hib 13:5 ✧ 119:42: Sam 102:8, 119:39; Snd 27:11 ✧ 119:47: Sam 119:16, 119:97, 119:127, 119:159

48 Ekäni, man kädetkata gäripi nadäk täyat unita nadäñjira ärowani täñpöpäñ yäñpäñ-nadäk täk täyat.

Anutu täño бага манта надäwän bureni kubä täñkuk

49 Ekäni, yäñkehäromtak man bian epän watä ämaka näk näwetkuno u nadäñpän täñkentäñ nam.

Man näwetkuno unitä bänepna täñ-kehäromtak täyak.

50 Bäräpi kadäniken man unitä bänep kwini pewän ahäñ namik täkañ ba iritna täñ-mehamtak täyak.

51 Täñpäkañ butewaki pähap! Äma ärowanitä yäñärok man bumta näwet täkañ. Upäñkañ näk gäkño man unitagän gwäk pimiñpän manka ugänpäñ iwät täyat.

52 Ekäni, бага manka bianiinik uterak kehäromi yäpmäk täyat unita u pen juku pik täyat.

53 Unita äma wakiwakitä gäkño бага man u pekinik täñjirä yabäñpän bänepna täñpäwak täkañ.

54 Täñpäkañ uken-uken ittäñ kuñat täyatken gäkño бага манта gäripi nadäñpän unita kap ganiñ ubiñ tenñtäñ kuñat täyat.

55 Ekäni, bipani bipani näk gäka juku pik täyat. Täñkañ бага manka u nämo api pewet. Nämoinik!

56 Baga manka wari wari iwät täyat unitä bänepnaken oretoret pewän ahäk täkañ.

Anutu täño бага ман iwatta gäripi nadäñkuk

57 ✧ Ekäni, gäk it namitan unita imaka gäripi nitek äneñi kubäta nämo wäyäkñek täyat.

Mebäri unita gäkño man kädet kudup iwatta nadäñpän yäñkehärom tañkut.

58 Täñpäkañ Ekäni, gäk bian täñkentäñ namikta yäñkehäromtak man yäñkun. Unita gäkño man u nadäñpän täñkentäñ namikta bänep nadäk-nadäkna kudup gäkagän ganiñ kiretat.

59 ✧ Näk irit kuñat-kuñatna täño mebäri kudup nadäwa-tärewäpän apiño gäkño man buramiñpän iwatta bänep peyat.

60 Unita gäkño jukuman iwatta kämi kañ yäñkañ nämo itsämäñ yäpmäñ kwet. Nämo, pengän yäput peyat ño.

61 Bureni, äma wakitä näk nutta nadäñpän buñep täñkuño upäñkañ näk bänepna äreyäwäpän gäkño jukuman unita nämo guñ täyat.

62 Nämoinik, gäkño бага manka siwoñi unita nadäñpän ganiñ oretta bipani bämop-inik akuk täyat.

63 Ba ämawebe gäk orañ gamiñpän juku-manka iwät täkañ ukät not täñpän kuñat täkamäñ.

64 Bureni Ekäni, kome ño terak ironka tokñep pätak. Unita man kädetka täño mebäri näwetpäñ näwoñäreñjiri kañ nadäwa tärewut!

Ekäni täño бага манта täga täñkentäñ nimek

65 Ekäni, täñkentäñ namikta yäñkuno u iwätpäñ epän ämaka näka säkgämän täñ namik täyan.

- 66 Nāk бага mankata nadākinik täyat unita nadäk-nadäk täga naminjiri бага man täño mebäri kañ nadāwa tärewut.
- 67 ✧ Täñpākañ bian goret kuñatkuro unita yäpä-siwonjaktakomi naminjkun. Ude täñjiri eruk apiño gäkño man buramitat.
- 68 O Ekäni, täñkentäj namik täyan u tägagämän. Gäk orakorak täño mähemi bureni.
Unita gäkñaken man kädetka täño mebäri näwetpäj näwoñarek täyi.
- 69 Äma ärowani näka jop manman yäk täkañ upäñkañ bänep nadäk-nadäkna kudup gäkño juku-manka uterakgän pek täyat.
- 70 Täñpäj äma ärowani uwä bänep nadäk-nadäki kumbani upäñkañ nähä juku-manka unita gäripi pähap nadäk täyat.
- 71 Täñpākañ nadätat; Komī nadāj itkuro u täñkentäj naminjkuk.
Unitä bänepna yäpmäj sukurenpewän bänep nadäk-nadäkna pewa бага manka terakgän kuyak.
- 72 Unita Ekäni, apiño ñode yäyat; Baga man mekatä pewi ahäwani unita nadāwa säkgämän-inik täyak, monerj tuñum pähapta gäripi nadäk täkañ u irepmit moretak!

Anutu täño бага man u siwoñi-inik

- 73 Ekäni, gäkña ketkatä puñ gatäñpäj nepmañkuno unita nadäk-nadäk naminjiri juku-manka unita yäñpäj-nadäk täk täyiwa!
- 74 Täñjira ämawebe gäk orañ gamik täkañ u nāk nabäñpäj ñode nadäk täkot;
Äma ño Ekäni täño jukumanta nadākiniki kehäromi uterak pek täyak! Ude nadäñpäj oretoret täk täkot.
- 75 Ekäni, nāk bureni ñode nadätat; Nāk yäpä-siwonjaktakomi naminjkuno uwä nadāj namikinik täñpäj unita naminjkun.
Täñpākañ gäkño man kädet uwä siwoñi-inik.
- 76 Eruk, watä epän ämaka nāk täñkentäj namikta bian yäñkuno u iwatpäj ironka paot-paori nämo u pewi ahäj naminjiri butewaki nadāwätäk terak itat ño täñ-kehäromtañ nami.
- 77 Nāk gäkño бага manta gäripi nadäk täyat unita butewaki nadāj naminjiri äneñji säkgämän kañ ira.
- 78 Täñpākañ äma inita nadāwä ärowani täñpanitä jop manman terak manken nepmak täkañ.
Ude täk täkañ unita mäyäk kañ yäput! Upäñkañ nähä gäkño juku-man unita pen juku piñpäj api kuñaret.
- 79 Täñjira ämawebe gäk orañ gamiñpäj gäkño jukuman nadäk täkañ unitägän näkken äbäkañ bok kañ itna.
- 80 Täñpākañ Ekäni, gäripana ñode pätak; Injamkaken täktäkna terak mäyäk yäpettawä yäñpäj gäkño jukuman kudup siwoñigän iwatta nadätat.

Wakiken nanik imagutta Anutuken gera yäñjuk

- 81 Ekäni, gäkä täñkentäj namikta itsämäj yäpmäj äbäñjira kehäromina paoränkañ kehäromina nikek nämo itat.
Upäñkañ man bian yäñkuno u bureni api täñpen yäj nadākinik täyat.

- 82 Tāṅpākaṅ man yāṅkuno u bureni jidegān iwatpāṅ bānepna tāṅpidām tāwayāṅ? U kakta dapun tāṅ yāpmāṅ ābāṅjira dapunna komi nekaṅ.
- 83 Nāk imaka wawāpāṅ maṅpākuk tākaṅ ude itat upāṅkaṅ gākṅo juku-manka unita nāmo guṅtak tāyat.
- 84 Wāra! Piā watā āmaka bārāpi terak it yāpmāṅ ābātāt ṅo āneṅi udegān kepma bipani jide api iret?
Ba āma komi namik tākaṅ unita kowata jidegān api tāṅ yāmen?
85 Nadātan? Āma inita nadāwā ārowani tāṅpani, gākṅo бага manta māde ut imik tākaṅ u nāk tāṅpāwakta nākā kādetken awaṅ ānek tākaṅ.
- 86-87 U jop nadāṅ komi namik tākaṅ unita tāṅkentāṅ nam! Āma udewanitā nuttāko paotnaṅipāṅ itat.
Tāṅpākaṅ juku-manka kudup u siwoṅi tāgagān, āmatā nadāṅpāṅ iyap taṅpāṅ yāpmāṅ kuṅatnaṅigān.
Tāṅpāṅ komi butewaki terak itat upāṅkaṅ juku-manka unita māde nāmo utat.
- 88 Unita ironka tārek-tāreki nāmo unita yāṅpāṅ iritna tāṅmeham taṅjiri juku-manka, mekatā yāṅjiri ahāwani u kudup kaṅ iwara.

Anutu tāṅo бага man unita nadākinik tāṅjuk

- 89 * O Ekāni, gākṅo manka u kunum gānaṅ, kehāromi tārek-tāreki nāmo pātak.
- 90 Ironkatā kodakitā kodaki api it yāpmāṅ kwek. Kome pāhap ṅo inide itta tāṅ-kehārom taṅpāṅ peṅkuno wareṅi nāmo it tāyak.
- 91 Imaka imaka kuduṅtagān u gākṅo man buramiwanitā itkaṅ unita gākṅo meka jinom terakgān it yāpmāṅ ābāṅ itkaṅ.
- 92 Tāṅpākaṅ gākṅo бага manka unita gāripi nāmo nadāṅkut yāwānāku komi naminṅkuno unitā nutpewān paoram.
- 93 Upāṅkaṅ nāmo! Gāk juku-manka terak iritna tāṅ-mehamtaṅ naminṅkuno unita juku-manka unita wari nāmo api guṅ tāwet.
- 94 O Ekāni, nāk gākṅata biṅam itpāṅ gākṅo juku-manka kadāni kadāni iwatta ehutpāṅ epāni tāk tāyat unita wakiken nanik nāmagut.
- 95 Nadātan? Āma waki kābop itkaṅ nāk nutta tāṅtuṅum tākaṅ. Upāṅkaṅ nāk nadāwātāk nāmo tāṅpāṅ gākṅo jukumanta yāṅpāṅ-nadāk pen tāk tāyat.
- 96 Tāṅpākaṅ ṅode yabāṅpāṅ-nadāk tāyat; Imaka kome ṅo terak tāga yāṅ yāk tākamāṅ u kudup api paot moreneṅ.
Tāṅ gākṅo man u imaka bureni-inik, tārek-tāreki nāmo, inide itta yāwani.

Anutu tāṅo бага mantā āma ṅo nadāk-nadāk sākgāmān iminṅkuk

- 97 Wisikna! Gākṅo manta gāripi pāhap nadāk tāyat. Tāṅpāṅ unita kepma bipani yāṅpāṅ-nadāk tāk tāyat.
- 98 Jukumanka u wari wari yāṅpāṅ-nadāk tāk tāyat unita nadāk-nadākna uwā iwanaye tāṅo nadāk-nadāki yārepmiṅtak.
- 99 Ba ugān nāmo. Man kādetka unitagān juku piṅpāṅ kuṅat tāyat unita nadāk tāga initat uwā yāṅpāṅ-nāwoṅārek tāṅpani āmanaye unitāṅo nadāk yārepmiṅpāṅ initat.
- 100 Ba бага manka u buramik tāyat unita nadāk-nadāk āma ekāni ekānitā nadāk tākaṅ u nākā yārepmiṅpāṅ nadāk tāyat.

- 101 ✧ Täppäkañ gäñño juku-manka kubä irepmiret yäj nadäñpäj kädet waki-waki u kudup yabäj umuntanpäj kukñi kädagän yärepmit täyat.
- 102 Ekäni, gäkña-tägän meka jinom unita yäñpäj-näwoñärek täk täyan unita nämo guñ tanpäj irepmit täyat.
- 103 ✧ Yäke! Gäkño jukuman unita nadäwa gäripi pähap, inide kubä täk täkañ, imaka gakñi nikek nakta gäripi nadäk täyat unitäño gäripi irepmitak.
- 104 Burenitä bureni-inik, gäkño mantä nadäk-nadäk kädet säkgämän näwoñärek täyak unita waki kädet kudupta taräki nadäk täyat.

Ekäni täño jukumantä peñyäjek ude täyak

- 105 ✧ Ekäni, gäkño meka jinom u kädet kuñat-kuñatna täño topän ude täñ namitak. Täñkañ kädetnaken peñyäjepñ namitak.
- 106 Unita man kädetka siwoñi u iwatta injamkaken yäjkehäromtak man yäjkurowdegän api täñpet.
- 107 Upäjkañ Ekäni, bäräpi tanjitä näk nepmäñitak unita gäkña yäjkurow ude iritna äneñi täñ-kehäromtanñ namisi.
- 108 Täñpäkañ gupe kábäñi nikek ude, ganiñoret man pewa-ärek täkañ unita gäripi nadäj namisi.
Ude nadäj namiñkañ gäkñaken manka u säkgämän näwetpäj näwoñärek täk täyi.
- 109 Näk kadäni kadäni kumäj-kumäj dubiniken it täyat upäjkañ gäkño juku-manka unita nämo guñtak täyat.
- 110 Äma wakitä näk nepmäñitta buñep täk täkañ upäjkañ näk gäkño man kädetka u peñpäj näkñaken gärip terak nämo iwata täyat.
- 111 Nämo inik, gäkño juku-mankatä bänep oretoret pewän ahäj namik täkañ. Unita iyap tanpäj tärek-täreki nämo api iwata täñpet.
- 112 ✧ Täñpäj gäkño man kädetka u iwatta nadäk kehäromi peyat. U iwata yäpmäj kuñtäñgän kañ kumba!

Ekäni täño man käderitä watä it nimik täyak

- 113 Ekäni, äma gäk gäwaräntäktä bänep yarä pek täkañ unita gañani pähap nadäjkañ gäkño juku-manka unitawä gäripi nadäk täyat.
- 114 ✧ U imata, gäk näkño kurepäna ba mobä käwutna, iwantä nutnayäj täñjirä kábop iretta.
Täñpäkañ man bian yäjkurow u bureni iwatapäj api täñpen yäj nadäkinik täyat.
- 115 Ai! Waki täñpani in nabä kätäñpeñ kut! Näk Anutuna täño jukumani iwarayäj nadätat!
- 116 Eruk Anutu, näkño iritna täñ-kehäromtakta man kehäromi yäjkurow u juku piñpäj udegän kañ tä.
Ude täñjiri uyaku näkño nadäkinikna kehäromigän itkañ бага manka pen täga api iwarän täwet.
- 117 Unita mehamtäñ namiñjiri bäräpi gänañ nämo api paoret. Ude täñjiri juku-manka wari wari api nadäj gamet.
- 118 O Ekäni, näk nadätat. Gäk ämawebe gäkño jukuman iwatta bitnäk täkañ unita mäde ut yämik täyan.

Ude täñjiri täñjäkäñarani täktäki kädet u jopi ude api täñpek.

- 119 Täñpäñ, gäk ämawebe udewani kudup jirañ ude bumik ureñ täñpi kuk täkañ. Täñpäkañ nähä gäkño manta gäripi pähap nadäk täyat.
- 120 O Ekäni, gäkño täktätkka inipärik unita nadäwa umuri täñpöpäñ kujat kwaik täk täyat. Ba gäkño man kädetka unita nadäwa umuri täk täkañ.

Anutu täño jukuman iwarani

- 121 O Ekäni, näk kädet täga siwoñi iwat täyat unita nabäñ äwaräkuk täñjiri iwantä näk nämo täñpä waneñ!
- 122 Ekäni, näk epän watä ämaka unita api täñkentäñ gamet yäñ näwet. Täñkentäñ namiñjiri äma inita nadäwä ärowani täñpanitä bäräpi namineñtäwä.
- 123 Wära! Gäk bian täñkentäñ namikta siwoñi näwetkuno ude täñkentäñ nami yäñpäñ dapun täñ yäpmäñ äbäñjira dapunna komi nekañ.
- 124 Unita Ekäni, butewakika paot-paori nämo unita nadäñ namisi! Täñkañ gäkñaken juku-manka u näwetpäñ näwoñärek täyi.
- 125 Näk epän watä ämaka itat unita gäkño meka jinom u nadäwa-tärektä nadäk-nadäk namisi.
- 126 Ekäni, ämawebe gäkño бага man irepmit täkañ u yabätan? Eruk, gäk bäräneñ akuñpäñ kowata yäwoñäre!
- 127-128 Näk kädet wakiwaki äma udewanitä iwat täkañ unita taräki-inik nadäk täyat.

U imata, gäkño juku-manka unita gäripi pähap nadäk täyat, ämatä gol moneñ säkgämän-inik unita gäripi nadäk täkañ u irepmitpäñ-nadäk täyat.

Ba gäkño бага manka u kudup iwat täyat.

Anutu täño kädet iwatta gäripi nadäñkuk

- 129 Ekäni, gäkño man uwä säkgämän unita buramiñpäñ kuñat täyat.
- 130 ✧ Äma kubätä gäkño man bänepiken peñpäñ kuñarayäñ täko uwä bänepiken peñyäñek api irek.
Ba guñ äma kubätä gäkño man yäñpäñ-nadäk täñpayäñ täko uwä nadäk-nadäk ikek api kuñarek.
- 131 Täñpäkañ Ekäni, näk gäkño бага manta gäripi-inik nadäk täyat. U iwatta mena bänepna pidämtak täkamän.
- 132 Unita Ekäni, ämawebe nadäñ gamikinik täñpanita nadäñ yämik täyan udegän, näk nabäñpäñ butewaki nadäñ namisi.
- 133 Täñkañ gäkño mankatä kädet näwoñäreñjirän momitä näka intäjukun nämo täñ namek.
- 134 Täñpäkañ Ekäni, täñkentäñ namiñjiri ämatä näka täñpäwak täneñtäwä. Ude täñ namiñjiri manka kañ buramik täñpa.
- 135 ✧ Gäk dubinaken itkañ säkgämän täñ namiñpäñ gäkñaken kädet siwoñjika kudup kañ näwetpäñ näwoñäre.
- 136 Täñpäkañ Ekäni, ämawebe mäyaptä gäkño man nämo iwat täkañ unita konämna pito ume dapuriken äpäk täyak ude mak täyak.

Anutu täño jukuman u siwoñi-inik

- 137 O Ekäni, kudän siwoŋi säkgämän täŋo mäheŋi u gäk. Täŋpäkaŋ gäkŋo meka jinom kudup u udewanigän, siwoŋi säkgämän.
- 138 Bureni, jukuman bian pewi ahänkuŋo u kudup siwoŋi tägagän, ämatä nadäŋpäŋ iyap taŋpäŋ yäpmäŋ kuŋatneŋtagän.
- 139 Upäŋkaŋ iwanayetä бага manka u mäde ut imik täkaŋ unita bänepna kädäp ude ijik täyak.
- 140 Ekäni, yänkehäromtak manka u pära nämo ahäk täyak. Burenigän ahäk täyak.
Unita epän watä ämaka näkä manka unita gäripi-inik nadäk täyat.
- 141 Täŋpäŋ ämatä näka nadäwä äpani, jiraŋ ude täk täkaŋ upäŋkaŋ meka jinomta nämo gaŋatak täyat.
- 142 U imata, kudän siwoŋi säkgämän säkgämän täk täyan u pen udegän api täŋ yäpmäŋ äroweno unita.
Täŋpäkaŋ бага manka u burenigän ahän yäpmäŋ kukta yäwani.
- 143 Bureni, komi epän gänaŋ itat, upäŋkaŋ juku-manka unitä bänepna täŋpidäm taŋiraŋ oretoret nadäk täyat.
- 144 Täŋpäkaŋ бага manka uwä siwoŋi tärek-täreki nämo. Unita Ekäni, nadäk-nadäk namiŋiri säkgämän kaŋ it yäpmäŋ ärowa!

Wakiken nanik imagutta Anutuken yänŋiŋkuk

- 145 Bänep nadäk-nadäkna kudup gäkken peŋpäŋ gera yäyat. Unita Ekäni, nadän namiŋiri juku-manka kudup kaŋ buramiwa!
- 146 Gäkken gera yänŋira wakiken nanik nämagut. Nämaguriri бага manka kudup u kaŋ iwara.
- 147 Täŋpäŋ gäkŋo manka unitä bureni ahäwekta nadäkinik täyat unita kome ket nämo yänŋeŋiraŋ akuŋpäŋ täŋkentän namikta gäkken gera yäk täyat.
- 148 Täŋkaŋ gäkŋo manka yänŋpäŋ-nadäk täŋpayäŋ nadäŋpäŋ bipani käroŋ päke u kodakgän it täyat.
- 149 Ekäni, ironka tärek-täreki nämo unita nadän namisi. Täŋpäŋ butewakika kwawak näwoŋäreŋpäŋ iritna täŋ-kehäromtaŋ namisi.
- 150 Nadätan? Äma komi epän namik täkaŋ u dubinaken itkaŋ. Äma uwä gäkŋo jukuman iwatta bitnäk-inik täk täkaŋ.
- 151 Täŋpäkaŋ Ekäni, gäk imaka, näk dubinaken itgän täyan. Täŋpäŋ gäkŋo бага manka u kehäromigän pen itta yänkehärom täwani.
- 152 Bian gäkŋo juku-mankata yänŋpäŋ-nadäk ŋode täŋkut; U tärek-täreki nämo itta pewi ahänkuŋ.

Wakiken nanik imagutta Anutuken gera yänŋkuk

- 153 Ekäni, näk gäkŋo juku-mankata nadän äwaräkuk nämo täk täyat unita komi bäräpi gänaŋ itat ŋo nabäŋpäŋ-nadänkaŋ täŋkentän namisi.
- 154 Bian yänkehärom taŋkuno ude iwanaye inamiken näk gäraŋk itpäŋ täŋkentän namiŋiri iwan nabä-kätäŋpeŋ kut.
- 155 Äma waki täŋpani u gäkŋo juku-manka nämo buramik täkaŋ unita gäkŋata biŋam täga nämo api yämaguren.
- 156 Upäŋkaŋ Ekäni, nähä täŋkentän nam! Butewakika u ärowani pätak unita yänŋkuno udegän wakiken nanik nämagut.
- 157 Iwan mäyap näk täŋpäwakta it gwäjiŋ namikaŋ upäŋkaŋ gäkŋo man kädetka bureni u nämoinik irepmit täyat.

- 158 Täñ Isrel ämawebe ätu gäkño manta nadäñ parit täk täkañ unita kokwawak nadäñ yämik täyat.
- 159 Täñpäkañ Ekäni, gäkño meka jinomta gäripi pähap nadäk täyat u nabäñpäñ-nadäsi.
U nabäñpäñ-nadäñkañ ironka tärek-täreki nämo unita iritna täñ-kehäromtañ namisi.
- 160 ✧ Ekäni, бага manka u bureniğän ahäñ yäpmäñ kukta yäwani. Manka siwoñi u kudup tärek-täreki nämo.

Anutu täño бага man iwatta gäripi-inik nadäñjuk

- 161 O Ekäni, äma wäpi ärowani nikek ätu jop nadäñ näk täñpäwak täkañ upäñkañ näk juku-manka unita nadäwa umuri täñpäpäñ orañ imik täyat.
- 162 Täñpäñ kudän tägatäga täkta yäñkehärom tañkuno unita nadäñkañ oretoret pähap nadäk täyat.
Äma kubätä moneñ tañi mämäram yäpmäñkañ oretoret nadäweko ude nadäk täyat.
- 163 Täñpäkañ jop-manmanta taräki-inik nadäñkañ gäkño man kädetkata gäripi-inik nadätat.
- 164 Unita kepma kubä gänañ kadäni 7 ude бага manka siwoñi unita yäñpäñ ganiñoret täyat.
- 165 ✧ Burenitä bureni-inik! Ämawebe gäkño manta gäripi nadäñpäñ iwat täkañ unitawä watä it yämiñiri bänep kwini terakğän it täkañ imaka kubä täñpewän bänep nadäk-nadäki täga nämo putärewek.
- 166 Unita Ekäni, gäk kubä-tägän wakiken nanik nämagutta itsämäñtat. Itsämäñkañ gäkño бага manka u iwaräntäk täyat.
- 167 Täñpäkañ äneñi ñode yäkgän täyat; Jukumanka unita gäripi-inik nadäñpäñ iwat-inik täk täyat.
- 168 Bureni, gäk näkño irit kuñat-kuñatna u kudup nabäñpäñ-nadäwi-tärek täkañ unita meka jinom kudup buramik täyat.

Anututä täñkentäñ imikta yäñpäñjuk

- 169 Ekäni, gäkken gera yäyat ño nadäñ namisi. Nadäñ namiñpäñ bian yäñkuno udegän nadäk-nadäk täga näwetpäñ näwoñärek täyi.
- 170 Yäñpäñ manna ño iñamkaken äreñirän yäñkehäromtak manka u iwatpäñ wakiken nanik nämagusi.
- 171 Ude täñiri menatä gäk ganiñoret täyiwa! Imata, gäk juku-manka kudup u säkgämän näwetpäñ näwoñärek täk täyan unita yäñpäñ.
- 172 ✧ Mena täñpidäm täñiri gäkño manka kädet unita nadäñpäñ kap ganiñ ubiñpäñ teñtäñ kuñat täyiwa, manka kudup u säkgämän siwoñigän unita.
- 173 Näk gäkño man kädetka bureni iwatta yäñkehärom tañkuro unita täñkentäñ namikta pidämtak täyi.
- 174 O Ekäni, gäkä täñkentäñ namikta dapun käroñ täñ itat ño. Ba gäkño manta bänep täga pähap nadäk täyat.
- 175 Unita Ekäni, iritna täñ-mehamtañ namiñiri wäpka biñam orañ gamik täyiwa. Ude täñira manka kuduptä täñ-mehamtañ namik täyon.

- 176 ✧ Näk yawak ägwän taŋpeŋ kwani udewani unita gäk epän watä ämaka näka wäyäkŋeŋpäŋ nabäŋ ahäsi.
Imata, näk gäkŋo juku-manka iwatta epäni kehäromi täk täyat.

120

Äma kubä Anutuken täŋkentäktä yäŋapiŋkuk

Anutu iniŋ oretoret käbeyä yäpüt pekta kap ŋo tek täŋkuŋonik.

- 1 ✧ Bian, komi butewaki terak itkaŋ Ekäni, gäkken yäŋapiŋjira nadäŋ namiŋkun.
2 Unita apiŋo udegän jop manman yäwani ba täŋyäkŋarani äma bämopiken nanik nämagusi!
3 Ai, jop manman yäwani in, Anututä jide api täŋ tamek? Ba komi epän jidewani upäŋ api tamek?
4 Komi epän ŋodewani päŋ api tamek; Komi äma täŋo päip bohamtä api tapmaŋpek. Ba kädäp mebetpäŋ intä terak api piŋ täbarek.
5 Wära! Äma waki täŋpani, inta gaŋani pähap nadätat! In bämoŋjinken itkaŋ gaŋani nadätat u Mesek kome ba Keda ämawebe bämopiken itkaŋ nadäwero ude.
6 Bänep kwini terak itta gäripi nämo nadäk täkaŋ u bämopiken kadäni käroŋi it yäpmäŋ äbut. Unita kaŋ pewa yäŋ nadätat.
7 Imata, bänep kwini itta man yäŋjira unitäwä ämik mangän yäk täkaŋ.

121

Ekäni u watä ämanin tägagämän

Anutu iniŋ oretoret käbeyä yäpüt pekta kap ŋo tek täŋkuŋonik.

- 1 ✧ Näk pom taŋi taŋi udu terak dapun käroŋ täŋ itat upäŋkaŋ täŋkentäktäna dekaken naniktä äbäŋkaŋ täŋkentäŋ namayäŋ?
2 ✧ Eruk näk nadätat, Ekäni kunum kenta kome täŋ-peŋkuko unitägän api täŋkentäŋ namek.
3 ✧ Nadätan? Ekäni unitä gabäŋ äwaräkuk täŋjirän nämo maŋgurek. Nämo, watä ämaka u däpmon nämo pat täyak.
4 Bureni-inik, Isrel täŋo watä äma unitä kodakigän itpäŋ watä säkgämän it gamik täyak.
5-6 ✧ U dubikaken itkaŋ watä it gamiŋpäŋ äyuŋka ude it gamik täyak.
Ude it gamiŋjirän kepma edaptä täga nämo gurek ba bipani komepaktä gäk täga nämo täŋpän waneŋ.
7 ✧ Täŋpakaŋ Ekäni u gabäŋ gawatkaŋ imaka umuri pähapken wädäŋ tädotpäŋ gepmaŋpän säkgämän api iren.
8 ✧ Täŋpäŋ täha peŋpeŋ deken kwenopäŋ äneŋi tähaken äbeno uwä Ekänitä watä it gamiŋjirän umun terak nämo api iren.
Täŋpakaŋ apiŋogän nämo gabäŋ gäwarek. Nämo, watä kadäni nämo, api it gamik täŋpek.

✧ 119:176: Ais 53:6; Jer 50:6; Mat 18:12; Luk 15:4 ✧ 120:1: Sam 118:5; Jna 2:2 ✧ 121:1: Sam 87:1, 123:1 ✧ 121:2: Sam 115:15, 124:8 ✧ 121:3: Sam 41:2, 66:9, 127:1 ✧ 121:5-6: Ais 49:10; Rev 7:16 ✧ 121:7: Sam 91:10-12 ✧ 121:8: Sam 113:2, 115:18

122

Jerusalem ämawebe oretoret terak it täkañ

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ño tek täñkuñonik.

1 ✦ Ekäni täño kudupi yotken ärona yäñ näwerirä bumta oretkut!

2 Eruk, ahäkamäñ, Jerusalem täño yewa gänañ itkamäñ ño.

3 Täñpäkañ Jerusalem u yotpärare tägagämän-inik. Täñkodak täñkuño unita kehäromigän, kañoret ikek itak.

4 Uken Isrel ämawebe kuduptagän Anutu täño jukuman iwatpäñ iniñ oretta ärok täkañ.

5 Ba uken Isrel täño intäjukun ämaniye itkañ ämawebeniye täño man epän täk täkañ.

6 Unita Jerusalem komeken iranitä säkgämän irut yäñpäñ Ekäniken ñode yäñapitat; Ekäni, täñkentäñ yämiñiri ämawebe Jerusalem yotpärareta gäripi nadäk täkañ u tägagän kañ irut!

7 Ude yäñapiñira Jerusalem ämawebetä kwini terak irirä watä ämaniye imaka, säkgämän kañ irut.

8 Täñpäkañ mähemnayeta yäñpäñ äneñi ñode yäkgän täñpa; Jerusalem ämawebe säkgämän, kwini terak it täkot!

9 Ba Ekäni Anutunin täño kudupi yotta yäñpäñ ñode yäyat; Tägagän it täyon.

123

Anututagän dapun ijik täkäna!

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ño tek täñkuñonik.

1 ✦ Ekäni, ijiñpewa kunum gäkä itkañ kañiwat epän täk täyanken ärotak.

2 ✦ Täñpäkañ Ekäni Anutunin, watä epän äma jopitä epän mäheми terak it täkañ, ba watä epän webetä intäjukun webeni täño kehäromi terak it täkañ, nin udegän gäkagän dapun käron pen api täñ yäpmäñ kune.
Ude täñ yäpmäñ kuñtäkäna, eruk butewaki api nadäñ nimen.

3 Unita Ekäni, butewaki bäräñeñ nadäñ nimisi. Imata, äma wakitä waki täñ nimik täkañ unita gañani nadäkamäñ.

4 Ba tuñum ämatä yäñärok bumta niwet yäpmäñ äbäñirä äneñi udegän nadäkta nämo nikañ.

Ba äma gup yäpmäñ ärokärok täñpanitä komi epän nimiñpäñ sära niwet yäpmäñ äbäñirä gañani nadäkamäñ.

Unita Ekäni, butewaki nadäñ nimiñpäñ täñkentäñ nimisi.

124

Anutu uwä ämawebeniye täño täñkentäk

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ño tek täñkuñonik.

1 Ekänitä nämo täñkentäñ nimiñkuk yäwänä jide tänam? Isrel ämawebe, in yäñyabäk ñonikta kowata yäwut!

2-3 Bian ämatä kokwawak nadäñ nimiñpäñ ninkät ämik täñkuñ. Täñkuñopäñ Ekänitä nämo täñkentäñ nimiñkuk yäwänä iwantä kudup nidäpäm.

- 4-5 Umetä tokätpäṅ nidäpṁäṅpäṅ yejämäk täkaṅ ude tänaṅipäṅ nämo täṅkuk!
- 6 Unita nin Ekänita bänep täga nadäṅpäṅ iniṅoret täkana! Täṅpākaṅ iwan yabāṅ äwarākuk täṅjirān nämo nidäpuṅ.
- 7 Ämatä buṅep täṅpākaṅ barak yepmāṅjirākaṅ ehutpäṅ buṅep dārämutpeṅ kuk täkaṅ nin udegān täṅkumāṅ. Buṅep uwä dākṅeṅkuk.
Täṅpākaṅ ninä apiṅo buṅep terak nämo itkamāṅ.
- 8 Ekāni, kunum kenta kome pewān ahāṅkuṅo uniktä ini-tägān täṅkentāṅ nimik täyak!

125

Anututä ämawebeniye äyuj täṅ yämik täyak

Anutu iniṅ oretoret käbeyä yäpüt pekta kap ṅo tek täṅkuṅonik.

- 1 Ämawebe Ekāni terakgān yeṅgāmä pek täkaṅ uwä Saion pomtā kehäromi-inik it täyak ude bumik it täkaṅ.
Bäräpi mebäri mebäri ahāṅjirä kwaiṅpäṅ täga nämo tokät maneṅ.
- 2 ✧ Täṅpākaṅ pomtā Jerusalem yotpārare it gwājikaṅ ude, Ekänitā ämawebeniyeta tärek-täreki nämo ude yewa täṅpāṅ täṅkentāṅ yämik täyak.
- 3 Näk ṅode nadätat; Waki täṅpanitā siwoṅi ämawebe täṅo komeken watä wari nämo api itneṅ. Ude tänayāṅ täṅo uwä kämiwä siwoṅi ämawebe ini imaka, käderi waki iwatpāṅ waki täneṅ.
- 4 Unita Ekāni, äma täga, gākṅo man buramik täk täkaṅ unita säkgāmān täṅ yämisi.
- 5 Täṅpākaṅ waki täṅpanita kowata komi yämiṅpāṅjä äma ätu gākṅo äbot täṅpanipäṅ gabä-kätäṅpāṅ mäde ut gamik täkaṅ u imaka, kowata komi yämisi.

Eruk, Isrel ämawebe säkgāmān kaṅ irut!

126

Isrel ämawebetä Anututä täṅkentāṅ yämikta gera yāṅkuṅ

Anutu iniṅ oretoret käbeyä yäpüt pekta kap ṅo tek täṅkuṅonik.

- 1 ✧ Ekänitā komi epänken nanikpāṅ yāṅnikṅat yäpṁāṅ Jerusalem yotpārareken äneṅi äbāṅjirān ayäbu täkamāṅ yāṅ nadāṅkumāṅ.
- 2 Äneṅi abāṅkaṅ gäripi nadäṅpāṅ mägayäk oretoret kap teṅkumāṅ. Täṅjitna ämawebe Anututa nämo nadāṅ imanitā nibāṅpāṅ yāṅkuṅ;
Ekäninitä Isrel ämawebeta täṅkentäk taṅi täṅ yämikta yāṅ yāṅkuṅ.
- 3 Bureni, Ekāni uwä täṅkentäk pähap täṅ nimiṅkuko unita bänep täga nadāṅ imiṅkumāṅ.
- 4 Unita Ekāni, gākä bian ude täṅ nimiṅkuno udegān komeninken äneṅi kaṅ yāṅnikṅat yäpṁāṅ ku!

Ude täñpayäñ täyan uwä ñode bumik; Kome kawukiken ume kubat kawuk tak-inik täñpanipäñ yäñpewi iwän täñjirän kubat kawuk täwani u ume äneñi äpäk täkañ ude bumik.

- 5 ✧ Unita nadäkamäñ; Äma kubätä apiño konäm butewaki terak ketem yeri piweko upäñkañ oretoret terak ketem bureni ahäñjirän pugerek.
6 Bureni, webe kubätä nadawätäk terak yänat täñpeko upäñkañ bureni ahäñjirän kap tenpäñ oretoret terak ketem uwä enjiken yäpmäñ äbek.

127

Imaka u ba u tänayäñ yäñpähä Anutu täño kehäromini ba nadäk-nadäki terakgän täne

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ño tek täñkuñonik.

- 1 ✧ Äma kubätä enji kubä täñpayäñ nadäñpähä Ekänita nämo nadäñpäh täñpayäñ täko uwä täñpän Anutu injamiken jopi api täñpek.
Ba udegän, ämatä Ekäni täño nadäk-nadäki terak äboriyeta watä nämo itnayäñ täño uwä äma unitäño watä epän u jopigän api täñpek.
2 Ba udegän, gäk kome ket nämo yäñenirän akumañ päñku epän täñ dämiñ yäpmäh kuñiri kome bipek.
Ude täñpayäñ täno upäñkañ Ekäni nämo nadäñ imiñkañ jop täñpayäñ täno uwä epän u Anutu injamiken jopi api täñpek.
Unita nadäkan? Ekänitä ini ämawebeniye bureni uwä yabäh yäwatpäñ imaka imaka täñkentäh yämiñjirän bipani säkgämän pat täkañ.
3 Täñpähäñ nanak bäyak täkañ uwä Ekäni täño iron. Ba nanakjiye uwä Anutu täño kon pähap.
4 E, äma gubañi itkañ nanakiye mäyap bäyak täkañ uwä äma unitäño kehäromi. Ironjorñi uwä tägañpäh watä säkgämän api it imineñ.
5 Bureni, äma udewani uwä oretoret pähap terak it täkañ. Täñpähäñ iwaniyetä man epänken yepmanjirä kehärom täñpäh täga yärepmiteñ.

128

Irit kuñat-kuñat säkgämän unitäño mebäri

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ño tek täñkuñonik.

- 1 Ämawebe Ekäni täño man buramiñpäh nadäkinik täñpen kuñat täkañ äma udewani uwä Ekäni täño oretoret terak it täkañ.
2 Gäk äma udewani epän täñjiri bureni ahäh gaminayäh täkañ uwä iritka säkgämän api meham täwek.
3 Yen tägatä mujipi bumta pewän wädäk täkañ ude webekatä nanak mäyap api bäyañ gamek. Ba nanakayetä gewet gukñitä it gwäjik täkañ ude api täneñ.
4 Bureni-inik, äma Ekäni täño mani buraminayäh täño uwä irit kuñat-kuñariken imaka tägatäga udewani api ahäh yämineñ.

- 5 Eruk, Ekäni Saion pom terak it täyak unitä iron täñ tamiton. Ude täñjirän komejin Jerusalem uwä säkgämän kañ it yäpmäj ärowän.
- 6 Ba in kadäni käronji säkgämän itkañ orajiye ahäjirä kañ yabäwut.
Unita Isrel ämawebe inä bänep kwini terakgän kañ it yäpmäj ärowut.

129

Isrel ämawebetä Ekänitä iwaniye täñpäwakta yäjapinjkuñ

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput peкта kap ɲo tek täñkuñonik.

- 1 Isrel, gäk äbot yäput peñpäñ ahäjnkunken iwankayetä komi gamiñ yäpmäj äbuño unitäño manbiñam ɲode yäjahä;
- 2 Äbot täpuri ude it yäpmäj äbäjira iwanayetä komi epän jop nadäj namiñkuñ.
Upäjkañ nämo närepmiñkuñ!
- 3 U pärip-päriptä mädenaken nutpäñ nepmañpä gupna terak bäräm bäräm bumta patkuñ.
- 4 Ude täñ namiñkuño upäjkañ Ekäni siwoñji täktäk kädet mähemi unitä komi epän uken nanik nämagutkuk.
- 5 Unita Saion kometa kokwawak nadäk täkañ uwä Ekänitä kañ däpmäj yäwat kirewän!
- 6 U muyenj kome kawukiken ahäjkañ kawuk tañpäñ paot täkañ ude kañ äworewut.
- 7 U epäni nämo, jirañ ude. Unita ini kubäkubä jop kañ parawut.
- 8 Täñjirä ämatä yärepmiñ kuñ äbäk täñkañ yabäjnpäj kubätä ɲode nämo api yäwek; Ekäni wäpi terak kwikinik irirä Ekänitä iron täñ tamiton yäj nämo api yäwetneñ. Nämoinik!

130

Äma kubätä Anutu butewaki nadäj nami yäjnpäj yäjapik man ɲo yäjnkuk

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput peкта kap ɲo tek täñkuñonik.

- 1 ✧ Ekäni, näk bäräpi pähap nadäjnpäj täñkentäktä gäkken gera yäyat.
- 2 O Ekäni, gera yäjira nadäj namiñpäñ täñkentäj namiñsi.
- 3 ✧ Ekäni, gäk mominin terak nidäpmäk täñpi yäwänä netä itek? Nin kudup paotnam.
- 4 ✧ Upäjkañ, gäk mominin peñ nimik täyan unita gäkña gämotka-kengän kañ it täna.
- 5 ✧ Näk Ekänitä täñkentäj namän yäjnpäj kwikinik it täyat. Näk unitäño mantagän nadäkinik täyat. Unitägän bänepna täñkentäj namiñ täyak.
- 6 ✧ Äma epän kubä täñpa yäjnpäj kome bäräneñ yäjewi täñpayäj nadäk täkañ ude, näk Anutu bäräneñ abä täñkentäj namän yäjnpäj itsämäj itat.
- 7 Unita Isrel ämawebe, nadäk-nadäknin Anutu-kengän kañ pena. Ekäni u iron tärek-täreki nämo täñ nimik täyak ba waki keriken nanik nimagutta pidämtak täyak.

- 8 ✧ Tänpäkaŋ mominin terak kumäk-kumäkta biŋam tänaŋipäŋ Anutuä ämawebeniye nintäŋo mominin kudup peŋ moreŋpäŋ api nimagurek.

131

Ekäni terakgän yengämina pewäpäŋ it täkäna

Anutu iniŋ oretoret käbeyä yäput pekta kap ŋo tek täŋkuŋonik.

- 1 O Ekäni, näk gup yäpmäŋ ärokärok nämo täk täyat. Ba näkŋata nadäŋjira ärowani nämo täk täyak.

Nadäk-nadäkna ärowani nikek itta ba imaka näkä täga nämo nadäwa tärenaŋi unita nadäwätäk wakiinik nämo täk täyat.

- 2 Ude nämo. Imaka jide pat namitak unita täga nadätat. Nanak pakitä miŋiye bakani terak nadäwätäkkät nämo, gup gapun gapun pat täkaŋ ude, bänepnaken ude nadätat.

- 3 Unita Isrel ämawebe, tärek-täreki nämo Ekäni terakgän yengämä pewäpäŋ it täkot!

132

Saion pom täŋo yäŋapik man kap

Anutu iniŋ oretoret käbeyä yäput pekta kap ŋo tek täŋkuŋonik.

- 1 Ekäni, Devittä gäka yäŋpäŋ komi epän gänaŋ itkuko unita nämo guŋ täwen.

- 2 Täŋkaŋ Isrel täŋo Anutu kehäromi gäka täŋ gamikta yäŋkehäromtak man yäŋkuko u imaka, juku piwen.

- 3-5 Devit uwä yäŋkehärom taŋpäŋ ŋode yäŋkuk; Näk eŋiken ba däpmon patpatken bäräŋeŋ nämo api kwet. Nämo, Ekäni, Isrel täŋo Anutu kehäromi unitä itta kome täŋ-kerutpäŋ peŋkaŋ uyaku eŋiken päŋku orek itpäŋ däpmon täga api päret.

- 6 ✧✧ Eruk, Betlehem yotpärareken itkaŋ topmäk-topmäk täŋo kudupi gäpe u itak yäŋ manbiŋam nadäŋkumäŋ. Nadäŋkaŋ päŋku Ja komeken bureni kaŋ-ahäŋkumäŋ.

- 7 Kaŋ-ahäŋpäŋä yäŋkumäŋ; Ekäni täŋo eŋiken kuŋpäŋ ini irani gämoriken gwäjiŋ-äpmon imina!

- 8 Eruk Ekäni, kudupi yotka ŋoken tärek-täreki nämo itta äbi! Täŋpäŋ topmäk-topmäk täŋo gäpe, kehäromika täŋo wärani, ukät bok kaŋ äbi!

- 9 Äbäŋjiri bä mop ämakayetä kudän siwoŋigän kaŋ täk täŋput. Ude täŋjirä ämawebekayetä oretoret gera kaŋ yäk täŋput.

- 10 Ekäni, gäk intäjukun äma itta iwoyäwani Devit u imaka kubä täŋ imikta yäŋkehäromtak man yäŋkun. Unita epän ämaka u mäde nämo ut imen.

- 11 ✧ Yäŋ-kehäromtak man iwetkuno u bureni-inik api täŋ gamet yäŋ yäŋkun. Gäk ŋode iwetkun; Gäkŋo yeriken nanik kubä gäkä kumäŋjiri mädekaken intäjukun äma itkaŋ kaŋiwat epän täkta api iwoyäwet.

- 12 Tänpäkaŋ yerikaye unitä topmäk-topmäk kubägän inkät täŋkuro u mäde nämo ut imiŋpäŋ бага man yämäyäŋ täyat u buramiŋpäŋ yäpmäŋ kuŋatnayäŋ täŋo uwä, unitäŋo yeritä yeri intäjukun äma itta ude api ahäŋ yäpmäŋ kuk täneŋ.

- 13 Nadäkan? Ekänitä Saion yotpärare inita biñam iwoyänpäj ñode yänkuk;
 14 Yotpärare ñowä näkä tarek-täreki nämö itkanj kanjwat epän täkta gäripi nadätat.
 15 Saion yotpärare ñoken itkanj unitäño ämawebeniye täñ-bumbum terak api yepmäñ towiwet. Täñpäñ äma jäwäri bä mopiken it täkanj u imaka, ketem yepmäñ towinjira nanpä tokñewäpäñ oretoret api täk täneñ.
 16 Ude täñkanj bä mop ämaniye täño epäni täñ-mehamtañ yäminjira ämawebeniye tä kanjpäñ nadänkanj kap tenpäñ oretoret gera mämä api täneñ.
 17 * Täñpäkanj kome ñoken Devit täño orani kubä intäjukun äma ärowani-inik ude api pewa ahäwek. Äma uwä näkña iwoyäwani. Kanjwat epän täñpayäj täyak u täñpewa tarek-täreki nämö pen inide api täñ yäpmäj ärowek.
 18 Täñkanj iwaniye täñpewa mäyäk tañi nadänjirä upänkanj kanjwat epän täñpayäj täyak uwä wawaki nämö, säkgämän api it yäpmäj ärowek.

133

Bänep kubägän irit kädet u imaka säkgämän

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ño tek täñkuñonik.

- 1 * Anutu täño ämawebeniye bänep kubägän terak it täkanj uwä imaka säkgämän, gäripi niked kubä.
 2 Bänep kubägän irit kädet u orip gakñi säkgämän Anutu täño bä mop äma Aron täño gwäkiken piñ ibarirä injami dapunken yäwat imiñ äpämañ kotäkiken äpuño ude wani.
 3 Ba uwä guk näburum Hemon pom terak säkgämän mak täkanj u Saion pom terak mäneño ude.
 U imata, Saion pom uken Ekänitä irit paot-paori nämö täño ironi nimikta yänkehärom tanjuko unita.

134

Anutu wäpi biñam iniñoret täkäna

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ño tek täñkuñonik.

- 1 Ekäni täño epän watä ämawebeniye in kudup äbut! Äbänpäñ Ekäni u iniñ orerut!
 Bureni, bipani Ekäni täño kudupi yotken epän täk täkanj in udegän kanj täk täñput.
 2 Kudupi yot gänañ ketjin kewatpäñ yänpäpik man yänpäñ Ekäni iniñ orerut!
 3 Ude täñjirä Ekäni kunum kenta kome pewän ahäwani unitä Saion pom terak itkanj iron täñ tamiton!

135

Anutu iniñoret kap tewani

- 1 Ekäni wäpi iniñ orerut!

Ekäni täño epän ämaniye, in wäpi biñam yäpmäj akuwut!

- 2-3 Täñpäkanj ämawebe Ekäni täño kudupi yot unita watä it täkanj, in wäpi biñam yänpäñ iniñ orerut.
 Imata, Ekäni uwä kädet tägatäga niwoñäre k täyak ba täktäki unita kap terak wäpi iniñ orerut!

- 4 Bureni-inik! Ekänitā Jekop tāŋo äboriye, Isrel ämawebe äbot nin, inita biŋam iwoyāŋpāŋ nipmaŋkuk.
- 5 Unita näk nadätat; Ekäninin uwä ärowani pähap, imaka imaka komen ämawebetä yäniŋ oret tākaŋ ba unita umuntak tākaŋ u kudup yärepmit moretak.
- 6 Ekänitā ini imaka kubä kunum gānaŋ ba kome terak, gwägu gānaŋ ba gwägu mebariken ban umu tāŋpayāŋ nadāŋpāŋä u bureni tāk täyak.
- 7 Ba nadāŋirān gubam gwägätpāŋ yäpā kwirinirān mänit pähap u gānaŋ naniktā äbäk täyak.
- 8 ✧ Tāŋpākaŋ Isip komeken äma ba tom nanaki ämani intäjukun nanik kudup dāpmāŋ moreŋkuk.
- 9 ✧ Tāŋpāŋ Isip kome unitāŋo intäjukun äma ukät epän ämaniyeta komi yämikta Ekänitā kudän kudupi mebari mebari pewän ahäŋkuŋ.
- 10 Eruk ude tāŋkaŋ ämawebe komeni komeni tāŋo intäjukun äma u kumäŋ-kumäŋ dāpmāŋpāŋ ämawebeniye tāŋo kehäromini yäpmāŋ äpuk.
- 11 ✧ Amo kome tāŋo intäjukun äma wäpi Sihon u ba Basan kome tāŋo intäjukun äma wäpi Oki u imaka kumäŋ-kumäŋ dāpuk.
Tāŋpāŋ udegän Kenan kome tāŋo intäjukun ämaniyete kudup dāpmāŋ moreŋkuk.
- 12 Tāŋkaŋ intäjukun äma unitāŋo kome yäpmāŋ daniŋpāŋ Isrel ämawebeniye yäniŋ kireŋkuk.
- 13 Unita Ekäni, wäpka biŋamā pen api it yäpmāŋ ärowek. Äronirān ämawebe mäden ahäŋ yäpmāŋ kunayāŋ tākaŋ u gäkagän pen api nadäneŋ.
- 14 Ude täŋirä Ekäni gäkä ämawebekayeta butewaki nadäŋ yämiŋpāŋ watä säkgämän api it yämen.
- 15 ✧ Tāŋpākaŋ in ket nadäwut; Anutu kome kukŋi kända naniktā yäniŋ oret tākaŋ uwä anutu jopigän, äma keritā siliwa ba goräpāŋ tāŋpani.
- 16 Uwä meni nitek upāŋkaŋ man täga nämo yäneŋ. Ba dapuri nitek upāŋkaŋ imaka imaka täga nämo yabäneŋ.
- 17 Ba jukuni nitek upāŋkaŋ man täga nämo nadäneŋ. Ba tämanitā mänit täga nämo yäpneŋ.
- 18 Tāŋpākaŋ äma yäwik udewani yäniŋ oret tākaŋ uwä ini yäwik udegän kaŋ äworewut!
- 19 Eruk, Isrel tāŋo oraniye in Ekäni wäpi punin unu pewut! Ba Anutu tāŋo bämop äma in imaka, wäpi iniŋ orerut.
- 20 Ba kudupi yot tāŋo epän äma, in udegän, Ekäni wäpi yäpmāŋ akuwut! Tāŋpākaŋ ämawebe Anutu bureni iniŋoret tākaŋ, in kuduptagän Ekäni wäpi biŋam yäpmāŋ akuwut!
- 21 Täŋirä Jerusalem ämawebe, Ekänitā ini irit hägupken, Saion pom terak äronpāŋ iniŋ orerut. Imata, Anutu uwä ärowani-inik.

Unita äneŋi yäwa, Ekäni wäpi iniŋ orerut!

136

Anututa bänep täga kap tewani

- 1 ✧ Ekäni u täñkentäk säkgämän täñ nimik täyak unita bänep täga pähap nadäñ imina!
Imata, unitäño ironi u tärek-täreki nämo patkukotä pätak, api pat yäpmäñ ärowek.
- 2 Anutu intäjukun-inik itak unita bänep täga nadäñ imina!
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 3 Ekäni ärowani intäjukun-inik itak u iniñ oretna!
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 4 U kubä-tägän kudän kudupi ini pärik kubä pewän ahäk täkañ.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 5 ✧ U iniken nadäk-nadäk terak kunum pewän ahäñkuñ.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 6 ✧ Täñkañ komewä ume tañi pähap u bämopiken täñpäñ peñkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 7 ✧ Ude täñkañ edap dapuri kenta komepak täñpäñ yepmañkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 8 Edap dapuriwä kepmata watäni itta teñkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 9 Täñ, komepak kenta gukä bipanita watä itta yepmañkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 10 ✧ Ekäni unitä Isip nanik täño nanak ämani intäjukun ahäwani u däpmäñ moreñkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 11 ✧ Täñkañ Isrel äbot Isip nanik yäñ-yäkñat yäpmäñ äpämañ kuñkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 12 Iniken kehäromi terak keritä ude uwä täñkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 13 ✧ Täñkañ Gwägu Gämäni bämopgän däpmäñ täkneñkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 14 Ude täñkañ ämawebeniye bämop ugän yämagut yäpmäñ kuñpäñ säkgämän yepmañkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 15 Täñpäkañ Isip nanik täño intäjukun äma ba komi ämaniye u täñpewän ume gänañ äpmonñ moreñkuñ.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 16 ✧ Täñkañ ämawebeniye kome kawukiken yäñ-yäkñat yäpmäñ kuñkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 17 U kome ätu täño intäjukun äma kehäromi kehäromi däpmäñ moreñkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 18 Bureni, u intäjukun ämaniye wäpi biñam ikek däpmäkgän täñkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 19 ✧ Amo nanik täño intäjukun äma wäpi Sihon u kumäñ-kumäñ utkuk.

✧ **136:1:** 1Sto 16:34, 2Sto 5:13, 7:3; Esr 3:11; Sam 100:5, 106:1, 107:1, 118:1; Jer 33:11 ✧ **136:5:** Stt 1:1
 ✧ **136:6:** Stt 1:2 ✧ **136:7:** Stt 1:16 ✧ **136:10:** Kis 12:29 ✧ **136:11:** Kis 12:51 ✧ **136:13:** Kis 14:21-29 ✧ **136:16:** Kis 13:18, 15:22 ✧ **136:19:** Nam 21:21-30

- Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
 20 ✧ Ba Basan nanik täño intäjukun äma wäpi Oki u kumärj-kumärj utkuk.
 Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
 21 Ude täñkañ komeni kujat u ämawebenyeta yäniñ kireñkuk.
 Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
 22 Kome u Isrel ämawebe, epän ämanije unita yämiñkuk.
 Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
 23 Täñpäkañ iwantä ämikken nirepmirirä nibäñ äwaräkuk nämo täñkuk.
 Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
 24 Nämo, u iwan keru terak nanik nimagutkuk.
 Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
 25 Ekäni uwä imaka irit ikek päke u kudupta ketem yepmäñ towik täyak.
 Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
 26 Unita Kunum täño Anutu unita bänep täga man iwet tākāna!
 Imata, unitäño ironi u tärek-täreki nämo patkukonitā pätak, api pat
 yäpmäñ ärowek.

137

Isrel naniktä äma täño komeken itkañ butewaki kap teñkuñ

- 1 ✧ Babilon ume pomiken mañitkañ komenin kujat Saionta juku piñpäñ
 konäm bumta kot täñkumäñjonik.
 2 Päya ume pomiken itkuño u terak wagämmin wabiñkañ äneñi nämo utkumäñ.
 3 Iwan niñmäñitpäñ komeniken yäñnikñat yäpmäñ kuñkuño unitä kap gäripi
 nitek teñjirä oretoret nadāna yäñ niwet täñkuñ. Saion kome täño kap
 kubä teñ nimut yäñ niwet täñkuñ.
 4 Upäñkañ jide? Ban kome kubäken itkañ Ekäni täño kap kubä täga tene?
 Nämoinik!
 5 O komenin Jerusalem, gäka juku pikamäñ. Gäka guñ tänero uwä ketnin
 gapun tawäpäñ wagäm wari nämo api utne!
 6 Ba gäka nadäñitna gäripi pähap nämo täñpeko uwä kotäknin wawäkañ kap
 wari nämo yäñpäñ tene!
 7 Unita Ekäni, Idom naniktä Babilon äma täñken täñpäñ päñku Jerusalem täñpä
 wañkuño unita nämo guñ täwen. Iwaniye unitä ñode yäñkuñ; Yotpärare
 ño däpmäñ äreyäñ täna kut! Täñitna mobä kubätä kubä terak itneñtawä!
 8 ✧ Eruk Babilon nanik, in umuntäkot! In api wañ morenen. Buren, äma
 kowata tamayäñ täyak uwä äma täga, Ekäni täño oretoret terak api
 kuñarek.
 9 Äma unitä intäño nanak paki yäpmäñpäñ mobä terak kañ däpmäñtaräk
 tawän!

138

Anutu täño irona kap tewani

- 1 Ekäni, gäk ganiñ oretta bänepna kehäromi-inik peyat. Täñpäñ urak kome
 terak nanik u inamiken gäk ganiñoret kap api tek täñpet.

- 2 Tāņķaņ kudupi yotka itak kāda iņamna dapun ukāda ijiņķaņ api oraņ gamet.
Ekāni, gāk nāka nadāņ namik tāyan unita, ba iron tāņ namik tāyan
unita bānep tāga man api gāweret.
Gāk wāpka biņam ba mankatā intājukun-inik it tāyak.
- 3 Tāņpākaņ kadāni kubā nākā yāņapik man yāņkuro u nadāņ namiņķun. Tāņpāņ
gākņaken kehāromika namiņpāņ bānepna tāņ-kehāromtaņ namiņķun.
- 4 Ekāni, kome tāņo intājukun āma kuduhtagān gākņo manbiņam nadāņ
moreņķuņ. Nadāņ moreņķuņo unita wāpka biņam kaņ yāpmāņ akuwut!
- 5 Gākņo tāktākka ba epmāget peņyāņek pāhap unita kap teņ gamik tākot.
- 6 ✧ Ekāni gāk intājukun ārowani it tāyan unita āmawebe inita nadāwā āpani tāk
tākaņ uwā yabāņ yāwat tāyan.
Upāņķaņ āmawebe inita nadāwā ārowani tāk tākaņ unita māde ut
yāmik tāyan.
- 7 ✧ O Ekāni, bārāpi mebāri mebāri ahāņ namiņjirā watā it namik tāyan.
Tāņpākaņ iwantā kokwawak nadāņ namiņjirā gākā dāpmāņ yāwat
kireņpāņ kehāromika terak nāmagut tāyan.
- 8 Ekāni, gāk tāņkentāk epān bumta tāņ namik tāyan. O Ekāni, ironka paot-paori
nāmo pātak.
Unita gākņaken ketka kudān nin nāmo nipmaņpen.

139

Anututā nintāņo mebāriniņ nadāwān tārek tākaņ

- 1 ✧ Ekāni, gāk nāk ket-inik nabāņpāņ-nadāņķaņ mebāriniņ kudup nadāwi tārek
tākaņ.
- 2 ✧ Irit kuņat-kuņatnaken imaka imaka tāk tāyat u kudup nabāņpāņ-nadāk
tāyan. Banken itkaņ nākņo nadāk-nadākna kudup kaņpāņ nadāwi
tārekaņ.
- 3 ✧ Piā tāk tāyatken ba orek it tāyatken kudup nabāņpāņ-nadāk tāyan.
- 4 ✧ Man jide yāwayāņ nadāk tāyatken gākā jukun nabāņpāņ-nadāwikaņ māden
yāk tāyat.
- 5 Gāk intājukun māden it namiņķaņ ketkatā oraņ namikinik tāk tāyan.
- 6 Yāke! Gākā nākņo mebāriniņ nadāwi tārek tākaņ u āpmoņpani-inik. Unita
nadāwa ārowani inipārik kubā tāk tāyak.
- 7 ✧ Unita Munapikka u peņpāņ deken pāņku kābop tāga ired? Ba gabāņ paot
pāņku kābop deken tāga ired? Nāmoinik!
- 8 Kunum gānaņ ārowero uwā gāk u iren. Kumbanitā yotpārareken kwayāņ tāro
uwā u imaka, iren.
- 9-10 Ba ban-inik, edap dapuritā itkaņ abāk tāyakken ukāda kwayāņ tāro uwā
gāk nāk yāņ-nāmagutta u itgān tāņpen.
Ba edap dapuritā āpmoņpāņ it tāyakken ukāda pāņku irayāņ tāro
uwā gāk nāk tāņkentāņ namikta ukāda itgān tāņpen.

- 11-12 ✨ Tänpäkaŋ bipmäŋ urani iwera käböp nepmaŋpek, ba peŋyäŋek iwera bipmäŋ urani äworeŋpäŋ uwäktäŋ nameko upäŋkaŋ gäkä bipmäŋ urani kaŋiri bipmäŋ urani bureni nämo täk täyak.
Ba bipani uwä kaŋiri kepma ude täk täyak. Unita bipani kepma uwä gäkä kaŋiri kepmagän it täyak.
- 13 O Ekäni, meŋ koki gänaŋ gupna täŋo moräki moräki kudup täŋ moreŋkun.
- 14 Gäk näk inide kubä käböp säkgämän-inik kubä täŋpäŋ nepmaŋkuno unita ganiŋ oretat.
Bänepnatä bureni-inik ŋode nadätat; Imaka kudup u udegän kaŋkorek ikek täŋpäŋ peŋkun.
- 15 ✨ Gäk nabäŋiri näk meŋ koki gänaŋ käböp kujatna tohatna nämo tänaŋipäŋ kwikinik yäpurärätpäŋ tägaŋ itkut.
- 16 Näk nämo ahäŋjira gäkä jukun nabäŋkun. Ba nämo ahäŋjira kome terak jide api irero unitäŋo kadäni u kudup intäjukun tawaŋ peŋ namiŋkun.
- 17 Anutu, nadäk-nadäkka mäyap. Näk jide täŋpäŋ daniŋpäŋ nadäwa täreneŋ. Täga nämo!
- 18 Näkä u daniwero uwä mobä jiraŋ irepmitneŋ, unita täga nämo daniwa täreneŋ! Tänpäkaŋ däpmon terak nanik akuŋpäŋ gäkkät bok pen it täkamäk.
- 19 Yäke! Anutu, gäk äma waki täŋpani däpmäŋ yäŋ nadätat! Täŋiri ämata komi jop nadäŋ yämik täkaŋ u nabä-kätäwut!
- 20 Äma udewani gäka man waki yäk täkaŋ. Ba wäpka ganiŋ wärät täkaŋ.
- 21 O Ekäni, äma gäka kokwawak nadäŋ gamik täkaŋ unita näk udegän kokwawak nadäŋ yämik täyat.
Ba äma peŋawäk täŋ gamik täkaŋ unita taräki pähap nadäk täyat.
- 22 Bänep nadäk-nadäkna ba gupna kuduptä äma udewanita gaŋani pähap nadäk täyat. U yabäŋjira iwanaye bureni ude täk täkaŋ.
- 23 ✨ O Anutu, bänep nadäk-nadäkna ket täŋpäŋ yäpmäŋ daniŋpäŋ nadä.
- 24 ✨ Ude täŋkaŋ nadäk waki ätu näk gänaŋ itneŋta epän täŋpäŋ yabäŋ ahä. Tänpäkaŋ irit kehäromi täŋo kädetken yäŋnäknjat yäpmäŋ ku!

140

Devittä Anututä watäni säkgämän it imikta yäŋaŋiŋkuk

- 1 O Ekäni, äma waki ba äma komi komitä nutneŋta itkenteŋ namisi.
- 2 Äma udewani waki täkta däpmona nämo yek täkaŋ. Ba yäŋawät-awät kädet pewä ahäkta gäripigän täk täkaŋ.
- 3 ✨ Meni jinom u päraŋi-inik, gämok komi täŋo meni bumik. Man yäkyäki u komigämän, gämok äma däpani udewani bumik.
- 4 Unita Ekäni, äma wakitä nepmäŋitneŋta watä it namik täyi. Äma u näk täŋpäwakta nadäk tawaŋ pek täkaŋ unita itpipiŋ namisi.
- 5 Äma uwä inita nadäwä ärowani täŋpäpäŋ kädetnaken näka buŋep täk täkaŋ.

✨ 139:11-12: Jop 34:22; Dan 2:22; Hib 4:13 ✨ 139:15: Jop 10:8-9; Sav 11:5 ✨ 139:23: Jop 31:6; Sam 26:2 ✨ 139:24: Sam 5:8, 143:10 ✨ 140:3: Rom 3:13

- 6 Tǎŋpǎkaŋ Ekāni ŋode iwet tǎyat; Nǎkŋo Anutu uwā gǎk kubǎgǎn. Unita Ekāni, tǎŋkentǎkta butewaki gera yǎyat ŋo nadǎŋ namisi.
- 7 Yawe Ekānina, itkentǎkna bureni, gǎkǎ āmikken watǎ kehǎromi it naminŋkun.
- 8 Unita Yawe, apiŋo āma waki u nǎmo nadǎŋ yāmen. Yabǎŋ āwarǎkuk tǎŋjiri tǎŋpǎwaki unitǎŋo bureni nǎmo kaŋ-ahāneŋ.
- 9 Ba yabǎŋ āwarǎkuk tǎŋjiri iwanayetǎ āmikken nǎrepmitpǎŋ kehǎromina yǎpmǎŋ āpneŋtawǎ. Nǎmo, tǎŋpewi tǎŋpǎwaki nǎka tǎk tǎkaŋ u āyǎŋutpǎŋ ini terak kaŋ ārowǎn.
- 10 Tǎŋkaŋ kǎdǎp gǎyek komigāmǎn āma uterakgǎn kaŋ maŋpǎn! Tǎŋpǎŋ ureŋ tǎŋpǎ awaŋ kǎroŋi gǎnaŋ, āneŋi nǎmo abǎkta, kaŋ āpmonŋput.
- 11 Ba āma jop manman terak āma manken yepmak tǎkaŋ unitǎ imaka bureni kubǎ kaŋ-ahāneŋtawǎ. Nǎmo, tǎŋpǎwaktǎ āma komi komi uterak āronŋpǎŋ kaŋ tǎpǎn wawut!
- 12 Tǎŋpǎkaŋ Yawe, āma jopi jǎwǎri itkentǎŋpǎŋ āma wakitǎ tǎŋyǎkŋatneŋo udetǎ watǎ it yǎmik tǎyan.
- 13 Unita āmawebe siwonŋitǎ dubikaken itpǎŋ wǎpka bureni-inik api ganiŋoret tǎneŋ.

141

Devittǎ yǎŋapik man ŋo bipani kubǎ yǎŋkuk

- 1 O Ekāni, tǎŋkentǎkta gǎkken gera yǎyat ŋo nadǎŋ naminŋpǎŋ bǎrǎneŋ tǎŋkentǎŋ nam.
- 2 ✧ Tǎŋpǎŋ yǎŋapik manna ŋonita nadǎŋjiri gupe kǎbǎŋi nitek gǎkken ārowani ude tǎyon. Tǎŋkaŋ ketna kewatat ŋonita nadǎŋjiri gǎk ganiŋ oretta bipani tǎŋo ārawa sǎkgāmǎn ude tǎyon.
- 3 ✧ Eruk Ekāni, man waki kubǎ yǎwetta mena jinomta watǎ ket it namik tǎyi.
- 4 ✧ Ba waki tǎkta gǎripi nadǎŋpǎŋ āma waki tǎŋpanikǎt bok kuŋatneta бага penŋkireŋ namisi. Ude tǎŋjiri udewani tǎŋo kap teŋ oretoret āŋnak-āŋnakken bok nǎmo api itne.
- 5 Tǎŋpǎkaŋ āma tǎga kubǎtǎ kǎdet siwonŋi nǎwonŋarekta nabǎŋ yǎŋpǎŋ komi naminŋirǎn nadǎŋjira tǎga tǎŋpek. Upǎŋkaŋ āma waki tǎŋpanitǎ naninŋ orerirǎ tǎga nǎmo nadǎŋ yǎmet.
Nǎmo, nǎk unitǎŋo tǎktǎki wakitǎ paorut yǎŋpǎŋ unita yǎŋapik man yǎk tǎyat.
- 6 Tǎŋpǎkaŋ kudǎn wakita kowatawǎ iwantǎ āma udewani tǎŋo intǎjukun āma geŋiken ureŋ tǎŋpǎ kunayǎŋ tǎkaŋken uken āmawebetǎ kaŋpǎŋ nǎka ŋode api nadāneŋ; Unitǎŋo meni jinom u bureni yǎŋ api nadāneŋ.
- 7 Āma udewani kumǎŋirǎ āmatǎ kǎdǎp tǎpuri tǎpuri duŋ-jukut tǎkaŋ ude kujari awaŋ gǎgǎniken ude api tǎŋjirǎhutneŋ.
- 8 ✧ Tǎŋpǎkaŋ Yawe Ekānina, nǎhǎ dapunna gǎkkengǎn api pewa āreneŋ. Iwanta kǎbop itta gǎkken ārek tǎyat unita nabǎ-kǎtǎŋjiri nǎmo kumbet.
- 9 Nǎmo, iwanayetǎ buŋep tǎŋ namik tǎkaŋ uterak ārowetta nepmǎŋit nǎwasi.
- 10 Ude tǎŋjiri nǎk gupna koreŋ kuŋarira buŋepi terak āma waki unitǎ ini tǎga āroneŋ.

142

Äma kubätä Anututä watä it namän yänpäj yänpärikuk

Devit mobä käwut gänaŋ käbop itkaŋ Anutuken yänpärikuk.

- 1 ✧ Näk butewaki terak Anutuken gera yäŋ itat ŋo. Täŋkentäŋ namän yänpäj gera yäŋ itat.
- 2 Näk nadäwätäkna yäŋahänpäj iwet it täyat.
- 3 ✧ Jide tänpäj ŋoba ŋo tänpet yänpäj peŋpeŋ kwayäŋ nadäŋjira Anututä nadäwätäkna yäpmäj äpänpäj ude kaŋ tä yäŋ kädet täwit namik täyak. Wära, wära! Kädet kuŋat täyatken ämatä näk nepmäŋjitta yen kädetken pek täkaŋ.
- 4 ✧ Täŋjirä näk dapun taŋpäj täŋkentäkna kubä nämo kaŋ-ahätat. Näkä säkgämän itta bägup kubä nämoinik itak. Ude irira äma kubätä butewaki nämo nadäŋ namitak.

- 5 Täŋpäkaŋ Ekäni, gäkken täŋkentäkta gera ŋode yäyat; Gäk kubä-tägän watä it namik täyan. Gäripna kudup gäkä terakgän peyat.
- 6 Unita gerana ŋo nadänpäj täŋkentäŋ nami. Näk kehäromina nämo. Äma näwat kirekaŋ u kehäromina kudup yäpmäj äpnyäŋ täkaŋ.
- 7 ✧ Näk bäräpiken itat ŋo täŋpidäm taŋ nami. Ude täŋ namiŋjiri uyaku ämawebekayetä u kaŋpäj nadänpäj äbä irirä näk iŋamiken wäpka biŋam api ganiŋ oreret.

143

Devittä kumäj-kumäj nutneŋ yänpäj Anutuken gera yäŋkuk

- 1 Ekäni gäk yänpärik geranata juku peŋpäj nadäŋ nami. Gäk iron mäheŋi, äma siwoŋi-inik unita butewaki nadäŋ nam.
- 2 ✧ Täŋpäkaŋ Ekäni, epän ämaka näk, näkŋata nadäŋjira momi äma täyat upäŋkaŋ manken nämo nepmaŋpen. Nadätan, kome ŋo terak dapunkaken äma siwoŋi-inik kubä nämo itak.
- 3 Ekäni, iwanayetä näwat kirenpäj näkŋo kehäromina yäpmäj äpäk-inik täkaŋ. Täŋpäkaŋ kome bipmäŋ uraniken nepmaŋpä äma bian kumbanitä pat täkaŋ ude pat täyat.
- 4 Ude tänpäj nadäk-nadäkna wakiinik tänpäj umun terak itat.
- 5 ✧ Täŋkaŋ, kadäni bian itkutken upäj nadätat. Imaka tägatäga täŋkuno ba imaka imaka pewi ahäŋkuŋo u juku piyat.
- 6 Täŋpäj gäkken yänpärik man yäŋjira mäjonatä gäka gäripä pähap nadäk täyak, ämatä kotäki kawuk taŋjirä ume nänyäŋ nadäk täkaŋ ude.
- 7 Unita Ekäni, kehäromina paotak unita gäk nadäŋ nami. Nepmaŋpi kumänpäj äma kumbani nämo äworewet!
- 8 ✧ Näk gäka nadäŋ gamikinik täk täyat unita tami tami ironka kädet näwetpäj näwoŋäreŋ täyi.

✧ 142:1: 1Sml 22:1, 24:3 ✧ 142:3: Sam 77:3, 140:5, 143:4 ✧ 142:4: Jop 11:20; Sam 88:8, 88:18
 ✧ 142:7: Sam 13:6, 143:11, 146:7 ✧ 143:2: Rom 3:20; Gal 2:16 ✧ 143:5: Sam 77:5, 77:10-11
 ✧ 143:8: Sam 5:8, 25:1, 46:5

Täjiri näk gäkkengän yäjapik täyat unita kädet siwojgän näwojärejiri iwat täyiwa.

- 9 Ekäni, näk gäkä watä it nam yäj yäjpäj gäkken äretat unita iwan keriken itat jjo nämagut.
- 10 ✱ Gäk näkjo Anutu unita gäknaken gärip iwaretta näwetpäj näwojärek täyi. Ude täjiri gäkjo Munapikkatä kädet bähätgän nämagut yäpmäj kukta gäripi pähap nadätat.
- 11 Unita Ekäni, gäkja yäjuno ude äneji nämagut. Gäk Ekäni siwoji pähap unita bäräpi mebäri mebäri ahäj naminayäj täkañ u keriken nanik kañ nämagut.
- 12 Näk gäkjo epän ämaka unita ironka pähap terak iwanaye ba äma näk tänpäwak täkañ u kudup kumäj-kumäj däpmäj.

144

Oretoret ba yäjapik man kap

- 1 Ekäni u watä äma bureni unita iniñoret man unitagän yäj imik tākāna! U ämik täkta täjpäj-näwojärek täyak unita ämik gānañ pidämigän kuñat täyat.
- 2 U watä it namiñpäj iwan iñamiken näk gärah it täyak. U wakiken nanik nämagutpäj äyuna ude it namik täyak. Unitägän watä it namikta nadäkinik täj imik täyat.
U guñ äbot, äbori äbori täjo kehäromini yäpmäj äpäjpäj gämotnaken yepmak täyak.
- 3 ✱ Täjpäj Ekäni, imata gäk äma mewuni ninta nadäwi ärowani tāk täkañ? Imata ämawebe watä säkgämän it nimik täyan?
- 4 Nin kuduptagän u me woñ udegän bumik, kadäni keräpi-inik itta yäwani. Ba kome terak itnayäj tākamäj uwä wärani edap ägoniken ahäjpäj paot täkañ ude.
- 5 Upänkañ Ekäni, kunum duñ weñpewi añeñpeñ kukñi kukñi kuñirän kañ äpi. Täñkañ pom jop tensumuriri gupe pähap bäräñeñ kañ äbän.
- 6 Täjpäj iwankaye yawat kireñpewi kuñtäjpä kukta äñin gwäjik täkañ ude täñpewi yäpä joñani karoñ ude äbäton.
- 7 Ude täñkañ punin unu naniktä näk nepmähitta kewatpäj ume gwägu karonjiken nanik wädäjpäj nepmañsi.
Täjpäj iwan kome kubäken nanik täjo keriken nanik nämagusi.
- 8 Äma uwä man bureni nämoinik yäk täkañ. Nämo, Anutu iñamiken man bureni yäkamäj yäj yäjkañ man jop manman yäk täkañ.
- 9 Täjpäkañ Anutu, näk wagäm utpäj kap kodaki terak api ganiñoret täñpet.
- 10 U imata, gäk intäjukun ämakaye ämikken täñmeham tañ yämiñjiri iwaniye yärepmitt täkañ. Täñkañ epän watä ämaka Devit näk iwan keriken nanik nämagut täyan.
- 11 Unita apinjo udegän täj namisi. Itpipin namiñjiri iwanaye komi komitä nutneñtäwä. Täjpäj iwan kome kubäken nanik täjo keriken nanik nämagusi.

Äma uwä man bureni nämoinik yäk täkaŋ. Nämo, Anutu injamiken man bureni yäkamäŋ yäŋ yänkaŋ man jop manman yäk täkaŋ.

- 12 Eruk Anutu näkŋo gäriŋna ŋode yänahäwa; Nanakniye gubaŋiken kehäromigän, päya kehäromitä it täkaŋ ude it täkot.
Tännpäkaŋ äpetniye siwoŋi säkgämän, intäjukun äma täŋo eni bek säkgämän säkgämänpäŋ täŋpani ude it täkot.
- 13 Täŋpän ketem mebäri mebäri epäninken ahän-bumbum täk täkot. Ba yawakniye yewa gänäŋ nanak bäyaŋ-wek bumta täk täkot.
- 14 Täŋpän bulimakau nanak bäyaŋ-wek täŋirä ätu täŋgurän täŋpän nämo paotneŋ. Ba yotpäreken konäm butewaki kähän nämo ahäwek.
- 15* Äma äbot, imaka udewani ahän yämik täkaŋ uwä, Ekäni täŋo oretoret terak kuŋat täkaŋ. Bureni, ämawebe Anutunita Yawe yäŋ nadän imik täkaŋ uwä oretoret bureni terak it täkaŋ.

145

Anutu inij oretta kap tewani

- 1 Anutu, intäjukun ämana, gäk wäpka pen api yänahän yäpmän äroŋ iret.
- 2 Kepma kepma wäpka biŋam bänep täga terak api ganiŋoret täŋpet. Bänep täga terak pen ude api ganiŋoret yäpmän ärok täŋpet.
- 3 Ekäni uwä wäpi biŋam ikek unita wäpi biŋam pen ude inijoret täkäna! Wäpi biŋam ärowani pähap unita jide täŋpän mebäriini nadäna täreneŋ? Nämoinik! Nin täŋo nadäk-nadäknin uwä keräpigän.
- 4 Upänkaŋ meŋ nantä ironiŋiye gäkŋo täktäka yänahänpän api yäwet täneŋ. Epän pähap täŋkuno unitäŋo manbiŋam api yäwet täneŋ.
- 5 Bureni! Ämawebetä Anutu intäjukun äma kehäromi nikek ude itak yäŋ api yänahäk täneŋ. Täŋirä näk imaka, gäkŋo epän täga unitagän api nadäk täŋpet.
- 6 Täŋpäkaŋ ämawebetä kehäromika terak epän täk täyan unitäŋo manbiŋam api yäneŋ. Ude täŋirä näkŋawä wäpka biŋam pähap u api yänahäwet.
- 7 Unita gäkä kudän tägagämän, ba iron täk täyan unita kap terak api ganiŋ oretne.
- 8* Kap ŋode api tene; Ekäni uwä ninta nadäkinik täŋ niminpän iron täŋ nimik täyak. Täŋkaŋ butewaki nadän niminpän kokwawak bäräjek nämo nadäk täyak.
- 9 Ekäni uwä ämawebe kuduptagän säkgämän täŋ yämik täyak. Imaka kudup pewän ahänkuŋo unita nadäkinik täk täyak. Kap ude api tene.
- 10 Ekäni, ämawebekaye nin kap u teŋitna imaka imaka kudup peŋkuno unitä nadäŋpän wäpka biŋam api yäpmän akuk täneŋ. Täŋpäkaŋ ämawebekayetä bänep täga man api gäwet täne.
- 11 Täŋpän kaŋiwat epänka biŋam ikek unitäŋo manbiŋam api yänahäne. Ba kehäromikata udegän api yänahän yäpmän kune.

- 12 Ude täñitna epän kehäromi nitek täk täyan unitäño manbiñam ämawebe komeni komeni kuduptä kañ nadäwut! Kañiwat epänka täño penyäjek epmäget ikek unita täñguñ täneñtawä!
- 13 Kañiwat epän täk täyan uwä nämoinik api paorek. Gäk kañiwat epän äma intäjukun tärek-täreka nämo api it yämiñ yäpmäj ärowen.
Ekäni gäkño man uwä jopi nämo. Ba täktäka kudup kudäri säkgämän.
- 14 Äma bäräpi kañ-ahäk täkañ u täñkentäj yämiñit, äma kehäromini paorani täñ-kehäromtañ yämiñit täk täyan.
- 15 Ekäni, imaka imaka irit ikek nakta yewäkañ gäkken gabäj tareñirä ketem ini täga nänäñi u yämik täyan.
- 16 Täñpakañ ketem imaka yämi nañpäj säkgämän it täkañ.
- 17 Nadäkañ? Ekänitä imaka imaka siwonjigän täk täyak. Imaka imaka penkuko u kudup ironi terakgän yabäj yäwat täyak.
- 18 Ämawebe Anutuken bänep kubägän penpäj gera yäk täkañ unita nadäj yämiñpäj dubiniken it yämik täyak.
- 19 Ba ämawebe orañ imik täkañ unitä imaka kubäta yäñapik man yäñirä yämik täyak. Ba gera kotäki nadäñpäj imaka umuri gänañ nanik wädäj tädotpäj yepmak täyak.
- 20 Täñpäj ämawebe Anututa gäripi-inik nadäj imik täkañ unita watä säkgämän it yämik täyak. Upäñkañ äma wakiwaki täñpani kudup api däpek.
- 21 Täñpakañ näk menatä Ekäni täño biñami yäñahäk täyiwa! Ba ämawebe komeni komeni kuduptagäntä wäpi kudupi tärek-täreki nämo u kañ yäñahäj yäpmäj ärowut!

146

Anutu u äma kehäromini nämo täño täñkentäk

- 1 Anutu wäpi iniñ orerut!
Täñpakañ näk imaka, bänepna gupna, nadäk-nadäkna kuduptä Anutu wäpi biñam yäpmäj akusiwa!
- 2 Kome terak irayäj täyat ude Anutuna täño wäpi biñam kap terak api iniñoret yäpmäj kwet.
- 3 Ämawebe, in ñode nadäwut; Kome täño intäjukun ämatä täñkentäk bureni täga nämo tamek.
Unita komen äma udewanita nadäkinik nämo täneñ.
- 4 Nadäkañ? Komen ämatä kumäñpäj kome äneñi äworek täkañ. Kumäñpäj imaka imaka api täñpet yäj yäwani u täga nämo täk täkañ.
- 5 Upäñkañ äma kubätä oranin Jekop täño Anutu kwasikotpäj kuñarayäj täko uwä bänep oretoret terak irek.
Äma udewani uwä Anututä ini täñkentäj yämek.

- 6 ✧ Anutu uwä kunum kenta kome, ba gwägu pähap ba imaka imaka itkaŋ u pewän ahäŋkuŋ.
Ba imaka u ba u api täŋ tamet yäŋ yäk täyak u bureniġän täŋ nimik täyak.
- 7 Täŋpäj ämawebe iwan ġämoriken it täkaŋ, u ba ketemta wäyäkŋek täkaŋ, u ba komi epän ġänaŋ it täkaŋ uwä Ekäniitä täŋkentäŋ yämik täyak.
- 8 Täŋpäj ŋode imaka täk täyak; Äma dapuri tumbani yäpän tägaŋpewän äneŋi dapun ijik täkaŋ. Ba äma bäräpi kotak täkaŋ unitäŋo bäräpi ketäreŋ yämik täyak.
Bureni! Ekäni uwä iniken äbot siwoŋjita ġäripi-inik nadäŋpäj täŋkentäŋ yämik täyak.
- 9 Täŋpäj äma komeni nämo, webe kajat ba ironi kodäŋa unita butewaki nadäŋ yämiŋpäj watä säġgämän it yämik täyak.
Upäŋkaŋ äma waki täŋpani unitäŋo kehäromini kumän yäpmäŋ äpäk täyak.
- 10 Bureni! Ekäni uwä intäjukun-inik pen api it yäpmäŋ ärowek! Saion ämawebe, in ŋode nadäwut; Ekäniġin uwä paot-paori nämo api irek.

Unita Ekäni täŋo wäpi biŋam punin yäpmäŋ akuwut!

147

Ekäni käbop nämo itak

- 1 Ekäni iniŋ oretna!
Anutunin kap terak iniŋ oreritna bänepninken oretoret ahäk täyak, ba wäpi yäpmäŋ akuŋitna tägak täyak.
- 2 Nadäkaŋ? Ekäniitä Jerusalem äneŋi täŋkodak taŋpäj ämawebeniye iwantä yämagut yäpmäŋ kwani äneŋi yämagut yäpmäŋ abätak.
- 3 ✧ Ämawebe nadäŋ bäräp terak irani u täŋpidäm taŋ yämiŋpäj jibi meni uwäktäŋ yämik täyak.
- 4 ✧ Täŋpäkaŋ guk päke u ini nadäŋkuko udegän ahäŋirä wäpi ini-ini yämiŋkuk.
- 5 Bureni, Ekäninin unitäŋo wäpi biŋam ärowani, ba kehäromini u taŋi. Täŋkaŋ nadäk-nadäki u käroŋi boham, nintä kaŋpäj nadäna tärenaŋi nämo.
- 6 Uwä äma äpani jopi-inik u kehäromi yämiŋpäj täŋ-mehamtaŋ yämik täyak. Täŋkaŋ äma waki täŋo kehäromini yäyomägatpäj kome terak yeŋ täreŋ täŋpän kuk täkaŋ.
- 7 Unita bänep täga nadäŋpäj kap terak Ekäni wäpi iniŋ oretna! Wagäm utpäj Anutunin u iniŋ ubiŋ tena.
- 8 Imata, u gubam täŋpewän ahäk täkaŋ. Täŋpäj kome towikta iwän yäŋpewän taŋirän pom terak muyeŋ mebäri mebäri ahäk täkaŋ.
- 9 Täŋkaŋ tomta ketem yepmäŋ towik täyak. Ba barak nanak imaka, kähän yäŋirä yepmäŋ towik täyak.

✧ 146:6: Sam 115:15, 117:2; Apos 4:24, 14:15

✧ 147:3: Sam 51:17; Ais 57:15, 61:1; Luk 4:18

✧ 147:4: Stt 15:5; Ais 40:26

- 10 ✧ Nadākaŋ? Hos ba komi äma ba imaka kome täŋo kehäromi nikekta ämatä nadänjirä ärowani täk täkaŋ udewanita Ekänitä oretoret nämo täk täyak. Nämoinek!
- 11 Ämawebe Ekäni initagän umuntaŋpäŋ nadäŋ imikinik täk täkaŋ, ba bänep ironi terak yengämä pewäpäŋ it täkaŋ unita oretoret täk täyak.
- 12 Unita Jerusalem ämawebe, in Ekäni iniŋ orerut. Uwä Anutuŋin unita wäpi yäpämäŋ akuwut.
- 13 Ekäni uwä yotpärarejin täŋo watä kehäromi itkaŋ iron pähap täŋ tamik täyak.
- 14 Ekäni uwä nadäŋ tamiŋjirän in säkgämän, bänep kwini terak irirä Ekänitä epänjinken täŋpewän ketem ahäŋ-bumbum täk täkaŋ.
- 15 Täŋpakaŋ Ekäni unitägän kome pähap päke ŋonitäŋo mähe mi itak unita man yänjirän kometä mani buramik täyak.
- 16 Man yänjirän gubam gwägärirän iwän mänit täk täyak.
- 17 Peŋ iwerirän kome mäniri-inik täŋpäpäŋ ämawebe bärom bumta täk täkaŋ.
- 18 Täŋpakaŋ man äneŋi yänjirän kome tägaŋpäŋ edap säkgämän ijik täyak.
- 19 Eruk, Ekäni unitägän Isrel ämawebe not täŋ yämiŋpäŋ iniken kädet kuroŋ yäwoŋäreŋpäŋ бага mani yäwetpäŋ yäwoŋäreŋkuk.
- 20 Täŋpakaŋ äma äbot ätuta nämo, Isrel ämawebe intagän man käderi täwoŋäreŋkuk, äma ätu uwä guŋ itkaŋ.

Unita Ekäni iniŋ oretna!

148

Imaka kuduptagän Anutu wäpi biŋam iniŋ oretta yäwani

1 Ekäni wäpi yäpämäŋ akuwut!

Kunum gänaŋ nanik in kuduptagän Ekäni wäpi yäpämäŋ akuwut.

2 Aŋero äboriye in kuduptagän Ekäni iniŋ orerut. Ba kunum gänaŋ nanik ämik ämaniye in imaka, Ekäni iniŋ orerut!

3 Edap dapuri kenta komepak ek imaka Ekäni wäpi iniŋ orerun! Ba guk taŋi iŋiŋ-yäŋek täkaŋ in kudup Ekäni iniŋ orerut!

4 Kunum ban-inik unu gäk, ba ume gäk gänaŋ nanik, in Ekäni wäpi iniŋ orerut.

5 Buren! Ekänitä ini yänjirän imaka imaka u ahänkuŋotä itkaŋ unita u kuduptagän Ekäni wäpi iniŋoret täkot.

6 ✧ Ekänitä ini yänjirän käderi peŋ yämiŋkuko u paot-paori nämo yäwat täkaŋ. Käderi u täga nämo yärepmitneŋ.

7 Eruk, kome terak nanik in kuduptagän Ekäni iniŋ orerut. Ume tom taŋikät imaka imaka u gwägu mebäriken ban umu itkaŋ in,

8 Ba yäpä iromän, iwänkät mim, ba mänit taŋi in kudup Ekäni täŋo man buramik täkaŋ, wäpi biŋam iniŋ orerut.

9-10 Pom taŋi ba täpuri, päya piwani ba bipiken nanik, tom towiwani ba ägwäri, gämok, geŋiraŋ ba barak, in kudup Ekäni wäpi yäpämäŋ akuwut.

11 Täŋpakaŋ komeni komeni täŋo intäjukun ämakät ämawebejiye, gapman ba äma wäpi nikek, in imaka, Ekäni iniŋ orerut.

- ¹² Ba ämawebe gubanji, ämawebe ekäni, ba ironjironji, in kuduhtagän Ekäni wäpi biñam yäpmäj akuwut!
- ¹³ Bureni-inik, in kudup Ekäni wäpi iniñ orerut. Ekäni täño wäpi biñamtä ämawebe täño wäp biñam päke u kudup yärepmit morek täyak. Epmäget penyänek kudänitä imaka kome kenta kunum gänañ itkañ unitäño yärepmit morekinik täyak!
- ¹⁴ Täñpäkañ Ekäni u Isrel ämawebeta gäripi nadäñ yämiñpäñ kehäromi yämiñjirän unita iniken kudupi ämawebeniye uwä Ekäni wäpi iniñoret täkañ.

Ekäni wäpi yäpmäj akuwut!

149

Isrel täño Anutu iniñ orerut!

¹ Ekäni wäpi yäpmäj akuwut!

Ämawebeniye, in käbeyä täñpäñ iniñoret kap kodaki kubä tej imut!

² Isrel ämawebe, Anututä gatäñpäñ tepmañkuko unita bänep täga nadäñ imut! Jerusalem yotpärareken nanik inä intäjukun ämajin Ekäni unita oretoret täñ imut!

³ Täñpäkañ in jop nämo itneñ. Gukut tokätpäñ wäpi yäpmäj akukta wagäm ba gita utpäñ iniñoret kap tej imut.

⁴ In nadäkañ? Ekänitä ämawebeniye nadäñjirän tägak täyak. Täñpäkañ ämawebe inita nadäwä äpami täk täkañ u täñkentäñ yämik täyak.

⁵ ✧ Unita ämawebe Ekäni iniñoret täkañ in bänep oretoret täk täkot. Ba patpat bägupjinken udegän oretoret kap tej imik täkot.

⁶ Täñpäkañ ämik täño tuñum inñitpäñ gera terak wäpi biñam yäpmäj akuwut!

⁷ Ude täñpäñ iwanjiye täño momi kowata api däpmäj täreneñ.

⁸ Ba iwan täño ekäni ekäni ba intäjukun ämaniye yen kehäromipäñ topmäñpäñ api yepmanenñ.

⁹ Ude täñjirä Anututä man bian yäñkuko u iwanjiyeken bureni api ahäwek. Unita ämawebeniye, in Anutu iniñ orerirä wäpi biñam ärowani täk täyak.

Eruk, Ekäni wäpi yäpmäj akuwut!

150

Kap teñkañ Anutu iniñ oretna!

¹ Anutu wäpi yäpmäj akuwut!

Kudupi yori gänañ wäpi yäpmäj akukot. Ba kehäromi pähap ikek kunum gänañ itak ununita iniñ orerut!

² Epän tañj täk täñkuko unita orañ imina! U intäjukun äma pähap, wäpi biñam ärowani nikek u iniñ oretna!

³ Täñpäñ womat piäñpäñ uterak wäpi yäpmäj akuna! Ba gita utpäñ uterak iniñ oretna!

- 4 Tānpāṅ wagām utpāṅ kap teṅpāṅ gukut tokātpāṅ iniṅ oretna! Uhuwep piāṅkaṅ u kotāk terak wāpi yāpmāṅ akuna!
- 5 Pārāpārāp tānpāṅ dāpāyāk ārena kwāpāṅ Anutu iniṅ oretna! Tānpāṅ pārāpārāp dāpāyāk māmā taṅigān tānpāṅ Anutu kunum gānaṅ unu iniṅ oretna!
- 6 Kome terak imaka imaka irit kuṅat-kuṅat ikek in kuduṅtagān Ekāni wāpi yāpmāṅ akuwut!

Ekāni wāpi yāpmāṅ akuwut!

Matiyu

Matiyutä Juda ämawebeta yänpäj Jesu täño manbiñam ño kudän täñkuk

Jesu täño oraniye wäpi tawan

Luk 3:23-38

1 ✨ Man pätkañ ñowä Jesu Kristo oraniye täño wäpi tawan. Tänpäj Jesu täño orani pähap u wäpi Abraham, bian-inik itkuko u. Tänpäj Abraham täño yeri ahäj yäpmäj abäñkä uterak orani kubä wäpi Devit ahäjñkuk. Tänpäj Devit täño yeri ahäj yäpmäj abäñkä u punin terak Jesu ahäjñkuk.

2 Eruk Jesu täño oraniye tawan ahäj yäpmäj äbuño unitäño manbiñam u ñode;

Intäjukun-inik Abrahamtä nanaki Aisak bäyañkuk.

Tänpäj Aisaktä Jekop bäyañkuk.

Jekoptä Judakät noriye ätu bäyañ yepmañkuk.

3 ✨ Judatä Peres-kät Sera bäyañkuk. Yarä unitäño miñi wäpi Tama.

Tänpäj Perestä Ebron bäyañkuk.

Esrontä Ram bäyañkuk.

4 Ramtä Aminadap bäyañkuk.

Tänpäj Aminadaptä Nason bäyañkuk.

Nasontä Salmon bäyañkuk.

5 ✨ Salmontä Boas bäyañkuk. Boas täño miñi Rahap.

Tänpäj Boastä nanaki Obet bäyañkuk. Obet täño miñi u Rut.

Obettä Jesi bäyañkuk.

6 ✨ Jesitä Devit bäyañkuk. Devit u Juda täño intäjukun äma itkuk.

Tänpäj Devit täño nanaki Solomon. Solomon u miñi Devittä Uria webeni yomägaktkuko unitä bäyañkuk.

7 Tänpäj Solomontä Rehoboam bäyañkuk.

Rehoboamtä Abiya bäyañkuk.

Abiyatä Asa bäyañkuk.

8 Tänpäj Asatä Jehosofat bäyañkuk.

Jehosofattä Jehoram bäyañkuk.

Jehoramtä Usia bäyañkuk.

9 Tänpäj Usiatä Jotam bäyañkuk.

Jotamtä Ahas bäyañkuk.

Ahastä Heskia bäyañkuk.

10 Tänpäj Heskia tä Manase bäyañkuk.

Manasetä Emon bäyañkuk.

Emontä Josaia bäyañkuk.

11 ✨ Tänpäj Josaiatä Jehokin-kät noriye bäyañ yepmañkuk. Uwä Babilon ämatä Juda ämawebe yämagut päñku Babilon komeken yepmañpäñ komi epänken yepmañkuño kadäni uken ahäjkuñ.

12 ✨ Tänpäj komi epänken pen irirä Jehokintä Sealtiel bäyañkuk.

Sealtieltä Serubabel bäyañkuk.

13 Serubabeltä Abiut bäyaŋkuk.

Abiuttä Eliakim bäyaŋkuk.

Eliakimtä Aso bäyaŋkuk.

14 Tänpäj Asotä Sadok bäyaŋkuk.

Sadoktä Akim bäyaŋkuk.

Akimtä Eliut bäyaŋkuk.

15 Eliuttä Eleasa bäyaŋkuk.

Eleasatä Matan bäyaŋkuk.

Matantä Jekop bäyaŋkuk.

16 Jekoptä Josep bäyaŋkuk.

Josep uwä Maria Jesu bäyaŋkuko unitäŋo äpi.

Täŋkaŋ Jesu uwä Kristo, Anutu täŋo iwoyāwani āma u.

17 Ŋode ahäj yäpmäj äbuŋ; Abrahamtä nanaki bäyawänä nanaki unitä nan tänpäj nanak bäyaŋkuk. Pen udegän udegän täŋ yäpmäj abäŋtäko Devit ahäjirän kadäni 14 ude täŋkuk. Tänpäkaŋ Devittä nanaki bäyawänä nanaki unitä nan tänpäj nanak bäyaŋkuk. Pen udetä udegän täŋ yäpmäj abäŋtäko kadäni Babilon komeken komi epän yämikta yämagut yäpmäj kuŋirä kadäni äneŋi 14 ude täŋkuk. Kadäni uken yäput penpäj nantä nanak bäyawänä nanaki unitä nan täŋkuk. Pen udetä udegän täŋ yäpmäj abäŋtäko kadäni äneŋi 14 ude täreŋirän Kristo, Anutu täŋo iwoyāwani ahäjkuw.

Mariatä Jesu Kristo bäyaŋkuk

Luk 2:1-7

18 ✧ Jesu, Anutu täŋo iwoyāwani Kristo ahäjkuw unitäŋo mebari ŋode pätak; Miŋi Maria u Josepta biŋam iwoyāwakaŋ inigän inigän kuŋarirän Munapiktä ini kudän täŋpewän Maria nanak kok irirän kaŋpäj nadäŋkuŋ.

19 Ude ahäjirän äpi Josep u āma siwoŋi kuŋatkuw unita webeni Maria nanak kok ikek irirän kaŋpäj kaŋ pewa yäjkaŋ ŋode nadäŋkuk; Kwawak yäjahawapäj mäyäk nadäweko unita käbop kaŋ pewa yäk.

20 Josep ude täŋpayäj nadäŋpäj kuŋarirän, Ekäni täŋo aŋero kubätä dāpmonken ahäj imiŋpäj ŋode iwetkuk; Gäk Devit täŋo äbotken naniktä webeka Maria yäpmäkta nadäwätäk nämo täŋpen yäk. Nanak kok itak uwä Munapiktä ini kudän täŋpewän ahätäk.

21 ✧ Nanak bäyawayäj täko uwä āmani äpi bäyawek. Bäyaŋirän wäpi Jesu yäj kaŋ iwet. Tänpäkaŋ wäp Jesu u mebari ŋode; Unitä iniken äboriye momi täŋo topmäk-topmäkken nanik ketäreŋpäj äpi yepmaŋpek yäk.

22 Täŋkaŋ imaka kudup ahäjkuŋo u Ekänitä nadäjirän man profet biani kubätä ŋode yäjkuw u bureni ahäjkuw;

23 ✧ Webe gubaŋ, āmakät nämo pärani kubätä nanak kok itpäj bäyawayäj täko unitäŋo wäpi 'Imanuel' yäj äpi iwetneŋ.

Täŋkaŋ wäpi 'Imanuel' unitäŋo mebari uwä Anutu ninken itak.

24 Tänpäkaŋ Joseptä man u nadäŋpäj kikuŋtpäj aku Anutu täŋo aŋerotä man iwetkuko u buramiŋpäj Maria webenita yäpuk.

25 ✧ Webenita yäpukopäj bok nämo pat yäpmäj kuŋirän nanak u ahäjkuw. Nanak u ahäjirän Joseptä wäpi 'Jesu' yäj iwetkuk.

2

Guŋ äbotken nanik ätu Jesu känäyäj äbuŋ

¹ Eruk Mariatä Jesu Judia kome, Betlehem yotpärare-ken bäyanjuk. Äma ekäni wäpi Herot Juda ämawebe yabän yawat tänjuk kadäni ugän bäyanjuk. Bäyawänkan ätu itpän äma guk täno kuñat-kuñat yabänpän-nadäwani ätu edap dapuri äbani käda naniktä Jerusalem äbuñ.

² ✧ Äbä ämawebe ñode yäwet yabänkuñ; Nanak paki Juda ämawebe yabän yäwarayän täyak u de? Nin komenin-ken udu itkan nanak paki u ahänjirän guk tañi ahänjukko u kanpän nadänpän akuman iwat yäpmän äbäkamän. Nanak paki u kanpän inin oretnayän äbäkamän yäk.

³ Ude yänjirä Herottä nadänkan kikuñutpän nadäwätäk pähap tänjuk. Ba Jerusalem nanik ämawebe kudup manbiñam u nadänpän-nadäwätäk udegän tänjuk.

⁴ Herottä nadäwätäk tänpän Juda ämawebe täno bämop äma intäjukun täpni-kät Baga man yäwoñärewani äma kumän-tagän yän-päbä yepmanpän yäwet yabänjuk; E, Anutu täno iwoyäwani Kristo yän yäk täkan u kome de ahäktä yäwani?

⁵ Ude yäwet yabänjirän iwetkuñ; U Judia kome Betlehem yotpärare-ken api ahäwek yän yäk täkamän yäk. Anututä Kristo uken api ahäwek yän yänjukko u profet kubätä ñode kudän tänjuk;

⁶ ✧ *Äi! Ämawebe Juda kome Betlehem yotpärare-ken nanik, in ñode nämo nadänej; Nin kome jopi-ken itkamän. Bämopnin-ken äma ekäni kubä nämo itak, ba bian nämo itkuk yän nämo nadänej.*

Nämo inik! Inken intäjukun äma pähap kubä api ahäwek. Ahänpän näñaken äbot, Isrel ämawebe u api yabän yäwarek. *Mai 5:2*

⁷ Tänpän Herottä man u nadänpän-nadäwätäk tänpän äma nadäk-nadäk ikek edap dapuri äbani käda äbuño ukeño yän-päbä inigän yepmanpän yäwetkuk; Guk tañi kankan äbäkamän yän näwetkuño ukeño kadäni jidegän ahänjirän kankuñ?

⁸ Ude yäwänä kowata iwerä nadänpänä jop ñode yäwetpän pen yäwetkuk; In pänku ehutpän yän-wäyäkñepän nanak paki u kan-ahänpänä äneñi päbä kan näwerä nadäwa. Ude tänpäkan näk imaka, pänku api inin oreret yäk.

⁹⁻¹⁰ Ude yäweränkan kuñkuñ. Kuman pänku guk tañi ini komeken kankuño u äneñi kankuñ. Kanpän oretoret pähap nadänkuñ. Tänpäkan guk u intäjukun kuñjirän kanñän iwetkuñ. Kanñän iwarirä guk uwä yot nanak yaminjitä patkumäno u punin terak itkuk.

¹¹ ✧ Tänpäkan yot gänäñ äronpän Maria nanakikat irirän yabänpän gukut imäpmok tänpän nanaki u inin oretkuñ. Ude tänpän tuñum tägatäga, gol ba imaka käbänji tägatäga gwäki ärowani penpän yäpmän äbuño upän pen iminkuñ.

¹² Ude täñkan parirä Ekänitä dämpmonken yäweränkan yäñewänä Herot irepmitpen käbop kukñi kädagän kuman ini komeken kuñkuñ.

Jesu nadamiñi nani Isip komeken kuñkuñ

¹³ Eruk äma nadäk-nadäk ikek ukeño äyänutpen ini komeken kuñjirä Ekäni täno anjero kubätä Josep dämpmonken ahän iminpän iwetkuk; Josep, gäk ño irentawä. Akuñkan nanak yamiñi yän-yäkñat yäpmän metänpen pänku Isip komeken ahänpän itkan näkño manta juku päram kan tänpun yäk. Nadätan? Herottä nanak paki ño utta nadänkan kädetta wäyäkñetak.

14 Anjerotä ude iweränä akunpänjä nanak yamiñi yän-yäkñat yäpmänj bi-panigän Isip komeken metänpenj kunjuk.

15 ✧ Pänju uken ittänj kunjirän Herot kumbuk. Tänpäkanj imaka ahänjukko unita profet kubätä bian, Anutu täño meni jinom yäpmänjpänj ñode kudän täñjuk;

Nanakna Isip komeken irirän gera yänjira äneñi äyänutpenj äbuk. Profettä man kudän täñjukko u kämi ude bureni api ahäwek yänj nadänjpänj yänjuk.

Herottä nanak paki ämani kudup däpuk

16 Tänpäkanj äma nadäk-nadäk ikek ukeño Herot täñjikñatpenj kunjirä nadänjpänj kokwawak pähap nadänjuk. Kokwawak nadänjukko unita komi ämaniye penj yawet-pewän Betlehem ba kome gägäni gägäni uken nanik nanak ämani obañ yarä nämo tärewani kudup kumänj-kumänj däpmänj moreñkunj. Äma nadäk-nadäk ikek ukenonitä guk tañi u kadäni uken ahänjuk yänj iwetkunjo kadäni u nadänj iwatpänj nanak ämani obañ yarä nämo tärewani ugänpänj kumänj-kumänj däpuñ.

17 Herottä ude täñjukko unita man profet Jeremiaiatä ñode kudän täñjukko u bureni ahänjuk;

18 ✧ *Betlehem dubini-ken Rama komeken Isrel webe kubätä konäm butewaki jägämi-inik yänjirän nadänjukñ.*

Nanakiye kumbuño unita konäm kähän yänjirän iniñ bitnäna yänjkanj tänpä wanjkuñ. *Jer 31:15*

Jesu nädamiñi nani äneñi ini komeken äbuñ

19 Tänpäkanj Josep Isip komeken pen irirän Herottä kumbänä Ekäni täño anjero kubätä däpmonken ahäj imiñpänj iwetkuk;

20 ✧ Josep, äma nanak ño urayänj yänjukko ukeño kumbuk. Unita gäk akunjan nanak yamiñi ño yänj-yäkñat yäpmänj Isrel komeken ku yäk.

21 Ude iweränä Josep ironji yamiñi yämagurän yäpmänj Isrel komeken kunjukñ.

22-23 ✧ Kunjpänjä nadänjuk; Herottä kumbänkanj nanaki wäpi Akelaustä Judia nanihta intäjukun tänpänj itkuko unita Josep uken kwayänj umuntanjuk. Tänpänj Anututä däpmonken jukuman ätukät iweränä kukñi kädagän kumanj Galili komeken kunjan Nasaret yotpärare-ken yot tänpänj itkunj. Tänpänj Jesuta profet ätutä bian yänjukñ u bureni ahänjuk. Ñode yänjuk; Äma ño Nasaret nanik yänj api iwetneñ.

3

Jontä Anutu täño manbiñam yänjahänjuk

Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28

1 Eruk kadäni uken ume ärut yämani äma wäpi Jontä kome jopi Judia täño kome bämpo-ken u päñku itkuk. Itkanj manbiñam yänjahäk-ahäk epän täñ itkuk.

2 ✧ Tänpänj manbiñam ñode yänjahäk täñjuk; Kadäni ño Anututä intäjukun itkanj yabänj yawat epän bureni täñ yämayänj täko u keräp täyak unita bänepjin sukureñpänj kädet wakiwaki täk täkanj u kumän penj morewut! yäk.

3 ✨ Täjpäkaŋ bianä profet Aisaiatä Anutu meni-ken yäpmänpäj Jonta yäjpäŋ man ŋode kudän täŋkuk;

Äma kubätä kome jopi-ken päŋku itkaŋ gera ŋode yäj itak;

Ekänitä äbäka kädet täwirut!

Irit kuŋat-kuŋatjin kaŋ täŋsiwoŋ tawut!

Ais 40:3

Aisaiatä man ude kudän täŋkuk.

4 ✨ Täjpäkaŋ Jon uwä tektawä but kubä wäpi kameri unitäŋo pujiŋipäj täŋpani upäj täŋkaŋä piontawä but gupipäj täŋpani upäj yamäj täpäneŋpäj kuŋat täŋkukonik. Täŋkaŋ ketemtawä käpukbam-kät kähäräp umeni bipiken nanik ugänpäj nak täŋkukonik.

5 Ude täŋkaŋ manbiŋam u yäŋahäŋirän ämawebe Jerusalem yotpärare ba Judia kome ba Jodan ume kukŋi kukŋi uken naniktä bumta äbä ahäj imiŋpäj manbiŋam nadäŋkuŋ.

6 Manbiŋam nadänpäj wakini yäŋahäŋirä Jontä Jodan ume gänaŋ yäj-yäkŋat päpmo ärut yämik täŋkuk.

7 ✨ Ude täŋkaŋ Parisi äma ätu ba Satyusi äbotken nanik ätu Jontä ume ärut nimän yäjkaŋ uken äbäŋirä yabäŋkuk. Yabäŋpäj Jontä yäwetkuk; Wa! In bäneppin nämo sukurenkaŋ äbäkaŋ. In gämoktä äbotken nanik! Anututä intäŋo momita kokwawak nadäŋkaŋ tadäpayäj täko unita umuntaŋkaŋ gupjin-tägän äbäkaŋ?

8 Inä bäneppin bureni-inik sukurenpäj äma bänepi sukurewani täŋo kudän kaŋ pewä ahäwut!

9 ✨ Ŋode nämo nadäneŋ; Bäneppin täga. Nin oranin pähap Abrahamtä äbotken nanik unita Anututa biŋam itkamäj yäj nämo nadäneŋ. Nämo! Anututä Abraham täŋo äboriye ätu ahäwut yäj nadäŋpärä mobä jopi ŋopäj täga täŋpewän ahäneŋ! yäk.

10 ✨ Upäŋkaŋ man ŋode nadäwut; Äma kubä päya mujipi pogopigän wädäwani madäkta pinigoŋ ket utak. Päya, mujipi pogopigän wädäk täkaŋ u kudäp madänpäj ureŋ täŋpän kädäpta biŋam api kuŋeŋ yäk.

11 ✨ Näkä ume ärut tamik täyat unitäŋo mebäri ŋode; In wakiwaki täk täkaŋ u kumän peŋ moreŋpäj bäneppin sukurenpäj irit kuŋat-kuŋat siwoŋi täŋpeŋ kuŋatta ume ärut tamik täyat. Täjpäkaŋ äma kubä wäpi biŋam ikek mäden näwatak. Unitäŋo kehärominitä näkŋo kehäromina irepmitak. Näk äpani-inik unita u dubini-ken näk itnaŋi nämo. Näk ume-inikpäj ärut tamitat. Upäŋkaŋ äma unitäwä Anutu täŋo Munapik ba kädäp mebetpäj bok api ärut tamek yäk.

12 ✨ Äma ekäni uwä ämawebe yäpmän danik epän täkta äbayäj täyak. Yäpmän danik epän u man wäranu ŋode bumik api täŋpek; Wit mujipi-kät gupi kubä-kengän itkaŋ u yäpmän daniŋpäj mujipi bureni inita yot kubäken peŋkaŋä gupi kädäp kumäk-kumäki nämoken api ureŋ täŋpän äpmonen yäk. Jontä man ude yäwetkuk.

*Jontä Jesu ume ärut imiŋkuk
Mak 1:9-11; Luk 3:21-22*

13 Tärpän Jontä ämawebe ume ärut yämiñ irirän Jesu Jontä ärut namän yänkañ Galili komeken naniktä abämañ Jodan ume, Jontä itkuk-ken u äbuk. Äbänpän Jon iwetkuk; Näka ume ärut nami yäk.

14 Ude yäwänä Jontä iwetkuk; Ude nämo! Gäkä näka uyaku täga ärut namen. Imata gäkä ärut nami yäj näwetan?

15 Yäwänä Jesutä iwetkuk; Bureni yäyan upänkañ apiño gäkä täga ärut namayän. Nek Anututä nadänpän kädet peñkuko ugänpän iwatde yäk. Ude iweränä Jontä mani buramiñpän ume ärut imiñkuk.

16 ✨ Ärut imänkañ ume gänañ naniktä abä itpän uterakgän kanjuk; Kunum aņejirän Anutu täño Munapiktä känaräm ude äpäñkañ gwäki terak manjirayän täñkuk.

17 ✨ Täñjirän Anutu kunum gänañ gera kubä ñode yänjuk; Ñowä näñjaken bänepna gämäni yäk. U kanpän gäripi pähap nadäk täyat. Man ude yänjuk.

4

Satantä Jesu yäj-ikñatkuk

Mak 1:12-13; Luk 4:1-13

1 ✨ Jontä Jesu ume ärut imän täreñjirän Satantä Jesu täñyabäktä Munapiktä yänikñat yäpmän kome jopi-ken päñku teñkuk.

2 ✨ Kome jopi-ken tewänkañ ketem kubä nämo nañkañ kepma bipani 40 ude itkuk. Ketem kubä nämo nañkañ it yäpmän kuñtäyon nakta wakiinik kubä iñkuñ.

3 Ude täñjirän Satantä ahän imiñpänä iwetkuk; Gäk Anutu täño nanak bureni-inik täñpawä mobä itkañ ño yäweri ketem äworewäkañ nañ yäk.

4 ✨ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Ude nämo täñpayän. Anutu täño man kudän terak man ñode pätak; Äma kubätä ketem-tagän täga nämo irek. Anutu täño man kumän nadänpän bänepi-ken peñpän kuñjareko uyaku täga yäk.

5-6 Ude yäwänä Satantä yänikñat yäpmän Jerusalem kuñpän kudupi yot medäp terak päro punin-inik unu teñkañ iwetkuk; Anutu täño man ñode kudän täwani;

Anututä aņeroniye watä it gamikta yepmanjukko unitä api oranpän gepmanen.

Tänpäkañ kuroñka ba gukutka nämo api pimiñ tädoren. Sam 91:11,12

Man ude pätak unita gäk Anutu täño nanak bureni-inik täñpawä man u nadänpän punin ñonitä komen umu tubäpe! yäk.

7 ✨ Ude iweränä Jesutä yänjuk; Näk ude nämo täñpayän. Anutu täño manbiñam terak man kubä ñode pätak; Gäk Ekäni Anutuka mebärika kwawak pewi ahäwut yäj jop nämo peñ iweren yäk.

8 Yäwänä Satantä Jesu pom käronji kubäken yänikñat yäpmän päro itkañ komeñi komeñi äma äbori äbori u ba unitäño tuñum pähap gäripi mebäri mebäri u iwoñärenkañ ñode iwetkuk;

9 Gäk gukut imäpmok täñ namiñpän naniñ oreriri imaka päke yabätan ñowä täga ganiñ kirewet yäk.

10 ✨ Ude iweränä Jesutä iwetkuk; Satan, gäk nabä kätäñpeñ ku! Anutu täño man ñode kudän täwani; Ekäni Anutujin u kubägän iniñ oretneñ. Unitagän watä epän täñ imineñ. Man ude pätak.

11 ✨ Eruk Jesutä Satan ude iweränä tenpeŋ kuŋirän Anutu täŋo aŋeroniyetä äbä täŋkentäŋ imiŋkuŋ.

Jesu Galili komeken epän yäput penpän täŋkuk

Mak 1:14-20; Luk 4:14-15, 5:1-11

12 ✨ Täppäkaŋ Jon komi yot gänaŋ tewä irirän Jesutä biŋam nadäŋpän äyänutpeŋ Galili komeken kuŋkuk.

13 ✨ Pänku ini yotpärare Nasaret u ittängän eruk penpeŋ Kapeneam kuŋkuk. Kapeneam uwä Galili gwägu dubini-ken itkuk. Kome u Sebulun kenta Naptali äbekiye oraniye täŋo kome. Ukäda päŋku itkuk.

14 Jesutä kome u kuŋatkuko unita bian profet Aisiaiatä man ŋode kudän täŋkuko u bureni ahäŋkuk;

15 *Ai! In ämawebe Sebulun Naptalitä komeken nanik! Komejin Jodan ume udude käda Galili gwägu dubini-ken itak. Inä äma jopi, guŋ äbotken nanik.*

16 Upänkaŋ bipmäŋ urani-ken it täkaŋ u in penjäŋek pähap api käneŋ.

Kumbani komeken bumik it täkaŋ, nadäk-nadäkjin nämo pirärewani, inta penjäŋek pähap kubä ahäŋ tamayäŋ täyak. Ais 9:1,2

Aisiaiatä man ude kudän täŋkuko u bureni ahäŋkuk.

17 ✨ Täppän Jesutä Kapeneam yotpärare-ken kuŋkuko kadäni uken man-biŋam yäŋahäk epän yäput penpän ŋode yäŋahäppän yäwetkuk; Bänepjin sukurenpän siwonjigän kuŋarut. Anututä intäjukun itkaŋ äboriye yabän yäwatiniŋ täŋpayän täyak u keräp täyak yäk.

Jesutä iwaräntäkiye ätu yämagutkuk

Mak 1:16-20

18 Kepma kubäken Jesu Galili gwägu pomi terak kuŋattängän yabänkuk; Äma yarä iniyat tuäni Saimon wäpi kubä Pita kenta monäni Andru gwägu tom yäpdayän tom wädäwani yäk maŋpän äpmonjirä yabänkuk. Äma yarä uwä moner epänta gwägu tom yäpmäk täŋkumänonik.

19 ✨ Yäk maŋpän äpmonj irirän Jesutä yabäŋpän yäwetkuk; Eruk! Epän u penkaŋ näk näwarun! Näk näwarirän gwägu tom yäpmäk täkamän udegän ämawebe Anutu iwatta yäpmäk-yäpmäk epän api tamet yäk.

20 ✨ Yäweränä uterakgän epäni u penpeŋ iwatkumän.

21 Eruk, ätukät kuŋpänä Sebedi nanakiyat wäpi Jems kenta Jon nani Sebedi-kät gäpe terak itkaŋ yäk taŋi gwägu tom yäpani u ket ut irirä yabänkuk.

22 Yabäŋpänä näk näwarun yän yäwerirän uterakgän nani gäpe terak ugän irirän tenpeŋ Jesu iwatkumän.

Jesutä ämawebe käyäm ikek yäpän tägaŋkuŋ

23 ✨ Täŋpän Jesutä kome Galili dubini-ken itkuŋo u kudup kuŋat moreŋpän ämawebe käyäm mebäri mebäri nitek yäpän tägaŋit, käbeyä yot gänaŋ äronpän man yäwerit täŋ yäpmän kuŋkuk. Manbiŋam Täga ŋode yäŋahäŋtän kuŋatkuk; Anututä intäjukun itkaŋ äboriye yabän yäwatiniŋ täŋpayän täyak u ahätäk yäk.

24 ✨ Ude yäwerirän biŋami Siria komeken kuŋat moreŋjirän nadäŋkuŋ. Nadäŋpänä ämawebe käyäm mebäri mebäri nitek, gup kähän nadäwani, äma mäjotä magärani, äma kwäyähäneŋ täŋpani, kumän-däpurek täŋpani ba käyäm mebäri mebäri täŋpani u kudup noriyetä yän-yäkŋat yäpmän äbänjirä Jesutä yäpän tägaŋkuŋ.

✨ 4:11: Hib 1:6,14 ✨ 4:12: Mak 6:17; Luk 3:19-20 ✨ 4:13: Jon 2:12 ✨ 4:17: Mat 3:2 ✨ 4:19: Luk 5:1-11; Mat 13:47 ✨ 4:20: Mat 19:27 ✨ 4:23: Mak 1:39; Mat 9:35; Apos 10:38 ✨ 4:24: Mak 6:55

25 ✨ Täppänkañ äma äbot pähap kome uken-uken naniktä iwarän täñkuñ. Ämawebe Galili komeken nanik, Dekapolis komeken nanik, Judia komeken nanik, ba Jordan ume pomi terak naniktä äbä Jesu iwarän täñkuñ.

5

Jesutä pom terak päro man kudupi kubä yäwetkuk

Luk 6:20-26

1-2 Jesutä ämawebe äbot päke iwatkuño u yabäñpäñ pom keräpi kubä terak äro mañtipäñ irirän iwaräntäkiye uwä dubini-ken tuägän äbä iräwä Jesutä manbiñam ñode yäwetpäñ yäwoñärek täñkuk;

3 ✨ Äma ini bänepitä näk momi äma äpani-inik yäñ nadäk täkañ uwä säkgämän itkañ.

Bureni! Äma udewani uwä Anututä yabäñ yäwat täyak.

4 ✨ Täppäkañ äma iniken mominita nadäwä waki täñpöpäñ konäm butewaki terak kuñat täkañ uwä säkgämän itkañ.

Bureni! Anututä ini bänepi api täñpidäm tañ yämek.

5 ✨ Ba äma bänep kwini terak kuñat täkañ uwä säkgämän itkañ.

Bureni! Äma udewanita Anututä kome pähap ño inita biñam api yäniñ kirewek.

6 ✨ Täñpäh äma irit kuñat-kuñat siwoñi u iwatta gäripi-inik nadäñpäñ ehutpäñ täk täkañ uwä säkgämän itkañ.

Bureni! Anututä äma udewani täño gäripini uwä api däpmäh täreñ yämek.

7 ✨ Täñpäh äma noriyeta butewaki nadäñ yämik täkañ uwä säkgämän itkañ.

Bureni! Anututä äma udewanita butewaki udegän api nadäñ yämek.

8 ✨ Ba äma bänep nadäk-nadäk imaka täga täktagän nadäñpen kuñat täkañ uwä säkgämän itkañ.

Bureni! Äma udewani uwä Anutu api kañ-ahäneñ.

9 ✨ Täñpäh äma ämik ba duñwekwek däpmäh täñjek täkañ uwä säkgämän itkañ.

Bureni! Anututä äma udewani Näkño ironjinaye yäñ api yäwerek.

10 ✨ Ba äma Anutu täño kädet siwoñi iwarirä äma ätutä iwan täñ yämik täkañ uwä säkgämän itkañ.

Bureni! Äma udewani uwä Anututä yabäñ yäwat täyak.

11-12 ✨✨ Täñpäh äntä näk nadäñ namikinik täñirä ämawebetä man jop yäñ-täkñatpäñ, man wakiwaki täwetpäñ täwat kireñjit api täneñ. Upähkañ ude täñirä nadäwätäk nämo täneñ. Nämo, in säkgämän itkañ. Nadäkañ? Bärapä udewani intagän nämo täñ tamik täkañ. Profet biani itkuño unita udegän täñ yämiñkuñ. Täñpähkañ in kunum gänañ kowata täga api yäpneño unita bänep täga nadäñpäñ oretoret terak kuñat täkot!

Inä ämawebe täño pañ kenta topän ude itkañ

Mak 9:50, 4:21; Luk 14:34-35, 8:16, 11:33

13 Täñpähkañ Anutu täño ämawebeniye intä, ämawebe päke u bämpo-ken pañ gäripi nitek ude kañ kuñarut. Täñpähkañ gäripi paoreko uwä jide täñpena äneñi gäripi ahäwek? Nämo, pañ gäripi nitek nämo uwä mañpä kuñirä ämawebetä yeñ awähutneñ. Unita pañ gäripi nitek ude kañ kuñarut!

✨ 4:25: Mak 3:7-8 ✨ 5:3: Ais 57:15 ✨ 5:4: Ais 61:2-3; Rev 7:17 ✨ 5:5: Sam 37:11 ✨ 5:6: Ais 55:1-2 ✨ 5:7: Jem 2:13 ✨ 5:8: Sam 24:3-4; Sam 51:10, 73:1 ✨ 5:9: 1Jo 3:2-3 ✨ 5:10: Hib 12:4, 1Pi 3:14 ✨ 5:11-12: 1Pi 4:14; Jem 1:2 ✨ 5:11-12: 2Sto 36:16; Apos 7:52; Hib 11:32-38; Jem 5:10

14-15 ✨ Ba kubä pen ñode; Topäntä tañ ijinpäñ ägoni säkgämän penyäñek täkañ. In-täño irit kuñat-kuñatjin udegän. Äma kubätä topän ijinpäñ käbop imata pewek? Ude nämo, ijinpäñ kwawak penjirän ägonitä kädet-ken penyäñerirän ämawebetä kwawakgän kañtäñ kuñatneñ. Ba yotpärare tañ kubä pom terak ireko uwä käbop täga irek? Nämo, kwawakinik irirän ämawebe bankentä täga käneñ.

16 ✨ Täñpäñ in, irit kuñat-kuñatjin udegän. Anutu täño penyäñek kudän bäneñjin-ken itak u täñpewä kwawak irirän kädet siwoñi kuñarirä ämawebetä tabäñpäñ oretoret täñpäñ Anutujin kunum gänañ nanik u iniñoret täneñ.

Jesu Anutu täño man biani wärämutta nämo äpuk

17 ✨ Jesutä ude yäñpäñä äneñi ñode yäñkuk; In Anutu täño бага man ba profet biani täño yäwetpäñ yäwoñärek man täñpani u näkä däpmäñ täkñekta äpuk yäñ nämo nadäneñ. Näk u däpmäñ täkñekta nämo äput. Nämo, u täñkehärom täñpewa bureni kwawak kañ ahäwän yäñpäñ äput.

18 ✨ Unita näk bureni täwetat; Baga man u bäräñeñ nämo api paorek. Imaka u ba u ahäka yäwani Anutu täño man terak kudän täñkuño u bureni ahäwäkañ kunum kenta kometä paorirän uyaku Baga man u api paorek.

19 ✨ Unita äma kubätä бага man täpuri-inik kubä irepmitpäñ ätu kädet udegän kañ iwarut yäñ yäñpäñ-yäwoñärek täñpayäñ täyak uwä Anutu täño kañiwat yewa gänañ wäpi biñam nikektä nämo api irek. Täñ, äma kubätä бага man u buramiñpäñ ätu kädet udegän kañ iwarut yäñ yäñpäñ-yäwoñärek täñpayäñ täyak uwä Anutu täño kañiwat yewa gänañ wäpi biñam nikektä api irek.

20 Unita ñode täwera nadäwut; Baga man yäwoñärewani äma ba Parisi ämatä ñode yäk täkañ; Bureni, nin Anutu täño Baga man iwatpäñ siwoñi kuñat takamäñ yäk. Ude yäk täkañ upäñkañ in u yärepmitpäñ Anutu täño gärip ugän kañ iwarut. Ude nämo tänayäñ täkañ uwä Anutu täño kañiwat yewa gänañ nämo api äroneñ.

Kokwawak nadäñpeñ kuñat-kuñatta man

Luk 12:57-59

21 ✨ Jesutä ude yäñpäñ äneñi ñode yäñkuk; Anututä äbekjiye orajiye bian ñode yäwetkuk; Äma kubä kumäñ-kumäñ nämo uren. Äma kubä kumäñ-kumäñ urayäñ täyan uwä manken api iren yäk.

22 ✨ Man ude yäwetkuko upäñkañ apiño näkä ñode täwetat; Äma kubätä noripakita kokwawak nadäñpeñ kuñarayäñ täyak uwä manken api irek. Ba äma kubätä noripakita man waki mäyäk ikek iwerayäñ täyak uwä man käbeyäken api irek. Ba äma kubätä noripakita kokwawak nadäñpäñ iniñ wärät man iwerayäñ täyak uwä geñi kädäp mebet ikek unita biñam api täñpek.

23-24 ✨ Unita ket ñode nadäkot; Kadäni kubä gäk Anututa iron täñ ima yäñpäñä ñode käwep nadäwen; Näk imaka kubä täñkuro unita notnapak näka kokwawak nadätak. Ude nadäñpäñä imaka Anututa imikta yäwani u pewi irirän äneñi äyänutpeñ päñku notkapak kokwawak nadäñ gameko uwä yäñahäñpäñ yäñpak täñkañ eruk äneñi äyänut päñku imaka u Anututa täga imen.

25 ✨ Ba notkapak kubätä iwan täñ gamiñpäñ manken gepmanpayäñ yäñirän

nadänpäjä manken nämo ahänkaŋ päŋku notkapak-kät yänpäj-nadänpäj bänep kubägän tädeŋ. Ude nämo täŋkaŋ notkapaktä jukun päŋku gäkŋo mebarika yänahäwänkaŋ gäk mäden kwiwä man nadäwanitä komi äma yäniŋ kireŋpewän gepmäjit päŋku komi yotken gepmaneŋ.

26 Näk bureni täwetat. Gäk notkapakta momi täŋ imeno u nämo täreŋjiräk gäk jop täga nämo ganiŋ kirewä äpāmaŋ kwen. Nämo, gäk notkapakta momi täŋ imeno u suwawi tärewänkaŋ uyaku ganiŋ kireŋpewä äpāmaŋ kwen! Upänkaŋ jide tänpäj moneŋ yäpmäŋkaŋ suwawi tärewäpāj äpāmaŋ kwen?

27 ✧ Jesutä man ude yäwetpāj äneŋi ŋode yäkgän täŋkuk; Anututä äbekjiye orajiye bian ŋode yäwetkuk; In kubokäret nämo täneŋ yäk.

28 ✧ Man ude yäwetkuko upänkaŋ apiŋo näkä ŋode täwetat; Äma kubätä webe kubä kaŋgärip tänpāj ukät pätdē yäj bänepi-ken ude nadäweko uwä kubokäret täyak uba.

29 ✧ Unita dapunka kubätä waki täŋo buŋep-ken gepmaŋpayāj tänpänä dapunka u dätpāj maŋpi kuneŋ. Dapunka bok yäpmāj kuŋatkaŋ geŋi-ken äpmonpenta.

30 ✧ Ba ketka kubätä waki täŋo buŋep-ken gepmaŋpayāj tänpänä ketka u madäj täkŋeŋpāj maŋpi kuneŋ! Gupka kumän nitek yäpmāj kuŋatpāj waŋpāj geŋi-ken äpmonpenta.

Nädapitä duŋwek täkaŋ unitäŋo man

Mat 19:9; Mak 10:1-12; Luk 16:18

31 ✧ Jesutä man ude yäwetpāj äneŋi pen ŋode yäwetkuk; Mosestä äbekjiye orajiye bian ŋode yäwetkuk; Äma kubätä webeni pewayāj nadänpäjä webena peyat yäj man kudän kwawak ude tänpāj imeko uyaku täga yäjiwat-pewän kwek yäk.

32 In man ude nadäk täkaŋ upänkaŋä apiŋo näkä ŋode täwetat; Äma kubätä webenitä äma kubäkät momi nämo täŋpekopāj jop nadäj yäjiwat-pewän päŋku äma kubä yäpeko uwä webe u kubokäret täŋpek. Täŋkaŋ äma kodaki yäpeko u imaka, kubokäret täŋpek.

Yäj-kehäromtak man yäkta man

33 ✧ Jesutä ude yäwetpāj äneŋi man kubä pen ŋode yänahänpāj yäwetkuk; Baga man kubä bian ŋode kudän täwani in nadäk täkaŋ; Gäk yänkehäromtak man jop nämo yäwen. Yäj-kehäromtak man u Anutu inamiken yäwani unita udegän bureni täjpen yäk.

34 ✧ In-täŋo бага man terak ude itak upänkaŋä apiŋo näkä ŋode täwetat; In yänkehäromtak man yäna yänpājä imaka kubä wäpi terak utpāj nämo yäneŋ. Kunum wäpi terak utpāj yänkehäromtak man nämo yäneŋ. Kunum uwä Anutu täŋo irit bägup unita.

35 ✧ Ba kome wäpi terak utpāj yänkehäromtak man nämo yäneŋ. Kome u imaka, Anutu täŋogän. Ba kudupi yotpärare Jerusalem wäpi terak utpāj yänkehäromtak man nämo yäneŋ. U Kaŋiwat Äma intäjukun täŋpani, Anutu täŋo yotpärare unita.

✧ 5:27: Kis 20:14; Lo 5:18 ✧ 5:28: 2Pi 2:14 ✧ 5:29: Mat 18:9; Mak 9:47; Kol 3:5 ✧ 5:30: Mat 18:8; Mak 9:43 ✧ 5:31: Lo 24:1-4; Mak 10:4, 1Ko 7:10-11 ✧ 5:33: Kis 20:7; Wkp 19:12; Nam 30:2; Lo 23:21 ✧ 5:34: Ais 66:1; Jem 5:12; Mat 23:22; Apos 7:49 ✧ 5:35: Sam 48:2; Ais 66:1

36 Ba gwäkjin kujat terak wohutpäñ nämo yäneñ. Imata, manjin u kehäromi nitek nämo. Jide? In gwäkjin puññ paki kubä iwerä kubiri täga äworewek? Ba gwäkjin puññ kubiri kubä iwerä paki täga äworewek? Nämo inik, in ämagän!

37 ✧ Unita äma kubätä man yäweno u bureni ba bureni nämo yäñ nadäkta gäwet yabäñirän gäk 'Bureni' yäñ yäñpäñä 'Ei'-gän iweren. Ba 'Bureni nämo' yäñ yäñpäñä 'Nämo'-gän iweren. Man keräpi yarä ugän yäwen. Upäñkañ gäk imaka kubä täño wäpi terak wohutpäñ yäweno uwä Satantä pewän ahäñirän yäwen.

Wakita kowata kowata nämo täneñ
Luk 6:27-36

38 ✧ Jesutä man ude yäwetpäñ äneñi kubä ñode yäwetkuk; Baga man kubä bian ñode kudän täwani in nadäk täkañ; Kubätä dapunka yäpurän tumbäwä kowata udegän täñ imen. Ba kubätä meka kujat däpmäñ tokäränä kowata udegän däpmäñ tokät imen yäk.

39 ✧ In man ude nadäk täkañ upäñkañä apiño näkä ñode täwetat; Äma kubätä waki täñ gamänä kowata waki nämo täñ imen. Unita äma kubätä bumumka kukñi käda guränä kukñi iniñ kirewen.

40 ✧ Ba äma kubätä gäka kokwawak nadäppäñ manken gepmanpäñ gäkño tek punin nanik gomägaränä gänañ nanik bok iniñ kirewi yäpek.

41 Ba äma kubätä täñkentäñ päñku tuän uduken nepmankañ äbi yäñ gäweränä täñkentäñ päñku ban uduken tenkañ äben.

42 Ba äma kubätä imaka kubätä yäñapiwänä imen. Ba äma kubätä gäkño imaka kubä yäpmäñ päñku täñkañ api gamet yäñ gäweränä iniñ kirewen.

43 ✧ Jesutä ude yäñpäñ man kubä pen ñode yäwetgän täñkuk; Man kubä ñode yäwani u nadäkinik täkañ; Notjiyeta bänep iron täñ yämiñkañ äma iwan täñ tamik täkañ unita mäde ut yämineñ.

44 ✧ Man ude nadäkañ upäñkañ näkä apiño ñode täwera nadäwut; Äma iwan täñ tamik täkañ unita bänep iron täñ yämineñ. Ba äma nadäkinikjinta yäñpäñ komi tamik täkañ unita Anututä täñkentäñ yämikta Anutu-ken yäñapineñ.

45 ✧ In ude täneño uyaku Nanjin kunum gänañ nanik täño nanakiye bureni-inik api itneñ. Täñpäkañ mebäri imata äma waki ba äma täga bok iron täñ yämineñ? Uwä ñode; Nanjin unitä yäñpewän edaptä äma waki ba äma tägata bok penyäñeñ yämik täyak. Ba Anututä nadäñ yämiñirän äma siwoñi-ken ba äma goret kuñarani-ken iwän tak täyak.

46 Täñpäkañ äma gäka bänep iron kowata täñ gamik täkañ äma unitagän bänep iron kowata yämeno uwä Anututä gäk äma täga yäñ nämo gäwerek. Nämo, äma wakiwakitä noriyeta udegän bänep iron täñ yämik täkañ.

47 Ba guñ ämawebetä ämawebe ini gäripi nadäk täkañ unitagän bänep iron täga täñ yämik täkañ. Täñ, inä kädet ude nämo täneñ. In notjiye-tagän iron täñ yämineño uwä injinta nadäwä täga nämo täneñ. Äma kowata nämo täñ tamanita iron täñ yämineño uyaku!

48 ✧ In nadäkañ? Kunum gänañ Nanjintä kädet ude iwat täyak. Uwä kädet tägagän täk täyak unita nanakiye inä udegän kädet tägagän kañ täk täñput!

6

Äma jäwäri täñkentäñ yämikta man

1 ✨ Jesutä ude yäñpän ñode yäwetkuk; In ket nadänkañ kuñat täkot. Imaka täga kubä täñpa yäñpäñä ñode nämo nadäñpäñ täñpen; Kwawak täñjira ämawebetä nabäñpäñ wäpna yäpmäñ akut yän nadänkañ nämo täñpen. In ude täñayän täkañ uwä kunum gänañ Nanjintä gwäki täga nämo api tamek.

2 Unita gäk äma kubä täñkentäñ ima yäñpäñä eruk ämawebetä nabäwut yän nadänkañ inamiken kwawak nämo täñpen. Äma yän-yäkñaranitä kudupi yot gänañ ba kädet miñin täk täkañ ude nämo täñpen. Äma udewaniwä ämawebetä nibäñpäñ wäpnin biñam yäpmäñ akut yän nadänkañ täk täkañ. Näk bureni täwetat. Äma udewani gwäki yäpmäñirä täretak ubayän!

3 ✨ Unita gäk äma kubä täñkentäñ ima yäñpäñä käbop-inik, notkapak kubä dubika-ken ireko unitä gabäñpäñ-nadäñjirän nämo.

4 Ude täñjiri Nanka, imaka käbop täñjiri kanpäñ nadäk täyak unitä gwäki api gamek.

*Anutu-ken yäñapik man yäkyäk täño käderi**Luk 11:2-4*

5 ✨ Jesutä man ude yäñpäñ man kubä pen ñode yäkgän täñkuk; In Anutu-ken yäñapina yäñpäñä äma yän-yäkñaranitä täk täkañ ude nämo täneñ. Yän-yäkñarani äma uwä kudupi yot gänañ ba kädet miñin itkañ Anutu-ken yäñapik man käronji bohäm yäkta gäripi nadäk täkañ. Ämawebetä nibäwut yänkañ udewä täk täkañ. Näk bureni täwetat. Ämawebetä äma udewani yabäñjirä gwäki yäpä täretak ubayän!

6 ✨ Unita Anutu-ken yäñapiwa yäñpäñä gäkña yot gänañ päro yäma yäputpäñ itkañ Nanka käbop it täyak ukät man yäñpäñ-nadäk tädeñ. Ude täñjiri Nanka imaka käbop kanpäñ nadäk täyak unitä gwäki api gamek.

7 ✨ Ba in Anutu-ken yäñapina yäñpäñä guñ ämatä täk täkañ ude nämo täneñ. Guñ äma uwä anutunita man käronji, mebarini nämo yäñiwat yäpmäñ kuk täkañ. Käronji ude yän yäpmäñ kuñitna uyaku anutunintä käwep nadän nimek yän nadäk täkañ.

8 ✨ Upänkañ inä ude nämo täneñ. In imaka imakata wäyäkñeñpäñ Anutu Nanjinken yäñapinayän nadäñjirä Nanjin uku tabäñpäñ-nadäk täyak. Unita imata man käronji mebarini nämo yäñiwat yäpmäñ kunen? Nanjin uwä täñkentäñ tamikta gäripi nadäk täyak.

9 ✨ Unita Anutu-ken yäñapinayän nadäñpäñä man siwonji ñode yäneñ; Kunum gänañ Nanin tañi, Gäk wäpka inipärik kubä pat täyon.

10 ✨ Äbäñpäñ bänepi bänepi, komeni komeni Ekäni täñ nimi.

Kunum gänañ gäkken man buramik pätak, kome terak ninken udegän man buramik pat täyon.

11 Kadäni ñonitäño ketem nimisi.

12 ✨ Nin notniye täño momi pek täkamäñ, gäk udegän mominin peñ nimisi.

13 ✨ Täñyabäk-ken nämo nipmanpen.

Wakiken nanik wädän tädotpäñ nipmanñsi.

✨ 6:1: Mat 23:5 ✨ 6:3: Mat 25:37-40 ✨ 6:5: Mat 23:5; Luk 18:10-14 ✨ 6:6: 2Kn 4:33 ✨ 6:7: Ais 1:15, 1Kn 18:26-29 ✨ 6:8: Mat 6:32 ✨ 6:9: Jon 17:6 ✨ 6:10: Mat 7:21, 26:39; Luk 22:42 ✨ 6:12: Mat 6:14-15; Mat 18:21-35 ✨ 6:13: Luk 22:40; Jem 1:13; Jon 17:15, 2Te 3:3, 2Ti 4:18, 1Sto 29:11-13

14 ✨ Ude yānpāṅ yāṅkuk; Āma kubātā waki tāṅ gamiṅirān, waki tāṅ gameko u peṅ imiṅkaṅ nāmo yāpmāṅ kuṅariwā Nanka kunum gānaṅ naniktā udegān gākṅo wakika api peṅ gamek.

15 Upāṅkaṅ āma kubātā waki tāṅ gamiṅirān waki tāṅ gameko u nāmo peṅ imiṅkaṅ yāpmāṅ kuṅariwā Nankatā udegān gākṅo waki nāmo api peṅ gamek.

Nakta jop iritta man

16 ✨ In kadāni ātu Anutu iniṅ oretta nakta jop itna yānpāṅā butewaki iṅam dapun nāmo ijiṅkaṅ kuṅatneṅ, yāṅ-yākṅarani āmatā tāk tākaṅ ude. Āma udewani uwā āmawebetā nibānpāṅ in āma kādet tāga tāṅpani yāṅ nadāwut yāṅkaṅ iṅam dapun butewaki ijiṅkaṅ kuṅat tākaṅ. Nāk bureni tāwetat. Āma udewani gwāki yāpmāṅirā tāretak ubayāṅ!

17 Upāṅkaṅ inā, Anutu iniṅ oretta nakta jop itna yānpāṅā ume ārutpāṅ gwākjin pujiṅ tāṅket utkaṅ kuṅatneṅ.

18 Ude tāṅirā āmawebetā in Anutu iniṅ oretta nakta jop kuṅatkaṅ yāṅ tabānpāṅ nāmo nadāneṅ. Nanjin kābop it tāyak unitāgān tabānpāṅ-nadāk tāṅpek. Nanjin uwā imaka kābop tāṅirā tabānpāṅ-nadāk tāyak unitā gwākiwā api tamek.

Tuṅum burenita man

Luk 12:33-34

19 ✨ Jesutā man ude yānpāṅ āneṅi kubā pen ṅode yākgān tāṅkuk; In kome terak ṅo imaka tāgatāga yāpmākta nadāwātāk nāmo tāneṅ. Kome tāṅo tuṅum u kehāromi nāmo. Āpusit ba gwakgwaktā nak tākaṅ ba gāmāneṅ ārok tākaṅ. Ba kubo āmatā yot dāpmāṅ āreyānpāṅ kubo tāneṅ.

20 ✨ Unita kunum tāṅo tuṅum yāpmākta epāni tāṅpeṅ kaṅ kuṅarut. Kunum tāṅo tuṅum nāmo wak tākaṅ. Āpusit ba gwakgwak u nāmo nak tākaṅ ba u nāmo gāmāneṅ ārok tākaṅ. Kunum tāṅo tuṅum uwā kubo āmatā tāga nāmo dāpmāṅ āreyānpāṅ yāpneṅ.

21 Bureni-inik, imatāken tuṅumta nadāwi ārowani tāṅpeko uwā bānep nadāk-nadākka uterakgān penpāṅ kuṅaren.

22 In nadākaṅ? Dapunjin u gupjin tāṅo topān. Dapunjintā tāga ijiṅneṅo uwā gupjin imaka, penyāṅek ikek irirān kādet siwoṅi tāga kuṅatneṅ.

23 Tāṅ, dapunjin waneṅo uwā jide tāṅpāṅ imaka imaka tāga kaṅpāṅ tāṅpeṅ kuṅatneṅ? Nāmo, gupjin bipmāṅ urani gānaṅ irek. Tāṅpākaṅ penyāṅek bānepjin-ken itak unitā bipmāṅ urani tāṅpeko uwā bipmāṅ urani pāhap gānaṅ api itneṅ.

Gup tāṅo tuṅumta nadāwātāk nāmo tāneṅ

Luk 16:13; 12:22-31

24 Āma kubā-tāgān āma ekāni yarāta watā epān tāga nāmo tāṅ yāmek. Nāmo, u kubāta gāripi nadāṅkaṅ kubāta gaṅani nadāwek. Ba kubā tāṅo epān tāṅkaṅ kubāta māde ut imek. In udegān, bānep nadāk-nadākjin Anutu terak ba monēṅ tuṅum terak bok tāga nāmo penpeṅ kuṅatneṅ.

25 ✨ Unita ṅode tāwetat; In gupjinta nadāwātāk ṅode nāmo tāneṅ; Ketem depāṅ nāṅpet? Ba tek depāṅ tāṅpāṅ kuṅaret? yāṅ nāmo nadāneṅ. Nāmo, ketem ba tek uwā bureni nāmo. Uwā irit kuṅat-kuṅatjin tāṅo tāṅkentāk morākigān. Unita bānep nadāk-nadākjin imaka bureni terak penēṅ.

26 ✨ In imata Anutu u watä säkgämän nämo käwep it nimek yäj nadäk täkaņ? Eruk, in barakta yabäņpäj-nadawut! U ketem nämo piņpäj puget täkaņ ba pugetpäj kämita nämo pek täkaņ. Upäjkaņ Nanjin kunum gänaņ naniktä yabäj yäwatpäj yepmäj towik täyak. Imaka äpani udewani yabäj yäwatpäj yepmäj towik täyak u täņpänä imata äma inta udegän nämo tabäj täwatpäj tepmäj towiwek?

27 Nadawätäkjintä kome terak iritjin täga wädawän käroņ täwek? Nämoinik!

28 Unita gupjin täņo tuņumta imata nadawätäk täk täkaņ? Päya irori bipiken it täkaņ unita yabäņpäj-nadawut! U inita tehta epäni nämo täk täkaņ upäjkaņ yabäņgärip ikek.

29 ✨ Bureni, imaka kubä täņo kaņgäriptä päya irori unitäņo kaņgärip u täga nämo irepmirek. Unitäņo yabäņgäriptä intäjukun äma biani Solomon unitäņo monej tuņum ba tek säkgämän kaņgärip ikek päke u yärepmi täyak.

30 U uwä Anututä ini tek gäripi nikek ude päya irori jopi unita uwäktäj yämik täyak. Täņpäkaņ u kadäni keräpigän itpäj paot täkaņ. Apiņo ahäneņopäj kwep ude äneņi täreņ mäneņ. Eruk, päya irori unita yabäj yäwat täyak upäj imata inta udegän täga nämo tabäj täwatpäj tamek? U bureni tamek! Unita imata nadäkinikjin Anutu-ken kumän nämo pek täkaņ?

31 Unita ketem ba ume deken yäpmäņpäj näne yäņkaņ nadawätäk nämo täneņ. Ba tek deken yäpmäņpäj täne yäņkaņ nadawätäk nämo täneņ.

32 ✨ Nämoinik! U guņ ämatä bänep nadäk-nadäki udewani terakgän pek täkaņ. Täņ, inä imaka udewanita nadawätäk pähap nämo täneņ. Nämo, nanjintä in imaka udewanita wäyäkņek täkaņ yäj tabäņpäj-nadäk täyak unita api täņkentäj tamek.

33 ✨ Unita inä imaka kubäta nadawä intäjukun nämo täņpek. Nämo, Anututä intäjukun it tamiņpäj tabäj täwatta ba unitäņo kädet siwoņi u iwatta unitagän gäripi-inik nadäņpäj epäni täk täkot. Ude täņirä uyaku ketem tuņumta wäyäkņek epän tänayäj täkaņ u api taniņ kirewek.

34 ✨ Unita kwep täņo irit kuņat-kuņat jidewani api itneņ yäj nadäņkaņ nadawätäk nämo täneņ. Kwep yäņen täņo bäräpi ini irirä apiņo täņo unitagän nadawätäk täneņ.

7

Äma yäņpäj-yabäj yäwat nämo täneņ

Luk 6:37-38,41-42

1-2 ✨ Jesutä man äneņi kubä pen ñode yäwetkuk; In äma kubä yäņpäj-kaņiwat nämo täneņ, Anututä in udegän yäpmäj daniwekta nadäņkaņ. In nadäkaņ? In ämawebeta jide nadäņpäj kuņatnayäj täkaņ uterakgän Anututä inta api nadäņ tamek.

3-4 Unita gäk imata täpun-täpun taņi dapunka-ken itak u nämo kaņpäj nadäņkaņ notkapak kubä dapuri-ken täpun-täpun täpuri itak u kaņpäj yokut gamayäj iwet täyan? Täpuntäpun gäkņa dapunka-ken itak u imata nämo kaņpäj nadäk täyan?

5 Gäk yäņ-yäkņarani äma! Intäjukunä gäkņa dapunka-ken täpun-täpun taņi itak u yokutkaņ uyaku dapun täga ijiņpäj kaņpäj notkapak dapuri-ken täpun-täpun u täga yokut imen!

✨ 6:26: Mat 10:29-31; Luk 12:6-7 ✨ 6:29: 1Kn 10, 2Sto 9:3-6 ✨ 6:32: Mat 6:8 ✨ 6:33: 1Kn 3:13-14; Sam 37:4,25; Rom 14:17 ✨ 6:34: Kis 16:4,19; Mat 6:11 ✨ 7:1-2: Rom 2:1, 1Ko 4:5; Jem 4:11-12 ✨ 7:1-2: Mak 4:24

6 ✨ Ude yänpänj yäwetkuk; Äma Anututa gäripi nämo nadäk täkañ unita Anutu täño man kudupi u jop nämo yäwetneñ. Anñtä äma yek täkañ udegän äma udeyani uwä Anutu täño man unita bitnänpänj taniñ wärätneñ. Bureni, äma udeyani uwä but bumik. Buttä it täkañ-ken tuñumka täga kubä jop nadänj täga mañpi kuneñ? Nämo, buttä tuñumka u yeñ gatänñtäñ kuñkañ abäk täneñ. Äma uwä udegän täneñ yäk.

Anutu-ken yänpänñtäko api nadänj tamek

Luk 11:9-13

7 ✨ Jesutä man ude yänpänj yäwetkuk; In Anutu-ken imaka kubätä yänpänñirä api nadänj tamek. Uwä äma kubätä wäyäkñek epän täñ yäpmänj kuñtäñgän kañ-ahäweko ude. Ba kubätä yäma-ken kwäpkwäp yäput yäpmänj kuñirän yäma dät imeko ude.

8 ✨ Näk bureni täwetat. Äma kubätä yänpäpik epän täñpänñä bureni api yäpek, äma kubätä wäyäkñek epän täñ yäpmänj kuñtäñgän bureni kañ-ahäweko ude. Ba kubätä yäma-ken kwäpkwäp yäput irirän Anututä nadänj iminñpänj yäma dät imeko ude.

9 Eruk, jide nadäkañ? Nanakka kubätä ketemta yäñirän mobä täga imen? Nämo!

10 Ba tomta yänpänñirän gämokpäñ täga imen? Nämo inik!

11 ✨ Inä äma wäki upänkañ nanakñiyeta imaka tägatäga yämik täkañ. Unita ñode nadäwut; Kunum gänañ Nanjin iron mähe mi itak uken yänpänñirä imaka tägatäga imata täga nämo tamek? Nämo, u gäripi nadänj taminñpänj bureni-inik tamek yänj täwetat!

12 ✨ Unita ñode täwetat; Kädet äma ätutä täñ nimut yänj nadäk täkañ in udegän täñ yämineñ. Man täpuri unitäwä man profet bianitä yänjahäwani u ba бага man Mosestä yänjahäwani u kumän uwäk täyak.

Kunum kädet u täpuri

Luk 13:24

13 ✨ In kunum kädet iwatta yäma täpuri-ken kañ ärowut. Kumänj-kumänj kädet u tañj ba yämami udegän u tañjigän. Kädet tañj uken ämawebe mäyaptä kuñ äbänj täk täkañ.

14 ✨ Täñpäkañ irit kehäromi täño yäma uwä täpuri ba käderi udegän gäkñi. Kädet uwä ämawebe kubäkubä-tägän iwat täkañ.

Päya wakitä mujipi näñpani täga nämo wädäwek

Luk 6:43-44

15 ✨ In nadäkañ? Äma ätu Anutu täño man yänjahäk täkañ upänkañ ämawebe tänyäkñatna yänkañ Anutu täño man siwonji nämo yänjahäk täkañ. Äma ude- wanita ket nadänkañ kuñatneñ. Äma uwä bänep ärik-ärik man täwet täkañ upänkañ bänepi-ken nadäk wäkiwäki yäpmänj kuñat täkañ.

16 ✨ Unitäño irit kuñat-kuñariken bureni jide pewä ahäk täkañ u yabänñpänj- nadänkañ mebarini täga nadäneñ. Uwä päya ude. Bärop terak wama mujip täga nämo wädäneñ ba guptom yen terak wäyän täga nämo wädäneñ.

17 Nämo, päya mebari täga terak bureni gäripi nitek wädäneñ. Täñ, päya mebari wakitä mujipi näñpani nämo wädäneñ.

✨ 7:6: Mat 10:11 ✨ 7:7: Mak 11:24; Jon 14:13, 15:7; Jon 16:23-24 ✨ 7:8: Jem 1:5, 1Jo 3:22, 1Jo 5:14-15 ✨ 7:11: Jem 1:17 ✨ 7:12: Mat 22:39-40; Luk 6:31; Rom 13:8-10 ✨ 7:13: Jon 10:7,9 ✨ 7:14: Apos 14:22 ✨ 7:15: Mat 24:4,24; Apos 20:29, 2Pi 2:1 ✨ 7:16: Gal 5:19-22; Jem 3:12

18 Päya mujipi näppani terak bureni waki wädäka käderi nämo pätak. Ba päya mujipi nämo näppani terak bureni näppani uwä täga nämo wädäneḡ.

19 ✧ Täppäkaḡ päya, bureni goret pewä ahäk täkaḡ uwä madäḡpāḡ kädäp pewä ijik täkaḡ.

20 ✧ U udegän, äma Anutu täḡo man jopjop yäḡahäwani unitäḡo mebärini nadänä yäḡpāḡä irit kuḡat-kuḡari upāḡ yabäḡpāḡ-nadäneḡ.

Jesutä ämawebeḡ bureni täwetkuk

Luk 13:25-27, 6:47-49

21 ✧ Unita ḡode täwera nadäwut; Äma mäyaptä näka Ekänina yäḡ näwet täkaḡ upāḡkaḡ u kuduḡtagän Anutu täḡo kaḡiwat yewa gänäḡ nämo api äroneḡ. Nämo! Nana kunum gänäḡ unitäḡo mani buramik täkaḡ ämawebe unitägän api äroneḡ.

22 Äma mäyaptä kadäni pähapken ḡode api näwetneḡ; Ai! Ekäni! Gäkḡo biḡam man ämawebe yäḡahäḡpāḡ yäwetkumäḡ. Ba gäk wäpka terak kudän kudupi mebäri mebäri täḡjit mäḡo yäwat kireḡit täḡkumäḡ.

23 ✧ Man ude yäḡirä näkä ḡode api yäweret; Wakiwaki täḡpani in kewewut! Näk inta nämo nadätat!

24 Eruk, ämawebe man täwet täyat ḡo buramiḡpāḡ iwatnayäḡ täḡo uwä äma yot täkta mebäri nadäkinik täḡpani udewani bumik. Kadäni kubä äma nadäk-nadäk ikek udewani kubätä yori mobä kehäromi terak täḡpek.

25 Täḡpekopāḡ iwän mäniḡ täḡjirän ume tokätkaḡ gwäḡu tokḡewek. Täḡpākaḡ yot uwä mobä kehäromi terak täḡpani unita nämo wärämurek.

26 Eruk kadäni kubä äma guḡ udewaniḡä yori mobä jiraḡ terak täḡpek.

27 Täḡpekopāḡ iwän mäniḡ täḡjirän ume tokätkaḡ gwäḡu pähap tokḡewek. Ude täḡpāḡ yot uwä äneḡ kwiniḡ täḡpän kuneḡ. Bureni, u paot-inik täḡpek! Täḡpākaḡ ämawebe näkḡo man täwet täyat ḡo nadäḡkaḡ nämo buramiḡpāḡ iwatnayäḡ täḡo uwä äma yot täkta mebäri nämo nadäwani, guḡ udewani.

28 Täḡpākaḡ Jesutä man päke u yäḡ moreḡjirän ämawebe dubini-ken itkuḡo u man u nadäḡpāḡ-nadäwätäk pähap täḡkuḡ.

29 ✧ ḡode nadäḡkuḡ; Baga man yäwoḡärewani ämatä man yäḡpāḡ-yäwoḡäreḡ täk täkaḡ ude bumik nämo yäyak yäk. Äma ḡowä man mähemitä ini yäyak yäḡ nadäḡkuḡ.

8

Jesutä äma kubä paräm ikek yäpän tägaḡkuk

Mak 1:40-45; Luk 5:12-16

1 Eruk, Jesutä pom terak naniktä äpäḡjirän ämawebe äbot pähap unitä iwatkuk.

2 Täḡjirä äma kubä gisik paräm ikek unitä Jesuken kuḡpāḡ gukut imäpmok täḡpāḡ iwetkuk; Ekäni, gäk täḡkentäḡ namayäḡ nadäḡpāḡä näk täga nepmaḡpi kudupi iret yäḡ nadätat.

3 Ude yäwänä Jesutä keru gupi terak peḡpāḡ yäḡkuk; Täga täḡkentäḡ gamayäḡ. Paräm ḡo paorut! yäk. Ude yäwänä uteragän gisik paräm u paorirä gupi tägawänpāḡ säkgämän itkuk.

✧ 7:19: Mat 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6 ✧ 7:20: Mat 12:33 ✧ 7:21: Luk 6:46; Mat 21:31; Rom 2:13; Jem 1:22,25 ✧ 7:23: Sam 6:8; Mat 10:33, 25:41; Mat 13:41-42, 2Ti 2:19 ✧ 7:29: Mak 1:22; Luk 4:32; Jon 7:46

4 ✧ Jesutä ude täj iminpäñ iwetkuk; Gäk imaka täj gamitat ñonitäño manbinam äma nämo yäweren. Nämo, gäk päñku gupka Anutu täño bämop äma iwoñäre. Ude tänpän änenj säkgämän itta Moses täño бага man iwatpäñ gupe kabäñj nitek iñjiri ämawebetä paräm tägakaj yäj api gabäñpäñ-nadäwä tärenen yäk.

Jesutä epän watä äma kubä yäpän tägakuk

Luk 7:1-10

5 ✧ Eruk Jesu Kapeneam yotpärare-ken kuman äronjirän komi äma kubätä Jesuken ahäñpäñ butewaki man ñode iwetkuk;

6 Ärowanina! Epän watä ämana komi pähap nadäñpäñ kwäyähänenj täñpäñ yotken pätak yäk.

7-8 Yäwänä iwetkuk; Näkä ärenkañä yäpa täganayäj yäk. Ude iweränä komi äma unitä ñode iwetkuk; Ärowanina, näk äma täga uyaku yotna-ken täga kwen. Unita gäk ñogän itkañä mangän yäjiri kañ tägawän! ⁹ Ude täga täj namen yäj nadätat. Imata, näk udegän, intäjukun ämanaye täño gämori-ken itkañ mani buramik täyat. Ba näk gämotna-ken komi ämanaye ätu itkañ. U kubäpäñ, Ku! yäj iwerawä, man buraminpäñ kwek. Ba kubä, Äbi! yäj iwerawä, äbek. Ba epän watä ämana kubä, Epän ño tä! yäj iwerawä u täñpek yäk.

10 ✧ Man ude yäjirän Jesutä nadäwän inide kubä täñpäñpäñ ämawebe iwarän täjkuño u ñode yäwetkuk; Näk bureni täwetat. Näk äma nadäkinik ärowani ñodewani Isrel komeken nanik kubä nämo kañpäñ nadäk täyat!

11 ✧ Unita ñode täwetat; Ämawebe mäyap guñ äbotken nanik uken-uken naniktä abäñpäñ Juda täño oraniye Abraham, Aisak, Jekop ukät Anutu täño kañiwat yewa gänañ ärawa pähapken bok api itnenj.

12 ✧ Upäñkañ Juda ämawebe ätu Anutu täño kañiwat yewa gänañ äronañpäñ Anututä yäwat kireñpewän bipmäñ urani gänañ äpmonkañ konäm butewaki täjkañ meni api jiwätpeñ itnenj.

13 Ude yäñpäñ komi äma u iwetkuk; Gäk kuyi. Nadäkinikka täño bureni ahäj gamayäj. Ude iwerirän uterakgän komi äma täño epän watä äma uwä tägakuk.

Jesutä ämawebe mäyap yäpän tägakuk

Mak 1:29-34; Luk 4:38-41

14 ✧ Ude täñkañ Jesu Pitatä yot gänañ äronpäñ kañkuk; Pita yepmani webe uwä gup kädäp käyäm täñkañ parirän.

15 Kañpäñ Jesutä kerigän injirirän käyäm u paotkuk. Täñjirän webe uwä akuñpäñ Jesuta ketem gwet iminükuk.

16 Täñpäkañ bipäda ugän ämawebe mäjotä magärani mäyap yäj-yäkñat yäpmäj Jesuken abun. Äbä irirä, Jesutä mäjo peñ yäwet-pewän ämawebe yabä kätätpeñ kuk täñkuñ. Käyäm ikek imaka, kudup yäpän tägakuk.

17 Ude täñjirän profet Aisaiatä bian man ñode kudän täñkuko u bureni ahäjükuk;

Nintäño käyäm-käyäm ba komi komi kumän niyomägatpäñ yäpmäj kuñkuk. Ais 53:4

Jesu iwat-iwat täño man

Luk 9:57-62

✧ 8:4: Wkp 14:1-32; Mat 9:30; Mak 7:36; Luk 17:14 ✧ 8:5: Jon 4:47 ✧ 8:10: Mat 15:28 ✧ 8:11: Sam 107:3; Luk 13:29 ✧ 8:12: Mat 22:13, 25:30; Luk 13:28 ✧ 8:14: 1Ko 9:5

18 Eruk, ämawebe mäyap unitä Jesu itgwäjinirä yabänpän iwaräntäkiye ñode yäwetkuk; Eruk, gwägu kukñi udude käda kuna! yäk.

19 Ude yäweränä Baga man yäwoñärewani äma kubätä abänpänä Jesu iwetkuk; Yänpän-yäwoñäreke äma, gäkä deken kwayän yäniwä näk imaka, api gäwarän täwet yäk.

20 ✧ Ude iweränä Jesutä iwetkuk; Ket nadäwi pewäkan näwaren. Imata, tom ägwäri u patpat bägupi nikek. Barak udegän, bukäni nikek. Upänkan Äma Bureni-inik iwarayän yän yäyan uwä patpat bägupta wäyäkñek täyak.

21 ✧ Ude yänjirän iwarän täwani kubätä Jesu iwetkuk; Ekäni, nadän naminjiri näk pänku nana kumbänpän änenkan mäden kan gäwara yäk.

22 Yäwänä iwetkuk; Ude nämo! Näk näwarän tänjiri, kumbanitä kumbani noriye kan änenput.

Jesutä gwägu kenta mänit yänij bitnäñkuk

Mak 4:35-41; Luk 8:23-25

23 Eruk man ude yän paotpänä Jesu iwaräntäkiye-kät gäpe terak äronpen gwägu kukñi udude käda kuna yänkan kuñkuñ.

24 ✧ Kuñtako pengän mänit pähap piänjirän gwägutä tanj tokätpän gäpe gänañ äpmonkuk.

25 Jesu uwä gäpe mädeni käda parirän iwaräntäkiyetä yäwä kikuñuränpän iwetkuñ; Wära! Ekäni, täñkentän nimiwä! Gwägu gänañ äpmonayän täkamän ño! yäk.

26 ✧ Yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Imata umuntakan? Nadäkinikjin äreyäwani! Imata bänepjin bäräñen putärekan? Ude yäwetkan akuñpän mänit pähap ba gwägu tokätkuko u yabän yänpän yänij bitnäñpewän kwikinik itkumän.

27 Ude tänjirän kanpän iwaräntäkiyetä nadäwätäk pähap tänpän yänkuñ; Wära! Äma ño jidewani? Mänit kenta gwägutä mani buramikamän ño! yän yänkuñ.

Jesutä äma mäjotä magärani yäpän tägañkuñ

Mak 5:1-17; Luk 8:26-37

28 Eruk kuñtängän gwägu kukñi udude käda Gadara komeken ahänkuñ. Kome uken äma mäjotä magärani yarä, äma kumbani änenpani-ken it täñkumänonik. Unitä komita tänjirän ämawebe umuntankan uruñ kädagän yärepmitpen kuñ abän täk täñkuñonik.

29 ✧ Eruk yarä unitä Jesu kanpän bäräñen pänku ahän imiñpän kähän yänpän ñode yänkumän; Ee! Anutu täño ironji gäk jide täñ nimayän abätan? Gäk kadäninin nämo tärenjirän komi nimayän ba abätan?

30-31 Ude yänpän ban uduken but äbot pähap itkan ketem nanj irirä yabänkumän. Yabäwänä mäjo, äma yarä u magärani unitä Jesu butewaki man ñode iwetkuñ; But äbot itkan udu yabätan? Niwat kirewayän yänpänä niwat kireñpewi jopi-ken kunero. Niweri pänku but äbot itkan udu gänañ äpmona yäk.

32 Ude yäwänä Jesutä pen yäwetkuk; Eruk kut! Yäwänä äma yarä u yabä kätäñpen kumañ but gänañ äpmonkuñ. But u gänañ äpmonpäkan but päke unitä bäräñen kumañ genji äriñpen gwägu gänañ äpmonpän kumän moreñkuñ.

33 Ude tänjirä äma but watäni irani uwä metänpen kumañ yotpärare-ken pänku imaka umuri ahänkuko unitänjo biñami yäwetkuñ.

✧ 8:20: 2Ko 8:9 ✧ 8:21: 1Kn 19:20; Jon 5:25 ✧ 8:24: Sam 4:8 ✧ 8:26: Mat 14:31, 16:8; Sam 89:9

✧ 8:29: Mak 1:24; Luk 4:34,41

34 Yäweräkan ämawebe päke u Jesu kakta yotpärare uken naniktä äbuñ. Eruk äbä kanpänä Jesu butewaki nadän nimirpän kome ño penpen ku! yän iwetkuñ.

9

Jesutä äma kubä yäpän tägañkuk

Mak 2:1-12; Luk 5:17-26

1 ✧ Jesu iwaräntäkiye-kät gäpe terak äronpen gwägu kukñi udude käda ini yotpärare-ken kuñkuñ.

2 Kumañ päñku yotpärare-ken ahäñirä äma ätutä kwäyähäneñ täñpani kubä gäran täñ yäpmän Jesutä itkuk-ken äbuñ. Yäpmän äbäñirä Jesutä äma u nadäkiniki näkken pekan yän nadäñpänä kwäyähäneñ täñpani u ñode iwetkuk; Nanakna, umuntäweno. Momika paotkan!

3 Jesutä man ude yäñirän Baga man yäwoñärewani äma ätu uken itkuño unitä nadäñpän yäñpän-nadäk ñode täñkuñ; Wa! Äma ñonitä man Anututä yänañpän yäyak yäk.

4 ✧ Ude yäñirä Jesutä nadäk-nadäki-ken yabäñpän ñode yäwetkuk; Bänepjin-ken imata nadäk waki u nadäkan?

5 Äma ño man jide iwerira bureni kwawak ahäñirän känayän? Momika pen gamität yän iweret ba Akumañ ku yän iweret?

6 ✧ Eruk, in Äma Bureni-inik-ken momi pen yämik täño kehäromi itak yän nadäkta ñode täñira kawut. Ude yäñpän äma kwäyähäneñ täñpani u iwetkuk; Aku! Patpat bägupka yäpmänkan yotka-ken kuyi!

7 Ude iweränä äma u akumañ yori-ken kuñkuk.

8 Kuñirän ämawebe päke unitä u kanpän jäkjäk yäñpän Anututä kehäromi udewani äma kerit terak pen yämiñkuko unita wäpi yäpmän akuñpän inin oretkuñ.

Jesutä Matiyu ini iwaräntäktä imagutkuk

Mak 2:13-17; Luk 5:27-32

9 Jesutä Kapeneam yotpärare penpen kuñtängän Matiyu kanjuk. Matiyu uwä takis monen yäpmäk-yäpmäk täño yot gänañ irirän kanpän iwetkuk; Gäk u penpän näk näwat! yäk. Iweränä uterakgän mani buraminpän akumañ iwetkuk.

10 Täñpän Jesu-kät ketem bok näna yäñpän ini yot gänañ yänikñat yäpmän äronjuk. Ude täñirän takis monen yäpani ämakät waki täñpani yän yäwerani äma ba Jesu iwaräntäkiye ukät penta itpän ketem nañkuñ.

11 ✧ Nañ irirä Parisi äma ätutä yabäñpän Jesu täño iwaräntäkiye ñode yäwetkuñ; Ai! Yäwoñärewani ämajin u imata takis monen yäpani ba äma wakiwaki täñpani-kät penta itpän ketem näyak?

12 Man ude yäñirä Jesutä nadäñpän ñode yäwetkuk; Yäpätagak ämatä äma tägaken epän nämo tak täkan. Käyäm ikek-kengän tak täkan.

13 ✧ Anututä bian ñode yänjuk; Imaka imaka näk naniñ oretta pek täkan unita gäripi nämo nadäk täyat yäk. Ämawebe bänep iron kädät iwät täkan unita uyaku gäripi-inik nadäk täyat. Eruk, in kuñkan man yänjuk unitäño mebäri kan nadäwä tärewut. Äma inita näk äma siwonj yän nadäk täkan unita nämo äput. Ämawebe inita näk momi täñpani yän nadäk täkan unita yäñpän äput.

✧ 9:1: Mat 4:13 ✧ 9:4: Mat 12:25; Luk 9:47; Jon 2:25 ✧ 9:6: Jon 17:2, 5:8 ✧ 9:11: Luk 15:2, 19:7

✧ 9:13: Mat 12:7; Hos 6:6

Nakta jop itta Jesu iwet yabäŋkuŋ

Mak 2:18-22; Luk 5:33-39

14 ✧ Kadäni uken Jon ume ärut yämani unitäŋo iwaräntäkiye ätutä Jesutä itkuk-ken äbäŋpäŋ iwet yabäŋkuŋ; Ninkät Parisi ämatä Anutu nadäŋ imiŋpäŋ kadäni ätuta nakta jop it täkamäŋ. Upäŋkaŋ gäŋŋo gäwaräntäkaye udegän nämo täk täkaŋ yäk. Imata kadäni kadäni ketem nak-nakgän täk täkaŋ? Anututa nämo nadäŋ imiŋkaŋ udewä täk täkaŋ ba?

15 ✧ Ude yäŋirä Jesutä man wärani ŋode yäwetkuk; Äma ätu noripaki wäpi biŋam ikek kubäkät oretoret terak kuŋatkaŋ imata butewaki nadäŋpäŋ nakta jop itneŋ? Nämo inik! Täŋpakaŋ iwantä päbä äma uwä inŋit yäpmäŋ kuŋirä uyaku noriyetä wäyäkŋewä wawäpäŋ butewaki nadäŋpäŋ nakta jop itneŋ yäk.

16 ✧ Jesutä ude yäŋpäŋ iniken man kudupi-kät Parisi äma täŋo man ukät bok nämo awähutneŋ yäŋpäŋ man wärani yarä ŋode yäwetkuk; Äma kubätä tek wewani bipa yäŋkaŋ tek moräk kodakipäŋ tek wewani uterak täga nämo peŋpäŋ bipek. Ude täŋkaŋä tek u ärunänä tek kodaki unitä täpuri täŋpäŋä biani yäpmäŋ däŋŋewek.

17 Udegän, äma kubätä wain umeni api täŋpanipäŋ käbot tom gupipäŋ täŋpani biani kubä gänaŋ täga nämo piwek. Ude täŋpänä wain umeni api täŋpani unitäŋo kehäromitä täŋpewän tom gupi käbot biani kehäromi nämo u tumäŋpäŋ wain umeni ba käbori u bok jop awähutneŋ. Unita wain umeni api täŋpanipäŋ käbot kodaki kehäromi gänaŋ piweko uyaku täga yäk.

Jesutä webe yarä yäpän tägaŋkuŋ

Mak 5:21-43; Luk 8:40-56

18 Jesutä man ude yäŋ irirän käbeyä yot täŋo watä äma kubä wäpi Jairas unitä ahäŋpäŋ Jesu kaŋpäŋ gämori-ken gukut imäpmok täŋpäŋ ŋode iwetkuk; Äpetna apigän kumäŋtak yäk. Unita gäkä päŋku ketkatä inŋiriri äneŋi kodak täŋpäŋ akwän!

19 Ude iwetpäŋ imagurän yäpmäŋ kuŋirän iwaräntäkiye imaka yäwatkuŋ.

20-21 ✧ Kuŋirä webe kubä käyäm mebari kubä nikek itkuk. Webe unitä nägät piŋ yäpmäŋ kuŋirän obaŋ 12 ude täŋkuk. Webe unitä Jesu mädeni-ken iwatpäŋ Jesu täŋo tekgän inŋirira käyämna paoran yäŋkaŋ päŋku mädeni-ken tekgän inŋitkuk.

22 Ude inŋirirän Jesu äyähutpäŋ webe u kaŋpäŋ ŋode iwetkuk; Wanotna! Bänepka-ken oretoret pähap nadäsi! Nadäkinikka näkken peyan unitä gäk yäpän tägatan yäk. Ude iweränä webe unitäŋo käyami paotkuk.

23-24 ✧ Ude täŋkaŋ kuŋtängän Jairastä yotken ahäŋpäŋ nadäŋjuk. Yäŋtäbätet yäŋpäŋ konäm butewaki pähap täŋit äma ätu butewaki kap uhuwep terak piäŋit täŋirä yabäŋpäŋ Jesutä yäwetkuk; Peŋpeŋ akumaŋ kut! Webe gubaŋ u nämo kumak. Jop dāpmon pätak yäk. Yäwänä kaŋ-mägayäŋkuŋ.

25 Ude täŋpakaŋ yäŋ-yawat-pewän kudup akumaŋ kuŋirä webe gubaŋ unitä itkuk-ken uken äroŋjuk. Äroŋpäŋä kerigän inŋirirän akuŋjuk.

26 Täŋpänkaŋ unitäŋo biŋamtä komeni komeni kuŋat moreŋjuk.

Jesutä ämawebe ätukät yäpän tägaŋkuŋ

27 ✧ Jesu yotpärare u peņpeņ kuņirän äma dapuri tumbani yarätä gera ñode yäntäñ iwatkumän; Devit orani! Butewaki nadäñ nimiņpän täñkentäñ nimi! yäk.

28 Yäwän nadänkañ Jesu yot kubä gänañ äronkuk. Äro irirän äma yarä unitä äbänä Jesutä yäwet yabänkuk; Dapunjek yäpä tägakta kehäromi pat namitak u nadäkinik täkamän? Yäweränä iwetkumän; Ei, nadäkinik täkamäk.

29 ✧ Yäwänä dapuri-ken yepmäñitpän yäwetkuk; Nadäkinikjek täño bureni ahäj tamän!

30 ✧ Ude yänirän dapuri ijiwän kuņkuñ. Dapuri ijiwän kuņirä Jesutä yäniñ bitnäppän yäwetkuk; Täñ tamitat ñonita äma kubä iwetdentawä!

31 Ude yäwetpän yäniñ bitnäñkuko upänkañ mani nämo buramiñkañ manbiñam u yänähäñpewän yäpmäñ komeñi komeñi kuñatkuk.

32 Ude täppän yepmanpän äma yarä u kuņirän äma ätutä äma mäjotä magät-pewän man nämo yäwani kubä Jesuken yäj yäpmäñ äbuñ.

33 ✧ Äbänirä Jesutä mäjo äma magärani u iwat kireñ imänkañ äma u man yänkuk. Äma unitä man yänirän ämawebe päke itkunjo u kañkañ keru inpän yänkuñ; Imaka ñodewani Isrel komeken nämo ahänirän kañpän nadäwani yäk.

34 ✧ Ämawebetä ude yänirä Parisi ämatä ñode yänkuñ; U uwä mäjo täño intäjukun ämatä kehäromi imiñirän mäjo yäwat kirek täyak! yäk.

Jesutä ämawebe yabänpän butewaki nadänkuk

35 ✧ Täñpän Jesu yotpärare tañi täpuri kudup kuñatkuk. Kuñatkañ käbeyä yot ini-ini äronpän Anututä intäjukun it yämiñirän gämoriken irit täño Manbiñam Täga u yäwetpän yäwonjärek täñit, paräm käyäm mebari mebari nitek yäpän tägañit täñkuk.

36 ✧ Ude täñkañ ämawebe päke u yabänpän butewaki nadänkuk. Ämawebe uwä nanak kodänani bumik, kehäromini nämo, nadäwätäk terak kuñarirä yabänkuk.

37 ✧ Yabänpän iwaräntäkiye ñode yäwetkuk; Epän tañi kubä ahäj nimiñirän käyat yäk. Epän it yäpmäñ kukañ-ken uken ketem ahäj-bumbum täkañ. Upänkañ ketem u yäpmäkta epän äma yarägän.

38 Unita epän mähemu-ken yänapiñirä ketem gämäneñ itkañ u yäpmäkta epän äma ätukät kañ pewän äbut.

10

Jesu iwaräntäkiye täño wäpi tawañ

Mak 3:13-19; Luk 6:12-16

1 ✧ Jesutä iwaräntäkiye 12 u yäj-yäkñat päbä kubä-kengän yepmanpän mäjo yäwat kirekta ba käyäm paräm mebari mebari nitek yäpä tägakta kehäromi yämiñkuk.

2-4 Iwaräntäkiye 12 unitäño wäpi tawañ ñode;

Kubä Saimon, wäpi kubä Pita.

Kubä Andru, Saimon monäni u.

Yaräwä Jems kenta Jon, Sebedi nanakiyat u.

Kubä Filip.

Kubä Batorom.

Kubä Tomas.

Kubä Matiyu, takis monej yäpani u.

Kubä Jems, Alfias nanaki.

Kubä Tadius.

Kubä Saimon Selot.

Kubä Judas, Kariot komeken nanik, Jesu iwan keru terak penjukko u.

Jesutä iwaräntäkiye epän man yäwetkuk

Mak 6:7-13; Luk 9:1-6

⁵ ✨ Ude täjppäj Jesutä äma 12 u epän man ñode yäwetkañ yäniñ kireñjewän kuñkuñ; In kuñkañ guñ ämawebe äbotken ba Samaria yotpärare it yäpmäj kukañ-ken u kuñeñtawä.

⁶⁻⁸ ✨✨ Isrel äma äbot kodäñani bumik, watä ämani nämo, itkañ ukengän kuñkañ man ñode yäñahäñpäj kañ yäwerut; Nadäwut! Anututä intäjukun itkañ yabäj yawat epän täjpayäj täko u keräp täyak. Ude yäwerit, käyäm nitek yepmanpä tägañit, paräm mebäri mebäri nitek komi nadäñ itkañ u yäpä tägañit, mäjo yawat kireñit ba äma kumbani yäpmäj päñaku yepmanjit kañ täk täjput. Epän u täkta kehäromi jop tamitat, gwäki nämo unita in udegän täñkentäk epän u gwäki nämo, jop kañ täñtäj kut.

⁹⁻¹⁰ ✨✨ Kuroñjin ärarani ba ähottaba nämo yäpneñ. Monej nämo yäpmäj kuneñ, yäk imaka nämo yäpneñ. Ba tek yarä nitek nämo yäpneñ, gupjin terak itkañ unitagän kañ kut. U imata, epän tänayäj täño unitäño kowata täga täñkentäj taminaj.

¹¹ In yotpärare kubäken ahäñirä äma kubätä yori-ken yäj-täkñat yäpmäj ärowänä ugän itpäñ epän täñ paotpäñ kome kubäken kañ kut.

¹² ✨ Täjppäkañ äma kubä täño yot gänañ äroñkañä yot mähegi u ñode kañ iwerut; Anutu täño bänep iron gäkken pat täyon! ¹³ Ude iwerirä not täñ tamiñirän intäño man unitä uken bureni api ahäj imek. Upäñkañä not nämo täñ tamiñirän man iwetnayäj täkañ unitä uken bureni nämo api ahäwek.

¹⁴ ✨ Äma kubä ba ämawebe yotpärare kubäken naniktä not nämo täñ tamiñirä ba intäño manta gaña tawäwä mäde ut yämiñpeñ kañ kut! Täjppäkañ ämawebe uken naniktä momi nininken pätak yäj nadäkta kugun kuroñjin terak nanik pewä mañpäpeñ kañ kut.

¹⁵ ✨ Näk bureni täwetat. Kowata yäpmäk-yäpmäk kadäni-ken ämawebe yotpärare udewani-ken naniktä kowata Sodom Gomora naniktä yäpnayäj täño u irepmiñpäñ ärowani pähap api yäpneñ.

Bäräpi mebäri mebäri api ahäneñ

Mak 13:9-13; Luk 21:12-17

¹⁶ ✨ Ude yäñpäj yäñkuk; In nadäkañ? Iwan bämöpi-ken taniñ kiretat yäk. Anj komitä but nanak däpmanpäñ nak täkañ in udegän api tadäpmanpäñ näneñ. Unitä in ket kañwatpäñ nadäñit kañ kuñjarut. Upäñkañ bänep kwini terak kuñatpäñ waki kubä täkta nämo nadäneñ.

¹⁷ ✨ Bureni, in watäni ket itpäñ kañ kuñjarut! Äma ätutä manken tepmanjit käbeyä yot gänañ kadätä api tadäpneñ.

✨ **10:5:** Apos 13:46 ✨ **10:6-8:** Jer 50:6; Mat 15:24 ✨ **10:6-8:** Apos 20:33 ✨ **10:9-10:** Luk 10:4
 ✨ **10:9-10:** Nam 18:31; Luk 10:7, 1Ko 9:14, 1Ti 5:18 ✨ **10:12:** Luk 10:5-6 ✨ **10:14:** Luk 10:10-12;
 Apos 13:51, 18:6 ✨ **10:15:** Mat 11:24; Jud 7 ✨ **10:16:** Luk 10:3; Jon 10:12; Apos 20:29; Rom 16:19
 ✨ **10:17:** Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; Luk 21:12-15

18 ✨ Ba ugän nämo, näka nadäkinik täk täkaŋ unita tämagut päŋku kome täŋo kaŋiwat äma ba intäjukun äma injamiken api tepmaneŋ. Tepmanŋpäpän intäjukun äma u ba ämawebe guŋ äbotken nanik u näkŋo manbiŋam api yäwetneŋ.

19 Kadäni uken yän-täkŋat yäpmän manken kuŋirä man jide yäwetnayän nadänkaŋ nadäwätäk nämo täneŋ. Kadäni uken man ahänj taminiŋän nadänpän ugänpän yäwetneŋ.

20 ✨ Täŋkaŋ man yänayän täŋo uwä injinken man nämo, u Nanjin täŋo Munapiktä bänepjin-ken peŋiŋän api yänahäneŋ.

21 ✨ Täŋpakaŋ kadäni uken ämatä ŋode api täneŋ; Tuänitä monäni iwan keriken peŋiŋän kumän-kumän api utneŋ. Ba naniyetä nanakiye udegän api täneŋ. Ba äperiye nanakiyetä miŋiye naniye iwan täŋ yämiŋpän manken yepmanjirä kumän-kumän api dänneŋ.

22 ✨ Täŋpakaŋ in näka nadäkinik täŋpän näwat täkaŋ unita ämawebe mäyaptä inta kokwawak api nadänj tamineŋ. Üpänkaŋ äma kubätä gwäk pimiŋpän näkŋo man nämo peŋkaŋ yäpmän kuŋarayän täko uwä tärek-tärek kadäni-ken näkŋata biŋam api yäpet.

23 ✨ Täŋpänj yotpärare kubäken kuŋirä tadäpmänpän täwatkiŋek täŋpawä yotpärare kubäken metänpeŋ kuneŋ. Näk bureni täwetat. Isrel kome pat yäpmän kuyak u nämo kuŋarä täreŋiŋän Äma Bureni-inik api ahäwek yäk.

24 ✨ Ude yänpänj yänkuk; Jide nadäkaŋ? Netätä intäjukun itak? Yäwoŋäreŋ ämatä intäjukun itak ba nanakiyetä intäjukun itkaŋ? Bureni, yäwoŋäreŋ ämatä intäjukun itak! Ba netätä intäjukun itak? Epän mähemitä intäjukun itak ba epän ämaniyetä intäjukun itkaŋ? Bureni, epän mähemitä intäjukun itak.

25 ✨ Unita yäwoŋäreŋ ämata waki täŋ imineŋo uwä, nanakiyeta udegän täŋ yämiŋirä ŋode nadäneŋ; Täga! Ekäninin udegän äworekamän yän nadäne. Täŋpakaŋ Bilisibap yän näwetkuŋo unita imata näwaräntäknaye in man waki nämo api täwetneŋ? Nämo, u man wakiinik api täwetneŋ yäk.

Netäta umuntäne?

Luk 12:2-7

26 ✨ Unita in äma udewanita nämo umuntaŋkaŋ näkŋo man kwawak yänahäneŋ. Imaka täŋ-yejämbari pätak u wari nämo api pärek. Anututä api täŋkwawa täwek. Ba imaka käbop itak u wari nämo api irek. Kwawak api pewek.

27 Jiap man niningän itkaŋ täwet täyat u äma äbot gänaŋ kwawakgän kaŋ yänahäwut!

28 ✨ In ämata nämo umuntäneŋ. Äma uwä guŋjingän täga awähutneŋ, upänkaŋ mäjojin utta api täŋpä waneŋ. Unita in Anutu kubä unitagän umuntäneŋ. Unitä uyaku äma täŋo gupi bok, mäjoni bok täga awähurek.

29 Bureni täwetat; Ämata nämo umuntäneŋ. Anututä watä säkgämän it tamik täyak. Unita pakup barakta nadäwut. Barak u äpani-inik, biŋami nitek nämo upänkaŋ Nanjintä udewanita ket yabänj yawat täyak. Kuŋat-kuŋari ba kumäk-kumäki yabänpän-nadäk täyak.

✨ **10:18:** Apos 25:23, 27:24 ✨ **10:20:** Jon 14:26, 1Ko 2:4 ✨ **10:21:** Mai 7:6; Mat 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16 ✨ **10:22:** Mat 24:9,13; Mak 13:13; Luk 21:17; Jon 5:18-21 ✨ **10:23:** Mat 16:28 ✨ **10:24:** Luk 6:40; Jon 13:16, 15:20 ✨ **10:25:** Mat 9:34, 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 ✨ **10:26:** Mak 4:22; Luk 8:17 ✨ **10:28:** Jem 4:12

30-31 ✧ Upañkañ Anututä inta gäripi nadäk täyak uwä pakup barakta nadäk täyak u irepmitak unita täga nämo tepmanpek. Gwäkjin puññ jide itkañ u kudup nadäk täyak. Unita imaka kubäta nämo umuntänej.

Jesu wäpi yäñahäкта nämo umuntänej

Luk 12:51-53, 14:26-27

32 Man ude yäñpäñ äneñi ñode yäñkuk; Äma kubätä ämawebe injamiken näk Jesuta nadäkinik täñ imitat yäñ yäwayäñ täko uwä näkä udegän Nana kunum gänañ nanik u injamiken äma uwä näkñata biñam yäpmäñtat yäñ api yäñahäwet.

33 ✧ Täñ, äma kubätä ämawebeta umuntanpäñ näk Jesuta nämo nadätat yäñ yäwayäñ täko uwä näkä udegän Nana kunum gänañ nanik u injamiken äma ñonita nämo nadätat yäñ api iweret.

34 In näka ñode nämo nadänej; Uwä kome terak bäneñ kwini pewän ahäкта äpuk yäñ nämo nadänej. Näk bäneñ kwini pewa ahäкта nämo äput. Nämo inik! Näk kome ämawebe bämöpi-ken duñ-wewek pewa ahäкта äput.

35-36 Näk ämawebe yäpmäñ danikta äpuro unita man ñode profet biani kubätä kudän täñkuko u bureni api ahäwek;

Yanani yarä duñ-wewek api tädeñ, ba yamiñi yarä udegän api duñ-wedeñ.

Ba yanäbeki yarä duñ-wewek api tädeñ.

Ba äma kubä iniken noriyeinik-tä iwan api täñ imineñ.

Mai 7:6

37 ✧ Ba äma kubäwä miñi nanita gäripi tañi nadäñ yämiñkañ näka täpuri nadäñ namayäñ täko uwä äma ude wani näka biñam nämo api täñpek. Täñpäkañ meñ ba nan kubätä äperiye nanakiyeta gäripi tañi nadäñ yämiñkañ näka täpuri nadäñ namayäñ täko uwä näka biñam nämo api täñpek.

38 ✧ Ba kubätä näkä komi päya kwakäp terak nadäwayäñ täro udegän nadäкта umuntanpäñ nämo näwarayäñ täko uwä näka biñam nämo api täñpek.

39 Ba kubätä kome terak irit kuñat-kuñatta gäripi nadäñpäñ nadäkinik täñpeñ kuñarayäñ täko uwä irit kehäromi nämo api kañ-ahäwek. Täñ, kubätä näka nadäkinik täñ namiñpäñ kome ñonitäño irit kuñat-kuñat mäde ut imayäñ täko uwä irit kehäromi api yäpek.

40 ✧ Täñpäkañ äma kubätä orañ tamayäñ täko uwä näk udegän api orañ namek. Ba näk orañ namayäñ täko uwä näk naniñ kireñkuko u udegän api orañ imek.

41 Täñkañ kubätä Anutu täño man yäñahäwani äma kubäta nadäñ imayäñ täko uwä gwäki Anutu täño man yäñahäwani ämatä yäpmäk täkañ udegän api yäpek. Täñpäkañ äma kubätä äma siwoñi kuñarani kubä kañ-ahäñpäñ ñode nadäwek; A! Äma uwä siwoñi kuñarani unita täñkentäñ ima yäñ nadäwek. Äma ude nadäwayäñ täko uwä gwäki äma unitä yäpayäñ täko udegän api yäpek.

42 ✧ Näk bureni täwetat. Äma kubätä näwaräntäknaye äpani-inik kubä kañ-ahäñpäñ U Jesu täño iwaräntäki kubä yäñ yäñpäñ ume gwetpäñ imayäñ täko uwä gwäki täga api yäpek.

11

Jontä Jesu täño mehäri nadäкта man pewän kuñkañ

Luk 7:18-35

✧ 10:30-31: Mat 6:26, 12:12 ✧ 10:33: Mak 8:38; Luk 9:26, 2Ti 2:12 ✧ 10:37: Lo 33:9 ✧ 10:38: Mat 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; Luk 17:33; Jon 12:25 ✧ 10:40: Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20 ✧ 10:42: Mat 25:40

1 Jesutä iwaräntäkiye 12 epän man ude yäwerän tärenjirän kome u penpeñ Anutu täño man yäwetpäñ yäwoñärek täñpayäñ yotpärare ätu tuän ittän kuñkuñ-ken uken kuñkuk.

2 ✨ Kuñjirän Jon ume ärut yämani uwä komi yotken itkañ Jesutä epän täk täñkuko u biñam nadäñkuk. Biñam u nadäñpäñ iniken iwaräntäkiye yäwet-pewän päñku Jesu iwet yabäk ñode täñkuñ;

3 ✨ Äbäkta biñam yäwani uwä gäk ño ba? Ba kubäta itsämne? yäk.

4 Ude iwet yabäwäwä Jesutä ñode yäwetkuk; Inä äyäjutpäñ päñku imaka nadäñjit kanjit täkañ ño, unitäño manbiñam päñku Jon kañ iwerut.

5 ✨ Äma dapuri tumbani äneñi ijiwä kuk täkañ. Kwäyähäneñ täñpani äneñi tägañpeñ kuñat täkañ. Paräm wakiwaki tokñewani tägañpäñ gupi dudum tak täkañ. Ba jukuni täñguñ täwani nadäwä tumäk täkañ, ba kumbani kodak täñpäñ akumañ kuk täkañ. Ba äma jäwäri-jäwäri Manbiñam Täga u yäwera nadäk täkañ.

6 ✨ Ba äneñi kubä ñode kañ iwerut; Äma näka yäñpäñ nadäkiniki nämo pewä putärek täkañ uwä bänep oretoret terak kuñat täkañ yäk.

7 ✨ Ude yäweränkañ Jon täño iwaräntäkiye u äneñi äyäjutpeñ kuñirä Jesutä ämawebe äbot päke u Jon täño täktäki ba kuñat-kuñarita manbiñam ñode yäwetkuk; Jon kome jopi-ken irirän känayäñ nadäñpäñ kuñkuño u äma jidewani päñ känayäñ kuñkuñ? Pidäm enjini bumik, mänittä piäñpewän wareñ-wareñ täk täkañ, äma udewani känayäñ kuñkuñ?

8 Ba ima känayäñ kuñkuñ? Äma tek säkgämän täñpani käwep? Ude nämo! Äma udewani uwä äma wäpi nikektä yot gänañ it täkañ.

9 ✨ Unita näwerut! Äma jidewani u känayäñ kuñkuñ? Profet kubä käwep känayäñ kuñkuñ? Bureni, profet kubä kañkuño upäñkañ Jon uwä profet inipärik kubä.

10 ✨ Täñkañ Anutu täño man ñode kudän täwani uwä Jonta kudän täwani;

Näkño biñam yäñahäwani äma kubä ño yäk.

Intäjukun kädet täwit gamikta api iniñ kirewet yäk.

Mal 3:1

11 Unita näk bureni täwetat; Jon täño wäpi biñamtä äma it yäpmäñ äbuño unitäño wäpi biñam yärepmit moretak. Upäñkañ ämawebe äpani Anututä intäjukun it yämiñpäñ yabäñ yawat täyak unitäño wäpi biñamtä Jon täño wäpi biñam irepmitak.

12 ✨ Jon intäjukun äbä Anututä yabäñ yawat epän täk täyak unitäño manbiñam yäñahäñ yäpmäñ äbuk. Apiño udegän nähä manbiñam ugänpäñ yäñahäk täyat. Upäñkañ äma waki ätutä mannata bitnäñpäñ Anutu täño kañiwat yewa gänañ äroñpäñ itta kädet ukät-pipinayäñ täk täkañ.

13 Moses ba Profet biani kuduptä manbiñam ñode yäñahäñ yäpmäñ äbuñ; Anutu täño iwoyäwani äma ahäñpäñ Anutu täño yabäñ yawat epän api yäput pewek yäk. Manbiñam u yäñahäñ yäpmäñ abäñtäko Jonken tärenkuk.

14 ✨ Ba man kubä ñode yäñahäñkuñ; Profet kubä Elaija udewani api ahäwek! yäñ yäñkuñ. Unita näk man täwetat ño nadäkinik täñput! Profet Elaijatä äbäkta yäñkuño uku Jon äbätak ño.

15 Äma jukuni nikektä näkño man ño ket nadäwut! yäk.

16 Ämawebe äbot itkaŋ ŋonita jide yäwet? Uwä ironŋironŋi täŋoret bägup-ken itkaŋ kowat yäwän ŋode täk täkaŋ ude bumik;

17 Niwerä oretoret kap teŋitna gukut nämo tokät täŋkuŋ.

Ba niwerä butewaki kap teŋitna, konäm nämo kotkuŋ yäŋ yäk täkaŋ.

Täŋpakaŋ in uwä udewani, nadäk siwoŋi kubägän nämo peŋkaŋ ŋode täŋkuŋ;

18 ✱ Jon uwä äbänkaŋ ketem äma ätutä nak täkaŋ ude nämo naŋku bu ba wain ume imaka, nämo naŋku. Täŋjirän intä kaŋpän yänkuŋ; U mäjotä kotawani!

19 ✱ Täŋ, Äma Bureni-iniktä äbänpän ketem naŋit wain ume naŋit täŋku.

Täŋjirän intä kaŋpän yänkuŋ; Äma ŋo kawut! Nak ämäŋ täŋpani! yäk. Uwä äma waki-waki-kät takis monen yäpani täŋo noripaki! yän yänkuŋ. Upänkaŋ in nämo nadäwä tumbakaŋ ude yäk täkaŋ. Äma yarä unitä Anutu täŋo nadäk-nadäk siwoŋi iwatpän täk täkamän. Täŋpakaŋ nadäk-nadäk u iwatpän täktäki siwoŋitä Anutu täŋo nadäk-nadäk kwawak pewän ahäŋjirän ämawebetä kaŋpän nadäwä bureni api täneŋ yäk.

Bänepi nämo sukurewanita umun man

Luk 10:13-15

20 Kadäni uken Jesutä yotpärare ätuken epän täŋit kudän kudupi imaka täŋit täŋ yäpmän äbänjirän kaŋpän bänepi nämo sukurenkuŋo unita yabän yänpän ŋode yänku;

21 ✱ Wa! Korasin nanik in, ba Betsaida nanik in komi api nadäneŋ! Inken kudän kudupi täk täŋkuro udegän Tire Sidon ämawebe, Anututa nämo nadäwani u ahän yämiŋku yäwänäku mominita yänpän konäm butewaki täŋpän bänepi bian sukurewäm!

22 ✱ Unita bureni ŋode täwera nadäwut; Ämawebe yäpmän danik-danik kadäni pähapken Tire ba Sidon ämawebe kowata ahän yämayän täko u irepmitpän inä ärowani-inik api kaŋ-ahäneŋ!

23 ✱ Täŋ, Kapeneam nanik inä, Anututä kunum gänaŋ api yännikŋat yäpmän ärowek yän nadäkaŋ? Wära! Nämo inik! In kumän-kumän komeken api äpmon moreneŋ. Näkä kudän kudupi inken täk täŋkuro u Sodom komeken ahänku yäwänäku ämawebe momini peŋjä Anututä kome nämo awähurän. Nämo, pen kadäni käroŋi it yäpmän kuk täyek.

24 ✱ Unita Juda äma in ŋode täwera nadäwut; Kowata yäpmäk-yäpmäk kadäni-ken ämawebe yotpärare udewani-ken naniktä kowata waki ärowani api yänneŋ. In Sodom naniktä yänpayän täŋo u irepmitpän ärowani pähap api yänneŋ.

Näken äbänpän itpän-nadäk kaŋ täŋput

Luk 10:21-22

25 ✱ Kadäni uken Jesutä nani ŋode iwetku; Nana, kunum kenta kome täŋo mähe mi gäka bänep täga nadän gamitat. Imata, gäk manka biŋam täŋo mebäri äma kome täŋo nadäk-nadäk ärowani nikekta käbop peŋ yämik täyan. Täŋ, äma äpanita täŋ-kwawataŋ yämik täyan.

26 Nan, gäkŋa ude kaŋ ahäwän yän nadänkunono udegän ahätak yäk.

27 ✱ Ude yänpän ämawebe päke u ŋode yäwetku; Nana uwä imaka kumän-tagän näk ketna terak peŋ morenku. Täŋpakaŋ äma kubätä Anutu täŋo nanaki näka täga nämo nadäwän tärek täkaŋ. Nämo, Nana kubä-tägän mebäri na nadäwän tärek täkaŋ. Ba äma kubätä ini Nana täŋo mebäri u nämo

✱ 11:18: Mat 3:4 ✱ 11:19: Mat 9:14 ✱ 11:21: Jna 3:6 ✱ 11:22: Ais 23; Ese 26:1-28:26; Jol 3:4-8; Amo 1:9-10; Sek 9:2-4 ✱ 11:23: Ais 14:13-15; Stt 19:24-28 ✱ 11:24: Mat 10:15; Luk 10:12 ✱ 11:25: 1Ko 1:26-29 ✱ 11:27: Mat 28:18; Jon 3:35, 17:2; Plp 2:9; Jon 1:18, 10:15

nadatak. Nāmo, nanaki nākŋa-tāgān nadātat. Tāŋ, Nanaki nākā āma ātuta Nana tāŋo mebāri yāwoŋārewayāŋ yāŋpāŋā yāwoŋāreŋira Nana tāŋo mebāri tāga nadāneŋ.

28 ✧ Jesutā ude yāŋpāŋ āneŋi ŋode yāwetkuk; Āmawebe in bārāpi kotaŋkaŋ nadāwātāk pāhap tāk tākaŋ uwā nāk-kengān ābut! Nākken ābāŋirā bārāpi ketāreŋ tamīŋira itpāŋ-nadāk tākot.

29-30 ✧✧ Nākken ābāŋkaŋ epān tamakaŋ u bok tāŋpāŋ uyaku nākŋo mebārīna nadāwā tārenayāŋ. Nāk orakorak māhemi, nāk bānep kwini ba āpani kuŋat tāyat. Nākken ābāŋpāŋā nadāwātāk ikek nāmo api kuŋatneŋ. Bureni, epān ketjin-ken pek tāyat u pipiri nāmo yāk.

12

Jesu uwā Sabat tāŋo māhemi

Mak 2:23-3:6; Luk 6:1-11

1 ✧ Eruk Sabat kadāni kubāken Jesu inikāt iwarāntākiye sāguom epān gānaŋ kuŋatkuŋ. Kuŋattāŋgān iwarāntākiyetā nakta yewāwā sāguom wenpāŋ naŋkuŋ.

2 ✧ Wenpāŋ naŋirā Parisi āma ātutā u yabāŋpāŋ Jesu iwetkuŋ; U kawut! Orekirit kadāni-ken gāwarāntākayetā epān tākaŋ uwā nāmo tānaŋipāŋ tākaŋ. U nintāŋo бага man irepmitpāŋ tākaŋ yāk.

3 ✧ Iwerāwā Jesutā kowata ŋode yāwetkuk; Ude nāmo! Bian oranin Devit u noriye-kāt nakta yewāpāŋ tāŋkuŋo unitāŋo manbiŋam Anutu tāŋo man terak nāmo daniŋpāŋ nadāk tākaŋ?

4 ✧ Uwā ŋode tāŋkuŋ; Devit u noriye-kāt Anutu tāŋo yot gānaŋ āroŋpāŋ kārāga kudupi yāŋ yāwani u yāpmāŋpāŋ naŋkaŋ noriyeta imaka, yāmān naŋkuŋ. Tāŋkaŋ kārāga uwā bāmop āma-tāgān nānaŋipāŋ naŋkuŋ. Āma jopitā udewani nakta yājiwārani upāŋkaŋ Devit u noriye-kāt naŋkuŋ.

5 ✧ Tāŋpāŋ in Baga man terak kudān tāwani ŋode imaka nāmo daniŋpāŋ nadāk tākaŋ ba? Bāmop āma uwā Sabatken kadāni kadāni kudupi yot gānaŋ āroŋpāŋ Sabat tāŋo бага irepmitpāŋ epān tāk tākaŋ. Baga irepmit tākaŋ upāŋkaŋ waki tāk tākaŋ yāŋ nāmo yāwet tākaŋ.

6 ✧ Unita nākā ŋode tāwera nadāwut; Injamjin-ken itat ŋonitā kudupi yot irepmitat.

7 ✧ Anututā man kubā yāŋkuko uwā ŋode kudān tāwani;

Gupe ijik-ijik nāk naniŋ oretta pek tākaŋ unita gāripi nāmo nadāk tāyat.

Āmawebe tā bānep iron kādet iwarirā unita uyaku gāripi-inik nadāk tāyat. Hos 6:6

In man u nadāŋpāŋ yāwānāku nāwarāntāknaye momini nāmo ŋo man nāmo yāwerām.

8 ✧ Nadākaŋ? Āma Bureni-inik uwā Sabat tāŋo māhemi.

Jesutā Sabat kubāken āma kubā yāpān tāgaŋkuk

9-10 ✧ Ude yāŋpāŋ peŋpeŋ kumaŋ kābeyā yot gānaŋ āroŋpāŋ āma kubā keri kukŋi tāŋgurāŋ tāwani uken irirān kaŋkuk. Kawānā Juda tāŋo ekāni ātutā Jesu u goret kubā tāŋpān kaŋpāŋ manken tena yāŋkaŋ iwet yabāŋkuŋ; Sabat

✧ 11:28: Jer 31:25 ✧ 11:29-30: Jer 6:16 ✧ 11:29-30: 1Jo 5:3 ✧ 12:1: Lo 23:25 ✧ 12:2: Kis 20:10 ✧ 12:3: 1Sml 21:1-6 ✧ 12:4: Wkp 24:5-9 ✧ 12:5: Nam 28:9-10 ✧ 12:6: Mat 12:41-42; Luk 11:31-32 ✧ 12:7: Hos 6:6; Mat 9:13 ✧ 12:8: Mat 8:20 ✧ 12:9-10: Luk 14:3

kadäni-ken äma kubätä käyäm ikek yäpän täganeŋo u бага irepmirek ba nämo irepmirek?

11 ✨ Ude yänirä Jesutä kowata ŋode yäwetkuk; Jide? Inken nanik kubätä yawaki tepi kubätä awaŋ gänaŋ äpmonjirän Sabat unita yänpän kanjäwaräkuk täŋpek? Nämo, topmäŋpän wädäwek!

12 Täŋkaŋ yawak uwä imaka jopi udeواني. Äma uyaku bureni. Unita Sabat kadäni-ken täŋkentäk epän uwä täga täŋpen.

13 Ude yänpän äma keru täŋguräŋ täwani u iwetkuk; Ketka täŋ-siwonja! yäk. Ude iweränä keru täŋ-siwonj täŋjirän tägaŋpän keru kukŋi täga udegän itkuk.

14 ✨ Täŋjirän Parisi ämatä u kanpänä penpen pänku käbeyä täŋpän Jesu kan utna yän yänpän man topuŋ.

15 ✨ Täŋpakaŋ Jesu Baga man nadäwanitä man topuŋo u nadäŋpän kome u penpen kubäken kuŋkuk. Kuŋjirän ämawebe mäyap iwarän täŋkuŋo u gänaŋ käyäm ikek u kudup yäpän täŋgaŋkuŋ.

16 ✨ Ude täŋpän ämawebe päke unitä mebarini yänahäka yäjiwät-inik täŋkuk.

17 Ude täŋjirän Profet Aisiatä man bian ŋode kudän täŋkuko u bureni ahänkuk;

18 ✨ *Nowä epän ämanata näkŋa iwoyänkut yäk.*

Nowä näkŋaken bänepna gämäni. U kanpän gäripi nadäk täyat.

Uterak Munapikna pen ima täŋkentän iminjirän ämawebe Anutu täŋo äbot nämo täŋpani kuduptagän näkŋo kädet siwonji iwatta yäwetpän yäwonjärekaŋ api täŋpek.

19 Uwä yänawät-awät ba yabän kärakŋek nämo api täŋpek. Ba mani kotäk kädet miŋin-miŋin gera yänpän yäk täŋjirän nämo api nadäneŋ.

20 *Bänep kwini terak api kuŋarek.*

Uwä tepäraŋ kujat pidämi kubä nämo tokärekaŋ ba kädap täpuri ijinjirän nämo däpän kumneŋ.

Täŋpakaŋ epäni täŋ yäpmän kuŋjirän kädet siwonji säkgämän api ahän morewek.

21 *Täŋpän ämawebe äbot nämo täŋpani kuduptagän bänepi wäpi birjam terakgän api wohutneŋ yäk.* *Ais 42:1-4*

Jesu mäjotä magäriirän epän täk täyak yän iwetkuŋ

Mak 3:22-30; Luk 11:14-26, 12:10

22 ✨ Täŋpakaŋ kadäni uken äma kubä mäjotä magäriirän kubä Jesuken yäpmän äbuŋ. Äma uwä mäjotä magäriirän dapuri tumbänpän guŋ täŋkuk. Guŋ täŋpän man imaka, nämo yäk täŋkukonik. Eruk äma upän Jesuken yäpmän äbakaŋ yäpän tägaŋ-pewän dapun ijinjit man yänjit täŋkuk.

23 Ude täŋjirän ämawebe päke itkuŋo u kanpän kikuŋpän jäkjäk yänkuŋ. Täŋpän yänkuŋ; Wära! Deuit täŋo orani äbäka yänkuŋo ukeŋo ŋo käwep yäk.

24 ✨ Ude yänirä Parisi ämatä nadäŋpän ŋode yänkuŋ; Jop yäkaŋ! Mäjo täŋo äma ekäni wäpi Bilisibap unitä magäriirän mäjo yäwat kirek täyak! yäk.

25 Ude yänirä Jesutä bänepi-ken yabänpän-nadänkaŋ yäwetkuk; Man wärani kubä täwera nadäwut; Äbot kubätä duŋ-wewek täŋpänä kehäromi itneŋ ba nämo? Nämo! Ba yotpärare kubätä duŋ-wewek täŋpawä tägawek ba nämo? Ba ini buaptä duŋ-wewek täŋpän ämik täŋpawä tägawek? Nämoinik!

26 Unita ɲode täwetat; Satantä iniken ämaniye yawat kireweko uwä jide tänpän Satan täño äbot kehäromi niked irek? U täga nämo irek!

27 Intä Näkä Satan täño kehäromi terak mäjo yawat kirek täyat yän näwetkan upänkan näkä ude bureni täyat u tänpawä intäño amajiyetä netä wäpi terak mäjo yawat kirek täkan? Satan täño wäpi terak yawat kirek täkan yän täga nämo yäneño unita jop täñ-näknatkan unitäño mebäri kwawak ahätak!

28 ✧ Näk Anutu täño Munapiktä täñkentän namiñirän täk täyat unita ɲode nadäneñ; Anututä intäjukun it yämiñirän gämoriken irit täño bureni inken ahätak ɲo.

29 ✧ Näk Satan täño kehäromi yäpmän äpäk täyat unitäño man wärani kubä ɲode täwera nadäwut; Äma komi kubä yori gänañ irirän äma kubätä siwani yänkan päro tuñumi täga yomägarek? Nämo! Äma komi u bäyan injipän yentä keru kuroñi pädat tänpän penkan uyaku tuñumi täga yomägarek.

30 ✧ Nadäkan? Äma not nämo täñ namik täkan uwä iwan täñ namik täkan. Ba äma näkjo epänta watä nämo it täkan uwä epäna yäpawak täkan.

31 ✧ Unita ɲode täwera nadäwut; Waki mebäri mebäri ba yänärok man mebäri mebäri näk näwet täkan unitäño momi u täga penañi. Upänkan äma kubätä Kudupi Munapikta man waki ba yänärok man iwereko uwä momi u penañi nämo.

32 Bureni, äma kubätä Äma Bureni-inikta yänärok man yawayän täko uwä momini u täga ärut imek. Täñ, äma kubätä Kudupi Munapikta yänärok man yawayän täko uwä momini nämoinik api ärut imek. Nämo, u pen api pat imek yäk.

Mankatä bänepka-ken jide pätak u yänahätak

33 ✧ Tänpän Jesutä äneñi ɲode yäkgän täñkuk; In päya kubäta täga yän nadänpänä burenita udegän täga yän nadäneñ. Ba päya kubäta waki yän nadänpänä burenita udegän waki yän nadäneñ. Päya täño mujipi kanpäñ nadänpän päya uwä täga ba waki yän nadäneñ.

34 ✧ Wa! Gämok täño äbotken nanik in jide tänpän man täga kubä yäneñ? Nämo, nadäk, äma bänepi-ken pat täyak u meni-ken kwawak pewä ahäk täkan.

35 Äma täga tänpäni u bänepi-ken nadäk tägatäga unitä irit kuñat-kuñariken kädet täga pewä ahäk täkan. Täñ, äma waki tänpäni u bänepi-ken nadäk wakiwaki unitä irit kuñat-kuñariken kädet waki pewä ahäk täkan.

36 Upänkan näk ɲode täwera nadäwut; Ämawebe yäpmän danik-danik kadäni pähapken man waki mebäri mebäri bian yän yäpmän äbuño unita yänpäñ Anututä manken api tepmanpek.

37 In kome terak kuñatkan man yän yäpmän kunayän täño uwä Anututä nadäwän täga ba waki api täneñ. Waki tänpänä manken api tepmanpek. Täga tänpänä Anututä api tämagurek yäk.

Kudän kudupi känayän yänkun

Mat 8:11-12; Luk 11:29-32

38 ✧ Jesutä man ude yaweränä Parisi ämakät Baga man yawonärewni äma ätu itkuno unitä Jesu man kowata ɲode iwetkun; Yänpäñ-yawonärewni! Kudän kudupi kubä mebärika kanpäñ nadäkta täñiri känä! yäk.

39 ✧ Ude yawäwä Jesutä yawetkuk; Wa! Waki tänpäni ämawebe äbot intä

✧ 12:28: Apos 10:38, 1Jo 3:8 ✧ 12:29: Ais 49:24, 1Jo 4:4 ✧ 12:30: Mak 9:40; Luk 9:50 ✧ 12:31: 1Ti 1:13; Hib 6:4-6, 10:26 ✧ 12:33: Mat 7:16-20 ✧ 12:34: Mat 3:7, 15:18; Mat 23:33; Luk 3:7 ✧ 12:38: Mat 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30, 1Ko 1:22 ✧ 12:39: Mat 16:4

kudän kudupi kubä kakta näwet yabakan? Upänkan kudän kudupi mebari kubä nämö täjira kånayän! Nödegän api kånen; Kudän bian profet Jona terak ahänkuko udegän ahänjirän api kånen.

40 ✧ Jona uwä kepma bipani yaräkubä gwägu tom pähap koki gānaŋ patkuk. Udegän Äma Bureni-inik uwä kepma bipani yaräkubä kome gānaŋ api pärek.

41 ✧ Tänpākan āmawebe Ninive yotpārare-ken naniktä udegän, kowata yāpmäk-yāpmäk kadāni-ken inkät bok api itneŋ. Ämawebe uwä intāŋo momijin kwawak api pewä ahāneŋ. U jop nämö, Jonatä man yāwerän Ninive āmawebetä nadānpāŋ bānepi sukureŋkun. Upänkan āma Jonatä täŋkuko u irepmitak uwä itat ŋo!

42 ✧ Ba kowata yāpmäk-yāpmäk kadāni-ken kome umude kāda nanik täŋo intājukun webe unitä inkät Anutu injamiken bok itkan momijin kwawak api pewän ahāneŋ. Webe unitä Juda täŋo intājukun āma Solomon unitāŋo nadäk-nadäk ārowani yāŋahänjirän nadäkta gāripi nadāŋkuko unita kome ban naniktä kādet kāronji-inik ābuk. Tänpākan āma Solomontä täŋkuko u irepmitak uwä itat ŋo!

Ämawebe äbot u waŋ moreŋkun

Luk 11:24-26

43 Tänpāŋ Jesutä man āneŋi kubä ŋode yāwetgän täŋkuk; Äma äbot ŋowä ŋode bumik. Mäjo āma magārani kubätä āma u kakätāŋpeŋ pāŋku kome kurāki-ken irit bägup kodakita wāyākŋeŋtāŋ kuŋareko upänkan nämö kan-ahāwek.

44 Nämö kan-ahānpāŋä yāwek; Bian itkut-ken äyāŋutpeŋ kwa yāŋ yāwek. Ude yānpāŋ äyāŋutpeŋ pāŋku kāwek; Irit bägup biani uwä ārutpāŋ ket urani, māhemi nämö.

45 ✧ Ude kanpāŋä noriye 7 ini bumik nämö, wakiinik, yāmagurākan ābä ukengän itneŋ. Tänpākan āma uwä pengän-inik waki irekopāŋ māden waki inikinik tänpāŋ irek yäk. Eruk, āma äbot waki ŋo äbot udegän api itneŋ.

Jesu täŋo nägät moräk u netä?

Mak 3:31-35; Luk 8:19-21

46 ✧ Tänpāŋ Jesu man pen yāwet irirän miŋi-kät noriye man iwetnayāŋ äbä yāman umu itsāmbuŋ.

47 Täŋjirä āma kubätä Jesu iwetkuk; Ai! Meŋka notkaye man gāwetnayāŋ yāman itkan gumo yäk.

48 Yāwänä Jesutä ŋode yāŋkuk; Meŋna netä? Ba notnaye u netä?

49 Ude yānpāŋ iwaräntākiyetä itkun-ken u kāda ketsiwon taŋpāŋ yāŋkuk; Yabāwut! Näkŋo meŋnaye notnaye ŋo!

50 ✧ Ämawebe Nana kunum gānaŋ nanik täŋo man buramik tākan uwä näkŋo meŋnaye notnaye ba wanotnaye bureni yäk.

13

Mujiŋi pikpik täŋo man wārani

Mak 4:1-9; Luk 8:4-8

1 Kepma ukengän Jesu yot gānaŋ naniktä āpāmaŋ pāŋku gwägu gāgāni-ken maŋit itkuk.

2 ✧ Maŋit irirän āmawebe äbot pähap ahānpāŋ tokŋewä yabānpāŋä gāpe terak āronkuk. Äro gāpe terak irirän āmawebe bumta gwägu pomi terak itkun.

³ Irirä man wärani mebäri mebäri yäwetkuk. Yäwetkaŋ man wärani kubä ŋode yäwetgän täŋkuk; Äma kubätä ketem mujipi pikta epäni-ken päŋku mujipi täŋ-irähuttäŋ kwek.

⁴ Täŋ-irähuttäŋ kuŋirän mujipi ätu kädet miŋin mäneŋ. Kädet miŋin mäneŋo uwä baraktä yabäŋ ahäŋpän naŋ paotneŋ.

⁵⁻⁶ Täŋkaŋ mujipi ätuwä kome taŋi nämo, gänaŋ umu mobä, uterak maŋ tädotneŋ. Kome u pidämigän, gänaŋ umu mobä unita jäwäri punin itkaŋ bäräneŋ tädotneŋ. Bäräneŋ tädotneŋo upäŋkaŋ adaptä yeŋpewän kubit täneŋ.

⁷ Täŋ, mujipi ätuwä mup waki gänaŋ mäneŋ. Mup waki gänaŋ maŋirä mup waki unitä äroŋpän uwäk täŋpipiŋ-pewä waŋpän bureni nämo pätnen.

⁸ Täŋpakaŋ mujipi ätuwä kome gakaŋi nikekken mäneŋo uwä täga äroneŋ. Äroŋpän bureni ätu ähan pätnen. Ätuwä taŋi bumik pätnen. Täŋ, ätuwä bumta pätnen.

⁹ Jesutä ude yäŋpän yäŋkuk; Äma jukuni nikektä näkŋo man ŋo ket nadäwut!

Jesu imata man wärani yäŋpän-yäwoŋärek täŋkuk?

Mak 4:10-12; Luk 8:9-10

¹⁰ Jesutä ude yäwänä iwaräntäkiyetä ŋode iwet yabäŋkuŋ; Imata man wärani terak yäwet täyan?

¹¹ Yäwäwä ŋode yäwetkuk; Anututä intäjukun itkaŋ yabäŋ yäwat epän täk täyak unitäŋo manbiŋam käbop irani u injingän nadäkta yäwani unita in-gänpän täwetat. Äma ätukät nadäkta nämo.

¹² ✧ Unita ket ŋode täwera nadäwut; Äma kubätä imaka Anututä imani u yäpmäŋ kuŋarayäŋ täko uwä yäpurärätpän bumta imikta yäwani. Täŋ, äma ätuwä nin imaka udewani nikek yäŋ nadäk täkaŋ upäŋkaŋ nämo! Täŋpakaŋ imaka inŋitkamäŋ yäŋ jop nadäk täkaŋ uwä yäyomägata yäwani.

¹³ ✧ Mebäri unitagän man wärani terak yäŋpän-yäwoŋärek täyat. Man wärani terak yäwetpewa dapuritä känäyäŋ täŋo upäŋkaŋ nämo api kawä tärewek. Ba jukunitä nadänayäŋ täŋo upäŋkaŋ mebäri nämo api nadäwä tumneŋ.

¹⁴ ✧ Man täwetat ŋo man profet biani Aisaiatä ŋode kudän täwani udegän; *Jukujin täwä api nadäneŋo upäŋkaŋ bänepjintä nämo api nadäwä täreneŋ.*

Dapunjintä api ijineŋo upäŋkaŋ nämo api kawä täreneŋ.

¹⁵ Ämawebe äbot ŋo bänepi nämo imärani. *Jukuni pik täŋpani ba dapurita pimin ijiwani.*

Bänepi sukureŋirä uyaku yäpa tägawäpän yepmaŋpam.

Upäŋkaŋ ude täneŋtawä yäŋkaŋ näkä täŋpewa dapuritä nämo kawä tärek täkaŋ ba jukunitä nämo nadäwä tärek täkaŋ, ba bänepitä nadäkinik nämo täk täkaŋ.

Ais 6:9,10

¹⁶ ✧ Aisaiatä äma äbot ŋonita ude yäŋkuko upäŋkaŋ Anututä nadäŋ tamiŋirän inä dapunjintä kawä tärek täkaŋ ba jukujintä nadäwä tärek täkaŋ.

¹⁷ Näk bureni täwetat. Anutu täŋo kehäromi kak täkaŋ uwä profet biani ba äma siwoŋi kuŋarani mäyaptä u kakta gäripi nadäk täŋkuŋo upäŋkaŋ nämo kak täŋkuŋ. Ba manbiŋam apiŋo intä nadäk täkaŋ ŋo nadäkta gäripi nadäk täŋkuŋo upäŋkaŋ nämo nadäk täŋkuŋ.

Mujipi pikpik täŋo man wärani unitäŋo mebäri

Mak 4:14-20; Luk 8:11-15

✧ 13:12: Mat 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18, 19:26 ✧ 13:13: Lo 29:4 ✧ 13:14: Jon 12:40; Apos 28:26-27

✧ 13:16: Luk 10:23-24

18 Eruk notnaye, mujipi pikpik tãño man wãrani tãwetkuro unitãño mebãri tãwerayãñ.

19 Mujipi tãñ-irãhuttãñ kuñjirãn kãdet miñin mãneño u jidewani? Mujipi uwã ñode; Åma kubãtã Anutu tãño yewa gãnañ ärokãrok tãño man nãmo nadãwãn tumbeko uwã åma wakitã bãnepi-ken mujipi piwani u yomãgat yãpmãñ kwek.

20 Tãñ, mujipi kome pidãmi, gãnañ umu mobã uterak mãneño u jidewani? Uwã ñode; Åma kubãtã nãkño manbiñam kudupi nadãñpãñ ukengãn gãripi nadãñpãñ yãpmãñ kuñarek.

21 Upãñkañ bãnepi-ken jãwãri nãmo tãñpani unita kadãni kerãpigãn irek. Tãñpãkañ nãkño manta yãñpãñ åmatã yãñãrok man iwerit iwan tãñ imiñjit tãñpãwã, nadãkiniki bãrãñeñ putãrewek.

22 ✧ Tãñ, mujipi mup waki gãnañ mãneño u jidewani? U åma kubãtã nãkño man kudupi u nadãñpãñ bãnepi-ken daiñpãñ yãpmãñ kuñareko uwã kome tãño tuñumta nadãwãtãk tãñpãñ monenñ tuñum tãñbumbum unitãño gãriptã tãñikñat-pewã nãkño man kudupi u utpewãn kumãñjirãn bureni nãmo tãñpek.

23 Tãñ, mujipi kome gакñiken piweko u jidewani? Uwã ñode; Åma kubãtã nãkño man kudupi nadãñpãñ bãnepi-ken penpãñ tãñkehãrom tãñpãñ yãpmãñ kuñarek. Tãñpãkañ åma åtuken bureni åhan pãtneñ. Åtukenã tãñi bumik pãtneñ. Tãñ, åtukenã bumta pãtneñ.

Mup waki tãño man wãrani

24 Ude yãwet paotpãñ åneñi man wãrani kubã pen ñode yãwetkuk; Åbot Anututã intãjukun it yãmiñpãñ yabãñ yãwarayãñ tãyak uwã ñode bumik; Åma kubãtã ketem mujipipãñ yãpmãñ pãñku epãni ken-piwek.

25 Ketem mujipi piñkañ pãñku parirãn bipani ugãn iwanitã epãn uken pãñku mup mujip, ketem mujipi epãn mãhemitã piweko ukengãn tãñ-irãhuttãñ kwek.

26 Ude tãñpen kuñjirãn mujipitã imãtpãñ kãruk åbãñirã mup mujip waki iwantã tãñ-irãhuttãñ kweko u bok tãdotneñ.

27 Tãdorirã epãn watã åmaniyetã u yabãñpãñ epãn mãhemi iwetneñ; E! Gãk epãnka-ken ketem mujipi tãgagãnpãñ piñkun yãk. Piñkunopãñ mup waki åbãkañ u jide tãñpãñ bok årokañ?

28 Yãwãwã yãwerek; Uwã iwan kubãtã piñkukotã årokañ. Yãwãnã iwetneñ; Mup waki u nintã dãtne?

29 Yãwãwã epãn mãhemitã yãwerek; Nãmo! In mup waki dãtna yãkñat ketem mujipi piwani u bok dãtneñta yãk.

30 ✧ Ketem mujipi piwani bok mup waki ini bok kañ årowut. Åronjirã ketem bureni yãpmãk-yãpmãk kadãni-ken ketem bureni yãpani åma yãwerakañ yãpmãñ daniñpãñ mup waki dãpmãñpãñ kãdãp gãnañ pewã ijiwãkañ ketem bureni nakta yãwani ugãnpãñ yotna gãnañ kañ pewut yãñ yãwerek.

Åbot Anututã yabãñ yãwat tãyak u jidewani?

Mak 4:30-32; Luk 13:18-19

31 Ude yãñpãñ man wãrani kubã pen ñode yãñkuk; Åbot Anututã intãjukun it yãmiñpãñ yabãñ yãwat tãyak u pãya mujipi kubã wãpi mastat ude wani. Åmatã mastat mujipi uwã epãnken pik tãkañ.

32 Mujipi u täpuri, päya mujipi ätu täño gämori-ken itkañ. Upañkañ tädotpäñ äronkañ tokän ätu yärepmit täkañ, päya bumik ärok täkañ. Äronpäñ tañi täñpäñ pähämi obät täk täkañ. U momi terak baraktä yori täk täkañ.

33 Ude yäñpäñ yäñkuk; Man wärani kubä ñode. Äbot Anututä yabäñ yawat täyak u yis udewani. Webe kubätä käräga täñpa yäñkañ yis täpuri yäpmäñpäñ parawa tañi-kät awähurek. Ude täñjirän yistä parawa kudup gänañ kuñatkañ epäni täñpek.

34 Jesutä man yäwet täñkuko uwä man wäranigän yäwet täñkuk. Man kwawak kubä nämo yäñahäñpäñ yäwet täñkukonik.

35 Ude täñjirän profet kubätä man ñode yäñkuko u bureni ahäñkuk;

Näk ämawebe man yäwerayäj nadäñpäñä man wäranigän api yäk täñpet.

Man käbop kome ahäñkuk-ken unitä it yäpmäj äbuko uwä api yäñahäwet. Sam 78:2

Mup waki täño man wärani unitäño mebäri

36 Ude yäñpäñ eruk Jesutä äma yepmañpäñ kuñ moreñirä yot gänañ äronkuk. Päro irirän iwaräntäkiyetä iwet yabäñkuñ; E! Saguom epän gänañ iwantä mup mujip täñ-irähuttäj kuñkuko unita mebäri yäñahäwi nadäna yäk.

37 Ude iweräwä yäñkuk; Äma säguom mujipi piñkuko uwä Äma Bureni-inik.

38 ✦ Epäni uwä kome pähap ño. Ketem mujipi piñkuko uwä ämawebe Anututä yabäñ yawat täyak. Täñ, mup waki uwä äma waki Satan täño äboriye.

39 Ba iwanä, epänken mup waki piñkuko u Satan. Saguom yäpmäk-yäpmäk kadäni uwä tärek-tärek kadäni pähap. Täñpäkañ ketem bureni yäpani äma uwä Anutu täño añeroniye.

40 ✦ Mup waki dätpäj kädäp-ken pewä kuñkuño uwä tärek-tärek kadäni-ken ude api ahäwek.

41-42 ✦✦ Kadäni uken Äma Bureni-iniktä añeroniye yäwerän päñku komeni komeni ämawebe yabäñ yawat täyak u yäpmäj daniñpäñ ämawebe kädet siwoñi yäpäwak täñpani ba ämawebe wakiwaki täñpani yäpmäñpäñ kädäp pähap gänañ yepmañpä api äpmonej. Uken konäm butewaki pähap täñpäñ meni api jiwätpeñ itneñ.

43 ✦ Täñpäkañ ämawebe Anututä inita yäpmäj daniwayäj täyak uwä yewani gänañ itkañ kudän siwoñi täñ yäpmäj äbuño unitä edap ude api ijiñ-yäñeneñ. Eruk, äma jukuni nikektä näkño man ño ket nadäwut!

Tuñum säkgämän kañ-ahäwani täño man wärani

44 ✦ Jesutä man ude yäñpäñ man wärani kubä pen ñode yäkgän täñkuk; Äma ätu Anutu täño yewa gänañ ärokta gäripi-inik nadäk täkañ uwä ñode bumik; Kadäni kubä äma kubätä epän tobät kubäken kuñatkañ tuñum säkgämän kubä ämatä bian-inik pewani u kañ-ahäwek. Kañ-ahäñpäñ yäwek; Wisikna! Näkñata korewayäj nadätat yäk. Jide täñpäñ yäpet? Ude yäñpäñ tuñum u yäpmäñkañ kome ini ukengän äneñi käbop pewek. Eruk peñkañ päñku iniken tuñum kuduhtagän ämata yämiñpäñ monej yäpek. Monej yäpmäñkañ kome, tuñum säkgämän kañ-ahäweko u inita suwañkañ tuñum uwä yäpek.

Omäk tägagämän kubä täño man wärani

✦ 13:38: 1Ko 3:9 ✦ 13:40: Mat 7:16; Jon 15:6 ✦ 13:41-42: Mat 24:31; Mat 25:31-46; Mak 13:27

✦ 13:41-42: Mat 8:12 ✦ 13:43: Dan 12:3 ✦ 13:44: Mat 19:29; Luk 14:33; Plp 3:7

45 Jesutä ude yänpäj man wärani kubä pen ɲode yäwetgän täɲkuk; Eruk, äma ätu Anutu täɲo yewa gänaɲ ärokta gäripi-inik nadäk täkaɲ uwä ɲode bumik; Äma kubätä omäk tägatäga yäpmäkta wäyäkɲek epän täɲpek.

46 Kadäni kubäken äma uwä omäk tägagämän-inik kubä kaɲ-ahäwek. Ude kaɲpäj nadäɲkaɲ päɲku iniken tuɲum kudup ämata yämiɲpäj moner yäpmäɲkaɲ päɲku omäk tägagämän-inik u suwawek.

Yäk gwägu tom yäpani täɲo man wärani

47 Jesutä ude yänpäj man wärani kubä pen ɲode yäwetgän täɲkuk; Anututä ämawebe intäjukun it yämiɲpäj yabäj yäwarayäj täyak uwä ɲode bumik; Ämatä yäk gwägu tom yäpani pewä gwägu gänaɲ äpmonjirän gwägu tom mebäri mebäri u gänaɲ äpmoner.

48 ✧ Äpmonpäj tokɲerjirä gägäni-ken wädäj-pewä äbänjirän tom yäpmäj daniɲpäj gwägu tom näɲpani gäpe-ken säkgämän penkaɲ waki, nämo näɲpani änerj ureɲ täɲpä gwägu gänaɲ äpmoner.

49-50 ✧ Tärektäreken kadäni-ken ude api ahäwek. Uken Anutu täɲo aɲeroniyetä komeni komeni kuɲatpäj ämawebe yäpmäj daniɲpäj äma siwoɲi kuɲarani inigän penkaɲ äma wakiwaki täɲpani kädäp pähap gänaɲ ureɲ täɲpä api äpmoner. Uken konäm butewaki pähap täɲpäj meni api jiwätper itner.

51 Jesutä ude yänpäj iwaräntäkiye yäwet yabäɲkuk; In man wärani yäro u mebäri nadäwä tumäɲkaɲ? Yäwänä yäɲkuɲ; Nadäna tumäɲkaɲ yäk.

52 Ude yäɲjirä yäwetkuk; Inä Anutu täɲo man yänpäj-yäwoɲäreken äma ude itkaɲ. Anututä yabäj yäwat epän täk täyak unitäɲo man kädetta mebäri nadäk täkaɲ unita in yot mäheɲi kubä udewani. Yot mäheɲi uwä yori gänaɲ äronpäj tuɲum käwut-ken nanik tuɲum biani bok kodaki bok yäpmäɲpäj äbot kubä-kengän pewek. Täɲpäkaɲ in udegän, Anutu täɲo man biani nadäɲit, apiɲo Anutu täɲo man kädet kodaki täwetpäj täwoɲäretat u nadäɲit täk täkaɲ.

Nasaret ämawebetä Jesu mäde ut imiɲkuɲ

Mak 6:1-6; Luk 4:22-30

53 ✧ Jesu u man wärani mebäri mebäri yäɲkä yäj paotpäj yotpärare u penpen kuɲkuk.

54 ✧ Kumaɲ päɲku ini yotpärare-ken ahänpäj käbeyä yot gänaɲ äronpäj Anutu täɲo man yäwetpäj yäwoɲäreken täɲjirän ämawebetä nadäwä inide kubä täɲpöpäj yäɲkuɲ; Nadäk nadäk pähap ba kudän kudupi täkta kehäromi u de yäpuk?

55 ✧ Unitäɲo mebäri nadäkamäj. U äma jopi, yot täɲpani täɲo nanak yäk. Miɲj wäpi nadäkamäj, u Maria. Noriye imaka, nadäkamäj, u Jems, Joses, Saimon kenta Judas yäk.

56 Ba wanoriye ninkät penta it täkamäj ɲo. Upäɲkaɲ imaka kudän kudupi täkta kehäromi ba nadäk-nadäk pähap u de yäpuk?

57 ✧ Ude yänpäj nadäwä waɲkuɲ. Ude täɲjirä Jesutä yäwetkuk; Komeni komeni ämawebe Anutu täɲo epän äma oraɲ yämik täkaɲ upäɲkaɲ ini komeken nanik ba noriye miɲjiye naniye u bitnäk täkaɲ.

58 Täɲpäkaɲ ämawebe kome u naniktä Jesuta nadäkinik nämo täɲkaɲ bitnäwöpäj kome uken kudän kudupi mäyap nämo täɲkuk.

✧ 13:48: Mat 22:9-10 ✧ 13:49-50: Mat 13:42; Luk 13:28 ✧ 13:53: Mat 7:28 ✧ 13:54: Jon 7:15

✧ 13:55: Jon 6:42 ✧ 13:57: Jon 4:44

14

Jon ume ärut yämani kumäj-kumäj utkuḡ

Mak 6:14-29; Luk 3:19-20, 9:7-9

1 Kadäni uken Galili kome täḡo äma ekäni wäpi Herot unitä Jesu täḡo biḡam nadäjkuḡ.

2 Nadäjpäḡ epän ämaniye ḡode yäwetkuḡ; Uwä Jon ume ärut yämani bian kumäj-kumäj utkuropäḡ äneḡi käwep akuḡkuko unita kehäromi niked kuḡatak yäk.

3-4 ✧ Herottä Jon u bian kumäj-kumäj utkuko unitäḡo manbiḡam ḡode; Bian Herot uwä noripaki Filip täḡo webeni wäpi Herodias yomägatkuk. Ude täḡirän Jontä iwetkuḡ; Ai! Notkapak webeni yomägatan u goret täyan yäj iweränpäḡ Herottä kokwawak nadäjpäḡ epän ämaniye yäwerän keruḡ kuroḡi pädat täḡpäḡ päḡku komi yot gänaḡ teḡkuḡ.

5 ✧ Herottä Jon kumäj-kumäj urayäj nadäjkuḡkopäḡ ämawebetä Jon u äma täga, profet kubä yäj nadäjkuḡo unita umuntaḡpäḡ nämo utkuḡ.

6 Täḡkuḡkopäḡ Herot iniken ahäk-ahäk kadäni täḡirän äḡnak-äḡnak täḡpa yäjpäḡ äma wäpi biḡam ikek uken-uken nanik yämagutkuḡ. Yämagut päbä yepmaḡpän irirä Herodias täḡo äperitä äma wäpi biḡam ikek itkuḡo u inamiken kap, kuroḡ täḡpäḡ teḡirän kaḡkuḡ. Kaḡpäḡ gäripi nadäjpäḡ Herottä webe gubaḡ u man kehäromi ḡode iwetkuḡ;

7 Bureni gäwetat. Näkken imaka it namikaḡ u kubä nam yäj yäwiwä api ganiḡ kirewet yäk.

8 Ude yäjirän webe gubaḡ uwä miḡitä peḡ iwerirän ḡode yäjkuḡ; Gäk Jon kotäki madäj täkḡeḡpäḡ gwäki gäpe gänaḡ peḡkaḡ pengän namikaḡ wisik yäj kaḡ yäwa! yäk.

9-11 Ude yäjirän Herottä nadäwätäk täḡkuḡ. Upäḡkaḡ Anutu inamiken ba äma itkuḡo u inamiken yäjkehärom taḡkuko unita epän ämaniye yäwet-pewän päḡku Jon komi yot gänaḡ irirän kotäki madäj täkḡeḡpäḡ gäpe gänaḡ peḡpäḡ yäpmäj päbä imiḡkuḡ. Imäkaḡ webe gubaḡ unitä miḡi Herodiasta imiḡkuḡ.

12 Täḡpakaḡ Jon u kotäki madäjkuḡ-ken u parirän iwaräntäkiyetä päbä yäpmäj päḡku äneḡkuḡ. Äneḡkaḡ päḡku Jesu manbiḡam iwetkuḡ.

Jesutä äma 5,000ta ketem yepmäḡ towiḡkuḡ

Mak 6:31-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-13

13 Jesutä Jon kotäki madäjkuḡo unitäḡo manbiḡam nadäjkaḡ gäpe gänaḡ äroḡpäḡä kome kubäken äma nämo irani-ken inipärik irayäj nadäjpäḡ kuḡkuḡ. Kuḡirän ämawebe Jesu ude kuk yäj nadäjkaḡ ämawebe uken-uken nanik yotpärareni peḡpeḡ Jesutä irayäj kuḡkuḡ-ken u päḡku it kireḡkuḡ.

14 ✧ Täḡirä kome uken ahäjpäḡ gäpe terak naniktä äpä ämawebe äbot pähap u yabäjpäḡ butewaki nadäj yämiḡkuḡ. Täḡkaḡ käyäm paräm ikek yäpän tägaḡ moreḡkuḡ.

15 Ude täḡ irirän kome bipänä iwaräntäkiyetä iwetkuḡ; ḡo jopi-ken itkamäj. Iritna kome bipayäj täyak. Unitä ämawebe ḡo yepmaḡpi ini kome kome kuḡpäḡ ketem yäpmäjpäḡ naḡput yäk.

16 Ude yäwäwä Jesutä yäjkuḡ; A! Imata kut yäj yäwetkaḡ? Injin yepmäḡ towiwurä!

17 Ude yäweränä yänkuḅ; Ninä käräga 5kät gwägu tom yarä-gänpäḅ inḅtkamāḅ yäk.

18 Ude iweräwä Jesutä yäwetkuk; U näka namut yäk.

19 ✧ Ude yäppäḅ ämawebe yäwet-pewän wädan gānaḅ maḅit yäpmāḅ kuḅkuḅ. Täḅjirä käräga 5 u ba gwägu tom yarä u yäpmāḅpäḅ kunum terak dorāḅpäḅ ketemta Anutu bänep täga man iwetkuk. Bänep täga man iwetkaḅ ketem u tokätpäḅ yäpmāḅ danipäḅ iwaräntäkiyeta yämiḅkuk. Yämānkaḅ unitä yäpmāḅpäḅ ämawebe päke unitä yämiḅtäḅ kuḅkuḅ.

20 ✧ Täḅpākaḅ ämawebe kudup naḅpä koki täḅpāpäḅ ätu jop peḅkuḅ. Täḅpākaḅ jop patkuḅo u yäpmāḅpäḅ yäk 12 ude daiwä tokḅeḅkuḅ.

21 Ämawebe Jesutä yepmāḅ towiḅkuko uwä 5,000 ude. Täḅpākaḅ u äma ekāni-gāḅpäḅ daniwani, webe ironḅi-kät nämo.

Jesutä gwägu terak yeḅtäḅ kuḅkuk

Mak 6:45-56; Jon 6:16-21

22-23 ✧ Eruk, Jesutä iwaräntäkiye yäniḅ kireḅpewän gäpe terak äromanḅ gwägu udude käda intäjukun kuḅkuḅ. Kuḅjirä Jesutä ämawebe yepmaḅpäḅ kuḅ moreḅjirä Jesu inigän pom terak äronḅpäḅ nani-kät man yäḅpäḅ-nadäk täḅkumän. Ude täḅ irirän kome biḅmäḅjirän Jesu inigän-inik itkuk.

24 Täḅpāḅ kaḅkuk; Gäpe iwaräntäkiyeta yäpmāḅ kuḅkuḅo u kumaḅ gwägu bämopi-ken ahāḅkuk. Ahāḅjirän gäpetä kwayäḅ täḅkuk käda mäniḅ taḅi pähaptä äbuk. Täḅjirän gwägutä taḅi tokätpäḅ gäpe gānaḅ äḅmoḅpayäḅ täḅkuk. Ude täḅjirän kuna yäkḅat pipiri pähap täḅkuḅ.

25-26 ✧ Biḅpāni käronḅ pipiri pähap ude täḅ irirä kome yäḅeḅkuk. Yäḅewänä iwaräntäkiye pen ude täḅ irirä Jesutä yabāḅpäḅ gwägu terak yeḅtäḅ kuḅjirän bankentä kaḅpäḅ yänkuḅ; Yäke-e! Mäjo kubä äbätak! yāḅ yäḅpäḅ kähän yänkuḅ.

27 Ude yäḅjirä Jesutä yäniḅ bitnäḅpäḅ yäwetkuk; Umuntäneḅo. Näkḅa äretat yäk.

28 Ude yäwänä Pitatä nadäḅpäḅ iwetkuk; Ekänina! Gäkḅa äbāḅpäḅ yäwikaḅ näk gwägu terak gäk äbätan udegän ärewa! yäk.

29 ✧ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Äbiwä! yäk. Äbi yāḅ iweränkaḅ Pitatä gäpe terak naniktä äḅpāmaḅ gwägu terak yeḅtäḅ Jesutä itkuk-ken kuḅkuk.

30 Yeḅtäḅ kuḅtäḅgän mäniḅ pähap piāḅjirän gwägu tokärän kaḅkaḅ umuntaḅpäḅ gwägu gānaḅ äḅmoḅpayäḅ täḅkuk. Täḅpāḅ gera yänkuḅ; Wära! Ekāni gäk nepmäḅit yäk.

31 ✧ Yäwänä uterakgän Jesutä keru inḅitpäḅ iwetkuk; Gäk nadäk-nadäkka äreyäwani! Imata bänep yarä nikek peyan?

32 Ude iwetpäḅ inḅiränkaḅ gäpe terak äronḅjirän mäniḅ u bitnäḅkuk.

33 ✧ Täḅjirän äma gäpe terak itkuḅo unitä Jesu gāmori-ken gukut imäḅmok täḅpāḅ iniḅ oretkuḅ. Täḅpāḅ ḅode iwetkuḅ; Gäk Anutu täḅo ironḅi bureni-inik! yäk.

34 Eruk ude täḅpāḅ gwägu ireḅmitpäḅ Genesaret kome gwägu gägāni-ken ahāḅkuḅ.

35 Ahāḅpäḅ irirä ämawebe ätu Jesu kaḅpäḅ nadäḅpäḅ man pewä yäpmāḅ yotḅärare it yäpmāḅ kuḅkuḅo ude kuḅatkuḅ. Kuḅarirän ämawebe käyäm ikek yāḅ-yäkḅat yäpmāḅ Jesuken äbuḅ.

✧ 14:19: Mat 15:35-39; Mak 8:6-10 ✧ 14:20: 2Kn 4:44 ✧ 14:22-23: Luk 6:12, 9:28 ✧ 14:25-26: Luk 24:37 ✧ 14:29: Jon 21:7 ✧ 14:31: Mat 8:26 ✧ 14:33: Mak 4:39

36 ✧ Äbänpän Jesu butewaki man ñode iwetkuñ; Nadän yämiñiri tekka moräkigän inñirä käyami paorut yän iwetkuñ. Ude iwerä nadän yämiñirän käyam ikek teki moräkigän inñitkuño u kudup tağan moreñkuñ.

15

Ketemtä bänepnin nämö tänpän wak täkañ

Mak 7:1-23

¹ Kadäni uken Jerusalem yotpärare-ken nanik Parisi ba Baga man yäwoñärewani äma ätutä Jesuken ahänpän ñode iwet yabänkuñ;

² ✧ Gäwaräntäkaye imata oraniye täño man kädet irepmit täkañ? U ketem näna yänpän keru nämö ärutkañ jop yäpmänpän nak täkañ yäk.

³ Ude yäwäwä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; In imata orajiye täño man kädet iwatpän Anutu täño бага man irepmit täkañ?

⁴ ✧ Anututä bian ñode yänkuk; Gäk meñka nanka oran yämen. Ba kubä ñode; Äma kubätä miñi nani yebewänä kumän-kumän utneñ.

⁵ Inä man bureni u nadäkañ upänkañ u mäde ut imiñpän ñode yäk täkañ; Äma kubätä imaka täga kubätä miñi nani täñkentän yämikta yäwekopän ñode yäwerek; Ño ekta taminanpän ek jop irirän Anututa biñam peyat yän yäwerek. Wa! Miñi nani nämö nadän yämiñpän ude yäweko uwä in täga täyan yän iwetneñ.

⁶ In ude tänpän Anutu täño man yäpmän äpänkañ injinken man meham täk täkañ.

⁷ Jop manman yäwani inta profet biani kubä wäpi Aisaia unitä man Anututä nadäk-nadäki-ken peñirän ñode yänkuko uwä bureni ahätak;

⁸⁻⁹ Äma äbot ño menitä näk naniñ oret täkañ upänkañ bänepitä näka bitnäk täkañ.

Äma täño бага mangän iwat täkañ unita naniñ orerirä näk nämö nadän yämik täyat. *Ais 29:13*

¹⁰ Jesutä man ude yänpän ämawebe ätu yän yän-yäkñat päbä yepmanpän yäwetkuk; Man ket ñode täwera nadäwä tärewut;

¹¹ ✧ Imaka mejin gänañ äpmok täkañ unitä bänepjin nämö tänpänwak täkañ. Imaka bänepjin-ken naniktä äbämañ mejin-ken äbäk täyak unitä tänpewän bänepjin wak täkañ.

¹² Ude yäwänä iwaräntäkiyetä dubini-ken kuñpän iwetkuñ; Gäk nadätan? Gäk man u yäjiri Parisi ämatä nadänpän gäka kokwawak nadäkañ yäk.

¹³ Ude yäjirä Jesutä yänkuk; Päya kudup Nana kunum gänañ naniktä nämö piñkuko uwä däyamänpän api buñärek.

¹⁴ ✧ In Parisi äma mäde ut yämik täkot. Uwä dapuri tumbanitä noriye dapuri tumbani kädet yäwoñärek täkañ. Upänkañ äma dapuri tumbani yarätä keru kowat inñirän täñkañä kuñtängän awañ gänañ bok äpmoden yäk.

¹⁵ Jesutä ude yäwänä Pitatä iwetkuk; Gäk man wärani niwetan unitäño mebäri yäwi nadäna yäk.

¹⁶ Yäwänä Jesutä yänkuk; Ai! In udegän, man yäjira nämö nadäwä tumäk täkañ.

¹⁷ Mebäri ñode nämö käwep nadäk täkañ; Mejintä imaka nanñirä kokjin gänañ päpmo ini irani-ken itkañä käderi-kengän äpämañ kuk täkañ.

18 Tãñpãkañ imaka waki bãnepjintã nadãk tãkañ unitã bãnepjin tãñpãnwak tãkañ.

19 ✧ Äma bãnepitã imaka wakiwaki ñode pewãn ahãk tãkañ; Nadãwãwak, ämik, kubokãret, kubo, äma yãniñ wãrãt man, ba jop manman.

20 Imaka udewanitã Anutu iñamiken tãñpewãn wak tãyak yãk. Tãñpãkañ ketjin nãmo ärutkañ ketem piñitpãñ nak tãkañ unitã bãnepjin nãmo tãñpãnwak tãkañ yãk.

Kenan webe kubätã Jesuta nadãkinik tãñ iminjuk

Mak 7:24-30

21 Jesutã ude yãñpãñ kome u peñpeñ Kenan kome, yotpãrãre yarã wãpi Tire kenta Sidon itkumãn-ken ukãda kuñjuk.

22 Pãñku irirãn guñ äbotken nanik webe kubã, kome uken nanik unitã pãbã Jesuta gera ñode yãñjuk; Ekãni! Gãk Devit tãño oranitã nãka butewaki nadãñ nam! Nãkño äpetnawã mãjo kubätã kotawãnkañ komi pãhap nadãñ it tãyak yãk.

23 Ude yãwãnã Jesutã nadãñpãñ man kowata kubã nãmo iwetkuk. Ude tãñirãn iwarãntãkiyetã Jesu dubini-ken kuñpãñ iwetkuñ; Gãk webe ño yãñ iwatpewi kwãn! U yãñ-urukuruk yãñtãñ niwatak yãk.

24 ✧ Yãwãwã Jesutã yãwetkuk; Anutu Nantã nãk Isrel äma äbot, peñ awãhutpeñ kuñjarani, ugãnpãñ tãñkentãkta nãwerãn äput yãk.

25 Tãñpãkañ webe u ehutpãñ äbã Jesu dubini-ken kukut imãpmok tãñpãñ yãñjuk; Ekãni, gãk jop waki tãñkentãñ nam!

26 Ude iwerãnã Jesutã iwetkuk; Nanak tãño ketem yãyomãgatpãñ anja yãmiwã nãmo tãgawek.

27 Ude iwerãnã webe unitã iwetkuk; Bureni yãyan upãñkañ anã mãhemiyetã ketem nañkañ kokoki pewã mañirã jop waki nak tãkañ yãk.

28 ✧ Ude yãwãnã Jesutã iwetkuk; Wanotna, nadãkinikka tãñ! Unita nãwet yabãtan udegãn tãñ gamitat. Ude yãñirãn uterãkgãn äperi tãgañjuk.

Jesutã ämawebe kãyãm ikek mãyap yãpãn tãgañjuk

Mak 7:31-37

29 ✧ Ude tãñpãñ Jesu kome u peñpeñ Galili gwãgu-ken pãñku pom kubã terak pãro mañit itkuk.

30 Mañit irirãn ämawebe bumta Jesu kãnayãñ äbuñ. U kãyãm mebãri mebãri ñode tãñpani yãñ-yãkñat yãpmãñ äbã Jesu dubini-ken yepmañkuñ; Kuroñi waki, dapuri tumbani, kwãyãhãneñ tãñpani ba man nãmo yãwani ba kãyãm ikek ätu Jesu dubini-ken yãpmãñ äbãñirã Jesutã kudup yãpãn tãgañkuñ.

31 ✧ Yãpãn tãgawãpãñ yepmañpãn man nãmo yãwanitã man yãñkuñ. Ba kwãyãhãneñ tãñpanitã kãdet ini kuñatkuñ. Tãñpãñ äma kehãromini nãmotã kehãromi yãpuñ. Ba dapuri tumbanitã dapun ijiñkuñ. Ude tãñpãkañ ämawebe pãke unitã yabãñpãñ jãkjãk yãñpãñ nadãwãtãk pãhap tãñkuñ. Ude tãñpãñ Isrel nanik tãño Anutu bumta iniñ oretkuñ.

Jesutã äma 4,000ta ketem yepmãñ towinjuk

Mak 8:1-10

32 ✧ Tãñpãkañ Jesu uwã iwarãntãkiye yãñ-yãkñat pãbã yepmañpãñ yãwetkuk; Nãk ämawebe pãke ñonita butewaki nadãtat. Ninkãt kepma yarãkubã it yãpmãñ

✧ 15:19: Stt 8:21; Mat 12:34 ✧ 15:24: Mat 10:6 ✧ 15:28: Mat 8:10,13 ✧ 15:29: Mak 7:31

✧ 15:31: Mak 7:37 ✧ 15:32: Mat 14:14

abäjkä nakta bumta yekaŋ. Täñirä jop yepmana päñku kädet miñin nakta kumnen yäñpäñ nadäwätäk täyat yäk.

³³ Ude yäwänä iwaräntäkiyetä iwetkuñ; Kome jopi-ken ñodeken ketem deken yäpmäñpäñ äma äbot pähap ñodewani yepmäñ towina nañ tokñeneñ?

³⁴ Ude iweräwä Jesutä yäwet yabäñkuk; Injinken däkum jide itkañ? Yäwänä iwetkuñ; Käräga 7kät gwägu tom yarä yäk.

³⁵ Ude iwerä nadäñkañ ämawebe päke u yäwet-pewän mañit yäpmäñ kuñkuñ.

³⁶ Ude täñirä käräga 7 ukät gwägu tom yarä u yäpmäñpäñ Anutu-ken bänep täga man yäñpäñ iwaräntäkiyeta yämiñkuk. Yämänkañ unitä yäpmäñ daninpäñ ämawebe päke unita yämiñ yäpmäñ kuñkuñ.

³⁷ Yämäkanä ämawebe päke u nañpä koki täñpöpäñ ätu jop peñkuñ. Jop patkuñ u yäpmäñpäñ yäk 7 ude daiwä tokñeñkuñ.

³⁸ Täñpökanä äma ketem nañkuñ u 4,000 udetä nañkuñ. Webe ironi-kät nämö daniwani.

³⁹ Eruk ude täñkañ ämawebe u yepmañpäñ kuñirä Jesu ini uwä gäpe terak äromañ kuñtäñgän Magadan komeken ahäjkkuk.

16

Kudän kudupi kakta äneñi yäñkuñ

Mak 8:11-13; Luk 11:29, 12:54-56

¹ ✧ Eruk Magadan komeken ahäñpäñ irirän Parisi ämakät äma Satyusi äbotken nanik ätutä äbäñpäñ Jesutä goret kubä täñpän kañpäñ manken kañ tenayäñ nadäñpäñ peñ iwetkuñ; Ai! Gäk kudän kudupi kubä täñiri kañpäñ Anututä gepmañpäñ äpun yäñ nadäna! yäk.

² Ude yäwäwä yäwetkuk; In kome täño kudän ñode yabäñpäñ-nadäk täkañ; Bipäda kome gämäni iññirän kwep edap api iñwek yäñ yäk täkañ.

³ Ba yäñewänkañ tamimañ gubam kubiri gwägärirän iwän tañi tawayäñ yäñ yäk täkañ. Täñpäñ in kome täño kudän jopi udewani yabäñpäñ-nadäk täkañ upäñkañ näk kudän kudupi täñ yäpmäñ äburo unitäño mebäri imata nämö kañpäñ nadäk täkañ?

⁴ ✧ In nadäkañ? Waki täñpani ämawebe äbot intä kudän kudupi yabäkta näwet yabäk täkañ. Upäñkañ kudän kudupi mebäri kubä nämö täñira känayäñ! Nämö, kudän bian profet Jona terak ahäjkkuko udegän ahäñirän api käneñ.

Äma täño nadäk wakita dapun ket täk täkot

Mak 8:14-21

⁵ Täñpäñ iwaräntäkiye käräga däkum guñ tañpäñ peñpeñ Jesu-kät gäpe terak äronpeñ gwägu kukñi udude käda kuñkuñ.

⁶ ✧ Päñku itkañ Jesutä yäwetkuk; In Parisi ämakät Satyusi äbotken nanik täño yista ket nadäñpäñ kañ kuñarut!

⁷ Ude yäwänä iwaräntäkiyetä näwetgäwet ñode täñpäñ yäñkuñ; Yista yäyak u imata yäyak? Käräga guñ tañpäñ peñpeñ äbämäño unita käwep nadäñpäñ niwetak yäk.

⁸ Man ude yäñirä Jesutä nadäñpäñ yäwetkuk; Wa! Nadäkinikjin kwini. In imata käräga peñpeñ äbäño unita man yäñpäñ-nadäk täkañ? Unita nämö yäyat.

9 ✨ Nākā imaka bian tǎŋkuro unita tǎŋguŋ tǎkaŋ ba? In imata guŋ taŋpǎŋ nǎwetǵawet tǎkaŋ? Nǎk kǎrǎga 5 upǎŋ ǎma 5,000 ketem yepmǎŋ towiwa naŋpǎ tǎgawǎpǎŋ ketem jop patkuŋo u yǎk jide daiwǎ tokŋeŋkuŋ?

10 ✨ Ba kǎrǎga 7 upǎŋ ǎma 4,000 yepmǎŋ towiŋira naŋpǎ koki tǎŋpǎpǎŋ ketem jop patkuŋo u yǎk jide daiwǎ tokŋeŋkuŋ?

11 Unita in imata nǎmo nadǎwǎ tǎrekaŋ? Nǎk yis yǎro uwǎ kǎrǎgata nǎmo tǎwetat. Parisi ǎmakǎt Satyusi ǎbotken nanik tǎŋo kǎdet kuŋat-kuŋatta yǎŋpǎŋ yis terak utpǎŋ tǎwetat. ǎma u nǎmo yǎwarǎn tǎneŋ yǎŋpǎŋ man u tǎwetat. Unitǎŋo nadǎk-nadǎk waki unita ket kaŋiwatpǎŋ kaŋ kuŋarut yǎŋ ude nadǎŋpǎŋ tǎwetat.

12 Man ude yǎwerǎnkaŋ eruk nadǎwǎ tǎrewǎpǎŋ yǎŋkuŋ; Bureni! Yis, kǎrǎga-kǎt awǎhurani unita nǎmo niwetak. Parisi ǎmakǎt Satyusi ǎbot tǎŋo man yǎkyǎki ba kǎdet kuŋat-kuŋarita ket kaŋiwatpǎŋ kaŋ kuŋarut yǎŋ yǎŋpǎŋ niwetak yǎk.

Pitatǎ Jesu tǎŋo mebǎri yǎŋahǎŋkuk

Mak 8:27-30; Luk 9:22-27

13 Jesutǎ ude yǎŋpǎŋ iwarǎntǎkiye yǎŋ-yǎkŋat yǎpmǎŋ Sisaria Pilipai komeken kuŋkuk. Kuŋtǎŋgǎn Jesutǎ kǎdet miŋin iwarǎntǎkiye ŋode yǎwet yabǎŋkuk; ǎmawebetǎ ǎma Bureni-inikta netǎ yǎŋ iwet tǎkaŋ?

14 ✨ Yǎwǎnǎ iwetkuŋ; ǎtutǎwǎ Jon, ume ǎrut yǎmani yǎŋ yǎk tǎkaŋ. Ba ǎtutǎwǎ profet biani Elaija yǎŋ yǎk tǎkaŋ. Tǎŋ, ǎtutǎwǎ Jeremaia ba profet biani ǎtu uken nanik kubǎ yǎŋ yǎk tǎkaŋ yǎk.

15 Ude yǎwǎwǎ Jesutǎ yǎwetkuk; Tǎŋpǎkaŋ injinǎ nǎkawǎ netǎ yǎŋ yǎk tǎkaŋ?

16 ✨ Yǎwǎnǎ Saimon-Pita unitǎ iwetkuk; Gǎk Kristo, Anutu Irit Mǎhemi unitǎŋo nanaki yǎŋ iwetkuk.

17 ✨ Yǎwǎnǎ Jesutǎ ŋode iwetkuk; Saimon, Jona tǎŋo nanaki, gǎka gǎripi nadǎtat! Nadǎk-nadǎkka uwǎ ǎmaken naniktǎ nǎmo ahǎtak. Nana kunum gǎnaŋ naniktǎ yǎŋkwawa tǎŋ gamitak.

18 ✨ Ude yǎŋpǎŋ iwetkuk; Bureni ŋode gǎwera nadǎ; Wǎpka Pita yǎŋ gǎwet tǎkaŋ u mebǎri mobǎ unita gǎkǎ terak ǎbotnaye yepmanpa kehǎromi irirǎ ǎma waki tǎŋo kehǎromitǎ nǎmo api dǎpek.

19 ✨ Tǎŋpǎŋ nǎk Anutu tǎŋo kaŋiwat yewa unitǎŋo yǎma dǎrani tǎŋo ki api gamet. Ude tǎŋkaŋ gǎkǎ imaka kubǎ kome terak nǎmo yǎniŋ kirenjiri Anututǎ kunum gǎnaŋ udegǎn nǎmo api yǎniŋ kirewek. Tǎŋ, gǎkǎ imaka kubǎ kome terak yǎniŋ kirenjiri Anututǎ kunum gǎnaŋ udegǎn api yǎniŋ kirewek yǎk.

20 ✨ Ude yǎŋpǎŋ iwarǎntǎkiye yǎjiwǎt man kehǎromi ŋode yǎwetkuk; Intǎ nǎka Anutu tǎŋo iwoyǎwani ǎma Kristo yǎŋ ǎmawebe nǎmo inik yǎwetneŋ.

Jesutǎ nǎk api kumbet yǎŋ yǎŋkuk

Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27

21 Kadǎni uken Jesutǎ yǎput peŋpǎŋ imaka ahǎŋ imikta yǎŋ imani unita iwarǎntǎkiye yǎwetkuk; Nǎk komi pǎhap api nadǎwet. Tǎŋpǎkaŋ Juda tǎŋo ǎma ekǎni ba bǎmop ǎma intǎjukun tǎŋpani-kǎt Baga man yǎwǎŋǎrewani ǎmatǎ mǎde api ut namineŋ. Tǎŋkaŋ nutpǎŋ ǎnenayǎŋ tǎŋopǎŋ kepma yarǎkubǎ tǎreŋirǎn kodak taŋpǎŋ ǎneŋi api akwet.

✨ 16:9: Mat 14:17-21 ✨ 16:10: Mat 15:34-38 ✨ 16:14: Mat 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8
 ✨ 16:16: Jon 6:69 ✨ 16:17: Mat 17:5; Gal 1:15-16 ✨ 16:18: Jon 1:42; Efe 2:20 ✨ 16:19: Mat 18:18; Jon 20:23 ✨ 16:20: Mat 17:9; Mak 9:9

22 Ude yäweränä Pitatä Jesu inipärik yänjiknat päñku ibenpän yänjuk; Ekäni, Anututä täñkentän gaminjirän imaka udeyani nämoinik api ahän gamek yäk.

23 Yäwänä äyänputpän Pita ñode iwetkuk; Satan, gäk kewe! Gäk kädet täñpipin nameno! Nabä kätänpen ku! Gäk man yäyan uwä Anutu-ken nanikpän nämo yäyan. Uwä äma gäkñaken mangänpän näwetan yän iwetkuk.

24 ✧ Täñpakan Jesutä iwaräntäkiye ñode yäwetkuk; Äma kubätä näk näwarayän nadänpänä iniken bänep nadäk-nadäki mäde ut iminpän bäräpi näkä kot-awayän täyat udegän päya kwakäpi buraminjan gwäk piminpän kan näwarän.

25 ✧ Täñpakan, äma kubätä säkgämän kan irayän nadänkan iniken irit kuñat-kuñarita iyap täñpänä u api paorek. Upänkan äma kubätä näka yänpän irit kuñat-kuñari iniñ kirewayän täko uwä irit täga api kan-ahäwek.

26 ✧ Täñ, äma kubätä kome täño imaka kudup pen bäyanpän yäpmän kuñarayän täko uwä kumänjirän imaka imakani unitä irit kehäromi kakta täga nämo api täñkentän iminen. Unita irit kehäromi kan-ahäka imatäkenpän täga suwawek? Nämoinik!

27 ✧ Jesutä ude yänpän äneji ñode yänjuk; Äma Bureni-inikä nani täño epmäget kudän ikek kudupi aneroniye-kät api äpneñ. Äpänpän ämawebe kuduhtagän kädet jide jide täñpen kuñat täkan uteragän kowata api yämek.

28 Näk bureni täwera nadäwut; Itkan ño inken nanik ätu nämo kumänjirä Äma Bureni-inik intäjukun äma täño kudän ikek äpänjirän api kanpän nadäneñ yän yäwetkuk.

17

Jesu gupi inide kubä ahänjuk

Mak 9:2-13; Luk 9:28-36

1 Eruk Jesu kepma 6 ude it yäpmän kuñtängän Pitakät noripakiyat Jems Jon u yän-yäkñat yäpmän pom kubä terak äronjuk. Uken päro inigän itkuñ.

2 ✧ Itpäñ kanjirä Jesu gupi inide kubä ahänjuk. Inami dapuntä edap dapuri täño penyäjek ude äworenjuk. Teki imaka paki inikinik täñpän ägo wenjuk.

3 Ude ahänjirän yabänkuñ; Profet bian irani yarä, Moses kenta Elaija inami terak ini ugän ahänpän itkumän.

4 Yarä uwä ahänpän Jesu-kät man yänpän-nadäk tänjirä Pitatä Jesu iwetkuk; Ekäni, itkamän ñonita oretoret täkamän yäk. Unita gäkä yäwikan yottaba yaräkubä kan täñpa yäk. Gäka kubä, Mosesta kubä, Elaijata kubä yäk.

5 ✧ Ude yän irirän pengän gubam penyäjek ikek kubätä äpä uwäk täñpän yepmanjuk. Uwäk täñpän yepmanjirän gubam gänar man kubä ñode ahänjuk; Ñowä näñño nanakna bureni-inik. U kanpän gäripi-inik nadäk täyat unita in unitäño man kan buramik täñput yän yäwetkuk.

6 Eruk iwaräntäkiye yaräkubä unitä man u nadänpän umuntanjan kome terak päñku inami yäpä äpmonpän patkan bumta kwainjuk.

7 Ude tänjirä Jesu dubini-ken kuñpän yepmäñit täñpän yäwetkuk; In umuntäneño! Akuwut!

8 Yäwänä iwaräntäkiye u dapuri ijiwä kwäpäñ Jesu inigän irirän kankuñ.

9 ✧ Ude täñkan pom terak naniktä äpäñit äpäñit Jesutä jukuman ñode yäwetkuk; Imaka kudupi kakan unitäño manbinam äma ätu pengän nämo

✧ 16:24: Mat 10:38; Luk 14:27 ✧ 16:25: Mat 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 ✧ 16:26: Mat 4:8-9
 ✧ 16:27: Mat 25:31; Sam 62:12; Snd 24:12; Rom 2:6; Rev 22:12 ✧ 17:2: 2Pi 1:16-18 ✧ 17:5: Sam 2:7; Ais 42:1; Mat 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22; Lo 18:15 ✧ 17:9: Mat 16:20

yäwetneŋ. Äma Bureni-inik kumbani-ken naniktä kodak taŋpän akwänkan kaŋ yäwerut yäk.

10 ✨ Ude yäweränä iwaräntäkiyetä iwet yabänkuŋ; Baga man yäwoŋärewani äma imata ŋode yäk taŋan? Elaijata jukun ahäwänkan Anutu täŋo iwoyäwani äma Kristo u mäden api ahäwek.

11 Iweräwä Jesutä kowata ŋode yänjuk; Elaijata jukun ahäwänkan Kristo mäden api ahäwek yän yäk taŋan u täga yäk taŋan. Unita bureni ŋode täwetat; Elaija uku ahänjuk. Ahänpän Kristo ahäwayän täko unita kädet täwit iminjuk.

12 ✨ Ahänpän irirän nämo kaŋpän nadänkan kudän waki mäyap täŋ iminjuŋ. Täŋkuŋo Äma Bureni-inikta udegän komi mäyap api täŋ iminen.

13 ✨ Jesutä ude yäweränkan nadäwä tumbuŋ; Elaijata yäyak uwä Jon ume ärut yämanita yäyak yän nadänkuŋ.

Iwaräntäkiyetä tänpä waŋkuŋ

Mak 9:14-29; Luk 9:37-42

14 Eruk pom terak naniktä äpänpän ämawebe itkuŋ-ken u ahänjirä äma kubätä päbä Jesu dubini-ken gwäjij äpmonpän iwetkuk;

15 Ekäni, gäk nanaknata butewaki nadän imi yäk. U täŋguŋguŋ taŋpän maŋ-patäbotkan kädap gänäŋ ba ume gänäŋ äpmok täyak.

16 Ude tänjirän nanakna yäpmän gäwaräntäkaye-ken äbänjira yäpna tägawut yänkan tänpä waŋ yäk.

17 ✨ Yäwänä Jesutä gaŋani nadänpän ŋode yänjuk; Wa! In bäneppin gwäjij ärowani. Nadäkinikjin nämo! Jidegän api nadäwä tumneŋ? Äma in udewanikät wari kuŋatta nämo nekan! Ude yänpän äma u iwetkuk; Eruk, ironi uwä yäpmän äbi!

18 Ude yäwänä ironi u yäpmän äbänjirän mäjo ibenpewän nanak u kakätänpeŋ kuŋkuk. Kakätänpeŋ kuŋjirän tägaŋpän itkuk.

19 ✨ Tänjirän iwaräntäkiyetä Jesu inigän irirän iwet yabänkuŋ; Nin imata mäjo u iwat kirekta täna wawäpän pemän?

20-21 ✨ Yäwäwä yäwetkuk; Nadäkinikjin täpuri-inik unita tänpä waŋ yäk. Näk bureni täwetat; Nadäkinik bureni u imaka kubä kehäromi niŋkek. Nadäkinikjin bureni, bak mujip udewani täpuri ireko uwä pom ŋo ŋode iwetneŋ; Wädän udu ku! Iweräwä man buraminpän täga wädän kwek. Nadäkinikjin täpuri it tamedo uwä imaka kubä tänpäwä bureni nämowä nämo ahäwek.

22 ✨ Jesutä ude yäwetpän päŋku Galili komeken iwaräntäkiye-kät käbeyä tänpän yäwetkuk; Kadäni käroni nämo iritna äma kubätä Äma Bureni-inik jop nadän äma kerit terak api pewek.

23 Penjirän kumän-kumän utpän äneŋjirä kepma yaräkubä täreŋjirän api akwek yäk. Ude yäwän nadänpän iwaräntäkiye butewaki pähap nadänkuŋ.

Jesu takis moneŋ pekta manbiŋam yäwetkuk

24 ✨ Tänpän äyänjutpeŋ Kapeneam yotpärare-ken kuŋjirä kudupi yot täŋkentäktä takis moneŋ yäpani äma ätutä äbänpän Pita ŋode iwet yabänkuŋ; Täwoŋjäreŋ ämajintä kudupi yot täŋo takis moneŋ pek täyak ba nämo pek täyak?

25 Yäwäwä Pitatä yäwetkuk; U pek täyak! yäk. Ude yänpän yot Jesutä itkuk-ken u äronpän man nämo iwerirän Jesutä Pita pengän iwet yabänjuk; Saimon,

✨ 17:10: Mal 4:5 ✨ 17:12: Mat 11:14, 14:10 ✨ 17:13: Luk 1:17 ✨ 17:17: Lo 32:5,20; Jon 14:9

✨ 17:19: Mat 10:1 ✨ 17:20-21: Mat 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6, 1Ko 13:2 ✨ 17:22: Mat 16:21

✨ 17:24: Kis 30:13; Kis 38:26

gäk jide nadätan? Kome täŋo intäjukun ämatä iniken epän täŋkentäktä takis moneŋ yäpmäk täkaŋ u netä keriken nanik yäpmäk täkaŋ? Iniken mäyemiye-ken nanik bok yäpmäk täkaŋ ba ämawebe gägäni täŋo-gänpäŋ yäpmäk täkaŋ? Jide nadätan?

²⁶ Yäwänä Pitatä iwetkuk; Ämawebe gägäni täŋo-gänpäŋ yäpmäk täkaŋ, iniken mäyemiye-ken nanik nämo yäpmäk täkaŋ yäk. Pitatä ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Täga yäyan, iniken mäyemiye uwä takis moneŋ nämo pek täkaŋ. U jop it täkaŋ.

²⁷ Upäŋkaŋ ninta nadäwä wak täŋ nimineŋo ujeta gwägu-ken kuŋkaŋ gwägu tom kubä pengän wabiwayäŋ täyan u wädänpäŋ yäpmänkaŋ meni yäpmäŋ aŋeŋpäŋ moneŋ kubä kaŋpäŋ ninek-tagän yänpäŋ moneŋ u takis yäpani äma unita kaŋ yämi.

18

In nanak täpuri ude bumik kuŋatneŋ
Mak 9:33-37; Luk 9:46-48

¹ ✧ Kepma uken Jesu täŋo iwaräntäkiyetä Jesuken kuŋpäŋ ŋode iwet yabänkuŋ; Anutu täŋo kaŋiwat yewa gänaŋ netätä intäjukun täŋpäŋ itak?

² Eruk ude yänirä Jesutä nanak täpuri kubä yänpewän äbänpäŋ bämopi-ken tenjuk.

³ ✧ Tenpäŋ ŋode yäwetkuk; Näk bureni täwetat. In injinta nadäwä äpani täŋpöpäŋ nanak täpuri ŋodewani bumik nämo kuŋatnayäŋ täkaŋ uwä Anutu täŋo kaŋiwat yewa gänaŋ nämoinik api äroneŋ.

⁴ Täŋpökaŋ äma kubätä iniken gupi ba nadäk-nadäki yäpmäŋ äpänpäŋ nanak täpuri bämopjin-ken itak ŋodewani bumik kuŋarayäŋ täyak uwä Anutu täŋo kaŋiwat yewa gänaŋ intäjukun äma ude täŋpäŋ api irek.

⁵ ✧ Täŋkaŋ äneŋi ŋode yäwetgän täŋkuk; In nadäkaŋ? Äma kubätä näka nadänpäŋ nanak täpuri ŋodewani kubäta oraŋ imayäŋ täyak uwä näka udegän api oraŋ namek.

⁶ ✧ Upäŋkaŋ äma kubätä nanak ŋodewani nadäkiniki näkken pek täkaŋ u yän-yäkŋat-pewän momi täneŋo uwä äma udewaniwä Anututä kowata wakitä wakiinik api imek, ämatä mobä bärum kotäkiken topmäŋpäŋ ume gänaŋ maŋpä äpmoneno u irepmirek.

⁷ Wära! Komen äma inta butewaki nadätat. Imata, äma waki ätutä täŋ-täkŋat-pewä inken nanik mäyap api waŋ moreneŋ. Bureni, täŋyäkŋarani äma udewani itkaŋ, upäŋkaŋ jide täŋpäŋ kowata api irepmittenŋ?

⁸ ✧ Unita ketka ba kuroŋkatä wakiken gepmaŋpayäŋ täŋpänä u madän täkŋeŋpäŋ kaŋ maŋpi kut yäk. Irit kehäromi kaŋ-ahäwayäŋ nadänpäŋä jop kuwäyhäneŋ täŋpäŋ kaŋ it. Ude nämo täŋkaŋ ketka kuroŋka bok yäpmäŋ kuŋarayäŋ täno uwä kädäp pähap gänaŋ api äpmonŋpen!

⁹ Ba dapunkatä wakiken gepmaŋpayäŋ täŋpänä dapunka dätpäŋ kaŋ maŋpi kut. Irit kehäromi kaŋ-ahäwayäŋ nadänpäŋä ude täŋkaŋ dapunka tumbani kaŋ kuŋat. Dapunka bok ijinkaŋ kuŋatpäŋä geŋi täŋo kädäp pähap gänaŋ api äpmonŋpen.

Yawak kubä paotkuko unitäŋo man wärani
Luk 15:3-7

10-11 ✨ Man ude yānpāṅ āneṅi pen ṅode yāwetgān tāṅkuk; Inā kwikinik kuṅatpāṅ ironṅi tāpuri tāpuri ṅonita nadāṅirā āpani nāmo tāneṅ. Nāk unita ṅode tāwera nadāwut; Nanak tāpuri tāpuri u Anutu dapuri-ken āpani nāmo kuṅat tākaṅ. Nāmo, u aṅeroniye nikek. Aṅero kunum gānaṅ Nana-kāt bok itkaṅ unitā watāni it yāmik tākaṅ.

12 In jide nadāk tākaṅ? Āma kubā yawakiye 100 uken nanik kubā-tāgān paoreko uwā ini paorān yāṅ tāga yāwek? Nāmoinik, yawaki 99 u yepmaṅkaṅ yawak paotpeṅ kweko unita pāṅku wāyākṅewek. 13 Nāk bureni tāwetat. Āma uwā wāyākṅeṅkā kaṅ-ahāṅpāṅā oretoret 99 itneṅo unita nāmo tāṅpek. Nāmo, paotpeṅ kwanipāṅ kaṅ-ahāweko unita oretoret pāhap tāṅpek.

14 Tāṅpākaṅ Nanjin kunum gānaṅ naniktā āmawebe āpani ukeṅonita udegān nadāk tāyak. Kubātā paotta nāmo nadāk tāyak.

Momi tāṅpani yāpātāgakta man

Luk 17:3

15 ✨ Jesutā ude yānpāṅ yāṅkuk; Notkapak kubātā waki tāṅ gaminirān gāk kuṅkaṅ āma ukāt injekgān itpāṅ waki tāṅ gameko u kwikinik yāṅ paiden. Tāṅkaṅ man yāwi gākṅo man buramiwānā āneṅi not tāṅpeṅ kuṅatden.

16 ✨ Upāṅkaṅ gākṅo manta bitnāwānā āma kubā ba yarā yāmagurikaṅ ukāt bok yānpāṅ yāpā-siwoṅ tawāpāṅ tenen. Ude tāneṅo uyaku nadāṅ gamek.

17 ✨ Tāṅpākaṅ āma yarākubā intāṅo manta bitnāwānā ābot tāṅpani tāṅo kābeyā-ken tāga tenen. Ba ābot tāṅpani kābeyā tāṅo man unita udegān bitnāwānā āma u māde ut imiṅirā guṅ āma, ba takis monen yāpani ude kuṅarek.

18 ✨ Nāk bureni tāwetat. In imaka kubā kome terak nāmo yāniṅ kireṅirā Anututā kunum gānaṅ udegān nāmo api yāniṅ kirewek. Ba in kome terak yāniṅ kireṅirā Anututā kunum gānaṅ udegān api yāniṅ kirewek.

19-20 ✨ Ba āneṅi ṅode tāwetgān tāṅpa nadāwut; Āma yarā ba yarākubātā nāka yānpāṅ kābeyā tāṅirā nāk u bāmopi-ken api iret. Unitā inken nanik yarātā imaka kubātā bānep kubāgān peṅpāṅ Anutu-ken yāṅapiṅirān kunum gānaṅ Nanatā nadāṅ yāmiṅpāṅ manī api buramiwek.

Momi pekpek tāṅo man

Luk 17:3-4

21 Jesutā man ude yāṅirān Pitatā iwetkuk; Ekāni! Notnapak kubātā waki tāṅ namik tāṅirān momini u kadāni kadāni peṅ imiṅ yāpmāṅ kuṅtāyiwā kadāni 7 ude tāreṅirān āneṅi wari peṅ imettawā?

22 ✨ Pitatā ude yāwānā Jesutā iwetkuk; Ude nāmo. Gāk notkapak tāṅo momini kadāni kubā ba yarātagān ude nāmo peṅ imen. Pen waki udegān tāṅ gamiṅ yāpmāṅ āroṅirān gāk pen wakini pekpek kaṅ tāṅ yāpmāṅ ku.

23 Tāṅpāṅ man yāṅkuko unita man wārani kubā ṅode yāwetkuk; Āmawebe Anututā intājukun it yāmiṅpāṅ yabāṅ yāwat tāyak uwā ṅode bumik; Kome kubāken intājukun āma kubā irek. Tāṅpākaṅ epān āmawebeniye māyaptā āma uken nanik tuṅum jop yāpmāṅkaṅ gwāki nāmo pek tāneṅ.

24 Eruk kadāni kubā intājukun āma u tuṅum jop yāpani unitāṅo gwāki yāpa yāṅkaṅ āmawebe kubākubāken gwāki yāpek. Yāpmāṅtāṅ kuṅtāṅgān epān āmani kubā kaṅ-ahāwek. Āma u tuṅum jop yāpeko unitāṅo gwāki ārowani-inik.

✨ 18:10-11: Hib 1:14 ✨ 18:10-11: Luk 19:10 ✨ 18:15: Wkp 19:17; Luk 17:3; Gal 6:1 ✨ 18:16: Lo 19:15; Jon 8:17 ✨ 18:17: 1Ko 5:13 ✨ 18:18: Mat 16:19; Jon 20:23 ✨ 18:19-20: Mak 11:24; Jon 15:7 ✨ 18:19-20: Mat 28:20; Jon 14:23 ✨ 18:22: Luk 17:4

25 Unita äma u gwäki tañj päke u jide täñpäj pewa täreneñ yäj nadäñpäj mähemi iwerek. Iwerirän mähemi unitä ñode yäwek; Imaka imaka it gamikañ u ba webe nanakaye kuduaptagän ämata yäñij kireñpäj gwäki yäpmäñkañ kañ nam yäj iwerek.

26 Ude iwerirän inita butewaki nadäñpäj mähemi dubini-ken kuñpäj gukut imäpmok täñpäj butewaki man ñode yäwek; Butewaki nadäj namijpäj kwikinik iriri kañ-ahäñkañ waki kañ gama yäk.

27 Iwerirän mähemi u butewaki nadäj imijpäj momini kudup peñ moreñ imijkañ jop tewän kwek.

28 Eruk, tewän päñku noripak kubätä äma uken gwäki täpuri 100 kina ude nämo imeko unita kañ-ahäñpäj kotäkigän injitkañ näkño moner ukeno nam yäj iwerek.

29 Ude täñjirän noripak u inita butewaki nadäñkañ gwäjij äpmonpäj ñode iwerek; Butewaki! Kwikinik iriri kañ-ahäñkañ api gamet yäj iwerek. Ude iweränä yäwek;

30 Kämi kañ gamayäj näwetan upäñkañ nämoinik yäk. Ude yäñpäj injit yäpmäj päñku komi yot gänañ teñkañ iwerek; Moner nami tärenjirän api gabä kätäwä äpämañ kwen yäj iwerek.

31 Ude täñjirän norije epän penta täñpani unitä kañkañ kokwawak nadäñpäj päñku ekänini-ken manbijam u iwetneñ.

32 Ude iweräwä äma ekäni unitä nadäñpäj epän äma unita yäñpewän äbänpäj iwerek; Wa! Gäk äma wakiinik yäk. Gäk näkken momi täñkunopäj butewaki man näweriri näk gäkño momika kumän peñ gamijkut yäk.

33 Näkä ude täñ gamijkuropäj gäk imata notkapakta udegän nämo täñ imitan?

34 ✧ Ude yäñpäj kokwawak tañj nadäj imijpäj komi äma kerit terak peñkañ yäwerek; Äma ño komi imij yäpmäj kuñjirä näkken tuñum yäpuko unitäño gwäki namänkañ kañ kakätäwut yäj yäwerek.

35 ✧ Jesutä man wärani ude yäñpäj yäwetkuk; Nana kunum gänañ naniktä inta udegän api täñ tamek. In mejin-tägän nämo yäner. Bänerjin nadäk-nadäkjin kuduptä notjiye täño wakini nämo peñ yäminpäñä komi api nadäner.

19

Ämatä webeniye yäñyawat täkañ unitäño manbijam

Mak 10:1-12; Luk 16:18

1 Eruk Jesutä man ude yäj paotpäj Galili kome peñpeñ Judia kome Jodan ume kukñj udude käda kuñkuk.

2 Uken kuñjirän ämawebe mäyap pähap iwarän täñjirä käyäm mebäri mebäri yäpän tägañ yäminkuk.

3 ✧ Täñ irirän Parisi äma ätutä ahäj imijpäj täñ-ikñatpena man kubä goret yäwänkañ manken tenayäj nadäñpäj man kubä ñode iwetkuñ; Ai! Gäk jide nadätan? Äma kubä täño webenitä kädet mebäri mebäri u ba u täñjirän webeni u yäj iwareko uwä täga ba waki?

4 ✧ Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Wära! Mosestä man kudän täñkuko u nämo danijpäj nadäk täkañ? Man kubä ñode kudän täñkuk; Anututä imaka imaka pewän ahäj moreñjirä äma bok, webe bok täñ yepmañkuk.

5 ✧ Täppäj ɲode yäjnkuk; Ämatä miñi nani yabä kätäppäj webeni-kät epmäppäj irirän tohari gupi kubägän api tädeñ.

6 Mebäri unita yanäpi u inigän inigän nämo irani. U Anututä gupi tohari kubägän itdenja yepmanpanipäj ämatä täga nämo yäpmäj daninej.

7 ✧ Yäjirän Parisi ämatä iwetkuñ; Ude yäyan upäjkañ imata Mosestä manbiñam kubä ɲode niwetkuk? Gäk webeka pewayäj nadäppäjä webekata yäjiwat-awat man kudän keräpi kubä täppäj imiñkañ kañ yäjiwat yäj yäjnkuk.

8 Ude yäjirä Jesutä kowata ɲode yäwetkuk; Manbiñam u jop nämo täwetkuk. In Anutu täño man irepmiñkañ injinken gäripiñ terak kuñat täkañ unita webejiye täga api yäj-yäwatneñ yäj yäjnkuk. Upäjkañ pengän Anututä kädet ude täkta yäjiwätük.

9 ✧ Näk ɲode täwera nadäwut; Äma kubätä webenitä äma kubäkät momi nämo täñpekopäj jop nadäj yäjiwatpäj webe kubä yäpeko uwä kubokäret ude täñpek.

10 ✧ Eruk ude yäjirän iwaräntäkiyetä iwetkuñ; Wära! Nädapi irit kuñat-kuñatta ude niwetan unita webe netätä yäpek?

11 Yäjirä Jesutä kowata ɲode yäwetkuk; Ämawebe mäyaptä man u nadäwä bäräp täkañ upäjkañ Anututä täñkentäj yämiñirän ämawebe ätutä man u täga iwatneñ.

12 In nadäkañ? Äma ätu webe täga nämo yäpneñ. Imata, miñijetä inide bäyan yepmak täkañ. Äma udewaniwä webe yäpmäkta gäripi nämo nadäk täkañ. Täñ, äma ätu yabäni dārani unita webe täga nämo yäpneñ. Ba äma ätuwä Anutu täño epänta yäppäj webe nämo yäpmäk täkañ. Upäjkañ äma kubä, webe yäpmäkta käderi pat imänä, eruk yanäpi täktäk täño man täweraro u buramiwek.

Ironjironji näkken äbut!

Mak 10:13-16; Luk 18:15-17

13 Kadäni uken ämawebe ätutä nanakiye Jesutä keru gupi terak peñkañ nani-ken täñkentäj yämikta yäñapik man yäwän yäppäj Jesuken yäj yäpmäj äbuñ. Yäj yäkñat yäpmäj äbäñirä iwaräntäkiyetä yabäj yäppäj yäwetkuñ; Nanakjiye yäpmäj ämneñ! Kut! yäj yäwetkuñ.

14 ✧ Yäjirä Jesutä nadäppäj yäjnkuk; Yäwat kireneñ! Yabä kätäwä ironjironji näkken yäpmäj äbäk täkot yäk. Nämo yäjiwätneñ. Ämawebe ironjironji ɲodewani äworeñpäj kuñat täkañ uwä Anututä bureni yabäj yäwat täyak.

15 Eruk Jesutä man ude yäppäj keru gupi terak peñkuk. Ude täppän tärewäkañ kome u peñpeñ kuñkuk.

Äma gubanj tunjum mähemitä Jesuken äbuk

Mak 10:17-31; Luk 18:18-30

16 Täppäkañ äma kubä Jesu ahäj imiñpäj iwetkuk; Yäwönärewani, näk täga jide u täñkañ irit kehäromi kañ yäpet?

17 ✧ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Gäk imaka tägata imata näwet yabätan? Imaka täga u mäheimi Anutu ini. Täñ, irit kehäromi yäpayäj nadäppäjä Anututä kädet pewani u iwarayäj täno uyaku api kañ-ahäwen.

18 ✧ Yäwänä äma unitä yäjnkuk; Kädet jidewanita yäyan? Yäwänä Jesutä yäjnkuk; Gäk äma kumäj-kumäj nämo uren, kubokäret nämo täñpen, kubota nämo täñpen, äma kubä manken teñkañ jop manman nämo ikñaren.

19 ✨ Ba gäk meŋka nanka oraŋ yämen. Täŋkaŋ gäkŋata nadäk täyan udegän notkapakta nadäŋpäh iron täŋ imen.

20 Ude iweränä yäŋkuk; Näk kädet näwetan u kudup iwat yäpmäh äbätat. Upähkaŋ imaka ätu jide upäh täŋkaŋ irit tägawä kaŋ yäpet?

21 ✨ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Siwoŋi-inik kaŋ ira yäh nadäŋpähä ñode kaŋ tä; Moneŋ tuŋum ba imaka it gamikaŋ u kudup ämata yähniŋ kireŋpäh moneŋ yäpmähkaŋ ämawebe jäwärita kaŋ yähniŋ more. Ude täŋpayäh täno uyaku kunum gänaŋ tuŋum tägagämän api korewen. Eruk, ude täŋ moreŋkaŋ äbä näk kaŋ näwat!

22 Täŋpähkaŋ äma gubarŋi unitä man ude nadäŋpäh moneŋ tuŋum päke unita bänepitä nadäh bäräh taŋi täŋtäŋ kuŋkuk.

23 Kuŋirän Jesutä iwaräntäkiye yäwetkuk; Näk bureni-inik täwetat; Moneŋ ämatä Anutu gämori-ken itkaŋ unitähö kaŋiwat yewa gänaŋ ärokta api täŋburut täneŋ.

24 Unita jide nadäkaŋ? Tom pähap kubä wäpi kameri u gänaŋ täpuri-ken täga ärowek? Nämo, u käjiŋ täwek. Tuŋum äma udegän, Anututä intäjukun it yähniŋpäh yabäh yäwatta api täŋburut täneŋ.

25 Jesutä ude yäwänä iwaräntäkiyetä bumta kikhutpäh yähkuŋ; Wära! Anututä äma moneŋ ikek bäräŋeŋ nämo api yämagurek yäh yäyan upäh äma jopi nin ñodewani jide täŋpäh irit kehäromi api kaŋ-ahäne?

26 ✨ Ude yäwäwä Jesutä yabähpäh yäwetkuk; Ämatä ini-tägän täga nämo äroneŋ. Upähkaŋ ämatä ini täga nämo tänaŋi u kudup Anututä täga täŋpek.

27 Ude yähirän nadäŋpäh Pitatä kowata man ñode iwetkuk; Nibä yäk. Nin imaka imaka kudup peŋ moreŋkaŋ gäk gäwarän takamäh ñonita kowata jide api yäpne?

28 ✨ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Näk bureni täwetat; Anututä täŋpewän kome ba imaka imaka äneŋi kodak tänayäh täkaŋ-ken uken Äma Bureni-iniktä wäpi biŋam ikek itkaŋ imaka imaka api yabäh yäwarek. Täŋpähkaŋ in näk näwaräntäk täkaŋ u imaka, näk dubina-ken itkaŋ Isrel äbot 12 unitähö intäjukun äma ude api itneŋ.

29 ✨ Täŋpäh äma kubätä näk näwarayäh nadäŋpäh noriye wanoriye, miŋiye naniye, ironiŋiye ba imaka kuduptagän peŋkaŋ näk näwarayäh täko uwä imaka peŋkuko u yärepmitpäh kowata tägagämän api kaŋ-ahäwek. Täŋpäh irit kehäromi imaka, api yäpek.

30 ✨ Upähkaŋ äma apiŋo wäpi biŋam ikek intäjukun itkaŋ u mäyaptä mäde käda kwäkaŋ ämawebe apiŋo äpani itkaŋ unitä wäpi biŋam ikek intäjukun api itneŋ yäh yäwetkuk.

20

Äma wain epän täŋpani täŋo man wärani

1 ✨ Anututä intäjukun itkaŋ yabäh yäwat epän tak täyak uwä ñode bumik; Epän mäheŋi kubätä tamimaŋ bipani akuŋpäh wain epäna kaŋ täŋ namut yäh yähpäh äma ätu yämagurayäh kwek.

2 Kuŋkaŋ äma jop irani ätu yabäh ahähpäh yäwerek; Ai! In näkŋo wain epän täŋ namiŋirä gwäki K20 K20 tamayäh yäk. Ude yäweränkaŋ äma unitä nadäwä täga täŋpäh wain epän mäheŋi u iwatneŋ.

✨ 19:19: Wkp 19:18 ✨ 19:21: Mat 6:20; Luk 12:33; Apos 2:45; Apos 4:34-37 ✨ 19:26: Stt 18:14; Jop 42:2 ✨ 19:28: Mat 25:31; Luk 22:30; Rev 3:21 ✨ 19:29: Hib 10:34 ✨ 19:30: Mat 20:16; Luk 13:30 ✨ 20:1: Mat 21:33

3-4 Eruk 9'kirok tãnjirãn äneji päñku äma mäyap namiñ-gamiñ bägup-ken jop irirä yabãñpäñ ñode yäwerek; Ai, in päñku wain epãn tãñ namiñirä näk gwäki tamayãñ yäk.

5 Yäwerãn nadãñkañ wain epãni-ken kuney. Eruk kepma kubä ugãn äma mäyap, tamimañ yämagurek, kepma yämagurek, bipäda yämagurek.

6 Ätu itkañ kome bipayãñ tãnjirãn äneji päñku äma jop irani ätu irirä yabãñpäñ yäwerek; In kepma kãron päke ño ima tãñ irirä kome bipmäñtak?

7 Yäwãnä iwetneñ; Äma kubätä epãn tãñ imikta nämö nimagurako unita jop iramãñonik yäk. Yäwäwä yäwerek; Päñku wain epãna tãñ namut yäk. Ude yäwerãnkañ kuney.

8 ✦ Epãn mähemitã ude tãnjirãn kome bipmäñirãn watã ämani kubä iwerek; Gäk epãn äma apiño yämaguraro u yãñ-päbã kubä-kengãn yepmañpäñ epãn tãkañ unitãño gwäki yãmi yäk. Tãñpäñ epãn äma mäden yämaguraro unita yãmiñ päñku äma pengãn yämaguraro unita yãmi tärewut yäk.

9 Ude tãñkañ eruk mäden yãñ-yãkñat yãpmãñ äbeko unitã jukun K20 K20 yãpneñ.

10 Eruk, K20 K20 yãmãn yãpmãñirä intãjukun yämagureko unitã kañpäñ ñode nadãneñ; Tägaãmãn! yäk. Nintawã wädãñ päro punin këda këwep nimek yãñ nadãneñ. Ude nadãñirã watã äma unitã mäden ämneño unita yãmeko uterakgãn intãjukun ämneño unita udegãn yãmek.

11-12 Ude yãmãn kañpäñã epãn mähemì yãñpäñ-kañiwat tãñpäñ iwetneñ; A! Mäden äbãño uwã epãn jop inãmgãn iwonãreñ yäk. Nin uwã tamimañ naniktã epãn komi nadãñpäñ tãñ yãpmãñ äbãñitna bipmäñtak. Tãmãñopãñ imata gwäki mäden äbãño ukät bok uterakgãn nimitan?

13 Ude iwerirã epãn mähemitã epãn äma u kubä ñode iwerek; Notnapak yäk. Näkä gäk nämö tãñpa wakan. Näk gwäki K20 K20 ude api tamet yãñ täwerat. Täwerira täga yãñ yãwerañ yäk.

14 Unita gwäki tamitat udegãn yãpmãñkañ kukot. Näkñawã in intãjukun äbãño-kät mäden äbãño ukät gwäki kubãgãn tamikta nadãtat yäk.

15 Tuñum näkña-kenpäñ ude ba ude tãñpa yãñkañ täga nämö tãñpet? Näk iron täga tãropãñ imata bãnepjin tãñpä wakan? yãñ yäwerek.

16 ✦ Jesutã man wãrani ude yãñpäñ yãñkuk; Unita ämawebe apiño mäden itkañ unitã intãjukun api itneñ. Ba ämawebe apiño intãjukun itkañ unitã mäden api itneñ.

Jesutã ini kumãkta man äneji yãñkuk

Mak 11:11-24; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22

17 Jesu uwã Jerusalem yotpãrare-ken ärowa yãñkañ iwarãntãkiye 12 ugãnpãñ yämagurãn yãpmãñ inigãn kuñkuñ. Tãñkañ këdet kuñit kuñit ñode yäwetkuk;

18 ✦ Ket nadãwut yäk. Nin kuñtãngãn Jerusalem yotpãrare api ahãne. Ahãñpäñã Äma Bureni-inik uwã Baga man yãwonãrewani ba bãmop äma intãjukun tãñpani tãño kerì terak äronirãn kumãkta man api topneñ.

19 Tãñpäñ äma guñ äbotken nanik unita iniñ kireñirã yãñãrok man iwerit, kañ-mãgayãñit tãñpäñ pärip-pãriptã utpãñ päya kwakãp terak api utpewã kumbek. Kumbãnpãñ äneñirã edap yarãkubã tãreñirãn api akwek.

Jems kenta Jontã intãjukun itta yãñkumãn

Mak 10:35-45

20 Kadani uken Sebedi webenitā Jesuken imaka kubāta yāŋapiwa yāŋkaŋ nanakiyat wāpi Jems kenta Jon yāŋ-yāŋkaŋ yāpmāŋ pāŋku Jesu inamiken gwājiŋ āpmonpāŋ itkuk. Tāŋjirān Jesutā iwetkuk;

21 ✧ Jide nāwerayāŋ ābātan? Yāwānā yāŋkuk; Gākā yāwikaŋ wāpka biŋam ikek irayāŋ tāno uken nanaknayat ŋo dubika-ken kubātā kāp māk kāda, kubātā bure kāda kaŋ irun yāk. Ude tāŋpāŋ wāpi biŋam ikek gākkāt bok kaŋ irut yāk.

22 ✧ Ude yāwānā Jesutā yāwetkuk; In mebāri nāmo nadāŋkaŋ yākaŋ. Ume komi nitek nākā nāŋpayāŋ tāyat u ek udegān tāga api nādeŋ?

Yāwānā Jems kenta Jontā iwetkumān; Tāga api nāde! yāk.

23 Ude yāwānā Jesutā yāwetkuk; Bureni yākamān. Komi nadāwayāŋ tāyat u in udegān api nadādeŋ. Upāŋkaŋ nāk jārāpna kukŋi kukŋi itdayāŋ yākamān unita nākā tāwetnaŋi nāmo. Nanatā iwoyāŋkuko unitāgān jārāpna kukŋi kukŋi bok api itneŋ.

24 Ude yāwānkaŋ iwarāntākiye 10 unitā man u nadāŋpāŋ noripak yarā unita nadāwāwak tāŋ yāmiŋkuŋ.

25 ✧ Tāŋpākaŋ Jesutā iwarāntākiye yāŋpewān ābāpāŋ ŋode yāwetkuk; In nadākaŋ? Guŋ ābot tāŋo intājukun āmatā āmawebeniye ārowani tāŋ yāmiŋka gāripi nadāk tākaŋ. Ba unitāŋo āma ekāni ekānitā āmawebe epān āmaniye ude yāpmāŋ kuŋat tākaŋ.

26-27 ✧ Upāŋkaŋ inā ude nāmo tāneŋ. Inken nanik kubātā intājukun irayāŋ nadāŋpāŋā eruk, kowata yāpmākta nāmo nadāŋpāŋ intāŋo watā epān āma jopigān ude tāŋpeŋ kuŋarek. Intājukun irayāŋ nadāŋpāŋā noriye tāŋo gāmori-ken kuŋatpāŋ unitāŋo watā āma ude irek.

28 ✧ Imata, Āma Bureni-inik uwā udegān, āmawebe tāŋo watā āma ude irekta āpuk. Uwā āmawebetā watā epān tāŋ imikta nāmo āpuk. Nāmo! U gupi inin kireŋpāŋ kumāŋjirān āmawebe māyap wakiken nanik ketāreŋpāŋ inita biŋam yāpayāŋ āpuk.

*Āma dapuri tumbani yarā āneŋi dapun iŋŋikumān
Mak 10:46-52; Luk 18:35-43*

29 Jesu iwarāntākiye-kāt Jeriko yotpārare penpeŋ kuŋjirā āmawebe bumta yāwatkuŋ.

30 ✧ Tāŋpākaŋ āma dapuri tumbani yarā uwā kādet miŋin itkaŋ Jesu ābatak yāŋ yāwā nadāŋpāŋ gera taŋi ŋode yāŋkumān; Ekāni, Devit tāŋo orani, butewaki nadāŋ nimi! yāk.

31 Ude yāŋjirān āmatā yabāŋ yāŋpāŋ Wari yādeŋo! yāŋ yāwetkuŋ. Yāniŋ bitnāŋkuŋo upāŋkaŋ gwāk pimiŋpāŋ gera pen yāŋkumān; Ekāni, Devit tāŋo orani, nekta butewaki nadāŋ nimi yāk.

32 Eruk ude yāntākon Jesu kādet miŋin itkaŋ yāŋpewān dubini-ken ābāŋjirān yāwetkuk; Ima tāŋ nimān yāŋpāŋ nākken gera yākamān?

33 Yāwānā ŋode iwetkumān; Ekāni, dapunek yāpi tāgaŋjirā ijida kut yāŋpāŋ yākamāk yāk.

34 Ude yāwānā Jesutā butewaki nadāŋ yāmiŋpāŋ dapuri-ken yepmāŋjirān uterāgān dapun iŋŋpāŋ Jesu iwarān tāŋkumān.

21

*Jesutä Äma Ekäni ude Jerusalem yotpärare-ken äronjuk
Mak 11:1-10; Luk 19:29-38; Jon 12:12-19*

1 Kunjtängän Jerusalem yotpärare keräp tanjpäñ Olip pom mebäri-ken yotpärare täpuri kubä wäpi Betefage uken ahänjuk. Uken ahänjpäñ itpäñä Jesutä iwaräntäki yarä ñode yäwetpäñ peñ yäwet-pewän kunjumän;

2 Ek yotpärare täpuri udu kākamän uken kunjkañ doñki nanak yamiñi topmäk terak itkamän u yabänjpäñ pitpäñ wädäj yäpmäj äbun.

3 ✧ Ektä ude täñirän äma kubätä täwet yabäk täñpänä ñode kañ iwerun; Ekänitä doñki ñonita yäwänpäñ äbä pitkamäk yäj kañ iwerun. Ude iweränkañ taniñ kirewayäj yäk.

4 Täñpakañ doñki topmäk terak irirän Jesuta pitkumäno u jop nämo. Profet biani kubätä ñode yänjpäñ kudän täñkuko udegän ahänjuk;

5 ✧ *Päñku Jerusalem nanik ämawebe ñode yäwerut;*

Kawut! Ekänijin inken api äbek. U bänep kwini täñpanitä doñki nanak terak manitkañ api äbek yäj kañ yäwerut. *Sek 9:9*

6-7 Täñpän iwaräntäki yarä u Jesutä man yäwetkuko udegän doñki nanak yamiñi u pitpäñ yäj-yäkñat yäpmäj äbänkañ iniken tek punin nanik yänopmäñpän doñki terak iriñ imänkañ Jesu uterak äro manitkuk.

8 ✧ Täñirän ämawebe uken nanik mäyaptä teki kädät miñin iriñ wädäj yäpmäj kunjkuñ. Ba ätutä päya pähäñ tokätpäñ kädät miñin udegän peñ wädäj yäpmäj kunjkuñ.

9 Ude täñkañ ämawebe ätu intäjukun, ätu mäden kunjkuño u gera ñode yänjuk; Wisikinik! Ekäni wäpi terak äbätäk ñonita iniñ oretna! Anutu ärowani kunum gänañ itak u iniñ oretna! yäk.

10 Yänjirä Jesu Jerusalem yotpärare uken äronjirän ämawebe u naniktä yäntäbäte yänjuk. Täñpän yänjuk; Wära! Äma äbätäk ño netä?

11 ✧ Yäwäwä ämawebe Jesu-kät bok äbuño unitä yäwetkuñ; In nämo nadäkañ? Ñowä profet Jesu yäk. U Nasaret yotpärare, Galili komeken ahäwani yäj yäwetkuñ.

*Jesu kudupi yot gänañ äronjuk
Mak 11:11-24; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22*

12 Täñkañ Jesutä kudupi yot gänañ äronpän yabänjuk; Ämatä moner ba barak imaka imaka kowat imän täñ irirä. Yabänjpäñ yäwat kireñpän bukäni imaka, däpmäj äreyäj täñpän kuñ yämiñkuñ.

13 ✧ Täñpän yäwetkuk; Anutu täño man ñode kudän täwani; Näkño Yotta nadänjirä yänpik man yot ude täñpek. Upänkañ intä ñode täñjirä kubo äma täño käbop irit bägup ude äworetak!

14 Ude yäwetkañ Jesu kudupi yot gänañ irirän äma dapuri tumbani ba kwäyähäñer täñpani mäyap Jesutä itkuk-ken u yäj-yäkñat yäpmäj äbänjirä yepmanpän tägañkuñ.

15 Ude täñirän ironjoni kudupi yot gänañ itkuño unitä kañpän gera ñode yäj itkuñ; Devit orani äbän nimitak ñonita oretoret täñ imina! yäj yäj itkuñ. Täñpakañ ironjoniä Jesu wäpi biñam yäpmäj akuñjirä nadänpän bä mop äma intäjukun täñpani-kät Baga man yäwoñärewani äma ätu ukät nadäwä wanjuk. Ba kudän tägatäga Jesutä täñkuko u kañpän nadäwäwak täñ imiñkuñ.

16 Nadäwäwak täj imiñpäñ Jesu iwetkuñ; Ironjironji Gäka man yäkañ u nadätan? Iweräwä Jesutä yäwetkuk; Ei, nadätat yäk. Täñ, in man ñode kudän täwani u nämo danipñäñ nadäk täkañ ba?

Ironjironji ba nanak täpuri-inik nonoñ-ken nanik täño bänepi täñpidäm tañ yämiñiri Gäk ganiñoret man yäkañ yäk.

Sam 8:2

17 Jesutä ude yäwetpäñ mäde ut yämiñpäñ Jerusalem yotpärare penpeñ päñku Betani yotpärare-ken ahäñirän kome bipänpäñ u patkuk.

Nadäkinik bureni u kehäromi nitek

Mak 11:12-14,20-24

18-19 ✨ Patkuko yäñewänä Jesu akumañ Jerusalem yotpärare-ken äneñi kuñkuk. Kuñtäyon nakta iwäkañ wama päya kubä, mujipi nämo, pähämi-tägän irirä kädet miñjin kañkuk. Kañpäñ wama u ñode iwetkuk; Gäkä terak mujipka kubä mäden nämo ahäwek! Yäwänä uterakgän wama uwä gämäneñ äronjuk.

20 Täñpäkañ iwaräntäkiyetä u kañpäñ kerinipñäñ yäñkuñ; Wära! Wama ñowä jide täñpäñ bäräñek-inik gämäneñ ärotak?

21 ✨ Yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Näk bureni täwetat. In bänep yarä nitek nämo penpäñ nadäkinikjin Anutu-kengän penayäñ täkañ uwä wamata täro udegän täga täneñ. Täñpäñ ugän nämo. In Anutu nadäñ imikinik täñpäñ pom gudo ñode täga iwetneñ; Pom, Gäk tokätpeñ gwägu gänañ äpmo yäñ iweräwä manjin api buramiwek.

22 ✨ Täñpäkañ nadäkinikjin nitek kuñatpäñ imaka u ba u unita yäñapiñirä api tamek.

Jesu kehäromini täño mebärita iwet yabäñkuñ

23 ✨ Jesutä kudupi yot gänañ äronpäñ man yäñpäñ yäwonjarek täñ irirän Baga man yäwonjarewani ämakät Juda täño watä äma ätutä ahäñ imiñpäñ iwetkuñ; Ai! Gäk imaka täk täyan ño netätä Gäwerirän täk täyan?

24 Ude iweräwä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Näk man kubägän-inik täwet yabäwa näwerirä näkä udegän netä näwerän imaka täk täyat u kowata täwerayäñ.

25 Eruk näwerut! Jontä ume ärut yämik täñkuko u netä iweränkañ ume ärut yämik täñkukonik? Anututä iweränkañ täñkuk ba ini nadänpäñ täk täñkukonik? Ude yäwet yabäwänä jide yäne yäñ nadäñpäñ yäñpäñ-nadäk ñode täñkuñ; Nin Anututä iwerän täñkuk yäñ yänawä Jesutä ñode niwerayäñ; Ai! Upäñ imata mani nämo nadäñkuñ? yäñ niwerayäñ yäk.

26 ✨ Täñ, Jon uwä ini nadäñpäñ täñkuk yäñ yänawä ämawebetä Jon uwä profet kubä yäñ nadänpäñ ninta kokwawak nadäñ nimineñ yäk.

27 Nadäñ-bäräp yarä nitek ude täñpäñ Jesu iwetkuñ; Nin nämo nadäkamäñ yäk. Yäwäwä yäwetkuk; Eruk, ude yäkañ unita näk udegän netätä näwerirän täk täyat unitäño mebäri nämo täwerayäñ.

Tuäke monäke täño manbijam

28-30 ✨ Jesutä man ude yänpäñ äneñi ñode yäwetkuk; Man wärani kubä täwera ket nadäwut; Tuäke monäke it täñkumänonik. Nanitä nanaki tuäni ñode iwetkuk; Tuä, Gäk kuñkañ wain epän täñ namisi yäk. Iweränä yäñkuk; Nan, täga täñpayäñ yäk. Täga täñpayäñ yäñkukopäñ penawäk täñpeñ epän nämo täñkuk. Täñirän ätu itpäñ nanitä monäni man udegän iwetkuk. Iweränä

yāŋkuk; Nāmo tāŋpayāŋ! yāk. Nāmo tāŋpayāŋ iwetkukopāŋ māden bānepi sukurenjāŋ pāŋku epān tāŋkuk.

³¹ Jesutā man wārani u yāwet paotpāŋ yāwetkuk; In jide nadākaŋ? Nanak netātā nan tāŋo man buramiŋkuk? Yāwānā iwetkuŋ; Nanaki monānitā buramiŋkuk yāk.

Yāwāwā Jesutā yāwetkuk; Nāk bureni tāwetat. Āmawebe wakiwaki tāŋpani, takis monē yāpani āma ba kādet miŋin webe udewanitā in tārepmitpāŋ Anutu tāŋo kaŋiwat yewa gānaŋ intājukun api āroneŋ.

³² ✧ Jontā ahāŋpāŋ siwoŋi kuŋat-kuŋat tāŋo kādet tāwoŋāreŋirān inā unitāŋo man nadākta bitnāwākaŋ takis monē yāpani āma ba kādet miŋin webetā nadāŋpāŋ bānepi sukurenjkuŋ. Ude tāŋirā yabāŋkuŋo upāŋkaŋ gwākjin nāmo imātkuŋ. Man Jontā yāŋkuko u nāmo nadāŋ imiŋpāŋ bānepjin nāmo sukurenjkuŋ.

Wain epān tāŋo watā āma waki

Mak 12:1-12; Luk 20:9-19

³³ ✧ Jesutā ude yāŋpāŋ yāwetkuk; Nāk man wārani kubā tāwera nadāwut; Āma ekāni kubātā kome kubāken wain epān tāŋ moreŋpāŋ yewa tāŋ-āyāŋgurek. Tāŋpāŋ wain mujipi yeŋ yāwatpāŋ umeni yāpmākta komeŋi tāŋkaŋ watā āmata yot kubā tāŋ yāmek. Ude tāŋ moreŋpāŋ wain epān u kaŋiwatta āma ātu yepmaŋpān irirā kome ban kubāken kwek.

³⁴ Kwekopāŋ mujipi yāpmāk-yāpmāk kadāni kerāp taŋirān mujipi ātu inita ketpāŋ yāpmāŋ imiŋ ābākta epān āmaniye yāwerān kuŋeŋ.

³⁵ ✧ Kuŋirā wain epān watā āma unitā āma u yepmāŋitpāŋ dāpneŋ; Kubā iŋitpāŋ pāripneŋ, kubāwā kumāŋ-kumāŋ utneŋ, kubāwā mobātā utneŋ.

³⁶ Tāŋirā wain epān māhemitā nadāŋpāŋ āneŋi epān āmaniye māyap yāwerān kuŋirā udegān yepmāŋitpāŋ dāpneŋ.

³⁷ Eruk māden-inik ŋode nadāwek; Nanakna bureni-iniktā pāŋku yāwānā oraŋ imiŋpāŋ mani api buramineŋ yāk. Ude nadāŋpāŋ iniken nanaki iwerān kwek.

³⁸ ✧ Eruk kwānkaŋ wain epān tāŋo watā āma unitā nanaki-inik u kaŋpāŋ yāŋpāŋ-nadāk ŋode tāneŋ; Unitā epān ŋo māhemi api tāŋpek yāk. Unita uritna epān ŋo ninta biŋam kaŋ tāŋpān!

³⁹ ✧ Ude yāŋpāŋā iwat kireŋpewā yewa gāgāni-ken kuŋirān kumāŋ-kumāŋ utneŋ.

⁴⁰ Jesutā man wārani ude yāŋpāŋ ŋode yāwetkuk; Jide nadākaŋ? Epān māhemitā kuŋpāŋ watā āma u kowata jide tāŋ yāmek?

⁴¹ Yāwānā bāmoŋ āma ba Juda tāŋo watā āma uken itkuŋo unitā iwetkuŋ; Imaka waki-waki tāŋkuŋo unita udegān kowata waki tāŋ yāmiŋirān paotneŋ yāk. Tāŋpāŋ watā āma biani yāwat kireŋpāŋ komeŋi-ken watā āma tāgagānpāŋ yepmaŋirān unitā kadāni kadāni wain mujipi yāpmāŋ imik tāneŋ yāk.

⁴² ✧ Yāwāwā Jesutā ŋode yāwetkuk; Anutu tāŋo man ŋode kudān tāwani u nāmo daniŋpāŋ nadāk tākaŋ?

Āma yot tāŋpanitā bek kubā kawā wawāpāŋ peŋkuŋo unitā bek bāmopi ude itak.

Anututā ude tāŋpewān ahāŋirān kaŋitna gāripi nikek tāyak.

Sam 118:22

⁴³ Unita ŋode tāwera nadāwut; Inā wain epān watā āma waki ukeŋo ude-wani. Unita Anutu tāŋo kaŋiwat yewa gānaŋ ārokta kādet tāŋpipiŋ tāwatkaŋ

äma äbot kudupi kubä Anutu täño gärip terak kuñatnayäj täkanj unita kädet api penj yämek.

44 ✧ Bek hämopi täweraro uterak äma kubätä mañpäñä bumta api urek. Ba bek unitä äma kubä terak mañpäñä äma u api däpmäj jakñirek yäk.

45 Jesutä man wärani ude yäjirän hämop ämakät Parisi äma unitä nadäwä tärewäpäñ yäjkuñ;

46 ✧ Bureni! Man wärani wain epän terak utpäñ yäyak u ninta yäyak! Ude yäjpäñ inñitpäñ utnayäj nadäjkuñopäj ämawebeta umuntapäj penjkuñ.

22

Äñnak-äñnak pähap kubä täño man wärani Luk 14:16-24

1 Jesutä man wärani kubä pen ñode yäwetkuk;

2-3 Anututä intäjukun itkanj yabäj yäwat epän täk täyak uwä ñode bumik;

Äma ekäni kubä täño nanaki webeni-kät keräntäk tädayäj täñjirän u inñ oretta äñnak-äñnak pähap täñpayäj tuñum täñpek. Tuñum täñ itkanj ämawebe ätu ninkät bok kanj nänayäj nadäjpäñ kadäni udeken api näne yäj man pewän kunej. Eruk, äñnak-äñnaktä tuñum täñ paotpäñ epän ämaniye yäwerän ämawebe yämagutta kunej. Päñku yäwetneño upäjkanj äbäkta bitnäneñ.

4 ✧ Bitnäñjirä biñami nadäjpäñ äneñi epän ämaniye ätu ñode yäwerek; In kuñkanj äma bitnäñkanj itkanj u ñode yäwerut; Äbut! yäk. Äma ekäni u äñnak-äñnaktä tuñum täñ moretak. Bulimäkau ba tom ätu däpmäjpäñ penj tamitak yäk. Äñnak-äñnak mähemitä man ude yäweränkanj kunej.

5 Eruk epän ämaniye u päñku yäwetneño upäjkanj nämo nadäj yämineñ. Täñpäñ ini-ini kuñtäñpä kunej. Kubäwä ketem epäni-ken kwek. Kubäwä monej epäni-ken kwek.

6 ✧ Ätuwä epän äma u yepmäñitpäñ komi yämiñpäñ kumäj-kumäj däpneñ.

7 Täñjirä äma ekäni unitä biñam nadäjpäñ kokwawak tañi täñpäñ komi ämaniye yäwet-pewän päñku äma kumäj-kumäj däpani u yori nikek wärämutpäñ äma u kudup däpmäj paotneñ.

8 Täñpäkanj mäden äma ekäni unitä epän ämaniye ätu yäwerek; Tom ketem yäpmäjpäñ pero ño jop itkanj yäk. Äma pengän man pewa kuñkuño u nämo ämnyäj. Äñnak-äñnak täyat ño äma udewanita biñam nämo täyat yäk.

9 Unitä in päñku kädet moräk-ken ämawebe ittäj kukanj u yämagut yäpmäj äbäkanj ketem penta kanj näna! yäk.

10 Eruk man ude yäwet-pewän päñku kädet miñin ba itpäñ-nadäk täñpani-ken ämawebe jopi täga ba waki bok yämagut päbä yepmañpä yot äñnak-äñnak täneñ-ken u tokneñ moreneñ.

11 Ämawebe ude tokneñ moreñpäñ irirä äma ekäni uwä u yabäwayäj yot u gänañ äronpäñ käwek; Äma kubä kadäni unitäño tek nämo täñkanj äbeko irirän.

12 Kanjanj iwerek; Notnapak! Gäk imata kadäni ñonitäño tek nämo täñkanj äbäno ño mañit itan? Ude yäwänä man kowata kubä nämo iwerek.

13 ✧ Täñpänkanj äma ekäni unitä epän ämaniye ätu yäwerek; Äma ño inñitpäñ yentä kerä kuroñi pädät täñpäñ bipmäñ urani gänañ mañpä kut! yäk. Bipmäñ

urani gānaŋ u itkaŋ konām butewaki terak meni kaŋ jiwätpeŋ it yäpmāŋ ärowān yäk.

14 Jesutä man wārani u yāŋ paotpāŋ ŋode yāwetkuk; Bureni täwera. Anutu täŋo mantä ämawebe mäyap yāmagut täyak upāŋkaŋ yarä-gānpāŋ inita biŋam api yäpek.

Takis moneŋ pene ba nämo pene?

Mak 12:13-17; Luk 20:20-26

15-16 ✧ Parisi ämatä man Jesutä yāŋkuko u nadānpāŋ Jesu kakätāŋpeŋ pāŋku inigān itkaŋ kābeyä täŋkuŋ. Täŋpāŋ Jesutä man goret kubä yāwān kaŋpāŋ manken tena yāŋkaŋ noriye ätukät Herot täŋo ämaniye ätukät yāwet-pewä Jesuken kuŋkuŋ. Pāŋku ahāŋ imiŋpāŋ bānep ärik-ärik man ŋode iwetkuŋ; Yāwoŋärewani äma, nin gākŋo mebāri nadākamāŋ yäk. Gāk jopman nämo yäk täyan. Ämata nadāwätäk nämo täŋpāŋ man bureniŋän yäk täyan yäk. Gāk äma ärowani äpani nämo yäpmāŋ daniŋpāŋ kuduptagān Anutu täŋo kädet siwoŋigān niwetpāŋ niwoŋäreŋ tāk täyan.

17 Unita niweri nadāna; Nin Juda naniktä Rom gapmanta takis moneŋ imikta nintāŋo бага mantä yājiwät täyak ba nämo?

18 Yāwāwä Jesutä nadāk-nadāki-ken yabāŋpāŋ-nadāŋkaŋ yāwetkuk; Wa! In äma jop manman yāwani. Imata jopman yāŋnākŋatkaŋ?

19 Eruk, moneŋ kubä namä kāwa yäk. Yāwānä moneŋ kubä imiŋkuŋ.

20 Täŋirä yāwet yabāŋkuk; Moneŋ ŋo terak netä täŋo injami dapun ba wāpitä itak?

21 ✧ Yāwānä iwetkuŋ; Rom gapman täŋo intājukun äma Sisa unitāŋotä itak yäk. Yāwāwä Jesutä yāwetkuk; Eruk ket ŋode nadāwut; In imaka Rom gapmanta imikta yāwani u inita kaŋ imut. Täŋ, imaka imaka Anututa imikta yāwani u Anututa kaŋ imut yäk.

22 Ude yāwānkaŋ kiŋŋutpāŋ nadāwätäk täŋpāŋä kuŋtäŋpā kuŋkuŋ.

Kumbani-ken nanik akukakuk täŋo man

Mak 12:18-27; Luk 20:27-40

23 ✧ Kepma ugān äma ätu Satyusi äbotken naniktä Jesuken äbuŋ. (Satyusi äma uwä kumbani-ken nanik akukakuk nämo pätak yāŋ nadāk täŋkuŋonik.)

24 ✧ Eruk abāŋpāŋ Jesu ŋode iwet yabāŋkuŋ; Yāwoŋärewani äma, Mosestä ninta man kudān ŋode täŋ nimiŋkuk; Äma kubätä webe yäpmāŋpāŋ komenita yeri kubä nämo bäyaŋkaŋ kumāŋirān monānitä webeni kajat yäpmāŋpāŋ tuānita biŋam yeri bäyaŋ imek yāŋ yāŋkuk.

25 U nadāŋiri manbiŋam kubä ŋode gāwetna nadä; Bianä ini buap 7 itkuŋo uwä tuānitä webe kubä yäpmāŋpāŋ yeri kubä nämo peŋkaŋ kumbuk.

26 Täŋirān monānitä webe ugānpāŋ yāpuk. Yäpmāŋpāŋ udegān yeri kubä nämo peŋkaŋ kumbuk. Kumāŋirān gwekitä webe ugānpāŋ koreŋpāŋ udegān yeri kubä nämo peŋkaŋ kumbuk. Kumāŋirān awānitä webe kajat ini ugānpāŋ yāpuk. Udegān udegān buap 7 uwä webe ugānpāŋ yäpmāŋpāŋ yeri kubä nämo peŋkaŋ kumān-tagān kumbuŋ.

27 Täŋkaŋ äpiyetä kumāŋirä webeni kajat udegān mäden kumbuk.

28 Eruk, kumbanitä akukakuk kadāni webe uwä netäta biŋam api täŋpek? yāŋ iwetkuŋ.

29 Ude iweräwä Jesutä yäwetkuk; In Anutu täño man kudän täwani ba Anutu täño kehäromita guñ takinik tāk tākañ. Mebäri unita in nadäk-nadäk goret nadäkañ!

30 Ittäñgän kumbani-ken naniktä akuñpäj ämawebe u nädapi nämo api täneñ. Añero kunum gānañ itkañ uwä webe yäpmäk-yäpmäk nämo tāk tākañ ude ämawebe jop api itneñ.

31 Kumbani-ken naniktä akukakukta yākañ unita ñode täwetat; Mosestä man bian kudän täñkuko u nämo daninñpäj nadäk tākañ ba?

32 ✧ Anututä Moses ñode iwetkuk; Nāk Abraham, Aisak, Jekop täño Anututä itat yāñ yāñkuk. Anututä ude iwetkuko unita ñode nadāwut; Anutu u kumbani täño Anutu nämo. Uwä kodak irani täño Anutu. Unita inä ämatä kumāñpeñ u kädagän kuk tākañ yāñ yāk tākañ uwä goret-inik yāk tākañ.

33 Jesutä man ude yāñirän ämawebe päke itkuño unitä nadāñkañ kikuñtupāj nadāwätäk pähap täñkuñ.

Baga man jide unitä intäjukun itak?

Mak 12:28-31; Luk 10:25-28

34 Jesutä man ude yāweränä Satyusi äma unitä manta wäyäkñeñpāj kuñirä Parisi ämatä biñam u nadāñpāj ämaniye yāñporiñ yäpmāñ Jesutä itkuk-ken u ahāj imiñkuñ.

35 Ahāj imiñpāj noripak kubä, Baga manta mebäri nadāwani u imaka, penta itkuñ.

36 Äma unitä Jesu ñode iwet yabāñkuk; Yāwoñärewani äma, Anututä man kädet peñ nimiñkuko u jide unitä intäjukun itak?

37-38 ✧ Iweränä Jesutä kowata ñode iwetkuk; Man intäjukun itak uwä ñode; Gäk Ekäni Anutukata gāripi-inik nadāwen. Bānepka, gupka, nadäk-nadäkkä kumän-tagän Anutu-kengän pewen.

39 ✧ Ba kubä ñode; Gäkñata nadäk täyan udegän notkayeta nadāñ yāmen.

40 ✧ Man yarä ñonitā man Mosestä kudän täwani ukät profet bianitā kudän täwani unitäño doni ude itkamän.

Jesu ini-tägän Kristota yäwet yabāñkuk

Mak 12:35-37; Luk 20:41-44

41 Täñpākañ Parisi äma Jesu-kät pen irirä Jesutä ñode yäwet yabāñkuk;

42 ✧ In Anutu täño iwoyāwani Kristo unita jide nadäkañ? U netä täño orani? Yāweränä iwetkuñ; Kristo u Devit täño orani yāñ nadäk tākamāñ yāk.

43 ✧ Ude yāwāwä Jesutä yäwetkuk; Ude nämo. Inä Kristo u Devit täño orani jopi kubä, komen ämagän yāñ yāk tākañ upāñkañ Devit imata Ekänina yāñ iwetkuk? Anutu täño Munapiktä nadäk-nadäk imānkañ Devittä ñode yāñkuk;

44 Ekäni Anututä Ekänina ñode iwerirän nadāñkuñ;

Gäk dubina-ken äbä manñiriri wäpka biñam gamiñkañ iwankaye yäpmāñpāj gāmotka-kengän api yepmañpet yāk.

Sam 110:1

45 Eruk u kawut! Devit ini uwä Kristota Ekänina yāñ yāñkuko unita imata Kristo u Devit täño orani jopi kubä yāñ yāk tākañ?

46 Jesutä ude yāwän nadāñpāj Parisi ämatä kowata man kubä täga nämo iwetne yāñ nadāñkuñ. Ba Jesu täño kehäromi täga nämo yäpmāñ äpne yāñ nadāñpāj man wari nämo iwetkuñ.

23

Watä äma täño irit kuñat-kuñatta yäwetkuk

Mak 12:38-39; Luk 11:43,46, 20:45-46

1 Jesu Parisi ämakät man yäj moreņpäj iwaräntäkiye-kät ämawebe päke itkunjo u ñode yäwetkuk;

2 In nadäkañ? Parisi ämakät Baga man yäwoñärewni ämatä in kädet Mosestä pewani unita täga täwet täkañ.

3 * Ude täwerirä man u nadäņpäj kañ buramik täņput. Upäņkañ täktäki uwä täga nämo. Ude kañ täņput yäj täwet täkañ upäņkañ ini uwä nämo täk täkañ. Unita watä ämajin ätutä täņpeñ kuñat täkañ in udegän nämo täneñ.

4 Ude täk täkot yäj täwet täkañ uwä yäk tuñum bäräpita kehäromijin yäpmäj äpäk täyak ude bumik. Ude täñ tamik täkañ upäņkañ ini uwä bäräpi udewani kubä nämo buramik täkañ.

5 * Ude yäņpäj yäwetkuk; Watä äma udewani täkädet mebari mebari täk täkañ. Ämawebetä nibäņpäj siwoņi kuñarani yäj nadäwut yäņkañ ñode täk täkañ; Anutu täño man mujipi ätu pipa terak kudän täņpäj uwäk täņkañ yentä topmäņpäj damani-ken peņpäj pädat täk täkañ. Täpuri-inik, äma ätutä täk täkañ ude nämo täk täkañ. Nämo, taņi täk täkañ! Ba tek täk täkañ uwä, äma ätutä keräpi täk täkañ udewani nämo. Käroņipäj täņkañ ämawebetä nibäwut yäņkañ imaka yabäņgärip ikek tek terak topä wädäk täkañ.

6 * Ba äņnak-äņnak taņi täktäk kadäni-ken intäjukun, ämawebe iñamiken it täkañ. Täņpäj käbeyä yot gänañ äroņpäj udegän täk täkañ.

7 Ba ämawebetä orañ niminpäj wäpjin biñam ikek yäj niwerut yäņkañ ämawebe iñamiken kwawak kuñat täkañ.

8 Täñ, inä kudän udewani nämo täneñ. Äma wäpi biñam ikek ude nämo kuñatneñ. Unita äma kubätä Ekänina yäj gäweränä kañ inin bitnä. In injin buap. Kubätä ätuta intäjukun nämo irek. Ekänijin kubä-tägän itak.

9 Täņpäkañ kome terak ño in äma kubätä gäk nintäño intäjukun äma yäņpäj Nanin yäj nämo iwetneñ.

10 Nämo, Kristo unitägän Ekäni it tamitak.

11 * Täñ, notjinpak kubätä watä epän täñ tamayäj täyak, äma u uwä Anutu iñamiken intäjukun-inik itak.

12 * Täņpäj äma kubätä ini wäpi biñam yäpmäj ärowayäj täko uwä Anututä wäpi biñam api yäpmäj äpek. Täñ, äma kubätä inita nadäwän äpani täņpänpäj kuñarayäj täko uwä Anututä api orañ imek yäk.

Jesutä Parisi äma jukuman yäwetkuk

Mak 12:40; Luk 11:39-42,44,52, 20:47

13 Jesutä ude yäņpäj Parisi äma Baga man yäwoñärewni ämakät man kädäp ikek ñode yäwetkuk; Wa! In kudup api wañ moreneñ! In jopman yäņkañ täñyäkņarani täk täkañ. In Anututä intäjukun it tamikta bitnäņpäj mani nämo buramik täkañ. Ude täñirä ämawebe Anutu täño kädet siwoņi iwatta kädet täņpipiñ yämiņpewä Anutu täño kañiwat yewa gänañ täga nämo ärok täkañ. [

14 Wa! In kudup api wañ moreneñ! Täñyäkņarani äma intä webe kajattä yot gänañ äroņkañ tuñumi yäyomägat täkañ. Ude täņkañ mäyäk nämo nadäņkañ Anutu-ken yäņapik man käroņi jop yäk täkañ.]

* 23:3: Mal 2:7-8 * 23:5: Mat 6:1; Kis 13:9; Lo 6:8; Nam 15:38-39 * 23:6: Mat 6:5; Luk 14:7

* 23:11: Mat 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 * 23:12: Jop 22:29; Snd 29:23; Ese 21:26; Luk 14:11, 18:14

15 Wa! Tänyäkñarani äma in kudup api wañ moreneñ! In ämawebetä kädet nintä täk takamäj ugän iwarut yänkañ yawettäj komeni komeni tuän ba ban kuñat täkañ. Täñjä äma kubätä intäño kädet u iwarayäj täyak uwä in bumikgän geñjita biñam ude api täñpek.

16 ✧ Jesutä ude yänpäj äneñi yäkgän täñkuk; Wa! In kudup api wañ moreneñ! Tänyäkñarani äma intä äma dapuri tumbani ude bumik kuñat täkañ. Dapunjin tumbani intä ämawebeta kädet täga nämo yawoñäreneñ. In Anutu täño mebärini nämo nadänkañ imaka täpuri täpuri unita nadäwä ärowani täñpakañ imaka bureni tañi unita nadäwä äpani täk täkañ. Täñkañ in ämawebe man goret ñode yawet täkañ; Äma kubätä man yaweko u yänkehärom takta kudupi yot täño wäpi terak wohureko uwä jopi yäj yäk täkañ. Upänkañ äma unitä tuñum täpuri täpuri säkgämän kudupi yot gänañ itkañ uterak wohureko uyaku, bureni yäj yäk täkañ.

17 In ude goret yäk täkañ! Imatäken unitä bureni täyak? Tuñum täpuri täpuri kudupi yot gänañ itkañ u, ba kudupi yot ini? Tuñum unitä bureni nämo täyak. U yot gänañ jop itkañ yot unitä bureni! yäk.

18 Ba kubä pen ñode yäk täkañ; Äma kubätä man yaweko u yänkehärom takta, imaka alta terak pek täkañ u wäpi terak wohureko uwä jopi yäj yäk täkañ. Täñpakañ äma unitä imaka bänep tägata pewani uterak wohureko uyaku bureni yäj yäk täkañ.

19 In ude goret yäk täkañ. Imatäken unitä bureni täyak? Imaka alta terak pek täkañ u, ba alta ini? Iron pek täkañ u ini-tägän bureni nämo. Alta unitä bureni täyak unita imaka uterak peweno uwä bureni täñpek.

20 Alta uwä imaka alta terak itkañ u kumän-tagän uwäk täyak unita alta unitäwä bureni täyak.

21 Täñ, kudupi yot uwä yot ini ukät kudupi yot täño mäheñi Anutu u bok uwäk täyak.

22 ✧ Ba äma kubätä kunum yänpäj u wäpi terak man wohureko uwä kunum uterak nämo wohurek. Kunum uwä Anutu täño irit bägup unita Anutu täño wäpi uterak man wohurek.

23 ✧ Jesutä ude yawetpäñ äneñi ñode yawetgän täñkuk; Wa! In kudup api wañ moreneñ! Tänyäkñarani äma intä Nin Anutu täño kädet siwoñi iwat takamäj yäj yänpäj бага man täpuri täpuri iwatpäñ ñode täk täkañ; Imaka tokän täpuri täpuri yäpmäj daniñpäñ moräki Anututa biñam pek täkañ. Ude täk täkañ upänkañ Anutu täño man bureni pähap päke ñodewani yärepmit täkañ; Äma tänyäkñarani nämo täñpen. Bänep kwini iron kädet täñpen kuñaren. Ba, ämawebeta nadäkinik täñpen kuñaren. In kädet udewani-kät бага täpuri täpuri iwat täkañ u bok iwaräpäñ uyaku tägawek.

24 Dapunjin tumbani intä бага täpuri täpuri iwatpäñ man tañi irepmitpen kuñat täkañ u ñode bumik täk täkañ; Äma kubätä ume näñpa yänkañ täpun-täpun yäpmäj täñpän kwäpäñ tom tañi kubä nämo kañkañ ukät bok kämän kuneño in ude täk täkañ.

25 ✧ Wa! Parisi ämakät Baga man yawoñärewani äma in kumän api wañ moreneñ. Tänyäkñarani äma intä ketem pen nakjin gupigän ärut täkañ upänkañ bänepjin-ken imaka waki kubota ba kome täño kañgärip upäj nämo ärut täñpä kuk täkañ.

26 Dapunjin tumbani! Inä gänaŋ umu jukun ärutpewä pak taŋirä eruk gupjin uwä kuräki api itneŋ.

27 ✧ Wa! Tänyäkŋarani äma in kumän api waŋ moreneŋ. Kuŋat-kuŋatjin u ämatä äma kubä äneŋpäŋ punin simen täk täkaŋ ude bumik. Simen u säkgämän käweno upaŋkaŋ gänaŋ umu kumbani täŋo kujari ba imaka taräki taräki unitä itkaŋ.

28 ✧ Täŋkaŋ in udewanigän. Ämatä tabäk täkaŋ uwä täga upaŋkaŋ bänepjin-kenä tänyäkŋarani kädet waki mebäri mebäri unitä itkaŋ.

29 Wa! Parisi ämakät Baga man yäwoŋärewani äma in kumän api waŋ moreneŋ. Tänyäkŋarani äma intä profet biani äneŋpani-ken säkgämän ket ut täkaŋ. Ba äma siwoŋi kuŋarani äneŋpani-ken imaka, mebäri ket ut täkaŋ.

30 Täŋkaŋ in ŋode yäk täkaŋ; Oraniyetä bian itkuŋo ude itkamäŋ yäwänäku profet nämo däpmäk takäne yäŋ yäk täkaŋ.

31 ✧ Ude yäk täkaŋ upaŋkaŋ jopman yäk täkaŋ. Kudän täk täkaŋ unitä ŋode niwoŋärek täyak; In profet däpuŋo unitäŋo oraniye unita mebärijin kubägän.

32 Unita kädet waki orajiyetä täŋkuŋo inä udegän api täŋ täreneŋ.

33 ✧ Gämok täŋo äbot in kowata yäpmäk-yäpmäk kadäni-ken käbop de päŋku api itneŋ? Nämo! Momijin unita geŋi-ken api äpmonenŋ.

34 ✧ In nadäkaŋ? Näkä profet ba siwoŋi äma peŋ yäwetpewa äbäŋirä in ukät nanik ätu api däpmäŋ täŋpä kuneŋ. Ba ätu uwä komi api yämineŋ. Ätu uwä päya kwakäp terak api däpneŋ. Täŋ ätu uwä käbeyä yotken pärip-päriptä däpmäŋpäŋ yäwat kirek api täneŋ.

35 ✧ Ude täŋirä ämawebe siwoŋi däpmäŋ yäpmäŋ äbuŋo u kudupta intä kowata api yäpneŋ. Bian-inik äma siwoŋi kubä wäpi Abel uterak ämik yäpüt peŋpäŋ däpmäŋ yäpmäŋ äbäŋtäko Berekia nanaki Sekaraia intä kudupi yot täŋo alta dubini-ken urirä täreŋkuk.

36 Unita apiŋo bureni ŋode täwera nadäwut; Ämik ahäŋ yäpmäŋ äbuŋo unita kowata in itkaŋ ŋonitä api yäpneŋ.

Jesutä Jerusalem ämawebeta butewaki nadäŋkuk

Luk 13:34-35

37 ✧ O Jerusalem ämawebenaye! In imata profet däpmäŋpäŋ epän ämanaye täŋkentäŋ tamikta pewa äbuŋo u mobätä kumäŋ-kumäŋ däpmäk täkaŋ? Baraktä nanakiye uyiŋjeŋ pat täkaŋ ude näkä in uyiŋjeŋ patta bitnäŋ yäpmäŋ äbuŋ.

38 ✧ Unita Anututä tabä kätäŋirän watä ämajiye nämo, jop api itneŋ.

39 ✧ In nadäwut! Äneŋi nämo nabäŋkaŋ it yäpmäŋ äroŋtäŋgän Anutu wäpi terak abätak unita iniŋ oretna yäŋ yänayäŋ täŋo ugän api nabäneŋ.

24

Kudupi yot api däpmäŋ äreyäneŋ yäŋ yäŋkuk

Mak 13; Luk 21:5-36

1 Eruk Jesu kudupi yot gänaŋ naniktä äpämaŋ kuŋirän iwaräntäkiyetä kudupi yot pähap kaŋkaŋ biŋam yäŋpäŋ Jesu iwoŋäreŋkuŋ.

✧ 23:27: Apos 23:3 ✧ 23:28: Luk 16:15 ✧ 23:31: Apos 7:52 ✧ 23:33: Mat 3:7, 12:34; Luk 3:7

✧ 23:34: 1Te 2:15; Mat 10:23 ✧ 23:35: Stt 4:8; Hib 11:4, 2Sto 24:20-21 ✧ 23:37: Apos 7:59, 1Te 2:15

✧ 23:38: 1Kn 9:7-8; Jer 12:7, 22:5 ✧ 23:39: Sam 118:26; Mat 21:9

2 ✨ Ude tãnjirã Jesutã yãwetkuk; Ket nadãkot! Kudupi yot ño kanãarip tãkan upãnkan mãdenã api tokãt mãnpek. Mobã uterak-terak itkan uwã api erãnj mãneñ.

3 Ude yãwerãnkan kuman pãñku Olip pom terak ãronpãnj mãnit itpãnj iwarãntãkiyetã inigãn iwet yabãñkun; Yãno ukenowã jidegãn api ahãwek? Ba gãkño ãbãkãbãk kadãni ba kome tãño tãrek-tãrek kadãni kerãp tanjirãn kudãn jide ahãnjirãn api kãne?

4 Ude iwerãwã Jesutã yãwetkuk; Bãneppin pen awãhutnenjta ket kanjwatpãnj kunjatneñ.

5 ✨ ãma mãyaptã ahãnpãnj nãk wãpna yãnpãnj Anutu tãño iwoyãwani Kristo u nãk yãnj jopman api tãwetneñ. Ude yãnj-tãkñarirã ãmawebe mãyaptã nadãwã bureni api tãneñ.

6 Kadãni uken ãmik mãmã ba ãmik biñam nadãnkan Wãra! Kadãni tãretak yãnj nadãnkan nãmo kikuñtneñ. Kudãn ude ahãkta yãwani upãnkan kadãni bãrãneñ-inik nãmo api tãrewek.

7 ✨ Nãmo, kome tanj tãpuri kowat ãmiwãn api tãneñ. Tãnpãnj kadãni uken nakta jop irit imaka api ahãwek. Ba kenãnj kome ni kome ni api kwaiwek.

8 Upãnkan kudãn uwã bãrãpi bureni ahãnayãnj tãño unitãño wãrani. Bureni kãmi api ahãwek.

9 ✨ Kadãni uken nãka yãnpãnj ãmawebetã iwan tãnj tamipãnj manken tepmanjit, komi tamijit, kumãnj-kumãnj tadãpmãnjit api tãneñ.

10 Ude tãnj tamijirã ãbot tãnpãni ãmawebe mãyaptã nadãkiniki pewã putãrewãkan iwan kowata kowata api tãneñ.

11 ✨ Tãnpãnj profet jopi-jopi mãyap ahãnpãnj tãnyãkñarani tãnjirã ãmawebe mãyaptã mãde api ut namineñ.

12 Tãnpãnj kãdet wakiwaki ahãnj yãpmãnj kunjirãn ãma tãño bãnep iron api paorek.

13 ✨ Upãnkan ãma kubãtã gwãk pimipãnj nãkño man nãmo penkan yãpmãnj kunarayãnj tãko uwã tãrek-tãrek kadãni-ken nãkñjata biñam api yãpet.

14 ✨ Tãnpãkan Anutu tãño kanjwat yewa gãnanã ãrokãrok unitãño manbiñam yãwetpãnj yãwoñãrek tãntãnj kunjirã ãmawebe kudup kome ni kome ni itkan unitã nadãnj morenjirã kadãni uken uyaku kadãni pãhap api ahãwek.

Imaka wakiinik kubã api ahãwek

Mak 13:14-23; Luk 21:20-24

15 ✨ Jesutã ude yãnpãnj kubã pen ñode yãwetkuk; Bianã profet kubã wãpi Danieltã imaka tarãki waki kubã penãwãhut ikeкта yãñkuk. Imaka yãñkuko u Anutu tãño kudupi yot gãnanã irirãn api kãneñ yãk. (ãma man ño kanpãnjã mebãri ket nadãkot.)

16 Tãnpãkan kadãni u ahãwãnã ãmawebe Judia komeken nanik u bãrãneñ akumanã kome ño penpen bankan kan kut.

17 ✨ ãma kubãtã yot yãman irayãnj tãko uwã tunjumi yãpmãkta yot gãnanã nãmo ãrowek. Nãmo, jop kan metãnpen kwãn!

18 Ba ãma kubã ketem epãnken irayãnj tãko uwã ãneñi ãyãñutpen pãñku mãnit siot ba ãmetpat tek nãmo yãpek. Nãmo, jop kan metãnpen kwãn!

✨ 24:2: Luk 19:44 ✨ 24:5: Mat 24:23-24; Apos 5:36-37, 1Jo 2:18 ✨ 24:7: 2Sto 15:6; Ais 19:2
 ✨ 24:9: Mat 10:22; Jon 15:18 ✨ 24:11: Mat 24:5,24, 1Jo 4:1 ✨ 24:13: Mat 10:22 ✨ 24:14: Mat 10:18, 28:19 ✨ 24:15: Dan 9:27, 11:31; Dan 12:11 ✨ 24:17: Luk 17:31

19 Butewaki! Webe nanak kok ikek ba ironji paki nikek u bäräpi-inik api nadänej!

20 Unita in Ekäniken yänjapinjirä ämetpej kukkuk kadäni u mänit kadäni-ken ba Sabat kadäni-ken ahäwektawä!

21 ✨ Bureni, imaka ahäwayänj täyak uwä umuri pähap. Anututä pengän kunum kenta kome pewän ahänjkumän-ken umunitä päbä apiño umuri pähap udewani kubä nämö ahänjkuk. Ba udewanitä äneñj nämö api ahäwek.

22 Ekänitä kadäni u keräpigän nämö däpmäj täkñejkuk yäwänäku äma kubätä nämoinik itek. Upänkañ Anututä ämawebe inita iwoyänjkuko unita butewaki nadänpäj kadäni keräpigän api däpmäj täkñewek.

23 ✨ Kadäni ukenä ämatä Kristo udu ahätak! ba ño ahätak! yänj täwerirä unita nadänjirä bureni nämö täñpek.

24 ✨ Imata, kadäni uken äma mäyaptä jop manman yänj-täkñatpäj näk Kristo ba profet kubä yänj api yäneñ. Äma udewanitä kudän kudupi mebäri mebäri api täneñ. Ämawebe Anututä inita yäpmäj daniwani unitäño bänepi peñ awähutna yänkañ käderi paränä epän pähap ude api täneñ.

25 Täñkañ imaka udewani nämö ahänjirän intäjukun täwetat.

26 ✨ Täñpäj äma kubätä Kristo u kome jopi kubäken itak yänj täwerirän in uken nämö kunen. Ba kubätä Kristo u yot gänañ itak ño yänj täwerirän u nadänj imineñtawä.

27 ✨ In nadäkan? Yäpä kwininirän äma deken deken kwawak kak täkañ udegän Äma Bureni-iniktä ahänjirän ämawebe kuduaptagän uken-uken naniktä kwawak api käneñ.

28 ✨ Tom kubä kumäjkañ parirän baraktä u näna yänkañ punin unu änok piänj kuñarirä u yabänpäj-nadäk täkañ. Udegän, kudän täwetat udewani kanpänjä Äma Bureni-inik ahätak yänj api nadänej.

29 ✨ Imaka umuri umuri u ahänpäj paorirän uterakgän ñode api ahäwek; *Edap täño peñyänjektä nämö iñjirän, komepak udegän api bipmäñ urek.*

Täjirän guk api täreñ mäneñ.

Ude ahänjirän imaka kehäromi nikek kunum gänañ it täkañ u kudup wareñ api täñ moreneñ. *Ais 13:10, 34:4*

30 ✨ Ude ahänj irirä kudän kudupi kubä kunum gänañ ahänjirän kanpänjä Äma Bureni-inik äbäj itak yänj api nadänej. Ude nadänpäj ämawebe kuduaptagän konäm butewaki api täneñ. Täñirä Äma Bureni-inik uwä gubam terak, kehäromi ba epmäget kudän ikek äbänjirän ämawebe api käneñ.

31 ✨ Kañ-yäpurirä äma unitä womat tañj piänkañ añero peñ yäwet-pewän päñku ämawebe inita iwoyäwani kome kukñj kukñj, umude ba unude uken nanik api yämagutneñ.

32 Jesutä ude yänpäj man kubä pen ñode yäwetkuk; Man wärani kubä wama päya terak utpänj täwera nadäwä tumbut. Wamatä dätäki pirirän kanpänj edap kadäni keräp täyak yänj nadäk täkañ.

33 Unita udegän, in imaka imaka api ahäneñ yänj täwetat unitä ahänjirä yabänpäj tärek-tärek kadäni keräp täyak yänj api nadänej.

✨ **24:21:** Dan 12:1; Jol 2:2; Rev 7:14 ✨ **24:23:** Mat 24:5,11 ✨ **24:24:** Lo 13:1-3, 2Te 2:8-9; Rev 13:13-14 ✨ **24:26:** Luk 17:23-24 ✨ **24:27:** Mat 24:37-39 ✨ **24:28:** Luk 17:37 ✨ **24:29:** Eze 32:7; Jol 2:10,31, 2Pi 3:10 ✨ **24:30:** Rev 6:12-13; Sek 12:10; Rev 1:7; Dan 7:13 ✨ **24:31:** Ais 27:13, 1Ko 15:52, 1Te 4:16

34 ✨ Nāk bureni tāwetat. Āmawebe apiŋo itkaŋ unitā kodak irirā imaka yāyat u api ahāŋ moreneŋ.

35 ✨ Tāŋpākaŋ kunum kenta kome u bok api paotdeŋo upāŋkaŋ mena jinom u nāmoinik api paorek.

Jesu u āneŋi jidegān api ābek?

Mak 13:32-37; Luk 17:26-30,34-36

36 ✨ Āma Bureni-inik āneŋi ābayāŋ tāyak unitāŋo kadāni āma kubātā nāmo nadātak. Aŋero kunum gānaŋ itkaŋ u imaka, nāmo nadākaŋ. Ba Anutu tāŋo Nanak u imaka, nāmo nadātak. Nanitā ini-tāgān nadātak.

37 ✨ Tāŋkaŋ Āma Bureni-iniktā āneŋi ābayāŋ tāyak-ken uwā Noa tāŋo kadāni-ken āmawebetā tājuruk-uruk tāŋkuŋo udegān api tāneŋ.

38 Kadāni uken gwāgu nāmo tokŋeŋirān āmawebetā nin tāga itkamāŋ yāŋ nadāŋkaŋ ketem naknak, kādet kuŋat-kuŋat, nādapi tāktāk tāŋ yāpmāŋ kuŋirā Noa gāpe gānaŋ āronkuk.

39 ✨ Nin tāga itkamāŋ yāŋ nadāŋkaŋ ude tāŋ irirā gwāgu taŋi pāhap tokŋeŋpāŋ āmawebe pāke u dāpmāŋ moreŋkuk. Tāŋpākaŋ āmawebe udegān tājuruk-uruk tāŋ irirā Āma Bureni-inik api ābek.

40 Kadāni uken āma yarā epān tāŋ irirān kubā yāpmāŋkaŋ kubā ugān api tewek.

41 Ba webe yarāwā ketem āŋnaŋ irirān kubāwā yāpmāŋkaŋ kubā ugān api tewek.

42 ✨ Unita in ket tāŋpāŋ kaŋiwatpāŋ kuŋarut. In Ekāni udeken api ābek yāŋ nāmo nadākaŋ.

43 ✨ In mebari ŋode nadāwut; Tāha kubā māhemitā bipani uken kubo āma api ābek yāŋ, ude nadāŋpāŋ pidām taŋpāŋ irirān kubo āma u yot gānaŋ tāga nāmo ārowek.

44 Eruk ude bumik, in udegān Ekānijintā kepma ba kadāni uken api ābek yāŋ nāmo nadākaŋ-ken uken api ābeko unita pidām taŋpāŋ itkot.

45 Jesutā ude yāŋpāŋ āmawebetā udegān tāneŋ yāŋpāŋ man wārani kubā ŋode yāwetkuk; Āma ekāni kubātā epān watā āmaniye-kāt nanik kubātā epān man ŋode iwerek; Nāk kome kubāken kwayāŋ unita epān watā āmanaye u watāni itpāŋ ketem kadāni-kengān kaŋ yepmāŋ towi yāŋ iwerek. Eruk, epān watā āma u kudān jide tāŋpeko unita watā āma nadāk-nadāk ikek, man buramik ikek yāŋ iwerek?

46 Epān watā āma u, yāŋ imani ude tāŋpāŋ irirān ekānini āneŋi āyāŋutpeŋ ābek. Ābāŋpāŋ epān watā āma u oraŋ imek.

47 ✨ Nāk bureni tāwetat. Ekāninitā oraŋ imiŋpāŋ tuŋumi kuduŋtagān watāni it imekta iniŋ kirowek.

48-49 Tāŋ, epān watā āma u goret tāŋpeko uwā ŋode nadāwek; A! Ekāninawā ŋodetā nāmo api ābek! Ittāŋgān kāmiinik api ābek yāŋ nadāwek. Ude nadāŋpāŋ epān watā noriye wanoriye ātu dāpmāŋpāŋ yāwat kireŋit, ba tāŋguŋguŋ ume naŋkaŋ tāŋguŋ taŋpāŋ irek.

50-51 ✨ Ude tāŋkaŋ ekāninita guŋ taŋpāŋ irirān ekānitā kadāni ukengān ābek. Ābāŋpāŋ waki tāŋ irirān kaŋpāŋ epān watā āma u utkaŋ madāŋ jukutpāŋ

✨ 24:34: Mat 16:28 ✨ 24:35: Mat 5:18 ✨ 24:36: Apos 1:7, 1Te 5:1-2 ✨ 24:37: Stt 6:5-8 ✨ 24:39: Stt 7:21-23, 2Pi 3:6 ✨ 24:42: Mat 25:13 ✨ 24:43: Luk 12:39-40; Rev 16:15 ✨ 24:47: Mat 25:21,23 ✨ 24:50-51: Mat 8:12

täñyäkñarani ämatä kumäñpeñ päñku irani-ken mañpän kuney. Ukät itkañ komi nadäñpäñ konäm butewaki täñkañ meni jiwätpeñ itneñ yäk.

25

Webe gubañi 10 unitäño manbijam

1 ✧ Jesutä ude yäñpäñ pen ñode yäwetgän täñkuk; Tärektärek kadäni uken Anututä yabäñ yäwat epän täñpayäñ täyak u ñode bumik; Webe gubañi 10 udetä ñode täneñ; Äma ekänini kädet miñin imagutta kuney.

2 Webe ätu nämo nadäwä tumbani, ätuwä nadäwä tumbani.

3 Nämo nadäwä tumbani webe 5 unitä topän umeni paorirä piñpäñ ijikta nämo nadäneñ.

4 Täñ, nadäwä tumbani webe 5 uwä topän umeni kädet miñin paorirä piñpäñ ijikta nadäñpäñ yäpneñ.

5 Täñpäkañ äma ekänini uwä bäräñeñ nämo äbäñirän irä wawäpäñ gurän täñpäñ däpmon patneñ.

6 Parirä bipani bämopi-inik äma kubätä gera ñode yäwek; Ekänijin äbatak! Eruk, akumañ päñku imagurut! yäk.

7 Yäwänä webe gubañ uwä kudup kikiñutpäñ päñaku topäni yäpneñ.

8 Täñpäkañ nämo nadäwä tumbani webe 5 unitä webe 5 nadäwä tumbäpäñ umeni yäpneño uwä ñode yäwetneñ; Nin täño topän ijinapäñ kumäñkañ yäk. Unita intä umeni ätu piñ nimut yäk.

9 Yäñirä webe nadäwä tumbani unitä yäwetneñ; Nämo, imata ude täne? Ume yäpmäñ äbämäño unitä nin kudup täga nämo täñkentäñ nimek yäk. Injin kuñkañ gwäki peñpäñ kodaki yäput yäk.

10 Ude yäwäwä topän umeni suwanayäñ kuñirä äma ekäni u ahäñpäñ webe gubañ 5 nadäwä tubani u yäñ-yäkñat yäpmäñ kwek. Kumañ yotpärare-ken ahäñpäñ yot gänañ äro yäma ukätpäñ ketem nañ itneñ.

11 ✧ Ketem ude nañ irirä nämo nadäwä tumbani webe 5 u äbäñpäñ yäman umu itpäñ yäneñ; Ekäni, yäma dät nimi yäk.

12 ✧ Yäwäwä äma ekäni unitä yäwerek; Bureni täwetat! Inta nämo nadätat yäk.

13 ✧ Jesutä ude yäñpäñ ämawebe ñode yäwetkuk; Unita in udegän, täñpidäm-pidäm tañkañ kañ kuñarut. Imata, Ekäni udeken api äbek yäñ kadäni nämo nadäkañ.

Äma moneñ uwäk yämani unitäño manbijam

Luk 19:12-27

14 ✧ Jesutä ude yäñkañ äneñi Anututä yabäñ yäwat epän täk täyak u jidewani yäñ nadäkta man wärani kubä pen ñode yäwetkuk; Äma ekäni kubätä kome banken kwa yäñkañ watä ämaniye yaräkubä yäñ-yäkñat päbä moneñi watäni it imineñta yäpmäñ daniñpäñ yämek.

15 ✧ Ude täñpäñ epän täktäki täño kehäromi pat yämeko udegän nadäñit watä ämani kubäta moneñ uwäk 5 imek. Äneñi kubäta yarä imek. Täñ, kubäta kubägän imek. Moneñ uwäk ude yämiñkañ kwek.

16 Kweko kuñarirän watä ämani kubä moneñ uwäk 5 imeko uwä bäräñeñ päñku epäni kehäromi täñpäñ moneñ uwäk 5 imeko udegän äneñi uwäk 5 ude yabäñ ahäwek.

✧ 25:1: Rev 19:7; Luk 12:35 ✧ 25:11: Luk 13:25-27 ✧ 25:12: Mat 7:23 ✧ 25:13: Mat 24:42

✧ 25:14: Mak 13:34 ✧ 25:15: Rom 12:6

17 Ba noripaki kubä uwä yarä imeko udegän epäni kehäromi täjirän äneņi uwäk yarä kaņ-ahäwek.

18 Täņ, uwäk kubägän moneņ mähemitä imeko u yäpmäņ päņku awaņ äneņpäņ kome gänaņ peņpäņ yejämbeke.

19 Ude täņirä äma ekäni u kadäni käroni ittäņ kuņattäņgän äneņi äbek. Äbäņpäņ watä ämaniye yaräkubä u äbot kubägän yepmaņpäņ moneņi yämeke unita yäwet yabäwek.

20 Täņpänä äma moneņ uwäk 5 imeko unitä moneņ uwäk 5 kodaki yäpeko ukät bok peņpäņ yäwek; Ekänina, gäk moneņ uwäk 5 namiņkuno ukeno epäni täntäyiwa äneņi uwäk 5 ahäņkuņo u ŋo yäk.

21 ✧ Yäwänä ekäni unitä iwerek; Tägagämän yäk. Gäk man buramik täņpäņ epän säkgämän täņkun. Gäk imaka jopita watäni itkuno unita näkä imaka burenita watä itta api gepmaņpet yäk. Unita apiņo gäk näkkät itpäņ oretoret terak itda yäk.

22 Ude yäwänä watä ämani kubä moneņ uwäk yarä imeko unitä iwerek; Ekänina, gäk moneņ uwäk yaräbok namiņkun. U näkä epäni kehäromi täjira äneņi uwäk yaräkät ahäņkumän yäk.

23 Yäwänä ekänitä iwerek; Watä ämana tägagämän! Manna buramiwani, gäk imaka jopita watäni itkuno unita imaka burenita watä itta gepmaņtat yäk. Unita apiņo gäk näkkät itpäņ oretoret terak kaņ it yäpmäņ äroda yäk.

24-25 Yäwänä mäden moneņ uwäk kubägän imeko unitä iwerek; Ekänina, mebärika nadätat yäk. Gäk äma komi. Äma ätutä epän täk täkaņ unitäņo bureni ahäņirä gäkä yäpmäk täyan yäņ nadäņpäņ umuntaņkut. Unita näk moneņ uwäk kubägän namiņkuno u awaņ äneņpäņ peņkuro u yäpmäņ äbätat ŋo! yäk.

26 Ude yäwänä äma ekäni unitä iwerek; Wa! Gäk epän ämana waki, orek pärani yäk. Gäk näka äma udewani yäņ nadäņkaņ imata näkņo moneņ jop peņkun?

27 Gäk ŋode tänaņi täņkun; Näkņo moneņ gamiņkuro u moneņ äma keru terak peņiri uyaku täņpewä täņi ahäņirän äbäņkaņ yäpmäņtet yäk.

28 Ude yäņpäņ epän ämaniye ätu yäwerek; In moneņ uwäk yomägatpäņ uwäk 10 yäpmäņ kuņatak unita imut yäk.

29 ✧ Nadäkaņ? Äma kubätä imaka imani u yäpmäņ kuņarayäņ täko uwä ätukät bumta-inik buņät imikta yäwani. Täņ, äma ätuwä nin imaka udewani nikek yäņ nadäk täkaņ upäņkaņ nämo! Imaka iņitkamäņ yäņ jop nadäk täkaņ uwä yäyomägatta yäwani.

30 ✧ Ude yäņpäņ ekäni unitä yäwek; Watä ämana gaņani ŋo bipmäņ urani gänaņ pudät maņpä äpmonpäņ yäk. Uken konäm kähän yäņ jiwätpeņ irän yäk.

Äma Bureni-iniktä ämawebe api yäpmäņ daniwek

31 ✧ Täņpäņ Äma Bureni-iniktä kunum täņo epmäget kudän nikek aņeroniye-kät äbäņpäņ intäjukun äma ärowani pähap wäpi biņam ikek api irek.

32 ✧ Täņirän ämawebe komeni komeni uken naniktä päbä u iņamiken api itneņ. Äbä iräkaņ yäpmäņ daniņpäņ äbot yarä api yepmaņpek, sipsip watä ämatä sipsip meme yäpmäņ danik täkaņ ude.

33 Täņpäņ äma wakiwaki keru käpmäk käda yepmaņpäņ äma tägatäga keru bure käda api yepmaņpek.

✧ 25:21: Mat 24:45-47; Luk 16:10 ✧ 25:29: Mat 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 ✧ 25:30: Mat 8:12

✧ 25:31: Mat 16:27, 19:28; Rev 20:11-13 ✧ 25:32: Rom 14:10; Ese 34:17

34 Ude tãŋkaŋ intãjukun äma unitä ämawebe keru bure këda itnayãŋ tãŋo uwã api yãwerek; Nana inta nadãŋ tamitak unita näkken äbut yãk. Äbãŋkaŋ kome säkgãmãn Anututã bian-inik kunum kenta kome pewãn ahãwãpãŋ inta biŋam kome iwoyãŋkuko ŋo korewut yãŋ api yãwerek.

35 ✧ Näk nakta neŋirã nepmãŋ towiŋkuŋ, ba umeta neŋirã ume gwet namiŋkuŋ. Ba näk äma kudupi ude kuŋarira nämagut yãpmãŋ yotjin-ken kuŋkuŋ.

36 Ba morãŋ irira tek tãŋ namiŋkuŋ. Ba käyãm tãŋira watã it namiŋkuŋ. Ba komi yot gãnaŋ irira nabãŋ tareŋkuŋ yãk.

37 Ude yãwerãnã ämawebe täga unitã kowata ŋode api iwetneŋ; Ekãni, jidegãn uken nakta geŋirã gepmãŋ towiŋkumãŋ? Ba umeta geŋirã jidegãn uken ume gwet gamiŋkumãŋ?

38 Ba gãk jidegãn äma kudupi ude äbãŋiri gãmagut yãpmãŋ yotnin-ken kuŋkumãŋ? Ba jidegãn morãŋ iriri tek tãŋ gamiŋkumãŋ?

39 Ba jidegãn käyãm tãŋiri watã it gamiŋkumãŋ? Ba komi yotken iriri gabãŋ gãwat epãn jidegãn uken tãŋ gamiŋkumãŋ?

40 ✧ Ude iwerãwã intãjukun äma unitã kowata ŋode api yãwerek; Näk bureni täwetat. Imaka ude ämawebenaye äpani ŋo kubãta tãŋ imik tãŋkuŋo u näka tãŋ namik tãŋkuŋ yãk.

41 ✧ Tãŋã ämawebe keru käpmãk këda itnayãŋ tãŋo uwã ŋode api yãwerek; Kewewut! Kädãp äbot Anututã äma waki Satan-kät epãn ämaniye-kãtta yãŋpãŋ peŋkuko uken äpmo api itneŋ yãk.

42 Imata, in ŋode tãŋ namiŋkuŋo unita; Näk nakta neŋirã ketem nämö namiŋkuŋ. Umeta neŋirã ume nämö gwet namiŋkuŋ.

43 Näk äma kudupi ude kuŋarira yotjin-ken nämö yãŋ-yãkŋat yãpmãŋ kuŋkuŋ. Ba morãŋ irira tek nämö tãŋ namiŋkuŋ. Käyãm tãŋira watã nämö it namiŋkuŋ. Ba komi yot gãnaŋ irira nämö nabãŋ näwatkuŋ.

44 Ude yãwerãnã ämawebe waki unitã kowata ŋode api iwetneŋ; Ekãni, jidegãn uken nakta geŋirã nämö gepmãŋ towiŋkumãŋ? Ba umeta geŋirã jidegãn uken ume nämö gwet gamiŋkumãŋ? Gãk äma kudupi ude äbãŋiri jidegãn nämö gãmagut yãpmãŋ yotnin-ken kuŋkumãŋ? Ba jidegãn morãŋ iriri tek nämö tãŋ gamiŋkumãŋ? Käyãm tãŋiri jidegãn uken watã epãn nämö tãŋ gamiŋkumãŋ? Ba komi yotken iriri jidegãn gabãŋ gãwat epãn nämö tãŋ gamiŋkumãŋ?

45 Ude iwerãwã intãjukun äma unitã ŋode api yãwerek; Näk bureni täwetat. Imaka ude ämawebenaye äpani ŋo kubãta nämö tãŋ imik tãŋkuŋo u näka tãŋ namik tãŋkuŋ.

46 ✧ Unita ämawebe u komi tärek-täreki nämoken api yepmaŋpãn äpmoner. Tãŋkaŋã ämawebe täga uwã irit kome säkgãmãn paot-paori nämoken api yepmaŋpek.

26

Jesu utta man topuŋ

Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53

✧ 25:35: Ais 58:7 ✧ 25:40: Snd 19:17; Mat 10:42, 18:5; Mak 9:41 ✧ 25:41: Mat 7:23; Rev 20:10

✧ 25:46: Dan 12:2; Jon 5:29

1-2 ✨ Eruk, Jesutä man kudup yawet morenpäj iwaräntäkiye ñode yawetkuk; In nadäkan? Yäjnen uwä Pasova Orekirit kadäni. Kepma uken Äma Bureni-inik uwä iwaniye keru terak pewäkan iwaniyetä päya kwakäp terak api utnen.

3 Tänpäkan bä mop äma intäjukun tänpäni-kät Juda täño ekäni ekäni ätutä bö mop äma intäjukun tänpäni wäpi Kaifastä yotken käbeyä täñkuñ.

4 Käbeyä tänpäj Jesu kä böp injipäj utta man topuñ.

5 Ude tänpäj yäjkuñ; Nämo yäk. Orekirit kadäni-ken tänpäna ämik pähap ahäwek yäk.

Webe kubätä Jesu ume käbäjni tägapäj ärut iminjuk

Mak 14:3-9; Jon 12:1-8

6 Tänpäkan Jesu Betani yotpärare-ken itkuk. Itkan Saimon gisik paräm ikek yäj iwerani unitä yotken äronpäj ketem bok nañkumän.

7 ✨ Ketem nañ irirän webe kubätä ume käbäjni säkgämän u gwäki ärowani penpäj yäpuko upäj yäpmäj abuk. Yäpmäj päbä Jesu ketem nañ irirän gwäki-ken kudup piñ ibatkuk.

8 Ude täñirän iwaräntäkiye bok itkuño u kan kan kokwawak nadänpäj yäjpäñ-nadäk ñode täñkuñ; Wa! Mebäri imata monen pähap ño jop awähutak?

9 Ume u ämata yämiñpäñ monen täñi yäpmäjkan äma jäwärita yämiñirän uyaku käna tägateg yäk.

10 Ude yäjirä Jesutä bäräjñen yabänpäj-nadäñkan yawetkuk; In webe ño imata ibekän? U iron säkgämän kubä täñ namitak.

11 ✨ Äma jäwäri inkät wari wari pen irirä iron täñ yämina yäjpäñä kan täñ yämut! Upäjkan näk inkät wari nämo api itne.

12 Näk kumbapäj api änenenjo unita awañken kukta gupna ume käbäjni nike u ärut namitak.

13 Näk bureni täwetat. Manna biñam Täga kome ni kome ni yäjähäj yäpmäj kunayäj täño udegän webe ñonitä täñ namitak unitäjö manbiñam bok api yäj yäpmäj kuneñ. Ude täñirä ämawebetä webe ñonita nämo api guñ tänen yäk.

Judas Jesuta iwan täñ iminjuk

Mak 14:10-11; Luk 22:3-6

14-15 ✨ Tänpäkan iwaräntäki kubä wäpi Judas-Kariot unitä Jesu iwan keru terak kan pewa yäjkan bä mop äma intäjukun tänpäni-tä itkun-ken päñku ñode yawetkuk; Näk Jesu ketjin-ken pewawä monen jide api naminen? Yäwänä siliwä monen 30 ude iminjuk.

16 Imäkän Judastä päñku iwan keru terak kan pewa yäj nadänpäj Jesu iwaräntäj yäpmäj kuñatkuk.

Pasova Orekirit täño ketem nañkuñ

Mak 14:12-21; Luk 22:7-14,21-23; Jon 13:21-30

17 ✨ Tänpäkan orekirit kadäni kubä wäpi Käräga yiskät nämo awähurani täño äñnak-äñnak u yäput penkuñ. Kadäni ukengän iwaräntäkiyetä Jesu päñku ñode iwetkuñ; Nin apiño yot deken päñku Pasova täño imaka imaka u täñtuñum täne?

✨ 26:1-2: Kis 12:1-27; Mat 20:18 ✨ 26:7: Luk 7:37-38 ✨ 26:11: Lo 15:11 ✨ 26:14-15: Jon 11:57

✨ 26:14-15: Sek 11:12 ✨ 26:17: Kis 12:14-20

18 ✨ Yäwäwä Jesutä yäwetkuk; In yotpärare-ken äronpänj äma kädet moräk-ken itak u kanpänj ñode iwerut; Yäwoñärewani äma ñode yäyak. Kadänina keräp täyak unita gäkä yotken näkkät näwaräntäknaye-kät Pasova täño ketem nänetä nadätat.

19 Ude yäweränkanj iwaräntäkiye Jesutä man yänkuko udegän päñku yot mähemu u iwetkanj Pasova täñtuñum täñkuñ.

20 Ude täñkanj kome bipmäñjirän Jesu iwaräntäkiye 12 u yämagurän päñku yot uken itpäñ Pasova ketem nanñkuñ.

21 Nañ ittängän Jesutä man ñode yäwetkuk; Näk bureni täwetat. Inkät nanik kubätä iwan täñ namayänj yäk.

22 Ude yänjirän nadäñpänjä butewaki nadäñpänj ini-ini iwet yabänkuñ; Ekäni, näka yäyan?

23 ✨ Ude yäntäko Jesutä yäwetkuk; Äma näkkät käräga gäpe kubägän näkamäk ñonitä iwan keru-ken nepmanpayänj.

24 Nadäkanj? Äma Bureni-inik uwä kädet yänj imani udegän api iwarek. Upänkanj äma iwan keru terak nepmanpayänj täyak u kowata jidewani kubä api yäpek? Uwä komi umuri kubä api yäpek yäk.

25 Ude yänjirän Judas, Jesu iwan keru terak pewayänj täñkuko unitä Jesu iwetkuk; Yäwoñärewani äma, näka ba yäyan? Yäwänä iwetkuk; Gäk ubayänj yäk.

Bänep kubägän äñnak-äñnak yäput peñkuk

Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25

26 ✨ Eruk ketem nañ irirä Jesutä käräga kubä yäpmanñkanj Anutu bänep täga man iwetkanj tokät jukutpäñ iwaräntäkiyeta ñode yäwetpäñ yämiñtäñ kuñkuk; Ño yäpmanñpänj nanñput. Ñowä näkño gupna yäk.

27 Ude yänpänj wain ume yäpmanñkanj Anutu bänep täga man iwetpäñ iwaräntäkiye ñode yäwetpäñ yämiñtäñ kuñkuk; In kudup ño nanñput.

28 ✨ Ñowä näkño nägätna. Anututä ämawebe-kät topmäk-topmäk täyak u täñkehärom takta. Täñpänj ämawebe mäyap täño momi awähuretta yänpänj nägätna piwayänj täyat.

29 Näk bureni täwetat. Wain ume äneñi nämo nañkanj it yäpmanñ kuñtängän Nana täño yewa gänañ äronkanj wain ume mebari kubä inkät bok api näne yäk.

30 ✨ Ude yäweränkanj kap kubä tenpäñ yot peñpeñ kumanj Olip Pom terak äronkuñ.

Pitatä wäpna käbop api pewek yänj yänkuk

Mak 14:27-31; Luk 22:31-34,40-46; Jon 13:36-38

31 ✨ Äronjit äronjit Jesutä yäwetkuk; Bipani ñogän in kuduptagän näka mäde ut naminpäñ ämetpeñ kuñtäñpä kunayänj. Ude täñjirä Anutu täño man ñode kudän täwani u bureni ahäwayänj;

Näk sipsip täño watä äma urira sipsip api kuñtäñpä kuneñ yäk. Sek 13:7

32 ✨ Upänkanj kumbani-ken nanik äneñi akunpäñ Galili komeken näka jukun päñku api it kirewet.

33 Yäwänä Pitatä iwetkuk; Ätutä gäka mäde käwep api ut gamineñ, upänkanj näk ude nämo api täñpet yäk.

34 ✧ Ude yāwānā Jesutā iwetkuk; Bureni gāwera. Apiŋo bipani purup gera nāmo yānjirān gākā kadāni yarākubā ude wāpna kābop pewayāŋ.

35 ✧ Ude yāwānā Pitatā gwāk kwainpāŋ man kehāromigān ŋode yāŋkuk; Nāmo! Gāk gutpāŋ nāk bok nutta yāwāwā wāpka kābop nāmo api pewet yāk. Ude yāwānkaŋ noriyetā udegān yāŋkuŋ.

Jesu inigān pāŋku yāŋpik man yāŋkuk

Mak 14:32-42; Luk 22:39-46

36 Tāŋpāŋ Jesu iwarāntākiye-kāt kuntāŋgān Getsemāne epān tobātken ahāŋpāŋ yāwetkuk; In ŋode irirā nāk pāŋku yāŋpik man yāwayāŋ yāk.

37 Ude yāwetkaŋā Pitakāt Sebedi tāŋo nanakiyat Jems kenta Jon, ugānpāŋ yāmagurānkaŋ kuŋkuŋ. Kuntāŋgān nadāwān umuri pāhap tāŋpānpāŋ āma yarākubā u yāwetkuk;

38 ✧ Bānepna-ken butewaki nadāwātāk pāhap ahāŋ namitak unitā nurek yāŋ nadāt. Unita in ŋogān kodak itkaŋ nabāŋ nāwatkot.

39 ✧ Ude yāŋpāŋ ātu nanak kuŋpājā kukut imāpmok tāŋpāŋ yāŋpik man ŋode yāŋkuk; Nana, tānaŋi tāŋpāwā nadānjiri komi bārāpi nadāwayāŋ tāyat u nārepmirān. Ude upāŋkaŋ nākŋo nadāk nāmo, gākŋo mantā kehārom tawān.

40 Ude yāŋpāŋ āma yarākubā unitā itkuŋ-ken āyāŋutpeŋ kuŋpāŋ yabāwān dāpmon pat itkuŋ. Dāpmon parirā yabāŋpāŋ Pita iwetkuk; In imata dāpmon pat itkaŋ? In kadāni kerāpi nākkāt kodak tāga nāmo itneŋ?

41 ✧ Tāŋyabāk-ken kwitanenŋta ket nadāŋpāŋ yāŋpik man yāŋ itkot. Bānepjintā nāk nāwatta pidām tākaŋ upāŋkaŋ kehāromijin nāmo yāk.

42 Ude yāwetkaŋā āneŋi pāŋku nani ŋode iwetkuk; Nana, komi nadātāt ŋo tāga nāmo nārepmiŋtaŋi tāŋpāwā jop waki nadāŋ namiŋjiri komi ŋo nadāwa tāreŋirān gākŋo mantā kehārom tawān yāk.

43 Man ude yāŋ paotpāŋ āyāŋut pābā āma yarākubā u dāpmon pen parirā yabāŋkuk.

44 ✧ Ude yabāŋkaŋ āneŋi pāŋku yāŋpik man yāŋkuko udegān yānjirān kadāni yarākubā tāŋkuk.

45 Ude tāŋkaŋ iwarāntākiyetā patkuŋ-ken u kuŋpāŋ yāwetkuk; Ai! In dāpmon pen pat itkaŋ? Kadāni tāretak! Āma Bureni-inik uwā momi āma kerī terak ārokārok kadāni kerāp tāyak ŋo.

46 ✧ Unita akwāpāŋ pāŋku yabāŋ ahāna! Āma iwan kerī-ken nepmakta yāwani uwāku ābatak ŋo yāk.

Iwantā Jesu inŋitkuŋ

Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-11

47 Jesu man ude yāwet irirān iwarāntākiye 12 u kubā wāpi Judas u pengān ahāŋ yāmiŋkuk. Iwan āma māyap kadā boham ikek penta ābuŋ. Iwan āma uwā bāmop āma intājukun tāŋpani ba Juda tāŋo āma ekāni ekāni unitā peŋ yāwet-pewā ābuŋ.

48 Intājukunā Judastā man kādet ŋode yāwetkuk; Nākā pāŋku āma u bayāŋ imiŋpāŋ inŋi orerirā nabāŋkaŋ upāŋ kaŋ inŋirut yāŋ yāwetkuk.

49 Eruk Jesu ahāŋ imiŋpāŋ iwetkuk; Yāwoŋārewani āmana! Ude yāŋpāŋ bayāŋ imiŋpāŋ inŋi oretkuk.

50 Judastā ude tāŋirān Jesutā iwetkuk; Notnapak, epān tāŋpayāŋ nadāŋpeŋ ābātan ude tāyi! Yāwānā iwantā ābuŋowā inŋipāŋ kerigān topuŋ.

✧ 26:34: Mat 26:69-75 ✧ 26:35: Mat 26:56 ✧ 26:38: Jon 12:27 ✧ 26:39: Hib 5:7-8; Mat 6:10

✧ 26:41: Mat 6:13; Hib 2:14, 4:15 ✧ 26:44: 2Ko 12:8 ✧ 26:46: Jon 14:31

51 ✨ Ude täñirä iwaräntäki kubätä päipi pion gänañ nanik wädawän kwäpäñä bämop äma unitäño watä ämani kubä ura yäkñat jukuni painjuk.

52 ✨ Ude täñpänä Jesutä iwetkuk; Ai! Päipka pe! Äma kubätä ämik täñpeko uwä kowata udegän utneñ.

53 Ñodeta nämo nadätan? Nanaken gera yäjira anjeroniye mäyap peñ yäwet-pewän äbä täga täñkentäj namineñ.

54 Upäjkañ täñkentäj namineño uwä Anutu täño man kudän täwani u jide täñpäñ bureni ahäwek?

55 ✨ Ude iwetpäñä Jesutä komi äma äbuño u yäwetkuk; Jide? Intä nabäwä kubo äma ämik täñpani ude täñpapäj kadä boham ikek nutnayäj äbäkañ? Näk kepmani kepmani kudupi yot gänañ äronkañ inkät ämawebe Anutu täño man yäwetpäñ yäwoñärekk täk täñkut-ken ugän imata nämo nepmäñitkuj?

56 ✨ Upäjkañ in ñode täñ namiñirä Anutu täño manbiñam terak profet bian-itä näka man kudän täñkuño u bureni ahäwän! Ude yäwänkañ iwaräntäkiye kudup Jesu kakätäjpeñ kuñtäñpä kuñkuñ.

Jesu manken teñkuj

Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:12-14,19-24

57 Täñpäkañ komi äma unitä Jesu imagut yäpmäj bämop äma intäjukun täñpani wäpi Kaifas unitä yotken kuñkuñ. Yot uken kuñpäñ Baga man yäwoñärewani ämakät Juda täño äma ekäni ekäni kuduhtagän kubäken ugän itkuj.

58 Irirä Pita mädegän käbop itpäñ-yabäk täñtän kumañ yot unitäño yewa gänañ äronjuk. Äronpäñä Jesu jide täñ iminayäj yäj yabäñpäñ-nadäktä yot täño watä ämakät bok manitkuj.

59 Täñpäkañ Baga man yäwoñärewani ämakät Juda täño äma ekäni ekäni u kuduhtagän itpäñ Jesu kumäj-kumäj utna yäjkañ Jesu jop ikñatta jop manman ätuta wäyäkñeñkuñ.

60-61 ✨ Ude täñirä äma mäyaptä Jesu imaka wakiwaki ude täk täñkukonik yäj jopman ude yäjkuño upäjkañ Jesuken imaka goret kubä nämo kañpäñ nadäñkuñ. Täñirä äma yarätä äbäñpäñ yäjkumän; Äma ñowä ñode yäjirän nadäñkumäk yäk. U näk kudupi yot wärämutkan kepma yaräkubä-tagän äneñi täga täñpet yäj yäjirän nadäñkumäk yäk.

62 Ude yäwerirä bämop äma intäjukun täñpani unitä akuñpäñ Jesu iwet yabäñkuk; Man kowata kubä nämo yäwerayäj? Äma päke ño gäka man yäkañ ño nadäwi jide täyak?

63 ✨ Yäjirän Jesutä kowata nämo yäjkuñ. Man nämo yäjkañ kum irirän intäjukun äma unitä äneñi iwet yabäñkuk; Anutu Bureni kehäromi u wäpi terak yäjkehärom täñpäñ niwet! Äma Anututä ämawebeniye täñkentäktä iwoyäwani Kristo u gäk ba nämo? Gäk Anutu täño Nanaki ba nämo?

64 ✨ Yäwänä yäjkuñ; Yäyan ubayäj. Unita näk bureni täwetat; Äma Bureni-iniktä Anutu ärowani täño keru bure kada ittängän kunum gänañ gubam terak äbäñirän api käneñ.

65-66 ✨ ✨ Ude yäwänä bämop äma intäjukun täñpani u nadäwän wawäpäñ iniken tek weñ-gäjähutpäñ yäjkuñ; Mangämän imata wari yäne? Anutu

✨ 26:51: Jon 18:26 ✨ 26:52: Stt 9:6; Rev 13:10 ✨ 26:55: Luk 19:47, 21:37 ✨ 26:56: Mat 26:31

✨ 26:60-61: Jon 2:19-21 ✨ 26:63: Ais 53:7; Mat 27:12 ✨ 26:64: Sam 110:1; Dan 7:13; Mat 24:30

✨ 26:65-66: Apos 14:14; Mat 9:3; Jon 10:33 ✨ 26:65-66: Wkp 24:16; Jon 19:7

yäjärok man iwetak unita in jide nadäkan? Yäwänä äma päke itkuŋo unitä kumän-tagän ñode yänkuŋ; U kumäkta biŋam täyak! yäk.

⁶⁷⁻⁶⁸ ✧ Ude yäwäkan ätutäwä iwit ut ibarirä ätutäwä dapuri täŋpipiŋkan keru mugwäjiŋpän utkuŋ. Ätutäwä keru pipiyäŋpän bumumi-ken utkan yäjärok man ñode iwetkuŋ; Gäk profet unita äma gutak unitäŋo wäpi niwet! yäk.

Pitatä Jesu wäpi käbop peŋkuk

Mak 14:66-72; Luk 22:54-62; Jon 18:15-18,25-27

⁶⁹ Täŋpakan Pita yäman umu, man yot yewa gänaŋ maŋjirän yot unitäŋo watä webe kubätä ahäŋ imiŋpän iwetkuk; Ai! Jesu Galili komeken nanik ukät kuŋarani kubä gäk yäk.

⁷⁰ Yäwänä yänkuk; Gäk man jide yäyan? Yäjiri guŋ täyat yäk.

⁷¹ Ude yänkan äpamaŋ kwayän täjirän yäma-ken webe kubätä kanpän äma itkuŋo u yäwetkuk; Äma ño Jesu Nasaret nanik täŋo äbotken nanik kubä yäk.

⁷² Yäwänä äneŋi äwo yänkuk.

⁷³ Eruk ätu itpänä äma itkuŋo unitä iwetkuŋ; Nadäkamän! Gäk äbot uken nanik yäk. Galili man kotäk terak yäk täyan unita nadäkamän yäk.

⁷⁴ Ude yäwäwä Pitatä yänkuk; Anutu wäpi terak bureni-inik täwetat! Äma wäpi yakan u nämoinik nadätat. Jop man yäwawä Anututä kowata namän yäk. Ude yäjirän pengän purup gera yänkuk.

⁷⁵ ✧ Yäjirän Pita u Jesutä man ñode iwetkuko u nadäwän tärenkuk; Purup man nämö yäjirän gäk kadäni yaräkubä näkŋo wäpna käbop pewayän yäk. Man u juku piŋpän bänepi-ken jägämi pähap nadäŋpän äpamaŋ pänku konäm bumta kotkuk.

27

Judas kotäki topuk

¹ Eruk, kome yäneŋ pak taŋirän bämop ämakät Juda täŋo ekäni ekäni kuduptagän kubä-kengän itkan Jesu utpewä kumbekta yänkehärom taŋkuŋ.

² Ude yänpän keru pädat täŋpän yäpmän pänku Pailat keru terak peŋkuŋ. (Pailat uwä Rom gapmantä iwerirän Juda ämawebe yabän yäwarani.)

³ ✧ Täjirä Jesu kumän-kumän utneŋta yäniŋ kireŋkuko u nadäŋpän äma iwan keru-ken pewani Judas ini täŋkuko unita waki nadäŋkuk. Ini täŋkuko unita waki nadäŋpän siliwa moneŋ 30 ude yäpuko u porin yäpmän äma ekäni ekäniken äneŋi kuŋkuk.

⁴ Pänku yäwetkuk; Näk jopman yänpän äma siwoŋi kubä kumäkta taniŋ kireŋkuro unita nadäŋira jägämi täyak yäk. Yäwänä iwetkuŋ; Ninken imata yäyan? Gäkŋa täŋkuno yäk.

⁵ Ude iweräwä Judastä moneŋ u kudupi yot gänaŋ ureŋ täŋpän äronkuŋ. Täŋpän yepmaŋpeŋ kotäki topayän kuŋkuk.

⁶ Kuŋirän bämop äma ekäni ekänitä moneŋ kudupi yot gänaŋ ureŋ täŋpän äronkuŋo u butuŋpän kubä-kengän peŋpän yänkuŋ; Moneŋ ño äma täŋo nägät suwawani unita moneŋ ñopän Anututa biŋam kudupi yotken pekta бага mantä yäjiwät täyak yäk.

⁷ Ude yänpän man yäntän kuŋtäŋgän bänep kubäŋän täŋpän ñode yänkuŋ; Moneŋ ñowä äma kubä wäpi Pota unitäŋo epän tobät kan suwana yäk. Täŋpän

kome suwan̄kuŋo u äma kome kubäken nanik Jerusalem äbän̄pän̄ kumän̄jira änenen̄ta iwöyän̄pän̄ pen̄kuŋ.

⁸ MEBÄRI unita kome u wäpi 'Nägät Kome' yän̄ yäk täkaŋ.

⁹⁻¹⁰ ✧ Ude täŋkuŋo unita man kudän̄ profet Jeremiaiatä bian ñode kudän̄ täwani u bureni ahän̄kuk; Juda ämawebetä äma unita nadäwä äpani täjira moneŋ gwäki täpuri siliwa moneŋ 30 udegän̄ pen̄kuŋ. Ekänitä näwetkuko udegän̄ moneŋ upän̄ Pota täño epän̄ tobät suwan̄kuŋ.

Pailattä Jesu iwet yabäk täŋkuk

Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Jon 18:33-38

¹¹ Jesu Pailat in̄amiken irirän̄ Pailattä ñode iwet yabän̄kuk; Gäk Juda täño intäjukun̄ äma ba? Yäwänä Jesutä iwetkuk; Yäyan uba yäk.

¹² ✧ Täŋpäkaŋ bämop äma intäjukun̄ täŋpani-kät äma ekäni ekänitä Jesu yän̄pän̄-kaŋiwat man mäyap yän̄kuŋo upän̄kaŋ Jesutä man kowata kubä nämo yäwetkuk.

¹³ Jesu man nämo yän̄kaŋ irirän̄ Pailattä änen̄i iwetkuk; Man mebäri mebäri gäkä terak wohutkaŋ ñonita kowata imata nämo yäyan?

¹⁴ ✧ Ude yäwänä Jesu man kubä nämo iniŋ yän̄kaŋ kum irirän̄ Pailattä nadäwätäk taŋi täŋkuk.

Pailattä Jesu kumbän̄ yän̄pän̄ yäniŋ kireŋkuk

Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16

¹⁵ Täŋpäkaŋ Pasova Orekirit kadäni-ken Rom gapman täño watä ämatä ñode täk täkaŋonik; Ämawebetä äma komi yot gänaŋ irani kubäta gäripi nadän̄pän̄ Rom gapman täño watä äma iweräwä äma ugän̄pän̄ dat imän̄ yäpmän̄ kuk täŋpani.

¹⁶ Eruk, kadäni uken äma waki kubä wäpi Barabas u komi yot gänaŋ irani.

¹⁷ Täŋpän̄ ämawebe Pailattä yot yäma-ken käbeyä täŋpän̄ irirä yäwet yabän̄kuk; Netäpän̄ dat ima äpämaŋ kwek? Barabas ba Jesu, Kristo yän̄ iwerani u?

¹⁸ ✧ (Man ude yäwetkuko uwä Pailattä ñode nadän̄pän̄ yäwetkuk; Juda äma ekäni ekänitä Jesuta kokwawak nadän̄kuŋo unita Jesu näkken pewä äbuk yän̄ nadän̄kuk.)

¹⁹ Täŋpäkaŋ Pailattä man epän̄ täŋ irirän̄ webenitä manbiŋam kubä ñode pewän̄ yäpmän̄ äbuk; Äma siwon̄i unita imaka kubä täŋ iminaŋi nämo yäk. Näk bipani däpmonken äma unitagän̄ yän̄pän̄ nadäwätäk pähap tät yäk.

²⁰ Pailattä manbiŋam ude nadän̄kukopän̄ bämop äma intäjukun̄ täŋpani-kät Juda täño äma ekäni ekäni unitä ämawebe päke u yäwetkuŋ; Pailattä täwet yabäk täŋpänä ñode kaŋ yäwut; Barabas pit imiŋ pewi kuŋjirän̄ Jesupän̄ kumäkta kaŋ tewi yäpmän̄ äpän̄ yäk.

²¹ Eruk Pailattä ämawebe päke u yäwet yabän̄kuk; Netäpän̄ pit imiŋpewa jop äpämaŋ kwek? Ude yän̄jirän̄ gera terak yän̄kuŋ; Barabas u! yäk.

²² Yäwäwä yäwetkuk; Täŋ, Jesu, Kristo yän̄ iwerani unitawä jide täŋpet? Ude yäwet yabäwänä yän̄kuŋ; Päya kwakäp terak utpewä kumbän! yäk.

²³ Ude yäwäwä Pailattä yän̄kuk; Waki kubä jide täŋkukta? Ude yäwänä ämawebe päke unitä gera taŋi terak ñode yäkgän̄ täŋkuŋ; Päya kwakäp terak kaŋ kumbän!

24 ✨ Ude yäj ittängän Pailattä nadänkuk; Näkņo man kumän yäpmäj äpəkan yäk. Pen yäntäyiwa ämik pähap ahäwek yäk. Ude nadänpänjä ume yäpmänpän ämawebe inamiken kerī arutpänjä yänkuk; Äma ŋonitā kumbayän täyak uwā momi näkņo nämo. Momi injinta biŋam yäk.

25 ✨ Ude yāwänā ämawebe päke unitā yänkuŋ; Jop uken yäk. Kowata ba momi u ninkät nintäŋo nanakta biŋam kaŋ täŋpän!

26 Ude yäwäkaŋ Pailattä Barabas jop tewän äpəmaŋ kuŋirän Jesu kadätā päripmäŋpän päya kwakäp terak utpewä kumäkta komi ämata yämän yäpmäj kuŋkuŋ.

Jesu utpäj täŋirek-irek täŋkuŋ

Mak 15:16-20; Jon 19:2-3

27-28 ✨ Yämän yäpmäj kuŋpänjä Pailat täŋo komi ämatā Jesu yänikŋat yäpmäj komi äma täŋo yot gänaŋ äronpän komi äma ätuta yänpewä äbuŋ. Äbänpänjä Jesu it gwäjinpän teki yänopmäŋ iminpänjä tek gwagäri intäjukun ämatā tāk tākaŋ udewani täŋ iminkuŋ. 29 Ude täŋ iminpän gupmom yen kedon täŋpän gwäki-ken ähät iminkuŋ. Täŋpän iwänap kujat, intäjukun ämatā inŋit tākaŋ udewani kubä imä kerī bure kāda inŋitkuk. Ude täŋ iminpänjä sära man iwetpän yänkuŋ; Juda täŋo intäjukun äma, gäk ganin oretkamän! yäk.

30 ✨ Täŋpän iwit ut ibatpän iwänap kujat imä inŋitkuko ugänpän yäpmänpän gwäki-ken ut täŋkuŋ.

31 Täŋirek-irek ude täŋ imin paotpänjä tek gwagäri ŋokeno yänopmäŋ iminpän tek iniken upän äneŋi täŋ iminkuŋ. Ude täŋ iminpänjä, eruk päya kwakäp terak utnayän imagut yäpmäj kuŋkuŋ.

Jesu päya kwakäp terak utkuŋ

Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27

32 Imagut yäpmäj kuŋpänjä äma kubä Sairini komeken nanik wäpi Saimon kaŋ-ahänpänjä komi ämatā peŋ iwet-pewä Jesu täŋo päya kwakäp buramiwänkaŋ penta kuŋkuŋ.

33 Kuŋtängän kome kubä wäpi Golgota uken ahänkuŋ. (Golgota u ninin man terak gwäki kokäp.)

34 ✨ Uken ahänpänjä eruk, Jesu gupi kwitawän yänpän wain ume jägämi iminkuŋ. Imäkaŋ bitnäŋkuk.

35 ✨ Imä bitnäwänä komi ämatā teki yänopmäŋ iminpän päya kwakäp terak utkuŋ. Täŋkaŋ teki yäpmäkta komi ämatā närepmirek gärepmirek täŋkuŋ.

36 Ude täŋkaŋ manŋit itkaŋ kaŋiwat itkuŋonik.

37 Täŋpəkaŋ Jesu gwäki-ken punin kāda man kudän ŋode kudän täŋkuŋ;

Ŋowä JESU, JUDA Ämawebe TÄŋO INTÄJUKUN ÄMA.

38 ✨ Täŋpəkaŋ kubo äma yarä, kubä kukŋi kubä kukŋi yepmanpän bok däpuŋ.

39-40 ✨ Ude täŋkaŋ ämawebe kuŋkaŋ äbäk täŋkuŋo unitā yänärok iwetpän ketsiwon täŋpän yänkuŋ; A! Gäk ŋonitā kudupi yot wäramutkaŋ kepma yaräkubäta äneŋi api täŋpet yäj yänkun yäk. Unita gäk Anutu täŋo nanak bureni täŋpəwä päya kwakäp terak naniktā ketärenpän äpiwä!

41-42 ✨ Ude yänjirä bä mop äma ba Baga man yäwoŋäremani ämakät äma ekäni ekänitā udegän täŋ-irenpän näwetgäwet täŋpän yänkuŋ; Äma ŋowä äma ätu

✨ 27:24: Lo 21:6-9; Mat 27:4 ✨ 27:25: Mat 23:35; Apos 5:28 ✨ 27:27-28: Luk 23:11 ✨ 27:30: Ais 50:6 ✨ 27:34: Sam 69:21 ✨ 27:35: Sam 22:18 ✨ 27:38: Ais 53:12 ✨ 27:39-40: Sam 22:7; Sam 109:25 ✨ 27:39-40: Mat 26:61; Jon 2:19 ✨ 27:41-42: Jon 11:50

täga täñkentäñ yämik täñkukopäñ ini gupi täñkentäktawä täñpän wakañ yäk. Ämawebetä äma ñonita U Isrel ämawebe täño intäjukun äma yäñ yäk täkañ. Intäjukun äma bureni täñpänä päya kwakäp terak naniktä äpäñirän kañkañ nadäkinik täñ iminawä!

43 ✧ U Anutu terak yengäma pek täkañ yäñ yäk täyak, ba Näk Anutu täño nanaki yäñ yäk täyak unita itpäñ këna yäk. Anututä käwep täñkentäñ imek yäk.

44 Täñpäkañ äma waki täñpani yarä, kukñi kukñi däpuño unitä yäñärok man udegän iwetkumän.

Jesu kumbuk

Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30

45 Täñpän kome kepma bämopi-inik uken edap dapuri kumbuk. Kumäñirän kome kudup bipmäñ urani it yäpmäñ kuñirän 3'kirok täñkuk.

46 ✧ Täñpän 3'kirok ude täñirän Jesutä iniken man terak gera tañi ñode yäñkuk; Eli, Eli, lema sabaktani? (U ninin man terak Anutuna, Anutuna imata nepmanñtan?)

47 Ude yäñirän äma kañ itkuño unitä nadäñpän yäñkuñ; Nadäwut! Elaijata gera yäyak yäk.

48 ✧ Ude yäñirä äma kubätä bäräñeñ päñku imaka kubä bima yabut bumik yäpmäñpän wain ume jägämi gänañ yäputpäñ jikon terak pädat täñkañ Jesuta imiñirän noriye ätutä iwetkuñ;

49 Pewut! Jop itpäñ këna. Elaijatä bureni päbä ketärewayäñ käwep yäk.

50 Ude täñirä Jesu äneñi gera tañi yäñpän kumbuk.

51 ✧ Kumäñirän kudupi yot gänañ tek tañi bagata pewä wädäwani u punin ununitä komen umu ini wewän täreñkuñ. Täñirän kome imaka, kwaiñirän mobä imät täñpä kuñkuñ.

52 Ba äma äneñpani awañtä udegän tumäñ eräñirä äma mäyap Anututa nadäñ imiñpän kumbanitä kodak tañkuñ.

53 Kodak täñpän itkañ eruk mäden Jesu ini kumbani-ken nanik äneñi akuñirän ämawebe kodak tañkuño u awañ peñpeñ akumañ Jerusalem yotpärare-ken äronirä ämawebe mäyaptä yabäñkuñ.

54 Kome kwaiñkuko ba imaka imaka ahäñkuko u kañpän komi äma täño intäjukun ämakät komi ämaniye Jesu kañ itkuño unitä umuntañpän bärom täñpän yäñkuñ; Wära! Ñowä Anutu täño nanak bureni-inik! yäk.

55 ✧ Täñpäkañ Jesu kumbukowä webe mäyap ban itkañ kañkuñ. Webe uwä Jesu Galili komeken naniktä iwarän täñpän täñkentäk epän täñ imiñ yäpmäñ äbuño u.

56 ✧ Webe kwayak uken nanik ätu wäpi ñode; Maria Makdala komeken nanik, wahupi Maria u Jems kenta Josep täño miñi, ba Sebedi täño webeni, Jems kenta Jon täño miñi u.

Jesu äneñkuñ

Mak 15:42-47; Luk 23:50-55; Jon 19:38-42

57 Täñpän bipäda ugän äma tuñum mäñhemi kubä Arimatea komeken nanik wäpi Josep u Jerusalem äbuk. Äma uwä Jesu täño manta gäripi nadäwani.

58 ✧ Eruk Jerusalem äbuko Pailat-ken päñku Jesu täño komegup yäpmäñ päñku äneñpayäñ iwet yabäñkuk. Iwet yabäñirän Pailattä nadäwän tägawäpäñ komi äma yäwet-pewän päñku Jesu täño komegup ketäreñpän imiñkuñ.

✧ 27:43: Sam 22:8 ✧ 27:46: Sam 22:1 ✧ 27:48: Sam 69:21 ✧ 27:51: Kis 26:31-33; Hib 10:19-20

✧ 27:55: Luk 8:2-3 ✧ 27:56: Mat 20:20 ✧ 27:58: Lo 21:22-23

⁵⁹ Tājirā Josep Jesu tāŋo komegup u yāpmāŋpāŋ tek paki sākgāmān ārurani kubāpāŋ uwāk tāŋpāŋ yāpmāŋ kuŋkuk.

⁶⁰ ✧ Yāpmāŋ pāŋku mobā awaŋ inita āneŋpani u gānaŋ peŋkuk. Awaŋ gānaŋ peŋpāŋ mobā taŋi kubā pimiŋ iwāt-pewān pāŋku mobā awaŋ meni uwā yāput pipiŋkuk. Ude tāŋkaŋ kuŋkuk.

⁶¹ Tāŋpākaŋ Jesu mobā awaŋ gānaŋ peŋkuko u Maria Makdala ukāt wahupi-kāt kaŋ iwarirān Jesu āneŋkuk.

⁶² Eruk pāŋku patkuŋo kome yāŋewānā Sarare-ken bāmop āma intājukun tāŋpani-kāt Parisi āma ātukāt Pailat-ken kuŋkuŋ.

⁶³ ✧ Kuŋpāŋ iwetkuŋ; Ekāninin, man kubā nadāmāŋo u gāwetna; Jop man yāwani ukeŋo kodak itkaŋ ŋode yāŋkuk; Nāk kumāŋkaŋ edap yarākubā tāreŋirān kodak taŋpāŋ api akwet yāk.

⁶⁴ Ude yāŋkuko unita komi āma yāweri pāŋku awaŋ meni-ken watāni ke-tinik irirā edap yarākubā kaŋ tārewān yāŋ yāŋkuŋ. Iwarāntākiyetā pāŋku komegup yāpmāŋ metāŋpeŋ kuŋkaŋ kumbani-ken naniktā akuŋkuk yāŋ āmawebe jopman yākŋatneŋta! Jop man bian yāwani uterakgān komegup u kubotāŋ yāpmāŋ kuŋirā bureni yāŋ nadāneкта yāk. Udetā nadāwātāk tāŋpāŋ gāwetkamāŋ yāk.

⁶⁵ Iwerāwā Pailattā ŋode yāwetkuk; Tāga yāk. Komi āma yāniŋ kiretat u yāŋ-yākŋat pāŋku injin nadākaŋ ude yāwerākaŋ awaŋ meni watāni ket kaŋ irut.

⁶⁶ ✧ Ude yāwerānkaŋā komi āmakāt penta pāŋku awaŋ meni ket tāŋpāŋ tāŋpipiŋpāŋ komi āmatā watāni itkuŋ.

28

Jesu akuŋkuk

Mak 16:1-10; Luk 24:1-10; Jon 20:1-18

¹ Tāŋpākaŋ Juda tāŋo Sabat kadāni tāreŋirān Sande tamiinik Maria Makdala komeken nanik ukāt wahupi Maria Jesu awaŋ gānaŋ āneŋkuŋo u kāda yāŋkaŋ kuŋkumān.

² Tāŋpākaŋ kadāni ukengān koŋ pāhap kwiŋŋirān Ekāni tāŋo aŋero kubātā kunum gānaŋ naniktā āpāŋpāŋ mobā awaŋ meni-ken tāŋpipiwani u yāpmāŋ kewepewān pāŋku parirān uterak maŋitkuk.

³ ✧ Gupi iŋami dapun yāpātā kwinit tākaŋ ude. Teki u paki-inik.

⁴ Tāŋirān komi āma u kaŋpāŋ umun pāhap nadāŋpāŋ kwiŋŋpāŋ kumāŋ maŋpāŋ pattāŋ kuŋkuŋ.

⁵ Tāŋirā webe yarā unitā ahāwānā aŋerotā yāwetkuk; Ek umuntādeŋo yāk. Nāk nadātat, Jesu pāya kwakāp terak utkuŋo u kādayāŋ ābākamān yāk.

⁶ ✧ Upāŋkaŋ ŋo nāmo itak. U man bian tāwetkuko udegān akumaŋ kuk. Ek abāŋkaŋ patpat bāgupi ŋo kawun yāk.

⁷ ✧ Tāŋkaŋā bārāŋeŋ kuŋkaŋ iwarāntākiye ŋode yāwerun; Jesu uwā kumbani-ken naniktā akumaŋ kuk. Akumaŋ pāŋku Galili komeken intājukun it kireŋirān pāŋku uken kaŋ kawut! yāŋ yāwerun. Aŋerotā ude yāwetkaŋ yāŋkuk; Man tāwetat uba yāk.

⁸ Tāŋpākaŋ webe yarā uwā umuntaŋkumāno upāŋkaŋ awaŋ peŋpeŋ kuŋkaŋ oretoret terak iwarāntākiye yāwetdayāŋ bārāŋeŋ kuŋkumān.

9 Kunjirän kädet miñin Jesutä pengän ahäj yämiñpäj tamiman yäj yäwetkuk. Tamiman yäj yäweränä gukut imäpmok täñpäj kuroñi injtpäj inin oretkumän.

10 ✧ Ude täñpänkañ Jesutä yäwetkuk; Ek umuntädeño! Kuñkañ notnaye yäwerän päñku Galili komeken kañ nabawut yäk.

Komi ämatä bä mop äma manbiñam yäwetkuñ

11 Webe yarä u kunjirän komi äma awañ watäni itkuño u ätutä bäräñeñ kumañ päñku yotpärare-ken äronpäj imaka umuri ahäjkuiko unitäño biñam bä mop äma yäwetkuñ.

12 Yäweräkañä bä mop ämakät Juda täño ekäni ekänitä käbeyä täñpäj man yäñpäj-nadäk täñpäj komi äma awañ watäni itkuño unita monerj tanj yämiñkuñ.

13 ✧ Yämiñkañ yäwetkuñ; In ñode kañ yäwerut yäk. Bipani nin dāpmon paritna Jesutä iniken iwaräntäkiyetä päbä komegup kubo täñpäj yäpmäj kuñ yäj kañ yäwerut.

14 Pailattä jopman u nadäñpäj goret kubä täñ nimek yäj nämo umuntäneñ. Nämo, nintä täga api inin bitnäne yäk.

15 Ude yäñpäj yäwerä komi äma uwä monerj u yäpmäñpäj man yäwetkuño u buramiñkuñ. Täñkuño unita jopman u Juda ämawebe-ken patkuko unitä pen pätak.

Jesutä iwaräntäkiye man yäwetkuk

Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23

16 ✧ Täñpäkañ Jesu iniken iwaräntäkiye 11 uwä Galili komeken pom kubä Jesutä ini bian yäwetkuko u äronkuñ.

17 Äronpäj Jesu ini kañpäj ukengän gwäjin äpmon imiñpäj inin oretkuñ. Upäñkañ ätutäwä bänep yarä täñpäj U Jesu nämo käwep yäj nadäñkuñ.

18 ✧ Täñjirä Jesutä dubini-ken äbäñpäj ñode yäwetkuk; Anututä kehäromi kuduptagän, kunum täño ba kome täño, näka namiñ moreñkuk yäk.

19 ✧ Unita in komeni komeni kuñkañ äma äbori äbori näwaräntäknaye ude kañ täñ yepmañput. Näk näwaräntäknaye täñpäkañ Nan ba Nanaki ba Kudupi Munapik u wäpi terak ume kañ ärut yämut.

20 ✧ Täñpäj man täwetpäj täwoñäreñ täñkuro u kudup yäwetpäj yäwoñärenjirä kañ buramiñ morewut. Bureni ñode täwera nadäwut; Näk edapi edapi inkät irira kome ñonitäño kadäni api tärewek yäk.

✧ 28:10: Hib 2:11 ✧ 28:13: Mat 27:64 ✧ 28:16: Mat 26:32; Mat 28:7,10 ✧ 28:18: Dan 7:14; Jon 13:3; Efe 1:20-22 ✧ 28:19: Mak 16:15-16; Apos 1:8, 8:16, 19:5; Rom 6:3, 1Ko 1:13, 10:2; Gal 3:27 ✧ 28:20: Apos 18:20; Jon 14:23

Mak Maktä Jesu u kehäromini inigän kubä yäŋ niwoŋärekta manbiŋam ŋo kudän täŋkuk

Jontä Jesuta kädet täwitkuk

¹ Jesu Kristo u Anutu täŋo Nanaki. Unitäŋo Manbiŋam Täga yäpüt penpäj ahäŋkuko u ŋode;

² ✧ Bianä Anutu täŋo profet kubä wäpi Aisaiatä manbiŋam kubä ŋode kudän täŋkuk;

Näkŋo biŋam yäŋahäwani äma kubä ŋo.

U intäjukun kädet täwit gamikta api iniŋ kirewet yäk.

Mal 3:1

³ Uwä kome jopi-ken päŋku itkaŋ ŋode api yäwek;

Ekänitä äbäktä kädet kaŋ täwirut!

Irit kuŋat-kuŋatjin kaŋ täŋsiwoŋ tawut!

Ais 40:3

⁴ ✧ Eruk, man Aisaiatä kudän täŋkuko udegän Jontä ŋode täŋkuk. Kome jopi-ken päŋku itkaŋ ämawebeta ume ärut yämippäŋ man ŋode yäŋahäŋit täŋkuk; In bänepin sukurewäkaŋ ume ärut tamiŋira Anututä momijin api penj tamek yäk.

⁵ Ude yäwerirän ämawebe mäyap Judia komeken nanik ba Jerusalem yotpäraren naniktä Jontä itkuk-ken u päŋku wakini yäŋahäŋirä Jontä Jodan ume gänaŋ yäŋ-yäkŋat päpmo ärut yämik täŋkuk.

⁶ ✧ Täŋpakaŋ Jon uwä tektawä but kubä wäpi kameri unitäŋo pujiŋipäŋ täŋpani upäj täŋkaŋ piontawä but gupipäj täŋpani upäj yamäj täpäneŋpäŋ kuŋat täŋkukonik. Täŋpäŋ ketemtawä käpukbam-kät kähäräp umeni bipiken nanik ugänpäj nak täŋkukonik.

⁷ ✧ Ude täŋkaŋ manbiŋam ŋode yäŋahäk täŋkuk; Äma kubä biŋam ikek mäden näwatak yäk. Unitäŋo kehäromitä näkŋo kehäromina irepmitak. Näk äpani-inik unita u dubini-ken näk nämo itnaŋi.

⁸ Nadäkaŋ? Näk ume-inikpäŋ ärut tamitat. Täŋpakaŋ äma mäden näwatak unitawä Anutu täŋo Munapikpäŋ api uwäktäj tamek yäk.

Jontä Jesu ume ärut imiŋkuk

Mat 3:13-17; Luk 3:21-22

⁹ Kadäni uken Jesutä Galili kome Nasaret yotpärare u penpen abäŋirän Jontä Jodan ume gänaŋ yäŋikŋat päpmo ärut imiŋkuk. ¹⁰ Ärut imänkaŋ Jesu ume gägäni-ken äbäŋpäŋ kaŋkuk; Kunum aŋeŋirän Anutu täŋo Munapiktä imaka känaräm bumik unitä äpäŋkaŋ gwäki terak maŋirayäj täŋkuk.

¹¹ ✧ Ude täŋirän kunum gänaŋ nanik gera kubä ŋode ahäŋkuk; Gäk näkŋaken bänepna gämäni-inik yäk. Gäk gabäŋkaŋ gäripi pähap nadäk täyat yäŋ yäŋkuk.

¹²⁻¹³ ✧ Ude yäŋirän uteragän Munapiktä iniŋ kireŋpewän Jesu kome jopi-ken, tom ägwäritä kuŋarani-ken päŋku itkuk. Uken kepma 40 ude irirän Santantä yäŋikŋat täŋkukonik. Ude täŋkuko upäŋkaŋ Anutu täŋo aŋerotä täŋkentäj imiŋirä it yäpmäj kuŋkuk.

*Jesutä äma yaräbok-yaräbok yämagutkuk**Mat 4:12-17; Luk 4:14-15*

14 ✨Eruk, Jon komi yotken tewä irirän kadäni uken Jesu Galili komeken kuñkuk. Pänku Anutu täño Manbiñam Täga yänjahänpän ämawebe ñode yäwetkuk;

15 ✨Kadäni ahätak yän yäwetkuk. Anututä intäjukun itkañ yabän yäwat epän täñpayän täyak u tuän keräp täyak! Unita bänepjin sukurenpan Anutu täño Manbiñam Täga uwä nadänpän bänepjin-ken penpan kañ yäpmän kuñarut!

16 Ude yäwetpan Jesutä Galili gwägu pomi terak kuñtängän yabänkuk; Saimon-kät noripaki Andrutä yäk tañi, gwägu tom yäpani u gwägu gänañ manpan ärmonj irirän yabänkuk. Äma yarä uwä monen epänta gwägu tom yäpmäk täñkumänonik.

17 ✨Yäk manpan ärmonj irirän Jesutä yäwetkuk; Eruk! Epän u penkan näk näwarun! Näk näwarirän gwägu tom yäpmäk täkamän udegän ämawebe Anutu iwatta yäpmäk-yäpmäk epän api tamet yäk.

18 Yäweränä uterakgän epäni u penpenj iwatkumän.

19 Iwaränkan ätukät kuñpanjä Sebedi täño nanaki yarä wäpi Jems kenta Jon u gäpe terak itkañ yäk tañi, gwägu tom yäpani u ket täñ irirän yabänkuk.

20 Yabänpan pengän yarä unita gera yänjirän nani Sebedi-kät epän ämaniye gäpe terak itkuño u yepmanpen Jesu iwatkumän.

*Jesutä mäjo äma magärani kubä iwat kireñkuk**Luk 4:31-37*

21-22 ✨Eruk ude tänpän penta kuñtängän Kapeneam yotpärare-ken ahänkuñ. Uken Sabat kadäni täñjirän Jesu Juda täño käbeyä yot gänañ ärönpän manbiñam yäwetpan yäwonärenkuk. Täñjirän ämawebe kikuñtapan nadäwä kudupi kubä täñkuk. Ude tänpän ñode nadänkuñ; Baga man yäwonärewni ämatä man yänpan-yäwonärek täk täkanj ude bumik nämo yäk. Äma ñowä man mähemitä yäyak yän nadänkuñ. 23 Tänpäkan kadäni ukengän mäjo wakitä magärani kubä käbeyä yot gänañ penta itkuño unitä kähän yänkanj ñode yänkuñ;

24 ✨Jesu, Nasaret nanik, gäk jide täñ nimayän äbätan? Nidäpayän äbätan? Gäka nadäkamän. Gäk Anutu täño Kudupi Äma u! yäk.

25 Yäwänä Jesutä kañ-yänpanj ñode iwetkuk; Bitnä! yäk. Äma ño kakätänpen ku!

26 ✨Ude iweränä mäjotä äma uwä injtpän kwainkanj kähän yänpanj kakätänpen kuñkuk.

27 Täñjirän ämawebe u kankanj nadäwätäk pähap tänpän ini-tägän näwetgäwet tänpän yänkuñ; Wära! U imatäken? Man kudupi kehäromi nikek yäyak! Unitä man yänjirän mäjo mani buramik täkanj. Äma jopitä ude täga tänañi nämo yäk.

28 ✨Ude yänpanj Jesu täño binjam u bäränen Galili kome uken-uken yänpanj-nadänjtän kuñkuñ.

*Jesutä ämawebe mäyap yäpän täganñkuñ**Mat 8:14-15; Luk 4:38-39*

29 Tänpäkan Jesu uwä Jems kenta Jon-kät käbeyä yot penpen Andru kenta Saimontä yotken kuñkuñ.

✨ 1:14: Mak 6:17 ✨ 1:15: Mat 3:2; Gal 4:4 ✨ 1:17: Mat 13:47; Luk 5:1-11 ✨ 1:21-22: Mat 4:13

✨ 1:21-22: Mat 7:28-29 ✨ 1:24: Mak 5:7 ✨ 1:26: Mak 9:26 ✨ 1:28: Mat 4:24

³⁰ Kuṅpāṅ Jesu yot gānaṅ āronjirān Saimon kenta Andrutā Saimon yepmani webe gup kādāp kāyām tāṅkaṅ patkuko unita iwetkumān.

³¹ Iwerānkaṅ pāṅku kerigān iṅitpāṅ yāpmāṅ akuṅkuk. Ude tāṅjirān uterakgān kāyām u paorānkaṅ pāṅku ketem gwet yāmiṅkuk.

³² Eruk kome bipmāṅjirān āma kāyām ikek ba āma mājotā magārani u yāṅ-yākṅat yāpmāṅ Jesuken ābuṅ.

³³ Yāṅ-yākṅat yāpmāṅ ābāṅpāṅ āmawebe yotpārare uken nanik kudup bumik yot yāma-ken itkuṅ.

³⁴ ✧Ābā irirā Jesutā āmawebe kāyām mebāri mebāri nikek yāpān tāgaṅit mājotā magārani yāwat kireṅit tāṅkuk. Ude tāṅkaṅ mājo u Jesu tāṅo mebāri nadāṅkuṅo unita man yākta yāniṅ bitnāṅkuk.

Jesu nani-kāt inigān man yāṅkumān

Luk 4:42-44

³⁵ ✧Ude tāṅkaṅ patkuko kome ket nāmo yāṅjirān Jesu akumaṅ yot penṅen uruṅ kāda pāṅku nani-kāt man yāṅkumān.

³⁶⁻³⁷ Yāṅ irirān Saimon-kāt noriye ātutā Jesuta wāyākṅeṅtāṅ pāṅku kaṅ-ahāṅpāṅ iwetkuṅ; E! Gāk imata ṅo itan? Āmawebe kudup gāka wāyākṅeṅ itkaṅ!

³⁸ Ude iwerāwā ṅode yāwetkuk; Nin yotpārare kukṅi kukṅi it yāpmāṅ kukaṅ-ken u kāda kuna! Uken kuṅkaṅ Anutu tāṅo man yāṅahāṅpāṅ kaṅ yāwet tāṅpa. Nāk epān u tākta ābut.

³⁹ ✧Ude yāṅpāṅ Galili komeken yotpārare kubākubā tāṅo kābeyā yot gānaṅ āronpāṅ man yāwerit mājo yāwat kireṅit tāṅkuk.

Jesutā āma gisik parām ikek yāpān tāgaṅkuk

Mat 8:1-4; Luk 5:12-16

⁴⁰ Tāṅpākaṅ kadāni kubā āma kubā gisik parām ikektā Jesuken kuṅpāṅ gukut imāpmok tāṅpāṅ butewaki terak ṅode iwetkuk; Gāk tāṅkentāṅ namayāṅ nadāṅpāṅā nāk tāga nepmaṅpi kudupi iret yāṅ nadātat.

⁴¹ Ude yāwānā Jesutā āma u kaṅpāṅ butewaki pāhap nadāṅ imiṅpāṅ kerigupi terak penkaṅ iwetkuk; Tāga tāṅkentāṅ gamayāṅ. Eruk, parām ṅo paorut!

⁴² Ude yāwānā uterakgān parām u paorirā sākgāmān itkuk.

⁴³⁻⁴⁴ ✧Tāṅpāṅ Jesutā āma u man kehāromi ṅode iwetkuk; Tāṅ gamitat ṅonita āmawebe biṅam nāmo yāweren. Gāk pāṅku gupka bāmop āma iwōṅāre. Ude tāṅpāṅ āneṅi sākgāmān itta Moses tāṅo бага man iwatpāṅ gupe kābāṅi nikek iṅiṅiri āmawebetā parām tāgakaṅ yāṅ api nadāwā tāreneṅ. Jesutā ude yāṅpāṅ iwet-pewān kuṅkuk.

⁴⁵ Pāṅku Jesutā iwetkuko ude nāmo tāṅkuk. Nāmo, Jesutā gupi yāpān tāgaṅkuṅo unitagān āmawebe kumān yāṅahāṅpāṅ yāwettāṅ kuṅkuk. Ude tāṅjirān kaṅpāṅ Jesu yotpārare bāmopi-ken kwawak tāga nāmo kwet yāṅ nadāṅkuk. Ude nadāṅpāṅ kukṅi kāda, āma māyap nāmo irani-ken kuṅṅat tāṅkuk. Āma māyap nāmo irani-ken kuṅṅatkuṅopāṅ āmawebe uken-uken naniktā ehutpāṅ pen iwarān tāk tāṅkuṅonik.

2

Jesutā āma kubā yāpān tāgaṅkuk

¹⁻² Eruk kepma yarāgān itpāṅ Jesu āneṅi Kapeneam yotpārare-ken kuṅjirān āmawebetā Jesu ābāko ude itak yāṅ nadāṅpāṅā yot itkuk-ken u ābā bumta

tokneppān yāman imaka, it tokneppān bāgup kubā nāmo peṅkuṅ. Bumta tokneppān irirā Jesutā Anutu tāṅo manbiṅam yāwetkuk.

³Tāṅkaṅ āma kwāyāhāneṅ tāṅpani kubā āma yarābok-yarāboktā gāraṅ tāṅpān Jesuken yāpmāṅ ābuṅ. Tāṅpān noriye ātu tāṅkentākta penta ābuṅ.

⁴Yāpmāṅ ābāṅpāṅ yabāṅkuṅ; Āmawebe kātum-kātum irirā. Ude yabāṅpāṅṅā Jesu dubini-ken peka kādetta wāyākṅewā wawāpāṅ yot medāp terak punin yāpmāṅ āronṅkuṅ. Punin pāro medāp āriwā tumbāpāṅ āma kwāyāhāneṅ tāṅpani u gāraṅ ikek tewā āpmonṅkuk.

⁵ ✱ Ude tāṅjirā Jesutā nadākiniki yabāṅpāṅ āma kwāyāhāneṅ tāṅpani u iwetkuk; Notnapak, gāṅṅo momika peṅ gamitat!

⁶⁻⁷ ✱ Ude yāṅjirān Baga man yāwoṅārewani āma ātu penta itkuṅo unitā ṅode nadāṅkuṅ; Ai, āma ṅo imata ude yāyak? Anututa yāṅārok man yāyak yāk. Āma kubātā āma tāṅo momi penaṅi nāmo. Anutu-tāṅān momi peṅ yāmik tāyak yāṅ nadāṅkuṅ.

⁸Ude nadāṅjirā Jesutā Ude nadākaṅ yāṅ nadāṅpāṅ ṅode yāwetkuk; Imata ude nadākaṅ?

⁹Āma ṅo man jide iwerira bureni kwawak ahāṅjirān kānāyāṅ?; Momika peṅ gamitat yāṅ iweret ba Akumaṅ ku yāṅ iweret?

¹⁰⁻¹¹ Eruk, in kome terak ṅo Āma Bureni-inik-ken momi peṅ yāmik tāṅo kehāromi itak yāṅ nadākta ṅode tāṅjira kawut. Ude yāṅpāṅ āma kwāyāhāneṅ tāṅpani u iwetkuk; Nāk ṅode peṅ gāwetat; Aku! Patpat bāgupka yāpmāṅkaṅ yotka-ken kuyi!

¹² ✱ Ude iwerirān āmawebe itkuṅo u injamiken akumaṅ patpat bāgupi yāpmāṅkaṅ kuṅkuk. Tāṅjirān āmawebetā kaṅpāṅ nadāwā inide kubā tāṅkuk. Tāṅpāṅ yāṅkuṅ; Wāra! Imaka kudupi kubā kākamāṅ! Kudān ṅodewani bian kubā nāmo kak tāṅkumāṅonik. Ude yāṅpāṅ Anutu iniy oretkuṅ.

Jesu Livai imagutkuk

Mat 9:9-13; Luk 5:27-32

¹³Ude tāṅpāṅ Jesu Kapeneam yotpārare peṅpeṅ āneṅi Galili gwāgu u gāṅāni-ken kuṅkuk. Pāṅku irirān āmawebe māyaptā ahāṅ imiṅpāṅ it gwājiṅkuṅ. It gwājiṅjirā Anutu tāṅo manbiṅam yāwetpāṅ yāwoṅārek tāṅkuk.

¹⁴ ✱ Yāwetpāṅ yāwoṅārek tāṅtāṅ kuṅattāṅṅān Alfias nanaki wāpi Livai u takis moneṅ yāpmāk-yāpmāk tāṅ irirān Jesutā kaṅpāṅ iwetkuk; Gāk akumaṅ nāk nāwat yāk. Ude iwerānā Livai mani buramiṅpāṅ epāni u peṅpeṅ akumaṅ iwatkuk.

¹⁵ Eruk kumaṅ pāṅku Jesu Livaitā yotken āronṅpāṅ Livaikāt ketem bok naṅkumān. Jesu tāṅo iwarāntākiye-kāt āma takis moneṅ yāpani ātu ba āma waki tāṅpani yāṅ yāwerani māyap Jesu iwāt tāṅkuṅo u ketem penta naṅkuṅ.

¹⁶ ✱ Ketem naṅ irirā Baga man yāwoṅārewani āma ātu Parisi āma ābotken nanik ābā yabāwā siwoṅi nāmo tāṅpāpāṅ Jesu tāṅo iwarāntākiye ṅode yāwetkuṅ; E! Jesu imata takis moneṅ yāpani āma ba āma waki tāṅpani-kāt bok itpāṅ ketem nākaṅ?

¹⁷ Man ude yāṅjirā Jesutā nadāṅpāṅ yāwetkuk; Āma kubā nāk kāyām nāmo yāṅ nadāṅpāṅ yāpātāgak āmaken nāmo kwek. Tāṅ, āma kubā nāk kāyām tāyat yāṅ nadāweko unitā uyaku yāpātāgak āmaken kwek yāk. Nāk epān udewani tākta āput. Nāk āma inita siwoṅi yāṅ yāk tākaṅ unita nāmo āput. Nāmo, āma

inita näk momi täñpani yäj nadäñpäj äpani-inik kuñat täkañ äma udewanita yäjpäñ äput.

Nakta jop itta Jesu iwet yabäñkuñ

Mat 9:14-17

¹⁸ Täñpäkañ kepma uken Jon ume ärut yämani unitäño iwaräntäkiye ba Parisi äma ätukät бага man iwatpäñ nakta jop itkuñ. Ude täñirä äma ätutä Jesu päñku ñode iwetkuñ; Jon täño iwaräntäkiye ba Parisi äma täño yäwaräntäkiye u бага iwatpäñ nakta jop it täkañ. Täñ, gäkño gäwaräntäkaye imata nakta jop udegän nämo it täkañ?

¹⁹ Iweräwä Jesutä kowata man wärani kubä ñode yäwetkuk; Äma ätu nori-paki wäpi biñam ikek kubäkät oretoret terak kuñatkañ imata butewaki nadäñpäj nakta jop itneñ? Nämo inik!

²⁰ Täñpäkañ iwantä päbä äma u injt yäpmäj kuñirä uyaku noriyetä wäyäkñewä wawäpäñ butewaki nadäñpäj nakta jop itneñ.

²¹ Jesutä ude yäjpäñ iniken man kudupi-kät Parisi äma täño man ukät bok nämo awähutneñ yäj nadäñpäj man wärani yarä yäwetkuk. Kubä ñode; Äma kubätä tek wewani bipa yäjkañ tek moräki kodakipäj tek wewani biani terak täga nämo peñpäñ bipek yäk. Ude täñpeko uwä tek kodaki unitä täñpewän tek biani u tañj wewek.

²² Ude yäjpäñ äneñ man wärani kubä ñode yäwetgän täñkuk; Äma kubätä wain umeni api täñpanipäj käbot tom gupipäj täñpani biani kubä gänañ täga nämo piwek. Ude täñpänä wain umeni api täñpani unitäño kehärominitä täñpewän käbot biani kehäromi nämo u tumäñpäj wain umeni ba käbori u bok jop awähutneñ. Ude täga nämo täñpek. Wain umeni api täñpanipäj käbot kodaki kehäromi gänañ piweko uyaku täga.

Jesu u Sabat täño mähem

Mat 12:1-8; Luk 6:1-5

²³ Eruk Juda täño Orekirit kadäni kubäken Jesu iwaräntäkiye-kät säguom epän bämopi-ken kuñatkuñ. Kuñattängän iwaräntäkiyetä säguom ätu weñpäñ yäpuñ.

²⁴ ✧ Weñpäñ yäpmäjirä Parisi äma ätutä Jesu ñode iwetkuñ; U yabäl Orekirit kadäni-ken epän ude täkta yäjiwäranu ukenöpäj ude imata täkañ?

²⁵ ✧ Ude iweräwä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Ude nämo! Bian oranin Devit u noriye-kät nakta yewäpäñ täñkuño unitäño manbiñam Anutu täño man terak nämo daniñpäñ nadäk täkañ?

²⁶ ✧ Manbiñam u ñode pätak; Bian-inik Devit noriye-kät Anutu täño yot gänañ äronpäñä käräga Anututa pewanipäj yäpmäñpäñ nañkañ noriyeta imaka yämän nañkuñ. Bämop äma intäjukun täñpani wäpi Abiata kadäni unitä itkuk-ken uken ude uwä täñkuk.

²⁷ ✧ Ude yäwetpäñ ñode yäwetgän täñkuk; Orekirit kadäni uwä Anututä ämawebe täñkentäka peñkuk. Kadäni uwä ämawebeta bäräpi yämikta nämo.

²⁸ In nadäkañ? Äma Bureni-inik u imaka kuduptagän ba Sabat täño mähem bok.

3

Jesu epän Sabat kubäken täñkuk

Mat 12:9-14; Luk 6:6-11

¹ Kadäni kubä Jesutä Juda täño käbeyä yot kubä gänäñ äronpänjä äma keru kwäyähäneñ täñpani kubä irirän kañkuk. ² Kepma u Sabat unita Parisi ämatä Jesu jide täñpän manken kañ tene yän nadäñpän Jesu ket täñpän kañiwat itkuñ. Jesutä äma keru kwäyähäneñ täñpani ñokenjowä Sabat kadäni ño käwep yäpän täganeñ yän nadäñpän unita.

³ Ude kañ iwarirä Jesutä keru kwäyähäneñ täñpani u ñode iwetkuk; Ämawebe päke ño gabäñjirä aku!

⁴ ✧ Ude iweränkañ akunpän irirän Jesutä Parisi äma yäwet yabänkuk; In jide nadäkañ? Orekiru kadäni-ken kädet jidewani uwä täga täne? Kädet täga täne ba kädet waki täne? Ba äma käyäm ikeкта jide täñ yämine? Täñkentän yämine ba nämo täñkentän yäminjitna ini kumneñ? Ude yäweränä kowata man nämo yänkañ kum itkuñ.

⁵ ✧ Ude täñpawä Jesutä bänepi nämo imärani yabänpän-nadawän nämo tagawapän koki täñpän wanjuñ. Koki täñpän wawapän äma keru kwäyähäneñ täñpani uwä iwetkuk; Ketka pirärenpän yäpi-siwon tawut! Ude iweränä keru pirärenpän yäpän-siwon tanjuñ.

⁶ ✧ Eruk, ude täñjirän Parisi ämatä kañpän Jesu jide täñpän kañ utne yän nadäñpän gapman täño intäjukun äma wäpi Herot unitäño äbotkät päñku käbeyä täñpän yänpän-nadäk täñkuñ.

Ämawebe mäyaptä Jesu iwarän täñkuñ

⁷⁻⁸ ✧ Ude täñkañ kome u peñpeñ Jesutä iwaräntäkiye yäwän yäpmän Galili gwägu-ken kuñkuñ. Kuñjirä ämawebe bumta yäwatkuñ. Kome mäyap ñode u naniktä yäwatkuñ; Galili kome, Jerusalem yotpärare, Judia kome, Idumea kome, kome Jodan ume udude käda itkañ, Tire yotpärare, Sidon yotpärare, kome uken naniktä Jesutä imaka imaka täk täñkuko biñami u nadäñpän Jesutä itkuk-ken ukengän tokneñ moreñkuñ.

⁹⁻¹⁰ ✧✧ Ämawebe käyäm ikek mäyap yäpän tägañkuño unita äma käyäm mebari mebari nikektä Jesu gupi injtayän nadäñpän noriye dumän yawat yäpmän Jesutä itkuk-ken äbuñ. Äbä bumta toknejawä Jesu ämawebetä uyiñ-kätupneñ yän nadäñpänjä iwaräntäkiye gäpe täpuri kubä yäpmän päbä tuän pekof yän yäwetkuk.

¹¹ ✧ Täñpän kadäni kadäni äma mäjotä magäraniä Jesu kañpän mäjo uwä kome terak inami yäpä äpmonpänpäñ kähän yänpän ñode yäk täñkuñonik; Gäk Anutu täño nanaki yäk.

¹² ✧ Ude yäwawä Jesutä iniken mebari yänahäкта yäjiwät-inik täñkuk.

Jesutä iwaräntäkiye 12 ude yämagutkuk

Mat 10:1-4; Luk 6:12-16

¹³ Ude yänpän pom kubäken äronpän Jesutä äma ini bänepitä nadäñkuko u yänpewän äbuñ.

¹⁴⁻¹⁵ Ude täñpän äma 12 ude yänpewän äbuño u Jesu inikat kuñatta ba Anutu täño man kudupi yänahänjit, kehäromini peñ yäminjirän mäjotä äma magärani yawat kireñjit täкта yäpmän daninjuñ.

¹⁶ ✧ Äma 12 uwä wäpi ñode; Kubä Saimon. Jesutä wäpi kodaki Pita yän iwetkuk.

✧ **3:4:** Luk 14:3 ✧ **3:5:** Jon 11:33 ✧ **3:6:** Mat 22:15-16 ✧ **3:7-8:** Mat 4:25 ✧ **3:9-10:** Mak 4:1; Luk 5:1-3 ✧ **3:9-10:** Mat 14:36 ✧ **3:11:** Luk 4:41 ✧ **3:12:** Mak 1:34 ✧ **3:16:** Jon 1:42

17 ✨ Yaräwä Sebedi täño nanakiyat wäpi Jems kenta Jon. Yarä unita iniken man terak wäpi Boaneges yäj yäwetkuk. U ninin man terak Iromäj.

18 Täñä ätu täño wäpi Andru, Filip, Batorom, Matiyu, Tomas. Kubäwä Alfias täño nanaki wäpi Jems. Kubä wäpi Tadius. Kubä wäpi Saimon Selot.

19 Kubä Judas, Kariot komeken nanik. Äma unitä Jesu iwan keru terak penjuk.

Jesu mäjotä magärrän epän täyak yäj iwetkuj

Mat 12:24-32; Luk 11:14-23, 12:10

20 Eruk iwaräntäkiye ude iwoyänpäj yepmankej Jesu yotken kujkuk. Kujukopäj ämawebe bumta äbuño unita Jesu ini ba iwaräntäkiye jide tänpäj ketem nanpäm!

21 ✨ Ude täñirä Jesu täño noriyetä binam u nadänpäj, Eruk! Jesu nadäk-nadäki paotak yänpäj imagutnayäj Jesutä itkuk-ken äbuñ.

22 ✨ Tänpäkanj äma Baga man yäwoñärewani Jerusalem yotpärare-ken naniktä äbuñ. Äbänpäj ñode yänkuj; Mäjo täño äma ärowani wäpi Bilisibap unitä Jesu magärrän unitäño kehäromi terak mäjo yäwat kirek täyak! yäk.

23-25 Tänpäj man yänkuño Jesutä u nadänpäj ämawebe yäj-päbä yepmanpäñ man wärani terak ñode yäwetkuk; Satantä iniken äboriye täga yäwat kirewek? Nämoinik! Ba äma äbot kubätä kowat ämiwän täneño uwä jide tänpäj kehäromi irek? Bureni, ini buap-tägän ämineño uwä kehäromini paorek.

26 Tänpäj udegän Satantä iniken äboriye däpmanpäñ yäwat kireweko uwä kehäromi täga yäpneñ? Nämoinik! Satan ini paot-inik täñpek.

27 Ude yänpäj yäwetkuk; Äma komi kubätä iniken yot gänäj irirän äma kubätä siwani yänkanj päro tuñumi täga yomägarek? Nämö! Äma komi u bäyanj injtpäj yentä keru kuroñj pädat tänpäj penkanj uyaku tuñumi täga yomägarek.

28 Unita ket täwera nadäwut; Waki mebäri mebäri ba Anututa yänärok man yäkyäk unitäño momu u täga penanji.

29 Upänkanj äma kubätä Anutu täño Munapikta yänärok man yäwayäj täko uwä momini uwä tärek-täreki nämö pen api pärek yäk. Anututä momini uwä täga penanji nämö.

30 Äma ekäni ekänitä Gäk mäjotä magäränkanj unitäño kehäromi terak täk täyan yäj iwetkuj unita Jesutä ude yäwetkuk.

Jesu täño minjiye noriye u netä?

Mat 12:46-50; Luk 8:19-21

31 ✨ Man ude yäj irirän minji noriye-kät Jesutä itkuk-ken u ahänkuj. Ahänpäñ yäman umu itkanj Jesutä yäman äpän yäj nadänpäj äma kubä iwerä äronjuk.

32 Äronpäñ Jesu äma hämopi-ken irirän kanpäñ ñode iwetkuk; Ai! Meñka notkaye yäman itkanj gäka yäkanj yäk.

33 Ude iweränä Jesutä iwetkuk; Meñnaye notnaye bureni-inik u netä?

34 Ude yänpäj ämawebe it gwäjinkuj u yabänpäj yänkuk; Meñnaye, notnaye bureni ño!

35 Ämawebe Anutu täño man buramik täkanj uwä näkñjo meñnaye, notnaye, wanotnaye bureni-inik.

4

Mujiipi pikpik täño man wärani

Mat 13:1-9; Luk 8:4-8

1 ✨ Jesutä änenji Galili gwägu gägäni-ken äpmonjpäñ ämawebe man yäwetpäñ yäwonjärekk täñjuk. Täñ irirän ämawebe mäyap äbä itgwäjijpewä Jesu uwä gäpe terak punin äro manit itkanj ämawebe gwägu gägäni-ken it yäpmäj kwäkanj Jesutä manbijam yäwetpäñ yäwonjärekk täñjuk. 2 ✨ Täñpäñä man wärani mäyap yäwetpäñä kubä pen ñode yäwetkuk;

3 Juku penjpäñ man wärani täwerayäj täyat ño ket nadäwut! Äma kubätä ketem mujiipi pikta epäni-ken päñku mujiipi täñ-irähuttäj kwek.

4 Täñ-irähuttäj kuñjirän mujiipi ätu kädet minjin mäneñ. Kädet minjin mäneño uwä baraktä yabäj ahäñpäñ nanj paotneñ.

5 Täñkanj mujiipi ätuwä kome tanji nämo, gänañ umu mobä, uterak manj tädotneñ.

6 Kome u pidämigän, gänañ umu mobä unita jäwäri punin itkanj bäräñej tädotneñ. Bäräñej tädotneño upäñkanj edaptä yenjpewän kubit täneñ.

7 Täñ, mujiipi ätuwä mup waki gänañ mäneñ. Mup gänañ manjirä mup waki unitä äronjpäñ uwäk täñpipiñ-pewä wanjpäñ bureni nämo pätnenj.

8 Täñpakanj mujiipi ätuwä kome gakñi nikekken mäneño uwä täga äroneñ. Äronjpäñ bureni ätu ähan pätnenj. Ätuwä tanji bumikk pätnenj. Täñ, ätuwä bumta pätnenj.

9 Man ude yäñpäñ yäñjuk; Äma jukuni nikektä näkño man ño ket nadäwut!

10 Täñpakanj ämawebe ätu kuñ moreñirä Jesu iniken iwaräntäkiye-kät noriye ätukät man wärani yäwetkuko unitäño mebärita iwet yabäjkuñ.

11 Iwet yabäwäwä yäñjuk; Anututä intäjukun itkanj yabäj yawat epän täk täyak unitäño manbijam käbop irani injingän nadäktä yäwani unita in-gänpäj täwetat. Upäñkanj ämawebe päke u nämo nadäwä tumäk täkanj unita u man wäranigän yäj nadäk täkanj.

12 ✨ Man unitagän profet kubätä bian ñode kudän täñjuk;

Jukujin täwä api nadäneño upäñkanj bänepjintä nämo api nadäwä täreneñ.

Ba dapunjintäwä api käneño upäñkanj nämo api kawä täreneñ.

Upäñkanj nadäwä tärewäpäñ bänepi nämo sukurek täkanj unita Anututä mmini nämo penj yämik täyak yäk. Ais

6:9,10

13 Jesutä ude yäñpäñ yäñjuk; Man wärani täweraro unitäño mebäri nadäkanj ba nämo? In mebäri nämo nadäwä tumäjirä man wärani ätu yäwawä jide täñpäñ nadäwä täreneñ?

14 Man wärani täweraro unitäño mebäri ñode; Äma näkño man kudupi yäñahäk täkanj uwä äma mujiipi täñ-irähuttäj kweko udewani.

15 Täñä ämawebe ätu näkño man kudupi nadäñpäñ bänepi-ken penjirä Satantä yäyomägat täyak uwä mujiipi kädet minjin pewän mäneño udewani.

16 Täñpäñ ämawebe ätu näkño man kudupi pengän nadäñkanj gäripi nadäk täkanj uwä mujiipi kome pidämi, gänañ umu mobä uterak piweko udewani.

17 ✨ Unita ämawebe udewani uwä näkño man bänepi-ken jäwäri ket nämo äpmonjpani unita man u kadäni keräpigän yäpmäj kuñjatneñ. Bäräpi kubä ba näkño man yäñahäjirä yäñärok man yäwerit iwan täñ yämijit täñpäwä kwitanjpäñ näkño man kudupi u bäräñej penenj.

✨ 4:1: Mak 3:7-9; Luk 5:1-3

✨ 4:2: Mat 13:34; Mak 4:33-34

✨ 4:12: Jon 12:40; Apos 28:26-27

✨ 4:17: Mat 26:31

18-19 ✧ Täñä ämawebe ätu näkño man kudupi nadäk täkan upäñkan nadäñ bäräp ba moneñ wädäk-wädäkta ämäñi täktäk ba tuñum imaka imakata yabängärip täñirä unitä näkño man utpewä kumäñirän näkño man jopi täñpek. Uwä mup wakiwaki gänañ mäneño udewani.

20 Täñpäkan ämawebe ätu näkño man kudupi nadäñkan bänepi-ken penpän kehäromi yäpmän kuñat täkan uwä mujipi kome gakñi terak piweko u bureni ähan ba tañi bumik ba bumta ahäneño udewani.

Topän uwä kwawak pewän ijikta yäwani

Luk 8:16-18

21 ✧ Jesutä manbiñam u yän paotpänä äneñi yäwetkuk; Äma kubätä topän ijinpän käbot gänañ ba käwut-ken pewek? Nämoinik! Kwawakgän pewänkan ijin-yäñewek.

22 ✧ Bureni! Imaka imaka apiño käbop itkan uwä mäden kwawak ahäñirä api yabäñpän-nadäneñ. Ba imaka imaka ämatä yejämak täkan uwä äneñpän kwawak api peney.

23 Unita äma jukuni nikektä näkño man ño ket nadäwut!

24 ✧ Man täwet täyat uwä ket nadäk täkot. In näkño man kudupi nadäñ namipän nadäk-nadäkjin-ken ähan penpän nadäneño uwä Anututä ätukät yäpurärät tamiñirän tañi nadäneñ.

25 ✧ Unita in ñode nadäwut; Äma kubätä imaka imani u yäpmän kuñarayän täko uwä imaka imani uwä yäpurärätpän bumta imikta yäwani. Upäñkan äma kubätä imaka imani u nämo yäpmän kuñarayän täko uwä imaka imani u äneñi yomägatta yäwani.

Mujipi tädot täkan unitäño man wärani

26 Ude yäñpän äneñi man wärani kubä ñode yäwetkuk; Man wärani kubä ñode täwera nadäwut; Äbot Anututä yabän yäwat täyak uwä ñodewani; Äma kubätä mujipi epäni-ken piñtäñ kwek.

27 ✧ Piñ moreñkan kuñirän bipani kepma yarä-yarä itpän mebäri nämo kanpän nadäñirän kärük imätpän amneñ.

28 Kometä ini-tägän gakñi yämiñirän tädotpän pähämi pitpän äronpän bureni pätney.

29 ✧ Eruk bureni patpän tägañirä pugerek. Täñpäkan äbot Anututä yabän yäwat täyak u udewani.

Mastat mujipi täño man wärani

Mat 13:31-32; Luk 13:18-19

30 Jesutä ude yäñpän yäwetkuk; Man wärani jide u täwerira Anutu täño yabän yäwat epän unitäño mebärita nadäwä täreneñ? Eruk, kubä ñode; Äbot Anututä yabän yäwat täyak u ñodewani;

31-32 Päya kubä wäpi mastat unitäño mujipi täpuri-inik, päya ätu täño mujipi gämori-ken itkan. Upäñkan mujipi u piweno uwä tädotpänä tañi täñpän pähämi obät täñpek. Obät täñirän barak u gänañ äyuy säkgämän itneñ.

33 Täñpäkan Jesutä ämawebe täño nadäk-nadäki yabäñpän-nadäñkan nadäk-nadäkitä täga inñitnanj udegän Anutu täño manbiñam man wärani terakgän yäwet täñkukonik.

³⁴ Man mebari kwawak nāmo yāwetkaŋ man wārani terakgān yāwet tǎŋkukonik. Tǎŋpakaŋ man mebari uwā iwarāntākiye-kāt inigān itkaŋ yāwet tǎŋkukonik.

Mānittä Jesu tǎŋo mani buramiŋkuk

Mat 8:23-27; Luk 8:22-25

³⁵ Eruk kepma ukengān kome bipmāŋirān Jesutā iwarāntākiye ŋode yāwetkuk; Gwāgu kukŋi udude kāda kuna yāk.

³⁶ Yāwerānā iwarāntākiyetā āmawebe Jesu kakta ābuŋo pāke u yepmaŋpeŋ gāpe Jesutā itkuk-ken u gānaŋ ārowākaŋ penta kuŋkuŋ. Kuŋirā āmawebe ātu gāpe ātu yāpmāŋkaŋ māden yāwatkuŋ.

³⁷⁻³⁸ Eruk, Jesu iwarāntākiye-kāt gāpe terak kuŋtāngān Jesu dāpmonta iwāwā gāpe mādeni kāda gwākita kunowā peŋpāŋ uterak dāpmon patguŋ-guŋ tǎŋkuk. Parirān mānit pāhap piāŋirān gwāgu tokāt-kuk. Tokātpāŋ gāpe gānaŋ āpmonirān gāpetā gwāgu gānaŋ āpmonpayāŋ tǎŋkuk. Ude tǎŋpānā iwarāntākiyetā Jesu yāwā kikuŋurānpāŋ iwetkuŋ; Ai! Yāwoŋārewani, gwāgu gānaŋ āpmonayāŋ tākamāŋ ŋo yāk. Gwāgutā nidāpayāŋ tāyak ŋo. Gāk ninta butewaki nāmo nadātan?

³⁹ Iwarāntākiyetā ude iwerāwā eruk, Jesutā akuŋpāŋ mānit kaŋ-yāŋpāŋ gwāgu ŋode iwetkuk; Bitnāŋpāŋ kwikinik isi! yāk. Yāwerānā mānit kenta gwāgu bitnāŋpāŋ wareŋ māmāni nāmo itkumān.

⁴⁰ Ude tǎŋpāŋ Jesutā iwarāntākiye yāwetkuk; Imata umuntākaŋ? Nadākinikjin nākken nāmo peŋpāŋ umuntākaŋ ba?

⁴¹ Tǎŋpakaŋ Jesutā mānit kenta gwāgu yāniŋ bitnāŋkuko u kaŋpāŋ umun pāhap nadāŋpāŋ ini-tāgān nāwetgāwet tǎŋpāŋ yāŋkuŋ; Wa! Āma ŋo jidewani! Āma jopi kubātā ude tāga tānaŋi nāmo. Upāŋkaŋ āma ŋonitā mānit kenta gwāgu man yāwerirān mani buramikamān! yāk.

5

Āma mājotā magāt-pewān tǎŋguŋguŋ tǎŋpani

Mat 8:28-34; Luk 8:26-39

¹ Eruk kumaŋ pāŋku gwāgu kukŋi udude kāda Gerasa komeken ahāŋkuŋ.

² ✧ Ahāŋpāŋ Jesu gāpe terak naniktā āpāŋirān āma mājotā magārani kubā, āma kumbani āneŋpani-ken naniktā ahāŋ yāmiŋkuk.

³⁻⁴ Āma u noriyetā iŋitna yāŋkaŋ kadāni kadāni keri kuroŋi yen kehāromipāŋ pādāt tāwākaŋ yāpmāŋ dākŋek tǎŋkukonik. Uwā āma kubātā unitāŋo kehāromi yāpmāŋ āpnaŋi nāmo, kehāromigāmān.

⁵ Tǎŋpāŋ kepma bipani mobā gānaŋ ba pom terak-terak kuŋatkaŋ mobā yāpmāŋpāŋ gupi awāhutkaŋ kāhān yāŋtāŋ kuŋat tǎŋkukonik.

⁶ Kuŋattāngān Jesu ban udu irirān kaŋkaŋ bārāŋeŋ dubini-ken pāŋku gukut imāpmok tǎŋkuk.

⁷⁻⁸ ✧ Ude tǎŋirān Jesutā iwetkuk; Mājo, gāk āma ŋo kakātāŋpeŋ ku! yāk. Ude iwerānā āma u kāhān pāhap yāŋpāŋ ŋode yāŋkuŋ; Jesu, Anutu Ārowani tǎŋo nanaki, gāk jide tǎŋ namayāŋ ābātan? Anutu inamiken komi epān nāmo gamayāŋ yāŋ nāweri nadāwa!

⁹ Yāŋirān Jesutā iwet yabāŋkuk; Wāpka netā? Iwerānā yāŋkuk; Nin mājo māyaptā āma ŋo terak itkamāŋ unita wāpnin Māyap yāŋ niwet tākaŋ yāk.

10 Ude yānpāṅ butewaki terak wari wari iwetkuṅ; Kome itkamāṅ ṅoken nanik niwat kireweno! yāk.

11 Man ude yāntāṅgān pom kubā tuān itkuko uken but äbot pähap ketem naṅ irirā yabāṅkuṅ.

12 Yabāṅpāṅ Jesu butewaki terak iwetkuṅ; But äbot udu yabātan? Niwat kireṅpewi uterak ärona yāk.

13 Yāṅirā Jesutā yāniṅ kireṅpewān mājotā äma kakātāṅpeṅ kumaṅ but uterak äronkuṅ. Äronjirā but 2,000 udetā bārāṅeṅ kumaṅ päṅku geṅji-ken äriṅpāṅ gwāgu gānaṅ äpmonpāṅ ume naṅpāṅ kumbuṅ.

14 Ude tāṅirā äma but watāni iranitā yabāṅpāṅ ämetpeṅ päṅku ämawebe yotpārare ba deken deken ittāṅ kuṅkuṅo u manbiṅam u yāwetkuṅ. Yāwerākaṅ umuri ahāṅkuko u kāna yāṅkaṅ kuṅkuṅ.

15 Kumaṅ päṅku Jesuken ahāṅpāṅ kaṅkuṅ. Äma mājo mäyaptā magārani u tek yamak ikek, nadāwān tumbāpāṅ Jesu dubini-ken kwikinik manjit irirān. U kaṅpāṅ äma päke äbuṅo uwā umuntaṅkuṅ.

16 Tāṅpāṅ äma kaṅpāṅ nadāṅkuṅo unitā äma mājotā magārani u ba but geṅji-ken äriṅpāṅ kumbuṅo unitāṅo manbiṅam yāwetkuṅ.

17 Man u nadāṅ moreṅpāṅjä Jesu iwetkuṅ; Gäk nintāṅo kome ṅo peṅpeṅ ku! yāṅ iwetkuṅ.

18 Ude iwerāwā Jesu gāpe terak ärowayāṅ tāṅirān äma mājo yāwat kireṅ imiṅkuko unitā Jesu iwetkuṅ; Nadāṅ namiṅiri bok kuda! yāk.

19 Iwerānā Jesutā iwetkuk; Nāmo! Gäk komeka-ken ku! Päṅku meṅkaye notkaye Ekānitā tāṅkentāk ba iron ude tāṅ namitak yāṅ biṅam kaṅ yāwet.

20 ✧ Iwerānā äma u mani buramiṅpāṅ kuṅkuk. Kuṅpāṅjä Jesutā tāṅ imiṅkuko unitā ämawebe yotpārare kubākubā manbiṅam u yāwerānkaṅ yāṅkuṅ; Wāral Imaka kudupipāṅ nadākamāṅ yāk.

Jesutā webe yarā yāpān tāgaṅkuṅ

Mat 9:18-26; Luk 8:40-56

21-23 ✧ Tāṅpāṅ Jesutā Gerasa kome peṅpeṅ gāpe terak äromaṅ gwāgu kukṅi ṅode kāda äbuk. Äbānkaṅ ämawebe bumta itgwājiṅkuṅ. Tāṅpāṅ ätu nanak irirān kābeyā yot tāṅo watā äma kubā wāpi Jairas unitā ahāṅpāṅ Jesu kaṅpāṅ gāmori-ken iṅami yāpān äpmonpāpāṅ butewaki terak ṅode iwetkuk; Nākṅo äpetna kumbayāṅ täyak unita gāk päbā yāpā tāgakta ketka uterak tāga pewayāṅ? Ude tāṅpayāṅ tāno uyaku nāmo api kumbek yāk.

24 Ude iwetpāṅ imagurānkaṅ bok kuṅkumān. Kuṅjirān ämawebe mäyap tāṅkun nikek iwatkuṅ.

25-26 Iwarirā webe kubā kāyām ikek ämawebe bāmopi-ken itkuk. Webe u komepak kāyām kadāni kadāni tāṅ yāpmāṅ kuṅtäyon obaṅ 12 ude tāreṅkuk. U yāpātāgak äma mäyaptā tāṅpena tāgawān yāṅkaṅ epān tāṅ yāpmāṅ kuṅjirā komi pähap nadāṅkaṅ monēṅi jop ahāwut yāpmāṅ äbāṅ itkuk. Tāṅkaṅ kāyāmi nāmo paotkaṅ wakiinik tāṅkuk.

27-28 ✧ Ude tāṅkaṅ webe unitā Jesu tāṅo manbiṅam nadāṅpāṅjä ämawebe päke u gānaṅ päṅku Jesu tāṅo tekgān iṅjirira kāyāmna paorān yāṅkaṅ päṅku mädeni-ken tekgān iṅjtkuk.

29 Ude iṅjirān uterakgān nāgāt kawuk taṅpāṅ gupi-ken komi nadāṅkuko u paotkuk.

30 ✧ Tāñirān kadāni ukengān Jesu kehāromini ātu āma kubā terak kuñtāñirān nadāñkuk. Nadāñpāñ āyāñutpāñ yāwetkuk; Nākño tek netātā inñitak?

31 Yāwānā iwarāntākiyetā iwetkuk; Etāñ, āmawebe māyap dumāñ gāwatkañ u nāmo yabātan? Imata netātā nepmāñitak yāñ yāyan?

32 Yāñirā Jesutā u netātā nākño tek inñitak yāñpāñ āyāñutpāñ yabāñ āyāñutkuk.

33 Yabāñ āyāñurirān webe ukeño Nākā tāyat yāñpāñ umun pāhap nadāñpāñ ābā Jesu gāmori-ken inami yāpān āpmonpāpāñ mebāriini yāñahāñpāñ iwetkuk.

34 ✧ Iwerirān Jesutā iwetkuk; Āpetna, nāka nadāñ namikinik tāyan unita gepmanpa tāgatan. Pāñku tāgañpāñ sākgāmān kañ it!

35 Man ude iwerirān āma ātu kābeyā yot tāño watā āma wāpi Jairas unitā yotken naniktā abāñpāñ Jairas iwetkuk; Āpetka kumak yāk. Kumakopāñ imata Jesu jop yāñikñat yāpmāñ kwayāñ?

36 Yāwāwā Jesutā man yāñkuño u nadāñpāñ Jairas iwetkuk; Umuntāweno! Nadāk-nadākka nākagān kehāromi peyi!

37 Ude yāñpāñ āmawebe pāke itkuño unita yājiwātpāñ āma yarākubā Pita, Jems-kāt Jems noripaki Jon ugānpāñ yāmagut yāpmāñ kuñkuk.

38 Yāmagut yāpmāñ kuñtāngān Jairas tāño yotken ahāñpāñ yabāñkuñ; Yāñtābātet yāñpāñ konām butewaki pāhap tāñ irirā.

39 Ude yabāñkañ yot gānañ āronpāñ yāwetkuk; Mebāri imata yāñtābātek yāñpāñ konām butewaki ño tāñ itkañ yāk? Webe gubañ ño nāmo kumak. Dāpmon pat itak.

40 ✧ Ude yāwānā kañ-māgayāñkuñ. Kañ-māgayāwāwā yāñ-yāwat-pewān yāman āpāmañ kuñirā webe gubañ kumbuko unitāño miñi nani-kāt iwarāntākiye yarākubā ukāt webe gubañ kumbanitā patkuk-ken u āronkuñ.

41 ✧ Āronpāñā webe kumbani u kerigān inñitpāñ iniken man terak ñode iwetkuk; Webe gubañ, aku! (U iniken man terak Talita kumi yāñ iwetkuk.)

42 Ude yāñirān uteragān webe gubañ uwā akumañ kuñatkuk. (Webe gubañ unitāño obañ 12 ude.) Tāñirān kañpāñ miñi nani-kāt iwarāntākiye yarākubā u keru inkuñ.

43 ✧ Tāñpāñ Jesutā manbiñam u nāmo yāñahāneñ yāñpāñ webe gubañi u miñi nani-kāt iwarāntākiye yarākubā u yāwetpāñ yāniñ bitnāñkuk. Yāniñ bitnāñpāñ ketem imā nanpān yāñ yāwetkuk.

6

Nasaret naniktā Jesu māde ut imiñkuñ

Mat 13:53-58; Luk 4:16-30

1 Jesu iwarāntākiye-kāt yotpārare u peñpen Jesutā ini yotpārare-ken kuñkuñ.

2 ✧ Pāñku irirā Juda tāño Orekirit kadāni tāñirān kābeyā yot gānañ āronpāñ Anutu tāño manbiñam yāñahāñpāñ yāwetkuk. Yāwerirān nadāñkañ māyaptā nadāwātāk tañi tāñpāñ yāñkuñ; Āma ño nadāk-nadāk pāhap ñowā de yāpuk? Ba imaka imaka āmatā tāga tānañi nāmopāñ tāk tāyak u kehāromi netā imiñkuk?

3 ✧ Āma ño yot tāñpanigān ño yāk. U Maria tāño nanakigān. Noriye Jems, Joses, Juda kenta Saimon u nadākamāñ yāk. Ba wanoriye ninkāt penta it tākamāñ ño yāk. Ude yāñpāñ Jesuta nadāwā wakñkuñ.

✧ 5:30: Luk 6:19 ✧ 5:34: Mak 10:52; Luk 7:50, 17:19 ✧ 5:40: Jon 11:11 ✧ 5:41: Luk 7:14

✧ 5:43: Mak 1:44, 7:36 ✧ 6:2: Jon 7:15 ✧ 6:3: Jon 6:42

4 ✨ Täñirä Jesutä yäwetkuk; Komeni komeni ämawebe Anutu täño epän äma orañ yämik täkañ upañkañ ini komeken nanik ba noriye miñiye naniye u bitnäk täkañ yäk.

5 Eruk, ini yotpärare-ken naniktä mäde ude ut imiñpewä Jesutä kudän kudupi ñoken täga nämö täñpet yäh nadäñjuk. Äma käyäm ikek yarä-gänpäñ keritä yepmäñit-pewän tägañjuk.

6 Täñpäkañ ämawebe nadäk-nadäkitä kehäromi nämö nadäñ imiñkuño unita nadäwän täga nämö täñjuk.

Jesutä iwaräntäkiye epän man yäwetkuk

Mat 10:5-15; Luk 9:1-6

Eruk yotpärare it yäpmäh kuñkuño udegän päñku Anutu täño manbiñam yäwetpäñ yäwoñärektä täñtäñ kuñjuk.

7-9 ✨ Täñtäñ kuñtäñgän iwaräntäkiye 12 yähpähä yepmäñpäñ yarä-yarä yäpmäh daniñpäñ mäjo yäwat kirekta kehäromi yämiñpäñ jukuman ñode yäwetkuk; In imaka kubä nämö yäpmähkañ kuneñ. Yäk, ketem, moneñ imaka nämö yäpneñ. Ähottaba-kät kuroñjin ärärani ugänpäh kañ yäput. Ba tek gupjin terak itkañ unitagän kañ kut.

10 Päñku kome kubäken ahähñpäñ äma kubätä yori-ken yäh-täkñat yäpmäh ärowänä ugän itpäñ epän täñ paotkañ kome kubäken kañ kut.

11 ✨ Täñ, kome kubäken ahähñirä not nämö täñ tamiñpäñ manjin bitnäwäwä mäde kañ ut yämüt. Mäde ut yämiñpäñ kugun kuroñjin-ken nanik pewä manpapeñ kañ kut. Ude täñirä tabähñpäñ kañ umuntawut!

12 Jesutä jukuman ude yäwetpäñ yäniñ kireñpewän päñku ämawebe bänepi sukurekta manbiñam yäwetkuk.

13 ✨ Ude täñit mäjo äma magärani bumta yäwat kireñjit, käyäm ikek mäyap ume gakñi ärut yämiñpewä tägañjit täñjuk.

Herottä Jon utpewän kumbuk

Mat 14:1-2; Luk 3:19-20, 9:7-9

14 ✨ Eruk, Jesu ba iwaräntäkiyetä yäpätägak epän täñ yäpmäh kuñtäko ämawebetä nadähñpäñ biñam pähap yähñirä Herottä nadäñjuk. Man mehäri mehäri ñode yäk täñkuñonik. Ätutä ñode yäk täñkuñonik; U Jon ume ärut yämani äma u kumbani-ken naniktä akuñkuko unita kehäromini nikek yäh yähkuñ.

15 Ätu täwä Äma u Elaija yäh yähkuñ. Ba ätu täwä Äma u Anutu täño man yähahäwani äma kubä bian itkuño udewani yäh yähkuñ.

16 Yähñtäko Herottä nadähñpäñ yähjuk; Ude nämö! yäk. Jon kotäki madähkuro ukenonitä äneñi akuñkuk! yäk.

17-18 ✨ Herottä man yähkuko unitäño manbiñam ñode; Bian Herottä yähpewän komi ämatä Jon inñitpäñ kerä kuroñji pädat täñpäñ komi yotken tenkuñ. Mehäri ñodeta; Herottä monäni Filip unitäño webeni wäpi Herodias yomägatpäñ inita yäpuko unita Jontä kadäni ñode iwet täñkukonik; Gäk monäka Filip täño webeni yomägatkuno uwä бага man irepmitpäñ täñkun yäk.

19-20 Ude iwet täñkuko unita Filip webeni Herodias uwä Jonta kokwawak nadäñ imiñpäñ utta kädetta wäyäkñek täñkukonik. Täññirän Herottä ini uwä Jon uwä Anutu täño kädet siwoñji iwarani äma yähpäñ watäni it imik täñkukonik.

Unita Jontä man yäjirän nadäwän inide kubä tänpäpäj nadäwätäk täņkaņ Jon täņo man nadäкта gäripi nadäk täņkukonik.

21 Eruk Herodiastä Jon utta kädetta wäyäkņeņtäj kuņtäyon kädet ñode ahäņkuk; Herottä ini ahäwani kadäni-ken äma ärowani ba iwan täņo watä äma ba Galili kome täņo ekäni ekäni yäjnpäbä yepmanpäņ äņnak-äņnak pähap täņ yämiņkuk.

22-23 ✧ Ude täņ yämän naņ irirä Herodias äperi yäjnpewän päņku äma ketem naņ itkuņo u iņamiken itpäņ kap kuroņ täņkuk. Kap kuroņ täņ irirän Herot ini ba ämaniye-kät kaņgärip täņkuņ. Kaņgärip täņpäņ Herottä äma ärowani itkuņo u iņamiken webe uwä yäjkehäromtak man ñode iwetkuk; Gäk imaka jopi u ba u unita yäwiwä gamayäj yäk. Ba tuņumna ba kome kaņiwat täyat unita yäwiwä yäpmäj daniņpäņ moräki gamayäj yäk.

24 Webe uwä man u nadäņpäņä yäman äpmonpäņ miņi iwet yabäņkuk; Meņ, näk imatäkonta yäweret? Yäwänä miņitä iwetkuk; Kuņkaņ Jon, ume ärut yämani unitäņo gwäkita yäwet yäk.

25 Ude iweränkaņ äperi bäräņeņ päņku intäjukun äma u iwetkuk; Gäk Jon, ume ärut yämani unitäņo kotäki madäņ täkņeņpäņ gwäki gäpe gänaņ peņkaņ äbä nam yäk.

26 Yäjirän Herot butewaki pähap nadäņkuk. Butewaki nadäņkukopäj äma ärowani iņamiken ba noriye iņamiken man kehäromi yäjkuo u nadäņpäņ näka nadäņirä äpani täņpek yäjnpäj nadäņ imiņkuk.

27-28 Nadäņ imiņpäņ bäräņeņ Jon kotäki madäņ täkņeņpäņ gwäki yäpmäj äbäкта komi äma kubä iwerän kuņkuk. Komi äma unitä komi yot gänaņ äroņpäņ Jon u kotäki madäņ täkņeņpäņ gäpe gänaņ peņpäņ yäpmäj päbä Herodias äperita imiņkuk. Imänkaņ webe gubanji unitä miņiken yäpmäj kuņkuk.

29 Ude täņirä Jon täņo iwaräntäkiyetä biņam u nadäņpäņ Jon gupi yäpmäj päņku awaņ äneņkuņ. Ugän.

Jesutä äma 5,000 ketem yepmäņ towiņkuk

Mat 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-13

30 ✧ Täņpäkaņ Jesutä iwaräntäkiye yäwerän kuņtäņpä kuņkuņo u äneņi äyäjutpeņ Jesuken päbä manbiņam ämawebe yäjnpäj-yäwoņäreк täņkuņo u ba imaka imaka täņtäj kuņatkuņo unitäņo manbiņam iwetkuņ.

31 ✧ Täņirä ämawebe mäyap Jesu käna yäjkaņ kuņkaņ äbäk täņkuņ. Uunita jide täņpäņ ketem näne yäjnpäj iwaräntäkiye ñode yäwetkuk; Päņku kome äma nämo itkaņ-ken itpäņ-nadäk täna yäk.

32 Ude yäjkaņ kuna yäjpeņ gäpe terak äroņpäņ äma nämo itkuņ-ken u kuņkuņ.

33 Kuņirä ämawebe mäyaptä yabäņpäņ-nadäk täņkaņ komeni komeni akuņ kireņpäņ intäjukun päņku kome Jesu-kät iwaräntäkiyetä itpäņ-nadäk tänaņäj yäjkuņ-ken u it kireņkuņ.

34 ✧ Eruk Jesutä gwägu gägäni-ken udu ahäņpäņ gäpe terak naniktä äpäņpäņ ämawebe äbot pähap yabäņkuk. Yabäņpäņ ironji kodäņatä butewaki täņtäj kuņat täkaņ ude bumik täņ irirä yabäņpäņ butewaki nadäņ yämiņkuk. Ude nadäņpäņ pengän Anutu täņo kädet mebäri mebärita yäwetpäņ yäwoņäreк täņkuk.

35 ☆ Ude tāj irirān kome dapuri āpmonpayāṅ tājkuḥ. Tāṅjirān iwarāntākiyetā pāṅku Jesu iwetkuṅ; Kome ṅo gāgāni-ken iritna kome bipayāṅ tāyak.

36 Unita āmawebe yāwetpewi pāṅku yotpārare it yāpmāṅ kukaṅ-ken uken pāṅku ketem ini-ini gwāki penpāṅ yāpmāṅpāṅ naṅput yāṅ iwetkuṅ.

37 Ude iwerāwā Jesutā yāwetkuk; Intā tāga nāmo yāmineṅ? Ude yāwerānā yāṅku; Jide tāṅpāṅ yāmine? Monēṅ taṅipāṅ uyaku āmawebe pāke ṅonita ketemā yāmine yāk. Upāṅkaṅ monēṅ taṅi de yāpmāṅpāṅ āmawebe māyap ṅo yepmāṅ towinayāṅ?

38 Ude yāwāwā Jesutā yāwetkuk; Pāṅku āmawebe yāwet yabāwut. Iniken dākum jideka itkaṅ? Ude yāwānā pāṅku yabāṅpāṅ-nadāṅkaṅ ābā iwetkuṅ; Kārāga 5kāt gwāgu tom yarā ude itkaṅ yāk.

39-40 Ude yāwāwā Jesutā yāwet-pewān āmawebe kome terak ābot-ābot maṅjirāntāṅ yāpmāṅ kuṅkuṅ. Ābot ātu 100, ābot ātu 50 ude maṅjirāntāṅ yāpmāṅ kuṅkuṅ.

41 ☆ Eruk maṅjirāntāṅ yāpmāṅ kuṅjirā Jesu kārāga 5 ukāt gwāgu tom yarā ukāt yāpmāṅkaṅ kunum terak dorāṅpāṅ Anutu-ken bānep tāga man iwetkuk. Iwetpāṅ kārāga tokātpāṅ iwarāntākiyeta yāmānkaṅ unitāwā āmawebe bumta pāke unita yāmiṅtāṅ kuṅkuṅ. Tāṅpāṅjā gwāgu tom udegān tāṅkuk.

42-43 Ude tāṅkaṅ āmawebe pāke unitā naṅpā koki tāṅpāpāṅ ātu jop penkuṅ. Tāṅpākaṅ jop patkuṅo u iwarāntākiyetā yāpmāṅpāṅ yāk 12 ude daiwā tokṅeṅkuṅ.

44 Āmawebe Jesutā yepmāṅ towiṅkuko uwā 5,000 ude. Tāṅpākaṅ u āma ekāni-gānpāṅ daniwani, webe ironi-kāt nāmo.

Jesu gwāgu terak yeṅtāṅ kuṅkuk
Mat 14:22-23; Jon 6:16-21

45 Tāṅpākaṅ pengān Jesutā iwarāntākiye yāwet-pewān gāpe terak āromaṅ gwāgu gāgāni kukṅi udude kāda Betsaida kome kāda intājukun kuṅkuṅ. Kuṅjirā Jesutā āmawebe pāke u yāwerān kuṅtāṅpā kuṅkuṅ.

46 ☆ Āmawebe kuṅtāṅpā kuṅjirā Jesu iniwā nani-kāt man yādayāṅ pom terak āronkuk.

47 Āronkuko ittāṅgān kome bipmāṅ urānkaṅ gāpe iwarāntākiyetā yāpmāṅ kuṅkuṅo u gwāgu bāmopi-ken kuṅjirā Jesu inigān pom terak itkaṅ yabāṅkuk.

48 Iwān mānit taṅi pāhap piāṅjirān iwarāntākiyetā gāpe tāṅpena kwān yāṅkaṅ pipiri kubā tāṅ irirā. Eruk tamimaṅ barak nāmo maṅjirā Jesu uwā iwarāntākiyetā itkuṅ-ken uken kwa yāṅpāṅ gwāgu terak yeṅtāṅ kuṅkuk. Gwāgu terak yeṅtāṅ kumaṅ pāṅku iwarāntākiye dubini-ken ahāṅ yāmiṅjirān kaṅkuṅ.

49-50 ☆ Kaṅpāṅjā mājo kubātā ābatak yāṅkaṅ umun pāhap nadāṅpāṅ kāhān yāṅkuṅ. Kāhān yāṅjirā Jesutā pengān yāwetkuk; Umuntāneṅo, nākṅa āretat yāk.

51-52 ☆ Ude yāṅpāṅ gāpe iwarāntākiyetā itkuṅo uterak āronpāṅ bok irirā iwān mānit bitnāṅkuk. Iwān mānit bitnāṅjirān nadāwā umuri pāhap kubā tāṅkuk. Imata, Jesutā ketem yāpmāṅ daniṅpāṅ āmawebeta yāmiṅjirān kaṅkuṅo upāṅkaṅ Jesu tāṅo mebāri ket nāmo nadāṅkuṅo unita nadāk-nadāki-ken nadāwā nāmo tāreṅkuk.

Jesutā kāyām ikek māyap yāpān tāgaṅkuṅ
Mat 14:34-36

⁵³ Jesutä gäpe terak ärowänkaŋ penta kuŋtäŋgän Genesaret komeken ahänkuŋ. Ahänpänjä gäpe täŋo yen yäpmänj pänku päya kujat terak topmänpän penkuŋ.

⁵⁴⁻⁵⁵ Penpänj kunayänj täŋirä ämawebetä Jesu kaŋpänj nadänkaŋ pänku yotpärare Genesaret kome kädäta ittän kuŋkuŋo u biŋam yäweräkaŋ ämawebe käyäm ikek garaŋ tänpänj yäpmänj Jesutä itkuk-ken ugän iwetkuŋ.

⁵⁶ ✧ Tänpänj yotpärare taŋi ba täpuri ba tobät yotken epän täjtänj kuŋirän ämawebe käyäm ikek kwawakgän yepmanpänj Jesu butewaki man ŋode iwetkuŋ; Nadänj yämiŋiri tekka moräkigän iŋirirä käyami paorut yän iwetkuŋ. Ude iwerä nadänj yämiŋirän käyäm ikek teki moräkigän iŋitkuŋo u kudup tägaŋ morenkuŋ.

7

Äbek ora täŋo man

Mat 15:1-9

¹ Parisi äma ätukät Baga man yäwoŋärewani äma ätu Jerusalem naniktä äbänpänj Jesuken ahänpänj itkuj.

² ✧ Tänpänj yabänkuŋ; Jesu täŋo iwaräntäkiyetä Parisi äma täŋo бага man pewani u nämo iwatpänj keru nämo ärutkaŋ ketem jop yäpmänpänj nankuŋ. Ude täŋirä yabäwä siwoŋi nämo täŋkuŋ. Bänepi tänpä wakan yän nadänkuŋ.

³ Unitäŋo mebäri ŋode; Parisi ämakät Juda nanik ämawebe kudup keru ärutkaŋ-gän ketem nak täŋkuŋonik. Uwä äbekiye oraniye täŋo бага man buramiŋpänj ude täk täŋkuŋonik.

⁴ ✧ Ba käbeyäken naniktä äbänpänj ketem näna yänpänjä keru ärutkaŋ uyaku täga näneŋ. Täŋkaŋ gäpe, käbot ba imaka imaka ärut täŋkuŋonik. Ude nämo tänawä bänepnin yäpna waneŋ yän nadäk täŋkuŋonik. Tänpänj imaka imaka mebäri mebäri äbekiye oraniyetä pewani ugän iwatpänj täk täŋkuŋonik.

⁵ Mebäri unita nadänpänj Parisi ämakät Baga man yäwoŋärewani ämatä Jesu ŋode iwet yabänkuŋ; Gäwaräntäkaye imata nintäŋo äbekniye oraniye täŋo бага man u nämo iwat täkaŋ? Keru nämo ärutkaŋ imata ketem jop nak täkaŋ? Ude täk täkaŋ uwä bänepi tänpäwäwä täkaŋ yäk.

⁶⁻⁷ ✧ Yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Jop manman yäwani inta profet biani kubä wäpi Aisaia unitä man Anututä nadäk-nadäki-ken penjirän ŋode yänjkuko uwä büreni ahätak;

Äma äbot ŋo menitä näk naniŋ oret täkaŋ upänkaŋ bänepitä näka bitnäk täkaŋ.

Äma täŋo бага mangän iwat täkaŋ unita naniŋ orerirä näk nämo nadänj yämik täyat yäk. *Ais 29:13*

⁸ In Anutu täŋo бага man penpänj komeŋ äma täŋo бага man buramiŋpänj kuŋat täkaŋ.

⁹ Ude yänpänj yäwetkuk; In Anutu täŋo man weŋkireŋpänj injinken nadäk-nadäk kädet ugänpänj iwat täkaŋ. U siwoŋi yän nadäk täkaŋ upänkaŋ näkä nadäwa siwoŋi nämo täk täyak. Unita kädet udewanigän kubä ŋode täwera mebärijin nadäwut.

¹⁰ ✧ Oräjin pähap Moses bian jukuman ŋode yänjkuk; Gäk meŋka nanka oraŋ yämen. Ba kubä ŋode; Äma kubätä miŋi nani yebewänä kumänj-kumänj utneŋ yän yänjkuk.

11 Eruk, in man u nadäkan upänkan mäde ut iminpan nede yak takan; Äma kubätä imaka täga kubätä minji nani tänkentän yämikta yäwekopän nede yäwerek; No ekta taminanpan ek jop irirän Anututa binjam peyat yän yäwerek. Wa! Minji nani nämö nadän yäminpan ude yäweko uwä in täga täyan yän iwetneñ.

12 Meñnan tunjum upän tänkentän yäminanji nämö yän iwetneñ.

13 Jesutä ude yäwetpan yänkuk; In ude täk takan uwä Anutu täño man u weñkireñpan injinken man ugänpan iwat takan. Tänpakan ugän nämö. Imaka ätu udegän täk takan yän yäwetkuk.

Imatäkentä bänepnin täga tänpän waneñ?

Mat 15:10-20

14 Jesutä ude yänpan ämawebe äneñi yänpabä äbot kubägän yepmanpan yäwetkuk; In juku peñirä man kubä täwera nadäwut;

15 ☆ Imaka näñpanitä bänepjin nämö tänpäwak takan. Imaka bänepjin-ken nanik äbäk täyak unitägän bänepjin tänpäwak takan.

16 Äma jukuni nikektä näkño man no ket nadäwut!

17 Eruk ude yänpan ämawebe yepmanpeñ yot gänäñ äronjuk. Äronjirän iwaräntäkiyetä man wärani yänkuko unita iwet yabänkuñ.

18 Iwet yabäwä yäwetkuk; Ai! In nadäk-nadäkin nämö ba? Mebäri ñodeta nämö nadäkan? Imaka kokjin gänäñ äpmok täyak unitä bänepjin imata tänpän waneñ?

19 Ketem nak takan unitä bänepjin-ken nämö äpmok takan. Uwä päpmo ini irani-ken itkanä käderi-kengän äpäman kuk takan yän yäwetkuk. Ude yäwetkuko uwä ketem ätu Juda naniktä yäjiwäranani u kuduptagän Jesutä tägagän yän yänkuk.

20 Ude yänpan kubä pen nede yäwetkuk; Imaka waki bänepjin-ken nanik-tägän äbäk takan unitä Anutu inamiken tänpewä waki täk takan.

21-22 Äma bänepi-ken naniktä imaka äbäk takan u nede; Nadäwäwak, kubokäret, kubota, äma kumän-kumän däpmäk, webe yäpmanpan pek, yabängärip, bänep iyap, jop yänjat-yänjat, kokwawak yäpman kuñat-kuñat, me yäkyäk, yänpan-yabän yawat, ärowani täktäk, Anututa nadäwä äpani täktäk.

23 Imaka wakiwaki udewani äma ini bänepi-ken naniktä ahänpan tänpewä wak takan. Täñirä Anututä yabäwän wakiinik kubä täk takan.

Webe kubätä Jesuta nadäkinik täñ iminjuk

Mat 15:21-28

24 Eruk Jesu kome u peñpeñ Tire komeken kuñkuk. Panju ahänpan ämatä nabäneñ yän nadänpan yot kubä gänäñ käbop äronjuk. Käbop äronjukopän jide tänpän käbop-inik irän?

25-26 Yot gänäñ äro irirän pengän webe kubätä Jesu äbäk yän yänjirä nadänjuk. Webe uwä guñ äbotken nanik, kome kubä wäpi Siria Ponika uken nanik. Eruk webe unitä Jesu äbäk yän yänjirä nadänpanä äperi mäjotä magätukuko unita yänpan bäräneñ panju Jesu gämori-ken inami yäpän äpmonpanpan patkuk. Ude tänpän konäm butewaki tänpän iwetkuk; O Jesu, mäjo äpetna magärako u iweri kan kwän yak.

27 Ude iweränä Jesutä iwetkuk; Nanak täño ketem yäyomägatpan anña yämiwä nämö tägawek. Ironjironjita yämina nanpä koki tänpakan uyaku yak.

28 Ude yāwānā webe unitā man kowata ḡode iwetkuk; Ekāni, bureni yāyan upānkaḡ aḡ uwā ironḡitā ketem naḡkaḡ kokoki pewā maḡirā upāḡ jop waki nak tākaḡ yāk.

29 Ude yāwānā Jesutā iwetkuk; Tāga yāyan unita nadāḡ gamitat. Eruk tāga, kuyi! Mājo āpetka kakātāyak yāk.

30 Ude iwerānkaḡ kumaḡ komeni-ken ahāḡpāḡ pāḡku ini yotken āronpāḡ kaḡkuk; Āperi mājo kakātāḡpeḡ kuḡirān kwikinik patkuk.

Jesutā āma guḡ kubā yāpān tāgaḡkuk

31 ✧ Tāḡpākaḡ Jesu uwā Tire kome peḡpeḡ Sidon kome irepmitpāḡ pābā Galili gwāgu kāda Dekapolis kome ahāḡkuk.

32 Ahāḡirān āma guḡ kubā, man nāmo nadāwani ba man yākyākta meberi bārāpi, u imagut yāpmāḡ Jesuken ahāḡpāḡ butewaki man ḡode iwetkuḡ; Jesu, ketka āma ḡo terak pe! yāk.

33 ✧ Ude iwerā nadāḡpāḡ Jesutā āma uwā ketwāra tāḡireḡpewān pāḡku inigān irānkaḡ kerī nanakitā jukuni-ken peḡkuk. Tāḡpāḡ iwit kerī-ken utpāḡā meberiken inḡitkuk.

34 ✧ Ude tāḡpāḡ kunum terak iḡiḡpewān ārowāpāḡ āma unita butewaki pāhap nadāḡpāḡ jākjāk yāḡpāḡ iwetkuk; Nadāwi tumbut! (U iniken man terak Epata! yāḡ iwetkuk.)

35 Ude yāwānā uterakgān jukunitā nadāwān tumbāpāḡ meberi imaka pidām taḡirān man sākgāmān yāḡkuk.

36 ✧ Tāḡirān Jesu āmawebetā manbiḡam u nāmo yāḡahāneḡ yāḡpāḡ yājiwātḡkuk. Yājiwātḡkuko upānkaḡ man nāmo buramiḡkuḡ. Nāmo, u ehutpāḡ yāḡahāḡtāḡ kuḡkuḡ.

37 ✧ Ude yāḡahāḡirā āmawebe biḡam u nadāḡkuḡo unitā yāḡkuḡ; Wāra! Imaka imaka tāk tāyak u kudup tāgagān tāk tāyak! yāk. Āma man nāmo yāwani tāḡpewān man yāk tākaḡ ba man nāmo nadāwani imaka tāḡpewān man nadāk tākaḡ. U inide kubā! yāḡ yāḡkuḡ.

8

Jesutā āmawebe 4,000 ketem yepmāḡ towiḡkuk

Mat 15:32-39

1-2 ✧ Kadāni ukengān āmawebe ābot pāhap Jesuken āneḡi tokḡeḡpāḡ nakta jop irirā iwarāntākiye yāḡpewān ābāpāḡ yāwetkuk; Āmawebe ḡo ninkāt kepma yarākubā it yāpmāḡ ābāḡkā nakta bumta yeḡirā yabāḡpāḡ butewaki nadātat.

3 Jop yepmana pāḡku kādet miḡin nakta kumneḡ. Ātu ban naniktā ābuḡ yāk.

4 Ude yāwerānā iwarāntākiyetā iwetkuḡ; Kome jopi-ken ḡodeken ketem deken nanikpāḡ yāpmāḡpāḡ āma ābot ḡodewanita yāmine?

5 Yāwāwā yāwetkuk; Inken kārāga jidetā itkaḡ? Yāwerānā iwetkuḡ; 7tāgān itkaḡ yāk.

6 Ude iwerā nadāḡkaḡ Jesutā āmawebe yāwet-pewān kome terak maḡit yāpmāḡ kuḡkuḡ. Tāḡkaḡ kārāga 7 ḡokeḡo yāpmāḡpāḡ Ekāni bāneḡ tāga man iwetkaḡ tokātpāḡ iwarāntākiyeta yāmiḡkuk. Yāmānkaḡā iwarāntākiyeta āmawebe pāke unita yāmiḡ yāpmāḡ kuḡkuḡ.

7 Tāņķaņ gwāgu tom yarāgān itkuņo u udegān Ekāni bānep tāga man iwetkaņ yāpmāņ daniņpāņ iwarāntākiyeta yāmānkaņ āmawebeta yāmiņkuņ.

8 Yāmā āma 4,000 bumik itkuņo u naņpāņ koki tāņkuņ. Naņpā tāgawāpāņ ketem ātu jop patkuņo uwā iwarāntākiyeta yāpmāņpāņ yāk 7 ude daiwā tokņeņkuņ.

9 Ude tāņķaņ āmawebe u yāwet-pewān ini komen komen kuņtāņpā kuņkuņ.

10 Kuņ moreņirā Jesu iwarāntākiye-kāt gāpe terak āroņpeņ pāņku Dalmanuta komeken uken ahāņkuņ.

11 ✧ Uken ahāņpāņ irirā Parisi āma ātu Jesuken ābāņpāņ manken tena yāņkaņ yāņyabāk kehāromigān iwetpāņ ņode iwet yabāņkuņ; Ai! Kudān kudupi kubā tāņiri kaņpāņ Anututā gepmaņpān āpun yāņ nadāna!

12 ✧ Iwerirā Jesutā gaņani nadāņpāņ yāwetkuk; Āma udewani imata kudān kudupi tāņiri kānayaņ yāņkaņ nadāk tākaņ? Nāk bureni tāwetat. Nāk kudān kudupi kubā nāmoink tāwoņārewayaņ!

13 Ude yāņpāņā yepmaņpeņ iwarāntākiye yāņ-yākņat yāpmāņ gāpe terak āromaņ gwāgu ani kukņi udude kāda āroņkuņ.

Parisi āma tāņo kudāni u yis udewani

Mat 16:5-12

14 Tāņpākaņ iwarāntākiyeta guņ taņpāņ kārāga dākum māyap nāmo yāpuņ. Gāpe terak kubāgān itkuko ugāņpāņ yāpuņ.

15 ✧ Eruk kuņtāņgān Jesutā man ņode yāwetkuk; In Parisi āmakāt Herot tāņo yis unita ket nadāņpāņ kaņ kuņarut!

16 Yāwerānā iwarāntākiyeta ini-tāgān nāwetgāwet tāņpāņ yāņkuņ; Kārāgata guņ taņpeņ ābāmāņo unita kāwep nadāņpāņ niwetak yāk.

17 ✧ Man ude yāņirā Jesutā nadāņpāņ yāwetkuk; Kārāgata guņ taņpeņ ābāņopāņ imata yāņpāņ-nadāk tākaņ? Wari wari tāwet yāpmāņ ābāk tāyat u mebāri nāmo nadākaņ? Bāneņjin nāmo pirāreyātak?

18 ✧ Dapunjin tumbani ba jukujintā nāmo nadāk tākaņ? Tāņā ketem yepmāņ towiņkuro u yabāņpāņ-nadāk tāņpāņ guņ taņkuņ?

19 ✧ Kārāga 5 yāpmāņ daniņpāņ āma 5,000ta yāmiņira kokoki itgān tāņkuņo u yāk jide daiņkuņ? Yāwerān 12 yāņ iwetkuņ.

20 ✧ Ba kārāga 7 yāpmāņ daniņpāņ āma 4,000 yepmāņ towiņira kokoki itgān tāņkuņo u yāk jide daiņkuņ? Ude yāwānā 7 yāņ iwetkuņ.

21 Yāwāwā yāwetkuk; Upāņ imata nāmo nadāwā tumāņkaņ?

Jesutā dapuri tumbani kubā yāpān tāgaņkuk

22 Ude yāwerānkaņ gwāgu terak kuņtāņgān Betsaida komeken ahāņkuņ. Ahāņirā uken āma ātutā noripak dapuri tumbani yāņikņat yāpmāņ Jesuken kuņkuņ. Pāņku dubini-ken ahāņpāņā Jesutā kerī dapuri waki terak penjirān tāgawān yāņpāņ butewaki man iwetkuņ.

23 Eruk ude iwerirā Jesutā āma uwā iņitpāņ yāņikņat yāpmāņ yotpārare gāgāni-ken kuņkuk. Pāņku dapuri-ken iwit utpāņ keritā gupi terak penpāņ iwetkuk; Imaka kubā kāyan ba nāmo?

24 Iwerānā yāņkuk; Ai, āma yabātat upāņkaņ u wāranigān, pāya ude bumik yabātat. Ket nāmo yabātat yāk.

25 Ude yāwānā Jesutā kerī dapuri-ken āneņi peņirān eruk dapun sākgāmān ijiwān kuņkuņ. Ijiwān kwāpāņ imaka kudup kwawakgān yabāņkuk.

26 ✧ Ude tāņpānā Jesutā iwetkuk; Gākņa yotken siwoņi kuyi. Yotpārare-ken āroweno.

Pitatā Jesu tāņo mebāri yāņahāņkuk

Mat 16:13-20; Luk 9:18-21

27 Ude tāņkaņ Jesu iwarāntākiye-kāt Sisaria Pilipai komeken kuņkuņ. Kuņtāņgān iwarāntākiye ņode yāwet yabāņkuk; Āmawebetā nāka netā yāņ nāwet tākaņ?

28 ✧ Yāwānā iwetkuņ; Ātutāwā Jon ume ārut yāmani yāņ yāk tākaņ. Ba ātutāwā gāk profet biani Elaija yāņ yāk tākaņ. Tāņ, ātutāwā profet bian itkuņo uken nanik kubā yāņ yāk tākaņ.

29 ✧ Ude yāwāwā Jesutā yāwetkuk; Tāņpākaņ injinā nākawā netā yāņ yāk tākaņ? Yāwānā Pitatā iwetkuk; Gāk Kristo, Anututā bian nin tāņkentāņ nimikta iwoyāwani u yāk.

30 Ude yāwānā Jesutā iniken mebāri āma ātu nāmoinik yāwetneņ yāņpāņ yāniņ bitnāņkuk.

Jesu ini kumākta yāņahāņpāņ yāwetkuk

Mat 16:21-28; Luk 9:22-27

31 Kadāni uken Jesutā yāput peņpāņ man ņode yāņahāņpāņ yāwetkuk; Āma Bureni-inik uwā komi māyap api nadāwek. Tāņpākaņ Juda tāņo āma ekāni, ba bāmop āma intājukun tāņpani-kāt Baga man yāwoņārewani āma unitā Āma Bureni-inik māde ut imiņpāņ kumāņ-kumāņ api utneņ. Tāņkaņ utpāņ ānenayāņ tāņopāņ kepma yarākubā tāreņirān āneņi api akwek.

32 Man u yāņkwawa tawānkaņ Pitatā inigān yāņikņat yāpmāņ pāņku ibeņkuk.

33 Tāņpānā Jesutā āyāņutpāņ iwarāntākiye yabāņpāņ Pita iwetkuk; Satan, gāk kewe! Gāk man nadātan uwā Anutu-ken nanik nāmo. Uwā āma tāņo nadāk-nadākgān.

34 ✧ Jesutā ude yāņpāņ āmawebe pāke u itkuņo ukāt iwarāntākiye yāņpewān ābāpāņ ņode yāwetkuk; Āma kubātā nāk nāwarayāņ nadāņpāņā iniken bānep nadāk-nadāki māde ut imiņpāņ bārāpi nākā kotawayāņ tāyat udegān pāya kwakāpi buramiņkaņ gwāk pimiņpāņ kaņ nāwarān.

35 Tāņpākaņ āma kubātā iniken irit kuņat-kuņarita iyap taņpāņā u api paorek. Upāņkaņ āma kubātā nāka yāņpāņ iniken irit kuņat-kuņari iniņ kireņpāņ nākņo Manbiņam Tāga yāpmāņ kuņarayāņ tāko uwā irit kehāromi api kaņ-ahāwek.

36 Tāņ, āma kubātā kome tāņo imaka kudup peņ bāyanpāņ yāpmāņ kuņattāņgān paot-paotta biņam tāņpeko uwā tāgawek?

37 Āma udewani Anutu māde ut imiņpāņ kuņarayāņ tāko uwā irit kehāromi yāpmākta kādetta api wāyākwek.

38 ✧ Nadākaņ? Āma Bureni-iniktā nani tāņo tuņum epmāget kudān ikek kudupi aņeroniye-kāt api āpeņe. Kadāni uken āma kubātā āma ānok gwājiwani, Anutu tāņo man peņawāk tāk tāņpani ņo bāmopi-ken itpāņ wāpna ba manna biņam māde ut imayāņ tāko uwā, Āma Bureni-inik uwā udegān āma unita māde api ut imek.

9

1 ✨ Jesutä ude yänpäj kubä pen ñode yäwetgän täñkuk; Näk bureni täwetat. Itkanj ño inken nanik ätu nämo kumäjirä Anututä intäjukun it yämiñirän gämoriken irit täño kehäromini kwawak ahäjirän api käneñ.

Jesu mebärini kwawak pewän ahäjkuñ

Mat 17:1-13; Luk 9:28-36

2-3 Eruk ittäj kuñtängän kepma 6 täreñirän Pita, Jems, Jon yämagurän yäpmäj pom käroñi kubä terak inigän päro itkuñ. Äro u irirä Jesu terak inipärik kubä ahäjkuñ. Teki paki-inikinik tänpäj ägo wenjuk, äma kubätä tek äzuränkanj ude tänañi bumik nämo.

4 Jesu terak ude ahäjirän yabäjkuñ; Profet biani yarä Moses kenta Elaija ini ugän injami terak ahäj yämiñpäñ Jesu-kät man yänpäj-nadäk täñkuñ.

5-6 Täñirä yabänpäj iwaräntäkiyetä umun pähap nadänpäj Pitatä man jide yäwet yäj nadänpäj ñode yäjkuñ; Ärowani, itkamäj ñonita oretoret täkamäj yäk. Unita yottaba yaräkubä täñ tamina. Gäka kubä, Mosesta kubä, Elaijata kubä yäk.

7 ✨ Ude yäwänä gubamtä äpä uwäk tänpäj yepmañirän u gänañ man kubä ñode ahäjkuñ; Ñowä näkño iroñina tägagämän. U kanpäñ gäripi nadäk täyat unita in unitäño man kanj buramik täñput yäj yäwetkuk.

8 Man kotäk ude nadäjirä pit kubägän profet biani yarä u paoränkanj Jesu inigän irirän kanjuñ.

9 ✨ Tänpäj pom itkuñ-ken u naniktä äpäñit äpäñit Jesutä jukuman ñode yäwetkuk; Imaka kanjo unitäño manbiñam äma nämo yäwerirä Äma Bureni-inik kumbani-ken naniktä kanj akwän.

10 Ude yäweränkanj iwaräntäkiye yaräkubä u man u yäpmänpäj bänepi-ken penpäñ man yänpäj-nadäk ñode täñkuñ; Kumbani-ken naniktä akukakuk u imatäken man? yäj yäjkuñ.

11 Ude yänpäj Jesu ñode iwet yabäjkuñ; Baga man yäwonjärewani ämatä Elaijata jukun api ahäwek yäj imata yäk täkanj?

12-13 ✨ Iweräwä Jesutä yäwetkuk; Elaija uwä bureni intäjukun ahäjpäñ Anutu täño iwoyäwani äma unita tunjum täñkuk. Unita bureni ñode täwetat; Elaijata yäjkuño uku äbuk. Äbänpäj irirän imaka täñ iminayäj nadäjkuño udegän täñ imiñkuñ. Imaka täñ imikta yäwani Anutu täño man bian kudän täwani udegän täñ imiñkuñ. Täñkanj Anutu täño man terak Äma Bureni-inikta mäde ut imiñirä komi komi mäyap api nadäwek yäj yäwani, man u bureni api ahäwek.

Mäjo kubä iwat kirekta tänpä wanjuñ

Mat 17:14-22; Luk 9:37-43

14 Tänpäj pom terak naniktä äpäman iwaräntäkiye ätu itkuñ-ken ahäjpäñ yabäjkuñ; Äma bumta it gwäjipäj irirä Baga man yäwonjärewani äma ätu iwaräntäkiye-kät yäjarahut irirä yabäjkuñ.

15 Täñirä äma päke u Jesu äbäjirän kanpäñ nadäwä inipärik kubä tänpäpäñ päñku bäräñej ahäj imiñpäñ iniñ oretkuñ.

16 Ahäj imäwä Jesutä yäwetkuk; Imatäkenta yäjawät itkanj?

✨ 9:1: Mak 13:30 ✨ 9:7: Mat 3:17, 2Pi 1:17-18; Lo 18:15; Apos 3:22 ✨ 9:9: Mat 12:16; Mak 8:30

✨ 9:12-13: Mal 4:5; Sam 22:1-18; Ais 53:3 ✨ 9:12-13: Mat 11:14

17 Yäwänä ämawebe u itkuŋo uken nanik kubätä iwetkuk; Yäwoŋärewani äma, nanakna mäjäta magät-pewän man nämo yäk täyak uwä gäkken imagut yäpmän äbätat yäk.

18 Mäjo unitä kadäni kadäni nanakna kehäromi injipän kome terak pudät maŋpän kuk täkaŋ. Täŋirän jep yäŋutpän meni yenärät täyak. Täŋkaŋ keru kuroŋi ba gupi kudup giginenpän pat täyak yäk. Ude täk täyak upän gäwaräntakäyeta mäjo u iwat kirewut yän yäwerakaŋ täŋpä wakaŋ.

19 Yäwänä Jesutä gaŋani nadäŋpän yänkuk; Wa! Äma in udewani-kät wari kuŋatta nämo nekaŋ! In nadäkinikjin nämo! Näk inkät kadäni jide it yäpmän äbätat? Jidegän api nadäwä tumneŋ? Eruk, ironi u yäpmän äbut.

20 Ude yäweränä ironi u Jesuken yäpmän äbänirä mäjäta Jesu kaŋpän u terakgän ironi u ut maŋpän kome terak maŋ-patäbotpän meniken jep yäŋutkuk.

21 Täŋpänkaŋ Jesutä ironi nani iwetkuk; Imaka ŋo jidegän ahän iminuk? Iweränä yänkuk; Ironi täpuri-ken yäput peŋkuk yäk.

22 Kadäni kadäni mäjo ŋonitä ironi ŋo kumbän yänpän ut maŋpän kädäp gänaŋ äpmonjit ume gänaŋ äpmonjit täk täyak. Unita kehäromika nikek täŋpawä nehta butewaki nadän niminpän täŋkentän nimi yäk.

23 ✧ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Imata kehäromika nikek yän näwetan? Äma nadäkinik ikek kuŋat täkaŋ uwä imaka kudup täga täŋ moreneŋ.

24 ✧ Yäwänkaŋ uterakgän ironi nanitä kikuŋutpän iwetkuk; Näk nadäkinik täyat upänkaŋ nadäkinikna kwini yäk. Gäkä nadäkinikna täŋ-kehäromtaŋ nami.

25 Yänjirän ämawebe päke u bäräneŋ äbänirä yabänkaŋ Jesutä mäjo u kaŋ-yänpän iwetkuk; Näk ŋode peŋ gäwetat; Gäk ironi ŋo meni jukuni täŋpipinikuno u kakätänpeŋ ku! Äneŋi nämo inik magären!

26 ✧ Ude iwerirän mäjäta kähän täŋigän yänpän ironi u wädän maŋpän päŋku kumbanitä-yän patkuk. Ude täŋpewän parirän mäjo kakätänpeŋ kuŋkuk. Kuŋjirän ämawebe mäyaptä ironi u kumänatak yän yänkuŋ.

27 Ude yänjirä Jesutä ironi u kerigän inj it yäpmän akuŋpän tewän käroŋ itkuk.

28 Ude täŋkaŋ Jesu yot gänaŋ äroŋjirän iwaräntäkiyetä inigän iwet yabänkuŋ; Nin imata mäjo iwat kirenayän yänkat täŋburut tamän?

29 Yäwäwä yäwetkuk; Mäjo udewani uwä jop täga nämo iwat kirewen. Nakta jop itkaŋ Anutu-ken yänpik man yäkyäk kädet uterakgän uyaku täga iwat kirewen.

Jesu ini kumänpän akukta äneŋi yäwetkuk

Mat 17:22-23; Luk 9:43-45

30 ✧ Ude täŋkaŋ Jesutä iwaräntäkiye man yäwetpän yäwoŋärewa yänpän kome itkuŋo u peŋpeŋ ämawebe yabän paotpeŋ Galili kome irepmitpeŋ kuŋkuŋ.

31 ✧ Yabän paotpeŋ päŋku Jesutä iwaräntäkiye ŋode yäwetpän yäwoŋärekaŋ täŋkuk; Äma kubätä Äma Bureni-inik uwä iwan keru terak peŋjirän utpewä kumänpän kepma yaräkubä patpän api akwek yän yäwetkuk.

32 ✧ Ude yäweränä man yäwetkuko unita nämo nadäwä tärewapän mebäri nadakta iwet yabäka unumtankuŋ.

Wäp biŋam ikek iritta man

Mat 18:1-5; Luk 9:46-48

33 Kumaŋ pəŋku Kapeneam yotpārare-ken ahəŋkuŋ. Ahəŋpəŋ yot gənaŋ əroŋkaŋ iwarəntəkiye ŋode yəwet yabəŋkuk; Kədet miŋin ima man yəŋtəŋ abəŋ?

34 Yəŋirən ini bəmopi-ken netətə intəjukun-inik itak yəŋ yəŋpəŋ-nadək təŋ itkuŋo unita məyək nadəŋpəŋ kowata nəmo iwetkuŋ.

35 ✧ Eruk Jesu manitpəŋ iwarəntəkiye 12 u yəŋ-pəbə yepmanpəŋ yəwetkuk; Gək intəjukun əma irayəŋ nadəŋpəŋə notkaye pəke unitəŋo əpani-inik itpəŋ epən təŋ yəmen.

36-37 ✧ Ude yəŋpəŋ ironi kubə iŋit yəpməŋ pəbə əmawebe itkuŋo u bəmopi-ken teŋkuk. Teŋpəŋ ironi u bəyaŋ imiŋpəŋ iwarəntəkiye ŋode yəwetkuk; Əma kubətə nəka nadəŋpəŋ ironi ŋodewani oraŋ yəmayəŋ təko uwə nək udegən api oraŋ namek. Ba nək oraŋ namayəŋ təko uwə nək nanin kireŋkuko u udegən api oraŋ imek.

Nadəkinik təŋpəwakta man

Mat 18:6-9; Luk 9:49-50, 17:1-2

38 ✧ Təŋpəkaŋ Jontə Jesu iwetkuk; Ərowani, nin əma kudupi kubətə gək wəpka terak məjo yəwat kireŋirən kaŋkuməŋ. Kaŋpəŋ nintə əbotken nanik nəmo yəŋ nadəŋpəŋ iniŋ bitnəŋkuməŋ yək.

39 ✧ Yəwənə Jesutə yəŋkuk; Imata iniŋ bitnəŋkuŋ? Əma kubətə wəpna terak kudən kudupi kubə təŋpeko uwə udewanitə jide təŋpəŋ nəka man wakiwaki yəneŋ?

40 ✧ Nəmo, əma epənin nəmo təŋpəwak təkaŋ əma unita təŋkentəknin yəŋ nadəne.

41 ✧ Unita bureni təwera nadəwut; Əma kubətə inta Kristo təŋo əmaniye yəŋ nadəŋpəŋ təŋkentəŋ tameko uwə əma udewani kowata təga gwəki ərowani api yəpneŋ.

42 Təŋpəkaŋ əma kubətə ironi ŋodewani nadəkiniki nəkken pek təkaŋ u yəŋ-yəkət-pewən momi təneŋo uwə əma udewaniwə Anututə kowata wakitə wakinik api imek, əmatə mobə bərum kotəkiken topməŋpəŋ ume gənaŋ maŋpə əpmoneŋo u irepmirek.

43 ✧ Unita ketkatə waki təŋo buŋep-ken gepmanpayəŋ təŋpənə u madəŋ təkŋewen. Gək ketka yarəbok yəpməŋ kuŋatpəŋ geŋi waki təŋo kədəp pəhap gənaŋ əpmonpet yəŋ nadəŋpəŋ jop kwəyähəneŋ təŋpəŋ itkaŋ irit kehəromi kaŋ yəpməŋ. [

44 Geŋi wakiken yamun əma tohari nakta itkaŋ u nəmo paot təkaŋ ba kədəp kumək-kuməki nəmo yək.]

45 Təŋpəŋ kuroŋkatə waki təŋo buŋep-ken gepmanpayəŋ təŋpənə u madəŋ təkŋewen. Gək kuroŋka bok kuŋatpəŋ geŋi wakiken əpmonpet yəŋ nadəŋpəŋ jop kwəyähəneŋ təŋpəŋ irit kehəromi kaŋ yəpməŋ. [

46 Geŋi wakiken yamun əma tohari nakta itkaŋ u nəmo paot təkaŋ ba kədəp kumək-kuməki nəmo.]

47 ✧ Ba dapunkatə waki təŋo buŋep-ken gepmanpayəŋ təŋpənə dətəpəŋ maŋpi kuneŋ. Dapunka bok iŋiŋ yəpməŋ kuŋatpəŋ geŋi wakiken əpmonpet yəŋ nadəŋpəŋ kukŋi dətəpəŋ maŋpi kwəpəŋ kukŋi-təgən iŋiŋpeŋ kuŋatkaŋ irit kehəromi kaŋ yəpməŋ.

✧ 9:35: Luk 22:24; Mat 20:25-27; Mak 10:43-44

✧ 9:36-37: Mat 10:40

✧ 9:38: Nam 11:27-29

✧ 9:39: 1Ko 12:3

✧ 9:40: Mat 12:30; Luk 11:23

✧ 9:41: Mat 10:42

✧ 9:43: Mat 5:30

✧ 9:47:

Mat 5:29

⁴⁸ Genji wakiken yamun äma tohari nakta itkanj u nämo paot täkanj ba kädäp kumäk-kumäki nämo.

⁴⁹ Nadäkanj? Ämawebe kuduhtagän kädäp mebet api ahänj yämek. Ba sol-par täño jägämi api nadänej.

⁵⁰ ✧ Pañ uwä imaka tagägämän upänkanj unitäño gäripi paoränkanj jide tänpewi äneñi ahäwek? Pañ uwä gäripi nïkek udegän irit kuñat-kuñatjin gäripi nïkek ahäwänpäñ notjiye-kät säkgämän itneñ.

10

Nädapitä duñ-wewek täño man

Mat 19:1-12; Luk 16:18

¹ Jesutä Kapeneam kome peñpeñ kuñtängän Judia komeken Jodan ume udude käda ahänjkuk. Päñku u irirän äma bumta ukädatä-ukädatä äbuñ. Äbäwä täk täñkuko udegän man yäwetpäñ yäwoñärek täñkuk.

² Yäwetpäñ yäwoñärek täñ irirän Parisi äma ätutä äbänpäñ Jesu yänjikñatta ñode iwet yabänkuñ; Nintäño бага man kudän täwanitä jide yäyak? Äma kubätä webeni yänjiwareko uwä tagawek ba nämo?

³ Yäwäwä yäwetkuk; Orajin pähap Moses uwä unita yänpäñ бага man jide täwetkuk?

⁴ ✧ Yäweränä iwetkuñ; Mosestä ñode niwetkuk; Äma kubätä webeni yänjiwarayän nadänpäñä webena yänjiwatat ubayän yän kudän täñpäñ iminjan uyaku täga yän-iwarek yän niwetkuk.

⁵ ✧ Yäwäwä yäwetkuk; Moses uwä gwäkjin täpäni pähap unita бага man u kudän täñ tamänjkuk yäk.

⁶ Upänkanj bian-inik yäput peñpäñ Anututä ämawebe pewän ahänkuñ-ken äma bok, webe bok täñ yepmanjkuk.

⁷⁻⁸ ✧ Mebäri uterak ämatä miñi nani yabä kätänpäñ webeni-kät epmänpäñ irirän tohari gupi kubägän api täñpek yäk. Man ude pätak unita yanäpi u yarä nïkek nämo. U kubägän täñpäñ itkamän yäk.

⁹ Anututä kubägän topmäñpäñ yepmanjkuko uwä ämatä täga nämo yäpmän danineñ yäk.

¹⁰ Ude yäwet paotpäñ iwaräntäkiye-kät yotken kuñkuñ. Kuñpäñ iwaräntäkiye Jesutä man yänjkuko unitäño mebäri nadäkta iwet yabänkuñ.

¹¹ ✧ Iwet yabänirä Jesutä mebäri ñode yäwetkuk; Äma kubätä webeni yänjiwatpäñ kubä yäpeko uwä kubokäret kädet täyak ubayän.

¹² Ba webenitä äpi kakätänpäñ kubä yäpeko uwä udegän kubokäret kädet täyak ubayän.

Jesutä ironjironjita nadän yämikinik täñkuk

Mat 19:13-15; Luk 18:15-17

¹³ Täñpäñ ämawebetä nanakiye Jesuken yämagut yäpmän äbuñ, Jesutä keri gupi terak pewän yänpäñ. Yäpmän äbänirä iwaräntäkiyetä yabän yänkuñ.

¹⁴ Ude täñirä Jesu koki wawäpäñ yäwetkuk; In yabä kätäwä ironjironji näkken äbut. Nämo yäjiwätneñ. Ämawebe ironjironji ñodewani äworeñpäñ kuñat täkanj uwä Anututä bureni yabän yäwat täyak.

15 ✧ Unita näk bureni-inik täwetat; Anututä intäjukun it tamiņpāj tabāj täwatta ironjironjita nadäk täkaņ ude nämo nadānayāj tāņo uwā nämoinik api tabāj täwarek yäk.

16 Ude yäwetpāj ironjironj yāpmāj ābuņo u bāyaņ yāmiņpāj keru kubäkubä terak peņkaņ Anututä watāni it yāmikta yāņapik man yāj yāmiņkuk.

Äma tuņum mähemitä Jesuken äbuk

Mat 19:16-30; Luk 18:18-30

17 Jesu akumaņ kwayāj täņirān äma kubätä bārāņej pājku ahāj imiņkuk. Ahāj imiņpāj gukut imäpmok täņpāj iwetkuk; Yāwoņärewani äma siwoņi, näk kädet jide u iwatpāj irit kehāromi kaņ yāpet?

18 Yāwānā Jesutä iwetkuk; Imata äma siwoņi yāj näwetan? Anutu kubä ugān siwoņi yäk.

19 ✧ Gäk Anutu tāņo бага man ņode nadātan; Gäk äma kumaņ-kumaņ nämo uren, kubokāret nämo täņpen, kubota nämo täņpen, jopman nämo yāwen, äma tänyākņatpāj imaka kubä jop nämo yāpen, meņka nanka oraņ yāmen yäk.

20 Ude iwerānā äma unitä kowata iwetkuk; Yāwoņärewani äma, näk kädet näwetan u kudup ironjiken umunitä pen iwat yāpmāj äbätat yäk.

21 ✧ Ude iwerirān Jesutä kaņpāj butewaki nadāj imiņpāj iwetkuk; Imaka kubägān nämo täņkun. Gäk kuņkaņ tuņumka kudup yāniņ kireņpāj monēj yāpmāņkaņä äma jāwārita kaņ yāmi. Ude täņpayāj tāno uwā kunum gānaņ tuņum tägagāmān api korewen yäk. Eruk ude täņ moreņkaņ äbä näk kaņ näwat!

22 Jesutä ude iwerānkaņ monēj tuņum päke unita bānepitā nadāj bārāp taņi täņtāj kuņkuk.

23 ✧ Kuņjirān Jesutä iwarāntäkiye yabāņpāj yāwetkuk; Tuņum ämatä Anutu gāmori-ken itkaņ unitāņo kaņiwat yewa gānaņ ärokta täņburut täk täkaņ yäk.

24 Yāwerānā iwarāntäkiyetä man u nadāņpājä kikuņutpāj nadāwätäk täņ irirä Jesutä āneņi yāwetkuk; Nanaknaye, äma udewani Anutu tāņo kaņiwat yewa gānaņ ärokta pipiri-inik täk täkaņ yäk.

25 In jide nadākaņ? Tom pähap kubä wāpi kameri u gānaņ täpuri-ken täga ärowek? Nämo, u käjiņ täwek yäk. Tuņum äma udegān, Anututä intäjukun it yāmiņpāj yabāj yāwatta api täņburut täneņ yäk. 26 Ude yāņirān iwarāntäkiyetä bumta kikuņutpāj ini-tägān yāņkuņ; Wāra! Anututä äma monēj ikek bārāņej nämo api yāmagurek yāj yāyan upāj äma jopi nin ņodewani jide täņpāj irit kehāromi api kaņ-ahāne?

27 Ude yāwāwā Jesutä yabāņpāj yāwetkuk; Ämatä ini-tägān täga nämo äronēj. Upājkaņ ämatä ini täga nämo tänaņi u kudup Anututä täga täņpek yäk.

28 Man ude nadāņpāj Pitatä Jesu iwetkuk; Nibä yäk. Nin imaka imakanin kudup mäde ut yāmiņpāj gäk gāwatku māņo ņo yäk.

29-30 Yāwānā Jesutä iwetkuk; Näk bureni täwetat. Äma kubätä näka ba näkņo Manbiņam Tägata nadāņpāj yotpārare peņpāj ba wanoriye noriye, miņiye naniye, nanakiye ba epāni kudup peņpāj näkņo epān täņ yāpmāj kuņarayāj täko uwā kowata Anututä imaka imaka tägagāmān api imek yäk. Ude täņpayāj täko uwā kome terak irirān Anututä yotpārare, noriye wanoriye, miņiye nanakiye ba epāni täņ bumbum pewān ahāj imineņ. Täņkaņ kadāni pähapken irit kehāromi api kaņ-ahāwek yäk. Upājkaņ äma näwarayāj täko uwā kome terak ņo äma ätutä komi mebāri mebāri api imineņ.

31 ✨ Ude yānpān yāwetkuk; Äma apino wāpi biñam ikek intājukun itkañ u māyaptā māde kāda kwākañ āmawebe apino āpani itkañ unitā wāpi biñam ikek intājukun api itneñ yāñ yāwetkuk.

*Jesu ini kumākta manbiñam āneñi yāwetkuk
Mat 20:17-19; Luk 18:31-34*

32 ✨ Eruk Jesu Jerusalem yotpārare-ken ārowayāñ nadānpāñ iwarāntākiye yāwānkañ penta āronkuñ. Āronpāñ Jesu intājukun kuñjirān iwarāntākiye māden iwatkañ nadāwātāk pāhap tāñkuñ. Tāñjirā āmawebe ātu yāwatkuño u bumta umuntañkuñ. Eruk, bian tāk tāñkuko udegān Jesutā iwarāntākiye 12 inigān yāñ-yāñjat pāñku ini terak imaka kāmi api ahāñ imeko unita man ñode yāwetkuk;

33-34 Ket nadāwut! Nin kuñtāngān Jerusalem yotpārare api ahāne. Ahānpāñā Äma Bureni-inik uwā Baga man yāwoñārewani ba bāmop āma intājukun tāñpani tāño kerī terak āronjirān kumākta man api topneñ yāk. Tāñpāñ āma guñ ābotken nanik unita iniñ kireñjirā yāñārok man iwerit, kañ-māgayāñit tāñpāñ pārip-pāriptā utpāñ kumāñ-kumāñ api utneñ. Utpewā kumbānpāñ āneñpākañ edap yārākubā tāreñjirān api akwek yāk.

*Jems kenta Jontā wāpi biñam yāpmākta nadāñkumān
Mat 20:20-28*

35 Tāñpāñ Sebedi tāño nanakiyat Jems kenta Jontā Jesu pāñku iwetkumān; Ārowani, nek imaka kubāta yāñpīdayāñ nadāñpeñ ābākamāk yāk.

36 Yāwānā yāwetkuk; Jide tāñ nimān yāñ nadākamān?

37 Yāwānā āma yarā unitā iwetkumān; Gāk kāmi ekāni ārowani epmāget ikek tāñpāñ iriri nek kubāta jārapka bure kāda kubāta jārapka kāpmāk kāda wāpnek biñam nīkek kañ itda yāk.

38 ✨ Ude yāwānā Jesutā yāwetkuk; Ek mebāri ket nāmo nadāñkañ yākamān yāk. Ume jāgāmi nākā nāñpayāñ tāyat u ek udegān tāga api nādeñ? Ba ume kādāp ikek ārurayāñ tāyat uwā ek udegān tāga api ārutdeñ?

39 ✨ Ude yāwet yāwānā yāñkumān; E, nek ude tāga api tādek yāk. Yāwānā Jesutā ñode yāwetkuk; Bureni, ume jāgāmi nāñpayāñ tāro uwā api nādeñ. Ba ume kādāp ikek ārurayāñ tāro uwā api ārutdeñ.

40 Upāñkañ nāk jārapna kukñi itdayāñ nāwetkamān unita nākā tāwetnañi nāmo. U āma Anututā bāgup u itta iwoyāwani unitāgān api itneñ yāk.

41 Jems kenta Jontā ude yāñjirān iwarāntākiye ātutā nadāwā wañkuñ.

42 ✨ Tāñpākañ Jesutā iwarāntākiye yāñpewān ābāpāñ ñode yāwetkuk; In nadākañ? Guñ ābot tāño intājukun āmatā āmawebeniye ārowani tāñ yāmikta gāripi nadāk tākañ. Ba unitāño āma ekāni ekānitā āmawebe epān āmaniye ude yāpmāñ kuñat tākañ.

43-44 ✨ Upāñkañ inā ude nāmo tāneñ yāk. Inken nanik kubāta intājukun irayāñ nadānpāñā eruk, kowata yāpmākta nāmo nadānpāñ intāño watā epān ude tāñpeñ kuñarek. Intājukun irayāñ nadānpāñā inita nadāwān āpani tāñpānkañ noriye tāño gāmori-ken kuñatpāñ unitāño watā epān āma ude irek yāk.

45 ✨ Imata, Äma Bureni-inik uwā udegān, āmawebe tāño watā epān āma ude irekta āpuk. Uwā āmawebetā watā epān tāñ imikta nāmo āpuk. Nāmo! U gupi

iniñ kirenþañ kumäñirän ämawebe mäyap wakiken nanik ketärenþañ inita biñam yäpayäj äpuk.

Jesutä dapuri tumbani kubä yäpän tägañkuk

Mat 20:29-34; Luk 18:35-43

⁴⁶ Kuñtäñgän Jesu iwaräntäkiye-kät Jeriko yotþärare-ken ahäñkuñ. Ahäñþañ u irepmitþen kuñirä mädeni-ken ämawebe mäyaptä yäwatkuñ. Kuñtäñgän kädet moräki-ken äma jäwäri dapuri tumbani kubä itkuko u wäpi Batimeus, Timeus täño nanaki. Äma uwä kädet gägäni-ken itkañ monenta yäñapiñ ittängän nadäñkuk;

⁴⁷ ✧ Jesu Nasaret nanik äbätak yäj yäñirä. Ude nadäñþañä gera tañi ñode yäñkuk; Jesu, Devit täño orani, butewaki nadäñ nam! yäk.

⁴⁸ Ude iwerirän ämawebe mäyaptä iniñ bitnäñþañ iwetkuñ; Kum isi. Man yäweno! Yäñirä gwäk pimiñþañ ehuranigän yäñkuk; Jesu, Devit täño orani, butewaki nadäñ nam! yäk.

⁴⁹ Yäñirän Jesutä nadäñþañ uterakgän täpäneñ itþañ yäñkuk; Iwet-pewä äbän! yäk. Ude yäwänä dapuri tumbani unita gera yäñþañ iwetkuñ; Bänep täga nadäñþañ aku! yäk. Jesu gäka yäyak!

⁵⁰ Eruk, ude yäwäwä tek punin nanik yäñopmäñ mañþän kwäpeñ bäräneñ akumañ Jesuken äbuk.

⁵¹ Ude täñþänä Jesutä iwetkuk; Ima täñ namän yäñþañ näka gera yäyan? Ude iweränä dapuri tumbani unitä yäñkuk; Ö Yäwoñärewani äma, näk dapun äneñi ijikta nadätat yäk.

⁵² ✧ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Täga, kuyi! Bänepkatä nadäñ namikinik täyan unita tägatan yäk. Iwerirän uterakgän dapun äneñi ijiwän kwäþañ Jesu iwarän täñkuk.

11

Jesu donki terak Jerusalem äronkuk

Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19

¹ Kuñtäñgän Jerusalem yotþärare keräp tañþañ pom kubä wäpi Olip u dubini-ken yotþärare täpuri yarä wäpi Betefage kenta Betani uken ahäñkuñ. Ahäñþañä Jesutä iwaräntäki yarä intäjukun þen yäwetþañ yäwetkuk;

² Ek yotþärare udu kun yäk. Þäñku donki kädet moräki-ken topmäk terak itak u kawun. Donki uwä gubañi, nämo täñbätak täwani. U kañþañ pitþañ yäpmäj äbun. ³ Pirirän äma kubätä tabäñþañ U imata yäpmänkamän? yäj täweränä ñode kañ iwerun; Ekänitä ñopäñ epän kubä täñpayäj nadatak. U täñþän täreñirän äneñi bäräneñ pewän äbayäj yäj kañ iwerun.

⁴ Jesutä ude yäweränkañ äma yarä uwä kuñþañ donki gubañi yot yäman kädet moräki-ken topmäk terak irirän kañþañ pitkumän.

⁵ Pirirän äma ätutä yabäñþañ yäñkuñ; E, u imata yäpmänkamän?

⁶ Ude yäweräwä äma yarä unitä Jesutä man yäwetkuko udegän yäwerirän nadäwä tärewäþañ Donki u yäpmäj kun! yäj yäwetkuñ.

⁷ Ude yäñirä donki uwä Jesuken yäpmäj kuñkumän. Yäpmäj þäñku Jesuken ahäj imiñþañ tek punin nanik yäñopmäñþañ donki terak þenþkumän. Þenirän Jesutä äro uterak mañitkuk.

8 Äro donki terak mañjirän ämawebe mäyaptä tek iniken iniken yäñopmäñpän kädet-ken peñjä ätutä päya päham tokätpän udegän kädet-ken peñ wädän yäpmän kuñkuñ.

9-10 Ude täñkañ ämawebe mäden ba intäjukun kuñkuño u gera ñode yäñkuñ; Wisikinik! Ekäni wäpi terak äbätak ñonita iniñ oretna!

Kañjwat epän oranin pähap Devittä täñkuko u äneñi ahätak unita iniñ oretna!

Anutu ärowani kunum gänañ itak u iniñ oretna!

11 Eruk, ude täñ imiñjä kumañ Jerusalem äronpän Jesu kudupi yot gänañ äronkuk. Äronpän imaka imaka kuduaptagän yabäñpän-nadäk täñ irirän kome bipän tañjirän äpämañ iwaräntäkiye 12 u yamagut yäpmän Betani yotpärare-ken kuñkuk.

Jesutä wama päya kubä tagwän man iwetkuk

Mat 21:18-19

12 Eruk patkuño yäñewänä Betani peñpeñ äpämañ kuñjä Jesu nakta inkuñ.

13 ✧ Nakta iwäkañ iñiñewän kwäpän wama päya kubä pähami yabäñkañ mujipi niked käwep yäñkañ wäyäkñewän wañkuñ. Mujipi ahäk-ahäk kadäni nämo unita pähamigän itkuk.

14 ✧ Ude kañpän päya u ñode iwetkuk; Ämatä gäkño mujipka näna yäñkañ api täñpä waneñ! Man ude yäñjirän iwaräntäkiye nadäñkuñ.

Jesu kudupi yot gänañ äronkuk

Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22

15 Ude täñkañ kumañ Jerusalem ahäñpänä Jesutä kudupi yot gänañ äronpän yabäñkuk; Ämatä moneñ ba barak imaka imaka kowat imän täñjä. Yabäñpän yawat kireñpän bukäni imaka, däpmän äreyän täñpän kuñ yämiñkuñ.

16 Ude täñpän kudupi yot gänañ epän udewani äneñi täneñtawä yäñpän yäniñ bitnäñkuk.

17 Täñpänä ämawebe ñode yäwetpän yäwoñäreñkuk; Anutu täño man kubä ñode kudän täwani;

Yotna uwä ämawebe äbori äboritä näkken yäñpik man yäkta api irek. *Ais 56:7* Upäñkañ intä ñode täñjä kubo äma täño käbop irit bägup ude äworetak yäk. *Jer 7:11*

18 ✧ Täñpäkañ bämop äma ba Baga man yäwoñärewani äma Jesutä ude täñkuko unitäño manbinam nadäñpän ñode yäñpän-nadäñkuñ; Jesu u jide täñpän ut-pena kañ paorek? Ämawebe päke u Jesu täño manta gäripi nadäk täñkuño unita Jesuta umuntäñpän man ude yäñpän-nadäñkuñ.

19 Täñpäkañ kome bipänä Jesu iwaräntäkiye-kät Jerusalem peñpeñ kuñkuñ.

Jide täñpän yäñpik man täño bureni yäpne?

Mat 21:20-22

20 ✧ Eruk kuñtängän patkuño yäñewänä akumañ kuñpänä wama päya Jesutä tagwän man iwetkuko uwä kañkuñ; Pähami kujari kuduaptagän kubit tañ tewä äpukopän kañkuñ.

21 Kañpän Jesutä wama päya man iwetkuko Pitatä u juku piñpän yäñkuk; Ärowani, päya ukenonita ka! Tagwän man iwetkuno ukeño kubit täñkuko itak ño yäk.

22 Yäjirän Jesutä ñode yäwetkuk; Nadäwut! In Anutu nadäj imikinik täñpäj kuñat täkot!

23 ✧ Näk bureni täwetat. Äma kubätä bänep yarä nämo peñkañ bureni-inik api ahäwek yäj nadäppäj Pom udu akumañ gwägu gänañ tubäpenpäj äpmol yäj iwereko uwä bureni ahäwek.

24 ✧ Unita ñode täwetat; In imaka u ba u unita Anutu-ken yäjapinayäj täño uwä imaka u yäpmañkamäj ubayäj nadäkinik ude täñpawä bureni api ahäj tamek.

25 ✧ Unita Anutu-ken yäjapik man yänayäj nadäppäj äma kubä täño momi yäpmañ kuñatpäj kañ pek täñput! Ude täñjä Nänjin kunum gänañ naniktä udegän intäño momi api peñ tamek. [

26 Upäñkañ in äma täño momi yäpmañ kuñarawä Nänjin kunum gänañ naniktä udegän intäño momi pen api yäpmañ kuñarek yäj yäwetkuk.]

Jesu netätä iweränpäj epäni täk täyak?

Mat 21:23-27; Luk 20:1-8

27 Eruk man yäj paotpäj Jesu iwaräntäkiye-kät äneñi Jerusalem kuñkuñ. Pänku ahäppäj Jesu kudupi yotken äronpäj kuñarirän bämop äma, Baga man yäwöñärewani äma ba Juda nanik täño ekäni ekäni ätutä ahäj iminpäj iwetkuñ;

28 Ai! Gäk imaka täk täyan ño netätä gäwerirän täk täyan?

29 Ude iwerawä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Näk man kubägän-inik täwet yabäwa näwerirä näkä udegän netä näwerän imaka täk täyat u kowata täwerayäj.

30 Eruk, Jontä ume ärut yämiñkuko u netä iweränkañ ume ärut yämiñkuk? Anututä iweränkañ täñkuk ba ini nadäppäj täñkuk? Unita yäwä nadäwa!

31 Ude yäweränä äma äbot unita jide yäne yäj nadäppäj ini-tägän yänpäj-nadäk täñkuñ; Nin Anututä iwerän täñkuk yäj yänawä Jesutä ñode niwerayäj; A! Upäj imata mani nämo nadäñkuñ? yäj niwerayäj yäk.

32 Täñ, Jon uwä ini nadäppäj täñkuk yäj yänawä ämawebe man bumta niwetnayäj. (Uwä ämawebeta umuntañkuñ. Ämawebetä Jonta Anutu täño manbiñam yäjahäwani äma kubä yäj nadäñkuño unita.)

33 Nadäj-bäräp yarä nitek ude täppäj Jesu iwetkuñ; Nin nämo nadäkamäj yäk. Yäwawä yäwetkuk; Eruk, ude yäkañ unita näk udegän netätä näwerirän täk täyat unitäño mebari nämo täwerayäj.

12

Wain epän täño watä äma waki

Mat 21:33-46; Luk 20:9-19

1 ✧ Jesutä ude yänpäj yäput peñpäj man wärani ñode yäwetkuk; Äma ekäni kubätä kome kubäken wain epän täñ moreñpäj yewa täñ-äyäjurek. Täñpäj wain mujipi yeñ yäwatpäj umeni yäpmäkta komeni täñkañ watä ämata yot kubä täñ imek. Ude täñ moreñpäj wain epän u watäni itta äma ätu yepmañkañ kome ban kubäken kwek.

2 Kwekopäj mujipi yäpmäk-yäpmäk kadäni keräp tañirän mujipi ätu inita ketpäj yäpmañ imin äbäkta epän ämani kubä iwerän kwek.

3 Kuñirän wain epän watä äma unitä äma u kañpäj utpäj iwat kireñpewä äneñi ketäj kwek.

⁴ Tänpän wain epän mähemitä nadänpän äneji epän ämani kubä iwerän kwek. Iwerän kuñirän injitkañ gwäki dämpän kärapmitpän waki täñ iminej.

⁵ Ude täñirä äneji kubä iwerän kukgän tänppek. Iwerän kuñirän kumän-kumän utneñ. Täñirä wain epän mähemitä pen kubäkubä yäwerän kuñirä ätu uwa däpmpän yepmañpä kuneñ, ätu uwa kumän-kumän däpmäk täneñ.

⁶ ✧ Eruk, yepmañpän kuñ moreñtäko iniken nanaki-inik unitäñ iränä upän iwerän kwek. Näñjaken nanakna ñonitä kwänä orañ imiñpän mani api buramineñ yäk.

⁷ Eruk, nanaki-iniktä kwänä wain epän täño watä äma unitä nanaki-inik u kanpänä yänpän-nadäk ñode täneñ; Unitä epän ño mähemi api tänppek yäk. Unita uritna epän ño ninta biñam kañ tänpän! yäñ yäneñ.

⁸ ✧ Ude yänpän injitpän kumän-kumän utpän gupi wain epän gägäni käda mañpä kuneñ.

⁹ Jesutä man wärani ude yänpän ñode yäwetkuk; Epän mähemitä watä äma u kowata jide api täñ yämek? Ñode api tänppek; Kuñpänä wain epän watä it täñkuño u dämpän moreñpänä watä äma kodaki yepmañpek yäk.

¹⁰ Anutu täño man ñode kudän täwani u nämo daniñpän nadäk täkañ? Äma yot tänpänitä bek kubä kawä wawäpän penkuño unitä bek bämopi ude itak.

¹¹ Anututä ude tänpewän ahäñirän kanpän gäripi pähap nadäkamän yäk. *Sam 118:22,23*

¹² Jesutä ude yäñirän Juda täño intäjukun ämatä nadäñkuñ; Jesu ninta yänpän man wärani u yäyak. Ude nadänpän injitnayän täñkuño upänkañ ämawebetä Jesuta gäripi nadäk täñkuño unita umuntañpän Jesu kakätäñpeñ kuñkuñ.

Ämatä Jesu takis moneña iwet yabänkuñ

Mat 22:15-22; Luk 20:20-26

¹³ ✧ Kuñpän Parisi ämakät äma Herot täño äbotken nanik ätu Jesu täño mani nadäkta yäwerä kuñkuñ. Jesutä man goret yäwän nadäñkañ uterak kañ injitna yänkañ kuñkuñ.

¹⁴ Ude nadänpän Jesu kañ-ahänpän bänep ärik-ärik man ñode iwetkuñ; Yäwoñärewani äma, nin gäkño mebäri nadäkamän. Gäk jopman nämo yäk täyan. Ämata nadäwätäk nämo tänpän man bureniñän yäk täyan. Gäk äma ärowani äpami nämo yäpman daniñpän kuduptagän Anutu täño kädet siwoñigän niwetpän niwoñärekkäk täk täyan. Unita niwari nadäna; Nin Juda naniktä Rom gapmanta takis moneñ imikta nintäño бага mantä yäjiwät täyak ba nämo?

¹⁵ Imik täkäna ba imik tänero? Ude iwerirä Jesutä jopman täño mebäri nadäwän tärewäpän yäwetkuk; In imata jopman näñjatkañ? Eruk moneñ kubä yäpman päbä namä käwa.

¹⁶ Yäweränä moneñ kubä imiñkuñ. Imiñirä kanpän yäwetkuk; Moneñ ño terak netä täño inami dapun ba wäpitä itak? Ude yäwerirän yänkuñ; Rom gapman täño intäjukun äma Sisa unitäñotä itak yäk.

¹⁷ ✧ Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Eruk ket ñode nadäwut; In imaka Rom gapmanta imikta yäwani u inita kañ imut. Täñ, imaka imaka Anututa imikta yäwani u Anututa kañ imut yäk. Ude yäwänkañ kikiñutpän nadäwätäk pähap täñkuñ.

Kumbani-ken nanik akukakuk täño man

Mat 22:23-33; Luk 20:27-40

18 ✧ Kepma ugän äma ätu Satyusi äbotken naniktä Jesuken äbuñ. (Satyusi äma uwä kumbani-ken nanik akukakuk nämo pätak yäj nadäk täñkuñonik.) Äbäñpäj ñode iwetkuñ;

19 ✧ Yäwoñärewani äma, Mosestä ninta man kudän ñode täñ nimiñkuk; Äma kubätä webe yäpmäñpäj komenita yeri kubä nämo bäyañkañ kumäñirän monänitä webeni kajat yäpmäñpäj tuänita biñam yeri bäyañ imek yäj yäjñkuk.

20-22 Täñpakañ bianä ini buap 7 itkuñowä tuätä webe kubä yäpmäñpäj yeri kubä nämo peñkañ kumbuk. Täñirän monänitä webe ugänpäj yäpuk. Yäpmäñpäj udegän yeri kubä nämo peñkañ kumbuk. Kumäñirän gwekitä webe ugänpäj koreñpäj udegän yeri kubä nämo peñkañ kumbuk. Kumäñirän awänitä webe kajat ini ugänpäj yäpuk. Udegän udegän buap 7 uwä webe ugänpäj yäpmäñpäj yeri kubä nämo peñkañ kumän-tagän kumbuñ. Äpiyetä kumäñirä webeni kajat udegän mäden kumbuk.

23 Eruk kumbanitä akukakuk kadäni pähapken webe uwä netäta biñam api täñpek? yäj iwetkuñ.

24 Ude iwerirä Jesutä yäwetkuk; In nadäk-nadäk goret nadäkañ u mebäri ñodeta; In Anutu täño man kudän täwani ba Anutu täño kehäromita guñ takinik täk täkañ unita yäk.

25 Ittäñgän kumbani-ken naniktä akuñpäj ämawebe u nädapi nämo api täneñ yäk. Añero kunum gänañ itkañ uwä webe yäpmäk-yäpmäk nämo täk täkañ ude ämawebe jop api itneñ yäk.

26 ✧ Kumbani-ken nanik akukakukta yäkañ unita täwera nadäwut; Mosestä man bian kudän täñkuko uterak ñode nämo daniñpäj nadäk täkañ ba? Mosestä päya terak mebet täñirän kañkañ u dubini-ken kuñirän Anututä iwetkuk; Näk Anutu, Abraham, Aisak, Jekop unitä naniñ orerani yäj iwetkuk.

27 Anututä ude iwetkuko unita ñode nadäwut; Anutu u äma kodak irani täño Anutu, kumbani täño nämo. Ämatä kumäñpäj paot-inik täk täkañ yäj nadäk täkañ u goret-inik nadäk täkañ! yäk.

Baga man intäjukun-inik täño man

Mat 22:34-40; Luk 10:25-28

28 ✧ Täñpäj Baga man yäwoñärewani äma kubätä äbäñpäj Jesu-kät Satyusi äma ukät man yäñpäj-nadäk täñ itkuño u nadäñkuk. Jesutä Satyusi man kowata tägagän yäwet irirän nadäñpänä Jesu iwet yabäñkuk; A, baga man jidetä intäjukun-inik täyak?

29 ✧ Ude yäwänä Jesutä ñode iwetkuk; Baga man intäjukun itak uwä ñode; Juda ämawebe juku peñpäj nadäkot! Ekäni Anutunin u Ekäni bureni kubägän.

30 Unita Ekäni Anutukata gäripi-inik nadäwen. Bänepka, gupka, nadäk-nadäka kumän-tagän Anutu-ken pewen yäk.

31 ✧ E kubä ñode; Gäkñata nadäk täyan udegän notkayeta nadäj yämen. Baga man kubätä yarä ño nämoinik yärepmitak yäk.

32 Ude yäjirän Parisi äma unitä yäjñkuk; Yäwoñärewani äma, gäk yäjiri nadäwa siwoñi täyak yäk. Bureni yäyan. Anutu u Ekäni bureni kubägän, u udeyani kubä nämo itak yäk.

33 ✧ U bänepka nadäk-nadäkka ba kehäromika kudup imen ba gäkñata nadäk täyan udegän notkapakta bänep iron täñ imeno unitä Anutu iniñ oretta äñnak-äñnak gäripi nitek mebäri mebäri yärepmit morekamän yäk.

34 Ude yäjirän Jesutä nadäwän siwoñi täñjirän iwetkuk; Gäk Anutu täñjo kanjwat yewa dubini-ken itan yäj gabäñpäj-nadätat yäk. Täñpakañ kadäni uken ämatä Jesu iwet yabäk ätukät täkta umuntañpäj penjkuñ.

Jesu ini Kristo unita yäwet yabäñkuk

Mat 22:41-46; Luk 20:41-44

35 Kadäni kubä Jesutä kudupi yot gänañ ämawebe yäjñpäj-yäwoñärek täñ itkan ñode yäwet yabäñkuk; Imata Baga man yäwoñärewani ämatä Kristota Devit täñjo nanaki kubä, komen ämagän yäj yäk täkañ?

36 Anutu täñjo Munapiktä nadäk-nadäk imänkañ Devittä ñode yäjñkuk; Ekäni Anututä Ekänina ñode iwetkuk;

Gäk dubina-ken äbä mañjiriri wäpka biñam gamiñkañ iwankaye yäpñpäj gämotka-kengän api yepmañpet yäk. *Sam 110:1*

37 Eruk, u kawut! Devit ini uwä Kristota Ekänina yäj yäjñkuko unita imata Kristo u Devit täñjo orani jopi kubä yäj yäk täkañ? Jesutä man ude yäjirän ämawebe äbot päke u gäripi-inik nadäñkuñ.

38 Täñpäj äneñi ñode yäjñpäj-yäwoñärewiñkuk; Baga man yäwoñärewani ämata ket nadäñpäj kuñatkot! Äma uwä ämawebetä nibäñpäj biñam yäwut yäj nadäñpäj tek säkgämän käroni täñkañ ämawebe injami-kengän kuñat täkañ.

39 Käbeyä yot gänañ äma ekäni täñjo bägup-ken mañit täkañ, intäjukun itta. Ba äñnak-äñnak tañi täktäk kadäni-ken bägup udewani-kengän intäjukun itnayäj nadäk täkañ.

40 Äma udewanitä webe kajattä yot gänañ äronpäj tunumi yäyomägat täkañ. Ba ämawebetä nibäwut yäjñkañ yäjñapik man käroni boham yäj yäpñpäj kuk täkañ. Ude täk täkañ unita kämi kowata bäräpi ärowani api yäpñeñ yäk.

Webe kajat kubätä moneñi kudup penjñkuk

Luk 21:1-4

41 ✧ Kudupi yot gänañ äronkañ Jesu moneñ pewani-ken kukñi käda itkan yabäj yäwat irirän ämawebe äbä moneñ pewä äpmok täñkuñ. Täñkañ äma tunum ikek mäyaptä äbäñpäj moneñ pähap pewä äpmok täñkuñ.

42 Täñjirä webe kajat jopi jäwäri kubä unitä äbä moneñ gämäni täpuri yarä pewän äpmonkumän.

43 ✧ Ude täñjirän Jesutä webe kajat u kañpäj iwaräntäkiye yäj-päbä yepmañpäj yäwetkuk; Näk bureni täwetat yäk. Webe kajat jopi jäwäri ñonitä moneñ peyak uwä ätu pähaptä pekañ ño yärepmitak yäk.

44 Ämawebe päke u moneñ bureni pat yämiñjirä uken nanik yarä-gänpäj pekañ yäk. Täñ, webe kajat ñowä ude nämo täyak. Nämo, täpuri injirako uwä kudup penjkañ jopi-inik itak yäk.

13

Kudupi yot api täñpä wanen

Mat 24:1-28; Luk 21:5-24

¹ Ude tänpäj Jesutä kudupi yot gānaŋ naniktä äpāmaŋ kuŋjirān iwarāntāki kubätä iwetkuk; Ārowani, udu yabä! Mobä yot pähap-pāhap udu säkgāmān tänpāni yäk.

² ✧ Ude yāwānä Jesutä iwarāntākiye ŋode yāwetkuk; Ket nadākot. Yot pähap u yabāŋgärip tākaŋ upāŋkaŋ mädenä api tokāt mäneŋ. Mobä uterak terak itkaŋ uwä api erāŋ mäneŋ.

³ Eruk kuŋtāŋgān Jesu iwarāntākiye-kāt pom kubä wäpi Olip uterak āronpāj itpāj kudupi yot ban udu irirān kaŋpāj Pita, Jems, Jon, Andrutä inigān Jesu ŋode iwet yabāŋkuŋ;

⁴ Yāno ukeŋo jidegān api ahāwek? Ba man yāno bureni ahāwayāŋ tänjirān kudān jidewani ahānjirān api kāne?

⁵ Ude yāwāwä Jesutä yāwetkuk; Āmatä jop yāŋ-tākŋatneŋta ket nadāŋkaŋ kuŋat tākot yäk.

⁶ Āma mäyaptä äbāŋkaŋ näk wāpna terak ŋode api yāneŋ; Näk Anutu täŋo iwoyāwani upayāŋ yāŋ api yāneŋ. Ude yānjirä āmawebe mäyaptä nadāŋ yāmiŋpāj api yāwarān täneŋ.

⁷ Kadāni uken āmik māmā ba āmik täŋo manbiŋam nadāŋkaŋ Wära! Kadāni tāretak yāŋ nadāŋkaŋ nāmo kikŋutneŋ. Kudān ude ahākta yāwani upāŋkaŋ kadāni bārāneŋ-inik nāmo api tārewek yäk.

⁸ ✧ Kome taŋi täpuri kowat āmiwān api täneŋ. Tänpāj kadāni uken nakta jop irit imaka api ahāwek. Ba kenāŋ komeni komeni api kwaiwek. Kudān u uwä bārāpi bureni ahānayāŋ täŋo unitāŋo wārani. Bureni u kāmī api ahāwek yäk.

⁹ ✧ Unita in nadāŋ täpāneŋpāj kuŋat tākot. Āmatä manken tepmanjit, kābeyä yotken kadätä tadāpmāŋit api täneŋ yäk. Ba ugān nāmo. In näka yāŋpāj tāmagut pāŋku kome täŋo kaŋiwat āma ba intājukun āma injamiken api tepmaneŋ. Tänjirä kadāni uken intä näkŋo man u yāŋahāŋpāj yāwetneŋta yāwani.

¹⁰ Tänpākaŋ kadāni tārek-tārek nāmo ahānjirān intājukunä näkŋo Manbiŋam Täga yāŋahānjirä āmawebe komeni komeni kaŋ nadāwut.

¹¹ ✧ Tänpāj tāmagut pāŋku manken tepmanayāŋ tänjirä uken man jide yāwetnayāŋ yāŋpāj nadāwātāk nāmo täneŋ. Nāmo, kadāni uken man ahāŋ taminjirä nadāŋpāj ugānpāj yāwetneŋ. Man u yānayāŋ täŋo u injinken man nāmo. Uwä Munapiktä bāneŋjin-ken peŋjirān api yāŋahāneŋ yäk.

¹² ✧ Tänpāj kadāni uken āmatä ŋode api täneŋ; Tuānitä monāni iwan kerī-ken peŋjirān kumāŋ-kumāŋ api utneŋ. Ba naniyetä nanakiye udegān api täneŋ. Ba āperiye nanaktä miŋjiye naniye iwan täŋ yāmiŋpāj manken yepmanjirä kumāŋ-kumāŋ api dāpneŋ.

¹³ ✧ Tänpākaŋ näka yāŋpāj āmawebe mäyaptä iwan api täŋ tamineŋ. Upāŋkaŋ āma kubätä gwāk pimiŋpāj näkŋo man nāmo peŋpāj yāpmāj kuŋarayāŋ tāko uwä tārek-tārek kadāni-ken näkŋata biŋam api yāpet yäk.

¹⁴ ✧ Man ŋo daniŋpāj ket ŋode nadāwä tārewut; Kāmiwä, imaka tarāki waki kubä peŋawāhut ikektä nāmo itnaŋiken irirān api kāneŋ. Kaŋpājā āmawebe Judia komeken nanik u bārāneŋ akumaŋ kome ŋo peŋpeŋ banken kaŋ kut.

¹⁵ ✧ Āma kubätä yot yāman irayāŋ tāko uwä tuŋumi yāpmākta yot gānaŋ nāmo ārowek. Nāmo, jop kaŋ metāŋpeŋ kwān.

✧ 13:2: Luk 19:44 ✧ 13:8: Ais 19:2, 2Sto 15:6 ✧ 13:9: Mat 10:17-20 ✧ 13:11: Luk 12:11-12
 ✧ 13:12: Mat 10:21 ✧ 13:13: Mat 10:22; Jon 15:21 ✧ 13:14: Dan 9:27, 11:31; Dan 12:11 ✧ 13:15:
 Luk 17:31

16 Ba äma kubä ketem epänken irayäj täko uwä äneji äyäjutpej päjku mänit siot ba ämetpat tek nämo yäpek. Nämo, jop kañ metäjpej kwän.

17 ✧ Butewaki! Webe nanak kok ikek ba ironj paki nikek u bäräpi-inik api nadänej!

18 Unita in Ekäniken yäjapinjirä ämetpej kukkuk kadäni u mänit kadäni-ken ahäwektawä!

19 ✧ Bureni, imaka ahäwayäj täyak uwä umuri pähap! Anututä pengän kunum kenta kome pewän ahäjnkumän-ken umunitä päbä apiño u bämopi-ken imaka umuri pähap udewani kubä nämo ahäjnkuk. Ba udewanitä äneji nämo api ahäwek.

20 Ekänitä kadäni u keräpigän nämo däpmäj täkñejkuk yäwänäku äma kubätä nämoinik itek. Upäjkañ Ekänitä ämawebe inita biñam iwoyäjnkuko unita butewaki nadäjpäñ kadäni keräpigän api däpmäj täkñewek.

21 Kadäni ukenä ämatä Kristo udu ahätak! Ba ño ahätak! yäj täwerirä unita nadäjirä bureni nämo täñpek.

22 ✧ Imata, kadäni uken äma mäyaptä jop manman yäj-täkñatpäñ Näk Kristo ba profet kubä yäj api yänej. Äma udewanitä kudän kudupi mebäri mebäri api tänej. Ämawebe Anututä inita yäpmäj daniwani unitäño bänepi peñ awähutna yäjkañ kädери paränä epän pähap ude api tänej.

23 Täñkañ imaka udewani nämo ahäjñirän intäjukun täwetat unita nadäj täpänejpäñ kuñat täkot!

Äma Bureni-inik äneji api äbek

Mat 24:29-35; Luk 21:25-33

24-25 ✧ Imaka umuri umuri u ahäjñpäñ paorirän mädeni-ken ñode api ahäwek; Edap täño peñyäjektä nämo ijñirän, emak udegän api bipmäj urek.

Täjñirän, guk api tänej mänej.

Ude ahäjñirän imaka kehäromi nikek kunum gänañ it täkañ u wareñ api täñ morenej. *Ais 13:10, 34:4*

26 Eruk, kadäni uken Äma Bureni-inik uwä gubam terak, kehäromi pähap ba epmäget kudän ikek äbäjñirän ämawebe api känej.

27 ✧ Kadäni ugän anjeroniye peñ yäwet-pewän päñku ämawebe inita iwoyäwani kome kukñi kukñi, umude ba unude uken nanik api yämagutnej.

28 Jesutä ude yäjñpäñ äneji ñode yäjnkuk; Man wärani kubä wama päya terak utpäñ täwera nadäwä tumbut. Wamatä dätäki pirirän kañpäñ edap kadäni keräp täyak yäj nadäk täkañ.

29 Unita udegän in imaka imaka api ahänej yäj täwetat unitä ahäjñirä yabäjñpäñ tärek-tärek kadäni keräp täyak yäj api nadänej.

30 Näk bureni täwetat. Ämawebe apiño itkañ unitä kodak irirä imaka yäyat u api ahäj morenej.

31 Täñpäkañ kunum kenta kome u bok api paotdeño upäjkañ mena jinom u nämoinik api paorek.

Kepma ba kadäni nämo nadäkamäj

Mat 24:36-44

32 Imaka täwetat ño äma kubätä kadäni uken, kepma ba bipani uken api ahäwek yäj nämoinik nadätak. Kunum gänañ anjero imaka nämo nadäkañ yäk. Ba Anutu täño Nanaki u imaka, nämo nadätak. Nanitä ini-tägän nadätak.

³³ Kadäni nämo nadäkaŋ unita bäneppiinta watäni itpäŋ kuŋat täkot. In imaka u kadäni udeken api ahäwek yäŋ nämo nadäkaŋ unita.

³⁴ ✧ Kadäni uwä man wärani kubä ŋode bumik; Äma kubä kome kubäken kwa yäŋkaŋä watä ämaniye imaka tuŋumi watäni itneŋta epän man yäwerek. Ude yäwetpäŋ yot yäma täŋo watä äma iwerek; Watä säkgämän kaŋ it yäk.

³⁵ ✧ Unita inä udegän, watäni säkgämän itpeŋ kuŋatneŋ. In yot täŋo mähemitä äneŋi äbäkäbäk kadäni uwä nämo nadäkaŋ. Bipäda ba bipani bämpop ba yäŋe-yäŋeta ba tamimaŋ-inik kadäni uken ba uken api äbek yäŋ nämo nadäkaŋ.

³⁶ Bäräŋek-inik äbäŋpäŋ däpmon parirä tabäwekta.

³⁷ Unita in ba ämawebe kudup ŋode täwetat; Dapun ijiŋpäŋ kodakgän itkot, däpmon nämo pätnen! yäk.

14

Juda ämatä Jesu utta man topuŋ

Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53

¹ ✧ Täŋpakaŋ kepma yarä keräp täŋirän Juda täŋo orekirit pähap kadäni kubä wäpi Pasova ba Käräga yiskät nämo awähurani äŋnak-äŋnak kadäni täŋkuk. Täŋirän bämpop äma intäjukun täŋpani-kät Baga man yäwoŋärewani äma ätutä Jesu käbop iŋitpäŋ utna yäŋkaŋ kädetta wäyäkŋeŋkuŋ.

² ŋode nadäŋkuŋ; Ämawebe bumta itkaŋ ŋonitä nadäwä täga nämo täŋpöpäŋ peŋawäk täneŋ yäŋpäŋ unita orekirit kadäni uken tänetawä yäŋ nadäŋkuŋ.

Webe kubätä Jesuta iron täŋ imiŋkuk

Mat 26:6-13; Jon 12:1-8

³ ✧ Täŋpakaŋ Jesu Betani yotpärare-ken itkuk. Itkaŋ Saimon, gisik paräm ikek yäŋ iwerani unitä yotken äroŋpäŋ ketem bok naŋkumän. Ketem naŋ irirän webe kubätä ume käbäŋi säkgämän u gwäki taŋi peŋpäŋ yäpanipäŋ yäpmäŋ äbuk. Yäpmäŋ äbäŋpäŋ Jesu gwäki-ken piŋ ibatkuk.

⁴ Ude täŋirän äma ätu itkuŋo unitä kaŋpäŋ kokwawak nadäŋpäŋ yäŋpäŋ-nadäk ŋode täŋkuŋ; E! Ima mebärita imaka gwäki pähap peŋpäŋ yäpani ŋowä jop ureŋ täŋpän kukaŋ?

⁵ Ämatä ume u suwaŋpäŋ siliwa moneŋ taŋi gamäkaŋ äma jäwärita yäminañi. Ude yäŋpäŋ webe u bumta kaŋ-yäŋkuŋ.

⁶ Kaŋ-yäŋ irirä Jesutä ŋode yäwetkuk; Kakätäwut! yäk. Imata bäräpi imikaŋ? U iron inipärik kubä täŋ namitak yäk.

⁷ ✧ Äma jäwäri inkät wari wari irirä iron täŋ yämına yäŋpänä kaŋ täŋ yämut! Upäŋkaŋ näk inkät pen nämo api itne.

⁸ ✧ Webe ŋo iron täŋ namayäŋ nadäŋpäŋ ini täŋ naminañi ude täyak. Näk änenayäŋ täkaŋ unita awaŋken kukta gupna ume käbäŋi gäripi nikek ŋo ärut namitak yäk.

⁹ Näk bureni täwetat. Manna biŋam Täga komeni komeni yäŋahäŋ yäpmäŋ kunayäŋ täŋo udegän webe ŋonitä täŋ namitak unitäŋo manbiŋam bok api yäŋahäŋ yäpmäŋ kuneŋ. Ude täŋirä ämawebetä webe ŋonita nämo api guŋ täneŋ yäk.

Jesu iwaräntäkiye-kät Pasova ketem naŋkuŋ

Mat 26:14-30; Luk 22:3-20; Jon 13:21-30

10 Tānpākaŋ iwarāntākiye 12 u bāmopi-ken nanik kubā wāpi Judas Kariot unitā Jesu iwan kerī terak kaŋ pewa yāŋ nadāŋkaŋ bāmop āma intājukun tāŋpanitā itkuŋ-ken u pāŋku yāwetkuk.

11 Ude tāŋjirān bānep tāga nadāŋpāŋ moneŋ api gamine yāŋ iwetkuŋ. Judastā u nadāŋpāŋ pāŋku iwan kerī terak kaŋ pewa yāŋkaŋ Jesu iwarāntāŋ yāpmāŋ kuŋatkuŋ.

12 ✧ Tānpākaŋ kārāga yiskāt nāmo awāhurani tāŋo āŋnak-āŋnak kadāni yāput penkuŋ. Kadāni ukengān Juda āmawebe Anututā ābekiye oraniye bian tāŋkentāŋ yāmiŋkuko u nadākta nādamiŋi-nani kubākubātā sipsip nanaki ini-ini dāpmāk tāŋkuŋonik. Eruk kadāni ugān Jesu iwarāntākiyetā iwet yabāŋkuŋ; Yot deken pāŋku Pasova tāŋo imaka imaka u tāŋtuŋum tāne?

13 Yāwāwā Jesutā āma yarā man ŋode yāwetpāŋ peŋ yāwet-pewān kuŋkumān; Yotpārare bāmopi-ken kuŋjirān āma kubā ume kābot ikek ukāt ābā peronpāŋā u kaŋ iwarun!

14 Iwat yāpmāŋ kumaŋ āma unitā yot ārowayāŋ tākken u āroŋpāŋ yot māhemi ŋode kaŋ iwerun; Yāwoŋārewani āma ŋode yāyak; Bāgup nāwarāntāknaye-kāt Pasova ketem āŋnak-āŋnakta de? yāŋkaŋ iwerun.

15 Ude iwerānkaŋ yot gānaŋ bāgup taŋi punin unu ketem āŋnak-āŋnak tāŋpani tuŋum ikek tāwoŋārewānkaŋ Pasova ketem tāŋtuŋum tākon.

16 Eruk Jesutā ude yāwerānā yarā uwā yotpārare-ken āroŋpāŋ Jesutā yāŋkuko udegān kaŋ-ahāŋpāŋ Pasova ketem tāŋtuŋum tāŋkumān.

17 Eruk kome bipmāŋjirān Jesu iwarāntākiye 12 ukāt tuŋum tāŋkumān-ken u kuŋkuŋ.

18 ✧ Kumaŋ yot gānaŋ āro ketem naŋ itkaŋ Jesutā yāwetkuk; Nāk bureni tāwetat. In ketem penta nākamāŋ ŋo kubātā nāk iwan kerī terak nepmaŋpayāŋ yāk.

19 Ude yāŋjirān nadāŋpāŋā butewaki nadāŋpāŋ ini-ini iwet yabāŋkuŋ; Ekāni, nāka yāyan?

20 Ude yāŋtāko Jesutā yāwetkuk; In nāwarāntāknaye 12 inken nanik kubā. Āma nākkāt kārāga gāpe kubāgān nākamāk ŋonitā api tāŋpek.

21 Nadākaŋ? Āma Bureni-inik uwā kādet yāŋ imani udegān api iwerek. Upāŋkaŋ āma iwan kerī terak nepmaŋpayāŋ tāyak u kowata jidewani kubā api yāpek? Uwā komi umuri kubā api yāpek yāk.

22 Eruk ketem naŋ irirā Jesutā kārāga kubā yāpmāŋkaŋ Anutu bānep tāga man iwetkaŋ tokāt jukutpāŋ iwarāntākiyeta ŋode yāwetpāŋ yāmiŋtāŋ kuŋkuk; Ŋo yāpmāŋpāŋ naŋput. Ŋowā nākŋo tohatna yāk.

23 Ude yāŋpāŋ wain ume yāpmāŋkaŋ Anutu bānep tāga man iwetpāŋ yāmān kudup naŋkuŋ.

24 ✧ Yāmān naŋjirā yāwetkuk; Ŋowā nākŋo nāgātna. Anututā āmawebe-kāt topmāk-topmāk tāyak u tāŋkehārom takta nāgātna piwayāŋ tāyat. Āmawebe māyapta yāŋpāŋ piwayāŋ tāyat.

25 Nāk bureni tāwetat. Wain ume āneŋi nāmo naŋkaŋ it yāpmāŋ kuŋtāŋgān Anutu tāŋo kaŋiwat yewa gānaŋ āroŋkaŋ wain ume mebāri kubā api nāŋpet.

26 Ude yāwerānkaŋ kap kubā teŋpāŋ yot u peŋpeŋ kumaŋ Olip Pom terak āroŋkuŋ.

Pitatä wäpna käbop api pewekyäj yäjku
Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38

27 ✧ Äronjit äronjit Jesutä yäwetkuk; In kuduptagäntä nabäj umuntañ api kuñtäñpä kunej. Ude täñjirä Anutu täño man kudän täwani ñode pätak u bureni ahäwayäj;

Näk sipsip täño watä äma urira sipsip api kuñtäñpä kunej. *Sek 13:7*

28 ✧ Upäjkañ kumbani-ken nanik äneñi akuñpäñ Galili komeken näkä jukun päñku api itkirewet.

29 Yäwänä Pitatä iwetkuk; Ätutä gäka mäde käwep api ut gamineñ upäjkañ näk ude nämo api täñpet yäk.

30 Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Bureni gäwera; Apiño bipani purup gera kadäni yarä nämo yäjirän gäkä kadäni yärakubä ude wäpna käbop pewayäj.

31 ✧ Ude yäwänä Pitatä gwäk kwainpäñ man kehäromigän yäjku; Nämo! Gäk gutpäñ näk bok nutta yäwäwä wäpka käbop nämo api pewet yäk. Ude yäwänkañ noriyetä udegän yäjkuñ.

Jesutä Getsemane päñku nani-ken yäjapinjku

Mat 26:36-46; Luk 22:39-46

32 ✧ Kuñtäñgän Getsemane epän tobätken ahäñpäñ Jesutä iwaräntäkiye yäwetkuk; Node irirä näk päñku yäjapik man yäwayäj yäk.

33 Ude yäjkañ ätu yepmañpäñ irirä Pita Jems Jon ugänpäñ yämaguränkañ kuñkuñ. Kuñtäñgän Jesu nadäwän umuri pähap täñpöpäñ yäjku;

34 ✧ Bänepna-ken butewaki nadäwätäk pähap ahäj namitak unitä nurek yäj nadätat. Unita in ñogän kodak itkañ nabäj näwatkot yäk.

35 Ude yäjpeñ ätu nanak kuñpäñä bäräpi nadäñpäñ kome terak mañpäñ äpmonpäpäñ komi nadäñkuko u nanatä nadäj naminjirän paorän yäjpäñ ñode yäjapinjku;

36 ✧ O nan, gäk imaka kubä täñpayäj nämo bäräp tak täyan. Unita komi bäräpi nadäwayäj täyat u ketäreñ namisi. Upäjkañ näkño nadäk nämo, gäkñaken nadäktä kañ ahäwän.

37 Ude yäjpäñ äma yärakubä unitä itkuñ-ken äyäjutpeñ kuñpäñ yabäwän dämpmon pat itkuñ. Dämpmon parirä yabäñpäñ Pita iwetkuk; Saimon! Gäk imata dämpmon pat itan? Gäk kadäni keräpi näkkät kodak täga nämo iren?

38 ✧ Täñyabäk-ken kwitanenña ket nadäñpäñ yäjapik man yäj itkot. Bänepjintä näk näwatta pidäm täkañ upäjkañ kehäromijin nämo yäk.

39 Ude yäwetkañ äneñi kuñpäñ yäjapik man yäjku udegän yäjku.

40 Yäjapik man ude yäj paotpäñ äbäñpäñ yabäjku; Dämpmon yewäpäñ pat irirä. Abä yabäwänä mäyäk tañpäñ man kubä nämo iwetkuñ.

41 Eruk Jesu äneñi kuñpäñ täñkuko udegän täñkañ äbäñpäñ yäwetkuk; Ai! In dämpmon pen pat itkañ? Kadäni täretak! Äma Bureni-inik uwä momi äma keritak ärokärok kadäni keräp täyak ño.

42 Akwäpäñ päñku yabäj ahäna! Äma iwan keritken nepmakta yäwani äbätak ño yäk.

Komi ämatä Jesu injtkuñ

Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12

✧ 14:27: Mak 14:50 ✧ 14:28: Mat 28:16; Mak 16:7 ✧ 14:31: Jon 11:16 ✧ 14:32: Jon 18:1

✧ 14:34: Jon 12:27 ✧ 14:36: Rom 8:15; Gal 4:6; Mak 10:38; Jon 6:38 ✧ 14:38: Luk 11:4

43 Jesu man ude yäjirän pengän iwaräntäkiye 12 u kubä wäpi Judas u ahäj yämiñkuk. Komi äma, kadä boham ikek Judas-kät penta äbuñ. Komi äma uwä bämop äma, Baga man yäwoñärewni äma ba Juda täño ekäni ekäni ätu unitä yäwet-pewä äbuñ.

44 Intäjukunä Judastä man kädet ñode yäwetkuk; Näkä päñku äma u genji dara nabänkañ upäj kañ injirut yäk.

45 Eruk Jesu ahäj imiñpäñ iwetkuk; Yäwoñärewni ämana! Ude yäjpäñ genji datkuk.

46 Eruk, ude täñpän kañpäñä injitpäñ kerigän topuñ.

47 Ude täñjirä iwaräntäki kubätä päipi pion gänañ nanik wädawän kwäpäñä bämop äma unitäño watä ämani kubä ura yäkñat jukuni painkuk.

48 Täñpänä Jesutä komi äma äbuñ u yäwetkuk; Jide? Intä nabäwä näk kubo äma ämik täñpani ude täñpapäj kadä boham ikek nutnayäj äbäkañ?

49 ✧ Näk kepmani kepmani kudupi yot gänañ äronkañ inkät ämawebe Anutu täño man täwetpäñ täwoñäreñ täk täñkut-ken ugän imata nämo nepmäñjitkuñ? Upäjkañ täga! Ude täñ namiñjirä Anutu täño man terak näka man kudän pätak u bureni ahäwän.

50 Ude yäjirän iwaräntäkiye kudup kañ-umuntañ kuñtäñpä kuñkuñ.

51-52 Täñpäkañä äma gubañi kubä tek yabuko unitä Jesu iwetkuk. Iwarirän komi ämatä injitnayäj täñjirä tek yabuko u pitpäñ peñpeñ moräj metäñpeñ kuñkuk.

Jesu manken teñkuñ

Mat 26:57-68; Luk 22:54-71; Jon 18:13-24

53 Täñpäkañ Jesu imagut yäpmäj bämop äma intäjukun iranitä yotken kuñkuñ. Yot uken bämop äma, ba Juda täño ekäni ekäni ba Baga man yäwoñärewni äma u kudup kubä-kengän ugän itkuñ.

54 Yäpmäj kuñjirä Pita mädegän yäwatpäñ yot unitäño yewa gänañ äronkuk. Äronpäñä komi äma ukät bok itpäñ kädäp äñäriñ itkuñ.

55 Täñpäkañ Baga man yäwoñärewni ämakät Juda täño äma ekäni ekäni u kuduptagän itpäñ Jesu kumäj-kumäj utna yäjkañ Jesu jop iñjatta jop manman ätuta wäyäkñeñkuñ. Upäjkañ Jesuken imaka goret kubä nämo kañpäñ nadäjkuñ.

56 Täñpäkañ äma mäyaptä Jesu imaka wakiwaki ude täk täñkukonik yäj jop manman ude yäjkuñ. Jop manman mäyap ude yäjkuñopäj man mebäri inigän inigän yäjkuño unita man uteragän nämo ahäjkuñ.

57-58 ✧ Yäjntäko äma ätutä akuñpäñ jopman ñode yäjkuñ; Nin Jesu u man ñode yäjirän nadäjkuñmäñ; Näk kudupi yot äma keritä täñpani ño wärämuppäñ kepma yaräkubätagän äneñi udewanigän äma keritä nämo täñpani kubä api täñpet yäk.

59 Man yäjkuño u ini-ini yäjirä mebäri kubägän nämo täñkuk.

60 Täñpäkañ bämop äma intäjukun täñpani unitä akuñpäñä Jesu iwet yabäjkuñ; Man kowata nämo yäwerayäj? Äma päke ño gäka man yäkañ ño nadäwi jide täyak?

61 ✧ Yäjirän Jesutä man kubä nämo yäjkuñ. Man nämo yäjkañ kum irirän intäjukun ämatä äneñi iwet yabäkgän täñkuk; Äma Anututä ämawebeniye täñkentäktä iwoyäwani Kristo uwä gäk? Anutu iniñoret tākamäj unitäño nanaki gäk?

⁶² Yāwānā yāŋkuk; Yāyan ubayāŋ. Nāk bureni tāwetat. Āma Bureni-iniktā Anutu ārowani tāŋo kerī bure kāda ittāŋgān kunum gānaŋ gubam terak ābāŋirān api kaŋ-yāputneŋ yāk.

⁶³ Ude yāŋirān eruk, intājukun āma u nadāwān wawāpāŋ iniken tek weŋ-gājāhutpāŋ yāŋkuk; Mangāmān imata wari yāne?

⁶⁴ ✧ Anutu yāŋārok man iwetak unita in jide nadākaŋ? Yāwānā kuduŋtagān ŋode yāŋkuk; U kumākta biŋam tāyak yāk.

⁶⁵ Ude yāwāwā āma ātutā iwit ut ibatkuŋ, ātutāwā dapuri tāŋpipiŋpāŋ kerī mugwājiŋpāŋ utkaŋ iwetkuŋ; Gāk profet unita āma gutak unitāŋo wāpi niwet! yāk. Ude tāŋirā komi āmatā iŋitpāŋ kerī pipiyāŋpāŋ iŋami dapun-ken utkuŋ.

Pitatā Jesu wāpi kābop peŋkuk

Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27

⁶⁶ Tāŋpākaŋ Pita yāman umu irirān bāmop āma intājukunta irani unitāŋo watā webe kubā ābāŋpāŋ kaŋkuk;

⁶⁷ Pita kādāp āŋariŋ irirān. Kaŋpāŋ ket tāŋpāŋ kaŋ-yāpmāŋ āroŋkaŋ-āpāk tāŋpāŋ iwetkuk; Jesu Nasaret komeken nanik ukāt kuŋarani kubā gāk yāk.

⁶⁸ Yāwānā yāŋkuk; Gāk man jide yāyan? Yāŋiri guŋ tāyat yāk. Ude yāŋpāŋ yāma-ken āpmoŋkuk.

⁶⁹ Āpmoŋirān watā webe unitā kaŋpāŋ āma itkuŋo u yāwetkuk; Āma ŋo Jesu tāŋo ābotken nanik yāk.

⁷⁰ Yāwānā āneŋi āwo yāŋkuk. Eruk ātu itpāŋā āmawebe itkuŋo unitā iwetkuŋ; Nadākamāŋ! Gāk ābot uken nanik. Gāk Galilī āma! yāk.

⁷¹ Iwerāwā Pitatā yāwetkuk; Anutu wāpi terak bureni-inik tāwetat! Āma wāpi yākaŋ u nāmoinik kak tāyat! Nāk jopman yāwawā Anututā kowata namān yāk.

⁷² ✧ Ude yāŋirān uterakgān puruptā gera yāŋirān kādāni yarā tāŋkuk. Tāŋpākaŋ Pitatā nadāwān tumbāpāŋ Jesutā man ŋode iwetkuko u nadāŋkuk; Puruptā gera yarā nāmo yāŋirān nāka āwo kādāni yarākubā ude api yāwen. Ude nadāŋkaŋ nadāwān āgekorāpāŋ konām bumta kotkuk.

15

Jesu Pailat kerī-ken peŋkuŋ

Mat 27:1-2,11-26; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38

¹ ✧ Tāŋpāŋ tamimanŋ bipaniinik bāmop āmakāt Parisi āma ba āma ekāni ekāni u kuduŋtagān kābeyā tāŋpāŋ Jesu utta tawaŋ peŋkuŋ. Ude tāŋkaŋ eruk, Jesu kerī pādāt tāŋpāŋ yāpmāŋ pāŋku Pailat kerī terak teŋkuŋ.

² Teŋirā Pailattā Jesu iwet yabāŋkuk; Gāk Juda tāŋo āma ārowani ba? Yāwānā yāŋkuk; Yāyan uba yāk.

³ Tāŋkaŋ bāmop āma intājukun tāŋpani Jesuta yāŋpāŋ-kaŋiwat man māyap yāŋkuŋ.

⁴ Ude yāŋirā Pailattā Jesu āneŋi iwetkuk; Āma pāke ŋonitā gāka man māyap yāŋirā imata kowata nāmo yāyan?

⁵ ✧ Ude iwerānā Jesu kowata nāmo yāŋkuk. Kowata nāmo yāŋkaŋ man kum irirān Pailattā nadāwātāk taŋi tāŋkuk.

⁶ Tāŋpākaŋ Pasova Orekirit Kādāni udeken Pailattā kādet ŋode tāk tāŋkukonik; Juda āmawebetā komi yotken irani kubāta nadāŋpāŋ Pailat iwerirā nadāŋ yāmiŋpāŋ āma u yāniŋ kireŋpewān kuk tāŋkuŋonik.

⁷ Kadäni ugän äma kubä wäpi Barabas u noriye ätukät komi yotken itkuņ. Äma uwä Rom gapmanta kokwawak nadänpäj ämik pewä ahäwäpäj äma kubä kumäj-kumäj utkuņo unita gapmantä komi yotken yepmankuņ.

⁸ Tänpäkaņ Juda ämawebetä Pasova Orekirit Kadäni ätuken täk täņkuko udegän tänpän yäj nadänpäj päbä Pailattä yäma-ken käbeyä tänpäj itkuņ.

⁹ Irirä Pailattä yäwet yabäņkuk; Juda äma intäņo intäjukun äma ņo pitpäj tewa kwän?

¹⁰ (Man ude yäwetkuko uwä Pailattä ņode nadänpäj yäwetkuk; Juda äma ekäni ekänitä Jesuta kokwawak nadäņkuņo unita Jesu näkken pewä äbuk yäj nadäņkuk.)

¹¹ ✧ Tänpäkaņ Pailattä Jesu tewa kwän yäj yäņkuko upäņkaņ bämop äma unitäwä ämawebe päke u peņ yäwet-yäwet täņtäko yäņkuņ; Barabaspäj tewi äbäņ nimän!

¹² Ude yäjirä Pailattä äneņi yäwet yabäņkuk; Yäkaņ unita Juda täņo Intäjukun Äma yäj iwet täkaņ ņowä jide täj imet?

¹³ Yäwänä äma päke unitä gera pähap ņode yäņkuņ; Päya kwakäp terak kaņ kumbän!

¹⁴ Yäwäwä yäwetkuk; Waki kubä jide täņkukta? Ude yäweränkaņ ehutpäj gera kehäromigän yänpäj iwetkuņ; Päya kwakäp terak kaņ kumbän!

¹⁵ Ude yäwäkaņ ämawebe hänepi yäpmäj äpäkta Pailattä Barabas jop tewän äpämaņ kuņirän Jesu kadätä päripmäņpäj päya kwakäp terak utpewä kumäkta komi ämata yämän yäpmäj kuņkuņ.

Jesu yäjärok man iwetkuņ

Mat 27:27-31; Jon 19:2-3

¹⁶ Yäniņ kirewänpäj Pailat täņo komi ämatä Jesu yot gänaņ nanik yäpmäj äpämaņ päņku yot mäde käda komi äma täņo yewa gänaņ äronpäj noriye ätuta gera yäņpewä äbuņ.

¹⁷ Yäņpewä äbäkaņ tek gwagäri intäjukun ämatä täk täkaņ udewani täj imiņpäjä intäjukun täņo gwäpäta gupmom yenpäj kedon tänpäj gwäki-ken ähäät imiņkuņ.

¹⁸ Ude tänpäj sära man iwetpäj yäņkuņ; Juda täņo intäjukun äma, ganiņ oretkamäj! yäk.

¹⁹ Tänpäj pärip-päriptä gwäki-ken urit iwit uwan ibarit täk täņkuņ. Tänpäj gukut imäpmok täj imiņpäj jop iniņ oretkamäj yäņkaņ täņkuņ.

²⁰ Täjirek-irek ude täj imiņ paotpäjä intäjukun äma täņo tek yäņopmäj imiņpäj tek iniken upäj äneņi täj imiņkuņ. Ude täj imiņpäj, eruk päya kwakäp terak utnayäj imagut yäpmäj kuņkuņ.

Jesu päya kwakäp terak utkuņ

Mat 27:32-34; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27

²¹ ✧ Eruk, yäņikņat yäpmäj kuņpäjä äma kubä wäpi Saimon u epäniken naniktä äbätängän äbä peronkuņ. Uwä Sairini komeken nanik, Aleksada kenta Rufus unitäņo nani. Äbä peronpäjä peņ iwet-pewä Jesu täņo päya kwakäp buramiwänkaņ penta kuņkuņ.

²² Kuņtängän kome kubä wäpi Golgota, u ninin man terak gwäki kokäp, u ahäņkuņ.

²³ Ahäņpäjä eruk Jesuta wain umekät päya umumi kubä ukät awähutpäj Jesu gupi kwitawän yänpäj imiņkuņ. Imäwä bitnäņkuk.

24 ✧ Täñirä komi ämatä teki yäñopmäñ imiñpäñ päya kwakäp terak utkuñ. Päya kwakäp terak utpäñä Jesu täño teki yäpmäkta komi ämatä närepmirek gärepmirek täñkuñ.

25 Täñpäñ 9'kirok täñirän utkuñ.

26 Täñpakan Jesu gwäki-ken punin käda man kudän ñode kudän täñkuñ;

Nowä JESU, JUDA Ämawebe Täño

INTäjukun Äma.

27 Täñpakan kubo äma yarä, kubä kukñi kubä kukñi yepmanpäñ bok däpuñ. [

28 ✧ Ude täñirä Anutu täño man ñode kudän täwanitä bureni ahäñkuk; Kawä äma waki täñpani täñkuk.]

29-30 ✧ Täñpakan ämawebe kuñkan äbäk täñkuño unitä yäñärok man iwetpäñ ketsiwon täñpäñ yäñkuñ; A! Gäk ñonitä kudupi yot wärämutpäñ kepma yaräkubäta äneñi apí täñpet yäñ yäñkuno udegän gupka täñkentäñpäñ päya kwakäp terak naniktä äpiwä!

31 Ude yäñirä bämop äma ba Baga man yäwonjärewani äma unitä udegän täñ-ireñpäñ näwetgawet täñpäñ yäñkuñ; Äma ñowä äma ätu täga täñkentäñ yämik täñkukopäñ ini gupi täñkentäkta täñpän wakan yäk.

32 Nowä Anutu täño iwoyäwani Kristo, Isrel täño Intäjukun Äma itak u täñpäwä päya kwakäp terak naniktä äpäñirän kanñkan nadäkinik täñ iminawä! yäñ yäñkuñ. Täñpakan äma yarä däpmäñpäñ kukñi kukñi yepmankuño unitä udegän yäñärok iwetkumän.

Jesu kumbuk

Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30

33 ✧ Täñpäñ kome kepma bämopi-inik uken kome dapuri kumbuk. Kumäñirän kome kudup bipmäñ utpäñ patpäñ it yäpmäñ kuñirän 3'kirok täñkuk.

34 ✧ Täñpäñ 3'kirok ude täñirän Jesutä iniken man terak gera tañi ñode yäñkuk; Elai, Elai, lema sabaktani? U ninin man terak Anutuna, Anutuna imata nepmanñtan?

35 Ude yäñirän äma kanñ itkuño unitä nadäñpäñ yäñkuñ; Nadäwut! Elaijata gera yäyak yäk.

36 ✧ Yäñirän nadäñpäñ äma kubätä bäräñeñ päñku imaka kubä bima yabut bumik yäpmäñpäñ wain ume jägämi gänañ yäputpäñ jikon terak pädat täñpäñ Jesuta imiñpäñ noriye yäwetkuk; Pewut! Jop itpäñ käna. Elaijatä bureni päbä ketärewayäñ käwep yäk.

37 Ude täñirä Jesu äneñi gera tañi yäñpäñ kumbuk.

38 Kumäñirän kudupi yot gänañ tek tañi bagata pewä wädäwani u punin ununitä komen umu ini wewän täreñkuñ.

39 Täñpäñ Jesutä kumäñirän komi äma täño watä äma unitä dubini-ken itkan kawän inide kubä täñpöpäñ yäñkuk; Bureni-inik, äma ñowä Anutu täño Nanaki!

40 ✧ Täñpakan webe ätu ban itkan Jesu kumäñirän kanñkuñ. Ukät nanik ätu täño wäpi ñode; Maria Makdala komeken nanik, wahupi Maria, Jems gubanñ kenta Joses täño miñi u, ba Salome ukät penta itkuñ.

41 Webe u kuduptagän Galili komeken naniktä Jesu iwarän tänpän watä epän täj iminj yäpmän äbäk täņkuņonik. Täņkaņ ugän nämo, webe ätu Jesu-kät Jerusalem yotpärare-ken penta äronkuņo u imaka, äbä itpäņ kaņkuņ.

Jesu äneņkuņ

Mat 27:57-61; Luk 23:50-55; Jon 19:38-42

42-43 Sabat keräp täņjirän eruk bipäda Juda täņo äma ekäni kubä wäpi Josep u äbuk. U komeņi Arimatea. Uwä Anututä intäjukun itkaņ yabän yäwat piäni kwawak ahäņjirän kakta itsämäņtän kuņat täņkuņonik. Eruk, äma unitä Pailat-ken umunkät nämo, bätakigän kuņpäņ Jesu täņo gupi awaņ gänaņ äneкта iwet yabänkuķ.

44 Täņjirän Pailattä yänkuķ; Wa! Imata bäräņeņ kumäņtak yäņ nadäņpäņ komi äma täņo intäjukun äma yäņpewän äbänä iwet yabänkuķ; Jesu bureni kumaķ?

45 Äma unitä bureni kumaķ yäņ yäwänä Joseptä Jesu gupi äneкта nadäņ iminķuk.

46 Nadäņ iminirän Joseptä päņku tek paki suwaņpäņ, Jesu täņo gupi päya kwakäp terak nanik ketäreņ päpä tek yäpuko unitä uwäk täņkuķ. Ude täņpäņ mobä awaņ kodaki kubä äma kumbani pekta biņam äneņpani u gänaņ peņkuķ. Peņpäņä mobä kubä pimiņ iwet-pewän päņku mobä awaņ meni uwä yäput pipinķuk.

47 Äneņjirän Maria Makdala komeken nanik ukät wahupi Maria Joses täņo miņi, yarä u kaņkumän.

16

Jesutä äneņi akuņkuko unitäņo manbiņam

Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10

1 Täņpäkaņ Juda täņo Sabat täreņjirän Maria Makdala komeken nanik, wahupi Maria Jems täņo miņi ba webe kubä wäpi Salome unitä Jesu täņo gupi ärut imikta gakņi mebäri mebäri kábäņi tägatäga u suwaņpäņ tuņum täņkaņ itkuņ.

2 Eruk Sande tamimaņ kome ket nämo yäņeņjirän tuņum ukeņo yäpmän Jesu täņo gupi peņkuņ-ken uken kuņkuņ.

3-4 Kuņit kuņit yäņpäņ-nadäk ñode täņtän kuņkuņ; Mobä, awaņ meni täņpipiwani u netätä yäpmän keweņ nimayän? Ude yäņpäņ dapun täņpäņ kaņkuņ; Mobä pähap uwä yäpmän keweņkuņo mobä awaņ meni tumäņjirän.

5 Eruk ude kaņkaņ äronpäņ kaņkuņ; Äma gubani kubä tek paki nikek awaņ käwuri bure käda maņit irirän. Kaņpäņ umuntaņpäņ bumta kwaiņkuņ.

6 Kwaiņjirä yäwetkuķ; Umuntäneņo. In Jesu Nasaret nanik päya kwakäp terak utkuņo ukeņo känäyän äbäkaņ? U ño nämo itak yäk. Akumaņ kuķ! Patpat bägupigän ño kawut!

7 ✦ Unita in päņku Pita ba iwaräntäkiye ätu biņam ñode yäwerut; Jesu uwä Galili komeken intäjukun it kirewayän kuķ. U päņku kawut, täwetkuko ude.

8 Ude yäweränkaņ webe yaräkubä uwä umun pähap täņkaņ awaņken naniktä metäņpej kwaiņtän kuņkuņ. Bumta umuntaņkuņo unita imaka kaņkuņo u ämawebe nämo yäwettän kuņkuņ.

Jesu noriye wanoriye ahän yämiņkuķ

Mat 28:9-10; Jon 20:11-18

[
 9 ✧ Jesu uwä Sande tamimaŋ kumbani-ken naniktä akumaŋ päŋku Maria Makedala nanik, bian mäjo 7tä magärani Jesutä ini yawat kireŋ imiŋkuko u ahäŋ imiŋkuk.

10-11 ✧ Ahäŋ imiŋirän webe uwä päŋku äma Jesu-kät kuŋarani konäm butewaki täŋ irirä yabäŋpäŋ Jesu u nämo kumbuk, kodak irirän kat yäŋ yäweränkaŋ nadäwä bureni nämo täŋkuk.

12-13 Eruk kadäni kubä äma yarä yotpärare peŋpeŋ kädet miŋin kuŋirän Jesutä gupi inigän kubä äworeŋkaŋ ahäŋ yämiŋkuk. Ahäŋ yämänkaŋ äma yarä unitä äyägutpeŋ päŋku noriye ätu yäweränkaŋ udegän nadäwä bureni nämo täŋkuk.

14 ✧ Eruk, u punin terak iwaräntäkiye 11 u yot kubäken ketem naŋ irirä ahäŋ yämiŋpäŋ ŋode yäwetpäŋ yabäŋ yäŋkuk; Imata nadäkinikjin nämo itkaŋ? Ba imata notjiye ätu kodak irira nabäŋpäŋ biŋam täwetkuŋo u nadäwä bureni nämo täkaŋ?

15 ✧ Ude yäŋpäŋ yäwetkuk; In komeni komeni kuŋkaŋ ämawebe it yäpmäŋ kukaŋ udegän Manbiŋam Täga u kaŋ yäwettäŋ kut.

16 ✧ Äma kubätä näk nadäŋ namikinik täŋpäŋ näk wäpna terak ume ärunayäŋ täko uwä Anututa biŋam api täŋpek. Täŋ, äma kubätä nadäŋ namikinik nämo täŋpayäŋ täko uwä Anututä geŋita biŋam api tewek.

17 ✧ Ämawebe nadäŋ namikinik täŋpäŋ kuŋatnayäŋ täkaŋ unita kehäromi yämiŋira näk wäpna terak kudän ŋode api täneŋ; Mäjo api yawat kireneŋ, ba man kotäk kudupi kudupi terak api yäneŋ,

18 ✧ ba gämok keritä api yepmäŋitneŋ, ba ume waki naŋirä unitä nämo api däpek, ba äma käyäm ikek keritä gupi-ken iŋirirä api täganeŋ.

Jesu kunum gänaŋ äronkuk

Luk 24:50-53; Apos 1:9-11

19 ✧ Eruk Ekäni Jesutä man ude yäwet moreŋpäŋ irirän Anututä imagut yäpmäŋ kunum gänaŋ äronkuk. Äronkuko uken Anutu keri bure käda itkukotä itak.

20 ✧ Äronirän iwaräntäkiye komeni komeni kuŋ moreŋpäŋ mani biŋam yäŋahäŋ yäpmäŋ kuŋkuŋ. Täŋirä Ekänitä bämopi-ken itpäŋ epäni täkta täŋkentäŋ yämiŋit mani biŋam u täŋkehärom takta kudän kudupi ämawebeniye-ken pewän ahäŋkuŋ.]

Luk Luktä guñ äbot ämawebeta yänpäj Jesu täño manbiñam ño kudän täñkuk

Luk imata manbiñam ño kudän täñkuk?

1 ✨ Eruk, äma ärowani Tiofilus, man ño gäwera nadä;

Äma mäyaptä imaka imaka Anututä nin bämopnin-ken pewän ahäñkuño unitäño manbiñam kudän täkta piäni tañi täñ yäpmäj äbuñ.

2 ✨ Imaka bian ahäñirä ini dapuritä kañpäj nadäñkuño u ba apiño ahäñ yäpmäj abäkañ ugänpäj kudän täñkuñ. Äma uwä Anutu täño manbiñam yäñahäk-ahäk piä täñkañ manbiñam ñowä nimiñkuñ.

3-4 Täñpakañ näk imaka, kadäni käronji manbiñam ño yäpüt pektä päñku tärek-tärek u kuduptagänta ket nadäwa yäñkañ yäñyabäk piä täñ yäpmäj abut. Unita äma ärowanina Tiofilus, gäkä manbiñam gäwerani u bureni-inik yäñ nadäkta imaka imaka ahäñkuño unitäño manbiñam siwoñi kudän täñpäj gäkken pewa ärekta nadäk peñkut. Eruk manbiñam uwä ñode;

Añero kubätä Sekaraia ahäñ imiñkuk

5 ✨ Herottä Judia kome täño intäjukun äma itkuk-ken uken bämop äma kubä itkuk, u wäpi Sekaraia. Äma uwä bämop äma biani wäpi Abiya unitä äbotken nanik. Täñpakañ webeni Elisabet imaka, bämop äma äbot kubäken nanik.

6 Täñkañ yanäpi yarä uwä Anutu injamiken siwoñi kuñat täñkumänonik. Täñkañ Anutu täño бага man ba jukuman kuduptagän iwat moreñpäj waki kubä nämo täk täñkumänonik.

7 Upäñkañ nanakiye nämo. Elisabet äruñ it yäpmäj äbäñkä tägawani webe pähap täñkumän.

8 Täñpakañ kadäni kubä, Sekaraia täño äbottä Anutu injamiken bämop äma piä täkta kadäni ahäñkuk.

9 ✨ U bämop ämatä täk täñkuño ude piä yäpmäj daniñpäj Sekaraiatä kudupi eñi gänañ Anutu injamiken gupe kábäñi nikek iñiñ imikta ahäñkuk.

10 Eruk, gupe kábäñi nikek ijik-ijik kadäni ahäñirän ämawebe mäyaptä äbäñkañ kudupi eñi yämän umu itkañ Anutu-ken yäñapik man yäñ itkuñ.

11 Yäñapik man yäñ irirä kudupi eñi gänañ Sekaraia gupe kábäñi nikek iñiñ ittäñgän kañkuk; Ekäni täño añero kubätä gupe kábäñi nikek ijiwani täño kähwuri bure käda ahäñpäj irirän.

12 Kañkañ kikuñpäj bumta umuntañkuk.

13 Ude täñpänä Añero unitä iwetkuk; Sekaraia, gäk umuntäweno. Anutu gäkño yäñapik man nadäñ gamitak yäk. Unita webeka Elisabet uwä nanak ämani kubä api bäyawek. Bäyawänkañ wäpi Jon yäñ, kañ iwet.

14 Täñpäj nanak unita bänep täga nadäñpäj oretoret api täñpen. Ba unitä ahäñirän ämawebe mäyaptä bänep täga nadäñpäj oretoret udegän api täneñ yäk.

15 ✨ Imata, nanaka unitä tägañpäj Ekäni injamiken wäpi biñam ikek api irek. Täñkañ wain ume ba täñguñguñ ume ätu nämoinik api nak täñpek. Täñkañ

ahawayän täyak-ken unitä it yäpmäj ärowayän täkken Kudupi Munapiktä uwäktäj iminjirän api irek.

16 Tänpäkañ unitä Isrel ämawebe Anutu mäde ut iminjuño u mäyap bänepi yäpmäj sukurenpäñ yepmanpäñ Anutu Ekänini-ken äneñi api kuneñ.

17 ✧ Bureni, kuñañ-kuñañ ba kehäromini Profet Elaijata täñpeñ kuñatkuko udegän api täk täñpek. Ekänita intäjukun kuñkañ nädanani täño kokwawak yäpän-siwonj tawäpäñ yepmanjit, ba äma man bitnäk täk täkañ unitäño bänepi yäpmäj sukurenpäñ yepmanpäñ äma siwonji täño kädet kuroñgän api iwät täneñ. Ude täñpayän täko uwä Ekänita watä piä täñ imikta ämawebe äbot ket utpäñ yepmak täñtän api kwek yäk.

18 ✧ Eruk, aņerotä man ude iweränä, Sekaraiatä kowata ñode iwetkuk; Man yäyan u jide täñpäñ bureni yän nadäwet? Näk tägawani-inik ño, ba webena imaka, webe pähap ño!

19 ✧ Ude yäwänä aņerotä iwetkuk; Näk wäpna Gabriel, Anutu injamiken it täyat unita jopman nämo gäweret yäk. Nämo, manbiñam täga ño gäwetta Anututä ini naniñ kireñpewän äbätat.

20 ✧ Gäk nadätan? Näñño man nämo nadäj namitan unita meka bäräp tawäpäñ man kum api iren. Ude täñkañ it yäpmäj kuñiri manbiñam gäwetat ñonitä ahäwänkañ man äneñi api yäwen. Manbiñam yäyat ñowä kadäni yän imani-ken uken bureni api ahäwek yäk.

21 Tänpäkañ ämawebe Sekaraiata yänkañ yäman umu irä wawäwä nadäwätäk täñpäñ yänkuñ; Kudupi eñi gänañ uken imatäken kubätä ahäñirän Sekaraia kadäni käroñi ñowä itak?

22 Ude yänirä yäman äpäñpäñ ämawebe man kubä nämoinik yäwetkuk. Meni bäräp tawäpäñ man kum itkuko unita keritägän wärani täñyäreñkuk. Täñpänä ämawebetä nadänkuñ; Imaka kudupi kubä kudupi eñi gänañ kañkañ käwep äpätak yäk.

23 Eruk mäden, Sekaraia täño piä u täñpän tärewäkañ komeni-ken kuñkuk.

24 Päñku irirän Elisabet nanak kok itkuk. Nanak kok itkañ eñi gänangän it yäpmäj kuñirän komepak 5 ude täreñkuk.

25 ✧ Tänpäkañ Elisabet nanak kok itat yän nadänpäñ yänkuk; Ekänitä iron u täñ namitak! Apiño Ekänitä orañ naminjirän näñño mäyäkna ämawebe injamiken paotak yäk.

Aņerotä Maria ahäj iminjuk

26 Elisabetä nanak kok ikek it yäpmäj kuñtängän komepak 6 täreñirän, eruk kadäni uken Anututä aņero Gabriel u peñ iwet-pewän yäpmäj yotpärare kubä Galili komeken wäpi Nasaret uken kuñkuk.

27 ✧ Webe gubañ kubä äma kubä wäpi Josep unita yänkañ iwoyänkuño webe uken kuñkuk. Josep uwä Devittä äbotken nanik. Täñkañ webe gubañ iwoyän iminjuño u wäpiwä Maria.

28 Eruk, Gabrieltä webe uken kuñpäñ iwetkuk; Kepma yäk. Gäk nadätan? Ekäni Anutu gäkkät itpäñ iron täñ gamitak.

29 Ude iweränä Mariatä man u nadänkañ kikuñutpäñ yänkuk; Yäke! Man kubä ño jidewanipäñ nadätat?

30 Yäwänä aņerotä iwetkuk; Maria, gäk umuntäweno! Anututä ini nadän gamitak.

31 ✧ Nadātan? Gäk nanak kok itpäŋ nanak ämani kubä api bäyawen yäk. Bäyaŋpäŋ wäpiwä Jesu yäŋ api iweren.

32 U äma ekäni kubä ude irirän ŋode api iwetneŋ; U Anutu Ārowani Bureni unitäŋo Nanaki yäŋ api iwetneŋ. Täŋpākaŋ Anututä intäjukun ämata api tewek, orani Devittä itkuko ude.

33 ✧ Unitä Jekop täŋo äbotken nanik ämawebeta intäjukun äma ude tärek-täreki nämo api irek yäk. Täŋpākaŋ yabäŋ yawat piä täŋpayäŋ täko uwä paot-paori nämo api täŋpek.

34 Eruk, Mariatä u nadäŋpäŋä aŋero ŋode iwetkuk; Man yäyan u jide ude api ahäwek? Näk äpna nämo ŋo!

35 ✧ Mariatä ude yäwänä aŋero unitä iwetkuk; Kudupi Munapiktä gäkä terak äroŋirän Anutu Ārowani Bureni-inik unitäŋo kehärominitä gäk kumän api uwäk täwek yäk. Unita nanak kudupi bäyawayäŋ täno uwä Anutu täŋo Nanaki yäŋ api iwetneŋ.

36 Unita ket nadä! Notkapak Elisabet webe pähap täŋkuko upäŋkaŋ apiŋo koki itak yäk. Bian äruŋ yäŋ iwerani upäŋkaŋ apiŋo nanak kok itpäŋ it yäpmäŋ äbäŋirän komepak 6 täretak.

37 ✧ Nadātan? Anututä imaka kubä täŋpayäŋ nadäŋpäŋ uwä bureni-inik täŋpek.

38 Aŋerotä man ude iweränä Mariatä yäŋkuk; Eruk, bureni! Näk Ekäni täŋo piä watä webegän. Unita imaka kubä täŋ namayäŋ nadäŋpäŋä, yäyan ude kaŋ täŋ namän. Mariatä aŋero man ude iweränkaŋ tenpeŋ kuŋkuk.

Mariatä Elisabet käwayäŋ kuŋkuk

39 Kuŋirän Maria akumaŋ bäräŋeŋ kumaŋ Judia kome pom itkuŋ-ken yotpärare kubä uken kuŋkuk.

40 Kumaŋ päŋku uken ahäŋkaŋ Sekaraiatä eŋi gānaŋ äroŋpäŋä Elisabet iniŋ oretkuk.

41 ✧ Ude täŋirän nanak Elisabet koki gānaŋ itkuko unitä kikuŋutpäŋ wareŋ täŋkuk. Ude täŋpänkaŋä Elisabet uwä Kudupi Munapiktä uwäk täŋpäŋ itkuk.

42 ✧ Täŋirän Elisabet oretoret man terak ŋode yäŋkuk; Maria! Anututä gäkä iron täŋ gamiko uwä webe ätu täŋo yärepmetak yäk. Ba nanak gäk kokka gānaŋ itak u imaka udegän, Anututä iron taŋi täŋ imani.

43 Näk jidewani unita Ekänina täŋo miŋi gäk nabäwa yäŋkaŋ äbātan?

44 Nadātan? Gäkä naniŋ oreriri nanak kokna-ken itak ŋo täga nadäŋpäŋ uterakgän kikuŋutpäŋ wareŋ täk!

45 ✧ Gäk Ekäni täŋo biŋam man gäwetkuko unitä bureni api ahäwek yäŋ nadäkinik täŋkuno unita Ekäni täŋo oretoret terak itan yäk. Elisabettä ude yäŋkuk.

Mariatä Ekäni wäpi iniŋ oretkuk

46 ✧ Täŋpäŋ Mariatä yäŋkuk;

Bänepnatä Ekäni wäpi yäpmäŋ akutat!

47 Täŋira mäjonatäwä Anutu wakinen nanik nämagurani ämana u iniŋ oretak.

48 ✧ Näk piä watä webeni jopi upäŋkaŋ iron täŋ namiŋkuk. Apiŋo ba kämi-kämi ämawebe kuduptä ŋode api näwetneŋ; Anututä iron taŋi täŋ gamani.

- 49 Anutu Kehäromitä imaka tañi kubä täñ naminjkuko unita ude api näwetneñ. Unita wäpi biñam kudupi-inik itak yäj yäwa!
- 50 ✧ Näk nadätat, Anutu täño bänep iron pähap uwä äma mani buraminpäñ gämori-kengän kuñat täkañ unita biñam.
- Ba unitäño nanakiye täño nanakiye tawañ uteraktä pen udegän api kwek.
- 51 ✧ Keritä piä kehäromi udegän täk täyak. Äma bänepitä inita nadäwä ärowani täñpani u yawat kireñpewän uken-uken kuñtäñpä kuk täkañ.
- 52 ✧ Unitä intäjukun äma kehäromi täño wäpi biñam ärowani u yäpmäj päpä peñpäñ äma jopi äpani täño wäpi biñam yäpmäj akuk täyak.
- 53 ✧ Täñkañ äma jäwärita imaka tägatäga daiñ yämiñkañ äma tuñum mäyap ikek uwä yawat kireñpewän ketäñ kuk täkañ.
- 54 ✧ Täñpäkañ piä ämaniye Isrel nanik u täñkentäñ yämiñ yäpmäj äbuk. Täñkuko udegän butewaki pen nadäñ yämik täyak.
- 55 ✧ Ba oraniyeta ude api täñ yämet yäj yäwetkuko udegän Abrahamkät unitäño äboriye mäden ahäj yäpmäj äbuño unita butewaki tärek-täreki nämo nadäñ yämik täyak.
- 56 Mariatä kap ude teñkañ Elisabet-kät it yäpmäj kuñirän komepak yaräkubä ude täreñkuñ. Tärewäkañ Maria äneñi komeni-ken kuñkuk.

Jon ume ärut yämani täño manbiñam

- 57 Eruk ittängän Elisabet nanak ämani bäyañkuk.
- 58 Bäyañirän mähemiyi ba noriye wanoriye ini u nanik unitä Ekänitä iron täñ imiñkuko biñam u nadäñpäñä oretoret pähap täñ imiñkuñ.
- 59 ✧ Eruk kepma 8 ude täñirän äma ekäni ekäni ätu nanak u gupi moräk madäñkañ nani wäp Sekaraia udegän iwetna yäñkañ äbuñ.
- 60 ✧ Äbä nani wäpi yäñirä miñitä yäñkuk; U nämo yäk. Wäpi Jon yäj iwetnayäj.
- 61 Miñitä ude yäwänä äma päke unitä iwetkuñ; Gäkä äbotken nanik wäp udewani kubä nämo itak yäk.
- 62 Ude yäñkañ nanitä nanaki wäpi jide yäj iwerayäj yäj nadäñkañ ketwära-wära täñireñkuñ.
- 63 Täñpäwä Sekaraiatä kudän täñpani täño tuñumta yäwet yabäñkuk. Eruk, u yäpmäñpäñä äma päke itkuño u inamiken ñode kudän täñkuk; Ño wäpiwä Jon. Ude kudän täñirän kañkañ nadäwätäk täñkuñ. 64 Eruk, uterakgän Sekaraia meni bäräp tawäpäñ man kum itkuko ukeñowä meni äneñi pidäm täñkuk. Ude täñkañä man yäñpäñ Anutu wäpi bumta iniñ oretkuk.
- 65 Ude täñirän noriye wanoriye ini u nanik u kañkañ umuntañkuñ. Umuntañkañ kudän mebäri mebäri ahäñirän kañkuño unitäño manbiñam Judia kome täpuri täpuri kudup u pewä kuñat moreñkuk.
- 66 Kuñat moreñirän ämawebe manbiñam u nadäñkuño u kudup bänepi-ken nadäwätäk täñpäñ yäñkuñ; Kämi-kämi nanak uwä kädet kuroñ jide ude api iwarek? Ekäni täño kehäromi ukät itkamän yäj nadäñpäñ unita man udewä yäñkuñ.

Sekaraia oretoret täñpäñ kap teñkuk

✧ 1:50: Sam 103:13,17 ✧ 1:51: 2Sml 22:28 ✧ 1:52: Jop 12:19, 5:11; Sam 147:6 ✧ 1:53: 1Sml 2:5; Sam 34:10; Sam 107:9 ✧ 1:54: Ais 41:8; Sam 98:3 ✧ 1:55: Mai 7:20; Stt 17:7, 18:18; Stt 22:17 ✧ 1:59: Stt 17:12; Wkp 12:3; Luk 2:21 ✧ 1:60: Luk 1:13

- ⁶⁷ Tänpäkan Jon täño nani Sekaraia uwä Kudupi Munapiktä uwäk tawänkan Anutu täño manbiñam yänahänpän ñode yänkuk;
- ⁶⁸ ✧ Isrel ämawebe täño Ekäni Anututä nin ño nadän niniñpän wakiken nanik nimagutak. Unita wäpi yäpmäj akuna!
- ⁶⁹ ✧ Iniken piä watä ämani Devit, unitä äbotken nanik äma kehäromi kubä nin nimagutta pewän ahätak.
- ⁷⁰ Bian-inik profet jukuman yäwerän yänahäk täñkuño udegän ahätak.
- ⁷¹ ✧ Anututä ñode yänkehärom täñkuk; Näk ämawebenaye iwan keriken nanikpän api yäyomägaret yäk.
- Äma nadäwäwak täñ yämik täkan u keriken nanikpän api yäyomägaret yän yänkuk.
- ⁷² ✧ Unita ini-tägän äbekniye oraniyeta butewaki nadän yämiñpän täñkentän yämiñkuk.
- Ba topmäk-topmäk kubägän bian pewän ahäñkuko uterak nadän iwatpän bureni ahätak ño.
- ⁷³⁻⁷⁴ ✧ Bian oranin pähap Abraham yänkehäromtak man iwetkuko ude apiño ninta täyak.
- Ba nintä umunkät umunkät nämo kuñatpän iniken piä u tänetä yänpän iwan keriken nanik api tämaguret yän yänkuko u täyak ño.
- ⁷⁵ ✧ Unita yänkuko udegän, kadäni kadäni säkgämän kuñatpänä iniken piä ugänpän initpän tänpän inamiken kädet siwoñigän api kuñatne.
- ⁷⁶ ✧ Täñ, nanakna, gäkä jukun kuñkan Ekäni täño kädet api täwireno unita gäka Anutu Ärowani Bureni-inik unitäño profet yän api gäwetneñ.
- ⁷⁷ ✧ Ekäni uwä ämawebeniye täño waki-wakini ärut tänpän kwäpän inita biñam yämagurayän täko unita yänpän-yäwoñärek täntän kuñiri api nadäneñ.
- ⁷⁸ ✧ Bureni! Anutunin, ironi pähap pätak unita ñode api täñpek; Kunum gänañ täño penyänjek u api iniñ kirenpewän äpän nimek.
- ⁷⁹ ✧ Penyänjek uwä ämawebe bipmäj urani-ken itkan kumäkta umuntañ itkan unita api penyänneñ yämek.
- Penyänjek unitä nintäño kädet kuroñnin nipmäjit niwarirän bänep kwini kädet iwatpän kuñatneta yäwani.
- Jon täño nani Sekaraiatä man ude yäwän tärenkuk.
- ⁸⁰ ✧ Tänpäkan nanak uwä bänep nadäk-nadäk ba gupi bok täganjuk. Täñkan kome jopi-ken it yäpmäj kuñtängän Isrel ämawebe inamiken kwawak ahänpän Anutu täño man yänahänpän yäwet täñkukonik.

2

Jesu nanaktä ahäñkuko unitäño manbiñam

Mat 18:1-25

¹ Kadäni ukengän äma kubä wäpi Sisa Ogastastä Rom täño intäjukun äma itkuk. Unitä ämawebe komeni komeni Rom gapmantä yabän yäwarani unita jukuman ñode pewän yäpmäj kuñatkuk; Ämawebe päke u wäpi kuduhtagän gapman täño wäp kudän tawan terak api pen moreneñ yäk.

✧ **1:68:** Sam 41:13; Sam 72:18; Sam 106:48; Luk 7:16 ✧ **1:69:** Sam 18:2 ✧ **1:71:** Sam 106:10

✧ **1:72:** Stt 17:7; Wkp 26:42; Sam 105:8-9; Sam 106:45 ✧ **1:73-74:** Stt 22:16-17; Mai 7:20 ✧ **1:75:**

Tai 2:12-14 ✧ **1:76:** Ais 40:3; Mal 3:1; Mat 3:3 ✧ **1:77:** Jer 31:34 ✧ **1:78:** Ais 60:1-2 ✧ **1:79:**

Ais 9:2, 58:8; Mat 4:16 ✧ **1:80:** Luk 2:40; Mat 3:1

2 (Piä udewani bian kubä nämo täjkuŋ. Äma ekäni kubä wäpi Kwirinus u Siria komeken kaŋiwat piä täjirän yäput peŋkuŋ.)

3 Eruk, ude nadänpäj ämawebe kuduŋtagän wäpi kudän täkta kome ini ahäwani-kengän kuŋ moreŋkuŋ.

4 Kuŋirä Josep uwä Galili kome Nasaret yotpärare-ken u itkukopäj peŋpeŋ Judia kome Betlehem yotpärare uken kuŋkuk. Uwä orani Devittä yotpärare-ken kuŋkuk.

5 ✧ U kwayänpäjä webeni biŋam yäj imani Maria u nanak kok ikek wäpi kudän bok täkta imaguränkaŋ kuŋkumän.

6 Kumarj päŋku kome uken ahänpäj ittängän nanak bäyawayäj keräp taŋkuk.

7 ✧ Täŋpakaŋ eŋi äma ban naniktä pätnetä täŋpani u tokneŋ moreŋkuŋo unita bägupta wäyäkneŋpäŋ bulimakautä eŋiken päro itkumän. Päro u itkaŋ nanaki tuäni bäyaŋkuk. Bäyaŋkaŋ tektä uwäk täŋpäŋ bulimakautä ketem näŋpani gäpe gänaŋ pewän patkuk.

Aŋerotä sipsip watä äma ahäj yämiŋkuŋ

8 Täŋpakaŋ bipani ugän yotpärare u gägäni-ken äma ätu sipsipta watäni itkuŋonik.

9 Irirä Ekäni täŋo aŋero kubätä ahäj yämiŋkuk. Ahäj yämiŋirän Ekäni täŋo peŋyänek ägonitä peŋ-yäŋeŋirän bumta umuntaŋkuŋ. ¹⁰ Umuntaŋirä aŋerotä yäwetkuk; E, in umuntäneŋo! Näk manbiŋam täga kubä yäpmäj abätat yäk. Manbiŋam tägagämän täwerayäj täyat ŋonitäŋo bureni uwä äma kuduŋtagän täŋkentäj yämikta biŋam! Täŋkentäj yämiŋirän oretoret pähap api täneŋ yäk.

11 Apiŋo edap ŋogän ämawebe paot-paotta biŋam täŋpani wädäj tädotpäŋ yepmaktä yäwani u Devit täŋo yotpärare-ken ahätäk. Uwä Anututä iwoyäwani Ekäni Kristo!

12 Unita ket täwera nadäwut; In nanak paki tekpäj uwäk täwani bulimakau täŋo gäpe gänaŋ parirän kaŋpäŋä yäjirän nadäŋkumäŋo ukeŋo u yäj kaŋ nadäwut yäk.

13 Yäwänkaŋä uterakgän kunum gänaŋ nanik aŋero äbot tawaŋ käroŋ ahänpäj noripak-kät ŋode yäŋpäŋ Anutu iniŋ oretkuŋ;

14 ✧ Kunum gänaŋ unu Anutu iniŋ oretna!

Kome terak ämawebe Anututä ini yabäŋgärip täk täyak-ken bätaki pewän ahätäk.

Sipsip watä ämatä Jesu nanak ahäj imiŋkuŋ

15 Aŋerotä man ude yäj paotpäŋ peŋpeŋ kunum gänaŋ äronirä sipsip watä äma ukeŋonitä näwetgäwet täŋpäŋ yäjkuŋ; Eruk kuna! yäk. Betlehem päŋku imaka kubä ahäjirän Ekänitä niwerako u këna!

16 ✧ Ude yäŋpäŋ bäräpeŋ päŋku Maria Josep yabäj ahänpäj nanak paki gäpe gänaŋ patkuko u imaka, kaŋkuŋ.

17 Kaŋpäŋ nanak unitäŋo manbiŋam aŋerotä yäwerän nadäŋkuŋo u yäwetkuŋ.

18 Yäwerirä ämawebe itkuŋo u nadänpäj jäkjäk yambuŋ.

19 ✧ Täŋ, Mariatäwä man u nadänpäj iyap taŋpäŋ yäpmäj kuŋatkuk.

20 Täŋpakaŋ sipsip watä ämatä imaka kaŋpäŋ nadäk täŋkuŋo unita Anutu iniŋ orettäj äneŋi piäni-ken kuŋkuŋ. Man aŋerotä yäwetkuko udegän kaŋkuŋo unita.

Simeontä Jesu kanjuk

21 ✧ Eruk, nanak paki u kepma 8 uken gupi moräk madänpäj wäpi Jesu yäj iwetkuñ. Wäpi Jesu uwä, Maria nanak kok nämo irirän anjero kubätä ahäj iminpäñ wäpi iwetkuko u.

22 ✧ Tänpäkan Mosestä bian kädet webe nanak bäyanpäñ ini ba nanak paki u Anutu inamiken kuräki itta бага man terak kudän täñjuk. Eruk, kädet u iwatpäñ Maria kenta Joseptä Jesu nanak Anututa biñam imikta yäjñkñat yäp್ಮäj Jerusalem äronkumän.

23 ✧ Ude täñkumäno uwä Ekäni täño бага man ñode kudän täwani u iwatpäñ täñkumän; Nanakjiye intäjukun nanik u Anututa biñam kan inin kirewut yäj kudän täwani.

24 ✧ Ba Ekäni täño бага man kubä pen ñode nadäñkumän; In Anutu inamiken kuräki itta barak wäpi känaräm yaräpäñ yäp್ಮäjpäñ Anututa ijin imut yäk. Ba känaräm nämo iränä barak wäpi yägu ude wani yaräpäñ ijin imut. Eruk, бага man unita nadänpäj Jerusalem itkaj udegän täñkumän.

25 ✧ Eruk kadäni uken äma kubä wäpi Simeon Jerusalem yotpärare-ken itkuk. Uwä äma siwoñi, Anutu kadäni kadäni inin orerani. Äma unitä Anututä Isrel ämawebeta täñkentäj yämik-yämik kadänita itsämänpäj kuñarani. Täñjirän Munapiktä bänepi-ken itpäñ man ñode iwetkuk;

26 Gäk nämo kumäjiri Ekäni Kristo Anututä bian iwoyäñkuko u ahäjirän api käwen yäj iwetkuk.

27-28 Tänpäj Munapiktä iwet-pewän kudupi eni gänäñ äronjuk. Äro irirän Maria kenta Joseptä Juda täño бага man iwatpäñ Jesu nanak yäp್ಮäj äbumän. Täñjirän Simeontä nanak u kanpäñ bäyan iminpäñ Anutu ñode yänpäj inin oretkuk;

29 Ekäni pähap! Man näwetkuno ude bureni pewi ahäj namitak unita piä ämaka näk ño nabä kätäwipäj oretoret terak kwa.

30 ✧ Apinjo dapunatä gäkken nanik ämawebe wakiken nanik yämagutta yäwani u käyat.

31 Äma uwä ämawebe komeni komenitä kakta pewi ahätak.

32 ✧ Unitä ämawebe guñ äbotken nanik unita penjyäjñ yäminjirän gäkño kädet siwoñi api kanpäñ nadänej.

Ba uterak Juda ämawebekayetä wäp biñam api yäpñej.

33 Simeontä nanak ahäjñkuko unita man ude yäjirän minji nanitä nadäwätäk täñkumän.

34 ✧ Ude täñjirän Simeontä Anutu täño wäpi terak man täga yäwetkan Maria ñode iwetkuk; Gäk nadätan? Nanak ño terak Juda ämawebetä äbot yarä yäp್ಮäj danikta iwoyäwani yäk. Ätutä paot-paotta biñam, ätutäwä irit kehäromita biñam yäk. Nanak ñowä Anutu täño бага ude api irek. Ämawebe mäyaptä kanjirä äpani täñjirän mäde api ut iminäj.

35 Äma mäde ut iminayäj täño unitäño nadäk-nadäk waki u kwawak api pewä ahänej. Täñkan komi iminjirä gäkñawä bänepkatä jägämi-inik api nadäwen, mujuktä gupka awähurirän nadäweno ude yäk.

Webe pähap kubätä Jesu kanjuk

✧ 2:21: Luk 1:31,59 ✧ 2:22: Wkp 12:1-8 ✧ 2:23: Kis 13:2,12,15 ✧ 2:24: Wkp 12:8 ✧ 2:25: Ais 40:1, 49:13 ✧ 2:30: Ais 52:10; Luk 3:6; Tai 2:11 ✧ 2:32: Ais 42:6, 49:6; Ais 52:10 ✧ 2:34: Ais 8:14; Mat 21:42, 1Ko 1:23, 1Pi 2:8

36 Eruk, Fanuel tãño äperi, Asetä äbotken nanik kubä wäpi Ana. Ana u äma yäpmãñpãñ äpikät ittãñ kuñtãngãn obañ 7 tärenjirãn äpi kumbuk.

37 ✧ Äpitä kumãñjirãn webe kajat it yäpmãñ kuñjirãn obañ 84 tärenjuk. Webe unitä kepma bipani kudupi yot-kengãn itkañ Anutu iniñ oretta nakta jop itpãñ yãñapik man yäk täñkukonik.

38 ✧ Täñpãkañ Jesu nãdamiñi nani kudupi eni gãnañ irirä Anatä pãñku ahãñ yãmiñpãñ Anutu bãnep täga man iwetkuk. Ude täñpãñ Jesu nanak unita ämawebe mäyap Anututä Jerusalem ämawebe iwan keriken nanik ketärektä itsãmãñ itkuño u manbiñam ñode yãñahãñpãñ yãwetkuk; Äma intä itsãmãñ itkañ u ñobayãñ!

39 ✧ Simeon kenta Anatä man ude yãwãn tärenjirãn Jesu miñi nani u бага man patkuko iwarãn tärenjirãn äyãñutpeñ Jesu nanak imagut yäpmãñ Gallii kome iniken yotpãrare Nasaret u kuñkumãn.

40 ✧ Pãñku u irirä Anututä nanak uwä orañ imiñjirãn gupi tägañpãñ säkgãmãn itkuk. Itkañ nadäk-nadäk tägagãmãn, Anutu-ken nanik injtpãñ kuñatkuk.

Jesu ätu tägañpãñä kudupi yotken kuñkuk

41 ✧ Täñpãkañ Jesu miñi nani Pasova orekirit täkta Jerusalem yotpãrare-ken kuk täñkumãnonik.

42 Eruk Jesu obañ 12 ude täñjirãn miñi nanitä Jesu imagurãnkañ täk täñkumãno udegãn täkta Jerusalem penta kuñkuñ.

43 ✧ Pãñku Pasova täñpã tärenjirãn Jesu Jerusalem pen irirãn miñi nani Jesu noriye-kät käwep kukañ yãñ nadãñkañ äneñi äyãñutpeñ komeñiken kuñkumãn.

44 Jesu-kät penta kukamãñ yãñ nadãñkañ kepma kubä kuñarãn bipuk. Kome bipmãñjirãn miñi nanitä Jesuta noriye päke u gãnañ wäyãkñeñtãñ kuñatkumãn.

45 Wäyãkñewãn wawãpãñ äneñi äyãñutpeñ Jerusalem kuñkumãn.

46 Jerusalem kuñkañ wäyãkñeñtãñ kuñarirãn kepma yarãkubä tärenjirãn kudupi eni gãnañ äronpãñ kañkumãn. Jesu Baga man yãwoñãrewani äma u bãmopi-ken itkañ man yãñirä nadãñit, yãwet yabãk täñit täñ itkukonik.

47 Täñpãñ äma ekãni ekãni kudupi eni gãnañ itkuño u Jesutä yãwet yabãk täñkuko u ba kowata man yãwetkuko u kañpãñ nadãkañ kikuñtpãñ nadãwãtãk täñkuñ.

48 Täñpãkañ Jesu ude täñ irirãn miñi nanitä kañ-ahãñpãñ udegãn kikuñtkumãn. Täñpãñ miñitã iwetkuk; Nanakna, imata nãmo niwatpãñ bãräpi nimitan? Nankakät nek gãka nadãwãtãk tañi täñpãñ wäyãkñek piã täñ yäpmãñ äbãkamãk ño yäk.

49 ✧ Yãñirãn kowata ñode iwetkuk; Nãka imata wäyãkñekãmãn? Nãk Nana täño piã täkta yãwani yãñ nãmo nadãkamãn?

50 Ude yãwerirãn miñi nani Jesutä man yãwetkuko u mebãri nãmo nadãwãn tärenjuk.

51 ✧ Eruk, ude täñpãñ Jesu akumañ miñi nani-kät penta Nasaret kuñkuñ. Pãñku Nasaret komeken itkañ miñi nani täño man kudup buramik täñkuk. Upãñkañ imaka Jesutä Jerusalem itkañ yãñkuko ba täñkuko unita miñitã nadãñpãñ iyap tañpãñ yäpmãñ kuñatkuk.

52 ✨ Täppäkan Jesu nadäk-nadäki bok gupi bok tañi tägañkuk. Tägañjirän Anutu ba ämawebe imaka, kanjirä äma tägagämän täñkuk.

3

Jontä Jesu täño kädet täwitkuk

Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28

1 Täppän kadäni uken Rom nanik täño intäjukun äma wäpi Taiberius-Sisa u Rom ba kome ätu täño ämawebe yabän yawat piä täñ yäpmän kuñjirän obañ 15 ude tärenjuk. Kadäni ukengän Sisa täño piä ämaniye Isrel kome täño kome täpuri täpuri ñode yabän yawat täñkun; Pontius-Pailattä Judia kome kanjiwat täñkuk. Herottä Galili kome kanjiwat täñkuk. Herot täño monäni Filiptä Ituria kenta Trakonis kome yabän yawat täñkuk. Lisinias täwä Abilene kome kanjiwat täñkuk.

2 ✨ Täppän Anas kenta Kaifastä bämop äma intäjukun täñpani ude irirän kadäni uken Jon, Sekaraia täño nanaki u kome jopi-ken it täñkukonik. Uken ittän kuñjirän Anututä jukuman iwetkuk.

3 ✨ Iweränkan Jontä kome Jodan ume gägäni gägäni ittän kuñkun-ken u kuñatkan manbiñam ñode yänahäppän yäwettän kuñkuk; Irit kuñat-kuñatjin wakiwaki unita mäde ut yämiñjirä näk ume ärut tamiñjira Anututä wakijin peñ tamayän yäk.

4 Jontä ude täñjirän man kudän ñode, profet Aisaiatä bian kudän täñkuko u bureni ahäñkuk;

Äma kubätä kome jopi-ken päñku itkan gera ñode api yän irek;

Ekänitä äbäka kädet täwirut! Irit kuñat-kuñatjin kan täñ-siwon tawut!

5 Kome äpmonpani ba pom täpuri ba tañi äneñpän yäpä tägakot.

Kädet gwäjin ärowani ba kädet goreri u ket ut yäpmän kukot!

6 Ude täñjirä Anututä waki keri-ken nanik yämagut-yämagut piä täk täyak uwä ämawebe kudup api kanpän nadäneñ. *Ais 40:3-5*

7 ✨ Täppäkan ämawebe mäyaptä ume ärut nimän yänkan Jonken äbuñ. Äbänjirä Jontä ñode yäwetkuk; Wa! In gämoktä äbotken nanik yäk. In bäneppin nämo sukurenkan äbäkan? In Anututä intängo momita kokwawak nadänkan tadäpayän täko unita irepmittayän äbäkan ba?

8 ✨ Inä bäneppin bureni-inik sukurenpän äma bänepi sukurewani täño kudän kan pewä ahäwut! Nin bäneppin täga, oranin pähap Abrahamtä äbotken nanik unita Anututä biñam itkamän yän bäräneñ nämo nadäneñ. Nämo, Anututä Abraham täño äboriye ätu ahäwut yän nadänpänä mobä jopi ñopän täga täñpewän ahäneñ!

9 ✨ Upänkan man ñode nadäwut; Äma kubä päya mujipi pogopigän wädäwani madäka pinigon ket uritak. Unitä päya, mujipi pogopigän wädäk täkan u kudup madäppän ureñ täñpän kädäpta biñam api kuneñ yäk.

10 Jontä ude yäwerän nadänpänä ämawebe itkunä unitä kowata ñode iwet yabänkun; Ude yäyan unita jide täne?

11 Ude iwet yabäwä Jontä äneñ ñode yäwetkuk; Äma kubätä tek yarä nitek it imänä yäpmän daniñpän kubäwä äma teki nämotä imek. Ketem imaka udegän täñpek yäk.

12 ✧ Tänpäj takis monej yäpani äma ätutä Jontä ume ärut nimän yäjkañ äbänpäj Jon iwetkuñ; Yäwoñärewani äma, nin jide täne?

13 Yäwäwä yäwetkuk; Ämawebe-ken takis monej pekta yäwani ude u irepmitpäj nämo yäpnej yäk.

14 Ude yäwerirän komi äma ätutä udegän iwet yabäjkuñ; E ninä jide? Yäwäwä yäwetkuk; Ämawebe tänyäkñatpena monej ätukät nimut yäjkañ nämo tänej yäk. Ba ämawebe jopman yäj-yäkñatpäj manken nämo yepmanej. Ba piä täk täkañ unitäño gwäki täpuri tamik täkañ unita nadäwätäk nämo tänej. Bänep tagagän nadäk tänej.

15 Jontä man ude yäjirän ämawebetä kikñutpäj bänepi kädäp jiwäpäj nadäwätäk tänpäj ñode yäjkuñ; Bureni! Man yäjirän nadäjnitna inide kubä täkañ yäk. Ñowä Anutu täño iwoyäwani Kristo käwep?

16 ✧ Ude yäjirä nadäjnpäj Jontä ñode yäwetkuk; Ude nämo! Äma kubä wäpi biñam ikek mäden näwatak. Unitäño kehärominitä näkño kehäromina irepmi-tak. Näk äpani-inik. U dubini-ken näk täga itnañi nämo. Näk ume-inikpäj ärut tamitat. Upäjkañ äma mäden äbatak unitäwä Anutu täño Munapik ba kädäp mebetpäj bok api ärut tamek yäk.

17 Äma ekäni uwä ämawebe yäpmäj danik piä täkta api äbek. Yäpmäj danik piä u man wärani ñode bumik api täñpek; Wit mujipi-kät gupi kubä-kengän itkañ u yäpmäj daninpäj mujipi bureni inita eni kubäken penkañ gupi kädäp kumäk-kumäki nämoken api ureñ täñpän äpmonej.

18 Ude yäjnpäj ämawebetä bänepi sukurekta jukuman yäwerit Manbiñam Täga u yäwet täñkuk.

19 ✧ Jontä ämawebe jopita man ude yäwetkañ intäjukun äma Herot imaka, kañ-yäjkuñ. Imata, Herot uwä monäni täño webeni wäpi Herodias u yomägatpäj webenita yäpuko unita. Ba imaka wakiwaki mäyap täk täñkuko unita yäjnpäj kañ-yäjkuñ.

20 Jontä Herot kañ-yäjkuñ unita Herottä bänepi wawäpäj imaka wakiinik kubä ñode täñkuk; Jon u yäpmäjnpäj komi eniken tenkuk.

Jontä Jesu ume ärut iminjkuk

Mat 3:13-17; Mak 1:9-11

21-22 ✧ Jontä ämawebe ume ärut yämiñ irirän Jesu imaka, äbänä Jontä Jesu udegän ärut iminjkuk. Täñirän Jesutä Nani-ken yäjapin irirän kunum añejirän Anutu täño Munapiktä kånaräm ude päpä Jesu gwäki terak mañitkuk. Täñirän Anutu kunum gänañ naniktä gera ñode yäjkuñ; Gäk näkñaken bänepna gämäni-inik yäk. Gäk gabäjkañ gäripi pähap nadäk täyat. Man ude yäjkuñ.

Jesu täño oraniye wäpi tawan

Mat 1:1-17

23 ✧ Tänpäj Jesutä obañ 30 ude bumik täñkañä yäjnpäj-yäwoñärek piäni yäput penpäj täñkuk. Täñirän ämawebetä Jesu uwä Josep täño nanaki yäj nadäk täñkuñonik. Täñpakañ Josep uwä Heli täño nanaki.

24 Heli uwä Matat-2 täño nanaki.

Matat-2 uwä Livai-2 täño nanaki.

Livai-2 uwä Melki-2 täño nanaki.

Melki-2 uwä Janai täño nanaki.

Janai uwä Josep-2 täño nanaki.

25 Josep-2 uwä Matatias-2 täño nanaki.

Matatias-2 uwä Amos täño nanaki.

Amos uwä Nahum täño nanaki.

Nahum uwä Esli täño nanaki.

Esli uwä Nagai täño nanaki.

26 Nagai uwä Mat täño nanaki.

Mat uwä Matatias-1 täño nanaki.

Matatias-1 uwä Semen täño nanaki.

Semen uwä Josek täño nanaki.

Josek uwä Joda täño nanaki.

27 ✧ Joda uwä Joanan täño nanaki.

Joanan uwä Resa täño nanaki.

Resa uwä Serubabel täño nanaki.

Serubabel uwä Serati täño nanaki.

Serati uwä Neri täño nanaki.

28 Neri uwä Melki-1 täño nanaki.

Melki-1 uwä Adi täño nanaki.

Adi uwä Kosam täño nanaki.

Kosam uwä Elmadam täño nanaki.

Elmadam uwä Era täño nanaki.

29 Era uwä Josua täño nanaki.

Josua uwä Eliesa täño nanaki.

Eliesa uwä Jorim täño nanaki.

Jorim uwä Matat-1 täño nanaki.

Matat-1 uwä Livai-1 täño nanaki.

30 Livai-1 uwä Simeon täño nanaki.

Simeon uwä Juda täño nanaki.

Juda uwä Josep-1 täño nanaki.

Josep-1 uwä Jonam täño nanaki.

Jonam uwä Eliakim täño nanaki.

31 ✧ Eliakim uwä Melea täño nanaki.

Melea uwä Mena täño nanaki.

Mena uwä Matata täño nanaki.

Matata uwä Natan täño nanaki.

Natan uwä Devit täño nanaki.

32 ✧ Devit uwä Jesi täño nanaki.

Jesi uwä Obet täño nanaki.

Obet uwä Boas täño nanaki.

Boas uwä Salmon täño nanaki.

Salmon uwä Nason täño nanaki.

33 ✧ Nason uwä Aminadap täño nanaki.

Aminadap uwä Atmin täño nanaki.

Atmin uwä Ani täño nanaki.

Ani uwä Eron täño nanaki.

Eron uwä Peres täño nanaki.

Peres uwä Juda täño nanaki.

34 Juda uwä Jekop täño nanaki.

Jekop uwä Aisak täño nanaki.
 Aisak uwä Abraham täño nanaki.
 Abraham uwä Tera täño nanaki.
 Tera uwä Naho täño nanaki.
 35 Naho uwä Seruk täño nanaki.
 Seruk uwä Reu täño nanaki.
 Reu uwä Pelek täño nanaki.
 Pelek uwä Ebe täño nanaki.
 Ebe uwä Serari täño nanaki.
 36 ✧ Serari uwä Kainan täño nanaki.
 Kainan uwä Apaksat täño nanaki.
 Apaksat uwä Sem täño nanaki.
 Sem uwä Noa täño nanaki.
 Noa uwä Lamek täño nanaki.
 37 Lamek uwä Metusela täño nanaki.
 Metusela uwä Enok täño nanaki.
 Enok uwä Jaret täño nanaki.
 Jaret uwä Mahalel täño nanaki.
 Mahalel uwä Kenan täño nanaki.
 38 ✧ Kenan uwä Enos täño nanaki.
 Enos uwä Set täño nanaki.
 Set uwä Adam täño nanaki.
 Adam uwä Anutu täño nanaki.

4

Satantä Jesu yäj-ikñatkuk *Mak 1:12-13; Mat 4:1-11*

¹ Jesu, Kudupi Munapiktä bänepi-ken tokñej parirän Jodan umeken naniktä äyäjutpeñ abuk. Äbäjirän Munapik unitä yäjikñat yäpmäj päñku kome jopi-ken teñkuk.

² Uken tewänkañ Satantä täñyabäk täñ yäpmäj kuñirän kepma 40 täreñkuk. Kadäni u bämopi-ken Jesu ketem kubä nämo nañkuko unita kepma 40 ude irän täreñirän nakta bumta inñkuñ.

³ Täñirän Satantä iwetkuk; Gäk Anutu täño nanaki bureni-inik täñpäwä mobä itak ño iweri ketem äworewänkañ nañ!

⁴ ✧ Yäwänä iwetkuk; Ude nämo täñpayäj yäk. Anutu täño man kudän terak man ñode pätak; Äma kubätä ketem-tagän täga nämo irek.

⁵ Jesutä ude iweränä Satantä pom käroñi kubä terak yäjikñat päro komeni komeni kudup pit kubägän täñpewän Jesu inñamiken ahäjirä yabäjñkuk.

⁶ ✧ Täñkañ iwetkuk; Imaka imaka kehäromi ba tuñum tägatäga nikek yabätan u näkñata biñam yäjpäñ namani unita netä kubäta imayäj nadäjñpäñ täga imet yäk.

⁷ Unita gäkä näkño wäpna yäpmäj akuñpäñ naniñ oreriwä imaka päke ño kudup gäkñata biñam täga ganiñ kirewet.

⁸ ✧ Ude iweränkañ Jesutä iwetkuk; Anutu täño man kudän terak man kubä ñode pätak yäk. Ekäni Anutujin u kubägän inñj oretneñ. Unitagän watä piä täñ imineñ. Man ude pätak.

9-11 Ude iweränkaŋ Satantä äneŋi yäjikŋat yäpmaŋ Jerusalem kuŋpäŋ kudupi eŋi medäp terak päro punin-inik unu teŋkaŋ iwetkuk; Anutu täŋo man ŋode kudän täwani;

Anututä aŋeroniye watä it gamikta yepmaŋkuko unitä api oraŋpäŋ gepmaneŋ. Täŋpäkaŋ kuroŋka ba gukutka nämo api pimiŋ tädoren yäk. *Sam*

91:11,12

Man ude pätak unita gäk Anutu täŋo nanaki-inik bureni täŋpawä man u nadäŋpäŋ punin ŋonitä komen umu tubäpe!

12 ✧ Ude iweränä Jesutä yäjikuk; Näk ude nämo täŋpayäŋ yäk. Anutu täŋo manbiŋam terak man kubä ŋode pätak; Ekäni Anutuka mebarika kwawak pewi ahäwut yäj jop nämo peŋ iweren.

13 ✧ Täŋpäkaŋ Satantä Jesu kädet mebari mebari terak täŋ-ikŋatpäŋ teŋpeŋ kuŋkuk. Kuŋkaŋ äneŋi täŋikŋatta kadäni täga kubäta itsämbuk.

Jesu Galili komeken piä yäput peŋkuk

Mat 4:1-11; Mak 1:12-13

14 Eruk Satan Jesu kakätäŋpeŋ kuŋjirän Munapiktä kehäromi imiŋjirän Galili komeken kuŋkuk. Täŋpäkaŋ imaka täk täŋkuko u biŋami Galili kome kuŋat moreŋkuk.

15 Täŋkaŋ Jesu uwä Juda täŋo käbeyä eŋi gänaŋ äroŋkaŋ ämawebe yäwetpäŋ yäwoŋäreŋ täŋkuk. Täŋjirän nadäŋkaŋ wäpi biŋam yäŋpäŋ iniŋoret täŋkuŋ.

16 Eruk, kepma kubäta Jesu iniken komeni wäpi Nasaret u kuŋkuk. Kuŋpäŋ Sabat kadäni-ken täk täŋkuko udegän Juda täŋo käbeyä eŋi gänaŋ äroŋkuk. Äro ittäŋgän manbiŋam kudän täwani daniwa yäjkaŋ akuŋkuk. 17 Akwänä manbiŋam profet Aisaiatä kudän täwani upäŋ imäkaŋ piräreyäŋtäŋ kuŋtäŋgän man kudän täwani kubä ŋode kaŋpäŋ daniŋkuk;

18 Näk Manbiŋam Täga äma jopi jäwäri yäŋahäŋpäŋ yäwetta Anututä ini naniŋ kireŋkuk.

Unita Ekäni täŋo Munapik näkkät itkamäk.

Äma mominitä topmäŋpäŋ yepmäŋjirani u pit yämikta naniŋ kireŋkuk.

Ba dapuri tumbani dapuri yäpä tägakta naniŋ kireŋpewän äbut.

Äma komi piäken irani u yäniŋ kireŋpewa kukta naniŋ kireŋpewän äbut.

19 Ba Ekänitä ämawebeta bänep iron api täŋ yämek u kadäni yäŋahäkta naniŋ kireŋkuk. *Ais 61:1,2*

20 Jesutä man ude daniŋ paotpäŋ buk ŋokeno äneŋi kedon täŋpäŋ yämiŋkaŋ maŋitkuk. Ude täŋjirän ämawebe käbeyä eŋi gänaŋ päke itkuŋo u Jesu-gänpäŋ kaŋ-yäputkuŋ.

21 Kaŋ-yäput irirä yäwetkuk; In nadäkaŋ? Manbiŋam daniŋjira nadäkaŋ ŋo apiŋo iŋamjin-ken bureni ahätak ŋo!

Nasaret ämawebetä Jesu mäde ut imiŋkuŋ

Mat 13:53; Mak 6:1-6; Luk 4:15-30

22 ✧ Jesutä man ude yäwerirän ämawebe päke itkuŋo unitä man säkgämän yäjikuko u nadäŋpäŋ jäkjäk yamäŋpäŋ oraŋ imiŋkuŋ. Ude täŋkuŋo upäŋkaŋ man ŋode yäjkuŋ; Yäke! Man yäkyäki ba täktäki täga upäŋkaŋ ŋowä Josep täŋo nanaki!

23 ✧ Ude yäŋjirä Jesutä nadäŋpäŋ kowata ŋode yäwetkuk; Ude yäkaŋ upäŋkaŋ intäŋo mebari nadätat. Inä sära man ŋode api näwetneŋ; Gäk yäpätägak äma unita gäkŋa-tägän gupka täga yäpi täganen. Kudän mebari mebari Kapeneam

komeken täñjiri biñamka nadäñkumäño ude komeka kujat-ken ño udegän täñjiri kañ gabäna! Ude api näwetneñ yäk.

24 ✧ Ude yäñpäñ yäñkuk; Näk bureni täwetat. Ini komeken naniktä Anutu täño biñam yäñahäwani äma täño manita bitnäk täkañ.

25 ✧ Unita ñode bureni nadäwä tumbut; Anutu täño manbiñam yäñahäwani profet Elaijatä bian itkuko uken webe kajat mäyap Isrel komeken it täkañonik. Kadäni uken obañ yaräkubä komepak 6 udetä iwän kubä nämo täñjirän kome uken naniktä nakta jop-inik itkun.

26 ✧ Ude itkunjo upäñkañ Anututä Elaija Isrel webe kajat täñkentäktä nämo peñ iwet-pewän kuñkuk. Nämo, guñ kome wäpi Sidon unitäño yotpärare kubä wäpi Sarefat uken peñ iwet-pewän päñku webe kajat guñ äbot uken nanik kubä täñkentäñ imiñkuk.

27 ✧ Täñpäñ udegän, Profet Elaijatä itkuko uken ämawebe gisik paräm ikek mäyap Isrel komeken itkun. Upäñkañä Anutu täño piä äma unitä Isrel komeken nanik kubä nämo yäpäñ tägañkuñ. Nämo, u guñ kome wäpi Siria uken nanik kubä wäpi Neman ugänpäñ yäpäñ tägañkuñ.

28 Jesutä man ude yäñjirän äma käbeyä eñi gänañ itkunjo unitä nadäñpäñ bänepi wañkuñ.

29 Bänepi wawäpäñ Jesu inñit yäpmäñ äpämañ päñku yotpärare gägäni-ken teñkuñ. Yotpärare u geñi pom terak itkuko unitä geñi-ken tena äpmonpäñ yäñkañ täñkuñ.

30 Ude täñjirä Jesu uwä täñyäkñatpeñ ämawebe bämopi-ken yärepmitpeñ kuñkuk.

Mäjotä äma kubä magätkuk

Mak 1:21-28

31 ✧ Ude täñpeñ kumañ Galili kome täño yotpärare kubä wäpi Kapeneam u kuñkuk. Eruk, Sabat kadäni-ken ämawebe yäwetpäñ yäwoñärek täñjirän kañpäñ nadäñpäñ yäñkuñ;

32 ✧ Yäke! Äma ñowä man mäheimitä ini yäyak yäk.

33 ✧ Täñpäkañ käbeyä eñi uken äma Satan täño mäjo kubätä magärani kubä itkañ gera pähap terak ñode yäñkuk;

34 ✧ Wa! Jesu Nasaret nanik, gäk jide täñ nimayäñ äbätan? Nidäpayäñ äbätan ba? Gäka nadäkamäñ, gäk Anutu täño Kudupi äma u yäk.

35 Yäñjirän Jesutä ñode kañ-yäñkuk; Bitnä! Äma ño kakätäñpeñ ku! yäñ iwetkuk. Ude iwerirän uterakgän ämawebe injamiken äma u mäjo wakitä pudät manpäñ kome terak kuñkuko upäñkañ gupi-ken jibi kubä nämo imiñpäñ kakätäñpeñ kuñkuk.

36 Ude täñpäñ kañkañ ämawebe päke u kikuñutpäñ man näwetgäwet ñode täñkuñ; Wära! Äma ño jidewanitä man yäñjirän mäjo mani buramiñpäñ metäñpeñ kukañ? Mani kehäromi nikek yäñ yäñkuñ.

37 Täñpäkañ Jesu täño biñamitä kome u kuñat moreñkuk.

Jesutä ämawebe mäyap yäpäñ tägañkuñ

Mat 8:14-17; Mak 1:29-34

³⁸ Täppäj Jesu käbeyä enj u peņpeņ kumaņ Saimontä eniken kuņkuk. Kuņkuko Saimon webeni täņo miņi gup kädäp kädäp käyäm täņkaņ parirän täņkentäj imikta iwetkuņ.

³⁹ Iwerä päņku webe u dubini-ken itpäj käyäm u kaņ-yäņkuk. Kaņ-yäņjirän gup kädäp kädäp nadäņkuko u paoränkaņ akuņpäj ketem gwet yämiņkuk.

⁴⁰ Eruk, kome bipmäņirän kome uken nanik noriye käyäm ikek yäņ-yäkņat yäpmäņ Jesu-kengän äbuņ. Käyäm mebäri mebäri täņjirä Jesutä kerä gupi terak peņtäj kuņjirän tägaņ moreņkuņ.

⁴¹ ✧ Täppäj äma mäjotä magārani mäyap imaka, yäpän tägaņkuņ. Täņjirän mäjo uwä ämawebe yabä-kätäņkaņ Jesu gera terak ŋode iwet täņkuņ; Gäka nadäkamäj. Gäk Anutu täņo Nanaki-inik yäk. Yäwäwä Jesutä yabäņ yäņpäj Mejin täņpiiwut! yäņ yäwet täņkuk. Imata, Äma ŋo Kristo ubayäņ yäņ nadäņkuņo unita ude yäwetkuk.

⁴² Eruk patkuko yäņeņjirän kome u peņpeņ inigän irayäņ nadäņpäj kome äma nämo irani-ken kuņkuk. Kuņjirän ämawebe u nanik Jesuta wäyäkņeņtäj kuņtäņgän kaņ-ahäņpäjä kome kubäken kukta iniņ bitnäņkuņ.

⁴³ ✧ Ude täņjirä Jesutä yäwetkuk; Ude nämo! Nana täņo Manbiņam Täga u kome ŋonitagän nämo. Kome ätuta bok yäk. Anututä intäjukun itkaņ yabäņ yäwat piä täk täyak unitäņo manbiņam api yäwet täņpet. Mebäri unitagän naniņ kireņkuk.

⁴⁴ ✧ Jesutä ude yäņpäj kome u peņpeņ Judia komeken nanik täņo käbeyä enj gänaņ Nani täņo manbiņam yäņahäņtäj kuņatuk.

5

Jesu iwaräntäkiye ätu yämagutkuk

Mat 4:18-22; Mak 1:16-20

¹ ✧ Eruk kepma kubäken Jesu Galili gwägu gägäni-ken irirän ämawebe mäyap Anutu täņo manbiņam nadänayäņ äbä it gwäjiņkuņ.

² It gwäjiņirä gäpe täpuri yarä gwägu gägäni-ken irirän yabäņkuk. Gäpe u mähemi gäpe terak naniktä äpämaņ gwägu tom yäpani yäk ärutpäj yäpätägaņ itkuņ.

³ Yäpätägaņ irirä Jesutä gäpe u yabäņpäjä kumaņ Saimon täņo gäpe uterak äroņkuk. Äroņpäj Saimon iwetkuk; Äbi yäk. Gäpe täņpewi kome peņpeņ gwägu terak ätu nanak kwän yäk. Ude iweränä Saimontä gäpe täņpewän ätu nanak kuņjirän Jesu gäpe terak manjitaņ ämawebe gwägu gägäni-ken itkuņo u Anutu täņo man yäwetpäj yäwoņäreņkuk.

⁴ Eruk yäwetpäj yäwoņäreķ täņ paotpäjä Saimon iwetkuk; Gäpe täņpewi gwägu bämopi-ken kwän yäk. Täņkaņ yäk, gwägu tom yäpani u gwägu gänaņ pewi äpmoņpäkaņ gwägu tom mäyap yäpayäņ yäk.

⁵ ✧ Ude yäwänä Saimontä ŋode iwetkuk; Yäwoņärewani äma, nin bipani käroņ pipiri pähap tämäņopäj gwägu tom kubä nämo yäpmamäj. Upäņkaņ gäkä yäyan unita udegän täga täņpayäņ yäk.

⁶ Ude yäņpäj Jesutä yäņkuko udegän Saimon-kät noriye iwatpäj täņkuņ. Täņpäj gwägu tom mäyap-inik äpmoņirä yäk däkņenaņi täņkuņ.

⁷ Yäk däkņenaņi täņjirä wädäwä waņtäko noriye gäpe kubä terak itkuņo u ketwära täņyäreņkuņ. Ketwära täņyäreņpewä noriye ätu u äbä täņkentäj

✧ 4:41: Mat 8:29; Mak 3:11-12 ✧ 4:43: Luk 8:1 ✧ 4:44: Mat 4:23 ✧ 5:1: Mat 13:1-2; Mak 3:9-10, 4:1 ✧ 5:5: Jon 21:3-8

yämiŋkuŋ. Tãñpãkaŋ gwãgu tom u yãpmãñpãñ gãpe yarã u pewã tokŋeñirãŋ gãpetã gwãgu gãnaŋ äpmodayãñ tãñkumãŋ.

8-9 Ude tãñirãŋ äma unitã gwãgu tom päke u yabãñpãñ umun nadãwãtãk pähap tãñkuŋ. Nadãwãtãk tãñpãñ Saimon-Pita unitã Jesu gãmori-ken gukut iŋäpmok tãñpãñ yãñkuk; Ekãni! Gãk nepmañpeñ ku! Nãk waki tãñpani ñodewani imata gãkkãt kuñatde? yãk.

10 ✧ Yãñirãŋ Jems kenta Jon, Saimon-kãt piã bok tãñpani u imaka, umun nadãwãtãk tãñkumãŋ. Yarã uwã Sebedi nanakiyat.

Tãñirã Jesutã Saimon iwetkuk; Gãk umun nadãwãtãk tãñpeno. Gãk kãmi uwã, ämawebe gwãgu tom yãpmãñtan udegãŋ api yãmaguren yãk.

11 ✧ Ude iwerãkaŋ gãpe yarã u äneñi tãñpewã gwãgu gãgãni-ken kuñkumãŋ. Tãñpãkaŋ äma gwãgu tom yãpani u Jesu iwatna yãñpãñ iniken tuñum tuñumi bok u tãñ-yãpäreyãwãkaŋ Jesu iwarãŋ tãñkuŋ.

Jesutã äma gisik parãm ikek yãpãñ tãgañkuk

Mat 8:1-4; Mak 1:44-45

12 Kadãni kubã Jesutã yotpãrare kubãken pãñku itkuk. Yotpãrare uken äma kubã gisik parãm ikektã itkuk. Parãm unitã äma u gupi kudup yãpãñ wañkuŋ. Eruk, äma parãm ikek unitã Jesu kañpãñ äbã dubini-ken kome terak yãpãñ äpmonpãpãñ patkaŋ butewaki man ñode iwetkuk; Ekãni, tãñkentãñ nam yãk. Gãk tãñkentãñ namayãñ nadãñpãñã nãk tãga nepmañpi kudupi iret yãñ nadãtat.

13 Ude yãwãnä Jesutã iwetkuk; Tãga tãñkentãñ gamayãñ yãk. Parãm ño paorut! Ude yãñpãñ keru gupi terak peñirãŋ uterakgãŋ parãm paorirã gupi tãgawãñpãñ säkgãmãŋ itkuk.

14 ✧ Ude tãñpãñ Jesutã äma u ñode peñ iwetkuk; Gãk imaka tãñ gamitat ñonitãño manbiñam äma nãmo yãweren. Nãmo, gãk pãñku gupka bãmop äma iwonãre yãk. Ude tãñpãñ äneñi säkgãmãŋ itta Moses tãño бага man iwatpãñ gupe kãbãñi nïkek iñiñiri ämawebetã parãm tãgakaŋ yãñ api nadãwã tãreneñ.

15 Tãñpãkaŋ imaka tãgatãga Jesutã tãk tãñkuko unitãño manbiñam yãñpãñ-nadãk tãñirã komeñi komeñi kudup weñ parayãñ tãñkuk. Tokŋewayãñ tãñirãŋ ämawebetã nadãñpãñ Jesutã man yãñirãŋ nadãkta ba kãyãm ikek yãpã tãgakta Jesuken äbãk tãñkuŋ.

16 ✧ Kadãni kadãni ude tãñirã kadãni ätuken Jesutã ämawebe u yabãñ paot pãñku inigãŋ itpãñ nani-ken yãñapik man yãk tãñkukonik.

Kuroñi kwãyãhãneñ tãñpani unitãño manbiñam

Mat 9:1-8; Mak 2:1-12

17 Eruk kepma kubãken Jesutã ämawebe man yãwetpãñ yãwoñãrek tãñ itkuk. Ude tãñ irirãŋ Parisi äma ba Baga man yãwoñãrewani äma, Galili komeken nanikkãt Judia kome ba Jerusalem yotpãrare-ken naniktã äbãñpãñ ämawebe bãmopi-ken penta itkuŋ. Ude irirã Ekãni tãño kehãromitã Jesu tãñkentãñ imiñirãŋ kãyãm ikekken yãpãtãgak piã tãñkuk.

18-19 Ude tãñ irirãŋ äma kubã kuroñi kwãyãhãneñ tãñpani gãraŋ tãñpãñ yãpmãñ äbuñ. Yãpmãñ äbãmañ Jesu dubini-ken yãpmãñ kunayãñ nadãñkuño upãñkaŋ äma mäyaptã itpipiñpewã tãñpã wawãpãñ Jesutã itkuk-ken eñi medãp terak äronpãñ medãp pãñ-kireñkuŋ. Pãñ-kireñpãñ äma kuroñi kwãyãhãneñ tãñpani u yen terak pewã yãpmãñ äma bãmopi-ken Jesutã itkuk-ken äpmonjuk.

20 ✧ Täñirä Jesutä kwäyähäneñ täñpani täño noriye unitäño nadäkiniki yabähpäh-nadähkañ äma kwäyähäneñ täñpani u ñode iwetkuk; Notnapak, momika paotkañ yäk.

21 ✧ Jesutä man ude yänjirän Baga man yäwoñärewni ämakät Parisi ämatä bänepi-ken ñode nadähkuñ; Wära! Äma ño netä? U Anututa yänjrok man yäyak yäk. Momi pekpek piä u Anutu-tägän täk täyak.

22 Ude nadähjirä Jesutä nadäk-nadäki-ken yabähpäh ñode yäwetkuk; Nadäk udewani imata nadäkañ?

23 Äma ño man jide iwerira bureni kwawak ahänjirän känayäh? Momika peñ gamitat yäh iweret ba Akumañ ku yäh iweret?

24 ✧ Eruk, intä Äma Bureni-inik-ken momi peñ yämik täño kehäromi itak yäh nadäkta ñode täñjira kawut. Ude yähpäh äma kuroñi kwäyähäneñ täñpani u iwetkuk; Näk peñ gäwetat; Akuñkañ patpat bägupka yäpmähkañ eñjika-ken kuyi! yäk.

25 Ude iweränkañ uterakgän äma unitä ämawebe injamiken akumañ teki irin patkuko u yäpmähkañ Anutu inin orettäh eñjini-ken kuñkuk.

26 Ude täñjirän kañpäh ämawebe päke itkunjo unitä nadäwä inide kubä täñpähpäh Anutu inin orepäh yähkuñ; Apiño imaka kudupi käkamäh! yäh yähkuñ.

Jesutä Livai inikä t kuñta imagutkuk

Mat 9:9-13; Mak 2:13-17

27 Jesutä eñi u gänañ naniktä äpamañ päñku takis moner yäpani äma kubä wäpi Livai moner pewani eñiken irirän kañpäh ñode iwetkuk; Äbä näk näwat!

28 Ude iweränä Livaitä Jesu iwaräntäktä imaka tuñum tuñumi kudup peñ morenpäh Jesu iwatkuk.

29 Täñpäh Jesu inin orerayäh yähpäh äñnak-äñnak pähap täñtuñum täñpäh ini eñi gänañ yänjikñat yäpmäh äronkuk. Yänjikñat yäpmäh äronjirän takis moner yäpani noriye mäyapkät äma ätukät penta itpäh ketem nañkuñ.

30 ✧ Ketem nañ irirä Parisi äma ba Baga man yäwoñärewni noriye ätutä yabäwä täga nämo täñpähpäh Jesu täño iwaräntäkiye ñode yäwetkuñ; Äi! Imata in takis moner yäpani ba äma waki täñpani ämakät penta itpäh ketem nak täkañ?

31 Man ude yänjirä Jesutä nadähpäh ñode yäwetkuk; Yäpätägak ämatä äma tagaken piä nämo täk täkañ. Käyäm ikek-kengän täk täkañ yäk.

32 Äma inita näk äma siwoñi yäh nadäk täkañ u yämagutta nämo äput. Ämawebe inita näk momi täñpani yäh nadäk täkañ unitä bänepi kañ sukurewut yähpäh äput yäk.

Nakta jop itta Jesu iwet yabähkuñ

Mat 9:14-17; Mak 2:18-22

33 Jesutä man ude yänjirän iwetkuñ; Jon täño iwaräntäkiye ba Parisi täño iwaräntäkiyetä Anutu nadäh iminpäh kadäni ätuta nakta jop it täkamäh yäk. Upähkañ gäkño gäwaräntäkaye udegän nämo täk täkañ. Imata Anutu nämo nadäh iminpäh kadäni ketem nak-nakgän täk täkañ?

34 ✧ Ude yänjirä man wärani ñode yäwetkuk; Äma ätu noripaki wäpi biñam ikek kubäkät oretoret terak kuñatkañ imata butewaki nadähpäh nakta jop itner? Nämö!

35 Iwantä pabä äma uwä injit yäpmäj kuñirä uyaku noriyetä wäyäkñewä wawäpäñ butewaki nadäñpäñ nakta jop täga itneñ yäk.

36 Ude yäñpäñ man wärani terak ñode yäj kwawa tañkuk; Jide? Äma kubätä tek wewani bipa yänkañ tek kodaki wenpäñ tek wewani terak penpäñ bipek? Ude nämo! Ude täñpeko uwä tek kodaki u täñpäñ yäpän waneñ yäk. Imata, tek moräk kodaki uwä tek biani udewanigän nämo.

37 Täñkañ udegän, äma kubätä wain täño umeni api täñpanipäñ käbot tom gupipäñ täñpani biani kubä gänañ nämo piwek. Nämo, wain umeni api täñpani unitä tokneñ äronpewän käbot biani u wenjirän wain ume ba käbot u bok jop awähutneñ yäk.

38 Wain ume api täñpanipäñ käbot kodaki kehäromi gänañ piweko uyaku täga.

39 Ba äma kubätä wain ume biani nañkañ kodakita gäripi nämo nadäñpäñ yäwek; Biani uwä tägaink yäk.

6

Jesu uwä Sabat täño mäheми *Mat 12:1-8; Mak 2:23-28*

1 ✧ Eruk Sabat kadäni kubäken Jesu iwaräntäkiye-kät wit piä gänañ kuñatkuñ. Kuñattängän iwaräntäkiyetä nakta yewäwä wit mujip yäpmäñpäñ gupi pañgupmäñ täñpä kwäpäñ nañkuñ.

2 ✧ Yäpmäñpäñ nañirä Parisi äma ätutä u yabäñpäñ-nadäwä siwoñi nämo täppäkañ yäwetkuñ; Wa! Imata ude täkañ? Orekirit kadäni-ken piä ude täkañ uwä Moses täño бага man irepmitpäñ täkañ yäk.

3 ✧ Ude yäwäwä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Bian oranin Devit u noriye-kät nakta yewäpäñ täñkuño unitäño manbiñam nämo danipäñ nadäk täkañ?

4 ✧ Devit uwä ñode täñkuk; Noriye-kät Anutu täño enji gänañ äronpäñ käräga kudupi yäj yäwani yäpmäñpäñ nañkañ noriyeta imaka, yämän nañkuñ. Moses täño бага man terakä käräga uwä bämop äma-tägän nänañi upäñkañ nañkuñ yäk.

5 Ude yäñpäñ ñode yäwetkuk; Äma Bureni-inik uwä Sabat täño mäheми.

Jesutä äma kerі waki kubä yäpän tägañkuk *Mat 12:9-14; Mak 3:1-6*

6 Eruk Sabat kadäni kubätawä käbeyä enji gänañ äronpäñ Jesutä man yäwetpäñ yäwoñärek täñ itkuk. Uken äma kubä kerі bure käda täñguräj täwani unitä itkuk.

7 ✧ Täñpäkañ Baga man yäwoñärewni ämakät Parisi äma ätukät Jesutä yäpätägak piä Sabat kadäni ñoken täñpek ba nämo käwep täñpek yänkañ kanjiwat itkuñ. Jesutä goret täñpänpäñ manken tekta kädetta wäyäkñeñkuñ.

8 ✧ Ude täñ irirä Jesu Parisi äma ba Baga man yäwoñärewni u nadäk-nadäki-ken yabäñpäñ-nadäñkañ äma kerі täñguräj täwani u iwetkuk; Gäk akuñkañ ämawebe inamiken ño it yäk. Yäwänä udegän täñkuk.

9 Täñpänkañ Jesutä ämawebe päke u ñode yäwet yabäñkuk; In jide nadäkañ? Sabat kadäni-ken kädet täga tänañi ba kädet waki tänañi? Äma täñkentäj yäminañi ba äma yäp wanañi?

✧ 6:1: Lo 23:25 ✧ 6:2: Jon 5:10 ✧ 6:3: 1Sml 21:1-6 ✧ 6:4: Wkp 24:5-9 ✧ 6:7: Luk 14:1

✧ 6:8: Luk 5:22, 9:47

¹⁰ Ude yänpän ämawebe päke u yabän äyänutpäñ äma keru waki u iwetkuk; Ketka täñ-siwonŋa! Ude iweränä udegän täñirän keru täñgurän täwani u täganŋuk.

¹¹ Ude täñirän kanpäñ Parisi ämakät Baga man yäwonjärewani äma unitä Jesuta kokwawak pähap kubä nadänpäñ ini-tägän näwetgäwet tänpän jide ude täñ imine? yän yänkuñ.

Jesutä iwaräntäkiye 12 yämagutkuk

Mat 10:1-4; Mak 3:13-19

¹² Kadäni kubäken Jesu Nani Anutu-ken yänapik man yäwayän pom kubä terak äronŋuk. Äronpäñ bipani karon päke u man yänpäñ-nadäk täñirän kome yänŋuk.

¹³ ✱ Yänŋirän äma iwaräntäk täñkuñ u yänpabä yepmanŋan inikät kuñatta 12 udegänpäñ yäpmän daniñpäñ yepmanŋuk. Täñkan wäpi Aposoro yän yäwetkuk. Aposoro u mebäri piä man yäwetpäñ yepmanpä kwani.

¹⁴⁻¹⁶ Äma u yäpmän daniñkuko kubä wäpi Saimon yän iwerani upänkan Jesutä wäpi Pita yän iwetkuk. Ätuwä wäpi ñode;

Kubä Andru, Saimon täño noripaki.

Iniyat yarä Jems kenta Jon.

Kubä Filip. Kubäwä Batorom.

Kubä Matiyu. Kubä Tomas.

Kubä Alfias täño nanaki wäpi Jems.

Kubä Saimon. Saimon uwä Rom gapman, Juda äbot yabän yäwatkuco unita kokwawak nadänpäñ kuñarani.

Kubä Jems täño nanaki Judas.

Kubä Judas, Kariot komeken nanik, Jesu iwan keru terak penŋuko u.

Irit ba paot-paotta man

Mat 5:1-12

¹⁷⁻¹⁸ Ude tänpän Jesu-kät iwaräntäkiye 12 yäpmän daniñkuko ukät pom terak nanik äpänpän kome awanŋen ämawebe äbot Jesuta nadän imanitä itkuñ-ken uken ahänpäñ penta itkuñ. Äbot u Jesutä man yänirän nadänayän, ba yäpätägak piä täñ nimän yänpäñ Judia komeken nanik, Jerusalem yotpärareken nanik, ba Tire kenta Sidon gwägu pome terak naniktä ukengän äbuñ. Äbänirä Jesutä äma mäjo wakitä magarani yawat kiren yäminpäñ yäpätägak piä täñ yäminŋuk.

¹⁹ Jesu täño kehäromitä ämawebe käyäm ike ba mäjotä magarani u kumän yäpän tägan yäminŋuko unita ämawebe päke unitä Jesu täño kehäromi ninken äbän yän nadänkan Jesu gupi inŋitnayän täñkuñ.

²⁰ Ude täñ irirä Jesutä iwaräntäkiye yabänpäñ ñode yäwetkuk; In ätu jopi jäwäri it täkan uwä säkgämän itkan.

Anututä ini tabän täwat täyak.

²¹ ✱ Tänpäkan in apiño ketem burenita tek täkan uwä säkgämän itkan.

Kämiwä Anututä ini tepmän towiwän api nan tokñeneñ.

Ba in apiño konäm butewaki terak it täkan uwä säkgämän itkan.

Kämiwä nadän bäräpjin kudup paorakan bänepjin pidäm tawäpäñ mägayäk api täneñ.

22 ✨ Äma Bureni-inikta yänpäj ämatä inta kokwawak taņi pähap nadänpäj api täwat kireneņ. Ba taniņ täwetpäj äma waki yäj api täwetneņ. Ude täņ tamäwä säkgämän itkamäj yäj kaņ nadäwut.

23 Ude täņ taminayäj täkaņ-ken uken bänep täga nadänpäj oretoret pähap kaņ tänpüt. Imata, gwäki kunum gänaņ it tamitak u taņi pähap. In nadäkaņ? Bian äbekiye orajiyetä profet biani biani unita udegän täņ yämik täņkuņonik yäk.

24 ✨ Tänpäkaņ, in äma moneņ tuņum ikek uwä umuntäkot!
Irit säkgämän uku itkaņ ubayäj.

25 Ba in apiņo naņ tokņek täk täkaņ uwä umuntäkot!
Kämiwä nakta api teneņ.

Ba in apiņo bänep täga terak it täkaņ in umuntäkot!
Kämiwä konäm butewaki terak api itneņ.

26 Ba in ämawebetä intäņo wäpjin biņam yäpmäj akunpäj äma täga yäj täwet täkaņ uwä umuntäkot! Bian äbekiye oraniyetä profet jop manman yäwanita udegän täņ yämik täņkuņonik yäk.

Iwankayeta not täņ yämen

Mat 5:38-48, 7:1-5

27 Jesutä man ude yäwetpäj äneņi kubä ñode yäņkuk. Man täwera nadäj itkaņ ño, in ñode täwera nadäwut; Äma iwan täņ tamik täkaņ unita bänep iron täņ yämineņ. Tänpäj äma inta kokwawak nadäj tamik täkaņ unita not täņ yämineņ.

28 Ba äma man wakiwaki täwet täkaņ unita kowata man säkgämän yäwetneņ. Ba wäpjin yäpawak täkaņ unita nadänpäj täņkentäj yämikta Anutu-ken yäņapik täkot yäk.

29 Täņ, äma kubätä bumumka kukņi guränä kukņi bok iniņ kireņiri gurek. Ba äma kubätä gäkņo siot punin nanik gomägaränä gänaņ nanik bok iniņ kirewen.

30 Ba äma kubätä imaka kubätä yäņapiwänä imaka u imen. Ba kubätä imaka kubä gomägareko uwä äneņi gamikta gwäk pimiņpäj nämo yäņapiwen.

31 ✨ Nämo, in ñode nadäņpeņ kuņatneņ; Kudän ätutä täņ nimut yäj nadäk täkaņ in udegän täņ yämineņ.

32 In äma iron täņ tamik täkaņ unitagän iron täņ yämineņo unitäņo kowata jide yäpneņ? Nämo yäpneņ! Äma wakitä noriye waki täņpanita iron udegän täņ yämik täkaņ yäk.

33 Ba in äma täga täņ tamik täkaņ unitagän kowata täņ yämineņo unitäņo kowata jide yäpneņ? Nämo! Äma wakitä noriye waki täņpanita kudän udegän täk täkaņ.

34 Ba in äma ätuta kowata kaņ namän yäj nadäņkaņ imaka yämineņo unitäņo gwäki kowata jide yäpneņ? Nämo inik! Äma wakitä kowata uterakgän yäpmäkta noriye waki täņpanita iron täņ yämik täkaņ!

35 ✨ Upäņkaņ inä iwanjiyeta iron täņ yämineņ. Kowata tamikta nämo nadäneņopäj imaka kubäta yäņapiwäwä jop yäniņ kireneņ yäk. In ude täneņo uyaku kowata säkgämän api yäpneņ ba Anutu Ärowani Pähap unitäņo nanakiye ude api itneņ. U Imata? Anutu u ämatä bänep täga nämo nadäj imik täkaņ upäņkaņ unita iron täņ yämik täyak. Ba äma waki täņpanita iron udegän täņ yämik täyak yäk.

³⁶ Unita in äma ätuta butewaki nadäj yäminej, Nanjintä butewaki nadäj yämik täyak udegän.

Kubätä iniken mebärita nadäwek

Mat 7:1-5

³⁷ ✧ Näk äma siwoŋi yäj nadäjpäŋ äma kubä nämo yäjpäŋ-kaŋiwat täneŋ. Ba äma kubäta gäk kowata yäpmäkta biŋamgän yäj nämo iwetneŋ. Anututä inta udegän täŋ tamekta ket nadäneŋ yäk. Äma kubäta waki täŋ tamiŋirän kowata waki imikta nämo nadäneŋ uwä Anututä udegän intäŋo momijin peŋ tamek.

³⁸ ✧ Täŋpäkaŋ ämata bäneŋ iron täŋ yämiŋirä Anututä inta udegän bäneŋ iron täŋ tamek. Upäŋkaŋ intä täŋ yämineŋo u irepmitpäŋ bumta buŋät tamek. In nadäkaŋ? In ämawebeta jide nadäjpäŋ kuŋatnayäj täkaŋ uterakgän Anututä inta api nadäj tamek.

³⁹ ✧ Unita yäjpäŋ Jesutä iwaräntäkiye man wärani ŋode yäwetkuk; Äma dapuri tumbani kubätä noripak dapuri tumbani u kädet täga iwönärewek? Nämo, yarä u kuŋtängän geŋi bok ärideŋ yäk.

⁴⁰ ✧ Unita in ŋode nadäkot; Ironi kubäta yäjpäŋ-yäwoŋäreŋ ämani irepmitnaŋi nämo. Ironi u nadäk-nadäk piä täŋ yäpmäj kuŋtängän nadäwän tärewäkaŋ uyaku yäjpäŋ-yäwoŋäreŋ äma udegänä äworewec yäk.

⁴¹⁻⁴² Täŋpäkaŋ gäk imata päya awäram dapunka-ken itak u nämo kaŋpäŋ nadäjkaŋ notkapak kubä dapuri-ken täpun-täpun täpuri itak u kaŋpäŋ yokut gama yäj iwet täyan? Päya awäram gäkŋa dapunka-ken itak u imata nämo kaŋpäŋ nadäk täyan? Gäk yäj-yäkŋarani äma! Intäjukunä, gäkŋa dapunka-ken päya äwaram itak u yokutkaŋ uyaku dapunka täga ijiŋpäŋ kaŋpäŋ notkapak dapuri-ken täpun-täpun u täga yokut imen! yäk.

Päya täŋo mebäri

Mat 7:16-20, 12:33-35

⁴³ Jesutä ude yäjpäŋ man wärani äneŋi kubä ŋode yäkgän täŋkuk; Nin nadäkamäj; Päya mebäri täga terak, bureni waki täga nämo wädäneŋ. Ba päya mebäri waki terak bureni täga gäripi niked, täga nämo wädäneŋ.

⁴⁴ Bureni, päya terak mujipi parirä yabäjpäŋ-nadäjkaŋ päya unitäŋo mebäri nadäk täkamäj. Unita kohoräk yen terak wama mujipi nämo käwen. Ba däräk-däräk terak yen mujipi nämo wädäk täkaŋ.

⁴⁵ Eruk äma täŋo irit kuŋat-kuŋattä udegän, äma u bäneŋi-ken jide pätak u kwawak pewä ahäk täkaŋ. Nadäk äma bäneŋi-ken pat täyak u meni-ken kwawak pewä ahäk täkaŋ yäk. Äma täga täŋpani u bäneŋi-ken nadäk tägatäga unitä irit kuŋat-kuŋariken kädet täga pewä ahäk täkaŋ. Täŋ, äma waki täŋpani u bäneŋi-ken nadäk wakiwaki unitä irit kuŋat-kuŋariken kädet waki pewä ahäk täkaŋ yäk.

Eni täktäk täŋo man

Mat 7:24-27

⁴⁶ ✧ Jesutä man ude yäjpäŋ äneŋi kubä ŋode yäkgän täŋkuk; In imata näkŋo man nämo buramiŋpäŋ iwatkaŋ wari wari wäpna Ekäni yäj yäk täkaŋ?

⁴⁷ Eruk, äma näkken itpäŋ näkŋo man nadäjpäŋ buramiŋpäŋ iwat täkaŋ unita man wärani ŋode täwera nadäwut;

⁴⁸ Uwä äma kubä eŋi kehäromi kubä täŋpeko udewani. Äma u eŋi täŋpa yäjpäŋ bek käronigän äneŋpäŋ yäpurä-sinsik täŋpek. Ude täŋpäŋ eŋi täŋ

morewekopāṅ iwān kadāni tāṅpek. Tāṅpāṅ iwān mānit taṅi tāṅirān eṅi u kehārom taṅpāṅ irek. Imata, eṅi sākgāmān-inik tāṅpeko unita.

⁴⁹ Tāṅpākaṅ āma kubā nākṅo man nadāṅpāṅ nāmo iwarayāṅ tāko uwā āma eṅi kehāromi nāmo tāṅpeko udewani. Āma u eṅi tāṅpa yāṅpāṅ bek kehāromipāṅ nāmo tāṅpek. Bek jopjop āneṅpāṅ tāṅpek. Tāṅpekopāṅ iwān mānittä ābāṅpāṅ eṅi u kwinit tāṅpān kwākaṅ paotpāṅ paot-inik tāṅpek yāk.

7

Komi āma kubätä Jesuta nadākinik tāṅkuk

Mat 8:5-13

¹ Jesutā āmawebe man ude yāwet paotpāṅā āyāṅutpeṅ Kapeneam yotpāraren kunṅkuk.

²⁻³ Uken komi āma tāṅo intājukun āma kubā itkuk. Unitāṅo piā watā āma kubā kāyām taṅi tāṅkuk. Tāṅirān komi āma unitā piā watā āmanita gāripi taṅi nadāṅkuko unita Jesu ude tāk tāyak yāṅ biṅam nadāṅpāṅā Juda tāṅo ekāni ātu yāwet-pewān Jesuken kunṅkuṅ. Jesutā piā āmani u yāpān tāgawut yāṅpāṅ yāwet-pewān kunṅkuṅ.

⁴⁻⁵ Yāwet-pewān pāṅku Jesuken ahāṅpāṅā butewaki man terak ṅode iwetkuṅ; Gāk nadātan? Āma uwā Juda āma ninta nadāṅ nimikinik tāṅpāṅ kābeyā eṅi kubā tāṅ niminṅkuk yāk. U āma tāga unita gāk mani nadāṅ imen yāk.

⁶⁻⁷ Man ude iwerirā Jesu akumaṅ āma ābuṅo ukāt penta kunṅkuṅ. Kumaṅ pāṅku eṅiken kerāp taṅirā komi āma unitā noriye ātu yāwerān Jesuken kunṅpāṅ iwetkuṅ; Ekāni, gāk ude iriri notninpaktā man niwerako u gāwetnayāṅ yāk. Nāk āma tāga uyaku eṅina-ken āben. Upāṅkaṅ gāk mangān yāṅjiri nākṅo piā watā āmana tāgawān yāk.

⁸ Ude tāga tāṅ namen yāṅ nadātat yāk. Imata, nāk udegān, intājukun āmanaye tāṅo gāmori-ken itkaṅ mani buramik tāyat. Ba nāk gāmotna-ken komi āmanaye ātu itkaṅ. U kubāpāṅ, Ku! yāṅ iwerawā, manna buraminpāṅ kwek yāk. Ba kubā, Ābi! yāṅ iwerawā, ābek. Ba piā watā āmana kubā, Piā ṅo tā! yāṅ iwerawā u tāṅpek yāk. Eruk, man notninpaktā niwerako u gāwetkamāṅ uba.

⁹ Jesutā man ude nadāṅpāṅ nadākinikita nadāwān inipārik kubā tāṅpāpāṅ āyāṅutpāṅ āmawebe ābot iwarān tāṅkuṅo u ṅode yāwetkuk; Nāk bureni tāwetat. Isrel ābot in bāmopjin-ken nanik āma nadākiniki ārowani udewani kubā nāmo kaṅpāṅ nadāk tāyat!

¹⁰ Jesutā ude yāwānkaṅ komi āma tāṅo noriye Jesuken ābuṅo u āneṅi āyāṅutpeṅ pāṅku eṅiken āroṅpāṅ kāyām tāṅkuko u sākgāmān irirān kaṅkuṅ.

Jesutā nanak kubā tāṅpewān kodak tāṅkuk

¹¹ Tāṅpāṅ kepma kubāken Jesu yotpārare kubā wāpi Nen uken kunṅkuk. Iwarāntākiye-kāt āmawebe ābot pāke ukāt penta kunṅkuṅ.

¹² Eruk, yotpārare-ken kerāp taṅpāṅ kaṅkuṅ, āma kumbani kubā buramin yāpmāṅ ābāṅirā. Āma kumbuko u webe kajat kubā tāṅo nanaki tepi kubāgān-inik. Āpi imaka, bian kumbuko. Tāṅpākaṅ webe kajat u āmawebe ābot yotpārare uken nanikkāt penta ābuṅ.

¹³ ✧ Ābāṅirā Jesutā webe kajat u kaṅpāṅ butewaki nadāṅ iminpāṅ iwetkuk; Konām butewaki tāṅpeno!

¹⁴ ✧ Ude iwetpāṅ dubini-ken kunṅpāṅ keritā gāraṅ ugān inṅitkuk. Jesutā ude

iniränä äma kumbani buraminꝑkuŋo u karonꝑän wädäŋ itkuŋ. Karonꝑän ude wädäŋ irirä Jesutä kumbani u iwetkuk; Nanakna, aku! yäk.

15 ✧ Nanakna, Aku yän iweränä kumbanitä kodak tanꝑän akunꝑän man-man yänkuk. Ude yänjirän Jesutä nanak u miŋi-kät kuŋatdenꝑa inin kireŋkuk.

16 ✧ Ude täŋjirän äma itkuŋo unitä kanꝑän nadäwä inide kubä täŋꝑäpän Anutu inin oretkuŋ. Inin oretꝑän ŋode yänkuŋ; Bureni! Profet ärowani kubä nin bämopnin-ken ahäŋkuko itak! Anutu ini ämawebeniye täŋkentäktä äbatak ŋo! yäk.

17 Täŋꝑäkan Jesutä täŋkuko u biŋamiwä Judia kome ba kome gägäni gägäni it yäpmän kuŋkuŋo uken kuŋ moreŋkuk.

Jontä Jesu täŋo mebäri nadäktä man pewän kuŋkuŋ

Mat 11:2-19

18 Jon komi eŋiken irirän iniken iwaräntäkiyetä päbä kudän kudupi Jesutä täk täŋkuko unitäŋo biŋam iwetkuŋ.

19 Iwerirä iwaräntäki yarä yäwetkuk; Pänku Ekäni ŋode iwet yabäwun; Äbäktä biŋam yäwani u gäk ŋo? Ba kubäta itsämne?

20-21 Ude yäwet-pewän iwaräntäki yarä u Jesuken kuŋꝑän kuŋkumän; Jesu uwä äma käyäm ikek yäpän tägaŋit, äma mäjo wäratä magärani mäjo yawat kireŋit, dapuri tumbani yäpän tägaŋit täŋ irirän. Kanꝑän Jesu iwetkumän; Jon ume ärut yämanitä ŋode yänꝑän peŋ niwet-pewän äbäkamäk yäk. Mesaia, äbäktä biŋam yäwani u gäk? Ba kubäta itsämne?

22 ✧ Ude iweränä Jesutä Jon täŋo iwaräntäki yarä u kowata ŋode yäwetkuk; Ek äneŋi kuŋkaŋ imaka nadäŋit kaŋit täkamän ŋo, unitäŋo manbiŋam päŋku Jon kaŋ iwerun. Äma dapuri tumbani äneŋi ijiwä kuk täkaŋ. Kwäyähäneŋ täŋpani äneŋi tägaŋpeŋ kuŋat täkaŋ. Paräm wakiwaki nikek tägaŋꝑän gupi dudum tak täkaŋ yäk. Ba jukuni täŋguŋ täwani nadäwä tumäk täkaŋ, ba kumbani kodak tanꝑän akumaŋ kuk täkaŋ. Täŋꝑäkan äma jäwäri-jäwäri Manbiŋam Täga u yäwera nadäk täkaŋ yäk.

23 ✧ Ba äneŋi kubä ŋode kaŋ iwerun; Äma näka yänꝑän nadäkiniki nämo pewä putärek täkaŋ uwä säkgämän it täkaŋ yäk.

24 Jon täŋo iwaräntäki yarä uwä ude yäwerän kuŋjirän Jesutä ämawebe äbot itkuŋo u Jon täŋo täktäki ba kuŋat-kuŋarita manbiŋam ŋode yäwetkuk; Jon kome jopi-ken irirän känäyän nadäŋꝑän kuŋkuŋo u äma jidewanipän känäyän kuŋkuŋ? Pidäm eŋini bumik, mänittä piänpewän wareŋ-wareŋ täk täkaŋ äma udewanipän känäyän kuŋkuŋ?

25 Ba ima känäyän kuŋkuŋ? Äma tek säkgämän täŋpani ba? Ude nämo! Äma udewani ba tuŋum nikek uwä äma wäpi nikektä eŋi gänaŋ it täkaŋ.

26 ✧ Unita näwerut! Äma jidewani u känäyän kuŋkuŋ? Profet kubäpän känäyän kuŋkuŋ? Bureni, profet kubä kuŋkuŋo upän Jon uwä profet inipärik kubä yäk.

27 Täŋkaŋ Anutu täŋo man ŋode kudän täwani uwä Jonta kudän täwani; Näkŋo biŋam yänahäwani äma kubä ŋo.

Intäjukun kädet täwit gamikta api inin kirewet.

Mal 3:1

28 Unita näk ŋode täwetat; Jon täŋo wäpi biŋamtä äma it yäpmän äbuŋo unitäŋo wäpi biŋam yäreꝑmit moretak. Üpäŋkaŋä ämawebe äpani Anututä

✧ 7:15: 1Kn 17:23, 2Kn 4:36

✧ 7:16: Luk 1:68, 19:44

✧ 7:22: Ais 35:5-6

✧ 7:23: Ais 61:1; Luk

4:18 ✧ 7:26: Luk 1:76

intäjukun it yämiñpäñ yabäñ yäwat täyak unitäño wäpi biñamtä Jon täño wäpi biñam irepmitak.

29 ✧ Täñpākañ Jesutä man ude yāñahāñirān nadāñpāñ āmawebe jopi-kāt āma wakiwaki takis monēñ yāpani unitä ñode nadāñkuñ; Man sākgāmān yāyak yāk. Nin ño ñonitā Anutu täño man kādet siwoñi iwat-iwatta gāripi nadāk tākamāñ yāñ nadāñkuñ. Āma udewaniwā bian Jonken kuñirā ume ārut yāmani.

30 ✧ Tāñ, Parisi āmakāt Baga manta mebāri nadāwani āmatā Jontā ume ārut yāmikta bitnāñkuñ. Ude täñkuño uwā Anututā kādet tāga iwatta peñ yāmiñkuko u māde ut imiñkuñ.

31 Täñpākañ Jesutä yāñkuk; Āmawebe kome ño terak itkañ ñonita jide yāwet? U imatāken udewani?

32 Uwā ironi täñoret bāgup-ken itkañ udewani. Ironiironi uwā gera kowat yāwān ñode tāk tākañ;

Niwerā oretoret kap teñitna gukut nāmo tokāt täñkuñ.

Ba niwerā butewaki kap teñitna, konām nāmo kotkuñ yāñ yāk tākañ.

Täñpākañ in uwā udewani, nadāk siwoñi kubāgān nāmo peñkañ ñode täñkuñ;

33 Jon ume ārut yāmanitā ābāñkañ ketem āma ātutā nak tākañ ude nāmo nañkuk ba wain ume imaka nāmo nañkuk. Täñirān intā kañpāñ yāñkuñ; U mājotā kotawani! yāk.

34 ✧ Tāñ, Āma Bureni-iniktā ābāñpāñ ketem nañit wain ume nañit täñkuk. Täñirān intā kañpāñ yāñkuñ; Āma ño kawut! Nak āmāñ täñpani! yāk. Uwā āma waki-waki-kāt takis monēñ yāpani täño noripaki! yāñ yāñkuñ.

35 Upāñkañ in nāmo nadāwā tumbākañ ude yāk tākañ. Āma ābot yarā unitā Anutu täño nadāk-nadāk siwoñi iwatpāñ tāk tākamān. Täñpākañ nadāk-nadāk u iwatpāñ tāktāki siwoñitā Anutu täño nadāk-nadāk kwawak pewān ahāñirān āmawebetā kañpāñ nadāwā bureni tāneñ yāk.

Webe kubātā Jesu kuroñi ārutkuk

36 ✧ Täñpākañ Parisi āma kubā wāpi Saimon unitā Jesu-kāt ketem bok nakta imagutkuk. Imagut yāpmāñ pāñku tewān ketem nādāyāñ mañitkuk.

37 ✧ Mañit irirān kome u nanik webe waki täñpani kubātā Jesu u Parisi āma kubātā enjiken ārotak yāñ biñam nadāñkuk. Biñam nadāñpāñ ume kābāñi sākgāmān nīkek gwāki ārowani u yāpmāñkañ eni Jesutā itkuk-ken u āroñkuk.

38 Āroñpāñ Jesu kuroñi kāda pāñku itkañ konām kot itkuk. Konām kot irirān konāmi pitotā Jesu kuroñi terak mañkuñ. Konāmi pitotā mañirā gwāki pujiñpāñ ārut imiñpewān kohoyāñkuk. Ude täñpāñ orañ imikta kuroñi-ken inñat-nañdat-nañ täñpāñ ume kābāñi nīkek u ārut imiñkuk.

39 Ude täñ irirān Parisi āma Jesu imagutkuko unitā kañpāñ ñode nadāñkuk; Jesu ño profet bureni yāwānā webe ñowā waki täñpani yāñ nadāwān tāretek yāk.

40 Parisitā ude nadāñirān Jesutā iwetkuk; Saimon yāk. Nāk man kubā gāwera nadā. Yāwānā Saimontā yāñkuk; Yāwoñārewani, yāwi nadāwa yāk.

41 Yāwānā Jesutā iwetkuk; Man wārani kubā gāwera nadā; Monēñ āma kubātā āma yarāta monēñ, kowata kāmi kañkañ kañ dāpmāñ tārewun yāñpāñ yāmiñkuk. Kubāta monēñ 500 ude imiñkuk. Tāñ, kubātawā monēñ 50 ude imiñkuk.

42 Kowata imik-imik kadäni-ken monenja wäyäkneñirän momini peñ yämiñkuk. Eruk, ude täñjirän äma yarä uken nanik netä unitä bänep täga pähap nadänjuk yän nadätan?

43 Yäwänä Saimontä kowata ñode iwetkuk; Äma monenja tanji yäpuko unitä yäk. Yäwänä Jesutä ñode iwetkuk; Gäk täga yäyan yäk.

44 ✧ Ude yänpäñ äyänutpäñ webe u kanpäñ Saimon iwetkuk; Webe ño käyan? Näk gäkä enji gänañ äbänjira ume kuroñna ärutta nämo piñ namin yäk. Tänopän webe ñonitä konämi pitopän kuroñna ärutkan gwäki pujiñpäñ täñkohoyäk.

45 Ba orañ namikta bumumnaken nämo nen. Tänopän webe ñonitä orañ namikta pengän äba irat-ken ukentä kuroñna-ken neñdat-nañdat-nañ täyak.

46 ✧ Täñpäñ gäk gakñi gwäkna-ken nämo äruanopän webe ñonitä kuroñna-ken ume kabänji nikek ño piñ äwatak.

47 Unita ñode gäwetat. Webe ño momini tanji peñ imani unita näka gäripi pähap nadänjipän bänep iron tanji ño täñ namitak. Upänkan äma mominita nadänjirän äpani täñpani udewani täño momi peñ imero uwä näka gäripi ähan nadäwek yäk.

48 ✧ Jesutä ude yänpäñ webe u ñode iwetkuk; Momika peñ gamitat.

49 Ude yäwänä äma ketem bok nañ itkuño unitä näwetgäwet ñode täñkuñ; Wära! Äma ño jidewani unitä äma täño momi menitä yänpäñ ärut täyak?

50 ✧ Ude yänjirä Jesutä webe u iwetkuk; Nadänj namikinik täyan unitä momi täño kowata-ken nanik gämagutak yäk. Unita bänep oretoret terak kuñat täyi.

8

Jesu täño äbot

1 ✧ Eruk, patkuño yäñewänkan Jesutä yotpärare tanji täpuri kuñatkan Anututä intäjukun itkan yabän yawat piä täk täyak unitäño Manbiñam Täga yäwetpäñ yäwonjärekk täñtän kuñatkuk. Ude täñjirän ämawebe ñodetä iwarän täñkuñ; Iwaräntäkiye 12 ukät webe ätu.

2 ✧ Webe u bian mäjotä magäriärä Jesutä mäjo u yawat kireñ yämani, ba käyami yäpän tägan yämani. Webe kwayak ukät nanik kubä wäpi Maria, Makdala komeken nanik. Jesutä bian webe uterak nanik mäjo wära 7 yawat kireñ imiñkuk.

3 Täñ, webe kubäwä wäpi Joana, Kusa täño webeni. (Kusa u Herot täño täñkentäk äma kubä). Kubäwä wäpi Susana. Webe yaräkubä ukät webe ätu bok kuñatkuñ. Webe kwayak uwä iniken monenpäñ Jesu-kät iwaräntäkiye täñkentän yämik täñkuñonik.

Mujiipi pikpik täño man wärani

Mat 13:1-9; Mak 4:1-9

4 Täñpäkan ämawebe uken-uken nanik Jesutä itkuk-kengän äbän moreñpäñ irirä yabänpäñ man wärani kubä ñode yäwetkuk;

5 Äma kubätä ketem mujiipi piwa yänpäñ piäni-ken kwek. Kuñpäñ mujiipi täñ-irähuttän kwek. Täñ-irähuttän kuñjirän mujiipi ätu kädet miñin mäneñ. Kädet miñin mäneño u ämatä kuñ äbän täñkan yeñ gatäneñ. Täñpäkan mujiipi ätuwä baraktä näneñ.

6 Täñkan mujiipi ätuwä mobä terak mäneñ. Mobä terak manpäñ tädotneño upänkan kome umeni nämo unita kubit täneñ.

✧ 7:44: Stt 18:4 ✧ 7:46: Sam 23:5 ✧ 7:48: Luk 5:20-21 ✧ 7:50: Luk 8:48, 17:19; Luk 18:42

✧ 8:1: Luk 4:43 ✧ 8:2: Mat 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49

7 Tāņ, mujipi ātuwā mup gānaņ māneņ. Mup gānaņ maņirā mup waki unitā āronpāņ yāwarā kuneņ.

8 Tāņpākaņ mujipi ātuwā kome tāgaken māneņ. Kome tāgaken māneņo u tādotpāņ bureni sākgāmān māyap-inik pātneņ.

Jesutā man ude yāņpāņ gera terak ņode yāņkuk; Āma jukuni nikektā nākņo man ņo ket nadāwut!

Jesu imata man wārani terak yāk tāyak?

Mat 13:10-23; Mak 4:10-20

9 Tāņpākaņ Jesutā man wārani yāņkuko unita iwarāntākiyetā mebārita iwet yabāņkuņ. 10 Iwet yabāņirā yāwetkuk; Anututā intājukun itkaņ yabāņ yāwat piā tāk tāyak unitāņo manbiņam kābop irani injingān nadākta yāwani unita ingāņpāņ tāwetat, āma ātukāt nadākta nāmo. Unita man wārani terakgān yāwet tāyat yāk. Man wārani terak yāwetpewa;

Dapuritā kānayaņ tāņo upāņkaņ tāga nāmo api kawā tārewek.

Ba jukunitā nadānayaņ tāņo upāņkaņ mebāri tāga nāmo api nadāwā tumbek. *Ais 6:9*

11 ☆ Ude yāņpāņ yāwetkuk; Mujipi pikpik tāņo manbiņam tāweraro u mebāri ņode; Mujipi uwā Anutu tāņo man ude.

12 Tāņ, mujipi kādet miņin māneņo u ņode; Āma Anutu tāņo manbiņam nadāņpāņ yāpmāņ kuņarirā Satantā bānepi-ken nanik yāyomāgat tāyak u. Satantā ņode nadāņpāņ tāk tāyak; Anutu tāņo man bānepi-ken iyap taņpāņ yāpmāņ kuņatpāņ Anututa biņam tāneņ yāņ nadāņpāņ yāyomāgat tāyak.

13 Tāņ, mujipi mobā kujat terak māneņo u ņode; Āma Anutu tāņo man nadāņpāņ gāripi nadāneņopāņ bānepi-ken jāwāri nāmo āpmoņpani. Unita nadākiniki kadāni kerāpi-tagān yāpmāņ kuņatpāņ tāņyabākken Anututa māde ut imik tākaņ.

14 Tāņ, mujipi ātu mup gānaņ māneņo u ņode; Āma Anutu tāņo man nadāk tākaņ upāņkaņ kome tāņo moneņ tuņumta nadāwātāk ba nadāņ gārip unitā Anutu tāņo man utpewā kumāņirān kuņat-kuņariken bureni nāmo ahāk tāyak.

15 Tāņpākaņ mujipi kome tāgaken māneņo u ņode; Āma Anutu tāņo manbiņam nadāņpāņ bānepi-ken kehāromi injipāņ mani buramiņpāņ yāpmāņ kuņarirā irit kuņat-kuņariken bureni ahāk tākaņ yāk.

Peņyāņek tāņo manbiņam

Mak 4:21-25

16 ☆ Jesutā man wārani āneņi kubā ņode yāwetgān tāņkuk; Āma kubātā topān ijiņpāņ kābot gānaņ ba bukā gāmori-ken kābop tāga pewek? Nāmoinik! Topān uwā kwawak pewān eņi gānaņ peņ-yāņeņirān āmatā imaka imaka tāga kāneņ.

17 ☆ In nadākaņ? Imaka imaka apiņo kābop itkaņ u māden Anututā kwawak api pewān ahāneņ. Bureni, imaka tāņ-yejāmbani pātak u wari nāmo api pārek. Nāmo, u tāņkwawa taņjirān api kaņpāņ nadāneņ.

18 ☆ Unita jukujin-tāgān nadāneņo udetā in Anutu tāņo manta juku peņpāņ ket nadāk tākot. Imata, āma kubātā imaka Anututā imani u yāpmāņ kuņarayāņ tāko uwā ātukāt buņāt imikta yāwani. Tāņ, āma ātuwā nin imaka udewani nitek yāņ nadāk tākaņ upāņkaņ nāmo! Tāņpākaņ imaka injtkamāņ yāņ jop nadāk tākaņ uwā yāyomāgatta yāwani.

*Jesu tãjo nãgãt morãk u netã?**Mat 12:46-50; Mak 3:31-35*

¹⁹ Jesutã man ude yãj irirãn miñi-kãt noriye kãnayãj ãbuñ. Upãnkañ ãmawebe pãke itkuño unitã Jesu kumãn itgwãjñirã dubini-ken kukta tãñpã wanñkuñ.

²⁰ Tãjirã ãma ãtutã yabãjkañ Jesu ñode iwetkuñ; Meñka-kãt notkaye gabãnayãj ãbãño yãman umu itkañ yãk.

²¹ Ude iwerãwã Jesutã kowata ñode yãwetkuk; ãmawebe Anutu tãjo man-ñinam nadãñpãñ iwarãntãk tãkañ uwã nãkño meñnaye notnaye bureni!

*Jesutã ibãm gwãgu yãniñ bitnãñkuk**Mat 8:23-27; Mak 4:35-41*

²² Eruk, kadãni kubãta Jesutã iwarãntãkiye yãwetkuk; Gwãgu kukñi udude kãda kuna yãk. Ude yãñpãñ gãpe kubã terak ãronñeñ kuñkuñ.

²³ Eruk gwãgu terak kuñtãngãn Jesu dãpmon patkuk. Parirãn mãnit pãhap piãñjirãn gwãgu tokãtpãñ gãpe gãnañ ãpmonñ tokñeñjirãn gãpe nìkekwã gwãgu gãnañ ãpmonayãñ tãñkuñ.

²⁴ Tãñjirãn Jesu yãwã kíkñurãnpãñ iwetkuñ; Ai! Ekãni! Paotnayãñ tãkamãñ ño! yãk. Ude iwerãwã Jesutã akuñpãñ mãnit kenta gwãgu yabãñ yãñkuk. Yabãñ yãñjirãn uterakgãn mãnit bitnãñjirãn gwãgu kwikinik patkuk.

²⁵ Tãñjirãn Jesutã iwarãntãkiye yãwetkuk; Nadãkinikjin de?

Ude yãñjirãn iwarãntãkiye umuntãñkañ nadãwãtãk tãñpãñ nãwetgãwet ñode tãñkuñ; Wãra! ãma ño jidewani unita mãnit kenta gwãgu mani ño buramikamãn? yãñ yãñkuñ.

*Mãjo wãra but gãnañ ãpmonñkuñ**Mat 8:28-34; Mak 5:1-20*

²⁶ Eruk Jesutã gwãgu kenta mãnit yãniñ bitnãwãnkañ Galili kome u penñeñ gwãgu terak kuñtãngãn gwãgu kukñi udude kãda Gerasa kome ahãñkuñ.

²⁷ Ahãñpãñ Jesu gãpe terak naniktã mañatpenñ kuñjirãn kome uken nanik ãma mãjo mãyaptã magãrani kubãta ahãñ iminñkuk. ãma uwã kadãni kãronji-inik eñj gãnañ nãmo pat tãñkukonik. Dãpmon pat tãñkuko uwã mobã kawut, ãma kumbani ãneñpani-ken u tek morãñ pat tãñkukonik.

²⁸⁻²⁹ Pattãñ kuñattãngãn eruk Jesu kañpãñã kãhãn yãjkañ gãmori-ken mañ-patãbotkuk. Ude tãñjirãn Jesutã mãjo uwã yãwetkuk; ãma ño kakãtãñpenñ kut yãk. Ude yãwerirãn mãjo ãma magãtkuño unitã Jesu iwetkuñ; Jesu, Anutu ãrowani tãjo nanaki, gãk jide tãñ nimayãñ ãbãtan? Komi nimeni! yãñ iwetkuñ. Tãñpãkañ mãjo uwã kadãni kadãni ãma u ñitpãñ kwaik tãñjirã ãma ãtutã ñitpãñ yen kehãromitã kerikuronji pãdãt tãk tãñkuñonik. Ude tãk tãñkuño upãnkañ mãjotã tãñpewã ãma u yen yãpmãñ dãkñeñ tãñpãn kwãpenñ kome ãma nãmo irani-ken kuñat tãñkukonik.

³⁰ Tãñpãkañ Jesutã ãma u iwet yabãjñkuk; Wãpka netã? Iwet yabãwãn iwetkuk; Wãpna 'ãbot pãhap' yãk. (Mãjo mãyaptã magãtkuño unita wãpna ãbot pãhap yãñ iwetkuk.)

³¹ Ude yãwãnã mãjo unitã Jesu butewaki terak ñode iwetkuñ; Gãk niwat kireñpewi awãñ kãronji, bipmãñ urani gãnañ ãpmonektawã! yãk.

³²⁻³³ But ãbot pom terak udu yabãtan? Gãk nibã-kãtãwi but u gãnañ ãpmona! Ude yãwãwã Jesutã nadãñ yãmiñjirãn mãjo uwã ãma u kakãtãñpenñ pãñku but gãnañ ãpmonñkuñ. But gãnañ ãpmonñpãkañ bãrãñeñ kumãñ gwãgu gãnañ ãpmonñkañ ume nanñpãñ kumbunñ.

34 Ude täñjirä äma but watäni iranitä yabäñpäj bäräñeñ päñku ämawebe yotpärare tañj täpuri it yäpmäj kuñkuño u nanik manbiñam yäwetkuñ.

35 Yäweräkañ ninin käna yäñkañ Jesutä itkuk-ken äbäj moreñkuñ. Äbäñpäj kañkuñ; Äma mäjotä magärani u tek yamäk ikek, nadäwän tumbäpäj Jesu dubini-ken kwikinik mañit irirän. Mäjotä kakätäñpeñ kuñkuño unita. Mañit irirän kañpäj äma päke äbuño u umuntañkuñ.

36 Täñjirä imaka ahäñjirän kañpäj nadäñkuño unitä mäjotä magäranipäj yäpäñ tägañkuko unitäño manbiñam yäwetkuñ.

37-38 Manbiñam u nadäñpäj ämawebe Gerasa kome u nanik umuntañpäj Jesu komenin ño peñpeñ ku! yäj iwetkuñ. Ude iweräwä Jesu kome u peñpeñ Galili kome gwägu udude käda kwayäj täñjirän äma yäpäñ tägañkuño unitä Jesu iwetkuk; Nadäj namiñiri bok kuda! yäk.

39 Ude iweränä Jesutä iwetkuk; Nämo yäk. Komeka-ken kuñkañ imaka Anututä täñ gamitak unitäño biñam kañ yäwet! Ude iwerirän äma u äyäjutpeñ komeni-ken päñku Jesutä täñkentäj imiñkuko unitäño manbiñam yäwettäj kuñatkuk.

Jesutä webe yarä yäpäñ tägañkuñ

Mat 9:18-26; Mak 5:21-43

40 Eruk, Jesu Galili komeken äneñi kuñjirän ämawebe päke Jesuta itsämbuño unitä kañpäj iniñ oretkuñ.

41 Ude täñjirä kome unitäño käbeyä eñj täño watä äma kubä wäpi Jairas unitä Jesu ahäj imiñkuk. Ahäj imiñpäj Jesu gämori-ken gukut imäpmok täñpäj Jesutä eñjina-ken kwän yäñpäj butewaki man iwetkuk.

42 Imata, äperi tepi kubägän obañ 12 ude itkañ käyäm täñpäj kumbayäj täñkuko unita.

Eruk, Jesu Jairas täño man buramiñpäj eñjini-ken kwayäj kädet miñin kuñjirän ämawebe buminiñ unitä yewa täñkañ iwaräntäj yäpmäj kuñkuñ.

43 Ämawebe u bämopi-ken webe kubä käyäm mebäri kubä nıkek itkuk. Webe unitä nägät piñ yäpmäj kuñjirän obañ 12 ude täñkuk. Käyäm waki u yäpätägakta yäpätägak ämaken kuñ äbäk täñkañ monenji kudup jop awähutkuk. Täga nämo yäpä tägañkuñ.

44 Ude täñpän wawäpäj eruk webe unitä Jesu mädeni-ken äbäñpäj tekigän injtuk. Jesu täño teki injirirän uterakgän tägañpäj nägät piñ yäpmäj äbuko u kawuk tañkuk.

45 Täñjirän Jesutä nadäñpäj yäñkuk; Ai! Netätä nepmäñitak?

Ude yäñjirän äma päke u äwo yäwäkañ Pitatä ñode iwetkuk; Ekäni, ämawebe päke ñonitä dumäj gäwatkañ ño nämo nadätan?

46 Pitatä ude iweränä Jesutä yäñkuk; Ude nämo! Äma kubätä nepmäñjirän kehäromina ätu kuñjirän nadätat yäk.

47 Ude yäwänä webe u mebärina kañ-ahatak yäñpäj päbä Jesu gämori-ken gukut imäpmok täñpäj kwaiñpäj itkuk. Itkañ ämawebe päke u injamiken Jesu täño tek injirirän käyami uterakgän paotkuko unitäño mebäri yäñahäñkuk.

48 ✧ Yäñahäñjirän Jesutä iwetkuk; Wanotna, nadäkinikka näkken peyan unitä gäk yäpäñ tägatan. Unita bänep kwini terak kuyi yäk.

49 Jesutä man ude yäñjirän käbeyä eñj täño watä äma unitä eñjiken nanik äma kubä äbä Jairas u iwetkuk; Äpetka kumäñtak unita imata yäwoñärewani äma jop yäñikñat yäpmäj äben?

50 Ude yäjirän Jesutä nadänpäj Jairas iwetkuk; Nadäwätak tänpeno! Nadäkinikka näkagän peñiri äpetka tägawayäj yäk.

51 Ude yänpäj Jairastä enjiken kuñkuñ. Kuñpäj äma päke u yäniñ bitnänpäj yepmañpän yäman ude irirä iwaräntäkiye yaräkubä Pita, Jon, Jems ukät ironj kumbuko unitäño miñi nani ugänpäj yämaguränkañ enj gänañ äronkuñ.

52 ✧ Ämawebe päke konäm yäñtäbätek täñ itkuño u yäwetkuk; Konäm wari kotneño. Ironj u nämo kumak. Jop dāpmon pätak yäk.

53 Yäwänä kumakopäj jop yäyan yänpäj kañ-mägayärkuñ.

54 ✧ Täñpäkañ Jesu enj gänañ äronpäj ironj u kerigän injipäj iwetkuk; Äpetna, aku!

55 Ude yäwänä uteragän kehäromini äneñi äpmonjirän kodak tañpäj akuñkuk. Kodak tañpäj akuñjirän Jesutä miñi nani yäwetkuk; Ketem imän nañpän!

56 ✧ Yäweränä miñi nani uwä nadäwän inide kubä täñkuko unita Jesutä imaka ahäñkuko u yäñahäktä yäniñ bitnäñkuk.

9

Jesutä iwaräntäkiye 12 u piä man yäwetkuk

Mat 10:5-15; Mak 6:7-13

1 Eruk, Jesutä iwaräntäkiye 12 u yäñpübä dubini-ken yepmañkuk. Yepmañpäj käyäm wakiwaki yäpä täganjit, mäjo äma magärani yäwat kirekta kehäromi ba wäpi biñam yämiñkuk.

2 ✧ Yämiñkañ Anututä intäjukun it yämiñjirän gämori-ken irit täño man yäwetta ba äma käyäm ikek yäpä tägakta man ñode yäwetpäj yäniñ kireñpewän kuñkuñ; In ähottaba, ketem, monen ba yäk yäpmäñkañ nämo kuneñ. Ba tek yarä nikek nämo yäpneñ yäk.

4 ✧ Kuñkañ yotpärare kubäken ahäñjirä enj tamäwä ugän kañ irut. Eruk, yotpärare uken piä täñ paotpäj enj u peñpeñ kome kubäken kañ kut.

5 ✧ Upäñkañ yotpärare kubäken not nämo täñ tamäwä ñode kañ täñput; Yotpärare u mäde ut imiñpäj kugun kuroñjin-ken nanik yeñ ärähut täñpä kañ kut. Ude täñjirä äma kome uken naniktä tabänpäj goret täñ yämikamäj yäj api nadäneñ yäk.

6 Jesutä jukuman ude yäweränkañ kädet yäput peñpäj kuñkuñ. Kuñkañ yotpärare it yäpmäj kuñkuño uken Manbiñam Täga u yäñahäñjit, käyäm ikek yäpä täganjit täñtäj kuñatkuñ.

Herottä Jesu täño biñam nadäñkuk

Mat 14:1-2; Mak 6:14-16

7 ✧ Täñpäkañ Judia kome täño kañiwat äma wäpi Herottä imaka imaka ahäñkuño unitäño manbiñam nadänpäj-nadäwän nämo täreñkuk. U imata, äma ätutä ñode yäjirä nadäñkuk; U Jon, ume ärut yämanitä kumbani-ken naniktä kodak tañpeñ akuñkuko unitä piä u täk täyak.

8 Ba äma ätutä ñode yäñkuñ; Ude nämo, uwä profet biani Elaijatä kumbani-ken nanik akuñkuko unitä piä u täyak yäk.

9 ✧ Täñpäkañ Herottä man mäyap ikek u nadänpäj-nadäwätäk täñpäj yäñkuk; Jon u näkä bian kotäki madäj täkneñkuro unitä jide täñpäj piä täyak? Netätä

tānjirān mani biḡam nadātat? Ude yāḡpāḡ Jesu kaḡpāḡ nadāwa yāḡkaḡ kādetta wāyākḡeḡkuk.

Jesutā āma 5,000 ketem yepmāḡ towiḡkuk

Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-15

¹⁰ Eruk, iwarāntākiye piā man yāwet-pewān kuḡkuḡo u tāḡ paotpāḡā, āyāḡutpeḡ ābāḡpāḡ piā mebāri mebāri tāḡkuḡo u biḡam iwerākaḡ Jesu iwarāntākiye-kāt inigān itnayāḡ yāḡ-yākḡat yāpmāḡ Betsaida komeken kuḡkuk.

¹¹ Kābop kuḡkuḡopāḡ āmawebetā u kāda kuyak yāḡ nadāḡpāḡ iwarān tāḡkuḡ. Iwarān tāḡjirā yabāḡpāḡ Jesutā yāniḡ oretpāḡ Anututā intājukun it yāmiḡirān gāmoriken irit tāḡo manbiḡam yāwerit, āma kāyām ikek yāpā tāḡaḡit tāḡkuk.

¹² Eruk, kome bipayāḡ tāḡjirān iwarāntākiye 12 u Jesu ābā iwetkuḡ; Kome ḡo ketemi nāmoken itkamāḡ. Unita gāk yāwerikaḡ yotpārare ittāḡ kukaḡken u kuḡkaḡ ketem yabāḡ ahāḡpāḡ naḡkaḡ parut yāk.

¹³ Ude yāḡjirā Jesutā yāwetkuk; Ude nāmo! Injin yepmāḡ towiwurā! Yāwānā iwetkuḡ; Yāke! Nintāḡo kārāga 5kāt gwāḡu tom yarā-tāḡān itkaḡ ḡo yāk. Jide? Nin yotpārare-ken kuḡpāḡ āma ābot pāke ḡonita ketem suwakta nadāḡpāḡ yāyan?

¹⁴ (Āma ābot pāke u 5,000 ude bumik unita nadāwātāk tāḡpāḡ yāḡkuḡ.) Yāḡjirā Jesutā yāwetkuk; Āma ābot ḡo yāwerā ābot 50-50 ude maḡit yāpmāḡ kut yāk.

¹⁵ Yāwānā yāḡkuko udegān yāwerākaḡ maḡit yāpmāḡ kuḡkuḡ.

¹⁶ Maḡjirāntāḡ yāpmāḡ kwākaḡ Jesutā kārāga 5 ukāt gwāḡu tom yarā u yāpmāḡpāḡ kunum terak dorāḡpāḡ ketemta Anutu bānep tāga man iwetkuk. Tāḡpāḡ ketem u tokāt jukutpāḡ iwarāntākiyeta yāmānkaḡ ābot itkuḡo udegān yāmiḡtāḡ kuḡkuḡ.

¹⁷ Yāmiḡjirā kuduptagān ketem u naḡpā koki tāḡpāpāḡ ātu jop peḡkuḡ. Tāḡpākaḡ jop patkuḡo u yāpmāḡpāḡ yāk 12 ude daiwā tokḡeḡkuḡ.

Pitatā Jesu tāḡo mebāri yāḡahāḡkuk

Mat 16:13-28; Mak 8:27-31

¹⁸ Tāḡpāḡ kadāni kubāta Jesu inigān itpāḡ nani man iwet irirān iwarāntākiye pābā dubini-ken kubā-kengān itkuḡ. Irirā Jesutā ḡode yāwet yabāḡkuk; Āmatā nāka netā yāḡ yāk tākaḡ?

¹⁹ ✧ Yāwānā iwetkuḡ; Ātutāwā Jon, ume ārut yāmani yāḡ gāwet tākaḡ yāk. Ba ātutāwā Elaija yāḡ gāwet tākaḡ. Ba ātutāwā profet biani uken nanik kubātā kodak taḡkuk yāḡ gāwet tākaḡ.

²⁰ ✧ Ude yāwāwā ḡode yāwetkuk; Tāḡpākaḡ injinā nākawā netā yāḡ yāk tākaḡ? Yāwānā Pitatā iwetkuk; Gāk Anutu-ken nanik Kristo, Isrel āmawebe tāḡo tāḡkentāk bureni u yāk.

²¹ Ude yāwānā Jesutā āma ātu nāmoinik yāwetneḡ yāḡpāḡ yāniḡ bitnāḡpāḡ ḡode yāwetkuk;

²² ✧ Āma Bureni-inik uwā ittāḡ kuḡtāḡgān yāḡ imani ude, komi pāhap api nadāwek yāk. Tāḡpākaḡ Juda tāḡo āma ekāni ba bāmop āma intājukun tāḡpani-kāt Baga man yāwoḡārewani āmatā māde api ut imineḡ. Tāḡpāḡ Āma Bureni-inik uwā urā kumbānpāḡ ānenayāḡ tāḡopāḡ kepma yarākubā tāreḡirān kodak taḡpāḡ api akwek.

23 ✧ Jesutä ude yänpäj man kubä ñode yäwetgän täjku; Äma kubätä näwarayäj nadänpäj iniken bänep nadäk-nadäki mäde ut imiñpäj bäräpi näkä kotawayäj täyat udegän kepma kepma gwäk pimiñpäj kañ näwarän yäk.

24 ✧ Täñpäkañ, äma kubätä säkgämän itta nadänpäj iniken irit kuñat-kuñarita iyap tañpäj u api paorek. Upäjkañ äma kubätä näka yänpäj irit kuñat-kuñari iniñ kirewayäj täko uwä irit täga api kañ-ahäwek.

25 Täñ, äma kubätä kome täño imaka kudup peñ bäyañpäj yäpmäj kuñarayäj täko uwä kumäjirän imaka imaka yäpmäj kuñarayäj täko unitä täga nämo api täñkentäj imineñ.

26 ✧ In nadäkañ? Äma kubätä näka ba man näkä yäñahäk täyat unitä yänpäj mäyäk tañpäj näka bitnäwayäj täko uwä äma udewanita Äma Bureni-inik näkä udegän api bitnäwet. Kadäni näkñaken epmäget kudän ikek ba Nana täño ba kudupi añero täño penyäjek kudän ikek añeñi ahäwayäj täro kadäni uken äma udewani täño wäpi yäñahäkta api mäyäk täwet.

27 Näk bureni täwera nadäwut; Itkañ ño inken nanik ätu nämo kumäjkañ Anututä intäjukun itkañ yabäj yäwat piäni kwawak ahäjirän api käneñ yäk.

Jesu gupi inide kubä ahäjku

Mat 17:1-8; Mak 9:2-8

28 Jesutä man ude yäweränkañ kepma 8 ude täreñirän nani-kät man yädayäj Pita Jems Jon yämagurän yäpmäj pom kubä terak äronkuñ.

29 Päro u itkañ nani-kät man yäj irirän Jesu inami dapun inide kubä ahäjku. Ahäjirän teki imaka, paki-inikinik, yäpä kwinit täyak ude penyäjekku.

30-31 ✧ Ude täñirän Profet bian irani yarä ahäjku. Kubä Moses, kubäwä Elaija, Anutu täño penyäjek ikek ini ugän ahäjnpäj itkañ Jesu-kät man yänpäj-nadäk täñkuñ. Jesu Jerusalem yotpärare-ken api urä kumbek yäj man ude yänpäj-nadäk täñ itkuñonik.

32 ✧ Ude täñ irirä Pita noriye-kät däpmona gurän täñ ittängän kikuñpäj Jesu inami dapun penyäjek ikek irirän kañkuñ. Profet yarä Jesu-kät itkuño u imaka, yabäjkuñ.

33 Täñpäj äma yarä u kudayäj täñirän Pitatä mebäri nämo nadäwän tärewäkañ jop ñode yäjku; Ekänina, itkamäj ñonita oretoret takamäj yäk. Unita yottaba yaräkubä täñ tamina. Gäka kubä, Mosesta kubä, Elaijata kubä yäk.

34 Pitatä man ude yäjirän gubamtä äpä uwäk täñpäj yepmañirän Pita Jems Jontä bumta umuntañkuñ.

35 ✧ Umuntañ irirä gubam gänañ man kubä ñode ahäjku; Ñowä nanakna, näkña iwoyäjku unitä mani buramik takot!

36 Man kotäk ude ahäwän täreñirän Jesu inigän irirän kañkuñ. Täñpäkañ Pita Jems Jon imaka ahäjirän kañkuño unitäño manbiñam yäñahätäj kuka nämo nadäjkuñ.

Jesutä nanak kubä yäpän tägañku

Mat 17:14-21; Mak 9:14-29

37 Eruk patkuño yäñewänä, Jesu iwaräntäkiye Pita Jems Jon-kät pom terak naniktä äpuñ. Äpäñtängän ämawebe äbot pähap u yabäj ahäjkuñ.

38 Tänpäkan ämawebe äbot u gänaŋ nanik kubätä Jesuken gera ñode yänkuk; Yäwoŋärewani äma! Gäk manna buramiŋpäŋ nanakna tepi kubägän ño täga täŋkentäŋ imayäŋ?

39 Mäjo kubätä magäriŋän uterakgän kähän yäk täyak. Ba pudät maŋpän kome terak patäbottäŋ kuŋatkaŋ meni-ken jep yäŋut täyak yäk. Täŋkaŋ mäjo uwä kadäni kadäni komi imiŋpäŋ bäräneŋ nämo kakätäŋpeŋ kuk täyak.

40 Unita näk gäwaräntäkaye mäjo u iwat kirewut yäŋ yäwera piä täŋkuŋo upäŋkaŋ iwat kirena yäkŋat täŋpä waŋkuŋ yäk.

41 Ude iwerirän Jesutä ñode yänkuk; Wa! In bäneŋjin gwäjiŋ ärowani. Nadäkinikjin nämo! Jidegän api nadäwä tumneŋ? Äma in udewani-kät wari kuŋatta nämo nekaŋ! Ude yäŋpäŋ äma u iwetkuk; Eruk, nanaka yäpmäŋ äbi!

42 Ude iweränä nanitä nanaki yäpmäŋ äbäŋirän mäjo unitä nanak u pudät maŋpän kome terak patäbottäŋ kuŋatkaŋ. Ude täŋirän Jesutä mäjo u kaŋ-yäŋirän mäjotä nanak u kakätäŋpeŋ kuŋkuk. Kuŋirän säkgämän iränä äneŋi nani-ken teŋkuk.

43 Ude täŋirän ämawebe itkuŋo unitä Anutu täŋo kehäromi u kaŋpäŋ kikuŋutpäŋ-nadäwätäk pähap täŋkuŋ.

Tänpäkaŋ ämawebetä imaka imaka tägagämän Jesutä täk täŋkuko unita pen nadäwätäk täŋ irirä Jesutä iwaräntäkiye ñode yäwetkuk;

44 ✧ Man täwerayäŋ täyat ño juku peŋpäŋ nadäkot; Inikät nanik kubätä Äma Bureni-inik iwan kerä terak tewayäŋ kadäni keräpi täyak.

45 ✧ Ude yäwerirän mebäri nämo nadäwä täreŋkuŋ. Nadäk-nadäki uwäk ikek pen itkuko unita mebärita iwet yabänayäŋ täŋkuŋo upäŋkaŋ umuntaŋpäŋ nämo iwet yabäŋkuŋ.

Netätä intäjukun api irek?

Mat 18:1-5; Mak 9:33-40

46 ✧ Eruk kepma kubä, iwaräntäkiyetä nin-ken nanik netätä intäjukun-inik api irek yäŋ yäŋpäŋ yäŋarahutkuŋ.

47-48 ✧ Täŋirä Jesutä nadäk-nadäki yabäŋpäŋ-nadäŋkaŋ nanak täpuri kubä yäŋ-päbä dubini-ken teŋpäŋ yäwetkuk; Äma kubätä näka yäŋpäŋ nanak täpuri ñodewani kubä oraŋ imayäŋ täko uwä näka udegän api oraŋ namek. Täŋpäŋ äma näk oraŋ namayäŋ täko uwä äma näk naniŋ kireŋkuko u udegän api oraŋ imek. Imata, in bämoŋjin-ken nanik kubätä äpani-inik ude kuŋatpäŋä äma uwä intäjukun ude itak yäk.

49 Jesutä ude yäweränä Jontä ñode iwetkuk; Ekäni! Äma kubätä wäpka terak mäjo äma magäriŋi yäwat kireŋirän kaŋkumäŋ yäk. Kaŋkumäŋopäŋ nintäŋo äbotken nanik nämo unita iniŋ bitnäŋkumäŋ yäk.

50 ✧ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Imata iniŋ bitnäŋkuŋ? Äma iwan nämo täŋ tamani uwä notjinpak täŋkentäŋ tamani ubayäŋ yäk.

Samaria naniktä Jesu mäde ut imiŋkuŋ

51 ✧ Jesu kunum gänaŋ äneŋi ärokta kadäni keräp täŋirän Jerusalem kukta nadäk kehäromi peŋpäŋ kuŋkuk. 52 Täŋkaŋ äma ätu yäwerän intäjukun kuŋkuŋ. Jesu ño api äbek yäŋ man ude yäwetta kuŋkuŋ. Eruk, äma unitä Samaria yotpärare-ken ahäŋpäŋ Jesuta tuŋum täkot yäŋ yäwetkuk.

53 ✨ Yäweräkan Jesu uwä Jerusalem api kwek yäj nadänkuŋo unita äbänjirän nämo nadäj iminŋuŋ.

54 ✨ Samaria naniktä ude tänjirä Jems kenta Jon, kädet waki u kanpän Jesu iwetkumän; Ekäni, gäkä nadänjiri yädakan kunum gänaŋ nanik kädäptä päpä äma äbot ŋo kan ijin paorut yäk.

55-56 Ude iweränkan Jesutä iwaräntäkiye yebewänkan kome u penpen kubäken kunŋuŋ.

Jesu iwat-iwat täŋo man

Mat 8:19-22

57 Eruk kunjtängän kädet minin, äma kubätä Jesu ŋode iwetkuk; Gäk deken kwayäj yänjiri näk imaka, api gäwarän täwet yäk.

58 Ude iweränä Jesutä iwetkuk; Ket nadäwi pewäkan näwaren. Imata, tom ägwäri u patpat bägup ikek. Barak udegän, bukäni nitek. Upänkan Äma Bureni-inik iwarayäj yayan uwä patpat bägupi nämo yäk.

59 Ude yänpän äma kubä kan-ahänpän iwetkuk; Gäk abä näk näwat yäk. Yäwänä äma unita ŋode iwetkuk; Ekäni, nadäj namiŋjiri nana kumbänpän äneŋkan mäden kan gäwara yäk.

60 Yäwänä iwetkuk; Ude nämo! Näk näwarän tänjiri kumbanitä kumbani noriye kan äneŋput yäk. Gähä kunŋan Anututä intäjukun itkan yabäj yawat piä täk täyak unitäŋo manbiŋam yänahänpän yäwettäj kan kunŋat.

61 ✨ Ude iweränä äneŋi äma kubätä Jesu ŋode iwetkuk; Ekäni, näk gäk gäwatta gäripi nadätat yäk. Upän, nadäj namiŋjiri pengän pänku webena nanaknaye yäwet yabäwa täga yäj yäwäwä api äbot yäk.

62 Yäwänä Jesutä iwetkuk; Ude nämo, äma kubätä imaka kubä tänpayäj nadänpän-nadäk-nadäki piä unitagän pewek. Äma ätu nadäk-nadäk jopjop pek täkan uwä intäjukun äma Anutu unita watä piä täga tänaŋi nämo yäk.

10

Jesutä äma 72 piä man yäwetkuk

Mat 9:37-38, 10:7-16, 11:20-24

1 ✨ Eruk, ätukät itpäŋ u mädeni-ken Ekänitä äma 72 ude piä täkta iwoyänkuk. Iwoyänpän yarä-yarä yäpmäj daniŋpän komeni komeni ini mäden kunjarayäj nadänkuko udegän kunŋata yepmanpän kunŋuŋ.

2 ✨ Täŋkan jukuman ŋode yäwetkan yepmanpän kunŋuŋ; Piä taŋi kubä ahäj nimiŋjirän käyat. Piä it yäpmäj kukan-ken uken ketem ahäj-bumbum täkan. Upänkan ketem u yäpmäkta piä äma yarägän. Unita piä mähemi-ken yänapiŋirä ketem gämäneŋ itkan u yäpmäkta piä äma ätukät kan pewän äbut yäk.

3 ✨ Eruk, man kubä ŋode täwerakan kukot; Näk piä pidämi-ken nämo tepmanŋat. Nämo, in yawak ude äma äbot an komi udewanä gänaŋ tepmanŋat.

4 ✨ Täŋkan moneŋ, yäk kuratäk, kuroŋjin ärärani yäpmäjkan nämo kuneŋ. Nämo, in piä man täwetat-ken u kunŋan äma ätu kädet minin yabäj ahänpän ukät man yänpän-nadäk nämo täneŋ. Siwoŋi piä man täwetat-ken uken kan kut.

5 Tänpäkan eni äronayäj täkan-ken u äroŋpän pengän ŋode kan yäwut; Ämawebe eni ŋo gänaŋ irani, Anutu täŋo bänep pidämtä intä terak äroton!

6 Ude yāḡirā enj u gānaḡ nanik kubätä bānep pidām udewanita gāripi nadāwani irayāḡ tāko tāḡpānā manjin tāḡo burenitā uterak api ārowek. Upāḡkaḡ āma udewani kubā nāmo irānā bānep pidām man u āyāḡutpeḡ injin terak āneḡi api ārowek.

7 ✧ Nadāk nadāk tāga nīkek unitāḡo enj-kengān irirā enj māhemitā āḡiron tāḡ tamānā tāga api yāpmāḡpāḡ nāneḡ. Imata, piā āmatā piā tāk tākaḡ unitāḡo gwāki tāga yāpnaḡi. Tāḡkaḡ enj āroḡkaḡ āpāk nāmo tāneḡ.

8 ✧ Tāḡpākaḡ kome u peḡpeḡ kubāken kuḡirā kome māhemitā tāmagut pāḡku ketem tamāwā u kaḡ naḡput.

9 Tāḡkaḡ kome uken nanik āma kāyām ikek kaḡ yāpā tāgawut. Ude tāḡkaḡ ḡode kaḡ yāwerut; In bāmopjin-ken Anututā intājukun it tamīḡpāḡ tabāḡ tawat piā kehāromi nīkek tāḡpayāḡ tāyak u tuān kerāp tāyak yāḡ kaḡ yāwerut.

10-11 ✧ Upāḡkaḡ yotpārare kubāken kuḡirā kome māhemitā nāmo tāmagurāwā yotpārare bāmopi-ken kuḡkaḡ tāpun-tāpun kuroḡjin-ken nanik inamiken yeḡ ārahutkaḡ ḡode kaḡ yāwerut; ḡo kawut! Tāpuntaḡpun kome ḡo nanik dāpmāḡ āreyāḡpna maḡ injin terak āneḡi kukaḡ! Ude yāwetkaḡ ḡode yāwetgān kaḡ tāḡput; Ket ḡode nadākot! Anututā intājukun it tamīḡpāḡ tabāḡ tawat piā tāḡpayāḡ tāyak u kerāp tāyak! yāḡ kaḡ yāwerut.

12 ✧ U imata, kowata yāpmāk-yāpmāk kadāni-ken āmawebe yotpārare uken naniktā kowata wakiinik, Sodom naniktā yāpnayāḡ tāḡo u irepmitpāḡ ārowani pāhap api yāpeḡ.

Āmawebe bānepi nāmo sukurewanita man Mat 11:20-24

13 ✧ Wa! Korasin nanik in, ba Betsaida nanik in komi api nadāneḡ! Inken kudān kudupi māyap tāk tāḡkuro udegān Tire Sidon āmawebe, Anututa nāmo nadāwani u ahāḡ yāmiḡkuk yāwānāku mominita yāḡpāḡ konām butewaki tāḡpāḡ bānepi bian sukurewām!

14 Unita ḡode nadāwut; Āmawebe yāpmāḡ danik-danik kadāni pāhapken Tire ba Sidon āmawebe kowata ahāḡ yāmayāḡ tāko u irepmitpāḡ inā ārowani-inik api kaḡ-ahāneḡ!

15 Tāḡ, Kapeneam nanik inā, Anututā kunum gānaḡ api yāḡḡnikḡat yāpmāḡ ārowek yāḡ nadākaḡ? Wāra! Nāmoinik! In kumāḡ-kumāḡ komeken api āpmoḡ moreneḡ.

16 ✧ Jesutā man ude yāḡpāḡ iwarāntākiye ḡode yāwetkuk; Āma kubätä intāḡo manta gāripi nadāwayāḡ tāko uwā nākḡo mannata udegān api nadāwek yāk. Tāḡ, āma kubätä māde ut tamayāḡ tāko uwā nāka udegān māde api ut namek. Ba āma māde ut naminayāḡ tāḡo uwā Āma naniḡ kireḡpewān āpuro unita udegān māde api ut imineḡ yāk.

Āma 72 ukeḡo āneḡi ābuḡ

17 Eruk, āma 72 Jesutā peḡ yāwet-pewān kuḡkuḡo u piā tāḡ paotkaḡ bānep oretoret terak āneḡi ābā Jesu iwetkuḡ; Ekāni, nin gākḡo wāpka biḡam yāḡahāḡtāḡ kuḡitna Satan tāḡo mājo wāra mannin buramināḡi nāmopāḡ mannin buramiḡkuḡ yāk.

✧ **10:7:** 1Ko 9:6-14, 1Ti 5:18 ✧ **10:8:** 1Ko 10:27 ✧ **10:10-11:** Apos 13:51, 18:6 ✧ **10:12:** Stt 19:24-25; Mat 10:15, 11:24 ✧ **10:13:** Mat 11:21-23 ✧ **10:16:** Mat 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23

18 ✨ Ude iweräwä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Bureni! In ude täñirä Satan kunum gänañ nanik, yäpä ude, kehäromini paoränkañ kome terak mañ parirän kañkut.

19 ✨ Imata, näk kehäromi tamiñkut. Kehäromi tamiñkuro uwä in imaka meni komi, gämok kenta bam udewani yen jakñjitta, ba iwanjin Satan unitäño kehäromi irepmi moreneñta tamiñkut. Unita imaka kubätä in nämo täñpän wañkuñ ba nämo api täñpän waneñ.

20 ✨ Upañkañ mäjo wäratä manjin buramik täkañ unitagän oretoret nämo täneñ. Nämo, Anututä inta nadänpäj wäpjin ini irani-ken kudän täñkuko unita oretoret pähap nadäneñ yäk.

Jesutä Nani bäneñ täga man iwetkuk
Mat 11:25-27, 13:16-17

21 Ude yäwänkañ Kudupi Munapiktä bänepi täñpidäm tañirän Jesutä oretoret pähap täñkuk. Oretoret täñpäj nani iwetkuk; Nan, kunum kenta kome täño mähe mi, näk bäneñ täga nadäñ gamitat. Imata, gäk manka biñam täño mebari äma kome täño nadäk-nadäk ärowani nikekta käbop peñ yämik täyan. Täñ, äma äpanita täñ-kwawatañ yämik täyan. Bureni Nan, gäkña ude kañ ahäwän yäj nadäñkuno udegän ahätäk yäk.

22 ✨ Ude yäñpäj ämawebe päke u ñode yäwetkuk; Nana uwä imaka kumän-tagän ketna terak peñ moreñkuk. Täñpäkañ äma kubätä Anutu täño nanaki näka täga nämo nadäwän täreneñ. Nana kubä-tägän mebarina nadäwän täretak. Ba äma kubätä ini Nana täño mebari u nämo nadätäk. Nämo, nanaki näkña-tägän nadätat. Täñ, Nanaki näkä äma ätuta Nana täño mebari yäwoñärewayäj yäñpäj yäwoñäreñira Nana täño mebari täga nadäneñ.

23 ✨ Ude yäñpäj iwaräntäkiye yämagut päñku inigän yepmañpäj yäwetkuk; Nadäkañ? Anututä nadäñ tamiñirän yabäñpäj-nadäk täkañ unita oretoret pähap nadäk täkot!

24 ✨ Imata, Anutu täño kehäromi kak täkañ uwä profet ba intäjukun äma bian itkunjo u kakta gäripi nadäk täñkunjo upañkañ nämo kak täñkuñ. Ba manbiñam apiño intä nadäk täkañ ño nadäkta gäripi nadäk täñkunjo upañkañ nämo nadäk täñkuñ yäk.

Samaria nanik äma täga kubä täño manbiñam

25 ✨ Jesutä ude yäwän tärewäkañ Baga manta mebari nadäwani äma kubätä Jesu man goret kubä yäwän nadäwa yäñkañ Jesu dubini-ken äbäñpäj iwetkuk; Yäwoñärewani äma, kädet jidewanipäj iwatpäj irit kehäromi u api kañ-ahäwet?

26 Ude yäwänä Jesutä kowata ñode iwetkuk; Mosestä Baga man bian kudän täwan uterak man jide daniñpäj nadäk täyan?

27 ✨ Iweränä iwetkuk; Ñode daniñpäj nadäk täyat; Gäk Ekäni Anutukata gäripi-inik nadäwen. Bänepka, gupka, nadäk-nadäkka kumän-tagän Anutu-ken pewen. E kubä ñode; Gäkñata nadäk täyan udegän notkaye ätuta nadäñ yämen yäk.

28 ✨ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Bureni näwetan. Man yarä u iwatpäj irit kehäromi u api kañ-ahäwen yäk.

✨ **10:18:** Jon 12:31; Rev 12:8-9 ✨ **10:19:** Sam 91:13; Mak 16:18 ✨ **10:20:** Mat 7:22; Kis 32:32; Plp 4:3; Rev 3:5 ✨ **10:22:** Jon 3:35, 10:15 ✨ **10:23:** Mat 13:16-17 ✨ **10:24:** 1Pi 1:10 ✨ **10:25:** Mat 22:35-40; Luk 18:18 ✨ **10:27:** Lo 6:5; Wkp 19:18 ✨ **10:28:** Wkp 18:5; Rom 10:5; Gal 3:12

29 Ude iweränä äma uwä Jesutä näka äma nadäk-nadäk ikek yäj nadäwän yäj nadänkañ Jesu ñode iwet yabänkuk; Baga mantä notkaye ätu yäj yäyak u netäta yäyak?

30 Yäwänä Jesutä kowata man wärani kubä ñode iwetkuk; Äma kubä Jeriko kome kwayäj nadänpäñ Jerusalem penpen kädet miñgingän kuñjirän kubo äma ätutä kañ-ahänej. Kañ-ahänpäñ teki wenj täñpä kwäpäñ pärip-päriptä päripmäntäko kumäj-däpurek täñpek. Täñjirän yäpmänpäñ kädet miñjin penpen kunej.

31 Kädet miñjin pewä parirän bämop äma kubätä äbä kañpäñ kukñi kädagän irepmitpen kwek.

32 Kuñjirän Juda täño äma ekäni kubätä äbä äma u dapuri-tägän kañkañ udegän irepmitpen kukñi kädagän kwek. Nämo täñkentäj imek.

33 Kuñjirän eruk, äma Samaria nanik kubätä kädet ugän iwat yäpmäj äbänpäñ äma u käwek. Kañpäñ butewaki pähap nadänpäñ dubini-ken äbek.

34 Äbä jibi meni-ken wain ume kenta olip gakñipäj ärut imiñkañ uwäktäj imek. Uwäktäj imiñkañ pudätpäñ iniken doñki terak penpäñ yäjikñat yäpmäj kuñtängän enji kubä, äma ban naniktä patta täñpani-ken tewän parirän bipani watäni irän yäjewek.

35 Yäjewänä enji täño watä äma unita siliwa monej yarä imiñkañ iwerek; Äma ñonita watäni säkgämän isi. Monej gamitat ño paoränä äbä äneji ätukät api gamet yäj iwerek.

36 Eruk, Jesutä manbiñam u yäj morenpäj Baga manta mebäri nadäwani äma u ñode iwet yabänkuk; Äma yaräkubä unita jide nadätan? Äma jibi nitek unita netätä noripak bureni ude täñpek?

37 Ude iwerirän iwetkuk; Äma täñkentäj imeko unitä noripak bureni-inik täñpek yäk. Yäwänä Jesutä iwetkuk; Bureni yäyan unita gäk kuñkañ kädet udegän kañ iwat!

Jesu Mata kenta Mariakät itpäñ-nadäk täñkuñ

38 Kadäni kubä Jesu iwaräntäkiye-kät kuñtängän, webe kubä wäpi Mata unitä komeken ahänkuñ. Uken ahänjirä Matatä ini eniken Jesu yäjikñat yäpmäj äronkuk.

39 ✧ Äro itkañ Jesutä manbiñam yäjahäwayäj täñjirän Mata täño noripak Maria u nadäwayäj yänkañ äbä Jesu dubini-ken mañitpäñ manbiñam nadäj itkuk.

40 Maria manbiñam nadäj irirän noripaktä u kañpäñ piä tañi inigän täñ itkuo unita bänepi wañkuñ. Bänepi wawäkañ äbä Jesu iwetkuk; Ekäni, butewaki nämo nadäj namitan? Notnapak ño nabä kätänpenj äbäko ño irirän näkñagän piä tañi täyat. Iweri täñkentäj namän! yäk.

41 Matatä ude yäwänä Ekänitä kowata ñode iwetkuk; O Mata, gäk imaka imaka ñonita imata nadäwätäk pähap täyan?

42 ✧ Imaka bureni kubätagän nadäwen. Notkapak Maria ñowä imaka bureni unita nadäwän tärewäpäñ täyak. Täñpäkañ imaka bureni ñowä kubätä täga nämo yomägarek.

11

*Yäjapik man yäkyäk täño käderi
Mat 6:9-15, 7:7-11*

1 ✧ Eruk kadäni kubä Jesu kome kubäken itkañ nani-kät man yäj itkumän. Yäwän täreñirän iwaräntäkiye ukät nanik kubätä iwetkuk; Ekäni, Anutu-ken yäñapik man yäkyäk täño käderi niwetpäñ niwoñäre yäk. Bian, Jontä iniken iwaräntäkiye yäwetpäñ yäwoñäreñkuko ude.

2 Ude iweränä Jesutä yäwetkuk; In Anutu-ken yäñapik man yänayäj yäñpäjä man ñode yäneñ; Nan, wäpka kudupi inipärik kubä pat täyon.

Äbäñpäj bänepi bänepi, komeni komeni Ekäni täñ nimi.

3 Kepma kubäkubä täño ketem nimik täyi.

4 Ämatä waki täñ nimik täkañ unitäño momini peñ yämik takamäj unita gäk udegän nintäño mominin peñ nimik täyi.

Täñnyabäk-ken nämo nipmanpeñ.

5 Ude yäñpäj man wärani ñode yäwetkuk; In bämopjin-ken nanik kubätä ketemta wäyäkñeñpäj bipani bämop noripak kubätä enjiken kwek. Kuñpäj noripak u ñode iwerek; Notnapak, ketem ätu täñkentäj nam.

6 Notnapak kubä, ban naniktä äbäñirän ketem imapäj imet yäñpäj gäkken yäñapitat.

7 Ude iweränä enji mähemitä iwerek; Imata dämpmon wewe täñ namitan? Yäma ukätpäj nanaknaye-kät dämpmon pätkamäj ño yäk. Näk täga nämo akunpäj ketem yäpmäj gamayäj.

8 ✧ Eruk, Jesutä man wärani u yäwetpäñ yäñkuk; Pengänä enji mähemi u noripak täñkentäktä nämo nadäweko upäñkañ ehuranigän yäñapiñtäyon ganjani nadäñpäj nadäj imek.

9 Unita ñode täwera nadäwut; In Anutu-ken imaka kubäta yäñapiñirä api nadäj tamek. Uwä äma kubätä wäyäkñek piä täñ yäpmäj kuñtängän kañ-ahäweko ude. Ba kubätä yäma-ken kwäpkwäp yäput yäpmäj kuñjirän yäma dät imeko ude.

10 Unita näk bureni täwetat! Äma kubätä yäñapik piä täñpäjä bureni api yäpek, äma kubätä wäyäkñek piä täñ yäpmäj kuñtängän bureni kañ-ahäweko ude. Ba kubätä yäma-ken kwäpkwäp yäput irirän Anututä nadäj imiñpäj yäma dät imeko ude.

11 Eruk, jide nadäkañ? Nanakka kubätä ketemta yäñjirän nani gäkä mobä kubä täga imen? Nämo inik! Ba tomta yäñapiñirän gämokpäñ täga imen? Nämo inik!

12 Ba purup mujipta yäñjirän bampäj täga imen? Nämo inik!

13 Inä äma waki upäñkañ nanakjiyeta imaka tägatäga yämik täkañ. Unita ñode nadäwut; Kunum gänañ Nanjin iron mähemi itak uken Kudupi Munapikta yäñapiñirä imata nämo tamek? Nämo, u bureni-inik tamek yän täwetat!

Jesu jop manman iwetkuj

Mat 12:22-30; Mak 3:20-27

14 Kadäni kubäken Jesutä äma mäjotä magärani kubä mäjo iwat kireñ imiñkuk. Mäjo unitä magät-pewän äma u man nämo yäk täñkukopäj Jesutä mäjo u iwat kireñjirän äma u man änerji yäñkuk. Man yäñjirän ämawebetä kikiñutpäñ nadäwätäk pähap täñkuñ.

15 ✧ Upäñkañ äma ätutä Jesuta ñode yäñkuñ; Ude nämo! Äma uwä mäjo täño äma ärowani wäpi Bilisibap unitä kehäromi imiñjirän mäjo yäwat kirek täyak yäk.

16 ✧ Tänpäkanj ämatä Jesu täjijŋatta kunum täŋo kudän kudupi kubä pewi ahäwut yän iwetkuŋ.

17 Ude täjirä Jesutä nadäk-nadäki täŋo mebäri nadäwän tärewäpän man wärani ŋode yäwetkuk; Ude nämo! Kome kubä-tägän ämik pewä ahäwäpän kowat ämiwän täjirä kehäromini paorek yäk. Ba udegän buap kubätä kowat ämiwän täjirä kehäromini paorek.

18 Unita Satantä iniken ämaniye yawat kirenjirän jide tänpän Satan täŋo äbot kehäromi irek? U täga nämo! Inä näk Bilisibap täŋo kehäromi terak mäjo yawat kirek täyat yän näwet täkanj.

19 Upänkanj ude bureni täyat u tänpäwä ämajiyetä netä wäpi terak mäjo yawat kirek täkanj? Satan täŋo wäpi terak yawat kirek täkamän yän nämo yänejo unitä jop täŋ-näkŋatkanj unitäŋo mebäri kwawak ahäwek!

20 ✧ Upänkanj ŋode nadäwut! Näk Anutu täŋo kehäromi terak mäjo yawat kirek täyat ude bureni tänpäwä ŋode nadäneŋ; Anututä intäjukun irit piä kehäromi nitek täk täyak unitäŋo bureni inken ahätak ŋo.

21 Unita man wärani kubä täwera nadäwut; Äma kehäromi kubätä Kadä boham injitkanj enjita watä ireko uwä tuŋumi enj gänaŋ säkgämän itneŋ.

22 ✧ Upänkanj äma kubä kehäromini taŋi pähap ikek unitä äbänpänä ŋode tänpək; Enj mähemitä kadä boham injitat yän nadäweko u yomägatpän tuŋumi enj gänaŋ itneŋo u yäpmänkanj noriyeta yäpmän daniŋpän yämek.

23 ✧ Eruk unita ŋode täwera nadäwut; Äma not nämo täj namik täkanj uwä näka iwan täj namik täkanj. Ba äma näkŋo piäta watä nämo it täkanj uwä piäna yäpawak täkanj yäk.

24 Tänpäkanj äma äbot ŋowä ŋode bumik; Mäjo äma magärani kubätä äma u kakätänpenj pänku kome kuräki-ken irit bägup kodakita wäyäkŋeŋtän kuŋarek. Wäyäkŋeŋtän kuŋareko upänkanj nämo kanj-ahäwek. Nämo kanj-ahänpänä bian irani-ken äyänutpenj kwa yän nadäwek.

25 Ude nadänpän äyänutpenj pänku käwek; Irit bägup biani uwä ärutpän ket urani.

26 ✧ Ude kanpänä noriye 7 ini bumik nämo, wakiinik, yämaguränkanj äbä ukengän itneŋ. Tänpäkanj äma uwä pengän-inik waki irekopän mäden waki-inikinik tänpän yäk.

27 ✧ Man ude yän irirän ämawebe päke itkuŋo u bämpo-ken webe kubätä gera terak Jesu ŋode iwetkuk; Yäke! Gäk bäyanpän nonoŋ gepmän towiŋkuko uwä Anutu täŋo oretoret terak kuŋarani! yäk.

28 ✧ Ude iweränä Jesutä yänkuk; Ude nämo! Ämawebe Anutu täŋo man nadänpän iyap taŋpän yäpmän kuŋat täkanj unitä uyaku Anutu täŋo oretoret terak kuŋarani bureni yäk.

Kudän kudupi kakta Jesu iwet yabänkuŋ

Mat 12:38-42, 5:15, 6:22-23; Mak 8:12

29 ✧ Ämawebe mäyap äbä Jesu it gwäjinjirä man ŋode yäwetkuk; Wa! Waki tänpäni ämawebe äbot intä kudän kudupi kubä kakta näwet yabäkanj. Upänkanj in näkä kudän kudupi mebäri kubä nämo täjira api käneŋ. Kudän bian Jona terak ahänkuko udegän ahänjirän api käneŋ.

30 Jona terak imaka ahänkuko unitä ämawebe Ninive komeken nanik ŋode yäwonjärenkuk; Jona uwä Anutu-ken nanik. Udegän, Äma Bureni-inik terak

imaka ahäwayäj täyak unitä äma äbot in ƚo ƚode api täwoƚärewek; Äma Bureni-inik uwä Anutu-ken nanik.

31 ✧ Upäjkaƚ intä näka Anutu-ken nanik yäj nämo nadäkaƚ. Unita kowata yäpmäk-yäpmäk kadäni-ken Siba kome täƚo intäjukun webe unitä inkät Anutu inamiken bok itkaƚ momijin kwawak api pewän ahäneƚ. Webe unitä Juda täƚo intäjukun äma Solomon unitäƚo nadäk-nadäk siwoƚi yäjahäjirän nadäkta gäripi nadäjkuco unita kome ban naniktä kädet käroƚi-inik äbuk. Täƚ äma Solomontä täk täƚkuco u irepmitak uwä itat ƚo! Upäjkaƚ imata nämo nadäj nanik täkaƚ?

32 ✧ Täƚpäkaƚ ämawebe Ninive yotpärare-ken naniktä udegän, kowata yäpmäk-yäpmäk kadäni-ken inkät bok itkaƚ intäƚo momijin kwawak api pewä ahäneƚ. Imata, Jonatä man yäwerän Ninive ämawebetä nadäƚpäj bänepi sukureƚkuƚ. Täƚ äma Jonatä täƚkuco u irepmitak uwä itat ƚo! Upäjkaƚ bänepjin imata nämo sukurekaƚ?

*Äbot täƚpani uwä topän ude
Mat 5:15, 6:22-33*

33 ✧ Jesutä man ude yäjpäƚ man wärani kubä ƚode yäwetkuƚ; Äma kubätä topän ijinpäƚ käwut-ken käbop nämo pewek. Ba topän ijinpäƚ käboppäƚ nämo ähäť yejämbek. Ude nämo! Topän u ijinpäƚ kwawak peƚirän ämawebe äma unitä eniken abäjpäƚ peƚyäjneƚirän imaka imaka täga yabäneƚ.

34 Udegän, dapunjin uwä gupjin täƚo topän. Dapunjintä täga ijineƚo uwä gupjin imaka, peƚyäjek ikek irirän kädet siwoƚi täga kuƚatneƚ. Täƚ, dapunjin waneƚo uwä jide täƚpäj imaka imaka täga kaƚpäj täƚpeƚ kuƚatneƚ? Nämo, gupjin bipmäƚ urani gänaƚ ireko ubayäj.

35 Unita peƚyäjek bänepjin-ken itak unitä bipmäƚ urani täƚpeko udetä watäni itpäj kuƚat täkot.

36 Täƚkaƚ gup nadäk-nadäkjinätä bipmäƚ urani nämo, peƚyäjek ikekän irirän irit kuƚat-kuƚatjin kuduƚtagän peƚyäjek ikek api itneƚ, topäntä peƚyäjneƚ tamik täyak ude.

*Anutu täƚo man gup-tägän nämo yäpmäj kuƚareƚ
Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47*

37-38 ✧ Jesutä man ude yäj moreƚirän, Parisi äma kubätä ketem bok nakta Jesu enini-ken yäjikƚat yäpmäj äroƚkuƚ. Eni gänaƚ äro maƚitpäƚä kerä nämo ärutkaƚ ketem naƚkuƚ. Täƚirän Parisi äma unitä kaƚpäj nadäwän nämo tägawäpäƚ nadäwätäk ƚode täƚkuƚ; Imata nintäƚo бага irepmitpäƚ kerä nämo ärutkaƚ ketem näyak yäk.

39 ✧ Nadäwätäk ude täƚ irirän Jesutä ƚode iwetkuƚ; Parisi äma in бага iwatpäƚ ketem peƚ nakjin gupigän ärut täkaƚ. Ude täƚpäj Anutu inamiken bänep nadäk-nadäknin täga yäj nadäk täkaƚ. Upäjkaƚ nämo! Bänepjin-ken moner tuƚumta nadäwätäk, ba imaka wakiwakitä tokƚeƚkuco päťak.

40 Inä guƚ bureni! Anututä gupjin bänepjin bok täƚkuƚ yäj nadäk täkot.

41 Unita äma jäwärita bänep iron täƚ yämineƚo uyaku gupjin bänepjin bok, Anutu inamiken pakigän itdeƚ.

42 Wa! Parisi äma in umun terak kuƚat täkot! In бага man iwatpäƚ piäjjin-ken nanik tokän ƚopi mebäri mebäri unitäƚo moräki Anututa biƚam pek täkaƚ. Upäjkaƚ bänepjin-ken Anutu nadäj imikinik nämo täk täkaƚ, ba bänep iron

kädet nämö iwat täkañ. Unita baga man iwatpäñä bänep nadäk-nadäkjin bok penenjo uyaku tagawek.

⁴³ Jesutä ude yäñpän kubä ñode yäwetgän täñkuk; Wa! Parisi äma in umun terak kuñat täkot! In käbeyä enjiken intäjukun ämatä bägup-ken itta nadäk täkañ. Ba kädet miñin, ämawebe jopitā taniñ oretta gäripi nadäk täkañ.

⁴⁴ Upäñkañ inä äma kumbani, kome gänañ käbop käbäñtañ irirä ämawebe punin guno nämö nadawä tumbäkañ kuñ äbäk täk täkañ udewani.

⁴⁵ Jesutä man ude yäñirän Baga manta mebäri nadawani äma kubätā iwetkuk; Ai! Yäwoñärewani äma, gäk Parisi ämata man kehäromi ude yäwetan uwä nin udegän yäñärok man niwetan! yäk.

⁴⁶ Ude yäwänä Jesutä kowata man ñode iwetkuk; Wa! Baga manta mebäri nadawani äma in imaka, umun terak kuñat täkot! Baga man bäräpi bäräpi ämawebe terak penkañ injin ketäñ kuñat täkañ.

⁴⁷ Wa! In komi api nadäneñ! In äbekjiye orajiye udewanigän. Unitä Anutu täño profet biani däp್ಮäñpän änek täñkuñ. Profet äneñkuño awañ meni-ken in epmāget tagätāga piñpän mebäri säkgämän täk täkañ.

⁴⁸ Upäñkañ in kädet ude täk täkañ unitä ñode niwoñärek täyak; Orajijetä profet däp್ಮäk täñkuño u täga täñkuñ yäñ nadäk täkañ. Orajijetä profet däp್ಮäñpän äneñpani-ken piä täk täkañ.

⁴⁹ Unita Anutu nadäk-nadäk mähemitā man kubä ñode yäñahäñkuk; Näk inken profet ba piä ämanaye yäniñ kireñpewa äreñirä ätu kumäj-kumäj däp್ಮäñit, ätu däp್ಮäñpän waki täñ yämiñit api täneñ yäñ yäñkuk. Eruk, man bian yäñkuko u bureni ahatak ño.

⁵⁰ Unita bureni ñode täwetat; Äma ahäk-ahäk kadäni-ken yäput penpän profet däp್ಮäj yäp್ಮäj äbuño unitäño momini ämawebe kudup apiño itkañ ño intä terak ärotak.

⁵¹ Ämik uwä bian-inik Abeltä nägäri piwän kuñkuño uken yäput penpän ämiñ yäp್ಮäj äbäñkä Sekaraiä kudupi eni gänañ alta mebäri-ken utpän penkuñ. Unita äneñi täwetgän täyat; Ämik täñ yäp್ಮäj äbuño unitäño momi intä terak ärotak.

⁵² Wa! Baga man yäwoñärewani äma in komi api nadäneñ. In ämawebetä iritta biñam täkta Anutu täño man yäwetpän yäwoñäreñañipän Anutu täño man mebäri bureni nadäkta kädet täñpipiñ yämik täkañ. Injin iritta biñam nämö tänpän udegän ämawebetä u täkta kädet täñpipiñ yämik täkañ.

⁵³⁻⁵⁴ ✧ Eruk, Jesutä man ude yäñ paotpen kuñirän Baga man yäwoñärewani ämakät Parisi ämatä Jesu man ätu goret yäwän nadäna yäñkañ iwet yabäk pähap täñit, yäñpän-kañjwarit bumta täñkuñ.

12

Parisi täño täñyäkñarani kudänta man

Mat 10:19-33

¹ Ämawebe buminik Jesuken dubini-ken pädä nitek äbä itkuñ. Äbä irirä Jesutä iwaräntäkiye jukun ñode yäwetkuk; Ket nadäkot! yäk. Parisi äma täño yista ket nadäñpän kañ kuñarut. Irit kuñat-kuñariken kudän gupi-tägän täk täkañ ude in udegän täneño udetā yäñpän yäyat.

² ✧ Upäñkañ imaka täñ-yejāmbani pätak u wari nämö api pärek. Nämö kwawakgän api irek. Ba imaka käbop itak u wari nämö api irek. Nämö, u kwawakgän api irek.

³ Bipmānūrani gānaŋ man yānayaŋ tākaŋ uwā kepma pāhapken kwawakgān api nadāneŋ. Ba eni gānaŋ jiap man yānayaŋ tākaŋ uwā kami gera terak yāŋirā api nadāneŋ.

Netāta tāga umuntāne?

Mat 10:28-31

⁴ Jesutā iwarāntākiye ude yāwetpāŋ āmawebe pāke u ŋode yāwetkuk; Notnaye, ŋode tāwera nadāwut; Āmata nāmo umuntāneŋ. Nāmo, āma u komegupgān dāpmāŋkaŋ mājojin dāpmākta api tāŋpā waneŋ.

⁵ Upāŋkaŋ ŋode tāwetat; Āma kubātagān tāga umuntāneŋ. Āma unitā tadāpmāŋpāŋ geŋi wakiken ureŋ tāŋpān āpmonēŋo udetā umuntak tākot yāŋpāŋ tāwetat.

⁶ In nadākaŋ? Barak tāpuri kubā wāpi pakup u imaka jopi kubā. Unitāŋo gwāki tāga nāmo yāpen. Upāŋkaŋ Anututā udewanita ket yabāŋ yāwat tāyak.

⁷ * Tāŋpāŋ Anututā inta gāripi nadāk tāyak uwā pakup barakta nadāk tāyak u irepmitak unita nāmoinik api tepmanpek. Gwākjin pujin jide itkaŋ u kudupi daniwān tārewākaŋ itak. Unitā imaka kubāta nāmo umuntāneŋ yāk.

Jesu iwatta nāmo māyāk tāneŋ

Mat 10:32-33, 12:32, 10:19-20

⁸ Nāk bureni tāwera nadāwut; Āma kubātā āmawebe iŋamiken Nāk Jesuta nadāŋ imikinik tāk tāyat yāŋ yāŋahāwayāŋ tāko uwā, Āma Bureni-inik nākā udegān āma unita Anutu tāŋo aŋero iŋamiken ŋode api yāŋahāwet; Āma uwā nākŋata biŋam yāpmāŋtat yāŋ api yāŋahāwet.

⁹ * Tāŋ, āma kubā āmawebeta umuntaŋpāŋ Nāk Jesuta nāmo nadātat yāŋ yāwayāŋ tāko uwā, nākā udegān āma unita Anutu tāŋo aŋero iŋamiken ŋode api yāwet; Āma ŋonita nāmo nadātat yāŋ api yāwet.

¹⁰ Tāŋpākaŋ āma kubātā Āma Bureni-inikta yāŋārok man yāwayāŋ tāko uwā momini u tāga api peŋ imek. Tāŋ, āma kubātā Kudupi Munapikta yāŋārok man yāwayāŋ tāko uwā momini nāmoinik api peŋ imek.

¹¹ * In ket nadāwut! Āmatā manken tepmanayāŋ kābeyā eni gānaŋ yāŋ-tākŋat yāpmāŋ āronpāŋ āma ekāni ekāni iŋamiken api tepmanēŋ. Ude tāŋirā man jide yāne yāŋ nadāwātāk nāmo tāneŋ.

¹² Nāmo, kadāni uken manta wāyākŋeŋirā Kudupi Munapiktā ŋode yāwut yāŋ tāwerirā man ugānpāŋ api yāŋahāneŋ.

Moneŋ tuŋumta bāneŋ iyap nāmo tāneŋ

¹³ Jesutā man ude yāŋirān āmawebe pāke u bāmopi-ken nanik kubātā Jesu ŋode iwetkuk; Yāwoŋārewani āma, tuāna iweriri tuŋum nantā peŋ niminŋkaŋ kumbuko u yāpmāŋ daniŋpāŋ nāka morāki kaŋ namān yāk.

¹⁴ Yāwānā Jesutā ŋode iwetkuk; Nāk tuŋum yāpmāŋ daniwani āma uyaku, ude tāŋpet yāk.

¹⁵ * Ude yāŋpāŋ man ŋode yāwetkuk; Tuŋum pāhap yāpmākta nadāneŋo udetā watāni itpeŋ kuŋatneŋ. Tuŋum pāke unitā iritjin tāŋo meham bureni nāmo tāyak.

¹⁶ Jesutā man ude yāŋpāŋ man wārani kubā ŋode yāwetkuk; Moneŋ āma kubātā piāni-ken ketem piweko u bureni ahāŋ-bumbum tāneŋ.

* **12:7:** Luk 12:24, 21:18; Apos 27:34

* **12:9:** Luk 9:26

* **12:11:** Mak 13:11; Luk 21:12-15

* **12:15:** 1Ti 6:9-10

17 Tājirā ṛode nadāwek; Jide tājpet? Ketem bureni bumta ahākaṅ ṛo degān kaṅ pewet? yāṅ nadāwek.

18 Ude nadāṅpāṅ yāwek; A! nadātat. Ketem pekpek eṅina biani wārāmutpāṅ kodaki taṅjigān tāṅpāṅ ketem ba tuṅumna u gānaṅ kaṅ pewa! yāk.

19 Ude tāṅkaṅ ṛode tāga nadāwet yāk. Ketem kāmita pewayāṅ tāro uyaku piā āneṅi kubā nāmo tāṅpāṅ oretoret terak ketem ume tāgatāga naṅkaṅ sākgāmān api it yāpmāṅ ārowet yāṅ nadāwek.

20 Ude nadāṅjirān Anututā ṛode iwerek; Gāk guṅ bureni! Bipani ṛogān iritka gomāgarayāṅ yāk. Tāṅpakaṅ nadāk tawaṅ peyan u kubāta biṅam kaṅ tāṅpāṅ yāṅ iwerek.

21 ✧ Unita ṛode tāwera nadāwut; Āma kubātā Anutu tāṅo tuṅumta nadāwātāk nāmo tāṅpāṅ kome tāṅo tuṅum peṅ bāyaṅ yāpmāṅ kuṅarayāṅ tāko uwā udegān api ahāṅ imek yāk.

Kome terak irit tāgata nadāwātāk nāmo tāneṅ

Mat 6:25-34

22 Unita yāṅpāṅ Jesutā iwarāntākiye ṛode yāwetgān tāṅjuk; In guṅjinta nadāwātāk ṛode nāmo tāneṅ; Ketem depāṅ nāṅpet? Ba tek depāṅ tāṅpāṅ kuṅaret? yāṅ nāmo nadāneṅ.

23 Nāmo, ketem ba tek u bureni nāmo. Uwā irit kuṅat-kuṅatjin tāṅo tāṅkentāk morākigān. Unita bānep nadāk-nadākjin imaka bureni terak penēṅ.

24 ✧ In imata Anutu u watā sākgāmān nāmo kāwep it nimek yāṅ nadāk tākaṅ? Eruk, in barakta yabāṅpāṅ-nadāwut! U ketem nāmo piṅpāṅ puget nak tākaṅ, ba naṅpāṅ kāmita nāmo pek tākaṅ. Upāṅkaṅ Anututā ketem yepmāṅ towik tāyak. Tāṅpakaṅ inā barak yārepmitkaṅ unita in nadāwātāk nāmo tāneṅ.

25 Jide? Nadāwātākjintā kome terak iritjin tāga wādāwān kāroṅ tāwek? Nāmo inik!

26 Nadāwātākjintā imaka tāpuri udewani tāga nāmo tāṅpeko unita imata ketem tuṅumta nadāwātāk pāhap tāk tākaṅ? Nadāwātāk nāmo tāneṅ. Anututā ini api tāṅkentāṅ tamek.

27 Tāṅkaṅ pāya irorita yabāṅpāṅ-nadāwut. U inita tekta piāni nāmo tāk tākaṅ upāṅkaṅ yabāṅgārip ikek. Unitāṅo yabāṅgāriptā intājukun āma biani Solomon unitāṅo moneṅ tuṅum ba tek sākgāmān kaṅgārip ikek pāke u yārepmi tāyak.

28 Tāṅpāṅ pāya irori uwā kadāni kerāpigān itpāṅ paot tākaṅ. Apiṅo ahāneṅopāṅ kwep ude āneṅi tāreṅ māneṅ. Upāṅkaṅ Anututā kaṅgārip ikek pewān ahāk tākaṅ. Ude tāk tāyak upāṅ imata tek tāga nāmo pewān ahāṅ nimek yāṅ nadāk tākaṅ? Wa! In nadākinikjin āreyāwani!

29 Unita ketem ba ume deken yāpmāṅpāṅ nāne yāṅkaṅ nadāwātāk nāmo tāneṅ. Ba tek deken yāpmāṅpāṅ tāne yāṅkaṅ nadāwātāk nāmo tāneṅ.

30 Nāmo inik! U guṅ āmatā bānep nadāk-nadāki udewani terakgān pek tākaṅ. Tāṅ, inā imaka udewanita nadāwātāk pāhap nāmo tāneṅ. Nāmo, nanjintā in imaka udewanita wāyākṅek tākaṅ yāṅ tabāṅpāṅ-nadāk tāyak unita api tāṅkentāṅ tamek.

31 Unita Anututā intājukun it tamiṅpāṅ tabāṅ tāwatta unitagān gāripi-inik nadāṅpeṅ piāni tāk tākot. Ude tāṅjirā uyaku ketem tuṅumta wāyākṅek piā tānayāṅ tākaṅ u api taniṅ kirewek.

32 ✧ Unita yawaknaye, in nāmo umuntāneṅ. Nanjintā tāmagutpāṅ intājukun it tamiṅpāṅ tabāṅ tāwatta gāripi nadātak.

33 ✧ Unita in tunumjin äma jopita yäniñ kirewut. Ude täñkañ kunum täño tunum wawaki nämo, ba paot-paori nämo pätak ugänpäñ kañ korewut. Tunum uwä ämatä kubo tänañi nämo ba gwaktä nanpä tumnañi nämo.

34 Nadäkañ? Imatäken tunumta nadäwi ärowani täñpeko uwä bänep nadäk-nadäka uteragän penpäñ kuñaren.

Bänep kodaki itta man

Mat 24:42-51; Mak 13:33-36

35 ✧ Jesutä man ude yäwetpäñ äneñi ñode yäwetkuk; In tunum täkot! Piä täño tek täñpäñ topän ijiñ-yäñeñkañ itkot.

36 ✧ Piä watä äma tägatä intäjukun ämanitä äbäкта tunum täñpäñ itsämäk täkañ ude täñpäñ itkot. Intäjukun ämani uwä kome kubäken kwekotä äneñi äbäñpäñ yäma-ken kwäpkwäp yäpurirän piä watä ämanije täga u äbä yäma bäräñeñ dät imineñ.

37 ✧ Bureni, piä watä ämaniyetä täñpidäm täñpäñ irirä äbä yabäñ ahäñpäñä täga nadäñ yämek. Bänep täga nadäñpäñ piä täño tek yamäñkañ piä watä ämanije ñode yäwerek; Eruk näñño kome yäpmanpäñ manjit yäpmäñ kuñirä näkä ketem tepmäñ towiwayäñ yäk.

38 Äma ekäni u bipani bämop ba yäñe-yäñeta äbäñpäñ dämpmon nämo pätnoño uwä yabäwän tägainik täñpek.

39 ✧ In mebäri ñode nadäwut; Eñi kubä mähemitä bipani uken kubo äma api äbek yäj, ude nadäñpäñ pidäm täñpäñ irirän kubo äma u eñi gänañ täga nämo ärowek.

40 Eruk ude bumik, in udegän Ekänijintä kepma ba kadäni uken api äbek yäj nämo nadäkañ-ken uken api äbeko unita pidäm täñpäñ itkot.

Piä äma täga u jidewani?

Mat 24:45-51

41 Jesutä manbiñam u yäwet paoränä Pitatä ñode iwet yabäñkuk; Ekäni yäk. Gäk man wärani yäyan ñowä, nintagän ba kudup pähapta yäyan?

42 Ude iwet yabäñirän Jesutä man wärani kubä ñode yäwetgän täñkuk; Äma ekäni kubätä piä watä ämanije-kät nanik kubätä piä man ñode iwerek; Näk kome kubäken kwayäj. Kuñarira piä watä ämanaye u watäni itpäñ ketem kadäni-kengän kañ yepmäñ towik täyi yäj iwerek. Eruk, piä watä äma u kudän jide täñpeko unita watä äma nadäk-nadäka täga ba man buramiwani äma yäj iwerek?

43 Uwä ñode; Piä watä äma u, yäj imani ude täñpäñ irirän ekänini äneñi äyäjutpeñ äbek. Äbäñpäñ piä watä äma u kañpäñ orañ imek.

44 ✧ Näk bureni täwetat. Ekäninitä orañ imiñpäñ tunumi kuduhtagän watäni it imekta iniñ kirewec yäk.

45 Täñ, piä watä äma u goret täñpeko uwä ñode nadäwek; A! Ekäninawä ñodetä nämo api äbek! Ittäñgän kämiinik api äbek yäj nadäwek. Ude nadäñpäñ piä watä äma noriye wanoriye ätu dämpmanpäñ yäwat kireñjit, ba täñgunñun ume nanjit täñkañ täñgunñun täñpäñ irek.

46 Ude täñkañ ekäninita gunñ täñpäñ irirän ekänitä kadäni ukengän äbek. Äbäñpäñ waki täñ irirän kañpäñ piä watä äma u utkañ madäñ jukutpäñ äma nadäkinik nämo täñpanitä päñku irani-ken manpäñ kuney yäk.

47 ✧ Unita bureni-inik täwera nadäwut; Piä watä äma kubätä ekänini täño

man uwäku nadäweko upänkaŋ man bitnäc täŋpeko uwä ekäninitä bumta urek.

⁴⁸ Täŋ, piä watä äma u ekänini täŋo man nämo nadänkaŋ peŋawäk täŋpeŋ kuŋareko uwä ähan urek. Täŋpäkaŋ äma kubätawä imaka imaka mäyap inin kirewani äma udeuwaniwä kowatawä piäni taŋi pewän ahäŋirän Anututä kawän tägawek. Ba kubä u piä wäp ärowani yäpanitä kowatawä gwäk pimiŋpän piäni täŋirän tägawek.

Jesu duŋ-wewek pewän ahäcä äpuk

Mat 10:34-36, 5:25-26, 16:1-4; Mak 8:11-13

⁴⁹ Jesutä ude yänpän äneŋi ŋode yänkuk; Näc kome terak kädap pewä ijineŋta äput yäk. Täŋkaŋ pengän ijinaŋi.

⁵⁰ * Upänkaŋ näc ume inide kubä, komi nikek äruretta yän namani. Ume u äruura täreŋirän nadän bäräp nadätat ŋo api tärewek.

⁵¹ * In näca ŋode nämo nadäneŋ; U kome terak bänep kwini pewa ahäcä äpuk yän nämo nadäneŋ. Nämo, näc komen ämawebe bämopi-ken duŋ-wewek pewa ahäcä äput.

⁵² Apiŋotä it yäpmän äronayän täkamän-ken u ŋode api ahäwek; Nädaminji-nani 5 u bämopi-ken duŋ-weŋjira kukŋi yarä, kukŋi yaräkubä ude api ahäwek.

⁵³ * Ba wäpna terak ini yanani yarätä duŋ-wewek täŋpän nani ini, nanaki ini ude api itdeŋ. Ba wäpna terak yamiŋi yarätä duŋ-weŋpän miŋi ini, äperi ini api itdeŋ. Ba yanäbeki yarätä duŋ-wewek täŋpän ini-ini api itdeŋ.

Kadäni täŋo kudän yäpmän danik täkot

⁵⁴ Jesutä man ude yäwetpän ämawebe päke itkuŋo u ŋode yäwetkuk; In gubam wärämänirän kaŋpän iwän tawayän yän nadäk täkaŋ. Ude nadänirä ätu itpänä bureni ahäk täyak yäk.

⁵⁵ Ba mänittä piänpewän gubam kewenirän kaŋpän ŋode yäk täkaŋ; Edap ijiwayän. Yänirä udegän ahäk täyak.

⁵⁶ Wära! Jop manman yäwani in uwä äbän kubit unitäŋo mebäri nadäk täkaŋ upänkaŋ kadäni ŋonitäŋo mebäri imata nämo nadäwä täretak?

⁵⁷ Injin imata kädet gwäjiwani u ba, siwonji u kawä tärewäpän nämo yäpmän danik täkaŋ?

⁵⁸ Äma kubätä manken gepmanpayän nadänpän kuŋareko uwä kädet miŋin kuŋit kuŋit kokwawaki yäpmän äpäcä yänpän-nadäk tädeŋ. Ude nämo täŋiri iwanka unitä manken gepmanirän man yäpmän daniwanitä nadänpän komi ämani peŋ iwet-pewän komi enjiken gepmanpek.

⁵⁹ Näc bureni täwetat. Komi enjiken u gepmanpeko uwä jop täga nämo äpämaŋ kwen. Momi täŋpeno unitäŋo kowata kudup-inik peŋkaŋ uyaku äpämaŋ kwen.

13

Bänep äyänut-äyänutta man

¹ Kadäni uken äma ätu Jesu-kät itkuŋo unitä Jesu manbiŋam ŋode iwetkuŋ; Man ŋonita jide nadätan? Galili nanik ämawebe ätu Anutu inin oretta tom däpmanpän ijin imin irirä Pailattä yänpewän ämawebe u kumän-kumän däpuŋ yäk.

2 ✨ Ude yāwāwā Jesutā yāwetkuk; Galili āmawebe uken umuri pāhap ahāṅ yāmiṅkuko u ima mebārīta ahāṅ yāmiṅkuk? Momini uwā ātu tāṅo momini yārepmītkuko unita ahāṅ yāmiṅkuk yāṅ nadāk tākaṅ?

3 ✨ Nāmoīnik! Upāṅkaṅ inā bānepjin nāmo sukurenayāṅ tāṅo uwā udegān api paot moreneṅ.

4 Tāṅ, āma 18 ude Siloam komeken mobā eṅitā tokātpāṅ maṅ kumāṅ-kumāṅ dāpuko unita jide yāne? Momini uwā Jerusalem āmawebe ātu tāṅo momini yārepmītkuko unita umuri u ahāṅ yāmiṅkuk yāṅ nadākāṅ?

5 Nāmoīnik! Upāṅkaṅ inā bānepjin nāmo sukurenayāṅ tāṅo uwā udegān api paot moreneṅ.

6-7 ✨✨ Tāṅpāṅ Jesutā wama pāyata man wārani ṅode yāṅkuk; Āma kubātā piāni-ken wama pāya piwān āronpāṅ tāgawek. Tāgaṅpāṅ pāya unitāṅo mujipitā ahāwut yāṅpāṅ watāni irekopāṅ mujipi nāmo ahāṅirā piā watā āma iwerek; Nāk pāya ṅonitāṅo mujipita wāyākṅeṅ yāpmāṅ ābāṅira obaṅ yarākubā tāreṅirān ātu nāmo yabāṅ ahātāt yāk. Unita madāṅ maṅpi kut! Pāya ṅo jop-nadāṅ piā bāmopi-ken irektawā! yāṅ iwerek.

8 ✨ Iwerānā piā watā āma unitā iwerek; Ārowanina, nāmo! yāk. Obaṅ ṅonitawā ini kaṅ irān. Nāk mebārī tāṅpāṅ dāpuk āriwa āronjirā mujipi api ahāneṅ ba nāmo ahāneṅ u kaṅpāṅ nadākta yāk.

9 Bureni parānā ini kaṅ irān. Tāṅ, nāmo parānā kaṅ madāwa yāk.

Jesutā Sabatken webe kubā yāpān tāgaṅkuk

10 Eruk, Sabat kadāni kubāken Jesu kābeyā eṅi gānaṅ āronpāṅ āmawebe Anutu tāṅo man yāwetpāṅ yāwoṅārek tāṅ itkuk.

11 Tāṅpākaṅ webe mājotā magārani kubā u imaka bok itkuṅ. Mājotā webe u magārīrān obaṅ 18 ude it yāpmāṅ ābuk. It yāpmāṅ ābāṅirān mādeni mugetkuko unita siwoṅ tāga nāmo kuṅat tāṅkukonik.

12 Eruk Jesutā webe u irirān kaṅpāṅ iwerān dubini-ken ābānā iwetkuk; Wanotna, kāyām waki gākā terak itak ṅo apiṅo paotak!

13 Ude yāṅkaṅ keritā gupi terak peṅirān uterakgān siwoṅi itpāṅ Anutu wāpi biṅam yāṅpāṅ inin oretkuk.

14 ✨ Tāṅpākaṅ Jesutā Sabat kadāni-ken webe u yāpān tāgaṅkuṅo unita kābeyā eṅi tāṅo watā āma unitā kaṅpāṅ bānepi waṅkuṅ. Bānepi wawāpāṅ āmawebe yāwetkuk; Ai! Piā tāktāk kadāni kepma 6tā itkaṅ yāk. Unita kāyām yāpān tāgaṅ nimān yāṅ nadāṅpāṅjā piā tāktāk kadāni-kengān kaṅ ābut. Sabat kadāni-ken kāyām yāpā tāgakta nāmo āmneṅ yāk.

15 ✨ Ude yāwānā Ekānitā bānepi wawākaṅ kowata ṅode iwetkuk; Wa! In āmawebe tāṅkentākta wāp biṅam yāpuṅo upāṅkaṅ u bureni nāmo tāk tākaṅ. In tāṅyākṅarani āma! In Sabat kadāni-ken yawakjiyeta butewaki nadāṅ yāmiṅpāṅ yen pit yāmiṅkaṅ yāṅ-yākṅat yāpmāṅ ume ketem nakta kuk tākaṅ. Upāṅkaṅ yawakjiyeta nadāk tākaṅ ude webe ṅonita butewaki udegān imata nāmo nadāṅ imikaṅ?

16 ✨ Webe ṅowā Abrahamtā ābotken nanik. Satantā obaṅ 18 udetā topmāṅpāṅ komi imiṅ yāpmāṅ ābuk. Unita Sabat kadāni-ken webe mājotā magārani pit imitat ṅonita jide nadākāṅ? U siwoṅi nāmo yāṅ ba nadākāṅ?

✨ 13:2: Jon 9:2 ✨ 13:3: Sam 7:12 ✨ 13:6-7: Mat 21:19 ✨ 13:6-7: Luk 3:9 ✨ 13:8: 2Pi 3:9,15

✨ 13:14: Kis 20:9-10; Lo 5:13-14; Luk 6:7; Jon 5:16 ✨ 13:15: Luk 14:5 ✨ 13:16: Luk 19:9

17 Ude yäjirän äma yäjnpäj-kañiwatkuño u mäyäk nadänkuñ. Täñpäkañ ämawebe päke u Jesutä imaka tägatäga täñ yämiñkuko unita gäripi pähap nadäjnpäj inin oretkuñ.

Anutu täño äbot u jidewani?

Mat 13:31-33; Mak 4:30-32

18 Täñpäkañ Jesutä yäwetkuk; Jide yäwa? Äbot Anututä intäjukun it yämiñkañ yabäj yäwat täyak u imatäken udewani?

19 Uwä päya mujipi kubä wäpi Mastat udewani. Äma kubätä mastat mujipi yäpmanñpäj piäni-ken piwän äronñpäj pähämi obät täneñ. Pähämi obät täñjirä baraktä enini päya u momi terak täneñ.

20 Ude yäjnpäj äneñi ñode yäwetgän täñkuk; Ba Anututä intäjukun itkañ yabäj yäwat piä täk täyak u jidewani?

21 Uwä yis udewani. Webe kubätä käräga täñpa yänkañ yis täpuri yäpmanñpäj parawa tañi-kät awähurek. Ude täñjirän yistä parawa kudup gänañ kuñatkañ piäni täñpek.

Yäma täpuri täño man

Mat 7:13-14,21-23

22 Eruk Jesutä Jerusalem yotpärare kwa yänkañ yotpärare tañi täpuri manbiñam yäwetpäj yäwoñarek täñtäñ kuñkuk.

23 Manbiñam yäñahäñtäñ kuñjirän äma kubätä ñode iwet yabänkuk; Ekäni! Gäk jide nadätan? Anutu uwä ämawebe inita biñam jidepäj api yäpek? Mäyap api yäpek ba yarägän? Ude iweränä Jesutä kowata ñode yäwetkuk;

24 ✱ Bureni täwetat, ämawebe mäyaptä yäma täpuriken ärokta api täñpä waneño unita in yäma täpuri u ärokta piäni gwäk pimiñpäj täneñ.

25 ✱ In nadäkañ? Eñi mähemitä yäma u api ukärek. Ude täñjirän in yäma-ken itkañ gera ñode api yäneñ; Ekäni! Yäma ño däť nimiwä! Ude yäwäwä api täwerek; Näk inta nämo nadätat. In de naniktä abäkañ?

26 Ude yäwänä intä ñode api iwetneñ; Nin bian gäkkät ketem bok näk täñkumäño ukeño. Gäk komenin-ken man niwetpäj niwoñarek täñkuno ukeño yäk.

27 ✱ Ude iwetnayäj täño upänkañ äneñi ñode api täwerek; Inta nämo nadätat, ba u naniktä abäkañ yäj nämo nadätat. Unita wakiwaki täñpani in kewewut!

28 ✱ Inä yewa kemat käda manpä kunayäj täkañ-ken u itkañ Abraham, Aisak, Jekop-kät profet biani kudup Anutu täño yabäj yäwat yewa gänañ irirä api yabäneñ. Yabänkañ konäm butewaki täñpäj komi nadänkañ mejin api jiwätpeñ itneñ.

29 ✱ Täñpäkañ ämawebe edap dapuri äbäk täyak käda ba äpmok täyak käda ba kukñi kukñi uken naniktä api ämneñ. Äbänpäj Anututä yewa gänañ äronñpäj äñnak-äñnak pähap uken ketem api näneñ.

30 ✱ In nadäkañ? Kadäni uken ämawebe wäpi biñam ikek itkañ u äpani api itneñ. Täñ, äpani itkañ u uwä wäpi biñam ikek api itneñ.

Jesu Jerusalem yotpärare-ken api kumbek

Mat 23:37-39

31 Kadäni ukengän Parisi ätutä äbänpäj Jesu iwetkuñ; Kome ño peñpeñ kome ätuken ku! Herot gäk kumäj-kumäj gutta nadatak yäk.

³² Ude iweräwä Jesutä yäwetkuk; Kuñkañ añ ägwäri Herot u ñode iwerä nadäwän. Näk apinokät kwep uwä mäjo äma magärani u yawat kirenjit ba äma käyäm ikek yäpa tägañ yäminjit api täñpet yäñ iwerut. Täñkañ apiño ba kwep yäñen piäna täñ yäpmäñ kuñjira kepma yaräkubä uken api tärewek yäñ iwerut.

³³ Kepma kepma piä gwäk pimijpäñ täñtäñ api kwet. U imata, profet kubä kome kubäken irirän täga nämo utpewä kumbek. Nämo, Jerusalem yotpärareken uyaku täga utpewä kumbek.

³⁴ Jesutä ude yäñpäñ yäñkuk; O Jerusalem ämawebenaye! In imata profet däpmäñpäñ piä ämanaye täñkentäñ tamikta pewa äbuño u mobätä kumäñ-kumäñ däpmäk täkañ? Baraktä nanakiye uyiñjeñ pat täkañ ude näkä in uyiñjeñ patta bitnäñ yäpmäñ äbuñ.

³⁵ Unita Anututä tabä kätäñjirän watäjin nämo, jop api itneñ. Eruk nadäwut! Äneñi nämo nabäñkañ it yäpmäñ äronjtängän Anutu wäpi terak abätak unita iniñ oretna! yäñ yänayäñ täño ugän api nabäneñ.

14

Jesu Parisi kubä täño eniken itkuk

¹ ✧ Sabat kubäken Jesu Parisi äma ätukät ketem bok nakta Parisi äma wäpi niked kubätä eniken äronjuk. Äro irirän äma itkuño u ket kañiwatkuñ.

² ✧ Ket kañiwat irirä, äma gupi tokneñ ärowani kubä yäñikñat yäpmäñ Jesu dubini-ken äbä tenkuñ.

³ ✧ Tenjirä Jesutä kañpäñ Parisi ämakät Baga manta mebäri nadäwani äma ñode yäwet yabäñkuk; Baga mantä jide niwetak? Sabat kadäni-ken äma käyäm ikek täga yäpa täganen ba nämo?

⁴ ✧ Ude yäweränä kowata man kubä nämo yäñkuñ. Man kum irirä Jesutä äma u injitpäñ yäpän tägawäpäñ tewän kuñkuk.

⁵ ✧ Tewän kuñjirän äma itkuño u yäwetkuk; Näka goret täyak yäñ nadäkañ? In kubä täño nanak ba yawakjin kubätä Sabat kadäni-ken awañ gänañ äpmonpeko uwä butewaki nämo nadäneñ? Nämo, butewaki nadäñpäñ bäräñeñ päñku wädäñpäñ tenen.

⁶ ✧ Yäweränä kowata iwetta manta wäyäkñewä wawäpäñ man nämo iniñ yäñkuñ.

Gäkñata nadäwi ärowani nämo täñpek

⁷ ✧ Eruk ätu itpäñ yabäñkuk; Äma ätu, ketem bok nakta äbä inita nin äma ekäni yäñ nadäñpäñ, bägup äma wäpi biñam ikektä mañjirani-ken äro mañjitkuñ. Mañjirä yabäñpäñ Jesutä manbiñam ñode yäwetkuk;

⁸ ✧ Äma kubätä äñnak-äñnak pähap täñpäñ gämaguränä äma ekänitä mañjirani-ken päro nämo mañjiren. Äñnak-äñnak mähemitä äma wäpi biñam ärowani niked imaguränä gäk jide täñpen?

⁹ ✧ Gäk äma ekänitä mañjirani-ken mañjiriri äñnak-äñnak mähemitä päbä gäwerek; Ai, akwikañ, ekäni ñonitä bägup täga ño mañjirän yäñ gäwerek. Ude gäweränä päñku bägup jopi-ken mañjitañ mäyäk pähap nadäwen.

¹⁰ ✧ Unita äma kubätä ketem bok nädayäñ nadäñpäñ gämaguränä bägup jopi-ken mañjiren. Ude täñjiri äma unitä gäwerek; Notnapak, abä bägup säkgämän

penj gamitat-ken ño manj it yäj gäwerek. Ude täñjiri ämawebe ätutä gabäñpän wäpka biñam punin yäpmäj akunen.

11 ✧ Näk ñode täwera nadäwut; Äma kubätä ini wäpi biñam yäpmäj ärowayän täko uwä Anututä wäpi biñam api yäpmäj äpek. Täñ, äma kubätä inita nadäwän äpani täñpänpäñ kuñarayän täko uwä Anututä api oran imek.

12 Jesutä ude yäñpän äma yäñikñat yäpmäj äronkuko u ñode iwetkuk; Gäk äñnak-äñnak kubä täñkañ gäkñaken wanotkaye notkaye niminñaye ba komeka-ken nanik äma wäpi biñam ikek nämo yäñpewi ämneñ. Ude täñpeno uwä kowata gäka udegän täneñ. Kowata udegän täñ gaminirä tärewek.

13 ✧ Unita äñnak-äñnak täñpänä äma äpani, keru kuroñi gwäjiwani, dapuri tumbani, äma jäwäri ugänpän yäj-yäkñat päbä yepmäj towiwen.

14 ✧ Äma jopi jäwäri udewanitä kowata täga nämo täñ gamineñ, upäñkañ Anututä ini api ganiñ orerek. Kowata uwä äma siwonjitä akukakuk kadäni-ken api yäpen.

Äñnak-äñnak pähapta bitnäñkuñ

Mat 22:1-10

15 ✧ Jesutä man ude yäñirän äma ketem bok nañ itkuño u kubätä Jesu iwetkuk; Bureni yäk. Anutu täño kanjwat yewa gänañ ketem nänayän täkañ udewanitä säkgämän api itneñ yäk.

16 Yäwänä Jesutä manbiñam kubä ñode iwetkuk; Äma kubätä äñnak-äñnak tañ kubä täñpayän täñtuñum tañpän äma bumta äbäka man pewän kuñarek.

17 Täñpän imaka imaka täñket tañ moreñpän watä ämani kubä ñode iwerek; Päñku äma näkño gera nadäñkuño u ñode yäweri äbut; Ketem kudup ijinpäñ täñtuñum täwani unita kuna yäj yäwet.

18 Eruk päñku yäweränä bitnäñpän wohut-wohut man iwetneñ. Äma kubätäwä ñode iwerek; Näk kome kubä näkñata yäpetta gwäki penjtu yäk. U kakta kuyat yäk. Unita ekänikatä näka nadäwän waki nämo täñpek yäk.

19 Täñ kubätäwä iwerek; Näk bulimakau 10 suwanñkuro u päñku yäj-yäkñat yäpmäj päbä kehäromini yabäñpän-nadäka piäken yepmanpayän yäk. Unita ekänikatä näka nämo nadäwän wanen yäk.

20 ✧ Ba kubätäwä iwerek; Näk webe kubä api yäput. Unita nämo ärewayän yäk.

21 Ude yäñirä watä ämani uwä äneñi äyäjutpen päñku ekänini manbiñam iwerek. Iwerän nadäñkañ bänepi wawäpäñ watä ämani äneñi ñode iwetpewän kwek; Gäk bäräñen kuñkañ yotpärare täño kädet täpuri täpuri-ken ämawebe jäwäri, keru kuroñi gwäjiwani, dapuri tumbani kuduhtagän yäj-yäkñat yäpmäj äbi yäk.

22 Ude iweränä watä ämanitä udegän täñkañ äma ekänini u iwerek; Ekäni yäk. Näwerano udegän tät. Täro upäñkañ eni ketem nänayän täkañ-ken bägup ätu jop itkañ yäk.

23 Yäweränä iwerek; Eruk, äneñi kuñkañ kädet täpuri täpuri it yäpmäj kukañken udegän kuñatkañ ämawebe kudup yäñporin yäpmäj äbi. Näkño eni ämawebetä tokñewän yäj nadätat yäk.

24 Näk bureni gäwera; Ämawebe pengän man pewa kuñarirän nadäñkuño unitä näkkät ketem nämo inik api näne yäk.

✧ 14:11: Mat 23:12; Luk 18:14 ✧ 14:13: Lo 14:29 ✧ 14:14: Jon 5:29 ✧ 14:15: Luk 13:29

✧ 14:20: 1Ko 7:33

*Jesu iwat-iwatta jukuman**Mat 10:37-38*

²⁵ Tānpāj āma ābot pāhaptā Jesu iwarān tānjirā āyāntupāj ḡode yāwetkuk;

²⁶ ✧ Āma kubātā nākkāt kuḡatta nadāḡkaḡ upāḡkaḡ miḡi nani ba webe nanak ba noriye wanoriye unita māde nāmo ut yāmāyāḡ tāko uwā nāḡḡo notnapak bureni tāga nāmo irek. Ba iniken irit kuḡat-kuḡarita māde nāmo ut imayāḡ tāko uwā nākkāt bok tāga nāmo kuḡatde.

²⁷ ✧ Ba kubātā nākā pāya kwakāp terak komi nadāwayāḡ tāro udegān nadākta umuntaḡkaḡ nāwarayāḡ tāko uwā nāwarāntākna bureni tāga nāmo api irek.

²⁸ Bureni! Āma kubātā eni kehāromi kubā tāḡpa yāḡkaḡ pengānā moneḡi daniḡpāj moneḡi upāj eni tāga tānaḡi ba nāmo tānaḡi yāḡ nadāwek.

²⁹ Ude nāmo tāḡkaḡā eni yāput peḡirān moneḡi paorānpāj pewān joḡ pārek. Tānjirān āmawebetā eni pāraḡi u kaḡpāj yāḡpāj kaḡ-māgayāk tāḡpāj yāneḡ;

³⁰ U kawut! Eni ḡo tāḡpayāḡ yāḡpāj ba tāḡkukopāj pewān pāraḡi-tāgān ḡo pātak! yāk.

³¹ Ba kome kubā tāḡo intājukun āmakāt kubā tāḡo intājukun āmakāt āmik tāda yāḡkaḡ intājukun āma u pengān kaḡpāj nadāk piā ḡode tāḡpek; Kome kubā unitāḡo āboriye taḡi, 20 tausen ude yāk. Nāḡḡo 10 tausen-gān. Jide tāḡpāj nāḡḡo ābottā iwan ābot taḡi u dāpneḡ yāḡ kaḡpāj nadāk piā ude tāḡpek.

³² Ude tāḡpāj iwan tāga nāmo dāpmāḡpāj yāwat kirewet yāḡ nadāwek. Ude nadāḡpāj noriye ātu kome unitāḡo intājukun āma tāḡo bānepi yāpmāḡ āpākta yāwet-pewān kunēḡ yāk.

³³ Jesutā man wārani u yāḡ paotpāj ḡode yāwetkuk; Udegān, āma kubātā nāk nāwara yāḡpājā bārāḡeḡ-inik nāmo nāwarek. Nāmo āma u imaka imakani kudup nāmo peḡ moreḡkaḡ nāk nāwarayāḡ tāko uwā nāḡḡo nāwarāntākna bureni nāmo inik api tāḡpek.

*Paḡ ḡāripi nitek ude kuḡatneḡ**Mat 5:13; Mak 9:50*

³⁴ Jesutā ude yāḡpāj man wārani kubā ḡode yāwetkuk; Paḡ u ḡāripi kehāromi nitek. Upāḡkaḡ ḡāripi paoreko uwā jide tāḡpena āneḡi ḡāripi ahāwek? Tāga nāmo! U imaka jopi kubā ude irek.

³⁵ Piāni nāmo ude irek. U joḡ ureḡ tāna kunēḡ. Unita āma jukuni nitek tā nāḡḡo man ḡo ket nadāwut!

15*Sipsip kubā paotkuko unitāḡo manbiḡam**Mat 18:12-14*

¹ Kepma kubāken āma takis moneḡi yāpani ātu ba āma waki tāḡpani yāḡ yāwerani ātukāt Jesutā man yāḡjirān nadānayāḡ ābuḡ.

² ✧ Ude tānjirā Parisi āmakāt Baga man yāwoḡārewani āma ātu u itkuḡo unitā yāḡpāj-kaḡiwat man ḡode yāḡkuḡ; U kawut! Āma ḡowā waki tāḡpanita not tāḡ yāmiḡpāj ketem bok nak tākaḡ yāk.

³ Ude yāwāwā Jesutā man wārani kubā ḡode yāwetkuk;

⁴ ✧ Inkāt nanik kubā tāḡo sipsip ābot 100 ude itneḡo upāj kubātā paorānā jide tāḡpek? Āma u sipsip 99 sāḡgāmān itneḡ u bāḡup tāgaken yepmankaḡ kubā paoreko unita wāyākneḡtāḡ kuḡarek.

5-6 Kuŋatkä kaŋ-ahäŋpänä oretoret terak yäpmänkaŋ buramiŋ yäpmän eŋiken kwek. Eŋiken kuŋpänä noriye yäŋpübä kubä-kengän yepmankaŋ yäwerek; Wisikna! Näkŋo yawak kubä paorakopän kaŋ-ahäŋpän yäpmän äbätat unita oretoret täna! yän yäwerek.

7 Näk bureni täwetat. Udegän, momi äma kubätä bänepi sukurewayän täko uwä kunum gänaŋ ununitä oretoret bumta api taŋ imineŋ. Täŋ, ämawebe mäyap Siwoŋi yänkaŋ bänepi sukurekta nämo nadäk täkaŋ unita oretoret nämo api täneŋ.

8 Jesutä ude yäŋpän man wärani kubä ŋode yänkuk; Webe kubätä moneŋ kujari 10 ude yäpmän kuŋarirän moneŋ kujari kubätä paoreko uwä jide täppek? Webe u topän ijinpän eŋi gänaŋ imaka imaka ket däpmän äreyänpän wäyäkŋeŋtängän kaŋ-ahäwek.

9 Kaŋ-ahäŋpänä webe unitä noriye yäŋpübä kubä-kengän yepmanpän yäwerek; Wisikna! Moneŋna kubä paorakopän kaŋ-ahätat yäk. Unita oretoret täna yän yäwerek.

10 Jesutä ude yäŋpän ŋode yäwetkuk; Udegän, momi äma kubätä bänepi sukurewayän täko uwä, kunum gänaŋ oretoret pähap api ahäwek.

Nanaki kubätä paotkuko unitäŋo manbijam

11 Jesutä man wärani ude yäŋpän man wärani äneŋi kubä ŋode yäwetgän täŋkuk; Äma kubä täŋo nanaki yarä.

12 Unitä ittängän nanaki monänitä nani iwerek; Nan, gäkä kumänjiri moneŋ tuŋum näkŋata bijam yäpmäkta yäwani u nam! yäk. Ude iweränä nanitä tuŋum yäpmän daniŋpän yämek.

13 ✧ Täŋjirän nanaki monäni uwä kepma yarägän itkaŋ moneŋ tuŋum nanitä imeko u yäpmänpän komeni peŋpeŋ kwek. Kumän pänku kome ban kubäken ahäwek. Uken ahäŋpän imaka imaka yabängärip ikek unita moneŋi kudup ureŋ täŋpän kuneŋ.

14 Ureŋ täŋpän kuŋirä kadäni ugän kome uken nakta jop irit ahäwek. Ude täŋjirän monä uwä jop irek.

15 Jop itkaŋ piä täŋpayän kome mähem kubä ireko uken kwek. Kwänä äma unitä towik watäni itta iwerän kwek.

16 ✧ Täŋpän ketem kubä nämo imiŋjirä nakta bumta iwäwä towik täŋo ketem näŋpayän nadäwek.

17 Täŋpän inita näk goret täŋ yäpmän äbätat yän nadäwätäk täŋkaŋ bänepitä ŋode nadäwek; Nana täŋo piä ämaniye kumän-tagän ketem bumta naŋ irirä näk nakta jop ŋo itat.

18 ✧ Unita näk komena-ken kuŋkaŋ nana ahäŋ imiŋpän ŋode kaŋ iwera; Nan, näk waki täŋjira mominatä Anutu-ken ba gäkken wakiinik täyak.

19 Unita gäk ironjina yän näwerentawä yäk. Näk jop waki, piä ämaka kubä ude nadäŋ namiŋjiri kaŋ ira yäk. Man ude api iweret yän nadäwek.

20 Eruk, ude nadäŋpän akumaŋ äneŋi nani-ken kwek.

Kuŋtängän eruk, kädet moräk-ken äbänjirän nanitä käwek. Kaŋpän butewaki nadäŋpän bäräŋeŋ pänku bayaŋ imiŋpän geŋi darek.

21 Täŋpänä nanakitä ŋode iwerek; Nan, näk waki täŋjira mominatä Anutu-ken ba gäkken wakiinik täyak yäk. Unita gäk ironjina yän näwerentawä.

²² Ude iweränkaŋ nanitä piä ämaniyeta gera yäwek; In tek taġagämän kubä bäräneŋ yäpmäŋ päbä täŋ imut! yäk. Ba siworok kerik-en täŋ imiŋpäŋ kuroŋi ärarani peŋ imut! yäk.

²³ Ude täŋkaŋ päŋku bulimakau nanaki säkgämän ukeŋopäŋ yäpmäŋkaŋ utpäj ijiŋkaŋ nanpäŋ oretoret küna!

²⁴ ✧ Imata, nanakna ŋowä kumbukopäŋ äneŋi äbätak yäk. Paotkukopäŋ äneŋi ahätak. Ude yäweränkaŋ ärawa pähap yäput peŋpäŋ täneŋ.

²⁵ Ude täŋ irirä nanaki tuäni piäken kuŋjareko unitä äyäjutpeŋ eŋi mäde käda äbäŋkaŋ kap oretoret mämä nadäwek.

²⁶ Nadänpäŋ piä äma kubä yäŋpewän abänkaŋ iwet yabäwek; U ima mämä?

²⁷ ✧ Yäwänä iwerek; Monäka yotpärareken äneŋi äbätak unita nanjektä yäŋpewän bulimakau nanaki säkgämän ukeŋopäŋ madäŋpäŋ ijikamäŋ yäk.

²⁸ Ude iweränä nanaki tuänitä bänepi täŋpän wawäpäŋ eŋi gänaŋ ärokta bitnäwek. Ude täŋjirän nanitä yäman äpä eŋi gänaŋ ärokta butewaki terak ehutpäŋ iwet yabäwek.

²⁹ Iwet yabäwänä nanaki tuänitä iwerek; Gäk nadätan? Näk obaŋ jide u piä täŋ gamiŋ yäpmäŋ äbäŋpäŋ manka kubä nämo ut täyat. Täŋkaŋ gäk meme nanaki täpuri kubä nami notnayekät nanpäŋ oretoret nämo täŋkumäŋ yäk.

³⁰ Upäŋkaŋ nanaka monäka gäkŋo moneŋ tuŋum webe jopjop kuŋjaranita kudup ureŋ täŋpän kuŋkuŋ! Udewanitä äbäŋjirän gäkä yäŋpewi bulimakau nanaki säkgämän kubä utpäj ijiŋ imikaŋ yäk.

³¹ Yäwänä nanitä iwerek; Nanakna! Gäk kadäni kadäni näkkät it yäpmäŋ äbäk takamäk. Imaka kuduŋtagän itkaŋ uwä nehta biŋam it morekaŋ yäk.

³² Upäŋkaŋ monäkawä kumbukopäŋ äneŋi kodak täyak yäk. Uwä ägwän takinik täŋkukopäŋ äneŋi ahätak. Unita oretoret ŋowä täga takamäŋ yäk.

16

Tuŋum täŋo watä äma waki unitäŋo man

¹ Jesutä ude yäŋpäŋ iwaräntäkiye man wärani kubä ŋode yäwetkuk; Kadäni kubäken tuŋum äma kubätä moneŋ tuŋumi watäni itta watä äma kubä iwoyäŋpäŋ tewek. Teweko kadäni käroŋi it yäpmäŋ äbätängän moneŋ äma unitäŋo piä watä äma ätutä päbä iwetneŋ; Ekäni yäk. Äma moneŋ tuŋumka watäni itta iwoyäŋpäŋ teŋkuno ukeŋo gäkŋo moneŋ moräki inita yäpmäk täyak yäŋ iwetneŋ.

² Ude iwetpeŋ kuŋjirä mebäri nadäwayäŋ piä mähemitä watä äma u iwetpewän äbänä iwerek; Näk gäkŋo manbiŋam waki u nadät yäk. Gäk udewanitä näkŋo tuŋum watä täga nämo iren yäk. Unita piä täŋ namik täŋkuno unitäŋo man kudän täŋpäŋ yäpmäŋ äbikaŋ käwayäŋ yäk.

³ Ude yäwänä watä äma u kuŋkaŋ bänepitä ŋode nadäwek; Wära! Piä täŋkuro unitäŋo mähemitä näwat kirewayäŋ täyak yäk. Ekäninatä piä watä äma kubä yäpmäŋjirän jide api täŋpet? Piä täŋpäŋ yänat pikpikta gaŋani nadätat. Ba ämaken ketemta yäŋapikta mäyäk nadätat yäk.

⁴ Ude yäŋkaŋä ŋode nadäwek; Eruk, nadätat! Piä peŋjira kome mähem ätutä näka täga nadänpäŋ käwep eŋini-ken yäŋnäknat yäpmäŋ kukta nadäk kubä nadätat. Eruk ŋode kaŋ täŋpa!

⁵ Ude yäŋpäŋ ämawebe ekänini täŋo tuŋum jop yäpmäŋpäŋ kowata api imine yäŋ yäneŋo u yäŋ-yäkŋat yäpmäŋ päbä yepmaŋpek. Täŋpäŋ intäjukun äbeko u ŋode iwet yabäwek; Ekänina täŋo imaka jop yäpuno u gäkken jide itak?

6 Yāwānā iwerek; Tom uwāk taŋi 100 ude yāk. Yāwānā ŋode iwerek; Eruk pipa ŋo yāpmāŋkaŋā 100 u awāhutkaŋ 50 kudān tā yāk.

7 Ude yāŋpāŋ kubā iwet yabāwek; Ekānina tāŋo imaka jop yāpuno u gākken jide itak? Yāwānā iwerek; Rais bek 100 yāk. Yāwānā ŋode iwerek; Eruk, gāk pipa ŋo yāpmāŋkaŋā 100 u awāhutkaŋ 80 kudān tā yāk.

8* Tāŋkaŋ piā watā goret tāŋpani unitā udegān tāŋ yāpmāŋ kuŋjirān ekāninitā manbiŋam nadāŋpāŋ bānepi-ken ŋode nadāwek; Piā watā āmana u goret tāŋkuko upāŋkaŋ ini gupi tāŋkentākta nadāk kubā yāpmāŋpāŋ tāŋkuk yāŋ nadāwek. Ude nadāŋpāŋ iniŋ orerek. Jesutā manbiŋam ude yāŋpāŋ yāwetkuk; Bureni! Āmawebe kome tāŋo nadāk-nadāk yāpmāŋ kuŋat tākaŋ uwā kome tāŋo imaka imaka tākta gāripi nadāŋpāŋ kehāromigān tāk tākaŋ. Ude tāŋkaŋ kuŋat tākaŋ uwā nadāk-nadāk nīkek tāŋpāŋ noriye-kāt kowat tāŋpān mebāri mebāri tāk tākaŋ. Upāŋkaŋ penjānek tāŋo nanakiye intā notjiye-kāt kādet tāga ude nāmo tāk tākaŋ.

9* Unita in udegān, āmawebetā not tāŋ nimut yāŋ nadāŋpāŋā kome tāŋo moneŋ tuŋum pat tamikaŋ u yāniŋ kireneŋ. Ude tānayāŋ tāŋo uyaku kome tāŋo moneŋ tuŋum yāpmāŋ kuŋat-kuŋat kadāni tāreŋjirān āmawebe uwā irit kehāromi tāŋo eŋiken oraŋ tamīŋpāŋ api tāmagutneŋ.

10* Āma kubātā imaka tāpurita watā tāga ireko uwā, udegān imaka tāŋita watā sākgāmān irek. Tāŋ, āma kubātā imaka tāpurita kādet siwoŋi terak watā nāmo ireko uwā imaka tāŋita udegān watā sākgāmān nāmo irek.

11 In kome tāŋo moneŋ tuŋum jopi watāni tāga nāmo itpāŋ yāpmāŋ kuŋarirā netātā imaka bureni tamek?

12 Ba āma kubā tāŋo tuŋum watāni sākgāmān tāga nāmo itpāŋ yāpmāŋ kuŋarirā netātā injinta biŋam yāwani u api tamek?

13* Nadākaŋ? Watā āma kubā-tāgān āma ekāni yarāta watā piā tāga nāmo tāŋ yāmek. Nāmo, u kubāta gāripi nadāŋkaŋ kubāta gaŋani nadāwek. Ba kubā tāŋo piā tāŋkaŋ kubāta māde ut imek. In udegān, bānep nadāk-nadākjin Anutu terak ba moneŋ tuŋum terak bok tāga nāmo injipāŋ kuŋatneŋ.

14* Jesutā man ude yāŋ irirān Parisi āma ātu moneŋ tuŋumta nadāŋ gārip tāŋpeŋ kuŋatkuŋo unitā nadāŋpāŋ kaŋ-māgayāŋkuŋ.

15* Kaŋ-māgayāwāwā Jesutā ŋode yāwetkuk; Āmawebetā siwoŋi yāŋ nibāwut yāŋkaŋ in kādet mebāri mebāri tāk tākaŋ. Upāŋkaŋ Anututā mebārijin tabāŋpāŋ-nadātak. Nadākaŋ? Imaka āmatā yabāŋjirā gāripi nīkek tāk tākaŋ uwā Anututā yabāŋjirān tarāki tāk tāyak.

Anutu tāŋo man nāmo api paorek

Mat 11:12-13, 5:18; Mak 10:11-12

16* Eruk Mosestā бага man kudān tāwani ba man kudān profet bianitā kudān tāwani unitā yāŋpābā Jonken tāreŋkuk. Jon-ken yāput penpāŋ Anutu tāŋo kaŋiwat piā unitāŋo Manbiŋam Tāga yāŋ-kwawataŋ yāpmāŋ kukaŋ. Eruk āmawebetā u nadāŋpāŋ Anutu tāŋo kaŋiwat yewa gānaŋ āroŋpāŋ itta piā kehāromi tākaŋ.

17* Upāŋkaŋ ŋode nāmo nadāneŋ; Man kudān Mosestā kudān tāwani ba Profet bianitā kudān tāwani u buraminektawā yāŋ nāmo nadāneŋ. Nāmo inik! Baga man kudān tāwani unitāŋo morāki tāpuri nanak nāmo inik api paorek.

* 16:8: Efe 5:8, 1Te 5:5 * 16:9: Mat 6:20; Luk 14:14 * 16:10: Luk 19:17-26 * 16:13: Mat 6:24 * 16:14: Mat 23:14 * 16:15: Mat 23:28; Luk 18:9-14; Snd 6:16-17 * 16:16: Mat 11:12-13
* 16:17: Mat 5:18

Kunum kenta kome täga api paotdenjo upäjkaŋ Baga man u nämoinik api paorek.

*Nädapitā duŋ-wewek täŋo man
Mat 5:31-32, 19:9; Mak 10:11-12*

18 Njode nadāwut; Äma kubätä webeni peŋpäŋ kubä yäpeko uwä kubokäret kädet täŋpek. Ba äma kubätä webe, äpitä bian iwat kirewani yäpeko uwä, udegän kubokäret kädet täŋpek.

Tuŋum äma kenta Lasarus täŋo manbiŋam

19 Jesutä ude yäŋpäŋ manbiŋam kubä njode yäwetgän täŋkuk; Tuŋum äma kubä irek. U tek säkgämän säkgämän täŋkaŋ ketem imaka, tägatäga nak täŋpek.

20 Täŋpäkaŋ kadäni uken, äma jopi jäwäri-inik kubä wäpi Lasarus u gupi kudup paräm nikektä irek. Irirän Lasarus u noriyetä tami tami yäjkiŋjat päŋku tuŋum äma unitä eni yäman tek täŋpek.

21 ✧ Ketem kokoki tuŋum äma unitä naŋpäŋ ureŋ täŋpän kwani u näŋpayän nadäŋpäŋ noriye yäwet-pewän päŋku tek täŋpek. U irirän aŋtä äbä paräm gupiken äjipmäŋtäŋ äronkaŋ äpäk täneŋ.

22 Ude täŋ yäpmäŋ kuŋtängän kumbuk. Kumäŋirän Anutu täŋo aŋerotä bäräneŋ äbä pudät yäpmäŋ kunum gänaŋ Abraham dubini-ken päŋku teŋkuŋ. Tewä irirän tuŋum äma u imaka, kumbuk.

23 Kumbänkaŋ äneŋkuŋ. Äneŋpäkaŋ geŋi wakiinik u kuŋkuk. Uken itkaŋ komi pähap nadäŋ itkaŋ dapun täŋpäŋ Lasarus Abraham dubini-ken irirän kaŋkuk.

24 Kaŋpäŋ gera terak njode yäŋkuk; Nana Abraham, butewaki nadäŋ naminpäŋ Lasarus peŋ iwetpewi äpä keru ume gänaŋ peŋkaŋ damana-ken ärurirän gupna bam tawän yäk. Näk kädäp gänaŋ itkaŋ komi pähap nadäŋ itat njol!

25 Butewaki man ude yäwänä Abrahamtä iwetkuk; Nanakna, bian täk täŋkuno ukeŋo nämö nadätan? Gäk kome terak tuŋum säkgämän säkgämän yäpmäŋiri Lasarus imaka wakiwakigän yäpani yäk. Unita apiŋowä Lasarus oretoret terak njol irirän gähä komi nadäŋ itan u yäk.

26 Täŋpäkaŋ geŋi waki kubä ek bämopjek-ken itak. Äma kubätä täŋkentäŋ gamikta u täga nämö kejaŋmäŋpeŋ kwek yäk. Ba gäkä itan-ken u nanik kubätä nektä itkamäk-ken njol täga nämö äbek yäk.

27-28 Ude iweränä tuŋum äma unitä yäŋkuk; Ude yäyan unita notnaye 5 kome terak kodak itkaŋ u näkä komi nadäŋ itat-ken njol nämö äbäktä, Lasarus peŋ iwetpewi päŋku umun man yäwerän yäk.

29 Ude yäwänä Abrahamtä iwetkuk; Ude nämö. Notkaye uwä Moses täŋo бага man ba man profettä kudän täwani täga daninpäŋ nadäneŋ. Man u daninpäŋ nadäŋkaŋ kädet siwoŋi kaŋ iwarut yäk.

30 Yäwänä tuŋum äma unitä iwetkuk; Nana Abraham, ude nämö! Äma kubätä kumbani-ken naniktä akumaŋ äbän kaŋpäŋ uyaku bänepi sukureneŋ yäk.

31 ✧ Ude yäwänä njode iwetkuk; Nämö. Notkayetä Moses ba profet täŋo man nämö iwat täkaŋ unita äma kumbani kubä kodak taŋpäŋ äbänä udegän mani nämö buramineŋ yäk.

17

*Momi täktäk ba momi pekpekta man**Mat 18:6-7,21-22; Mak 9:42*

1-2 Jesutä man ude yänpän iwaräntäkiye ñode yäwetkuk; In momi kädet paotak yän nämo nadäneñ. Nämoink! Tänyabäk mebäri mebäritä tänpewä ämawebetä momi pen api täk täneñ. Upänkañ äma kubätä ämawebe kehäromini nämo ñodewanita momi kädet tänpän yäwoñarek tänpänä ket nadänpän kuñarek. Äma udewanitä kowata täniink api yäpek, ämatä mobä bärum kotäkiken topmänpän ume gänañ manpä äpmonenjo u irepmirek.

3 ✧ Unita ket nadänpän kuñat täkot! Notkapak kubätä goret kubä tänpänä pänku jukuman kehäromi iweren. Iwerikanñ bänep sukurenpäñ momini pewänä gäk imaka, momini peñ imen.

4 Täñ, kepma kubäken kadäni 7 goret täñ gamiñkañ kadäni 7 momina peñ nami yän äbä gäweränä gäk udegän momini peñ imik tänpen.

5 ✧ Ude yäweränä eruk, iwaräntäkiye 12 unitä Jesu ñode iwetkuñ; Ekäni, ude yäyan unita nadäkiniknin yäpuräräri täñ tänpüt! yäk.

6 ✧ Yäwäwä Ekänitä yäwetkuk; Nadäkiniknin yäpuräräri täñ tänpüt yän näwetkañ unita ñode täwetat; Nadäkinikjin täpurigän, päya mujipi täpuri udewanigän tänpäwä in päya täñ käkamäñ ño gäkña jäwän dätpeñ pänku gwägu gänañ äpmo yän iweräwä manjin buramiwek.

Piä watä äma täga ude kuñaren

7 Ñonita jide nadäkañ? Äma kubä täño piä watä äma kubätä mäheми täño piäken piä täñ tänpök. Eruk bipäda, piä täñ paotpäñ eniken äneñi kweko uwä ekäninitä ñode täga iwerek ba täga nämo iwerek? Notnapak, äbikañ ketem bok näda yän täga iwerek?

8 Ude täga nämo iwerek. Nämo, piä watä äma u ñode iwerek; Intäjukunä näka ketem ijinpäñ gwet nami nanjira gäkñata kämi nañ yän iwerek.

9 Burenä, piä watä äma kubätä piä yän imani uterakgän tänpoko uwä piä unita mäheimitä imata iniñ orerek?

10 Unita in udegän, piä Anututä yän-tamani udegän tänpänä imata bänep täga man niwerän yän nadäneñ? Nämo, in ñode nadäneñ; Imaka täñ kubä nämo täkamäñ. Nin piä watä ämani äpani jopigäntä piä yän nimani ugän täkamäñ unita imata bänep täga man niwerek? yän nadäneñ.

Jesutä äma 10 ude yäpän tägañkuñ

11-12 ✧ Tänpän Jesu Jerusalem kädet kuñtängän Samaria Galili kome baganiken yotpärare täpuri kubäken ahäñkuk. Kome uken äma 10 ude yabäñ ahäñkuk. Yabäñ ahäwänkañ dubini-ken nämo äbuñ. U paräm waki, gisik paräm nitek unita.

13 ✧ Eruk ban itkañ gera ñode yänkuñ; Jesu! Ekäni! Butewaki nadänpän täñkentän nimi yäk.

14 ✧ Ude yän irirä yabänpän yäwetkuk; In pänku bämöp äma kubäken ahäñ imäkañ gupjin yabäwän. Ude yäwet-pewän kuñtängän kädet miñin paräm u paoräkañ gupi säkgämän ahäñkuñ.

15 Ude ahäñ yämän kanpäñä kubäwä äneñi äyänutpeñ Anutu gera terak iniñ orettän Jesuken kuñkuk.

16 Kuṅpājā Jesu dubini-ken iṅami yāpān āpmonpāpāj bānep tāga man iwetkuk. Āma uwā Samaria komeken nanik, Juda ābotken nanik nāmo.

17 Ude tāṅjirān Jesutā yāṅkuk; Nāk āma 10 ude yāpa tāgaṅo upāj 9 u de itkaṅ?

18 Jide tāṅpāj āma gāgāni ṅonitā-gān Anutu bānep tāga man iwetta ābatak?

19 ✧ Ude yāṅpāj āma u iwetkuk; Tāga. Akumaṅ kuyi! Nadāṅ namikinik tāyan unita tāgatan.

Anutu tāṅo kehāromi kwawak api ahāwek

Mat 24:23-28,37-41

20 ✧ Kadāni uken Parisi āma ātutā ābā Jesu ṅode iwet yabāṅkuṅ; Anutu tāṅo kaṅiwat piā kehāromi nīkek jidegān api ahāwek? Ude iwet yabāwāwā Jesutā yāwetkuk; Bureni, kaṅiwat piāni api ahāwek upāṅkaṅ dapunjintā nāmo api kāneṅ.

21 ✧ Dapunjintā kaṅpāj ābatak ṅo yāṅ nāmo api yāneṅ, ba itak udu yāṅ nāmo api yāneṅ. Nāmo, Anututā intājukun itkaṅ yabāṅ yāwat piāni bāmoṅjin-ken tāṅ itak.

22 Ude yāṅpāj iwarāntākiye yāwetkuk; In nadākaṅ? Kāmiwā ṅode api nadāneṅ; Wāra! Nin jop-inik itkamāṅ. Jide tāṅpāj kepma kubātagān Āma Bureni-inik-kāt āneṅi bok itne? yāṅ api nadāneṅ. Upāṅkaṅ nāmo.

23 ✧ Āmawebetā ṅode api tāwetneṅ; Kawut! Itak udu yāṅ api tāwetneṅ. Ba, tuān itak ṅo yāṅ api tāwetneṅ. Ude tāwerirā u bureni yākaṅ yāṅ nadāṅpāj mani buramiṅkaṅ nāka nāmo wāyākṅeneṅ.

24 U imata, Āma Bureni-inik ābayāṅ tāyak uwā yāpā kwīnirirān kome kumān-tagān peṅyāṅek tāyak ude, kwawakinik ahāṅjirān api kāneṅ.

25 ✧ Upāṅkaṅ intājukunā, āmawebe ṅonitā māde ut imiṅjirā Āma Bureni-inik uwā komi pāhap api nadāwek.

26 Eruk, Āma Bureni-iniktā āneṅi ābayāṅ tāyak-ken uwā Noa tāṅo kadāni-ken āmawebetā tāṅuruk-uruk tāṅkuṅo udegān api tāneṅ.

27 Kadāni uken āmawebetā Nin tāga itkamāṅ yāṅ nadāṅkaṅ ketem naknak, kādet kuṅat-kuṅat, nādapi tāktāk tāṅ yāpmāṅ kuṅjirā Noa gāpe gānaṅ āroṅkuk. Āroṅjirān gwāgu taṅi pāhap tokṅeṅpāj āmawebe pāke u dāpmāṅ moreṅkuk. Āmawebe udegān tāṅuruk-uruk tāṅ irirā Āma Bureni-inik api āpek.

28-29 ✧ Ba kadāni Lottā itkuk-ken u imaka. Āmawebe ketem naknak, yānat tāktāk, tuṅum suwak-suwak, eṅi tāktāk tāṅ irirā Lot Sodom yotpārare u peṅpeṅ kuṅkuk. Peṅpeṅ kuṅjirān kādāp mebet-kāt mobā kādāp ikektā iwān tak tāyak ude maṅpāj āmawebe tāṅuruk-uruk tāṅ itkuṅo u kumān-tagān dāpuk.

30 Kādet u ahāṅkuko udegān Āma Bureni-iniktā ābayāṅ tāyak-ken api ahāwek.

31 ✧ Kadāni uken āma kubātā yāman irirān Jesutā ābāṅjirān kaṅpāj tuṅumi yāpmākta eṅi gānaṅ nāmo ārowek. Nāmo, jop kaṅ metāṅpeṅ kwān! Ba kubātā piāken irayāṅ tāko uwā eṅiken āneṅi nāmo kwek. Nāmo, jop kaṅ metāṅpeṅ kwān.

32 Lot webenita juku piwut!

33 ✧ Nāk bureni tāwera nadāwut; Āma kubātā iniken irit kuṅat-kuṅarita iyap taṅpājā irit kehāromi nāmo api korewek. Upāṅkaṅ kubātā irit kuṅat-kuṅarita māde ut imayāṅ tāko uwā irit tāga u api yāpek.

34 Kadäni näkä äneñi äbayäñ täyat-ken uken ñode api ahäwek; Äma yarä, bok pat ittängän kubäwä paotpeñ kuñirän kubäwä api irek.

35 Ba webe yaräwä ketem äññañ ittängän kubäwä paotpeñ kuñirän kubäwä ugän api irek. [

36 Ba äma yarä piäken irirän kubäwä paotpeñ kuñirän kubäwä ugän api irek.]

37 ✧ Man ude yäñtäreñjirän iwaräntäkiyetä iwet yabäñkuñ; Yäyan u de api ahäwek? Yäwäwä yäwetkuk; Tom kubä kumäñkañ parirän baraktä u näna yäñkañ punin unu änok piäñ kuñarirä u yabäñpäñ-nadäk täkañ. Eruk udegän, kudän täwetat udewani kañpäñä Jesu ahätak yäñ api nadäneñ.

18

Anutu-ken yäñapiñitna nadäñ nimik täyak

1 ✧ Täñpäñ ämawebetä nadäñpäñ Anutu-ken yäñapik man pengän pengän yäñkañ nämo gañä täneñta Jesutä man wärani ñode yäwetkuk;

2 Yotpärare kubäken man yäpmäñ daniwani äma kubä irek. Äma unitä Anutu nämo orañ imiñpäñ ämawebeta udegän nämo orañ yämik täñpek.

3 Täñjirän yotpärare ukengän webe kajat kubä unitä kadäni kadäni äma ukengän äbäñ tarek täñpek. Äbäñpäñ ñode iwet täñpek; Äma kubätä iwan bumta täñ namik täyak yäk. Unita manken kuñkañ näk gäraç itpäñ kañ täñkentäñ nam.

4-5 ✧ Ude iweränä pengänä man yäpmäñ daniwani äma uwä webe kajat u täñkentäñ imikta gañä täwek. Gañä täweko upäñkañ mäden ñode nadäwek; Näk Anutu ba ämata nämo nadäñ yämik täyat upäñkañ webe kajat ñonitä pipiri nabäñ tarek täyak yäk. Unita manken kuñkañ täñkentäñ ima. Ude nämo täñpawä pen api nabäñ tarewek. Ude täñjirän gañani kubä api nadäwet yäk.

6 Ekänitä man wärani ude yäwetpäñ yäñkuk; Eruk, in man yäpmäñ daniwani äma waki unitä man yäweko unita nadäwä tumbut.

7 Anutu täño ämawebeniye kadäni kadäni butewaki man terak yäñapik täkañ. Ude täñjirä Anututä waki kubä nämo täñ yämek. Nämo, yäñapik man yäk täkañ u nadäñpäñ nadäñ yämikinik täk täyak.

8 Näk bureni-inik täwetat! Anututä ämawebeniye bäräñeñ-inik api täñkentäñ yämek. Upäñkañ kämi, Äma Bureni-iniktä äbayäñ täko kadäni uken ämawebe nadäkinik ikek irirä api yabäwek ba nämo?

Anutu injamiken netätä siwoñi itak?

9 Täñpäkañ kome uken äma ätu inita nadäwä ärowani täñjirä nin äma siwoñi yäñ nadäñkañ äma ätuta nadäwä äpani täñkuñ. Äma udewanitä nadäkta Jesutä man wärani terak ñode yäwetkuk;

10 Kepma kubätä äma yarätä Anutu-ken yäñapik man yädayäñ kudupi eñi gänañ ärodeñ. Kubä u Parisi äma, kubä takis moner yäpani äma. Unitä ñode tädeñ;

11 ✧ Parisi äma uwä inigän päñku käroñ itkañ inita Anutu ñode iwerek; Anutu, näk äma ätu waki täk täkañ udewani nämo unita bäneç täga man gäwetat. Äma ätuwä kubota täk täkañ. Ba kädet wakiwaki, kubokäret udewani täk täkañ. Täñ nähä äma takis moner yäpani bok itkamäk ñodewani nämo yäk.

12 ✨ Nāmo, Sande kubākubāta kepma yarā ude nadāŋ gamikta nakta jop it tāyat. Ba бага man iwatpāŋ monēŋ ba ketem yāpmāk tāyat uken nanik morāki gāka gamik tāyat yāk.

13 ✨ Tāŋpākaŋ takis monēŋ yāpani āma uwā eŋi kāwuriken itkaŋ kunum gānaŋ iŋŋpewān ārokta māyāk nadāwek. Ba inita nadāwān waki tāŋpāpāŋ kupāŋi weŋkaŋ Yāke! Yāke! yāŋpāŋ yāŋapik man ŋode yāwek; Anutu, nāk āma waki tāŋpani unita bānep wakwak nadāŋ namitan u tāŋpi bam tawānkaŋ butewaki nadāŋ nami! yāŋ yāwek.

14 ✨ Eruk, nāk ŋode tāwetat; Āma takis monēŋ yāpani unitawā Anututā āma siwoŋi yāŋ iwerirān eŋini-ken kwek. Tāŋ, Parisi āma unitawā nāmo. In nadākaŋ? Āma kubātā ini wāpi biŋam yāpmāŋ ārowayāŋ tāko uwā Anututā wāpi biŋam api yāpmāŋ āpek. Tāŋ, āma kubātā inita nadāwān āpani tāŋpānpāŋ kuŋarayāŋ tāko uwā Anututā api oraŋ imek.

Ironjironji Jesuken yāpmāŋ ābuŋ

Mat 19:13-15; Mak 10:13-16

15 Tāŋpākaŋ āmawebe ātutā iniken nanak paki Jesutā keru gupi terak pewān yāŋpāŋ yāŋ-yākŋat yāpmāŋ ābuŋ. Yāpmāŋ ābāŋirā iwarāntākiyetā yabāŋpāŋ yabāŋ yāŋkuŋ.

16 Ude tāŋirā Jesutā ironjironji kumān yāŋpewān ābāpāŋ iwarāntākiye yāwetkuk; Yabā kātāwā ironjironji nākken yāpmāŋ ābāk tākot. Nāmo yājiwātneŋ. Āmawebe ironjironji ŋodewani āworeŋpāŋ kuŋat tākaŋ uwā Anututā intājukun it yāmiŋpāŋ yabāŋ yāwat tāyak.

17 ✨ Unita nāk bureni-inik tāwetat; In ironji ironjitā nadāŋ namik tākaŋ udegān Anututā intājukun it tamikta nāmo nadāŋ iminayāŋ tāŋo uwā nāmo inik api tabāŋ tāwerek.

Tuŋum āma kubā tāŋo manbiŋam

Mat 19:16-30; Mak 10:17-31

18 ✨ Tāŋpāŋ Juda tāŋo āma ekāni kubātā Jesu ahāŋ imiŋpāŋ ŋode iwetkuk; Yāwoŋārewani āma tāga, Nāk jide u tāŋkaŋ irit kehāromi u kaŋ yāpet?

19 Yāwānā Jesutā iwetkuk; Gāk imata āma tāga yāŋ nāwetan? Āma tāga uwā Anutu kubā ugān.

20 ✨ Tāŋkaŋ, irit kehāromi yāpayāŋ nadāŋpāŋā Anututā kādet pewani nadātan ugān iwarayāŋ tāno uyaku api kaŋ-ahāwen. Uwā ŋode; Gāk āma kumāŋ-kumāŋ nāmo uren, kubokāret nāmo tāŋpen, kubota nāmo tāŋpen, āma kubā manken teŋkaŋ jop manman nāmo ikŋaren, gāk meŋka nanka oraŋ yāmiŋpāŋ mani buramik tāŋpen.

21 Jesutā ude iwerānā yāŋkuk; Nāk kādet nāwetan u kudup ironjiken umunitā pen iwat yāpmāŋ ābātāt yāk.

22 Ude iwerān nadāŋpāŋ Jesutā iwetkuk; Imaka kubāgān nāmo tān. Irit tāga kaŋ-ahāwayāŋ nadāŋpāŋā ŋode kaŋ tā; Monēŋ tuŋum it gamikaŋ u kudup āmata yāniŋ kireŋpāŋ monēŋ yāpmāŋkaŋ āmawebe jāwārita kaŋ yāmiŋ more. Ude tāŋpayāŋ tāno uyaku kunum gānaŋ imaka tāgatāga u api korewen. Eruk, ude tāŋ moreŋkaŋā ābā nāk kaŋ nāwat!

23 Āma unitā man ude nadāŋpāŋ monēŋ tuŋum pāke unita bānepitā nadāŋ bārāp tāŋpāŋ butewaki iŋam dapun iŋŋpeŋ kuŋkuk.

24 Kuñjirän Jesutä iwaräntäkiye yäwetkuk; Moneñ ämatä Anutu gämori-ken itkañ unitäño kañiwat yewa gänañ ärokta api täñburut täneñ.

25 In jide nadäkañ? Tom pähap kubä wäpi kameri unitä gänañ täpuri-ken täga ärowek? Nämo, u käjiñ täwek. Tuñum äma udegän, Anututä intäjukun it yämiñpäñ yabäñ yäwatta api täñburut täneñ.

26 Jesutä ude yänjirän nadäñpäñ ämawebe bumta kikiñutpäñ yänkuñ; Yäke! Anututä äma moneñ ikek bäräñeñ nämo api yämagureko u täñpäwä äma jopi nin ñodewani jide täñpäñ irit kehäromi api kañ-ahäne?

27 ✧ Ude yäwäwä Jesutä yabäñpäñ yäwetkuk; Imaka ämatä ini täga nämo tänañi uwä Anututä täga täñpek.

28 Ude yänjirän nadäñpäñ Pitatä iwetkuk; Nibä yäk. Nin imaka imaka kudup peñ moreñkañ gäk gäwarän täkamäñ ñonita kowata jide api yäpne?

29-30 Yäwänä Jesutä iwetkuk; Näk bureni täwetat; Äma kubätä näka yänpäñ noriye wanoriye, miñiye naniye, ironiñiye ba imaka kuduhtagän peñkañ näk näwarayäñ täko uwä imaka peñkuko u irepmiñpäñ irit kuñat-kuñariken kowata tägagämän u kañ ahäktä pära nämo api täñpek. Täñkañ kumäñpäñä irit kehäromi api kañ-ahäwek.

Jesu ini kumäktä äneñi yänku

Mat 20:17-19; Mak 10:32-34

31 ✧ Eruk, man ude yän paotpäñ iwaräntäkiye 12 u inigän yänpäbä yepmanpäñ yäwetkuk; Ket nadäwut. Nin kuñtängän Jerusalem yotpärareken api ahäne. Ahäñpäñä bian profettä Äma Bureni-inikta manbiñam kudän täwani uwä kome uken bureni api ahäwek.

32 ✧ Äma Bureni-inik uwä guñ äma kerit terak pewäkañ unitä yänärok man iwetkañ waki täñ imiñpäñ, iwit api ut ibatneñ.

33 Ude täñkañ päripmäñpäñ kumäñ-kumäñ api utpewä kumbek. Ude tänayäñ täñopäñ kepma yaräkubä täreñjirän kumbani-ken naniktä äneñi kodak täñpäñ api akumañ kwek.

34 ✧ Jesutä ude yänjirän mebäri käbop itkuko unita iwaräntäkiyetä nämoinik nadäwä täreñkuñ.

Jesutä dapuri tumbani kubä yäpän tägañku

Mat 20:29-34; Mak 10:46-52

35 Kuñtängän Jeriko yotpärare dubini-ken ahäñpäñ kañkuñ. Äma kubä dapuri tumbani, kädet miñin mañit itkañ ämawebe-ken moneñta ketkewat itkuk.

36 Ude täñ ittängän ämawebe Jesu iwarän täñkuño täño mämäni nadäñpäñ yänkuñ; U imatäken?

37 Ude yäwänä ämawebe ätutä iwetkuñ; Jesu Nasaret nanik ukät äbäñkañ täkamäñ yäk.

38 ✧ Ude iweräwä äma dapuri tumbani u gera ñode yänkuñ; Jesu, Devit orani, butewaki nadäñ nami! yäk.

39 Ude yänjirän ämawebe intäjukun äbuño unitä kañ-yänpäñ iwetkuñ; Wari yäweno! Ude iwerirä nämo nadäñ yämiñpäñ gera äneñi tanjigän ñode yäkgän täñkuñ; Devit orani, täñkentäñ nami!

40 Yänjirän Jesutä nadäñpäñ yänkuñ; Äma u yänjikñat yäpmäñ äbut. Ude yäwänä yänjikñat yäpmäñ äbämañ Jesu dubini-ken äbäwä iwet yabäñkuñ;

⁴¹ Ima tãŋ namãn yãŋpãŋ nãkken gera yãyan? Yãwãnã iwetkuk; Äma ärowanina, nãk dapun äneŋi ijiwa kunayãŋ nadãtat yãk.

⁴² ✧ Ude yãwãnã Jesutã iwetkuk; Eruk, ijiwi kurã! Nadãŋ namikinik täyan unitã tãŋpewãn tãgatan.

⁴³ Yãŋirãn uterakgãn äma u ijiwãn kwãpãŋ Anutu-ken bãnep tãga man iwetpãŋ Jesu iwarãn tãŋkuk. Ude tãŋirãn ämawebe äbot pãke unitã u kaŋpãŋ Anutu wãpi iniŋ oretkuŋ.

19

Sakius tãŋo manbijam

¹ Tãŋpãkaŋ Jesu Jeriko yotpãrare bãmopi-ken kuŋkuk.

² Kuŋirãn yotpãrare uken takis moneŋ yãpani tãŋo intãjukun äma kubã wãpi Sakius itkuk. Sakius uwã moneŋ nani.

³ Unitã Jesu u netã yãŋ ket kaŋpãŋ nadãwa yãŋkaŋ kuŋkuk. Kuŋkuko upãŋkaŋ ämawebe äbot mãyap iwatkuŋo unita Sakius Jesu detãde kãwet yãŋkaŋ tãŋpãn waŋkuŋ. Imata, u äma kerãpi-inik unita.

⁴ Ude tãŋpãn wawãwã intãjukun bãrãŋeŋ kumaŋ pãŋku pãya kãroŋi kubã kãdet miŋin itkuko uterak äroŋkuk. Pãro itkaŋ Jesu äbãn kãwayãŋ yãŋkaŋ dapun tãŋ itkukonik.

⁵ Tãŋ irirãn Jesu u äbã dorãŋpãŋ kaŋpãŋ iwetkuk; Sakius! Gãk bãrãŋeŋ äpi. Nãk apiŋo gãkã eŋiken bok itdayãŋ yãk.

⁶ Ude iwerãnkaŋ Sakius bãnepi-ken oretoret pãhap nadãŋkaŋ bãrãŋeŋ äpã Jesu imagurãnkaŋ eŋini-ken kuŋkumãn.

⁷ ✧ Ude tãŋirãn ämawebe pãke unitã u kawã siwoŋi nãmo tãŋpãpãŋ man yãŋpãŋ-nadãk ñode tãŋkuŋ; U kawut! Imata äma waki tãŋpani-kãt ketem nãda yãŋkaŋ kuyak?

⁸ ✧ Ude yãŋkuŋo upãŋkaŋ Sakiustã eŋiniken kuŋpãŋã Sakiustã Ekãni ñode iwetkuk; Ekãni nãk bureni gãwetat. Imaka moneŋ tuŋumna kumãn yãpmãŋ daniŋpãŋ bãmopgãn peŋkaŋã morãki äma jãwãrita yãmayãŋ. Tãŋ, morãki uwã äma jop yãŋ yãkŋatpãŋ tuŋumi kubota tãŋ yãmik tãŋkuro unita kowata u irepmitpãŋ taŋigãn yãmintãŋ kwayãŋ yãk.

⁹ ✧ Ude yãwãnã Jesutã iwetkuk; Bureni! Apiŋo ämawebe äbot eŋi ñoken Anututã yãpãtagak piã tãŋ yãmitak. Imata, äma ño imaka, Abraham tãŋo nanak bureni-inik tãyak yãk.

¹⁰ ✧ Tãŋpãkaŋ Äma Bureni-inik uwã äma ñodewani paot-paotta biŋam-ken nanik yabãŋ ahãŋpãŋ yãmagutta äpuk.

Piã watã äma yarãkubã unitãŋo manbijam

Mat 25:14-30

¹¹ ✧ Eruk, Jeriko yotpãrare peŋpeŋ kãdet miŋin kuŋtãngãn Jerusalem kerãp taŋkuŋ. Tãŋpãkaŋ ämawebe ätutã ñode nadãŋkuŋ; Eruk, Anututã intãjukun itkaŋ yabãŋ yãwat piãni kehãromi nikek kwawak pewã ahãkta kerãp tãyak yãŋ nadãŋkuŋ. Ude nadãŋkuŋo unita Jesutã man wãrani kubã ñode yãwetkuk;

¹² ✧ Äma wãpi biŋam ikek kubãtã nadãk tawaŋ ñode pewek; Kome ban kubãken kwãpãŋ intãjukun ämata kaŋ nepmaŋput. Intãjukun ämata nepmaŋpãkaŋ äneŋi äbã ämawebenaye kaŋ yabãŋ yãwara yãŋ nadãwek.

✧ 18:42: Luk 7:50 ✧ 19:7: Luk 15:2 ✧ 19:8: Kis 22:1; Nam 5:6-7 ✧ 19:9: Apos 16:31; Luk 13:16

✧ 19:10: Luk 15:4; Jon 3:17, 1Ti 1:15 ✧ 19:11: Mat 25:14-30 ✧ 19:12: Mak 13:34

13 Eruk, kwayäj nadänpäj piä watä ämaniye 10 ude yämagut pübä yepmanpäj monej uwäk kubäkubä yäpmäj daninpäj yämek. Yäpmäj daninpäj yämiñkañ yäwerek; Monej ñowä piä tänpäj moräki ätukät yäpmäjirä näk äneñi api äbet yäk.

14 ✧ Ude yäñpeñ kwekopäj ämawebe äbot komeni-ken naniktä äma unita gañani pähap nadänpäj noriye ätu yepmanpä päñku yäwetneñ; Nin äma ñonitä intäjukun it nimikta bitnäkamäj yäk.

15 Ude yäneñopäñkañ ehutpäj intäjukun ämata tewä irek. Intäjukun äma ude tewäkañ ittängän äneñi ini komen äbänpäj yäwek; Piä watä ämanaye monej uwäk kubäkubä yämiñkuro ukeñonita yäñpewä äbut yäk. Näk monej yämiñkuro upäj piä tänpäj moräki jide yabäj ahäñkuñjo u kañpäj nadäwayäj yäj yäwek.

16 Eruk, kubätä jukun äbänpäj iwerek; Ekäni, monej uwäk kubägän namijñkuno ukeñopäj piäni täñjira uwäk 10 ude ahäñkuñ.

17 ✧ Yäjirän intäjukun äma unitä iwerek; Täga yäk. Gäk piä säkgämän täñkun. Imaka täpuri unita watä säkgämän it täyan unita apiño näkño yotpärare 10 unitäño watä ämata gepmanjat yäk.

18 Täñpäkañä kubätä äbänpäj iwerek; Ekäni, monej uwäk kubägän namijñkuno ukeñopäj piäni täñjira uwäk 5 ude ahäñkuñ yäk.

19 Yäjirän intäjukun äma unitä iwerek; Täga. Apiño näkño yotpärare 5 unitäño watä ämata gepmanjat yäj iwerek.

20 Täñpäkañä kubätä äbänpäj iwerek; Ekäni, monej uwäk kubä namijñkuno ukeño uwäk tänpäj peñkañ itkuko äneñi yäpmäj äbätat ño yäk.

21 Imata, näk gäkño mebarika ñode nadänpäj umuntanjut; Gäk äma komi yäj nadäñkut. Gäk äma täño imaka tuñum yäyomägat täyan. Ba ketem äma kubätä piwani pugetpäj nak täyan unita gäka umuntanjpäj monej uwäk käbop u peñkut yäk.

22 Ude iweränä intäjukun äma unitä iwerek; Gäk piä watä äma wakiinik! Unita gäkñaken man unitä äyäjutpäj manken gepmanpayäj yäk. Bureni! Gäk näka äma komi yäj yäyan. Ba äma täño imaka tuñum yäyomägat täyan yäj näwetan. Ba ketem äma kubätä piwani puget täyan yäj yäyan.

23 Yäyan ude bureni täñpewä imata näkño monej, monej eniken nämo peñkun? Ude täñkuno yäwänäku äbänpäjä monej u yäpmäjkañ moräki ätukät yäpmäñtetet yäk.

24 Ude yäñpäj äma tuän itneño u yäwerek; Monej uwäk kubägän u yomägatpäj äma monej uwäk 10 yäpuko ñonita imut yäk.

25 Ude yäwänä iwetneñ; Ekäni! Äma ño monej uwäk uku yäpuko ño yäk.

26 ✧ Ude yäwäwä äma unitä yäwerek; Juku peñkañ ket nadäwut! Äma kubätä imaka imani u yäpmäj kuñarayäj täko uwä ätukät buñät imikta yäwani. Täñ, äma ätuwä nin imaka udewani nitek yäj nadäk täkañ upäñkañ nämo! Imaka injikamäj yäj jop nadäk täkañ uwä yäyomägatta yäwani.

27 Ude yäñpäj yäwek; Eruk, äma näkä intäjukun äma it yämikta bitnäñkuñjo u kumän yäñporiñ pübä inamna-ken ño yepmanpäj kumäj-kumäj däput yäj yäwek.

Ämawebetä Jesu orañ iminjirä Jerusalem äronjuk
Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19

28 Jesutä man wärani ude yäj paoränkañ kuñtängän Jerusalem yotpärare keräp tañpäj Olip pom mebari-ken yotpärare täpuri yarä wäpi Betefage kenta

Betani uken ahäjkuņ. 29 Päjku uken itkaņä Jesutä iwaräntäki yarä ñode yäwetpäj peņ yäwet-pewän kuņkumän;

30 Ek yotpärare täpuri udu kuņkaņ doņki nanaki kubä, ämatä nämö täņbätak täwani, topmäk terak itak u kaņpäj pitpäj wädäj yäpmäj äbun.

31 Ude täņjirän äma kubätä täwet yabäk täņpänä ñode kaņ iwerun; Ekänitä doņki ñonita yäwänpäj äbä pitkamäk yäj kaņ iwerun.

32 ✧ Ude yäwet-pewän kuņpäjä iwaräntäkiyat uwä Jesutä man yäwetkuko udegän doņki nanaki u kaņ-ahäjkuņmän.

33 Kaņ-ahäjpäj yen pit irirän doņki u mähemitä ñode yäwet yabäjkuņ; Imata doņki uwä yen pit imikamän?

34 Ude yäwänä yarä unitä iwetkumän; Ekänitä ñopäj piä kubä täņpayäj nadätak yäk.

35 Ude iwetkaņ doņki u pitpäj yäpmäj Jesuken kuņkumän. Yäpmäj kuņpäjä teki punin nanik yäjopmäņpäj doņki mädeni terak irinkaņ Jesu kerigän inj it iwarirä päro maņitkuk.

36 ✧ Maņitkaņ kuņjirän ämawebe Jesu iwarän täņkuņo unitä teki punin nanik yäjopmäņpäj kädet miņin irin wädäj yäpmäj kuņjirä Jesu uterak kuņkuk.

37 Kuņtängän Olip pom gämori-ken ahäjpäj Jerusalem keräp taņkuņ. Jerusalem keräp taņpäjä ämawebe Jesu iwarän täņkuņo u oretoret pähap nadäjkuņ. Jesutä kudän kudupi mebäri mebäri täņjirän kak täņkuņo unita nadäjpäj Anutu gera terak iniņ oretkuņ. Anutu iniņ oretkaņ ñode yäjkuņ;

38 ✧ Iniņ oretna! Intäjukun ämanin Ekäni wäpi terak äbätak ñonita Anututä iron täj imän!

Sam 118:26

Anutu ninta bänep täga nadäj nimitak unita Anutu ärowani kunum gänaņ itak u wäpi biņam yäpmäj akuna! yäj yäjkuņ.

39 Ude yäjirä Parisi äma ätu ämawebe u gänaņ itkuņo unitä nadäjpäj Jesu iwetkuņ; E! Yäwoņärewni äma! Gäwaräntäkaye ño yabäj yäjpewi bitnäwut! yäk.

40 Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Nämö! Näk bureni täwetat. Näkä näwärantäknaye ño yäniņ bitnäwawä mobä ñonitä gera terak api naniņ oretneņ!

Jesu Jerusalem kaņpäj konäm kotkuk

41 ✧ Ude yäjpäj kuņtängän Jerusalem yotpärare dubiniken ahäjkuņ. Ahäjpäj Jerusalem kaņpäjä konäm kotkuk.

42 ✧ Konäm kotpäj yäjkuņ; Yäkena! Jerusalem ämawebenaye! Kwinigän irit täņo mebäri apiņo täga nadänaņi upäjkaņ nämö nadäwä tärek täkaņ. Nämö, uwä käbop it tamitak unita nämö kaņpäj nadäkaņ.

43 Täppäkaņ kämi, kadäni kubäken umuri ñode api ahäwek; Iwankayetä yewa tädotpäj ämik täkta it gwäjijpäj api itneņ. Ude täņjirä inä täga nämö api ämetpeņ kuneņ.

44 ✧ Nämö! Yewa däpmäj äreyäjpäj in ba intäņo nanak kudup api täņpä waneņ. Ba intäņo eņi taņi taņi u kudup api däpmäj eräj täņpä kuneņ. Bureni! Anutu täņkentäj tamikta äbuko u mebärini nämö kaņpäj nadäjpäj mäde ut imikaņ unita bäräpi umuri pähap u api ahäj tamek.

45-46 Eruk, Jesutä kudupi eņi gänaņ äronpäj yabäjkuņ; Ämawebetä imaka imaka suwaņ namiņ gamiņ täj irirä. Yabäjpäj yäwat kireņpäj ñode

yäwetkuk; Eni ñonita ñode kudän täwani pätak; Näkño eni uwä yäñapik man eni ude irek yäk. Upäñkañ intä ñode täñirä kubo äma täño käbop irit bägup ude äworetak.

47-48 ✨ Eruk kepma kepma Jesu kudupi eni gänañ äronpäñ man yäwetpäñ yäwoñärek täñkuk. Ude täñirän bä mop ämakät Baga man yäwoñärewani ba Juda täño äma ekäni ekänitä Jesu kumäñ-kumäñ utta kädetta wäyäkñeñkuño upäñkañ täñpä wañkuñ. Imata, ämawebe kuduypatgän Jesu täño manita gäripi nadäñpäñ äbä itgwäjik täñkuño unita.

20

Jesu netä täño kehäromi terak piä täñkuk?

Mat 21:23-27; Mak 11:27-33

1 Kepma kubäta Jesu kudupi eni gänañ äronpäñ ämawebe Manbiñam Täga u yäñahäñpäñ yäwetpäñ yäwoñärek täñkuk. Yäwetpäñ yäwoñärek täñ irirän bä mop äma intäjukun täñpani ätu, ba Baga man yäwoñärewani äma ätukät Juda täño äma ekäni ekäni ätutä man iwetnayäñ dubini-ken äbuñ.

2 Äbäñpäñ iwetkuñ; E! Gäk imaka täk täyan ño netätä gäwerirän täk täyan?

3 Iweräwä Jesutä man kowata ñode yäwetkuk; Eruk näk udegän, man kubä täwerira kowata näwerut!

4 Jontä ume ärut yämik täñkuko uwä nadäk-nadäk Anutu-ken yäpmäñkañ täk täñkukonik ba ini nadäñpäñ täk täñkukonik?

5 Ude yäwet yabäwänä jide yäne yäñ nadäñpäñ yäñpäñ-nadäk ñode täñkuñ; Nintä Anutu-ken nanik yäpmäñkañ täñkuk yäñ yänawä Jesutä ñode niwerayäñ; Upäñ imata mani nämo nadäñkuñ? yäñ niwerayäñ yäk.

6 Täñä Jon uwä ini nadäñpäñ täñkuk yäñ yänawä ämawebetä ninta kokwawak nadäñpäñ mobätä kumäñ-kumäñ nidäpnayäñ yäk. Jon uwä profet kubä, Anutu-ken nanik yäñ nadäk täkañ unita ude täga nämo yäne yäk.

7 Nadäñ-bäräp ude täñpäñ Jesu iwetkuñ; Ninä Jontä ume ärut yämik täñkuko unitäño mebäri nämo nadäkamäñ yäk.

8 Yäwäwä yäwetkuk; Eruk, näk udegän netätä näwerirän täk täyat unitäño mebäri nämo täwerayäñ.

Wain piä watä äma waki täño manbiñam

Mat 21:33-46; Mak 12:1-12

9 ✨ Jesutä ude yäñpäñ man wärani ñode yäwetkuk; Äma ekäni kubäta kome kubäken wain piä kubä täñpek. Täñpäñ penkañ wain piä u watäni itta äma ätu yepmañkañ kome ban kubäken päñku kadäni käronji-inik irek.

10 ✨ Päñku irirän wain mujipi yäpmäk-yäpmäk kadäni keräp täñirän mujipi ätu inita ketpäñ yäpmäñ imiñ äbäka äma kubä iwerän kwek. Eruk kumañ päñku wain piäken ahäwänä wain piä watä äma unitä äma u injipäñ päripmäñpäñ tewä äneñi ketäñ kwek.

11 Ketäñ päñku piä mähemit-ken ahäwänä kañpäñ äneñi äma kubä iwerän kwek. Kwänä wain piä watä äma unitä äma u injipäñ päripmäñpäñ waki täñ imiñpäñ tewä u imaka, ketäñ kwek.

12 Piä watä ämatä ude täñpäwä piä mähemit äneñi äma kubä iwerän kwek. Kwänä äma u utpewä kumäñ-däpurek täñirän yewa gägäni-ken mañpä kunen.

13 Piä äma ätu däpman̄tako piä mähemitā jide tänpet yāḡ nadāḡpāḡ ḡode nadāwek; Nanakna bureni-inik ḡonitā pāḡku yāwānā bureni yāḡ nadāḡpāḡ mani kāwep buramineḡ yāk. Ude nadāḡpāḡ iniken nanaki iwerān kwek.

14 Eruk kwānā wain piä tāḡo watā äma unitāḡo nanaki-inik u kaḡpāḡḡ yāḡpāḡ-nadāk ḡode tāneḡ; Nanaki ḡonitā piä ḡo mäheḡi api tāḡpek yāk. Unita uritna piä ḡo ninta biḡam kaḡ tāḡpān yāk.

15 Ude yāḡpāḡḡ iwat kireḡpewā yewa gāgāni-ken kuḡirān iḡitpāḡ kumāḡ-kumāḡ utneḡ.

Eruk Jesutā manbiḡam ude yāḡ paotpāḡ āmawebe pāke itkuḡo u yāwetkuk; Jide nadākaḡ? Piä mähemitā kuḡpāḡ watā äma u kowata jide tāḡ yāmek?

16 U ḡode tāḡ yāmek; Piä mähemitā äbāḡpāḡ watā äma biani kumāḡ-kumāḡ däpman̄pāḡ watā äma kodaki yepmaḡpek. Ude yāwerānā āmawebe pāke itkuḡo unitā nadāḡpāḡ iwetkuḡ; Ude ahāwektawā!

17 Ude iwerāwā Jesutā dapun kehāromigān yabāḡpāḡ ḡode yāwetkuk; Eruk, Anutu tāḡo man ḡode kudān tāwani unitāḡo mebāri jide?

Äma eḡi tāḡpanitā bek kubā kawā wawāpāḡ peḡkuḡo unitā bek bāmopi ude itak yāk. *Sam 118:22*

18 ☆ Unita ḡode tāwera nadāwut; Bek bāmopi uterak äma kubātā maḡpāḡḡ bumta api urek. Ba bek unitā äma kubā terak maḡpāḡḡ äma u kumāḡ-kumāḡ api däpman̄ jakḡjirek.

19 ☆ Jesutā man wārani ude yāḡirān bāmop äma ba Baga man yāwoḡārewani äma unitā nadāwā tārewāpāḡ yāḡkuḡ; Bureni! Man wārani wain piä terak utpāḡ yāyak u ninta yāyak yāk. Ude yāḡpāḡ peḡgān iḡitpāḡ manken tenayāḡ nadāḡkuḡopāḡ āmawebeta umuntaḡpāḡ peḡkuḡ.

Jesu takis moneḡ pekta iwet yabāḡkuḡ

Mat 22:15-22; Mak 12:13-17

20 ☆ Täḡpāḡ Jesu iḡitta kādetta wāyākḡeḡpāḡ iwarāntāḡ yāpmāḡ kuḡatkuḡ. Täḡkaḡ äma ätu Jesu man goret yāḡirān kaḡpāḡ iḡitpāḡ gapman kerik-ken pekta yāniḡ kireḡpewā kuḡkuḡ. Eruk äma unitā Jesutā ninta äma tāḡyākḡarani nāmo yāḡ nadāwekta yāḡpāḡ äma tāga iḡam dapun āworeḡpāḡ pāḡku ahāḡ imiḡkuḡ.

21 Ahāḡ imiḡpāḡ Jesu ḡode iwetkuḡ; Yāwoḡārewani äma! Nin nadākamāḡ, gāk äma siwoḡi. Imaka imaka yāḡiri bureniḡān ahāk tākaḡ. Anutu tāḡo kādet siwoḡigān niwetpāḡ nāwoḡarek tāk tāyan. Ba man yāk tāyan uwā äma wāpi biḡam ārowani ba āpani unita umun nāmo tāḡkaḡ niwet tāyan.

22 Ude tāk tāyan unita nin Juda naniktā Rom gapmanta takis moneḡ tāga imik tākamāḡ ba nāmo, unitāḡo mebāri niweri nadāna.

23 Yāwāwā Jesutā yāḡ-yākḡarani tāḡo mebāri yabāḡpāḡ-nadāḡkaḡ yāwetkuk;

24 Moneḡ kubā namā kāwa yāk. Yāwānā moneḡ kubā imiḡkuḡ. Imāwā ḡode yāwet yabāḡkuḡ; Moneḡ ḡo terak netā tāḡo iḡami dapun ba wāpitā itak? Yāwānā iwetkuḡ; Rom gapman tāḡo intājukun äma Sisa unitāḡotā itak yāk.

25 Yāwāwā Jesutā yāwetkuk; Eruk ket ḡode nadāwut. In imaka imaka Rom gapmanta imikta yāwani u inita kaḡ imut. Täḡ, imaka imaka Anututa imikta yāwani u Anututa kaḡ imut.

26 Ude yāwānkaḡ kikḡutpāḡ-nadāwātāk tāḡpāḡ kum itkuḡ. Ämawebe iḡamiken Jesutā goret kubā nāmo yāwān kaḡpāḡ iḡitta tāḡpā wawāpāḡ jop itkuḡ.

Kumbani-ken naniktā akukakukta man

Mat 22:23-33; Mak 12:18-27

27 Ude tãŋkaŋ kuŋjirã äma ätu Satyusi äbotken naniktã Jesuken äbuŋ. (Satyusi äma uwã kumbani-ken nanik akukakuk nämo pätak yãŋ nadãk tãŋkuŋonik.)

28 Eruk abãŋpãŋ Jesu ŋode iwet yabãŋkuŋ; Yãwoŋãrewani äma, Mosestã ninta man kudãn ŋode tãŋ niminŋkuk; Äma kubãtã webe yãpmãŋpãŋ komenita yeri kubã nämo bãyanŋkaŋ kumãŋjirãn monãnitã webeni kajat yãpmãŋpãŋ tuãnita biŋam yeri bãyan imek yãŋ yãŋkuk.

29 U nadãŋjiri manbiŋam kubã ŋode gãwetna nadã; Bianã ini buap 7 itkuŋowã tuãnitã webe kubã yãpmãŋpãŋ yeri kubã nämo peŋkaŋ kumbuk.

30 Tãŋjirãn monãnitã webe ugãnpãŋ yãpuk. Yãpmãŋpãŋ udegãn yeri kubã nämo peŋkaŋ kumbuk.

31 Kumãŋjirãn gwekitã webe ugãnpãŋ korenãŋpãŋ udegãn yeri kubã nämo peŋkaŋ kumbuk. Udegãn udegãn buap 7 uwã webe ugãnpãŋ yãpmãŋpãŋ yeri kubã nämo peŋkaŋ kumãn-tagãn kumbuŋ.

32 Äpiye 7tã kumãŋjirã webeni kajat udegãn mäden kumbuk.

33 Eruk, kumbanitã akukakuk kadãni-ken webe uwã netãta biŋam api tãŋpek? yãŋ iwetkuŋ.

34 Ude iwerãwã Jesutã yãwetkuk; In nadãkaŋ? Ämawebe Nãdapi täktãk uwã kome terak ŋo tãk tãkaŋ.

35 Upãŋkaŋ kadãni pãhapken ämawebe kumbani-ken naniktã akukta biŋam u Anututã yãpmãŋ akwayãŋ täyak-ken uken nãdapi täktãk äneŋi nämo api tãneŋ.

36 ✧ Kadãni uken äma wari nämo api kumneŋ, aŋerotã kumãk-kumãki nämo itkaŋ udegãn. U kumbani-ken nanik akunayãŋ tãkaŋ unitã Anutu tãŋo ironjiniye ude äworenãŋpãŋ api itneŋ.

37 Kumbani-ken naniktã akukakukta yãkaŋ unita ŋode täwera nadãwut; Mosestã man kudãn tãŋ niminŋkuko uterak kumbani-ken nanik akukakuk u imaka bureni yãŋ niwetpãŋ niwoŋãrek tãk täyak. Mosestã päya kãdãp mebet ikek unitãŋo manbiŋam kudãn tãŋpãŋ ŋode imaka kudãn tãŋkuk; Ekãni u Abraham, Aisak, Jekop tãŋo Anututã itak yãŋ yãŋkuk.

38 ✧ Man ude yãŋkuko unitã ŋode niwoŋãretak; Anututã nadãwãn ämawebe kuduptagãn, kumbani ba kodaki bok u irit ikek tãkaŋ. Unita ŋode tãga yãne; Anutu u kumbani tãŋo Anutu nämo. Uwã kodak irani tãŋo Anutu.

39 Jesutã ude yãwerirãn Baga man yãwoŋãrewani äma ätutã iwetkuŋ; Yãwoŋãrewani äma, kowata tãga niwetan yãk.

40 Tãŋpãŋ äneŋi iwet yabãkta umuntaŋpãŋ peŋkuŋ.

Jesu ini-tãgãn Kristo u netã yãŋ yãŋkuk

Mat 22:41-46; Mak 12:35-37

41 Tãŋpãkaŋ Jesutã ämawebe ŋode yãwet yabãŋkuŋ; Man goret ŋode imata yãk tãkaŋ? Kristo u Devit tãŋo nanaki, komen ämagãn yãŋ yãk tãkaŋ. Upãŋkaŋ ude nämo!

42 Devit ini uwã Sam kubã terak ŋode kudãn tãŋkuk;

Ekãni Anututã Ekãnina ŋode iwerirãn nadãŋkuŋ;

43 Gãk dubina-ken äbã maŋjiriri wãpka biŋam gaminŋkaŋ iwankaye yãpmãŋpãŋ gãmotka-kengãn api yepmaŋpet yãk. *Sam 110:1*

44 Eruk, u kawut! Devit ini uwã Kristota Ekãnina yãŋ yãŋkuko unita jide tãŋpãŋ Kristo u Devit tãŋo orani jopi kubã yãŋ yãk tãkaŋ?

Baga man yãwoŋãrewani tãŋo täktãkta yãŋkuk

Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54

45 Ämawebe u Jesu täño man u nadäñ irirä iwaräntäkiye ñode yäwetkuk;

46 In Baga man yäwoñärewani ämatä kuñat täkañ ude nämo kuñatneñ. Uwä ämawebetä nibäñpāñ wāpi biñam ikek yāñ niwerut yāñkañ tek kārōñi säkgämān wädawä ärowäkañ ämawebe iñamiken kuñat täkañ. Ba kädēt miñin kuñarirä ämawebetä yabāñpāñ yāniñ oretta gāripi nadäk täkañ. Täñkañ kābeyä eni gānañ ba äñnak-äñnak pähap täk täkañ-ken äronpāñ äma ärowanitä irani-ken itta gāripi nadäk täkañ.

47 Äma udewani uwä webe kajattä eni gānañ äronkañ tuñumi yäyomāgat täkañ. Ba ämawebetä nibäñpāñ äma siwoñi yāñ niwerut yāñkañ yāñapik man kārōñi boham yäk täkañ. Äma udewani uwä Anututä kowata waki tañi-inik api yāmek.

21

Anututa monēñ pekpek kädēt bureni u jide?

Mak 12:41-44

1 Jesutä ude yāñkañ irirän ämawebe monēñ ikek päbä monēñi kudupi eni täño monēñ kābot-ken peñ irirä yabāñkuk.

2 Yabāñ irirän webe kajat kubä monēñ tepi kubägānpāñ äbä kābot gānañ pewän äpmonkuñ. Pewän äpmonjirän kañpāñ Jesutä ämawebe yäwetkuk;

3-4 ✧ Näk bureni täwetat; Webe kajat jäwāri ñonitä peyak uwä ätu pähaptä pekañ u yārepmatak. Ätuwä monēñ tañi it yāmikañ uken nanik täpurigān pekañ. Upāñkañ webe ñonitä peyak uwä täpuri it imiñkuko udegān, kudup peñpāñ jäwāri-inik itak.

Kudupi eni uwä api tokät mañpek

5 Täñpākañ iwaräntäkiyetä kudupi eni säkgämān u kañkañ yāñkuñ; Säkgämān! Monēñ Anututa biñam pewani upāñ tuñum gāripi nīkek yāpmāñkañ mobä säkgämān ukät bok kudupi eni täñkuñ yäk.

6 ✧ Yäwawä Jesutä yäwetkuk; Imaka säkgämān kākāñ uduwä mädenä api tokät mañpek. Mobä uterak-terak itkañ uwä api erāñ mäneñ.

7 Yäwänä iwaräntäkiye ätutä iwetkuñ; Yäwoñärewani äma, yāyan uwä jidegān api ahāwek? Kudän jidewani ahāñ nimiñjirän api kañpāñ nadäne?

8 Yäwawä yäwetkuk; Ämatä täñ-täkñatneño unita ket nadāñkañ itkot. Äma mäyaptä näk wāpna terak man ñode api täwetneñ; Näk Jesu yäk. Ba kadāni pähap tuän äbätak yāñ api täwetneñ yäk. Upāñkañ man u nadäñ yāmineñtäwä.

9 Ba ämik pähap-pähap ahākañ yāñ täwetnayāñ täkañ unita nämo umuntāneñ. Imaka umuri pähap u intäjukun ahānayāñ täñopāñkañ näkño äbäkābäk kadāni uwä bārāneñ nämo api ahāwek.

10 Täñkañ kubä ñode yäwetgān täñkuk; Bureni, kome kubätä kubäkät ämik pähap api täneñ. Ba äma änok kubätä kubäkät ämik api täneñ.

11 Kadāni uken kenāñ tañi api kwaiwek. Ba kome ätuen nakta jop api itneñ ba käyäm wakiwaki api ahāñ yāmineñ. Ba kudän kudupi umuri pähap mebäri mebäri kunum terak ahāñjirä api yabāneñ.

12 Täñpākañ imaka umuri pähap u nämo ahāñjirä ämatä tepmäñjipāñ kädēt wakiwaki api täñ tamineñ. Goret täkañ yāñpāñ kābeyä eni täño äma ekāni ekāni iñamiken tepmañpākañ mañjin api yāpmāñ danineñ. Täñpāñ komi eni gānañ api tepmanēñ. Ba kome täño intäjukun ämakät gapman ämatä intäño

mebäri nadäkta api täwet yabäneḡ. Bureni, näka nadäḡ namikinik täḡpeḡ kuḡatnayäḡ täḡo unita udewä api täḡ tamineḡ.

13 Kädet udewani täwoḡärenayäḡ täḡo uwä in näkḡo wäpna biḡam api yäḡahäneḡ.

14 ✧ Täḡpākaḡ bārāpi u nämo ahäḡ tamiḡirän intäjukunä manken itnayäḡ täkamäḡ uwä man jide api yäne yäḡ nadäwätäk nämo täneḡ.

15 ✧ Nämo, kadäni uken näkḡa-tägän mejin api täḡpidäm täwet ba nadäk-nadäk api tamet. Ude täḡ tamiḡira iwanḡiyetä man yäḡahänayäḡ täkaḡ u nadäḡkaḡ yäpmäḡ äpna yäkḡat api täḡpā waneḡ.

16 ✧ Kadäni uken nanḡiye menḡiye ba notḡiye äwänḡiye ba äma ätu unitä iwan api täḡ tamineḡ. Ba in ätu kumäḡ-kumäḡ api tadäpneḡ.

17 In näkḡo wäpna biḡam yäpmäḡ kuḡatnayäḡ täkaḡ unita komi api tamineḡ.

18 ✧ Ude täḡ taminayäḡ täkaḡ upänkaḡ guḡḡin moräk täpuri kubä nämo api paorek.

19 ✧ Nadäk-nadäkḡin näkken kehäromi peḡ yäpmäḡ kuḡatnayäḡ täkaḡ uwä säkgämän api itneḡ.

Jesutä Jerusalem api wawek yäḡ yäḡkuk

20 Upänkaḡ guḡ äbot täḡo komi ämatä päbä Jerusalem yotpärare ḡo it gwäḡiḡirä ḡode yabäḡpän-nadäneḡ; Kome ḡo apiḡo wawayäḡ yäḡ nadäneḡ.

21 Kadäni ugän ämawebe yotpärare ini ḡo irani in akumaḡ kaḡ kut. Täḡpän ämawebe Judia komeken nanik u imaka, bäräḡeḡ akumaḡ kome ḡo peḡpeḡ banken kaḡ kut. Täḡkaḡ kome kukḡi käda nanik Jerusalem amneḡtäwä!

22 ✧ Nadäkaḡ? Komi bārāpi u ahäḡirän kowata yäpmäk-yäpmäk kadäni Anutu täḡo man terak bian kudän täwani u bureni-inik api ahäwek.

23 ✧ Butewaki! Webe nanak kok ikek ba iroḡi paki nikek u bārāpi-inik api nadäneḡ! Ekänitä kokwawak nadäḡirän imaka umuri pähap kome ḡonitäḡo ämawebe terak api ahäwek.

24 ✧ Täḡpākaḡ kadäni uken ätuwä ämikken mujuk terak api kumneḡ. Ätuwä guḡ äbotken naniktä yämagut päḡku ini irani-ken yepmanḡpän komi piä api yämineḡ. Guḡ äbot unitä Jerusalem yotpärare ḡo täḡpā wawäpän inita biḡam yäpmäḡpän kadäni käroḡi it yäpmäḡ äroḡirä kadäni Anututä nadätak-ken api tärewek.

Jesu täḡo äbäk-äbäka man

Mat 24:29-35; Mak 13:24-31

25 ✧ Eruk, kadäni uken edap dapuri ba komepak ba guktä inide kubä api ahäneḡ. Kome terak gwäḡu pähaptä mämä pähap täḡirän ämawebe api umuntäneḡ. Umuntänḡpän jide täne yäḡ api nadäneḡ.

26 Täḡpän edap, komepak guktä wareḡ täḡirä kome terak ḡo jide ahätak yäḡ nadäḡpän bumta api umuntäneḡ.

27 ✧ Täḡnuruk-uruk ude ahäḡirän Äma Bureni-inik uwä gubam terak kehäromi epmäḡet kudän nikek abäḡirän api käneḡ.

28 ✧ Unita umuri unitä ahäḡ tamiḡirän nämo umuntäneḡ. Nämo, bänepḡin pidäm tawäpän ḡode kaḡ nadäwut; Eruk, Anututä waki ḡoken nanik nimagu-rayäḡ keräp täyak yäḡ kaḡ nadäwut.

✧ 21:14: Luk 12:11-12 ✧ 21:15: Apos 6:10 ✧ 21:16: Mat 10:21-22 ✧ 21:18: 1Sml 14:45; Luk 12:7
 ✧ 21:19: Hib 10:36 ✧ 21:22: Lo 32:35; Jer 5:29, 46:10; Hos 9:7 ✧ 21:23: 1Ko 7:26 ✧ 21:24: Esr 9:7; Sam 79:1; Ais 63:18; Rom 11:25; Rev 11:2 ✧ 21:25: Sam 46:2-3; Sam 65:7-8 ✧ 21:27: Dan 7:13; Mat 26:64; Rev 1:7 ✧ 21:28: Rom 13:11

29 Man u yäwetpäñ manbiñam kubä ñode yäwetkuk; Wama päya ño ba päya ätu täño mebari yabäñpäñ-nadäwut.

30 Dätäkita ahäñirä Soropek kadäni keräp täyak yäñ nadäk täkañ.

31 Eruk, udegän imaka umuri u ahänayäñ täkañ u yabäñpäñ Anututä intäjukun itkañ yabäñ yäwat piä kehäromi täñpayäñ täyak u tuän keräp täyak yäñ api nadäneñ.

32 Näk bureni täwetat; Ämawebe apiño itkañ u kudup nämo kumäñirä imaka yäyat u api ahäñ moreneñ.

33 ✧ Täñpäkañ kunum kenta kome u bok api paotdeño upäñkañ mena jinom u nämoinik api paorek.

Ket nadäñpäñ itneñ

34 ✧ Unita in ket nadäñkañ itkot! In ketem ume naknak unitagän kadäni nämo irepmitneñ. Ba imaka guptagän nadäwätäk nämo täneñ. Ude tänayäñ täño uwä nadäk-nadäkjin unitagän api peney. Ude täñpäñ tuñum nämo täñkañ irirä kadäni pähap api ahäñ tamek.

35 Kadäni pähap u buñeptä tom pit kubägän däpmäk täkañ udegän ämawebe kudup api ahäñ yämek.

36 ✧ Unita ket täñpäñ nadäñit nadäñit kañ kuñarut. Ba imaka umuri pähap u ahäñ taminayäñ täkañ u gänañ kehärom täñpäñ itta Ekäniken yäñapik täkot. Ude täñpäñ it yäpmäñ kuñtängän Äma Bureni-inik injamiken api ahäneñ.

37 ✧ Täñpäkañ kepma kepma kudupi yotken Jesutä ämawebe yäwetpäñ yäwoñärekk täk täñkukonik. Täñkañ bipani bipani uwä yepmanpeñ päñku pom kubä wäpi Olip uken äro it täñkukonik.

38 U irän täreñjirän tamimañ-inik apämañ päñku kudupi yotken it täñkukonik. U irirän ämawebetä mani biñam nadäkta äbäk täñkujonik.

22

Satantä Judas bänepi-ken äpmonjuk

Mat 26:1-5,14-16; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53

1 Täñpäñ orekirit kadäni kubä wäpi Pasova ba Käräga yiskät nämo awähurani täño äñnak-äñnak kadäni keräp täñkuk.

2 ✧ Täñkañ bä mop äma ätukät Baga man yäwoñärewni ämatä jide täñpäñ Jesu utpena kañ paorek yäñpäñ kädetta wäyäkñeñkuño upäñkañ ämawebeta umuntäñkuñ.

3-4 ✧ Ude täñ yäpmäñ kuñjirä Satantä Jesu iniken iwaräntäki kubä wäpi Judas, Kariot komeken nanik, u bänepi-ken äpmonjuk. Bänepi-ken äpmonjipänkañ Judastä Jesu bä mop äma intäjukun täñpani ba kudupi eni täño watä äma u keriken pekta päñku man yäwetkuk.

5 Yäwerän nadäñpäñ bänep täga pähap nadäñ iminpäñ kowata gwäki imikta yäñtäreñkuñ.

6 Yäñtäreñ imäwä Judas täga nadäñkañ ämawebe kañpäñ nadäk nämo täñjirä käbop iwan keru terak kañ pewa yäñpäñ Jesu iwaräntäñ yäpmäñ kuñjatuk.

Pasova ketem nakta tuñum täñkuñ

Mat 26:17-25; Mak 14:12-21; Jon 13:21-30

✧ 21:33: Luk 16:17 ✧ 21:34: Mat 24:48-50; Mak 4:19; Luk 17:27, 1Te 5:3 ✧ 21:36: Mak 13:33; Rev 6:17 ✧ 21:37: Luk 19:47 ✧ 22:2: Luk 20:19 ✧ 22:3-4: Jon 13:2,27

7 ✧ Tänpäkanj Käräga yiskät nämo awähurani täno äñnak-äñnak kadäni yäput penkuñ. Orekirit kadäni udeken Juda ämatä Pasova orekirit kadäni täno mebäri nadänpäj yawak gubanji däpmpäj dubik täñkuñonik.

8 Eruk, kädet u iwatpäj Jesutä Pita kenta Jon ñode yäwetpäj peñ yäwet-pewän kuñkumän; Ek kuñkanj Pasova täno tom ketem täñ tuñum täkon. Täñjirän nintä ärenakanj kan nänä.

9 Yäwänä yarä unitä ñode iwetkumän; Enji deken päñku Pasova täno ketem täñtuñum tädayäj?

10 Yäwänä Jesutä yäwetkuk; Ek yotpärare-ken äronkanj äma kubä ume käbot ikek kanpänä äma u iwat yäpmpäj kuñjirän enji kubä gänäñ ärowänä ugän kan iwarun.

11 Äronpänä enji mäheми ñode kan iwerun; Yänpäj-yäwoñärek ämatä ñode yäyak; Enji deken näkkät näwaräntäknyä-kät Pasova täno ketem nänayäj?

12 Ude iweränkanj enji däpän täñi, äñnak-äñnak täno tuñum ikek kubä täwoñärewänkanj Pasova täno ketem uken kan täñtuñum tawun.

13 ✧ Jesutä ude yäweränkanj Pita kenta Jon päñku yäñkuko udegän kan-ahänpäj Pasova täno ketem täñtuñum täñ itkumän.

Ekäni täno äñnak-äñnak unitäno man

Mat 26:47-56; Mak 14:2-26; Jon 18:3-11

14 Eruk kadäni ahäñjirän Jesu iwaräntäkiye ätu yäwän yäpmpäj päro enji u gänäñ mañitkanj ketem u penta nañkuñ.

15 Ketem nañ itkanj Jesutä ñode yäwetkuk; Komi nadäwayäj täyat u keräp täyak unita Pasova äñnak-äñnak ñowä inkät bok nakta gäripi täñi nadäj yäpmpäj kuñatku.

16 ✧ Näk bureni täwetat. Näk Pasova ketem inkät äneñi nämo nañkanj it yäpmpäj kuñtängän Anututä intäjukun itkanj ämawebeniye yabäj yäwarayäj täyak-ken uken Pasova täno mebäri kwawak api ahäwek.

17 Ude yänpäj wain ume yäpmpäj Anutu-ken bänep täga man yänpäj ñode yäwetpäj yämiñkuk; In kuduptagän ño yäpmpäj nañput.

18 Näk wain ume äneñi nämo nañjira Anututä intäjukun itkanj yabäj yäwat piäni kehäromi täñpayäj täyak u kwawak api pewän ahäwek.

19 ✧ Jesutä ude yänpäj käräga kubä yäpmpänkanj Anutu bänep täga man iwetkanj tokät jukutpäj iwaräntäkiyeta ñode yäwetpäj yämiñtäñ kuñkuk; Ñowä näkño gupna. U inta yänpäj taniñ kirewani. Ño nañkanj näka nadäñpeñ kan kuñat täñput.

20 Eruk ketem nañ paotpäj Jesutä wain ume yäpmpäj udegän yämiñpäñ yäñkuk; Ñowä Anututä ämawebe-kät topmäk-topmäk kodaki täyak u täñkehärom takta. Topmäk-topmäk kodaki uwä nägätna inta yänpäj piwayäj täyat uterak wohutak.

21 ✧ Ude yänpäj yäñkuk; In nadäkanj? Äma näkkät käräga gäpe kubägän näkamäk ñonitä iwan ker-ken nepmañpayäj.

22 Äma Bureni-inik uwä kädet yäj imani udegän api iwarek. Upänkanä äma iwan ker-keri terak nepmañpayäj täyak u kowata jide kubä api yäpek?

23 Ude yäwän nadäñkanj iwaräntäkiyeta ini näwetgäwet ñode täñkuñ; Ninken nanik netätä ude api täñpek? yäj yäñkuñ.

*Intäjukun irit täño man**Mat 20:25-28; Mak 10:42-45*

24 ✧ Tänpäj iwaräntäkiye uwä ninken nanik netä intäjukun itak yänpäj man wärat-wärat tänkun.

25 ✧ Täñirä Jesutä ñode yäwetkuk; In nadäkañ? Kome terak nanik intäjukun ämatä ämawebeta ärowani täñ yämik täkañ. Täñkañ inita ñode yäk täkañ; Nin ämawebe täño täñkentäk bureni yäj yäk täkañ.

26 ✧ Upänkañ inken ude nämo ahäwek. Inken nanik kubätä äma ekäni ude itpäñä intäño mäden nanik ude kuñarek. Ba in kubätä intäjukun itpäñä eruk noriye täño watä äma jopi ude kuñarek.

27 ✧ Eruk, unita jide nadäkañ? Netätä ärowani itak? Äma wäpi nikek jop ittängän ketem nak täkañ unitä ärowani ba, watä äma ketem ijik-ijik täk täkañ unitä ärowani? Jop itkañ nak täkañ inä unitä ärowani yäj nadäk täkañ. Täñ, nähä ude nämo täk täyat. Näkä in bämopjin-ken watä äma jopi ude kuñat täyat.

28 Tänpäkañ bäräpi mebäri mebäri ahäj namik täkañ uwä inä nämo nabäkätäk täkañ.

29 ✧ Täñirä nanatä näk intäjukun itkañ kañiwat piä kehäromi täkta wäp naminjuke udegän in näkkät bok kañiwat piä u täkta wäp biñam tamitat.

30 ✧ Ude täñ tamitat unita intäjukun irayäj täyat-ken uken näkkät bok bägup kubä-kengän ketem penta api nak täne. Ba Isrel äbot 12 unitäño intäjukun äma api itneñ.

*Jesu Pitatä näka äwo api yäwek yäj yäjku**Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38*

31 ✧ Jesutä ude yänpäj Saimon iwetkuk; Saimon, Satantä in tänpäj-tabäwayäj yäyak. Ämatä wit mujipi-kät gupi yäpmäj danik täkañ ude tänpayäj nadätäk.

32 ✧ Unita Saimon nanakna, nadäkinikka paoränpäj bänepka gapun täwek yänpäj gäka Nanaken yäñapik man yät. Ude täro unita gäk äneñi näkken äbayäj täyan-ken uken Anutu täño man kädet notkaye yäwet täpänek kañ tä.

33 ✧ Ude yäwänä Pitatä ñode iwetkuk; Ekäni gäkä komi enjiken iriwä näk komi enjiken bok itta pidäm täyat. Ba gäk gutpäñ näk imaka nutta yäwäwä api pidäm täwet.

34 Yäwänä Jesutä iwetkuk; Pita, ñode gäwera nadä. Apiño bipani purup gera nämo yäñirän gäkä kadäni yaräkubä wäpna käbop pewayäj.

35 ✧ Ude yänpäj yäwetkuk; Näkä moneñ, kuroñjin ärärani ba yäkta yäjiwätpäj jop taniñ kireñpewa kuñkuñ-ken uken imaka kubätä wäyäkñeñkuñ ba nämo? Yäwänä Nämo yäj iwetkuñ.

36 ✧ Yäñirä Jesutä man kubä ñode yäwetgän täñku; Eruk apiño-ken kubätä moneñ it imänä yäpmänkañ kuñaton. Ba kubätä yäk kubä it imänä udegän tageñkañ kuñaton. Ba kubä täño kadä ämik täkta nämo it imänä iniken teki punin nanik yäñopmäñpäñ ämata yämiñpäñ moneñ yäpmänkañ kadä kubä suwaton.

37 ✧ U imata, Anutu täño man ñode kudän täwani; Kubo ämata täñ yämik täkañ ude täñ imiñkuñ. Eruk, man uwä näkken bureni-inik ahäkta yäwani. Näka man yäwani uwä kudup bureni ahäwayäj.

✧ 22:24: Luk 9:46 ✧ 22:25: Mat 20:25-27; Mak 10:42-45 ✧ 22:26: Mat 23:11; Mak 9:35 ✧ 22:27: Jon 13:12-15 ✧ 22:29: Luk 12:32 ✧ 22:30: Mat 19:28 ✧ 22:31: 2Ko 2:11 ✧ 22:32: Jon 17:11,15,20; Sam 51:13 ✧ 22:33: Luk 22:54 ✧ 22:35: Luk 9:3,10:4 ✧ 22:36: Luk 22:49 ✧ 22:37: Ais 53:12; Luk 22:52

38 Jesutä ude yäweränä iwetkuñ; Ekäni, ño ka! Kadä yarä injitkamäñ ñol Yäwäwä yänjuk; Täga, man u pewut! yäk.

Olip pomken Jesu nani-ken yäñapinjuk

Mat 26:36-46; Mak 14:32-42

39-40 * Täñpäñ Jesu bipani bipani ták täñkuko udegän yotpärare peñpeñ Olip pomken äronjirän iwaräntäkiye iwetkuñ. Bägup it täñjuk-ken u ahäñpäñ iwaräntäkiye ñode yäwetkuk; In täñyabäk-ken kwitanenña Anutu-ken yäñapik man yäwut.

41 Eruk Jesu inigän ätukät kuñpäñä gukut imäpmok täñpäñ yäñapik man ñode yänjuk;

42 * Nana, täga yäñ nadäñpäñä gäk nadäñ namiñiri komi nadäwayäñ täyat u kan närepmirän. Upänkañ näkño nadäk nämo, gäkñaken nadäk kan ahäwän.

43 Ude yäñirän kunum gänañ nanik añero kubätä päpä täñkentäñ iminjuk.

44 Täñpänkañ bänepitä komi pähap nadäñkañ gwäk pimiñpäñ yäñapik man kehäromigän yäñirän woñ bumta imätkuko uwä nägät bumik unitä kome terak manjuk.

45 Täñpäñ yäñapik man yäñtäñgän akumañ iwaräntäkiyetä itkuñ-ken u kuñpäñ yabänjuk; Butewaki nadäñ bäräp täñpäñ pat irirä.

46 Pat irirä äbä yabäñpäñ yäwetkuk; In imata dämpmon pat itkan? Täñyabäk-ken kwitanenña akuñpäñ yäñapik man yäwut!

Judastä Jesu iwan kerä terak tenjuk

Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-11

47 Täñpäñ Jesutä man ude yäñ irirän iwaräntäkiye uken nanik kubä wäpi Judas unitä äma äbot yäñ-yäkñat yäpmäñ äbänkañ Judas ini Jesu bayäñ imiñpäñ iniñ orerayäñ nadäñkañ dubini-ken äbuk.

48 Äbänä Jesutä iwetkuk; Judas, gäk Äma Bureni-inik iwan kerä terak tewa yäñpäñ naniñ oretan?

49 * Täñpänkañ iwaräntäkiye Jesu-kät penta itkuño unitä iwan päke u yabäñpäñ Jesu iwetkuñ; Ekäni, iwan ño kadätä dämpna?

50 Ude yäñpäñ iwaräntäki kubätä bämop äma kubä täño watä äma kubä ura yäkñat jukuni bure kädapäñ painjuk.

51 Täñirän Jesutä kanpäñ yänjuk; Ai! Ude täñpeno! Ude yäñpäñ äma u jukuni yäpmäñpäñ äneñi irani ude peñ iminjuk.

52 * Täñkañ bämop äma, Juda täño äma ekäni ekäni-kät kudupi eni täño komi äma Jesu initta äbuño u Jesutä ñode yäwetkuk; Intä nabäwä näk kubo äma ämik täñpani ude täñpapäñ kadä boham nitek nutnayäñ äbäkan?

53 Näk kepmani kepmani kudupi eni gänañ äronkañ inkät ämawebe Anutu täño man yäwetpäñ yäwoñäre k ták täñkut-ken ugän nämo nepmäñitkuño u. Upänkañ intä piäjin täkta kadäni ahatak. Uwä bipmäñ urani täño kehäromi ubayäñ!

Pitatä Jesu wäpi kábop peñjuk

Mat 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Jon 18:12-18,25-27

54 * Ude täñpäñ Jesu injit yäpmäñ bämop äma intäjukun täñpanitä eni gänañ äronjuk. Täñjirä Pita uwä bankentä yabänjit yabänjit yäwatuk.

55 Täñirän komi äma yewa gänañ äro kädäp ijinpäñ äñariñ irirä Pita imaka, äro bämopi-ken itpäñ kädäp penta äñariñ itkuñ.

56 ✧ Änjäriñ irirä enj unitäño watä webe kubätä ket täñpäj kanpäj yäjuk; Äma ukät kuñarani kubä ño yäk.

57 Yäwänä Pitatä yäjuk; Wanotna, näk äma u nämo kak täyat yäk.

58 Ude yäjpäñ ätu irirän äma kubätä kanpäj yäjuk; Bureni, gäk unitä äbotken nanik yäk. Yäwänä Pitatä yäjuk; Notnapak, jop yäyan yäk. Näk nämo!

59 Täñjirän mäden äma kubätä äbäñpäj kehäromigän ñode yäjuk; A! yäk. Äma ño bureni-inik ukät kuñarani. Uwä Galili ämagän yäk.

60 Yäwänä Pitatä yäjuk; Notnapak, gäk man ño yäjiri täñgun täyat yäk. Yäjirän uteragän puruptä gera yäjuk.

61 ✧ Täñpäkanj Ekänitä äyäjutpäñ Pitaken dapun täñjirän Pitawä Ekänitä man ñode iwetkuko u nadäwän tärenkun; Purup man nämo yäjirän gäk kadäni yaräkubä näkño wäpna käbop pewayäj yäk.

62 Man u juku piñpäñ bänepi-ken jägämi pähap nadäñpäj äpämanj päñku konäm bumta kotkuk.

Jesuta waki mebäri mebäri täñ imiñkun

Mat 26:67-68; Mak 14:53-65; Jon 18:19-24

63-64 Täñpäkanj äma Jesu kanj gwäjij itkuño u sära man iwetpäñ injami dapun tektä täñpipiñkanj utpäñ iwetkun; Gäk profet unita äma gutak unitäño wäpi niwet! yäk.

65 Täñkanj ugän nämo. Yäjärok man wakiwaki imaka, bumta iwetkun.

66 Ude täñjirä kome yäjñjirän äma ekäni ekäni, bämop äma intäjukun täñpani-kät Baga man yäwoñärewani äma kudup man käbeyä täñpäj Jesu yäjikñat yäpmäj äronpäñ man ñode iwetkun;

67 ✧ Gäk Kristo täñpawä yäjähäñpäj niwet yäk. Yäwawä yäwetkuk; Näk Kristo yäj täwerawä täga nämo nadäj naminayäj.

68 Ba täwet yabäk täñjira kukñini täga nämo näwetnayäj.

69 ✧ Upäñkanj ñode täwera nadäwut; Apiño yäput penpäñ Äma Bureni-inik uwä Anutu kehäromi mäheми keri bure käda itpäñ tärek-täreki nämo api it yäpmäj ärowek.

70 ✧ Ude yäwän nadäñpäj kuduhtagän ñode iwetkun; Gäk Äma Bureni-inik u? Yäwawä yäjuk; Yäkanj ubayäj.

71 Yäwänä yäjuk; Imata mangämän wari yäne? Ño ini menitä yäjirän nadäkamäj uba yäk.

23

Jesu Pailat ba Herot injamiken itkuk

Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38

1 Eruk, käbeyä täñ itkuño u kuduhtagän akun-kirenpäñ Jesu yäjikñat yäpmäj päñku Pailat injamiken tenkun.

2 ✧ Uken päñku itpäñ ñode yäjpäñ manken tenkun; Äma ñonitäño mebäri ñode pätak; Äma ño nin täño ämawebeniye nadäk-nadäki täñkuräk tak täyak. Täñkanj Rom täño intäjukun äma Sisa unita takis moneñ penenñawä yäj yäjiwät tak täyak yäk. Täñkanj inita ñode yäk täyak, Näk äbäktä yäwani Kristo u, intäjukun äma kubä yäj yäk täyak.

✧ 22:56: Apos 4:13 ✧ 22:61: Luk 22:34 ✧ 22:67: Jon 3:12, 8:45; Jon 10:24 ✧ 22:69: Apos 7:56

✧ 22:70: Luk 4:3,9 ✧ 23:2: Luk 20:25

3 ✧ Ude yāwāwā Pailattā Jesu iwet yabāṅkuk; Gāk Juda tāṅo intājukun āma ba? Yāwānā Jesutā iwetkuk; Yāyan ubayāṅ.

4 Yāwānā Pailattā bāmop āma ba āma ābot itkuṅo u kudup ṅode yāwetkuk; Nāk āma ṅonitāṅo momita wāyākṅewa wakan yāk.

5 Pailattā ude yāwetkuko upāṅkaṅ kehārom taṅpāṅ yāṅkuṅ; Ude nāmo! U āma yāṅ-yākṅarirān manitā nintā komeṅ ahāṅ moretak yāk. U Galili kome-kentā yāput peṅpāṅ tāṅ yāpmāṅ ābāṅ tāyon Judia komeken ṅo udegān ahātak yāk.

6 Ude yāwāwā Pailattā āneṅi yāwet yabāṅkuk; Āma ṅo Galili komeken nanik ba?

7 ✧ U Galili komeken nanik bureni tāṅpānā, eruk, nākā unitāṅo mebāri nadākta nāmo yāwani. U kome Herottā yabāṅ yāwat tāyak u nanik unita Herottā man piāken kwān yāk. Tāṅpākaṅ kadāni uken Herot Jerusalem yotpārare-ken itkuko unita Jesu Herotken tewān kuṅku.

8 ✧ Tāṅjirān Herot uwā Jesu kaṅpāṅ bānep tāga nadāṅkuk. U Jesu tāṅo biṅam māyap nadāk tāṅkuko unita u kakta gāripi nadāṅ yāpmāṅ ābuk. Imata Jesutā kudān kudupi kubā tāṅjirān kāwayāṅ gāripi nadāṅkuk.

9 Tāṅpāṅ Jesu man mebāri mebāri iwet yabāṅjirān kowata man kubā nāmo iwetkuk.

10 Man kum irirān Baga man nadāwani āmakāt bāmop āma intājukun tāṅpani uken itkuṅo u nadāṅkaṅ Jesu terak man mebāri mebāri wohutpāṅ gera terak yāput iwetkuṅ.

11 Tāṅjirā Herot-kāt komi āmatā Jesuta waki tāṅ imiṅpāṅ sāra man iwetkuṅ. Ude tāṅkaṅ āma ekāni tāṅo tek tāṅ imiṅpāṅ Pailat-ken āneṅi yāṅikṅat yāpmāṅ kuṅkuṅ.

12 Tāṅpākaṅ kadāni ukengān Pailat kenta Herot not tāṅpāṅ bānep kubāgān peṅkumān. Bian ini-ini itkumānopāṅ kadāni ugān not tāṅkumān.

Jesu kumāṅ-kumāṅ utta Pailattā yāṅtāreṅkuk

Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16

13 Tāṅpāṅ Pailat uwā Juda tāṅo āma ekāni ekāni-kāt bāmop āma intājukun tāṅpani ba āmawebe pāke itkuṅo u yāṅpewān dubini-kengān ābuṅ.

14 Tāṅpāṅ ṅode yāwetkuk; In āma ṅo āmawebe yāṅ-yākṅarani tāk tāyak yāṅ yāṅpāṅ nākken yāpmāṅ ābāṅ yāk. Upāṅkaṅ nākā in iṅamjin-ken mebārinita iwet yabātken momini kubā nāmo kaṅ-ahātak yāk.

15 Tāṅkaṅ Herot udegān, mominita wāyākṅewān wawāpāṅ ninken āneṅi tewān ābātak yāk. Unita jide? Momi kubā nāmo tāṅkukopāṅ imata jop kumāṅ-kumāṅ utnek?

16-17 Eruk, komi āma yāwera iwānaptā jop pāripākaṅ pit ima yāk.

18 Āmawebetā ude nadāṅpāṅ kuduṅtagān bānepi wawāpāṅ gera ṅode yāṅkuṅ; U paorān! U paorānkaṅ Barabaspāṅ pit nimi! yāṅ yāṅkuṅ.

19 Barabas uwā noriye-kāt yotpārare bāmopi-ken āmik pewā ahāwāpāṅ āma kubā kumāṅ-kumāṅ utpewān komi eṅjiken teṅkuṅ.

20 Tāṅpākaṅ Pailattā Jesu pit imayāṅ nadāṅkuko unita āmawebe pāke u yāwetkuk.

21 Yāwerānā āneṅi gera kehāromigān yāṅkuṅ; Pāya kwakāp terak kumāṅ-kumāṅ ut!

²² Yäjirä Pailattä äneŋi yäwet yabäk ñode täŋkuk; Waki kubä jide täŋkukta? Näk nadäŋira momi nizek bumik nämo täyak. Unita komi äma yäniŋ kirewa iwänap-tägän päripäkaŋ kaŋ tewa yäpmäŋ kwän yäk.

²³⁻²⁴ Ude yäwänä mani utpäŋ kuduŋtagän gera täŋpäŋ ñode yäŋkuŋ; Päya kwakäp terak kumbän! yäk. Gera taŋi pen yäntäŋ kuŋtäko Pailattä iniken gärip iwarut yäŋpäŋ yäntäreŋ yämiŋkuk.

²⁵ Täŋkaŋ mani buramiŋpäŋ äma ämik pewän ahäwänpäŋ äma kubä kumäŋ-kumäŋ urani wäpi Barabas u pit imiŋpäŋ yäniŋ kireŋkuk. Täŋpäŋ Jesu uwä kumäkta yäntäreŋpäŋ komi ämata yämiŋkuk.

*Jesu päya kwakäp terak utpewä kumbuk
Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27*

²⁶ Täŋpäkaŋ komi ämatä Jesu yäŋiŋŋat yäpmäŋ kuŋtängän kädet miŋin äma kubä kaŋ-ahäŋkuŋ. Äma uwä wäpi Saimon, Sairini yotpärare-ken nanik. Uwä piäken naniktä äbäŋirän kaŋpäŋ Jesu täŋo päya kwakäp piriken pewä buramiŋkaŋ Jesu mädeŋän iwatkuk.

²⁷ Täŋpäkaŋ ämawebe äbot pähaptä iwatkuŋ. Iwarän täŋkaŋ webe ätu konäm butewaki täŋtäŋ iwatkuŋ.

²⁸ Konäm kottäŋ iwarirä Jesutä äyäjutpäŋ yabäŋpäŋ ñode yäwetkuk; Jerusalem webe kwayak, in näka kotneŋo. Nämo, injinta ba äpetjiye nanakta korut.

²⁹ ✧ In nadäkaŋ? Kadäni keräp taŋirän webe nanak bäyawanitä ñode api yäneŋ; Äruŋ kuŋatnaŋi takamäŋonik yäk.

³⁰ Täŋkaŋ pom käroni tokät päbä nin yejämbut!

Ba geŋi kwähärep duŋpäŋ nin yäpmäŋ päŋku gänaŋ umu yejämbut! yäk.
Hos 10:8

³¹ ✧ Upäŋkaŋ kadäni täga bumik-ken ude yänayäŋ täŋo uwä kadäni wakikenä jide api yäneŋ?

³² Täŋpäkaŋ waki täŋpani yaräkät Jesu-kät penta däpnyäŋ yäŋ-yäkŋat yäpmäŋ kuŋkuŋ.

³³ Yäŋ-yäkŋat yäpmäŋ kome kubä wäpi Gwäki Kokäp uken kuŋkuŋ. Uken ahäŋpäŋä Jesu päya kwakäp terak utkuŋ. Ba waki täŋpani yarä, kubä kukŋi kubä kukŋi yepmaŋpäŋ bok däpuŋ.

³⁴ ✧ Täŋpäkaŋ Jesutä yäŋapik man ñode yäŋkuk; Nan! Waki täŋ namikaŋ ño nämo nadäŋkaŋ täkaŋ unita momini peŋ yämi. Yäjirän komi äma teki yäpmäkta närepmirek gärepmirek täŋkuŋ.

³⁵ ✧ Täŋpäŋ ämawebe bumta ini ugän itpäŋ yabäŋirä Juda täŋo äma ekäni ekäniä Jesu sära ñode iwetkuŋ; Äma ñowä äbäkta yäwani Kristo täŋpawä iniken gupi täŋkentäwänä. U ämagän täŋkentäŋ yämik täŋkukopäŋ iniken gupi täŋkentäktawä täŋpän wakaŋ yäk.

³⁶ ✧ Yäjirä komi ämatä udegän Jesu yäŋärok man iwetkaŋ dubini-ken äbäŋpäŋ wain ume jägämi iminayäŋ täŋkuŋ.

³⁷ Täŋpäŋ yäŋkuŋ; Gäk Juda äma täŋo intäjukun äma bureni u täŋpawä gäkŋa gupka täŋkentäwä yäk.

³⁸ Täŋpäŋ Jesu gwäki punin kädawä man kudän ñode kudän täŋkuŋ;

Ñowä JUDA Ämawebe Täŋo INTäjukun Äma.

✧ 23:29: Luk 21:23; Rev 6:16 ✧ 23:31: 1Pi 4:17 ✧ 23:34: Ais 53:12; Mat 5:44; Apos 7:60; Sam 22:18

✧ 23:35: Sam 22:7-8 ✧ 23:36: Sam 69:21

39 Ude täjirä waki täjpani yarä u kubätä päya kwakäp terak itkañ Jesu yäjärok man ñode iwetkuk; Gäk Kristo täjpäwä gäkña gupka täjkentäjpäj nek imaka, täjkentäj nimi! yäk.

40 Ude yäwänä noripaki kubätä ibeñpäj ñode iwetkuk; Nek penta nidäpmäkta biñam yäwanipäj, gäk man ude yäyan uwä Anututa nämo umuntäyan?

41 Nek momineкта täga nidäpmäjkañ. Upäj äma ñowä momi kubä nämo täjkekopäj jop utkañ yäk.

42 ✧ Ude yäjkañ yäjkek; Jesu, gäk intäjukun itkañ wäpka biñam ikek irayäj täyan-ken uken näka kañ nadäj nam yäk.

43 Yäwänä Jesutä iwetkuk; Näk bureni gäwera; Apiñogän näkkät irit bägup tägaken bok itdayäj yäk.

Jesu kumbuk

Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30

44-45 ✧ Täjpäñ kome kepma bämopi täjirän kome dapuri kumbuk. Kumäjirän kome kudup biñmäj utpäñ it yäpmäj kuñirän 3'kirok täjkek. Täjirän kudupi eñi gänañ tek tañi bagata pewä wädäwani u punin ununitä komen umu ini wewän täreñkuñ.

46 ✧ Täjirän Jesutä gera yäjpäñ yäjkek; Nan! Kehäromina ketka-ken peyat! Ude yäjpäñ kumbuk.

47 Täjirän komi äma kubä watäni itkuko unitä u kañpäñ nadäjkañ Anutu inin oretpäñ yäjkek; Bureni-inik! Äma ño momini nämo.

48 ✧ Täjpäkañ ämawebe ätu kañ itkuño unitä imaka ahäjkek u kañpäñ butewaki nadäjpäñ kupäjni weñpeñ eñini-ken kuntäñpä kuñkuñ.

49 ✧ Täjpäkañ Jesuta not täj imik täjkuño u ba, Galili komeken nanik webe ätu iwat yäpmäj äbuño u imaka banken itkañ imaka ahäjkuño u kañpäñ nadäk täjkuñ.

Jesu äneñkuñ

Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42

50 Täjpäkañ äma kubä ukät penta itkuño wäpi Josep. Äma uwä Judia komeken yotpärare kubä wäpi Arimatea uken nanik. Uwä Juda täño äma ekäni ekäni unitä äbotken nanik. U äma täga, Anututa nadäj imiñpeñ kuñarani.

51 ✧ Täjpäkañ noriyetä Jesu man iwetpäñ iwan kerik-ken peñirä nadäwän nämo tägañkek. Nämo, u Anututä intäjukun itkañ yabäj yawat piäni kwawak ahäjirän kakta itsämäjtäñ kuñat täjkekunik.

52 Eruk, äma unitä Pailat-ken päñku Jesu täño komegup yäpäyäj iwet yabäjkek.

53 Iwerän nadäj imänkañ päya kwakäp terak nanik ketäreñpäñ tek pakitä uwäktäj-awatpäñ yäpmäj päñku mobä kawut awañ komegup äneкта biñam yäwani uken peñkek. Mobä kawut uwä bian äma kumbani kubä nämo pewani, kudupi-inik itkuko uken Jesu täño komegup peñkek.

54 Kepma uwä Fraide, Sabat täño tuñum täktäk kadäni udeken Jesu äneñkuñ.

55 ✧ Täjpäkañ webe ätu Jesukät Galili komeken naniktä bok äbuño u Josep iwat yäpmäj päñku kañirä komegup awañ gänañ äneñkek. Kañirä äneñpäkañ

✧ 23:42: Mat 16:28 ✧ 23:44-45: Amo 8:9 ✧ 23:44-45: Kis 36:35 ✧ 23:46: Sam 31:5; Apos 7:59

✧ 23:48: Luk 18:13 ✧ 23:49: Sam 38:11, 88:8; Luk 8:2-3 ✧ 23:51: Luk 2:25,38 ✧ 23:55: Luk

enjen äyäjutpen päñku imaka imaka ume käbäñi nizek täñtuñum täñpäñ penkuñ.

56 ✧ Ude täñkañ Sabat unita Moses täño бага man iwatpäñ itpäñ-nadäk täñkuñ.

24

Jesu kumbani-ken naniktä akumañ kuñkuk

Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10

1 Täñpäkañ Sande tamimañ-inik webe ukeño imaka käbäñi tägatäga täñtuñum täñpäñ penkuño u yäpmäñkañ Jesu äneñkuñ-ken kuñkuñ.

2 Päñku ahäñpäñ kañkuñ; Mobä pähap u yäpmäñ kewenkuño parirän.

3-4 ✧ Ude täñpäkañ Jesu äneñkuñ-ken äronpäñ Jesu täño komegupta wäyäkñewä wawäkañ nadäwätäk täñ irirä äma yarä teki paki-inik unitä pit kubägän dubini-ken ahäñpäñ itkumän.

5 ✧ Täñjirän webe kwayak unitä bumta umuntañpäñ inami komen yäpä äpmonpäpäñ patkuñ. Parirä äma yarä unitä yäwetkumän; In kumbani komeken ño imata kodak iranita wäyäkñeñ itkañ?

6 ✧ U ño nämo itak, akumañ kuk yäk. Galili komeken itkañ man ñode täwetkuko unita guñ täñkuñ?

7 Uwä ñode täwetkuk; Äma Bureni-inikä, äma waki täñpani kerik-ken pewäkañ päya kwakäp terak utpäñ äneñpäkañ kepma yaräkubä täreñjirän Anututä äneñj yäpmäñ päñaku api tewek yäñ täwetkuk.

8 Ude yäñjirän webe kwayak u nadäñpäñ yäñkuñ; Bureni, nadäkamäñ! yäk.

9 Ude yäñpäñ awañ u penpen päñku iwaräntäkiye 11 ukät ämawebe ätukät biñami yäwetkuñ.

10-11 ✧ Webe kwayak u wäpiwä Maria Makdala komeken nanik, kubä wäpi Joana, kubäwä Maria wahupi Jems täño miñi ukät webe ätu bok kuñatkuñ. Täñpäñ webe kwayak unitä iwaräntäkiye ukeño manbiñam yäwerirä mani nadäñjirä jopi ude täñpäpäñ nadäwä bureni nämo täñkuk.

12 Upäñkañ Pitatä akumañ awañken bäräñeñ päñku awañ gänañ umu okäreñpäñ tek Jesu gupi uwäk täñpäñ äneñkuño ugänpäñ kañkuk. Ude kañpäñ nadäwätäk pähap täñtän äneñi kuñkuk.

Jesu Emeus kädet-ken kañkumän

13 Täñpäñ kepma ukengän iwaräntäki yarätä Emeus yotpärare-ken kuñkumän. Emeus u Jerusalem yotpärare dubini-ken itkuk, 10 kilomitas ude.

14 Kädet kuñit kuñit imaka Jesuken ahäñkuko unita man yäñpäñ-nadäk täñtän kuñkumän.

15 ✧ Yäñpäñ-nadäk täñtän kuñjirän Jesu ini äma yarä u dubini-ken ahäwänkañ penta kuñkuñ.

16 Täñpäkañ äma yarä u Jesu kañkumäno upäñkañ u Jesu yäñ siwonji nämo kawän täreñkuñ.

17 Ude täñjirän Jesutä yäwet yabäñkuk; Ek imatäken manpäñ yäñpäñ-nadäk täñtän kuñatkamän? Yäwänä äma yarä uwä päñku täpänerpäñ itpäñ butewaki inami dapun iññkumän.

✧ 23:56: Kis 20:10; Lo 5:14 ✧ 24:3-4: Apos 1:10 ✧ 24:5: Luk 2:9 ✧ 24:6: Luk 9:22, 17:25

✧ 24:10-11: Luk 8:2-3 ✧ 24:15: Mat 18:20

18 Tãŋkaŋ äma yarä u kubä wäpi Kliopas unitä iwetkuk; Gäk kome kubäken nanik käwep unita Jerusalem yotpärare-ken kudän ahãnkuko u nämo kaŋpãŋ nadãŋkun.

19 ✨ Yäwänä Jesutä yäwetkuk; Imatäkenta yäkamän? Yäwänä yarä unitä iwetkumän; Jesu Nasaret yotpärare-ken nanik unitãŋo manbiŋam yäk. U profet pähap. U Anutu ba ämawebe iŋamiken imaka kehãromi nikek yãŋpãŋ-tãk tãŋ yãpmãŋ äbãk tãŋkukonik yäk.

20 Upãŋkaŋã nintãŋo äma ekãni ekãni-kãt bãmop äma intãjukun tãŋpani unitä kumãkta yãŋtãreŋ imiŋpãŋ manken tenpãŋ päya kwakãp terak utpewã kumbuk.

21 ✨ Unitä Isrel äbot nin Rom gapman tãŋo kerik-ken nanikpãŋ nimagutta yãwani yãŋ nadãŋkumãŋopãŋ u kawut, utpewã kumãŋjirãn edap yarãkubã tãretak ŋo yäk.

22 ✨ Tãŋpãkaŋ apiŋo tamimaŋ ninken nanik webe ätutã manbiŋam inide kubã niweraŋ yäk.

23 Uwã taminiŋ Jesu äneŋkuŋ-ken kuŋpãŋ Jesu tãŋo komegupta kawã waŋ yäk. Tãŋkaŋ äneŋi äyãŋutpeŋ pãbã ŋode niweraŋ; Aŋero yarãtã ahãŋ nimiŋpãŋ Jesu kodak taŋpeŋ akumaŋ kuk yãŋ niweraãmãn yäk.

24 ✨ Eruk man u nadãŋpãŋ nininken äbotken ätutã awaŋken pãŋku webetã yãŋo udegãn kaŋ yäk. Upãŋkaŋ Jesu nämo kaŋ-ahãŋ.

25 Man ude iwerãnã Jesutä yäwetkuk; Yãke! Inã guŋ bureni-inik! Profettã man yãŋpãŋ kudãn tãŋkuŋo u in imata tãŋguŋ taŋpãŋ bãnep nadãwãtãk tãŋpãŋ nadãkinik nämo tãkaŋ?

26 ✨ Profettã ŋode yãŋkuŋ; Kristo u komi mebãri mebãri nadãŋpãŋ kumãkta yãwani. Komi u nadãŋkaŋ eruk, epmãget penyãŋek ikek kunum gãnaŋ api ärowek yãŋ yãŋkuŋ.

27 ✨ Jesutä ude yãŋpãŋ man kudup inita, Moses ba profet mãden ahãwanitã Anutu tãŋo man terak kudãn tãŋkuŋo unitãŋo mebãri kudup yãŋkwawa taŋ yãmiŋkuk.

28 Eruk, kuŋtãŋgãn Emeus yotpärare kerãp taŋkuŋ. Tãŋpãŋ Jesutä yotpärare u irepmitpeŋ kwayãŋ tãŋkuk.

29 Ude tãŋpãnã äma yarä unitä iwetkumän; Kweno yäk. Kome bipayãŋ unita nekkãt penta ŋogãn itna yäk. Ude iwerãn nadãŋ yãmãnkaŋ eŋi gãnaŋ penta päro itkuŋ.

30 ✨ Åronpãŋ ketem nãnayãŋ maŋitkuŋ. Maŋit itkaŋ Jesutä kãrãga kubã yãpmãŋpãŋ tokãtkaŋ Anutu bãnep tãga man iwetpãŋ äma yarä unita yãmiŋkuk.

31 Ude tãŋpãnkaŋ Anututã nadãŋ yãmiŋjirãn eruk U Jesu yãŋ kawãn tãreŋkuŋ. Kawãn tãrewãkaŋ uterãgãn Jesu ini ugãn paotkuk.

32 Tãŋpãnkaŋ yarä u ini-tãgãn nãwetgãwet tãŋpãŋ yãŋkumän; Bureni! yäk. Kãdet miŋin man tãŋo mebãri yãŋahãŋpãŋ niwerirãn man gãripi nikek u nadãŋpãŋ bãnepnektã pidãm tako ukeŋo!

33 Ude yãŋpãŋ uterãgãn akumaŋ Jerusalem yotpärare-ken äyãŋutpeŋ kuŋkumän. Pãŋku ahãŋpãŋ yabãŋkumän; Jesutä iniken iwarãntãkiye 11 uwã noriye ätukãtãnok kubãgãn irirã. Yabãwãnã iwarãntãkiye itkuŋo unitã ŋode yäwetkuk;

34 ✨ Ekäni awañ gänañ naniktä bureni akuk! yäk. U Saimon kädet miñin ahäj imik yäk.

35 Täñpäkañ yarä unitä udegän kädet miñin ahäj yämänkañ enji gänañ päro käräga tokätpäñ yämän nañkañ kawän täreñkuño manbiñam upäj yäwetkumän.

Jesutä iwaräntäkiye ahäj yämiñkuk

Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23; Apos 1:6-8

36 ✨ Eruk Jesutä täñkuko unita manbiñam yäñpäñ-nadäk täñ irirä bämopi-ken ini ugän ahäj yämiñpäñ yäwetkuk; Bänep kwini terak itkot! yäk.

37 ✨ Yäweränkañ iwaräntäkiyetä kañpäñ kwaiñpäñ yäñkuñ; Wära! Mäjo kubä äbätäk ño! yäk.

38 Ude yäwäwä yäwetkuk; In imata kikñutpäñ bänep yarä-yarä pekañ?

39 Ñowä näkña-inik äbätat. In ketna kuroñna-ken ño nepmäñit näwatpäñ nabäñpäñ nadäkinik täñput. Mäjo uwä gupi tohari nikek nämo. Täñ, nähä gupna tohatna nikek ño yäk.

40 Man ude yäwetpäñ kerä kuroñi-ken jibi me u yäwoñäreñkuk.

41 ✨ Yäwoñärewän kañpäñ bänepi tägañkuñ. Täñpäkañ ño Jesu ini yäj ketinik nämo nadäwä täreñkuñ. Ude täñpäkañ yäwet yabäñkuk; Inken ketem ätu itkañ?

42 Ude yäweränä gwägu tom iñiwani kubä imiñkuñ.

43 Imiñkañ kañ irirä, eruk nañkuk.

44 ✨ Nañpäñ yäñkuk; Näk inkät itkañ man täwet yäpmäj äburo ukeño nadäkañ? Näk ñode täwetkut; Man näka Moses täño бага man kudän täwani terak, ba profet täño man kudän terak ba Sam terak kudän täwani u kudup udegän ahäj morekta yäwani yäj täwetkut.

45 ✨ Ude yäwetkañ Anutu täño man mebäri nadäkta nadäk-nadäki täñkwawa tañ yämiñkuk.

46 Täñkañ ñode yäwetgän täñkuk; Anutu täño man kudän terak ñode kudän täwani; Kristo u komi nadäñpäñ kumäñkañ kepma yarä täreñjirän kubäta kumbani-ken naniktä api akwek.

47-48 ✨✨ Täñkañ komeni komeni ämawebe yäwetpäñ yäwoñäreñ täñpewä bänepi sukureñjirä Anututä Kristo unitäño wäpi terak wakini api peñ moreñ yämek yäj ude kudän täwani. Eruk nanaknaye, inä ude täkta yäwani. Unita Jerusalem yotpärare-ken yäput peñpäñ kañ täñtäj kut.

49 ✨ Täñpäkañ nanatä imaka injinta biñam yäwani u iniñ kireñpewa api äpäñ tamek. Unita in kome ño nämo peñpeñ kuneñ. Ñogän itsämäj irirä kunum täño kehäromi tama yäpmäñkañ kañ kut yäk.

Jesu kunum gänañ äroñkuk

Mak 16:19-20; Apos 1:9-11

50 Man ude yäwetkañ eruk yäj-yäkñat päñku Betani yotpärare gägäniken itkañ kerä yäpmäj akuñpäñ Anututä iron täñ yämikta man yäwetkuk.

51 Man täga u pen yäwerit yäwerit kome käkätäjirän Anututä imagut yäpmäj kunum gänañ äroñkuk.

52 ✨ Täñjirän iwaräntäkiyetä Jesu iniñ oretkañ bänep oretoret pähap terak Jerusalem yotpärare-ken äneñi kuñkuñ.

53 Kuñpäñ kadäni kadäni kudupi enji gänañgän itkañ Anutu iniñ oret täñkuñ.

Jon

Jontä Jesu uwä Anutu täño nanaki yäñ niwoñärekta manbiñam ño kudän täñkuk

Jesu u Anutu täño Manbiñam

1 ✨ Manbiñam U mebäri-ken-inik yäput penpän it yäpmäj äbukotä itak. Uwä Anutu-kät itkumänopäj u ini-tägän Anutu.

2 U yäput penpän Anutu-kät it yäpmäj äbukotä itak.

3 ✨ Manbiñam U Anutu-kät ket kubägän täñpän imaka kuduptagän pewän ahäñkuñ. Ukät nämowä imaka kubä nämö ahäwän.

4 ✨ Uwä irit täño mähemi unitä ämawebeta penyänen yämik täyak.

5 ✨ Täñpäkaj penyäneki unitä bipmäj urani-ken penyänenirän bipmäj uranitä penyänek u döpän kumna yänkaj täñpän wak täkaj.

Ämatä Jesu not nämö täñ imiñkuñ

6-7 ✨ Äma kubä wäpi Jon. Unitä penyänek unitäño manbiñam yänahänirän nadäñpän ämawebe kuduptagän nadäkinik tänenäta Anututä iniñ kireñkuk.

8 ✨ Jon ini uwä penyänek mähemi nämö. U penyänek mähemi täño manbiñam yänahäktä äbuk.

9 ✨ Täñpäkaj penyänek mähemi bureni uwä ämawebe komeni komeni penyänen yämik täyak unitä kome terak ahäktä keräp tanjuk.

10 ✨ Eruk penyänek uwä komen ämawebe bämopi-ken ahäñpän itkuk. Täñpäkaj ämawebe u ini-tägän pewän ahäñkuñopäj ämawebe uwä mebärini nämö kanpän nadäñkuñ.

11 Ini äbotken ahäñkuko upänkaj äbot unitä not nämö täñ imiñkuñ.

12 ✨ Täñ, ämawebe ätu not täñ imiñpän nadäkinik täñ imiñkuño unita Anutu täño äperiye nanak itnenäta kädet pen yämiñkuk.

13 ✨ Täñpäkaj äperiye nanak ahäñkuño uwä ämatä ahäk takamäj ude nämö ahäwani. Ba nädapitä nanak ahäktä epän täktäk kädet-ken nämö ahäwani. Uwä Anututä ini-tägän bäyäj yepmanpani.

14 ✨ Eruk, Manbiñam u äma äworenpän bämopnin-ken ahäñpän ninkät penta it täñkumänonik. Ahäñpän irirän wäpi biñam kehäromi nitek kanpän nadäñkumäj. Uwä Anutu täño nanaki-inik kubägän unita wäpi biñam u yäpuk. Uwä orakorak mähemi ba man bureni täño mähemi ahäñpän irirän kanpän nadäñkumäj.

15 ✨ Täñpäkaj äma unitäño mebärini Jontä gera terak ñode yänahänkuk; Näk äma unita ñode täwerat; Näkä jukun ahäñkuro upänkaj äma u näk närepmetak. Imata, näk nämö ahänjira äma u it yäpmäj äbukotä itak yän yänkuk.

16 ✨ Bureni! Manbiñam uwä orakorak mähemi. Unita nin kuduptagän imaka imaka gäripi nitek unitä käwut-ken nanik iron wari wari täñ nimik täyak.

✨ 1:1: Jon 17:5, 1Jo 1:1-2; Rev 19:13 ✨ 1:3: 1Ko 8:6; Kol 1:16-17; Hib 1:2 ✨ 1:4: Jon 5:26 ✨ 1:5: Jon 3:19 ✨ 1:6-7: Mat 3:1; Luk 1:13-17,76 ✨ 1:8: Jon 1:20 ✨ 1:9: Jon 8:12, 1Jo 2:8 ✨ 1:10: Jon 1:3, 17:25 ✨ 1:12: Gal 3:26 ✨ 1:13: Jon 3:3-6; Jem 1:18, 1Pi 1:23 ✨ 1:14: Ais 60:1-2; Gal 4:4; Plp 2:7; Hib 2:14; Luk 9:32; Jon 2:11 ✨ 1:15: Jon 1:27,30; Mat 3:11 ✨ 1:16: Kol 2:10

17 ✧ Tänpäkañ bian Anututä Moses keru terak baga man peñ nimiruk. Täñ, orakorak ba man bureni uwä Jesu Kristoken naniktä ahäñ nimiruk.

18 ✧ Ba ugän nämo. Äma kubätä Anutu nämoinik kanjuk. Upänkañ Anutu täño nanaki bureni kubä-tägän nani dubini-ken it täyak unitä äpäñpän Anutu täño mebari kwawak pewän ahäñ nimiruk.

Jontä iniken mebari yawetkuk

Mat 3:1-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17

19 Tänpäkañ Jerusalem yotpärare-ken nanik Juda äma ekäni ekänitä bämop ämakät kudupi eni täño watä äma ätu yäniñ kireñpewä Jonken kuñkuñ. Päñku Jon ñode iwet yabänkuñ; Gäk netä?

20 ✧ Yäwäwä Jontä mebarini käbop kubä nämo peñpän ñode yäñahänpän yawetkuk; Näk Kristo, Anututä bian iwoyäwani u nämo!

21 ✧ Yäwänä iwetkuñ; Etän, gäk netä? Gäk Elaija ba? Yäwäwä yawetkuk; Näk u nämo! yäk. Yäwänä iwetkuñ; A, Gäk profet, Anututä api taniñ kirewet yän yänkuko u? Yäwäwä yawetkuk; Näk profet u nämo yäk.

22 Jontä ude yäwänä iwetkuñ; Eruk bureni niwet! Gäk netä? Päñku äma niwet-pewä äbämäño u jide yawetnayän?

23 ✧ Ude yäwäwä Jontä profet biani wäpi Aisaia u meni-ken yäpmänpän ñode yawetkuk; Näk äma kubä, kome jopi-ken itkañ gera ñode yän irani;

Ekäni täño kädet täwitpän kañ yäpä-siwonñan imut! yäk.

Ais 40:3

24-25 ✧ Tänpäkañ äma Jonken äbuño uwä äma Parisi äma ätu bok itkuño unitä äneñi iwet yabäkgän tänpän yänkuñ; Näk Kristo nämo, Näk Elaija nämo ba Näk profet nämo yän niwetan upänkañ imata äma ume ärut yämik täyan?

26 Yäwäwä Jontä ñode yawetkuk; Näkä äma umegän ärut yämik täyat. Upänkañ äma kubä bämopjin-ken itak ño, u inä nämo kanpän nadäk täkañ yäk.

27 ✧ Äma uwä mäden näwatta yäwani. Upänkañ näk närepmitpän intäjukun it namitak unita äpani näk ñodewanitä u dubini-ken itnañi nämo.

28 ✧ Imaka ahänkuko u Betani yotpärare, Jodan ume udude käda täñkuñ. Jontä kome uken itkañ ämawebe ume ärut yämik täñkuk.

Jontä Jesu täño mebari yawetkuk

29 ✧ Patkuño yäñewänä Jesu Jonken kuñirän bankentä kankañ Jontä ämawebe ñode yawetkuk; Udu kawut! yäk. Anutu täño tom bätaki äbätak! Ämawebe komeñi komeñi täño momi u äma uterak äronirän kotatak.

30 ✧ Äma unita ñode täwerat; Mäden äbätak unitä näk närepmitpän intäjukun it namitak. Imata, äma u näk nämo ahänjira it yäpmän äbukotä itak yän täwerat.

31 Tänpän näkña imaka, äma u nämo kanjuk. Upänkañ Isrel ämawebe intä äma unitäño mebari kämi nadäkta näk intäjukun äbä ume ärut tamik täñkut.

32 ✧ Jontä ude yänpän yawetgän täñkuk; Näk bian Munapiktä känaräm ude äpäñkañ uterak mañitpän irirän kanjuk yäk.

33 ✧ Tänpäkañ näkña bian Kristo nämo käwa tärenjirä Anutu, ume ärut yämik-yämik epän yän naminkuko ugän ñode näwetkuk; Munapiktä äpä gwäki terak irirän api käwen yäk. Äma unitä ämawebe Munapikpän api uwäktän yämek yän näwetkuk.

✧ **1:17:** Kis 34:28; Rom 6:14, 10:4 ✧ **1:18:** Kis 33:20; Jon 6:46, 1Ti 6:16, 1Jo 4:12; Mat 11:27 ✧ **1:20:** Jon 3:28 ✧ **1:21:** Lo 18:15, 18; Mat 11:14; Jon 6:14, 7:40 ✧ **1:23:** Ais 40:3 ✧ **1:24-25:** Mat 21:25; Jon 1:33 ✧ **1:27:** Jon 1:15; Apos 13:25 ✧ **1:28:** Mat 3:6; Jon 10:40 ✧ **1:29:** Ais 53:6-7; Jon 1:40, 1Pi 1:18-19 ✧ **1:30:** Jon 1:15 ✧ **1:32:** Mat 3:16 ✧ **1:33:** Luk 3:2-3

34 ✧ Näwetkuko udegän kaŋkuro unita ɲode yāŋahāŋpāŋ tāwet tāyat; Äma uwä Anutu tāŋo nanaki bureni-inik.

Äma ätutä Jesu kaŋ-ahāŋkuŋ

35-36 ✧ Patkuŋo yāŋewänä Jon-kät iniken iwaräntäki yarä kome ini ugän irirä Jesutä äbāmaŋ yārepmiŋpeŋ kuŋirän kaŋpāŋ iwaräntäki yarä u yāwetkuk; Eruk kawun! Anutu tāŋo tom bätaki kuyak u yäk.

37 Yāwerirän yarä u man u nadāŋpāŋ Jon teŋpeŋ mädengän Jesu iwatkumän.

38 Iwarirän Jesutä äyāŋutpāŋ yabāŋpāŋ yāŋkuk; Ek imata äbākamän? Yāwänä iwetkumän; Yāwoŋärewni äma! Gäk eŋi de it tāyan? (Yāwoŋärewni äma u iniken man terak Rabai yāŋ iwetkumän).

39 Yāwänä Jesutä yāwetkuk; Äbāŋkaŋ kawun! yäk. Yāwänä yarä uwä iwatkumän. Eruk 4'kirok biŋpäde eŋiken ahāŋpāŋ kaŋpāŋä kepma ugän Jesutä it tāŋkuk-ken ugän penta itkuŋ.

40 ✧ Äma yarä, Jon tāŋo man nadāŋpāŋ Jesu iwatkumäno u kubä wäpi Andru, Saimon-Pita unitāŋo monäni u.

41 ✧ Eruk Andru u bārāŋeŋ pāŋku tuäni Saimon ahāŋ imiŋpāŋ iwetkuk; Nek Mesaia kākamak yäk. (Mesaia u mebäri Kristo, Anututä iwoyāwani.)

42 ✧ Ude yāŋpāŋ Andru u tuäni Saimon yāŋiŋkaŋ yāpmāŋ Jesuken kuŋkuŋ. Kuŋirän Jesutä Saimon kaŋpāŋ iwetkuk; Gäk Saimon, Jon tāŋo nanaki. Upāŋkaŋ gäk wāpka Kefas yāŋ gāwetat yäk. (Kefas u ninin man terak mobä.)

43 ✧ Eruk, patkuŋo yāŋewänä Jesu Galili komeken kwa yāŋpāŋä äma kubä wäpi Filip kaŋ-ahāŋpāŋ iwetkuk; Gäk näwat! yäk.

44 Filip uwä Andru kenta Pita tāŋo yotpārare wäpi Betsaida, u nanik.

45 ✧ Eruk, Filiptä noripak kubä wäpi Nataniel kaŋ-ahāŋpāŋ iwetkuk; Mosestä бага man terak kudän tāwani, ba profet ätutä kudän tāŋpāŋ Äma kubä api ahāwek yāŋ yāwani ukeŋo nadātan? Nin äma u kaŋ-ahākamāŋ. Uwä Jesu, Josep tāŋo nanaki, Nasaret yotpārare-ken nanik u yäk.

46 ✧ Iweränä Natanieltä man kowata ɲode iwetkuk; Kome tāpuri Nasaret udewani-ken nanik imaka tāga kubä tāga ahāwek? Nämoinik! Ude yāwänä Filiptä iwetkuk; Pāŋku ka! yäk.

47 Ude iweränä Natanieltä pāŋku Jesuken ahāŋirän kaŋpāŋ Jesutä yāŋkuk; Äma ɲowä Isrel äma mebäri kubä yäk. Bānepi-ken jopman kubä nämo itak.

48 ✧ Ude yāŋirän Natanieltä Jesu iwetkuk; Gäk jide tāŋpāŋ näka nadātan? Yāwänä Jesutä iwetkuk; Filiptä näka nämo gāwerirän wama äyūŋken iriri gabät yäk.

49 ✧ Yāwänä Natanieltä ɲode iwetkuk; Yäke! Yāwoŋärewni äma, gäk Anutu tāŋo nanaki, Isrel äma nintāŋo intājukun äma yäk.

50 Ude yāwänä Jesutä iwetkuk; Wama mebäri-ken iriri gabät yāŋ gāwerapāŋ nadāŋ namikinik tāyan? Nadātan, kaŋpāŋ nadāk tāyan ɲo tāpuri yäk. Kāmi, imaka bureni pāhap ahāŋirä api kaŋ yāpmāŋ kwen yäk.

51 ✧ Ude yāŋpāŋ äma päke u ɲode yāwetkuk; Näk bureni ɲode tāwera nadāwut; In kunum aŋeŋirän Anutu tāŋo aŋeroniyetä Äma Bureni-inik terak aroŋkaŋ äpāk tāŋirä api yabāneŋ yäk.

✧ **1:34:** Mat 3:17, 17:5; Mat 27:54 ✧ **1:35-36:** Jon 1:29 ✧ **1:40:** Mat 4:18-20 ✧ **1:41:** 1Sml 2:10; Sam 2:2; Jon 4:25 ✧ **1:42:** Mat 16:18; Mak 3:16 ✧ **1:43:** Mat 8:22; Mak 2:14 ✧ **1:45:** Lo 18:18; Ais 7:14, 9:6; Jer 23:5; Ese 34:23 ✧ **1:46:** Jon 7:41,52 ✧ **1:48:** Sam 32:2 ✧ **1:49:** Mat 14:33, 16:16; Mat 27:42; Mak 3:11 ✧ **1:51:** Stt 28:12

2

Jesu kudän kudupi yäput penjuk

1 ✧ Kepma yarä tärenjirän Galili kome, yotpärare kubä wäpi Kana uken yanäpi yarä keräntäk täjirän äñnak-äñnak täñkuñ. Jesu täñjo miñi imaka, penta itkañ äñnañkuñ.

2 Täñpäñ äñnak-äñnak täñjo mähemitä Jesu-kät iwaräntäkiyeta yäñpewän äbäkañ bok itpäñ nañkuñ.

3 Näñtako wain ume paoränkañ miñitä Jesu iwetkuk; E, wain ume paotak yäk.

4 ✧ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Imata penj näwetan? Näñjo kadäni nämo ahätak yäk.

5 ✧ Ude yäwänä Jesu täñjo miñitä eni unitäñjo epän watä äma yäwetkuk; Imaka kubäta täwerirän udegän kañ täñput yäk.

6 ✧ Täñpäkañ eni uken ume käbot mobäpäñ täñpani tañi-inik 6 ude itkuñ. Käbot kubä uken ume gwereno uwä 100 litas ude bumik täñpek. Juda ämatä бага man iwatkañ ume ärutna yäñpäñ ume käbot udewani-ken gwerani.

7 Eruk Jesutä epän watä äma yäwetkuk; Käbot ño gänañ ume piwä tokñewut yäk. Yäwänä udegän täñkuñ. 8 Ude täñpawä yäwetkuk; Eruk, käbot-ken nanik ume ätu gwet päñku äñnak-äñnak mähemita imut yäk. Ude yäwänä udegän täñkuñ.

9 Täñkañ äñnak-äñnak mähemi uwä ume u nañ yabäwän wain ume täñjuk. Wain ume u Jesutä täñpewän ahäñkuk yäñ nämo nadäñkuk. (Upäñkañ eni epän watä äma u ini nadäñkuñ.) Mähemi uwä ume nañpäñ-nadäñkañ yanäpi keräntäk täñkumäno u äpita yäñpewän äbuk.

10 Yäñpewän äbänä iwetkuk; E! yäk. Äma ätutä äñnak-äñnakken wain ume gäripi nitek ñodewaniwä intäjukun piñ yämik täkañ yäk. Täñpäñ ämawebetä näñtängän täñguñ täñpäñ wain ume gäripi nämo upäñ yämik täkañ yäk. Ude täk täkañ upäñkañ gähä wain ume gäripi nitek ñowä käbop pewi irakopäñ paot-paotta pewi ahätak yäk.

11 ✧ Jesu kudän kudupi intäjukun uwä Galili kome Kana yotpärare-ken täñjuk. Kadäni uken Jesu kehäromini ba wäpi biñam kwawak pewän ahäñjirän iwaräntäkiyeta kañpäñ nadäkinik täñ imiñkuñ.

Kudupi eni u kudupi kañ irän

Mat 21:12-13; Mak 11:15-18; Luk 19:45-46

12 ✧ Täñpäkañ Kana yotpärare penjpen Jesu ini ba miñi noriye-kät, iwaräntäkiye penta Kapeneam yotpärareken kuñkuñ. Päñku uken kepma yarägän itkuñ.

13 ✧ Itkañ Juda täñjo orekirit kadäni kubä wäpi Pasova u keräp tañkuko unita Jesu Jerusalem äronjuk.

14 Päro kudupi eni moräki-ken yabäñkuk; Äma ätuwä Anututa gupe käbäñ nitek ijiñ imikta sipsip, bulimakau, barak namiñ-gamiñ täñjit moneñ imaka, namiñ-gamiñ täñ irirä.

15 Ude täñ irirä Jesutä yabäñpäñ yen yäpmäñkañ irin utpäñ äma u ba tom bok däpmäñpäñ yawat kireñpewän äpämañ kuñkuñ. Äpämañ kuñjirä moneñ käbot yäpmäñ äreyäñ täñpän kuñkuñ.

16 ✧ Täppäj äma barak suwaŋ itkuŋo u ŋode yäwetkuk; Imaka ŋo yäpmäj kut! yäk. In mäyäkjin nämo! Nana täŋo kudupi eŋiken imaka jopi ŋo täŋirä tuŋum eŋi nämo täŋpek yäk.

17 ✧ Jesutä ude täŋirän iwaräntäkiyetä man kubä Anutu täŋo man ŋode kudän täwani u juku piŋkuŋ; Gäkŋo eŋi säkgämän irekta bänepna kädap ijjik täyak.

18 Jesutä ude täŋirän kaŋpäŋ Juda äma ekäni ekänitä kokwawak nadäŋkaŋ iwetkuŋ; Netä gäweränpäj ude täyan? Gäk ude täkta kehäromi pat gamitak yäj nadäkta kudän kudupi kubä niwoŋärewi këna! yäk.

19 ✧ Yäwäwä yäwetkuk; Intä kudupi eŋi ŋo kwiniŋräkaŋ näkä edap yaräkubätagän täŋpäŋ äneŋi api täŋ morewet yäk.

20 Ude yäwänä yäŋkuŋ; Wa! Oranietä kudupi eŋi ŋo obaŋ 46 ude täŋ yäpmäj äroŋtäŋgän täŋ moreŋkuŋ! Upäŋkaŋ gäkä edap yaräkubätagän täŋ morekta yäyan? yäj iwetkuŋ.

21 ✧ Jesutä iniken gupita juku piŋkaŋ kudupi eŋi terak yäŋkuk.

22 ✧ Täppäkaŋ mäden, Jesutä kumäŋpäŋ akuŋirän iwaräntäkiyetä man u nadäwä tumbuŋ. Nadäwä tumbäpäŋ man Jesutä yäŋkuko u ba Anutu täŋo man kudän täwani u nadäwä bureni täŋkuŋ.

23 ✧ Täppäkaŋ Jesu Pasowa orekirit kadäni uken Jerusalem yotpärare-ken itkaŋ kudän kudupi mäyap täŋkuk. Täŋirän äma mäyaptä nadäkinik täŋ imiŋkuŋ.

24 Upäŋkaŋ äma kudup täŋo bänepi yabäŋpäŋ-nadäwani unita mebärini kudup nämo yäŋahäŋpäŋ yäwetkuk.

25 ✧ Imata, Jesu ini uwä äma bänepi yabäŋpäŋ-nadäk täŋpani unita äma bänepi-ken jide pätak u kudup yabäŋpäŋ-nadäŋkuk. Uwä bänep kakkak mähe mi unita kubätä iwetnaŋi nämo.

3

Nikodemus täŋo manbiŋam

1 ✧ Kome uken Parisi äma kubä wäpi Nikodemus. Nikodemus uwä Juda äma ekäni kubä.

2 ✧ Eruk bipani kubä Nikodemus päŋku Jesu ahäj imiŋpäŋ iwetkuk; Yäwoŋärewani äma, gäk yäŋpäŋ-yäwoŋärek äma Anutu-ken naniktä äbun yäj nadäkamäj. Anutu-ken naniktä nämo äbun yäwänäku kudän kudupi täk täyan u täga nämo täk täyen yäk.

3 ✧ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Näk bureni gäwera; Äma kubätä ahäk-ahäk kodaki nämo ahäwayäj täko uwä Anututä intäjukun itkaŋ yabäj yäwat epän kehäromi täk täyak unitäŋo mebärini täga nämo kaŋpäŋ nadäwän tärewek.

4 Jesutä ude yäwänä Nikodemus kikuŋtupäj iwetkuk; Ude nämo! Äma tägawanitä jide täŋpäŋ nanak paki ude äneŋi äworewet? Äma kubätä nanak paki äworeŋpäŋ miŋi koki gänaŋ ahäwänkaŋ äneŋi miŋitä täga bäyanaŋi nämo! yäk.

5 ✧ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Näk bureni gäwetat. Äma kubätä ume terak ba Munapik terak äneŋi kodaki nämo ahäwayäj täko uwä Anututä intäjukun itkaŋ nämo api kaŋjiwarek.

✧ 2:16: Luk 2:49 ✧ 2:17: Sam 69:9 ✧ 2:19: Mat 21:23, 26:61; Mat 27:40; Apos 6:14 ✧ 2:21: 1Ko 6:19 ✧ 2:22: Luk 24:6-8; Jon 12:16, 14:26 ✧ 2:23: Jon 7:31 ✧ 2:25: Mak 2:8 ✧ 3:1: Jon 7:50, 19:39 ✧ 3:2: Mat 22:16; Jon 9:16 ✧ 3:3: Mat 18:3, 1Pi 1:23 ✧ 3:5: Ese 36:25-27; Tai 3:5

6 ✧ Äma miñi koki gänañ ahäwani uwä kome täño nadäk-nadäk uterakgän kuñat täkañ. Täñ, Kudupi Munapiktä äma kubä täño nadäk-nadäki täñkodak täwayañ täko uwä Munapiktä iniken nadäk-nadäk terak api kuñarek.

7 Näk kodaki ahäwen yän gäwetat u nadäppän nämo kikäuren.

8 ✧ Ahäkahäk kodaki Munapiktä pewän ahäk täkañ uwä mäniit ude bumik. Mäniit uwä iniken gärip terak piäk täyak. Imaka imaka yepmäñit täñirän yabäk täkamäj, upänkañ de ahäñkañä de päñku paotak yän nämo kak täkamäj. Täñpakañ Munapik udegän, ini uwä kwawak nämo kak täkamäj. Upänkañ äma Munapik täño irit kodaki nikek uterak Munapik täño piäni ahäñirän kak täkamäj yäk.

9 Jesutä ude yäwänä Nikodemustä iwetkuk; Yäka! Näk jide täñpän unitäño mebäri nadäwa täreneñ?

10 Yäwänä Jesutä iwetkuk; Gäk Juda täño yäñpän-yäwoñarek äma ñonitä man ñonita imata täñguñ täyan?

11 ✧ Näk bureni gäwera; Imaka nadäk täkamäj ba kañpän nadäk täk täkamäj udegän Juda äma in täwetpän täwoñarek täk täkamäj. Upänkañ in nintäño manta bitnäk täkañ.

12 ✧ Imaka komen äma terak ahäk täkañ unita täwerira nadäwä bureni nämo täk täkañ unita imaka kunum gänañ ahäk täkañ unita täwerawä jide täñpän nadäwä bureni täñpek?

13 ✧ Kome terak nanik äma kubätä kunum gänañ nämo äronkuko unita kunum gänañ ahäk täkañ uwä äma kubä-tägän yabäppän-nadäk täyak. Uwä Äma Bureni-inik, kunum gänañ nanik äpuko u kubä unitägän kunum täño mebäri nadatak.

14 ✧ Mosestä bian-inik kome jopi-ken gämok jikontä yokut iwat yäpmäj äronpän ämawebe injamiken kwawak peñkuko udegän Äma Bureni-inik uwä yäpmäj äro punin kwawak pekta yäwani.

15 ✧ Ude täñirä äma kubätä Äma Bureni-inik unitä täga täñkentän namek yän nadäkinik ude täñpayän täko uwä irit kehäromi api kañ-ahäwek.

16 ✧ Anututä komen ämawebeta nadäj yämik-inikinik täñkuko unita nanaki tepi kubägän u tewän äpuk. Ude täñkuko unita ämatä u nadäj imiñpän kuñatnayän täkañ uwä paot-inik nämo api täneñ. Nämo, u irit kehäromi api kañ-ahäneñ.

17 ✧ Anutu uwä Nanakna komen ämawebe manken kañ yepmañpän yäñpän nämo tewän äpuk. Nämo, u komen ämawebe yäpän tägakta yäñpän nanaki kubägän-inik uwä iniñ kireñkuk.

18 ✧ Unita äma kubätä Anutu täño nanaki u nadäj imikinik täñpayän täko uwä manken itta biñam nämo. Täñ, äma kubätä nadäj imikinik nämo täñpayän täko uwä manken itta biñam. Imata, nadäkiniki Anutu täño Nanaki kubägän unita nämo täk täyak unita.

19-20 ✧✧ Manken irit täño mebäri ñode pätak; Peñyäjek pähap Anutu-ken naniktä kome terak ño äpatak. Upänkañ komen äma kuñat-kuñari waki unita peñyäjekta bitnäñkañ bipmäñ uranitä gäripi nadäk täkañ. Kädet wakini täño mebäri kwawak pewä ahäkta umuntak täkañ unita peñyäjek gänañ nämo ärok täkañ.

✧ 3:6: Sam 51:5; Jon 1:13 ✧ 3:8: Sav 11:5 ✧ 3:11: Jon 3:32, 8:26 ✧ 3:12: Luk 22:67 ✧ 3:13: Snd 30:4; Rom 10:6 ✧ 3:14: Nam 21:9; Jon 8:28, 12:32 ✧ 3:15: Jon 20:31 ✧ 3:16: Jon 3:36, 10:28; Rom 5:8, 8:32, 1Jo 4:9-10 ✧ 3:17: Luk 19:10; Jon 5:22, 12:47; Apos 17:31 ✧ 3:18: Jon 3:36, 5:24 ✧ 3:19-20: Jon 1:5,9, 8:12 ✧ 3:19-20: Efe 5:11-13

21 Tāḡ, āma kubätä kädet bureni iwarayāḡ tāko uwā peḡyāḡek u gānaḡ itta nāmo api bitnāwek. Nāmo, āma udewanitā peḡyāḡek gānaḡ irirā āmawebe ātutā ḡode api yabāḡpāḡ-nadāneḡ; Bureni! Āma unitāḡo tāktāki uwā Anutu tāḡo mangān iwatpāḡ tāk tākaḡ yāḡ api nadāneḡ.

Jontā Jesu tāḡo mebāri yāḡkwawa taḡkuk

22 ☆ Jesutā man ude yāḡ paotpāḡā iwarāntākiye yāmagut yāpmāḡ Jerusalem yotpārare peḡpeḡ Judia gāgāni kāda kuḡkuḡ. Pāḡku itkaḡ āmawebe ume ārut yāmiḡ itkuk.

23 Ude tāḡ irirān kadāni ugān Jon imaka, kome kubāken āmawebe ārut yāmiḡ itkuk. Aenon kome, Salim yotpārare dubini-ken uken tāḡkuk, ume taḡi kubā u itkuko unita.

24 ☆ (Kadāni uken Jon komi eḡiken nāmo teḡirā epān u tāḡkuk).

25 Tāḡpākaḡ Juda āma ekāni kubätä ābāḡpāḡ Jon tāḡo iwarāntākiye-kāt Anutu iḡamiken kurāki itta ume ārutārut tāḡo kāderita man wārāt-wārāt tāḡkuḡ.

26 ☆ Ude tāḡkaḡ Jon tāḡo iwarāntākiyetā kuḡpāḡ Jon ḡode iwetkuḡ; Yāwoḡārewani āma, āma gākkāt Jodan udude kāda itkaḡ unitāḡo mebāriḡi niwetkuno āma ukeḡo nadātan? Āmawebe māyaptā āma uken kuḡirā ume ārut yāmiḡ itak yāk.

27 ☆ Ude yāwāwā Jontā yāwetkuk; Nadākaḡ? Kunum māheḡitā āma kubākubātā epān nimik tāyak. Nimiḡirān epān nininta biḡam nimanī ugānpāḡ iwatpāḡ tāk tākamāḡ yāk.

28 ☆ Nāk ḡode tāwetkuro upāḡ imata tāḡguḡ tākaḡ? Nāk nākḡata Kristo nāmo yāḡ tāwetkut. Nāk Kristota kādet tāwit imiktagān Anututā naniḡ kireḡkuk yāk.

29 ☆ Jontā ude yāḡpāḡ ḡode yāwetgān tāḡkuk; In ḡode nāmo nadākaḡ? Āma kubāta webe yāḡ imineḡo uwā webe uwā āma ukengān kwek. Tāḡpākaḡ āma unitāḡo noripakitā biḡam nadāḡpāḡ tāḡkentāḡ imiḡpāḡ bāneḡ tāga pāhap nadāḡ imek. Eruk, nāk āma unitāḡo noripaki ude. Āmawebetā notnapak Jesu ukengān kukaḡ unita bāneḡ tāga nadāḡ imitat.

30 Unita nāk ḡode nadātat; Notnapak tāḡo wāpitā āroḡirān nākḡo wāpnatā kaḡ āpān yāk.

Āma kubā kunum gānaḡ naniktā āpuk

31 ☆ Jontā ude yāḡpāḡ yāwetkuk; Āma kunum gānaḡ naniktā āpuko uwā āma kuduḡtagān yāreḡmitpāḡ intāḡjukun-inik itak. Tāḡpākaḡ nāhā komeḡ āma. Nāk imaka imaka kome terak itkaḡ unitāḡo mebāriḡiḡān nadāwa tārekaḡ. Tāḡ, āma kunum gānaḡ naniktā āpuko unitā uyaku imaka kuduḡtagān nadāwān tārekaḡ.

32 ☆ Āma unitā imaka kaḡpāḡ nadāk tāyak udegān yāḡahāk tāyak. Upāḡkaḡ āmatā u nadākta bitnāk tākaḡ.

33 Tāḡ, āma kubätä man u nadāḡpāḡ buramiwayāḡ tāko unitāḡo nadāk-nadāki-ken ḡode pātak; Anutu u imaka bureniḡān tāk tāyak ba yāk tāyak.

34 ☆ Imata, āma Anututā ini tewān āpuko u Anutu tāḡo man yāḡahāk tāyak. Anututā ini unita Munapik tāḡo kehāromi tokḡek-inik peḡ imiḡkuk.

☆ 3:22: Jon 4:1-2 ☆ 3:24: Mat 4:12 ☆ 3:26: Jon 1:26-34 ☆ 3:27: Jon 19:11, 1Ko 4:7; Hib 5:4

☆ 3:28: Jon 1:20,23; Mat 11:10 ☆ 3:29: Mat 9:15 ☆ 3:31: Jon 8:23, 1Jo 4:5 ☆ 3:32: Jon 3:11

☆ 3:34: Jon 1:32

35 ✧ Täñpakaan Nani uwä Nanakita gäripi-inik nadäñpäh kome terak ba kunum gänañ imaka imaka kuduaptagän täño mähe mi pähap tenkuk.

36 ✧ Unita äma kubätä Nanaki unita nadäñ imikinik täñpayäh täko uwä irit kehäromi nitek api irek. Upänkañ äma kubätä Nanaki täño man nämo buramiwayäh täko uwä irit kehäromi nämoinik api kañ-ahäwek. Nämo, Anutu täño kokwawaktä äma ude wani terak pen api it yäpmäh ärowek yäk.

4

Jesu Samaria webe kubäkät man yäñkumän

1 ✧ Kadäni uken Parisi ämatä manbiñam ñode nadäñkuñ; Jesu uwä ämawebe mäyap ume ärut yämik täyak, Jontä täk täñkuko u irepmiñpäh täyak.

2 (Täh bureni uwä Jesu ini ämawebe ume nämo ärut yämiñkuk. Iwaräntäkiye yäwerän unitä ärut yämik täñkuñ.) Täñpakaan Jesutä Parisi äma Jesu epän ude täyak yäh yäñpäh-nadäk täñkuño manbiñam u nadäñkuk.

3 Manbiñam u nadäñpäh Judia kome u penpen Galili komeken äneñi äyähutpen kuñkuk.

4 Galili kädet u iwat yäpmäh kuñtäñgän Samaria kome käda ahäñkuk.

5 ✧ Kuñtäñgän Samaria kome täño yotpärare täpuri kubä wäpi Sika uken ahäñkuk. (Yotpärare u kome Jekoptä bian-inik nanaki Josepta inih kireñkuko u dubini-ken itkuk.)

6 Jesutä kädet käroni kuñtäñgän kepma bämopi täñirän gaña tañpäh ume awañ Jekoptä bian-inik äneñpani u kañ-ahäñpäh dubini-ken manjit itkuk.

7-8 Täñpäh Jesu täño iwaräntäkiye ketem suwanayäh yotpärare bämopiken kuñkuñopäh Jesu inigän uken irirän Samaria nanik webe kubä ume gwerayäh äbuk. Äbähirän Jesutä kañpäh iwetkuk; Gäk ume ätu gwet nam yäk.

9 ✧ Ume gwet nam yäh iwerirän webe unitä kikuñutpäh yäñkuk; Gäk Juda ämatä näk Samaria webeken imata umeta yäyan? (Juda naniktä Samaria nanikkät not nämo täñpen kuñat täñkuño unita webe unitä Jesu ude iwetkuk.)

10 ✧ Webe unitä ude iwerirän Jesutä iwetkuk; Gäk Anutu täño iron täño mebäri nämo nadätan, ba umeta gäweraro näkño mebäri u imaka, nämo nadätan. Nadäwi tärewän yäwänaku, irit kehäromi täño umeta näwet yabähjiri gamitet yäk.

11 ✧ Yäwänä webe unitä iwetkuk; Wanotna, irit kehäromi täño umeta yäyan u depäh yäpen? Ume awañ ño käroni-inik unita ume gweranika nämo uwä jide täñpäh gweren?

12 ✧ Nadätan? Oranin biani Jekoptä awañ käroni ño äneñkuk. Täñpakaan ini ba äbekiye oraniye, yawakiye ume ñogänpäh nañ yäpmäh äbuñ yäk. Gäkä Jekop irepmiñpäh ume kodaki kubä kañ-ahäwayäh yäyan?

13 Yäwänä Jesutä iwetkuk; Äma ume ño nak täkañ uwä nañirä umeta pen yek täkañ.

14 ✧ Upänkañ äma ätu ume näkä yäyat u yäma nänayäh täño uwä umeta wari nämo api yeneñ. Ume uwä nañirä bänepi-ken ume dapuri ude ahähirän äma uwä irit kehäromi nitek api itneñ yäk.

✧ 3:35: Mat 11:27; Jon 5:20, 10:17 ✧ 3:36: Jon 3:16-18, 1Jo 5:12; Luk 3:7 ✧ 4:1: Jon 3:22,26 ✧ 4:5: Luk 9:52; Stt 33:19; Jos 24:32 ✧ 4:9: Esr 4:1-5; Esr 9:1-10:44; Luk 9:52-53 ✧ 4:10: Jon 4:26 ✧ 4:11: Jon 7:37-38; Rev 21:6 ✧ 4:12: Jon 8:53 ✧ 4:14: Jon 6:35

¹⁵ Jesutä ude yäwänä webe unitä iwetkuk; Wära! Notnapak, ume yäyan u nami nanpänj umeta wari nenenṭawä! Ba umeta ṅo äbäk täyat uwä kaṅ pewa! yäk.

¹⁶ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Eruk, gäk pänku äpka yäwi äbun yäk.

¹⁷ Yäwänä iwetkuk; Näk äpna nämo yäk. Yäwänä Jesutä iwetkuk; Näk äpna nämo yän bureni näwetan.

¹⁸ Upänkaṅ gäk äpkaye 5 ude yäpmänkaṅ yepmanṅi kuk täṅkuṅo u. Täṅkaṅ apiṅo äma bok it täkamän uwä äpka bureni nämo. Unita bureni näwetan yäk.

¹⁹ ✧ Jesutä ude yäwänä webe unitä yänkuk; Bureni! Gäk profet kubätä yäyan yäk.

²⁰ ✧ E, pom itkamäk-ken ṅo oranietä Anutu iniṅoret yäpmän äbuṅ yäk. Täṅ, Juda äma inä ṅode niwet täkaṅ; Jerusalem komeken Ekäni wäpi iniṅoret tänaṅi yäk.

²¹ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Wanotna, gäwera nadä. Kadäni keräp taṅirän in pom ṅoken ba Jerusalem yotpärare-ken Anutu Nan wari nämo api iniṅ oretneṅ.

²² ✧ Nämo, Samaria ämawebe intä Anutu täṅo mebäri ket nämo nadänkaṅ iniṅoret täkaṅ. Täṅ, Juda ämawebe ninä mebäri nadäna täreṅirä iniṅoret täkamän. Nadätan? Anututa biṅam täktäk kädet u Juda äbot bämopi-ken ahänkuk.

²³ Kadäni keräp taṅirän Anutu iniṅoret-oret kädet kodaki api ahäwek. Kadäni ugän kome uken ba uken täne yän nadäwätäk nämo api täneṅ. Nämoinek! Kadäni uken ämawebe Anutu bureni iniṅ oretnayän täṅo unitä ṅode api täneṅ; Nan täṅo man bureni iwatpänj Kudupi Munapik täṅo kehäromi terak api iniṅ oretneṅ. Kädet u iwatta kadäni ahätak uba. Anutu Nantä ämawebetä kädet ude iwatpänj kaṅ naniṅ orerut yän gäripi nadäk täyak.

²⁴ ✧ Nadätan? Anutu uwä äma ude nämo. Anutu ini munapik unita äma kubätä iniṅ orerayän täko uwä iniken nadäk terak täga nämo iniṅ orerek. Nämoinek, man bureni-inik bänepi-ken parirän Kudupi Munapik täṅo kehäromi terak Anutu iniṅ orerek yäk.

²⁵ ✧ Ude yäwänä webe unitä Jesu ṅode iwetkuk; Ude käwep. Upänkaṅ näk ṅode nadätat; Mesaia, Kristo yän yäwani unitä ahänpänj imaka kudup niwetpänj niwoṅärek api täṅpek yäk.

²⁶ ✧ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Etän, uwäku näk ṅobayän yäk.

²⁷ Ude iwerän täreṅirän iwarantäkiye äbuṅ. Äbänpän Jesu webe ukät man yänpän-nadäk täṅirän yabänpän-nadäwätäk täṅkuṅ. Nadäwätäk täṅkuṅopän imatäkenta iwetan, ba jideta iwetan yän nämo iwet yabänkuṅ.

²⁸ Täṅpakaṅ webe u ume käbot kämän paräpeṅ yotpärare-ken bäräṅeṅ pänku ämawebe ṅode yäwetkuk;

²⁹ In äbänkaṅ äma kubäta kawut! yäk. Unitä kädet bian täṅ yäpmän äburo u yänahänj moretak. U Kristo käwep!

³⁰ Yäweränkaṅ ämawebe yotpärare uken nanik Jesutä itkuk-ken ugän äbuṅ.

³¹ Webe uwä kunṅuko yotpärare-ken irirän iwarantäkiyetä äbänpän Jesu peṅ iwetkuṅ; Yäwoṅärewani äma, ketem ätu näṅä! yäk.

³² Ude yäwäwä Jesutä yänkuk; Ude nämo! Näkṅo ketem mebäri kubä intä nämoinek nadäkaṅ u it namitak.

✧ 4:19: Jon 7:40, 9:17, 1Ko 14:24-25 ✧ 4:20: Lo 12:5-14; Sam 122:1-5 ✧ 4:22: 2Kn 17:29-41; Ais 2:3; Rom 9:4-5 ✧ 4:24: 2Ko 3:17; Rom 12:1; Plp 3:3 ✧ 4:25: Jon 1:41 ✧ 4:26: Mak 14:61-62; Jon 9:37

33 Ude yäwän nadänpäj ini-tägän näwetgäwet ñode täñkuñ; İma ketemta yäyak? Äma kubätä ketem ätu käwep imän nakta yäyak yäk.

34 ✧ Ude yäjirä Jesutä yäwetkuk; Näkño ketem bureni uwä ñode; Äma nepmanpän äpuro unitäño nadäk iwatta, ba epän man näwetkuko u täñpa tärekta gäripi nadätat yäk.

35 ✧ Tänpäkañ intä ñode nadäkañ; Ketem puget-puget kadäni nämo ahatak. Komepak 4 ude täreñirän uyaku ketem bureni täga api yäpne yäj nadäkañ, ei yäj? Upänkañ epän pähap ño dapun ijinpäj ket yabäwut! Ketem bureni pugetta biñam täkañ.

36 Äma ketem täñ-tägañirä pugerani u epän täño gwäki yäpmanpäj ketem puget itak. Ketem uwä irit kehäromita biñam puget peyak. Ude täñirän äma ketem piwani ukät ketem bureni pugerani yarä u bok oretoret täga tädeñ.

37 Unita man kubä ñode yäk täkañ u bureni yäk täkañ; Äma kubätä ketem yeri piwepöpäj kubätä pugerek.

38 Nadäkañ? İn näkä ketem äma kubätä piwani u pugetta tepmanpa kuñkuñ. Ketem u intä nämo piñkuñ. Äma ätutä piñkuñöpäj intä pugetpäj gwäki yäpmäk täkañ yäk.

Samaria ämawebe mäyaptä nadäkinik täñkuñ

39 Tänpäkañ Samaria ämawebe yotpärare uken nanik mäyaptä Jesuta nadäj imikinik täñkuñ. İmata, webe ukeñonitä biñami ñode yäweränpäj; Jesutä imaka bian täñ yäpmäj äburo u kumän yäjahäj moreñkuk.

40 Biñam u nadäñkañ Jesuken kuñpäj man kehäromi ñode iwetkuñ; Gäk kwentawä yäk. Ninkät ño kañ it täna. İweräwä Jesutä mani buraminpäj kome uken kepma yarä itkuk.

41 U itkañ manbiñam ätu yäwerirän nadänpäj äma mäyaptä nadäkinik täñ imiñkuñ.

42 ✧ Ude täñpäj webe ukeño iwetkuñ; Pengän mani biñam niwetkuno u nadänpäj nadäkinik jop täñkumäj yäk. Upänkañ apinowä ini-tägän dubinin-ken äbä yäjahäjirän kañpäj nadäkinik takamäj. Apinjo bureni kañpäj nadäkamäj; Äma ñowä ämawebe komeñi komeñi waki keriken nanikpäj yäpmäkta biñam iwoyäwani bureni yäk.

Jesutä äma ekäni kubä täño nanaki yäpän tägañkuk

43 ✧ Eruk kepma yarä irän täreñirän Jesu Samaria kome u penpen Galili komeken kuñkuk.

44 ✧ (Bian Jesutä ini kome unita yänpäj ñode yäjkuñ; Profet uwä ini kome kujat-ken wäpi biñam nämo itak).

45 ✧ Eruk, kumañ pänku Galili komeken ähäjirän ämawebe uken naniktä not täñ imiñpäj iniñ oretkuñ. Jerusalem yotpärare, Pasova kadäni-ken Jesutä imaka imaka bureniğän täñirän kañkuño unita Jesuta nadäñirä ärowani täñkuk.

46 ✧ Tänpäkañ Galili kome yotpärare kubä wäpi Kana, bian Jesutä ume jopi täñpewän wain ume äworeñkuko uken kuñkuk. Kome ukenä äma ekäni kubätä itkuk. Unitäño nanaki Kapeneam yotpärare-ken käyäm tañi täñ itkukonik.

✧ 4:34: Jon 6:38, 17:4 ✧ 4:35: Luk 10:2 ✧ 4:42: 1Jo 4:14 ✧ 4:43: Jon 4:40 ✧ 4:44: Mat 13:57

✧ 4:45: Jon 2:23 ✧ 4:46: Jon 2:1-11

47 ✧ Eruk, äma u Jesu Judia kome peŋpeŋ Galili komeken äbäŋirän biŋam nadäŋpän Jesutä itkuk-ken kuŋkuk. Kuŋpän butewaki man ŋode iwetkuk; Jesu, gäk äbä nanakna kumbayän täŋ itak u täga yäpi täganayän?

48 ✧ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Wa! In imata kudän kudupi täŋirän kaŋpän nadäŋpän uyaku nadäkinik täne yän nadäk täkaŋ?

49 Jesutä ude yäwänä äma ekäni unitä iwetkuk; Ekäni, nanakna kumbayän. Bäräŋeŋ äbi! yäk.

50 ✧ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Eŋiken kuyi. Nanakka nämo kumbayän yäk. Yäwänä nadäwän bureni täŋpöpän eŋini-ken kuŋkuk.

51 Kuŋtängän kädet miŋin epän watä ämaniye ätukät äbä peronpän iwetkuk; Nanakka nämo kumak. Tägaŋpän itak yäk.

52 Ude yäwäwä yäwet yabänkuk; Kadäni jideken tägak? Yäwänä iwetkuk; Kwep, 1'kirok bipäda gupi bamtaŋ yäpmän kuŋirä tägaŋkuk yän iwetkuŋ.

53 ✧ Yänirä nanitä ŋode nadänkuk; Bureni! Kwep bipäda 1'kirokken ugän Jesutä Nanakka nämo kumbayän yän näwetkuk. Ude nadänkuko unita nädamiŋi-nani kumän-tagän Jesuta nadäkinik täŋ imiŋkuŋ.

54 ✧ Täppäkaŋ Jesu Judia komeken peŋpeŋ Galili kome äbuko u punin terak kudän kudupi mäyap täŋkuk. Upänkaŋ äm ekäni unitäŋo nanaki yäpän tägaŋkuŋo unitäwä kadäni yarä ude täŋkuk.

5

Jesutä Betsaida gwägu-ken äma kubä yäpän tägaŋkuk

1 Eruk Juda nanik täŋo orekirit kadäni keräp täŋirän Jesu Jerusalem yotpärare-ken äroŋkuk.

2 Täppäkaŋ Jerusalem yewa pähap gänaŋ gwägu kubä wäpi Betsaida, yäma kubä wäpi Yawak täŋo Yäma u dubini-ken itkuk. Gwägu u gägäni-ken äyuŋta täŋpani eŋi 5 udetä it äyänutkuŋ.

3 Gwägu u dubini-ken äma käyäm ikek ba dapuri tumbani, kwäyähäneŋ ba nägäri kawuk täwani mäyap it täŋkuŋonik. [U imata, gwägutä wareŋ täŋpän käna yänkaŋ itsämäk täŋkuŋonik.

4 Kadäni ätu Ekäni täŋo aŋero kubätä äbä täŋpewän gwägu wareŋ täŋirän äma kubätä jukun tärop täŋpeŋ äpmok täŋkukonik. Ude täŋpän äma intäjukun tärop täŋpeŋ äpmok täŋkuko uwä käyäm tägaŋpeŋ kuk täŋkukonik.]

5 Ude täŋ yäpmän kuŋirä äma kubäwä pen pat it täŋkukonik. Äma u käyäm täŋ yäpmän äroŋirän obaŋ 38 ude täreŋkuk.

6 Eruk, Jesutä äma u kaŋpän kadäni käroŋi pat yäpmän äbätak yän nadänkuk. Ude nadäŋpän iwet yabänkuk; Gäk tägawayän nadätan?

7 Yäwänä äma kwäyähäneŋ täŋpani unitä iwetkuk; Ekäni, äma netä it nameko unitä gwägu wareŋ täŋirän bäräŋeŋ nepmaŋpän äpmonpam? Näkŋa äpmonpayän täŋira ämatä bäräŋeŋ närepmitpeŋ äpmok täkaŋ yäk.

8 ✧ Yäwänä Jesutä ŋode iwetkuk; Eruk, gäk aku! Irin patka ba ämet patka yäpmänkaŋ ku! yäk. 9 Yäwänä uterakgän gupi tägawäpän akuŋpän teki peŋ bäyaŋ yäpmän kuŋkuk. Täppäkaŋ kepma uwä Sabat kadäni.

10 ✧ Unita Juda äma ekäni ätutä äma yäpän tägaŋkuŋo u ŋode iwetkuŋ; Wa! Apinjo Sabat kadäni-ken tekka peŋ bäyaŋ yäpmän kuŋatan udetä yäjiwäranil yäk.

✧ 4:47: Mat 8:5-6 ✧ 4:48: Jon 2:18, 1Ko 1:22 ✧ 4:50: Mat 8:13; Mak 7:29 ✧ 4:53: Apos 16:14-15,31 ✧ 4:54: Jon 2:11,23 ✧ 5:8: Mat 9:6 ✧ 5:10: Jon 9:14; Neh 13:19; Jer 17:21; Luk 13:14

11 Ude iweräwä äma unitä yäwetkuk; Äma nepmanpän tägatat unitä irin patka ba ämet patka yäpmankañ ku yäj näwet-pewän täyat.

12 Yäwänä iwetkuñ; Äma gäwerän äbätan u wäpi netä?

13 Ude iwet yabäwäwä guñ tanjuk, Jesu uwä äma päke itkuño u bämopi-ken paotpeñ kuñkuko unita.

14 ✨ Eruk kämi, Jesutä äma u kudupi enj gänañ kañ-ahänpän jukuman ñode iwetkuk; Gäk gupka tägañkuño u käyan? Eruk, imaka bäräpi udewani äneri nämo ahäj gamekta momi wari nämo tänpen yäk.

15 Ude iweränkañ äma u Jesu kawän tärewäpän päñku Juda äma ekäni ekäni u ñode yäwetkuk; Äma nepmanpän tägañkuro uwä wäpi Jesu yäj yäwetkuk.

16 ✨ Tänpäkañ Jesu uwä Sabat kadäni-ken epän udewani täk täñkuko unita Juda äma ekäni ekänitä iwan täñ imiñkuñ.

17 ✨ Täñirä Jesutä ñode yäwetkuk; Nanatä epän täk täyak uwä itpäñ-nadäki nämo. Näk imaka, udegän täk täyat.

18 ✨ Ude yäjirän Juda ämatä nadäwä wawäpän Jesu utta kädetta wäyäkneñkuñ. Imata, Jesu u Sabat täño бага man irepmit täñkukonik. Ba ugän nämo, u Anututa Nana yäj yäjkuño unita ini Anutu ude äworek täñkukonik.

Jesutä irit bureni pewän ahäk täkañ

19 ✨ Tänpäkañ Jesutä ñode yäwetkuk; Näk bureni-inik täwera nadäwut; Nanaki uwä iniken gäripi terak imaka kubä täga nämo täk täyak. Nanitä tänpän kañkañ uteragän täk täyak yäk. Ba Nanitä täk täyak udegän Nanaki täk täyak.

20 ✨ Tänpän Nani uwä Nanakita gäripi pähap nadäj imik täyak. Gäripi pähap nadäj imiñirän epän täk täyak udegän iwonjäreç täyak. Upänkañ epän ño täñira kak täkañ ugän nämo. In nadäwätäk pähap täñput yänpän Nanatä imaka ärowani pähap näwonjärewän täñira api kañ-däkñenej.

21 ✨ Nanatä äma kumbani-ken nanik yäpman aku kuñat-kuñat kodaki kuñarekta yepmak täyak. Udegän Nanakitä äma u ba u irit bureni yäma yänpänjä api yämek.

22 ✨ Tänpäkañ Nani uwä äma kowata manken nämo yepmak täyak. Nämo inik, epän uwä Nanaki kerit terak peñkuk.

23 ✨ Epän ude täkta wäpi biñam imiñkuko unita ämawebetä Nani orañ imik täkañ udegän Nanaki api orañ iminej. Tänpäkañ äma kubätä Nanaki nämo orañ imayäj täyak uwä Nani, Nanaki iniñ kireñkuko u nämo orañ imik täyak ubayä.

24 ✨ Unita näk bureni-inik täwera nadäwut; Äma näkño man nadänpän iyap tänpän, äma naniñ kireñkuko unita nadäj imikinik täk täkañ uwä irit kehäromita biñam täkañ. Äma udewani uwä kowata mankenta biñam nämo. Nämo, uwä kumän-kumän täño kädet mäde ut imiñpäñ irit kehäromita biñam täkañ.

25 ✨ Näk bureni-inik täwera nadäwut; Kadäni kubä keräp täyak! Kadäni uken äma kumän-kumän täño kädet-ken kuñarani kubätä Anutu Nanaki täño man nadäj imayäj täko uwä kodak tänpän kuñat-kuñat kodaki nitek api kuñarek. Tänpäkañ kadäni uwä ahätäk ñobayäj!

✨ 5:14: Jon 8:11 ✨ 5:16: Mat 12:14 ✨ 5:17: Jon 9:4 ✨ 5:18: Mat 26:4; Jon 7:1,30; Jon 10:30,33

✨ 5:19: Jon 5:30, 8:28 ✨ 5:20: Jon 3:35 ✨ 5:21: Rom 4:17; Efe 2:5; Jon 11:25 ✨ 5:22: Jon 3:17,

5:27; Jon 9:39; Apos 10:42 ✨ 5:23: Plp 2:10-11, 1Jo 2:23 ✨ 5:24: Jon 3:15-18; Jon 8:51, 1Jo 3:14

✨ 5:25: Mat 8:22; Efe 2:5-6

26 Nan uwä kuŋat-kuŋat kodaki täŋo mäheŋi. Täŋkaŋ Nanaki udegän kuŋat-kuŋat kodaki täŋo mäheŋi täŋpekta iniŋ kireŋkuk.

27 ✧ Täŋpäkaŋ nanaki uwä Äma Bureni-inik itak unita Nanitä äma kowata manken yepmakta yäŋ imani.

28 Täŋkaŋ man yäyat ŋo nadäŋpäŋ-nadäwätäk nämo täneŋ. Kadäni kubä pewani itak. Kadäni uken äma kumaŋirä awaŋ äneŋpanitä Nanaki täŋo man kotäk api nadäneŋ.

29 ✧ Unitäŋo man kotäk nadäŋpäŋ awaŋ gänaŋ nanik api ämneŋ. Täŋpäŋ irit kuŋat-kuŋat säkgämän kuŋaranitä irit kehäromita biŋam api akuneŋ. Täŋ, irit kuŋat-kuŋari wakitä kowata manken itta api akuneŋ.

30 ✧ Näk näkŋaken nadäk-nadäk terak epän täktäk täŋo kädet nämo pätak. Nan täŋo meni jinom ugänpäŋ iwatpäŋ äma kowata biŋam yäŋtäreŋ yämik täyat. Unita man epän täk täyat u siwonjigän täk täyat yäk.

Anututä Nanaki täŋo mebäri kwawak pek täyak

31 ✧ Täŋpäkaŋ näkŋa mebärina yäŋahäwero uwä ämatä nadäwä bureni nämo täneŋ.

32 ✧ Mebärina uwä kubätä yäŋahäk täyak. Äma unitä mebärina yäŋahäŋirän bureni täk täyak yäŋ nadätat.

33 In Jon iwet yabäk täŋirä näkŋo mebärina bureni yäŋahäŋkuk.

34 ✧ Upäŋkaŋ komen ämatä mebärina yäŋahäkta nadäwa ärowani nämo täk täkaŋ. Nämo, in mebärina nadäŋpäŋ kuŋat-kuŋat kodaki täŋo kädet kaŋ iwarut yäŋpäŋ Jontä näka yäŋahäŋkuko udegän täwetat.

35 Jon uwä bämoŋjin-ken topän ude penjäreŋ tamiŋkuk. Täŋirän in kadäni keräpi-tagän kaŋpäŋ gäripi nadäŋkuŋ.

36 ✧ Täŋpäkaŋ Jon uwä näkŋo mebärina täga yäŋahäŋkuko upäŋkaŋ imaka kubätä mebärina kwawakinik pewän ahäk täyak. Nadäkaŋ? Nantä epän man näwetkuk. Epän täk täyat unitä mebärina kwawak ŋode pewän ahäk täkaŋ; Nanatä näwerän äput.

37 ✧ Ba Nan naniŋ kireŋkuko u imaka, mebärina yäŋahäŋkuk. Inä unitäŋo meni-ken man nämo nadäk täkaŋ ba mäjoni udegän nämo kak täkaŋ.

38 ✧ Inä äma Nantä iniŋ kireŋkuko unitäŋo man mäde ut imik täkaŋ unita mani biŋam bäneŋjin-ken täga nämo irek.

39 ✧ In irit kehäromi kaŋ-ahäna yäŋpäŋ Anutu täŋo man kudän täwani daniŋpäŋ nadäk bumta täk täkaŋ. Eruk, man kudän täwani unitä näkŋo mebärina yäŋahäk täyak!

40 Upäŋkaŋ in irit mäheŋi näkken irit kehäromi yäpmäkta bitnäk täkaŋ.

41 Näk komen äma in udewanitä wäpna yäpmäŋ akukta nämo nadätat.

42 Nämo, intäŋo mebäri nadäkinik täyat. Bäneŋjin Anutu-ken nämo pek täkaŋ.

43 ✧ Näk Nan täŋo wäpi terak äburo upäŋkaŋ in näka not nämo täŋ namik täkaŋ. Täŋ, äma kubätä iniken gäripi terak äbäŋirän u not täŋ imiŋpäŋ mani nadäŋ imik täkaŋ. U inide kubä!

44 ✧ Injin-tägän kowat yäniŋ oretta gäripi nadäŋkaŋ Anututä nintäŋo irit kuŋat-kuŋatta jide nadäk täyak yäŋ nadäwätäk kubä nämo täk täkaŋ. Unita jide täŋpäŋ näka not täŋpäŋ nadäkinik api täŋ namineŋ? Täga nämo!

✧ 5:27: Jon 1:4, 5:22 ✧ 5:29: Dan 12:2; Mat 16:27; Jon 6:40; Apos 24:15 ✧ 5:30: Jon 5:19, 6:38
 ✧ 5:31: Jon 8:13-14 ✧ 5:32: Jon 5:36-37, 1Jo 5:9 ✧ 5:34: Jon 1:19-34; Jon 3:27-30 ✧ 5:36: Jon 3:2; Jon 10:25,38; Jon 14:11 ✧ 5:37: Mat 3:17; Jon 5:32, 8:18 ✧ 5:38: Jon 6:29 ✧ 5:39: Luk 24:27,44; Apos 13:27, 2Ti 3:15-17, 1Pi 1:10-11 ✧ 5:43: Mat 24:5 ✧ 5:44: Jon 12:43

45 ✧ Upəŋkaŋ in nāka ŋode nāmo nadāneŋ; Unitā Nanken tāktāknin təŋo mebəri kāwep api yāŋahəŋ nimek yəŋ nāmo nadāneŋ. Ude nāmo! Mosestā ini Anutu-ken tāktākjīn təŋo mebəri api yāŋahəwek. In Moses wāpi terak kunum gānaŋ api ərone yəŋ nadāk tākaŋ upəŋkaŋ nāmo!

46 ✧ Nadākaŋ? Mosestā man kudān təŋkuko u nāka kudān təŋkuk. Uita inā unitāŋo man nadāwā bureni təŋpəŋ yāwānaku nāka udegān nadāwā bureni tākāneŋ.

47 ✧ Təŋpəkaŋ Moses təŋo man kudānta bitnāk tākaŋ unita nəkŋo man jide təŋpəŋ nadākinik api tāneŋ?

6

Jesutā əmawebe 5,000 ketem yepmāŋ towiŋkuk

Mat 14:13-21; Mak 6:32-44; Luk 9:10-17

¹ Jesutā man ude yəŋ paotpəŋə Galilī gwāgu (wāpi kubā Taibirias), u udude kāda kuŋkuk. ² Kuŋirān əmawebe məyaptā Jesu iwarān təŋkuŋ, Jesutā kāyām ikek yəpān təgaŋirā yabəŋkuŋo unita.

³ Eruk, kadāni uken Jesutā iwarəntākiye yəŋ-yəkŋat yəpmāŋ pom kubā terak əro itkuŋ.

4 ✧ Kadāni uwā Juda təŋo orekirit kadāni wāpi Pasova kerəp taŋirān.

⁵ Təŋpəkaŋ pom uterak əro ittəŋgān yabəŋkuk; Əmawebe əbot pāke u əbəŋirā yabəŋpəŋ Jesutā Filip ŋode iwet yabəŋkuk; Filip, əmawebe pāke ŋo yepmāŋ towikta ketem imapəŋ yepmāŋ towinayəŋ?

⁶ Ini ude api təŋpet yəŋ nadəŋkaŋ Filip nadākiniki kehəromi jide patkuko u yāwān kaŋpəŋ nadākta iwet yabəŋkuk.

⁷ Ude iwerānā Filiptā ŋode iwetkuk; Əma ŋo yepmāŋ towikta monəŋ taŋipəŋ ketem suwaŋpəŋ yāminero upəŋkaŋ nāmo naŋpā təgawek yək.

⁸ Ude yāwānā iwarəntāki kubā wāpi Andru, Saimon təŋo monāni unitā yəŋkuk;

⁹ Ironi kubā gwāgu tom təpuri yarā, kārāga 5 ude yəpmāŋ kuŋarirān kāyat yək. Udewanipəŋ əmawebe pāke u jide təŋpəŋ yepmāŋ towine?

¹⁰ Ude yāwānā Jesutā yəwetkuk; In əmawebe yāwerā maŋirān təwut yək. Ude yāwerānā əmawebe yāwerā wādan terak maŋirān təŋkuŋ. Əma ekānigān 5,000 ude bumik unitā maŋirān təŋkuŋ, webe ironi penta itkuŋo ukāt nāmo daniwani.

¹¹ Eruk, Jesutā kārāga u yəpmāŋpəŋ Nani bānep təga man iwetpəŋ əmawebe maŋirān təŋkuŋo unita yəpmāŋ daniŋpəŋ iniken gərip terak yəwəpəŋ yāmiŋtəŋ kuŋkuk. Ude təŋpəŋ gwāgu tom yəpmāŋpəŋ udegān yāmiŋtəŋ kuŋkuk.

¹² Yāmiŋirān nabā təgawəpəŋ Jesutā iwarəntākiye ŋode yəwetkuk; Nəŋpani morāki morāki patpəŋ waneŋo unita butuwut yək.

¹³ Ude yāwerānā kārāga 5 naŋkuŋo unitāŋo morək-morək butuŋpəŋ yək 12 daiwā tokŋeŋkuŋ.

14 ✧ Təŋpəkaŋ Jesutā kudān kudupi ude təŋpəŋ kaŋpəŋ əmawebetā yəŋkuŋ; Wāra! ŋo profet pəhap kome terak ahākta yāwani ukeŋowā ŋobayəŋ! yək.

15 ✧ Ude yəŋpəŋ itgwəjiŋpəŋ Jesu iŋitpəŋ intəjukun əma it yāmekta iŋitnayəŋ təŋirā yabəŋ umuntaŋ inigān pom terak əroŋkuk.

*Jesu gwägu terak yeñtän kuñkuk**Mat 14:22-27; Mak 6:45-52*

16 Eruk, bipäda ugän Jesu iniken iwaräntäkiyetä Jesu tenpeñ Galili gwägu pomi-ken äpmonkuñ.

17 Äpmo Jesuta irä wawäpäñ Kapeneam yotpärare-ken äyänutpeñ kuna yänkañ gäpe terak äronpeñ kuñkuñ. U bipani kuñkuñ.

18 Kuñirä mänit kehäromi piänjirän gwägu tanji tokätkuk.

19 Ude täñjirän ehutpäñ gwägu bämopi-ken kuñirä Jesu gwägu terak yeñtän äbuk. Yeñtän äbämañ iwaräntäkiyetä itkun-ken äbänjirän kañpäñ umun pähap täñkuñ.

20 Ude täñjirä gera täñpäñ yäwetkuk; Ño näkña äretat. Umuntäneño!

21 Ude yäwän nadäñpäñä hänep pidäm terak Jesu täñkentäñpäñ gäpe terak tenjirä kome kukta nadäñkuñ-ken uken pengän ahäñkuñ.

Ämatä Jesu yänjörök man iwetkuñ

22 Täñpäkañ ämawebe päke u gwägu udude parä yänjörök. Parä yänjörökäñ ñode yänkuñ; Gäpe kubä-tägän irirän kañkumänöpäñ Jesu u iwaräntäkiye-kät nämo kuñjirän kañkumän yäk. Iwaräntäkiye inigän kuñkuñ yän nadäñkuñ. Ude nadäñpäñ Taibirias komeken nanik täño gäpe ätu Ekänitä yepmäñ towinjkuk-ken irirä yabänkuñ.

23-24 ✧ Täñpäkañ kome uken Jesu inita ba iwaräntäkiyeta wäyäkñewä wawäpäñ gäpe uterak äronpäñ Kapeneam komeken wäyäkñeñtän kuñkuñ.

Jesu ini uwä ketem bureni

25 Wäyäkñeñtän kuñtängän kañ-ahänpäñä iwet yabänkuñ; Yäwonjärewni äma, gäk jidegän äbän?

26 ✧ Yäwäwä ñode yäwetkuk; Näk bureni-inik täwera nadäwut; Näk kudän kudupi täñpewa ahänjirän kak täkañ unita nämo! Ketem tepmäñ towinjira nañ tokñek täñkuño unita näka wäyäkñekañ.

27 ✧ Inä epän bureni täk täkot. Kome täño ketem, paot-paori nitek unita nämo yäyat. Nämo, irit kehäromi täño ketem paot-paori nitek nämo, unita piäni täk täkot. Ketem uwä Äma Bureni-iniktä täga tamek, Anutu Nantä wäpi biñam iminjkuko unita yäk.

28 Ude yäweränä kowata ñode iwetkuñ; Nin jide täñpäñ imaka Anututä gäripi nadäk täyak u täne?

29 ✧ Ude iweräwä Jesutä ñode yäwetkuk; Anututä epän intä täkta nadäk täyak u ñode; Iwerän äpuko unita nadäkinik täñ imineñ. Anutu täño gärip ude yäk.

30 ✧ Ude yäwänä kowata ñode iwetkuñ; Kudän kudupi jidewani kubä täñjiri gabäñpäñ nadäkinik täñ gamine? Imatäken kubä täñjiri gabäñpäñ-nadänayäñ?

31 ✧ Nadätan? Äbekniye oraniyetä kome jopi-ken kuñarirä Anututä ini ketem kubä wäpi mana yepmäñ towinjkuk yäk. Unita Anutu täño man ñode kudän täwani; Anututä ketem kunum gänañ nanik yepmäñ towinjkuk. Eruk, kudän kudupi kubä udewani täñjiri kañpäñ nadänayäñ?

32 Ude yäwäwä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Näk man bureni täwera nadäwut; Kunum gänañ nanik ketem uwä Mosestä nämo pewän ahän taminkuñ. Nämoinik, Nantä kunum gänañ nanik ketem bureni tamik täyak.

33 Ketem bureni uwä äma kubä yäk. Kunum gänaŋ naniktä äpäŋpäj komen ämawebeta irit kodaki pewän ahäj yämik täyak unitä Anutu-ken nanik ketem bureni täyak yäk.

34 ✧ Yäwänä iwetkuŋ; Ekäni, gäk ketem yäyan u kadäni kadäni nimik täyi! yäj iwetkuŋ.

35 ✧ Ude yäwäwä yäwetkuk; Irit kehäromi täŋo ketem näkŋa ŋo. Äma näkken äbäk täkaŋ uwä nakta wari nämo api yeneŋ. Ba äma nadäŋ namikinik täk täkaŋ uwä umeta äneŋi nämo api yeneŋ.

36 ✧ Näk man täweraro ukeŋo; Nähä nabäk täkaŋ upäjkaŋ nadäŋ namikinik nämo täk täkaŋ.

37 ✧ Täŋ, Nantä ämawebe näka biŋam yäpmäj daniŋpäj namik täyak u kuduŋtagän näkken api ämneŋ. Äbäjirä nämoinik api yäwat kirewet.

38 ✧ Kunum gänaŋ naniktä äpuro u näkŋaken gärip iwatta nämo äput. Nämoinik, Nan täŋo gäripgän iwatta äput.

39 ✧ Täŋkaŋ unitäŋo gärip uwä ŋode; Ämawebe Nantä namik täyak u kubätä paorek yäjpäj-yabäj yäwat epän täŋtängän kadäni pähapken kumbani-ken nanikpäj yäpmäj päŋaku api yepmaŋpet.

40 ✧ Unita äma Anutu täŋo Nanaki u tumberŋ kuŋkaŋ nadäŋ imikinik täkaŋ uwä irit kehäromita biŋam api täneŋ. Äma udewani uwä kadäni pähapken täŋpewa api kodak täneŋ. Nana täŋo nadäk u ude yäj yäwetkuk.

Jesu u irit kehäromi täŋo ketem

41 Yäjirän nadäŋpäj Jesu u kunum gänaŋ nanik ketem u näk yäj yäjkuŋo unita Juda äma ekäni ätutä man yäjburu-buru yäjkuŋ.

42 ✧ Man yäjburu-buru yäjpäj yäjkuŋ; Jesu u äma jopi kubä yäk. U Maria Josep täŋo nanaki. U ninä yabäjpäj-nadäk täkamäj. Upäj imata näk kunum gänaŋ naniktä äput yäj yäk täyak?

43 Ude yäjirä nadäŋpäj Jesutä yäwetkuk; In unita nadäwäwak täneŋo.

44 ✧ Äma kubä ini-tägän näkken ämnaŋi nämo. Nan naniŋ kireŋpewän äpuro unitägän wädäŋpewän näkken äbäkäbäk kädet u itak. Äma udewani u kadäni pähapken täŋpewa api kodak täneŋ.

45 ✧ Täŋpäkaŋ profet bianitä ŋode kudän täwani pätak; Anututä ini ämawebe kudup yäwetpäj yäwoŋärek api täŋpek. Unita Nantä iwetpäj iwonjäreŋirän nadäweko unitä näkken äbek.

46 ✧ Täŋkaŋ äma kubätä Nan u nämo kaŋkuk. Anutu-ken naniktä äpani u kubä-tägän kaŋkuk.

47 ✧ Unita näk bureni-inik täwera nadäwut; Äma näka nadäkinik täŋ namik täkaŋ unitä irit kehäromita biŋam api täneŋ.

48 ✧ Täŋpäj irit täŋo ketem u näkŋa ŋo.

49 Bureni, bian äbekjiye orajiye u kome jopi-ken mana naŋkuŋo upäjkaŋ kumäj täŋpä kuŋkuŋ.

50 Täŋ, kunum gänaŋ ketem äpuko u iŋamjin-ken itak ŋo. Äma kubätä ketem u naŋpäjä nämo api kumbek.

51 Irit kehäromi täŋo ketem kunum gänaŋ naniktä äpani u näkŋa! Unita äma kubätä ketem ŋo naŋpäjä nämo kumäjkaŋ pen api it yäpmäj ärowek.

✧ 6:34: Jon 4:15 ✧ 6:35: Jon 4:14; Jon 6:48-58 ✧ 6:36: Jon 20:29 ✧ 6:37: Jon 17:6-8; Mat 11:28
 ✧ 6:38: Mat 26:39; Jon 4:34 ✧ 6:39: Jon 10:28-29; Jon 17:12 ✧ 6:40: Jon 11:24 ✧ 6:42: Mat 13:55 ✧ 6:44: Jon 6:65 ✧ 6:45: Ais 54:13 ✧ 6:46: Jon 1:18 ✧ 6:47: Jon 3:15-16 ✧ 6:48: Jon 6:31,58

Tänpäkaŋ ketem uwä tohatna. Komen ämawebetä irit kehäromi yäpneŋta u api taninŋ kirewet yäk.

52 Ude yänjirän nadänpän Juda äma ekäni ekäni ini-tägän man wärät-wärät tänpän yänkuŋ; U jide tänpän tohari nimän näne?

53 Ude yäwäwä Jesutä ŋode yäwetkuk; Näk bureni täwera nadäwut; In Äma Bureni-inik täŋo tohari nägäri nämo nänayän täŋo uwä irit kehäromita biŋam nämo api täneŋ.

54 Täŋ, äma tohatna nägätna nak täkaŋ uwä irit kehäromita biŋam tänpän paot-paori nämo api it yäpmän äroneŋ. Tänpäkaŋ kadäni pähapken äma udewaniwä näkä tänpewa api kodak täneŋ.

55 U imata, tohatnatä ketem bureni-inik täyak unita. Ba nägätna udegän ume bureni-inik täyak.

56 Äma näŋo tohatna nägätna nak täkaŋ uwä näkkät kowat kwasikorän täk täkamän.

57 ✧ Tänpäkaŋ Irit täŋo mäheми Nantä naninŋ kirenpewän äpuro unita Nanta biŋam it täyat yäk. Näk imaka, irit mäheми unita äma näk nak täkaŋ uwä irit kehäromita biŋam api täneŋ.

58 Ketem bureni kunum gänaŋ nanik äpuko uwä ubayän. Ketem wäpi mana äbekniye oraniyetä nanŋkuŋo udewani nämo. Äbekniye oraniye uwä ketem u nanŋkuŋo upänkaŋ kumän tänpä kuŋkuŋ. Täŋ, äma ketem ŋo nak täkaŋ uwä tärek-täreki nämo api it yäpmän äroneŋ.

59 Jesutä man ŋo Kapeneam yotpärare-ken käbeyä eŋi gänaŋ yäwetpän yäwoŋärek täŋkuŋ.

Äma mäyaptä Jesu kaŋumuntaŋ kuŋkuŋ

60 Man ude yänjirän äma Jesu iwaräntäk täŋkuŋo ukät nanik mäyaptä nadänpän yänkuŋ; Wära, man ŋo nadäna siwoŋi nämo täyak. Man udewani netätä nadäwän bureni täŋpek?

61 Yänğaŋa gaŋa yänkuŋo u Jesutä yabänpän-nadänpän ŋode yäwetkuk; Man ŋo nadänjirä waki täyak?

62 ✧ E täŋ, Äma Bureni-inik u bian irani-ken äneŋi äronjirän kaŋpänä jide api nadäneŋ?

63 ✧ In ŋode nämo käwep nadäkaŋ; Kome guptä irit kodaki täga pewä ahänaŋi nämo. Nämo, irit kodaki pewä ahäk-ahäk uwä Kudupi Munapik täŋo epän. Näkä man täwetat ŋowä Kudupi Munapik täŋo irit kodaki nikek unita äma kubätä man u nadäkinik täŋpayän täko uwä irit kodaki u nikek api kuŋarek yäk.

64 ✧ Upänkaŋ inken nanik ätutäwä man täwetat ŋo nadänjirä bureni nämo täyak. (Jesu u äma netä unitä näka api bitnäneŋ yän uku intäjukun yabänpän-nadänkuk. Udegän, äma netätä iwan kerik-ken api nepmaŋpek yän uku kaŋpän nadänkuk.)

65 ✧ Ude yänpän yänkuk; Mebäri unita yänpän ŋode täwetkut; Äma kubä Nantä bänepi nämo tänpidäm taŋ iminjirän äma u näkken täga ämnaŋi nämo.

66 Man yäwa ude tärenjirän kadäni ugän ämawebe iwarän täŋkuŋo u ätutä gaŋa taŋpän teŋpeŋ kuŋkuŋ.

67 Teŋpeŋ kuŋjirä Jesutä iwaräntäkiye 12 u ŋode yäwetkuk; In imaka, nepmaŋpeŋ kunayän käwep nadäkaŋ?

✧ 6:57: Jon 15:4-5, 1Jo 3:24 ✧ 6:62: Jon 3:13; Apos 1:9-11 ✧ 6:63: 2Ko 3:6 ✧ 6:64: Jon 13:11

✧ 6:65: Jon 6:44

68 Ude yäwänä Saimon-Pita unitä kowata ɲode iwetkuk; Ekäni! Gäk gepmanɲeɲ netäken kune? Gäk kubä-tägän irit kehäromi täño man yäpmäɲ kuɲat täyan yäk.

69 ✧ Täɲjiri nin nadäɲ gamikinik täɲpäɲ ɲode nadäkamäɲ; Anutu täño Kudupi Äma uwä gäk ubayäɲ.

70 Ude yäwänä Jesutä yäwetkuk; Näk in 12 näkɲata biɲam yäpmäɲ danɲkut. Upäɲkaɲ inken nanik kubätä satan äworetak yäk.

71 Man uwä Saimon Kariot komeken nanik unitäño nanaki wäpi Judas unita yänpäɲ yäɲkuk. Judas uwä iwaräntäkiye 12 ukät nanik kubä upäɲkaɲ mädenä, Jesuta mäde ut imiɲkuk.

7

Orekirit kadäni kubäken Jesu Jerusalem kuɲkuk

1 ✧ Ätu itpäɲ Jesu Galili kome käda kuɲatkuko upäɲkaɲ Judia kome käda kuɲatta bitnäɲkuk. U imata, Juda äma ekänitä utpewä kumäkta itsämbuɲ.

2 ✧ Täɲpäkaɲ orekirit kubä wäpi Yottaba täño Ärawa Täktäk kadäni keräp taɲkuk.

3 Täɲjirän noriyetä Jesu man ɲode iwetkuɲ; Gäk kome ɲo peɲpeɲ Judia komeken kuɲkaɲ kudän kudupi täɲjiri gäwaräntäkayetä kaɲ gabäɲpäɲ-nadäwut.

4 Nadätan, äma kubätä mebärina kwawak ahäwän yänpäɲ epän käbop täga nämo täɲpek. Kudän kudupi bureni täk täyan u tänpäwä ämawebe äbot pähap inamiken kwawak täɲjiri kaɲ gabäɲpäɲ-nadäwut yäɲ iwetkuɲ.

5 ✧ (Butewaki, nägät moräkiyetä Jesuta nadäkinik nämo täɲ imiɲkuɲo unita man ɲo iwetkuɲ.)

6 ✧ Noriyetä ude iweräwä Jesutä kowata ɲode yäwetkuk; Ude nämo! In täño kudän uwä mebäri nitek nämo unita kadäni kadäni tagagän täk täkaɲ. Upäɲkaɲ näkɲo kadäni nämo ahätak.

7 ✧ Komen ämawebetä inta iwan täga nämo täɲ tamineɲ. Upäɲkaɲ nähä komen äma täño irit kuɲat-kuɲari waki u yäɲahänpäɲ kwawak pek täyat unita iwan täɲ namik täkaɲ.

8 Unita in ärawa unita kut. Kadänina nämo keräp täyak unita apiɲo nämo kwayäɲ yäk.

9-10 Ude yänpäɲ Galili kome ini ugän irirän noriyetä kuɲkuɲ. Eruk ätu itpäɲ Jesu mäden ämawebe yabaɲ paotpäɲ inigän uruɲ kadagän kuɲkuk.

11 ✧ Tänpäkaɲ ärawa bägup-ken Juda äma ekäni ekänitä Jesuta Äma u de yäɲ yäɲkaɲ yäɲ-wäyäkɲeɲtäɲ kuɲatkuɲ.

12 Ude täɲjirä ämawebe jopi päke unitä näwetgäwet täɲjirä ätutäwä ɲode yäɲkuɲ; Äma uwä täga yäk. Yäɲjirä ätutäwä yäɲkuɲ; Nämo, ämawebe jop manman yäɲ-yäkɲat täyak yäk.

13 ✧ Man ude yäɲkuɲo upäɲkaɲ Juda äma ekäni ekänitä umuntaɲpäɲ kwawak nämo yäɲahäɲkuɲ.

Jesutä ämawebe yäwetpäɲ yäwoɲärek täɲkuk

14 Tänpäkaɲ orekirit u kadäni bämopi-ken Jesutä kudupi eɲi gänaɲ äronpäɲ yäwetpäɲ yäwoɲärek täɲkuk.

✧ 6:69: Mat 14:33, 16:16; Mak 1:24; Jon 1:49 ✧ 7:1: Jon 5:18 ✧ 7:2: Wkp 23:34 ✧ 7:5: Mat 13:55; Apos 1:14 ✧ 7:6: Jon 2:4 ✧ 7:7: Jon 15:18 ✧ 7:11: Jon 11:56 ✧ 7:13: Jon 9:22, 12:42; Jon 19:38, 20:19

15 ✨ Ude täjirän Juda äma ekäni ekänitä nadänpäj jākjak yämänpäj yänkuņ; Äma ŋowä nintäŋo nadäk-nadäk eņiken nämo ärowani upänkaņ nadäk-nadäk ärowani ŋo de yäpuk?

16 ✨ Ude yänirä Jesutä ŋode yäwetkuk; Näk man mebäri täwetpäj täwoņärek täyat uwä näkņaken nämo. Anutu, naniņ kireņkuko uken nanik.

17 Äma kubätä Anutu täŋo gärip iwatta bänep peweko uwä man yäk täyat u Anutu ba näkņaken manpäj yäk täyat yän yäpmäj daniņpäj nadäwek.

18 ✨ In nadäkaņ? Äma kubätä inita nadänpäj man yäweko uwä gup yäpmäj ärokärok kädet iwarek. Täņ, äma kubätä epän mähe mi täŋo wäpi yäpmäj akukta nadänpäj man yäweko uwä man bureni yäwek. U jopman kubä nämo yäwek.

19 ✨ Mosestä бага man bian tamiņkuko upänkaņ inkät nanik kubätä man u nämo buramik täkaņ. In imata näk nutta yäk täkaņ?

20 ✨ Ude yänirän ämawebe päke unitä yänkuņ; Netä gurayän yäk täyak? Gäk mäjo wäratä bänepka peņ awähutak yäk.

21 ✨ Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Näk kudän kudupi kubägän Sabat kadäni-ken täņkuro unita nadäwätäk pähap täkaņ.

22 ✨ Unita ŋode täwera nadäwut; Moses ba Moses täŋo oraniyetä nanakjiye gupi moräk madäneņta yäņtäreņ tamiņkuk. Eruk nanak paki kubä täŋo gupi moräki madäk-madäk kadäni Sabat ahäņirän бага irepmitne yäņpäj nämo madäk täkaņ ba?

23 ✨ Nämo! In Sabat kadänita nadäwätäk nämo täņpäj gupi madäk täk täkaņ uwä! Bureni, in Moses täŋo man buramiņpäj Sabat kadäni-ken nanak paki täŋo gupi moräk täga madäj yämik täkaņ. Täņpäkaņ näk äma kubä täŋo gupi kuduņtagän yäpa tägaņirä imata nebek täkaņ?

24 ✨ Jop dapun-tägän kak täkaņ unita jop manman kubä nämo näwetneņ. Nadäwä tärewäpäj man bureniğän näwetneņ.

Jesu u Anutu-ken naniktä äpuk

25 ✨ Täņpäkaņ Jerusalem ämawebe ätutä yänkuņ; Jide? Äma ekäni ekänitä äma utpewä kumäkta yäk täkaņ uwä ŋo ba?

26 Ŋo kawut! U man kwawakgän yäņahäņtän kuņatak ŋo yäk. Yäņahäņtän kuņarirän imata nämo iniņ bitnäkaņ? Nintäŋo äma ekäni ekänitä U Kristo yän bureni käwep nadäkaņ.

27 ✨ Upänkaņ ninä ŋode nadäkamäj, äma ŋo Kristo nämo yäk. Yotpärare u nanik yän nadäkamäj. Täņ, Kristo burenitä äbäņirän yotpärare uken naniktä äbätak yän nämo api nadäne yäk.

28-29 ✨ Täņpäkaņ Jesu kudupi eņi gänaņ itkaņ ämawebe päke u manbiņam yäwetpäj yäwoņärek täņpäj man kubä gera terak ŋode yänkuk; Bureni, in näka nadäkaņ. Ba uken naniktä äbuk yän nadäkaņ. Upänkaņ ŋode täwera nadäwut; Näk näkņaken gärip terak nämo äbät. Anutu Nan, imaka bureniğän täņpani, unitä naniņ kireņpewän äput. In Nan uwä nämo nadäkaņ. Täņ, nähä ukät ittängän naniņ kireņpewän äpuro unita näk u nadätat yäk.

✨ 7:15: Mat 13:54; Luk 2:47 ✨ 7:16: Jon 12:49, 14:10 ✨ 7:18: Jon 5:44, 8:50 ✨ 7:19: Apos 7:53; Rom 2:21-24 ✨ 7:20: Jon 8:48,52; Jon 10:20 ✨ 7:21: Jon 5:16 ✨ 7:22: Wkp 12:3; Stt 17:9-13 ✨ 7:23: Jon 5:8-10,16 ✨ 7:24: Wkp 19:15; Ais 11:3-4; Jon 8:15 ✨ 7:25: Jon 5:18 ✨ 7:27: Jon 7:41, 9:29 ✨ 7:28-29: Mat 11:27; Jon 8:55

30 ✨ Jesutä man ude yäjirän ämawebe ätutä injitpäñ manken tenayäj täñkuñ. Täñpäkañ kadänini nämö keräp tañkuko unita täñpä wawäpäñ peñkuñ.

31 ✨ Täñ, ämawebe jopi mäyaptä Jesuta nadäj imikinik täñpäñ ñode yäjkuñ; Kristo äbäktä iwoyäwani unitä äbäñpäñä kudän kudupi äma ñonitä täk täyak u irepmitpäñ täga api täñpek ba? Nämö!

Juda ämatä Jesu injitnayäj täñkuñ

32 Ämawebetä man ude yäjirä Parisi äma ätutä nadäjkuñ. Nadäñpäñ bämop äma intäjukun täñpani ätukät yäñpäñ-nadäk täñpäñ Jesu injitta komi äma peñ yäwet-pewä kuñkuñ.

33 ✨ Täñpäkañ Jesutä ämawebe päke u yäwetkuk; Kadäni keräpigän inkät itkan äneñi äyäjutpeñ äma nanin kireñpewän äbutken api kwet.

34 ✨ Täñira in näka bumta wäyäkñenayäj täño upäñkañ nämö api nabäj ahäneñ. Ba kome näkä päñku irayäj tätken u in täga nämö api kuneñ.

35 Ude yäweränä, Juda äma ekäni ekäni ini-tägän näwetgäwet täñpäñ yäjkuñ; Äma ño de kuñirän unita api wäyäkñena waneñ? Juda äma notniye ätu Griek kome itkan-ken u käwep api kweko unita yäyak. Uken kuñpäñ ämawebe u nanik käwep yäwetpäñ yäwoñäreke api täñpek yäk.

36 Wära! Mebäri jideta man ñodewä yäk täyak; In näka wäyäkñenayäj täño upäñkañ nämö api nabäj ahäneñ. In kome näkä päñku irayäj tätken u täga nämö api kuneñ yäk.

Kudupi Munapik u ume dapuri udewani

37 ✨ Täñpäkañ Juda täño orekirit kadäni u irä tärenayäj käbeyä pähap täñirä Jesutä ämawebe bämopi-ken akuñpäñ man kubä gera terak ñode yäwetkuk; Äma kubätä umeta iwäwä näkken äbäñkañ kañ nañpän!

38 ✨ Anutu täño mantä yäyak ude; Äma näk nadäj namikinik täk täkañ uwä irit kodaki täño ume bänepi-ken nanik ume dapuri abäkabäk täk täkañ ude api äbäj irek.

39 ✨ Jesutä man ude yäjkuñ uwä Kudupi Munapikta yäjkuñ. Kudupi Munapik u ämawebe Jesuta nadäj imikinik täñpani unitä yäpmäkta yäwani upäñkañ kadäni uken Jesu kunum gänañ nämö äronjkuko unita Kudupi Munapik nämö äpuk.

40 ✨ Jesutä man yäk täñkuko u ämawebe ätutä nadäñpäñ yäjkuñ; Bureni-inik, äma ño Profet ahäktä yäwani ubayäj yäk.

41 ✨ Yäjirä ätutäwä yäjkuñ; Nämö, uwä Kristo bureni yäk. Täñpäkañ ätutäwä yäjkuñ; Ño Kristo nämö. Kristo u Galili komeken nämö api ahäwek.

42 ✨ Anutu täño man kudäntä ñode yäyak; Kristo u Betlehem yotpärare-ken Devittä äbotken ahäktä yäwani yäk.

43 ✨ Äma päke unitä man wärät-wärät ude täñpäñ duñ-weñkuñ.

44 ✨ Täñ, ätutäwä Jesu injitpäñ komi eniken tenayäj nadäñkuñ upäñkañ äma kubätä Jesu nämö injitkuk.

Juda äma ekänitä Jesuta nadäkinik nämö täñkuñ

✨ **7:30:** Jon 7:44, 8:20; Jon 13:1 ✨ **7:31:** Jon 2:23, 8:30; Jon 10:42, 11:45; Jon 12:11,42 ✨ **7:33:** Jon 13:33 ✨ **7:34:** Jon 8:21, 13:36; Jon 17:24 ✨ **7:37:** Wkp 23:36; Ais 55:1; Jon 4:10,14 ✨ **7:38:** Ais 58:11; Sek 14:8 ✨ **7:39:** Jon 16:7, 20:22; Apos 2:4 ✨ **7:40:** Jon 6:14 ✨ **7:41:** Jon 1:46, 4:29 ✨ **7:42:** Sam 89:3-4; Mai 5:2; Mat 2:5-6 ✨ **7:43:** Jon 9:16 ✨ **7:44:** Jon 7:30

45 ✧ Täñpakaan komi äma Jesu injitnayän Jesuken kuñkuño uwä äneñi äyänjutpen bämop äma intäjukun täñpani ätukät Parisi ämaken penta kuñkuñ. Kuñirä yawetkuñ; In imata Jesu nämo injitpäñ yäpmäj äbakaan?

46 ✧ Ude yawäwä komi ämatä kowata ñode yawetkuñ; Jesutä man yäk täyak u inipärik kubä. Bian äma kubätä man ude nämo yäk täñpani yäk.

47 Ude yawäwä Parisi ämatä yawetkuñ; Wa! In imaka, Jesutä bänepjin yän-täkñat täyak?

48 ✧ Unita in jide nadakaan? Parisi äma ba intäjukun äma ninkät nanik netä kubätä äma unita gäripi nadatak? Nämoink!

49 Upañkan ämawebe äbot päke ñonitä бага man nämo nadäñpäñ Anutu inamiken wañ moreñkan geñita biñam täkan yäk.

50 ✧ Ude yänirä Parisi äma noripaki kubä wäpi Nikodemus, bian Jesu-kät yänpäñ-nadäk täñkumäno unitä yawetkuk;

51 ✧ E, nintäño бага man terak jide pätak? Äma kubä waki ude täyak yän nämo nadäñkan manken jop täga tene? Nämoink! Imaka täñpeko unitäño mebärini yänahawän kanpäñ nadäñpäñ uyaku manken täga tene yäk.

52 ✧ Ude yawän nadäñpäñ noriyetä sära ñode iwetkuñ; Gäk imaka, Galili komeken nanik ba? Anutu täño man ket danipän nadäñkan ñode nadäwen; Galili komeken profet kubä ahänañi nämo yäk.

53 Ude yänpäñ-nadäñkan eñini-ken kuñtäñpä kuñkuñ.

8

Webe waki täñpani kubä Jesuken yäpmäj kuñkuñ

1 ✧ Eruk Jesutä Olip pomken äroñpäñ u patkuk.

2 Patkuko yäñeñirän tamimañ-inik u naniktä äpämañ kudupi yotken äroñirän ämawebe bumta it gwäjiñkuñ. Itgwäjiñirä Jesutä mañitpäñ manbiñam yawetpäñ yawoñäreke täñkuk.

3 Täñirän Baga man yawoñärewani ämakät Parisi ämatä webe äpi nikek kubä kubokäret täñirän kan-ahänkuño u yäpmäj Jesuken kuñpäñ ämawebe bämopiken pimij iwatkuñ.

4 Täñpäñ Jesu iwetkuñ; Yawoñärewani äma, webe ñonitä äma kubäkät kubokäret täñirän kan-ahänkumäj.

5 ✧ Moses täño бага mantä webe ñodewanita mobätä kumäj-kumäj däpmakta yawani yäk. Unita gäkä jide yawayän?

6 ✧ Jop Jesu iwet yabänirä Jesutä man goret ba jide kubä yawän kanpäñ buñep-ken kan pena yänpäñ Jesu iwet yabäk täñkuñ.

Yawäwä Jesu gwäjin äpmonpäñ kome terak keritä kudän täñkuk.

7 ✧ Ude täñirän iwet yabäk pen täñ irirä Jesu dorañpäñ yabäñpäñ ñode yawetkuk; Inken nanik kubätä momini nämo täñpäwä unitä jukun mobätä uränkan urut yäk.

8 Ude yänpäñ äneñi gwäjin äpmonpäñ kudän täñkuk.

9 ✧ Man ude yänirän nadäñpäñ äma intäjukun ämaniyetä kwä yabäñkan yabänit yabänit kubäkubä kudup kuñ moreñkuñ. Kuñ moreñirä webe uwä Jesu dubini-ken inigän itkuk.

10 Irirän Jesutä doranpän kanpän iwet yabänkuk; Wanotna, äma manken gepmanayän täño u de? Äma kubätä yäntärek man nämo gäwerak?

11 ✧ Yäwänä webe unitä Nämo yän yäwänä Jesutä iwetkuk; Näk udegän, yäntärek man nämo gäwerayän. Gäk jop pänku itkanjä waki änenj nämo täppen yäk.

Jesutä iniken mebärini yänahänpän yäwetkuk

12 ✧ Eruk ittängän kadäni kubä Jesutä ämawebe man ñode yäwetkuk; Näk komen ämawebe intäño topän. Unita äma kubätä näk näwarayän täko uwä bipmän urani gänañ nämo inik api kuñarek. Uwä irit kehäromi täño penyänjek terak api kuñarek yäk.

13 Man ude yänjirän Parisi ämatä nadänpän ñode iwetkuñ; Jop manman yäyan yäk. Eruk ño gäkña-tägän mebärika yänahätan unita nadänitna bureni nämo täyak yäk.

14 ✧ Yäwäwä Jesutä ñode yäwetkuk; Ude nämo. Näknata siwoñj yäyat. U imata, näk de naniktä äbut ba de api kwet yän unitäño mebäri nadänkan yäk täyat. Unita näknja mebärina yänahänjira jopi nämo täk täyak. In ñowä näka de naniktä äbuko änenj de api kwek yän nämo nadäk täkan unita tänguntak täkan.

15 ✧ Inä äma gupigän yäpmän danik täkan. Täñ, nähä äma nämo yäpmän danik täyat.

16 ✧ Upänkan näkä äma yäpmän daniñpän yäwänäku bureni yäpmän danik täyat. Imata, äma yäpmän danik-danik epän u näknagän nämo täppet. Nan naniñ kireñpewän äpuro unitä täñkentän naniñjirän bok täde.

17 ✧ In nadänkan? Baga manjin terak ñode pätak; Äma yarätä kubä täño mebäri yänahänjirän bureni yän nadäwen.

18 ✧ Täñpän näk mebärina yänahänjira Nan, naniñ kireñkuko unitä udegän yänkentän namik täyak. U kawut, nek äma yarätä mebärina yänahäk täkamäk!

19 ✧ Man ude yäweränkan ñode iwet yabänkuñ; Nanka de? Ude yäwäwä yäwetkuk; In näka nämo nadäwä tärewäpän nanta udegän nämo nadäwä tärekan. In näka nadäwä tärewäpän uyaku Nanta udegän nadäwä tärekänen yäk.

20 ✧ Jesu kudupi enj gänañ ämawebe yäwetpän yäwoñärek täñkuko ugän Parisi äma man u yäwetkuk. Moner irona pek täñpani käwuri u dubini-ken itkan man u yäwetkuk. Täñpakan kadänini nämo keräp täñkuko unita jide täñpän manken tewäm.

Jesutä Juda äma jukuman yäwetkuk

21 ✧ Täñpakan Jesutä ämawebe man kubä pen ñode yäwetgän täñkuk; Näk api tepmanpen kwet yäk. Tepmanpen kuñira näka api wäyäkñenenj. Täñpän wakiwakijin nikek kuñattängän api kumneñ. Täñkan näkä pänku irayän tätken uken in täga nämo api kuneñ yäk.

22 ✧ Ude yäwänä Juda äma ekäni ekänitä yänkuñ; Näkä pänku irayän täyat-ken uken täga nämo api kuneñ yän yäyak u imata yäyak? Inä gupi utpän kumäkta yäyak ba jideta yäyak?

✧ 8:11: Jon 5:14 ✧ 8:12: Ais 49:6; Jon 1:4-9, 9:5; Jon 12:46 ✧ 8:14: Jon 5:31-32; Jon 7:28, 9:29
 ✧ 8:15: Jon 7:24, 12:47 ✧ 8:16: Jon 5:30, 8:29 ✧ 8:17: Lo 17:6, 19:15 ✧ 8:18: 1Jo 5:9 ✧ 8:19: Jon 14:7 ✧ 8:20: Jon 7:30 ✧ 8:21: Jon 7:34,36; Jon 13:33 ✧ 8:22: Jon 7:35

23 ✧ Ude yāwāwā Jesutā ḡode yāwetkuk; In komen āma nāmo nadākaḡ. Inā kome umude kāda nanik. Nāhā punin unude kāda nanik. Inā kome terak nanik. Nāhā kome terak nanik nāmo.

24 In wakijin nikek kuḡatkā kumneḡ yāḡ tāwerat. Bureni, mebārina nākḡa itat yāḡ tāwet tāyat u nadākinik nāmo tāneḡo uwā wakijin pat tamiḡirān māt kumneḡ.

25 Yāwānā iwet yabāḡkuḡ; E tāḡ, ḡāk netā? Yāwāwā Jesutā kowata ḡode yāwetkuk; Mebārina uku, umunitā tāwet yāpmāḡ ābāro ugān.

26 ✧ Nākā in manken tepmaḡpāḡ mebārijin yāḡahākta kehāromina nikek. Upāḡkaḡ mebārijin nāmo yāḡahāwayāḡ. Naniḡ kireḡkuko u meni-ken nadāḡkuro ugānpāḡ kome terak ḡo yāḡahāḡpāḡ tāwet tāyat. Naniḡ kireḡkuko unitā man bureni yāk tāyak yāk.

27 Tāḡpākaḡ Nanita ude yāwerānkaḡ nāmo nadāwā tāreḡkuḡ.

28 ✧ Nāmo nadāwā tāreḡkuḡo unita Jesutā ḡode yāwetkuk; In Āma Bureni-inik yāpmāḡ aku punin peḡkaḡ mebārina nākḡa itat yāḡ api nadāwā tāreḡneḡ. Tāḡpākaḡ nākḡaken nadāk-nadākpāḡ imaka kubā nāmo tāk tāyak. Nāmo, Nantā nāwoḡāreḡkuko man ugānpāḡ yāk tāyat. U imaka, api nadāwā tāreḡneḡ.

29 ✧ Naniḡ kireḡkuko uwā nākkāt itkamāk. Nāk kadāni kadāni imaka yāk tāyat ba tāk tāyat unita ḡāripi nadāḡpāḡ nāk nāmo nepmak tāyak yāk.

30 ✧ Tāḡpākaḡ Jesutā man ude yāḡirān Juda āmawebe māyaptā nadāḡ imikinik tāḡ imiḡkuḡ.

Abraham tāḡo nanakiye

31 Tāḡpāḡ Juda āmawebe Jesuta nadākinik tāḡ imiḡkuḡo u ḡode yāwetkuk; In nākḡo man terakḡān kuḡatnayāḡ tāḡo uwā nākḡo nāwarāntāknaye bureni-inik api itneḡ.

32 Ude tāḡpāḡ nākḡo man bureni nadāwā tāreḡirā man bureni unitā topmāk-topmākken nanik pit tamiḡpāḡ tepmaḡpāḡ sāḡḡāmān api kuḡatneḡ yāk.

33 ✧ Jesutā ude yāwerānā Juda āma ekāni ekāni unitā iwetkuḡ; Wāra! Nin Abraham tāḡo oraniye unita sāḡḡāmān itkamāḡ yāk. Āma kubā tāḡo topmāk-topmākken nāmoinik it yāpmāḡ ābākamāḡ. Ba ābot kubāta watā epān nāmo tāḡ imiḡ yāpmāḡ ābākamāḡ. Upāḡ imata topmāk-topmākken nanik pit tamiḡpāḡ tepmaḡpāḡ sāḡḡāmān api itneḡ yāḡ niwetan?

34 ✧ Ude yāwāwā Jesutā yāwetkuk; Nāk bureni-inik tāwera nadāwut; In kudup waki tāḡo watā kuḡat-kuḡat āma ude itkaḡ yāk. Āma momi tāk tākaḡ uwā waki tāḡo watā kuḡat-kuḡat āma ude tāk tākaḡ.

35 Tāḡ āma kubā tāḡo watā kuḡaranitā ekānini tāḡo āboriye-kāt tāḡa nāmo kuḡarek yāk. Nanaki uyaku nāḡāt morāki unita nani tāḡo āboriye-kāt pen it yāpmāḡ ārowek yāk.

36 Unita Nanaki unitāwā topmāk-topmākken nanik pit tamiḡpāḡ tepmaḡpayāḡ tāko uwā sāḡḡāmān-inik api kuḡatneḡ.

37 ✧ E, nin Abraham tāḡo āboriye itkamāḡ yāḡ nāwetkaḡ u nadātat. Tāḡpākaḡ in mannata bitnāk tākaḡ unita kumāḡ-kumāḡ nutnayāḡ nadāk tākaḡ.

38 Nāk Nantā nāwoḡārek tāḡkuko ugānpāḡ tāwet tāyat. Upāḡkaḡ inā injinken nanjintā tāwoḡārek tāḡkuko upāḡ tāk tākaḡ yāk.

39 ✧ Ude yāwānā iwetkuṅ; Nin tājō nanin u Abraham! yāk. Yāwāwā Jesutā yāwetkuk; In Abraham tājō oraniye yāwānāku ini bumik āworekāneṅ.

40 Nāk Anutu-ken nanik man bureni nadāṅkuropāṅ tāwerakaṅ inā nutnayāṅ yāk tākaṅ. Abrahamtā imaka udewani kubā nāmo tāṅkuk.

41 ✧ Unita bureni ṅode tāwera nadāwut; Inā kādet injinken nanjintā iwatkuko udegān iwat tākaṅ yāk. Jesutā ude yāwānā Juda āma unitā iwetkuṅ; Wa! Ninā kubokāret tāṅpāṅ bāyawani nāmo! Nanin Anutu kubāgān yāk.

Satan tājō nanakiye

42 ✧ Yāwāwā Jesutā ṅode yāwetkuk; Nanjin Anutu yāwānāku nāka not tāṅ namikāneṅ. Nāk Anutu-ken naniktā āput, nākṅaken nadāk-nadākna terak nāmo āput. Anututā naniṅ kireṅpewān āput.

43 ✧ Mebāri imata nākṅo mantā bāneṅjin-ken nāmo yāput tāyak? U ṅodeta; Nāk man yāṅira in jukuṅin peṅpāṅ tāga nāmo nadāk tākaṅ unita.

44 In-tājō nanjin Satan. Unitājō kādet iwatta gāripi nadāk tākaṅ. U bian āma dāpmāk-dāpmāk tāk tāṅkuko unitā pen tāṅ yāpmāṅ ābāk tāyak. Uwā man bureni māde ut imiṅkuko unita bāneṅpi-ken man bureni kubā nāmoinik pat tāyak. Uwā jop manman tājō māhemi-inik unita āma jop yākṅatta gāripi pāhap nadāk tāyak.

45 Upāṅkaṅ nāhā man bureni-inik tāwet tāyat unita manna bitnāk tākaṅ.

46 ✧ Jide? Inken nanik kubātā nākṅo momi tāga kaṅ-ahāwek? Nāmoinik. Tāṅpākaṅ nāk man bureni tāwerira imata nākṅo man nadāwā bureni nāmo tāk tākaṅ?

47 ✧ In nadākaṅ? Āma ba webe Anututa biṅam kuṅat tākaṅ uwā Anutu tājō man nadāṅpāṅ buramik tākaṅ. Tāṅpākaṅ inā Anututa biṅam nāmo tākaṅ unita mani bitnāk tākaṅ.

Jesu ini ba Abrahamta yāṅkuk

48 ✧ Ude yāwān nadāṅpāṅ Juda āmatā koki bumta wawāpāṅ Jesu iwetkuṅ; Gāk Samaria āma! Mājo wakitā kotawānkaṅ ba yāyan! yāk.

49 Ude yāwāwā Jesutā ṅode yāwetkuk; Nāk mājotā nāmo kotatak. Nāk Nan oraṅ imik tāyat upāṅkaṅ inā nāk nabāṅ āwarākuk tāk tākaṅ.

50 ✧ Nāk wāpna biṅamta nadāwātāk tāṅpāṅ nāmo tāwet tāyat. Wāpna biṅam yāṅahāk-ahāk u Āma kubā tājō epān. Āma unitā āma māde ut namik tākaṅ uwā api yāpmāṅ daniwek.

51 ✧ Nāk bureni-inik tāwera nadāwut; Āma nākṅo man buramiṅpāṅ yāpmāṅ kuṅat tākaṅ uwā paot-inik nāmo api tāneṅ. Nāmoinik!

52 Ude yāwānā Juda āmatā ṅode iwetkuṅ; Man ude yāṅiri bureni ṅode nadākamāṅ; Gāk mājotā magātak! yāk. Abraham uwā kumbuk, ba profet biani udegān kumāṅ moreṅkuṅ. Upāṅkaṅ gāk ṅode yāyan; Āma nākṅo man yāpmāṅ kuṅat tākaṅ unitā paot-inik nāmo api tāṅpek yāṅ yāyan!

53 ✧ Jide? Gāk oranin pāhap Abraham u irepmitpāṅ yāyan? U kumbuk, ba profet biani u imaka udegān kumbuṅ. Upāṅkaṅ gāk jidewani unitā āma u yārepmitpāṅ wāpka yāpmāṅ āroṅpāṅ yāyan?

54 Ude yāwāwā Jesutā yāwetkuk; Nākṅa-tāgān wāpna yāpmāṅ āroṅira nāmo tāgawek. Nāmo, Nan, nintājō Anutunin yāṅ iwet tākaṅ unitā oraṅ namik tāyak.

✧ 8:39: Mat 3:9 ✧ 8:41: Lo 32:6; Ais 63:16, 64:8 ✧ 8:42: 1Jo 5:1; Jon 16:28 ✧ 8:43: Rom 8:7, 1Jo 3:8 ✧ 8:46: 2Ko 5:21, 1Pi 2:22, 1Jo 3:5 ✧ 8:47: Jon 18:37, 1Jo 4:6 ✧ 8:48: Mak 3:21-22; Jon 7:20 ✧ 8:50: Jon 5:41 ✧ 8:51: Jon 5:24; Jon 6:40, 47 ✧ 8:53: Jon 4:12

55 ✧ Anutunin yäj iwet täkaŋ upäj mebärini nämoinik nadäkaŋ. Täŋ, näkŋawä nadäwa tärekaŋ. Nämo nadäwa tärekaŋ yäjä, imata yäwet? Jop man ude yäjpäŋ ingän äworewet. Ude nämo! Näk Nanta nadäwa tärewäpäŋ mani biŋam yäpmäj kuŋat täyat.

56 Orajin Abraham uwä näkŋo äbäkäbäk kadäni u api käwet yäjkaŋ oretoret terak kuŋattängän kaŋpäŋ wisikinikna! yäj yäjkuŋ.

57 Ude yäwänä Juda äma ekäni ekänitä yäjkuŋ; Wära! Gäk obaŋ 50 ude nämo täreŋkukopäj Abraham kaŋkun?

58 ✧ Yäwäwä Jesutä yäwetkuŋ; Näk bureni-inik täwera nadäwut; Abraham nämo ahäwani-ken itkuro unitä itat yäk.

59 ✧ Ude yäwänä mobä yäpmäjpäŋ utnayäj täŋirä Jesu uwä äma itkunjo u gänaŋ paotpeŋ kuŋkuŋ.

9

Jesutä dapuri tumbani kubä yäpän tägaŋkuŋ

1 Kädet miŋin kuŋtängän Jesutä äma kubä miŋi koki gänaŋ dapuri tumbanitä ahäwani u kaŋ-ahäjkuŋ.

2 ✧ Kaŋ-ahäjpäŋ Jesu iwaräntäkiyetä iwet yabäjkuŋ; Yäwoŋärewani äma, netä täŋo momita äma u dapuri tumbani ahäjkuŋ? Iniken ba miŋi nani täŋo?

3 ✧ Yäwäwä Jesutä yäwetkuŋ; Ude nämo. Iniken ba miŋi nani täŋo momita nämo. Anututä epän kehäromi äma ŋo terak kwawak ahäwekta Anututä inide teŋkuŋ.

4-5 ✧ Nadäkaŋ? Näk kome terak irayäj täyat udegän komen ämawebe täŋo topän ude api iret. Täŋpakaŋ Nan, naniŋ kireŋkuko unitäŋo epän kepma irayäj täyat-ken ugän täk täkäna. Bipmäj urani kadäni keräp täyak. Kadäni uken epän täga nämo api täne yäk.

6 ✧ Jesutä ude yäjpäŋ kome terak iwit utpäŋ awähutpewän okä täŋkuŋ. Okä täŋpänkaŋ yäpmäjpäŋ äma dapuri tumbani u dapuri-ken gatäjkuŋ.

7 ✧ Gatäjpäŋ ŋode iwetpäŋ peŋ iwetkuŋ; Gäk kuŋkaŋ Siloam gwägu-ken garok ŋo ärut yäk. (Siloam uwä ninin man terak peŋ iwet-pewän kwani.) Jesutä ude peŋ iweränä äma u päŋku gupi ärutpäŋ dapun ijiwän kwäpäŋ eŋiken kuŋkuŋ.

8 Eŋiken kuŋirän noriye ba äma ätu ketem ba monerŋta yäjapik täŋkuko-ken unitä kaŋpäŋ yäjkuŋ; U kawut! Äma imaka imakata ninken yäjapik täŋkuko unitä ba äbätäk?

9 Ude yäjirä ätutä yäjkuŋ; Ini u! yäk. Ba ätutä yäjkuŋ; Nämo yäk. Udewani bumik yäk. Ude yäjirä ini yäwetkuŋ; Näkŋa äbätat! yäk.

10 Ude yäwänä iwet yabäjkuŋ; Jide täŋpäŋ dapun ijitan?

11 Yäwäwä äma unitä yäwetkuŋ; Äma kubä wäpi Jesu unitä okä dapuna-ken gatäjkaŋ ŋode näwerak; Gäk Siloam gwägu-ken kuŋkaŋ gupka ärut yäj näwerak. Näweränkaŋ näk u päŋku ume ärutkaŋ eruk dapun ijit yäk.

12 Ude yäwänä iwet yabäjkuŋ; Äma u de itak? Yäwäwä yäwetkuŋ; Näk nämo nadätat yäk.

Parisi ämatä man wärät-wärät täŋkuŋ

✧ 8:55: Jon 7:28-29 ✧ 8:58: Jon 1:1 ✧ 8:59: Jon 10:31 ✧ 9:2: Kis 20:5; Ese 18:20; Luk 13:2,4
 ✧ 9:3: Jon 11:4 ✧ 9:4-5: Jon 5:17,20; Jon 11:9, 12:35 ✧ 9:4-5: Mat 5:14; Jon 8:12 ✧ 9:6: Mak 8:23 ✧ 9:7: 2Kn 5:10

13 Ude yāwānkaŋ āmawebetā dapuri tumbani u yāŋikŋat yāpmāŋ Parisi āma ātuken kuŋkuŋ.

14-15 ✧ Kepma Jesutā okā awāhutpāŋ dapuri-ken gatāŋkuko u Sabat kadāni-ken tāŋkuko unita Parisitā āma u iwet yabāŋkuŋ; Dapun jide tāppāŋ ijin? Yāwāwā yāwetkuk; Āma u dapuna-ken okāpāŋ gatāŋirān pāŋku ume ārutpāŋ ukengān dapun ijit yāk.

16 ✧ Ude yāŋirān Parisi āma ātutā yāŋkuŋ; Āma uwā Anutu-ken nanik nāmo. Uwā orekiritnin irepmitak yāk. Ude yāŋirā ātutā yāŋkuŋ; Uwā momi āma yāwānāku imaka kudupi udewani tāga nāmo tāyek yāk. Ude yāŋpāŋ ini-tāgān man wārāt-wārāt tāŋkuŋ.

17 ✧ Tāŋpāŋ āma uwā āneŋi ŋode iwet yabāŋkuŋ; Āma dapunka tāŋpewān ijino u gākā unita netā yāŋ yāyan? Ude yāwāwā yāŋkuk; U profet kubā yāk.

18 Ude yāwānkaŋ Juda āma ekāni ekāni unitā āma u bureni dapun tumāk itkukopāŋ dapun āneŋi ijik yāŋ nāmo nadāŋkuŋ. Tāŋpāŋ miŋi nani yāmagut yāpmāŋ ābuŋ

19 Yāmagut yāpmāŋ ābāŋpāŋ yāwet yabāŋkuŋ; Āma ŋo nanakjek bureni? Dapuri tumbani yāŋ iwet tākamān u ŋo? U jide tāppāŋ dapun ijik?

20 Yāwāwā miŋi nanitā ŋode yāwetkumān; Uwā nanaknek yāk. Nek nadākamāk, u bian dapuri tumbani inide ahāŋkuk yāk.

21 Upāŋkaŋ jide tāŋpāŋ dapun ijik, ba netātā dapuri tāwirak yāŋ nāmo nadākamāk yāk. U bian tāgaŋkuko unita ini iwet yabāwākaŋ tāwerān yāk.

22-23 ✧ Uwā Juda āmata umuntanpāŋ ude yāŋkumān. Juda āma ekāni ekānitā man ŋode yāŋpāŋ uku yāŋkehārom taŋkuŋ; Āma kubātā Jesu u Kristo yāŋ yāwānā āma u kudupi eŋi gānaŋ āroka api yājiwātne yāŋ yāŋkuŋ.

24 ✧ Tāŋpākaŋ āma dapuri tumbani u āneŋi ŋode iwetkuŋ; Gāk Anutu iniŋ oretpāŋ man bureni yā! Ninā āma unitāŋo mebāri nadākamāŋ. U momi āma yāk.

25 Yāwāwā ŋode yāwetkuk; Uwā momi āma ba momi āma nāmo yāŋ nāmo nadātāt. Upāŋkaŋ nāk ŋode nadātāt; Nākā dapun tumāk itkuropāŋ dapun ijitat ŋo yāk.

26 Yāwānā Juda āma unitā iwetkuŋ; Jide tāŋpāŋ dapunka tāŋpewān injin?

27 Yāwāwā yāwetkuk; Nāk tāweraro u nāmo nadāŋ? Imata āneŋi niwerān yāŋkaŋ yākaŋ? Inā iwarāntākiye tāna yāŋpāŋ ba yākaŋ?

28 Ude yāwānā yāŋārok man ŋode iwetkuŋ; Gākŋa uyaku iwarāntāki tāyan. Nināwā Moses tāŋo iwarāntākiye yāk.

29 ✧ Moses uwā Anututā man iwetkuko u nadākamāŋ. Upāŋkaŋ āma uwā āma jopi kubā yāk. Uken naniktā ābāk yāŋ nāmo nadākamāŋ!

30 Yāŋirā āma unitā man kowata ŋode yāwetkuk; Intā ude yāŋirā inide kubā nadātāt yāk. Dapunna tāŋpewān ijiro upāŋkaŋ imata āma u deken naniktā ābāk yāŋ nāmo nadākaŋ?

31 ✧ Ninā ŋode nadāk tākamāŋ; Anutu uwā āma momi nīkek nāmo tāŋkentāŋ yāmik tāyak. Tāŋpāŋ kubātā iniŋ oretpāŋ mani buramiwānā tāŋkentāŋ imek yāk.

32 Āma kubātā dapun tumāk ahāwani kubā dapuri tāŋpewān ijinŋkuk yāŋ biŋam udewani bian umu-kentā kubā nāmo nadāŋ yāpmāŋ ābumāŋ.

✧ 9:14-15: Luk 13:14 ✧ 9:16: Jon 3:2, 7:43; Jon 9:31-33 ✧ 9:17: Jon 4:19 ✧ 9:22-23: Jon 7:13

✧ 9:24: Jos 7:19 ✧ 9:29: Jon 8:14 ✧ 9:31: Sam 34:15; Sam 66:18; Ais 1:15; Snd 15:29

33 ✧ Unita äma uwä Anutu-ken naniktä nämö äpuk yäwänäku epän udewani jide tänpänj tänpän?

34 ✧ Yäwänä koki wawäpäñ ñode iwetkuñ; Wa! Wakiinik-ken naniktä ahäwani gäk! Gäk ñonitä manbiñam yäñpäñ täga niwoñärewen? Ude yäñpäñ iwat kireñkuñ.

Bäñep bipmäñ urani täño manbiñam

35 Iwat kireñirä Jesutä biñam u nadäñkañ kañ-ahäñpäñ ñode iwet yabäñkuk; Gäk Äma Bureni-inik nadäñ imitan?

36 Yäwänä äma unitä iwetkuk; Ekäni, gäkä äma yäyan u netä? Näwoñäreñjiri kañpäñ nadäñ imikinik täñpa! yäk.

37 ✧ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Gäk nabäñjiri man gäwetat ño näkña yäk.

38 Yäwänä yäñkuk; Ekäni, bureni! Näk nadäñ gamikinik täyat yäk. Ude yäñpäñ gämori-ken gukut imäpmok täñpäñ iniñ oretkuk.

39 ✧ Täñjirän Jesutä yäñkuk; Näkä komen äma mebärijin kwawak yäpmäñ danikta äpuro unita dapuri tumbanitä dapun ijik-ijik täneñ. Täñ, dapuri ijiwanitä dapun tumäk täneñ yäk.

40 ✧ Ude yäwänä Parisi äma bok itkuño unitä nadäñpäñ yäñkuñ; Ai! Ninta dapun tumäk yäñ yäyan?

41 ✧ Yäwäwä Jesutä yäwetkuk; In dapun tumäk yäwänäku momijin nitek nämö itkäneñ. Upäñkañ nin dapun ijiwani yäñ yäk täkañ unita momijin mät pat tamek yäk.

10

Jesu uwä yawak täño mäheñi tägagämän

1 Jesutä man ude yäñpäñ äneñi kubä ñode yäwetkuk; Näk bureni täwera nadäwut; Äma kubätä yawak täño yewa gänañ ärowa yäñpäñ yäma siwoñi-ken nämö äronpäñ jopi-ken tädotpeñ äpmonpeko uwä kubo äma.

2 Täñ äma yäma pewani-ken siwoñi äroweko uwä yawak täño mäheñi.

3 Mähemitä äbänä yewa watä äma irani unitä yäma dät imek. Yäma dät imän äronpäñä iniken yawakiye wäpi terakgän gera yäñjirän nadäneñ. Täñpäñ dubini-ken äbäñjirä yäñ-yäkñat yäpmäñ yäman äpämañ kwek.

4 ✧ Äpämañ yäman kumañ intäjukun kuñjirän yawakiyetä mäheñi kotäki nadäñjit iwatneñ.

5 Yawak u äma kudupi kubä täga nämö iwatneñ. Nämoinik, kudupi kotäk nadäñpäñ metäñpeñ kuñeñ yäk.

6 ✧ Jesutä man wärani ude yäwerirän mebäri nämö nadäwä täreñkuñ.

7 Man wärani täño mebäri nämö nadäwä täreñkuño unita Jesutä man yäpurärätpäñ ñode yäwetkuk; Näk bureni täwera nadäwut. Nähä yawak täño yäma bureni-inik.

8 ✧ Äma intäjukun äbäñpäñ yawakta watä epän täk täñkuño uwä kubo äma unita yawak u mani nämö buramik täñkuñ.

9 ✧ Täñpäkañ nähä yäma bureni-inik. Äma kubätä yäma näkä itat-ken ugän yewa gänañ ärokta äbayäñ täko uwä äronpäñ säkgämän api irek. Kuñ äbäk täñkañ ketem tägagämän api nak täñpek.

✧ 9:33: Jon 9:16 ✧ 9:34: Sam 51:5; Jon 9:2 ✧ 9:37: Jon 4:26 ✧ 9:39: Jon 3:17; Jon 8:15-16; Mat 13:11-15 ✧ 9:40: Mat 15:14, 23:26 ✧ 9:41: Jon 15:22 ✧ 10:4: Jon 10:27 ✧ 10:6: Jon 16:25 ✧ 10:8: Jer 23:1-2; Ese 34:2-3 ✧ 10:9: Sam 118:20; Jon 14:6

10 Tãppãkaŋ kubo äma uwä imaka kubäta nämo äbek. U yawak kubo täŋit kumãŋ-kumãŋ dãpmãŋit täŋpek. Upãŋkaŋ nähä yawak irit kuŋat-kuŋat gãripi nïkek yãmïkta äbut.

11 ✨ Nãk yawak täŋo mãhemi tägagãmãn. Nãk yawaknaye säkgãmãn kaŋ irut yãŋ nadãŋpãŋ gupnata nämo iyap taŋpãŋ api iniŋ kirewet. 12 ✨ Tãppãkaŋ äma yawak watãni itkaŋ gwãki yãpmãk täkaŋ uwä mãhemi bureni nämo. Aŋ komi kubä yawak yewayãŋ äbãŋirãn äma uwä kaŋpãŋ umuntaŋpeŋ yawak yabä kätãppãŋ metãŋpeŋ kwek. Metãŋpeŋ kuŋirãn aŋ komi u yawak dãpmãŋpãŋ yãwat kireneŋ.

13 Imata, äma uwä yawakta gãripi-inik nämo nadãk täkaŋ. U gwãki yãpmãk-tagãn yawak watãni it täkaŋ unita umuri kubä ahãŋ yãmïŋirãn metãŋpeŋ kuk täkaŋ.

14-15 ✨✨ Upãŋkaŋ nãk yawak täŋo mãhemi bureni-inik. Nantä näka nadãŋ namïkinik täk täyak udegãn nãk yawaknayeta nadãŋ yãmïkinik täk täyat. Täppãŋ nãk Nanta nadãŋ imïkinik täk täyat udegãn yawaknayetä nadãŋ namïkinik täk täkaŋ. Yawaknayeta yãŋpãŋ gupna iniŋ kirekta nämo bitnãtat.

16 ✨ In nadãkaŋ? Yawaknaye ini ŋo nanik-gãŋpãŋ nämo yabãŋ yãwat täyat. Nämo, yawaknaye ätu kome ätuken itkaŋ. U yãmagurira nãkŋo man kotãk nadãŋpãŋ nãwat yãpmãŋ äbãŋirä äbot kubãgãn api yepmaŋpet. Yepmaŋpa kubä-kengãn irirä mãhemi kubä-tãgãn api yabãŋ yãwarek.

17 ✨ Tãppãkaŋ nãk gupna api iniŋ kirewero upãŋkaŋ äneŋi pengãn itkuro ude api äworewero unita Nantä näka gãripi nadãtak.

18 ✨ Äma kubätä nãkŋo irit jop nadãŋ täga nämo nomãgarek, nãkŋa yãwakaŋ uyaku. Nãkŋa-tãgãn gupna täga iniŋ kirewet. Gupna iniŋ kirekta ba äneŋi yãpmãkta u kehãromina pãtak. Ude täkta Nantä kehãromi peŋ namïŋkuk yãk.

19 ✨ Jesutä man ude yãŋirãn Juda äma ekãni ekãnitä nadãppãŋ äneŋi nadãk yarä nïkek iŋitkuŋ.

20 ✨ Täppãŋ äma ätutãwä yãŋkuŋ; Mãjotä magãrirãn nadãk-nadãki paorãnkaŋ man ŋodewä yãyak! Man yãyak u nadãneŋo! yãk.

21 Ude yãŋirä äma ätutãwä yãŋkuŋ; Ude nämo! Mãjotä magãrirãn jide täppãŋ man säkgãmãn udewani yãwek? Äma mãjotä magãranitã äma dapuri tumbani täga nämo yãpãn täganeŋ yãk.

Juda ämatä Jesu iwan täŋ imïŋkuŋ

22 Tãppãkaŋ Juda täŋo orekirit kubä kerãp taŋkuk. Orekirit uwä kudupi eŋi kodaki täppãŋ yãma bian dãtkuŋo u nadãkta pewani. Mãnit kadãni-ken täk täŋkuŋonik.

23 Eruk orekirit u kerãp taŋirãn Jesu kudupi eŋi gãnaŋ aroŋpãŋ kumaŋ kukŋi kãda wãpi Solomon täŋo Itpãŋ-nadãk Bãgup ukãda pãŋku itkuk.

24 ✨ Uken irirãn Juda äma ekãni ekãnitä äbä itgwãŋpãŋ iwet yabãk ŋode täŋkuŋ; Gãk jidegãn mebãrika siwoŋi api niweren? U nadãna yãŋpãŋ nadãwãtãk terak kuŋatkamãŋ yãk. Eruk siwoŋi niwet; Gãk Kristo ba Kristo nämo?

✨ **10:11:** Sam 23:1; Rev 7:17 ✨ **10:12:** Apos 20:29 ✨ **10:14-15:** Jon 10:27, 2Ti 2:19 ✨ **10:14-15:** Mat 11:27; Jon 15:13, 1Jo 3:16 ✨ **10:16:** Ais 56:8; Jon 11:52, 1Pi 2:25; Ese 34:23; Ese 37:24 ✨ **10:17:** Plp 2:8-9 ✨ **10:18:** Jon 5:26, 14:31; Jon 19:11 ✨ **10:19:** Jon 7:43 ✨ **10:20:** Jon 7:20, 8:48 ✨ **10:24:** Apos 3:11, 5:12; Luk 22:67

25 ✧ Ude iwet yabāwāwā Jesutā kowata ṛode yāwetkuk; Nāk uku tāwetkuro upāṅkaṅ in nadāwā bureni nāmo tāṅkuṅ. Kudān kudupi Nana tāṅo wāpi terak tāk tāyat unitā mebārina kwawak pewān ahāk tākaṅ.

26 ✧ Upāṅkaṅ inā nākṅo yawak nāmo unita nadāṅ namikinik nāmo tāk tākaṅ.

27 ✧ Nākṅo yawaknaye uwā manna nadāṅpāṅ nāwat tākaṅ. Nāwarirā yabāṅpāṅ-nadāk tāk tāyat.

28 ✧ Tāṅpāṅ irit kehāromi yāmik tāyat unita nāmoinik api kumneṅ. Ba āma kubātā ketna-ken nanik tāga nāmo api nomāgarek.

29 Yawaknaye uwā Nanatā nāka naninṅ kireṅkuk. Nana tāṅo kehāromitā imaka kuduṅtagān tāṅo kehāromi yārepmetak unita āma kubātā yawaknaye Nana tāṅo kerik-ken nanik tāga nāmo api kubo tāwek.

30 In nadākaṅ? Nana-kāt nek kubāgān yāk.

31 ✧ Ude yāṅirān nadāṅpāṅ Juda āma ekāni ekāni unitā Jesu utnayāṅ mobā porinṅkuṅ.

32 Tāṅirā Jesutā yāwetkuk; Nāk Nana tāṅo kudān tāgatāga māyap tāṅ yāpmāṅ ābātāt. Kudān jide u tāṅira kaṅpāṅ nutnayāṅ tākaṅ?

33 ✧ Yāwānā iwetkuṅ; Ude nāmo. Imaka kubā terak nāmo gutnayāṅ tākamāṅ. Gāk Anutu yāṅārok man iwet tāyan unita tākamāṅ yāk. Gāk āma jopi kubā upāṅkaṅ Nāk Anutu yāṅ niwet tāyan!

34 ✧ Ude yāwāwā Jesutā yāwetkuk; In-tāṅo бага man kudān tāwani terak man Anututā yāṅkuko u nāmo daniṅpāṅ nadāk tākaṅ? Uterak Anututā ṛode yāṅkuk; Nāk tāwetāt, in anutu.

35 ✧ Eruk, nin nadākamāṅ, man kudān Anutu tāṅo man terak kudān tāwani kudup uwā bureniṅān. Tāṅ, āmawebe Anutu tāṅo man buramiṅkuṅo unita 'In anutu' yāṅ yāwetkuko u imaka, bureniṅān.

36 Unita nāk Anutu tāṅo nanaki yāṅ tāwerira in imata gāk Anutu yāṅārok man iwetan yāṅ nāwet tākaṅ? Anututā ini nāk iwoyāṅpāṅ kome terak naninṅ kireṅpewān āput.

37 Unita nāk Nana tāṅo kudān bureni nāmo tāk tāyat tāṅpāwā nāka nadāwā bureni nāmo tāṅpek.

38 ✧ Upāṅkaṅ nāk Nana tāṅo epān bureni-inik tāk tāyat. Unita man yāk tāyat unita nadāwā bureni nāmo tāṅpāwā imaka imaka tāṅira nabāk tākaṅ unita nadāwā bureni-inik tāṅput. Ude tāṅkaṅ uyaku nāk Nana-kāt kowat kwasikorān tāk tākamāk yāṅ u tāga api nadāwā tumneṅ yāk.

39 ✧ Jesutā ude yāwānā āneṅi inṅitnayāṅ tāṅkuṅ. Tāṅkuṅopāṅ kerik yokut tāṅpān kwāpeṅ kuṅkuk.

40 ✧ Keri yokut tāṅpān kwāpāṅ āneṅi āyāṅutpeṅ kome Jontā bian ume ārut yāmiṅkuk-ken Jodan ume kukṅi udude pāṅku itkuk.

41 Pāṅku u irirān āmawebe māyap ābā ahāṅ iminṅkuṅ. Ahāṅ iminṅpāṅ yāṅkuṅ; Bureni-inik, Jontā ini kudān kudupi kubā nāmo tāṅirān kaṅkumāṅ. Upāṅkaṅ imaka āma uterak bureni api ahāneṅ yāṅ niwetkuko u bureni ahākaṅ!

42 ✧ Tāṅpākaṅ kome uken āmawebe māyaptā Jesu nadāṅ imikinik tāṅkuṅ.

11

Lasarus kumbuko unitāṅo manbiṅam

✧ 10:25: Jon 4:26, 5:36; Jon 10:38 ✧ 10:26: Jon 6:64, 8:45 ✧ 10:27: Jon 8:47, 10:3 ✧ 10:28: Jon 3:16, 6:39; Jon 18:9 ✧ 10:31: Jon 8:59 ✧ 10:33: Wkp 24:16; Mat 26:65; Jon 5:18 ✧ 10:34: Sam 82:6 ✧ 10:35: Mat 5:18 ✧ 10:38: Jon 14:10-11 ✧ 10:39: Luk 4:30; Jon 8:59 ✧ 10:40: Jon 1:28 ✧ 10:42: Jon 7:31

1 ✨ Täppäkanj äma kubä wäpi Lasarus käyäm täñ itkuk. U Betani komeken, wanoriat Maria kenta Matakät it täñkuñonik.

2-3 ✨✨ Maria uwä Jesu kuroñi-ken ume kábäñji täga nitek ärut imiñpäh gwäki pujiñipäh kuroñi täñ-kohoyäñkuko u. Täppäkanj noripaki Lasarus käyäm täñji täñjirän Maria kenta Matatä Jesuken manbiñam ñode pewän kuñkuñ; Ekäni, äma gäkä unita gäripi-inik nadäk täyan uwä käyäm täñji täyak yäk.

4 ✨ Eruk, Jesutä manbiñam u nadäñpäh yäñkuk; Käyäm täyak u nämo api kumbek. Käyäm uterak Anutu täño wäpi biñam api ärowek. Ba käyäm uterak Anutu Nanakitä wäpi biñam api yäpek yäk.

5-6 Täñkanj Jesutä Mata Maria-kät noripaki Lasarus unita gäripi-inik nadäk täñkuko unita Lasarus u käyäm täyak yäh nadäñpäh bäräñeñ päñku nämo yabäñkuk. Itkukken u kepma yaräkät itkuk.

7 Kepma yarä itpäñä Jesutä iwaräntäkiye yäwetkuk; Eruk, Judia komeken äneñi kuna yäk.

8 ✨ Ude yäwänä iwaräntäkiyetä kikiñutpäh iwetkuñ; Yäwoñärewani äma, ude nämo! Kome uken Juda äma ekäni ekänitä mobätä gutnayäh täñkuño ukeño nämo nadätan? U bian nämo upäh imata äneñi kwayäh yäyan?

9 ✨ Ude yäwäwä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Jide? Kepma kubä edaptä kadäni käronji, 12 aas ujeta nämo ijik täyak? Unita äma kubätä kepma täño penjyähkek-ken kuñareko uwä nämo manjurek. Penjyähkek gänañ kwawakgän kuñareko unita.

10 ✨ Upähkanj bipani kuñareko uwä bipmäh urani unita ñoba-ñoba täñtäh kuñarek.

11 ✨ Ude yäñpäh yäwetkuk; Notninpak Lasarus uwä dämpmon pätak. Dämpmon parirän päñku yäwa kikiñurayäh yäk.

12 Ude yäwänä iwaräntäkiyetä iwetkuñ; Ima yäyan? Dämpmongän patpäñä äneñi täganpäh ini täga akwek! yäk.

13 Jesutä Lasarus dämpmon pätak yäh yähjirän iwaräntäkiyetä Lasarus dämpmon bureni pätak yäh nadäñkuñ. Upähkanj Jesutä ini uwä Lasarus kumak yäh nadäñpäh dämpmon pat itak yäh yähkuk.

14 Täñpäh iwaräntäkiye tänguñtañ irirä Jesutä siwoñi ñode yäwetkuk; U kumak yäk.

15 Nin dubini-ken nämo iritna kumako unita bänep täga nadätat. Imata, näk imaka kubä täñjira in kanpäh nadäñpäh nadäh namikinik api täneñ. Eruk päñku këna!

16 ✨ Ude yähjirän Tomas wäpi kubä Didimus unitä Juda ämatä Jesu api utneñ yähpäh noriye yäwetkuk; Penta kunakanj kanj nidäput! yäk.

Kumbani-ken nanik akukakuk täño mebäri u Jesu

17-19 Eruk Jesu iwaräntäkiye-kät Jerusalem penjeñ päñku kädet keräpi 3 kilomitas ude kuñpäh Betani yotpärare-ken ahähkuñ. Ahähpäh yabähkuñ; Kome uken nanik ämawebe mäyaptä äbähpäh Mata kenta Maria bänepi täñkawataкта penta irirä yabähkuñ.

20 Ude täñjirä Mata Jesu äbätak yäh nadäñpäh Maria eñiken ugän irirän ini uwä Jesu imagurayäh kädet miñin päñku kanj-ahähkuk.

21 ✨ Kanj-ahähpähä iwetkuk; Ekäni, gäk ño itkun yäwänäku wanotna nämo kumbän.

☆ 11:1: Luk 10:38-39 ☆ 11:2-3: Jon 12:3 ☆ 11:2-3: Jon 11:36 ☆ 11:4: Jon 9:3, 11:40 ☆ 11:8: Jon 8:59 ☆ 11:9: Jon 9:4-5 ☆ 11:10: 1Jo 2:11 ☆ 11:11: Mat 9:24 ☆ 11:16: Mak 14:31 ☆ 11:21: Jon 11:32

22 Upañkaŋ näk nadätat, gäk imaka kubäta Anutu-ken iwet yabäjiri täga nadäŋ gamayäj yäk.

23 Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Nadäwätäk täŋpeno. Wanotka kodak täŋpäŋ äneŋi akwayäj yäk.

24 ✧ Ude iweränä Matatä yäŋkuk; Bureni, kadäni pähapken kodak täŋpäŋ api akwek yäj nadätat. Kadäni uken ämawebe kuduŋtagän api akuneŋ yäk.

25 Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Nadätan? Kumbani-ken akukakuk unitäŋo mebäri ba irit kehäromi täŋo mebäri u näk. Äma kubätä näk nadäŋ namikinik täŋpeŋ kuŋarayäj täko uwä kumbayäj täko upañkaŋ äneŋi api kodak täŋpeŋ akwek.

26 ✧ Bureni, äma kubätä nadäŋ namikinik täŋpäŋ kuŋarayäj täko uwä nämoinik api kumbek! Mata, man yäyat ŋo nadäjiri bureni täyak ba nämö?

27 ✧ Ude yäwänä Matatä iwetkuk; Ekäni, näk bureni nadätat; Gäk Kristo, Anutu täŋo Nanaki. Anututä kome terak äbäka bian iwoyäjukuko u gäk yäk.

28 Matatä ude yäŋpäŋ päŋku noripaki Maria u inigän yäjikŋat päŋku teŋpäŋ jiap man terak ŋode iwetkuk; Yäŋpäŋ-yäwoŋäreŋ äma äbäko itkaŋ gäka yäyak yäk.

29 ✧ Mariatä ude nadäŋpäŋä bäräŋek terakgän akumaŋ Jesuken kuŋjuk.

30 Jesuwä yotpärareken nämö ahäjuk, bägup Matatä pengän kaŋ-ahäjuk-ken ugän irirän.

31 Täŋpäkaŋ Juda ämawebe penta Maria-kät eŋi gänaŋ ugän itkaŋ konäm butewaki täŋ itkuŋonik. Täŋ ittängän kaŋkuŋ; Maria bäräŋek terak akumaŋ yäman umu kuŋjirän kaŋkuŋ. Kaŋpäŋ ŋode nadäŋkaŋ iwat yäpmäj kuŋkuŋ; U wanori äneŋkuŋ-ken u korayäj kuyak yäj nadäŋkuŋ.

32 ✧ Eruk, Maria Jesutä itkuk-ken u ahäŋpäŋä Jesu dubini-ken päŋku gukuri imän äpmonpäpäŋ konäm butewaki terak ŋode iwetkuk; Ekäni, gäk ŋo itkun yäwänäku näkŋo wanotna ŋo nämö kumbän yäk.

33 Ude iwerirän Jesutä Maria u ba Juda ämawebe Maria-kät äbuŋo u konäm korirä yabäŋpäŋ bänepi ägekoräpäŋ butewaki pähap nadäŋkuk.

34 Ude täŋpäŋ yäwetkuk; Eruk, in komegup de äneŋkuŋ? Ude yäwänä iwetkuŋ; Ekäni, äbäŋkaŋ ka yäk.

35-36 ✧ Ude iweräwä Jesu konäm kotkuk. Täŋjirän ämawebe päke unitä kaŋpäŋ yäŋkuŋ; ŋo kawut! Äma kumbuko unita gäripi-inik nadäk täyak unita butewaki nadäŋpäŋ kotak yäk.

37 ✧ Ätutä ude yäwäkaŋ ätutäwä yäŋkuŋ; Äma ŋowä äma dapuri tumbani yäpän tägaŋ yämik täyak. Upañkaŋ äma ŋo käyäm täŋ itkuk-ken ugän täŋkentäj iminaŋi täŋjirän kumbuk yäk.

Jesutä Lasarus äneŋi yäpmäj aku teŋjuk

38 ✧ Täŋpäkaŋ Jesutä bänepi-ken butewaki pähap nadäŋpäŋ Lasarus äneŋkuŋ-ken u kuŋjuk. Awaŋ u mobä taŋi kubäpäŋ äneŋpani. Täŋkaŋ mobä kubäpäŋ awaŋ meni täŋpipiwani.

39 Kuŋpäŋä yäwetkuk; Mobä awaŋ meni täŋpipiwani ŋo yäpmäj kewewut. Ude yäwänä Lasarus wanori wäpi Mata unitä iwetkuk; Ekäni, ŋo kumbänpäŋ äneŋkaŋ kepma yaräbok-yaräbok itkamäj unita kábäŋi wakiinik ŋo piätak yäk.

40 ✨ Matatä ude yäwänä, Jesutä ñode iwetkuk; Näk pengän ñode gäweraro u nämo nadätan? Gäk nadäj namikinik täñpänä Anutu täño kudän kehäromi nitek ahäñjirän täga käwen yäj gäwerat.

41 Eruk, mobä tarji awarj meni penjipiawani u yäpmäj kewewäkan Jesutä kunum gänaj dapun iñjipewän ärowäpäj ñode yäjku; Nan, gäk näkño yäjapik manna uku nadäj namino unita gäka bänep täga nadäj gamitat.

42 ✨ Täñpakan Nan, gäk näkño yäjapik manna nadäj namik täyan u nadätat upäjkanj ämawebe itkanj ñonita yäjpäñ man ñowä gäwetat. Gäkä näk nepmanjpi äput yäj kanj nadäwut yäjpäñ man ño yäyat.

43 Ude yäjpäñ gera terak ñode yäjku; Lasarus, gäk akumanj äbi!

44 Jesutä gera ude yäwänä, eruk äma kumbani tek keru kuronj ba injami dapun uwäk täwani nitek unitä akumanj äbuk. Äbänä Jesutä yäwetkuk; Tek u wärämüt iminjpäñ tewä kwän yäk.

Jesu utpewä kumäkta man topuñ

Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2

45 ✨ Jesutä ude täñpakanj Juda äma Mariaken äbuño unitä Jesutä imaka kudän kudupi täñkuko u kanjpäñä nadäkinik täñ iminjkuñ.

46 ✨ Nadäkinik täñ iminjkuño upäjkanj ätutäwä päñku Parisi äma Jesutä kudän täñkuko u yäwetkuñ.

47 Täñpakanj bämop ämakät Parisi ämatä päñku Juda äma ekäni ekäni u yäwetkuñ; Äma kudän kudupi mebäri mebäri täk täyak ñonita jide api täñ imine?

48 Kanjäwaräkuk täñitna udegän täñ yäpmäj kuñtäyon ämawebe kuduptagän unita biñam täneñ yäk. Täñpakanj Rom täño komi ämatä äbänpäñ iwan täñ niminjpäñ kudupi yotkät ämawebe äbotniye api täñpä waneñ yäk.

49 Ude yäwakanj uken nanik bämop äma intäjukun täñpani kubä wäpi Kaifas unitä yäwetkuk; Ude nämo!

50 ✨ In ñode nämo nadakanj? Ämawebe kumän-tagän paotneño udetä äma kubä-tägän kanj kumbän yäk.

51-52 ✨✨ Kaifastä man ude yäjku u iniken nadäk-nadäkpäj nämo yäjku. Nämo, kadäni uken bämop äma ude itkuko unita manitä imaka ñode api ahäwekta yäwani u uwäk täñku; Jesutä kumäñpäñ Juda ämawebe api täñkentäwek. Täñpakanj Juda ämawebe täñkentäj yämik-tagän nämo. Uwä kumäñpäñ Anutu täño nanakiye uken-uken ittäj kukanj u äbot kubägän api yepmanjpan itneñ. Man Kaifastä yäjku uwä uwäk täñku.

53 ✨ Eruk kepma uken yäput penjpäñ yäjkanj Jesu utpewä kumäkta man epän täñtärj kuñkuñ.

54 ✨ Ude täñjirä Juda ämawebe bämopi-ken Jesu kwawak nämo kuñkatkuk. Kome u penjpen gägäni kada kome jopi dubini-ken yotpärare kubä wäpi Efraim uken päñku iwaräntäkiye-kät itkuñ.

55 ✨ Eruk, Juda nanik täño orekirit kadäni pähap kubä wäpi Pasowa u keräp täñkuko unitä ämawebe kome uken-uken nanik kuduptagän Jerusalem yotpärare-kengän kuñ moreñkuñ.

✨ 11:40: Jon 11:4,23-26 ✨ 11:42: Jon 12:30 ✨ 11:45: Jon 4:48, 7:31 ✨ 11:46: Luk 16:31
 ✨ 11:50: Jon 18:14 ✨ 11:51-52: Stt 50:20 ✨ 11:51-52: Jon 10:16, 17:21, 1Jo 2:2 ✨ 11:53: Jon 5:18
 ✨ 11:54: Jon 7:1 ✨ 11:55: 2Sto 30:17; Apos 21:26

56 ✧ Kuŋpänä Jesu kaŋ-ahäna yänpän kudupi eni gänaŋ äronpän ini-tägän man ñode yänkuŋ; In jide nadäkaŋ? U nintäŋo orekirit kadäni ño nämo käwep päbä käwek yäk.

57 Täŋpäkaŋ Juda äma ekäni ekäni-kät Parisi ämatäwä ñode yänahänpän yäwetkuŋ; Äma kubätä Jesu u uken itak yän nadänpänä yänahäwänkaŋ päŋku injipän komi eni gänaŋ kaŋ tena yän yänkuŋ.

12

Mariatä Jesu kuroŋi ärutkuk

Mat 26:6-13; Mak 14:3-9

1 ✧ Täŋpäkaŋ Pasova Orekirit kadäni kepma 6 ude keräp taŋjirän Jesu Betani yotpärare-ken kuŋkuk. Betani uwä Lasarus, äma Jesutä kumbani-ken nanik wädän tädotkuko unitäŋo kome.

2 ✧ Täŋpäkaŋ kome uken Jesu iniŋ oretta äŋnak-äŋnak pähap täŋkuŋ. Eruk ketem nänaŋäŋ Matatä ketem gwet yämän Lasarus ba noriye ätukät Jesukät ketem penta naŋkuŋ.

3 ✧ Naŋ irirä Mariatä päbä ume gwäki ärowani, käbäŋi säkgämän ikekpän Jesu kuroŋi-ken piŋ ibatkuk. Piŋ ibatpän gwäki pujiŋpän kuroŋi täŋ-kohoyänkuk. Täŋjirän ume unitäŋo käbäŋi äma päke itkuŋo u nadänkuŋ.

4 ✧ Täŋpäkaŋ, iwaräntäki kubä wäpi Judas Kariot, Jesu iwan kerä terak pehta yäwani unitä käbäŋi u nadänpän yänkuk;

5 ✧ E! Ume u gwäki ärowani, äma moneŋ epän obaŋ kubätä täŋpän yäp-mäk täkaŋ ude. Ume u yäp-mänpän ämata yämiŋkaŋ moneŋ yäp-mänpän äma jäwärita yämiŋaŋi yäk.

6 Judas uwä äma jäwärita butewaki nämo nadän yämani. Uwä kubo äma unita man ude yänkuk. U Jesu-kät iwaräntäkiye täŋo moneŋ watä itkaŋ kubota täk täŋkukonik.

7 ✧ Eruk, Judastä man ude yänjirän Jesutä nadänpän iwetkuk; Ibeweno! Ume käbäŋi niked injirako u injit yäp-män kuŋjirän näkŋo kumäk-kumäk kadäni ahänjirän piŋ nabatta yäwani.

8 ✧ Täŋkaŋ äma jäwäri uwä inkät kadäni käroni api it yäp-män äronen. Upänkaŋ nähä inkät kadäni käroni nämo api it yäp-män ärone yän yänkuk.

9 ✧ Täŋpäkaŋ Jesu Betani komeken itak yän biŋam nadänpän äma mäyap käna yänkaŋ päŋku ahän imiŋkuŋ. Täŋkaŋ Jesugän kakta nämo kuŋkuŋ. U Lasarus, äma Jesutä kumbani-ken nanik wädän tädotkuko u imaka, bok yabänayän kuŋkuŋ.

10-11 ✧ Jesutä Lasarus täŋkentän imiŋkuko u nadänpän Juda nanik mäyaptä bä mop äma yabä kätänpeŋ Jesuta nadäkinik täŋkuŋ. Ude täŋjirä bä mop äma unitä kokwawak nadänpän Lasarus kumän-kumän utta man topuŋ.

Jesutä intäjukun äma ude Jerusalem äronjuk

Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40

12 Eruk, patkuŋo yänjirän ämawebe bumta Pasova Orekiritta Jerusalem kuŋkuŋo u Jesu ño äbätäk yän manbiŋam nadänkuŋ.

13 ✧ Nadänpän imuk yeŋ yäp-mänpän Jesutä kädet äbayän täŋkuk-ken päŋku itpän gera ñode yänkuŋ;

✧ 11:56: Jon 7:11 ✧ 12:1: Jon 11:1,43 ✧ 12:2: Luk 10:40 ✧ 12:3: Luk 7:37-38 ✧ 12:4: Jon 18:3
 ✧ 12:5: Mat 19:21 ✧ 12:7: Jon 19:40 ✧ 12:8: Lo 15:11 ✧ 12:9: Jon 11:43-44 ✧ 12:10-11: Jon 11:45 ✧ 12:13: Mat 27:42; Jon 1:49

Wisikinik! Ekäni wäpi terak äbätak ñonita iniñ oretna!

Isrel täño intäjukun äma iniñ oretna!

Man ude yäjkuñ.

14 Täppäkañ Jesu ini uwä donki gubañi kubä kañ-ahäñpäñ uterak päro mañitkañ äbuk. Ude täñjirän manbiñam ñode bian kudän täwani u bureni ahäñkuk;

15 Jerusalem ämawebe, umuntäneño!

Intäjukun ämajin äbäj tamitak ño.

U donki gubañi terak mañitkañ äbätak ño! yäk.

Sek 9:9

16 ✧ Man ude kudän täwani päkañ Jesu täño iwaräntäkiyetä man uwä pengän nadäwä nämo täreñkuñ. Täñkuñopäñ Jesu kunum gänañ äronpäñ wäpi biñam ikek iränkañ mäden man u nadäñpäñ imaka ñokeno ämawebetä täñ imiñkuñ unitäño mebäri nadäwä täreñkuñ.

17 ✧ Täppäkañ Jesutä Lasarus awañ gänañ nanik yäñpewän akuñkuko kadäni ugän ämawebe mäyaptä kañpäñ nadäñkuñ. Kañpäñ nadäñkañ manbiñam u yäñahäñtäj kuñkuñ.

18 Yäñahäñtäj kuñjirä ämawebe mäyaptä kudän kudupi unitäño manbiñam nadäñkañ Jesu donki terak äbätak yäñ nadäñpäñ känäyäj kuñkuñ.

19 ✧ Ude täñjirä Parisi ämatä yabäñpäñ ini-tägän yäñpäñ-nadäk ñode täñkuñ; Wära, u kawut! Ämawebe kuduptagän iwatkañ yäk. Injtnayäj nadämäño ukeno täna wakañ ubayäj. Man ude yäjkuñ.

Jesu ini kumäkta yäjkuñ

20 Ämawebe Pasova Orekiritta äbuño ukät nanik ätu Grik äma, guñ äbotken nanik.

21 ✧ Grik äma unitä päñku Filip, Galili kome, Betsaida yotpärareken nanik u kañ-ahäñpäñ iwetkuñ; Notninpak, nin Jesu känäyäj äbäkamäj yäk.

22 Eruk, ude iweräwä Filiptä päñku Andru iweränkañ bok päñku Jesu iwetkumän.

23 ✧ Täñpäñ Jesutä yäwetkuk; Äma Bureni-iniktä wäpi biñam yäpämäkta kadäni ahätäk ño.

24 ✧ Unita näk bureni täwera nadäwut; Saguom mujipi kome gänañ peñjirä nämo waweko jide täñpäñ kärük tädorek? Nämo. Täñ, mujipi u kome gänañ peñjirä waweko uyaku kärük tädotpäñ äbäñjirän bureni mäyap ahäj-bumbum täneñ yäk.

25 ✧ Ude yäñpäñ yäjkuñ; U udegän äma iniken irit kuñat-kuñarita iyaptak täkañ uwä api paotneñ. Täñ, äma irit kuñat-kuñari kome terak ño mäde ut imik täkañ uwä irit kehäromi, paot-paori nämo u api kañ-ahäneñ.

26 ✧ Täppäkañ in kubätä watä epän ämana ude irayäj nadäñpäñä näk kañ näwarän. Ude täñpäñä näkä it täyat-ken bok api itde. Nadäkañ? Äma täñkentäj namik täkañ u Nanatä api orañ yämek.

27 ✧ Ude yäñpäñ äneñi ñode yäjkuñ; Bänepna-ken bäräpi pähap nadätat. Unita jide yäwet? Nan, gäk nadäj namiñjiri bäräpi ahäj namayäj täyak u äbä närepmirän yäj yäwet? Ude nämo, bäräpi ude ahäj namikta yäwani. Mebäri udetagän äput.

✧ 12:16: Jon 2:22 ✧ 12:17: Jon 11:43-44 ✧ 12:19: Jon 11:48 ✧ 12:21: Jon 1:44; Luk 19:3, 23:8

✧ 12:23: Jon 13:31-32; Jon 17:1 ✧ 12:24: 1Ko 15:36 ✧ 12:25: Mat 16:25 ✧ 12:26: Jon 14:3, 17:24

✧ 12:27: Sam 6:3, 42:5; Mat 26:38

28 ✧ Unita Nan, tänpewi wäpka biŋam taŋi kaŋ ahäŋ parän! Ude yäŋirän man kotäk kubä kunum gänaŋ naniktä ŋode äpuk; Wäpna biŋam tänpewa taŋi ahäŋkuko udegän api tänpet yäk.

29 ✧ Man kotäk ude yäŋirän äma päke itkuŋo unitäwä iromäntä yäyak yäŋ yänkuŋ. Täŋ ätutäwä Nämo yäk. Aŋerotä yäyak yäŋ yänkuŋ.

30 ✧ Ude yäŋirä Jesutä yäwetkuk; Man kotäk ahäŋirän nadäkaŋ u näka nämo. U intä nadäwut yäŋpäŋ yäyak.

31 ✧ Apiŋo Anututä komeŋ ämawebe täŋo irit kuŋat-kuŋari yäpmäŋ daniwayäŋ. Täŋpäŋ kome ŋonitäŋo intäjukun äma u pimiŋ maŋpän kwayäŋ.

32 ✧ Kadäni keräp taŋirän ämatä näk yäpmäŋ päŋaku punin api nepmaneŋ. Kadäni uken ämawebe komeŋi komeŋi kudup yäŋporiŋ päbä dubina-kengän api yepmaŋpet yäk.

33 ✧ Jesutä jide täŋ imiŋirä api kumbeko unitäŋo man wärani ude yänjuk.

34 ✧ Eruk, Jesutä man ude yäŋirän ämawebe päke itkuŋo unitä yänkuŋ; Ude nämo. Nin Baga man terak ŋode daniŋpäŋ nadäk takamäŋ; Kristo ahäwayäŋ täyak uwä nämo api kumbek. U pen api it yäpmäŋ ärowek yäk. Unita imata Äma Bureni-inik kämi yäpmäŋ päŋaku punin api teneŋ yäŋ yäyan? E, Äma Bureni-inik yäyan uwä netätä yäyan?

35 ✧ Ude yäwäwä Jesutä äneŋi ŋode yäwetkuk; Peŋyäŋek inkät kadäni keräpigän irayäŋ täyak unita inä peŋyäŋek uterakgän kaŋ kuŋarut. Bipmäŋ uranitä in uwäk täwekta. Äma kubä bipmäŋ urani-ken kuŋareko uwä kädet ude kuyat yäŋ nämo nadäŋkaŋ kwek.

36 ✧ Unita apiŋo inken peŋyäŋek itak unita peŋyäŋekta nadäkinik täkot. Ude tänayäŋ täŋo uyaku peŋyäŋek täŋo nanakiye bureni api itneŋ yäk. Jesutä ude yäŋpäŋ yepmaŋpeŋ päŋku käbop itkuk.

Ämawebe mäyaptä Jesuta nadäkinik nämo täŋkuŋ

37 Täŋpakaŋ Jesutä kudän kudupi mebäri mebäri ämawebe iŋamiken täŋkuko upäŋkaŋ nadäkinik nämo täŋ imiŋkuŋ.

38 ✧ Ude täŋirä man profet Aisaiaätä ŋode kudän täŋkuko u bureni ahäwekta täŋkuŋ;

Ekäni, nin manbiŋam yäŋahäŋitna netätä nadäwän bureni täŋkuk?

Ba netätä gäkŋo kehäromika kawän täreŋkuk?

Ais 53:1

39 ✧ Täŋkaŋ Jesu täŋo man nämo nadäŋ imiŋkuŋo uwä Aisaia täŋo man kudän kubä ŋode pätak;

40 Anututä dapuri ba bänepi täŋpipiŋkuk.

Mebäri unita, dapuritä näkŋo mebäriŋa nämo nabäwä tärek täkaŋ.

Ba mebäri unita bänepitä imaka kak täkaŋ uwä bäräŋeŋ nämo nadäwä tärewäpäŋ bänepi nämo sukurek täkaŋ.

Ude nämo täk täkaŋ unita momini nämo peŋ yämik täyat yäk.

Ais 6:10

41 ✧ Aisaiaätä man yänjukko uwä, imaka u nämo ahäŋirän Jesutä wäpi biŋam ikek api ireko u nadäŋpäŋ uterak yänjuk.

42 ✧ Täŋpakaŋ Juda äma ekäni ekäni mäyaptä Jesuta nadäkinik täŋ imiŋkuŋ. Upäŋkaŋ Parisita umuntaŋkuŋo unita nadäkiniki käbop peŋkuŋ. Parisitä kudupi eŋi gänaŋ äneŋi äroka ninin bitnäneŋ yäŋpäŋ umuntaŋkuŋ.

✧ 12:28: Mat 3:17 ✧ 12:29: Apos 23:9 ✧ 12:30: Jon 11:42 ✧ 12:31: Jon 9:39, 14:30 ✧ 12:32: Jon 3:14 ✧ 12:33: Jon 18:32 ✧ 12:34: Sam 89:4,36; Sam 110:4; Ais 9:7; Dan 7:14 ✧ 12:35: Jon 7:33, 8:12, 1Jo 2:10-11 ✧ 12:36: Efe 5:8 ✧ 12:38: Rom 10:16 ✧ 12:39: Mat 13:15 ✧ 12:41: Ais 6:1 ✧ 12:42: Jon 7:48, 9:22

43 ✧ Ude tånkuŋo uwä ämatä wäpi biŋam yäniŋ oretta gäripi nadänpäj Anututä wäpi biŋam yäpmäj akukta bitnäŋkuŋ.

44 ✧ Eruk, Jesutä gera terak ŋode yänjuk; Äma kubätä näk nadäj naminpäjä uwä näkagän nämo. U naniŋ kireŋpewän äburo u bok nadäj imik täyak.

45 ✧ Täŋkaŋ äma u näk nabäŋpäjä naniŋ kireŋpewän äpuro käyak ubayäj.

46 ✧ Imata, ämawebe näk nadäj namikinik täŋpäj bipmäj urani gänaŋ wari nämo itneŋta kome terak ŋo peŋyäjek ikek ude äput.

47-48 ✨ Täŋ, äma kubätä man yäk täyat u peŋpäj kowata api yäpek. Upänkaŋ näkä äma u manken nämo api tewet. Nämo, näk komen ämawebe yämagutta äput. Täŋpakaŋ äma näka bitnäŋpäj näkŋo man nämo buramik täkaŋ u yäpmäj danikta äma kubä itak. Tärektäreŋ kadäni-ken näk kome terak itkaŋ man yäwetpäj yäwoŋäreŋ täŋkuro unitä äma u manken api yepmaŋpek.

49 Nadäkaŋ? Man yäk yäyat uwä näkŋa bänepna-ken nanikpäj nämo yäk täyat. Nämo, Nana naniŋ kireŋjukko unitä man yänahäwetta näwetpäj näwoŋäreŋ täŋjuk.

50 ✧ Täŋpakaŋ näk ŋode nadäk täyat; Mani biŋamtä ämawebeta irit kehäromi yämik täyak. Unita man yäk täyat uwä Nanatä yäŋtäreŋ naminkuko udegän yäk täyat yäk.

13

Jesutä iwaräntäkiye kuroŋi ärut yämiŋjuk

1 ✧ Täŋpäj Juda täŋo orekirit pähap wäpi Pasova keräp täŋirän Jesutä kome ŋo peŋpeŋ Nanaken kukta kadäni ahätak yäj nadäŋjuk. Täŋpäj iniken iwaräntäkiyeta ban umunitä pen nadäj yämikinik täŋ yäpmäj äbäŋirän kumäk-kumäki kadäni ahäŋjuk.

2 ✧ Eruk bipäda uken Jesu ini ba iwaräntäkiye penta ketem naŋ itkun. Täŋpakaŋ ketem kämi nänayäj täŋirä Satantä jukun Saimon-Kariot täŋo nanaki wäpi Judas, Jesu mäde ut imikta nadäk-nadäk imiŋjuk.

3 ✧ Nadäk nadäk u imiŋirän Jesutä kaŋpäj nadänpäj-nadäwätäk nämo täŋjuk. Nämo, u ŋode nadäŋjuk; Nanatä kehäromi, nadäk-nadäk ba imaka kudup ketna terak peŋ moreŋjuk. Ba näk Anutu-ken naniktä äburo unita äneŋi iniken api kwet yäj nadäŋjuk.

4 Ude nadänpäj Jesutä ketem peŋpäj tek punin nanik yänopmänpäj tek, gupi täŋ-kohoyäwani kubä yäpmänpäj yabuk.

5 Ude täŋpäj ume gäpe gänaŋ piŋkaŋ gwetpäj iwaräntäkiye kuroŋi ärut yämiŋpäj tek gupi täŋ kohoyäwani yabuko ugänpäj pitpäj täŋkohoyäj yämiŋjuk.

6 Ärut yämiŋtäŋ äbätängän Pita kuroŋi ärunayäj täŋirän Pitatä iwetkuk; Wa! Ekäni, gäk kuroŋna ärunayäj ba täyan?

7 Yäŋirän Jesutä kowata ŋode iwetkuk; Gäk näkä kädet täyat ŋo nämo nadäwi tumäŋkaŋ. Kämi uyaku api nadäwi tumneŋ yäk.

8 Ude yäwänkaŋ Pitatä iwetkuk; Nämo inik! Gäk kuroŋna äruneno. Kämi imaka, nämo inik api ärut namen yäk. Yäwänä Jesutä iwetkuk; Gäk nämo nadätan. Näk kuroŋka nämo ärut gamawä gäk äbotna gänaŋ täga nämo api iren yäk.

✧ 12:43: Jon 5:44 ✧ 12:44: Mat 10:40 ✧ 12:45: Jon 14:9 ✧ 12:46: Jon 8:12, 12:35 ✧ 12:47-48: Jon 3:17, 8:15 ✧ 12:47-48: Hib 4:12 ✧ 12:50: Jon 8:26,28 ✧ 13:1: Jon 7:30, 12:23; Jon 15:13, 1Jo 3:16; Plp 2:8 ✧ 13:2: Luk 22:3; Jon 13:27 ✧ 13:3: Jon 3:35, 16:28

⁹ Jesutä ude iweränä Pitatä kowata iwetkuk; Wära! Ekäni, gäk kuroṅnagän ärureno. Gwäkna ketna, gupna kumän ärut nami! yäk.

¹⁰ ✧ Ude yäwänä Jesutä ṅode yänjuk; Äma kubä gupi kudup ume ärurani uwä pakigän itak. U kuroṅigän äneṅi ärurek. In päke ṅo pakigän itkaṅ. Upänkaṅ kubägän nämo yäk.

¹¹ Man ude yänjukko uwä äma iwan keru terak api peweko unita nadäṅpäṅ yänjuk. Mebäri unita äbotnaye inken nanik kubä-tägän pakigän nämo itak yän yänjuk.

¹² Eruk, iwaräntäkiye kuroṅi ärut moreṅpäṅ teki äneṅi täṅkaṅ maṅitkuk. Maṅitpäṅ ṅode yäwet yabänjuk; In näkä täṅ tamitat ṅonitängo mebäri nadäkaṅ ba nämo?

¹³ ✧ In näka yänpäṅ-yäwoṅärek äma ba ekäni yän näwet täkaṅ u bureni näwet täkaṅ.

¹⁴ ✧ Unita ṅo nabäwut; Ekänijin, yänpäṅ-yäwoṅärek ämajin näkä kuroṅjin ärut tamitat. Unita in udegän kowata kowata kuroṅjin äruttän kaṅ kuṅarut.

¹⁵ ✧ Näk jop nämo ärut tamitat. Nämo, näk kädet täga täṅpäṅ-täwoṅäreka täyat. Unita näkä täṅ tamitat ṅodegän kaṅ täk täṅput.

¹⁶ ✧ Unita näk bureni-inik täwetat; Epän äma kubätä Ekänini nämo irepmitpäṅ kuṅarek. Ba manbiṅam yänahäwani äma kubätä äma peṅ iwet-pewän äbeko u nämo irepmitpäṅ kuṅarek.

¹⁷ ✧ Eruk, apiṅo in kädet bureni u nadäkaṅ unita kädet u iwatnayän täṅo uwä Anutu täṅo oretoret terak api kuṅatneṅ yäk.

Jesu ini kumäkta yäwetkuk

Mat 26:22-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23

¹⁸ ✧ Täṅpäkaṅ in kuduṅta nämo yäyat. Äma näkṅata biṅam iwoyänjukuro unitängo mebärini nadän moretat. Upänkaṅ man kubä Anutu täṅo manbiṅam kudän täwani ṅode uwä bureni kaṅ ahäwän; Äma näkkät ketem bok näṅpanitäh iwan täṅ namitak.

¹⁹ ✧ Täṅkaṅ imaka uwä bureni nämo ahäṅjirän täwet kiretat. Unitängo bureni uwä kami ahäṅjirän näkṅa äma u ubayän* yän nabäṅpäṅ-nadäneṅta.

²⁰ ✧ Näk bureni täwera nadäwut; Äma kubätä näkṅo epän ämana kubäta not täṅ imayän täko uwä näka udegän not api täṅ namek. Täṅpäṅ näka not täṅ namayän täko uwä näk naniṅ kireṅjukko unita udegän not api täṅ imek yäk.

²¹ ✧ Eruk, ude yäwän täreṅjirän, Jesu bänepi-ken bäräpi pähap nadäṅpäṅ kwawak ṅode yänahäṅpäṅ yäwetkuk; Bämopjin-ken nanik kubätä näk iwan keru terak nepmaṅpayän yäk.

²² Yänjirän nadäṅpäṅ iwaräntäkiyetä kowat kawän täṅpäṅ netäta yäyak yänpäṅ nadäwätäk täṅkuṅ.

²³ ✧ Täṅpäkaṅ iwaräntäki kubä, Jesutä unita gäripi pähap nadän imik täṅpani uwä Jesu dubini-ken itkuk.

²⁴ Irirän Saimon-Pitatä iṅam wära täṅpäṅ jiap terak iwetkuk; Iwetpäṅ ka; Netäta yäyan?

✧ **13:10:** Jon 15:3; Jon 6:64,70-71 ✧ **13:13:** Mat 23:8,10 ✧ **13:14:** Mat 20:28; Luk 22:27 ✧ **13:15:** Plp 2:5; Kol 3:13, 1Pi 2:21 ✧ **13:16:** Mat 10:24 ✧ **13:17:** Mat 7:24; Jem 1:25 ✧ **13:18:** Sam 41:9 ✧ **13:19:** Jon 14:29, 16:4 ✧ **13:19:** Jesutä näkṅa äma u ubayän yän yäukko u Anutu, Moses päya karäni gänaṅ mebet täṅjukko ugänaṅ ahän iminpäṅ wäpi näkṅa itat yän iwetkuko unita juku pinpäṅ man ṅo yänjuk. Ude yänjukko uwä näk Anutu itkurotä itat ubayän yän yänjuk. ✧ **13:20:** Mat 10:40 ✧ **13:21:** Jon 12:27 ✧ **13:23:** Jon 19:26, 20:2; Jon 21:7,20

25 Ude täñirän äma Jesu dubini-ken itkuko unitä Jesu tubeñ kuñpäñ iwetkuk; Ekäni, netäta yäyan? yäñ iwetkuk.

26 Ude iwet yabäwänä Jesutä iwetkuk; Näkä ketem moräki tokätpäñ tokän gäpe gänañ yäputpäñ imayäñ täyat äma unitä iwan täñ namayäñ yäk. Jesutä ude yäñpäñ ketem moräki tokätpäñ gäpe gänañ yäputpäñ Judas, Saimon-Kariot nanaki unita imiñkuk.

27 ✧ Imiñirän uterakgän Satantä Judas kotanñkuk. Täñirän Jesutä Judas iwetkuk; Imaka täñpayäñ täyan u bäräñeñ täyi yäk.

28 Ude yäñirän äma Jesu-kät ketem penta nañ itkuño uwä Jesutä man yäñkuko u täga nämo nadäwä täreñkuñ.

29 ✧ Judas uwä iwaräntäkiye täño monerñ watä äma ude itkuko unita iwaräntäkiye ätutä ñode nadäñkuñ; Päñku äñnak-äñnak pähap ahäwayäñ täyak unita ketem yäpmäkta käwep iwet-pewän kuyak yäñ nadäñkuñ. Täñpäñ ätutäwä ñode nadäñkuñ; Ba äma jäwärita monerñ yämän yäñpäñ käwep iwet-pewän kuyak yäñ nadäñkuñ.

30 Täñpäkañ ketem moräki Jesutä Judasta imiñkuko u yäpmäñpäñ uterakgän äpämañ kuñkuk. U kome bipmäñ urirän täñkuk.

Pitatä Jesu wäpi käbop api pewek

Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34

31 ✧ Täñpäkañ Judas äpämañ kuñirän Jesutä ñode yäñkuk; Eruk, apiño Äma Bureni-iniktä wäpi biñam yäpayäñ. Täñirän uterak Anututä wäpi biñam udegän yäpayäñ.

32 ✧ Bureni! Anututä ini Äma Bureni-inikta wäpi biñam imayäñ. Täñkañ bäräñeñ imayäñ.

33 ✧ Jesutä ude yäñpäñ yäwetkuk; Nanaknaye, näk inkät kadäni käronji nämo api itne. In näka api wäyäkñeneñ. Upäñkañ man Juda äma ekäni ekäni yäwetkuro udegän täwetat; In kome näkä kwayäñ täyat-ken u täga nämo api kuneñ.

34 ✧ Unita apiño бага man kodaki kubä ñode täwetat; In kubäkubätä notjiye ñonita gäripi kowata kowata nadäñ yämik täneñ, näkä inta nadäñ tamij yäpmäñ äburo udegän.

35 Täñpäkañ in kubäkubätä notjiye ätu näkño äbotken nanik unita gäripi nadäñ yäminayäñ täño uwä ämawebetä ñode api tabäñpäñ nadäneñ; Bureni-inik, ñowä Jesu täño iwaräntäkiye äbot bureni yäñ api nadäneñ.

36 ✧ Täñpäkañ Saimon-Pita unitä Jesu ñode iwet yabäñkuk; Ekäni, gäk de api kwen? Yäwänä Jesutä iwetkuk; Kome näkä kwayäñ täyat-ken u gäk täga nämo api näwat yäpmäñ kwen. Upäñkañ kämi uyaku api näwat yäpmäñ kwen.

37 Ude yäwänä Pitatä äneñji iwet yabäñkuk; Ekäni, imata näk apiño täga nämo gäwaret? Näk gäk täñkentäñpäñ kumäkta nadätat!

38 Yäwänä Jesutä iwetkuk; Gäk näk täñkentäñpäñ kumäkta bureni nämo yäyan. Unita bureni ñode gäwera nadä; Kadäni puruptä gera yäwayäñ keräp täñirän gäk näka nämo nadätat yäñ yaräkubä api yäwen.

14

Anutu-ken kukkuk kädet uwä Jesu

1 ✧ Jesutä iwaräntäkiye man äneji ñode yäwetgän täjkkuk; In butewaki nadäwätäk pähap nämo täneñ. Nämo, nadäk-nadäkjın Anutu-kengän pekot. Täjkañ näka imaka, nadäkinik täj namikot.

2 Imata, Nanatä enjiken ämawebetä itneñta bägup mäyap itkañ. Ude bureni nämo itneño uwä in man ñode täga nämo täweret. Täjppäkañ näk inta bägup täñket urayäj kuyat.

3 ✧ Näkä päñku bägup ket utkañ äneji päbä näkkät itta tämagut yäpmäj irayäj täyat-ken api kwet.

4 Täjppäj kome näkä kwayäj täyat-ken unitäño kädet uwä nadäkañ.

5 Ude yäwänä, Tomastä iwetkkuk; Ekäni, kome kwayäj täyan u nämo nadakamäj unita jide täjppäj kädet u nadäne?

6 ✧ Yäwänä Jesutä ñode yäwetkkuk; Näkña-tägän kädet. Ba man bureni täño mähe mi u näk. Ba irit kodaki täño mähe mi u näk. Unita äma kubätä Nanken kwayäj yäppäñä kädet kubä nämo iwarek. Nämo, Nanken kukkkuk kädet uwä näk kubägän.

7 ✧ In näk siwoñi nabäppäj-nadäwä tärewäwä Nanta udegän api nadäneñ yäk. Täjppäkañ apiño yäput penpäñ in Nan täño mebari kañpäñ nadäkañ. Ba Nan kakañ yäk.

8 Ude yäwänä Filiptä ñode iwetkkuk; Ekäni, gäk Nan niwoñäreñiri kañpäñ nadäna tärewut!

9 ✧ Yäwänä Jesutä yäjkkuk; Filip, kadäni käroñi näk inkät it yäpmäj äbäkamäj upäjkañ gäk imata näkño mebarina nämo nadätan? Äma kubätä näk nabäk täyak uwä Nan kak täyak ubayäj. Gäk jide unita Nan niwoñäre yäj yäyan?

10 ✧ Gäk ñodeta nadäwi bureni nämo täk täkañ? Näk Nan bänepi-ken itat, udegän Nan uwä näk bänepna-ken itak. Nankät nek kubägän itkamäk. Täjkañ man täwet täyat uwä näkñaken nadäkpäj nämo täwet täyat. Nämo, Nan näkken itkañ iniken epän täk täyak.

11 ✧ Unita näk man ñode yäjira in nadäwä bureni täyon; Näk Nankät nek kubägän itkamäk. Ba näkä kudän täk täyat u kañpäñ bureni yäj nadäppäj näka nadäkinik täj namikot.

12 ✧ Näk bureni ñode täwera nadäwut; Äma näka nadäwä bureni täjppäj nadäkinik täk täkañ uwä näkä epän täk täyat udegän api täk täneñ. Ba näk Nanken kuyat unita epän näkä täjkkuro u irepmittpäñ api täk täneñ.

13 ✧ Täjkañ Nan täño wäpi biñam ärowani kwawak ahäjppäj tokneñ pärekta Nanaki näkä ñode api täjpet; Imaka kubäta näk wäpna biñam terak yäñapinayäj täño uwä api nadäj tamik täjpet.

14 Bureni-inik täwetgän täjpa; Imaka kubäta näk wäpna biñam terak yäñapinayäj täño uwä api nadäj tamet yäk.

Jesutä Kudupi Munapik äpäkta yäwetkkuk

15 ✧ Eruk man kubä pen ñode täwera nadäkgän täkot; In näka gäripi-inik nadäppäj näkño man buramiñpäñ api kuñat täneñ.

16 ✧ Ude täñjirä näk Nanken yäñapinjira täjkkentäk äneji kubä api taniñ kirewek. Täjkkentäk taniñ kirewayäj täyak uwä inkät tärek-täreki nämo itneñta.

✧ 14:1: Jon 14:27 ✧ 14:3: Jon 12:26, 17:4 ✧ 14:6: Jon 11:25; Rom 5:1-2; Hib 10:20 ✧ 14:7: Jon 8:19 ✧ 14:9: Jon 12:45; Kol 1:15; Hib 1:3 ✧ 14:10: Jon 12:49, 14:24 ✧ 14:11: Jon 10:38, 14:20 ✧ 14:12: Mak 16:19-20 ✧ 14:13: Mat 7:7; Jon 15:16 ✧ 14:15: Jon 15:10, 1Jo 5:3 ✧ 14:16: Jon 14:26, 15:26; Jon 16:7

17 ✧ Tāṅkentāk u Munapik, Anutu tāṅo mebāri kwawak pewān ahāwani u. Tāṅpākaṅ komen āmawebetā Munapik u nāmo kaṅpāṅ nadāk tākaṅ unita bānepitā not tāga nāmo tāṅ imineṅ. Tāṅ, inā unita nadāk tākaṅ. Bureni, Munapik uwā inkāt it tāyak unitā kāmi bānepjin-ken api irek.

18 ✧ Nākā tepmaṅpeṅ kuṅjirawā in kodāṅani ude nāmo api itneṅ. Nāmo, inken āneṅi api ābet.

19 ✧ Kadāni kerāpi itkaṅ komen āmawebetā nāka api ijiwā waneṅ. Upāṅkaṅ intāwā api nabāneṅ. Nāk irit kodaki tāṅo māhemi unita in udegān irit kodaki nikek api kuṅatneṅ.

20 ✧ Tāṅpāṅ kadāni nāk kumāṅpāṅ āneṅi kodak taṅpāṅ akumaṅ kuṅarayāṅ tāyat-ken uken ṅode api nadāwā tāreneṅ; Nāk Nana bānepiken itat. Ba nāk in bānepjin-ken irira inā nāk bānepna-ken itkamāṅ yāṅ api nadāneṅ.

21 ✧ Tāṅpākaṅ āma nākṅo man iṅitpāṅ sākgāmān buramik tākaṅ uwā nāka gāripi nadāk tākaṅ. Tāṅkaṅ āma nāka gāripi nadāk tākaṅ uwā Nanatā udegān āma unita gāripi api nadāwek. Ba nākā udegān, bānep iron tāṅ yāmiṅpāṅ nākṅaken mebāri kwawak api peṅ yāmet yāk.

22 ✧ Jesutā ude yāwānā Judas kubā (Judas Kariot u nāmo), unitā Jesu ṅode iwetkuk; Ekāni, gāk imata komen āmawebeta ahāṅ yāmikta bitnāṅpāṅ nin-kengān ahāṅ nimikta yāyan?

23 ✧ Ude yāṅirān Jesutā kowata ṅode yāwetkuk; Āma nāka gāripi-inik nadāk tākaṅ uwā nākṅo man sākgāmān iwat tākaṅ. Tāṅjirā Nantā āma udewanita gāripi udegān nadāṅjirān Nankāt nek āma ukāt kentāṅpāṅ bok itpāṅ api kuṅatne.

24 ✧ Tāṅ, āma nāka gāripi nāmo nadāk tākaṅ uwā nākṅo man nāmo iwat tākaṅ. Tāṅpākaṅ man yāṅjira nadākaṅ ṅo nākṅa-kenpāṅ nāmo yāyat. Nāmo, uwā Nan, naniṅ kireṅpewān āburo unitāṅo.

25 Nākṅa inkāt itpāṅ unita man ṅo tāwet yāpmāṅ ābāt.

26 ✧ Upāṅkaṅ Tāṅkentāk unitā imaka kuduptagān api tāwetpāṅ tāwoṅārewek. Ude tāṅjirān man tāwet yāpmāṅ āburo unita api juku pineṅ. Tāṅkentāk uwā Kudupi Munapik, Nantā wāpna biṅam terak taniṅ kirewayāṅ tāyak u.

27 ✧ Nāk tepmaṅpa yāṅpāṅ bānep kwini tamitat. Bānep kwini komen āmawebetā nadāk tākaṅ udewanipāṅ nāmo tamitat. Nāmo, bānep kwini nākṅa nadāṅpāṅ kuṅat tāyat upāṅ tamitat unita butewaki nadāwātāk tāṅpāṅ umun terak nāmo kuṅatneṅ.

28 ✧ Tāṅkaṅ nāk tepmaṅpeṅ kuṅkaṅ inken āneṅi api ābet yāṅ uku tāwerira nadāṅ. Upāṅkaṅ in imata nāk Nanaken kukta naniṅ bitnākaṅ? In bānepjin nākken bureni pekaṅ yāwānāku Nanaken api kwet yāṅ tāwerira nadāwā tāgawām. Nan u nāk nārepmiak unita tāga, kuyi yāṅ nāwetnaṅi.

29 ✧ Imaka tāwetat u kwawak nāmo ahāṅjirān intājukun tāwet kiretat ṅo. Unita kāmi, bureni ahāṅjirān kaṅpāṅ bāneṅi yāṅ api nadāneṅ.

30 ✧ Tāṅpākaṅ nāk inkāt man yāṅpāṅ-nadāk kadāni kāroṅi nāmo tānayāṅ. Nāmo, kome ṅonitāṅo māhemi ābayāṅ. Unita nākṅo kehāromina kubā tāga nāmo yāpmāṅ āpek.

✧ 14:17: Mat 10:20; Jon 16:13; Rom 8:26 ✧ 14:18: Jon 14:3 ✧ 14:19: Jon 16:16 ✧ 14:20: Jon 17:21-23 ✧ 14:21: Jon 15:10, 16:27 ✧ 14:22: Apos 10:41-42 ✧ 14:23: Mat 18:20; Jon 13:34, 2Ko 6:16; Efe 3:17 ✧ 14:24: Jon 7:16 ✧ 14:26: Jon 14:16 ✧ 14:27: Jon 14:1, 16:33; Plp 4:7 ✧ 14:28: Jon 14:3, 16:28; Jon 20:17; Luk 24:52 ✧ 14:29: Jon 13:19 ✧ 14:30: Jon 12:31, 16:11; Efe 2:2

31 ✧ Upänkañ komen ämawebetä näk Nanta gäripi pähap nadätak yäj ude nadäwä täreneñta epän man Nanatä näwetkuko udegän täyat.
Eruk, kome ño peñpeñ kuna!

15

Jesu u wain päya, ninä känani

1 Täñpäkañ Jesutä man pen ñode yäwetgän täñkuk; Näk wain päya bureni-inik. 2 ✧ Täñkañ Nana uwä wain epän täño mäheми. Näkä terak känani yäput peñpäñ bureni nämo pat täkañ uwä Nantä taniñpäñ yäpmän täñpäñ kuk täkañ. Täñpäñ känani bureni wädäk täkañ uwä bureni tanjigän kañ wädäwut yänkañ täñket täñpäñ ket utpäñ pek täyak.

3 ✧ Täñpäkañ inä, manna biñam täwerira nadäñpäñ bäneppin pak täñkuñ.

4 ✧ Nadäkañ? Päya känanitä kujari terak nämo gatäñpäñ ireko uwä bureni täga nämo wädäwek unita in näkkät kwasikotpäñ irirä näk inkät udegän kwasikotpäñ kañ ira. Näkkät nämo kwasikotpäñ kuñatpäñä injingän imaka täga kubä täga nämo api täneñ.

5 ✧ Näk wain päya irira inä wain päya unitäño känani ude itkañ. Unita äma näkkät kowat kwasikorän täñpäñ kuñat täkañ uwä känani tägatä ude irit kuñat-kuñariken bureni pähap api pewän ahäj yämek. Upänkañ näkkät nämowä, in imaka kubä täga nämo täneñ.

6 ✧ Täñpäñ äma näkkät nämo itpäñ kuñat täkañ uwä känani waki taniñpäñ manpä kuk täkañ ude api täneñ. Känani u kubit tawänkañ ämatä känani kubiri ätukät kubä-kengän peñpäñ pewä ijineñ.

7 ✧ Unita in näkkät kowat kwasikorän täñpäñ manna kañ buramik täñput. Ude tänayäj täño uyaku imaka u ba u yäpmäkta nadäñpäñä iwet yabäjirä Anututä api tamek.

8 ✧ Täñpäñ irit kuñat-kuñatjinken bureni pähap ahäjirän in näkño nanaknaye äbot täñirä Nana täño wäpi biñam kwawak ahäjirän käneñ.

9 Täñpäkañ Nantä bäneñ iron pähap täñ namik täyak udegän näkä inta bäneñ iron täñ tamik täyat. Ude täñ tamik täyat unita näkño bäneñ iron terakgän kañ kuñat täñput.

10 ✧ Näk bureni täwera nadäwut; In manna biñam buraminayäj täño uwä näkño bäneñ iron terakgän api kuñatneñ, näkä Nana täño mani buraminpäñ unitäño bäneñ iron terak kuñat täyat udegän.

11 ✧ Täñpäñ nähä bäneñ oretoret nadäk täyat in udegän nadäk täkot yänpäñ man ño täwetat. Bäneñ oretoret pähap u inken tokneñpäñ pat täyon yäj yänpäñ täwetat.

12 ✧ Eruk, näk jukuman ñode täwera nadäwut; Näkä nadäj tamik täyat udegän in notjiyeta gäripi kowat nadäj imän täñpeñ kañ kuñarut.

13 ✧ In nadäkañ? Bäneñ iron kädet intäjukun-inik ñode pätak; Äma kubätä noriye täñkentäwa yänpäñ iniken gupi peweko u. Bäneñ iron kädet kubätä kädet u nämo irepmitak.

14 ✧ Unita ñode täwetat; Inä näkño man buraminpäñ kuñarirä tabäjira notnaye bureni täneñ.

✧ 14:31: Jon 10:18, 12:49; Mat 26:46 ✧ 15:2: Mat 3:10 ✧ 15:3: Jon 13:10 ✧ 15:4: Jon 6:56
✧ 15:5: Jon 15:16, 2Ko 3:5 ✧ 15:6: Mat 7:19, 13:42 ✧ 15:7: Mat 7:7 ✧ 15:8: Mat 5:16 ✧ 15:10:
Jon 14:15, 1Jo 2:5 ✧ 15:11: Jon 17:13 ✧ 15:12: Jon 13:34 ✧ 15:13: Jon 10:11, 1Jo 3:16 ✧ 15:14:
Mat 12:50

15 Tānpānj nāk kadāni ŋoken watā āmanaye yāŋ wari nāmo tāwet tāyat. Nāmo inik! Nākā inta nadāwa notnaye ude tākaŋ. Imata, watā āmatā intājukun āmani tāŋo bānepi-ken nadāk-nadāk pat tāyak u iwerān nāmo nadāwek. Upāŋkaŋ nāhāwā Nanaken nanik man nadāŋkuro u kudup yāŋahānpānj tāwet moreŋkuro unita notnaye yāŋ tāwetat yāk.

16 Tānpākaŋ, intā nāk inta biŋam nāmo yāpmāŋ daniŋkuŋ. Nāmo inik, nākā inā nākŋata biŋam yāpmāŋ daniŋkut. Tānpānj in yāpmāŋ daniŋkuro uwā irit kuŋat-kuŋatjinken bureni ahāŋ tamikta in yāpmāŋ daniŋpānj tepmaŋkut. Tānpānj bureni bārāŋeŋ wak tākaŋ udewanita nāmo yāyat. Nāmo, bureni kehāromi nikek, paot-paori nāmo udewani irit kuŋat-kuŋatjinken ahāŋ tamikta yāyat. Ude tāŋkaŋ nāk wāpna terak Nanaken yāŋapiŋirā uterakgān api tamek.

17 ✧ Unita nāk jukuman āneŋi ŋode tāwera nadāwut; In notjiyetakāt gāripi kowat nadāŋ imān tāŋpeŋ kaŋ kuŋarut.

Jesu iwarān tāwanita iwan api tāneŋ

18 ✧ Jesutā man ude yāŋpānj ŋode yāwetkuk; Komen āmawebetā iwan tāŋ tamāwā ŋode kaŋ nadāwut; Jesuta jukun tāŋ imiŋkuŋo udegān tāŋ nimikaŋ yāŋ kaŋ nadāwut.

19 ✧ In komen āmawebe udewanigān itneŋo uyaku inkāt not tānpānj kuŋatneŋ, iniken noriye-kāt not tāŋpeŋ kuŋat tākaŋ udegān. Upāŋkaŋ inā komen āma nāmo. Nāmo, nākā in komen āmawebe ābotken nanikpānj yāpmāŋ daniŋpānj tepmaŋpa kome tāŋo tāktāki māde ut imiŋkuŋo unita iwan tāŋ tamik tākaŋ.

20 ✧ Nāk man ŋode bian tāwetkut; Epān watā āmatā ekānini nāmo yārepmiteŋeŋ. Nākā iwan tāŋ namiŋkuŋo unita inta udegān api tāŋ tamineŋ. Tānpākaŋ āma ātutā nākŋo man nadāŋpānj iyap tāŋkuŋo uyaku intāŋo man udegān api nadāŋpānj buramineŋ.

21 ✧ Upāŋkaŋ komen āma uwā nāk naniŋ kireŋpewān āpuro unita nāmo inik nadākaŋ. Tānpānj in nākŋo nāwarāntāknaye itkaŋ unita iwan api tāŋ tamineŋ.

22 Tānpākaŋ nākā āpānpānj man nāmo yāwetkuro yāwānāku, momini kwawak nāmo pewā ahākkāneŋ. Upāŋkaŋ apiŋo momini kābop pekta kādet nāmo pātak.

23 ✧ In nadākaŋ? Āma nākā iwan tāŋ namik tākaŋ uwā Nanata udegān tāŋ imik tākaŋ.

24 ✧ Nāk āma ābot ŋo bāmopi-ken kudān kudupi pāhap, āmatā nāmo tānaŋi u nāmo tāŋkut yāwānāku momini kwawak nāmo pewā ahākkāneŋ. Upāŋkaŋ nāmo. Kudān kudupi bāmopi-ken tāŋira nabānpānj-nadāk tāk tāŋkuŋo upāŋkaŋ nākā iwan tāŋ namiŋpānj Nanta udegān tāŋ imik tākaŋ.

25 Ude tāŋirā man kubā unitāŋo бага man kudān tāwani terak pātak u tāŋkehārom tāyak. Man uwā ŋode;

Mebāri nāmo, iwan jop nadāŋ tāŋ namiŋkuŋ. *Sam 35:19, 69:4*

26 ✧ Upāŋkaŋ nāk tāŋ-kehāromtaŋ tamikta Tāŋkentāk, Nanken nanikpānj api taniŋ kirewet. Tānpānj Tāŋkentāk uwā Munapik, Anutu tāŋo mebāri kwawak pewā ahāwani u. Munapik unitā ābāŋkaŋ nākŋo manbiŋam api tāwerek.

27 ✧ Tānpākaŋ in bian nākā epān yāput peŋira nākkāt it yāpmāŋ ābākaŋ unita kadāni uken nākŋo manbiŋam kaŋ yāŋahānpānj yāwerut.

✧ 15:17: Jon 13:34 ✧ 15:18: Mat 10:22, 1Jo 3:13 ✧ 15:19: 1Jo 4:5; Jon 17:14 ✧ 15:20: Jon 13:16

✧ 15:21: Mat 5:11; Mak 13:13 ✧ 15:23: Luk 10:16 ✧ 15:24: Jon 9:41, 14:11 ✧ 15:26: Jon 14:26

✧ 15:27: Luk 1:2; Apos 1:8,21-22

16

1 Jesutä man ude yänpäj äneji pen ɲode yänjuk; In nadäkinikjin pewä putärenejo udetä man ɲo täwetat.

2 ✧ In nadäkan? Ämatä käbeyä yot gänañ nanik täwat kirenpäj äneji ärokta api yäjiwatneñ. Bureni täwetat, kadäni keräp tañjirän ämatä nin Anututa watä epän bureni täñ imikamäj yäj nadänkañ kumäj-kumäj api tadäpneñ.

3 ✧ Ude tänayäj täkañ uwä Nankät nekta nämo nadäwä tärewäpäñ api täñ tamineñ.

4 ✧ Tänpäkañ imaka u nämo ahäñjirän man ɲowäku intäjukun täwet kiretat. Tänpäj imaka u bureni ahäj tamiñjirän jukuman täwetat ɲo api juku pineñ.

Kudupi Munapiktä epän jide api tänpək?

Jesutä ude yänpäj yäwetkuk; Näk inkät penta itpäñ unita imaka umuri ɲo bian nämo täwetkut.

5 ✧ Eruk, näk apiño tepmañpeñ naniñ kireñpewän äputken kwayäj. Upänkañ in kubätä gäk de kwayäj yäj nämo näwet yabäkañ.

6 Nämo, näk man täweraro unita nadäwätäk tänpäj bänepjintä bäräpi pähap nadäkañ.

7 ✧ Upänkañ bureni täwera nadäwut; Tepmañpeñ kwayäj täyat uwä in täñkentäka kwayäj. Bureni, näk päñku Täñkentäk u iniñ kireñpewa inken api äpek. Täñ, näkä nämo kwawä Täñkentäk u inken täga nämo api äpek.

8 Tänpäkañ Täñkentäk unitä äbäñpäjä komeñ ämawebe siwoñi nadäwut yänpäj imaka ɲodeta goret nadäk täkañ u yäwetpäñ yäwoñärekañ api tänpək; Momini täño mebäri, Anutu injamiken siwoñi irit täño mebäri, ba yäpmäj danik-danik epän Anututä tänpayäj täyak unitäño mebäri.

9 ✧ Täñkañ momini täño mebäri uwä näka nadäkinik nämo täk täkañ yäj api yäwoñärewek.

10 ✧ Ba näk Anutu injamiken siwoñi itat yäj kañ nadäwut yänpäj ɲode api yäwetpäñ yäwoñärewek; Näk kumänpäj Nanken api kwet. Kuñjira wari nämo api nabäneñ.

11 ✧ Täñkañ Anututä yäpmäj danik-danik epän täk täyak unitäño mebäri ɲode api yäwetpäñ yäwoñärewek; Kome ɲonitäjö intäjukun äma waki Anututä manken uku teñjuk yäj api nadäneñ.

12 ✧ Man mäyap täga täwerero upänkañ in täga nämo nadäwä täreneñ.

13 ✧ Upänkañ Munapik, Anutu täño mebäri kwawak pewän ahäwani unitä äbäñpäjä Anutu täño mebäri kwawakinik nadäkta kädet api täwit tamek. Tänpäkañ iniken nadäk-nadäkpäj nämo api täwerek. Nämo, imaka Anutu-ken nadänkañ ugänpäj api täwerek. Ba imaka ahäkta yäwani u imaka, api täwerek.

14 Tänpäj Munapik, Anutu täño mebäri kwawak pewän ahäwani unitä wäpna biñam imaka, kwawak api pewän ahäneñ. Ude täkta näkño mena jinom yäpmänpäj api täwerek.

15 Nadäkañ? Nanatä iniken nadäk-nadäk kumän-tagän namiñjuk. Mebäri unita Munapiktä näkño mena jinom yäpmänpäj api täwerek.

Nadänbäräp ba oretoret täño man

✧ 16:2: Mat 24:9; Luk 6:22; Jon 9:22 ✧ 16:3: Jon 15:21 ✧ 16:4: Jon 13:19 ✧ 16:5: Jon 7:33, 13:36 ✧ 16:7: Jon 14:16 ✧ 16:9: Jon 3:18 ✧ 16:10: Apos 5:31; Rom 4:25 ✧ 16:11: Jon 12:31 ✧ 16:12: 1Ko 3:1-2 ✧ 16:13: Jon 14:26, 1Jo 2:27

16 ✧ Jesutä man ude yänpäj iwaräntäkiye man ñode yäwetgän täñkuk; Ätu nanak itpäñ kuñira nämo api nabäneñ. Täñkañ ätukät it yäpmäj äronpäñ äneñi api nabäneñ.

17-18 Ude yäwänä iwaräntäkiye ätutä ini-tägän näwetgäwet tänpäj yäñkuñ; Man yäyak ño jide ude? Kadäni keräpi-tagän nämo api käne. Tänpäkañ ätu itpäñ äneñi api käne yäñ niwetak u mebäri jideta? Kadäni keräpi yäñ niwetak u jideta yäyak? Ba Näk Nanaken kwayäj yäñ niwerako u jideta niwerak? Man yäyak u guñ täkamäj. Nämo nadäna tärekañ yäk.

19 Ude täñirä Jesutä nadäwätäki u yabänpäj-nadäñkañ ñode yäwetkuk; In man ñode täweraro unita yänpäj-nadäk täkañ?; Ätu itpäñ kuñira nämo api nabäneñ. Täñkañ ätukät it yäpmäj äronpäñ äneñi api nabäneñ. Man unita guñ täkañ?

20 Eruk, näk bureni täwera nadäwut; Inä näka yänpäj konäm butewaki api täneñ. Täñ, kome ämawebetä wisikinik, kumäjtañ yänpäj oretoret pähap api täneñ. Bureni, in butewaki api nadäneño upäñkañ äyäjutpäñ mädenä oretoret terak api kuñatneñ.

21 ✧ In nadäkañ? Webe nanak bäyanayäj komi nadäk täkañ. Upäñkañ nanaktä ahäñjirän kañpäñ Wisikna, nanakna ahätak ño yänpäj oretoret pähap nadäk täkañ.

22 ✧ Tänpäkañ in udegän. Apiño in butewaki terak itkañ upäñkañ näk äneñi ahäj tamijira nabänpäj bäneñjintä oretoret inide kubä api täneñ. Täñirä äma kubätä oretoret u täga nämo api utpewän mäjpek.

23 ✧ Tänpäj kadäni näkä kumäjpeñ kunum gänañ ärowayäj täyat-ken uken in näk-kenä imaka kubäta nämo api yäñpineañ. Nämo, imaka kubäta näk wäpna terak yäñapiñirä Nanatä ini api tamek.

24 ✧ Umunitä päbä apiño in imaka kubäta näk wäpna terak nämo yäñapik täkañ. Tänpäkañ apiñotä päñku kämi, in imaka kubäta yäñapiñpäñä api yäpmäk täneñ. Ude tänpäj bäneñ täga pähap api nadäneñ yäk.

Jesutä kome täño mähemi api urek

25 ✧ Jesutä ude yänpäj pen ñode yäwetgän täñkuk; Man täwet yäpmäj äbätat ño man wärani terak täwetat. Upäñkañ kämiwä man wärani terak nämo api täweret. Nämo, kadäni uken Nana täño manbiñam kwawakinik api täweret.

26 Bureni, kadäni ukentä päñku kämi injin-tägän näk wäpna terak Nanken api yäñpineañ. Näk inta Nanken nämo api yäñapiwet yäj täwetat.

27 ✧ Nämo, Nantä ini inta nadäj tamikinik täk täyak. Imata, in näka gäripi nadäj yäpmäj äbäkañ unita. Ba in näka Anutu-ken naniktä äpuk yäj nadäwä bureni täk täkañ unita.

28 Täñkañ näk Anutu-ken naniktä kome ñoken äpuropäñ kome ño peñpeñ äneñi Nanken kwayäj.

29 Ude yäwänä iwaräntäkiyetä iwetkuñ; Eruk, apiño gäk man wärani terak nämo niwetan. Kwawakinik niwet ahätan yäk.

30 ✧ Nin nadäkamäj, gäk imaka kuduptagän nadäwi tärekañ. Äma kubätä yänyabäk kubä täñpayäj nadäñjirän gäkä jukun kañpäñ nadäñkañ kowata täga iwet ahäwen yäk. Unitä gäk Anutu-ken naniktä äpäñ yäj gabänpäj-nadäkamäj.

31-32 ✧ Ude yāñirā Jesutā kowata ṅode yāwetkuk; Apiño nadāñ namikinik tākañ upāñkañ ṅode tāwera nadāwut; Kadāni kerāptañ tamitak. Kadāni uken in kubākubā tāwat kireñpewā komejin-ken kuñtāñpā kuñirā nākñagāñ api iret. Eruk, kadāni u ahātak! In nepmañirā nākñā kubāgāñ irayāñ. Upāñkañ nākñagāñ-inik nāmo irayāñ. Nāmo, Nan nākkāt it tāyak udegāñ api itde.

33 ✧ Eruk, man tāweraro uwā mebāri ṅodeta tāwerat; In nākkāt kowat kwasikorāñ tāñpāñ nākñō bānep pidām terak kañ kuñjarut. Bureni, kome ṅoken bārāpi mebāri mebāri api kañ-ahāneño upāñkañ ṅode nadākot; Nāk kome ṅonitāño māhemi unitāño kehāromi yāpmāñ āpāro unita nadāwātāk nāmo tāneñ!

17

Jesutā inita Nani-ken yāñapiñkuk

1 ✧ Eruk, man ude yāñ paotpāñā Jesutā kunum dorāñpāñ ṅode yāñjuk;

Nan, kadāni ahātak unita gāk āmanaye inamiken wāp biñam kañ nam. Ude tāñiri nāk manka buramiñpāñ epāñ namiñkuno u tāñira wāpka biñam udegāñ kañ ahāñ parāñ.

2 ✧ Unita nāk ṅode yāyat; Gāk āmawebe kuduptagāñ intājukun it yāmikta kehāromi uku namiñkun. Kehāromi namiñkuno uwā mebāri ṅodeta namiñkun; Āmawebe gākā nāka biñam namiñkuno unita irit kehāromi yāmikta kehāromi u namiñkun.

3 ✧ Irit kehāromi unitāño mebāri ṅode; Āmawebetā gāk kubātagāñ Anutu bureni-inik nadākinik tāñpāñ nāk Jesu Kristo gākā nepmañpi āpuro unita imaka, bok nadāñ namikinik tāñpāñ irit kehāromi api kañ-ahāneñ.

4 ✧ Tāñpākañ nāk epāñ namiñkuno u kumāñ tāñpa tāreñirā wāpka biñam ba kehāromika kome ṅo terak kwawak kañpāñ nadāñkun.

5 ✧ Tāñpākañ Nan, nāk nadāñ namiñjiri gākkāt bok itpāñ wāpnek biñam ikek kañ itda. Kome ṅo nāmo yāwi ahāñirāñ nāk gākkāt bok itkañ wāpna biñam ikek itkuro udegāñ āneñi kañ nam.

Jesutā iwarāntākiyeta Nani-ken yāñapiñkuk

6 Tāñpāñ āmakaye kome āmawebe bāmopi-ken nanik yāpmāñ daiñpāñ nāka biñam namiñkuno ṅo gākñō mebārika yāwoñāreñkut. Mebārika yāwoñāreñjira manka buramiñ yāpmāñ ābākañ.

7-8 ✧ Tāñpākañ man nāwetkuno u kudup yāwerira bānepi-ken daiñpāñ yāpmāñ kuñat tākañ. Daiñpāñ yāpmāñ kuñatpāñ apiño ṅode nadāwā tārekañ; Imaka namiñkuno u kudup gākken nanigāñ. Ba ṅode imaka nadākañ; Nāk gākkāt iranipāñ gākñā-tāgāñ nāwetpewi āput.

9 ✧ Eruk, āmanaye unita yāñpāñ gākken yāñapitat. Kome āmawebe pāke unita nāmo gāwetat. Nāmo, āma gākñata biñam iwoyāñpāñ namiñkuno unita gāwetat.

10 ✧ Nāk nadātat, gākñō āmawebekaye uwā nākñō bok. Ba nākñō āmawebenaye uwā gākñō bok. Āmawebeniye unita yāñpāñ inamka-ken wāp biñam tañi yāpuro itat.

11 ✧ Upāñkañ nāk kome ṅoken wari nāmo api it yāpmāñ ārowet. Apiño gākken āretat. Tāñ, ābotnaye ṅowā ṅogāñ itnayāñ unita Kudupi Nana, gāk

✧ 16:31-32: Mat 26:31,56; Jon 8:29 ✧ 16:33: Jon 14:27; Rom 5:1, 2Ti 3:12, 1Jo 5:4 ✧ 17:1: Jon 11:41, 12:23 ✧ 17:2: Mat 11:27 ✧ 17:3: 1Jo 5:20 ✧ 17:4: Jon 4:34 ✧ 17:5: Jon 1:1, 17:24 ✧ 17:7-8: Jon 16:30 ✧ 17:9: Jon 6:37,44 ✧ 17:10: Jon 16:15 ✧ 17:11: Jon 10:30, 17:21

watäni it yämiñiri säkgämän kañ irut. Kehäromika terak watäni kañ it yämi. Kehäromi namiñkuno uterak watäni it yämiñiri bänep kubägän kañ irut, nektä bänep kubägän itkamäk udegän.

12 ✧ Täñpäkañ näk ukät itpäñ gäkño kehäromika terak watäni it yämik täyat. Bureni, kehäromi namiñkuno uterak watä ude it yämiñira ukät nanik kubätägän paotkuk, äma geñita biñam yäwani u. Täñkañ unitä paorirän man kudän täwani u bureni ahätäk.

13 ✧ Eruk nan, näk ärewayäj. Upäñkañ näk kome terak ño pen itkañ yäñapik man ño gäwetat. Täñpäñ äbotnaye ñonitä bänep oretoret pähap, oretoret pähap näkä nadäk täyat udegän kañ nadäwut yäñpäñ gäkken yäñapitat.

14 ✧ Nan, näk man näwetkuno u kumän yäwet moreñkut. Täñjira komen ämawebetä mäde ut yämik täkañ. Täñpäkañ näk komen ämawebe täño kädet waki u nämo iwat täyat udegän äbotnaye ñowä komen ämawebe täño kädet waki u nämo iwat täkañ. Mebäri unita komen ämawebetä iwan täñ yämik täkañ.

15 ✧ Äbotnaye ño kome terak ño nanikpäñ kunum gänañ yämagut yäpmäj kukta nämo gäwetat. Nämo, gäk watä säkgämän it yämiñiri Äma Wakitä nämo api täñpäñ waney yäñpäñ gäwetat ño.

16 Täñpäkañ näk komen ämawebe täño kädet waki nämo iwat täyat udegän äbotnaye ñowä kädet waki u nämo iwat täkañ.

17 Unita gäkño manbiñam bureni yäweriri kome ñonitäño gäripita mäde ut imiñpäñ gäkñata biñam kañ täñ morewut.

18 ✧ Täñpäkañ gäk pengän-inik komen ämawebe bämopi-ken itta kome ño terak näwetpewi äput. Udegän, näk ämanaye ñonitä komen ämawebe bämopi-ken epän täkta yäwetpewa kuñtäñpä kunayäj.

19 ✧ Täñpäkañ täñkentäj yämikta näk gupna nadäk-nadäkna u kuduptagän gäkñata biñam ganiñ kiretat. Ude täñjira äbotnaye ñowä udegän man burenita biñamgän kañ täñput.

Jesutä nadäkinik täñpani kudupta yäñapikuk

20 Nan, äbotnaye ñonita gäkken yäñapitat. Upäñkañ unitagän nämo gäwetat.

Ämanaye ñonitä näkño biñam yäwetpäñ yäwoñärek täñjirä ämawebe näka nadäj namikinik tänayäj täkañ unita bok yäñapitat.

21 ✧ Täñpäkañ nan, gäk täñkentäj yämiñiri ämawebe näka nadäkinik tänayäj täkañ u bänep kubägän, nektä bänep kubägän itkamäk udegän itpäñ kañ kuñarut yäñpäñ yäñapitat. Täñpäñ nekkät bänep kubägän bok kañ it yäpmäj ärona. Ude kuñarirä komen ämawebetä näka Anutu-ken naniktä äpuk yäj bureni api nadäney.

22 ✧ Täñpäñ kehäromi ba nadäk-nadäk tägagämän gäkä namiñkuno udegän äbotnaye ñonita yämiñkut. Bänep kubägän it täkamäk, udegän kañ irut yäñpäñ yämiñkut.

23 Näk ukät kubägän iritna gäk näkkät kubägän kañ itda. Täñkañ ugän nämo. Bänep kubägän itpäñ kuñarirä komen ämawebetä yäñpäñ-nadäñkañ näka ñode api nadäney; Anututä tewän äpuk yäj api nadäney. Ba Anututä gäripita nadäj imiñkuno udegän äbot ñonita gäripita nadäj yämik täyak yäj api nadäney.

✧ 17:12: Jon 6:39, 13:18; Jon 18:9 ✧ 17:13: Jon 15:11 ✧ 17:14: Jon 15:19 ✧ 17:15: Mat 6:13, 2Te 3:3, 1Jo 5:18 ✧ 17:18: Jon 20:21 ✧ 17:19: Hib 10:10 ✧ 17:21: Jon 4:11; Gal 3:28 ✧ 17:22: Apos 4:32

24 ✧ O nan, ämawebe ño näka biñam iwoyäñkuno u kome näkä irayäñ täyat-ken u bok itta nadätat. Täñpäj näkkät bok itkañ kehäromina ba wäpna biñam nïkek kañ nabäñpäj-nadäwut. Kunum kenta kome nämo ahäjirän näka gäripi nadäñpäj kehäromi ba wäpna biñam u namïñkun.

25 ✧ Siwoñi nana, kome ämawebetä mebarika u nämo nadäwä tumäñkañ. Täñ, nähä gäñjo mebarika nadätat. Ba ima mebarita nepmanñpi äput yäj, äbotnaye ñowä nadäkañ.

26 Täñpäkañ näk kome terak ño äpäñpäj mebarika yäwetpäj yäwoñärek täñ yäpmäj äbätat. Täñkañ kämiwä, mebarika kumän-tagän api yäwoñärenj morewet. Yäwoñärenj moreñira gäkä näka gäripi nadäj namik täyan udegän äbotnaye ñonitä gäripi kowat nadäj imän api täneñ. Täñirä u kentäñpäj api iret yäk.

18

Judastä Jesu iwan kerik-ken peñjuk

Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53

1 ✧ Jesutä yäjapik man ude yäwän tärenjirän eruk iwaräntäkiye-kät kome awañ pähap wäpi Kidron udude käda Olip päya epän gänañ kuñkuñ.

2 ✧ Jesu iwaräntäkiye-kät epän uken kadäni mäyap itpäj-nadäktä kuk täñkuñjo unita Judas, Jesu iwan kerik-ken pewani unitä ñode nadäñjuk; Jesu uken käwep itak yäj nadäñjuk.

3 ✧ Ude nadäñpäj komi äma ätukät bä mop äma ba Parisi täño watä äma ätu yämaguränkañ epän uken kuñkuñ. Topän ijin-yäñeñpäj yäpmäñkañ kadä bohäm ikek kuñkuñ.

4 Täñpäkañ iwan tuän äbäjirä Jesu jide ahäj imayäj täñkuko uku nadäwän tärewäpäj äma äbot äbuño u dubini-ken kuñpäj yäwet yabäñjuk; Netä känayäj äbäkañ?

5 Yäwänä yäjkuñ; Jesu, Nasaret nanik känayäj äbäkamäj yäk. Yäwäwä yäjkuñ; Etäj uwäku näkña itat ñobayäj yäk. (Komi äma u bä mopi-ken Judas, Jesu iwan kerik-ken pewayäj täñkuko u penta itkuñ).

6 Jesutä uwäku näk ño yäj yäwänä komi äma u mäde käda päñku kome terak bumta mañdäpuñ.

7 Täñirä Jesu äneñi yäwetgän täñkuñ; Netäta äbäkañ? Yäwänä äneñi yäjkuñ; Jesu, Nasaret nanik känayäj äbäkamäj yäj yäjkuñ.

8 Yäwäwä Jesutä äneñi yäwetgän täñkuñ; Etäj, u näkña ñobayäj. Unita näk nepmäñitnayäj yäjpäj ätu ño yabä kätäwä ini kut yäk.

9 ✧ Jesu man ude yäjkuñ uwä man bian ñode yäjkuñ udegän bureni ahäjkuñ; Yabäj äwaräkuñ täñira äma namïñkuno u kubätä nämoinik api paorek.

10 ✧ Ude yäwerirän uterakgän Saimon-Pitatä päipi pion gänañ nanik wädäwän kwäpäñjä bä mop äma intäjukun täñpani unitäño watä ämani kubä ura yäjkat jukuni bure käda painjuk. (Epän watä ämani u wäpi Malkus).

11 ✧ Täñirän Jesutä Pita iwetkuñ; Mujuk äneñi dai! Ume komi nïkek Nanatä namayäj täyak ini kañ näjpa!

Jesu Anasken yäpmäj päñku tenkuñ

12 Ude yäwänä komi äma täño intäjukun ämakät komi ämaniye ba kudupi eni täño watä ämatä Jesu injipäj kerik pädät täñkuñ.

13 Keri pädät täppäj Anasken jukun yäjikņat yäpmäj kuņkuņ. Anas uwä Kaifas täņo yepmani. Täņkaņ Kaifas uwä kadäni uken bämop äma intäjukun itkuko u.

14 ✨ Ba unitägän Juda äma ekäni ekäni bian ŋode yäwetkuk; Ämawebe kumän-tagän paotneņo udeta yäppäj äma kubä-tägän kaņ kumbän yäj yäjukuko u.

Pitätä Jesu wäpi käbop peņkuk

Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57

15 ✨ Täppäkaņ Jesu yäjikņat yäpmäj kuņirä Saimon-Pitakät noripak kubä Jesu iwät yäpmäj kuņkumän. Noripaki uwä bämop äma intäjukun täņpani ukeņonita nadäņkuko unita nadäj imiņirä bämop äma täņo yewa gänaņ Jesu-kät bok äroņkuņ.

16 Äroņirän Pita yäma-kengän itkukonik. Ude irirän noripaki ukeņonitä yäman äneņi äpäņpäj webe yäma watä itkuko u iwerän Pita yäjikņat yäpmäj äroņkuk.

17 Täņpäj webe unitä Pita kaņpäj iwetkuk; Äma unitäņo iwaräntäki kubä gäk ba? Ude iweränä Näk nämo! yäj iwetkuk.

18 Mänit kadäni unita eņi unitäņo watä ämakät komi äma ätutä kädäp ijiņpäj äņäriņ itkun. Äņäriņirä Pita imaka, penta äņäriņ itkun.

Anastä Jesu manken teņkuk

Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71

19 Täņirä bämop äma intäjukun täņpani unitä Jesu ŋode iwet yabäņkuk; Gäwaräntäkaye u netä-netä? Ba man jidepäj yäppäj-yäwoņäreke tāk täņkun?

20 ✨ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Näk komeni komeni kuņatpäj ämawebe man kwawakgän yäjahäņpäj yäwet täņkut. Näk kadäni kadäni kudupi yot gänaņ ba käbeyä eņi, Juda ämawebe tä äbä kubä-kengän it tākai-ken äroņpäj yäwetpäj yäwoņäreke täņkut. Ba man kubä käbop nämo yäjahäk täņkut.

21 Unita gäk imata näwet yabätan? Nadäwa yäņpäjä ämawebe näkä man yäņpäj-yäwoņäreke tāk täņkuro u yäwet yabä. Unitä uyaku näkä man yäwet täņkuro u nadäkaņ yäk.

22 ✨ Jesutä ude yäwänä komi äma kubä u itkukonitä utkuk. Täņpäj yäjukuk; Gäk bämop äma ŋonitäņo man imata utan? Gäk goret täyan yäk.

23 Yäwänä Jesutä ŋode iwetkuk; Jide? Näkä man waki kubä yäwawä yäjahä. Täņ, man yäro u bureni yäj nadäppäj imata nutan?

24 Ude täņpäj yen topuņo u nämo pit imiņkaņ Anastä Jesu iniņ kireņpewän bämop äma intäjukun täņpani wäpi Kaifas uken kuņkuk.

Pita Jesu wäpi äneņi käbop peņkuk

Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62

25 Täppäkaņ Saimon-Pita kädäp äņäriņ itkuk-ken pen irirän ŋode iwet yabäņkuņ; Iwaräntäki kubä gäk, bure? Yäwawä yäjukuk; Nämoinek! Näk unitäņo iwaräntäki nämo yäk.

26 ✨ Ude yäwänä bämop äma intäjukun täņpani täņo watä äma kubä, Pitätä jukuni madäj tākneņkuko unitä äbotken naniktä yäjukuk; Piäken bok irirän tabäro u gäkkät irirän tabät yäk. Bure?

27 ✨ Yäwänä Pitätä yäjukuk; Nämoinek! Ude yäwänä uterakgän purup gera yäjukuk.

✨ 18:14: Jon 11:49-51 ✨ 18:15: Jon 20:3, 21:20; Apos 3:1; Mat 26:58 ✨ 18:20: Mat 26:55; Jon 7:26

✨ 18:22: Apos 23:2 ✨ 18:26: Jon 18:10 ✨ 18:27: Jon 13:38

*Jesu imagut yäpmäj Pailat-ken kuñkuñ**Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5*

²⁸ Täñpăkañ tamimañ-inik Juda äma ekäni ekänitä Jesu imagurăkañ Kaifas täño enji yäma peñpeñ Rom Gapman täño yäma-ken kuñkuñ. Täñkañ ñode nadăñkuñ; Uken äronpăñä Anutu inamiken bănepnin tăna wawăpăñ Pasova äñnak-äñnak täño ketem tăga nămo năne unita äronero yăk. Ude yăñpăñ Rom gapmantă enji gănañ nămo äronkuñ.

²⁹ Yăman umu itsămăñ iriră Pailattă äbăñpăñ ñode yăwet yabăñkuk; Äma ño mebări imata manken tenayăñ äbăkañ?

³⁰ Yăwănă iwetkuñ; Äma ñonită imaka waki kubă nămo täñpeko uwă găkken ñode tăga nămo yăñjikñat yăpmăñ ämne yăk.

³¹ ✧ Yăwăwă Pailattă yăwetkuk; Yăñjikñat yăpmăñ kuñkañ injinken бага man uterak manken tewut yăk. Yăwănă iwetkuñ; Ude nămo! Nintă äma kumăñ-kumăñ dăpmăkta yăjiwărani yăk.

³² ✧ (Ude yăñjiră bian Jesută ude api kumbet yăñ yăñkuko unită bureni täñkuñ).

³³ Ude yăwăwă Pailat äneñi enji gănañ unu kuñkañ Jesuta yăñpewăn ärowănpăñ ñode iwet yabăñkuk; Bureni? Găk Juda äma täño intăjukun äma?

³⁴ Yăwănă Jesută kowata ñode yăñkuñ; Găkña nadăñpăñ man ño yăyan, ba äma ätută năka man yăñjiră nadăñkun?

³⁵ ✧ Yăwănă Pailattă iwetkuk; Jide? Năk Juda äma kubă nabătan? Nămoinik! Upăñkañ găk jide täñkunta găkñaken äbotkăt bāmop äma intăjukun täñpanită găk yăngăkñat yăpmăñ äbăkañ?

³⁶ Yăwănă Jesută iwetkuk; Năk intăjukun äma kome terak ño ämawebe yabăñ yăwat tăkañ udewani nămo. Năk ude ira yăwănăku epăn ämanaye ämik täñpăñ äma kubătă năk Juda äma ekäni ekäni kerı terak tăga nămo nepmanpăn. Upăñkañ năk kome ñonităño intăjukun äma nămo itat. Nămo, năk kome kubă täño yăk.

³⁷ ✧ Ude yăwănă Pailattă iwetkuk; Aha, găk intăjukun äma kubă? Yăwănă Jesută iwetkuk; Intăjukun äma yăyan u bureni yăyan. Năk mebări kubătagăn kome ñoken ahăñkut; Ämawebe manbıñam bureni yăñahăñpăñ yăwetta äbut. Mebări unita ämawebe man burenita gäripi nadăwanită năka nadăñ namik tăkañ yăk.

³⁸ Ude yăwănă Pailattă yăñkuñ; Wa! Manbıñam bureni u imatăken?

*Pailattă Jesu kumăñ-kumăñ utta yăñtăreñkuk**Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25*

Pailattă ude yăñpăñä yăman äpămañ kuñpăñ äma ekäni ekäni yăwetkuk; Năk äma ñoken kudăn waki kubă nămo täñkuko kăyat.

³⁹ Upăñkañ năkă kădet ñode iwat tăyat u in nadăkañ; Pasova orekirit kadăni kubăkubăken äma komi enjiken irani kubă taniñ kirek tăyat yăk. Unita jide nadăkañ? Năkă Juda täño intăjukun äma ño tewa äpămañ kwek?

⁴⁰ Ude yăwănkañ gera terak yăñkuñ; U nămo! yăk. Găk Barabas tewi äpămañ kuñ nimăn! yăk. (Barabas uwă ämik kubota täñpani kubă).

19

¹ Ude täñpăñ Pailattă yăwet-pewăn komi ämată Jesu yăñjikñat yăpmăñ păñku bumta päripuñ.

2 ✨ Päripmänpäj tänjikjarani ɲode täj iminju; Intäjukun äma täño gwäpä ude täj imina yänpäj gupmom yenpäj kedon tänpäj gwäki terak ähäť iminju. Ähäť iminpäj tek säkgämän, intäjukun ämatä täk täkañ udewani täj iminju.

3 ✨ Ude tänpäj dubini-ken tawañ itpäj Jesu sära man ɲode iwetku; Juda täño intäjukun äma gäk ganiñ oretkamäj! Ude täjkañ inami-kengän ut täjku.

4 ✨ Ude täjpäkañ Pailattä äneñi yäman äpäppäj Juda äma ekäni ekäni yäwetku; Kawut yäk. Näk inken Jesu yänjkat yäpmäj äbätat unita ɲode nadäwut; Äma ɲo imaka waki kubä nämo täjkuko käyat.

5 Yäjirän Jesu gupmom yen ähäť iminju ba tek säkgämän täj iminju u nikek yäman äpäñrän Pailattä Juda äma yäwetku; Äma ɲo waki kawut!

6 ✨ Täjpäkañ bä mop äma intäjukun täjpani ba Juda täño komi ämatä Jesu kañpäjä gera yänju; Päya kwakäp terak ärowän! yäj yäjirä Pailattä yäwetku; Näk mominita wäyäkñewa wakañ unita injin injitpäj päya kwakäp terak urut yäk.

7 ✨ Yäwänä Juda ämatä yänju; U inita näk Anutu täño nanaki yäj yäk täyak. Ude yäk täyak unita kumäkta biñam täyak yäk. Äma inita ude yäwani uwä kumäkta бага man kubä pätak yäk.

8 Ude yäjirä nadänpäj Pailattä bumta umuntañkuk.

9 ✨ Umuntañpäj Jesu äneñi yänjkat yäpmäj päro iwet yabänku; Gäk de nanik? Yäwänä Jesutä man kowata nämo yänju.

10 Ude täjirän Pailattä ɲode iwetku; Gäk man näwetta bitnäťan? ɲode nämo käwep nadäťan; Näkä yäwakañ api iren ba näkä yäwakañ päya kwakäp terak api gutneño unita kehäromi namani yäk.

11 ✨ Ude yäwänä Jesutä iwetku; Jop yäk. Anutu punin ununitä kehäromi nämo gaminju yäwänäku näk nutta kehäromi nämo pat gamitek. Unita äma näk ketka terak nepmanju unitäño momitä gäkño momi irepmitpäj unitäño tañi-inik yäk.

12 ✨ Ude yäwänkañ Pailattä iniñ kireñpewän kukta kädetta wäyäkñekuk. Upänkañä Juda naniktä gera pähap ɲode yänju; Gäk äma u kakätän-pewi kwänä gähä intäjukun ämaka Sisatä not nämo api täj gamek yäk. Gäk nadäťan? Äma kubätä inita näk intäjukun äma itat yäj yäweko uwä Sisata iwan täj imek yäk.

13 Ude yäjirä Pailattä nadänpäj Jesu yänjkat yäpmäj yäman äpäñpäj bägup kubä wäpi Mobä Iriñ Wädäwani uken kuñpäj äma man yäpmäj daniwanitä bägup-ken mañitkuk. (Mobä Iriñ Wädäwani uwä Juda täño man terak Gabata yäj yäk täjpani).

14 Kepma uwä Pasowa täñtuñum täktäk kadäni-ken. Täjpäkañ kepmä bä mopi täjirän Pailattä Juda äma yäwetku; Kawut! In-täño intäjukun ämajin ɲo yäk.

15 Yäwänä gera terak yänju; Yäpmäj kewe! Yäpmäj kewe! Päya kwakäp terak kumbän! Yäjirä Pailattä ɲode yäwet yabänku; Intäjukun ämajin ɲo päya kwakäp terak utpewa kumäkta nadäkañ, bure? Yäwänä bä mop äma intäjukun täjpanitä iwetku; Nintäño intäjukun ämanin mäyap ikek nämo. U Sisa kubägän! yäk.

16 Ude yäwäkañ Pailattä Jesu päya kwakäp terak utta yäniñ kireñkuk.

✨ 19:2: Luk 23:11 ✨ 19:3: Jon 18:22 ✨ 19:4: Jon 18:38 ✨ 19:6: Jon 18:31 ✨ 19:7: Wkp 24:16; Jon 5:18 ✨ 19:9: Mat 26:62-63; Mat 27:12; Luk 23:9 ✨ 19:11: Jon 10:18; Apos 2:23; Rom 13:1 ✨ 19:12: Luk 23:2; Apos 17:7

*Jesu päya kwakäp terak utpewä kumbuk**Mat 27:32-50; Mak 15:21-37; Luk 23:26-46*

¹⁷ Täppäkaŋ komi ämatä Jesu injipäŋ päya kwakäp imä buramiwänkaŋ kome kubä wäpi Gwäki Kokäp (u Juda man terak Golgota) uken kuŋkuŋ.

¹⁸ Pänku kome uken ahäŋpäŋ päya kwakäp terak utkuŋ. Täppäkaŋ äma wäki täŋpani yarä, bok däpmäŋpäŋ kubä kukŋi kubä kukŋi, Jesu ini uwä bämop teŋkuŋ.

¹⁹⁻²⁰ Täppäkaŋ Pailattä yäwänkaŋ Jesu gwäki punin käda man kudän kubä ŋode täŋkuŋ;

Nowä JESU NASARET KOMEKEN NANIK,

JUDA Ämawebe TÄŋo INTÄjukun Äma.

Man kudän uwä man kotäk yaräkubä, Juda, Rom ba Grik man terak kudän täŋkuŋ. Täŋpäŋ kome Jesu utkuŋo uwä yotpärare dubini-ken itkuko unita ämawebe mäyaptä uken kuŋ äbäŋ täŋkaŋ kudän u danijkuŋ.

²¹ Täppäkaŋ bämop äma intäjukun täŋpani ätutä u danijpäŋ nadänkaŋ päŋku Pailat iwetkuŋ; Juda täŋo intäjukun äma kudän täno uwä goret kudän tän yäk. Ŋode kudän tänaŋi; Äma ŋowä inita Näk Juda täŋo intäjukun äma yäŋ yäk täŋkukonik yäk.

²² Yäwäwä Pailattä yäwetkuk; Kudän täro unitägän ini irän yäk.

²³⁻²⁴ Eruk, Jesu päya kwakäp terak utpänä komi ämatä teki punin nanik yäŋopmäŋpäŋ yäpmäŋ danijpäŋ äbot 4 ude peŋkaŋ äbot kubäkubä komi äma ini-ini yäpuŋ. Täŋkaŋ teki gupi terak nanik uwä nämo yäpurärätpäŋ bupani unita komi ämatä madänero yäŋ yäŋkuŋ. Ude täŋpena wäki täŋpek yäŋ yäŋkuŋ. Unita närepmirek gärepmirek täŋkaŋ kubätä intäjukun täŋpäŋ unitä kaŋ yäpän yäŋ yäŋkuŋ. Ude yäŋirä Anutu täŋo man bian ŋode kudän täwani bureni ahäŋkuk;

Uwä tekna yäpmäŋ danijpäŋ ini-ini yäpuŋ.

Ba närepmirek gärepmirek täŋpäŋ tekna yäpuŋ yäk.

Sam 22:18

Man ude kudän täwani uterakgän komi ämatä udegän täŋkuŋ.

²⁵ ✧ Täppäkaŋ Jesu miŋi uwä nanaki täŋo päya kwakäp dubini-ken itkuk. Täŋkaŋ miŋi täŋo noripaki kubä, Klopas webeni wäpi Maria ukät Maria Makdala komeken nanik u imaka, penta itkuŋ.

²⁶ ✧ Ude irirä Jesutä miŋi ba iwaräntäki kubä, Jesutä ini gäripi-inik nadän imik täŋkuko u irirä yabäŋkuk. Yabäŋpäŋ miŋi ŋode iwetkuk; Nanakka kubä ŋo yäk. Ude yäŋpäŋ iwaräntäki u ŋode iwetkuk; Webe ŋowä gäkŋo meŋka yäk.

²⁷ Täppäkaŋ kadäni ukengän iwaräntäki uwä Jesu miŋi yäŋikŋat yäpmäŋ eŋini-ken päŋku watäni it täŋkukonik.

Jesu kumbuk

²⁸ ✧ Ude yäwetpäŋä Jesutä Imaka kudup täŋpa täretak yäŋ nadäŋpäŋ, eruk yäŋkuŋ; Umeta nekaŋ yäk. Man keräpi ude yäŋirän Anutu täŋo man bian kudän täwani kubä bureni ahäŋkuk.

²⁹ ✧ Umeta nekaŋ yäwänä wain ume jägämi, ume käbot kubä itkuko uken nanik imaka kubä yabut bumik uterak piŋ ibatkuŋ. Piŋ ibatpäŋ päya kubä wäpi hisop unitäŋo momi kubä terak pädat täŋpäŋ yäpmäŋ päŋaku Jesu meni-ken peŋkuŋ.

³⁰ Täŋirä Jesutä ume u nanpäŋä yäŋkuk; Piäna täretak uba yäk. Ude yäŋpäŋä gwäki gurot maŋpäŋ kumbuk.

31 ✧ Tänpäkanj kepma Jesu kumbuko uwä Pasova täntuñum täktäk kadäni. Tänpäj kwep ude uwä Sabat yänkanj ñode täñkuñ; Äma kumbanitä orekirit kadäni-ken päya kwakäp terak irirä orekirit täño бага irepmitne yänpäñ Juda ämatä päñku Pailat iwetkuñ; Gäk yawetpewi komi ämatä päñku äma päya kwakäp terak itkanj unitäño kuroñi däpmäj tokärä bäräñeñ kumbäkanj komegup yäpmäj kewewut yäj iwetkuñ.

32 Ude iwerirä Pailattä yawet-pewän komi ämatä päñku äma Jesu kukñi kukñi itkumäno unitäño kuroñi däpmäj tokätkuñ.

33 Tänpäj Jesu kuroñi däpmäj tokätna kumbän yänkanj doranpäñ kanjuñ; Jesu uku kumäjirän. Ude kanpäñä kuroñi nämo däpmäj tokätkuñ.

34 Tänpäkanj komi äma kubätä Jesu jārapi-ken bohantä yäputkuk. Täñjirän uterakgän ume nägät mankumän.

35 ✧ (Imaka ahänjukko u äma dapuritä kanjukko unitä ini ño kudän täñjirän bureni-inik täyak. Uwä nadätak; Man ño bureni yäk. Intä nadäkinik täñput yänpäñ yäñahätak).

36 ✧ Tänpäkanj Anutu täño man kudän täwani kubä ñode pätak uwä kehärom tawän yänpäñ ude u ahänjuk; Kujari kubä nämo api tokätneñ yäk.

37 ✧ Ba Anutu täño man kudän täwani kubä pen ñode pätak; Äma yäputkuñ u api käneñ.

Jesu äneñkuñ

38 ✧ Eruk ätu itkanj äma kubä Arimatea nanik wäpi Josep unitä päñku Pailat Jesu täño komegup äneka iwet yabänjuk. (Josep uwä Jesuta nadäj imani äma kubä upänkanj Juda äma ekäni ekänita umuntanpäñ nadäkiniki kwawak nämo yäñahäk täñjukonik). Unitä päñku iweränkanj Pailattä yäñtäreñ iminjuk. Yäñtäreñ imänkanj päñku Jesu täño komegup päya kwakäp terak nanik ketäreñjuk.

39 ✧ Äma kubä bok täñkumäno uwä Nikodimas, bian bipani kubäta Jesuken kuñjukko u. Nikodimas unitä Jesu täño gupi kábäj täwek yänpäñ gakñi kábäj tagagämän nikek yäpmäj kuñjuk. Gakñi täpuripäj nämo yäpuk. Täñi, bäräpini uwä 30 kilogram udepäj yäpuk.

40 Yäpmäj päñku Josep täñken täwänkanj Jesu täño komegup gakñi kábäj tagagämän upäj ärut iminjan tek pakipäj uwäk täñkumän. Juda naniktä äma kumbani änek täkanj ude iwatpäñ täñkumän.

41 Tänpäkanj Jesu utkuñjo kome u kukñi kädä epän tobät kubä itkuk. Uken mobä gänaj ikek, äma äneka biñam yäwani kubä itkuk. U gänaj äma kubä nämo äneñpani, jop ini ude irani.

42 Unita Sabat keräp täyak yäj nadänpäñ äma yarä uwä Jesu gupi yäpmäj mobä awañ u gänaj päñku penkumän. Mobä awañ u tuän itkuko unita u penkumän.

20

Jesu kumbani-ken nanik akunjuk

Mat 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12

1 Eruk Sande tamimanj-inik, kome ket nämo yäñejirän Maria, Makdala komeken nanik unitä Jesu äneñkuñ-ken kuñpäñ kanjuk; Mobä awañ meni täñpipiwani u yäpmäj kewenkuñjopäj yäma tumäjirän. 2 ✧ Ude kanjanj bäräñeñ

✧ 19:31: Lo 21:22-23 ✧ 19:35: Jon 21:24 ✧ 19:36: Kis 12:46; Nam 9:12; Sam 34:20 ✧ 19:37: Sek 12:10; Rev 1:7 ✧ 19:38: Jon 7:13 ✧ 19:39: Jon 3:1-2 ✧ 20:2: Jon 13:23

pänku Saimon-Pitakät iwaräntäki kubä Jesutä gäräpi pähap nadäk täñkuko ukät yabän ahäñpän ñode yäwetkuk; Ai! Jesu awañ gānāñ nanik yāpmāñ pänku dekaen peñ?

³⁻⁴ Ude yäwerirän Pitakät noripaki u bärāñej Jesutä patkuk-ken kakta kuñkumän. Kuñkañ noripakitä Pita irepmitpäñ awañken intäjukun ahäñkuk.

⁵ Ahäñpänä papayāñpän yabänkuk; Tek gupi terak täñ imiñkuño u yabāñpän gānāñ unu nämo äronkuk.

⁶⁻⁷ ✧ Ude täñjirän Pitatä mäden äbāmañ awañ gānāñ unu kuñ tädot kuñkuk. Ude kuñkañ tek Jesu gupi terak täñ imiñkuño u kañpän tek gwäki-ken pädat täñkuño u säkgämän pimiñ tokätpän peñkuko inigāñ parirän kañkuk.

⁸ Ude kañpän irirän iwaräntäki awañ meni-ken intäjukun ahäñkuko u imaka, äro yabāñpän-nadāwän bureni täñkuñ.

⁹ ✧ Täñpākañ äma yarä u Anutu täño man terak man Jesu u kumbani-ken naniktä äneñi kodak täñpän akwekta yāwani u nämo nadāwän täreñkuñ. Eruk kämi, nadāwän täreñkuñ.

Jesu Maria ahäñ imiñkuk

Mat 28:9-10; Mak 16:9-11

¹⁰ Eruk, iwaräntäki yarä u eniken kuñkumän.

¹¹ Kuñjirän Maria ini ugāñ itkañ konām butewaki täñkañ papayāñpän awañ gānāñ dapun täñpän yabänkuk;

¹² Añero yarä tek paki nitek irirän. Äma kubätä gwäkitä patkuk-ken, kubätä kuroñi käda.

¹³ Täñkañ äma u kubätä Maria ñode iwetkuk; Wanotna, imata konām kotan? Yāwänä iwetkuk; Ekänina yāpmāñ pänku deken peño u nämo nadātat yäk.

¹⁴ ✧ Ude yāñpän äyāñutpäñ Jesu pengāñ dubini-ken irirän kañkuk. Kañkuko upāñkañ ño Jesutä ahäñ namitak yāñ nämo nadāwän täreñkuñ.

¹⁵ Täñpän Jesutä ñode iwetkuk; Wanotna, imata konām kotan? Ba netäta wäyäkñetan? Ude yāwänä Mariatä epän ño mähemitä yāyak yāñ nadāñpän iwetkuk; Gäkä kome kubäken yāpmāñ pänku peñpänä näwerikañ pänku yāpa yäk.

¹⁶ Ude yāwänä Jesutä iwetkuk; Maria! Yāwänä Mariatä äyāñutpäñ iwetkuk; Yāwoñärewani ämana! (U iniken man terak Rabonai yāñ iwetkuk.)

¹⁷ ✧ Yāwänä Jesutä iwetkuk; Nepmāñjireno, näk Nanaken nämo ärot. Gäk kuñkañ notnaye ñode yāwet; Jesu Naní ba Anutuni-ken kwayāñ. Ba intäño Nanjin ba Anutujin-ken kwayāñ yāñ yāwet.

¹⁸ Ude iweränä Maria, Makdala komeken nanik u äyāñutpeñ kuñpän iwaräntäkiye yāwetkuk; Näk Ekäni kañkañ äbätat! Ude yāñpän man Jesutä iwetkuko u yāwetkuk.

Jesu iwaräntäkiye ahäñ yämiñkuk

Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49

¹⁹ ✧ Eruk kepma ugāñ kome bipmāñjirän iwaräntäkiye eni kubä-kengāñ itkuñ. U Juda äma ekäni ekänita umuntāñpän yāma kehāromigāñ ukät-pipiñpän itkuñ. Ude täñpän irirä Jesu pengāñ bāmopi-ken ahäñ yämiñpän yāwetkuk; Bānep kwini terak itkot! yäk.

²⁰ ✧ Ude yāñpän jibi meni keri jāräpi-ken u yāwoñäreñjirän kañpän U Ekäninin bureni yāñpän oretoret bumta täñkuñ.

21 ✨ Täñirä Jesutä äneñi yäwetgän täñkuk; Bänep kwini terak itkot! Nadäkañ? Nanatä epän täkta nanin kireñpewän äpuro udegän näkä in taniñ kireñpewa komeñi komeñi api kuney.

22 Ude yäñpänä meni woñ piän-yawatpäñ yäwetkuk; Kudupi Munapik yäput!

23 ✨ In äma kubä täño momi peñ iminayän täño uwä momini api paorek. Täñ, kubä täño momi nämo peñ imawä momini u pen api pat imek yäk.

Jesu Tomas ahäj imiñkuk

24 ✨ Eruk Jesu iwaräntäkiye ahäj yämiñkuk-ken ugän iwaräntäki kubä wäpi Tomas (wäpi kubä Didimus) u penta nämo itkuñ.

25 Unita Tomas kuñatkuko äbänä noriyetä nin Jesu käkamäj yäj iwetkuñ. Iweräwä Tomastä yäñkuk; Ude nämo! Näk kerik-ken niri bäräm u ba jārapi-ken bäräm u nämo inñitpäñ kañpänä nadäwa bureni nämo tänayän yäk.

26 Täñpakañ kepma 7 ude täreñirän iwaräntäkiye uwä enji bian itkuñ-ken ugän Tomas penta itkuñ. Täñkañ yäma ukät ikek itkuño upäñkañ Jesu äbä bämopi-ken ahäj yämiñpän yäwetkuk; Bänep kwini terak itkot!

27 Ude yäñpän Tomas iwetkuk; Nabä! Ketka ño peñpäñ inñitkañ nadä. Ba jārapi-ken jibi meni ño inñitpäñ-nadä. Ude täñpän bänep yarä nitek täyan uwä peñpäñ nadäkinik tä.

28 Ude iweränä Tomastä pengän yäñkuk; Ekäni Anutuna!

29 ✨ Ekäni Anutuna yäj yäñirän Jesutä iwetkuk; Gäk nabätan unita nadäkinik täyan. Täga täyan upäñkañ äma nämo nabänkañ nadäj namikinik tänayän täño uwä Anutu täño oretoret terak api kuñatneñ.

Buk ño ima mebärita täñpani?

30 ✨ Täñpakañ Jesutä iwaräntäkiye inamiken kudän kudupi mäyap-inik täñkuko upäñkañ buk ño terak näk kudup nämo kudän täyat.

31 ✨ Täñ, imaka buk ño gänañ kudän täyat ño mebäri ñodeta kudän täyat; Intä Anutu täño iwoyäwani Kristo u Jesu, ba Jesu u Anutu täño nanaki bureni-inik yäj nadäkinik täneñta. Täñpän in nadäkinik ikek kuñatpäñä unitäño wäpi terak irit kehäromi nitek itta buk ño kudän täyat.

21

Jesutä iwaräntäkiye 7 ahäj yämiñkuk

1 Täñpän ätu itpäñ kepma kubä iwaräntäkiye Taibirias* gwägu dubini-ken irirä ahäj yämiñkuko unitäño manbiñam ñode;

2-3 ✨ Iwaräntäkiye ñodetä itkuñ; Kubä Saimon-Pita. Kubäwä Tomas wäpi kubä Didimus. Kubäwä Nataniel, komeñi tañi Galili, komeñi täpuri Kana, u nanik. Yaräwä Sebedi täño nanakiyat. Eruk äma ukät yarakät pentagän irirä Saimontä yäwetkuk; Näk pis wädäwayän kuyat yäk. Ude yäwänä noriyetä yäñkuñ; Nin imaka, penta kunawä yäk. Ude yäñpän gäpe terak äromañ gwägu terak kuñkuñ. Kuñkuño bipani käreñ päke u pis kubä nämoinik yäpuñ.

4 Eruk kome yäñewänä Jesu gwägu pome-ken ahäñpän itkuk. Ahäñpän irirän iwaräntäkiyetä kañpän u Jesutä ahätäk yäj nämo kañpän nadäwä täreñkuñ.

5 ✨ Täñpän yäwetkuk; Notnaye, in pis ätu yäpmänkañ ba nämo? Yäwänä nämo yäj iwetkuñ.

✨ 20:21: Jon 17:18 ✨ 20:23: Mat 16:19 ✨ 20:24: Jon 11:16, 14:5; Jon 21:2 ✨ 20:29: 1Pi 1:8

✨ 20:30: Jon 21:25 ✨ 20:31: Jon 3:15; Rom 1:17, 1Jo 5:13 * 21:1: Wäp Taibirias uwä Galili gwägu täño wäpi kubä ✨ 21:2-3: Jon 1:45-51; Jon 20:24 ✨ 21:5: Jon 20:14; Luk 24:41

6 ☆ Ude yāwāwā Jesutā yāwetkuk; In yāk taŋi ukeŋo yāpmāŋkaŋ gāpe bure kāda pewi āpmonpāpāŋ pis ātu yāpnayāŋ yāk. Yāwerān udegān tāŋpāŋ pis māyap yāk gānaŋ āpmonpāpāŋ yāk u āneŋi gāpe terak wādāŋpāŋ pena yākŋat tāŋpā waŋkuŋ.

7 ☆ Tāŋpāŋ iwarāntāki kubā, Jesutā gāripi pāhap nadāk tāŋkuko unitā Pita iwetkuk; U Ekāninin! yāk. Yāwānā Pita Jesu kāwayāŋ yāŋkaŋ, morāŋ itkaŋ epān tāŋ itkukopāŋ tek āneŋi tāŋpāŋ gwāgu gānaŋ tubāpenpāŋ gwāgu wenjtāŋ gāgāni-ken kuŋkuk.

8 Kuŋirān noriye gāpe terak pen itkuŋo unitā gāpe tāŋpewā pis yāk u wādāŋ yāpmāŋ gāgāni-ken māden āronkuŋ. Gwāgu terak itkuŋ-ken unitā gāgāni udude Jesutā itkuk-ken u ban nāmo, 100 mitas udegān.

9 Eruk kuŋtāŋgān gāgāni udude ahāŋpāŋ kaŋkuŋ; Kādāp kubā ijiŋirān gwāgu tomkāt kārāga ātukāt kādāp gānaŋ buan ijiŋ irirā.

10 Tāŋpākaŋ Jesutā yāwetkuk; Gwāgu tom yāpmaŋo u ātu yāpmāŋ ābut yāk.

11 ☆ Yāwānā Saimontā gāpe-ken pāŋku yāk u gwāgu gāgāni-ken wādāŋpāŋ abā penkuk. U gānaŋ pis māyap, 153 ude tā itkuŋopāŋ yāk u nāmo dākŋeŋkuk.

12 Tāŋpāŋ Jesutā yāwetkuk; Ābā ketem penta nāna yāk. Ude yāŋirān u Ekāninin yāŋpāŋ gāk netā yāŋ iwetta umuntaŋkuŋ.

13 ☆ Tāŋirā Jesutā pis kenta kārāga u yāpmāŋkaŋ yāmān naŋkuŋ.

14 ☆ Jesu awaŋ gānaŋ naniktā akuŋpāŋ iwarāntākiye kadāni yarā uku ahāŋ yāmiŋkuk. Eruk ŋonitāwā kadāni yarākubā ude tāŋkuk.

Jesutā Pita āneŋi imaŋutkuk

15 ☆ Gwāgu tomkāt kārāga u naŋ moreŋpāŋ Jesutā Saimon iwetkuk; Saimon, Jon tāŋo nanaki, Notkaye ŋonitā nāka nadāk tākaŋ u irepmitpāŋ gāk nāka nadākinik tāk tāyan? Yāwānā iwetkuk; Ekāni, nāk gāka nadākinik tāŋ gamik tāyat u nadātan yāk. Yāŋirān Jesutā iwetkuk; Eruk, yawaknaye watāni kaŋ it yāmi!

16 ☆ Jesutā ude yāŋpāŋ āneŋi iwetgān tāŋkuk; Saimon, Jon tāŋo nanaki, gāk nāka nadāŋ namikinik tāk tāyan ba nāmo? Yāwānā iwetkuk; Ekāni, nāk gāka gāripi nadāŋ gamik tāyat u nadātan. Yāwānā Jesutā iwetkuk; Eruk, yawaknaye watāni kaŋ it yāmi!

17 ☆ Tāŋpāŋ āneŋi pen ŋode iwetgān tāŋkuk; Saimon, Jon tāŋo nanaki, gāk nāka nadāŋ namikinik tāk tāyan ba nāmo? Jesutā kadāni yarākubā ude iwet yabāŋkuko unita Pitatā nadāŋ bārāp tāŋpāŋ iwetkuk; Ekānina, gāk imaka imaka kudup nadāwi tārek tākaŋ unita nāk gāka gāripi nadāŋ gamikinik tāk tāyat u kudup nadātan! Ude yāwānā iwetkuk; Eruk, yawaknaye watāni kaŋ it yāmi!

18 Nāk bureni gāwera nadā; Gāk gubaŋi-ken itkaŋ tek wādāwi ārowāpāŋ gākŋaken gārip terak kuŋat tāŋkunonik. Tāŋ, gāk tāgawani tāŋpayāŋ tāyan-ken gāk ketka yāpi-siwoŋtaŋjiri āma kubātā ketka bok topmāŋpāŋ kome kukta bitnāk tāyan-ken api wādāŋ yāpmāŋ kwek yāk.

19 ☆ (Man Jesutā iwetkuko uwā Pitatā Anutu wāpi biŋam yāpmāŋ akukta kādet jide terak api kumbeko unita yāŋahāŋkuk). Iwetpāŋ Pita iwetkuk; Nāk kaŋ nāwat!

☆ 21:6: Luk 5:4-7 ☆ 21:7: Jon 13:23; Mat 14:29 ☆ 21:11: Luk 5:6 ☆ 21:13: Jon 6:11 ☆ 21:14: Jon 20:19,26 ☆ 21:15: Mat 26:33; Jon 1:42 ☆ 21:16: Apos 20:28 ☆ 21:17: Jon 13:38, 16:30 ☆ 21:19: Mat 16:24-25; Mak 1:17, 2Pi 1:14

20 ✧ Ude iweränä Pitatä äyänutpäŋ iwaräntäki kubä Jesutä gäripi pähap nadäk täŋkuko u mäden yäwarirän kaŋkuk. (Iwaräntäki uwä Pasova ketem penta naŋkuŋ-ken ugän Jesu tubeŋ kuŋpäŋ ŋode iwet yabänkuko u; Ekäni, netätä gäk iwan keru terak api gepmaŋpek yäk?)

21 Eruk Pitatä noripaki u mäden yäwarirän kaŋpäŋ Jesu iwetkuk; Ekäni, äma ŋo imaka, jide iwerayäŋ?

22 ✧ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Gäk nadäwätäk nämo täŋpen. U kadäni käronji it yäpmäŋ äronjirän näk äneŋi abäŋjira kaŋ kumbän yäŋ nadäŋ imero u täŋpänä näkŋaken gäripna iwaret, gäkŋo gärip nämo. Täŋ, gähä näk kaŋ näwat!

23 Jesutä man ude yänkuko unita noriyetä ŋode nadäŋkuŋ; Notninpak uwä nämo api kumbek yäk. Upänkaŋ Jesutä äma u nämo api kumbek yäŋ ude nämo yänkuk. Nämo, u ŋode yänkuk; U kadäni käronji it yäpmäŋ äronjirän näk äneŋi abäŋjira kaŋ kumbän yäŋ nadäŋ imero u täŋpänä näkŋaken gäripna iwaret yäŋ yänkuk.

24 ✧ Täŋpäkaŋ iwaräntäki manbiŋam yänahätak ŋo ba kudän täyak ŋo u näkŋa. U jop nämo yäwani, manbiŋam bureniŋän yäk täyak yäŋ nadäkamäŋ.

25 ✧ Täŋpäkaŋ Jesutä imaka imaka täŋkuko unitäŋo manbiŋam kudän täyat ŋogän nämo täŋkuk. Nämo, imaka imaka kuduŋtagän ŋo kudän täyat yäwänäku man kudän unitä ahäŋpäŋ kome terak ŋo jiraŋ ude tokŋeŋ moretek.

Aposoro

Jesu täŋo biŋamtä komeni komeni weŋ patkuko unitäŋo manbiŋam

Jesutä Munapik iniŋ kirekta yäŋkuk

1-2 ✧ Eruk, äma ärowani Tiofilus, man ŋo gäwera nadä;

Manbiŋam pengän täŋpän tamiŋkuro uwä* ŋode kudän täŋkut; Imaka imaka Jesutä yäput peŋpän täŋkuko u ba ämawebe yäwetpän yäwoŋärek täk täŋkuko u kudup kudän täŋkut. Imaka täŋkuk ba yän yäpmän äbukken unitä päbä Nanitä yäŋkiŋat yäpmän äronkuk-ken u kudup kudän täŋkut. Jesu uwä kunum gänaŋ ärowayän keräp täŋirän äma mani biŋam yäpmän kuŋatta yäpmän daniŋkuko u ahän yämiŋkuk. Ahän yämiŋpän Munapik täŋo kehäromi terak epän man yäwetkuk.

3 ✧ Eruk komi nadäŋpän kumbuko u punin terak kadäni mäyap ahän yämiŋpän paot täŋirän kepma 40 ude täreŋkuk. Ahän yämiŋpän kudän mebäri mebäri täŋirän bureni-inik kodak itak yän nadäŋkuŋ. Kadäni kadäni ahän yämiŋpän Anututä intäjukun it yämiŋirän gämoriken iritta man yäwet täŋkuk.

4 ✧ Täŋkaŋ kadäni kubä penta itkuŋ-ken uken ŋode yäwetkuk; In Jerusalem nämo peŋpeŋ kuneŋ yäk. Ini ugän itkaŋ, iron Nantä tamikta yänkehärom täwani täwetkuro ukeŋonita kaŋ itsämbut.

5 ✧ Jontä ämawebe ume-inikpän ärut yämik täŋkuko upänkaŋ kadäni keräpigän itkaŋ Anututä Munapikpän api uwäktän tamek yän yäwetkuk.

6 ✧ Eruk kadäni penta itkuŋ-ken uken aposoro unitä ŋode iwet yabänkuŋ; Ekäni, gäk kadäni ŋoken Rom gapman yäwat kireŋjiri Isrel ämawebe nintä bian itkumänŋo ude ninin keran api itne ba nämo?

7 ✧ Ude iweräwä kowata ŋode yäwetkuk; Intä nadäkta yän tamani uyaku, kepma ba kadäni Nantä iniken nadäk ärowani uterak peŋkuko u nadäneŋ. Upänkaŋ nämo. Kadäni ba kepma Nantä ini-tägän nadätak.

8 ✧ Täŋpakaŋ kämiwä Kudupi Munapiktä inken äpäŋpän kehäromi tamänkaŋ näkŋo manbiŋam yänahäk äma api täneŋ. Täŋpän inä näkŋo manbiŋam Jerusalem yotpärare-kentä yänahän yäpmän Judia ba Samaria komeken api kuneŋ. Yänahän yäpmän kuŋirä komeni komeni kudup api kuŋat morewek yäk.

9 ✧ Jesutä man ude yäwet morewänkaŋ aposoro dapuri terak Anututä imagut yäpmän kunum gänaŋ äronkuk. Äronirän gubamtä uwäk täŋirän ijiwä waŋkuŋ.

10 ✧ Ijiwä wawäpän doranpän dapun pen täŋ irirä äma yarä tek paki nikek unitä bäräneŋ ahän yämiŋkumän.

11 ✧ Ahän yämiŋpän yäwetkumän; Galili nanik in imata kunum terak dapun karon täŋ itkaŋ? Jesu dapunjin terak kunum gänaŋ ärotak uwä ärotak udegän ittängän äneŋi äpäŋirän api käneŋ yäk.

✧ **1:1-2:** Luk 1:3; Mak 16:19; Luk 24:49-51 * **1:1-2:** Manbiŋam Luktä pengän kudän täŋkuko uwä miti wäpi Luk ✧ **1:3:** Luk 24:36-49; Apos 10:41 ✧ **1:4:** Luk 24:49; Jon 14:16-17; Apos 2:33 ✧ **1:5:** Mat 3:11 ✧ **1:6:** Luk 24:21 ✧ **1:7:** Mak 13:32 ✧ **1:8:** Mat 28:19; Luk 24:48; Apos 2:32, 3:15; Apos 5:32 ✧ **1:9:** Jon 6:62 ✧ **1:10:** Luk 24:4 ✧ **1:11:** Mat 26:64; Luk 21:27

Judas täjo komenita äma kubä kaŋ-ahäjkuŋ

12 ✨ Täŋpäkaŋ iwaräntäkiyetä man ude nadäŋpäj Olip Pom peŋpäj äyäjutpeŋ äpämaŋ Jerusalem kuŋkuŋ. (Olip Pom uwä Jerusalem dubinken itak, ban nämo, 1 Kiromita ude).

13 ✨ Eruk, Jerusalem äroŋpäj yot ini irani-ken äro itkuŋ. U wäpi ŋode; Pita, Jon, Jems, Andru, Filip, Tomas, Batorom, Matiyu, Alfias täjo nanaki wäpi Jems, Saimon Selot yäj iwerani, ba Jems täjo nanaki wäpi Judas.

14 ✨ Äma udetä kadäni kadäni äbä kubä-kengän itpäŋ Anutu-ken yäjapik täk täŋkuŋonik. Jesu täjo miŋi wäpi Maria ukät webe ätu ba Jesutä iniken noriye penta itkaŋ yäjapik täŋkuŋonik.

15 Eruk kepma kubä nadäkinik täŋpanitä käbeyä täŋkuŋ. Ämawebe 150 ude bumik unitä itkuŋ. Irirä Pitatä bämopi-ken akuŋpäj ŋode yäwetkuŋ;

16 ✨ Notnaye, bian Munapiktä intäjukun äma Devit magärirän Anutu täjo man kudän kubä täŋkuko u Judas terak bureni ahäktä yäwani yäk. Man kudän täŋkuko udegän Judas uwä iwan yäj-yäkŋat päbä yepmaŋpän Jesu initkuŋ.

17 Judas uwä ninkät nanik kubä ba epän nintä yäpumaŋo udegän yäpuk yäk.

18 ✨ Täŋpäkaŋ äma unitä waki täŋkuko unita moneŋ yäpuk. Moneŋ upäj kome suwaŋkuk. Täŋpäkaŋ kadäni kubä kome suwaŋkuk-ken maŋutpäj koki dämpäj weŋpäj koki kudup kwawak abuŋ yäk.

19 Ude täjirän Jerusalem yotpärare-ken nanik päke unitä manbiŋam u nadäŋpäj kome u wäpi Nägät Kome yäj yäjkuŋ. (Nägät Kome uwä iniken man terak Akeldama).

20 Täŋpäkaŋ man Sam kubäken ŋode kudän täwani;

Tähani u jop parirän ämatä yäpneŋtäwä.

Sam 69:25

Täŋpäkaŋ man kubä pen ŋode;

Äma kudupi kubätä komenita epän kaŋ yäpän yäk.

Sam 109:8

21-22 ✨ Pitatä ude yäjpäŋ pen ŋode yäkgän täŋkuk; Eruk, Judas täjo kome yäpmaäta äma, nin ba Ekäni Jesu-kät kadäni käroŋi penta kuŋarani kubä kaŋ kaŋ-ahäna. Jontä ume ärut imänkaŋ epäni yäput peŋkuk kadäni uken nin niwarän täŋpäj kuŋat yäpmaŋ äbäjirän kunum gänaŋ äroŋkuko äma kubä u kudup kaŋpäŋ nadäwani kaŋ kaŋ-ahäna yäk. Kaŋ-ahänakaŋ täŋkentäj nimänpäj Jesu kumäŋpeŋ akuŋkuko unitäjo manbiŋami u yäjahäjitna kome kaŋ tokŋewän.

23 Pitatä man ude yäwänkaŋ äma yarä yabäj ahäjkuŋ. Kubä Josep-Basabas, wäpi kubä Jastus. Kubä wäpiwä Matias.

24-25 ✨ Yabäj ahäjpäŋä yäjapik man ŋode yäjkuŋ; Ekäni, gäk ämawebe kuduŋtagän täjo bänep käwani. Unita gäk äma yarä ŋoken nanik kubä netäpäŋ yäpmaŋ danitan u niwoŋäreŋiri iwetpena Judas täjo kome yäpmaŋkaŋ aposoro epän kaŋ täŋpän. Judas uwä epäni peŋpäj kome waki ini päŋku irekta biŋam yäj imani-ken kuŋkuko unita.

26 Ude yäjpäŋ mobä pipiyäwani kubä yäpmaŋkaŋä kukŋi äma kubäta iwoyäjkuŋ, kukŋi äma kubäta iwoyäjkuŋ. Täŋkaŋ maŋpä ärowäkaŋ maŋpäjä

Matiasta iwoyänkuṅo unitä kwawak ahänkuk. Ude tänpänkaṅ aposoro 11 ukät kuṅatta teṅkuṅ.

2

Munapiktä nadäkinik tänpäni terak äronjuk

1 ✧ Tänpän kepma Jesutä kumbuko unitä päbä kepma 50 ude tärenjirän Juda täṅo orekirit kubä wäpi Pentikos ahänkuk. Ahänjirän Jesuta nadäkinik tänpäni ämawebe yot kubä-kengän irirä imaka kubä ahän yämiṅjirän nadänjuk;

2 Pengänä mämä taṅi pähap kubä, mänit mämä pähap ude kunum gänaṅ naniktä yot itkuṅ-ken u ahänkuk. Ahänjirän nadänpän dapun tänpän yabänjuk;

3 ✧ Imaka kubä kädap mebet udewani unitä imätkaṅ äma kubäkubä terak ijij yäpmän kuṅirä.

4 ✧ Ijijirä Ekäni täṅo Munapiktä ämawebe kubäkubä terak äronjuk. Munapiktä ämawebe terak äronkaṅ meni tänpidäm taṅjirän uteragän man kotäk mebäri mebäri yänjuk.

5 Kadäni ukengän Juda ämawebe Anutu oraṅ imani mäyap kome uken-uken naniktä abä Jerusalem yotpärare-ken itkuṅ.

6 Itkaṅ mämä pähap u nadänpänjä Munapiktä äpä mämä täṅkuk-ken ugän abä tokṅeṅ moreṅkuṅ. Abä tokṅeṅ moreṅpäṅ nadänjuk; Jesuta nadäkinik tänpäni ämawebetä ämawebe päke äbuṅo unitäṅo man kotäk iniken iniken terak yänjirä nadänpän-nadäwä inide kubä täṅkuk.

7 ✧ Nadänpän-nadäwätäk pähap tänpän jäkjäk yänjuk. Jäkjäk yänpän yänjuk; Ai! Äma ṅowä Galili komeken nanikgän.

8 Upänkaṅ jide tänpän nininken nininken man terak yänjirä nadäkamän? Ninä kome kubäken nanikgän nämo.

9-10 ✧ Nin ätu Patia nanik, ätu Midia nanik, ätu Elam nanik, ätu Mesopotemia nanik, ätu Judia nanik, ätu Kapadosia nanik, ätuwä Pontus nanik, ätu Esia nanik, ätu Frikia nanik, ätu Pamfilia nanik, ätu Isip nanik, ätu Libia kome Sairini yotpärare-ken nanik, ätu Rom nanik yäk.

11 Rom nanik uwä Juda äma bureni ba äma ätu Juda nanik täṅo kädet iwarani. Tänpän äma ätu Krit nanik, Arebia nanik yäk. Ninä kome uken-uken nanik upänkaṅ äma itkaṅ ṅo Anutu täṅo täktäki inipärik kubä unitäṅo manbiṅam nininken nininken man terak yänhäṅjirä nadäkamän! yäk.

12 Ude yänpän kikuṅutpäṅ-nadäwätäk bumta täṅkuṅ. Nadäwätäk tänpän initäṅän man yänpän-nadäk ṅode täṅkuṅ; Wära! ṅo jide ahätak?

13 Ude yänjirä äma ätutä yänärok man ṅode yänjuk; Ude nämo! yäk. U wain ume taṅi naṅpäṅ nadäk-nadäki paoräkan man ṅo yäkan yäk.

Pitatä man mebäri yänhäṅpän yäwetkuk

14 Ude yänjirä Pitakät noriye 11 ämawebe inamiken akuṅpäṅ Pitatä gera terak ṅode yäwetkuk; Juda nanik in ba ämawebe päke uken-uken nanik äbäṅo Jerusalem yotpärare-ken itkaṅ ṅo in juku penjirä imaka ahätak ṅonitäṅo mebäri täwera nadäwut;

15 In äma itkamän ṅo wain ume naṅkaṅ täṅguṅguṅ täkamän yän nadäkaṅ, upänkaṅ nämoinik yäk. 9'kirok tamimaṅ apiinik täyak ṅopänkaṅ jide tänpän täṅguṅguṅ täkamän?

16 Nadäkan? Imaka ahäjirän käkan ñonita profet biani kubä wäpi Joelta ñode yäjähäjkkuk;

17 Anututä ñode yäyak; Tärektärek kadäni-kenä Munapikna ämawebenaye kudup-tagänta kireñ yämiñira kudän mebäri mebäri api pewä ahäneñ yäk.

Äpetjiye nanaktä näkño mena jinom yäpmäjpäñ api yäjähäk täneñ.

Ba gubariñitä kudän kudupi ayäbu ude api käneñ,

Ba ämawebe tägawanitä näkño kudän däpmonken api yabäk täneñ.

18 Bureni, kadäni uken näkñaken Munapik epän ämawebenaye terak imaka, api piñ yäbaret yäk.

Piñ yäbarira unitä mena jinom yäpmäjpäñ api yäjähäk täneñ yäk.

19-20 Täñkañ Ekäni täño kadäni pähap, iniken mebäri säkgämän kwawak pewän ahäwäyäj täyak u nämo ahäjirän näk kudän kudupi mebäri mebäri kunum gänañ ba kome terak api pewa ahäneñ yäk.

Nägät, kädäp mebet, ba gupe pähap api ahäneñ yäk. Edaptä bipmäñ urani api täñpek. Ba komepaktä nägätgämän ude api peñyäjewek.

21 ✧ Kadäni uken äma kubätä Ekänitä täñkentäj namän yäjkañ gera yäjirän Ekäni uwä imagutpäñ tewän inita biñam api irek yäk. *Jol 2:28-32*

22 ✧ Ude yäjpäñ Pitatä yäwetkuk; Eruk Isrel ämawebe, näkä man ätu täwera nadäwut; Jesu Nasaret yotpärare-ken nanik unita täwerayäj. Anututä kehäromi imiñirän in bämojpjin-ken itpäñ epän kehäromi nitek ba kudän kudupi Anutu-ken nanik täñirän kañpäñ nadäjkuñ. Kudän täñkuko unitä mebärini yäjähäjirän u Anututä iniñ kireñpewän äpuk yäj kañpäñ nadäjkuñ.

23 ✧ Uwä Anututä nadäjirän patkuko ude, ba yäjtäreñ imiñkuko udegän, ketjin terak äroñirän intä iwan täñ imiñkuñ. Inä Anututa nämo nadäj imanita iniñ kireñjirä päya kwakäp terak utpewä kumbuk.

24 ✧ Upäjkañ Anututä äma uwä kumbani-ken nanik äneñi yäpmäj päñaku teñkuk. Anututä nadäwän patkuko ude kumäj-kumäjntä äma u täga iñitnañ nämo unita kumäj-kumäj täño komi pähap u ketäreñ imiñkuk.

25 Täñkañ unitagän Devittä man ñode yäjkkuk;

Näk Ekäni kakiniñ täñpäñ nämo kakätäk täyat.

U kadäni kadäni dubina-ken it täyak unita imaka kubätä näk täga nämo täñpewän umuntäwet yäk.

26 Unita bänepnatä gäripi nadäjpäñ menatä oretoret pähap täyak yäk.

Ba gupna imaka, Anututä täñ namayäj täyak unitagän pidäm täyak yäk.

27 ✧ Täñpäkañ kudupi ämaka näk nabäj äwaräkuk täñjiri kumäj-kumäj komeken itpäñ nämo api parawet yäk.

28 Nämoinik, gäkä irit täño kädet näwoñäreñkuno unita dubika-ken itkañ bänep oretoret terak api kuñaret yäk. *Sam 16:8-11*

29 ✧ Notnaye, Devittä man ude yäjkkuko unita oranin Devit täño manbiñam kwawak ñode täwera nadäwut; U kumbänpäj äneñkuñ. Unitäño awañ uwä ninken ño pen itak yäk.

30 ✧ Upäjkañ Devit ini uwä profet itkuko unita ñode nadäjkkuk; Anututä oranaye äbotken nanik kubä kañ-ahäwänkañ intäjukun äma näkä itat ude

irekta api tewek yäj nadänjuk. Anututä ude täkta ini wäpi terak yänkehärom tanjukko unita ude nadänjuk.

31 ✨ Ude nadänpän mebäri-ken umu Kristo täño akukakukita yänjuk. Mebäri unita ñode yänjuk; Anututä kañ-äwaräkuk täñjirän kumäj-kumäj komeken itpäñ nämo api parawek yäk.

32 ✨ Eruk, Jesu uwä Anututä kumbani-ken nanik yäpmäj päñaku teñjirän nin kudup dapunintä kanjukumäj.

33 ✨ Täñpän äronjukko Anutu täño keru bure käda wäpi biñam ikek itak. Itkañ Munapik ninta biñam yäj nimani u Jesutä Nani-ken nanik yäpmäjpäñ piñ nibatak ño yäk. Piñ nibatak unitäño mebäri kañpäñ nadäkañ ño.

34-35 Täñpakañ Devit ini uwä kunum gänäñ nämo äronjuk. Mangän ñode yänjuk;

Ekänitä näkño ekänina iwetkuk;

*Abä ketna bure käda iriri iwankaye äbot gämotka-kengän kañ yepmañpa yäk.
Sam 110:1*

36 ✨ Unita Isrel ämawebe in kudup nadäkinik ñode täñput; Inä Jesu päya kwakäp terak utkuño u Anututä iwoyänpäñ Ekäni intäjukun-inik irekta teñjuk. Ba Jesu u Kristo, ämawebenaye yämagurekta iwoyäwani ubayäj yänpäñ yänkwawa tanjuk yäk.

Ämawebe mäyaptä bänepi sukurenkuñ

37 ✨ Täñpakañ Pitatä man yänjukko uwä ämawebe bänepi yäpurinik täñpöpän Pitakät aposoro ätu ñode yäwetkuñ; Eruk notniye, nin jide tänayäj?

38 ✨ Yäjirä Pitatä yäwetkuk; In kuduptagän injin injin bänepjin sukurewäkañ Jesu Kristo wäpi terak ume ärut tamñjirä momijin kañ paorän yäk. Ude täñjirä Anututä Kudupi Munapik, bänep ironita api tamek yäk.

39 ✨ Imata, bian Ekäni Anutunintä injinta ba nanakjiyeta ba ämawebe komeni komeni it yäpmäj kukañ u inita yämagurayäj täyak u kuduptagän Kudupi Munapik tamikta yänkehärom tanjuk yäk.

40 ✨ Pitatä man ätukät yäpurärätpän umun man ba jukuman ñode yäwetgän täjuk; Inä äma waki täñpani äbot ño kowata yäpnayäj täkañ uwä yabäj umuntañ yepmañpeñ äbänjirä tämagutnayäj yäk.

41 ✨ Täñpakañ kepma ugän ämawebe 3000tä Pitatä Jesu täño manbiñam yäwerirän nadänpän iyap täñjirä ume ärut yäminjirä Jesu täño äbotken yäput peñkuñ.

42 ✨ Ude täñpän aposorotä Jesu täño kädet niwetpän niwonärewut yänpäñ nadäkinik täñpani päke unitä ehutpäñ kepmani kepmani abä kubä-kengän it täñkuñonik. Täñpän bänep kubägän terak täñkentäk kowata kowata täñpeñ kuñatkañ kubä-kengän itpäñ käräga* nanjit Anutu-ken yänjapik epän täñjit täk täñkuñonik.

Bänep kubägän täñpän säkgämän itkuñ

✨ 2:31: Sam 16:10 ✨ 2:32: Apos 1:8 ✨ 2:33: Apos 1:4, 7:55-56 ✨ 2:36: Apos 5:30-31 ✨ 2:37: Luk 3:10,12; Apos 16:30 ✨ 2:38: Luk 24:47; Apos 3:19 ✨ 2:39: Ais 57:19 ✨ 2:40: Lo 32:5; Plp 2:15 ✨ 2:41: Apos 2:47, 4:4; Apos 5:14 ✨ 2:42: Apos 20:7 * 2:42: Kärägata yäyak uwä Ekäni täño däkuñ naknakta yäyak

43 ✨ Kadäni uken aposorotä kudän kudupi ämatä tänañi nämo täñjit, Anutu täño kehäromi kwawak pewä ahäñjirä ämawebe mäyaptä Anututa nadäwä inide kubä täñkuñ.

44 ✨ Täñpäkañ nadäkinik täñpani päke unitä änok kubägän itpäñ tuñum imaka kudup uwä nin kuduptagän täño yäj nadäñpäñ täñkentäk kowata kowata täk täñkuñonik.

45 U komeni ba tuñumi äma ätuta yäniñ kireñpäñ monerj yäpmanpäñ noripaki kubä imaka kubäta wäyäkñewänä täñkentäj imik täñkuñonik.

46 ✨ Täñpäñ kepma kepma kudupi yot gänañ äro kubä-kengän itpäñ Anutu iniñoret täñkuñonik. Täñkañ ketem ba käräga uwä, yot kubäkubäken penta itpäñ bänep kubägän penpäñ oretoret terak nak täñkuñonik.

47 ✨ Täñkañ kadäni kadäni Anutu wäpi yäñpäñ iniñoret täñkuñonik. Säkgämän ude kuñarirä ämawebe kuduptä gäripi nadäñ yämik täñkuñonik. Täñpäkañ kepmani kepmani Ekänitä epän täñjirän ämawebe ätu bänep sukurenpäñ Anututa biñam täñpäñ nadäkinik täñpanitä äbotken yäpurärät täñkuñonik.

3

Pitatä äma kubä yäpän tägañkuk

1 ✨ Eruk kadäni kubäta Pita kenta Jon kudupi yot gänañ ärodäyäj kuñkumän. U Anutu-ken yäñapik man yäkyäk kadäni, 3'kirok bipäda kuñkumän.

2 ✨ Kuñpäñä kañkumän; Äma kubä, miñitä inide kwäyähäneñ bäyañpäñ tewani u irirän. Äma uwä kepma kepma noriyetä yäñikñat yäpman päñku kudupi yot täño yäma kubä, wäpi Yäma Säkgämän uken tek täñkuñonik. Tewäkañ äma unitä ämawebe kudupi yot gänañ äronjirä yabäñpäñ monerjta ketkewat täñkukonik.

3 Eruk Pita kenta Jon kudupi yot gänañ äronjirän äma kwäyähäneñ täñpani unitä yabäñpäñ monerjta yäñapiñkuk.

4 ✨ Yäñapiñjirän Pita kenta Jontä kañ täpäneñpäñ Pitatä man ñode iwetkuk; Nibä! yäk.

5 Yäwänä äma unitä imaka kubä käwep namida yäj yäkamän yäjkañ dapun täropigän yabäñkuk.

6 ✨ Täñjirän Pitatä iwetkuk; Näk monerj nämo upäñkañ imaka kubä näkken itak u täga gamayäj. Uwä ñode; Jesu Kristo Nasaret nanik unitäño wäpi terak ñode gäwetat; Gäk pidäm täñpäñ akuñkañ ku! yäk.

7 Ude iwetpäñ Pitatä äma kwäyähäneñ täñpani unitäño keribure kända iniñpäñ täñkentäj imiñpäñ päñaku teñkuk. Teñjirän uterakgän äma unitäño gukuri kuroñi kehärom täñkuñ.

8 ✨ Ude täñpäñ pidäm täñpäñ akuñpäñ kuñat yabäk-yabäk täñkuk. Täñkañ Pita Jon-kät kuñkañ äma unitä täñoret terak kumañ Anutu wäpi iniñ orettäj kudupi yot yewa gänañ äronkuñ.

9-10 Äma u akumañ kuñatkañ Anutu wäpi iniñ orerirän ämawebetä kañpäñ ñode nadäñkuñ; Äma ño kwäyähäneñ täñpani Yäma Säkgämän-ken monerjta yäñapiwani ukeño! yäk. Ude kañpäñ nadäwä inide kubä täñpäpäñ jäkjäk yäjkuñ.

✨ 2:43: Apos 5:11 ✨ 2:44: Apos 5:12, 6:8; Apos 4:32-35 ✨ 2:46: Luk 24:53 ✨ 2:47: Apos 2:41, 6:7; Apos 11:21,24 ✨ 3:1: Apos 10:3,9,30 ✨ 3:2: Jon 9:1; Apos 14:8 ✨ 3:4: Apos 14:9 ✨ 3:6: Apos 3:16, 4:10; Apos 16:18 ✨ 3:8: Jon 5:14; Apos 14:10

Pitatä kudupi yot gānaŋ manbiŋam yājahāŋkuk

11 Tāŋpākaŋ āmawebe päke u biŋam u nadāŋkaŋ kikiŋutpāŋ bārāŋeŋ kumaŋ kudupi yot tāŋo bāgup morāki wāpi Solomon tāŋo bāgup, Pita Jontā itkumān-ken u kuŋpāŋ kaŋkuŋ; Āma kwāyāhāneŋ tāŋpani unitā Pita kenta Jon kerigān yāpmāŋ wādāŋkaŋ irirān.

12 Āmawebetā bārāŋeŋ ābāŋirā yabāŋpāŋ Pitatā yāwetkuk; Isrel āmawebe, imaka dapunjin-ken ahātak ŋonita imata kikiŋutpāŋ-nadāwātāk tākaŋ? Ba dapun taŋi imata nibākaŋ? In nehta ŋode kāwep nadākaŋ; Iniken kehāromi terak, ba ini āma siwoŋi unita āma ŋo yāpān tāgawāpāŋ tewān kuŋatak ŋo. Ude nāmo!

13 ☆ Oranin Abraham, Aisak ba Jekop tāŋo Anututā epān āmani Jesu unita wāpi biŋam ārowani imiŋkuk. Imiŋkuko upāŋkaŋ inā āma u iwan kerī terak teŋkuŋ. Tāŋpākaŋ kadāni Pailattā jop tewa kwān yāŋ yāŋirān intā nāmo inik yāŋ yāŋpāŋ Jesuta māde ut imiŋkuŋ.

14 Jesu u kudupi, siwoŋi-inik upāŋkaŋ intā unita bitnāŋpāŋ Pailat iwerāpāŋ āma kumāŋ-kumāŋ urani kubā jop tewān kuŋkuk yāk.

15 ☆ Bureni! Inā irit tāŋo mähemi urā kumbukopāŋ Anututā kumbani-ken nanik yāpmāŋ pāŋaku kwawak peŋirān kaŋkumāŋo u tāwet ahākamak yāk.

16 Tāŋpākaŋ Jesu u, unita nadākinik tāŋpāŋ wāpi biŋam kehāromi terakgān āma intā kaŋpāŋ nadāwani ŋokeno tāgatak yāk. Bureni, nadākinik Jesutā pewān ahāk tākaŋ unitā āma dapunjin-ken itak ŋo yāpān tāgakaŋ.

17 ☆ Upāŋkaŋ notnaye, in ba watā āmajiyetā mebārini nāmo nadāwā tārewāpāŋ Jesuta kādet ude tāŋ imiŋkuŋ yāŋ nadāt.

18 ☆ Ude tāŋkuŋo upāŋkaŋ ŋode nadāwut; Anututā bian profet kudup meni terak iniken iwoyāwani Kristotā komi nadāŋpāŋ api kumbek yāŋ yājahāk tāŋkuk. Eruk, kudān intā tāŋ imiŋkuŋo uterak Anututā tāŋpewān iniken man biani u bureni ahāŋkuk.

19 ☆ Unita in bānep nadāk-nadāk waki u māde ut imiŋpāŋ bānepjin sukurenpāŋ Anutu-ken kut! Ude tāŋirā Anututā momijin tāga api ārut tamek yāk.

20 Ba Ekāni ini uwā bāmopjin-ken it tamiŋpāŋ api tāŋpidām taŋ tamik tāŋpek. Ba Jesu, Anututā āma in wakiken nanik tāmagutta bian iwoyāŋ tamiŋkuko u imaka, api tamek yāk.

21 Tāŋpākaŋ apiŋowā Jesu kunum gānaŋ itkaŋ kadāni Anututā imaka imaka kudup tāŋkodak takta peŋkuko, kadāni unita itsāmāŋtak. Kadāni unita bian Anututā iniken profet kudupiniye u meni terak yājahāŋkuk.

22 ☆ Tāŋpākaŋ bian profet udewani kubā wāpi Moses unitā ŋode yāŋkuk; Anutu Ekānijin unitā notjinpak kubā profet nāk ŋodewani ahākta api iwoyāwek yāk. Āma u ahāŋpāŋ man kādet tāwerirān nadāŋpāŋ inā unitāŋo meni jinom ugān kaŋ iwarut yāk.

23 Tāŋ, āma kubātā profet unitāŋo mani nāmo buramiwayāŋ tāko uwā Anututā yāpmāŋ danipāŋ inigān tewān pāŋku kumāŋpāŋ paotunik api tāŋpek yāŋ yāŋkuk.

24 Bureni, profet biani Anutu tāŋo manbiŋam yājahāk tāŋkuŋo u, Samuel-ken yāput peŋkaŋ u mādeni-ken profet ātu ahāŋ yāpmāŋ ābuŋo u kuduptagāntā

☆ 3:13: Kis 3:6,15; Mat 22:32; Luk 23:13-25; Apos 2:23, 7:32 ☆ 3:15: Apos 1:8, 2:36; Apos 4:10

☆ 3:17: Luk 23:34, 1Ti 1:13 ☆ 3:18: Luk 24:27 ☆ 3:19: Apos 2:38 ☆ 3:22: Lo 18:15,18-19;

Apos 7:37

äma udewani kubä kome terak api ahäwek yäj yäjkuñ. Eruk bian ude yäjkuño kadäni u ahätak ño yäk.

25 ✧ Imaka tägatäga Anututä tamikta profet meni terak yäjkehärom tanpäñ oraniye-kät topmäk-topmäk kubägän täñkuko, in u yäpmäkta biñam täkañ yäk. Nadäkañ? Anutu uwä orajin pähap Abraham ñode iwetkuk; Gäkño orañka kubä terak ämawebe äbot komeni komenita iron pähap api täñ yämet yäk.

26 ✧ Eruk, Anututä epän ämani u iwoyäjpäñ inij kireñewän kome ño terak inken jukun ahäjkuñ. Epän ämani uwä Abraham ba profet ätutä ude api ahäwek yäj bian yäjkuño ude. Täñpakañ iron pähap api täñ yämet yäj Abraham iwetkuko u ñode; In kubäkubätä kädet wakiwaki u peñpäñ bänepjin sukurewut yäjpäñ täñkentäj tamikta epän ämani u tewän äpuk yäk.

4

Pita kenta Jon komi yotken yepmanñkuñ

1 ✧ Eruk Pita kenta Jon ämawebe manbiñam yäwerirän bämpo äma ätukät äma Satyusi äbotken nanikkät kudupi yot täño watä äma unitäño intäjukun äma unitä ahäj yämiñkuñ.

2-3 ✧ ✧ Äma yarä uwä ämawebe manbiñam ñode yäwet täñkumäno unita kokwawak nadäj yämiñkuñ; Jesu uwä kumbani-ken nanikpäñ kodak tanpäñ akuñkuko unita ämawebe kumbani udegän api kodak tanpeñ akuñ moreneñ. Man ude yäwerirän nadäjpäñ Pita kenta Jonta kokwawak nadäjpäñä manken yepmanayäj nadäjkuñopäj kome bipänpäj kwep kañ yäjpäñ yepmäñitpäñ jop komi yotken päñku yepmanpä patkumän.

4 ✧ Ude täñkuño upäjkañ ämawebe mäyaptä Jesu täño manbiñam nadäj moreñpäñ Jesuta nadäkinik täñ imiñkuñ. Täñpakañ kepma uken ämawebe möyap-inik Jesuta nadäkinik täñpäñ Jesu täño äbotken yäput-peñjirä äbot u 5,000 ude täñkuk. Täñpakañ äbot 5,000 uwä äma ekäni-gänpäj daniwani, webe ironkäät nämo.

Pita kenta Jon manken itkumän

5 Eruk patkuño yäjewänä Juda äma ekäni ekäni, ba watä ämakät Parisi äma unitä Jerusalem yotpärare-ken käbeyä täñkuñ.

6 Käbeyä täñkuño uwä bämpo äma intäjukun täñpani wäpi Anas, Kaifas, Jon, Aleksada ukät nägät moräkiye ätukät käbeyä bok täñkuñ.

7 ✧ Käbeyä täñpäñ Pita kenta Jon u yäj-yäkñat päbä yepmanpäñ yäwet yabäjkuñ; Ek imatäken kehäromi upäj yäpmäjkañ imaka u täñkumän? Ba netä wäpi terak täñkumän?

8 ✧ Eruk, Kudupi Munapiktä Pita uwäk täñjirän ñode yäwetkuk; Isrel ämawebe täño äma ekäni ekäni ba watä äma,

9 in nektä äma kwäyähäneñ täñpani täñkentäj imiñkumäko unita yäjpäñ ba niwet yabäkañ? Ba jide täñpäñ äma unitä täganpeñ kuñkuko unita nadäna yäjpäñ yäkañ?

10 ✧ Mebäri unita nadänayäj yäwäwä in ba Isrel ämawebe kudup ñode täwera nadäwut; Jesu Kristo, Nasaret nanik u wäpi terak äma kwäyähäneñ täñpani u täganpeñ akumañ kuko apiño inamjin-ken itak ño yäk. Täñpakañ Jesu u intä bian injitpäñ päya kwakäp terak utkuñ. Täñkuño upäjkañ Anututä kumbaniken nanikpäñ äneñi yäpmäj päñaku teñkuko kodak itak yäk.

11 ✧ Jesuta man n̄ode kudān tāwani p̄atak;

*Bek yot tānpanitā kawā wawāpān̄ maŋpā kuŋkuŋo upānkaŋ apiŋo bek bāmopi
kehāromi int̄ajukun ude itak.* *Sam 118:22*

Eruk bek bāmopi u Jesu.

12 ✧ Nadākaŋ? Kome terak nanik āma kubātā waki keri-ken nanik tāga nāmo api nimagurek. Nāmoinek! Jesu u kubāgānpān̄ komen āmawebe nin nimagurekta iniŋ kirewani.

Āma tāŋo man nāmo buramine

13 Pitatā ude yānjirān āma ekāni ekāni unitā nadāwātāk pāhap tānkuŋ. Pita kenta Jon uwā nadāk-nadāk yot gānaŋ nāmo ārowani. U āma jopigān upānkaŋ umunkāt nāmo, man kehāromigān yāŋahānjirān yabānpān̄-nadāwā inide kubā tānkuŋ. Tānpān̄ bian yarā uwā Jesu-kāt kuŋjarirān yabānkuŋo upān̄ nadānpewā kuŋkuŋ.

14 Tānpākaŋ āma kwāyāhāneŋ tānpani u imaka, gupi tāgaŋkuko u bok wādānjirān yabānpān̄ kowata man kubā yāwetta wāyākŋewā wawāpān̄ penkuŋ.

15 Kowata yāwetta wāyākŋewā wawāpān̄ Pita kenta Jon yāŋ-yāwat-pewā kābeyā penpān̄ yāman pāŋku irirān inigān itkaŋ n̄ode yānpān̄-nadānkuŋ;

16 ✧ Nin āma yarā n̄onita jide tānayāŋ? Kudān kudupi inipārik kubā tānjirān Jerusalem naniktā biŋam kudup nadāŋ morekaŋ yāk. Unita nintā nāmo tānkuŋmān yāŋ āwo tāga nāmo yāne.

17 Man unitā komeni komeni kuŋat morenjirān kudup nadāŋ moreneŋo ude ta āma yarā u umun man yāwetpena āma unitāŋo wāpi terak āmawebe wari yāŋahānpān̄ yāwetdeŋtawā yāk.

18 ✧ Eruk, ude yānpān̄ Pita kenta Jon yānpewā ābānpān̄ n̄ode yāwetkuŋ; Ek Jesu wāpi terak āma āneŋi yāwetpān̄ yāwoŋārek nāmoinek tādeŋ yāk.

19 ✧ Ude yānjirā kowata n̄ode yāwetkuŋmān; Injin kaŋpān̄ nadāwut yāk. In tāŋo man buramiŋkaŋ Anutu tāŋo man pekta Anututā nadāwān tāgawek ba nāmo?

20 Imaka kaŋpān̄ nadāk tāŋ yāpmāŋ ābumāko u kābop tāga penaŋi nāmo yāk.

21-22 Ude yāwānā eruk Juda āma ekāni ekānitā āma yarā u bārāpi u ba u yāmikta nadāk kubā nāmo yāpuŋo unita āneŋi jop yājiwāt-inik tānpān̄ pen yāwet-pewā kuŋkuŋmān. U imata, āma kwāyāhāneŋ tānpani u tāgawani bu-mik, obaŋ 40 ude irepmiranipān̄ yāpān̄ tāgaŋkuko unita āmawebe pāke unitā kaŋpān̄ nadānkuŋ; N̄owā Anutu-ken nanik kudān kudupi kubā yāŋ nadānpān̄ Anutu iniŋoret tānkuŋ.

Anutu tāŋo āboriyetā Anutu-ken yāŋapiŋkuŋ

23 Eruk, Pita kenta Jontā ekāni ekāni tāŋo kābeyā-ken naniktā āpāmaŋ ābot tānpani noriye-ken kuŋkuŋmān. Tānpān̄ bāmop āma int̄ajukun tānpani-kāt Juda tāŋo ekāni ekānitā man yāwetkuŋo u kumān yāwetkuŋmān.

24 ✧ Yāwerān nadānpān̄ bānep nadāk-nadāki kubā-kengān penpān̄ Anutu-ken oretoret terak n̄ode yāŋapiŋkuŋ; Ekāni pāhap, gāk kunum, kome, gwāgu pāhap ba imaka mebāri mebāri uterak itkaŋ u kudup yānjiri ahānkuŋ.

25 Tānpākaŋ Kudupi Munapikka iniŋ kireŋpewi unitā oranin pāhap Devit, watā āmaka meni tāŋpidām tānjirān man n̄ode yāŋkuŋ;

Äma äbori äbori imata kokwawak tañj nadäk täkañ?

Ba ima mebärita täñpawak täkta man topmäk täkañ? Upañkañ täga nämo api täneñ.

26 *Täñpäj komeñi komeñi täño intäjukun ämatä käbeyä täñpäj Ekäni ba iwoyäwani Kristota iwan täñ yämikta man yäñpäj-nadäk täk täkañ. Sam 2:1,2*

27 ✧ O Anutu, Devit täño man uwä bureni ahäñkuk. Jerusalem yotpärare ñoken Herot kenta Pailat-kät Isrel äma ätu, ba guñ äbotken nanik ätu unitä kudupi epän ämaka Jesu iwoyäñkuno u utta käbeyä täñpäj man topuñ.

28 ✧ Täñpäkañ gäkñaken nadäk-nadäkka ba kehäromikata ude kañ ahäwän yäñ tawañ bian peñkuno udegän iwatpäñ täñkuñ.

29 ✧ Unita Ekäni, umun man ämatä niwet täkañ u yabäñpäj-nadäñpäj watä ämakaye nin ño täñpidäm tañ nimiñiri manka bätakigän yäñahäk täkana!

30 Täñpäkañ kehäromika kañ niwoñäre. Gäk ketkatä käyäm ikek yäpmäj päñaku kañ yepmañ. Ba kudupi epän ämaka Jesu u wäpi terak kudän kudupi mebäri mebäri kañ tä.

31 ✧ Eruk, yäñapik man ude yäñpäj irirä yot käbeyä itkuño unitä kwaiñkuk. Täñpäkañ Kudupi Munapiktä äbot täñpani u kudup uwäk täñjirän u punin terak Anutu täño man gwäk pimiñpäj bätakigän yäñahäk täñkuñ.

Äbot täñpanitä bänep kubägän terak kuñatkuñ

32 ✧ Täñpäkañ nadäkinik täñpani kuduptagän bänep kubägän peñkuñ. Täñpäj imaka pat yämiñkuño u näkño-gäkño yäñ nämo yäñkuñ. Nämo, imaka kudup pat yämiñkuño u nin kudup täño yäñ yäk täñkuñ.

33 ✧ Täñpäkañ aposoronyetä Ekäni Jesu kumbani-ken naniktä akuñkuko unitäño manbiñam man ba kudän kehäromi terak yäñahäj yäpmäj kuñkuñ. Täñjirä Anutu täño orakorakitä bämopi-ken tañj tokneñ patkuk.

34 ✧ U bämopi-ken kubätä jäwäri nämo kuñatkuñ. Epän tobät ba tuñum ikek itkuño u ämata yämiñpäj moner yäpuñ.

35 Moner yäpmäñpäj aposorota yämiñirä yäpmäj daniñpäj noriye ätu ketem tuñumta wäyäkñek epän täk täñkuño uterakgän yämik täñkuñonik.

36 ✧ Täñpäkañ äbot u gänañ nanik äma kubä wäpi Josep, Liviä äbotken nanik kubä, kome täpuri kubä wäpi Saiprus u nanik. Täñkañ aposorotä wäpi kubä Banabas yäñ iwetkuñ. U ninin man terak äma bänep täñpidäm täwani.

37 Täñpäkañ äma unitä epäni tobät yäniñ kireñpäj moner yäpmäñpäj aposorotä yäpmäj danikta kudup peñkuk.

5

Yanäpi yarätä täñyäkñarani täñkumän

1 Täñ, äbot täñpani u gänañ nanik yanäpi yarä wäpi Ananias Safaira u imaka, epän tobäri ämata yäniñ kireñpäj moner yäpumañ.

2 ✧ Ude täñpäj Ananias yanäpi bänep kubägän peñpäj Ananiastä moner moräki inita käböp peñkañ moräki yäpmäj päñku aposoro kerik-ken peñkuk.

3 ✧ Eruk ude täñjirän Pitatä Ananias iwetkuk; Gäk imata bänepka-ken Satan yäñikñat päbä tewi irirän epän tobätka terak moner yäpuno unitäño moräki gäkñata käböp peñkun? U Kudupi Munapik täñjikñarani täyan!

✧ **4:27:** Mat 27:1-2; Luk 23:7-11; Apos 3:13 ✧ **4:28:** Apos 2:23 ✧ **4:29:** Efe 6:19 ✧ **4:31:** Apos 2:4 ✧ **4:32:** Apos 2:44 ✧ **4:33:** Apos 2:47 ✧ **4:34:** Apos 2:45 ✧ **4:36:** Apos 11:22-26; Apos 13:2-3 ✧ **5:2:** Apos 4:34-35 ✧ **5:3:** Jon 13:2

⁴ Nadātan? Nin nāmo peŋ gāwetkumāŋ. Gākŋaken gārip terak epān tobātka āmata yāniŋ kireŋpāŋ monēŋ yāpun. Ba monēŋ yāpuno u imaka, gākŋata biŋam unita monēŋ upāŋ imaka u ba u tāŋpayāŋ nadāŋpāŋ tāga tāŋpen yāk. Upāŋkaŋ imaka nāmo tānaŋi tākta imata nadāŋkun? Nadātan? U nin nāmo tāŋ-nikŋatan, u Anutu tāŋikŋatan yāk.

⁵⁻⁶ Pitatā man ude yāŋirān nadāŋpāŋ uterakgān Ananias Pita dubini-ken kumāŋpāŋ maŋ patkuk. Kumāŋpāŋ parirān āma gubaŋi gubaŋitā manbiŋam u nadāŋpāŋ bārāŋeŋ ābā Ananias tektā uwāk tāŋpāŋ yāpmāŋ pāŋku āneŋkuŋ. Ude tāŋirā āmawebetā umuri ahāŋkuko unitāŋo manbiŋam nadāŋpāŋ umun pāhap tāŋkuŋ.

⁷ Tāŋpāŋ 3 auas ude tāreŋirān Ananias webeni, āpitā kumbuko u nāmo nadāŋkaŋ Pitaken kuŋkuk.

⁸ Pāŋku kawān Pitatā iwetkuk; Ek monēŋ, epān tobāt terak yāpumāno u kudup nimimān ba nāmo? Yāwānā Safairatā iwetkuk; Ei, u kumān tamimāk yāk.

⁹ Ude yāwānā Pitatā iwetkuk; Etāŋ, ek imata bānep kubāgān tāŋpāŋ Ekāni tāŋo Kudupi Munapik tāŋikŋarani tāmān? No yabā! Āma āpka yāpmāŋ pāŋku āneŋpeŋ ābā yāma-ken itkaŋ ŋo yāk. Gāk imaka, udegān yāpmāŋ pāŋku ānenayāŋ yāk.

¹⁰ Pitatā man ude yāŋirān uterakgān Safaira Pita dubini-ken kumāŋpāŋ maŋ patkuk. Kumāŋpāŋ parirān āma gubaŋi gubaŋi ukeŋonitā āneŋi ābā kaŋpāŋ komegup yāpmāŋ pāŋku āpi dubini-ken āneŋkuŋ.

¹¹ Ude tāŋirā āmawebe ābot tāŋpani kuduŋtagān ba āmawebe gāgāni ātu manbiŋam u nadāŋkuŋo unitā bumta umuntaŋkuŋ.

Aposorotā kudān kudupi pewā ahāŋkuŋ

¹² ✧ Tāŋpākaŋ kadāni uken aposorotā kudān kudupi mebāri mebāri āmawebe bāmopi-ken pewā ahāŋkuŋ. Tāŋpāŋ aposoro-kāt nadākinik tāŋpanitā kudupi yot yewa gānaŋ āroŋpāŋ bāgup kubā wāpi Solomon tāŋo bāgup uken ānok kubāgān itpāŋ kābeyā tāk tāŋkuŋonik.

¹³ Tāŋirā āmawebe gāgānitā nadākinik tāŋpanita bānep tāga nadāŋ yāmik tāŋkuŋopāŋ umuntaŋpāŋ bok nāmo it tāŋkuŋonik.

¹⁴ ✧ Upāŋkaŋ kepma kepma āma māyaptā Ekānita nadākinik tāŋpāŋ nadākinik tāŋpani ābot ukāt yāpurārātpāŋ ānok pāhap kubāgān tāŋkuŋ.

¹⁵ Tāŋpākaŋ biŋam nadāŋpāŋ āmatā noriye kāyām mebāri nikek yāŋ-yākŋat yāpmāŋ kuŋkuŋ. Edaptā Pita terak yāpurirān wāranitā kāyām ikek uterak kuŋirān kaŋ tāgawut yāŋpāŋ kādet gāgāni-ken bukā ba gāraŋ terak yepmak tāŋkuŋonik.

¹⁶ ✧ Ba āmawebe ānok pāhap yotpārare tāpuri tāpuri Jerusalem dubini-ken naniktā noriye kāyām ikek ba mājotā magārani yāŋ-yākŋat yāpmāŋ ābuŋ. Tāŋirā aposorotā u kudup yāpā tāgaŋkuŋ.

Juda āmatā aposorotā iwan tāŋ yāmiŋkuŋ

¹⁷ ✧ Aposorotā ude tāŋirā bāmop āma intājukun tāŋpani-kāt noriye Satyusi ābotken nanik unitā yabāŋpāŋ ninpāŋ nirepmitkaŋ yāŋ nadāŋpāŋ kokwawak pāhap nadāŋ yāmiŋkuŋ.

¹⁸ Ude tāŋpāŋ aposoro u yepmāŋitpāŋ yotpārare unitāŋo komi yotken yepmaŋkuŋ.

19-20 ✨ Tänpäkan bipani ugän Ekäni täño aņero kubätä äbä yäma dätpän aposoro u yän-yäkņat yäpmän yäman äpmonpän ñode yäwetkuk; In kudupi yotken kuņpän ämawebe irit kuņat-kuņat kodakita manbiņam kudup yäwetpän yäwoņäreke täņput yäk.

21 Yäweränä mani buramiņpän kome yäņeņirän kudupi yotken päņku aņerotä yäwetkuko udegän Anutu täño manbiņam ämawebe yäwetpän yäwoņäreņkuņ.

Yäwetpän yäwoņäreke täņ irirä käbeyä yot kubäken bämop äma intäjukun täņpani-kät noriye ätu unitä yäņpewä Juda äma ekäni ekäni ba watä äma kudup äbäkan käbeyä täņi täņkuņ. Käbeyä täņpän aposoro yän-yäkņat yäpmän äbäka komi äma ätu yäwet-pewä komi yotken kuņkuņ.

22 Komi yotken kuņpän aposorota wäyäkņewä waņkuņ. Wäyäkņewä wawäpän äneņi äyänutpeņ päņku käbeyä täņkuņ-ken ahäņpän yäwetkuņ;

23 Aposoro komi yotken nämo itkaņ! Nin kumäño u yäma kehäromi-inik täņ-täpänewani irirän watä ämatä watä irirä yabämän. Tänpäkan yäma dätpän gänaņ unu kubä nämo kamän yäk.

24 Ude yänirä kudupi yot täño watä äma unitäño intäjukun ämakät bämop äma intäjukun täņpani unitä nadäņpän-nadäwätäk pähap täņpän yänkuņ; Jide ahätäk?

25 Nadäwätäk ude täņ irirä äma kubätä äbäņpän yäwetkuk; Ai, nadäwut! Äma komi yotken yepmaņkuņo ukeņowä kudupi yotken kuņo ämawebe yäwetpän yäwoņäreke epän täņ itkaņ yäk.

26 ✨ Ude yäwänä kudupi yot täño watä äma unitäño intäjukun ämatä noriye yämaguränkaņ päņku aposoro yepmäņitpän käbeyä-ken yän-yäkņat yäpmän äbuņ. Komi nämo yämiņkuņ. Jop yän-yäkņat yäpmän äbuņ, ämawebetä mobätä nidäpneņ yän nadäņpän.

Aposoro umunkät nämo kuņatkuņ

27 Yän-yäkņat yäpmän käbeyä täņiken äbäņpän Juda äma ekäni ekäni injamiken yepmaņkuņ. Yepmaņirä bämop äma intäjukun täņpanitä ñode yäwet yabäņkuņ;

28 ✨ Nadäwut! Nin äma u wäpi terak ämawebe yäwetpän yäwoņärekte yäjiwät man kehäromi-inik täwetkumäño u nämo nadäņkuņ ba? Upäņkaņ täkaņ ño kawut yäk. In nintäño man irepmitpän manbiņam yäņahäntän kuņirä Jerusalem komeken nanik ämawebe kudup nadäņ morekaņ yäk. Ba ugän nämo. Äma unitäño kumäk-kumäki nintä terakgän wohutta ehurani täk täkaņ!

29 ✨ Ude yäweränä Pitakät aposoro ätutä yänkuņ; Ude nämo! Äma täño man buramiņkaņ Anutu täño man mäde utnaņi nämo pätak yäk.

30-31 ✨✨ In Jesu u päya kwakäp terak bureni utpewä kumbuk. Upäņkaņ oranin täño Anututä kumbani-ken nanikpän wädäņ tädot päro ini keru bure kända wäpi biņam ikek teņkuko itak yäk. Äma u Anututä intäjukun äma ärowani ba waki keru-ken nanik nimagurani wäp ude imiņkuk. Tänpäkan äma unitä täņkentän yämiņirän Isrel ämawebetä kädet wakiwaki penpän bänep sukureņirä momini api peņ yämeke yäk.

32 ✨ Imaka imaka äma uken ahäņ imiņkuņo u dapunintä yabäņjitna ahäņkuņ. Täņpän äma unitäño manbiņam uwä Kudupi Munapiktä täņ-mehantaņ nimiņirän yäņahäk täkamän. Nadäkaņ, Kudupi Munapik u ämawebe Anutu täño mani buramik täkaņ unita yäniņ kirewani.

✨ 5:19-20: Apos 12:7-10 ✨ 5:26: Mat 14:5 ✨ 5:28: Apos 4:18; Mat 27:25 ✨ 5:29: Apos 4:19

✨ 5:30-31: Apos 3:15 ✨ 5:30-31: Apos 2:33-34; Efe 1:20; Hib 2:10, 12:2 ✨ 5:32: Apos 1:8

33 ✧ Aposorotä man ude yäjirä nadänpäj Juda äma ekäni ekänitä kubiri pähap nadänpäj man topmänpäj kumäj-kumäj kaŋ dāpna yäj yäjkuŋ.

34-35 ✧ Man ude yäj irirä ukät nanik kubä wäpi Gamalieltä noriye iŋamiken akuŋkuk. Gamaliel uwä Parisi äma tājō Baga man yāwoŋārewani äma kubä. Ämawebe kuduptä Gamaliel u oraŋ imik täŋkuŋonik. Eruk, Gamalieltä akuŋpāj kudupī yot tājō watä äma yāwerän aposoro yāma-ken yepmanpä irirä noriye ŋode yāwetkuk; Isrel āmanaye, in äma äbot ŋo kädēt kubä yāwoŋārena yājnpājä ket nadäwä tumbakaŋ kaŋ täŋput yäk.

36 ✧ Äma kubä wäpi Teudas unitä bian täŋkuko ukeŋo nadākaŋ? Uwä inita näk wāpna biŋam ikek yäj yājirän äma 400 udetä mani buramik täŋkuŋonik. Täŋpakaŋ gapmantä kumäj-kumäj urirä äma ukät irani umuntaŋpāj kuŋtäŋpä kuŋkuŋ. Ude täŋirä unitājō wäpi biŋam kwawak itkuko u paotkuk.

37 ✧ Ba ätu itkaŋ gapmantä äma danik-danik kadāni-ken äma Galili komeken nanik kubä wäpi Judas, unitä gapman yāwat kirekta äma ätu yāmaguränkaŋ ämik pewä ahäŋkuŋ. Täŋpakaŋ gapmantä Judas urirä noriyetä kuŋtäŋpä kuŋkuŋ.

38 ✧ Unita ŋode täwera nadäwut; Äma äbot ŋo imaka kubä nämoinik yāwoŋārene. Yäniŋ kireŋpena jop kut yäk. Nadākaŋ? Kädēt jide iwāt täkaŋ uwä äma tājō nadäk-nadäk terak iwāt täkaŋ u täŋpawä ini jop täga api paorek yäk.

39 ✧ Upājkaŋ Anutu tājō nadäk-nadäk terak täk täkaŋ u täŋpawä täga nämo api yäniŋ bitnäneŋ yäk. Anutu iwan täŋ imineŋo udetä! yäk.

40 ✧ Gamalieltä ude yājirän Juda äma ekäni ekäni käbeyä täŋkuŋo unitä man yäjkuŋo u buramiŋpāj yājnewä aposoro yāman kuŋkuŋo u äneŋi yot gānaŋ äroŋkuŋ. Äroŋirä komi äma yāwerä pärip-päriptä dāpmājnpāj Jesu wäpi terak man nämo yāghahäta yäniŋ bitnäŋkuŋ. Ude täŋpāj yabä kätäŋnewä äpāmaŋ kuŋkuŋ.

41 ✧ Täŋpāj aposorotä Juda tājō äma ekäni ekäni u yepmanpeŋ oretoret terak kuŋpāj ŋode yājtäŋ kuŋkuŋ; Wisiknin, Anututä nibāwän tägawāpāj nadāj nimiŋirän Jesu wāpita yājnpāj mäyäk yāpmājkamāj!

42 ✧ Täŋpakaŋ epän täk täŋkuŋo u nämo peŋkuŋ. Nämoinik, kepma kepma kudupī yot gānaŋ ba ämawebetä yotken äroŋpāj Jesu tājō manbiŋam yāwetpāj yāwoŋārek täŋkuŋ. Manbiŋam Täga u ŋode yāwet ahäŋkuŋ; Äma Anututä ämawebe inita yāmagutta bian iwoyājkuŋo wäpi Kristo u Jesu ubayāj!

6

Aposoro täŋkentäta äma 7 yabāj ahäŋkuŋ

1 ✧ Eruk kadāni uken ämawebe Jesu iwaräntäta nadäkinik täŋ imiŋpāj äbot täŋpani yāpurärätpāj yāpurärätpāj it-pewä äbot taŋi täŋkuk. Täŋirä nadäkinik täŋpani ätu Grik man yāwani, ätuwä Juda man yāwani u bāmopi-ken yājwawak ahāj yāmiŋkuk. Täŋpāj Grik man yāwanitä Juda man yāwani ŋode yāwetkuŋ; In kadāni kadāni ämawebe ketemta jop it täkaŋ u täŋkentäj yämik täkaŋ yäk. Täŋkaŋ nin nanik webe kajat u imata nämo täŋkentäj yämik täkaŋ?

2 ✧ Ude yājirä nadänpāj aposoro 12 unitä nadäkinik täŋpani ämawebe yāj-päbä äbot kubägän yepmanpāj ŋode yāwetkuŋ; Nintä Anutu tājō man

yāñahäka u mäde ut imiñkañ ketem yāpmāñ daniñpāñ yāmik-yāmikgāñ tāna siwoñi nāmo tāñpek yāk.

3 ✧ Unita notniye, in bāmojjin-ken āma siwoñi kuñarani 7 ude, nadāk-nadāk tāga yāpmāñ kuñarani ba Munapiktā uwāk tāwani u yabāñ ahāwākañ epāñ kädēt udewani yabāñ yawatpāñ tākta yepmana yāk.

4 Ude tāñpākañ nininā kadāni kadāni epāñ tāk tākamāñ ude, yāñapik man ba Anutu tāño mangān api yāñahāk tāne.

5 ✧ Ude yāñirā āmawebe päke unitā aposoro tāño man kädēt unita gāripi nadāñpāñ āma ñodepāñ iwoyāñpāñ yepmañkuñ; Stiven, u nadākiniki kehāromi ba Munapiktā uwāk tākinik tāñpani. Kubā Filip, kubā Prokorus, kubā Nikano, kubā Timon, kubā Pamenas, kubā Nikolas. Nikolas u Antiok komeken nanik, Juda āma nāmo upāñkañ iniken ābekiye oraniye tāño kädēt peñpāñ Juda tāño Anutu iniñ oretoret kädēt u iwarani kubā.

6 ✧ Eruk āma 7 u yabāñ ahāñpāñ aposoro inamiken yepmañirā aposorotā Anutu-ken yāñapik man yāñkañ kerī āma uterak peñpāñ yāniñ kireñkuñ.

7 ✧ Tāñirā Anutu tāño mantā weñ patkuk. Weñ parirān āmawebe māyaptā manbiñam u nadāñkañ nadākinik tāñpāñ Jerusalem komeken nadākinik tāñpani ābot u ābā yāpurārātpāñ yāpurārātpāñ it-pewā bārāñeñ ābot tañi tāñkuk. Tāñirā bāmo p āma māyaptā udegān Jesu tāño manbiñam u nadāñpāñ Jesuta nadākinik tāñ imiñpāñ Jesu tāño kädēt ugān iwatkuñ.

Juda āmatā Stiven manken teñkuñ

8 ✧ Eruk Stivenken Anutu tāño orakoraki ba kehāromitā patinik tāñirān kudān kudupi mebāri mebāri kehāromi nikek āmawebe bāmopi-ken tāñkuk.

9 ✧ Tāñirān kañkañ Juda āma ātutā kokwawak tāñpāñ Stiven-kāt yāñ-awātkuñ. Āma uwā kābeyā yot kubā wāpi Friman kābeyā yot uken kābeyā tāk tāñpani. Yāñawāt irirā āma ātu Sairini, Aleksadria yotpārare-ken nanik ba kome tañi yarā wāpi Silisia kenta Esia uken naniktā ābā penta itpāñ yāñ-awātkuñ.

10 ✧ Eruk, Stiven-kāt yāñawātkuño upāñkañ Kudupi Munapiktā tāñkentāñ imiñpāñ nadāk-nadāk tāga imiñirān āma ekāni ekāni u Stiventā man yāñkuko u tāga nāmo irepmitkuñ.

11 ✧ Ude tāñkuño unita kābopgān āma ātu Stiven jopman ñode ikñatta yāñ-yākñatpāñ yāmagutkuñ; Nin Stiventā Moses kenta Anututa yāñārok man yāñirān nadāk tākamāñ.

12 Eruk āma unitā jopman ude yāñirā āmawebe jopi-jopi, ba Juda āma ekāni ekāni ba Baga man yāwoñārewani āma unitā nadāñpāñ kokwawak nadāñkuñ. Tāñpāñ pāñku Stiven inñitpāñ imagut yāpmāñ pāñku Juda āma ekāni ekāni tāño kābeyā tañiken teñkuñ.

13 ✧ Kābeyā-ken Stiven jop ikñatta āma ātu yepmañkuñ. Tāñkañ Stiven imagut pāñku u tewāwā āma jopman ikñatta yepmañkuño unitā ñode yāñkuñ; Kadāni kadāni āma ño Anutu tāño kudupi yot ba Moses tāño бага man unita yāñārok yāñirān nadāk tākamāñ yāk.

14 Ñode yāñirān nadāñkumāñ yāk; Jesu Nasaret nanik unitā kudupi yot u wārāmutpāñ kädēt nintā iwatta Mosestā niwetpāñ niwoñāreñkuko u kudup awāhutpāñ kodaki api pewek. Ude yāñirān nadāñkumāñ yāk.

15 Yäjirä Juda äma ekäni ekäni itkuŋo u kuduŋtagäntä Stiven-gänpäŋ kaŋ-
yäputkuŋ; Stiven injami dapun uwä aŋero injam dapun bumik äworeŋirän.

7

Stiventä manbiŋam yäŋahäŋkuk

1 Täŋpäkaŋ bämop äma intäjukun täŋpani unitä Stiven ŋode iwet yabäŋkuk;
Man äma ŋonitä yäkaŋ ŋo bureni ba jop?

2 ✧ Yäwänä Stiventä yäŋkuk; Nanaye notnaye, juku peŋpäŋ man yäwayäŋ
täyat u nadäkot; Kadäni oranin pähap Abraham unitä Haran komeken nämo
kuŋkaŋ ini komen Mesopotemia uken irirän Anutunin kehäromi mähe
mi unitä ahäŋ imiŋkuk.

3 ✧ Ahäŋ imiŋpäŋ ŋode iwetkuk; Gäk komeka kujat ŋo ba ämawebekaye
yepmaŋkaŋ kome näkä gäwoŋjärewayäŋ täyat-ken u kaŋ ku yäk.

4 ✧ Ude iweränkaŋ Abraham Kaldia nanik täŋo kome u peŋpäŋ Haran
komeken päŋku itkuk. Uken ittängän nanitä kumbänä Anututä äneŋi peŋ
iwet-pewän kome intä itkaŋ-ken ŋo äbuk yäk.

5 ✧ Täŋpäkaŋ Anututä Abraham inita kome moräki täpuri kubä waki
nämo imiŋkuk. Upäŋkaŋ Anututä Abraham nanak kubä nämo bäyawanipäŋ
yänkehäromtak man ŋode iwetkuk; Gäk ba oraŋkayeta kome ŋo api taniŋ
kirewet yäk.

6 ✧ Täŋpäkaŋ intäjukun, oraŋkayetä päŋku äma ätutä komeken api itneŋ
yäk. Ude itkaŋ kome mähem täŋo watä epän äma jopi irirä komi epän yämiŋ
yärmäŋ kuŋirä obaŋ 400 ude api täreneŋ yäk.

7 ✧ Upäŋkaŋ mäden, äma oraŋkayeta komi yäminayäŋ täŋo uwä kowata näkä
api yämet yäk. Ude täŋira oraŋkayetä kome u peŋpeŋ kome ŋoken äbä itkaŋ api
naniŋ oret täneŋ yäk.

8 ✧ Täŋpäkaŋ Anututä Abraham man ude iwetpäŋ ukät topmäk-topmäk
kubägän pewän ahäŋkuk. Täŋpäŋ topmäk-topmäk unitäŋo wäranita nanak
ämami täŋo gupi moräk madäktä Abraham iwetkuk. Täŋpäkaŋ mäden, Abra-
hamtä Aisak bäyaŋkuk. Bäyaŋpäŋ kepma 8 ude itkaŋ nanaki täŋo gupi moräk
madäŋkuk. Täŋpänkaŋ Aisaktä tägaŋpäŋ Jekop bäyaŋkuk. Bäyawänkaŋ Jekoptä
tägaŋpäŋä nanakiye 12 bäyaŋkuk. Nanaki 12 uwä Juda äma nintäŋo oraniye
pähap u yäk.

9 ✧ Eruk, oraniye u noripaki Josepta kokwawak nadäŋ imiŋpäŋ gwäki
yärmäktä nadäŋpäŋ Isip komeken watä epän jop täkta yäniŋ kirewäpäŋ
yänkiŋat yärmäŋ kuŋkuŋ. Ude täŋkuŋo upäŋkaŋ Anututä Josepta watäni it
imiŋkuk.

10 ✧ Täŋpäŋ Anututä täŋkentäŋ imiŋirän kome uken bäräpi mebäri mebäri
ahäŋ imiŋkuŋo u kumän yärepmiŋ moreŋkuk. Täŋkaŋ kadäni Joseptä Isip täŋo
intäjukun äma Fero ukät man yäŋpäŋ-nadäk täk täŋkumän-ken ukenä Anututä
nadäk-nadäk kädet tägagän imänkaŋ man yäŋirän Fero unitä nadäŋkaŋ Josepta
gäripi pähap nadäŋkuk. Gäripi pähap nadäŋpäŋ unita Fero uwä Joseptä Isip
ämawebe täŋo ba iniken epän ämawebeniye täŋo yabäŋ yawat äma ekäni kubä
itta iwoyäŋpäŋ teŋkuk.

✧ 7:2: Stt 11:31 ✧ 7:3: Stt 12:1 ✧ 7:4: Stt 11:31-12:5 ✧ 7:5: Stt 12:7, 15:18; Stt 17:8; Lo 2:5
✧ 7:6: Stt 15:13-14; Kis 12:40 ✧ 7:7: Kis 3:12 ✧ 7:8: Stt 17:9-14; Stt 21:4 ✧ 7:9: Stt 37:11,28; Stt
39:1-3; Stt 39:21-23 ✧ 7:10: Stt 41:37-44; Sam 105:21

11 ✨ Tänpäkanj kadäni uken edap pähap ijinirän Isip kome ba Kenan kome Jekoptä itkuk-ken uken ketem kumän paot morenkuj. Paot morenjirä äbekniye oraniyetä ketemta wäyäknek epän tänpäj komi bumta nadänkuj.

12 ✨ Ude tänkaj Jekoptä Isip kome wit ketem itkanj yäj binam nadänpäp nanakiye ketem yäpmäkta Isip kome mämaram peñ yäwet-pewän kuñkuj.

13 ✨ Kuñkuño äbä ittängän äneñi kuñkuj. Kuñirä Joseptä yabänpäp noriye njode yäwetkuk; Näk notjinpak Josep yäj yäwetkuk. Ude yänjirän intäjukun ämani Fero u imaka, Josep täño ahäk-ahäki täño mebäri nadänkuj.

14 ✨ Ude yäwetkanj Joseptä nani Jekop-kät äboriye kuduhtagän, ämawebe 75 udetä Isip kome äbäkta man pewän kuñkuj.

15 ✨ Ude tänpänkanj Isip kome äpmo ittängän Jekop kumbuk. Ba nintäño oraniye imaka udegän uken päñku ittängän kubäpäp kome uken äneñkuj.

16 ✨ Kome uken äneñkuñopäj mäden Jekop-kät nanakiye täño kujari u äneñi yäpmäj päñku Sekem yotpärare, äma äneñpani-ken u äneñkuj. (Kome moräk, äma änekta u bian, Abrahamtä siliwa moneñ Hamo täño nanakiyeta yämiñpäp inita yäpuko u.)

Moses täño manbinam

17 ✨ Tänpäkanj Anututä Abraham yänkehäromtak man iwetkuko u bureni ahäkta kadäni keräp tänkuk. Kadäni uken Jekop täño äbot Isip kome itkuño u bumta weñ patkuk.

18 ✨ Eruk mäden Isip kome täño intäjukun äma kodaki kubä, Josep täño mebärita nämo nadäwani u ahänjuk.

19 ✨ Tänpäj intäjukun äma unitä Jekop täño äbot, nintäño oraniye u, jop yäkñatpäp komi epän waki tanji yämiñjuk. Tänpäj nanak paki api ahäwani miñiye naniye peñ yäwet-pewän yepmanpä kumäkta binam täñkuj.

20 ✨ Kadäni uken Moses, miñitä bäyanjuk. Moses u Anututä kanjirän nanak tagagamän kubä täñjuk. Tänpäj watäni it imiñirä nanitä yotken it yäpmäj äbänpäp komepak yaräkubä täñjuk.

21 ✨ Täñjirän mäden miñi nanitä yäman peñjirän Isip kome täño intäjukun äma täño äperitä yäpmänpäp nanj towiñjuk.

22 Täñjirän Moses u Isip täño nadäk-nadäk kädet kudup u iwetpäp iwonjarek täñjirä nadänpäp äma yäkyäki ba täktäki kehäromi, gäripi nitek ude ahänjuk.

23 Eruk, Mosestä täganpäp obañ 40 ude tärenjirän noriye Isrel ämawebe kuñpäp yabäwayäj nadänjuk.

24 ✨ Ude nadänpeñ kuñpäpän kanjuk; Isip äma kubätä Isrel äma kubäta komi imiñirän kanpäp noripähap u täñkentänpäp kowata Isip äma u kumäj-kumäj utkuk.

25 Tänpäj Mosestä nadänjuk; Notnayetä kanpäp njode api nadäneñ yäk; Anututä Moses kerä terak api täñkentäj nimek. Ude nadänjukko upänkanj ude nämo nadänkuj.

26 Nämo, kepma kubäta Mosestä kuñatpäp Isrel äma yarä ämiñjirän yabänjuk. Yabänpäp ämik täñkumäno u däpmäj täñjewa yänkanj kuñpäp yäwetkuk; E! Ek injek-tägän imata ämiñ itkamän?

✨ 7:11: Stt 41:54 ✨ 7:12: Stt 42:1-5 ✨ 7:13: Stt 45:1-4,16 ✨ 7:14: Stt 45:9-11; Stt 46:27 ✨ 7:15: Stt 46:1-7; Stt 49:33 ✨ 7:16: Stt 23:2-20; Stt 33:19; Jos 24:32 ✨ 7:17: Kis 1:7 ✨ 7:18: Kis 1:8 ✨ 7:19: Kis 1:10-22 ✨ 7:20: Kis 2:2; Hib 11:23 ✨ 7:21: Kis 2:3-10 ✨ 7:24: Kis 2:11-15

27 Yäwänä äma ämik yäput penpäj täñkuko unitä Moses pimij manpän kwäpäj yäjñkuk; Gäk nintäño intäjukun äma ba man yäpmäj daniwani äma ude itta netätä iwoyäñpäj gepmak?

28 Gäk kwep Isip äma kubä utpewi kumbuko ude näk nura yäjñkañ täyan?

29 ✧ Ude yäjirän Mosestä man u nadäñpäjä ämetpeñ kuñkuk. Ämetpeñ kumañ Midia naniktä komeken kuñkuk. Üken päñku äbani ude itkañ webe yäpmäñpäj nanak ämani yarä bäyañkuk.

30 ✧ Eruk, kome uken irirän obañ 40 ude tärenjirän kepma kubäta Mosestä kome ämani nämoken Sainai pom dubini-ken kuñatñkuk. Kuñarirän Anutu täño añero kubätä ahäj imiñkuk. Ahäj imiñkuko uwä päya täpuri kubä känani terak kädäp mebet ijiñirän añero u gänañ irirän kañkuk.

31 Täñpakañ Mosestä u kañpäj nadäwätäk pähap täñkuk. Täñpäj ket täñpäj käwa yäjñkañ dubini-ken kuñpäj Ekänitä ñode iwerirän nadäjñkuk;

32 Näk orañkaye Abraham Aisak Jekop, unitäño Anutu yäk. Ude yäjirän Mosestä bumta kwaiñpäj äneñi kakta umuntañkuk.

33 Täñjirän Ekänitä iwetkuk; Kome itan uwä kudupi-inik unita gäk kuroñka ärärani u yäjopmäñpäj pe yäk.

34 Nadätan? Näk ämawebenaye Isip kome itkañ komi epän waki tañi nadäj yäpmäj äbuño u yabäñpäj-nadät yäk. Ba konäm gera täñ yäpmäj äbuño u nadäj yämüt yäk. Unita apiño u yamagura yäjñpäj äpätat yäk. Täñpakañ Moses, näk äneñi peñ gäwetpewa Isip komeken kañ ku yäj, ude iwetkuk.

35 Eruk Stiventä manbiñam u yäjñpäj äneñi ñode yäwetgän täñkuk; Notnaye, jide? Moses u Moses kubä nämö. U Moses, Isrel ämatä bitnäñpäj Gäk nintäño intäjukun äma ba yäpmäj daniwani äma ude itta netätä iwoyäñpäj gepmanñkuk yäj iwetkuño ubayäj yäk. Ude iwetkuño upäñkañ Anututä Moses ugäñpäj intäjukun äma ba Isrel ämawebe komi-ken nanik yämagurekta añeroni iwerän päya täpuri-ken ahäj imiñpäj epän man u imiñkuk.

36 ✧ Täñpäj iwerän päñku Isrel ämawebe yäj-yäkñat yäpmäj äbuk. Ude täñpäj Isip komeken ba Gwägu Gämäniken ba kome kuräki-ken kudän kudupi mebäri mebäri ude täñ yäpmäj kuñjirän obañ 40 ude tärenñkuk.

37 ✧ Täñpakañ Moses unitägän Isrel ämawebe ñode yäwetkuk; Anutu uwä notjiye täño bämopi-ken nanik profet kubä näk udewani api iwoyäj tamek yäj yäwetkuk.

38 ✧ Täñpäj Moses ini uwä kome kawuki-ken äbekniye oraniye-kät kubä-kengän itkuñ. Ba Sainai pom terak añerotä Anutu täño meni-ken man yäpmäj päbä irit täga täño man iwerän nadäjñkuk. Man u äbekniye oraniye yäjahäñpäj yäwetta yäpuk.

39 ✧ Upäñkañ äbekniye oraniyetä Moses täño man nadäkta bitnäñpäj Moses ini imaka, udegän mäde ut imiñpäj äneñi Isip komeken kukta gäripi nadäjkuñ.

40 ✧ Täñpakañ kadäni kubä Mosestä Sainai pom terak äronpäj irirän oraniyetä Aron ñode iwetkuñ; Moses nin Isip nanikpäñ yäjñnikñat yäpmäj äbuk unitä jide täñpäj itak yäj nämö nadäkamäj yäk. Unita Aron, gäkä anutunin ätu täñ nimi. Täñ nimikañ unitä intäjukun täñ nimiñpäj yäjñnikñat yäpmäj kädät-ken kañ kut yäk.

41 ✧ Ude yānpāṅ bulimakau nanaki wārani kubā tāṅkuṅ. Tānpāṅ anutu jopi unita gupe kābāṅi nikek ijin imiṅkuṅ. Tānpāṅ imaka keritā tāṅkuṅo unita oretoret tānpāṅ āṅnak-āṅnak pāhap tāṅkuṅ.

42 ✧ Ude tānjirā Anututā māde ut yāmiṅkuk. Māde ut yāmiṅpāṅ yāniṅ kireṅjirān guk kenta komepak, edap dapurita oraṅ yāmik tāṅkuṅonik. Ude tāṅkuṅo unita profet tāṅo man kudān terak ṅode kudān tāwani;

Anututā ṅode yāyak;

Isrel āmawebe, in kome kawuki-ken obaṅ 40 ude itkuṅ-ken u bulimakau ba sipsip dāpmāṅpāṅ gupe ijinṅkuṅo u nāka nāmoink ijinṅkuṅ yāk.

43 Tānpāṅ yottaba pāhap tekpāṅ tāṅpani yāpmāṅkaṅ kuṅat tāṅkuṅo uwā nākṅopāṅ nāmo yāpmāṅ kuṅatkuṅ.

Nāmo, uwā anutu jopi wāpi Molek unitāṅo. Ba wābātjin Refan unitāṅo guk wārani yāpmāṅ kuṅatkuṅ.

Tānpāṅ u inṅ oretna yānpāṅ yāwuk kujat kejima tāṅkuṅo unita nāk tāwat kireṅpewa Babilon kome kukṅi udude pāṅku api itneṅ yāk. Amo 5:25-27

Yottaba tekpāṅ tāṅpani tāṅo man

44 ✧ Stiventā ude yānpāṅ pen ṅode yāwetgān tāṅkuk; Tānpākaṅ ābekniye oraniye bian, kome kawuki-ken kudupi yottaba tekpāṅ tāṅpani yāpmāṅ kuṅatkuṅo uwā Anututā unitāṅo wārani Moses iwoṅāreṅkuko udegān tāṅpani. Kudupi yottaba u gānaṅ Anututā mani bureni yāwet tāṅkukonik.

45 ✧ Eruk māden oraniye unitāṅo nanakiyetā kudupi yottaba u yāpmāṅkaṅ Josuatā intājukun tāṅ yāmiṅjirān guṅ āma ābori ābori unitā komeken kuṅkuṅ. Yāpmāṅ kumaṅ kome u ahānjirā Anututā kome māhem yāwat kireṅjirān ābekniye oraniye kome u koreṅpāṅ kudupi yottaba kome ugān tānpāṅ ukengān it yāpmāṅ āroṅjirā Devit ahāṅkuk.

46 ✧ Tānpākaṅ Anututā Devitta nadāwān tāgagāmān kubā tāṅkuk. Devit uwā Jekop tāṅo Anutu unita yot tāga kubā tāṅ imikta Anutu-ken yāṅpik man yāṅkuk.

47 ✧ Tānpākaṅ Devittā ini nāmo tāṅkuk. Nanaki Solomontā yot u tāṅkuk.

48 Upāṅkaṅ Anutu Ārowani uwā yot āma keritā tāṅpani-ken nāmo it tāyak. Unita profet kubātā bian Anutu meni jinom yāpmāṅpāṅ man ṅode yāṅkuk;

49 *Ekānitā ṅode yāyak;*

Kunum u nākṅo maṅjirani bāgup. Ba kome uwā kuroṅna tāṅo yeṅpāṅ irit bāgupna.

Unita yot jidewani kubā tāṅ namiṅjirā api tāgawek? Nāmo!

50 *Imaka imaka pāke ṅo kudup nākṅa ketnatā tāṅkut. Ais 66:1,2*

51 ✧ Ude yānpāṅ Stiventā ṅode yāwetgān tāṅkuk; In gwākjin tāpāni-inik! Bāneṅjin ba nadāk-nadākjin uwā guṅ āma ude wani yāk. Jukuṅjin pik tānpāṅ Anutu tāṅo man nāmo nadāk tākaṅ. Tāṅkaṅ ābekjiye orajiyetā bian tāṅkuṅo udegān inā Munapik tāṅo man wari wari ut tākaṅ yāk.

52 ✧ In tāṅo profet biani kubā netā irirān orajiyetā kudān waki nāmo tāṅ imiṅkuṅ? Nāmoink! Profet biani māyaptā ṅode yāṅgahāk tāṅkuṅ; Āma kādet siwoṅi tākta yāwani api ābek yāṅ yāṅkuṅ. Yānjirā orajiyetā profet u kudup

✧ 7:41: Kis 32:2-6 ✧ 7:42: Jer 19:13 ✧ 7:44: Kis 25:40 ✧ 7:45: Jos 3:14-17; Jos 23:9, 18:1

✧ 7:46: 2Sml 7:1-16; Sam 132:1-5 ✧ 7:47: 1Kn 6:1 ✧ 7:51: Kis 32:9; Jer 9:26; Ais 63:10 ✧ 7:52:

2Sto 36:16; Mat 23:31

däpmaq täjkujonik. Eruk, äma kädet siwonji täkta yäwani u bämojpjin-ken ahänjirän intä äma u iwan keru terak penjirä kumänj-kumänj utkuj.

53 ✧ Bure, inä Anutu täno man kädet, anjero menitä yäwani u yäpuño upänkañ nämo iwatkujotä apinjo udegän nämo iwat täkañ.

Stiven kumänj-kumänj utkuj

54 ✧ Stiventä man ude yäwerirän kokwawak pähap nadänj iminjpäñ mäm täñpäñ utnayänj täjkuj.

55 ✧ Upänkañ Munapiktä Stiven uwäk tänjirän kunum terak doranjpäñ Anutu täno penjyänjek kudän kañkuk. Ba Jesu imaka, Anutu täno keru bure käda wäpi biñam ikek wädänjirän kañkuk.

56 ✧ Ude kañpäñ yänkuk; Eruk kawut! Näk kañjira kunum anejirän Äma Bureni-inik uwä Anutu täno keru bure käda wädänjirän käyat yäk.

57 Stiventä ude yäwänä Juda äma ekäni ekänitä man yänjuruk-uruk pähap yänjpäñ jukuni yäputpäñ akuñ-kireñpäñ bäränen päñku Stiven bäyan injitkuj.

58 ✧ Bäyan injitpäñ yäpmänj päñku yotpärare gägäni-ken kumbän yänkañ mobätä utkuj. Täñpäkañ äma pengän jop ikjatkuño unitä iniken teki punin nanik yänjompänjpäñ äma gubañi kubä wäpi Sol u dubini-ken penkuj.

59 ✧ Täñkañ mobätä pen ut irirä Stiventä yänjapik man ñode yänkuk; Ekäni Jesu, gäk mäjona yäpmänj yäk.

60 ✧ Ude yänjpäñ gukut imäpmok täñpäñ gera kehäromigän ñode yänkuk; Ekäni, gäk äma nutkañ ñonitänjo momini pen yämisi. Ude yänjpäñ kumbuk. Utpewä kumänjirän Soltä bänep tägagämän nadänjuk.

8

Yäput penjpäñ äbot täñpanita iwan täñ yäminkuj

1-2 ✧ Täñkañ äma Anutu ininj orerani ätutä konäm butewaki ärowani täñpäñ Stiven täno komegup änenkuj. Eruk kadäni ukengän Jerusalem yotpärare-ken nanik äbot täñpanita yäput penjpäñ iwan täñ niminjpäñ komi yäminkuj. Ude täñ yäminkujirä metänjen kumañ Judia komeken Ba Samaria komeken kuñtäñpä kuñkuj. Kuñ täñpä kuñjirä aposoro-tägän Jerusalem yotpärare ugän itkuj.

3 ✧ Täñpäkañ Sol uwä ämawebe äbot täñpani däpmanjpäñ yäwat kireñpäñ yori gänangän yäwatpäñ yepmäñit yäpmänj äpamañ päñku komi yot gänanj yepmak täjkukonik.

Jesu täno biñam Samaria kome wen patkuk

4 ✧ Täñpäkañ ämawebe päke ämetpenj uken-uken kuñtäñpä kuñkuño unitä kome päñku ittän kuñkuñ-ken Jesu täno manbiñam yänjahäñtän kuñkuj.

5 Täñjirä äbot täñpani äma kubä wäpi Filip uwä yotpärare kubä Samaria kome uken päñku Anutu täno iwoyäwani Kristo unitänjo manbiñam yäwet ahäñtän kuñatku.

6 Manbiñam yäwet ahäñit kudän kudupi täñit täñtän kuñjarirän ämawebe uken nanik mäyaptä kañpäñ nadäkinik täñkuj.

7 ✧ Täñpäkañ Filip uwä ämawebe mäjo wakitä magärani mäyap yäwat kireñjirän mäjo kähän yänjen ämawebe yabä kätänjen kuk täñkuj. Ba ämawebe kwäyhänen täñpani ba gurän täwani mäyap yäpä tägan yämik täñkuk.

✧ 7:53: Apos 7:38; Gal 3:19; Hib 2:2 ✧ 7:54: Apos 5:33 ✧ 7:55: Mat 22:44; Apos 2:33-34; Apos 5:31
 ✧ 7:56: Kol 3:1 ✧ 7:58: Apos 22:20 ✧ 7:59: Sam 31:5; Luk 23:46 ✧ 7:60: Luk 23:34 ✧ 8:1-2:
 Apos 7:58, 8:4; Apos 11:19 ✧ 8:3: Apos 9:1,13, 22:4; Apos 26:9-11 ✧ 8:4: Apos 6:5 ✧ 8:7: Mat
 10:1; Mak 16:17

8 Ude tãj yãminjirãn Samaria naniktã bãnep oretoret terak itkuŋ.

9 Tãjpkãkaŋ uken nanik ãma kubã wãpi Saimon. U tãjpwãk ba kon mebãri mebãri tãjpani. Epãn u tãjpwãn bureni ahãnjirã Samaria ãmawebetã kawã inipãrik kubã tãk tãŋkuŋonik. Tãŋkaŋ Saimon uwã inita nadãwãn ãrowani tãjppãpãŋ nãk wãpna biŋam nikek yãŋ yãk tãŋkuk.

10 Ude tãk tãnjirãn ãma ekãni ekãni ba ãmawebe jopi kuduptã unitãŋo man nadãkta gãripi nadãk tãŋkuŋ. Gãripi nadãŋpãŋ ñode yãk tãŋkuŋonik; ãma ñonitã Anutu tãŋo kehãromi taŋji pãhap yãŋ imani. U Anutu Kehãromi unitãŋo ãpani yãŋ yãk tãŋkuŋonik.

11 Tãjppãŋ kadãni kãronji ãmawebe bãmopi-ken kudãn udewani tãŋ yãpmãŋ ãronkuko unita ãmawebetã kawã inide kubã tãjppãpãŋ nadãkinik tãŋ imiŋkuŋ.

12 Nadãkinik tãŋ imiŋkuŋo upãŋkaŋ Filiptã Anutu tãŋo kaŋiwat epãn ba Jesu Kristo tãŋo kehãromi unitãŋo manbiŋam tãga yãwerirãn ãma ba webe bok nadãwã bureni tãjppãpãŋ nadãkinik tãnjirã Filiptã ume ãrut yãmiŋkuk.

13 Tãjpkãkaŋ Saimon imaka, manbiŋam bureni nadãŋpãŋ nadãkinik tãjppãŋ ume yãpuk. Tãŋkaŋ Filip iwarãn tãnjirãn Filiptã kudãn kudupi mebãri mebãri kehãromi nikek tãnjirãn kak tãŋkuk. Kaŋpãŋ nadãwãn ãrowani tãk tãŋkuk.

14 Tãjpkãkaŋ aposoro Jerusalem itkuŋo unitã Samaria ãmawebetã Anutu tãŋo manbiŋam nadãŋpãŋ injit-inik tãŋkuŋo unitãŋo manbiŋam nadãŋkuŋ. Eruk nadãŋpãŋ Pita kenta Jon yepmaŋpã yãpmãŋ uken kuŋkumãn.

15 Pãŋku ahãŋpãŋã Samaria ãmawebe nadãkinik tãŋkuŋo unita Anututã Kudupi Munapik yãniŋ kirewãn yãŋpãŋ Anutu-ken yãŋpik man yãŋkumãn.

16 Imata, ãmawebe u Kudupi Munapik nãmo yãpuŋo unita. Jop, Ekãni Jesuta biŋam itneŋta ume ãrut tãŋkuŋ.

17 ✧ Eruk aposoro yarã unitã keru ãmawebe gwãki terak peŋjirãn Anututã Kudupi Munapik kireŋ yãmiŋkuk.

18 Aposoro yarã unitã keru ãmawebe terak peŋjirãn Kudupi Munapiktã uwãk tãŋ yãminjirãn Saimontã yabãŋpãŋ nãk udegãn kaŋ tãŋpa yãŋkaŋ moner yãpmãŋkaŋ ãbuk. ãbãŋpãŋ yãwetkuk;

19 Ek yarã ño nãka imaka, kehãromi u namun yãk. Kehãromi u namãnkaŋ nãkã ketna ãma kubã terak peŋjira Kudupi Munapik kaŋ yãpãn yãŋ yãwetkuk.

20 Yãwãnã Pitatã man kehãromi ñode iwetkuk; Wa! Imaka Anututã ironita jop nimani upãŋ monerãŋ suwawayãŋ yãyan? Nãmoinik! Moner u gãkŋa-kãt bok geŋi kaŋ ãriwun! yãk.

21 ✧ Bãnepka Anutu inamiken siwonji nãmo pãtak. Unita gãk Anutu tãŋo epãn nintã tãk tãkamãŋ ño tãkta u gãnaŋ tãga nãmo ãpmonŋpen. Nãmoinik!

22 Gãk bãnepka sukurenãŋ nadãk-nadãk waki initan ño peŋpãŋ mãde ut imi yãk. Tãŋkaŋ Ekãniken gera yãnjiri bãnepka-ken nadãk waki pãtak, momi u kãwep peŋ gamek yãk.

23 ✧ Nãk ñode gabãŋpãŋ-nadãtat; Wakiwakikatã bãnepka tãjppãn waŋkuŋ. Waki unitã gãk wakita biŋam iwoyãŋpãŋ topmãŋpãŋ gepmãŋitkaŋ itak.

24 Ude yãwãnã Saimontã ñode yãŋkuk; Wãra! Ek Ekãniken gera yãŋ namiŋjirãn nãka butewaki nadãwãn. Tãnjirãn imaka umuri nãkken api ahãŋ namek yãŋ yãkamãn u ahãŋ namektawã yãŋ yãŋkuk.

25 Tãjpkãkaŋ aposoro yarã Pita kenta Jon unitã imaka Ekãnitã jide tãŋ yãmiŋkuko unitãŋo manbiŋam yãwettãŋ kuŋkumãn. Tãŋkaŋ ãneŋi Jerusalem

äyäjutpeŋ kuŋkaŋä Samaria ämawebe kädet miŋin-miŋin ittäj kwani u Manbiŋam Täga u yäŋahäŋpäj yäwet täŋtäj kuŋkumän.

Itiopia äma kubä täŋo manbiŋam

26 Eruk, Ekäni täŋo aŋero kubätä Filip ahäj imiŋpäj iwetkuk; Gäk tuŋum täŋpeŋ iwoni käda ku. Jerusalem kädet peŋpäj Gasä yotpärare kädet kaŋ iwat yäk. Kädet uwä äma nämo irani-ken pätak u nadätan?

27 ✧ Iweränä Filip akumaŋ kuŋkuk. Kuŋtäŋgän kädet yäŋkuk-ken u Itiopia nanik äma kubä kaŋ-ahäŋkuk. Äma uwä wäpi biŋam nikek kubä, ini komeken nanik intäjukun webe wäpi Kadasi unitäŋo epän äma ärowani kubä. U webe unitäŋo monerŋ yotta watäni irani.

28 Äma u Jerusalem komeken Anutu iniŋoretta äbuko änerŋ karis terak kuŋirän. Karis terak maŋitkaŋ manbiŋam profet Aisaiatä kudän täwani u daniŋtäj kuŋkuk.

29 Kuŋirän Kudupi Munapiktä Filip ŋode iwetkuk; Gäk äma unitä kuyak-ken dubini-ken ku yäk.

30 Ude iweränä Filip bäräŋer dubini-ken kuŋpäj nadäŋkuk; Äma uwä profet Aisaia täŋo manbiŋam u daniŋtäj kuŋirän. Nadäŋpäj yäŋkuk; Notnapak, gäk manbiŋam danitan unitäŋo mebäri nadätan ba nämo?

31 ✧ Yäwänä äma unitä kowata ŋode iwetkuk; Äma kubätä manbiŋam ŋonitäŋo mebäri nämo näweränä näkŋa jide täŋpäj mebäri nadäwet? Ude yäŋpäj Filip iwetkuk; Gäk äbä näkä itat-ken ŋo maŋirikaŋ bok kuda yäk.

32 Manbiŋam daniŋtäj kuŋkuko u man mujipi ŋodepäj daniŋtäj kuŋkuk;

U sipsip ude, utnayäj nadäŋpäj yäŋikŋat yäpmäj kuŋkuŋ.

Täŋirä kwikinik itpäj man kubä nämo yäŋkuk. Ämatä sipsip puŋiŋi madänayäj täŋirä kwikinik it täkaŋ ude itkuk.

33 *Täŋpakaŋ wäpi biŋam yäpmäj äpäŋpäj kudän waki mebäri mebäri jop nadäŋ täŋ imiŋkuŋ.*

Uyeri kubä nämo peŋkaŋ kumbuk. Unita unitäŋo biŋam netätä api nadänerŋ? Nämoink, irit kuŋat-kuŋari kome terak u keräpigän däpmäj täkŋer imiŋkuŋ.

Ais 53:7,8

34 Täŋpäj Afrika äma unitä man u daniŋ paotpäjä eruk Filip iwetkuk; Näweri nadäwa. Profettä netäta yäŋpäj man ŋo yäŋkuk? Inita yäŋkuk, ba äma kubäta yäŋkuk?

35 Ude yäwänä Filiptä man daniŋkuko uterak ba man ätu terak Jesu täŋo manbiŋam täga yäŋahäŋpäj iwetkuk.

36-37 ✧ Yäŋpäj-nadäk täŋtäj kumaŋ ume kubäken ahäŋkumän. Ahäŋpäj äma ekäni unitä yäŋkuk; Nabä! Jesu yäpurärätta ume ŋopäj täga ärut naminaŋi nämo?

38 Ude yäŋpäj karis iniŋ bitnäŋpewän itkuk. Irirän Filip-kät äma ekäni u äpamaŋ ume gänaŋ äpmonkaŋ Filiptä äma ekäni u ärut imiŋkuk.

39 ✧ Ärut imänkaŋ ume gänaŋ naniktä abämaŋ äbä gägäni-ken irirän Ekäni täŋo Munapiktä Filip pit kubägän imagut yäpmäj kuŋkuk. Ude täŋirän äma ekäni u Filip änerŋ nämo kaŋkaŋ bänep oretoret pähap terak ini kädet-ken kuŋkuk.

40 ✧ Tänpäkaŋ Filip uwä yotpärare kubä wäpi Asdot u ahänkaŋ, eruk Jesu täŋo manbiŋam yotpärare kubäkubäken yänahäntäŋ kumaŋ Sisaria komeken ahänkuk.

9

Ekänitä Sol ahän imiŋkuk
Apos 22:4-16, 26:9-18

1 ✧ Kadäni uken Soltä Ekäni täŋo iwaräntäkiye kumäŋ-kumäŋ api tadäpet yän umun man bumta yäwettäŋ kuŋatkuk. Tänpäŋ bämop äma intäjukun täŋpaniken kuŋkuk.

2 Kuŋpäŋ iwetkuk; Gäk Juda äma täŋo käbeyä yot Damaskus kome itkaŋ unitäŋo watä ämata man kudän kaŋ täŋ yämi yäk. Ude täŋiri näk päŋku ämawebe Jesu täŋo kädet iwarani u täga api yepmäŋiret. Yäwänä bämop äma unitä mani buramiŋpäŋ man kudän ŋode tänpäŋ imiŋkuk; Soltä ämawebe Jesu täŋo kädet iwarani ämawebe ätu yabänpänä yepmäŋitpäŋ yän-yäkŋat yäpmäŋ Jerusalem komeken api äbek yäk.

3 Man kudän ude tänpäŋ imänkaŋ Sol Jerusalem penpäŋ Damaskus kuŋkuk. Kuŋtängän Damaskus yotpärare keräp täŋirän uterakgän kunum gänaŋ nanik penyänek pähap kubätä Sol uwäk täŋkuk.

4 Penyänek unitäŋo kehäromitä tänpewän Sol kome terak maŋpatkuk. Ude tänpäŋ äma kubä täŋo man kotäktä ŋode yänjirän nadänkuk; Sol! Sol! Gäk imata näk tänpä wakta epäni täyan?

5 ✧ Ude yäwänä Soltä yänkuk; Ekäni, gäk netä? Yäwänä unitä yänkuk; Näk Jesu, täŋpi wawetta epäni tāk täyan ubayän yäk.

6 Eruk, akuŋkaŋ kumaŋ yotpärare-ken ku yäk. Kuŋiri äma kubätä gabän ahänpän epän man api gäwerek. Gäweränä udegän kaŋ tä yäk.

7 Yänjirän äma Sol-kät bok kuŋatkuŋo u bärom tänpäŋ man kum kwikinik itkuŋ. Kwikinik itkaŋ äma bureni kubä nämo kaŋkaŋ man kotäk ugänpän nadänkuŋ.

8 Tänpäŋ Soltä akuŋpäŋ dapun ijinükuko upänkaŋ dapuri bipmäŋ urani pen irirän kerigän inŋit yäpmäŋ kumaŋ Damaskus yotpärare uken päŋku tenkuŋ.

9 Tewäkaŋ ume ketem nämo nankaŋ dupik ikekgän pen irirän kepma yarakubä ude tärenkuŋ.

10 Tänpäkaŋ Damaskus kome uken Jesu täŋo iwaräntäki kubä itkuko u wäpi Ananias. Ananias uwä dāpmonken Ekänitä gera terak wäpi yänkuk. Yänjirän Ananiastä yänkuk; Ekäni, näk itat ŋo yäk.

11 ✧ Yäwänä Ekänitä ŋode iwetkuk; Gäk akuŋkaŋ kädet kubä wäpi Kädet Siwoŋi yän yäwani u iwat yäpmäŋ ku yäk. Kuŋtängän Judastä yotken ahänpän Tasus nanik äma kubä wäpi Sol unita kaŋ iwet yabä yäk. Äma u yot u gänaŋ itkaŋ Anutu-ken yänjapik man yän itak yäk.

12 Sol u dapuri tumbani itak upänkaŋ dāpmonken ŋode kak; Äma kubä wäpi Ananias unitä Sol dapuri yäpän tägakta yot gänaŋ äronpän keru gupi terak penjirän kak yäk.

13 ✧ Yäwänä Ananiastä kowata ŋode yänkuk; Ekäni, ude nämo! Äma mäyaptä äma unita man ŋode yänjirä nadäk täyat; Äma u imaka wakiwaki Jerusalem komeken ämawebekayeta täŋ yämik täŋpani yäk.

14 ✧ U bämop äma intäjukun täjpanitã ämawebe ŋo nanik gäk wäpka terak yengämä pek täkaŋ u yepmäñjitta yäntäreŋ imiŋkuŋ yäk.

15 ✧ Ude yäwänã Ekänitã ŋode iwetkuk; Gäk ku. Sol uwã näkŋo epän watã ämana ude iwoyäñkut yäk. Uwã ämawebe Juda äbotken nanik nämo, ba kome kubäkubã täjo intäjukun äma, ba Isrel nanik näkŋo manbiŋam u yäñahäñpäj yäwetta iwoyäñkut yäk.

16 ✧ Täjppäj näkŋo wäpnata yäñpäj komi bäräpi mäyap nadäwayäj täyak uwã näkŋa-tägän api iwöñärewet yäk.

17 Ekänitã Ananias ude iweränã kumaŋ Judas täjo yot gänaŋ äronpäj keriyat Sol terak peñpäj ŋode iwetkuk; Notnapak Sol, Ekäni Jesu, kädet miñin ahäj gamiŋkuko unitã apiŋo näk peñ näwet-pewän gäkken äbätat yäk. Gäk dapun äneji ijiwi kuñirã Kudupi Munapiktã gäk uwäk tawän yäñpäj näk peñ näwet-pewän äbätat yäk.

18 Ananiastã ude yäwän tärenjirän uterakgän imaka kubã äwon bumik dapuri täjppiñkuko u täreŋ maŋkuk. Mañjirän dapuri ijiwän kuñkuŋ. Ijiwän kwäpäj käronŋ akwänkaŋ päñku Ananiastã Jesu wäpi terak ume ärut imiŋkuk.

19 Täjppänkaŋ Sol ketem nañpäj kehäromi äneji yäpuk.

Solta iwan täj imiŋkuŋ

Ude täjkaŋ Sol Jesu iwarän täwani Damaskus nanik ukät kepma yarägän itkuŋ.

20 Kadäni ugän yäput peñpäj Juda täjo käbeyã yot kome uken itkuŋo u gänaŋ äronpäj manbiŋam ŋode yäñahäk täñkukonik; Jesu u Anutu täjo nanaki ubayäj yäj yäk täñkuk.

21 ✧ Ude yäñjirän nadäñpäj ämawebe päke unitã kikuñtupäj yäñkuŋ; Wa! Äma ŋonitã-gän Jerusalem komeken ämawebe Jesu terak yengämä pek täkaŋ u täjppän wañkuŋopäj udegän täjpa yäñkaŋ ŋo äbuk yäk. U ämawebe yepmäñjipäj yäj-yäkŋat yäpmäj bämop äma intäjukun täjpani-ken kwa yäñkaŋ äbuk. Ude täk täñkukopäj jide täjppäj Jesu täjo manbiŋam niwetak?

22 ✧ Täjppäkaŋ Sol nadäk-nadäk Anutu-ken nanik yäpmäñkaŋ Juda äma Damaskus itkuŋo u ŋode yäñahäñpäj yäwet täñkuk; Jesuwã ämawebeniye yämagutta Anututã iwoyäñpäj teñkuko ubayäj. Täjppäj Soltã Jesu täjo mebäri u kwawakinik yäñahäñjirän Juda ämatã u nadäñpäj mani wärämutta täñbäräp täjppäj nadäwätäk pähap täñkuŋ.

23 ✧ Soltã epän u kepma mäyap täj yäpmäj kuñjirän eruk, Juda ämatã Sol utta man yäñpäj-nadäk täñkuŋ.

24 Käbop käbop yäñpäj-nadäñjirã utnayäj yäñkuŋo u Soltã manbiŋam nadäñkaŋ kuñjarirän utnayäj yotpärare yewa unitäjo yäma tañi tañiken kepma bipani watäni itkuŋ.

25 ✧ Ude täjirã bipani kubäken käbop, Sol täjo iwarän täwanitã Sol yäñjikuŋat yäpmäj yotpärare täjo yewa käronŋ uterak äronkuŋ. Äronpäjã Sol iwerã yäk tañi gänaŋ mäñjiränkaŋ yäk ikek tewã komeŋ umu äpmonkaŋ ukädagän metäñpeñ kuñkuk.

26 ✧ Täjppäkaŋ Sol kumaŋ päñku Jerusalem yotpärare-ken ahäñpäj Jesu täjo äbot täjpani-ken yäpurärärayäj yäñjirän u Jesu täjo iwaräntäki kubã yäj nadäwã bureni nämo täjppäj umuntäñkuŋ.

✧ 9:14: Apos 9:1-2,21, 1Ko 1:2 ✧ 9:15: Apos 25:13, 27:24; Rom 1:5 ✧ 9:16: 2Ko 11:23-28 ✧ 9:21: Apos 8:3 ✧ 9:22: Apos 17:3; Apos 18:5,28 ✧ 9:23: Apos 23:12 ✧ 9:25: 2Ko 11:32-33 ✧ 9:26: Gal 1:17-19

27 ✧ Upānkaŋ Banabastā Sol not tāŋ imiŋpāŋ yāŋiŋŋat yāpmāŋ aposoro ābotken kuŋpāŋ Sol tāŋo manbiŋam ŋode yāwetkuk; Soltā Ekāni kādet miŋjin kawānpāŋ man iwetkuko unitāŋo manbiŋam, ba Soltā Damaskus yotpārare-ken Jesu tāŋo manbiŋam kehāromigān yāŋahāŋkuko unitāŋo manbiŋam yāwetkuk. Tāŋirān āma kubātā nāmo iniŋ bitnāŋkuk.

28 Ude tāŋpānkaŋ Sol uwā Jerusalem komeken penta itkuŋ. Tāŋpākaŋ Ekāni tāŋo manbiŋam umunkāt nāmo, gwāk pimiŋpāŋ yāŋahāŋtāŋ kuŋatkuŋ.

29 Tāŋpāŋ kadāni kadāni Soltā Juda āma Grik mangān nadāwani-kāt Jesu tāŋo manbiŋam yāŋpāŋ-nadāk tāk tāŋkuŋo upānkaŋ āma u Sol utnayāŋ kādetta wāyākŋek tāŋkuŋonik.

30 ✧ Ude tāŋirā noriyetā nadāŋpāŋ Sol yāŋiŋŋat yāpmāŋ Sisaria komeken āpnoŋkuŋ. Tāŋpāŋ Sisaria kome unitā tewā yāpmāŋ kumaŋ pāŋku Tasus kome ahāŋkuk.

31 Tāŋpākaŋ kome uken-uken, Judia, Galili ba Samaria nanik ābot tāŋpani sākgāmān, kwini terak itkuŋ. Āma kubātā waki nāmo tāŋ yāmiŋkuk. Tāŋpākaŋ kādet siwoŋi terak Ekāni gāmori-ken kuŋarirā Kudupi Munapiktā bānepi tāŋpidām tāŋpāŋ tāŋ-kehāromtaŋ yāmiŋirān āmawebe kodaki māyaptā Jesu tāŋo ābot tāŋpani yāpurārātkuŋ.

Pitatā kāyām ikek kubā yāpān tāgaŋkuk

32 Pitatā komeŋi komeŋi kuŋatkā yotpārare kubā wāpi Lida ahāŋpāŋ Anutu tāŋo kudupi āmawebe uken irani ahāŋ yāmānkaŋ penta itkuŋ.

33 Tāŋpāŋ uken āma kubā wāpi Enas ahāŋ imiŋkuk. Āma uwā tāŋgurāŋ takinik tāŋpāŋ it yāpmāŋ ābāŋirān obaŋ 8 ude tāreŋkuk.

34 Āma u parirān Pitatā kaŋpāŋ iwetkuk; Enas, Jesu Kristotā gepmaŋpān tāgatan unita akuŋkaŋ tek āmetpāranika yāpi tāgawut yāk. Pitatā ude iwerirān uterakgān akuŋkuk.

35 Ude tāŋkaŋ kuŋarirān Lida kome māhem ba Saron komeken nanik kuduptā kaŋpāŋ bānepi sukurenpāŋ Ekānita biŋam tāŋkuŋ.

Kumbani kubā kodak taŋkuk

36 Kadāni uken Jopa yotpārare-ken ābot tāŋpani webe kubā wāpi Tabita. (Tabita u Grik man terak Dokas, ninin man terak ipmoŋ). Webe unitā kadāni kadāni kādet tāgatāga tāŋpāŋ āmawebe jāwāri tāŋkentāŋ yāmik tāŋkukonik.

37 Tāŋpākaŋ Pita Lida komeken irirān Tabita uwā kāyām tāŋpāŋ kumbuk. Kumāŋirān komegup ume ārut imiŋpāŋ yot gānaŋ tāŋkireki kubāken yāpmāŋ pāro peŋkuŋ.

38 Tāŋpākaŋ Lida yotpārare u Jopa yotpārare dubini-ken itkuko unita Jopa nanik ābot tāŋpanitā Pita Lida komeken itak yāŋ nadāŋpāŋ āma yarā yāwerā kumaŋ pāŋku Pitaken ahāŋpāŋ butewaki terak ŋode iwetkumān; Nintā komeken bārāŋen kuna yāŋpāŋ gāmagutdayāŋ ābākamāk yāk.

39 Yāwānā Pitatā nadāŋ yāmiŋpāŋ tuŋum tāŋpānkaŋ penta kuŋkuŋ. Kumaŋ pāŋku Lida yotpārare ahāŋpāŋ kumbani patkuk-ken u yāŋiŋŋat yāpmāŋ āroŋkuŋ. Āroŋirā webe kajat-kajat kome uken nanik kuduptagān ābā Pita itgwāiŋpāŋ konām butewaki tāŋit, Tabita kodak itkaŋ tek mebāri mebāri bipmāŋ yāmik tāŋkuko u iwoŋāreŋit tāŋkuŋ.

40 ✧ Tāŋirā Pitatā peŋ yāwet-pewān yāman kuŋ moreŋirā guket imāpmok tāŋpāŋ yāŋapik man yāŋkuk. Yāŋapik man yāwān tārewāpāŋ āyāŋutpāŋ Tabita

kanpāṅ yāṅkuk; Tabita, gāk aku! Yāwānā dapun ijiwān kwāpāṅ Pita kanpāṅjā akuṅ maṅit itkuk.

⁴¹ Aku maṅjirān Pitatā kerigān iṅitpāṅ iwerān aku kāroṅ itkuk. Tāṅpāṅkaṅ Anutu tāṅo āmawebe-kāt webe kajat-kajat yāṅpewān ārowākaṅ Tabita akutak ṅo kawut yāṅ yāwetkuk.

⁴² Ude tāṅjirān unitāṅo manbiṅam Jopa yotpārare ahāṅ parirān āmawebe māyaptā Ekānita nadākinik tāṅ imiṅkuṅ.

⁴³ ✧ Tāṅpākaṅ Pita uwā āma kubā tom gupipāṅ imaka imaka tāk tāṅpani wāpi Saimon unitā yotken kadāni kāroṅi bumik it tāṅkumānonik.

10

Anutu tāṅo aṅerotā Konilias man iwetkuk

¹ ✧ Āma kubā wāpi Konilias. Konilias uwā Sisaria yotpārare uken itkaṅ Rom tāṅo komi āma ābot kubā 100 ude unitāṅo intājukun āma it tāṅkukonik. Komi āma ābot u wāpi Itali Ābot yāṅ yāwerani.

² Konilias uwā guṅ ābotken nanik upāṅkaṅ ini ba āmawebe ukāt irani unitā Juda nanik tāṅo Anututa nadākinik tāṅ imiṅpāṅ iniṅoret tāṅkuṅonik. Tāṅpāṅ Konilias uwā monerji Juda āma jāwāri tāṅkentāṅ yāmik tāṅkukonik. Tāṅkaṅ kadāni kadāni Anutu-ken yāṅpapak man yāk tāṅkukonik.

³ ✧ Eruk kepma kubā 3'kirok bipāda tāṅjirān yori gānaṅ itkaṅ jop dupiṅkaṅ Anutu tāṅo aṅero kubātā ahāṅ imiṅjirān kwawakinik kaṅkuk. Tāṅpāṅ aṅero unitā iwetkuk; Konilias!

⁴ Yāwānā Koniliastā kanpāṅ bumta umuntanpāṅ iwetkuk; Ekāni, jide? Yāwānā aṅerotā iwetkuk; Anututā gākṅo yāṅpapak manka nadāk tāyak. Ba gāk monerj tuṅumka āma jāwārita yāmiṅjiri gabāk tāyak. Ude tāṅjiri gabāṅpāṅ kādet unita gāripi nadāṅ gamik tāyak yāk.

⁵ Unita apiṅo āmakaye yepmaṅpi Jopa komeken kut. Kuṅkaṅ āma kubā wāpi Saimon, wāpi kubā Pita u imagut yāpmāṅ ābut yāk.

⁶ ✧ Saimon uwā āma kubā wāpi Saimongān, imaka imaka tom gupipāṅ tāṅpani unitā yotken itak yāk. Tāhani u gwāgu pāhap dubini-ken itak yāṅ iwetkuk.

⁷ Ude iwerān tārewāpāṅ aṅero Konilias tenpeṅ kuṅkuk. Kuṅjirān Koniliastā watā āmani yarākāt komi āmani kubā yāṅpewān ābuṅ. (Komi āma u Anututa nadākinik tāṅpāṅ Konilias-kāt bok irani).

⁸ Eruk āma yarākubā u ābāṅjirā Koniliastā imaka ahāṅ imiṅkuko u kudup yāwerān nadāṅkuṅ. Nadāṅ morewākaṅ peṅ yāwet-pewān Jopa komeken kuṅkuṅ.

Pitatā dāpmonken imaka kubā kaṅkuk

⁹ Kuṅtāṅgān kome bipānā kādet miṅin patkuṅ. Patkuṅo yāṅewānā āneṅi akumaṅ kuṅkuṅ. Kuṅtāṅgān kepma bāmpo tāṅjirān Jopa kome kerāp taṅkuṅ. Tāṅpākaṅ Pitatā yot itkuko uwā itpāṅ-nadāk bāgup punin unu tāṅpani unita Anutu-ken yāṅapiwa yāṅkaṅ unu āroṅkuk.

¹⁰ Āro irirān nakta iwākaṅ ketemta yāṅkuk. Yāwānā ketem api iṅjirā jop dupiṅkaṅ dāpmonken ṅode kaṅkuk;

¹¹ ✧ Kunum aṅejirān imaka kubā āpuk. Āpuko uwā tek taṅi kāwuri kāwuri yentā topmāṅpāṅ pewā yāpmāṅ kome terak āpāṅjirān kaṅkuk.

12 Tãppãj tek u gãnanj tom mebãri mebãri ba gãmok, damanj ba barak mebãri mebãritã irirã yabãjuk.

13 Pitatã ude yabãj yãwat ittãngãn man kotãk kubã ñode nadãjuk; Pita, gãk aku tom uwã dãpmãppãj nanj!

14 ✧ Yãjirãn Pitatã yãjuk; Ekãni, u nãmoink nãppayãj! Tom u nintãño бага mantã nãmo nakta yãjiwãrani yãk. Âmata u nanppãj bãnepi tãppã wanẽj. Gãk mebãrina nadãtan, tom udewani kubã nãmoink nak tãyat yãk.

15 ✧ Ude yãwãnã man kotãk u ãneji kubãkãt ñode yãjuk; Ude nãmo! Imaka Anututã u tãga yãj yãwani u gãkã waki yãj tãga nãmo yãwen yãk.

16 Tãppãkanj imaka ahãj iminjuko u kadãni yarãkubã ude ãronkanj ãpãk tãjuk. Kadãni yarãkubã ude kanppãj nadãwãkanj ãneji wãdãj yãpmãj kunum gãnanj ãronjuk.

17-18 Kunum gãnanj ãronjirãn Pitatã imaka kanjuko unitãño mebãrita nadãwãtãk pãhap tãjuk. Nadãwãtãk tãj irirãn ãma yarãkubã Koniliastã peñ yãwet-pewãn ãbuño u Saimontã yotken ahãppãj yãman umu itkanj gera terak ñode yãjuk; Ai, Saimon wãpi kubã Pita, yot ño itak?

19 ✧ Tãppãkanj Pitawã yot medãp terak unu imaka kudupi kanjuko unita pen nadãwãtãk tãj irirãn Munapiktã iwetjuk; Nadãtan? Yãman umu ãma yarãkubã gãka wãyãkneñtãj ãbãkanj yãk.

20 ãma uwã nãkja yãwetpewa ãbãkanj unita nadãwãtãk nãmo tãjpen. ãpmonpikanj bãtakigãn penta kut yãk.

21 Munapiktã ude iwerãnã Pita yãman umu ãpmonppãj ãma yarãkubã u yãwetjuk; ãma wãyãkneñtãj ãbãkanj uwã nãk ño. E, ño ima mebãrita ãbãkanj?

22 ✧ Yãwãnã iwetjuk; Komi ãma tãño intãjukun ãma wãpi Koniliastã yãnpewãn ãbãkamãj yãk. Konilias uwã ãma siwonji. U Anutu ininj orerirãn Juda ãmawebe kuduptagãntã ãma unita oranj imik tãkanj yãk. Tãppãj Anutu tãño kudupi ãnero kubãtã ahãj iminjãj Konilias ñode iwetjuk; Gãk ãma kubã wãpi Pita imagut yãpmãj kunppãj gãkja yotken teñiri man nadãtak u yãjirãn kanj nadã yãj iwetjuk.

23 ✧ Ude yãjirã Pitatã yãmagut pãjku ini yotken yepmanppãn patjuk.

Eruk, patjukoj yãnewãnã akunppãj Pita tunum tãppãkanj ãma yarãkubã ukãt Jopa komeken nanik ãbot tãjpani ãma ãtu ukãt penta kunjuk.

24 Kunãko bipãnã kãdet minj patjuk. Patjukoj yãnewãkanj ãneji yãput peñpãj kunjã Koniliastã yotpãrare-ken Sisaria ahãjuk. Uken Koniliastã iniken mãhemiye ba noriye gãgãni ãtu yãnpewãn pãbã kubã-kengãn itsãmãjirã pãjku ahãj yãminjuk.

25 Ahãj yãminppãj yot gãnanj ãrowayãj tãjirãn kanppãjã Koniliastã Pita gãmori-ken gukut imãpmok tãppãj ininj orerayãj tãjuk.

26 ✧ Ude tãjirãn kanppãj Pitatã iwetjuk; Ai! Ude imata tãyan? Aku! Nãk Anutu nãmo, nãk ãma, gãk udewanigãn yãk.

27 Man ude nãwetgãwet tãntãj yot gãnanj ãronppãj Pitatã ãmawebe yot gãnanj tokjek irirã yabãjuk.

28 Yabãppãj yãwetjuk; Juda ãma nintãño mebãrinin ñode kãwep nadãk tãkanj; Ninã, ãma gunj ãbotken nanik in udewani kubãkãt itpãj yãppãj-nadãk tãga tãnanj nãmo. Kãdet udeta yãjiwãrani yãj nadãk tãkamãj. Tãj, Anututã dãpmonken kudãn ñode nãwetpãj nãwonjãrenjuk; Nãk ãma kubãta nadãwa jiranj

✧ 10:14: Wkp 11:1-47; Ese 4:14 ✧ 10:15: Mak 7:15,19 ✧ 10:19: Apos 11:12, 13:2 ✧ 10:22: Apos 10:1-2 ✧ 10:23: Apos 10:45, 11:12 ✧ 10:26: Apos 14:13-15; Rev 19:10

täga nämo tänppek, ba äma kubäta ñode täga nämo nadäwet; U ninkät nanik nämo unita ukät itpäñ yäñpäñ-nadäk tänañi nämo.

29 Anututä ude näwoñäreñkuko unita ño äbäkta nämo bitnäñkut. E, in ima mebarita yäñpewä äbätat?

30 ✧ Yäwänä Koniliastä ñode iwetkuk; Kepma 4 gumonita bipäda 3'kirok itkamäñ ñodegän täñirän, näk yot gänañ itkañ Anutu-ken yäñapik man yäñ itkut. Pengän, äma kubä tek paki-inik ägo wabiñirä inämma-ken ahäñkuk.

31 Ahäñ naminpäñ yäñkuk; Konilias, Anututä gäkño yäñapik man nadäk täyak yäk. Ba gäk monerñ tuñumka äma jäwärita yämiñiri gabäk täyak yäk. Ude täñiri gabäñpäñ kädet unita gäripi nadäñ gamik täyak yäk.

32 Unita apiño ämakaye yepmañpi Jopa komeken kut yäk. Kuñkañ äma kubä wäpi Saimon, wäpi kubä Pita imagut yäpmäñ äbut yäk. Saimon uwä äma kubä wäpi Saimongän, imaka imaka tom gupipäñ täñpani unitä yotken itak yäk. Tähani u gwägo pähap dubini-ken itak yäk.

33 Äma unitä ude näwerirän eruk, bäräreñ gäk gämagutta äma ätu perñ yäwetpewa kuñkuñ. Täñpäkañ gäk ño äbäkta nämo bitnäñkuno unita bänep täga nadäñ gamitat yäk. Eruk, man kuduptagän Ekänitä nin niwetta gäwetkuko u niweri nadäkta, Ekäni inämiiken kwawak itkamäñ ño yäk.

Pitatä Jesu täño manbiñam yäñahäñkuk

34-35 ✧ Täñpäñ Pitatä man ñode yäput penpäñ yäñkuk; Eruk, apiñogän bureniñgän ñode nadätat; Anututä ämawebe uken-uken nanikta nadäñirän uterakgän täk täyak yäk. U gupninta nadäñirän ärowani äpani nämo täk täyak. Nämo inik, äma Anutu inñ orepäñ kädet siwoñi iwat täkañ uwä Anututä not täñ yämik täyak.

36 ✧ E, Anututä Isrel äma äbotken man bureni pewän ahäñkuko unitäño manbiñam in nadäk täkañ. Manbiñam Täga uwä ñode; Jesu Kristo tewän äpä man tägagämän, Anutu-kät bänep kubägän täktäk täño man u niwetpäñ niwoñäreñk täñkuk. Jesu Kristo u ämawebe kuduptagänta Ekäni it yämik täyak.

37 ✧ Täñpäkañ Galili ba Judia komeken imaka ahäñkuko unitäño manbiñam in nadäkañ. Jontä ämawebe ume ärutärut man yäñahäñpäñ yäwet täñkuko u mädeni-ken Jesu Nasaret komeken naniktä Galili komeken epäni yäput penkuk.

38 ✧ Anututä kehäromi ba Munapik kiren imiñirän äyähutpäñ äyähutpäñ ämawebe iron täñ yämiñtäh kuñatkuk. Täñpäñ Anututä itkentäh imiñirän äma Satantä täñpäwak täñ yämani u kuduptagän yäpäñ tägawäpäñ yepmak täñkukonik.

39 Täñirän Jerusalem yotpärare-ken ba Juda kome pähap äyähutpäñ äyähutpäñ imaka imaka yäñpäñ-täk täñkuko u kañpäñ nadäk täñ moreñkumäh. Täñtäh kuñtäyon päya kwakäp terak utpewä kumbuk.

40 ✧ Utpewä kumbuko upäñkañ kepma yarä täreñirän kepma kubäta Anututä Jesu kumbani-ken nanik yäpmäñ akuñkuk. Yäpmäñ päñaku tenpäñ äneñi kwawak pewän ahäñkuk yäk.

41 ✧ Täñpäkañ ämawebe kudupken nämo ahäñ yämik täñkuk. Nämo, mani biñam yäñahäkta intäjukun iwoyäñpäñ niñpani nin-kengän ahäñ nimik

✧ 10:30: Apos 3:1, 1:10 ✧ 10:34-35: 1Sml 16:7; Rom 2:11; Gal 2:6 ✧ 10:34-35: Jon 9:31 ✧ 10:36: Sam 107:20; Ais 52:7; Rev 17:14 ✧ 10:37: Mat 4:12-17 ✧ 10:38: Mat 3:16; Luk 4:17-20 ✧ 10:40: 1Ko 15:4-7 ✧ 10:41: Jon 14:19,22-24; Jon 15:27; Apos 1:8; Luk 24:42-43

tänjukuk yäk. Täñjirän kumbani-ken naniktä akwänkañ ninä ukät ketem bok nanpän yänpän-nadäk täk täñkumänjonik.

42 ✧ Täñpäkañ ämawebe wäpi biñam yänahänpän yäwetta ñode niwetkuk; Anututä äma kubä, äma kumbani ba äma kodak irani manken yäpmän danikta iwoyänkuko u näk yän niwetkuk.

43 ✧ In nadäkañ? Ämawebe netä unitä Jesuta nadäkinik täñpeñ kuñatnayän täkañ uwä momini täga api ärut yämek. Bureni, Anututä Jesu wäpi terak wakini api peñ yämek, profet kuduptä yänahänkuño ude.

Guñ äbot ätutä Munapik yäpuñ

44 ✧ Pitatä man ude pen yän irirän Kudupi Munapiktä ämawebe mani nadän itkuño uterak äpuk.

45-46 ✧ Äpäñjirän ämawebe guñ äbotken nanik u man kotäk kudupi kudupi terak Anutu bumta iniñ oretkuñ. Ude täñjirä yabänpän äma Juda äbotken nanik Jesuta nadäkinik täñpani Pitakät penta äbuño u nadäwätäk täñpän kerinän yänkuñ; U kawut! yäk. Anututä bänep ironi terak Munapik guñ ämawebe ñonita kireñ yämikta yäk. Apiño kañpän nadäkamañ, Munapik u Juda äma nintagän nämo yäk.

47 ✧ Ude yänjirä Pitatä yänjuk; Äbot ño, nintä yäpumänjo udegän, Munapik yäpmänkañ. Unita äbot ño ume ärut yämikta netätä täga ninin bitnäwek? Nämo inik!

48 ✧ Ude yäwänkañ ämawebe u Jesu Kristo wäpi terak ärut yämiñkuñ. Ärut yämäkañ ämawebe unitä Pita iwetkuñ; Ninkät ätu it nipmankañ kañ ku yän iweräwä udegän täñjuk.

11

Pitatä iniken mebäri yänahänjuk

1 Täñpän aposoro-kät äbot täñpani ämawebe-kät Judia komeken iranitä manbiñam ñode nadänkuñ; Ämawebe guñ äbotken naniktä Anutu täño man nadänpän bänepi-ken iyap tañkuñ yän nadänkuñ.

2-3 ✧ Ude nadänkuño unita Pitatä Jerusalem yotpärare äyänjutpeñ äronjirän Juda nanik äbot täñpani äma ätutä nadäwä nämo tärewäpän man tañ ñode iwetkuñ; Gäk imata Moses täño бага man irepmiñpän äma gupi moräk nämo madäwani, guñ äbotken nanik unitäño yot gänañ äronkun? Ba imata äma udewani-kät ketem bok nankuñ? U siwoñi nämo!

4 Yäwäwä Pitatä imaka ahänjukko unitäño manbiñam mebäri-ken umunitä yän yäpmän kuñtängän ñode yäwetkuk;

5 ✧ Näk Jopa yotpärare-ken yänapik man yän yäpmän kuñjira Ekänitä nadäk-nadäkna-ken pewän ahänjirä ñode kañkut yäk. Kunum añejirän imaka kubä äpuk yäk. Äpuko uwä tek tañ, käwuri käwuri yentä topmänpän pewä yäpmän kome terak dubina-ken äpäñjirän kañkut.

6 Äpäñjirän ket täñpän yabänjuk; Tek u gänañ tom mebäri mebäri tañ täpuri, ba gämok ba barak mebäri mebäritä irirä.

7 Ude yabän yawat itkañ man kotäk kubä ñode nadänkut; Pita, gäk aku tom uwä däpmänpän nañ!

✧ 10:42: Apos 17:31, 2Ti 4:1, 1Pi 4:5 ✧ 10:43: Ais 33:24; Ais 53:5-6; Jer 31:34; Dan 9:24 ✧ 10:44: Apos 11:15, 15:8 ✧ 10:45-46: Apos 2:4, 19:6 ✧ 10:47: Apos 8:36 ✧ 10:48: Apos 2:38 ✧ 11:2-3: Apos 10:28; Gal 2:12 ✧ 11:5: Apos 10:9-48

⁸ Man ude nadänpäj n̄ode yänkut; Ekäni, u nämoinik nänpayän. Tom u waki, nakta yäjiwārani. Ämatä u nanpäj bänepi tänpä wanen. Tom udewani kubä nämoinik nak täyat yän iwetkut.

⁹ Ude yäwawä man kotäk kunum gänañ nanik u äneñi kubäkät n̄ode yänkut; Ude nämö yäk. Imaka Anututä u täga yän yäwani u gäkä waki yän täga nämö yäwen yäk.

¹⁰ Tänpäkañ imaka ahän namin̄kuko u kadäni yaräkubä ude äronkañ äpäk tänkuk. Kadäni yaräkubä u kañpäj nadäwakañ äneñi wädän yäpmäj kunum gänañ äronkuk.

¹¹ Eruk, imaka u paorirän uteragän Sisaria komeken nanik äma yaräkubä näk nämagutta yot itkut-ken ugän ahänkuñ.

¹² ✧ Ahänjirä Munapiktä n̄ode näwetkuk; Gäk ukät kuñkañä nadäwätäk terak nämö kwen yän näwetkuk. Ude näwerirän notniye 6 n̄o näkkät bok Koniliastä yotken kuñkumäj. Kumañ päñku Koniliastä yot gänañ äronjitna n̄ode niwetkuk;

¹³ Näkä yot gänañ anero kubätä ahän namin̄päj n̄ode näwetkuk; Gäk Jopa yotpärare-ken watä ämakaye ätu yäniñ kireñpewi päñku Saimon wäpi kubä Pita yänjikñat yäpmäj kañ äbut.

¹⁴ ✧ Äma unitä man täwerirän ket nadänpäj Ekänita biñam kañ täñput, gäkña ba ämawebe gäkkät irani u kudup yäk. Anjerotä man ude iwetkuk.

¹⁵ ✧ Eruk, näk Anutu täño manbiñam yäwet irira bian Munapiktä ninken äpuko udegän ämawebe uterak äronkuk.

¹⁶ ✧ Täñjirän näkä u kañpäj Ekänitä man n̄ode yänkuko u juku piñkut; Jontä umegän ärut tamin̄kuk. Upänkañ inä Munapikpäñ api uwäktän tamet yän yänkuk.

¹⁷ Tänpäkañ ninä Ekäni Jesu Kristo nadäkinik täñ imiñitna iron pähap täñ niniñkuko udegän Konilias-kät äboriyeta täñ yämiñjirän näk n̄odewanitä imata Anutu iniñ bitnäwam?

¹⁸ ✧ Pitatä manbiñam ude yäwerän nadänpäj bänepi kwitawäpäñ Anutu iniñ oretpäñ n̄ode yänkuñ; Wära! yäk. Anutuwä guñ äbottä bänepi sukurenpäñ irit kehäromita biñam täkta yänjtären yämik täyak yän yänkuñ.

Jesu täño manbiñam Antiok ahän patkuk

¹⁹ ✧ Tänpäkañ Stiven kumäj-kumäj utkuño uterak äma ätutä äbot täñpani mäyap däpmäj yawat kireñjirä Juda kome peñpäñ Ponika ba Saiprus ba Antiok komeken kuñtäñpä kuñkuñ. Kuñ täñpä kuñkuño uwä Ekäni täño manbiñam Juda ämawebegän yänjahänpäj yäwettän kuñkuñ. Äma ätu nämö yäwet täñkuñonik.

²⁰ Upänkañ nadäkinik täñpani ätu Saiprus Sairini komeken naniktä Antiok yotpärare-ken kuñkañ Grik man yäwani ämawebe, guñ äbotken nanik ukät yänpäj-nadäk tänpäj Ekäni Jesu Kristo täño manbiñam yänjahänpäj yäwetkuñ.

²¹ ✧ Ude täñjirä Ekänitä kehäromi yämiñjirän yäwerä guñ äbotken nanik ämawebe u nadänpäj mäyaptä bänepi sukurenpäñ Ekänita biñam täñkuñ.

²² ✧ Tänpäkañ unitäño manbiñam nadänpäj äbot täñpani Jerusalem itkuño unitä Banabas peñ iwet-pewä Antiok kuñkuk.

23 ✨ Pänku Antiok ahäppän Anutu täño iron u kañpän oretoret pähap täñpän bänepi täñpidäm tañ yämiñpän ñode yäwetkuk; Bäneppintä Ekäni kwasikotpäñ iñit-inik täñpän kañ irut yän yäwetkuk.

24 ✨ Banabas uwä äma tagagamän kubä. Bänepi-ken Kudupi Munapik ba nadäkiniki kehäromi niked. Täñpakan yotpärare uken äma mäyap-inik Ekänita biñam täñkuñ.

25 ✨ Eruk ätu nanak itpäñä Banabastä Sol kañ-ahäwa yänkañ Tasus yotpärare-ken kuñkuk.

26 ✨ Pänku kañ-ahäppän imaguränkañ Antiok äbumän. Äbäñpän äbot täñpani bämopi-ken obañ kubä ude itkañ äma bumta Ekäni täño manbiñam yäwetpäñ yäwoñärek täñkumän. Antiok uken ämatä Jesu täño äbot täñpanita wäpi Kristen* yän mämäram yäwetkuñ.

Äbot täñpanitä täñkentäk monerj pewä kuñkuñ

27 ✨ Kadäni uken profet äma ätu Jerusalem naniktä Antiok kuñkuñ.

28 ✨ Profet kuñkuño uken nanik kubä wäpi Agabas, uwä Munapiktä peñ iw-erirän komeni komeni nak jopirit ahäwayän täñkuko unita jukuman yänkuk. (Nak jopirit uwä äma wäpi Klodiustä Rom täño intäjukun äma irirän bureni ahänkuk.)

29 Nakta jop iritta yänirän nadänkañ äbot täñpani kubäkubätä monerj pat yämiñkuko udegän yäpmän daniñpän Judia komeken noriye ketemta jop itkuño unita pewä kukta yäñtärenkuñ.

30 ✨ Yäñtärenpän monerj peñkuño u Banabas kenta Solta yämakan yäpmän päñku äbot täñpani Judia komeken irani unitäño watä äma unita yämiñkumän.

12

Herottä äbot täñpanita iwan täñ yämiñkuk

1 Kadäni uken Herot Judia kome täño intäjukun äma ude itkañ äbot täñpani ätu komi yäma yänkañ yepmäñit päñku komi yot gänäñ yepmanjuk.

2 Uwä ñode; Unitä yäwänkañ Jems, Jon täño noripak päiptä madäñpewä kumbuk.

3 ✨ Ude täñirä Juda ämawebetä kädet Herottä täñkuko unita gäripi nadäwäpäñ Pita imaka, komi yotken tewa yänkañ yäwänpän iñitkuñ. Uwä Juda täño orekirit kadäni kubä wäpi Käräga yiskät nämo awähurani orekirit kadäni bämopi-ken täñkuk.

4 Eruk, Pita iñitpäñ komi yotken teñpän komi äma 16 ude yäwerän watä it täñkuñonik. Täñpakan Herottä ñode nadänkuk; Ittäyon Pasova orekirit kadäni täñirän ämawebe inamiken manken api tewet yän nadänkuk.

5 ✨ Ude nadänkuko unita Pita komi yot-kengän irirän komi ämatä watäni itkuñ. Täñpakan äbot täñpani ämawebetäwä Pita täñkentän imikta Anutu-ken wari wari yänapik man yäk täñkuñonik.

Añero kubätä Pita täñkentän imiñkuk

6 ✨ Eruk, Herottä kadäni Pita manken tekta yänkuko u keräp täñkuk. Kwep yän yänkañ bipani Pita komi yot gänäñ yen kehäromitä kerä kuronji topmäñpän

✨ 11:23: Apos 13:43 ✨ 11:24: Apos 2:41, 6:5 ✨ 11:25: Apos 9:30 ✨ 11:26: 1Pi 4:16 * 11:26: Kristen täño mebari uwä Kristo täño tawanjen nanik ✨ 11:27: Apos 13:1, 15:32 ✨ 11:28: Apos 21:10 ✨ 11:30: Apos 12:25 ✨ 12:3: Apos 4:3 ✨ 12:5: Jem 5:16 ✨ 12:6: Apos 5:23

tewä komi äma yarä bämopi-ken dämpmon pat itkuk. Tänpäkañ komi äma ätu komi yot täño yämabam unita watäni itkuj.

⁷ Täñjirän pit kubägän Ekäni täño aņero kubätä komi yot gänañ ugän ahäñkuk. Ahäñjirän penjyänjekitä komi yot gänañ u penjyänepäj patkuk. Täñpäj aņero unitä Pita injit täñpewän akwänpäj iwetkuk; Gäk bäräñej aku! yäk. Ude yäjirän yen kehäromi yarä Pita keru kuroñji topuño u pitpäj mañkumän.

⁸ Täñjirän aņerotä Pita iwetkuk; Päjaku tek täñpäj kuroñka ärärani tä yäk. Ude yäwänä Pita udegän täñkuk. Täñpänä aņerotä yäñkuk; Mänit tekka u täñpäj näk näwat yäk.

⁹ Ude yäjpeñ kuñjirän Pita komi yot u peñpeñ iwatkuk. Aņerotä bureni ude täñkentäj namitak yäj nämo nadäñkuk, dämpmonken käwep täyat yäj nadäñkukopäj bureni ahäj imiñkuk.

¹⁰ ✧ Eruk kumañ päñku komi äma äbot yarä watä itkujö u äbot kubä yärepmitpäñ äneñi äbot kubä yärepmitpeñ kuñjirän komi yot täño yäma tañi dätpäj äpämañ yotpärare-ken kwani u ini dätkuk. Däñirän yarä u äpämañ yäman umu kuñkumän. Kuñtängän kädet miñjin aņerotä Pita pit kubägän teñpeñ kuñkuk.

¹¹ Täñjirän eruk Pita uken nadäwän tumbuj. Täñpäj yäñkuk; Eruk, bureniñ nadätat yäk. Ekänitä aņeroni kubä iwet-pewän äbä näk Herot keru-ken nanik ba Juda ämawebe täño kokwawak keru-ken nanikpäñ nämagutak yäk.

¹² ✧ Ude nadäñkañ kumañ päñku Jon wäpi kubä Mak unitäño miñi wäpi Maria unitä yotken ahäñkuk. Ämawebe mäyap webe unitä yotken käbeyä täñpäj Anutu-ken yäjapik man yäj itkuj.

¹³ Ude yäj irirä Pitatä päñku yäma-ken umu kwäpkwäp yäputkuk. Ude täñpänä epän watä webe kubä wäpi Roda unitä yäma därayäj kuñkuk.

¹⁴ Kuñpäj Pita täño kotäk nadäñpäj bänepi-ken oretoret pähap nadäñpäj yäma nämo dätkuk. Nämo, äneñi äyäjutpeñ yot gänañ unu kuñpäj ämawebe päke u yäwetkuk; Pita äbäko yäma-ken itak yäk.

¹⁵ ✧ Ude yäwänä iwetkuñ; Täñguñ tañpäj ba yäyan yäk. Ude yäwäkañ ehuranigän yäñkuk; Nämo! Bureni yäyat! Pita yäman umu itak yäk. Yäwänä yäñkuñ; Ude nämo, Pita täño aņeronitä käwep itak yäk.

¹⁶ Ude yäj irirä Pita yäma-ken kwäpkwäp pen yäpuritkuk. Täñjirän eruk päñku yäma dätpäj Pita ini kañpäj kikuñpäj yäñpäj-nadäk täñ irirä Pitatä yäñiñ bitnäñpäj ketwära täñyärenkuk.

¹⁷ ✧ Ude täñkañ Ekänitä komi yotken nanikpäñ imagut yäpmäj äbäko unitäño manbiñam yäwetkuk. Täñpäj ñode yäwetgän täñkuk; In kuñkañ Jems-kät äbot täñpani ätu manbiñam ño kañ yäwerut. Ude yäwetkañ Pita yepmañpeñ kukuñi käda kuñkuk.

¹⁸ ✧ Täñpäkañ kome yäñejirän komi äma Pitata watä itkujö u Pitata ijiwä wawäkañ dekaken paorak yäj yäñkañ nadäwätäk pähap täñpäj manbiñam Herot iwetkuñ.

¹⁹ Iwerä nadäñpäj Herottä äma ätu yäwetkuk; Pitata wäyäkñeñpäj kawut! Yäweränkañ päñku wäyäkñeñtäj kuñarä wañkuñ. Täñpawä komi äma Pitata watä itkujö u manken yepmañpäj däpmäj-pewän kumäkta yäñkuk. Ude täñkañ ittängän Herot Judia kome peñpeñ päñku Sisaria yotpärare-ken itkuk.

Intäjukun äma Herot u kumbuk

20 ✧ Pänku uken itkanj Herot Tire kenta Sidon ämawebeta kokwawak nadänj yäpmänj kuñatpäñ ketem Herottä komeken nanik yäpmäkta бага peñ nimek yän nadänkuñ. Ude täñpeko uwä ketem deken nanikpäñ api yäpne yän yänpäñ Tire Sidon ämawebe ätutä käbeyä täñpäñ yänpäñ-ypä-tägawäkanj bänep kubägan äneñi täkta uken kuñkuñ. Pengän päñku Herot täño yot pähap unitäño watä ämani wäpi Blastus u ahäj iminpäñ ukät man yänpäñ-nadänjirä Blastustä Herot injamiken yänkentänj yämekta yänkehärom täñkuk. Ude täñpäñ Herot-kät man yäkta kadäni peñkuñ.

21 Eruk kadäni peñkuñ-ken Herottä intäjukun äma täño tek täñpäñ man yäwera yänkanj intäjukun ämatä manjitpäñ man yäwani-ken kuñkuk. Uken kuñkanj man mebäri mebäri yäwetkuk.

22 Yänjirän nadänpäñ ämawebe päke unitä gera terak ñode yänkuñ; Anutu kubä täño meni jinom yäk. U äma täño nämo yän yänkuñ.

23 ✧ Ude yänjirä Herottä man u nadänpäñ Anutu ärowani bureni täño wäpi biñam yäpmänj akukta bitnäñkuk. Ude täñjirän uterakgän Ekäni täño añero kubätä päbä utkuk. Urirän käyäm waki kubä Herot terak ahäj iminjirän yamuntä nanj äreyänpewä kumbuk.

24 ✧ Täñpakanj Ekäni täño manbiñam kehärom täñpäñ komeni komeni ahäj patkuk.

25 ✧ Ahäj parirän Banabas kenta Sol täñkentäk moneñ Judia äbot täñpanita Jerusalem yäpmänj kuñkumäno u yämän tärewäpäñ äyäjutpeñ Antiok kuda yänkanj Jon wäpi kubä Mak u imaguränkanj penta kuñkuñ.

13

Banabas kenta Sol epän man yäwetkuñ

1 ✧ Täñpäñ äbot täñpani Antiok irani uken nanik profet äma ba äma ätu Anututä kädet gäripi nadäk täyak u yäwetpäñ yäwoñarek täkta itkuñ. U wäpi tawanj ñode; Kubä Banabas, kubä Simeon wäpi kubä Kubiri yän iwerani, kubä Lusias Sairini komeken nanik, kubä Sol, kubä Manain, Herot täño noripaki kubä. 2 ✧ Eruk, kepma kubäta äbot täñpanitä Ekäni inijoret itkanj inita nak nämo nakta yäjiwätpäñ nakta jop itkuñ. Ude täñj irirä Kudupi Munapiktä ñode yäwetkuk; In Banabas kenta Sol epän kubä näkä iwoyänj yäminjkuro u täkta iwoyänpäñ yepmanpä yäpmänj kanj kun yäk.

3 ✧ Ude yäwänä nakta jop itkanj Anutu-ken yänapik man yänpäñ keru yara uterak peñpäñ yepmanpä yäpmänj kuñkumän.

Saiprus kome manbiñam yänahänkumän

4 ✧ Eruk Kudupi Munapiktä Banabas kenta Sol peñ yäwet-pewän Selusia komeken kuñkumän. U naniktä gäpe terak äronpeñ gwägu bämopi-ken kome täpuri kubä wäpi Saiprus uken kuñkuñ.

5 ✧ Kuñtängän Saiprus täño yotpärare kubä wäpi Salamis u ahänpäñ Juda täño käbeyä yot gänanj äronpäñ Anutu täño manbiñam yänahänpäñ yäwetkumän. Jon-Mak imaka, bok täñkentänpäñ yäwetkuñ.

6 Ude täñkanj Saiprus kome u gänanj manbiñam yänahänpäñ yäwettänj kuñtängän yotpärare kubä wäpi Pafos u ahänkumän. Uken Juda äma kubä wäpi

✧ 12:20: 1Kn 5:11; Ese 27:17 ✧ 12:23: Dan 5:20 ✧ 12:24: Ais 55:11; Apos 6:7, 19:20 ✧ 12:25: Apos 11:29-30; Apos 12:12, 15:37 ✧ 13:1: Apos 11:27 ✧ 13:2: Apos 9:15 ✧ 13:3: Apos 6:6 ✧ 13:4: Apos 15:39 ✧ 13:5: Apos 12:12, 13:13

Bajesu uwä uken itkuk. Äma uwä profet jopi, kären käwani. Grik man terak wäpi Elimas yäj iwetkuņ.

7 Elimas u kome unitäņo intäjukun äma wäpi Segius-Paulus unitäņo tājkentäk kubä. Tājņpākaņ Segius-Paulus uwä äma nadäk-nadäk ikek. U Anutu tājno manbiņam nadäwa yājņpāj Banabas kenta Solta yājņewän äbumän.

8 ✧ Tājņpākaņ äma kären käwani unitä Banabas kenta Sol tājno epän u ura yājkaņ tāk tājku. Tājņpāj intäjukun ämani Segius-Paulus unitä Jesuta nadäkinik tājņek yājņpāj Segius ude tājņeno! yäj iwet tājku.

9 Ude tājņkuko upājkaņ Kudupi Munapiktä Sol wäpi kubä Pol u uwäk tājņpāj irirän Elimas dapun taņi kaņņpāj iwetku;

10 Gäk Satan tājno nanaki! yäk. Gäk kädet siwoņi tājno iwan. Tājņyäkņarani kädet ba nadäk wakiwaki gäkken tokņeņ pätak yäk. Ekäni tājno kädet siwoņi u tājņi wanayāj tāk tājani!

11 ✧ Eruk, nadätan? Apinjo Ekänitä gurirän dapunka wawayāj yäk. Dapunka wawänkaņ kadäni käroņi bumik edap dapuri nämo kaņkaņ api it yäpmāj kwen!

Poltä ude yājirän uterakgän gubamtä-yāj dapuri-ken uwäk tājņewän dapuri bipmāj utkuk. Tājņpākaņ Elimastä äma yepmājirapāj kädet näwoņärewut yājkaņ puņ ijinätāj kuņatkuk.

12 Tājirän intäjukun äma unitä u kaņņpāj Ekäni tājno manbiņam nadäņkuko u nadäwän inide kubä tājņpānpāj Ekänita nadäkinik tājku.

Saiprus peņņeņ kome kubäken kuņkumän

13 ✧ Eruk, Polkät äma ätu penta kuņatkuņo Pafos kome peņņeņ gäpe terak äroņņeņ Pamfilia komeken yotpärare kubä wäpi Pega u kuņkuņ. Kuņjirä Jon-Mak yepmaņņeņ äneņi Jerusalem kuņku.

14 Tājirän ätu u Pega yotpärare peņņeņ ini kuroņ kuņtängän Pisidia komeken yotpärare kubä wäpi Antiok u ahāņkuņ. Ahāņpāj Sabat kadäni-ken Juda tājno käbeyä yot gānaņ äro maņitkuņ.

15 ✧ Äro maņjirirä Juda tājno äma ekäni ekäni yot gānaņ itkuņo unitä Moses tājno Baga man kudän täwani, ba profet biani tājno man u daniņ paotpāj Polkät Banabas u ņode yäwet yabāņkuņ; Ektä ämawebe bänepi tājņkehärom takta man kubä yäkta nadäņņpājä täga yājähädäyāj yäk.

16 ✧ Yäwäwä Poltä akuņpāj yājuruk-uruk yäneņo yājņpāj ketwära tājņärenku. Tājņpāj manbiņam ņode yäput peņņpāj yājku; In Isrel ämawebe ba ämawebe gägäni ätu Anututa nadäkinik tāj imiņpāj gämori-ken kuņarani in ket nadäwut!

17 ✧ Isrel äbot tājno Anutu unitä äbekniye oraniye, ämawebe bämopi-ken nanikpāj inita biņam yäpmāj daniņku. Yäpmāj daniņpāj yepmaņņpän iniken komeņi peņņeņ pāņku Isip kome itkuņ-ken uken tājņewän äbot pähap ahāj patkuk. Tājņpākaņ mäden, iniken kehäromi terak Isip komeken nanik yāj-yäkņat yäpmāj äpāmaņ kuņku.

18 ✧ Tājkaņ obaņ 40 ude kome jopi-ken ittāj kuņatkuņ-ken uken mani nämo iwatkuņo upājkaņ yabāj koreņku.

19 ✧ Eruk Kenan kome yäniņ kirewayāj tājku-ken nanik Anututä ämawebe äbot pähap 7 ude tājņpän waņkuņ. Tājņpän wawäpāj kome u Isrel ämawebeta yäniņ kirewānpāj unitä koreņpāj itkuņ.

✧ 13:8: 2Ti 3:8 ✧ 13:11: Apos 9:8 ✧ 13:13: Apos 13:5, 15:38 ✧ 13:15: Apos 15:21 ✧ 13:16: Apos 12:17 ✧ 13:17: Kis 1:7, 6:6; Kis 12:51 ✧ 13:18: Kis 16:35; Nam 14:34; Lo 1:31 ✧ 13:19: Lo 7:1; Jos 14:1

20 ✨ Imaka ahãnkuko u kuduhtagãn obañ 450 u gãnañ ahãñ yãpmãñ kuñkuñ. Eruk u punin terak Isrel ãmawebetã kome u yãpmãñpãñ irirã Anututã watã ãmaniye ãtu iwoyãñpãñ yepmak tãñtãñ kuñjirã Samuel, profet ude itta ahãñkuk.

21 ✨ Tãñpãkañ kadãni uken ãma kubãtã intãjukun it yãmekta Anutu-ken gera yãñkuñ. Gera yãñirã Anututã Sol intãjukun ãmani itta iwoyãñkuk. Sol uwã Kis tãño nanaki, Benjamintã äbotken nanik. Tãñpãkañ Soltã Isrel ãmawebeta yabãñ yãwat epãñ tãñ yãmin yãpmãñ kuñtãyon obañ 40 ude tãrenjuk.

22 ✨ Tãrenjirã Anututã Sol u yãñiwatpãñ komenita Devitpãñ intãjukun ãma itta tenjuk. Tenpãñ Devitta yãñpãñ ãmawebe ñode yãwetkuk; Nãk Jesi tãño nanaki Devit u kañpãñ gãripi nadãñpãñ bãnepnatã u inñit-inik tãyat. Unitã uyaku nãkño man kãdet u kumãñ api iwat morewew yãk.

23 ✨ Eruk, Anututã yãñkehãromtak man bian yãñkuko udegãñ Devit tãño äbotken nanik Anututã ini ãma kubã iwoyãñkuk. ãma unitã Isrel ãmawebe waki keriken nanik api yãmagurek yãñ yãñkuk. Uwã wãpi Jesu.

24 ✨ Tãñpãkañ Jesu epãni nãmo yãput penpãñ tãñtãñ kuñjirã Jontã Isrel ãmawebe-ken manbiñam yãñahãñpãñ ñode yãwettãñ kuñkuk; In bãnepjin sukurenjãñ irit kuñat-kuñatjin yãpã-siwoñ tãñjirã ume ärut tamayãñ yãñ yãwettãñ kuñkuk.

25 ✨ Eruk Jon epãñ tãñkuko u tãrewayãñ kerãp tanjirã ãmawebe ñode yãwet yabãñkuk; Intã nãka netã yãñ nadãk tãkañ? Nãk ãma intã itsãmãk tãkañ, Kristo u nãmo yãk. Upãñkañ kawut! ãma kubã mãden nãwatak yãk. Nãk äpani-inik unita u dubini-ken itnañi nãmo yãñ yãwetkuk.

26 ✨ Poltã ude yãñpãñ yãñkuk; Notnaye Abraham tãño äbotken nanik, in nadãwut! Ba in ãtu Juda äbotken nanik nãmopãñ Anutu nadãñ iminpãñ gãmori-ken kuñat tãkañ, in imaka nadãwut! Anututã ãmawebe wakiken nanik yãmagutpãñ inita biñam yãpmãk-yãpmãk unitãño manbiñam u nin bãmopnin-ken ahãtak ñol!

27 ✨ Jerusalem ãmawebe jopi ukãt watã ãmaniyetã Jesu tãño mebãri nãmo nadãwã tumbuñ. Ba profet biani tãño manbiñam Sabat kadãni-ken daninpãñ nadãk tãñ yãpmãñ äbãk tãñkuño unitãño mebãri nãmo nadãwã tãrenjuk. Nãmo nadãwã tãrenkuño upãñkañ Jesu utta man yãñjirã manbiñam biani u bureni ahãñkuk.

28 ✨ ãma uken goret kubã nãmo kañkañ manken tenpãñ utpewã kumãkta Pailat-ken man kehãromigãñ yãñkuñ.

29 ✨ Imaka bian profettã Jesu ude api tãñ imineñ yãñ yãwani u kudup tãñ iminjuñ. Tãñpãñ pãya kwakãp terak nanik ketãren yãpmãñ pãpã awañ gãnañ penkuñ.

30 ✨ Awan gãnañ penkuño upãñkañ Anututã äneñi awañ gãnañ nanikpãñ yãpmãñ pãñaku tewãñ kodak tanjuk.

31 ✨ Tãñpãkañ u punin terak kepma mãyapta ãmawebe Jesu nãmo kumãñjirã ukãt Galili kome penpen Jerusalem penta kuñkuño unitã kak tãñkuñ. ãma unitã apiño Jesu tãño manbiñam Juda äbotken yãñahãñtãñ kuñat tãkañ.

✨ **13:20:** Het 2:16, 1Sml 3:20 ✨ **13:21:** 1Sml 8:5,19, 1Sml 10:20-24 ✨ **13:22:** 1Sml 13:14, 1Sml 16:13; Sam 89:20 ✨ **13:23:** 2Sml 7:12-16; Ais 11:1 ✨ **13:24:** Mat 3:1-2 ✨ **13:25:** Jon 1:20,27 ✨ **13:26:** Apos 13:16 ✨ **13:27:** Jon 16:3; Apos 3:17 ✨ **13:28:** Mat 27:22-23 ✨ **13:29:** Mat 27:59-60 ✨ **13:30:** Apos 2:24 ✨ **13:31:** Apos 1:3,8

32 ✧ Tāŋ, nin uwä intä nadäkta Anututä äbekniye oraniyeta yāŋkehäromtak man yāŋ yämiŋkuko unitäŋo Manbiŋam Täga yāŋahāŋ itkamāŋ ŋo.

33 Tāŋpākaŋ yāŋkehäromtak man u bureni ahāŋjuk. Anututä Jesu awaŋ gānaŋ nanikpāŋ yāpmāŋ pāŋaku tewān kodak taŋkuko unita äbekniye oraniye tāŋo äbot ninken unitäŋo bureni ahāŋ nimitak. Tāŋpāŋ manbiŋam ude-waniŋan Sam 2-ken itak. Uwä ŋode;

Gäk nanakna. Apiŋo bāyaŋpāŋ gepmaŋtat.

Sam 2:7

34 Anututä Jesu awaŋ gānaŋ nanik yāpmāŋ pāŋaku teŋkuko u äneŋi awaŋ gānaŋ täga nämo api äpmo parawek. Uwä Anututä ini yāŋkuko ude;

Imaka täga Devitta biŋam peŋ imiŋkuro unitäŋo bureni uwä gamiŋjira kehäromiŋän api ahāŋ pärek yäk.

Ais 55:3

35 ✧ Ba man kubä pen Anutu tāŋo manbiŋam terak pätak u ŋode;

Gäk kaŋ-äwaräkuk täŋjiri epän ämaka iwoyāwani awaŋ gānaŋ nämo api parawek.

Sam 16:10

36 ✧ Notnaye, man biani u bureni ahāŋjirän kākamāŋ. Kadäni Devit kome terak itkuk-ken uken uwä Anutu tāŋo nadäk-gärip ugän iwarän täŋkuk. Täŋkukopāŋ mäden Devit kumbänä äbekiye oraniye tāŋo awaŋken äneŋpākaŋ paraŋkuk.

37 Tāŋ, äma Anututä awaŋ gānaŋ nanik yāwän kikŋutkuko u komegup nämo paraŋkuk.

38-39 ✧✧ Ude yāŋpāŋ Poltä ŋode yäwetgän täŋkuk; Unita notnaye in ket nadäneŋ; Äma kumbuko uwä intäŋo momi täga peŋ tamek. Manbiŋam unitagän täwetkamāŋ ŋo. Moses tāŋo бага mantä momijin tāŋo topmāk-topmāk u pit tamiŋpāŋ siwoŋi ämawebe täga nämo api täwerek. Nämo inik. Tāŋ, ämawebe Jesuta nadäkinik täŋpeŋ kuŋatnayāŋ tāŋo u kuduŋtagän Jesutä momini bureni api peŋ yämek.

40 Unita in juku peŋpāŋ ket nadäwut! Profettä man bian yāŋkuŋo unitä intä terak ärowekta. Man ŋode yāŋkuŋo u;

41 *In yāŋärok man yāwanitä nadäwätäk pähap täŋpāŋ kaŋ waŋ morewut!*

In irirä näkä imaka kudupi kubä täŋpayāŋ täyat unita nadäwä inide kubä api täneŋ.

Tāŋpākaŋ ämatä unitäŋo manbiŋam täwerirä nadäŋkaŋ bureni yāŋ nämo api nadäneŋ.

Hab 1:5

42 Eruk, Poltä manbiŋam u yāŋahāŋ paotpāŋä Banabas-kät käbeyä yot peŋpeŋ yāman äpāmaŋ kudayāŋ täŋjirän ämawebe päke unitä yäwetkuŋ; Man niwet ahäkämän unitäŋo moräki äneŋi Sabat kadäni kubäta äbāŋkaŋ kaŋ niwerun yäk.

43 ✧ Ude yäweräkaŋ äpāmaŋ kuŋkumän. Täŋjirän Juda ämawebe-kät ämawebe Juda tāŋo бага man iwarani guŋ äbotken nanik ätutä Pol kenta Banabas yāwarän täŋkuŋ. Yāwarän täŋjirä bānep nadäk-nadäki täŋkwawa tawānpāŋ

✧ 13:32: Apos 13:23

✧ 13:35: Apos 2:27

✧ 13:36: Apos 2:29

✧ 13:38-39: Apos 10:43

✧ 13:38-39: Rom 10:4

✧ 13:43: Apos 11:23, 14:22

Anutu tãjo nadäk-gärip u iwarän tänpäj unitãjo iron terak kaŋ kuŋarut yãj man kwini terak peŋ yãwetkumän.

44 Eruk äneŋi Sabat kadäni kubäken ämawebe yotpärare uken mäyaptä Pol kenta Banabastä Anutu tãjo manbiŋam yãjahãnjirän nadänayãj äbuŋ.

45 ✧ Tänpäkaŋ Juda äma ekäni ekänitã ämawebe mäyap u yabãppãj kokwawak nadãppãj Pol yãjãrok iwetpãj jopman pähap yãyak! yãj yãwetkuŋ.

46 ✧ Ude yãjirã Pol kenta Banabas ehutpãj man ñode yãŋkumän; Bureni! Nek Anutu tãjo man Juda äbotken nanik inta jukun täwet kirekta yãj nimani. Upãŋkaŋ in man ñonita mäde ut imikaŋ uwã injin-tãgãn ñode bumik yãkaŋ; Nin irit tãga tärek-tãreki nämo unita biŋam nämo tãkamãj. In ude yãkaŋ unita nek inta mäde ut tamiŋpãj ämawebe guŋ äbotken pãŋku Ekäni tãjo manbiŋam yãjahãppãj api yãwetde yãk.

47 Ekänitã ñode peŋ niwetkuk;

Näkã tänpewa in guŋ äbot tãjo peŋyãjek ude itkaŋ ämawebe komeni komeni u täŋkentãj yãmiŋjirã näkŋata biŋam api yãpmãj morewet yãk. Ais 49:6

48 ✧ Eruk, ämawebe guŋ äbotken nanik itkuŋo unitã man u nadãppãj bãnep oretoret pähap nadãppãj Ekäni tãjo manbiŋamta gãripi-inik nadãŋkuŋ. Tänpãj ämawebe mäyaptä manbiŋam unita nadãwã bureni täŋkuŋ. Ämawebe Anututã irit kehãromi yãpmãkta biŋam iwoyãwani unitãgãn nadãkinik täŋkuŋ.

49 Tänpäkaŋ Ekäni tãjo mantã kome u gãnaŋ kumän kuŋat moreŋkuk.

50 ✧ Ude tänjirän Juda tãjo ekäni ekänitã Anutu nadãj imani webe wãpi biŋam ikek ätukät yotpärare unitãjo äma ekäni ätu man yãput-yãwerirã Pol kenta Banabasta kokwawak nadãppãj waki täj yãmiŋpãj kome uken nanik yãwat kireŋpewã kuŋkumän.

51 ✧ Ude tänjirã yarã u kugun kuroŋi terak nanik dãpmãj äreyãŋpewãn maŋpãkaŋ yotpärare u mäde ut imiŋpãj Aikoniam yotpärare-ken kuŋkumän.

52 Tänpäkaŋ Kudupi Munapiktã ämawebe Jesuta nadãkinik täj imani u bãnepi täŋpidãm tänjirän bãnep oretoret pähap nadãŋtãj kuŋatkuŋ.

14

Aikoniam Manbiŋam Tãga u yãjahãŋkumän

1 Pol kenta Banabas Antiok yotpärare-ken tãk täŋkumãno udegãn Aikoniam yotpärare-ken äronpãj Juda nanik tãjo kãbeyã yot gãnaŋ äronkumän. Äronpãj Ekäni tãjo manbiŋam säkgãmãn-inik yãjahãppãj yãwerirän Juda äbotken nanik ba guŋ äbotken nanik mäyaptä Jesuta nadãkinik täŋkuŋ.

2 ✧ Tänjirã Juda äma ätutãwã Ekäni tãjo man nadãkta bitnäk-inik tänpãj ämawebe ätu guŋ äbotken nanik yãput-yãwet-pewã nadãkinik täŋpanita iwan täj yãmiŋkuŋ.

3 ✧ Ude täj yãmiŋkuŋo upãŋkaŋ Pol kenta Banabastä ehutpãj ini ugãn itkaŋ Ekäni tãjo man yãjahãk täŋkumãnonik. Ude täŋkaŋ Ekänitã orakoraki tãjo manbiŋam täŋkehãrom takta kehãromi yãmiŋjirän kudãn kudupi mebãri mebãri täŋkumän.

4 Tänpäkaŋ äma päke yotpärare u nanik duŋ-weppãj ätutã Juda ämakät bãnep kubãgãn täŋkuŋ. Tänjirã ätutãwã aposoro yarã ukät bãnep kubãgãn täŋkuŋ.

✧ 13:45: Apos 14:2 ✧ 13:46: Luk 7:30; Apos 3:26, 18:6 ✧ 13:48: Apos 11:18 ✧ 13:50: Apos 17:4,12 ✧ 13:51: Mat 10:14; Apos 18:6 ✧ 14:2: Apos 13:45 ✧ 14:3: Mak 16:20; Apos 19:11; Hib 2:4

5 ✧ Ude täjppäj itkañ mädenä Juda äma ätu ba guñ äbotken nanik ätukät intäjukun ämaniyetä Pol kenta Banabas iwan täj yämiñpäj mobätä kumäj-kumäj däpmäkta yäjppäj-nadäjkuñ.

6 ✧ Ude täjirä biñam nadäjppäj Pol kenta Banabas kome u peñpeñ Likonia komeken kuñkumän.

7 Uken kuñppäj Listra Depe yotpärare ba yotpärare tuän tuän itkuño uken Manbiñam Täga u yäjahäjkuñ.

Depe yotpärare-ken manbiñam yäjahäjkuñ

8 ✧ Listra yotpärare uken äma kuroñi kwäyähäneñ täjppani kubä itkuk. Äma u miñjitä inide bäyañkukopäj kuñat-kuñat kubä nämo täjppani.

9 ✧ Eruk Poltä ämawebe manbiñam yäwet irirän äma kwäyähäneñ täjppani uwä juku peñppäj nadäj itkuk. Nadäj irirän Poltä äma uwä nadäkiniki kañppäj Anututä u täga yäpän-täganañi yäj nadäjppäj dapun kehäromigän kañkuk.

10 Kehäromigän kañppäj gera terak ñode iwetkuk; Eruk, käroñ aku! Ude yäwänä Poltä man yäjkuco uterakgän äma uwä akuñppäj käroñ kuñatku.

11 ✧ Poltä kudän kudupi ude täjirän kañppäj ämawebe päke itkuño unitä ini Likonia man terak ñode yäjkuñ; Wära! Nininken uraktä äma äworeñppäj äbäkamän ñol yäk.

12 Ude yäjppäj anutuniye wäpi yäwetkuñ. Banabas uwä wäpi Sus yäj iwetkuñ. Täjppäj Pol uwä man yäjahäk täjkuco unita wäpi Hemes yäj iwetkuñ.

13 Täjppäkañ yotpärare u dubini-ken urak Sus unitäño iniñoret yottä itkuk. Täjkañ yot unitäño watä ämakät ämawebe päke unitä Pol kenta Banabas yäniñ oretta ärawa tänayäj nadäjkuño unita watä äma unitä bulimakau ba päya irotpäj omäk meranta täjppani mäyap yäpmäj äbuk.

14 Ude täjirän aposoro yarä unitä ude tänayäj yäj yabäjppäj bärom täjppäj iniken tek weñ täjppän kuñkuñ. Teki weñ täjppän kwäpäj bäräñeñ täropigän ämawebe u bämopi-ken äpmonppäj yäwetkumän;

15 ✧ In imata ude tänayäj yäjkañ täkañ? Nek ämagän, in udewanigän! In anutu jopi-jopi mäde ut yämiñpäj Anutu Bureni irit ikek u iniñ oretneñta Manbiñam Täga täwetkamäk ño. Anutu u uwä kunum kenta kome gwägu ba imaka kudup pewän ahäjkuñ.

16 ✧ It yäpmäj äbuño kadäni uken äma äbori äbori yabäj äwaräkuco täjirän kädet mebäri mebäri pewä ahäjkuñ.

17 ✧ Upäjkañ Anututä mebäriñi nadäneñta not täj tamiñirän iwän ba edap iniken kadäni terakgän ahäj tamiñirän ketemtä ahäj-bumbum täjirä nañ oretoret pähap täñ it täkañ.

18 Eruk manbiñam ude yäwetppäj yäniñ bitnäñkumäno upäjkañ ehutppäj ärawa täj yämikta nadäjkuñ.

Pol mobätä utkuñ

19 ✧ Kadäni uken Juda äma ätu Antiok ba Aikoniam komeken naniktä äbäjppäj Listra ämawebe peñ yäwetkuñ. Peñ yäwettäko Polta iwan täjppäj mobätä utkañ kerigän iniñpäj wädäj yäpmäj päñku kumäñtak yäj yäjkañ yotpärare gägäni-ken teñkuñ.

✧ 14:5: Apos 14:19, 2Ti 3:11 ✧ 14:6: Mat 10:23 ✧ 14:8: Jon 9:1; Apos 3:2 ✧ 14:9: Apos 3:4; Mat 9:28 ✧ 14:11: Apos 28:6 ✧ 14:15: Apos 10:26; Sam 146:6 ✧ 14:16: Apos 17:30 ✧ 14:17: Sam 147:8; Jer 5:24 ✧ 14:19: Apos 17:13, 2Ko 11:25, 2Ti 3:11

20 Tewä parirän äbot tänpäni ätutä äbä it gwäjinpän kañ irirä nadäwän tagawäpän akumañ yotpärare-ken äneñi äronkuk. Eruk patkuko yäjewänä Banabas-kät kome u penpen Depe yotpärare-ken kuñkumän.

21 ✧ Depe kome uken Manbiñam Täga yäwerirän ämawebe mäyaptä Jesuta biñam täñkuñ. Ude tänpän äyäjutpen kädet kuñkumäno udegän Litra Aikonia ba Antiok yotpärare-ken äneñi äbumän.

22 ✧ Äbä yotpärare tanji ba täpuri uken Jesuta nadäkinik tänpäni bänepi tänpidäm tanj yämiñpän nadäkiniki täñkehärom takta man yäwettän kuñkumän. Tänpän man ñode yäwetkumän; Nadäkanj? Nadäkinik tänpäni nin komi bäräpi mebäri mebäri nadänkanj kuñatnayän täkamän uwä Anutu täño kanjiwat yewa gänañ api äpmone yän yäwetkumän.

23 ✧ Pol kenta Banabastä ude yäwetkanj yotpärare u nanik ämawebe äbot tänpäni watä it yämikta watä äma yabän ahänpän iwoyänpän yepmankumän. Tänpän Ekäni nadän imikinik täñkuño uwä Ekänitä täñkentän yämekta inita nak nämo nakta yäjiwätpän nakta jop itkanj yäñapik man yän itkumän.

24 Ude täñkanj yepmanpen kuñkumän. Kumañ pänku Pisidia kome irepmitpen Pamfilia komeken ahänkumän.

25 Eruk Pega yotpärare-ken äronpän ämawebe u nanik Ekäni täño manbiñam yäwetkumän. Yäwetkanj äneñi yotpärare u penpen Atalia yotpärare-ken äpmonkumän.

26 ✧ Kome uken gäpe terak äronpen kumañ Antiok yotpärare-ken ahänpän epäni u täñ-tärenkumän. Kome ukenä äbot tänpänitä bian äma yarä unitä Ekäni täño manbiñam yänahäntän kuñarirän Ekäni täño orakorakitä watä it yämekta Anutu kerä terak yepmankanj epän man yäwet-pewä kuñkumän.

27 ✧ Eruk Antiok ahänpän äbot tänpäni kubä-kengän yepmanpän Anututä täñkentän yämiñirän epän täñkumäno unitäño manbiñam yäwetkumän. Ba Anututä guñ ämawebeta kädet täwit yämiñirän nadäkinik täñkuño unitäño manbiñam yäwetkumän.

28 Ude täñkanj ämawebe äbot tänpäni ukät kadäni käronji bumik itkuñ.

15

Jerusalem käbeyä kubä täñkuñ

1 ✧ Kadäni uken äma ätu Judia komeken naniktä Antiok kuñpän Antiok nanik äbot tänpäni ñode yäwetkuñ; In Moses täño man buramiñpän gupjin moräk nämo madänpänjä Ekänitä biñam täga nämo api täneñ yän yänkuñ.

2 ✧ Ude yänirä Pol kenta Banabastä man u nadäwän siwoji nämo tänpäpän Judia äma ukät man wärät-wärät tänpän man kowat yäwän täñkuñ. Ude täñirä äbot tänpäni ämawebetä man ñode topuñ; Eruk, Pol Banabas-kät nadäkinik tänpäni ätu yäwetpena pänku aposoro ba äma ekäni ekäni Jerusalem irani-kät man ño kanj yänpän yäpä-siwoñ tawut yäk.

3 Man ude topmänpänjä Antiok äbot tänpänitä ämawebe Jerusalem kukta iwoyänkuño u yepmanpä kuñkuñ. Kumañ pänku Ponika ba Samaria kome irepmitpän kome u nanik äbot tänpäni manbiñam ñode yäwettän kuñkuñ; Äma guñ äbotken nanik mäyaptä Anutu täño man nadänpän Anututa biñam täñkuñ. Ude yäwerirä nadänpän bänepitä oretoret pähap nadänkuñ.

4 ✧ Eruk manbiñam u yänahäntän kumañ Jerusalem ahänkuñ. Jerusalem

✧ 14:21: Mat 28:19 ✧ 14:22: Mat 7:14; Apos 11:23, 15:32; Apos 18:23, 1Te 3:3 ✧ 14:23: Apos 13:3

✧ 14:26: Apos 13:1-2; Apos 15:40 ✧ 14:27: Apos 15:4,12; Apos 11:18 ✧ 15:1: Gal 5:2 ✧ 15:2:

Apos 11:30; Gal 2:1 ✧ 15:4: Apos 14:27

ahäñjirä aposoro, äbot täñpani täño ekäni ekäni ba äbot täñpani ämawebe ini imaka, penta yäniñ oretkuñ. Yäniñ orerirä Pol kenta Banabastä Ekäni Anututä täñkentäñ yämiñjirän guñ äbot ämawebe-ken epän täñkumäno unitäño manbiñam yäwetkumän.

5 Ude yäwerirän äbot täñpani ätu Parisi äma itkuño unitä ñode yäñkuñ; Äbot kubäken naniktä gupi moräk madäneño uyaku nadäna siwoñi täñpek. Äma uwä yäweräkan Moses täño бага man bok kañ buramiwut yäk.

6 Parisi ämatä man ude yäñjirä aposoro-kät äma ekäni ätukät käbeyä täñpän man yäñ-ket utnayän täñkuñ.

7 ✧ Man u ket utnayän yäñkañ man epän pähap täñkuñ. Yäwä tärenjirän Pitatä akunpän ñode yäwetkuk; Notnaye, bian Anututä in bämopjin-ken nanik näk iwoyäñpän nepmankuko u nadäkan. U nähä guñ äbotken Manbiñam Täga yäñahäñpän yäwerira Ekänita nadäkinik täneñta iwoyäñpän nepmankuk.

8 ✧ Anutu, ämawebe kuduptagän bänepi-ken yabäñpän-nadäk täyak unitä guñ ämawebe äbot u Kudupi Munapik ninta ninin kireñkuko udegän yäniñ kireñkuk. Ude täñjirän kañpän ñode nadäñkumän; Anututä ämawebe u inita biñam yäpmän danitak yäk.

9 ✧ U ninta kädet kubä niwoñärenkañ guñ ämawebeta kädet inigän kubä nämo yäwoñärenkuk. Nämoïnik! U nadäkinik täñ imiñjirä bänepi ärut yäpän tägawäpän yepmankuk.

10 ✧ Unita in imata Anutu täño täktäki irepmitpän tänayän täkan? In бага man täño bäräpi u notniye guñ äbotken nanikta nämo kotañ yämineñ. Nämoïnik, bian äbekniye oraniye ba ninin imaka, bäräpi u täga nämo kotañkumän yäk.

11 ✧ Upäñkañ ñode nadäk täkamän; Ekäni Jesu täño orakoraki uterakgän Anututä nin inita biñam iwoyäñkuko udegän notniye guñ äbotken nanik imaka, iwoyäñkuk.

12 ✧ Pitatä man ude yäñ irirän nadäñpän äma käbeyä täñ itkuño u kudup man bitnäñpän Pol kenta Banabas-tagän juku peñkuñ. Juku peñjirä yarä unitä Anututä kudän kudupi kudupi keritak guñ äbotken täñkuko unitäño manbiñam ätu yäñahäkän täñkumän.

13 ✧ Eruk, manbiñam u yäñ paorirän Jemstä ñode yäñkuk; Notnaye, juku peñpän nadäkot!

14 ✧ Man Saimon-Pitatä ñode niwerak; Anututä ironi kwawa pewän ahäwäpän guñ ämawebe bämopi-ken nanik ätu inita biñam iwoyäñpän yäpmän daninikuk.

15 Ba profet biani täño man u inidewanigän. U ñode kudän täñkuñ;

16 *Ekänitä ñode yäñkuk;*

Devit täño äbot uwä yottaba tokät mañpani ude bumik yäk.

Upäñkañ kämiwä, näkä äbäñpänä äneñi yäpmän päñaku peñpän api täñkodak täwet.

17-18 *Ude api täñpero unitä ämawebe ätu Ekäni näk nabäñ ahäkta epäni api täneñ.*

Burenä, ämawebe guñ äbotken nanik näñjata biñam iwoyäñkuro u näka api wäyäkñetän kuneñ.

Ekänitä bian imaka ude api ahäneñ yäñ yäñkuko udegän täñkuk.

Amo

9:11,12

✧ 15:7: Apos 10:1-43 ✧ 15:8: Apos 10:44, 11:15 ✧ 15:9: Apos 10:34-35 ✧ 15:10: Mat 11:30; Gal 3:10, 5:1 ✧ 15:11: Gal 2:16; Efe 2:5-8 ✧ 15:12: Apos 14:27 ✧ 15:13: Gal 2:9 ✧ 15:14: Apos 15:7-9

19 Unita notnaye, näk ɲode nadätat. Nin notniye guɲ äbotken nanik bänepi sukurenɲpəɲ Anutu-ken kuɲ moreɲkuɲo unita bäräpi nämo kotaɲ yämine.

20 ✧ Nämo, jukuman ɲode ugänpəɲ kaɲ kudän täɲpəɲ yämina; In wäbätta tom ketem ijiɲ yämani u moräki nämo näneɲ. Ketem udewani u naɲpəɲ bänepjin täɲpə waneɲ. Ba kubokäret kädet u ba u nämo täneɲ. Ba tom kotäki topmäɲpəɲ däpmäɲ-pewä kumbani-kät tom nägäri nämo piwä kwani u nämo näneɲ. 21 ✧ Nin nadäkamäɲ, bian umu-kentä päbä apiɲo itkamäɲ-ken ɲoken guɲ äbot täɲo yotpärare kubäkubäken Sabat kadäni-ken käbeyä yot gänaɲ Moses täɲo бага man u kudup daniɲpəɲ yäɲahäk täkaɲ. Unita Baga man yarägän ude kaɲ kudän täɲpəɲ yämina.

Jerusalem käbeyätä man ɲode topuɲ

22 Eruk, aposoro-kät äbot täɲpani ämawebe ba watä ämaniyetä man topmäɲpəɲ äma yarä Banabas kenta Polkät Antiok kukta yabəɲ ahäɲkuɲ. Äma yarä u kubä wäpi Judas wäpi kubä Basabas, kubä wäpi Silas. Yarä unitä äbot täɲpani täɲo watä äma ude itkumän.

23 Täɲpəɲ manbiɲam yäpmäɲ kukta ɲode kudän täɲpəɲ yämiɲkuɲ;

Man kudän ɲo guɲ äbot Antiok, Siria, Silisia komeken nanik nadäkinik täɲpani, inta kudän täɲ tamani. U notjiye aposoro-kät Jerusalem äbot täɲpani täɲo watä ämaniye nintä kudän täɲ tamiɲpəɲ oretoret man tena äretak.

24 ✧ Eruk man kubä ɲode nadämäɲ; Nintä nämo nadäɲ yämiɲitna ninken nanik äma ätutä inken kuɲkaɲ man mebäri mebäri täwerirä nadäwätäk pähap täɲkuɲ.

25 Nintä u nadäɲpəɲ man epän täɲpəɲ äma yarä ɲo yabəɲ ahäɲpəɲ yepmana yäpmäɲ notniɲpakyat Pol kenta Banabas-kät ärekaɲ.

26 Nin Pol kenta Banabasta gäripi pähap nadäk täkamäɲ. Uwä Jesu Kristo Ekäninin täɲo epän terak ini gupita nämo iyap taɲpəɲ bäräpi mebäri mebäri kotaɲkumän.

27 Täɲpəɲ nin Judas kenta Silastä manbiɲam ɲo täɲkehärom takta, inken yepmana yäpmäɲ ärekaɲ.

28 ✧ Kudupi Munapik-kät nintä man yäɲpəɲ-nadäk ɲode täɲkumäɲ; Intä bäräpi ätukät kotakta bitnäkamäɲ. Unita in kädet ɲode-gänpəɲ iwatneɲ;

29 ✧ In naɲ moräk wäbätta peɲ yämani u nämo yäpmäɲpəɲ näneɲ. Ba tom kotäki topmäɲpəɲ däpmäɲ-pewä kumbani ba tom nägäri u nämo näneɲ. Ba kubokäret kädet nämo täneɲ. Injinta watäni itpəɲ imaka ɲo mäde ut moreɲjirä api tägawek. Eruk, ugän. Säkgämän kaɲ irut.

30 Man ude kudän täɲpəɲ yämiɲkaɲ yepmaɲpə yäpmäɲ Antiok komeken kuɲkuɲ. Eruk kumaɲ pəɲku Antiok ahäɲpəɲä äbot täɲpani yäɲpəbä yepmaɲpəɲ man kudän u yämiɲkuɲ.

31 Yämäkaɲ ämawebetä irit kuɲat-kuɲari täɲ-kehäromtak man u daniɲpəɲ nadäɲkaɲ bänep oretoret pähap nadäɲkuɲ.

32 ✧ Täɲpəkaɲ Judas kenta Silas u Anutu täɲo meni jinom yäɲahäwani unita äbot täɲpani ämawebe bänepi täɲpidäm takta ba täɲkehärom takta man kädet tägatäga mäyap yäwetpəɲ yäwonjäreɲ täɲkumän.

33-34 Täppäkan yarä u Antiok kome uken kadäni käronji bumik itkan äbot täppani uken naniktä bänep kwini terak äneji yepmanpä yäpmäj äbumän-ken kuŋkumän.

35 Täj, Pol kenta Banabas uwä ini Antiok kome ugän itkumän. Itkan äma ätu mäyap ini u nanikkät Ekäni täjo man yäjahäjit, Ekäni täjo kädet täga mebäri mebäri unita yäwetpäj yäwojäreĳ tak täjĳkumän.

Pol kenta Banabas duj-wejĳkumän

36 Eruk uken kadäni käronji ittängän Poltä Banabas ųode iwetkuk; Nek äneji äyäjutpej päŋku notniyeta yabäda yäk. Bian Ekäni täjo manbiŋam yäjahäjpäj yäwettäj kuŋatĳkumäk-ken kuŋpäj täga ba goret itkan unita yabäda yäk.

37 ☆ Ude yäjpäj Banabastä Jon wäpi kubä Mak u bok kukta yäjĳkuk.

38 ☆ Yäwänä Poltä yäjĳkuk; Äma uwä bian nekkät epän täkta bitnäjpäj Pamfilia komeken nipmanpej kuŋkuko ukejo. Unita ukät nämo kunayäj yäk.

39 Ude yäjpäj yäj-awätpäj duj-wejĳpäj inigän inigän itkumän. Ude täjpäj Banabastä Mak imaguränkan gäpe kubä terak äronpej Saiprus kome kuŋkumän.

40 ☆ Täjirän Pol uwä Silas imaguränkan kudayäj täjirän äbot täppani ämawebe u nanik unitä Anutu kerik-ken yepmanpäj yäjĳku; Ekäni täjo orakoritä watäni it tamiŋirän kan kuŋarun.

41 Ude yäweräkan yarä uwä eruk Siria ba Silisia komeken ittäj kuŋatĳkumän. Kome u ittäj kuŋatĳkumäno uwä, u käda nanik ämawebe äbot täppani Poltä nadäkiniki täjĳkehärom taŋ yämiŋirän ittäj kuŋatĳkumän.

16

Timoti Pol kenta Silas-kät bok kuŋatĳkuj

1 ☆ Eruk Pol kenta Silas kuŋattängän Depe irepmitkan Lистра komeken ahäjĳkumän. Kome uken Jesuta nadäkinik täppani kubä wäpi Timoti. Miŋi uwä Juda äbotken nanik Jesuta nadäkinik täppani. Täj, naniwä Grik äma, guŋ äbotken nanik.

2 ☆ Täppäkan Lистра Aikoniam äbot täppani ämawebetä Timotita u äma tägagämän yäj yäk täjĳku.

3 ☆ Yäjirä nadäjpäj Poltä Timoti-kät kuŋatta gäripi nadäjĳkuk. Ude nadäjĳkuko upäjkan Juda ämawebe kome uken iranitä Timoti nani u guŋ äbotken nanik yäj nadäjĳkujo unita Poltä Juda noriyetä bänep täga nadäkta Timoti täjo gupi moräk madäjĳkuk.

4 ☆ Ude täjpänkan Polkät noriye ätutä komeni komeni kumän kuŋat morejpäj man aposoro-kät Jerusalem äbot täppani täjo watä ämaniyetä guŋ äbot nadäkinik täppanitä nadäjpäj iwatta topuŋo, u yäwet täjĳku.

5 ☆ Ude täjtäj kuŋirä äbot täppani ämawebe täjo nadäkiniki kehärom taŋĳkuk. Täjpäj ämawebe mäyaptä Ekänita nadäkinik täjpäj päbä äbot täppani u yäpurärät täjirä äbot taŋi täjĳkuk.

Poltä dāpmonken äma kubä kanĳkuk

☆ 15:37: Apos 12:12,25 ☆ 15:38: Apos 13:13; Kol 4:10 ☆ 15:40: Apos 4:36, 13:4; Apos 14:26
 ☆ 16:1: Apos 14:6, 2Ti 1:5 ☆ 16:2: Plp 2:19-22 ☆ 16:3: Gal 2:3-5 ☆ 16:4: Apos 15:23-29 ☆ 16:5: Apos 2:47

6 ✨ Tänpäkanj Poltä Esia komeken Ekäni täño manbiñam yäñahäktä nadäñkuko upäñkanj Kudupi Munapiktä iniñ bitnäñkuk. Iniñ bitnäñpewän Polkät noriye Frikia Galesia komeken kuñatkuñ.

7 ✨ Kuñattängän Misia komeken ahäñpäj unitä Bitinia komeken kunayäj täñkuño upäñkanj Jesu täño Munapiktä yäniñ bitnäñkuk.

8 Yäniñ bitnäñpewän Misia kome jop irepmiñpeñ Troas yotpärare-ken kuñkuñ.

9 Päjku u patkanj bipani Poltä döpmonken kubä ñode täñkuk; Masedonia komeken nanik äma kubätä Pol butewaki man terak ñode iwetkuk; Gäk Masedonia kome ñoken äbä nin täñkentäj nimi yäk.

10 Poltä döpmonken ude kawänkanj ñode nadäñkumäj; Anututä Masedonia komeken päñku Ekäni täño manbiñam yäwetta ninta gera yäyak yäj nadäñkumäj. Ude nadäñpäj tuñum täñkumäj.

Lidiatä Ekänita biñam täñkuk

11 Eruk tuñum täñpeñ gäpe terak äronpäñä Troas kome peñpeñ Samotres kome gwägu bämöpi-ken kuñkumäj. Uken päñku pätna yäjewänä u peñpeñ äneñi gäpe terak äronpeñ Neapolis kuñkumäj.

12 U nanik-tagänä Pilipai yotpärare ninin kuroñ kuñkumäj. Pilipai uwä Masedonia kome u käda täño yotpärare intäjukun, Rom gapmantä kanj-iwarani. Uken päñku kepma yarä ude itkumäj.

13 Eruk Sabat kadäni täñirän Juda ämatä yäñapik man yäkyäk bägup kubä uken itak yäj nadäñpäjä yotpärare-ken naniktä äpämanj yewa gägäni umude ume terak äpmonkumäj. Uken kuñpäj webe äbot ätu irirä yabäñkumäj. Yabäñpäj ukät mäñjiritpäñ man yäñpäj-nadäk täñkumäj.

14 Täñ, webe nintäño man nadäñkuño ukät nanik kubä wäpi Lidia. U Ta-iataira yotpärare-ken nanik. Moneñta tek säkgämän säkgämän gwäki ärowani u peñirän yäpmäk täñkuñonik. Uwä guñ äbotken nanik upäñkanj Anutu bureni kubägän iniñoret täñkukonik. Tänpäkanj Ekänitä bänepi täñpidäm tañ imiñirän Poltä man yäñkuko u nadäñpäj iyap täñkuk.

15 ✨ Eruk webe u ini ba äboriye unita Jesu wäpi terak ume ärut yämiñkumäj. Ude täñ yäminakanj webe unitä äyäjutpäñ niwetkuk; Intä näka Ekänita nadäkinik täyak yäj nadäñpäjä näkä yotken täga ämnayäj? Man ehuranigän yäñtäyon mani buramiñpäñ iwatkumäj.

Pol kenta Silas komi yotken yepmañkuñ

16 ✨ Kepma kubäta yäñapik man yäkyäk bägup-ken äpmonjitna watä webe jopi kubätä nibäj ahäñkuk. Täñkanj webe u wäbät ikek. Unitä äma täño mebari yäñahäk täñkukonik. Kädet u terak mähemiyetä moneñ tañi yäpmäk täñkuñonik.

17 ✨ Tänpäkanj webe unitä nibäj ahäñpäj Polkät nin niwarän täñpäj man gera terak ñode yäñkuk; Äma ñonitä Anutu ärowani pähap unitäño epän äma itkamän yäk. U Anututa biñam täktäk kädet täwetpäñ täwoñäredayäj äbäkamän yäk.

18 ✨ Kepma kepma man udegän yäj yäpmäj kuñtäyon Poltä gaña tañpäñ äyäjutpäñ iwetkuk; Näk Jesu Kristo unitäño kehäromi terak peñ gäwetat; Wäbät, gäk webe ño teñpeñ ku! yäk. Ude yäwänä uterakgän teñpeñ kuñkuk.

19-20 ✧ Eruk ude tãnjirãn webe unitãŋo mãhemiye monen tunum wãdãk-wãdãk kãdet kawã nãmo tãŋpãpãŋ Pol kenta Silas yepmãŋitpãŋ yãŋ-yãkŋat pãŋku yotpãrare bãmopi-ken Rom gapman tãŋo ãma ekãni ekãni kerik-ken yepmanpãŋ yãwetkuŋ; Juda ãma yarã ŋonitã nintã yotpãrare-ken ãbãŋpãŋ ãmawebe bãnepi pen awãhutkamãn yãk.

21 Man kãdet kudupi Rom ãma nintã nãmo tãnaŋipãŋ yãŋahãŋpãŋ niwetkamãn yãk.

22 ✧ Ude yãwerãwã ãma ãbot pãhap itkuŋo unitã kokwawak nadãŋ yãmiŋkuŋ. Ude tãnjirã man yãpmãŋ daniwani ãmatã komi ãmata yãniŋ kirenjirã yepmãŋitpãŋ teki yãŋopmãŋ yãmiŋpãŋ iwãnãptã bumta dãpuŋ.

23 Dãpmãŋpãŋ komi yot gãnaŋ yepmanjirã komi yot tãŋo watã ãma kubã yãma tãŋkehãrom tãŋpãŋ watãni itta iwetkuŋ.

24 Iwerirã eruk komi yot bãmopi-ken-inik yepmanpãŋ kuroŋiyat pãya kujattã uyin-yepmãŋitpãŋ tãŋkehãrom tãŋpãŋ yepmanjuk.

25 Yepmanpãŋ itkaŋ bipani bãmopi-ken Pol kenta Silas Ekãniken yãŋapik man yãŋit, iniŋoret kap ãtu tenjirãn ãma komi yot gãnaŋ bok itkuŋo u nadãŋkuŋ.

26 U nadãŋjirã uterãkgãn kenãŋ kwainjirãn komi yot bumta kwainjuk. Kwainjirãn komi yot tãŋo yãma pãke u kudup ini jop tãgeŋkuŋ. Tãŋpãŋ yen kehãromi ãma komi yot gãnaŋ irani kerik kuroŋi topuŋo u imaka, ini jop ãreyãŋ mankuŋ.

27 ✧ Tãŋpãkaŋ watã ãmatã kikiŋutkuŋ. Kiŋutpãŋã dãpun tãŋpãŋ kaŋkuŋ; Komi yot tãŋo yãma kudup tãgeŋkuŋo irirã. Yãbãŋpãŋ-nadãŋkuŋ; Komi yot gãnaŋ ŋo irãŋo ŋokeŋo kãwep ãpãmaŋ metãkaŋ yãŋ nadãŋkuŋ. Ude nadãŋpãŋ pãip yãpmãŋpãŋ iniken gupi urayãŋ tãŋkuŋ.

28 Ude tãnjirãn Poltã gera terãk ŋode iwetkuŋ; Ude tãŋpeno! Nin kuduŋtagãn itkamãŋ ŋo yãk.

29 Ude yãnjirãn watã ãma unitã topãntã gera yãŋtãŋ komi yot gãnaŋ ãroŋkuŋ. U umuntãŋkaŋ bumta kwainpãŋ Pol Silas dubini-ken manpãŋ ãpmonjuŋ.

30 ✧ Tãŋpãŋ yarã u yãŋ-yãkŋat yãpmãŋ yãman ãpmonpãŋ yãwetkuŋ; Notna-pakyat, nãk imãpãŋ tãnjira Anututã api tãŋkentãŋ namek?

31 Yãwãnã iwetkumãn; Ekãni Jesu Kristo nadãkinik tãŋ imikaŋ uyaku gãk ba webeka nanak ba ãmawebe gãkkãt it tãkaŋ u kudup Ekãni Jesu Kristota nadãkinik tãŋ imiŋkaŋ uyaku Anututa biŋam api tãneŋ yãk.

32 Yãwãn yarã unitã Ekãni tãŋo manbiŋam ãma u ba noriye unitã yotken itkuŋo u yãwetpãŋ yãwoŋãrek tãŋkumãn.

33 ✧ Yãwerãn nadãŋpãŋ bipani ugãn watã ãma unitã yãŋ-yãkŋat yãpmãŋ pãŋku dãpuŋo meni ãrut yãmiŋkuŋ. Tãŋpãŋ yãwerãn ini ba webeni nanak Jesu wãpi terãk ume ãrut yãmiŋkumãn.

34 Tãŋkaŋ watã ãma unitã yãŋ-yãkŋat yãpmãŋ pãŋku ini yot gãnaŋ yepmanpãŋ ketem ijin yãmiŋkuŋ. Tãŋpãkaŋ ãma u ini ba webeni nanakiye kudup Anututa biŋam tãŋpãŋ bãnep oretoret pãhap tãŋkuŋ.

Pol kenta Silas yepmanpãŋ ãpãmaŋ kuŋkumãn

35 Eruk parã yãŋenjirãn Rom gapman tãŋo man yãpmãŋ daniwani ãma ãtutã komi ãmaniye ŋode yãwet-pewã kuŋkuŋ; ãma yarã u yabã kãtãŋpewã kun! yãk. Ude yãwet-pewã kuŋkaŋ komi yot tãŋo watã ãma udegãn iwetkuŋ.

³⁶ Iwerä nadänpäj watä ämatä Pol iwetkuk; Näkä ek tabä kätänpewa kukta äma ekäni ekänitā man pewä äbatak. Unita ek äpāmañ kuñkañ säkgāmān itkon.

³⁷ ✧ Yāwänā Poltä iwetkuk; Ude täga nämo! Nek Rom äbotken nanik upäñkañ goret ude nämo täñ niminañpāj jop nadāñ täñ nimiñkuñ. Manken jukun nipmañpāj mebärinek kañkañ uterak komi yotken nipmañkuño uyaku tägawän! Upäñkañ ude nämo täñ nimiñkuñ. U jop nadāñ nidäpmañpāj komi yotken nipmañkuñ. Ude täñkuño upäñkañ käbop äpāmañ kun yāñ niwetkañ? Nämoinik! Äma ekäni u ini-tägān äbāñkañ keran kañ nimagut yäpmañ äpāmañ kut.

³⁸ Poltä ude yäweränā komi ämatä äyāñutpeñ päñku man yäpmañ daniwani äma ñode yäwetkuñ; Pol kenta Silas u Rom äbotken nanik yäk. Yäweränkañ man u nadänpāj kwaiñkuñ.

³⁹ ✧ Kwaiñpāj äma yarä uken äbāñpāj butewaki man yäwetkuñ. Täñpāj yarä u yāñ-yäkñat yäpmañ äpāmañ kuñkuñ. Täñkañ kome u peñpeñ kome kukñi käda kukta man yäwetkuñ.

⁴⁰ Ude yäweräwä yarä u komi yotken naniktä äpāmañ Lidiatä yotken kuñpājä Jesu täño äbot yabāñ ahāñpāj bänep täñ-kehäromtak man yäwetpeñ kuñkumän.

17

Tesalonaika kuñkumän

¹ ✧ Täñpākañ Pol kenta Silas yotpärare yarä wäpi Amfipolis ba Apolonia u yärepmitpeñ Tesalonaika yotpärare-ken ahāñkumän. Uken Juda äma täño käbeyä yot kubä itkuk. ² Eruk, u ahāñpājä Pol uwä ini täk täñkuko udegän Sabat yaräkubä ude Juda naniktä käbeyä yot gānañ u äronpājä Juda ämawebe ukät Ekäni täño man yāñpāj-nadäk täñkuñ. Ude täñkañ Ekäni täño man kudän ätu yäwetpāj yäwonjerek täñpāj ñode yäwetkuk;

³ ✧ Kristo, Anutu täño iwoyäwani uwä kumāñpāj äneñi akukta biñam yäwani yäk. Täñpākañ Jesu täño wäpi biñam täwet täyat uwä Kristo ubayāñ.

⁴ ✧ Man ude yäwerirän Juda ämawebe ätutä nadäwä bureni täñpāpāj Pol kenta Silas yäwatkuñ. Täñkañ Grik nanik ätu Anutu iniñ orerani u mäyaptä penta yäwatkuñ. Ba uken nanik webe wäpi biñam ikek udegän, mäyap yäwatkuñ.

⁵ Täñpākañ ämawebe päke unitä Pol kenta Silas u yäwarä yabāñpāj Juda ämatä kokwawak nadāñkuñ. Ude täñpāj äma wakiwaki käbeyä bägup-ken u ini-ini ittāñ kwani u mäyap yämagut päbä yepmañpāj ämawebe yotpärare u nanik jop manman terak yäput-yäwettäko man yāñ täñjuruk-uruk pähap täñkuñ. Ude täñ irirä äma wakiwaki unitä Pol kenta Silas yepmäñjit päbä ämawebe u keru terak pena yāñkañ päñku äma kubä wäpi Jeson unitä yotken bäräñeñ kuñpājä wäyäkñeñkuñ.

⁶ ✧ Päñku wäyäkñewä wawāpāj Jeson-kät äbot täñpani ätu ugānpāj yepmäñjit yäpmañ kome unitäño intäjukun äma u injamiken yāñ-yäkñat yäpmañ kuñkuñ. Ude täñkañ gera terak ñode yāñkuñ; Äma komeni komeni kuñatkañ kädet wakiwaki täk täñkuño ukenjo äbāño itkanñ ño yäk.

✧ 16:37: Apos 22:25 ✧ 16:39: Mat 8:34 ✧ 17:1: 1Te 1:1,2 ✧ 17:3: Luk 24:26; Apos 3:18, 9:22

✧ 17:4: Apos 13:50 ✧ 17:6: Apos 16:20

7 ✧ Jesontä äma u yän-yäknat yäpmän ini yotken kuŋkuk yäk. Nadäkinik täŋpani äma päke u intäjukun ämanin wäpi Sisa unitäŋo man kädet urani. Unitä ŋode yäk täkaŋ; Intäjukun äma kudupi kubä itak, u wäpi Jesu yän ude yäk täkaŋ.

8 Ude yänirä ämawebe päke ukät kome u nanik täŋo äma ekäni ekänitä man u nadäŋkaŋ kikuŋtpän-nadäwätäk pähap täŋkuŋ.

9 Eruk ude täŋkaŋ Jeson-kät nadäkinik täŋpani ätu yepmäŋitkuŋo u yäwerä komi yotta gwäki pewäkaŋ yäniŋ kireŋpewä kuŋkuŋ.

Beria kome päŋku epän täŋkumän

10 Eruk, kome biŋmäŋirän, äbot täŋpani noriyetä Pol kenta Silas yepmaŋpä yotpärare kubä wäpi Beria uken kuŋkumän. Kumaŋ Beria kome u ahänpänjä Juda nanik täŋo käbeyä yot kome u itkuko u gänaŋ äronkumän.

11 ✧ Ämawebe Juda äbotken nanik Beria kome u irani unitäŋo bänep nadäk-nadäki u tägagämän, Juda ämawebe Tesalonaika kome irani unitäŋo yärepmitkuk. Täŋpakaŋ Pol täŋo man nadäŋpän gäripi-inik nadäŋkuŋ. Ude täŋkaŋ kepma kepma Anutu täŋo man kudän täwani u daninpän yänpän-nadäk täk täŋkuŋ, Pol täŋo man ŋo bureni ba bureni nämo yän nadäka.

12 Täŋkaŋ Juda nanik ämawebe mäyap-iniktä nadäkinik täŋkuŋ. Ba Grik webe, guŋ äbotken nanik wäpi biŋam ikek ätu, ba Grik äma ätu imaka, udegän nadäkinik täŋkuŋ.

13 ✧ Ude täŋirä Juda äbotken nanik Tesalonaika kome irani unitä manbiŋam ŋode nadäŋkuŋ; Pol uwä Beria komeken Ekäni täŋo manbiŋam yänahänpän yäwet itak yän ude nadäŋpänjä päŋku yotpärare uken ahänpän ämawebe yäput-yäwettäko Pol Silasta kokwawak nadän yämiŋkuŋ.

14 Täŋirä äbot täŋpanitä Pol bäräŋek-inik iniŋ kireŋpewä kome, gwägu pähap dubini-ken äpmonkuk. Täŋ, Silas kenta Timoti uwä pen Beria kome-kengän itkumän.

15 Eruk äma Pol yänikŋat yäpmän kuŋkuŋo uwä Pol yänikŋat yäpmän pen kumaŋ Atens yotpärare taŋi uken kuŋkuŋ. Täŋpakaŋ äneŋi kunayän yäwäwä Poltä Silas kenta Timotita man ŋode pewän kuŋkuk; Ek bäräŋeŋ näkä itat-ken ŋo kaŋ äbun yäk.

Pol Atens yotpärare-ken man yänahänkuk

16 Poltä Silas kenta Timotita Atens komeken itsämän yäpmän kuŋkuk. Täŋkaŋ yotpärare u gänaŋ yäwik jopi, äma keritä täŋpani mäyap-inik irirä yabänkuk. Ude yabänpän Pol bänepitä jägämi-inik nadäŋkuk.

17 ✧ Jägämi nadäŋkuko unita Juda täŋo käbeyä yotken kuŋkaŋ Juda nanikkät Grik äma Anutu burenita nadän imani ukät man unita yänpän-nadäk täŋkuŋ. Ba kepma kepma yotpärare unitäŋo käbeyä bägup-ken kuŋkaŋ ämawebe jop itkuŋo ukät man kowata kowata yäk täŋkuŋonik.

18 Täŋpakaŋ kome uken äma äbot yarä nadäk-nadäki ärowani wäpi Epikurian ba Stoiktä itkuj. Täŋpän kadäni kubä äma nadäwani äbot yarä uken nanik ätutä Ekäni täŋo manta yänpän yän-awätpän Polkät man kowat yäwän täŋkuŋ. Poltä Jesu täŋo manbiŋam ba kumbani-ken nanik akuŋkuko unitäŋo man yäwetkuko unita ukät nanik ätutä ŋode yänkuŋ; Äma jop manman yäwani uwä jide yäwayän yänpän yäyak? Yänirä ätutä yänkuŋ; Kome ätu täŋo anutu unitäŋo manpäŋ käwep yäyak.

19 Ude yänpäj Pol yäñikñat päñku äma ekäni ekäni täño käbeyä wäpi Areopagus uken teñpäj iwet yabäñkuñ; Gäk man kudupi yäyan u jideta yäyan? Niweri nadäna yäk.

20 Gäkño man ño nadäñitna inide kubä täyak unita man yäyan unitäño mebari niweri nadäna! yäj iwetkuñ.

21 Täñpäkan Atens ämawebe täño mebari uwä ñode; Kome mähemkät äma äbani Atens kome irani-kät imaka kubä nämö täk täñkuñonik. Nämö, u kadäni kadäni käbeyä täñpäj man kudupi kudupita yänpäj-nadäk täk täñkuño unita Pol täño man u nadänayäj yänkañ yänkuñ.

22 Ude yänpäj iwet yabäñirä Poltä äma ekäni ekäni bämopi-ken itpäñ ñode yäwetkuk; Näkä in Atens nanik äma tabäk täyat uwä anutujin yäniñ oretta gwäk pimiñpäñ täk täkañ yäk.

23 Pengän yotpärare ño gänañ kuñattängän mobä änok pewani kubä kañkut. Mobä uterak man kudän kubä ñode kudän täwanipäj daniñkut; Ñowä anutu nintä nämö nadäwani kubäta täñpani. Eruk, apiño Anutu intä nämö nadäñkañ iniñoret täkañ unitäño mebari ñode yäñahäñpäñ täwera nadäwut;

24 ✧ Nämö nadäk täkañ uwä Anutu kunum kenta kome ba imaka imaka kome terak itkañ ño pewän ahäwäpäñ kunum kenta kome täño Ekäni pähap itak. Anutu uwä yot ämatä täñpäñ kudupi yot yäj iwerani gänañ nämö it täyak yäk.

25 ✧ Ba imaka kubäta nämö wäyäkñek täyak. Äma nintä imaka kubä täga nämö täñkentäj imine. Nämö, ini-tägän ämata irit-kuñat-kuñat ba imaka päke u kudup nimik täyak.

26 Täñpäkañ äma kubä täñpäj peñkuko uken naniktä äma äbori äbori ahäj yäpmäj kuñkumäj. Ahäñpäñ it yäpmäj kuneta ini-tägän kadäni ba kome bagani täñkireñpäñ täñkireñpäñ peñ nimiñkuk yäk.

27 ✧ Täñpäkañ bänepnintä wäyäkñek epän täñtäj kuñtängän Anutu nadäj imikinik täñpäj kañ-ahäneta käwep, ude täñ nimiñkuk. Upäñkañ nin kubäkubäta ban nämö it nimik täyak.

28 Nämö, unita ñode yäwani; Nin unitäño nadäk kehäromi terak itkañ imaka imaka täk täkamäj. Täñkañ injinken nadäwani äma ätutä udegän ñode yäñkuñ; Nin urakken ahäwani yäk.

29 ✧ Eruk, nin Anutu unitäño nanakiye unita nin ñode nämö nadäne; Anutu uwä äma iniken nadäk-nadäkpäj gol ba siliwa, ba mobäpäñ wäbät kujat äma keritä täk täkañ udewani yäj nämö nadäne. Nämoinik!

30 ✧ Bian ämawebetä nämö nadäwä tumbäpäñ nadäk udewani nadäñpäñ täñpeñ kuñjarirä Anututä yabäj koreñkuk. Upäñkañ apiño ämawebe komeni komeni bänep sukurekta peñ yäwet täyak.

31 ✧ U kadäni pähap kubä ämawebe manken yepmakta iwoyäñkuk. Uken äma kubä iwoyäñkuko unitä kudän siwoñi terak api yäpmäj daniwek. Täñpäkañ u bureni-inik api täñpet yäj niwoñärekta äma uwä kumbani-ken nanikpäñ yäpmäj päñaku teñkuk.

32 Täñpäj Poltä äma kubä kumbani-ken nanikpäñ yäpmäj akukakuk täño man yäwerirän äma ätutä yäñärok iwetkuñ. Täñ, ätutä yäñkuñ; Man yäyan u kadäni kubä äneñi yäñiri kañ nadäna!

33 Ude iwerirä Pol yepmanpeñ kuñkuk.

✧ 17:24: 1Kn 8:27; Apos 7:48 ✧ 17:25: Sam 50:12; Ais 42:5 ✧ 17:27: Lo 32:8; Ais 55:6; Sam 145:18; Jer 23:23 ✧ 17:29: Ais 40:18-20; Ais 44:10-17; Apos 19:26 ✧ 17:30: Apos 14:16 ✧ 17:31: Sam 9:8, 96:13; Apos 10:42

34 Tǎŋpǎkaŋ äma ätutǎwǎ Pol iwatpǎŋ Jesuta nadäkinik tǎŋkuŋo u kubǎwǎ wǎpi Dionisius, äma ekäni ekäni tǎŋo käbeyǎ wǎpi Areopagus uken nanik kubǎ. Ba webe kubǎ wǎpi Damaris ukät ämawebe ätutǎ nadäkinik tǎŋkuŋ.

18

Pol Korin komeken epǎn tǎŋkuk

1 Tǎŋpǎŋ Pol Atens kome peŋpeŋ Korin yotpǎrare-ken kuŋkuk.

2* Kuŋpǎŋ Juda nanik äma kubǎ kaŋ-ahǎŋkuk. Äma u wǎpi Akwila, u komeŋi kujat wǎpi Pontus. Tǎŋpǎkaŋ kadäni uken Akwila-kät webeni wǎpi Prisila u Itali kome peŋpeŋ äbumǎn. U imata, Rom äma tǎŋo intǎjukun äma wǎpi Klodius unitǎ Juda nanik Itali kome itkuŋo u ŋode yǎwetkuk; In kumǎn-tagǎn Rom kome ŋo peŋpeŋ kome kuŋŋi kǎda kaŋ kut yǎk. Eruk, Pol Korin kome kuŋpǎŋǎ yanǎpi yarǎ upǎŋ yǎbǎŋ ahǎŋkuk.

3* Pol uwǎ äma ukät moner epǎn mebari kubǎgǎn, sel yot tǎk tǎŋpani unita pǎŋku ukät penta itkuŋ.

4 Tǎŋpǎkaŋ Sabat kadäni-kenǎ Pol uwǎ Juda nanik tǎŋo käbeyǎ yotken äronkaŋ man yǎŋpǎŋ-nadäk tǎk tǎŋkuŋonik. Man yǎŋpǎŋ-nadäk ba yǎŋpǎŋ-yǎwoŋäreŋ tǎŋjira Juda äbotken nanik ba Grik ämatǎ Jesuta nadäkinik kaŋ tǎŋput yǎŋ yǎŋkaŋ tǎk tǎŋkukonik.

5* Tǎŋpǎkaŋ Silas-kät Timotiwa Masedonia peŋpeŋ äpǎ irirǎn eruk Pol uwǎ kadäni kadäni, epǎn kubǎ tǎŋkaŋ nǎmo, Anutu tǎŋo manbiŋamgǎn yǎŋahäk tǎŋkukonik. Tǎŋpǎŋ Juda nanik man kehäromi ŋode yǎwet tǎŋkuk; Jesu u Kristo, Anututǎ bian ämawebeniye tǎŋkentǎŋ yämikta iwoyǎŋkuko u yǎk.

6* Ude yǎwerǎkaŋ Pol yǎŋärok man iwetpǎŋ mani ut tǎŋkuŋ. Ude tǎŋpǎwǎ mäde ut nimitak yǎŋ kaŋpǎŋ nadäkta teki terak tǎpun-tǎpun u dǎpmǎŋ äreyǎŋ tǎŋpǎn kwǎpǎŋ ŋode yǎwetkuk; Eruk, in paot-paotta biŋam tǎkaŋ u tǎŋpǎwǎ, inŋinken wakita api tǎneŋ yǎk. Uken näŋŋo waki kubǎ nǎmo itak. Unita apiŋo näk ŋo peŋpeŋ guŋ äbotken kwayǎŋ yǎk.

7 Eruk Pol käbeyǎ yot u peŋpeŋ kumaŋ äma kubǎ guŋ äbotken naniktǎ yot gǎnaŋ äronkuk. Äma u wǎpi Titius, wǎpi kubǎ Jastus. Äma uwǎ Anutu Burenita nadäkinik tǎŋpani. Tǎŋpǎkaŋ äma unitǎŋo yori uwǎ Juda nanik tǎŋo käbeyǎ yot dubini-ken itkuk.

8* Tǎŋ, Juda nanik tǎŋo käbeyǎ yot unitǎŋo intǎjukun äma u wǎpi Krispus. Ukät webeni äperiye nanak-tǎgǎn Ekäni Jesuta nadäkinik tǎŋkuŋ. Tǎŋpǎkaŋ Korin ämawebe ini uwǎ mäyaptǎ Pol tǎŋo man u nadǎŋpǎŋ Ekänita nadäkinik tǎŋjirǎ ume ärut yǎmiŋkuk.

9* Eruk bipani kubǎta Pol imaka kubǎ dǎpmonken bumik kaŋkuk. U Ekänitǎ ŋode iwetkuk; Gǎk nǎmoinik umuntǎwen. Gǎk näkŋo man yǎŋahäkta meka nǎmo tǎŋpipiwen.

10* Nadǎtan? Näk gǎkkät itkamäk. Ba näkŋo ämawebe mäyaptǎ yotpǎrare ŋo gǎnaŋ itkaŋ unita äma kubǎta gǎk tǎga nǎmo api tǎŋpǎn wawen yǎk.

11 Tǎŋpǎkaŋ Pol ini Korin komegǎn itkaŋ ämawebe Ekäni tǎŋo man yǎŋpǎŋ-yǎwoŋäreŋ tǎŋ yǎpmǎŋ kuŋjirǎn obaŋ kubǎ itkaŋ äneŋi komepak 6 ude tǎreŋkuk.

* 18:2: Rom 16:3 * 18:3: Apos 20:34, 1Ko 4:12 * 18:5: Apos 17:14-15; Apos 9:22 * 18:6: Apos 13:46,51; Apos 20:26 * 18:8: 1Ko 1:14 * 18:9: 1Ko 2:3 * 18:10: Jos 1:9; Ais 41:10; Jer 1:8; Jon 10:16

12 Tãñpãkaŋ äma kubä wãpi Galiotä Akaia komeken Rom gapman tãño watä äma itkuk. Irirän kadäni uken Juda nanik ätu Polta iwan tãñ imiñpãñ manken yãñikŋat yãpmãñ kuñpãñ ñode yãñkuñ;

13 Äma ñowä ämawebetä Anutu iniñoretta kädet mebäri kubä, nintãño бага mantä nämo yäyak upãñ yãwoñärek täyak yäk.

14 Ude iweräwä Poltä man kowata yäwayãñ tãñpãnä, gapman Galiotä Juda nanik ñode yäwetkuk; Äma ñonitä gapman tãño бага kubä irepmiränä, ba kudän waki kubä tãñpãnä, näk intãño man täga nadãñ tamet yäk.

15 ✧ Upãñkaŋ inä injinken man ba wãp ba бага ätuta äbä näk näwet yabäkaŋ. Unita uwä injin kaŋ yäpä tãgawut yäk. Näk man udewani yãpmãñ danikta nämo nepmañpani.

16 Ude yãñpãñ yãñ-yawat-pewän äpãmañ kuñkuñ.

17 Ude tãñpãnä eruk pengän Juda nanik tãño käbeyä yot unitãño intãjukun äma kubä wãpi Sostenes uwä gapman yori yäma-kene ugän injitpãñ utkuñ. Ude tãñpãkaŋ gapman Galio uwä unita nadäwätäk nämo tãñkuk.

Pol äneñi Antiok Siria kome kuñkuk

18 ✧ Tãñpãkaŋ Poltä ugän kadäni ätukät itkuk. Ittãngän äbot tãñpani noriye yepmañpeñ gäpe terak äronkuk. Ärowänkaŋ gäpetä kome u peñpeñ Siria kome kwayãñ tãñkuk. Tãñpãkaŋ Akwila yanäpi u Polkät bok kuñkuñ. Kumañ pãñku Senkria kome ahãñpãñ imaka kubä täkta Anutu-ken yãñkehäromtak man yãñkuko unita gwäki pujiñ kudup äriñpãñ pakigän peñkuk.

19 ✧ Eruk, u peñpeñ kumañ pãñku Efesus kome ahãñkuñ. U ahãñpãñä, Poltä Akwila yanäpi u yepmañkuk. Tãñpãkaŋ Pol iniwä kumañ pãñku Juda naniktä käbeyä yot gänañ äronkuk. Äro u itpãñ Juda nanikkät Anutu tãño man yãñpãñ-nadäk tãñkuñ.

20 Ude tãñirän Juda naniktä iwetkuñ; Gäk ninkät kadäni käronji bumik kaŋ itna yäk.

21 ✧ Ude yäwäwä Pol bitnãñpãñ bänep täga mangän yäwetpãñ ñode yãñkuk; Anututä äneñi nepmañpãn äbãñpãñä, uwä äneñi api äbet yäk. Ude yäwetpãñ Efesus kome peñpeñ gäpe terak äronpeñ kuñkuk.

22 Eruk gäpe terak kumañ pãñku Sisaria kome ahãñkuk. Ahãñpãñä Pol gäpe terak naniktä äpãmañ pãñku äbot tãñpani u yabãñ ahãñpãñ man yãñpãñ-nadäk tãñ itkuñ. Ude tãñkaŋ yepmañpeñ Antiok yotpärare-ken kuñkuk.

Apolos Efesus komeken manbiñam yãñahãñkuk

23 Pol Antiok kome kadäni käronji bumik itkaŋ kuñkuk. Kumañ pãñku Galesia Frikia komeken ämawebe äbot tãñpani u Anutu tãño man yäwetpãñ bänepi tãñ-kehäromtak täñtãñ kuñjatuk.

24 Tãñpãkaŋ Juda äma kubä Aleksadria nanik uwä Efesus kome itkuk. Äma u wãpi Apolos. Uwä man säkgämän, gäripi nikek yãñahäwani, ba Anutu tãño man kudänta nadäwän tärekinik tãñpani.

25 ✧ Tãñpãkaŋ äma ätuta Apolos uwä Ekäni Jesu tãño kädet iwetpãñ iwoñärek tãñirä nadäkinik tãñkuk. Nadäkinik tãñpãñ Apolos bänep pidäm terak ämawebe Anutu tãño man yãñpãñ-yãwoñärek täk tãñkukonik. Tãñpãñ Jesutä imaka imaka täk tãñkuko unitãño manbiñam bureniñän yãñahäk tãñkukonik. Upãñkaŋ Jontä ume ärut yämik tãñkuko ugãnpãñ nadãñkuk.

26 ✧ Tāņkaņ Apolos bānēpi pidām tawāpāņ Juda tāņo kābeyā yotken pāro bātakigān Ekāni tāņo manbiņam yāņahāk tāņkukonik. Tāņirān Akwila-kāt webeni Prisila unitā manbiņam yāņahāņkuko u nadāņkumān. Nadāņpāņ yoriken yāņikņat yāpmāņ pāņku Jesu Kristo tāņo kādet uwā siwoņi-inik iwetpāņ iwōņāreņkumān.

27 ✧ Ude tāņkaņ eruk Apolos uwā Akaia komen-ken kukta nadāņkuk. Tāņirān Efesus āmawebe ābot tāņpani unitā Apolos tāņo nadāk-nadāki tāņkehārom takta ņode tāņkuņ; Akaia nanik ābot tāņpanitā danīņpāņ nadākta man kudān ņode tāņkuņ; In āma u imagutpāņ not kaņ tāņ imut yāk. Ude kudān tāņpāņ imākaņ yepmaņpeņ kumaņ pāņku Akaia komeken ahāņkuk. Ahāņpāņ Apolostā kome u nanik ābot tāņpani āmawebe, Anutu tāņo orakoraki terak nadākinik tāņkuņo u sākgāmān oraņ yāmiņpāņ tāņ-kehāromtaņ yāmiņkuk.

28 ✧ Eruk, ude tāņkaņ āmawebe pāke u iņamiken Juda nanik tāņo man ba nadāk goret nadāņkuņo u yāpmāņ āpākta epān kehāromigān tāņkuk. Tāņpākaņ Anutu tāņo manbiņam terak kwawakinik ņode yāwetpāņ yāwoņāreņk tāņkuk; Ekāni Jesu u Kristo ubayāņ, āma Anututā bian āmawebeniye tāņkentāņ yāmikta iwōyāņkuko u.

19

Pol Efesus yotpārare-ken manbiņam yāņahāņkuk

1 ✧ Tāņpākaņ Apolos ini Korin kome-kengān itkuk. Kadāni ugān Pol uwā yotpārare tāpuri tāpuri yārepmittāņ kumaņ pāņku Efesus ahāņkuk. Uken ābot tāņpani ātu yabāņ ahāņpāņ ņode yāwet yabāņkuk;

2 ✧ In bian nadākinik tāņpāņ Kudupi Munapik yāpuņ ba nāmo? Yāwānā kowata ņode iwetkuņ; Nāmo yāk. Nīn Kudupi Munapik kubā ude itak yāņ nāmoinik nadāņkumāņ. Apīņogān nadākamāņ ņo yāk.

3 ✧ Ude iwerāwā Poltā yāwetkuk; E, inā kāderi jide terak ābot uwā tāņkuņ? Ude yāwānā iwetkuņ; Jontā ume ārut yāmik-yāmik tāk tāņkuko ugānpāņ ārutkumāņ yāk.

4 ✧ Yāwāwā Poltā yāņkuk; Bian Jontā āmawebe ume ārut yāmiņkaņ ņode yāwetkuk; In bānep nadāk-nadākin wakiwaki u kudup peņ morewākaņ ume kaņ ārut tama yāk. Tāņpāņ nadākinikjin u kumān-tagān āma māden abātak unitagān kaņ pewut yāņ yāwetkuk. Eruk, Jontā āma māden nāwatak yāņ yāņkuko uwā Jesu.

5 ✧ Eruk, man u nadāwākaņ Poltā Ekāni Jesu wāpi terak ume ārut yāmiņkuk.

6 ✧ Ume ārut yāmiņpāņ kerī āmawebe gwāki terak peņirān Munapiktā āmawebe pāke uterak kumān magāt moreņkuk. Magāt moreņirān man kotāk kudupi kudupi terak yāņit, manbiņam profettā-yāņ yāņahāņkuņ.

7 ✧ Āma pāke u 12 ude bumik.

8 ✧ Tāņpāņ u punin terak Poltā Juda nanik tāņo kābeyā yot gānaņ bātakigān Manbiņam Tāga kehāromigān yāņahāk tāņkuk. Tāņpāņ Juda āma man yāwerit nadāk-nadāki tāņpidām taņ yāmiņit Anututā intājukun it yāmiņirān gāmoriken irit unita yāwetpāņ yāwoņāreņk tāņ yāpmāņ kuņirān komepak yarākubā ude tāreņkuk.

9 ✧ Tāņpākaņ Juda āmawebe ātutāwā Poltā Jesu tāņo manbiņam yāņahāk tāņkuko unita nadāwā jopi ude tāņpākaņ nadākinik nāmo tāņkuņ. Tāņkaņ

ämawebe injamiken Ekäni täño kädet siwoŋi unita u kädet waki yäj yäk täñkuŋ. Ude täñpewä Poltä nadäkinik täñpani ämawebe yäj-yäkŋat yäpmäj kuñkuk. Ude täñkaŋ kadäni kadäni yäñpäj-yäwoŋärek täñpani yot kubäken Ekäni täño manbiŋam yäñahäk täñkuk. Yot uwä Tiranus täño.

10 ✧ Eruk, yäñpäj-yäwoŋärek täñ yäpmäj kuñirän obaŋ yarä ude täreñkuk. Ude täñkuko unita Juda ämawebe ba Grik ämawebe Esia kome itkuŋo u mäyap-inik Ekäni täño manbiŋam nadäñkuŋ.

Skeva täño nanakiye

11 ✧ Kadäni uken Anututä Polken kudän kudupi inide ätu pewän ahäñkuŋ.

12 ✧ Ude täñirän kaŋkaŋ ämawebetä käyäm ikeкта tek moräk yäpmäj päñku Pol gupi terak peñkaŋ yäpmäj käyäm ikekken kuk täñkuŋ. Ude täñirä Ekäni täño kehäromitä täñpewän käyäm paorit, mäjotä käyäm ikek yabä kätäñpeŋ kuk täñkuŋ.

13 ✧ Täñpäkaŋ Juda nanik ätutäwä moner epäntawä komeni komeni kuŋatpäñ mäjo yawat kirek-kirek täk täñkuŋ. Täñkaŋ kadäni kubäkubä äma uwä Ekäni Jesu wäpi terak mäjo yawat kirenayäj yäñkaŋ täk täñkuŋonik. Uwä mäjo ñode yawet täñkuŋ; Jesu, wäpi Poltä yäñahäk täyak unitäño wäpi terak peñpeñ kut yäj täwetkamäj. Man ude yäk täñkuŋ.

14 Täñpäkaŋ Juda nanik täño bämop äma ekäni kubä wäpi Skeva, unitäño nanakiye 7 ude unitä kädet uwä täk täñkuŋ.

15 ✧ Eruk, kepma kubä Skeva nanakiye unitä mäjo yawat kirek-kirek täñirä mäjo kubätä äyäjutpäñ man kowata ñode yawetkuk; Näk Jesu ba Polta nadätat. Täñ, in netä?

16 Ude yäñpäj äma mäjotä magärani unitä päreñ äroñpäj äma 7 man yäj itkuŋo upäj däpmäj päret täñpän kuñkuŋ. Täñpäj teki imaka weñ täñpän kuñ yämiñkuŋ. Eruk ude täñpänä nägät piñtäñ tek moräj yot u peñpeñ kuñtäñpä kuñkuŋ.

17 ✧ Ude täñirä Juda ba Grik nanik Efesus kome itkuŋo u kudup manbiŋam u nadäñkuŋ. Ude nadäñpäj umun pähap bumta täñkuŋ. Ude ahäñkuko unita ämawebe mäyaptä Ekäni Jesu wäpi orañpäj yäpmäj kuñatkuŋ.

18 Täñpäkaŋ ämawebe mäyaptä nadäkinik täñkaŋ äbä iniken iniken täktäki waki u kumän-tagän yäñahäñkuŋ.

19 Ba äbot täñpani ämawebe ätu kären käwani ba kon mebäri mebäri täñpani unitäño buk kumän-tagän ämawebe injamiken kädäp pewä iñiñkuŋ. Täñpäkaŋ buk unitäño gwäki ärowani, siliwa moner 50,000 udepäj pewä iñiñkuŋ.

20 ✧ Eruk ude täñkuŋo unita Ekäni täño man u komeni komeni ahäñpäj weñ patkuk. Ahäñpäj weñ patkuko uwä ämawebe-ken kehäromi nitek ahäñpänä irit-kuñat-kuñariken kehäromigän patkuk.

Efesus naniktä Polta nadäwä wañkuŋ

21 ✧ Eruk Pol uwä epän täñ yäpmäj kuñtäñgän täñpän tärewäpäñ Masedonia ba Akaia kome kukta nadäk peñkuk. Täñkaŋ u kädätä Jerusalem yotpärare-ken kukta imaka nadäñkuk. Täñpäj ñode yäñkuk; Jerusalem kuñkaŋ unitä Rom kome kaŋ kwa yäk.

22 ✨ Tänpäkaŋ Poltä iniken täŋkentäki yarä u kubä wäpi Timoti, kubä wäpi Erastus, äma yarä u yepmaŋpän Masedonia kome kuŋkumän. Tänpäkaŋ Pol ini uwä kadäni käronji bumik Esia käda ugän itkuk.

23 ✨ Eruk kadäni uken äma ätutä Ekäni täŋo kädet siwoŋi unita iwan tänpäŋ man bumta yänkaŋ täŋuruk-uruk mäyap täŋkuŋ.

24 ✨ Äma u kubä wäpi Demetrius. Uwä moneŋ epäntawä imaka imaka siliwa kapapän täk täŋkukonik. Tänpäkaŋ ämawebe u naniktä yäwik webe kubä wäpi Atemis nadän imik täŋkuŋonik. Tänpäŋ yäwik webe u iniŋ oretta kudupi yot kubä täŋkuŋ. Eruk Demetrius, siliwa kapa täŋpani unitä siriwapän yot unitäŋo wärani täpuri täpuri tänpäŋ peŋirän ämawebe moneŋ pähap imiŋpän yäpmäk täŋkuŋonik.

25 Eruk ude tänpäŋ näkŋo moneŋ epän maŋpek yänpän äma epän u bok täŋpani ba äma epän ude wanigän täŋpani kudup yän-yäknat yäpmän päbä yepmaŋpän ŋode yäwetkuk; Notnaye, in ŋode nadäwut. Epänin täŋo gwäki säkgämän yäpmäk täkamän yäk.

26 ✨ Upänkaŋ u kawut! Äma Pol uwä Efesus ämawebe mäyap täŋo nadäk-nadäki peŋawähut täyak yäk. Tänpäkaŋ u kome ŋogän nämo täyak. Esia kome u kumän udegän bumik täyak yäk. Täŋkaŋ ŋode yäk täyak; Anutu wärani wärani injin ketjintä täŋpani uwä Anutu bureni nämo yäk. Uwä yäwik jopi yäk.

27 Tänpäkaŋ in nadäkaŋ; Poltä man yäk täyak unitäwä nintäŋo moneŋ epän ŋowä täga api tänpän wanen. Tänpäkaŋ ugän nämo. Jop man unitägän täŋpewä ämawebetä yäwiknin Atemis unitäŋo kudupi yotta nadäwä imaka jopi kubä api täŋpek yäk. Upänkaŋ bianä Esia nanik ba komeni komeni päke ŋowä anutu webe Atemis ugänpän oraŋ imik täŋkumäŋonik. Tänpäkaŋ Pol täŋo manbiŋam unitä Atemis wäpi biŋam u yäpän wanayän täyak yäk.

28 Eruk man ude nadänpänjä äma päke uwä bänepi bumta tänpä wanŋuŋ. Tänpäŋ gera kehäromigän yänpän ŋode yänkuŋ; Nin Efesus nanik täŋo anutu Atemis uwä intäjukun-inik itak yäk.

29 ✨ Ude yänjä ämawebe yotpärare u nanik täŋuruk-uruk pähap kubä pewä ahäwäpän bäräŋen kumaŋ käbeyä bägup-ken kuŋkuŋ. Täŋkaŋ äma yarä Masedonia nanik, Polkät bok kuŋarani u yepmäŋitpän yäpmän kuŋkuŋ. Yarä uwä wäpi Gaius kenta Aristakus.

30 Eruk ude täŋkaŋ irirä Pol uwä man yänahäwa yänkaŋ käbeyä täŋkuŋ-ken kwayän nadänkuko upänkaŋ ämawebe äbot täŋpanitä iniŋ bitnäŋkuŋ.

31 ✨ Ba kome u nanik äma wäpi nikek ätuwä, Polta not säkgämän täŋ imik täŋkuŋo unitä Polta man kehäromi ŋode pewä yäpmän kuŋkuŋ; Gäk käbeyä pähap täŋ itkaŋ-ken kwentawä yän iwetkuŋ.

32 Eruk, käbeyä-ken täŋuruk-uruk pähap täŋ itkun. Äma päke uwä nadäk ŋoba-ŋoba täŋkuŋ. Täŋjä ätuwä gera kotäk kubägän yänkuŋ. Ätuwä gera inigän kubäpän yänkuŋ. Tänpäkaŋ ude täŋkuŋo unitäŋo mebäri udetä ämawebe äbot käbeyä ŋo itkamän yän nämoinik nadäwä tumbuk.

33 Eruk ude tänpäŋ Juda nanik ätutä äma kubä wäpi Aleksada inŋitpän pimiŋ iwat-pewä yäpmän käbeyä bämopi gänaŋ umu kwänkaŋ eruk, äma ätutä man mebäri yänahänpän iwetkuŋ. Iweräwä Aleksadatä man kowata yäwerayän ketwära täŋkuk.

³⁴ Ude täñjirän äma ätutä äma uwä Juda nanik, Anutu kubä iniñ orerani yäj kanpäj nadäjkuñ. Ude nadäjpäñ unita pen gera mämä terak bumta ñode yäjkuñ; Efesus nanik nintäño yäwik Atemis uwä intäjukun-inik itak! Ude yäj yäpmäj kuñtäko 2 auas ude tärenjuk.

³⁵ Täñjirä Efesus nanik täño gapman kubätä ämawebe päke u yäniñ bitnäñpäñ yäwetkuk; Efesus äma, in juku penpäñ nadäwut yäk. Nin kudup ñode nadäkamäj. Efesus nanik nin uwä yäwik webe Atemis unitäño kudupi yot kanjwat takamäj yäk. Ba unitäño wärani kunum gänäñ nanik manjukko unita imaka, watä it takamäj.

³⁶ Äma kubätä man uwä utnañi nämo unita in kumän-tagän bitnäñpäñ imaka waki kubä täkta nämo tärop täneñ yäk.

³⁷ Täñpäkañ äma yarä ñowä kudupi yot täño imaka ätu nämo kubo täñkumäno upäjkañ jop yäj-yäkñat yäpmäj äbäkañ yäk. Ba yäwik webenin unita yäjärok man kubä nämo yäjkumän.

³⁸ Täñ, Demitrius-kät epän ämaniyetä äma kubäken man kubä iränä, man yäpätägak-tägak kadäniwä itak yäk. Ba man yäpmäj daniwani äma itkañ yäk. Unitägän man yäpätägak epän api täneñ.

³⁹ Ba äma kubätä man kubä nadäjpäñä, uwä käbeyä kadäni-ken ugän yäjpäñ täga ket utneñ yäk.

⁴⁰ Täñ, apiño ämik pena ahätak u mebärini nämo unita nin häräpi yäpnañi bumik yäk. Täñpäkañ käbeyä waki ñonitäño mebärita niwet yabäwäwä kowata täga nämo api yäwetne.

⁴¹ Eruk ude yäwetpäñ ämawebe päke uwä yäwerän yäpmäj kuñtäñpä kuñkuñ.

20

Pol Masedonia, Grik komeken kuñjuk

¹ Eruk kadäni Efesus ämawebe tä kähän gera mämä päke yäjkuñ u bitnäñjirä Pol äbot täñpanita yäpewän äbuñ. Yäjpewän äbäkañä bänep nadäk-nadäki täñ-kehäromtañ yämikta jukuman ätu yäwetkañ yepmanpeñ Masedonia komeken kuñjuk. ² Masedonia komeken kuñkañ ämawebe u nanik täño bänepi täñ-kehäromtañ yämikta jukuman mäyap yäwettäj kuñjuk. Ude täñtäñ kumañ eruk, Grik komeken ahäjjuk.

³ Ahäjpäñ komepak yaräkubä ude Grik komeken irän tärenjirän gäpe terak äronpeñ kome kubä wäpi Siria komeken kwayäj nadäjjuk. Täñpäñ Juda naniktä utta man topuño u nadäjpäñä äneñi äyäjutpeñ Masedonia komeken kuñjuk.

⁴ ✧ Täñpäkañ äma ñodetä Polkät kuñkuñ; Beria komeken nanik kubä wäpi Sopate, Pirus täño nanaki, Tesalonaika nanik äma yarä wäpi Aristakus-kät Sekudus, Depe yotpärare-ken nanik Gaius, kubä Timoti. Täñpäkañ kome tañj Esia uken nanik yarä wäpi Tikikus kenta Trofimus. Äma udetä Polkät bok kuñatkuñ.

⁵ Äma uwä intäjukun kuñkuño Troas yotpärare-ken ninta itsämäj itkuñ.

⁶ Täñjirä ninäwä Pilipai yotpärare-ken orekirit kadäni kubä wäpi Käräga yiskät nämo awähurani orekirit kadäni, u itna tärenjirän gäpe terak äronpeñ kuñkumäj. Kuñkä kepma 5 uken eruk Troas yotpärare-ken äma intäjukun kuñkañ ninta itsämbuñ-ken u ahäjkumäj. Ahäjpäñ yabänakañ kepma 7 udewä Troas yotpärare-ken itkumäj.

Poltä Yutikus täjpewän kodak täjguk

7 ✧ Täjkañ Sande kubäken äbot täjpani-kät käräga näna yäjpäj äbä äbot kubägän itkumäj. Iritna Poltä ämawebe päke u manbiñam yäñahäjpäj yäwetkuk. Imata, kwep api yepmañpeñ kwet yäj nadäjpäj unita manbiñam pen yäwet yäpmäj kuñtäyon bipani bämopi-inik täjguk.

8 Yot u gänañ topän mäyaptä ijin-yäñeñirä itkumäj. Yot uwä käronji boham unuken.

9 Täjkirokei yaräkubä punin unu käbeyä täj itkumäj. Täñitna äma gubañi kubä wäpi Yutikus uwä mänit yäpani kädet kubäken mañit itkuk. Irirän Pol manbiñam käronji pähap yäñiwat yäpmäj kuñjirän nadäj ittängän dämponta täjguk. Täjtängän eruk patkuk. Pattängän punin ununitä kome terak umu mañguk. Täñjirän äma itkuño uwä injit yäpmäj akuna yäjkañ äpmonjpäñ kañkuñ; Kumäjpäñ bam täjppäj parirän.

10 ✧ Äpmonjirä Pol imaka, yäwat yäpmäj äpmonjpäñ päñku Yutikus dubini-ken gukut imäpmok täjpäj bäyañ imiñkuk. Bäyañ imiñpäñ ämawebe ñode yäwetkuk; In nadäwätäk nämo täneñ. Äma ño nämo kumak, kodak itak yäk.

11 Ude täjkañ Pol äneñi äromañ yot gänañ äronjpäñä käräga tokätpäj ämawebe ukät bok nañkuñ. Nañkañ manbiñam äneñi yäwet yäpmäj kuñtäyon kome yäñeñkuk. Yäñeñjirän eruk yepmañpeñ kuñkuk.

12 Kuñjirän äma gubañi äneñi kodak täjguko u bänep oretoret terak yäjikñat yäpmäj yotken kuñkuñ.

Pol Troas yotpärare peñpeñ kuñkuk

13 Ude täñjirä nin Pol ugän teñkañ gäpe terak äronpeñ Asos yotpärare-ken nintä jukun kuñkumäj. Kuñkumäño Polta itsämäj iritna eruk Pol ini niwetkuko udegän ini kuroñ äbäñkä nibäj ahäjguk.

14 Äbä Asos yotpärare-ken nibäj ahäjpäñ gäpe terak ärowänkañ eruk Mitilini yotpärare-ken kuñkumäj.

15 Pätna yäñewänä kuñkä gwägu bämopi-ken kome kubä wäpi Kios u dubini-ken ahäjkumäj. Tami äneñi kuñkä Samos yotpärare-ken ahäjkumäj. Yäñewänä äneñi u naniktä kuñkä eruk Miletus yotpärare uken ahäjkumäj.

16 ✧ Orekirit kadäni pähap kubä wäpi Pentikos u keräp tañjirän unita Pol Efesus yotpärare irepmitpäñ kukta nadäjguk. Bäräñeñ kumañ Jerusalem kuñkañ Pentikos orekirit u kañ käwayäj nadäjpäj unita Esia komeken kuñatta bitnäñkuk.

Poltä iniken mebärini yäwetkuk

17 ✧ Miletus yotpärare-ken ahäjpäñä eruk Poltä Efesus äbot täjpani täño intäjukun ämata man tewän kwäkaj äbä kañkuñ.

18 ✧ Äbä kawäkaj jukuman ñode yäwetkuk; Näkä Esia komeken äbä inkät itkañ kädet jide jide täk täjkuro u kudup injin nadäkañ u yäk. Pengän äbutken umunitä päbä äneñi tepmañpeñ kuñkuro u kädet mebäri kubä nämo täjgut.

19 ✧ Nämo, kadäni kadäni Juda nanik näk täñpawakta man yäjpäj-nadäk täñjirä nadäj bäräp täk täjgut. Ba täñyäkñarani ude täñjirä kadäni mäyap konäm kot täjgut. Upäjkañ näkä gupna yäpmäj äpäñpäñ kuñatkañ Ekäni täño epän ehutpäñ täk täyat.

20 Ba in täjkentäktä man tägatäga täwetta nämo umuntañkut. Käbeyä-ken ba injin yotken täjpäj-täwoñäreñ täk täjkuro, u nadäkañ u yäk.

21 Kadäni kadäni Juda nanik ba Grik nanik bok, bäneppin sukurenppen Anutu-ken kuñpänj Ekäninin Jesuta nadäkinik täñ imikta man kehäromigän täwet yäpmänj äbut.

22 ✧ Eruk nadäkanj; Apiño Kudupi Munapiktä peñ näwet-pewän näk Jerusalem kwayänj. Imaka näkä terak jide ahänj namayänj täko u nämö nadätat.

23 ✧ Njode ugänpänj nadätat; Komeni komeni kuñat täyat-ken Kudupi Munapiktä njode yänjahänpänj näwet täyak; Bäräpi mebäri mebäri gäka itsämänkanj yäk.

24 ✧ Upänkanj näk irit kuñat-kuñatnata nämö iyaptak täyat. Nämö, näk kädet iwatät ugänpänj iwatpänj epän man Ekäni Jesuken yäpuro u täñtärekta nadätat. Epän uwä Anutu täñjo iron unitänjo manbiñam yänjahäk-yänjahäk u.

25 Eruk notnaye, nadäwut. Bian näk in bämojjin-ken itkanj Anututä intäjukun itkanj yabänj yawat epäni täk täyak unitänjo manbiñam täwetpänj täwoñärek täk täñkuronik. Ude täk täñkuropanj apiño njode nadätat; Kämi in kumän-tagän näk wari nämö api nabäneñ yäk.

26 ✧ Unita näk pengän njode täwet ahäwayänj nadätat; In bämojjin-ken nanik kubätä paot-paotta biñam täñpänä, näkä terak nämö yäneñ.

27 Imata, näk Anutu täñjo nadäk-gärip kudup in täwet ahäka umun kubä nämö täk täñkuronik.

28 ✧ Eruk, in injinta watä säkgämän itpenj kuñatneñ. Ba Anutu täñjo kudupi ämawebe äbot, iniken nanaki täñjo nägäripänj suwanpänj yepmankuko unita watä udegän it yämineñ yäk. Inäwä Kudupi Munapiktä Anutu täñjo yawak äbot unitänjo watä äma ude iwoyänpänj tepmankuk.

29 ✧ Näk nadätat. Kadäni näkä tepmanppenj kuñirawä anj ägwäritä bämojjin-ken äbänkanj yawak äbot u api täñpawaneñ yäk.

30 ✧ Täñirä inken nanik ätutäwä jop manman yänkanj Anutu täñjo kudupi ämawebe äbot yän-yäkñarani täñpewä api yawatneñ.

31 ✧ Ude täneño udeta kadäni kadäni watä säkgämän kanj it täñput. Obanj yaräkubä unita bipani ba kepma kudän näkä täñpänj-täwoñärenjkuro unita nämö guñ täneñ. Nämö, näkä umun man ba jukuman in kubäkubä täwet täñkuro u konäm butewaki terak täwetkut.

32 ✧ Eruk, apiño Anutu kerik-ken tepmanñat. Unita inä unitä bäneppin iron täñkuko unitänjo mani biñam u nadänpänj injitpenj kuñatneñ. Täñirä bäneppin iron unitä in täga api täñ-kehäromtanj tamek. Ba unitägän imaka täga kudup Anututä ämawebeniye inita iwoyäwanita yämik täyak u inta udegän api tamek.

33 ✧ Näk äma kubä täñjo moneñ ba tek tunumta yabängärip nämö täñkut.

34 ✧ Injin nabänpänj-nadäk täkanj u. Näkñaken ketna ñonitä-gän epän täñpänj näkñata watä it täñkuronik. Ba äma ätu näkkät bok it täñkumänjo u täñkentänj yämik täñkuronik yäk.

35 ✧ Epän mebäri mebäri täk täñkuro uwä njode täñpänj-täwoñärenjkut; Nin epän täktäk kädet ugänpänj täñkehärom täñpänj iwat täkäna. Ude täñkanj uyaku äma ini gupi täga nämö täñkentänanji udewani uwä täga täñkentänj yämine. Ekäninin Jesutä man kubä njode yänjkuko upän nadäkot; Iron kädet u kädet

✧ 20:22: Apos 19:21 ✧ 20:23: Apos 9:16; Apos 21:4,11 ✧ 20:24: Apos 21:13, 2Ti 4:7 ✧ 20:26: Apos 18:6 ✧ 20:28: 1Ti 4:16, 1Pi 5:2-4 ✧ 20:29: Mat 7:15; Jon 10:12 ✧ 20:30: 1Jo 2:19 ✧ 20:31: Mak 13:37; Apos 19:8,10, 1Te 2:11 ✧ 20:32: Apos 26:18 ✧ 20:33: 1Sml 12:3, 1Ko 9:11-12 ✧ 20:34: Apos 18:3, 1Te 2:9 ✧ 20:35: Mat 10:8

tägägmän kubä. Äma iron täņpeko ude wani täņo bänep oretoret unitä äma tuņum yäpmäk-tagän nadäweko unitäņo bänep oretoret u irepmitak yäk.

36 ✧ Eruk Poltä jukuman ude kumän yäwet moreņpänä Efesus äbot täņo intäjukun äma ukät gukut imäpmok täņpän Anutu-ken yänjapik man penta yänkuņ.

37 Ude täņpän intäjukun äma päke unitä Pol bumta kot ibatkuņ. Täņkaņ bäyaņ iņitpän inin oretkuņ.

38 ✧ Täņpän butewaki pähap bumta nadänkuņ. Imata, Poltä ini ņode yänkuko unita; In näk wari nämo api nabäneņ yäk. Ude täņkaņ eruk, yänikjat yäpmän gäpetä itkuk-ken u kuņkuņ.

21

Pol gäpe terak äronpeņ Jerusalem kuņkuk

1 Uken kuņpän äbot täņpani täņo intäjukun äma u yepmaņpeņ kukta butewaki pähap nadänkaņ gäpe terak äronakaņ gäpe kuņkuk. Gwägu bämopi-ken kome täpuri kubä wäpi Kos u nadän iwatkaņ siwonjigän ude kuņkumän. Kuņitna bipmäņpän yäņeņirän kome täpuri kubä pen wäpi Rodes uken ahänkumän. Eruk Rodes peņpeņ kuņpänä yotpärare kubä wäpi Patara u ahänkumän.

2 Patara kome u ahänpän kaņkumän. Gäpe kubä kome u peņpeņ Ponika komeken kwayän täņirän. Ude kaņpänä uterak äronakaņ kuņkuk. **3** Kuņtäņgän gwägu bämopi-ken kome kubä wäpi Saiprus u kaņpän Siria komeken kunayän nadänkumänjo unita käpmäk kädagän irepmitkaņ kumaņ päņku Tire yotpärare-ken ahänkumän. Ahänpän gäpe terak nanik tuņum ätu u penayän täņkuņ.

4 ✧ Peņirä ninä kome uken nanik äbot täņpani ämawebe u yabänayän äpämaņ kuņkumän. Päņku kepma 7 ude ukät penta itkumän. Itkaņ Kudupi Munapiktä äbot täņpani manbiņam yäwerirän nadänpän Pol iwetkuņ; Gäk Jerusalem kwentawä yäk.

5 Eruk gäpetä Tire kome peņpeņ kwayän täņirän yotpärare peņpeņ kuņitna äbot täņpani ämawebe meņ nanak bok nimagut yäpmän äpämaņ kuņkuņ. Äpämaņ kumaņ päņku gwägu pomi terak gukutnin imina äpmonpärpäņ Anutu-ken yänjapik man yänkumän.

6 ✧ Ude täņkaņ butewaki man kowata kowata yänkaņ gäpe terak äronitna ini yotken kuņkuņ.

7 Äronpeņ eruk Tire kome peņpän kumaņ Tolemes yotpärare-ken ahänkumän. Ahänpän äbot täņpani u naniktä äbä nimagut yäpmän kwäkaņ ukät kepma kubä itpän patkumän.

8 ✧ Patkumänjo yänewänä Tolemes yotpärare peņpeņ ninin kuroņ kumaņ päņku Sisaria yotpärare-ken ahänkumän. Ahänpän kumaņ Anutu täņo manbiņam yänahäwani äma kubä wäpi Filip unitä yotken kuņkumän. Äma uwä äma 7 aposoro täņkentän yämik täņkuņo ukät nanik kubä.

9 ✧ Uwä äperiye 4 ude, äma nämo yäpani unitä Anutu täņo man profettä-yän yänjahäk täņkuņonik.

10 ✧ Eruk, uken kepma ätu iritna profet kubä wäpi Agabas u Judia kome peņpeņ Sisaria komeken äpuk.

11 ✧ Äpänpäj ninken ahäj nimiņpäj Pol täņo pion yäpmäņpäj iniken keri kuroņi pädat täņpäj ņode yäjku; Kudupi Munapiktä ņode yäyak; Juda naniktä pion ņo täņo mähemi Jerusalem komeken kudän ņode täņpäj guņ äbot ätu u keru terak api peney yäk.

12 ✧ Yäjirän nin ba ämawebe äbot kome u naniktä man u nadäņpäj Poltä Jerusalem kukta inij bitnäk man kehäromi yäjku.

13 ✧ Upäņkaņ Poltä kowata ņode yäjku; In imata konäm butewaki täņkaņ näkņo bänep nadäk-nadäkna täņpä wakaņ? Näk Jerusalem naniktä kädet waki u ba u täņ namikta nämo bitnätat. Ba ugän nämo. Ekäni Jesuta yäjpäj kumäkta pidäm täyat yäk.

14 Ude yäjirän Pol täņo gäripi u inij bitnänaņi bumik nämo nadäņkumäņo unita ņode iwetku; Eruk, Ekänitä imaka kubä ahäj gamikta nadätak u ini kaņ ahäj gamän.

Pol Jerusalem ahäjku

15 Eruk u itna täreņirän Jerusalem ärokta täņtuņum tuņum täņku.

16 Täņtuņum tuņum täņpeņ kunayäj täņitna Sisaria nanik nadäkinik täņpani ätu penta kuņku. Unitä nimagut yäpmäņ äma kubä wäpi Nason unitä yotken kuņku. Äma uwä Saiprus nanik, äbot täņpani bian yäpurärätku. Unitä yotken päņku itkumäņ.

17 Täņkaņ eruk, Jerusalem äbot täņpani ämawebetä bänep oretoret terak nimagut päņku nipmaņpä patku.

18 ✧ Patku äma yäjewänä Pol uwä ninkät Jems kakta bok kuņku. Täņpäkaņ kadäni ugän äbot täņpani ämawebe täņo intäjukun äma käbeyä täņ itku.

19 ✧ Täņirä Pol uwä päņku bok itkaņ yäniņ orepäj guņ äbotken epän täņirän Anututä keru terak kudän jide pewän ahäjkuņo u kudup yäwet ahäjirän nadäku.

20 ✧ Pol täņo man u nadäņpäj Anutu täņo wäpi yäpmäņ akuņpäj inij oretku. Täņkaņ iwetku; Gäk nadätan? Juda ämawebe mäyaptä Jesuta nadäkinik täņ imiņ moreņ yäk. Täņkaņ ämawebe uwä Moses täņo бага man u pen iwaräntäkta kehärom täkaņ yäk.

21 ✧ Upäņkaņ gäka manbiņam ņode nadäk täkaņ; Poltä Juda ämawebe, guņ ämawebe bämopi-ken itkaņ u ņode yäwet täyak; In Moses täņo бага man peņpäj nanakjiye täņo gupi moräk madäneņtäwä, bian täņpani ude. Ba Juda täņo täktäki kudup kaņ peņ morewut yäk. Gäkä ude yäk täyan yäj nadäk täkaņ.

22 Gäk äma udewanitä abän yäj biņam uku nadäņo unita nadäwätäk täņ itkamäņ.

23 Unita kädet kubä ņode gäweritna täņpikaņ gäka äma täga yäj kaņ nadäwut. Nin bämopin-ken äma 4 ude itkaņ yäk. Äma 4 uwä Anutu inamiken äneņi pakigän itta бага man täņo kädet kubä iwatta yäjkehärom taņku yäk.

24 ✧ Eruk äma ukät bok kudupi yotken kuņkaņ Moses täņo бага man iwatpäņ imaka tänayäj täkaņ u gäk udegän kaņ tä yäk. Ba money pe-nayäj täkaņ unita ba gäkņata bok kaņ pe. Ude täņiri äma 4 u Anutu-ken yäjkehäromtak man yäwani uwä täņ-tärekaņ yäj nadäneņta gwäki pujiņ täga äriņ täņpä kuņeņ. Eruk, gäk ude täņkentäj yämiņiri ämawebetä ņode api

✧ 21:11: Jon 21:18; Apos 20:23, 21:33 ✧ 21:12: Mat 16:22 ✧ 21:13: Apos 20:24 ✧ 21:18: Apos 15:2,13; Gal 1:19 ✧ 21:19: Apos 15:12 ✧ 21:20: Apos 15:1,5 ✧ 21:21: Apos 16:3; Gal 2:3 ✧ 21:24: Nam 6:1-20; Apos 18:18

nadäneḡ; Pol tãḡo biḡam nadãḡkumãḡo u bureni nãmo, jopi yãk. Pol uwã Moses tãḡo бага man iwat täyak yãḡ api nadäneḡ.

25 ✧ Täḡpãkaḡ äma guḡ äbotken nanik Jesuta nadãkinik täḡpani unitawã, manbiḡam ḡowãku bian yãmiḡkumãḡo u nadãkaḡ yãk. Imaka ḡodewani nãmo takta yãḡpãḡ-nadãḡkumãḡo uwã kudãn täḡpãḡ yãmiḡkumãḡ; Tom anutu jopita naḡimik täḡpani u nãmo nãneḡ. Ba tom nãgãt ikek ba tom kotãki topmãḡpãḡ dãpani nãmo nãneḡ yãk. Ba kubokãret nãmo täneḡ. Man kudãn ude täḡpãḡ yãmiḡkumãḡ yãk.

26 ✧ Eruk kãbeyã täḡpã tärewãnkaḡ patkuḡo yãḡewãnã Pol äma Anutu-kãt yãḡkehãromtak man yãwani 4 ukãt pãḡku yãḡkehãromtak man yãḡkuḡo udegãn yãḡkuk. Ude täḡkaḡ kudupi yot gãnãḡ äronḡpãḡ bãmop äma ḡode iwetkuk; Baga man terak kudãn täwani udegãn, kepma 7 itna täreḡirãn yãḡkehãromtak man yãḡkumãḡo unitãḡo epãni u api tärewek yãḡ iwetkuk. Eruk, kepma 7 udeuta ugãn it yãpmãḡ kuḡtãḡḡãḡ yãḡkehãromtak man u täḡ-tãreкта gupe kãbãḡi nikek iḡiḡkuḡ.

Juda naniktã Pol iḡitkuḡ

27 ✧ Eruk kepma 7 u tärewayãḡ täḡirãn Juda nanik Esia komeken naniktã abãḡpãḡ kaḡkuḡ; Pol kudupi yot tãḡo yewa gãnãḡ irirãn. Abã ämawebe peḡ yãwetãko Polta kokwawak täḡ imiḡkuḡ. Ude täḡpãḡ Pol iḡitkuḡ.

28 ✧ Iḡitpãḡ gera ḡode yãḡkuḡ; Isrel ämawebe in täḡkentãḡ nimut! Äma ḡonitã ämawebe komeni komeni nintãḡo wãpnin biḡam ukãt Moses tãḡo бага man ba kudupi yot ḡo täḡpãwakta yãwetpãḡ yãwoḡãrek täḡtãḡ kuk täyak yãk. Ba ugãn nãmo! U Griḡ nanik ätu yãḡ-yãkḡat yãpmãḡ kudupi yot gãnãḡ äronḡkuk. Kudupi yot Anututã inita biḡam yãwani-ken äronḡirã Anutu iḡamiken täḡpãwak täḡkuḡ yãk.

29 ✧ Täḡpãkaḡ man u yãḡkuḡo uwã imata, bian yabãḡirã Trofimus Efesus komeken nanikpãḡ Polkãt yotpãrare u gãnãḡ irirãn yabãḡkuḡ. Yabãḡkaḡ nadãḡkuḡ; Poltã ini imagut yãpmãḡ kudupi yot tãḡo yewa gãnãḡ ärok yãḡ jop nadãḡkuḡ.

30 Täḡpãkaḡ Jerusalem ämawebetã man u nadãḡpãḡ kikḡutpãḡ täḡ-urukuruk bumta täḡkuḡ. Ude täḡkaḡ Pol iḡitpãḡ wãdãḡ gãrepmãḡ yãpmãḡ yewa kemat umude kuḡkuḡ. Ude täḡpãḡ bãrãḡeḡ kudupi yot yewa tãḡo yãma yãputkuḡ.

31 Ude täḡkaḡ Pol iḡit yãpmãḡ äpãmaḡ pãḡku ut irirã Rom tãḡo komi äma tãḡo intãjukun ämatã biḡam ḡode nadãḡkuk; Jerusalem ämawebe kuduḡtagãn kokwawak täḡpãḡ kowat ämiwãn takãḡ yãk.

32 Ude nadãḡpãḡ bãrãḡek-tagãn intãjukun äma ätukãt komi ämaniye ätukãt yãmagurãn yãpmãḡ äma peḡawãk täḡ itkuḡ-ken bãrãḡeḡkuḡ. Bãrãḡeḡ äbãḡirã Juda ämawebetã yabãḡpãḡ Pol wari nãmo utkuḡ.

33 ✧ Ude täḡirã komi äma tãḡo intãjukun ämatã äbã Pol iḡitkaḡ komi ämaniye yãwerirãn yen kehãromi yarã yãpmãḡ pãḡku pãdãt täḡkuḡ. Ude täḡkaḡ Juda ämawebe yãwet yabãḡkuk; Äma ḡo netã? Ba imapãḡ tãk?

34 Yãḡirãn ämawebe äbot päke itkuḡotã yãḡ-tãḡurãn yãḡpãḡ yãḡkurãk taḡkuḡ. Yãḡuruk-uruk pähap ude täḡirã komi äma tãḡo intãjukun ämatã mebãri ket nãmo nadãḡkuk. Täḡpãḡ komi ämaniye yãwerãn Pol iḡit yãpmãḡ komi ämatã ini yotken kuḡkuḡ.

³⁵ Injit yäpmäj yot yäma-ken u kuñpäj komi ämatä yabäjkuñ; Ämawebe päke u Pol utta yawat-yänjirä ude yabäjpäñ Pol pudätpäñ punin yäpmäj äronkuñ.

³⁶ ✧ Ämawebe äbot päke unitä yäwarän täñkañ kähän gera terak ñode yäntäj kuñkuñ; Kumäj-kumäj utpewä kumbän! yäk.

Poltä nadäkiniki täño mebäri yäwetkuk

³⁷ Eruk komi ämatä Pol yänjikjat yäpmäj yot gänañ äronayäj täñjirä Poltä komi äma täño intäjukun äma u Grik man terak ñode iwetkuk; Näk man kubä gäk täga gäwerayäj? Ude yäwänä iwetkuk; Wära, gäk näkño man kotäk nadätan?

³⁸ ✧ Näkä gäka Isip nanik bian gapmanta kokwawak täñpäñ ämik pewän ahäjkuo u yäj nadätat yäk. Äma u noriye äma komi komi 4,000 yäj-butuwän yäpmäj kome kawuki-ken ämik täkta kuñkuñ.

³⁹ Yäwänä Poltä yänjuk; Näk u nämo! Näk Juda äbotken nanik, Silisia komeken, yotpärare tañ kubä wäpi Tasus u nanik yäk. Unita nadäj naminjiri ämawebe man yäwerayäj yäk.

⁴⁰ Ude iweränä komi äma täño intäjukun ämatä nadäj iminjuk. Nadäj iminjirän, eruk Poltä yot täño yeñpeñ ärowani terak itpäñ ketwära täñyäreñjirän ämawebetä u kañpäñ kwikinik it yäpmäj kuñkuñ. Kwikinik irirä eruk Pol ämawebe päke u iniken man kotäk Hibru uterak ñode yäwetkuk;

22

¹ Nanaye, notnaye, in juku peñpäñ nadäkot! Näk imaka goret kubä nämo täñjira nepmäñitkañ unitäño mebäri yäj ahäwayäj yäk.

² Poltä iniken man kotäk Hibru uterak yänjirän unita u nadänpäj kwikinik-inik it yäpmäj kuñkuñ. Kwikinik irirä Poltä äneñi ñode yänjuk;

³ ✧ Näk Juda äma kubä yäk. Meñnatä Silisia kome, Tasus yotpärare-ken bäyankukopäj äbä yotpärare ño itpäñ tägañkut yäk. Äbekniye oraniye täño бага man kudupta yänpäñ-näwoñärek täk täñkuko uwä Gamaliel. Uwä näkño yänpäñ-näwoñärek äma ude yäk. Ude täñjirän näk intä Anutu täño nadäk-gärip u iwatpäñ täkta pipiri intä täk täkañ udegän täñ yäpmäj äbut.

⁴ ✧ Näk äma Jesu täño Kädet iwarani u täñpawak täñ yäpmäj äbut. Äma ba webe bok ätu yentä pädat täñpäñ komi yotken yämagut yäpmäj kuk täñkut. Täñkañ ätu kumäj-kumäj däpmäk täñkut yäk.

⁵ Bämop äma intäjukun täñpani Ananias, ba Juda täño äma ekäni ekäni u näkä ude täñkuro u kudup nadäkañ. Unitä täga täwetnayäj yäk. Kadäni kubäta näk Jesu täño Kädet iwarani Damaskus yotpärare-ken itkañ u yepmäñit yäpmäj päbä komi yotken Jerusalem ño yepmakta nadäjkut. Ude nadäjira ini ño nanik täño äma ekäni ekänitä noriye Damaskus itkañ u Näk ude api täñpet yäj yäwet yabäkta manbiñam kudän täñpäñ naminjuñ.

⁶ Kudän täñpäñ namä yäpmäj Damaskus kädet kuñtängän kepma bämopi täñjirän imaka kubä pit kubägän ñode ahäj naminjuk; Peñyänjek pähap kubä kunum gänañ naniktä peñyänjeñpäñ nabänjuk.

⁷ Ude täñjirän näk kome terak mañ patkañ gera kubä ñode nadäjkut; Sol! Sol! Gäk imata komi namik täyan?

⁸ Yäwänä näkä yänkut; Ekäni, gäk netä? Ude yänjira unitä yänjuk; Näk Jesu Nasaret nanik upäj gäkä näk täñpiwak täkañ yäk.

⁹ Tānpākaŋ āma nākkät bok itkumāŋo u peŋyāŋek ugān kaŋkuŋo upāŋkaŋ man kotäk ahāŋkuko u nāmo nadāŋkuŋ.

¹⁰ Ude tāŋkaŋ nākä yāŋkut; Ekāni, unita nāk jide tāŋpet? Yāŋjira nāwetkuk; Gāk akuŋkaŋ Damaskus yotpārare-ken ku! U kuŋjiri āma kubä uken itak. Unita epān man yāŋ gamiŋkuro u, uken kwikaŋ unitä api gāwerek yäk.

¹¹ Tānpākaŋ peŋyāŋek unitāŋo āgonitā tāŋpewān dapuna bipmāŋ urirān imaka imaka tāga nāmo yabāŋkut. Ude tāŋjira āmanaye dubina-ken itkuŋo unitä nepmāŋit yāpmāŋ Damaskus kuŋkuŋ.

¹² Eruk, āma kubä Damaskus komeken itkuko u wāpi Ananias. Āma uwä Anutu gāmori-kengān itkaŋ Moses tāŋo бага man säkgāmān iwarān tāwani. Juda āma Damaskus itkaŋ unitä āma u oraŋ imik tāŋkuŋonik.

¹³ Tānpākaŋ āma unitä päbä dubina-ken itpāŋ ŋode nāwetkuk; Notnapak Sol, dapunka āneŋi ijiwi kut yäk. Ude yāŋjirān uterakgān dapun ijiwa kwāpāŋ kaŋkut.

¹⁴ Kāwawā yāŋkuk; Ābekniye oraniye tāŋo Anutu unitä iniken nadäk tawaŋ u nadäkta gāk iwoyāŋpāŋ gepmaŋkuk yäk. Ba Siwoŋi Āma u kakta ba mani kotäk nadäkta iwoyāŋpāŋ gepmaŋkuk yäk.

¹⁵ Unita gāk imaka kaŋkuno ba nadāŋkuno unitāŋo biŋam āmawebe api yāwetpāŋ yāwoŋārewen yäk.

¹⁶ ✧ Unita imata kadāni kāroŋi itsāmben? Akuŋpāŋ Ekāni wāpi yāŋpāŋ ume āruriri momika kumān ārut moreŋ gamayāŋ yäk.

¹⁷ Poltä ude yāwetpāŋ āmawebe āneŋi ŋode yāwetgān tāŋkuk; Eruk, kadāni kāroŋi kuŋattāŋgān Jerusalem ŋo āneŋi ābut yäk. Ābāŋpāŋ kepma kubāta kudupi yot gānaŋ āroŋkuro Anutu-ken yāŋapik man yāŋ itkaŋ dāpmonken ude bumik Ekāni kaŋkut.

¹⁸ ✧ Kaŋjira ŋode nāwetkuk; Gāk bārāŋeŋ akuŋkaŋ Jerusalem u peŋpeŋ ku! yäk. Nākŋo manbiŋam yotpārare ŋoken yāŋahāwayāŋ tāyan u nāmo nadāŋ gaminayāŋ yäk.

¹⁹ ✧ Yāwānā nākä yāŋkut; Ekāni, ini-tāgān nākŋo biŋam ŋode u nadākaŋ; Nāk bian Juda tāŋo kābeyä yot komeni komeni itkaŋ-ken u āroŋpāŋ āmawebe Jesuta nadākinik tāŋpani u dāpmāŋpāŋ yepmāŋitpāŋ komi yotken yepmak tāŋkut.

²⁰ ✧ Ba kadāni Stiven gākŋo man yāŋahāŋtāŋ kuŋattāyon utpewä kumbuko u nāk imaka, it yāmiŋjira tāŋkuŋ. Tāŋjirä yabāŋkaŋ bānep tāga nadāŋkut. Ba āma utkuŋo unitāŋo tek kāroŋi unita watāni it yāmiŋjira tāŋkuŋ.

²¹ ✧ Ude yāwawā Ekānitā ŋode nāwetkuk; Ku! yäk. Guŋ ābot ban itkaŋ uken nākŋo manbiŋam yāwetpāŋ yāwoŋārekta ganinŋ kirewayāŋ yāŋ nāwetkuk.

Poltä nāk Rom kome māhem yāŋ yāwetkuk

²² ✧ Eruk, Poltä guŋ ābotta yāŋjirān Juda naniktā nadāŋpāŋ man wari nadäkta bitnāŋpāŋ kāhān gera yāŋpāŋ yāŋkuŋ; Utpewä kumbān! Āma ŋodewani kome terak itnaŋi nāmo!

²³ Kāhān gera ude yāŋpāŋ kokwawak terak iniken tek punin nanik yāŋoŋmāŋ tāŋpā kwāpāŋ kugun porinŋpāŋ ureŋ tāŋpā punin āroŋkuŋ.

²⁴ Ude tāŋjirä komi āma tāŋo intājukun āma unitä komi āmaniye peŋ yāwetpewān Poltā yāpmāŋ yot gānaŋ āroŋkuŋ. Yāpmāŋ āroŋjirä intājukun āma unitä yāwetpewān Polta kokwawak tāŋ imiŋkuŋo u mebāri nadäkta päripmāŋpāŋ iwet yabānayāŋ tāŋkuŋ.

✧ 22:16: Apos 2:21 ✧ 22:18: Apos 9:29-30 ✧ 22:19: Apos 8:3, 26:9-11 ✧ 22:20: Apos 8:1

✧ 22:21: Apos 9:15, 13:2 ✧ 22:22: Apos 21:36

25 ✨ Ude tänpän eruk Pol täno keru kuroñi pädat tänpän päripnayän täñirä Pol komi äma kubä iwet yabänkuk; Jide? Rom gapman täno бага man terak kädet ñode kubä pätak ba nämö pätak? yäk. In näk, Rom kome mähempäñ, manken nämö nepmanñan imata intäjukun nutnayän täkan? Ude täkan u täga?

26 Poltä ude yäwänä komi äma unitä päñku intäjukun ämani ñode iwetkuk; Ai, jide tänpayän? Äma ñowä Rom kome mähem kubä yäk.

27 Ude iweränä komi äma täno intäjukun äma unitä Polken äbänpäñ iwetkuk; Gäk näwet! Gäk Rom kome mähem bureni? Iweränä Poltä Ei, näk Rom kome mähem yän iwetkuk.

28 Ude iweränä intäjukun ämatä yänkuk; Bureni? Näk Rom kome mähem ude itta nadänpäñ monenñ tañi därat yäk. Yäwänä Poltä yänkuk; Näk nämö yäk. Näk Rom kome mähem ude ahänkuro itat.

29 ✨ Ude yänirän komi äma Pol utnayän täñkuño u man u nadänkan umuntanpäñ kakätänkuñ. Täñirä komi äma täno intäjukun äma unitä Pol u Rom nanik yän nadänpäñ, ini imaka, umuntanñkuk. U imata, komi ämaniye yäwerän päñku yentä pädat täñkuño unita.

Pol Juda äma ekäni ekäni inamiken itkuk

30 Eruk komi äma täno intäjukun äma unitä Juda naniktä Pol waki jide täñkukta kokwawak nadän imikan yän ket nadäkta nadänkuk. Ket nadäwa yänkan bämop äma intäjukun tänpäni ba Juda nanik täno äma ekäni ekäni käbeyä täñput yänpäñ yäwetkuk. Käbeyä täñirä komi äma täno intäjukun äma u Pol pit iminpäñ yänikñat yäpmän päñku äma ekäni ekäni inamiken tewän wädänkuk.

23

1 ✨ Täñirä Pol Juda täno äma ekäni ekäni-kät bämop äma intäjukun tänpäni dapun tañi yabänpäñ ñode yäwetkuk; Notnaye! Näk Anutu inamiken siwonñi kunjararo unita kädet u iwatpäñ it yäpmän abätat ñonita bänepnatä täga nadätat yäk. Näk imaka waki kubä nämö tät yän nadätat yäk.

2 ✨ Ude yäwänä bämop äma intäjukun tänpäni wäpi Ananias unitä äma Pol dubini-ken itkuño u yäwetkuk; Meni däpmän gareput!

3 ✨ Yäwänä Poltä kowata ñode iwetkuk; Anututä gänña uyaku api gurek yäk. Nadäkinikka nämöpän tek säkgämän säkgämän täk täyan! Moses täno бага man iwatpäñ manken nepmanñan äbäno manñit itan? Ude täno upänkan бага man gänña irepmitpäñ yänin kireñpewi nutkan yäk.

4 Yäwänä äma tuän itkuñonitä nadänpäñ Pol iwetkuñ; Jide? Gäk bämop äma intäjukun tänpäni ño yänärok man iwerayän yänpäñ yäyan?

5 ✨ Yäwäwä Poltä yäwetkuk; Notnaye, näk äma ñonita bämop äma intäjukun tänpäni yän nämö nadätat. Unita näk goret yät yäk. Anutu täno mantä ñode yäyak; In intäjukun ämajiye man waki nämö yäwetneñ.

6 ✨ Eruk, Poltä äma päke itkuño u ñode yabänpäñ-nadänkuk; Ätu Satyusi äma, ätuwä Parisi äma. Ude nadänpäñä gera tänpän ñode yäwetkuk; Notnaye, näk Parisi äma kubä. Ba nana imaka, Parisi äma yäk. Näk nadäkinik ñode täyat; Äma kumbanitä äneñi api akuneñ. Mebäri unita yänpäñ manken ño nepmanñan.

7 Poltä man ude yäwänä Parisi Satyusi bämopi-ken man yäjkañ bumta yäj-awätkuñ. Täñpäñ käbeyä u duñ-weñkuk.

8 ✧ Imata, Satyusi äma ñode nadäk täkañ; Äma kumbani-ken naniktä äneñi täga nämo api akuneñ. Ba añero ba mäjo nämo itkañ yäj nadäk täkañ. Upäñkañ Parisi ämatä man unita nadäkinik täk täkañ.

9 ✧ Mebäri unita yäjuruk-uruk pähap yäñtäñ kuñkañ abäk täñkuñ. Täñpäkañ Baga man yäwoñärewani äma itkuño u ätu Parisi äbotken nanik. Äma unitä akuñpäñ Pol gäarak itpäñ man kehäromigän ñode yäjkuñ; Ude nämo! Äma ñoken goret kubä nämo käkamäj. Añero ba mäjo kubätä iwerirän käwep man ño yäyak!

10 Ude yäñtäñ kuñkañ abäk täñtäñgän ämik bureni täñpäñ Pol gupi yäpmäj däñkeneñ yäj nadäñpäñ komi äma täño intäjukun äma u umuntañkuk. Ude nadäñpäñ komi ämatä Pol Juda äma kerik-ken nanik yomägat yäpmäj komi ämatä ini yotken kukta yäwerän äpmonkuñ.

11 ✧ Imagut päñku tewä parirän bipani Ekänitä Pol ahäj imiñpäñ iwetkuk; Gäk nämo umuntäwen! Kehärom täñpäñ bätakigän kuñaren yäk. Näñjo manbiñam Jerusalem yotpärare-ken yäñahätan udegän Rom komeken api täñpen yäj nadäj gamitat.

Juda äma ätutä Pol kumäj-kumäj utta man topuñ

12 Patkuño yäñeñirän Juda äma ätutä käbeyä täñpäñ Pol utpewä kumäkta man yäñpäñ-nadäñpäñ yäjkehäromtak man ñode yäjkuñ; Pol bureni-inik api utpena kumbek. Pol utpena kumäkta itsämäjkañ ketem ume nämoinik api näne.

13 Äma yäjkehäromtak man yäjkuño u 40 ba 45 udetä yäjkuñ.

14 Äma unitä bämop äma intäjukun täñpani-kät Juda täño äma ekäni ekäniken ahäj yämiñpäñ ñode yäjkuñ; Nin yäjkehäromtak man ñode yäkamäj yäk. Ketem täpuri kubä nämoinik nañkañ it yäpmäj kuñkä eruk, Pol api utpena kumbek.

15 ✧ Unita inä Pol tewä yäpmäj äpäkta manbiñam pewä yäpmäj komi äma täño intäjukun ämaken kwän. Jop man ñode kañ yäjikñarut; Pol tewä äbä mebäri ket täñpäñ niwerirän kañ nadäna. Eruk ude yäñpewä äbäñirän, ninä kädet-ken jämjäm patpäñ api utne yäk.

16 Eruk, Pol wanori täño nanak kubä itkañ nadäñirän man u yäjkuñ. Yäñirä nadäñkañ komi ämatä yotken kuñpäñ äwäñi Pol päro iwetkuk;

17 Iweränä Poltä komi äma täño intäjukun äma kubäta yäñpewän äbanä iwetkuk; Äma ño man kubä yäpmäj äbätak unita yäjikñat yäpmäj intäjukun ämaken ku.

18 Ude iweränä komi äma unitä yäjikñat yäpmäj intäjukun ämaniken u kuñkuk. Kuñpäñ yäjkuñ; Äma ñonitä man kubä gäwerayäj yäwänpäñ Pol komi yotken irani unitä peñ näwet-pewän yäjikñat yäpmäj äbätat yäk.

19 Ude iweränä intäjukun äma unitä äma gubañi u imagut yäpmäj päñku inigän tenpäñ ñode iwet yabäñkuñ; Ima man näwerayäj äbätan?

20 Yäwänä äma gubañi unitä ñode iwetkuk; Juda ämatä kwep gäkä Pol inij kireñpewi äpmokta äbä gäwet yabäñayäj. Man topmäj itkañ yäk. Äbä jop manman ñode api yäñgäkñatneñ; Nin Pol täño man mebäri unita ket nadäñayäj.

✧ 23:8: Mat 22:23 ✧ 23:9: Apos 25:25 ✧ 23:11: Apos 18:9, 19:21; Apos 27:24; Apos 28:16,23

✧ 23:15: Apos 25:3

21 Ude yānayāŋ tākaŋ upāŋkaŋ gāk unitāŋo man nāmo nadāŋ yāmen! Äma 40 ba 45 ude unitä Pol utta jāmām itkaŋ yäk. Äma uwä yāŋkehāromtak man ŋode yāŋkuŋ; Nin Pol utpena kumäkta itsāmāŋkaŋ ketem ba ume kubä nāmoinik api nāne yāŋ yāŋkuŋ. Ude yāŋkuŋo apinowä gākä kowata man jide yāwayāŋ täyan unita itsāmāŋkaŋ yäk.

22 Eruk, komi äma tāŋo intäjukun äma unitä jukuman kehāromi ŋode iwetkaŋ inin kireŋpewān kuŋkuk; Man nāwetan ŋo āneŋi äma kubä nāmoinik iweren yäk.

Pol Sisaria yotpārare imagut yāpmāŋ kuŋkuŋ

23 Eruk, komi äma tāŋo intäjukun äma unitä komi äma tāŋo watä ämaniyek yarä yāŋpewān äbānpāŋ ŋode yāwetkuk; Ek tāŋo komi äma 200 udekät komi äma ätu hos terak kuŋarani 70 ukät komi äma boham ikek 200 ude yāmagurānkaŋ 9'kirok bipani Sisaria komeken kukta tāŋtuŋum tākot yäk.

24 Polta imaka, hos kubä tāŋket tāŋpāŋ kaŋ peŋ imut yäk. Tāŋkaŋ eruk, watāni säkgāmān itpāŋ imagut yāpmāŋ pāŋku Sisaria kome tāŋo kaŋiwat epān tāŋpani äma wāpi Feliks uken kaŋ ahāwut yäk.

25 Ude yāwetkaŋ Feliksta manbiŋam ŋode kudān tāŋpāŋ yāmiŋkuk;

26 Nāk Klodius Lisiastä äma ekāni ārowani Feliks unita manbiŋam ŋode kudān tāŋ gamitat. Kepma tāga.

27 ✧ Juda naniktä äma ŋo initpāŋ utpewä kumbayāŋ tāŋirān nākä äma ŋo Rom kome māhem yāŋ nadāŋpāŋ komi āmanaye-kät pāŋku tāŋkentāŋ imiŋpāŋ ker-iken nanik yāyomāgat yāpmāŋ äbāmāŋ.

28 ✧ Unita nākä mebāri äma terak tākaŋ yāŋ nadäkta imagut yāpmāŋ Juda tāŋo intäjukun ämaniyeken kut.

29 ✧ Kuŋpāŋ yāwet yabāwawä iniken бага man ätu terak wohutpāŋ yāŋkuŋ. Upāŋkaŋ manken teŋpāŋ utpewä kumäkta ba komi yotken tekta momi kubä nāmo kat.

30 ✧ Tāro upāŋkaŋ utpewä kumäkta man kābop kābop topmaŋo biŋam u nadāŋpāŋ unita gākken bārāneŋ tewa āretak. Tāŋkaŋ Juda nanik manken teŋo u yāwetpewa āreŋkaŋ u ima mebārita manken teŋo injamka-ken api yāŋahāneŋ. Eruk, nākŋo manbiŋam gāka kudān täyat u ude. Nāk Klodius Lisiastä kudān täyat.

31 Eruk komi äma, intäjukun ämani tāŋo man buramiŋpāŋ bipani ugān Pol imagut yāpmāŋ Antipatris yotpārare-ken kuŋkuŋ.

32 Kuŋkuŋo yāŋewānä komi äma hos terak kuŋarani u Pol imagut yāpmāŋ Sisaria yotpārare-ken kuŋirä komi äma ätuwä āneŋi äyāŋutpeŋ Jerusalem kuŋkuŋ.

33 Tāŋpākaŋ komi äma hos terak kuŋarani u kumaŋ pāŋku Sisaria yotpārare-ken ahāŋpāŋä Klodius Lisiastä manbiŋam kudān tāŋkuko u gapman tāŋo kaŋiwat äma Feliks unita imiŋkaŋ Pol imaka, inamiken yāŋjikŋat yāpmāŋ pāŋku tewa itkuk.

34 Tewä irirān Felikstä manbiŋam u daniŋpāŋ nadāŋkaŋ Pol iwet yabāŋkuk; Gāk komeka taŋi de? Yāwānä Poltä iwetkuk; Komena taŋi Silisia yäk.

35 Yāwānä Felikstä kowata ŋode yāŋkuk; Kwikinik iriri äma manken gepmaŋo unitä äbākaŋ yāŋiri kaŋ nadāwa yäk. Ude yāŋkaŋ watä äma yāwerān Pol yāpmāŋpāŋ gapman tāŋo yot, Herottä tāŋpani, u tewä irirān watä it imiŋkuŋ.

24

Pol Feliks keru terak tenkuŋ

¹ Eruk, kepma 5 ude tārenjirān bāmop āma intājukun tāŋpani Ananias ukāt Juda āma ekāni ekāni ātu bok, ba gapman tāŋo бага man mebāri nadāwani wāpi Tetulus ukāt Sisaria yotpārare-ken ābuŋ. Ābāŋpāŋ Pol manken tenayāŋ tāŋkuŋo unita gapman tāŋo kaŋiwat āma Feliks u ahāŋ imiŋkuŋ.

² Ahāŋ imāwā Felikstā Polta yāŋpewān ābuk. Ābānā Tetulustā Pol kowata kaŋ yāpān yāŋpāŋ Feliks iŋamiken ŋode yāŋkuk; Ekāninin Feliks, gāk watā sākgāmān it nīmiŋiri bāmopin-ken āmik kubā nāmo ahāk yāk. Ba tāŋkentāŋ nīmiŋiri imaka māyap goret-goret irani u tāŋpāŋ yāpna tāgaŋ yāk.

³ Gākkāt imaka imaka yāpna tāgaŋo u yabāŋkaŋ bānep tāga nadāŋpāŋ ganiŋ oretkamāŋ yāk.

⁴ Tāŋpākaŋ man kāronji yāŋjira gaŋa tāweno ujeta nāk pengān ŋode gāwet yabātāt; Gāk nadāŋ nīmiŋiri man kerāpi kubā gāwetnayāŋ.

⁵ Nintā āma ŋo kākamāŋ uwā peŋawāk mebāri mebāri pewān ahāwani yāk. U ŋode tāk tāyak; Juda āmawebe komeni komeni ittāŋ kukaŋ-ken man yāwetpāŋ yāwoŋārek tāŋpewān kokwawak ba āmik bāmopi-ken ahāŋ yāmik tākaŋ. Ba uwā ābot ātu nin nīpmaŋpāŋ ābot inigān itpāŋ wāpi Nasaret yāŋ yāwani unitāŋo intājukun āmani ude itak yāk.

⁶⁻⁸ Ba ugān nāmo. Kubā pen ŋode; U kudupi yot tāŋpāwakta kudān mebāri mebāri tāk tāŋkuk. Ude tāŋtāyon iŋitkumāŋ. Unita gākŋa-tāgān iwet yabāŋiri nintā manken tenkumāŋo unitāŋo mebāri ini-tāgān gāwerirān api nadāwen yāk.

⁹ Ude yāŋjirān Juda āma ekāni ekānitā udegān Tetulus yāŋ-kentāŋpāŋ Polta yāŋpāŋ ŋode yāŋkuŋ; Man yākamāŋ ŋowā bureni-inik!

Pol man kukŋini yāŋahāŋkuk

¹⁰ Ude yāŋjirā gapman tāŋo kaŋiwat āma Feliks unitā Pol man tāga yāwayāŋ yāŋ yāŋpāŋ ketwāra tāŋirenkuk. Tāŋjirān Poltā ŋode yāŋkuk; Nāk nadātāt yāk. Obaŋ māyap āmawebe ābot ŋonitāŋo man yāpmāŋ daniwani āma ude it yāpmāŋ ābuŋ yāk. Unita man kowata gāwetta tāga nadātāt yāk.

¹¹ Man ŋo bureni gāwera. Anutu iniŋ oretta Jerusalem ābāŋpāŋ it yāpmāŋ ābāŋjira kepma 12gān tāretak yāk. Unita āma ātu yāwet yabāwikaŋ man yāyat ŋonita u bureni yāŋ gāwetnayāŋ.

¹² Āma man kābeyā-ken nepmaŋkaŋ ŋo kudupi yot gānaŋ ba yotpārare-ken goret kubā tājira nāmo nabāŋkuŋ. Nāmoinik! Man wārāt-wārāt ba āmawebe bānepi tāŋpāwak-wak kādet kubā nāmo pewa ahāŋkuŋ yāk.

¹³ Ude tāk-tāyak tāk-tāyak yāŋpāŋ manken nepmaŋkaŋ ŋonitāŋo bureni kubā tāga nāmo gāwoŋārenayāŋ yāk.

¹⁴ Tāŋpākaŋ, man bureni u ŋode; Nāk Kādet āma ātutā U kādet waki yāŋ yāk tākaŋ u iwatpāŋ Anutu, ābekniye oraniyetā iniŋ orerani u iniŋoret tāyat. Tāŋ, man kudup Moses tāŋo бага man terak itkaŋ u ba profet bianitā kudān tāwani unita nadākinik tāyat.

¹⁵ Unita imaka kubā Juda āmawebetā itsāmāk tākaŋ unita nāk imaka, itsāmāk tāyat yāk. Uwā ŋode; Anututā āma siwoŋi ba āma waki bok kumbani-ken nanik āneŋi api yāwān kīŋŋutneŋ yāk.

16 ✨ Mebäri unitagän näk Anutu injamiken ba ämawebe injamiken siwonji kan ira yäj nadänpäj bänep nadäk-nadäknata watäni itpenj kuñat täyat.

17 ✨ Näk ñode täñkut yäk. Obañ ätuta kome ätuken kuñat moreñkan näkñaken äbot gänañ äma jäwäri itkuño u täñkentäj yämikta moneñ yäpmanñkan Jerusalem äbut. Ba kudupi yot gänañ Anutu inñoretta gupe kábäñi nitek ijin imikta äbut yäk.

18 ✨ Täñpäkan näk kudupi yot gänañ jop nämo äronkut. Nämo, Juda täño бага mantä Anutu injamiken kuräki itta yäk täyak u jukun iwatpäj eruk kudupi yot gänañ äronpäj irira Juda äma ñowä nabäj ahäñkuñ yäk. Näk ämakät nämo itkumäj. Ba peñawäk kubä nämo täñira nabäñkuñ.

19 ✨ Täñpäkanñ Juda äma Esia komeken nanik, nabäwä goret täñpapäj nepmäñitkuño unitä injamka-ken ñogän äbäkanñ man yänañi yäk.

20 Nämo täñpäwä, äma ño yäwet yabä. Bian Jerusalem komeken Juda täño man käbeyä-ken itkuñ-ken näkken goret kubä kan-ahäñkuñ ba nämo? Ude yäwet yabä yäk.

21 ✨ Etäj, käbeyä uken man kubä ñode yäñahäñkuro unita käwep nadäwä wawäpäj nämagut yäpmanñ gäkken ño äbuñ. U ñode yäñkut; Näk nadäkinik ñode täyat; Äma kumbanitä äneñi api akuneñ. Mebäri unita yäñpäj manken ño nepmanñkan.

22 ✨ Eruk, Felikstä Jesu täño Kädet unitäño mebäri bian nadäwän tärenkuko unita Poltä man yäwän tärewäkanñ Juda äma ñode yäwetkuk; Komi äma täño intäjukun äma wäpi Lisias unitä äpänkanñ uyaku man ño yäñket utnayäj yäk. Ude yäñpäj käbeyä u yäwerän peñpeñ kuñkuñ.

23 ✨ Peñpeñ kuñjirä komi äma täño watä äma u iwerän Pol äneñi komi yot gänañ tewänkanñ iwetkuk; Noriyetä päbä kanpäj täñkentäj imikta бага nämo peñkirewen yäk. Ba yentä nämo pädat täneñ. Nämo, komi yot täño yewa gänañ jop täga kuñarek yäk.

Pol obañ yarä komi yotken itkuk

24 Eruk Pol komi yot gänañ kepma ätu irirän Feliks-kät webeni Drusila u äbumän. Drusila uwä Juda äbotken nanik. Äbäñpäj Felikstä Pol täño man ätu nadäwayäj yäñpäj yäñpewän äbuk. Pol äbäñpäj Jesu Kristota nadäkinik täktäk täño kädet yäñpäj-iwonjärenkuk.

25 Ba kädet siwonji kuñatpäj irit kuñat-kuñarita watäni säkgämän irekta ba Anututä komek ämawebe yäpmanñ daniwekta kadäni peñkuko unita iwetkuk. Iwerirän Felikstä nadäñkanñ umuntanpäj yäñkuk; Gäk ku! Kämi, kadäni ätu irinä äneñi yäñpewa api äben yäj iwetkuk.

26 Täñpäkan ugan nämo. Felikstä imaka kubä yäpmanñ nadäkgän täñkuk. U ñode; Poltä inñi kireñpewa äpamañ kukta moneñ ätu käwep namek yäj nadäñkanñ kadäni mäyap Polta yäñpewän äbänpäj man yäñpäj-nadäk täk täñkumänonik.

27 ✨ Täñpäkanñ Felikstä Juda ämawebetä näka bänep täga nadäj namut yäñpäj Pol komi yot gänañgän tenkuk. Tewänkanñ it yäpmanñ kuñtäyon obañ yarä tärenjirän äma kubä wäpi Posius Festus unitä Feliks täño kome yäpmanñpäj gapman täño kanjiwat äma ude itkuk.

25

Pol Sisatä mani nadäkta yäjku

¹ Festustä Feliks täño kome yäpmanpän Sisaria kome täño kanjwat epän tänpäni äma ude itkuk. Eruk kepma yaräkubä ude irän tärenjirä Sisaria kome penpen Jerusalem kuñkuk.

² ✧ Pänku irirän bämop äma intäjukun tänpäni ba Juda täño äma ekäni ekäni uken kuñpän Polta man iwetkuñ. Ude tänpän ñode iwet yabäjkuñ;

³ ✧ Gäk nin nadän nimirpäñ äma u bäräñej inij kireñpewi Jerusalem kan äbän. Pol kumän-kumän utta äma yepmanpä jämjäm parirä äbuño unita man ude yäjkuñ.

⁴ Yäwäwä kowata ñode yäwetkuk; Nämö! Pol Sisaria komeken komi yot gänäñ itak yäk. Ba näk imaka, Sisaria komeken äneñi kwayäj.

⁵ Unita äma ekänijije ätukät näkkät bok kuñkan äma unitä goret bureni kubä täñjirän käneño tänpäwä Sisaria kome uken manken kan tewut yäk.

⁶ Tänpän Festustä kepma 8 ba 10 ude Jerusalem itkan Juda täño äma ekäni ekäni-kät man yäjpäñ-nadäk epän tänpän tärewäpäñ äneñi Sisaria kuñkuk. Kuñkuko tamiwä man yäpman daniwani äma yäjpewä äbä irirä komi äma yäwerän Pol imagut yäpman äbuñ.

⁷ ✧ Äbäwä Juda äma ekäni ekäni Jerusalem penpen äbuño unitä dubini-ken päbä itpäñ Pol terak man bäräpi bäräpi penpäñ yäjkuñ. Upänkan ude täk-täyak täk-täyak yäj yäjkuño unitäño bureni kubä Festus täga nämö iwönärenkuñ.

⁸ Ude yäñtäko Poltä kowata ñode yäwetkuk; Näk imaka waki kubä nämö täñkut yäk. Ba Juda täño бага man kubä nämö irepmitkut, ba kudupi yot gänäñ tänpäwak kubä nämö pewa ahäjkuñ. Ba Sisata man waki kubä nämö yäjkut yäk.

⁹ ✧ Upänkan Festustä Juda äma ekäni ekäni unitä bänep täga nadäkta Pol ñode iwetkuk; Jerusalem kuñkan Juda äma injamiken man ño äneñi yäkta täga nadäwiwä, eruk näk uken kuñkan api nadän gamet yäk.

¹⁰ Yäwänä Poltä yäjkuñ; Ude nämö yäk. Sisa täño man nadäwani yot uku itat ñobayäj yäk. Unita yot ñokengän uyaku näkño man nadäwen yäk. Nadätan u, näk Juda äbotken imaka waki kubä nämö pewa ahäjkuñ yäk.

¹¹ Täñ, imaka waki kubä unita kan kumba yäj yäjpäñ täñpero tänpäwä, täga api nutpewä kumbet. Täñpäkan man yäk täkan u bureni nämö tänpäwä u kerit terak äma kubätä täga nanin kirenanji nämö. Unita äma ärowaninin Sisatä initägän näkño man u kan nadäwän yäk.

¹² Poltä ude yäwänä, eruk Festus äyäjnutpäñ täñkentäkiye-kät man yäjpäñ-nadäk tänpän Pol äneñi iwetkuk; Gäk Sisa kan käwa yäj yäyan unita eruk, Sisaken kan ku! yäk.

Festustä Polta Agripa iwet yabäjku

¹³ Kepma ätu tärenjirän Juda täño intäjukun äma wäpi Agripa, wanori Benike-kät Festus inin oretdayäj Sisaria äbumän.

¹⁴ ✧ Sisaria päbä kepma mäyap u itta nadänkumäno unita kadäni kubä bok itkan Festustä Agripa Pol täño birjam ñode iwetkuk; Äma kubä bian Felikstä komi yotken teñkuko pen itak yäk.

✧ 25:2: Apos 24:1, 25:15 ✧ 25:3: Apos 23:15 ✧ 25:7: Apos 24:5-6,13 ✧ 25:9: Apos 24:27

✧ 25:14: Apos 24:27

15 Kadäni Jerusalem itkuro ugän bämop äma intäjukun täjpani-kät Juda äma ekäni ekäni unitä näkä U waki täjpani yäj nadäjpäj komi äma yäwet-pewän kañ urä kumbän yäj nadäjkañ äma uterak man mebäri mebäri penjpäñ näwetkuñ yäk.

16 Upäjkañ näkä kowata ñode yäwetkut yäk. Rom äma nintä äma kubä jop nadäj utpewä kumäkta kädet kubä nämo pätak yäj yäwetkut. Äma kubä manken ireko uwä äma manken tenejo ukät itpäj mebäri jideta tenejo unita kowat yäwän täjpäñ kawän bureni täjpäkañ uyaku täga täne yäj yäwetkut yäk.

17 Unita yäjpäñ näkä Sisaria äbäjira äma ño näwat yäpmäj äbuñ yäk. Äbäwä kadäni käronji nämo itkumäj. Nämo, äbä patkumäño yäjewänä tami man nadäwani yotken kuñpäñ Pol imagut yäpmäj äbäkta yäjkut.

18 Äma manken tenkuño u penta itkañ ñode nadäjkut; Kädet wakiinik kubä täjkuko unita käwep yäneñ yäj nadäjkuropäj nämo yäk.

19 ✧ Judatä iniken бага man irepmit-irepmit ba äma kubä wäpi Jesu uterak bok wohutpäñ manken tenkuñ. Äma Jesu u kumbuk yäj yäwäkañ Poltä äma u kodak itak yäj yäjkut.

20 ✧ Yäjirä näk kädet udewani täjo mebäri nadäwa yäjkat täjpa wañkuñ yäk. Unita Pol ñode iwet yabäjkut; Jerusalem kuñkañ man epän u kañ täna yäj nadätan? yäj iwetkut.

21 Iwerira Poltä yäjkut; Nämo, Sisatä ini-tägän näkño man kañ nadäwän yäj yäjkut. Ude yäwänpäj komi yotken ugän tewa irirän, eruk kädet kubä kañ-ahäjkañ Sisaken kañ kwän yäj nadäjkut yäk.

22 Yäjirän Agripatä man u nadäjpäñ Festus iwetkuk; Näkña-tägän äma u meni jinomken nadäwayäj yäk. Yäjirän Festustä iwetkuk; Kwep kañ nadä yäk.

23 ✧ Eruk, tamiwä Agripa-kät wanori Benike äma ärowani täjo tek wädäwän ärowäkañ komi äma täjo intäjukun ämakät Sisaria nanik äma ekäni ekäni-kät penta kumañ man nadäwani yot gänañ äronkuñ. Äronpäñ Festustä komi ämaniye yäwerän Pol imagut yäpmäj äbuñ.

24 ✧ Imagut yäpmäj abäkañ Festustä ñode yäjkut; Äma ärowani Agripa, ba äma ekäni ekäni in kuduhtagän itkamäj ño, äma ñonita kawut! Juda ämawebe ño irani, ba Jerusalem naniktä äma ñopäj manken tenayäj ñode yäjkuñ; Äma u utpewi kañ kumbän! yäk. Itkañ ärowani kudän warä täjpek yäj näwet täjkuñ.

25 Ude yäk täjirä näkä äma ñonitä kumäkta waki kubä nämo kañ-ahäk täjkut yäk. Ini-tägän intäjukun ämanin Sisatä näkño man kañ nadäwän yäj yäjewän ude kañ täjpayäj nadäjkut.

26 Upäjkañ Äma ärowaninin Sisatä äma ñonitäño mebäri nadäkta manbiñam bureni jide kañ kudän täjpäñ pewa kunen? Nadäwa nämo tumbuño unita äma ärowani Agripa gäk, ba äma ekäni ekäni ätu itkañ ño in inamjin-ken teyat yäk. Intä käwep täjkentäj namijpäñ man täga kubä pewä ahäwäkañ upäj manbiñam terak kañ kudän täwa!

27 Täjpäkañ näkä äma komi yotken irani kubä Sisaken tewä kukta mebäri unita manken ten yäj siwoñi nämo kudän täjpäñ bok pewa kunenjo uwä siwoñi nämo yäk.

26

Pol Agripa injamiken itkuk

1 Tānpān Agripatā Pol iwetkuk; Eruk, man tāga yāwayān yāk. Yāwānā Poltā kerī yāpmān akunpān man nōde yānahānkuk;

2 Intājukun āma Agripa, nāk Juda āmatā bārāpi nākā terak peņo unita kowata nōde yāwayān; Gāk injamka-ken man yānahākta itat nōnita tāgagāmān kubā nadātat yāk.

3 Gāk Juda āma nintāno tāktāknin u kudup nadātan. Ba imaka unita yān-tānkarakneņ yājawāt tākamān unita imaka nadātan. Unita ude itkaņ nadān naminjiri man nō yāwayān.

4 Juda āmawebe kuduptagān nākno irit kuņat-kuņat unitāno mebāri nadākaņ yāk. Nāk Tasus ahānpān itpān tāgaņkaņ eruk māden Jerusalem kuņkuro u nadākaņ yāk.

5 ✧ Nāka nadān morekaņ unita ini gāwetnayān nadānpānā nōde tāga gāwerirā nadāwayān; Nāk gubaņi-ken Parisi āma ude itkaņ unitāno tāktāki kudup iwarān tānktut yāk. Gāk nadātan, Juda ābot ātu tāno бага man u pidāmi bumik upānkaņ Parisi āma tāno бага man iwarāntākta pipiri kubā tāppen yāk.

6 ✧ Tānpākaņ nāk apiņo manken nepmaņpā itat nō. Manken itat nōnitāno mebāri nōde; Nāk Anututā bian ābekniye oraniye imaka kubā tān yāmayān yānkuko unita nadākinik tānpān itsāmāk tāyat.

7 Imaka Anututā yānkehārom tāwani unitāno bureni ahānjirān kakta Isrel āma ābot 12 ude yāpmān daniwanitā ehutpān kepma bipani Anutu iniņ oretoret tāk tākaņ yāk. Āma ārowanina, imaka bureni unita nāk imaka, nadākinik tāk tāyat. Mebāri unitagān Juda āmatā manken nō nāmagut yāpmān kuņatkaņ yāk.

8 Unita in ātu imata Anututā āma kumbani-ken nanik tāga nāmo yāwān kikņutneņ yān nadāk tākaņ?

9 ✧ Intā nadāk tākaņ, nāk bian udegān Jesu Nasaret nanik u wāpi biņam kādet mebāri mebāri terak kaņ tānpa wawut yān yānpān-nadāk tānkturonik.

10 Kādet ude-ude u Jerusalem kome tāk tānktut. Bāmop āma intājukun tānpānitā nadān naminjirā Anutu tāno kudupi āmawebe māyap komi yotken yepmak tānjira āma ekāni ekānitā kaņ kumbut yān yānjirā nāk imaka, tānktentānpān udegān yāk tānktut yāk.

11 Ba kadāni māyap kābeyā yot komeni komeni it yāpmān kukaņ-ken āronātān kuņpān āmawebe māyap yepmānjitpān dāpmāk tānkturonik. Ude tānpewa Jesuta māde ut imiņpān yānjārok man iwerut yānpān, ba bānepna wakiinik tānpāpān yotpārare banban it yāpmān kukaņ-ken u kuņpān āmawebe yabān ahānpān dāpmāk tānkturonik.

12 Ude yānpān Poltā āneri nōde yākgān tānktuk; Unita kadāni kubāta bāmop āma intājukun tānpānitā nadān naminjipān iniken wāpi terak nepmaņpā yāpmān Damaskus yotpārare-ken kuņktut.

13 Āma ārowanina, Damaskus kuņtāyiwa kādet miņin kepma bāmopi-ken peņyāņek pāhap kubā kunum gānaņ naniktā nāk ba notnayetā itkumān-ken u peņyāņeknktuk. Peņyāņek unitāno peņyāņekitā edap tāno peņyāņeki irepmitkuk.

14 Peņyāņek tāno kehārominitā nidāpmān-pewān kumān-tagān kome terak maņ patkumān. Maņ patkaņ Hibru man terak āma kubātā nōde nāwet

yabāṅkuk; Sol, Sol, gāk imata komi namitan? Gāk nāk närepmita pipiri tāk täyan yäk.

15 Ude nadāṅpāṅ nākä yāṅkut; Ekāni, gāk netä? Yāwawä Ekānitä yāṅkut; Nāk Jesu, komi namik täyan ubayāṅ yäk.

16 Ude tāk täyan upāṅkaṅ aku! yāṅ näwetkuk. Jop nämo ahāṅ gamitat. Epān āmana ude kuṅarenta iwoyāṅpāṅ ganiṅ kirewayāṅ ahāṅ gamitat yäk. Unita kuṅkaṅ imaka gāwoṅāretat ḥo, ba kāmi gāwoṅārewayāṅ täyat unitāṅo biṅam api yāwettāṅ kwen yāṅ näwetkuk.

17 Nāk jop gabāṅ āwarākuk tāṅjira gākṅa äbotken nanik ba äbot ätutä gäka waki kubä täga nämo api tāṅ gamineṅ.

18 ✧ Ude näwetpāṅ ḥode näwetgān tāṅkuk; Nāk epān ḥode tāṅpenta ganiṅ kiretat yäk. Kuṅkaṅ āmawebe tāṅo bānepi tāṅpidām tāṅpāṅ yepmaṅpi bipmāṅ urani mäde ut imiṅpāṅ bānepi sukureṅpeṅ peṅyāṅek-kengān api āmneṅ yäk. Ba āma waki Satan tāṅo kehāromi peṅpāṅ Anutu nāk-kengān api āmneṅ. Ude tāṅjirä nākä unitāṅo momini peṅ yāmiṅjira āmawebe ätu nākä nadākinik tāṅpāṅ kudupi äworewani u yāpurärätpāṅ ukät penta api itneṅ yāṅ näwetkuk.

Pol epāni tāṅo manbiṅam yāwetkuk

19 Poltä ude yāṅpāṅ ḥode yākgān tāṅkuk; Äma ärowani Agripa, gāk nadātan? Nāk kunum gānaṅ nanik imaka kaṅkuro unitāṅo man nadāṅ āwarākuk nämo tāṅkut yäk. Nāmoinik!

20 ✧ Imaka u kaṅkuro unitāṅo biṅam Damaskus nanik jukun yāwet ahāṅkaṅ Jerusalem āmawebe ba Judia kome päke u yāwet ahāṅkut yäk. Ba guṅ äbotken imaka, yāwet ahāṅkut. Man ḥode upāṅ yāwet ahāṅtāṅ kuṅatkut; In bānepjin sukureṅpāṅ Anututa nadākinik tāṅ imineṅ. Tāṅkaṅ bānepjin bureni sukurekamāṅ yāṅ yāwoṅārekta kädet tägatäga tāṅpeṅ kuṅat tākot.

21 ✧ Man ude-ude upāṅ yāṅahāṅtāṅ kuṅattāyiwa Juda naniktä kudupi yotken nabāṅ ahāṅpāṅ nepmāṅjitpāṅ nutnayāṅ tāṅkuṅ.

22 Upāṅkaṅ Anututä tāṅkentāṅ namiṅjirān säkgāmān it yāpmāṅ äbätat. Unita apiṅo ḥo itpāṅ āma jopi ba āma ekāni ekāni in bāmopjin-ken itkaṅ imaka kaṅkuro u yāṅahāṅpāṅ täwetat yäk. Man inigān kubāpāṅ nämo yāṅahätat. Man ḥo bian, profet ba Mosestä imaka ude api ahāwek yāṅ yāṅahāwani ugānpāṅ yāṅahätat.

23 ✧ Uwä ḥode yāṅkuṅ; Äma Anututä āmawebeniye tāṅkentäkta bian iwoyāwani u komi nadāṅpāṅ api kumbeko upāṅkaṅ kumbani-ken naniktä intājukun akwani ude api irek yāṅ yāṅkuṅ. Tāṅkaṅ Isrel āmawebe-ken ba guṅ äbotken unitä Anutu tāṅo peṅyāṅek tāṅo biṅami api yāṅahāṅpāṅ yāwerek. Moseskät profet bianitā ude yāṅkuṅ.

Poltä Agripa nadākinik täkta man iwetkuk

24 Pol man pen yāṅ irirān Festustä nadāwān waṅtäko man kehāromi ḥode yāṅkuk; Pol gāk tāṅguṅ tāṅkaṅ ba yāṅ itan? Gāk nadāk-nadāk epān māyap tāk täyan unita nadāk-nadākka peṅ awāhurirān guṅ man yāṅ itan!

25 Yāwānä Poltä iwetkuk; Äma ekāni Festus, nāk nämo tāṅguṅ täyat yäk. Nāk nadāk-nadākna irirān man bureni yāyat.

26 ✧ Eruk, intäjukun ämana Agripa! Gäk man ɲo yäjira nadätan unita nämo umuntanpäj man täga gäwerayäj yäk. Gäk nadätan, imaka ɲo käbop nämo ahäjkkuk.

27 Unita Agripa, gäk profet täɲo man unita nadäkinik täyan ba nämo? Näk nadätat, gäk nadäkinik täyan.

28 Iweränä Agripatä Pol iwetkuk; Jide? Kadäni keräpi-tagän gäkä näk täga täɲpewi Jesuta nadäkinik täj imet?

29 Yäwänä Poltä kowata ɲode iwetkuk; Kadäni keräpi ba kadäni käreɲi unita näk nadäwätäk nämo täyat yäk. Näkä Anutu-ken yäjapik man yäjira gäk ba äbotkaye man ɲo nadäj itkaɲ ɲowä näkgän täga äworeneɲ. Täɲkaɲ yentä kuroɲna pädat täɲpäj nepmankuɲo ɲonita nämo yäyat!

30 Ude yäwänä eruk äma ärowani ukät ba gapman täɲo kaɲiwat epän äma u ba Benike ba äma itkuɲo u akuɲ-kireɲkuɲ.

31 ✧ Akuɲ-kireɲpäj äpämaɲ yäman kuɲkuɲ. Äpämaɲ kuɲkaɲ ini-tägän näwetgäwet ɲode täɲkuɲ; Äma ɲoken imaka waki kubä nämo yäk. Kumäkta ba komi yotken kukta bumik kubä nämo täɲkkuk yäj yäjkuɲ.

32 ✧ Täɲpakaɲ Agripatä Festus ɲode iwetkuk; Gäk äma ɲo iniɲ kireɲpewi täga äpämaɲ kunaɲipäj ini Näk Sisatä näkɲo man api nadäwek yäj yäjkkuk yäk.

27

Pol Rom kukta gäpe terak äroɲkkuk

1 ✧ Eruk, nin gäpe terak nipmanpä yäpmäj Itali komeken kukta tawaɲ peɲkuɲ. Ude täɲpäj Polkät äma komi yotken irani ätu bok komi äma täɲo intäjukun äma kubä wäpi Julius u keru terak yepmankuɲ. Julius u Sisa Augustus täɲo komi äma tawaɲken nanik.

2 ✧ Ude täɲpakaɲ eruk, Adramitium nanik täɲo gäpe kubä unitä Esia komeken, yotpärare täpuri täpuri gwägu pomi terak ittäj kukaɲ-ken u kukta yäwänä uterak äroɲkkumäj. Täɲpakaɲ Masedonia kome, Tesalonaika yotpärare-ken nanik äma kubä wäpi Aristakus u imaka, bok kuɲkumäj.

3 ✧ Kuɲtäkäna kome bipuk. Bipuko eruk yäɲeɲirän Sidon yotpärare-ken ahäjppäj Juliustä Polta kädet täga kubä ɲode täɲ imiɲkkuk; Pol iniɲ kireɲpewän noriye kome uken nanikken päɲku ketem ba imaka imaka yäpuk.

4 Ude täɲpänkaɲ eruk, Sidon peɲpeɲ kunayäj täɲitna mänit taɲi piäjirän gäpetä kukta täɲburut täna waɲtäko Saiprus järepi käda, mänit taɲi nämo piäjkkuk käda u äyäjutkumäj.

5 Ude täɲkaɲ kumaɲ Silisia ba Pamfilia dubini-ken gwägu weɲpeɲ Lisia kome Maira yotpärare-ken ahäjkkumäj.

6 Kome uken komi äma täɲo intäjukun ämatä Aleksadria nanik gäpe kubä Itali kwayäj täɲirän kaɲpäj nadäɲpähä nin yäjnikɲat yäpmäj u gänaɲ äroɲkkuk.

7 Täɲpänkaɲ kuɲkumäj. Mänit kehäromi kunayäj täɲkkumäj käda piäjkkuko unita kwikinik kwikinik kuɲitna kepma ätu täreɲkkuk. Gäpe täɲo epän äma komi pähap kubä täɲ yäpmäj kuɲtäko eruk, Nidas yotpärare dubin ahäjitna, ätukät kukta mänitä kädet u ukät-pipiɲkkuk. Unita äyäjutpeɲ kumaɲ Krit kome uruɲi käda Salmone yotpärare ukädagän äyäjutpäj Krit mädeni käda kuɲkkumäj.

⁸ Gäpe tãño epän ämatä komi epän pähap kubä udegän täntãko eruk kumanj Krit mädeni käda Lasea yotpärare dubini-ken kome kubä wäpi Kome Täga uken ahãnkumãj.

⁹ Pipiri täntãj äbumãño unita kepma mäyap jop tärenjirä gwägu tokät-tokät kadãni kerãp tanjuk unita gwägu terak kuñatnanj nãmo. Gwägu wakiinik api tänpøk yãj nadãnpãj Poltä nõde yãwetkuk;

¹⁰ ✠ Notnaye, in nadãwut! Nãk nadãtat, kadãni nõdetã kunayãj tãkamãj uwã gwägu terak bãrãpi wakiinik api kañ-ahãne yãk. Tunjum pena paorit ba äma ninin imaka, paotne yãk.

¹¹ Ude yãwãnã komi äma tãño intãjukun ämatä Pol tãño man nãmo nadãj iminjuk. Gäpe mähe mi ukät gäpe tãño watã äma unitãño nadãk ugãn iwatkuk.

¹² Tänpãkanj iwãn mänit tanj kadãni-ken gãpetã Lasea kome uken tãga itnanj nãmo bumik unita gäpe terak äma mäyap itkuño unitã kome u penpãj ehutpenj Finiks yotpärare kukta yãnpãj-nadãnkuj. Finiks yotpärare uwã Krit kome tãño bure käda, pom täpuri täpuritã mänit kãdet itpipiwani unita u kukta nadãnkuj.

Mãnit pähap kubä piãnkuk

¹³ Eruk mänit bure käda äbuk. Mãnit uwã kehãromi-inik nãmo unita kome yãnkuj-ken u tãga kune yãj nadãnpãj eruk gäpe yen topuño uwã pirãrenpãj Krit gãgãni kãdagãn kuñkumãj.

¹⁴ Upãnkãj kuñtãkãna mänit kehãromi kubä wäpi Kãpmãk Kãda Mãnit unitã kãpmãk käda äbuk.

¹⁵ Äbã piãj-iwat-pewãn gäpe siwonjãn kunayãj nadãnkumãño ude tãga nãmo kuñkuk. Uruñ käda kuñkuk. Siwonj kukta tänburut tawã wantãko gãpeta watã epãn penpãj jop irirã mänitã tänyãkñat yãpmãj kuñkuk.

¹⁶⁻¹⁷ Tänyãkñat yãpmãj kumanj gwägu bãmopi-ken kome täpuri kubä wäpi Kauda u bure kãdagãn kuñkumãj. Kome unitã mänit kãdet itpipinirãn eruk gäpe täpuri gäpe tanjitã bok wãdãj yãpmãj kuñarani u wãdãj pewã äbãkta pipiri pähap kubä tãnkã eruk wãdãjpena äbãnã gäpe tãño epãn ämatã wãdãj pãbã gäpe tanj terak punin topuñ. Ude tãnkãj gäpe tanjitã imãrek yãnpãj yen ätu topmãj täpãnenkuj. Ba gãpetã Afrika kome dubin mobã jiranj ume gãnanj kãbop itkuño uterak dãpãn yewãpãj irek yãj nadãnpãj umuntãnkuj. Unitã gäpe tãño tek wãdãnpewã äpãnjirãn mänit tãño gãrip terak kuñkumãj.

¹⁸ Kuñtãkãna kome bipuko. Bipuko yãnenjirãn mänit pähap piãnpewãn gwägu wakiinik tokãrirãn eruk, gäpe tãño epãn ämatã tunjum ätu butunpãj gwägu gãnanj ureñ tãnpã äpmonjukuj.

¹⁹ Änenj kuñitna kome bipuko yãnenjirãn epãn ämatã gãpetã iniken tunjum tunjum butunpãj ureñ tãnpã gwägu gãnanj äpmonjukuj.

²⁰ Kepma bipani mäyap kome dapuri ba guk tãga nãmo yabãnkumãj. Mãnit pähap unitã piãnkãj nin yãpmãnpãj nõ penpenj tãnkuk. Ude täntãyon nõde nadãnkumãj; Nin nõde tãkamãj nõwã kuduptagãn paotnayãj yãj nadãnkumãj.

²¹ Ude tãnkãj kepma mäyapta ämatã ketem nãmo nanjukõ unita mäden, eruk Poltä äma päke itkuño u bãmopi-ken aku itpãj nõde yãwetkuk; Notnaye, in nãkõ man iwãtpãj Krit kome nãmo penpenj äbumãj yãwãnãku bãrãpi nõde nãmo kañ-ahãkãne yãk. Ba imaka tunjum tunjum nõde nãmo ureñ tãna äpmokãnenj yãk.

22 ✧ Upänkaŋ näk ŋode täwetat; In bänep pidäm nadäkot yäk. Imata, äma notninpak kubä nämo api pena datneŋ yäk. Gäpe-tägän api wawek yäk.

23 Näk Anutu bureni täŋo äbotken nanik. U iniŋoret täyat yäk. Anutu unitäŋo aŋeronitä bipani ahän naminpän ŋode näwerak;

24 ✧ Pol, gäk nämo umuntäwen yäk. Gäkä Sisa injamiken kukta imaka kubätä kädet täga nämo api täŋpipiwek yäk. Anututä nadän gaminpän äma gäpe terak itkaŋ ŋo kumän gäk ketka terak ganiŋ kiretak yäk. Unita kubä täga nämo api pewi darek yäk.

25 Aŋerotä man ude näwerako unita notnaye, bänep oretoret pähap nadäkot! Näk Anututa nadäkinik ŋode täyat; Imaka näwerako udegän api täŋpek.

26 ✧ Upänkaŋ jop iritna mänittä piänpewän gäpe kome täpuri kubä gwägu bämopi-ken u gägäni-ken pänku api wanpän irek yäk.

27 Eruk kepma 14 ude täreŋirän bipani uken mänit täŋitä piänpewän gwägu taŋi wäpi Mediterenian u bämopi-ken oraŋtäŋ kuŋatkuŋ. Eruk, bipani bämop keräp täŋirän gäpe täŋo epän ämatä gäpe gägäni-ken käwep äbatak yän nadänkuŋ.

28 Ude nadänpän gwägu karonjini kaŋpän nadäkta yen pewä äpmonkuk. Ude täŋpän kaŋkuŋ; Gwägu täŋo karonjini 40 mitas ude. Eruk ätukät kuŋpänä yen äneŋi pewä äpmonpänä gwägu täŋo karonjini 30 mitas ude kaŋkuŋ.

29 Ude kaŋpän gäpetä pänku mobä terak yäpüt wewek yänpän umuntaŋkuŋ. Unita gäpe inŋit täpänewani yaräbok-yaräbok tewä äpmonkuŋ. Ude täŋkaŋ kome bäräŋeŋ yänewän yän yänkaŋ yänapik epän täŋkuŋ.

30 Täŋpakaŋ gäpe täŋo epän äma ätu gäpe peŋpeŋ kuna yänpän gäpe täpuri ukeŋo pewä äpmonkuk. Täŋkaŋ gäpe inŋit täpänewani ätu pewä äpmokaŋ yän nadäwut yänkaŋ jop ude täŋ-nikŋatkuŋ.

31 ✧ Täŋirä yabänpän Poltä komi ämakät intäjukun ämani ŋode yäwetkuk; Äma ŋo gäpe terak bok nämo itnero uwä in kumän-tagän täga paotneŋ! yäk.

32 Ude yäwänä komi ämatä gäpe täpuri täŋo yen madän täkŋeŋpewä gwägu terak maŋirän oraŋ yäpman kuŋkuk.

33 Eruk, kome nämo yänenirän äma gäpe terak itkuŋo unitä ketem naŋput yänpän Poltä man ŋode yäwetkuk; Kadäni karonji säkgämän nämo it yäpman äbänkaŋ ketem nämo naŋkuŋ yäk. Nakta jop kepma bipani 14 ude irän yäk.

34 ✧ Unita ŋode peŋ täwetat; Ketem ätu naŋpän täpänewut yäk. Nadäkaŋ? In kubätä jibi täpuri kubä nämo inik yäpayän yäk. In kumän-tagän täga itnayän.

35 ✧ Ude yänpän käreŋa kubä yäpmanpän äma itkuŋo u injamiken Anutu bänep täga man iwetkaŋ tokätpäŋ naŋkuk.

36 Ude täŋirän äma päke u, unita nadäwä tägawäpän ketem ätu udegän yäpmanpän naŋkuŋ.

37 Täŋpakaŋ äma gäpe terak itkuŋo u 276 ude.

38 Ketem naŋpä tägawäpän eruk gäpetä pidäm tawän yänpän ketem yäk ätu itkuŋo u gwägu gänaŋ ureŋ täŋpän kuŋkuŋ.

Gäpe waŋkuk

39 Eruk yänenirän gäpe täŋo epän ämatä kome gwägu gägäni-ken u kaŋkuŋo upänkaŋ kome udeken yän nämo nadänkuŋ. Täŋpakaŋ kome kubä gäpetä täga äronaŋi bumik kaŋpän gäpe u täga käwep yäpman pänku pene yän nadänkuŋ.

⁴⁰ Ude nadänpäj gäpe init täpänewani täño yeni madänpäj gwägu gänañ ugän penkañ yen gäpe init iwarani täñkehärom takta topuño u imaka, madäñ täkñenkuñ. Ude täñkañ gäpe täño tek äneñi pirärenkuñ. Ude täñpena mänittä piäñpewän gäpe gwägu gägäni-ken kwän yäj nadänkañ täñkuñ.

⁴¹ Ude täñpäkañ upänkañ gäpe kuñkä gägäni-ken nämo ahänkañ mobä jirañ ume gänañ käbop itkunjo uterak päñku däpän yewäpäñ itkuk, täga kunañ nämo. Täñjirañ gwägu tokätpäñ gäpe mädeni däpmäj äreyäj täppän kuñkuñ.

⁴² Ude täñjirañ komi ämatä äma komi yotken irani unitä akumañ paotpen kunañ yäj nadänpäj kumäj-kumäj däpmäkta nadänkuñ.

⁴³ Upänkañ intäjukun ämani Julius unitä Poltä paotta bitnänpäj yäniñ bitnäñkuk. Yäniñ bitnänpäj yäwetkuk; Äma gwägu oranpäñ nadäwani uwä gwägu gänañ intäjukun tubäpenpen kukñi udude kañ kut yäk.

⁴⁴ ✧ Täñjira ätuwä gäpe täño päya kujat moräk-moräk itkañ ño yäpmänkañ gwägu gänañ tubäpenkañ uterak kukñi udude kañ kut yäk. Ude yäwänkañ Juliusta yänkuko udegän täñpen kukñi udude kuñ moreñkumäj. Täñpäkañ notninpak kubä nämo tena datkuk.

28

¹ Eruk gägäni-ken udude kudup säkgämän ahäj moreñpäñ ñode kañpäñ nadänkumäj; Ño gwägu bämöpi-ken kome täpuri wäpi Malta. ² ✧ U iritna kome mähehtë säkgämän kubä täñ niminkuñ. Iwän mänit bunta täñjirañ kome mähehtë kädäp ijinpäñ yäjnikñat päñku nipmanpä äñäriñpäñ kom tañkumäj.

³ Täñkañ Poltä kädäp ätukät yäpmäj päbä pewän ijinkuñ. Kädäp yäpmäj äbuko u gänañ gämok kubä parirañ nämo kañkañ pewän jiwäkañ komi nadänpäñä äbämañ päbä Pol kerik-ken ingämän pewäpäñ itkuk.

⁴ Täñjirañ ämawebe u naniktä gämoktä Pol kerik-ken ingämän pewäpäñ irirañ kañpäñ ini-tägän näwetgäwet ñode täñkuñ; U kawut! yäk. Äma ñowä äma däpani käwep! Gwägu gänañ nämo kumako unita anutunin Yäpmäj Daniwanitä nämo kañ-korewayäj yäk.

⁵ ✧ Upänkañ Poltä gämok u kwarut mañpän kädäp gänañ äpmonpäñkañ käyäm ba häräpi kubä nämo ahäj iminjuñ.

⁶ Ämawebe Pol gupi mañpän akwän käna yänkañ, ba kumänpäj mañ parän käna yänkañ irä wanjuñ. Pol gupi-ken imaka kubä nämo ahäjirañ kadäni käronji irä wawäpäñ yänkuñ; Wära! Ñowä anutu kubä! yäk.

⁷ Kome yotpärare itkunjo u dubini-ken uwä kome täpuri itkuk. Kome uwä Malta täño watä intäjukun äma wäpi Publius unitäño. Äma unitä nimagut yäpmäj ini yotken päñku nipmanpäñ kepma yaräkubä udeta watä säkgämän it niminjuñ.

⁸ Täñkañ Publius nani uwä käyäm pähap ñode täñkuk; Gup kädäp kädäp ba terak täkgän täñkuk. Täñjirañ Poltä dubini-ken kuñpäñä Anutu-ken yänapik man yänpäñ kerik gupi terak penirañ uterakgän tägañkuk.

⁹ Ude täñjirañ käyäm ikek kome u nanik ätutä biñañ u nadänpäj Pol-kengän äbäjira u imaka, yäpän tägawäpäñ yepmak täñkuk.

¹⁰ Täñpäkañ kome u naniktä imaka imaka säkgämän täñ nimik täñkuñ. Säkgämän täñ niminpäñ kunayäj täñitna kädetta imaka, täñkentäj niminjuñ.

Pol kuñkä Rom kome ahänkuñ

11 Kome ugän komepak yaräkubä ude itna tärewäpän Aleksadria nanik Gäpe kubä terak äronkumän. Gäpe uwä kome ugän it yäpmän kuñirän mänit kadäni tärenkuk. Gäpe u injami terak anutu jopi kubä wäpi Sus, unitäño nanaki yarä täño wäranitä itkumän.

12 Uterak äronpeñ kumañ päñku Sirakus yotpärare-ken ahäñpän kepma yaräkubä ude itkumän.

13 Itna tärenjirän Sirakus peñpeñ kumañ yotpärare kubä wäpi Rekiu u ahänkumän. Ahäñpän patkumänjo yäñewänä mänit bure kāda naniktä piänjirän kome u peñpeñ kuñkumän. Kuñtängän kepma yaräkubä uken kome kubä wäpi Puteoli ahänkumän.

14 Yotpärare uken äbot täñpani ätu yabän ahänkumän. Yabän ahänakañ ukät penta itta niwet yabänkuñ. Täñkañ kepma 7 ude ukät itkumän. Itna tärenjirän yepmañpeñ ninin kuroñ kuñkä eruk Rom yotpärare tañi pähap u dubin ahänkumän.

15 Rom nanik äbot täñpani unitä ninta äbäkañ yän biñam nadäñpänjä kädet miñin nibäñpän nimagutnayän äbuñ. Äbäñpän kome kubä wäpi Apius täño kābeyä bägup, ba Äma ban nanik yepmañpani yot yaräkubä itkun-ken uken nibän ahänkuñ. Nibän ahäwäkañ Poltä yabäñpän bänep oretoret pähap nadäñpän Anutu bänep täga man iwetkuk.

16 ✧ Eruk Rom yotpärare äronakañ Rom gapmantä Pol nadän imiñpän yot inigän kubä iniñ kireñkañ komi äma kubä watäni irekta tenkuk.

Rom kome Jesu täño manbiñam yäñahänkuk

17 ✧ Eruk, Pol Rom kome ahäñpän kepma yaräkubä ude itkañ Juda täño äma ekäni ekänita yäñpewän äbuñ. Äbä kābeyä täñ irirä man ñode yäwetkuk; Notnaye, näk imaka waki kubä äbotniye täño wäpi yäpmän äpäkta nämo tāk täyat, ba äbekniye oraniye täño täktäk kädet u iwatta nämo yäjiwät tak täyat. Ude nämo tāk täyat upäñkañ Jerusalem komi yotken nepmañpä Rom gapman kerit terak itkut.

18 ✧ Täñpakañ Rom gapmantä näkño man u yäpmän daniñpän kawänä näk imaka waki kubä kumäkta biñam nämo täñkut. Unita naniñ kireñpewän jop äpämañ kukta nadänkuñ.

19 ✧ Upäñkañ Juda naniktä man u utkuñ. Unita jide täñpet yän nadäñpän ñode yänkut; Sisatä ini näkño man yäpmän daniñpän kañ kawän yän yänkut. Täñ, man uwä Juda notnaye manken yepmakta yänpän nämo yänkut.

20 ✧ Eruk notnaye, mebäri imata ño äbätat yän täwerayän yänpän inta yänpewa äbäkañ. Nadäkañ? Näk imaka u Isrel ämawebe nintä kakta itsämäñpän kuñatkumän unita nadäkinik täyat yäk. Mebäri unitagän yänpän topmäk-topmäkken ño itat yäk.

21 Yäwänä ñode iwetkuñ; Judia nanik äma ätutä gäka manbiñam kubä nämo pewä yäpmän äbuñ. Ba Juda notniye kubätä gäka man waki kubä nämo päbä niwetkuk yäk.

22 ✧ Upäñkañ gäkña u ba unita nadäk täyan u yäñahänjiri nadänayän yäk. Imata, nin ñode nadäkamän; Juda äbot bämopnin-ken äbot kodaki ude ahänkuño unita ämawebe komeni komenitä yänpän-yabän yäwat tāk takañ yäk.

23 Ude yänpän eruk kābeyä äneñi tākta kepma kubä iwoyänkuñ. Eruk kepma iwoyänkuñ-ken uken ämawebe bumta yot Poltä itkuk-ken ugän äbä itkuñ. Äbä

irakan tamimanṭa pāṅku bipāda kāron pāke uwā Poltä Anututā intājukun itkan yabāṅ yāwat epāni tāk tāyak unitāṅo manbiṅam yāṅahāṅpāṅ yāwet yāpmāṅ kuṅkuk. Jesuta nadākinik tāṅ imut yāṅpāṅ ehutpāṅ manbiṅam ātu Moses tāṅo бага man ba man profettā kudān tāwani nadāwā tumākta uterak yāwetpāṅ yāwoṅāreṅkuk.

²⁴ Yāṅirān āma ātutā nadāṅpāṅ Pol man siwoṅi yāyak yāṅ nadāṅkuṅ. Tāṅ, ātutāwā unita nadākinik nāmo tāṅ imiṅkuṅ.

²⁵ ✧ Ude tāṅpāṅ ini-tāṅān man wārāt-wārāt yāṅtāṅ kuṅkā akumaṅ kunayāṅ tāṅkuṅ. Akumaṅ kunayāṅ tāṅirā Poltä pengān ṅode yāwetkuk; Kudupi Munapiktā ābekjiye orajiyeta yāṅpāṅ profet Aisaia u meni terak man bureni ṅode yāṅahāṅkuk;

²⁶ Gāk āmawebe ābot uken kuṅkaṅ man ṅode yāṅahāṅpāṅ yāwet;
Manbiṅam kadāni kadāni nadānayāṅ tākaṅ upāṅkaṅ unitāṅo mebāri nāmoinik api nadāwā tumneṅ.

Ba dapun kāron tāṅ yāpmāṅ kunayāṅ tākaṅ upāṅkaṅ imaka bureni kubā nāmo api kaṅpāṅ nadāneṅ.

²⁷ Nāmo, āmawebe uwā bānepi ukāt-pipiwani unita jukuni pik tāṅirā man nāmo nadāk tākaṅ, ba dapuri imaka, tāṅpipiṅkuṅ.

Ijiwā kwāpāṅ imaka u kaṅpāṅ mebārini kaṅpāṅ nadāwā tumbāpāṅ uyaku bānepi āyāṅutpeṅ nākken ābāṅirā nākā āneṅi yāpa tāgakāneṅ. Upāṅkaṅ nāmo! Ais 6:9,10

²⁸⁻²⁹ ✧ Poltä ude yāṅpāṅ ṅode yāṅgān tāṅkuk; Juda āma in, ket ṅode nadāwut; Anututā yāpātāgak epān tāṅkuko uwā guṅ ābotta biṅam tāyak yāk. Unitā man u nadāṅpāṅ nadākinik api tāneṅ! yāk.

³⁰ ✧ Tāṅpākaṅ Rom kome uken Poltä yot kubāta gwāki peṅkaṅ pat tāṅkuko ukengān it yāpmāṅ kuṅirān obaṅ yarā tāṅkuk. Ude tāṅkaṅ āmatā kānayāṅ ābāṅirā yabāṅkaṅ ābākotgān yāṅpāṅ yāmagut tāṅkuk.

³¹ ✧ Yāmagut pābā yepmaṅpāṅ Anututā intājukun itkan yabāṅ yāwat epāni tāk tāyak unita, ba Ekāni Jesu Krišto tāṅo manbiṅam u yāwetpāṅ yāwoṅārek tāṅit tāṅkuk. Man u yāṅahākta umun kubā nāmo nadāṅkuk, ba āma kubāta nāmo iniṅ bitnāṅkuk. Ugān.

✧ 28:25: Mat 13:14

✧ 28:28-29: Sam 67:2; Luk 3:6; Apos 13:46, 18:6

✧ 28:30: Apos 28:16

✧ 28:31: Apos 28:23

Rom Anututä nin inita biñam nimagutta nadäk tawan penjukko unitäño manbiñam

1 ✧ Pol näk, Anututä Jesu Kristo täño epän ämagän aposoro kubä ude iretta iwoyänpäj nepmanjuk. Iwoyänpäj nepmanjukko uwä Anutu täño Manbiñam Täga u yäñahäjira komeni komeni kwekta näk yäpmäj danjuk.

2 ✧ Tänpäkañ Manbiñam Täga u api ahäwek yäj Anututä bian profet yäwet-pewän kudän täñjä Anutu täño man kudän kudupi uken danik täkamäj.

3 ✧ Kudän täñkuñ u Nanaki-inik uterak bureni ahäwekta kudän täñkuñ. Nanaki komegup ikek ahäk-ahäk uwä Devit täño orani.

4 ✧ Upäjkañ kumbani-ken naniktä akuñkuko unita siwoñi kuñat-kuñat täño Munapiktä U Anutu täño Nanaki, kehäromi pähap ikek yäj kwawak niwoñaretak. Uwä Ekäninin Jesu Kristo.

5 ✧ Tänpäkañ Kristotä epän täñkuko uterak, ba unitäño wäpi biñam ärowän yänpäj wäp aposoro yäput. Näk ñode takta orañ naminpäñ iwoyänpäj nepmanjuk; Näk guñ ämawebe komeni komeni Kristo unitäño biñam yäwerira ätutä unita nadäkinik tänpäj gämori-ken kuñatneñta.

6 ✧ Tänpäkañ Rom yotpärare-ken nanik in imaka, ämawebe ukät nanik, Jesu Kristota biñam itneñta tämagurani.

7 ✧ Eruk, man kudän ño, äbot Anututä gäripi-inik nadäj tamani, ba siwoñi kuñatneñta iwoyäwani Rom yotpärare-ken it takañ inta kudän täyat. Tänpäkañ orakorak ba bänep pidäm Nanin Anutu-kät Ekäninin Jesu Kristo uken naniktä intä terak äroton.

Poltä Rom ämawebe yabäktä nadäjjuk

8 ✧ Eruk, pengän ñode yäwa; Nadäkinikjin täño manbiñam äma komeni komenitä nadäwä täga tak täyak unita Jesu Kristota yänpäj Anutuna bänep täga pähap iwet täyat.

9 ✧ Nadäkañ? Bänepna nadäk-nadäkna gupna kuduptä Anututa watä epän täñ iminpäñ Nanaki täño manbiñam yäñahäk täyat. Eruk, Anutu unitä nabäjirän man ño täwera nadäwut;

10 ✧ Anutu-ken yäñapik man yäk täyat uwä inta nitek wari wari iwet täyat. Tänpäkañ kubä iwet täyat uwä ñode; Anutuna nadäj naminjiri kädet kubä ahäwänä Rom äbot täñpani-ken kañ kwa yäj iwet täyat.

11 ✧ Nadäkañ? Gäripna tañi uwä in tabäktä nadätat. Inken äreñpäñ iron ätu Kudupi Munapik-ken nanik täñkentäj tamapäj kehärom tañpäñ kañ irut yäj nadätat.

12 ✧ Ba ñode yäwa, näk inken ärewero uwä nadäkiniknin täño bureni kowat iwöñärewan tänpäj bänepnin täñpidäm tak täne.

13 ✧ Upäjkañ notnaye, mebärinata tänguñ täneño udetä ñode täwetat; Guñ ämawebe ätuken epän täñjira Ekänita biñam tak takañ udegän inken äreñpäñ bämojjin-ken bureni pewa ahäktä wari yäk täyat. Upäjkañ ärewayäj täñjira imaka imaka ätutä kädet täñpipiñ namik takañ.

✧ 1:1: Apos 9:15, 13:2; Gal 1:15 ✧ 1:2: Rom 16:25-26; Tai 1:2

✧ 1:4: Apos 13:33 ✧ 1:5: Apos 26:16-18; Rom 15:18; Gal 2:7-9

1:1; Efe 1:2 ✧ 1:8: 1Te 1:8 ✧ 1:9: Efe 1:16; Plp 1:8, 1Te 2:5,10

✧ 1:13: Apos 19:21; Jon 15:16

✧ 1:3: Mat 22:42; Rom 9:5, 2Ti 2:8

✧ 1:7: Nam 6:25-26, 1Ko 1:2, 2Ko

✧ 1:10: Apos 19:21; Rom 15:23,32

14 Nāk Grik āmawebe ba āmawebe kome ātuken nanik imaka, āma nadāk-nadāk ikek ba āma guṅguṅj u kudup, watā epān tāṅ yāmikta yāṅ namani.

15 Mebāri unita Rom ābot tāṅpani in Manbiṅam Tāga ḡo tāwet ahākta bānepna kādāp ijik tāyak.

16 ✧ Nāk Manbiṅam Tāga unita nadāṅjira imaka māyāki nīkek nāmo tāk tāyak. Nāmo, uwā Anutu tāṅo kehāromi āmawebe wakiken nanik wādāṅ tādōtpāṅ yepmak tāyak. Āmawebe manbiṅam u nadāṅpāṅ iyap tānayāṅ tāṅo uwā irit kehāromita biṅam api tāneṅ. Manbiṅam u Juda ābotken naniktā jukun nadāṅkuṅ. Tāṅpākaṅ u punīn terakā guṅ ābotken naniktā nadākta yāwani.

17 ✧ Manbiṅam Tāga unitā kādet Anututā iwātpāṅ āmawebeta siwoṅi āmawebe yāṅ yāṅtāreṅ yāmik tāyak u kwawak niwoṅāretak. Uwā ḡode; Anutu iṅamiken siwoṅigān itta kādet kubā nāmo pātak. U nadākiniktā nadākinik terakgān. Nadākinik tāṅpeṅ kuṅatnayāṅ tāṅo uwā Anututā āma u siwoṅi āma yāṅ api yāṅtāreṅ yāmek. Unitawā ḡode kudān tāwani; Āmawebe nadākiniki terak Anututā siwoṅi āmawebe yāṅ yāṅtāreṅ yāmik tāyak uwā irit kehāromi yāpmākta biṅam.

Anutu imata kokwawak nadātak?

18 ✧ Āmawebetā Anutu māde ut imiṅkaṅ kādet wakiwaki iwātpāṅ Anutu tāṅo man bureni yejāmāk tākaṅ. Unita Anutu kunum gānaṅ naniktā kokwawaki kwawak pewān ahāk tākaṅ.

19 ✧ U mebāri ḡodeta; Anututā iniken mebāri āmawebe kudupta kwawak peṅ yāmiṅkuko unita mebārini ātu āmatā nadānaṅi u nadāk tākaṅ.

20 ✧ Anutu u āmatā kānaṅi nāmo upāṅkaṅ kunum kenta kome pewān ahāṅkumān-ken yāput peṅpāṅ imaka mebāri mebāri pewān ahāṅkuṅo unitā kehāromini paot-paori nāmo ba iniwā Anutu yāṅ kwawak yāṅahāṅ yāpmāṅ ābātak. Kwawak yāṅahāṅjirān āma kuduptagāntā kaṅpāṅ nadāk tāṅ yāpmāṅ ābuṅonitā apiṅo nin udegān kaṅpāṅ nadāk tākamāṅ. Unitā āma kubātā wohut-wohut man ḡode tāga nāmo yāwek; Nāk Anutu tāṅo mebāri nāmo nadātā unita kāderi irepmūt tāyat yāṅ tāga nāmo yāwek. Nāmoinik!

21 ✧ Anutu itak yāṅ nadāṅkaṅ upāṅkaṅ nadāwā Anutu nāmo itak bumik tāṅpāpāṅ, nāmo oraṅ imik tākaṅ, ba bānep tāga nāmo nadāṅ imik tākaṅ. Nāmo, nadāk-nadāki peṅ awāhūtpāṅ jopi ude tāṅpāṅ guṅ bureni tāṅkuṅ. Ude irirā bipmāṅ uranitā nadāk-nadāki uwāk tāṅpāṅ yepmaṅku.

22 ✧ Āma udewani Nin nadāk-nadāknin nīkek yāṅ yāk tākaṅ upāṅkaṅ nāmoinik! U guṅ itkaṅ.

23 ✧ Anutu paot-paori nāmo unitāṅo wāpi pāhap iniṅ oretnaṅipāṅ komenita āma ba imaka paotpaot ikek, barak, tom, gāmok, gwakgwak unitāṅo wārani oraṅ yāmik tākaṅ.

24 ✧ Ude tāk tākaṅ unita Anututā yabāṅ āwarākuk tāṅjirān bānep nadāk-nadāki-ken nadāṅ gārip waki pewā ahāwāpāṅ kubokāret kādet mebāri mebāri kowat tāṅpān tāṅpāṅ bānepi gupi tāṅpāwak tākaṅ.

25 ✧ Tāṅkaṅ Anutu tāṅo mebāri kwawak itkuko u peṅpāṅ jop manmanta nadāwā bureni tāṅpāpāṅ kuṅat tākaṅ. Ude tāṅkaṅ Anututā imaka pewān ahāwani u yāniṅ oretpāṅ watā epān tāṅ yāmiṅpāṅ Anutu pewā ahāwani ini

✧ 1:16: Sam 119:46; Mak 8:38, 1Ko 1:18-24; Apos 13:46 ✧ 1:17: Rom 3:21-22; Hab 2:4 ✧ 1:18: Efe 5:6; Kol 3:6, 2Te 2:12 ✧ 1:19: Apos 14:15-17; Apos 17:24-28 ✧ 1:20: Jop 12:7-9; Sam 19:1; Hib 11:3 ✧ 1:21: Efe 4:17-18 ✧ 1:22: Jer 10:14, 1Ko 1:20 ✧ 1:23: Lo 4:15-19; Sam 106:20 ✧ 1:24: Apos 14:16 ✧ 1:25: Jer 13:25; Jer 16:19; Rom 9:5

u mäde ut imik täkaŋ. Yäke! Ämawebe kuduŋtagän Anutu u wäpi wari wari yäpmaŋ akuk tänaŋi! Bureni!

²⁶ Täŋpakaŋ ämawebe Anutu mäde ut imiŋkuŋo uwä Anututä yabä kätäŋirän iniken gärip iwatpāŋ ämatä nämo tänaŋi pewä ahäk täkaŋ. Wära! Webetäwä nädapi täktäk kädet Anututä peŋ yämiŋkuko u irepmiŋpāŋ kudän nämo tänaŋi webe noriye-kät kowat täŋpāŋ täk täkaŋ.

²⁷ ✧ Täŋpakaŋ äma ätutä udegän, nädapi täktäk kädetta bitnäŋpāŋ kaŋgärip täŋo kädäpita täŋpewän ämatä ämakät waki pewä ahäk täkaŋ. Ude täŋirä peŋawäk täŋo kowata iniken gupi bänepi bok täŋpawäk täkaŋ.

²⁸ Ba ugän nämo. Äma udewani uwä Anutu täŋo mebäri nadäŋkaŋ upäŋkaŋ jop nadäŋ ärowani täŋ imik täkaŋ unita Anututä mäde ut yämiŋpewän nadäk-nadäki paoräpāŋ imaka nämo tänaŋipāŋ täk täkaŋ.

²⁹ Ude täŋpāŋ imaka waki mebäri mebäri kudup ŋode täŋ morek täkaŋ; Nadäŋ-gärip waki, ämäŋi täktäk, peŋawäk, närepmirek-gärepmirek terak kokwawak, äma kumäŋ-kumäŋ urut, iwan kowata kowata, yäŋ-yäkŋarani ba jopman yäkyäk unitä ahäŋpāŋ tokŋeŋ pätak.

³⁰⁻³¹ Ba yäŋpāŋ-yabäŋ yäwat, man kowat-ibewän, Anutu iwan täŋ imikimik, ärowani kudän täktäk, gup yäpmaŋ ärokärok, waki kädet pewä ahäk-ahäk, meŋnan täŋo man bitnäk, bänep nadäk-nadäki nämo kuŋat-kuŋat, butewaki nämo nadäŋkaŋ komi jop yämik-yämik, ba bänep ironi nämo.

³² Anututä äma kädet udewani täŋpani uwä paot-paotta biŋam täkaŋ yäŋ yäwani u nadäŋkaŋ upäŋkaŋ gwäk pimiŋpāŋ pen täk täkaŋ. Ba ugän nämo, ätutä kädet udegän täŋirä oret yämik täkaŋ.

2

Anututä man epän siwoŋi täk täyak

¹⁻³ ✧ Eruk, Anututä äma kädet wakiwaki udewani täŋpani unita kowata api yämek. Täŋkaŋ kowata yämayäŋ täyak uwä siwoŋi api yämek yäŋ nadäk täkamäŋ. Upäŋkaŋ äma gäk, jide täŋpāŋ gäkŋaken mebärika käbop pewen? Ämatä waki udewani täŋirä yäpmaŋ danik täyan uwä gäkŋaken mebäri imaka, kwawak pek täyan ubayäŋ. Yäpmaŋ danik täyan udegän gäkŋa täk täyan. Äma udewani täŋpani yäpmaŋ danik täyan upäŋkaŋ kudän udewanigän täk täyan unita jide? Anututä nabäŋ koreŋirän kowata api irepmiret yäŋ nadätan? Nämo inik!

⁴ ✧ Täŋpakaŋ Ekänitä iron pähap täŋpāŋ bänepka äyänut yäŋpāŋ gäk gabäŋ koreŋpāŋ kwikinik itsämäk täyak unita imata nadäwi äpani täk täyak? Gäk bänepka äyänutta ude oraŋ gamik täyak u nämo nadätan?

⁵ Upäŋkaŋ bänepka nämo äyänutkaŋ kädet waki u ehuranigän täk täyan uwä Anutu täŋo kokwawak kädäp bukä ude täk täyan. Buŋät yäpmaŋ äroŋjiri Anutu täŋo kokwawak kadäni pähapken Anutu täŋo yäntäreŋ man siwoŋi kwawak ahäŋirän kokwawak päke unitä iŋiŋpāŋ api gewän kumben.

⁶ ✧ ŋode nämo nadätan? Kadäni uken Anututä ini ämawebe kuduŋtagän täktäki terak gwäki kowata api yämek.

⁷ ✧ Äma kudän tägatäga pen täŋ yäpmaŋ kuŋpāŋ irit paot-paori nämo, wäpi biŋam ba orakorak ikek u kaŋ-ahäkta gwäk pimiŋpāŋ kuŋatnayäŋ täŋo uwä irit kehäromi api yämek.

8 Tärj, äma initagän nadänpärj man bureni mäde ut iminpärij tänpäwak täno man buraminayärj täno uwä kokwawak ba kowata komigämän api kañ-ahänej.

9 ✧ Anututä waki tänpäni kuduptagänta bäräpi täni ba komi epän pähap api yämek. U Juda äbotken nanikta jukun yäminkañ guñ äbotken nanikta imaka, api yämek.

10 Upänkañ äma kudän tägatäga tänayärj täno u kuduptagänta orakorak, wäp biñam ba kwini terak irit api yäpneñ. U Juda äbotken nanikta jukun yäminkañ guñ äbotken nanikta imaka, api yämek.

11 ✧ Imata, Anutu uwä äbot wäpi terak nämo api yäpmärj daniwek. Nämo, u iniken nadäk-nadäk siwoñi kubägän u terak Juda äbotken nanikkät guñ äbotken nanik bok api yäpmärj daniwek.

Baga man u äma bänepi-ken kudän täwani

12 Uwä ñode; Äma äbot Moses täno бага man nikek nämotä kuñatkañ waki täk täkañ u kudup, бага mani nämo upänkañ momini uterak api paotneñ. Tänpäkañ äma äbot бага man nikektäwä waki täk täkañ u kudup Moses täno бага mantä mebärini kwawak yänahänjirän paot-paotta biñam api yäpmärj daninej.

13 ✧ U imata, бага mantä ini tänpewän äma kubä Anutu injamiken siwoñi täga nämo irek. Baga man u jukunitägän nadänayärj täno uwä Anututä yabänjirän siwoñi ämawebe nämo api täneñ. Nämo, nadänpärij buraminayärj täno uyaku, siwoñi yän api yäntäreñ yämek.

14 ✧ Tänpäkañ äma ätu guñ äbotken nanik, Moses täno бага man nämo nadäwanitä iniken nadäk terak бага man täno käderi iwatpäjä, Moses täno бага mani nämo upänkañ бага man nadäwani bumik äworek täkañ.

15-16 ✧ Ude tänjirä бага man bänepi-ken kudän täwani yän kwawak niwoñärek täyak. Eruk, бага man bänepi-ken kudän täwanitä bänepi yäput täyak. Tänpäkañ kadäni pähapken bänep nadäk-nadäkitä yäpmärj äyänutpäñ täga täyan yän ba waki täyan yän api yäwerek. Kadäni uken Anututä Jesu Kristo siwoñi iwet-pewän ämawebe bänepi-ken imaka käbop pätak unitäno mebäri kwawak api pewek. Bureni, biñam man näkä yänahäk täyat uterakgän api ahäwek.

Juda äma bureni u äma jidewani?

17 ✧ Eruk, in wäpjin Juda äma yän yäk täkañ unita jide täwerayärj? Intä Moses täno бага man terak yengämä pek täkañ. Ude tänkañ nin Anutu dubini-ken irani yän biñam yäk täkañ.

18 Täñkañ kädet Anututä gäripi nadäk täyak u nadäk täkañ, ba unitäno бага man täwetpärij täwoñärek tänpäni unita imaka siwoñi täkta yäwani u kudup nadäwä tärek täkañ.

19-20 ✧ Ude täñkañ ñode nadäk täkañ; Baga man injit täkamärj unitä nadäk-nadäk täga kudup ba man bureni kudup uwäk täyak unita nin äma dapuri tumbani täga yämagutne, ba bipmärj urani-ken irani täno peñyänek uwä nin yän nadäk täkañ. Täñkañ ämawebe guñguñi, ba ironjironji man bureni täno kädet siwoñi u yäwetpärij yäwoñärek täga täne yän nadäk täkañ.

✧ 2:9: Rom 1:16 ✧ 2:11: Efe 6:9, 1P1 1:17 ✧ 2:13: Mat 7:21, 1Jo 3:7 ✧ 2:14: Apos 10:35
✧ 2:15-16: 2Ti 2:8 ✧ 2:17: Jem 2:19 ✧ 2:19-20: 2Ti 3:5,15; Mat 15:14; Luk 18:9

21 ✧ Eruk jide? In ude nadänpäj äma ätu Anutu täño man yäwetpäj yäwoñärek täñkañ injinken bänepjin nämö yäwet täkañ. Kubota nämö täneñ yäj yäwetkañ injin kubota täk täkañ.

22 Ba yanäpi täñpanitä kubokäret nämö tädeñ yäj yäwetkañ injin kubokäret kädet iwat täkañ. Ba anutu jopi nämoinik nadäj yämineñ yäj yäwet täkañ upäjkañ in guñ äma täño kudupi yotta yabängärip täñpäj tuñumi kubota täk täkañ.

23 Nin бага man nadäwani yäj biñam yäk täkañ upäjkañ Anutu täño kädet irepmiit täkañ uwä wäpi iniñ iwet täkañ.

24 ✧ Ude täñirä Anutu täño man kudän täwani kubä ñode unitä bureni täyak; Juda äma intäño mebärita yäñpäj guñ ämatä Anutu yäñärok iwet täkañ.

25 ✧ Nin gupnin moräk madäwani unita Anututa biñam täkamäj yäj biñam yäk täkañ upäjkañ ñode täwera nadäwut; Moses täño Baga man iwatpäj kuñatnayäj täño uyaku gupjin moräk madäwani u Anututä kawän imaka bureni kubä api täñpek. Täñ, бага man kubä irepmiitnayäj täño uwä gupjin terak kudän itak u bureni nämö, nämö täñpani bumik api täñpek.

26 ✧ Täñpäkañ man unitäño kukñini ñode pätak; Guñ äma kubä gupi moräk nämö madäwanipäj бага man täño kädet iwarayäj täko uwä Anututä kawän gupi moräk madäwani ude api äworewek.

27 Nadäkañ? In Juda äbot Moses täño бага man nitek ba gupjin moräk madäwani upäjkañ inä бага man u irepmiitnayäj täño uwä, äma gupi moräk nämö madäwanitä бага man täño kädet u iwatnayäj täño uwä mebärijin kwawak api pewä ahäneñ.

28 ✧ Täñpäkañ Juda äma bureni u äma jidewani? Ba gup moräk madäwani bureni u jidewani? Äma inämi dapun Juda täño injam dapun ikek u nämö, ba gupi-tägän Anutu täño kudän yäpmäj kuñat täkañ u nämö!

29 ✧ Nämoinik! Juda äma bureni uwä äma Juda täño nadäk-nadäk bänepitä yäpmäj kuñarani. Ba äma Anutu täño kudän bänepi-ken täñpani u. Kudän uwä Munapiktä täñpani, бага man terak gupi moräk madäk-madäk u nämö. Äma udewani uwä ämatä nämö käwep orañ yämineñ. Upäjkañ Anututä ini orañ yämik täyak.

3

Anutu nadäk siwoñigän injit täyak

1 Unita, yäñyabäk kubä ñode; Jide? Juda äma uwä äma gägäni päke ukät uterakgän itkañ? Ba gupi moräk madäk-madäk u imaka bureni nämö?

2 ✧ Ude nämö! Juda äma u imaka mäyap yäniñ kirewani. Anututä Juda nanikta iniken manbiñam mebäri mebäri yäwetpäj yäwoñärek täñpewän manbiñam unitäño mäheми däkñekñ.

3 ✧ Upäjkañ Juda äbot ätu uwä man u mäde ut imiñpäj Anututa nadäj imikinik nämö täñkuño unita jide? Ude täñkuño unita Anututä udegän, iniken man bian yäjkuo u nämö iwatpäj Juda äma u mäde api ut yämek?

4 U nämotä nämoinik! Äma kuduhtagän jop manman yäkyäk täño mäheми itneño upäjkañ Anutu u inipärik, yäwän bureni ahäwani mäheми itkukotä api it yäpmäj ärowek. Unita man kudän kubä ñode pätak;

✧ 2:21: Sam 50:16-21; Mat 23:3-4 ✧ 2:24: Ais 52:5; Ese 36:20 ✧ 2:25: Jer 4:4, 9:25 ✧ 2:26: Gal 5:6 ✧ 2:28: Jon 7:24, 8:39 ✧ 2:29: Lo 30:6; Kol 2:11, 1Ko 4:5, 2Ko 10:18 ✧ 3:2: Sam 147:19-20; Rom 9:4 ✧ 3:3: Rom 9:6, 11:29, 2Ti 2:13

*Gäk man yäjiri ämatä u man bureni-inik yäj kaŋ nadäwut!
Ba yäjtärek mankatä bureniġän api ahäwek.*

Sam 51:4

⁵ Nin nadäkamäj; Waki täktäknintä Anutu u siwoŋi-inik yäj kwawak pena ahäk täyak. Eruk, mebäri ude pätak u bureni täŋpawä Anututä wakinin täŋo kowata täga niminanji nämo yäj täga yäne? (Man ŋowä äma täŋo nadäk-nadäk terak yäyat.)

⁶ Ude nämoink yäne! Momita kowata yämik-yämik kädet siwoŋi nämo päreko uwä jide täŋpäj Anututä komen ämawebe täŋo täktäk täga yäpmäj daniwek?

⁷ Täŋpakaŋ äma kubätä ŋode käwep yäwek; Näkŋo jopman yäkyäknatä Anutu u man siwoŋiġän yäwani yäj kwawak pewän ahäŋirän wäpi biŋam taŋi yäpmäk täyak. Unita Anututä jideta näka waki täŋpani yäj näwet täyak?

⁸ ✧ Man udewani uwä man jopi-inik, äma kubätä ŋode yäweko ude bumik; Eruk, waki täŋitna, kädet siwoŋi kaŋ ahäwän! Jop man u äma ätutä näkä terak wähurirä yäjupit täyat. Man ude yäk täkaŋ unita kowata waki yäpmäkinik täŋirä api tägawek!

Äma kuduptagän siwoŋi kädet irepmirani

⁹ ✧ Unita jide? Juda äbot nintä äma äbot gägäni ätu yärepmitpäŋ ninin pärik kubä itkamäj ba jide? Nämoink! Yämäŋo udegän, Juda äbotken nanik ba guŋ äbotken nanik, nin kudup wakita watä epän täk täkamäj.

¹⁰ ✧ Unita Anutu täŋo man ŋode kudän täwani;

Äma kubätä siwoŋi nämoink kuŋat täyak.

¹¹ *Ba äma kubätä nadäkinik ikek nämo kuŋat täyak. Ba Anutu dubini-ken kukta epäni nämo täk täkaŋ.*

¹² *Ämawebe kuduptagän siwoŋi kädet mäde ut imiŋpäŋ wakinik täŋkuŋ. Wära! Kubätä imaka siwoŋi kubä nämo täk täyak. Nämoink!* *Sam 14:1-3*

¹³ ✧ *Meni käbäj taräki, äma kumbani täŋo käbäj ude. Menitä jop mangän yäk täkaŋ. Man yäk täkaŋ uwä komigämän, gämok meni ude.* *Sam 5:9*

¹⁴ *Meni jinomtä man jägämi, täŋpawak man pewä ahäk täkaŋ.* *Sam 10:7*

¹⁵ ✧ *Täŋkaŋ ämik täkta pidämigän nadäŋpeŋ kuŋat täkaŋ.*

¹⁶ *Deken deken kuŋarirä täktäk wakini unitä ämawebe täŋo irit täga u pewän paot täkaŋ.*

¹⁷ *Äma udewanitä bätaki säkgämän itta kubä nämo nadäk täkaŋ.* *Ais 59:7,8*

¹⁸ *Täŋpakaŋ Anututa umun kubä nämo nadäk täkaŋ.* *Sam 36:1*

¹⁹ Eruk, nin ŋode nadäkamäj; Moses täŋo бага man uwä Juda äbot ninta nimani unita nintä unitäŋo jukumani u nadäne. Baga man unitä ämawebe kudup mebärinin kwawak peŋ nimiŋirän momininta äwo täga nämo yäne. Nämoink, äma kuduptagän Anutu iŋamiken mominin nikek unita kowata yäpmäkta biŋam täkamäj.

²⁰ ✧ Mebäri unita бага man kädet iwat-iwat unitäwä Anutu iŋamiken täga nämo yäpän-siwoŋ tawäpäŋ niŋmaŋpek. Nämo, бага man unitäwä mominin kwawagän niwoŋjärek täyak.

Anutu iŋamiken siwoŋi iritta man

21 ✨ Upäñkañ apiñowä kädet Anututä iwatpäñ ämawebe injamiken yäpän-siwonj tawäpäñ yepmak täyak u kwawak ahätak. U бага man iwat-iwat kädet terak nämo. Täñpäkañ manbiñam Mosestä kudän täwani ukät man profet bianitä yäñahäwani unitä Anutu täño täktäk kädet ñonita yäñahäwani.

22 ✨ Täktäk kädet uwä ñode; Ämawebe kuduptagän Jesu Kristota nadäñ imikinik täk täkañ unita Anututä siwonji ämawebe yäñ yäñtäreñ yämik täyak. Uwä Juda nanikta kädet inigän kubä, ämawebe ätuta kädet kubä nämo.

23 ✨ Nämo inik, ämawebe nin kuduptagän momi täñpani unita Anutu penyäñek mähe mi ukät kunum gänañ bok itnañi nämo.

24 ✨ Upäñkañ Anututä bänep iron pähap, kowatani nämo täñ niniñkuko uterak siwonji ämawebe yäñ yäñtäreñ nimik täyak. Iron uwä Jesu Kristo täño kumäk-kumäki terak mominin ärut niniñkuk.

25 ✨ Täñpäkañ Anututä iniken kokwawak täñpän bam tawäkañ ämawebe Jesuta nadäñ imikinik täk täkañ unitäño momini ärut yämikta Jesu iniñ kirewän nägäri piwän kuñkuñ. Kädet u täñkuko uwä Anututä nadäk siwonji iwatpäñ momi täño kowata däpmäñ tärek täyak yäñ kwawak niwonjäreñkuk. Täñpäkañ bianä iniken nadäk terak Anututä ämawebe momi täñjirä kwikinik itkañ yabäñ koreñ it yäpmäñ äbuk.

26 Yabäñ koreñ it yäpmäñ äbätäñgän eruk apiñode ämawebe täño momini unitäño kowata däpmäñ tärekta kädet siwonji kubä pewän ahäñkuñ. Kädet u täñkuko unitä ñode niwonjäretak; Anutu ini uwä siwonji itkañ ämawebe Jesuta nadäkinik täk täkañ uwä siwonji ämawebe yäñ yäñtäreñ yämik täyak.

27 ✨ Unita äma netätä näkñaken täktäkna siwonji unita Anutu injamiken siwonji itat yäñ biñam täga yäwek? Äma kubätä täga nämo. U imata, Anututä бага man iwat-iwat kädet terak siwonji ämawebe yäñ nämo niwet täyak. Nämo, u Jesuta nadäkinik täktäk kädet uterakgän.

28 ✨ Bureni-inik, Anutu injamiken siwonji irit u Jesuta nadäkinik täktäk u kubä-tägän pewän ahäk täkañ, бага man iwat-iwat kädet uterak nämo.

29 ✨ Unita Anututä äma jidewanita siwonji äma yäñ täga yäwerek? Juda ämawebe ugän? Jide? Anutu uwä Juda ämawebe täñogän? U guñ äbotken nanik unitäño Anutu nämo? Ude nämo! Anutuwä u guñ äbot täño bok.

30 ✨ Imata, Anutu bureni kubä unitägän itak. Unitä Juda ämawebe gupi moräk madäwani u ba guñ äbotken nanik, gupi moräk nämo madäwani u, kädet kubä uterakgän siwonji ämawebe yäñ yäñtäreñ yämik täyak. Ämawebe äbot yarä uken nanik netätä Jesuta nadäkinik täk täkañ unita siwonji ämawebe yäñ yäñtäreñ yämik täyak.

31 ✨ Unita Jesuta nadäkinik täktäk kädet unita nadäñitna intäjukun täñpänäñ jide? Бага манта nadäñitna imaka jopi täñpek? Nämo Moses täño бага man u mehantäk täkamäñ.

4

Anututä Abraham siwonji äma yäñ iwetkuk

1 Eruk Abraham, Juda äbot nintäño oranin pähap unita nadäna. Nadäkinikta man yäkamäñ ño Abraham yäpmäñtak ba nämo?

✨ 3:21: Apos 10:43 ✨ 3:22: Rom 1:17; Gal 2:16 ✨ 3:23: Rom 3:9, 5:2 ✨ 3:24: Rom 5:1; Efe 2:8
 ✨ 3:25: Efe 1:7 ✨ 3:27: 1Ko 1:31 ✨ 3:28: Gal 2:16 ✨ 3:29: Rom 10:12 ✨ 3:30: Lo 6:4; Rom 4:11-12; Gal 3:20 ✨ 3:31: Mat 5:17; Rom 8:4

2 Abraham unitä kädet täga täjirän uterak Anututä gäk siwoŋi äma yäj iwetkuk yäwänäku Abraham ini wäpi biŋam u täga yäpmäj akwän. Upäjkaŋ Anutu iŋamiken siwoŋi itkuko uwä kädet ude terak nämo.

3 ☆ Unita Anutu täŋo mantä jide yäyak? U ŋode yäyak;

Abraham uwä Anutu täŋo man unita nadäkinik täŋkuko unita Anututä siwoŋi äma yäj yäŋtäreŋ imiŋkuk. *Stt 15:6*

4 ☆ Nin ŋode nadäkamäj; Äma epän täŋpäŋ gwäki yäpmäk täkaŋ unita iron yäj nämo yäk täkamäj. Nämo, epän täyak unitäŋo gwäki yäpmäk täkaŋ.

5 Upäjkaŋ äma kubätä epän täga kubä täjirän epän täŋo gwäki ude Anututä siwoŋi äma yäj täga nämo iwerek. Unita äma u jide täŋpek? U Anutu, momi ämata siwoŋi äma yäj yäŋtäreŋ yämani unita nadäj imikinik täŋpek. Ude täŋpeko uwä Anututä siwoŋi äma yäj yäŋtäreŋ imek.

6 Man unita Devittä yäj-kentäŋpäŋ udegän yäjkkuk. Äma kubäkubä Anututä unitäŋo täktäki yabäŋpäŋ-nadäŋkaŋ nämo, siwoŋi äma yäj yäŋtäreŋ yämiŋjirän oretoret nadäk täkaŋ unita man ŋode yäjkkuk;

7 *Anututä äma kubä täŋo momi peŋ imiŋpäŋ yejämäjirän äma udewani gäripi nadäwek.*

8 *Bureni, Anututä äma unitäŋo momita mäde ut imiŋjirän äma udewani oretoret täŋpek.* *Sam 32:1,2*

9 ☆ Jide, oretoret ude uwä gupi moräk madäwani unitägän täga täneŋ? Ba gupi moräk nämo madäwani, guŋ äbotken naniktä udegän täga täneŋ? Eruk man intäjukun yäro unita ket nadäna. Uwä ŋode; Anututä Abraham nadäkiniki-tagän yäŋpäŋ siwoŋi äma yäj yäŋtäreŋ imiŋkuk.

10 Täŋkaŋ Abraham jide irirän Anututä siwoŋi äma yäj iwetkuk? Gupi moräk madäwanipäj ba nämo madäwanipäj irirän Anututä ude iwetkuk? U gupi moräk nämo madäŋkaŋ itkuk-ken ugän Anututä siwoŋi äma yäj yäŋtäreŋ imiŋkuk.

11 ☆ Ude iweränkaŋ eruk mäden Anututä iwerän gupi moräk madäŋkuk. Gupi moräk madäŋkuko uwä wärani kubä, kwawak ŋode iwoŋärektä; Nadäkinik intäjukun täŋkuko uterak Anututä siwoŋi äma yäj yäŋtäreŋ imiŋkuk. Unita Abraham uwä ämawebe gupi moräk nämo madäŋkaŋ Anututa nadäkinik täjirä Anututä siwoŋi äma yäj yäŋtäreŋ yämik täyak u kuduŋtagän täŋo orani pähap.

12 ☆ Ba Juda äma ätu gupi moräk madäwani imaka, unitäŋo orani pähap. Upäjkaŋ gupi moräk madäwani unitägän täŋpewän orani pähap nämo täyak. Nämo, gupi moräk nämo madäŋkaŋ nadäkinik Abrahamtä intäjukun täŋkuko udegän täŋpeŋ kuŋat täkaŋ unita yäŋpäŋ orani yäj täga yäneŋ.

Anutu täŋo yäŋkehäromtak man u bureni

13 ☆ Bian-inik Anututä Abrahamkät oraniye yäŋkehäromtak man ŋode yäwetkuk; Kome pähap ŋo intä biŋam api taniŋ kirewet yäj yäwetkuk. Täŋpäkaŋ yäŋkehäromtak man yäwetkuko u Abraham бага man buramiŋpäŋ iwarän täwani ude yäŋpäŋ nämo yäjkkuk. Nämoinik, u Anututa nadäkinik

☆ 4:3: Stt 15:6; Gal 3:6; Jem 2:23 ☆ 4:4: Rom 11:6 ☆ 4:9: Rom 4:3 ☆ 4:11: Stt 17:10-11 ☆ 4:12: Mat 3:9 ☆ 4:13: Stt 17:4-6; Stt 22:17-18; Gal 3:29

täjkkuko u terak siwoŋi äma yäj yäntäreŋ imani unita yäjpäŋ yäjkehäromtak man u yäwetkuk.

14 ✧ Täjpäkaŋ бага man iwat-iwat kädet uterakgän Anututä imaka iwoyäwani u täga yäpneŋo u bureni täjpänä eruk nadäkinik u imaka jopi ude täjpek. Täjirän Anutu täŋo yäjkehäromtak man Abraham iwetkuko u imaka, mewuni ude täjpek.

15 ✧ U imata, бага man uwä Anutu täŋo kokwawak pewän ahäk täkaŋ, ämatä бага u kudup täga nämo buramik täkaŋ unita. Täŋ, бага man nämo ireko uwä бага irepmit-irepmit u imaka, nämo irek.

16 ✧ Unita ŋode yäna; Anututä imaka nimikta yäjkehärom täjkkuko u, bänep iron terakgän api yäpneŋ yäj niwoŋärekta, ba Abraham täŋo oraniye bureni mäden ahänayäj täkaŋ u kuduŋtagäntä täga api yäpneŋ yäj niwoŋärekta nadäkinik täktäk kädet u pewän ahäŋkuk. Ude nämo täjkkuk yäwänäku, бага man täŋo nanakiye-tägän täga yäpmäŋkäneŋ. Upäŋkaŋ nämo, imaka iwoyäwani u ämawebe kudup Anututa nadäkinik Abrahamtä täjkkuko udegän täk täkaŋ u imaka, api yäpneŋ. Unita Abraham u nadäkinik täjpani udewani kudup täŋo orani pähap.

17 ✧ Unita Anutu täŋo man ŋode kudän täwani; Näk gäk täjpewa ämawebe komeni komeni mäden ahäj yäpmäj kunayäj täkaŋ unitäŋo orani pähap ude itan. Eruk, yäjkehäromtak man uwä Anutu Abrahamtä nadäj imikinik täjkkuko u iŋamiken kehäromi itak. Anutu uwä kumbani-ken nanik täjkkodak täwani, ba imaka nämo ahäwanipäj yäjpewän ahäwani.

18 ✧ Täjpäkaŋ imaka ahäkta Anututä yäjkehärom täjkkuko u ahänaŋi nämo bumik upäŋkaŋ Abrahamtä bureni api ahäwek yäj nadäŋkaŋ nadäkiniki Anutu terakgän peŋkuk. Mebäri unita ämawebe komeni komeni mäyap täŋo orani pähap itkuk. Unita imaka u nämo ahäjirän Anututä ŋode iwetkuko u bureni täjkkuk; Gäkken nanik yeritä ahäj-bumbum api täneŋ.

19 ✧ Eruk Abraham obaŋ 100 ude bumik täjirän gupita nadäjirän kumbani täŋo bumik täjkkuk. Ba webeni Saratä aruŋ it yäpmäj äbäjirän nanak bäyak-bäyak kadäni täreŋirän kaŋpäŋ nadäŋkuk. Upäŋkaŋ nadäkiniki nämo pewän putäreŋkuk.

20 Nadäkiniki nämo pewän putärewäpäŋ Anututä imaka ude api täj gamet yäj yäjkehäromtak man iwetkuko unita bänep yarä nämo nadäŋkuk. Nämooinik, u nadäkiniki täjkehärom täjpäŋ Anutu iniŋ oretkuk.

21 Täjpäŋ ŋode nadäŋkuk; Anutu yäjkehäromtak man näwetkuko udegän täga api täj namek yäj nadäkinik täjkkuk.

22 ✧ Ude nadäŋkuko unita Anututä Abraham täŋo nadäkiniki kaŋpäŋ siwoŋi äma yäj yäntäreŋ imiŋkuk.

23 Täjpäkaŋ 'siwoŋi äma yäj yäntäreŋ imiŋkuk', man ude kudän täwani uwä Abraham-tagän nämo yäjkkuk.

24 ✧ Nämo, ämawebe Anutu, Jesu Ekäninin kumbani-ken nanik yäpmäj päŋaku teŋkuko unita nadäkinik täk täkamäj unita nitek bok yäjkkuk.

25 ✧ Täjpäkaŋ Jesu u momininta yäjpäŋ kumäkta Anututä iniŋ kireŋkuk. Täjpäŋ täjkkodak täjpewän akuŋkuko uterak siwoŋi ämawebe yäj yäntäreŋ nimani.

✧ 4:14: Gal 3:18 ✧ 4:15: Rom 3:20, 5:13; Rom 7:8 ✧ 4:16: Gal 3:7 ✧ 4:17: Stt 17:5; Ais 48:13
 ✧ 4:18: Hib 11:1; Stt 15:5 ✧ 4:19: Stt 17:17 ✧ 4:22: Stt 15:6 ✧ 4:24: Rom 15:4, 1Pi 1:21 ✧ 4:25: Ais 53:4-5, 1Ko 15:17

5

Oretoret inipärik kubä

1 ✧ Eruk, nadäkinikninta yänpäj Anututä siwoŋi ämawebe yäj yäntären nimin̄kuko unita apiŋo Ekäninin Jesu Kristo terak Anutu-kät bänep kubägän tänpäj nipman̄kuko itkamäj.

2 ✧ Tänpäkaŋ Anutu täŋo orakoraki uterak apiŋo itkamäj uwä Jesutä nadäkiniknin unita yänpäj kädet täwit nimin̄päŋ uken nipman̄kuk. Ude täŋkuko unita Anutu-kät kunum gänaŋ bok itta oretoret terak itsämäjkamäj!

3 ✧ Ba ugän nämo. Bäräpi ahäj nimik täkaŋ unita imaka, oretoret täk täkamäj. U imata, bäräpi udewaniŋä ehutpäŋ kuŋat-kuŋat kädet pewän ahäj nimik täkaŋ yäj nadäk täkamäj.

4 Tänpäkaŋ bäräpi gänaŋ ehutpäŋ kuŋat-kuŋat unitä täŋpewän äma bureni äworek täkamäj. Eruk, äma bureni äworepājä nadäkinik kehäromi ŋode täk täkamäj; Imaka iwoyäj nimani u bureni api yäpne yäj nadäk täkamäj.

5 ✧ Tänpäkaŋ nadäk udewaniwä jopi nämo inik täk täyak. Nämo, unita yänpäj bänepnin-ken tägagän nadäk täkamäj. U imata, Anututä nadäj nimikinik tänpäj Munapiki jop ninin̄ kireŋkuk. Täŋirän Munapik unitä Anutu täŋo bänep iron pähap bänepnin-ken tokŋek-inik pewän ahäj nimin̄kuk.

6 Tänpäkaŋ nin ninin̄ täŋkentäktä kehärominin kubä nämo pat nimänpäj ämawebe wakiinik pen iritna Kristotä ninta yänpäj kadäni siwoŋi-ken kumbuk.

7 Kristotä ude täŋkuko uwä inide kubä täŋ nimin̄kuk, nintä tänero ude nämo. Ninken nanik kubätä äma siwoŋi täŋkentäktä yänpäj iniken gupi kumäkta täga nämo inin̄ kirewek. Ba äma tägagämän kubä täŋkentäktä äma kubätä bänepi täŋkehärom tänpäj iniken gupi kumäkta käwep inin̄ kirewek.

8 ✧ Täŋ, Kristowä nin momi äma wakiinik pen iritna nin täŋkentäktä kumbuk. Ude täŋkuko unitä bureni-inik ŋode niwoŋäretak; Anutu nadäj nimikinik täk täyak.

9 ✧ Tänpäkaŋ Kristo täŋo nägärita yänpäj Anututä siwoŋi ämawebe yäj yäntären̄ nimin̄kuko unita bureni-inik ŋode nadäkamäj; U täŋkentäj nimikinik täŋirän Anutu täŋo kokwawaki pähap täga api irepmitne.

10 ✧ Tänpäkaŋ äneŋi ŋode yäkgän täŋpa; Nin Anutu-kät iwan tänpäj iritna Nanaki täŋo kumäk-kumäki terak ninkät Anutu inikät bämopnin-ken bänep kubägän irit kädet pewän ahäjkuk. Eruk, apiŋo Anutu-kät bänep kubägän kuŋat täkamäj unita imata kokwawaki-ken nanik täga nämo api nimagurek? Nämo, u bureni-inik api nimagurek, Nanaki kodak taŋkuko itak unita yänpäj.

11 Ba ugän nämo, Anututä Ekäni Jesu Kristota yäppäj inikät nin bämopnin-ken bänep kubägän pewän ahäjkuko unita Anututa oretoret pähap nadäk täkamäj.

Kumäj-kumäj ba Irit kädet täŋo manbijam

12 ✧ Tänpäkaŋ äma kubätä momi täktäk kädet pewän ahäwänkaŋ unitä kome terak weŋ patkuk. Täŋkuko unitä kumäj-kumäj wädäj yäpmäj äbuk. Tänpäkaŋ kumäj-kumäjtä äma kudup koreŋkuk, ämawebe kuduŋtagän momi täŋpani unita.

✧ 5:1: Rom 3:24,28; Rom 4:24 ✧ 5:2: Efe 2:18, 3:12 ✧ 5:3: Jem 1:2-3, 1Pi 1:5-7 ✧ 5:5: Sam 22:5, 25:20; Hib 6:18-19 ✧ 5:8: Jon 3:16, 1Jo 4:10 ✧ 5:9: Rom 1:18, 2:5,8 ✧ 5:10: Rom 8:7-8 ✧ 5:12: Stt 2:17; Stt 3:6,19; Rom 6:23

13 ✨ Tänpäkaŋ Moses täŋo бага man nämo itkuk-ken uken momi täktäk kädet uku itkuk. Momi itkukopäŋ бага man nämo itkuko unita kadäni uken Anututä momini kubäkubä täŋo wäpi nämo yäpmäŋ danij yämik täŋkukonik.

14 ✨ Nämo, u Adam täŋo noriye unita kumbuŋ. Yäput peŋpäŋ Adamtä itkuk-ken unitä it päbä Moses täŋo kadäni-ken kumäŋ-kumäŋtä ämawebe kudup koreŋkuk. Tänpäkaŋ Adam uwä Anutu täŋo jukuman irepmitpäŋ kumbuk. Täŋ, ämawebe momi Adamtä täŋkuko udegän nämo täŋpani u imaka, kumäŋ-kumäŋtä koreŋkuk. Unita ŋode nadäna; Adam uwä äma mäden ahäwayäŋ täŋkuko unitäŋo wärani.

15 Upäŋkaŋ Anutu täŋo iron pähap u ba Adam täŋo momi uwä kubägän nämo. Nämo inik, u inigän inigän. Äma kubä unitäŋo momitä ämawebe kudup-tagän-ken kumäŋ-kumäŋ kädet pewän ahäŋkuk. Ude upäŋkaŋ iron pähap Anututä pewän ahäŋkuko uwä ärowani-inik. U kumäŋ-kumäŋ täŋo kehäromi irepmitpäŋ ämawebe mäyap-ken tokŋeŋ patkuk. Bureni-inik, äma kubä wäpi Jesu Kristo unitäŋo iron terak ämawebe mäyap-iniktä irit kehäromita biŋam täŋkuŋ.

16 Tänpäkaŋ Adamtä momi kubägän täŋirän manken iritta biŋam täŋkuk. Upäŋkaŋ Anutu täŋo iron pähap uwä inipärik kubä. Ämawebetä momi mäyap täŋ yäpmäŋ äbäŋirä iron pähap u ahäŋkuk. Iron pähap ahäŋkuko unitä momi ämawebe u Anutu injamiken siwoŋjigän itta kädet pewän ahäŋkuk.

17 Eruk äneŋi ŋode yäkgän täŋpa; Äma kubätä momi täŋkuko uterak kumäŋ-kumäŋtä äma kuduŋtagäntä ärowani täŋ yämiŋkuk. Täŋ, äma kubä wäpi Jesu Kristo unitä epän täŋkuko unitäŋo bureni u ärowani inipärik kubä! Uwä ŋode; Ämawebe Anutu täŋo iron tokŋek yäpmäŋirä Anututä siwoŋi ämawebe yäŋ yäntäreŋ yämik täyak, ämawebe unitä Jesu Kristo täŋo epän terak imaka kuduŋtagäntä intäjukun it yämiŋpäŋ kehäromi nikek kuŋat täkaŋ.

18 ✨ Unita Adam täŋo momi kubätä ämawebe kuduŋtagäntä täŋpän wawäpäŋ Anutu täŋo manken iritta biŋam täŋkuŋo udegän, äma kubä täŋo epän siwoŋitä momi täŋo topmäk-topmäk däpmäŋ däŋkeŋpäŋ ämawebe kuduŋtagäntä Anutu injamiken siwoŋi itpäŋ irit kehäromita biŋam itta kädet täwitkuk.

19 ✨ Ba äma kubätä Anutu täŋo jukuman irepmitkuko unitä ämawebe kudup momi-ken yepmaŋkuk. U udegän äma kubätä Anutu täŋo jukuman buramiŋkuko uterak ämawebe mäyap siwoŋi ämawebe yäŋ yäntäreŋ yämani ude api itneŋ.

20 ✨ Unita Moses täŋo бага manta jide yänayäŋ? Ŋode; Momi bumta tokŋeŋ päteŋta бага man uwä ahäŋkuk. Upäŋkaŋ, ämawebe momi bumta täŋirä Anututä momi unitäŋo kehäromi yäpmäŋ äpäkta iniken bänep iron bumta-inik pewän ahäŋkuk. Momi täktäktä Anutu täŋo iron u täga irepmitnaŋi nämo. Nämo inik.

21 ✨ Momi täktäktä kumäŋ-kumäŋ kädet pewän ahäŋkuko unitä intäjukun itkuk. Upäŋkaŋ Anutu täŋo iron pähaptä nin injamiken yäpän-siwoŋ tawäpäŋ niŋmaŋpäŋ Ekäninin Jesu Kristo täŋo epäni uterakgän irit kehäromi u iwoyäŋ nimiŋkuk. Ude täŋkuko unita apiŋowä Anutu täŋo irontä irepmitpäŋ intäjukun ärowani-inik itak.

6

Nin Jesu-kät jide ude kumbumäj?

1 ✨ Unita man ñode täga yänañi ba nämo? Nadäkinik täñpani nin gwäk pimiñpäñ momi täñ yäpmäj kuñitna Anututä iron tañpäñ yäpätagak epäni pen täk täyon?

2 ✨ Ude yänañi nämo. Nämoink! Nin momi kädawä kumbani ude itkamäj upañ imata gwäk pimiñpäñ momi kädet ugän wari täne?

3 ✨ Unita ñode nämo käwep nadäk täkañ? Nin ume yäpumäj-ken uken Kristo yäpurätkumäjno udegän nin kudup kumäk-kumäki terak bok kumbumäj.

4 ✨ Unita ume ärut-ärutnin-ken Kristo-kät bok kumäñpäñ awañ gänañ äpmonkumäj. U jop nämo, mebäri ñodeta; Anutu Nan iniken kehäromini inipärik kubä uterak Kristo kumbani-ken nanik yäpmäj akuñpäñ kodak teñkuko itak udegän nin irit kodaki kudupi kubä kuñatneta kumbani-ken nanik nimagutkuk.

Nin Jesu-kät jide ude api kodak täne?

5 ✨ Nin Kristo-kät kowat-kwasikorän täñpäñ bok kumbumäj bumik unita ninä ukät kentäñpäñ kumbani-ken nanik bureni-inik api akune, unitä kumbani-ken naniktä kodak tañpäñ akuñkuko udegän.

6 ✨ Unita nin nadäkamäj; Bänepnin biani täño irit kuñat-kuñat u päya kwakäp terak Jesu-kät bok kumbuño u mebäri ñodeta kumbuñ; Nin momita watä epän äneñi nämo tänetä irit kuñat-kuñat bänepnin biani unitäño kehäromi däpmäj täreñkuk.

7 ✨ U imata, momi täño kehäromitä äma kumbani täga nämo imagurek.

8 Eruk, nin Kristo-kät bok kumbumäjno unita ukät bok api it yäpmäj kune yäj nadäkinik täkamäj.

9 U imata, Kristo kumbani-ken nanik äneñi akuñkuko unita äneñi täga nämo api kumbek yäj nadäkamäj. Bureni, kumäj-kumäñtä Kristo täño kehäromi yäpmäj äpäta kehäromini nämo.

10 ✨ U kadäni kubägän kumäñpäñ momi täño kehäromi u täñpän wawäpäñ penkuko itak. Täñkañ kodak tañpäñ akuñkuko Anutu orañ imiktagän it täyak.

11 ✨ Unita in udegän, injinta ñode nadäneñ; Nin Jesu-kät bok kumbumäjno unita apiño momitä ärowani nämo täñ nimitak. Nämoink, nin Kristo Jesu-kät kubägän itpäñ Anutu orañ imiktagän itkamäj. Nadäk ude injitpäñ kañ kuñarut.

12 ✨ Unita kome terak itkañ gupjin u momita iniñ kireñirä watä nämo it tamek. Ude täñirä momitä tämagut yäpmäj gup täño nadäj gärip kädet wakiken kwekta.

13 ✨ Ba in ketjin kuroñjin momita watä epän täñ imikta nämo iniñ kireneñ. Nämo, in äma kumäj-kumäj-ken nanik akuñpäñ kodak irani udewani unita gupjin nadäk-nadäkjin kudup Anututa biñam iniñ kireñpäñ siwoñita watä epän ugän täñpeñ kuñatneñ.

14 ✨ In nadäkañ? In бага man terak nämo itkañ. In Anutu täño bänep iron uterak itkañ unita momitä inta ärowani nämo it tamek.

Kädet siwoñita watä epän täk täkamäj

15 ✨ Eruk nin бага man gämori-ken nämo itkamäj. Nin Anutu täño bänep

✨ 6:1: Rom 3:5-8 ✨ 6:2: 1Pi 4:1 ✨ 6:3: Gal 3:27 ✨ 6:4: Kol 2:12 ✨ 6:5: Plp 3:10-11 ✨ 6:6: Gal 5:24 ✨ 6:7: 1Pi 4:1 ✨ 6:10: Hib 9:26-28, 1Pi 3:18 ✨ 6:11: 2Ko 5:15; Gal 2:19, 1Pi 2:24 ✨ 6:12: Stt 4:7 ✨ 6:13: Rom 12:1; Efe 2:5, 5:14 ✨ 6:14: 1Jo 3:6 ✨ 6:15: Rom 6:1

iron terak itkamäj unita jide? Gwäk pimiñpäj momi täga täne? Nämoinik!

16 ✧ Unita ñode nämö nadäkañ? Äma kubätä äma kubä täño mani buramiñpäj epän täñ imikta yäñpäj iwareko uwä äma unitäño gämori-kengän kuñarek. Udegän momita watä epän täñ iminayäj täño uwä unitäño gämori-kengän itkañ kumäj-kumäjta biñam api täneñ. Täñ, Anututa watä epän täñpäj gämori-kengän kuñatnayäj täño uwä Anututä mominin penpäj siwoñi ämawebe yäj api yäjären nimek.

17 Täñpäkañ bian in momi täño gämori-ken itpen kuñatkuño upäj tägagämän kubä, Anutu täño man täwetpäj täwoñärewni u buramikta gup nadäk-nadäkjin siwoñi kubägän penkuñ. Unita Anutu iniñ oretna!

18 ✧ Ude täñkuño unita Anututä momi täño topmäk-topmäk däpmäj däkñej tamiñpäj siwoñi kuñat-kuñat täño watä epän ämawebe ude tepmañkuk.

19 (Täñkañ man wärani terak yäyat ño mebäri ñodeta; Man bureniñän yäwawä unita yäyak yäj bäräñej täga nämö nadäwä tumneño unita.) Eruk, bianä inä gupjin kudup wakita watä epän täñ imikta iniñ kireñkañ kädet wakitä wakiunik u täñ yäpmäj äbuñ. Eruk apiño udegän, in gupjin kudup kädet tägata watä epän täñ imikta iniñ kireñkañ kudupigän kañ kuñarut.

20 In nadäkañ? Bian inä momi täño watä epän täñpani ude itpäñ siwoñi täktäk täño watä epän äma ude nämö itkuñ.

21 ✧ Ude itkañ kädet wakiwaki unita apiño mäyäk nadäk täkañ unitä täñkentäk kubä täñ tamiñkuk ba nämö? Nämoinik, kädet udewanitä mähemiye kumäj-kumäj kädet-ken yepmak täyak.

22 Upäñkañ apiño Anututä momi täño topmäk-topmäkken nanik däpmäj däkñejpäñ tämagut päbä iniken watä epän ämawebeniye ude tepmañkuko unitä täñkentäk tägagämän kubä tamik täyak. Uwä ñode; Ämawebe kudupi äworeñpäj irit kehäromi api yäpnej.

23 ✧ Eruk, unita äneji ñode nadäwut; Momitä epän ämaniyeta gwäki yämik täyak uwä kumäj-kumäj tärek-täreki nämö. Täñpäkañ Anututä iron kowatani nämö uñ nimik täyak uwä Ekäninin Jesu Kristo terak irit kehäromi tärek-täreki nämö u.

7

Baga mantä ninta mähemi nämö täyak

1 Notnaye, man yäj yäpmäj äbätat unita yäppäj man wärani ñode täwera nadäwut. In бага man täño mebäri nadäk täkañ unita täwerira u nadäwä tärenayäj yäj nadätat. Eruk Moses täño бага manta nadäwut. Äma kodak it täkañ uwä бага man terak ittäj kuñtängän kumäjirä бага man gämori-ken irit u tärek täyak.

2 Yanäpi täktäktä udegän kwawak niwoñaretak. Moses täño бага mantä ñode yäyak; Äpitä kodak irirän webeni uwä äma unitä inita biñam täñpek. Eruk äpitä kumbeko uwä бага man unitä wari nämö topmäñpäj iñirek.

3 Upäñkañ äpitä kodak irirän webe unitä päñku äma kubä yäpeko uwä webe u kubokäret webe yäj iwetnej. Täñ, äpitä kumbeko uwä бага mantä wari nämö topmäñpäj iñirek. Nämö, u äma kubä yäpayäj nadäñpäjä täga yäpek. U kubokäret nämö täñpek.

4 ✨ Unita notnaye, man wārani u mebāri ɲodeta yājahātāt; In Kristo-kāt kubāgān kumbuŋo uwā apiŋo бага man gāmori-ken kuŋat-kuŋat kādet nāmo pat tamitak. Nāmo, apiŋo in āma kubāta biŋam itkaŋ. Āma uwā kumāŋ-kumāŋ-ken nanik Anututā yāpmāŋ pāŋaku teŋkuko u. Tāŋpākaŋ āma unita biŋam itkaŋ uwā Anututa yāŋpāŋ bureni pewā ahākta itkaŋ.

5 ✨ In nadākaŋ; Bānep nadāk-nadāk biani ārowani it nimiŋkuk-ken uken бага mantā gupnin tāŋo nadāŋ gārip peŋ iwerirān kumāŋ-kumāŋ tārek-tāreki nāmo unitāŋo watā epān tāk tāŋkumāŋonik.

6 ✨ Kādāni uken бага mantā topmāŋpāŋ nipmaŋkuko upāŋkaŋ kumbumāŋo unita бага man topmāŋpāŋ nipmāŋitkuko u imaka, dākŋeŋkuk. Unita apiŋo kādet kodaki iwatpāŋ Anutu oraŋ imiŋpāŋ watā epān tāŋ imik tākamāŋ. U бага man kudān tāwani uterak nāmo, Kudupi Munapiktā bānep nadāk-nadāknin tāŋpidām taŋirān iwatpāŋ tāk tākamāŋ.

Бага ман тәҗо епән уҗиде?

7 ✨ Тәҗпәкаҗ бага мантә гупнин тәҗо надәк-гәрип пеҗ иwerirān momi tāŋkumāŋo unita бага манта ɲode tāga yāne? Бага ман uwā waki, momi tāktāk udewanigān. Ude nāmo! Unita nākŋa terak ɲode yāwa; Бага uwā tāga upāŋkaŋ бага мантә tāŋkentāŋ naminirān momi tāktāk kādet u kwawak kaŋpāŋ nadāk tāyat. ɲodeta yāyat; Бага мантә Āma kubā tāŋo tuŋum kubā kaŋgārip nāmo tāŋpen yāŋ yāyak unita kudān uwā momi yāŋ nadātat. Tāŋ, бага u nāmo pareko uwā jide tāŋpāŋ kaŋgārip tāktāk u kudān waki yāŋ nadāwet?

8 ✨ Тәҗкаҗ бага ман u tāga upāŋkaŋ momitā бага ман uterak yeŋgāmā pewākaŋ kaŋgārip nadāk kādet mebāri mebāri bānepna-ken pewān ahāŋkuŋ. Tāŋ, бага ман ukāt nāmowā momi tāktāk kādet uwā kehāromini nāmo.

9 ✨ Unita ɲode yāwa; Бага манта nāmo nadāwa tāreŋkuŋ-ken, guŋi, momi nāmo tāŋpani bumik itkut. Upāŋkaŋ бага манта nadāwa-tumāŋirā momi tāktāk kādetā nākken weŋ patkuk. Ude tāŋirān nāk kumāŋ-kumāŋta biŋam tāŋkut.

10 ✨ Butewaki, бага ман u irit tāga pewā ahākta yāwanipāŋ kumāŋ-kumāŋ tārek-tāreki nāmo u pewān ahāŋ namiŋkuk.

11 ✨ Тәҗкаҗ momitā бага ман terak yeŋgāmān pewākaŋ tāŋ-nākŋatpāŋ kumāŋ-kumāŋta biŋam nepmaŋkuk.

12 ✨ Eruk unita Moses tāŋo бага манта jide yānayāŋ? ɲode; Ini uwā kudupi, ba бага ман u gānaŋ jukuman kubākubā u imaka, kudupi siwoŋi-inik, Anutu-ken nanik.

13 ✨ Тәҗпәкаҗ jиде? Бага ман tāga unitā tāŋpewān nāk kumāŋ-kumāŋta biŋam tāŋkut? Nāmoinik, momi-tāgān tāŋpewān kumāŋ-kumāŋta biŋam tāŋkut. Momitā imaka tāga kubā uterak yeŋgāmān pewāpāŋ itkaŋ kumāŋ-kumāŋ kādet-ken nāmagutkuk. Ude tāŋirān бага мантә momi tāŋo mebāri u kwawakinik ɲode pewān ahāŋ dākŋeŋkuk; Momi tāktāk kādet u imaka wakitā wakiinik.

Бага мантә нин тәҗа нәмо җәпән тәҗанеҗ

✨ 7:4: Rom 6:2,11; Gal 2:19 ✨ 7:5: Rom 6:21 ✨ 7:6: Rom 8:2, 6:4 ✨ 7:7: Kis 20:17; Lo 5:21
 ✨ 7:8: Rom 4:15 ✨ 7:9: Jem 1:15 ✨ 7:10: Wkp 18:5; Rom 10:5 ✨ 7:11: Stt 3:13; Hib 3:13
 ✨ 7:12: 1Ti 1:8 ✨ 7:13: Rom 5:20

14 ✧ Unita ḡode nadākamāḡ; Moses tāḡo бага man uwā imaka tāga kubā, Anutu-ken nanik. Upāḡkaḡ bānep nadāk-nadāk biani pen iḡitat uwā, Anutu-ken nanik nāmo. Tāḡkaḡ momitā topmāḡpāḡ watā epān āmanita nepmaḡkuko unita бага man u tāga nāmo buramik tāyat.

15 ✧ Wāra! Nākḡaken mebārina nāmo nadāwa tārekaḡ! Tāktākna tāga tāḡpayāḡ ḡāripi nadāk tāyat u nāmo tāk tāyat. Upāḡkaḡ tāktāk waki yāḡ nadāk tāyat upāḡ tāk tāyat!

16 Tāḡpākaḡ waki unita nāmo tākta nadātat ugānpāḡ tāk tāyat unitā ḡode nāwoḡāretak; Anutu tāḡo бага man u waki nāmo, tāga.

17 Upāḡkaḡ imaka waki tāk tāyat u nākḡaken ḡāripi terak nāmo. Nāmo, u momi tāktāk kādet nadāk bānepna-ken itak unitā tāk tāyak.

18 ✧ Unita bānep nadāk-nadākna bianken imaka tāga kubā nāmoinik itak yāḡ nadātat. Imata, kādet tāgatāga u tākta ḡāripi nadāk tāyat upāḡkaḡ bureni pewā ahākta tāḡpwak tākaḡ.

19 Unita imaka tāga tākta nadāk tāyat u nāmo tāk tāyat. Tāḡ, imaka waki u tākta ḡāripi nāmo nadāk tāyat, ugānpāḡ wari tāk tāyat.

20 Eruk, imaka nāmo tākta nadāk tāyat upāḡ tāk tāyat unita ḡode nadātat; Kādet ude u nākḡa nāmo tāk tāyat. Nāmo, u momi nāk ḡānaḡ kābop it tāyak unitā tāk tāyak.

21 Unita nākḡa ḡode kaḡpāḡ nadātat; Kādet tāga tāḡpayāḡ nadāk tāyat-ken uken waki kādet unitā kādet tāḡpipiḡ namik tāyak.

22 Tāḡpākaḡ bānepnatā Anutu tāḡo бага man iwatta ḡāripi nadāk tāyat.

23 ✧ Upāḡkaḡ ḡupnatā бага mebāri kubā iwat tāyak. Baga uwā bānepnatā бага u iwatta ḡāripi nadāk tāyak ukāt āmik tāk tākamān. Tāḡkaḡ бага kubā uwā momi, ḡupna kudup topmāḡpāḡ nepmāḡit tāyak u.

24 Wāra, butewaki pāhap! Bārāpi unitā nāk tāḡpewān wakiniḡ tāyat. Netātā waki tāḡkentāḡ namānpāḡ bānep nadāk-nadāk biani kumāḡ-kumāḡ kādet-ken nāmāḡurayāḡ tāyak u pewet?

25 ✧ Eruk nadātat! Anututā tāḡkentāḡ namayāḡ. U Ekāninin Jesu Kristo tāḡo kumāk-kumākita yāḡpāḡ api tāḡkentāḡ nameko unita Anutu bānep tāga pāhap iwet tāyiwal!

Tāḡpākaḡ ḡode kaḡpāḡ nadāk tāyat; Nākḡawā nadāk-nadāknaḡ Anutu tāḡo man kādet iwatta nadāk tāyat. Tāḡkaḡ bānep nadāk-nadāk biani nākken itak unitāwā momi tāktāk kādetta watā epān tāḡ imikta nāmāḡut tāyak.

8

Munapik tāḡo nadāk tawaḡ u jide?

1 Eruk, man sāḡḡāmān kubā ḡode tāwetat; Āmawebe Jesu Kristo-kāt kowat-kwasikorān tāḡpāḡ it tākaḡ uwā Anututā momi tāḡo kowata nāmo api yāmek.

2 ✧ U imata, Kristo Jesu terak irit kodaki Munapiktā nin kubākubāta nimani unitā momi ba kumāḡ-kumāḡ tārek-tāreki nāmo unitāḡo kehāromi-ken nanik ketāreḡpāḡ nipmaḡkuk.

3 ✧ Bureni, imaka бага mantā tāga tānaḡi nāmo u Anututā ini tāḡkuk. Bānep nadāk-nadākniḡ bianitā бага man tāḡo kehāromi yāpmāḡ āpāḡniḡān бага man uwā nin yāpātāḡakta kehāromi nāmo. Upāḡkaḡ Anututā iniken nanaki-inik momita yāḡpāḡ momi āma nin tāḡo ḡup iḡam-dapun terak tewān āpuk. Tewān

✧ 7:14: Sam 51:5; Jon 3:6 ✧ 7:15: Gal 5:17 ✧ 7:18: Stt 6:5, 8:21 ✧ 7:23: Gal 5:17; Jem 4:1, 1PI 2:11 ✧ 7:25: 1Ko 15:57 ✧ 8:2: Rom 7:23-24 ✧ 8:3: Apos 13:38, 15:10; Plp 2:7; Hib 4:15

äpänpän momi täktäk kädet äma bänepi-ken pätak unitäño kehäromi utpewän manjuk.

4 ✨ Anututä ude täñkuko unita apiño nibänirän бага man täño jukuman siwoñi u kudup iwat morewani täk täkañ. Imata, apiño nin bänep nadäk-nadäk biani u gämori-ken nämö kuñat täkamäj. Nämö, Kudupi Munapik täño nadäk tawañ terak kuñat täkamäj.

5 Unita nadäkañ? Äma bänep nadäk-nadäk biani iwaräntäk täkañ uwä bänep nadäk-gäripi uteragän parirän iwaräntäk täkañ. Täñ, äma Kudupi Munapik täño kädet iwaräntäk täkañ uwä bänep nadäk-gäripi uteragän parirän iwaräntäk täkañ.

6 ✨ Bureni, äma bänep nadäk-nadäk kädet bianitä peñ yäweränpän iwaräntäk täkañ uwä kumän-kumänğa biñam täkañ uba. Täñ, äma Kudupi Munapik täño bänep nadäk-nadäk kädettä peñ yäweränpän iwaräntäk täkañ uwä irit tägata biñam täñpän bänep pidäm terak itkañ.

7 ✨ Mebäri ñodeta yäyat; Bänep nadäk-nadäk biani uwä Anutu täño iwan uba. Nadäk nadäk u Anutu täño бага man iwaräntäкта bitnäк-inik täк täyak. Bureni-inik, u täga iwatnañi nämö.

8 Nämoinik, ämawebe bänep nadäk-nadäk bianita juku pek täkañ uwä imaka kubä Anututä kañirän tägawekta täga nämö täneñ.

9 ✨ Täñpakañ Anutu täño Munapiktä in kubäkubäken bureni itak u täñpawä bänep nadäk-nadäkjin bianitä peñ täwerirän nämö iwat täkañ. Nämö, Munapiktä peñ täwerirän udegän iwat täkañ. Täñ, äma kubä Kristo täño Munapiktä bänepi-ken nämö itak u täñpawä äma uwä Kristota biñam nämö täyak.

10 ✨ Täñpakañ momitä täñpewän gupnin kumäkta biñam täк täyak upänkañ Kristotä bänepnin-ken bureni iränä ninä ämawebe Anututä siwoñi ämawebe yän yäñtäreñ nimani itkamäj unita mäjonintä irit kehäromita biñam täkañ.

11 In nadäkañ; Anututä Jesu kumbukopän äneñi Munapiki täño kehäromi terak awañ gänañ nanik wädäj tädotkuk. Eruk udegän, Munapik unitä inken iränä Anutu, Kristo kumbani-ken nanik wädäj tädotkuko unitä gupjin kumäkta biñam u Munapiki täño kehäromi terak api täñkodak täwek.

Munapik terak Anutu täño nanakiye itkamäj

12 Notnaye, mebäri unita nin kuñat-kuñat mebäri kubä pena ahäkta yän nimani. Uwä bänep nadäk-nadäk biani u iwatta nämö yäyat. Nämoinik.

13 ✨ Bänep biani täño nadäk-nadäk waki unitäño kädet iwatpänä kumän-kumäj tärek-täreki nämö unita biñam api täneñ. Upänkañ Munapiktä kehäromi tamiñirän gupjin täño kuñat-kuñat waki u utpewä manpänä, eruk irit burenita biñam täñpeñ api kuñatneñ.

14 U imata, ämawebe Anutu täño Munapiktä irit kuñat-kuñat täga yäwoñärek täyak uwä Anutu täño nanak ämawebeniye bureni.

15 ✨ Täñpän apiño Anutu inamiken kuñat täkamäj. Upänkañ Munapik, Anututä nimiñkuko unitä täñpewän in epän watä äma jopi, Anutu inamiken umun terak kuñat täkañ ude nämö itkañ. Nämoinik! Munapiktä täñpewän Anututä niñmäj towiwani nanakiye bureni-inik itkañ Munapik täño kehäromi terak nin Anututa gäripi-inik nadänpän Nan! Nan! yän iwet täkamäj.

16 ✨ Täñpän Munapiktä ini-tägän mäjonin täñkentäñirän bureni-inik ñode nadäk täkamäj; Nin Anutu täño nanakiye bureni itkamäj.

✨ 8:4: Gal 5:16,25 ✨ 8:6: Rom 6:21 ✨ 8:7: Mat 12:34; Jon 8:43, 12:39; Jem 4:4 ✨ 8:9: 1Ko 3:16, 12:3 ✨ 8:10: Gal 2:20; Efe 3:17, 1Pi 4:6 ✨ 8:13: Gal 6:8; Kol 3:5 ✨ 8:15: 2Ti 1:7; Mak 14:36 ✨ 8:16: 2Ko 1:22

17 ✧ Eruk, Anutu tãjo nanakiye bureni ude itkamãj u tãjpwãwã imaka tãgatãga Anututã ninta bijam peñ niniñkuko u api yãpne. Imaka tãgatãga u notninpak Kristo-kãt penta api yãpne. Upãjkañ intãjukun, Jesutã komi nadãjñkuko u morãki nintã nadãnayãj tãkamãj uwã, eruk kãmiwã ukãt wãpnin bijam ikek ba irit tãgagãmãn u tãga api yãpne.

Kãmi wãpnin bijam ikek irit tãjo man

18 ✧ Wãpnin bijam ikek irit tãga kãmi kwawak ahãj nimayãj tãyak u tãgagãmãn-inik kubã. Unita komi apiño nadãk tãkamãj unita nadãnjira jopi kubã tãk tãyak.

19 ✧ Bureni-inik! Anututã nanakiye bureni kwawak pewãn ahãkta kadãni peñkuk. Tãjpwãkãj kadãni u bãrãnej ahãwãnpãj kwawak kãna yãjkañ imaka imaka kumãn-tagãn Anututã tãj-peñkuko u dapun kãron tãj itkañ.

20 ✧ U imata, imaka kuduptagãn Anututã tãj-peñkuko u pengãn-inik sãkgãmãn itkuopãj Anututã tãjpwãn gapuntañ moreñkuoñ itkañ. U ini nadãjpwãj nãmo; Anututã ini imaka sãkgãmãn-inik kubãta kañ itsãmbut yãjpwãj tãjpwãn ude tãjkuj.

21 ✧ Eruk nadãk tawãj Anututã peñ yãmiñkuko uwã ñode; Apiño imaka pewãn ahãwani kuduptagãn kãbãj tãjpwãj pãrakta bijam tãkañ u tãjñkentãj yãmiñjãrãn tãgañpwãj Anutu tãjo nanak ãmawebeniye ninkãt sãkgãmãn-inik, bãnep pidãm terakgãn api itne.

22 Bureni, imaka imaka kudup Anututã tãj-peñkuko u komi, webetã nanak bãyanayãj nadãk tãkañ ude nadãjkañ kãhãn yãj yãpmãj ãbãj itkañ yãj nadãkamãj.

23 ✧ Tãjpwãkãj imaka unitãgãn nãmo, nin imaka udegãn tãk tãkamãj. Anututã Kudupi Munapikpwãj iron intãjukunta ude tãj niniñkukopãj apiño morãki pat nimitak u yãpna yãjkañ bãnepnintã komi nadãjkañ yãñkãhãn-kãhãn yãj itkamãj. Nin Anututã Nanak ãmawebenaye yãj kwawa yãjahãjpwãj komegup tãjo bãrãpi-ken nanik ketãrej nimikta itsãmãjkañ dapun kãron tãj itkamãj.

24 ✧ Imaka tãgagãmãn u kãmi nimikta Anututã nin inita bijam nimagutkuk. Upãjkañ imaka kãmi yãpmãkta yãwani u apiño kãbop itak. Tãj, unitã kãbop nãmo ireko uwã u yãpmãkta imata itsãmne? Nãmo, imaka ketnintã injirani udewanita nãmo itsãmãk tãkamãj.

25 Upãjkañ imaka tãgagãmãn kãbop itak u bureni api yãpne yãj nadãkinik tãkamãj unita bãnepnin tãjñkehãrom tãjpwãj kwikinik itsãmãj itkamãj.

26 Tãjkañ ugãn nãmo. Nin kehãrom nikek nãmo iritna Kudupi Munapiktã tãjñkentãj nimik tãyak. Tãjkañ Anutu-ken imaka unita yãjapine yãj nãmo nadãjkañ jop bãnepnin-kengãn nadãj bãrãp tãjñitna Munapiktã bãnep nadãj bãrãpnin u yãpmãjkañ Anutu-ken butewaki man, ãmatã tãga yãjahãnañi nãmo, uterak yãjahãj nimik tãyak.

27 ✧ Ude tãjñjãrãn Anutu, ãma tãjo bãnep kañpwãj nadãwanitã Kudupi Munapik tãjo nadãk u kawãn tãgak tãyak. U imata, Munapiktã Anutu tãjo nadãk ugãn iwãtpãj Anutu tãjo kudupi ãmawebeniye nin tãjñkentãj nimikta Anutu-ken yãjapik man yãk tãyak.

Anutu tãjo bãnep iron u tãjpwãpinañi nãmo

✧ 8:17: Gal 4:5-7; Rev 21:7 ✧ 8:18: Rom 5:2, 2Ko 4:17 ✧ 8:19: Kol 3:4 ✧ 8:20: Stt 3:17-19

✧ 8:21: 2Pi 3:13, 1Jo 3:2 ✧ 8:23: 2Ko 5:2-4; Gal 5:5 ✧ 8:24: 2Ko 5:7 ✧ 8:27: Sam 139:1, 1Ko 4:5

28 ✨ Unita nin nadäkamäj; Ämawebe Anututa gäripi nadäk täkañ, ämawebe Anututä iniken gärip terak yämagut päbä yepmañpani u jop yabäj äwaräkuk nämo täk täyak. Nämo inik, Anututä ini täñpewän imaka kudup ahäj yämik täkañ u täñkentäj yämikta ude täk täyak.

29 ✨ U imata, kunum kenta kome nämo pewän ahäj kumän-ken uken Anututä iniken ämawebeniye u nadäj yämiñkuk. Täñkañ ämawebe u Nanaki unitäño täktäk udegän täppeñ kuñatta iwoyäjpeñ yepmañkuk. Ude täñkuko unita nanak ämawebe mäyap irirä Jesutä u bämopi-ken noripaki intäjukun ahäwani ude it yämiñkukotä it täyak.

30 Täñpäj ämawebe yäput peñpäj inita iwoyäjkuko u yämagut päbä yepmañpäj siwoñi ämawebenaye yäj yäntäreñ yämiñkuk. Täñkañ ämawebe siwoñi ämawebenaye yäj yäntäreñ yämiñkuko unitä irit täga kañ-ahäneñta iniken wäpi biñam yäniñ kireñkuk.

31 ✨ Täñpäkañ Anututä ude täk täyak unita jide yäne? Anututä täñkentäj nimiñirän netätä iwan täñ nimiñpäj täga täñpän waneñ? Kubätä täga nämo!

32 ✨ Anututä kudän inide kubä täñ nimiñkuko u nämo nadäkañ? U nin kudup täñkentäktä iniken nanaki-inik u nämo iyap tañpäj iniñ kireñpewän äpuko unita ñode bureni täñ nimek; U orañ nimiñpäj nanaki nimiñkuko ukät imaka kudup bureni-inik api nimek!

33 ✨ Unita Anututä ämawebe inita iwoyäjkuko u man käbeyä-ken mominita yäjpeñ netätä äma uwä siwoñi nämo yäj täga yäntäreñ yämek? Ude nämo! Anututä ini ämawebe unita siwoñi ämawebe yäj yäntäreñ yämiñkuko unita täga nämo!

34 ✨ Ba netätä Anutu täño kudupi ämawebe u geñita biñam täñput yäj yäntäreñ yämek? Kubätä täga nämo! Imata, Kristo Jesu ninta yäjpeñ kumbuk. Täñkañ kumbani-ken nanik yäpmäj päñaku kodak tewani unitä apiñowä Anutu nan keru bure käda itkañ nin täñkentäj nimikta iwet yabäk täyak unita ude täga nämo.

35 Eruk Kristotä nadäj nimikinik täk täyak upäj imatäken kubätä täga duñweñpäj nipmanjirän Kristo u inigän nin niningän api itne? Nadäj-bäräp ba komi nadänero unitä täga duñweñpäj nipmañpek? Ba Jesuta yäjpeñ ämatä waki täñ nimiñeño ba nakta jop irit unitä täga? Ba jäwäri-inik itne ba umuri gänañ itnero unitä täga täñpek? Ba ämatä kumäj-kumäj nidäpnayäj täneño unitä täga duñweñpäj nipmañpek? Nämo inik!

36 ✨ Bureni, Anutu täño man kudantä imaka bäräpi ude wani ahäj nimik täkañ unita ñode yäjahatak;

Nin gäkño ämawebekaye itkamäj unita kadäni kadäni ninken nanik mäyap nidäpmäk täkañ.

Ba nibäjirä tom nakta däpmäk täkañ ude täk täkamäj.

Sam 44:22

37 ✨ Upäñkañ Jesu iron pähap täñ nimiñkuko unitä täñkentäj nimiñirän bäräpi u ba u ahäj nimik täkañ unitä bänep nadäk-nadäknin täga nämo täñpän waneñ. Nämo inik! Nin iwan u kudup irepmit-inik täk täkamäj.

38-39 Unita nadäkinik ñode täyat; Imaka kubätä Anututä ninta nadäj nimikinik täk täyak u täga ukät-pipinañi nämo. Nämo inik! Anututä nadäj nimikinik täñpäj Ekäninin Jesu Kristo nimiñkuko unita kumäj-kumäj ba irit,

✨ 8:28: Efe 1:11 ✨ 8:29: Kol 1:18; Hib 1:6 ✨ 8:31: Sam 118:6 ✨ 8:32: Jon 3:16 ✨ 8:33: Ais 50:8 ✨ 8:34: Sam 110:1; Apos 7:55-56, 1Jo 2:1 ✨ 8:36: 2Ko 4:11 ✨ 8:37: Jon 16:33

aŋero ba mąjo wára kehāromi nıkek u, imaka aŋınode ahāŋ nimik takaan ba imaka kāmı ahakta yāwani u, ba imaka imaka kehāromi nıkek u, ba imaka kunum terak nanik ba kome gānaŋ nanik ba imaka ātu kome pāhap terak ittāŋ kukaŋ, imaka udewani unitā Anututā nıta nadāŋ nimikinik tāk tāyak u tāga tenjıpinanji nāmo.

9

Poltā inıken ābotta butewaki pāhap nadāŋkuk

1-2 Notnaye, ŋode tāwera nadāwut; Juda āmawebenaye unita yāŋpāŋ nāk kadāni kadāni bānepnatā butewaki nadāwātāk pāhap bumta tāk tāyat. U jop nāmo yāyat. Nāmo, nāk Kristo tāŋo āma unita manna u bureni-inik yāŋ nadāwut. Ba Kudupi Munapıktā bānep nadāk-nadākna kaŋ-iwarırān unita bānepnatā nāk man bureni tāwetat yāŋ nadāt.

3 ✧ Butewaki! Nāk jıde tāŋpāŋ nāgāt morāknaye, Isrel āmawebe ābot u tāŋkentāŋ yāmiŋjira Kristota bıŋam kaŋ tāneŋ? Kristota bıŋam tāŋput yāŋpāŋ bānepna kādāp ijik tāyak u ŋode; Anutu tāŋo kokwawak nākā terak ārowānkaŋ Kristo tāŋo iwan āworeŋpāŋ guŋ ude irıra Isrel āmawebenayetā nākŋo kome kaŋ yāput! yāŋ nadāk tāyat.

4 ✧ Isrel āmawebe uwā ābot jopi nāmo, Anututā nanak āmawebenaye yāŋpāŋ iwoyāŋpāŋ yepmaŋkuk. Ude tāŋkaŋ Ekānitā inıken mebāri yāŋahāŋpāŋ yāwetkuk. Tāŋpāŋ āmawebe ukāt topmāk-topmāk kubāgān tāŋpāŋ бага man yāmiŋpāŋ Anutu inıŋoret kādet sıwoŋı u yāwetpāŋ yāwoŋāreŋkuk. Tāŋkaŋ imaka sākğāmān sākğāmān tāŋ yāmıkta yāŋkehāromtak man yāwetkuk.

5 ✧ Tāŋpākaŋ ābot uwā oranin wāpi bıŋam ikek bian itkuŋo unitāŋo ābekıye oranıye. Kristo uwā komegup ikek uken nanıktā ahāŋkuk. Uwā Anutu bureni-inik, imaka kuduptagān tāŋo intājukun irırān wāpi bıŋam tārek-tāreki nāmo inıŋoret tākāna! U Bureni!

6 ✧ Tāŋpākaŋ aŋıŋo Isrel ābot u ābot gāgāni kubā ude itkaŋ unita ŋode tāga yāne ba nāmo? Anututā yāŋkehāromtak man bian yāwetkuko uken bureni nāmo pewān ahāŋkuk? Nāmo, udetā nāmo yāyat! Imata, Isrel āmawebe, Jekop tāŋo tawaŋken nanik pāke u kuduptagān Anutu tāŋo nanakiye bureni, inıta bıŋam itta yāwani nāmo.

7 ✧ Ba udegān, Abraham tāŋo ābotken nanik u kudup u Abraham tāŋo oranıye bureni ude nāmo itkaŋ. Nāmo, Abraham tāŋo oranıye māyap upāŋkaŋ Anututā Abraham ŋode iwetkuk; Yāŋkehārom taŋkuro ude, oraŋkaye ahānayāŋ takaan u yāpmāŋ danıŋpāŋ nanaka Aısak tāŋo tawaŋ terak nanik u yabāwa oraŋkaye bureni aŋı tāneŋ.

8 ✧ Tāŋpākaŋ man unitā mebāri ŋode niwoŋāretak; Āmawebe Abraham tāŋo tawaŋken nanik u kudup Anutu tāŋo oranıye bureni-inik ude nāmo itkaŋ. Nāmo, oranıye bureni-inik uwā Anututā yāŋkehāromtak man Abraham iwetkuko uterak ahāŋkuŋo ugān.

9 ✧ Eruk Anututā Abraham yāŋkehāromtak man iwetkuko u ŋode; Kadāni nākā nadāt-ken uken Sara nanak bāyaŋpāŋ injırırān āneŋı aŋı ābet yāŋ iwetkuk.

10 ✧ Tāŋpākaŋ ugān nāmo. Rebeke imaka, nanak yarā bāyaŋkuk. Tāŋpāŋ nanak yarā bāyaŋkuko u nani Aısak, oranin pāhap u kubāgān.

11-12 ✧ Təjnpəkaŋ Anutu iniken gərip kadəni kadəni iwətpəŋ tək təyak udegən iwətpəŋ əmə inita biŋam yəpməŋ danipəŋ yepmak təyak. Əməwebe epən təkətəki terək nəmə yəpməŋ danik təyak. Nəmə, in-təgən əmə yəpməŋ danipəŋ iwəyək təyak. Unita nanak yarə u kədet waki ba təgə nəmə tənkaŋ Rebeka koki-ken pen irirən Anututə Rebeka ɳode iwetkuk;

Nanak intəjukun nanik uwə məden nanik təjo epən watə əmani ude api irek yəŋ iwetkuk. Stt 25:23

13 ✧ Unita Anutu təjo mantə ɳode yəyak;

Nək monəni Jekopta nadəŋ imikinik tənkaŋ tuəni Isota məde ut imiŋkut. Mal 1:2,3

14 Unita jide yəne? Anututə ude tək təyak uwə kədet siwoŋi nəmə tək təyak? Ude nəmo!

15 Unita Anututə Moses ɳode iwetkuk;

Nəkə əmə kubətə bənep iron təŋ imayəŋ nadəŋpəŋə u bureni təŋ imet. Ba əmə kubətə butewaki nadəŋ imayəŋ nadəŋpəŋə u butewaki nadəŋ imiŋpəŋ oraŋ imet. Kis 33:19

16 ✧ Unita ɳode nadəna; Anututə əmə təjo gərip ba unitəjo təkətək terək nəmə yəpməŋ danipəŋ yepmak təyak. Nəmə, Anututə iniken nadək-gərip tawaŋ uterək iwətpəŋ kubə kaŋ-korekta nadəŋpəŋə udegən tək təyak.

17 ✧ Unitəjo wərani kubə Anutu təjo man kudən təwani terək pətək u ɳode; Anututə İsip kome təjo intəjukun əmə Fero ɳode iwetkuk; Məbəri ɳode unita nadəŋ gamiŋira intəjukun əmə wəp biŋam yəpməŋpəŋ itan; Gəkə terək kehəromina kwawak pəwa ahəŋirən biŋam nadəŋpəŋ əməwebe wəpna biŋam komeni komeni api yəŋahəŋ yəpməŋ kunəŋ yək.

18 ✧ Unita manbiŋam unitə ɳode niwoŋəretak; Anututə əmə kubə kaŋ-korekta nadəŋpəŋə u udegən təŋ imek. Tənkaŋ Anututə əmə kubə bənep nadək-nadəki tənpiŋ imayəŋ nadəŋpəŋə iniken nadək-gərip ugən iwətpəŋ udegən tənpek.

19 Təjnpəkaŋ in kubətə man u nadəŋpəŋ ɳode kəwep nəwerek; Netətə təgə kehərom tənəŋ Anutu təjo nadək-gərip tawaŋ u təgə irepmirek? Təgə nəmə upəŋ imata əmə nin ətu momininta kokwawak nadəŋ nimik təyak? Anutu ude uwə siwoŋi nəmə tək təyak yəŋ nəwerek.

20 ✧ Təjnpəkaŋ yənyabək udewani əmatə təgə yənaŋi nəmə. Gək əmə jidewani unita Anutu ude goret təyan yəŋ iweren? Ude yəweno u ɳode bumik; Kəbotinik kubətə əmə u tənpeko u ɳode təgə iwerek? Gək imata nək goret ude tən?

21 ✧ Ude nəmo! Əmə kəbot tənpani kubətə iniken gərip iwətpəŋ gəŋ yəpməŋpəŋ kəbotinik yarə tənpek. Kubə səgəməŋ, əŋnak-əŋnak təkta. Tənkaŋ kubəwə jiraŋ pekta tənpek. Ude tənpeko unita goret təyak yəŋ təgə yəwen? Nəmoink!

22 Təjnpəkaŋ Anututə tənkuo u udewanigən. U iniken kokwawak kwawak pəwa ahəŋirən kehəromina kaŋpəŋ nadəwut yəŋpəŋ ɳode tənkuo; Kəbot kokwawaki yəpməkta biŋam təkəŋ uwə bərəŋeŋ tənpan wanaŋipəŋ kadəni kəroŋi kehərom tənəŋ kwikinik it yəpməŋ əbuk.

23 ✧ Täñpākaŋ udegän, iniken bänep iron tägagämän-inik u kwawak pewän ahäkta käbot butewakini yäpmäkta biŋam täkaŋ uterak ironi u piŋ yäbatkuk. Täñpāŋ ämawebe uwä irit täga, wāp biŋam ikek u yämikta bian yäpmāŋ danipāŋ yepmaŋkuk.

24 Tägagämän kubä! Ämawebe u uwä nin Anututä ini nimagutkuko u. Täñkaŋ ämawebe nin Juda äbotken nanik ugän nämo, guŋ äbotken nanik imaka, bok nimagutkuk.

25 Unita guŋ äbotta nadäñpāŋ Anututä profet Hosea meni-ken ŋode yāñahāŋkuk;

Näk ämawebe näkŋo äbotken nanik nämoŋpāŋ Näkŋo ämawebenaye yāŋ api yäweret.

Ude täñkaŋ ämawebe nadāŋ yämikinik nämo täñkuro unita bänepna gämāni yāŋ api yäweret. *Hos 2:23*

26 *Täñpākaŋ bian äma äbot u Näkŋo äbot nämo yāŋ yäwetkut. Eruk kome ude yäwetkut-ken ukengän ŋode api yäweret; In Anutu irit mähemi näkŋo nanaknaye yāŋ api yäweret.* *Hos 1:10*

27 Täñpākaŋ Aisaiatä udegän Isrel ämawebeta nadäñpāŋ man ŋode yāñahāŋkuk;

Isrel ämawebe mäyap, mobä jiraŋ ume terak nanik ude ahāŋ uyinayāŋ täño upāŋkaŋ uken nanik yarä-gānpāŋ api yāmaguret.

28 *U imata, Ekānitä komen ämawebe manken yepmaŋpāŋ bārāneŋ api täñpān waŋ moreneŋ.* *Ais 10:22,23*

29 Täñpākaŋ unitagän yāñpāŋ Aisaiatä man kubä pen ŋode yākgän täŋkuk;

Ekāni kehāromi mähemitä ämawebe yerita yāñpāŋ yarägän nämo yepmaŋkuk yāwänä Sodom Gomora paot moreŋkuŋo ude paot morenam. *Ais 1:9*

Isrel äbottä Anutu mäde ut imiŋkuŋ

30 ✧ Eruk man päke ŋonitāño mebäri jide? U ŋode; Äma guŋ äbotken nanik Anutu iŋamiken siwoŋi itta epāni nämo täñpanipāŋ Anututä siwoŋi ämawebe yāŋ yāntāreŋ yāmiŋkuk. Yāntāreŋ yāmiŋkuko uwä nadäkiniki unitagän yāñpāŋ.

31 ✧ Täñ, Isrel ämawebe uwä Anutu iŋamiken siwoŋi ämawebe itta komi epān terak Moses täño бага man iwatna yāknat täñpā waŋkuŋ.

32 ✧ Mebäri ŋodeta täğpā waŋkuŋ; U Anututä yāpān-siwoŋ tawāpāŋ yepmaŋpekta nadäkiniki Anutu terak nämo peŋkuŋ. Nämo, iniken komi epāni uterak Anutu iŋamiken siwoŋi ämawebe api itne yāŋ nadāŋkuŋ. Butewaki, u mobä pähap uterak jānani yāputkaŋ maŋkuŋo bumik.

33 ✧ Mobä unita Anutu täño man kudän täwani kubä ŋode pätak;

Nadākaŋ? Näk mobä kubä ämatä jānani yāputta Jerusalem komeken peŋkut. Uterak jānani yāputkaŋ api maŋdāpneŋ yāk.

Täñpākaŋ äma kubätä unita nadäkinik täñpayāŋ täko uwä nadäkiniki täño bureni yäpmäkta pära nämo api täñpek. *Ais 8:14, 28:16*

10

1 Unita notnaye, näk bureni ñode täwera nadäwut; Juda ämawebe, näkñaken äbotnaye uwä Anututa biñam kañ irut yäñpäj bänepna kädäj ijinjirän Anutu-ken yäñpajik man yäk täyat.

2 Unitäño täktäki u nadäkinik täyat. U Anutu iwatta epäni tañi täk täkañ upäñkañ kädet Anututä gäripi bureni nadäk täyak u nämo nadäwä tärek täkañ.

3 Anututä kädet iwatpäj siwoñi ämawebe yäj yäñtäreñ nimik täyak u nämo nadäwä tärewäkañ iniken kehäromi terak Anutu injamiken siwoñi ämawebe itta epäni täñpäj kuñatkuñ. Täñkañ kädet Anututä iwatpäj ämawebeta siwoñi ämawebe yäj yäñtäreñ yämik täyak u mäde ut imiñkuñ.

4 ✧ Kädet uwä Kristo. Kristotä äbäñpäj бага man terak Anutu injamiken siwoñi irit täño kädet u däpmäj täreñpäj kädet kodaki kubä pewän ahäñkuk. Uwä ñode; Ämawebe nadäj imikinik täk täkañ u kudup Anututä siwoñi ämawebe yäj yäñtäreñ yämik täyak.

Kuduptagän Anututa biñam täga tänañi

5 ✧ Täñpäkañ бага man iwatpäj Anutu injamiken siwoñi irit kädetta Mosestä ñode kudän täñkuk; Äma kubätä jukuman бага man terak pätak u iwarayäj täko uwä бага uterak irit kehäromita biñam api täñpek.

6 ✧ Mosestä бага man iwat-iwatta ude yäñkukopäj nadäkinik kädet iwatpäj Anutu injamiken siwoñi itta man kubä ñode pätak; Injin-tägän ñode yäneñta; Kunum gänañ netätä täga äronpäj Kristo imagut yäpmäj äpek? Ude nämo yäneñ! U äpuko uba!

7 Ba ñode imaka yäneñta; Netätä kumbani yotpärare-ken täga äpmonpäj Kristo kumbani-ken nanik imagut yäpmäj abek? Ude imaka, nämo yäneñ. U akuñkuko uba!

8 Ude nämo, man unitäño kukñini u ñode kudän täwani; Anutu täño man u dubinjin-ken itak. U mejin-ken ba bänepjin-ken itak u. Täñpäkañ man uwä nadäkinik pewä ahäk-ahäk man bureni nintä yäñahäk täkamäj ubayäj.

9 Bureni, mejintä Jesu u Ekäninin yäj yäñahäjnit, bänepjintä Anututä Jesu kumbani-ken nanik yäpmäj akuñkuko unita nadäkinik täñ imiñjirä Anututä ini api tämagurek.

10 U imata, bänepnintä Jesuta nadäkinik täñitna Anututä siwoñi ämawebe yäj yäñtäreñ nimik täyak, ba menintä nadäkiniknin u yäñahäjnitna inita biñam nimagut täyak.

11 ✧ Man unita Anutu täño man mujipi kubä ñode kudän täwani; Äma kubätä unita nadäkinik täñpayäj täko uwä nadäkiniki täño bureni yäpmäkta pära nämo api täñpek.

12 ✧ Täñpäkañ man unitä ämawebe äbot terak nämo yäpmäj danik täyak. Juda äbotken nanik ba guñ äbotken nanik u tägagän. Ekäni kubä unitägän ämawebe kuduptagän täño Ekäni. Unita ämawebe netätä Ekäni täñkentäj nimi yäj yäñpäj yäñpajik täkañ unita iron säkgämän täñ yämik täyak.

13 ✧ Unitawä Anutu täño mantä bureni ñode yäñahätäk; Netätä Ekäni täñkentäj nam yäñpäj gera yäk täkañ uwä Ekänitä inita biñam api yämagurek.

14 Upäñkañ Ekänita nadäkinik nämo täneño uwä jide täñpäj täñkentäkta gera yäneñ? Ba unitäño manbiñam nämo nadäneño u jide täñpäj Ekänita

✧ 10:4: Mat 5:17; Jon 3:18 ✧ 10:5: Rom 7:10; Gal 3:12 ✧ 10:6: Lo 30:12-14 ✧ 10:11: Rom 9:33

✧ 10:12: Apos 15:9 ✧ 10:13: Jol 2:32

nadäkinik täneŋ? Ba äma kubätä manbiŋam u nämo yäŋahäweko uwä jide täŋpärŋ manbiŋam u nadäneŋ?

15 ✧ Ba manbiŋam yäŋahäkta äma kubä nämo tewä kweko uwä netätä manbiŋam yäŋahäŋirän nadäneŋ? Täŋpärŋ manbiŋam yäŋahäwani unita Anutu täŋo man ŋode kudän täwani; Äma manbiŋam tägagämän yäpärŋ äbäk täkaŋ unitäŋo kuroŋi säkgämän yäŋ yäwut!

16 ✧ Upärŋkaŋ waki! Juda ämawebe kuduptä Manbiŋam Täga u nämo iyap tarŋpärŋ iŋitkuŋ, kubäkubä-tägän. Unita Aisaiatä ŋode yäŋkuk; Ekäni, manbiŋam yäŋahäŋitna netätä nadäwän bureni täŋkuk?

17 ✧ Unita nadäkinik bureni ŋode yäna; Manbiŋam yäŋahäŋirä nadäk täkaŋ unitä nadäkinik pewän ahäk täkaŋ. Täŋkaŋ manbiŋam jopi kubä nämo, Kristo täŋo manbiŋam u.

18 Upärŋkaŋ Juda äma u jide? Manbiŋam uwä nämo käwep nadäŋkuŋ? Nämo, u nadäŋkuŋ! Anutu täŋo mantä unita ŋode yäyak;

Mani kotäktä komeni komeni kuŋarirän ämawebe kuduptagän nadäŋkuŋ. Sam 19:4

19 Eruk, näkŋo yäŋyabäk kubä pen ŋode; Isrel ämawebe uwä guŋ ämawebetä komeni yäpärŋpärŋ Anututa biŋam api täneŋ yäŋ nämo käwep nadäŋkuŋ? Nämo, u nadäŋkuŋ! Unita bianä Anututä Moses meni-ken ŋode yäŋkuk;

Juda äbottä näkken äneŋi äbut yäŋ nadäŋpärŋ ämawebe äbot nämo täŋpani, guŋ äbot kubäta iron api täŋ yämet yäk.

Ude täŋira Juda äbottä kaŋkaŋ bänepi wawäpärŋ ninta täŋ nimiräŋi yäŋ api nadäneŋ. Lo 32:21

20 Täŋpärŋkaŋ Moses täŋo man u yäŋ-kentäŋpärŋ Aisaiatä kwawakinik ŋode yäŋahäŋkuk;

Äma näka nämo yäŋ-wäyäkŋewani u ahäŋ yämiŋpärŋ yämagurira nabäŋkuŋ. Ais 65:1

21 Täŋpärŋkaŋ Isrel ämawebeta yäŋpärŋ Anututä ŋode yäkgän täŋkuk;

Ämawebe gwäki täpäni ärowani täŋ namik täkaŋ u yämagutta kepma käroŋ ket kewatkaŋ it täyat. Ais 65:2

11

Anututä Juda äbot kudup nämo yepmaŋkuk

1 ✧ Unita jide nadäkaŋ? Anututä iniken ämawebeniye mäde ut yämiŋkuk? Nämo inik! Näk imaka, Isrel äma ba Abraham täŋo nägät moräk kubä. Näk Benjamin täŋo äbotken nanik unita Anututä Isrel ämawebe kuduptagän mäde ut yämiŋkuk yäŋ täga nämo yäne.

2 Unita ŋode yäwa; Ämawebe äbot nämo ahäŋirä Anututä inita biŋam yäŋpärŋ iwoyäwani unita mäde nämo inik ut yämiŋkuk. Jide? In Anutu täŋo man kudän terak Elaija täŋo manbiŋam unita nämo nadäkaŋ? Elaija uwä Isrel ämawebe manken yepmaktä yäŋpärŋ Anutu-ken ŋode yäŋpärŋkuk;

3 ✧ Ekäni, ämawebe ŋo gäkŋo profetkaye däpärŋ-pewä kumbäpärŋ alta ganiŋ

oretta tãrpani u kudup wãrãmut tãrppã kuŋkuŋ. Tãrkuŋo profet morek-morek nãk imaka, kumãr-kumãr nutnayãr epãni tãkarŋ.

4 ✧ Ude yãrjãrãn Anututã kowata jide iwetkuk? Ñode iwetkuk; Ude nãmo! Æmawebe 7,000 ude nãrjãta biŋam iwoyãrjira uwã anutu jopi Bal unita gukut imãpмок nãmo tãr imik tãkarŋ yãk. Gãk kubãgãn nãmo yãr iwetkuk.

5 ✧ Eruk, u udegãn kadãni ñoken Juda äbot pãke u gãnarŋ nanik äbot tãpuri Anututã ironita yãrppãr inita biŋam iwoyãrjkuko itkarŋ.

6 ✧ Æmawebe iwoyãrjkuko uwã, iniken iron terakgãn iwoyãrjkuk, Æmawebe unitãrjo tãktãkita yãrppãr nãmo. Nãmo, tãktãkita yãrppãr iwoyãrjkuko yãwãnãku iron tãrjkuko uwã iron bureni nãmo yãr nadãktãkãne.

7 ✧ Unita ñode yãna; Isrel Æmawebetã Anutu inãmiken siwoŋi itta pipiri pãhap tãrkuŋopãr tãrppã waŋkuŋ. Upãrkarŋ äbot uken nanik Anututã iwoyãrjkuko u imaka bureni u karŋ-ahãrkuŋ. Tãrppãkarŋ ätu pãke uwã Anututã iniken mani u nadãkta bãnep nadãk-nadãki tãrppipirŋkuk.

8 Unita ñode kudãn tãwani;

Anututã bãnep nadãk-nadãki tãrppãn guŋ tarŋkuŋ.

Ais 29:10

Tãrkarŋ dapuri tãrppipirŋpãr jukuni yãpurãn guŋ tawãpãr yepmarŋkuko it yãpmãr abãkarŋ.

Lo 29:4

9 ✧ Tãrppãkarŋ unitagãn Devittã ñode yãkgãn tãrjkuk;

Ärawa ärrnak-ärrnakitã burjẽptã-yãr dãpmãrjãrãn komi karŋ nadãwut.

Bureni, ärrnak-ärrnakitã momi-ken yepmarŋpãnkarŋ kowata karŋ yãput yãk.

10 *Tãrkarŋ dapuri tãrppewãn bipmãr utpãr bãrãpitã kotarŋ yãwarirãn mãdeni karŋ muget yãpmãrŋ kut.*

Sam 69:22,23

Anututã guŋ äbot yãmagutta man

11 ✧ Man ude pãtak unita jide? Isrel Æmawebetã Jesu mãde ut iminãrŋ marŋkuŋo u marŋpãr makinik tãrkuŋ ba nãmo? Nãmo, ini wakiwaki tãrkuŋo unita Anutu tãrjo yãpãtãgak epãn bureni guŋ äbotken ahãrjkuk. U ahãrjkuko uwã mebãri ñodeta; Isrel äbottã ninta tãr niminaŋi tãrjkuk yãr nadãrppãr äneŋi Anutu-ken äbãkta Anututã guŋ äbot yãmagutkuk.

12 U kawut! Isrel äbot tãrjo wakiwaki unitã tãrppewãn imaka tãgagãmãn kubã komen Æmawebe kudupta ahãr yãminjkuk. Bureni, iron Isrel äbottã mãde ut iminãrŋ unitã guŋ äbotken nanikta tãrjkentãk pãhap ahãrjkuk. Eruk, Isrel tãrjo wakini terak imaka tãgagãmãn kubã ahãrjkukopãr Juda äma äneŋi bãnepi äyãrjutpãr Anutu-ken kukta yãwani u kudup Anututa biŋam tãnayãr tãkarŋ-ken uken Anututã iron pãhap jidewani upãr api pewãn ahãwek?

13 Eruk, guŋ äbotken nanik nadãkinik tãrppani, in man ño tãwera nadãwut; Anututã guŋ äbot tãrjo aposoro ude itta yãrppãr nanin kirenjkuko unita nadãwa ärowani tãrppãrŋ oretoret tãyat.

14 Guŋ äbot inken epãn ude tãrppãrŋ nãgãt morãknaye ätutã karŋkarŋ koki wawãpãr bãnepi äyãrjutpãr Anututa biŋam karŋ tãrjput yãr nadãtat.

15 Tãr, Anututã Æmawebe äbot u mãde ut yãminjkuk-ken uken Æmawebe gãgãni Anutu tãrjo iwan ude itkuŋopãr Anututã inikãt bãnep kubãgãn itta yãmagutkuk. Tãrppãkarŋ Anututã Juda äbot u äneŋi not tãr yãmayãr tãko unita

✧ 11:4: 1Kn 19:18 ✧ 11:5: Rom 9:27 ✧ 11:6: Gal 3:18 ✧ 11:7: Rom 9:31 ✧ 11:9: Sam 35:8

✧ 11:11: Apos 13:46; Rom 10:19

jide yawet? U tagagamän-inik kubä, kumbanitä kodak tãrpãj äneji akunejo ude bumik.

16 ✧ Unita man wärani kubä ñode täwera nadäwut; Ketem intäjukun nanik epän kodaki-ken yäpmpãrpãj Anututa bijam peñ iminej. Ude tänejo uwä epän uken nanik ketem u kudup Anututa bijam täneñ. Ba udegän, äma kubätä päya kubä täjo jäwäri Anututa bijam iwoyäweko uwä kujari kånani kudup u Anututa bijam tãrpek.

17 ✧ Tãrpãkañ Isrel ämawebe uwä olip päya piwani kubä udewani upãj Anututä kånani ätu tokät tãrpãn kuñkuñ. Täñ, guñ äbotken nanik in uwä olip päya ägwäri täño kånani udewani upãj Anututä yäpmpãrpãj olip päya piwani täjo kånani tokät tãrpãn kuñkuño u komeni-ken yäpurärätük. Yäpurärätükko unita olip päya täga unitäño umenitä kånani, iniken ba in yäpurärani uterakgän tepmäj towinjirän säkgämän it täkañ.

18 ✧ Upãrkañ kånani madãj tãrpä kwani unita nadäwä äpani tãrpãpãj injinta nadäwä ärowani nämo täneñ. Nämo inik, in kånanitä jäwärita nämo towik täyak. Nämo, jäwäritä ume yäpmpãrkañ kånani in tepmäj towik täyak.

19 Tãrpãkañ inä ñode käwep yäneñ; Anututä olip päya kånani madãj tãrpãn kuñkuño u komenita nin yäpurärätta nadãrpãj madãjuk.

20 ✧ Bureni, Anututä ude tãnkuko upãrkañ Anututä kädet ude tãnkuko unitäño mebäri ñode; U nadäkinik nämo tãnkuno unita madãj tãrpãn kuñkuñ. Tãrpãkañ inä nadäkinikjinta yãrpãj tãmagut pãbä yäpurärätük. Unita täga itkamãj yãrkañ bijam nämo yäneñ. Nämo, umuntäneñ!

21 Imata, Anututä Juda nanik, olip päya täjo kånani bureni ude nämo yabãj koreñkuko unita in ärowani kudän ude tãrpäwä in udegän nämo api tabãj korewek.

22 ✧ Unita Anutu täjo täktäkita ket nadäneñ; Anutu u bãnep kwini kädet bok, komi kädet bok täk täyak. Unitäño mebäri ñode; Ämawebe mäde ut imik täkañ uwä komi epän kädet terak yãmagut täyak. Tãrpãkañ in orakoraki terak pen kuñarirä Anututä api orañ tamik tãrpek. Täñ, inä ude pen nämo kuñatnayãj täjo uwä in imaka, api tokät tãrpãn kuneñ.

23 Tãrpãkañ Juda äbot madãj tãrpãn kuñkuño uwä nadäkinik pewä putärewani u äneji tãrkehärom tänayãj täjo uwä Anututä äneji yäpmpãj pãbä kujarini terak api yäpurärärek. U tänañi nämo yãj nämo nadäneñ. Nämo, Anututä äneji täga api yäpurärärek.

24 Imata, guñ äbotken nanik inä olip päya ägwäri täjo kånanipãj tokät pãbä olip päya piwani terak nämo yäpurärätñañipãj yäpurärätük. Upãrkañ Juda nanik uwä olip päya piwani unitäño kånani tokät tãrpãn kwani unita Anututä äneji täga yäpmpãj pãbä iniken kujari uterak pidämigän yäpurärärek.

Anututä Juda äbot kudup api yãmagurek

25 ✧ Eruk notnaye, man kubä käbop itkuko unitäño mebäri nämo nadãrkañ injinta nadäwä ärowani tänejo udetä täwera ket nadäwut; Man uwä ñode; Isrel ämawebe bãnep nadäk-nadäkitä Anutu täjo man nadäkta mäde ut imiñkuño u pen inidegän nämo api it yäpmpãj kuneñ. Nämo, Anututä guñ ämawebe udetä näka bijam kañ tãrput yãj nadäk täyak u täreñirän Isrel ämawebe täjo bãnep nadäk-nadäki u äneji api pirärewek.

✧ 11:16: Nam 15:17-21; Ese 44:30 ✧ 11:17: Efe 2:11-19 ✧ 11:18: Jon 4:22 ✧ 11:20: Rom 12:16

✧ 11:22: Jon 15:2,4; Hib 3:14 ✧ 11:25: Rom 12:16; Luk 21:24; Jon 10:16

26 ✨ Kädet uterak Anututä Isrel ämawebe kudup äneñi inita biñam api yämagurek. Unita Anutu ini meni-ken nanik man kudän täwani ñode pätak;

Waki kerik-ken nanik yämagurani äma kubä Saion komeken nanik api äbek.

Äbäñpäñ Jekop täño äbottä näka peñawäk täñpani u yäpän-siwon tawäpäñ api yepmanñpek.

27 *Täñkañ momini peñ yämayäñ täyat-ken ugän ämawebe-kät topmäk-topmäk kubägän u api täñpet yäk.* *Ais 59:20,21, 27:9*

28 Eruk, Isrel ämawebe u Manbiñam Täga u nadäkta bitnäñkuño unita Anutu täño iwan ude äworenkuñ. Ude täñkuño unitä guñ äbot ämawebe in täñkentän tamiñkuk. Upäñkañ yäput peñpäñ Anututä ämawebe u inita biñam iwoyän yepmanñkuko unita yäñkehäromtak mani oraniye yäwetkuko unita yäñpäñ pen nadäñ yämik täyak.

29 Imata, Anututä äma inita biñam yäpmän daniwekopän äneñi mäde täga nämö ut yämek. Ba imaka tägatäga yäñiñ kirewekopän äneñi täga nämö yäyomägarek.

30 Täñpäkañ guñ äbot ämawebe inä bian Anututa peñawäk täñ imik täñkuñopän apiño Isrel äbottä täñjirä in uwä Anutu täño butewakini yäpmäñpäñ itkañ.

31 Täñpäkañ Isrel ämawebe imaka, Anutu täño man peñawäk täñkuñopän Anutu täño butewaki intä yäpuño udegän yäpmäkta yäwani.

32 ✨ Unitäño mebäri u ñode; Anututä butewakini ämawebe kudup terak kwawak pewän ahäñ yämikta nadäñkuko unita ämawebe kuduptä peñawäk täño topmäk-topmäk terak itta yäñiñ kireñkuk.

Anutu iniñoret täkäna!

33 *Yäke! Anutu täktäki ba nadäk-nadäki gwägu ude tokñek pätak, äpmonñpani pähap! U inide kubä täk täyak.*

Unitäño nadäk tawañ mebäri nadäna tärenañi nämö ba unitäño täktäki netätä kañpäñ nadäwän tärenañ?

34 ✨ *Äma netätä Anutu täño nadäk u kañpäñ nadäwän tärewek? Ba äma netätä jukuman täga iwerek?* *Ais 40:13*

35 *Ba äma netätä Anututa imaka kubä intäjukun iniñ kirewänkañ unita yäñpäñ Anututä kowata imek?* *Jop 41:11*

36 ✨ *Nämoinik! Anututä ini-tägän imaka imaka täñpewän ahäñkuño unita imaka imaka unitäño mebäri bureni-inik itak.*

Imaka imaka u kudup inita biñam itkañ.

Unita wäpi biñam peñyänek ikek ärowani pen pat imiñ yäpmän kuyon! U Bureni.

12

Gupnin Anututa ärawa ude iniñ kirene

1 ✨ Eruk notnaye, Anututä butewaki pähap nadäñ nimiñkuko unita ñode peñ täwetat; Kome terak it yäpmän kunayän täño udegän in gupjin irit kuñat-kuñatjin kudup Anututa biñamgän ärawa ude iniñ kirek täkot. Täñkañ

✨ **11:26:** Mat 23:39; Sam 14:7 ✨ **11:32:** Gal 3:22, 1Ti 2:4 ✨ **11:34:** Ais 40:13, 1Ko 2:16 ✨ **11:36:** 1Ko 8:6 ✨ **12:1:** Rom 6:11,13, 1Pi 2:5; Jon 4:24

kudupigän itkañ kädet Anututä ini gäripi nadäk täyak ugän iwatpäñ täneñ. Kudän udewanitä Anutu iniñ oretoret kädet bureni täyak.

2 ✧ Täñkañ komen äma täño irit kuñat-kuñat kädettä äneñi tämagureko ujeta nadäñ täpäneñpäñ kuñatneñ. Täñkañ bänep nadäk-nadäkin piräreñirä Anututä nadäk kädet kudupi kubä kañ täwoñärewän. Ude täñirän irit kuñat-kuñatjin udegän kodakigän kañ ahäwän. Ude täñkañ Anutu täño nadäk kädet, imaka täga, siwoñi-inik, Anututä ini gäripi nadäk täyak ude nadäwä tärewäpäñ täga api iwatneñ.

3 ✧ Täñpäkañ Anututä orakorak naminçkuko uterak jukuman in kubäkubätä nadäktä ñode täwera nadäwut; Injinta nadäwä ärowani-inik nämo täneñ. Nämo, Anututä nadäkinik in kubäkubäta tamani uterak nadäk ba kehäromi jide injitkañ u ket kañpäñ nadäwä tärewäpäñ uterakgän kuñat täkot.

4 ✧ Imata, äma nin gupnin kubägän upäñkañ gupnin täño moräki moräki mäyap itkañ uwä epän mebäri inigän inigän täk täkañ.

5 ✧ Udegän äbot täñpani nin imaka, ämawebe mäyap itkamäñ upäñkañ Kristo terak gupnin täño moräki moräki ude, yäpurärätpäñ kubägän itkañ täñkentäk kowata kowata täkta yäwani.

6 ✧ Unita Anututä nin kubäkubäta orakoraki terak nadäk mebäri mebäri iron ude niniñkuk. Iron unita nämo iyap täne. Nämo, äma kubä Anutu täño meni jinom yäpmäñpäñ yäñahäktä iron imani uwä nadäkiniki jide päreko uterakgän yäñahäk täñpek.

7 Ba äma kubä äbot täñpanita watä epän täñ yämikta iron imani uwä udegän täñ yämek. Ba äma kubä Anutu täño man kädet yäwetpäñ yäwoñärektä täkta iron imani uwä epän u täñpek.

8 ✧ Ba äma kubätä äma bänepi täñpidäm takta iron imani uwä udegän täñpek. Ba äma kubä äma jäwäri täñkentäñ yämikta iron imani uwä iron täñi täñ yämek. Täñpäkañ äma kubätä ämawebe täño intäjukun ude itta iron imani uwä gwäk pimiñpäñ yabäñ yawat epän säkgämän täñpek. Ba äma kubä ämawebeta butewaki nadäñ yämikta iron imani uwä bänep oretoret terak täñkentäñ yämiñtäñ kuñarek.

Äbot täñpani täño irit kuñat-kuñat

9 ✧ Täñpäkañ iron täktäk kädet u bänep nadäk-nadäk ikek täneñ. Jop gup-tägän nämo täneñ. Täñkañ kädet wakita taräki nadäñpäñ kädet täga u injit-inik täk täkot.

10 ✧ Täñkañ äbot täñpani notjiyeta nägät moräknin yäñ nadäñpäñ gäripi kowata kowata nadäk täkot. Ude täñkañ injin äpani itkañ notjiye orañ yämik täkot.

11 ✧ Täñpäñ Munapik täño kädäp bäneppin-ken ijiñirän Ekänita yäñpäñ epän kehäromigän täk täkot.

12 ✧ Täñpäkañ Ekänitä bureni-inik api nimagurek yäñ nadäkinik täk täkañ unita oretoret terak kuñat täkot. Täñkañ bäräpi ahäñ tamäwä kwikinik it täkot. Täñpäñ Anutu-ken yäñapik man yäktä gañani nämo täneñ.

13 ✧ Täñpäkañ Anutu täño kudupi ämawebe ätu ketem tuñumta wäyäkñek epän täk täkañ u täñkentäñ yämik täkot. Ba äma yämagut yäpmäñ päñku yotjin-ken iron täñ yämikta pidämtak täkot.

✧ 12:2: Efe 4:23; Efe 5:10,17 ✧ 12:3: 1Ko 12:11; Efe 4:7 ✧ 12:4: 1Ko 12:12 ✧ 12:5: 1Ko 12:27; Efe 4:25 ✧ 12:6: 1Ko 12:4-11, 1Pi 4:10-11 ✧ 12:8: 2Ko 9:7 ✧ 12:9: 1Ti 1:5, 1Pi 1:22; Amo 5:15 ✧ 12:10: 2Pi 1:7; Plp 2:3 ✧ 12:11: Apos 18:25; Rev 3:15 ✧ 12:12: 1Te 5:17 ✧ 12:13: Hib 13:2

14 ✨ Tänpäkaŋ äma ätutä waki täŋ tamiŋirä Anututä täŋkentäŋ yämikta yäŋapik täkot. Waki täŋ yämikta nämo yäŋapineŋ. Nämo, Anututä säkgämän täŋ yämikta yäŋapik täkot.

15 ✨ Täŋkaŋ äma kubätä imaka kubäta oretoret täŋpänä ukät oretoret bok täk täkot. Täŋ, äma kubätä konäm butewaki täŋpänä ukät bok udegän täk täkot.

16 ✨ Ude täŋkaŋ ämawebe-kät bänep kubägän täŋpeŋ kuŋat täkot. Täŋpäŋ injinta nadäwä ärowani nämo täŋpöpäŋ epän äpani täkta nämo bitnäneŋ. Ba injinta nadäk-nadäknin ärowani nikek yäŋ nämo nadäneŋ.

17 ✨ Tänpäkaŋ äma ätutä kädet waki täwoŋäreŋirä kowata kädet waki ter-akgän nämo däpmäŋ täreneŋ. Nämo, kadäni kadäni ämawebe kudup injamiken nadäŋ dämiŋpäŋ siwoŋigän kuŋat täkot.

18 ✨ Täŋkaŋ injin yäŋwawak täŋpän ämik täkta nämo nadäneŋ. Nämo, kadäni kadäni ämawebe-kät bänep kubägän täŋpän itta epäni täk täkot.

19 ✨ Unita notnaye, waki täŋ tamiŋirä kowata waki nämoinik täŋ yämineŋ. Nämo, bäräpi u Anututa iniŋ kireŋirä iniken kokwawakitä kowata däpmäŋ tärewayäŋ yäŋpänä u ini api nadäwek. Unita Anutu täŋo man ŋode kudän täwani; Ekänitä ŋode yäyak; Kowata yämik-yämik uwä näkŋo epän. Kowata näkŋa api däpmäŋ tärewet yäk.

20 ✨ Waki nämo täŋ yämiŋkaŋ Anutu täŋo mantä yäyak udegän ŋode täneŋ;

Iwankaye kubätä nakta iwäwä ketem imen,

ba umeta iwäwä ume imi näŋpek.

Ude täŋ imeno uwä iniken täktäki waki unita mäyäk nadäwek. Snd 25:21,22

21 Tänpäkaŋ irit kuŋat-kuŋatjinta watä nämo irirä kädet wakitä intäŋo kehäromjin yäpmäŋ äpekta. Ude nämo, kädet waki täŋo kehäromi yäpmäŋ äpäkta kowata kudän täga upäŋ täk täkot.

13

Nin gapman gämori-ken it täkäna

1 ✨ Äma kuduŋtagän gapman täŋo mani buramineŋ. U imata, Anututä nämo iwoyäweko uwä gapman kubä täga nämo irek. Gapman täŋo kehäromi uwä Anutu-ken nanik unita gapman komeni komeni yabäŋ yäwat epän täŋpän it yäpmäŋ kukaŋ uwä Anututä iwoyäŋpän yepmaŋpani.

2 Mebäri unita äma kubätä gapman täŋo man utpäŋ imaka Anututä ini pewän ahäwani u urek. Äma ude täk täkaŋ uwä kowata ini yäpmäkta biŋam täkaŋ.

3 ✨ Tänpäkaŋ äma irit kuŋat-kuŋari täga uwä äma intäjukun it yämik täkaŋ unita nämo umuntak täkaŋ. Täŋ, äma kudän waki täk täkaŋ unitä uyaku umuntäneŋ. Unita in gapmanta täŋumun-umunkät nämo kaŋ kuŋatnayäŋ nadäŋpänjä eruk imaka tägagänpäŋ täŋpeŋ kuŋat täkot. Imaka tägagänpäŋ täŋpeŋ kuŋarirä gapmantä in tabäŋirän api tägawek.

4 ✨ U imata, gapman uwä Anutu täŋo epän watä äma, inta yäŋpän iwoyäŋ tamani. Tänpäkaŋ in waki täneŋo uwä gapmanta umuntäneŋ. U imata, kowata yämikta kehäromi jop nämo yämani. Nämo, uwä Anutu täŋo watä

✨ **12:14:** Mat 5:44; Apos 7:60, 1Ko 4:12 ✨ **12:15:** Sam 35:13 ✨ **12:16:** Rom 15:5, 11:20; Snd 3:7; Ais 5:21 ✨ **12:17:** 1Te 5:15 ✨ **12:18:** Mak 9:50; Hib 12:14 ✨ **12:19:** Lo 32:35; Mat 5:39; Rom 13:4, 1Te 1:6-7; Hib 10:30 ✨ **12:20:** Snd 25:21-22; Mat 5:44 ✨ **13:1:** Tai 3:1; Snd 8:15; Jon 19:11 ✨ **13:3:** 1Pi 2:13-14, 1Pi 3:13 ✨ **13:4:** Rom 12:19

epän äma itpäŋ Anutu täŋo kokwawak äma waki täŋpani-ken pewä ahäkta yän yämani.

5 Mebäri unita mani buramik-inik täneŋ. Täŋpakaŋ komi nadäwet yän nadäŋkaŋ unitagän umuntaŋpäŋ mani nämo buramineŋ. Nämo, bänepkatä gapman täŋo man buramik u kudän siwoŋi yän nadäŋpäŋ mani buramineŋ.

6 Mebäri unita in takis moner imaka, pek täkaŋ. Gapman uwä Anututä watä äma epän yän yämiŋkuko u gwäk pimiŋpäŋ täk täkaŋ unita epäni täŋmeham takta takis moner täga yäpneŋ.

7 ✧ Unita in imaka yäwani udegän täŋ yämik täkot. Takis moner yämikta yäwani unitawä takis moner yämik täkot. Ba äma wäpi yäpmäŋ akukta yäwani uwä udegän wäpi yäpmäŋ akuneŋ. Ba oraŋ yämikta yäwani uwä udegän oraŋ yämineŋ.

Not täŋpäŋ bänep iron täk täkot

8 ✧ Eruk, imaka kubä yäpneŋo uwä kowata pengän däpmäŋ täreneŋ, kämi kaŋ pena yän nämo yäneŋ. Täŋpakaŋ bänep iron kowata kowata täŋirä tärek-täreki nämo pärek. Kudän u uwä täga däpmäŋ tärenaŋi nämo. Nadäkaŋ? Äma kubätä bänep iron kädet bureni iwatpäŋ kuŋareko uwä бага man kudup buramiwani yän täga iwetneŋ.

9 Täŋkaŋ бага man ŋode kudän täwani; Kubokäret nämo täŋpen. Gäk äma kumäŋ-kumäŋ nämo uren. Gäk kubota nämo täŋpen. Gäk äma täŋo imaka kubä kaŋgärip nämo täŋpen. Baga man u ba бага man ätu itkaŋ u kuduptagäntä ŋode yäwani; Gäkŋata nadäk täyan udegän notkapakta nadäwen.

10 ✧ Nadäkaŋ? Äma bänep iron ikek kuŋat täkaŋ uwä noriyeta waki nämo täŋ yämik täkaŋ. Unita bänep iron täktäk kädet unitä бага man buramik-buramik kädet bureni täyak.

11 ✧ Eruk, kudän ude täŋput yän täwetat uwä mebäri ŋodeta; In kadäni itkamäŋ-ken ŋonita kaŋpäŋ nadäŋkaŋ kuŋat täkot. U däpmon peŋpäŋ kodak irit kadäni. U imata, nadäkinik täŋpəŋ yäput peŋpäŋ it yäpmäŋ äbäŋitna Anututä nin nimagutta kadäni keräp täyak.

12 ✧ Bureni! Bipmäŋ urani paorayän täŋirän kome yänewayän keräp täyak. Unita bipmäŋ urani täŋo täktäk u kudup peŋ moreŋpäŋ wakikät ämik täkta täŋtuŋum taŋpäŋ peŋyänek gänaŋ kuŋat täkäna.

13 ✧ Nin kädet siwoŋi iwatpäŋ kuŋat täkäna, kepma täŋo peŋyänek gänaŋ kuŋat täkaŋ ude. Äŋnak-äŋnak kap tektek täŋpəŋ ume naŋkaŋ täŋguŋguŋ nämo täne. Täŋkaŋ kubokäret ba kudän ätu ämatä nämo tänaŋi nämo täne. Ba ämik kokwawak man nämo yäne.

14 ✧ Nämo inik, in Ekäni Jesu Kristopəŋ tek ude wädäwä ärowäkaŋ gup täŋo nadäŋ gärip waki u däpmäŋ tärekta epäni nämo täneŋ.

14

Nadäkiniki kwini ba kehäromita man

1 ✧ Äma kubä nadäkinik ikek upəŋkaŋ nadäkiniki uwä kwini, udewani mäde nämo ut yämineŋ. Nämo, not täŋ yämik täneŋ. Upəŋkaŋ man ätu täŋo mebäri kwawak nämo kudän täwani unita äma udewani-kät yänawät-awät nämo täneŋ.

✧ 13:7: Mat 22:21 ✧ 13:8: Mat 22:39-40; Jem 2:8 ✧ 13:10: 1Ko 13:4-7 ✧ 13:11: Efe 5:14, 1Te 5:6-7 ✧ 13:12: 1Jo 2:8; Efe 5:11, 6:11 ✧ 13:13: Luk 21:34; Efe 5:18 ✧ 13:14: Gal 3:27 ✧ 14:1: Rom 15:7

2 ✧ U ηodeta yāyat; Āma kubā nadākiniki kehāromi u imaka kuduptagān nakta tāga nadāwek. Tānpākaŋ āma kubā nadākiniki kwini uwā ketem tomkāt nakta tāga nāmo nadāwek.

3 ✧ Tānjirān āma tom ketem kudup nāŋpani unitā noripaki ketem tomkāt nāmo nāŋpani unita nadāwān āpani tāga nāmo tāneŋ. Ba āma ketem tomkāt nāmo nāŋpani unitā āma tom ketem kudup nāŋpani unita wakiinik tāyan yāŋ nāmo nadāŋ imek. Nāmo, Anututā āma u imaka, inita biŋam imagurani.

4 ✧ Gāk āma jidewani unitā āma kubā tāŋo epān watā āmani tāŋo tāktāki yāpmāŋ daniwen? U epān tāga tāyak ba goret tāyak u epān māhemitā ini yāwek. Bureni, Ekānitā āma udewani tāga tāŋkentāŋ yāmiŋjirān kehāromigān api itneŋ.

5 ✧ Tānpākaŋ āma kubātā kepma kubāta nadānjirān kudupi-inik tāŋpek, kepma ātu yārepmetak yāŋ nadāwek. Tāŋ, āma kubātā kepma pāke u kudup uterakgān yāŋ nadāwek. U tāga upāŋkaŋ nadāk udewani āma kubākubātā ini bānepiken yāpmāŋ daniŋkaŋ nadāk kubāgān yāpmāŋ kuŋatneŋ.

6 Nadākaŋ? Āma kepma kubāta nadānjirā inipārik kubā tāk tākaŋ uwā Anutu ininoretta nadāŋkaŋ ude tāk tākaŋ. Ba udegān, āma tom ketem kudup nāŋpanitā Anutu oraŋ imikta nadāŋkaŋ nak tākaŋ. Imata, ketem unita Anutu bānep tāga man iwetkaŋ nak tākaŋ unita. Tāŋ, āma ketem ātuta bitnāk tākaŋ uwā udegān, Anutu oraŋ imikta nadāŋpāŋ Anutu bānep tāga man iwet tākaŋ.

7 Unitāŋo mebāri ηode; Bāmopnin-ken nanik kubātā irit kuŋat-kuŋarita u nākŋa-kengān yāŋ nāmo yāwek. Ba kubātā kumāk-kumākita nākŋata biŋam yāŋ nāmo yāwek.

8 ✧ Nāmo, kodak itnero uwā Ekāni wāpi biŋam oraŋ imikta itne. Ba kumnero u imaka, Ekāni wāpi biŋam oraŋ imikta kumne. Unita kodak itne ba kumnero uwā Ekāni oraŋ imiktagān tāne.

9 Mebāri unita, Kristo uwā āma kumbani ba kodak irani tāŋo Ekāni ude itta kumāŋpāŋ āneŋi kodak taŋkuk.

10 ✧ Unita gāk, imata ābot tāŋpani notkapak kubā tāŋo nadākinikita nadāwi jopi tāk tākaŋ? Ba gāk, imata notkapak kubā inin tāwet tāyan? ηode nāmo nadātan? Gāk ba nin kuduptagān Anutu tāŋo man kābeyā-ken api itne.

11 Unita Anutu tāŋo man ηode kudān tāwani;

*Nāk Ekāni tārek-tāreki nāmo it tāyat unitā bureni-inik ηode yāyat;
Komen āmawebe kudup nāk-kengān ābāŋpāŋ gukut imāpmok api tāŋ namineŋ.
Tāŋkaŋ ini kubākubātā ηode api nāwetneŋ; Gāk Anutu bureni-inik. Ais 45:23*

12 ✧ Unita ηode nadāna; Anututā nin kuduptagān tāŋo mebārininta api niwet yabāwek.

Notniye tāŋyākŋatpena momi nāmo tāneŋ

13 Unita notniye tāŋo nadākiniki yāpmāŋ danik-danik kādet kaŋ pena! Penpāŋ nin kubākubātā nadāk kādet kubā ηode iwarāntākta nadāk kehāromi kaŋ pena; Imaka tāga upāŋkaŋ u tāŋira notnapaktā nabāŋkaŋ nadākiniki tāŋpān waneŋo udetā imaka udewani tāga nāmo api tāŋpet.

14 ✧ Tānpākaŋ Ekāni Jesuta nadāk-nadākna tāŋkwawa taŋjirān ηode nadāwa tumāŋkaŋ; Imaka kubā ketem kejima udewani ini-tāgān Anutu tāŋo inŋamiken āma tāŋo bānepi tāga nāmo tāŋpān waneŋ. Ude nadātat upāŋkaŋ āma kubātā

✧ 14:2: Stt 1:29, 9:3 ✧ 14:3: Kol 2:16 ✧ 14:4: Mat 7:1; Jem 4:11-12 ✧ 14:5: Gal 4:10 ✧ 14:8: Luk 20:38; Gal 2:20, 1Te 5:10 ✧ 14:10: Mat 25:31-32; Apos 17:31, 2Ko 5:10; Plp 2:10-11 ✧ 14:12: Gal 6:5 ✧ 14:14: Apos 10:15; Tai 1:15

imaka kubäta yäjiwārani yāŋ nadāweko uwā eruk imaka u bureni yäjiwārani täŋpek.

15 ✧ Unita gäk imaka kubä jop naŋiri notkapak kubätä gabāŋpāŋ bānep nadäk-nadäki täŋpān waneŋo uwā eruk gākŋata ŋode nadāwen; ŋode täyat uwā notnapak unita nadāŋ imikinik nāmo täyat yāŋ nadāwen. Nadātan? Kristotä notkapak unita yāŋpāŋ kumbukopāŋ imata jop nadāŋ ketem naknak terak notkapak täŋo nadäkiniki u täŋpi waneŋ?

16 ✧ Nāmo, unita ket ŋode nadäkot; Täktäka unitä täŋpewān imaka u ba unita nadāwi täga täk täkaŋ unita āma ätutä waki yāŋ yāneŋta.

17 Nadākaŋ, imaka jopi, tom ketem udewanitā Anutu gāmori-ken kuŋat-kuŋat kädet u nāmo täŋ-mehamtäk täyak. Nāmo, Anutu gāmori-ken kuŋat-kuŋat kädet bureni uwā siwoŋi kuŋat-kuŋat, ba bānep kwini terak irit, ba oretoret Munapiktä pewān ahäk täkaŋ u.

18 Unita āma kubätä kädet u iwarān täŋpāŋ Kristota watä epān täŋ imayāŋ täyak uwā Anututä āma unita gäripi nadāŋirān āmawebetä imaka, kaŋkaŋ api oraŋ imineŋ.

19 ✧ Unita notnaye, nin täktäk jide unitä bānep kubāgān irit täŋo kädet pewān ahäk täkaŋ ba notniye täŋo nadäkiniki täŋ-kehāromtak täkaŋ, täktäk ugānpāŋ iwatpāŋ täk täkāna.

20 ✧ Täŋkaŋ imaka jopi, ketem udewani terak Anutu täŋo epān nāmo täna waneŋ. Bureni, imaka kuduŋtagān u täga nānaŋi upāŋkaŋ nin ketem kubä naŋitna āma kubätä nibāŋkaŋ bānepitā momi täŋpeko uwā kädet waki täne.

21 Kädet siwoŋi uwā ŋode; Tom ketem ba wain ume naŋira ba imaka kubä täŋjira notnapaktä nabāŋpāŋ momi täŋpek yāŋ nadāŋpāŋä eruk gäk kädet u wari nāmo täŋpen.

22 Täŋpākaŋ imaka udewanita jide nadäk täyan u kwawak nāmo yāŋahāwen. Nāmo, Anutu inamiken gākŋa-tagān iyap taŋpāŋ nadāŋpeŋ kuŋaren. Täŋpāŋ āma kubätä imaka kubäta täga yāŋ nadāŋpāŋ imaka u bānep nadāwätäk-kät nāmo täŋpeko uwā bānep oretoret terak täga irek.

23 ✧ Täŋ, āma unitä tom ketem bānep yarä nadāŋkaŋ nāŋpeko uwā Anututä goret täyan yāŋ iwerek. Imata, u siwoŋi täyat yāŋ nadäkinik kubāgān nāmo penpāŋ täŋpek. Unita imaka kubä u siwoŋi yāŋ ket nāmo nadāŋkaŋ täk täkamāŋ uwā momi täk täkamāŋ.

15

Gäkŋa-tagān nāmo nadāwen

1 Eruk, āneŋi ŋode yāgān täŋpa; Nin kubäkubä nadäkinikinin kehāromi nikek uwā nininken gäripgān nāmo iwatne. Nāmo, notniye nadäkiniki kwini u täŋkentāŋ yāmiŋpāŋ bārāpini kotaŋ yāmine.

2 ✧ Täŋkaŋ nin kubäkubätä notniye nadäk-nadäki ba kuŋat-kuŋaritä tagawekta täŋkentāŋ yāmiŋitna nadäkiniki kaŋ kehārom tawut.

3 ✧ U imata, Kristo, wāpi biŋam taŋi upāŋkaŋ iniken gärip terak nāmo kuŋatkuk. Nāmo, kädet Anutu täŋo mantä ŋode yāyak udegān ahāŋ imiŋkuk;

Āmatä yāŋärok gāwetkuŋo u näkä terak äroŋkuk.

Sam 69:9

4 ✧ Nadäkaŋ? Man kudup Anutu täŋo manbiŋam terak bian kudän täwani u nin niwetpäŋ niwoŋäreka kudän täwani. U Anututä bureni api tämagurek yäŋ niwetpäŋ niwoŋäreka täyak. Täŋkaŋ Anutu täŋo man uwä bänepnin täŋpidäm taŋirän gwäk pimiŋpäŋ kuŋattängän imaka bureni u api kaŋ-ahäne.

5 Täŋpakaŋ in Jesu Kristo täŋo kädet kuroŋ iwarirä Anutu bänep täŋpidäm taktak mäheimi ba gwäk pimiŋpäŋ kuŋat-kuŋat mäheimitä in bämoŋjin-ken bänep kubägän irit pewän ahäŋ tamik täyon.

6 Ude täŋ tamiŋirän in bänep nadäk-nadäkjin ba mejin kubägän penpäŋ Anutu, Ekäninin Jesu Kristo täŋo nani u wäpi iniŋoret täkot.

7 ✧ Unita Kristotä not täŋ tamiŋkuko udegän äbot täŋpani notjiye kudup not täŋ yämiŋpäŋ bänep kubägän terak it täkot. Ude täŋirä Anutu täŋo wäpi biŋam punin-inik ärok täyon.

8 ✧ Unita bureni täwetat; Kristotä Juda äbot täŋo watä epän äma jopi äworeŋkuko uwä Anututä yäŋkehäromtak man oraniye pähap yäwetkuko u bureni pewän ahäka täŋkuk.

9 ✧ Ba guŋ äbottä butewakinita yäŋpäŋ Anutu iniŋoretta täŋkuk. Unita yäŋpäŋ Anutu täŋo mantä ŋode yäyak;

*Unita guŋ äbot bämoŋji-ken wäpka biŋam api yäpmäŋ akwet.
Kap terak wäpka biŋam api ganiŋ oreret.*

Sam 18:49

10 Ba unitagän Anutu täŋo man kubätä äneŋi yäkgän ŋode täyak;

*Ämawebe kome kukŋi käda nanik in Anutu täŋo kudupi ämawebeniye yäpurärätpäŋ
oretoret bok täkot.*

Lo 32:43

11 Ba äneŋi kubä pen ŋode yäkgän täyak;

*Guŋ äbot ämawebe, komeni komeni-ken nanik, in kudup kap terak Ekäni wäpi iniŋ
orerut.*

Sam 117:1

12 ✧ Täŋpakaŋ Aisaiatä man unitagän äneŋi yäkgän ŋode täŋkuk;

*Jesitä äbotken nanik intäjukun äma kodaki kubä ahäŋkaŋ äma äbot komeni komeni
api yabäŋ yäwarek.*

Täŋkaŋ guŋ äbottä äma uterakgän api yengämä penen.

Ais 11:10

13 Täŋpakaŋ in Anutu terakgän tuben kuŋirä bänep pidäm ba oretoret pähap inken daiwän tokŋeton. Anutu, imaka bureni pewä ahäk-ahäk mäheimi unitä ude täŋirän Kudupi Munapik täŋo kehärominitä täŋkentäŋ tamiŋirän ŋode burenitä bureni-inik nadäk täkot; Anututä nimagutpäŋ imaka tägatäga u bureni api nimek.

Poltä iniken mebäri yäŋahäŋkuk

14 Notnaye, siwoŋi kädet inken tokŋek pätak yäŋ nadäkinik täyat. Täŋkaŋ nadäk-nadäk Anutu-ken nanik tokŋek pat tamik täyak uterak injin-tägän yäwetpäŋ yäwoŋäreka kowata kowata täga täneŋ yäŋ nadäkinik täyat.

15 Ude nadätat upäŋkaŋ ehutpäŋ man ätu äneŋi täŋ-kwawataŋ tamikta manbiŋam ŋo kudän täyat. Bätakigän yäŋahätat ŋowä mebäri ŋodeta;

16 ✨ Anututä nadäŋ namiŋpäŋ guŋ äbotken Kristo Jesu täŋo watä epän täkta iwoyäŋpäŋ nepmaŋkuko unita. Näk bämop äma ude itpäŋ ämawebe guŋ äbot u yämagut päbä yepmaŋpa Anututa ärawa täga täŋ iminaŋi ude täŋ imikta Anutu täŋo manbiŋam yäŋahäŋ yämik täyat. Ude täŋjira Kudupi Munapiktä täŋpewän ämawebe u kudupi, Anututa biŋam täk täkaŋ.

17 Unita näk Jesu Kristo täŋo wäpi terak Anutu täŋo watä epän täk täyat unita nadäŋjira ärowani täk täyak.

18 ✨ Täŋkaŋ imaka ätuta yäŋjira nämo tägawek. Nämo, Jesu Kristotä ketna terak epän täŋkuko unitagän ehutpäŋ kwawakgän ŋode yäŋahäŋpäŋ täwerayäŋ; Näk guŋ äbot ämawebe yäŋ-yäkŋat päbä yepmaŋpa Anutu täŋo man buramiwani ämawebe ude täŋkuŋ.

19 Ude täŋkuro uwä Kristotä mena ba täktäkna täŋmeham taŋjirän Kudupi Munapik täŋo kehäromi terak kudän kudupi kehäromi nitek mebäri mebäri pewa ahäŋkuŋ. Näk Jerusalemtä päŋku Ilirikum kome u bämopi-ken Kristo täŋo manbiŋam yäŋahäŋtäŋ päŋku epän u käda täkta yäwani u täŋ täreŋkut.

20 ✨ Täŋpakaŋ nadäk kehäromi kubägän ŋode nadäk täyat; Jesu täŋo manbiŋam yäŋahäk täyat uwä, guŋ äbot bureni-inik, Kristo täŋo wäpi biŋam nämo nadäk täkaŋ-ken ugän yäŋahäkta nadäk täyat. Näk äma kubätä epän täŋpani-ken u täkta nämo nadätat.

21 Nämo inik, Anutu täŋo mantä ŋode yäyak udegän täkta nadätat;

Ämawebe mani biŋam nämo yäwerani u api kaŋpäŋ nadäwä tumneŋ.

Bureni, ämawebe mani biŋam nämo nadäwanitä api nadäwä tumneŋ. Ais 52:15

Pol Rom kome kukta nadäk tawaŋ peŋkuk

22 ✨ Täŋpakaŋ epän ŋonitä kadäni käroni nepmäŋjit yäpmäŋ äbäŋjirän in täga nämo äre tabätat.

23 Upäŋ kome ŋo käda epän täŋ paotat unita, ba kadäni käroni-inik äre tabäkta nadäŋ yäpmäŋ äbätat unita kadäni ŋoken täga käwep api äre tabäwet.

24 ✨ Näk Spen kome kwayäŋ täyat ugän äre inken jukun oretoret terak it tepmaŋpa täreŋjirän täŋkentäŋ namiŋjirä Spen kome api kwet.

25 ✨ Upäŋkaŋ pengänä Anutu täŋo kudupi ämawebe Jerusalem käda itkaŋ u päŋku yabäŋpäŋ täŋkentäŋ yämikta kuyat.

26 ✨ Äbot täŋpani Masedonia ba Grik komeken naniktä yäŋpäŋ-nadäŋpäŋ Anutu täŋo kudupi ämawebe ätu Jerusalem yotpärare-ken jäwäri itkaŋ u täŋkentäŋ yämikta moner peŋkuŋo u api yäpmäŋ kwet.

27 ✨ Täŋpakaŋ moner u iniken gärip terak peŋkuŋ. Kädet ude täŋkuŋo u täga täŋkuŋ. Imata, Juda äbottä bänepi yepmäŋ towikta tunum tägagämän Anutuken nanik yämiŋkuŋ. Unita kowata däpmäŋ tärekta Juda äbot täŋo gup käda täŋkentäŋ yämikta yäwani.

28 Eruk moner u yäpmäŋ päŋku Jerusalem äbot täŋpani jäwäri itkaŋ unita yäma tärewänkaŋ Spen kome kwa yäŋpäŋä äre tabäŋpäŋ it tepmaŋkaŋ api kwet.

29 ✨ Täŋkaŋ ŋode nadätat; Kadäni inken ärewayäŋ täyat-ken ukenä Kristo täŋo iron pähap näkken tokŋeŋ pätak u api duiŋ tamet.

✨ 15:16: Rom 1:5, 12:3; Rom 11:13; Plp 2:17 ✨ 15:18: 2Ko 3:5 ✨ 15:20: 2Ko 10:15-16 ✨ 15:22: Rom 1:10-13 ✨ 15:24: 1Ko 16:6 ✨ 15:25: Apos 19:21 ✨ 15:26: 1Ko 16:1, 2Ko 8:1, 2Ko 9:2,12; Apos 24:17 ✨ 15:27: Rom 9:4, 1Ko 9:11 ✨ 15:29: Rom 1:11

30 ✧ Unita notnaye, nin Jesu Kristota nadäj imikinik täk täkamäj unita, ba iron kädet Munapiktä nin bämopnin-ken pewän ahänkuŋo unita yänpäj ɲode peŋ täwetat; Komi epän täyat ɲo täŋmeham takta näka yänpäj Anutu-ken yänpik man yäk täkot.

31 Ude täŋirä Anututä äyuŋ täŋ namiŋpäj äma Judia komeken nanik Anutu täŋo man bitnäk täk täkaŋ u kerik-ken nanik kaŋ nämagurän. Ba in Anutu-ken yänpajirä Jerusalem äbot täŋpani ämawebetä täŋkentäk yäpmäj kwayäj täyat unita gäripi kaŋ nadäwut.

32 Ude täŋirä Anututä nadäj namiŋjirän inken oretoret terak äre tabänpäj itpäj-nadäk säkgämän tänpäj kehäromi bok kaŋ yäpna.

33 Tänpäkaŋ Anutu bänep pidäm mähe mi unitä inkät tärek-täreki nämo it täyon. U Bureni.

16

Äbot täŋpanita yäniŋoret man

1 Eruk man kubä nadätat uwä ɲode; In wanotnin Fibi, Senkria kome ämawebe äbot täŋpani täŋkentäj yämik täyak u säkgämän imagutpäj kaŋ oraŋ imut yäj nadätat.

2 Anutu täŋo kudupi ämawebetä kädet ude täkta yäwani unita udegän Ekäni täŋo wäpi terak imagurirä imaka kubäta wäyäkŋeŋpäj yäŋjiränä kaŋ täŋkentäj imut. U imata, wanotnin uwä näk ba äbot täŋpani mäyap täŋkentäj nimik täyak.

3 ✧ Täŋkaŋ Prisila-kät äpi Akwila, u näkkät Kristota watä epän bok täŋpani u bänep oretoret manna ɲo kaŋ yämut.

4 Yarä uwä näk täŋkentäj namikta gupita nämo iyap täŋkumän. Unita näkägän nämo yäniŋ oretat. Nämo, guŋ äbotken nanik äbot täŋpani uken-uken nanik u imaka, udegän bänep täga nadäj yämik täkaŋ.

5 ✧ Täŋkaŋ äbot täŋpani ämawebe yanäpi unitä yotken käbeyä täk täkaŋ u näkŋo bänep oretoret manna ɲo kaŋ yäwerut.

Täŋkaŋ notnapak tägagämän Epainetus u näkŋo bänep oretoret manna ɲo kaŋ iwerut. U Esia komeken intäjukun-inik Jesuta nadäkinik täŋkuk.

6 Täŋkaŋ Maria, komi epän täŋ tamik täŋkuko unita näkŋo bänep oretoret manna ɲo kaŋ iwerut.

7 Täŋkaŋ Adronikus kenta Julius unita näkŋo bänep oretoret manna ɲo kaŋ yäwerut. Yarä uwä nägätnin moräk kubägän, komi yotken näkkät bok itkumäj. U aposoro yarä tägagämän yäj yäwerani. Yarä uwä Jesuta nadäkinik täŋjirän näk mäden nadäkinik udegän täŋkut.

8 Täŋkaŋ Ampliatius, Kristo wäpi terak notnapak gäripi-inik nadäj imik täyat unita näkŋo bänep oretoret manna ɲo kaŋ iwerut.

9 Täŋkaŋ Abanus, näkkät Kristota watä epän bok täŋpani unita näkŋo bänep oretoret manna ɲo kaŋ iwerut. Ba notnapak tägagämän kubä Stakis unita imaka, näkŋo bänep oretoret manna ɲo kaŋ iwerut.

10 Täŋkaŋ Apeles, Kristo täŋo epän täŋpani bureni-inik kubä unita näkŋo bänep oretoret manna ɲo kaŋ iwerut. Ba Aristobulustä äbotken nanikta imaka, näkŋo bänep täga manna ɲo kaŋ iwerut.

11 Tãŋkaŋ nãkŋakãt nanik Herodian unita nãkŋo bãnep oretoret manna ŋo kaŋ iwerut. Ba Nasisus tãŋo äbotken nanik Ekãnita nadãkinik tãŋpani unita imaka, nãkŋo bãnep oretoret manna ŋo kaŋ yãwerut.

12 Tãŋkaŋ webe yarã Ekãni tãŋo watã epãn tãŋpani wãpi Trifinia kenta Trifosa unita nãkŋo bãnep oretoret manna ŋo kaŋ yãwerut. Ba wanotna tãgagãmãn Pesis unita imaka. U Ekãnita watã epãn kehãromi tãk tãyak.

13 ✧ Tãŋkaŋ bãnep oretoret manna ŋo Rufus kaŋ iwerut. Rufus uwã Ekãni tãŋo iwarãntãki tãgagãmãn kubã. Ba Rufus minji imaka, nãkŋo bãnep tãga manna ŋo kaŋ iwerut. U nãkŋo meŋna ude itkuk.

14 Tãŋkaŋ nãkŋo bãnep oretoret manna ŋo Asinkritus, Flegon, Hemes, Patrobas ba Hemas ukãt notniye ätu penta it tãkaŋ u kaŋ yãwerut.

15 Tãŋkaŋ Filologus kenta Julia ba Nereus yanwanori, ba Olimpes-kãt Anutu tãŋo kudupi ämawebe penta it tãkaŋ unita imaka kaŋ yãwerut.

16 ✧ Tãŋpãkaŋ äbot tãŋpanitã tãk tãkaŋ ude kowat iniŋ orerãn tãk tãkot. Tãŋkaŋ Kristo tãŋo äbot komeni komeni kuduŋtagãntã bãnep oretoret man tamikaŋ ŋo.

Jukuman tãrek-tãrek

17 ✧ Eruk notnaye, äma ätu tãŋo mebãri tãwerayãŋ tãyat unita ket nadãŋ tãpãneŋpãŋ kuŋatneŋ; Äma man bureni tãwetpãŋ tãwoŋãrewani u mãde ut imiŋpãŋ äbot tãŋpani bãmopi-ken duŋ-wewek kãdet mebãri mebãri pewã ahãk tãkaŋ unita watãni it tãkot. Äma udewanitã äma tãŋo nadãkiniki tãŋpewã putãrek tãkaŋ unita yabãŋ umuntaŋ pãŋku injingãn itneŋ.

18 ✧ Nadãkaŋ, äma udewani Ekãninin Kristo tãŋo epãn nãmo tãk tãkaŋ. Nãmoinik, u iniken gup tãŋo nadãŋ gãrip ugãnpãŋ iwarãn tãŋpãŋ tãk tãkaŋ. Ude tãŋkaŋ bãnep ärik-ärik man me pidãm terak ämawebe kãdet wakã udewanita mebãri nãmo nadãwã tumbani u tãŋyãkŋat tãkaŋ.

19 ✧ Tãŋ, inã Anutu tãŋo man iwarãn tãŋjirã intãŋo biŋam ämawebe kudup nadãŋ moreŋkuŋ. Unitã nãk intã oretoret pãhap nadãŋ tamitat upãŋkaŋ ŋode kaŋ irut yãŋ nadãtat; Kudãn siwoŋji kãdetta nadãwã tumbãpãŋ wakã tãktãk kãdetta nadãwã tumãkta guŋ ude kaŋ irut.

20 ✧ Ude irirã bãnep kwini terak irit tãŋo mãhemi Anutu unitã ätu nanak itkaŋ tãŋkentãŋ tamĩŋirãn Satan yeŋjwat pãpmo api yeŋjãkŋitneŋ. Eruk Ekãninin Jesu tãŋo orakorakitã inken it tamik tãyon.

21 ✧ E man kubã ŋode; Nãkkãt epãn bok tãŋpani Timoti unitã intã bãnep oretoret man tãwetak. Ba nãkŋakãt nanik Lusias, Jeson, Sosipate u imaka udegãn, tãwetkaŋ.

22 Tãŋpãkaŋ äma Pol tãŋo meni jinom yãpmãŋpãŋ man pãke kudãn tãyat ŋo, Tetius nãk imaka, Ekãni wãpi terak bãnep oretoret man tãwetak.

23 ✧ Tãŋkaŋ Gaius imaka, bãnep oretoret man tãwetak. Gaius uwã yori-ken yãŋnãkŋat pãŋku nepmaŋpãŋ watã it namik tãyak, ba ŋo nanik äbot tãŋpani kuduŋtagãntã imaka, watã säkgãmãn it yãmik tãyak. Tãŋpãkaŋ yotpãrare ŋonitãŋo moner wãtã irani wãpi Erastus ukãt notniŋpak kubã Kwatus, yarã u imaka, intã bãnep oretoret man tãwetkamãn.

24 Eruk Ekãninin Jesu Kristo tãŋo orakoraki unitã in kuduŋtagãn-ken it tamik tãyon.

Anutu wäpi iniñoret tākāna!

²⁵⁻²⁶ ✧ Anutu wäpi iniñoret tākāna! Anutu u nadäkinikjin täga täñ-kehäromtañ tamiñpäñ tepmañpäñ kehäromigän itneñ, Jesu Kristo täño Manbiñam Täga, näkä täwetpäñ täwoñärek täyat unitä yäyak ude. Manbiñam Täga u bian kábop it yäpmäñ äbukopäñ apiño unitäño bureni profettä man kudän täwani terak Anututä kwawakinik pewän ahäñkuk. Ude täñpäñ Anutu tärek-täreki nämo it täyak unitä ämawebe äbori äbori komeni komenitä manbiñam u nadäkinik täñpäñ buramineñta peñ niwerirän yäñahäk tākamäñ.

²⁷ ✧ Täñpäkañ Anutu kubä unitägän ini nadäwä tärek mähem. Unita kudän Jesu Kristotä täñkuko uterak epmäget kudän ba iniñ oretoret pähaptä Anututa tärek-täreki nämo ärok täyon. U Bureni!

1 Korin

Korin äbot täjpani täjjo nadäk ätu yäpä siwoj takta Poltä manbijam jjo kudän täjnkuk

1 Näk Pol, Anutu täjjo nadäk tawan terak Kristo Jesu täjjo aposoro itat. Täjnpäkanj notninpak Sostenes-kät nektä man jjo kudän täjnpäj Anutu täjjo äbot täjpani ämawebe Korin yotpärare-ken itkanj inta peda äretak.

2 ✧ Inä Jesu Kristotä Anutu injamiken yäpän-siwoj tawäpäj tepmanjpani. Jesu Kristo uwä in ba nintäjjo Ekäni, ba ämawebe komeni komeni Ekäninin Jesu Kristo iniñoret täkanj unitäjjo Ekäni kubä ugän. Nin kudup Anututä kudupi ämawebeniye ude itta yäjnpäbä nipmanjpani.

3 ✧ Eruk Anutu Nanin-kät Ekäni Jesu Kristoken nanik orakorak ba bänep pidämtä intä terak äroton.

Poltä Anutu bänep täga man iwetkuk

4 Kristo Jesu terak Anututä bänep iron täj täj taminjkuko unita inta yäjnpäj kadäni kadäni Anutu bänep täga man iwet täyat.

5 Bänep täga man iwet täyat uwä jodeta; Kristo terak iron täj täj tamani. Kristo uterak Anututä imaka säkgämän säkgämän inken pewän toknej parirän u gänäj it täkanj. U täjnkentäj taminjirän mani bureni nadäwä tärewäpäj mejintä u yäjnahäk täkanj.

6 Bureni! Kristo täjjo man in täwetkumäjo u bänepjin-ken jäwäri äpmonjkuk.

7 ✧ Unita apijo Ekäninin Jesu Kristotä äneji äbäktä dapun käronj täj itkanj-ken Munapik-ken nanik iron kubäta nämo wäyäknejk täkanj.

8 ✧ Täjnpäkanj Kristo unitä täj-kehäromtäj taminjirän nämo kwitanjpäj it yäpmäj äronjirä Ekäni Jesu Kristo täjjo kadäni pähap api ahäj tamek. Ude täj-kehäromtäj taminjirän kadäni pähap uken momijin nämotä api itnej.

9 ✧ Täjnpäkanj Anutu u man kubä-yäj kubä-yäj nämo täk täyak. Nämo, u nanaki Ekäninin Jesu Kristo ukät bänep kubägän itta yäjnpäbä nipmanjkuko uwä imaka täj tamikta yäjnkuko u pära nämo, bureniğän api täj tamek.

Äbot täjpani bämopi-ken duj-wewek ahäjnkuk

10 ✧ Eruk notnaye, Ekäninin Jesu Kristo wäpi terak man kehäromi jode täwetat; In yäjawät-awät nämo tänej. Nämo, duj-wewek man penjpäj nadäk-jerip kubägän penjpäj äbot kubägän ude kanj irut.

11 Notnaye, äma ätu notjinpak Kloe unitä äbotken naniktä äbä jode näwetkuj; In bämopjin-ken yäjawät-awät terak man mebäri mebäri jode yäk täkanj;

12 ✧ In ätutä Ninä Pol iwat täkamäj yäj yäk täkanj. Yäjirä ätutä Nin Apolos iwat täkamäj yäj yäk täkanj. Täj, ätutä Nin Pita iwat täkamäj yäj yäk täkanj. Täj, ätutäwä jode yäk täkanj; Ude nämo, nin uwä Kristo iwat täkamäj yäj yäk täkanj.

13 Wa! Ude täk täkanj uwä Kristo kwäk duk täkanj bumik! Jide? Pol näkä inta yäjnpäj päya kwakäp terak äronjkut? Ba näk näwaräntäktä ume yäpunj?

✧ 1:2: 1Ko 6:11; Apos 9:14 ✧ 1:3: Rom 1:7 ✧ 1:7: Luk 17:30, 2Te 1:7; Tai 2:13 ✧ 1:8: Plp 1:6, 1Te 3:13, 5:23 ✧ 1:9: 1Jo 1:3, 1Ko 10:13, 1Te 5:24 ✧ 1:10: Plp 2:2 ✧ 1:12: 1Ko 3:4; Apos 18:24-28; Jon 1:42

14 ✨ Nämoinik, näk in mäyap nämö ärut tamiñkuro unita Anututa bänep täga nadäñ imitat. Näk Krispus kenta Gaius ugänpäj ume ärut yämiñkut.

15 Unita kubätä Näk Pol iwaräntakta ume yäput yäj yänañi nämö.

16 ✨ E, Stefanas äboriye imaka ume ärut yämiñkut. Täñkañ äma ätu ume ärut yämiñkut ba nämö ärut yämiñkuro u nämö nadätat.

17 ✨ Bureni täwetat, Kristotä ume ärutärut piä takta nämö nepmañpän äbut. U iniken Manbiñam Täga yäjähäkta naniñ kireñkuk. Täñpakañ mani biñam yäjähäk täyat uwä kome täño nadäk-nadäk terak nämö yäjähäk täyat. Nämö, ude täñjira Kristotä päya kwakäp terak kumbuko unitäño kehäromi imaka jopi kubä täñpekta.

Anutu täño kehäromi u Kristo

18 ✨ Täñpakañ ämawebe paot-paotta biñam täñpanitä päya kwakäp täño manbiñamta nadäñirä guñ täño man ude täk täyak. Täñ, ämawebe waki keriken nanik nimagurani ninä manbiñam u nadäñitna Anutu täño kehäromi, ämawebe yäpätägakta, ude täk täyak.

19 Unita Anutu täño man ñode kudän täwani;

Näk äma nadäk-nadäk ikek yäj yäwerani unitäño nadäk-nadäki api pewa paotneñ. Nadäk-nadäki pewa paorirä guñ ude api itneñ yäk. Ais 29:14

20 ✨ Eruk u kawut! Äma nadäk-nadäki ärowani nikek unita jide yänayäj? Ba äma man kudän äpmonñpani daniñpäj nadäk täñpanita jide? Ba äma kome ñonitäño man yäkta meni pidämi unita jide yänayäj? Ude nämö! Anututä kome ñonitäño nadäk-nadäk ärowani täñpewän guñ täño nadäk-nadäk ude äworeñkuk.

21 ✨ Uwä ñode; Anututä iniken nadäk iwatpäj kädet itpipiñpewän ämawebetä iniken nadäk-nadäk terak Anutu täño mebäri täga nämö nadäwä tumneñ. Unitä Anututä kädet kubä pewän ahäñkuko u ñode; Ämawebe, guñ täño man nintä yäjähäwani u nadäñpäj Jesuta nadäkinik täk täkañ uwä Anututä ämawebe u inita biñam yämagut täyak.

22 ✨ Bureni, Juda ämatä kudän kudupi kakta wari yäk täkañ, ba Grik ämatä kome täño nadäk-nadäk ärowani unita nadäkinik täk täkañ.

23 ✨ Upäñkañ ninä man ñode yäjähäk täkamäj; Kristo u päya kwakäp terak kumbuk! Täñpakañ Juda ämatä man u nadäñirä nadänañi nämö ude täk täyak. Ba Grik ämatä man u nadäñirä guñ täño man ude täk täyak.

24 ✨ Upäñkañ ämawebe Anututä inita biñam iwoyäwani, Juda äbotken nanik ba Grik äbotken nanik imaka, Kristo täño biñam u nadäñitna Anutu täño kehäromi ba nadäk-nadäk kädet bureni ude täk täyak.

25 ✨ Bureni-inik, Anutu täño man ämatä u nadäñirä guñ täño man täk täyak uwä kome täño nadäk-nadäk irepmit morek täyak. Täñkañ Anutu täño täktäki, ämatä u kañpäj nadäñirä kwini ba jopi ude täk täyak uwä äma täño kehäromi irepmit morek täyak.

26 ✨ Eruk notnaye, in jidewanitä irirä Anututä yäñpübä tepmañpän inita biñam täñkuñ? Komen äma inñamiken inken nanik mäyaptä äma nadäwani ude

✨ **1:14:** Apos 18:8; Rom 16:23 ✨ **1:16:** 1Ko 16:15 ✨ **1:17:** Mat 28:19; Jon 4:2 ✨ **1:18:** 2Ko 4:3; Rom 1:16 ✨ **1:20:** Ais 19:12; Ais 33:18; Ais 44:25; Jop 12:17 ✨ **1:21:** Mat 11:25 ✨ **1:22:** Mat 12:38; Apos 17:28,32 ✨ **1:23:** Rom 9:32, 1Ko 2:14 ✨ **1:24:** Kol 2:3 ✨ **1:25:** 2Ko 13:4 ✨ **1:26:** Mat 11:25; Jon 7:48; Jem 2:1-5

nämo itkuḅ. Ba inken nanik mäyaptä äma ekäni ude nämo itkuḅ. Ba inken nanik mäyaptä udegän, äma wäpi biḅam ikek täḅo ironḅiniye nämo itkuḅ.

27 Wäḅḅin biḅam ikek nämo upäḅkaḅ komen ämatä mäyäk tawut yäḅḅän Anutuä ämawebe nadäk-nadäki guḅ täḅo bumik upäḅ inita iwoyäḅkuḅ. Ba komen äma inita nadäḅjirä kehäromi nikek täḅḅani unitä mäyäk nadäkta, ämawebe kwini yäḅ yäwerani upäḅ inita yäpuk.

28 Uwä ämawebe wäpi biḅam ikek nämo, upäḅ yämagutkuḅ, ba ämawebe äma nadäkinik nämo täḅḅanitä unita nadäwä äḅani-inik, jiraḅ ude täk täkaḅ upäḅ yäpuk. Ude täḅkaḅ imaka komen ämatä nadäwä ärowani täk täkaḅ u awähutkuḅ.

29 *Ude täḅkuko uwä äma kubätä Anutu inamiken iniken wäpi yäḅmāḅ akuka käderi täḅḅipiḅkuḅ.

30 *Unita ket ḅode nadäwut! Anutuä ini Jesu Kristo dubini-ken teḅmaḅkuḅ. Täḅḅäkaḅ Anutuä yäḅḅewän Kristo uwä nintäḅo kome yäḅmāḅjirän Anutuä nibäḅḅäḅ Jesu Kristo unitäḅo nadäk-nadäki tägagämän ba täktäki siwoḅi kak täyak. Täḅḅäkaḅ, Kristotä momi täḅo kehäromi yäḅmāḅ äḅuko unita aḅiḅo momitä nämo nimagurirän kudupi it täkamäḅ.

31 *Eruk, ude unita Anutu täḅo man ḅode kudän täwani unitä kaḅ kehärom täwän;

Äma kubätä imaka kubätä biḅam päḅap yäwa yäḅḅäḅä Anutu-tagän biḅam kaḅ yäwän. *Jer 9:24*

2

Kristo kumbuko unitäḅo manbiḅam

1 *Eruk notnaye, Anutu täḅo man bureni, bian käbop itkuko u yäḅḅähäḅḅän täwetta inken äreḅkuro kadäni uken näḅḅaken wäḅna biḅam nämo yäḅmāḅ akuḅkuḅ. Man gäripi nikek terak, bäneḅḅin jop äriкта ba äma nadäwani täḅo man terak nämo täwetkuḅ.

2 *Nämo, näk ḅode nadäḅḅän äreḅkuḅ; Kuḅkaḅ imaka kubä täḅo biḅam nämo aḅi yäwet. Jesu Kristo-tagän, ba u päya kwakäḅ terak kumbuko unitagän aḅi yäḅḅähäḅḅän täweret yäḅ nadäk kehäromi ude ḅeḅkuḅ.

3 *Unita äreḅḅän kehäromina nikek nämo, umuntaḅkaḅ däḅätna kwaiḅjirä in bämoḅḅin-ken itkut.

4 * Täḅḅäkaḅ manbiḅam yäḅḅähäḅḅän täwetkuro uwä äma nadäk-nadäki ärowani täḅo man terak, ba bäneḅ ärik-ärik man nämo täwetkuḅ. Nämo, man täwetkuro uterak Munapik täḅo kehäromini kwawak ahäḅjirän kaḅḅän näḅḅo man unita nadäwä bureni täḅkuḅ.

5 Ude täḅkuro uwä nadäkinikjintä äma täḅo nadäk-nadäk terak nämo yeḅgämä ḅeneḅta täḅkuḅ. Nämo, nadäkinikḅin Anutu täḅo kehäromi terak yeḅ täḅäneḅta ude täḅkuḅ.

Anutu täḅo nadäk-nadäk täga

6 * Täḅ, ämawebe nadäkiniki äma bureni äworewanitä manbiḅam yäḅḅähäk täyat unita manbiḅam nadäk-nadäk bureni Anutu-ken nanik ḅewän ahäwani yäḅ nadäk täkaḅ. Täḅḅäkaḅ nadäk-nadäk u kome täḅo nadäk-nadäk nämo, ba nadäk-nadäk kome ḅonitäḅo äma ekäni ekäni, ḅewä ḅaotta yäwani unitä nadäḅḅän yäḅmāḅ kuḅta täkaḅ u nämo.

* 1:29: Rom 3:27; Efe 2:9 * 1:30: Jer 23:5-6; Jon 17:19, 2Ko 5:21 * 1:31: Jer 9:24, 2Ko 10:17

* 2:1: 1Ko 1:17 * 2:2: Gal 6:14 * 2:3: Apos 18:9, 2Ko 10:1 * 2:4: 1Te 1:5 * 2:6: Efe 4:13;

Plp 3:15

7 ✨ Nämoinik, nadäk-nadäk näkä yäñahäk täyat uwä Anutu täño nadäk-nadäk käbop it yäpmäñ äbuko u. Täñpäkañ nin nadäk-nadäk uterak kunumta biñam tänetä bian-inik, kunum kenta kome nämo ahäñirän iwoyäñkuk.

8 ✨ Täñ, nadäk-nadäk u kome ñonitäño äma ekäni ekänitä nämoinik nadäwä tumbun. U nadäwä tumbun yäwänäku kunum täño Ekäni päya kwakäp terak nämo utpewä kumbän.

9 Täñpäkañ manbiñam nintä yäñahäk täkamäñ unita man kubä Anutu täño man ñode kudän täwani;

Anututä ämawebe gäripi nadäñ imik täkañ unita imaka säkgämän-inik, inipärik kubä täñtuñum täñpäñ peñ yämiñkuk.

U äma dapuritä nämo käwani, ba jukunitä nämo nadäwani, ba unita juku piñpäñ nadäwä tärenañi nämo. *Ais 64:4*

10 ✨ Imaka säkgämän uwä bian käbop itkukopäñ Anututä Munapiki terak niwoñäreñkuk. Nadäkañ, Anutu täño Munapikitä imaka kuduptagän nadäwän tärek täyak. Täñkañ Anutu täño nadäk-nadäk äpmonjpani imaka, nadäwän tärek täyak.

11 ✨ Uwä ñode; Äma kubätä noripaki täño nadäk-nadäki täga nämo nadäwän tärenej. Nämo, äma u iniken mäjoni-tägän nadäk-nadäki täga nadäwek. Täñpäkañ Anutu udegän, äma kubätä Anutu täño nadäk-nadäki täga nämo nadäwän tärenej. Nämo, iniken Munapiki-tägän täga nadäwek.

12 ✨ Eruk, ninä kome ñonitäño mäjo nämo yäpumäñ. Nämo, Munapik Anutu-ken nanik yäpumäño u mebäri ñodeta yäpumäñ; Iron mebäri mebäri Anututä nimiñkuko u nadäna tumäkta.

13 ✨ Unita imaka unitäño manbiñam yäñahäk täkamäñ uwä äma täño man terak nämo täwetpäñ täwoñarek täkamäñ. Nämo, man Munapiktä niwetpäñ niwoñärewani uterak täwetpäñ täwoñarek täk täkamäñ. Bureni, Munapik täño nadäk-nadäkä man äma Kudupi Munapik ikektä täga nadänañi uterak täwetpäñ täwoñarek täk täkamäñ.

14 ✨ Täñ, ämawebe Kudupi Munapik ikek nämo uwä imaka Munapik-ken nanikpäñ täga nämo yäpnej. Nämo, äma udewanitä imaka Munapik-ken nanik unita nadäwä jopí ude täk täkañ unita. Ba imaka udewani täño mebäri täga nämo nadäwä tärenej. Imata, äma Munapik ikek-tägän imaka Munapik-ken nanik täga kañpäñ nadäwä tärenej.

15 ✨ Täñkañ äma Munapik ikektä imaka kuduptagän kañpäñ nadäwä tärewäpäñ yäpmäñ danik täkañ upäñkañ äma Munapik ikek nämo uwä äma unitäño mebäri täga nämo kañpäñ nadäwä tärewäpäñ yäpmäñ danineñ. Man unita Anutu täño man ñode kudän täwani;

16 ✨ *Komen äma netätä Ekäni täño nadäk-nadäki nadäwän tärewäpäñ nadäk-nadäk ätu imiñkuk?* *Ais 40:13*

Täga nämo! Täñ, ninä Kristo täño nadäk-nadäk iñitkamäñ.

3

Äbot täñpanita watä irit täño man

✨ 2:7: Rom 16:25 ✨ 2:8: Luk 23:34; Jem 2:1 ✨ 2:10: Mat 13:11 ✨ 2:11: Snd 20:27 ✨ 2:12: Jon 16:13-14 ✨ 2:13: 1Ko 2:4 ✨ 2:14: Jon 8:47, 14:17, 1Ko 1:23 ✨ 2:15: 1Jo 2:20 ✨ 2:16: Rom 11:34

1 ✧ Eruk notnaye, äma Kudupi Munapik ikeкта man täga yäwetnaŋi, man udewani bian in täga nämo täwetnaŋi. Nämo, äma kome täŋo nadäk pen injiranita täga yäwetnaŋi udegän täwetpäŋ täwoŋäreŋkut. Kadäni uken in Kristo täŋo nadäk kädet terak nämo tägaŋkaŋ nanak paki ude pen itkuŋ.

2 ✧ Unita man täwetpäŋ täwoŋäreк täŋkuro u ketem kehäromi ude nämo, ketem näbäni, nonoŋ udewanipäŋ tepmäŋ towik täŋkut. Imata, ketem bureni nakta kehäromi nikeк nämo itkuŋ. Upäŋkaŋ apiŋo inidegän itkaŋ!

3 ✧ In nadäk kädet biani u pen iwaräntäŋ yäpmäŋ äbäkaŋ. Notta kokwawak nadäk-nadäk ba yäŋ-ämikämik kädet u inken pen pätak. Unita in bänep nadäk-nadäk waki kädet-ken pen itkaŋ yäŋ bureni täwetat. Komen äma täŋo kudängän täк täkaŋ.

4 ✧ In ätutäwä ŋode yäk täkaŋ; Nin Poltä äbotken nanik. Täŋirä ätutäwä Nin Apolostä äbotken nanik yäŋ yäk täkaŋ. Kädet u iwat täkaŋ uwä komen äma täŋo kädetgän iwat täkaŋ.

5 Wa! Apolos u äma jidewani? Ba näк Pol imaka, äma jidewani unita nin unitä äbotken nanik yäŋ yäk täkaŋ? Nek watä piä äma jopigän, Ekänitä piä man ini-ini nimiŋkuk. Nektä piä täк täkamäk unitä täŋpewän in Kristota nadäkinik täŋkuŋ.

6 U man wärani ŋode bumik; Näkä yänat täŋpakaŋ Apolostä ume piŋ yäbat täyak. Upäŋkaŋ Anututä ini ketem bureni pewän ahäk täkaŋ.

7 Unita äma yänat täŋpani u wäpi biŋam ikek nämo. Ba äma ume piŋ yäbarani u imaka, wäpi biŋam ikek nämo. Nämo inik, Anutu, ketem bureni täŋ pewän ahäk täkaŋ u kubä-tägän wäpi biŋam ikek.

8 Täŋkaŋ äma yänat täŋpani u ba äma ume piŋ yäbarani uwä mebäri kubätagän piä täк täkamän. Unita piä iniken iniken uterak gwäki kowata api yäpdeŋ.

9 ✧ Unita ŋode täwetat; Nekä Anutu täŋo piäken piä kubägän täк täkamäk. Täŋpakaŋ inä Anutu täŋo piä ude.

Ba in eŋi kubä Anututä täŋ itak ude.

10 ✧ Täŋpakaŋ näkä Anututä nadäk namiŋkuko uterak eŋi täкта mebäri nadäwani äma ude itkaŋ eŋi unitäŋo bek äneŋkut. Eruk bek uterak äma ätutä eŋi päraки täŋ itkaŋ. Täŋpakaŋ äma kubäkubä eŋi u täкта nadäŋ dämi kinik täŋkaŋ täneŋ.

11 ✧ Täŋpakaŋ bek äneŋkuro uwä Jesu. Uwä eŋi unitäŋo mebärita itak. Äma kubätä eŋi unitäŋo mebärita kudupi kubä täga nämo pewek.

12 Upäŋkaŋ äma ätutä bek uterak eŋi tänayäŋ täkaŋ uwä gol siliwa ba mobä säkgämän säkgämänŋo api täneŋ. Täŋirä ätutäwä ket nämo nadäwä tumbäkaŋ imaka pidämi ŋodewanipäŋ api täneŋ; Päya kujat näbäni, gwängwäŋ kujat ba tepäraŋpäŋ api täneŋ.

13 ✧ Ude tänayäŋ täŋopäŋ piä tänayäŋ täŋo unitäŋo bureni Kristo täŋo Kadäni Pähapken kwawak api ahäŋ moreweк. Kadäni pähap u kädäp ikek ahäŋkaŋ kädäp unitä äma kubäkubä täŋo piäni uken api täŋ-yabäweк.

14 Kädäptä täŋ-yabäŋirän äma kubä eŋi, bek uterak täŋpayäŋ täyak uwä nämo ijiwänä äma uwä kowata täga api yäpek.

✧ 3:1: Jon 16:12 ✧ 3:2: Hib 5:12-13, 1Pi 2:2 ✧ 3:3: 1Ko 1:10-11, 1Ko 11:18 ✧ 3:4: 1Ko 1:12
 ✧ 3:9: Mat 13:3-9; Efe 2:20-22 ✧ 3:10: 1Ko 15:10, 2Pi 3:15 ✧ 3:11: Ais 28:16, 1Pi 2:4-6 ✧ 3:13:
 1Ko 4:5, 2Te 1:7-10

15 Tənpəkaŋ əma kubä bek uterak tənpayəŋ təkopəŋ kädəptä kudup ijin paoränä mäyäk pähap api nadəwek. Ini uwä nämo api paoreko upəŋkaŋ əma kädəp gənaŋ nanik wädəŋ tarupmitnero ude.

Əma nämo yəniŋ oretneŋ

16 ✧ Eruk, əbot təŋpani inta ƚode təwerayəŋ təyat u nämo nadəkaŋ? In uwä Anutu təŋo kudupi yot, Kudupi Munapikitä u it təyak.

17 Unita əma kubätä Anutu təŋo eŋi u təŋpən wanayəŋ təŋo uwä Anututä kowata udegən əma u api təŋpən waneŋ. Imata, eŋi uwä Anututä inita iwoyəwani. Tənpəkaŋ eŋi uwä in ubayəŋ.

18 Nadəkaŋ? In bəmoŋjin-ken nanik kubätä kome ƚo terak nadək-nadək ikek itat yəŋ nadəweko uwä iniken bənepi təŋiŋjarek. Eruk əma uwä nadək udewani mädə ut imiŋpəŋ nadək-nadək komen əmatä U guŋ təŋo bumik yəŋ yək təkaŋ u yəpayəŋ təko uwä nadək-nadək bureni nikek api irek.

19 ✧ U imata, kome ƚonitəŋo nadək-nadək təga uwä Anutu injamikenä guŋ təŋo nadək-nadək təyak. Man unita Anutu təŋo man kudən kubätä ƚode yəyak;

Anututä təŋpewən əma təŋo nadək-nadəktä əyənətpəŋ əma ini təŋpəwak təkaŋ. Jop 5:13

20 ✧ Tənpəkaŋ Anutu təŋo man kudən kubätä ƚode yəkgən təyak;

Komen əmawebe təŋo nadək-nadəki u Ekəni dapuri-ken jopi ude təkaŋ. Sam 94:11

21 Unita əma təŋo təktəkita nadəwä ərowani təŋpəpəŋ wəpi biŋam yəpməŋ ərokərok kädət u kaŋ pewut. U imata, imaka imaka pəke u in təŋkentəŋ tamikta biŋamgən.

22 Pol, Apolos, Pita, ba kome ƚo, ba irit ba kuməŋ-kuməŋ, imaka apiŋo itkaŋ ba kəmi api itneŋ u kudup in təŋkentəŋ tamikta biŋam.

23 Tənpəkaŋ inä Kristota biŋam təŋjirä Kristo uwä Anututa biŋam təyak.

4

Kristo təŋo aposoroniyeta man

1 ✧ In ninta ƚode nadəneŋ; Kristo təŋo piä watä əmaniye, Anutu təŋo man kəbop itkuko u yəŋahəktä piä man yəŋ yəmani yəŋ nadəneŋ.

2 ✧ Eruk, əma udewani piä kerik-ken pewani u ƚode təktä yəwani; Piä təgagən təŋjirä piä məhemitä man buramik əma bureni yəŋ nadəŋ yəmekta yəwani.

3 Unita in ba kome ƚo terak man yəpməŋ daniwani əmatä manken nep- maŋpəŋ piä təyat u yəpməŋ danikta nadəwətək kubä nämo tək təyat. Nəmo, nəkŋə imaka, piä tək təyat u nəmo yəpməŋ danik təyat.

4 ✧ Tənpəkaŋ nəkŋəwä piä təktək kədawä waki kubä nəmo tək təyat yəŋ nadətət. Upəŋkaŋ Anututä nəkken momi kubä nəmo kak təyak yəŋ nəmo yəyat. Nəmo, piä tək təyat u Ekəni kubä-təgən yəpməŋ danik təyak.

5 ✧ Unita Ekəni təŋo kadəni nəmo ahəŋjirən əma kubä təŋo piä nəmo yəpməŋ danineŋ. Ekənitä ini əbənkaŋ imaka biŋməŋ urani-ken kəbop itkaŋ u kudup kwawak api pewən ahəneŋ. Təŋkaŋ əma təŋo bənep nadək-nadəki kəbop itak u imaka, kwawak api pewən ahəneŋ. Kadəni ugən Ekənitä əma kubəkubätä piəni kome terak itkaŋ təŋpani uterəkgən api yəniŋ orek.

Kristo tãjo piã amanijeta man

6 ✧ Notnaye, Apolos-kãt ninekta man yãyat ñowã intã nek-tãño kãdet kuroñ u kanpãñ nadãñkañ man ñode yãwani tãjo mebãri nadãwã tumãkta; Anutu tãjo man kudãn tãwani ugãn iwatneñ. Injinken nadãk nãmo yãpurãrãtpãñ iwatneñ. Man u nadãkinik tãñkañ ãma kubã tãjo wãpi biñam yãpmãñ akuñkañ kubã tãjo nãmo yãpmãñ ãpneñ.

7 ✧ Unita imata injinta ãma ãtu yãrepmiãpãñ ãrowani itkamãñ yãñ nadãk tãkañ? Ba imatãken upãñ Anutu-ken nanik nãmowã yãpmãk tãkañ? Imaka imaka pãke u kudup Anutu-ken nanik yãpmãk tãkañ unita imata ninin pena ahãk tãkañ yãñkañ wãpjin biñam yãpmãñ ãrok tãkañ?

8 ✧ In ñode kãwep nadãk tãkañ; Imaka imaka pãke ño kudup yãpmãñ moreñpãñ tãgagãn itkamãñ yãñ nadãk tãkañ. Jide? Inãku nin nirepmiãpãñ intãjukun ãma tãjo wãp biñam yãpmãñkamãñ yãñ nadãk tãkañ? Ude nãmo! Bureni ude itkañ yãwãnãku nin imaka, inkãt intãjukun ãma ude bok itkañ Wisikinik yãñ yãkkãne.

9 ✧ Upãñkañ nãmo! Intã ninta nadãwã ãpani tãk tãkañ unita ñode bumik kanpãñ nadãtat; Anututã aposoro nin, ãma ãpani-inik ude, mãden-inik niãpmanjuk. ãmawebe ba ãñero ba imaka pãke u iñamiken niãpãmãñ-pewã kumãkta biñam ude bumik niãpmanjuk.

10 ✧ Bureni-inik! Kristota yãñpãñ ninta nadãñirã ãma nadãk-nadãki nãmo, guñ ude itkañ yãñ nadãñkañ injintawã nin Kristo tãjo kãdetta nadãna tumãk-inik tãñpani yãñ nadãk tãkañ. Ninã kehãrominin nãmo. Tãñ, inã Nin kehãrominin nikek yãñ nadãk tãkañ. Ba ãmatã intãño wãpjin biñam yãpmãñ akuñkañ ninta mãde ut nimik tãkañ.

11 ✧ Nadãkañ? Bian umu itkumãñotã it yãpmãñ ãbãkamãñ ño ketem umeta niñirã, ba tek dãkñeñ jukut-jukut tãñpani wãdãna ãrowãkañ kuñat tãñkumãñotã pen kuñatkamãñ. Ba ãmatã niãpãmãñpãñ niwat kireñjirã patpat kometa wãyãkñek tãkamãñ.

12 ✧ Tãñkañ ketem yabãñ ahãñpãñ nakta ketnintã komi piã tãñpãñ yabãñ ahãk tãkamãñ. Tãñitna yãñãrok man niwerirã upãñkañ Anututã tãñkentãñ yãmãn yãñpãñ yãñapik tãkamãñ. U komi piã nimik tãkañ unita tãga yãñ nadãñpãñ buramik tãkamãñ.

13 ✧ Ninta man wakiwaki yãk tãkañ upãñkañ kowata man kwini yãwet tãkamãñ. Bureni-inik! Ninã ãmatã jirañ ureñ tãñpã kuk tãkañ udewani. ãmawebe iñamiken jopi jãwãri, garok ikek ude itkamãñ. Ude itkumãñotã pen it yãpmãñ ãbãkamãñ.

14 Man ño in mãyãk tamikta yãñpãñ nãmo yãyat. Nãmoinik, nanaknaye bureni yãñ yãñpãñ umun man kudãn tãñ tamitat.

15 ✧ Kristo tãjo kãdet tãwetpãñ tãwonãreкта ãma bumta, 10,000 ude it tamikañ upãñkañ nanjiye mãyap nãmo. Nãk pengãn Manbiñam Tãga tãwerira nadãkinik tãñkuño unita Jesu Kristo tãjo Manbiñam Tãga uterak nanjin kubãgãn ude itkut.

16 ✧ Unita man kehãromi ñode tãwetat; In nãkño kãdet kuroñ iwatneñ.

17 ✧ Mebãri unitagãn yãñpãñ Timoti, Ekãni wãpi terak nanakna bureni-inik ba tãñkentãkna tãgagãmãn, gãripi nadãñ imik tãyat u iniñ kireñjira ãretak. U

Jesu Kristo tãjo kådet nõkã iwatpãj åbot tãjpani åmawebe komeni komeni yåwetpãj yåwoñarek tåk tåyat unita guj tãneñ yãñpãj yãñkodak tãjpanj kañ tåwerån yãñpãj ininñ kiretat.

18 Tãjppåkañ in åtutå ñode nadåkañ; Tåga nõmo pãbå api nibåwek yãñ nadånkañ gup yåpmån årokårok kudån tãj itkañ.

19 ✨ Upånkañ Ekånitå nadån namånå nõk inken båråneñ-inik api årewet. Årenpånå åma gup yåpmån årokårok kudån tãj itkañ unitåjo mebåri api kañpån nadåwet. Åma uwå bureni pewå ahåk tåkañ ba mangån jop yåk tåkañ u api kañpån nadåwet.

20 ✨ Unita nadåkañ? Anututå intåjukun irirån gãmori-ken itkañ kuñat-kuñat kådet u man terakgån nõmo, u kehåromini terak ahåk tåyak.

21 Eruk, kådet jidewani u tãjira kånayån nadåkañ? Komi terak yåpån-siwon tawåpån kañ nipmanpån yån nadåkañ? Ba ninin kådetnin yåpna siwon tawåpån iritna gãripi nadånpanj bånep kwini terak kañ åbån yån nadåkañ?

5

Kubokåret kådet iwarani iwat kirewut!

1 ✨ Eruk, åmatå intåjo manbiñam ñode yãjirå nadåk tåyat; Kubokåret kådet wakiinik kubå, guj åmatå nõmo tåk tåkañ u in båmopjin-ken ahåtak. Uwå ñode; Inkåt nanik åma kubåtå iniken miñ-kåt pat tåkaman.

2 Wåra! In båmopjin-ken kådet udewani itak upånkañ imata nin tåga itkamån, Anutu tåjo man nadåwani bureni yån yåk tåkañ? Ude nõmo, gup yåpmån årokårok kådetjin penpån injinta nadåwå wakiinik tãjppåpån konån butewaki tånajå tåkañ. Ude tånkañ åma waki ude tånpani u båmopjin-ken nanik yånjwat-pewå inigån itnanj tåyak.

3 ✨ Inå nõka ban itak yån nõmo nadåneñ. Nåmo, gupna ban itak upånkañ bånep nadåk-nadåknå inkåt itak uwå nõk inkåt bureni it tåyat bumik. Tånkañ inkåt ude itkañ åma kudån wakiinik tånpani uku yåpmån danitat.

4-5 ✨✨ Unita man kehåromi ñode yåyat; In kåbeyå tånpanj Ekånå Jesutå kåbeyå inkåt bok itnayån tåkañ unitånjo kehåromi terak åma waki tånpani u Satan keriken pewut. Ude tånjirå gupi tånpan wawayån tåko upånkañ bånepi sukurenjirån Ekånå tånjo kadånå pånhapken måjoni Ekånitå inita biñam åneñ kañ tånpan. Tãjppåkañ bånep nadåk-nadåknatå inkåt bok itpån kåbeyå kañ ahåwån.

6 ✨ Unita nadåkañ? Nin tåga itkamån yånpanj gupjin yåpmån årok tåkañ uwå tåga nõmo. Ñode nõmo kåwep nadåk tåkañ; Yis tåpurigån upånkañ kåråga tånj-kåt awåhutpewå piå tånj tåk tåyak.

7 ✨ Eruk åbot tånpani in uwå kåråga ude. Unita in båmopjin-ken nanik yis biani u kudup tånurenj tånpan kut. Ude tånkañ kåråga sãkgån, yiskåt nõmo awåhurani, Pasova kadån-ken nak tåkañ ude kañ irut. U imata, inå yiskåt nõmo awåhurani åbot ude itta yåwani. Tånppåkañ nin årut-paktañ nimanå tom båtaki kubå it nimitak, tom båtaki, Pasova orekirit kadån-ken dåpmån-pewå kumåk tåkañ ude. Uwå Kristo, ninta yånpanj årawa ude kumbuko u.

8 ✨ Unita åmawebe Pasova ketem nånå yånpanjå yis biani ureñ tånpan kuk tåkañ, in udegån momijin ba kådet wakiwaki u kudup kañ penj morewut. Ude tånkañ bånep siwonj terak, kåråga yiskåt nõmo awåhurani ude man bureni tånjo kådet iwatpån kuñat tåkot.

✨ 4:19: Apos 18:21 ✨ 4:20: 1Ko 2:4 ✨ 5:1: Wkp 18:7-8; Lo 22:30; Lo 27:20 ✨ 5:3: Kol 2:5
 ✨ 5:4-5: Mat 16:19, 2Ko 13:10 ✨ 5:4-5: 1Ti 1:20, 1Pi 4:6 ✨ 5:6: Gal 5:9 ✨ 5:7: Kis 13:7, 12:21;
 Ais 53:7, 1Pi 1:19 ✨ 5:8: Lo 16:3

9 ✨ Eruk, manbiŋam kubä bian kudän täŋ tamiŋkuro uterakä in ämawebe kubokäret kädet iwarani-kät bok kuŋatta yäjiwätkut.

10 Täŋpäkaŋ äma Anututa nämoinik nadäŋkaŋ kubokäret kädet, äma täŋo tuŋum yabäŋgärip täŋpani, kubo äma ba anutu jopi yäniŋ orerani ukät itpäŋ-nadäka ba man yäŋpäŋ-nadäka nämo yäjiwätat. Nämo, äma udewani tokŋek itkaŋ unita yabäŋ umuntaŋ päŋku deken iren?

11 ✨ Nämo, äma ŋodewanita yäŋkut; Äma näk äbot täŋpani yäŋkaŋ kubokäret kädet, dapun-gärip kädet, anutu jopi yäniŋoret kädet, ba äma täŋo wäpi yäpmäŋ äpani, ba ume naŋkaŋ täŋguŋguŋ täŋpani ba kubota täŋpani, äma udewanita yäŋpäŋ kudän täŋ tamiŋkut. Äma udewani mäde ut yämiŋpäŋ ukät itpäŋ-nadäka ba ketem bok naknak nämoinik täneŋ.

12-13 ✨✨ Unita nadäkaŋ? Ämawebe Anututa nämoinik nadäwani u yäpmäŋ danikta nämo itkamäŋ. Nämo, Anututä ini ämawebe udewani api yäpmäŋ daniwek. Täŋpäkaŋ ninä äbot täŋpani ämawebe yäpmäŋ daninaŋi. Unita Anutu täŋo man ŋode kudän täwani; Äma waki täŋpani bämopjin-ken nanik yäwat kireŋpewä kut! *Lo 17:7*

6

Notjiye gapman täŋo manken nämo yepmaneŋ

1 Notnaye, intäŋo manbiŋam ŋode nadäk täyat; Inkät nanik kubätä noripakita bänepi wawäpäŋ ämawebe Anututa nämo nadäk täkaŋ u iŋamiken manken yepmak täkaŋ. Wa! Kädet u mäyäk! Äbot täŋpani notjiye bämopi-ken täga yäpä täganaŋi nämo?

2 ✨ Ai! Anutu täŋo kudupi ämawebe nintä ämawebe ba imaka imaka kome terak ba kunum gänaŋ it täkaŋ u intäjukun it yämiŋpäŋ api yäpmäŋ danine yäŋ nämo ba nadäkaŋ? Eruk, imaka taŋi ude tänaŋyäŋ tämäŋo unita in injin-tägän bäräpi täpuri täpuri bämopjin-ken ahäk täkaŋ u täga yäpä täganaŋi nämo?

3 Ba nin aŋero kunum gänaŋ it täkaŋ u imaka, api yäpmäŋ danine. Ude tänaŋyäŋ tämäŋo unita kome terak ŋonitäŋo bäräpi ahäŋ nimik täkaŋ u täga yäpmäŋ daninaŋi!

4 Unita man bämopjin-ken ahäŋirän imata Anututa nadäkinik nämo täŋpani-ken man u yäpmäŋ daniwut yäŋpäŋ kuk täkaŋ?

5 In mäyäk nadäwut yäŋpäŋ ude täwetat! Inken äma nadäk-nadäk ikektä man äbot täŋpani notjiye bämopi-ken ahäwayäŋ täko u yäpmäŋ danikta kubä nämo itak ba?

6 In ude tänaŋi upäŋkaŋ äbot täŋpani kubätä noripaki wädäŋ päŋku manken teŋirän äma Kristota nämo nadäwanitä man u yäpmäŋ danik täkaŋ. Umuri pähap!

7 ✨ Inä äbot täŋpani notjiye manken yepmak täkaŋ uwä kwawak ŋode niwoŋäreka täyak; In kädet wakiken uku mäŋkaŋ uba. Inä ŋode täga nämo täneŋ? Kubätä waki täŋ gameko uwä jop kwikinik täga nämo iren? Ba kubätä tuŋumka kubo täweko uwä jop täga nämo käwen?

8 Upäŋkaŋ ude nämo täk täkaŋ. Nämo, in injin buap upäŋkaŋ kubota ba waki kowata kowata täk täkaŋ.

✨ 5:9: Mat 18:17, 2Te 3:14 ✨ 5:11: 2Te 3:6; Tai 3:10, 2Jo 10 ✨ 5:12-13: Mak 4:11 ✨ 5:12-13: Lo 13:5, 17:7; Lo 22:24 ✨ 6:2: Dan 7:22; Mat 19:28; Rev 2:26, 3:21, 20:4 ✨ 6:7: Mat 5:39, 1Te 5:15, 1Pi 3:9

9-10 ✧ Upånkañ jide? Man ñode nämo nadäk täkañ? Ämawebe gwäk pimiñpäñ kädet waki täk täkañ uwä Anutu täño kañiwat yewa gánañ täga nämo api itneñ. Unita bänepjin jop tänyäkñatneñta! Kubokäret kädet iwarani, Anutu jopi yäniñ orerani, webe äpiye niked yäwarän täwani, ämanitä ämani noriye yäwarän täwani, kubota täñpani, äma täño tuñum yabängärip täñpani, äma ume nañkañ tänguñgun täñpani, noriye wäpi yäpmäñ äpäc-äpäc täñpani ba äma piä mähemiyä tänyäkñatpäñ moneñ tuñumi kubo täñ yämami, ämawebe udewani kubätä Anutu täño kañiwat yewa gánañ nämoinik api ärowek.

11 ✧ Täñpakañ inken nanik ätu kädet ude täk täñpani. Upånkañ Anututä momijin ärutpak täñpäñ tepmañpäñ inita biñam täñkuñ. Täñkañ Ekäni Jesu Kristo wäpi terak ba Anutunin täño Munapik unitäño kehäromini terak Anututä täñpewän injamiken ämawebe siwoñi äbot ude itkañ.

Gupjinä Anutu iniñ oretta biñam

12 ✧ Täñpakañ äma kubätä ñode yäwek; Kristotä nämagutkuko unita näk imaka u ba u tägagän täñpet yäk. Yäwänä kowata ñode iweret; Täga yäyan upånkañ imaka u ba u täkta nadäk täyan u kuduptagäntä kädet siwoñi iwatta nämo täñkentäñ gamek. Täñpakañ äma u ñode yäwek; Imaka u ba u kudup täga täkta naniñ kirewani yäk. Yäwänä ñode iweret; Ude upånkañ ñode nadäwen; Imaka u ba u jop kañira närepmirirän näk unita watä äma ude täga nämo iret.

13 ✧ Täñpakañ äma uwä manna u utpäñ ñode yäwek; Ude nämo yäk. Kokna uwä ketem nakta biñam. Täñpakañ ketem uwä koknata biñam. Anututä yarä u bok api pewän paotden unita nadäwätäk nämo täk täyat yäñ yäwek. U bureni upånkañ ñode täwetat; Gupnin uwä kubokäret täkta biñam nämo. Nämoinik, u Ekänitä inita watä piä täñ imikta biñam. Ba Ekänitä ini gupnin kañiwatta biñam yäwani.

14 ✧ U imata, Anututä Jesu komegup ikek awañ gánañ nanik wädäñ tädotkuk. Eruk, nin imaka udegän kehäromini terak komegup ikek api wädäñ tädorek.

15 ✧ Jide? Gupjin uwä Kristo täño gupi moräk-moräktä itkañ yäñ nämo nadäkañ? Ude itkañ unita jide? Kristo täño gupi moräk uwä kubokäret webekät bok kentäñirän tägawek? Nämoinik!

16 ✧ Ba ñode nämo nadäk täkañ? Äma kubätä kubokäret webekät kentäweko uwä gup kubägän täkamän. Unitawä Anutu täño mantä kwawak ñode yäyak; Yarä uwä gup kubägän api täden.

17 ✧ Täñpakañ äma Ekäni-kät kentäk täkañ uwä mäjoni Ekäni-kät kubägän ude täkamän.

18 Unita kubokäret kädet kañumuntañ metäñpeñ kut. Imata, momi ätu täk täkamäñ uwä gupnin punin ñonitä-gän täk täkamäñ. Täñ, kubokäret kädet täk täkañ uwä iniken gupi ba bänepi bok täñpä wakiinik täk täkañ.

19 ✧ Ba man ñode pätak u nämo käwep nadäk täkañ? Gupjin uwä Kudupi Munapik, Anututä tamiñkuko bänepjin-ken it täyak unitäño kudupi yot ude itkañ. In injinta biñam nämo!

20 ✧ Nämoinik, inä Anutu, gwäki ärowani penpäñ tämagutkuko unita biñam itkañ. Unita gupjintä Anutu wäpi biñam yäpmäñ ärok täkot.

✧ **6:9-10:** Gal 5:19-21; Efe 5:5; Rev 22:15 ✧ **6:11:** Tai 3:3-7 ✧ **6:12:** 1Ko 10:23 ✧ **6:13:** 1Te 4:3-5
 ✧ **6:14:** Rom 8:11, 1Ko 15:20, 2Ko 4:14 ✧ **6:15:** Rom 12:5; Efe 5:30 ✧ **6:16:** Mat 19:5 ✧ **6:17:**
 Jon 17:21-23; Rom 8:9-11 ✧ **6:19:** 1Ko 3:16 ✧ **6:20:** 1Ko 7:23, 1Pi 1:18-19; Plp 1:20

7

Yanäpi täktäk täño man

¹ Eruk, man kubäkubä kudän tänpäj naminjuño unitäño kowata kudän täj tamitat ño. Inä ñode yäjkuñ; Äma, webe nämo yäpneño uyaku täga.

² Ude täga yäk täkañ upäjkañ kubokäret kädet tañi-inik pätak unita äma kubäkubä webeni niked, ba webe kubäkubä äpiye niked itneñ.

³ Täjkañ äma täño gupi uwä webenita biñam unita nämo iyap täwek. Täjpäkañ udegän, webe täño gupi uwä äpita biñam unita nämo iyap täwek.

⁴ Unita ñode nadäkot; Webeni ini-tägän iniken gupita mäheми nämo täyak, äpitä webeni täño gupita mäheми bok täkta yäwani. Täj, udegän äpi ini-tägän iniken gupita mäheми nämo täyak, webenitä äpi täño gupita mäheми bok täkta yäwani.

⁵ Unita nädapi täjpani in, gupjinta nämo iyap täneñ. Täj, yäjpäj-nadäk täjpäj inigän inigän itpäj Anutu-ken yäñapik piä kañ tädayäj nadäjpäj inigän inigän täga itdeñ. Upäjkañ inigän inigän kadäni käroni täga nämo itdeñ. U imata, nadäk-nadäkita watä nämo irirän Satantä tänyäkñat-pewän waki tädeño udetä äneñi kentädeñ.

⁶ Man yäñahätat ño in täjkentäj tamik-tagän. U бага ude nämo peyat.

⁷ ✧ Näkä gäripi nadäk täyat uwä näkä itat udegän kañ irut yäj nadäk täyat. Upäjkañ nadäkinik täjpani kubäkubäta iron Anutu-ken nanik inigän inigän yämani. Kubätä ude itta kehäromi imani. Täj, kubäwä ude täkta kehäromi imani.

⁸ Unita gubañi gubañi ba ämawebe kajatta ñode yäyat; U gubañi näkä itat udegän itnayäj täño uyaku täga.

⁹ ✧ Upäjkañ nadäk-nadäkna ba gupnata watäni täga nämo iret yäj nadäjpäjä webe ba äma kañ yäput. U imata, kañgärip täjpäj kubokäret kädet iwatneñta.

¹⁰ ✧ Eruk, nädapi inta бага ñode peyat. Бага ñowä näkñaken nadäk-nadäk nämo, u Ekäniken nanik. Uwä ñode; Webenitä äpi nämoinik pewek.

¹¹ Täj, peweko uwä gubañigän irek, ba ittängän äpikät äneñi kentäjpäj itdeñ. Täjpäkañ ämatä webeni udegän, nämoinik pewek.

¹² Eruk, in ätutawä näkñaken nadäk, Ekäni täjopäj nämo, ñode täwetat; Nadäkinik täjpani kubä täño webeni nadäkiniki nämotä äpikät pen itta nämo bitnäweko uwä äpitä nämo yäj-iwarek.

¹³ Täjpäkañ udegän, nadäkinik täjpani webe kubä täño äpi nadäkiniki nämotä webeni-kät pen itta nämo bitnäweko uwä webenitä nämo yäj-iwarek.

¹⁴ U imata, äma nadäkiniki nämo uwä webeni täño nadäkinikitä Anututa biñam itta kädet käwep api täwit imek. Ba webeni nadäkiniki nämo u äpi täño nadäkinikitä Anututa biñam itta kädet käwep api täwit imek. Ude bureni nämo täjpäwä ironjiniye Anututa biñam nämo itneñ. Upäjkañ uwä kudupi itkañ.

¹⁵ ✧ Täjpäkañ nadäkinik nämo täjpani kubätä webeni ba äpi nadäkinik ikek u pekta nadäweko uwä nämo iniñ bitnäneñ. Nämo, teñpeñ kweko uwä nadäkinik täjpani äma ba webe u nädapi täño topmäk-topmäk terak pen täga nämo itneñ. Upäjkañ ñode nadäwut; Anututä ämawebe ätukät bänep kubägän terak itta nimagutkuk.

¹⁶ ✧ Täjpäkañ bok itdeño uwä webe nadäkinik täjpani in äpiye nadäkiniki nämo u täjkentäj yämiñirä bänepi käwep sukurenpäñ Anututa biñam täneñ.

Ba äma nadäkinik täjpani in webejiye nadäkiniki nämo u täj kentäŋ yämiŋirä bänepi käwep sukurenpäŋ Anututa biŋam täneŋ.

Anututä ude tepmaŋpani unita täga nadäneŋ

17 ✧ Täjpäkaŋ Anutu täjo äbot kubäkubäta бага ñode peŋ yämik täyat; Ekäni Jesutä in kubäkubä inide iwoyäŋpäŋ tepmaŋkuko udegän pen kaŋ irut. Ba jide irirä Anututä in inita biŋam tämagutkuko udegän kaŋ irut.

18 Uwä ñodeta yäyat; Inken nanik ätu gupi moräk madäwani itkaŋ nadäkinik täjirä Anututä tämagutkuk. Eruk, inä jide täjpäŋ gupnin moräk äneŋi yäpurärätne yäŋ nadäwätäk nämo täneŋ. Ba inkät nanik ätu gupi moräk nämo madäwani itkaŋ nadäkinik täjirä Anututä tämagutkuk. Eruk, inä gupjin moräk madäka nämo nadäneŋ.

19 ✧ U imata, kudän uwä imaka jopi. Gup moräk madäwani ba nämo madäwani u Anutu inamiken tägagän itkaŋ. Täŋ, Anutu täjo бага man iwat-awat unitä bureni-inik täyak.

20 Unita Anututä in inita biŋam tämagutkuk-ken itkuŋo udegän kaŋ irut.

21 Gäk äma täjo piä watä äma jopi itkaŋ nadäkinik täjpäŋ Anututa biŋam täjkuŋo täjpäwä eruk, unita nadäwätäk nämo täjpen. Täŋ, äma täjo komi piä u pejpäŋ gäŋaken gärip terak itta kädet kubä tumbänä täga iwaren.

22 ✧ Nadäkaŋ? Äma kubä äma täjo piä watä äma jopi irirän Anututä imagutkuko u täjpäwä eruk, äma uwä inidegän itkaŋ ñode nadäwek; Näk Anututä yen pit namiŋpäŋ iniken piä täkta nepmaŋpani yäŋ nadäwek. Täjkaŋ udegän äma kubä äma gämoni-ken nämo, ini jop kuŋarani ude irirän Anututä imagutkuko u täjpäwä eruk äma uwä inidegän itkaŋ ñode nadäwek; Näk Kristo täjo watä piä äma jopi ude itat yäŋ nadäwek.

23 Bureni-inik, Anututä gwäki ärowani-inikpäŋ in suwaŋkuko unita äma täjo topmäk-topmäk terak nämo itneŋ.

24 Unita notnaye äneŋi ñode yäkgän täjpa; Anututä in kubäkubä inita biŋam tämagutkuk-ken uken itkuŋo Anutu-kät kwasikotpäŋ pen udegän kaŋ irut.

Gubaŋita man

25 ✧ Eruk, gubaŋi gubaŋita kudän täwayäŋ. Uwä näkŋaken nadäk, Ekäni täjo nämo upäŋkaŋ Anutu butewaki nadäŋ namiŋkuko unita man yäyat ño täga nadäwä bureni täneŋ.

26 Näk ñode nadäk täyat; Kadäni wakiken itkamäŋ unita in gubaŋi itkaŋ udegän kaŋ irut.

27 Täjkaŋ gäk webe yäpuno u täjpäwä webe u pekta kädetta nämo wäyäkŋewen. Ba nämo yäpuno u täjpäwä yäpmäka piäni nämo täjpen.

28 ✧ Upäŋkaŋ webe yäpayäŋ täno uwä momi nämo. Ba webe gubaŋitä äma yäpayäŋ täko u imaka, momi nämo. Upäŋkaŋ ämawebe nädapi täjpanitä kome terak ño bäräpi mäyap api yabäŋ ahäneŋo unita kädet udewani inken ahäŋ tamek yäŋpäŋ täwetat.

29 ✧ Ñodeta yäŋpäŋ yäyat; Kadäni iwoyäŋkuko uku keräpi-inik täyak, kome pähap ño itak ñodegän nämo api irek. Unita kome ño terak irit unita nadäwätäk taŋi nämo täneŋ. Mebäri unita webe nitek in nadäk-nadäkjin webejiye terakgän nämo penen. Nämo, webe nämo yäpani ude bumik kaŋ irut.

³⁰ Ba konäm butewaki terak it täkaŋ in konäm butewaki terak nämo irani ude kaŋ irut. Ba oretoret terak irani in oretoret nämo täŋpani ude kaŋ irut. Ba moner piä täŋpani intä moner u nākŋaken nämo yāŋ nadāŋpāŋ kaŋ kuŋarut.

³¹ ✧ Ba äma kome täŋo tuŋum yāpmāŋ kuŋat täkaŋ in moner tuŋumjin nämo ude bumik kaŋ kuŋarut. U imata, kome pähap ŋo itak ŋodegān nämo api irek. Nämo, uwā paorayāŋ kerāp täyak.

³² Notnaye, näk intä nadāwätäk ikek kuŋatta nämo nadātat unita man ŋo täwetat. ŋode nadäk täkamāŋ; Yanāpi irit täŋo nadāwätäktä äma gubaŋi nämo yepmāŋit täyak unita Ekāni täŋo piätagān nadāwätäk täk täkaŋ, ba Ekānitä yabāwān tägakta nadäk kädēt kubāgān iwat täkaŋ.

³³ Täŋ, nadākinik täŋpani webe nīektä kome täŋo nadāwätäk terak bok kuŋat täkaŋ. Ba webeni bānepi täŋpidām takta nadāwätäk täk täkaŋ.

³⁴ Unita nadäk yarā terak kuŋat täkaŋ, webeni nanakta watä itta ba Ekāni täŋo piä takta nadāwätäk yarā u täk täkaŋ. Täŋpākaŋ webe gubaŋi, äma nämo yāpani u Ekāni täŋo piäta nadāwätäk täk täkaŋ. U gupi bānepi kuduptagān Anututa biŋam kudupi ude inīŋ kirekta piāni täk täkaŋ. Täŋ, webe āpi nīektä kome täŋo nadāwätäk terak bok kuŋat täkaŋ. Ba āpi bānepi täŋpidām takta nadāwätäk täk täkaŋ.

³⁵ Man yāyat ŋo in täŋkentāŋ tamikta yāyat. U bārāpi tamikta ba taniŋ bitnākta nämo yāyat. Nämo, man ŋonitā täŋkentāŋ tamiŋirān in kudān siwoŋi iwatpāŋ bānep nadäk-nadākjin kudup Ekāni terakgān peŋpāŋ kaŋ kuŋarut yāŋ nadātat.

³⁶ Unita äma gubaŋi, webe jop iwoyāŋ tamanipāŋ yepmakta nadäk täkaŋ inta ŋode yāyat; In kubätä ŋode nadāwek; Webe u nämo yāpayāŋ tāro uwā goret täŋ imet yāŋ nadāwek. Ba gup nadāŋ gāriŋnata watä täga nämo iret yāŋ nadāŋpāŋ, ba webe u yāpnaŋi yāŋ nadāwek. Eruk ude nadāwayāŋ täko uwā iniken gāriŋ iwatpāŋ webe u täga api yāpek. Täŋpākaŋ yāpeko uwā momi nämo.

³⁷ Täŋ, äma kubā gubaŋigān itta kubätä peŋ iwerānkaŋ nämo, ini nadäk kehāromigān peŋpāŋ gup nadāŋ gāriŋnata watä täga iret yāŋ nadāwek. Eruk, äma udewani uwā webe iwoyāŋ imani u nämo yāpeko u täga. Goret nämo täŋpek.

³⁸ Unita ŋode yāwa; Äma, webe iwoyāŋ imani yāpeko uwā täga täŋpek. Täŋ äma, webe u kehārom taŋpāŋ nämo yāpeko uwā tägagāmān kubā täŋpek.

³⁹ ✧ Eruk unita man kubā ŋode yākgān täŋpa; Äpi kodak irirān webeni äma unita biŋamgān pen irek. Täŋpākaŋ āpi kumbeko uwā webe u äma kubā täga yāpeko upāŋkaŋ Ekānita nadākinik täŋpanipāŋ yāpek.

⁴⁰ Ude upāŋkaŋ nākŋa ŋode nadātat; Webe u äma kubā nämo yāpeko uwā säkgāmān-inik irek. Täŋpākaŋ näk imaka, Kudupi Munapik ikek unita yāyat ŋo Munapik unitä nadäk-nadākna täŋmeham taŋ namiŋirān yāyat yāŋ nadātat.

8

Tom anutu jopita iŋiŋ yāmani man

¹ ✧ Eruk, tom anutu jopita iŋiŋ yāmani unita kudān täwayāŋ. Äma ätutä ŋode yäk täkaŋ; Nin kudup nadäk-nadākŋin ikek yāŋ yäk täkaŋ. U bureni yäk täkaŋ upāŋkaŋ äma mäyaptä nadäk-nadāki taŋita yāŋpāŋ gupi jop yāpmāŋ ärok täkaŋ. Täŋ, äbot täŋpanitā nadāŋ yāmikinik kowata kowata täŋpāŋ kuŋatnayāŋ täŋo uyaku Kristo täŋo ämawebe kehāromini nīkek api itneŋ.

2 ✨ Täŋkaŋ äma kubätä inita näk imaka kudup nadäwa tärekaŋ yäŋ nadäweko uwä ini bänepi jop yäŋ-ikŋarek. U nadänaŋi ude nämo nadätak yäŋ yänel!

3 ✨ Täŋ, äma kubätä Anututa gäripi nadäŋ imiŋpäŋ nadäŋ imikinik täk täyak, äma unita Anututä bureni-inik nadäŋ imitak.

4 ✨ Unita tom anutu jopita ijiŋ yämanipäŋ naknakta näwet yabäŋkuŋo unita jide yänayäŋ? Nöde; Anutu jopi uwä bureni nämo, wäranigän yäŋ nadäk täkamäŋ. Ba Anutu yarä nikek nämo, Anutu bureni-inik kubä-tägän itak yäŋ nadäk täkamäŋ.

5-6 ✨ Imaka unita anutu yäŋ yäwerani kunum terak ba kome terak itkaŋ, ba imaka mäyapta anutu yäŋ yäk täkaŋ, ba imaka mäyapta ekäninin yäŋ yäk täkaŋ upäŋkaŋ nintäŋo Anutu bureni-inik kubä-tägän itak. U Nanin pähap, imaka yäwän ahäwani unita biŋamgän it täkamäŋ. Ba Ekäninin bureni kubä-tägän itak. U Jesu Kristo, imaka kuduptagän unitäŋo kehäromi terakgän it täkaŋ, ba nin imaka, unitäŋo kehäromi terakgän it täkamäŋ.

7 Täŋpakaŋ nadäkinik täŋpani notjiye ätu man unita nämo nadäwä tärek täkaŋ. U anutu jopi nadäŋ yämik-yämik kädet bian iwat täŋkuŋo unita pen juku piŋ itkaŋ unita ketem anutu jopita ijiŋ yämanipäŋ naŋkaŋä u imaka bureni-inikta ijiŋ yämani yäŋ nadäk täkaŋ. Anutu jopi täŋo mebäri ket nämo nadäwä tärek täkaŋ unita ketem u naŋkaŋ bänepitä Anutu iŋamiken goret täkamäŋ yäŋ nadäk täkaŋ.

8 ✨ Nadäkaŋ? Ketemtä nämo nimagut päŋku Anutu dubini-ken nipmak täyak. Nämo, ketem u ba u nänero ba nämo nänero unitä täŋpewän Anutu iŋamiken täga ba waki ude nämo itne.

9 ✨ Ude upäŋkaŋ ket nadäwut. In nadäwä tärewäpäŋ imaka u ba u tägagän täne yäŋ nadäk täkaŋ upäŋkaŋ nadäk-nadäk u iwarirä notjiye nadäkiniki kwinitä tabäŋpäŋ udegän täŋkaŋ nadäkiniki täŋpä waneŋtä!

10 Nödetä nadäwut; Nadäwä tärewani inkät nanik kubätä anutu jopi täŋo iniŋoret eŋi gänaŋ itkaŋ tom anutu jopita ijiŋ yämani naŋ irirän notjinpak nadäkiniki kwini kubätä käweko uwä ŋode nadäwek; Näkŋa udegän täga täŋpet yäŋ nadäŋpäŋ nadäkiniki täŋpän waneŋ.

11 ✨ Wära! Kristotä notjinpak nadäkiniki kwini unita yäŋpäŋ kumbuk. Unita nadäk-nadäkjin nikektä notjinpak udewani kubä täŋo nadäkiniki täŋpewä waneŋo uwä tägawek? Nämo!

12 Notjiye nadäkiniki kwini udewanita goret täŋ yämiŋpewä bänep nadäk-nadäki kehäromi nämo u täŋpawak täkaŋ uwä Kristota udegän goret täŋ imik täkaŋ.

13 ✨ Unita nin kubäkubätä ŋode nadänaŋi; Ketem näkä nak täyat unitä täŋpewän äbot täŋpani notnapak kubätä momi-ken maŋpänä eruk, tom wari nämo inik api näŋpet. Nämotä nämo inik, näkä täŋpewa notnapak momi täŋpek yäŋ nadäwet.

9

Pol uwä aposoro noriye ätu udewanigän

1 ✨ Jide? Man yäyat unita näka nadäwä äpani täk täyak? Eruk näkŋata ŋode täwera nadäwut; Näk äma kubä täŋo topmäk-topmäk terak nämo it täyat. Nämo,

✨ 8:2: Gal 6:3 ✨ 8:3: Gal 4:9 ✨ 8:4: 1Ko 10:19; Gal 4:8; Lo 4:35,39; Lo 6:4 ✨ 8:5-6: Mal 2:10, 1Ko 12:5,6; Efe 4:5,6; Jon 1:3 ✨ 8:8: Rom 14:17 ✨ 8:9: Rom 14:13-15; Gal 5:13 ✨ 8:11: Rom 14:15,20 ✨ 8:13: Rom 14:21 ✨ 9:1: Apos 22:17-18; Apos 26:16, 1Ko 15:8

näk aposoro bureni kubä. Näk Ekäninin Jesu u kaŋkut. Ba Ekäni täŋo piä täk täyat unitäŋo bureni uwä in ubayäŋ.

2 ✨ Äma ätutä näka nadäŋirä aposoro bureni nämo täk täkaŋ. Upäŋkaŋ intä uyaku näka aposoro bureni yäŋ nadäk täkaŋ, ei yäŋ? Täŋkaŋ Ekäni täŋo manbiŋam täwerira nadäkinik täŋkuŋo unitä kwawak ŋode yäŋahätäk; Näk Ekäni täŋo aposoro bureni kubä.

3 Eruk, äma näkŋo aposoro wäp ba piä yäpmäŋ danik täkaŋ unitäŋo jop manman u yäpmäŋ äpäkta ŋode yäyat;

4 ✨ Jide? Banabas-kät nektä piä täŋo gwäkita ketem ume täga nämo näde?

5 ✨ Ba aposoro ätu ba Pitakät Ekäni täŋo noriyetä webeniye yämaguräkaŋ piäta bok kuŋat täkaŋ u, nek udegän, äbot täŋpani webe ninekta yäpmäŋkaŋ bok täga nämo kuŋatne?

6 Ba jide nadäkaŋ? Aposoro ätutä piä gwäki yäpmäŋirä Banabas-kät nektägän ninek gupnek täŋkentäkta moneŋ piä täga täde?

7 Ude nämo! Äma piä mebäri mebäri täk täkaŋ uterak gwäki yäpmäk täkaŋ. Ämatä ämaken piä täŋpärŋ unita gwäki yäpmäk täkaŋ. Ba gapman täŋo komi ämatä ini-tägän ini nämo täŋkentäk täkaŋ. Ba äma kubätä ketem piä täŋpärŋ ketem u täga näŋpek. Ba sipsip täŋo watä ämatä watäni itneŋo u gwäkita nonoŋi täkätpärŋ nak täkaŋ. Watä jop nämo it täkaŋ.

8 Täŋ, yäyat ŋowä äma täŋo nadäk terak yäŋahätäk yäŋ käwep nadäkaŋ. Upäŋkaŋ nämo, бага mantä udegän yäyak.

9 ✨ Moses täŋo бага man terak ŋode kudän täwani pätak; Bulimäkautä piä täŋ gamiŋkaŋ ketem moräki näŋpayäŋ täŋirän nämo yäjiwären. Man unita jide nadäkaŋ? Anututä bulimakauta nadäwätäk täŋpärŋ man u yäŋkuk?

10 ✨ Nämo, u Anutu täŋo piä äma ninta juku piŋpärŋ man u yäŋkuk. Nadäkaŋ, äma kome dukduk piä täk täkaŋ ba äma ketem bureni puget-puget täk täkaŋ uwä piä u jop nämo täk täkaŋ. Unitäŋo kowata bureni ätu api näne yäŋ nadäŋpärŋ piäni täk täkaŋ.

11 ✨ Nek udegän. Munapik täŋo yeri täga bämoŋjin-ken pik täŋkumäko unita kowata intäŋo tuŋum ätu gupnek täŋkentäkta yäpnaŋi nämo?

12 ✨ Äma ätutä inken piä täŋirä täga täŋkentäŋ yämik täkaŋ unita ketjin-ken nanik aposorojin bureni nek imata täŋi täga nämo yäpde?

Täŋpärŋkaŋ intä ude täga täŋkentäŋ nimaŋi upäŋkaŋ in bämoŋjin-ken itkumäkken uken nämo peŋ täwetkumäk. Nämo, intä Kristo täŋo Manbiŋam Täga u korekta nektä kädet täŋpipide yäŋ nadäŋpärŋ bäräpi u ba u kotak täkamäk.

13 ✨ Ude upäŋkaŋ ŋode nadäkot; Äma Anutu täŋo eŋiken piä täk täkaŋ uwä piä uterak ketem yäpmäk täkaŋ. Ba äma kudupi yot gänaŋ alta-ken Anututa tom ijin imik täkaŋ uwä tom u ätu kowata nak täkaŋ.

14 ✨ Täŋpärŋkaŋ äma Jesu täŋo manbiŋam yäŋahäk täkaŋ uwä udegän, piä uterak täga itnaŋi. Ekäninintä kädet u yäŋkehärom täŋkuk.

15 ✨ Ekänitä kädet u peŋkuko u täga iwarero upäŋkaŋ piä gwäkita nämo yäŋapik täyat. Ba intä täŋkentäŋ namikta man ŋo nämo kudän täyat. Nämo, Ekäni täŋo manbiŋam gwäki yäpmäkta nitek nämo, jop täwet täyat unita

✨ 9:2: 2Ko 3:2-3 ✨ 9:4: Luk 10:8, 1Ko 9:13-14 ✨ 9:5: Jon 1:42 ✨ 9:9: Lo 25:4, 1Ti 5:18 ✨ 9:10: 2Ti 2:6 ✨ 9:11: Rom 15:27 ✨ 9:12: Apos 20:34-35, 2Ko 11:9, 1Ko 13:7 ✨ 9:13: Nam 18:8,31; Lo 18:1-3 ✨ 9:14: Mat 10:10; Luk 10:7; Gal 6:6 ✨ 9:15: Apos 18:3

oretoret pähap ták täyat. Äma kubätä kädet u täñpipiñ nameko uwä kumbet yäj nadäwet.

16 ✧ Täñpäkañ näk Manbiñam Täga yäjahäk täyat unita yäjpäñ wäpna täga nämo yäpmäj akwet. Nämo, piä u tákta yäj namani unita imata ehutpäñ nämo täñpet? Näk Manbiñam Täga u nämo yäjahäwayäj táro uwä waki api kañ-ahäwet yäj nadätat.

17 ✧ Täñpäkañ Manbiñam Täga u yäjahäkta näkñaken gärip terak yäjahäwero uyaku gwäkita täga yäwet. Upäjkañ ude nämo, piä ták täyat uwä ude tákta yäj namani unita jop, Ekänitä kädet peñ namani ude iwatpäñ ták täyat.

18 Eruk, gwäki imatäkenpäñ api yäpet? Uwä ñode; Epänta gwäki yäpmäk-yäpmäk kädet näkña täga iwatnañi u peñpäñ Manbiñam Täga u gwäki yäpmäkta nämo, jop yäjahäk täyat unitä piäna täño gwäki ude täyak.

Pol ämawebe täño piä watä äma äworeñkuk

19 ✧ Nadäkañ? Anututä yen pit namiñkuko unita näk äma täño yen terak nämo it täyat. Upäjkañ näkñaken gärip iwatpäñ ämawebe kudup täño watä piä äma jopi ude äworeñpäñ kuñat täyat. U imata, äma mäyap yämagutpäñ Anututa biñam yepmakta nadäk täyat.

20 ✧ Mebäri unita näk ñode ták täyat; Juda ämawebe yämagutpäñ Anututa biñam yepmakta Juda äma ude äworeñpäñ bämopi-ken piäni ták täyat. Uwä Moses täño бага man terak it tákaj unita бага man terak irani ude äworeñpäñ täñkentäj yämik täyat. Näkñawä бага man terak nämo it täyat upäjkañ äma бага man terak it tákaj u Kristota biñam yämagutta ini bumikgän äworek täyat.

21 ✧ Täñkañ äma Moses täño бага man nikek nämo u yämagutta äma бага man nikek nämo ude äworek täyat. Ude ták täyat uwä Anutu täño бага nämo irepmit täyat. Nämo, näk Kristo täño man kädet ugän iwatpäñ ude uwä ták täyat.

22 ✧ Täñkañ äma nadäkiniki kwini ätu Kristota biñam yämagutta, äma nadäkiniki kwini ude bumik äworeñpäñ bämopi-ken piäni ták täyat. Bureni, äma mebäri mebäri ude wani ätu Kristota biñam yämagutta nadäk täyat unita äma mebäri mebäri u bumik äworeñpäñ bämopi-ken piäni mebäri mebäri ták täyat.

23 Ude ták täyat uwä Manbiñam Täga u täñmeham tákta ták täyat. Ba imaka tägatäga Manbiñam Täga u pewä ahäk täyak u Ekäni täño ämawebeniye-kät bok kan yäpna yäjkañ ták täyat.

Gwäki bureni yäpmäkta bäräñek tákäna

24 Täñpäkañ uwä ñode bumik; Närepmirek gärepmirek-ken äma mäyaptä bäräñeneño upäjkañ äma kubä-tägän бага pewani-ken intäjukun ahäñpäñ gwäki yäpek. Eruk, in udegän gwäki bureni u yäpmäkta juku piñpäñ kehäromigän kañ bäräñewut.

25 ✧ Nadäkañ, äma närepmirek-gärepmirek-ken bäräñenayäj nadäk tákaj uwä gärip mebäri mebäri mäde ut yämiñpäñ gupi täñpidäm tákta komi piä ták tákaj. Täñkañ äma uwä gwäki paotpaot ikek yäpmäkta ude ták tákaj. Täñ, ninäwä gwäki bureni-inik, paotpaot ikek nämo u yäpmäkta bäräñek tákamäj.

26 Mebäri unita näk dapun jopjop nämo täñkañ bäräñek täyat. Nämo, siwonigän bäräñek täyat. Ba äma ämik täñkañ keru jopjop wepmät tákaj ude nämo ták täyat.

27 ✧ Nāmo, gupnatā gāripna ba manna iwatta ut tāyat. U gupnatā gārip mebāri mebāri penjirān goret bārānewet yānpān ude uwā tāk tāyat. Nāk āma ātu Ekāni tāno manbiṅam yāwet yāpmān ābāntāyiwa gwāki nāmo yāpayān yān nāwerekta!

10

Isrel ābottā tānkuṅo udegān nāmo tāne

1 ✧ Notnaye, ābekjiye orajiye Moses iwarān tānkuṅo uken bārāpi ahān yāmiṅkuṅo u ket juku piwut yān nadānpān man ṅo tāwerayān; U kudup gubam pāhap Anututā watā it yāmikta pewān āpuko u gānaṅ kuṅatkuṅ. Ba u kudup Gwāgu Gāmāni u weṅpeṅ kukṅi udude sākgāmān ahānkuṅ.

2 Gubam u gānaṅ kuṅatkuṅo ba ume weṅkuṅo u ume ārutārut bumik ude tānkuṅ. Kadāni uken kuṅat-kuṅat kodaki yāput penpān Moses tāno iwarāntākiye ude ahānkuṅ.

3 ✧ Tānkaṅ āmawebe u kudup ketem Munapiktā yepmān towiṅkuko u nak tānkuṅonik.

4 ✧ Ba u kuduṅtagāntā ume Munapiktā yāmiṅkuko u imaka, nak tānkuṅonik. Ume uwā mobā Munapiktā peṅ yāmani bok kuṅat tānkuṅo uken naniktā āpānjirān naṅkuṅ. Mobā uwā Kristo ubayān.

5 ✧ Ude tāk tānkuṅo upānkaṅ āmawebe ukāt nanik māyaptā Anutu tāno gārip nāmo iwatkuṅo unita yabāwān nāmo tāgaṅkuṅ. Mebāri unita āmawebe māyaptā kome jopi uken kumān tānpā kuṅkuṅ.

6 ✧ Eruk, imaka ahān yāmiṅkuṅo u nintā kaṅpān nadākta wārani ude ahānkuṅ. Unitā nin ṅode niwoṅāretak; Ninā bhānep nadāk-nadāknin imaka wakiwaki terak nāmo pene, āmawebe biani unitā tānkuṅo ude.

7 ✧ Ba anutu jopi nāmo yāniṅ oretne, āma biani ātutā tānkuṅo ude. Unita Anutu tāno mantā ṅode yāyak;

Āmawebe u ketem ume naṅpān tānkuṅkuṅ tānkaṅ kuṅ āma tāno kap teṅpān kudān waki-wakiinik tānkuṅ. *Kis 32:6*

8 ✧ Eruk kubokāret kādet āma biani u ātutā tānkuṅo ude nāmo tāne. Āma uwā ude tānkuṅo unita kepma kubāgān āmawebe 23,000 udetā paotkuṅ.

9 ✧ Unita ninā Anututā tāga nāmo nin dāpek yān nadānpān imaka u ba u tāga tāne yān nāmo nadāne. Āma biani ātutā Anutu ude tān-yabānjirā gāmoktā kumān-kumān dāpuṅ.

10 ✧ Ba Anutu tāno kudānta gaṅani nadānpān yānkubit-kubit nāmo yāne. Āma biani ātu ude tānkuṅo uwā Kumān-kumān tāno Aṅerotā ābā kumān-kumān dāpuṅ.

11 ✧ Notnaye, imaka ahān yāmiṅkuṅo u āma ātutā juku piṅpān kādet kuroṅ udegān nāmo tāneṅta ude ahānkuṅ. Tānpān unitāno manbiṅam uwā tārek-tārek kadāni-ken itkamān nintā dāniṅpān nadānkaṅ umuntāneta kudān tānkuṅ.

12 Ude āma kubātā nāk kehāromi itat, wakiken tāga nāmo māṅpet yān nadānpānā momi-ken māṅpekta nadān tāpāneṅpān kuṅarek.

✧ 9:27: Rom 8:13, 13:14 ✧ 10:1: Kis 13:21-22; Kis 14:22-29 ✧ 10:3: Kis 16:35 ✧ 10:4: Kis 17:6; Nam 20:11 ✧ 10:5: Nam 14:26-30; Hib 3:17; Jud 5 ✧ 10:6: 1Ko 10:11; Nam 11:4,34 ✧ 10:7: Kis 32:6 ✧ 10:8: Nam 25:1-9 ✧ 10:9: Nam 21:5-6 ✧ 10:10: Nam 16:41-49; Hib 3:11,17 ✧ 10:11: 1Ko 10:6, 1Pi 4:7

13 ✧ Tänpäkan notnaye ñode nadäkot; Tänyabäk kudupitä nämö ahäj tamik täkan. Nämö, ahäj tamik täkan uwä äma ätuken ahäk täkan unitägän ahäj tamik täkan. Upänkan Anututä yänkehäromtak mani iwatpän nämö api tepmanpek. Nämö, u tabäj äwaräkuk täñirän tänyabäk kubä intä täga irepmitnanj nämö, udewani kubätä nämö api ahäj tamek. Nämoinik! Tänyabäk kubätä ahäj tamijirän Anututä kädet täwit tamijpän tänyabäk u gänaj kehärom tanpän itta kehäromi api tamek.

Anutu ba wäbät bok yäniñ oretnanj nämö

14 ✧ Unita notnaye tägagämän, wäbät yäniñ oretoret kädet kanjumontaj ban päñku irut.

15 In guñ nämö, nadäwä tumbani unita man täwerayäj täyat ño injin ket yäpmäj danijpän nadäwut.

16 ✧ Ekäni täjo wain ume näna yänpän Anutu bänep täga man iwetpän nak täkamäj uwä nanpänä Kristo täjo kumäk-kumäki terak tuben kuñpän Kristo inikät bänep kubägän tänpän it täkamäj. Ba käräga tokätpäñ nak täkamäj u udegän. U nanpänä Kristo täjo gupikät kentänpän Kristo-kät bänep kubägän tänpän it täkamäj.

17 ✧ Eruk, käräga bureni mebäri kubägän itak u kubägän nak täkamäj unita ämawebe ini-ini itkamäj upänkanj gup kubägän ude ahäk täkamäj.

18 ✧ Eruk, Juda ämawebe täjo täktäkita juku piwut; Ämawebe tom ketem alta terak Anututa ijin imanipän u moräki nak täkan uwä nanpän Anutu-kät kentänpän bänep kubägän tänpän it täkan.

19 ✧ Täñkanj man unita nadänit anutu jopi yäniñoret-oret man täwerayäj täyat ñonita nadäwut; Imaka guñ ämatä anutu jopita ijin yämik täkan u ba anutu jopi ini, unita jide yänayäj? U imaka bureni? Nämoinik! U imaka bureni nämö yän täwetat.

20 ✧ Unita ñode yäyat; Guñ ämatä imaka anutu jopita ijin yämik täkan uwä Anututa nämö, Satan täjo watä ämaniyeta ijin yämik täkan. Unita ketem anutu jopita ijin yämani nämö näneñ yän täwet täyat uwä ñodeta; In u nanpän Satan täjo watä ämaniye-kät kentänpän bänep kubägän tänpän itta nämö nadätat.

21 ✧ Inä Ekäni täjo wain ume nanjit, Satan täjo watä ämaniye unitäño bok täga nämö näneñ. Ba Ekäni täjo käräga nanjit, Satan täjo watä ämaniye unitäño bok täga nämö näneñ.

22 ✧ U imata, ude tänyäjän tämäño uwä Ekänitä kokwawak bureni api täñ nimek. Ude tänpänä nin kehärom tanpän Anutu täjo kokwawak täga api irepmitne? Nämoinik!

Notniye täñkentän yämikta täktäk ugänpäñ täne

23 ✧ Tänpäkanj äma ätutä ñode yäk täkan; Nin imaka u ba u tägagän täne yäk. Imaka yäjiwäranä kubä nämö, kudup u ninin kirewani yän yäk täkan. Man udewanita ñode yäyat; Täga yäkan upänkanj täktäk kudup uwä tägagän nämö. Ba täktäk kuduptagäntä täga nämö täñkentän nimek.

24 ✧ Unita ñode nadäkot; Ninä nininta nadäwätäk nämö täne. Nämö, äma ätu täñkentän yämikta piäni täne.

✧ 10:13: 1Ko 1:9 ✧ 10:14: 1Jo 5:21 ✧ 10:16: Mat 26:26-28 ✧ 10:17: Rom 12:5; Efe 4:16
 ✧ 10:18: Wkp 7:6 ✧ 10:19: 1Ko 8:4 ✧ 10:20: Lo 32:17; Rev 9:20 ✧ 10:21: 2Ko 6:15-16 ✧ 10:22:
 Lo 32:21 ✧ 10:23: 1Ko 6:12 ✧ 10:24: Rom 15:2

25 Eruk, ketem tom kudup ämatä gwäki penpäñ yäpmäkta maketken pek takañ u yänyabäk kubäkät nämo, täga suwanpäñ nänen. Yänyabäk ñode nämo yänen; U anutu jopita ijin yämani ba nämo ijin yämani yän nämo yänen.

26 ✧ U imata, unitawä Anutu täño man ñode kudän täwani;

Kome ini ba imaka imaka uterak itkanj u kudup Ekäni täñogän.

Sam 24:1

27 ✧ Unita Jesuta nadäkinik nämo täñpani kubätä ketem bok näda yän gäwerän täga yän nadäñpäñä ketem gwet gameko u kudup yänyabäk kubäkät nämo, ba nadäwätäk ikekät nämo, jop täga näñpen. Ketem u bänep nadäk-nadäkä täga nämo täñpän wanen.

28 ✧ Upäñkanj ketem kubä näñpayän täñiri äma kubätä ñode gäwerek; Ketem ñowä anutu jopita ijin yämani yän gäweränä eruk, notkapak unita yäñpäñ ketem u nämo näñpen. Nämo, notkapak unitä gäka nadäwätäk täñpäñ goret tak täyan yän gäwerekta!

29 Gäkña momi täñpen yän nämo yäyat. Nämo, notkapak unitä momi täyan yän nadäweko unita ketem u nämo näñpen.

Eruk, man unita äma kubätä kikinutpäñ ñode yäwek; Wära! Näk imaka u ba u tägagän näñpet ba täñpet yän nadätat unita imata äma ätu udegän nämo nadäk takañ unita yäñpäñ kädet u pewet?

30 ✧ Näk ketem kubä Anutu bänep täga man iwetpäñ näñpero uwä äma kubätä goret näyan yän imata näwerek?

31 ✧ Eruk unita ñode yäwa; In ketem ba ume nänyän, ba imaka u ba u tänyän nadäñpäñä u kudup Anutu wäpi biñam yäpmän akuktagän tänen. 32 ✧ Unita äma kubä, Juda äbotken nanik, Grik äbotken nanik, ba äbot täñpani kubä momi-ken tetewet yän yäñpäñ imaka siwonji täñpen kuñat täkot.

33 ✧ Näkä tak täyat udegän tak täkot; Näkña täñkentäka nadäñpäñ nämo, ämawebe kudup täñkentän yämiñira Ekänita biñam täñput yän nadäñpäñ kuñat täyat.

11

1 ✧ Unita näkño kädet kuroñ iwat täkot, näkä Kristo täño kädet kuroñ iwat täyat ude.

Ämawebe täño mebari

2 Kadäni kadäni näk man kudup täwetpäñ täwoñärenkuro u pen juku piñ it takañ. Täñkanj injipän yäpmän kuñat takañ unita taniñ oretat.

3 ✧ Upäñkanj man kubä ñode täwerayän täyat unita imaka, nadäkinik kanj täñput; Äma kuduhtagän täño gwäki u Kristo. Täñpäñ webe täño gwäki uwä äpi. Täñpäñ Kristo täño gwäki uwä Anutu.

4 Unita äma kubätä tek ämetkanj Anutu-ken yäñapik man yäwayän täko ba Ekäni täño meni jinom yäñahäwayän täko u gwäki Kristota mäyäk äpi imek.

5 Täñ, webe kubätä tek nämo ämetkanj Anutu-ken yäñapik man yäwayän täko, ba Anutu täño meni jinom yäñahäwayän täko uwä udegän gwäki äpita mäyäk äpi imek. Webe ude tak takañ uwä webe jopjop kuñarirä mäyäk yämikta gwäki puñin madän yämik takañ udegän äpi äworenenj.

✧ 10:26: Sam 24:1 ✧ 10:27: Luk 10:8 ✧ 10:28: 1Ko 8:7 ✧ 10:30: 1Ti 4:4 ✧ 10:31: Kol 3:17

✧ 10:32: Rom 14:13 ✧ 10:33: 1Ko 9:20-22 ✧ 11:1: 1Ko 4:16 ✧ 11:3: Stt 3:16; Efe 5:23, 1Ko 3:23

6 Nodeta yäyat; Webe kubätä tek nämo ämetkañ kuñareko uwä kubätä webe unitäño gwäki pujiñ kudup kañ madäñ imän. Upänkañ u uwä imaka mäyäki unita webe uwä gwäk muyam nikek kuñatpäñä tek ämetkañ kuñarek.

7 ✨ Täñpakañ ämawä tek nämo ämetkañ gwäki jopitä kuñatneñ. U imata, äma uwä Anutu täño inam dapun ba Anutu täño epmäget moräki unita. Täñ, webe uwä äma täño epmäget moräkipäñ täñpani.

8 ✨ Äma uwä webeken nanikpäñ nämo yäpuk. Webe uyaku ämaken nanik yäpuk.

9 ✨ Äma jukun täñpäñ penkañ webewä äma täño täñkentäki ude itta yäñpäñ täñpäñ pewani.

10 Mebäri unita webe uwä man buramik webe unitäño wärani uwä tek ämetpäñ kuñatneñ. Ude kuñatnayäñ täño uwä añero api orañ yämineñ.

11 Täñpakañ Ekäni-kät kowat kwasikorän täñpanitä webe inipärik, äma inipärik nämo kuñatneñ. Nämo, webetä äma täño täñkentäki ude itneñ, ba ämatä udegän, webe täño täñkentäki itneñ.

12 U imata, webe uwä ämaken nanik yäpani. Udegän ämatä webeken ahäñ-bumbum täk täkamäñ. Täñkañ u kudup Anutu-ken nanikgän.

13 Eruk, injin-tägän kañpäñ nadäk täñput; Webe kubä tek nämo ämetkañ Anutu-ken yäñapik man yäñirän tägawek?

14 Ba äma gwäki pujiñ tanjitä kuñarirän kawä siwoñi täñpek? Nämo! Anututä kädet kubä äbekjiye orajiye-ken ñode inide pewän ahäwani; Ämatä gwäk pujiñ tañi, webe täño ude bumik yäpmäñ kuñat-kuñat u mäyäki.

15 Upänkañ webetä gwäk pujiñ käronji yäpmäñ kuñarirä kawä tägawek. Gwäk pujiñ käronji u webe täño epmäget moräk. Gwäki pujiñtä tek ude täñpek.

16 Täñpakañ äma kubätä näkño man ño urayäñ nadäñpäñä ket ñode nadäwek; Kädet ätu nämo iwat täkamäñ, ba Anutu täño äbot ätu komeni komeni itkañ u kädet ugän iwat täkañ.

Ekäni täño äñnak-äñnakta man

17 Eruk, man ño täwerayäñ täyat uwä bänep täga terak nämo täwerayäñ. Anutu iniñoret käbeyä täk täkañ-ken kädet tägatäga nämo pewä ahäk täkañ. Nämo, äma bänep yäpä wakwak käbeyä ude täk täkañ.

18 ✨ In-täño biñam man ñode nadäk täyat; Käbeyäta änok kubägän irirä bämojpjin-ken duñ-wewek ahäñ tamik täyak yäk. Ude näwerirä u bureni käwep yäñ nadäk täyat.

19 ✨ Bureni, duñ-wewek in bämojpjin-ken ahäk täyak u täga nämo. Upänkañ jop uken, ini kañ ahäwän. Ude uyaku inken nanik netätä kädet Anututä gäripi nadäk täyak u iwat täkañ u kwawak api ahäwek.

20 Täñpakañ käbeyäta änok kubägän itkañ äñnak-äñnak täk täkañ uwä Ekäni täño äñnak-äñnak bureni nämo täk täkañ. Nämo inik!

21 In kubäkubätä injinken ketem yäpmäñ päbä notjiye mäde ut yämiñpäñ käronj nak täkañ. Täñjirä ätu nakta weñjirä it täkañ. Täñpäñ in ätutä wain ume bumta nanpäñ tängunñunñ täk täkañ.

22 ✨ Jide? In enjiñ nämo? Äñnak-äñnak injin enjiken täga nämo täneñ? Ude täk täkañ uwä Anutu täño äbot täñpanita nadäñjirä imaka jopi kubä täk täyak. Ba notjiye jäwärita mäyäk yämik täkañ. Unita jide täweret? Kudän täk täkañ unita oretoret man täweret ba? Nämotä nämo inik!

✨ **11:7:** Stt 1:26-27; Jem 3:9 ✨ **11:8:** Stt 2:21-23, 1Ti 2:13 ✨ **11:9:** Stt 2:18 ✨ **11:18:** 1Ko 1:10-12, 1Ko 3:3 ✨ **11:19:** Lo 13:3, 1Jo 2:19 ✨ **11:22:** Jem 2:5-6

23 Nadakaan? Man tawetat nowa Ekäniken nadankuro upaj tawetat. Man uwa node; Bipani Judas Kariotta Jesu iwan keritak tenkuko kadani uken Jesuta node tanjuk;

24 Uwa karaa yampapaj Anutu-ken banep taga man iwetkan tokat jukutpaj iwarantakiyeta yaminpaj node yanjuk; Nowa nakno gupna yak. Uwa in tanjentakta inij kirewani. Unita nak nadan namikta kan nak tanput yak.

25 ✧ Ketem nan paotpaj irawa udegan wain ume yampapaj yaminkan yanjuk; Nowa nakno nagatna. Nagatna nonita topmak-topmak kodaki yaput peyak yak. Unita kadani kadani no napanja naka kan nadan namik tanput yaj yawetkuk.

26 Unita kadani kadani karaa ba wain ume u nak takan uwa Ekanita komi nadanpaj kumbuko unitano manbijam yanahapaj tak takan. Ude tan yampaj kunjira Ekani uwa kan aban.

27 ✧ Eruk, unita nadakot; Ekani tano dakum naknak u imaka jopi kubä namo. Unita ama kubata kadet siwonji namo iwatkan Ekani tano karaa ba wain ume nanpeko uwa Ekani tano tohari ba nagarita nadanjiran imaka jopi kubä ude tanjiran Ekanita kawän momi tanpek.

28 ✧ Unita ama kubata karaa ba wain ume u nappa yanpaj banep nadak-nadaki-ken jide pareko u jukun yampaj daniikan taga nanpek.

29 Tanjan ama kubata Ekani tano gupi, abot tanpani noriye unita siwonji namo nadan yaminpaj karaa ba wain ume nanpeko uwa ini-tagan ini gupi Anutu tano manken tewek.

30 Mebari unita inken nanik amawebe atuwa kehäromini namo itkan ba ätu käyam ikektä itkan ba atuwa kumbuj.

31 Upajkan nin banep nadak-nadakin säkgaman yampaj daniikan nanayan tamäro uwa Anututa manken namo api nipmanpek.

32 ✧ Tan, Anututa nibawan taga namo tanpawa kadet siwonji niwonjarekta barapi mebari mebari nimik tayak. Imata, ama komen amawebe-kat paot-paotta bijam tanero udeta yanpaj tak tayak.

33 Unita notnaye, ina kubä-kengan itkan Ekani tano ketem bok nana yanpaja ama kuduptagan aban morenpaj irakan yaput-penpaj uteragan kan nak tanput.

34 Tanpakan ama kubata nakta iwawa intajukun ini eniken nan korekan kabeya-ken taga kwek. Ude tanayan tano uyaku kabeya namo tanpa wawapaj Anututa kowata waki namo tamek. Eruk ugan. Man moraki itak u anenjan renpaj tabawayan tayat-ken uken api taweret.

12

Munapiktä iron tak tayak unita man

1 Eruk notnaye, Kudupi Munapiktä iron tak tayak unitano mebarita intä gun itnejo udeta node tawera ket nadawut;

2 ✧ In bian gun itkan anutu jopi, man namo yawani uken panju gamori-kengan itkan unitano nadak kadet gwajiwani iwatpaj kunat tanjukonik.

3 ✧ Unita node tawera nadawut; Kadani uken man yak tanjujo u man Anutu tano Munapiktä pewän ahäk takan u namo. Namoinik! Anutu tano Munapiktä ama kubaken itkan man iweriran node taga namo yawek; Jesu kan wawan! Ba ama kubä Ekani tano Munapiki namotä Jesu u Ekani yan taga namo yawek.

✧ 11:25: Kis 24:6-8; Sek 9:11; Hib 8:8-13 ✧ 11:27: Hib 10:29 ✧ 11:28: Mat 26:22, 2Ko 13:5

✧ 11:32: Hib 12:5-6 ✧ 12:2: Hab 2:18-19 ✧ 12:3: 1Jo 4:2-3

4 ✧ Täñpakañ äbot täñpani ninken Munapiktä iron mebäri mebäri pewän ahäk täkañ uwä Munapik kubä-tägän pewän ahäk täkañ.

5 ✧ Ba Ekäni täño watä piä mebäri mebäri täk takamäj upañkañ Ekäni kubägän.

6 Ba piä u takta piä täktäk täño käderi mebäri mebäri upañkañ Anutu kubä unitägän piä u kudup takta äbot täñpani ämawebe kuduptagänta kehäromi nimik täyak.

7 ✧ Bureni, Munapiktä äbot täñpani ätu täñkentäj yämikta ämawebe kubäkubäken kehäromini pewän ahäk täkañ.

8 Uwä ñodeta yäyat; Munapiktä äma kubäta kehäromi iminjirän nadäk säkgämän kubä Anutu-ken nanik täga yäjahäwek. Täñpakañ äma kubätawä Munapik kubä unitägän nadäk-nadäk ätu Anutu-ken nanik ämawebe yäjahäñpäñ yäwetta kehäromi imik täyak.

9 Täñkañ Munapik kubä uterakgän äma kubä nadäkinik kehäromi täk täyak. Ba Munapik kubä unitägän äma kubätawä äma käyäm ikek yäpän-tägakta kehäromi imik täyak.

10 ✧ Täñpakañ äma kubätawä Munapik unitägän kudän kudupi ätu takta kehäromi imik täyak. Täñ, kubätawä Munapik unitägän Anutu täño meni jinom yäpmäñpäñ yäjahäkta kehäromi imik täyak. Ba äma kubätawä Munapik täño man bureni ba mäjo täño man jopi u yäpmäj danikta kehäromi imik täyak. Täñkañ äma kubätawä man kotäk kudupi mebäri mebäri terak yäkta kehäromi imik täyak. Täñpakañ äma kubätawä man kotäk u yäpmäj äyäjutpewän äma ätutä nadäkta kehäromi imik täyak.

11 ✧ Kudän mebäri mebäri uwä, Munapik kubä unitägän pewän ahäk täkañ. U iniken gärip terak äma kubäkubäta kehäromi inigän inigän yämik täyak.

Gupnin kubägän upañ moräki mäyap

12 ✧ Eruk gupninta nadäwut. Äma ninäwä gupnintä kubägän täyak upañkañ gupnin täño moräki wäpi inigän inigän. Täñkañ wäp inigän inigän unitäkañ gup kubägän täyak. Eruk Kristo täño äbot terak udegän pätak.

13 ✧ Nin kubäkubä mäyap upañkañ Kristo terak gup kubägän ude itkamäj. Nin kudup, Juda äbotken nanik, guñ äbotken nanik, watä piä täñpani jopi ba äma ekäni, nin Munapik kubägänpäj uwäktäj nimani. Munapik uwä ume bumik, nañ täpäneñpäñ säkgämän itta nimani. Täñkañ Munapik unitä täñpewän gup kubägän ude täñkumäño itkamäj.

14 Unita gupnin terak man wärani ñode täwetat; Gupnin täño moräki mäyap, kubägän nämo. Uwä ñode bumik; Munapiktä nin kubäkubäta kehäromi niminjirän piä ba täktäk mebäri mebäri Kristo täño äbot täñkehärom takta täk takamäj.

15 Unita kuroñnintä ñode yäwek; Näk ketka nämo unita gupka moräk nämo yäk. Upañkañ u gupnin moräk!

16 Ba jukuningäntä ñode yäwek; Näk dapunka nämo unita gupka moräk nämo yäk. Ude nämo! U gupnin moräk!

17 Ba jide? Gupnin kudup u dapuningän täñpeko uwä man jide ude nadäne? Ba gupnin kudup u jukuningän täñpeko uwä imaka kubä täño käbäñji jide ude yäna-kuneñ?

✧ 12:4: Rom 12:6; Efe 4:4 ✧ 12:5: Efe 4:11 ✧ 12:7: 1Ko 14:26 ✧ 12:10: Apos 2:4, 1Ko 14:5

✧ 12:11: Rom 12:3, 1Ko 7:7 ✧ 12:12: 1Ko 10:17 ✧ 12:13: Gal 3:28

18 Upänkaŋ ude nämo, Anututä iniken gärip iwatpäŋ gupnin täŋo moräki inigän inigän peŋirän piä iniken iniken täk täkaŋ.

19 Täŋpäkaŋ gupnin moräkitä kubägan äworenpäŋ itneŋo uwä gup bureni nämo!

20 Nämo, gupnin täŋo moräki mäyap unitä gup kubägan ude täŋkaŋ piä iniken iniken täŋirä säkgämän it täkamäŋ.

21 Unita dapunintä ketnin ŋode täga nämo iwerek; Gäkä nämo ireno uwä piä näkŋagan täga täŋpet! yäk. Ba gwäkŋintä kuroŋnin ŋode täga nämo iwerek; Gäkä nämo ireno uwä näkŋagan täga iret! yäk.

22 Nämoinik, gupnin moräki kubäta kehäromini nämo yäŋ yäk täkamäŋ upänkaŋ unitä nämo ireko uwä kehäromi jide ude yäpne?

23 Ba gupnin moräk-moräkta nadäna äpani täk täkamäŋ upäŋ watä säkgämän it yämik täkamäŋ. Ba gupnin moräk kubä u mäyäkŋin uwä säkgämän-inik uwäk täk täkamäŋ.

24 Täŋpäkaŋ gupnin moräki täga ätu kwawak pena it täkaŋ unita ŋode nadäkamäŋ; Anututä gupnin moräki kuduptagan peŋkuko gup kubägan ude itkaŋ. Täŋkaŋ gupnin moräki ätuwä wäpi biŋam ikek nämo bumik unita intäjukun peŋkuko itkaŋ.

25 Intäjukun peŋkuko uwä gupnin täŋo moräki moräki duŋ-wewek nämo täŋkaŋ watä kowata kowata täneŋta täŋpäŋ peŋkuk.

26 Unita gupnin moräki kubätä komi nadäŋirän moräki ätu kuduptagan komi nadäneŋ. Ba kubätä wäp biŋam yäpmäŋirän noriye kuduptagan wäpi biŋam yäpneŋ.

27 ✧ Eruk, man unitäŋo mebäri ŋode; Äbot täŋpani in kuduptagan Kristo täŋo gup ude itkaŋ. Täŋpäkaŋ in kubäkubätä gup unitäŋo moräki moräki ude itkaŋ.

28 ✧ Täŋkaŋ äbot täŋpani bämopi-ken Anututä piä mebäri mebäri täkta äma inigän inigän ŋode iwoyäŋpäŋ yepmaŋkuk; Intäjukun, aposoro yäpmäŋ daniŋpäŋ yepmaŋkuk. Täŋpäŋ uterakä äma Anutu täŋo meni jinom yäpmäŋpäŋ yäŋahäwani. Uterakä äma Anututä kädet gäripi nadäk täyak u yäwetpäŋ yäwoŋärewani. Ba äma ätuwä äma käyäm ikek yäpätägakta iwoyäŋpäŋ yepmaŋkuk. Ba ätuwä kudän kudupi täkta, ätuwä täŋkentäk piä mebäri mebäri täkta, ätuwä piäta watä itta. Täŋ, ätuwä man kotäk kudupi terak yäkta iwoyäŋpäŋ yepmaŋkuk.

29 Unita jide? Äbot täŋpani kudup uwä aposoro? Ba kuduptagan uwä Anutu meni jinom yäŋ ahäwani? Ba kuduptagan uwä yäwetpäŋ yäwoŋäreki piä täk täkaŋ? Ba kuduptagan kudän kudupi täk täkaŋ?

30 Ba kuduptagan äma käyäm ikek täga yäpätäganen? Ba kuduptagan man kotäk kudupi terak yäk täkaŋ? Ba kuduptagan man u yäpmäŋ äyänut täkaŋ? Nämoinik! U piäni inigän inigän täk täkaŋ.

31 ✧ Upänkaŋ Munapik täŋo iron kubäkubä ukät nanik intäjukun-inik itkaŋ u yäpmäkta gwäk pimäŋpäŋ piäni täk täkot. Unita apiŋo kädet tägagämän kubä täŋo mebäri täwetpäŋ täwoŋärewayäŋ.

13

Bänep iron bureni täktäk kädet

1 Näk äma nadäk-nadäk ikek ude itpäŋ äma täŋo man kotäk mebäri mebäri terak, ba kunum gänaŋ aŋero unitäŋo man terak täga yäwero upänkaŋ bänep

iron ikek nāmo kuŋarayāŋ tāro uwā manna sākgāmān uwā yāŋuruk-uruk, wagām māmā ude api tāŋpek.

2 ✨ Tāŋpākaŋ nāk Anutu tāŋo meni jinom yāpmāŋkaŋ pidāmīgān tāga yāŋahāwet, ba imaka imaka kwawak irani ba kābop irani unitāŋo mebāri tāga nadāwa tārenejō upāŋkaŋ bānep iron ikek nāmo kuŋarayāŋ tāro uwā imaka jopi ude api ired. Ba nadākinikna kehāromitā pom tāŋpewān ini irani-ken tāga peŋpeŋ āpāmaŋ kweko upāŋkaŋ bānep iron ikek nāmo kuŋarayāŋ tāro uwā nadākinikna u jopigān api tāŋpek.

3 ✨ Tāŋpāŋ nāk tuŋumna kudup āma jāwārita tāga yāmet, ba Anututa yāŋpāŋ gupna paotta tāga iniŋ kirewero upāŋkaŋ bānep iron ikek nāmo kuŋarayāŋ tāro uwā tāktākna tāgatāga unitā nāmo api tāŋkentāŋ namek.

4 Eruk āmawebe bānep iron kādet bureni iwat tākaŋ uwā ŋode tāk tākaŋ; U kwikinik itkaŋ āma ātu oraŋ yāmik tākaŋ. Āma u noriyetā yārepmirāwā kokwawak nāmo nadāk tākaŋ. Ba u inita nāk āma ātu yārepmimat yāŋ nadāŋpāŋ-nadāwā ārowani nāmo tāk tākaŋ.

5 ✨ Āmawebe bānep iron ikek uwā ārowani kudān nāmo tāk tākaŋ ba initagān nadāwātāk nāmo tāk tākaŋ. Tāŋpāŋ kokwawak bārāŋeŋ nāmo nadāk tākaŋ. Ba āmata waki tāŋ yāmiŋirā momi u kadāni kāroŋita nāmo yāpmāŋ kuŋat tākaŋ.

6 ✨ Tāŋkaŋ wakitā āma ātuken ahāŋ yāmiŋirān wi yāwatpāŋ oretoret nāmo tāk tākaŋ. Nāmo, u man bureni tāŋo kudān kwawak ahāŋirān uyaku oretoret pāhap nadāk tākaŋ.

7 ✨ Tāŋpākaŋ āma bānep iron ikektā āma kehāromini nāmo tāŋ-mehamtaŋ yāmik tākaŋ. Ba nadākiniki nāmo pewā putārewākaŋ Anututā tāŋkentāŋ yāmikta itsāmāŋpāŋ nāmo gaŋatak tākaŋ. Nāmo, bānep iron tāktāk kādet gwāk pimiŋpāŋ tāk tākaŋ.

8 Bānep iron kādet bureni uwā nāmo api paorek. Tāŋ, kādet tāga ātu ŋodewani u api paotnej; Kudupi Munapik terak Anutu tāŋo meni jinom yāŋahāk-ahāk uwā kadāni kerāpi-tagān. Ba Kudupi Munapik tāŋo iron yāpmāŋpāŋ man kotāk kudupi kudupi terak yākyāk u api paorek. Ba Anutu tāŋo nadāk yāpmāŋpāŋ yāŋahāk-ahāk u imaka, api paorek.

9 Bureni, Anutu tāŋo nadāk kuduptagān tāga nāmo nadāna tārewāpāŋ yāŋahāne, morākigān nadāŋpāŋ yāŋahāk tākamāŋ. Ba Kudupi Munapik terak Anutu meni jinom kuduptagān tāga nāmo yāŋahāne, morākigān nadāk tākamāŋ.

10 Upāŋkaŋ imaka bureni-iniktā ahāŋirān imaka ket nāmo nadāwani ba ket nāmo tāŋpani u api paotnej.

11 Uwā ŋode bumik; Nāk ironi itkaŋ man yāŋkuro, nadāk-nadāk piā tāŋkuro ba yāpmāŋ danik-danik piā tāŋkuro u ironitā-yāŋ tāk tāŋkuronik. Ude itkuropāŋ tāgaŋpāŋ āma ekāni āworeŋpāŋ āgiŋ kādet u peŋkut.

12 ✨ Tāŋ, apiŋo imaka imaka yabāŋpāŋ-nadāk tākamāŋ u wāranigān kaŋuruk ikek, glas waki terak mājonin sākgāmān nāmo kak tākamāŋ ude bumik yabāŋpāŋ-nadāk tākamāŋ. Upāŋkaŋ kami iŋam kowat-kawān api tāne. Apiŋo Anututa nāmo nadāwa tārek tākaŋ. Upāŋkaŋ kadāni uken api nadāwa tārenej, Anututā nākŋo mebārina nadāwān tārekinik tāk tāyak ude.

13 ✨ Tāŋpākaŋ imaka u nāmo ahāŋirān imaka yarākubātā bureni tākaŋ uwā ŋode; Nadākinik, ba imaka Anututā kāmi nimikta yāwani unita bānep peŋpāŋ

✨ 13:2: Mat 17:20 ✨ 13:3: Mat 6:2 ✨ 13:5: Plp 2:4 ✨ 13:6: Rom 12:9 ✨ 13:7: Rom 15:1, 1Pi 4:8, 1Ko 9:12 ✨ 13:12: 2Ko 5:7; Jem 1:23 ✨ 13:13: 1Te 1:3, 1Jo 4:16

itsämäk, ba bänep iron täktäk kädet. Täñkañ imaka yarä unitäño intäjukun-inik uwä bänep iron.

14

Munapiktä iron kubäkubä nimik täyak

1 ✧ Unita notnaye, iron kädet bureni u iwatta piäni kehäromigän täneñ. Täñpäj iron Kudupi Munapiktä nimik täyak u yäpmäkta imaka, piäni täneñ. Täñkañ iron tagagamän kubä ñode, Anutu täño meni jinom yäñahäkta kehäromi u yäpmäkta iyaptak täkot.

2 Nadäkañ, man kotäk kudupi, Munapik-ken nanik u yäkyäk täga upäjkañ äma man kotäk uterak yäk täkañ uwä ämatä nadäkta nämo yäk täkañ. U Anutu-kätgän iniken man käbop nanik yäjpäñ-nadäk täkañ. Täñirä man kotäk uwä äma ätutä nämo nadäwä tärek täkañ.

3 Täñpäkañ äma Anutu täño meni jinom yäñahäk täkañ uwä ämatä nadäkta yäk täkañ. Man yäk täkañ unitä ämawebe täñ-kehäromtañ yämiñpäñ nadäkiniki täñmeham tañit, bänepi täñpidäm tañit täk täyak.

4 Täñ, äma man kotäk kudupi terak yäk täkañ uwä inigänpäj täñkentäj yämik täyak. Upäjkañ äma Anutu täño meni jinom yäñahäk täkañ uwä äbot täñpani kudup täñ-kehäromtañ yämik täkañ.

5 ✧ Unita näkño gärip uwä ñode; In kuduhtagän man kotäk kudupi, Munapik-ken nanik u yänayäj täño uwä gäripi nadäwet. Upäjkañ gäripna tañi-inik pätak uwä in kudup Anutu täño meni jinom yäñahäjirä ämawebe mebäri kwawak nadäneñta kehäromi tamani. U mebäri ñodeta yäyat; Äma Anutu täño meni jinom yäñahäk täkañ uwä, äma man kotäk kudupi terak yäk täkañ u yärepmit täkañ. Upäjkañ äma man kotäk kudupi yäjirä äma kubätä man u yäpämäj äyäjurirän äbot täñpani kudup täñkentäj yämayäj täko uyaku täga.

6 Unita notnaye, ñodeta ket nadäwet; Näk inken äreñpäñ man kotäk kudupi terak yäwawä unitä jide ude täñkentäj tamek? Nämo, bureni täñkentäj tamayäj nadänpäjä ñode täñpet; Man kubä Anututä näwerani u täweret, ba Anutu täño nadäk kubä yäpämäjpäñ yäñahäjpäñ täweret, ba Kudupi Munapik terak Anutu täño meni jinom yäñahäjpäñ täweret, ba Anutu täño man ätu täwetpäñ täwoñärewet. Ude täñpero uyaku täga täñkentäj tamet.

7 Unita imaka irit ikek nämo, mämä-mämägän täñpani unita nadäwet; Kap kubä tewayäj nadänpäj uhuwep säkgämän nämo piäweno, ba gita injipäj säkgämän nämo ureno uwä jide täñpäñ ämatä kap upäj teyak yäj nadäwä täreneñ? Täga nämo!

8 Ba womat säkgämän nämo piäjirä mebäri unita piäkañ yäj nämo nadäwä täreneñ.

9 Täñpäñ in udegän, manbiñam man kotäk kudupi terak yäjirä jide täñpäñ ämawebetä man kotäk u nadäwä täreneñ? Täga nämo. Manka uwä jop piän kunen.

10 Täñpäkañ kome terak ämatä man kotäk mebäri mebäri yäk täkañ. Man kotäk u mebäri kudup kwawak pätkañ.

11 Täñ, äma kubätä man kotäk näkä nämo nadäwani u yäjirän nämo nadäwa täreneño uwä äma unita kubäken nanik yäj nadäwet, ba äma u näka kubäken nanik yäj udegän nadäwek.

12 Unita Munapik tãño iron kubäkubä yãpmãkta pidãmtak tãkañ u tãga upãñkañ iron äbot tãñpani tãñ-kehãromtañ yãmik tãkañ upãñ yãpmãñ kuñatta ehuranigãñ tãk tãkot.

13 Mebãri unita äma kubä man kotãk kudupi yãkta kehãromi imani uwã ämawebe ätutã nadãkta mani u yãpmãñ äyãñjurekta kehãromi yãpmãkta Anutu-ken yãñapiwek.

14 Imata, nãk man kotãk kudupi yãñpãñ Anutu-ken gera yãwero uwã bãnepna-tãgãñ tãñpet, nadãk-nadãkna guñ parirãn.

15 ✧ Unita jide tãñpet? Eruk, ñode kañ tãñpa yãñ nadãtat; Bãnepnatã yãñapiñirãn nadãk-nadãknatã nadãwãn-tãrewãpãñ menatã yãñahãk tãyon. Ba kap tektek udegãn. Bãnepnatã kap tenjirãn nadãk-nadãknatã nadãwãn-tãrewãpãñ menatã kap tek tãyon.

16 U ñodeta yãyat; Gãkã man kotãk kudupi yãñpãñ bãnepka-tãgãñ Anutu-ken yãñapik man yãñpãñ iniñ orereno uwã jide tãñpãñ äma man kotãk u nãmo nadãwanitã manka u nadãwã tãrewãpãñ tãñkehãrom takta 'U bureni' yãñ yãñeñ? U tãga nãmo!

17 Iniñoret man yãweno u tãga upãñkañ notkapak kubã gãkño man kotãk unitãño mebãri nãmo nadãweko u jide tãñpãñ manka unitã tãñkentãñ imek? Tãga nãmo!

18 Nadãkañ? Nãkñağãñ it tãyat-ken uken Anutu iniñ oretta in kudup tãrepmiñpãñ kadãni kadãni man kotãk kudupi terak yãk tãyat unita Anutu bãnep tãga nadãñ imik tãyat.

19 Ude tãk tãyat upãñkañ Anutu iniñoret kãbeyã-ken ämawebetã nãkño man nadãwã tãrewut yãñpãñ man kotãk kwawani terak tãga yãwetpãñ yãwoñãrewet. Upãñkañ kotãk kudupipãñ imata man kãronji boham yãweret? Man kãronji yãñira nadãñpãñ mebãri nãmo nadãwã tãreneñ.

20 ✧ Unita notnaye, ironjironji ude itkañ ägij tãño nadãk nãmo yãpmãñ kuñatneñ. Nãmo, nadãk-nadãkjin uwã Munapik tãño nadãk, äma ekãni tãño nadãk ude yãpmãñ kuñatneño upãñkañ tãktãkjin uwã nanak pakitã kudãn wakiwaki tãkta nãmo nadãk tãkañ ude kuñat tãkot.

21 Tãñpãkañ Anutu tãño man ñode kudãn tãwani;

Ekãnitã ñode yãyak; Nãk äma kudupi yãñiñ kirewa äma äbot ño man kotãk kudupi terak manna biñam yãwetnayãñ tãño upãñkañ nãmoinik api nadãñ namineñ. Ais 28:11-12

22 Man unitãño kukjini ñode yãwa; Kotãk kudupi terak man yãkyãk uwã nadãkinik tãñpani tãñkehãrom takta pewãn ahãwani nãmo. Nãmo, u kudãn ude Anututã äma nadãkinik nãmo tãñpanita iniken kehãromi yãwoñãrek tãyak. Tãñ, Anutu tãño meni jinom yãñahãk-ahãk uwã nadãkinik tãñpanitã nadãkta yãwani.

23 ✧ Unita ñode nadãwut; Äbot tãñpanitã Anutu iniñoretta kãbeyã tãñpãñ kudup-tagãñ man kotãk kudupi terak yãñirã äma jopi ba nadãkinik nãmo tãñpani kubãtã bãmopjin-ken itpãñ-nadãñpãñ ñode tãwerek; Tãñguñguñ tãñkañ yãkañ yãk.

24 ✧ Tãñpãkañ äbot tãñpani kuduñtagãñ Anutu tãño meni jinom yãñahãñirã äma jopi ba nadãkinik nãmo tãñpani unitã nadãñpãñ man nadãweko unitã bãnepi yãpurirãn eruk, iniken mebãri ñode kañpãñ nadãwek; Nãk momi tãñpani yãk.

25 ✧ Nadãk nadãk waki bãnepi-ken kãbop irani u kwawak pewãn ahãñ imiñirãn

gukut imäp mok täppän Anutu iniñ orerek. Täppän ñode yāñahāñpāñ tawerek; Anutu bāmopjin-ken bureni-inik itak yāk.

Iniñoret kābeyä-ken kudän jide täne?

26 ✧ Eruk notnaye, unita yāñpāñ kādet siwoñi jide ude iwatne? Inä Anutu iniñ oretta kābeyä täppän ñode tāk tākañ; Äma kubätä kap tewek. Täppäkañ kubäwä Anutu täño man kubä täwetpāñ täwoñärewek. Täñ, äma kubätäwä nadäk kubä Anutu-ken nanik yāñahāwek. Täñkañ kubätäwä kotäk kudupi terak yāwek. Yāñirän kubätä man kotäk unitäño mebäri yāñahāwek. Imaka u kudup Anutu täño äbot täñpani ämawebe täñkehārom takta täneñ.

27 Ñodeta yāyat; Äma ätutä kotäk kudupi terak yāna yāñpāñ mäyaptä nämo yāneñ. Yarä ba yaräkubä-tägän yāneñ. Kubätä yāwänä kubätä yāwek. Täñkañ äma kubäkubä täñkentäki mebäri yāpmāñ äyāñurani nīkek.

28 Täñ, äma kubätä man yāpmāñ äyāñuranita wäyäkñewän waneño uwä kābeyä-ken kotäk kudupi terak nämo yāwek. Nämo, ini bānepi-ken, Anutu-tägän nadäkta yāwek.

29 ✧ Ba Anutu täño meni jinom yāñahāwanita udegän yāyat; Äma yarä ba yaräkubä bumik yāneñ. Yāñ irirä ätutä man unitäño mebäri ket yāpmāñ daniñpāñ yāñpāñ-nadäk täneñ.

30 Täñpākañ äma kubä mañirirän Munapiktä bānepi-ken man kādet jide pewän ahāñirän u yāñahāwayāñ täñpänä man yāñ ireko u bitnäñpāñ iränkañ äma uwä yāwek.

31 Anutu täño meni jinom yāñahāk-ahāk u imaka täga kubä. Unita in u tāk tākañ uwä iniñ kubäkubätä yāñahāk tākot. Yāñahāñirä ätu juku penpāñ Anutu täño man mebäri nadāñpāñ bānepi täñ-kehāromtak tākot.

32 Imata, Kudupi Munapiktä täñpewän äma kubä Anutu täño meni jinom yāñahākta nadāweko uwä iniken menita watāni itpāñ kubätä yāwän täreñirän täga yāñahāwek.

33 Unita nadākañ? Anutu uwä yāñuruk-uruk ba täñuruk-uruk Anutu nämo, u Anutu kwini pewän ahāwani.

34 ✧ Täñpākañ äbot täñpani ätuken Anutu iniñoret kābeyä-ken webewä man kum it tākañ, inken udegän it tākot. Webetä ude täñpāñ Moses täño бага man terak yāwani ude äpani kañ irut.

35 Man kubä nadāneño unitäño mebäri nadānayāñ nadāñpāñä ini eniken kuñkañ äpiye yāweräkañ kañ yāwet täñput. Webetä Anutu iniñoret kābeyä-ken yākyäk u kādet siwoñi nämo.

36 Täñpākañ inä kādet päke yāyat u nämo iwat tākañ unita jide? Anutu täño man inken naniktä ahāñkuk? Ba in-tägän nadāñkuñ?

37 ✧ Eruk, inken nanik kubätä inita nadāñirän Anutu täño meni jinom yāñahāwani, ba Munapik ikek täñpeko uwä man kudän täñ tamitāt ñowä Ekāni täño jukuman ude nadāwän tärek tākot.

38 Täñpāñ äma kubätä manna ño nadāñ äwaräkuk täñpayāñ täko uwä äma udewani mäde kañ ut yāmut.

39 Unita notnaye, ñode nadāwut; In Anutu täño meni jinom yāñahāwani ude itta gwäk pimik tākot. Ba man kotäk kudupi terak yākta бага nämo penkireneñ.

✧ 14:26: 1Ko 12:8-10; Efe 4:12 ✧ 14:29: Apos 17:11, 1Te 5:21 ✧ 14:34: 1Ko 11:3, 1Ti 2:12; Tai 2:5

✧ 14:37: 1Jo 4:6

40 ✨ Upäjkaŋ Anutu iniŋoret kábeyä täŋpäjä kudän siwoŋi säkgämän täŋirä kábeyä säkgämän ahäk täyon.

15

Kristo awaŋken naniktä akuŋkuk

1 Eruk notnaye, Manbiŋam Täga täwetpäj täwojärenkuro u äneŋi yäj kodak taŋpäj täwetat. Manbiŋam u nadäŋpäj iŋitkuŋ, ba uterak nadäkinikjin yengämä pek täkaŋ.

2 Näkä Manbiŋam Täga yäŋahäŋpäj täwetkuro u iŋit-inik täkaŋ u täŋpawä wakiken nanik täga wädäŋ tädotpäj api tepmaŋpek. Täŋ, nadäk kubä yäpmäj kuŋatnayäŋ täŋo uwä nadäkinikjin u jopigän api täŋpek.

3 ✨ Manbiŋam doni nikek näka namani ugänpäj inta tamiŋpäj ŋode täwetkut; Kristo uwä wakininta kowata kumbuk, man kudän terak yäwani udegän.

4 ✨ Kumbänpäj äneŋkuŋ. Täŋpäkaŋ man kudän terak yäj imani udegän, kepma yaräkubä täreŋirän awaŋ gänaŋ naniktä kodak taŋpäj akuŋkuk.

5 ✨ Akuŋpäj intäjukun Kefas wäpi kubä Pita u ahäŋ imiŋkuk. Täŋkaŋ äma 12 yäj yäwerani* u ahäŋ yämikgän täŋkuk.

6 Täŋkaŋ nadäŋ imikinik täŋpani 500 ude bumik äbot kubä-kengän irirä kwawak ahäŋ yämiŋirän kaŋ moreŋkuŋ. Uken nanik ätu kumbuŋopäj mäyap pen kodak itkaŋ.

7 ✨ Nadäŋ imikinik täŋpani u ahäŋ yämiŋpäjä Jems ahäŋ imikgän täŋkuk. Jems ahäŋ imiŋpäjä aposoro kuduŋtagän ahäŋ yämiŋkuk.

8 ✨ Eruk päke u ahäŋ yämiŋtäŋ äbätängän mäden-inik kädet inigän kubä terak näk ahäŋ namiŋkuk, aposoro ätu ahäŋ yämiŋkuko udegän nämo.

9 ✨ Näk aposoro äpanitä äpani-inik. Näk Anutu täŋo äbot däpmäj yäwat kirek täŋkuro unita aposoro wäp nämo yäpnaŋi.

10 ✨ Upäjkaŋä apiŋo aposoro it täyat uwä Anutu täŋo orakorak näkä terak patkuko unitä nepmaŋpän ude itat. Ekäni täŋo orakorak näkken patkuko u bureni nämowä nämo täŋkuk. Näkä piä täŋkuro u täŋ däminikik täŋkut, ätu täŋo yärepmitak. Upäjkaŋ imata näkŋa wäpna jop yäpmäj ärowet? Nämo, Anutu täŋo orakorak näkken pätak unitä kehäromi namiŋirän piä u täŋkut.

11 Unita näk ba aposoro ätu uwä piä mebäri kubägän täk täkamäj. Nin kuduŋtagän manbiŋam mebäri kubägän yäŋahäk täkamäj. Yäŋahäŋjitna nadäŋpäj nadäkinik täŋkuŋo u.

Kumbaniä äneŋi akukakukta man

12 Kristo uwä kumbani-ken naniktä akuŋkuk, manbiŋam ude yäŋpäj täweritna imata inken nanik ätutawä kumbani-ken naniktä akukakuk täŋo käderi nämo pätak yäj yäk täkaŋ?

13 Kumbani-ken akukakuk nämo pätak u täŋpawä, eruk Kristo imaka, kumbani-ken naniktä nämo akuŋkuk yäj nadäneŋ.

14 Täŋkaŋ Kristo nämo akuŋkuk yäwänä mani biŋam yäk täkamäj u bureni nämo täŋpän, ba nadäkinikjin u udegän, jopi täŋpän.

✨ 14:40: Kol 2:5 ✨ 15:3: Ais 53:8-9 ✨ 15:4: Mat 12:40; Apos 2:24-32 ✨ 15:5: Luk 24:34; Mat 28:16-17 * 15:5: Äma 12 yäj yäwerani yäyak u Jesu täŋo iwaräntäkiye 12 unita yäyak ✨ 15:7: Luk 24:50 ✨ 15:8: Apos 9:3-6, 1Ko 9:1 ✨ 15:9: Efe 3:8, 1Ti 1:15 ✨ 15:10: Apos 8:3, 2Ko 6:1, 2Ko 11:5,23

15 ✨ Ba ugän nämo. Nin Anututa ñode yänkumäj; U Kristo kumbani-ken nanikpäñ yäpmäj akuñkuk. Täñpakañ kumbani-ken naniktä akukakuk nämo parän yäwänäku Anututä jide täñpäj Kristo yäpmäj akwän? Unita man yänkumäjö u Anutu meni yäpurärätpäj jop manman yäwani ude tänam.

16 Unita äma kumbani-ken naniktä nämo api akuneñ yäj yäñpäjä Kristota udegän kumbani-ken naniktä nämo akuñkuk yäj yäk täkot.

17 Täñ, Kristotä kumbani-ken naniktä nämo akuñkuk yäj yäwänäku nadäkinikjin bureni nämo, jopigän täyek. Ba momijin pen pat tamitek.

18 Ba Kristo nadäj imiñpäj kumbuño u imaka, kumäñpäj paot-inik täñpäm.

19 Täñkañ udegän, Kristotä nin kome terak ñogän täñkentäj nimän yäwänäku butewaki äbot bureni-inik yäj niwet täkäneñ.

20 ✨ Upänkañ ude nämo! Kristo u bureni-inik kumbani-ken naniktä äma kumbanita intäjukun täñpäj akuñkuko itak! Ude unita äma kumäñpeñ kwani imaka, kumbani-ken naniktä bureni-inik api akuneñ. Jesu täño akukakukitä ude täñkehärom tañkuk.

21 ✨ U ñode; Äma kubätä kumäj-kumäj pewän ahänkuño udegän äma kubätägän kumbani-ken naniktä akukakuk pewän ahäj nimiñkuk.

22 Adamtä äbotken nanik kuduhtagän kumäk täkamäj udegän Kristotä äbotken yäpurärärani u kuduhtagäntä kumbani-ken naniktä api akuneñ.

23 ✨ Täñpäj kumbani-ken naniktä akukakuk tawañ ñode täñpani; Intäjukun-inik Jesu. U mädeni-ken äbäkäbäk kadänini-ken unitäño äboriyetä api akuneñ.

24 Äboriyetä akuñirä eruk tärek-tärek kadäni bureni api ahäwek. Kadäni uken Kristotä imaka imaka waki kehäromi nikek ba wäpi biñam ärowani nikek u kuduhtagän täño kehäromi yäpmäj äpäkinik api täñpek. Ude täñkañ kome ba imaka päke yabäj yäwatpäj intäjukun it täyak u Anutu Nanta api iniñ kirewek.

25 ✨ U imata, Kristotä intäjukun-inik itpäñ kañiwat piä täkta yäj imani. Intäjukun-inik irirän Anututä iwan kuduhtagän täño kehäromi yäpmäj äpäñpäj Kristo gämori-ken yepmañpänkañ eruk, piäni u api täñpän täreneñ.

26 ✨ Täñpäj iwan ätu däpmäñpäj iwan pähap, kumäj-kumäj unitäño kehäromi utpewän paot-inik api täñpek.

27 ✨ Unita Anutu täño man kubä ñode kudän täwani; Anututä imaka kuduhtagän Kristo gämori-kengän api yepmañ morewek. Täñkañ man 'imaka kuduhtagän' uwä Anutu inita bok nämo yäyak. Anututä Jesu gämori-ken nämo api irek. Nämo, Anutu unitä imaka päke u Kristo gämori-kengän yepmañpani.

28 Eruk, imaka kuduhtagän u Kristo gämori-ken yepmañpän irirä, Kristo ini-tägän ini Anutu gämori-ken api tewek. Ude täñirän Anutu, imaka imaka nanaki gämori-ken pewani unitä imaka kuduhtagäntä intäjukun-inik api irek.

29 Eruk, kumbanitä kumbani-ken naniktä nämo api akuneño u täñpawä imata äma ätu noriye kumbanita kome yäpmäñpäj ume yäpmäk täkañ? Anututä äma kumbani nämo inik api yäwän kikuñutneño u täñpawä imata noriye kumbani kome yäpmäñpäj ume ärut täkañ? Unitäño bureni jide api ahäwek?

30 ✨ Ba ninä jide? Äma mäyaptä Kristota yäñpäj kokwawak nadäj nimik täkañ. Unita kumbani-ken naniktä akukakuk nämo pätak u täñpawä imata komi u gänañ jop nadäj wari kuñatne?

31 Unita notnaye, bureni-inik täwetat; Kumäñ-kumäñ kepmani kepmani kañ-ahäwayäñ täk täyat. Upärkañ komi piä u imaka bureni pewän ahäk täkañ. Injinta nadäwut; Ekäninin Kristo Jesuta biñam tepmañkuro unita oretoret pähap nadäk täyat.

32 ✧ Näk näkñaken gärip iwatpäñ piä ño täk täyat u täñpawä imatäken yäpmäkta nadäñpäñ Efesus yotpärare-ken tom ägwäri, meni komi komi-kät ämik täñkumäñ? Ude jop nadäñ täñpet? Nämoinik, kumbani-ken naniktä akukakuk nämö pätak u täñpawä nininken gärip terak kuñat täkana! Ba man ñode yäwani täga iwatne;

Äma kubä kwep kumbeko udetä ñodetä tom ketem täñ tuñum täñpäñ äñnañ isiwa yäñ nadäwek. *Ais 22:13*

33 Unita notnaye, in äma ätu yabäñ äwaräkuk täñjirä jop manman nämö yäñ-täkñatneñ. In man ñode yäwani u nadäkañ? Äma wakikat not täñpäñ itnayäñ tämäño uwä nintäño täktäknin täga u api yäpä wanen.

34 ✧ Unita in nadäk-nadäkjin äneñi nadäwä tumbäpäñ momi täktäk kädet pewut. Inken nanik ätutä Anututa tänguntak täkañ unita nadäñpäñ mäyäk tawut yäñ yäñpäñ täwetat.

Kumbanitä gup kodaki yäpneñ

35 ✧ Eruk äma kubätä ñode käwet näwet yabäwek; Äma kumbani jide täñpäñ äneñi api akuneñ? Ba akunayäñ täkañ uwä gupi jidewanitä api akuneñ?

36 Wära! Man udewani guñ täño man! Unita ñode nadäwut; Yänat mujipi kome gänañ äpmonpäñ gupi nämö paraweko uwä jide täñpäñ imätpäñ kodaki abek?

37 Imaka mujipi pik täkañ uwä burenitä ahäkta gäripi nadäñpäñ pik täkañ udewani nämö. U mujipi-gänpäñ pik täkañ.

38 ✧ Täñpäkañ Anututä nadäwän tärewäpäñ gupi täño wäranu yäñ imiñkuko udegän ahäñjirän yabäk täkamäñ. Mujipi uwä mebäri inigän inigän ahäk täkañ.

39 Gup täño mebäri udegän, kubägän nämö. Äma nintäño gupnin u inigän. Tom täño inigän, barak täño inigän, gwägu tom täño inigän.

40 Täñpäkañ kunum ba kome udegän. Kunum gänañ ba kome terak imaka imaka itkañ. Täñkañ kunum gänañ itkañ unitäño epmäget inigän. Ba kome terak itkañ unitäño epmäget u inigän.

41 Täñkañ edap täño peñyäñeki inigän. Komepak täño peñyäñeki inigän. Guk täño peñyäñeki inigän. Täñpäkañ guk täño peñyäñeki kubägän nämö, inigän inigän.

42 Eruk, kumbani-ken naniktä akukakuk unitäño mebäri udegän pätak. Komegup änek täkamäñ uwä parakta yäwani. Täñ, kumbani-ken nanik akunayäñ tämäño uwä gupnin kodaki u inigän, nämö api parawek.

43 ✧ Äneñpani uwä kañoreri nämö. Täñ, akukta yäwani uwä kañoret ikek. Äneñpani uwä kwini, akukta yäwani uwä kehäromi nitek.

44 Äneñpanitä komegup ikek, akukta yäwanitä kunum täño gup ikek. Kome täño gup itak udegän kunum täño gup itak.

✧ 15:32: 2Ko 4:10-11; Luk 12:19-20 ✧ 15:34: Rom 13:11; Apos 26:8, 1Ko 6:5 ✧ 15:35: Jon 12:24

✧ 15:38: Stt 1:11 ✧ 15:43: Plp 3:20-21

45 ✧ Unitawä ñode kudän täwani; Äma bian ahäwani Adam uwä iritgän yäpuk. Täñ, Adam mäden nanik uwä Munapik ikek irit kehäromi unitäño mäheми täñkuk.

46 Täñpakañ Munapik ikek irittä intäjukun nämo ahäñkuk. Nämo, u mäden ahäñkuk. Komegup ikek irittä intäjukun ahäñjirän Munapik ikek mädeñgän iwatkuk.

47 ✧ Täñpäj Adam biani komepäñ täñpani unita komeñ äma täñkuk. Täñ, Adam mäden nanik uwä kunum gänañ nanik.

48 Komeñ äma täñkuko udegän kome terak nanik äboriye takamäj. Täñ, äma kunum terak nanik udegän kunum terak nanik äboriye ude api itne.

49 Täñpakañ äma kome terak nanik täño gup wädäna äronkuño uwä, udegän äma kunum gänañ nanik täño gup api wädäna äroneñ.

50 ✧ Notnaye, ñodeta yäyat; Komegup ikektä Anutu täño kañiwat yewa gänañ täga nämo api ärone. Ba imaka parakta yäwanitä irit kehäromi, nämo parak täyak u täga nämo api korewek.

Kumäj-kumäj täño kehäromi u paotkuk

51 ✧ Eruk, juku peñjirä man käbop nanik kubä täwerayäj; Nin kuduhtagän nämo api kumnero upäñkañ äyäjutpäñ gup kubä wädäna äronayäj takaj u kuduhtagän api täne.

52 ✧ Womat mämä yäjirän u pit kubägän api täne. Womat mämä u yäjirän kumbanitä akuñpäñ parak-paraki nämo api itne. Ba parawanitä itnayäj takaj upäñkañ äyäjutpäñ gup mebari kubä kehäromi nitek u api wädäna äroneñ.

53 ✧ Bureni-inik! Gup ño parakta yäwani unitäkañ irit kehäromi täño tek ude määt wädäna äroneñ. Ba kumäj-kumäjta yäwani unitäkañ irit kehäromi määt korewek.

54 ✧ Täñpakañ imaka parakta yäwanitä irit kehäromi täño tek wädäwä ärowäkañ, ba kumäj-kumäjta yäwanitä irit kehäromi korewäkañ eruk man ñode kudän täwanitä api kehärom täwek;

Anutu u iwan irepmit-inik täñkuk.

Täñpewän irit burenitä kumäj-kumäj dairkuk!

Ais 25:8

55 *Unita kumäj-kumäj, gäk kehäromika de?*

Kumäj-kumäj gäkño käripka de?

Hos 13:14

56 ✧ Unita nadäkañ? Momitä kumäj-kumäj täño kärip ude täyak. Ba бага manta yäñpäñ momitä kehäromi nitek täyak.

57 Upäñkañ Anutu uwä Ekäninin Jesu Kristo iniñ kireñpewän iwaniye unitäño kehäromi yäpmäj äpuko unita Anututa bänep täga pähap nadäk takäna!

58 ✧ Eruk notnaye tägagämän, mebari unita nadäkinikjin nämo pewä putäreneñ. Nämo, kehärom tañpäñ Ekäni täño piä kadäni kadäni gwäk pimijpäñ täk täkot. Ekänita yäñpäñ piä täñjirä bureni nämowä nämo api ahäwek yäj nadäñpäñ täk täkot.

16

Äbot täñpanita money täñkentäj yämikta man

✧ 15:45: Stt 2:7; Jon 6:63, 2Ko 3:6,17 ✧ 15:47: Stt 2:7 ✧ 15:50: 1Ko 6:13 ✧ 15:51: 1Te 4:15-17

✧ 15:52: Mat 24:31 ✧ 15:53: 2Ko 5:4 ✧ 15:54: Ais 25:8 ✧ 15:56: Rom 6:14, 7:13 ✧ 15:58:

2Sto 15:7; Rev 14:13

1 ✨ Eruk man kubä ñode; Anutu tãño kudupi âmawebe bäräpi terak itkañ unita monerj tãñkentãñ yãmikta yãñpãñä Galesia komeken nanik äbot tãñpani yãwetpãñ yãwoñãrek tãñkuro udegãn tãk tãkot.

2 Uwä ñode yãwetkut; In kubäkubätä monerj kañ-ahãnayãñ tãkañ u Sande Sande yãpmãñ daniñpãñ tañi tãga penañi ude ini-ini kãbop inigãn kañ pek tãñput. Jop ittãngãn nãkã äreñjira monerj kañ-ahãka pipiri tãneñta.

3 Ude tãñirã nãk äreñpãñä äma iwoyãnayãñ tãkañ unitãño mebãri uwä man kudãn terak kudãn tãñpãñ yãmakañ monerj bãnep tãgata pewani u yãpmãñ Jerusalem api kunañ.

4 Nãkña bok kunañi tãñpãwã bok api kune.

5 ✨ Tawañ ñode peyat; Pengãn Masedonia kome kuñkañ äbot tãñpani-kät ätu itkañ inken api ärewet.

6 ✨ Inken äreñpãñ kadãni kãronji bumik kãwep api iret. Kadãni kãronji bumik it yãpmãñ äronjira iwãn mãnit kadãni kãwep api tãrewek. Irira intã kãdetta tãñkentãñ namãkañ kome uken-uken api kuñaret.

7 ✨ Kadãni ñodeken pãre inkät kadãni kerãpigãn itkañ kome ätuken kukta nãmo nadãtat. Nãmo, kãmi äreñpãñ inkät kadãni kãronji bumik itta gãripi nadãtat. Unita Anututã nadãñ namãnã ude api tãñpet.

8 Tãñpãkañ apiñode Efesus komeken ño itta nadãtat. Ño irira Pentikos orekirit ahãñirãn uyaku inken api ärewet.

9 ✨ U imata, ñoken Ekãnitã piã tañi kubã tãkta kãdet tãwit namitak. Piã tãñjira bureni tañi pewãn ahãkañ. Upãñkañ äma mãyaptã piã unita iwan tãkañ.

10 ✨ E man kubä ñode; Timotitã inken kãwep api ärewek. Äreñjirãn not tãñ imiñirã umun terak nãmo irek. Nadãkañ, uwä nãkã Ekãni tãño piã tãk tãyat udegãn tãk tãyak.

11 ✨ Unita äma kubätä Timotita nadãwãn äpani nãmo tãñpek. Nãmo, tãñkentãñ imiñpãñ tewã yãpmãñ bãnep pidãm terak tãñtãñ kuñtãngãn äyãñutpeñ äneñi nãkñaken kañ äbãn. Ükät äbot tãñpani ätukät äbãkta api itsãmbet.

12 ✨ Tãñkañ notniñpak Apolos unita ñode tãwetat; Uwä äbot tãñpani ätukät inken ärekta peñ iwerira nãmo pidãm tãyak. Kadãni ñoken nãmo kãwep, kadãni kubãta nadãwãn tãgawãwã api ärewek.

Ekãni tãño piã äma nadãñ yãmik tãkot

13 ✨ Notnaye, nadãñit nadãñit kuñat tãkot. Tãñkañ nadãkinikjin nãmo pewã putãreneñ. Nãmo, nadãñ tãpãneñpãñ nadãkinikjin tãñkehãrom tañpãñ kehãromigãn kuñat tãkot.

14 Tãñpãñ imaka kuduhtagãn bãnep iron terakgãn tãk tãkot.

15 ✨ Tãñpãkañ notnaye, man kubã, Stefanus ba äboriye unita yãñjira nadãwut. Uwä Griik komeken unitã jukun bãnep äyãñutpãñ Ekãnita biñam tãñkuñ. Tãñkuño Anutu tãño kudupi âmawebeniye in bãmopjin-ken watã piã tãk tãkañ. Unita ñode peñ tãwetat;

16 ✨ In äma u ba noriye ätu Ekãni tãño piã tãñpãñ komi nadãk tãkañ, äma udewani tãño man buramiñ yãmik tãkot.

17 Stefanus, Potanus, ba Akakus u nãkken äbãñirã bãnep tãga nadãñ yãmiñkut. Inta nitek unitã pãbã nabãñirã tãgagãmãn nadãñkut.

✨ 16:1: Rom 15:25-26, 2Ko 8:1-9; Gal 2:10 ✨ 16:5: Apos 19:21 ✨ 16:6: Rom 15:24; Tai 3:12

✨ 16:7: Apos 18:21 ✨ 16:9: Apos 19:8-10, 2Ko 2:12; Kol 4:3; Rev 3:8 ✨ 16:10: 1Ko 4:17 ✨ 16:11:

1Ti 4:12 ✨ 16:12: 1Ko 1:12, 3:6 ✨ 16:13: Sam 31:24; Efe 6:10 ✨ 16:15: Rom 16:5, 1Ko 1:16

✨ 16:16: 1Te 5:12

18 ☆ Äma unitä in ba näka bok bänep pidäm täj niminjuŋo unita äma udewanita nadänjirä säkgämän täk täkot.

19-20 ☆☆ Täjpäkaŋ Esia kome ŋonitäŋo äbot täjpani kuduptä inta bänep oretoret man pewä ärekaŋ. Täjpäŋ Akwila Prisila yanäpi u imaka, Ekäni wäpi terak bänep oretoret man pewän ärekaŋ. Ba äbot täjpani Anutu iniŋoretta yanäpi yarä unitä eŋiken käbeyä täk täkaŋ u, ba nadäkinik täjpani notjiye Efesus kome ŋoken nanik u kudup imaka, man udegän tewä ärekaŋ. Täjpäkaŋ injin-tägän Ekäni wäpi terak not täjpäŋ kowat iniŋ orerän täk täkot.

21 ☆ Pol näkŋa-tägän oretoret man täwetpäŋ wäpna kudän täyat ŋo.

22 ☆ Täjpäkaŋ äma kubätä Ekänita gäripi-inik nämo nadänpäjä kädäpta binjam täjpän! O Ekäni, äbi!

23 Eruk, Ekäninin Jesu täŋo orakoraki inken iton.

24 Irirän Jesu Kristo terakgän in ba näk kowat kwasikorän täkamäŋ unita nadäŋ tamikinik täyat. Ugän.

2 Korin

Äma ätutä Pol wäpi yäpmän äpäñirä Poltä iniken mebärini yäñahäñkuk

1 ✨ Näk Pol Anutu täño nadäk terak Kristo Jesu täño aposoro itat. Täñpakañ notninpak Timoti-kät nektä man ño kudän täñpäñ Anutu täño äbot täñpani ämawebe Korin yotpärare-ken itkañ inta peda ärekañ. Ba intagän nämo, Anutu täño kudupi ämawebe Grik komeken ittäñ kukañ unitä danikta bok peda ärekañ.

2 ✨ Eruk Anutu Nanin-kät Ekäninin Jesu Kristoken nanik orakorak ba bänep pidämtä intä terak äroton.

Anututa bänep täga man

3 ✨ Ekäninin Jesu Kristo unitäño Anutuni ba Nani iniñoret täkana! U butewaki mäheimi-iniktä watä it nimiñirän bänep kwini terak it täkamäñ.

4 Unitä komi bäräpi mebäri mebäri ahäj nimiñirän bänepnin äneñi täñpidäm tañ nimik täyak. Anututä ude täñ nimik täyak unita notniye ätu komi butewaki terak kuñatneño uwä, Anututä bänep pidäm nimik täyak udegän notniye bäräpi terak itneño u bänepi täga täñpidäm täne.

5 ✨ Imata, Kristotä komi bäräpi mebäri mebäri nadäk täñkuko unitäño moräki nintä terak tañi ahäk täyak. U udegän, bäräpi gänañ iritna Kristotä bänep pidäm bumta pewän ahäj nimik täkañ.

6 ✨ Täñpakañ näk ba notnaye ätu komi butewaki jop nämo nadäk täkamäñ. Nämo, komi butewakinin unitä in täñkentäñ tamiñirän bänepjin äyäjutpäñ Anututa biñam täñkuño bänep pidäm terak it täkañ. Ba Ekäni täño bänep pidäm ahäj nimik täyak u imaka, jop nämo nadäk täkamäñ. Nämo, unitä täñkentäñ tamiñirän bänepjin täñpidäm tak täkañ. Täñpakañ bänep pidäm ahäj tamik täyak unitä täñ-kehäromtañ tamiñirän komi butewaki nintä nadäk täkamäñ udegän ahäj tamiñirän nämo kwitanpäñ gwäk pimiñpäñ kuñat täkañ.

7 Bureni notnaye, intä bäräpi u gänañ nämo api kwitanen yäj nadäkinik täyat. U imata, nintä komi butewaki nadäk täkamäñ u inkät nin bok nadäk täkamäñ unita u udegän, Ekäni täño bänep pidäm ahäj nimik täyak u inta bok ahäj tamik täyak yäj nadäkamäñ.

8 ✨ Notnaye, Esia komeken komi butewaki ahäj nimiñkuko unitäño man-biñam nadäwut yäj nadäñpäñ ñode täwetat; Kome uken bäräpi ahäj nimiñkuko u tañi pähap, nintä täga kotanjañ nämo. Unitä täñpewän api kumne yäj nadäñkumäñ.

9 Bureni täwetat. Nin kumäñ-kumäñta biñam täkamäñ yäj nadäñpäñ bänepnin pena putärenkuñ. Upäñkañ u ahäj nimiñkuko uwä nininken kehäromita nadäna äpani-inik täñpäpäñ Anutu kumbani-ken nanik yäpmän akwana u kubägän nadäñ imineta ude uwä ahäj nimiñkuk.

10-11 ✨ Bureni-inik, Anutu unitä kumäñ-kumäñ-ken nanikpäñ ketären nipmanjuk. Ba äneñi api ketären nipmanpek. Man unita nadäkinik täñpäñ Anutu ugän tubeñ kuñpäñ kuñat täkamäñ. Ba inä Anutu-ken yäñapik man yäj nimiñirä äneñi api täñkentäñ nimek yäj nadäkamäñ. Bureni, Anututä äma

✨ 1:1: 1Ko 1:1 ✨ 1:2: 1Ko 1:3 ✨ 1:3: Efe 1:3, 1Pi 1:3; Rom 15:5 ✨ 1:5: Sam 34:19; Sam 94:19

✨ 1:6: 2Ko 4:15 ✨ 1:8: Apos 19:23, 1Ko 15:32 ✨ 1:10-11: 2Ti 4:18

mäyap täño yäñapik man nadäñpäj täñkentäj nimiñirän ämawebe mäyaptä api käneñ. Täñkentäj nimayäj täyak u kañpäj Anutu bänep täga man api iwetneñ.

Poltä bänep nadäwätäki nämo itkuk

12 ✧ Eruk notnaye, nininta biñam ñode yäñahäñpäj täwetat; Bänepnintä bureni-inik ñode nadäk täkamäj; Ämawebe ätu ba in bämoñjin-ken man bureni ba kudän siwoño terakgän kuñat täkamäj. Kudän uwä Anutu-ken nanik. Uwä komeñ äma täño nadäk terak nämo täk täkamäj. Nämo, Anutu orakoraki unitäño kehäromi terak ude täñ tamik täkamäj.

13 Nadäkañ? Man kudän täñpäj tamik täkamäj uwä intä täga daniñpäj nadäwä tärenañ. Man ätu käbop nämo pek täkamäj.

14 ✧ Unita nintä nininta nadäkamäj udegän in kämi api nadäwä täreneñ yäj nadätat. Apiño nintäño mebarinin moräkigän nadäkañ. Nadäwä tärewäpäj Ekäni Jesu täño kadäni pähapken nintä Anutu injamiken inta oretoret tänayäj täkamäj udegän intä ninta oretoret kañ täñput yäj nadätat.

15-16 ✧ Näk man u bänepna-ken peñkañ pengän inken päre bänep täga man täwetta yäjkut. Täñpakañ päre tabäñkañ Masedonia komeken kukta yäjkut. Uken kuñatkañ äyäjutpeñ äneñ äreñpäj ätu irira in täñkentäj namiñirä Judia komeken kukta nadäñkut. Eruk, in kadäni yarä ude tabäjira oretoret kadäni yarä kañ täñput yäj nadäñkut.

17 Tawañ ude peñkuro upäñkañ jide? Täñnikñarani täñkuk yäj nadäkañ? Näk kome täño nadäk-nadäk yäpmäj kuñarani unita man yäjira kubä bureni, kubä jop yäjnikñat täyak yäj ba nadäkañ?

18 Upäñkañ ude nämo, Anututä man bureniñän yäk täyak unita u injamiken imata man bureni ba jopi bok awähutpäj täweret? Nämo inik!

19 ✧ Täñpakañ Anutu täño nanaki Jesu Kristo, Silas Timoti-kät nintä yäñahäñpäj täwetkumäño unita nadäwut; U man bureni ba jopi bok awähutpäj nämo yäk täyak. Nämo, u man bureniñän yäk täyak.

20 ✧ Täñkañ man bureni yäk täyak uwä ñode; Imaka imaka Anututä täkta yäjkehärom täñkuko u kudup Jesu Kristo terak bureni ahäñkuñ ba kämi imaka, api ahäneñ. Mebari unita Anutu täño manbiñam nadäñpäj Jesu Kristo terak bureni-inik yäj yäjkañ Anutu iniñoret täkamäj.

21-22 ✧ Täñpakañ Anutu unitä in ba nin bok täñ-mehamtañ nimiñirän Kristo terak yeñ täpäneñpäj it täkamäj. Ini-tägän nin initä biñam yäpmäj daniñpäj wären kehäromi-inik täñkuk. Ude täñpäj imaka tägatäga kämi yäpmäka peñ nimani u bureni-inik api nimek yäj niwoñärekta Kudupi Munapik bänepnin-ken peñkuk.

Pol imata Korin kome bäräñeñ nämo kuñkuk?

23 ✧ Ñode täwerira Anututä näkño man täñkehärom täwayäj; Korin ämawebe inken nämo äreñkuro uwä äreñjira nabäñpäj mäyäk nadäneñ yäjpäj nämo äreñkut.

24 ✧ Ninä intäño nadäkinikjin kañiwarani ude itta nämo nadäkamäj. Nämo, nadäkinikjin u kehäromi itak yäj nadäkamäj. Täñ, nintäño gärip bureni uwä intä bänep oretoret terak kañ kuñarut yäjpäj unita täñkentäj tamik täkamäj.

2

1 ✧ Mebäri unita nadäk ñode peñkut; Kuñira nadäj bäräp äneñi api täneño unita nämö api kwet yäj nadäjkut.

2 Inken ärenpäj täñpewa bäräpi butewaki nadäneño uwä netätä äyäjutpäñ näkño bänepnawä täñpidäm täwek? Nämö, in kuduptagän bäräpi nadäneño uwä jide täñpäñ bänepna täñpidäm täneñ yäj nadäjkut.

3 Ude nadäjkuro unita inken nämö ärenkañ manbiñam komi nikek in yäpän tagawäpäñ tepmakta intäjukun u kudän täñpäñ tamiñkut. Inken ärenpäj ämawebetä täñkentäj namiñirä bänep oretoret tänañipäj täñpewä butewaki nadäkta nämö nadäjkut. Nämö, bureni nadäk täyat uwä ñode; Näkä oretoret terak irira in udegän oretoret terak itneñ.

4 ✧ Notnaye, manbiñam u jop nadäj nämö kudän täñ tamiñkut. Nämö, bänepna-ken ägekot pähap ahäj namänpäj konäm terak kudän täñ tamiñkut. U bäräpi tamikta nämö, u ninta gäripi pähap nadäj nimik täyak yäj nadäkta kudän täñkut.

Momi pekpek täño man

5 ✧ Eruk, notjinpak bäräpi namiñkuko ukeñonita täwera nadäwut. Bureni, äma waki täñkuko u bäräpi näka bumik namiñkuko upäjkañ bäräpi bureni intä terak äronkuk. Upäjkañ unita man jäpi yäkta nämö nadätat.

6 Nämö, näk komi ätukät nämö yäpuräräret. Waki täñkuko unitäño kowata in mäyaptä täñ imiñkuño u täga.

7 Unita apiño momini peñ imiñpäñ bänepi täñpidäm tañ imikot, butewaki pähap nadäjpäñ bänepi pewän putärek-inik täñpekta.

8 Bureni peñ täwetat; In kudän säkgämän täñ imiñirä näka bureni nadäj namikinik takañ yäj kañ nadäwän.

9 ✧ Täñpäkañ manbiñam kudän täñ tamiñkuro uwä bänepjin täñ-yabäkta kudän täñkut. Näkño jukuman u kudup täga buramineñ ba nämö buramineñ u nadäwa yäjkañ kudän täñkut.

10 Nadäkañ? Intä äma unitäño momi peñ imiñirä näk imaka, unitäño momi täga api peñ imet. Täñkañ äma unitä waki u ba u täñ namiñkuko intä yäjpäñ unitäño momi Kristo inamiken uku peñ imiñkut yäj nadäwut.

11 ✧ Äma unita butewaki nämö nadäj imiñitna Satantä täñ-nikñatpäñ äma uwä inita biñam yäpeko unita ude täwetat. Satan täño mebärini u nadäna tärekañ.

Topmäk-topmäk kodaki täño piä äma

12 ✧ Täñpäkañ Kristo täño Manbiñam Täga yäjahäkta Troas komeken kuñpäñ Ekänitä piäni uken täkta kädet uku täwit namiñirän kañpäñ nadäjkut.

13 ✧ Ude kañpäñ nadäjkuro upäjkañ Taitusta wäyäkñewa wawäpäñ nadäwätäk pähap täñkut. Nadäwätäk täñpäñ Troas nanik äbot täñpani in itkot yäj yäwetpeñ Masedonia komeken kuñkut.

14 Upäjkañ Anutu bänep täga pähap nadäj imik täyiwa! U imata, u intäjukun it nimiñpäñ Kristo täño piäni täkta täñkentäj nimiñirän täga täk takamäj. Uwä ñode bumik; Komi ämatä päñku iwankät ämik täñkañ yärepmiñpäñ intäjukun ämanikät äneñi oretoret bumta täñtäj eñiken ämneñ. Udegän intäjukun ämanintä täñkentäj nimiñirän Kristo täño manbiñam käbäñi säkgämän ude komeñi komeñi piäj wädäj yäpmäj kuñirän unitäño mebäri nadäk takañ.

15 ✨ Bureni, manbiŋam yāŋahāwani ninā Anututā peŋ niwerirān Kristo tāŋo kábāŋi sākgāmān yāpmāŋ kuŋat tākamāŋ. Tāŋitna unitāŋo kábāŋitā āma irit kehāromita biŋam ba āma geŋi wakita biŋam u bāmopi-ken piāŋ wādāk tāyak.

16 ✨ Geŋita biŋam tāŋpanitā nin piāŋ nadāŋirā kumbani kábāŋ bumik tāŋirān tāmapu tāk tākaŋ. Tāŋ, irit kehāromita biŋam tāŋpanitā nin piāŋ nadāŋirā irit sākgāmān tāŋo kábāŋ ude piāŋirān wādāŋ nadāk tākaŋ. Tāŋpākaŋ piā u tākta kehāromi nikek netā? Kubā nāmo itak!

17 ✨ Āma māyaptā monēŋ yāpmākta Anutu tāŋo man jop yāŋ āwarākukgān tāk tākaŋ. Upāŋkaŋ ninā ude nāmo tāk tākamāŋ. Nāmoinik, Anututā nininŋ kirewani unita inŋamiken, Kristo tāŋo piā watā āmaniye ude bānep siwoŋi terak yāŋahāk tākamāŋ.

3

1 ✨ Man udewani yāŋitna yāŋbiŋam-biŋam āneŋi yākaŋ yāŋ nadākaŋ? Ba ninta ŋode kāwep nadāk tākaŋ; Polkāt noriye uwā āma jopi. Mebārini niwoŋāreka man kudān ābot tāŋpani tāŋo intājukun āmatā kudān tāŋ yāmani u yāpmāŋ kuŋatta bitnāk tākaŋ. Ude nadāk tākaŋ? Ba man kudān tāwani udewani kudān tāŋ niminayāŋ yāŋ nadākaŋ? Ude nāmo! Āma māyaptā man kudān udewanita nadāwā ārowani tāk tākaŋ upāŋkaŋ nin ude nāmo.

2 ✨ Imata, inā nintāŋo man kudān udewani, bānepnin-ken kudān tāwani. Bānepjin sukurenŋāŋ Anututa nadākinik tāŋkuŋo unitā nin āma jidewani u siwoŋi yāŋahāŋirān āmawebe kuduptā kaŋpāŋ nadāk tākaŋ.

3 ✨ Uwā ŋode kaŋpāŋ nadāk tākaŋ; Inā man kudān Kristotā ini kudān tāwani bumik, nintā piā tāŋkumāŋo unitāŋo bureni. Tāŋkaŋ uwā āma keritā mobā terak kudān tāwani nāmo, uwā Irit Māhemi tāŋo Munapikitā āma bānepi-ken kudān tāwani.

4 ✨ Piānin unita nadākinik tākamāŋ. Imata, Kristotā piāni u tākta tāŋ-kehāromtaŋ niminirān Anututā kawān tāgak tāyak.

5 Bureni, nininken kehāromi ba nadāk-nadāk terak piā u tāga tāk tākamāŋ yāŋ yānaŋi nāmo. Nāmo, kehārominin uwā Anutu-ken nanik.

6 ✨ Anutu ini uwā topmāk-topmāk kodaki tāŋo watā piā tākta kehāromi nimik tāyak. Topmāk-topmāk kodaki uterak āmawebe Anutu-kāt bānep kubāgān tāga itneŋ. Tāŋpākaŋ topmāk-topmāk uwā бага man kudān tāwani uterak yeŋgāmā pewani nāmo, u Munapik tāŋo kehāromi terak yeŋgāmā pewani. Baga man kudān tāwani unitā kumāŋ-kumāŋ kādet irepmitta nāmo tāŋkentāŋ nimik tāyak. Tāŋ, Munapik uwā irit bureni pewān ahāk tāyak.

7-8 ✨✨ Baga man uwā mobā pipiyāwani terak kudān tāwani u Ekāni tāŋo peŋyāŋek ba kehāromi nikek ahāŋkuk. Unitā tāŋpewān Moses tāŋo inŋami-dapun āgo paki-inik weŋkuko paorayāŋ tāŋkukopāŋkaŋ āmawebetā pen ugān kānaŋi nāmo tāŋkuk. Eruk, бага man, māhemiye kumāŋ-kumāŋta biŋam yepmaŋpani unitā peŋyāŋek ba kehāromi udewani nikek ahāŋkuk. Tāŋ Kudupi Munapik tāŋo watā piā āmaniyetā peŋyāŋek ba kehāromi jidewani nikek upāŋ api kāneŋ? U peŋyāŋek sākgāmān kehāromi-inik, kādet biani tāŋo irepmit-inik tāŋpani u api kāneŋ!

9 ✨ Ba Anututa watā piā tāktāk kādet biani, āmawebe mankenta biŋam yepmak tāyak u peŋyāŋek ba kehāromi nikek ahāŋkuk. Tāŋ piā unitā āmawebe

✨ 2:15: 1Ko 1:18 ✨ 2:16: Luk 2:34, 2Ko 3:5-6 ✨ 2:17: 2Ko 1:12, 1Pi 4:11 ✨ 3:1: 2Ko 5:12; Apos 18:27; Rom 16:1 ✨ 3:2: 1Ko 9:2 ✨ 3:3: Kis 24:12; Jer 31:33; Ese 36:26-27 ✨ 3:4: 2Ko 2:16 ✨ 3:6: Jer 31:31, 1Ko 11:25; Jon 6:63; Rom 7:6 ✨ 3:7-8: Kis 34:30 ✨ 3:7-8: Gal 3:2,5 ✨ 3:9: Lo 27:26; Rom 1:17, 3:21

Anutu injamiken momini nāmo yepmak täyak unita jide yānayāñ? Uwä ñode; Piä u säkgāmān-inik, Ekāni tāño kehāromi ba penyāñek ikek!

10 ✧ Bureni, āmawebetā бага man unita nadāñjirā säkgāmān tāñkuko upāñkañ imaka säkgāmān-inik, kehāromi pähaptā ahāñjirān apiño imaka biani unita nadāñjitna āpani, penyāñeki nāmo tāk täyak.

11 U imata, бага man, imaka kadāni kerāpi itta yāwani u penyāñek ba kehāromi nikek ahāñkuk. Tāñ imaka tārek-tāreki nāmo itta yāwanitā penyāñek ba kehāromi jidewani nikek? U inipārik kudupi kubā!

12 Eruk nin penyāñek bureni u nāmoinik api paoreko unita nadākinik tākamāñ unita unitāño manbiñam tāñmun-unun terak nāmo, bātakigān yāñahāk tākamāñ.

13 ✧ Nin Mosestā tāñkuko ude nāmo tāk tākamāñ. Āgo injami dapun-ken weñkuko u nāmo paorirān tektā injami-dapun tāñpipiñkuk, Isrel āmawebetā nadāk-nadāki imaka kadāni kerāpi-tagān penyāñekta yāwani uterakgān peney yāñpāñ tāñpipiñkuk.

14 ✧ Tāñjirān Isrel āmawebe tāño nadāk-nadāki mobā ude āworeñkuko unita penyāñek unitāño mebāri nāmo kañpāñ nadāwā tumbuñ. Tāñpāñ topmāk-topmāk biani unitāño man danipāñ nadāk tāk tākañ upāñkañ pen, mebāri kwawak nāmo kañpāñ nadāk tākañ. Tek u pen injami-dapun ba nadāk-nadāki tāñpipiñ itak bumik. Bureni, u nāmo wārāmurani. Nāmo, āma kubātā Kristota nadākinik tāñpāñ kwasikorirān uyaku Anututā tek u tāga wārāmutek.

15 Tāñkañ apiño imaka, Moses tāño бага man u danipāñ nadāk tākañ upāñkañ tek unitā bānep nadāk-nadāki-ken uwāk tāñjirān mebāri nāmo nadāwā tumāk tākañ.

16 ✧ Tāñpākañ āma kubākubātā bānep nadāk-nadāki Ekānikengān penjirā eruk tek u wārāmut yāmik täyak.

17 ✧ Tāñpāñ Ekānita yāyak uwā Munapik ubayāñ. Ekāni tāño Munapiktā āma kubāken irirān eruk āma u бага man tāño topmāk-topmāk terak nāmo it täyak. Bureni, Anutu dubini-ken kukta imaka kubātā kāderi wari nāmo itpipitak.

18 ✧ Unita notnaye, nadākinik tāñpani nininta ñode yāwa; Tek unitā nintāño injam-dapunin nāmo uwāk täyak. Nāmo, Ekāni tāño penyāñek ba tāktāki säkgāmān u kañpāñ nadākinik tāk tākamāñ. Ude tāñpāñ nintā terak Ekāni ini penyāñek kudāni ba tāktāki u yāpurārātpāñ yāpurārātpāñ penjirān ini bumik āworeñ itkamāñ. Tāñpākañ Ekānitā ude tāñ nimiñ itak. Tāñ Ekāni uwā Munapik ubayāñ.

4

Imaka säkgāmān kābot jiburani gānañ itak

1 ✧ Anututā orañ nimiñpāñ piä u nimiñkuko unita bānepnin nāmo pena putārek tākañ. Nāmo, ehutpāñ tāk tākamāñ.

2 ✧ Tāñpāñ kudān waki māyāk ikek, āmatā kābop tāk tākañ u māde ut yāmik tākamāñ. Nin tānyākñarani nāmo tāk tākamāñ, ba Anutu tāño mankāt jop mankāt bok nāmo awāhut tākamāñ. Nāmoinik, Anutu injamiken man bureni injit-inik tāñpāñ kwawak yāñahāk tākamāñ. Ude tāk tākamāñ uwā āmawebetā nibāñpāñ nadāñkañ bānepitā kādet siwoñi iwatkan yāñ nadāwut yāñpāñ tāk tākamāñ.

✧ 3:10: Kis 34:29 ✧ 3:13: Kis 34:33-35 ✧ 3:14: Rom 11:25 ✧ 3:16: Rom 11:23,26 ✧ 3:17: Jon 8:32,36; Rom 8:2; Gal 5:1 ✧ 3:18: Kis 16:7, 24:17 ✧ 4:1: 2Ko 3:6 ✧ 4:2: 2Ko 2:17, 1Te 2:5, 1Ko 1:18

3 Bureni, äma ätu dapuri itpipiwanitä Manbiñam Täga nintä yäñahäk takamäj unitäño mebäri nämo nadäwä tumäk takaj. Eruk, äma udewani uwä pewä paotta biñam täñpani yäj nadäwut.

4 ✨ Komen ämawebe täño anutu waki unitä nadäk-nadäki uwäk täñpipiñirän Manbiñam Täga täño penyäneki ahäj yämik täyak uwä täga nämo kañpäj nadäk takaj. Manbiñam Täga unitä Kristo täño penyänek ba kehäromi u yäñahäk täyak. Täñkañ Kristo ini uwä Anutu udegän-inik.

5 ✨ Bureni-inik täwetkamäj; Manbiñam yäñahäk takamäj uwä ämawebetä wäpnin yäpmäj akukta nämo täk takamäj. Nämo inik! Nin ñode yäñahäk takamäj; Jesu Kristo u Ekäni-inik itak. Täñpäkañ Jesu unitä wäp biñam yäpän yäñpäj intäño watä piä ämajije ude itkañ täñkentäj tamik takamäj.

6 ✨ Anututä bian ñode yänkuk; Bipmäj urani gänañ penyänek ahäwän! Eruk Anutu unitägän iniken penyänek bänepnin-ken pewän ahäk takaj. Penyänek unitä nadäk-nadäknin kwawak piräreñirän Anutu täño täktäki ba kehäromi Kristo terak itak u kwawak kañpäj nadäk takamäj.

7 ✨ Upäñkañ piä täk takamäj uwä ninin-tägän täga tänañi nämo. Unita imaka säkgämän-inik inijit takamäj uwä käbotinik jiburani gänañ inijit takamäj bumik. Ude unitä kwawak ñode niwoñaretak; Manbiñam unitäño kehäromi pähap u ninken nanik nämo, u Anutu-ken nanik.

8 ✨ Komeni komeni bäräpi mebäri mebäri yabäj ahäk takamäj upäñkañ bäräpi unitä nin nämo uyij-jakñit takaj. Nadäwätäk täk takamäj upäñkañ bänepnin nämo pena putärek takaj.

9 Ämatä iwan täñ nimik takaj upäñkañ Anutu nämo nipmak täyak. Ämatä nidäpmäj-pewä mak takamäj upäñkañ gwäk pimipäj pen kuñat takamäj.

10 ✨ Kepma kepma gupnintä komi bäräpi Jesutä nadäñpäj kumbuko udegän nadäñpäj kotak takamäj. Upäñkañ jop nadäj nämo kotak takamäj. Nämo, ämawebetä gupnin terak Jesu, kodak tañpeñ akuñkuko unitäño kehäromi kwawak ahäjirän kakta komi bäräpi u nadäñpäj kotak takamäj.

11 ✨ Bureni, kodak itkamäj upäñkañ kepma kepma Jesu täño piä terak kumäj-kumäj-ken it takamäj. Ude iritna Jesu Kristotä gupnin kumäkta yäwani u täñ-kehäromtañ nimik täyak unitä Jesu uwä kehäromi nukek itak yäj kwawak yäñahäk täyak.

12 Unita ñode täwetat; Manbiñam yäñahäk takamäj uniterak kumäj-kumäjntä ninken ahäk täyak upäñkañ piänin uterak inken irit säkgämän ahäk täyak.

13 ✨ Anutu täño man kudän täwani terak äma kubätä ñode yänkuk; Näk nadäkinik täñkuro unita man yäñahäñkut. Eruk, nintä bänep nadäk-nadäk udegän inijit takamäj. Nin nadäkinik takamäj unita manbiñam yäñahäk takamäj.

14 ✨ Imata, nin ñode nadäk takamäj; Anutu, Ekäni Jesu Kristo kumbaniken nanik yäpmäj päñaku teñkuko unitä nin imaka, Jesu-kät bok api yäpmäj päñaku nipmanpek. Täñjirän inkät ninkät bok inamiken api itne.

15 ✨ Unita ñode yäwa; Komi bäräpi nadäk takamäj u in täñkentäj tamikta nadäk takamäj. Ba uterak Anutu täño orakorakitä ämawebe mäyap-ken weñ parirän ämawebe u bänep täga pähap iwetpäñ Anutu wäpi biñam inijit oretinik api täneñ.

✨ 4:4: Efe 2:2; Kol 1:15; Hib 1:3 ✨ 4:5: 2Ko 1:24 ✨ 4:6: Stt 1:3; Ais 9:2, 2Ko 3:18 ✨ 4:7: 2Ko 5:1
 ✨ 4:8: 2Ko 1:8, 7:5 ✨ 4:10: 1Ko 15:31 ✨ 4:11: Rom 8:36 ✨ 4:13: Sam 116:10 ✨ 4:14: 1Ko 6:14 ✨ 4:15: 2Ko 1:3-6

Kunum gānaŋ iritta gup

16 ✨ Mebāri unita bānepnin nāmoinik pena putārek tākaŋ. Komegupnin uwā putārek tākaŋ upāŋkaŋ Ekānitā bānepnin uwā kepma kepma tāŋ-kodaktaŋ nimik tāyak.

17 ✨ Komi bārāpi tāpuri, apiŋo-tagān yāwani nadāk tākamāŋ unitā imaka sākgāmān-inik, tārek-tāreki nāmo kubā api pewān ahāŋ nimek yāŋ nadāk tākamāŋ. Imaka sākgāmān u komi apiŋo nadāk tākamāŋ u irepmiit-inik api tāŋpek.

18 ✨ Unita imaka dapunintā kānaŋi uterak nāmo, imaka dapunintā nāmo kānaŋi uterak kakiniŋ tāk tākamāŋ. Imaka dapunintā tāga kānaŋi u kadāni kerāpi-tagān api itneŋ. Upāŋkaŋ imaka nāmo kānaŋi uwā tārek-tāreki nāmo, pen api it yāpmāŋ ārowek.

5

1 ✨ Bureni ŋode nadākamāŋ; Komegup, eŋi waki kome terak ŋo it tākamāŋ u wawānā kunum gānaŋ Anutu-ken nanik eŋi paot-paori nāmo ba āma keritā tāŋpani nāmopāŋ wādāna ārowāpāŋ api itne.

2 ✨ Upāŋkaŋ kome terak ŋo itkaŋ eŋi kodaki, kunum tāŋo gup nikek u jide tāŋpāŋ bārāŋeŋ wādāna āroneŋ yāŋ nadāŋpāŋ yāŋkähān-kähān yāŋtāŋ kuŋat tākamāŋ.

3 ✨ U imata, eŋi kodaki u wādāna ārowāpāŋ morāŋ, apiŋo kuŋat tākamāŋ ude nāmo api kuŋatne. Nāmo, u gup bureni nikek api kuŋatne.

4 ✨ Tāŋpākaŋ komegup, kome ŋonitāŋo eŋi waki nikek kuŋatkaŋ bārāpi pāhap nadāŋpāŋ yāŋkähān-kähān yāk tākamāŋ. U imata, komegup yāŋoŋmāŋpāŋ jop maŋpā-kukta nāmo nadāk tākamāŋ. Nāmo, nin kunum tāŋo gup, komegup punin terak wādāna ārokta gāripi nadākamāŋ. Ude tāŋjitna imaka irit kehāromi nikek unitā imaka paotta yāwani api uwāktāŋ morewek.

5 ✨ Nadākaŋ? Anututā ini irit kehāromi u yāpmāk-tagān iwoyāŋpāŋ nip-maŋkuk. Tāŋpāŋ irit u bureni-inik api tamet yāŋ niwoŋārekta Kudupi Munapiki intājukun ninin kireŋkuk.

6 ✨ Mebāri unita bānep pidām terak bātakiŋān kuŋat tākamāŋ. Upāŋkaŋ ŋode imaka nadāk tākamāŋ; Komegup ŋo nikekā, Ekānitā ini komeken dubini-ken-inik nāmo itkamāŋ.

7 ✨ Unita apiŋo, imaka bureni unita nadākinik tāŋpāŋ kuŋat tākamāŋ. U kwawak irirān kaŋiwattāŋ nāmo kuŋat tākamāŋ.

8 ✨ Upāŋkaŋ āneŋi ŋode yākgān tāŋpa; Kumākta nāmo umuntak tākamāŋ. Nāmo, gāripnin taŋi uwā komegup ŋo peŋpāŋ Ekāni-kāt itta nadāk tākamāŋ.

9 ✨ Tāŋpākaŋ komegup ikek itnayāŋ tākamāŋ ba komegup peŋpāŋ Ekāni-kāt itnayāŋ tākamāŋ upāŋkaŋ nadāk kehāromi-inik ŋode pek tākamāŋ; Ekāni tāŋo gārip terakgān kuŋaritna gāripi kaŋ nadāwān.

10 ✨ U imata, Kristotā nin yāpmāŋ danikta kuduŋtagān iŋamiken api ahāne. Ahājitna komegup ikek itkaŋ kudān tāk tākamāŋ, tāga ba waki, uterak kowata nimikta yāwani u api nimek.

Anutu-kāt not tāŋpāŋ kuŋat-kuŋat

✨ 4:16: Efe 3:16 ✨ 4:17: Rom 8:17-18 ✨ 4:18: Kol 1:16; Hib 11:1-3 ✨ 5:1: 2Ko 4:7, 2Pi 1:13-14
 ✨ 5:2: Rom 8:23 ✨ 5:4: 1Ko 15:53-54 ✨ 5:5: Rom 8:16,23 ✨ 5:6: Hib 11:13-16 ✨ 5:7: 1Ko 13:12 ✨ 5:8: Plp 1:23 ✨ 5:9: Kol 1:10, 1Te 4:1 ✨ 5:10: Sav 12:14; Rom 2:16, 14:10

11 ✧ Ekänitâ ude api tãjpeko uwâ umuri pâhap. Unita nadâna târewâpãj âmawebetâ udegân nadâkot yãjppãj gwâk pimiñpãj yâwetgân yâwetgân tâk tâkamãj. Tãjitna nin tãjo mebãriniñ uwâ Anututâ kwawakinik kañpãj nadãj moretak. Tãj, inã jide? Bãnepjintã ninta jide nadâk tâkañ? Siwoñi tâkañ yãj kãwep nadãj nimik tâkañ?

12 ✧ Notnaye, ude yãjira iniken gupi äneñi jop nadãj yãpmãj ärokañ yãj nadãneñta! Ude nãmo, mebãri ñodeta yãyat; Intã ninta gãripi bureni nadãj nimut yãjppãj man udewã tâwetat. Ninta ude nadãjppãj äma tãjnyãkñarani tãjo jopman tãga api utneñ. Äma uwâ äma bãnepi-ken jide pãtak unita nadãwãtãk nãmo tâk tâkañ. Äma gupitagãn, dapuritã kak tâkañ unitagãn nadãwã ärowani tâk tâkañ.

13 Äma uwã ninta yãnguñguñ man yãk tâkañ yãj yãk tâkañ. Tãga, ini yãk tâkot! Upãjkañ man yãjahãk tâkamãj u Anutu wãpi yãpmãj ärokta yãjahãk tâkamãj. Tãj, nadãna tumbãpãj kuñat tâkamãj uwã inta yãjppãj kuñat tâkamãj.

14 Imata, Kristotã bãnep iron pâhap niwojãreñkuko unitã peñ niwerirãn piãni tâk tâkamãj. Iron pâhap tãjñkuko u ñode kañpãj nadãkinik tâkamãj; Äma kubãtã ämawebe kuduptagãnta yãjppãj kumbuk. Ude tãjñkuko unita ämawebe kuduptagãn u bok kumbumãj bumik.

15 ✧ Tãjkañ kuduptagãnta yãjppãj kumbuko unita ämawebe iritta biñam uwã pen inita nadãwãtãk tãjppãj nãmo kuñatneñ. Nãmo, u äma tãjñkentãj yãmikta kumãjppãj kodak tãjñkuko unitãjo wãpi biñam orañ imiktagãn nadãjpeñ kuñatneñ.

16 Unita apiño nin ämawebe gupi-tagãn, kome tãjo nadãk terak nãmo yãpmãj danik tâkamãj. Tãj, bian ninã äma tãjo nadãk terak Kristo kañpãj nadãk tâk tãjñkumãjo upãjkañ apiñode uwã nãmo!

17 ✧ Apiño ñode kañdãkñek tâkamãj; Äma kubã Kristo terak kwasikot täyak uwã Anututã äma u tãjñpewãn mebãrini inipãrik kubã täyak. U imaka biani pewãn paorãpãj imaka kodaki korewani.

18 ✧ U Anutu kubã-tãgãn tâk täyak. Nin unitãjo iwan itkumãjo upãjkañ Kristo terak Anututã tãjñpewãn inikãt bãnep kubãgãn it tâkamãj. Tãjppãj äma ätutã inikãt bãnep kubãgãn udegãn itta piã ño niminñkuk.

19 ✧ Unita manbiñam ñode yãjahãñpãj yãwet tâkamãj; Anututã Jesu terak kome ämawebe inikãt bãnep kubãgãn itta piã tãjñkuk. U momini peñ yãmijnãj momi unita wari nãmo nadãk täyak. Tãjppãkañ Anutu-kãt ämawebe bãmopi-ken bãnep kubãgãn pewã ahãk-ahãk tãjo manbiñam u nintã yãjahãkta ketnin terak peñkuk.

20 Unita Kristo tãjo meni jinom yãpmãjppãj mani yãjahãk tâkamãj. Yãjahãk tâkamãj uwã Anututã ini ämawebeta gera yãyak ubayãj. Kristotã iniken man kehãromigãn ñode yãjahãk tâkamãj; Bãnepjin äyãjñutkañ Anutu-kãt bãnep kubãgãn itpãj kañ kuñarut!

21 ✧ Nadãkañ? Kristo u momi nãmo upãjkañ Anututã nin tãjñkentãj nimikta tãjñpewãn momi äma bureni äworeñkuk. Ude tãjñkuko u ñodeta; Nintã Kristo-kãt kwasikotpãj ini Anutu ude, siwoñi kudupi äworekta tãjñkuk.

6

1 ✧ Unita notnaye, Anutu-kät piä bok täñpani nintä man kehäromigän ñode täwetkamäj; Watä ket itpäñ kañ kuñarut! Anutu täño orakoraki yäpuño unitäño bureni nämo pewä ahäneñta!

2 ✧ Anututä unita yäñkuko u ñode nadäwut;

*Orañ tamikta kadäni näkña nadäñkut-ken uken nadäñ tamijnkut.
Intä imaka umuri kubä irepmitta täñkentäñ tamijnkut yäk.*

Ais 49:8

Notnaye, man unita ñode täwera nadäwut; Orañ tamikta kadäni iwoyäñkuko uwä apiño. Unita apiñowä uken tubeñ kuñirä waki keriken nanik kañ ketäreñpäñ tepmanpäñ!

Poltä bäräpi mäyap kotaljuk

3 Nin ämatä nibäwä waki täñpöpäñ piä täk täkamäj ñonitä täñpewän Anututa bitnäneño ba momi-ken mäneño udetä gwäk pimijnpäñ kudän siwonjgän täk täkamäj.

4 ✧ Bureni, imaka kuduhtagän ahäj nimik täkañ uterak nin Anutu täño piä watä ämaniye bureni yäj yäwoñärek täkamäj; Komi bäräpi ba umun mebäri mebäri terak itpäñ nämo kwitak täkamäj.

5 ✧ Ekäni täño piäta yäñpäj ämatä pärip-päriptä nidäpmäñpäñ komi eñiken nipmak täkañ. Ba iwantä nin itgwäjinpäñ nidäpmäktä täk täkañ. Ba piä, woñ imätpäj täk täkamäj. Ba däpmon kodak, nakta jop it täkamäj.

6 ✧ Täñpakañ täktäknin uwä, siwoñi kudupi kuñat täkamäj. Ba nadäk-nadäk täga injit täkamäj. Kokwawak bäräneñ nämo täñpäj äma orañ yämik täkamäj. Kudän udewani terak nin Anutu täño piä watä äma bureni yäj yäwoñärek täkamäj. Ninä Kudupi Munapik täño kehäromi terak kuñat täkamäj. Ba bänep iron täktäk kädet bureni iwat täkamäj.

7 ✧ Täñkañ man bureni-gänpäj yäñahäk täkamäj. Ba Anutu täño kehäromi terak piä täk täkamäj. Täñ, iwan täño kehäromi yäpmäj äpäktä ämik täño tuñum ketnin kukñi kukñi injit täkamäj uwä kudän siwoñi u.

8 Täñitna äma ätu orañ nimijnirä ätutä wäpnin yäpmäj äpäktä täkañ. Ätu ninin oret täkañ, ätu yäñärok niwet täkañ. Ätutä tänyäkjarani äma yäj nadäk täkañ upäj nämo, man bureni gän yäk täkamäj.

9 ✧ Äma mäyaptä piä ude täñpani yäj nadäj nimik täkañ upäjkañ nadäwä äpani täk täkañ. Ämatä ninta kumbani ude nadäk täkañ upäjkañ nämo, kodak itkamäj! Nidäpmäñpäñ niwat kirek täkañ upäjkañ nämo kumäñkamäj.

10 ✧ Butewaki nadäk täkamäj upäjkañ bänep oretoret terak it täkamäj. Äma jäwäri it täkamäj upäjkañ äma mäyap täñkentäñ yämik täkamäj. Tuñumta wäyäkñek täkamäj upäjkañ täñbumbum pähap ikek it täkamäj.

11 O Korin nanik notnaye, man ba nadäk kubä käbop nämo pek täkamäj. Nämo, inta gäripi-inik nadäñpäñ nintäño nadäk kudup kwawak yäñahäñpäñ täwet täkamäj.

12 Nin gäripi tañi nadäj tamik täkamäj upäjkañ ninta udegän nämo nadäj nimik täkañ.

13 ✧ Nadäkañ? Man täwetat ño, in äpetnaye nanaknaye bureni unita täwetat. Unita nintä gäripi nadäj tamik täkamäj udegän gäripi nadäj nimik täkot.

Siwoŋi-kät wakikät not täga nämo tädenj

14 ✧ Notnaye, ɲode täwera nadäwut; Nadäkinik täŋpani intä äma nadäkinik nämo täŋpani-kät imaka kubä täkta bänep kubägän nämo täneŋ. Ude täga tänaŋi nämo. In mebarjin inigän inigän. Jide nadäkan? Siwoŋi-kät wakikät not täga tädenj? Ba peŋyänjek kenta bipmäŋ urani bänep kubägän täga tädenj? Nämoinik!

15 Ba Kristo-kät Satan, yarä u jide täŋpänj bänep kubägän tädenj? Ba nadäkinik täŋpani-kät nadäkinik nämo täŋpani, yarä u jide täŋpänj bänep kubägän tädenj? U täga nämo!

16 ✧ Ba Anutu täŋo kudupi yotkät wäbät, yarä unitä jide ude täŋpänj bänep kubägän tädenj? Nadäkan? Ninä Anutu irit mähe mi täŋo kudupi yot. Unitä Anututä ɲode yänjuk;

*Näk in bämopjin-ken itkaŋ itpänj-nadäk api täŋ yäpmänj kwet.
Täŋpänj Anutujin irira ämawebenaye api itneŋ.*

Wkp 26:12

17 ✧ Mebäri unitä Ekänitä ɲode yäkgän täŋjuk;

*Unitä Anututa nadäkinik nämo täŋpani u yabä kätäŋpeŋ injingän injingän itkot.
Täŋpakaŋ imaka taräki yepmäŋitpänj-pek nämo täneŋ.
Ude täŋjirä näk not api täŋ tamet.*

18 ✧ Täŋkaŋ nanjin ude it tamiŋjira äpetnaye nanaknaye ude täŋpeŋ api kuŋatneŋ.
Ekäni kehäromi mähe mitä ini man ude yäyak.

7

1 Notnaye tägaämän, Anututä ude täŋ nimikta man ude täŋkehärom täŋkuko unitä imaka waki taräkitä gupnin bänepnin täŋpawak täkaŋ u yabä kätäŋpänj kuräki-inik it täkäna. Täŋkaŋ Anutu oraŋ imiŋpänj kudupi-inik itta gwäk pimiŋpänj piäni täk täkäna.

Pol oretoret täŋjuk

2 ✧ Täŋpakaŋ inä ninta äneŋi nadäŋ nimik täkot. Nin inken nanik äma kubäta waki nämo täŋ imiŋkumänj. Ba äma kubä täŋ-ikŋatpena nadäkiniki nämo pewän putäreŋkuŋ. Ba äma kubä jop ikŋatpänj imakani nämo kubo täŋkumänj.

3 ✧ Man ɲowä teberpänj nämo yäyat. Nämo, man pengän täwetkumänjo ugänpänj äneŋi täwetat; Bänepnintä inta gäripi nadäk täkamänj. Nämo kumnayänj täkamänj ba kumnayänj täkamänj upänkaŋ inta gäripi pen api nadäk täne.

4 In-täŋo nadäk-nadäkjinta bänep yarä nämo täyat. Nämo, inta oretoret täyat u inide kubä. Komi butewaki punin terak it yäpmänj äbumänjo upänkaŋ bänepna nämo pewa putärek täyak. Nämo, oretoret pähap nadäk täyat.

5 ✧ Täŋpakaŋ Masedonia komeken ahänpänj jide täŋpänj itpänj-nadäk tänam? Nämo inik. ɲoken ämatä ninkät bumta yän-awätpänj komi bäräpi mebari mebari täŋ nimiŋjirä bänepnin imaka, umuntanjuŋ.

6 ✧ Täŋitna äma bänep bäräp ikek täŋpidäm täwani Anututä bänepnin täŋpidäm takta Taitus iniŋ kireŋpewän äbuk.

7 Ba iniŋ kireŋpewän äbuko unitagän nämo. Nämo, Taitus inkät irirä bänepi täŋpidäm taŋ imiŋkuŋo unitäŋo manbiŋam niwerirän bänepnin pidäm täŋjuk.

✧ 6:14: Efe 5:7,11 ✧ 6:16: 1Ko 3:16; Wkp 26:12; Ese 37:27 ✧ 6:17: Rev 18:4 ✧ 6:18: 2Sml 7:14; Ais 43:6; Jer 31:9; Rev 1:8 ✧ 7:2: Apos 20:33, 2Ko 12:17 ✧ 7:3: 2Ko 6:11-12 ✧ 7:5: 2Ko 2:13 ✧ 7:6: 2Ko 1:3-4

Ñode imaka niwerirän bänepnin täganjuk; Intä bäräpi täñ naminjuño unita butewaki nadäj naminpäñ äneñi bänep kubägän itta nadäk täkañ. Ba näka gäripi nadänpäñ äneñi nabäkta nadäk täkañ yäj niwetkuko unita oretoret inide kubä nadätat.

8 ✨ Näk man kudän kubä bian kudän täñ tamiñkuro uterak nadäj bäräp tamiñkut. Täñpäñ man u täñkentäj tamikta kudän täñkuro unita goret täñkut yäj nämo nadätat. Bureni, pengänä goret tät yäj nadäñkuro upäñkañ bänep nadäj bäräpjin u paotkuko unita apiño täga nadätat.

9 Täñpäkañ apiño oretoret täyat uwä bänep nadäj bäräp nadäñkuño unita nämo. Nämo, bänep nadäj bäräp nadäñkuño unitä täñpewän bänepjin äyähutkuñ. Mebäri unita oretoret täyat. Anututä ude kañ nadäwut yäj nadäñkuro udegän bänep nadäj bäräp u nadäñkuñ. Unita nintäño mantä in nämo täñpän wañkuñ yäj nadätat.

10 ✨ Bänep nadäj bäräp Anututä ini pewän ahäk täkañ unitä täñpewän äma nintä bänepnin sukurek takamäj. Täñpäñ kädet uterak Anututä irit kehäromita biñam nimagut täyak. Unita nadäj bäräp udewanita nadäwätäk nämo täne. Täñpäkañ kome terak nanik bänep nadäj bäräptä äma nämo täñkentäj yämik täyak. Nämo, u kumäj-kumäj imagut täyak.

11 Upäñkañ kawut! Bänep nadäj bäräp Anutu-ken nanik nadäñkuño unitä inken bureni jide pewän ahäj tamiñkut? Momi täktäk kädet penpäñ kädet siwoñi iwatta bänepjin kädäp ijik täkañ. Täñpäñ waki bämopjin-ken itkuko u utpewä makta pidäm tañkuñ. Nadäwätäk pähap täñpäñ äneñi kudupi itta kädetta wäyäkñeñkuñ, ba äma momi u täñkuko u yäpä-siwoñ takta piäni täñkuñ, ba ninta gäripi äneñi nadäñkuñ. Waki u nämo uwäk täñkuño unita mebärijin kwawak ahätäk.

12 Bian man kudän täñ tamiñkuro uwä äma waki täñkuko unita yäñpäñ nämo, ba äma bäräpi kotaljukko unita yäñpäñ nämo kudän täñ tamiñkut. Nämo, man täweritna Anutu inamiken bänepjintä näka jide nadäkañ u kwawak pewa ahäj tamikta täñkut; Bureni, in näka gäripi tañi nadäj naminpäñ äneñi nabäkta nadäkañ.

13 Ude täñkuño unita bänepnin täñpidäm tañkuñ.

Ba bänepnin täñpidäm tañkuño unitagän nämo. In Taitus bänepi täñpidäm tañ imiñirä oretoret täñkuko unitä manbiñam päbä niwerirän oretoret pähap, bumta täñkumäj.

14 Bian intäño biñam Taitus iwetkuro, man u jopi täñirän mäyäk nämo yäput. Nämo, in man täwerira bureniñän täñkuño udegän Taitus inta oretoret man iwetkuro uwä bureni nikegän täñkut.

15 ✨ Taitus inken äreñirän umuntañkuño upäñkañ not täñ imiñpäñ mani buramiñkuño unita nadänpäñ bänepitä inta gäripi-inik nadätäk.

16 Unita oretoret täk täyat uwä ñodeta; In kudän siwoñi terakgän api kuñatneñ yäj nadäkinik täyat.

8

Täñkentäk moneñ yämik-yämik täño man

1 ✨ Notnaye, Masedonia komeken nanik äbot täñpani ätuken iron kädet Anututä pewän ahäjkuko unita täwetat;

2 Komi butewaki terak jopi jawäri-inik itkuŋo upañkaŋ jop waki Ekäni täŋo manta oretoret ärowani pat yämiŋkuko unita äma ätu täŋkentäŋ yämikta iron pähap täŋ yämiŋkuŋ.

3 Näk dapunatä kaŋkuro u bureni ŋode täwetat; Uwä iniken bänepitä pidäm tawäpäŋ kehäromi pat yämiŋkuko udegän, imaka tänaŋi u irepmiŋpäŋ moner tuŋum taŋi-inik peŋ yämiŋkuŋ.

4 ✧ Nin nämo peŋ yäweritna ini-tägän man kehäromi ŋode niwetkuŋ; Baga nämo peŋ nimiŋirä äbot täŋpani ätu täŋkentäŋpäŋ Anutu täŋo kudupi ämawebe Judia komeken nanik u kaŋ täŋkentäŋ yämina! yäk. Ude täkta gäripi pähap nadäkamäŋ yäŋ niwetkuŋ.

5 Täŋpakaŋ imaka täpuri käwep täneŋ yäŋ nadäŋitna ŋode täŋkuŋ; Pengän bänepi Ekänikengän peŋkaŋ Anutu täŋo nadäk iwatpäŋ nintäŋo man buramikta pidäm taŋkuŋ.

6 Masedonia naniktä kädet ude täŋkuŋo unita Taitus inken kädet udegän pewän ahäkta peŋ iwetkumäŋ. Bian Taitustä in täŋkentäŋirän bämoŋjin-ken bänep iron kädet u ahäŋpäŋ paotkuko äneŋi täŋkentäŋ tamiŋirän iron kädet u yäpurärätpäŋ pen täŋtäŋ kukta peŋ iwetkumäŋ.

7 ✧ Inken Anutu täŋo iron bumta ŋode pat tamik täkaŋ; Nadäkinik, manbiŋam yäŋahäk-ahäk, nadäk-nadäk taŋi, ba Anutu täŋo kädet iwatta pidäm taktak u pat tamikaŋ. Ba ninta gäripi taŋi nadäk täkaŋ. Eruk u udegän, äma täŋkentäktä moner tuŋum pekpek kädet iwatta pidäm täkot.

8 Peŋ täwetpäŋ nämo yäyat. Nämo, äbot täŋpani ätuken iron kädet iwatta täŋpidäm-pidäm ahäŋkuko u täweritna intäŋo bänep iron jide ude pätak unitäŋo mehäri niwoŋäreŋwut yäŋpäŋ yäyat.

9 ✧ Unita Ekäninin Jesu Kristo täŋo ironita juku piwut. Uwä täŋbumbum ikektä inta yäŋpäŋ jopi jawäri ude täŋkuk. Intä täŋbumbum u korekta jopi jawäri ude äworeŋkuk.

10 Unita in ŋode täŋirä tägawek yäŋ nadätat; Imaka obaŋ gumonita moräki täŋpäŋ peŋkuŋo u äneŋi yäpurärätpäŋ kaŋ täŋ yäpmäŋ kut yäŋ nadäŋpäŋ täwetat. Kädet u bänepjin pidäm tawäpäŋ intäjukun täŋkuŋ.

11 Unita imaka u tänayäŋ nadäŋpäŋ bänepjin pidäm tawäpäŋ yäput peŋkuŋo udegän imaka it tamikaŋ uterak pidämigän kaŋ täŋ yäpmäŋ kut.

12 ✧ Nadäkaŋ? Äma kubätä iron täkta pidäm täweko uwä Anututä iron unita gäripi nadäŋpäŋ yäpek. Moner tuŋum it tamikaŋ upäŋ iron täga tänaŋi u pidämigän täŋirä Anututä kawän tägak täyak. Täŋ, imaka nämo it tamikaŋ upäŋ iron täwut yäŋ nämo peŋ täwet täyak.

13-14 ✧ Man ŋo intä bäräpi taŋi-inik kotaŋirä ämawebe ätu säkgämän itta yäŋpäŋ nämo täwetat. Nämo. Täŋ, apiŋode in täŋbumbum terak itkaŋ unita ämawebe ätu jawäri-inik itkaŋ u täŋkentäŋ yämiŋirä tägawek. Ude täneŋo uyaku mäden intä jawäri iräwä unitä täŋbumbum terak itpäŋä kowata api täŋkentäŋ tamiŋer. Kädet ude terak iritiŋ kuŋat-kuŋatjin bok uterakgän api päden.

15 ✧ Unita Anututä Isrel ämawebe kome jopi-ken kuŋarirä ketem kubä wäpi mana unita yäŋpäŋ Anutu ŋode iwetkuŋo udegän täkot;

Äma mana taŋi yäpuŋo uwä naŋ yäpmäŋ kuŋpäŋ naŋ paotnaŋi nadäŋkaŋ uterak yäpuŋ.

✧ 8:4: 2Ko 9:1-2 ✧ 8:7: 1Ko 1:5, 1Ko 16:1-2 ✧ 8:9: Mat 8:20; Plp 2:6-7 ✧ 8:12: Mak 12:43

✧ 8:13-14: 2Ko 9:12 ✧ 8:15: Kis 16:18

Təppəkaŋ əma mana təpuri yəpuŋo uwə əneŋi ətuta nəmo wəyəkŋerŋkuŋ. Nəmo, naŋpə koki təŋkuŋ. *Kis 16:18*

Taitus-kət noriye təjo manbiŋam

¹⁶ Anututə Taitus bənepi təŋpidəm taŋ imiŋirən in təŋkentəŋ tamikta nintə nadək təkaməŋ udegən nadətək unita Anututa bənep təga nadəŋ imikaməŋ.

¹⁷ Əneŋi inken əreкта iwet yabənjitna bənep təga nadəŋkuk. Təppəkaŋ nintə iwet yabənkuməŋo unitagən nəmo, ini imaka, inken əreŋpəŋ təŋkentək piə təŋ tamikta gəripi pəhap nadəŋkuk.

¹⁸ Təŋ, Taitus-kət notninpak kubə bok pena ərekamən. Notninpak uwə əbot təŋpani ətuken Manbiŋam Təga yəŋahək-ahək piə tək təyak unita wəpi biŋam oraŋ imik təkaŋ.

¹⁹ Ba piə u təktagən nəmo. Nəmo, əbot təŋpani ətutə əma u ninkət bok kuŋatta iwoyəŋkuŋ. U təŋkentəŋ nimiŋirən Judia komeken nanik əbot təŋpanita təŋkentək monəŋ yəmikta yəwani u watəni itpəŋ yəpməŋ kuŋat təkaməŋ. Piənin uwə Ekəni ini wəpi biŋam iniŋ oretta tək təkaməŋ. Ba əmawebe ŋode yəwoŋəreкта; Əbot təŋpani bərəpi terak itkaŋ u təŋkentəŋ yəmikta pidəm təkaməŋ.

²⁰ Təppəkaŋ əmatə yəŋpəŋ-nibəŋ niwat təneŋo u deta əmawebetə bənep irona pewani monəŋ taŋi ŋo watəni ket itta nadəkaməŋ.

²¹ Nin kudən siwoŋi təktagən nadək təkaməŋ. Kudən siwoŋi u Ekəni iŋami-kengən nəmo. Nəmo, əmawebetə imaka, nibəwə siwoŋi təkta yəŋpəŋ təktəknin u kwawak pena ahək təkaŋ.

²² Təppəkaŋ Taitus-kət notninpak ukət kuŋatta notninpak kubə bok yep-mana ərenayəŋ. Notninpak unitəŋo kehəromi ba gəripi kaktə piə mebəri mebəri imiŋitna kudup təŋ morek təyak. Əma u Anutu təŋo piə gwək pimiŋpəŋ tək təyak. Təŋ, in kudən siwoŋi terakgən api kuŋatneŋ yəŋ nadəkinik təyak unita təŋkentəŋ tamikta gəripi pəhap nadətək.

²³ Təppəkaŋ Taitus təŋo mebəri uwə kudup nadəkaŋ. Uwə nəkŋo notnapak bureni kubə, in təŋkentəŋ tamikta piə bok təŋpani. Təŋ, notninpak yarə unitawə ŋode nadəneŋ; Yarə uwə kome ŋo kədə əbot təŋpani təŋo iŋam dapun yəpməŋpəŋ piə tək təkamən unitə Kristo təŋo wəpi biŋam yəpməŋ akuk təkamən.

²⁴ ✧ Unita in kudən siwoŋi ugən təŋ yəmiŋirə əbot təŋpani kome ətuken naniktə iron təktək kədet inken tokŋek pətək yəŋ nadək təkot. Ba ŋode imaka, nadək təkot; In-təŋo biŋam yək təkaməŋ uwə jop nəmo yək təkaŋ yəŋ nadək təkot.

9

Əbot təŋpani notniye təŋkentəŋ yəmikta man

¹ ✧ Akaia kome taŋiken nanik inta man kəroŋi nəmo kudən təŋ tamayəŋ. Nəmo, inə Anutu təŋo kudupi əmawebe ətu təŋkentəŋ yəmikta monəŋ pekpek təŋo kədəri uwəku nadəkaŋ.

² In əbot təŋpani jopi jəwəri itkaŋ u təŋkentəŋ yəmikta bənepjin pidəmtək təkaŋ yəŋ nadəŋpəŋ Masedonia əbot təŋpani iŋamiken wəpjin biŋam yəpməŋ akuŋpəŋ ŋode yəwet təyat; Akaia nanik əbot təŋpani notjiye təŋkentək monəŋ udewani peкта bian, obaŋ kubə gumonita nadək tawaŋ peŋkuŋ. Piə udewani

täkta intäño nadäk-gärip u yäwerira nadänpäj udegän täkta mäyaptä pidäm tanjuj.

³ Unita yänpäj notniye yaräkubä ño intäjukun yepmanpa ärekañ. Yaräkubä unitä täwerä täntujum tanpäj irirä näkñawä api ärewet. Bian intäño wäjin yäpmäj akuñpäj monerj uku täntujum tanpäj penkuño itak yäj yäjkuämäño biñam u jopiğän täñpekta!

⁴ Nadäkañ? Näkkät Masedonia äbot täñpani ätukät intäjukun ärenpäj tujum nämo täñjirä tabänero uwä in ba näk mäyäk pähap nadäne, bureni täntujum tanpäj penkuñ yäj nadänpäj Masedonia ämawebe yäwetkuro unita.

⁵ Mäyäk ude nadäwet yäj yänpäj notnaye ño intäjukun yäniñ kirenpewa ärenkañ in täñkentäwäpäj täñkentäk monerj tañi pekta yäjkehärom tanjuño u täntujum tanpäj penjirä näk mäden api ärewet. Ude tänayäj täño uyaku mebäri kwawak ñode api tabänpäj-nadäne; Monerj u injinken gärip terak täntujum tanpäj penkuñ, nintä penj täweritna nämo yäj api tabänpäj-nadäne.

Iron, bäneptä pewä ahäk täkañ unita man

⁶ ✧ Nadäkañ? Iron täktäk u yeri pikpik ude bumik. Unita näkño man ñonita juku piñpäj kuñatnerj; Äma kubätä ketem yeri ähan piweko uwä bureni yarägän pugerek. Tänpäkañ äma kubä ketem yeri mäyap piweko uwä bureni udegän mäyap pugerek.

⁷ Unita in kubäkubätä ket nadäkinik täñkañ monerj irona penayäj yänpäj penerj, ämatä penj täwerirä nämo, ba bänep yarä nitek nadäñkañ nämo. Nämo inik, Anututä äma bänep oretoret terak iron täk täkañ unita gärip-i inik nadäk täyak.

⁸ Unita nadäkañ? Anututä bänep ironi terak täñbumbum kudup täga taniñ kirewek. Ude täñ tamiñjirän irit kuñat-kuñatjinken imaka kubäta nämo api wäyäkñenerj. Ba täñkentäk-kentäk täkta kehäromi kubäta täga nämo api ijinerj.

⁹ ✧ Man unita Anutu täño man ñode kudän täwani;

U äma jäwärita täñbumbum täñ yämik täyak.

Unitäño orakoraki u paot-paori nämo, pen api irek.

Sam 112:9

¹⁰ ✧ Anutu, ketem yeri pewän ahäwani ba ketem bureni nak täkamäj u pewän ahäwanitä inken täñbumbum udegän api pewän ahäj tamek. Täñjirän uken nanik iron tänayäj täkañ unitä täktäkjin täga u täñpewän ämawebe ätuken bureni bumta api ahänerj.

¹¹ ✧ Bureni, Anutu jop nämo täñkentäj tamik täyak. Nämo, täñbumbum täñ tamik täyak uwä ämawebe ätu täñkentäj yämikta täñ tamik täyak. Unita intäño iron yäpmäj kwayäj täyat u ämawebe mäyaptä yäpmänpäj Anutu bänep täga api iwetnerj.

¹² ✧ Nadäkañ, ironjin unitä Anutu täño kudupi ämawebe jop gupi täñkentäj yämik-tagän nämo api täñpek. Nämo, iron u yäpmänpäj Anutu bänep täga man iwetpäj bänep oretoret pähap api täñ iminerj.

¹³ Ba ugän nämo. Iron täñ yäminayäj täkañ unitäwä nadäkinikjin täño mebäri kwawak pewän ahäjirä ämawebe mäyaptä kanpäj nadänpäj ñode api nadänerj; Nadäkiniki jop meni-tägän nämo yäjahäk täkañ yäk. Nämo, Kristo täño Manbiñam Täga u injit-i inik tänpäj buramik täkañ yäj nadänpäj Anutu api

✧ 9:6: Snd 11:24, 22:9; Rom 12:8

✧ 9:9: Sam 112:9

✧ 9:10: Ais 55:10; Hos 10:12

✧ 9:11: 2Ko

1:11, 4:15 ✧ 9:12: 2Ko 8:14

iniŋ oretneŋ. Täŋkaŋ iron inita ba äma ätuta täŋ yäminayäŋ täkaŋ unita yäŋpäŋ Anutu wäpi api yäpmäŋ akuneŋ.

14 Ude täŋkaŋ Anutu täŋo orakoraki intä terak ärokinik täŋkuko unita yäŋpäŋ yäŋpik man yäkyäki-ken inta gäripi nadäŋ tamirpäŋ inta nitek api yäk täneŋ.

15 Eruk Anutu täŋo iron ärowani inipärik kubä täŋ niminŋkuko unita bänep täga pähap iwet täkäna!

10

Poltä piäni täŋo mebäri yäŋkehärom taŋkuk

1 ✨ Eruk notnaye, näkŋaken mebäri yäŋahäwayäŋ. Inken nanik ätutä näka man ŋode yäk täkaŋ; Pol uwä, kadäni ninkät it täkamäŋ-ken äma mäyäki ude äworeŋkaŋ täk täyak upäŋkaŋ ban it täyak ukenä man kehäromi yäwani yäŋkaŋ man kudän mebäri mebäri täŋ nimik täyak. Upäŋkaŋ ude nämo. Kristotä ini bänep kwini terak täwereco ude butewaki man terak ŋode täwetat;

2 ✨ Inken äreŋpäŋ man komi nitek täga täwerero upäŋkaŋ ude täkta gäripi nämo nadätat unita inŋin irit kuŋat-kuŋatjin yäpä-siwonŋ tawut. Täŋ, inken nanik ätutä näka kome täŋo nadäk terak kuŋat täyak yäŋ yäk täkaŋ u nadäŋit kaŋ kuŋarut. Äreŋpäŋ bätakigän itkaŋ man kwini nämoinik api yäweret.

3 Bureni, kome äma bämopi-ken it täkamäŋ upäŋkaŋ unitäŋo nadäk ba kehäromi terak nämo ämik täkamäŋ.

4 ✨ Nämo, ämik täŋo tuŋum nintä inŋit täkamäŋ uwä kome ŋonitäŋo nämo. Tuŋum nintä inŋit täkamäŋ uwä Anutu täŋo kehäromi nitek, iwan täŋo yewa kehäromi yeŋwekta kehäromi nitek.

5 Kehäromi unitä äma iniken nadäk-nadäkita nadäwä ärowani täŋpöpäŋ jop manman ba täyŋäkŋarani man mebäri mebäri uterak Anutu täŋo nadäk bureni ut täkaŋ u wäramut täkamäŋ. Täŋpöpäŋ äma täŋo nadäk jopi utpena paoräkaŋ Kristo täŋo nadäk ugän iwarän täwut yäŋpöpäŋ piäni täk täkamäŋ.

6 ✨ Ude täŋkaŋ intagän itsämäŋkamäŋ. Bänep äyähutpöpäŋ Kristo täŋo man kudup buraminŋirä, eruk u punin terak äma mannin nämo buramik täkaŋ u komi yämikta api pidäm täne.

7 Nadäkaŋ? Inken nanik ätu inita Nin-tägän Kristo täŋo äma yäŋ nadäk täkaŋ. Eruk, äma udewani, kwawak ŋode nibäŋpöpäŋ nadäwut; Nin imaka, Kristo täŋo ämagän itkamäŋ.

8 ✨ Ekänitä ini in täŋpöpäwakta nadäŋpöpäŋ nämo, intäŋo nadäkinikjin täŋkehärom takta yäŋpöpäŋ wäp naminŋkuk. Unitä nininta biŋam yäk täkamäŋ unita mäyäk täga nämo nadäwet.

9 Täŋpöpäkaŋ in ŋode nadäneŋta; Umuntanpöpäŋ kwaiwut yäŋpöpäŋ Pol uwä man kudän täŋ nimik täyak. Upäŋkaŋ notnaye, ude nämo!

10 Bureni, äma ätutä näka ŋode yäk täkaŋ; Poltä man kudän täk täyak uwä komi kehäromi mebäri mebäri nitek. Täŋ, ini ahäŋ nimirän kak täkamäŋ uwä äma jopi gaŋani. Täŋ, menitä yäk täyak u udegän, mebäri nitek nämo bumik yäŋ nadäk täkamäŋ.

11 ✨ Täŋpöpäkaŋ äma man ude yäk täkaŋ uwä ket ŋode nadäneŋ; Kadäni nintä äreŋpöpäŋ kädet iwatnayäŋ tämäŋo uwä ban itkaŋ man kudän täkamäŋ ŋo terakgän siwonŋ iwatpöpäŋ api täne.

12 ✨ Äma bämojpin-ken itkaŋ gup yäpmäŋ ärokärok man yäk täkaŋ u nin udegän täga nämo yäpurärätpäŋ yäne. Nin täŋo täktäknin uwä unitäŋo ude-wani nämo. Äma uwä iniken mebäriini yäpmäŋ danikta nadäk kubä ba imaka kubä terak kaŋpäŋ nadäŋkaŋ nämo yäpmäŋ danik täkaŋ. Nämo, u inita jop nadäŋ kubä nadäwä ärowani täk täkaŋ. Äma udewani uwä guŋ bureni-inik!

13 ✨ Täŋ, yänaŋi ude uwä irepmitpäŋ nininta biŋam täga nämo yäne. Nämo, piä täkta бага Anututä yäŋ nimani uterakgän itkaŋ biŋam yäk täkamäŋ. Täŋpäkaŋ piä бага yäŋ nimani u päŋku in bok yäpmäŋtak.

14 Unita piä inken täŋkumäŋo unita oretoret biŋam yäk täkamäŋ uwä yänaŋi u irepmitpäŋ nämo yäk täkamäŋ. Inken piä nämo täŋkaŋ, jop nadäŋ yänero uyaku nadäŋirä waki täŋpek. Upäŋkaŋ ude nämo, nintäjukun inken Kristo täŋo Manbiŋam Täga u yäŋahäŋkumäŋo unita biŋam täga yäne.

15 ✨ Unita ŋode yäwa; Piä ninin täk täkamäŋ unitagän biŋam yäk täkamäŋ. Äma ätutä täŋpani ukät nämo. Nämo inik. Nintäŋo gärip u ŋode; In täŋo nadäkiniŋjintä tägaŋirän-tägaŋirän bämojpin-ken piä ätukät täŋitna taŋi kaŋ weŋ parän.

16 ✨ Nadäkiniŋjintä ude ahäŋirän eruk Manbiŋam Täga u kome ätu mädejin käda u käda u api yäŋahäŋtätŋ kune. Nadäkaŋ? Nin kome ätu äma ätutä bian piä täŋpani-ken täŋkaŋ biŋam jop nadäŋ yäkta nämo nikaŋ.

17 ✨ Unita Anutu täŋo man ŋode kudän täwani;

Imaka kubäta biŋam yäwa yäŋpäŋä Ekänitä täŋ gamik täyak unitagän yäwen. Jer 9:24

18 ✨ U imata, äma kubä Ekänitä wäpi yäpmäŋ ärok täyak, äma udewanita ŋode nadäk täkamäŋ; Ekänitä äma unitäŋo piä kawän tägak täyak yäŋ nadäk täkamäŋ. Täŋ, äma kubäta iniken gupi yäpmäŋ äronpäŋ oretoret täŋpeko uwä oretoreri uwä jopigän täŋpek.

11

Aposoro jopi täŋo täktäki

¹ Notnaye, in nadäŋ namiŋirä guŋ man täpuri ätu ŋode täwerayäŋ;

² ✨ Näkä inta iyap takinik täk täyat uwä Anututä nadäk täyak udegän. Inä webe gubaŋ kuräki siwoŋi-inik äma kubäta biŋamgän iwoyäŋpäŋ tepmaŋkuro ude. Äma uwä Kristo ubayäŋ.

³ ✨ Täŋpäkaŋ gämoktä Iv täjikiŋatkuko ude inken udegän ahäwek yäŋ yäŋkaŋ umuntak täyat. Äma ätutä täŋ-täŋarirä nadäk-nadäkjin täŋguŋ tawäpäŋ Kristota nadäŋ imikinik täŋpäŋ siwoŋi kuŋat-kuŋat kädetjin unita mäde ut iminenta!

⁴ ✨ U imata, äma ätutä man mebäri mebäri täwerirä mebäri nämo yäpmäŋ daniŋpäŋ nadäŋkaŋ bäräŋeŋ jop yämagut täkaŋ. Äma udewanitä Jesu täŋo biŋam täwetpäŋ täwoŋärekamäŋ yäŋkaŋ täk täkaŋ uwä Jesu bureni täŋo biŋam nintä täwetpäŋ täwoŋärewani unitäŋopäŋ nämo täk täkaŋ. Ude terak munapik intä yäpmäktä täwet täkaŋ uwä Kudupi Munapik bian yäpuŋo u nämo. Ba manbiŋam mebäri kubä täwet täkaŋ uwä Manbiŋam Täga nintä täweritna

nadānpāṅ nadākinik tāṅkuṅo u nāmo. Inā āma udewani yāmagutta gāripi nadānpāṅ yāniṅ kireṅjirā piāni waki u tāk tākaṅ.

5 ✧ Intā aposoro unita nadānjirā aposoro ārowani tāk tākaṅ. Upāṅkaṅ nāhā unitāṅo gāmori-ken nāmo itat yāṅ nadātāt!

6 ✧ Man yāṅahākta mena nāmo kāwep pidāmtak tāyak upāṅkaṅ nadāk-nadākta nāmo wāyākṅek tāyat. Nāk Anutu tāṅo nadāk-nadākpāṅ yāṅahāk tāyat yāṅ uku kādet mebāri mebāri terak kwawak tāwoṅāreṅkumāṅo u.

7 ✧ Anutu tāṅo Manbiṅam Tāga yāṅahāṅpāṅ tāwetkuro unita gwāki nāmo yāput. In oraṅ tamikta yāṅpāṅ nākṅata nadānjira āpani tāṅkuko unita jide? U momi tāṅkut ba?

8 ✧ Tāṅpākaṅ in bāmopjin-ken piā tāṅkuro uwā kome ātuken nadākinik tāṅpanitā monēṅ tāṅkentāṅ namiṅjirā tāṅkut. In tāṅkentākta ude tāṅkuro uwā āma uken kubota ude bumik tāṅkut.

9 ✧ Kadāni inkāt itkut-ken uken monēṅta inken nanik kubāken nāmo yāṅapiṅkut. Nāmo, monēṅ paorirān notnaye Masedonia komeken peṅpeṅ Korin ābuṅo unitā tāṅkentāṅ namiṅkuṅ. Unita kadāni uken kādet ude iwatkuro udegān bāmopjin-ken āneṅi itpāṅ ugān api iwaret. Inta bārāpi kubā nāmo api kotāṅ tamet.

10 ✧ Bureni-inik! Kristo, mani bureni bānepna-ken pātak unitāṅo wāpi terak ṅode yāṅkehārom tāyat; Akaia kome pāke u gānaṅ kudān ude tāk tāṅkuro u kubātā tāga nāmo nanīṅ bitnāwek. Nāmo, tāga tāṅkut yāṅ nadānpāṅ unita biṅam pen api yāk tāṅpet.

11 Jide? Inta gāripi nāmo nadāk tāyat unita kudān u tāṅkut? Nāmoinik, Anutu iṅamiken inta gāripi pāhap nadātāt yāṅ bureni tāwetāt!

12 Upāṅkaṅ intāṅo aposoro ārowani u ini wāpi biṅam yāpmāṅ ārokārok kādet tāṅpipiṅ yāmikta kādet ude tāṅkuro udegān pen api tāk tāṅpet. Monēṅ ketjin terak nanik yāpero uwā aposorojiye unitā ṅode yāneṅta; U kawut! Nintā tāk tākamāṅ Pol udegān tāk tāyak yāṅ yāneṅta!

13 ✧ Tāṅpākaṅ aposoro u aposoro bureni nāmo, u aposoro jopi, piā tāṅyākṅarani kādet terak tāk tākaṅ. Kristo tāṅo aposoro bureni tāṅo iṅam dapun wādāwā ārowāpāṅ bāmopjin-ken kuṅat tākaṅ.

14 Ude yāṅjira kikṅutkaṅ? Nāmo! Satantā ini, peṅyāṅek tāṅo aṅero unitāṅo iṅam dapun wādāwān ārowāpāṅ kuṅat tāyak.

15 Unita piā āmaniye imaka, siwoṅi āma tāṅo iṅam dapun wādāwā ārowāpāṅ kuṅarirā yabāṅkaṅ imata kikṅutne? Ude nāmo! Kāmiwā gwāki, piā tāk tākaṅ uterak api yāpneṅ!

Pol bārāpi mebāri mebāri kotāṅkuk

16 ✧ Eruk, āneṅi ṅode tāwetgān tāyat; In nāka guṅ yāṅ nāmo nadāṅ namineṅ. Tāṅ, guṅ yāṅ nadānpāṅ, eruk guṅ yāṅ kaṅ nadāwut! Ude nadānpāṅ unita nadāṅ namiṅjirā guṅtā tāk tākaṅ udegān nākṅata biṅam tāpuri yāwa!

17 Man yāyat ṅowā Ekāni tāṅo nadāk iwatkāṅ nāmo yāyat. Nāmo, āma guṅtā wāpi yāpmāṅ akuk tākaṅ ude yāyat.

18 Upāṅkaṅ jop uken! Āma inkāt it tākaṅ uwā kome tāṅo nadāk terak wāpi yāpmāṅ akukta nadāk tākaṅ unita nāk imaka, biṅam yāwa!

19 Inā nadāk-nadāṅkin ārowani nitek kāwep unita āma guṅ āma nadāṅ yāmiṅjirā man tāwetpāṅ tāwoṅārek tāk tākaṅ!

✧ 11:5: 1Ko 15:10, 2Ko 12:11; Gal 2:6 ✧ 11:6: 1Ko 2:1,13; Efe 3:4 ✧ 11:7: 1Ko 9:12,18 ✧ 11:8: Plp 4:15-18 ✧ 11:9: 2Ko 12:13 ✧ 11:10: 1Ko 9:15 ✧ 11:13: 2Ko 2:17; Plp 3:2 ✧ 11:16: 2Ko 12:6

20 Ba ugän nämo, äma udewani yäniñ kireñirä watä piäni täñ yämikta tämagut täkañ. Ba jop manman terak täñ-täkñarirä imaka imakajin kudup yäniñ kirek täkañ. Ba ärowani täñpäj etä päpä tabäñkañ inajin dapun-ken tadäpmäk täkañ. Ude täñ tamik täkañ unita gäripi käwep nadäñ yämik täkañ?

21 ✧ Bureni, aposorojiye unitä nin nirepmit täkañ! Kudän täñ tamik täkañ ude nämo täñkumäño unita waki, ninä mäyäk tänañ käwep!

Yäke! Guñ man äneñi kubä ñode yäkgän täñpa; Äma kubätä iniken täktäk kwawak yäñahäkta kehärom tawänä, eruk näk imaka, udegän täñpawä!

22 Äma uwä Hibru nanik täñpawä, eruk näk imaka Hibru nanik. Ba Isrel äma täñpawä, näk imaka Isrel ämagän. Ba Abraham täño tawanken nanik täñpawä, näk imaka Abraham täño tawanken nanikgän.

23 ✧ Wära! Guñ man bureni yäñtäñ äbätat ñopäj jop uken waki äneñi yäkgän täñpa! Äma uwä Kristo täño piä watä äma täñpawä, näk imaka u yärepmitpäñ Kristo täño piä watä äma bureni-inik itat. Ba äma unitä komi piä täk täkañ u näkä yärepmitpäñ gwäk pimipäñ täk täyat. Kadäni mäyap iwantä komi eñiken nepmanpäñ bumta nut täñkuñ. Kadäni mäyap kumnañipäñ it täñkut. Bäräpi ude-ude terak äma unitä bäräpi kotak täkañ uwä näkä yärepmitpäñ kotak täñkut.

24 ✧ Juda ämatä kadäni 5 ude nepmäñitpäñ 39-39 ude näk päripmäk täñkuñ.

25 ✧ Täñkañ Rom gapmantä nepmäñitpäñ kadätä nutkuño u kadäni yaräkubäta täñkuñ. Täñ, kadäni kubä äma ätutä utna kumbän yäñkañ mobätä nutkuñ. Täñkañ kadäni yaräkubä ude gäpe näkä kuk täñkuro u imärirän gwägu gänañ äpmok täñkut. E kadäni kubä-kenä gäpe wañirän gwägu gänañ äpmonpäñ kepma kubä, bipani kubä gwägu terak jop orañtäñ kuñatkuñ.

26 ✧ Täñpäj komeni komeni kuñat täñkut-ken uken ume tokätpäj pära nutpäñ yäpmäj kuk täñkuñ, ba kome kubo ämatä irani-ken kuñat täñkut. Täñpäj juda notnaye ba guñ äbotken nanik imaka, näk täñpawakta piäni täk täkañ. Yotpärare-ken ba ämatä nämo irani-ken ba gwägu terak iman terakgän äbä perok täñkut. Täñpäkañ nadäkinik täñpani notkapak yäj jop yäñnäñjarani kerä terak komi nadäk täñkut.

27 ✧ Näk komi piä mebäri mebäri kädäp ikek täñkañ bipani mäyap dāpmon täga nämo patkut. Nakta ba umeta neñirä it täñkut. Ketem nakta, patpat bägupta ba tekta wäyäkñek piä tañi täñkut.

28 ✧ Ba ugän nämo, äbot täñpani komeni komeni ittäñ kukañ u watäni itta kepma kepma nadäwätäk pähap täk täyat.

29 ✧ Nadäkinik täñpani kubä täño kehäromi paorirän näk kehäromina udegän paotak yäj nadäk täyat. Täñ, kubätä momi-ken mañirän nadäñkañ jägämi nadäk täyat.

30 ✧ Nadäkañ, näkñaken wäpna yäpmäj akutat bumik ñowä imaka imaka upäj kehäromina nitek nämo yäj kwawak täwoñärekañ unitagän biñam yäyat.

31 ✧ Ekäninin Jesu unitäño Anutuni ba Nanitä nadäñirän jop nämo yäyat yäj täwetat! Täñ, Anutu uwä, imaka kuduhtagantä wäpi biñam ärowani ugän tärek-täreki nämo inijoret täkot!

✧ 11:21: Plp 3:5 ✧ 11:23: Apos 16:23, 1Ko 15:10 ✧ 11:24: Lo 25:3 ✧ 11:25: Apos 16:22, 14:19
 ✧ 11:26: Apos 9:23, 14:5 ✧ 11:27: 1Ko 4:11, 2Ko 6:5 ✧ 11:28: Apos 20:18-21,31 ✧ 11:29: 1Ko 9:22 ✧ 11:30: 2Ko 12:5 ✧ 11:31: 2Ko 1:23

32 ✨ Tänpäkañ Damaskus yotpärare itkut-ken uken intäjukun äma kubä wäpi Aretas unitäño kanjwat piä ämani unitä komi äma yäwerän yotpärare täño yämabam-ken näk nepmäñjitta watä itkuñ.

33 Watä ude irirä notnaye ätutä näk yäk gänañ daiñpäñ gänañ-kengän nepmanpä yäpmäñ äpämañ ämetpeñ kuñkut.

12

Pol täñkentäk inipärik kubä yäpuk

1 Bureni, wäp yäpmäñ ärokärok kädet unitä bureni kubä nämo pewän ahäk täkañ upäñkañ kädet kubä nämo pat namitak. Unita manna ño yäpurärätpäñ dāpmonken kak täñkuro ba Ekänitā kwawak näwoñärenkuko unita yāwa nadāwut;

2 Kristo täño äma kubä näkä nadätat unitäño manbiñam yāwayāñ. Bian, obañ 14 gumonita Anututā äma u pit kubägän pudät yäpmäñ kunum yotpärare-keninik äroñkuk. Äma uwä komegup ikek äroñkuk ba komegup peñkañ äroñkuko u nämo nadätat. Anututā nadätak.

3 Äneñi ñode yäkgän täyat; Komegup ikek ba komegup peñpäñ äroñkuko u nämo nadätat. Anututā nadätak. Upäñkañ ñode nadätat; Anututā äma uwä Paradais komeken pudät yäpmäñ äroñkuk.

4 Uken äroñpäñ man kotäk ämatä nadäñkañ äneñi yāñahānañi nämo, ba nadäñkañ yāñahäkta yäjiwārani upäñ nadäñkuk.

5 ✨ Tänpäkañ äma yäyat uwä näk. Imaka u ahäñ naminikuko uterak wäpna täga yäpmäñ äronañi upäñkañ wäpna nämo yäpmäñ ärowayāñ. Nämo, imaka unitä näk kehäromina nämo yāñ kwawak täwoñäretak biñam unitagän api yäk täñpet.

6 ✨ Täñ, wäpna yäpmäñ ärowayāñ nadäñpäñä manbiñam bureniñän yāñahäwero unita mäyäk man uterak täga nämo näwetneñ. Upäñkañ ämatä jop nadäñ näka nadāwä ärowani täneño udeta wäp yäpmäñ ärokärok man nämo yāwayāñ. Nämo, man yäkyäkna ba täktäkna terak nabäñpäñ-nadäñkañ mebärina siwoñi nadāwä täreneñ.

7 ✨ Tänpäkañ imaka yabānañi nämopäñ Anututā näwoñärewänpäñ yabäñkuro uterak näkñata jop nadäñ nadāwa ärowani täñpeko udeta gupnata bāräpi kubä iminikuk. Bāräpi u Satan täño watä piä äma kubä bumik. Unitä wari wari tenäñtä-yāñ namäñpäñ nut täyak.

8 Ude täñirän Ekänitā u yäpmäñ kewenñ namikta yāñapik man kadäni yarakubä ude yāñkut.

9 ✨ Ude yāñapiñkuro upäñkañ Ekänitā kowata ñode näwetkuk; Ude nämo. Näkño orakorakna gäkä terak pätak unita imata imaka kubäta wäyäkñewen? Nadätan? Gäk kehäromika nämotä iriri näkño kehärominatä gäkä terak kwawak ahäñ gamik täyak yāñ näwetkuk. Ude näwetkuko unita apiño Kristo täño kehäromi unitä näkä terak ärowän yāñpäñ kehäromina nikek nämotä itat unita oretoret täyat.

10 Mebäri unita Kristota yāñpäñ kehäromina nämotä irira äma komi naminjit, man waki näwerit, mäyäk ba bāräpi mebäri mebäri ahäñ naminjit täñirä unita täga nadäñpäñ bānep oretoret pähap terak it täyat. Imata, kehäromina nikek nämo it täyat-ken uken Kristotä iniken kehäromi naminjirän kehäromi bureni nikek it täyat.

Pol Korin ämawebeta nadäwätäk täŋkuk

11 ✱ Wära! Man yäyat ŋo guŋ täŋo man kubäpäŋ yäyat. Yänaŋi nämo upäŋkaŋ injinken nadäk terak yäŋahätat. Injin näkŋo täktäkna täga unita biŋam yänaŋipäŋ nämo yäŋkuŋo unita yäŋpäŋ yäŋahätat. Bureni, näk äma jopi upäŋkaŋ aposoro ätu unita intä nadäŋirä ärowani täk täkaŋ u yärepmit moreŋkaŋ itat.

12 ✱ Kadäni in bämoŋjin-ken itkuro uken kehärom taŋpäŋ aposoro bureni täŋo kudän mebäri mebäri mäyap pewa ahäŋirä yabäŋpäŋ-nadäŋkuŋ. Kudän kudupi, imaka ämatä nämo tänaŋi, ba imaka ätu Anutu täŋo kehäromi nikek u täjira unitä mebärina täŋkwawa taŋkuk.

13 ✱ Täŋpakaŋ waki täŋ tamiŋkuro u de? Äbot täŋpani kome ätuken nanikta täŋ yämik täŋkuro inta udegän täŋ tamik täŋkut. Täŋpakaŋ imaka kubägän inta nämo täŋ tamiŋkuro u ŋode; Gupnata watä it namikta inta bäräpi nämo tamiŋkut. Ude täŋkuro uwä jide? Momi täŋkut ba? Butewaki, unita goret täŋ tamiŋkuro täŋpäwä eruk momina u kaŋ peŋ namut!

14 ✱ Täŋpakaŋ inken äneŋi ärekta nadäŋ itat ŋo äreŋjira kadäni yaräkubä ude api täŋpek. Eruk äreŋpäŋä udegän gupnata watä it namikta bäräpi nämo api tamet. Imata, nanaktä meŋ-nanta imaka yabäŋ ahäŋpäŋ yämikta nämo yäwani. Nämo, meŋ-nantä imaka yabäŋ ahäŋpäŋ nanakiyeta yämikta yäwani. Unita ŋode yäwa; In-täŋo moneŋ tuŋumjin yäpmäkta nämo api ärewet. Nämo, inkät näkkät bäneŋ kubägän täŋpäŋ itta yäŋpäŋ api ärewet.

15 ✱ Unita in täŋkentäŋ tamikta näkŋakät tuŋumna paŋiŋ taniŋ kirekta gäripi nadätat. Upäŋkaŋ jide? Gäripi pähap nadäŋ tamiŋjira kowatawä gäripi täpurigän nadäŋ namineŋ?

16 ✱ Täŋpakaŋ äma ätutä täktäknata ŋode yäk täkaŋ; Bureni, gupita watäni itta bäräpi nämo nimiŋkuro upäŋkaŋ jop manman yäŋnikŋatuk.

17 ✱ Näka ude yäk täkaŋ upäŋkaŋ jide ude täŋ-täkŋatuk? Ämanaye yäniŋ kireŋpewa äreŋkuŋo uterak täŋ-täkŋatpäŋ moneŋ tuŋumjin kubo täŋkut ba?

18 ✱ Ude nämo! Taitus inken ärekta peŋ iwetpäŋ nadäkinik ikek notninpak kubäkät bok yepmaŋpa äreŋkumän. Eruk, Taitustä äreŋpäŋ jop täŋ-täkŋatpäŋ moneŋ tuŋumjin yäpuk ba nämo yäpuk? Nämo! Nek täŋo nadäk-nadäk u kubägän unita bämoŋjin-ken käderi kubägän peda ahäŋkuk.

19 ✱ Ba jide nadäkaŋ? Man kudup yäyat ŋo u in inŋamjin-ken täktäknin u täŋkehärom takta yäŋpäŋ yäyak yäŋ nadäkaŋ? Nämo, nin Anututä ni bäŋjirän Kristo täŋo ämatä man yänaŋi ude yäkamäŋ. O notnaye, bureni täwetat; Imaka kudup täk täkamäŋ u intäŋo nadäkinikjin täŋkehärom taktagän.

20 ✱ Täŋpakaŋ näk umuntäyat. Äreŋkaŋ irit kuŋat-kuŋat intä kuŋatta gäripi nadäk täyat ude nämo irirä tabäwetta. Täŋkaŋ ude tabäŋpäŋä kudän intä gäripi nämo api nadäneŋo ude täwoŋärewetta! Äreŋpäŋ in bämoŋjin-ken kudän wakiwaki ŋodewanitak parirä yabäwet yäŋkaŋ umuntäyat; Yäŋawät-awät, närepmirek-gärepmirek terak kokwawak pewa ahäk-ahäk, man jäpi kowat-yäwän, iyapi täktäk, äma wäpi yäpmäŋ äpäk-äpäk, yäŋpäŋ-yabäŋ yäwat, gup yäpmäŋ ärokärok ba äbot täŋpani bämoŋji-ken täŋuruk-uruk pewa ahäk-ahäk.

21 ✱ Ba ŋodeta imaka, umuntäyat; Inken äreŋpäŋ siwoŋi nämo kuŋarirä tabäwayäŋ täro uwä Anutunatä unita yäŋpäŋ mäyäk api namek. In bämoŋjin-ken äma bian, imaka taräki taräki, kubokäret ba kaŋgärip kudän wakiwaki

täk täjpanipäj bänepi nämo sukurenkañ pen täj irirä yabäñkañ bänepna ägekoräpäñ konäm butewaki täjpet.

13

Jukuman ätu

1 ✨ Eruk kadäni yaräkubäta inken ärewayäj täyat ƚo. Täjpäkañ Anutu täjo mantä ƚode niwetak;

Äma kubä manken tena yäjpäñä äma yarä ba yaräkubätä äma u goret täjirän känejo uyaku manken täga irek. Lo 19:15

2 Tabäkta inken äreñira kadäni yarä täjñuk-ken uken in bämopjin-ken äma momi täjpani bänepi sukurekta jukuman yäwetkut. Unita apiño ban itkañ äma unita ba ätuta bok jukuman äneñi ƚode täwetat; Näkä ärewayäj täyat-ken uken momi ämawebe u yabäñpäñ nämo api yabäñ korewet.

3 In Kristotä mena-ken man yäñahäk täyak u kañpäñ nadäkta gäripi nadäkañ unita ude täjira bureni yäj api nadäneñ. Unita nadäkañ? Kristo in bämopjin-ken piä kehäromi nitek nämowä nämo täk täyak. Nämo, kehäromini intä kañpäñ nadäkta näkä terak kwawak täwoñäreke täyak.

4 ✨ Bureni, päya kwakäp terak utpewä kumbuk-ken uken ämawebetä kañirä kehäromi nitek nämo täjñuk. Upäñkañ Anututä iniken kehäromi terak yäpmäj päñaku teñkuko apiño itak. Täjpäkañ nin imaka, Kristo ukät kwasikotpäñ unita kehärominin nitek nämo, äpani ude kuñat täkamäj. Täjkañ Anutu täjo kehäromi terak itkañ Kristo täjñkentäjpäñ in täjñkentäkta bämopjin-ken piä api täne.

5 ✨ Unita kadäni kadäni irit kuñat-kuñatjin kañpäñ nadäjpäñ bänepjin ƚode yäpmäj daniñpäñ nadäk täkot; Nin nadäkinik ikek burenitä kuñatkamäj ba nämo? Jide? Jesu Kristo u bänepjin-ken itak u nämo nadäkañ? Täñ, bänepjin yäpmäj daniñpäñ kawä nadäkinikjin nämo paränä Kristo bänepnin-ken nämoinik itak yäj nadäneñ.

6 Täjpäkañ nininta nadäkinik ƚode täkamäj; Intä nintäjo irit kuñat-kuñatnin nibäjpäñ nadäjpäñä uwä Kristo täjo aposoro bureni yäj api nadäneñ.

7 Täjpäkañ intä waki kubä nämo täjpäñ siwoñigän kuñatneñta Anutu-ken yäñapik man yäk täkamäj. In siwoñi kuñarirä ämatä ninta piä äma bureni yäj nadäneñta nämo yäyat. Nämo, ämatä ninta piä säkgämän nämo täjpani yäj nadänayäj täjo upäñkañ gäripnin tañi uwä intä siwoñigän kuñatta nadäkamäj.

8 ✨ Imata, nin man bureni u täjpäwakta piäni täga nämo täne, u täjñkehärom takta uyaku täga täne.

9 Unita ämatä nibäñjirä kehärominin nitek nämo täjpäwä u täga. Upäñkañ intä kehäromigän itkañ kuñarirä tabäñkañ oretoret tañi täk täkamäj. Mebäri unita intä yäjpäñ yäñapik man ƚode yäk täkamäj; Irit kuñat-kuñatjin ba nadäkinikjintä tägañirä-tägañirä nadäkinik bureni täjpani, kehäromigän ude kañ irut yäj yäk täkamäj.

10 ✨ Täjpäkañ ban itkañ man kehäromi nitek ƚo intäjukun kudän täj tamitat. Inken äreñpäñ man jäpi terak täweretta! Bureni, Ekänitä ini piä ƚo namiñkuko unita man komi täga täwetnañ upäñkañ ude täkta nämo nekañ. Imata, Ekänitä

✨ 13:1: 2Ko 12:14; Mat 18:16, 1Ti 5:19 ✨ 13:4: Plp 2:7-8 ✨ 13:5: 1Ko 11:28 ✨ 13:8: 1Ko 13:6

✨ 13:10: 2Ko 2:3, 10:8

in tänpäwakta nämo iwoyänpäj nepmanjuk. Nämo, uwä intäjo nadäkinikjin täñkehärom takta nepmanjuk.

Pol täjo yäjtärek man

¹¹ ✧ Eruk notnaye, man tärek-tärek ñode täwerayäj; Oretoret täñput! Tänpäj nadäkinik tänpäni kehäromigän itta piäni ehutpäñ tāk tākot. Täñkañ näkño man nadäj namikinik tänpäj nadäk bänep kubägän injitpäñ bänep kwini terak it tākot. Ude täñirä Anutu nadäj nimikinik tänpäj bänep pidäm pewän ahäj nimani unitä inkät itinik api täñpek.

¹² ✧ Täñirän äbot tänpäni burenitä tāk tākaj ude not tänpäj kowat inij orerän tāk tākot.

¹³ Tänpäkañ Anutu täjo kudupi ämawebe kome ñoken irani kuduhtagäntä bänep oretoret man täwetkañ ño.

¹⁴ Eruk, Ekäni Jesu Kristo täjo orakoraki, ba Anutu täjo bänep iron, ba bänep kubägän irit Kudupi Munapiktä pewän ahäk tākaj unitä intä terak äroton. Ugän.

Galesia

Anututä iniken bänep ironi terakgän nimagut täyak unitäño manbiñam

1 ✧ Näk aposoro Pol, äma kubätä aposoro piä ño takta iwoyãñpãñ nãmo nepmanpãn yãpmãñ äbut. Nãmo, näk piä man ño Jesu Kristo-kät Anutu Nan, Kristo kumbani-ken nanik wädãñ tädotkuko u kerik-ken nanikpãñ yãput.

2 Eruk näk ba notnaye näkkät itkamãñ ñonitã bänep oretoret man kudãn täñpãñ pena yãpmãñ äbot täñpani ämawebe äbori äbori Galesia komeken nanik intã äretak.

3 ✧ Anutu Nankät Ekäninin Jesu Kristo täño orakoraki ba bänep pidãmtã intã terak tokñek päton.

4 ✧ Kristo uwã nintãño momita yãñpãñ kowata Anutu Nanin täño mani buramĩñpãñ gupi inin kireñkuk. Ude täñkuko uwã nin kome ñonitãño topmãk-topmãk waki uken nanikpãñ nimagutkuk.

5 Unita Anutu wãpi tärek-tãreki nãmo, ininoret tãkana! U bureni.

Manbiñam bureni-inik u kubãgãn

6 In täño manbiñam ñode nadãñkañ kikñutpãñ-nadãwãtãk pähap umuri kubã täñkut! In imata Anutu, Kristo täño orakoraki terak inita biñam tämaguranipãñ bãrãññ-tagãn mäde ut imikañ? Ba imata manbiñam kubã iwarãn takãñ?

7 ✧ Nadãkañ? Manbiñam bureni kudupi kubã nãmo itak. Nãmoinik. Upãñkañ äma ätutã intãño nadãkinikjin täñkurãk takta Kristo täño manbiñam bureni u yãpmãñ äyãñutpãñ goret kãda yãñpãñ-tãwoñãrek tãk takãñ.

8 ✧ Unita ñode täwera ket nadãwut; Ninin-tãgãn ba añero kubã kunum gãnañ naniktã manbiñam kudupi kubã, nintã bian nãmo täwetpãñ täwoñãrewani udewani kubã yãñahãweko uwã geñi wakita biñam kañ täñpãn!

9 Eruk, man ugãñpãñ änerji ñode täwetgãn täñpa; Äma kubätä manbiñam kudupi kubã intã manbiñam bian nadãñpãñ iyap täwani u udewani-gãñpãñ nãmo yãñahãñpãñ täwereko uwã äma udewaniwã geñi wakita biñam täñpek.

10 ✧ Täñpãkañ ude yãyat unita in jide nadãkañ? Man ude yãyat uwã ämatã näka nadãwã tagãwãpãñ wãpna yãpmãñ akukta yãyat ba Anututã nadãwãn tagakta yãyat? Bian tãk täñkuro ude ämatã nabãñpãñ wãpna biñam orañ namut yãñpãñ tãk täyat u täñpãwã eruk näk Kristo täño piä äma bureni nãmo!

Poltã aposoro wãp yãpuko unitãño manbiñam

11 ✧ Täñpãkañ notnaye ñode täwera nadãwut; Manbiñam yãñahãk täyat uwã ämatã nãmo pewã ahãwani.

12 ✧ Manbiñam u äma kubã meni-ken nãmo yãput, ba äma kubätä nãmo näwetpãñ näwoñãñkuk. Nãmo, Jesu Kristo ini-tãgãn manbiñam unitãño mebãri näwoñãñkuk.

13 ✧ Täñpãkañ in bian näkño manbiñam uku nadãñkuñ. Nadãñkuño uwã ñode; Juda täño bagata nadãkinik täñpãñ iwarãn täñkañ Anutu täño kudupi ämawebe äbot mäyap täñpa wañkuñ. U kudup paorut yãñpãñ butewaki-kät nãmo, peñ awãhuttãñ kuñat täñkuronik.

✧ 1:1: Gal 1:11-12 ✧ 1:3: Rom 1:7; Plp 1:2 ✧ 1:4: Gal 2:20, 1Ti 2:6; Tai 2:14, 1Jo 5:19 ✧ 1:7: Apos 15:1,24 ✧ 1:8: 1Ko 16:22 ✧ 1:10: 1Te 2:4 ✧ 1:11: Mat 16:17 ✧ 1:12: Gal 1:1 ✧ 1:13: Apos 8:3

14 ✧ Tānkaŋ gubaŋi-ken nāk äbeknaye oranaye tāŋo kädet biani kudup u nadäwa-tärewäpäŋ Juda äma bureni itta bänepna kädäp ijiwänpäŋ nākä jukun-jukun kehärom taŋpäŋ iwarän tāŋkut. Tāŋpākaŋ ude tāŋkuro unitäwä Juda nanik äma gubaŋi ätu näkŋakät bok tägawani uwä nākä yärepmi moreŋkut.

15 ✧ Upāŋkaŋ meŋtä nāk nämo bäyaŋirän Anututä nāk bian iwoyāŋkuk. Tāŋkaŋ kadäni ini nadāŋkuk-ken iniken orakoraki terak piä äma ude itta yāŋpäŋ nämagutkuk.

16 ✧ Eruk kadäni ini nadāŋkuk-ken uwä nākä guŋ äbotken päŋku Jesu tāŋo Manbiŋam Täga u yāŋahäktä Nanaki kwawak näwoŋäreŋkuk. Tāŋpākaŋ nāk jukuman näwerut yāŋkaŋ ämaken nämo yāŋapintāŋ kuŋatkut.

17 Ba aposoro intäjukun ahäwani unita yabäwayāŋ Jerusalem nämo kuŋkut. Nämo, Arebia komeken pengän kuŋkuro uken kadäni kārōŋi ittāŋgän äneŋi äyāŋjutpeŋ Damaskus komeken kuŋkut.

18 ✧ Eruk obaŋ yaräkubä täreŋirän Pitakät man yāŋpäŋ-nadäktä Jerusalem kuŋkut. Päŋku kepma 15 ude u itkut.

19 ✧ Tāŋpākaŋ kadäni uken uwä aposoro ätuwä nämo yabāŋkut. Jems, Ekäni tāŋo nägät moräk ugānpäŋ kaŋkut.

20 Notnaye, manbiŋam kudän tāŋ tamitat ŋowä jopman nämo yäyat. Anutu iŋamiken bureni-inik täwetat.

21 ✧ Tāŋpākaŋ Jerusalem u ira täreŋirän mädenikenä Siria, Silisia kome, yotpärare kubäkubä gānaŋ uken kuŋatkut.

22 Upāŋkaŋ Judia komeken Kristo tāŋo ämawebe äbot itkuŋo u nāk iŋamna nämo nabāŋkuŋ.

23 Äma ätutä nākä ŋode yäk tāŋirä nadäk tāŋkuŋ; Äma bian ninta iwan tāŋpäŋ nidäpmäk tāŋkuko, ba manbiŋam bureni unita nadäkinik tāŋpanita bian tāŋpäwak tāŋ yāmiŋkuko upāŋkaŋ apiŋo manbiŋam upāŋ yāŋahäŋtāŋ kuŋatak yäk.

24 Tāŋkaŋ Anututä kädet jide jide näwoŋäreŋkuko unitāŋo biŋam nadāŋkaŋ wäpi biŋam iniŋ oretkuŋ.

2

Aposoro ätutä Pol not tāŋ imiŋkuŋ

1 ✧ Eruk, Siria Silisia kome kädä kuŋarira obaŋ 14 ude täreŋkuk. Eruk mädeniken Banabas-kät nektä Taitus imagutdakaŋ Jerusalem äneŋi kuŋkumäŋ.

2 Anututä ini u kukta yāŋpäŋ peŋ näwetkuko unita kuŋkut. Jerusalem kuŋpäŋä piä tāŋkuro ba tāŋpayāŋ täyat unitä jopi tāŋpeko udetä nadāŋpäŋ äbot tāŋpani tāŋo äma ekäni ekäni ukätgän käbeyä tāŋkumäŋ. Käbeyä tāŋpäŋ Manbiŋam Täga guŋ äbotken yāŋahäŋtāŋ kuŋat tāŋkuro unita yäwetkut.

3 ✧ Tāŋpākaŋ notnapak Taitus, näkkät itkumäko u Grik, guŋ äbotken nanik upāŋkaŋ gupi moräk madäktä aposoro uwä nämo peŋ niwetkuŋ.

4 ✧ Nämo, upāŋkaŋ äma ätu gupi-tägän not tāŋpäŋ bämopnin-ken äbä itkuŋ. Äma uwä nin Kristo terak baga man tāŋo komi piä mäde ut imiŋkumäŋo unitāŋo mehäri nibāŋpäŋ nadäktä bämopnin-ken äbä itkuŋ. Äma unitäwä

✧ 1:14: Apos 22:3 ✧ 1:15: Ais 49:1; Jer 1:5; Rom 1:1 ✧ 1:16: Apos 9:3-6; Gal 2:7 ✧ 1:18: Jon 1:42; Apos 9:26 ✧ 1:19: Mat 13:55 ✧ 1:21: Apos 9:30 ✧ 2:1: Apos 15:2 ✧ 2:3: Apos 16:3 ✧ 2:4: Gal 1:7; Gal 5:1,13

Taitus gupi moräk madänañi yäj yäk täñkuñ. Ude yäk täñkuñjo uwä nin yäj-nikñat-pewä бага man täño watä piä äma ude äneñi irut yäjkañ yäk täñkuñ.

⁵ Upäjkañ man udewanitä Manbiñam Täga täño kädet bureni täñpawak täkañ. Unita Galesia ämawebe notnaye inken ude ahäwek yäjpäñ nin Taitus täño gupi moräk madäkta yäjkuñjo u nämoinik nadäj yämiñkumäj.

⁶ ✧ Eruk, äbot täñpani täño äma ekäni ekäni wäpi biñam ikek käbeyä bok täñkumäño unitä manbiñam näkä yäjahäk täyat uniterak man kodaki kubä nämo yäpurärätkuñ. Täñpäkañ äma uwä wäp biñam ikek yäj yäyat upäjkañ wäp biñam ikek ba wäp biñam ikek nämo, unita nadäjira inigän inigän nämo täk täyak. Imata, Anututä wäp biñamta yäjpäñ äma nämo yäpmäj danik täyak.

⁷⁻⁹ ✧ Täñpäkañ äma ekäni ekäni Pita, Jems, Jon uwä man kodaki kubä nämo näwetkuñ. Nämo, u nektä piä täñkumäko u kañpäñ nadäjpäñ notniye bureni-inik yäj nadäjkuñ. Ude nadäjpäñ Banabas-kät nek ketnek wädäjkañ piänin kubägän yäj nadäjkañ not täñ nimiñkuñ. Uwä ñode nabäjpäñ-nadäjkuñ; Anututä iron täñ namiñpäñ näkä Manbiñam Täga guñ äbotken yäjahäkta piä man namiñpäñ peñ näwetkuk, Pitatä Juda äbotken manbiñam yäjahäkta piä man imiñpäñ peñ iwetkuko udegän. Pitatä Anutu täño kehäromi terak Juda äbotken aposoro piä täk täñkuk. Täñpäkañ näk udegän, Anututä guñ äbotken aposoro piä täkta kehäromi namiñkuk. Eruk, ude nabäjpäñ-nadäjkañ Pita, Jems, Jon, äbot täñpani täño intäjukun äma ude itta yäj yämani unitä nadäj nimiñpäñ ñode niwetkuñ; Inä guñ äbotken piä täga täñjirä ninä Juda äbotken piä api täk täne yäj niwetkuñ.

¹⁰ ✧ Täñpäkañ man kubä ñode niwetgän täñkuñ; In kuñkañ piä tänayäj täkañ-ken u itpäñ äma jäwäri ninken itkañ unita nämo guñ täñpäñ täñkentäk ätu kañ pewä äbak täñput yäj niwetkuñ. Ude täkta niwetkuñjo nadäk tawañ uku bian nadäjpäñ pidäm täñkut.

Poltä Pita ibeñkuk

¹¹ Eruk Pita täño manbiñam ñode täwerayäj; Nin Antiok iritna Pita äbuk. Äbanä kudän waki kubä täñkuko unita yäjpäñ injami-kengän iwet ahäjpäñ kañ-yäjkut.

¹² ✧ Kudän waki u ñode täñkuk; Pitatä Antiok pengän äbukken ugän guñ äbot nadäkinik täñpani-kät itpäñ ketem bok nak täñkuñ. Ude täk täñkukopäj kadäni Jemstä Juda äbotken nanik äma ätu yäniñ kireñpewän äbuño ugänä Pitatä guñ äbotken nanikkät ketem bok nak täñkuñjo u yabäj umuntañ päñku inigän itkuk. U imata, äma Jemstä yäniñ kireñpewän äbuño uwä ñode nadäwani; Guñ äbotken nanik Jesuta nadäkinik täñpani u kudup gupi moräk madänañi yäj nadäk täñkuñjo unita Pitatä umuntañpäñ täñyäkñarani kudän ude täñkuk.

¹³ Ude täñjirän Juda noriye ätu bok itkunjo u imaka, täñyäkñarani kudän u udegän täñkuñ. Ude täñjirä nadäk kädet unitä Banabas imaka imagutkuk.

¹⁴ Eruk, ude täñkuñjo u Manbiñam Täga täño kudäni bureni u nämo iwarirä yabäjpäñ näkä Pitapäj noriye inamiken ñode iwetkuk; Wa! Gäk Juda äbotken nanik kubä upäjkañ Juda täño бага mebäri mebäri nämo iwatpäñ guñ äbot täño täktäki iwatpäñ bok täga itkunjo. Eruk, ude täñ itkunopäj imata apiño guñ äbotken nanik notkaye unita Juda täño бага man u iwaräntäkta yäwoñärewen?

¹⁵ Bureni, nin uwä Juda äbotken ahäwani, guñ äbot momi täñpani yäj yäwerani uken ahäwani nämo.

16 ✧ Upāṅkaṅ ṅode bureni nadākamaṅ; Moses tāṅo бага man iwarān tāwani unita yāṅpāṅ Anututā āma kubāta siwoṅi āma yāṅ nāmo yāṅtāreṅ imek. Nāmo inik. Āma Jesu Kristota nadākinik tāṅpeko unita uyaku Anututā siwoṅi āma yāṅ yāṅtāreṅ imek. Unita ābot tāṅpani nin imaka, Juda ābotken nanik upāṅkaṅ Anututā siwoṅi āma yāṅ yāṅtāreṅ nimikta Kristo Jesuta nadākinik tāṅkumāṅ. Baga man iwāt-iwāt kādet uterak nāmo. U imata, бага man iwarān tāwani yāṅpāṅ Anututā āma kubā siwoṅi āma yāṅ nāmo iwerek.

17 Tāṅpākaṅ nin Juda āma upāṅkaṅ Anututā siwoṅi āma yāṅ yāṅtāreṅ nimikta Jesu Kristota nadākinik tāṅkumāṅo unitā kwawak ṅode niwoṅāretak; Nin imaka, momi āma, guṅ ābotken nanik udewanigān. Ude unita ṅode yāṅjitna tāgawek? Kristotā momi kādet taṅi ahākta piāni tāk tāyak. Ude tāga nāmo yānel Nāmo inik!

18 Upāṅkaṅ ṅode tāṅpero uyaku momi āma bureni-inik tāṅpet; Baga man iwāt-iwāt kādet māde ut imiṅkuro u āyāṅputpāṅ āneṅi iwarān tāwero uyaku.

19 ✧ Nāk ṅode nadāṅ dākṅeṅkut; Baga mantā tāṅkentāṅ namiṅjirān uterak Anututā siwoṅi āma yāṅ tāga nāmo nāwereko unita apiṅo nāk бага man iwāt-iwāt kādet kādatawā āma kumbani ude itat. Uwā бага mantā ini nutkuk bumik. Bureni, nāk Anututa biṅam itpeṅ kuṅatta бага man iwāt-iwāt kādet māde ut imiṅkuro u.

20 ✧ Nāk Kristo-kāt pāya kwakāp terak bok kumbumāko unita irit mebāri kubā yāput. Unita apiṅo bian itkuro ude nāmo itat. Nāk nākṅaken kehāromi terakgān itat yāṅ nāmo yāwet. Nāmo, Kristotā bānepna-ken itak unitā nākṅo māhemna ude it namitak. Gupna nitek kuṅat tāyat upāṅkaṅ Kristo, nāka nadāṅ namikinik tāṅpāṅ nāk tāṅkentākta gupi inin kireṅkuko unitagān nadākinik tāṅpāṅ kuṅat tāyat.

21 Baga man terak itat yāṅ nāmo yāk tāyat. Nāmo, ude yāwero uwā Anutu tāṅo orakoraki u tāṅpewa imaka jopi ude tāṅpek. Mebāri ṅodeta yāyat; Baga man iwāt-iwāt kādetā tāṅpewān Anutu iṅamiken siwoṅi āma irero u tāṅpāwā Kristo u jop nadāṅ kumbuk yāṅ nadāne.

3

Baga iwāt-iwāt ba nadākinikta man

1 Butewaki pāhap! Galesia ābot tāṅpani, inā guṅ bureni-inik! In Jesu Kristo u pāya kwakāp terak kumbuko u kwawakinik tāwetpāṅ tāwoṅārewani upāṅkaṅ netātā jukujin yāpurān guṅ taṅjirā man burenita māde ut imiṅkuṅ?

2 Unita nāk imaka kubāgān ṅonita tāwet yabāṅjira nāwerut; Kudupi Munapik yāpuṅo uwā kādet jide terak yāpuṅ? Baga man iwāt-iwāt kādet terak yāpuṅ ba Manbiṅam Tāga u nadāṅpāṅ nadākinik tāktāk kādet terak yāpuṅ?

3 In guṅ bureni tāṅo nadāk-nadāk pewā ahākaṅ ṅonita nadāwa inide kubā tākaṅ! Jide? Munapik tāṅo kehāromi terak yāput-peṅpāṅ Jesu iwarān tāṅkuṅopāṅ apiṅo imata kunum kaṅ-ahākta kādet biani tāṅo tāktāk terak tākaṅ?

4 Jesuta yāṅpāṅ komi bārāpi ahāṅ tamiṅkuṅo unita nadāṅjirā imaka jopi tāṅkuk? Wa! Ude tākaṅ unita nadāwātāk pāhap tāyat.

5 Ba jide? Anutu Kudupi Munapik tamiṅpāṅ kudān kudupi bāmoṅjin-ken pewān ahāk tākaṅ u mebāri imata ude tāṅ tamik tāyak? U intā бага man

iwaräntäk täkaŋ unita yäŋpär, ba intä Manbiŋam Täga nadäŋpär nadäkinik täk täkaŋ unita yäŋpär täk täyak?

6 ✨ Unita yäŋpär Anutu täŋo man terak Abrahamta ŋode kudän täwani; U Anutu täŋo man nadäŋpär nadäkinik täŋirän Anututä siwoŋi äma yäŋ yäŋtäreŋ imiŋkuk.

7 Eruk, man unitä ŋode niwoŋäretak; Äma nadäkinik täk täkaŋ uwä Abraham täŋo nanakiye bureni.

8 Imaka bureni u nämo ahäŋirän Anutu täŋo mantä kwawa ŋode yäŋahäŋkuk; Jesuta nadäkinik täŋirä uterak Anututä guŋ äbotta siwoŋi ämawebe yäŋ api yäŋtäreŋ yämek. Unita Anutu täŋo mantä Abrahamken Manbiŋam Täga ŋode yäŋkwawak taŋ imiŋkuk; Gäkä terak Anututä ämawebe kuduptagänta iron säkgämän api täŋ yämek yäk.

9 Eruk Abrahamtä man unita nadäwän bureni täŋirän Anututä iron säkgämän täŋ imiŋkuk. Ude täŋkuko unita ämawebe nadäkinik täk täkaŋ unita udegän täŋ yämik täyak.

10 ✨ Täŋpakaŋ äma бага man iwat-iwat kädet terak yengämä pek täkaŋ uwä Anutu täŋo kokwawak yäpmäkta biŋam itkaŋ. Unitawä ŋode kudän täwani; Äma бага man kudän täwani u kudup nämo buramik täkaŋ uwä Anutu täŋo kokwawak yäpmäkta biŋam itkaŋ.

11 ✨ Man uwä kwawak ŋode niwoŋäretak; Baga mantä täŋkentäŋ imiŋirän äma kubätä Anutu iŋamiken siwoŋi täga nämo irek. Nämoinik! Uwä ŋode kudän täwani; Äma nadäkinik täŋirä Anututä siwoŋi äma yäŋ yäŋtäreŋ yämik täyak u irit kehäromi yäpmäkta biŋam täk täkaŋ.

12 ✨ Täŋ, бага man iwat-iwat ba nadäkinik täktäk u mebäri kubägän nämo. Nämoinik! Äma бага man terak it täkaŋ uwä бага man kudup säkgämän buramineŋo uyaku irit kehäromi yäpmäkta biŋam täneŋ.

13 ✨ Nadäkaŋ? Baga man iwat-iwat kädettä bäräpi pähap ŋode nimik täyak; U kudup nämo buramineŋo uwä Anutu täŋo kokwawak yäpmäkta biŋam täne. Ude täneŋo upäŋkaŋ Kristotä бага man täŋo bäräpi u nintä terak nanik ketäreŋkuk. U Anutu täŋo kokwawak nintä yäpnaŋipär ninta yäŋpär kotaŋkuk. Unitawä man kubä ŋode kudän täwani; Anutu täŋo kokwawakitä äma päya terak däpmäŋ-pewä wädäk täkaŋ uterak ärok täyak.

14 Kristotä ude täŋkuko uwä mebäri ŋodeta täŋkuk; Bänep iron Anututä Abrahamta imikta yäŋkehärom taŋkuko uwä Kristo Jesu terak guŋ äbottä täga yäpneŋ. Ba ninta Kudupi Munapik nimikta yäŋkehärom taŋkuko u imaka, nadäkinik kädet terak nin täga yäpne.

Baga man ba Yäŋ-kehäromtak man

15 Eruk notnaye man ŋo äma nininken täktäknin terak wohutpär man wärani ŋode yäwayäŋ; Äma ätutä imaka kubä täkta yäŋpär-nadäŋkaŋ bänep nadäk-nadäk kubägän peŋpär yäŋkehärom täneŋ. Eruk ude täneŋopär äma kubätä yäŋkehäromtak man topneŋo uterak kodaki kubä täga nämo yäpuräreŋ ba bureni pewän ahäkta kädet täga nämo täŋpipiwek. Täŋpakaŋ Anutu täŋo yäŋkehäromtak man uwä udegän.

16 ✨ Anutu täŋo man kudän täwani terak ŋode danik täkamär; Yäŋ-kehäromtak man Anututä bian yäŋkuko unitäŋo bureni uwä Abrahamkät nanakita biŋam

✨ 3:6: Rom 4:3 ✨ 3:10: Lo 27:26 ✨ 3:11: Rom 1:17; Gal 2:16 ✨ 3:12: Rom 10:5 ✨ 3:13: Rom 8:3, 2Ko 5:21; Gal 4:5; Lo 21:23 ✨ 3:16: Apos 7:5

yāwani. Uwā nanakiye oraniye päke unita nämo yāyak. Nämo, u orani kubātagān yāyak. Tānpākaŋ orani kubāgān uwā wāpi Kristo u.

17 ✧ Eruk, man u mebāri ŋodeta yāyat; Intājukun Anututā Abraham terak iron säkgāmān nimikta yāŋkehāromtak man yāŋkuk. Eruk, obaŋ 430 ude tārenjirān mādeni kāda бага man uwā ahāŋkuk. Unita ŋode nadāwut; Baga man māden-inik ahāŋkuko unitā yāŋkehāromtak man intājukun ahāŋkuko unitāŋo bureni pewā ahākta kādet tāga nämo tāŋpipiwek. Nämooinik!

18 ✧ Ironi u бага man iwāt-iwāt kādet terak tāga yāpnero u tāŋpāwā, eruk yāŋkehāromtak man yāŋkuko u imaka jopi kubā tāŋpek. Upāŋkaŋ Abrahamtā Anutu tāŋo ironi u yāŋkehāromtak mani terak yāpuk, бага man terak nämo yāpuk.

19 ✧ Eruk, бага man ima mebārita ahāŋkuk? Uwā ŋode; Anututā yāŋkehāromtak man Abrahamta yāŋ imiŋpāŋā u mādeni kāda waki tāktāk tāŋo mebāri kwawak pewān ahākta yāŋpāŋ бага man u pewān ahāŋkuŋ. Tāŋpāŋ бага man iwāt-iwāt kādet u kadāni kāroŋi itta nämo nadāŋkuk. Nämo, u it yāp māŋ kuŋtāyon Nanak bian ahākta Abrahamta yāŋkehāromtak man yāŋ imiŋkuko unitā kwawak ahāŋjirān kaŋ paorān yāŋ nadāŋkuk. Ba ŋodeta nadāwut; Baga man uwā imaka bureni-inik, kadāni kāroŋi itta uyaku, Anututā Mosestā u ini keran imān. Upāŋkaŋ ude nämo tāŋkuk. Nämo, u aŋeroniyeta yāmānkaŋ unitā pāpā bāmop āma, Moses u kerī terak penkuŋ.

20 Tāŋpākaŋ imaka bureni, Anutu tāŋo yāŋkehāromtak man uwā aŋero terak ba bāmop āma kubā terak nämo ahāŋ yāmiŋkuk. Nämo, Anutu kubāgān unitā ini pewān ahāŋkuk.

21 ✧ Eruk, ude unita ŋode tāga yāne? Baga man uwā yāŋkehāromtak man Anututā bian yāŋkuko unitāŋo iwan? Nämooinik! Anututā āmawebe irit kehāromita biŋam yepmakta бага man nämo pewān ahāŋkuŋ. Nämo, бага man kubātā irit kodaki tāga pewān ahāwān yāwānāku āmawebe бага man iwarani uwā Anutu iŋamiken siwoŋi irām.

22 ✧ Upāŋkaŋ ude nämo. Anutu tāŋo man ŋode kudān tāwani; Āmawebe kuduŋtagān momita watā piā tāŋpani. Eruk, man u bureni unita iron Anututā bian, āmawebe kāmi Jesuta nadākinik tānayāŋ tākaŋ unita yāmikta yāŋkehārom taŋkuko u бага man iwāt-pāŋ tāga nämo yāpneŋ. Nämo, iron uwā āmawebe nadākinik tāk tākaŋ unitāgān tāga yāpneŋ.

23 ✧ Tāŋpākaŋ Jesuta nadākinik tāktāk kādet nämo tumāŋjirān бага mantā nin topmāŋpāŋ nipmāŋ irirān it yāp māŋ ābāŋitna Kristota nadākinik tāktāk kādet kwawak ahāŋkuk.

24 ✧ Unita бага man uwā watā piā ŋode tāŋ nimikta yāwani; Nin Manbiŋam Tāga u nadākinik tāŋitna Anututā siwoŋi āmawebe yāŋtāreŋ nimekta бага man unitā nimagut yāp māŋ ābātāŋgān Kristoken nipmaŋkuk.

25 Eruk apiŋode nadākinik tāktāk kādet kwawak ahāŋ patkuko unita nin бага man tāŋo gāmori-ken wari nämo itkamāŋ.

Anutu tāŋo nanakiye bureni

26 ✧ Nämo, in kudup Kristo Jesuta nadākinik tāk tākaŋ uterak Anutu tāŋo nanakiye ahāŋkuŋo itkaŋ.

27 ✧ Ume yāp māŋpāŋ Kristo-kāt kowat kwasikorān tāŋkuŋo uwā inā Kristo ini, tek ude wādāwā āroŋkuŋ.

✧ 3:17: Kis 12:40 ✧ 3:18: Rom 4:14, 11:6 ✧ 3:19: Rom 5:20; Apos 7:38 ✧ 3:21: Rom 8:2-4
 ✧ 3:22: Rom 3:9-19; Rom 11:32 ✧ 3:23: Gal 4:3 ✧ 3:24: Rom 10:4 ✧ 3:26: Jon 1:12 ✧ 3:27:
 Rom 6:3, 13:14

28 ✧ Unita inigän inigän, närepmirek gärepmirek paotkuk. Guŋ äbotken nanik ba Juda äbotken nanik, piä watä äma ba ämata watä piä nämo tänpäni, äma ba webe u inigän inigän nämo itkaŋ. Nämo, in Kristo Jesu-kät kentänpäŋ kubägän-inik itkaŋ.

29 ✧ Bureni-inik! In Kristo täŋo tawaŋken itkaŋ u tänpäwä, eruk Abraham täŋo nanakiye bureni-inik täkaŋ unita Anututä bian imaka Abrahamta yänkehäromtaŋ imiŋkuko u bureni-inik api kaŋ-ahänen.

4

1 Man yäyat u yänkwawa takta man wärani kubä ŋode yäwa; Äma kubä täŋo nanaki, nanitä kumänjirän nani täŋo tuŋumi u korekta yäwani. U kuduŋtagän korewekta yäwani upänkaŋ nanak täpuri irirän nani kumbeko uwä nani täŋo tuŋum jop täga nämo yäpek. Nämo, nani täŋo piä watä ämaniyetä itneŋo udegän irek.

2 U nanak täpuri irirän nanitä nanaki u kaŋiwatta äma inij kirewani u gämori-kengän kuŋarek. U gämori-kengän it yäpmän kuŋtängän kadäni nanitä bian peŋ imani u ahänjirän täga yäpek.

3 ✧ Eruk, nintä terak udegän pätak. Bian-inik bänepnintä nanak paki ude kuŋatpäŋ kome täŋo imaka jopi-jopi unita watä piä täk täŋkumäŋonik.

4 Täŋpakaŋ kadäni Anututä ini iwoyänkuk-ken ukenä nanaki-inik u pewän äpuk. Pewän äpä komen webe kubätä bäyaŋkuk. Bäyawänkaŋ Juda äma, бага man iwarän täwani ude itkuk.

5 ✧ Ude itkuko uwä ämawebe бага man iwarän täwani nin nimagutpäŋ niŋmaŋpän Anutu täŋo nanakiye bureni-inik itneta täŋkuk.

6 ✧ Eruk, nin unitäŋo nanakiye bureni-inik itkamän yän niwoŋärekta Anututä Kudupi Munapiki bänepnin-ken peŋ nimiŋkuk. Peŋ nimiŋkuko itkaŋ Munapik unitä täŋpewän Anututa gäripi-inik nadänpäŋ Nan! Nan! yän iwet täkamän.

7 ✧ Kädet ude täk täkamän unitä ŋode niwoŋärek täyak; Nin piä watä äma jopi ude wari nämo itkamän. Nämo inik! Anututä täŋpewän iniken nanakiye bureni-inik ude itkamän. Ude itkamän unita imaka tägatäga Anututä nanakiyeta biŋam peŋ yämani u bureni-inik api korene.

Pol Galesia ämawebeta nadäwätäk täŋkuk

8 ✧ Bian in Anutu täŋo mebarini nämo nadänpäŋ unita imaka jopi u anutu yän yäwerani unita watä piä täŋ yämik täŋkuŋ. Upänkaŋ imaka uwä Anutu bureni nämo.

9 Täŋ, apiŋo in Anututa nadänpäŋ Anututa not täŋ imik täkaŋ. Etän goret yäyat. Bureni ŋode yäwa tägawek; Anutu in tabänpäŋ nadänkaŋ not täŋ tamik täyak. Eruk ude unita imata kome täŋo imaka jopi-jopi, kehäromini nämo u äneŋi not täŋ yämiŋpäŋ yämagutkaŋ? Unita watä piä äneŋi täŋ yämikta nadänpäŋ ude täkaŋ ba?

10 ✧ In Anututä nibäwän tägawut yänpäŋ kadäni ŋodewanita бага peŋpäŋ iwaräntäk täkaŋ; Kepma wäpi biŋam ikek, komepak kodaki ba obaŋ kodaki täŋo orekirit unita nadänjirä ärowani inide kubä täk täkaŋ.

11 Kädet ude täŋjirä näkŋo piäna bämoŋjin-ken täŋkuro unitä jopi ude täŋpek yän yänkaŋ nadäwätäk täk täyat.

✧ 3:28: Rom 10:12, 1Ko 12:13 ✧ 3:29: Rom 4:13 ✧ 4:3: Gal 3:23; Kol 2:20 ✧ 4:5: Gal 3:13

✧ 4:6: Rom 8:15-16 ✧ 4:7: Rom 8:17; Gal 3:29 ✧ 4:8: 1Ko 8:4-6 ✧ 4:10: Rom 14:5; Kol 2:16

¹² Notnaye, näk täñkentäj tamikta in bumik äworeñpäñ bämopjin-ken itkuro unita butewaki terak inken ñode yäñapitat; Nadäk näkä inñitpeñ kuñat täyat udegän nadäñpäñ kañ kuñarut. Bok itkumäj-ken uken näka goret kubä nämö täñ naminñkuñ. Nämö!

¹³ ✧ Ñodeta juku piwut; Mämärem Manbiñam Täga yäñahäñpäñ täwetkuro uwä näk käyäm mebäri kubätä nepmäñit-pewän inken itpäñ manbiñam u täwetkut.

¹⁴ Kadäni ugän gupna-ken wakiinik nadäñkuro unitä inta bäräpi taminñkuk. Upäñkañ in näka gañani nadäñpäñ mäde nämö ut naminñkuñ. Nämö, Anutu täño añero kubä imagutneño ude bumik nämagutkuñ. Ba Kristo Jesu ini imagutneño ude täñ naminñkuñ.

¹⁵ Unita jide? Kadäni uken oretoret pähap nadäñpäñ imaka imaka pidämigän täñ namik täñkuñopäñ oretoretjin u apiño de itak? Kadäni uken näk täñkentäj namikta gäripi pähap nadäñpäñ injinken dapunjin dätpäñ näka naminayäj bumik täñkuñ.

¹⁶ ✧ Ude täñkuñopäñ apiño jide? Näkä man bureni täwet ahätat unitä täñpewän näka iwan täñ namikañ ba?

¹⁷ Notnaye, nadäkañ? Äma бага man kädet iwaräntäktä täwet täkañ uwä gup-tägän not tañi täñ tamik täkañ upäñkañ bureni täñkentäj tamikta nadäñkañ nämö yäk täkañ. Nämö, ude täñpena Pol kakätäñpeñ nintagän gäripi nadäñpäñ niwarut yäñkañ täk täkañ.

¹⁸ Eruk, imaka täga kubäta gäripi nadäneño uyaku täga. Näk inkät irira ba inkät nämö irira udegän täneñ.

¹⁹ O nanaknaye bureni-inik, inta yäñpäñ komi pähap, webetä nanak bäyanayäj yäñkañ nadäk täkañ ude äneñi nadätat. Komi ude nadäj yäpmäj kuñtäyiwa Kristo täño irit kuñat-kuñari ba täktäki unitä inken kañ tokneñ paran.

²⁰ Inkät bok itne yäj nadätat upäñkañ butewaki, apiño inkät nämö itkamäj. Bok itpäñ yäwänä man kwini terak yäpä-siwonñtak man täga täwetet. Wäral! Kädet jide upäñ iwatkañ api täñkentäj tamet yäj nadäñkañ inta nadäwätäk hapag täñ itat!

Haga kenta Sara terak man wärani yäwani

²¹ Ai, in бага man täño gämori-ken kuñatta gäripi nadäk täkañ u täwet yabäjira mebäri näwerut; Anutu täño бага man kudän täwanitä ñode yäyak u nämö nadäkañ ba?

²² ✧ U ñode yäyak; Abraham täño nanaki yarä. Kubä uwä piä watä webe jopi wäpi Haga unitä bäyañkuk. Täñpäkañ kubäwä webeni bureni Sara unitä bäyañkuk. Sara uwä webe komi piä terak nämö irani u wäp biñam ikek.

²³ ✧ Täñpäñ nanak watä piä webe unitä bäyañkuko u ämawebetä nanak bäyakta pläni täk täkañ kädet uterak bäyañkuk. Täñpäkañ webe wäp biñam ikektä bäyañkuko uwä Anutu täño yäñkehäromtak man uterak ahäñkuk.

²⁴ ✧ Man unitäño kukñini ñode pätak; Webe yarä uwä topmäk-topmäk man mebäri yarä täño wärani ude itkamän. Topmäk-topmäk kubä Sainai pom terak ahäñkuko unitäño wärani uwä Hagatä itak. Topmäk-topmäk unitä nanak pewän ahäk täkañ uwä piä watä äma jopigän.

²⁵ Haga uwä Sainai pom Arebia komeken itak unitäño wärani kubä. Ba Jerusalem apiño itak unitäño wärani kubä. U imata, Jerusalem nanik ämawebe

uwä man Sainai pom terak ahäjkuko unita watä piä täjpani, ba nanakiye imaka, udegän täk täkañ.

²⁶ ✧ Täjpäkañ Jerusalem mebari kubä punin unu itak. Uwä Sara, webe wäpi biñam ikek ude. Uwä nadäkinik täjpani nin täjo meñnin pähap.

²⁷ Unita Anutu täjo mantä ñode yäyak;

Webe ärurj itan u oretoret täyil

Nanak bäyak-bäyak täjo komi nämo nadätan unita kap tenpäñ oretoret gera yäyil
Imata, webe äpitä iwät kirewanitä webe äpi nikek irepmiñpäñ nanak bumta äpi
bäyawek yäk. Ais 54:1

²⁸ ✧ Eruk notnaye, in uwä Aisak ude, nanak Anutu täjo yäjkehäromtak man terak ahäwani.

²⁹ Täjpäkañ nanak nadäpitä nanak pewä ahäk-ahäk kädet terak ahäjkuko unitä nanak Munapik terak ahäwani unita komi imik täjkkonik. Täjpäkañ äpiño kädet udewanigän bämojpin-ken itak.

³⁰ ✧ Unita Anutu täjo mantä jide yäyak? U ñode yäyak; Watä piä webe u nanaki bok yawat kirewut! Watä piä webe unitäño nanaktä webe wäp biñam ikek unitäño nanak täjo tuñum, nanitä peñ imani u täga nämo korewek.

³¹ ✧ Unita notnaye, man unita ñode nadäwut; Ninä watä piä webe unitäño nanakiye nämo. Nämoïnik, ninä webe wäpi biñam ikek unitäño nanakiye.

5

Baga man gämori-ken nämo itne

¹ ✧ Eruk äpiño nin imaka kubä täjo komi piä terak nämo it täkamäj. Nämoïnik, Kristotä komi piä u gänañ nanik nimagutpäñ nipmanjuk. Unita in kehärom tänpäj itkot. Äma kubätä äneñi бага man täjo komi piäken itta tämagurekta ket nadäj täpänek-inik täjkañ itkot.

² Unita näk Poltä bureni-inik ñode täwera nadäwut; In äma gupjin moräk madäktä bänepin ärik täkañ u nadäj yämiñirä gupjin moräk madänejo uwä Kristo täjo piäni unitä in täpuri kubä täga nämo täjkkentäj tamek. Nämoïnik!

³ Eruk äneñi kwawak ñode yäkgän täjpa; Äma kubätä Anutu injamiken siwoñi irayäj nadänpäj gupi moräk madäweko uwä, eruk kädet kubä nämo pat imitak, äma u бага man kudup kañ iwarän!

⁴ Bureni, Anutu injamiken siwoñi itnayäj nadänpäj бага man iwät-iwät kädet iwät täkañ uwä Kristo mäde ut imikañ ubayäj. Ba Anutu täjo orakorakitä täga nämo äpi täjkkentäj tamek.

⁵ Täjpäkañ Munapiktä bänepin täjpidäm täjirän Anututä nadäkinikninta yänpäj siwoñi ämawebe yäj yäjtären nimekta oretoret terak itsämänkamäj.

⁶ ✧ Nadäkañ? Äma Kristo Jesu-kät kowat kwasikorän täk täkañ uwä gup moräk madäk-madäk ba gup moräk nämo madäk-madäk unita nadäñirä imaka jopigän täk täkañ. Imaka bureni uwä ñode; Nadäk-nadäknin kudup Jesu terakgän penpäñ notniyeta gäripi kowat nadäj imän täktäk kädet unitäwä imaka bureni-inik täyak.

⁷ ✧ Bian in Kristo täjo kädet gäripigän iwät täjkkonik. Ude täk täjkkonöpäj man bureni täjo kädet u iwaräntäktä netätä tanij bitnäjkuk?

✧ 4:26: Hib 12:22; Rev 3:12; Rev 21:2,10 ✧ 4:28: Rom 9:7; Gal 3:29 ✧ 4:30: Stt 21:10; Jon 8:35
 ✧ 4:31: Gal 3:29 ✧ 5:1: Jon 8:32,36; Gal 2:4, 5:13; Apos 15:10 ✧ 5:6: 1Ko 7:19; Gal 6:15 ✧ 5:7: Gal 1:6

8 Tanij bitnäjukuko u Anutu tämagurani unitä nämö täñjuk.

9 * Upäjkañ nadäk-nadäk waki täpuri-inik ireko unitäwä äma mäyap täñpän waneñ, yis täpuritä käräga täñpewän tañi tokñeweko ude.

10 * Täñpäkañ in ba näk Ekänita nadäkinik täk täkamäj unita inta ñode nadätat; Nadäk inigän kubä nämö api injitneñ. Näkño nadäk ñogänpäñ api injitpäñ iwarän täneñ yäj nadätat. Täñpäj netä kubätä nadäk-nadäkjin u täñpän wakañ u nämö nadätat upäjkañ äma uwä waki kädet pewän ahäkañ unita kowata gwäki waki api yäpek.

11 * Täñpäkañ notnaye, näka ñode nadäwut; Täñyäkñarani äma bämojpjinken itkañ u näka ñode yäk täkañ; Pol uwä gup moräk madäka nintä yäk täkamäj udegän yäk täyak yäj yäk täkañ. Upäjkañ man u bureni nämö, jopi! U bureni täñpawä Juda äma u imata näka kokwawak pen täk täkañ? Ba u bureni täñpawä äma uwä näka bänep täga nadäjpäj päya kwakäpta yäñpäj man yäñahäk täyat unita nadäwätäk täñpäj bänepi täga nämö täñpä waneñ.

12 Eruk, äma nadäk-nadäkjin täñpawak täkañ unita ñode yäwa; Ude täk täkañ uwä gupi moräk ugän nämö madäneñ. Nämö, gupi kudup madäj däkñeñ täñpä kwäpäñ komi nadäwut!

13 * Täñpäkañ notnaye inä Anututä бага man täño komi piäken nämö itta yäñpäj tämagutkuk. Ude unita ñode nadäneñ; Apiño бага man täño topmäk-topmäk terak nämö itkamäj unita bänep biani täño täktäk waki täga täne yäj nämö nadäneñ. Nämoinik! Ñode täneñ; Gäripi kowata kowata nadäjpäj watä piä kowata kowata täneñ.

14 * Unita ñode nadäkañ? Man täpuri ñonitä бага man kudup uwäk täyak; Gäkñata nadäk täyan udegän notkapakta nadäjpäj iron täñ imen yäk.

15 Unita jukuman ñode täwetat; In añ ägwäritä-yäj yäj awätpäñ iwan kowata kowata täk täkañ u pen täñpänä ket nadänkañ; Injin-tägän kowat täñpä wawän täñpäj kudup paotneñta nadänkañ!

Munapik täño nadäk tawañgän iwatne

16 * Unita ñode täwetat; In Kudupi Munapik täño nadäk tawañ terak pen kuñatnayäj täño uwä bänep biani täño nadäj gärip waki u nämö api iwat täneñ.

17 * U imata, bänep biani täño gäripkät Munapik täño gärip u nin nimagutta närepmirek gärepmirek täk täkamän. Yarä uwä iwan ude täkamän unita imaka bureni täkta gäripi nadäk täkañ u nämö iwatpäñ täk täkañ.

18 * Täñpäkñ Munapiktä irit kuñat-kuñatjinta watäni irayäj täko uwä бага mantä komi piäken täga nämö api tepmañpek.

19-21 * Eruk kudän bänep bianitä pewän ahäk täkañ uwä kwawak ñode; Kubokäret, kudän taräki täktäk, mäjo wära orañ yämik-yämik, ämik gäram ba äma täñpawak kädet, kokwawak täñpäj duñ-wewek täktäk, äma täño tuñum yabängärip, täñ-pänapäna, wäpi biñam yäpmäka närepmirek gärepmirek, äbot duñ-wenpäñ ini-ini itkañ yäñawät-awät täktäk, ba närepmitak yäñkañ yäj-kokwawak nadäk-nadäk, biñani kap tenpäñ u me nanñan täñguñguñ täktäk kädet. Bänep bianitä kudän u, ba kädet waki ätu udewanigän pewän ahäk täkañ. Unita jukuman bian täwetkuro udegän äneñi ñode täwetat; Äma kudän udewani täk täkañ uwä Anutu täño kañiwat yewa gänañ täga nämö api äronen.

* 5:9: 1Ko 5:6 * 5:10: Gal 1:7, 2Ko 11:15 * 5:11: 1Ko 1:23 * 5:13: 1Pi 2:16 * 5:14: Mat 5:43; Rom 13:9 * 5:16: Rom 8:4; Gal 5:25 * 5:17: Rom 7:15-23, 1Pi 2:11 * 5:18: Rom 6:14, 8:14 * 5:19-21: 1Ko 6:9-10

22-23 ✨ Täppäkaŋ kudän bureni Kudupi Munapiktä pewän ahäk täkaŋ uwä ɲode; Bänep iron täktäk, oretoret täppäŋ bänep kubägän irit kädet, bäräpi gänaŋ bänep kwini terak irit, orakorak täktäk kädet, kudän tägatäga täktäk kädet, nadäk kubägän peŋpäŋ kuŋat-kuŋat, ämawebe iŋamiken äpani kuŋat-kuŋat ba irit kuŋat-kuŋatkata watäni itpeŋ kuŋat-kuŋat. Kudän udewani täkta бага man kubätä бага nämo peŋkiretak.

24 ✨ Unita nadäkaŋ; Kristo Jesuta biŋam täppäni ämawebetä bänep biankät unitäŋo täktäki ba nadäŋ gäripi u kudup päya kwakäp terak utpewä kumäŋpäŋ paotkuk.

25 ✨ Bureni, Kudupi Munapiktä irit bureni nimiŋkuko unita Munapik unitäŋo nadäk tawaj ugän iwat täkana!

26 ✨ Unita notnaye, nininta nadäŋitna ärowani-inik nämo täŋpek, ba nadäk waki terak närepmirek gärepmirek täppäŋ notniye täŋo bänepi nämo täna waneŋ.

6

Täŋkentäk kowata kowata täkta man

1 ✨ Notnaye, notjŋpak kubätä momi kubä täŋirän kaŋpänä noriye Kudupi Munapik täŋo nadäk iektä bänep kwini terak imagutpäŋ yäpä-siwonŋaŋ imineŋ. Täppäkaŋ iŋjin imaka täŋyabäk-ken mäneŋo ujeta watäni ket itkaŋ.

2 ✨ Täŋkaŋ bäräpi iŋjin kubäkubä täŋo u täŋkentäk-kentäk terak buramineŋ. Ude tänayäŋ täŋo unitäwä Kristo täŋo бага man u api buramineŋ.

3 ✨ Täppäkaŋ äma kubä wäpi biŋam ikek nämo upäŋ wäpna biŋam nitek yäŋ nadäŋpäŋ gupi yäpmäŋ äroweko uwä inita täŋiŋkarani ude täŋpek.

4 ✨ Täŋkaŋ wäpiin biŋam yäpmäŋ akukta äma ätu täŋo täktäki-kät gäŋjaken ukät peŋ kentäppäŋ yabäŋpäŋ-nadäŋkaŋ näkä yärepmitat yäŋ nämo nadäwen. Nämo, äma kubäkubätä iniken täktäki waki ba täga u yäpmäŋ danipäŋ kaŋpänä nadäk täneŋ. Täga täro yäŋ nadäŋpänä eruk inita oretoret täga nadäwek.

5 ✨ Imata, äma kubäkubätä täktäki iniken iniken unitäŋo bäräpi kotaneŋ.

6 ✨ Täppäkaŋ Anutu täŋo man täwetpäŋ täwoŋäreŋ täŋpanita ironjinta tuŋum pat tamikaŋ uken nanipäŋ täŋkentäŋ yämineŋ.

7 ✨ Notnaye, siwoŋi ɲode täwera nadäwut; Gäk piäka-ken ketem yeri jidewani-päŋ piweno uwä bureni inidegän ahäwek. U täktäkjin käda udegän ahäwek. Unita ɲode nämo nadäneŋ; Anutu täga api täŋiŋjatne. Nämo, ude nadänayäŋ täkaŋ uwä iŋjinken bänepjin täŋiŋkarani api täneŋ.

8 ✨ U ɲodeta yäyat; Äma kubätä bänep bianini täŋo nadäŋ gärip u iwarän täwayäŋ täko uwä täktäki waki unitä kudup api täŋpänwanäŋ imineŋ. Täŋ, äma Kudupi Munapik täŋo täktäki iwarän täwayäŋ täko uwä Kudupi Munapiktä täŋpewän irit kehäromi u api kaŋ-ahäwek.

9 ✨ Unita täŋkentäk-kentäk piä täkta gaŋani nadänetawä! Gwäk pimiŋpäŋ ude tänayäŋ tämäŋo uyaku ketem bureni puget-puget kadäni-kenä bureni säkgämän api yäpne.

10 ✨ Unita kädet tumäŋ nimiŋiränä äma kuduptagänta kudän täga täŋ yämik täkana! Upäŋkaŋ kudän täga u Ekäni täŋo äboriye-ken bureni-inik täk täkana!

Jukuman tärek-tärek

✨ 5:22-23: Efe 5:9 ✨ 5:22-23: 1Ti 1:9 ✨ 5:24: Rom 6:6; Kol 3:5, 1Pi 2:11 ✨ 5:25: Rom 8:4
 ✨ 5:26: Plp 2:3 ✨ 6:1: Mat 18:15; Jem 5:19 ✨ 6:2: Rom 15:1 ✨ 6:4: 1Ko 11:28 ✨ 6:5: Rom 14:12 ✨ 6:6: 1Ko 9:11,14 ✨ 6:9: 1Te 3:13

11 In ketna kwainjirän kudän goret täyat ɲo käkaɲ? U näkɲaken ketnatä kudän täɲ tamitat.

12 ✧ Nadäkaɲ? Äma in gupjin moräk madäkta peɲ täwet täkaɲ u Juda noriye inamiken gup käda täɲo täktäkta wäp biɲam ikek itta nadäɲkaɲ täk täkaɲ. Ude täk täkaɲ uwä mebäri kubäta nämo, u Kristotä päya kwakäp terak kumbuko unita nadäkinik täɲpäɲ kuɲat täkaɲ yäɲ yäɲpäɲ komi nimineɲo ujeta täk täkaɲ.

13 Upäɲkaɲ äma gup moräk madäk-madäk kudän täk täkaɲ u бага man kudup säkgämän nämo iwat täkaɲ. Nämo, u in peɲ täwerirä gupjin moräk madäwäpäɲ uterak wäpnin biɲam kaɲ yäpna yäɲ nadäɲkaɲ täk täkaɲ.

14 ✧ Upäɲkaɲ nähäwä imaka unitäɲo biɲam nämo, Ekäninin Jesu Kristo päya kwakäp terak kumbuko unitäɲo manbiɲam u kubätagän nadäɲpäɲ oretoret täɲpäɲ nadäkinik täk täyat. U imata, unitäɲo kumäk-kumäkitä täɲpewän imaka komen ämawebetä nadäɲirä täɲkentäki ude täk täkaɲ, näk unita nadäɲira jopi-inik täk täkaɲ. Näk kumbani ude irira kome täɲo imaka udewanitä täga nämo täɲkentäɲ namik täkaɲ.

15 ✧ Äma kubä gupi moräk madäwek ba nämo madäwek unitä jideka nämo täɲpek. Nämo, imaka taɲi uwä Anututä äma u täɲpewän kodaki-inik äworeweko unitä bureni täyak.

16 Eruk, Anutu täɲo bäneɲ pidäm ba butewakitä ämawebe man kädet u iwat täkaɲ uterak kaɲ pat yämän. Ämawebe uwä Anutu täɲo äbot bureni.

17 ✧ Eruk yäɲtärek man ɲode yäwa; ɲonita äma kubätä nadäɲ bäräp äneɲi kubä nämo namek. Nämo inik, man yäɲahäɲtäɲ kuɲatku-ken äma keritä nut täɲkuɲo unitäɲo bärämi gupna-ken itkaɲ unitä näk Jesu Kristo täɲo piä äma bureni-inik yäɲ yäɲahätak.

18 Täɲpäkaɲ notnaye, Ekäninin Jesu Kristo täɲo orakorakitä in kudup terak tärek-täreki nämo it täyon. Ugän.

Efesus

Anututä iniken äbot pähap kubägän nipmak täyak unitäno manbiŋam

1 ✧ Näk Pol, Anutu täno nadäk terak Jesu Kristo täno aposoro itat. Täŋkaŋ manbiŋam ŋowä Anutu täno kudupi ämawebe Efesus yotpärare-ken itkaŋ Kristo-kät kowat-kwasikorän täŋpän nadäkinik täŋ imik täkaŋ inta kudän täŋ tamitat.

2 ✧ Täŋpakaŋ Anutu Nanin-kät Ekäninin Jesu Kristo unitäno orakorak ba bänep pidämtä intä terak äroton.

Kristo terak iron inide kubä yäpumän

3 ✧ Eruk nin Ekäninin Jesu Kristo täno Anutu ba Nani u wäpi yäŋpän inin oretna! U Kristo terak, kunum gänaŋ nanik imaka täga mebäri mebäri, bänep käda täno bumta nimik täyak.

4 ✧ U kunum kenta kome nämo ahäŋirän nintä inŋamiken momi nämo, kudupi ude itneta Kristo terak inita biŋam iwoyäŋkuk.

5 ✧ Ba iniken ironita yäŋpän kunum kenta kome nämo ahäŋirän Jesu Kristo täno piäni terak iniken nanak ämawebeniye ude itta nadäk tawaŋ peŋkuk. U äma kubä täno nadäk terak nämo, iniken gärip ba nadäk terakgän täŋkuk.

6 ✧ Ude täŋkuko uwä nintä bänep ironi inipärik kubä unita yäŋpän inin oretta täŋkuk. Bänep iron u nanaki bänepi gämäni uterak gwäki nämo buŋät nimiŋkuk.

7 ✧ Nadäkaŋ? Kristo täno kumäk-kumäki terak nin momi täno topmäk-topmäken nanikpän piräeŋ nipmanpän mominin ärut nimiŋkuk. U uwä Anutu täno iron inide kubä!

8-9 ✧ Iron u bumta-inik buŋät nimiŋkuk! Ude täŋkaŋ nadäwän tärewäpän imaka Kristo terak ude api täŋpet yäŋ nadäk tawaŋ käbop peŋkuko u kwawak pewän ahäŋ nimiŋkuk. Ude täŋkuko uwä iniken gärip terak täŋ nimiŋkuk.

10 ✧ Nadäk tawaŋ bian-inik peŋkuko u iniken kadäni siwoŋi-ken bureni pewän ahäwayäŋ täko uwä ŋode; Imaka imaka kome terak ba kunum gänaŋ täŋ-pewani u kudup yäpmän päbä kubä-kengän Kristo gämori-ken yepmanpän iräkaŋ Kristotä gwäki ude intäjukun api it yämek.

11 ✧ Täŋpakaŋ Juda ämawebe nin imaka, Kristo uterak Anututä inita biŋam bian iwoyäŋkuk. Kunum kenta kome nämo ahäŋirän iniken nadäk tawaŋ iwatpän nin iwoyäŋkuk. Anutu u uwä iniken nadäk-gärip iwatpän imaka imaka kudup täŋpewän ahäk täkaŋ.

12 ✧ Ude täŋkuko uwä mebäri ŋodeta täŋkuk; Juda ämawebe Kristota nadäkinik intäjukun täŋkumäno nintä Anutu täno täktäki ba wäpi biŋam ärowani-inik u inin oretta iwoyäŋkuk.

13 ✧ Täŋpakaŋ guŋ äbotken nanik, in imaka udegän, man bureni, Anutu täno Manbiŋam Täga unitä tämagutkuko unita nadäŋpän Kristota nadäŋ imikinik

✧ **1:1:** Rom 1:1,7, 1Ko 1:1; Apos 18:19-21; Apos 19:1 ✧ **1:2:** 2Ko 1:2; Kol 1:2 ✧ **1:3:** Efe 2:6 ✧ **1:4:** Jon 15:16, 17:24, 2Te 2:13; Efe 5:27; Kol 1:22 ✧ **1:5:** Jon 1:12 ✧ **1:6:** Mat 3:17; Kol 1:13 ✧ **1:7:** Efe 2:7; Kol 1:14,20 ✧ **1:8-9:** Rom 16:25 ✧ **1:10:** Gal 4:4; Kol 1:16,20 ✧ **1:11:** Rom 8:28-29 ✧ **1:13:** Kol 1:4-6; Efe 4:30

tanjkuŋ. Nadäkinik täjirä Anututä in näkŋata yäŋpäj Kudupi Munapik iniŋ kirekta bian yäŋkehärom tanjkuko upäj wären täŋkuk.

14 ✧ Täŋkaŋ Munapik nimiŋkuko uwä imaka tägatäga ämawebenyeta kämi yämikta yäŋkehäromtak man yäwani unitäŋo kädet täwit-täwit. Munapik ude nimiŋkuko unita Anututä nimagut päŋku dubini-ken nipmanpän oretoret terak api itnero u bureni-inik nadäkamäj. Unita täktäki ba kudäni siwoŋi unita wäpi biŋam yäpmäj akuk täkäna!

Pol Efesus äbot täŋpanita yäŋpaŋjkuk

15-16 ✧✧ Mebäri unita nadäkinikjin ba Anutu täŋo kudupi ämawebeta iron täŋ yämik täkaŋ unitäŋo manbiŋam nadäŋkaŋ inta Anutu-ken bänep täga man yäŋkurotä pen yäŋ yäpmäj äbäk täyat.

17 ✧ Kadäni kadäni inta yäŋpäj Anutu, Ekäninin Jesu Kristo iniŋ kirewani, Nanin peŋyäreŋ mähe mi uken ŋode yäŋpik täyat; O Anutu, Munapikka yämiŋiri unitä nadäk-nadäk tägaŋämän yämiŋkaŋ gäŋko mebäri kwawak pewän ahäj yämiŋirän bänepitä Gäka nadäkinik kaŋ täŋput.

18-19 ✧✧ Täŋpakaŋ inta yäŋpäj ŋode imaka, yäŋpik täyat; Anututä bänep nadäk-nadäkinin täŋo yäma dät-pewän tumäŋirän imaka ŋodeta nadäwä tumneŋ; Imaka bureni kämi yäpmäkta yäŋpabä tepmanjkuko unitäŋo mebäri, ba imaka tägatäga Anututä ämawebenyeta yämikta yäŋkehärom täwani uwä imaka säkgämän-inik, epmäget kudän ikek. Ba ŋodeta imaka, nadäwä tumbut yäŋ yäŋpäj yäŋpik täyat; Kehäromini, nadäkinik täŋpani ninken piä täk täyak uwä kehäromi pähap, inipärik kubä.

20 ✧ Kehäromi uwä kehäromi pähap Anututä inŋitkaŋ Jesu Kristo kumbaniken nanik wädäj tädotpäj kunum gänaŋ yäŋjikŋat päŋku keru bure käda tenjkuko u udewanigän.

21 Ude täŋkuko unita imaka kunum gänaŋ itkaŋ, imaka kehäromi niked, ba wäpi biŋam ärowani niked, apiŋo itkaŋ ba kämi itnayäj täkaŋ u kudup Kristotägän intäjukun itkaŋ yabäj yäwat täyak.

22 ✧ Anututä imaka imaka päke u kudup Kristo gämori-kengän yepmanpäj iniken äbotta yäŋpäj imaka päke u kuduptagän täŋo gwäki ude irekta tenjkuk.

23 ✧ Täŋpakaŋ Anututä iniken äbot uwä Kristo täŋo gupi moräki moräki ude irirä Kristotä gwäki ude it yämitak. Äbot täŋpani unitä päŋku Kristo yäpurärirä Kristo-kät kubägän ude täyak. Täŋjirä Kristotä imaka kudup unita yabäj yäwat piä täk täyak.

2

Kristo terak äneŋi kodak täŋkumäj

1 ✧ Bian in momijin ba peŋawäkjintä täŋpewän mäjojin kumbani ude itkuŋ.

2 ✧ Ude itkaŋ kome ŋonitäŋo nadäj gärip waki kädet u iwarän täŋkuŋ. In aŋero äbot waki, punin it täkaŋ unitäŋo intäjukun ämani täŋo mani buramik täŋkuŋonik. Äma waki unitä ämawebe Anutu mäde ut imik täkaŋ u yabäj yäwatkaŋ kädet waki täkta peŋyäwet täyak.

3 ✧ Bureni, bian nin imaka, unitä tawanŋen itkaŋ gupnin täŋo nadäj gärip däpmäj tärekta nadäŋpäj unita watä piä täk täŋkumäŋonik. Ude täŋitna

✧ **1:14:** 2Ko 1:22 ✧ **1:15-16:** Kol 1:4 ✧ **1:15-16:** Kol 1:3, 1Te 1:2 ✧ **1:17:** Kol 1:9 ✧ **1:18-19:** Efe 4:4; Kol 1:12 ✧ **1:18-19:** Kol 1:11 ✧ **1:20:** 2Ko 13:4; Kol 2:12; Hib 1:3; Kol 1:16, 2:10 ✧ **1:22:** Sam 8:6; Mat 28:18 ✧ **1:23:** Efe 4:10,15; Rom 12:5; Kol 1:18 ✧ **2:1:** Kol 1:21, 2:13 ✧ **2:2:** Kol 3:7; Tai 3:3; Jon 12:31; Efe 5:6, 6:12 ✧ **2:3:** Kol 3:6

ämawebe päke u udegän, Anutu täño kokwawak yäpmäkta yäwani ämawebe ude itkumäj.

4-5 Täñpäj peñawäknin unitä nidäpmanj-pewän mäjonin kumbani ude itkumäjno upäjkañ Anututä bänep iron pähap täñpäj, butewaki tañi nadäj nimiñkuko unita Kristo-kät bok täñkodak tañpäj nipmanjuk. Bureni-inik! Anutu täño bänep iron unitägän waki keriken nanikpäñ nimagutkuk.

6 ✨ Ude täñpäj Kristo-kät bok awañ gänäñ nanik wädäj tädotpäj yabäj yawat piä bok täkta kunum gänäñ Kristo dubini-ken nipmanjuk itkamäj.

7 ✨ Ude täñkuko uwä mebäri ñodeta täñkuk; Kristo Jesu terak orakorak kädet täñ nimiñkuko u bänep ironi ärowani inipärik kubä unitäjno mebäri kadäni kadäni kwawak pewän ahäjtäj kunenja ude täñkuk.

8 ✨ Unita ñode yäwa; Nadäkinik terak Anutu täño bänep iron unitägän waki keriken nanikpäñ tämagutkuk. U intä imaka kubä täñirä kanpäñ unita nämö tämagutkuk. Nämö, iniken bänep irona yäñpäj jop tämagutkuk.

9 ✨ Unita äma kubätä iniken wäpi biñam täga yäpmäj akunanji nämö. U imata, intä piä täñirä unita yäñpäj nämö tämagutkuk.

10 ✨ Nadäkañ? Nin Anutu täño ket kudän, Kristo Jesu terak ämawebe kodaki ude pewän ahäwani. Upäjkañ ude jop itta nämö nipmanjuk. Nämö, u kädet tägatäga nintä täkta uku bian iwoyäj nimiñkuko u täkta yäñpäj nimagutkuk.

Kristo terak äbot kubägän irit

11-12 ✨✨ Eruk, guñ äbotken ahäwani in ñode nadäwut; Juda äbottä inita gupnin moräk madäwani yäj yäñpäj intawä gupjin moräk nämö madäwani yäj täwerani. (Upäjkañ gup moräk madäk-madäkta yäk täkañ uwä äma täño gup kädatagän.) Täñpakañ inä Kristo-kät nämö kentäwani ude itkuñ. Ba Isrel kome mähem nämö unita topmäk-topmäk kubägän Anututä iniken Juda ämawebe-kät täñkuko u in unitäjno moräki nämö. Ba imaka ämawebenijeta yämikta yäñkehärom tañkuko u imaka, nämö yäpmäkta yäwani. In Anutujin nämö, ba imaka täga kubä kämi yäpmäkta biñam nämö itkuñ.

13 ✨ Bian, Anutu dubini-ken nämö, ban itkuño upäjkañ apiño Kristo-kät kowat kwasikorän täñpäj itkañ unita Kristo täño kumäk-kumäkitä tämagut pabä Anutu dubini-ken tepmanjuk itkañ.

14 ✨ Täñkañ Kristotä ini Juda äbot nin, ba guñ äbotken nanik in, u bämopnin-ken bänep kwini terak irit kädet pewän ahäj nimiñirän äbot kubägän ude itkamäj. Bian ninin pärik-pärik it täñpani upäjkañ Kristotä bämopnin-ken бага parirän iwan kowata kowata täñpeñ kuñatcumäjno u kwinit manpäñ kuñkuñ.

15 ✨ U äbot yarä u näkkät kowat kwasikorän täñpäj äbot kodaki kubägän ahäwän yäñpäj kumäk-kumäkitä Moses täño бага man ba Juda täño бага täpuri täpuri kudup kwinit täñpän kuñkuñ. Ude täñirän bänep kubägän irit kädet ahäñkuk.

16 ✨ Täñpäj Kristo u, päya kwakäp terak kumbuko uniterak iwan kädet bämopnin-ken itkuko u kwinit täñpän kuñirän gup kubägän ude ahäñkumäj. Ude täñkuko unita äbot yarä uwä Anututa iwan ude täñpanipäj äneñi nimagut pabä dubini-ken nipmanjuk.

✨ 2:6: Kol 2:12 ✨ 2:7: Efe 1:7 ✨ 2:8: Jon 4:10; Hib 6:4 ✨ 2:9: 1Ko 1:29-31, 2Ti 1:9 ✨ 2:10: Tai 2:14 ✨ 2:11-12: Efe 5:8 ✨ 2:11-12: Kol 1:21; Rom 9:4, 1Te 4:13 ✨ 2:13: Kol 1:20 ✨ 2:14: Ais 9:6, 1Ko 12:13; Kol 2:14 ✨ 2:15: 2Ko 5:17; Kol 1:20,22 ✨ 2:16: Sek 9:10

17 ✧ Təŋpəkaŋ Kristo unitä pəbä ämawebe kudup, Juda äbot Anutu dubini-ken irani nin, ba Anutu dubini-ken nämo irani in manbiŋam täga ƚode niwetkuk; Iwan kädət paotak. Anutu-kät bänep kubägän irit kädət pewa ahəkaŋ yäk.

18 ✧ Unita Kristo uterakgän ämawebe kudup, Juda äbot nin, ba guŋ äbotken nanik in, Munapik kubä unitägän təŋkentəŋ niniŋirän Anutu nanin-ken yəŋapik man täga yäk təkaməŋ.

19 ✧ Mebəri unita apiŋo guŋ äbotken nanik inä kubäken nanik bumik nämo itkaŋ. Komejin inigän nämo, Anutu təŋo kudupi ämawebe-kät komejin kujat kubägän ude itkaŋ. Ba Anutu təŋo kudupi ämawebe ukät koŋ kubägän ude təŋpəŋ itkaŋ.

20 ✧ Nadäkaŋ? Nadäkinik təŋpani in uwä eŋi Anututä təŋpani ude bumik. Uwä ƚode; Nin aposoro-kät profetpəŋ eŋi unitəŋo bek ude äneŋtəŋ kuŋkuk. Təŋkaŋ bek bämopi udetawä Kristo Jesupəŋ äneŋkuk.

21 ✧ Unita Kristotä eŋi unitəŋo kujari kudup kubägän pädät təŋpəŋ yepmaŋ irirän säkgämän ahəŋpəŋ kudupi yot, Ekänita biŋam ude təŋ itak.

22 ✧ Təŋpəkaŋ in imaka, Kristo-kät kowat kwasikorän təŋpəŋ irirä Anututä ämawebeniye ätukät kubägän tepmaŋpän iniken kudupi yot təŋ itak ude irirä Kudupi Munapiki terak eŋi u gənaŋ it täyak.

3

Poltä guŋ äbotken piä təŋkuk

1 ✧ Mebəri unita Pol näkä guŋ äbotken nanik inta yəŋpəŋ Jesu Kristo təŋo manbiŋam yəŋahəŋjira komi eŋiken nepmaŋkuŋo itat ƚo.

2 ✧ In təŋkentəŋ tamikta Anututä iron təŋpəŋ piä namiŋkuko unita nämowä nämo nadäkaŋ! Ü nadäkaŋ yəŋ nadätat.

3 ✧ Təŋkaŋ iron Anututä namiŋkuko uwä ƚode; Nadäk tawaŋ käbop peŋkuko u kwawak pewän ahəŋ namiŋkuk.

4 Unitəŋo manbiŋam kudän təŋ tamitat ƚo daniŋkaŋ uyaku imaka Anututä Kristo terak ude api təŋpet yəŋ nadäk tawaŋ käbop peŋkuko unita nadäwa tumäk təkaŋ uwä in imaka, api kaŋpəŋ nadäwä tumneŋ.

5 Nadäk tawaŋ u Anututä ämawebe bian itkuŋo u kwawak nämo pewän ahəŋ yämiŋkuk. Upəŋkaŋ apiŋo Kudupi Munapik terak Anututä iniken kudupi aposoroniye ba profet ninken kwawak pewän ahəŋ nimiŋaŋ.

6 ✧ Təŋpəkaŋ nadäk tawaŋ käbop patkuko uwä ƚode; Manbiŋam Täga unitä guŋ äbotken nanik in təmagut pəbä tepmaŋpän nin Juda nanik-kät gup kubägän ude təkaməŋ. Ude təŋkaŋ nin kudup Anututä imaka Jesu Kristo terak nimiŋta yəŋkehərom təwani u kudup yəpmäk təkaməŋ.

7 ✧ Təŋpəkaŋ näk Manbiŋam Täga unitəŋo watä piä ämani kubä ude ahəŋkut. Piä u Anututä iniken bänep iron terak, gwäki nämo ude namiŋpəŋ təŋ-kehəromtaŋ namiŋkuk.

8 ✧ Näk Anutu təŋo kudupi ämawebeniye kudup təŋo äpani-inik ude itat upəŋkaŋ Anututä ironi terak nadəŋ namiŋkinik təŋpəŋ piä namiŋkuko uwä ƚode; Näk guŋ ämawebe uken Kristo təŋo imaka imaka təgagämän-inik daniŋaŋi nämo unitəŋo manbiŋam yəwettəŋ kuk təyat.

✧ 2:17: Ais 57:19 ✧ 2:18: Efe 3:12 ✧ 2:19: Efe 3:6; Hib 12:22-23 ✧ 2:20: Mat 16:18, 1Ko 3:11
 ✧ 2:21: Efe 4:15-16; Kol 2:19, 1Ko 3:16 ✧ 2:22: 1Pi 2:5 ✧ 3:1: Efe 4:1; Plp 1:7,13; Plm 1,9 ✧ 3:2: Kol 1:25 ✧ 3:3: Efe 1:9-10; Kol 1:26 ✧ 3:6: Efe 2:13,16-19 ✧ 3:7: Kol 1:23,25 ✧ 3:8: 1Ko 15:9-10; Gal 1:16; Efe 1:7

9 ✨ Ba Anutu tãño nadäk tawanj kãbop nanik unitãño bureni ude ahãtak yãñ ãmawebe kudup nadãwã tumãkta yãñahãppãñ yãwet tãyat. Nadäk tawanj u Anutu imaka kuduptagãn tãñpã-morewani unitã bian umu-kentã kãbop penkañ it yãpmãñ ãbuk.

10 ✨ Ude tãñkuko uwã kadãni ñoken añero ãrowani ba imaka wãpi biñam ikek punin it tãkañ u Anutu tãño kudupi ãboriye yabãñpãñ-nadãñkañ ñode nadãneñta tãñkuk; Anutu tãño nadäk-nadäk mebãri mebãri u ãrowani-inik!

11 Anututã ude ahãkta nadäk inide inñtkuko udegãn apinjo Ekãninin Kristo Jesu tãño piãni terak bureni pewãn ahãkañ.

12 ✨ Tãñpãkañ Kristo ukãt kowat kwasikorãn tãñpãñ nadãñ imikinik tãk tãkamãñ unita Anutu dubini-ken kukta kãdet tumãñ nimiñjirãn bãtakigãn tãga kuk tãkamãñ.

13 ✨ Unita nãk ñode penj tãwetat; Nãkã inta komi nadäk tãyat unita bãnep yarã-yarã nadãñpãñ nadãkinikjin nãmo pewã putãreneñ. Nãmoinik! Komi nadäk tãyat unita nadãñjirã intãño omãk meran ude tãk tãyon.

Kristotã nadãñ nimikinik tãk tãyak

14 Eruk, Anutu Nantã imaka imaka ude tãñkuko unita gwãjij ãpmonj imik tãyat.

15 Uwã ãbot kubãkubã kunum gãnañ itkañ ba kome terak itkañ unitãño nani ude tãñpãñ wãpi ini-ini yãmik tãyak.

16 ✨ U gwãjij ãpmonj imiñpãñ inta yãñpãñ yãñapik man ñode yãk tãyat; Anututã ini kãwut-ken imaka imaka paot-paori nãmo itkañ-ken u nanikpãñ intã kehãromigãn itta Kudupi Munapik tewãn ãpãñpãñ bãnepjin tãñkehãrom tãyon.

17 ✨ Munapiktã ude tãñ-kehãromtañ tamiñjirãn nadãkinikjintã Kristo imagut pãñku tewã bãnepjin-ken iritinik tãyon. Ba ñode imaka yãñapik tãyat; Kristotã in bãnepjin-ken itkañ tãñpewãn iron kowata kowata tãktãk kãdet unitã bãnepjin-ken kehãromigãn parirãn imaka u ba u tãnayãñ tãkañ u kãdet uterakgãn tãk tãkot.

18-19 ✨ In ude tãñit Anutu tãño kudupi ãmawebe pãke ukãt Kristo tãño iron ãrowani-inik, inipãrik kubã unitãño mebãri nadãwã tãrekta kehãromi pat tamiton yãñpãñ yãñapik tãyat. Kristo tãño iron u ãpmonjpani pãhap, tãga nãmo nadãwã tãrenañi upãñkañ u kañ kañpãñ nadãwã tumbut yãñ yãñpãñ Anutu-ken yãñapik tãyat. Ude kañpãñ nadãwã tumãñjirã Anututã iniken mebãrini tokñek pãtak uwã inken udegãn tãñkek pãton.

20-21 ✨ Unita Anutu tãño kudupi ãmawebeniye, Kristo Jesu-kãt kwasikorani nintã Anutu u wãpi biñam yãñpãñ tãrek-tãreki nãmo iniñoret tãk tãkana! U imata, Anututã iniken kehãromi ninken piã tãk tãyak uterak imaka nintã nadäk tãkamãñ ba unita yãñapik tãkamãñ u irepmitpãñ bumta tãga tãñpek.

4

Ãbot tãñpani uwã Jesu tãño gupi ude

1 ✨ Nãk Pol, Ekãnita watã piã tãñ imik tãyat unita yãñpãñ komi eniken itkañ man tãwerayãñ tãyat ñonita nadãkinik tãneñ; Anututã inita biñam yãñpãbã

✨ 3:9: Rom 16:25 ✨ 3:10: Rom 11:33, 1Pi 1:12 ✨ 3:12: Jon 14:6; Rom 5:2; Hib 4:16 ✨ 3:13: Kol 1:24 ✨ 3:16: Kol 1:11 ✨ 3:17: Jon 14:23; Kol 1:23, 2:7 ✨ 3:18-19: Kol 2:2 ✨ 3:18-19: Kol 2:10 ✨ 3:20-21: Kol 1:29 ✨ 4:1: Efe 3:1; Kol 1:10

tepmanjpäŋ kädet ude kaŋ iwarut yäŋpäŋ täwetpäŋ täwoŋärenkuko udegän gwäk pimiŋpäŋ kaŋ kuŋarut.

2 ✧ Kädet uwä ŋode; In äbot täŋpani notjiye gämori-ken itkaŋ oraŋ yämiŋpäŋ bänep kwini ba bänep äpani terak irit täŋo kädet iwatpäŋ bänep ironjin kwawak peŋkaŋ täŋkentäk kowata kowata täŋpeŋ kaŋ kuŋarut.

3 ✧ Imata, inä Kudupi Munapik täŋo bänep kwinitä topmäŋpäŋ äbot kubägän tepmanjpani itkaŋ unita. Ude itkaŋ unita ehutpäŋ bänep kwini uterak bänep kubägän täŋpäŋ itta piäni pen täk täkot.

4 ✧ Unita in ŋode nadäwut; Äbot bureni kubägän, Munapik bureni kubägän itak. Ba imaka nintä kämi yäpmäkta Anututä iwoyäj nimani u udegän, bureni kubägän itak.

5 ✧ Ba Ekäni bureni kubägän itak, ba nadäkinik bureni kubägän itak, ba ume ärutärut mebäri kubägän, u Jesu yäpurärät-tagän.

6 ✧ Täŋpakaŋ ämawebe kuduptagän täŋo Anutu ba Nanin bureni kubägän itak. Ini kubä-tägän ämawebe päke unita intäjukun täŋ yämik täyak. Täŋkaŋ ini-tägän ämawebe kudup kehäromi yämik täyak. Ba ini-tägän ämawebe kudup bämopi-ken it täyak.

7 ✧ Upäŋkaŋ äbot täŋpani nin kubäkubäta Kristotä ini nadätak udegän iron yäpmäj daniŋpäŋ kubäkubä nimik täyak.

8 ✧ Unita yäŋpäŋ Anutu täŋo man kudän terak ŋode pätak;

U iwaniye täŋo kehäromi yäpmäj äpäkinik täŋpäŋ punin-inik unu äroŋjuk.

Äroŋpäŋ ämawebe kubäkubäta iron yämiŋtätj kuŋjuk.

Sam 68:18

9 ✧ Eruk, man biani uterak man 'äroŋjuk' unitä ŋode niwoŋäretak; Intäjukunä Kristo u kome terak ŋo äpuk.

10 Täŋpakaŋ äma äpuko unitägän äneŋi äroŋjuk. U wäpi biŋamtä komeŋi komeŋi, punin terak ba kome terak päke ŋo it morekta nadäŋpäŋ punin-inik, kunum irepmitpäŋ unu äroŋjuk.

11 ✧ Eruk, äma unitägän äbot täŋpani ämawebeta iron ŋode yämiŋjuk; Äma ätu aposoro piä täkta iwoyäjjuk. Ätuwä Anutu täŋo meni jinom yäpmäŋpäŋ yäŋahäk piä täkta. Ätuwä Anutu täŋo manbiŋam komeŋi komeŋi yäpmäj kuŋatta. Ätuwä Anutu täŋo kudupi ämawebe watä it yämikta. Ätuwä ämawebe Anutu täŋo man kädet u yäwetpäŋ yäwoŋärekta iwoyäjjuk.

12 ✧ Eruk, ima mebärita äma äbot u iwoyäjjuk? U Anutu täŋo kudupi ämawebeniye täŋpidäm taŋ yämiŋirä unitä täŋkentäk piä mebäri mebäri täneŋta iwoyäjjuk. Anutu täŋo kudupi ämawebetä ude täŋkaŋ Kristo täŋo gupi, Anutu täŋo äbot kubägän u nadäkiniki säkgämän, kehäromi nikek api itneŋ.

13 ✧ Eruk ämawebe äboriye nin uwä nadäkiniknin tägaŋirä-tägaŋirä nin kudup täŋo nadäkiniknin mebäri kubägän api täŋpek! Ba nin kuduptä Anutu täŋo Nanaki Bureni-inik unita gäripi pähap nadäŋ imiŋpäŋ nadäŋ imikinik uterakgän api täne. Ude tänayäj tämäŋo uyaku äma bureni itpäŋ Kristotä itkuko udegän api itne.

✧ 4:2: Kol 3:12-13 ✧ 4:3: Kol 3:14-15 ✧ 4:4: Rom 12:5; Efe 2:16,18 ✧ 4:5: Jon 10:16 ✧ 4:6: 1Ko 12:6 ✧ 4:7: Rom 12:3,6 ✧ 4:8: Kol 2:15 ✧ 4:9: Jon 3:13 ✧ 4:11: 1Ko 12:28 ✧ 4:12: 2Ti 3:17 ✧ 4:13: Kol 1:28

14 ✨ Eruk, Kristotä itkuko udegän itkaņ ninä nanak täpuri, nadäk-nadäki äreyäwani ude wari nämo api itne. Täņitna äma man bureni yänkaņ jop man-man yänpän-yäwoņäreķ piä täk täkaņ unitä yän-niķat-pewä nadäk-nadäknin täga nämo täņkuräk täneņ. Äma udewani uwä yän-yäkņarani kädetta mebäri nadäkinik täņpani upänkaņ unitäņo jop manman ba yän-yäkņarani ärowanitä nadäkiniknin täga nämo wädäņ täņpän kunenņ.

15 Nämoinik, man udewanita juku nämo pene. Täņ, ninä not kowata kowata täņpän kuņat-kuņat täņo kädet ugänpän iwarän täņpän kuņatkaņ Anutu täņo man bureni ugän yäk täkäna. Ude täņpeņ kuņatkaņ bänep nadäk-nadäknin, yäkyäknin, irit kuņat-kuņatnin u kudup tägaņpän ämawebe kehäromi nikeķ ude it täkäna, äbot täņpani täņo gwäknin Kristotä it täyak ude.

16 Täņpäkaņ Kristo uwä iniken gupi moräk, äbot täņpani kubäkubä unita intäjukun täņ nimiņirän gup kubägän ude täk täkamäņ. Täņitna Kristotä gup kubägän u towik täyak. Towiņirän gup moräk-moräk kubäkubä uwä piä iniken iniken täņirä gup u iron kädet täņpeņ kuņat-kuņat ikeķ kehäromigän tägak täyak.

Irit kuņat-kuņat kädet kodaki iwatne

17-18 ✨✨ Eruk unita näķ Ekäni wäpi terak ņode peņ täwetat; In guņ äbotken naniktä kuņat täkaņ ude wari nämo kuņatneņ. Unitäņo nadäk-nadäki u jopigän, bipmäņ urani udewani. U imaka kubäta nämoinik nadäkaņ. Imata, man nadäkta bitnäņpän juku nämo pek täkaņ. Unita irit täga Anututä iwoyänņ nimani u täga nämo api koreneņ.

19 ✨ Nadäņ-gärip waki u täkta mäyäk kubä nämoinik nadäk täkaņ. Irit kuņat-kuņariken waki kädet u iwattagän gäripi pähap nadäk täkaņ. Ude täņirä gäripi inide kubä ahäņirän kädet waki-wakiinik mebäri mebäri täņtän kuk täkaņ.

20 Upänkaņ Kristo täņo kädet täwetpän täwoņärewani u udewani nämo.

21 Nämoinik! Ba jide? Manbiņam bureni Jesuku nanik täwetpän täwoņärewani unita guņ täkaņ?

22 ✨ Man bureni täwetpän täwoņärewani uwä ņode; Apiņo in ämawebe kodaki ude itkaņ. Bian nadäkinik nämo täņpän ämawebe biani ude itkuņ. Ämawebe biani ude itpän unitäņo bänep ba nadäņ gärip biani iwarän täņkuņo u kakätäwut yän täwerani. Nadäk biani uwä jopi, bänepjin täņ-täkņattagän. U iwarän täņpän wanpän wakiniķ tänayän täņkuņ.

23 ✨ Unita kädet biani u manpä kwäkaņ mäjojın ba nadäk-nadäkjin kodaki inipäriķ, tek ude wädäwä ärokta täwetpän täwoņärewani.

24 ✨ Inä ämawebe kodaki ahäwut yän täwerani. Ämawebe kodaki uwä Anututä täņpän pewän nadäk-gärip kodaki nikeķ, ini bumik ude ahäwani. Unitäņo täktäki uwä siwoņi kudupi-inik.

25 ✨ Unita yänpän in jopman yäkyäk kädet peņpän man siwoņi bureniģän notjiye-kät kowat yäwän täņpän kuņat täkot. Imata, nin gup kubä täņo moräki moräki ude itkamäņ unita.

26 ✨ Unita kokwawak nadäņpänä, ket nadäņkaņ; Kokwawakka unitä momi täktäk kädet-ken tepmaņpekta. Unita kokwawakjin u pen nämo nadäņ yäpmaņ kuņatneņ. Nämo, kome nämo bipmäņirän kepma ugän peneņ.

27 Täņkaņ Satanta yäma nämo dät imineņ.

✨ 4:14: 1Ko 14:20 ✨ 4:17-18: 1Pi 1:14; Rom 1:21 ✨ 4:17-18: Efe 2:12 ✨ 4:19: Kol 3:5 ✨ 4:22: Rom 8:13; Kol 3:9 ✨ 4:23: Rom 12:2 ✨ 4:24: Stt 1:26; Kol 3:10 ✨ 4:25: Kol 3:8-9; Sek 8:16 ✨ 4:26: Sam 4:4; Jem 1:19-20

28 ✨ Täppäkaŋ inkät nanik äma ätu kubota täŋpani itkuŋo u kubota wari nämo täneŋ. Nämo, tuŋum imaka imaka yäpmäkta piäni ini täŋpäŋ yabäŋ ahäneŋ. Ude täŋpäŋ yäpmäŋkaŋ inita peŋit, äma jäwärita yämiŋit täneŋ.

29 ✨ Täppäkaŋ man yäkyäkjin-ken man waki kubä nämo pewä ahäwek. Äma täŋkentäŋ yämikta man ugänpäŋ yäk täneŋ. Ude täŋjirä ämatä nadäŋkaŋ säkgämän nadäŋpäŋ bänepi täŋkehärom täneŋ.

30 ✨ Täppäkaŋ in Anutu täŋo Kudupi Munapikta nadäŋ bäräp nämo imineŋ. Imata, Anututä näkŋaken ämawebe ude it namiŋirä kadäni pähapken näkŋata biŋam bureni-inik kaŋ yämagura yäŋ nadäŋpäŋ Kudupi Munapik upäŋ inä wären täŋkuk.

31 ✨ Unita inä kädet wakiwaki ŋodewani u kudup peŋ moreneŋ; Inŋam kumät, täŋkubit-kubit, kokwawak, yäŋawät-awät, äma yäŋpäŋ-yebek, ba täŋpäwak kädet mehäri mehäri u nämoinik täneŋ.

32 ✨ Nämo, kädet ŋodepäŋ täga täneŋ; Äbot täŋpani notjiye ätukät not kowata kowata täŋpäŋ bänep kwini terak kubägän kuŋatneŋ. Ude täŋkaŋ notjiye täŋo momi peŋ yämik täkot, Anututä Kristo wäpi terak momijiŋ peŋ tamiŋkuko udegän.

5

Penyäreŋek gänaŋ kuŋat-kuŋat

1 ✨ Inä Anutu täŋo nanakiye, bänepi gämäni unita ini it täyak udegän itpeŋ kuŋat täkot.

2 ✨ Täppäkaŋ irit kuŋat-kuŋatjinken iron kädettä intäjukun irek. Iron kädet nintä täkta yäwani uwä Kristotä ŋode niwoŋäreŋkuk; Unitä nadäŋ nimikinik täŋpäŋ iniken gupi nin täŋkentäŋ nimikta iniŋ kireŋkuk. Ude täŋkuko uwä Anututa ärawa käbäŋi säkgämän-inik, Anututä ini gäripi nadäk täyak ude täŋ imiŋkuk.

3 ✨ Inä Anutu täŋo kudupi ämawebe unita kubokäret kädet, yabäŋgärip waki ba äma täŋo tuŋumta yabäŋgärip täŋjirä Anutu inŋamiken täga nämo täŋpek. Kädet udewanita yäŋpäŋ-nadäk nämo inik täk täneŋ.

4 ✨ Täŋkaŋ man käbäŋi-käbäŋi, me yäkyäk, ba imaka mäyäk ikeкта äräpi täktäk u inken nämo ahäwek. Nämo, inäwä Anutu bänep täga man iwet-iwet unitagän yäk täkot.

5 ✨ Täŋkaŋ ŋode unita bureni-inik yäŋ nadäneŋ; Äma kubokäret kädet iwarani, kädet taräki täŋpani ba äma täŋo tuŋumta yabäŋgärip täŋpanitä Kristo ba Anutu täŋo yabäŋ yäwat yewa unitäŋo bureni nämo inik api koreneŋ. Imata, kudän u uwä anutu jopi nadäŋ yämik-yämik kädet ubayäŋ.

6 ✨ Unita äma kubätä kädet waki udewani iwatta bänep ärik-ärik man täwerirän nämo nadäŋ imineŋ. Kädet udewanita Anutu täŋo kokwawaktä äma mani bitnäk täkaŋ-ken api ahäwek.

7 ✨ Unita in äma udewani-kät not nämo inik täŋpeŋ kuŋatneŋ.

8 ✨ Nadäkaŋ? In bian biŋmäŋ urani ude itkuŋo upäŋkaŋ apiŋo Ekäni-kät kowat kwasikorän täk täkaŋ unita penyäreŋek ude itkaŋ. Unita penyäreŋek nanak ämawebe ude itneŋ.

✨ 4:28: 1Te 4:11 ✨ 4:29: Efe 5:4; Kol 3:8, 4:6 ✨ 4:30: Ais 63:10, 1Te 5:19; Efe 1:13-14 ✨ 4:31: Kol 3:8 ✨ 4:32: Mat 6:14; Mat 18:22-35; Kol 3:12-13 ✨ 5:1: Mat 5:48 ✨ 5:2: Rom 14:15; Gal 2:20; Hib 10:10; Kis 29:18 ✨ 5:3: Kol 3:5 ✨ 5:4: Efe 4:29 ✨ 5:5: 1Ko 6:9-10; Kol 3:5 ✨ 5:6: Kol 2:4,8; Rom 1:18 ✨ 5:8: Efe 2:11,13; Kol 1:13, 1Pi 2:9; Jon 12:36

⁹ U imata, peñyãñektã kãdet tãga ba kãdet siwonji mebãri mebãri, ba man bureni yãkyãk kãdet u pewãn ahãk tãkañ.

¹⁰ ✧ Unita irit-kuñat-kuñat Ekãnitã gãripi nadãk tãyak u kañ-ahãkta piãni tãk tãkot.

¹¹ Tãñkañ bipmãñ urani tãño kãdetã bureni tãga kubã nãmo pewãn ahãk tãkañ unita mãde ut imiñpãñ wakini u kwawak pewã ahãk tãkot.

¹² Wãra! Kãdet wakiwaki ãma peñawãk tãñpanitã kãbop kãbop tãk tãkañ u mãyãk ikek unita nãkã kwawak yãñahãnañi nãmo.

¹³ ✧ Upãñkañ peñyãñektã imaka kudup kwawak pewãn ahãkta yãwani.

¹⁴ ✧ U imata, peñyãñektã imaka kãbop nanik tãñpewãn kwawak ahãk tãkañ uwã peñyãñek udegãn it tãkañ. Unita yãñpãñ man kubã ñode kudãn tãwani pãtak;

*Ai! Kumbani komeken dãpmon pãtkañ in apiño kodak tãñpãñ akukot!
Ude tãñirã Kristo tãño peñyãñek intã terak iñiñ-yãñeton.*

¹⁵ Unita irit kuñat-kuñatjinta watãni ket itpãñ kuñatneñ. Guñtã kuñat tãkañ ude nãmo kuñatneñ. Nãmo, ãma nadãk-nadãk ikektã kuñat tãkañ ude itpen kuñatneñ.

¹⁶ Apiño intã Anutu tãño nadãk kãdet u iwarãntãkta gwãk pimiñpãñ kuñat-kuñat kadãni. Imata, apiño kadãni wakiken itkamãñ unita kepma kubã jop nãmoinek tãrepmirek.

¹⁷ ✧ Tãñkañ nadãk-nadãkjin nãmo tãñkurãk tãneñ. Nãmoinek, Ekãnitã kãdet siwonji intã iwatpãñ tãkta nadãk tãyak u kañ-ahãkta piãni tãk tãkot.

¹⁸ ✧ Tãñkañ ume komi tãngũñgũñ tãkta tãñi nãmo nãneñ. Ude tãñpãñã irit kuñat-kuñatjin api tãñpãwãneñ. Ude unita ñode tãneñ; Ume nañpã tokñek tãkañ ude Kudupã Munapik imagurã tokñek tãyon.

¹⁹ ✧ Tãñkañ äbot tãñpani notjiye-kãt man ñodewaniñpãñ kowat yãwãn tãk tãkot; Anutu iniñoret kap Sam gãnañ nanik ba ãmatã yãñtewani, ba kap kodaki Munapiktã bãnepjin-ken pewãn ahãk tãkañ, kap udewani-udewaniñpãñ tenpãñ bãnepjintã Ekãni iniñoret tãkot.

²⁰ ✧ Ude tãñkañ Ekãninin Jesu Kristo wãpi terak imaka imaka ahãñ nimik tãkañ u kuduapta yãñpãñ Anutu Naninta bãnep tãga man kadãni kadãni iwet tãkot.

Nãdapi iritta man

²¹ ✧ Tãñpãkañ in Kristo tãño man buramiñpãñ orañ imik tãkañ unita injin udegãn, man buramik kowata kowata tãñpen kuñat tãkot.

²² ✧ Eruk webe, Kristota watã piã tãñ imikta yãñpãñ inã äpjiye tãño man kañ buramiwut.

²³ ✧ U imata, äpitã webeni tãño intãjukun ude itak, Kristotã gupi, äbot tãñpani waki kerik-ken nanik yãmagutkuko unitãño gwãki itak ude.

²⁴ Unita webeniyetã äpiye tãño man buramik-inik tãneñ, Anutu tãño äbottã Kristo tãño man buramik-inik tãk tãkañ udegãn.

²⁵ ✧ Eruk ãma, in uwã webejiyeta nadãñ yãmikinik tãneñ, Kristotã iniken äbot nadãñ yãmikinik tãñpãñ unita gupi iniñ kireñkuko udegãn.

✧ 5:10: Rom 12:2 ✧ 5:13: Jon 3:20-21 ✧ 5:14: Ais 26:19, 60:1; Rom 13:11 ✧ 5:17: Rom 12:2; Kol 1:9 ✧ 5:18: Luk 21:34 ✧ 5:19: Kol 3:16; Sam 33:2-3 ✧ 5:20: Kol 3:17 ✧ 5:21: 1Pi 5:5 ✧ 5:22: Kol 3:18, 1Pi 3:1 ✧ 5:23: 1Ko 11:3; Efe 1:22 ✧ 5:25: Kol 3:19, 1Pi 3:7; Gal 1:4

26 ✧ Kristotä ude täņkuko u mebäri ŋodeta täņkuk; Äbot u Anututa biŋam täņpāņ kudupi irut yāņpāņ iniken manpāņ umetä-yāņ ärutpak täņpāņ yep-manjuk.

27 ✧ U äbot unitä ini iŋamiken säkgämän, kuräki-inik, bäräm bäräm nikek kubäkät nämo, dudumi-inik kaņ irut yāņ nadäņpāņ ude uwä täņkuk.

28 U udegän, ämatä iniken gupita gäripi nadäk täkaņ udegän webeniyeta nadäņ yämineņ. Unita äma, webeniyeta gäripi nadäk täkaņ, äma udewanita ŋode täga nadäne; U iniken gupita gäripi nadäk täkaņ yāņ nadäne.

29 Nadäkaņ, äma kubätä iniken gupita iwan täga nämo täņpek. Nämo, u watäni itpāņ ketem towik täkaņ, Kristotä äboriye watäni itpāņ yepmāņ towik täyak udegän.

30 ✧ U imata, nin uwä iniken gupi täņo moräki moräki unita.

31 ✧ Bureni, Anutu täņo man ŋode kudän täwani unitä näkņo man ŋo meham täyak; Ämatä miņiye naniye yabä-kätäņ päņku webeni-kät kentäņpāņ gup kubägän ude täņpāņ api itden.

32 ✧ Täņpākaņ man kudän ŋo täņo mebäri uwä äpmonpani. Eruk man unitäņo bureni uwä Kristo-kät äboriye unita yäyat.

33 Upāņkaņ äma kubäkübä inta imaka, ŋode yäyak; Injinken gupjinta gäripi nadäk täkaņ udegän webejiyeta nadäk täkot. Täņpākaņ webe intäwä äyāņutpāņ äpiye oraņ yämik täkot.

6

Nädamiņi-nani iritta man

1 ✧ Eruk ironjironi, in Ekänita biŋam itkaņ unita meņjiye nanjiyeta man buramik täņ yämiņirä Anutu iŋamiken siwoņi täk täyon.

2 ✧ U imata, Moses täņo бага man kubä, jukuman ikek intäjukun täyak uwä ŋode; In meņjiye nanjiye oraņ yämineņ.

3 ✧ Eruk, unitäņo jukuman uwä ŋode; Ude tänayäņ täņo uyaku säkgämän itkaņ kome terak kadäni käroņi api it yäpmaņ äronen. Lo 5:16

4 ✧ Täņpākaņ meņnan inä nanakjiyeta kokwawak jop nadäņ nämo täņ yämineņ. Ude täņpawä inta gäripi nämo nadäņpāņ kokwawak nadäņ tamineņ. Unita kädet siwoņi iwatta, kädet Kristotä gäripi nadäk täyak ugäņpāņ yäwetpāņ yäwoņäreņpāņ irit kuņat-kuņari yäpä-siwoņtaņ yämik täkot.

Piä äma jopi-kät intäjukun ämaniyeta man

5 ✧ Eruk, äbot täņpani in ätu äma täņo piä watä äma jopi kuņat täkaņ inta ŋode yäyat; Piä täņ yämik täkaņ unitäņo mähemita umuntaņpāņ oraņ yämiņkaņ bänep yarä täņkaņ nämo, mani buramik täkot. Kristo täņo mani buramiņpāņ watä piä täņ imineņo udegän täņ yämik täkot.

6 Näk äma täga yāņ nadäwän yāņpāņ kudän ude piä mäheми iŋamiken ugän nämo täņyäkŋatneņ. Nämo, bänep nadäk-nadäkjin piä uterak peņkaņ Kristota watä piä täņ imikamāņ yāņ nadäņpāņ piä mäheми täņo man buramik täneņ. Anutitä kädet udetawä gäripi nadäk täyak.

7 Unita Kristota täkamāņ, äma kubäta nämo yāņ nadäņpāņ watä piäjin u oretoret terak täk täkot.

8 ✧ Imata, Ekänitä kowata piä wäp yäpani uterak nämo api tamek. U piä täga

✧ 5:26: Tai 3:5; Hib 10:10 ✧ 5:27: 2Ko 11:2; Kol 1:22 ✧ 5:30: 1Ko 6:15; Efe 1:22-23 ✧ 5:31: Mat 19:5 ✧ 5:32: Rev 19:7 ✧ 6:1: Kol 3:20 ✧ 6:2: Mat 15:4 ✧ 6:3: Lo 5:16 ✧ 6:4: Kol 3:21; Lo 6:7,20-25; Sam 78:4; Snd 22:6 ✧ 6:5: Kol 3:22-23; Tai 2:9-10, 1Pi 2:18 ✧ 6:8: 2Ko 5:10; Kol 3:24-25

täk täkaŋ uteraŋ api tamek.

9 ✧ Täŋpakaŋ piä mäheŋi inä udegän, piä ämajije jopi unita kudän säkgämän täŋ yämik täkot. Täŋumun-umun kädet täŋ yämikta nadäk täkaŋ u kudup kaŋ peŋ morewut. Imata, Ekäni kunum gänaŋ it täyak unitä in ba piä watä ämajije bok Ekäni ude itkaŋ nadäk-nadäk kädet kubä terakgän inä yäpmaŋ danik täyak.

Ämik täŋo tuŋum Anututä nimani

10 ✧ Eruk, man tärek-tärek ŋode täwera nadäwut; In Ekäni-kät kowat kwasikorän täŋpän itkaŋ unita kehäromini wädäŋ yäpmaŋ päbä inŋitpäŋ uteraŋ yengämä pewäkaŋ kehäromigän itkot.

11 ✧ Täŋkaŋ ämik täŋo tuŋum Anututä tamik täyak u kudup yäpmaŋpäŋ wädäwä ärowäkaŋ itkot. Ude täŋkaŋ uyaku äma waki Satan unitäŋo täŋyäkŋarani kudän waki mebäri mebäri unitä ahäŋ taminjirä täga api kehärom tanpäŋ itneŋ.

12 ✧ Unita ket nadäwut; Ämik täk täkamäŋ u ämakät nämo täk täkamäŋ. Nämo inik! Uwä imaka ärowani ba wäpi biŋam ikek, ba imaka imaka mebäri mebäri kehäromi niked bipmäŋ urani kome ŋonita watäni it täkaŋ, ba äma waki täŋo aŋero kehäromi niked punin kuŋat täkaŋ ukät ämik täk täkamäŋ.

13 Unita ämik täŋo tuŋum Anututä tamik täyak u kudup wädäwä ärowäkaŋ itkot. Ude tänaŋyän täŋo uyaku ämik kadäni-ken iwankät ämik täŋpäŋ nämo api ämetpeŋ kuneŋ. Nämo inik, ämik täŋtäŋ kuŋtängän iwan täŋo kehäromi paorirän inä ugän kehärom tanpäŋ täga api itneŋ.

14 ✧ Täŋpakaŋ kehärom tanpäŋ itnaŋyän nadäŋpäŋä eruk ŋode täneŋ; Man bureni upän pion ude täŋ-täpänek täkot. Täŋkaŋ kädet siwonji täktäkjin upäŋä kupäŋtek ude pewä wädäk täkot.

15 ✧ Täŋkaŋ ämatä bäräŋekta kuroŋi ärärani peŋpäŋ pidämtak täkaŋ udewä bänep kubägän pewä ahäk-ahäk täŋo Manbiŋam Täga u ämawebe nämo nadäwani-ken päŋku yäŋahäkta pidämtak täkot.

16 Ude täŋkaŋ kadäni kadäni nadäkinik kehäromi täŋpeŋ kuŋarirä unitäwä kurepä ude täŋ tamik täyon. Ude uyaku äma waki Satan unitä kuwek kädäp ikek gwäjiŋ täŋpän ämnayän täŋo u täga api weŋkireneŋ.

17 ✧ Täŋkaŋ Kristotä waki keri-ken nanik tämagutkuko unita juku piŋpäŋ kuŋarirä unitä gwäpä kehäromi ude täŋ tamik täyon. Täŋpakaŋ Anutu täŋo man Kudupi Munapiktä tamik täyak upäŋä kadä ude inŋit täkot.

18 ✧ Täŋkaŋ Kudupi Munapik täŋo kehäromi terak Anututä täŋkentän tamikta yäŋapik man kädet mebäri mebäri terak kadäni kadäni iwet yabäk täkot. Täŋkaŋ nämo gaŋa täneŋ. Nämo, gwäk pimiŋpäŋ Anutu täŋo kudupi ämawebe kudupta yäŋpäŋ yäŋapik man yäk täkot.

19 ✧ Ba näk täŋkentän namikta imaka, yäŋapik täkot. Ude yäŋapinjirä man yäwäyän täyat-ken u Ekänitä näwerirän Manbiŋam Täga täŋo mebäri käbop itkuko u umunkät nämo, bätakigän yäŋahäk täyiwa.

20 ✧ Näk unitäŋo biŋam yäŋahäwani äma. Täŋkaŋ näk komi eŋiken itat unita notnaye, Ekäniken yäŋapinjirä yän namani ude, manbiŋam u bätakigän yäŋahäk täyiwa.

✧ 6:9: Kol 4:1; Rom 2:11 ✧ 6:10: 1Ko 16:13 ✧ 6:11: Rom 13:12, 2Ko 10:4; Efe 4:14 ✧ 6:12: Jon 14:30, 1Pi 5:8-9 ✧ 6:14: Ais 11:5, 59:17, 1Te 5:8 ✧ 6:15: Ais 40:9; Rom 10:15 ✧ 6:17: 1Te 5:8; Ais 49:2; Hib 4:12 ✧ 6:18: Luk 18:1; Kol 4:2, 1Te 5:17 ✧ 6:19: Apos 4:29; Kol 4:3-4, 2Te 3:1 ✧ 6:20: 2Ko 5:20; Plm 9

Yäñtärek man

²¹ ✧ Eruk notnaye, näk jide itat ba täk täyat unitäño manbiñamä Tikikustä äreñkañ api täwerek. Tikikus täño mebäri nadäkañ; U notninpak tägagämän, Ekäninin täño watä piä äma bureni-inik kubä.

²² U iniñ kireñpewa äretak uwä ñodeta; Nin kome itkamäñ-ken ñoken jide itkamäñ u täwerirän nadäñpäñ bänepjin täñkehärom tañpäñ itneñta yäñpäñ iniñ kireñpewa äretak.

²³ Täñpäkañ Anutu Nanin-kät Ekäninin Jesu Kristotä äbot täñpani notnaye in kudupta bänep kubägän irit, ba bänep iron nadäkinik ikek tamiton.

²⁴ ✧ Täñpäkañ ämawebe Ekäninin Jesu Kristota gäripi tärek-täreki nämo nadäk täkañ uterak Anutu täño orakorakitä pat yämiton. Ugän.

Pilipai

Notniyeta oretoret terak watä piä täñ yämikta manbiñam

1 ✧ Pol kenta Timoti, Jesu Kristo täño epän ämanigän, nektä man kudän ño kudän täkamäk. Täñpäj Anutu täño kudupi ämawebe, Pilipai yotpärareken nanik, Jesu Kristo-kät kowat kwasikorän täñpani, in ba intäjukun äma ba täñkentäkjiye-kät in kudupta man ño kudän täñ tamikamäk.

2 ✧ Täñpäkañ Anutu Nanin-kät Ekäninin Jesu Kristo unitäño bänep iron ba bänep pidämtä intä terak äroton.

Pol Anutu bänep täga man iwetkuk

3 ✧ Intä nadäj namikinik täk täkañ u juku piñpäñ inta Anutu bänep täga man iwet täyat.

4-5 Yäpüt peñpäñ in Jesuta nadäkinik täñkuñ-kentä päbä apiño nin täñkentäj nimiñirä Ekäni täño Manbiñam Täga yäñahäk täkamäj. Unita kadäni kadäni inta yäñpäñ Anutu-ken yäñapik täyat u bänep oretoret terak yäñapik täyat.

6 ✧ Unita näk bureni-inik ñode nadätat; Anututä intä terak epän täga kubä yäpüt peñpäñ täñkuko u täñ yäpmäj kuñirän Jesu Kristo täño äbäkäbäk kadäni ahäñirän api tärewek.

7 Unita näk inta yäñpäñ bänep oretoret täk täyat u jop nämo täk täyat. Nämo, in nadäj namiñpäñ täñkentäj namik täkañ unita. Nadäkañ? Anututä näka nadäj namiñpäñ epän tägagämän kubä namiñkuko uwä intä täñkentäj namiñirä epän u bok täk täkamäj bumik. Täñkentäj namiñirä komi yotken itat ño, täga itat. Ba Anutu täño Manbiñam Täga u bureni-inik yäñ yäwetpäñ täñmeham täk täyat uwä, intä täñkentäj namiñirä täk täyat. Ude täk täkañ uwä inkät nin epän tägagämän u bok täk täkamäj.

8 ✧ Unita notnaye, in tabäkta bänepnatä kädäp ijik täyak. Anututä nadätak, Jesu Kristotä nadäj tamikinik täyak näk udegän in kuduptagänta nadäj tamikinik täk täyat.

9 Täñpäkañ inta yäñpäñ Anutu-ken ñode yäñapik täyat; Irit kuñat-kuñatjinken bänep iron kädet ahäj päton. Täñkañ Anututä nadäk-nadäk täga tamiñirän nadäk-nadäkjin kwawakinik nadäwä tumbut.

10 ✧ Nadäwä tumbäpäñ kädet täga ba waki yäpmäj daniñpäñ kädet tägagän api iwatneñ. Iwat yäpmäj kuñirä Jesutä äbayäj täyak-ken uwä injamiken momijin nämo, siwoñi pähap api itneñ.

11 ✧ Ba kubä ñode yäñapik täyat; Kristotä täñkentäj tamiñirän kädet siwoñi iwarirä irit kuñat-kuñatjinken bureni kañ ahäj parän. Ude täñirä Anutu täño wäpi biñam punin-inik api ärowek.

Komi bäräpitä Anutu täño epän täñkentäñkuk

12 ✧ Näk ñode täwerira nadäwä inide kubä täñpän. Nepmäñitpäñ komi yot gänañ ño nepmañkuño unitä Anutu täño epän nämo itpipitak. Nämooin! Uwä täñkentäñirän Anutu täño mantä pen kuñatak!

13 ✧ Unita gapman täño komi äma u kudup, ba ämawebe päke unitä ñode

✧ 1:1: Apos 16:12-40 ✧ 1:2: Rom 1:7; Gal 1:3; Plm 3 ✧ 1:3: Rom 1:8, 1Ko 1:4 ✧ 1:6: 1Ko 1:8; Plp 2:13 ✧ 1:8: Rom 1:9, 2Ko 1:23 ✧ 1:10: Hib 5:14; Plp 1:6, 2:16, 1Te 5:23 ✧ 1:11: Jon 15:8 ✧ 1:12: 2Ti 2:9 ✧ 1:13: Apos 28:30; Efe 3:1

nadāŋ morekaŋ; Pol uwā Kristota nadākinik tāyak unita komi yotken teŋkuŋ yāŋ nadāk tākaŋ.

14 Tāŋpākaŋ nāk komi yotken ŋo irira notniye māyap nabāŋpāŋ bānepi ŋode tāŋkehārom tākaŋ; Pol u batakigān itak, udegān itna yāŋkaŋ Ekāni terak yēŋgāmā pewāpāŋ unitāŋo manbiŋam yājahākta batakigān nadāk tākaŋ.

15 Tāŋ, ātuwā nāka kokwawak nadāŋkaŋ nāk nārepmitnayāŋ Jesu tāŋo manbiŋam yājahāk tākaŋ. Upāŋkaŋ ātutāwā nāk tāŋkentākta manbiŋam yājahāk tākaŋ.

16 Āma udewani uwā nāka nadāŋ namikinik tāŋpāŋ ŋode nadāŋpāŋ manbiŋam yājahāk tākaŋ; Anututā nadāŋirān Pol u Manbiŋam Tāga u tāŋkehārom takta komi yotken itak yāŋ nadāk tākaŋ.

17 Tāŋpākaŋ āma nāk nārepmitnayāŋ tākaŋ uwā nadāk siwoŋi nāmo inipāŋ ini gupī yāpmāŋ ārokta, Manbiŋam Tāga u yājahāk tākaŋ. Uwā ŋode nadāŋkaŋ ude uwā tāk tākaŋ; Manbiŋam yājahāŋitna Poltā nadāŋ bārāp tāyon yāŋkaŋ yāk tākaŋ.

18 Ude tāŋ namikta Manbiŋam Tāga u yājahāk tākaŋ upāŋkaŋ nadāwātāk nāmo tāk tāyat. Nāmo, nadāk tāga terak yājahāneŋo ba nadāk waki terak yājahāneŋo u tāgagān yāŋ nadātat. Imata, āma uwā manbiŋam mebāri kubā nāmo yājahāk tākaŋ. Nāmo! U Kristo tāŋo manbiŋam ugānpāŋ yājahāk tākaŋ unita bānep oretoret tāk tāyat. Tāŋkaŋ oretoret pen api nadāŋ yāpmāŋ ārowet!

19 ✧ U imata, nāk ŋode nadātat; Yāŋapik manjin terak ba Jesu Kristo tāŋo Munapik unitāŋo tāŋkentāk terak bārāpi kotatat ŋonitā nāk nāmo api tāŋpān waneŋ. Nāmo, bārāpi unitā tāŋkentāŋ namiŋirān tāgagān api iret.

20 ✧ Unita nākŋo gāripna bureni-inik uwā ŋode; Epān Kristotā yāŋ namani u sākgāmān kaŋ tāŋpa! Tāŋpa waneŋtawā! Nāmo! Bānepna kehāromi-inik irirān apiŋonitā it yāpmāŋ ārowayāŋ tāyat-ken u, irit kuŋat-kuŋatnatā Kristo tāŋo wāpi biŋam yāpmāŋ ārok tāyon! Kodak irero ba nutpewā kumbero u tāgagān. U ba u tāŋpayāŋ tāro unitā Kristo tāŋo wāpi biŋamgān kaŋ yāpmāŋ ārowān yāŋ nadātat.

21 ✧ Imaka kubāta nāmo nadātat. Kristo-tagān nadāŋpāŋ kuŋat tāyat. Unitāgān iritna tāŋo kehāromi. Tāŋpākaŋ kumbero uwā, tāgagāmān!

22-23 ✧✧ E tāŋ nāk kodak irero uwā Ekāni tāŋo epān pen tāga tāŋ yāpmāŋ ārowet. Unita nadāk yarā nīkek ŋode peyat; Kodak itta nadātat, ba kumākta udegān nadātat. Siwoŋi kubātagān nāmo nadātat. Gāripi nadātat uwā komegup ŋo kakātāŋpeŋ Kristoken kuŋpāŋ uyaku sākgāmān.

24 Upāŋkaŋ nākā kumbakaŋ netātā in tāŋkentāŋ tamineŋ?

25 Nāmo! Mebāri unitāgān Anututā nadāŋ namiŋirān kodakgān api iret yāŋ nadātat. Inkāt itkaŋ tāŋkentāŋ taminpāŋ nadākinikijin tāŋ-kehāromtaŋ taminjira bānep oretoret terak api itneŋ.

26 Bureni-inik! Komi yot ŋo kakātāŋpeŋ pāre inkāt bok itnayāŋ tākamāŋ uwā Jesu Kristo nadāŋ imikinik tāk tākaŋ u tāŋ-kehāromtaŋ taminjira oretoret pāhap api tāneŋ.

27 ✧ Tāŋpākaŋ, inā kunum tāŋo kome māhem ude āworeŋkuŋo itkaŋ unita Kristo tāŋo Manbiŋam Tāga unitā kādet ude kuŋarut yāŋ niwet tāyak in udegān kuŋat tākot! Manbiŋam unita iwan kubā nāmo tāneŋ. Inken api ārewet ba nāmo api ārewet yāŋ nāmo nadātat upāŋkaŋ in ude kuŋarirā nāk intāŋo Manbiŋam Tāga ŋode ahāŋirān api nadāwet; In iwanta māde ut yāmiŋpāŋ

✧ 1:19: 2Ko 1:11 ✧ 1:20: 1Pi 4:16 ✧ 1:21: Gal 2:20 ✧ 1:22-23: Rom 1:13 ✧ 1:22-23: 2Ko 5:8

✧ 1:27: Efe 4:1, 1Te 2:12; Plp 4:3

bäneppin nämo pewä putärekaŋ. Nämo, bänep kubägän peŋpäŋ Manbiŋam Täga u täŋmeham täkaŋ.

²⁸ Ude täŋkaŋ iwanjiyeta nämo umuntak täkaŋ yäŋ kaŋ nadäwa. Nadäkaŋ? Bätakigän ude täŋpeŋ kuŋat täkaŋ unitä iwanjiye kwawak ŋode yäwoŋäreŋk täyak; Ninä paot-paotta biŋam iritna äma ŋowä Anututa biŋam täkaŋ!

²⁹ ✧ Ude nadäk täkaŋ uwä mebäri ŋodeta; Anututä nadäkinik täŋpani inta imaka tägagämän kubä ŋode täŋ taminkuk; Täga nadäŋ taminjirän Kristota nadäkinik-gän nämo täk täkaŋ. Nämo, inä u komeni yäpmäŋpäŋ komi bok nadäk täkaŋ.

³⁰ ✧ Täŋpäkaŋ Manbiŋam Täga täŋmeham täkta komi epän täŋkuro u in apiŋo komi udegän nadäk täkaŋ. Uwä imaka kudupi kubä nämo. Inkät bok itkaŋ Anutu täŋo manbiŋamta yäŋpäŋ komi nadäŋkuro u nadäkaŋ. Ba apiŋo komi nadätat ŋonitäŋo biŋam imaka, nadäk täkaŋ.

2

Kristotä kuŋatkuko udegän kuŋat täkot

¹ Notnaye, injinta ŋode nadäwut; Kristo-kät kowat-kwasikorän täŋirä unitä bäneppin täŋ-kehäromtak täyak, ba nadäŋ tamikinik täŋpäŋ bänep nadäwätäkjin pewän paot täyak. Täŋkaŋ Munapiktä bäneppin-ken epän täŋirän äbot täŋpani notjiye-kät bänep kubägän täŋpäŋ kuŋat täkaŋ. Ba Anutu täŋo butewaki ba orakoraki uwä in nadäk täkaŋ.

² Unita äbot täŋpani notjiye-kät bänep nadäk-nadäk kubägän täŋpäŋ kowata kowata nadäŋ yämikinik täŋpeŋ kuŋat täkot. Ude täŋpeŋ kuŋarirä biŋam nadäŋpäŋ bänep oretoret pähap api täŋpet.

³ ✧ Injinta nadäwä ärowani täŋirän injin-tagän nämo nadäneŋ. Nämoink! Injinta nadäwä äpani täŋirän notjiyeta nadäwä ärowani täk täkot.

⁴ ✧ Ba injinken epäntagän nämo nadäneŋ. Nämo, notjiye täŋkentäk-kentäk täŋpäŋ kuŋat täkot.

⁵ Jesu Kristotä kädet ŋode täŋpeŋ kuŋatkuko udegän-inik täŋpeŋ kuŋat täkot;

⁶ ✧ Jesu ini uwä Anutu itkuko upäŋkaŋ wäpi biŋam ikek Anutu udegän itta nämo nadäŋkuk.

⁷ ✧ Nämoink! U wäpi biŋam käbop peŋpäŋ komen äma äworeŋpäŋ watä äma jopigän ude itkuk.

⁸ ✧ Komen äma inam dapun terak äbäŋkaŋ inita nadäwän äpani täŋirän Nani täŋo mani buramiŋpäŋ kädet peŋ imiŋkuko ugän ehutpäŋ iwät yäpmäŋ kuŋtängän kumäk-kumäki kaŋ-ahäŋkuk. Täŋkaŋ jop nämo kumbuk. U komi pähap nadäŋpäŋ päya kwakäp terak utpewä kumbuk.

⁹⁻¹⁰ ✧✧ Ude täŋkuko unita Anututä imaka imaka kunum gänaŋ, kome terak ba kumbani mäjotä irani-ken u kuduŋtagän gwäjiŋ äpmon iminenŋta Jesu yäpmäŋ päro punin-inik unu teŋkuk. Teŋpäŋ wäp ätu yärepmiŋ moreŋpäŋ wäp biŋam ärowani-inik imiŋkuk.

¹¹ ✧ Unita imaka meni nikek kuduŋtagäntä kwawak ŋode yäŋahäneŋ; Jesu Kristo u Ekäni-inik itak! Ude yäŋahäŋirä Anutu Nan täŋo wäpi biŋamtä punin-inik ärok täyon.

✧ **1:29:** Apos 16:19-40 ✧ **1:30:** Plp 1:13 ✧ **2:3:** Gal 5:26; Rom 12:10 ✧ **2:4:** 1Ko 10:24,33 ✧ **2:6:** Jon 1:1-2, 17:5 ✧ **2:7:** 2Ko 8:9; Jon 1:14 ✧ **2:8:** Rom 8:3; Jon 10:17; Hib 5:8, 12:2 ✧ **2:9-10:** Apos 2:33; Efe 1:20-21; Hib 1:3-4 ✧ **2:9-10:** Rom 14:11 ✧ **2:11:** Rom 10:9

Komen äma bämopi-ken penyäjek ude kuñatne

12 ✨ Unita notnaye, inä Anutu täño man buramik täkot. Näk inkät bok itkan mani biñam täwerira buramik täñkuñ. Unita apiño inkät nämo itkamän upänkan Jesu Kristo täño kädetta nadänkan gwäk pimiñpäñ man buramik bian täk täñkuño udegän täk täkot. Täñkan Anututä in inita biñam iwoyänkuko unita nadänpäñ inamiken umuntanpäñ nadän dämiñpäñ irit kodaki täño kädet iwat täkot.

13 ✨ Nadäkan? Anututä kädet ini gäripi nadäk täyak intä u iwatta bänepjin-ken gäripikät kehäromi bok pewän ahäk täkan.

14 Unita imaka u ba u tänayän täkan uwä bänep täga terak täneñ. Mankät-mankät ba yänwawak terak nämo täneñ.

15 Ude tänayän täño uwä Anutu täño nanakiye ude, momijin nämo, siwonjigän api itneñ. Ude itkan komen ämawebe gwäjij ärowani, momi täñpani u bämopi-ken penyäjek, guk ude kan irut.

16 Penyäjek ude itkanä irit kehäromi täño man inñit dämiñpeñ kan kuñarut. Ude tänayän täño uwä Kristo täño äbäkäbäk kadäni-ken inta bänep oretoret pähap täga api täñpet. Imata, epän pähap inken täñkuro u täñjira jopi nämo täñkuñ yän api nadäwet.

17 ✨ Täñpäkan nägätna käwep api piwa kuneñ. Upänkan kumäkta nämo bitnätat. Nämo, nutpewä kumbero uwä nägätmatä intäño nadäkinikjin-kät awähutpäñ Anututa ärawa täñ-imikimik ude täñpek. Ude täkta bänep täga nadätat unita inkät oretoret kan täna!

18 ✨ Täñpäkan in udegän oretoret täñpäñ näkä nadätat udegän bänep pidäm nadäneñ.

Timoti täño manbiñam

19 In jide itkan yän nadäwa yänpäñ unita Ekäni Jesutä ini nadänjirän Timoti inken iniñ kireñpewa api ärewek. Täñkan inken nanik manbiñam kubä äbä näwerän nadänpäñ bänep pidäm kan täñpa.

20 Nadäkan? Ninken äma Timoti udewani kubä nämo itak. Äma uwä inta iyap takinik täk täyak.

21 ✨ Täñ, äma mäyap-iniktä initagän nadäwätäk täñpäñ Jesu Kristo täño epänta nämo nadäk täkan.

22 Täñpäkan Timoti täño mebäri u nadäkan. Uwä nanakiyetä naniye täñkentäk täñ yämik täkan udegän Ekäni täño Manbiñam Täga unitäño epän täñkentän namik täyak.

23 Unita näkken imaka u ba u ahäwayän täyak unita itpäñ kankanä kämi, Timoti api iniñ kireñpewa ärewek.

24 Täñpäkan Ekänitä nadän namänä kadäni käronji nämo itkan api ärewet yän nadätat.

Eprofoditus täño manbiñam

25 ✨ Eruk, notninpak Eprofoditus unita täwerayän. Näk täñkentäka wäyäkneñjira Eprofoditus u iniñ kireñpewä wäpjin terak päbä täñkentän namiñkuk. Täñkentäk ämana unitä täñkentän namiñpäñ Anutu täño man meham täk täyak. Täñpäkan u inken äneñi iniñ kireñpewa ärekta nadätat.

26 Notninpak u käyäm täñjirän manbiñam nadänkuño unita inta nadäwätäk täñ itak. Täñkan intä nadäwätäk täneñjo ujeta in tabäkta bänepi kädäp iññ itak.

27 Tānpākaŋ kāyām āhan nāmo tāŋkuk. Taŋi tānpāŋ pāra kumbuk. Upāŋkaŋ Anututā butewaki nadāŋ niminpāŋ tāŋkentāŋ iminirān nāmo kubuk. Kubuk yāwānā butewaki ārowani nadāwam unita nek bok tāŋkentāŋ niminpkuk yāŋ yāyat.

28 U kaŋpāŋ bānepjin tāgawekta ba nāk udegān nadāwātāk ikek nāmo kaŋ kuŋara yānpāŋ ŋodetā api tewa ārewek.

29* Unitā ārenirān bānep tāga nadāŋ iminpāŋ Ekānita yānpāŋ not tāŋ imineŋ. In āma udewani oraŋ yāmik tākot.

30 Uwā Kristo tāŋo epānta yānpāŋ gādāp kumbuk. In tāŋo bāgup yāpmānpāŋ watā epān tāŋ naminpāŋ gupita nāmo iyap taŋkuk.

3

Gup kādata nadāŋitna ārowani nāmo tāneŋ

1* Eruk notnaye, man kubā yāwa. Ekānita yānpāŋ bānep pidām terak kuŋat tākot.

Ba man bian tāwerani ugānpāŋ tāwetta nāmo gaŋa tāyat. Nāmo, man unitā watā tāga it tamek.

2* Tāŋkaŋ aŋta watāni itpeŋ kuŋat tākot! Uwā āma wakiinik, Anutu injamiken siwoŋi itta gupi morāk madākta yāk tākaŋ. U Juda tāŋo бага man u iwatpāŋ ude uwā yāk tākaŋ. Upāŋkaŋ nāmoinik nadāŋ yāmineŋ.

3* Nāmo! Gup morāk madāwani bureni-inik uwā nin. Ninā Kudupi Munapik tāŋo kehāromi terak Anutu inin orerani, ba Kristo Jesu terakgān oretoret tāk tākamāŋ unita gup morāk madāwani bureni-inik itkamāŋ. Tāŋkaŋ nin ŋode nadāk tākamāŋ; Imaka u ba u gupnintā tāk tākamāŋ unitā Anutu injamiken tāga nāmo tāŋkentāŋ nimek.

4* Imaka u ba u gup kādatā tāŋpewān Anutu injamiken siwoŋi tāga itne tāŋpānā Pol nāk Anutu injamiken siwoŋi-inik iram. Imata, nāk gup kāda tāŋo tāŋkentāk udewani māyap yāput, āma kudup yārepmikturo uwā ŋode;

5* Nāk Isrel āma bureni, Benjamin tāŋo ābotken nanik. Nāk ahāppāŋ parira kepma 7 ude tārenirān gupna morāk madāwani. Bureni! Nāk Juda āma pāhap. Tāŋkaŋ бага man tāŋo miŋi, Parisi āma itkut.

6* Baga man unita nadākinik tāŋpāŋ unita gwāk piminpāŋ ābot tāŋpani tāŋo iwan āma ude itkut. Ba nāk Moses tāŋo бага man kudup iwat morenpāŋ siwoŋi-inik ude itkut. Āma kubātā Moses tāŋo бага man iwatpāŋ Anutu injamiken siwoŋigān tāga irān yāwānāku nāk imaka, siwoŋigān itet. Imata, nāk бага man u iwatta gwāk piminpāŋ iwat tāŋkuronik.

7* Upāŋkaŋ ude nāmo! Bian imaka u ba unitā Anutu injamiken tāŋpewān siwoŋi itat yāŋ nadāŋkuro unita apiŋo Kristota yānpāŋ nadāŋjira jopi tāk tāyak.

8-9* Ba ugān nāmo. Apiŋo nāk Ekānina Kristo unitāŋo mebāri kakinik tāŋpāŋ nadāwa inide kubā tāk tāyak. U imaka tāgagāmān-inik kubā unita imaka bian yāŋkut ba tāŋkuro unita nadāwa jiraŋ bureni-inik ude tāk tāyak. Nāk Kristo yāpmāŋ wādāppāŋ u kwasikorayāŋ yānpāŋ imaka kuduptagān jiraŋ yāŋ yānpāŋ biŋnāŋ moreŋkut. Apiŋo бага man iwatpāŋ Anutu injamiken siwoŋi irit unita nadāwa bureni nāmo tāk tāyak. Nāmoinik! Anutu injamiken siwoŋi irit kādet kubāgān itak, u Kristota nadāŋ imikinik tāktāk kādet. Kādet uterakgān Anututā ini Āmawebe siwoŋi yāŋ yāntāreŋ nimani.

* 2:29: 1Ko 16:16,18, 1Ti 5:17 * 3:1: Plp 2:18 * 3:2: Sam 22:16,20; Rev 22:15 * 3:3: Rom 2:29

* 3:4: 2Ko 11:18,21 * 3:5: Luk 1:59; Rom 11:1, 2Ko 11:22; Apos 23:6 * 3:6: Apos 8:3 * 3:7:

Mat 13:44,46 * 3:8-9: Rom 3:21-22

10 ✨ Täjpäkanj näk imaka kubäta nämo nadätat. Kristo-kät not täjppänj kuŋattagän nadätat. Ba akukakuki täjŋo kehäromi näkä terak ahänjirän komi nadänjukko udegän näkä yäpurärätppänj kanj nadäwayänj nadätat.

11 ✨ Ude täjppänj nadäk unitä injitppänj kumbuko udegän injitppänj kuŋattängän kumäj-kumäj-ken nanik akuŋjukko udegän äneŋi api akwet yänj nadätat.

Epmäget peŋ nimani u yäpmäkta bäräjene

12 ✨ Nöde uwä näkŋata nämo yäyat; Baga pewani-ken ahänppänj epmäget uku yäput yänj nämo yäyat, ba Kristo-kät kwasikot-inik täjppänj kuŋat täyat yänj nämo yäyat. Nämo, jop Kristo Jesutä näk inita nämagutkuko unita epmäget u yäpmäkta ehutppänj kädet-ken bäräjek täyat.

13 ✨ Unita notnaye, näkŋata epmäget u bian yäput yänj nämo nadätat. Upänkanj ŋode uwä täk täyat; Imaka bian nadänkut ba täŋkuro u mäde ut yämik täyat. Täjppänj imaka inamna-ken itak u yäpmäkta gwäk pimiŋppänj bäräjek täyat.

14 ✨ Bureni! Anututä Jesu Kristota yänppänj kunumta biŋam nämagutppänj бага pewani-ken epmäget peŋ namiŋjukko u kanj-ahäwetta dapunatä kanjitkanjit bäräjetat.

15 ✨ Täjppäkanj ämawebe nadäk-nadäk täga yäpmäj kuŋat täkanj inä, nadäk-nadäk näkä yänahätat ŋo udegän nadänpeŋ kuŋatne. Täj, in ätutäwä nadäk inigän kubä injit täkanj uwä Anututä bänepjin-ken peŋyänjirän api nadäwä täreneŋ.

16 ✨ Unita kädet iwät yäpmäj äbumäŋo ugän kanj iwät yäpmäj kuna!

17 ✨ Eruk notnaye, näk intäjukun kuŋkanj kädet näkä täjppänj täwoŋäreŋ täyat ugän kanj täjput. Ba äma ätutä näkŋo kädet iwarirä yabänppänj-nadäk täkanj udegän kanj täjput.

18 ✨ Täjppäkanj äma ätuta täwetkuro u äneŋi konäm butewaki terak täwetat; U Kristo kumbuko unitäŋo manbiŋamta iwan täjppänj kuŋat täkanj.

19 ✨ Äma udewani uwä paot-paotta biŋam yäwani. Gupi täjŋo gäripta ärowani täj yämik täyak. Ba imaka mäyäk ikeŋta bänep täga pähap nadäk täkanj. Täjkanj bänep nadäk-nadäki imaka kome terak nanik unitagän pek täkanj.

20 ✨ Täjppäkanj ninäwä komenin kujat uwä kunum unita uken nanik Ekäni Jesu Kristotä äpänppänj nimagurekta oretoret terak itsämänkamäj.

21 ✨ Täjkanj Kristo unitä äma ba imaka kuduptagän yäpmäj äpänppänj ini gämori-kengän äbot kubägän yepmanpekta kehäromi pat imitak. Täjkanj kehäromi unitä gupnin parawani yäpmäj äyänjupewän iniken gupi ude, peŋyänjek wärani nikeŋ api äworene.

4

1 ✨ Unita notnaye, näkŋo man u nadänkanj Ekäni terak kwasikotppänj kehäromigän kuŋat täkot. Bänepnatä inta nadäk täyat u inide kubä. Ba in uwä gwäki tägagämän kubä Anututä namitak ude bumik unita inta yänppänj bänep oretoret terak kuŋat täyat.

2 ✨ Täjppäkanj wanotninyat Yuodia kenta Sintike, ek Ekänita yänppänj bänep kubägän peŋppänj kuŋat täkon.

✨ 3:10: Rom 6:3-5; Rom 8:17; Gal 6:17 ✨ 3:11: Apos 4:2; Rev 20:5-6 ✨ 3:12: 1Ti 6:12,19; Apos 9:5-6 ✨ 3:14: 1Ko 9:24 ✨ 3:15: 1Ko 2:6 ✨ 3:16: Gal 6:16 ✨ 3:17: 1Ko 4:16, 1Te 1:7, 1Pi 5:3 ✨ 3:18: 1Ko 1:23; Gal 6:12 ✨ 3:19: Rom 16:18; Rom 8:5-6 ✨ 3:20: Efe 2:6,19 ✨ 3:21: Rom 8:29, 1Ko 15:28, 1Ko 15:43-53 ✨ 4:1: 1Te 2:19-20

3 ✨ Täñpäkañ notnapak täñkentäk ämana, gähä webe yarä u yabäñ yäwariri siwonjigän kuñat täkon. Imata, webe yarä u ba Klemen-kät notnaye ätu ukät Ekäni täño Manbiñam Täga u yäñahäkta täñkentäñ naminñkuñ. Unitäño wäpi kudän, irit kehäromi täño buk terak kudän täwani.

Yäñpidäm-pidäm man

4 ✨ Unita ämawebenaye, kadäni kadäni Ekänita yäñpäñ bänep oretoret nadäñpeñ kuñat täkot. Äneñi udegän yäkgän täppa; Oretoret täk täkot!

5 ✨ Täñpäkañ Ekäni täño äbäkäbäk kadäni keräp täyak unita äma injamiken äma kwini täño kädet iwat täkot.

6 ✨ Täñkañ imaka u ba unita nadäwätäk nämo täneñ. Nämo inik, bänepjin-ken nadäk ba man jide pätak u Anutu-ken yäñahäñpäñ iwet täkot. Täñkañ yäñapik manjin uwä bänep täga terak yäñapik täkot.

7 ✨ Ude täñkañ Anututä bänepnin-ken bänep pidäm pewän ahäk täkañ unitä bänep nadäk-nadäkjinta watä irirän Kristo Jesu kwasikotpäñ bätakigän täga api kuñatneñ. Bänep pidäm Anututä bänepnin-ken pewän ahäk täkañ uwä säkgämän, inipärik kubä, komen ämatä nadäwä tärenañi nämo.

8 ✨ Täñpäkañ notnaye, man kubä ñode täwetat; Imaka tägatäga ñodetagan nadäñpeñ kuñat täkot; Imaka bureni-inik, imaka mäyäki nämo, imaka siwonjigän kudupi paki-inik, imaka säkgämän, ba kädet mebäri mebäri unita tägagamän yäñ yäk täkamäñ. Nadäk-nadäkjin imaka udewani terakgän penpäñ kuñat täkot.

9 ✨ Ude täñkañ näk imaka täñpäñ-täwonjäreñ ba täwetpäñ täwonjäreñ täñjira kanpäñ nadäk täñkuño ugänpäñ täñ yäpmäñ kuñat täkot. Täñpäkañ Anutu bänep pidäm mähemita inkät bok api itneñ.

Pol bänep täga nadäñkuk

10 Eruk notnaye Ekänita oretoret pähap täyat uwä ñode; In kadäni käronji nabäñ äwaräkuk bumik täñ yäpmäñ äbätängän apiño näka äneñi nadäñ naminpäñ täñkentäñ namik täkañ. Täñkañ in näka nadäñkuño upäñkañ imaka täñkentäñ namikta kädetta wäyäkñeñkuñ käwep.

11 ✨ Näkñata butewaki nadäñpäñ nämo yäyat. Nämo, waki ba täga ahäñ namik täkañ uken nadäwätäk-kät nämo, bänep täga terakgän itta epäni tänpäñ nadäwa tärekañ.

12 Unita jäwäri ba tuñumna nitek irero upäñkañ unita nadäwätäk nämo täk täyat. Ketemna nitek ba nakta jop iret, ba tuñumna nitek ba tuñumta jop irero upäñkañ bänep tägagän nadäñpäñ iret. Kadäni tägaken ba kadäni wakiken kwikinik irit unitäño mebäri nadäñ moretat.

13 ✨ U imata? Kehäromi namani Kristo unitäño kehäromi terak imaka imaka täga täñpet.

14 Upäñkañ intä näk komi bäräpi terak irira täñkentäñ naminñkuño unita inta säkgämän nadätat.

15 ✨ Täñkañ Pilipai äbot täñpani in ñode nadäk täkañ; Ekäni täño man yäput penkut-ken uken Masedonia kome pewayäñ täñjira äbot täñpani kome ätuken naniktä nabäñ äwaräkuk täñkuñ. Täñjira inkätgän naminñ-gaminñ täñpeñ kuñatkumäñ.

✨ 4:3: Sam 69:28; Luk 10:20; Rev 20:12 ✨ 4:4: Plp 3:1 ✨ 4:5: Hib 10:25,37; Jem 5:8-9 ✨ 4:6: Mat 6:25-34; Kol 4:2 ✨ 4:7: Ais 26:3; Jon 14:27; Kol 3:15 ✨ 4:8: Rom 12:17 ✨ 4:9: Rom 16:20, 1Ko 14:33, 1Te 5:23 ✨ 4:11: 1Ti 6:6 ✨ 4:13: 2Ko 12:10, 2Ti 4:17 ✨ 4:15: 2Ko 11:9

¹⁶ Bureni, Tesalonaika yotpärare-ken irira in täñkentäñ namikta näka iron ätu pewä äbäk täñkuñ.

¹⁷ Moneñ tuñum ätukät kañ namut yäñpäh nämo yäyat. Nämo, gwäki täga kunum täño käwut-ken nanikpäñ tañigän kañ ahäh tamän yäñpäh yäyat. Mebäri unita täñkentäk epän u pen kañ täñput yäh nadätat.

¹⁸ ✧ Täñpäkañ näk imaka kubäta nämo wäyäkjetat. Nämo, notjinpak Epafroditustä iron inken nanik naminjirän täñbumbum äma ude bumik itat. Intä näka täñ naminjuño unita nadähjira Ekänita gupe käbähji niked ijin imani bumik täyak. Anututä unita nadäwän säkgämän-inik kubä täkañ.

¹⁹ Täñpäkañ Anutunatä tuñumi säkgämän-inik, iniken penjähjek ikek, Jesu Kristoken buñärani uken nanikpäñ api tepmäh towik täñpek.

²⁰ Unita Anutu nanin-ken oretorettä oretoret pat yäpmäh kuk täyon. Bureni!

Yäñtärek man

²¹ Eruk, in mena jinom yäpmähpäñ Anutu täño kudupi ämawebe Kristo Jesuta biñam täkañ u oretoret manna kañ yäwerut. Ba äbot täñpani notjiye näkkät itkamäh ño udegän oretoret man täwetkañ.

²² ✧ Täñkañ Anutu täño kudupi ämawebe kuduptagän ba äbot täñpani Sisatä yotken epän täñ imik täkañ u imaka, oretoret man tewä ärekañ.

²³ Täñpäkañ Ekäni Jesu Kristo täño bänep irontä bänepjin täñ-meham täyon.

Kolosi

Kristo ini kubä unitägän ämawebe wakiken nanik täga yämagurek

1-2 ✨ ✨ Näk Pol, Anutu täño nadäk terak Kristo Jesu täño aposoro itat. Täñpäkañ notninpak Timoti-kät nektä Kolosi komeken Kristo-kät kwasikorani, Ekäni täño ämawebe notniye inta man kudän ño täñpäñ tamikamak. Täñkañ Anutu nanin-ken nanik orakorak ba bänep pidämtä intä terak äroton.

Bänep täga man

3 Ninä Anutu, Ekäninin Jesu Kristo unitäño nani uken kadäni kadäni inta yäñpäñ yäñpik täkamäñ. In täño manbiñam nadäñkumäño unita inta yäñpäñ bänep täga man wari wari iwet täkamäñ.

4-5 In Kristo Jesu nadäñ imikinik täk täkañ ba äbot täñpani ämawebe-ken bänep iron täñ yämik täkañ unitäño manbiñam nadäñkumäñ. Ude täk täkañ uwä omäk tägagämän kunum gänañ inta biñam pewani unita yäñpäñ ude täk täkañ. Täñpäkañ Jesu täño manbiñam bureni u inken täwetpäñ täwoñärek täñirä imaka tägagämän unitäño manbiñam nadäñkuñ.

6 Ba in-tägän nämo nadäñkuñ. Nämo, Manbiñam Täga u komeni komeni ahäñ yäpmäñ kuñkañ bureni pewä ahäñ-bumbum täñ yäpmäñ kuyak. Täñkañ bureni u inken udegän ahäk täkañ. Inä Anutu täño orakorak unitäño biñam bureni u nadäwä tärewäpäñ bänepjin-ken peñpäñ yäpmäñ kuñatkuñotä pen yäpmäñ kuñat täkañ.

7 Täñpäkañ Jesu täño manbiñam u notninpak bureni Epafras unitä täwetpäñ täwoñärenkuk. Notninpak uwä Kristo täño watä äma tägagämän kubä. U täñkentäñ nimipäñ inken epän täk täyak.

8 Täñpäkañ Munapiktä inken bänep iron kädet pewän ahäñkuño unitäño manbiñam niwetkuk.

9 ✨ Nin manbiñam u nadäñpäñ uterakgän yäput peñpäñ kadäni kadäni Anututä täñkentäñ tamikta yäñpik man ñode yäk täkamäñ; Kudupi Munapiktä bänep nadäk-nadäkjin tañi pewän ahäñ tamiñirän Anutu täño mebäri kañpäñ nadäkinik kañ täñ yäpmäñ kut. Ude täñkañ kädet unitä gäripi nadäk täyak u ketinik nadäwut yäñpäñ yäñpik täkamäñ.

10 ✨ Ba ñode imaka yäñpik täkamäñ; Intä irit kuñat-kuñat Ekänitä ini gäripi nadäk täyak ugänpäñ iwarirä gäripi nadäwän. Täñpäñ epän täga mebäri mebäri täñtän kuñarirä unitäño bureni kañ ahäwut. Ba Anutu täño mebäri yäñpäñ-nadäk täñ yäpmäñ kuñirä tañi kañ tägawän.

11 ✨ Täñpäkañ Anutu kehäromini pähap inide kubätä täñ-kehäromtañ tamekta yäñpik man yäk täkamäñ. Ude täñ-kehäromtañ tamiñirän ehutpäñ nadäkinikjin nämo pewä putärewäkañ bäräpi ahäñ tamäwä u gänañ oretoret terak kwikinik itsämneñ.

12 ✨ Ude täñkañ nanin uwä bänep täga man iwet täkot. U imata, Nanin uwä tuñum täga kämi yäpmäkta yäwani u kañ-ahänetta nin yäpän-tägawäpäñ nipmankuko unita. Täñ, imaka tägagämän u ekäni täño ämawebe peñyäneki gänañ kuñarani ätu ukät api kañ-ahäne.

✨ 1:1-2: Efe 1:1 ✨ 1:1-2: Rom 1:7 ✨ 1:9: Efe 1:9,16,17; Plp 1:9 ✨ 1:10: Plp 1:27; Efe 2:10

✨ 1:11: Efe 1:19, 3:16 ✨ 1:12: Efe 1:11,18

13 ✨ Anutu u bipmāṅ urani māhemi tāṅo kehāromi-ken nanik ketāreṅpāṅ nanaki bānepi gāmāni tāṅo kaṅiwat yewani gānaṅ nipmaṅkuk.

14 ✨ Nanaki unitā wakinin tāṅo kowata yāpmāṅpāṅ mominin ārut moreṅ niniṅkuk.

Kristo u intājukun-inik itak

15 ✨ Tāṅpākaṅ Anutu āmatā nāmo kawani unitāṅo iṅam-dapun bureni uwā Jesu Kristo kwawak ahāṅkuko u. U imaka kuduptagān tāṅo intājukun āma ude kuṅatkuṅotā pen kuṅatak.

16 ✨ Tāṅkaṅ u kerī terak imaka kuduptagān ahāṅ moreṅkuṅ. Imaka kunum gānaṅ ba kome terak, imaka kānaṅi ba nāmo kānaṅi, imaka ārowani, ba imaka wāpi biṅam ba kehāromi nīkek u kuduptagān tāṅpāṅ yepmaṅkuk. Tāṅpākaṅ imaka kuduptagān u kerī terakgān ahāṅkuṅ, ba u kuduptagān watā epān tāṅ imikta yāwani.

17 ✨ Tāṅkaṅ imaka kuduptagānta intājukun tāṅ yāmik tāyak ba unitāṅo meham terak itkuṅotā itkaṅ.

18 ✨ Tāṅpākaṅ Kristo ini uwā nadākinik tāṅpani ābot pāhap tāṅo gwāki ude irirān ābot tāṅpani uwā Kristo tāṅo gupi ude. Tāṅkaṅ Kristo uwā ābot pāhap unitāṅo doni-inik. Uwā āma intājukun-inik kumbani-ken naniktā akwani. Ude tāṅpāṅ ini kubā-tāgān imaka kuduptagān tāṅo intājukun ude itkuṅotā itak.

19 ✨ U imata, Anututā nadāṅ imiṅjirān iniken tāktāk ba mebārini kudup u Nanakiken tokṅeṅ pātak.

20 ✨ Tāṅpākaṅ Anututā nadāk tawaṅ ṅode peṅkuk; Nanakna terak imaka kome terak ba kunum gānaṅ pāke u kudup nākṅata biṅam āneṅi kaṅ tāṅput yāṅ nadāṅkuk. Ude nadāṅkuko unita topmāk-topmāk kubāgān pewān ahākta nanakitā pāya kwakāp terak nāgāri piwān kuṅkuṅ.

21 ✨ Tāṅpākaṅ inā bian Anutu māde ut imiṅpāṅ inṅiṅgān kuṅat tāṅkuṅonik. Nadāk-nadākjin ba tāktākjin waki unitā Anututa iwan tāṅ imik tāṅkuṅonik.

22 ✨ Ude tāṅpeṅ kuṅat tāṅkuṅo upāṅkaṅ Kristotā gup tohari nīkek ahāṅpāṅ pāya kwakāp terak kumbuko uterak inā Anutu inikāt bānep kubāgān ude kuṅatta tāmagutkuk. Ude tāṅkuko uwā intā iṅamiken kudupi kurāki, momi nāmotā kuṅatneṅta tepmaṅkuk.

23 ✨ Ude unita in nadākinikjin kehāromigān iṅitpāṅ kaṅ irut. Tāṅpāṅ Manbiṅam Tāga nadāṅkuṅo unitā imaka tāga ninta nimikta yāwani u bureni-inik api yāpneṅ yāṅ tāwoṅāreṅjirān bureni yāṅ nadāk tākaṅ. Eruk nadāk kehāromi iṅit tākaṅ u pewā paotneṅo udetā nadākinikjin tāṅkehārom tāṅpāṅ itneṅ. Tāṅpākaṅ manbiṅam uwā in-tāgān nāmo nadāṅkuṅ. Nāmo, āma ābori ābori komeni komeni yāwet yāpmāṅ kwani. Pol nākā unita watā āma ude kuṅat tāyat.

Pol ābot tāṅpanita yāṅpāṅ epān pāhap tāṅkuk

24 ✨ Nāk inta yāṅpāṅ komi bārāpi punin terak kuṅat tāyat unita nadāṅjira sākgāmān tāk tāyak. Imata, Kristotā āboriye, iniken gupi u tāṅkentāṅ yāmikta komi yāput peṅpāṅ nadāṅkuko u nāmo tāreṅkuk bumik. Ude unita Pol nākā tāṅkentāṅjira komi u nākā terak kaṅ tārewān yāṅ nadāk tāyat.

25 ✨ Nadākaṅ? Nāk Anutu tāṅo man tawaṅ terak Kristo tāṅo ābot

✨ **1:13:** Luk 22:53; Efe 2:2 ✨ **1:14:** Efe 1:6,7 ✨ **1:15:** 2Ko 4:4; Jon 1:18 ✨ **1:16:** Jon 1:3,10 ✨ **1:17:** Jon 1:1, 8:58 ✨ **1:18:** Efe 1:22-23; Apos 26:23; Rev 1:5 ✨ **1:19:** Jon 1:16; Kol 2:9 ✨ **1:20:** Efe 1:10, 2:16; Rom 5:1; Efe 1:7, 2:13, 1Jo 2:2 ✨ **1:21:** Rom 5:10; Efe 2:12, 4:18 ✨ **1:22:** Efe 2:14-16; Efe 5:27 ✨ **1:23:** Efe 3:17; Hib 3:14; Mak 16:15, 1Ti 3:16 ✨ **1:24:** Efe 3:13 ✨ **1:25:** Efe 3:2,7-8

pähap unitäño watä kuñatpäñ inken Ekäni täño manbirjam kudup täwetpäñ täwoñäreke takta yäj namani.

26 ✧ Man u yäput peñpäñ käbop it yäpmäj äbänjirän ämawebe bian it yäpmäj äbuño u nämo nadänkuñ. Upänkañ kadäni ñokengän nadäk bian käbop itkuko u Ekäni täño ämawebeniye yäjähäñpäñ niwerani.

27 ✧ Bureni, inken gäripi terak Anututä nadäk käbop itkuko u ämawebeniye kwawak yäjähäñpäñ niwetkuk. Täñpäñ nadäk bureni pähap, säkgämän-inik, guñ ämawebe äbori äbori täñkentakta yäjkwawak täñkuko uwä ñode; Kristo u bänepjin-ken itak. Täñpäñ bänepjin-ken itak unita imaka imaka tägagämän kunum gänäñ intä yäpmäkta iwoyänkuko u bureni-inik api yäpneñ.

28-29 ✧✧ Mebäri unita ämawebe kuduhtagän Kristo täño mebäri yäjähäñpäñ yäwet täkamäj. Täñkañ man kädet mebäri mebäri iwatpäñ jukuman yäwerit, bänep pidäm man yäwetpäñ yäwoñäreke täk täkamäj. Täñpäkañ ämawebe u kudup Kristo terak äma bureni täñjirä Anututa iniñ kirenayäj nadänpäñ unita kehäromi pähap Kristotä nimik täyak uterak ehutpäñ epän u täñ-dämik täkamäj.

2

1 Eruk ñode täwera nadäwut; In ba Laodisia komeken nanik ba ämawebe ätu inamna dapun nämo nabäwani, unita komi kwini nämo nadäk täyat.

2 ✧ Komi epän täk täyat u bänepjin täñkehärom takta ba äbot täñpani notjiyekät bänep iron terak kowat-kwasikorän täñpäñ kuñatta u täk täyat. Ba intä nadäk säkgämän yäpmäjirä unitä nadäkinikjin täñ-kehäromtak täyon yäj nadäk täyat. Ba Anutu täño man bureni käbop nanik kwawak ahänkuko unitäño mebäri ket nadäwä tärek täkot yäj nadäk täyat. Täñpäkañ Kristo ini uwä man bureni käbop itkuko unitäño mebäri.

3 ✧ Ukenä nadäk-nadäk siwoñi ba nadäwä tärek-tärek Anutu-ken nanik u kudup tokñek it moretak.

Äma täño man jopi nämo nadäneñ

4 ✧ Täñpäñ äma kubätä in yäj-täkñarani täñpäñ bänepjin täñpä wanenña man ñowä yäyat.

5 ✧ Näk inkät nämo itkamäj upänkañ bänepnatä inta juku piñpäñ nadäj tamik täyat. Täñkañ in täñkentäk säkgämän kowata kowata täñpäñ Kristota nadäj imikinik kehäromigän täñpeñ kuñat takan unita bänep oretoret nadätat.

6 Täñpäkañ in Kristo Jesutä Ekäni täñ tamekta imagutkuño unita ukät kowat-kwasikorän täñpeñ kuñat täkot.

7 ✧ Ude täñpäñ Kristo uterak jäwänjin pewä äpmonpänpäñ yeñkehärom täkot. Ude täñpäñ nadäkinik täktäk kädet täwetpäñ täwoñäreke täñpanitä bänepjin täñmeham tarjirän kuñat täkot. Täñkañ bänep oretoret pen täñ imiñ yäpmäj ärok täkot.

8 ✧ Täñpäkañ äma kubätä nadäk-nadäk jopi ba yäj-yäkñarani man terak täwetpäñ täwoñäreke täñjirän kädet siwoñi kakätäneñta nadäj täpäneñpäñ kuñat täkot. Man udewani uwä ämaken nanik, äbek ora täño kobap man. Uwä kome terak imaka kehäromi nitek uterak wohutpäñ yäk takan, u Kristoken nanik nämo.

9 ✧ Nadäkan, Kristo tohari gupi nitek ahänjukotä itak. Kristo uterak Anutu

✧ 1:26: Rom 16:25-26; Efe 3:3-5,9-10 ✧ 1:27: Efe 1:18, 1Ti 1:1 ✧ 1:28-29: Efe 4:13 ✧ 1:28-29: Efe 3:7,20; Plp 4:13 ✧ 2:2: Efe 3:4,18; Kol 1:26 ✧ 2:3: Ais 45:3, 1Ko 1:24,30; Efe 3:19 ✧ 2:4: Rom 16:18; Efe 5:6; Kol 2:8 ✧ 2:5: 1Ko 5:3 ✧ 2:7: Efe 3:17; Efe 2:20-22 ✧ 2:8: Kol 2:3 ✧ 2:9: Jon 1:14,16

täño täktäk ba mebäri-inik tokŋek pat imitak.

10 ✧ Unitä imaka imaka kehäromi nikek unita intäjukun-inik täyak. Ukät kowat-kwasikorän täñirä Anututä irit bureni intä terak tokŋek peñ tamınkuko itak.

11 ✧ Täñpăkañ Kristo tuben kuñpăñ itkuñ-ken uken Juda kădet iwatpăñ gupjin morăk bureni nămo madăñkuñ. Nămo, gup morăk madăk-madăk mebäri kubă yăpuñ. U ŋodeta yăyat; Āmată gupi morăk madăk tăkañ ude, Kristotă bănep nadăk-nadăkjin biani u madăñ dăkŋeñkuk.

12 ✧ Täñpăkañ ume ărutkuñ-ken uken Kristo-kăt kowat-kwasikorän täñkuñ. Täñkuño unita Anututä ină Jesu-kăt bok awañ gănañ ăneñkuk. Täñpăkañ ină Anututä Jesu awañ gănañ nanik yăpmăñ akuñkuko unităño kehäromi păhapta nadăkinik täñkuño unita kadăni ume yăpuñ-ken uken Jesu-kăt bok awañ gănañ nanik wădăñ tădotpăñ tepmañkuk.

13 ✧ Bian ină guñ, Juda täño бага man nămo iwarani, ba momi măyap täñpăñ kumbani ude bumik kuñjariră Anutută momijin peñpăñ Kristo-kăt bok täñpăñ kodak tañkuñ.

14 ✧ Juda täño бага man kudăn tăwani unită iwan täñ tamınkuk. Uwă momijin kubăkubă kwawak ude pewăn ahăwăpăñ mankenta biŋam tepmañkuk. Upăñkañ Jesută momijin бага mantă yăghahăkuko u kuduŋtagăn păya kwakăp terak urirăn paotkuñ.

15 ✧ Täñpăñ ugăn nămo; Jesută păya kwakăp terak kumbuko uterak măjo wăra kehäromi nikek ba imaka kuduŋtagăn kehäromini nikek u kehäromini kudup yăyomăgatkuñ. Kehäromini yăyomăgatkañ wi yăwatpăñ mebărini kwawak peñirăn imaka jopi ude ăworeñkuñ.

Āma täño бага man nămo iwatneñ

16 ✧ Unita Āma kubătă ume ketemta jop irit ba komepak kodakita orekirit ba orek nămo itta ba Sabatta yăjiwăt man tăwetpăñ taniñ wărăt tăkañ u nămo nadăñ imineñ.

17 ✧ Baga udewani uwă imaka bureni kămi ahăkta yăwani unităño wărani bumikgăn. Upăñkañ imaka bureniwă Jesuken ahăñkuko pătak.

18 Täñpăkañ Āma udewani kubătă man ayăbu kăda kăwanipăñ yăghahăñirăn ba in injinta ăpani nadănpăñ aŋero yăniñ oretta tăwerirăn man udewanita bureni yăñ nadănpăñ nadăkinikjin pewă putărewăpăñ gwăki yăpmăkta täñpă wanenta. Butewaki, Āma udewani uwă Āma täño nadăk jopi iwatkañ ehărită inita nadăñiră ărowani tăk tăkañ.

19 ✧ Āma udewani Kristo nămo tuben kuñkañ meni-tăgăn jop yăñ-tăkŋat tăkañ. Nadăkañ? Kristo uwă ăbot täñpani täño gwăknin păhap. Täñkañ ăbot täñpani nin uwă Kristo täño gupi ude. Gupi u towiñirăn kehărom tañpăñ Anutu täño nadăk uterakgăn tañigăn tăgak täyak. Täñ, Āma udewani uwă Kristo peñpăñ iniken nadăk terak kuñjarani.

20 Eruk, ină Kristo täño kumăk-kumăki yăpurărătpăñ kome täño măjo ba imaka măde ut yămiñkuñopăñ mebäri imata kome ŋonităño măhemi bumik täñpăñ unităño бага man mebäri mebäri iwarăntăk tăkañ?

21 Man u ŋode yăk tăkañ; U injirentawă! U narŋpentawă! U yăpentawă!

✧ 2:10: Efe 1:21-22 ✧ 2:11: Rom 2:29 ✧ 2:12: Rom 6:4; Efe 1:19-20; Kol 3:1 ✧ 2:13: Efe 2:1,4-5
 ✧ 2:14: Efe 2:14-16, 1Pi 2:24 ✧ 2:15: Kol 1:13 ✧ 2:16: Rom 14:1-12 ✧ 2:17: Hib 8:5, 10:1
 ✧ 2:19: Efe 2:21; Efe 4:15-16

22 ✨ Tänpäkaŋ imaka u ba u yäjiwät täkaŋ uwä bäräŋeŋ paotta yäwani. U ämatä iniken nadäkpäŋ yäŋpäŋ-täwoŋärewani.

23 Täŋkaŋ kaŋpäŋ ŋode nadäneŋ; Baga man udewani täga täŋkentäŋ nimek yäŋ nadäneŋ. Ba unita nadäŋirä Anutu iniŋ oretoret kädet bureni täneŋ. U gup yäpmäŋ äpäk-äpäk kädet bureni niwoŋäreŋ täkaŋ yäŋ nadäneŋ. Ba u komi epän Anututä gäripi nadäk täyak unitäŋo kädet niwoŋäreŋ täkaŋ yäŋ nadäneŋ. Upäŋkaŋ nämotä nämoinek! Imaka udewani uwä bureni nämo. Uwä gup täŋo kaŋgärip ba nadäŋ gärip kädet waki u däpmäkta kehäromini nikek nämo. Nämoinek!

3

Kristo terak bänep kodaki iritta man

1 ✨ Tänpäkaŋ inä Anututä Kristo-kät bok yäpmäŋ akuŋkuko unita kunum täŋo tuŋum, Kristotä Anutu dubini-ken intäjukun itak-ken itkaŋ u yäpmäkta gwäk pimik täkot.

2 ✨ Täŋkaŋ bänep nadäk-nadäkjin kunum gänaŋ imaka säkgämän itkaŋ unitagän pewä kuk täyon, kome terak imaka itkaŋ uterak nämo penenŋ.

3 ✨ Imata, in kumbuŋo unita. Kumäŋirä iritiŋ bureni uwä Kristo-kät kwasikorirän Anututä käbop peŋkuko ini watäni it täyak.

4 ✨ Eruk, iritnin täŋo mebäri bureni Kristo unitä äneŋi ahäŋirän in udegän kuduŋtagän ukät bok, iniken peŋyäreŋ epmäget kudän ikek api ahäneŋ.

5 Unita yäŋpäŋ kome täŋo irit kuŋat-kuŋat ba nadäk-nadäk waki u kudup utpäŋ kaŋ yejämbut! U ŋodeta yäyat; Kubokäret, kaŋgärip nadäŋ gärip waki, ba imaka imakata ämäŋi täktäk. Nadäkaŋ? Ämäŋi täktäk uwä anutu jopita gwäjiŋ äpmonŋ imik-imik udewanigän.

6 Tänpäkaŋ imaka udewanita yäŋpäŋ Anututä kokwawak pähap api pewän ahäwek.

7 Nadäkaŋ, inä bian kome ŋonitäŋo nadäk terak itkuŋ-ken uken imaka u inŋit yäpmäŋ kuŋat täŋkuŋonik.

8 ✨ Unita apiŋo imaka päke u mäde ut yämut. Kokwawak, bänep kubit, nadäwäwä, yäŋpäŋ-kaŋiwat ba me yäkyäk u kudup peŋ moreneŋ.

9-10 ✨ Täŋkaŋ äbot täŋpani notjiye jop yäkŋat-yäkŋat nämo täneŋ. Nämoinek, inä bänep bianjiŋ täŋo kudän yejämäŋ moreŋpäŋ bänep kodakipäŋ tek ude wädäwä äroŋkuŋo unita. Tänpäkaŋ bänep kodakijiŋ uwä Anututä ini pewän ahäwani unita Anututä bänep kodakijiŋ uwä ini bumikgän ahäkta täŋkodak täk täyak. U näkŋo mebärina kaŋpäŋ nadäkinik täŋput yäŋpäŋ ude täk täyak.

11 ✨ Ude unita inigän inigän, närepmirek-gärepmirek paotkuk. Grik nanik ba Juda nanik, gupi moräk madäwani ba gupi moräk nämo madäwani, iwoni nanik ba bipi nanik, watä epän äma jopi ba tuŋum äma, nin kuduŋtagän Kristotä gwäknin ude itpäŋ imaka kuduŋtagän uwäk täk täyak.

12 ✨ Eruk, in Anututa biŋam täŋpani, ini-tägän bänep iron täŋ tamiŋpäŋ yäpmäŋ daniŋkuko unita kudän ŋode täŋpeŋ kuŋat täkot; In notjiyeta butewaki nadäŋpäŋ täŋkentäŋ yämik täkot. Täŋkaŋ injinta nadäŋirä äpani täŋpäpäräŋ notjiyeta kokwawak bäräŋeŋ nämo nadäŋ yämineŋ. Nämo, bänep kwini terak oraŋ yämik täkot.

13 ✨ Täŋkaŋ bämoŋjin-ken yäŋwawak ahäŋirän momi pekpek täk täkot. Ekänitä

✨ 2:22: Ais 29:13; Mat 15:9 ✨ 3:1: Kol 2:12; Mak 12:36, 16:19; Efe 1:20 ✨ 3:2: Mat 6:33 ✨ 3:3: Rom 6:2, 2Ko 5:14 ✨ 3:4: Plp 1:21, 1Ko 15:43, 1Jo 3:2 ✨ 3:8: Efe 4:25-31, 5:4 ✨ 3:9-10: Efe 4:22, 25 ✨ 3:9-10: Efe 4:24 ✨ 3:11: Gal 3:28 ✨ 3:12: 1Pi 2:9; Efe 4:2, 32 ✨ 3:13: Efe 4:32, 5:2

momi peŋ tamiŋkuko udegän täk täkot.

14 ✧ Täŋkaŋ bänep iron kädet bureni iwat täkot. Kädet unitä kädet päke u kuduŋtagän yärepmit morek täyak. Bänep iron täktäk unitä kädet täga ätu täŋ-meham taŋjirän in bämopjin-ken bänep kubägän terak säkgämän irit pewän ahäk täkaŋ.

15 ✧ Täŋpäkaŋ bänepjin täŋo yäma däärirä bänep pidäm Kristoken naniktä intäjukun it tamiŋpäŋ bänep nadäk-nadäkjin-ken kaŋiwat epän täk täyon. Nadäkaŋ? In bänep pidäm uterak itta Anututä yäŋ-päbä äbot kubägän tep-manŋkuk. Täŋpäkaŋ imaka u ba unita yäŋpäŋ Anututa bänep täga nadäŋ imik täkot.

16 ✧ Täŋkaŋ Kristo täŋo mantä bänepjin-ken tokŋek pat täyon. Kristo täŋo mantä bänepjin-ken tokŋek ude parirän nadäk-nadäk täga terak notjiye täŋo bänepi täŋkehärom takta yäwetpəŋ yəwoŋərek täŋit kap mebəri tek täkot. Kap Sam terak tewani, ba Ekäni iniŋ oretoret kap ätu ba kap ätu Munapiktä bänepjin-ken pewän ahəwani u Anututa bänep täga nadäŋ imiŋpäŋ tek täkot.

17 ✧ Täŋkaŋ imaka u ba u yäk täkaŋ ba täk täkaŋ u kuduŋtagän Ekäninin Jesu u nadäŋ imiŋpäŋ täk täkot. Ude täŋpäŋ Jesu wäpi terakgän Anutu Nan bänep täga nadäŋ imikinik täk täkot.

Näda miŋi nani täŋo irit

18 ✧ Eruk, webe, in äpjiye gämori-kengän kuŋat täkot. Ekänita biŋam täŋpanitä ude täŋpəwä api tągawek.

19 ✧ Täŋpäkaŋ äma, inäwä webejiyeta nadäŋ yämikinik täŋpäŋ komi mebəri mebəri nämo yämineŋ.

20 ✧ Täŋpäkaŋ ironironi, inä meŋjiye nanjiyetä man yäŋjirä mani buramik-inik täneŋ. Ude täŋjirä Ekänitä tabəwän gəripi nitek api täk täneŋ.

21 ✧ Täŋpäkaŋ nan, inä äpetjiye nanakjiye man jäpi ba yäniŋ wärät man yəwettäko bänepi täŋpä wawəpəŋ nadäŋ bärəp terak nämo kuŋatneŋ.

Intäjukun äma ba watä ämaniye jopita man

22 ✧ Äma täŋo epän watä ämaniye, inä intäjukun ämajiye täŋo man kudup buramik täkot. Täŋkaŋ intäjukun ämajiye inamiken epän täŋpani yäŋ niwerut yäŋkaŋ täŋyäkŋarani nämo täneŋ. Nämo, inamiken itkaŋ ba nämo itkaŋ, epän kehäromigän täneŋ. In Ekäni oraŋ imik täkaŋ unita bänep täŋjiktat-kät nämo, kadäni kadäni kudän siwoŋi terak epän bureni täŋ yämineŋ.

23 ✧ Täŋkaŋ epän u ba u täk täkaŋ u ämata yäŋpäŋ nämo, Ekänita epän täyat yäŋ yäŋpäŋ gwäk pimiŋpäŋ täŋ-dämik täkot.

24 ✧ Nöde nadäŋpäŋ täneŋ; Epän täk täkamäŋ unitäŋo gwäkiwä kunum gənaŋ nininta yäŋ nimanit itak uwä Ekäniken mät yəpne. Nadäkaŋ? Inä Ekäni Kristo täŋo watä äma irirä ini-tägän intäjukun ämajin bureni ude it tamik täyak.

25 ✧ Täŋpäkaŋ äma kudän wakiwaki täŋpaniwä kudän waki unitäŋo kowata api yəpneŋ. Imata, Ekänitä ämawebe kudup täŋo täktäki uwä nadäk kubä terakgän yəpməŋ danik täyak.

✧ 3:14: Rom 13:8-10, 1Ko 13:13; Efe 4:3 ✧ 3:15: Plp 4:7, 1Ko 12:13,27; Efe 4:4 ✧ 3:16: Efe 5:19
 ✧ 3:17: 1Ko 10:31; Efe 5:20 ✧ 3:18: Efe 5:22 ✧ 3:19: Efe 5:25 ✧ 3:20: Efe 6:1 ✧ 3:21: Efe 6:4
 ✧ 3:22: Efe 6:5-8 ✧ 3:25: Rom 2:11

4

1 ✧ Tǎŋpǎkaŋ epǎn watǎ ǎma tǎŋo intǎjukun ǎmaniye, inǎ ŋode nadǎk tǎkot; Nin tǎŋo intǎjukun ǎmanin kunum gǎnaŋ itak. Unita nadǎŋpǎŋ watǎ ǎmajiye kudǎn siwoŋi terakgǎn yabǎŋ yǎwatneŋ.

Ekǎniken yǎŋapik-apik tǎŋo man

2 ✧ Tǎŋpǎkaŋ Ekǎniken yǎŋapik-apikta ket nadǎwǎ tumbǎpǎŋ gwǎk pimipǎŋ kadǎni kadǎni yǎk tǎkot. Ude tǎŋpǎŋ Anutu bǎnep tǎga nadǎŋ imikinik tǎk tǎkot.

3 ✧ Tǎŋkaŋ ninta imaka, yǎŋapiŋirǎ Anututǎ iniken mani tǎŋo kǎderi tǎwit nimirǎn Kristota man kǎbop itkuko u yǎŋahǎk tǎkǎna.

Man unitagǎn nǎk komi yotken itat.

4 ✧ Tǎŋkaŋ Ekǎniken yǎŋapik mantǎ mehamtǎŋ naminiŋirǎ man pidǎmigǎn yǎŋkwawa taŋira ǎmawebe komeni komenitǎ mebǎri kaŋ nadǎwǎ tumbut. Nǎk ude tǎkta yǎŋ namani.

5 ✧ Tǎŋpǎkaŋ ǎma Anutu nǎmo nadǎŋ imani bǎmopi-ken inǎ sǎkgǎmǎn kuŋatpǎŋ Kristo tǎŋo kǎdet yǎwoŋǎrekta pidǎmtak tǎkot.

6 ✧ Ude tǎŋkaŋ yǎkyǎkjintǎ gǎripi gǎkŋi nitek kaŋ ahǎwǎn. Tǎŋpǎkaŋ ǎmatǎ man u ba u tǎwet yabǎnayǎŋ tǎkaŋ unita ketinik nadǎŋpǎŋ kowata sǎkgǎmǎn kaŋ yǎwerut.

ǎma Polkǎt bok irani unitǎŋo man

7 ✧ Nǎkŋaken manna biŋam Tikikustǎ api tǎwerek. Uwǎ nintǎŋo notninpak bǎnepnin gǎmǎni, tǎŋkentǎk ǎmanin ba Ekǎni tǎŋo watǎ piǎ ǎma bureni-inik, man buramik tǎŋpani.

8 ✧ Bǎnepjin tǎŋpidǎm tawut yǎŋpǎŋ iritnin tǎŋo manbiŋam tǎwetta notninpak u inin kireŋpewa ǎretak.

9 ✧ Tǎŋpǎkaŋ ǎma tǎgagǎmǎn Onesimus, man buramik tǎŋpani notjinpak, injin ǎbotken nanik u bok yǎwera ǎreŋkaŋ nǎkǎ itat-ken ŋonitǎŋo manbiŋam api tǎwetdeŋ.

10 ✧ Tǎŋpǎkaŋ komi yot ŋoken bok irani notnapak Aristakus ukǎt Banabas nǎmeni Maktǎ nadǎŋ tamikamǎn. (Mak unitǎŋo mebǎri tǎwetkuro unita inken ǎreŋirǎn not kaŋ tǎŋ imut).

11 Tǎŋpǎkaŋ notnapak kubǎ Josua, wǎpi kubǎ Jastus u imaka, nadǎŋ tamitak. ǎma yarǎkubǎ uwǎ Juda ǎbotken nanik. Juda ǎma ǎtutǎ Anutu intǎjukun itkaŋ kaŋiwat epǎn tǎk tǎyak unitǎŋo man yǎŋahǎkta nǎmo tǎŋkentǎŋ namik tǎkaŋ, yarǎkubǎ unitǎgǎn bǎnepna tǎŋ-kehǎromtaŋ namik tǎkaŋ.

12 Tǎŋpǎkaŋ intǎ ǎbotken nanik kubǎ Epafraŋ, Kristo tǎŋo watǎ piǎ ǎma unitǎ taniŋ oretak. U intǎ kehǎrom taŋpǎŋ Anutu tǎŋo nadǎk siwoŋi yǎpmǎŋpǎŋ nadǎwǎ-tǎrewǎpǎŋ kudup buramiŋpǎŋ kuŋatneŋta kadǎni kadǎni Anutu-ken ehuranigǎn yǎŋapik tǎyak.

13 Bureni-inik tǎwetat; Epafraŋ unitǎ in ba Laodisia ba Hierapolis yotpǎrareken nanik ǎbot tǎŋpani ǎmawebe tǎŋkentǎŋ tamikta komi epǎn inide kubǎ tǎk tǎyak.

14 Tǎŋpǎkaŋ yǎpǎtǎgak ǎma notninpak tǎgagǎmǎn wǎpi Luk kenta Demastǎ taniŋ oretkamǎn.

✧ 4:1: Wkp 25:43,53; Efe 6:9 ✧ 4:2: Efe 6:18; Plp 4:6 ✧ 4:3: Rom 15:30; Efe 6:19, 1Ko 16:9 ✧ 4:4: Efe 6:20 ✧ 4:5: Efe 5:15-16, 1Te 4:11-12 ✧ 4:6: Efe 4:29, 1Pi 3:15 ✧ 4:7: Efe 6:21 ✧ 4:8: Efe 6:22 ✧ 4:9: Plm 10-12 ✧ 4:10: Apos 19:29, 12:12; Apos 13:13; Plm 24

¹⁵ Tänpäkan näkä Laodisia yotpärareken nanik äbot tänpäni ba Nimfa ukät äboriye Anutu iniñ oretta Nimfatä ini yotken ärok täkan u näkño bänep täga man ño yänahänpän kan yäwerut.

¹⁶ Tänpäkan man kudän ño ämawebe daninpän yäwerä nadän morewäkan Laodisia äbot tänpäni uken pewä kuñirän unitä udegän kan daninpän nadawut. Tänpän unita kubä kudän tänpän yämiñkuro u imaka, tamäkan kan daninpän nadawut.

¹⁷ ✧ Daninpän nadänkan Akipus ñode kan iwerut; Epän Ekänitä yän gamani uwä säkgämän siwonjigän kan täñ yäpmän ku yän kan iwerut.

¹⁸ ✧ Eruk, Pol näkña-tägän ketnatä bänep täga man ño kudän tänpän tamitat. Komi yotken irani näka nadän namik täkot. Eruk, Ekäni täño orakorakitä inken itinik täyon.

1 Tesalonaika

Ämawebe bänepi api äyäjurani täñkehärom takta manbiñam

1 ✨ Eruk notnaye, Silas kenta Timotitä täñkentäj namiñirän näk Poltä man ño kudän täyat. Kudän täñpäñ äbot täñpani Tesalonaika kome itkañ, Anutu Nan ba Ekäni Jesu Kristo-kät kowat kwasikorän täk täkañ, inta pewa äretak. Anutu täño orakoraki ba bänep pidämtä intä terak äroton.

Tesalonaika äbot täñpani täño nadäkiniki

2 ✨ Nin kadäni kadäni yäñapik epän täñkañ inta nadäj tamiñpäñ Anutu bänep täga man iwet täkamäj.

3 ✨ Nadäkinikjin täño bureni kañ-ahäk täkañ ba täñkentäk epän bänep iron-jintä pewän ahäk täkañ ba nadäkinikjin Ekäni Jesu Kristo terakgän peñpäñ bänepjin täñkehärom tañpeñ kuñat täkañ unita nin Anutu Nanin injamiken kadäni kadäni nadäj tamiñpäñ yäñahäñpäñ iwet täkamäj.

4 ✨ Notnaye, nin inta bureni-inik ñode nadäkamäj; Anututä nadäj tamikinik täñpäñ inita biñam iwoyäñkuk.

5 ✨ Ude nadäk täkamäj uwä mebäri ñodeta; Mani biñam Täga täweritna man u jopi nämo täñkuk. Nämo, nin mani biñam unita nadäna bureni-inik täñpäpäñ Kudupi Munapik täño kehäromi terak täwetkumäj. Inkät itkumäj-ken uken inta yäñpäñ imaka u ba u yäñpäñ täk täñkumäjño u nadäkañ.

6 ✨ Täñjitna nintäño kädet kuroñ ugän iwarän täñkuñ. Iwarän täñpäñ Ekäni imaka, udegän iwarän täñkuñ. Täñpäkañ Ekäni täño Manbiñam Täga uwä komi ba bäräpi u punin terak Kudupi Munapiktä bänep pidäm täñ tamiñirän man u bänepjinta biñam täñkuk.

7 ✨ In ude täñkuño uwä nadäkinik täñpani Masedonia ba Akaia komeken nanikta intäjukun täñ yämiñpäñ kädet täga yäwoñäreñkuñ.

8 ✨ Täñpäkañ inken, Ekäni täño mantä tokneñ moreñpäñ Masedonia ba Akaia komeken kuñ moreñkuk. Täñkañ, ugän nämo. In Anutu nadäj imikinik täñkuño unitäño manbiñam uwä komeni komeni nadäj moreñkuño unita nintä yäwetnañji kubä nämo täñkuk.

9 ✨ Ini-tägän, nintä inken epän täñjitna not täñ nimiñkuño unitäño manbiñam niwet täkañ. Ba intäño manbiñam komeni komeni yäñpäñ-nadäk ñode täñ yäpmäj kukañ; In anutu jopi nadäj yämik täñkuño u mäde ut yämiñpäñ Anutu irit kehäromi mäheми bureni unitäño watä epän ämaniye ude itkañ.

10 ✨ Ba apiño in anutu jopi nadäj yämik-yämik kädet u mäde ut imiñpäñ nanaki Jesu kunum gänañ naniktä äpäkta itsämäñpäñ itkañ. Nanaki u kumbani-ken nanikpäñ yäwän kikuñurani unitä täñkentäj nimiñirän Anutu täño kokwawak kadäni pähap ahäwayäj täyak uwä api irepmittne.

2

Poltä Tesalonaika kome epän täñkuk

1 ✨ Notnaye, ninä inken ahäñpäñ epän nämo täna wañkuñ. Nämoinik, epän

✨ 1:1: Apos 17:1-10, 2Te 1:1 ✨ 1:2: Plp 1:3-4; Kol 1:3, 2Te 1:11 ✨ 1:3: 1Ko 13:13; Kol 1:4-6 ✨ 1:5: 1Ko 2:4-5, 1Ko 4:20 ✨ 1:6: 1Ko 4:16, 2Te 3:9; Apos 17:5-9 ✨ 1:7: 1Pi 5:3 ✨ 1:8: Rom 1:8 ✨ 1:9: Apos 14:15 ✨ 1:10: Tai 2:13; Apos 17:31, 1Te 5:9 ✨ 2:1: 1Te 1:5,9

täjnitna bureni ahäjkkuk. U injin nadäkan.

2 ✧ Ba pengän Pilipai kome nidäpmanppäj niwat kireņkuņo u imaka, nadäkan. Ude täj nimiņkuņopäj nämo kwitanĵumäj. Nämoinik. Äma ätutä iwan pähap täj nimiņirä Anutu yäpmäj wädäppäj bätakigän nadäņkan inken äreņpäj Anutu täņo Manbiņam Täga u täwetkumäj.

3 Täņpākan manbiņam täwetkumāņo uwā bāneppin täņpidām takta täwetkumāņ. U jop manman ba yāņ-tākņarani man nämo täwetkumāņ. Ba in täņpāwakta man nämo täwetkumāņ.

4 ✧ Nāmo, Anututä nibāwän tägawāpāj mani biņam yāņahänekta epän ņo ketnin terak peņkuk. Epän u tāk tākamāj uwā ämatä ninta nadāwā ärowani tākta nämo tāk tākamāj. Nämoinik, Anutu bāneppin yäpmāj danik täyak unitä nibāwän gäripi täņpekta tāk tākamāj.

5 ✧ Täņpākan in nintāņo mebäri nadäk tākan, ba Anututä udegän nintāņo mebäri nadatak. In nintāņo manta gäripi nadāwut yāņpāj bānep ärik-ärik man nämo täwetkumāņ ba intāņo moneņ tuņunta yabāngärip täņpāj Anutu täņo man terak yāņ-tākņatpāj yäpmākta nämo täņkumāņ.

6 ✧ Ba in bāmopjin-ken ba kome kukņi kāda wāpnin biņam ikek kuņatta nämo täņkumāņ. Nāmo, nin Kristo täņo aposoro bureni-inik itkamāj unita täņkentāj nimut yāņ täga peņ täwetnaņipāj nämo peņ täwetkumāņ.

7 Täņpākan webe kubätä nanakiye watāni säkgāmän itkan nonoņ yepmāj towik täyak ude bumik in bāmopjin-ken kwini terak it täņkumāņonik.

8 Gäripnin taņi inken peņkumāņo unita Anutu täņo Manbiņam Täga täwettagän nämo. Inta yāņpāj gupnin inij kirekta bok pidām täņkumāņ. Imata, bāneppintä inta gäripi pähap nadäņkumāņo unita.

9 ✧ Notnaye, nintä bāmopjin-ken itkan epän taņi täņkumāņo u nadäkan. Bäräpi tamine yāņpāj kepma bipani gupnin mehamtākta epän bok kädäp ikek tāk täņkumāņonik. Ude täņkan Anutu täņo Manbiņam Täga uwā täwetkumāņ.

10 Inken mominin nämo, kudupi-inik, bānep siwoņi terak kuņatpāj epän täņ tamiņkumāņo u in nadäkan. Uwā in ba Anutu imaka, penta nadäkan.

11 Täņpākan kubä pen ņode nadäkan; Äma kubätä äperiye nanakiyeta täņ yämik täyak, in kubäkubäta udegän täņ tamiņkumāņ.

12 Intä irit kuņat-kuņat Anututä nadāwän siwoņi tāk täyak udegän täņpeņ kuņarut yāņ nadäppāj bānep täņ-kehäromtak man täwerit, bānep täņpidām tak man täwet täņkumāņ. Ba Anututä tabäņirän täga täņpekta in kädet täga terak kuņarut yāņpāj kadāni ätu man kehäromi täwetkumāņ. Imata, Anutu unitä kaņiwat yewani gānaņ, iniken wāpi biņam ikek itta yāņpābä tepmak täyak unita.

Anutu täņo manta jibi yāpuņ

13 ✧ Täņpākan nin Anutu täņo man täweritna nadāwā komen äma täņo man kubä bumik nämo täņkuņ. Nämoinik! Anutu täņo man bureni-inik ude nadäņkuņo unitä Anutu täņo äbot täņpani inken epän täņirän irit kuņat-kuņatjinken bureni ahäk tākan. Unita nin inta yāņpāj Anutu bānep täga man kadāni kadāni iwet tākamāj.

✧ 2:2: Apos 16:19-24; Apos 17:1-9 ✧ 2:4: 1Ti 1:11; Gal 1:10; Jer 11:20 ✧ 2:5: Apos 20:33, 2Pi 2:3; Rom 1:9, 1Te 2:10 ✧ 2:6: Jon 5:41,44 ✧ 2:9: Apos 20:34, 1Ko 4:12 ✧ 2:13: 1Te 1:2, 2Te 2:13; Gal 1:11-12

14 ✨ Notnaye, inä Judia komeken nanik Anutu tãño äbot tãñpani Kristo Jesu-kät kowat kwasikorän tãñpenj kuñat tãkañ, apiño udegän tãkañ. Judia äbot tãñpani uwä Juda naniktä däp್ಮãñpãñ komi yãmik tãñkuño udegän in notjiye ätutä tadãp್ಮãñpãñ komi tamik tãkañ.

15 ✨ Kädet u kudupi nãmo. Juda naniktä profet biani biani ätu däp್ಮãñ yãp್ಮãñ äbätãngän Ekäni Jesu udegän utpewä kumbuk. Tãñpãkañ nin udegän nidãp್ಮãñpãñ komi niminjuñ. Ude tãñkuño u Anututa not nãmo tãñ imik tãkañ ba ämawebe kuduptagãnta iwan tãñ yãmik tãkañ.

16 ✨ Ba ugän nãmo. Guñ äbotken Anutu tãño man yãweritna nadãñpãñ Anututa biñam tãneñ yãñkañ бага peñkirek tãkañ. Tãñpãkañ äma uwä kädet wakiwaki ude tãñ yãp್ಮãñ äbãñtãko mominitä ärowani pähap tãñirän eruk, Anutu tãño kokwawak ahãñ yãmítak.

Tesalonaika ämawebe äneñi yabãkta nadãñkuk

17 ✨ Notnaye, kadãni kerãpigän in tepmanjukumãño upãñkañ tepmak-inik nãmo tãñkumãñ. Nãmoinik. Bãnepnintä inta butewaki nadãñ tamijnãñ äneñi tabãkta gãripi-inik nadãkamãñ unita inken äneñi ärekta ehut itkamãñ.

18 Inken ärekta gãripi nadãkamãñ upãñ Pol nãkã kadãni kadãni inken ärekta nadãñira Satantä kädet peñpipiñ namik täyak.

19-20 ✨ Tãñ, inta gãripi pähap nadãk tãkamãñ u ñodeta; Epãnin tãño bureni-inik uwä in, ba nintãño oretoret ba epmãgetnin uwä in, unita Ekãninin Jesu unitãño äbãkãbãk kadãni-ken injamiken inkät penta itkañ kehãromigän bãnep oretoret terak tãga api itne.

3

Pol Timoti iniñ kireñkuk

1-2 ✨ Notnaye, inta nadãwãtãk tãñi tãñpãñ nek Atens yotpãrare-ken itkañ Timoti iniñ kireñpeda inken ärekta man yãñpãñ-nadãk tãñkumãñ. Timoti, notninpak bureni ba Anutu tãño epãn äma ude itpãñ Kristo tãño Manbiñam Tãga yãñahãk täyak unitä päre Anutu tãño man terak bãnepjin ba nadãkinikjin tãñkehãrom takta iwoyãñkumãk.

3 ✨ Komi ba bãrãpitã tãñpewän kwainej yãñpãñ Timoti teda äreñkuk. In nadãkañ, Anutu tãño man uwä kwini terak itpãñ-nadãnektã nãmo yãñ nimani.

4 ✨ Nin inkät itkañ pengän man ñode täwetkumãñ; Anututa yãñpãñ komi bãrãpi in ba nintã terak api ärowek. Man yãñkumãño u bureni ahãtak ño yãñ nadãkañ.

5 ✨ Mebãri unitagän inta nadãwãtãk pähap tãñpãñ intãño nadãkinikjin kanpãñ nadãkta Timoti iniñ kireñpewa äreñkuk. Tãñyãkñarani äma waki Santãntã tãñ-tãkñat-pewän nadãkinikjin pewã putãreñirã epãnin jop pewã paorek-tawã yãñ nadãñkuk.

Timoti manbiñam tãga yãp್ಮãñ äbuk

6 ✨ Tãñpãkañ Timotitã inken nanik äyãñut pãbã nadãkinikjin ba bãnep ironjin unitãño manbiñam ñode niwetkuk; Intã nintã gãripi pähap nadãk tãkañ. Ba nintã in tabãkta gãripi nadãk tãkamãñ, udegän intã nin nibãkta yãk tãkañ. Manbiñam ude niwetkuk.

✨ 2:14: Apos 17:5 ✨ 2:15: Apos 2:23, 7:52 ✨ 2:16: Mat 23:32-33 ✨ 2:17: 1Te 3:10 ✨ 2:19-20: Plp 2:15-16, 4:1, 2Te 1:4 ✨ 3:1-2: Apos 17:15 ✨ 3:1-2: Apos 16:1-3 ✨ 3:3: Efe 3:13, 2Ti 3:12 ✨ 3:4: Apos 14:22 ✨ 3:5: Plp 2:16 ✨ 3:6: Apos 18:5

7 ✧ Täñpăkañ notnaye, in nadăkinikjin ikek itkañ yăj biñam niwerirăn nadăñkumăño unităwă nin komi butewaki terak kuñat tăkamăñ unităño bărăpi tăñpidăm tañkuk.

8 Bureni, in Ekăni inĵit-inik tăñpeñ kuñariră nadăñpăj nintăño iritninken ġăripi păhap ahăk tăyak.

9 Täñpăkañ inta yăñpăñ Anutu inĵamiken bănep tăga păhap nadăk tăkamăñ unita Anutu bănep tăga inide kubă iwet tăkana!

10 Täñkañ nadăñ nimiñirăn inken päre kowat kawăn tăñpăñ nadăkinikjin ätukăt tăñkehărom takta kepma bipani Anutu-ken ġwăk pimiñpăñ kehăromigăn yăñpăk tăkamăñ.

11 ✧ Eruk notnaye, Nanin Anutu ba Ekăninin Jesută ini kădet tăwit nimiñirăn inken kañ ârena.

12 Täñpăkañ Ekănită bănepjin-ken epăn tăñirăn inken bănep iron kădet tañ ahăñirăn inĵin-tăgăn bănep iron kowata kowata tăk tăkot. Ba âma ġăgănita udegăn kañ tăñ yămut, nintă inta tăñ tamik tăkamăñ udegăn.

13 ✧ Ude tăñiră Anutu Nanintă bănepjin tăñkehărom tañirăn inĵamiken momiñjin nămo, bănep kudupi-inik kuñat tăkot. Pen udegăn kuñariră Ekăninin Jesută âmawebe inita biñam iwoyăwani yămagut yăpmăñ âneñi kañ âbăn.

4

Anutu inĵamiken siwoñi kuñat-kuñatta man

1 ✧ Notnaye, Ekăni Jesuta yăñpăñ jukuman kubă ñode tăwetnapăñ nadăwut; Irit kuñat-kuñatjintă Anutu not tăñ imikta mebări tăwetpăñ tăwoñărek tăñkumăño udegăn kañ irut. Täñkañ Anutu tăño man u tăga iwet tăkañ upăñ ġwăk pimiñpăñ ehuranigăn kañ iwarut yăñpăñ tăwetkamăñ.

2 Ekăni Jesu tăño meni terak man kehăromi tăwetpăñ tăwoñărek tăñkumăño nadăkañ u.

3 ✧ Anutută ñode tăwet tăyak; Kubokăret peñpăñ bănep siwoñi terak kuñat tăkot.

4 Täñpăkañ in bănep nadăk-nadăkjinta watăni itpăñ webejiye-kăt kădet siwoñi terak kañ kuñarut.

5 Kădet siwoñi terak kuñatkañ âmawebe ġuñ, Anututa nămo nadăwanită yabăñġărip tăñpăñ kubokăret tăk tăkañ ude nămo tăneñ. Nămoinik!

6 ✧ Unita in notjiye tănyăkñatpăñ webeniye nămo kubotăneñ. Kădet waki udewanita bian man ñode tăwetkumăñ; Ekănită âma kădet ude tăk tăkañ uwă kowata waki api yămek.

7 ✧ Bureni! Nadăk nadăk waki yăpmăñ kuñatneta nămo, kudupi-inik itpăñ nadăk-nadăk siwoñigăn yăpmăñ kuñatneta Anutută nimăgutkuk.

8 ✧ Unita âma kubătă man u măde ut imayăñ tăko uwă âma kubătă nămo, Anutu, Kudupi Munapik bănepjin-ken pek tăyak u măde api ut imek.

9 ✧ Eruk âbot tăñpani âmawebenaye, Anutută ini bănep iron tăktăk kădet mebări tăwetpăñ tăwoñăreñirăn bureni iwet tăkañ upăñ imata bănep iron kowat tăñpăn tăneñta âneñi jop kudăn tăñ tamine?

10 ✧ Nămo, ină Masedonia kome âbot tăñpani âmawebe kome kome it yăpmăñ kukañ u bănep iron tăñ yămik tăkañ. Upăñkañ pen kañ tăñput yăñpăñ tăwetkamăñ.

✧ 3:7: 2Te 1:4 ✧ 3:11: 2Te 2:16 ✧ 3:13: Plp 1:10, 2Te 1:7,10 ✧ 4:1: 2Te 3:6 ✧ 4:3: 1Te 5:23; Hib 10:10, 1Pi 1:16 ✧ 4:6: Sam 94:1 ✧ 4:7: 2Te 2:13-14, 1Pi 1:15-16 ✧ 4:8: Luk 10:16; Ese 36:27; Ese 37:14, 2Ko 1:22 ✧ 4:9: Jon 13:34 ✧ 4:10: 2Te 3:4

11 ✨ Täjpäkaŋ man kubä pen ɲode täwetpäŋ täwoŋärenkumäŋ; Kuŋ äbäŋ täŋkaŋ täŋuruk-uruk nämo täneŋ. Komejin-kengän it dämiŋpäŋ epän ketjin-ken pewani u kehärom taŋpäŋ kaŋ täŋput.

12 ✨ Ude täŋpäŋ nakta jop kubä nämo api itneŋ. Ude täŋjirä äma Anutu täŋo kädet nämo iwat täkaŋ u inta bäneŋ täga api nadäneŋ.

Jesutä äneŋi äbäka man

13 ✨ Notnaye, in bämoŋjin-ken nanik ätu kumbuŋo u jide itkaŋ unitäŋo mebäri ket nadäwä tärewut yäŋpäŋ man ɲo täwetat. Ket ude nadäwä tärewäkaŋ guŋ ämatä noriye kumäŋjirä nadäk-nadäki paoräpäŋ konäm butewaki pähap täk täkaŋ in udegän nämo täneŋ. Nämoinik!

14 ✨ Nin nadäkinik ɲode täk täkamäŋ; Jesu kumäŋkaŋ akuŋkuk. Ude täŋkuko unita ɲode imaka nadäkinik täk täkamäŋ; Anututä Jesu iniŋ kireŋpewän ämawebe nadäŋ imiŋkaŋ kumbuŋo u ini-tägän yämaguränkaŋ inikät bok api ämneŋ.

15 ✨ Ba Ekänitä iniken man kubäwä ɲode täwetna; Kome terak kodak iritna Ekänitä äbayäŋ täyak-ken uken kodak irani nintä kumbani nämo api yärepmitne. Nämoinik!

16 ✨ Ekäni kunum gänaŋ naniktä äpayäŋ täŋjirän womat mämä api ahäwek. Täŋpäŋ aŋero intäjukun täŋpanitä gera yäŋjirän Ekäni ini uwä gera pähap yäŋkaŋ api äpek. Äpäŋjirän ämawebe Kristo nadäŋ imiŋpäŋ kumbuŋo unitä jukun api akuneŋ.

17 Akunjirä kokoki yarägän kodak itnayäŋ täkamäŋ uwä kumbani yäput penakaŋ gubamtä pudät päro nipmaŋpäŋ punin terak Ekäni-kät kowat kawän api täne. Täjpäkaŋ Ekäni-kät-gän api it yäpmäŋ ärone.

18 Unita in man ɲowä yäŋpäŋ-nadäk täŋpäŋ notjiye kumbanita nadäwätäk peŋpäŋ bäneŋjin täŋpidäm täkot.

5

Ekäni äneŋi pit kubägän api ahäwek

1-2 ✨✨ Notnaye, injin ɲode bureni nadäk täkaŋ; Nämo nadäŋjirä kubo ämatä bipani äbäk täkaŋ udegän Ekäni täŋo äbäkäbäk kadäni täropigän api ahäŋ nimek. Ude nadäk täkaŋ unita Ekäni äneŋi äbayäŋ täyak uwä kadäni ba kepma uken api ahäwek yäŋ imata kudän täŋpäŋ tamine?

3 ✨ Täjpäkaŋ kadäni uken ämawebetä nin säkgämän kwini terakgän itkamäŋ yäkŋat irirä Ekänitä pit kubägän ahäŋ yämiŋpäŋ api däpmäŋ paorek. Bäräŋeŋ ahäŋ yämayäŋ täyak uwä webe nanak koki ikektä ittäŋgän komi bäräŋeŋ nadäk täkaŋ ude. Imaka umuri u bäräŋeŋ ahäŋ yämiŋjirä jide täŋpäŋ api metäŋpeŋ kuneŋ?

4 Upäŋkaŋ notnaye, inä bipmäŋ urani gänaŋ nämo itkaŋ unita Ekäni täŋo kadäni, kubo ämatä bäräŋeŋ ahäk täkaŋ ude ahäŋjirän nämo kikiŋutneŋ.

5 ✨ Nämoinik, ninä bipmäŋ urani ba bipanita biŋam nämo, peŋyäŋek ba kepmata biŋam äbot täŋpani.

Bäneŋ kodaki it täkäna

✨ **4:11:** Efe 4:28, 2Te 3:8,12 ✨ **4:12:** 1Ko 5:12-13; Kol 4:5 ✨ **4:13:** Efe 2:12 ✨ **4:14:** Rom 14:9, 1Ko 15:3-4,12 ✨ **4:15:** 1Ko 15:51 ✨ **4:16:** 1Te 1:10, 2Te 1:7, 1Ko 15:52 ✨ **5:1-2:** Mat 24:36 ✨ **5:1-2:** Mat 24:42-44, 2Pi 3:10; Rev 3:3 ✨ **5:3:** Ese 13:10; Mat 24:39; Luk 21:34-35; Jon 16:21-22 ✨ **5:5:** Rom 13:12; Efe 5:9

6 Unita äma ätu bänepi nadäk-nadäkita watä nämo itkañ dämpmon pat täkañ ude nämo täne. Nämo inik, nadäna tumbäpäñ watäni itpäñ kuñat täkäna!

7 Täñpäkañ äma dämpmon pärani uwä bipmäñ urani gänañ pat täkañ. Ba äma ume jägämi nañkañ täñgunguñ kudän täk täkañ uwä bipani täk täkañ.

8 Upäñkañ kepma täño äbot ninäwä bänep nadäk-nadäkninta watä kehäromi itpäñ kuñat täkäna. Täñpäkañ nadäkiniknin ba notniyeta nadäñ yämik-iniktä kurepä ude ukät-pipik täñ niminirän äma wakitä nämo nidäpek. Ba Anututä bureni api nimagurek yäñ bänepnin ukädagän penjitna unitä gwäpä kehäromi ude täñ nimik täyon.

9* U mebäri ñode unita; Nin Anutu täño bänep wakwaki bureni kañ-ahäneta nämo iwoyäñ nipmañkuk. Nämo inik! Ekäninin Jesu Kristo täño wäpi terak irit kehäromi koreneta iwoyäñpäñ nipmañkuk.

10* Jesutä ninta kowata kumboko unita ukät bok täga api itne. Unita Jesu täño äbäkäbäk kadäni-ken nin kumnayäñ tämäño u ba kodak itnayäñ tämäño u tägagän, ukät penta api it yäpmäñ ärone.

11* Eruk, inä man tägagämän u nadäñpäñ man kowat iwerän täñpäñ bänepjin pen täñ-kehäromtak täkot, täk täkañ ude.

Kädet Anututä gäripi nadäk täyak ugän iwatne

12* Notnaye, man kehäromi ñode täwetkamär; Äma inta yäñpäñ in täñkentäka bämopjin-ken komi epän täk täkañ ba Ekänita yäñpäñ intäjukun täñ tamik täkañ, ba täwetpäñ täwoñärek täk täkañ u nadäñ yämik täkot.

13 Täñkañ epän ude täñ tamik täkañ unita inä nadäñ yämikinik täñpäñ bänep oretoret terak orañ yämik täkot.

Täñpäñ notjiye-kät not täñpäñ bänep kwini terak it täkot.

14* Unita notnaye, in ñode täk täkot; Äma gañani, epän nämo täñpanita umun man yäwet täkot. Ba äma täñ mäyäk-mäyäk ba umun terak kuñarani udewani täñkentäñ yämiñpäñ bänepi täñ-kehäromtak täkot. Ba äma kehäromini nämo täñ-mehamtañ yämik täkot. Täñpäñ äma udewani täñkentäñ yämikta nämo gañja täneñ. Nämo, pentagän täñkentäk-kentäk terak kuñat täkot.

15* Täñkañ waki kowata kowata täneñta watä kehäromi itpäñ kuñat täkot. Ude täñkañ injin-tägän ba äma gägäni kuduptagän täñkentäk-kentäk kowata kowata kañ täñ yäpmäñ ärowut.

16* Ude täñkañ kadäni kadäni bänep pidäm terak oretoret täñpeñ kañ kuñarut.

17* Täñkañ Anutu-ken yäñpik man yäkta nämo gañja täneñ. Nämo, pen yäk täkot.

18* Ba imaka u ba u unita Anutu bänep täga man iwet täkot. Inä Kristo Jesu-kät kwasikoraniä ude kañ täñput yäñpäñ Anututä peñ täwetak.

19* Täñpäkañ Munapik täño kädäp nämo däpä kumneñ.

20* Täñpäñ äma kubätä Anutu täño mani biñam yäñahäñpäñ täwerirän nadäñ äwaräkuk nämo täneñ.

21 Upäñkañ man nadäk täkañ u kuduptagän nadäñpäñ yäpmäñ danik kañ täñput. Ude täñkañ imaka täga täñpäñä u kañ yäpmäñ kuñarut.

22 Ude täñkañ waki mebäri mebäri kudup mäde kañ urut.

* 5:9: 1Te 1:10, 2Te 2:14 * 5:10: Rom 14:8-9, 1Te 4:14 * 5:11: Jud 20 * 5:12: 1Ko 16:18, 1Ti 5:17 * 5:14: 2Te 3:6,11,15 * 5:15: Snd 20:22; Rom 12:17, 1Pi 3:9 * 5:16: Plp 4:4 * 5:17: Luk 18:1 * 5:18: Efe 5:20 * 5:19: Efe 4:30 * 5:20: 1Ko 14:1,39

23 ✧ Eruk notnaye, inta yäñpäj Anutu-ken ñode yäñapik täkamäj; Anutu, bänep kwini mähemitä ini ärutpak tañpäj tepmañirän bänep kudupi kañ täj morewut. Ude täñirän gupjin, bänepjin ba mäjojin kudupi parirän Ekäninin Jesu Kristo äbayäj täyak u injamiken momijin nämo, kañ irut.

24 Täñpäkañ näk nadätat, Anutu tämagut täyak, man bureniğän yäwani unitä imaka yäyat ño inken bureni api täñpek.

25 ✧ Täñpäkañ notnaye, in ninta nadäñpäj Ekäniken yäñapik täkot.

26 ✧ Täñkañ äbot täñpani injin-tägän, Ekäni wäpi terak not täñpäj keräntäk täk täkot.

27 Unita näk Ekäni injamiken man kehäromi ñode täwetat; In man kudän ño äbot täñpani kuduptagän danñpäj yäwerirä nadäwut.

28 Täñpäkañ Ekäninin Jesu Kristo täjo orakoraktä inken itpäj itinik täk täyon. Ude.

2 Tesalonaika

Bäräpi ätu bänepi api äyäjuranitä yabäj ahäk täkañ unitäño manbiñam

1 ✨ Eruk notnaye, Silas kenta Timotitä täñkentäj namänpäj näk Poltä man ño kudän täyat. Kudän täñpäj äbot täñpani Tesalonaika kome itkañ, Anutu Nan ba Ekäni Jesu Kristo-kät kowat kwasikorän täk täkañ, inta pewa äretak.

2 ✨ Anutu Nan ba Ekäni Jesu Kristo täño orakoraki ba bänep pidämtä intä terak äroton.

3 ✨ Notnaye, kadäni kadäni yäjapik epän täñkañ bänepnintä peñ niwerirän inta yäjpäñ oretoret man iwet täkamäj. Nadäkinikjin tañi pähap tokneñ ärok täyak, ba bämopjin-ken bänep iron kädet tañi ahäj pat täyak, unita Anutu bänep täga man täga iwet täkamäj.

4 ✨ Täñpäkañ Anututa yäjpäñ in komi komi tamiñirä gupjin komi butewaki terak itkañ nadäkinikjin nämo pewä putärewäpäñ gwäk pimiñpäñ kuñat täkañ. Unita intäño manbiñam u nintä komeni komeni Anutu täño äbot täñpani yäjahäñpäñ yäwet täkamäj.

Ekänitä äma yäpmäj danikta man

5 ✨ Komi butewaki ahäj tamiñirä kehärom tañpäñ it täkañ uwä ñode niwoñärek täyak; Anututä iniken kädet siwoñi iwatpäñ nadäñirän bäräpi u ahäj tamik täkañ. Komi unitä inä Anutu täño kañiwat yewa gänañ kukta yäpän-siwoñtañ tamik täyak. Täñpäkañ Anutu täño kañiwat epän u täñkehärom takta epäni täk täkañ.

6 ✨ Unita kämiwä Anututä kädet siwoñi iwatpäñ äma komi butewaki tamik täkañ u kowata komi butewaki udegän api yämek.

7 ✨ Upäñkañ ämawebe komi butewaki nadäk täkañ inäwä, ninkät penta komi butewaki u api ketäreñ nimek. Ketäreñ nimayäj täyak u Ekäni Jesu-kät añeroniye äbot pähap-kät kunum gänañ naniktä äpnayäj täño kadäni ugän Anutu ini ude api täñ nimek.

8 ✨ Kadäni uken kädäp mebet ikek äpä äma Anututa täñguñtak täkañ ba Ekäninin Jesu täño Manbiñam Täga u nadäj äwaräkuk täk täkañ uwä komi api yämek.

9 ✨ Kowata Anututä äma udewanita yämayäj täyak u kumäj-kumäj tärek-täreki nämo. Ba ini dubini-ken nanik ba kehäromini täño epmäget kudäniken yäwat kireñpewän päñku äneñi äbäktä nämo, ukädagän api kuneñ.

10 ✨ Kadäni uken Jesutä wäpi biñam yäpmäkta kwawak api ahäwek. Ahäñirän iniken äboriye, ämawebe mani nadänpäj bänepi-ken peñpeñ kuñarani unitä epmäget kudäni u kañpäñ biñam api yäj imineñ. Täñpäkañ inä mani biñam täweritna nadäwä bureni täñkuño unita penta api käneñ.

11 ✨ Unita inta yäjpäñ kadäni kadäni Ekäniken yäjapik man ñode yäk täkamäj; Anutunintä kädet siwoñi iwatta iwoyäñkuko uterakgän itneñta täñpidäm tañ tamiton. Täñkañ iniken kehärominitä mehamtäñ tamiñirän

✨ **1:1:** 1Te 1:1 ✨ **1:2:** Rom 1:7 ✨ **1:3:** 1Te 1:2-3, 2Te 2:13 ✨ **1:4:** 2Ko 7:4, 1Te 2:19; Rev 1:9 ✨ **1:5:** Plp 1:28 ✨ **1:6:** Rom 12:19; Rev 18:6-7 ✨ **1:7:** Mat 25:31, 1Te 3:13, 4:16 ✨ **1:8:** Sam 79:6; Ais 66:15; Rom 2:8, 1Pi 4:17 ✨ **1:9:** Ais 2:10, 19, 21 ✨ **1:10:** Kol 3:4, 1Te 3:13 ✨ **1:11:** Kol 1:9, 1Te 1:2-3

imaka tägatäga täkta gäräpi nadäk täkañ u täñpäj irit kuñat-kuñatjinken nadäkinikjin täño epäni bureni u kañ kañ-ahäwut.

12 ✨ Ude täñpäj irit kuñat-kuñatjintä Ekäninin Jesu täño wäpi biñam orañ yäpmäj ärok täkot. Ude täñpäj Jesu täño wäpi biñam äronirän in udegän Jesu iñamiken wäpjin biñam ikek kañ irut. Wäpi biñam uwä Anutunin ba Ekäninin Jesu Kristo unitäjo iron.

2

Anutu täño manta iwan api ahäwek

1 ✨ Notnaye, Ekäninin Jesu Kristo täño äbäkäbäk ba unitä nimagut yäpmäj päbä dubini-ken api niñmanñpeko unitäjo manbiñam täwera nadäwut.

2 Äma ätutä ñode api yäj-täkñatneñ; Munapiktä ñode niwetak; Ekäni täño kadäni uku ahäjukuk yäj api täwetneñ. Ba meni-tägän jop api yäj-täkñatneñ. Ba man kudän terak Poltä kudän täk yäj api yäj-täkñatneñ. Ude yäj-täkñarirä in tänguj täñpäj kwaiñkañ bänepjin nämo pewä putärewek.

3 ✨ Yäj-täkñat man ude wani täwerirä nämo nadäj yämineñ. Ekäni täño kadäni keräp täñirän pengänä Ekäni täño manta iwan pähap api ahäwek. Täñkañ Peñawäk Äma, geñita biñam täñpani unitä kwawak api ahäwek.

4 ✨ Täñpäj äma uwä imaka imaka ämatä anutu yäj iwetpäñ yäniñ oret täkañ u kudup yäpmäj päpä yepmanñpäñ ini wäpi api yäpmäj ärowek. Ude täñkañ Anutu täño kudupi yot gänañ äro itpäñ inita Näk Anutu yäj api yäwek.

5 Täñpäkañ näk inkät itkañ unita täwetkuro ukeño u nadäkañ ba nämo?

6 Kadäni yäj imani-ken api ahäwek.

7 Täñpäkañ apiño Peñawäk Ämatä epän käbop käbop täk täyak. Ude täñtän kuñattäyon ukät-pipik u kewenirän Peñawäk Äma u kwawak api ahäwek.

8 ✨ Kwawak ahäñpäñ irirän Jesutä äbäñpäñ meni woñ piäj-awat-pewän Peñawäk Äma u kumäjirän eruk Jesu täño peñyänek ägonitä yäputpewän paot-inik api täñpek.

9 ✨ Täñpäkañ intäjukun, Peñawäk Äma u nämo kumäjirän Satantä kehäromi imänkañ Peñawäk Äma u Näk näwarut yäj nadäñpäñä tänyäkñarani ba kudän kudupi mebari mebari api pewän ahäneñ.

10 Ude täñpäj ämawebe paot-paotta biñam yäwani kädet waki mebari mebari terak api tänyäkñarek. Ämawebe uwä Anutu täño man bureni u nadäñpäñ iyap takta bitnäk täkañ unita api paotneñ. Man bureni u nadäñpäñ iyaptak täñkuñ yäwänä man unitä täñkentäj yämitek.

11 ✨ Upäjkañ nämo! Man burenita nadäkinik nämo täk täkañ unita Anututä nadäk bureni nämo, iniñ kireñpewän nadäk-nadäki peñ awähurirän jop man-manta nadäwä bureni api täneñ.

12 Man burenita bitnäñpäñ imaka wakita gäräpi nadäk täkañ unita ämawebe uwä kowata ahäj yämekta Anututä kädet ude uwä api peñ yämek.

Nadäj dämiñpäñ itkot

13 ✨ Täñpäkañ notnaye, Ekänitä inta nadäj tamikinik täk täyak! Pengän-inik Anututä intä irit kehäromi kañ-ahäkta iwoyäñkuko unita inta yäñpäñ Anutu

✨ **1:12:** Ais 24:15; Mal 1:11 ✨ **2:1:** 1Te 4:13-17 ✨ **2:3:** 1Ti 4:1, 1Jo 2:18, 4:3; Jon 17:12 ✨ **2:4:** Dan 11:36; Ese 28:2 ✨ **2:8:** Jop 4:9; Ais 11:4; Rev 19:15 ✨ **2:9:** Mat 24:13; Rev 13:11-13 ✨ **2:11:** 2Ti 4:4 ✨ **2:13:** 2Te 1:3; Jon 15:16; Efe 1:4, 1Te 4:7, 5:9

bänep täga man kadäni kadäni iwet täkana! Tänpäkaŋ in irit kehäromi kaŋ-ahäkta iwoyängkuko uwä Munapiktä bänepjin täŋ-kodaktaŋ tamiŋirän Jesu täŋo manbiŋam bureni nadäkinik tänpäŋ kuŋattängän api kaŋ-ahäneŋ.

14 Tänpäkaŋ Anututä in u kaŋ-ahäkta Jesu täŋo Manbiŋam Täga nintä täweritna nadänkuŋo uterak iwoyängpäŋ tepmaŋkuk. Bureni-inik, Ekäninin Jesu Kristotä wäpi biŋam ärowani yäpayäŋ täyak u in ukät penta itpäŋ kaŋ yäput yänpäŋ yänpäbä tepmaŋkuk.

15 Unita notnaye, in kadäni kadäni kehärom tänpäŋ man, kudän terak ba menintä täwetpäŋ täwoŋäreŋ täŋkumäŋo u kaŋ yäpmäŋ kuŋarut.

16-17 ✧ Tänpäkaŋ Ekäninin Jesu Kristo ini, ba Nanin Anututä bänepjin tänpidäm tänpäŋ kehäromi tamiŋirän man ba epän bureni inken peŋkuko u pewä putärewektawä! Anututä nadäŋ nimikinik tänpäŋ bänep ironi pähap uterak bänep pidäm, paot-paori nämo, pewän ahäŋ nimik täkaŋ. Täŋkaŋ nadäkinikin täŋkehärom taŋirän imaka tägagämän kubä mät kaŋ-ahäne yäŋ bureni-inik nadäk täkamäŋ.

3

Ekäniken kehäromi nimikta yäŋapik täkot

1 ✧ Eruk notnaye, ninta yäŋapik man yäk täkot. Ude täŋirä Ekäni täŋo mantä itpäŋ-nadäki nämo, inken ahäŋirän nadäwä ärowani täŋkuko udegän komeni komeni kaŋ kuŋ morewän.

2 Tänpäkaŋ äma wakiwaki ba äma peŋawäk täŋpani unita yänpäŋ täŋkentäŋ nimikta Anutu-ken yäŋapik man yäŋ nimik täkot. Nadäkaŋ? Ämawebe ätutä Anututa nadäŋ imikinik nämo täk täkaŋ. Ämawebe udewanitä iwan täŋ nimik täkaŋ.

3 ✧ Upänkaŋ Ekänitä imaka u ba u täkta yäk täyak udegän täk täyak. Unita waki täŋo mähemitä in tänpän waneŋo udetä bänepjin mehamtaŋ tamiŋpäŋ watä it tamik täyak.

4 ✧ Ude täŋ tamik täyak unita inta nadäwätäk nämo täk täkamäŋ. Nämo, ŋode nadäk täkamäŋ; Man täwet täkamäŋ u buramik täkaŋ. U pen api buramiŋ yäpmäŋ kuneŋ yäŋ nadäk täkamäŋ.

5 Ekänitä ini nadäk siwoŋi täwetpäŋ täwoŋäreŋirän Anutu täŋo bänep iron terak kaŋ kuŋarut. Tänpäŋ Kristotä komi bäräpi gänaŋ nämo kwitaŋkuko udegän gwäk pimiŋpäŋ kaŋ kuŋarut.

Epän nämo täŋpeno uwä ketem nämo näŋpen

6 ✧ Notniye, Ekäninin Jesu Kristo wäpi terak man kehäromi ŋode täwetna nadäwut; Äbot täŋpani ätutä epänta gaŋa tänpäŋ jop kuŋat täkaŋ. Äma udewani man täwetpäŋ täwoŋäreŋekumäŋo u nämo buramik täkaŋ. Unita udewani-kät penta nämo kuŋatneŋ.

7 ✧ Nämoinik! Nintä kädet tänpäŋ-täwoŋäreŋ täŋkumäŋo udegän kaŋ täŋput. Ninä inken jop nämo itkumäŋ.

8 ✧ Nin inken ketem gwäki nämo, nämo naŋkumäŋ. Nämoinik. Ketem tuŋumta yäŋ-niwarani yäkaŋ, yäneŋ yänpäŋ tamimaŋ bipani ketnintä epän kädäp ikek täŋkä komi nadänkumäŋ.

9 ✧ Täñpäkañ ude tänetä nämo yäj nimani. Ninä ketem inken nanik täga yäpnañipäj in kädet täga täñpäj-täwoñärenjitna udegän kañ iwarut yäjpäñ ude täñkumäj.

10 ✧ Kädet täga unita inkät penta itkañ ñode täwetkumäj; Äma kubätä epän nämo täñpeko uwä, ketem nämo näñpek.

11 ✧ Täñpäkañ inken naniktä man ñode äbäñirän nadäñkumäj; Äma ätu uwä epän peñpäñ käroñ-käroñ kuñatkañ yot äroñkañ-äpäk täñtäñ kuñat täkañ.

12 ✧ U täga nämo! Äma udewani Ekäni Jesu Kristo wäpi terak jukuman ñode yäwetnapäj nadäkinik täk täkot; Komejin-ken itdämiñpäñ epänjin täñirä bureni ahäwäpäñ injinken ugänpäj nak täkot.

13 ✧ Täñkañ notniye, inä kädet siwoñjita gañani nämo täneñ.

14 ✧ Täñpäkañ man kudän ño terak täwetkamäj uwä äma kubätä bitnäñirän mebärini yäñahäñpäñ kakätäwäpäñ inigän itpäñ kañ mäyäk tawän.

15 ✧ Iwan kañ täñ imut yäjpäñ nämo yäyat. U äbot täñpani notjinpak kubä unita yäjpäñ-iwoñäreñ täñirä kädet siwoñi kañ iwarän.

16 ✧ Eruk, Ekäni kwini mäñemi unitä kwini pewän ahäj tamñirän kadäni kadäni, imaka u ba u tänayäj täkañ-ken u kwini terakgän kañ täñ yäpmäj kut. Täñirä Ekäni inkät kañ irän.

17 ✧ Yäñtärek man ñowä Pol näkña-tägän ketnatä wäpna kudän täyat. Man kudän kudup näkä pewa ärek täkañ uwä ini udegän täk täyat.

18 Täñpäkañ Ekäninin Jesu Kristo täño orakoraktä inken patinik täk täyon. Ugän.

1 Timoti

Poltä äma gubanji kubä Anutu täño man yäñahäwani u jukuman iwetkuk

1-2 ✨ Nanakna Timoti, näk Pol, Kristo täño aposorotä man ño kudän täñ gamitat. Waki kerik-ken nanik nimagurani ämanin Anutu ba Kristo Jesu, yarä unitä peñ näwet-pewän aposoro ahänkut. Kristo ini kubä-tägän kunum gänañ täga api nimagut yäpmän ärowek. Täñpäkañ Timoti, nadäkiniknek kubägän unita gäka nadäñira nanakna bureni ude täyan. Unita orakorak, butewaki ba bänep pidäm Anutu Nan ba Ekäninin Kristo Jesu uken nanik gäkä terak äron.

Äma ätu Anutu täño man peñawähut täkañ

3 ✨ Timoti, näk Masedonia kome kwa yäñkañ gäwetkuro ude kañ tä! Efesus komeken ätukät itkañ äma ätutä Anutu täño man yäñpäñ peñawähut täkañ uwä yabäñ yäñpewi kañ pewut!

4 ✨ Äma udewanitä imaka burenita nämo yäk täkañ. Uwä äbekiye oraniye täño kobap man yäñit äma biani umunitä it yäpmän äbuño unitäño mebärita yäñpäñ-nadäk täk täkañ. Man udewanitä äbot täñpani ämawebe täño nadäk-nadäki täñpä wawäpäñ Anututa nadäñ imikinik täñpäñ kuñatta nämo täñkentäñ yämik täyak. Ba imaka tägatäga Anututä ämawebe bänepi-ken täkta nadätak u nämoinek täñkentäñ yämik täyak. Unita man jopi yäk täkañ u kañ pewut!

5 Ima mebärita man kehäromi ño yäyat? U äbot täñpani ämawebe bämopi-ken bänep iron kädet täñmeham täkta yäyat. Täñpäkañ bänep iron kädet u jop nämo ahäwek. Nämoinek, Jesuta nadäkinik bureni täñpäñ Anutu inamiken bänep kuräki-inik itkañ bänep udewanitä kädet u siwoñi yäñ täwet täkañ ugänpäñ iwatneñ. Ude täñirä bänep iron kädet bureni u api ahäwek.

6 Upäñkañ äma ätu kädet u peñpäñ man jopi, jirañ-ken nanik kañ-ahänkuñ upäñ yäpmän kuñat täkañ.

7 ✨ Täñkañ inita ñode yäk täkañ; Nin Juda täño бага man unitäño yäwoñärewani äma yäk. Baga man unita nadäna tärek täkañ yäñ yäk täkañ. Ude yäk täkañ upäñkañ бага man unitäño mebäri nämo nadäwä tärewäkañ jop man yäk täkañ.

8 ✨ Täñpäkañ ninä бага manta ñode nadäk täkamän; Uwä nadäk siwoñi terak yäpmän kuñatnero uyaku бага man u imaka täga yäñ nadäne.

9 Baga man u äma siwoñi kuñaranita yäñpäñ nämo pewä ahäwani. Nämo uwä äma бага man utpäñ ärowani kädet pewä ahäk täkañ unita yäñpäñ pewani. Äma udewani Anutu täño kädet mäde ut imiñkañ momi täktäk kädet ba kome täño kädet ugänpäñ iwat täkañ. Täñpäñ miñiye naniye ba äma ätu kumän-kumän däpmäk täkañ.

10 ✨ Ba kubokäret täk täkañ, ba añ täño kudän täk täkañ, ba ämawebe jop yäkñatpäñ yäpmän päñku äma ätuta watä piä täñ yämikta yäniñ kireñirä moneñ yämik täkañ. Täñkañ äma udewani jopman yäk täkañ, ba Ekäni täño wäpi yäñpäñ jopman terak yäñkehäromtak man yäk täkañ, ba kädet waki u ba u Anutu täño man mebäri burenitä yäjiwät täyak upäñ täk täkañ.

11 ✨ Täppäkaŋ man bureni mäde ut imik täkaŋ uwä manbiŋam Anututä näkä yäŋahäkta namiŋkuko u. U Anutu irit gäripi niked täŋo mäheŋi, unitäŋo manbiŋam epmäget peŋyähnek ikek u.

Ekänitä Pol oraŋ imikinik täŋkuk

12 ✨ Ekäni Jesu Kristotä kehäromi namiŋpäh täŋ-kehäromtaŋ namiŋkuk. Täŋkaŋ piäna täga api täŋpek yäh nadäh namiŋpäh watä piä täŋ imetta yäh namiŋkuk. Unita bänep täga man iwet täyat.

13 Bian it yäpmäh äbutken uken näk Kristota yähärok man yähit, komi imiŋit ba piäni täŋpawakta kädet mebäri mebäri pewa-ahähkuŋ. Täŋpakaŋ guŋ itkaŋ Ekäni täŋo mebäri nämo nadäwa tumbäpäh waki täŋ imiŋkuro mebäri unita Anututä butewaki nadäh namiŋkuk.

14 Täŋpäh Ekäni täŋo irontä näkä terak tokŋek parirän Kristo Jesuken nanik bänep ironkät nadäkinik niked ahähkut.

15 ✨ Nöde nadä; Jesu Kristotä momi täŋpani wakiken nanik yämagutta kome terak äpuk. Man uwä bureni-inik. U kuduŋtagän bänepnin-ken peŋpäh yäpmäh kuŋatnaŋi. Täŋpakaŋ waki täŋpani täŋo intäjukun äma bureni u näk ŋo.

16 Kowata yäpnaŋi upähkaŋ butewaki pähap, unitäŋo mebäri näkä terak kuduŋtagän äroŋkuk. Täŋpäh äma momi wakiinik täŋpani näka butewaki u mebäri ŋodeta nadäh namiŋkuk. Ämawebe nadäkinik täŋpäh irit kehäromita biŋam tänayäh täkaŋ unitä kudän kudupi näkä terak äroŋkuko unitäŋo mebäri kaŋpäh nadäneŋta Kristotä ude uwä täŋ namiŋkuk. Ude kaŋpäh nadähpäh ŋode täga nadäneŋ; Polta täŋ imiŋkuko udegän ninta täga täŋ nimek.

17 ✨ Unita ŋode yäwa! Irit kehäromi täŋo Ekäni u ekäni pähap. Uwä kumäk-kumäki nämo ba ämatä kánaŋi nämo. U Anutu pähap kubägän. Unita unitäŋo wäpi biŋam ba epmäget peŋyähneki pat yäpmäh kuŋpäh pen it yäpmäh kuk täyon. Bureni-inik!

18 ✨ Eruk, nanakna Timoti, profet ätutä man yähäreŋ gamani udegän peŋ gäwetat. Gäk man u iyap taŋpäh Ekäni täŋo man unita yähpäh ämik kaŋ tä.

19 ✨ Täppäkaŋ nadäkinikka kehäromigän parirän bänepkatä kudän u siwoŋi yäh nadäk täyan ugähpäh kaŋ iwat. Äma ätutä ude nämo täŋkuŋo unita nadäkiniki pewä putärewäpäh waŋkuŋ.

20 ✨ Äma uken nanik kubä wäpi Himeneus. Kubäwä wäpi Aleksada. Yarä u Anututa yähärok man iwet täkamän unita Satan kerä terak yepmaŋkut. Ude täŋkurowä Satantä komi yämiŋ yäpmäh kuŋirän kudän waki u kaŋ pewun yähpäh ude täŋkut.

2

Ekäniken yähapikta jukuman

1 Eruk Timoti, intäjukunä nadäk kehäromi iŋit täyat uwä ŋode gäwera; Nadäkinik täŋpanitä ämawebe kuduŋtagänta yähpäh Ekäniken yähapik täkot. Täŋpäh imaka u ba unita äma ätutä wäyäkŋek täkaŋ unita yähpäh Anutu-ken yähapihpäh bänep täga man iwet täkot.

✨ **1:11:** 1Ti 6:15 ✨ **1:12:** Apos 9:15; Gal 1:15-16, 1Ko 15:9-10; Gal 1:13 ✨ **1:15:** Luk 15:2, 19:10 ✨ **1:17:** Rom 16:27 ✨ **1:18:** 1Ti 6:12; Jud 3 ✨ **1:19:** 1Ti 3:9 ✨ **1:20:** 2Ti 4:14-15, 1Ko 5:5

2 ✨ Täñkañ kome täño intäjukun äma ba gapman kudupta Anutu-ken yäñapik manpäñ mehamtäñ yämik täkot. Yäñapik man ude yäñitna watä it niniñirä kwiniñän itpäñ Anutu iniñ orerani ude kuñatpäñ kudupi siwoñigän kañ itna.

3 Ude tänayäñ täkamäñ unitä api tägawek. Ba waki keri-ken nanik nimagurani ämanin Anutu unitä nibäwän udegän api tägawek.

4 ✨ Unitäwä äma kuduptagän inita biñam täñpäñ man bureni yäpmäñpäñ bänepi-ken peкта nadäk täyak.

5 U imata, Anutu kubä-tägän it nimitak. Ba bämop äma bureni kubägän, Anutu ba äma nin bämopnin-ken it täyak u äma äworewani Jesu Kristo.

6 ✨ Kristo unitä kadäni iwoyäwani-ken ämawebe kuduptagän mominin täño kowata däpmäñ tärekta gupi iniñ kireñkuk. Ude täñkuko uwä kwawak ñode niwoñäretak; Anutu u ämawebe kuduptagän waki keri-ken nanik yämagutta nadäk täyak.

7 ✨ Unita näk ämawebe Manbiñam Täga u yäñahäñpäñ yäwetta ba aposoro ude iretta yäñpäñ iwoyäñpäñ nepmanpani. Täñpäkañ guñ äbotken man bureni-inik ba nadäkinik täño mebari yäwetpäñ yäwoñärekta yäwoñärewani äma täño piä ude yäñ namani. Man uwä jop nämo, bureni yäyat!

Ämawebe täño man

8 Eruk, ämanita ñode yäyat; Äma komeni komeni, siwoñi itkañ Anutu-ken ket kewatpäñ kañ yäñapik täñput. Ude täñpäñ noriye-kät kokwawak ba iwan nämo täneñ. Nämo, irit kuñat-kuñari pakigän kañ kuñarut.

9 ✨ Ba webeta udegän ñode yäwa; Webewä tek ähan nadäwani kañ täñpäñ yäpmäñ kuñarut. Inita nadäwä äpani täñpäpäñ ämatä gäripi nibäwut yäñpäñ gupita epmäget tañi nämo täneñ. Täñpäñ gwäk pujiñ topmäk-topmäk täñpäñ nämo kuñatneñ. Ba omäk meran, gwäki ärowani nämo meran täñ yäpmäñ kuñatneñ.

10 ✨ Nämoinik. Webe, Ekäni täño gäripi terakgän kuñatnayäñ yäk täkañ unitäwä täñkentäk-kentäk piä täñpeñ kuñarirä uyaku api tägawek.

11 Täñpäñ Anutu täño käbeyä-ken webewä, kwikinik äpani itkañ juku penpäñ nadäk-nadäk piä täk täkot.

12 ✨ Täñpäkañ webetä ämani Anutu täño manpäñ yäwetpäñ yäwoñärek piä ude täkta ba intäjukun täñ yämikta nämo nadäñ yämitat. Uwä käbeyä-ken man kum itneñ.

13 ✨ U mebari ñodeta; Anututä Adam jukun täñkañ Iv mäden tewän ahäñkuko unita webetä intäjukun itta bitnätat.

14 ✨ Ba Adamtä täñyabäk täño mäheми nämo nadäñ imiñkuk. Webenitä nadäñ imiñpäñ momi-ken mañkuk.

15 Upäñkañ webewä nanak bäyak-bäyak terak Anututä api yäpän täganen. Bureni, webe u nadäkinik, bänep iron ikek, bänep siwoñi ba nadäk-nadäk täga terak kuñatnayäñ täño uwä Anututä api täñkentäñ yämek.

3

Äbot täñpanita watä äma täño man

✨ 2:2: Efe 6:18; Plp 4:6 ✨ 2:4: Ese 18:23, 1Ti 4:10, 2Pi 3:9; Rom 3:29-30; Hib 12:24 ✨ 2:6: Gal 1:4 ✨ 2:7: Apos 9:15; Gal 2:7-8, 2Ti 1:11 ✨ 2:9: 1Pi 3:3-5 ✨ 2:10: 1Ti 5:10 ✨ 2:12: 1Ko 14:34 ✨ 2:13: Stt 2:7,22, 1Ko 11:8-9 ✨ 2:14: 2Ko 11:3

1 ✧ Njode nadä; Äma kubätä äbot täjpani täjo watä äma kubä ude itta nadäweko uwä piä täga täjpayäj nadätak yäj yäne. Man u bureni-inik.

2 ✧ Upänkañ äma kubätä watä äma piä u täkta nadänpänä uwä ämawebe iñamiken kädet siwoñi terak kuñarek. Uwä webe kubägän yäpani. U irit kuñat-kuñarita watäni itkañ nadäk-nadäk täga Anutu-ken nanik yäpmäj kuñarani. U iron terak kuñarani. U yänpän-yäwoñärek piä säkgämän täjpani.

3 Täjkañ ume komita ämäñi nämo täjpani. Täjkañ ämik täjpani nämo, äma kwini, komi nämo, säkgämän-inik kuñarani. Ba moner tuñumta nadäj gäripi-inik nämo täjpani.

4 Äma uwä iniken webe nanakta watäni säkgämän it yämiñpän äperiye nanakiye yänpän-yäwoñärek täjirän nani orañ imiñpän mani buramiñpän kuñarani.

5 Unita jide nadätan? Äma kubätä webeni nanakiye watä säkgämän nämo it yämeko uwä jide täjpanj Anutu täjo äbot täjpani ämawebeta watä säkgämän it yämek?

6 Täjpäkañ bänep apigän äyäjurani kubätä äbot täjpanita watä nämo irek. Äma udewanitä inita nadäwän ärowani täjirän Anututä Satanta täjnkuko ude, manken tewekta.

7 ✧ Ba ugän nämo. Äma kubätä watä äma piä yäpmäkta nadäweko uwä ämawebe Jesuta nadäkinik nämo täjpani iñamiken siwoñi kuñarirän äma täga yäj iwerani. Täj, äma udewani nämowä ämawebetä yänpän-kañiwat täjirä Satantä bänepi täjpän guñ tawäpän buñep-ken tewekta.

8 Äbot täjpani täjo täjkentäk äma imaka, ämawebe iñamiken siwoñi kuñatkañ täjyäkñarani nämo täjpani. Täjkañ ume komi nankañ täjguñguñ nämo täjpani. Ba moner äma täjyäkñarani täjpän moner tuñum jop nämo yäpani.

9 Täjkañ äma u Anutu iwat-iwat kädet Anututä ini kwawak niwoñärenkuko u injit-inik täjpänj Anutu iñamiken bänepi kuräki-inik irani.

10 Täjpäkañ pengänä täktäki ba irit kuñat-kuñari yabäñpän-nadäk täjpänj käderi täga täjpeko uwä, eruk piä yämen.

11 ✧ Täjpänj webeniye udegän, ämawebeniye iñamiken siwoñi kuñarani ba man äyäjutpän yäkyäk nämo täjpani. Uwä kwikinik itkañ bänepita watäni itpän man bureniğän yänpän kuñarani.

12 Täjpäkañ äbot täjpani täjo täjkentäk äma uwä webe kubägän yäpmänpän äperi nanak ba watäniyeta säkgämän yabän yäwarani.

13 Eruk, täjkentäk äma piäni täjpewä tägak täkañ uwä wäpi biñam säkgämän ahäk täkañ. Ba nadäkiniki kehäromigän injitpän unitäjo mebäri yänjahäkta bätakigän nadäk täkañ.

Anutu iwat-iwat kädet unitäjo mebäri-inik

14 Timoti, näk gäkken bäräñer ärekta nadätat upänkañ njodeta yänpän man ño intäjukun kudän täjpänj gamität.

15 ✧ Ude täjpänj imaka kubätä gäkken ärekta kädet täjpipiñ nameko uwä, eruk man ño daniñpän nadänkañ Anutu täjo äbot nin kädet siwoñi u ba u täga iwatne yäj ket nadäwen. Täjpäkañ Anutu täjo äboriye nin uwä Anutu irit mäheñi täjo äbot bureni. Nadätan? Anutu täjo äbot pähap uwä man bureni täjo meham ba bek bämopi ude itkañ.

16 ✧ Bureni-inik, Anutu Bureni iwat-iwat kädet unitäño mebäri-inik u imaka tanji pähap kubä! Anututä ini niwoñärenkuko uwä ñode;

Äma äworenjirän ämawebetä kanjuk.

Munapiktä unitäño täktäki u siwoñi-inik yäj niwoñärenkuk.

Täjirän anjerotä kanjuk.

Täjppäkañ ämatä wäpi biñam äma äbori äboriken yäpmäj kunjatpäñ yäjahäjkuñ.

Täjirä komen ämatä nadäkinik täj iminjuk.

Nadäkinik täj iminjirä Anututä kunum gänäñ yäjikñat yäpmäj äro wäpi biñam ikek tenjuk.

4

Äma täño nadäk jopi nämo iwatney

1 ✧ Munapiktä kwawak ñode yäjahäk täyak; Kämiwä äma ätutä Anutu täño man peñpäñ Satan täño äboriye unitäño yäj-yäkñarani man ba mäjo täño jop manman api nadäj yämineñ.

2 Täjppäkañ äma man udewani yäjahäk täkañ uwä jopman yäwani. U bänepitä kudän u siwoñi yäj nadäk täkañ u nadäj parit täjppäj äma jop yäj-yäkñatpäñ yäjiwät man mebäri mebäri ñode yäk täkañ;

3 ✧ Webe yäpmäkta yäjiwärani yäk. Gubañigän itkot yäk. Ba, ketem ätu nämo näneñ yäj yäk täkañ. Ude yäk täkañ upäjkañ ketem uwä Anututä peñ moreñkuk. Ketem u ämawebe nadäkinik ikek itpäñ man bureni bänepi-ken pewani unitä bänep täga man iwetpäñ näneñta yäjñuk.

4 ✧ Imaka kuduptagän Anutu-ken nanik ahäwani uwä tägagän. Unita äma kubütä u nakta yäjiwätñañi nämo. Nämo inik, bänep täga man iwetpäñ u kuduptagän täga yäpmäjpäñ näne.

5 Ude täñitna Anutu täño man ba bänep täga man unitä ketem terak äronjirän Anutu inamiken nintä nakta biñam täk täkañ.

Timotita jukuman ätu

6 Eruk Timoti, gäk äbot täñpani notkaye man ño yäwetpäñ yäwoñäreñ täjpayäj täno uwä Jesu Kristo täño piä ämani, man buramik ämani ude api iren. Täjkañ nadäkinik täño man ba Anutu täño man mebäri bureni nadäjpäñ buramin yäpmäj äbuno unitä bänepka täño ketem ude täjirän api kunjaren.

7 ✧ Täjppäkañ äma jop manman yäwani täño kobap man ba Anututa nämo nadäwani täño jop manman u nadäkta kañ bitnä. Man udewani mäde ut iminjpäñ Ekäni täño käderita yäjppäj-nadäk täjppäj nadäkinikka täjkehärom täyi.

8 ✧ Nadätan? Gupnin täjpidäm takta täñoret u täga täjñkentäj nimik täyak upäjkañ bänep täjpidäm täñpäñ Ekäni täño käderi siwoñi iwat-iwat u imaka bureni-inik. Unitäwä kome terak ño, ba kämi kunum gänäñ bok, täjñkentäk bureni pewän ahäj nimikta biñam yäwani.

9 ✧ Man ñowä bureni-inik. U ämawebe kuduptagän yäpmäjpäñ bänepnin-ken penañi.

10 ✧ Täjppäkañ unitäño bureni yäpmäkta nin nämo gaña tañkañ gwäk duñduñ piä pähap täk täkamäj. Täjkañ Anutu irit mäheñi, unitäño kehäromi terak yējgämına pek täkañ. Anutu uwä ämawebe kuduptagän waki kerik-ken nanik

✧ 3:16: Jon 1:14; Mak 16:19 ✧ 4:1: 2Ti 3:1, 2Pi 3:3, 1Jo 2:18; Jud 18 ✧ 4:3: Stt 9:3; Rom 14:6, 1Ko 10:30-31 ✧ 4:4: Stt 1:31; Apos 10:15 ✧ 4:7: 1Ti 1:4, 6:20, 2Ti 2:16 ✧ 4:8: 1Ti 6:6 ✧ 4:9: 1Ti 1:15 ✧ 4:10: 1Ti 2:3-4

yämagutta kehäromi pat imitak. Täjpäkanj kehäromini uwä nadäkinik täjpani nin waki keriken nanik nimagutkuko ubayäj!

11 Timoti, man gäwetat ɲo kudup yäwetpäj yäwönjärek täk täyi.

12 ✧ Täjpäj gäk äma gubanj unita yäjpäj ämawebetä gäka nadäwä äpani nämo täjpek. Gäk bänep iron ba nadäkinikka nitek, ba bänep siwonj terak itkan man yäkyäka ba täktäkkatä äbot täjpani kädet siwonj kanj yäwönjäre. Ude täjiri udegän täk täkot.

13 Ude täjpäj näka itsämänkanj Anutu täjjo man danijpäj yäwönjärek täjtit, unitäjjo mebäri bureni yäwetpäj yäwönjärek täjpäj, kädet siwonj iwatta penj yäwet täyi.

14 ✧ Täjpäj intäjukun ämatä Munapik-ken nanik man yäjähäjpäj kerik gwäcka terak penjirä piä täkta Anutu täjjo iron yäpuno unita nadäsi. Iron unitäjjo bureni pewi putärewekta kehärom täjpäj kanj yäpmäj kuŋat.

15 ✧ Täjpäj piäka u täj-dämiŋiri bureniä ahäjpäj parirän kanj kawut.

16 Täjkanj gäkŋaken irit kuŋat-kuŋatkata ba man yäwetpäj yäwönjärek täk täyan unitä siwonj itta watäni itpäj kanj kuŋat. Ude täjkanj gwäk pimiŋpäj täjpayäj täno uyaku ämawebe gäkŋo man nadäk täkanj u, ba gäkŋa bok, irit täga api kanj-ahänen.

5

Äbot täjpani ämawebejiye tägagän täj yäminen

1 ✧ Timoti, äma ekäni kubätä goret kubä täjirän man jäpi nämo iweren. Nämo, yäpä-siwonjak man kwini terak iweren, gäkŋaken nanka iwereno udegän. Ba äma gubanj gubanj udegän, gäkŋaken notkayeta täj yämeno udegän täj yämen.

2 Ba gäkŋaken meŋkata täj imeno udegän webe ekäni ekänita täj yämen. Ba webe gubanj gubanj udegän, gäkŋaken wanotkayeta täj yämeno udegän kädet siwonj terak täj yämen.

3 Täjpäj webe kajat u oranj yämen. U webe täjŋentäkiye nämo udewanita yäyat.

4 Täjpäkanj webe kajat kubä äperiye nanak ba äbekiye oraniye nitek täjpäwä, yäwetpäj yäwönjärek täjiri miŋi ba äbeki pähap u täjŋentäj iminenj. Ude tänejo uwä Anutu iniŋ oretoret kädet bureni täneŋ. Ude täjpäj kowata komi nadäjpäj watä it yämeko uwä udegän täj iminenj. Ude täjirä Anututä yabäwän tägawek.

5 ✧ Täjpäkanj webe kajat bureni-inikä, inigän-inik itkanj Anutu kwasikotpäj kepma bipani Anutu-ken täjŋentäkta yäjapik täkanj.

6 Täj, webe kajat kubätä iniken gärip terak kuŋareko uwä kodak itak upänkanj kumbani yäj iwetneŋ.

7 Unita Timoti, man uwä kehäromigän yäweri nadäjpäj Anutu ba ämawebe injamiken momi nämo, siwonjigän kuŋat täkot.

8 Täjpäkanj äbot täjpani kubätä äboriye ba nägät moräkiye yabäjpäj nämo täjŋentäj yämeko, ba bänep iron kädet nämo täj yämeko uwä äma udewanita u nadäkiniki penjpäj Anutu kakätäk-inik täyak ubayäj yäj nadäneŋ. Unitäjjo kudän wakitä Anututa nämo nadäwani äma täjjo yärepmitak.

9 Tǎŋpǎkaŋ webe kajat kubä webe pähap tǎŋpǎŋ obaŋ 60 ude tärewani, äma kubägän yäpani udewani äbot tǎŋpani-ken tǎŋkentäk yäpmäkta wäpi webe kajat täŋo wäpi tawaŋ terak täga peney.

10 ✨ Webe uwä tǎŋkentäk piä tǎŋpani ba nämo tǎŋpani unitäŋo mebäri kakta äma ätu ŋode yäwet yabäneŋ; Äperiye nanak jide ude yabäŋ yäwat kuk? Ba äma kudupitä ahäŋ iminjirä jide ude tǎŋkentäŋ yämiŋkuk? Ba äma Anutu täŋo man yäpmäŋ kuŋarani iron jide täŋ yämiŋkuk? Ba äma bäräpi nizekta tǎŋkentäk jide ude täŋ yämiŋkuk? Ba iron kädet ätu jide ude tǎŋkuk? Kädet udewanita yäwetpǎŋ nadäk tǎŋjirä tägawäpǎŋ eruk, webe u äbot tǎŋpani täŋo tǎŋkentäk täga yäpek.

11-12 Upǎŋkaŋ webe kajat gupi kodakitä tǎŋkentäk yäpmäkta wäpnin tawaŋ terak kudän täwut yäŋ yäneŋo uwä yäjiwätneŋ. Imata, kajari udewani uwä kaŋgäriptä tǎŋpewän Jesu mäde ut imiŋpǎŋ yäŋkehäromtak man webe kajat wäpi tawaŋ terak itta yäneŋo u irepmiŋpǎŋ äneŋi äma kubä yäpmäkta nadäneŋ. Ude tǎŋpǎŋ man bian yäneŋo u utpǎŋ momi täneŋ.

13 ✨ Webe udewani uwä piäni nämo bumik, iniken gärip terak eŋi äro täpäteŋ tǎŋtǎŋ kuŋat täkaŋ. Tǎŋpǎkaŋ ugän nämo. U ämawebe yǎŋpǎŋ-yabäŋ yäwat tǎŋkaŋ man waki mebäri mebäri yǎŋ-danik täkaŋ.

14 ✨ Unita näk ŋode yäyat; Webe kajat gupi kodaki udewani äma äneŋi yäpmäŋpǎŋ nanak bäyaŋpǎŋ eŋi ba ironjiniye nädananita watä piä tǎŋpeŋ kuŋatnaŋi. Ude tǎŋjirä iwantä yabäŋpǎŋ man waki yäwetta manta wäyäkŋewä wawäpǎŋ itneŋ.

15 Timoti, nadätan? Äbot tǎŋpani webe kajat ätu kädet siwonji irepmiŋpǎŋ Satan täŋo kädet iwat täkaŋ.

16 Tǎŋpǎkaŋ nadäkinik tǎŋpani webe kubä täŋo äbotken nanik kubätä webe kajat ude ireko uwä, webe unitä kajari unita watäni täga it imek. Ude täneŋo uyaku äbot tǎŋpani ätutä webe kajat udewani watäni itta nämo api tǎŋbäräp täneŋ. Upǎŋkaŋ webe kajat inigän-inik irani uwä, äbot tǎŋpanitä watäni täga itneŋ.

Äbot tǎŋpanita watä irit täŋo man

17 ✨ Äbot tǎŋpani täŋo watä äma piä säkgämän tǎŋpanita piä täŋo gwäki yämineŋ. Tǎŋpǎkaŋ u bämpo-ken nanik Anutu täŋo man mebäri bureni yäwetpǎŋ yäwoŋäreŋ ba yäŋahäk-ahäk kadäni kadäni täk täkaŋ äma unita gwäki taŋi yämineŋ.

18 ✨ Unitawä Anutu täŋo man kudän täwani ŋode itak u nadäkaŋ;

*Bulimäkautä piä täŋ gamiŋkaŋ ketem moräki näŋpayäŋ tǎŋjirän nämo yäjiwären.
Ketem näŋpeko uwä piä täŋo gwäki.*

Lou 25:4

Ba man kubä ŋode;

Piä ämatä piä täŋo gwäki täga yäpek.

Lou 10:7

19 ✨ Tǎŋpǎkaŋ äma kubä-tägän äbot tǎŋpani täŋo watä äma kubä manken tewa yäŋ yäweko uwä nämo nadäŋ imen. Äma yarä ba yaräkubätä yäneŋo uyaku nadäŋ yämiŋpǎŋ man piä tǎŋpen.

20 ✨ Tǎŋpǎkaŋ watä äma u momi tǎŋjirän kaŋ-ahäweno uwä ämawebe injamiken

yäpä-siwonjak man kehäromi iweriri äma ätu imaka, nadänpäj umuntänej.

²¹ Tänpäkañ Timoti, Anutu, ba Jesu Kristo ba siwonji aņero äboriye u nabäñirä ñode peñ gäwetat; Jukuman gäwetat ño kudup kañ iwat. Ude täñkañ äma ätuta gäripi nadänpäj täñkentäj yämiñkañ ätuta mäde nämo ut yämen. Nämo, kuduhtagänta piä uterakgän täñ yämen.

²² Täñkañ äma kubätä Anutu täño piä täñpayäj yäñirän gäkä jukun tärop tañpäñ piä täkta ketka gwäki terak nämo pewen. Nämo, äma u momi pengän täñpeko uwä momi bok tädeño ujeta. Unita gäkñaken bänepka gupkata watäni iriri pakigän kañ irän.

²³⁻²⁵ Nadätan? Äma ätu täño momi pengän kwawak ahäñirän ämawebe kuduhtagän kañpäñ nadäk täkañ. Täñ, ätu täño uwä käbop pat yämik täkañ uwä kämi yäpmäj danik-danik kadäni-ken kwawak mäť ahänej. Täñpäkañ ämawebe bämopi-ken täñkentäk-kentäk piä udegän kwawak ahäk täyak. Täñ, pengän kwawak nämo ahäk täyak uwä käbop it yäpmäj kuñkä kämi mäť ahäwek.

Täñpäkañ Timoti, kokka-ken käyäm kadäni kadäni täk täyan unita umegän nämo näñpen. Wain ume täpuri ätu bok näñpen.

6

Watä piä äma jopita man

¹ ✧ Timoti, gäk watä piä äma jopi, Jesuta nadäj imani u ñode yäweren; In kuduhtagän mähemjiye täñkentäj yämiñpäñ u gämori-kengän kuñat täkot. U imata, ärowani täñ yämiñirä Anutu täño wäpi biñam ba unitäño man bureni iniñ wärätneño ujeta.

² ✧ Täñpäkañ watä piä äma ätu täño mähemije uwä nadäkinik täñpani upäñkañ ñode yäñpäñ ärowani nämo täñ yämijnej; U notnapak unita unitäño mani täga ureť yäj nämo nadänej. Nämoink! In ñode nadänañi; Mähemna ñowä Jesu täño äbotken nanik. Unita nadäj imikinik täñkañ gwäk pimijpäñ piä säkgämän täñ imik täyiwa! Unita Timoti, gäk man u wari wari yäwetpäñ yäwoñäreť täñpäñ kädet siwonji u iwatta bänepi täñpidäm tañ yämen.

Moneñ tuñumta nadäj gärip täño man

³ ✧ Täñpäkañ man kubä ñode; Äma ätutä man bureni yäpmäj äyäjutpäñ man inigän kubä yäñpäñ Ekäninin Jesu Kristo täño meni jinom unita bitnäť täkañ. Ude täñpäñ unitäño man kädet, yäwetpäñ yäwoñäreť täñpani u mäde ut imik täkañ. Eruk äma udewanita ñode nadänej;

⁴⁻⁵ ✧ U inita nadäwän ärowani täñpäkañ guñinik täyak yäj nadänej. Äma ude-waniwä man bureni peñpäñ manbiñam jopi-jopi terak yäjuruk-uruk bumta yäk täkañ. Ude täñpäñ noriye täño moneñ tuñumta nadäj gärip, yäñpäñ-yabäj yäk, yäjtäwen-täwen ba nadäk wakiwäki, kadäni kadäni pewä ahäk täkañ. Äma udewani uwä bänep nadäk-nadäki paoräkañ man bureni nämoink nadäñkañ ñode nadäk täkañ; Anutu täño man yäpmäj kuñarita moneñ tuñum kañ ahäj nimut yäj nadäk täkañ.

⁶ ✧ Ude nämo, upäñkañ tuñum Anututä ähan peñ nimani unita nadäna tagäwäkañ Ekäni täño kädet siwonji iwat-iwat unitä bureni-inik, imaka säkgämän säkgämän pewän ahäj nimek.

✧ 6:1: Efe 6:5 ✧ 6:2: Plm 16 ✧ 6:3: 2Ti 1:13; Gal 1:6-9 ✧ 6:4-5: 2Ti 3:8, 4:4; Tai 1:14 ✧ 6:6: 1Ti 4:8; Plp 4:11-12; Hib 13:5

7 ✨ Unita n̄ode nadäk tākāna; Meṅnin koki gānaṅ naniktā ketāṅ ābumāṅo udegān kumāṅpāṅā ketāṅ api kune.

8 ✨ Unita ketem kenta tek nadāwani yāpmāk tākamāṅ unitagān nadäk tākāna!

9 ✨ Moneṅ tuṅum pāhap ātukāt yāpmākta nadäk tākāṅ uwā tāṅyabāk tāṅo buṅep gānaṅ āpmok tākāṅ. Tāṅpākaṅ imaka jopi mebāri mebārita nadāṅ gārip tāk tākāṅ unitā yepmāṅitpāṅ irit kuṅat-kuṅari tāṅpānwak tākāṅ.

10 ✨ Bureni-inik! Moneṅ tuṅumta nadāṅ gārip unitāwā kādet waki mebāri mebāri tāṅo mebāri-inik tāyak. Nadākaṅ? Āma ātutā kādet ude iwatpāṅ Ekāni tāṅo man kādet peṅ awāhutpāṅ bārāpi pāhap māyap kotaṅkuṅ.

Irit kehāromi yāpmākta gwāk piminen

11 ✨ Tāṅpākaṅ Timoti, Anutu tāṅo āma gāhā imaka udewani kaṅ-umuntaṅ uruṅ kāda kuṅaren. Ude tāṅkaṅ siwoṅigān kuṅatpāṅ Anutu ini bumik itkaṅ, nadākinik, bānep iron nīkek kuṅaren. Tāṅkaṅ kehāromigān itpāṅ āmawebe bānep kwini terak yabāṅ yāwaren.

12 ✨ Tāṅkaṅ gwāk pimīnpāṅ nadākinik bureni tāṅo kādet tāgagāmān u iwat tāyi, āmatā gwāk pimīnpāṅ nārepmirek gārepmirek tāk tākāṅ ude. Ba irit kehāromi kaṅ-ahākta kehārom taṅpāṅ kuṅat tāyi. Unita nadātan? Irit kehāromi unita biṅam tākta Anututā gāmagutkuk. Tāṅpāṅ āmawebe iṅamiken Nāk Jesuta nadākinik tāyat yāṅ yāṅahāṅkun-ken uken gāmagutkuk.

13 ✨ Anutu, imaka kuduptagān irit ikek yāmik tāyak u iṅamiken, ba Jesu Kristotā nāmo umuntaṅpāṅ Pailat iṅamiken man bureni yāṅahāṅkuko u iṅamiken, ṅode peṅ gāwetat;

14 ✨ Gāk Anutu ba āmawebe iṅamiken siwoṅigān, momika nāmo kuṅatkaṅ piā man yāṅ gamani u iwatpāṅ tāṅpeṅ kuṅariri Ekāninin Jesu Kristo kaṅ ābān.

15 ✨ Uwā kadāni Anututā iwoyāṅkuk-ken uken api ābek. Tāṅpākaṅ Anutu uwā irit gāripi nīkek itkaṅ intājukun irit piā tāṅpani bureni-inik ini kubā unitāgān it tāyak. Uwā intājukun āma tāṅo Intājukun-inik, ba āma ekāni tāṅo Ekāni-inik.

16 ✨ Anutu uwā inigān, kumāk-kumāki nāmo. U penyāṅeki inigān kubā u gānaṅ it tāyak. Penyāṅeki u āma kubātā u dubini-ken kunaṅi nāmo. Tāṅkaṅ Anutu uwā āma kubātā bian nāmo kaṅkuk ba apiṅode imaka kubātā tāga kānaṅi nāmo. Tāṅpākaṅ wāpi biṅam, iniṅoret-oret ba kehāromi pāhap it imiṅkuko unitā pen it yāpmāṅ ārok tāyon. Bureni!

Imaka jopi terak nāmo yengāmā peneṅ

17 ✨ Eruk Timoti, ābot tāṅpani ātu kome tāṅo moneṅ tuṅum taṅi nīkek uwā ṅode yāwaren; Gupi yāpmāṅ āronpāṅ imaka ābutkwani uterak nāmo yengāmā peneṅ. Nāmoinik, Anutu, tāṅbumbum pewān ahāṅ nimiṅirā unita gāripi nadäk tākamāṅ uterakgān kaṅ yengāmā pewut yāṅ kaṅ yāwet.

18 ✨ Tāṅpāṅ ṅode yāwetgān tāṅpen; Kādet tāgatāga ude tāṅpāṅ tuṅum bureni tāṅo māhemi ude kaṅ irut. Ba imaka pāke it yāmikaṅ uken nanik iron tāṅpāṅ āmawebe tāṅkentāṅ yāmineṅ.

19 ✨ Ude tāṅjirā tuṅum bureni kunum gānaṅ api buṅāt yāmek. Tuṅum bureni unitā tāṅkentāṅ yāmiṅpāṅ Irit bureni-inik kāmi kaṅ-ahākta yāwani u māt kaṅ-ahāneṅ.

20 ✧ Täppäkaŋ Timoti, piä yäŋ gamani u watäni itpäŋ kaŋ yäpmäŋ kuŋat. Äma ätutä Nin nadäna-tärewni yäŋkaŋ man jopi yäŋpäŋ-nadäk täk täkaŋ, unita mäde kaŋ ut yämi. Man u Anutu-ken nanik nämo.

21 ✧ Äma ätu man uterak wohutpäŋ nadäkiniki täŋo kädet kakätäŋirä putäreŋkuk.

Eruk uba. Anutu täŋo orakoraktä in kudup terak äroton.

2 Timoti

Poltä Timoti täño bänepi täñpidäm takta manbiñam ño kudän täñkuk

1-2 ✨ Eruk nanakna Timoti bänepna gämäni, näk Pol, Kristo täño aposorotä man ño kudän täñ gamitat. Anututä iniken gärip terak aposoro piä u takta näk iwoyäñpäñ peñ näweränkañ ämawebe man ñode yäwettäñ kuñat täyat; Nin Kristo-kät kowat-kwasikorän tänayäñ tāmāño uwä Anututä irit bureni api nimek, yäñkehärom tañkuko ude. Eruk Anutu Nan, ba Ekäninin Jesu Kristoken nanik orakorak, butewaki ba bänep pidämtä gäkä terak äroton.

Poltä Timoti täño bänepi täñkehärom tañkuk

3 ✨ Oranaye nanayetä bänep siwonji terak Anututa watä piä täñ yäpmäñ äbuño unitäño kodakini näkä udegän täk täyat. Täñkañ Timoti, gäka juku piñpäñ Anutu bänep täga nadäñ imiñpäñ uken yäñapik man terak kepma bipani nadäñ gamik täyat.

4 Täñpäñ gepmañpeñ kwayäñ täñira näka konäm butewaki täñkuno unita nadäñpäñ äneñi gabäñpäñ bänep täga pähap nadäkta gäripi-inik nadätat.

5 ✨ Täñpäkañ nadäkinikka bureni, äbekka Lois kenta meñka Yunis uken patkuko unitä gäkä terak päreñpäñ itkukotä itak u nadätat.

6 ✨ Mebäri unita näk nadäñ gamiñpäñ ñode gäwetat; Ketnatä gwäkka terak peñira Anututä iron pähap täñ gamiñkuko u täñkehärom tañiri kädäp ikek kañ ahäwän.

7 ✨ U imata, Anutu uwä täñmun-unun terak kuñatneta Munapik nämo nimiñkuk. Nämoinek, Kudupi Munapiki nimiñkuko uwä kehäromi ba bänep iron daiwän tokneñ nimik täyak. Ba täñkentäñ nimiñirän irit kuñat-kuñatninta watä it takamäñ.

8 ✨ Unita Timoti gäk Ekäni täño manbiñam yäñahäktä täñmäyäk-mäyäk nämo täñpen. Ba komi enjiken irani näka man yäkta nämo mäyäk täwen. Nämo, Anututä kehäromi gamiñirän uterakgän Ekäni täño manbiñamta yäñpäñ komi bäräpi näkä kotak täyat udegän kotakta nämo umuntäwen.

9 ✨ Täñpäkañ Anutu uwä nin waki keriken nanik wädäñ tädotpäñ kudupi äboriye ude itta nimagutkuk. Imaka täga kubä täñ imiñitna unita yäñpäñ nämo nimagutkuk. Nämoinek! Bian-inik, Anututä imaka kubä nämo peñkuk-ken uken iniken iron täñ nimiñpäñ Jesu Kristo wäpi terak nimagutta iwoyäñkuk.

10 ✨ Täñpäñ bian-inik nin iwoyäñkuko upäñkañ apiño ironi u kwawak ñode niwonjaretak; Nimagurani Kristo Jesu uwä kwawak ahäñpäñ kumäñ-kumäñ täño kehäromi utpewän mañpänkañ, mani biñamtä irit kehäromi kumäk-kumäk ikek nämo unitäño kudän kwawak pewän ahätak.

11 ✨ Täñpäkañ näk Anututä mani biñam täga u yäñahäktä iwoyäñkuk. Täñkañ Manbiñam Täga unitäño aposoro ba yäwetpäñ yäwonjäreke äma ude itta imaka, iwoyäñpäñ nepmañkuk.

12 Täñpäñ mebäri unitagän komi enji ñoken komi bäräpi nadäñ itat. Upäñkañ nämo mäyäk tañpäñ, nadäñ imikinik täk täyat unita bänep yarä nämo täk täyat. Nämoinek, näk nadäkinik kehäromi ñode täyat; U kehäromi nikektä piäni ketna

✨ 1:1-2: Efe 1:1 ✨ 1:1-2: 1Ti 1:2 ✨ 1:3: Plp 3:5; Apos 23:1 ✨ 1:5: Apos 16:1 ✨ 1:6: 1Ti 4:14
 ✨ 1:7: Rom 8:15 ✨ 1:8: Rom 1:16 ✨ 1:9: Efe 2:8-9; Tai 3:5 ✨ 1:10: 1Ko 15:55-57; Hib 2:14
 ✨ 1:11: 1Ti 2:7

terak penjkuko unita watä it namiñirän piä u säkgämän täñ yäpmäj kunjtäyiwa kadäni pähap api ahäwek.

13 ✧ Unita Timoti, man bureni täño tawan näkä gäwetpäñ gäwoñärenkuro ugänpäj iwarän täñpäñ ämawebe udegän yäwetpäñ yäwoñärek täyi. Ude täñkañ Kristo Jesuta nadäj imiñpäñ ba gäripka uterakgän kañ pe.

14 ✧ Täñpäñ Munapik bänepni-ken it nimitak unitä täñkentäj gamiñirän man bureni säkgämän yäj gamani unita watäni it täyi.

15 Butewaki! Timoti, notnaye Esia komeken nanik kuduptagän nabäkätäj moreñkuño uku nadäñkuno u. Täñpäñ notnapakyat Figelus kenta Hemogen-estä udegän nabä kätäñkumän.

16 ✧ Täñpäkañ Onesiforustä ude nämo täñkuk. U näk komi eñiken irira näka nämo mäyäk täñpäñ kadäni kadäni bänep pidäm täñ namik täñkuk. Unita näk Ekäniitä Onesiforus-kät äboryeta butewaki nadäj yämekta yäñapik man yäk täyat.

17 Äma unitä Rom komeken ahäñpäñ näka gwäk pimiñpäñ wäyäkñeñkä nabäj ahäñkuk.

18 ✧ Ba ugän nämo, Efesus komeken täñkentäk pähap täñ namik täñkuko u imaka, biñam nadäñkuno u. Unita Ekäniitä kadäni pähapken butewaki kañ nadäj imän yäñpäñ yäñapik man yäk täyat.

2

Timoti uwä Ekäni täño komi äma ude

1 Eruk ironjina Timoti, Kristo Jesutä iron pähap äboryeta täñ yämik täyak u yäpmäj wädäñpäñ kehärom täñpäñ kuñat täyi.

2 Ude täñpäñä gäk ba ämawebe mäyap nadäñirä man yäñahäk täñkuro u äma ätu Anutu täño man kehäromi iñitpäñ yäpmäj kuñat täkañ u yäwetpäñ yäwoñärek täk täyi. Täñjiri unitä äma ätu täga yäwetpäñ yäwoñärekän api täneñ.

3 ✧ Täñpäñ gäk Kristo Jesu täño komi äma täga ude itkañ komi bäräpi yäpmäkta nämo gaña täwen.

4 Komi äma bureni täño mebäri nadätan? U intäjukun ämanatä näka täga nadäj namän yäñpäñ piä, äma jopitä täk täkañ u nämo täk täkañ. Nämo, u gwäk pimiñpäñ piä yäj yämani kehäromigän täk täkañ.

5 ✧ Ba äma närepmirek-gärepmirek-ken bäräñek täkañ unita nadä. Äma udewaniwä noriye yärepmitpäñ intäjukun ahäñpäñ gwäki yäpayäj nadäñpäñä, närepmirek-gärepmirek unitäño бага man siwonj iwarek. Baga man nämo iwatpäñ joppop täñpeko uwä gwäki nämo yäpek.

6 ✧ Ba man wärani kubä ñode; Äma kubä ketem piä täñigän täñpeko uwä kowatawä noriye ätu yärepmitpäñ ketem täñigän näñpek.

7 Unita Timoti, man gäwetat ñonita juku piñpäñ kuñariri Ekäniitä nadäk-nadäka api täñkwawa täwek. Täñjirän unitäño mebäri api nadäwi-täreneñ.

8 ✧ Täñpäkañ gäk Jesu Kristota nadäñit nadäñit kuñaren. U Devit täño oranitä kumbani-ken naniktä akuñkuk yäj mani biñam ude täwet täñkuro ukeño.

9 ✧ Mani biñam unitagän yäñpäñ komi pähap nadäk täyat. Täñpäkañ waki täñpani ude topmäñpäñ nepmañkuño itat. Upäñkañ Anutu täño man uwä nämo topani!

✧ 1:13: 1Ti 1:10, 1Ti 4:6, 6:3; Tai 1:9, 2:1 ✧ 1:14: 1Ti 6:20 ✧ 1:16: 2Ti 4:16 ✧ 1:18: Jud 21
✧ 2:3: 2Ti 1:8, 4:5 ✧ 2:5: 2Ti 4:8 ✧ 2:6: 1Ko 9:7,10 ✧ 2:8: 1Ko 15:4,20; Rom 1:3 ✧ 2:9: Efe 3:1,13; Plp 1:12-14

10 ✨ Unita ämawebe Anututä inita iwoyäwani u täñkentäj yämikta nadäñpäj näk bänepna täñ-täpäneñpäj komi bäräpi ño kotañ itat. Ämawebe uwä Jesu Kristo terak irit bureni itak u yäpmäñpäj kämiwä Jesu-kät penyäñek gänañ tärek-täreki nämo itneñta komi ño nadätat.

11 ✨ Unita man ñode pätak u bureni-inik;

Jesu-kät bureni kumbumäño täñpawä irit kehäromi-ken Jesu-kät penta api itne.

12 ✨ Täñpäj komi bäräpi kotañpäj nämo kwitanayäj tämäño uwä Jesu-kät yabäj yawat piä bok api täne.

Upäñkañ Jesuta äwo yänayäj tämäño uwä Jesutä kowata ninta äwo api yäwek.

13 ✨ Täñpakañ nin Jesu iwatta yäñkehärom tañkumäño u irepmitnero upäñkañ Jesutä ude täkta yäñkehärom tañkuko u nämo api irepmirek. Nämoink! U imata, iniken mebäri ba täktäki täga nämo irepmirek.

Piä äma Anututä gäripi nadäk imani

14 ✨ Unita Timoti, gäk kadäni kadäni man ñowä yäwetpäñ yäwoñärek täk täyi. Täñpakañ man jopita yäñawät-awät täneñta Anutu inamiken man kehäromi kañ yäwet. Man udewanitä äma kubä täga nämo täñkentäj imek. Nämoink, äma man u nadäk täkañ unitäño bänepi täñpänwak täkañ.

15 ✨ Täñpakañ Anututä nadäj gamiñirän tägawekta gwäk pimiñpäj piäka täk täyi. Ude täñkañ man bureni pähap siwonigän yäñahäj yäpmäj kuñjiri mäyäkätä piä äma gäkä terak ärowektawä.

16 ✨ Ba man jopi, kome täño nadäk unita yänuruk-uruk yänirä nämo nadäwen. Ude täk täkañ uwä täñ yäpmäj kuñkä man jopi kehäromi-inik injipäj Ekäni täño man pekiniñ api täneñ.

17 ✨ Man udewani uwä paräm tokneñ äronpäj äma gupi täñpawak täkañ udewani. Äma udewani-ken nanik kubä wäpi Himeneus, kubä Filetus.

18 Äma yarä u man bureni penkañ ñode yäk takamän; Ämatä kumbani-ken nanik akukakuk u bian ahäñkuko unita nin kumäñpäj äneñi nämo api akune yäk. Täñpäj man udewani terak ämawebe täño nadäkiniki täñpän wañirä nadäkiniki pewä putäreñ täkañ.

19 ✨ Upäñkañ ämatä eñi tänayäj nadäñpäj bek kehäromi änek täkañ ude Anututä iniken äboriye kehäromi nikek itneñta bek kehäromi äneñ-kireñkuko pen itak. Bek uterak man kudän ñode kudän täwani itak; Ekänitä äboriye bureni-inik unita nadätak. Täñpäj man kudän täwani kubä pen ñode bek uterak itak; Ämawebe Ekäni wäpi yäpmäj kuñjat täkañ uwä kädet wakita mäde ut imineñ.

20 ✨ Timoti, gäk nadätan? Äma wäpi biñam ikek täño eñi gänañä pärek ba käbot ätuwä gol siriwapäj täñpani. Ba ätuwä päya kujat kenta komepäñ täñpani. Imaka uwä ätu piä täga täkta biñam ba ätuwä piä jopi mebäri mebäri u täñkañ jop mañpä kukta yäwani.

21 ✨ Täñpakañ äma kubä iniken irit kuñjat-kuñjariken wakini penpäj kuräki irayäj täko uwä käbot siliwa ba golpäñ täñpani, piä täga täkta biñam yäwani, kudupi ude api irek. Äma udewani uwä Mähemi täño piä tägatäga täkta biñam

✨ 2:10: Kol 1:24 ✨ 2:11: 2Ko 4:11 ✨ 2:12: Mat 10:33 ✨ 2:13: Rom 3:3-4; Nam 23:19; Tai 1:2
 ✨ 2:14: 1Ti 6:4; Tai 3:9 ✨ 2:15: 1Ti 4:6; Tai 2:7-8 ✨ 2:16: 1Ti 4:7 ✨ 2:17: 1Ti 1:20 ✨ 2:19:
 Nam 16:5,26; Jon 10:14, 1Ko 8:3; Ais 52:11 ✨ 2:20: 1Ko 3:12 ✨ 2:21: 2Ti 3:17

yawani. Uwä Mähemi täño piä täkta pidämtak täyak unita Mähemitä piä man u ba u täga iwerän täñpek.

22 ✧ Unita gäk kadäni kadäni nadäk waki gubanitä yäpmän kuñat täkañ u mäde ut iminpäñ kädet tägatäga ñodewani u iwatta gwäk pimiwen; Täktäk siwonj, Anututa nadäkinik bureni, bänep iron, bänep kwini. Imaka tägatäga u ämawebe bänep nadäk-nadäki siwonjitä Anutu yäpmän wädäk täkañ u täñkentäñpäñ penta kañ iwarut.

23 ✧ Täñpäñ nadäk-nadäki gwäjiwanitä jopman yäk täkañ unita juku nämo penep. Nadätan, man udewanitä ämik man pewä ahäk täkañ.

24 ✧ Täñpäñ Ekäni täño piä ämatä man wärät-wärät nämo täñpek. Nämo, u äma kuduaptagän not täñ yäminpäñ Ekäni täño man meni täñpidäm-pidäm terak ba bänep kwini terak yäwetpäñ yäwonjärewek.

25 ✧ Täñpäñ äma nadäk-nadäk gwäjiwani yäpmän kuñat täkañ u bänep täga terak yäwetpäñ yäwonjärewek. Yäwetpäñ yäwonjärewek täñjirän Anututä nadäñ yäminjirän bänep sukurenpäñ man burenita nadäkinik äneñi käwep täneñ.

26 Ude täneño uwä nadäwä tumbäpäñ Satantä iniken mani iwatneña bunep pewän yepmäñjireko u dat-kwinitpeñ kunep.

3

Kadäni bämopi-ken wakitä api ahäñ pärek

1 ✧ Man ñonita juku penpäñ nadä! Kadäni tärek-täreken bäräpi mebäri mebäri api ahäneñ.

2 ✧ Ämatä initagän nadäñkañ moneñ wädäk-wädäkta gäripi api nadäneñ. Täñpäkañ ini wäpi yäpmän äronpäñ ärowani pähap täñpäñ yäñawät-awät ba noriye man wakiwaki api yäwetneñ. Ba miñiye naniye täño man api utneñ. Täñkañ iron kädetta bänep täga nämo api nadäneñ. Uwä Anutu ini ba, unitäño man mäde api ut imineñ.

3 Uwä ämawebe not nämo api täñ yämineñ, ba äma kubätä waki täñ yäminjirän momini nämo pen iminpäñ yäñwawak man api yäneñ. Ba äma yäñpäñ-yabäñ yäwat api täneñ. Täñpäñ iniken gupi täño gärip ugän api iwatneñ. Uwä komi täñpäñ ämik bumta api täneñ. Ude täñkañ kädet tägata iwan api täneñ.

4 Ba iniken noriyeta waki täñ yäminpäñ iniken nadäk waki täropigän api iwatneñ. Täñkañ inita nadäñjirä ärowani pähap api täneñ. Ude täñkañ Anututa gäripi nadänañpäñ kome täño gäripgän api iwarän täneñ.

5 ✧ Täñpäkañ Anutu täño kädet bureni-inik, kehäromi nitek unita ket nämo nadäñkañ gupi-tägän api iwatneñ. Eruk Timoti, äma udewani yabäñ umuntäñpäñ ukät itpäñ-nadäk kubä nämo inik täñpen.

6-7 ✧ Täñpäkañ äma udewani ätutä webe nadäk-nadäki kwini unitä enjiken käbop ärok täkañ. Äronkañ man jopi-jopi yäñ-yäkñat-pewä nadäkiniki äma uterak pek täkañ. Webe uwä nadäk-nadäki kehäromi nämo unita bänep nadäñ gäripitä momi-ken yämagurirä nadäwätäk pähap täk täkañ. Täñkañ nadäk-nadäk yäpmäktä gäripi nadäk täkañ upäñkañ Anutu täño man bureni u täga nämo nadäwä tärek täkañ.

8 ✧ Täñpäkañ äma kädet udewani täk täkañ uwä man burenita iwan täk täkañ, bian äma yarä wäpi Janes kenta Jabrestä Moses täño manta iwan

✧ 2:22: 1Ti 6:11 ✧ 2:23: 1Ti 4:7 ✧ 2:24: 1Ti 3:3; Tai 1:7 ✧ 2:25: 1Ti 2:4 ✧ 3:1: 1Ti 4:1 ✧ 3:2: Rom 1:29-31 ✧ 3:5: Mat 7:15,21; Rom 2:19-20; Tai 1:16 ✧ 3:6-7: Tai 1:11 ✧ 3:8: 2Ti 2:25; Kis 7:11,22, 1Ti 6:5

tanjumäno udegän. Äma udewani täño nadäk-nadäki wawäkañ Anututa nadäkinik nämo täñ imik täkañ.

⁹ Upänkañ täktäki waki u kadäni käronji täga nämo api täneñ. Nämo, ämatä unitäño kädet u kañpäñ nadäwä guñ täño bumik api täñpek, bian äma Janes kenta Jabres täño täktäki kañpäñ nadäñkuño ude. Ude kañpäñ nadäñpäñ nämo api iwarän täneñ.

Timoti, Anutu täño man injit-inik täyi

¹⁰ Upänkañ Timoti gähä bian näkkät itpäñ Anututä kädet gäripi nadäk täyak u ämawebe yäwetpäñ yäwoñärek täñjira nabäñpäñ-nadäñkun. Ba täktäkna imaka, u nadätan. Ba imaka u ba u täk täyat u mebäri imata täk täyat u nadätan. Täñpäñ mebärina ñode nadätan; Näk Anutu nadäñ imikinik täk täyat, bäräpi gänañ nämo kwitak täyat, ämawebe iron täñ yämik täyat, ba piä ehuranigän täk täyat. U kudup nadätan.

¹¹ ✧ Täñkañ komi bäräpi täñ namiñkuño u imaka, nadätan. Antiok komeken, Aikoniam komeken, ba Listra yotpärare-ken komi namiñirä komi pähap nadäñkut. Ude upänkañ Ekänitä bäräpi u kudup ketäreñ namiñkuk.

¹² ✧ Bureni-inik, äma kuduhtagän Jesu Kristota yäñpäñ Anutu täño man iwatnayäñ täño uwä komi bäräpi api ahäñ yämek.

¹³ Täñ, äma täktäki taräkikät jop yäñ-yäkñarani ämatä ini bänepken ba ätu täño bänepken yäñ-yäkñat piä täñtako tañi-inik ahäñpäñ api wenj pärek.

¹⁴ ✧ Täñpäkañ Timoti, gähä man bureni gäwetpäñ gäwoñäreñirä nadäkinik täñkuno u injit-inik täñpäñ kañ kuñat. U imata, äma man u gäwetpäñ gäwoñäreñkuño unitäño mebäri u nadätan.

¹⁵ ✧ Ba gäk ironjikäntä yäput penjpäñ Anutu täño man u nadäñ yäpmäñ äbätan u bureni-inik yäñ nadätan u. Anutu täño man u kehäromi ñodewani; U bänepka-ken penyäñek pewän ahäñ gamiñirän Kristo Jesu nadäñ imiñpäñ irit kehäromita biñam täga api täñpen.

¹⁶ ✧ Täñpäkañ Anutu täño man kudän täwani u kudup Anutu täño Munapiktä täñmeham tañjirän ahäñ moreñkuñ. Man u daniñpäñ nadäk täñjitna man bureni täño mebäri niwetpäñ niwoñärek täk täyak. Ba unitä ämawebe nadäk-nadäki gwäjiñ ärowani yäpän-siwonjtakta yabäñ yäk täyak. Ba kädet gwäjiwani yäñpäñ yäpän-siwonjtak täyak, ba kuñat-kuñat siwoñi niwetpäñ niwoñärek täk täyak.

¹⁷ Täñpäkañ Anutu täño mantä ämawebeniye bänepi-ken piä ude täñtäyon piä täga mebäri mebäri säkgämän täneñta pidämtak täkañ.

4

Timoti, Anutu täño piä gwäk pimiñpäñ täyi

¹ ✧ Timoti, näk Anutu inamiken ba Kristo Jesu äma kumbani ba kodak irani bok yäpmäñ daniwayäñ täyak u inamiken jukuman kubä gäwerayäñ. Kristo Jesu u äneñi kwawak ahäñpäñ ämawebeta intäjukun it yämayäñ täyak unita ñode penj gäwetat;

² ✧ Unitäño manbiñam ehuranigän yäñahäñpäñ yäwet täyi. U kadäni kadäni, ämawebe man u nadäneñ ba nämo nadäneño u jop uken gwäk pimiñpäñ Kristo täño manbiñam yäwet täyi. Ude täñpäñ ämawebe täño nadäk-nadäki yäpi-siwonjtak täkot. Täñkañ kädet gwäjiwani iwarani u jukuman kehäromigän kañ yäwet. Ba äma nadäñ bäräp ikek bänepi täñpidäm tañ yämik täyi. Piä u täkta

✧ **3:11:** Apos 13:50; Apos 14:5,19; Sam 34:19 ✧ **3:12:** Mat 16:24; Jon 15:20; Apos 14:22 ✧ **3:14:** 2Ti 2:2 ✧ **3:15:** Jon 5:39, 1Pi 1:20-21 ✧ **3:16:** Rom 15:4, 2Ti 2:21 ✧ **4:1:** Apos 10:42; Rom 14:9-10 ✧ **4:2:** Apos 20:20,31

nämo gaŋa taŋpäj Kristo täŋo man kädet ket täŋpäj yäwetpäj yäwoŋärek kaŋ tä.

³ ✧ Nadätan, kämiwä ämawebetä Anutu täŋo man mebäri bureni nintä yäwetpäj yäwoŋärek täk takamäj u nadäkta api bitnäneŋ. Man burenita bitnäŋkaŋ yäwetpäj yäwoŋärek äma bänep ärik-ärik man yäwani unita äbä niwetpäj niwoŋärewwut yäŋpäj gera api yäneŋ. Man jopi ini bänepitä gäripi nadäk täkaŋ ugän api nadäneŋ.

⁴ ✧ Man bureni peŋpäj kobap man api nadäneŋ.

⁵ Täŋpäkaŋ Timoti gähä bänep nadäk-nadäkka ba irit kuŋat-kuŋatkata watäni kaŋ it. Täŋpäj Kristota yäŋpäj komi ba bäräpi kotakta nämo bitnäwen. Täŋkaŋ Anutu täŋo man yäŋahäk-ahäk piä säkgämän kaŋ tä. Ude täŋkaŋ Anutu täŋo watä äma gähä piä yäŋ-gamani u kudup kaŋ täŋ more.

Pol täŋo kumäk-kumäk kadäni keräp taŋjuk

⁶ ✧ Täŋpäkaŋ nähä paorayäj. Bian Anutu iniŋ oretta wain ume piwä kuŋkuŋo ude nägätna api piwä kuneŋ. Kumäŋpeŋ kukkukna kadäni keräp täyak.

⁷ ✧ Upäŋkaŋ nämo umuntäyat. Nämoinik, äma närepmirek gärepmirek täŋkaŋ gwäk pimiŋpäj bäräŋeŋ päŋku бага pewani-ken ahäk täkaŋ näk udegän nämo kwitaŋkaŋ bäräŋeŋ yäpmäj äbätäŋgän бага pewani-ken ahätat ŋo! Näk nadäkinikna nämo pewa putäreŋkuŋ.

⁸ ✧ Unita nadätat, siwoŋi kuŋat-kuŋat täŋo gwäki tägagämän u näkä yäpmäkta itak. U kadäni pähapken Ekäni, ämawebe täŋo täktäk yäpmäj daniwani äma siwoŋi-inik unitä api namek. Täŋpäkaŋ gwäki säkgämän u näkagän nämo api namek. Nämoinik, ämawebe Ekänitä äbäkta bänep peŋpäj itsämäk täkaŋ unita imaka, api yämek.

Man paotpaot

⁹ ✧ Täŋpäkaŋ Timoti, gwäk pimiŋpäj näkken bäräŋeŋ äbi.

¹⁰ ✧ Butewaki pähap, notnapak Demas unitä kome täŋo gärip iwatpäj nabä kätäŋpeŋ Tesalonaika komeken kuŋjuk. Täŋpäkaŋ Kresens imaka nabä kätäŋpeŋ Galesia komeken kuŋjuk. Kuŋjirän Taitus Dalmesia komeken kuŋjuk. ¹¹ ✧ Täŋpäkaŋ Lukkät ninegän itkamäk. Unita Timoti, Mak yäwikaŋ bok kaŋ äbun. Unitä piä täga api täŋkentäj namek.

¹² ✧ Täŋkaŋ notninpak Tikikus uwä iniŋ kirewa Efesus komeken u äreŋjuk.

¹³ ✧ Täŋpäkaŋ gäk äbayäj yäŋpäjä näkŋo mänit tek Troas yotpärare-ken Kapustä eŋiken yäŋopmäŋpäj peŋkuro u yäpmäŋkaŋ kaŋ äbi. Ba näkŋo buk kenta man kudän moräki täŋpäj pewani u imaka, kaŋ yäpmäj äbi.

¹⁴ ✧ Eruk, Aleksada kapa-päj imaka imaka täŋpani unitä waki mäyap täŋ naminjuk. Unita Ekänitä kowata api imek.

¹⁵ ✧ Äma unitä man yäwetpäj yäwoŋärek täŋkumäŋo u mäyap utpäŋ yejämäk täŋjukonik. Unita udegän täŋ gamekta watäni itpeŋ kaŋ kuŋat.

¹⁶ ✧ Nadätan? Man piäken pengän itkut-ken uken notnapak kubätä näk gäarak nämo itkuk. U kudup nabä kätäŋpeŋ kuŋkuŋ. Unitäŋo momini uwä Ekänitä peŋ yämiton.

✧ 4:3: 1Ti 4:1, 2Ti 1:13 ✧ 4:4: 1Ti 4:7 ✧ 4:6: Plp 2:17 ✧ 4:7: 1Ti 6:12 ✧ 4:8: 1Ko 9:24-25; Rev 2:10 ✧ 4:9: 2Ti 1:4 ✧ 4:10: Kol 4:14; Tai 1:4 ✧ 4:11: Kol 4:14; Apos 15:37-39 ✧ 4:12: Efe 6:21-22 ✧ 4:13: Apos 20:6 ✧ 4:14: 1Ti 1:20; Sam 62:12; Snd 24:12; Rom 2:6 ✧ 4:16: 2Ti 1:15

17 ✧ Bureni, notnayetä nabä kätänpəŋ kuŋkuŋo upəŋkaŋ Ekänitawä nämo nepmaŋkuk. Nämo, u mani biŋam guŋ äbotken yəŋahəŋira unitä nadäka manna täŋmeham täŋpəŋ kehäromi namiŋkuk. Täŋpəŋ tom komi, äma yewani meni-ken nanik ketärenpəŋ nepmaŋkuk.

18 Ude täŋ namiŋkuko udegän, Ekäni uwä waki mebäri mebäri uken nanik ketärenpəŋ kunum gənaŋ irit bägupi täga u gənaŋ api nepmaŋpek. Täŋpəkaŋ Ekäni uterak epmäget penyəŋek pen mät it yəpməŋ ərowek. U bureni!

19 ✧ Eruk, yanäpi yarä Prisila kenta Akwila ukät Onesiforus ba unitəŋo äboriye näkŋo mena yəpməŋpəŋ bənep täga man yəwet.

20 ✧ Butewaki, notnapak Erastus u Korin yotpärare-ken itkukotä pen itak. Ba Trofimus käyäm täŋpewän Miletus komeken teŋkut.

21 Unita Timoti, iwän mänit kadäni nämo keräp täŋirän gäkä jukun kaŋ äbi. Täŋpəkaŋ notkapak Yubulustä bənep täga gəwetak. Ba Prudens, Linus, Klodia ukät äma ätu Kristo wäpi terak notkaye wanotkaye itkaŋ u kuduŋtagän udegän bənep täga man gəwetkaŋ.

22 Eruk, Ekänitä bənep nadäk-nadäka-ken iton. Täŋkaŋ unitəŋo orakorakitä gäk uwäktəŋ gamiton.

Taitus

Poltä Taitus jukuman iwetta manbiñam ño kudän täñkuk

¹ Näk Pol, Anutu täño piä ämagän ba Jesu Kristo täño aposoro kubä ude itat. Unita ämawebe Anututä bian inita iwoyäñkuko u täñkentäj yämiñira Kristota nadäj imikinik täkta nanin kireñkuk. Ba täñkentäj yämiñira ämawebe unitä man bureni nadäwä tärekta nanin kireñkuk. Man bureni uwä irit kuñat-kuñat Anututä gäripi nadäk täyak upäj niwoñärek täyak.

² ✧ Täñpakañ man bureni unitäño mebäri-inik uwä irit kehäromi pätak u bureni-inik api kañ-ahäne. Bian-inik, Anututä intäjukun imaka kubä nämö pewän ahäñirä irit kehäromi u nimikta yäñkehärom tañkuk. Täñpakañ Anutu uwä jopman kubä nämö yäk täyak.

³ ✧ Eruk it yäpmäj äbätäñgän kadäni kubä Anututä ini nadäñkuk-ken uken äma ätu irit kehäromi täño manbiñam yäñahäkta yäpmäj daniñpäj yepmanñkuk. Ude täñkuko uwä mani biñam kwawakinik pewä ahäñkuñ. Täñpakañ Anutu, waki kerik-ken nanik nimagurani unitä piä u näk ketna terak peñkuk.

⁴ ✧ Eruk nanakna Taitus, man ño gäka kudän täyat. Gäk äbot täñpani ninkät Anututa nadäkinik bok täk täkamäj unita nanakna bureni yäj gäwetpäj ñode gäwetat; Anutu nanin ba äma nin nimagurani Jesu Kristo unitä oran gamiñirän unitäño bänep pidäm terak kañ kuñat.

Äbot täñpani täño intäjukun ämata jukuman

⁵ Taitus, gäk piä moräki täñ yepta ba äbot täñpani yotpärare kubäkubä täño watä äma yabäj ahäñpäj yepmakta Krit komeken gepmanñer kuñkut. Täñkañ man bian gäwetkuro unita juku piñpäj nadä;

⁶ ✧ Äbot täñpanita intäjukun itta äma ñodewanipäj yäpmäj daniñpäj kañ yepman yäj gäwetkut; Äma, ämawebe inamiken siwoñigän kuñarani, ba webe kubägän yäpani. Ba äma unitäño nanakiye uwä Jesuta nadäj imikinik täñpäj peñawäk ba miñi nani täño man bitnäk nämö täñpani. Äma udewanipäj, äbot täñpanita intäjukun itta kañ yabäj ahäñpäj yepman.

⁷ ✧ Unita ñode nadä; Äbot täñpani täño intäjukun ämatä Anutu täño piäta watä it täkañ unita äma u siwoñi-inik kuñarirä ämawebetä yabäñpäj-nadäwä momini nitek nämö täneñ. Täñpäj äma uwä näk wäpna biñam ikek itat yäñkañ äboriye yäwetpäj yäwoñärek kokwawak terak nämö täñpani. Ba ume nañkañ täñguñguñ täñpäj äma komita nämö täñpani. Täñkañ moner tuñumta nadäwätäk nämö täñpani.

⁸ Ba äma u iron täga täñpäj kädet siwoñigän kuñatpäj kädet täga-tagän gäripi-inik nadäwani. Täñkañ äma uwä man yäkyäki ba täktäkita watä irani.

⁹ ✧ Täñpakañ watä äma uwä Anutu täño man mebäri bureni nintä yäwetpäj yäwoñärek täk täkamäj udegän inñit-inik täneñ. Man bureni u inñit-inik täñpäj säkgämän yäñahäñirä ämawebe kädet siwoñita nadäkinik täñpäj täga kuñatneñ, ba äma Anutu täño man bureni ut täkañ unitäño jopman uwä täga utpewä mäneñ.

Nadäkinik täppä wawanita man

10 ✧ Täppäkan Taitus, gäk watä äma täga-tägäpäñ kan yabäñ ahäñpäñ yep-man. Imata, Krit komeken äbot täñpani bämöpi-ken nanik mäyaptä man burenita bitnäppäñ jop manman yäñ-yäkñatpäñ ämawebe mäyap kädet goret kända yämagut täkan. Äma yäyat uwä mäyaptä jopman ñode yäk täkan; In guñ äbotken naniktä äbot täñpani-kät itta nadäñpäñä, eruk бага man iwatkan gupjin moräk kan madäwut yäk.

11 ✧ Täppäñ äma uwä mäyäk-kät nämo moner yäpmäkta jop manman ude yäñ-yäkñat-pewä nädaminji-nani ätu nadäkiniki pewä putärewäpäñ säkgämän nämo it täkan. Unita Taitus, gäk äma jop manman yäk täkan u yäniñ bitnä.

12 Nadätan? Krit nanik iniken äma nadäwani kubätä ini Krit nanik ämawebeta ñode yäñkuk; Krit nanik u waki, jop manmangän yäwani yäk. Uwä tom ägwäri udewani, orek patkan ketem naktagän nadäk täkan yäñ yäñkuk.

13-14 ✧✧ Täppäkan Taitus, äma nadäwani uwä man bureni-inik kubä yäñkuk. Unita gäk äbot täñpani täño kuñat-kuñari yäpä tägakta man kehäromi kan yäwet. Yäweriri nadäkiniki äneñi täñkehärom täñpäñ Juda nanik täño kobap man unita nadäkinik nämo täñ yämineñ. Ba äma Anutu täño man burenita bitnäc täkan unitäño бага man nämo nadäñ yämineñ.

15 ✧ Taitus, gäk nadätan? Äma bänepi paki-iniktä kuñat täkan uwä imaka kuduptagänta nadäwä tägagän täc täkan. Upäñkan äma bänepi-ken momitä tokñek itkan nadäkinik nämo pewän ahäk täkan uwä imaka kuduptagänta nadäwä wakigän täc täkan. U imata, bänep nadäk-nadäki-ken wakitä tokñek parirä kädet siwoñi u iwatta nämoinik nadäk täkan.

16 ✧ Äma udewani uwä man ñode yäk täkan; Näc Anututa nadäkinik täc täyat yäk. Ude yäk täkan upäñkan täktäki waki unitä ñode niwoñäreç täyak; Ekänita mäde ut imani. Uwä man bitnäc täñpäñ kädet täga kubä nämoinik pewä ahäk täkan. Täñpäkan kädet waki ude täñjirä Anututä taräki-inik yabäk täyak.

2

Äbot täñpani ämawebeta jukuman

1 ✧ Eruk Taitus, gähä äbot täñpani ämawebe Anutu täño man mebäri bureni ugän iwatta yäwetpäñ yäwoñäreç kan tä.

2 Täñkan äma ekäni ekäni ba tägawani u ñode kan yäwet; In man yäkyäkjin ba täktäkjinta watä itpäñ kan kuñarut. Ba nadäwätäk ikec kuñatpäñ Ekäni täño manbiñam ño injit-inik täñpäñ iron kädet täga ugän kan iwarut. Täñpäñ in bäräpi gänañ kwikinik kan irut.

3 ✧ Täppäkan Taitus, äma ekäni ude yäwetkan webe ekäni ekäni udegän ñode kan yäwet; In Anutu inamiken siwoñi kan kuñarut. Ume komi tañi nañkan ämawebe yäñpäñ-yabäñ yawat nämo täneñ. Nämoinik! Kädet tägagän täñpäñ-yäwoñäreç täneñ.

4 Ude täñpäñ webe gubañi kädet tägatäga yäwetpäñ yäwoñäreñjirä äpiyeta gäripi nadäñpäñ nanakiyeta udegän nadäneñ.

5 ✧ Täñkan ämawebe gägäni ätutä Anutu täño manta man waki yäneño udetä yäwetpäñ yäwoñäreç täñjirä webe gubañi gubañi uwä kädet siwoñi iwatpäñ kwikinik itneñ. Ini eñi-kengän itpäñ nanak ba imaka imakanita watä

✧ 1:10: 1Ti 4:7 ✧ 1:11: Jon 10:12, 1Pi 5:2, 2Ti 3:6 ✧ 1:13-14: 2Ti 4:2 ✧ 1:13-14: 1Ti 4:7 ✧ 1:15: Mat 15:11; Rom 14:20 ✧ 1:16: 2Ti 3:5, 1Jo 1:6, 2:4 ✧ 2:1: Tai 1:9 ✧ 2:3: 1Ti 3:11 ✧ 2:5: Efe 5:22

säkgämän itneŋ. Täñkaŋ bänep iron kädet siwoŋji ugänpäŋ iwatneŋ. Tänpäŋ äpiye täŋo man buraminenŋ.

6 Eruk Taitus, äma gubaŋji gubaŋji imaka, man kehäromi yäweriri nadänpäŋ iniken irit kuŋat-kuŋarita watäni itpäŋ kaŋ kuŋarut.

7 ✨ Täŋ gäkŋawä kädet tagagän täŋpeŋ kuŋariri äma gubaŋji gubaŋji unitä gäkŋo täktäkka u kaŋkaŋ udegän api iwatneŋ. Ba man yäwetpäŋ yäwoŋjarek piä täk täyan unita nadäkinik täŋpäŋ säkgämän kaŋ tä. Jop, yäŋ-yäkŋarani nämo yäwen.

8 ✨ Nämo, man bureni siwoŋigän yäŋiri ämatä man yäwayäŋ täyan uken goret kubä nämo kaŋ-ahänpäŋ yäŋpäŋ gabäŋ gawat kubä täga nämo täneŋ. Ude täŋiri iwaniyetä mäyäk man niwetta kädetta wäyäkŋewä wawäpäŋ ini api mäyäk täneŋ.

9 ✨ Täŋpakaŋ Taitus, äbot täŋpani ämawebe u gänaŋ nanik äma ätu äma täŋo piä äma jopi ude itkaŋ uwä ñode kaŋ yäwet; In intäjukun ämajiye täŋo man buramikgän kaŋ täk täŋput. Mani nämo utkaŋ piä siwoŋigän täŋirä intäjukun ämajiyetä tabänpäŋ gäripi pähap api nadäneŋ.

10 ✨ Täŋpäŋ intäjukun ämajiye unitäŋo tuŋum nämo kubotäneŋ. Ba täŋyäkŋarani kubä nämo täneŋ. Nämo, man buramikgän täŋirä intäjukun ämajiyetä piä siwoŋigän täŋpani yäŋ api nadäŋ tamineŋ. Eruk in kädet siwoŋji ude iwatnayäŋ täkaŋ uwä Anutu, wakiken nanik nimagurani unitäŋo manbiŋam unita ämawebetä nadäŋirä ärowani api täŋpek.

11 Unita Taitus, kädet täga ude täŋpeŋ kuŋat täkäna. U imata, Anututä orakoraki kwawak pewän ahäŋkuŋ. Orakoraki u ämawebe paot-paotta biŋam täŋpani kuduŋtagän waki keriken nanik yämagurekta kehäromi nikek.

12 ✨ Täŋpakaŋ orakoraki, nin nimagutkuko uwä ñode niwetpäŋ niwoŋjarek täyak; Kome täŋo nadäŋ gärip ba Anutu täŋo man peŋawäk u mäde ut imiŋkaŋ gwäk pimiŋpäŋ Anutu-tagän nadäŋ imiŋpäŋ siwoŋigän kuŋat täkäna.

13 ✨ Täŋkaŋ Anutunin Jesu Kristo kehäromi nikek ahäwayäŋ täko unitagän itsämänpäŋ kuŋat täkäna. Jesu uwä paot-paotta biŋam täŋpanipäŋ nimagurani.

14 ✨ Täŋpakaŋ Jesu uwä iniken gupi ninta kowata iniŋ kirenpäŋ kome täŋo kuŋat-kuŋat wakiken nanikpäŋ nimagutta kumbuk. Uwä ämawebe äbot inipärik kubä inita biŋamgän itta ärutpak täŋpäŋ niŋmaŋkuk. Ba nintä kädet siwoŋjita gäripi nadänpäŋ kuŋatta udewä täŋkuk.

15 ✨ Unita Taitus, gäk ämawebe kuduŋtagän man u yäwet. Gäk piä ño täkta wäpka biŋam nikek unita ämawebe bänepi täŋpidäm taŋ yämiŋiri man u kaŋ iwarut. Ba äma kädet täga peŋpäŋ goret kuŋarani u yäŋpäŋ yäpä-siwoŋj takta man kehäromi kaŋ yäwet. Täŋpakaŋ äma kubätä gäka nadäŋirän äma jopigän täŋpayäŋ täko uwä, äma udewani nämo nadäŋ imen.

3

Kädet siwoŋji terak kuŋatne

1 ✨ Eruk Taitus, gäk ämawebe yäweriri ñode kaŋ täk täŋput; Kome täŋo intäjukun äma ba gapman gämori-kengän itpäŋ mani kaŋ buramik täŋput. Tänpäŋ kadäni kadäni kädet tagatäga täkta nämo bitnäneŋ.

✨ 2:7: 1Ti 4:12, 1Pi 5:3 ✨ 2:8: 1Pi 2:15 ✨ 2:9: 1Ti 6:1 ✨ 2:10: Tai 1:3 ✨ 2:12: 1Jo 2:16; Efe 1:4
 ✨ 2:13: 1Ko 1:7; Plp 3:20 ✨ 2:14: Gal 1:4; Kis 19:5; Lo 7:6; Sam 130:8; Ese 37:23, 1Pi 2:9 ✨ 2:15:
 1Ti 4:12 ✨ 3:1: Rom 13:1-7, 1Pi 2:13-14

2 ✧ Ba äma yänpäj-yabäj yawat ba yäjwawak nämo täneĵ. Bänep kwini terakġän itpäj ämawebe kuduptagänta kädet tägagän täĵ yämineĵ.

3 ✧ Nadätan? Äbot täņpani ämawebe nin kudup imaka, ġuĵ kädet iwat täĵkumäĵonik. Anutu täĵo man mäde ut imiņpäj man bitnäĵ ba kädet goret-goret-ġän kuĵat täĵkumäĵonik. Kome täĵo kaņġarip ba nadäj ġarip unitä ärowani täĵ nimiņirän watä piä ude täĵ imik täĵkumäĵonik. Nadäwäwawak ba kokwawak terakġän kuĵatpäj iwan kowata kowata täņpäj kuĵat täĵkumäĵonik.

4 ✧ Ude täĵ täĵkumäĵo upäjkaĵ mäden, eruk yäpätägak ämanin Anututä iniken bänep ironi niwoĵäreņpäj oraĵ nimiņpäj paotpaotken nanikpäj wädäj tädotpäj nipmaņkuk.

5 ✧ Nintä kudän siwoņi kubä täņitna nämo, Anututä iniken bänep iron terak imaka umuri-ken nanik wädäj tädotpäj nipmaņkuk. Täņpäj unitäĵo Munapikitä bänepnin ärut nimiņpäj täĵkodak täņpäj nipmaņkuk.

6 ✧ Täņpakaĵ Anututä yäpätägak ämanin Jesu Kristo iwet-pewän Munapiki tokĵek-inik peĵ nimiņkuk.

7 ✧ Nin inikät bänep kubägän itta iron pähap ude täĵ nimiņkuko unita ĵode nadäkamäj; Irit kehäromita nadäkinik täĵ täkamäj u it yäpmäj kuĵtängän bureni api kaĵ-ahäne.

8 Taitus, man u bureni-inik. Unita man u kehäromigän yäweriri ämawebe Anututa nadäkinik täĵkuĵo unitä nadäwä tärewut. Nadäwä tärewäpäj piä täga mebäri mebäri u täĵtagän nadäk ba kehäromi unitagän penenĵ. Kädet täga unitä ämawebe kudup bureni-inik täĵkentäj yämik täyak.

9 ✧ Täĵ, man jopi-jopi äma ätutä yäĵahäk täkaĵ unita juku peĵpäj nämo nadäneĵ; U man goret-goret yäk täkaĵ. Äbekiye orajiye täĵo wäpi tawaĵ ugänpäj yäņpäj-nadäk täĵ täkaĵ ba Moses täĵo бага täpuri täpuri unita nadäwä ärowani täņpakaĵ ämik man pewä ahäk täkaĵ. Täņpakaĵ man yäk täkaĵ uwä jopigän, täĵkentäk kubä nämo pewä ahäk täkaĵ.

10 ✧ Täņpakaĵ inkät nanik äma kubätä duĵ-wewek kädet pewän ahäwayäj täko uwä jukuman kehäromi kadäni kubä ba yarä ude kaĵ iwet. Eruk, ude iwerikaĵ kädet u nämo pewänä mäde kaĵ ut imi.

11 ✧ Gäĵ nadätan, äma uwä kädet siwoņi peĵpäj momi kädet iwarani. Täņpakaĵ imaka wakiwaki täĵ täyak unitä ĵode niwoĵaretak; U waĵ moretak.

Man ätu juku piņpäj kuĵatta

12 ✧ Taitus, ġäĵo kome yäpmäkta näĵ Atemas ba Tikikus yarä uken nanik kubäpäj ġäĵken tewa yäpmäj api ärewek. Äreņirän ġäk näĵ nabäkta ehutpeĵ Nikopolis komeken ĵo äbä kaĵ nabä. Imata, mäniĵ kadäni-ken näĵ Nikopolis kome ĵo itta nadätat unita.

13 ✧ Eruk, бага manta nadäwani äma wäpi Senas ukät Apolos kädet käroņi kudayäj täkamän unita ketem tuĵum täĵkentäj yämiņiri kädet miņin uken imaka kubäta wäyäkĵenedeĵtäwä.

14 ✧ Nadätan? Nintäĵo ämawebeniyetä jopjop, iniken ġarip terak nämo kuĵatneĵ. Nämo, u kudän tägagän ba piä tägagän kaĵ täĵ täņput. Ude täĵkaĵ äma ätutä imaka kubäta wäyäkĵenayäj täĵo uwä kaĵ täĵkentäj yämik täņput.

✧ 3:2: Plp 4:5 ✧ 3:3: 1Ko 6:11; Efe 2:2, 5:8 ✧ 3:4: Tai 1:3 ✧ 3:5: 2Ti 1:9; Efe 5:26; Jon 3:5 ✧ 3:6: Apos 2:17-18 ✧ 3:7: Rom 3:24 ✧ 3:9: 2Ti 2:14, 16, 23 ✧ 3:10: Mat 18:15-17, 2Jo 10 ✧ 3:11: 1Ti 6:3-5 ✧ 3:12: Efe 6:21-22 ✧ 3:13: Apos 18:24, 1Ko 3:5-6, 1Ko 16:12 ✧ 3:14: Efe 4:28; Tai 2:14; Mat 7:19

¹⁵ Taitus, äma näkkät itkamäj ñonitä ganij oret man pewä ärekañ. Täppäkañ ämawebe Ekänita nadäkinik täppäj ninta gäripi nadäk täkañ unita oretoret man kañ yäwet. Eruk, Anutu täjo bänep irontä intä terak äroton.

Piremon

Piä watä äma jopi kubä Anututa biñam täñkuko unitäño manbiñam

1-2 ✨ Näk Pol Kristota yäñpäh komi eniken nepmanñpani näkä, ba notninpak Timoti-kät man kudän ño takamäk. Man ñowä ñodeta kudän takamäk; Notninpak Piremon, ninkät piä mebäri kubägän täñpani gäka, ba wanotnin Apia unita, ba notninpak Akipas, Anututa yäñpäh ämik bok täñpani unita. Ba äbot täñpani ämawebe Anutu iniñ oretta Piremontä eniken ärok takañ unita imaka man ño kudän takamäk. Täñpäkañ in kudupta ñode täwetkamäk;

3 ✨ Anutu Nanin-kät Ekäni Jesu Kristo unitä iron täñ tamiñirän iniken bänep kwini terak kañ kuñarut.

Pol Piremonta bänep täga nadäñkuk

4 ✨ Eruk, Piremon, gäkñjo manbiñam ñode nadäk täyat unita näk kadäni kadäni Anutu-ken yäñpik man yäñkañ gäka bänep täga man iwet täyat.

5 ✨ Gäk Ekäni Jesu ba Anutu täño kudupi ämawebe unita gäripi nadäñpäh nadäñ yämikinik täñiri manbiñamka nadäk täyat.

6 ✨ Täñpäkañ näk gäka Anutu-ken ñode imaka yäñpik täyat; Gäk ba nin nadäkiniknin terak yäñpäh-nadäk säkgämän bok takamäh unitä nadäk-nadäka pirären gamiñirän iron kädet täga mebäri mebäri Kristo-kät kentäñpäh yäpmäk takamäh ñonitä pen yäpmäh yäpmäh kunayäh takamäh unita kañ nadäwi tumbut.

7 ✨ Täñpäkañ notnapak, gäk Anutu täño kudupi ämawebenyeta iron täñ yämiñiri oretoret tak takañ. Ude täñiri manka biñam nadäñpäh näk imaka, bänep oretoret pähap täñpäh bänepna pidämtak täyak.

Piremontä Onesimus äneji imagutta man

8 ✨ Eruk Piremon, gäk Kristo wäpi terak notnapak ude itan unita imaka kubä gäkä täga tänañi u takta täga peñ gäweret.

9 ✨ Upäñkañ gäka nadäñ gamikinik täyat unita piä u takta jop gäwet yabätat. Gäk näkñjo mebärina nadätan; Näk tagawani, ba apiño näk Kristo täño piä tak täyat unita yäñpäh komi eni gänañ itat.

10 ✨ Unita nanakna Onesimus ño täñkentäh imikta gäwet yabähira käwep nadäñ namen. Nadätan? Näk komi eni ño gänañ irira Onesimus uwä ahäh namänpäh näkä Anutu täño man iwetpäh iwonähärenira Anututa nadäkinik täñkuko unita nani ude täyat.

11 ✨ Bian äma uwä piä säkgämän kubä nämo täñ gamiñkuk. Upäñkañ bänepi yäpmäh äyähutkuko unita apiño gäkkät nekta piä säkgämän-inik täga api täñ nimek.

12 ✨ Unita apiño Onesimus tewa äretak. Äretak uwä bänepna gämäni.

13 ✨ Butewaki, Onesimus u näkkät bok itnañi. Näk Anutu täño manbiñamta yäñpäh komi eni gänañ irira u gäk wäpka terak täñkentäh namik täyek.

14 ✨ Upäñkañ näkñaken gärip nämo iwarayäh. Gäkä täga yäh yäwikañ uyaku bok täga itkäde. Unita apiño gäkken tewa äretak. Näk ñode nadätat; Iron kädet

✨ 1:1-2: Efe 3:1 ✨ 1:1-2: Kol 4:17, 2Ti 2:3 ✨ 1:3: Gal 1:3 ✨ 1:4: Rom 1:8-9 ✨ 1:6: Plp 1:9; Kol 1:9 ✨ 1:7: 2Ko 7:4 ✨ 1:9: Plm 1 ✨ 1:10: Kol 4:9, 1Ko 4:15 ✨ 1:13: Plp 2:30 ✨ 1:14: 2Ko 9:7, 1Pi 5:2

näkä peŋ gäwerira täŋpayäŋ täno uwä tägainik nämo. Täŋ, gäkŋaken gärip terak täŋpayäŋ täno uyaku säkgämän.

¹⁵ Täŋpäkaŋ duŋ-weŋpäŋ Onesimus-kät ek kadäni keräpita inigän inigän itkumāno u mebäri ŋodeta käwep; U äneŋi gäkken ärewänkaŋ bok pen api itdeŋo unita.

¹⁶ ✧ Uwä gäkŋo piä äma jopi ude äneŋi ittagän nämo. Nämoinik. U irepmitpäŋ notkapak säkgämän ude itta api ärewek. Nadätan, näk äma unita notnapak bureni yäŋ nadäŋpäŋ gäripi nadätat. Täŋ, gähä udegän äma unita gäripi pähap api nadäŋ imen. U piä ämaka irirän gäripi nadäŋ imayäŋ täno ugän nämo. U Ekäni wäpi terak notkapak bureni-inik irirän gäripi nadäŋ imikinik api täŋpen.

¹⁷ Unita gäk näka Ekäni wäpi terak nägät moräkna bureni yäŋ nadäŋpäŋä, Onesimus ŋo not säkgämän kaŋ täŋ imi, näka not täŋ namayäŋ täno udegän.

¹⁸ Täŋpäkaŋ Onesimustä goret kubä täŋ gamiŋkuk ba gäkŋo imaka kubä jop yäpuko täŋpänä eruk näweriri näkä kowata api täŋ gamet.

¹⁹ ✧ Näk bureni gäwetat. Man ŋo näkŋa ketnatä kudän täyat unita nadä; Goret täŋkuko unitäŋo kowata näkä api däpmäŋ tärewet. Täŋpäkaŋ ŋode nämo nadätan? Gäk kumäkta biŋam itkunopäŋ näkä gäwetpäŋ gäwonjärek täŋira Ekänita biŋam täyan unita gäk kowata täŋ naminäŋi bumik.

²⁰ Unita notnapak, Ekäni wäpi terak nek kubägän itkamäk unita täŋkentäk kubä nam yäŋ nadätat. Ude täŋ naminjiri Kristo wäpi terak bänepna pidäm tawän!

²¹ Näk nadätat, gäk näkŋo man api buramiweno unita man ŋo kudän täyat. Ba imaka täŋ namikta yäŋapitat ŋo irepmitpäŋ säkgämän kubä api täŋpen yäŋ nadätat.

²² ✧ Täŋpäkaŋ gäripna ŋode pätak; Anututä gäkŋo yäŋapik man nadäŋ gamiŋpäŋ täŋkentäŋ naminjirän näk gäkken täga ärewet. Unita näkä itta, enjiken bägup täŋkireki kubä kaŋ peŋ nam.

²³ ✧ Eruk, tärek-tärek u ŋode; Epafrastä ganiŋ oret man pewän äretak. U Jesu Kristo täŋo piäta yäŋpäŋ näkkät komi enji gänaŋ bok itkamäk.

²⁴ ✧ Ba täŋkentäknaye Mak, Aristakus, Demas-kät Luk unitä udegän gäwetkaŋ.

²⁵ Täŋpäkaŋ Ekäninin Jesu Kristo täŋo bänep irontä bänepka-ken itinik täyon.

Hibru Kristo uwä nintäño bämop äma bureni-inik unitäño manbiñam

Jesutä Anutu täño mebäri yäjahäj nimij moreñkuk

¹ Bian-inik Anututä Juda ämawebe nintäño äbekniye oraniye iniken manbiñam moräki moräki yäwet yäpmäj äbuk. Manbiñam uwä profettä meni jinom yäpmäjpäñ kädet mebäri mebäri terak yäwetkuk.

² ✧ Täñpakañ tärek-tärek kadäni ñobayäj Nanaki-inik meni jinom terak mani biñam niwet moreñkuk. Nanaki u imaka imaka kuduptagän unitäño mähemi-inik täñpekta iwoyäjñkuk. Ba ukätgän kunum kenta kome pewän ahäjñkumän.

³ ✧ Anututä iniken epmäget kudän penjäñek ikek, nanaki unita wädäwän äron imiñkuko unita kudän ba täktäki unitä Anutu bureni ubayäj yäj yäjahäk täyak. Täñpakañ mani kehäromitä imaka imaka kuduptagän täñ-mehamtañ itak. Täñpäj momi ärutärut piä täñ moreñkañ eruk kunum gänäñ äronpäñ Anutu kehäromi mähemi kerä bure kädä wäpi biñam ikek itkukonitä itak.

Nanakitä añero yärepmitpäñ ärowani-inik itak

⁴ ✧ Ude täñkuko unita Nanaki u añero äbot päke uwä yärepmitpäñ intäjukun-inik itak. Täñkañ Anututä wäp imiñkuko uwä añero wäpi yärepmitpäñ wäp inipärik kubä imiñkuk.

⁵ ✧ Jide? Anututä añero kubä man ñode iwetkuk?

Apiño gäkä näkño nanakna iriri näkä gäkño nanka itat.

Nämoinik! Ba añero kubäta ñode yäjñkuk?

Näkä unitäño nani irira uwä nanakna ude api irek.

⁶ ✧ Nämoinik! Nanaki tuäni u tewän kome terak ño äpayäj täñjirän iniken añero äbot päke u ñode yäwetkuk;

In kuduptagän gukut imäpmok täñ imut! yäk.

⁷ Täñkañ añeroniye unita man kubä pen ñodewä yäkgän täñkuk;

Näkä täñpewa piä ämanaye añero u mänit bumik, ba kädäp mebet ude äworek täkañ.

⁸ Añerota ude yäjñkukupäj nanakitawä ñode yäjñkuk;

Anutu, gäk intäjukun-inik itkunoniktä api it yäpmäj ärowen. Kañiwat piäka u kudän siwoñi terakgän täk täyan.

⁹ Gäk kudän siwoñita gäripi nadäjñkañ kudän wakita taräki nadäk täyan. Mebäri unita Anutukatä gäk kañiwat piä täkta iwoyäjñkuk.

Ude täñkañ notkaye yärepmitpäñ wäpka biñam ärowani pähap gamiñjirän oretoret pähap nadäk täyan.

Sam 45:6,7

✧ **1:2:** Sam 2:8; Mat 21:38; Jon 1:3 ✧ **1:3:** 2Ko 4:4; Apos 2:33-34; Kol 1:20; Hib 8:1 ✧ **1:4:** Plp 2:9

✧ **1:5:** Apos 13:33; Hib 5:5, 1Sto 17:13 ✧ **1:6:** Rom 8:29; Sam 97:7

10 Təjnpəj nanakita Anututä man kubä pen ƚodewä yäkgän təjnkuk;

Ekäni, gäk yäput-pejnpəj kome gatəjnkun. Təjnpəj ketkatä kunum u təjnkun.

11 *Upəjnkəj uwä wanpəj api paotdej. Tektä wek təkəj ude api wejnpəj paotdej. Təj, gähä paot-paotka nämo, pen api it yäpməj ärowen.*

12 *Kunum kenta kome u gäkä tek biani ude yəjəpməjnpəj pimij tokətpəj api pewen. Ude təjnpəj təno upəjnkəj gähä kudupi kubä nämo api äworewen. Nämoinek, gäk paot-paotka nämo, pen api it yäpməj ärowen. Sam 102:25*

13 Təjnpəkəj Anututä Jesu man ƚode iwetkuko ude aƚero kubä nämo iwetkuk;

Gäk ketna bure kədə wəpka biƚam ikek iriri näkä gəkjo iwankaye yepmanpa gəmotka-ken jiraƚ ude api itneƚ. Sam 110:1

14 ✧ Eruk, ude unita aƚerota jide yänayəj? ƚode; Aƚero u kudup mäniƚ ude itkəj Anututa watä piä təj imik təkəj. U Anututä pej yäwet-pewän pəjku ämawebe kunumta biƚam yäwani u təjnkentəj yämik təkəj.

2

Jesuta nadəjritna äpəni nämo təjpek

1 Bureni, Anutu təjə nanakitä wəp ärowani-inik yäpuko unita man bureni niwerirä nadəjkuməjo uwä iyap takinik təjnpəj yäpməj kuƚat təkəna. Ude tənayəj təməjo uwä man u nämo api pena paorek.

2 ✧ Nadəkəj? Baga man biani Anututä äbekniye oraniyeta aƚero meni jinom terak yäwetkuko u bureniğän. Unitä ämatä man u irepmitpəj nämo buramik təjkujo uwä kowata wakiinik iniken täktäki waki uterakğän kaƚ-ahäk təjkujonik.

3 ✧ Eruk, бага man biani u imaka bureni kubä upəjnkəj imaka bureniƚä bureni-inik kubä itak u ƚode; Anututä nin waki kerik-ken nanik nimagutta nanaki Jesu terak piä pähap kubä təjnkuk. Təjnpəkəj nin piä unita mäde ut imiƚpəjə jide təjnpəj kowata api irepmitne? Nämoinek, Ekäni ini-təgän piä pähap unita ƚode yəjəhəjnkuk; Ämawebe waki kerik-ken nanik api yämaguret. Ude yəjəhəjirän äma man u nadəjkujo u niwetpəj niwojərek təjirä nadəjritna bureni təjnkuk.

4 ✧ Təjnpəkəj manbiƚam u təj-mehamtäktä Anututä kudän kudupi ba wərani kehəromi nikek mebəri mebəri pewän ahəjkuj. Təjnpəj iniken gərip terak Kudupi Munapik-ken nanik nadək-nadək iron ude äma kubəkubäta yəmiƚnkuk.

Jesu uwä komen äma äworejnkuk

5 Təjnpəkəj kome punin kədə yäməjo u ahəwayəj təjirän Anututä u watəni itta aƚero nämo yepmanjuk. Nämo, u watəni itta äma kubä tenjuk.

6 Unitä Anutu təjə man mujipi kubäken ƚode pätak;

Anutu, näk nadəwätäk ƚode tək təyat;

Nin ämawä jidewani unita nadəj nimiƚpəj watä it nimik təyan?

7 *Gäk kadäni keräpi-tagän aƚero gəmori-ken niƚmanjukno upəjnkəj epmäget kudän ba wəpnin biƚam ärowani nimiƚnkun.*

8 ✨ *Ude tãŋkaŋ imaka kudup ketkatã tãŋ yepmaŋkuno u watãni itneta gãmotnin-kengãn peŋ moreŋkun.*
8:4-6 Sam

Man uterak ñode danipãŋ nadãk tãkamãŋ; Anututã äma gãmori-ken imaka kudup yepmaŋkuk. Tãŋpãŋ imaka kudup yãŋ yãyak u imaka pãke u kudup-tagãn uwãk tãyak. Tãŋ, apiŋo imaka kuduptagãn äma nin gãmotnin-ken nãmo irirã yabãk tãkamãŋ.

9 ✨ Nãmo, upãŋkaŋ Jesutã intãjukun irirãn kak tãkamãŋ! U äpãŋpãŋ Anutu tãŋo iron terak äma kuduptagãnta yãŋpãŋ kumãkta kadãni kerãpi-tagãn, äpani ude, aŋero gãmori-ken itkuk. Tãŋpãkaŋ apiŋo komi nadãŋkuko unita Anututã epmãget kudãn ba wãpi biŋam ärowani pãhap imiŋkuko u kaŋpãŋ nadãk tãkamãŋ.

10 ✨ Tãŋpãŋ Anutu uwã imaka kuduptagãn tãŋo mãhemi. Ba imaka kudup-tagãntã unitãŋo wãpi biŋam yãpmãŋ ärokta itkaŋ. Unita nadãk tãgagãmãn kubã iwatpãŋ ñode tãŋkuk; Nanakiye mãyaptã nãkkãt bok säkgãmãn kaŋ itna yãŋ nadãŋkaŋ Jesu nadãŋ imiŋirãn komi nadãŋkuk. Tãŋpãŋ komi nadãŋkuko uterak Jesu uwã ämawebe waki kerik-ken nanik yãmagurani äma bureni-inik äworeŋkuk.

11-12 ✨ Tãŋpãŋ ämawebe tãŋo bãnepi ärut paktak tãwani Jesu ukãt ämawebe bãnepi ärut paktak tãyak uwã nani kubãgãn unita ämawebe u notnaye yãŋ yãwetta gãripi nadãk tãyak. Ñode yãŋkuko unita nadãwut;

Anutu, notnaye uwã gãkŋo mebãrika api yãŋahãŋpãŋ yãwet tãŋpet. Ba änok kubãgãn irirã u iŋamiken wãpka biŋam api ganij oret tãŋpet yãk. Sam 22:22

13 Tãŋpãŋ kubã pen ñode yãkgãn tãŋkuk;

Nãk imaka, Anutugãn pen api yengãma peney yãŋ yãŋkuk. Ais 8:17

Ba noriyeta yãŋpãŋ äneŋi kubã pen ñode yãkgãn tãŋkuk;

Nabã yãk. Nãk nanak Anututã namiŋkuko ukãt penta itkamãŋ ŋo! Ais 8:18

14 ✨ Eruk, nanakiye uwã komen äma unita komen äma udegãn äworeŋkuk. Ude tãŋkuko uwã mebãri ñodeta tãŋkuk; U ini kumãk-kumãki terak kumãŋ-kumãŋ tãŋo mãhemi Satan yenjakŋitta tãŋkuk.

15 Ude tãŋkuko uwã ämawebe kumãkta bumta umuntaŋpãŋ kuŋat tãŋkuŋo u tãŋkentãŋ yãmiŋkuk. Umun unitã kehãromi yepmãŋ irirãn umun tãŋo watã äma ude itkuŋ. Upãŋkaŋ Jesu tãŋo kumãk-kumãkitã umun u yãpmãŋ kewey yãmiŋkuk.

16 ✨ Unita ket nadãwut! Jesutã piã u aŋero tãŋkentãŋ yãmikta nãmo tãŋkuk. Nãmo, Anutu tãŋo man ñode kudãn tãwani; U Abraham äboriye, komen ämawebe u tãŋkentãŋ yãmik tãyak.

17 ✨ Mebãri unita Jesutã noriye tãŋkentãŋ yãmikta noriye udegãn-inik äworeŋkuk. Ude nãmo tãŋkuk yãwãnãku jide tãŋpãŋ Anutu-kãt noriye tãŋo bãmop äma intãjukun ude irãn? Nãmo, noriye udegãn äworeŋpãŋ intãjukun äma bãtaki-inik ba butewaki nadãŋ yãmani ude itkaŋ Anututa piã säkgãmãn tãŋ

✨ 2:8: 1Ko 15:27 ✨ 2:9: Plp 2:8-9 ✨ 2:10: Rom 11:36 ✨ 2:11-12: Mat 25:40; Mak 3:35; Jon 20:17
✨ 2:14: Jon 12:31, 1Jo 3:8; Rev 12:10 ✨ 2:16: Ais 41:8-9 ✨ 2:17: Plp 2:7; Hib 2:14, 1Jo 2:2, 4:10

imiŋkuk. Piäni uwä ämawebe momi täŋpani täŋo momi peŋ yämikta komeni yäpmäŋpäŋ kumbuk.

¹⁸ Täŋpäkaŋ ini uwä täŋ-yabäkken äpmonkaŋ komi nadäk täŋkuko unita apiŋo ämawebe täŋ-yabäkken it täkaŋ u täga täŋkentäŋ yämik täyak.

3

Jesu wäpi biŋamtä Moses täŋo irepmitkuk

¹ Unita kudupi notnaye, kunumta biŋam bok nimagurani in Jesuta nadäwut! Uwä Anutuä tewän äpani, nintäŋo bämop äma intäjukun yäŋ nadäkinik täŋpäŋ yäŋahäk täkamäŋ.

² U piä ude täkta Anutuä iwoyäŋ imiŋkuko uwä säkgämän täŋkuk, bian Mosestä piä Anutu täŋo äbotken säkgämän täŋkuko udegän.

³ Upäŋkaŋ wäp taŋi Jesutä yäpuko u wäp Mosestä yäpuko u irepmitak. U imata, Moses uwä Anutu täŋo äbotken piä ämagän itkuk. Täŋ, Jesu uwä äbot unitäŋo intäjukun äma. Uwä ŋode bumik; Äbot kubä täŋo intäjukun äma uwä wäp biŋam yäpek, äbot ini nämo. Udegän, wäp taŋi Jesutä yäpuko u wäp Mosestä yäpuko u irepmitak.

⁴ Nadäkaŋ? Äbot kudup u intäjukun äma nikek. Täŋpäkaŋ Anutu uwä imaka kuduŋtagän täŋo intäjukun-inik.

⁵ ✧ Eruk, Moses uwä Anutu täŋo äbot pähapken piä äma ude itkaŋ piä täga täŋpäŋ imaka imaka Anutuä kwawak kämi yäŋahäkta nadäŋkuko u yäŋahäk täŋkukonik.

⁶ ✧ Täŋ, Jesu Kristo uwä piä äma ude nämo itkuk. Nämo, u nanaki tuänitä nani Anutu täŋo äbotta intäjukun ude it yämiŋpäŋ piä säkgämän täŋkuk. Täŋpäkaŋ ninä Anutu täŋo äbot. Unita ämawebe iŋamiken kehärom taŋpäŋ imaka säkgämän kämi kaŋ-ahänayäŋ täkamäŋ uterak yengämina pewäpäŋ kuŋatpäŋä, Anutu täŋo äbot bureni-inik itkamäŋ yäŋ nadäne.

Anutu täŋo manta ärowani nämo täne

7-8 ✧ Unita man Kudupi Munapiktä ŋode yäk täyak unita nadäna;

Äbekjiye orajiyetä bian kome jopi-ken täŋyabäk terak Anutu täŋo man bitnäŋpäŋ ärowani täk täŋkuŋo u in udegän nämo täneŋ. Apiŋo Anutu täŋo man nadäŋ parit ärowani nämo inik täneŋ yäk.

⁹ *Äbekjiye orajiyetä peŋawäki terak täŋpäŋ-nabäk täŋkuŋonik yäk. Uwä kadäni käroni, obaŋ 40 ude näkŋo täktäk täga yabäŋpäŋ-nadäk täŋkuŋo upäŋkaŋ ärowani täŋ namiŋkuŋ.*

¹⁰ *Ude täŋ namiŋ yäpämäŋ äbäŋirä kokwawak nadäŋpäŋ yäŋkut; Nadäkiniki uruŋ kädä pewä kwäpäŋ näkŋo kädet iwatta bitnäk täkaŋ.*

¹¹ ✧ *Unita kokna wawäpäŋ man kehäromi ŋode yäŋkut; Ämawebe uwä äbä orek näkkät nämo inik api itne.* *Sam 95:7-11*

¹² Unita nadäkinik täŋpani notnaye, injinta watä ket itpäŋ kuŋarut! In bämopjin-ken nanik kubätä bänepi täŋpäŋ wawäpäŋ nadäkiniki pewän putärewäkaŋ Anutu paot-paori nämo, u mäde ut imekta!

¹³ Momi kädettä bämopjin-ken nanik äma kubä täŋkiŋat-pewän Anutu mäde ut imek yäŋpäŋ injin-tägän täŋkentäk kowata kowata täŋkaŋ notjiye täŋo

bänepi kaŋ täŋkehärom tawut. Kadäni uken api paorek yäŋ nämo nadäkamäŋ unita apiŋogän yäput peŋpäŋ kepma kepma kaŋ täŋ yäpmäŋ kut.

14 ✧ Täŋpäkaŋ nin nadäkinik kehäromi pengän täŋkumäŋo apiŋo udegän iŋit-inik täŋpeŋ kuŋaritra tärek-tärek kadäni kaŋ ahäwän. Ude täŋpeŋ kuŋatpäŋä Kristo-kät kowat kwasikorän täkamäŋ yäŋ nadäne.

15 ✧ Anutu täŋo man punin käda yämäŋo ude;

Äbekjiye orajiyetä bian Anutu täŋo man bitnäŋpäŋ ärowani täk täŋkuŋo u in udegän nämo täneŋ.

Apiŋo Anutu täŋo man nadäŋ parit ärowani nämoinik täneŋ yäk. Sam 95:7-8

16 ✧ Eruk jide nadäkaŋ? Netätä Anutu täŋo kotäk nadäŋkuŋopäŋ mäde ut imiŋkuŋ? Ämawebe päke Mosestä Isip komeken nanik yämagutkuko ubayäŋ.

17 ✧ Ba Anututä netätä kokwawak nadäŋ yäpmäŋ kuŋirän obaŋ 40 ude täreŋkuŋ? Uwä ämawebe momi täŋpäŋ kome jopi-ken kumbuŋo ubayäŋ.

18 ✧ Ba Anututä man kehäromi yäŋpäŋ Anutu Ämawebe uwä äbä orek näkkät nämoinik api itne yäŋ yäŋkuko u netätä yäŋkuk? Uwä ämawebe mani nämo buramiŋkuŋo unita yäŋkuk.

19 Täŋpäkaŋ orekirit kome uken imata täga nämo äronkuŋ? U nadäkinik bureni nämo täŋkuŋo unita.

4

Anutu täŋo kudupi ämawebeta orekirit kubä itak

1 Eruk, Anututä nin äbä orek inikät itta yäŋkehäromtaŋ nimiŋkuko unita ŋodeta umuntäkot; Inken nanik kubätä orekirit-ken u kukta Anututä kawän kunaŋi nämo täŋpektä!

2 Nadäkaŋ? Manbiŋam Täga intä nadäk täkaŋ u äbekjiye orajiyede udegän nadäŋkuŋ. Nadäŋkuŋo upäŋkaŋ bänepi-ken daiŋpäŋ nadäkinik nämo täŋpäŋ yäpmäŋ kuŋat täŋkuŋo unita manbiŋam u nämo täŋkentäŋ yämiŋkuk.

3 ✧ Unita Anututä yäŋkuk;

Kokna wawäpäŋ man kehäromi ŋode yäŋkut; Ämawebe uwä äbä orek näkkät nämoinik api itne. Sam 95:11

Upäŋkaŋ ninäwä Manbiŋam Täga unita nadäkinik täk täkamäŋ unita apiŋo päŋku orek Anutu-kät it täkamäŋ. Täŋpäkaŋ orekirit uwä imaka kodaki kubä nämo. Nämo, Anututä imaka imaka päke u täŋpäŋ yepmaŋkaŋ orek itkuko kadäni ukengän iwoyäŋkuk.

4 ✧ Unita man ŋo nadäwut; Anutu täŋo man kubätä kepma 7 unita ŋode yäyak; Piäni täŋtäŋ kuŋtäŋgän kepma 7 uken Anututä piä peŋpäŋ orek itkuk.

5 ✧ Ba man yämäŋo unitä orekirit unitagän ŋode yäŋkuk; Ämawebe uwä äbä orek näkkät nämoinik api itne.

6 Bureni, Isrel ämawebe Manbiŋam Täga u intäjukun nadäŋkuŋo upäŋkaŋ man u nämo buramiŋkuŋo unita orekirit-ken nämo kuŋkuŋ. Upäŋkaŋ kädet nämo itpipiŋkuk. Nämo, ämawebe ätutä päŋku orek Anutu-kät täga api itneŋ.

7 Jide ude nadäkamäŋ? Ŋode; Anututä orekirit uken kukta kepma kubä iwoyäŋkuk. Kepma u wäpi apiŋo. Kadäni käronji it yäpmäŋ kuŋirän Anututä

✧ 3:14: Hib 3:6 ✧ 3:15: Hib 3:7-8 ✧ 3:16: Nam 14:1-35 ✧ 3:17: 1Ko 10:10 ✧ 3:18: Hib 3:11

✧ 4:3: Hib 3:11 ✧ 4:4: Stt 2:2 ✧ 4:5: Sam 95:11

Devit meni jinom terak kepma wäpi 'apiño' unitawä yänjuk. Miti mujip yämäño ukeno;

Apiño in Anutu täño man nadäñ parit ärowani nämö täneñ yäk. Sam 95:7,8

8 ✧ Eruk, man unita ñode nadäwut; Orekirit bureni Anututä iwoyänjukko uwä Kenan kome Josuatä äbekjiye orajiye yämagutkuko u nämö. Kome uwä orekirit bureni yäwänäku Anututä kämi, Devit meni jinom terak kadäni kubä wäpi 'apiño' u nämö yäwän.

9 Ude unita ñode nadäkamäñ; Anutu täño kudupi ämawebeniyetä orek itneñta orekirit bureni kubä itak.

10 ✧ Äma kubätä päñku orek Anutu-kät irayän täko uwä iniken piä penpäñ orek api irek, Anututä piä penpäñ orek itkuko ude.

11 Unita ninä gwäk pimipäñ Anututä orekirit iwoyänjuk-ken u kañ kuna! Äbekniye oraniye täño man bitnäc kädet iwatpäñ orekirit-ken u kukta täna wanenja!

12 ✧ Nadäkañ? Man Anututä yäk täyak uwä mäkumi nämö. Uwä irit ikek täñkañ piä kehäromi täc täyak. Uwä pärañi-inik. Pärañini uwä päip pärañi, meni kukñi kukñi wädäwani täño pärañini yärepmitak. U pärañi-inik unita gupnin bajirok yäput-däkñek täyak. Ba nin madäñ jukutkañ yäpmäñ daniñpäñ bänepnin, mäjonin ba kujatnin kudup kwawakgän pek täyak. Ude täñkañ bänep nadäk-nadäknin ba nadäñ gäripnin käbop it täkañ u yäpmäñ daniñkañ kwawak niwoñärek täyak.

13 Bureni-inik! Imaka kubätä Anutu injamiken käbop täga nämö irek. Imaka Anututä täñ-yepmañkuko u kuduptagän injamiken kwawakinik itkañ. Täñkañ Anututä nin kudup, irit kuñat-kuñatnin täño mebärita api niwet yabäwek.

Jesu uwä nintäño bämop äma intäjukun-inik

14 ✧ Ude unita nadäkiniknin nämö pena putäreneñ. Nämö, u injit-inik täñpäñ kuñat täkäna! U imata, bämop äma intäjukun täñpani ärowani kubä it nimitak. U Jesu, Anutu täño nanaki, kunum gänañ äronjukko Anutu dubini-ken it täyak u.

15 Bärop ämanin Jesu u käyännin tägagämän. Bänep nadäk-nadäknin u kehäromi nämö yäñ nadäñpäñ butewaki bureni-inik nadäñ nimik täyak. U imata, ini uwä kome terak kuñarirän täñyabäk mebäri mebäri ninken ahäñ nimik täkañ udegän ahäñ imiñkuñ. Upäñkañ momi kubä nämö täñjuk.

16 ✧ Eruk, mebäri unita Anututa nämö umuntäne. Nämö, bänepnin pidäm tawäpäñ Anutu orakorak mähe mi u dubini-ken kuk täkäna! Kuñitna butewaki täga nadäñ nimek. Ba uken orakorakitä bäräpinin täga täñpidäm tawek.

5

1 Nadäkañ? Bärop äma kudup uwä noriye bäropi-ken nanik yäpmäñ daniñpäñ yepmañpani. Täñkañ piäni uwä noriyeta yäñpäñ Anutu injamiken päñku momini ärutta ketem tägatäga iron ude penj imiñit tom däpmäñpäñ ärawa ude ijin imiñit täc täkañ.

2 ✧ Täñpäkañ bärop äma ini uwä bänep nadäk-nadäki kehäromi nämö unita noriye täño mebäri nadäwä tärewäpäñ noriye nadäk-nadäki paorani ba kädet goret täñpani unita butewaki nadäñ yämik täkañ.

✧ 4:8: Lo 31:7; Jos 22:4 ✧ 4:10: Hib 4:4 ✧ 4:12: 1Pi 1:23; Efe 6:17; Rev 1:16, 19:15; Jon 12:48

✧ 4:14: Hib 3:1, 10:23 ✧ 4:16: Hib 10:19 ✧ 5:2: Hib 4:15

3 ✨ Täñkañ ini uwä momi täñpani unita ärawa täñ imikimik piä noriye täño momi äruttagän nämo täk täkañ. Nämo, iniken momi ärutta imaka, bok täk täkañ.

4 ✨ Täñpäkañ bä mop äma irit piä u wäp biñam ikek unita äma kubätä iniken gärip terak wäp u täga nämo yäpek. Nämo inik, Anutu täño gera terakgän piä u yäpmäk täkañ, Arontä yäpuko ude.

5 ✨ Täñpäkañ Kristo imaka, wäpi biñam ikek itta bä mop äma irit piä u iniken gärip terak nämo yäpuk. Nämo, Anututä ñode iwet-pewän piä u yäpuk;

Apiño gäkä näkño nanakna iriri näkä gäkño nanka itat.

Sam 2:7

6 ✨ Ba kubä pen ñode iwetkuk;

Gäk bä mop äma tärek-täreki nämo api iren, bä mop äma biani kubä wäpi Melkisedektä itkuko ude.

Sam 110:4

7 ✨ Täñpäkañ Jesu kome terak kuñatkañ Anututä täñkentäñ namän yäñpän yäñapik man yäk täñkukonik. Anutu-tägän kumän-kumän kerik-ken nanik täga nämagurek yäñ nadäñpän gera konäm terak yäñapik man yäk täñkukonik. Täñkañ iniken nadäk-nadäki mäde ut imiñpän Anutu täño gärip terakgän it täñkuko unita yäñapiñirän Anututä nadäñ imik täñkukonik.

8 ✨ Uwä Anutu täño nanaki-inik itkuko upäñkañ komi butewaki terak man buramik kädet täño mebari nadäwän täreneñ.

9 ✨ Nadäwän tärewäpän man buramik äma bureni-inik irirän Anututä Jesu u bä mop äma intäjukun-inik itta teñkuk. Bä mop äma intäjukun itkañ ämawebe mani buramik täkañ u kuduptagän täñkentäñ yämiñpän waki kerik-ken nanik yämagutpän irit kehäromi yämik täyak.

10 ✨ Täñpäkañ Anututä Jesu uwä bä mop äma intäjukun-inik itta iwoyäñpän teñkuk, bian bä mop äma kubä wäpi Melkisedektä itkuko ude.

Nanak bakä terak pärani ude itnetawä

11 ✨ In nadäkañ? Man ñonitäño moräki tañi täwerayän nadätat upäñkañ nadäk-nadäkjin nämo nadäwä tumbäpän mebari täga nämo nadäwä täreneñ.

12 ✨ In Anutu täño manbiñam kadäni käroni nadäñ yäpmäj äbätängän manbiñam unitäño mebari uwä äma ätu täga yäwetpän yäwoñärenañi upäñkañ täga nämo! In nämo nadäwä tumbäpän nanak paki ude äneñi äworeñirä äma ätutä in man pengän yäñahäwani pidämipän täwetpän täwoñärenañi bumik. Butewaki! Ketem bureni nänäñpän in nonoñ pen nañ itkañ!

13 ✨ Nadäkañ? Nonoñ näñpani u nanak paki yäñ yäwet täkañ. Äma udewanitä kädet siwoñi täño man mebari täga nämo nadäwä täreneñ.

14 ✨ Täñ, ämawebe ekäniwä nonoñ peñpän ketem kehäromi nak täkañ. Äma udewaniwä man bureni uterak nadäk-nadäki yäp-siwoñ tawäpän täñ-kehäromtañ yäpmäj kuñtängän waki ba täga unitäño mebari yäpmäj danik täkañ.

6

1 ✨ Unita Kristota man pidämi intäjukun nadäñkumäño u wari wari nadänetawä! U peñpän man mebari bureni, äma ekänitä nadänañi upän

yänpärj-nadäk täkäna. Ude täjritna bänep nadäk-nadäknin api tägawek. Yäput penpärij man ñode nadäjkumäño u imata äneji yänpärj-nadäk täne? Bänep sukurenjpärij kumäj-kumäj täño täktäk penpärij Anutu-tagän nadäkinik täktäk unitäño man imata pen yänpärj-nadäk täk täkamäj?

2 ✧ Ba man pidämi pidämi, ume ärutärut täño man, kon yäpmäkta keritä gwäki-ken pekpək täño man, äma kumbani-ken naniktä äneji akukakuk täño man ba kadäni pähapken kowata waki tärek-täreki nämo unitäño man ba man udewanigän imata pen yänpärj-nadäk täk täkamäj?

3 Ude nämo, Anututä nadäj nimirän man udewani yärepmitpärij, man mebäri nitek, äma ekänitä nadänañi upäj yäk täkäna!

4 Tänpäkanj ñode nadäwut; Äma kubätä nadäkiniki pewän putärek-inik tänpayäj täko uwä jide täjritna äma udewanitä bänepi äneji sukurewek? U täga nämo! Äma udewani uwä pengän penyäjek gänañ kuñarani. U kunum gänañ nanik täño kon yäpani. Ba Kudupi Munapiktä bänepi-ken bureni äpmonjpani.

5 ✧ Tänpäkanj pengänä bänepitä Anutu täño manta nadäwä täga tänpäni. Ba Anutu täño kadäni ahäwayäj täyak unitäño kehäromi yäpmäjpärij kuñarani.

6 ✧ Imaka säkgämän säkgämän u yäpani upäjkanj nadäkiniki pewän putärenkuñ. Butewaki pähap! Äma udewanitä Anutu täño Nanaki päya kwakäp terak äneji utpärij ämawebe inamiken mäyäk imik täkanj unita yämaguritna bänepi äneji täga sukurenañi nämo. Nämoinik!

7 Äma uwä kome udewani bumik. Kome iwän pengän pengän täjirän ume yäpmäk täyak ba ketem bureni piä mähemitä pugetta pewän ahäk täkanj, kome udewani Anututä täjkentäk bumta täj yämik täyak.

8 ✧ Täñ, kome mup waki mebäri mebäri ugän pewän ahäk täkanj, kome udewani Anututä waki nadäj imirän kadäp gänañ api ijiñ paorek.

9 Eruk notnaye, umun man ude täwetat upäjkanj inta nadäkinik ñode täyat; Inä kädet täga iwatpärij Anututa biñam täjirä Anututä api tämagurek.

10 ✧ Nadäkanj, Anututä kudän siwoñi iwatpärij ämawebe yäpmäj danik täyak unita intä piä täga tänpäkuñ unita nämo api guñ täwek. Ba in Anututa gäripi nadänpäj ämawebeniye täjkentäj yämiñkuñotä pen täjkentäj yämik täkanj u tabänpäj-nadätäk.

11 ✧ Unita piä täga u täk täkanj udegän gwäk pimiñpärij pen kanj täñ yäpmäj ärowut yäj nadäk täyat. Ude tänpäjä imaka kämi kanj-ahäkta itsämäk täkanj uwä bureni api kanj-ahäneñ.

12 Gañani nämo täneñ yäj täwetat! Nämoinik, äma biani gwäk pimiñpärij nadäkinik ikektä kuñatkuño unitäño kädet kuroñ iwat täkot. Äma uwä imaka u ba u Anututä yämikta yäjkehäromtak man yäjkuco u bureni-inik yäpuñ.

Anutu täño yäjkehäromtak man u bureni

13 Yäj-kehäromtak man Anututä Abraham iwetkuko unita nadäwut. Äma kubä Anutu irepmitpärij inipärik kubä nämo itak unita Anututä iniken wäpi terak yäjkehäromtak man u iwetkuk.

14 ✧ U ñode iwetkuk; Näk bureni-inik nadäj gamiñpärij äbotkaye mäyap-inik api pewa ahäj gamineñ yäk.

✧ 6:2: Hib 9:14 ✧ 6:5: 1Pi 2:3 ✧ 6:6: Mat 12:31; Hib 10:26-27, 1Jo 5:16 ✧ 6:8: Stt 3:17-18

✧ 6:10: Hib 10:32-34 ✧ 6:11: Hib 3:14 ✧ 6:14: Stt 22:16-17

15 Anututä ude iweränkaŋ Abrahamtä kwikinik itpäŋ yänkehäromtak man iwetkuko unitäŋo bureni kaŋ-ahäkta itsämbuk. Itsämäŋ yäpmäŋ kuŋtäŋgän bureni u kaŋ-ahänkuk.

16 ✧ Täŋpakaŋ äma kubätä yänkehäromtak man yäwayäŋ nadäŋpän iniken wäpi terak nämo yäwek. Nämo, u äma kubä wäpi biŋam ärowani nitek u wäpi yänpän yäwek. Ude täŋpänä ämatä ŋode nadäneŋ; Man yäyak u bureni-inik ubayäŋ. U wärämutnaŋi nämo.

17 Eruk, Anututä yänkehäromtak man yänkuko u iniken wäpi terak yänkuk. Täŋkaŋ iniken wäpi terak yänkuko uwä ämawebe man unitäŋo bureni yäpmäkta yäwanitä u bureni api ahäwek yän nadäneŋta ude täŋkuk.

18 ✧ Unita ŋode nadäkamaŋ; Anututä kudän ude wani apiŋo pen udegän täk täyak. Anututä jopman kubä nämo yäk täyak unita iniken wäpi terak yänkehäromtak man yäweko uwä bureniän ahäwek. Unita ämawebe nin Anututä watä it nimekta dubini-ken kuŋkumaŋo uwä bänep pidäm terak imaka tägatäga u nimikta yänkuko unita itsämäŋpän nämo gapuntak täkamäŋ.

19 Bureni, imaka täga-tägata itsämäk täkamäŋ u Anututä bureni-inik api nimek yän nadäk täkamäŋ. Ude nadäk täkamäŋ unitä nadäkiniknin täŋkehäromtak täyak. Täŋpakaŋ bänep nadäk-nadäknin u jopi nämo. Nämo inik, u kumaŋ päŋku kudupi yot kunum gänaŋ itak unitäŋo tek wädäwani pähap mädeni-ken säkgämän käbop it täyak.

20 ✧ Kudupi bägup uken Jesutä ninta yänpän intäjukun äronkuko it nimitak. Äro itkaŋ bäbop äma intäjukun tärek-täreki nämo it täyak, bäbop äma biani kubä wäpi Melkisedektä itkuko ude.

7

Melkisedek u wäpi biŋam ärowani nitek

1 ✧ Eruk Melkisedek uwä kome kubä wäpi Salem unitäŋo intäjukun äma. U Anutu Täŋpämöre unitäŋo bäbop äma kubä itkuk. Täŋpakaŋ kadäni Abrahamtä kome ätu täŋo intäjukun ämakät ämik täŋpän däpmän yawat kireŋkuko komeni-ken äneŋi kuŋirän Melkisedektä kädet miŋin kaŋ-ahänpän kon man iwetkuk.

2 Ude täŋirän Abrahamtä tuŋum ämik täŋpän yäpuko u äbot 10 ude yäpmän daniŋpän äbot kubä Melkisedekta imiŋkuk.

Wäpi Melkisedek unitäŋo mebariwä Intäjukun äma kudän siwoŋi-inik täŋpani. Täŋpän wäpi kubä, Salem täŋo intäjukun äma yän iwet täŋkuŋo uwä mebari ŋode; Intäjukun äma irit säkgämän imagurani.

3 ✧ Täŋpakaŋ Melkisedek uwä miŋi nani nämo, orani äbeki nämo, ahäk-ahäki nämo ba kumäk-kumäki nämo. Ude itkuko unita Anutu täŋo nanaki bumik yän iwet täkaŋ. U bäbop äma intäjukun tärek-täreki nämo itak.

4 Bureni, Melkisedek uwä äma äpani nämo! Äma äpani itkuk yäwänäku oranin pähap Abrahamtä imaka tägatäga ämik täŋpän yäpuko unitäŋo moräki nämo imän. Imiŋkuko unita äma ärowani-inik kubä itkuk yän nadäwut!

5 ✧ Eruk, ŋode nadäwut; Moses täŋo бага man terak ŋode kudän täwani; Juda noriyetä tuŋumi yäpmän daniŋpän Livai täŋo oraniye bäbop äma irit piä yäpmäk täkaŋ unita moräki yämineŋ. Juda äma uwä noriye bureni, Abraham täŋo oraniye upänkaŋ tuŋumi moräki u yämikta yäwani.

✧ 6:16: Kis 22:10-11 ✧ 6:18: Nam 23:19, 1Sml 15:29 ✧ 6:20: Wkp 16:2-3; Wkp 16:12,15; Hib 5:6

✧ 7:1: Stt 14:17-20 ✧ 7:3: Sam 110:4 ✧ 7:5: Nam 18:21

⁶ Täñ, Melkisedek uwä Abraham täño äboriye-ken nanik nämo upañkañ Abrahamtä tuñumi moräki imiñkuk. Imiñirän Melkisedektä Anutu täño yänkehäromtak man iwerani Abraham u kon man iwetkuk.

⁷ Unita jide? Netätä intäjukun itak, Abraham ba Melkisedek? Äma kon man yäwanitä äma kon man yäpmäk täkañ u yärepmit täkañ yäj nadäkamäj.

⁸ Täñpäkañ bämop äma Livai äbotken nanik, äma täño tuñum moräki yäpmäk täkañ uwä kumäk-kumäki nikek. Upañkañ Melkisedek, Abraham täño tuñum moräki yäpani unitawä Anutu täño mantä ñode yäyak; U nämoinik api paorek.

⁹ Unita ñode täga yänäñi bumik; Livai ba äboriye, bämop äma irit piä täñpäñ noriye täño tuñum moräki yäpmäk täñkuño unitä iniken tuñum täño moräki Melkisedekta imiñkuñ.

¹⁰ Ude imata yäkamäj? U ñode; Melkisedektä Abraham kañ-ahäñkuko uken Livai nämo itkuk. U nämo ahäwani-ken. Upañkañ u orani Abraham täño nägätken itkuko unita Livaitä Melkisedekta tuñumi moräki imiñkuk yäj täga yäne.

Jesutä bämop äma biani yärepmitak

¹¹ Bian Isrel ämawebetä Moses täño бага man yäpuñ. Täñpäñ бага man uterak ñode kudän täwani; Livai täño äboriyetä bämop äma irit piä api täk täneñ. Upañkañ, ño kawut! Bämop äma unitäño piätä ämawebe täño bänepi u bureni täga yäpän täganeñ täñpäwä, Anutu imata bämop äma mebäri kubä, Melkisedek bumikgän, Arontä äbotken nanik nämo, u kubätä api ahäwek yäj yänkuk?

¹² Eruk bämop äma mebäri kubätä ahäwänä, man kädet mebäri kubä imaka, ahänäñi.

¹³ Nadäkañ? Man yäkamäj ño Kristota yäkamäj. U Livaitä äbotken nanik nämo, u äbot kubäken nanik. Täñpäñ iniken äbot uken nanik äma kubätä kudupi yot gänañ alta-ken bämop äma irit piä kubä nämo täñpani.

¹⁴ ✧ Ekäninin Kristo uwä orani Juda unitä äbotken nanik. Täñpäkañ äbot uken nanik kubätä bämop äma irit piä täkta Mosestä nämo yäñahäñkuk.

¹⁵ Eruk, bämop äma kodaki kubä, Melkisedek bumik ahätak unita ñode kañpäñ nadäkamäj; Unitäño piätä Livai täño äboriyetä piä täk täñkuño u yärepmit moretak.

¹⁶ Täñpäkañ бага mantä ñode yäwani; Bämop äma, äma kudupi kubätä täga nämo api itneñ, äma Livaitä äbotken nanik-tägän api it täneñ. Upañkañ Jesu uwä bämop äma irit piä, бага man uterak nämo yäpuk. Nämo, u iniken irit kehäromini nikek, paot-paori nämo uterak yäpuk.

¹⁷ ✧ Anutu täño man mujipi kubätä yäyak ude;

Gäk bämop äma tärek-täreki nämo api iren, bämop äma biani kubä wäpi Melkisedektä itkuko ude.

Sam 110:4

¹⁸ Man unitä ñode niwoñaretak; Man kädet biani u jopi, kehäromi nikek nämotä täga nämo täñkentäj nimeko unita Anututä u awähutkuk.

¹⁹ ✧ Moses täño бага man u äma täño bänepi bureni täga nämo yäpän täganeño unita Anututä kädet kodaki tägagämän-inik kubä pewän ahäj nimiñkuk. Kädet uterak nin Anutu dubini-ken kuk täkamäj.

²⁰ Täñpäkañ Anututä Jesu bämop äma intäjukun itta iwoyäñkuko uwä jop nämo iwoyäñkuk. Nämo, u iniken wäpi terak yänkehärom täñpäñ iwoyäñkuk.

Juda tãjo bãmop äma biani bãmop äma irit piã tãkta wãp yãpuŋo uwã yãŋkehãromtak man udeuwani terak nãmo yãpani.

²¹ ✧ U jop yãpuŋo upãŋkaŋ Anututã ini yãŋkehãrom taŋpãŋ Jesu bãmop äma irit piã tãkta iwoyãŋkuk. Unita Anututã ñode yãŋkuk;

Ekãnitã ñode yãŋkehãrom taŋkuko u nãmoinik api pewek; Gãk bãmop äma pen api it yãpmãŋ ärowen. Sam 110:4

²² ✧ Tãŋpãkaŋ Jesu u Anutu tãjo yãŋkehãromtak man terak bãmop äma irit piã yãpuko unita ñode nadãkamãŋ; Jesu tãjo piã terak Anututã ämawebeŋiyekãt topmãk-topmãk kodaki tãŋkuko uwã tãgagãmãn, kehãromi-inik. U topmãk-topmãk biani u irepmit moretak.

²³ Ba kubã ñode; Bãmop äma biani uwã paot-paori nïkek unita jide tãŋpãŋ piãni pen tãŋ yãpmãŋ kunen? U tãga nãmo unita bãmop äma biani paorirã kodaki ahãk tãŋkuŋ.

²⁴ Upãŋkaŋ Jesu uwã paot-paori nãmo, u bãmop äma irit piã pen api tãŋ yãpmãŋ ärowek. Äma kubãtã komeŋi tãga nãmo api yãpek.

²⁵ ✧ Unita ämawebe Jesu u wãpi terak Anutu dubini-ken kuk tãkaŋ uwã waki keri-ken nanik yãmagutta kehãromi nïkek itkukonitã pen api it yãpmãŋ kwek. U imata, paot-paori nãmo itkaŋ ämawebe tãŋkentãŋ yãmikta Anutu-ken yãŋapik tãyak.

²⁶ ✧ Unita bãmop äma Jesu uwã momi äma nin tãjo kãyãpnin bureni-inik. Tãŋkaŋ udeuwani kubã nãmo itak. U kãdet Anututã gãripi nadãk tãyak ugãn iwat tãyak. Uken momi kubã nãmo itak. U Anutu inãmiken siwonji-inik itak. Ba momi ämakãt awãhutpãŋ nãmo, inipãrik kubã it tãyak. Uwã Anututã imagut pãro kunum gãnaŋ tewani. Mebãri unita Jesu uwã momi äma tãjo tãŋkentãk bureni ude itak.

²⁷ ✧ U bãmop äma ätu bumik nãmo. Bãmop äma biani uwã Anutu-ken ärawa kepma kepma tãk tãŋkuŋonik. Iniken momita intãjukun tãŋpãŋã äneŋi ämawebe tãjo momita tãk tãŋkuŋ. Upãŋkaŋ Jesu uwã ude nãmo tãŋkuk. U kãmita nïkek kadãni kubãgãn tãŋkuko ubayãŋ. Ärawa ude iniken gupi inij kireŋkuk.

²⁸ ✧ Tãŋpãkaŋ Moses tãjo бага man terak komeŋi äma kehãromini nïkek nãmotã bãmop äma irit piã tãkta iwoyãk tãkaŋ. Upãŋkaŋ, mãden Anututã iniken wãpi terak yãŋkehãromtak man yãŋpãŋ Nanaki bureni tãgagãmãn-inik tãrek-tãreki nãmo itta tewani u bãmop äma intãjukun bureni iwoyãŋkuk.

8

Jesu uwã topmãk-topmãk kodaki tãjo bãmop äma

¹ ✧ Eruk, man yãkamãŋ ñonitãjo mebãriwã ñode; Bãmop äma intãjukun tãŋpani udeuwani bureni-inik it nimitak. U Anutu, intãjukun äma ärowani kunum gãnaŋ itak u keri bure kãda kehãromi nïkek maŋirit tãyak.

² U kudupi yot bureni, kunum gãnaŋ itkaŋ uken bãmop äma irit piã tãk tãyak. Kudupi yot bureni u Ekãnitã ini tãŋkuk, äma keritã tãŋpani nãmo.

³ Tãŋpãkaŋ bãmop äma kudup uwã Anututa ketem tãgatãga iron ude peŋ imikta ba tom dãpmãŋpãŋ ärawa ude ijij imikta iwoyãwani. Unita bãmop ämanin Jesutã udegãn iron kubã Anututa imikta yãwani.

✧ 7:21: Hib 5:6 ✧ 7:22: Hib 8:6, 12:24 ✧ 7:25: Rom 8:34 ✧ 7:26: Hib 3:1 ✧ 7:27: Hib 5:3

✧ 7:28: Hib 5:1-2 ✧ 8:1: Hib 1:3, 3:1; Hib 10:12, 12:2

⁴ Tãjkaŋ bãmop ämanin bureni uwä kome terak irän yäwänä bãmop äma ude täga nämo itek. Imata, kome terak bãmop äma uku itkaŋ unitä Moses täŋo бага man iwatpäŋ Anututa iron mebäri mebäri ijin imik täkaŋ unita.

⁵ ✧ Tãŋpäŋ bãmop äma irit piä kome terak ŋo täk täkaŋ uwä imaka bureni kunum gänaŋ itak unitäŋo wäranigän täk täkaŋ. Mebäri unita Mosestä inijoret yottaba täŋpayäŋ yäŋirän Anututä jukuman ŋode iwetkuk; Ket nadäwi tärewäkaŋ wärani pom terak gäwoŋärerero udegän kaŋ tä yäŋ iwetkuk.

⁶ ✧ Tãŋpakaŋ Jesutä bãmop äma irit piä yäpuko unitä bãmop äma irit piä äma ätutä kome terak täk täkaŋ u yärepmit moretak. U udegän, Jesutä Anutu ba ämawebeniye bãmopi-ken topmäk-topmäk kodaki pewän ahäŋkuŋo u tägagämän-inik, topmäk-topmäk biani uwä irepmit moretak. U imata, imaka tägatäga topmäk-topmäk kodaki uterak ahähta yäŋkehärom täwani u tägagämän-inik, biani täŋo u yärepmit moretak.

Topmäk-topmäk kodakitä biani irepmitak

⁷ Eruk ŋonita nadäwut; Topmäk-topmäk biani intäjukun ahäŋkuko u kehäromi nitek yäwänäku imata topmäk-topmäk kodaki pewän ahäwän?

⁸ Upäŋkaŋ topmäk-topmäk biani terak kudän täga nämo ahäŋkuk. Unita Anututä ämawebeniye nadäwän täga nämo täŋpöpäŋ ŋode yäŋahäŋkuk;

Kadäni kubä iwoyäŋkut. Kadäni uken ämawebe Isrel äbotken nanik ba Juda äbotken nanik ukät topmäk-topmäk kodaki api pewa ahäneŋ yäk.

⁹ Tãŋpakaŋ topmäk-topmäk pewa ahänayäŋ täkaŋ uwä biani ude nämo. Biani uwä äbekiye oraniye Isip komeken nanik kerigän yepmäŋitpäŋ yämagut yäpmäŋ äburo ugän täŋkut yäk.

Ude täŋkuro upäŋkaŋ topmäk-topmäk unitäŋo man käderi u nämo iwatkuŋ. Ude täŋkuŋo unita mäde ut yämiŋkut yäk. Näk Ekänitä ŋode yäyat!

¹⁰ ✧ Eruk, kämi Isrel ämawebe-kät topmäk-topmäk ŋode api täŋpet; Man kädetna siwoŋi u nadäk-nadäki-ken peŋ yämiŋpäŋ bänepi-ken kehäromigän api kudän täwet yäk.

Ude täŋkaŋ näk Anutuni ude irira u ämawebenaye api itneŋ.

¹¹ Tãŋpakaŋ ämawebe kuduptagän, äpani ärowanitä Ekäni näkŋo mebärina api nadäwä täreneŋo unita äma kubätä noriye äwäŋiye ŋode nämo api yäwetpäŋ yäwoŋärewek; Ekäni täŋo mebärinita nadäwut.

¹² ✧ Tãŋpakaŋ ämawebe unitäŋo wakini peŋ moreŋpäŋ mominita guŋ takinik api täŋpet yäk. *Jer 31:31-34*

¹³ Anututä man ŋode terak topmäk-topmäk kodakita yäŋkuko unita kwawak ŋode yäŋahäŋkuk; Topmäk-topmäk intäjukun ahäŋkuko u biani täyak. Unita imaka biani, kehäromini paorani, u jiraŋta biŋam täkaŋ.

9

Anutu inij oretoret kädet biani

¹ ✧ Tãŋpakaŋ topmäk-topmäk biani intäjukun ahäŋkuko u Anutu inij oretta man kädet nitek. Ba ämawebe topmäk-topmäk biani uterak itkuŋo u Anutu inij oretta yottaba äma keritä täŋpani kubä gänaŋ ärok täŋkuŋonik.

✧ 8:5: Kol 2:17; Hib 9:23; Kis 25:40 ✧ 8:6: Hib 7:22, 9:15 ✧ 8:10: Hib 10:16 ✧ 8:12: Hib 10:17

✧ 9:1: Kis 26:1-30

2 ✨ Yottaba u gānaŋ tǎŋkireki yarä. Kubäwä wäpi Bägup Kudupi yāŋ yāwani. Bägup u gānaŋ topān kǎroŋi u, ba bukä, kǎräga Anututa biŋam yāwani nīkek unitä itkuŋ.

3 ✨ Eruk, u mädeni käda tek taŋi kubä wädäŋkuk. Täŋpakaŋ tek u mädeni kädawä bägup kubä wäpi Bägup Kudupitä Kudupi-inik yāŋ iwerani.

4 ✨ Bägup u gānaŋä alta golpāŋ täŋpani kubä itkuk. Uterak gupe kǎbāŋi säkgāmān-inik upāŋ ijik täŋkuŋonik. Täŋkaŋ topmāk-topmāk täŋo kudupi gāpe u imaka, itkuk. Gāpe u gol pidāmipāŋ, gānaŋ umu ba punin u kudup gatāŋ äyāŋurani. Gāpe u gānaŋ kǎbot täpuri golpāŋ täŋpani, Juda äma täŋo ketem biani wäpi mana u nīkek itkuk. Ba Aron täŋo ähottaba, kǎruk tädotkuko u imaka, gāpe u gānaŋ itkuk. Täŋkaŋ mobä pipiyāwani yarä, бага man 10 ude kudān täwani u imaka, gāpe u gānaŋ itkumān.

5 ✨ Täŋpakaŋ gāpe unitāŋo gwäpäni wäpi momi pekpek täŋo bägup yāŋ yāwani. Täŋkaŋ u punin terak imaka aŋero bumik wäpi Serubim unitāŋo wārani yarätä itkumān. Itkaŋ piritä gāpe unita äyūŋ täŋkumān. Serubim yarä uwä Anutu penyāŋeki pähaŋ unitāŋo wārani täŋkumān. Täŋkaŋ imaka u ba unita yāyat ŋo puningān yāyat. Unitāŋo mebäri-inik yāŋahānaŋipāŋ man ätu täwerayāŋ nadätat.

6 ✨ Eruk, eŋi unitāŋo tuŋum u tawaŋ ude irirä bāmop ämatä piāni täkta kepma kepma bägup intǎjukun wäpi Bägup Kudupi uken ärok täŋkuŋonik.

7 ✨ U täŋkireki kubä yot bāmopi-ken itkuko wäpi Bägup Kudupitä Kudupi-inik, u gānaŋ täga äronaŋi nämo. Nämoinik, bāmop äma intǎjukun täŋpani unitägān Bägup Kudupitä Kudupi-inik u gānaŋ ärok täŋkukonik. Upāŋkaŋ kadāni kadāni nämo ärok täŋkukonik. Nämo, u obaŋ kubä gānaŋ kadāni kubägān ärok täŋkukonik. Täŋkaŋ ketāŋ nämo ärok täŋkukonik. Nämo, bu-limakau täŋo nägät yāpmāŋkaŋ ärok täŋkukonik. Nägät u iniken momi ba ämawebe täŋo momi nämo nadāŋkaŋ täŋpani u däpmāŋ tärekta Anututa piŋ imik täŋkukonik.

8 ✨ Eruk, kǎdet unita jide yānayāŋ? Munapiktä imaka u ba u niwoŋäreŋkaŋ ŋode niwetpāŋ niwoŋärek täyak; Topmāk-topmāk biani terak ämawebe jopitä Bägup Kudupitä Kudupi-inik u gānaŋ täga äronaŋi nämo. Yot biani u ba unitāŋo täktäki irirān Bägup Kudupitä Kudupi-inik u gānaŋ ärokta kǎdet kubä nämo tumbuk.

9 ✨ Uwä wārani ude apiŋo kwawak ŋode niwoŋärek täyak; Anututa iron peŋ imik, ba tom iŋiŋ imikimiktä ämawebe Anutu iniŋoret täkaŋ unitāŋo momi täŋo nadāwätäk u täga nämo ärutpak täwek. Nämoinik.

10 ✨ Imaka udewani uwä puningān, gup kädagān täŋo бага. U ketem ume nakta бага man ba ume ärut-ärutta бага man. Imaka udewani it yāpmāŋ kuŋirān kǎdet kodakitä ahāwānā pewä paotta yāwani.

Jesu täŋo nägäritä piä täŋkuko unita man

11 ✨ Täŋpakaŋ imaka imaka kodaki tägagāmān ahäŋkuŋo itkaŋ unitāŋo bāmop äma intǎjukun itta Kristo äbuk. Äbāŋpāŋ yot ini ämawebe täŋkentāŋ yämikta äroŋkuko uwä Juda täŋo kudupi yot u irepmitak. U kudupi-inik, äma keritä nämo täŋpani, kome ŋonitāŋo nämo.

✨ 9:2: Kis 25:23-40 ✨ 9:3: Kis 26:31-33 ✨ 9:4: Kis 16:33; Kis 25:10-16; Kis 30:1-6; Nam 17:8-11; Lo 10:3-5 ✨ 9:5: Kis 25:18-22 ✨ 9:6: Nam 18:2-6 ✨ 9:7: Kis 16:2-34 ✨ 9:8: Hib 10:19 ✨ 9:9: Hib 10:1-2 ✨ 9:10: Wkp 11:2,25; Wkp 15:18; Nam 19:11-13 ✨ 9:11: Hib 3:1, 10:1

12 Ba Bäguḡ Kudupitā Kudupi-inik u kadāni kubāgān-inik, kāmita nīkek āronḡkuk. Tāḡkaḡ Juda tāḡo bāmop āmatā ārawa tākta bulimakau ba meme tāḡo nāgāt yāpmāḡkaḡ ārok tāḡkuḡo ude nāmo āronḡkuk. Nāmoinik, Anututa ārawa tāḡ imikta yāpmāḡ āronḡkuko uwā iniken nāgāt. U yāpmāḡ āro mominin kudup dāpmāḡ tāreḡ niniḡ moreḡpāḡ inita biḡam tārek-tāreki nāmo itta nimagutkuk.

13 ✧ Tāḡpākaḡ bianā āmawebetā бага tāpuri tāpuri irepmitpāḡā, uwā Anutu iḡamiken gupnin tānawakaḡ yāḡ nadāk tāḡkuḡonik. Ude tāḡirā bāmop āmatā meme ba bulimakau tāḡo nāgāri gwetpāḡ āmawebe terak kwarut yābat tāḡkuḡonik. Ba bulimakau nanaki dāpmāḡpāḡ iḡiḡpewā kādākut āworewākaḡ yāpmāḡpāḡ āmawebe terak ureḡ yābat tāḡkuḡonik. Ude tāḡirā āmawebe u Anutu iḡamiken āneḡi gupi kurāki it tāḡkuḡonik.

14 ✧ Eruk tom tāḡo nāgāt u kehāromi udewani nīkek tāḡpāwā Kristo tāḡo nāgātta jide yāne? Nāgāt Kristotā piwān kuḡkuḡo u bulimakau tāḡo nāgāt irepmitpāḡ tāḡkentāk pāhap tāga nāmo tāḡ nimek? Bureni-inik, u tāḡkentāḡ nīmikinik tāḡpek. Munapik tārek-tāreki nāmo uterak iniken gupi Anututa ārawa sāgāmān-inik kubā ude iniḡ kireḡkuk. Ude tāḡkuḡo unita nāgāritā nin punin gupningān nāmo ārut nīmik tāyak. Nāmoinik, u mominin ārutinik tāḡpānpāḡ Anutu iḡamiken bāneḡnin kurāki-inik it tākamāḡ. Ude tāḡirān imaka jopi Anutu bāneḡi tāḡbātak tākta tāk tākamāḡo u peḡpāḡ Anutu paot-paori nāmo u bureniḡān oraḡ imiḡpāḡ tāga kuḡatne.

15 ✧ Unita ḡode yāna; Kristo uwā Anutu ba āmawebeniye bāmopi-ken topmāk-topmāk kodaki pewān ahāḡkuk. Ude tāḡkuko unita āmawebe Anututā yāḡpābā yepmaḡpani unitā iron tāgagāmān tārek-tāreki nāmo u tāga api yāpeḡ, imaka kāmi yāpmākta Anututā yāḡkehāromtak man yāḡkuko u. U mebāri ḡodeta tāga api yāpeḡ; Āmawebe topmāk-topmāk biani terak itkaḡ momi tāḡkuḡo unitāḡo kowata dāpmāḡ tāreḡta Kristo kumbuk.

16 Eruk, yāḡkehāromtak man tāḡo mebārita yāna. Āma kubātā nāk kumāḡjira nāḡḡo tuḡum māt yāpen yāḡ gāwerekopāḡ āma u nāmo kumāḡjirān tuḡumi tāga nāmo yāpen.

17 Āma uwā kodak irirān yāḡkehāromtak mani tāḡo bureni nāmo ahāwek. Kumbānkaḡ uyaku bureni ahāwek.

18 Eruk, mebāri unita topmāk-topmāk biani uwā jop nāmo pewān ahāḡkuk. Nāmo, Mosestā tom kubā utpewān kumbānpāḡ nāgāri piwān kuḡjirān bureni ahāḡkuk.

19 ✧ Unitāḡo kāderi uwā ḡode; Pengān Mosestā āmawebe jukuman kudup-tagān бага terak itkuḡo u yāḡahāḡpāḡ yāwet moreḡkuk. Ude tāḡpāḡā bulimakau nanaki dāpmāḡpāḡ nāgāri yāpmāḡkaḡ umekāt awāhutkuk. Ude tāḡkaḡ sipsip puḡjiḡ gāmāni ba tokān kubā wāpi hisop u yāpmāḡpāḡ nāgāt umekāt awāhutkuko u gānaḡ pewān āpmonḡpāpāḡ nāgāt u бага man tāḡo buk ba āmawebe terak kwarut yābatkuk.

20 ✧ Ude tāḡpāḡ ḡode yāḡkuk; Nāgāt ḡowā topmāk-topmāk Anututā intā iwatta peḡ tāwetkuko u tāḡkehārom tāyak yāk.

21 ✧ Ude yāḡpāḡā Mosestā nāgāt u kudupi yottaba, ba unitāḡo tuḡum pāke uterak imaka, kwarut yābatkuk.

✧ 9:13: Wkp 16:3,14-16; Hib 10:4; Nam 19:9,17-19 ✧ 9:14: 1Pi 1:18-19, 1Jo 1:7; Hib 6:1 ✧ 9:15: 1Ti 2:5; Hib 8:6 ✧ 9:19: Kis 24:3,6-8; Wkp 14:4,6 ✧ 9:20: Kis 24:8 ✧ 9:21: Wkp 8:15,19

22 ✨ Bureni, Moses tãjo man kãdet terak ñode pãtak; Imaka kuduþtagãn bumik nãgãt terakgãn kudupi ahãwani. Ba nãgãt nãmo piwã kunenjo uwã ãma tãjo momi nãmoinik paotneñ.

Kristo uwã kadãni kubãgãn kumbuko uba

23 ✨ Unita ñode kanþãñ nadãkamãñ; Imaka bureni kunum gãnañ itkanj unitãjo wãrani kome terak ño itkuño uwã kudupi jop nãmo ahãwani. Nãmo, nãgãt terakgãn kudupi ahãwani. Upãñkanj imaka bureni kunum gãnañ itkanj uwã tom tãjo nãgãt terak kudupi tãga nãmo ahãneñ. Nãmoinik, imaka kehãromi-inik kubã terak uyaku kudupi ahãneñ.

24 ✨ Unita ñode nadãwut; Kristo Bãgup Kudupitã Kudupi-inik, bureni tãjo wãrani, ãma keritã tãñpani uken nãmo ãronjuk. Nãmo, uwã ini kunum gãnañgãn ãronjuk. ãronjukko Anutu injamiken nin gãrak itak.

25 Tãñpãkanj bãmop ãma kome terak naniktã tãk tãñkuño u Kristotã udegãn nãmo tãñjuk. Bãmop ãma uwã obãñi obãñi ãrawa tãkta tom tãjo nãgãri yãpmãñkanj Bãgup Kudupitã Kudupi-inik-ken ãrok tãñjukonik. Upãñkanj Kristotãwã ude nãmo tãñjuk. U gupi ãrawa ude kadãni kadãni nãmo ininj kireñjuk.

26 Nãmoinik, ude tãñjuk yãwãnãku kadãni kadãni kunum kenta kome pewãn ahãñkuñ-kentã apinjo komi nadãñ yãpmãñ ãbãk tãyek. Upãñkanj nãmoinik! Kadãni tãrek-tãrek ñoken kome terak ahãñpãñ momi peñ morekta iniken gupi ãrawa ude kadãni kubãgãn, kãmita nitek ininj kireñjuk.

27 ✨ Tãñpãkanj ãmawebe kuduþtagãn kadãni kubãgãn kumãkta yãwani. Kumãñpãñã tãktãki yãpmãñ danik-danik kãbeyã-ken api ãroneñ.

28 U udegãn Kristotã ãmawebe mãyap tãjo momi dãpmãñ tãrekta kadãni kubãgãn ãrawa ude gupi ininj kireñjuk. Tãñpãkanj ãneñ api ãbek. Momi dãpmãñ tãrekta nãmo, ãmawebe unitã ãbãkta dapun kãronj tãñ itkanj u yãmagutta api ãbek.

10

ãrawa bianitã momi tãga nãmo ãrut morewew

1 ✨ Moses tãjo бага mantã imaka tãgatãga Kristotã tãñ nimikta yãwani u kwawak nãmo, wãranigãn niwoñãreñjuk. Baga man u iwatpãñ momi dãpmãñ tãrekta Anutu-ken ãrawa pen obãñi obãñi tãk tãñpani. Tãñpãñ ãrawa udewanitã ãmawebe Anutu ininj oretta dubini-ken kuk tãkanj u injamiken momini nãmo, tãga nãmo yepmañpek.

2 Nãmoinik! Kãdet udewani tãga yãwãnãku kadãni kubãgãn tãñpani unita pewãm. Ba u tãga yãwãnãku ãmawebe kãdet biani iwatpãñ Anutu ininj orerani uwã bãnepi kurãki-inik itpãñ mominita nadãwãtãk pen nãmo tãk tãñpãm.

3-4 ✨ Upãñkanj nãmo! Bulimãkau ba meme tãjo nãgãritã momi tãga dãpmãñ tãrenañi nãmo unita Anutu-ken ãrawa obãñi obãñi tãk tãkanj uwã kadãni kadãni ñode yãwoñãrek tãyãk; Nin momi tãñpani.

5 Mebãri unita Kristotã kome terak ãpãñpãñ Anutu ñode iwetkuk;

Gãk momita iron peñ gamik-gamik ba tom dãpmãñpãñ ijij gamik-gamik unita nãmo nadãk tãyan.

Nãmo, gãk gupna namijpãñ naninj kireñkun.

6 *Bureni-inik, momini ärutta iron peŋ gamiŋirä, ba tom däpmäŋpäŋ ijiŋ gamiŋirä yabäwi gäripi nämo täk täkaŋ yäk.*

7 *Ude yäŋpäŋ ŋode yäkgän täŋkut; Nabäl Nähä gäkŋo gäriпка iwatta äbätat ŋo. Man kudän täwani biani uterak näka yäŋahäwani udegän täyat ŋo yäk. Sam 40:6-8*

8 Eruk, man Kristotä yäŋkuko unita nadäwut. Pengänä ärawa täktäk kädet Moses täŋo бага man terak pärani unita ŋode yäŋkuk; Gäk momita iron peŋ gamik-gamik ba tom däpmäŋpäŋ ijiŋ gamik-gamik unita nämo nadäk täyan ba kawı gäripi nämo täk täkaŋ yäŋ yäŋkuk.

9 Täŋpäŋ u punin terak man ŋode yäkgän täŋkuk; Nabä! Näkä gäkŋo gäriпка iwatta äbätat ŋo yäŋ yäŋkuk. Eruk, man ude yäŋkuko unitä ŋode niwoŋäretak; Momi ärutta Anututä ärawa täktäk kädet biani u awähutpäŋ komenita momi ärutärut kädet kodaki kubä pewän ahäŋkuk.

10 ☆ Unita ŋode nadäwut; Jesu Kristotä Anutu täŋo gärip iwatpäŋ ärawa ude, kämita nıkeke, kadäni kubägän inıken gupi inıŋ kireŋkuko uterak mominin paorirä Anutu inıamiken kudupi-inik itkamäŋ.

11 ☆ Täŋpäkaŋ äneŋi ŋode täwera nadäwut; Juda täŋo bä mop ämatä kepma kepma momita yäŋpäŋ alta-ken käron wädäŋ itkaŋ ärawa täktäk piä bian täŋpani udegän wari wari täk täkaŋ. Upäŋkaŋ waki, ärawa unitä ämawebe täŋo momi täŋpewän nämoinik paot täkaŋ.

12 Täŋ, Kristowä kadäni kubägän, kämita nıkeke gupi inıŋ kireŋpäŋ kumbuk. Täŋkaŋ piä u täŋpa tärekaŋ yäŋ nadäŋpäŋ Anutu kerı bure käda äro maŋitkuk.

13 ☆ Maŋitkaŋä Anututä iwaniye gämori-ken yepmaŋpekta itsämäŋ itak.

14 Burenitä bureni-inik, ärawa kubägän täŋkuko unitä ämawebeniye Anutu inıamiken momini nämo, yepmaŋkuk. Täŋkaŋ ämawebe u kudupi itneŋta irit kuŋat-kuŋariken yäpä-siwonıtak piä täŋ itak.

15 Kudupi Munapiktä mebäri u kwawak yäŋahäŋpäŋ niwetkuk. Pengänä ŋode niwetkuk;

16 ☆ Ekänitä ŋode yäyak; Eruk, kämi Isrel ämawebe-kät topmäk-topmäk ŋode api täŋpet;

Man kädetna siwoŋi u nadäk-nadäki-ken peŋ yämiŋpäŋ bänepi-ken kehäromigän api kudän täwet.

17 ☆ Ude yäŋpäŋ äneŋi kubä peŋ ŋode yäkgän täŋkuk;

Täŋpäkaŋ wakini peŋ moreŋpäŋ mominita guŋ takinik api täŋpet yäk. *Jer 31:33,34*

18 U kawut! Momi peŋ morewani unita momita yäŋpäŋ ärawa äneŋi kubä tänaŋi nämo. Nämoinik!

Anutu dubini-ken kuk täkäna!

19 ☆ Notnaye, mebäri unita nin bätakigän täŋpäŋ Bägup Kudupitä Kudupi-inik-ken täga ärok täne. U nämo yäjiwäranı. Nämoinik, Jesu täŋo nägäritä mominin ärut moreŋpäŋ kädet täwit nimiŋkuk.

20 ☆ Bianä kädet u itpipiŋkuk. Juda täŋo bä mop äma intäjukun unitägän tek wädäwani pähap yäpmäŋ kewenpäŋ Bägup Kudupitä Kudupi-inik-ken täga ärok täŋkuŋ. Upäŋkaŋ Jesu ini gupitä бага, kädet täŋppiŋkuko u yäpmäŋ kewen nimiŋirän kädet kodaki, irit ikeke kubä tumbuk. Kädet uterak nin kudup Anutu-ken täga ärok täne.

☆ 10:10: Hib 9:12,28 ☆ 10:11: Kis 29:38 ☆ 10:13: Hib 1:3; Sam 110:1 ☆ 10:16: Hib 8:10

☆ 10:17: Hib 8:12 ☆ 10:19: Hib 4:16 ☆ 10:20: Mat 27:51; Hib 9:8

21 Nadākaŋ? Apiŋo bāmop āma ārowani kubätä Anutu tāŋo āboriye ninta intājukun it nimitak.

22 ✧ Unita bānep nadāk-nadāk siwoŋi nitek tāŋkaŋ nadākiniknin tāŋ-tāpānewani nikektā Anutu dubini-ken kuk tākāna! Ninā gupnin ume sākgāmānpāŋ ārut morewani ba mominin tāŋo māyāk ārut tāŋpā kwani unita tāga kune!

23 ✧ Tāŋpākaŋ Jesutā api nimagurek yāŋ nadākinik tāŋpāŋ yāŋahāk tākamāŋ u inŋit-inik tāŋpeŋ kuŋat tākāna! U imata, Anututā ude api tāŋ tamet yāŋ yāŋkehārom taŋkuko u bureni-inik api tāŋpek.

24 Tāŋkaŋ ābot tāŋpani notniye kowat nadāŋ imān tāŋkaŋ iron kādet ba piā tāgatāga mebāri mebāri tāna yāŋpāŋ bānepnin kowata kowata tāŋpidām tak tākāna.

25 ✧ Tāŋkaŋ notniye ātutā Anutu iniŋoret kābeyāta gaŋa taŋpāŋ nāmo ārok tākaŋ u nin udegān tānetawā! Nāmo, Ekāni tāŋo kadāni pāhap kerāp tāyak u kaŋpāŋ nadāk tākamāŋ unita kābeyā tāŋpāŋ kādet siwoŋi iwatta bānepnin kowata kowata tāŋpidām tak tākāna!

26 ✧ Unita ket ŋode nadāwut; Ninā Kristo tāŋo man bureni nadāna tumbākaŋ gwāk pimiŋpāŋ momi kādet iwatnero uwā jide tāŋpāŋ kowata api irepmitne? Nāmo, momi u ārutta ārawa tāktāk kādet kubā nāmo pātak.

27 ✧ In āma udewani uwā bumta umuntākot! Kowata wakikāt kādāp komi pāhap, āma Anutu māde ut imanita biŋam u inta itsāmāŋtak.

28 ✧ Kādet bianita nadāwut; Āma kubätä Moses tāŋo бага man iwatta bitnāŋirān āma yarā ba yarākubätä momini yāŋahāneŋo uwā āma udewani nāmo yabāŋ koreneŋ, kumāŋ-kumāŋ dāpneŋ.

29 ✧ Unita āma kubätä Anutu tāŋo nanaki nāmo oraŋ imiŋpāŋ jiraŋ ude yeŋ gatāwani udewanita jide yāne? Āma udewanitā nāgāt momini ārut-paktaŋ yāmiŋkuko unita nadāwā āpani tāŋpākaŋ iron tāŋ yāmani Munapik u yāŋārok ude iwet tākaŋ. Butewaki, jide tāŋpāŋ āma udewanitā kowata wakiinik kubā api irepmitneŋ? Nāmotā nāmoinik.

30 ✧ Anututā ŋode yāŋkuko unitāŋo mebāri nadākamāŋ; Kowata nākŋa api yāmet yāk. Ba āneŋi kubā pen ŋode yākgān tāŋjuk; Ekānitā ini āmawebeniye tāŋo tāktāki terak api yāpmāŋ daniwek.

31 Bureni-inik, kowata waki yāpmākta Anutu paot-paori nāmo unitāŋo keriken āroweno uwā imaka umuri pāhap kubā.

Nadākinikjin tāŋkehārom tāŋpāŋ itkot

32 Eruk notnaye, bian peŋyāŋektā pengān ahāŋ tamiŋkuko kadāni unita juku piwut. Kadāni uken bārāpi mebāri mebāri intā terak āroŋkuŋo upāŋkaŋ gwāk pimiŋpāŋ nadākinikjin nāmo pewā putāreŋkuŋ.

33 ✧ Kadāni kubākubā in āmawebetā tabāŋ māgayāwut yāŋpāŋ inamiken tepmaŋpāŋ man waki tāwerit komi tamiŋit tāk tāŋkuŋonik. Ba notjiye ātu komi udegān yāmik tāŋkuŋo u bok kaŋ nimut yāŋpāŋ pidāmatak tāŋkuŋ.

34 ✧ Tāŋkaŋ notjiye ātu komi eŋiken yepmaŋkuŋo u in butewaki nadāŋ yāmiŋpāŋ tāŋkentāŋ yāmiŋkuŋ. Tāŋpākaŋ āma ātutā inta nadāwā jiraŋ ude tāŋpāpāŋ tuŋumjin kudup tāyomāgarirā bārāpi u oretoret terak kotaŋkuŋ. U

✧ 10:22: Wkp 8:30; Ese 36:25; Efe 5:26 ✧ 10:23: Hib 4:14 ✧ 10:25: Hib 3:13 ✧ 10:26: Hib 6:4-8
 ✧ 10:27: Ais 26:11 ✧ 10:28: Lo 17:6, 19:15 ✧ 10:29: Kis 24:8; Hib 13:20 ✧ 10:30: Rom 12:19; Lo 32:36; Sam 135:14 ✧ 10:33: 1Ko 4:9 ✧ 10:34: Mat 6:20; Mat 19:21,29

imata, imaka säkgämän, paotpaot nitek nämotä it nimikaŋ yäŋ nadäŋkuŋo unita.

³⁵ Unita notnaye, kadäni uken nadäkinik kehäromi täŋpäh bätakigän it täŋkuŋo ude, apiŋo udegän it täkot. Ude tänayäh täŋo uwä gwäki pähap api yäpneŋ.

³⁶ * Täŋkaŋ kehärom taŋpäh itneŋ. Ude täŋpähä Anutu täŋo gärip u täga api iwatneŋ ba imaka u ba u tamikta yäŋkehärom taŋkuko u täga api yäpneŋ.

³⁷ Unita Anututä ŋode yäyak;

Kadäni keräpi itkaŋ äma äneŋi äbäka yäwanitä api äbek. U itkaŋ nämo api äbek.

³⁸ * Täŋpakaŋ näkŋo siwoŋi ämawebenayetä nadäkinik täŋpäh kodakgän api itneŋ.

Täŋ, ämawebe u kubätä nadäkiniki pewän putärewäwä unita nadäwa täga nämo api täneŋ yäk. *Hab 2:3-4*

³⁹ Upähkaŋ ninä nadäkinik kädet u mäde ut imiŋpäh paot-paotta biŋam täŋpani nämo. Nämoinik, ninä nadäkinik ikek kuŋatpäh irit kehäromita biŋam täŋpani.

11

Nadäkinik ikek kuŋat-kuŋat täŋo mebäri

¹ * Nadäkinik ikek kuŋat-kuŋat täŋo mebäri ŋode; Imaka dapunintä nämo yabäk täkamäh unita U bureni-inik itkaŋ yäŋ nadäk täkamäh. Ba imaka imaka kämi yäpmäkta Anututä peŋ nimiŋkuko u bureni-inik api yäpne yäŋ nadäk täkamäh.

² Ämawebe bianitä nadäkinik udewani nitek kuŋarirä Anututä yabähpäh-nadäwän täga täŋkuŋ.

³ * Ba ninäwä nadäkinik täŋpäh ŋode uwä bureni yäŋ nadäk täkamäh; Anututä man yähirän kunum kenta kome ahähkumän. Täŋpäh imaka imaka yabäk täkamäh u Anututä imaka nämo yabäwani upäh täŋpewän ahähkuŋ.

⁴ * Täŋpakaŋ äma biani kubä wäpi Abel unitä nadäkinik täŋpäh Anututa ärawa tägagämän kubä täŋirän Anututä kawän tägaŋkuk. Noripaki Kentä täŋkuko u irepmiŋpäh täŋkuk. Täŋpäh nadäh imikinik täŋkuko unita Anututä Abel, Gäk äma siwoŋi yäŋ iwetkuk. Täŋpakaŋ Abel kumbuko upähkaŋ nadäkiniki terak man pen yäŋ itak.

⁵ * E, äma biani kubä wäpi Enok unitä Anututa nadäh imikinik täŋkuko unita kome ŋo terak nämo kumbuk. Nämo, Anututä komegup ikek wädäh yäpmäh äronkuko unita noriyetä Enokta wäyäkŋewä waŋkuŋ. Täŋkaŋ äma unita Anutu täŋo mantä ŋode yähkuk; U kome terak kuŋatkuk-ken uken Anututä Enok kaŋpäh gäripä nadäk täŋkukonik.

⁶ Bureni-inik, äma nadäkiniki nämotä jide täŋirän Anututä u kawän tägawek? Nämo inik, äma kubätä Anutu dubini-ken kwayäh nadähpähä nadäkinik ŋode täŋpek; Anutu u bureni itak. Ba ŋode imaka nadäkinik täŋpek; Äma bänepitä Anutu täŋo mebärini ket nadänayäh yäŋ nadäk täkaŋ u Anututä kowata täga api yämek.

⁷ * Ba kubä ŋode; Äma biani kubä wäpi Noa unitä Anututa nadäh imikinik täŋpäh imaka umuri kämi ahäwayäh täŋkuko unita jukuman iw-erirän nadäwän bureni täŋkuk. Anututä imaka ude api ahäwek yäŋ iwetkuko u nämo ahähirän upähkaŋ Anutu täŋo mani buramiŋpäh gäpe pähap kubä

* **10:36:** Luk 21:19; Hib 6:12 * **10:38:** Rom 1:17; Gal 3:11 * **11:1:** Rom 4:18, 2Ko 5:7 * **11:3:** Stt 1:1; Sam 33:6, 2Pi 3:5 * **11:4:** Stt 4:3-10 * **11:5:** Stt 5:24 * **11:7:** Stt 6:13-22; Stt 7:1, 1Pi 3:20; Rom 3:22, 4:13

tanjuk. Tãnjpãj gãpe u gãnanã Noa ini ba webeni nanakiye bok ãronpãj sãkgãmãn itkuj. Tãnjpãkañ nadãkiniki bureni unitã ãmawebe pãke itkujo unitãño kãdet waki kwawak pewãn ahãj yãmiñkuk. Tãnjirãn man Anututã ãmawebe nadãj imikinik tãnjpani u yãwet tãyak udegãn, Noata siwoñi ãma yãj yãjtãren imiñkuk.

8 ✧ Ba Abraham tãjo nadãkinikita nadãna; Abrahamtã nadãj imikinik tãnjpãj Anututã man kubã ñode iwerirãn mani buramiñkuk; Gãk komeka peñpãj kome nãkã gamikta iwoyãñkut-ken u ku! Anututã man ude iwerirãn mani buramiñpãj u kuyat yãj nãmo nadãñkañ, komeni peñpeñ akumañ kuñkuk.

9 ✧ Tãñkañ nadãkinik tãnjpãj kome iwoyãj imani-ken pãñku yot bureni nãmo, ãma ãbanitã-yãj yottaba tãnjpãj ittãj kuñat tãñjukonik. Tãnjirãn Aisak kenta Jekop Anututã biñam bok yãj yãmani unitã udegãn tãñkumãn.

10 Tãnjpãkañ Abraham ãbanitã-yãj itkuko unita nadãwãtãk nãmo tãñkuk. Nãmo, u yotpãrare kehãromi-inik kubãta itsãmãk tãñjukonik, yotpãrare Anututã ini tawañ peñpãj udegãn pewãn ahãwani.

11 ✧ Tãnjpãkañ Abraham ini uwã tãgawani tãnjirãn webeni Sara imaka, ãruñ it yãpmãj ãbãtãngãn webe pãhap tãñkuko upãñkañ nadãkinik tãñkumãno unita Anututã nadãj yãmiñirãn webeni nanak bãyañkuk. Sara uwã ñode nadãñkuk; Anututã nãk nanak bãyakta yãñkehãromtañ namiñkuko unita nanak api bãyawet. Anutu u man bureniãgãn yãk tãyak yãj nadãñkuk.

12 ✧ Tãnjpãkañ mebãri unita kumãk-kumãk kadãni kerãp tãñkuko upãñkañ ãma tãgawani Abraham uterak ãbekiye oraniye daninañi nãmo, guk ba mobã jirañ ude ahãñkuñ.

13 ✧ Tãnjpãkañ ãmawebe mani biñam yãñahãtat ño kudup Anututa nadãj imikinik tãñpeñ kuñat-tãgãn kumbuñ. U imaka Anututã kãmi yãpmãkta yãñkehãrom tãñkuko u kome ño terak nãmo yãpuñ. Nãmo, u ban irirãn kañpãj nadãñkañ oretoret tãnjpãj ñode yãñahãkta mãyãk nãmo nadãñkuñ; Kome ñowã komenin bureni nãmo, nin ãbanigãn yãj yãñkuñ.

14 Tãnjpãkañ ãmawebe man ude yãwani uwã ñode niwoñãrek tãkañ; U komeni burenita wãyãkñekañ.

15 Tãnjpãj komeni kuñat peñpeñ ãbuño unita yãnjpãj yãñkuñ yãwãnãku ãneñi komeni-ken tãga kwãm.

16 ✧ Upãñkañ komeni bianita nadãñpãj nãmo yãñkuñ. Nãmo, u kome sãkgãmãn kubã, komeni biani u irepmatak upãñ kañ-ahãna yãj nadãñpãj yãñkuñ. U kunumta yãñkañ yãñkuñ. Uñita ãma udewanitã Anututa U nin tãjo Anutunin yãj yãñirã Anututã nadãwãtãk nãmo tãk tãyak. U imata, yotpãrare kubã tãñkettãj yãmiñkuko itak unita.

17-18 Tãnjpãkañ Anututã tãnyabãk pewãn ahãj imiñjirãn Abrahamtã nadãj imikinik tãnjpãj nanaki Aisak Anututa ãrawa ude kumãñ-kumãñ utta pidãm tãñkuk. Tãñkañ Anututã nanaka Aisak terak orañkaye mãyap api ahãneñ yãj yãñkehãromtañ imiñkuko upãñkañ nanaki tepi kubãgãn u ãrawa ude ijin imikta nãmo bitnãñkuk.

19 ✧ Nãmooinik, u ñode nadãñkuk; Aisaktã kumãñjirãn Anututã kumbani-ken nanik ãneñi tãga yãpmãj akwek yãj nadãkinik ude tãñkuk. Tãnjpãkañ bureni, Aisak kumbani-ken nanik bumik ãneñi imagutkuk.

✧ 11:8: Stt 12:1-5; Apos 7:2-4 ✧ 11:9: Stt 26:3; Stt 35:12,17 ✧ 11:11: Stt 18:11-14; Stt 21:2 ✧ 11:12: Rom 4:19; Stt 15:5, 22:17; Lo 10:22 ✧ 11:13: Stt 23:4, 1Sto 29:15; Sam 39:12, 1Pi 2:11 ✧ 11:16: Kis 3:6,15; Mak 12:26 ✧ 11:19: Rom 4:17

20 ✨ Eruk Aisak u ittäj kuñtängän äma ekäni täñpäj Anututa nadäj imikinik täñpäj nanakiyat Jekop kenta Iso unita imaka täga Anutu-ken nanik kämi ahäj yämikta kon man yäwetkuk.

21 ✨ Täñpäkañ Jekop imaka, Anututa nadäj imikinik täñkuko unita tägawani täñpäj kumbayäj nadäñpäj ñode täñkuk; Josep täño nanakiyat kon man yäwetpäj ähottaba injitkañ gwäjin äpmonkañ Anutu ininj oretkuk.

22 ✨ E, Josep uwa ittäj kuñtängän kumäk-kumäki keräp tanjirän Anututa nadäkinik täñpäj ñode yänahäjkkuk; Kämiwä, Isrel ämawebe Isip kome peñpeñ api kuneñ. Ude yäñpäj kujari äneka jukuman yäwetkuk.

23 ✨ Ba Moses täño manbiñam nadäna; Moses täño miñi nanitä Anututa nadäj imikinik täñkumäno unita Moses ahäwänpäj käbop peñjirän komepak yaräkubä täreñkuk. Miñi nani uwa Moses nanak u kawän inide kubä täñpänpäñ Isip kome täño intäjukun äma wäpi Fero unitäño man mäde ut imikta nämo umuntanjkumän.

24 ✨ Eruk Moses u tägañpäj Anututa nadäj imikinik täñpäj Fero äperi unitäño nanaki ude, gäripi terak itta bitnäñkuk.

25 Täñpäj ñode nadäñkuk; Imata kome ñonitäño gärip kadäni keräpi-tagän kañ iwaret? Nämo, näk bäräpi Anutu täño kudupi ämawebeniye-kät bok nadänayäj tämäño uyaku täga yäk.

26 ✨ Ude yänkkuko unitä ñode niwoñäretak; U Anutu-ken gwäki täga yäpmäkta nadäñkuk. Unita kämi ahäktä yäwani Kristota yäñpäj bäräpi ahäj yäminayäj täño unita nadäwän tägawäpäj Isip täño tunjum gäripi nitek u yäpmäkta nadäwän jirañ ude täñkuk.

27 ✨ Täñkañ Moses u Anututa nadäkinik täñpäj Anutu nämo kak takamäj u dapuritä kañkañ bumik gwäk pimiñpäj Fero täño kokwawakta nämo umuntankañ Isrel ämawebe yämagurän Isip kome peñpeñ kuñkuñ.

28 ✨ Täñkañ Moses u Anututa nadäkinik täñkuko unita Pasova äñnak-äñnak yäput peñpäj Isrel ämawebe sipsip täño nägäri enj yäma terak ärutkot yäj yäwetkuk. Ude täñkuko unita kumäk-kumäk täño anjero, nanak ämani intäjukun nanik däpami unitä Isrel ämawebe yärepmiñpäj nanakiye intäjukun nanik nämo däpuk.

29 ✨ Täñpäkañ Isrel ämawebe Anututa nadäkinik täñkuño unita gwägu wäpi Ume Gämäni u kome kawuki ude irirän bämopgän kuñkuñ. Kuñjirä Isip naniktä udegän kuna yäkñat gwägu gänañ äpmonpäj ume nanpäj kumbuñ.

30 ✨ Täñpäkañ äneñi kubä ñode; Isrel ämawebe unitä Anututa nadäkinik täñpäj mani buramiñpäj Jeriko täño yewa pähap gägäni-ken kepma 7 udetä kuñat äyänurirä yewa u tokät mañkuk.

31 ✨ Täñpäkañ kubokäret webe wäpi Rahap u nadäkinikitä täñkentäj imiñjirän Anututa mäde ut imani-kät penta nämo paotkuñ. U imata, äma kome kañiwatta käbop kuñkuño u yämagutpäj ini enj gänañ käbop yepmanjkuko unita.

32 Eruk imata man käronji yäñiwat yäpmäj kwet? Nämo, man kudän ñoken bägup iränpäj uyaku Gidion, Balak, Samson, Jepta, Devit, Samuel ba profet biani ätu täño manbiñam täga täweret.

✨ **11:20:** Stt 27:27-29; Stt 27:39-40 ✨ **11:21:** Stt 48:15-16 ✨ **11:22:** Stt 50:24-25; Kis 13:19 ✨ **11:23:** Kis 1:22, 2:2 ✨ **11:24:** Kis 2:10-12 ✨ **11:26:** Hib 10:34-35 ✨ **11:27:** Kis 12:51; Kis 14:13,14; Rom 1:20, 1Ti 1:17; Hib 11:1 ✨ **11:28:** Kis 12:21-30 ✨ **11:29:** Kis 14:21-31 ✨ **11:30:** Jos 6:12-21 ✨ **11:31:** Jos 2:1-21; Jos 6:21-25; Jem 2:25

33 ✧ Äma unitä Anututa nadäkinik täñpäj kudän mebäri mebäri täñkuñ. Äma nadäkinik täñkuño u ätutä kome ätu täño intäjukun ämakät ämik täñpäj kehäromini yäpmäj äpuñ. Täñkañ u ämawebe kudän siwoñi terak yabäj yäwatpäj imaka imaka Anututä yämikta biñam yäwani u yäpuñ. Täñpäkañ ätutäwä añ komi, äma däpami täño meni täñppiñkuñ.

34 ✧ Ätutäwä kädäp mebet pähap däpä kumbuñ, ba iwantä nadäkinik täñpani ätu kumäj-kumäj däpnayäj täñirä Anututä täñkentäj yämiñirän nämo kumbuñ. Bureni, äma uwä iniken kehäromini nämo upäñkañ Anututä kehäromi yämiñkuk. Kehäromi yämiñirän kome ätuken nanikkät ämik kehäromigän täñpäj däpmäj yäwat kireñkuñ.

35 ✧ Täñpäkañ webe ätutä Anututa nadäkinik täñkuño unita nanakiye kumbani-ken nanik äneñi akuñirä yämagutkuñ. Täñ, nadäkinik täñpani ätuwä äma keru terak komi pähap nadäñtängän kumbuñ. Anututa äwo yäñkuñ yäwänäku komi u täga irepmiräm. Upäñkañ ñode nadäñpäj äwo nämo yäñkuñ; Kumäj-kumäj nidäpäkañ äneñi akuñpäj irit tägagämän kañ yäpna yäj nadäñkuñ.

36 ✧ Täñpäkañ ämatä nadäkinik täñpani äma ätu yäñärok yäwerit päripmäñit täñkuñ. Ba ätu keru kuroñi topmäñpäj komi eñiken yepmañkuñ.

37 ✧ Täñ, ätuwä mobätä kumäj-kumäj däpuñ. Ba ätu yepmiñitpäj sotä kwäk duk täñkuñ. Ba ätuwä päiptä kumäj-kumäj däpuñ. Täñpäkañ ukät nanik ätutä jopi jäwäri itkañ tekta tom gupipäj täñkañ kuñarirä bäräpi mebäri mebäri yämiñkuñ.

38 Ude täñ yämiñirä kome jopi-ken, pom terak, mobä kawut ba kome gänañ ittäj kuñatkuñ. Butewaki! Äma tägatäga ude wani imata kome waki ño pen itneñ?

39 Täñpäkañ Anututä ämawebe u nadäkiniki yabäñpäj-nadäwän tägagämän täñkuño upäñkañ imaka ämawebeniya kämä yämikta yäñkehärom tañkuko u kome terak irirä pengän nämo yämiñkuk.

40 U imata, yäput peñpäj Anututä ninta yäñpäj-nadäk tawañ tägagämän kubä ñode peñ nimiñkuk; Ämawebe biñam ikek u ninkät penta päke kubägän Kristo täño piä terak Anutu dubini-ken kuñpäj säkgämän-inik api itne.

12

Jesu täño kädet kuroñ iwat täkäna

1 ✧ Eruk, u kawut! Ämawebe nadäkinik ikek päke u nin it gwäjiñ nimiñpäj nadäkinik täktäk kädet bureni niwoñärekañ. Unita imaka u ba unitä wädäj niñmäñit täkañ ba momi ninken kwasikot täkañ u datären täñpä kwäpäj kädet Anututä peñ nimiñkuko uken ehutpäj bäräñek täkäna.

2 ✧ Ude täñkañ intäjukun ämanin, nadäkinik kädet bureni niwetpäj niwoñäre wani Jesu u kañiwatpäj kädet ugän iwat täkäna. Jesu uwä bänep oretoret pähap itsämäj imiñkuko u juku piñkañ päya kwakap täño mäyäk unita nadäwän mewuni täñirän ehutpäj kotañkuk. Ude täñkañ äronkuko apiño Anutu intäjukun äma u keru bure käda wäpi biñam ikek itak.

✧ 11:33: Dan 6:22 ✧ 11:34: Dan 3:23-27 ✧ 11:35: 1Kn 17:17-24, 2Kn 4:18-37 ✧ 11:36: 1Kn 22:24-27; Jer 20:2, 37:15; Jer 38:6 ✧ 11:37: 2Sto 24:21 ✧ 12:1: Rom 7:21, 1Ko 9:24-25 ✧ 12:2: Hib 1:3

³ Unita Jesuta nadawut. U amatä waki täj iminjuŋo upañkaŋ kehärom tanpāj kwikinik itkuk. Unita in udegän nadäkinik kädet täga u gwäk pimiñpāj iwatta gapun täneŋtäwä.

Anutu uwä nanin bäyawani bumik

⁴ Bureni, in kubäkubätä momijin mäde ut yämikta piä täk täkaŋ. U täga täk täkaŋ upañkaŋ it yäpmäj abäkaŋken inken nanik kubätä äma keru terak nägäri nämo piwän kuñkuŋ. Nämo, kämi käwep api ahäj tameko unita man kubä täwera nadawut.

⁵ Jide, Anututä in nanaknaye yäñpāj bänepjin täñpidäm takta man ñode kudän täwani unita tänguŋ tanjuŋ?

Nanakna, Ekänitä yäpän-siwonj takta komi gaminjirän unita nadäwi äpami nämo täñpek, ba nadäj bäräp täñpāj nämo kaŋ-umuntaŋ kwen.

⁶ * U imata, Ekänitä äma kubätä nadäj imikinik täñpāj nanakna yäj iwetpājä irit kuŋat-kuŋari yäpän-siwontaŋ imikta komi imik täyak. *Snd 3:11-12*

⁷ * Unita bäräpi kotanpāj kwikinik irut. U Anutu täño yäpä-siwontaŋ piä. Yäpä-siwontaŋ piä täk täyak uwä nanjiye bäyawanitä-yäj täñ tamik täyak. Nadäkaŋ? Kome terak naniyetä ironjiniye yäpä-siwontaŋ täkaŋ. Eruk, Anututä udegän täk täyak.

⁸ Täñ, Anututä ironjiniye bureni kudup yäpän-siwontaŋ täyak unita in yäpä-siwonj takta komi nämo tameko uwä ñode nadäneŋ; Nin kubokäret nanak, nanakiye bureni nämo.

⁹ Täñpäkaŋ ñode nadäk täkot; Nin ironjiken naniye bäyawanitä yäpä-siwontaŋ piä täñ nimiñirä oraŋ yämik täñkumäñonik. Eruk, ude täk täñkumäño unita mäjonin täño Nanin pähaptä ninken yäpä-siwontaŋ piä täñjirän, imata nadäna bureni-inik nämo täñpek? Nämo, komi bäräpi ahäj nimiñirä u kotanpāj kwikinik itnayäj tämäño uwä irit bureni binaŋ api täne.

¹⁰ Täñpäkaŋ naniye bäyawanitä iniken nadäk terak apinotagän yäpä-siwontaŋ nimik täñkuŋonik. Täñ, Anututäwä täñkentäj nimikta ba nin ini kudupi-inik it täyak udegän itta yäpä-siwontaŋ piä täñ nimik täyak.

¹¹ * Bureni, yäpä-siwontaŋ täño komi unita pengän gäripi nämo nadäk täkamäj. Nämo, u komi! Upañkaŋ kämi, yäpän-siwontaŋ nimiñirän nadäna tärewäpāj kädet siwonj äneŋi iwatpāj bänepnin pidämtak täyak.

Jukuman ätu

¹² * Butewaki! In ätu gapun tanpāj itkaŋ. Eruk bänepjin täñkehärom tanpāj äneŋi kehäromi nikek kaŋ irut!

¹³ * Gapun tanpāj kuŋarirä nadäkinikjin paot-inik täneŋta! Unita kädet siwonj iwatpāj kehäromi nikek kuŋat täkot.

¹⁴ * Ude täñkaŋ ämawebe-kät not täñpāj bänep kubägän terak itta piäni täk täkot. Täñkaŋ udegän, ehutpāj momi täktäk kädet mäde ut imiñpāj kudupi kaŋ irut. Nadäkaŋ? Äma kubätä kudupi nämo irayäj täko uwä Ekäni nämo inik api kaŋ-ahäwek.

¹⁵ * Täñpäkaŋ in kubätä Anutu täño orakorak pära yäpeko udetä nadäj täpäneñpāj kaŋ kuŋarut. Ba inken nanik kubätä tokän jägämi ude äworeñpāj

in bämopjin-ken tänpäwak pähap pewän ahäneŋo ujeta watäni ket itpäŋ kaŋ kuŋarut.

16 ✧ Ba in kubokäret täneŋo ujeta irit kuŋat-kuŋatjinta nadäŋ täpäneŋpäŋ kaŋ kuŋarut. Tänpäkaŋ in kubätä Iso ude äworeŋpäŋ Anututa nadäŋ äwaräkuk täŋpekta! Iso uwä nanak intäjukun nanik unita imaka tägagamän nani keriken nanik täga yäpnaŋpäŋ kepma kubä nakta iwäpäŋ monäni ŋode iwetkuk; Gäk ketem iŋiŋ namikaŋ imaka päke nantä namayäŋ täyak u kudup Gäka biŋam yäk.

17 ✧ Eruk ude yänkukopäŋ kämiwä jide nadäŋkuk? U nani-ken nanik kon man ba tuŋumi äneŋi näkŋata biŋam kaŋ tänpän yäŋ nadäŋkuko upäŋkaŋ nanitä Nämö yäŋ iwetkuk. Nämö yäŋ iwerirän konäm butewaki täŋkuko upäŋkaŋ goret pengän täŋkuko u yäp-siwonŋakta kädetta wäyäkŋewän waŋkuŋ.

Topmäk-topmäk kodaki terak it täkamäŋ

18 ✧ Eruk, in uken it täkamäŋ yäŋ nadäk täkaŋ? In imaka ketjintä täga inirani ba dapunŋintä kënaŋi, Isrel ämawebe tä kaŋkuŋo udewani-ken nämö itkaŋ. Isrel ämawebe uwä Sainai pom mebäri-ken kuŋkaŋ kädäp mebet pähappäŋ kaŋkuŋ. Ba kome wärämäŋirän bipmäŋ utpäŋ mänit pähap piäŋirän kaŋkuŋ.

19 ✧ Täŋkaŋ womat mämä pähap Gänaŋ gera kotäk kubä nadäŋkuŋo uwä nadäŋkaŋ umuntaŋpäŋ Moses butewaki man terak ŋode iwetkuŋ; Man u äneŋi nämö ahäŋirän nadänayäŋ yäk.

20 ✧ Tänpäkaŋ Moses man ude iwetkuŋo uwä mebäri ŋodeta; U Anutu täŋo jukuman ŋodeta nadäŋirä umuri pähap täŋkuko unita; Äma ba tom kubätä päŋku pom u yeweko uwä mobätä kumäŋ-kumäŋ utneŋ.

21 ✧ Bureni-inik, imaka kaŋpäŋ nadäŋkuŋo uwä umuri pähap täŋirän Mosestä yänkuk; Umuntaŋpäŋ dädatna kwaikaŋ! yäk.

22 ✧ Täŋ, intä päŋku itkaŋ-ken uwä imaka umuri udewani nämö. Nämoinik, inä Saion pom, Anutu paot-paori nämö unitäŋo yotpärare wäpi Kunum Gänaŋ Jerusaleum uken kuŋkuŋo itkaŋ. Uken aŋero jiraŋ, daninaŋi nämö oretoret pähap täŋ itkaŋ-ken u kuŋkuŋo itkaŋ.

23 ✧ Ba in Anutu täŋo nanakiye intäjukun nanik unitäŋo käbeyä pähapken äbä yäpurärätkuŋo itkaŋ. Ämawebe äbot uwä wäpi kunum Gänaŋ kudän täwani. Ba in Anutu, ämawebe kuduptagän yäpmäŋ daniwani äma, uken ahäŋkuŋo itkaŋ. Ba ämawebe siwoŋi, Anututä momini ärut-paktaŋ yämiŋkuko unitäŋo mäjäotä irani-ken ahäŋkuŋo itkaŋ.

24 ✧ Ba in Jesu, Anutu ba ämawebeniye bämopi-ken topmäk-topmäk kodaki pewän ahäŋkuŋo uken ahäŋkuŋo itkaŋ. Ba nägät, Jesutä momi pekpek kädet täwitta piwän kuŋkuŋo uken ahäŋkuŋo itkaŋ. Nägäri uwä manbiŋam säkgämän kubä yäŋahäk täyak, manbiŋam Abel täŋo nägättä yäŋahäŋkuko ude nämö. Nägät Abeltä piwän kuŋkuŋo unitä kowat-urän pewän ahäŋkuk.

25 ✧ Unita eruk, Anutu man niwet täyak u man yäŋirän mani buramikta bitnäneŋta nadäŋpäŋ bänep nadäk-nadäkjinta watä ket itkot. Nadäkaŋ? Anututä bian Moses meni jinom terak komen ämawebe jukuman yäwetkuko upäŋkaŋ mani nämö buramiŋkuŋ. Mani nämö buramiŋkuŋo unita kowata waki bureni yäpuŋ. Täŋ, apiŋo Anututä kunum Gänaŋ nanik Jesu terak

✧ 12:16: Stt 25:33-34 ✧ 12:17: Stt 27:30-40 ✧ 12:18: Kis 19:16-20; Lo 4:11-12 ✧ 12:19: Kis 20:18-21; Lo 5:22-27 ✧ 12:20: Kis 19:12-13 ✧ 12:21: Lo 9:19 ✧ 12:22: Gal 4:26; Rev 5:11 ✧ 12:23: Luk 10:20 ✧ 12:24: Hib 8:6, 10:22, 1Pi 1:2; Stt 4:10 ✧ 12:25: Hib 2:1-3; Hib 10:26-29

jukuman niwetak. Täñirän nin man kunum gänañ nanik u buramikta bitnänero uwä jide täñpäñ kowata waki u irepmıtne? Nämoınık, u wakiınık yäpne.

26 ✧ Täñpäkañ man bian yäwetkuko unitä kome inıtpäñ kwaiñkuk. Ude täñkuko upäñkañ apiñowä yäñkehäromtak man ñode yäyak; Näk bian komegän inıtpäñ kwaiñkut yäk. Täñ, kämiwä kunum ba kome bok äneñi api yepmäñıtpäñ kwaiwet yäk.

27 Täñpäkañ man 'äneñi ude api täñpet' yäñ yäyak uwä ñode yäñkwawa täyak; Imaka täñ-pewani u kuduptagän täñpewän paot-inik api täneñ. Upäñkañ imaka kumän-tagän-inik nämo api paotneñ. Nämo, imaka wakta yäwani ugänpäñ api täñpewän paotneñ. U paorirä imaka kehäromi, nämo wakta yäwani unitägän api itneñ.

28 Täñpäkañ imatäken u api irek? U intäjukun ämanin täño kome ninta bıñam peñ nimani unitägän api ireko unita oretoret täkäna! Kome u api korenero unita inıñoret-oret kädet Anututä ini gäripi nadäk täyak udegän iwatpäñ nadäwätäk terak orañ imıñpäñ inıñoret täkäna.

29 ✧ U imata, Anutunin u kädäp mebet pähap, imaka kudup ijin paot täkañ udewani.

13

Kädet ätu Anututä gäripi nadäk täyak

1 ✧ Täñpäkañ inä ninin buap yäñ nadäñpäñ bänep iron kowata kowata täñpeñ kuñat täkot.

2 ✧ Täñkañ kädet täga ñodeta nämo täñguñ täneñ; Äma kudupitä komejin-ken äbäñirä yämagutpäñ enjin-ken yepmañpä pätnen. Äma ätu kädet ude täñkuño uwä ämapäñ yämagutkamäñ yäkñat añeropäñ yämagutkuñ.

3 ✧ Täñpäkañ äma komi eni gänañ itkañ u täñkentäñ yämik täkot, in u bok itkañ bumik. Ba äma kerı terak komi yäpmäk täkañ u imaka, täñkentäñ yämik täkot, in komi u bok nadäk täkañ bumik.

4 ✧ Täñpäkañ yanäpi täktäk u imaka tägagämän kubä unita äma kudup-tagäntä täñmeham täneñ. Täñkañ yanäpi yarätä ämawebe ätukät jopjop nämo kuñatneñ. Nämo, ini yanäpi siwonji itden. Nadäkañ? Anututä ämawebe kubokäret kädet iwaranı udewani manken api yepmañpek.

5 ✧ Täñpäkañ monen tunumta nadäñ gärip nämo täneñ. Nämo, nadäk udewani mäde ut imıñpäñ kuñji kädagän kuñatpäñ ketjin-ken tunum ähan peñ tamani unita nadäwä täga täñpäpäñ nadäwätäk terak nämo kuñatneñ. Imata, Anututä ñode yäñkuk;

Näk inta nämo api guñ täwet, ba nämoınık api tabä kätäwet yäk.

Wkp 31:6

6 ✧ Anututä ude niwetkuko unita kwawak ñode yäñhäna;

Anutu u näkño täñkentäkna unita imaka kubäta nämoınık api umuntäwet.

Nämo, ämatä näk täga nämo täñpä wanen.

Sam 118:6

Jesu iwaräntäktä nämo umuntäne

✧ 12:26: Kis 19:18; Sam 68:8; Hag 2:6 ✧ 12:29: Lo 4:24, 9:3; Ais 33:14 ✧ 13:1: Jon 13:34 ✧ 13:2: Rom 12:13, 1Pi 4:9; Stt 18:1-8; Stt 19:1-3 ✧ 13:3: Mat 25:36; Hib 10:34 ✧ 13:4: Gal 5:19,21; Efe 5:5 ✧ 13:5: 1Ti 6:8; Jos 1:5 ✧ 13:6: Sam 27:3, 146:5

7 ✨ Tānpākaŋ injinken watā āmajije bianita juku piwut. Watā āmajije uwā Anutu tāno manbiŋam tāwetpāŋ tāwoŋarek tāk tāŋkuŋ. Tāŋkaŋ kādet jide kuŋatpāŋ kumbuŋo unita nadāŋpāŋ kādet kuroŋ unitā tāk tāŋkuŋo udegān tāk tāneŋ.

8 ✨ Nadākaŋ? Āma unitāno intājukun āma Jesu u tāktāki ba yākyāki ini udegān. Kwep itkuko udegān apiŋo itak, ba pen udegān api it yāpmāŋ ārowek.

9 ✨ Eruk, watā ket itpāŋ kuŋarut. Anutu wāpi terak jop manman mebāri mebāri yāk tākaŋ u bānepjin āriŋpewān kādet siwoŋi peŋpāŋ kādet gwājiwani iwatnenta! Āma tāno бага mantā bānepjin tāga nāmo tāŋkentāŋ tamineŋ. Ketemta yājiwāt man ba āma tāno man udewani māde ut imiŋirā Anutu tāno orakorakitā bānepjin tāŋ-kehāromtak tāyon.

10 Tānpākaŋ ārawa pāhap kubā ninta biŋam tāŋpani itak. Upāŋkaŋ unitāno bureni uwā Juda tāno bāmop āmata biŋam nāmo tāyak. Nāmo, bāmop āma uwā kudupi yotken ārawa tāktāk piā biani pen tāk tākaŋ unita.

11 ✨ Juda tāno бага man iwatpāŋ bāmop āma intājukun tāŋpanitā momi ārutta tom dāpmāŋkaŋ unitāno nāgāripāŋ yāpmāŋpāŋ Bāgup Kudupitā Kudupi-iniken ārok tākaŋ. Tom dāpmāk tākaŋ unitāno bureni nāmo yāpmāŋ ārok tākaŋ. Nāmo, bureni uwā yāpmāŋ pāŋku yotpārare gāgāni-ken pewā ijik tākaŋ.

12 ✨ Tānpākaŋ mebāri unita Jesutā udegān, māyāk kotaŋpāŋ yotpārare gāgāni-ken komi pāhap nadāŋkuk. Āmawebeniye nāgāri piwān kuŋkuŋo uterak kudupi-inik itnenta kumbuk.

13 ✨ Unita ninā māyāk Jesutā kotaŋkuko udegān kotaŋkaŋ yotpārare gāgāni-ken kuŋpāŋ Jesu tubeŋ kuna!

14 ✨ U imata, kome ŋo terak yotpārare kehāromi paot-paori nāmo, kubā nāmo itak. Nāmo, ninā yotpārare mebāri kubā, kāmi ahāŋ nimekta dapun kāroŋ tāŋ itkamāŋ.

15 ✨ Unita āmawebenaye, Jesuta nadāŋpāŋ Anutu wāpi yāŋahāŋpāŋ iniŋoret tākāna! Ude tānayāŋ tākamāŋ unitā Anututa ārawa ude api tāŋpek.

16 ✨ Tāŋkaŋ tāŋkentāk ba iron kowata kowata tākta nāmo guŋ tāneŋ. Kudān udewani uwā ārawa Anututā gāripi nadāk tāyak ude.

17 ✨ Tāŋkaŋ watā āmajije tāno mani buramiŋpāŋ gāmori-kengān kuŋat tākot. Watā piā tāŋ tamik tākaŋ unita Anututā api yāwet yabāweco unita gwāk pimiŋpāŋ watā it tamik tākaŋ. Unita waki, mani buramik tākot. Ude tāŋirā uyaku watā piā uwā bānep oretoret terak api tāneŋ. Tāŋ, in peŋawāk tāŋirā watā piā butewaki terak tānayāŋ tākaŋ u tāga api tāŋkentāŋ tamineŋ? Tāga nāmo!

18 ✨ Unita in ninta Anutu-ken yāŋapik tākot. Nin kudān siwoŋi tākta gāripi nadāk tākamāŋ unita Anutu iŋamiken bānepnintā nadāwātāk nāmo tāk tākamāŋ.

19 Tāŋkaŋ gāripta tāŋi patak u ŋode; In Anutu-ken yāŋapiniŋirā ini tāŋkentāŋ namiŋirān inken āneŋi bārāneŋ kaŋ ārewa!

Yāŋtārek man

20-21 Tānpākaŋ inta yāŋpāŋ ŋode yāŋapik tāyat; Anutu bānep pidām māhemi unitā in kudān ini gāripi nadāk tāyak ude tāŋpeŋ kuŋatta tuŋumi sākgāmān u tāŋkentāŋ tamiton. Tāŋkaŋ Jesu Kristo terak nadāk-nadāk ba tāktāk ini kawān

✨ 13:7: 1Ko 4:16; Hib 6:12 ✨ 13:8: Efe 4:14 ✨ 13:9: Rom 14:17 ✨ 13:11: Wkp 16:27 ✨ 13:12: Mat 21:39; Jon 19:17 ✨ 13:13: Hib 11:26, 12:2 ✨ 13:14: Hib 11:10,16; Hib 12:22 ✨ 13:15: 2Sto 29:31; Sam 50:14,23; Hos 14:2 ✨ 13:16: Plp 4:18 ✨ 13:17: Ese 3:17, 1Te 5:12 ✨ 13:18: Apos 24:16, 2Ko 1:12

tägak täkaŋ u irit kuŋat-kuŋatnin-ken pewän ahäŋ nimiton! Ude täŋ nimiŋirän Jesu Kristo unitäŋo wäpi biŋam ärowani inide pen it täyon. Ekäninin Jesu, Sipsip watä äma pähap unitä kumäk-kumäki terak topmäk-topmäk paot-paori nämo u täŋkehärom taŋkuko unita Anututä kumbani-ken nanik yäpmäŋ akuŋkuk. U Bureni.

²² Eruk notnaye, man kudän täŋ tamitat ŋowä käroŋi nämo unita man bänepjin täŋpidäm takta kudän täyat ŋonita nämo gaŋa täneŋ.

²³ E man kubä ŋode täwera nadäwut; Notninpak Timoti u komi eni gänaŋ itkukopäŋ tewä äpämaŋ kuŋkuk. Unita näkken bäräŋeŋ äbänä imagurakaŋ bok api ärede.

²⁴ Intäjukun ämajije ba Anutu täŋo kudupi ämawebeniye komejin-ken itkaŋ u mena jinom yäpmäŋpäŋ oretoret man kaŋ yäwerut. Täŋ, Itali komeken nanik äbot täŋpani notniye imaka, oretoret man täwetkaŋ.

²⁵ Täŋpäkaŋ Anutu täŋo orakorakitä inken itinik täyon. Eruk, ugän.

Jems

Nadäkiniktä kudän jidewani pewän ahäk täkañ unitäño manbiñam

1 ✧ Näk Jems, Anutu ba Ekäni Jesu Kristo täño piä watä äma. Unita näkä Anutu täño kudupi ämawebeniye komeñi it yäpmäñ kukañ inta bänep täga nadäñpän man kudän ño täñpän tamitat.

Tänyabäk-ken kehäromigän iritta man

2 ✧ Notnaye, inken bäräpi mebäri mebäri ahäj tamäwä oretoret inide kubä täk täkot.

3 ✧ Imata, in ñode nadäk täkañ; Imaka udewanitä nadäkinikjin täñ yabäñirän bänepjintä kehärom tañpän bäräpi udewani gänañ gwäk pimiñpän api kuñatneñ.

4 Täñpäkañ bäräpi gänañ gwäk pimiñpän kuñat-kuñat unitäño bureni inken kañ ahäj parän. Eruk, ude täñpän kädet täga kubäta nämo api wäyäkñeneñ. Nämo, ämawebe bureni, siwoñi kudupi api kuñatneñ.

5 ✧ Täñpän in bämopjin-ken nanik kubätä nadäk kädet siwoñita wäyäkñepänä Anutu-ken yäñapiñirän nadäk kädet täga u api imek. Imata, Anutu uwä iron mäheñi unita imaka kubäta yäñapiñirä äwo nämo yäk täyak.

6 ✧ Täñpäkañ äma uwä Anututä nadäñ namek ba nämo käwep yäj nadäñpän, bänep yarä ude nadäñkañ Anutu-ken nämo yäñapiwek. Nämo inik. U nadäkinik täñkañ uyaku yäñapiwek. Täñ, äma bänep yarä nizek nadäweko uwä gwägutä tokät täyak ude, ba mänittä piñirän gwägutä pom äworeñpän äronkañ äpäc täyak udewani.

7-8 Äma udewaniwä nadäk-nadäki äreyäwäpän kädet kubägän nämo iwatkañ kädet mebäri mebäri iwat täkañ. Täñpäkañ äma udewaniwä Ekäniken yäñapiñitna imaka kubä api nimek yäj nämo nadäneñ. Nämo inik.

9 ✧ Täñpäkañ äbot täñpani kubätä jopi jäwäri-inik itat yäj nadäñpän-nadäwätäk nämo täñpek. Nämo inik, Anututä wäpi biñam imayäj täko unita oretoret täk täyon.

10 ✧ Täñ, udegän äbot täñpani kubätä tuñum mäheñi täñpän irirän Anututä tuñumi yomägaränä nadäwätäk nämo täñpek. Imata, Anututä kome täño wäpi biñam yäpmäj äpäñirän äma u nämo api waweko unita oretoret täñpek. Nadäkamäj; Kome täño tuñumtä täñkentäj nimiñirän irit kehäromi nämo api käne. Nämo inik. Kome täño tuñumtä wañpän wädan iroritä äreyäj kuk täkañ ude api täneñ.

11 Unita nin ñode kañpän nadäk täkamäj; Kome tañi ijiñpän kekeki pähap täñpän wädan kejima kudup yeñpewän kubit tak täkañ. Äma tuñum mäheñi uwä ude bumik. Wädan irot gäripi nizek unita äreyäj kuk täkañ udegän monen piäni nämo täñ paotkañ kumbek.

Anututä waki kädet-ken nämo nimagut täyak

12 ✧ Äma kubätä täñyabäk mebäri mebäri ahäj imiñirä u gänañ kehärom tañpän irayäj täko uwä Anutu täño bänep iron gänañ pen api irek. Äma unita

gwäki uwä Ekänitä omäk meran säkgämän ude irit kehäromi paot-paori nämo api imek. Bureni, ämawebe Anututa nadäj imikinik täk täkaŋ unita gwäki u yämikta Anututä ini yänkehärom taŋkuk.

13 Täŋpakaŋ äma kubätä waki kubä täŋpayäj nadäŋkaŋ ŋode nämo yäwek; Anututä täŋ-näkŋat-pewän waki ŋo täŋpayäj nadätat yäj nämo yäwek. Nämoink! Imata, wakitä Anutu täga täŋikŋatnaŋi nämo. Ba udegän Anututä momi täkta täŋyabäk-ken nämo nipmak täyak.

14 ✧ Upäŋkaŋ nininken bänep nadäj gärip waki unitägän momi täkta bänepnin ärik täyak.

15 Täŋpäŋ nadäj gärip unitä momi täktäk täŋo kädet pewän ahäk täkaŋ. Ude täŋirän momi täktäk täŋo kädet unitä taŋi täŋpäŋä kumäj-kumäj täŋo kädet-ken nipmak täyak.

16 Eruk, notnaye, man unita nadäwä jopi nämo täŋpek.

17 ✧ Anututä waki kubä nämo nimik täyak. Nämoink. Imaka imaka tägatäga ba bänep iron bureni u kudup kunum gänaŋ nanik-tägän ahäk täkaŋ. Täŋpäŋ Nanin, kunum gänaŋ penyänek pewän ahäwani unitä iron u nimik täyak. Ude täŋkaŋ Nanin uwä kubä-täŋ kubä-täŋ nämo täk täyak. Täktäki bian patkuko unitä api pat yäpmäj ärowek.

18 ✧ Täŋpakaŋ Anututä ini nadäŋkuko udegän imaka kudup pewän ahäŋkuŋo unita intäjukun ude itta mani burenitä äboriye nin bäyaŋ nipmaŋkuk.

Anutu täŋo man nadäj äwaräkuk nämo täneŋ

19 Eruk notnaye näk man kubä täwerayäj nadätat unita juku peŋpäŋ nadäkot. In äma kubätä man yäwänä jop jukugän peŋpäŋ kaŋ nadäwut. Ba man kowata bäräŋeŋ nämo iwetneŋ. Ba kokwawak bäräŋeŋ nämo nadäneŋ.

20 ✧ Imata, äma täŋo bänep wakwaktä täŋkentäŋ imiŋirän Anutu täŋo kädet siwoŋi u nämo iwarek.

21 ✧ Unitä in kädet wakiinik mebäri mebäri ba kädet taräki taräki täk täkaŋ u mäde kaŋ ut imut. Ude täŋpäŋ Anutu täŋo man mujipi bänepjin-ken piwani u bänep kwini terak yäpmäŋpäŋ iyap taŋpäŋ kaŋ yäpmäj kuŋarut. Imata, man unitä waki kerik-ken nanik tämagutta kehäromini nikek.

22 ✧ Täŋpakaŋ Anutu täŋo man uwä kaŋ iwarut. Jop nadäk-nadäkgän nämo täneŋ. Nämoink! Jop nadäk-nadäkgän tänayäj täŋo uwä bänepjin jop api ikŋatneŋ.

23 Äma Anutu täŋo man nadäj äwaräkuk tänayäj täŋo uwä ämatä glas terak mäjoni yabäk täkaŋ ude.

24 Glas terak mäjonin kaŋkaŋ päŋku iŋamnin dapunta täŋguntak täkamäj ude täk täkaŋ.

25 ✧ Täŋ, äma Anutu täŋo man siwoŋi-inik u ket yäŋpäŋ-nadäk täk täkaŋ uwä Anutu täŋo bänep iron gänaŋ pen it täkaŋ. Imata, äma udewanitä Anutu täŋo man u jop nadäk-nadäkgän täŋpäŋ nämo guntak täkaŋ. Nämo, u man buramiŋpäŋ kädet tägatäga täk täkaŋ. Täŋpakaŋ Anutu täŋo man unitä momi täŋo kehäromi utpewän maŋirän kunumta biŋam täk täkamäj.

26 ✧ Täŋpakaŋ äma ätu initä näk nadäkinik täŋpani yäj yäk täkaŋ upäŋkaŋ meni jinomta watäni nämo itnayäj täŋo uwä nadäkinik täŋpani yäj nadäk täkaŋ u bänepi jop api ikŋatneŋ. Täŋpäŋ Anutu iniŋoret-oret ba nadäkiniki u jopi ude täk täyak.

27 Tāņ, Anutu iniņoret-oret kādet bureni Anututā kawān tāgak tāyak uwā ņode pātak; Ironi kodāņani ba webe kajat butewaki terak kuņat tākaņ u yabāņ yāwatpāņ tāņkentāņ yāmineņ. Ba kubā ņode; Irit kuņat-kuņatjinta watāni irirā kome tāņo nadāk-nadāktā nāmo tāņpān wanēņ.

2

Āmawebeta iron uterakgān tāņ yāmen

1 ✧ Eruk notnaye, Ekāninin Jesu Kristo u tāgagāmān-inik. In u nadāņ imik tākaņ unita āma kubāta nadāwā āpani tāņpākaņ kubāta nadāwā ārowani nāmo tāneņ.

2 Nāk u ņodeta yāyat; Injin kābeyā-ken āma kubā tek sākgāmān epmāget porak ikektā ābāņirān āma jāwāri kubā teki weņ-gājāhurani mādengān iwarek.

3 Ude tāņirān intā āma tek sākgāmān ikek u kaņpāņ ņode iwetneņ; Ekāni yāk. Gāk abāņkaņ bāgup tāgaken ņo it yāņ iwetneņ. Tāņpākaņ āma jāwāri teki wewani u ņode iwetneņ; Gāk dāpi terak uken maņirisi yāņ iwetneņ.

4 Eruk, intā kādet ude tānayāņ tāņo uwā āma tāņo tāktāki bānep nadāk-nadākjin waki terak api yāpmāņ danineņ.

5 ✧ Unita notnaye, juku peņpāņ man ņo ket nadāwut! Anututā inita āma jidepāņ yāpmāņ danīņkuk? U āmawebe kome terak jāwāri ude kuņat tākaņ uwā Anutu injamiken sākgāmān itpāņ nadākiniki kehāromi injtpāņ kuņatta iwoyāņkuk. Āma udewanitā kaņ iwat yewani gānaņ bok itneņta iwoyāņpāņ yepmaņkuk. Tāņpāņ irit kehāromi uwā āmawebe Anututa gāripi nadāk tākaņ unitā kaņ-ahāneņta bian yāņkehārom taņkuk.

6 Bureni! Anututā āma udewani inita iwoyāņpāņ yepmaņkuko upāņkaņ inā āma jāwāri u yabāņ āwarākuk tāņkaņ āma wāpi biņam ikeкта nadāņirā ārowani tāk tākaņ. ņode nadāwut; Netātā komi tamik tākaņ? Ba āma netātā manken tepmak tākaņ? Āma tuņum ikek unitā komi tamiņit, manken tepmaņit tāk tākaņ.

7 Ba āma unitāgān Māhemjin Jesu tāņo wāpi biņam yāpmāņ āpāk tākaņ. Ude tāk tākaņ upāņkaņ in imata āma udewanitā nadāņirā ārowani tāņpāpāņ āma Anututā inita biņam iwoyāņkuko unita māde ut yāmik tākaņ?

8 ✧ Unita бага man miņi ņode kudān tāwani; Gākņata nadāk tāyan udegān notkapakta nadāwen. Kādet ude tāņpeņ kuņatnayāņ tāņo uyaku tāga api kuņatneņ.

9 ✧ Upāņkaņ intā āma ātu not tāņ yāmiņkaņ ātuta māde ut yāmik tākaņ uwā бага man miņi u irepmitpāņ momi tāk tākaņ. Tāņirā бага man unitāgān In бага man irepmirani yāņ tāwoņārek tāyak.

10 ✧ Tāņpākaņ in бага man kudup iwatkaņ kubāgān nāmo iwatnayāņ tākaņ uwā бага man u kudup yārepmitkuņ yāņ api tāwerek.

11 ✧ Unita nin nadākamāņ, Anututā bian man kubā ņode yāņkuk; Kubokāret nāmo tāneņ yāk. Ba kubā pen ņode yākgān tāņkuk; Āma kumāņ-kumāņ nāmo dāpneņ yāk. Eruk, in kubokāret nāmo tānayāņ tākaņ upāņkaņ āma kubā kumāņ-kumāņ utnayāņ tākaņ uwā Anutu tāņo бага man kudup yārepmirani api āworeneņ.

12 ✧ Tāņpākaņ man kādet kehāromi kubā pātak u nadākaņ. U бага man kuduptagān yārepmitak. Man kādet uterak Anututā nin api yāpmāņ daniwek.

Uwä ñode; Anututä ninta butewaki nadäj niminpäñ momi täño kehäromi utpewän manjirän kunumta biñam ták takamäj. Unita Anutu täño butewakita juku piñpäñ notjiye bämopi-ken man siwoñigän yäjit táktäk siwoñigän täñpeñ kañ kuñarut.

13 ✨ Täñpäkañ inä ämata butewaki nadäj yämik-yämik kädēt iwatpäj nämo täñkentäj iminayäj täkañ uwä Anututä udegän ämawebe yäpmäj danik-danik kadäni-ken butewaki nämo api nadäj tamek. Täñ, in ämata butewaki nadäj yämik-yämik kädēt iwatpäj täñkentäj yäminayäj täkañ uwä yäpmäj danik-danik kadäni-ken umun kubä nämo api täneñ.

Nadäkinik bureni-inik ba jopita man

14 ✨ Notnaye, äma kubätä ñode yäwek; Näk Kristota nadäj imikinik ták täyat yäj yäwek. Upäñkañ äma unitäño nadäkinikitä irit kuñat-kuñariken bureni kubä nämo pewän ahäwayäj täko uwä nadäkiniki u jopigän. Jide nadäkañ? Nadäkiniki udewanitä wakiken nanik täga wädäj tädorek? Nämoinik!

15-16 ✨ Unita inken nanik webe ba äma kubätä tek ba ketemta wäyäkñek piä täñtäj kuñarirän inken nanik kubätä ñode iwerek; Täga yäk. Gäk kuñkañ kwikinik isi! yäk. Pänku ketem nañ tokñek täñkañ gupkata mänit täneñta tek wädäwi ärowäkañ isi yäj iwerek. Ude iwereko upäñkañ iron nämo täñkañ meni-tägän man ude iwereko uwä jide täñpäj täñkentäj imek? Nämoinik!

17 ✨ Täñpäkañ nadäkinikjin udegän. Nadäkinikjintä bureni kubä nämo pewän ahäwayäj täko uwä nadäkinikjin jopigän, kumbani bumik.

18 ✨ Eruk, äma ätutä ñode nadäk täkañ; Äma ätu nadäkinik ikek. Täñ, äma ätu iron kädēt ták täkañ yäk. Kädēt yarä uwä tagagän yäj nadäk täkañ. Wa! U jop nadäk täkañ! Äma kubä täño nadäkinikitä táktäk bureni kubä nämo pewän ahäweko uwä jide täñpäj nintä äma unita nadäkiniki nitek yäj nadäne? Nämoinik! Täñpäkañ táktäknin ba man yäkyäknintä nadäkiniknin täño mebäri u kwawak pewän ahäk täkañ.

19 ✨ Täñpäkañ äma ätutä nin Anutu kubägän itak yäj nadäkinik ták takamäj yäj yäk täkañ. Ude täga nadäk täkañ upäñkañ nadäkiniki u jopi täneñta. Nadäkañ? Mäjo wära imaka, Anutu itak yäj nadäñkañ bumta umuntak täkañ upäñkañ nadäkiniki unitä kädēt täga kubä nämoinik pewän ahäk täkañ.

20 ✨ Äma udewaniwä guñ bureni täño nadäk yäpmäj kuñat täkañ! Ñode nämo käwep nadäk täkañ; Nadäkiniknintä táktäk bureni nämo pewän ahäk täkañ uwä jirañ ude. Unita Oranin pähap Abrahamta nadäwut.

21 ✨ Anututä Abrahamta Gäk inamna-ken äma siwoñi-inik itan yäj iwetkuk. Eruk, imata ude iwetkuk? Anututä Abraham täño táktäki u kañpäñ nadäñpäñ unita ude iwetkuk. Abrahamtä Anututa nadäkinik täñpäj nanaki Aisak Anututa gupe kábäñi nitek ijin imekta mobä bukä terak teñjuk.

22 ✨ Unita ñode käkamäj; Abrahamken nadäkiniki ba táktäki u siwoñi kubägän patkuk. Täñpäñ táktäki täga unitä täñpewän nadäkiniki uwä Anutu inamiken tagagämän-inik täñjuk.

23 ✨ Ude täñjirän Anutu täño man ñode kudän täwani kehärom tañjuk; Abraham uwä Anutu nadäj imikinik täñkuko unita Anututä Inamna-ken gäk äma siwoñi yäj iwetpäj gäk näkño notnapak yäj iwetkuk.

✨ 2:13: Mat 5:7; Mat 18:32-35 ✨ 2:14: Mat 7:21 ✨ 2:15-16: 1Jo 3:17 ✨ 2:17: Jem 2:20,26 ✨ 2:18: Gal 5:6 ✨ 2:19: Mat 8:29 ✨ 2:21: Stt 22:9-12 ✨ 2:22: Hib 11:17-18 ✨ 2:23: Rom 4:3,9,22, 2Sto 20:7; Ais 4:18

24 Unita ɲode nadäna taretak; Anutu uwä äma kubä nadäkiniki-tagän yäɲpän äma siwoɲi yän täga nämo iwerek. Nämo! Bureni uwä, täktäki tägata yäɲpän äma siwoɲi yän täga iwerek.

25 ✧ Täɲpakan kubokäret webe kubä wäpi Rahap uwä udegän kädet täga kubä ɲode täɲkuko uterak Anututä webe siwoɲi yän iwetkuk. Uwä äma yarä kome kanpän nadäta Josutatä yäwet-pewän kuɲkumäno unita iwantä däpneɲ yäɲpän täɲkentäɲpän yepmanpän yäpman kuɲkumän.

26 ✧ Unita ɲode täwetat; Gup, mäjoni nämo uwä kumbani yän nadäk täkamän. Udegän äma kubä nadäkinikitä täktäki-ken bureni nämo pewän ahäk täkan uwä nadäkiniki kumbani yän nadäk täkot.

3

Meninta watä it täkäna

1 ✧ Unita notnaye, man kubä täwera nadäwut; In bämoɲin-ken nanik mäyaptä Anutu täno man yäwetpän yäwoɲärek piä nämo yäpneɲ. Imata, nin ɲode nadäkamän; Man piä käbeyä pähapken Anututä ämawebe ätu täno täktäki yäpman danipän äma yäwetpän yäwoɲärek piä täɲpani nintäno yäkyäk ba täktäknin u yäpman danikinik api täɲpek.

2 Täɲpakan nin kuduɲtagän imaka kubä täna yäɲɲat tänawak täkan. Äma kubätä man goret kubä nämoink yäk täpän yäwänäku siwoɲigän, momini nämo itek. Äma udewanitä keru gupi kuduɲtagän watäni täga it täyek.

3 Unita man wäranu kubä ɲode; Tom kubä wäpi hos u nintäno man buramiwän yäɲpänä jikon täpuri yen niked u meni-ken peɲkan, yen kukɲi wädäɲpena u käda kwek. Ba kukɲi wädäɲpena u käda kwek. Jikon u imaka täpuri-inik upänkan wädäɲpena tom täni unitä gäripnin iwat täkan.

4 Eruk, gäpe täni gwägu pähap terak kuɲat täkan uwä udegän. Gäpe täni u imaka täni-inik, ba mänit pähaptä piäɲirän gäpe täni u kuk täkan upän jide täɲpän gäpe u watä äma täno gärip iwarek? Täga tänanu nämo bumik upänkan gäpe täno watä ämatä gäpe täni u käda kwän yäɲpän jikon täpuri, inɲit iwarani upän inɲit iwat täkan. Ude täɲirä gäpe, imaka täni pähap unitä watä äma täno gärip ugän iwat täkan.

5 Täɲpakan man wäranu unitäno mebäri ɲode; Äma nin täno menin uwä jikon täpuri udewani. Menin uwä imaka täpuri kubä upänkan piä pähap täk täkan.

Menin uwä imaka komigämän-inik

Nadäkan? Kome kekek täɲirän kädäp päriini täpuri-inik kubä manpi kuneɲo upänkan bipi pähap u kudup iɲiɲ pärek.

6 ✧ Täɲpakan menin uwä kädäp mebet udewani. Unitä ketnin gupnin irepmitpän waki intäjukun täk täyak. Uwä Anutu inamiken gupnin kudup täpän wak täkan. Ude täɲpän irit kuɲat-kuɲatnin iɲiɲ däɲɲek täyak. Ba ini uwä geɲi täno kädäp.

7 Nadäkan? Ämatä tom mebäri mebäri, bipiken nanik ba gwägu gänanu nanik ba gämok kenta barak imaka, täga täɲbätäk täneɲ.

8 ✧ Upänkan äma kubätä iniken meni täɲbätäk tänanu nämo. Uwä wareɲ-wareɲgän täɲpän man wakigän pewä ahäk täkan. Menin uwä ume komi niked, äma kumän-kumän däpani bumik.

9 ✨ Täppäkaŋ menin unitä Ekäni Nanin iniŋoret takamäŋ. Täŋkaŋ ini unitägän ämawebe Anututä iniken iŋam dapun täŋpani man jägämi yäwet takamäŋ.

10 Menin kubägän unitägän man säkgämän bok man jägämi bok pewän ahäk täkaŋ. Täppäkaŋ notnaye, kädet ude siwoŋi nämo.

11 Ume dapuri kubä-tägän ume jägämi bok gäripi nikek bok äbäk täkaŋ ba? Nämoinek!

12 Ba gämam terak wäyän täga wädäwek? Ba kumip terak gämam täga wädäwek? Notnaye, nämoinek yäŋ täwetat. Gwägu kubä-kengän ume nämo näŋpani ba näŋpani bok täga nämo näŋpen.

Nadäk nadäk mebäri yarätä itkamän

13 Inken nanik äma nadäk-nadäki tägagämän ätu itkaŋ? Eruk, äma u kwini terak kuŋatpäŋ täktäki tägatä nadäk-nadäki täga unitäŋo mebäri kwawak kaŋ pewä ahäwut. Äma u inita nadäwä ärowani nämo täneŋ. Täŋpäŋ kädet täga täŋpeŋ kuŋatneŋ.

14 Upäŋkaŋ inä äma ätutä tärepmirirä kokwawak nadäŋ yämiŋpäŋ gupjin yäpmäŋ äroŋpäŋ man bureni nadäkamäŋ yäŋ yänayäŋ täŋo uwä mejintä jopman api yäneŋ.

15 ✨ Nadäk nadäk u kunum gänaŋ nanik nämo yäŋ nadäneŋ. Nadäk nadäk u kome terak nanik, ämaken ba Satanken nanik.

16 Unita in ätutä injin-tagän nadäŋpäŋ gup yäpmäŋ ärokärok kädet tänyäŋ täŋo, ba in ätutä notjiye tärepmirirä tabäŋpäŋ jägämi nadänayäŋ täŋo uwä, eruk duŋwek ba kädet wakiinik ätu in bämopjin-ken bäräneŋ api ahäwek.

17 Täppäkaŋ äma kunum täŋo nadäk-nadäk yäpmäŋ kuŋat täkaŋ uwä ŋode kuŋat täkaŋ; Pengänä nadäk-nadäk siwoŋigän injipäŋ bänep kwini terak kuŋat täkaŋ. Uwä noriye-kät ämik yäŋawät-awät nämo täk täkaŋ. Ba jop manman nämo yäŋkaŋ man buramik terak kuŋat täkaŋ. Uwä ämawebe ätuta säkgämän nadäŋ yämiŋpäŋ iron kädet iwatpäŋ täk täkaŋ. Täŋpäŋ äma uwä nadäk mäyap ikek nämo. Unitä siwoŋigän kuŋat täkaŋ, bänep nadäk-nadäki ba täktäki inigän nämo.

18 ✨ Nadäkaŋ? Äma bänep kwini terak noriye bämopi-ken bänep kubägän pewä ahäk täkaŋ uwä kädet siwoŋi pewä ahäk täkaŋ.

4

Anutu gämori-kengän kuŋatneŋ

1 ✨ Inken ämik ba iwan it täyak u mebäri jideta? U bänep ärokärok ba nadäŋ gärip bänepjintä pewän ahäk täkaŋ unitägän. U nämo nadäk täkaŋ?

2 Imaka u ba u yäpmäkta nadäŋ gärip täk täkaŋ upäŋkaŋ nämo yäpmäk täkaŋ. Ude täŋpä wawäwä äma kumäŋ-kumäŋ däpmäk täkaŋ. Ba imaka yäpmäkta yabäŋgärip täk täkaŋ u nämo yäpmäŋpäŋä iwan täŋpäŋ ämik pewä ahäk täkaŋ. Täppäkaŋ ŋode nadäwut; In Anutu-ken nämo yäŋapik täkaŋ unita u ba u nämo tamik täyak.

3 Ba imaka kubä yäpmäkta Anutu-ken yäŋapiŋirä nämo tamik täyak uwä mebäri ŋodeta; In nadäk-nadäk siwoŋi nämo injitkaŋ yäŋapik man yäk täkaŋ unita. Injinken gärip iwattagan nadäŋpäŋ Anutu-ken yäŋapik man yäk täkaŋ unita Anutu iwet yabäk täkaŋ uwä nämo tamik täyak.

4 ✨ Unita ŋode nadäwut; Inä webetä äpiye yabä kätäŋpäŋ äma ätukät kuŋat

✨ 3:9: 1Ko 11:7 ✨ 3:15: Jem 1:5,17 ✨ 3:18: Mat 5:9; Ais 32:17; Hib 12:11 ✨ 4:1: Rom 7:23

✨ 4:4: Rom 8:7, 1Jo 2:15

takaan ude Anututa udegän tak takan. In node namo kawep nadakan; Kome terak imaka patak unita not tanyen kujatnayän tano uwä Anututa iwan api tany imeney. Bureni, kome tano tunum unita not tanyen kujatnayän nadänpäjä Anutu tano iwan itkan ubayän.

5 ✨ Anutu tano mantä node yayak; Anututä iniken moräki ba banep nadäknadäki pey nimirukko unita iyap takinik tak täyak. In imata man unita nadänpäjä jopi ude tak täyak?

6 ✨ Tänpakan Anututä iron pahap nimik täyak. Urita man kudän kubätä node yayak;

Anututä äma inita nadäwä ärowani tak takan unita iwan tany yäminkan äma inita nadäwä äpani tak takan unita oran yämik täyak. *Snd 3:34*

7 ✨ Urita in Anutu tano man buramipän gämori-kengän kujat takot. Tänpän Satantä yän-täknarayän tänpänä kehärom tänpän yäniwatneney. Ude tänpäjä api tabän umuntan kwek.

8 ✨ Ude tänpakan Anutu dubini-ken kujirä Anututä udegän in dubinjin-ken kan äbän. Momi tänpäni in, ba banep yarä nitek yäpmän kujat takan in banepjin ärut paktawut, ämatä kerä garok ärut takan udegän.

9 In banep nadäknadäkjinta nadäwä tumbäpän nadäwätäk pahap tänpän konäm butewaki terak kujatkot. Ba tänporet-oret penpän butewaki terakgän it takot. Tänpän wärämipän butewaki injam dapun ude injipän kujat takot.

10 ✨ Tänpakan Ekäni injamiken injinta nadäwä äpani tänpän kujarirä Anututä ini wäp binjam api tamek.

11 Urita notnaye, in äbot tänpäni notjiye yänpän-yabän yawat namo täneney. Namö, äma kubätä noripaki tano täktäki yäpmän daniipän yänpän-kanjwarayän tako uwä бага manta nadäwän jopi tänpäpän api inin wärärek. Eruk, in бага man inin wärätnayän tano uwä in бага man buramiwani äma nämo api itneney. Namö, in man yäpmän daniwani äma ude api äworeneney.

12 ✨ Tänpakan бага man unitäno mäheми, äma kubä-tägän itak. Ba yäpmän daniwani äma kubä-tägän itak. Ini-tägän ämawebe tänpentän yämijit ba däpmänjit täga tänpök. Urita in äma jidewanitä äma notjinpak manken teneney?

Ekänitä nadän nimänä imaka u ba u täga täne

13 ✨ Eruk, man kubä no ket nadäwut; Inä mejin jinomtä tärop tänpän node bumik yäk takan; Apiño ba kwep kome uken kujkan moner tunum piä tänpära oban kubä tärenjirän äneney api äbet yän yäk takan.

14 ✨ Upänkan, ude namö. In kwep imaka u ba u api ahäwek yän nämoinek nadäk takan. Gubam, kubatken kujat takan unita nadäwut. Uwä kadäni keräpigän ahänpän itkan äbutkuk takan. Kome terak kujat-kujatjin u ude-wanigän.

15 ✨ Urita node yäwäpän uyaku tägatek; Ekänitä nadän nimirän namo kumänpänjä u ba u täga api täne yän yänäni.

16 ✨ Upänkan inä wäpjin yäpmän akunpän imaka u ba u täga api täne yän yäk takan. Tänpakan ärowani kudän udewani uwä wakiinik.

17 ✨ Urita in ket nadäwut. Äma kubätä täktäk siwonji u nadänkan namo iwareko u momi tänpök.

✨ 4:5: Kis 20:3,5 ✨ 4:6: 1Pi 5:5 ✨ 4:7: Efe 6:12 ✨ 4:8: Sek 1:3; Mal 3:7; Ais 1:16 ✨ 4:10: Jop 5:11, 1Pi 5:6 ✨ 4:12: Rom 2:1, 14:4 ✨ 4:13: Luk 12:18-20 ✨ 4:14: Snd 27:1; Sam 39:5,11 ✨ 4:15: Apos 18:21 ✨ 4:17: Luk 12:47

5

Jemstā tuṅum āma wakita umun man yāṅkuk

1 ✧ Eruk, apiṅo nākā tuṅum āmawebe in man kubā ṅode tāwera nadāwut. Inken bārāpi jide api ahāweko unita nadāṅpāṅ konām butewaki pāhap tāk tākot.

2 ✧ In-tāṅo tuṅum u kudup kābāṅ taṅit, tek kejima imaka, gwakgwaktā kudup naṅpā tumāṅit tāṅpani.

3 Ba intāṅo siliwa monēṅ ba gol monēṅ imaka, kuduṅtagān gāmāneṅ ārowani. Gāmāneṅ āronkuṅo unitā intāṅo irit kuṅat-kuṅatjin waki unitāṅo mebāri kwawak api pewān ahāneṅ. Tāṅpākaṅ unitāṅān gupjin kādāptā-yāṅ api teṅ tāyiwek. Tāṅkaṅ tārek-tārek kādāni kerāpi tāyak upāṅkaṅ in monēṅ tuṅumjin pen butuṅpāṅ peṅ bāyaṅkaṅ itkaṅ.

4 ✧ Unita in ket nadāwut! Piā āmajiyetā piāken ketem puget tamīṅkuṅopāṅ inā tāṅyākṅatpāṅ piā tāṅ tamīṅkuṅo unitāṅo gwāki morāki peṅkaṅ morākiṅān yāmik tāṅkuṅ. Eruk, monēṅ morāki nāmo yāmīṅkuṅo unitā mebārijin kwawak yāṅahātak! Ba piā āmajiyē tāṅo konām butewakitā Ekāni kehāromi māhemi unitāṅo jukuni gānaṅ āpmonkuk.

5 ✧ Tāṅpākaṅ inā kome terak ṅo itkaṅ imaka tāgatāga gārīpi nīkek u yāpmāṅpāṅ naṅkaṅ oretoret terak it tākaṅ. Ude tāṅkaṅ injin-tāṅān injin paotneṅta kādet tāwit tākaṅ.

6 Tāṅpākaṅ inā āma siwoṅi manken yepmaṅpāṅ kumāṅ-kumāṅ dāpmāk tākaṅ. Ude tāṅjirā inken āmik kowata kubā nāmo tāk tākaṅ.

Bārāpi kotaṅpāṅ kwikinik itneṅ

7 ✧ Unita, notnaye, in bāneṅjin tāṅkehārom taṅpāṅ kwikinik itpāṅ Ekānitā āneṅi ābākta itsāmāṅkot. E, Ekānitā āneṅi ābākta itsāmāṅkaṅ uwā āma yānat piṅkaṅ burenitā ahāwāpāṅ nāna yāṅkaṅ itsāmāk tākaṅ udegān. Āma uwā piā tāṅpāṅ yeri piwek. Piṅkaṅ kwikinik irirān iwān taṅpāṅ gakaṅi yāmiṅit, edap ijiṅpāṅ kehāromi yāmiṅirān ārok tākaṅ. Āronpāṅ bureni ahāṅpāṅ parirā māhemitā ketem bureni puget tākaṅ.

8 ✧ Eruk, in imaka udegān, bāneṅjin tāṅkehārom taṅpāṅ bārāpi mebāri mebāri ahāṅ taminayāṅ tākaṅ uwā kotaṅpāṅ itkaṅ kwikinik-inik kaṅ irut. Ekāni tāṅo ābākābāk kādāni kerāp tāyak unita bānep nadāk-nadākjin nāmo pewā putārewēk. Kehāromigān inṅitpāṅ itkot.

9 ✧ Ude tāṅkaṅ in ābot tāṅpani notjiye ātu yāṅpāṅ-yabāṅ yāwat nāmo tāneṅ. Anututā kowata udegān manken tepmaṅpektā ket nadāṅkaṅ. In nadākaṅ? Man yāpmāṅ daniwani āma uwā yāma-ken itak.

10 Unita notnaye, in profet biani bianitā Ekāni wāpi terak manbiṅam yāṅahāk tāṅkuṅo u ket nadāk tākot. Iwantā wakiwaki tāṅ yāmik tāṅkuṅo upāṅkaṅ bāneṅi tāṅkehārom taṅpāṅ bārāpi kotaṅkaṅ kwikinik it tāṅkuṅonik. Unita in kādet kuroṅ unitā tāṅpāṅ iwatkuṅo udegān kaṅ iwarut.

11 ✧ Tāṅpākaṅ man ṅode yāk tākamāṅ uwā in nadākaṅ; Āma bārāpi kotaṅkaṅ ehutpāṅ kuṅat tāṅkuṅo uwā Anutu inamiken sākgāmān-inik kuṅatkuṅ. Tāṅpākaṅ inā āma biani kubā wāpi Jop, unitāṅo manbiṅam nadāk tākaṅ. Āma unitā bāneṅi tāṅkehārom taṅpāṅ bārāpi u ba u ahāṅ imiṅkuṅo uwā kotaṅpāṅ itkaṅ nadākiniki nāmo pewān putāreṅkuk. Eruk mādenā Ekānitā āma unita

✧ 5:1: Luk 6:24 ✧ 5:2: Mat 6:19 ✧ 5:4: Lo 24:14-15; Mal 3:5 ✧ 5:5: Luk 16:25; Jer 12:3, 25:34
 ✧ 5:7: Luk 21:19; Lo 11:14; Jer 5:24; Jol 2:23 ✧ 5:8: Rom 13:11-12; Hib 10:25, 1Pi 4:7 ✧ 5:9: Mat 24:33 ✧ 5:11: Kis 34:6; Sam 103:8; Sam 111:4

kädet täga täj iminjuk. Täjkañ Ekänitä ude täjkuko unita nin ñode kañpäñ nadäk takamäj; Ekäni uwä butewaki ba bänep iron mähem.

Jop man yäjkañ bureni-inik yäj nämo yänej

12 ✨ Eruk notnaye, imaka bureni-inik ñode kañ täjput; In kunum gänañ ba kome terak ba imaka kubä wäpi terak bureni-inik yäj nämo yänej. 'Ei' yäj yänayäj yäjpäñä man keräpi 'Ei'-gän yänej. Ba 'nämo' yäj yänayäj yäjpäñä, 'Nämo'-gän kañ yäk täjput. Manjin yäjmeham tanjirä Anututä kowata waki tamekta nadäjkañ.

Äma siwoñi täjo yäjapik man uwä kehäromi nitek

13 ✨ Inken nanik kubätä konäm butewaki terak kuñarayäj täko uwä Anutu-ken yäjapik man kañ yäwän. Ba äma kubä bänepitä oretoret täjpayäj täko uwä Anutu wäpi iniñoret kap kañ tewän.

14 ✨ Ba injin-kät nanik kubätä käyäm täjpäñä äbot täjpani täjo intäjukun äma yämagut päbä yepmanpäñ ume käbäñi säkgämän gupi terak ärut iminjkañ Anutu-ken yäjapik man kañ yäj imik täjput.

15 ✨ Eruk, Ekänitä äma u täga yäpäñ täganeñ yäj nadäkinik ude täjpäñä yäjapik man yänayäj täkañ uwä, Ekänitä äma käyäm ikek uwä täjpowän tägawäpäñ säkgämän api tewek. Täjkañ momini imaka, api peñ imek.

16 Unita säkgämän itnayäj nadäjpäñä momijin kowat yäjahäwän kañ täk täjput. Täjkañ Anututä täjkentäj tamikta yäjapik man kañ yäk täjput. Eruk ude täjirä Anututä in api tepmanpäñ täganeñ. Nadäkañ? Äma siwoñi täjo yäjapik man uwä kehäromi nitek. Unitä yäjapik man yäweko uwä ämawebe ätu täga täjkentäj yämek.

17 ✨ Unita Elajata nadäwut; Elaija uwä äma nin ñodewanigän upäjkañ iwäntä tawektawä yäjpäñ Anutu-ken ehutpäñ yäjapiñirän kadäni ukengän iwän nämo tanjkañ komegän ijin päñku obañ yaräkubä itkañ komepak 6 ude tärenjuk.

18 ✨ Ude täjpankañ mäden äneñi yäjapik man yäjpowän, iwäntä tawänkañ ketem piäken nanik ba imaka imaka wañkuño u äneñi ahäjkuñ.

Nadäkiniki pewä putärewani u täjkentäj yäminew

19-20 ✨ Notnaye, inken nanik kubätä Anutu täjo man bureni-inik u peñkañ jopjop kuñarirän noripak kubätä äneñi kädet siwoñi-ken yäjikñat yäpmäj äbayäj täko uwä kädet tägagämän-inik api täjpek. Unita in man ño ket nadäwut; Äma kubätä noripaki kubä waki ba bipmäj urani kädet-ken nanik imagut yäpmäj päbä kädet siwoñi-ken tewayäj täko uwä täjkentäj imiñirän äma waki täjpani unitäjo mäjoni uwä kumäk-inik nämo api täjpek. Täjpäkañ kädet ude terak Anututä momi mäyap api peñ morewek.

1 Pita

Äbot täñpani komi piä gänañ irani bänepi täñkehärom takta manbiñam

1 ✨ Man ñowä Pita näkä kudän täyat. Näk Jesu Kristo täño aposoro kubä. Täñpäkañ Anututä inita biñam yäpmäñ daniwani ämawebeniye komejin-ken nanik täwat kireñpewä Pontus, Galesia, Kapadosia, Esia ba Bitinia komeken kunñäñpä kunñuño inta kudän täñpäñ tamifat.

2 ✨ Inä Jesu Kristo täño mani buramikta ba nägäritä bänepjin ärutpak täneñta Anutu Nantä iniken nadäk tawañ terak iwoyäñpäñ tepmañkuk. Üde täñjirän Kudupi Munapikitä täñpewän äbot siwoñi kudupi-inik it täkañ. Eruk, Anutu-ken nanik orakorak ba bänep pidämtä inken tokñek päton.

Irit tägagämän kunum gänañ api kañ-ahäne

3 ✨ Anutu, Ekäninin Jesu Kristo unitäño nani ba Anutuni, unitäño wäpi biñam iniñoret täkäna! U butewaki pähap nadäñ nimiñpäñ Jesu kumbani-ken nanikpäñ wädäñ tädotkuko uterak irit kodaki nimiñkuk. Täñpäñ irit kodaki unitä kehäromi nimiñjirän nin imaka tägatäga api nimeko u yäpmäkta bänep oretoret terak itsämäñkamäj.

4 ✨ Bureni-inik! U nin kunum gänañ Irit täga, paot-paori nämo u yäpmäkta biñam iwoyäñ nipmañkuk. Irit u säkgämän-inik, imaka kubätä täga nämo api täñpäñ waneñ. Imaka tägatäga u nanakiye inta biñam peñkuk.

5 ✨ Unita Kristota nadäñ imikinik täk täkañ in Anututä kehäromini terak watä it tamiñjirän säkgämän it yäpmäñ äronjirä api tämagurek. Anutu täño täñkentäk bureni unitä kadäni tärek-täreken kwawak ahäkta itsämäñ nimিতak.

6 ✨ Mebäri unita oretoret pähap nadäk täkañ. Upäñkañ kome terak ño kadäni keräpi-tagän nadäkinikjinta yäñpäñ bäräpi mebäri mebäri ahäñ tamiñjirä komi nadäk täkañ.

7 ✨ Täñpäkañ bäräpi u nadäkinikjin täñkehärom tañpäñ imaka bureni äworewecta ahäñ tamik täkañ. Uwä gol üde. Gol, imaka tägagämän unitäño bureni kañ-ahäkta kädäp-ken ijik täkañ. Täñpäkañ gol uwä paotpaot ikek. Täñ, nadäkinikjin u gol irepmitpäñ imaka tägagämän-inik kubä itak. Unita bäräpi mebäri mebäri ahäñ tamik täkañ u kädäptä gol täñ-kehäromtak täyak üde nadäkinikjin täñkehärom tañpäñ kehäromigän pen itta ahäñ tamik täkañ. Nadäkinik ikek it yäpmäñ äronjirä kadäni tärek-täreken, Jesu kwawak ahäñ tamiñpäñ in taniñ orepäñ wäpjin biñam tamiñpäñ epmäget kudän ikek api tepmañpek.

8 ✨ Täñpäkañ in Kristo dapunñintä nämo kañkuñ ba apiño nämo kak täkañ upäñkañ unita gäripi pähap nadäñpäñ nadäñ imikinik täk täkañ. Unita oretoret pähap inide kubä, imaka paotpaot ikekta nadäk täkañ u irepmitpäñ-nadäk täkañ.

9 ✨ Täñkañ nadäkinikjin u jopi nämo. Nämoinik, nadäkinikjin täño bureniwä ñode nadäk täkañ; Anututä api nimagurek.

✨ **1:1:** Jem 1:1, 2Ti 1:15 ✨ **1:2:** Rom 8:29, 2Te 2:13; Hib 12:24 ✨ **1:3:** 2Ko 1:3 ✨ **1:4:** Kol 1:12
 ✨ **1:5:** Jon 10:28, 17:11 ✨ **1:6:** 1Pi 5:10; Jem 1:2 ✨ **1:7:** Jop 23:10; Snd 17:3; Ais 48:10; Sek 13:9; Mal 3:3; Jem 1:3 ✨ **1:8:** Jon 20:29, 2Ko 5:7 ✨ **1:9:** Rom 6:22

Profet biani täŋo man u bureni ahäŋkuk

10 ✧ Täŋpakaŋ Anututä inita biŋam tämagutta tawaŋ peŋkuko u profet bianitä yäŋahäŋkuŋ. Iron pewän ahäŋ tamikta tawaŋ peŋkuko unitäŋo mebärita wäyäkŋek epän taŋi täŋkaŋ siwoŋigän täŋkuŋ.

11 ✧ Kristo täŋo Munapiktä nadäk-nadäki täŋpidäm taŋirän Jesutä komi bäräpi u ba u kotaŋpäj kumäŋkaŋ äneŋi akuŋpäj wäpi biŋam ikek irayäj täŋkuko u yäŋahäŋkuŋ. Profet unitä yäŋyabäk epän ŋode täŋkuŋ; Äma waki keriken nanik nimagutta yäwani u jidegän api ahäwek, ba kadäni uken imatäken unitä api ahäwek?

12 ✧ Epän ude täŋkuŋo upäjkaŋ profet iniken ahäkta nämo, inken ahäkta yäwani u Anututä yäŋahäŋpäj yäwetkuk. Täŋpakaŋ epän täŋkuŋo unitäŋo bureni uwä Anututä Kudupi Munapiki iniŋ kireŋpewän kunum gänaŋ naniktä äpäjpäj Ekäni täŋo manbiŋam yäŋahäwani äma täŋkentäj yämiŋirän mani biŋam u yäŋahäŋpäj täwerirä nadäŋkuŋ. Täŋpakaŋ Anututä imaka säkgämän u inken pewän ahäkta yäŋkuko unitäŋo mebäri nadäwä tärekta aŋero imaka, gäripi nadäŋ itkaŋ.

Guŋ kädet mäde ut imikinik täneŋ

13 Unita bänep nadäk-nadäkjin täŋkehärom taŋpäj Ekäni täŋo epän täkta kaŋ pidäm tawut. Täŋkaŋ irit kuŋat-kuŋatjinta watä ket itpäj imaka säkgämän, Jesu Kristo kwawak ahäwayäj täyak-ken uken yäpnayäj täkaŋ unita nadäkinik tänpäj kaŋ kuŋarut.

14 ✧ Ude täŋkaŋ Anutu täŋo nanakiye inä mani buramiŋpäj nadäj gärip waki, guŋ kadäni-ken yäpmäj kuŋatkuŋo u wari nämo yäpmäj kuŋatneŋ.

15 Nämo, in siwoŋi kudupigän kuŋat täkot, tämagurani Anututä siwoŋi kudupi-inik it täyak udegän.

16 ✧ Unita Anutu täŋo man kubä ŋode kudän täwani pätak;

Näk kudupi itat unita in udegän kudupigän it täkot.

Wkp 11:44,45

17 ✧ Inä Nan yäŋpäj Anutu-ken yäŋapik täkaŋ. Täŋ, Nan uwä äma ärowani äpani inigän inigän nämo yäpmäj danik täyak. Nämo, ämawebe kudup täktäki terakgän siwoŋi yäpmäj danik täyak unita kome terak ŋo kadäni keräpi-tagän itnayäj täkaŋ-ken uwä Anutu oraŋ imikinik täŋpeŋ kuŋat täkot.

18 ✧ In ŋode nadäk täkaŋ; In bianijiye täŋo täŋpawak kädet iwarirä in suwaŋpäj waki u gänaŋ nanik wädäj tädotpäj tepmaŋkuko uwä, imaka paotpaori ikek, gol ba siliwa moner udewanipäj nämo, inä suwaŋkuk.

19 ✧ Nämo, uwä Kristo täŋo nägäri gwäki ärowani-inik upäj inä suwaŋkuk. Kristo uwä sipsip naniki gupi terak paräm bärämi nämo, kuräki-inik udewani.

20 ✧ Kadäni Anututä kunum kenta kome nämo pewän ahäŋirän uken Jesu Kristopäj in suwawekta iwoyäŋkuk. Täŋpakaŋ kadäni tärek-täreken itkamäj-ken ŋoken Anututä ninta yäŋpäj Kristo tewän kwawak ahäŋkuk.

21 ✧ Täŋkaŋ Kristo uterak inä Anutu, Kristo kumäj-kumäj-ken nanik yäpmäj akuŋpäj peŋyäkŋek epmäget kudän täŋ imiŋkuko unita nadäj imikinik täk täkaŋ. Täŋkaŋ nadäkinikjin Anutu terakgän peŋpäj imaka kämi yäpmäkta yäwani u bureni api yäpne yäj nadäk täkaŋ.

✧ **1:10:** Mat 13:16-17 ✧ **1:11:** Sam 22; Ais 53; Luk 24:26-27 ✧ **1:12:** Efe 3:10 ✧ **1:14:** Rom 12:2; Efe 2:3, 4:17-18 ✧ **1:16:** Wkp 11:44-45; Mat 5:48 ✧ **1:17:** Mat 6:9; Rom 2:11, 2Ti 4:14; Rev 2:23 ✧ **1:18:** 1Ko 6:20 ✧ **1:19:** Apos 20:28; Hib 9:12-14, 1Pi 1:2 ✧ **1:20:** Apos 2:23; Efe 1:4 ✧ **1:21:** Jon 14:6; Rom 4:24, 5:1-2; Rom 10:9

Anutu tāŋo mantä tāŋkodak taŋpāŋ nipmaŋkuk

22 ✧ In man bureni yāŋpāŋ buramik tāŋirä bānep nadäk-nadäkjin pak taŋkuk. Bānep nadäk-nadäkjin pak tāŋkuko unitä in äbot tāŋpani notjiye ätukät not bureni-inik täkta kädet täwit tamiŋkuk. Unita bānepjintä notjiye ukät topmäk-topmäk kubägän tāŋpeŋ kuŋat täkot.

23 ✧ Nadäkaŋ? Inä ahäk-ahäk kodaki bäyaŋpāŋ tepmaŋpani. Irit kuŋat-kuŋatjin kodaki uwä ketem kodaki epänken ahäk täkaŋ ude ahāŋkuŋ. Upāŋkaŋ inä yānat epänken piŋirä gämāneŋ äronpāŋ wak täkaŋ ude wani terak nämo ahāŋkuŋ. In Anutu tāŋo man, irit paot-paori nämo uken naniktä imätpāŋ ahāŋkuŋ.

24 ✧ Unita Anutu tāŋo man kubä terak ŋode pätak;

Ämawä wādan ude wani. Ba kehäromini uwä wādan irot ude wani.

Wādantä gämāneŋ äronjirä irori paot täkaŋ.

25 *Upāŋkaŋ Anutu tāŋo manä irit kehäromi nitek. Uwä paot-paori nämo. Ais 40:6-8*

Eruk, Manbiŋam Täga täwerani ukeŋowä ubayāŋ yäk.

2

Jesu uwä bek bāmopinin

1 ✧ Inä ahäk-ahäk kodaki bäyaŋpāŋ tepmaŋpani unita in kädet wakiwaki, tāŋpāwak, jop manman, äma tāŋyäkŋarani, äma tāŋo tuŋumta nadāŋ gārip, ba äma yāŋpāŋ-yabāŋ yāwat, kudän ude wani u kudup kaŋ peŋ morewut.

2 ✧ Peŋ moreŋkaŋ nanak pakitä nonoŋta wakiinik yek täkaŋ, in udegän Munapik-ken nanik bānepjin towiwani nonoŋ säkgämän unita nadäk täkot. U naŋpāŋ Ekäni tāŋo man terak tägaŋpāŋ Anututa biŋam täkot.

3 ✧ Inä Ekäni tāŋo iron uku naŋpāŋ-nadāŋkuŋo unita u pen nakta gāripi pähap nadäk täkot.

4 ✧ Unita Ekäni Jesu, mobä bek pähap irit ikek u tubenŋ kuk täkot. Bek uwä ämatä kawä wawāpāŋ yāpmāŋ kewenŋkuŋo upāŋkaŋ Anututä iwoyāwani unita kawän tägagämän tāŋkuk.

5 ✧ In udegän, mobä irit ikek ude irirä Anututä inä inita kudupi äbot säkgämän Munapik tāŋo kehäromi terak itta tāŋ-kehäromtaŋ tamiŋ itak. Ude tāŋirän inä bāmop äma, inita iwoyāwani ude itnayāŋ tāŋo uwä Jesu Kristo terak Anututa ärawa säkgämän, ini gāripi nadäk täyak ude api tāŋ imineŋ.

6 ✧ Täŋpākaŋ unita Anutu tāŋo man ŋode kudän täwani;

Ŋo kawut yäk. Näkä Saion pom terak yot tāŋo mobä bek päke unitāŋo intäjukunta kubä peŋkuro uwä näkŋa iwoyāwani, bānepna gämāni yäk.

Tāŋpākaŋ äma kubäät unita nadäkinik tāŋpayāŋ täko uwä nadäkiniki tāŋo bureni yāpmäkta pära nämo api tāŋpek. Ais 28:16

7 ✧ Unita ämawebe nadäkiniki uterak kwasikot täkaŋ unitä äma unita nadäwä bānepi gämāni täk täyak. Upāŋkaŋ ämawebe nadäkiniki nämotä ŋode yāwani;

✧ 1:22: Jon 13:34; Rom 12:10 ✧ 1:23: Jon 1:13; Hib 4:12 ✧ 1:24: Jem 1:10-11 ✧ 2:1: Efe 4:22; Jem 1:21 ✧ 2:2: Mat 18:3, 1Ko 3:2 ✧ 2:3: Sam 34:8 ✧ 2:4: Mat 21:42; Ais 28:16 ✧ 2:5: Efe 2:21-22; Kis 19:6; Ais 61:6; Rev 1:6; Rom 12:1 ✧ 2:6: Rom 9:33; Efe 2:20 ✧ 2:7: Mat 21:42

*Mobä bek, yot täjpanitä kawä waki täjöpäpän yäpmanj kewenkuŋo u mobä bek
bämopi pähap, intäjukun ude itak.* *Sam 118:22*

8 * *Täjkaŋ mobä uterak äma mäyaptä jänani api yäputneŋ ba yewä äreyäwäpän api
maŋdäpneŋ.* *Ais 8:14*

Äma uwä ini ude täkta yäwani udegän Anutu täjŋo man nämo buramik täkaŋ unita yewä äreyäwäpän maŋdäpmäk täkaŋ.

9 * Täjpäkaŋ inä ämawebe ude wani nämo. In Anututä inita iwoyänpän tepmaŋpani äbot, Intäjukun Äma täjŋo bämop ämaniye. In kudupi äboriye bureni-inik, Anututä iniken ämawebeniye. Ba in äma bipmän urani gänaŋ nanik tämagutpän penyäneki säkgämän u gänaŋ tepmaŋkuko unitäŋo wäpi biŋam yänpän yäwet täjirä ahän patta iwoyän tepmaŋkuk.

10 * Täjkaŋ bian, ämawebe jopi kuŋatkuŋopän apiŋo Anutu täjŋo kudupi ämawebeniye ude itkaŋ. Ba bianä Anututä nämo nadän tamiŋirän geŋita biŋam täjkuŋo upänkaŋ apiŋowä nadän tamikinik täjirän irit kehäromita biŋam täkaŋ.

Anutu täjŋo watä epän ämawebe ude kuŋatneŋ

11 * Unita notnaye tägagämän, ŋode täwera nadäwut; Inä kome ŋonitäŋo mähe mi nämo itkaŋ, inä äbani itkaŋ unita kehärom taŋpän bäneppin täjŋo iwan, gup täjŋo kaŋgärip ba nadän gärip waki uterak nämo mäneŋ.

12 * Täjkaŋ Anututa nämo nadän imani bämopi-ken siwoŋigän kuŋat täkot. Ude kuŋatnayän täjŋo uwä äma nadäkinik nämo täjpani uwä mebariŋin kawä tärewäpän waki täjpani yän täwet täkaŋ, man u peŋpän Kristo äbayän täyak kadäni uken Anutu api iniŋ oretneŋ.

13-14 * Täjpäkaŋ Ekänita yänpän in kädet siwoŋi ŋode kuŋat täkot; Äma kome terak ŋo intäjukun it tamik täkaŋ unitäŋo man buramik täkot. Täjöpän gapman täjŋo äma ärowani it täyak u ba unitäŋo epän ämaniye it täkaŋ u imaka, gämori-kengän kuŋat täkot. Äma uwä waki täjpani komi yämikta ba äma täga oraŋ yämikta epän yän yämani.

15 * Nadäkaŋ? Anutu täjŋo nadäk uwä ŋode; Inä kädet siwoŋi ude kuŋarirä äma nadäk-nadäki gwäjiwanitä inta man waki yäk täkaŋ uwä mäyäk nadänpän man waki u wari täwetneŋtawä.

16 * Täjkaŋ inä бага man täjŋo topmäk-topmäk terak nämo kuŋarani upänkaŋ бага man irepmiŋpän kädet wakiwaki täga täne yän nämo nadäneŋ. Nämo inik, Anutu täjŋo watä epän ämaniye ude kuŋatpän mani buramik täkot.

17 * Ude täjkaŋ ämawebe kuduŋtagän oraŋ yämiŋpän äbot täjpani notjiyeta nadän yämikinik täjpeŋ kuŋat täkot. Täjkaŋ Anututa umuntaŋpän u gämori-ken kuŋatpän kome täjŋo intäjukun äma u oraŋ imik täkot.

Kristo täjŋo kädet kuroŋ iwatneŋ

18 * Äma täjŋo epän äma, in intäjukun ämajiye oraŋ yämiŋpän mani buramik täkot. Kome täjŋo intäjukun äma bätaki unitagän nämo yäyat. Nämo, komita bok yäyat.

* **2:8:** Rom 9:33 * **2:9:** Ais 9:2; Ais 40:20-21, 1Pi 2:5; Tai 2:14; Apos 26:18; Efe 5:8 * **2:10:** Rom 9:25 * **2:11:** Sam 39:12; Gal 5:17,24; Jem 4:1 * **2:12:** Mat 5:16; Luk 19:44 * **2:13-14:** Tai 3:1
* **2:15:** 1Pi 3:16 * **2:16:** Gal 5:13 * **2:17:** Rom 12:10; Snd 24:21; Mat 22:21 * **2:18:** Efe 6:5

19 Tānpākaŋ momijin nāmopāŋ jop nadāŋ komi tamiŋirā upāŋkaŋ Anutu nadāŋ imiŋpāŋ bārāpi u kotaŋpāŋ kwikinik kuŋarirā Anututā tabāwān api tāgawek.

20 ✧ Tāŋ, goret tānpākaŋ unita tadāpmāŋirā bārāpi u kotaŋkaŋ kuŋatneŋo uwā netātā butewaki nadāŋ tamek? Nāmoinik, upāŋkaŋ kādet siwoŋi tānpāpāŋ tadāpmāŋirā bārāpi u kotaŋpāŋ kuŋatnayāŋ tāŋo uwā Anututā tabāŋirān siwoŋi api tānpēk.

21 ✧ Nadākaŋ? Inā kādet udegān tākta yāŋ tamani. Imata, Kristo inta yāŋpāŋ komi nadāŋkuk. Ude tāŋkuko uwā kādet siwoŋi kubā intā iwatta yāwani u tāwoŋāreŋkuk, Anutu tāŋo mantā yāyak ude;

22 ✧ *U momi kubā nāmo tāŋkuk ba jop manman kubā nāmo yāŋkuk.* Ais 53:9

23 ✧ Tāŋkaŋ ibeŋpāŋ man wakiwaki iwerākaŋ kowata udegān nāmo tāŋkuk. Tāŋkaŋ komi imiŋirā kowata man nāmo yāwetkuk. Nāmo, u man epān siwoŋi tāŋpani unitā watā it namiton yāŋ nadāŋpāŋ kwikinik itkuk.

24 ✧ Tāŋkaŋ ninā wakita watā epān peŋpāŋ kādet siwoŋi iwatpāŋ tāneкта nintāŋo momitā Jesu uterak āroŋirān pāya kwakāp terak yāpmāŋ āroŋkuk. Tāŋkaŋ unitāŋo jibitā nin yāpān tāgaŋkuŋ.

25 ✧ Bureni, inā yawak āgwān taŋpāŋ kuŋarani ude tāŋkuŋopāŋ apiŋo mājojin kaŋiwarani, watā āmajin pāhap u iwatneŋta āneŋi tāmagutkuk.

3

Yanāpi tāŋo man

1-2 ✧ Webe āpiye nikek, inta udegān yāwa nadāwut. In āpiye gāmori-ken kuŋat tākot. Tānpākaŋ āpiye ātuwā Anutu tāŋo manta nadākinik nāmo tāk tākaŋ uwā bānep sukurek man kubā nāmo yāwetkaŋ oraŋ yāmiŋpāŋ bānep kudupi kuŋarirā āpiyyetā intāŋo tāktāk siwoŋi u kaŋpāŋ nadāŋkaŋ bānepi āyāŋut tākot.

3 ✧ Nadākaŋ? Gupjin-ken ba gwākjin-ken tāŋkuraŋ-kuraŋ, gwāk pujiŋ topmāk-topmāk, omāk meran tāktāk ba tek sākgāmān, kaŋgārip ikek tāktāk udewanita nadāŋirā bureni-inik nāmo tānpēk.

4 Nāmo, inā tāŋkuraŋ-kuraŋ uwā bānepjin-ken pewā ahāk tāyon. Bānepjin tāŋo epmāget bureni paot-paori nāmo uwā bānep kwini, māmā wareŋ-wareŋi nāmo. Epmāget udewanita Anututā nadāwān ārowani tāk tāyak.

5 Tānpākaŋ webe kudupi biani ātu, Anutu-tagān nadāŋ imikinik tāŋkuŋo unitā epmāget udewani yāpmāŋ kuŋatkuŋ. Yāpmāŋ kuŋatpāŋ iniken āpiye oraŋ yāmik tāŋkuŋonik.

6 ✧ Sara u webe udewani. U Abraham tāŋo man buramiŋpāŋ ārowanina yāŋ iwet tāŋkukonik. Tānpākaŋ in udegān, tāktāk tāga tāŋkaŋ tāŋumun-umun ba nadāwātāk nāmo tāŋpāŋ kuŋatnayāŋ tāŋo uwā Sara tāŋo āperiye ude api itneŋ.

7 ✧ Tānpākaŋ āmani, inta udegān yāwa nadāwut. Webejiye uwā kehāromini inigān āpani bumik unita nadāwā tārewāpāŋ nadāŋ yāmikinik tāŋpēŋ kuŋat tākot. Tāŋkaŋ u inkāt irit kehāromita biŋam penta iwoyāŋ tamani unita oraŋ yāmik tākot. Ude tānayāŋ tāŋo uwā imaka kubātā yāŋapik manjin tāga nāmo api itpipiwek.

✧ 2:20: 1Pī 3:14,17, 1Pī 4:14 ✧ 2:21: Mat 16:24; Jon 13:15 ✧ 2:22: Jon 8:46 ✧ 2:23: Ais 53:7, 1Pī 3:9 ✧ 2:24: Hib 9:28; Rom 6:2,11; Ais 53:5 ✧ 2:25: Ais 53:6; Ese 34:5-6; Mat 9:36; Jon 10:14 ✧ 3:1-2: Tai 2:5 ✧ 3:3: 1Ti 2:9 ✧ 3:6: Stt 18:12 ✧ 3:7: Efe 5:25

Kudän täga kowata kowata täjpäj kuŋatneŋ

8 ✧ Eruk, kuduŋtagänta ŋode yäwa; In bänep kubägän täjpäj bätakigän kuŋat täkot. Täjkaŋ nägät moräkjiye ude äbot täjpani notjiyeta nadän yämikinik täjpäj gämori-ken kuŋatpäj butewaki ba bänep kwini kowata kowata täjpej kuŋat täkot.

9 Täjpäkaŋ ämatä waki täj tamiŋirä kowata waki nämo täj yäminej. Ba tebenirä kowata nämo yebenej. Nämo, Anututä imaka säkgämän kubä täj tamikta tämagutkuko unita inä äma udewanita yänpäj Anutu-ken yäŋapiŋirä kaŋ täjkentäŋ yämän.

10 Unita Anutu täjo man ŋode kudän täwani;

Äma kubätä säkgämän itkaŋ oretoret terak kaŋ it yäpmäj ärowayäj nadänpäjä ŋode täjpek;

Jop manman ba man kábäŋi kubä nämo yäwek. Nämoinik!

11 *Kädet waki mäde ut imiŋpäj kädet täga ugän iwarek. Täjkaŋ kädet täga u kaŋ-ahäŋpäj ämawebe ätukät bänep kubägän itta gwäk pimiŋpäj epäni täjpek.*

12 *U imata, Ekänitä ämawebe siwoŋi yabäj yäwatpäj yäŋapik man yäk täkaŋ u nadän yämik täyak.*

Täj, äma kädet waki täk täkaŋ u mäde ut yämik täyak.

Sam 34:12-16

Kädet täga täjirä waki täj yämik-yämik

13 In kudän tägatäga täkta gwäk pimiŋpäj täjirä netätä iwan täj tamek?

14 ✧ Täjpäkaŋ irit kuŋat-kuŋat siwoŋi täjpej kuŋarirä komi epän jop nadän täj taminayäj täkaŋ unita nadäwätäk nämo täneŋ. Imata, inä Anutu täjo oretoret terak kuŋat täkaŋ. Unita ämata nämo umuntäneŋ. Ba umun man täwetnayäj täjo unita imaka, nämo umuntäneŋ.

15 Nämo, bänepjintä Kristota nadäŋirä Ekäni kudupi ude täjpäpäj oraŋ imik täkot. Ude täjkaŋ Irit täga api yäpne yäj nadäkinik täk täkaŋ unita täwet yabäk tänayäj täkaŋ u mebäri kwawak yäwetta pidämtak täkot.

16 ✧ Täjkaŋ jäpi terak nämo, man kwini terak yäwet täkot. Täjkaŋ Anutu iŋamiken siwoŋigän kuŋarirä Kristo iwatpäj siwoŋi kuŋat täkaŋ unita yäjärok täwetnayäj täkaŋ uwä mani waki unita mäyäk api nadäneŋ.

17 ✧ Täjpäkaŋ Anututä nadän tamiŋirän in kädet täga täjpej kuŋarirä iwan täj taminayäj täjo uwä imaka täga kubä yäj nadäneŋ. Täj, waki täjirä kowata täj tamineŋo unita täga yäj nämo nadäneŋ.

18 ✧ Täjpäkaŋ Kristo komi udegän nadäŋkuko unita nadäwut. U siwoŋitä wakijinta kowata kadäni kubägän, kämita nitek kumbuk. U siwoŋitä äma gwäjiwani in Anutu-ken tepmaŋpekta ude uwä täjkek. U komegup ikek itkuko unita utpewä kumbänpäj äneŋkuŋ. Komegup utpewä kumbuko upäŋkaŋ Munapiktä täjpewän kodak taŋkuk.

19 Täjpäj Munapik unitäŋo kehäromi terak äma kumbani täjo mäjo, komi yotken irani uken äpmo Anutu täjo man yäjähäŋpäj yäwetkuk.

20 ✧ Täjpäkaŋ kumbani täjo mäjo uwä ämawebe Noa täjo kadäni-ken Anutu täjo mani nämo buramiŋkuŋo unitäŋo mäjo. Kadäni uken Noa gäpe pähap täj irirän Anutu ämawebe bänepi sukurekta itsämbuk. Itsämäj irirän äma yarägän, 8 udetägän, gäpe gänaŋ äroŋirä umetä oraŋ yämiŋkuk.

✧ 3:8: Mat 5:44, 1Te 5:15, 1Pi 2:23 ✧ 3:14: Ais 8:12-13; Mat 5:10, 1Pi 2:20, 4:14 ✧ 3:16: 1Pi 2:12

✧ 3:17: 1Pi 2:20 ✧ 3:18: Rom 6:10; Efe 2:18 ✧ 3:20: Stt 6:1-7:24

21 ✧ Tänpäkaŋ unitäŋo kukŋini ŋode; Ume oraŋ yämiŋkuko uwä ume ärutärut apiŋode waki kerik-ken nanik tämagut täyak ude bumik. Täŋ, ume ärutärut uwä gupjin täŋo garok nämo ärut täyak. Nämo, ume ärutärut uwä Anutu iŋamiken siwoŋi api kuŋaret yäŋ yäŋkehäromtak man. Tänpäkaŋ waki kerik-ken nanik tämagut täyak uwä Jesu Kristo kumbani-ken nanik akuŋkuko, kehäromi uterak.

22 ✧ Jesu Kristo u kumbani-ken nanik akumaŋ kunum gänaŋ äronkuko uwä apiŋo Anutu kerik bure käda itkaŋ aŋero ba imaka kehäromi niked, wäpi biŋam ikek kunum terak it täkaŋ u kuduŋtagän intäjukun it yämiŋpäŋ yabäŋ yawat itak.

4

Anutu oraŋ imiktagän kuŋat-kuŋat

1 ✧ Tänpäkaŋ Kristo uwä gupi-ken komi nadäŋkuko unita nadäk-nadäk unitä iŋitpäŋ kuŋatkuko udegän iŋitpäŋ bänepjin täŋ-kehäromtak täkot. U imata, äma gupi-ken komi taŋi nadäwani uwä momi kädet pen iwatta bitnäk täkaŋ. 2 ✧ Unitä bänepjin täŋkehärom taŋpäŋ kome terak ŋo itnayäŋ täkaŋ uwä nadäŋ gärip waki täŋo kädet nämo iwätpäŋjä, kädet Anututä gäripä nadäk täyak ugänpäŋ kaŋ iwarut.

3 ✧ In bian, bänepjin nämo sukurenpäŋ guŋ ämatä täk täkaŋ udegän ŋode bumta täk täŋkuŋonik; Kubokäret, kaŋgärip nadäŋ gärip waki, kaŋ wakiwaki teŋit, ume komi naŋkaŋ täŋguŋguŋ täŋit, ba anutu jopi nadäŋ yämik-yämik kädet waki u täk täŋkuŋonik.

4 ✧ Tänpäkaŋ apiŋo kädet udewani bok täkta bitnäŋirä Anututa nämo nadäwani ämatä kikŋutpäŋ-nadäwä nämo tägawäpäŋ tabäŋ mägayänpäŋ yäŋrok täwet täkaŋ.

5 ✧ Ude täwet täkaŋ upäŋkaŋ kämiwä Anutu iŋamiken mebärini api yäŋahäneŋ. U imata, Anutu uwä äma kumbani ba äma kodak irani täŋo täktäk yäpmäŋ danikta pidämtak täyak.

6 ✧ Tänpäkaŋ ämawebe bian kumäŋ tänpä kuŋkuŋo u Anutu täŋo Manbiŋam Täga yäwerirän nadäŋkuŋ. U momi täŋpani kuduŋtagän ude, kumäkta biŋam täŋkuŋo upäŋkaŋ mäjonitä Anutu täŋo irit ikek täneŋta manbiŋam u yäwetkuk.

7 ✧ Eruk, imaka päke unitäŋo paotpaot kadäni keräp täyak. Unita Anutu-ken yäŋapik man säkgämän yäna yäŋpäŋ bänep nadäk-nadäkjinta, ba irit kuŋat-kuŋatjinta watäni ket itpäŋ kuŋat täkot.

8 ✧ Tänpäkaŋ intäjukun-inik ŋode täk täkot; Bänep iron kädet iŋit-inik tänpäŋ kuŋat täkot. Imata, iron kädet unitä momi mäyap-inik yejämak täyak.

9 ✧ Unita yäŋgaŋa-gaŋakät nämo, notjiye yotjinken yäŋ-yäknat yäpmäŋ äronpäŋ iron täŋ yämik täkot. Täŋkentäk kowata kowata ude täk täkot.

10 ✧ Nadäkaŋ, Anututä iniken ironi terak inta iron inigän inigän tamiŋkuk. Unita in kubäkubätä Anutu täŋo epän ämaniye ude itkaŋ iron injinta-injinta tamani upäŋ Anutu täŋo kudupi ämawebe täŋkentäŋ yämik-tagän yäpmäŋ kuŋat täkot.

11 ✧ Ŋodeta yäyat; Äma kubäta Anutu täŋo manbiŋam yäŋahäkta iron imaniwä, eruk Anutu täŋo meni yäpmäŋpäŋ yäŋahäwek. Ba äma kubäta

✧ 3:21: Hib 10:22 ✧ 3:22: Mat 22:44; Efe 1:20-21 ✧ 4:1: Rom 6:2,7 ✧ 4:2: 1Jo 2:16 ✧ 4:3: Efe 2:2-3 ✧ 4:5: Apos 10:42 ✧ 4:6: Rom 8:10, 1Ko 5:5 ✧ 4:7: Rom 13:11-12, 1Ko 10:11, 1Jo 2:18 ✧ 4:8: 1Pi 1:22; Jem 5:20 ✧ 4:9: Hib 13:2 ✧ 4:10: Rom 12:6-8 ✧ 4:11: 1Ko 10:31

tänjentäk epän täkta iron imaniwä, eruk, kehäromi Anututä imik täyak uterak epän u täñpek.

Täñpäkan Jesu Kristo terak Anutu täño wäpi biñam tañi ahäj parän yäñpän imaka u ba u tänayän täño u kudup säkgämän kan täñput. U imata, epmäget penyänjek ba kehäromi pat imiñkuko unitä tarek-täreki nämo api pat imiñ yäpmäj ärowek. U Burenä.

Jesuta yäñpän ämatä iwan api täñ tamineñ

12 ✧ Notnaye tägagämän, nadäkinikjin täñkehärom takta komi kädap ikek ahäj taminiñä imaka kudupi yäñkan nämo kikiñutneñ.

13 ✧ Nämo, ñode nadäñpän oretoret kan täñput; Kristotä komi nadäñkuko u täñkentäñpän bok nadäkamäj yäj kan nadäwut. Ude tänayän täño uwä Jesu täño kehäromi ba penyänjeki kwawak ahäwayäj täyak-ken uken bänep oretoret inipärik kubä api nadäneñ.

14 ✧ Nadäkan, Kristo wäpita yäñpän sära täwerirä tägagämän yäj nadäñpän ñode kan nadäwut; Anutu täño Munapik, penyänjek ikek u nintä terak itak unita ude täñ nimik täkan yäj nadäk täkot.

15 Upäñkan in kubätä kädet waki kubä ñodewani täñpän kowata komi nadäweko uwä nämo tägawek; Äma kumäj-kumäj urut, ba kubota täktäk, ba tänyäkñatpän äma täño epän täñpäwak täktäk ba kudän waki ätu täktäk.

16 ✧ Täñ, kubätä Kristo täño äma ude irirän komi iminayäj täkan unita mäyäk nämo nadäwek. Nämo, äma uwä bänepitä orepän Kristo wäpi inñitat yäj nadäñpän Anututa bänep täga nadäj imek.

17 ✧ Unita nadäkan? Anututä man epäni täkta kadäni ahätak. Iniken äboriye ninken jukun pewän ahätak ño. Täñ, iniken äboriyeinik-ken man epän u yäput peyak u täñpäwä ämawebe mani biñam täga nämo buramik täkan unita jide api pewän ahäj yämek? U komi pähap api yämek!

18 ✧ Man unita man kubä ñode kudän täwani pätak;

Anututä äma siwonji inita biñam yepmakta komi epän täk täyak u täñpäwä, äma Anutu mäde ut imiñpän momi täk täkan unita kowata jide u api ahäj yämek?
Snd 11:31

19 ✧ Unita Anututä äma kubä nadäj imiñirän äma kerä terak komi nadäñpänä Anututä watäni irekta gupi iniñ kireñpän kädet täga pen iwarek. U imata, Anutu uwä äma u pewän ahäwani, ba äma unitäño watä ämani säkgämän.

5

Äbot täñpanita täño watä ämata man

1 ✧ Eruk, äbot täñpani täño watä äma inta man kubä täwerayäj. Näk imaka, watä äma in udewanigän, ba Kristotä komi nadäñkuko u dapunatä kanñut. Ba Kristotä penyänjek ba wäpi biñam ikek äbäñpän ämawebeñiyeta wäpi biñam yämayäj täyak-ken uken näkkät bok api yäpne. Unita in epänjin säkgämän täkta man kädet ñode täwetat;

✧ 4:12: 1Pi 1:6-7 ✧ 4:13: Apos 5:41; Rom 8:17, 2Ti 2:12; Jem 1:2 ✧ 4:14: Sam 89:50-51, 1Pi 2:20
✧ 4:16: Apos 11:26; Plp 1:20 ✧ 4:17: Jer 25:29, 2Te 1:8 ✧ 4:18: Luk 23:31 ✧ 4:19: Sam 31:5
✧ 5:1: Rom 8:17

2 ✨ Inä Anutu täŋo yawakiye ketjin terak pewani unita watäni säkgämän it täkot. Gaŋani terak, ämatä epän u täkta penj täwerirä ude nämo täneŋ. Nämo, bänep nadäk-gärip kubä terakgän täneŋ. Ba epän uterak monerj taŋi kaŋ yäpna yäŋ nämo nadäneŋ. Nämo, bänepjin kädäp ijiwäpäŋ täna yäŋ gäripgän nadänpäŋ täneŋ.

3 ✨ Täŋkaŋ in wäpjin biŋam ikek ude itkaŋ ämawebe Anututä ketjin-ken pewani u, ärowani itkamäŋ yäŋpäŋ komi epän nämo yämineŋ. Nämo, kädet kuroŋ säkgämän kaŋ täŋpäŋ-yäwoŋjärewut.

4 ✨ Ude tänayäŋ täkaŋ uyaku eruk Watä Äma Intäjukun-inik itak unitä kwawak ahäwayäŋ täyak-ken uken gwäki säkgämän, nämo wawani ba nämo paorani upäŋ api yäpneŋ.

5 ✨ Eruk äma gubaŋi, in ekänijiye täŋo man buramiŋpäŋ gämori-ken kaŋ kuŋarut. Täŋpäkaŋ in kuduŋtagän äpani ude itkaŋ äpani täŋo kudän ude kowata kowata täŋpäŋ kaŋ kuŋarut. Man unita man kubä ŋode kudän täwani pätak;

Anututä äma inita nadäwä ärowani täk täkaŋ unita iwan täŋ yämiŋkaŋ äma inita nadäwä äpani täk täkaŋ unita oraŋ yämik täyak. Snd 3:34

6 ✨ Unita injinken gärip penpäŋ Anutu Kehäromi u gämori-kengän kaŋ kuŋarut. Ude täŋpenj kuŋarirä ini kadäni pewani-ken api oraŋ tamek.

7 ✨ Nadäkaŋ, Anututä inta nadäŋ tamikinik täk täyak unita bäräpi ahäŋ tamik täkaŋ u kerikengän pek täkot.

8 ✨ Ude täŋkaŋ irit kuŋat-kuŋatjin ba bänep nadäk-nadäkjinta watäni itpäŋ dapun täŋpäŋ kuŋat täkot. U imata, Satan, intäŋo iwanjin u, aŋ ägwäri komigämän kubä udewani unitä äma yeŋpäŋ näŋpa yäŋkaŋ wäyäkŋeŋtäŋ kuŋat täyak.

9 ✨ Unita nadäkinikjin täŋ-täpäneŋpäŋ äma waki u yokut tärek-tärek täŋpäŋ kuŋat täkot. Nadäkaŋ? Äbot täŋpani notjiye komeni komeni ittäŋ kukaŋ u komi intä nadäk täkaŋ udegän nadäk täkaŋ.

10 ✨ Komi nadäk täkaŋ upäŋkaŋ kadäni keräpi-tagän api nadäneŋ. U täreŋjirän Anututä ini tepmaŋpäŋ tägawäpäŋ bänepjin api täŋ-kehäromtaŋ tamek. Ude täŋ tamiŋjirän kehäromigän api it yäpmäŋ kuneŋ. Nadäkaŋ? Anutu uwä orakorak mähemi. Unitä in Kristo-kät kentänpäŋ wäpi biŋam tärek-täreki nämo u yäpmäkta yäŋpäbä tepmaŋkuk.

11 Unita Anutu uken kehäromi pen pat yäpmäŋ kuk täyon! U Bureni.

Yäjtärek man ätu

12 Man kudän keräpi ŋo Silastä täŋkentäŋ namiŋpäŋ kudän täyak. Silas u notninpak bureni-inik yäŋ nadätat. Täŋpäkaŋ man kudän täŋ tamitat ŋowä bänepjin täŋpidäm takta, ba kädet Anututä orakoraki bureni inta tamik täyak u täwoŋjärekta täyat. Unita orakorak uterak yeŋkehärom taŋpäŋ kaŋ irut!

13 ✨ E man kubä ŋode; Babilon* nanik äbot täŋpanitä oretoret man, man kudän ŋo terak täwetkaŋ. Ämawebe uwä Anututä inkät bok inita biŋam

✨ 5:2: Jon 21:15-17; Apos 20:28; Plm 14; Tai 1:11 ✨ 5:3: 2Ko 1:24; Plp 3:17; Tai 2:7 ✨ 5:4: Hib 13:20, 1Ko 9:25 ✨ 5:5: Efe 5:21; Jem 4:6 ✨ 5:6: Mat 23:12; Jem 4:10 ✨ 5:7: Sam 55:22; Mat 6:25-30 ✨ 5:8: 1Te 5:6 ✨ 5:9: Efe 6:11-13; Jem 4:7 ✨ 5:10: 1Te 2:12, 1Pi 1:6 ✨ 5:13: 2Ti 4:11

* 5:13: Babilonta yäyak uwä Rom yotpärareta yäyak käwep

iwoyänpäj tepmajpani. Täjpäkañ nanakna Mak u imaka, inta oretoret man täwetak.

¹⁴ ✧ Eruk, äbot täjpani notjyäkät not täjpäj kowat iniñ orerän täk täkot. Täjpäkañ bänep pidäm, Kristo täjjo äboriye bureni intä terak ärok täyon. Ugän.

2 Pita

Yäj-yäkŋarani äma täŋo man jopi yäpä-siwonŋ takta manbiŋam

¹ Man ŋowä Saimon-Pita näkä kudän täyat. Näk Jesu Kristo täŋo watä epän äma ba aposoro kubä. Täŋkaŋ ämawebe nadäkinik nintä yäpmäŋ kuŋat takamäŋ udegän yäpmäŋ kuŋat täkaŋ inta yäŋpäŋ man ŋo kudän täyat. Nadäkinik yäyat uwä nadäkinik Anutunin ba waki keriken nanik nimagurani Jesu Kristo unitäŋo täktäk siwonŋi terak yäpumäŋo u. Nadäkiniknin u imaka jopi nämo, unita iyap takinik täk takamäŋ.

² ✧ Täŋpäkaŋ Anutu ba Ekäninin Jesu Kristo unitäŋo manbiŋam daniŋpäŋ yäŋpäŋ-nadäk täŋ irirä unitäŋo orakoraki ba bänep pidämtä inken tokŋek-inik pat tamik täyon.

Ninä Anututä inita iwoyäŋpäŋ nipmaŋkuk

³ ✧ Jesu Anutu ude itkaŋ kehäromini inipärik kubä unitä kehäromi nimin moreŋirän irit kehäromita biŋam itta, ba kudän Anututä ini gäripi nadäk täyak u täŋpeŋ kuŋatta nadäk kädet ätuta wäyäkŋenaŋi nämo. Ude kuŋatneta mebarini käbop nämo peŋkaŋ wäpi biŋam peŋyäkŋekek ikek kwawak niwonŋärenkuk. Uterak, ba ninta yäŋpäŋ epän säkgämän kubä täŋkuko uterak inita biŋam yäŋpäbä nipmaŋkuk.

⁴ Ude täŋkuko uwä imaka säkgämän-inik, gwäki ärowani nimikta yäŋkehärom taŋkuko u niminŋkuko ubayäŋ. Täŋirän iron uterak kome täŋo nadäŋ gärip ba kaŋgärip waki äma täŋo bänepi täŋpänwak täkaŋ u täga irepmitpäŋ bänep nadäk-nadäkjin Anutu täŋo ude bumik äworek täyak.

⁵ Mebäri unitagän kudän siwonŋi mebäri mebäri yäpurärätpäŋ yäpurärätpäŋ täŋpäŋ kuŋat täkot. Nadäkinikjin nikek itkaŋ kudän siwonŋi pewä ahäwäpäŋ kaŋ kuŋarut. Täŋkaŋ kudän siwonŋi terak kuŋatpäŋ kudän siwonŋi Anututä gäripi nadäk täyak unita yäŋpäŋ-nadäk täk täkot.

⁶ ✧ Ude täŋkaŋ irit kuŋat-kuŋatjinta watäni itkaŋ bäräpi gänaŋ gwäk pimiŋpäŋ kuŋat täkot. Ude täŋkaŋ Anututä iniken kudän siwonŋi u injipäŋ ini bumikgän kuŋat täkot.

⁷ Ude täŋpäŋ notjiye kowat nadäŋ imän täŋpäŋ iron kädet bureni pewä ahäk täyon.

⁸ Kudän udewani koreŋpäŋ yäpmäŋ kuŋatneŋ. Yäpmäŋ kuŋarirä taŋi tokŋenayäŋ täkaŋ uwä eruk nadäk Jesu Kristoken nanik yäpuŋo uwä jopi nämo api täŋpek. Nämo, u irit kuŋat-kuŋatjinken bureni ahäŋ-bumbum api täneŋ.

⁹ Täŋ, äma kubätä kudän siwonŋi udewani nämo yäpmäŋ kuŋarayäŋ täko uwä Anututä kädet ude kaŋ iwarut yäŋ niwet täyak u nämo nadäwän tumbani yäŋ iwetne. U äma dapuri tumbani ba dapuri waki ude bumik. U momini biani ärutpak täwani unita guŋ täyak.

¹⁰ Eruk notnaye, in äma udewani nämo äworeneŋ. Nämo, Anututä inita biŋam iwoyäŋpäŋ tämagutkuko unita gwäk pimiŋpäŋ iniken äbot itta epäni kehäromi täneŋ. Ude tänayäŋ täŋo uyaku nadäkinikjin nämo pewä putärewäpäŋ täŋyabäk-ken nämo api mäneŋ.

11 Kädet ude terak Anututä Ekäninin ba waki keri-ken nanik nimagurani ämanin Jesu Kristo täño kanjwat yewani paot-paori nämo u gānaŋ ärokta api taniŋ kirewek.

Anutu täño man u bureni

12 ✨ Notnaye, man u nadäkaŋ. Ba Anutu täño man buramiŋpäŋ yäpmäŋ kuŋat täkaŋ u bureni-inik yäŋ nadäŋpäŋ kehäromigān inŋit täkaŋ. Upäŋkaŋ näk intä man u täŋguŋ takta gäripi nämo nadätat. Unita yäŋpäŋ kadäni kadäni pen api täwet täŋpet.

13 ✨ Node kaŋ täŋpa yäŋ nadätat; Nämo kumäŋkaŋ irayäŋ täyat ude bänep nadäk-nadäkjin äneŋi täŋpidäm takta man u wari wari pen api täwet täŋpet.

14 ✨ U imata, näkä kumäkta kadäni keräp täyak yäŋ nadätat, Ekäninin Jesu Kristotä näwetkuko ude.

15 Unita näk inken täwetpäŋ täwoŋäreŋ epän kehäromi täŋpayäŋ. Ude täŋpayäŋ täro uyaku kumäŋirawä man täwetpäŋ täwoŋäreŋ täk täyat u juku piŋpäŋ api yäpmäŋ kuŋatneŋ.

16 ✨ In nadäkaŋ; Ekäninin Jesu Kristotä kehäromi nitek äbäyäŋ täyak unitäŋo manbiŋam uku täwetpäŋ täwoŋäreŋ täŋ yäpmäŋ äbumäŋo uwä äma täŋo kobap manpäŋ nämo täwetkumäŋ. Nämo inik, dapunintä Anutu täño wäpi biŋam peŋyäreŋek pähap ikek uterak ahäŋirän bureni kaŋkumäŋo unita yäk täkamäŋ.

17 ✨ Nin kaŋpäŋ nadäŋjitna Anutu Nanintä oraŋ imiŋpäŋ wäpi biŋam iniŋ oretkuk. Täŋkaŋ Anutu wäpi biŋam säkgämän-inik, inipärik kubä iranitä Jesu ŋode iwerirän nadäŋkumäŋ; Nowä nanakna bureni, näkŋaken bänepna gämäni-inik. Unita gäripi pähap nadäk täyat yäŋ yäŋkuk.

18 Man kotäk uwä, pom kudupi uterak iritna kunum gānaŋ naniktä äpäŋirän nadäŋkumäŋ.

19 Ude kaŋpäŋ nadäŋkumäŋo unita man profet bianitä yäŋahāwani unita nadäkinik bureni täk täkamäŋ. Unita in imaka, manbiŋam u juku peŋpäŋ nadäŋpäŋ yäpmäŋ kuŋarirä api tägawek. Profet täño man u topän täño peŋyäreŋektä bipmäŋ urani gānaŋ peŋyäreŋek täyak ude. Topäntä ijiŋ yäpmäŋ kuŋtäyon kome yäŋek täyak udegän man unitä bänepjin-ken peŋyäreŋ tamiŋ yäpmäŋ kuŋtäyon guk pähap wäpi äbäyäreŋektä kaŋ ahäŋ tamän.

20 Täŋpäkaŋ ŋodeta nadäkinik täŋput; Imaka kämi ahäŋta yāwani profet bianitä yäŋkuŋo u iniken nadäk terak nämo yäŋahäŋkuŋ. 21 ✨ Nämo, profet man biani kubä ämatä iniken nadäk terak kubä nämo inik ahäŋkuk. Nämo, Kudupi Munapiktä bänepi täŋpidäm taŋ yämiŋirän Anututä man yāmani u yäŋahäŋkuŋ.

2

Yäŋ-yäkŋarani ämata man

1 ✨ Bian profet jopi ätu Isrel ämawebe bämöpi-ken itkuŋo udegän in bämöpjinken api ahāneŋ. Ahäŋkaŋ Anutu wäpi terak jop manman, nadäkinik täŋpäwak man, u käbop käbop bämöpjinken api yäŋahäŋtāŋ kunen. Ba ugän nämo, Ekäni ärowani suwaŋpäŋ yāmagutkuko unita imaka, mäde api ut iminen. Ude tänayän täño unita Anututä bäräŋek-inik api täŋpän wanen.

² Tānpākaŋ āma māyaptā unitāŋo kādet kuroŋ iwatpāŋ kudān āmatā nāmo tānaŋi u api tāneŋ. Tāŋirā āma nadākinik nāmo tānpānitā yabānpāŋ man bureni tāŋo kādet unita yānpāŋ-yabāŋ yāwat api tāneŋ.

³ ✧ Tānpākaŋ āma jopman yāwani unitā monenŋta yabāngārip tāŋkaŋ Anutu wāpi terak kobap man mebāri mebāri yāŋ-tāŋŋarirā monenŋ api yāmineŋ. Ude tānayāŋ tākaŋ upāŋkaŋ yāpmāŋ daniwani āmatā manken yepmakta kadāni bian penŋ yāmiŋkuko unita itsāmāŋtak. Ba yāpmāŋ daniwani āmatā tānpāwak tānpayāŋ tāko u tāga nāmo api irepmitneŋ.

⁴ ✧ Unita imaka bian ahāwani tāŋo manbiŋam ŋode tāwera nadāwut; Bian aŋero ātutā waki tāŋirā Anututā nāmo yabāŋ koreŋkuk. Nāmo, u geŋi waki, awaŋ bipmāŋ urani gānaŋ uken ureŋ tāŋpāŋ āpmonŋpāpāŋ yen kehāromipāŋ pādāt tāŋpāŋ yepmanŋkuko kadāni pāhapta itsāmāŋkaŋ.

⁵ ✧ Ba udegān āma biani biani Anututa māde ut imiŋirā nāmo yabāŋ koreŋkuk. Nāmo, yāŋirān umetā tokātpāŋ kudup dāpuk. Tāŋkaŋ Noa, Anutu iŋamiken siwoŋi irit kādet tāŋo manbiŋam yāŋahāwani ukāt iniken tawaŋken nanik 7 ugānpāŋ tāŋkentāŋ yāmiŋpāŋ yepmanŋkuk.

⁶ ✧ Ba kubā pen ŋode; Anututā Sodom Gomora āmawebe yabāwān wawāpāŋ yotpārare yarā ukāt āmawebe kudup kādāp pewān pāŋku pat ijiwāpāŋ kādākut āworeŋpenŋ kuŋkuŋ. Ude tāŋkuko uwā āmawebe Anutu māde ut imik tākaŋ unitā kaŋpāŋ ŋode nadākta; Nintā terak udegān api ahāŋ nimek.

⁷ ✧ Tāŋ, āma kubā wāpi Lot, Sodom uken itkuko ugānpāŋ tāŋkentāŋ imiŋkuk. Lot, āma tāga uwā āmawebetā kādet kābāŋi-inik u tāŋirā yabāŋkaŋ nadāŋ bārāp tāŋkuk.

⁸ Ini uwā āma tāga upāŋkaŋ kepma kubākubā āmawebe tāŋo tāktāki yākyāki waki u yabānpāŋ-nadāŋkaŋ bānepi siwoŋi-ken āgekot pāhap nadāŋkuk, ārowani kudān tāk tāŋkuŋo unita.

⁹ ✧ Eruk unita ŋode nadāwut; Ekānitā iniken kudupi āmawebeniye tāŋyabāk mebāri mebāri-ken nanik tāga tāŋkentāŋ yāmiŋpāŋ yāmagut tāyak. Tāŋ, āmawebe waki kādet iwatta gāripi nadāk tākaŋ u yabāŋ yāwat itak. Yabāŋ yāwat ittāŋgān kowata yāpmāk-yāpmāk kadāni-ken kowata api yāmek.

¹⁰ ✧ Bureni, āma kaŋgārip ba nadāŋ gārip waki tānpāŋ kubokāret kādet āmatā nāmo tānaŋi tāk tākaŋ u, ba Anutu tāŋo man iwatpāŋ gāmorik-ken kuŋatta bitnāk tākaŋ uwā kowata yāpmāk-yāpmāk kadāni-ken tāga nāmo api irepmitneŋ. Nāmoinik!

Āma uwā āma jop manman yāwani bāmopjin-ken itkaŋ u. U iniken gupi yāpmāŋ āronpāŋ iniken gārip ugān iwat tākaŋ. Tāŋkaŋ imaka wāpi biŋam ikek kunum gānaŋ irani u yāŋārok yāwetta umun kubā nāmo tāk tākaŋ.

¹¹ ✧ Nadākaŋ, aŋero, āma udewani yārepmiŋ moreŋpāŋ kehāromi nimek it tākaŋ upāŋkaŋ Ekāni iŋamiken itkaŋ jop manman terak nāmoinik yāniŋ wārāt tākaŋ.

¹² ✧ U kawut! Profet jopi uwā imaka nāmo nadāwā tārek tākaŋ unita man waki bumta yāk tākaŋ. U tom āgwāri bumik, nadāk-nadāki nāmo. Tom ude, iniken gup tāŋo gārip ugān iwarāntāk tākaŋ. Tom āmatā yabānpāŋ dāpmākta yāwani udegān āma uwā paotta biŋam tākta yāwani.

¹³ ✧ Uwā āma ātuta komi yāmik tākaŋ kowata komi udegān api yāpneŋ. Imaka unita gāripi nadāk tākaŋ uwā kābop nāmo penkaŋ kepma kāronŋ gāripini

✧ 2:3: Rom 16:18, 1Te 2:5 ✧ 2:4: Jud 6 ✧ 2:5: Stt 6:1-7:24, 8:18, 2Pi 3:6 ✧ 2:6: Stt 19:24; Jud 7
 ✧ 2:7: Stt 19:1-16 ✧ 2:9: 1Ko 10:13; Jud 6 ✧ 2:10: Jud 7-8,16 ✧ 2:11: Jud 9 ✧ 2:12: Jud 10
 ✧ 2:13: Jud 12

däpmäj tärekta kudän waki mebäri mebäri wari wari tāk tākaŋ. Ba inkät ketem bok tāŋnak tākaŋ unitä äŋnak-äŋnakjin uwä täŋpewä imaka kăbäj tăwani tarăki ude äworek tākaŋ. Ude täŋpäj oretoret tāk tākaŋ.

14 Täŋpäj ugän nămo. U webe yabänggärip taŋpäj yăwarän tăktagän nadăk tākaŋ. Momi tăkta gäripi nadăk tākaŋ, u dăpmäj tărenaŋi nămo. Ude tāŋkaŋ ämawebe nadăkiniki kehăromi nămo udewani tăŋyăkŋat-pewă momi tāk tākaŋ. Tăŋkaŋ äma ätuta nămo nadăk tākaŋ. Nămoinik, initagän nadăkinik täŋpäj iniken gäripi dăpmäj tărektagän nadăŋpeŋ kuŋat tākaŋ. Unita Anutută api dăpmäj morewek.

15 ✧ Kădet siwonjita măde ut imiŋpāj tăŋguŋguŋ tăŋtăŋ kuŋat tākaŋ. Uwă Beo tăŋo nanaki wăpi Balam unităŋo kădet kuroŋ iwat tākaŋ. Balam uwă monenja yăŋpāj kădet waki tăkta gäripi nadăŋkuk.

16 ✧ Ude tăŋtăŋ kuŋtăyon doŋki, man nămo yăk tākaŋ upăŋkaŋ doŋki kubătă ämată-yăŋ man iwetpēj Balam ŋode kaŋ-yăŋkuk; "Tăŋguŋguŋ kădet tāk tăyan u kaŋ pe! yăk."

17 ✧ Täŋpăkaŋ profet jopi uwă ume dapuri kawuk tăwani udewani. Ba gubam mănittă piäj äreyăŋ tăŋpăn jopjop kuk tākaŋ udewani. U tăŋkentăk kubă tăga nămo tăneŋ. Unita äma udewanita Anutută yotpărare bipmēj urani wakiinik kubă peŋ yămiŋkuko uken api itneŋ.

18 ✧ U gup yăpmēj ärokărok man bumta yăŋtăŋ kuŋat tākaŋ. Tăŋkaŋ äbot tăŋpani guŋ äbot tăŋo tăktăk kădet waki apigän pewanipēj tăŋyăkŋat-pewă gup tăŋo kaŋgäripi kădet mebäri mebäri äneŋi iwat tākaŋ.

19 ✧ U bănep ärik-ărik man ŋode yăwet tākaŋ; Nin niwarän tănayăŋ tăŋo uyaku săkgămăn-inik api itneŋ. Ude yăk tākaŋ upăŋkaŋ iniwă săkgămăn nămo it tākaŋ. Nămo, u imaka tăŋpăwak ikek unita wată epăn tăŋ imik tākaŋ. Unita ŋode nadăwut; Imaka kubătă intăjukun tăŋ gameko uwă, găk unităŋo wată epăn ämani jopi ude iren.

20 ✧ Unita äma udewanita ŋode yăwa nadăwut; Bian äma uwă waki keriken nanik nimagurani Ekăninin Jesu Kristo unita nadăŋ imiklinik tăjiră Jesută tăŋkentăŋ yămiŋpēj kome terak waki tăktăk kădet kudup yărepmiŋ moreŋkuŋ. Yărepmiŋ moreŋkuŋo upăŋkaŋ äneŋi äyăŋutpeŋ kădet wakiken iriră unită topmăŋpēj yepmăŋitkuk. Eruk äma udewani uwă wakiken bian itkuŋo u irepmiŋpēj wakiinik-inik-ken itkaŋ.

21 ✧ Unita kowata wakiinik yăpmăkta biŋam. Pengän Jesu tăŋo kădet siwonjita nămo nadăwă tumbuŋ yăwănăku tăga bumik itkăneŋ. Upăŋkaŋ uwă kădet siwonjita nadăwă tumbuŋopēj äneŋi äyăŋutpeŋ man kudupi yăwetpēj yăwonărewani u măde ut imiŋkuŋo unita kowata wakită wakiinik api yăpneŋ.

22 ✧ Kădet u tăŋkuŋo unita man kubă ŋode kudän tăwani u bureni tăyak; Aŋtă aŋek aŋepēj peŋkaŋ äneŋi nak tākaŋ. Ba kubă pen ŋode; But kubă ume ärut imiŋpēj pewăkaŋ äneŋi kuman păŋku okă năbă gănaŋ dumăk tākaŋ.

3

Jesu bureni-inik api äbek

1 ✧ Notnaye tăgagămăn, bănepjin-ken nadăk siwonj pewă ahăkta man kudän intăjukun kudän tăŋ tamiŋkuro ukăt kubă ŋo man bian nadăwani u äneŋi yăŋkodak taŋpēj tăwetat.

✧ 2:15: Nam 22:7; Jud 11; Rev 2:14 ✧ 2:16: Nam 22:28-35 ✧ 2:17: Jud 12-13 ✧ 2:18: Jud 16
✧ 2:19: Jon 8:34 ✧ 2:20: Mat 12:45 ✧ 2:21: Luk 12:47-48 ✧ 2:22: Snd 26:11 ✧ 3:1: 2Pi 1:13

2 ✨ Imaka kämi ahänyäŋ täkaŋ profet kudupi bianitä yäwani unita äneŋi juku piwut yäŋpäŋ täwetat. Ba jukuman waki keriken nimagurani Ekäninintä aposoro meni-ken yäŋhahäŋ tamiŋkuko unita guŋ täneŋ yäŋpäŋ man ŋo täwetat.

3-4 ✨ Täŋpakaŋ imaka taŋi intä nadänaŋi u ŋode; Tärektäreŋ kadäni keräp taŋirän ämatä iniken gärip iwatpäŋ sära man ŋode api yäneŋ; Äbäŋtä yäŋkuko u bureni de? Äbek oratä irä wawäpäŋ kumbuŋ-ken unitä päbä apiŋo itkamäŋ-ken imaka imaka kunum kenta kome ahäŋpäŋ irirän itkuŋo udegän itkaŋ ŋo yäk. Nämo api äbek! yäŋ api yäneŋ.

5 ✨ Ude yäk täkaŋ uwä imaka bian ahäŋkuŋo unita guŋ taŋpäŋ ukeŋode yäŋ yäk täkaŋ. Upäŋkaŋ bian imaka inidegän nämo itkuŋ. Anutu täŋo meni jinom terak kunum kenta kome ahäŋkumän. Täŋkaŋ Anututä yäŋpewän kometä ume gänaŋ nanik kwawak abäŋpäŋ ume bämopi-ken itkuk.

6 ✨ Täŋkukopäŋ mäden Anututä ini äneŋi yäŋirän ume tokŋeŋpäŋ kome biani u kudup peŋ awähutkuk.

7 Eruk apiŋo kunum kenta kome udegän Anututä yäŋirän itkamän. U jop nämo itkamän, u kädäptä iŋiŋ paotta biŋam itkamän. Yäpmäŋ danik-danik kadäni-ken kunum kenta kome-kät ämawebe Anututa mäde ut imik täkaŋ u kudup api paot moreneŋ.

8 ✨ Unita notnaye tägagämän, imaka ŋodeta nämo guŋ täneŋ; Ekänitä kadäni nämo danik täyak. Unitäŋo nadäk-nadäŋken kepma kubä uwä obaŋ 1,000 ude bumik. Täŋpakaŋ obaŋ 1,000 uwä kepma kubä ude.

9 ✨ Kadäni nämo danik täyak unita ŋode yänaŋi nämo; Api äbek yäŋ yäŋkukopäŋ bäräŋeŋ nämo äbätak. Eruk bäräŋeŋ nämo äbätak uwä mebäri ŋodeta; Ekänitä äma ba webe kubätä paot-paotta biŋam täkta gäripi nämo nadätak. Kuduptagän bänepi äyäjutpäŋ näkken äbut yäŋpäŋ nadäŋ tamiŋkaŋ kwikinik itsämäŋtak.

10 ✨ Upäŋkaŋ Ekäni täŋo Kadäni u, iwantä äbäk täkaŋ ude, pit kubägän api ahäwek. Täŋirän kunum mämä yäŋäwat pit kubägän api paorek. Ba imaka imakani u gänaŋ itkaŋ u kädäptä api iŋiŋ morewek. Täŋkaŋ kome ini ba imaka imakani u terak itkaŋ u kudup udegän api paotneŋ.

11 Kädet ude terak imaka päke u kudup api paotneŋo unita in irit kuŋat-kuŋat kädet jidewani upäŋ iwatneŋ? Uwä ŋode; Inäwä irit kuŋat-kuŋatjin kudup Anututa imiŋ moreŋpäŋ kädet siwoŋi, Anututä iniken ugänpäŋ iwat täkot.

12 ✨ Kädet ude kuŋatkaŋ Anutu täŋo kadäni pähaptä bäräŋeŋ ahäwän yäŋkaŋ dapun käron täŋpäŋ itsämäŋkot. Nadäkaŋ, kadäni ugän kunum api iŋiŋ paorek ba imaka imaka kunum terak itkaŋ u kudup api mutneŋ.

13 ✨ Upäŋkaŋ ninäwä imaka Anututä nimikta yäŋkehäromtak man yäŋkuko unita itsämäŋkamäŋ. Uwä kunum kenta kome kodaki, irit kuŋat-kuŋat kädet siwoŋitä tokŋeŋ pärekta yäwani u.

Ket nadäŋpäŋ Ekänita itsämäŋkäna

14 Eruk notnaye, kadäni pähap unita itsämäŋit itsämäŋit Anutu injamiken momi nämo, siwoŋi kuŋatta gwäk pimiŋpäŋ kuŋat täkot. Täŋkaŋ Anutu-kät bänep kubägän itpäŋ kuŋatta epäni täk täkot.

✨ 3:2: Jud 17 ✨ 3:3-4: 1Ti 4:1; Jud 18 ✨ 3:3-4: Ais 5:19; Ese 12:22; Mat 24:48 ✨ 3:5: Stt 1:6-9
 ✨ 3:6: Stt 7:11-21, 2Pi 2:5 ✨ 3:8: Sam 90:4 ✨ 3:9: Hab 2:3, 1Ti 2:4 ✨ 3:10: 1Te 5:2; Mat 24:29,35
 ✨ 3:12: Ais 34:4 ✨ 3:13: Ais 65:17; Ais 66:22; Rev 21:1,27

15 ✧ Unita ket nadawut; Anututä ämawebe bänepi äyäjutpäŋ inita biŋam täkta unita yäjpäŋ itsämäjta. Man u kudupi nämo. Anututä notninpak Polta man kädet u iminjirän yäjpäŋ kudän täŋpäŋ tamiŋkuko u udegän.

16 Poltä manbiŋam kubäkubä kudän täk täyak uwä man u nikekgän. Bureni, Pol täŋo manbiŋam ätu mebäri nadäna tumäkta pipiri täk täkamäj. Unita äma ätu bänep nadäk-nadäk kubägän nämo injirani, ba Anutu täŋo man burenita nämo nadawä tumbanitä Pol täŋo man ätu yäpmäj äyäjutpäŋ goret yäjahäk täkaŋ, ba Anutu täŋo man ätuta täk täkaŋ udegän. Ude täk täkaŋ uwä paotta biŋam.

17 ✧ Upäŋkaŋ notnaye, kudän udewani kämi api ahäwek yäj uku nadäk täkaŋ unita injinta ket nadäŋpäŋ kuŋat täkot. Täŋyäkŋarani äma, Anutu täŋo man täŋpäwawani unitä täŋ-täkŋarani täŋpäŋ man jopi täwerirä nadäkinikjin kehäromi u pewä putärewäpäŋ säkgämän itkaŋ u irepmiŋpäŋ wakiken äpmonęta!

18 ✧ Täŋpäkaŋ Jesu Kristo u Ekäninin ba waki keriken nanik nimagurani. Unitä orakoraki tamik täyak unitäŋo mebäri, ba iniken täktäkita yäjpäŋ-nadäk täŋpäŋ nadawä tumbäpäŋ kehäromigän kaŋ irut. Täŋpäkaŋ wäp biŋam ärowani, peŋyäjek ikek ba inijoret man kudup Jesu Kristoken tärek-täreki nämo it yäpmäj kuk täyon. U bureni!

1 Jon

Bänep iron kädet kowata kowata täñpeñ kuñatta manbiñam

Manbiñam Irit ikek u kwawak ahäñkuk

1 ✨ Manbiñam, irit kehäromi nikek unitäño mebärini yäñahäk täkamäj. Manbiñam u imaka u ba u nämo ahäñirä itkuk. Manbiñam unitä man yäñirän nadäñkumäj. U kuñarirän dapunintä kañkumäj. Ba ketnintä imaka, injitpäñ-nadäñkumäj.

2 ✨ Irit kehäromi täño mäheми u kwawak ahäñirän kañkumäño u yäñahäk täkamäj. U Anutu Nanät itkumänopäñ ahäñ niminükko unitäño mani biñam täwet täkamäj.

3 Täñpäkañ nin Anutu Nan ba iniken Nanaki Jesu Kristo ukät bänep kubäñ terak it täkamäj unita in nin yäpurärätkañ bok udegän kañ itna yäñpäñ mani biñam täwet täkamäj. Imaka dapunintä kañkumäj ba jukunintä nadäñkumäño upäñ yäñahäñpäñ täwet täkamäj.

4 ✨ Bureni-inik, bänep oret-oretnin tokñek-inik pat nimitak u inken udegän tokñek-inik pat tamiton yäñpäñ mani biñam ño kudän täñpäñ tamikamäj.

Peñyäñek-kengän kuñat täkäna

5 ✨ Jesutä manbiñam yäñahäñirän nadäñkumäño u täwet ahäkamäj. Uwä ñode; Anutu uwä peñyäñek. Uken bipmäñ urani kubä nämoinik itak.

6 ✨ Unita nin Anutu-kät bänep kubäñ täñpeñ kuñat täkamäj yäñ yäñkañ bipmäñ urani gänañ pen kuñatnero uwä, mannin u bureni nämo, jopman yäne. Täñkañ kädet bureni nämo iwatne.

7 ✨ Täñpäkañ Anutu u peñyäñek unita nin peñyäñek-ken kuñatpäñä, äbot täñpani notniyekät nin bämopin-ken bänep kubäñ irit ahäñpäñ pat täyak. Ude kuñaritna Anutu nanaki Jesu, unitäño nägäritä mominin kudup ärut-paktañ nimik täyak.

8 ✨ Täñpäkañ äma kubätä momi nämo täk täyat yäñ yäweko uwä man bureni äma uken nämoinik parirän bänepi jop yäñ-ikñarek.

9 Upäñkañ mominin Anutu injamiken yäñahänawä Anututä iniken yäñkehäromtak mani u iwatpäñ kädet siwoñi ñode täñ nimek; U mominin peñ niminpäñ momi täño garok bänepnin-ken pätak u ärut-paktañ nimek.

10 Täñpäkañ nin momi nämo täñpani yäñ yäñpäñä Anutu u jopman yäwani yäñ yäne. Ba Anutu täño man siwoñi nin bänepnin-ken nämoinik irek.

2

1 ✨ Äpetnaye nanaknaye, intä momi nämo täneñta manbiñam ño kudän täñ tamitat. Täñ, in momi täñpäñä ñode nadäñeñ; Äma kubä Anutu injamiken nin gärek it täyak. Uwä äma siwoñi-inik, Jesu Kristo.

2 ✨ Täñpäñ Kristo ini kumbuko uterak Anututä mominin peñ nimik täyak. Täñpäkañ nintäjoğän nämo, Jesu u komen äma kuduypatgän täño momi täga ärutpak täwek.

✨ 1:1: Jon 1:1-2,4, 1Jo 2:13-14 ✨ 1:2: Jon 1:14 ✨ 1:4: Jon 16:24 ✨ 1:5: 1Ti 6:16; Jem 1:17 ✨ 1:6: 1Jo 2:4 ✨ 1:7: Jon 3:21; Ais 2:5; Hib 9:14; Rev 1:5, 7:14 ✨ 1:8: Sam 32:5; Snd 28:13 ✨ 2:1: Hib 7:25, 9:24 ✨ 2:2: Jon 1:29, 11:52; Kol 1:20, 1Jo 4:10,14

Anututa nadäppähä jide kuɟaren?

³ Nin Anutu täño бага man nadäppäh buraminero uwä, eruk nininta ɲode täga nadäne; Bureni, nin Anututa nadäkamäh yäh täga nadäne.

⁴ ✧ Täppäkaɟ, äma kubätä Näk Anututa nadätat yäh yähkaɟ unitäño man kädet siwonɟi nämö iwareko uwä man bureni bänepi-ken nämö parirän jop-man yäwek.

⁵⁻⁶ Täñ, äma ehutpäñ Anutu täño man kädet siwonɟi iwat täkaɟ unita ɲode täga yäne; Äma u Anututa gäripi bureni-inik nadäk täkaɟ. Täppäkaɟ äma kubätä näk Anutu-kät kuɟat täkamäk yäh yäweko uwä Kristotä kädet täga u ba u täk täñkuko udegän täñpek. Unita nin udegän täñpähä nin kubäkubätä ɲode täga nadäne; Bureni, näk Anutu-kät kuɟat täkamäk yäh nadäne.

⁷ ✧ Nanaknaye, man kädet kodakipäh nämö täwetat. Nämoinik, uwä biñam bian nadähkuño u ba бага man pengän nadähkuño upäh täwetat.

⁸ ✧ Bureni, man kädet u biani upähkaɟ kodaki. Unitäño bureni Jesu täño irit kuɟat-kuɟariken kwawak ahähirän kaɟkuɟ ba in täño irit kuɟat-kuɟatjinken udegän unitäño bureni kwawak ahätak. Bureni-inik, penyähnek burenitä äbähpäh bipmäh urani iwat kirewayäh täyak.

⁹ ✧ Täppäkaɟ äma kubätä Näk penyähnek gänaɟ kuɟat täyat yäh yähkaɟ noripak kubäta kokwawak nadähpäh kuɟat täyak u bipmäh urani-ken pen itak.

¹⁰ ✧ Täñ, äma noriye nadäh yämikinik täppäh bänep iron kädet iwat täkaɟ uwä Anutu täño penyähnek gänaɟ kuɟat täkaɟ. Ude kuɟarirä imaka kubätä täñpewän goret kubä täga nämö täneñ.

¹¹ ✧ Täppäkaɟ äma noriyeta kokwawak nadäh yäpmäh kuɟat täkaɟ uwä bipmäh urani gänaɟ itkaɟ. Äma udewani uwä bipmäh urani gänaɟ itkaɟ dapuri itpipiñpewän kädet upäh kuyat yäh nämö nadäwän tumäk täkaɟ.

¹² ✧ Unita nanaknaye, Kristo täño kumäk-kumäki terak Anututä momijin pen tamiñkuko unita man kudän ɲo täñ tamitat.

¹³ ✧ Täppäh nanaye, in äma bian yäput penpäh itkukotä itak u nadäh imikinik täk täkaɟ unita man ɲo kudän täppäh tamitat.

Ba ämawebe gubañnaye, in Äma Wakikäät ämik täppäh kehähromini yäpmäh äpuño unita man ɲo kudän täppäh tamitat.

Täppäh nanaknaye, in Nanta nadäkaɟ unita man ɲo kudän täppäh tamitat.

¹⁴ Ba nanaye, in äma bian yäput penpäh itkukotä itak unita nadäkinik täk täkaɟ unita man ɲo kudän täppäh tamitat.

E, ämawebe gubañnaye, in Anutu täño man bänepjin-ken itinik täyak unita kehähromijin nikek itkaɟ. Kehähromijin nikektä Satan täño kehähromini yäpmäh äpuño unita man ɲo kudän täppäh tamitat.

Nin kome täño gäripi nämö iwatne

¹⁵ ✧ In imaka imakata komen ämawebetä gäripi nadäk täkaɟ udegän nämö nadäneñ. Ba gäripiñ kome täño tuñum mebäri mebäri uterakgän nämö penenñ. Täñkaɟ äma kubätä kome täño irit kuɟat-kuɟat ba tuñum unita gäripi nadähpenñ kuɟareko uwä äma unita ɲode nadäne; U Anututa gäripi nämö nadäk täyak.

✧ 2:4: 1Jo 1:6,8 ✧ 2:7: 2Jo 5-6, 1Jo 2:24, 3:11 ✧ 2:8: Jon 13:34; Rom 13:12; Jon 1:9 ✧ 2:9: 1Jo 3:10,15, 1Jo 4:20 ✧ 2:10: Jon 11:9; Rom 14:13 ✧ 2:11: Jon 11:10, 12:35 ✧ 2:12: 1Ko 6:11 ✧ 2:13: 1Jo 1:1 ✧ 2:15: Rom 8:7

16 ✧ Täjpäkaŋ kome täŋo tuŋum uwä ɲode; Bänep biani täŋo nadäŋ gärip, yabäŋgärip ba nininta nadäna ärowani täktäk. Imaka kuduptagän u kome täŋo biŋam, Anutu Nanken nanik nämo.

17 ✧ In nadäkaŋ? Kome ini ba kome täŋo tuŋum u kudup paot-inik api täneŋ. Upäŋkaŋ ämawebe Anutu täŋo gärip iwat täkaŋ uwä kadäni käroni, tärek-täreki nämo, pen api it yäpmäŋ äroneŋ.

Kristo täŋo iwan mäde ut yämine

18 ✧ Nanaknaye, kadäni pähap keräp täyak! Kadäni u keräp taŋirän Kristo täŋo Iwan pähap api ahäwek yäŋ nadäŋkuŋ. Eruk, mäyap ahäŋkuŋo itkaŋ unita kadäni keräp täyak yäŋ nadäk täkamäŋ.

19 ✧ Täjpäkaŋ iwan uwä äbot täŋpani nin bämopnin-ken itkuŋopäŋ nibä kätäŋpen kuŋkuŋ. Nibä kätäŋpen kuŋkuŋo unita ɲode nadäkamäŋ; Uwä ninkät nanik nämo. Ninkät nanik bureni-inik täjpän yäwänaku, äma uwä ninkät pen itkäne. Upäŋkaŋ kuŋkuŋo unita ɲode niwoŋärek täkaŋ; U ninkät nanik nämo.

20 ✧ Täjpäkaŋ iron, Kudupi Ämatä tamiŋkuko u inken itak unita in kudup man bureni nadäk täkaŋ.

21 Manbiŋam ɲowä man bureni täŋo mebäri täwetpäŋ täwoŋärekta nämo kudän täŋ tamitat. Nämo, in man bureni nadäwä tärewäpäŋ man bureni tä jopman nämo pewän ahäk täkaŋ yäŋ nadäk täkaŋ.

22 ✧ Eruk, jop manman yäwani u netä? Jop manman yäwani uwä man ɲode yäk täkaŋ; Jesu u äma Anututä bian iwoyäŋkuko wäpi Kristo u nämo yäŋ yäk täkaŋ. Äma man ude yäwani uwä Anutu ba Jesu Kristota mäde ut yämik täkaŋ. U Kristo täŋo iwan ubayäŋ.

23 ✧ Bureni-inik! Äma Nanakita mäde ut imik täkaŋ uwä Nani Anututa udegän täk täkaŋ. Täŋ, äma Nanakita nadäkinik täk täkaŋ uwä Nani Anututa udegän nadäk täkaŋ.

24 Unita man bian nadäŋkuŋo u pen iyap taŋpäŋ iŋit täkot. In man bian nadäŋkuŋo ugän iwaräwä kadäni kadäni Anutu Nanak ba Nan inkät kentäŋpäŋ api kuŋatneŋ.

25 ✧ Täjpäkaŋ Kristotä imaka nimikta yäŋkehäromtak man yäŋkuko uwä ɲode; Irit kehäromi api tamet yäŋ yäŋkuk.

26 Notnaye, äma ätutä in bänep nadäk-nadäkjin putärekta jopman täwet täkaŋ unita manbiŋam ɲo kudän täjpäŋ tamitat.

27 ✧ Ude täŋ tamik täkaŋ upäŋkaŋ Kristotä in Munapikpäŋ piŋ tabatkuk. Piŋ tabatkuko uwä inken pen irirän in nadäk-nadäk tägata nämo wäyäkŋek täkaŋ. Nämo, Munapiktä ini imaka kudup täwetpäŋ täwoŋärek täyak. Täjpäŋ man täwetpäŋ täwoŋärek täyak uwä jopi kubä nämo, bureniŋän. Unita Munapiktä täwetpäŋ täwoŋärek täyak udegän in Kristo-kät kentäŋpäŋ kuŋat täkot.

Anutu täŋo nanakiye bureni

28 ✧ Unita nanaknaye, äneŋi täwera nadäwut; In Kristo-kät kentäŋpäŋ kuŋat täkot. Udegän täŋ yäpmäŋ kuŋtäŋgän Kristo kwawak ahäwayäŋ täyak-ken uken nin umun nämo api täne. Nämo inik, nin iŋamiken mäyäk ba nadäwätäk kubä nämo api täne.

✧ 2:16: Rom 13:14; Jem 4:16, 1Pi 2:11 ✧ 2:17: Mat 7:21, 1Ko 7:31 ✧ 2:18: 1Pi 4:7; Mat 24:5,24, 2Jo 7 ✧ 2:19: Apos 20:30, 1Ko 11:19 ✧ 2:20: 1Ko 2:15, 1Jo 2:27 ✧ 2:22: 1Jo 4:3, 2Jo 7 ✧ 2:23: Jon 5:23, 15:23, 1Jo 4:15, 5:1, 2Jo 9 ✧ 2:25: Jon 3:15, 6:40 ✧ 2:27: Jon 16:13 ✧ 2:28: 1Jo 3:2, 4:17

29 ✧ Täppäkaŋ in ɲode nadäk täkaŋ; Kristo u siwoŋi-inik. Ude nadäk täkaŋ unita ɲode imaka nadäk täkaŋ; Ämawebe mani buramiŋpäŋ siwoŋi kuŋat täkaŋ uwä Anututä bäyaŋ yepmaŋpani.

3

1 ✧ Wisiknin! Nantä ninta nadäŋ nimiŋkuko u inide kubä! U nadäŋ nimikiniŋ täppäŋ wäpnin Nanaknaye yäŋ niwerani. Bureni-inik, nin unitäŋo nanakiye-inik itkamäŋ. Upäŋkaŋ komen ämatä Anututa nämo nadäk täkaŋ unita ninta udegän nämo nadäwä tärek täkaŋ.

2 ✧ Notnaye, nin apiŋo Anutu täŋo ironiŋiye bureni itkamäŋ upäŋkaŋ kämiwä jide api äworeŋpäŋ itne yäŋ ket nämo nadäk täkamäŋ. Upäŋkaŋ ɲode nadäk täkamäŋ; Kristotä kwawak ahäwayäŋ täko uken nin ini bumik api äworene. Bureni-inik, kadäni uken Jesu u jidewanipäŋ kwawakinik api kaŋpäŋ nadäne.

3 Täppäŋ ämawebe Kristota itsämäk täkaŋ uwä, kädet wakiwaki täŋo garok mäde ut imiŋpäŋ pakigän kuŋat täkaŋ, Kristotä paki, kuräki-inik it täyak ude.

4 Ämawebe momi täk täkaŋ uwä, Anututa ärowani täŋ imik täkaŋ. Bureni, momi täktäktä Anutu täŋo бага man irepmit täyak. Ba ɲode imaka nadäk täkaŋ; Kristo u mominin ärut täŋpä kukta äpuk.

5 ✧ Täppäkaŋ Kristo ini, momi kubä nämo.

6 ✧ Unita ämawebe Kristo-kät kentäppäŋ kuŋat täkaŋ uwä momi täŋo kädet gwäk pimiŋpäŋ nämo iwat täkaŋ. Äma kubätä gwäk pimiŋpäŋ momi täkgän täkgän täŋpayäŋ täko unita ɲode yäne; U Kristo nämo kak täyak ba unita nämo nadäk täyak yäŋ nadäne.

7 ✧ Unita nanaknaye, äma kubätä yäŋ-täkŋatpäŋ kädet goret kubä terak tämagureko unita watä ket itneŋ. Kristo u siwoŋi-inik, unita Kristo ude kaŋ itnayäŋ nadäŋpäŋä kädet siwoŋigän iwatneŋ.

8 ✧ Täppäkaŋ yäput peŋpäŋ äma waki Satantä momi täŋkukotä pen täŋ yäpmäŋ äbatak. Unita äma gwäk pimiŋpäŋ momi täk täkaŋ uwä Satan täŋo nägät moräk. Upäŋkaŋ Anutu täŋo nanaki u mebäri ɲodeta äpuk; Satantä epän waki täk täyak u peŋ awähutta äpuk.

9 ✧ Täppäkaŋ Anutu täŋo nanakiye bureni uwä momi täkgän täkgän nämo täk täkaŋ. Nämoinik, Anututä iniken mebäri äma udewani bänepi-ken pewän ahäŋjirän Anutu täŋo nanakiye bureni ahäŋkuŋo unita momi kädet täga nämo iwatneŋ.

10 ✧ Unita äma netätä Anutu täŋo nanakiye bureni ude itkaŋ ba netätä Satan täŋo nanakiye ude itkaŋ yäŋ nadäna yäŋpäŋ ɲode yabäŋpäŋ-nadäneŋ; Äma kädet siwoŋi nämo iwat täkaŋ uwä Anututa biŋam nämo. Ba äma äbot täŋpani ätuta iron kädet nämo täŋ yämik täkaŋ uwä Anutu täŋo nanakiye nämo.

Iron kädet bureni täŋo man

11 ✧ Manbiŋam bian-inik nadäŋkuŋo uwä ɲode; Nin iron kowata kowata täne.

12 ✧ Ude täŋkaŋ Ken täŋo kädet nämo iwatne. Ken uwä äma wakita biŋam itpäŋ iniken noripaki-inik kumäŋ-kumäŋ utkuk. Kentä noripaki mebäri

✧ 2:29: 1Jo 3:7,10 ✧ 3:1: Jon 1:12-13; Jon 16:3 ✧ 3:2: 2Ko 3:18; Plp 3:21 ✧ 3:5: 2Ko 5:21, 1Pi 2:22-24, 1Jo 2:2 ✧ 3:6: Rom 6:1-2,14, 1Jo 3:9 ✧ 3:7: 1Jo 2:29 ✧ 3:8: Jon 8:44 ✧ 3:9: 1Jo 5:18 ✧ 3:11: Jon 13:34 ✧ 3:12: Stt 4:8

imata utkuk? Uwä ñode; Ken u täktäki waki. Täñpäkañ noripaki täño täktäki uwä siwonji.

13 ✧ Unita notnaye, komen ämatä iwan täñ tamiñirä nadäwätäk täñpäñ nämö kikiñutnej. Imata, u iron kädet nämö iwat täkañ unita.

14 ✧ Upäñkañ nin äbot täñpani notniye nadäñ yämikinik täk täkamäñ unita bureni ñode nadäk täkamäñ; Nin kumäñ-kumäñ kädet irepmiñpäñ iritta biñam täkamäñ. Täñpäkañ äma iron kädet nämö iwat täkañ uwä kumäkta biñam pen itkañ.

15 ✧ Bureni-inik! Äma noripakta kokwawak täñpeñ kuñat täkañ uwä Anutu iñamiken äma kumäñ-kumäñ däpani ude it täkañ. Täñpäñ äma udewanita ñode nadäkamäñ; Äma kumäñ-kumäñ däpmäk täkañ uwä irit kehäromita biñam nämö.

16 ✧ Iron kädet bureni uwä ñode kañpäñ nadäk täkamäñ; Kristotä ninta yäñpäñ komi nadäkta nadäwätäk nämö täñpäñ iniken gupi iniñ kireñkuk. Ude täñ nimiñkuko unita nin udegän äbot täñpani notniyeta yäñpäñ gupnin iniñ kirekta nämö bitnäne.

17 ✧ Unita äma tuñum ikektä äbot täñpani noripaki kubä imaka u ba unita wäyäkñeñirän kañkañ butewaki nadäñpäñ nämö täñkentäñ imeko uwä jide täñpäñ bänep iron Anutu-ken nanik bänepna-ken itak yäñ nadäwek?

18 ✧ Unita nanaknaye, nin notniyeta nadäkinik täkamäñ yäñ menin-tägän jop nämö yäne. Nämoinik, nin bureni-inik nadäñ yämiñpäñ iron bureni u kwawak pena ahänej.

19 Ude täñkañ nininta ñode täga nadäne; Nin man bureni-iniktä bäyañ niñmañpani yäñ nadäne. Ude nadäñkañ Anutu iñamiken täñmumun-umun terak nämö kuñatne. Nämoinik, bänepnintä bätakigän itpäñ Anutu iñamiken säkgämän kuñatne.

20 Unita bänepnin kubäkubätä Anutu iñamiken goret täyan yäñ niweräwä ñode nadäne; Anutu imaka kudup nadäwän tärewani unitä bänepnin täño nadäk-nadäk nadäwän tärek täkañ.

21 ✧ Täñpäkañ bänepnin kubäkubätä goret täyan yäñ nämö niweräwä Anutu iñamiken nadäwätäk ikek nämö, täga kuñatne.

22 ✧ Ude täñkañ mani buramiñpäñ gäripini iwat täkamäñ unita imaka kubäta yäñpapiñitna nadäñ nimik täyak.

23 ✧ Täñpäñ man miñi niwet täyak uwä ñode; Nanaki Jesu Kristo unita nadäñ imikinik täñpäñ iron kowata kowata tänej, peñ niwetkuko udegän.

24 ✧ Täñpäkañ ämawebe mani buramik täkañ uwä Anutu-kät kowat kwasikorän täñpäñ kuñat täkañ. Täñkañ nin udegän täñitna Munapik Anututä peñ nimiñkuko unitä ñode niwonärek täyak; Anutu ninkät kentäñpäñ itkamäñ.

4

Profet jopi-jopita watä ket itnej

1 ✧ Notnaye, äma ätutä Anutu wäpi terak man u ba u yäñahäñpäñ täwet täkañ u bäräñej bureni yäñ nämö nadänej. Nämoinik, man u Anutu-ken nanik ba kubäken nanik yäñ nadäkta ket yäñpäñ-nadänej. Nadäkañ? Apiño, profet

✧ 3:13: Mat 5:11-12; Jon 5:18-19 ✧ 3:14: Jon 5:24, 1Jo 2:11; Mat 5:21-22 ✧ 3:15: Rev 21:8 ✧ 3:16: Jon 13:1; Gal 1:4, 1Te 2:8 ✧ 3:17: Lo 15:7 ✧ 3:18: Jem 2:15-16 ✧ 3:21: Hib 4:16 ✧ 3:22: Mat 21:22 ✧ 3:23: Jon 6:29, 13:34 ✧ 3:24: Rom 8:9, 1Jo 4:13 ✧ 4:1: Mat 7:15, 1Jo 2:18, 2Jo 7, 1Te 5:21

jopi-jopi komeni komeni kudup it morekaŋ. Unita man bureni ba man jopi niwetkaŋ yāŋ ket nadāna yāŋpāŋ ŋode nadāneŋ;

2 ✧ Āma ātutā man bureni ŋode yāk tākaŋ; Jesu Kristo, Anututā āmawebeniye tāŋkentāŋ yāmikta bian iwoyāŋkuko u āma āworeŋpāŋ kome terak kuŋatku. Eruk, āma man ude yāŋhāk tākaŋ uwā Anutu-ken nanik, Anutu tāŋo Munapik ikek yāŋ nadāneŋ.

3 ✧ Tāŋ, āma Jesuta ude nāmo yāk tākaŋ uwā Anutu-ken nanik nāmo, Munapik bureni ikek nāmo. Nāmoinek, āma udewanitā man yāŋhāk tākaŋ uwā Kristo tāŋo Iwan unitāŋo nadāk-nadāki ugānpāŋ yāŋhāk tākaŋ. Tāŋpākaŋ Kristo tāŋo Iwan u api ahāneŋ yāŋ mani biŋam bian nadāŋkuŋo uwā kome terak ŋo uku ahāŋkuŋo itkaŋ.

4 ✧ Nanaknaye, in Anututa biŋam tāŋpāŋ bāneppin tāŋkehārom taŋpāŋ profet jopi-jopi u nāmo nadāŋ yāmiŋpāŋ yāreppitpāŋ itkaŋ. Imata, Munapik inken itak unitāŋo kehārominitā kome āma tāŋo māhemi, āma waki unitāŋo kehāromini ireppitak.

5 ✧ Tāŋpākaŋ profet jopi-jopi uwā kometa biŋam unita mani uwā kome terakta biŋamgān. Mebāri unita kome āmatā juku peŋpāŋ mani nadāk tākaŋ.

6 ✧ Upāŋkaŋ nināwā Anutu-ken nanik unita āmawebe Anututa nadākinik tāk tākaŋ uwā mannin nadāŋ nimik tākaŋ. Tāŋ, āma Anututa biŋam nāmo itkaŋ uwā mannin nāmo nadāŋ nimik tākaŋ. Mebāri uterak āma man niwetta ābāk tākaŋ unitāŋo bānep nadāk-nadāki tāga yāpmāŋ danine. Āma udewanitā nintāŋo man nadāŋ nimineŋo uwā man bureni yāŋhāwani yāŋ nadāne. Tāŋ, nintāŋo man nāmo nadāŋ nimineŋo uwā man jop manman yāwani yāŋ nadāne.

Iron kādet bureni u Anutu-ken nanik

7 ✧ Notnaye, bānep iron kādet bureni-inik u Anutu-ken nanik unita ābot tāŋpani āmawebe in bānep iron kowata kowata tāŋpeŋ kuŋatneŋ. Āmawebe bānep iron kādet bureni iwat tākaŋ uwā Anututā bāyaŋ yepmaŋpani ba Anutu tāŋo mebāri nadākaŋ.

8 ✧ Anutu ini bānep iron māhemi unita ŋode nadāne; Āma bānep ironi nāmo uwā Anututa bureni nāmo nadākaŋ.

9 ✧ Tāŋpākaŋ Anututā bānep ironi kwawak niwoŋāreŋkuko uwā ŋode; Nanaki Jesu uterak irit kehāromita biŋam tāŋput yāŋ nadāŋpāŋ Nanaki tepi kubāgān kome terak ŋo tewān āpuk.

10 ✧ Bureni-inik, bānep iron tāŋo mebāri-inik uwā ŋode; Nintājukun Anututa nadāŋ imikinik nāmo tāŋkumāŋ. Nāmo! Anututā jukun ninta nadāŋ nimikinik tāŋpāŋ mominin ārut tāŋpān kukta nadāŋpāŋ Nanaki iniŋ kireŋkuk.

11 ✧ Notnaye, bureni, Anututā iron pāhap ude tāŋ nimiŋkuko unita ābot tāŋpani notniyeta udegān nadāŋ yāmikinik tāne.

12 ✧ Nadākaŋ? Āma kubātā Anutu nāmoinik kaŋkuko upāŋkaŋ nin notniye kowat nadāŋ imān tāk tākamāŋ unitā kwawak ŋode niwoŋāretak; Anutu u ninkāt itkamāŋ, ba Anutu-ken nanik bānep iron kādet bureni-inik u ninken itinik tāyak.

13 ✧ Anututā iniken Munapiki nimiŋkuko uterak bureni ŋode nadākamāŋ; Anutu ninkāt irirān nin udegān Anutu-kāt it tākamāŋ.

✧ 4:2: 1Ko 12:3 ✧ 4:3: 1Jo 2:18, 2Jo 7 ✧ 4:4: Mat 12:29, 1Jo 5:4-5 ✧ 4:5: Jon 15:19 ✧ 4:6: Jon 8:47 ✧ 4:7: 1Jo 2:29 ✧ 4:8: 1Jo 4:16 ✧ 4:9: Jon 3:16 ✧ 4:10: Rom 5:8-10, 1Jo 2:2 ✧ 4:11: Mat 18:33 ✧ 4:12: Jon 1:18, 1Jo 2:5-6 ✧ 4:13: 2Ko 1:22, 1Jo 3:24

14 ✨ Täppäkaŋ Nanintä komen ämawebe yäpätägakta Nanaki iniŋ kireŋkuko u kaŋkumäŋ. Kaŋkumäŋo unita mani biŋam u yäŋahäk täkamäŋ.

15 ✨ Unita ämawebe nadäkinikitä Jesu u Anutu täŋo Nanaki yäŋ nadäŋpäŋ yäŋahäk täkaŋ unita ŋode nadäk täkamäŋ; Anututä ämawebe ukät irirän ämawebe u udegän Anutu-kät it täkaŋ.

16 ✨ Täppäkaŋ Anututä ninta nadäŋ nimikinik täk täyak u bureni-inik yäŋ nadäŋpäŋ bänepnin täŋ-kehäromtak täkamäŋ.

Bureni-inik, Anutu u bänep iron kädet täŋo mäheŋi. Unita ämawebe bänep iron kädet bureni u iwat täkaŋ uwä Anutu-kät it täkamäŋ yäŋ nadäŋeŋ. Ba Anututä ninkät itinik täk täyak yäŋ nadäŋeŋ.

17 ✨ Nadäkaŋ? Anututä bänep iron käderi bänepnin-ken pewän ahäk täyak u iŋit-inik täppäŋä kowata yäpmäk-yäpmäk kadäni pähap uken Anutu iŋamiken nadäwätäk ikek nämo täga api itne. U mebäri ŋodeta; Kome terak ŋoken Jesu täŋo kädet kuroŋ iwat täkamäŋ unita.

18 Täppäkaŋ Anutu täŋo bänep iron kädet tokŋeŋpäŋ pat täyak-ken umun kubä nämo itak. Imata, bänep iron kädet säkgämän unitä umun iwat kirek täyak. Upäŋkaŋ umun täŋo mebäri uwä ŋode; Kowata waki käwep api kaŋ-ahäwet yäŋ nadäk täkaŋ unitä täppewän umun pähap nadäk täkaŋ. Unita ŋode nadäkamäŋ; Äma umun ude täk täkaŋ uwä Anutu täŋo bänep iron kädet bänepin pat imikinik nämo täyak. Nämoink!

19 Täppäkaŋ iron kädet iwat täkamäŋ u mebäri ŋodeta iwat täkamäŋ; Anututä jukun nadäŋ nimikinik täŋkuko unita.

20 Unita äma kubätä Näk Anututa gäripi-inik nadätat yäŋ nadäŋkaŋ noriyeta kokwawak nadäppäŋ kuŋat täyak uwä jopman yäwani. Noripak dapuritä käwani unita gäripi nämo nadäŋkaŋ jide täppäŋ Anutu dapuritä nämo käwani unita gäripi nadäwek? Nämoink!

21 ✨ Täppäkaŋ Jesutä jukuman ŋode nimiŋkuk; Äma kubätä Anututa gäripi nadäppäŋä äbot täŋpani noriyeta udegän nadäŋ yämek.

5

Anutu täŋo nanakita nadäŋ imikinik man

1 ✨ Ämawebe Jesu u äma Anututä ämawebeniye täŋkentäktä bian iwoyäwani wäpi Kristo ubayäŋ nadäkinik ude täk täkaŋ uwä Anutu täŋo nanakiye bureni, Anututä ini bäyawani. Unita ämawebe Anutu Nanta gäripi nadäk täkaŋ uwä Nan täŋo nanakiyeta udegän gäripi nadäŋ yämik täkaŋ.

2 Täŋkaŋ nin Anutu täŋo nanakiyeta gäripi nadäk täkamäŋ yäŋ jop täga nämo yäne. Nämo, Anututa gäripi nadäŋpäŋ mani buraminero uyaku ude täga yäne.

3 ✨ Bureni, Anututa gäripi nadäŋpäŋä, mani buramine. Täŋkaŋ nintä Anutu täŋo jukumani u täga iwatnaŋi. U bäräpi nämo.

4 ✨ Unitäŋo mebäri ŋode; Ämawebe Anutu täŋo nanakiye bureni-inik itkaŋ u kuduptagän kome täŋo kehäromi yäpmäŋ äpäktä kehäromi nikek itkaŋ. Täŋkaŋ kehäromi uwä nadäkiniknin. Unitä kome täŋo kehäromi yäpmäŋ äpäc täkamäŋ.

5 ✨ Eruk, netätä kome täŋo kehäromi täga yäpmäŋ äpneŋ? Ämawebe Jesu u Anutu täŋo Nanaki yäŋ nadäkinik ude täk täkaŋ u.

6 ✨ Jesu Kristo uwä äma, ume ba nägät ikek äbuko u. Ume nikekgän nämo äbuk. Ume ba nägät ikek unitä äbuk. Ude täñjirän Munapik, man bureni yänjahawani unitä Man u bureni yäj yänpäj yänahäk täyak.

7 Ude unita imaka yaräkubätä Jesu täño mebäri yänjahäk täkañ.

8 ✨ Yaräkubä uwä ñode; Munapik ini, ume, ba nägät. Täñpakañ yaräkubä uwä yänmeham-meham tanpäj Jesu täño mebäri kubägän yänjahäk täkañ.

9 ✨ Täñpakañ ämatä man yänjirä nadäj yämik täkañ. Upänkañ Anutu u Anutu unita man bureni yänjahäk täyak. Täñkañ man bureni uwä äma täño man irepmit morek täyak. Man bureni u Nanakita yänjahäk täyak.

10 ✨ Unita äma Anutu täño Nanakita nadäkinik täk täkañ uwä man bureni, Anututä yänjahäk täyak u bänepi-ken itinik täk täyak. Täñ, äma, Anutu täño man unita nadäkinik nämo täk täkañ uwä Anutu uwä jopman yäwani yäj nadäk täkañ.

11 Täñkañ man bureni uwä ñode; Anututä irit kehäromita biñam nipmanpän itkamäj. Täñpakañ irit kehäromi unitäño mähe mi u Nanaki ubayäj.

12 ✨ Ämawebe Nanaki-kät kwasikotpäj kuñat täkañ uwä irit kehäromita biñam täk täkañ. Täñ, ämawebe Nanaki-kät nämo kwasikotpäj kuñat täkañ uwä irit kehäromita biñam nämo täk täkañ. Nämo inik!

Jukuman ätu

13 ✨ Ämawebe Anutu täño Nanakita nadäkinik täk täkañ, inta man kudän ño mebäri ñodeta kudän täñpäj tamitat; Inä irit kehäromita biñam täkamäj yäj nadäwut yänpäj manbiñam ño kudän täñpäj tamitat.

14 ✨ Täñpakañ nin ñode nadäkamäj; Nin imaka Anututä gäripi nadäk täyak unita yänjapinawä, u bureni api nadäj nimek. Ude nadäk täkamäj unita Anutu dubiniken kuñkañ imaka kubä yänjapikta nämo umuntäne.

15 Nämo! Kadäni kadäni yänjapinawä nadäj nimik täyak. Unita ñode bureni nadäkamäj; Imaka u ba unita yänjapik täkamäj uwä bureni nimik täyak.

16 ✨ Täñpakañ gäk äbot täñpani notkapak kubätä momi kumäkta biñam ikek nämo udewani täñjirän kañpänjä täñkentäj imikta Anutu-ken yänjapiwen. Yänjapiñiri Anututä momini peñ iminpäj irit säkgämän imek. Äma momi geñita biñam nikek udewani täk täkañ unita nämo yäyat. Nadäkañ? Momi kumäkta biñam ikek kubägän itak unita äma momi u täñpani täñkentäj imikta Anutu-ken nämo yänjapiwen.

17 Kädet wakiwaki u kudup momi ubayäj. Täñ, momi ätu kumäkta biñam nikek nämo.

18 ✨ Nin ñode nadäkamäj; Anutu täño nanakiye bureni tä gwäk piminpäj momi nämo täk täkañ. Nämo inik, Anutu täño Nanaki Jesutä watäni it yäminjirän Täñpawak Mähemitä äma u täga nämo däpek.

19 ✨ Täñpawak Mähemitä kome pähap ño kañiwat täyak upänkañ ninä Anututa biñam bureni itkamäj yäj nadäk täkamäj.

20 ✨ Täñkañ ñode nadäk täkamäj; Anutu täño Nanakitä äbä nadäk-nadäknin täño yäma dät nimirä kuko unita Anutu Bureni-inik it nimitak yäj nadäk täkamäj. Täñpäj Anutu Bureni ba Nanaki Jesu Kristo-kät kwasikotpäj kuñat täkamäj. Uwä Anutu Bureni-inik, Irit Tärek-täreki nämo unitäño mähe mi.

21 ☆ Uunita nanaknaye, in anutu jopita mäde ut yämiŋpäŋ yabäŋ umuntar pänku injingän it täkot. Ugän.

2 Jon

Yäñ-yäkñarani äma nämo täñkentäñ yämine

1 ✧ Watä ämajin näkä webe pähap yäpmäj daniwani gäk ba äpetkaye nanakaye inta man ño kudän täñpäñ tamitat. Näk nadäj tamikinik täk täyat. Täñpäkanj näkñagän nämo. Ämawebe man bureni-inik nadäñpäñ bänepi-ken pek täkanj u bok nadäj tamikinik täk täkamäj.

2 Man bureni unitä täñpewän not ude täñpäñ itkamäj. Man bureni uwä bänepnin-ken pätak ba pen api pat yäpmäj kwek.

3 Eruk, Anutu Nan ba nanaki Jesu Kristo unitäño orakoraki ba butewaki ba bänep pidämtä bämopnin-ken pen kanj it yäpmäj ärowän. It yäpmäj äronjirän man bureniğän nadäñpäñ Anutu täño bänep iron terakğan it täkäna.

4 ✧ Täğagämän kubä nadätat! Man bureni-inik Nantä kanj iwarut yäñpäñ peñ niwetkuko u äpetjiye nanakjiye ätutä buramiñpäñ yäpmäj kuñat täkanj. Manbiñam ude nadäñpäñ bänepnatä oretoret pähap nadäk täyat.

5 ✧ Unita webe pähap, man kudupi nämo gäwerayäj. Nämo, bian mebäri-ken umunitä nadäj yäpmäj äbäk täñkumäño ugäñpäñ gäwerayäj. Uwä ñode; Äbot täñpani ämawebe nin bänep iron täktäk kowata kowata täñpäñ kuñat täkäna.

6 ✧ Täñpäkanj bänep iron kädet täño mebäri u ñode; Nin Anututa gäripi-inik nadäñpäñä unitäño mani buramine. Unita äneñi yäkgän täñpa; Man yäput peñpäñ ñode nadäñkuño udegän iwat täkot; Bänep iron täktäk kädet iwatpäñ kuñat täkot.

7 ✧ Nadäkanj? Yäñ-yäkñarani äma mäyap it yäpmäj kukanj. Äma udewani Jesu Kristo äma äworeñpäñ ahäñkuko unitäño manbiñam ut täkanj. Äma udewaniwä yäñ-yäkñarani äma ba Kristo täño iwan ubayäj.

8 Unita äma udewaniä täñ-täkñat-pewä Ekäni täño kädet iwatpäñ gwäki yäpmäktapiäni täk täñkuño u paot tamekta nadäñit nadäñit kuñat täkot. Pen ude täñ yäpmäj kuñarirä Anututä kowata gwäki ärowani pähap api tamek.

9 ✧ Täñpäkanj äma Jesu Kristo täño manbiñam säkgämän nämo injitkanj iniken nadäk yäpurärätpäñ yäñahäk täkanj, äma udewaniä ñode nadäney; Anututa bünaj nämo itkanj. Täñ, äma Jesu täño manbiñam ugäñpäñ pen injitpäñ yäpmäj kuñat täkanj uwä Nan ba Nanakitä äma ukät bok it täkanj yäñ nadäk täkot.

10 ✧ Täñpäkanj äma kubätä inken kuñpäñ Jesu u äma äworeñpäñ kome terak kuñatkuk yäñ man siwoñi ude nämo täwetpäñ täwoñärewayäj täko uwä not täñ imiñpäñ yotjin-ken nämo yäñkijat yäpmäj äroneñ.

11 Täñ, in kubätä äma udewaniä not täñpäñä jop manman yäwani täño noripaki yäñ nadäkot.

12 ✧ Nanaknaye, man mäyap täwerayäj nadätat upäñkanj mäyap nämo kudän täñ tamayäj. Ärewayäj nadätat unita kadäni ärewayäj täyat uken man yäñpäñ-nadäk kanj täna. Ude täñpäñ bänep oretoret bureni api nadäne.

13 Eruk, yäpmäj daniwani notkapak unitäño äperiye nanaktä bänep täga man täwetkanj ño. Ugän.

3 Jon

Äbot täņpani man bureni yājahäk täkaņ ugānpāņ täņkentāņ yāmīne

1 ✧ Äbot täņpani täņo watä äma näkä notnapak Gaius gäka man ņo kudān täņpāņ gamitat. Man bureni bok nadäk täkamäk unita gäka gäripi-inik nadätat.

2 Notnapak, bānep nadäk-nadäkka täga itak udegān gup kāda käyām täņpentawä. Säkgāmān kaņ kuņat yāņ nadāņpāņ Anutu-ken yāņapik täyat.

3 ✧ Notniye ätutä äbä gäka manbiņam ņode näwetkuņ; Man bureni nadäkinik täņpāņ buramiņpāņ yāpmāņ kuņat täyak yāņ näwetkuņ. Ude näwerä nadāņpāņ bānepnatä säkgāmān kubä nadāņkut.

4 Nadätan? Äpetnaye nanaknaye man bureni täņo kädet iwat täkaņ, manbiņam u nadāņpāņ bānep täga ärowani-inik nadäk täyat.

5 Notnapak, gäk äbot täņpani notkaye gäkņa-kät it täkaņ ugānpāņ nämo täņkentāņ yämik täyan, äbot täņpani kudupi ätu imaka, bok täņkentāņ yämik täyan. Kädet uwä tägagāmān!

6 ✧ Äma kudupi täņkentāņ yämiņkuno unitä äbot täņpani ņo iņamiken gäkņo iron kädet u yājahāņkuņ. Unita äma uwä inken äneņi äbä itkaņ eruk äneņi kunayāņ täņirä bian täņkentāņ yämik täņkuno udegān täņkentāņ yämi yāpmāņkaņ kuneņ, Anututä ini gäripi nadäk täyak ude.

7 ✧ Äma uwä Ekāni täņo wäpi yāpmāņ kuņatnayāņ nadāņpāņä Anututa nadäkinik nämo täņpani-ken moneņ tuņumta nämo yāņapik täkaņ.

8 Unita äma udewaniwä täņkentāņ yämiņpāņä man bureni täņo epān bok täņpani ude äworeneņ.

9 Näk äbot täņpani ämawebeta man ätu kudān täņpāņ yämiņkuro upāņkaņ Diotrepestä intäjukun äma ude ira yāņpāņ nin täņo man nämo nadäk täyak.

10 Unita näkä inken äreņpāņä unitäņo mebäri kwawak api yājahāwet. Uwä ninta jopman yāņpāņ nibek täyak. Täņkaņ ugān nämo. Äbot täņpani notniye kome ätuken nanik äreņirä ini nämo täņkentāņ yämiņkaņ ätutä täņkentāņ yämikta udegān yäjiwät tak täyak. Ba täņkentāņ yämiņirä in äbot täņpani nämo yāņawetpāņ yāwat kirek täyak.

11 ✧ Unita notnapak tägagāmān, gähä kädet waki udewani nämo iwaren. Nämoinik! Kädet tägagān iwat täyi. Äma kädet tägagān täk täkaņ uwä Anutu-ken nanik. Täņ, äma kudān waki täk täkaņ uwä Anututa nämoinik nadäk täkaņ.

12 ✧ Täņpākaņ ämawebe kudup Demitriusta nadäwä säkgāmān täņpāpāņ unitäņo manbiņam yājahäk täkaņ. Ba Anutu täņo man burenitä Demitrius täņo täktäki imaka, yājahäk täyak. Ba nin udegān, imaka säkgāmān täk täyak unitäņo manbiņam yājahäk täkamāņ. Täņkaņ nin jopman nämo yäk täkamāņ. Nämo, intä nintawä u man bureniğān yājahāwani yāņ nadäk täkaņ.

13 ✧ Man mäyap gäwerayāņ nadätat upāņkaņ mäyap nämo kudān täņpāņ gamayāņ.

14 Imata, näk kadāni käroņi nämo itkaņ gäkken ärekta nadätat unita kadāni uken ärewakaņ man yāņpāņ-nadäk kaņ täda.

¹⁵ Eruk, bänepka kwikinik iton. Täŋkaŋ notkaye näkkät ŋo itkamäŋ nintä oretoret man gäwetkamäŋ. Täŋ, gäkä notnaye gäkkät itkaŋ unita udegän oretoret man kaŋ yäwet.

Jut

Yäj-yäkŋarani äma täŋo jop manmanta jukuman

1 ✨ Näk wäpna Jut, Jesu Kristo täŋo epän watä ämani, ba Jems täŋo noripaki u. Näkä ämawebe Anututä tämagurani inta yäppäj manbiŋam ŋo kudän täŋ tamitat. Anutu Nan inta nadäj tamikinik täk täyak. Ba Jesu Kristo ini-tägän inta watä it tamik täyak.

2 ✨ Unita Anutu täŋo butewaki, bänep pidäm ba bänep iron intä terak tokŋeŋ päton.

Anututa iwan täŋpani täŋo man

3 ✨ Eruk notnaye bureni-inik, näk pengän Anututä nin ba in bok waki keri-ken nanik nimagutkuko unitäŋo man ätu kudän täŋpäj tamikta gäripi nadäjkut. Upäjkaŋ apiŋo man kubäpäj kudän täŋ tamikta bänepnatä peŋ näwetak. Man u ŋode; Nadäkinik kädet Anututä niwoŋärenkuko u iwantä täŋpä waneŋo udetä weŋkirek-kirekta pidäm täŋpäj kaŋ irut. Nadäkinik kädet u iniken ämawebeniyeta yämiŋkuko uwä äma kubätä uterak man kodaki kubä yäpurärätŋaŋi nämo ba man moräki kubä yäpmäj täkŋenaŋi nämo.

4 ✨ Nadäkaŋ? Äbot täŋpani nin gänaŋ äma ätu mebärini käbop peŋkaŋ nin yäpurärätpäj itkaŋ. Anututä iniken man terak äma udewanitä kowata waki yäpmäkta bian yäŋtärenkuk. Äma udewani uwä Anututa mäde ut imiŋpäj kädet wakiwaki täk täkaŋ. Ude täŋkaŋ ŋode yäk täkaŋ; Anutu u iron mähe mi unita kädet waki täga täk täne yäk. Kowata waki nämo api nimek yäj yäk täkaŋ. Kädet ude täk täkaŋ uwä Anutu täŋo iron unitäŋo mebäri yäpmäj äyäjutpäj täŋpäwak täkaŋ. U Jesu Kristo, nintäŋo Intäjukun Ämanin ba Ekäninin kubägän unita mäde ut imik täkaŋ.

5 ✨ In Ekäni täŋo mebäri nadäkaŋ u. Bian Isrel ämawebe Isip komeken nanik yämagutkukopäj äma mäde ut imiŋkuŋo u täŋpän waŋkuŋ. Inä manbiŋam uwä nadäkaŋ upäjkaŋ inken udegän ahäj tamekta man ŋo intä nadäŋpäj inŋitpeŋ kuŋatta äneŋi täwetat.

6 ✨ Ba kubä pen ŋode; Aŋero Ekänitä epän wäp biŋam yäj yämani u irepmitkaŋ täŋpäj iniken komeni kujat peŋpeŋ kuŋkuŋo unita Anututä yawat kireŋkuk. Yawat kireŋpäj aŋero uwä yentä pädat täŋpäj tärek-täreki nämo yepmaŋkuko bipmäj urani-inik gänaŋ itkaŋ. U itkaŋ Ekänitä manken yepmaŋpäj yäpmäj danikta kadäni pähap unita itsämäjkaŋ.

7 ✨ Ba bian yotpärare yarä wäpi Sodom Gomora, ba yotpärare u dubini-ken dubini-ken nanik unitä kädet aŋero unitä täŋkuŋo udegän täŋkuŋ. U kädet waki-wakiinik täŋpäj kubokäret kädet mebäri mebäri ämatä nämo tänaŋi wakiinik upäj täŋkuŋ. Ude täŋkuŋo unita Anututä kädäp mebet tärek-täreki nämo u gänaŋ yepmaŋkuk. Anututä ude täŋkuko uwä ämawebe kuduptagäntä kaŋpäj nadäjkaŋ umuntäneŋta ude uwä täŋkuk.

8 ✨ Upäjkaŋ äma käbop käbop äbot täŋpani nin gänaŋ äpmonkuŋo uwä kädet udegän iwat täkaŋ. Däpmonken mebäri mebäri täŋkaŋ uterak iwatpäj irit kuŋat-kuŋariken kädet wakiinik ämatä nämo tänaŋi u pewä ahäk täkaŋ. U

✨ **1:1:** Mat 13:55 ✨ **1:2:** 2Pi 1:2 ✨ **1:3:** 1Ti 1:18 ✨ **1:4:** Gal 2:4, 2Pi 2:1 ✨ **1:5:** 2Pi 1:12, 1Ko 10:5
 ✨ **1:6:** 2Pi 2:4,9 ✨ **1:7:** Stt 19:1-25, 2Pi 2:6,10 ✨ **1:8:** 2Pi 2:10

Ekäninin unita ärowani täñ iminpäñ aņero Anutu täño epmäget kudän ikek kunum gānañ itkañ u yāniñ wārät täkañ.

9 ✧ Ude täk täkañ uwä goret-inik täk täkañ. Unita aņero täño intäjukun äma wäpi Maikelta nadāwut. Unitä Moses täño komegupta Satan-kät man yāñpäñ wādäñ ehätikumāno uwä inita nadāwān āpani täñpāpāñ äma waki u yāñārok man nāmo iwetkuk. Nāmoinik, jop ñode iwetkuk; Kowata Ekānitä ini-tāgān api gamek yāñ iwetkuk.

10 ✧ Täñpākañ äma waki nin yāpurārätkuño uwä ude nāmo nadäk täkañ. Nāmo, imaka u ba unitäño mebäri nāmo nadāwā tumäk täkañ u iniñ wārät täkañ. Uwä tom bumik, nadäk-nadāki nāmo. Gupi täño nadäk-nadäk ugān iwatta nadäk täkañ. Kädet ude täk täkañ unitä irit kuñat-kuñari täñpānwak täkañ.

11 ✧ Wāra! Äma udewani komi api nadāneñ! U äma biani wäpi Ken unitäño kädet ugān iwat täkañ. Ba äma kubä wäpi Balamtä kädet goret täñkuko ude, gwāki yāpmäk-tagān nadāñkañ kudän waki ba täga, tägagān täneñ. U goret täk täkañ. Ba Anututa ärowani, Koratä täñpāñ paotkuko udegān täñpāñ api paotneñ.

12 ✧ Täñpākañ kadāni kadāni in äbot täñpani ämawebetä bāneñ kubāgān āñnak-āñnak kābeyä täk täkañ-ken äma uwä bāmopjin-ken penta it täkañ. Upāñkañ initagān nadāñkañ āñnak-āñnak jopi kubä yāñpāñ mäyäk-kät nāmo, kädet mebäri mebäri terak täñ-urukuruk täk täkañ. Ude täk täkañ unita Anutu inamiken bāneñ kubāgān āñnak-āñnak kābeyä uwä täñpāwak täkañ. Uwä gubam iwān bureni nāmo tak täyak udewani, mänittä jop piāñ āreyāñ täñpān kuk täkañ ude bumik. Ba uwä päya, bureni wādäk-wādäk kadāni-ken bureni nāmo wādāñirä mähemitä dät mañpä kuk täkañ udewani bumik. Uwä gupi bok mājoni bok kumbani.

13 ✧ Äma udewani mäyāki nāmo. Kädet wakini u ume tokātpāñ porārak gāgāni-ken täñpāñ pek täkañ udewani. Ba guk kāderi siwonji nāmo iwatkañ jopjop kuñat täkañ udewani. Äma udewani unitawä Anututä kome bipmāñ urani-inik, tärek-täreki nāmoken pāñku itneñta yāñtäreñ yāmani.

14-15 ✧ Täñpākañ Adam täño tawañken nanik äma ekāni kubä wäpi Enok unitä äma udewanita bian-inik profet man ñode yāñkuk; Ket nadāwut! Ekāni aņeroniye jirañ-kät ämawebe kuduptagān manken yepmakta api āmneñ. Äbāñpāñ Ekāni unitä ämawebe mani nāmo iwatkañ kädet ini gāripi nāmo nadäk täyak u täñpani unita, ba momi ämatä Anututa yāñārok man iwet täkañ unita kowata komi api yāmek.

16 ✧ Äma udewani uwä kadāni kadāni imaka mebäri mebäri ahāñ yāmiñirä kokwawak täñpāñ yāñburu-buru terak yāñpāñ-yebek man yāñ ittāñ kuk täkañ. Ba iniken nadäk kädet waki ugān iwarān täñpāñ gup yāpmāñ ārokārok täk täkañ. Täñpāñ yāñgāripi-gāripi yāñ-yākñat-pewä ämatä täñkentāñ yāmāpāñ gāripini tärek täkañ.

Bāneñjin täñkehārom tañpāñ itneñ

17 ✧ Täñpākañ notnaye bureni-inik, in imaka ahāwayāñ täyak unita Ekäninin Jesu Kristo täño aposoroniyetä yāñahāwani unita juku pineñ.

18 ✧ U ñode täwetkuñ; Tärektäreki kadāni bāmopi-ken yāñārok man yāwani

✧ 1:9: Dan 10:13,21; Dan 12:1, 2Pi 2:11; Rev 12:7; Sek 3:2 ✧ 1:10: 2Pi 2:12 ✧ 1:11: 1Jo 3:12, 2Pi 2:15; Nam 16:1-35 ✧ 1:12: 2Pi 2:13,17; Ese 34:8 ✧ 1:13: 2Pi 2:17; Ais 57:20 ✧ 1:14-15: Stt 5:21-24; Lo 33:2; Mat 25:31 ✧ 1:16: 2Pi 2:10,18 ✧ 1:17: 2Pi 3:2 ✧ 1:18: 2Pi 3:3

ämata ahäjpäj itpäj Anutu mäde ut imiņkaņ iniken gärip terak api kuņatneņ.

19 ✧ Äma udewaniä äbot täņpani täņpewä duņwek täkaņ. U Kudupi Munapik ikek nämotä kome täņo gärip ugän iwatpäj täk täkaņ.

20 ✧ Upäņkaņ notnaye bureni-inik, in kadäni kadäni nadäkinik täga Anututä tamiņkuko uterak yeņgämä pewäpäj nadäkinikjin u kehäromitä kehäromi-inik kaņ ahäj tamän. Täņkaņ Munapik täņo kehäromi terak yäņapik man yäneņ.

21 Anutu inta nadäņ tamikinik täk täyak unita in dubini-kengän itpäj irit kuņat-kuņatjin kudup Anututa iniņ kirewut. Ude täņkaņ kadäni kadäni Ekäni Jesu Kristotä butewakini kwawak pewän ahäwäpäj irit kehäromi tamayäņ täyak unita itsämneņ.

22 In äma nadäkiniki kehäromi nämo unita butewaki nadäņ yämiņpäj täņkentäņ yämineņ.

23 ✧ Äma udewani ätuwä kädäpta biņam täkaņ unita bäräneņ äneņi yämagutneņ. Ba äma ätutawä kädet wakini udegän täņpet yäņ nadäņpäj umunkät umunkät butewaki kudän terak yämagutneņ. Upäņkaņ nadäņ gärip täņpäj momi kädet wakiwaki täk täkaņ unita nadäwä taräki-inik kaņ täņput.

Anutu iniņ oretna

24 ✧ Anututä inta watä säkgämän it tamiņirän in täņyabäk terak nämo mäneņta kehäromi pat imitak. Unitä täņtäkņat päņku tepmaņpän momi kubäkät nämo, siwoņi-inik, bänep oretoret terak, peņyäņek mäheми ini dubini-ken api itneņ.

25 ✧ U kubä-tägän Anutu bureni-inik itak. Unitägän Jesu Kristo täņo epäni terak waki kerik-ken nanik nimagurani. Unita Ekäninin wäpi ugänpäj oraņ imik täkäna! Uwä nintäņo intäjukun äma ärowani-inik, ba imaka imaka päke ņonitäņo intäjukun-inik. Wäp biņam, ba kehäromi ba peņyäņek tärek-täreki nämo it imitak. Bian ude itkuko unitä apiņo udegän itak. Ba kämi udegän api it yäpmäņ ärowek. U Bureni.

(Revelesen)
Kwawak Iwoŋärewni
Kristo uwä intäjukun äma **bureni kehä**romi **nikek it**
täyak

Yänkwawatak man

1 ✨ Man ŋowä bian käbop itkukopän Jesutä yänkwawa taŋkuk. Täŋpakan imaka kadäni keräpigän itkan ahäкта yäwani u epän ämaniye yänpän-yäwoŋäreкта Anututä Jesu kwawak iwoŋärenkuk. Iwoŋärewnkan Jesutä imaka u anjeroni iwet-pewän äpä epän ämani Jon näk näwetpän näwoŋäreк taŋkuk.

2 Ude täŋirän Anutu täŋo man ba Jesu Kristo täŋo yänkwawatak man kanpän nadäŋkuro u näkä nadäkinik täŋpän mani biŋam yänahänkut.

3 ✨ Täŋpakan imaka manbiŋam ŋo terak kudän täwani ahäкта Anututä yänkuko u keräp täyak unita ämawebetä nadäкта äma man ŋo daniŋpän yäwet täyak uwä säkgämän it täyak. Ba ämawebe man kudän täwani ŋo nadäŋpän bänepitä iyaptak täkan u imaka, säkgämän it täkan.

4 ✨ Eruk, näk Jon, Esia komeken äbot täŋpani 7 inta man kudän ŋo täyat. Anutu itkukotä itak ba pen api it yäpmän ärowek u, ba munapik 7* Anutu inamiken itkan u, ba Jesu Kristo unitä oran tamiŋirä bänep pidäm terak kan kuŋarut.

5 ✨ Täŋpakan Jesu Kristo uwä Anutu täŋo manbiŋam bureni siwoŋigän yänahäwani. Unitägän kumbani-ken nanik akukakuk täŋo äma intäjukun-inik itak. Ba komeni komeni äma ärowani itkan unitäŋo äma ärowani-inik pähap kubä ugän. Täŋkan ninta nadän nimikinik täŋpän nägäritä momi täŋo topmäк-topmäкken nanikpän pit nimiŋkuk.

6 ✨ Pit nimiŋpän irit kehäromi täŋo äbot ude itkan nani Anutu täŋo bämop äma ude kuŋatpän watä epän täŋ imineta nipmaŋkuk. Unita Jesuken epmäget kudän ba kehäromi u pen it yäpmän äroton! U bureni.

7 ✨ Dapun täkot! Jesu gubam terak äbayän täyak!

Äbänirän ämawebe kuduhtagän dapuritä api käneŋ. Täŋkan butewaki! Äma Jesu inipän päip bohamtä yäputkuŋo, äma u imaka bok api käneŋ. Kankan komeni komeni äma mebäri meberitä konäm butewaki api täneŋ. Man u bureni-inik api ahäwek!

8 ✨ Ekäni Anututä ŋode yäyak; Näkägän intäjukun-inik ba mäden-inik itat. Täŋpämörek näkä itkurotä itat ba api it yäpmän ärowet yäk.

Kudupi Munapiktä Jon magätkuk

9 ✨ Eruk, näk notjinpak Jon, Jesu Kristo wäpi terak ninin buap ude itkamän

✨ **1:1:** Dan 2:28-29; Rev 1:19, 22:6 ✨ **1:3:** Rev 22:7,10 ✨ **1:4:** Kis 3:14-15; Rev 1:8, 3:1; Rev 4:5,8, 5:6; Rev 11:17, 16:5; Ais 11:2 * **1:4:** Munapi 7ta yäyak uwä man wärani. Juda ämatä imaka säkgämän kudupi kuräki kumänikeк unita namba 7 yän yäk täŋpani. Unita Munapik 7 itkan ŋo u Munapik inigän inigän nämo. U Kudupi Munapik kubägän unitäŋo kehäromi ba täktäk siwoŋi u uwäk täyak. ✨ **1:5:** Jon 18:37; Kol 1:18; Sam 89:27; Rev 3:14, 17:14, 1Jo 1:7, 4:10 ✨ **1:6:** 1Pi 2:5,9; Rev 5:10, 20:6 ✨ **1:7:** Mat 24:30; Jon 19:34-37 ✨ **1:8:** Rev 1:4, 15:3; Rev 21:6, 22:13 ✨ **1:9:** Rev 6:9

yän täwetat. Näk täñkentäñpäj komi bok nadäk takamäj. Ba täñkentäñpäj Anutu täño äbot ude itpäñ kome ñonitäjno bäräpita nämö umuntañkañ Jesuta itsämäk takamäj. Täñpäkañ näk Anutu täño man yäñahäk täñkuro unita ba, Jesu täño mebarini yäñkwawa täñkuro unita nepmäñitpäñ Patmos kome gwägu bämopi-ken ño nepmañpäj komi epän naminjuñ.

¹⁰ Eruk ittängän Ekäni kadäni pähapken Kudupi Munapiktä näk magärirän nadäñkut. Mädenaken man mämä tañi, womat ude bumik ahäñjirän ñode nadäñkut;

¹¹ Imaka kañpäj nadäwayäj täyan u kudän täñpäj äbot täñpani yotpärare 7 uken itkañ unita pewi kut yäk. Yotpärare 7 uwä wäpi ñode; Efesus, Smena, Pegamum, Taiataira, Sadis, Firadelfia, Laodisia.

Jontä Jesu kañkuk

¹² Täñpäkañ näk äma man näwetkuko u käwa yäñkañ äyäjutkut. Äyäjutpäñ topän säkgämän golpäñ täñpani 7 udepäj yabäñkut. ¹³ ✧ Täñpäkañ topän 7 u bämopi-ken äma kubä käronj wädäñjirän kañkuro uwä Äma Bureni-inik täño inam dapun bumik kañkut. Äma uwä tek käronji tewän wädäwäpäñ meran golpäñ täñpanipäj kupäñi-ken meran täñkuk.

¹⁴ ✧ Täñkañ gwäki pujiñ kudup uwä paki-inik, gubam paki, ba notek pujiñi ude. Täñpäj dapuriwä kädäp mebet udewani.

¹⁵ E, kuroñiwä kuräki-inik, ägo wabiwani. Ba mani kotäk uwä ume mañtapmak mämä ude bumik.

¹⁶ ✧ Täñpäkañ keru bure kädätä guk 7 ude yepmäñitkuk. E, meni-ken nanik päip, meni kukñi kukñi pärañi-inik kubä äbä itkuk. Täñkañ inami dapun edap bämop täñkañ ijik täyak udewani bumik ijiñ-yäñjirän kañkut.

¹⁷ Näk ude kañpäjä kuroñi-ken mañpäj yäpa äpmonpäpäñ kumbanitä-yäj patkuk. Ude täñjira keru bure kädätä näkä terak peñpäj ñode näwetkuk; Gäk umuntäweno. Näkägän intäjukun-inik ba mäden-inik itat. Ba irit mähemu näk yäk.

¹⁸ ✧ Unita nadätan? Näk kumäñpäj akuñkuro unitä api it yäpmäj ärowet. Täñkañ kumäk-kumäk ba geñi waki unitäjno yäma dätdät ba yäma ukät-ukät täño mähemu näk.

¹⁹ ✧ Täñpäkañ gäk imaka apiño ahäñjirä yabätan u, ba kämi ahäkta yäwani yabäwayäj täyan u kudup kañ kudän tä yäk.

²⁰ ✧ Täñ, gäk ketna bure kädätä guk 7 yepmäñ irira yabäno u, ba topän golpäñ täñpani 7 yabäno unitäjno mebari gäwera nadä; Topän 7 u äbot täñpani 7 u. Täñpäj udegän guk 7 u äbot täñpani unitäjno añeroniye 7 u yäk.

2

Efesus komeken äbot täñpanita man

¹ ✧ Eruk äma unitä ñode näwetgän täñkuk; Efesus nanik äbot täñpani täño añeronita man ñode kudän tä;

Äma guk 7 u keru bure kädätä yepmäñitkañ topän golpäñ täñpani 7 u gänañ kuñarani unitä inta ñode yäyak;

✧ **1:13:** Dan 7:13, 10:5 ✧ **1:14:** Dan 7:9, 10:6; Rev 2:18, 19:12; Rev 14:2 ✧ **1:16:** Hib 4:12; Rev 1:20; Rev 2:12,16; Rev 19:15,21 ✧ **1:18:** Ais 44:6, 48:12; Rev 2:8, 22:13 ✧ **1:19:** Rev 1:1 ✧ **1:20:** Rev 1:16, 2:1; Rev 3:1 ✧ **2:1:** Rev 1:16,20

2 ✨ Näk täktäkjin ba komi epänjin yabänpän-nadäk täyat. Ba bäräpi gänañ gwäk piminpän kuñatpän äma wakiwaki täñpanita gañani nadäk täkañ u imaka, tabänpän-nadäk täyat. Ba ñode imaka tabänpän-nadäk täyat; Äma ätutä nin aposoro yän jop yänirä in jop manman unitäño mebari kawä täreñkuk.

3 Ba in näka yänpän kehärom täñpän komi kadäni käronji nadäk täkañ upänkañ nämo kwitak täkañ.

4 In kädet tägatäga ude täñkuño upänkañ ñode unita nadänjira täga nämo täyak; Yäput penpän nadäkinik täñkuño kadäni uken näka gäripi pähap nadänkañ iron kädet iwatkuño apiño udegän nämo täk täkañ.

5 ✨ Unita bian siwoñi kuñatkuño unita juku pinpän bänepjin äyänjutkañ kädet pengän iwatkuño u äneñi kañ iwarut. Täñ, bänepjin nämo sukurenayän täño uwä näkä äreñpän intäño topän uwä api täyomägaret.

6 ✨ Täñpakañ imaka kubä täñirä nadäwa täga täyak uwä ñode; Näk Nikolas ämaniye täño kädetta taräki nadäk täyat intä unita udegän taräki nadäk täkañ.

7 ✨ Unita äma jukuni nikektä man Munapiktä äbot täñpani yäwetak ño juku penpän ket nadäwut. Äma kubä nadäkiniki nämo pewän putärewänkañ iwan täño kehäromi yäpmän äpayän täko uwä irit päya täño mujipi, Anututä epänken nanik u nakta api nadän imet yäk.

Smena komeken äbot täñpanita man

8 ✨ Eruk äma unitä ñode näwetgän täñkuk; Smena nanik äbot täñpani täño anjeronita man ñode kudän tä;

Äma intäjukun-inik ba mäden-inik it täyak, ba kumänpän kodak täñkuko unitä inta ñode yäyak;

9 ✨ In komi bäräpi nadänkañ ämawebe inamiken äma äpani-inik, jopi jäwäri ude it täkañ u tabänpän-nadäk täyat. (Upänkañ in jäwäri nämo, tunum pähapjin nikek.) Täñpakañ näk nadätat, Juda äma ätutä wäpjin yäpmän äpäkta sära man täwet täkañ. Täñ, Juda äma uwä Juda äma bureni nämo, u Satan täño äbot.

10 ✨ Täñpakañ mäden, imaka ahän taminayän täkañ unita nämo umuntäneñ. Nadäkañ? Satantä nadänjirän inken nanik ätu yämagut päñku komi yotken yepmanayän täkañ. Ude tänayän täkañ uwä intäño nadäkinikjin tänyabäkta kepma 10 ude api ahän tamek. Upänkañ kumän-kumän tadäpnayän täkañ unita nämo umuntäneñ. Nämo, Anutu täño man iyap täñpän ehutpän pen yäpmän kuñarirä irit kehäromi täño epmäget kudän api tamet.

11 ✨ Unita äma jukuni nikektä man Munapiktä äbot täñpani yäwetak ño juku penpän ket nadäwut. Äma kubä nadäkiniki nämo pewän putärewänkañ iwan täño kehäromi yäpmän äpayän täko uwä kumäk-kumäk namba 2 uwä api irepmirek yäk.

Pegamum komeken äbot täñpanita man

12 ✨ Man ude yänpän äma unitä ñode näwetgän täñkuk; Pegamum nanik äbot täñpani täño anjeronita man ñode kudän tä;

Äma päip meni kukñi kukñi pärañi-inik yäpmän kuñat täyak unitä inta ñode yäyak;

13 ✨ Intä kome it täkañ unitäño mebari nadätat. Kome uken Satantä intäjukun-inik it täyak upänkañ in wäpna biñam injit-inik täñpän kuñat täkañ.

✨ 2:2: Rev 2:19; Rev 3:1,8,15, 1Jo 4:1 ✨ 2:5: Rev 2:16,22; Rev 3:3,19 ✨ 2:6: Sam 139:21 ✨ 2:7: Stt 2:9; Rev 22:2,14,19 ✨ 2:8: Rev 1:17 ✨ 2:9: 2Ko 11:14-15; Jem 2:5; Rev 3:9 ✨ 2:10: Mat 10:28, 2Ti 4:8; Jem 1:12; Rev 3:11 ✨ 2:11: Rev 20:14, 21:8 ✨ 2:12: Ais 49:2; Rev 1:16 ✨ 2:13: Rev 3:8

Satan tãño kome uken man buramik ämana wãpi Antipas uwã kumãñ-kumãñ utkuño upãñkañ nadãkinikjintã nãka äwo nãmo yãñkuñ.

14 ✧ Tãñpãkañ tãktãkjin ätuta nadãwa tãga nãmo tãk tãyak uwã ñode; In bãmpojin-ken Balam tãño kãdet iwarani ätu itkañ. Balam u nadãkañ. U Balaktã Isrel nanik peñ yãwet-pewãn waki kãdet iwatneñta iwetpãñ iwojãrek tãñkuk. Waki kãdet uwã anutu jopi nadãñ yãmiñpãñ anutu jopita ärawa tãñpani tãño ketem nanikuñ, ba kubokãret kãdet iwatkuñ.

15 Tãñpãkañ udegãn, in bãmpojin-ken Nikolas tãño kãdet iwarãn tãwanitã itkañ.

16 Unita in bãnepjin äyãñurut. Bãnepjin nãmo äyãñutnayãñ tãño uwã nãk bãrãñek ahãñ tamiñpãñ mena pãrañi unitã äma udewani iwan api tãñ yãmet.

17 ✧ Unita äma jukuni nikektã man Munapiktã äbot tãñpani yãwetak ño juku penpãñ ket nadãwut. Äma kubã nadãkiniki nãmo pewãn putãrewãnkañ iwan tãño kehãromi yãpmãñ äpayãñ tãko uwã ketem kãbop nanik wãpi mana upãñ api ima nãñpek. Ude tãñpãñ mobã paki kubã terak wãpi kodaki kudãn tãñpãñ api imet. Tãñpãkañ wãpi kodaki uwã mãhemi-tãgãn kanpãñ nadãk api tãñpek yãk.

Taiataira komeken äbot tãñpanita man

18 ✧ Eruk man ude yãñpãñ äma unitã ñode nãwetgãn tãñkuk; Taiataira äbot tãñpani tãño añeronita man ñode kudãn tã;

Anutu tãño nanaki, dapuri kãdãp mebet udewani nitek ba kuroñi kurãki-inik, ägo wabiwani nikektã inta ñode yãyak;

19 Tãktãkjin kudup yabãñpãñ-nadãk tãyat. Ba bãnep iron tãñit, nadãkinik ikek kuñarit, ba bãrãpi gãnañ gwãk pimiñpãñ kuñat tãkañ u kudup tabãñpãñ-nadãk tãyat. Ba ämawebe-ken tãñkentãk mebãri mebãri tãñ yãmik tãkañ u imaka, yabãñpãñ-nadãk tãyat. Burenì, kãdet tãgatãga bian tãk tãñkuño u yãrepmitpãñ apiño säkgãmãn-inik tãk tãkañ.

20 ✧ Upãñkañ nãk ñode unita nadãñira tãga nãmo tãyak; In webe ärowani wãpi Jesebel u nadãñ imiñpãñ jop kankañ irirã nãk profet yãñ jop yãk tãyak. Jop man ude yãwetpãñ ämanaye yãñ-yãkñat-pewãn kubokãret tãñit anutu jopi nadãñ yãmiñpãñ anutu jopita ärawa tãñpani tãño ketem nak tãkañ.

21 Ude tãñirã webe unitã bãnepi äyãñutta itsãmãñ yãpmãñ äbut. Ude itsãmburopãñ bãnepi nãmo äyãñutpãñ kubokãret kãdet mãde ut imikta nãmo yãyak.

22 Unita nãk webe u tãñpewa komi api nadãwek. Ba äma, webe ukãt epãn waki tãk tãkañ unitã webe u mãde nãmo ut iminayãñ tãño uwã komi wakiinik api ahãñ yãmek.

23 ✧ Tãñpãñ äperiye nanak kumãñ-kumãñ api dãpet. Ude tãñira äbot tãñpanitã nãka ñode api nadãneñ; U bãnep nadãk-nadãknin kudup nibãñpãñ nadãwãn tãrewani yãk. Ba nin äma kuduptagãn tãktãknin tãño kowata api dãpmãñ tãrewek yãñ api nadãneñ.

24 Tãñpãkañ Taiataira nanik äbot tãñpani in ätutã webe unitãño jopman u mãde ut imiñkuñ. Ba äma ätu Nin Satan tãño nadãk kãbop nanik u iwat tãkamãñ yãñ yãk tãkañ äma udewanita mãde ut yãmik tãkañ. Eruk inta äneñi bãrãpi kubã nãmo api tamet.

✧ 2:14: Nam 22:1-24:25; Nam 25:1-2; Nam 31:16, 2Pi 2:15 ✧ 2:17: Kis 16:4,14-15; Jon 6:48-50; Ais 62:2; Rev 3:12, 19:12 ✧ 2:18: Rev 1:14-15 ✧ 2:20: 1Kn 16:31, 2Kn 9:22; Rev 2:14 ✧ 2:23: Sam 7:9; Jer 11:20; Jer 17:10, 2Ti 4:14; Rev 20:12-13

25 ✧ Tãŋpãŋ ŋode kaŋ tãŋput; Kãdet tãga yãpmãŋ kuŋat tãkaŋ ugãnpãŋ iŋit-inik tãŋpãŋ yãpmãŋ kuŋarirã äneŋi api äbet.

26-27 ✧ Tãŋ, äma kubã nadãkiniki nãmo pewãn putãrewãkaŋ iwan tãŋo kehãromi yãpmãŋ äpayãŋ tãko uwã guŋ ämata intãjukun it yãmikta nãkã kehãromi api imet.

Ude tãŋira mana buramiwut yãŋpãŋ kãbotinik dãpmãŋ kãrapmit tãkaŋ ude pãrip-pãriptã api dãpmãŋ kãrapmirek yãk. *Sam*
2:9

Kehãromi, äma udewanita yãmayãŋ tãyat uwã kehãromi Nanatã naminŋkuko udegãn.

28 ✧ Kehãromi u yãmiŋpãŋ guk pãhap wãpi äbãyãŋek u imaka, api yãniŋ kirewet.

29 Unita äma jukuni nikektã man Munapiktã äbot tãŋpani yãwetak ŋo ket nadãwut yãk.

3

Sadis komeken äbot tãŋpanita man

1 ✧ Eruk man ude yãŋpãŋ äma unitã ŋode nãwetgãn tãŋkuk; Sadis nanik äbot tãŋpani tãŋo aŋeronita man ŋode kudãn tã;

Äma Anutu tãŋo Munapik 7 u ba guk 7 u yãpmãŋ kuŋat tãyak unitã inta ŋode yãyak; Nãk tãktãkjin kudup yabãŋpãŋ-nadãk tãyat. Ämatã tabãŋirã kodaki bumik kuŋat tãkaŋ upãŋkaŋ bãneŋjin kumbani.

2 Unita in dãpureŋpãŋ nadãkinikjin tãpuri itkaŋ kumbayãŋ tãyak u äneŋi tãŋpewã kodak tãŋpãŋ kehãromi nikek kaŋ irut. Nadãkaŋ? Tãktãkjin Anutuna iŋamiken kãwa nãmo tãgak tãyak.

3 ✧ Unita imaka tamĩnpãŋ taniŋ kirewani ba tãwetpãŋ tãwoŋãrewani unita äneŋi juku piŋpãŋ yãpmãŋ kuŋatpãŋ bãneŋjin äyãŋurut. Tãŋpãkaŋ nãmo kikiŋurãwã nãkŋa iwantã-yãŋ api tãdot tamet. Nãkŋo kadãnina nãmo nadãŋirã api tãdot tamet.

4 ✧ Tãŋpãkaŋ Sadis äbot tãŋpani in ätu itkaŋ uwã tekjin kome tãŋo garok nãmo yãpurã ijiŋkuŋ. Äma udewani unita nadãwa tãga tãk tãyak unita äma udewani tek paki tãŋkaŋ nãkkãt bok api kuŋatne.

5 ✧ Nadãkaŋ? Äma kubãtã nadãkiniki nãmo pewãn putãrewãkaŋ iwan tãŋo kehãromi yãpmãŋ äpayãŋ tãko uwã tek paki udewani iniŋ kirewa tãŋpãŋ kuŋarirãn irit kehãromi tãŋo wãpi tawaŋ terak wãpi nãmo api awãhuret. Nãmo inik, wãpi u Nana-kãt aŋeroniye iŋamiken api yãŋahawet.

6 Unita äma jukuni nikektã man Munapiktã äbot tãŋpani yãwetak ŋo ket nadãwut yãk.

Filadelfia komeken äbot tãŋpanita man

7 ✧ Eruk man ude yãŋpãŋ äma unitã ŋode nãwetgãn tãŋkuk; Filadelfia nanik äbot tãŋpani tãŋo aŋeronita man ŋode kudãn tã;

Imaka bureni tãŋo mãhemi, äma kudupi unitã Devit tãŋo ki yãpmãŋ kuŋatpãŋ yãma dãrirãn äma kubãtã äneŋi yãput-pipinaŋi nãmo. Ba yãma yãput pipiŋirãn äma kubãtã äneŋi dãtñaŋi nãmo. Unitã inta ŋode yãyak;

8 ✨ Nāk tāktākjin yabāñpāñ-nadāk täyat. Täñpākañ nāk yāma dāt tamiñkuro ño āma kubätä āneñi yāput-pipinañi nāmo. Ba intāño kehāromijin täpuri-inik pat tamitak u nadätat. Kehāromijin täpuri upāñkañ ehutpāñ manna biñam yāpmāñ kuñatpāñ nāka āwo nāmo yāñkuñ.

9 ✨ Unita ñode nadāwut; Satantā ābotken nanik āma ātutā Nin Juda āma yāñ yāk tākañ upāñkañ Juda āma bureni nāmo, udewani peñ yāwetpewa inken ābāñkañ gukut imāpmok api tāñ tamineñ. Ude täñpāñ inta nadāñ tamikinik tāk täyat u api nadāwā tāreneñ.

10 ✨ Täñpākañ komi bārāpi gānañ nadākinikjin nāmo pewā putārewāpāñ nāka kwikinik itsāmbut yāñ man tāwetkuro u bureni iwat tākañ. Unita āmawebe komeni komeni uken kadāni waki ahāwayāñ tāko uwā inken nāmo ahāwekta api peñpipiwet. Täñkañ kadāni waki uwā āmawebe kuduptagāñ api täñyabāwek.

11 ✨ Täñpākañ kadāni kārōñi nāmo itkañ pengāñ api ārewero unita imaka iñitkañ u nāmo pewā putārewek. Ude täñayāñ tāño uyaku epmäget kudāñ inta biñam iwoyāwani u āma kubätä tāga nāmo api täyomāgarek.

12 ✨ Nadākañ? Āma kubā nadākiniki nāmo pewāñ putārewānkañ iwan tāño kehāromi yāpmāñ āpayāñ tāko uwā Anutuna tāño kudupi yot kuñat kehāromi kubā ude api tewet. Tewekañ āma u kudupi yot uken api it yāpmāñ ārowek. Täñpākañ āma uterak Anutuna tāño wāpi api kudāñ tāwet. Ba Anutuna tāño yotpārare, wāpi Jerusalem Kodaki kunum gānañ Anutuna-ken nanik āpāk täyak unitāño wāpi, ba nākñaken wāpna kodaki āma uterakgāñ api kudāñ tāwet.

13 ✨ Unita āma jukuni nikektā man Munapiktā ābot täñpani yāwetak ño ket nadāwut yāk.

Laodisia komeken ābot täñpanita man

14 ✨ Man ude yāñpāñ āma unitā ñode nāwetgāñ tāñkuk; Laodisia nanik ābot täñpani tāño añeronita man ñode kudāñ tā;

Man bureni māhemi-inik, kubā-yāñ kubā-yāñ nāmo täñpani unitā imaka kuduptagāñ Anututā pewāñ ahāñkuño unitāño māhemi-inik it täyak. Unitā inta ñode yāyak;

15-16 ✨ Nāk tāktākjin kudup yabāñpāñ-nadāk täyat. Irit kuñat-kuñatjin uwā ume udewani. In ume kekeki ude kuñarirā nāñpa gārīpi nāmo täñpākañ menaken nanik añeñ māba-kunayāñ täyat ño! In ume sākgāmāñ, māñiri-inik ude nāmo kuñat tākañ, ba ume komiinik ude nāmo kuñat tākañ. Māñiri-inik ude kuñatneñ, ba komiinik ude kuñatneño uyaku tāga nadāwet. Upāñkañ in ude nāmo kuñat tākañ!

17 ✨ Täñkañ in ñode yāk tākañ; Nin tuñum āma yāñ yāk tākañ. Imaka imaka māyap yāpumāño unita sākgāmāñ itkañ imaka kubāta nāmo wāyākñek tākamāñ yāñ nadāk tākañ. Upāñkañ ude nāmo! In mebārījin nāmo nadāwā tumāk tākañ. Nākā tabāñjira āpani-inik, jopi jāwāri ude kuñat tākañ, ba dapunjin tumbani, morāñjinik kuñat tākañ.

18 ✨ Unita jukuman kubā ñode tāwera nadāwut; In nākken gol moneñ sākgāmāñ u yāpmāñpāñ tuñumjin nikek tākot. Ba nākken tek paki suwanpāñ yāpmāñkañ māyākjin kañ täñpipiwut. Ude täñkañ dapunjin yāpātāgakta marasin nākken suwanpāñ dapunjin-ken ārutkañ dapun sākgāmāñ kañ ijiwā tumbut.

✨ 3:8: 1Ko 16:9; Rev 2:2 ✨ 3:9: Rev 2:9; Ais 45:14; Ais 49:23; Ais 60:14 ✨ 3:10: Luk 21:19, 2Ti 2:12 ✨ 3:11: Rev 2:10,16 ✨ 3:12: Ais 62:2, 65:15; Ese 48:35; Rev 14:1, 21:2 ✨ 3:14: Rev 1:5, 19:11; Kol 1:15 ✨ 3:15-16: Rom 12:11; Rev 2:2 ✨ 3:17: Hos 12:8, 1Ko 4:8; Luk 12:21 ✨ 3:18: Ais 55:1; Jem 2:5; Rev 3:5, 4:4; Rev 16:15

19 ✧ Nadākaŋ? Ämawebe nadāŋ yāmikinik tāk täyat unitäŋo irit kuŋat-kuŋari yäpä-siwonŋakta komi yämiŋjit, yabāŋ yāŋpāŋ yāwetpāŋ yāwoŋarek tāk täyat. Unita inä ehutpāŋ kehārom taŋpāŋ bāneŋjin äyāŋurut.

20 ✧ Täŋpākaŋ nāk yāma terak kwäpkwäp yäpuritat ŋo nämo nadākaŋ? Eruk, āma kubätä manna nadāŋpāŋ yāma dāt namayaŋ tākō uwä, unitä yot gānaŋ āroŋpāŋ itpāŋ ukāt ketem bok api näde.

21 ✧ Ba āma kubä nadākiniki nämo pewān putārewānkaŋ iwan tāŋo kehāromi yāpmāŋ äpayāŋ tākō uwä näkkāt wāpnek biŋam ikek bok itta api nadāŋ imet. U nanatä nadāŋ namiŋkuko udegān api nadāŋ imet. Nāk komi epān tāŋtāŋgān iwan tāŋo kehāromi yomāgatkuro unita Nankāt wāpnek biŋam ikek bok itta nadāŋ namiŋkuk.

22 Unita āma jukuni nikektä man Munapiktä äbot tāŋpani yāwetak ŋo ket nadāwut yāk.

4

Kunum gānaŋ Anutu iniy oretkuŋ

1 ✧ Imaka kudup u yabāŋpāŋ-nadāŋkuro u punin terak dapun täŋpāŋ kaŋkut; Kunum gānaŋ yāma kubä tumāŋirān. Kaŋ irira man kotāk, womat māmā bumik pengān nadāŋkuro unitägān āneŋi ahāŋkaŋ ŋode näwetgān tāŋkuk; Gāk päbä imaka ahākta yāwani ŋo gāwoŋārewa ka yāk.

2 ✧ Ude yāŋirān uterakgān Munapiktä magārirān kaŋkut; Kunum gānaŋ āma ārowani tāŋo māŋirani bāgup kubä itkuko uterak āma kubä maŋjirān.

3 ✧ Maŋjirān kaŋkuro uwä gweŋi gāmāni bok bumik āgo wabiŋ irirān. Täŋpākaŋ maŋit irani u gwāki terakā gāmok wāra kudān säkgāmān-inik unitä yewa tāŋkuk. Gāmok wāra uwä mobā gweŋi āgo wabiwani bumik.

4 ✧ Täŋpākaŋ maŋit irani u it gwājiŋkuŋo uwä maŋirani bāgup āneŋi 24tä itkuŋ. Täŋpāŋ maŋirani bāgup 24 uterak āma ekāni 24tä maŋit äyāŋutkuŋ. Āma 24 uwä tek paki-inik yamāŋpāŋ gwāki-ken āma ārowani tāŋo gwäpä säkgāmān, golpāŋ tāŋpani nikek unitä itkuŋ.

5 ✧ Eruk maŋirani bāgup bāmopi-ken itkuko u gānaŋ yäpä ba iromāŋ māmā pähap ahāŋ irirān iŋam dādān-ken topān mebet 7 ude ijiŋkuŋ. Topān mebet 7 u Anutu tāŋo munapik 7 u.

6 ✧ Ude kaŋpāŋ āneŋi, maŋirani bāgup u iŋam dādān-ken gwāgu säkgāmān, kwawanigān, ijiwä tumāŋ-kuk.

Ude tāŋkaŋ maŋirani bāgup dubini-ken kukŋi kukŋi imaka kuŋat-kuŋat ikek yarābok-yarāboktä itkuŋ. U uwä iŋami kāda ba mādeni kāda dapuri nikekgān.

7 Kubä uwä laion udewani. Kubāwä bulimakau āmani bumik. Kubāwä āma iŋam dapun bumik. Kubāwä siāŋ piāŋ kuŋat tākaŋ udewani.

8 ✧ Imaka kuŋat-kuŋat ikek 4 u piri 6 nikekgān. Ba gupi kudup, ba jiroki-ken imaka, dapuri nikekgān. Unitä kepma bipani, tārek-tāreki nämo ŋode yāk tākaŋ;

Ekāni Anutu täŋpāmerek, u kudupitā kudupitā kudupi-inik. Itkukotä itak. Unitägān api irek.

✧ 3:19: 1Ko 11:32; Rev 2:5 ✧ 3:20: Jon 14:23, 1Jo 2:24 ✧ 3:21: Mat 19:28 ✧ 4:1: Rev 1:1,10
 ✧ 4:2: Sam 47:8; Ais 6:1; Rev 4:9 ✧ 4:3: Ese 1:28 ✧ 4:4: Ais 24:23; Rev 3:18, 6:11 ✧ 4:5: Ese 1:13; Rev 1:4, 8:5; Rev 11:19, 16:18 ✧ 4:6: Ese 1:5-10,22; Ese 10:14 ✧ 4:8: Ais 6:2,3; Ese 1:18, 10:12; Rev 1:4,8

9 ✧ Tänpäkaŋ imaka kuŋat-kuŋat ikek 4 unitä irit mäheŋi mäŋirani bägup säkgämän terak it täyak u oraŋ imiŋpäŋ iniŋ orerit, bänep täga man iwerit täk täkaŋ.

10 ✧ Ude täk täkaŋ-ken uken äma ekäni 24 unitä irit kehäromi mäheŋi maŋirani bägup terak it täyak u iŋamiken gwäjiŋ äpmonj imiŋpäŋ gwäpäni säkgämän gämori-ken peŋkaŋ ŋode yäk täkaŋ;

11 Ekäninin Anutu epmäget kudän ba wäpi biŋam ba kehäromi, gäkä mäheŋi täŋiri säkgämän täk täyak. Imata, gäkägän imaka kuduptagän u pewi ahäŋkuŋ. Ba gäkŋaken nadäk terak imaka kuduptagän ahäŋ moreŋkuŋo itkaŋ.

5

Netätä buk nämo pirärewni täga pirärewek?

1 ✧ U kaŋpäŋ uterakgän ŋode kaŋkut; Äma maŋirani bägup säkgämän terak it täyak u keru bure kädätä buk wagupani kubä iŋit irirän kaŋkut. Buk uwä mädeni käda ba gämori käda kudän ikekgän. Tänpäkaŋ buk u ämatä jop pipiyäneŋo udetä nämäk 7päŋ kehäromigän yäpmäŋ gatäwani. 2 Tänpäŋ äneŋi aŋero kehäromi kubä kaŋkut. Unitä gera terak ŋode yäŋkuk; Äma siwoŋi netä unitä buk ŋonitäŋo nämäk ketärenpäŋ täga pipiyäwek?

3 Ude yäŋirän kunum gänaŋ ba kome terak ba kumbani mäjotä irani-ken kubätä buk u täga pipiyäŋpäŋ daninaŋi nämo täŋkuk.

4 Äma kubätä täga itpäŋ buk u daninaŋi nämo kaŋkuro unita butewaki nadäŋpäŋ konäm bumta kotkut.

5 ✧ Konäm korira äma ekäni 24 ukät nanik kubätä ŋode näwetkuk; Koreno yäk. Nadätan? Juda täŋo äbotken nanik Laion kubä ahäŋkuk. U Devit täŋo orani wäpi biŋam ikek unitä ämik tänpäŋ iwan täŋo kehäromi yäpmäŋ äpuko unita buk unitäŋo nämäk 7 u ketärenpäŋ täga pipiyänaŋi yäk.

Tom Bätaki-tägän buk u täga pirärewek

6 ✧ Ude yäŋirän kaŋkut; Tom Bätaki kubä, kumäŋ-kumäŋ urani bumik unitä imaka kuŋat-kuŋat ikek 4 ukät äma ekäni 24, maŋirani bägup säkgämän it äyähutkuŋo u bämopi-ken käroŋ wädäŋirän kaŋkut. Joŋani 7, dapuri udegän 7. Joŋani ba dapuri 7 uwä Anutu täŋo munapik 7 komeni komeni yäniŋ kireŋpewän kwani it yäpmäŋ kukaŋ u.

7 ✧ Ude kawakaŋ Tom Bätakitä päŋku äma maŋirani bägup säkgämän it täyak unitäŋo keru bure kädä buk u irirän yäpuk.

8 ✧ Buk nämo pipiyäwani u yäpmäŋkaŋ irirän imaka kuŋat-kuŋat ikek 4 ukät äma ekäni 24 unitä Tom Bätaki gämori-ken gwäjiŋ äpmonj imiŋkuŋ. U kubäkubätä wagäm-kät gäpe golpäŋ tänpäŋpäŋ iŋitkuŋ. Tänpäkaŋ gäpe u gänaŋ naniktä gupe käbäŋi gäripi nikek abuk. Gupe uwä Anutu täŋo kudupi ämawebe unitäŋo yäŋapik man.

9 ✧ Tänpäkaŋ äma ekäni 24 ukät imaka kuŋat-kuŋat ikek 4 unitä kap kodaki kubä ŋode teŋkuŋ; Gutkuŋo unita buk unitäŋo nämäk ketäreka wäpka biŋam ikek itan. Gäkŋo nägätkatä komeni komeni, äbori äbori uken nanik äma gupi iŋam

✧ 4:9: Dan 4:34, 6:26; Dan 12:7; Rev 4:2,10 ✧ 4:10: Rev 4:9; Rev 5:1,7,13; Rev 6:16; Rev 7:10,15, 19:4, 21:5 ✧ 5:1: Rev 4:2,10; Ais 29:11; Ese 2:9-10 ✧ 5:5: Stt 49:9; Ais 11:1,10; Rev 22:16 ✧ 5:6: Sek 4:10; Jon 1:36; Rev 1:4, 5:12; Rev 13:8 ✧ 5:7: Rev 4:2,10 ✧ 5:8: Rev 8:3-4, 14:2; Rev 15:2; Sam 141:2 ✧ 5:9: Sam 33:3, 40:3; Sam 96:1, 98:1; Sam 144:9; Rev 14:3

dapun inigän inigän, ba man kotäk mebäri mebäri yäwani suwanṅpäṅ yepmaṅṅi Anututa biṅam täṅkuṅ.

10 ✧ Ämawebe uwä irit kehäromi täṅṅo äbot ude itkaṅ Anutunin täṅṅo bämop ämaniye ude kuṅatneṅta yepmaṅkuṅ.

Ude yepmaṅkuno unita kome terak intäjukun itkaṅ kaṅiwat epän api täneṅ yäk.

11 ✧ Täṅṅpäkaṅ äneṅi kaṅpäṅ nadäṅkuro uwä ṅode; Äma ärowani täṅṅo maṅirani bägup säkgämän ba imaka kuṅat-kuṅat ikek 4 ukät äma ekäni 24 u irirä anjero mäyap-inik, 1,000 ini äbot-äbot ba 10,000 ini äbot-äbot unitä äbä it gwäṅiṅpäṅ mämä pähap täṅirä nadäṅkut.

12 ✧ Täṅkaṅ gera terak man ṅode yäṅkuṅ; Tom Bätaki kumäṅ-kumäṅ urani u siwoṅi-inik unita kehäromi, täṅbumbum ba nadäwä tärek ba wäpi biṅam, epmäget kudän, iniṅoret-oret, ba bänep täga man iwet-iwet u kumän-tagän inita biṅam täyak!

13 ✧ Täṅṅpäkaṅ imaka kuṅat-kuṅat ikek kunum gänaṅ, kome terak, kumbani mäjotä irani-ken ba gwägu pähap gänaṅ itkuṅṅo u kuduṅtagäntä ṅode yäṅirä nadäṅkut;

Äma maṅirani bägup säkgämän uterak it täyak ukät Tom Bätaki bok, iniṅoret-oret, wäpi biṅam, epmäget kudän ba kehäromi pat yämitak udegän pen pat yämik täyon!

14 Ude yäṅirä eruk, imaka kuṅat-kuṅat ikek 4 unitä ṅode yäṅkuṅ; U bureni-inik! Täṅṅpäkaṅ äma ekäni 24 unitä gwäṅiṅ äpmon yämiṅpäṅ äma bägup säkgämän terak it täyak ukät Tom Bätaki u yäniṅ oretkuṅ.

6

Hos 4 unitäṅṅo manbiṅam

1 ✧ Täṅṅpäkaṅ äneṅi ijiwa kwäpäṅ kaṅkut; Tom Bätaki unitä buk nämäk 7päṅ kehäromi yäpmäṅ gatäwani u iṅitkaṅ nämäk kubä ketäreṅkuṅ. Ketäreṅirän imaka kuṅat-kuṅat ikek 4 ukät nanik kubätä iromäṅ kotäk terak gera ṅode yäṅkuṅ; Abi! yäk.

2 ✧ Ude yäwänkaṅ hos paki kubätä uterakgän äbäṅirän kaṅkut. Hos paki uterak äma kubä itkuko uwä äpa kuek ikek. Täṅpäṅ äma ärowani täṅṅo gwäpä imäkaṅ komi äma täṅṅo kehäromi yäpmäṅ äpani ude täṅpäṅ komi äma mäyap komeni komeni däpmäṅ paotta äneṅi kuṅkuṅ.

3 Täṅṅpäkaṅ Tom Bätakitä nämäk buk uterak yäpmäṅ gatäwani namba 2 u ketäreṅirän imaka kuṅat-kuṅat ikek namba 2tä yäṅkuṅ; Abi! yäk.

4 Yäṅirän hos gämäni kubätä äbä ahäṅkuṅ. Hos gämäni uterak äma itkuko u kome terak bätaki säkgämän irit wärämurirän ämatä kowata kowata ämiṅ kumäkta kehäromi imani. Ba kadä taṅi kubä kerik-ken pewani iṅirirän kaṅkut.

5 Täṅṅpäkaṅ Tom Bätakitä äneṅi nämäk namba 3 u ketäreṅirän imaka kuṅat-kuṅat ikek namba 3tä yäṅkuṅ; Abi! yäk. Ude yäwänä uterakgän dapun täṅpäṅ kaṅkut; Hos kubiri kubätä äbä ahäṅkuṅ. Äma hos kubiri uterak itkuko uwä ketem täṅṅo bäräpi wohurani kubä iṅitkuṅ.

6 Iṅirirän imaka kuṅat-kuṅat ikek 4 u bämopi-ken äma täṅṅo man kotäk bumik kubätä ahäṅpäṅ äma hos terak itkuko u ṅode iwerirän nadäṅkut; Gäk päṅku kome terak epän täṅjiri ketem täpuri kubä suwakta gwäki ärowani-inik api

peney yäk. Saguom kubäkubä gwäki tanj, 5 kina ude yäk. Täñkañ olip gakñj ba wain ume nämo täñpewi waney yäk.

7 Täñpäkañ Tom Bätakitä äneñi nämäk namba 4 u ketärenjirän imaka kuñjat-kuñjat ikek namba 4tä yänjuk; Abi! yäk.

8 ✧ Yäwänä dapun täñpäñ hos puñji jänwam bumik kubätä äbä irirän kañkut. Äma hos uterak itkuko u wäpi Kumäj-kumäj. Äbänjirän kubä wäpi Geñj Wakitä tuängän iwatkuk. Täñpäkañ kome terak ämawebe yäpmäj daniwä äbot pähap 3 ude jop irirä äbot namba 4 uken kumäj-kumäj pewän ahäka kehäromi yämani. U ämawebe äbot u kumäj-kumäj däpmaäta ämik, nakta jop irit ba käyäm pewän ahänkuñ. Ba ämawebe u däpmaäta tom komi komi yäniñ kireñkumän.

9 Täñpäkañ Tom Bätakitä äneñi nämäk namba 5 u ketärenjirän kañkut. Ämawebe Anutu täño manta nadäkinik täñpäñ manbiñam yänahänjirä däpani ätu unitäño mäjoni, alta gämori-ken irirä yabänkut.

10 ✧ Ämawebe uwä gera terak Anutu ñode iwet yabänkuñ; O Ekäni intäjukun-
inik, yänkehäromtak mähe mi kudupi, kome ämatä nidäpmañ-pewä kum-
bumäño u kowata bäräñej api däpmañ tärewen ba nämo?

11 ✧ Ude yänjirä tek paki ini-ini yäniñ moreñpäñ ñode yäwetkuk; Kämi. Kristo täño watä epän täñpani notjiye ätu, in tadäpuño udegän ätu däpmaäta yäwani u däpmaäkgän täñjirä kowata api däpmañ tärewet yäk.

12 ✧ Täñpäkañ Tom Bätakitä äneñi nämäk namba 6 u ketärenjirän kenäj pähap kwainjuk. Kwainjirän edap bipmäñ utpäñ käbot jiburani ude äworeñkuk. Ba komepaktä nägät äworeñkuk.

13 ✧ Ba guktä kunum terak nanik täreñpäñ kome terak mañkuñ, wama mujip mäniñ tanji piänpewän täreñ mak täkañ ude.

14 ✧ Ba kunumtä udegän, tek gwäjik täkamäj ude ini gwäjinpäñ paotpeñ kuñjuk. Täñjirän pomkät, kome gwägu bämopi-ken irani u kuduptagän ini iranitä akumañ paotpeñ kuñkuñ.

15 ✧ Ude ahänjirän kome ni kome ni uken nanik äma ärowani ba epän watä äma jopi, ba komi äma täño intäjukun äma, ba tuñum äma kehäromi nikek, ba ärowani äpani kuduptagän päñku mobä gänañ ba mobä käwut-ken käbop itkan ñode yänkuñ;

16 ✧ Pom ba mobä intä äpäñpäñ nidäpmañ-pewä paoritna äma mañjirani bägup säkgämän terak it täyak u dapuri-ken ahänetawä! Ba Tom Bätaki täño kokwawak kañ-ahänetawä yän yänkuñ.

17 ✧ Eruk yarä unitäño kokwawak kadäni pähap ahätak unita äma netä unitä täga api irek?

7

Äma damani-ken wären täñpani

1 ✧ Imaka u käwa täreñjirän eruk añero 4 ude yabänkut. Unitä kome gägäni 4 uken kuñjatkañ kome täño mäniñ 4 ude yepmäñitpäñ yäniñ bitnäñkuñ. Kome terak, gwägu terak ba päya terak mäniñ äneñi nämo piäwekta ude täñkuñ.

✧ **6:8:** Jer 15:1-3; Ese 5:12,17; Ese 14:21; Ese 33:27 ✧ **6:10:** Rev 16:7; Lo 32:43; Sam 79:10 ✧ **6:11:** Rev 3:18, 7:9,13; Rev 19:14 ✧ **6:12:** Mat 24:29; Apos 2:20; Rev 8:12 ✧ **6:13:** Ais 34:4 ✧ **6:14:** Ais 34:4; Rev 16:20 ✧ **6:15:** Ais 2:10,19,21 ✧ **6:16:** Luk 23:30; Rev 4:2,10 ✧ **6:17:** Jol 2:11; Neh 1:6; Mal 3:2 ✧ **7:1:** Jer 49:36; Dan 7:2

² Täñjirä edap abani käda añero kubä äbäjirän kañkut. U Anutu irit kehäromi mähemi täño wären yäpmäj kuñatkuk. Yäpmäj kuñatkañ añero 4 u kome terak ba gwägu terak täñpäwak täkta kehäromi yämani uwä gera terak ñode yäwetkuk;

³ ✧ In kome, gwägu ba päya bäräñeñ nāmo täñpä waneñ. Intäjukunä nintä Anutu täño watä epän ämawebeniye damani terak Anutunin täño wären tänayäj yäk.

⁴ ✧ Ude yäjkañ Isrel ämawebe u bämopi-ken nanik ämawebe Anutu täño wären ikek u kudup 144,000 yäj yäjirän nadäjkut.

⁵ Täñpäkañ Isrel ämawebe kuduhtagän äbot 12. Äbot kubäkubä u gānañ nanik ämawebe 12,000-12,000 ude Anutu täño wären niked ñode yäpmäj danin yepmañkuñ;

Juda täño äbotken nanik äma 12,000.

Ruben täño äbotken nanik äma 12,000

Gat täño 12,000

⁶ Ase täño 12,000

Naptali täño 12,000

Manase täño 12,000

⁷ Simeon täño 12,000

Livai täño 12,000

Isasa täño 12,000

⁸ Sebulun täño 12,000

Josep täño 12,000

Benjamin täño 12,000

Äma mäyap Anutu iñamiken itkañ inij oretkuñ

⁹ ✧ Täñpäkañ imaka u kañpäñ nadäwa täreñirän äneñi kubä ñode kākän täñkut; Äbot pähap-inik, äma kubätä täga daninañi nāmo, ämawebe äbori äbori, komeñi komeñi, gupi iñam dapun inigän inigän, ba man kotäk mebäri mebäri yāwani, äbot pähap u äma mañirani bāgup säkgämän uterak itkuko ukät Tom Bätaki u dubini-ken karon wädäjirä yabäjkut. Äbot pähap u tek paki nikedgän, keritä imuk päham initkañ man gera terak ñode yäjkuñ;

¹⁰ ✧ Anutunin, mañirani bāgup säkgämän terak it täyak ukät Tom Bätaki, yäpätägak täño mähemi-inik itkamän.

¹¹ Täñpäkañ mañirani bāgup säkgämän dubini-ken äma ekäni 24 ukät imaka kuñat-kuñat ikek 4 u irirä añero kuduhtagän itgwäjinñkuñ. Itgwäjinñpäñ bāgup säkgämän u dubini-ken kome terak iñami yäpä-äpmonñpäpäñ patkuñ. Ude patkañ Anutu inij oretpäñ ñode yäjkuñ;

¹² ✧ Bureni!

Inij oretoret, epmāget kudän, nadäwä tarek, bānep täga man iwet-iwet, wäpi biñam ärowani pähap, ba kehäromi u Anutunintä mähemi täñpäñ tarek-täreki nāmo it yäpmäj äroton! U bureni-inik!

¹³ ✧ Näk ude käwa täreñirän äneñi äma ekäni 24 ukät nanik kubätä näwetkuk; Ämawebe tek paki niked u netä? De naniktä äbuñ?

¹⁴ ✧ Ude näwet yabäjirän kowata ñode iwetkut; Äma ärowanina, uwä gākä nadātan. Ude iwerawä näwetkuk; Ätu ñowä iwan kerit terak butewaki ba komi pähap gānañ naniktä äbuñ yäk. Unitäño teki uwä Tom Bätaki täño nägärpäñ ärutpak tañkuñ yäk.

15 ✨ Ude täñkuŋo unita Anutu täño mañirani bägup säkgämän u dubini-ken itkañ bipani kepma unitä yotken watä epän täñ imik täkañ.

Täñirä äma mañirani bägup säkgämän terak it täyak unitä yabäñ yäwatpäñ watäni it yämik täyak.

16 ✨ Täñpakañ nakta ba umeta äneñi kubä nämo api yeneñ.

Ba edaptä komi nämo api yewek. Ba komi kädäp ikektä nämo api yewek.

17 ✨ Imata, Tom Bätaki mañirani bägup säkgämän bämopi-ken it täyak unitä watäni säkgämän api it yämeko unita.

Itkañ irit kehäromi täño ume dapuri-ken api yämagut yäpmäñ kuk täñpek. Täñkañ Anutunitä ini dapuri-ken konämi pito uwä api ärut yämek.

8

Nämäk namba 7 u ketäreñkuk

1 ✨ Täñpakañ Tom Bätakitä nämäk buk terak yäpmäñ gatäwani namba 7 u ketäreñirän kunum gänañ mämäni nämo irirän kadäni károñi bumik täñkuk.

2 Kum itkuŋo u täreñirän yabäñkut; Añero 7 Anutu dubini-ken károñ wädäñ it täkañ unita ätutä womat 7 ude yämiñkuñ.

3 ✨ Täñpakañ añero kubätä alta dubini-ken äbä itkuk. U gäpe golpäñ täñpani iñit irirän kubätä äbä päya umumi kábäñi täga nikek gäpe u gänañ bumta piñkuk. Piñkuko uwä kudupi ämawebe täño yäñapik mankäät awähutkañ Anututa ärawa ude ijikta. Ude piwänkañ añero uwä gäpe u alta golpäñ täñpani, mañirani bägup säkgämän injam dädän itak uterak penkañ pewän ijiñkuñ.

4 ✨ Pewän ijiñirä gupe kábäñi nikek ukät kudupi ämawebe täño yäñapik mantä añero unitäño keriken naniktä Anutu-ken äronjuk.

5 ✨ Äronjirän añero uwä kädäp gäyek alta terak nanik yäpmäñkañ gäpe u gänañ pewän tokñewäpäñ kome terak umu äreñ täñpän mañkuñ. Äreñ täñpän mañirä yäpä kwinitpäñ, iromäñ mämä tañi yäñirän kenäñ pähap bumta kwainjuk.

Kome terak imaka imaka ahäñkuñ

6 Eruk, u punin terak añero 7 unitä womat iñit itkuŋo u piäkta kadäni keräp tañkuk.

7 ✨ Täñkañ añero namba 1 unitä womat piñjirän iwän mim ikek, ba kädäp mebet nägät-kät awähurani unitä kome terak mañkuñ. Mañkañ kome ätuken kädäp pähap ijiñ patkuk. Täñkañ kome ätukenä päya ijiñ paotkuñ. Täñkañ kome terak mup kuduptagän, udegän ijiñ paotkuñ.

8 ✨ Ijiñ paorirä añero namba 2tä womat piñjuk. Piñjirän imaka kubä pom tañi bumik, kädäp mebet ikek unitä gwägu pähap gänañ mañpä äpmonjuk.

9 Äpmonjirän gwägu pähap u moräki nägät äworeñjuk. Nägät äworeñirän gwägu tom mäyap kumbun. Täñirä gäpe, gwägu uterak kuñarani imaka, mäyap imät täñpä kuñkuñ.

10 Täñpakañ äneñi añero 3tä womat piäkgän täñkuk. Womat piñjirän guk pähap kubä kunum gänañ naniktä täreñkañ topäntä-yäñ ijiñ-yäñeñkañ kome ätuken ume gänañ ba ume dapuri-ken mañjuk.

✨ 7:15: Rev 4:2,10 ✨ 7:16: Ais 49:10 ✨ 7:17: Sam 23:2; Ais 25:8; Jon 10:11; Rev 5:6, 21:4 ✨ 8:1: Hab 2:20 ✨ 8:3: Rev 5:8; Kis 30:1-3; Rev 9:13 ✨ 8:4: Rev 5:8 ✨ 8:5: Wkp 16:12; Kis 19:16-19; Rev 4:5, 11:19; Rev 16:18 ✨ 8:7: Kis 9:23-26; Ese 38:22; Jol 2:30 ✨ 8:8: Kis 7:20-21

11 ✨ Guk u wäpi Jarip. U ume gänäŋ maŋjirän ume uwä jägämi pähap, ämatä nänäŋi nämo täŋkuk. Nänäŋi nämo täŋkuko u naŋjirä jägämi täŋpöpäŋ äma mäyaptä kumāŋ täŋpā kuŋkuŋ.

12 ✨ Täŋpākaŋ aŋjero namba 4tä womat piäkgän täŋkuk. Womat piänjirän edap moräki, komepak moräki ba guk ätu kehäromini yäyomägat-pewä penjäŋeki moräki paotkuŋ. Penjäŋeki moräki paorirä kome kukŋi kada bipmäŋ utkuk. Ba bipani udegän, kome ätuken guk ba komepak kumkum ijinŋkuŋ.

13 ✨ Ude kaŋkaŋ uterakgän siäŋ pähap kubä kaŋkut. Uwä punin-inik unuken piän kuŋkaŋ gera ŋode yänkuk; Wära! wära! Aŋjero yaräkubä womat nämo piäwanitä womat piänjirä kome ämatä jide api täneŋ?

9

Käpukbam awaŋ käroŋi-ken naniktä abun

1 ✨ Eruk aŋjero namba 5tä womat piäkgän täŋkuk. Womat piänjirän dapun täŋpāŋ guk kubä kunum gänäŋ naniktä täreŋpeŋ kome terak maŋ päranipāŋ kaŋkut. Guk unita awaŋ käroŋi boham, unitäŋo yäma dätta ki imani.

2 ✨ Unitä awaŋ käroŋi boham unitäŋo yäma dārirän gupe pähap abuk. Gupe u epänken kogä pähap ijinjirä ärok täkaŋ ude. Gupe unitä äro edapkät kunum itpiŋiŋpewän gwägätkuk.

3 ✨ Täŋjirän gupe gänäŋ nanik käpukbamtä abämaŋ kome terak äpmonkuŋ. Täŋkaŋ kehäromi yämani uwä bam bumik, meni komigämän.

4 ✨ Täŋpākaŋ kome terak tepäraŋ, päya pähäm ba moyeŋ, nak yeŋ udewani täŋpā waneŋtawä yäŋ yäwerani. Täŋkaŋ ämawebe damani-ken Anutu täŋo wäreni nämo, u iwan täŋ yämikta yäntäreŋ yämani.

5 ✨ Täŋkaŋ kumāŋ-kumāŋ dāpneŋta nämo. Jop, komi pähap yämikta kehäromi yämani. Komi pähap uwä bamtä äma yek täkaŋ ude komepak 5ta nadāneŋta yāwani.

6 ✨ Eruk kadāni uken ämatä komi pähap nadāŋpāŋ kumākta gāripi-inik nadāneŋo upāŋkaŋ kumāk-kumāk kädetta wäyäkŋewä wawākaŋ komi pen nadāneŋ.

7 ✨ Täŋpākaŋ käpukbam uwä hos ämik täkta tuängän tuängän itkaŋ tawaŋ kuk täkaŋ ude irirä yabāŋkut. Gwäki terak äma ärowani täŋo gwäpä golpāŋ täŋpani bumik. Täŋpākaŋ iŋami dapun äma täŋo bumik.

8 ✨ Täŋkaŋ gwäki pujiŋ käroŋi, Juda webe täŋo gwäki pujiŋ udewani bumik. Täŋkaŋ meni uwä, laion meni udewani.

9 ✨ Täŋ, kupāŋteki uwä kapapāŋ täŋpani bumik. Ba piri māmāni u hos mäyaptä ämikta bārāŋeŋkaŋ täk täkaŋ ude bumik.

10 ✨ Täŋkaŋ uyaŋi uwä tuk uyaŋi bumik. Ba meni komi uwä uyaŋi-ken itak. Meni unitä ämata komi pähap yämiŋtäŋ kuŋjirä komepak 5 ude tärekta kehäromi yämani.

11 ✨ Täŋpākaŋ käpukbam komi unitäŋo äma ärowani kubä itak. U awaŋ käroŋi boham unitäŋo aŋjero wäpi Täŋpāwak. Täŋpāwak u Juda täŋo man terak wäpi Abadon, ba Grik man terak Apolion.

✨ 8:11: Jer 9:15 ✨ 8:12: Rev 6:12-13 ✨ 8:13: Rev 9:12, 11:14 ✨ 9:1: Rev 20:1 ✨ 9:2: Stt 19:28; Kis 19:18; Jol 2:2,10 ✨ 9:3: Kis 10:12,15 ✨ 9:4: Rev 7:3 ✨ 9:6: Jop 3:21; Jer 8:3; Rev 6:16 ✨ 9:7: Jol 2:4 ✨ 9:8: Jol 1:6 ✨ 9:9: Jol 2:5

12 ✧ Eruk imaka umuri kubä taretak uba. Imaka umuri yarä ahäktä yäwani unitä itkamän.

Komi äma äbot pähap ahäŋkuŋ

13-14 ✧✧ Eruk, aŋero namba 6tä womat piäŋkuk. Piäŋjirän alta golpäŋ täŋpani Anutu inamiken it täyak, unitäŋo joŋani 4 u bämopi-ken nanik man kotäk kubä ahäŋjirän nadäŋkut. Man ahäŋkuko uwä aŋero namba 6 womat injtkuko u man ŋode iwetkuk; Yufretis umeken aŋero 4 topmäk terak itkaŋ u pit yämi yäk.

15 ✧ Aŋero 4 u ämawebe kome kukŋi käda irani däpmäŋ paotneŋta kadäni yäŋ yämanita itsämäŋ itkaŋ yäk. Ude yäŋjirän aŋero 4 kadäni yäŋ yämani uwä siwoŋi ahäŋjirän aŋero nabä 6 unitä päŋku pit yämiŋkuk.

16 Täŋkaŋ komi ämaniye hos terak maŋjirani 200 milion ude itkaŋ yäŋ yäŋjirän nadäŋkut.

17 Täŋpakaŋ däpmonken hoskät, mähemiyä bok yabäŋkuro u ŋode yabäŋkut; Hos mähemiyä täŋo kupäŋtek ätu gämäni-inik, ätu gwagäri, ätu jänwam bumik. Täŋ, hos gwäkiwä laion gwäki bumik. U meni gänaŋ nanik kädäp mebet, gupe ba mobä kädäp mebet ikek unitä abuŋ.

18 Imaka waki umuri yaräkubätä äma ätu däpmäŋ paotkuŋ. Hos meni gänaŋ nanik kädäp mebet, gupe ba mobä kädäp mebet ikek komigämän unitägän kumäŋ-kumäŋ дәpuŋ.

19 Täŋpakaŋ hos unitäŋo kehäromini uwä meni ba uyaŋi-ken nizek itkaŋ. Täŋkaŋ hos uyaŋi uwä gämok bumik, gwäki nizek. Unitä komi yämik täkaŋ.

20 ✧ Täŋpakaŋ äma ätu imaka waki umuri uterak kumäŋjirä ätu oraŋ yämiŋkuŋo upäŋkaŋ ini bänepi nämo sukurenkuŋ. Ba irit kuŋat-kuŋarita nadäŋjirä waki kubä nämo täŋkuk. Nämo inik! Ätu uwä mäjo wärata nadäkinik pen täŋkuŋ. Ba yäwik gol ba siriwapäŋ täŋpani ba ain, mobä ba päya kujatpäŋ täŋpani, yabäŋpäŋ-nadäk nämo täŋpani ba jukunitä nämo nadäwani ba ini kuroŋ nämo kuŋarani u mäde nämo ut yämiŋkuŋ.

21 Ude täŋkaŋ äma kumäŋ-kumäŋ däpmäk-däpmäk, äma yärat-yärat, kubokäret, ba kubota u nämo penkuŋ. Nämo inik!

10

Aŋerotä buk täpuri Jonta imän naŋkuk

1 Eruk ude käwa täreŋjirän äneŋi kubä ŋode kagän täŋkut; Aŋero kehäromi nizek kubä kunum gänaŋ naniktä äpäŋjirän kaŋkut. U tektawä gubampäŋ uwäk täŋkaŋ gwäki terak gämok wära gubam terak it täyak udewanitä yewa täŋkuk. Täŋkaŋ inami dapun edap dapuri ude, ba kuroŋi uwä kädäp mebet bumik ude täŋkuŋ.

2 Täŋpakaŋ kerik-ken buk täpuri kubä pipiyäŋpäŋ injtkuk. Täŋkaŋ abä kuroŋi bure kädätä gwägu pähap terak yeŋkuk. Täŋ, kuroŋi käpmäk kädawä kome terak yeŋjirän kaŋkut.

3 Ude täŋkaŋ laiontä gäwo yäk täkaŋ ude gera pähap yäŋkuk. Ude yäŋjirän iromäŋ 7tä inin yäŋkuŋ.

4 ✧ Iromäŋ 7tä inin yäŋjirä uteragän näk kudän täwayäŋ täŋkut. Ude täŋjira kunum gänaŋ man kotäk kubä ŋode yäŋjirän nadäŋkut; Kudän täweno! Man iromäŋ 7 unitä yäŋo u nadäk-nadäkka-ken käbop injit yäk.

5 ✨ Ude nadāṅpāṅ kaṅkut; Aṅero gwāgu pāhap ba kome terak yeṅirān kaṅkuro u keru bure kāda kunum iwoṅṅawani.

6 ✨ Ude tāṅpāṅ Anutu, irit tārek-tāreki nāmo, ba kunum kome, gwāgu pāhap ba imaka kudup uterak itkan u yāwān ahāwani, u wāpi terak ṅode yāṅkehārom taṅkuk; Kadāni kāroṅi nāmo itnayāṅ. Kadāni ahātak!

7 ✨ Unita aṅero namba 7tā womat piāṅirān Anututā kāmi tākta nadāk kābop peṅkuko u apiṅo tāṅ-tārewayāṅ. Watā āmaniye profet bian yāwetkuko udegān ahāṅirān tārewayāṅ yāk.

8 ✨ Aṅero nabā 7tā ude yāṅirān kunum gānaṅ nanik man kotāk nadāṅkuro u āneṅi yākgān tāṅirān nadāṅkut. U ṅode nāwetkuk; Gāk pāṅku buk tāpuri aṅero gwāgu pāhap ba kome terak yeyak u keru-ken pipiyāṅpāṅ iṅitak u yāpmāṅ!

9 ✨ Ude yāwānā nākā pāṅku aṅero, buk u tāga namayāṅ? yāṅ iwetkut. Iwerawā ṅode nāwetkuk; Buk tāpuri ṅo yāpmāṅkaṅ naṅ yāk. Naṅkaṅ mekaken gāripi sākgāmān nadāwayāṅ, kuron doki bumik. Upāṅkaṅ kokka gānaṅ āpmonṅirān wakiinik nadāwayāṅ yāk.

10 ✨ Ude nāwerirān buk tāpuri u keru-ken nanik yāpmāṅpāṅ naṅkut. Naṅkaṅ mena-ken gāripi nīkek, kuron dok bumik nadāṅkut. Upāṅkaṅ kāma āpmonṅpākaṅ kokna-ken wakiinik kubā nadāṅkut.

11 ✨ Nāṅpakaṅ nāwetkuk; Eruk, āma ābot komeni komeni ba man kotāk mebāri mebāri yāwani ba intājukun āmaniye, imaka kāmi ahāṅ yāmikta yāwani u āneṅi kaṅ yāṅahāṅpāṅ yāwet yāk.

11

Āma yarātā Anutu tāṅo meni jinom yāṅahāṅkumān

1 ✨ Eruk, aṅero unitā jikon, āhottaba ude wani, imaka imaka tāṅo kāroṅini peṅpāṅ kāwani nīkek kubā namīkaṅ ṅode nāwetkuk; Gāk jikon ṅo yāpmāṅ pāṅku Anutu tāṅo kudupi yot u, ba unitāṅo alta terak peṅpāṅ kāroṅini kaṅpāṅ nadā yāk. Tāṅkaṅ āmawebe yot u gānaṅ inīṅoret epān tāṅ itkan u kaṅ dani yāk.

2 ✨ Tāṅ, kudupi yot yāma-ken yewa tāṅ-āyāṅurani unitāṅo kāroṅini nāmo peṅpāṅ kāwen. Bāgup uwā guṅ āmawebe ābotta yāniṅ kirewani yāk. Guṅ āmawebe uwā kudupi yotpārare bāmopi-ken yeṅ gatāṅtāṅ kuṅarirā komepak 42 ude api tārewek yāk.

3 ✨ Tāṅkaṅ nākṅo man yāṅahāwani āma yarā unita kehāromi yāmiṅira nākṅo man yāṅahāṅ yāpmāṅ kuṅirān kadāni udegān, kepma 1,260 ude api tārewek. Tāṅkaṅ āma yarā uwā butewakini kwawak pewān ahākta tek upuri nīkekpāṅ api tāṅpeṅ kuṅatden.

4 ✨ Āma yarā uwā olip pāya yarā u, ba peṅyāṅek yarā, kome pāhap tāṅo Ekāni iṅamiken it tākamān u.

5 ✨ Eruk, āma kubātā āma yarā u komi yāmeko uwā kādāp mebet āma yarā unitāṅo meni-ken naniktā abāmaṅ pāṅku āma iwan tāṅ yāmeko u kumāṅ-kumāṅ ijiwek. Āma ude wani kādet uterak kumākta biṅam yāk.

6 ✨ Tāṅpākaṅ man yāṅahāwani āma yarā uwā kadāni man yāṅahādayāṅ tākamān-ken u bāmopi-ken iwān inīṅ bitnākta kehāromi yāmani. Ba ume dapuri tāṅpewān nāgāt āworekta kehāromi yāmani. Ba imaka waki umuri-inik mebāri mebāri kome terak iniken gārip terak tāga pewān ahāneṅ.

✨ 10:5: Lo 32:40; Dan 12:7 ✨ 10:6: Neh 9:6; Sam 146:6 ✨ 10:7: Dan 9:6,10; Amo 3:7 ✨ 10:9: Ese 2:8, 3:1-3 ✨ 11:1: Ese 40:3; Sek 2:1-2 ✨ 11:2: Luk 21:24; Rev 12:6, 13:5 ✨ 11:4: Sek 4:3,11-14 ✨ 11:5: 2Sml 22:9, 2Kn 1:10; Sam 97:3; Jer 5:14 ✨ 11:6: 1Kn 17:1; Kis 7:17-20, 1Sml 4:8

7 ✨Täŋpakaŋ äma yarä uwä man yäŋahäk epän täŋtäŋ kuŋattäkon täreŋirän, tom pähap kubä, awaŋ käroŋi boham u gänaŋ nanik abäŋkaŋ yarä ukät ämiŋpäŋ kehäromini yäpmäŋ äpäŋpäŋ kumäŋ-kumäŋ api däpek yäk.

8 ✨Kumäŋ-kumäŋ däpänkaŋ man yäŋahäwani äma yarä unitäŋo komegup yotpärare pähap, Ekänini päya kwakäp terak kumbuk-ken u bämopi-ken api päden yäk. Yotpärare u wäpi Sodom, ba wäpi Isip yäŋ yäwani. Wäp uwä man wärani ude bumik.

9 Äma yarä u yotpärare bämopi-ken parirän ämawebe äbori äbori, komeni komeni ba man kotäk mebäri mebäri yäwanitä äbä äma ätutä yarä u äneka yäniŋ bitnäppäŋ jop yabäŋ irirä kepma yaräkubä täŋkaŋ äneŋi kepma kubä moräki tärewek yäk.

10 Täŋkaŋ komeŋ ämawebe unitä ŋode api yäneŋ; Äma yarä u ämawebe komeni komeni komi pähap nimiŋkumän. Unita wisikinik kumäŋkamän yäŋ api yäneŋ. Ude yäŋkaŋ äŋnak-äŋnak täŋit kap teŋit ba iron kowata kowata api täneŋ yäŋ näwetkuk.

11 ✨Eruk, kepma yaräkubä täŋkaŋ äneŋi kepma kubä moräki irän täreŋirän ŋode kaŋkut; Anututä woŋ irit nitek piäŋpewän äma yarä uken äpmoŋirän kodak taŋpäŋ akuŋkumän. Kodak taŋpäŋ akuŋirän yabäŋkaŋ ämawebe bumta umuntaŋkuŋ.

12 ✨Umuntaŋ irirä äma yarä uwä kunum gänaŋ man kotäk gera terak ŋode yäŋirän nadäŋkumän; No abun! Yäŋirän iwaniye itkaŋ yabäŋ yawat irirä gubamtä äma yarä u oraŋ yäpmäŋ kunum gänaŋ äroŋkuk.

13 ✨Eruk, uterakgän koŋ pähap kwaiŋpewän yotpärare unitäŋo moräki awähurirän ämawebe 7,000tä kumbuŋ. Täŋpakaŋ ämawebe nämo kumbuŋo uwä umun pähap nadäppäŋ Anutu kunum mäheŋi u iniŋ orerirä yabäŋkut.

14 ✨Täŋpakaŋ imaka umuri kaŋkuro u umuri pähap namba 2. Täŋkaŋ äneŋi umuri pähap namba 3 unitä ahäwayäŋ keräp täyak.

Aŋero namba 7tä womat piäŋkuk

15 ✨Aŋero namba 7 unitä womat piäŋirän ämawebe kunum gänaŋ itkaŋ u gera ŋode yäŋirä nadäŋkut;

Eruk, kome pähap ŋo kaŋiwatta Ekäninin-kät unitäŋo iwoyäwani Kristo uken kehäromi ba wäpi biŋam apiŋo pat yämitak. Ekäninin uwä kaŋiwat epäni tärek-tärek nämo api täŋ yäpmäŋ ärowek yäk.

16 ✨Ude yäŋirän äma ekäni 24, maŋirani bägup terak Anutu iŋamiken it täkaŋ unitä Anutu iniŋoretta kuroŋi-ken iŋami yäpä äpmoŋpäpäŋ yäŋkuŋ;

17 ✨Ekäni, kehäromi mäheŋi, itkunonitä api it yäpmäŋ ärowen.

Gäk kehäromika pähap terak kaŋiwat epänka yäput peyan unita bänep täga pähap gäwetkamäŋ.

18 ✨Komeŋ ämawebe tä kokwawak wakiinik kubä nadäŋ yäpmäŋ äbuŋo upäŋkaŋ gäkŋa kokwawakka kwawak pewi ahäka kadäni ahätak.

Ba äma kumbani yäpmäŋ danikta kadäni ahätak. Täŋpakaŋ epän watä ämakaye profet u, ba kudupi ämawebe äpani ärowani, ganiŋoret täkaŋ unita kowata säkgämän yämikta kadäni ahätak. Ba äma kome täŋpawak täkaŋ u däpmäŋ paotta kadäni ahätak yäk.

✨ **11:7:** Dan 7:21; Rev 12:17; Rev 13:1,7, 17:8 ✨ **11:8:** Luk 13:34 ✨ **11:11:** Ese 37:5,10 ✨ **11:12:** 2Kn 2:11 ✨ **11:13:** Rev 8:5, 16:18 ✨ **11:14:** Rev 9:12 ✨ **11:15:** Kis 15:18; Sam 10:16; Dan 2:44; Oba 21 ✨ **11:16:** Rev 4:4,10 ✨ **11:17:** Rev 1:4,8, 15:3 ✨ **11:18:** Sam 2:1, 46:6; Rom 2:5; Rev 10:7, 19:5; Sam 115:13

19 ✨ Ude yāwā tāreṅirān Anutu tāṅo kudupi yot kunum gānaṅ itak u yāma dārīrān Anutu tāṅo topmāk-topmāk kubāgān unitāṅo gāpe kwawak irirān kaṅkut. Eruk uterakgān yāpā kwīnirit, iromāṅ māmā ba āma kotāk ahāṅit, koṅ kwaiṅit, iwān mim nīkek maṅjirān kaṅkut.

12

Webe kubākāt gāmok pāhap kubā

1 Eruk, ude kaṅkaṅ āneṅi kubā ṅode kaṅkut. Kunum terak kudān inidewani kubā ahāṅirān kaṅkut; Webe kubā, edap dapuritā tek ude uwāk tāwani. Tāṅkaṅ gāmori-ken komepaktā irānkaṅ gwāki-ken gwāpā ude guk 12 udetā iṅṅ-yaṅṅkuṅ.

2 ✨ Tāṅkaṅ webe uwā nanak kok itkaṅ nanaktā komi iṅjirān kāhān yāṅ itkuk.

3 ✨ Kāhān yāṅ irirān kunum terak kudān inidewani kubā āneṅi ahākgān tāṅkuk. U gāmok gāmāni pāhap, gwāki 7. Eruk, gwāki 7 uterak joṅani 10 ude itkuṅ. Ba gwāki kubākubā terak gwāpā āma ārowani tāṅo udewani 7tā itkuṅ.

4 Tāṅpākaṅ gāmok unitā kunum terak guk kuṅṅi kāda nanik kudup uyaṅitā pāripmāṅ-pewān kome terak maṅkuṅ. Maṅjirā gāmok u pābā webe unitā nanak u bāyawān nāṅpa yāṅkaṅ webe u iṅamiken kaṅ-gwāṅṅ itkuk.

5 ✨ Tāṅpākaṅ nanak u ain pārip-pārip iṅitkaṅ guṅ āmawebe komeni komeni kehāromigān yabāṅ yāwarekta yāwani upāṅ bāyaṅkuk. Bāyawānā aṅerotā bārāṅṅ pudāt yāpmāṅ Anutu-ken ba Anutu tāṅo maṅjirani bāgup sākgāmān uken kuṅkuṅ.

6 ✨ Yāpmāṅ kuṅjirā webe u metāṅṅṅ kumaṅ kome jopi-ken, Anututā iwoyāṅ imiṅkuk-ken kuṅkuk. Uken Anututā watāni it yāpmāṅ kuṅjirān kepma 1,260 tārekta yāwani.

7 ✨ Eruk nāk pen kaṅjwat irira kunum gānaṅ āmik pāhap kubā ahāṅkuk. Āmik tāṅkuṅo u aṅero tāṅo intājukun āma wāpi Maikel ukāt āboriye ātukāt gāmok pāhap ukāt āmiṅkuṅ.

8-9 ✨ Āmiṅpāṅ Maikelkāt āboriyetā gāmok-kāt āboriye tāṅo kehāromini yāpmāṅ āpuṅ. Kehāromini yāpmāṅ āpāṅpāṅ kunum gānaṅ wari itta nāmo, yāwat kireṅpewā kome terak ukādagān āpuṅ. Tāṅ, gāmok pāhap uwā gāmok bian-inik itkuko ukeṅo wāpi kubā āma waki, wāpi kubā Satan, kome āmawebe pāke ṅo tāṅyākṅarani u.

10 ✨ Ude kaṅkaṅ irira kunum gānaṅ gera taṅi kubā ṅode yāṅkuk; Eruk apiṅo Anutu tāṅo yāpātāgak epān tākta yāwani ukeṅo ahātak. Bureni, Anutu intājukun-inik itak unitā kehāromini kwawak pewān ahātak.

Ba unitāṅo iwoyāwani Kristo u apiṅo wāpi biṅam kwawak pewān ahātak. Wisiknin! Āma waki kepma bipani Anutu iṅamiken notniyeta yāṅpāṅ-yabāṅ yāwat man yāwani ukeṅo kunum gānaṅ nanik yeṅtāreṅ maṅpān āpmotak.

11 Bureni-inik! Notniyetā āma waki tāṅo kehāromi yāpmāṅ āpuṅo uwā, Tom Bātaki tāṅo nāgāri unitāṅo kehāromi terak, ba Anutu tāṅo man bureni, gwāk pimiṅpāṅ yāṅahāṅtāṅ kuṅkuṅo uterak kehāromini yāpmāṅ āpuṅ.

Tāṅkaṅ Anututa nadāṅpāṅ gupi inṅ kirekta nāmo iyap taṅkuṅ.

✨ 11:19: Hib 9:4; Rev 8:5, 15:5; Rev 16:21 ✨ 12:2: Mai 4:10 ✨ 12:3: Dan 7:7 ✨ 12:5: Sam 2:9; Rev 19:15 ✨ 12:6: Rev 11:2-3 ✨ 12:7: Jud 9 ✨ 12:8-9: Stt 3:1,14; Luk 10:18, 22:31; Rev 20:2

✨ 12:10: Jop 1:11; Sek 3:1

12 ✨ Unita kunum gäk, ba imaka gäkä terak itkanj u kuduhtagän oretoret pähap nadäkot!

Upänkanj kome gwägu, ek butewaki pähap nadäkon! Imata, äma waki, ekken äreñkuko itak. U kadäni keräpigän irayän täyat yäj nadänpäj kok-wawak pähap nadätak!

13 Tänpäkanj gämoktä kunum gänañ nanik näwat kireñpewä kome terak äpätat yäj nadänpäj koki wawäpäj webe, nanak ämani bäyañkuko u urayänj iwatkuk.

14 ✨ Ude täñjirän webe nanak bäyañkuko unita siäj pähap täño piri imä peñkanj gämok waki u kañumuntañ piäj kome jopi-ken kuñkuk. Kome uken säkgämän irirän watäni it yäpmäj kuñjirä obañ yaräkubä täñkanj äneñj obañ kubä moräki tärekta yäwani.

15 Tänpäkanj gämok unitä webe u utta ume dapuri meni-ken ume tokät täkanj ude abäñkanj webe u urayänj täñkuk.

16 Täñjirän webe u täñkentäktä kometä añeñpäj ume pähap, gämok meni gänañ nanik äbuko u kudup kämän äpmonjkuñ.

17 ✨ Kometä ude täñjirän gämok u koki wawäpäj webe unitäño nanakiye ätuken ämik pewän ahäktä kuñkuk. Webe unitäño nanakiye u Anutu täño man buramiwani ba Jesutä man bureni yäñahäk täñkuko unita nadäkinik täñpani.

18 Ude täñkanj gämok pähap u gwägu pomi-ken itkuk.

13

Tom umuri pähap yarä ahäñkumän

1 ✨ Eruk u yabäñkanj äneñj kubä ñode kagän täñkut. Tom pähap kubä gwägu pähap gänañ ahäñjirän kanjut. U gwäki 7, joñani 10. Täñkanj joñani kubäkubä terak äma ärowani täño gwäpätä itkuñ. Täñkanj damani kubäkubä terak Anututa yäñärok man kudän täwani.

2 ✨ Tänpäkanj tom uwä tom komigämän kubä wäpi lepat udewani. Täñkanj kuroñj uwä tom tañj kubä wäpi bea unitäño kuroñj udewani. Täñ, meni uwä laion meni bumik. Unitä ahäñjirän gämok pähap gwägu gägäni-ken itkuko unitä iniken kehäromi, wäpi biñam ba komeni, tom pähap unita imiñkuk.

3 ✨ Tänpäkanj tom pähap unitäño gwäki kubä utpewä kumbuko upänkanj paräm gwäki-ken tokneñpäj tägañkuko u bärämi pen itkuk. Täñkanj tom pähap u kanpänjä komen ämawebe kuduhtagän kikuñtpäj jäkjäk yamänpäj iwarän täñkuñ.

4 Iwarän tänpäj inij oretpäñ yäñkuñ; Wära, tom inidewani kubä kākamäj yäk. Netätä ukät täga ämiden? Ude yäñkanj gämok pähap u imaka, udegän inij oretkuñ, tom pähapta kehäromini imiñkuko unita.

5 ✨ Eruk, tom pähap u iniken wäpi yäpmäj äronpäj Anutu yäñärok iwet yäpmäj kukta, ba komen ämawebeniye yabäj yäwatta komepak 42 ude inij kirewani.

6 U Anutu wäpi, Anutu täño komeni, ba Anutu täño kudupi ämawebeniye kunum gänañ itkanj u yäñärok pähap yäwet täñkukonik.

7 ✨ Täñkanj kudupi ämawebe ukät ämik tänpäj kehäromi yäpmäj äpäktä kehäromi imani. Tänpäkanj ugän nämo. Ämawebe äbori äbori, komeni komeni,

✨ 12:12: Ais 44:23; Ais 49:13 ✨ 12:14: Dan 7:25, 12:7 ✨ 12:17: Rev 11:7, 14:12 ✨ 13:1: Rev 12:3; Rev 17:3,7-12 ✨ 13:2: Dan 7:4-6 ✨ 13:3: Rev 17:8 ✨ 13:5: Dan 7:8,25; Dan 11:36; Rev 11:2 ✨ 13:7: Rev 11:7

man kotäk mebäri mebäri yäwani ba gupi mebäri mebäri u yabäŋ yäwatta kehäromi yäpuk.

⁸ ✧ Täŋpakaŋ komen ämawebe kuduptagän bumiktä wäpi api iniŋ oretneŋ. Ämawebe tom pähap u iniŋ oretnayäŋ täkaŋ uwä kunum kenta kome nämo pewän ahäŋjirän wäpi irit kehäromi täŋo wäpi tawaŋ terak nämo kudän täwani u. Täŋkaŋ irit kehäromi täŋo wäpi tawaŋ u Tom Bätakitä ini kudän täwani.

⁹ Eruk, in jukuŋin nikektä man ŋo ket nadäkot;

¹⁰ ✧ Äma kubä komi yot gänaŋ itta biŋam yäwani täŋpänä, komi yot gänaŋ bureni api irek.

Ba äma kubä äma keru terak kumäkta biŋam yäwani täŋpänä, äma keru terak bureni api kumbek.

Mebäri unita kudupi ämawebetä kehärom taŋpän nadäkiniki nämo pewä putäreneŋ.

¹¹ Eruk u kaŋpänä tom pähap kubä äneŋi kagän täŋkut. U kome gänaŋ naniktä abuk. Joŋani yarä, api äbani, sipsip nanaki täŋo udewani upäŋkaŋ man kotäki uwä äriŋiŋ täŋo kotäk ude.

¹² Täŋpakaŋ tom u tom intäjukun ahäŋjirän kaŋkuro u iŋamiken itkuk. Täŋkaŋ tom yarä unitäŋo kehäromini uwä mebäri kubägän. Kehäromini uterak peŋ yäwet-pewän komen ämawebe kuduptagän tom intäjukun ahäwani, paräm bäräm nitek u iniŋoret täŋkuŋonik.

¹³⁻¹⁴ ✧✧ Täŋkaŋ tom intäjukun ahäŋkuko u dubini-ken itkaŋ kudän mebäri mebäri u täkta kehäromi imani udegän täk täŋkukonik. Kudän kubäwä, ämawebe kaŋjirä kädäp mebet kunum gänaŋ nanik täŋpewän äpäk täŋkukonik. Kudän udewani terak täŋyäkŋat-pewän ämawebetä tom pähap intäjukun ahäŋjirän uräkaŋ nämo kumbuko u iniŋoret täŋkuŋonik. Täŋpakaŋ kudän kudupi udewani täŋkaŋ ämawebe ŋode peŋyäwet täŋkukonik; In tom u oraŋ imikta yäwik kubä täŋ imut yäk.

¹⁵ ✧ Ude yäwet-pewän täŋjirä tom mäden ahäŋkuko u kehäromi ŋode täkta imani nitek; Meni woŋ piäŋpewän äpmoŋjirä yäwik u wareŋ täŋpän man ŋode yäŋkuk; Äma näk nämo naniŋ oretnayäŋ täŋo uwä kumän-kumän api däpet yäk.

¹⁶ Täŋpakaŋ ugan nämo. Tom pähap mäden ahäŋkuko u komi ämaniye yäwet-pewän ämawebe ärowani ba äpani, jäwäri ba tuŋum ikek, watä epän täŋpani ba wäpi biŋam ikek u kudup yepmäŋjitpän keru bure kädä terak ba damani terak kudän kubä däpmän gatäŋkuŋ.

¹⁷ ✧ Ude täŋjirä äma kudän udewani nitek nämowä ketem tuŋum kubä täga suwananji nämo, ba äma kubätä äma uken tuŋum täga suwananji nämo. Täŋpakaŋ kudän uwä tom pähap unitäŋo wäpi ba wäpi täŋo namba.

¹⁸ Täŋpakaŋ äma nadäk-nadäk ikektä kudän ŋonitäŋo mebäri täga nadäwän täreneŋ. Namba damani-ken däpmän gatäwani u äma kubä täŋo wäpi. Namba uwä 666.

14

Tom Bätaki-kät ämawebeniye täŋo man

✧ 13:8: Sam 69:28; Rev 3:5, 5:6; Rev 17:8; Rev 20:12,15, 21:27 ✧ 13:10: Jer 15:2, 43:11; Mat 26:52; Rev 14:12 ✧ 13:13-14: Mat 24:24, 1Kn 18:24-39 ✧ 13:13-14: Lo 13:1,4; Rev 19:20 ✧ 13:15: Dan 3:4-6 ✧ 13:17: Rev 14:9,11; Rev 16:2, 19:20; Rev 20:4

1 ✨ U kaṅpāṅā āneṅi dapun tāṅpāṅ Tom Bātaki Saion pom terak irirān kaṅkut. Saion pom terak irirān āmawebe 144,000 Tom Bātaki-kāt Nani tāṅo wāpi kudān, damani terak kudān tāwani unitā itgwājīṅ irirā yabāṅkut.

2 ✨ U yabāṅpāṅ gera kubā kunum gānaṅ ume tokātkaṅ māmā yāk tākaṅ ude, ba iromāṅtā māmā kuṅayāk tāyak ude yāṅirān nadāṅkut. Ba man kotāk u āmatā wagām sākgāmān utpāṅ kap tek tākaṅ ude nadāṅkut.

3 ✨ Tāṅpākaṅ āmawebe 144,000 uwā Ekāni-kāt imaka kuṅat-kuṅat ikek 4 ukāt āma ekāni 24 u iṅamiken itkaṅ kap kodaki kubā teṅkuṅ. Āmawebe 144,000 Anututā komen āmawebe u bāmopi-ken nanik yāmaṅkutkuko unitāgān kap u tehta mebāri nadāṅkuṅ, pāke ukāt nāmo.

4 ✨ Uwā āma kubokāret nāmo tāṅpani, kudupi siwoṅigān kuṅarani u, ba Tom Bātakitā deken kwānā ugān iwarani u. Āmawebe u Tom Bātakitā komen āmawebe bāmopi-ken nanik suwaṅpāṅ inita biṅam yāmagurani. Uwā ābot intājukun Anutu ba Tom Bātakitā ini yāniṅ oretta biṅam iwoyāṅ yepmaṅpani u.

5 ✨ U kurāki-inik, meni-ken jop manman kubā nāmo ahāwani.

Aṅero yarākubātā man yāṅahāṅkuṅ

6 Eruk āneṅi aṅero kubā kunum terak piāṅ kuṅirān kaṅkut. Aṅero u Manbiṅam Tāga tārek-tāreki nāmo u yāpmāṅ kuṅatkaṅ āmawebe ābori ābori, komeni komeni, mani kotāk mebāri mebāri yāwani ba gupi mebāri mebāri gera terak ṅode yāṅahāṅpāṅ yāwetkuk;

7 ✨ In Anututa umuntaṅpāṅ wāpi biṅam yāpmāṅ akuwut! Anututā āmawebe yāpmāṅ danik-danik kādāni kerāp tāyak yāk. Unita Anutu kunum kenta kome, gwāgu pāhap ba ume dapuri yāwān ahāṅkuṅo u iniṅ orerut!

8 ✨ Tāṅirān āneṅi aṅero kubātā noripaki u iwatpāṅ ṅode yāṅkuk; Wisikinik! Babilon yotpārare paot-inik tāyak. Yotpārare u māhemi komeni komeni kubokāret wain ume komi nikek yepmāṅ towiṅtāṅ kuṅatkuṅo ubayāṅ yāk.

9-10 ✨ ✨ Ude yāṅirān āneṅi aṅero kubātā noripak yarā yāwatpāṅā gera terak ṅode yāṅkuk; Āma kubātā tom pāhap u ba yāwiki u yāniṅ orepāṅ wāpi kudān damani ba kerik-ken yāpayāṅ tāko uwā Anutu tāṅo kokwawaki umuri pāhap unitā, ume komigāmāntā-yāṅ iṅtāyiniṅirān api nadāwek. Āhan nāmo api nadāwek yāk. Nāmoikin, Tom Bātaki-kāt kudupi aṅeroniye iṅamiken kādāp komigāmān ba mobā kādāp ikektā-yāṅ iṅtāyiṅ yāpmāṅ api ārowek yāk.

11 ✨ Tāṅpāṅ kādāptā āma udewani komi yewayāṅ tāyak unitāṅo gupeni paot-paori nāmo api ārowek. Bureni-inik, āma tom pāhap u ba yāwiki yāniṅ orepāṅ wāpi kudān damani ba kerik-ken yāpnayāṅ tāṅo uwā mānit kubā yāpmākkāt nāmo, komigān pen api nadāṅ yāpmāṅ āronen yāk.

12 ✨ Eruk mebāri unita kudupi āmawebetā kehārom taṅpāṅ Anutu tāṅo man buramiṅpāṅ nadākiniki Jesuken pek tākaṅ uwā nāmo pewā putāreneṅ.

13 ✨ Tāṅpākaṅ āneṅi kunum gānaṅ gera kubā ṅode yāṅirān nadākgān tāṅkut; Man ṅo kudān tā yāk. Yāput penpāṅ apiṅonitā āmawebe Jesuta nadākinik tāṅpāṅ kumnyāṅ tākaṅ uwā oretoret terak it tākaṅ. Ude yāṅirān Munapiktā ṅode yāṅkuk; Man u bureni yāyak yāk. Āma Jesuta nadākinik tāṅpāṅ kumnyāṅ

✨ **14:1:** Rev 3:12, 7:3,4 ✨ **14:2:** Ese 1:24, 43:2; Rev 1:15, 19:6 ✨ **14:3:** Sam 149:1; Ais 42:10; Rev 5:9, 7:4 ✨ **14:4:** Efe 5:27 ✨ **14:5:** Sam 32:2; Sef 3:13 ✨ **14:7:** Rev 10:6 ✨ **14:8:** Ais 21:9; Jer 51:7,8; Rev 17:2, 18:2,3 ✨ **14:9-10:** Rev 13:12-17 ✨ **14:9-10:** Stt 19:24; Sam 11:6, 75:8; Ais 51:17,22; Jer 25:15; Ese 38:22; Rev 15:7, 16:19; Rev 19:20, 20:10; Rev 21:8 ✨ **14:11:** Ais 34:10; Rev 13:12-17; Rev 19:3 ✨ **14:12:** Rev 12:17, 13:10 ✨ **14:13:** 1Ko 15:58; Hib 4:10

takanj u komi epän kome terak itkanj tänkunjo u penjpän säkgämän kwikinik api itnenj yäk. Imata, täktäki säkgämän u nikek bok api kunenj yäk.

Kome terak ketem puget-puget kadäni

14 ✧ Tänpäkanj näk äneji dapun tänjira uterakgän gubam paki ahänjuk. Gubam uterak äma kubä Äma Bureni-inik unitäno injam dapun bumik unitä manjit itkuk. Äma unitäno gwäki terak äma ärowani täno gwäpä, golpän tänpäni. Keriken päip komigämän kubäpän injit itkuk.

15 ✧ Ude injitkanj irirän kunum täno kudupi yot gänañ nanik añero kubätä äpänpän añero gubam terak itkuko u gera terak ñode iwetkuk; Kome terak epänka-ken ketem bureni puget-puget kadäni ahätak ubayän. Unita gäk päipka yäpmän päpmo kome terak ketem bureni däpmänpän yäpmän yäk.

16 Ude yäwänä, eruk äma gubam terak itkuko unitä päipi wepmätpäñ ketem bureni kome terak itkunjo u kudup madänpän yäpuk.

17 Ude tänpänkanj kunum täno kudupi yot gänañ nanik añero kubätä päip, meni komigämän injitkanj äpuk.

18 ✧ Äpäñirän añero noripaki kubätä alta terak naniktä äpuk. Añero u uwä kädäpta watäni irani. Unitä noripaki päip komigämän injitkuko unita gera ñode yänjuk; Kome terak wain mujipi gämäneñ morekanj. Unita gäk päipka unitä kome terak wain bureni madänpän yäpmän yäk.

19-20 ✧ Ude yäwänä añero noripaki unitä kome terak wain bureni kudup madänpän yäpmän päñku Anutu kokwawaki täno gäpe pähap yotpärare mädeni kädä itkuko u gänañ pewän äpmonkunj. Pewän äpmonpärpäñ weñ käkärirän nägät pähap kubä äpuk. Äpäñpän gwägu pähap äworenjuk, kukñitä kukñi udu 300 kilomitas bumik. Ba karonji, hos täno kuronji-ken umunitä päñaba genji terak bumik tokñenjuk.

15

Komi bäräpi paotpaot täno manbinjam

1 ✧ Tänpäkanj kunum terak kudän kudupi pähap, inipärik kubä äneji ñode ahäñirän kanjut; Añero 7tä imaka umuri 7 tärek-tärek keriken injit itkunj. Tärektärek yäyat uwä imaka umuri u ahäwä tärenjirä Anutu täno kokwawak imaka, kadäni ugän ahäwän tärekta yäwani.

2-3 ✧✧ Tänpäkanj gwägu kubä kanjuro uwä kwawanigän, ijiwä tumänjuk, kädap mebet-kät awähurani bumik kanjut. Tänpänj ämawebe mäyap gwägu unitäno pomi-ken itkunj. Uwä ämawebe tom pähap ba yäwiki ba unitäno wäpi täno namba kehärom tänpänj mäde ut yämiñkunjo u kuduaptagän. Itkanj wagäm, Anututä yämiñkuko u injitpäñ Anutu täno watä epän äma Moses ba Tom Bätaki, yarä unitäno kap ñode tenkunj;

O Ekäni Anutu tänpämerek, gäk epän ärowani pähap, tägagämän-inik kubä täk täyan. Äma komeni komeni unitäno Ärowani Pähap, gäkñjo kädät u siwonji bureni-inik.

4 ✧ Ämawebe kuduaptagän api oranj gamineñ. Ba äma kubätä wäpka binjam nämowä nämo api ganiñ oretneñ.

✧ 14:14: Dan 7:13 ✧ 14:15: Jol 3:13 ✧ 14:18: Jol 3:13 ✧ 14:19-20: Ais 63:3; Kra 1:15; Rev 19:15
 ✧ 15:1: Wkp 26:21; Rev 15:6-7 ✧ 15:2-3: Rev 4:6, 5:8 ✧ 15:2-3: Kis 15:1; Rev 11:17, 16:7; Sam 92:5; Sam 139:14; Sam 145:17 ✧ 15:4: Jer 10:6-7; Sam 86:9

Gäk kubä-tägän siwoŋi ubayär. Unita ämawebe komeni komeni gäkken äbänpär gukut imäpmok täŋ gamut! Täŋpakaŋ gäk yäpmär danik-danik epän bureni täŋjiri mebäri kwawak ahäk täyak.

Kap ude teŋjirä nadänkut.

5 ✧ Täŋpakaŋ näk dapun täŋpär kunum gänaŋ Anutu täŋo yottaba, kudupi yot unitäŋo yäma tumänjirän kaŋkut.

6 ✧ Tumänjirän aŋero 7, imaka waki umuri-inik 7 u yot gänaŋ nanikpär yäpmär äpuŋ. Aŋero u teki paki, ägo wabiwani. Täŋkaŋ meran golpär täŋpanipär kupär-ken meran täŋkuŋ.

7 ✧ Äpäŋjirä imaka kuŋat-kuŋat ikek 4 ukät nanik kubätä aŋero 7 gäpe golpär täŋpani 7 ude yämiŋtäŋ kuŋkuk. Gäpe u gänaŋ Anutu irit paot-paori nämo unitäŋo kokwawakitä tokŋeŋ patkuk.

8 ✧ Täŋpakaŋ kudupi yot gänaŋ Anutu penyärŋeki ba kehäromini, gupe bumik unitä tokŋeŋpär patkuk. Täŋkaŋ aŋero 7tä imaka waki umuri-inik 7 u täŋpewä nämo ahän moreŋjirän yot gänaŋ ärokärok täŋo kädet täŋpipiŋkuk.

16

Anutu täŋo kokwawakita man

1 ✧ Ude ahäwänkaŋ kudupi yot gänaŋ naniktä gera kubä ŋode ahänjirän nadänkut. U aŋero 7 ŋode yäwetkuk; In gäpe 7 u yäp äreyänjirä Anutu täŋo kokwawak kome terak umu piwä äpmonput yäk.

2 ✧ Ude yänjirän aŋero namba 1 unitä ini gäpe gänaŋ nanik kome terak piwän kuŋkuŋ. Piwän kuŋjirä tom pähap täŋo wäpi kudän ikek ba yäwikita gukut imäpmok täŋ imani ämawebe u gupi terak umetumet paräm taräki komigämän u ahän yämiŋkuk.

3 ✧ Täŋpakaŋ aŋero namba 2 unitä iniken gäpe yäpän äreyänjirä gwägu pähap gänaŋ äpmonkuk. Äpmonjirän gwägu pähap u tabä nägät bumik äworeŋkuk. Ude äworeŋjirän gwägu pähap gänaŋ tom kudup kumbuŋ.

4 ✧ Täŋpakaŋ aŋero namba 3 unitä gäpeni gänaŋ nanik piwän kuŋjirän ume taŋi täpuri kudup nägät äworeŋkuŋ.

5 ✧ Ude täŋjirän aŋero kubä ume watä irani unitä Anutu ŋode iwerirän nadänkut;

Siwoŋi kuräki itkunonitä itan, Äma waki täŋpani ŋonita kowata yämitan u siwoŋi täyan.

6 ✧ Äma ŋonitä kudupi ämawebe ba profet ämakaye däpmär-pewä nägät piŋkuŋo unita kowata nägät yepmär towiŋjiri näkaŋ u tägatak.

7 ✧ Ude yänjirän altatä man ŋode yänkuk;

Bureni-inik! Ekäni täŋpamorek mäheŋi, momita kowata däpmär tärek täyan u siwoŋi-inik, täga täyan.

8 Ude täŋpakaŋ aŋero namba 4 unitä gäpeni gänaŋ nanik piŋpewän edap terak äpmonkuk. Edap terak äpmonjirän edaptä kädap bumik äma ijikta kehäromi yäpuk.

✧ 15:5: Kis 38:21 ✧ 15:6: Rev 15:1 ✧ 15:7: Rev 14:10 ✧ 15:8: 1Kn 8:10-11; Ais 6:4; Ese 44:4

✧ 16:1: Ais 66:6; Rev 16:17; Sam 69:24; Jer 10:25; Sef 3:8 ✧ 16:2: Kis 9:10; Lo 28:35; Rev 13:12-17

✧ 16:3: Kis 7:17-21 ✧ 16:4: Sam 78:44 ✧ 16:5: Sam 119:137; Rev 1:4 ✧ 16:6: Sam 79:3; Ais

49:26 ✧ 16:7: Sam 19:9; Rev 15:3, 16:14; Rev 19:2

9 ✧ Edap kädäp ikek yeṅjirän äma uwä komi bumta nadäṅṅpäṅ imaka umuri unitäṅo mäheṅi Anutu, man wakiwaki yäṅṅpäṅ ibeṅkuṅ. Ude täṅkuṅo upäṅkaṅ bänepi sukurenṅpäṅ Anutu iniṅ oretta bitnäḱ-inik täṅkuṅ.

10 ✧ Täṅṅpäkaṅ aṅero namba 5 unitä gäpeni gänaṅ nanik piṅṅewän tom pähap täṅo maṅjirani bäḡup uterak äpmonṅpäṅkaṅ komeni kudup pit kubägän biṅmäṅ utkuk. Biṅmäṅ urirän äma ätu komigämän nadäṅṅtäṅän meberi naṅ däkṅeṅkuṅ.

11 ✧ Täṅṅpäkaṅ äma u komi nadäṅkuṅo unita, ba paräm gupi-ken tokṅeṅkuṅo unita Anutu man wakiwaki yäṅṅpäṅ ibeṅkuṅ. Ude täṅkuṅo upäṅkaṅ bänepi sukurenṅpäṅ irit kuṅat-kuṅari waki u nämo peṅkuṅ.

12 ✧ Täṅṅpäkaṅ aṅero namba 6 unitä ini gäpe-ken nanik piwän äpmonṅjirän Yufretis umetä kawuk taṅkuk. Umetä ude kawuk taṅjirän äma ärowani ärowani ba komi ämaniye bok, edap abani käda naniktä äbäḱta kädet tumäṅ yämiṅkuk.

13 ✧ Täṅṅpäkaṅ näḱ kaṅjira gämok pähap u meni gänaṅ nanik, ba tom pähap u meni gänaṅ, ba profet jopi u meni gänaṅ nanik mäjo yaräkubä wirit bumik unitä abuṅ.

14 ✧ Mäjo uwä Satan täṅo watä epän täṅṅpani unitäṅo mäjo wära. Uwä kudän kudupi täḱta kehäromi pat yämani. U komeni komeni unitäṅo äma ärowani peṅ yäwet-pewä Anutu Täṅṅpämerek Mäheṅi unitäṅo kadäni pähapken äbäṅkaṅ ämik api täneṅ.

15 ✧ Unita ket ṅode nadäwut! Näḱ iwantä-yäṅ bäräṅek-inik api ahäṅ tamet yäk. Unita äma kubä moräṅ kuṅarira nabäneṅ yäṅ nadäṅṅpäṅ kodak itpäṅ tekita watäni irek. Ude täṅṅpayäṅ täko unita nadäṅjira gäripi niked täyak yäk.

16 ✧ Täṅṅpäkaṅ mäjo wära yaräkubä unitä komeni komeni täṅo intäṅjukun äma yäṅṅpäbä kubä-kengän yepmaṅpäpäṅ kome kubä wäpi Amagedon yäṅ iwerani uken käbeyä täṅkuṅ.

17 ✧ Käbeyä täṅjirä aṅero namba 7 unitä gäpeni gänaṅ nanik kwarut yäbatkuk. Kwarut yäbattäṅ kuṅjirän Ekäni täṅo maṅjirani bäḡup kudupi yot gänaṅ itkuko u gänaṅ nanik gera kubä ṅode ahäṅjirän nadäṅkut; U äretak!

18 ✧ Ude yäwänkaṅ yäpä, iromäṅ mäma pähap ba yäṅ urum-urum ahäṅkuk. Ahäṅjirän kenäṅ pähap kwaṅkuk. Kenäṅ u bian ämatä kome terak irirä kwaiwani u kudup yärepmiṅ moreṅkaṅ umuri pähap kubä kwaiṅkuk.

19 ✧ Kwaiṅṅewän Babilon yotpärare imätpäṅ yaräkubä ahäṅkuṅ. Täṅṅpäkaṅ ḡuṅ ämawebe komeni komeni unitäṅo yotpärare uwä paot moreṅkuṅ. Buren, Anututä Babilon yotpärare täṅo täḱtäki wakita nadäwän wawäpäṅ kokwawaki täṅo ume komi niked yämän naṅ paotkuṅ.

20 ✧ Ude täṅṅpäkaṅ ḡwäḡu pähap bämopi-ken kome täpuri, ba pom käronṅi käronṅi uken-ukun udegän paot moreṅkuṅ.

21 ✧ Ba kunum gänaṅ nanik iwän möbä pähap bumik unitä maṅṅpäṅ äma däpmäṅ täyon Anutu man wakiwaki yäṅṅpäṅ ibeṅkuṅ. U imata, iwän mim ikek taṅkuko uwä umuri pähap, äma kumäṅ-kumäṅ däpmäḱta.

17

Kubokäret webe tom gämäni terak maṅjitikuk

✧ **16:9:** Rev 9:20-21; Rev 16:21 ✧ **16:10:** Kis 10:22; Ais 8:22 ✧ **16:11:** Rev 9:20-21; Rev 16:21
 ✧ **16:12:** Ais 11:15; Jer 50:38 ✧ **16:14:** Rev 16:7; Rev 19:6,15,19 ✧ **16:15:** Rev 3:3,18 ✧ **16:16:**
 Het 5:19; Sek 12:11 ✧ **16:17:** Rev 16:1 ✧ **16:18:** Rev 4:5 ✧ **16:19:** Rev 14:10 ✧ **16:20:** Rev
 6:14 ✧ **16:21:** Kis 9:24; Rev 11:19; Rev 16:9,11

1 ✧ Eruk, aŋero gäpe 7 u yäpmäŋ kuŋatkuŋo u kubätä näkken äbäŋpāŋ man ŋode näwetkuk; Äbäŋkaŋ ka! yäk. Kubokäret webe pähap ume mäyap terak maŋit täyak uwä kowata ahäŋ imayäŋ täyak u gäwoŋärewa ka!

2 ✧ Webe unitä intäjukun äma ärowani komeni komeni uken-uken nanikkät gäripini däpmäŋ tärek täŋkuŋ. Ba äma komeni komeni komeni naniktä webe ukät kubokäret täŋpāŋ ämatä ume naŋkaŋ täŋguŋuŋ täk täkaŋ ude täŋkuŋ.

3 ✧ Ude näwerirän Munapiktä näk magätpāŋ kome jopi kubäken nämagut yäpmäŋ kuŋkuk. Täŋpākaŋ uken webe kubä kaŋkut. U tom pähap gämäni kubä terak maŋit itkuk. Tom pähap uwä gupi terak Anutu wäpi yäpmäŋ äpäkta man waki mebäri mebäri kudän täwani. Täŋkaŋ tom unitäŋo gwäki 7, joŋani 10.

4 ✧ Täŋ, webe tom uterak maŋitkuko uwä tek gämäni gwagäri udewanipāŋ gupi säkgämän uwäk täŋkuk. Täŋkaŋ epmäget mebäri mebäri upāŋ meran täŋkuk. E, kerikenä gäpe kubä golpāŋ täŋpani upāŋ injit itkuk. U gānaŋ kaŋgärip ba nadäŋ gärip ba imaka wakiwaki unitä tokŋeŋpāŋ patkuk.

5 ✧ Dämāni terak wäpi kudän mebäri nitek, käbop nanik ŋode kudän täwani;

BABILON PÄhap

KUBOKÄret TÄŋpani TÄŋo MIŋi,

BA KOMENI KOMENITÄ KUDÄn TARÄki TARÄki TÄŋpani

UNITÄŋo MIŋi NÄk UBAYÄŋ.

6 ✧ Täŋpāŋ ŋode kaŋkut; Webe u kudupi ämawebe, Jesu täŋo manbiŋam yāŋahāŋirä däpmäŋ-pewä kumbani täŋo nägät wain ume ude gäripi nitek näŋtāŋgän täŋguŋuŋ taŋirän kaŋkut. Ude kaŋpāŋ nadäwätäk taŋi täŋpāŋ jäkjäk yäŋkut.

Tom gwäki 7 unitäŋo man

7 ✧ Jäkjäk yāŋira aŋero unitä ŋode näwet yabāŋkuk; Imata nadäwätäk täŋpāŋ jäkjäk yāŋan? Näk webe ŋonitāŋo mebäri, ba tom pähap gwäki 7, joŋani 10 unitä kotaj imitak ŋonitāŋo mebäri gäwera nadä yäk.

8 ✧ Tom pähap käyan u bian-inik itkuk. Upāŋ apiŋo nämo itak, kumbuk yäk. Kämiwä awaŋ käroŋi bohām-ken naniktä äyāŋutpeŋ äneŋi äbäŋkaŋ paotpāŋ paot-inik täkta api kwek. Täŋpākaŋ bian itkukopāŋ apiŋo nämo itak, ba äneŋi kodak taŋpeŋ api äbeko unita komeŋ ämawebetä kaŋpāŋ nadäwätäk bumta api täneŋ. Ämawebe nadäwätäk tänaŋäŋ täŋo uwä wäpi kudän kome ahäŋkuk-kentä it päbä apiŋo irit kehäromi täŋo wäpi tawaŋ terak nämo kudän täwani.

9 Ude yāŋpāŋ näwetkuk; Man ŋowä äma nadäwä tärewaniti nadānaŋi. Gwäki 7 uwä, pom 7 webe unitä uterak maŋit täyak.

10 Ba gwäki 7 u intäjukun äma ärowani 7. Ukät nanik äma ärowani 5 u paotkuŋ. Täŋ, kubä itak ŋo yäk. Ittāŋgän äneŋi kubä api ahäwek. Ahäŋpāŋ kadāni keräpi-inik kuŋarekta yāwani.

11 Täŋpākaŋ tom pähap bian itkuko u apiŋo nämo itak unitä äma ärowani 7 unitāŋo tawaŋ terak yäpurärätpāŋ namba 8 ude api täŋpek. Ahäŋpāŋ paotpaot täŋo yotpärare-ken api äpmonpek.

12 ✧ Täŋpākaŋ joŋani 10 yabätan uwä, intäjukun äma ärowani 10gän yäk. Unitä kaŋiwat epän täkta kehäromi nämo yāpani yäk. Kämi uyaku, epāni yäput peŋpāŋ tom pähap ukät kadāni keräpi-inik, aua kubägän ude, kaŋiwat epän täkta kehäromi api yāpeŋ yäk.

✧ 17:1: Jer 51:12-13; Rev 17:15 ✧ 17:2: Ais 23:17; Rev 14:8 ✧ 17:3: Rev 13:1 ✧ 17:4: Jer 51:7; Rev 18:16 ✧ 17:5: Rev 14:8 ✧ 17:6: Rev 18:24, 19:2 ✧ 17:7: Rev 13:1 ✧ 17:8: Dan 12:1; Rev 11:7, 13:8 ✧ 17:12: Dan 7:24

13 Tãŋkaŋ u kudup bãnep nadãk-nadãki kubãgãn peŋpãŋ tom pãhap unitãŋo epãn tãŋkehãrom takta wãpi biŋam ba kehãromini iniken iniken kudup unitãgãn api imineŋ.

14 ✧ Tãŋirã Tom Bãtaki-kãt ãmik api pewã ahãneŋ yãk. ãmik pewã ahãŋirã Tom Bãtakitã kehãrom taŋpãŋ dãpmãŋpãŋ kehãromini api yãpmãŋ ãpek. U imata, Tom Bãtaki unitãgãn ãma ãrowani tãŋo ãrowani intãjukun ba ekãni tãŋo ekãni intãjukun yãk. Tãŋkaŋ inigãn nãmo api tãŋpek. Nãmo, ini iwarãntãkta iwoyãwani, ãmawebe yãpmãŋ daniŋpãŋ yepmaŋpãn nadãŋ imikinik tãk tãkaŋ u Tom Bãtaki-kãt itkaŋ ãmik tãŋpãŋ iwan unitãŋo kehãromi api yãpmãŋ ãpneŋ yãk. Aŋjerotã man ude nãwetkuk.

Webe ukeŋonitãŋo manbiŋam

15 ✧ Ude nãwetpãŋ ãneŋi ñode nãwetkuk; Kubokãret webe ume mãyap terak maŋjirirãn kãyan? Ume mãyap uwã ãma ãbori ãbori, komeŋi komeŋi uken nanik, ãma gupi iŋam dapun inigãn inigãn, ba man kotãk mebãri mebãri yãwani.

16 ✧ Tãŋkaŋ joŋani 10 yabãtan ukãt tom pãhap unitã kubokãret webe u kokwawak nadãŋ imiŋpãŋ tek yãŋopmãŋ imiŋkaŋ tohari gupi naŋpãŋ kãdãp pewã pãŋku api ijiwek.

17 Uwã jop nãmo api ahãwek. Nãmo, Anututã ini nadãk tawaŋ peŋkuko u bureni ahãkta bãnepi peŋ yãwet-pewãn bãnep kubãgãn tãŋpãŋ tom pãhapta watã epãn api tãŋ imineŋ. Watã epãn tãŋ imiŋ yãpmãŋ kuŋtãko man Anututã yãŋkuko u bureni ahãŋirãn api peneyãk.

18 Tãŋpãkaŋ webe kãyan uwã yotpãrare pãhap, komeŋi komeŋi tãŋo intãjukun ãma ãrowanita intãjukun tãŋ yãmik tãyak u yãk.

18

Webe pãhap Babilon u waŋku

1 Eruk ude kãwa tãrewãpãŋ ãneŋi aŋero kubã kunum gãnaŋ naniktã ãpãŋirãn kaŋkut. U ãmawebe yabãŋ yãwatta wãpi biŋam ãrowani nikek. Tãŋkaŋ peŋyãŋjeki pãhaptã peŋyãŋjirãn kome terak kepma pãhap ude tãŋkuk.

2 ✧ Tãŋpãŋ gera pãhap terak ñode yãŋkuk; Wisikinik! Babilon yotpãrare pãhap ukeŋo paot-inik tãyak! Kome u apiŋo mãjo wãra tãŋo kome ude ãworetak. Mãjo wakiwaki ba barak tom kãbãŋ tãwani nãŋpanitã apiŋo kome ño korekaŋ.

3 ✧ Imata, komeŋi ãmawebe kuduptãgãn webe unitãŋo kubokãret kãdetta gãripi pãhap nadãŋkaŋ unitãŋo kãdet ugãn-inik iwat tãŋkuŋ, ãmatã wain umeta gãripi nadãŋpãŋ naŋkaŋ tãŋguŋguŋ wakiinik tãk tãkaŋ ude.

Komeŋi komeŋi tãŋo intãjukun ãmatã webe ukãt gãripi dãpmãŋ tãrek tãk tãŋkuŋ. Tãŋirã webe u mãyãk-kãt nãmo kãdet wakiwaki tãk tãŋkuko uterak moneyã ãmatã moneyã bumta wãdãk tãŋkuŋ.

4 ✧ Nãk man ude nadãŋpãŋ ãneŋi kunum gãnaŋ nanik gera kubã ñode yãŋjirãn nadãŋkut;

ãmawebenaye, in yotpãrare u peŋpeŋ ãpãmaŋ kut! In u tãŋkentaŋpãŋ momi unitã tãk tãyak udegãn tãneŋta. In unitãŋo kãdet ugãn iwatpãŋã imaka umuri-inik ahãŋ imayãŋ tãyak udegãn ahãŋ tamekta.

5 ✨ Nadākaṅ? Yotpārare unitāṅo momi buṅāt yāpmāṅ kunum gānaṅ ṅo abātak. Tāṅpākaṅ kādet wakini unita Anutu nāmo guṅtak tāyak u nadātak! yāk.

6 ✨ Unita inta kādet waki tāṅ tamiṅkuko kowata āhan yāpektawā. Nāmo, ātukāt uterak wakiinik kaṅ tāṅ imut.

Ba tāṅguṅguṅ kādet āma ātu yāwoṅāreṅkuko unita kowata tāṅpewā webe u tāṅguṅguṅ-inik kaṅ tāṅpān.

7 ✨ Bian wāpi biṅam, gāripi nikek itkuk. Unita kowata waki imiṅirā komi pāhap, gāripi terak itkuko udegān kaṅ nadāwān.

Imata, webe u inita ṅode yāk tāyak; Nāk intājukun webe ude itat yāk. Nāk webe kajat nāmo, butewaki kubā nāmo api nadāwet yāṅ yāk tāyak.

8 ✨ Ude yāk tāyak unita imaka waki umuri-inik ṅode api ahāṅ imineṅ; Kumāṅ-kumāṅ, konām butewaki ba nakta jop irit uken kepma kubāgān api ahāṅ imineṅ.

Ude ahāṅ imiṅirā kādāptā ijiṅpāṅ api ijiṅ paorek. Imata, Ekāni Anutu, webe unitāṅo tāktāki yāpmāṅ danik tāyak u kehāromi-inik.

9 ✨ Ijiṅ parirān kādāp gupe ārowān kaṅpāṅ komeni komeni tāṅo intājukun āma, webe ukāt gāripi dāpmāṅ tārek tāṅkuṅo unitā konām butewaki pāhap api tāneṅ.

10 ✨ Webeni pāhap uwā komi pāhap nadāṅ irirān kaṅumuntaṅ pāṅku ban itkaṅ api kāneṅ. Kaṅkaṅ butewaki man ṅode api yāneṅ;

Wāra! Wāra! Yotpārare pāhapnin ṅokerṅo wāyak yāk. Kadāni kāroṅi sākgāmān gāripi terak it yāpmāṅ ābātāṅgān komi pit kubāgān yāpmāṅtak ṅo yāk.

11 ✨ Ude yāṅirā moneṅ epān tāṅpani komeni komeni naniktā yotpārare unita yāṅpāṅ konām butewaki tāṅpāṅ butewaki terak api itneṅ. Butewaki nadāṅpāṅ ṅode api yāneṅ; Wāra! Tuṅumnin netātā suwaṅpāṅ moneṅ api nimek?

12 ✨ Tāṅpākaṅ tuṅum tuṅumi wāpi wāpi ṅodepāṅ āmatā suwakta pewā ahāṅkuṅ; Imaka imaka gol ba siriwapāṅ tāṅpani, omāk meran sākgāmān, tek sākgāmān mebāri mebāri, tābori ba pidāmi. Ba pāya kābāṅi nikek ātu, ba imaka imaka tom taṅi wāpi elefant unitāṅo meniṅpāṅ tāṅpani. Ba imaka imaka gwāki taṅi, pāya kujat ba kapa mebāri mebāri ba mobā sākgāmān upāṅ tāṅpani āmatā suwakta pewā ahāk tāṅkuṅonik.

13 Ba pāya pāhām kābāṅi nikek, ketem-kāt awāhutpāṅ nāṅpani mebāri mebāri, ba imaka imaka kābāṅi nikek gupi terak ārurani ba imaka kodaki nāṅpani ba ijiṅpāṅ nāṅpani āmatā suwakta pewā ahāk tāṅkuṅonik. Ba tom sipsip, hos ba bulimakau, ba imaka āmatā uterak maṅirākaṅ hostā wādāwani u imaka, āmatā suwakta pewā ahāk tāṅkuṅonik. Ba ugān nāmo, āmapāṅ, tuṅum bumik āmatā moneṅ peṅpāṅ pen yāpneṅta yāpmāṅ kuṅat tāṅkuṅonik. Tāṅpākaṅ webe pāhap unitā paorānkaṅ netātā tuṅumi u api suwanenṅ?

14 Tāṅpāṅ moneṅ epān tāṅpani unitā ṅode api yāneṅ; Babilon, imaka sākgāmān sākgāmān yabāṅgārip tāk tāṅkuno u kudup gabāṅ umuntaṅ kuṅ morekaṅ! Āneṅi tāga nāmo api yāmaguren! yāṅ api yāneṅ.

15 ✨ Ude yāṅpāṅ moneṅ āma tuṅumi yotpārare uken peṅirā moneṅ yāmik tāṅkuṅo unitā Nin komi udegān nadāne yāṅpāṅ kaṅ-umuntaṅ pāṅku ban api itneṅ. Itkaṅ konām butewaki tāṅpāṅ api itneṅ.

16 ✨ Tāṅpāṅ ṅode api yāneṅ;

Wära! Wära! Webenin pähap nokenjo wañ pätak ño yäk. Uwä tek gämäni gwagäri udewanipañ gupi säkgämän uwäk täñkuk. Täñkañ epmäget mebäri mebäri upañ meran täñkañ it täyakonik.

17 ✧ Upañkañ butewaki pähap! Tuñumi säkgämän terak itkuko u pit kubägän wañ moretak ño yäk.

Tänpäkañ gäpe tañi tañi yäpmäñ kuñarani, gäpe unitäño mähemikät epän ämaniye, ba äma gwägu terak kuñatpäñ moner epän täk täkañ u kuduhtagän ban itkañ Babilon api kañiwat itneñ.

18 ✧ Ban itkañ kañiwarirä Babilon kädäp ijin patkañ gupe äronjirän kañpäñ gera ñode api yäneñ; Yotpärare udewani bian kubä nämo itkuk yäk.

19 ✧ Ude yäñpäñ butewaki nadäñkañ kenkeñ porinpäñ gwäki terak ureñ täñpä ärowäpäñ konäm api kotneñ. Konäm kotpäñ api yäneñ;

Wära! Wära! Yotpärenin pähap nokenjo wañ pätak ño yäk. Gwägu terak gäpe kuñat täkañ unitäño mähemitä webe ño terak tuñum mähem i täñkuñ. Upañkañ ño kawut! Imaka imaka kudup pit kubägän paot morekañ yäk.

20 ✧ Unita kunum gänañ it täkañ, in oretoret täkot! Ba Anutu täño kudupi ämawebe niye, ba profet äbot, epän ämaniye in kudup bänep tägagämän nadäkot! Webe unitä waki täñ tamik täñkuko unita Anututä kowata imitak yäk.

21 ✧ Eruk u punin terak ñode kañkut; Añero kehäromi kubätä mobä bäräpi kubä yäpmäñ aku mañpäñ gwägu gänañ äpmonjuk. Mañpäñ äpmonpänkañ man ñode yäñkuk;

Babilon wawän yäñpäñ udegän api mañpä äpmoner yäk. Mañpä äpmo paot-inik täñjirän äneñi nämoinik api käneñ.

22 ✧ Wisikinik! Babilon bämpoka-ken wagäm, uhuwep, ba womat terak kap tenjirä mämä äneñi nämoinik api ahäwek.

Ba bämpoka-ken ämatä epän kubä war i nämo api täneñ. Ba ketem äñnañ täñuruk-uruk kubä nämoinik täñjirä api nadäneñ.

23 ✧ Täñkañ bämpoka-ken topän mebet kubä äneñi nämo api ijin-yäñewek.

Ba ämatä webe yäpmäk-yäpmäk wari nämo api ahäwek yäk. Kome jopi äneñi api äworewen. Moner epän ämakaye täño wäpi biñam komeni komeni kuñat moreñjuk. Kuñat moreñjirän gäkä kon täñpäñ ämawebe komeni komeni täñyäkñatpewi gäka nadäkinik täñkuñ.

24 ✧ Babilon, gäkä profet ba kudupi ämawebe ätu kumän-kumän däpmän-pewi nägäri kädet-ken piwä kuñkuño unita Anutu inamiken momi pähap täyan.

Bureni-inik, kome terak äma päke ämatä däpmän-pewä kumäk täkañ, eruk momi u kuduhtagän Babilon gäkä terak ärotak yäk.

19

Anutu iniñ oretna!

1 Ude nadäñpäñ ñode nadäkgän täñkut; Kunum gänañ ämawebe äbot pähap täño mämätä bumik ñode ahäñjirän nadäñkut;

Anutu iniñ oretna! Yäpätägak, kehäromi ba penyäjek u kudup Anutunintä mähem i täyak.

✧ 18:17: Ese 27:27-29 ✧ 18:18: Ese 27:32 ✧ 18:19: Ese 27:30-34 ✧ 18:20: Ais 44:23; Lo 32:43; Jer 51:48 ✧ 18:21: Jer 51:63-64; Ese 26:21 ✧ 18:22: Ais 24:8; Ese 26:13 ✧ 18:23: Jer 7:34, 16:9; Jer 25:10; Ais 47:9 ✧ 18:24: Jer 51:49; Mat 23:35; Rev 17:6

2 ✨ Man epän täk täyak uwä bureni siwoŋi-inik täk täyak. Unita Anututä kubokäret webe, komen ämawebe kuduŋtagän kädet waki mebäri mebäri yäwoŋäreŋkuko ukeŋo komi imiŋkuk.

Ba epän ämaniye kuŋäŋ-kumäŋ däpuko unita Anututä webe u kowata waki-inik imitak.

3 ✨ Ude yäŋpäj äneŋi gera terak ŋode yäŋkuŋ;

Ekäni iniŋ oretna! Webe ukeŋo ijiŋ parirän gupeni paot-paori nämo pen api äroŋ irek.

4 ✨ Ude yäŋjirä äma ekäni 24 ukät imaka kuŋat-kuŋat ikek 4 unitä gukut imäpmok täŋpäj Anutu, äma ärowani täŋo maŋirani bägup säkgämän-ken it täyak u iniŋ oretpäŋ ŋode yäŋkuŋ;

U Bureni-inik! Anutu wäpi yäpmäŋ akuna!

5 ✨ Ude yäŋjirä äma ärowani täŋo maŋirani bägup-ken nanik man kotäk kubä ŋode ahäŋkuk;

Ämawebe Anutunin täŋo mani buramik täkaŋ in kuduŋtagän iniŋ orerut! Ba äma ärowani äpani Anutu oraŋ imik täkaŋ in kudup iniŋ orerut!

6 ✨ Eruk ude nadäŋpäjä ämawebe mäyap täŋo mämä nadäŋkut. Mämä u ume tokätkaŋ mämä yäk täkaŋ ude bumik, ba iromäŋ mämä ude bumik. U ŋode yäŋjirä nadäŋkut;

Iniŋ oretna! Täŋpämerek, Ekäni Anutunin intäjukun-inik itpäŋ kaŋiwat epäni täyak.

7 Unita nin wäpi biŋam ärowani iniŋ oretpäŋ bänep pidäm terak oretoret täk täkäna!

Tom Bätaki webeni-kät keräntäk täkta kadäni ahatak unita Anutu iniŋ oretna!

Tom Bätaki täŋo webenitä äpi kakta pidäm täyak.

8 ✨ Tek säkgämän paki-inik imiŋkuko u täŋpäj äpiken kuyak.

(Tek paki-inik unitäŋo mebäri u ŋode; Kudän siwoŋi, Anutu täŋo kudupi ämawebetä täk täkaŋ u.)

9 ✨ Täŋjirä aŋero unitä ŋode näwetkuk; ŋode kudän tä yäk. Ämawebe Tom Bätaki täŋo ärawa-ken kukta iwoyäwani u säkgämän, oretoret terak it täkaŋ! Täŋpäj äneŋi ŋode yäkgän täŋkuk; Man yäyat ŋowä Anutu täŋo meni jinom bureni-inik! yäk.

10 Aŋerotä ude näweränä näk gämori-ken gukut imäpmok täŋpäj iniŋ orerayäŋ täŋkut. Täŋjira näwetkuk; Ude täŋpeno! Näk nämo naniŋ oreren! yäk. Näk epän ämagän, gäk bumikgän, ba notkaye Jesu täŋo man burenita nadäkinik täŋpani u bumikgän. Unita Anutupäj iniŋoret! Imata, Jesuta man bureni yäŋahäk täkaŋ uwä Munapiktä täŋkentäŋjirän yäŋahäk täkaŋ. Täŋkaŋ Munapik unitägän täŋpewän profettä man bureni yäŋahäk täŋkuŋonik yäŋ näwetkuk.

Jontä Jesu-kät komi ämaniye yabäŋkuk

11 ✨ Täŋpäkaŋ näk kunum aŋeŋjirän hos paki kubä irirän kaŋkut. Äma u punin terak itkuko u wäpiwä Nadäŋ Nimikinik Täŋpani ba Man Burenigän Yäwani. Uwä man epän täk täyak u kädet siwoŋi terakgän täk täyak ba ämik imaka, kädet siwoŋi terakgän täk täyak.

✨ 19:2: Rev 6:10, 16:7 ✨ 19:3: Rev 14:11 ✨ 19:4: Rev 4:2,10 ✨ 19:5: Sam 22:23; Sam 134:1; Sam 135:1; Rev 11:18 ✨ 19:6: Rev 11:15, 14:2; Rev 15:3, 21:2 ✨ 19:8: Ais 61:10 ✨ 19:9: Mat 22:2-3; Apos 10:25-26; Rev 22:8-9 ✨ 19:11: Rev 1:5, 6:2; Sam 96:13; Ais 11:4

12 ✧ Tāṅkaṅ dapuri uwā kādāp mebet udewani. Gwāki terak āma ārowani tāṅo gwāpā sākgāmān māyap itkuṅ. Ba gupi terak wāpi kudān tāwani ini kubā-tāgān tāga daniṅpāṅ nadāwek. Āma ātutā wāpi u nāmo nadāk tākaṅ.

13 ✧ Tāṅkaṅ teki uwā nāgāt dāpā ijiwani. Ba wāpi Anutu tāṅo Manbiṅam yāṅ iwet tākaṅ.

14 ✧ Unitā kuṅirān kunum gānaṅ nanik komi āma ābori āboritā hos paki terakgān maṅitkaṅ iwatkuṅ. Teki kudup pakigān.

15 ✧ Tāṅpākaṅ meni gānaṅ pāip pāraṅi-inik kubātā abuk. Pāip unitā guṅ āma ābori ābori api dāpek. Ude tāṅkaṅ ain pārip-pārip iṅitkaṅ āmawebe uwā kehāromigān api yabāṅ yāwarek. Ude tāṅkaṅā āma wain mujipi yeṅ kākāt tākaṅ ude āmawebe u Anutu Tāṅpāmōrek tāṅo kokwawak umuri pāhap uterak api yeṅ kākārek.

16 ✧ Tāṅpākaṅ teki terak ba bakāni terak man kudān ṅode pātak;

Āma EKĀni TĀṅo EKĀni INTĀjukun,

BA Āma Ārowani TĀṅo Ārowani INTĀjukun.

17 ✧ Tāṅpākaṅ dapun tāṅpāṅ aṅero kubā kome dapuri-ken irirān kaṅkut. Itkaṅ barak punin kuṅ ābāṅ tāṅkuṅo u gera tāṅpāṅ yāwetkuk; Anututā āṅnak-āṅnak pāhap tāyak unita ābā kubā-kengān irut!

18 ✧ Ābāṅkaṅ komeni komeni tāṅo intājukun āma, ba komi āma tāṅo intājukun āma, ba āma wāpi biṅam ikek tāṅo gupi tohari kaṅ naṅput. Hoskāt komi āmaniye tāṅo gupi tohari ba āma āpani ārowani, watā epān tāṅpani, ba āma intājukun tāṅpani kuduṅtagān tāṅo gupi tohari imaka, kaṅ naṅ morewut!

19 ✧ Tāṅpākaṅ nāk tom pāhap u ba komeni komeni tāṅo intājukun āmaniye-kāt komi āmaniye ābot pāhaptā ābā kubā-kengān irirā yabāṅkut. Uwā āma hos paki terak itkuko ukāt komi āmaniye-kāt āmik tākta ābuṅ.

20 ✧ Upāṅkaṅ tom pāhap u ba profet jopi, yarā uwā kwitaṅirān yepmāṅitkuṅ. Profet jopi uwā tom pāhap tāṅo iṅamiken kudān kudupi mebāri mebāri tāk tāṅkuko u. Unitā kudān kudupi tāk tāṅkuko uterak āmawebe tāṅyākṅat-pewān tom pāhap tāṅo wāpi kudān yāpmāṅ kuṅatpāṅ yāwiki nadāṅ imiṅkuṅ. Tāṅpākaṅ profet jopi ukāt tom pāhap u kodak irirān yepmāṅitpāṅ gwāgu pāhap kādāp mebet umuri-inik ābāk tāyak u gānaṅ pudāt maṅpā āpmonṅkumān.

21 ✧ Ude tāṅirā āma hos paki terak itkuko unitā yarā unitāṅo āboriye pāke u dāpuk. U pāip meni-ken ābuko unitā dāpmāṅ moreṅkuk. Dāpmāṅ moreṅirān baraktā pābā āma dāpuko unitāṅo gupi tohari kudup yāpmāṅ dākṅeṅpāṅ nākko koki tāṅkuṅ.

20

Satantā kowata yāpmākta man

1 ✧ Tāṅpākaṅ nāk aṅero kubā kunum gānaṅ naniktā āpāṅirān kaṅkut. Aṅero uwā awaṅ kāroṅi boham tāṅo yāma dātta ki kubākāt yen kehāromi kubā iṅitkaṅ irirān kaṅkut.

2-3 ✧✧ Unitā gāmok pāhap, gāmok biani ukeṅo, mājo wāra tāṅo intājukun āma wāpi Satan u iṅitpāṅ yen kehāromi unitā topmāṅpāṅ obaṅ 1,000 ude kaṅ irān yāṅpāṅ awaṅ kāroṅi boham u gānaṅ pewān āpmonṅkuk. Pewān āpmonṅpāṅ

✧ 19:12: Rev 1:14, 2:17 ✧ 19:13: Ais 63:1-3; Jon 1:1,14 ✧ 19:15: Rev 1:16, 12:5; Rev 14:20, 4:8; Rev 21:22 ✧ 19:16: Rev 17:14 ✧ 19:17: Ese 39:17-20 ✧ 19:19: Sam 2:2 ✧ 19:20: Rev 13:12-17; Rev 20:10,15; Ais 30:33 ✧ 19:21: Rev 19:17-18 ✧ 20:1: Rev 9:1 ✧ 20:2-3: Rev 12:9 ✧ 20:2-3:

yāma ṅikṅiyāṅ tāṅpipiṅpāṅ pāya umumitā ḡānaṅ ḡānaṅ kudup gatāṅ pipiṅkuk. Ude tāṅkuko uwā āma ābori ābori bānepi tāṅpāwak nāmo tāṅpekta obaṅ 1,000 ude irekta yāṅ imiṅkuk. Tāṅpākaṅ kadāni tārenjirān pit imākaṅ abā kadāni kerāpigān jop api irek.

4 ✧ Tāṅpāṅ maṅjirani bāḡup sāḡgāmān ātu uterak āma maṅitkaṅ irirā yabāṅkut. Maṅitkaṅ itkuṅo uwā maṅ yāpmāṅ danik epān tākta yāṅ yāmani. E, āmawebe Anutu tāḡo maṅ ba Jesu tāḡo maṅbiṅam bureni iwan ḡānaṅ umunkāt nāmo yāpmāṅ kuṅjarirā kotāki madāṅ tākṅeṅpāṅ kumāṅ-kumāṅ dāpuṅo unitāḡo mājoni imaka, penta yabāṅkut. Āmawebe uwā tom pāhap u ba unitāḡo yāwiki nāmo iniḡoret tāṅpani, ba tom pāhap tāḡo wāpi kudān damaniken ba keriken nāmo yāpmāṅ kuṅjarani. Tāṅpākaṅ āmawebe kumbuḡo uwā gupitā kodak taṅpāṅ Kristo-kāt intājukun āma tāḡo kaṅjiwat epān tāṅ yāpmāṅ kuṅjirā obaṅ 1,000 ude tārenjirān.

5 Uwā kumbani-ken naniktā intājukun akukakuk. Tāṅ, āma kumbani pāke uwā nāmo kodak taṅkaṅ obaṅ 1,000 u tārenjirān akukta itsāmāṅpāṅ patkuṅ.

6 ✧ Tāṅpākaṅ āmawebe intājukun akukakuk u ḡānaṅ yāpurārātkaṅ uwā oretoret, bānep tāḡa terak kudupi-inik itkaṅ. Kumāṅ-kumāṅ namba 2tā āmawebe udewani tāḡa nāmo dāpek. Nāmoinik! Āma uwā Anutu ba Kristo tāḡo bāmop āmawebe ude itpāṅ Kristo-kāt intājukun āma tāḡo kaṅjiwat epān tāṅ yāpmāṅ kuṅjirā obaṅ 1,000 u api itārek.

7 Eruk, obaṅ 1,000 u tārenjirān Satan pit imākaṅ komi yotken naniktā āneṅi api āpāmaṅ kwek.

8 ✧ Āpāmaṅ pāṅku āma ābori ābori kome kukṅi ba kukṅi, unude kāda ba umude kāda itkaṅ wāpi Gok kenta Magok, u jopman terak bānepi api tāṅpān guṅ tāneṅ. Bānepi tāṅpān guṅ tawāpāṅ āmik pāhap tākta yāṅ-bāyaṅ pābā kubā-ḡeṅān yepmaṅpayāṅ tāko uwā mobā jiraṅ ude, tāḡa daninaṅi nāmo.

9 ✧ Āmawebe komeni komeni uwā akuṅ kireṅkaṅ abā Anutu tāḡo kudupi āmawebe ini yotpārare tāṅpāṅ itkuṅken u it ḡwājiṅkuṅ. It ḡwājiṅkuṅo uwā yotpārare Anututā ḡāripi nadāk tāyak u. Ude tāṅkuṅo upāṅkaṅ kunum ḡānaṅ nanik kādāp kubātā maṅpāṅ kudup ijiṅpāṅ paot-inik tāṅkuṅ.

10 ✧ Ba āma bānepi tāṅpān guṅtak tāṅkuko Satan uwā ḡwāḡu, kādāp mebet umuri-inik ābāk tāyak, tom pāhap-kāt profet jopi u maṅpā āpmonḡumān-ken ugān maṅpā āpmonḡukuk. Uken kepma bipani komi tārek-tāreki nāmo māt nadāṅ yāpmāṅ kuneṅ.

Āma kumbani yāpmāṅ danikta maṅ

11 Ude kaṅpāṅā maṅjirani bāḡup pāhap sāḡgāmān kubā, paki-inikpāṅ kaṅkut. Āma u punin terak itkuko u iṅamiken kunum kenta kome kaṅjūmuntāṅ paotpeṅ kuṅkumān.

12 ✧ Paotpeṅ kuṅjirān āmawebe kumbani ārowani āpani kudup, āma maṅjirani bāḡup uterak itkuko u iṅamiken irirā yabāṅkut. Eruk ude irirā aṅerotā buk mebāri mebāri pipiyāṅkuṅ. Kubā pipiyāṅkuṅo uwā irit kehāromita biṅam tākta yāwani unitāḡo wāpi kudān tawaṅ. Ude tāṅjirā āmawebe kumbani, kodak itkaṅ kudān tāk tāṅkuṅo unitāḡo maṅbiṅam buk terak kudān tāwani uterakḡān yāpmāṅ daniṅkuk.

13 ✧ Tāṅpākaṅ kadāni uken ḡwāḡu pāhaptā kumbani patkuṅo u yabā

✧ 20:4: Dan 7:9,22,27, 1Ko 6:2; Rev 13:17 ✧ 20:6: Rev 1:6 ✧ 20:8: Ese 38:2,9; Ese 38:15-16 ✧ 20:9: 2Kn 1:10; Ese 39:6 ✧ 20:10: Stt 19:24; Sam 11:6; Rev 19:20, 21:8 ✧ 20:12: Dan 7:9-10; Mat 25:31-46; Apos 17:31, 2Ko 5:10; Rev 13:8 ✧ 20:13: Rom 2:6, 1Pi 1:17; Rev 2:23, 22:12

kätänpewän yäpmaŋ äronkuŋ. Ba Kumäŋ-kumäŋtä äma kumbani yäniŋ kirenpewän kuŋkuŋ. Ba Geŋi Wakitä äma kumbani yabä kätänpewän kuŋkuŋ. Ude täjirä ämawebe kumbani kuduŋtagän uwä täktäki terak yäpmaŋ daniŋkuk.

14 ✧ Ude täŋpəŋ wäpi Kumäŋ-kumäŋ ba Geŋi Waki u, gwägu pähap kädäp mebet ikek u gənaŋ maŋpə äpmonkumän. Gwägu pähap kädäp mebet ikek u wäpi kumäŋ-kumäŋ namba 2.

15 ✧ Täŋpəkaŋ äma, irit kehäromita biŋam täkta yəwani unitäŋo wäpi tawaŋ terak wäpi nämo itkaŋ uwä gwägu pähap kädäp mebet ikek u gənaŋ yepmaŋpə yäpmaŋ äpmonkuŋ.

21

Kunum kenta kome kodaki api ahädeŋ

1 ✧ Täŋpəkaŋ näk kunum kenta kome kodaki ahäŋirän yabäŋkut. Kunum ba kome biani u paotkumän. Ba gwägu pähap udegän paotkuk.

2 ✧ Paorirän kudupi yotpärare, Jerusalem kodaki u, kunum gənaŋ, Anutu-ken naniktä äpäŋirän kaŋkut. Kaŋkuro uwä webe gubaŋi kubä äma biŋam yəŋ imanipəŋ äpiken tenayəŋ epmäget täŋ yämik täkaŋ ude bumik täŋpanipəŋ kaŋkut.

3 ✧ Täŋpəkaŋ maŋirani bägup säkgämän uken nanik gera kubä ŋode yäŋirän nadäŋkut; Käyan? Apinjo Anutu ini ämawebe-kät it täyak. Bämopgän irirän ämawebeniye ude api itneŋ.

4 ✧ Anutu ini-tägän bämopi-ken itkaŋä konämi pito api ärut yämek. Täŋirän kumäŋ-kumäŋ, konäm butewaki ba komi nadäk-nadäk, nämo api ahäŋ yämineŋ. Nämoinik, kädet biani u kudup paot morekaŋ yäk.

5 ✧ Ude näwetpəŋ äma maŋirani bägup säkgämän uterak itkuko unitä ŋode näwetgän täŋkuk; U yabä! Näk imaka kudup täŋpewa kodakigän ahäŋ morekaŋ yäk. Ude näwetpəŋ yäŋkuk; Man ŋowä bureni-inik, nadänpəŋ iyap tänaŋi unita kudän täyi!

6 ✧ Ude näwetpəŋ äneŋi ŋode näwetgän täŋkuk; Eruk, u täretak! Näkägän intäjukun-inik ba mäden-inik itat. Ba imaka yäput-pekpek ba tärek-tärek u näkgän. Äma kubätä umeta iwäwä näkŋa Irit täŋo ume dapuri-ken ume gwetpəŋ kowatani nämo mät imet.

7 ✧ Unita äma kubätä nadäkiniki nämo pewän putärewəkaŋ iwan täŋo kehäromi yäpmaŋ äpayəŋ täko uwä imaka u api korewek. Täŋirän näkä Anutuni it imiŋira unitä näkŋo nanakna ude api irek.

8 ✧ Täŋ, ämawebe näk näwatta umuntaŋpəŋ näkŋo man penkaŋ kudän taräki taräki täk täkaŋ, äma kumäŋ-kumäŋ däpmäk-däpmäk, kon täktäk ba ewat waki, kubokäret, anutu jopi nadäŋ yämik-yämik ba jop manman yäkyäk ba kädet waki ätu mebäri mebäri yäpmaŋ kuŋat täkaŋ, äma udewani gwägu pähap kädäp mebet umuri-inik abäk täyak, ukenta yəwani. Uwä kumäŋ-kumäŋ namba 2.

Jerusalem yotpärare kodaki

✧ 20:14: 1Ko 15:26,55 ✧ 20:15: Rev 13:8, 19:20 ✧ 21:1: 2Pi 3:13 ✧ 21:2: Ais 52:1, 61:10; Hib 11:16, 12:22; Rev 3:12 ✧ 21:3: 2Sto 6:18; Sek 2:10, 2Ko 6:16; Rev 7:17 ✧ 21:4: Ais 35:10; Ais 65:19 ✧ 21:5: 2Ko 5:17; Rev 4:2,10 ✧ 21:6: Sam 36:9; Jer 2:13; Jon 7:37; Rev 1:8,17; Rev 22:17 ✧ 21:7: 2Sml 7:14 ✧ 21:8: Mat 25:41; Hib 10:38-39; Rev 19:20, 21:27; Rev 22:15

9 ✧ Ude yāwān tārewākaṅ eruk kaṅkut; Aṅero 7 gāpēni kudup, imaka waki umuri-inik tārek-tārek unitā tokṅewākaṅ inṅitkaṅ itkuṅo uken nanik kubātā ābā nāk ṅode nāwetkuk; Ābikaṅ pāṅku Tom Bātaki tāṅo webeni biṅam yāṅ imani gāwoṅṅārewa yāk.

10 ✧ Ude nāwerānkaṅ Munapiktā nāk magārīrān pom taṅi kāroṅi kubā itkuko uken yāṅnākṅat pāro kudupi yotpārare Jerusalem u kunum gānaṅ, Anutu-ken naniktā āpāṅīrān wārani ṅode nāwoṅṅāreṅkuk;

11 ✧ Yotpārare u Anutu tāṅo penyāṅek pāhaptā penyāṅepāṅ patkuk. Unitāṅo penyāṅeki uwā inide kubā, sākgāmān-inik. Mobā gwagāri, kawā tumāṅ-kuk kubā, edaptā yāpurīrān āgo wek tākaṅ ude bumik penyāṅepāṅ.

12 ✧ Tāṅkaṅ mobā yewa pāhap, kāroṅi boham, yotpārare u it āyāṅutkuk. Yewa u yāma 12. Yāma unita watāni aṅero 12 udetā watāni it yāpmāṅ kuṅkuṅ. Tāṅpākaṅ yāma 12 u kubākubā terak Isrel āma ābot 12 unitāṅo wāpi kudān kubākubā it yāpmāṅ kuṅkuṅ.

13 Ude tāṅkaṅ yotpārare yāma kāda, mādeni kāda, jārapī kukṅi ba kukṅi yāma yarākubā-yarākubā udetā itkuṅ.

14 Tāṅpākaṅ yotpārare unitāṅo yewa uwā mobā pāhap 12 uterak tāṅpani. Tāṅkaṅ mobā pāhap 12 u kubākubā terak Tom Bātaki tāṅo aposoro 12 unitāṅo wāpi kudān kubākubā it yāpmāṅ kuṅkuṅ.

15 ✧ Aṅero wārani u nāwoṅṅāreṅkuko uwā jikon kubā, golpāṅ tāṅpani, namba nīkek inṅitkaṅ irīrān kaṅkut. Jikon upāṅ yotpārare yāmani ba yewani u kudup tāṅo kāroṅini penpāṅ yabāṅkuk.

16 Tāṅpākaṅ yotpārare tāṅo yewa unitāṅo kāwuri yarābok-yarābok. Tāṅkaṅ gāgāni kukṅi yarābok-yarābok kāroṅini uterakgān. Tāṅpākaṅ aṅero unitā jikoni penpāṅ kawān 2,200 kilomitas ude tāṅkuk. Tāṅkaṅ gāgāni kukṅi yarābok-yarābok unitāṅo kāroṅini ba mebāri umunitā mingupi unu uterakgān itkuk.

17 Tāṅkaṅ yewa uwā tābori-inik. Aṅerotā jikoni uterak penpāṅ kawān 70 mitas ude tāṅkuk. Tāṅpākaṅ man mitas uwā kudupi nāmo. U nin āmatā imaka kubā penpāṅ kāroṅini kaṅpāṅ mitas yāk tākamāṅ udewanigān.

18 Tāṅpākaṅ yotpārare tāṅo yewa uwā mobā sākgāmān kubā wāpi jaspā upāṅ tāṅpani. Tāṅkaṅ yotpārare ini uwā golpāṅ tāṅpani sākgāmān, kurāki-inik.

19 ✧ Tāṅkaṅ yewani tāṅkehārom takta mobā pāhap 12 uwā mobā sākgāmān sākgāmān mebāri mebāri, āgo wabiwani, uwā wāpi ṅode; Mobā pāhap kubāwā jaspā, uwā mobā gāmāni. Kubāwā sepaia, uwā mobā kubiri. Kubāwā aget, uwā mobā paki. Kubāwā emeral, uwā mobā gweni.

20 Kubāwā onik, uwā mobā kubiri-inik. Kubāwā kanelian, uwā mobā gāmāni. Kubāwā krisorit, uwā mobā jāṅwam. Kubāwā beril, uwā mobā jāṅwam bumik. Kubāwā topas, uwā mobā jāṅwam-inik. Kubāwā krisopes, uwā mobā paki. Kubāwā jesinit, uwā mobā gwagāri. Kubāwā ametis, uwā mobā gwagāri.

21 Tāṅkaṅ yewa unitāṅo yāma 12 uwā omāk kubā wāpi konep, gwāki taṅi-inik, upāṅ tāṅpani. Yāma pāke u udegān udegān tāṅ yāpmāṅ kwani. Tāṅpākaṅ yotpārare unitāṅo kādet uwā gol sākgāmān-inik, kwawani, ijiwā tumāṅ-kuk, upāṅ tāṅpani.

22 ✧ Tāṅpākaṅ yotpārare u gānaṅ kudupi yot kubā nāmo kaṅkut. Nāmoinik. Ekāni Anutu tāṅpā-morewani ukāt Tom Bātaki unitā kudupi yot ude it yāmik tākamān.

✧ 21:9: Rev 15:1 ✧ 21:10: Ese 40:2; Rev 21:2 ✧ 21:11: Ais 60:1-2,19 ✧ 21:12: Ese 48:30-35

✧ 21:15: Rev 11:1 ✧ 21:19: Ais 54:11-12 ✧ 21:22: Rev 15:3

23 ✧ Uken komepak kenta edapta nämo yäk täkan. Nämo, Anutu täño epmäget kudantä yotpärare unitäño penyäñek ude it täyak. Ba Tom Bätaki uwä yotpärare unitäño topän mebet ude it täyak.

24 ✧ Täñpakanj ämawebe äbot komeni komenitä yarä unitäño penyäñek gänañ api kuñatneñ. Ba komeni komeni täño intäjukun ämatä tuñumi säkgämän säkgämän yäpmäj päbä yotpärare u gänañ api penen.

25 ✧ Yotpärare u gänañ kome nämo api bipek. Kepmagän irayäj täyak unita yotpärare unitäño yäma inide pen api tumäj itneñ.

26 ✧ Tumäj irirä ämawebe komeni komeni naniktä tuñumi säkgämän säkgämän yotpärare u gänañgän mäť yäpmäj ärok täneñ.

27 ✧ Upañkanj imaka taräki taräki yotpärare u gänañ nämoinik api yäpmäj äroneñ. Ba äma imaka mäyäk ikek täñpani ba jop yäj-yäkjarani kädet waki-waki iwarani udewanitä yotpärare u gänañ nämoinik api äroneñ. Yotpärare u gänañ ämawebe Tom Bätaki täño buk terak irit kehäromi yäpmäkta yäwani wäpi tawanj itkanj unitägän api äroneñ.

22

Irit kehäromi täño ume ba päya

1 ✧ Täñpakanj añerotä irit täño ume tañj näwonjärewnän kanjut. Ume uwä paki-inik, kwawani. U Anutu ba Tom Bätaki unitäño mañirani bägup mebari-ken naniktä äpätak.

2 ✧ Unitä äpämañ yotpärare bämopi-kengän kuyak. Täñkanj ume gägäni kukñi kukñi irit kehäromi täño päya it yäpmäj kukanj. Päya unitäño mujipi mebari kubägän nämo. Uwä mujipi mebari mebari 12 ude wädäwanitä komepak komepak ahänkanj gämänek täkanj. Täñkanj äma komeni komenitä päya unitäño pähämi nanpäj api täganen.

3 Täñpakanj yotpärare uken imaka taräki, Anutu iwan täñ iminañitä nämoinik api irek. Nämo, Anutu ba Tom Bätaki unitäño mañirani bägup-tägän irirän ämawebeniyetä Tom Bätakita watä piä api täñ imineñ.

4 ✧ Täñjirä Ekänitä iniken wäpi kudän damani-ken api täñ yämek. Täñjirän Anutu täño injam dapun kanjtäj api kuñatneñ.

5 ✧ Täñpakanj yotpärare uken bipmäñpäj yäñek nämo, topän ägo ba edap täño penyäñekta nämo api yäneñ. Ekäni Anututä ini penyäñen yämiñjirän ämawebeniye intäjukun äma ude itkanj wäpi biñam ikek tärek-täreki nämo api itneñ.

6 ✧ Añero unitä ude näwonjäreñkanj man ñode näwetgän täñkuk; Man u bureni-inik! Ba unita nadäkinik täneñ. Ekäni Anutu, profet biani täño mäheми unitä añeroni näk peñ näwet-pewän epän ämaniye in imaka kämi ahäkta yäwani u täwetpäñ täwonjaretat ño.

Jesu uwä api äbek

7 ✧ Jesutä ñode yäyak; Näk kadäni käronji nämo itkanj bäräñen api ahäj tamet yäj yäyak. Unita ämawebe buk ño terak man yäjahäwani u iyap tañpäj yäpmäj kuñat täkanj uwä oretoret terak it täkanj yäk.

✧ 21:23: Ais 60:19-20; Rev 22:5 ✧ 21:24: Ais 60:3,5 ✧ 21:25: Ais 60:11 ✧ 21:26: Sek 14:7; Rev 22:5 ✧ 21:27: Ais 52:1, 1Ko 6:9-10; Rev 13:8, 21:8 ✧ 22:1: Ese 47:1 ✧ 22:2: Jol 3:18; Sek 14:8; Stt 2:9; Ese 47:12; Rev 22:14,19 ✧ 22:4: Sam 42:2; Mat 5:8; Rev 3:12 ✧ 22:5: Dan 7:18,27; Rev 5:10, 20:6; Rev 21:23,25 ✧ 22:6: Rev 1:1 ✧ 22:7: Rev 1:3, 2:16

8 ✧ Täŋpakaŋ Jon näkä imaka ŋo kudup yabäŋpāŋ-nadäk täŋkut. Täŋkaŋ aŋero imaka kudup u näwoŋärenkuko u iniŋ orerayaŋ gukut imäpmok täŋ imayaŋ täŋkut.

9 Täŋira aŋero u yäjiwätpäŋ ŋode näwetkuk; Ude täŋpeno! Näk nämo nanin oreren! Näk piä watä äma, gäk bumikgän, ba poropet notkaye u bumikgän. Ba ämawebe man buk ŋo terak nadäŋpāŋ buramik täkaŋ udewanigän yäk. Unita Anutupāŋ iniŋoret!

10 ✧ Ude näwetpäŋ yäŋkuk; Kadäni keräp täyak unita gäk buk ŋonitäŋo man bureni, kämi ahäкта yäwani u käbop nämo pewen.

11 ✧ Unita yabä kätäwä waki täŋpani ini pen ude täŋpeŋ kuŋatkot. Ba äma bänepi-ken imaka taräki yäpmäŋ kuŋat täkaŋ unitä ini ude kuŋat täkot. Täŋ, äma siwoŋi kuŋat täkaŋ unitä siwoŋigän kuŋat täkot. Ba bänepi kuräki kuŋat täkaŋ unitä bänepi kuräkigän säkgämän kuŋat täkot.

12 ✧ Täŋpakaŋ Jesutä ŋode yäyak; Näk pengän ärewayaŋ yäk. Näk gwäki nikek äreŋkaŋ ämawebe täŋo täktäki täga unitäŋo kowata uterakgän api yämet.

13 ✧ Näkägän intäjukun, näkägän mäden. Yäput pekpek ba tärek-tärek u näkägän.

14 ✧ Täŋpakaŋ näk ämawebe teki ärut-paktak täkaŋ unita nadäŋira gäripi nikek täk täyak. Udewani u peŋ yäwetpewa irit kehäromi täŋo päya mujipi u api näneŋ. Täŋkaŋ yotpärare uken päro api itneŋ.

15 ✧ Täŋpakaŋ yewa mädeni käda itnayäŋ täkaŋ uwä aŋ. Uwä äma gäram ba kon mebäri mebäri täŋpani, kubokäret täŋpani, äma kumäŋ-kumäŋ däpani, mäjo wära nadäŋ yämani, ba jopman yäpmäŋ kuŋatpäŋ unita gäripi nadäwani. Ämawebe udewani kudup yewa mäde kädata biŋam.

16 ✧ Täŋpakaŋ Jesu näkä aŋerona iwetpewa äbot täŋpani ämawebenaye inta man ŋo yäŋkwawa taŋkuk. Nadäkaŋ? Näk Devit täŋo gukŋi ba näk guk pähap, iräyäreŋek u yäk.

17 ✧ Eruk, Munapik ba Jesuta webe biŋam yäŋ imanitä ŋode yäk täkaŋ; Gäk äbäsi! Ude yäŋirän ämawebe nadäk täkaŋ unitä udegän yäk täkot; Gäk äbäsi! Äma ba webe kubätä umeta iwäwä ŋo äbäk täyon. Ba ume nakta nadäŋkaŋ äbäŋpāŋ irit kehäromi täŋo ume, gwäki nämo näyon.

Jontä jukuman yäŋkuk

18 ✧ Eruk, buk ŋo gänaŋ kudän täwani danipäŋ nadäk tänayäŋ täkaŋ u in ŋode täwera ket nadäwut! Äma kubätä iniken man kotäk kubä yäpurärätpäŋ yäwayäŋ täko uwä Anututä yäŋirän imaka waki umuri-inik buk ŋo gänaŋ kudän täwani u äma uterak api ahäŋ imineŋ.

19 ✧ Ba äma kubätä man kämi ahäкта yäwani ŋo kubä peŋ awähurayaŋ täyak uwä Anututä irit päyata man ba siwoŋi yotpärareta man buk ŋo terak kudän täwani u äma unitä biŋam iwoyaŋ imani u api awähut imek yäk.

20 ✧ Äma, man yäŋahätat ŋo täŋ-mehamtäk täyak unitä ŋode yäyak; Eruk! Näk pengän ärewayaŋ yäk.

Bureni! Ekäni Jesu, äbäsi!

21 Eruk, Ekäni Jesu täŋo orakoraki inken paton. Bureni-inik!

✧ 22:8: Rev 19:10 ✧ 22:10: Rev 1:3, 10:4 ✧ 22:11: Dan 12:10 ✧ 22:12: Ais 40:10, 2Ko 11:15; Rev 2:16,23 ✧ 22:13: Rev 1:8,17, 21:6 ✧ 22:14: Rev 22:2 ✧ 22:15: Rev 21:17 ✧ 22:16: Nam 24:17; Rom 1:3; Rev 2:28, 5:5 ✧ 22:17: Sol 8:14; Rev 21:6 ✧ 22:18: Lo 4:2, 12:32; Rev 15:1,6 ✧ 22:19: Rev 22:2 ✧ 22:20: Rev 2:16